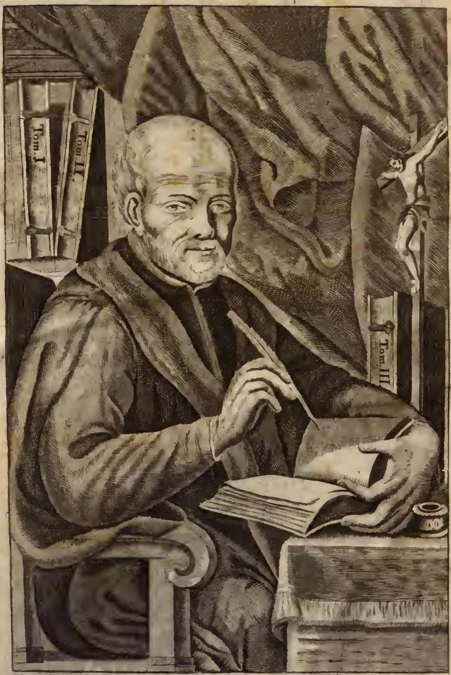
R. P.
GEORGIJ
GOBATI
Societatis Ieſu

THEOLOGI

OPERVM MORALIVM
TOMVS

SECVNDVS, ET TERTIVS.

R.P. GEORGIVS GOBAT S. I.

OPERVM MORALIVM TOMVS SECVNDVS,

SIVE

QVINARIVS TRACTATVVM THEOLOGO-IVRIDICORVM.

QVO

CONTINENTVR, ET EX PRINCIPIIS THEOLOGIÆ JURISQUE PRVDENTIÆ EDISSERVNTVR

TRACTATVS QVINQUE

I. CLYPEVS CLEMENTIVM IVDICVM VTRIVSQVE FORI. II. VINDICIÆ THEOLOGICÆ ADVERSVS NONNULLOS JVREGONSVLTOS. III. QVINTVPLEX JUBILÆVM. IV. THESAVRVS ECCLESIASTICVS INDVLGENTIARUM. V. ACCVSATIO CANONICA EBRIOSI, SEV THEOLOGIA JVRIDICO-MORALIS.

PLVRIMVM HAC TERTIA EDITIONE AVCTI;

CVM QVADRVPLICI INDICE.

UNO AXIOMATVM THEOLOGO-JURIDICORUM,

Quæ in hoc Opere uſurpantur:

ALTERO QVÆSTIONVM NOUARVM.

Quæ in eodem pertractantur:

TERTIO PRÆCIPVORUM CASUUM ET FACTORVM

Hic repræſentatorum:

QVARTO RERVM ET VERBORVM

Locupletiſſimo.

fris Augustini AVTORE Lucensis

R. P. GEORGIO GOBATO,

SOCIETATIS IESV THEOLOGO.

VENETIIS, Sumptibus Iacobi Bertani. M. DC. XCVIII.

Superiorum Permiſſu.

PRÆFATIO AD LECTOREM
NON TRANSILIENDA.

HAbes, benigne Lector, illos Quinque Tractatus, quos in Præfatione Primæ edi- 1
tionis Monachij Anno M. DC. LXIX. peracta mearum Experientiarum Theolo-
go-Iuridicarum promiſeram, & quorum numerus dat huic Operi nomenclaturam
Quinarii, multis ſanè, iiſque admodum varijs, addo & prolixis Additionibus
auctos, & ornatos. Sicut vel ex eo cognoſces, quòd, cùm fuerim tunc pollicitus
tractatum de Iubileo *Duplici*, dederim in altera Editione diſſertationem de *Qua-
druplici*, in hac verò tertia producam, diſſeràmque *Quintuplex*, haud parùm char-
tæ tribuens illis duobus, quæ Annis M. DC. LI. & M. DC. LXXVI. plurimùm fatigauerunt, cùm
ipſos Reuerendiſſimos Locorum Ordinarios, tum Theologos, & Confeſſarios, propter conditio-
nes, clauſulàſque inſolitas, quibus ſcatebant, inſolitas, inquam, Iubilæis communibus, conſuetas
autem omnibus illis, quibus ad inſtantiam expreſſam Epiſcoporum localium fit extenſio Iubilei, vi-
geſimo quinto quoque Anno in capite Vrbium Roma celebrari ſoliti accurſu pijſſimarum mentium.
In hac eadem Editione exhibebitur diutiſſimè expectata, tandem autem Anno M.DC.LXXVI. 2
impetrata declaratiò Authentica, eàq; Duplex: altera fauorum in Anno Sancto impertitorum, altera
etiam fauorum ſuſpenſorum in ipſo Anno Sancto; adeòq; in hac ipſa Editione eluceſcet tum an eodē
Anno Sancto ſuſpēſæ ſint Indulgētiæ pro articulo mortis? pro Altaribus priuilegiatis? pro defunctis?
proindéque etiam illa, quæ defunctis applicari ſolet a fidelibus obeuntibus quouis menſe deuotè
Communionem in noſtris Eccleſijs? quemadmodum & componitur illa lis, quæ de poteſtate com-
mutandi vota vi Iubilei Romani, ad Epiſcopatus extenſa, agitatur; quæ quidem poteſtas hactenus
fuit immeritò ſuppoſita à multis; ſed & Sanctimonialium Confeſſarijs affundet haud parum lucis,
declaratio Noua, quam exhibebo eodem Tract. III. Atque omnes Regulares perlibenter legent
plenas ſolatio, & paterna ſolicitudine Bullas, quarum primam CLEMENS X. expediuit in maxi-
mum fauorem Apoſtatarum Regularium reſipiſcentium Anno Sancto, ſecundam S. D. N. INNO-
CENTIVS XI. Initio ſui Pontificatus, quem Deus velit eſſe diuturnum.
Spero quoque fore, vt à pluribus beneuolè legatur prolixus diſcurſus, quem formaui circa il- 3
lam Nouam planè quæſtionem. *An indulgentia plenaria obla: a omnibus piè viſitantibus Santiſſimum Sa-
cellum B. Virginis in Einſidlen, ſeu Eremo in Heluetia obtineri queat ipſo Anno Sancto?*
Hæc & plura alia Noua ſuppeditabit Tractatus Tertius. Quartum autem (tametſi is, qui è pre- 4
lo Monacenſi, prodijt Anno M. DC. L. copioſé diſſerat de Indulgentijs diuerſis à Iubileo, gratio-
rem tamen, vt ſpero, reddent illa ſingularia, quæ tum in altera Editione facta hic Conſtantiæ An-
no M. DC. LXX. Superaddidi de Alexandri VII. decreto circa moderationem Indulgentiarum: De
Indulgentijs conceſſis ad honorem S. FRANCISCI XAVERII, magis, magiſque inclareſcen-
tis miraculis in Superiore, Inferioreque Germania: De Indulgentijs ab eodem Alexandro imperti-
tis ijs, qui apud nos obeunt Exercitia Spiritualia: De illis Indulgentijs in particulari, de quibus ego
ſæpiſſimè ſui à viris in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis interrogatus eſsèntne verè conceſſæ, an ſup-
poſititiæ, & Apocryphæ. Quibus, & alijs in eadem Conſtantienſi publicatione huius Libri productis
in lucem accedit in hac Noua I. Synopſis eorum, quæ R.P. ANDREAS MOHR Ordin. Seraphici de
obſeruantia, planè mira ſcripſit de Indugentia Portiunculæ: II. Quinam hoc tempore veniant nomi-
ne *Quinque Sanctorum*, & quomodo intelligenda vna clauſula Formulæ Indulgentiarum pro ijs? III.
An Indulgentiæ à Paulo V. ablatæ Regularibus ſint poſtmodum ab eodem reſtitutæ? IV. Quomodo
intelligendæ ſint clauſulæ inſertæ Breui pro agonizantibus, ſolitæ dari Epiſcopis ſupplicantibus pro
eo. V. Cur murauerim ego priſtinam opinionem de poſſibilitate actuum moralium in indiuiduo in-
differentium. VI. An Clericus curans ſuis ſumptibus inprimi Librum cum magno lucro vendendum
annumerandus ſit *negotiatoribus*? VII. Quomodo intelligenda VRBANI VIII. Bulla de Feſtorum
abrogatione? VIII. Fuſiſſimè diſputatur de proceſſu inſtituendo à Iudice Eccleſiaſtico tunc, quando 5
fama fert, hunc aut illum confeſſarium violaſſe ſigillum Sacramentale, ac proinde his, aliiſque no-
uarum quæſtionum, reſolutionùmque exemplis oſtendo in actu exercito, probari mihi illud Quin-
tiliani effatum: *Pigri ingenii eſt, eſſe iis contentum, quæ ab aliis inuenta ſunt*.
Hoc idem Volumen non incongruè appellaui *Quinarium* Tractatuum Theologo-Iuridicorum. 6
Fatebitur, qui, non dico perlegerit, ſed qui euoluerit, neceſſe me tranſgreſſum metas præfixas

Theologis, nec miſiſſe manum in meſſem planè alienam, atque Iureconſultis omnino propriam. Fatebitur is, qui perpenderit ea, quæ in Tractatu Secundo, ſeu Vindicijs Theologicis proferam, aduerſus illos Iureconſultos, qui Theologos conſtringunt intra limites nimis anguſtos, & ſingulariter notanda eſt cenſura, quam ex ſapientiſſimo Cardinali de Lugo deſcribam eodem Tractatu Secundo *num.* 318.

7 Non inſiſto in hoc Opere illi ſcribendi methodo, quam ſecutus ſum in *Experientiis* proponendo videlicet caſus *Factos*, non *Fictos*, atque horum reſolutione explicans vniuerſam Sacramentalem materiam: ideo autem non inſiſto, quia duo priores Tractatus reſpuunt eam methodum, poſteriores paterentur quidem, at quia, quando ij viderunt primam lucem, nulla mihi dum erat orta cogitatio de tractatione facienda per narrationem, expoſitionèmque variorum euentuum, idcirco ſicuti tunc abſtinui ea docendi ratione, ita nunc quoque eſſe mihi ſuperſedendum iudicaui, propter nimis operoſam, ac minimè neceſſariam mutationem in ſingulis Sectionibus, capitibùſue faciendam. Sicut autem in prima quoque & altera impreſſione protuli in medium nonnullos Caſus Tractatu Quinto, ita & in iſta repeto eoſdem cum nonnullis alijs. Hoc, & cætera omnia hoc Opere comprehenſa accipe Benigne Lector eo animo, quo tibi offero, id eſt optimo.

NOI REFORMATORI
dello Studio di Padova.

H*Avendo veduto per la fede di reviſione, & approbatione del P. F. Antonio Leoni Inquiſitore nel Libro intitolato* R. P. Georgij Gobat Societatis Ieſu Theolog. opera moralia omnia *non eſſervi cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo licenza, che poſſi eſſer ſtampato, oſſeruando gl'ordini in materia di ſtampe, & preſentando le ſolite copie alle publiche Librarie di Venetia, & di Padova.*
Dat. 21. *Agoſto* 1697.

(Girolamo Baſadonna Proc. Ref.
(Sebaſtiano Foſcarini K. Proc. Ref.

Agoſtin Gadald. Segret.

Adi 1. Marzo 1698.
Regiſtrata nel Magiſtrato Eccellentiſſ. degli Eſſecut. contro la Beſtemmia.

Antonio Canal Nod.

FLORILEGIVM THEOLOGO-IVRIDICVM.

Seu Elenchus plus Quadragintarum Regularum, Axiomatum, Acroamatûmque Theologicorum, & Iuridicorum, in hoc opere vſurpatorum, & quorum alia etiam vulgo literatorum : alia ſolis ſupra vulgum ſapientibus nota, aut familiaria ſunt.

Primus numerus deſignat Tractatum , in quo adhibetur : Secundus numerum marginalem eiuſdem Tractatus loquendo de primis quatuor Tractatibus , nam tract. qunito numerus ſecundus deſignat Caput , Tertius numerum marginalem illius capitis . Seruatur quidem hoc ordo Alphabeticus , aut habita ratione rei , quæ in ſingulis Axiomatis tenet Principatum vel quaſi .

A.

A*Blatiuus* abſolutus importat conditionem . 5. 37. 177.

Promptiora ſunt iura ad *abſoluendum* , quàm ad condemnandum . 1. 63.

Acceſſorium naturam ſequi conuenit principalis . 3. 197.

Non datur iudicium ſecundum id , quod eſt per *accidens* , ſed ſecundum id , quod eſt per ſe . 9. 22.

Quæ ſemel , aut bis *accidunt* , contemnunt Legislatores. 3. 214.

Quiſque *accuſator* eſſe poteſt in ſua , ſuorumque cauſa. 5. 42. 77.

Actor , quod aſſeruerit non probando , reum neceſſitate probandi non adſtringit . 5. 25. 7.

Semper curãdum eſt, vt *actus* potius valeat, quàm vt pereat. 3. 25.

Actus, qui non valet vt geritur, ſaltem valet vt valere poteſt. 4. 65.

In liberalitatibus ſuſtinetur *actus* vſque ad legitimum modum . 4. 65.

Actus in dubio præſumitur eſſe ita geſtus, ut ſit quam minimum onerofus . 5. 4. 11.

Actus præſumitur factus ſecundum eius naturam . 5. 38. 6.

Actus qui poteſt ſonare in delictum , & non delictum , ſemper interpretatur , vt abſit delictum . 5. 50. 21.

Non refert , quid de *æquipollentibus* fiat . 3. 458.

Non eſt in *æquo* , & bono errandum ſub autoritate iuris . 1. 79.

Æquitas eſt benigna iuris interpretatio . 1. 80.

Nulla iuris ratio , aut *æquitatis* benignitas patitur , vt quæ in vtilitatem hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeueritatem. 1. 82.

Placuit in omnibus rebus præcipuam Iuſtitiæ , *æquitatiſque* , quàm ſtricti Iuris eſſe rationem . 1. 80.

Par *affectionis* cauſa tolit ſuſpicionem . 5. 42. 73.

Non punitur Affectus , ſi non ſequatur effectus . 5. 9. 11.

Paria ſunt nõ eſſe *affinem*, & affinitatem diſſolutam eſſe. 5. 42. 66.

Magis creditur duobus *affirmantibus* , quàm mille negantibus. 5. 42. 100.

Necare videtur non tantùm is , qui fœtum præfocat , ſed & is qui *alimenta* negat . 5. 28. 27.

Illi licitè negantur *alimenta* cui hæreditas V. 28. 25.

Talis quiſque præſumitur , quales ſunt ij , quorum *amicitia* vtitur . 5. 32. 50.

Solus *aſinus* habet cor in ventre . 5. 23. 243.

Vocula *alias* denotat ſimilitudinem . 4. 702.

Inductum ad *augmentum* non debet parere diminutionem . V. 42. 246. *in App. lit. r.*

Non te moueat dicentis *autoritas* , ſed quid dicatur attende . 1. 190.

Autoritas eſt opinio, qua quis putatur imitatione dignus . 1. 23.

Rectius arbitror , in tanta re ratione , quàm *autoritate* ſuperari 1. 190.

B.

O*Mnis* Eccleſia pleno iure vnita monaſterio eſt *beneficium* regulare . 3. 199.

Decet conceſſum à Principe *beneficium* eſſe manſurum . 3. 340.

Pleniſſima in *beneficiis* eſt interpretatio facienda 4. n. 39.

Adiuuari nos beneficio nõ decipi oportet. V. 42. 246. *in App. lit. r.*

Rapienda eſt occaſio , quæ præbet *benignius* reſponſum . 1. 79.

In re dubia *benigniorem* interpretationem ſequi non minus iuſtius , quam tutius eſt . 1. 77.

Circa vitam alienam eſto *benignus* . 1. 168.

Benignius eſt fauere damnum patienti , quam lucrum captanti . 1. 212.

Tu ſic *bibe* , ne capiaris . 5. 7. 15.

Bonum publicum eſt diuinius priuato . 5. 37. 62.

Vno die *bibunt* multorum dierum labores . 5. 45. 103.

C.

N*Ihil* ita mouet ad fugienda *carnis* deſideria, quam conſideratio qualis ſit futura mortua . 5. 51. 54.

Leuis duntaxat *caſtigatio* conceſſa eſt docenti . 5. 29. 10.

Reliquæ virtutes vtcunque diſſimulari à fœminis poſſunt , *caſtimonia* gloriandum . 5. 43. 46.

Poſita *cauſa* ponitur effectus . 5. 25. 9.

Limitata *cauſa* limitatum producit effectum . 5. 28. 41.

Remota *cauſa* remouetur effectus . 5. 33. 87.

Plus *cautionis* eſt in re , quàm in perſona . 5. 34. 40.

Choreæ ſunt circulus , cuius centrum eſt Diabolus . 5. 23. 201.

Virginitas ſaltans in *choreis* , ſaltat in chalceis vitreis . 5. 23. 202.

Non oportet pedem in alieno *choro* ponere . 2. 304.

Citatio eſt fundamentum Iudicij . 5. 36. 5.

Clauſula generalis non derogat ſpeciali præcedenti , cuius expreſſa mentio facta non eſt . 3. 247.

Clauſula in fine diſpoſitionis poſita refertur ad omnia præcedentia . etiam diuerſa . 3. 502.

Clauſula generalis , & finalis non refertur ad omnia , quando eam præcedit aliqua ſpecifica clauſula . 3. 503.

Clauſula poſterior non refertur ad priora , quando non eſt eorum eadem ratio . 3. 509.

Teſtimonium *Clerici* aduerſus Laicum recipiendum non eſt . 5. 42. 113.

Nullus ſæcularium iudicum *Clericum* vllum condemnare præſumat . 5. 18. 18.

Facile contemnitur *Clericus*, qui ſæpe vocatus ad prandium ire non recuſat. 5. 26. 25.

Clericus non poteſt iurare abſque facultate Epiſcopi. 5. 42. 115.

Corrumpunt bonos mores *colloquia* mala 5. 23. n. 190.

Nulli de ſe *confeſſio* aduerſus alium in eodem crimine eſt credendum 5. 12. 17.

Deus mulieri *comam* dedit ad memoriam ſubiectionis. 5. 29. 1.

Commoda qui ſentis, iungas onus emolumentis. 4. 187.

Non immerito præferimus ſpeciali vtilitati *communem*. 1. 26.

Conceſſo vno conceduntur omnia ad illud vnum neceſſaria. V. 42. 246. *in App. lit. t.*

Concionator debet eſſe non tibia, ſed tuba. 5, 10. 47.

Conditio ad amuſſim complenda eſt. 3. 507.

Conditio mixta habetur pro completa. 4. 65.

Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet, quo minus *conditio* impleatur, haberi perinde debet, ac ſi impleta fuiſſet, 4. 186. Explicatur.

Cadente *conditione* caſſit conditionatum. 3. 151. *in App. Hiſtoria. lit. m.*

Conditio importat formam. 5. 37. 177.

Conditionalis diſpoſitio ſtatim poſt impletam conditionem ſortitur effectum, & non ante. 3. 330.

Conditionalis non impleta conditione nil ponit. 4. 186.

Confeſſio propria facit plenam probationem in præiudicium confitentis. V. 32. 30.

Propria *confeſſio* eſt omnium probationum illuſtriſſima. 5. 32. 30.

Propria *confeſſio* eſt Regina omnium probationum. 5. 6. 42. 19.

Nemo de ſe *confitenti* ſuper conſcientia ſcrutetur aliena. 5. 42. 43.

Vbi alia *coniectura* ſumi poteſt, non eſt præſumendum delictum. 5. 50. 22.

Probatio à *coniecturis* vero ſimilibus dicitur manifeſta. 5. 25. 8.

Conſenſui nihil tam contrarium eſt, quàm vis, & metus. III. 32. *in App. lit. o.*

Scienti, & *conſentienti* non fit iniuria. 5. 23. 175.

Nullus ex *conſilio*, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. 5. 13. 31.

Cuſtodiri oportet, quod moribus, & *conſuetudine* inductum eſt. 1. 29.

Longa *conſuetudine* comprobata velut tacita ciuium conuentio, non minus, quàm ea, quæ ſcripta ſunt ſeruantur. 2. 230.

Quod poteſt induci lege humana, poteſt & *conſuetudine*. 5. 41. 69.

Peccata quantumuis magna, & horenda, cum in *conſuetudinem* venerint, aut parua, aut nulla eſſe videntur. 5. 7. 8.

Diſpoſitio *copulata* vtriuſque partis veritatem exigit. 3. 153.

Argumentum à *conſuetis* eſt vtiliſſimum ad probandum. 5. 19. 11.

Semper in *contractibus* id ſequimur, quod in regione, in qua factus eſt, frequentatur 5. 28. 5.

Qui cum alio *contrahit*, vel eſt, vel eſſe debet non ignarus eius conditionis. 5. 9. 30.

Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum *conuiuii*. 5. 26. 30.

Indulgendum eſt *corpori*, non ſeruiendum. V. 51. 55.

Multis ſeruiet, qui *corpori* ſeruit. *ibid.*

Hoc iure euenit, vt quod quiſque ob tutelam *corporis* ſui fecerit, iure feciſſe exiſtimetur. 5 30. 2.

Cùm *corpus* in refectionis delectatione reſoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. 5. 26. 1.

Honeſtum ei vile eſt, cui *corpus* ſuum nimis charũ eſt. 5. 51. 55.

Cuilibet iminet cura ſui *corporis*. 5. 34. 47.

Diſpoſitum de vno *correlatiuo* cenſetur diſpoſitum de altero. 5. 34. 21.

Et plectando, & ignoſcendo hoc ſolum benè agitur, vt vita hominum *corrigatur*. 1. 149.

Propter crapulam multi obierunt, qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam. V. 10. 47.

Crimen non contrahitur, niſi voluntas intercedat. 5. 20. 27.

Publicæ vtilitatis intereſt, ne *crimina* maneant impunita. 1, 34.

Cum eſurimus, niſi *culpa* comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum eſt, vt eſuriamus. 1. 175.

Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. 5. 9 33.

Qui omnia, quæ potuit, obſeruauit, culpa caret. V. 10. 33.

Culpa caret, qui vt damnum non accideret, de contingentibus nihil omiſit. V. 9. 33.

Culpa ad caſum non præmeditatũ non eſt cõſiderabilis. 5. 20. 26.

Quod *culpa* caret, in damnum verti non debet. 5. 39. 14.

Sunt quædam *culpæ*, in quibus culpa eſt relaxare, vindictam. 1. 148.

Bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt 1. 175.

Quis inter *cyathos* texit, quod latere voluit? 5. 19. 52.

Cupiditas indulgendo accenditur, reſiſtendo vincitur. IV. 12.

D.

NEmo *damnum* facit, niſi qui id faciat, quod facere ius non habet. 1, 185. & 5. 31. 16.

Si *debita* ſint omnino æqualia, nec quiſquam decreuit, cui debito ſatisfacere velit, cenſetur omnibus pro rato ſatisfacere, ſi autem alterum ſit minus, cenſetur grauiori. 4. 216.

In alternatiuis *debitoris* eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri. 3. 124.

Qui *declarat* nihil dat. III. 48. *in App. t. lit. f.*

Definitio naturam rei explicat. 2. *num.* 83.

Omnis *definitio* in iure ciuili periculoſa eſt. 5. 31. 16.

Iudex debet ex officio tueri *defunctos*. 5. 50. 22.

Delegatus nequit ſubdelegare. III. 32. *in App. 2. lit. f.*

Paria *delicta* mutua compenſatione tolluntur. 5. 32. 50.

Infantem innocentia, furioſum fati infelicitas excuſat à *delicto*. 5. 20. 27.

Nemo ex ſuo *delicto* meliorem ſuam conditionem facere poteſt. 5. 39. 13.

Vbi non eſt animus nocendi, ibi non videtur eſſe *delictũ*. 5. 20. 26.

Vbi *delictum* non eſt, ibi nulla pœna eſſe debet. *ibid.*

Geminans *delictum* non debet veniam conſequi. 5. 34. 51.

De nemine præſumendum eſt, quod *deliquerit*. 5. 50. 54. & 21.

Quod eſt obiectum honeſti gaudij, eſt etiam obiectum honeſti *deſiderij*. 5. 9. 57.

Deſtructis nobis deſtruuntur omnia, quæ ſunt in nobis. 4. 387.

Qui ſemel eſt, Deus eſt: homo, qui bis: beſtia, qui ter: qui quater Dæmon: qui quinquies, eſt ſua mater. 5. 23. 66.

Nemo *dicere* præſumitur, quod non habet in mente. 3. 315.

Diuina clementia *dimiſſa* in vltionem redire non patitur. 4. 664.

Ad veritatem *diſiunctiua* ſufficit, vnam partem verificari. 4. 429.

Iure naturæ æquum eſt neminem cum damno alterius fieri *ditiorem*. V. 13. 75.

In breui reuerſa va or nec *diuertiſſe* videtur. 5. 23. 231.

Puerile, & circulatorum ludo ſimile eſt *docere*, quod ignores. 2. 179.

A *diuerſis* non volet illatio. III. 392.

Multo tempore diſce, quod poſtea *doceas* II. 382.

Turpe eſt *doctori* ſi culpa redarguat ipſum. II. 482.

Si *dolus*, & calliditas in conſilio interceſſerit, de dolo actio competit. V. 13. 31.

Dominus membrorum ſuorum nemo videtur 5. 1. 15.

Donare eſt perdere. 5. 32. 29.

Dos ſuccedit in locum alimentorum. 5. 38. 30.

Qui debet filiam alere, debet & *dotare*. 5. 28. 30.

In re clara *dubium* proferre verecundum. III. 398.

Indecens eſt, vt in re *dubia* certa detur ſententia. 5. 28. 44.

In *dubio* potiùs eſt accipienda præſumptio, vt actus valeat, quàm vt pereat. 4. 409.

Quoties æquitas, deſiderij naturalis ratio, aut *dubitatio* iuris moratur, Iuſtis decretis temperanda eſt. 1. 79.

E.

NIhil eſt tam Dœmoniacum, quam *ebrietas*, & laſciuia. 5. 6. 17.

Arcanum demens detegit *ebrietas*. 5. 19. 53.

Ebrietas & mentis adducit auxilium, & libidinis prouocat incrementum. 5. 22. 3.

Ebrietas eſt voluntaria inſania. 5. 25. 2.

Multi ſerpentum veneno curantur, nemo *ebrietate*. 5. 51. 91.

Quæ per *ebrietatem* feciſti, frequens animo volue. 5. 51. 60.

Tolerabilius eſt in carne mori, quam per *ebrietatem* in animo interfici. 5. 51. 93. & 97.

Veneri, & Baccho conuenit: duo iſta Dœmonia conſpirata inter ſe ſunt; *ebrietatis* & libidinis. 5 45. 117.

Qui te de hoc *ebrietatis* malo deſideras liberare, quomodo ſibi interuallo dierum potum addendo ad *ebrietatis* tenebras peruenit, ita paulatim ſubtrahendo ad ſobrietatis lucem redat. 5. 51. 93.

Ebrioſitas non naturæ, ſed conſuetudini tribuenda. 5. 51. 85.

Ebrioſorum eſt funeſta vox. 5. 25. 15.

Veriſimile non eſt, vt quis dimidiam gulam Deo immolet, aqua ſobrius, & cibis *ebrius* 5. 51. 69.

Cauſa *Eccleſiæ* non eſt cauſa ſingulorum. 5. 42. 38.

Dei *Eccleſia* gladium non habet niſi ſpiritualem. V. 22. 13.

In *Eccleſiaſticis* perſonis & negotijs rigor & diſtrictio iuris non requiritur. 1. 70.

Edacitas vitio creſcit omnis carnis tentatio. 5. 26. 31.

Omnes cauſæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur, *Epiſcoporum* ſententijs perpetuo ſtabilitatis iure firmantur. 2. 171.

In-

Inſtruunt nos Patriarchæ non ſolum docentes, ſed etiam *errantes*. 5. 7. 15.
Peius eſt *errare* in via morum, quam in via pedum. 2. 325.
Clauſula: *Etiam* includit ſpecie diuerſa ab expreſſis. 3. 492.
Clauſula: *Etiam*, exprimit caſum magis dubitabilem, & includit minus dubitabilem. *ibid.*
Fruſtra exſpectatur *euentus*, cuius nullus eſt effectus. 5. 37. 231.
Sanctorum *exempla* perſpicaciter recordare. 5. 138.

F.

MVlta ſunt *facienda* non iubente lege, ſed libera charitate. 5. 156.
Qui non *facit*, quod debet, æquum eſt, vt non recipiat, quod oportet. 5. 39. 5.
Quod tibi non vis fieri alteri ne *feceris*. 3. 80. explicatur per appoſitè. *ibid.*
Multa fieri prohibentur, quæ tamen ſi *facta* fuerint, obtinent firmitatem. 4. 449.
Mens æque *factis*, ac verbis declaratur. III. 364. *in App. lit. u.*
Facto mutato mutatur ius. V. 37. 294.
Secundum diuerſitatē *factorum* diuerſum redditur conſilium. *ibid.*
Facta non præſumuntur, ſed probanda ſunt. 5. 45. 136.
Falx non eſt mittenda in meſſem, quæ videtur alteri eſſe commiſſa. 2. 304.
Cuius *fama*, multo magis vitæ parcendum eſt. 5. 18. 8.
Famæ ſuæ quiſque dominus eſt. 5. 29. 5.
Qui *famam* ſuam negligit, crudelis eſt. 5. 29. 23.
Paſce *fame* morientem: ſi non paviſti, occidiſti. 5. 30. 6.
Vt acquiratur *familiaritas* requiritur mens, & deos. V. 42. 171.
Fauorabilis interpretationem non recipit, quæ eum, cui fauetur, lædere poſſit. 3. 36.
Quod *fauore* quorundam ordinatum eſt, ad læſionem illorum vergere non debet. 4. 351.
Nemo tenetur ſuo *fauore* vti. 5. 32. 54.
Feſtum eſt gulæ irritamentum, & luxuriæ occaſio. 5. 45. 113.
Bona *fides* præſumitur ad præſcribendum, niſi probetur contrarium. 2. 205.
Filiæ tibi ſunt, ſerua corpus illarum. 5. 32. 20.
Qui parcit virgæ, odit *filium* ſuum. 5. 29. 45.
Qui diligit *filium* ſuum, aſſiduat illi flagella. 5. 29. 41.
Iniquiſſimum quis merito dixerit, patrem egere, cum *filius* ſit in facultatibus. 5. 27. 40.
Finis comparatur ad ea, quæ ſunt ad finem, ſicut ratio formalis ad obiectum. 5. 51. 15.
Quæ ſunt ad *finem* debent regulari ſecundum quod exigit ratio finis. 5. 18. 15.
Qui tenetur ad *finem*, tenetur etiam ad media. 5. 27. 5. Explicatur.
Carpit enim vires paulatim, vritque videndo *fœmina*. 5. 37. 24.
Ex eo non debet quis *fructum* conſequi, quod niſus extitit impugnare. 4. 867.
Funiculus triplex difficile rumpitur. 2. 409.
Furioſi confeſſio ei nihil præiudicat. 5. 19. 65.

G. H.

EDacitas in *Gallis* natura eſt, in Græcis *Gula*. 5. 51. 84.
Generi per ſpeciem derogatur. 5. 42. 530.
Quod ob *gratiam* alicuius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum. V. 42. 246. *in App. lit. r.*
Iis licitè negantur alimenta, quibus licitè *hæreditas*. 5. 28. 25.
In his, in quibus non inuenitur ius expreſſum, procedendum eſt (æquitate ſeruata) in *humaniorem* partem declinando. 1. 61.
In ambiguis rebus *humaniorem* ſententiam ſequi oportet. 5. 77.

I.

ABſurdum eſt nimia ſecuritate velle honorare Sanctos, quos ſcimus, Deo placuiſſe *incertis*. 5. 7. 9.
Præſumitur *ignorantia*, vbi ſcientia non probatur. 5. 37. 72.
Immunitas Eccleſiaſtica eſt diuino iure inſtituta. 2. 465.
Facilius *impeditur* acquirendum, quam impediatur acquiſitum. 5. 27. 47.
Qui voluntariè omittit, non dicitur *impeditus*. 3. 213.
Si quis *imperitus* mathematis, de eo ſcribat, riſui patet. 2. 254.
Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant. 4. 43.
Actus legitimi ſunt *infamibus* interdicti. 5. 42. 13.
Infamibus portæ non pateant dignitatum. 5. 42. 13.
Præclara *ingenia* multa nouant circa ſcientias. 1. 170.
Temporum noſtrorum *ingenia* non ſunt deſpicienda, perinde ac ſi laſſa, & effœta natura nihil laudabile pariat. 1. 171
Pigri *ingenii* eſt, contentū eſſe iis, quæ ab aliis ſunt inuenta. 1. 170.
Nullum magnum *ingenium* ſine mixtura dementiæ fuit. 5. 18. 23.
Iniuria dicitur id, quod non iure fit. 2. 190.
Inde non debent naſci *iniuria*, vnde iura naſcuntur. 5. 13. 37.
Ad iniuriam referendum non eſt, quod quiſque iure ſuo ſibi conſulat. 5. 11. 16.
Sanctius eſt impunitum relinquere facinus nocentis, quam *innocentem* damnare. 5. 20. 25.
Aliquando & *inſanire* iucundum eſt. 5. 58. 23.
Quod habet *inſtar* rei iudicatæ, habet virtutem rei iudicatæ. 3. 35.
In ambiguis orationibus maxime ſpectanda eſt *intentio* illius, qui eas protulit. 5. 4. 16.
Optimus *Interpres* verborum quiſque ſuorum eſt. 2. 579.
Interpretatio contra eum facienda eſt, qui legem potuit dicere apertius. 1. 69.
Vnde ius prodiit, inde *interpretationem* procedere par eſt. 1. 97.
Miſerrimi ingenii eſt, nolle, aut non poſſe niſi *inuentis* vti. 2. 354.
Pergis non quà eundem eſt, ſed quà *itur*. 1. 205.
Oportet vt *Iudex* ſciat cognoſcere, quidquid debet iudicare. 2. 237.
Iudex non debet punire niſi ſecundum conſuetudines receptas. 5. 20. 79.
In *iudicando* eſto pupilli miſericors vt pater. 5. 100.
Nō ex affectu carnali, ſed diſcreto iudicio *iudicandum* eſt. 1. 184.
Res *iudicata* pro veritate accipitur. 5. 50. 41.
A non ſuo *Iudice* nemo poteſt ligari, vel abſolui. 4. 62.
Pro his, quæ à *Iudice* fiunt, præſumitur, quod omnia ritè fuerint facta. 5. 148.
Cœpta cauſa apud *Iudicem* delegatum durat huius poteſtas, donec cauſa finita ſit. 1. 144.
Omnes magiſtratus, & diuini *Iudices* breuiter lites deciduntο. 5. 184.
Iudici interroganti non iuridicè nō teneor reſpondere. 5. 42. 153.
Secundum viam eorum faciam eis, & ſecundum *iudicia* eorum iudicabo eos. 1. 189.
In *iudiciis* non eſt acceptio perſonarum habenda. 1. 184.
Iudex potiùs concordia, quàm *iudicio* litem terminet. 1. 184.
Diuino *iudicio* ſubiecti ab humano ſunt exempti. 5. 50. 23.
In rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe *iudicium*. 5. 28. 44.
Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. 1. 152.
Iura ſanguinis nullo iure dirimi poſſunt. 5. 28. 28.
Quod poteſt eſſe obiectum voti, poteſt eſſe & *iuramenti* promiſſorii. 5. 51. 61.
Iuramentum in alterius gratiam factum ſeruari debet, ſi ſine diſpendio æternæ ſalutis ſeruari poſſit. 5. 13. 30.
Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum *iuramentum*. 5. 13. 42.
Iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. 5. 19. 83.
Iuramentum eſt inſtar medicinæ. 5. 51. 66.
Iuramentum eſt ſpiritualis quædam tortura. *ibid.*
Iurisconſulti & ſcientiam & verba locare ſolent. 2. 255.
Iuris prudentia eſt diuinarum, humanarumque rerum notitia, iuſti, atque iniuſti ſcientia. 2. 95.
Quod quiſque *iuris* in alterum ſtatuerit, ipſe eodem vtatur. 2. 322.
Nemo poteſt plus *iuris* transferre in alterum, quàm ſibi competere dignoſcatur. 3. 197.
Actus *iuriſdictionis* voluntariæ poteſt vbique exerceri. 4. 66.
Iure ſuo vtens nemini facit iniuriam. 5. 24. 24.
Summum *ius* ſumma iniuria. 1. 528.
Vbi *ius* non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. 4. 365.

L.

LAicius nulla eſt de ſpiritualibus diſponendi facultas. 5. 17. 1.
Sicut *leges* non dedignantur ſacros Canones imitari, ita ſacrorum ſtatuta Canonum Principum cōſtitutionibus adiuuantur. 1. 73.
Quidquid in poſteriore *lege* non fuerit ſpecialiter expreſſum, id veterum Conſtitutionum Regulis relictum eſſe intelligendum eſt. IV. 362. *in App. lit. g.*
Leges aduerſantur, non patrocinantur fraudibus. V. 13. 37
Lex ſi voluiſſet expreſſiſſet. III. 32. *in App. 2. lit. r. & 517. in App. lit. d.*
Leges intelligendæ ſunt ſecundum ea, quæ in pluribus accidunt, non ſecundum ea, quæ rarò. 5. 42. 2.
Leges accipiendæ ſunt in ſenſu vtili, non inutili. 5. 33. 72.
Extenſio *Legis* in materia odioſa non debet fieri ob ſolam identitatem rationis. 4. 682.
Extenſio *legis* vltra omnem verborum ſignificationem non eſt facienda ob identitatem rationis, niſi ea ratio exprimatur in lege. 4. 682.
Finis *Legis* non cadit ſub legem. 5. 36. 5.
Lex rem præceptam ponit in ea virtute, quam *Legiſlator* intendit. 5. 6. 4.
Legitimatus à Principe nihil differt à legitimo. 5. 37. 251.

✠ 4 Na-

Naturaliter naſcimur omnes *legitimi* , & liberi . 5. 37. 251.
Vbi non eſt *Lex* , nec præuaricatio . 3. 336.
Lex declaratoria extenditur ad præterita , & futura . 4. 328.
Lex humana ordinariè non obligat in extrema neceſſitate . 5. 31. 24.
Vbi de *liberando* quæritur , facilior eſto ad liberationem . 1. 78.
Libertas rebus omnibus fauorabilior eſt . 5. 27. 58.
Quoties eſt dubia interpretatio *libertatis* , ſecundum libertatem reſpondendum eſt . V. 8. 108.
Saturitati ſemper *libido* adiuncta eſt . 5. 26. 31.
Cui non *licet* minus , nec maius licebit . 5. 13. 35.
Tuba cordis eſt *lingua* loquentis . 5. 35. 12.
Ordo *literæ* eſt ſequendus . III. 48. in *App. 2. lit. m.*
Iure naturæ æquum eſt , neminem cum alterius detrimento fieri *locupletiorem* . 1. 26.
Ex quouis *lucro* bonus odor . 2. 373.
Vbi eſt venter cibis repletus , ibi eſt ignis *luxuriæ* accenſus . 5. 33. 109.
Fauendum eſt potiùs damnum declinanti, quam lucrum captanti . 5. 212.

M.

MAgiſtri ſunt Patres . 3. 101.
Honeſtum eſt *Magiſtri* ſententiam excuſare . 2. 232.
Optimus eſt ſeſe , qui nouit cuncta Magiſtro . 2. 353.
Ab omni ſpecie mala abſtinete vos . 1. 39 & 177.
Maleficia non debent eſſe impunita . 5. 28. 49.
Omnibus *malitiis* hominum viam præcludere non poſſumus . 5. 42. 227.
Quælibet mala potius tolerare , quam *malo* conſentire oportet. 5. 33. 140.
Illud eſt maius *malum* , quod priuat maiore bono . 5. 37. 154.
De *malo* homine ſemper *malum* præſumendum eſt . V. 42. 246. *in App. lit. s.*
Diligenter fines *mandati* cuſtodiendi ſunt . 3. 108.
Qui fines mandati exceſſit , aliud facere videtur . *ibid.*
Quid tam humanum eſt , quam fortuitis caſibus mulieris *maritum* , vel vxorem viri participem eſſe . 5. 28. 10.
Qui tenetur ad finem , tenetur etiam ad *media* . V. 27. 5.
Media debent eſſe proportionata fini . 5. 18. 19.
Quod medicorum eſt , promittunt Medici , tractant fabrilia fabri . 2. 335.
Non poteſt grande aliquid , & ſupra cæteros *loqui* niſi mota *mens* . 5. 18. 23.
Vir fortis aliena *menſa* difficile fruetur abſque læſione libertatis . 5. 26. 30.
Nihil refert , vtrum quis *minatur* verbo , an facto . 5. 50. 63.
Metiri ſe quemque ſuo modulo , ac pede verum eſt . 1. 68.
Iudicium ſine *miſericordia* illi , qui non facit miſericordiam. 3. 211.
Melius eſt propter *miſericordiam* rationem reddere , quam propter crudelitatem 1. 67.
Acceptum ſub modo , qui impropriè fit conditio , regulariter acquiritur ante modum impletum . 4. 449.
Modum quiſque rei ſuæ ponere poteſt . V. 42. 246. *in App. lit. mm.*
Æquum eſt poſteriorem *moram* nocere 5. 39. 13.
Nouis *morbis* noua conuenit antidota præparare . 1. 166.
Quam fœlix , & prudens , qui talis nititur eſſe in vita , qualis optat inueniri in *morte* . 5. 18. 29.
Delicta *morte* extinguuntur . 5. 50. 23.
Mortui ſunt inter miſerabiles perſonas miſerabiliores . 5. 50. 22.
Mulier teſtis eſſe non poteſt . 5. 42. 7.
Omnis *mulier* quæ vinolenta , & comeſſatrix eſt , etiam meretrix eſt . 5. 43. 61.
Quod *multipliciter* exponitur , eius veritas ignoratur. 1. 66.
Non ex *multitudine* Autorum quod melius , aut æquius eſt, iudicato . 1. 203.
Conſilium *mutare* non licet cum alterius detrimento 3. 302.
Mutatio non præſumitur , ſed probanda eſt . 5. 50. 45.

N.

PAruo cultu *natura* contenta eſt , deſideriis omnia conduntur . 5. 26. 34.
Res quælibet facile ad ſuam *naturam* reuertitur . III. 158. *in App. Hiſtor. lit. g. ad finem.*
Nauita de ventis , de tauris narrat arator . 5. 26. 45.
Quod de vno ſpecificè affirmatur , de oppoſito *negari* videtur . 4. 343.
Quod de vno *negatur* , de altero conceditur . 5. 29. 49.
In omni *negotio* hæ perſonæ requiruntur : Iudex, accuſator , reus , & teſtis . 5. 42. 27.
Clauſula : *non aliter* eſt ita præciſiua , vt nec intellectum , nec modificationem recipiat . 5. 37. 257.
Quod *noſtrum* eſt , ſine facto noſtro in alterum transferri non poteſt . 5. 25. 12.
Clauſula : *Nullatenus* importat vniuerſalitatem , & excludit omnem caſum . 5. 37. 264.

O.

OBedire Deo oportet magis , quam hominibus . 5. 23. 143.
Exigit *Deus* oblatum qui non exegerat offerendum. III. 295. *lit. o.*
Vbi de *obligando* quæritur , propenſiores eſſe debemus ad negandum . 1. 78.
Semper in *obſcuris* , quod minimum eſt ſequimur . 1. 65.
Occaſio , quæ delictis viam aperit , amputanda eſt . 5. 42. 227.
Qui *occaſionem* damni dat , damnum dediſſe videtur . V. 33. 76.
De *occultis* non iudicat Prætor . 2. 98.
Qui ſentit *onus* , ſentire debet & commodum . 3. 21.
Quilibet præſumitur poſſe ex ſuo *opificio* non ſolum ali , ſed ditari . 5. 28. 24.
Communis *opinio* Doctorum non eſt attendenda , quando contraria fauet piæ cauſæ . 1. 195.
Singularis opinio præferenda eſt communi , quando nititur meliore , & ſubtiliore ratione . 1. 197.
Ante horam *orare* prouidentiæ eſt : poſt horam negligentiæ : in hora obedientiæ . 5. 45. 50.
Oratio ſimpliciter prolata in vno actu , & in vna vice conſummatur . 3. 383.
Ordo literæ eſt ſeruandus . 3. 364.
Ordo ſcripturæ *Ordinem* voluntatis oſtendit . III. 48. *lit. m.*
Hoc non eſt *oſculum* porrigere , ſed vinum propinare . 5. 17. 3.
Mens *otioſi* nihil aliud cogitare nouit , quam de eſcis , & ventre . 5. 51. 56.

P.

PActa ſeruabo ait Prætor . 5. 13. 42.
Pactum rei turpis non obligat . 5. 19. 83.
Papa præſumitur probabiliter ignorare particulares conſuetudines locorum . 5. 23. 228.
Par in parem non habet imperium . 5. 42. 106.
In dubio tutior *pars* eſt eligenda . 1. 156.
In toto *partem* non eſt dubium contineri . 2. 340.
Tanto magis decipiuntur omnes, quanto in *paſſionibus* fuerint . 5. 7. 7.
Qui *Paſtor* eſt , debet & eſſe magiſter . 2. 149.
Beatus homo , qui ſemper eſt *pauidus* . 2. 154.
Cum ſit in menſa primum de paupere penſa . 5. 26. 83.
Homo in iudicio debet ſeruire *pauperi* in quantum poteſt. 3. 128.
Pauperum , aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere debent clerici . 5. 28. 28.
Vſque adeo *peccatum* malum voluntarium eſt , vt non ſit peccatum , ſi non ſit voluntarium . 5. 9. 2.
Cuilibet *perito* in ſua arte credendum eſt . 2. 400.
Cauendum eſt , ne *pœna* maior ſit quàm culpa . 5. 30. 26.
Ibi debet eſſe *pœna* , vbi noxa . 5. 34. 52.
Fruſtra *poeticas* fores compos ſui pepulit 5. 18. 23.
Oderunt peccare mali formidine *pœnæ* . V. 42. 246. *in App. lit. r.*
Qui poteſt facere , vt poſſit conditioni parere , iam *poſſe* videtur . V. 27. 34.
Illud dicitur non *poſſe* fieri, quod licite fieri nequit . 5. 8. 40.
Nolle in culpa eſt noſtra , & non *poſſe* prætenditur . 5. 18. 11.
Iure communi potior eſt conditio *poſſidentis* . 2. 199.
Cum omnes *potando* vinceris à dolio . 5. 13. 10.
Fas non eſt , vt diuini muneris Miniſtri temporalium *poteſtatum* ſubdantur arbitrio 5. 32. 46.
Qualis eius talis potus 5. 51. 69.
Præcepta particularia ſunt intemperanda inſtar vniuerſalium 5. 37. 222.
Præcepto quiſquis non obtemperat , reus eſt & debitor pœnæ . 1. 64.
Præfatio legis dat intellectum toti legi . 5. 26. 53.
Ex præteritis præſumitur de *præſenti* . 2. 273. & 5. 25. 9.
Ex præteritis *præſumitur* circa futura . II. 273. & V. 25. 9. & 34. 20.
Præſumptio nobilior eſt attendenda , & maior vincit minorem . 5. 8. 28.
Superfluum eſt *precibus* poſtulare , quod lege permiſſum eſt . 5. 45. 62.
Primum in vnoquoque genere eſt exemplar cæterorum : 1. 98. & V. 37. 222.

Prin-

Princeps debet habere vnum calamum, & vnam linguam. 4. 318. ad finem.

Explorati iuris eſt, vt quibus *principale* committitur, & acceſſorium committatur: 5. 36. 16.

Cum *principalis* cauſa non ſubſiſtit, plerumque nec ea quidem, quæ ſequuntur, locum habent. 5. 26. 63.

Voluntas *Principis* nunquam debet fruſtrari, nec inefficax reddi. 4. 539.

Priuilegia plus non operantur, quàm verbia exprimant. 3. 394.

Priuilegia nemini præiudicantia non amittuntur per non vſum. 4. 356.

Priuilegia non debent eſſe captioſa. 4. 606.

Priuilegia regularium ſunt in dubio interpretanda in horum fauorem. 5. 37. 159

Quidquid per *priuilegium* acquiri poteſt, etiam per conſuetudinem acquiri poteſt. 4. 78.

Priuilegium debet in dubio reputari potiùs reale, quam perſonale. 5. 37. 159.

Probationes contrariæ inuicem conquaſſantur. 5. 45. 135.

Ille *proceſſus* non valet, in quo ſeruatus non eſt debitus modus inquiſitionis. 5. 13. 37.

In re communi potior eſt conditio *prohibentis*. II. 92.

Quando aliquid prohibetur, interdicitur ſimiliter omne id, per quod peruenitur ad illud. 5. 27. 33. *Explicatur n.* 92.

Non enim propoſitum, aut *promiſſum* infringit, qui in melius mutat. 3 97.

In malis *promiſſis* fidem non expedit obſeruari. 5. 13. 42.

Propoſitio indefinita æquiualet vniuerſali. 5. 37. 213.

Vna quæque *prouincia* abundet in ſuo ſenſu, & præcepta majorum leges Apoſtolicas arbitretur. 5. 23. *n.* 227.

Intellige quæ ſunt *proximi* tui ex te ipſo. 5. 13. 49.

Mandauit Deus vnicuique de *proximo* ſuo. 5. 13. 49.

Probrum ſit *puella* bibiſſe vinum. 5. 43 41.

Non *punitur* affectus, ſi non ſequatur effectus. 5. 9. 11.

Q.

QVAlitas nequit ſine ſubiecto. 3. 510.

Qualitas nunc exiſtens in ſubiecto præſumitur inextitiſſe abortum, ſi potuit. 5. 28. 85.

Qualitas veræ legitimitatis habet iuris aſſiſtentiam. 5. 28. 85.

Qualitas adiuncta verbo intelligitur ſecundum qualitatem verbi. 5 37. 172.

Non Entis nullæ ſunt *qualitates* 3. 510.

Clauſula: *quinus* vniuerſalis eſt, & omnia comprehendit. 3. 491.

R.

NVlli mihi meorum magis parendum eſſe, quàm *rationi* exiſtimo. 1. 199.

Væ *Regno*, cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane comedunt. V. 53. 63.

Proxima *regula* honeſtæ operationis eſt Iudicium. 1. 857.

Regula eſt quæ rem, quæ eſt, breuiter enarrat. 2. 106.

A regula ſtandum eſt, donec contrarium probetur. 5. 10. 35.

Ratio deſumpta ex *regula* eſt firmiſſima. 3. 42. 94.

Regula iuris ſunt tenaces 5. 42. 43.

Regula inhærendum eſt, donec de fallacia conſtet. 5. 42. 94.

Qui habet *regulam* pro ſe, dicitur fouere ius certum. 5. 42. 71.

Non ſermoni res, ſed *rei* ſermo eſt ſubiectus. 2. 346. ad finem.

Teſtimonio *Religioſi* creditur plus quam Laici. 5. 42. 154.

Cùm ſunt iura partium obſcura, fauendum eſt *reo* potius quàm actori. 5. 28. 43.

Res vna & eadē diuerſo reſpectu diuerſo iure cenſenda eſt. 4. 597.

Res quælibet intelligitur cum qualitatibus ſuis. 4. 695.

Res quælibet tranſit cum ſuo onere. *Ibid.*

Princeps in ſuo *reſcripto* cenſendus eſt ſe cum iure communi conformare, quantum poteſt. 4. 403.

Peccatum non dimittitur niſi *reſtituatur* ablatum. 2. 110.

Datum ob cauſam, cauſa non ſecuta obnoxium eſt. *Reſtitutioni*. V. 40. 10.

Qui habet actionem ad repetendum, habet quoque actionem ad retinendum. 5. 40. 10.

Omnia *reuelabilia* continentur ſub ſacra doctrina, tanquam ſub vna ſcientia. 2. 97.

Reuerſurus in breui habetur pro iam reuerſo. 4. 608.

Immoderatus *rigor* diſciplinæ quos corripit, non corrigit. 1. 179.

S.

SVbſtantia ſummi *Sacerdotis* noſtri, ſunt eloquia diuinitus tradita. 2. 424.

Labia *Sacerdotis* cuſtodient ſcientiam. 2. 178.

Nemo quantumuis peccator præſumitur immemor ſuæ ſalutis æternæ in extremis conſtitutus. 5. 50. 45.

Vtilius *ſcandalum* naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. 1. 182. & 5. 37. 63.

Etſi deſideranda ſit eminens *ſcientia* in Paſtore, in eo tamen eſt competens toleranda. 2. 183.

Caueat ſpiritualis iudex, vt, ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere *ſcientiæ*. 2. 217.

Quia tu *ſcientiam* repuliſti, ego te repellam. 2. 177.

Solis *Scripturarum* libris, qui Canonici vocantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum eorum autorem ſcribendo erraſſe firmiſſimè credam. 2. 218.

Nullum *Secretum* eſt vbi regnat ebrietas. 5. 19. 52.

Quoties idem ſermo duas *ſententias* exprimit, ea potiſſimum accipitur, quæ rei gerendæ aptior eſt. 3. 429.

Anima *Sicca* eſt ſapientiſſima. 5. 51. 104.

Parentis locum *ſocer* obtinet. 5. 42. 75.

Eiuſdem eſt *ſoluere* & ligare. 5. 42. 106.

Qui parum diligentem *Socium* aſſumit, de ſe queri debet III 32. *in App.* 2. *lit.* ff.

Nec affectatæ *ſordes*, nec exquiſitæ deliciæ laudem pariunt. 5. 23. 111.

Quæ ſunt *ſpeciali* nota digna, non cenſentur reuocata niſi eorum fiat mentio ſpecialis. 4 671.

Id potiſſimum habetur, quod *ſpeciem* directum eſt 1. 194.

Speculum formæ eſt æs, animi autem vinum. V. 19. 53.

Spolia ta eſt ante omnia reſtituenda. 5. 11. 23.

Sponte fieri dicitur, quod fit nemine petente. III. 32. *in App.* 2. *lit. nn.* Explicatur. *ibid.*

Statuta particularia ſunt inſtar legum communium intelligenda. 5. 10. 30.

Amicus *ſtultorum* ſimilis efficietur. 5. 51. 59.

Subrogatum ſapit naturam illius, cui ſubrogatur. IV. 635. *in App. lit. ii.*

Excludenda eſt omnis nefanda *ſuſpicio*. 5. 32. 24.

T.

PErmulti plus tabernam die feſto viſitant, quàm templum. 5. 45. 105.

Eadem eſt via *taciti*, & expreſſi. 5. 27. 84.

Tempus legis qui non obſeruat, non cenſetur formam legis obſeruaſſe. 3. 198. §. 2. Quia.

Mille *teſtes* ſingulares non plus probant quàm vnus. 5. 42. 99.

Non creditur *teſti* niſi iurato. 5. 42. 101.

Edictum de *teſtibus* eſt inhibitorium. 5. 42. 167.

Teſtimonii dicendi ius eſt generoſa dignitas 5. 42. 83.

Teſtimonium vnius nō ſufficit ad condemnationē alterius. 5. 42. 79.

Teſtis idoneus pater filio, aut filius patri non eſt. 5. 42. 67.

Teſtis eſſe non poteſt, qui accuſare non poteſt. 5. 42 76.

Teſtis debet deponere de his, quæ nouit, vidit, & quibus interfuit. 5. 42. 108.

Teſtium regula eſt permiſſiua. 5. 42. 2.

Theologia cunctarum ſcientiarum Domina, & Regina eſt. 2. 117.

Theologia eſt ſapiens, & diuinarum, humanarumque rerum & cauſarum ſcientia. 2. 117.

Theologia vtitur aliis ſcientiis, tanquam ancillis. 2. 118.

Theologiæ Doctores ſunt quaſi principes artifices. 2. 258.

Qui ex *timore* præceptum facit, aliter quàm debeat facit, & ideo iam non facit 5. 45. 78.

Tuba cordis eſt lingua loquentis. 5. 33. 12.

Allegans ſuam *turpitudinem* audiendus non eſt. 5. 25. 10.

Suam *turpitudinem* allegans excipiendo auditur. *ibid.*

Nemini ſua turpitudo prodeſſe debet. *ibid.*

V.

QVoties in actionibus, vel exceptionibus ambigua oratio eſt, commodiſſimum id eſt accipi, quo res, de qua agitur, magis *valeat* quàm pereat. 3. 36. ad finem.

Verba ambigua vnius diſpoſitionis explicanda ſunt per clariora alterius. 2. 429.

Cui non conueniunt *verba* legis, nec conuenit legis diſpoſitio. III. 32. *in App.* 2. *lit.* q.

Non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi vſu *verba* exaudiri debent. 3. 139.

Verba etiam priuilegiorum debent intelligi ſecundum id, ad quod principaliter proferuntur. 3. 85.

Verba reſcripti non ſunt reſtringenda ad conditionem, ijs nullo modo ſignificatam. 3. 428.

Cui conueniunt *verba* diſpoſitionis, debet & conuenire diſpoſitio. 4. 260.

Verba dubia interpretanda ſunt ſecundum conſuetudinem teſtatoris. 4. 669.

Verba in quantum ſonus, non ſunt in nocumentum aliorum. 5. 19. 24.

Non

Non *verbis*, ſed ipſis rebus leges imponimus. 2. 543.
In peccatis *verborum* maximè ſpectandum eſt, quo animo proferantur. 5. 19. 14.
In obſcuris inſpici ſolet, quod *veroſimilius eſt*. 2. 112. ad finem.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis. 1. 174.
Tritiſſima quæque *via*, & celeberrima maximè decipit. 1. 105.
Extra *viam* publicam ne deflectas. 1. n. 8.
Victus appellatione ſignificantur, quibus curandi, tuendique corporis noſtri gratia vtimur. 5. 24. 34.
Longi temporis *victum*, breuia hora conſumit. 5. 45. 193.
Clauſola: *prout tibi videbitur*, deſignat regulatum, prudenſque arbitrium. 3. 500.
Vim vi repellere omnia iura, omneſque leges permittitur. 5. 19. 6.
In *vino* veritas. 5. 19. 68.
Hic à *vino* deplumatus eſt. 5. 45. 109.
Vinum moderatè ſumptum excitat mentem ad altas ſpeculationes. 5. 18. 25.
Speculum formæ eſt æs, animi autem *vinum*. 5. 19. 53.
Sponſa Chriſti *vinum* fugiat præ veneno. 5. 43. 8.
Vinum, potus eſt vtiliſſimus, & pharmacum ſuauiſſimum, obſonium quàm minimè noxium, ſi temperatum eſſe contigerit. 5. 51. 34.
Vinum in tempore potiùs modicè ſumas, quam vt aqua diluas. V. 51. 35.
Qui frigore rigent, ijs aut omnino ſubtrahendum *vinum* eſt, aut adhibendum eſt multa aqua dilutum. 5. 51. 36.
Periniquum videtur eſſe, vt pudicitiam *vir* ab vxore exigat, quam ipſe non exhibuit. 5. 43. 49.
Vis eſt & tunc, quoties id, quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit. 5. 11. 23.
Non eſt miſericors, ſed crudelis, qui *vitiis* nutriendis parcit. 1. 34.
In cauſa *vniuerſitatis* poteſt quilibet de vniuerſitate teſtificari. 5. 42. 40.
Qui è duobus vnum exprimit altero tacito cenſetur negare hoc alterum. III. 517. *in App. lit. d.*
Vnius teſtimonio non eſt credendum. 5. 42. 79.
Vox *vnius*, vox nullius. 5. 42. 80.
Crimen *vnius* teſtimonio probatum, impedit promouendum, non deiicit iam promotum. 5. 42. 86.
Voluntas, & propoſitum diſtinguit maleficia delinquentium. 5. 20. 27.
Impoſſibilium nulla eſt *voluntas*. 5. 37. 241.
Voluntas in omnibus dominatur. V. 43. 246. *in App. lit. mm.*
Voluntatis mutatio non eſt præſumenda. 5. 50. 45.
Vſu trita non ſunt reformidanda. 1. 210.
Vxor eſt viri ſocia, & non mancipium. 5. 29. 14.
Vxor, & vir ſunt pares in iure coniugij. 5. 44. 2.
In ijs ſolis debent *vxores* eſſe viris ſubiectæ, quæ contra mandata Dei non veniunt. 5. 33. 66.

X.

XEnia paſſim accipere eſt viliſſimum, omnia auariſſimum. 5. 184.

ELEN.

ELENCHVS QVÆSTIONVM

RARIORVM. AVT NOVARVM

Ex Tractatu I.

AN ſtante probabilitate ſpeculatiua, quod mulieres quinquagenariæ non teneantur lege ieiunij, ſit id ipſum practicè probabile. 19.

An omnis opinio tuta excludat omne periculum peccati etiam materialis 21.

An iudices vtriuſque fori ſectantes communiter ſententias mitiores certò probabiles practicè, rectius agant, quam qui ſectantur communiter rigidiores è certò probabilibus 31. 58. & toto tract.

Sitne laudabilius ſequi opinionem magis, quam minus probabilem practice. 49.

Vtrum ſectans communiter opinionem benigniorem practicè, ſequatur hoc ipſo in concreto communiter probabiliorem 158.

Ex tractatu II.

QVæ ſit definitio Theologiæ Moralis? 83.

An Theologi mittant falcem in meſſem alienam, quando vſurpant axiomata, vel regulas Iuris. 105.

Explicatio materiarum pendentium ex lege naturali, contentarum autem in corpore Iuris, ſpectetne ad Iuriſtas, an potius ad Theologos. 131.

An Theologi iam fuerint primis ſæculis periti legum, & Canonum. 171. & 185.

An Theologis tractantibus materias iuridicas patrocinetur titulus legitimæ præſcriptionis. 191. *& ſeqq.*

An fuerint Sancto Thomæ omnia diuinitus infuſa. 214. *& ſeqq.*

Cur Theologi ſæpius, quam Iuriſtæ conſulantur in materiis Iuris Canonici. 253. *& ſeqq.*

An ij, qui nunquam frequentarunt ſcholas iuridicas, nequeant ſolide ſcribere de materijs Iuris. 276.

An poſſit ſine Magiſtro diſci aliqua ſcientia, vel ars. 285. *& ſeqq.* & 355.

Quas materias iuridicas tractent licite Theologi, quas illicite. 313. & *ſeqq.*

Vnde Theologi didicerint ſcribere de rebus Iuridicis. 339. & *ſeqq.*

An boni Theologi ſint etiam boni Iuriſtæ. 345.

An poſſit tuto credi Theologis ſcribentibus de materijs Iuris. 365. *& ſeqq.*

Quatenus Iuridicium Theologorum de materijs iuridicis præferendum ſit, aut non ſit iudicio iureconſultorum. 391. *& ſeqq.*

Verum Epiſcopus debeat eſſe Theologiæ potius, quam Canonum Doctor. 428.

Ex Tractatu III.

QVid intelligatur nomine Iubilei abſolutè prolato. n. 4.

An ſola Indulgentia Iubilei anni Sancti obtineatur ab ijs, qui ingreſſi iter Romanum nequiuerunt perficere illud 20. & 21.

An grauiter delinquant Prælati non docent ſuos neceſſaria ad Iubileum. 22.

Quid per Anachoretas, & Eremitas intelligatur in Bullis Iubileis. 29.

An PP. Cartuſiani ſint verè Eremitæ. 29.

Quid intelligatur per detentos in carcere. 29.

Quid per impeditos diuturna infirmitate. 29.

Quid per mancipatos perpetua clauſura. 30.

An Santimoniales non ſeruantes perfectam Clauſuram potiantur *Iubileo* oblato mancipatis perpetua clauſura. 30.

An PP. Cartuſiani habeant clauſuram huc requiſitam. 30.

Quomodo intelligenda intentio hypothetica, quæ exigitur in Sanctimonialibus pro lucrando Iubileo 30.

Quomodo intelligenda opera præſcripta illis, & alijs. 31.

Quomodo inualetudo orta ſub initium, aut finem Iubilei patrocinetur. 32.

Quomodo intelligenda Bulla pro Religioſis apoſtatis redeuntibus ad ſuum Ordinem. 32. in *App. 2. lit. b. & ſeqq.*

An etiam ad moniales extendatur. *lit. r.*

Quid ſi apoſtata talis habeat vxorem & liberos. *lit. pp.*

Sitne iam probabile non ſuſpendi in Anno Iubileo Indulgentiam noſtram Menſtruam, ſiue Communionem Generalem? 48. *in App. 2. lit. g.*

Sitne noſtris Germanis Collegijs conceſſa alio titulo, quàm cæteris extra Germaniam. *ibid. lit. n.*

An Einſidlenſis Indulgentia plenaria ſuſpendatur in Anno Sancto. 48. *in App. 1. lit. q.*

Quid intelligatur per Indulgentiam in forma Iubilei. 33.

Quomodo intelligenda quædam clauſula inſerta Indulgentiæ pro perſonis Societatis IESV. 35.

Quomodo intelligenda clauſula: *Citra annum Iubileum*. 55.

Quid de Indulgentijs ſeptem, vel quindecim annorum cenſendum, quando earum continuatio, vel principium incurrit in annum Iubileum 56.

Quid de Indulgentia plenaria, quæ debetur emittentibus Profeſſionem Religioſam. 17.

An ea obtingat etiam ingredientibus Nouitiatum. 57.

An quidam Vicarius Generalis, Iubilei tempus valide reſtrinxerit ad vnam hebedomadam. 63.

Quot diebus conſtent Menſes, & hebdomadæ, quando Iubileum arctatur intra duos menſes, aut duas hebdomadas. 64.

An ſi Epiſcopus declaret, omnia opera eſſe perficienda intra vnam hebdomadem, ſit opus ſtare hac delaratione 65.

An Prælati Regulares habeant per ſe ius determinandi tempus, & Eccleſias pro Iubileo. 66.

An publicandi Bullas Iubileas. 67.

An Prælati mortaliter peccent differentes publicationem Iubilei. 68.

An tunc pereat gratia Iubilei. 69.

Quid aget parochus, qui circa Dominicam Palmarum accipi Bullam Iubileam. 71. & 204.

An Iubileum poſſit inchoari quolibet die hebdomadæ. 71.

Quatenus ſit neceſſe orare ad intentionem præfixam à ſummo Pontifice pro lucrando Iubileo, & cæteris indulgentijs. 76. *& ſeqq.*

An intentionibus præfixis à Pontifice liceat adiungere aliam. 85

An commutatio, & prorogatio poſſit fieri ſolum reſpectu irretitorum cenſuris, & votis. 104.

An pro Iubileo orans in cubiculo, vel capella Domeſtica illius monaſterij, cuius Eccleſia eſt ab Epiſcopo deſignata, ſatisfaciat perinde, ac ſi in illa ipſa Eccleſia precaretur. 135.

An Epiſcopus poſſit deſignare loco Eccleſiæ ſtrictè dictæ oratorium priuatum, vel Eremitorium. 36.

Quandiu orandum, quando Bulla præcipit orari *per aliquod temporis ſpatium*. 140.

Quomodo ſit intelligenda continuatio orationis per horas quadraginta, quando Indulgentia datur ijs; qui interſunt orationi quadraginta orarum continuatarum. 146. *& ſeqq.*

An ſi oratio 40. horarum continuetur ad quinquaginta, lucretur Indulgentiam is, qui orat hora illius comprecationis quadrageſima quarta. 150.

Quomodo inter ſe differant Bullæ Iubileæ, quatenus iniungunt ſacram communionem. 178.

Lucraturus indulgentiam communionis Generalis an teneatur, ſi animam velit eripere purgatorio, offerre pro hac ſuam communionem, aut ſaltem orare pro eadem. 193.

An illa Communio poſſit in decurſu anni Sancti applicari animæ defuncti. 195. & 198.

An illa communio celebrari poſſit in diuerſis Eccleſijs Societatis, ſi hæc habeat diuerſas in vna vrbe. 198. §. 3. *Tametſi*.

An in prædio ſuburbano, aula Gymnaſij, & templo Societatis ſimul. 198. §. *Nomine & ſeq.*

Quænam ſint Eccleſiæ ſæcularium, in quibus eſt fas celebrare illam communionem. 199.

An ſufficiat orare vnicum Pater, & Aue. 194. & 200. §. 7.

An Ordines Mendicantes participent nobiſcum in hac gratia. 200. §. 8.

Elenchus quæſtionum Rariorum, aut Nouarum.

An ſi Eccleſia præſcripta viſitetur veſperi præcedente Dominicam deſignatam, ſatisfiat conditioni de ea viſitando in Die Dominica. 200. §. 10.

Quid ſi orationem præſcriptam perficias primum poſt cœnam, in cubiculo, vel lecto. 200. §. 10. ad finem.

An quando ieiunia iubilei incidunt in hebdomadem Paſchalem ſit opus ea obſeruare. 202. & 203.

Mendicus quam eleemoſinam dabit pro iubileo. 216.

An reuera quiuis Regularis tempore iubilei validè eligat ſibi Confeſſarium, qualemcunque approbatū ab Ordinario. 225. & 266.

Quid peculiariter obſeruandum de Monialibus circa eiuſmodi electionem. 237.

An, & quomodo reuera poſſit quis diu poſt integrè tranſactum tempus iubilei, frui omnibus fauoribus, quibus poterat gaudere ipſo tempore Iubilei, ſed vel noluit, vel oblitus fuit petere impertitionem talium fauorum. 240. 242. & 243.

An, & quatenus poſſit quis vnum fauorem iubilei petere ab vno confeſſore, alium ab alio, etſi neutri confiteri cogitet. 241.

Quæ differentia inter nouas, & antiquas Bullas ratione abſolutionis ab hæreſi tempore iubilei. 248. & *ſeqq.*

Quid denique concludendum de poteſtate abſoluendi ab hæreſi, quando in Bulla iubilea nulla plane huius mentio fit. 248.

An quando non datur poteſtas abſoluendi ab hæreſi, hoc ipſo negetur poteſtas abſoluendi à caſibus ſapientibus hæreſim. 250.

An valeat abſolutio à cenſura data illi, qui conſcius incurſæ reipſa à ſe petit abſolutionem dicendo: *Si ſum aliqua cenſura irretitus, peto abſolutionem.* 260.

Sitne in foro externo ſtandum teſtimonio confeſſarij Iubilaris, teſtantis, hunc aut illum eſſe a ſe abſolutum à cenſura. 275. & 276.

An pœnitens, aut confeſſarius facile credere poſſint, Iubileum eſſe reipſa obtentum. 335.

An, & quatenus delinquat, qui negligit lucrari Iubileum. 336. *& ſeqq.*

Quo caſu iubileum pereat mortuo Pontifice. 339.

An mortuo Pontifice, qui induxit iubileum, poſſit Epiſcopus eundem nihilominus promulgare. 340.

An ſede vacante perſeueret ius lucrifaciendi Indulgentias generatim. 341.

Vtrum expediat Populo Chriſtiano frequens largitio Iubileorum. 348.

Vtrum Bulla Innocentij X. pro anno Sancto fuerit intelligenda eo ſenſu, quo priorum Pontificum. 350.

Verène fuerint illi ipſi fauores impertiti ab Innocentio X. per Bullam iubilei anni Sancti. 357. *& ſeqq.*

An ſimiliter per Bullam Clem. X. pro Iubileo anni 1675. *n.* 364. *in App. lit. mm.*

An indulgentia anni Sancti ſemel obtenta reuiuiſcat per totam deinceps vitam. 365. *& ſeqq.*

Vtrum in Iubileo anno 1651. oportuerit in vnaquaque Diœceſi deſignare ſolùm quatuor Eccleſias viſitandas ab omnibus Diœceſanis. 427. *& ſeqq.*

An confeſſarij deputati pro illo Iubileo debuerint confeſſiones excipere in ipſomet templo. 435. *& ſeqq.*

An ij potuerint commutare vota. 442.

An ij, qui non ſunt membra confraternitatis, ſi ſe iungant huic incedenti proceſſionaliter, fruantur diſpenſatione oblata confraternitatibus procedentibus proceſſionaliter. 445. *& ſeqq.*

Vtrum in præfato Iubileo adfuerit facultas abſoluendi ab irregularitate occulta orta ex delicto. 449.

Quomodo intelligenda clauſula: *ad effectum Iubilei conſequendum.* 451. *& ſeqq.*

An excommunicatus occultus immiſcens ſe proceſſioni confraternitatis fruatur in tali Iubileo fauore, quo alij. 454.

An quando Epiſcopus declarauit, ſufficere vndecim viſitationes Eccleſiarum cum quatuor proceſſionibus, lucretur iubileum, qui tantum quinquies viſitat, ſingulariter ſi proceſſiones ſint perdifficiles. 455. & 456.

An auditio Sacri in die feſto poſſit haberi pro viſitatione Eccleſiæ. 458.

In quonam conſiſtat diſcretio, quam parochus obſeruabit in mutatione viſitationis Eccleſiarum. 459.

An Epiſcopus poſſit deſignare vnicam tantùm Eccleſiam. 460.

An poſſit deputare Eccleſiam Regularem pro viſitatione: eius autem Regulares non èligere pro Confeſſarijs? *ibid.*

De quodam Archidiacono, an potuerit publicare iubileum. 461.

An peregrini potuerint nominari Chriſti fideles Conſtantienſis Diœceſis, & ſic frui beneficio Iubilei conceſſi Chriſti fidelibus Diœceſis Conſtantienſis. 463. *& ſeqq.*

An ſuſpenſus à beneficio, & ſubiectus Interdicto locali potuerit lucrifacere illud Iubileum. 470.

Nominibus Senum, & Virginum quænam intelligatur in Bullis iubilei. 472. & 474.

Vtrum pagus veniat nomine vniuerſitatis. 475.

An Religioſus lucratus Conſtantiæ iubileum, poſtea miſſus ad aliam Diœceſin, in qua nec dum erat publicatum, potuerit illud iterum obtinere. 476.

Clauſula: *A die publicationis*, quomodo intelligenda in hac Bulla. 479.

An conſtituti in articulo mortis proximo poſſint pridie publicationis frui iubileo. 481.

Vtrum illi ſoli potuerint gaudere hoc iubileo, qui anno priore nequiuerant viſere limina Apoſtolorum. 485.

An in illa Bulla ſub caſibus etiam Bullæ Cœnæ fuerint intellecti Epiſcopales, etiam ſtante quodam Decreto Alex. VII. 491. & 494. *cum ſeqq.*

An Diœceſanus commorans extra Diœceſin fuerit capax huius iubilei conceſſi ſuæ Diœceſi. 497.

An Epiſcopis fuerit reuera facta poteſtas diſponendi pro ſuo prudente arbitrio de omnibus omnino conditionibus perſonarum, rerum, locorum expreſſis in ipſa Bulla. 499. *& ſeqq.*

Ex Tractatu. IV.

VTrum, quando homo Religioſus relinquit poſt ſe moriens multas Intentiones Indulgentiarum nondum diſtributas, poſſit eius ſuperior iure quodam hæreditario ſibi vindicare diſtribuendas etiam in alios. *n.* 231.

Quantam deuotionem exigat Pontifex offerens indulgentiam orantibus deuotè. 235.

Sintne indulgentiæ tam faciles obtentu, vt ob ſpem earum prudenter minuatur perſæpe pœnitentia Sacramentalis. 241.

Quid cenſendum de negligentibus, aut ſtudioſè conſectantibus indulgentias. 47.

Quantopere differant indulgentiæ huius ſæculi, à priſcis. 115.

An, & quatenus ſit neceſſe orare, aut alia opera peragere ad intentiones præſcriptas. 178. *remiſſiuè.*

Quomodo intelligenda Vrbani VIII. declaratio circa illam quæſtionem, Vtrum indulgentia conceſſa vni Eccleſiæ iam antea præditæ alia ſubſiſtat. 317.

An ſaltem tunc ſubſiſtat, ſi idem Pontifex eodem die concedat eidem loco ſacro duas diuerſas indulgentias. 318.

An cum feſto transferatur indulgentia conceſſa pro illo. 321. *& ſeqq.* fuſè, & diſtinctè.

Quid ſpecialiter cenſendum de Bulla Sixti. V. tangentis tranſlatione feſti Annuntiationis. 326.

Quid intelligatur per Salutem Romani Pontificis, quando iubemur pro illa orare. 341.

An omnes Chriſti fideles adipiſci valeant in Eccleſiis Societatis IESV indulgentias ſtationum. 343. 344. & 345.

Indulgentia Portiunculæ an omnes Eccleſiæ Minorum gaudeant per viam communicationis. 351.

An ad eam lucrifaciendam exigatur ſacra communio. 352.

An ea indulgentia ſuſpendatur in anno Sancto. 353.

An obtineri valeat in omnibus Eccleſijs aliorum Ordinum Mendicantium. 354. ad initium, & *in App. lit. f.*

An per imagines Sanctorum affectas indulgentijs intelligantur ſolorum Canonizatorum. 367.

Quomodo oporteat apud ſe habere res indulgentijs affectas. 373. *& ſeqq.*

Quomodo Pontifex iam pridem vita functus poſſit largiri viuis indulgentiam. 386.

Quanta debeat eſſe fractura, vel ruptura rei ornatæ indulgentijs, vt hæ cenſeantur periiſſe ob illam rupturam. 390.

An indulgentia conceſſa Cereo Agno Dei remaneat in ſingulis particulis, in quas diuiditur ille Agnus Dei. 395.

Potuitne olim quis Indulgentiam applicatam à ſe alicui rei transferre in aliam. 405.

Vtrum indulgentia promiſſa omnibus communicantibus, obueniat ter ſacerdoti ter in die ſacrificanti. 436. *in App.* 1. *lit. e.*

Vtrum Nuncij Apoſtolici polleant iure impertiendi indulgentiam ducentorum dierum toties obtinendam, quoties recitatur quædam oratio Sancti Franciſci Xauerij. 438.

An ſingulariter poſt Declarationem Alexandri ſeptimi, quando recitatur coram qualibet Imagine S. Xauerij. 439.

An ſubditi Diœceſeon ad quas extenditur Nunciatura, conſequantur dictam indulgentiam, ſi commorentur extra Nunciaturam, & ſingulariter ſi ſint Religioſi. 439.

Deciduntur variæ nouæ quæſtiones de Indulgentijs Vrbani viii. 441. *& ſeqq.*

An impreſſio indulgentiarum conceſſarum ab Innocentio X. & Clemente IX. impediat horum valorem. 444.

An aliarum itidem impreſſio deroget valori. 447.

Quinam cenſendi *ſolere* aliquod pium opus obire, vt tales poſſint adipiſci indulgentiam oblatam *ſolitis* hoc, aut illud facere. 451.

Indul-

Indulgentia conceſſa alicui loco an extendatur ad peregrinos quoque. 463.

Sitne maioris meriti apud Deum ſuas indulgentias donare defunctis, quam ſibi ipſi reſeruare. 505.

An translato in alium locum altari priuilegiato transferatur ipſa quoque indulgentia. 143.

An Paulus V. confirmauerit reſpectu Societati Ieſu indulgentias priùs ablatas. 549. *in App.*

An indulgentiæ conceſſæ pro vna tantum vice, & ex peculiari occaſione alicui ordini Mendicantium, poſſint per viam generalis communicationis participari ab alijs omnibus Ordinibus Mendicantibus. 553. *& ſeqq.*

An ſingulariter indulgentia conceſſa noſtræ Societati ratione doctrinæ Chriſtianæ ſit communicabilis alijs Religioſis. 559.

Quinà dicantur *frequentare Sacramenta* in noſtris Eccleſijs 571.

Quomodo intelligendæ indulgentiæ pro defectibus breuiarij. 578.

Quid cenſendum de indulgentijs, quæ ſcribuntur eſſe conceſſæ recitantibus ad conſuetum pulſum Angelicæ Salutationis conſuetam ſalutationem cum verſibus tribus. 590. *& ſeqq.*

An fiant plenariæ indulgentiæ toties compotes illi, qui apud Nos obeunt Exercitia octiduana, quoties exercent illo octiduo aliquod pium opus. 606.

An & illi euadant participes dictæ indulgentiæ, qui tepidè obeunt Exercitia. 607.

Quid cenſendum de illis, qui Exercitia iam per triduum, quatriduumue continuata abrumpunt interiecto vno, alteroue die, ac deinde reſumunt 608.

An indulgentia pro Exercitantibus poſſit ab alijs Religioſis per communicationem communem indulgentiarum participari. 609.

Quomodo intelligendæ clauſulæ Breuium facientium Epiſcopis gratiam impertiendi agonizantibus Indulgentiam plenariam. 632. *in App.*

An ſi indulgẽtia pro articulo mortis promiſſa Confratribus Congregationis obueniat etiam illis, qui nuncium remiſerunt Congregationi 634.

Quandonam incipiat tempus aptum pro lucranda indulgentia Communionis Generalis. 653. & 657.

Quandonam valide petantur, & impetrentur Breuia durantia ad ſeptem, aut quindecim annos. 662.

An Declaratio Alexandri VII. moderatiua indulgentiarum conſtet clauſula ſufficienter comprehendente Indulgentias Quinque Sanctorum 669.

An eadem Declaratio extendatur ad intentiones, & vota indulgentiatum, vt vocant. 681.

Quatenus ſit fas, aut nefas poſt illam Declarationem partiri in alios intentiones, aut res ipſas benedictas, quas qui habet magno numero. 685. & 687.

An donatio talium rerum ſit vetita ab Alexandro. 689.

An clauſula derogatoria, quam ſuo Decreto appoſuit Papa Alexander, referatur ad ſolum membrum proxime antecedens. 693.

An idem Decretum comprehendat etiam illas indulgentias, quas eius Succeſſores conceſſerunt, aut concedent. 694.

An poſt notitiam eiuſdem Declarationis fuerit valida retentio duorum numiſmatum affectorum indulgentijs, ſi retenta fuerunt ea ſola intentione, vt quo caſu perderetur vnum ſubſtitui poſſet alterum. 696.

Ecquid hic ſentiendum de retinentibus plures Intentiones. 700.

Clauſula: *obtinentes*, quas perſonas deſignarit Alexander. 698.

An per Imagines intelligatur in materia indulgentiarum etiam nuda Crux. 701.

Quid cenſendum de indulgentijs dicentium: *Laudetur Sanctiſſimum Sacramentum* 706.

Quid de indulgentia in tabula inaurata Domus Lauretanæ. 707. & 709. *in App.*

Ex Tractatu V.

Quando in hoc Tractatu citantur duo numeri, primus eſt Capitis, alter Marginalis.

VTrum Nouitius complexionis debilis ac delicatæ teneatur deſerere Nouitiatum, expertus rigorem Ordinis non conducere ſuæ complexioni *cap.* 1. *n.* 54.

An Religioſus expertus, cibum, & potum ordinarium obeſſe ſuæ valetudini, teneatur alium petere. *cap.* 1. *num.* 60. *& ſeqq.*

Vtrum damnatus ſententia iudicis, vt ſiti pereat, teneatur, aut licitè poſſit abſtinere potu clam oblato. *cap.* 1. *n.* 67. *& ſeqq.*

An itidem abſtinere affuſione aquæ is, cui damnato, vt concremetur, offertur aqua ſufficiens ad extingendum rogum, cui impoſitus eſt. 1. 71.

An damnatus ad diuturnum mortis ſupplicium licite abſtineat cibis, ea intentione, vt natura per abſtinentiam debilitata tantò citius vt extinguatur ipſe inter tormenta. *cap.* 1. 72. *& ſeqq.*

Sitne actus Societatis abſtinere omni potu vini. *cap.* 4. 1. *& ſeqq.*

An voto non bibendi vini aduerſetur potus cereuiſiæ. 4. 11.

An qui ob periculum ebrietatis vitandum vouit, ſe vino abſtenturum, peccet mortaliter, toties quoties abſque rationabili caſu vinum bibit. 4. 13.

An qui, vt ſe priuaret ſuauitate, quam ex vino bibito percipiebat, vouit, ſe abſtenturum vino, licite id bibat, quando guſtus eſt ita perditus, vt neſciat diſtinguere inter dulce, & amarum. 4. 14.

Quandonam mortaliter peccent ij, qui vinum bibunt, poſtquam iurarunt, ſe toto anno non bibituros, & quidem ideo iurarunt, quod vel ſolerent in ebrietate grauia mala committere, vel per ſympoſita dilapidare rem familiarem. 15.

Quoties peccet is, qui vbi vouit, ſe hodie non guſtaturum vinum, mane, meridie, veſpere non ſolum guſtat, ſed haurit liberaliter 4 17.

An qui vouit, ſe hodie ieiunaturum in pane, & aequa, toties delinquat mortaliter, quoties vinum bibit. 19.

An qui vouit, ſe hodie non bibiturum vinum, teneatur pitiſſare, ſi aliter nequeat abſtinere à notabili potu vini. 4. *n.* 9.

An qui certauit cum alio, ſe vno hauſtu vacuaturum grande poculum, rectè confiteatur abſolutè, ſe fuiſſe ebrium, ſi exhauriendo exturbauit rationem. *cap* 5. 13.

An interſit rei moralis noſſe, vtrum ebrietas ſit proprie ſpecies gulæ. 6. 3.

An peccet contra ſobrietatem Religioſus, qui ingreditur ſine periculo ſe inebriandi locum, quem Regula ſub motiuo ſobrietatis interdicit. 6. 4.

An peccet mortaliter ſe inebriando is, cui ſuppetit puluis præditus vi ſtatim expellendi ebrietatem. 6. 41. & 43.

An mortaliter peccet, qui ebibit menſuram vini, ſciens, fore vt per eam auferatur ipſi vſus Rationis, ſi foras prodeat, non item ſi manſuerit loco clauſo. *cap.* 8. *n.* 34.

An talis teneatur ſub mortali manere loco clauſo, poſtquam ita ſe ingurgitauit. *n.* 37.

An & is mortaliter delinquat, qui tantum quidem vini infundit, quantum ſufficit ad inducendam plenam ebrietatem, ſi retineatur in ſtomacho, attamen ante illum exceſſum decernit, ſe, priuſquam hauſtus petat cerebrum, regeſturum id, quod ingeſtum erat. 8. *num.* 38. *& ſeqq.*

An talis teneatur in conſcientia reuomere, priuſquam Ratio exturbetur, id quod infuderat. 46.

Quid cenſendum de illo, qui ideo ſe inebriat, vt tanto animoſius proferat verba contumelioſa, blaſphema, periura, hæretica. *c.* 9. 45.

An qui patrem ſuum ebrius occidit, poſtea licite gaudeat hoc parricidio ob hæreditatem inde acquiſitam 9. 54.

An Clerici ebrioſi incurrant ſua ebrioſitate excommunicationem latam in occiſores Clericorum. 10. 9.

An mortaliter delinquant, qui in potu nimio creant ſibi podagram, vel chiragram. 10. 13.

An ſit fas podagram acquiſitam intemperantia depellere alia intemperantia. 18.

An gnarus curandi podagram teneatur voto, quo promiſit, ſe illam artem nec vſurpaturum, nec docturum quemquam? 17

An ſit verum, quod æque pecces priuando te aliquo dono naturæ, ac ſi priuares alium. *c.* 10. 14.

Quid pronuntiandum de illis officialibus, & miniſtris publicis, qui per intemperantiam cauſant ſibi ægritudines impedientes functionem ſuorum officiorum. 10. 21.

An procreans ſibi nimio potu dolorem capitis notabilem, delinquat hoc ipſo mortaliter. 10. 19.

An voto caſtitatis obſtrictus peccet contra ſuum votum, ſi ſe inebriet. 10. 44. & *ſeqq.*

An Concionatores teneantur in conſcientia ſæpe detonare contra ebrietatem. *c.* 10. 46.

An profeſſor publicus, aut Concionator ſalario conductus, peccet contra iuſtitiam, cauſando ſibi ægritudinem impedientem à profeſſura; & an, & cui teneatur reſtituere. 10. 21. *& ſeqq.*

Sitne è bono publico habere in oppidis, & vrbibus bibitorias tabernas. *cap.* 11. *n.* 1.

Vtrum ſit Regularibus fas coquere, vendereque Cereuiſiam ex hordeo ſuorum prædiorum. 11. 10. *& ſeqq.*

Proponitur, & deciditur ex Botcholten caſus forenſis de Canonicis coquentibus cereuiſiam in ſuum vſum. 11. *n.* 21. *& ſeqq.*

An qui ſæpe ad cauponas ducit obæratum, teneatur ſatisfacere creditoribus obærati. 12. 4.

An & ij, qui cum talibus ſæpe potitant. 5.

Propinandi mos vnde prouenerit. 13. 1.

Sintne Germani laude, an vituperio digni, dum ſua conuiuia claudunt poculo, quod vocant benedictionem S. Ioannis. 13. 3.

Elenchus quæſtionum Rariorum, aut Nouarum.

Certatio mutua vter altero plus bibat, quaotam culpam contineat. 13. 7.

An & quatenus delinquat, qui vino opplet cuſtodes carceris, in quo detinetur quis captiuus. 13. 10.

An, & quatenus Caius, qui idcirco Titium inebriat, vt ex eo expiſcetur, venere ipſe Caio machinetur, ſicuti Caius ſuſpicatur, graue malum. 32.

An, & quatenus excuſandi, qui legatos ad ſe miſſos vino deponunt explorandorum conſiliorum cauſa. 13. 35.

An peccet mortaliter, qui aliquem ad peccatum veniale inducit directe idcirco, vt hic alter inficiat ſuam animam macula veniali. 13. n. 17. & 56.

An & ille iudex, qui Reum inebriat, vt ex ebrio cognoſcat eius ſcelera. 36.

Quid cenſendum de inebriantibus ſtultos, aut infantes. 13. 39. & 40.

Et de ijs, qui gloriantur, quod alios inebriauerint 63.

Sitne fas propinare, aut bibere in ſanitatem alterius. 13. 67.

An reuera conſecret Corpus Chriſti ſacerdos ille, qui ſciens, ſe ſolere proferre in ebrietate verba conſecrationis, ſe ideo inebriat, vt ebrius conſecret. *cap.* 15. 2. & *ſeqq.*

An Clerici peccent mortaliter, ſi in vno prandio bibant ſæpius quam ter, & quidem vinum non dilutum. *c.* 17. 5. & 8.

An ſi quis mihi minetur mortem, niſi ebibam poculum, quo exturbabitur ratio, licite ea hauriam. *c.* 18. 3.

An ſi aliter nequeam ſeruare honorem. 5.

Aut non aliter euadere grauem verberationem. 9.

Aut non aliter curare morbum non lethalem. 15.

Aut vt meo exemplo exhilarem mœſtum. 18.

Aut vt leuem propriam mœſtitiam. 23.

An liceat aliquando largius bibere citra tamen turbationem Rationis, ad ſe, aut alium exhilarandum. 18. 26.

Quid cenſendum de Religioſis, qui quandoque, per annum tractantur ad menſam liberalius, quam ſoleat fieri quotidie; ſi autem hac liberalitate vtantur, & omnia, quæ apponuntur, bibant, vel comedant, non poſſunt intra duas horas commode ſtudere. 28. & *ſeqq.*

An qui non poteſt ſitim extinguere niſi bibendo vſque ad exilium Rationis, licite bibat eo vſque. 34.

An licitum ſit hoc propoſitum: *Volo me ea intentione inebriare, vt ebrius non tantopere ſentiam dolorem, quem allatura eſt reſectio mei brachii iam iam abſcindendi a Chirurgo.* 18. 39.

An reuera ſit non modo permiſſa, ſed etiam quandoque præcepta inebriatio propria. 42.

An eſſet pro Chriſti Martyre habendus, qui mallet ſubire mortem intentatam à tyranno, quam ſeſe inebriare. *n.* 48.

An fugiendum illi, quem ebrius inuadere ſtricto gladio parat. *cap.* 19. 4. & *ſeqq.*

An, & quatenus ſint confitenda turpia ſomnia. 19. 14.

An procedi, aut ſaltem ſpecialiter inquiri poſſit in ebrioſum tanquam ſuſpectum de hæreſi, ſi ſoleat in ebrietate proferre verba hæretica. 19. 40. & 43.

An peccet mortaliter, qui pſittacum docet efferre verba blaſphema, vel talia ſcribit in pariete. 47. & *ſeqq.*

An præmium cœleſte meritus ſit is, qui ſturnos docuit proferre Sacratiſſima nomina. 19. 50.

An duplicis criminis reus ſit confeſſarius, conſiliarius, aut alius conſcius ſecreti haud quaquam reuelandi, quando ſeſe inebriat. 19. 51. & *ſeqq.*

An poſſit prudenter haberi fides ebrijs deblaterantibus arcana de ſe, aut alijs. 60.

An Iudex poſſit ex officio procedere contra tales tanquam reos criminis occulti, quod narrarunt. 65.

Quid cenſendum de illo ſecreto, quod Laici committunt extra confeſſionem Sacerdoti dicentes; *Dico hoc V. R. ſub ſigillo confeſſionis.* 19. 93. & *ſeqq.*

Quid de illo, qui legit fragmenta literarum continentium aliquod magnum ſecretum. *cap.* 19. 80.

Et de illo, qui cum amiſerit publicum inſtrumentum continens quædam ſua iura, clam fabricatur aliud omnino ſimile. 81.

Quando maritus leuiter ebrius, vere tamen ebrius ſolet totam familiam magnopere turbare; non item ſi ſit valde ebrius, peccabitne vxor, ſi apponat ipſi tantum vini, quantum ſufficiet ad magnam ebrietatem. *c.* 21. 16.

Quibus medijs, & pœnis poſſit è Germania exterminari ebrioſitas. *c.* 22. *n.* 19. & *ſeqq.*

Quid ſentiendum de parentibus, qui ſuos liberos aſſuefaciunt cibis delicatis. 23. 84.

An omnis ille ſit dicendus edere, aut bibere Nimis, qui famem, & ſitim ita ſedauit, vt poſſit dicere: *Et ſi nihil amplius edam, aut bibam; potero tamen optime mea munera obire*, & tamen adhuc aliquot bolos ingerit, & vitrum exhaurit 23. 89.

Vtrum maritus licite ſuæ vxori prægnanti præbuerit, ad huius inſtantiam, ſuum brachium mordendum cum auulſione carnis particulæ. *c.* 23. *n.* 144.

Vtrum nonnemo licite comederit in extrema neceſſitate carnes hominis ex peſte mortui, & iam triduo iacentis in ſepulcro. 23. 138.

Quid cenſendum de præfecto arcis edente, & præſidiariis dante carnes humanas, ne fames eum adigat ad arcem dedendam. 136.

Quid de epilepticis haurientibus ſanguinem hominis capite plexi, vt eo potu ſanentur. 152.

Quid de ſenibus haurientibus etiam ſanguinem manantem è vena adoleſcentis, vt vitam prolongent. 154.

Quid agendum anthropophagis ad fidem Chriſtianam conuerſis. 156.

Vtrum ſi pater nequeat in obſidione alere filium niſi carne humana, obligetur ipſi eam dare. 23. 159

Veſci carnibus an per ſe loquendo liceat. *cap.* 23. 163. & *ſeqq.*

An, & quale peccatum ſit edere vngues, cretam, ceram, alia non deſtinata ad eſum humanum. 168. & *ſeqq.*

An, & quatenus ſit mortale dare alteri ignoranti edenda nonnulla non deſtinata ad eſum. 172.

An ſi nequeamus vitam ſuſtentare niſi comedendo res fœdas, teneamur iis veſci, ac nominatim in obſidionibus. 23. 176.

Vnde proueniat, quod nonnullis dentes ita vehementer pruriant in res minime edendas? 179.

An Confeſſarius fuerit in particulari caſu, qui contigit, obligatus in die eſuriali veſci carnibus ad excitandum appetitum in ægro auerſante omnem cibum. 192. & 193.

An ſapienter agant ſæculares Principes, qui inhibent omnes choreas. *c.* 23. 201. & *ſeqq.*

An lex, quam Apoſtoli tulerunt de Idolothytis non edendis obligauerit etiam in extrema neceſſitate. 23. 217. & *ſeqq.*

An toties quis mortaliter peccet die ieiunij, quoties edit tunc carnes. 230.

Vtrum liceat comedere carnes, & oua die ieiunij, quando hæc tranſierunt in aliam ſpeciem. 235.

Quomodo intelligendum Decretum Alexan. VII. vetans doceri hanc ſententiam: *Non eſt euidens, quod conſuetudo non comedendi oua, & lacticinia in Quadrageſima obliget.* 240.

Vtrum ad profana liceat adhibere, aut abijcere oſſa carnium, putamina ouorum, panem, ceram, aquam, benedicta. 23. 252. & *ſeqq.*

Quid cenſendum de facto S. Corbiniani, qui verbis, & menſæ cum ipſis poculis euerſione obiurgauit Principem, qui per incuriam proiecerat ſuo Cani fruſtulum panis, quem ille S. Epiſcopus benedixerat cum cæteris eſculentis. 258.

Cur Germani benedicant in feſto S. Ioannis Euangeliſtæ ſua vina. 260.

An quando ſingulis dolijs affundunt pauxillum ex vino benedicto, tota dolia cenſeantur benedicta. 265.

Vtrum vir ita obæratus, vt nequeat alere vxorem, poſſit licite ducere vxorem indotatam; & ſimul expertem omnis artis ſe alendi. *cap.* 24. 12.

Ebrioſus an quando eſt ſobrius poſſit eſſe teſtis omni exceptione maior. 25. 14.

Vtrum licite inſtituantur in Quadrageſima conuiuia durantia quatuor, aut quinque horas. 26. 6.

Quænam conuiuia cenſeantur ita aduerſari decentiæ ſtatus Religioſi, vt videantur interdicta à Pontificibus. 44.

An omnia illa conuiuia dicantur repugnare decentiæ ſtatus Religioſi, quæ exſuperant quantitatem, & qualitatem præſcriptam à Regula, vel Superiore. 49.

An decentia ſtatus ſit hoc loco par reſpectu omnium, & ſingulorum Ordinum Religioſorum. 52.

Vtrum conuiuia huius ſæculi conueniant cum conuiuijs proxime ſuperiorum. 26. 66 & *ſeqq.*

An Clericus, qui nequit ſine perſpicillis legere Breuiarium, licite ea donet alteri *cap.* 27. 29. & 97.

An communiter contra nullam legem peccet is, qui per actionem ex ſe non illicitam reddit ſe pridie impotentem ad obſeruationem legis humanæ. *c.* 27. 75.

Cur excommunicatus dicatur non agere contra præceptum Sacri audiendi, quando eſt negligens in petenda diſpenſatione, ſeu abſolutione, ſine qua nefas ipſi eſt intereſſe rei diuinæ. 94.

Quando duo emiſerunt ſagittam in bouem alienum, an, & vter teneatur damnum ſoluere, ſi bos moriatur. 18. 55.

An recte petierit duorum fratrum hæreditatem is, quem conſtabat, eſſe filium legitimum alterutrius, aut ignorabatur vtrius eſſet. 47.

An merito fuerint in dubium legitimitatis reuocati natales cuiuſdam Marchionis Pallauicini. *c.* 28. 78. & *ſeqq.*

Quando mater tua fuit prius concubina tui patris, at poſtea vxor, ignoratur autē verum fueris conceptus in priore, an poſteriore ſtatu, quæritur an haberi debeas pro legitimo. 86.

An mortaliter delinquant inebriantes ſe tabaco? 31. 2. & *ſeqq.*

Vtrum

Vtrum ſit licitum presbyteris ſub ipſo Miſſæ Sacrificio haurire naribus tabacum. 31. 6.

An peccent, qui cubantes ſupra lupulum Germanicè Hopf fiunt temulenti. 8.

An & illi, qui fumo, ac pane inebriantur. 31. 9. & 11.

An poſito, quod illi, de quibus in duabus præcedentibus Quæſtionibus, peccent, cenſendi ſint peccare contra ſobrietatem. 14.

Sanguinem pecudum, lixiuium, & alia eiuſmodi an liceat bibere in neceſſitate. 31. 17. & ſeqq.

An deliquerit mortaliter Cartuſianus, qui in neceſſitate aperuit venam equi, quo vehebatur, hauſitque ſanguinem ſcaturientem. 18. & ſeqq.

Sitne verum, quod Patres Cartuſiani ſint obſtricti voto non veſcendi carnibus. 19.

An vxor Catholica nupta hæretico poſſit cum ſuis liberis abire ab illo, ſi liberis impendeat periculum peruerſionis. 33. n. 30.

An, & quatenus Catholici famuli, aut famulæ ſeruientes acatholicis teneantur deſerere famulatum. 92. & ſeqq.

Quandonam ſingulariter ratione impedimentorum, quæ obijciuntur obſeruationi dierum feſtorum. 134. & ſeqq.

Vtrum ex tactibus impudicis, quos Reus fatetur, meritò præſumatur ipſa fornicatio. 35. num. 22.

Vtrum licitè negetur debitum coniugale marito ſæuienti in communes liberos. c. 35. n. 5. & 17.

Vtrum & tunc negare, quando aliter nequit impedire, quo minus maritus abliguriat dotem, aut paraphernalia. cap. 35. n. 8.

Aut aliter nequit recuperare iam abſumpta. 20.

An priuilegium aperiendi literas ſacræ Pœnitentiariæ conceſſum Patri Aquauiuæ Præpoſito Generali Societatis Ieſu fuerit perſonale, an potius reale. 37. 158. & ſeqq. contra Lezanam.

An in impedimento Matrimonij diſpenſatus cũ onere confitendi ſacramentaliter, teneatur confiteri, etſi non conſcius peccati mortalis nondum confeſſi. 37. 178. & 236.

An teſtimonium plurium Sagarum deponentium de aliquo viro, aut fœmina bonæ cæteroquin famæ, ſufficiat ad torturam, aut mortem inferendam. cap. 42. 57 & ſeqq.

An quando fama ſpargit confeſſarium Caij ſparſiſſe de hoc quædam grauia crimina, quæ non potuit noſſe niſi ex confeſſione ſacramentali, iudex eccleſiaſticus licitè inquirat in veritatem huius famæ. cap. 42. 180. & ſeqq.

An teſtes, qui de fama interrogabuntur, poſſint deponere, ſe omnino id intellexiſſe. 186.

An confeſſarius teſtibus licite fatebitur, famam eſſe veram? An licite ſilebit, 215. & 216.

Quomodo practicè ſe geret Iudex Eccleſiaſticus audita vulgatione. 42. 246. in App. lit. rr.

An autor famæ vulgantis, homicidium eſſe patratum à Titio, ſit idoneus teſtis huius aut famæ, aut homicidij. 220. & ſeqq.

An mulier inebriando ſe peccet grauius, quàm vir. 43. 1.

An hæc ipſa circumſtantia ſexus ſit exprimenda in confeſſione ſacramentali. n. 5.

An ligata matrimonio non longe grauius delinquat inebriando ſe, quam ſoluta. n. 9.

An poſſit lege interdici vino omnibus mulieribus. 43. 27.

An permittendum à Magiſtratu, vt mulieres, æque ac viri, frequentent tabernas vinarias, aut domi celebrent ſympoſia. 39.

An peccet mortaliter, qui aliquam mulierem vocat merobibulam 42.

Quid conſulendum maritis apud confeſſarium conquerentibus de ebrioſitate vxorum. 48.

Quid cenſendum de tribus horrendis potatricibus Franconiæ, & quatuor potatoribus Belgij. 55. & 59.

An mortaliter delinquat is, qui aliquam mulierem eſſe meretriculam ſuſpicatur ex eo ſolo, quod ſit multo vino dedita. 43. 59.

An maritus iure poſſit repudiare coniugem immodico vino deditam, 44. 1. & ſeqq.

Peccatum ebrietatis an ex circumſtantia feſti contrahat ſpecialem malitiam exprimendam in confeſſione. 45. 1.

An ſit expers omnis peccati, qui Veſperas, & Completorium abſque rationabili cauſa recitat ante prandium ſine animo repetendi. 52.

Quid pronuntiandum de Epiſcopis, qui intra, & extra Germaniam receperunt Bullam Vrbani VIII. abrogantem aliqua feſta. cap. 45. 93.

Quid cenſendum de quodam feſto alicuius parochiæ, ſolito obſeruari ex titolo incomperto parochianis 45. 133.

An committat peccatum ſacrilegij, qui ſeſe inebriat in die Paraſceues. 46. 8. & ſeqq.

An itidem ſi ſtatim poſt aditam ſacram communionem. 46. 2.

An mortuus in ebrietate voluntaria, & mortaliter mala tumulandus ſit in loco ſacro. cap. 58. 2. & ſeqq.

An & fuerit ita ſepeliendus Romæ quidam Hollandus ſuſpectus de hæreſi, & mortuus ex vulnere accepto in duello. cap. 50. 19. & ſeqq. ſingulariter. n. 36.

An iure fuerit extremo ſupplicio veluti hæreticus affectus is, in cuius pera fuit repertus liber clarè hæreticus. 37. & 38.

An rectè à Magiſtratu abſolutus is, apud quem repertum marſupium alienum furto ſublatum. 42.

An meritò ſepultus in loco infami iuuenis, qui repertus fuit ſuſpenſus. 56.

An peccato fictionis damnabilis caruerit factum, quo Religioſus repertus pendens è laqueo fuit in lecto collocatus, & aduenienti medico oſtenſus, perinde ac ſi ex apoplexia fuiſſet extinctus. c. 50. num. 61.

An priuandi ſacra ſepultura ij, qui in carcere intulerunt ſibi manus violentas. n. 68. & ſeqq.

An, & quatenus laudandæ artes, quibus nonnulli in conuiuijs vtuntur, ad declinandam ebrietatem. cap. 51. 37. & 38.

An peccent mortaliter, qui niue, aut glacie refrigerare ſolent ſuum potum. 45. & ſeqq.

An, & quatenus licitum ſit eiurare potum vini. 61.

An ebrioſitas, qua laborant nonnullæ gentes, proueniat à natura, aut potius à conſuetudine. cap. 51 83.

Poſſitne facile corrigi conſuetudo ſe inebriandi. 88.

SYLLABVS FACTORVM, ET CASVVM INDIVIDVALIVM IN HOC OPERE PROPOSITORVM, ET MAXIMAM PARTEM RESOLVTORVM.

SAncti Antonini etiamnum pueri diſcentis intra Annum totum Decretum Gratiani . ii. 287

Petentis Romam ad lucrandum Iubileum Anni Sancti, & coacti domum redire ex itinere . iii. 20.

Apoſtatæ Regularis vxore ducta, & ſuſceptis liberis redeuntis ad frugem cum diſpenſatione Pontificia . iii. 32. *in Append. lit. n.*

Vicarij Generalis aſſignantis pro Iubileo vnicam hebdomadem . iii. 63.

Viduæ pollicitæ DEO caſtitatem vidualem ſub conditione: *Niſi paupertas impelleret ad nubendum* . iii. 295.

Alterius viduæ poſt votum ingrediendi Religionem tranſeuntis ad nuptias, & ſuperuiuentis marito . iii. 295. *lit. d.*.

Sutoris in voto caſtitatis diſpenſati ea ſola de cauſa, quòd nequiret extra Matrimonium alere ſe ſuo opificio . iii. 295. *lit. g.*

Adoleſcetis incoſtantis in ſeruandis votis . iii. 295. *lit. h.*

Pontificis mortui ante promulgationem Iubilei a ſe conceſſi . iii. 319.

Duorum Canonicorum Conſtantienſium proficiſcentium ex loco, vbi iam perfecerant aliqua Opera pro Iubileo, at non omnia abſoluerant . iii 517. *lit. i. §. At qua*

Canonici quarto inchoatorum Exercitiorum ſpiritualium die ea ex neceſſitate obrumpentis, & dubitantis, an, ſi poſt vnum, alterumue diem rediret, poſſet poſteriores dies cum prioribus continuare . iv. 608.

Nouitij Religioſi prauo iudicio medicorum dimittendi ob corporalem complexionem . v. 1. 54.

Sanctæ Eliſabethæ etiam in lethali morbo reſpuentis potum vini, nec ſine miraculo . V. iv. 5.

Religioſi graui lapſu perdentis ſenſum guſtus, & odoratus . V. iv. 14.

Podagrici podagram curantis ebrietate . V. x. 18.

Parochi Germani, cui abſtinentia à tribus rebus vitam produxit ad Annos centum vigenti quinque . V. x. 47.

Lutherani Præconis diuinitus puniti, quòd renueret bibere vinum Sancti Ioannis inuocatione benedictum . V. xiii. 5.

Vorantis ex fame cadauer hominis mortui ex peſte . V. xxiii. 138.

Mariti permittentis amorderi ſibi ab vxore prægnante carnem ex brachio . V. xxiii. 144.

Epileptici fruſtra bibentis ſanguinem capite plexi . V. xxiii. 152.

Chirurgi adnectentis linguæ infantis Fruſtillum alterius carnis . V. xxiii. 148.

Puellæ auidiſſimè vorantis candelam cerean . V. xxiii. 181.

Confeſſarij ſuo Exemplo ad edendum feliciter prouocantis ægrum faſtidientem omnem cibum . V. xxiii. 190.

Horrendæ famis Sanſerratenſium hæreticorum obſeſſorum. V. xxiii. 193. *& ſeqq.*

Chriſtiani in magna fame edentis carnes immolatas Idolis. V. xxiii. 219.

Religioſi voracis lepidè correpti à ſuo hoſpite . V. xxvi. 26.

Sancti Pij V. ſuo die Natali cœnantis parciſſimè . *Ibid. num.* 37.

Caroli Audacis epulum . V. xxvi. 67.

Duorum patruelium omnino ſimilium, & propterea facientium dubium iuis hæreditatis . V. xxviii. 47.

Iuuenis poſt imprægnatam puellam profugientis, ne ei adſcriberetur proles . V. xxviii. *num.* 70.

Mulieris adulteræ miro artificio prouidentis, vt filius adulterinus à legitimè natis admitteretur ad hæreditatem . V. xxviii. 71.

Chartuſiani ad ſitim teſtinguendam aperientis equo venam, & haurientis eius ſanguinem . V. xxxi. 18.

Litis ortæ ideirco, quòd mater aſſereret ſuam prolem eſſe genitam à Cajo: hic autem negaret . V. xxxii. 28.

Vxoris petentis diuortium ob ſæuitiam mariti. V. xxxiv. 47.

Iudicis ſæcularis ad ſuum tribunal citantis par coniugum, qui ferebantur iniuiſſe inualidum Matrimonium . V. xxxvi. 3.

Coniugati aperientis confeſſario ſuam impotentiam . V. xxxvii. 127.

Petentis diſpenſationem matrimonialem cum mendoſa allegatione propinquitatis . V. xxxvii. 290.

Religioſi vtentis aduerſus ſæcularem Teſtimonio ſuorummet conuentualium . V. xlii. 175.

Confeſſarij ſacrilegè frangentis ſigillum, & ideo flammis exuſti . V. xlii. 197.

Confeſſarij ſceleratiſſimè filias Confeſſionis allicientis ad libidem . V. xlii. 245. *in Append. Lit. s.*

Exemplum trium mulierum prodigioſè potantium. V. xliii. 55.

Et ſimiliter trium virorum iudicio Patris Leſij dignorum ſuſpendio . *Ibid. num.* 59.

Parochi malè minantis priuationem ſepulturæ ijs, qui non accederent conciones parochiales . V. xlv. 25.

Meretriculæ repertæ cum multis vulneribus . V. l. 33. & 51.

Religioſi Romani reperti in puteo, & donati ſacra gleba. V. l. 12.

Mortui ex duello, & itidem ſepulti loco ſacro . V. l. 19.

Inijcientis in ſaccum alterius non aduertentis librum hæreticum, intentione adducendi hunc in vitæ diſcrimen . V. l. 37.

Ingenioſi furis etiam clàm immittentis crumenam, à ſe vacuatam ; ad ſuum furtum alteri imputandum . V. l. 42.

Sathanico genio vlciſcentis iniuriam . V. l. 46.

Religioſi in ſua cella inuenti mortui, & pendentis è laqueo V. l. 53.

Iuuenis ſæcularis etiam reperti mortui ex ſuſpendio, & priuati ſacra ſepultura . V. l. 56.

Alterius Religioſi etiam pendentis è laqueo; ingenioſè tamen conſeruati in ſua bona fama . V. l. 61.

Iuuenis, qui etiam ſe ſuſpenderat, tumulati cum ſolennibus exequijs . V. l. 71. *renuſſiuè* .

Caſus litigioſus ob quartam funeralem . *Ibid. num.* 78.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D.D.

IO: FRANCISCO BARBADICO

D. Marci Primicerio Præſtantiſſimo.

E L O G I V M.

In quo res præclarè ab ipſo geſtæ , dignitateſque à Patria relatæ deſcribuntur.

Sume calamum , Muſa , Heronm laudibus ſacrum ,
Et
IO: FRANCISCVM BARBADICVM
Summos Eccleſiæ Cardines ſcandentem ſequi labora , ſi neſcis aſſequi.
Laudum prima ſit , quòd ſemper laudes fugerit;
Sed clarior dum latuit , notior dnm amauit neſciri,
Ciuilem non modò , ſed Eccleſiaſticam etiam Dignitarem
Iterum atque iterum Sibi Supplicem vidit.
Perindè ac ſi plus Illi deberent Dignitates , quàm Ipſe Dignitatibus .
Iamque Eccleſiæ dicatum
Sacra Infula , Virtuti ſera ambijt , non ambita ;
Vt gaudere meritò poſſir MITRA,
Quòd à MAXIMO PATRVO in MAGNVM NEPOTEM tranſmiſſa.
Nihil priſtini decoris amiſerit.

An. 1683. Adeſto, Muſa, & ſcias quatuordecim ab hinc annis eandem PRIMICERIATVS Dignitatem
Seſe vltrò obtuliſſe
IO: FRANCISCO BARBADICO ,
Sed benignè exceptam non accepit Sapientiſſimus Vir ,
Siue vt doceret Optimi Ciuis partes eſſe Patriæ neceſſitatibus conſulendo, conſilijs iuuare :
Siue vt prius Sæcularibus, deinde Eccleſiaſticis inſignitus Dignitatibus
Omne Vitæ genus Suis erudiret exemplis :
Scilicet Ciuibus gubernandæ Reipublicæ , & Præſuli regendę Eccleſiæ
Præclariſſimum ad imitandum exemplar relinqueret.

An. 1683. Sapiens Ordinum renunciatus
Ita omnes Sapientiæ Ordines Prudentia , Virtute , & Doctrina exceſſit,
Vt ex arduis ſuſceptis , ac benè geſtis muneribus
Noſcere quiſque facilè potuerit,
Non niſi ad ſumma natum fuiſſe ,
Qui tam florida ætate adeò grauiora Patriæ onera ſuſtentaret.
Quippe cum grauiſſimum in Turcas bellum moliretur tunc temporis Reſpublica,
HVIC VNI potiſſimum demandauit,
Vt præſidens Publico Armamentario ,
Arma , bellicoſq; apparatus depromeret ,
Quibus Validiſſima in hoſtes inſtrueretur claſſis:
Præfuit non modò , ſed tam citò Martis , Mortiſq; terrores cumulando profuit ,
Vt prius ſe Victos hoſtes viderint, quàm ſenſerit ad Victoriam arma parari.

Ab an. 1683. *vſq; ad an.* 1693. Ciuis Patriæ Amantiſſimus optimè edoctus
Nihil in terris præclarius eſse , qnàm de Republica benemereri;
Præclarum hoc meritum, innumeris ſuis meritis addidit,
Vt Magiſtratus , quos plurimos geſſit , decem annorum curſu
Et conſulta prudentia, & prudentibus conſilijs ornaret.
Res enim Publicas priuatas exiſtimans , priuatas verò Publicas ,
Vtilior eſse ſtuduit , qnàm videri.
Æquè igitur benè regendi . ac benè iuuandi arte conſpicuus ,
Præeſse , & prodeſse docuit.
Ciuium norma , quòd ita rexerit,
Gloria, quòd ita iuuerit.

An. 1693. Legatus interim ad Gallorum Regem
Vnus è plurimis Sapientiſſimus delectus eſt :
Nullius tamen honoris auidus , omnium capax,
M. ruiſse contentus , mereri maluit , quàm habere.

Et

Et licèt plerumq; plus merita, quàm modeſtia poſſint,
Plus tunc modeſtia, quàm merita, potuit.
Fecit ſanè incertum,
Reiiciendo ne tam modeſtè, Ciuis partes laudabiliùs expleuerit,
Quam ſi accepiſset.
An. 1697. Senatorium Ordinem adeptus,
Tam breui hoc Virtutis ſpecimen,
Hoc generoſiſſimi animi indicium dedit,
Vt grauiſſimam publicę ad Claſsem expeditionis curam Sibi committeret Senatus,
Quam ſemper nonniſi inueteratæ experientiæ Senatoribus
Antehac demandaſse traditum memoriæ eſt.
Hinc diſcas,
Nihil arduum conſtitnere naturam, quò Virtus non poſſit inniti.
Meritò propterea credas,
Nobilitatem, quam naſcendo à Patria retulerat viuendo feciſse ampliſſimam,
Immortalem reddidiſse Patriæ munera obeundo;
Eòque magis, quòd ex rebus præclarè geſtis ità claritatem quæſiuit,
Ac ſi nullam à Natalibus habuiſset

Quare vocante Senatu, Cogentibus meritis,
Sapiens Continentis inter Patriæ Sapientes collocatus eſt.
Et mirum,
In tot collatis à Patria Dignitatibus
Debuiſse Virtuti omnla, Fortunæ nihil.
Et ſic Poſteros erudijt, virtuti perfectæ condignum honòrem non eſse.

Iterum ad Gallorum Regem Legatus mittitur à Senatu,
Nec immeritò:
Præſtantiſſimum enim Ciuem
Cum ita benè IO: FRANCISCVS BARBADICVS expreſserit,
Omnibus Vitæ momentis laudatiſſimis Reipublicæ curis impletis,
Exprimere melius contingere fortaſse poterat nemini.
Sed Sereniſſimus ex improuiſo Eccleſiæ penè vniuerſæ illuxit dies,
Cum SERENISSIMVS Venetorum Princeps
HVNC VNVM potiſſimum, diuino afflante Spiritu,
Ad Eccleſiaſticam Dignitatem euexit.
O fortunatam Rempublicam, quæ Talem habuit Ciuem;
Feliciſſimam Eccleſiam, quæ Talem aſsequuta eſt Rectorem.
Neſcias tamen vtilior ne Patrię fuerit, an Eccleſiæ futurus.
Quòd ſi cum florentiorem ætatis partem Patriæ, & Principi dediſset,
Tot tamq; præclara Gloriæ, & Virtutis veſtigia poſuit:
Quibus exemplis, Qua pietate, Qua omnium admiratione Religioſum
Inſtitutum ſuſcepturum putas,
Qui maturiores annos Deo, & Eccleſiæ dicauit?
Vtraque ſanè Republica Ciuili ſcilicet, & Eccleſiaſtica,
Perfectum hominem appellare poſses.
Sed quis ſtupor, ò Muſa, quæ tanta admiratio?
An neſciebas
NEPOTEM eſse
GREGORII Eminentiſſimi, ac præclariſſimi Cardinalis?
Quem adhuc Chriſtianus Orbis ereptum luget,
Cuius ſingularis pietas, & Religio Cardinalitiam Dignitatem reddidit illuſtriorem,
Quem deniq; relicta Familiæ ſuæ Hæreditaria PVRPVRA,
Candidam Immortalitatis Stolam induiſse,
Et vita, & facta, & mores comprobarunt?
Quid aliud igitur à digno Tanto PATRVO NEPOTE
Expectare poteras?
Tanta Eccleſiæ Iactura minori lucro compenſanda non erat.
Laudibus metam pone Muſa,
Et Calamum depone,
Tuus enim irritus labor, dum ſequi laboras,
Qui Virtutum metas attigit inter initia.

TRACTATVS PRIMVS,

SEV

CLYPEVS CLEMENTIVM

IVDICVM VTRIVSQVE FORI.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

PEto abs te in ipſo limine, Lector Benigne, ne minus benignum iudicium feras de titulo huius Opuſculi, priuſquam in memoriam reuoces prudens monitum Celſi IC. expreſſum leg. 24. ff. de legib. hiſce verbis; Inciuile eſt, niſi tota lege perſpecta, vna aliqua eius particula propoſita iudicare. Expende, quorum patrocinium, cum quibus reſtrictionibus, quas ob cauſas ſuſceperim, & tunc denique prome, quam volueris animi tui ſententiam. Non deſero de profeſſoribus doctrinarum Moralium: iis quippe fidelitas vel imperat, vt cenſent multi, vel certè ſuadet, vt malunt alii, vt ex probabilibus ea proferant in medium, quæ vero iudicant ſimiliora.

Multò minùs hoc CLYPEO defendo confeſſarios illos, quibus eam ſuppetat facultas ſuos pœnitentes ſalubriter regendi iuxta normam tutiorum, vtiùque magis receptarum Opinionum, vtuntur amuſſi minùs tutarum, minùs communium, aut etiam ſingularium: clim' potiùs viſurus ipſe ſis Sect. 2. me contra hos ex profeſſo pugnare, vtique memorem prouide ſanctiones, decernentis ſequendam eſſe in quauis facultate ſecuriorem, & magis approbatam ſententiam, ſequendam, inquam, quo ad commodè fieri poteſt.

Abſum quoque ipſe, & meum Lectorem abeſſe cupio procul ab omni intentione ſugillandi, aut damnandi illos, qui ſentiunt, ſuſtinentes contrarium primaria, id eſt ſextæ Concluſioni ſtatuenda Sect. 3. Scio enim ab Apoſtolo permitti, vt quiſq. in ſuo ſenſu abundet. Noui etiam, me in iudicio meo poſſe falli, ac perſæpe fieri, vt vnius forſan & deterioris (quantò magis aliquorum, doctorumque ſapientum, atque eruditorum?) ſententia multos & maiores aliqua in parte ſuperet, ſicuti loquitur ipſe Iuſtinianus.

Et verè nominatim Corollaria exhibita in pr. huius opuſc. edit. quod attinet, nullo illorum cupio improbare contrarium, ſicubi eſt conſuetudinem, nec enim me fugit, ab ipſomet Honorio III. ſcriptum, conſuetudinis vſuſque longæui non eſſe paruam authoritatem. Quare & à recto tramite, & à mente mea procul abibit, qui illorum Corollariorum alias meas Leniores doctrinas ſectabitur, nullo habito reſpectu vel contrariæ moris in ſuo loco vigentis, vel Superioris aliud ſtatuentis, decernentiſue.

Deinde hunc CLYPEVM minimè extendo ad illos, qui conſueuerunt ſuas proprias, priuataſque actiones inſtituere ex amuſſi dogmatum leniorum, grauiorum. Licèt enim tales nequeam damnare, modo ea dogmata ſint verè, certoque probabilia practicè, etiam ſine exceptione verum ſit, fas eſſe cuiuis ſectari opinionem practicè & in indiuiduo probabilem, vt alicubi loquitur Cardinalis de Lugo, attamen multò conſultiùs agunt, ſi plerumq. ſequantur ſeueriora, vt diſertè moneo Sect. 3.

Quare non reformido illos, qui vt cauterium ſuis quibuſdam dogmatis à Sede, & Claue Petri inuſtum negant, nunc innocentibus affricto, & affixo, criminantur, à Societate noſtra quotidie ad ſcholas, fora, conſcientias inuehi ſententias prorſum improbabiles, morumque ſimplicitati, puritati intolerandum in modum aduerſantes. Et quo ſuis verbis fidem, lectoribus fucum faciant, improbo labore corradant quidquid vnquam à quoquam Societatis ſcriptore in lucem editum præ ſe fert ſpeciem, vel vmbram laxitatis, aut diſſolutionis, vt ipſi quidem appellitant.

In primis enim illis omnino ſolis patrocinor, qui Opiniones verè, atque indubitanter Probabiles conſectantur in foro ſeu externo, ſeu interno, ſicut non ſemel diſertè exprimo, expreſſiùmque eſſe volo.

Deinde ſi lector animum affectionibus liberum aduerterit ad ea, quæ ſubiicio, cernet, Societatem noſtram à prædictis Cenſoribus nullo prorſus iure traduci, ac proinde non eſſe, cur huius libelli titulo dicam dicam.

Primò quippe, plurimas ex ſententiis, quas inſimulant de nimia laxitate, tradiderunt & poſt nos, & ante nos ſcriptores alij, grauitate, ſapientiaque conſpicui, vt cernere eſt apud Andr. de Mendo' in Statera, qui igitur tam grandem illarum catalogum conficiunt, vt nobis veluti autoribus inuidiam conflent? Non ego turbaui Iſrael, ſed tu, & domus Patris tui. 3. Reg. 18. illi, inquam, Theologi, quos & ipſos ſequeris, O bone vir, & magni facis, turbarunt, priùſquam noſtra lallaret in elementis litterarum infantia, diſciplinam Eccleſiaſticam, ſi turbare eſt ea docere, quæ à nobis doceri dicis, improbaſque: in illos igitur ſtylum ſtringe, non in nos.

Secundo. Non diffitemur quidem, complures ſententias, auſteritatem, rigorémque temperantes, eſſe à noſtris Theologis vel è tenebris in lucem quaſi poſtliminio reductas vel primum luce donatas; attamen oculis, animiſque plurimorum ſapientia laude excellentium ita nunc arridere, horum vt approbatio nobis adferat plus honoris, quam tua criminatio dedecoris: integrum quippe eſt iudicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur, inquiunt duo Pontifices, Innocent., cap. extra diſtinct. 64. & Cœleſtinus cap. prudentiam, de offic iudic. del. quia videlicet per ampliores homines perfectiſſima veritas reuelatur, teſtante ipſo Iuſtiniano leg. fin. Cod. de iudic.

Tertio. Laxitatis larua deturpare moliuntur aduerſarii aliquas Opiniones, quas negamus verè recenſere numero Laxarum, ſi

quidem hoc nomine, deſignant illas, quæ ſine graui, de ſufficientes rationum pondere tollunt aut minuunt ſeueritatem, rigorem que à multis, aut pleriſque Theologis, vel iuriſtis abſque firmo fundamento aſſertum, ſeu inductum. Sanè qui agit, certus eſſe debet, arbitra Caſo l. qui in alterius ff de reg. iur. atque intentionem ſuam probare, iudicibus Seuero, & Antonino Imp. pag. lib. 1. Codic. de probat. Impugnatores verò noſtri nec certitudinem vllam Obiectiuam (Formalem illorum ſomniis in ſomniis) habent, nos argumentis probant ſuam intentionem, illi ergo condemnandi, nos abſoluendi ſumus in vtr. leg. 4. Codic. de edend. etiamſi apud Scythas cauſam diceremus 2. Machabæorum 4.

Quartò. Quia perſpiciunt aduerſarii, & in his Baron quandã effata noſtrorum, nõ poſſe in inuidiam à ſordido cenſore trahi, ſi ſincerè, atq; integrè deſcripta obiiciantur oculis, auribusque eruditorum, truncant, mutilant nonnullas periodos vno verbo, & quandoque ſententia; ſuo hoc artificio ſenſum autoris permutantes; quod certè non docet mirum bonum.

Quinto. Non paucas doctrinas, ab vno, alteroue Sociorum traditas tribuunt toti Corpori, non ignari eaſdem à longè pluribus confutari. Cur, amabo, non faciunt à potiore parte denominationem? Cur erratum vnius Ieſuitæ faciunt ſimile peccato Adami? Imo cur peſtilentius? Dum videlicet lapſum vnius transfundunt non ſolùm in poſteros, ſed in æquales, & anteriores? Et, quâ conſcientia non nemo ſcripſit haud ita pridem, Ieſuitas docere, eſſe tibi fas è medio tollere per mendatium illum, qui inconſpurcatam tuam famam apud Iudicem? Nam in primis nuſquam aſſeruare, nullum vnquam Ieſuitam hoc ſcripſiſſe. Deinde, ſi fortè id vnus ſcripſiſſet, certo certius eſt, mxiſſe, nimirumque non vnam, ſed plures Myriades Sociorum, qui docerent, eſſe id malè, peſſimè, contraque mentem omnium maiorum, coæuorumque illorum chartæ. Ergo non modò Chriſtianæ charitatis limites tranſgreſſus iſt, ſed etiam almæ veracitatis, qui reliquit ſuis teterrimis calumniis hanc iniuriæ. Socmi ſenio nonnulli ex iiſdem obtrectatoribus noſtris affingunt vniuerſis noſtris Scriptoribus varia dogmata moralia, quorum aliq; hi nunquam verbulo attigerunt, alia autem repudiarunt.

Etenim, primò. Falsò ſcribitur Bonaius docere in Theol. moral. tract. 4. quæſt. 4. Prælatos Regulares in foro conſcientiæ poſſe abſoluere ab hæreſi occulta quoscunque Sacerdotes, ſiquidem nihil eiuſmodi reperire eſt in Bauno.

2. Falsò, atque inuidioſiſſimè affirmant illi calumniarum fabri, Euſebium Nieremhergium in libro de amore Ieſu, & Mariæ ſcribere: Sanctus Ignatius maiorem, quam D. Paulus, prudentiam ſpiritus aſſecutus eſt, & Apoſtoli, ſi hac ætate degerent, eundem, quem Societas, viuendi modum amplexarentur.

Falsò 3. aſſeritur ab iiſdem inimicis noſtri nominis P. Laymannum, lib. 3. tract. 3. pag. 3. cap. 3. num. 3. docere, virum equeſtrem ad duellum prouocatum poſſe illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Legatur Laymannus, & deprehendetur falſitas.

4. Falsò pronunciat, à Franciſco Amico doceri, licitum eſſe Clerico, vel Religioſo, calumniatorem, grauia crimina de ipſo, vel eius Religione ſpargere minantem trucidare, quando, non ſuppetit alius defendendi modus: falſitas quippe huius imputationis inde apparet, quod Amicus ipſo verbis, quo etiam Ioannes Baptiſta de Lezana admittitur tom. 5. Conſulto 29. exprimat, ſe nolle diſſentire à contraria ſententia communi, ſed ſolius diſputationis cauſa proponere argumenta pro illa priore parte; ſicuti agnoſcit idem lioorie expers Lezana,

Falsò 5. Typis vulgant, fas eſſe ex communi ſenſu Ieſuitarum, pecuniam dare ad lucrum exigenda viginti per centum. Nec enim vel vnicus Ieſuita, quem legerim, hoc docet, omnes Theologi, & Confeſſarii Germani id inficiantur, niſi in caſu, quo mutuator tantam ſummam exigat, propter euidens, & mutuatario ipſi cognitum periculum damni emergentis, &c.

6. Ex mera calumniandi libidine conantur perſuadere omnibus, illum, qui cum mula, vel aſina patrarit crimen nefandum, ſufficienter ex ſententia cuiuſdam Ieſuitæ Panormitani apud Dianam part. 1. tract. 7. reſ. 2. confiteri dicendo; commiſi ſodomiam. Inſpiciatur Diana, patebitque putidum mendacium.

Superſedeo referendis aliis impoſturis, ob quas eſt à Congregatione Indicis notatus nigro theta liber ille famoſus, turgens his, aliiſque ſexcentis vitiis, quemque, ut ſui lectione circumueniret incautos, inſigniuit ſuo titulo Theologiæ Moralis Ieſuitarum. Et quò inſuper poſt ſua facta, ſeu proſcriptionem nobis in ſuo natali ſolo, Gallia, inquam, noceret, ſuo ſaltem titulo, data eſt ab vno aliquo N. K. opera, vt in publicis Nouellis Gallicis inter cætera legerentur hæc verba. La Theologie Morale des Ieſuites a eſté condamné à Rome; Theologia moralis Ieſuitarum eſt verò confixa Romæ: Vt proinde bonæ, ac ſimplices animæ, quæ illum Nouellarum paragraphum legerunt, exiſtimauerint, fuiſſe à quodam Ieſuita fabricatum volumen, ſincerè referens, approbatumque communem in noſtro ordine Doctrinæ rerum moralium, cuius Lectione interdixerit Pontifex, ſeu Congregatio Indicis.

Hæc habui, quæ præfanda duxi in limine huius opuſculi, diuiſi quidem prioribus duabus editionibus in duas partes; quarum priore probabam firmitatem Clypei, dum producebam in medium varia momenta rationum, ob quæ arbitror, eſſe ab vtriuſque fori Iudicibus communiter vſurpandas benigniores opiniones, potiùs quàm eaſdem communiter rigidiores, ac ſimul repellebam tela, quibus petitur hic Clypeus, aut peti poſſe videtur.

Poſteriore parte probabam eiuſdem libelli vſum, proponendo varios caſus, in quibus videatur deberi locum benignioribus ſententiis. Quia verò maximam partem illorum caſuum explicatiùs poſtea tractaui, atque tractabo in aliis meis lucubrationibus, duxi, eſſe in hac emendatiore editione omittendam totam illam ſecundam partem.

Erit autem tractatuli huius iſta diſpoſitio.

Sectione 1. proponetur, declarabiturque ſtatus quæſtionis principaliter, ac propè vnicè decidenda hoc loco.

2. Proferentur argumenta in defenſionem rigidiorum Iudicum.
3. Concludetur tamen, 4 leniores eſſe à toto genere præferendos rigidioribus.
4. Probabitur id authoritate Iuris Canonici.
5. Iuris Ciuilis.
6. & 7. Rationibus.
8. Calculis Theologorum.
9. Suffragiis Iureconſultorum.
10. 11. 12. 13. & 14. Satisfiet argumentis contrariis noſtræ principali concluſioni.

SECTIO I.

Proponitur ſtatus quæſtionis præcipua hic tractandæ, & dirimendæ.

SVMMARIVM.

Exhibetur paradigma Confeſſarii benigni, & rigidi. 1.
Et Iudicis etiam rigidi. 2.
Atque benigni. 3.
Fas eſt etiam Iudici fori externi ſequi, quamuis opinionem verè probabilem practicè. 4.
P. Terillus, & P. Eſparza amplè, & ſolidè ſcripſerunt de licita ſectatione ſententiæ probabilis. 5.
Nominat P. Terillus pro hac doctrina plures, quàm centum octoginta ſcriptores. 9.
Quid ſit generatim opinio probabilis? 6.
Quid ſpeciatim opinio probabilis practicè? 7.
Quatenus autoritas vnius reddit opinionem probabilem? 8.
Quæ ſententiæ dicantur probabiles practicè, quæ ſpeculatiuè? 9.
Explicatur diſtinctio 10.
An, & quomodo implicet, aut non implicet, aliquam opinionem eſſe ſpeculatiuè quidem probabilem, non tamen practicè talem? 11.
Declaratur exemplis practicis. 15.
Refertur Opinio P. Sanchez de ieiunio mulierũ quinquagenariarum. 19.
Noua deſcriptio opinionis probabilis practicè, & ſpeculatiuè. 20.
Diuiſio opinionis in magis, & minus tutam. 12.
Quid de hac diuiſione ſcribat P. Honoratus Fabri. 21.
Opinio communis quæ? 22.
Quot autores reddant communem? 23.
Singularis opinio quæ? 24.
Caſus, quibus eſt nefas ſequi opinionem benignam, etſi probabilem. 25. & ſeqq.
Priuilegia Regularium ambigua debent explicari in horum fauorẽ. 28.
Communis opinio de aliqua re non eſt ſemper teſtis conſuetudinis vigentis conformiter tali opinioni. 29.
Cardo controuerſiæ pertractandæ toto hoc Tractatu. 31.
Huius controuerſiæ diſcuſſio eſt præterita ab aliis. 32.

CONtingit non rarò, eſſe duos Religioſos Sacerdotes, quorum vnus P. Benignus, alter P. Rigidus cognominetur ea ſola de cauſa, quòd prior ille in examinando pœnitente, in imponendo onere pœnitentiæ, reſtitutionis, reiterandæ Confeſſionis, deſerendæ prauæ ſocietatis, ieiunandi, ſacrificandi, penſum Canonicum perſoluendi, ſacri audiendi, voti exequendi, &c. in prohibenda, vel permittenda ipſi hac aut illa actione, interpretatione huius aut illius promiſſionis nudæ, vel etiam religione iuramenti firmatæ, ſequatur plerumque opiniones ipſi pœnitenti fauorabiles, gratas, faciles, etſi ſint fortè minùs probabiles (Indubitanter tamen probabiles) minusque tutæ, id eſt, minùs remotæ à periculo peccati Materialis, quàm oppoſitæ, at P. Rigidus omnino contrarium ſtylum teneat, aliam viam inſiſtere conſueuerit. Quæſtio iam eſt, vter horum agat rectiùs, digniorque videatur imitatione? 1

Similiter duo ſunt iudices ſeu Eccleſiaſtici, ſeu Politici, quorum vnum haud iniuria Marcum Catonem (qui eſſe, quam videri bonus malebat, teſte Saluſtio in Coniur. Catil.) appellaueris ob ſeueritatem, quam oſtendit maximè in eo, quod & leges, & conſuetudines circa pœnas Eccleſiaſticas, temporales, circa teſtium, ſacris Ordinibus initiandorum, ad nuptiales thalamos aſpirantium, &c. qualitates, circa pactorum contractuum, teſtamentorum, &c. licitam vel illicitam confectionem, circa iudiciorum formam & modum, circaq; Reorum Capturam, ac punitionem verſantes ferè perpetuò interpretetur atque obſeruari velit, obſeruareque ſoleat ex genio rigidiùs ſentientium de illis legibus, canonibus, conſuetudinibus, 2

bris, licèt non ignoret, eſſe alios ſapientia, virtuteque præſtantes viros, qui aliter, nec ſine ratione prudente ſenſerint, ſcripſerintque.

E diuerſo alterum nomine Iulij Cæſaris non immeritò condecoraueris, ob lenitatem, ac benignitatem oſtenſam in eo, quòd vbi aduertit: ſe poſſe bona cõſcientia, ſeu ex opinione practicè verè certoque probabili ferrè ſententiam fauentem partibus, ferat plerumque, quamuis eum non lateat, poſſe à ſe inoffenſo Numine pronunciari ingratam, moleſtamque: dubium eſt, *ſitne hic Cæſar præ illo Catone probandus, laudandus, imitandus*.

E.G. ſi practicè adhæreat iis, qui apud Ceuallos in Speculo negant, vel teſtatorem prohibere illicitè liberis primi gradus detractionem Trebellianicæ *quæſt*. 30. vel Clericum, qui inualidè contrahit matrimonium, eſſe facto ipſo priuarum beneficiis, *quæſt*. 147. vel capitalem inimicitiam eſſe ſufficiens indicium ad torturam. *quæſt*. 158. vel Clericum poſſe pro ſimplici fornicatione deponi *quæſt*. 262. vel excommunicato eſſe vetitam teſtamenti confectionem, *quæſt*. 310. vel quando delictum eſt plenè probatum, poſſe nihilominus reum torqueri, *quæſt*. 375. vel Eccleſiam teneri contribuere ad refectionem pontium, & viarum, *quæſt*. 415. vel damnatum ad mortem, illicitè fugere, ſi poſſit, *quæſt*. 575, vel prohibitionem alienationis factam fauore familiæ, abſolutè inducere perpetuum fidei commiſſum, *quæſt*. 725. vel Emphyteutam Eccleſiæ poſſe à Laicis collectari, *q*. 736.

Supponitur autem primò, non poſſe cum ſufficiente ratione negari, quin per ſe loquendo ſit fas cuiuis Iudici, ſeu interioris, ſeu exterioris fori, ſeſe in praxi accommodare, vtri lubuerit, ex duabus opinionibus verè, certoque probabiliter, Ipſius iudicio, pronuntiantibus, eſſe illi permiſſum, eſſe vetitum hoc, vel illo modo, in hac, aut illa cauſa ſpectata in his, aut illis circumſtantiis iudicare, eſto vna opinionum illarum ſuſtineatur à plurimis Doctoribus, altera tantùm à pauculis, verè tamen & certò, vt dixi probabiliter.

5 Etenim regula generalis eſt abſque vlla exceptione, quod poſſumus in praxi amplecti opiniones probabiles *practicè*, inquit Cardinalis de Lugo *in Reſp. Moral. l*. 1. *dub*. 33. *n*. 4. ſeu *vniuerſaliter tam in materia fidei quàm morum vnicuique licitum eſt ſequi quamcunque opinionem directè minùs probabilem, minùſque tutam, etſi oppoſita ſit, & credatur probabilior, ac tutior. Sed ſermo reſtringitur ad opinionem, cuius practica probabilitas eſt certa operanti*. Sic loquitur noſter Pater Antonius Terillus in recentiſſimo ſimul, & eruditiſſimo Tractatu de conſcientia probabili *q*. 23. *aſſert*. 1. *n*. 5. in qua Quæſtione prolixiſſima probat, defenditque hanc doctrinam doctè & neruoſe 4 referens *q*. 22. nominansq; pro ea plures quàm centũ & octoginta ſcriptores huius, & ſuperioris ſæculi, ſubnectenſque alios plurimos antecedentiũ ſæculorum, atque inferens *n*. 209. probans autem *num*. 210. & *ſeqq*. hanc aſſertionem: *Authoritate inſpecta benigna ſententia*: (id eſt, illa, quæ tradit, eſſe per ſe loquendo licitum ſequi in praxi quamuis ſententiam practicè brobabilem, modò ea probabilitas ſit certa operanti.) *Non ſolùm eſt multò probabilior oppoſita, ſed ſimpliciter loquendo eſt humano modo moraliter certa*. Huius aſſertionis, ſicut & illius, quam à me ſupponi dixi ſuperius, probatio non eſt huius loci; qui vtriuſque demonſtrationem, atque defenſionem deſiderat, legat citatum Antonium Terillum, reperiet *q*. 23. & *ſeqq*. valida argumenta atque reſponſa ad obiectiones Meuori, Fagnani & Sinnichii; reperiet quoque in libro, quem ſolidiſſimè, vt cetera omnia, de hoc argumento a. 1669. Romæ P. Mart. de Eſparza edidit, nunc S. Pœnitentiariæ ad S. Petrum Rector. Nec prætereundus laudabiliter curioſo Lectori P. Alphonſus Antonius de Saraſa *t*. 2. *Artis ſemper gaudendi* toto *tr*. 4. in cuius calce nominat pro noſtro dogmate, 189 Scriptores. Ego in tertia ſeu verius quarta, Einſidlenſi, inquam, editione Mearum Experientiarum Tr. 1. nu. 106. addo illis 189. antiquioribus 23. alios Neotericos, quos nec P. Saraſa, nec eo iunior P. Terillus legerunt, aut (vtpote nec dum tunc vulgatos) legere potuerunt. Imo nunc addo illis 23. vigeſimum quartum Ioannem à SS. ſacramento Carmelitam in Priore Clauſtrali p. 1. n. 260. Addo & vigeſimum quintum noſtrum P. Iacobum Illſung in ſuis perquàm ſolidis, & modeſtis vindiciis in hoc ipſo anno 1677 luce donatis, aduerſus alium alterius genij Carmelitam, Gregor. à S. Laurentio, inſectatorem noſtri itidem P. Chriſtophori Haunoldi, etenim idem P. Illſang non modo defendit illam communiſſimam in noſtris ſcholis ſententiam de licito vſu opinionis minùs probabilis, ſed etiam n. 526 oſtendit, S. Thomam, ſi rectè expendatur, non modo non euidenter, quemadmodum ſibi perſuadet Gregorius, ſed neque in euidenter eſſe contrarium illi noſtrę communi Doctrinę.

6 Ceterum quàm mendoſè retulerit Stephanus a S. Paulo verba, quę initio huius §. deſcripſi ex Cardinale de Lugo, videbis in app. Apolog. aduerſus hunc Doctorem à me adiecta primo Tract. Experient. Edit. Venetę & Einſedlenſis n. 100.

Supponitur ſecundò, ſicut generatim opinio probabilis definitur eſſe illa, quæ citra certitudinem firma, & prudenter ratione fulcitur, nec habet contra ſe rationem conuincentem, *Sanch. l*. 1. *mor. cap*. 9. *num*. 6. atq; alij apud Gulielmum le Maire in Stattera Sinnichij *ſect*. 1. §. 2. ita in ſpecie illa opinio rectè deſcribitur (etenim omnis rei tractationem à definitione proficiſci debere; ex Tullio *de officiis lib*. 1. & ex Vlpiano *lib*. 1. *ff. de inſtit. & iur*. Paulo *Io. lib*. 1. *ff. de fid. inſtrument*. aliiſque ſolent notare Iureconſulti *in proœmiis* ſuorum operum) probabilis in ordine ad praxin, quæ firma ratione fulta aſſerit, aut negat in genere, vel in indiuiduo aliquid eſſe licitum, vel illicitum, ſecundum leges faciendum, vel non faciendum; ſicuti opinionem Benignam vocamus illam, quæ obligationem, aut pœnæ reatum negat, tollit, minuit; Rigidam, quæ aſſerit, ponit, auget, & aggrauat illa.

7 Licet verò ad prædictam probabilitatem conciliandam Nauarr. in Manuali *cap*. 27. *num*. 298. & alii 24. quos refert, ſequiturque Verricelli *in qq. moral. tom*. 1. *tract*. 2. *ſingul. quæſt*. 5. aliique nonnulli abſolutè pronuncient, ſufficere auctoritatem vnius probi, prudentis, & in illa materia, de qua agitur, inſigniter periti viri, egoque hoc pronuntiatum cenſeam eſſe verum eo caſu, quo illa materia a paucis ex inſtituto ventilata, nec noua lex, contraria illi auctori condita, aut conſuetudo inducta eſt; vel à multis quidem oppoſitum ſentientibus diſcuſſa, non tamen ſolidè reſpondentibus ad fundamenta ſingularis ſententiæ, nec illam cenſura vlla notantibus; ſi tamen eam materiam plurimi perſequantur, atque omnes diſſentiant ab eo auctore, eius opinationem ceu improbabilem aut temerariam reiicientes, non exiſtimo, eſſe illam habendam in cenſu probabilium, ſicut nec exiſtimant Tannerus *tom*. 4. *diſput*. 6. *quæſt*. 9. *num*. 11. Breſſerus *de conſcientia lib*. 3. *cap*. 3. *num*. 30. atque alii plures cum Franciſco Ouiedo *in p*. 2. *tract*. 5. *controuerſ*. 3. *punct*. 1. *num*. 8. citante adhuc alios; non enim eſt veroſimile, vnum vel alterum perſpexiſſe verum, omnibus aliis tam grauiter cæcutientibus.
8 Itaque eſt tunc parendum ſymbolo Pythagoræ, quem Valerius Maximus *l*. 8. *c*. 7. vocat perfectiſſimum Sapientiæ opus: *Extra viam publicam ne deflectas*; & cum Innocentio Papa relato *cap. extra diſtinct*. 64. dicendum: *Integrum eſt iudicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur*. Equidem damnata eſt 24. Sept. anno 1665. hæc illimitata propoſitio: *Si liber ſit alicuius Doctoris Iunioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis dum non conſtet, eſſe reiectam à ſede Apoſtolica tanquam improbabilem*.

9 Supponitur tertiò. Probabilium opinionum, à quibus honeſtas operationis directè dependet, aliæ dici Speculatiuè probabiles, aliæ Practicè probabiles. Priores ſunt illæ, quæ aſſerunt, aut negant aliquid ſecundùm ſe, aut in communi eſſe licitum, aut illicitum, poſteriores, quæ aliquid in particulari, ſeu hic & nunc eſſe licitum, aut illicitum affirmant, vel negant. Ita Sanch. *l*. 2. *de matr. diſp*. 41. *num*. 4. teſtans, huius diſtinctionis autorem eſſe Caietanum.

10 Quamquam multi autores illam ſententiam vocant ſpeculatiuè probabilem aut veram, quæ ex propriis principiis apparet talis, Practicè autem probabilem, cui probabilitatem conciliat autoritas extrinſeca; vnde Tannerus *tom*. 3. *d*. 4. *quæſt*. 6. *num*. 125. pronuntiat, eſſe ſpeculatiuè & ex principiis intrinſecis vnicè verum, quòd Clerici teneantur reſtituere ea, quæ ex redditibus beneficiorum ſuperfluis honeſtæ ſuſtentationi erogarunt in cauſas profanas, oppoſitum tamen eſſe Practicè, ſeu propter autoritatem probabile. E diuerſo docet idem Sanch. *l*. 7. *de matrim. diſp*. 32. *verſ. ultimo*, eſſe ſpeculatiuè probabile, quòd nullæ mulieres quinquagenariæ obligentur lege ieiunij Eccleſiaſtici, non tamen eſſe Practicè tutum. Nos in hoc tractatu loquimur de Speculatiuè, & Practicè probabilibus in primo ſenſu, ac dicenda reſtringimus ad ſententias directè pronuntiantes, & ſtatuentes de licito vel illicito exercitio alicuius actionis in genere, vel indiuiduo: nec enim nobis directè ſermo erit de illis, à quibus dependet quidem aliquo modo honeſtas operationis, attamen a Laymanno *lib*. 1. *tr*. 1. *c*. 5. *n*. 13. rectè nuncupantur *merè ſpeculatiuæ*, vt ſunt illæ, quæ non pronuntiant, ſitne aliquid fas, aut nefas, ſed e. g. docent, hoc aut illud requiri ad valorem ſacramenti: hanc aut illam medicinam probabiliter profuturam, &c.

11 Quamquam, quando Doctores ex his merè ſpeculatiuis quæſtionibus, atque Opinionibus deducunt, ſicuti fieri ſolet, aliquas non merè ſpeculatiuas, de hiſce deductis, quatenus probabiliter aſſerunt, aliquid eſſe vetitum, permiſſum, præceptum, volumus intelligi ea omnia, quæ de cæteris probabilibus ſententiis dicemus: nam *de ſimilibus idem iudicium habendum eſt. text. c. 2. de tranſ. Epiſc*.

12 Cæterum quia diuiſio ſententiæ probabilis in probabilem ſpeculatiuè, & practicè in primo ſenſu, eſt fundamentum totius huius tractatus, declarandum eſt, quo pacto fieri poſſit, vt ſententia ſpeculatiuè probabilis in primò ſenſu, non ſit ſemper practicè probabilis; ſunt enim auctores, qui cũ Ioanne Sanchez in *ſelect. diſp*. 52. *n*. 11. ſcribant, eſſe id inintelligibile, atque implicare contradictionem.

13 Et verè implicat, ſi quemadmodum per ſpeculatiuè probabilem intelligitur hic omnis illa, quæ, & quatenus prudenter pronuntiat aliquam actionem in genere, & ſecundùm ſuum obiectum conſideratam eſſe licitam, ſimiliter per practicè probabilem illam intelligas, quæ pronuntiat aliquam actionem præcisè ſecundùm ſuum indiuiduum obiectum, & per ſe ſumptam eſſe hic, & nunc licitam.

14 Etenim ſanè fateor, cum Franciſco de Ouiedo *in* 1. 2. *tract*. 5. *controuerſ*. 1. *punct*. 1. omnem ſententiam ſpeculatiuè probabilem eſſe etiam vt ſic practicè talem; *quod enim dicitur de omni, dicitur de quouis contento ſub illo*. At verò ſi retenta, vt retineri, & retine-

re volumus, illa deſcriptione probabilis ſpeculatiuè mutes deſcriptionem probabilis practicè, dicendo cum P. Ouiedo *loc. c. n.* 10. eſſe illam, quæ prudenter pronuntiat, aliquam actionem eſſe licitam, ſi conſideretur non ſolùm ſecundùm ſuum obiectum, ſed etiam ſecundum circumſtantias obiecto extrinſecas, & accidentarias, ſine quibus non poteſt moraliter redigi ad praxin: tum equidem aio cum communi Caſiſtarum, permultas ſententias eſſe probabiles ſpeculatiuè, quæ ſunt improbabiles practicè, quia ſcilicet actiones, de quibus differunt illæ ſententiæ, nequeant moraliter (eſto ſine dubio Phyſicè poſſint) re ipſa verſari circa ſuum obiectum proprium & eſſentiale, niſi admiſceantur, ſeu ſuperueniant aliquæ prauæ circumſtantiæ impertinentes.

15 Vt e. g. eſt ſpeculatiuè probabile, quòd non ſit crimen lethale non reprimere motus carnales præter intentionem ortos; Item non auertere oculos ab aſpectu vultus muliebris, eſto, ille aſpectus cauſet turpes cogitationes. Item, petere ex amore ſolius iuſtitiæ vindicatiuæ à iudice, vt capite plectat illum, qui tuum filium nequiter necauit. Item illum, qui ſe iactat de peccatis mortalibus etiam diuerſæ ſpeciei non contrahere ſpecificam malitiam ſingulorum, &c.

16 Hæ, inquam, omnes ſententiæ ſunt probabiles ſpeculatiuè, vt de ſingulis tradunt, probantque inſignes DD. non neceſſario hic nominandi, hæ tamen ſententiæ ſunt practicè improbabiles, aliæ quidem reſpectu plerorumque hominum, aliæ reſpectu ſaltem aliquorum, quia ſcilicet vix, aut ne vix quidem fieri poteſt, vt, qui obit illas actiones, contineat ſuam voluntatem, & conſenſum præcisè intra terminos obiecti expreſſi à nobis in iſtis actionibus, ſed potiùs fiet, vt dum voluntas deliberate perſequitur hæc obiecta, intellectus ſuperaddat repræſentationem aliorum prauorum, in quæ conſentiat etiam ipſa voluntas.

17 Nam homo lubricus, qui negligit reprimere motus carnales, ſine vlla, vel cum ſola veniali culpa in ſe ortos, exponit ſe euidenti periculo illos denique approbandi poſitiuè; ſicuti & periculo gaudendi de vindicta priuata is, qui alterum, à quo læſus eſt, in ſe vel ſuis (aliud eſt, ſi neque ipſe, neque ſui ſint ab eo offenſi) accuſat zelo iuſtitiæ, & multi illorum, qui ſe iactant, quòd ſuum inimicum pugno ſtrauerint in terram pedibuſque calcauerint, exponunt ſe diſcrimini habendi complacentiam in illo præterito peccato iniuſtitiæ,

18 Et generatim loquendo illæ ſententiæ ſpeculatiuè probabiles, non ſunt ſaltem reſpectu omnium probabiles practicè, quarum propria obiecta ſemper habent adiunctum periculum ſcandali, aut magnam vim pertrahendi voluntatem in alia obiecta praua, ſicuti fit in materia caſtitatis, item in contractibus quibuſdam, in quibus ſubeſt magnum periculum palliatarum vſurarum. E diuerſo pleræque ex ſententijs, quas in prima editione huius opuſculi retulimus *ſecunda parte* eiuſdem, ſunt probabiles etiam practicè, quia generatim loquendo illæ ſunt ſpeculatiuè ſimul & practicè probabiles, quarum obiectū poteſt facilè in praxin redigi ſine variatione, ac permixtione alterius, ſicuti vtique poſſum toto die feſto deſcribere aliquid lucri cauſa, non admiſcendo huic deſcriptioni hac intentione factæ vllam aliam circumſtantiam mortaliter malam,

19 Ex his patet, quo pacto ſit intelligibile id, quod Ioannes Sanchez relatus ſupra *n.* 12. habet pro inintelligibili. At non perinde hinc liquet, pro ſenſu Thomas Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 32. in fin.* ſcribat, eſſe ſpeculatiuè, non tamen practicè probabile, ſeu tutum, quòd omnes fœminæ quinquagenariæ ſint exemptæ præcepto Eccleſiaſtico ieiunij, quandoquidem non ſolent in actuali exercitio illius probabilis ſententiæ occurrere circumſtantiæ, quæ contineant, vel efficiant aliam turpitudinem, quàm ſit ipſa præcisè refectio duplex ſumpta die ieiunij à muliere quinquagenaria; niſi fortè velit Sanchez indicare, facilè oriri ſcandalum puſillorum, quando quinquagenariæ non ieiunant ob prætextum ſolius ætatis. quod quidem cenſeo eſſe verum, loquendo tum de Monialibus, tum ſpeciatim de matronis locorum, in quibus vſum non habet illa ſpeculatiua doctrina Sanchezij, ſicuti forte nuſpiam eſt recepta.

20 Patet quoque, probabilitatem practicam, & ſpeculatiuam aliter à nobis ſumi, quàm à Reuerendiſſimo Franciſco de Arauxo, vtpote qui in Deciſionibus Moralibus *diſp. 9. de ſtatu Ciuili. n. 7.* vtramque ſic deſcribit: *Illa eſt probabilis opinio ſpeculatiuè duntaxat, quæ poteſt defendi, & ſuaderi in Cathedra, & in publicis diſputationibus, propterea quòd ratione, vel authoritate fulciatur; illa verò eſt probabilis practicè, quæ eſt de his, quæ ad mores ſpectant, & ne dum in cathedra edoceri, ſed etiam in ſuggeſtu, & concionibus ad populum prædicari, & in humanis negotiis ad praxim redigi poteſt.* Ita ille, declarans vtramque deſcriptionem inductione de bapiiſmo, quem ſpeculatiuè eſt probabile licere, ſi conferatur vel vnus à duobus Miniſtris, vel cum formula: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, & Geniti &c.* at non eſt probabile practicè. Subdit autem rectè idem autor, illam ſententiam rectè dici probabilem ſpeculatiuè ſimul, & practicè, quam tuta conſcientia in praxi ſequi potes. Subdo ego pro meliore intelligentia dictorum de probabilitate, illam firmam rationem, quæ citra certitudinem fulcitur iuxta dicta *n.* 6. vera, indubitataque probabilitas, nihil eſſe aliud, quam rationabile motiuum, vel fundamentum, quod licet obiectum non rapiat, & vi quadam obiectiuè aſſenſum non extorqueat, ad aſſenſum tamen prudentem mouet; prudens verò aſſenſus eſt, quem ſi quis dederit, eum prudenter feciſſe homines dicant, ſicut perbene obſeruat, loquiturque Pater Honoratus Fabri in ingenioſo Dialogo de opinione probabili. *fol. 3. Rom. Edit. anno 1659.*

Supponitur quartò, opinionem probabilem diuidi communiter in magis, & minùs tutam. Minùs tuta eſt illa, quam ſi ſequaris, periculum eſt, ne committas, aut omittas aliquid, quod per ſe loquendo non eſſet committendum, aut omittendum; tutior, in qua penitus abeſt hoc periculum vel certè non adeſt tantum. Vt v. g. opinio aſſerens, circumſtantias non mutantes ſpeciem eſſe confitendas, eſt tutior, quàm negans. Si quippe eam ſequendo confitearis illas, certum eſt, te vt ſic, nihil facturum, quod ſit vlla lege vetitum; at ſi non confitearis, ſubeſt periculum, ne omittas, quod eſſet per ſe loquendo ex lege diuina confitendum. Ita reipſa hanc diuiſionem & admittunt, & explicant P. Azor *l. 2. Inſtit. mor. c. 26.* P. Sanchez *l. 1. moral. c. 9. n.* 14. atque alij, quos citat, ſequiturque P. Ouiedo *in 1. 2. tr. 5. controuerſ. 3. p. 2. n.* 20. tametſi Ioannes Sanchez in *ſelect. diſp. 44. n. 66.* rectè negat, vllam è duabus verè, & practicè probabilibus opinionibus eſſe formaliter tutiorem altera, eò quòd etſi ſequaris illam, quæ eſt materialiter minùs tuta, attamen æque parum offendas Deum, æque parum merearis infernum, quam ſi ſequereris oppoſitam. Plus dicit P. Fabri *loc. cit. pag. 35. 36. 37.* vbi contendit, quòd omnis opinio probabilis ſit tuta, & omnis tuta excludat omne peccatum tam materiale, quàm formale, proindeque omnis opinio tuta ſit non ſolùm formaliter, ſed etiam materialiter tuta. Quam rationem loquendi à me apud nullum alium autorem lectam, nequeo aliter defendere, niſi dicendo: quando ex opinione probabili aliquid agis, quod per ſe loquendo vetitum eſt, te ne quidem materialiter peccare, idcircò quòd Deus faciat tibi tunc ius agendi id, quod agis, adeoque non prohibeat, ſi non prohibet, ergo non agis contra vllam legem, ergo nec materialiter quidem peccas. Verùm placet nobis loqui cum multis. 21

Supponitur quintò, opinionem Communem à Ferdinando de Caſtro Palao *part. 1. diſp. 2. punt. 1. n.* 10. poſt Azorium *part. 1. lib. 2. cap.* 15. atque alios, rectè deſcribi eſſe illam, quæ à Doctoribus, eam ex profeſſo tractantibus, communiter defenditur. Cenſetur autem defendi communiter, non modò quando defenditur ab omnibus, vel à pleriſque, ſed etiam quando à multis probis, ac doctis, vt patet tum inde, quod omnes Doctores agnoſcant per ſæpe fieri, vt duæ contradictoriæ opiniones ſint, dicanturque Communes, vnde Caruallos refert *in ſuo Speculo* octingentas opiniones Communes contra totidem Communes in materia quotidiani vſus: tum quòd Nauarrus *in Manuali cap.* 27. *n.* 289. multis aſſentientibus rectè tradat, ſententiam, quæ à decem, aut etiam octo duntaxat grauibus, doctiſque viris propugnatur, meritò vocari Communem; 22

Quin Antonius Maria Coratius *in tract. de opin. Communi l. 2. tit.* 3. teſtatur, à Iaſone, & alijs nonnullis illam pro communi haberi, quam vnus quiſpiam excellens Doctor tuetur vna cum gloſſa; ipſe verò complura de perfectione numeri ſeptenarij *eodem tit.* 3. colligens, & conſcribens concludit, à ſeptem Doctoribus vt minùs conſtitui opinionem cōmunem, quos quidē eſſe debere præditos autoritate, id eſt, ſcientia & probitate, inde oſtendit *tit.* 5. quòd Autoritas nil aliud ſit, quàm opinio, *Qua quis putatur imitatione dignus*. Vide de vtraq; hac neceſſaria qualitate Breſſerum *loc. cit. n.* 33. enucleatè. 23

Et adde conſequenter, illam opinionem eſſe ſingularem, quam vnus tantùm, aut alter vir doctus, & grauis tuetur; nam opinio ſingularis eſt eadem quæ non communis; non communem verò dicūt Coratius *loc. cit.* Azor *p. 1. l. 1. c. 13. in fine* illam, quam vnus ſolùm, aut alter defendit. 24

Supponitur ſexto, licet, vt dictum, ſit, per ſe loquendo, cuiuis fas in ſuis actionibus ipſum ſolum, vel alium concernentibus procedere iuxta quamuis ſententiam indubitanter ſibi probabilem, adeoq; benignam, ſeu benigniorem, tametſi ſingularem, & communiſſimæ repugnantem, in pluribus tamen caſibus eſſe id per accidens illicitum, ac nefas. 25

Fallit enim illa doctrina I. quando vſus benignæ opinionis eſſet futurus noxius vel illi, propter quem ea vteris; nam *iuuari beneficio nos oportet, non decipi*, text. *in c. un. de commod.* Vel alteri iniuſtè. arg. reg. 206. ff. *Iure naturæ æquum eſt, neminem cum detrimento alterius fieri locupletiorem*; Vel bono publico, quia *non immeritò præferimus ſpeciali vtilitati commu-nem.* text. *in cap.* bonæ *de poſtul. prælator.* Hanc doctrinam Caſu ſingulari poſtea declaraui in Experien. tr. 3. in App. ad n. 265. Edit. tertiæ, ſeu Einſidlenſis. 26

Et vtique laudandi non ſunt, qui obuias quaſque ſententias, rigori caſtimoniæ, vel aſſertis iuribus immunitatis Eccleſiaſticæ repugnantes amplexantur, & in praxin redigunt, immemores eiùm illius Pontificii moniti: *Vbi periculum maius intenditur, ibi plenius eſt conſulendum*: *cap. vbi periculum. de elect. in 6.* tum illius auguſtiſſimæ ſententiæ: *Summa eſt ratio, quæ pro religione facit.* text. *leg. ſunt perſonæ. ff. de Relig. & ſumpt. funer.* Quæ forte 27 28

ratio

atio mouit Iulium I.& Leon.X. vt, referente Emmanuele Rodriq. *queſt. Regul. tom.* 1. *q.* 11. *art.* 6. *reg.* 1. ſtatuerint, vt priuilegia conceſſa Regularibus, laborantia dubietate aliqua, orta ex verborum ambiguitate, & ex Iuris peritorum interpretatione, intelligantur in fauorem Regularium. Et generatim ſententias fauentes cauſis piis præponendas eſſe non fauentibus docent præter Theologos Iureconſulti infra. *n.* 189.

Fallit eadem doctrina II. quando benigna ſententia alibi practicè probabilis, repugnat receptæ conſuetudini ſui domicilii. Etenim Iudex tenetur officio ſuo fungi conformiter conſuetudini loci, vbi ius dicit. Omnes Doctores teſte Cotatio *loc. cit. l.* 5. *tit.* 9. *n.* 91. quam *id cuſtodiri oportet, quod moribus, & conſuetudine inductum eſt.* text. *in l. de quibus ff. de legib.* Vide Andr. Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 36.

Licèt verò commune Doctorum iudicium de actione aliqua licita, vetita, ſit ſæpiſſime non leui argumento, & probationi conſuetudinis circa illam actionem vigentis, crebrò tamen nullum probus argumentum præbet. 1. quia ſæpe fit, vt duæ contrariæ opiniones ſint communes. 2. quia frequentiſſimè tam Iure conſulti, quàm Theologi promunt ſua ſenſa de licito, vel illicito exercitio alicuius actionis, conſideratæ præcisè ſecundum leges, & canones, non faciendo vllam mentionem conſuetudinis, conformis, vel difformis. 3. quia multi ſcriptores ignari, aut certè non ſatis gnari ſunt conſuetudinum vigentium in diuerſis locis, & fortè nec receptarum in iis, quæ incolunt ipſi. 4. quia frequenter decidunt lites, quarum vſus eſt rariſſimus.

Itaque opinio Communis eſt conſuetudinis teſtis crebrò mutus, crebrò cæcus, crebrò varians, & hoc ipſo nullus, vt Canonicæ, Ciuiliſque ſapientiæ tirones nouerunt ex vtroque Iure. *Tit. de Teſtibus*, atque ex Practicarum concinnatoribus.

Fallit eadem doctrina III. generatim, quando ob peculiares circumſtantias temporis, loci, perſonarum, &c. fit, vt opinio, quæ in genere, & ſecundum ſe eſt probabilis non ſit in indiniduo, ſeu hic & nunc practicè probabilis. Noſtræ enim actiones commenſurandæ ſunt ſuæ regulæ proximæ, ſeu conſcientiæ. S. Thom. 1.2. *q.* 19. *a.* 5. quia *quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Rom.* 14. & *quod fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.* text. *c. ex literis. de reſtit. ſpoliat.* Conſcientia autem eſt dictamen de actione hic & nunc licita, vel illicita. Tannerus *tom.* 2. *d.* 2. *q.* 6. *n.* 19. ex conſenſu Theologorum Moralium.

Cæterum quamuis Iudex non ſit per ſe laudandus, quando opinione fauorabili ſuo Reo non vtitur tunc, cùm poſſet abſque læſione Numinis vti, non tamen eſt Idcirco vniuerſim reprehendendus; quia nulla lex apertè, & generaliter ad id illum obligat, multo minùs obiurgandus, ſi tunc vtatur, vt patet ex ipſis terminis.

Igitur cardo totius præſentis controuerſiæ in hoc verſatur, an illi vtriuſq; fori iudices, qui hac ætate ſolent plerumque in iudicādo ſequi Benignas opiniones Doctorum certò practicè probabiles, etſi quandoque oppoſitas communibus, ſæpe communioribus tutis, vel tutioribus, ideſt remotioribus à peccato Materiali, ſint laudandi, atque imitandi præ illis, qui plerumque rigidiores, & tutiores conſectantur, præſertim ac præcipue in materiis legum merè Poſitiuarum, ſeu hæ ſint Diuinæ, ſeu Humanæ, Eccleſiaſticæ, aut Politicæ.

Quam quidem controuerſiam etſi non parui momenti, à nemine tamen Theologorum, quantum nobis compertum eſt, fundamentaliter diſcuſſam, pertractabimus hac Diſſertatione, qua adferentur complures rationes vtramque partem controuerſiæ roborantes, ediſſeretur, vtra illarum præplaceat, & cōtrariæ rationes diſſoluētur.

SECTIO II.

Proponuntur argumenta in defenſionem rigidiorum Confeſſariorum, & aliorum Iudicum.

SVMMARIVM.

Obiectio 1. *de obligatione infligendi pœnam magis formidabilem reo.* 33.
2. *De obligatione plectendi reos ob publicam vtilitatem.* 34.
3. *De coniugata illicitè petente debitum, etiam quando ſolùm dubitat de valore matrimonii.* 35.
4. *Ex verbis Iob: Verebar omnia opera mea.* 36.
5. *Ex regula imperante ſequelam partis tutioris.* 36.
6. *Ex rigore, quo fuere vſi SS. Patres.* 37.
7. *Ex ſententia illa: Bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt.* 38.
8. *Ex ſententia Paulina: ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* 39.
9. *Ex diſſolutione diſciplinæ cauſata ab opinionibus benignioribus.* 40.
10. *Ex eo quòd ſequens opinionem benignam ſequatur regulam dubiam* 41.
11. *Ex pœnis debitis iudici non ſequenti opinionem communem.* 42.
12. *Ex obligatione, qua tenetur Iudex fori externi ſtare ſententiæ, quam habet pro probabiliore.* 43.

IVdices vtriuſq; fori rectiùs agere dum plerumq; ex genio, & ingenio M. Catonis, qui integritate vitæ magnus habebatur, teſte Saluſtio in *Coniuratione Catilinaria*, procedunt communiter ſecundum opiniones ſecuriores, & probabiliores, potiùs quàm communiter ſecundum benigniores ſuaderi poteſt his rationibus.

I. Quòd Iudex teneatur infligere Reo illam pœnam, quam Reus 33
magis timet, text. *in cap. quoniam* §. *final. vt lit. conteſt.* quia hoc ſolum bene agitur, inquit Gloſ. *ibid. verb. magis timeri*, non igitur ſatisfaciet legi, ſi in pœnis irrogandis ſectetur mitiora.

II. Quod leges Sacræ, profanæque toties inculcent, publicæ vti- 34
litatis intereſſe, ne crimina maneant impunita *l. ita vulneratus ff. ad leg. Aquiliam cap. vt fama* 35. *extra de ſentent. excommun.* non enim eſt miſericors, ſed crudelis, qui vitiis nutriendis parcit. Petrus ab Angelis *in Iudice. Regul. cap.* 23. *q.* 5.

III. Quod *in cap. inquiſitioni* 44. *de ſent. excom.* prohibeatur, ne 35
mulier, quæ etiam bona fide nupſit alicui, reddat huic debitum, *quando conſcientia pulſat animum ex credulitate* (de latente impedimento) *probabili, & diſcreta, quamuis non euidente, & manifeſta.* Vnde licet ſic argumentari: ſi talis mulier habet ſolùm probabilem opinionem de latente impedimento, hauſto. e. g. inde, quod ipſa viderit virum cum ſua (mulieris) conſanguinea in locis ſuſpectis, & horis ſuſpectis ſolum cum ſola, ſicut explicat Gloſſa *in verb. probabili*, tum etiam habet probabilem opinionem de carentia impedimenti; oppoſitum enim illius quod eſt tantum probabile, eſt etiam (regulariter) probabile. Fabri in cit. Dialogo *fol.* 28. & identidem Diana, atque Caramuel; & tamen Pontifex interdicit tali mulieri petitione debiti, ne contra iudicium conſcientiæ committat offenſam; ergo manifeſtè indicat Pontifex, eſſe à Iudice Eccleſiaſtico, ipſaque muliere tutiorem opinionem ſectandam in eo caſu, ergo & in omnibus ſimilibus.

IV. Quod *Iob* 9. dicatur: *Verebar omnia opera mea, ſciens, quòd* 36
non parceres delinquenti, Et Prou. 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus.*

V. Quòd Regula Iuris ſtatuat, in dubio partem tutiorem eſſe eligendam: ergo & in opinionibus. Conſonat illa ſententia: *Tene certum dimitte incertum. cap. ſi quis, de pœnit. diſt.* 7.

VI. Quòd ex Canonibus Pœnitentialibus didicerimus, Sanctos 37
Patres magno rigore vſos aduerſus delinquentes; pleroſque etiam ex iis, nominatim Chryſoſtomum, Climacum, Bernardum grauiſſimè inſectatos fuiſſe multas actiones, quas moderni Theologi pro peccatillis habent. Vnde credibile eſt, hos diuina, humanaque ſapientia, ſanctimoniaque illuſtres Viros, quorum mores nobis debent eſſe norma viuendi *c. ſi.* *diſt.* 20. dum confeſſionibus excipiēdis operam darent, non multum fuiſſe blanditos enarrantibus peccata ſua, ſed plus ſeueritudinis adhibuiſſe, quàm lenitatis.

VII. Huc facit illa S. Gregorij ſententia: *Bonarum mentium eſt* 38
etiam ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt; ergò longè magis agnoſcenda, & cauenda eſt, quando numeratis virorum ſapientum vſuque peritorum calculis reperiuntur multò plures, qui agnoſcendam affirment, quàm qui inficientur.

VIII. Sic argumentor. Quæuis anima, quę amat ſincerè Deum, 39
ſtudet tum in ſe, tum in aliis, quoad poteſt, non tantùm veram, & formalem Dei offenſam, ſed etiam materialem cauere, iuxta illud præceptum Apoſtoli I. Theſſal. 5. *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* Atqui à ſpecie mala, vel mali non abſtinet, qui actionem exercet quam probabile ſit, eſſe à parte rei prohibitam iure naturali, vel poſitiuo.

IX. Addi poteſt, per benigniorum ſententiarum praxin, vſum, & 40
doctrinam nimiùm laxari conſcientias, peſſum dari diſciplinam Religioſam, & Eccleſiaſticam, repugnante cap. *cum inter. de conſuet.* multis teneris conſcientiis grania ſcandala præberi, contra comminationem Saluatoris *Matth.* 18. *verſ.* 7. & factum eius Vicarii relatum. *c.* 1. *diſtinct.* 51. Vnde videri queat, non eſſe iniuſtam D. Michaelis Manrique inuectiuam in Dianam, eiuſque anteſignanos, vel aſſeclas, quam prædictus autor *part.* 2. *quæſt. moral. & Vicarialium q.* 41. declamat his verbis: *Peſſumus Dianam, & alios increpare, quod ſtatim opinionem componunt, qua lex, conſtitutio & præceptum; item obligatio Iuſtitiæ, & conſcientia relaxatur: & euertitur, & tot ſunt adeò opinionum ſcripta, vt nihil ſit ſecurum, nihil certum, nec Superiorum gladius, nec veritas vllam habeat fortitudinem, aut ſciſſuram. Expertus loquor, & ſcio, quanta mala inuexerint in republica Chriſtiana, & obſtacula Prælatorum, & Iudicum Eccleſiaſticorum tot opiniones, quibus ferè nulla lex, conſtitutio, aut decretum, excommunicatio, reſtitutio, vel ſatisfactio poterit in conſcientia ſubditos obligare.*) Hactenus ſuum de Theologis ſenſum, ſanè non mitiſſimum expectorauit hic Doctor.

X. Ita argumentari licet ex Caietano, in *Summa, V. opin.* 10. 41

A 3 Qui

Qui ſequitur partem benigniorem, committit ſuam operationem regulæ ambiguæ ad caſum peccati; ac per hoc exponit ſe, aut alium periculo peccati: hoc autem eſt illicitum, ergo opinio rigidior præferenda eſt benigniori, ſaltem communiter, ſi non ſemper.

Atque ita ſentiunt omnes, qui vt vidimus cum Cajet. *loc cit. n. 1.* exiſtimant, partem tutiorem debere neceſſario præferri parti minùs tutæ; nam benignior pars, & ſententia ſolet eſſe ex ſe minùs tuta, minus remota à periculo etiam proximo labendi in peccatum. Itaque ſentire videtur S. Thom. *Quodlib. 8. ar. 13.* loquens de habente vnas præbendas.

42 XI. Videtur ſententia rigidior neceſſariò ſequenda iudici ſaltem tunc, quando eſt communis, benigna non communis. Etenim nefas eſſe iudici recedere à communi opinione, generatim tradunt paſſim IC. adeo vt Coratius *lib. 2. de comm. opin. tit. 8.* plurimos, eoſque principes Iuris in hanc rem allegans neget eſſe quemquam à ſe, excepto Zaſio, lectum, qui abſolutè id inficietur.

Et addit *tit. 12.* cum permultis, ſicut & Cavallus *in præfat. de opin. comm. contra comm.* hanc doctrinam ita eſſe veram, vt iudicis ſententia contra communem lata ſit iniqua, & irritanda, ipſeque Iudex litem faciat ſuam, partibus teneatur ad intereſſe, puniendus que ſit à Superiore; conaturque hic eruditus legum auditor (illum quippe Tractatum conſcripſit etiam tum Studioſus Iuris) iſta omnia euincere adductis pluribus legibus & canonibus, quos longum eſſet referre. Nec dubitat *eod. tit. 9. nu. 3.* hæc ipſa extendere ad eos quoque, qui antetulerunt ſententias minùs communes magis communibus.

43 XII. Iudex ſaltem fori externi tenetur in cauſis ciuilibus pronunciare pro illa parte, pro qua ius ſtare ipſe iudicat probabilius, ſicut paſſim tradunt Doctores; & proinde non debet habere rationem lenitatis, ſed ſtricti Iuris; ergo ſaltem in huiuſmodi euentu ſtandum eſt Iudiciali ſententia ferenda ex opinione probabiliore.

Denique Stephanus à S. Paulo in Editione tertia ſuæ Theologiæ moralis probare, Concluſionem ſextam ponendam infra n. 58. damnatam eſſe ab Alexandro VII. Verùm euidenter demonſtro in altera, & tertia editione *Experimentorum* theologicarum tr. 10. ſect. 1. hunc ſcriptorem grauiter hallucinari.

SECTIO III.

Statuitur, vtriùſque fori Iudices rectius agere, dum communiter opiniones benigniores, certò tamen probabiles practicè, ſequuntur, quam dum communiter ſeueriores.

SVMMARIVM.

Secundo præciſè obiecto opinionum, conſultius proceditur ſecundum rigidiores, quàm ſecundum benigniores. 44.
Declaratur exemplo familiari. 47.
Refutatur Paſqualigus negans, eſſe laudabilius ſequi magis, quàm minus probabilia. 49.
Declaratur inſtantia ſcribentium pro lucro in die feſto. 50.
Adferuntur, & retunduntur rationes Paſqualigi. 51. & 52. 53.
Confeſſarius tenetur pœnitentem dirigere iuxta opiniones tutiores, & probabiliores, quando faciliè poteſt. 54.
Confirmatur exemplo P. Leſſii. ibid.
Non ſunt imitandi ſectatores benignarum opinionum, eſto probabilium, quando hæ ab aliis habentur pro improbabilibus. 55.
Nec illi, qui inſiſtunt, abſque graui cauſa, ſingularibus. 56.
Rectius agunt illi Confeſſarii, & Iudices fori externi, qui communiter procedunt ſecundum opiniones benigniores, quam qui communiter ſecundum rigidiores. 58.

44 EGo omnino ſentio, Confeſſarios, Iudiceſque fori externi benignos eſſe abſolutè commendandos, probandos, ſequendos præ rigidis, & ſi hi illis aliquo reſpectu ſint præferendi. Hunc meum ſenſum declaro ſex Concluſionibus.

45 Dico igitur I. Per ſe loquendo, ſeu ſpectando præciſè obiecta Opinionum benignarum, & rigidarum, conſultiùs, ac melius agunt, qui intra & extra Confeſſionale vſurpant doctrinas practicas rigidiores, quàm qui benigniores. Breſſerus *de conſcientia l. 3. n. 89.* Moueor ad hoc aſſerendum ea ratione, quòd obiecta opinionum, doctrinarumque rigidarum practicarum ſoleant eſſe vel opera virtutum, vel euitatio certa peccati, ſaltem materialis; obiecta autem Opinionum benignarum ſoleant eſſe omiſſio vel abſolutè operum virtuoſorum, vel ſaltem perfectiorum; item exercitium actionis, quæ veroſimiliter ſit vetita, atque adeò ſit peccatum materiale.

46 Sicuti igitur haud dubiè agit conſultius, & laudabilius, qui ſuas proprias, & alterum non concernentes actiones ita inſtituit, vt certo effugiat peccatum etiam materiale, exerceatque opera perfectiora, quàm qui oppoſitum factitat, ita etiam laudabiliùs per ſe loquendo operatur, qui in ordine ad alios vſurpat ſententias illas, quæ eos ex ſe inducunt ad certam euitationem peccati materialis, exercitiumque operis boni, aut melioris; At quid facit, per ſe loquendo is, qui ſententias rigidiores vſurpat intra & extra Confeſſionale, vt patet ex obiectis harum Opinionum.

Hanc Concluſionem declaro quotidiano exēplo: Adoleſcens dicit confeſſario, ſe dubitare, vtrū emiſerit propriè votum, an habuerit ſolùm propoſitum audiendi ſingulis diebus ſacrum? Si cōfeſſarius in hoc caſu ex Theologorū ſeueriorū probabili ſenſu (à quo diſſentio in Alph. Quad. n. 180.) reſpōdeat: Mi fili, teneris, donec hoc dubium exſoluas, quotidie adeſſe ſacerdoti ſacris operanti; huius probabilis rigidiq; reſponſi obiectum eſt auditio ſacri, vitatioq; ſacrilegii materialis, ſi quo caſu adoleſcens ille, de quo paradigma iſtud proponimus, reuera edidiſſet eiuſmodi votum. quod quidem materiale ſacrilegium certò effugiet ipſe, accommodando ſe iudicio rigidioris confeſſarii, non autem certo illud euadet, ſi nactus mitiorem confeſſarium ſibi perſuadeat, ſe liberum eſſe omni obligatione, & cum hac perſuaſione omittat quotidianam ſacri auditionem. 47

Igitur ſi aduertat confeſſarius, illum adoleſcentem paratum eſſe in dubio ſententiam ſequi tutiorem. *cap. ad audientiam de homic.* conſultiùs aget manifeſtando illi, quid circa tale dubium ſanciant ſeueriores Theologi, quàm quid leniores, ipſeque adoleſcens gnarus vtriuſque ſententiæ laudabitur ſectando difficiliorem, non commendabitur, amplectendo faciliorem Suarezii *l. 4. de voto cap. 5.* & aliorum permultorum. 48

Hinc refutatur Zacharias Paſqualigus, qui *in ſuis deciſionibus moralibus, deciſ. 25.* docet, non eſſe laudabilius, ſequi, abſque ſpeciali cauſa, opinionem magis probabilem, etiamſi illam ſequendo effugiatur peccati materialis periculum, nam ratio, quam attuli *n. 46.* eſt apertè contra Paſqualigum. 49

Et verò ſi ponamus duos ſcribas, quorum vnus dicat. Quia eſt probabile, nefas eſſe lucri cauſa tranſcribere die feſto, ne quid faciam ab Eccleſia interdictum, hodie nil tranſcribam lucri cauſa, alter autem dicat: Quia eſt probabile, mihi fas eſſe hodie ſcribere, & tranſcribere lucri cauſa, quamuis etiam ſit vero ſimile, mihi id nefas eſſe, tranſcribam tamen. Si, inquam, ponamus duos ſcribas, qui ita ratiocinentur, & agant, nemo, puto, dubitabit, quin prior ille per ſe loquendo meliùs, ac SS. Virorum exemplo conformiùs agat; & tamen non ſequitur probabiliorem ſententiam Suarezii *de feſtis cap. 25.* ſed tantùm tutiorem Nauarri *in Manuali cap. 13.* Quanto potiore iure diceretur laudabiliter agere, ſi illa opinio, quam ſectatur, eſſet ſimul probabilior? Sanè vel hoc exemplo ſatis ſuperque confutatur illud iudicium Paſqualigi. 50

Nec obeſt, quod obiicit primo loco Paſqualigus, ſcilicet laudabilitatem operationis ſumi à bonitate, bonitatem autem, quæ non eſt ex obiecto, ſed in ordine ad operationem dirigentem, ſumi à bonitate & honeſtate opinionis, quæ opinionis bonitas cùm conſiſtat in conformitate ad rectam rationem, proindeque in indiuiſibili, non poſſe fieri, vt vna opinio ex probabilibus ſit magis honeſta, quàm alia itidem probabilis, & conſequenter etiam fieri non poſſe, vt vnam ſequens operetur honeſtius, quàm qui ſequitur alteram. 51

Reſpondetur enim, honeſtatem operationis, quam quis exercet, ſectando opinionem tutiorem, & probabiliorem, non deſumi vnicè ex honeſtate opinionis affirmantis, hoc eſſe præceptum, illud non eſſe permiſſum, &c. ſed ſimul ex honeſtate generalis principii, quòd ſcil. per ſe loquendo commendatione dignum ſit, declinare omne periculum peccati, etiam materialis, non autem ſit per ſe loquendo laudabile, ſed, vt ſummum, indifferens, in tale periculum ſe, abſque peculiari cauſa, dare: eſto, prudens ratio ſuggerat, re ipſa nullam offenſam Dei commiſſum iri. 52

Non etiam obeſt, quod hic Doctor ſecundo loco obiicit, videl. poſſe etiam eſſe in opinione magis probabili periculum peccati Materialis; cùm neque ipſa ſit certa; nam reſpondetur, hac ratione, vt ſummum probari, non mereri laudem eum, qui ſua omnia dicta facta exigit ad normam iudicii ſimilioris vero, at non probari, laude dignum non eſſe illum, qui (cæteris paribus) ſequitur opinionem probabiliorem tunc, cùm illius ſemitæ inſiſtendo effugit peccatum tale, probabiliter non effugiturus, ſi contrariæ opinionis antesignanorum, aſſeclarumque veſtigia legeret. 53

Dico itaque II. Confeſſarius non fungitur fideliter officio ſuo, quando ſuum pœnitentem dirigit, ſecundum amuſſim ſententiarum minùs tutarum, minuſque probabilium ſimul, cùm poſſet facile, ac ſine incommodo ſpirituali dirigere iuxta tutiores, ſimulque probabiliores. Patet ex dictis, & confirmatur iudicio ſimul, atque exemplo ſapientiſſimi P. Leonardi Leſſii, de quo in eius vita *cap. 7. n. 29.* hæc verba legere eſt: *Laxioribus ſententiis, etſi aliquo vſque probabilibus non aliter indicabat vtendum, quàm vbi aliut animas iuuandi modus non eſſet ſuper. Ne (vt ipſe dicere ſolitus) flammis purgantibus eorum grati a cogeretur expurgari, quorum dubias cauſas ſine graui neceſſitate tueretur.* 54

Dico III. Non ſunt imitandi illi, qui ex propoſito, ſectantur in alterutro foro benignas opiniones, quæ habentur quidem à magnis viris probabiles, attamen etiam ab aliis ſapientibus reputantur 55

impro-

improbabiles aut temerariæ, aut ſcandaloſæ, &c. Ratio eſt, quia hoc ipſo, quod notentur à quibuſdam ſapientibus eiuſmodi cenſura, illarum vſus facillimè parit ſcandalum.

56 Dico IV. Neque etiam imitandi illi, qui abſque graui, peculiariue cauſa inſiſtunt opinionibus ſingularibus. Etenim hinc etiam facilè ſcandalum enaſcitur, & vix abeſt à temeritate, qui per ſiluam longam latam iter faciens relicta communi ſemita, ſequitur vix vnius, alteriuſue veſtigiis notatam. Vide Lezanam tom. 4. toto conſult. 48. differentem de opinione ſingulari.

57 Dico V. Non ſunt notandi vlla cenſura, vllaue reprehenſione digni illi Confeſſarij, & iudices Eccleſiaſtici, qui communiùs ſententias ferunt conformes benignioribus placitis Doctorum indubitanter probabilibus, eſto, fortè minùs tutis, minùſque communibus. Ratio petitur ex ſequenti concluſione.

58 Dico VI. Omnibus conſideratis, adeòque à parte rei, & abſolutè, ſeu plerumque atque à toto genere rectiùs, & conſultiùs agunt Confeſſarij, & Iudices Eccleſiaſtici, ac Politici, qui ex practicè probabilibus opinionibus, præſertim circa leges poſitiuas vigentibus, atque verè & certò probabilibus, nec vllo modo repugnantibus iuris Tertij, receptæ conſuetudini, & ſtylo loci, in quo ius dicunt, benignas, & humanæ fragilitati fauorabiles vſurpant hac ætate, quam qui communiter rigidas, oneroſaſque.

59 Hanc concluſionem nobis perſuadent rationes ſequentibus quatuor Sectionibus adferendæ. Intelligimus autem, aut iam indicatum eſt. n. 6. & 7. per verè probabiles tam illas, quæ in genere, quàm quæ in indiuiduo, ſeu hic & nunc omnino probabiliter aſſerunt aliquid eſſe licitum, non prohibitum; etenim quæ in probationem adducentur, probabunt vtrumque horum membrorum, ſuppoſitis reſtrictionibus, quas expreſſimus ſuprà n. 21. ac ſeqq. nec enim intendimus patrocinari illis e. g. qui conſectari ſolent ex opinionibus probabilibus etiam illas, quæ ſunt tantùm apparenter, aut probabiliter probabiles, aut quibus plerique negant omnem probabilitatem; nam decet quemuis eſſe memorem illius Gnomes: *Ne quid nimis*.

SECTIO IV.

Mitiorem Sententiam eſſe à Iudicibus communiter eligendam probatur autoritate Iuris Canonici.

SVMMARIUM.

Probatur ex Iure Canonico, iudices vtriuſque fori rectiùs agere, dum communiter ſoliantur benigniora, quam dum communiter rigidiora. 60.

Et in primis ex capite fin. de tranſact. 61.

Cur ſit declinandum in partem humaniorem? 62.

Quid de hac re ſtatutum in cap. ex literis de probat. 63.

In quibus materijs locum habeat regula Iuris: In obſcuris minimum eſt ſequendum. 65.

Adfertur pulchra ſententia ex S. Chryſoſtomo. 67.

Adferuntur alij textus Iuris Canonici in hanc rem. 69. *& ſeqq.*

In foro Eccleſiaſtico ſtatuī etiam determinationem locum Quæſtum. 73.

60 ESſe ab vtriuſque fori Iudicibus, materias Iuris Poſitiui tractantibus, vſurpandas communius ſententias benignas quidpiam vetantes, præcipientes, &c. quæ tamen ſint verè atque indubitanter probabiles, perſuadent varia pronunciata iure vtroque comprehenſa: quorum quia ſumma debet eſſe autoritas in hoc negotio, vtpote de quo iudicandum legibus, *l. nemo Cod. de ſent. & interl. omn. iudic.* proindèque ſine his diſſerendum nobis non ſit; *authent. de triente. & ſem. §. conſideremus. collat. 3.* idcirco complura ex iis proferemus in medium, & quidem ſuis verbis ideo expreſſa, quod arbitremur illos, quos præcipuè cupimus noſtro Clypeo tegere, Confeſſarios, inquam, libentiùs ea hoc loco, quàm alibi lecturos; ob quam etiam cauſam hoc ipſum inſtitutum ferè toto Tractato tenebimus, licet nos non lateat Romanorum hac de re iudicium, expreſſum à ſapientiſſimo Nauarro *in tract. de Eccleſ. reditib. in prælud. numero 2.*

61 Atque imprimis Honorius Papa relatus *cap. fin. de tranſact.* ita ſtatuit: *In hoc, in quibus ius non inuenitur expreſſum, procedas (æquitate ſeruata) in humaniorem partem declinando ſemper, ſecundum quod perſonas, & cauſas, & loca & tempora poſtulare videris.* Atqui ex vna parte rectè negaueris, illud ius eſſe expreſſum, quod prudentes peritique doctores graui ratione ducti inficiantur eſſe expreſſum, ſiquidem cum ſapientibus ſentire, & loqui honeſtum eſt. *Prouerb. 22. 7.* ibi: *Inclina aurem tuam, & audi verba ſapientum*; Ex altera verò parte præſentia tempora poſtulare videntur, vt iudices præſertim ſacri, atqui Eccleſiaſtici communius procedant ſecundum ſententias benigniores.

Cum enim videamus, & nouas leges quotidie ſanciri, & homines toties, ac tam fœdè impingere in illas ipſas, quas liquidò norunt grauiter obligare, ſi contra doctrinam *cap. ex parte de cler. ægrot.* afflictionem afflictis, onera oneribus addant Confeſſarij, atque identidem manum mittant in vrnam atrorum calculorum, ſuos nimirum pœnitentes regendo ſecundum normam rigidiorum ſententiarum, id tandem conſequentur, vt Chriſti fideles vel ſegniùs, aut ſacrilegè Sacramenta frequentent, vel abiectis frœnis in peccata, præ quadam deſperatione, ruant. Atqui talem morem tali damno Eccleſia compenſare non vult *c. 1. de conuerſ. infidel.* Nec rigor iuris, ex quo ſequi poſſet cauſæ perplexitas (legum abiectio) requirendus eſt, *c. interpoſita 69. §. fin. de appellat.* 62

II. Lucius III. *cap. ex literis de probat.* ita generatim de legum benignitate teſtatur, ac ſancit: *Promptiora ſunt Iura ad abſoluendum, quàm ad condemnandum*; Ergo qui tribunalibus præſunt, debent eſſe promptiores, & magis inclinati ad ſententias benignas, quàm ad ſeueras; quia hæ omnes ſunt condemnatoriæ, quandoquidem in omni ſanctione, & transgreſſione legis inuoluitur reatus pœnæ, iuxta illud S. August. *l. de ſancta virgin. c. 41. Præcepto quiſquis non obtemperat, reus eſt, & debitor pœnæ.* Et eſt de ratione legis, vt obliget ſaltem ad pœnam. S. Th. 1. 2. *q. 92. a. 2. ad 1.* Quapropter commendandus es, ſi imiteris potius Cæſarem, qui *manſuetudine clarus factus eſt*, quàm ſi Catonem, *cui ſeueritas dignitatem addidit.* Salluſtius *in coniur. Catil.* 63 64

III. Accedit regula XXX. *in 6.* qua Iudicibus dicitur: *In obſcuris minimum eſt ſequendum.* Cui conſonat reg. Iuris Ciuilis IX. *ff. de reg. iur.* Vbi Vlpianus ait: *Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur*, id eſt, in iis, quorum ſententia incerta eſt, id ſectamur, quod minimè, leuiſſimèque reum grauat. Dynus, Peckius, Caniſius *in cit. reg. in obſcuris.* Rauardus *in cit. leg.* ſemper vnà cum Gloſſ. 65

Et quidem vtramque hanc regulam habere locum in vltimis voluntatibus, in contractibus, in pœnis, ac deniq; in arbitrorum, iudicumq; ſententiis tradunt *Decius in cit. reg. Semper* Dynus, Peckius, & Caniſius, patètq; ex legibus, quas nominant. Atqui ex vna parte ſententiæ etiam Confeſſariorum ſunt ſententiæ verorum iudicum, quandoquidem ij ſunt præſides, & iudices. Trid. *ſeſſ. 14. cap. 5.* Ex altera autem parte rectè dixeris, illam ſententiam Iuris eſſe incertam, de cuius vero, atque integro intellectu extant oppoſita iudicia prudentium: nam *quod multipliciter exponitur, eius veritas ignoratur.* Neuiz. *de opin. Comm. num. 74.* poſt Abb. Alex. & alios. Ergo in illa ſapienter minimum ſequentur & Confeſſarij, & Prætores; ac præſertim quando eſt pœnalis; ſiquidem cap. In pœnis, *de reg. iur. in 6.* decernitur, in pœnis benigniorem eſſe interpretationem faciendam. 66

IV. Huc quoque facit elegans ſententia, quæ ex S. Chryſoſt. ſeu rectiùs ex Autore imperfect. in *Matt. hom. 43.* deſcribitur à Gratiano *in cap. alligant. 26. q. 7.* hiſce verbis: *Et ſi erramus, modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius eſt, propter miſericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? Vbi paterfamilias largus eſt, vt quid Sacerdos eius auſterus? Vis apparere ſanctus? circa vitam tuam ſis auſterus, circa alienam benignus.* Commendandus eſt itaque Confeſſarius & Prætor, qui ſuas priuatas, ac nemini alteri moleſtas actiones inſtituit ex norma & amuſſi opinionum rigidiorum, non item qui alienas ita inſtitui mandat. Etenim: 67

Metiri ſe quemque ſuo modulo, ac pede verum eſt, inquit Horatius, de quo Eraſmus in *Adagiis, Chiliad. 1. centur. 6. adag. 86.* ſe, inquam, non alium inuitum, ſaltem volentem & volenti, lubenti, non modo non fiet iniuria, ſed crebro magnum beneficium. 68

V. Adhæc cum in *c. contra eum de reg. iur. in 6.* pronuncietur, interpretationem eſſe faciendam contra eum, *qui legem potuit dicere apertiùs*, quidni cenſeamus, leges eſſe interpretandas conformiter humanæ fragilitati? quandoquidem ſi legiſlatores voluiſſent eas intelligi in omni rigore, ſecundum quem explicantur à quibuſdam doctoribus, potuiſſent apertè illum rigorem expreſſiſſe. *c. 2. de transl. Epiſc. 5. ſed neque*, præſertim cùm eos non fugerit, rudes æque ac doctos eſſe ad ſuam libertatem conſeruandam ita ingenioſos, vt etiam analphabeti, & qui nulli legum Doctori minerual ullum debuerunt vnquam, nouerint, iiſque moribus exprimere conſueuerint ſenſum ob- 69

uium

uium ſententiæ, quæ ex Celſo IC. relata eſt in legem 99. *ff. de verb. obligat.* hiſce verbis: *Quidquid aſtringendæ obligationis eſt, id niſi palam verbis exprimatur, omiſſum intelligendum eſt.*

70 VI. Inſuper doctrinam à nobis traditam reſpectu confeſſariorum, iudicumque Eccleſiaſticorum haud leuiter confirmat Alex. III. dum *c. 1. de dolo & contum.* diſertè reſcribit: *In Eccleſiaſticis perſonis, & negotiis rigor, & diſtrictio iuris non requiritur.*

71 Quamobrem, Emman. Rodriq. *quæſt. regul. tom. 1 q. 11. a. 6.* rectè docent, ſtatuta, & ea, quæ ad Regularem, Monaſticámque vitam pertinent, non eſſe interpretanda ſecundum rigorem, & apices iuris, ſed iuxta æquitatem, ſeu terminos iuris naturalis, & gentium.

72 VII. Regula illa celeberrima iuris Canonici *in 6.* qua decernitur, *odia reſtringi, fauores oportere ampliari*, multum patrocinatur cauſæ noſtræ, vtpote qui potiſſimum loquamur de caſibus continentibus grauamen, aut fauorem commodúmue alicuius conſiderationis.

73 VIII. Denique cum *c. 1. de noui operis nunciat.* Lucius Papa ſic pronuntiet: *Sicut leges* [ciuiles] *non dedignantur ſacros Canones imitari, ita ſacrorum ſtatuta Canonum Principum conſtitutionibus adiuuantur*; & ex hoc pronuntiato deducant, tum IC., tum Theologi, atque nominatim, Laymannus *l. 1. tract. 4. c. 8. n. 8.* quando iure Canonico nihil diuerſum à Ciuili legem ſtatutum reperitur, hanc in vtroque foro, ciuili inquam, & Eccleſiaſtico ſeruari debere, iurè meritò Canonicis in rem noſtram pronuntiatis annumerabimus ea, quæ eam ipſam in rem ſunt
74 conſtituta à Iure ciuili. Quòd quidem omnino videtur cunctis iudicibus aut præcipere, aut certè ſuadere, vt communiter ius dicant ex amuſſi opinionum, interpretationúmque leniorum, tametſi fortè contingat, eorum rationem iudicandi haud congruere cum iudicio maioris partis eruditorum.

SECTIO V.

Idem probatur ex Iure Ciuili.

SVMMARIVM.

Concluſio poſita numer. 58. ſtabilitur textibus Iuris ciuilis 75. & ſeqq.

Nominantim regula, & lege. Benignius. 75.

Et lege: ſemper in dubiis. 76.

Et lege: Arrianus. 78.

Ac lege: in ambiguis. 79.

Item lege: Placuit. 80.

Nomine occaſionis intelligitur interpretatio. 79.

Æquitas quid ſit 80.

Dubium in iure dicitur id, de quo extant diuerſæ opiniones prudentium. 84.

IC. crebro citant leges ſine fundamento. 89.

Notabile quid de P. Ferdinando de Caſtro Palao. 90.

Confutatur ſolutio ICtorum opponentium, in iis textibus, quos adferimus pro noſtra ſententia, per voculam. Dubium intelligi dubium ſtrictè dictum. 94.

Videntur omnino Pontifices ſtatuiſſe, vt ſuæ leges explicentur benignè. 97.

Et concluditur, leges diuinas etiam videri interpretandas benignè. 98.

Probatur duplici auctoritate 99. & 100.

Nominatim lex Chriſti de Confeſſione ſacramentali eſt clementer intelligenda. 102.

Recenſentur varia materia ſpeculatiuæ, iuris poſitiui, ex quibus deducenda ſint notæ concluſiones practicæ. 106.

Nominantur & aliqua materia iuris naturalis, in quibus eſt procedendum ſecundum benigniora. 108.

IPſarum etiam legum verba admetiemur, ob cauſam indicatam, *n. 62.*

I Itaque Celſus IC. *l. 18. ff. de leg.* ſic pronuntiat: *Benigniùs leges interpretandæ ſunt, quo earum voluntas conſeruetur.* Vt proinde quando lex duas ſignificationes habet nec conſtat de mente legiſlatoris, recipienda ſit ſignificatio benignior. Barthol. *in l. neque leges ff. de legibus.* Nam & æquitas, de qua paulo poſt præfertur in interpretandis opinionibus rigori legis. Baldus *Conſ. 486.* incipit Illud *li. 2.* & voluntas obſeruandi primam illam & generalem legem, quæ omnes alias leges complectitur, legem, inquam, quæ dicit: *Declina à malo, & fac bonum Pſal. 36.* non melius conſeruatur, hac ſaltem ætate, quàm ſi particulares leges benignè explicentur, ſicenim decuplo ratiùs contrahitur malitia formalis, quàm ſi rigidè illas interpretemur.

II. Eodem ſenſu, quo Celſus, loquitur Caius I. C. dum *l. ſem-*
per in dubiis ff. de reg. iur. ait: *Semper in dubiis benigniora præferen-* 76
da ſunt. Item & Marcellus I. C. *in l. ea quæ in parte ff. eodem*
dum pronuntiat; *In re dubia benigniorem interpretationem ſequi non* 77
minùs iuſtius, quàm tutius eſt. Si rurius, ergo melius, honeſtius conſultius, per ea, quæ ſuperiùs diſſeruimus contra Paſqualigum. Item & Vlpianus ipſe, cuius *in l. ſi fuerit. ff. de reb. dub.* eſt hæc deciſio: *in ambiguis rebus humaniorem ſententiam ſequi oportet.* Atqui res illæ, de quibus, & pro quibus contendimus præſenti diſſertatione, ſunt phraſi iuridica, adeoque Vlpianea Ambiguæ, dubiæque vocandæ, vt paulò poſt demonſtrabimus. Ergo in iis humaniorem ſententiam ſequi oportet, iudice Vlpiano, arbitro Caio, adſtipulante Marcello.

III. Conſonat Paulus I. C. dum *in l. Arrianus. ff. de obligat. &* 78
action. ita teſtatur: *Arrianus ait, vbi de obligando quæritur, propenſiores eſſe debere nos, ſi habeamus occaſionem, ad negandum: vbi deliberandum ex diuerſo, vt facilior ſit ad liberationem.* Habemus autem vtique occaſionem, quando habemus iudicium virorum prudentium, peritorúmque, nixum ratione non leuis momenti, & fortè quidem meliore ſubtilioréque, quàm ſi oppoſitæ ſententiæ, quantumuis vulgatioris; ergo debemus ſaltem tunc eſſe faciliores ad liberationem argument. capit. *Capellanus §. quia ergo in fin. de fer.*

IV. Item Paulus *l. in ambiguis. ff. de reg. iur.* relatus pronun- 79
ciat generaliter: *Quoties æquitas, deſiderii naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iuſtis decretis temperanda eſt.* Idem ea ſententia Celſi adoleſcentis *l. ſi ſeruum ff. de verb. obligat. §. ſequitur,* monet, ne in æquo, & bono erretur ſub auctoritate iuris. Idem ipſe *lib. 128. alias 168. ff. de reg. iur.* pronuntiat: *Rapienda occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum.* Quo loco Dionyſius Gothofredus, aliique in rem noſtram appoſitiſſimè obſeruant, nomine *Occaſionis* deſignari interpretationem. Ergo cauſarum cognitor, autore Paulo, non tantùm admittere, ſed & quærere, & rapere debet benigniora reſponſa, clementiores interpretationes; non igitur reſpuere, horrere illas. Iunge hic text. etiam Ciuil. Iur. quos produxi *n. 69.* ex Celſo.

V. Quin Impp. Conſtantinus, & Licin. *l. placuit C. de iudic.* 80
hanc generalem regulam omnibus iudicibus præ oculis habendam, ſequendamque propoſuerunt: *Placuit, in omnibus rebus præcipuam iuſtitiæ, æquitatiſque, quàm ſtricti iuris eſſe rationem.* Et iam aliquoties laudatus Paulus I. C. *in l. 90. alias 91. ff. de reg. iur.* ſtatuit hanc auream amuſſim. *In omnibus quidem, maximè tamen in Iure æquitas ſpectanda eſt.* Æquitas autem dicitur tum benigna interpretatio, Marta *de iuriſd. pag. 4. caſ. 162 num. 1.* tum recta ratio, quæ omnia, maximè tamen ius ſtrictum & durum, ad humaniorem interpretationem, magiſque naturæ conuenientem reuocat. Gloſſ. quædam *ad dictam leg. edic. Atrebatenſis*, conſentaneè iis, quæ de æquitate infra *num. 118.* referemus, tum denique quædam æqualitas de ſe ipſo in alium, vt: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* Barbola Axiom. 15. *numer. 5.* quam auream ſententiam deſumpta ex Tob. *cap. 4. & Matth. 7.* tanti fecit Alex. Imper. tametſi gentilis vt, teſte Lampridio, *Clamaret ſæpius, quod a quibuſdam ſiue Iudæis, ſiue Chriſtianis audierat & tenebat, & per Præconem, cùm aliquem emendabat dici iuberet. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Dico ego cuiuis Iudici Chriſtiano cum Tobia: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias* Dico cum ipſomet ſupremo Iudice: *Omnia quæcunque vultis* (rectè, & honeſtè ſicuti ex communi addit P. Cornel. à Lapid. in hunc locum) *vt faciant vobis homines, & vos facite illis:* Vos inquam, publici Præſides, ac Miniſtri inquiſitionum, incarcerationum, examinum, torturæ, multarum, ſententiæ capitalis: eſt enim hoc *primum naturæ dictamen, moraliſque Philoſophiæ principium primum*: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, inquit P. Cornelius, ſeu, *generalis & tranſcendentalis ipſius legis ſanctio*, quam Auguſtino teſte omnes habent in corde fixam: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* Sinnichius in Saule Ex rege. *l. 1. c. 100 n. 373.* apud P. Alphonſum Saroſam *in arte ſemper gaudendi. 2. tra. 4. nu. 18.* optimè (vt per parentheſin addam) obſeruantem, grauiter in hanc *tranſcendentalem legis ſanctionem* impegiſſe ipſummet Sinnichium, Montaltium, VVembrochium (quorum probroſiſſimam condemnationem à Senatu Regio Pariſiis factam exibet idem Saroſa) alios, dum Patronos Clementium ſententiarum procedentes ex rationibus ſolùm probabilibus, onerant probris, Icommatis, lædoriis, impoſturis, aberrationibus à vero.

Licèt autem leges, quas n. præced. adduxi in medium, ita ge- 81
neratim decernant, ſpeciatim tamen de pœnalibus Hermogenianus relatus *l. interpretatione. ff. de pœnis.* iudicauit hunc in modum: *Interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potiùs, quàm aſperandæ*; quod multis exemplis declarat. Azor. *part. 1. libr. 2. c. 11.*

VI. Horum iuridicorum oraculorum, quibus Iuſtinianus tan- 82
tam

tam tribuit autoritatem, quantam ſi à diuino ipſius ore profuſa fuiſſent, vt loquitur ipſe *lib. 1. Cod. de vet. iur. enunc. §. 6.* rationem optimam reddit Modeſtinus, cuius hæc ſententia in *l. 25. ff. de legibus* refertur hoc tenore verborum; *Nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, vt, quæ pro vtilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeueritatem.* Cùm igitur omnes leges conditæ ſint in vtilitatem ſubditorum. S. Thom. 1. 2. q. 90. a. 2. non eſt par, vt eas ſeuerè interpretemur, cum moleſtia, & grandi periculo ſubditorum; quia *nulli debemus laqueum inijcere.* text. *c. de iudeis* 27. q. 1.

Quamuis autem nonnulli ex deſcriptis textibus expreſsè lo-
83 quantur de caſibus *dubiis* & *ambiguis*, non videatur autem eſſe caſus dubius, quando de illo formatus eſt aſſenſus, vt deducitur ex recepta deſcriptione Conſcientiæ Dubiæ, & Probabilis, hoc tamen non retundit vim argumenti deſumpti ex ijſdem iuribus, Nam præter Lexicographos Bertachinum, Spiegelium, Schardium, Kahlium, *verb. Dubium*, quibus in ſua arte credendum eſt, rectè obſeruant Magonius *in paradox. iudiciarijs c. 42. num. 5.* Maſcardus *de probat. concluſ. 577.* Neuizanus *de opin. comm. n. 74.* citans etiam Socinum, & Angelum, adſtipulante Nauarro *in Manual. c. 27. n. 187. &* Cardinale de Lugo *Reſponſ. Moral. l. 1. dub. 2. num. 4.* illud etiam in Iure dici dubium, de quo extant diuerſæ opiniones Doctorum ſicuti deduci poteſt ex plurimis le-
84 gibus Pandectarum ſub tit. *de rebus dub.* Quod quidem non ſolum diſertè tradiderunt Craueta *conſil. 583.* eoque Antiquior Alexander *l. 2. conſil. 23. num. 9. & 10. & l. 5. conſil. 142. num. 12,* atque poſt hos Macagnanus Azzoguidius *l. 1. de comm. opin cap. 8. num. 47.* ſed etiam pro hac locutione laudant primipilos, &, vt Iuſtinianæorum elogio vtar, *Monarchas Iuris* Gloſſam, Bartholum, Baldum, Abbatem Panormitanum; quin imò ex ea velut indubitata deducunt practicas reſolutiones, ac deciſiones grauiſſimarum quæſtionum, concernentium fortunas, & honorem, ſeu famam, quam plures Legiſtæ æquiparant vitæ. Vt pro-
85 inde communiſſima, Iuridicàque phraſi, qua omnes, etiam Theologi perpetuò ferè vtuntur, dum incipiunt tractare de materijs in eorum foro controuerſis, pronuntiare poſſimus, illud in Iure vtroque eſſe dubium, & ambiguum, de quo extant, liberèq; defenduntur diuerſa ſenſa Claſſicorum (Proletarios, vt vocat Gellius, haud multùm moramur) Doctorum. Vide Faguanum poſt hæc ſcripta lectū à me in c. Ne innitaris n. 149. & 149. Atqui ſtandum eſt phraſi communi *l. Labeo, ff. de ſupell. leg.* & Iuridica in
86 materia legali, præſertim quando eſt fauorabilis. Suarez *de legib. lib. 6. c. 2. n. 5.* Laym. *l. 1. tr. 4. cap. 17.* poſt Menochium. *de præſup. lib. 4. præſ. 89. n. 36.* Angelum, Baldum & alios, cùm omnia iura clament, capiendam eſſe interpretationem benigniorem, quando occaſio datur. Supra *num. 79. & 82.*

Nec malè obſeruat ibi Magonius paulò ante relatus, vocem
87 *Dubitas*, poſitam in *l. ſi quidem Codic. de except.* accipi pro: *non es certus.*

Non ignoramus autem, Lexicographos pro explicatione pau-
88 lo ante allata ex Maſc. Tuſc. & alijs citare Legem *an inutilis ff. de acceptil.* & Legem vnic. *nihil innou. appell. pend. cod.* veluti valde elegantem, ſed fatemur, à nobis hanc elegantiam non perſpici. Verùm id nec nouum, nec mirum eſt, ſiquidem Andr. Gaill. *in præf.*
89 *ſuarum obſeruation.* iam pridem ita ſcripſit; *Videmus pleroſque* [loquitur de IC.] *ſuis inſcriptis plenis follibus leges, & iura ſpirare. Quæ ſcripta ſi accuratiora trutina penſitentur, & ad ſubiectas reuocentur materias, partim mendoſa, plerumque impertinentia, ſæpe etiam falſa eſſe innoteſcet.*

Quod quidem pronuntiatum ego toties deprehendo, alij etiam
90 IC. voce, & calamo queruntur eſſe veriſſimum, prorſus vt cenſeam imitandam eximiam diligentiam noſtri P. Ferdinandi de Caſtro Palao *in præf. primæ part. Editionis Lugdunenſ. anno.* 1635. (etenim in poſterioribus, eſt tota præfatio inconſultò omiſſa) profitentis, à ſe nullum Canonem, nullam legem allegatum iri (allegat autem innumeras in ſuis ſeptem elaboratiſſimis Tomis, ſeu Partibus Theolog. Moralis) quam in ipſiſmet Corporibus Iuris non viderit, id eſt, legerit ſuiſmet occulis; quem proinde meritò Eruditiſſimum indigitat D. Pax Iordanus Epiſcop. Tragurienſis *Elucubration. tom. 1. lib 3. tit. 3. n. 83.*

Quamquam autem hæc digreſſiuncula, ipſaque principalis re-
91 ſponſio veritati conſentanea, ac tuendis illis, qui Clypeo Clementiorum opinionum tegi cupiunt, opportuna eſt, quo tamen firmius ſit præſidium.

Addimus 1. in minore parte textuum ſuperiùs deſcriptorum
92 eſſe diſertè ſermonem de legibus *dubiis*; quid ergo cæteris opponetur? Sanè neque Celſi, neque Pauli, aut Arriani, neque ipſorummet Imperatorum ſententiæ à nobis in medium adductæ faciunt vllam mentionem caſuum *dubiorum*, ſed loquuntur vniuerſaliter, etiam vbi indefinitè loquuntur; ſiquidem hic quoque habere locum illud Legiſtis commune pronuntiatum: *Propoſitio indefinita æquiualet vniuerſali*, deduces ex iis, quæ in hanc rem tradit Gloſſa *in cap. circa de elect. in 6. verb. aliorum*, & Barthol. *in leg. generali, ff. de vſufr. legat.* atqui in leg. *ſicuti bona de leg. 3. num 2.*

Addimus 2. Licè demus antagoniſtis, illud in Iure vocari du- 93
bium, quod in controuerſiam vertitur ob ambiguam duntaxat ſignificationem vocis in lege quapiam poſitam, attamen argumento noſtro ex effatis iuridicis petito vel conſtare ſuum robur, vel admittenda eſſe contradictoria. Primò, quia ſi non omnes abſolutè, ac ſine addito, certè pleræque omnes lites, & controuerſiæ de germano ſenſu, intellectuque legum, & Canonum, ortum ſuum habent ex dubio, ambiguo, incerto ſignificatu, acceptionèque ſeu vocis alicuius inſertæ Legi, aut Canoni; vtpote qua explanator vnus cenſet hoc, aut illud indicari, alius aliud innui, imò exprimi contendit, ſeu totius ſententiæ.

Deinde ſic argumentor; Si benigniùs interpretandæ ſunt leges 94
dubiæ, dubietate orta ex ambiguo ſignificato vocis inſertæ ipſis legibus, tùm ſanè hæc lex: *Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt*, erit benigniùs interpretanda; cùm & ea ſit quædam Synopſis omnium legum dubiarum, argument. *leg. 1. ff. de reg. iur.* & ſit dubia, ambiguitate orta ex ſignificato vocis inſertæ; ſiquidem Iuris vtriuſque interpretes contendunt de ſignificato vocabuli *Dubiis*, quo conſtat illa lex, alijs aſſerentibus, ea vocula deſignari duntaxat dubia, circa alias leges emergentia ex ancipi ſignificato, alijs etiam proficiſcentia ex diſcordi expoſitione interpretum. Atqui ſi illam ipſam legem: *Semper in dubiis, &c.* Interpretemur benigniùs, conſequetur alterutrum ex antè indicatis; quòd quidem ſic demonſtratur; Quando prædictam le-
gem ſeu regulam LVI. *ff. de reg. iur.* ita exponimus, vt dicamus 95
auferendi caſu *Dubiis* deſignari ea, quæ dubia effecit vel anceps ſignificatus, vel etiam diuerſitas opinionum, haud dubiè illam eandem legem interpretamur benigniùs, quàm ſi pronuntiemus, illo Græcis ignoto Caſu indicari duntaxat primum membrum adductæ primùm disiunctiuæ propoſitionis; Atqui ſi illam intelligamus ſub vtroque membro alternatiuæ, habebimus aut noſtrum intentum, aut contradictionem; hanc non admittent aduerſarij, obnunciante, vt alia prætereamus, textu L. Mucius 21. *ff. pro ſocio.* Igitur.

Conficitur in primis, concluditùrque id, quod contendimus, 96
ſcilicet leges humanas, à Iuſtitiæ, iuriſque arbitris, iudicibus, inquam, fori interni, externique plerumque in vſum rectiùs redigi ſecundùm interpretationem leniorem, quoad verba benignè à probis, prudentibus, peritiſque expoſita patiuntur, quàm ſecundùm ſeueriorem, niſi obſtet aliqua ex rationibus allatis *nu. 22. & ſeqq.* aut aliunde conſtet, aliam fuiſſe mentem legislatoris.
Sanè vnde ius prodit, inde & interpretationem procedere par eſt. 97
text. *in c. inter alias de ſentent. excomm.* Ipſi autem legum conditores, Pontifices, inquam, & Imperatores verbis deſcriptis à nobis declaraſſe videntur, velle ſe, ſuas ſanctiones intelligi illo modo, pro quo pugnamus. Cur igitur illum impugnemus? Cur, vbi legiſlatores largi ſunt, eorum ſeu interpretes, ſeu miniſtri & executores auſteri exiſtant? *cap. alligant. 26. q. 7.*

Conficitur idem 2. conſultiùs fieri circa leges Diuinas poſitiuas 98
Ratio eſt tum illa, quam attulimus *nu. 85.* tum hæc quòd Chriſtus ipſe Dominus de ſuis potiſſimùm legibus intelligi voluerit gnomen illam: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Matth. 11. Adde, quod cum Pontifices ſciuerint, primum in vnoquoq; genere eſſe exemplar cæterorum, *argum. c. ex literis, de conſtit.* & proinde leges ſuas exponi debere iuxta communem modum explicandi Diuinas poſitiuas, quas nouerant primatum tenere inter leges qualcunque poſitiuas, hoc ipſo quòd textibus ſuprà deſcriptis oppidò quàm perſpicuè declararunt, leges humanas benignè interpretandas eſſe, ſufficienter indicarunt, à ſe exiſtimari, eandem eſſe Domini DEI de diuinis legibus mentem, cum præſertim In-
noc. III. *cap qualiter, & quando 2. de accuſat.* dicat: *Qualiter, &* 99
quando à magiſtratu Eccleſiaſtico procedendum ſit ad puniendos ſubditorum exceſſus, ex autoritatibus noui, & veteris Teſtamenti colligitur, ex quibus poſtea proceſſerunt canonicæ ſanctiones. Vnde ius Canonicum imitatur leges Diuinas, quoad fieri poteſt, & expedit. Suarez. *in proœmio de legibus.*

Accedit, quòd de ſuiſmet quoque ſacroſanctis præceptis, quan- 100
do illorum cauſa iudex, eiuſque officium imploratur, velit Deus intelligi illam ſuam paternæ pietatis ſuauitate, lenitateque conditam monitionem, ore Eccleſiaſtici *ca. 4.* prolatam; *In iudicando eſto pupillis miſericors vt Pater.* Cuius ſententiæ vim expende- 101
mus infrà. Quapropter in diuinorum quoque præceptorum, & ſanctionum interpretatione, vrgendaque executione facilitas Cæſaris, non conſtantia, ſeu ſeueritudo Catonis celebranda, vel ob oculos veluti archetypon ſtatuenda eſt, niſi quatenus hæc obſeruat limites poſitos ſuprà *num. 22. & ſeqq.* atque infra *num. 167.*

Quia verò conditiones ad ſacramentum pœnitentiæ requiſitæ 102
pendent ex lege poſitiua Chriſti Domini, ideo ſapienter ſan. monet Iacob. Granadus *5. part. de ſacram. contron. 7. tract. 14. reſ. 5.*

non

non ſemel inculcandam eſſe Confeſſarijs hanc regulam, quæ quidem concluſionis noſtræ optimam rationem continet, eſt autem illa eiuſmodi: *Cum ad Sacramentum pœnitentiæ accedere ſit vnum ex difficilioribus, quæ humanæ imbecillitati in lege Gratiæ præcepta ſunt, redduntur, quoad fieri poteſt, minùs difficilia, quæ ad illius vſum, ſeu ſuſceptionem ſpectant.*

103 Quam ipſam regulam priùs tradiderat Ludouicus Beia *in ſuis Reſponſis, part. 1. Caſ.* 10. ſic loquens: *Cùm nullum in Euangelica lege ſit tam graue præceptum, quàm Confeſſionis, tantò pœnitentium conſcientiis magis conſulitur, quantò illud leuius redditur*, ſubaudi, intra limites probabilitatis veræ, & non dumtaxat apparentis.

104 Hanc regulam, nulla probatione indigentem, ſtatuimus pro Maiore propoſitione ſyllogiſmi, concluſioni noſtræ magnum robur allaturi; cui ſubnectimus hanc Minorem: Atqui, quando conſcientiarum arbitri in vſum deducunt placita leniorum doctorum, tum redduntur, quoad fieri poteſt, minùs difficilia, quæ ſpectant ad vſum, & ſuſceptionem Sacramenti pœnitentiæ: ergo rectè faciunt, dum communiter, plerumque, ſeu à toto genere id factitant in non ſpectantibus eſſentiam huius Sa-
105 cramenti. Quiſque quem infirmitas ſolet præcipitem agere in peccata vel grandia, vel grandiuſcula, conſulat ſeipſum, cùm ad Sacrum tribunal accedit, & vltro Maiori, Minorique propoſitioni aſſentietur.

106 Conficitur tertiò ex dictis, & dicendis, licet opiniones Doctorum de valore Sacramentorum, conditionibus contractuum, teſtamentorum, &c. idoneitate teſtium, profeſſionis, præſcriptionis, immunitatis Eccleſiaſticæ, &c. aliiſque plurimis materiis, non ſint vocandæ opiniones practicæ, ſed merè ſpeculatiuæ, quandoquidem non directè decidunt, vtrùm aliquid ſit fas,
107 an nefas. Quia tamen ex his ipſis opinionibus merè ſpeculatiuis formantur, deducunturque practicæ, ſicut e.g. ex quæſtione merè ſpeculatiua, an valeat baptiſmus, quo tingitur ſolus pes, oritur mox dubium ac deinde iudicium de licito, vel illicito vſu eiuſmodi baptiſmi, &, ſi fortè collatus eſt, de iterando legitimo, conficitur nihilominus, inquam, noſtram præcipuam reſolutionem, vt iam monuimus, poſſe in neceſſitate applicari ſaltem indirectè illis opinionibus merè ſpeculatiuis, præſertim quatenus verſantur circa conditiones à lege humana inductas, vt videlicet iudex, communiter ſententiam ferat (citra præiudicium tertii) ex norma opinionis probabiliter contra aliam inficiantis, à iure humano exigi ad valorem huius, aut illius actùs hanc aut illam conditionem.

108 Hactenus de legibus poſitiuis benignè interpretandis dicta confirmabuntur rationibus, & Theologorum, Iuriſque conſultorum auctoritatibus proximâ, eâmque ſequente Sectione adferendis, vbi ſimul patebit, id ipſum eſſe perfrequenter ſentiendum, de interpretatione legum naturalium, quarum mitiori explicationi ſuffragatur iudicium Celſi, & Modeſtini productum ſupra *n.* 78. *&* 85. ac ratio allata *n.* 101. Atque idcirco noſtrum Clypeum ad illos quoque exporrigimus, qui clementiùs iudicant de obligatione voti, Iuramenti, Reſtitutionis, Detractione, Scandalo, requiſitis ad conſtituendum coram Deo peccatum mortale, &c.

SECTIO VI.

Rationibus probatur, meliùs agere iudices vtriuſque fori, clementiora iudicia communiter ferentes, quàm ſi communiter ferrent inclementiora.

SVMMARIVM.

Aliis rationibus probatur Concluſio principalis. 109.
Prudenter ſectamur opiniones, quæ ſunt ſimul benigniores, & probabiliores. 110.
Benigniores ſunt communiter probabiliores. 112.
Et ſunt ſecundum charitatem, non tamen excludendo iuſtitiam; 113.
At relinquunt hominem in poſſeſſione ſuæ libertatis. 115.
Explicatur hæc poſſeſſio. 116.
In omnibus tribunalibus ſtatur pro poſſeſſore, ſi non ſit moraliter certum, interuenire iniquitatem. 116.
Propter æquitatem ſæpe receditur à iure communi. 118.

109 RAtionibus, quæ vtrâque *ſect. præced.* inſinuatæ ſunt potiùs, quàm explicatæ, adiungimus hîc alias, quibus multum confirmatur doctrina & concluſio *numer.* 58. poſita.

Ratio prima eſt hæc. Vtique confeſſarij, & magiſtratus Eccleſiaſtici, ciuileſque rectiùs agunt, iudicando ex norma opinionum, quæ ſunt ſimul probabiliores, & benigniores, quàm ſectando illas, quæ ſunt ſimul minùs probabiles, & minus benignæ: atqui plerumque hoc ipſo, quod ſequantur opiniones benigniores, iudicant quoque ex norma probabiliorum: improbabiliorum autem plerumque, ſeu vt plurimum hoc ipſo, quod adhæreant minùs benignis; ergo rectiùs agunt abſoluè, à toto genere & plerùmque loquendo, ſi ſectentur benigniores, quàm ſi minus benignas, ſeu rigidiores. Maior propoſitio eſt non ſolùm plerorumque antiquorum, & aliorum, qui abſolutè docent, opinio- 110
nem probabiliorem minùs probabili præferri debere, ſed etiam inde confirmatur, quòd ſit admodum alienum ab æquitate, velle miſerum pœnitentem, aut reum adigere ad aliquid, ad quod eum nulla lege adigi, nullo præcepto confeſſarij, aut magiſtratus adigendum eſſe, eſt probabilius. Certè qui hoc factitaret, oſtende- 111
ret, ſe eſſe propenſiorem ad condemnandum, quàm ad abſoluendum, refragante doctrina cap. *ex literis de probat.* mereretùrque audire comminationem Apoſtoli Iacobi *cap.* 2. *verſ.* 12. edicentis: *Iudicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam*; & iure occineretur ei gnome Catonis, quæ cap. *cum omnes de conſtit.* refertur. *Patere legem, quam ipſe tuleris.*

Minorem propoſitionem inde mihi perſuadeo, quòd abhinc plus 112
triginta annis conſcripſerim ex meis aduerſariis ſyllabum, ſeu indicem benigniorum, in ferè qualibet re morali, opinionum, conſtantem multis eiuſmodi opinionum centuriis calculo eruditorum probatis. In his lectis, & relectis deprehendo, firmioribus rationibus vt plurimùm quatuor aut quinque niti benigniores ſententias quàm rigidiores; vt verè dicere poſſim, inter quatuor ſententias clementiores, vix vnam reperiri, quæ non videatur mihi probabilior ſeueriore illi oppoſita. Ergo dum iudices vtriuſque fori ſe accommodant placitis mitioribus, & Reo fauorabilibus hoc ipſo communiter accommodant ſe probabilioribus; quidni igitur rectiùs agant, quàm ſi vtantur auſterioribus? cum ſcriptum ſit: *In obſcuris inſpici ſolet, quod vero ſimilius eſt. l. in obſcuris. ff. de reg. iur.* & quod humanius. *l.* 56. *de reg. iur.*

113 Alteram rationem ſufficit Zacharias Paſqualigus, hunc in modum diſſerens: Minus rigoroſa opinio eſt ſecundum charitatem, ita tamen vt non excludat iuſtitiam: quia autem charitas eſt virtus generalior, in qua fundatur iuſtitia, quæ ſecundum ipſam menſurari debet, ideo in complectendis opinionibus potiùs ſecundum charitatem procedendum eſt, quàm ſecundum rigorem iuſtitiæ atque præferendæ benigniores, quia tunc agitur ſecundum charitatem, quæ dictat benigniùs agendum, quantum fieri poteſt, cum proximo. Et cùm quiſque teneatur diligere pro- 114
ximum, ſicut ſe ipſum, & conſequenter alteri non facere, quod ſibi non vellet fieri, ſicuti nollet ſecum adhiberi rigoroſam opinionem relicta benigniore, ita reſpectu cæterorum debet benignior opinio præferri. Ita Paſqualigus *in deciſ. moral. decſ.* 9

115 Addimus hanc tertiam rationem, quòd ſcil. cauſarum cognitor rectè vtique, & laudabiliter agat, quando poſſeſſorem bonæ fidei in *ſua* poſſeſſione vel quaſi non turbat, ſed in ea, eiùſque vſu relinquit, quamdiu iura & conſuetudo relinquendum eſſe declarant, ne cæteroqui per iudicium iniuriis aditus pateat, obnitente textu cap. *nonnullis de reſc.* Atqui indicato modo relinqui hominem in poſſeſſione vel quaſi ſuæ libertatis, quando pronuntiatur ex amuſſi clementiorum doctrinarum, explicationumque iuris poſitiui, oſtendit hæc ratiocinatio.

116 Etenim homo eſt in legitima poſſeſſione libertatis agendi pro libitu, vel omittendi quidlibet, donec hanc libertatem ei auferat aliqua lex, conſuetudo, præceptum, votum, pactum, clara & manifeſta; priuilegium enim poſſeſſionis eſt tam validum, vt ei non derogetur, niſi per iura clara, & manifeſta. Molina *tr.* 2. *diſp* 103. Et in omnibus tribunalibus apud omnes gentes prohibetur, ne poſſeſſor bonæ fidei ſpolietur ſua poſſeſſione, ſi non ſit moraliter cer-
117 tum, rem non eſſe ipſius. Leſſius *de iuſt. & iur. c.* 14. *nu.* 55. Vtique autem iura clara, & manifeſta non adſunt, nec adeſt moralis certitudo, quando tantum probabile eſt, eſſe hanc, aut illam legem latam, editum hoc, aut illud votum &c. Ergo dum cauſarum cognitor procedit cum Reis declinando in partem humaniorem, ſicuti loquitur Pontifex, *ca. ex parte de tranſact.* relinquit eos in poſſeſſione libertatis prædictæ, à qua eos deiiciunt, qui aiunt, hanc aut illam rem eſſe præceptam, eſſe præceptam ſub mortali. Quod quidem citra gravem neceſſitatem factitandum non eſt, cum lex 122. *ff. de reg. iur.* obnunciet, dum ita loquitur: *Libertas omnibus rebus fauorabilior eſt.*

118 Addimus quartam rationem: quia propter æquitatem, atque humanitatem perſæpe receditur à iure communi, vt videre eſt in l. *Scæuola ff. ad Trebell.* & aliis apud Corat. *lib.* 2. *tit.* 9. *nu.* 102. cur non licet ab opinione communi rigidiore? Legatur inſignis in hanc rem textus qui habetur *l. Barbarius ff. de offic. prætor ibi. Hoc enim humanius eſt.* Vnde propè infinita propter æquitatem inducuntur,

quæ

quæ aliàs non fierent. Prateus de Regulis Iuris *lib. 2. tit. 1.* & ex hoc interpretationem recipit quod vulgo dicitur: *ſummum, id eſt ſtrictum, ius, ſumma iniuria.* Idem Prateus *ibi.*

SECTIO VII.

Alia rationibus confirmatur principalis Concluſio.

SVMMARIVM.

Probatur ex definitione Iuris primaria concluſio. 119.
Dubia quæſtiones ſunt terminanda potiùs ſecundum æquitatem, quàm rigorem. 121.
Ferè omnis opinio ſingularis euadit denique communis. 122.
Non eſt, cur leges merè conſuetudinarias interpretemur rigidius. 124.
Refertur ad noſtrum propoſitum, & explicatur ſententia ex Eccleſiaſtici 4. capit. 127.

119 PRæcedentibus rationibus accedit hæc quinta, quòd in ipſa omnium prima lege Digeſtorum §. 1. Ius definitur eſſe *ars æqui & boni*, id eſt, regula iuſtitiæ ad temperamentum, moderationem, pacabilitatemque comparata. Zaſius *in dictam l. 1. n. 5. & 6.* Quo ſatis inſinuatur, leges ſaltem humanas eſſe iuxta æquitatem interpretandas, quando id poteſt honeſtè fieri, vt quando interpretatio procedit ex ratione, aut ſententia verè probabili, nec obſtant ea, quæ *n. 22. & ſeqq.* indicauimus. Porro nomine æquitatis
120 intelligit Zaſius *l. c. n. 5.* legis mitigationem; adhuc aptiùs ad propoſitum per æquitatem ea S. Cypriano deſignant Ioan. Andr. Speculator, & Abbas *in c. ex parte de tranſact. n. 6.* iuſtitiam dulcore miſericordiæ temperatam; ſeu iuri naturali potiùs, quàm rigori, & apicibus poſitiuis conforme dictamen. Rodriq. *quæſt. regul. tom. 1. q. 11. a. 9. reg. 8.* haud minor Iuriſta, quàm Theologus, conſentaneè deſcriptioni Æquitatis expreſſæ ſupra *n. 80.*

121 Sexta ratio ex toto tit. *ff. de rebus dubiis*, modoque loquendi familiariſſimo tam Iuris, quàm Theologiæ peritis conſtat, illud rectè vocari dubium, quod non eſt certum, ſed tantùm ſub opinione Doctorum. Supra *n. 86*. Atqui dubias quæſtiones eſſe terminandas ſecundum æquitatem, potiùs quàm ſecundum rigorem, clamant omnia iura, præſertim relata *ſect. 6.*

122 Septima ratio. Vix vlla verè probabilis opinio vnius autoris ſepelitur cum illo, ſed plane hic etiam illud cap. *cum in iuuentute de purgat. canon.* locum habet: *Dictum vnius facilè ſequitur multitudo.* Cùm igitur omnis ferè probabilis opinio vel iam ſit, vel breui futura ſit communis, id eſt, multis grauibus doctoribus probanda, & communem benignam prudenter præferamus communiori rigidæ, cur non etiam prudenter ab initio cum noſtris ſubditis, procedamus, ex ductu illius clementis, & piè, quam nondum ſcimus
123 eſſe communem? Nam quod parum diſtat, nihil diſtare videtur. Barboſa *in axiomatis verb. parum* & Tiraquellus in erudito tractatu *de iudicio in rebus exiguis* 2.

124 Octaua ratio. Longe plurima obſeruare, aut cauere tenemur vi ſolius conſuetudinis abſque vlla lege ſcripta; & in his permulta cauere, aut obſeruare compellimur ſub reatu mortis æternæ, licèt nulla ſcripta lex nos tam rigidè compellat, ſed ſola conſuetudo, vt apparet in accidentibus, & circumſtantijs ieiuniorum, feſtorum, penſi canonici ſoluendi à non beneficiatis, & Regularibus, cur amabo, imperio Manliano adigam meum pœnitentem, vt in eiuſmodi materijs adoret interpretationes harum conſuetudinum
125 Catonianas, ſeu ſeueriores, execretur Cæſarianas, ſeu leniores? Nulla profectò lex, aut conſuetudo id mandat vel mihi, vel ipſi. Atqui erubeſcendum eſt, hic ſine lege loqui: Et *omnia ſunt licita, quæ nulla lege ſunt vetita*. Nellus *de teſtibus nu. 1.* & quod *nullo iure*
126 *ſtatuitur, id nos aſſerere non debemus* Nauarr. *de Roſar. miſcell. 22.* Cùm præſertim ſint adeo multæ, tamque difficiles cognitu conditiones, quas eſſe ad inducendam conſuetudinem ſub lethali noxa obligantem neceſſarias arbitrantur, ac rationibus comprobant accurati grauesq; huius ipſius materiæ tractatores Suarez *lib. 7. de legib.* per plura capita. Bonacina *diſp. 1. de legib. quæſt. 1.* Ferdinand. de Caſtro Palao *tract. 1. diſp. 1. punct. 21.*

127 Poſtrema ratio deſumitur ex illo ſeu conſilio, ſeu præcepto verè diuino, quod cuiuis ad tribunal ſedenti, faſceſque gerenti ſuggerit IESVS filius Sirach ſui Eccleſiaſtici *cap. 4. verſ. 10.* hiſce verbis: *In iudicando eſto pupillis miſericors vt pater, & pro viro matri illorum, & eris tu velut filius altiſſimi obediens, & miſerebitur tui magis, quam mater.* Cuius moniti optimus ſimul, & ſuccinctiſſi- 128 mus interpres Angelicus Doctor *2. 2. q. 63. a. 4. ad 3.* ita loquitur: *Homo in iudicio debet ſubuenire pauperi, quantùm fieri poteſt.* Subſumo primò: Atqui vel certum eſt moraliter, vel longè probabiliſſimum, iudicem poſſe pauperi ſubuenire pronuntiando pro illo ſecundum opinionem practicè probabilem, tametſi contraria ſit plurium doctorum ſuffragijs approbata. Subſumo ſecundo: Atqui reus ſub iudice nil aliud eſt, niſi vt pupillus patre & protectore deſtitutus, ideòque verba Siracidæ in omnes meritò extendo, inquit ſapientia clarus Carolus Scribanius *in politico Chriſtiano c. 9. ſub. med.* Quod proinde monitum par eſt à confeſſarijs communiter obſeruari reſpectu ſuorum Reorum, difficultates obtendentium: ſi- 129 cuti & à iudicibus reſpectu pauperum, quoad videlicet fieri poteſt abſque offenſa illius, qui per Ezechiel *cap. 7.* vaticinatur; *Secundum viam eorum faciam eis, & ſecundum iudicia eorum iudicabo eos.*

SECTIO VIII.

Auctoritate Theologorum confirmatur præcedentium ſectionum doctrina, ſeu noſtra principalis concluſio.

SVMMARIVM.

Quid S. Thomas ſcripſerit in fauorem clementium Iudicum. 130. & 131.
Quid Ioannes Gerſon. 133.
Et alii Theologi. 134. *& ſeqq. ac* 139.
Adfertur exemplum P. Bernardini Realini. 137.
Et inſigne monitum Sancti Dominici. 140.
Et factum recentiſſimi P. Bonagratiæ Capucini. 141.

AGmen ducat antesignanus S. Thomas, cuius *in Quodlibet 9.* 130 *q. 7. a. 15. in corp.* extat hoc prouidum monitum: *Periculosè determinatur, aliquid eſſe peccatum mortale, niſi Expreſſa veritas habeatur.* Non habetur autem expreſſa veritas, quando adeſt tantùm probabilitas. Igitur aleam periculoſam iaciunt confeſſarij, dum ſuis pœnitentibus deſpoticè aiunt, aliquid eſſe iis ſub mortali vetitum, vel præceptum, cùm ſciunt contrarium eſſe verè probabile practicè.

Idem S. Doctor *1. 2. q. 107. a. 4. in corp.* videtur hanc ipſam do- 131 ctrinam confirmare ſua, & S. Auguſtini monitione, dum ita diſſerit: (*In iis, quæ ex inſtitutione Sanctorum Patrum ſuper addita ſunt præceptis naturæ, Chriſti, & Apoſtolorum, moderationem attendendam eſſe dicit Auguſtin.* (ep. 19. c. 10.) *ne conuerſatio fidelium onerosa reddatur. Dicit enim ad inquiſitionem Ianuarii de quibuſdam, quod ipſam religionem noſtram, quam in manifeſtiſſimis, & pauciſſimis Sacramentis Dei voluit miſericordia eſſe liberam, ſeruiliter premunt oneribus adeò vt tolerabilior ſit conditio Iudæorum, qui legalibus Sacramentis, non humanis præſumptionibus ſubiiciuntur.*) Hactenus S. Auguſtinus per os, & calamum S. Thomæ: & nos 132 de illis, qui humanas ſanctiones non niſi ſeuerè, ac rigidè explicandas, vſurpandas cenſent, quoties habent plures huius auſteritatis magiſtros.

S. Thomæ adſtipulatur pietate æquè atque eruditione clariſſi- 133 mus Ioannes Gerſon, qui *3. part. lect. 4. de vita ſpirit. coroll. 11.* ex profeſſo docet, probatque, neque concionatores, neque Theologiæ profeſſores debere eſſe faciles ad aſſerendum, aliquas actiones, vel omiſſiones eſſe peccata mortalia: eò quod per rigidas ſententias, quando non ſunt *Certiſſimæ*, non eruantur homines à luto peccatorum, ſed aliquando in illud profundiùs merguntur, quia deſperatiùs: quodque per huiuſmodi ſententias ita inquietentur conſcientiæ, vt in ijs ſit ſolidum nihil. Ergo cenſet hic Doctor longe minùs eſſe id factitandum à Iudicibus ſacris.

Id ipſum innuit Gabriel *in 4. diſt. 15. q. 2. in fin.* aſſerens in- 134 cautum eſſe, & malum, affirmare aliquid eſſe peccatum mortale, quando non probatur ſufficienti authoritate, vel *Euidenti ratione*, quia, vt mox ſubdit, hoc eſt ponere laqueum pedibus ambulantium.

Quo etiam ſenſu loquitur Thomas Tamburinus *de ſacrificio viræ* 135 *peragendo l. 1. c. 6. n. 4.* tradens hanc regulam: *Nullus eſt obligandus ſub culpa lethali, niſi manifeſtè conſtet de præcepto obligante:* laudatque pro hac regula Suarium *de legib. l. 7. c. 15.* Dianam *p. 4. tr. 3. reſ. 58.* March. ac Nzratum, quibus quis non adſtipuletur?

Facit

136 Facit inſuper apertè pro conf. ſſariis noſtram doctrinam ſuo facto probantibus Ludouicus Beia, atque Iac. Granadus, vt teſtantur eorum verba deſcripta ſuprà *num.* 104. Facit quoque tam pro his, quàm pro aliis iudicibus Azor dum 1. *part. lib.* 2. *c.* 21. *ſtatim in principio*, ſtatuit hanc concluſionem: *Quoties cunque res eſt, quæ apud iuris interpretes ad odia, non fauores ſpectat, inter duas opiniones ea eſt amplectenda, quæ eſt benignior, & mitior*. Et verò eum loqui de foro etiam externo, eſt certum ex initio capitis.

137 Eandam concluſionem, quatenus Conſeſſarios concernit, validè confirmat exemplum P. Bernardini Realini, de quo in eius vitæ Latinis typis excuſæ cap. 12. diſertè aſſeritur, illum in excipiendis confeſſionibus fuiſſe plerumque ſectatum opiniones pœnitentibus fauorabiles. Verba interpretis admetior. (*Vt enim, quo poterat faciliori modo, ſaluti animarum conſuleret, ſententias, quæ in pœnitentium fauorem cedunt, pleramque ſequi ſolebat, dummodo animi ſui puritati nihil officerent, pretioſiſſimi ſanguinis Domini noſtri, qui adeo dines eſt miſeratorum, minimè parcus, aut auarus*.

138 Ideo autem huius viri exemplo, & more noſtram concluſionem tam validè confirmari dicimus; quod is fuerit & doctrina, prudentiaq. humana, ac Diuina excellens, & eximia prorſus ſanctitate (vtor hoc encomio in eo ſenſu, in quo permittit declaratio Vrbani VIII.) infinitis propemodum miraculis illuſtrata inſignis, & vſque ad annum ætatis octogeſimum ſextum aſſiduus in ſummorum virorum, ac matronarum, omniſque generis plebeiorum hominum exomologeſibus ſumma cum approbatione & fructu excipiendis. Vt proinde huc quadret illud Innocentii *cap. de quibus diſtinct.* 20. *Sanctorum exempla perſpicaciter recordare*; & vulgata doctrina ex cap. *fraternitatis*, & cap. *litera de frig. & malef.*

139 Accedunt Iacobus Granadus, cuius aperta verba retuli ſupra *n.* 102. item Paſqualigus, Ioannes Sanchez, Diana, Caramuel, Leander de Sanctiſſimo Sacramento. Antonius à Spiritu Sancto in Directorio Confeſſar. *tr.* 5. *diſp.* 3. *ſect.* 8. quos nimis perſpicuum eſt, fuiſſe imbutos eo dogmate, pro quo hic pugnamus. His fauet P. Alloza in Floribus V. Iudex n. 28. quatenus tenet, iudicem, poſſe in fauorem Rei ſequi ſententiam minùs probabilem.

Quamuis autem horum ſcriptorum aliqui tradiderint permultas reſolutiones particulares, quæ mihi non placent propter earum ſingularitatem, & laxitatem, vt nominari volunt Sinnichius *in ſuo Sauſe ex Rege*: Proſper Fagnanus in toto tractatu de opinion. probabili *in cap. ne innitaris de Conſtitution.* ſeu non ſatis fundatam lenitatem, non poſſum tamen diffiteri, me ipſis adhærere, quatenus in actu ſeu ſignato, ſeu exercito ſuadent confeſſariis, vt quando nanciſcentur pœnitentes ægriùs (vt ſanè maior pars) admittentes imperium procedentium, in his, aut aliis caſibus iuxta ſeueriores ſententias, abſtineant tali imperio directo, vel indirecto, gubernentq; eos ſecundum normam benignorum, verè tamè, indubitanterq; probabilium Et verò id faceret iudice P. Fabri in cit. Dialogo *de opin. probab. edit. Rom. pag.* 85. etiam ipſi patroni ſeueritatis, ſi per decem aut quindecim annos in Baſilica Principis Apoſtolorum Confeſſionibus excipiendis operam ſedulam nauaſſent; certus ſum, inquit ille, *fore ut mentem mutarent & plurimùm de illo ſuo rigore remitterent*. Vt proinde non dubitem, quin hic Doctor approbet Concluſionem *n.* 58. poſitam, quatenus concernit ea Iudices fori interni.

140 Manifeſtiùs approbant ex ordine PP. Prædicatorum Marius Serra, & de Velaſco, qui, vt videre eſt in Cenſura Laurentii Mayers præfixa Theologiæ præter intentionali D. Ioannis Caramuelis, & ex parte apud Dianam *part.* 10. *tr.* 12. *reſ.* 57. vbi refert quoque in hunc ſenſum Hieronymum Garciam, profiteneur, ſe in lucem emittere opiniones benigniores, vt onus confeſſionis reddant leuius. Quorum iudicio, & exemplo incitatus P. Fr. Laurentius Mayers, ex Ordine Sanctæ Mariæ de Mercede Redempt. Capt. diſertè ſcribit hæc verba. *Theologia Moralis inſtitutores* (dico ego, Theologiæ Moralis vſuarii in Confeſſionali) *conſcientias fragiles, niſi neceſſarium ſit, lethalis culpa nexibus non aſtringant; quæ ſanè conſcientias condemnandi neceſſitas, quàm diu hinc inde rationes probabiles militant, non reperietur*.

Ita Mayers, minimè dubitans, quin ita quoque ſenſerit vnus è præcipuis ſui æui Myſticis, Moralibusque Theologis, Sanctus nimirum Dominicus, vtpote qui ſuis Conſtitutionibus inſeruerit hæc verba: *Tenentur homines ex hoc* (nimia auſteritate in conſiliis) *ut ſalutem propriam negligant. Quapropter & relaxanda eſt, quantum fieri poteſt, rigiditas, & auſteritas in conſiliis, ac homines benignè tractandi ſunt.* Ita Sapientiſſimus, & Sanctiſſimus Patriarcha. Subſumo ego: atqui poteſt Confeſſarius, qui Doctoris, Conſiliarii & Iudicis partes obit, relaxare rigiditatem, auſteritatemque, quando & verè, indubitanterque probabilis opinio facit ipſi ius, & pœnitens non niſi ægrè adduceretur ad ſe ſubiiciendum auſteritati, ergo tunc hæc eſt relaxanda; conſilia quippe, & præcepta, quæ ægrè admittuntur, communiter vel nullo modo, vel non niſi perquàm imperfectè mandantur executioni. Nullum violentum diuturnum. Eam ob rem plerique omnes Theologi arbitrantur, Confeſſarium omnino obligari accommodare ſe opinioni pœnitentis verè probabili.

141 Eidem noſtræ Concluſioni ſextæ, quatenus complectitur Confeſſarios, apertiſſime ſubſcribit longo vſu peritus R. P. Bonagratia Habſenſis Franciſcanus Capucinus, vtpote qui in titulo, ac veſtibulo ſuæ venuſtæ ac peruti1is Summulæ verè *ſelectarum quæſtionum Regularium* directè profeſſus, ſe eam conſcripſiſſe *in ſpecialem uſum FF. Capucinorum* ſubdit in præfatione Edition. ſecundæ an. 1668. ſe ſe legiſſe opiniones, *ut plurimum* benigniores, Et verò ſolegit re ipſa, vt patet ex litera, & lectura docti illius libri.

SECTIO IX.

Iuris peritorum calculis firmatur eadem noſtra ſententia.

SVMMARIVM.

Nominantur I.C. fauentes ſectantibus benigniora in iudicando. 142. & ſeqq.
Adfertur & praxis Rotæ Romanæ. 144.
Sicut & Camera Spirenſis. 145.
Ac Neapolitana. 146.
Non tamen damnandi ſectantes contrarium morem. 147.
Præſumus ſoles pro iudice. 148.

QVandoquidem in præcipuum robur noſtræ perſuaſionis de mitioribus placitis ſequendis produximus varios canones, varias leges, par eſt, vt iis ſubiiciamus illarum legitimos interpretes, adeoque Iureconſultos. Et verò ipſemet Coratius quantumuis noſtræ doctrinæ acriter & cõſtanter repugnans, attamen cit. *tit.* 9. de opinione probab. *n.* 100. pro illa nominat duodecim explanatores Iuris, interque hos vtrumque Lancellotum, Cephal. atque alios non infimi ſubſellii, quibus addo Macagnanum *tract. de Communi opinione c.* 8. *n.* 8. integre nobis aſſentientem. Addo & ſapientia, zeloq; religionis Orthodoxæ clariſſimum Petrum PecKium *in reg. in pœnis.* *in* 6. *n.* 6. generatim pronuntiantem, legem Eccleſiaſti cam *ſemper* in meliorem partem explicari debere, quippe quæ naturali æquitati maximè conformatur. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 1. *c.* 6. *n.* 3. ex communiſſimo ſenſu canoniſtarum, & *cap.* 1. *de dol. & contum.* Addo quoque Caballum *in reſolut. crim. cas.* 200. *n.* 145. teſtantem cum Iaſone, atque aliis, in criminalibus tenendam ſemper eſſe opinionem, quæ in mitiorem partem vergit. 142

Lancelloto Paſqualigus ſuccenturiat Modit. Farin. Decium, Menochium: cùm tamen hic *de arbitr. caſ.* 139. *n.* 21. *iud.* nobis potiùs aduerſetur, quam patrocinetur. 143

Rectiùs pro nobis nominari poſſunt Hoſt. Abb. Felin. Iaſon, Euerh. Marian. Curtius, & plurimi alii, qui teſte ipſomet Coratio *cit. tit.* 9. *n.* 109. *poſt med.* docent, generatim in omnibus cauſis fauorabilibus eſſe opinionem hiſce patrocinantem anteferendam communi contrariæ; teſtaturque *ibid.* idem Coratius, hanc doctrinam eſſe communem ac receptiſſimam, & *n.* 112. fatetur, eſſe magis communem. Cauſæ autem fauorabiles ſunt, quæ agitantur pro matrimonio, libertate, dote, teſtamento *c. fin. de ſent. & re iud.* ac generatim cauſæ piæ ſunt cauſæ fauorabiles.

Rectiſſime autem in Clypei noſtri defenſionem appellabimus auguſtiſſimum, ſupremumque tribunal Chriſtiani orbis, videlicet Rotam Romanam, de qua, Ipſius Deciſionum *part.* 2. *deciſ.* 12. *n.* 2. ita teſtatur Cantuccius: *Rota ſolita eſt ſemper amplecti æquitatem, omiſſo rigore, niſi in caſu, in quo rigor eſſet ſeruandus.* 144

Hunc autem morem tanti fecerunt Reuerendiſſimi Domini Auditores, vt propter illum, in lite, quam terminarunt, cenſuerint, non eſſe habendam rationem longè tunc receptiſſimæ ſententiæ Bart. Abbat. Iaſ. Fel. Decii, aliorumque Canoniſtarum, & legiſtarum docentium, iuriſdictionem à ſede Apoſtolica delegatam Vicario alicuius Epiſcopi, exſpirare per illius (Vicarii, inquam) obitum, vel amotionem, & non tranſire ad ſucceſſorem; ſed hac communiori multò opinione inſuper habita (tametſi allegata fuerit ab Actore) pronuntiauerint pro Reo.

Ei opinioni ſupremæ Curiæ Eccleſiaſticæ iungamus ſupremam ciuilem, ſcil. Spirenſem, quæ, vt refert Myoſingerus in eadem Aſſeſſor, *centur.* 1. *obſeru.* 7. obnitente quamuis ſenatu moriuorum ICtorum, in facti contingentia iudicauit, quando quis pluries appellauit, ſtare in ipſius arbitrio, quam velit proſequi appellationem. Additque idem Mynſingerus, in illam curiæ Spirenſis ſententiam inclinaſſe Dominos de Rota. Cur autem? vtique, quia benignior, clementior, humanior. 145

Nec exiguo apud prudentes loco eſſe debet exemplum curiæ Neapolitanæ, ſolitæ habere cognitores, eruditione ſapientiaque diuina, & humana præcellentes. Ea vero nequicquam aduerſante Nauarro, aliorumque Iuris peritorum cœtu pronuntiauit, homicidam eſſe, ac fuiſſe capacem penſionis Eccleſiaſticæ, vt teſtatur Riccius *in praxi irregularit. deciſionum* 424. cur ita? Quia ſcilicet oppoſita ſententia Suarii Theologi eſt humanior. 146

Equi-

Equidem nominati hactenus Theologi; Iuriſconſulti Iudices ſacri, laicique ſunt vtique maximè idonei ad conciliandam probabilitatem practicam concluſioni noſtræ primariæ: rationes verò, Infra, & reſponſiones ad argumenta oppoſitæ, maiorem probabilitatem inducunt, quam habeat contraria.

147 Abſit autem, vt damnemus, aut reprehenſione, vel vllo caſſillo dignos cenſeamus iudices, qui contraria hactenus diſſertis ſentiunt, aguntque; nam & Catoni ſuam ſeueritatem nemo vitio vertit, niſi ſeueram caſtigationem ipſe meritus, & ii procedunt ex perſuaſione prodentibus rationibus nitente, præſertim iudices fori externi, ſectantes ſenſa communiora Doctorum, à quibus reuera ſæpe nequeunt recedere ſine graui ſuo, aliorumque priuato,

148 & etiam quandoque publico incommodo; Et generatim *pro his, quæ à Iudice fiunt, præſumitur, quod omnia ritè fuerint peracta:* text. *in c. bona 53. de elect.* eſto, ſeuerior ſit, quam eſſe debere videatur alijs, fortè non perpendentibus illam gnomen *cap. inter.* de conſuet. *Conſuetudo* (multò magis opinio) *ex qua diſrumpitur neruus Eccleſiaſtica diſciplina, irritanda eſt.* Et illam *ca. 5.* de pollut. prælat. *Sunt quædam culpa, in quibus culpa eſt, relaxare vindictam.*

SECTIO X.

Satis fit quinque primis argumentis propoſitis Sectione tertia.

SVMMARIVM.

Reſpondetur ad rationem n. 33. *productam contra ſectationem opinionis benign.* 149.
Et ad nu. 34. prolatam. 150.
Et ad petitam n. 35. *ex capit. Inquiſitioni.* 151.
Sicut & ad textus ſacra ſcriptura 36. adductos. 152.
Explicatur ſententia ex libro Iob. 153.
Et illa: Beatus vir, qui ſemper eſt pauidus. 154.
Atque illa: In dubio tutior pars eſt eligenda. 156.
Multi Canones continent potiùs conſilium, quàm præceptum. 156.
Alia eſt dubitantis, alia opinantis ratio. 157.
Confeſſarii benigni ſequuntur in concreto tutiora. 158.
Sententia: Tene certum, dimitte incertum, quomodo intelligenda. 160.
An etiam in Articulo mortis liceat ſequi opiniones minùs tutas. 163.
Et ſingulariter quando ea verſantur circa neceſſaria neceſſitate medii. 164.
Numerus, & qualitas propugnantum licitam ſectationem benignarum opinionum, reddit aliquem ſecurum coram diuino tribunali. 165.

149 AD primam rationem in fauorem rigidiorum Iudicum productam *ſect. 2.* reſpondetur ex S. Auguſtino, relato *in cap. prodeſt. 23. q. 5.* ſic reſoluente, *Et plectendo, & ignoſcendo hoc ſolum bene agitur, vt vita hominum corrigatur.* Conſequenter tunc ſolùm infligenda eſt illa pœna, quæ magis timetur, quando ea eſt neceſſaria ad emendationem; ergo non ſit abſolutè Iudici poteſtas infligendi maximè formidatam, & proinde maximè atrocem. Vndelicèt pœnæ ſint hac ætate plerumque arbitrariæ Maranta *in Specul. part. 4. diſt. 1. n. 45.* attamen ſemper infligenda eſt Minor, ſi huius irrogatione poſſit & reus ad frugem reduci, & bono publico conſuli. cap. *ea vindicta 23. quæ. 4. & cap. vt fama de ſentent. excomm.* legatur idem S. Doctor tota Epiſtola 54. qua Macedonium Prætorem hortatur ad lenitatem in cauſis criminalibus.

150 Ad alteram rationem allatam *n. 34.* reſpondetur, à nobis non ſuaderi iudicibus tantam lenitatem, vt per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores, vt loquar cum Innocentio *cit. cap. fama*, ſed tantùm, vt ea voluntate vindicet, qua pater paruulum filium flagellabat quem per ætatem odiſſe nondum poteſt. S. Auguſtinus relatus *cap. an vindicta 23. qu. 4. Hinc etiam* (pergit idem Sanctus in rem noſtram) *aptiſſimum exemplum datur, quo ſatis apparet, poſſe peccatum omne potiùs vindicari, quam impunitum relinqui.* Textus autem, quem Petrus ab Angelis ſuprà relatus digito demonſtrat, ita integrè habet: *Qui vitiis nutriendis parcit, & fauet, ne contriſtet peccantium voluntatem, tam non eſt miſericors, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem.* Nos ſanè tam vecordi, aut effœminato Iudici nullum ſub noſtro Clypeo præbemus aſylum.

151 Ad cap. *inquiſitioni* productum ſuprà *n. 35.* reſpondetur, Pontificem loqui de illa coniuge, quæ ortò dubio nullam adhibuit diligentiam pro veritate inueſtiganda; ſi hanc quippe inueſtigauit, et peruelligare, reperireque non potuit, nihil reperiendo in alterutram partem, poterit etiam petere debitum. Barboſa *in cit. cap. inquiſitioni*, poſt Socinum, Valentiam, & alios contra Gutierez. Quæ explicatio ſi vera eſt, vt veram eſſe probauimus *to. priore* ſeu in Experientijs Theologicis *tr. 10. Caſ. 16. n. 643.* confirmatur validè noſtra principalis concluſio, quandoquidem talis mulier petendo debitum non ſequitur partem tutiorem.

Ad textus è Scriptura allatos *n. 36.* reſpondetur, in primis opponendo iſtos: *Latum mandatum tuum nimis.* Pſam. 118. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Matth. 11. *Mandata eius grauia non ſunt.* 1. Ioann. 5. Atqui neque iugum Chriſti ſuaue, neque mandata Dei leuia, & lata dici poſſunt, ſi quidem obligant in eo ſenſu rigido, in quo explicantur ab vno, aut pluribus Patribus, interpretibus, aut Theologis, cùm interim non deſint, qui verè prudenter aſſerant, poſſe benigniùs exponi. 152

Reſpondetur deinde, recitatæ ſententiæ ex S. Iob. litteralem ſenſum eſſe alium, quèm vulgò putetur, hunc ſcilicet: *Quocumque tandem remedio ad leniendum dolorem vtar, timendum mihi eſt à laborioſiſſimis operibus, ſeu doloribus acerbiſſimis, quibus conſicior; ſuperant enim omnes remediorum vires.* Vide Pinedam, qui ex Septuaginta, & Chaldæo interpretatur huoc locum. 153

At verò ſententia illa Salomonis: *Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus*, poteſt vel cum S. Greg. alijſque ita exponi: *Beatus homo, qui ſemper metuit extremum iudicium*; vel cum S. Chryſ. ſic: *Beatus homo, qui ex timore Dei obſeruat eius omnia præcepta;* vel cum Ianſenio ſic: *Felix, qui ſic in omnibus rebus eſt timidus, vt proſpiciat, ne quid temere aggrediatur; at, qui mentis eſt dura, hoc eſt obſtinata, nihil curans, quidquid ſuggeritur, ſæpe in grauia incommoda incidit.* Et hanc interpretationem admittit P. Cornelius à Lapide refens alias. Quamobrem neutro allatorum textuum probatur eſſe in rigidas potiùs, quàm in benignas ſententias declinandum. 154 155

Ad illam regulam Iuris: *In dubio tutior pars eſt eligenda*, quæ non habetur quidem expreſſè in Iure Canonico, ſed tamen rectè deſumitur ex cap. *ad audientiam de homicidio*, vbi Pontifex ita loquitur: *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem*, ad illam inquam reſpondetur in primis, ipſam in eo ſenſu, in quo illa vſus eſt Pontifex, non continere vllum præceptum, ſed ſolummodo bonam rationem, inſtructionemque; vt videre eſt apud minimè laxum Nauarrum *in cap. ſi quis autem de pœnit. diſt. 7. nu. 34.* ex profeſſo, & Suarez *tom. 5. in 3. part. diſp. 40. ſect. 6.* nemine prudenter ambigente, quin multi canones, multę leges contineant conſilia potiùs, quàm præcepta, vt patet vel ex Leg. *is qui 24. ff. de rei vindicat.* inque hanc rem laudatur Auguſtinus relatus can. *iam nunc 28. q. 1.* ita pronuntians: *Multa ſunt facienda non ſubiecto lege, ſed libera charitate.* Vide cap. *in canonicis. diſt. 19.* & cap. *de quibus. diſt. 20.* 156

Reſpondetur deinde, diſparem eſſe rationem dubitantis, & opinantis, nam proxima regula honeſtæ operationis eſt iudicium, vt conſtat ex S. Thom. *1. 2. q. 19. a. 3.* & eius interpretibus; non autem dubitatio: cùm ergo dubitans careat regula, vtpote qui non iudicet, ſed dubitet, meritò iubetur ſequi tutiora; at cùm opinans certò probabiliter, habeat veram regulam, non eſt cur ei præcipiatur, vt tutiora conſectetur. Et verò illum textum eſſe intelligendum de propriè dubitante obſeruat Iuris peritiſſimus Angelus verb. *Opinio n. 2.* 157

Quamquam ſi rem hanc non in abſtracto, ſed in concreto, & cum ſuis circumſtantijs perpendamus, reuera Confeſſarii tutiora ſequuntur, dum communiter procedunt ſecundum opiniones benigniores verè probabiles: tum quia procedendo ſecundum illas & inſiſtunt probabilioribus communiter. Suprà *n. 115.* & relinquunt pœnitentes in poſſeſſione ſuæ libertatis, adeoque vitant peccatum, ab iis committi ſolitum, qui alios legitima poſſeſſione, ſine ſufficiente cauſa priuant; Tum quia in dubio benigniorem interpretationem ſequi non minùs iuſtius eſt, quàm tutius, inquit Marcellus *in leg.* ea quæ in partes. *ff. de reg. iur.* Tum quia obſequuntur tot ſacris canonibus, tot ciuilibus legibus mandantibus, vel ſuadentibus, vt in dubio, ſeu quando res eſt inter eruditos anceps, ac controuerſa, conſectentur mitiora; Tum quia ſua benignitate efficiunt, vt plura bona opera, pauciora peccata committantur, iuxta rationem allatam *n. 178.* Vide, ſi placet, Ioan. Sancium *in ſelect. diſp. 42. n. 13.* ſubtiliter obſeruantem, illas duas regulas; *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Et, *In dubio tutior pars eſt eligenda*, nequaquam ſibi aduerſari, ſed vnam ab altera iuuari & explicari. 158 159

Ad illud monitum. *Tene certum, dimitte incertum*: quod ex S. Auguſt. deſcripſit Gratianus, reſpondetur, vel cum Nauarro *loc. cit. n. 30.* regulariter continere conſilium, non præceptum; vel cum S. Antonin. *1. part. tit. 3. c. 10. §. 10. ſub finem*, S. Auguſtinum loqui prouidè de eo, qui differt pœnitentiam vſque ad extremum vitæ, cuius ſaluatio cùm ſit dubia, idcirco quod ſit valde dubium, verùm veram pœnitentiam agat, vel ſit acturus, ideo prouidè mo- 160

B nes

net S. Auguſt. tunc agendam eſſe pœnitentiam, quando eius ſinceritas nequit meritò in dubium reuocari.

161 Doctrina S. Auguſtini hoc modo intellecta non tangit vllo modo iudices, vtentes reſpectu ſuorum reorum ſententijs practicè certò probabilibus, quandoquidem id faciunt inducti legibus, & Canonibus eam praxin vel præcipientibus, vel certè permittentibus extra euentus, quos indicauimus *num.* 6. *& ſeqq.*

162 Quod verò attinet perſonas priuatas, adeoque illos homines; qui reſpectu ſui ipſorum vſurpant minus (materialiter) tutas, certò tamen probabiles practicè opiniones, cum poſſent ſine notabili incommodo hanc, aut illam actionem exercere ex norma tutiorum, probabiliorumque plures DD. adeò confidenter iubent illos eſſe ſecuros, vt nec quidem in articulo mortis adigant ad ſectandas magis tutas, magiſue probabiles practicè. Ita ſanè Ioannes Sanchez in ſelect. *diſp.* 9. *n.* 8. Cardin. de Lugo de pœnit. *diſp.* 7. *ſect.* 13. *n.* 273. *&* 275. Antonius à Spiritu Sancto in Directorio

163 Confeſſar. *part.* 1. *tr.* 5. *diſp.* 3. *Sect.* 8. aliique plures. Quæ doctrina videtur probari vſu plerorumq; omnium pœnitentium, & Confeſſariorum, nec enim pœnitentes conſueuere ſeu ſponte, ſeu mandato ſuorum Confeſſariorum aperire in articulo mortis, ſe per vitæ decurſum fuiſſe conſectatos, extra aliquam neceſſitatem, hanc aut illam ſententiam minùs tutam minuſq. probabilem; deberent autem id manifeſtare in eo articulo, ſi nefas eſſet, ſe etiam accommodare illis omnibus practicè probabilibus, quarum vſus permiſſus eſt extra talem articulum, ſicuti & facere reſtitutiones, ſolutiones, vltimas voluntates ex norma tutiorum ſententiarum,

164 Quapropter ij Doctores negabunt, dubitandum eſſe, quin agant veram pœnitentiam in eo etiam æternitatis proximæ ingreſſu ij, de quibus loquimur, adeoq. licèt Sacramento pœnitentiæ tunc adiungant attritionem, vt exprimit ſingulariter Antonius à Spiritu Sancto *loco citato* poſt Lugonem. Quorum doctrinam examinandi non eſt hic locus. Solum dico duo. Primum, eſſe à Confeſſario omnibus modis ſuadendum pœnitentibus, vt in eo articulo ſequantur tutiorem, è contrarijs opinionibus, ſaltem ſi agatur de medijs neceſſarijs neceſſitate medij, nam probabilitas opinionis etſi excuſet à peccato formali, non tamen ſupplet neceſſaria neceſſitate medij. Alterum, ſi Confeſſarius nequeat pœnitenti etiam moribundo vlla ratione, atq. obteſtatione perſuadere vſum opinionis practicè tutioris, & fortè ſimul probabilioris, ei non neget abſolutionem, ſiquidem DD. aſſerentes communiter Confeſſarium obligari ſequi opinionem pœnitentis verè probabilem, non excludunt articulum mortis

165 Quamuis autem non diffitear, pleroſque Theologos Societatis eſſe in numero illorum plus centum octoginta, quos *n.* 5. retuli ex P. Terillo, & Saraſa, poſſe in arenam produci aduerſus inficiantes, etiam extra mortis diſcrimen, permiſſam ſectationem ſententiæ certò practicè probabilis, certum tamen eſt, poſſe multò plures, ex alijs familijs Religioſis, Cleroque Seculari nominari, qui partim ante noſtros omnes, partim cum, & poſt primos è noſtris eandem tradidere doctrinam. Equidem P. Saraſa de *Arte ſemper gaudendi in calce Tr.* 4. inter illos 189. quos producit in fauorem huius benignioris opinionis, nominat è Societate noſtra ſolum 42. reliqui ſunt vel ex ſæcularibus, vel ex alijs familijs Religioſis, vt è Dominicana 26. Franciſcana 16. quibus Franciſcanis addo Boſcum, Bonagratiam, Andream Mohr, recentiſſimum, amiciſſimumque Brunonem Neuſter, atque in gratiam Antidecalogiſtæ totum Illuſtr. Monaſt. S Gali in ſuo Curſu Theologico Reuerendiſſimum & Illuſtriſſimum Auguſtinum Redingde Biberegg, Principem atque Abbatem Einſidlenſem, itemque Reuerendiſſimum D. Abbatem Chriſtophorum Raſslerum, locis alibi à me citatis; quos ſui Illuſtriſſimi Ordinis ſoles, certè aſtra non ſatua, ſi vidiſſet ille Antidecalogiſta, modeſtius, vt credo, ſtrinxiſſet calamum in Probabiliſtas, vt per Sarcaſmum appellitat ipſe Improbabiliſta Patronos opinionum, certò quidem, minus tamen probabilium. Certè Vniuerſim inter patronos illius eiuſdem doctrinæ extiterunt tam multi ſapientia, Deique timore adeo illuſtres, vt nobis perſuadere non poſſimus, illum hominem à Patre miſericordiarum puniendum iri, qui tantorum virorum authoritate nixus exercet actionem, quam quidem veroſimile ſit, eſſe à parte rei, ſeu materialiter interdictam, attamen verè, indubitanterque probabile ſit, eſſe permiſſam ſeu non interdictam à Deo, neque ab alio legitimo Superiore, dummodo ſit homo ita diſpoſitus, vt actionem illam eſſet omiſſurus, ſi noſſet eſſe vetitam, quemadmodum expreſſimus etiam in altera editione huiuſce tractatus.

SECTIO XI.

Reſpondetur ad Argumenta petita ex Autoritate Sanctorum Patrum.

SVMMARIVM.

Cur Sancti Patres fuerint olim ſeueriores? 166.
Non erant tales in Confeſſionali, quales in Cathedra. 167.
Officio Confeſſarii. 168.
Quanta ſacta mutatio Theologiæ? 169.
Et cur? 170.
Præclara ingenia multa nouant. 171.
Referuntur nonnullæ obſoletæ ſententiæ antiquorum Theologorum. 173.
Recentiores ſunt in materia morali præferendi antiquis. 174.
Explicatur aliter, quam ſolet, illa ſententia S. Gregorij: Bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt. 175.

ADrationem *nu.* 16. ex vſu primitiuæ Eccleſiæ deſumptam reſpondetur, nos magiſtro viu didiciſſe, non expedire moribus poſteriorum ſæculorum vſum rigoris, qui ſex vel octo prioribus ſæculis viguit in Eccleſia; atqui procedendum eſt, prout tempora poſtulare videntur *c. finali* de tranſact. *Et nouis morbis noua conuenit antidota præparare*, text. *c. cæterum de iuram. calumn.* 166

Ad exemplum SS. Chryſoſt. Climaci & aliorum quorumdam SS. Patrum reſpondetur, fatendum quidem eſſe, illos cum magnis exaggerationibus fuiſſe tum ex ſuggeſtu, tum per epiſtolas inſectatos, quidquid ſpeciem mali habebat, non tamen idcirco conſtare, illos eadem ſeueritate vſos, dum operam dabant ſecretò enarrantibus peccata ſua; nam hodieque fit, vt multi præcones diuini verbi ſint in ſuggeſtu leones, in confeſſionali canes, non quidem muti, ſed blandi, qui etiam lingua ſaniem detergant, 167
iuxta S. Gregorium *homil.* 40. *in Euangel.* Nec immeritò aliam rationem è pulpito, aliam in tribunali ſacro tenent, quia ſcilicet aliam ibi, aliam hic perſonam ſuſtinent, ibi Hortatoris, hic Iudicis Trident *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. Iudex autem tenetur parere regulis iuris pronuntiantibus: *Circa vitam alienam eſſe benignum. c. Alleg.* 16. *qu.* 7. Sis facilis ad liberationem, difficilis ad obligationem imponendam. *l. Arrianus ff de obligat. & action.* Adde, quod boni, fideliſque Medici, qualis quidem debet eſſe omnis confeſſarius, *cap. omnis vtriuſque de pœnit. & remiſſ.* ſit, vti remedijs quàm leniſſimis, ſi ea profutura cenſeantur. 168

Adde etiam, ſi verè ſcripſit Adam. Tannerus *in præf.* 1. *tom. Theol. Scholaſt.* tantam eſſe in ſententijs Theologicis ad fidem non ſpectantibus factam mutationem, vt ferè iam ſit alia Theolog. Scholaſtica, quam fuerit annis 30. priuſquam ſuos ſanè quàm vtiles Tomos Theologicos mitteret in lucem, longè veriùs dici poſſe, iam eſſe longè aliam Theologiam Moralem, quam fuerit abhinc duobus, ſex, octo, decem aut pluribus ſæculis, quia (vt alias huius diuerſitatis rationes omittamus) permultæ leges Eccleſiaſticæ, quarum vſus olim maximè vigebat, iam penitus abiere in deſuetudinem; aliæ quaſi in earum locum ſubrogatæ; multarum facta declaratio per conſuetudines, aut legiſlatores, iuxta leg. *ſi de interpretatione. ff. de legib.* & elegantem textum in cap. *inter alia de ſent. ex comm.* plurimæ nouæ, optimæque rationes, ſeu argumenta inuenta aduerſus veterum perſuaſiones, 169
inuenta, inquam, non eò quòd ſit pigri ingenii, contentum eſſe iis, quæ ab alijs ſunt inuenta, ſicuti ſcribit Quintilianus *lib.* 10. *inſt. c.* 2. ſed quòd præclara ingenia multa nouent circa ſcientias, teſte Iudæorum diſertiſſimo Philone *l.* 1. *de vita Moyſis*, & tunc optimo iure, quando cernunt, antiqua laborare vitio aut caliginis, aut alterius infirmitatis. 170

Atque hæ ſunt præcipuæ cauſæ, cur cum Sanchez, Paſqualigo *dec.* 364. & alijs contra Silueſtrum V. *opinio quæſt.* 2. & Baldellum *in Theolog. mor. l.* 4. *diſp.* 11. exiſtimem, Recentiorum Theologorum Moralium iudicio eſſe (reliquis paribus) potiùs ſtandum, quàm antiquorum; & quò recentior eſt aliquis autor, eò plus (cæteris paribus) ei tribuo aſſerenti, aut neganti aliquid de obligatione huius, aut illius legis, vel conſuetudinis. Nam temporum noſtrorum ingenia non ſunt deſpicienda, perinde ac ſi laſſa, & effœta natura nil laudabile pariat, vt cum Columella loquar, ſed maximi facienda, vtpote proferentia de theſauris ſuis noua & vetera ſimul *Matth.* 13. 171

Et verò quis toleret aſſerentes 1. Contra nullum præceptum humanum delinqui mortaliter, niſi delinquatur ex contemptu, id eſt, frequenter? 2. Ebrietatem non eſſe crimen lethale, niſi ſit aſſidua? 3. Dari operam rei illicitæ imputari omnia mala inde ſecuta, etſi nullo 172

modo

modo præuiſa? 4. Reum eſſe noxæ lethalis / qui abſque rationabili cauſa facit Sacrum, nondum recitato matutino? 5. Neminem obligari legibus loci, in quo habitat, niſi cogitet illic vitam claudere? 6. Confeſſionem, & abſolutionem per ſcripta factas valere? 7. Propoſitum rei bonæ æquè grauiter obligare, atque obligat vera promiſſio? Et tamen primum horum docuere permulti ex priſcis Theologis & Canoniſtis; alterum ple-
173 rique omnes Canoniſtæ, & Theologi non pauci. Tertium habebatur ferè inſtar axiomatis apud antiquos præſertim Canoniſtas, Quartum tenuere omnes ad vnum Canoniſtæ, Summiſtæ, Theologi, teſte, Azor *part. 1. l. 10. c. 8.* ſicuti & quintum communiter omnes. teſte eodem Azor *part. 1. lib. 5. cap. 21.* Sextum plurimi cum Nauarr. ipſo in Manual. *c. 21. num. 36.* Septimum communiter Canoniſtæ, vt teſtatur Caſtallos *in Spec. comm. opin. contra com. q. 748.*

174 *Laudamus veteres, ſed noſtris vtimur annis*, canit alio ſenſu Poeta, nos noſtro. Ita quippe veneramur, ſuſpicimus canam antiquitatem, vt Iunioribus, in re præſertim Morali confidentius plerumque innitamur, atque adhæreamus, vtpote & veterum ſincero, & ſuomet defæcato ſucco validis, illorum quoque lapſu nonnunquam doctus, & effectis peritioribus.

175 Sententia S. Gregorij propoſita *n. 37.* longè alium literalem ſenſum habet, quam ſit is, in quo ſolet ea ab Aſceſeos Magiſtris vſurpari; etenim S. Pater *c. fin. diſt. 5.* ex quo illa ſententia deſumpta eſt, de muliere menſtrua patiente ita ſtatuit. *Sancta communionis myſterium in iiſdem* (menſtruorum) *diebus percipere non debet prohiberi: ſi autem ex magna veneratione percipere non præſumpſerit, laudanda eſt; ſed ſi ſuſceperit, non eſt iudicanda; Bonarum quippe mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt; quia ſæpe ſine culpa agitur, quod venit ex culpa. Vnde etiam cum eſurimus, ſine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis eſt factum, vt eſuriamus.*

176 Hactenus S. Gregorius; ex cuius toto diſcurſu palam eſt, eum plus non velle, quam vt in peccatorum effectibus ſimus memores ipſorum peccatorum, ex quibus illi effectus oriuntur, eaque defleamus, & propter illa nos plectamus.

SECTIO XII.

Diluuntur VIII. IX. X. obiectiones ex allatis Sect. Secunda.

SVMMARIVM.

Explicatur ſententia Paulina: Ab omni ſpecie mala abſtinete vos, 177.
Et ad obiectionem: quod per vſum benignarum opinionum laxetur diſciplina, 178.
Cur mitigandus rigor? 178.
Gerſon conqueritur de multitudine Legum Eccleſiaſticarum. 181.
Refellitur Manriqueana querela de doctoribus benignioribus. 183.
Referuntur ſelecta quædam Iuris pronuntiata obſeruanda Iudicibus, 184.
Neglectus horum pronuntiatorum eſt pernicioſus bono publico, non autem vſus benigniorum verè probabilium opinionum. 185.
Hac ætate communiter expedit dare locum potius benignioribus, quàm rigidioribus ſententiis. 188.

177 Ad rationem allatam *num. 39.* dico, ea plus non probari, quàm quod vltro conceſſi *num. 46.* aut certè, ſi verba Apoſtoli continent non ſolùm conſilium, ſicuti continent nonnulla alia, quæ eodem capite proponit, ſed verum præceptum, intelligenda ſunt de caſu, quo non abſtinendo à ſpecie mala, præbetur alteri ſcandalum. qua de re mox *n. 185.*

178 Ad aliam *n. 30.* productam rationem reſpondetur, per vſum benigniorum non laxari illicitè conſcientias, nec diſciplinam perfundari; nam diſciplina Chriſtiana & Religioſa non conſiſtit in eo, vt præſtemus ea, quæ prudens ratio declarat eſſe nobis arbitraria, ſed vt ea integrè perficiamus, ad quæ certum eſt, nos ex vi præceptorum Diuinorum, Eccleſiaſticorum, Regularium obligari. Sapienter enim inſignis morum Religioſorum Magiſter Alphonſus Rodriquez *par. 2. tr. 2. c. 2.* obſeruat, vitæ Religioſæ perfectionem conſiſtere in iis ſolis, quæ a præſidibus, & Regula præcipiuntur.

179 Fateor, non eſſe laxandas habenas hominibus, vt prauis ſuis cupidinibus velificando, & obſequendo ruant in præceps; ſin ita perite illos regere poſſim, vt teneant planam ſemitam veſtigus prudentium, clarorumque virorum notatam, ac denique perueniant ad patriam, ad quam omnes tendimus, cur, obſecro, reluctantes traham per aſpera cum vitæ diſcrimine? *Immoderatus rigor diſciplinæ quos corripit, non corrigit; ſed in laqueum diaboli præcipitanter impellit*, ait appoſitè S. Iuo I.C. Phœbus, *ep. 82.*

Certè tantus eſt legum Eccleſiaſticarum ordinationumque Regularium numerus, vt ſi velimus pleraſque ſecundum rigidiorem ſenſum explanare, ſimus homines adducturi non ad emendationem, ſed ad deſperationem. Gerſon relatus *n. 133.* Cum tamen *nulla iuris ratio patiatur, vt quæ ſalubriter pro vtilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeueritatem* text. *l. 15. ff. de leg.* 180

Lege ſis Ioannem Gerſonem, loco, quem *nu. 36.* citaui, *in coroll. 12.* vbi queritur, fuiſſe iam ſuo tempore adeo multiplicatas leges Eccleſiaſticas, vix vt quis omnes egere, nedum obſeruare poſſet. Et piiſſimus Nauarrus *in Manual. c. 27. n. 50.* diu petiuit videre Pontificem, qui numerum excommunicationum minueret, ſaltem quoad forum conſcientiæ. Idemque *c. 23. nu. 55.* præmiſerat, fore conueniens, vt leges humanæ, quæ ad mortale obligarent, eſſent paucæ. 181

Denique ad illud, quod de ſcandalo Puſillorum obiicitur eodem *n. 39.* repono in primis doctrinam *ca. 2. de reg. iur. in 5.* pronuntiantis *Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur.* Addo, nec multorum eſſe hoc ſcandalum, nec illorum, qui non facilè, ſi velint, edoceri, ac percipere veritatem à nobis traditam poſſint; & ideo hæc non debet propter illos omitti, vt liquet ex doctrina S. Thom. *2. 2. q. 43. a. 7. in fin. corp.* & Gloſſa *in citatam Regulam.* 182

Atque ex his patet etiam reſponſio ad iniuſtam Michaelis Manrique querelam, qui longè maius operæ pretium feciſſet, ſi omni ingenij contentione allaboraſſet, perſuadere omnibus Iudicibus Eccleſiaſticis, & ſæcularibus, vt præ oculis ſemper habeant, atque in vſum deducant illa Iuris vtriuſque pronuntiata: *Non ex affectu carnali, ſed diſcreto iudicio iudicandum eſt.* cap. vnic. *ut Eccl. benef. ſin. dim.* Item. *Iudex potiùs concordia, quàm iudicio litem terminet.* *ca. 1. de mut. petit.* Item: *Xenia* (ſeu munera) *paſſim accipere eſt viliſſimum, omnia auariſſimum.* l. ſolent *ff. de offic. proconſ.* Item: *Omnes magiſtratus, & diuini iudices breuiter lites decidunto.* l. vnic. *Cod. de iud.* Item: *Cùm ſunt partium iura obſcura, Reo fauendum eſt potius, quàm Actori* (aut Fiſco) cap. cùm ſunt, *de reg. iur. in 6.* Item: *In iudiciis non eſt acceptio perſonarum habenda*, reg. 12. *eod.* Item: *Interpretatione legum pœnæ potiùs molliendæ, quàm aſperandæ ſunt.* leg. interpretatione *ff. de pœnis* & cap. *pœna de pœnit. diſt. 1.* Poſtremo illud Siracidæ: *In iudicando eſto pupillis miſericors, &c.* 183 184

Ex horum, ſimiliumque regularum neglectu emergunt damna publica, ac priuata; patrimoniorum profuſiones, viduarum, pupillorumque lachrimabiles oppreſſiones: mediæ, maximæ capitis diminutiones, nullum autem per ſe verum damnum ex vſu clementium ſententiarum verè, & certò probabilium; ſiquidem *nemo damnum facit, niſi qui id facit, quod facere ius non habet*, vt loquitur Paulus *l. 151. ff. de reg. iur.* 185

Cæterum in noſtris Vindiciis Theologicis, quas huic tractatui ſubiicimus, fatis *ſect. 17.* confutabuntur Michaelis Manrique iniuſtæ querelæ de Theologis. 186

Ad argumentum ex Caietano deſumptum reſpondetur, illum eſſe à peccato immunem, qui ſe, aut alium periculo peccati materialis exponit tam iuſtis de cauſis, quàm ſunt eæ, quas pro ſexta concluſione noſtra attulimus. 187

Dictis hac & priore Sectione addo, à me non doceri, eſſe à confeſſariis ſententias minùs tutas practicandas, vbi facilè, adeòque cum fructu pœnitentium ſpirituali poſſunt tutiores; id quippe repugnaret Concluſioni poſitæ, probatæ, defenſæ *n. 46. & ſeqq.* ſed tunc ſolùm, quando nequeunt commodè. Quia verò hac ætate communiter in vſum rediguntur vtilius benignæ, quam rigidæ, quæ tamen benignæ ſint indubitanter probabiles practicè, & procedendum eſt, prout exigunt tempora, *ca. fin. de tranſ.* idcirco vera eſt noſtra Principalis concluſio; nec vllo modo repugnat ſanctioni ſtatuenti, vt confeſſarij ſequantur Seniorum doctrinas; ea quippe rectè intelligitur cum limitatione expreſſa in ſimili, *Par. 8. conſt. noſtr. c. 1. lit. K.* videlicet: *Quoad eius fieri poteſt.* Videtur autem hoc æuo non poſſe a confeſſariis communiter cum tanto fructu vſurpari ſententias rigidas, quàm benignas, vt oſtenſum eſt *n. 64.* & alibi. 188

SECTIO XIII.

Refellitur penultimum argumentum ex obligatione ſequendi opinionem communem.

SVMMARIVM.

Refertur Coratius contendens, iudicem teneri ſequi ſententiam communiorem. 189.

A Coratio diſſentiunt plurimi Theologi & Iuriſtæ. 190.

Eſt falſum, quod Iudex recedens ab opinione communi litem faciat ſuam. 190. & 191.

Reſpondetur ad Leges, & Canones, quibus vtitur Coratius contra noſtram ſententiam. 192.

Opponuntur ijs alij Canones, & Leges. 193.

Exprimuntur variæ materiæ, in quibus leges, vel Doctores volunt minùs communem præferri communiori. 195. & ſeqq.

Refertur illuſtris ſententia Theodoreti. 199.

Et Imperatoris Iuſtiniani. 203.

Præferenda ſententia nitens ſubtiliore ratione. 204.

Gnome ex Seneca. 205.

Quæ opinio dici debeat communis. 206.

Probatur exemplo plerorumque Scriptorum, ſingularem opinionem poſſe præferri communi. 207.

189 PEnultimum telum, quo noſter Clypeus petitur, eſt illud, quod ſcilicet teneatur quilibet Iudex vniuerſim opinionem communem anteferre non communi; repellitur autem, & excutitur illud, dicendo in primis, pleroſque autores abſolutè aſſerentes, iudicem obligari ad ſequendam communem ſententiam, loqui tantum generatim, & non in ſpecie de communi oppoſita benignæ. Si tamen volunt, vti ſanè permulti volunt, cum Coratio ſuam doctrinam intelligi etiam in hoc caſu, tum.

190 Oppono iis 1. alios I.C. nominatos *num.* 145. itemque plurimos & Iuriſtas, & Theologos in terminis a Coratio diſſentientes, relatos ab vtroque Sanchez, Diana, Bardi, & Paſqualigo ſupra *n.* 163 quorum ſanè, aliorùmque paulò poſt indicandorum autoritas, ſicut & leges, rationéſque ſuperiùs adductæ, iudicem procedentem ex noſtræ ſententiæ norma, meritò liberabunt, metu malorum, quæ poſt alios intentat Coratius *relat. num.* 48. *Non te moueat dicentis autoritas; ſed quod dicitur attende*, monet alicubi Seneca *eam rectiùs arbitrer, in tanta re ratione, quàm autoritate ſuperari* inquit Plinius *lib.* 5. *epiſt. ad Tacit. in fine*. Equidem rotundè pronuntiat Zaſius. *l.* 2. *ff. de orig. iur.* §. *Ignorare*; nihil poſſe dici falſius, quam quod iudex recedens ab opinione communi, abſolutè litam faciat ſuam. Multò minùs tenetur de ſyndicatu, Diana p. 2. *tract.* 13. *reſ.* 3. poſt Ioannem Sanchez; ne ſcilicet vlterius progrediatur metus, quàm reperiatur delictum, text. *in l. ſancimus C. de pœnis*; atqui non delinquit per ſe loquendo, qui recedit à communi opinione, adhærens oppoſitæ verè probabili. Supra *n.* 5.

191 Accedit, quòd Marcellus in *l.* 10. *quæ* 192. *ff. de reg. iur.* edicat, eſſe tutius benigniorem interpretationem ſequi, quàm ſeueriorem; ſi tutius, an non conantur aduerſarij panicum terrorem nobis incutere, dum mulctas ac pœnas decernunt? An non potiùs eſſet puniendus iudex, qui plecteret ſectatorem noſtræ doctrinæ? Quandoquidem ea eſt longè magis conſentanea & ſacris canonibus, & Principum ſanctionibus, quàm oppoſita.

Et verò iudicem ſori externi poſſe relicta communiore ſententia verſante circa quæſtionem iuris ſectari minus communem, aſſerit atque decem diuerſis materiis applicat Diana *part.* 2. *tr.* 13. *reſ.* 3. referens pro ſe tredecim, quà Theologos, quà Iureconſultos qui proinde diſſentiunt, à Coratij iudicio paulò ſuperius repræſentato. Quin imo Aragonius *in* 1. 2. *quæſt.* 63. *n.* 4. §. *his tamen* expreſsè, & abſolutè ita ſcribit: In diſſenſione opinionum illa erit iudici ſequenda, quæ fuerit mitior, atque fauorabilior. Plura hanc in rem referemus *num.* 211. & *ſeqq.* dum Reſpondebimus ad vltimum argumentum propoſitum ſupra. *n.* 43.

192 Oppono 2. à Coratio, atque alijs ſine ſufficiente præſidio legum, ac rationum noſtram doctrinam oppugnari. Nam ad leges & canones, quos congerit Coratius, reſpondetur generatim, iis doceri partim eſſe ſtandum plurium relatione, quando quæſtio terminanda eſt per teſtes, ſicut apparet manifeſtè ex *l. fin. Cod. de fidei com.* partim à toto genere prudenter & conſultò eos agere, qui communes ſententias ſequuntur potiùs quàm ſingulares; quod qui-
193 dem nos non negamus, dum noſter hic Clypeus pro Lemmate habet ſolas ſententias clementiores, non autem alias; & neſcio an vllæ ex verè, indubitanterque probabilibus (pro quibus ſolis pugnamus) ſimul & clementioribus ſint iam ſingulares; partim ab autoribus canonum, ac legum præcipuarum, quæ pro ſtabilienda energia communis opinionis proferuntur, adduci plurium, aut pluſrimorum ſenſum duntaxat pro ratione ſuæ reſponſionis, aut reſcripti, vt clariſſimum eſt ex l. athletas. *ff. de his. qui not. infam.* l. pro hærede. *ff. de acquir. hæred.* l. quæſitum *ff. de fund. inſtruct.* & in §. 1. l. ita vulneratus. *ff. ad l. Aquil.* l. 1. *ff. de quæſt.* cap. de iudiciis 3. *quæ.* 3. Atqui etiam plurimæ leges, ac canones pro ratione ſua adferunt hanc, quòd ſcilicet ſit *humanius, aut æquius*. Diſpiciatur lex Barbarius. *ff. de offic. Prætor.* Lex: ſi fuerit. *ff. de reb. dub.* Lex: Scæuola *ff. ad Trebell.* Quænam ex his legibus, & canonibus præferendæ ſunt? An non poſteriores? Quandoquidem nulla planè lex, aut canon iubet ſtari interpretum pluralitate, multæ benignitate.

194 Ad hæc cùm in toto iure generi per ſpeciem derogetur, & id potiſſimum habeatur, quod ad ſpeciem directum eſt, vt loquitur Papinianus *l.* 80. *ff. de reg. iur.* cenſeodum eſt, his generalibus legibus derogatum eſſe per ſpeciales illas, quas in præſidium Clementium Iudicum deſcripſimus *ſect.* 4. & 5. eaſque iudice Papiniano habendas eſſe potiſſimas, adeoque potiores generalibus contrarium inſinuantibus.

195 Oppono 3. communiorem inter Theologos doctrinam, quòd iudex delinquat, pronuntiando circa materias ſpeculatiuas ex ſententia, quam putat ipſe minùs probabilem, etſi ſciat eſſe communiorem. Item illam, quòd vnius Doctoris Claſſici opinio pro matrimonio præualeat communi opinioni, quæ eſt contra matrimonium. Andr. Gaill. *lib.* 2. *obſeruat.* 94. *num.* 19 Maſcardus *de probation. conclus.* 1138. *num.* 12. Fagn. in c. Verùm de cogn. ſpirit. Aluis. de priuil. reg. ſect. 4. d. 3. poſt Felin. Hoſtienſ. Abbat. Decium, Iaſon. Zaſium, à Gaillio, Maſcardoque relatus; ac poſt Theologos apud & cum Sanchez *l.* 1. *de matr. d.* 18. *n.* 7. ſicut & pro valore teſtamenti. Barbat. *conſil.* 6. *vol.* 1. poſt Hoſtienſ. cum Iaſone, aliis, quos nominat, & ſequitur Caſillus *deciſ.* 27. *num.* 3. Item illam, quod generaliter, quando in aliquo articulo ſunt diuerſæ opiniones, tenenda ſit ea, quæ fauet religioni. Idem Gaill. *ibid.* poſt Iaſon. & Nattam; ac poteſtati Clauium, iuriſdictionique Eccleſiæ. Marta *de iuriſdict. part.* 4. *caſ.* 164. *num.* 1. poſt alios; vbi *num.* 2. ita inſuper abſolutè, & ſiccè loquitur: *Communis opinio Doctorum non eſt attendenda, quando contraria fauet piæ cauſæ*; laudatque viginti Aſſeſſores, ſeu Iure peritos pro ſua hoc pronuntiato.

196 Item illam, quòd confeſſarius teneatur ſequi opinionem probabilē pœnitentis. Diana *p.* 2. *t.* 13. *reſ.* 11. cum ipleriſq; omnibus & miniſter Sacramenti generatim illam, quæ eſt fauorabilis ſuſcipienti ſacramentum. Diana *ibid. reſ.* 17. nominans 17. DD. Item illam, quòd ſententia Rotæ Romanæ (etiam non approbata à Pontifice) præferenda ſit opinioni communi, & communiori. Aſcanius Tamburinus *de iur. Abbatiſſarum in Præfat.* poſt Cæuallos, Gratianum, & alios.

197 Nec prætereunda eſt hìc exceptio à doctrina Coratij, quàm facit Macagnanus *tr. de communi opin. cap.* 8. *n.* 1. poſt Felinum, & multos alios tam Theologica, quàm canonica, legalique ſcientia excellentes, qui ob autoritatem cap. *Capillanus de fer.* aſſerunt, ſingularem opinionem eſſe anteponendam communi, quando nititur meliore, ac ſubtiliore ratione.

198 Enim vero ſi ineamus numerum claſſicorum autorum, qui in his octo caſibus, & 4. alijs mox indicandis exiſtimant, non eſſe neceſſariò habendam rationem communis ſententiæ, deprehendemus vltra centum; & tamen id exiſtimant ducti, doctique oraculis Legiſlatorum, aut non tot, aut tam manifeſtis, ac nititur noſtra exceptio; & reſponſiones, quas hi Doctores dant ad leges, canoneſque pro ſtabilienda neceſſitate obſequendi perſuaſionibus vulgo receptis, promi ſolitos, æque nobis cōgruunt, atq; illis.

199 Ergo meritò cum Theodoreto *l.* 1. *de curand. Græc. affect.* dicit quiſque Patronus clementium explicationum: *Nulli mihi magis parendum eſſe, quàm rationi exiſtimo, quæ conſulenti mihi optima videatur:* videtur autem optima, quæ ſuadet, perſuadetque, vt mitiora ſapientum arbitria ſint nobis communiter potiora, quàm iis contraria, nobis, inquam, dum gerimus perſonam, officiùmque cognitorum, ac iudicum; & quatenus permittunt dicta *n.* 22. & *ſeqq.* itemque *n.* 46.

200 Oppono 4. illos doctores, vt Felin. Chaſſan. Euerh. & alios apud ipſummet Coratium *nu.* 17. qui aſſerunt, opinionem Archidiaconi *in Sexto* eſſe præferendam contrariæ communi; ſicuti & opinionem Gloſſæ, vt voluit apud eundem *num.* 22. idem Felinus, Decius, Purpur. Curt. Iun. Lancell. pluresq; alii, cum Maſcard. *l.*
c. n. 15. vbi idem ſenſit de Accurſio; item & opinionem Rotæ, teſti- 201
bus Imola, Barbat. Gomeſio, atque alijs apud eundem *n.* 54. Herclè ſitam præſtates IC. &, vt phraſi Vlpiani *l.* 1. *ff. de iuſt. & iur.* vtamur, Iuris Sacerdotes, ſine vlla prorſus autoritate Iuris diſcedunt in hiſce quatuor caſibus à doctrina, quā mordicus tuetur Coratius, quis prudenter ſuccenſeat iudici, ab eadem ſeſſionem facienti in caſu inſcripto noſtro Clypeo, & munito tam firmis vtriuſque

Iu-

Iuris pronuntiamus? Sanè aduerſantem nobis doctrinam non illuſtrant textus tam perſpicui ac noſtram; atqui textus clari ſunt præferendi obſcuris, *cap. erit autem lex diſt.* 4.

Oppono 5. autoritatem Rotæ Romanæ, & Cameræ Imperialis, de qua ſuprà *n.* 150.

Oppono 6. Maieſtatem ipſiuſmet Legum conditoris Iuſtiniani, qui *l.* 1. *ff. de veter. iur. enucl.* §. 6. Tribuniano; aliiſq; ab eo deligendis viris *diſertiſſimis togatis fori*, demandans prouinciam colligendi reſponſa antiquorum prudentium, & ex eis elimatis conficiendi 50. libros Digeſtorum, hoc ſanè quam ſapiens monitum reliqua inter dedit: *Sed neque ex multitudine autorum, quod melius, aut æquius eſt, iudicato cum poſſit unius forſan & deterioris ſententia, & multos & maiores aliqua in parte ſuperare*. Cenſuit igitur Imperator, præſumptionem de veritate opinionis Communis non eſſe tanti faciendam, quin liceat ab ea ſeceſſionem facere, quando unius ſententia ratione (quæ ipſius etiam legis anima eſt *cap. conſuetudo diſt.* 59.) meliore, ac ſubtiliore illam ſuperat, ſicuti traditur cap. *Caſtellanas de fer.* præſertim in materia fauorabili, cui ſingulariter eſſe deferendum toties in Pādectis edixit Nomotheta. Cuius in colligendis veterum reſponſis miniſtri, fortè legerant illam Senecæ lib. *de vita beat.* allegoriam: *Triſtiſſima quæque via & celeberrima maximè decipit: nihil ergo eſt magis præſtandum quàm ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes, non quà eundum eſt, ſed quà itur*.

Oppono 7. hanc rationem; quia ſecundum Nauarr. *in Man. c.* 27. *n.* 289. atque alios opinio, quam 8. vel 10. imo quam 7. vt operosè contendit Cotatius ipſe *lib.* 1. *tit.* 3. graues autores deligunt cum iudicio, dici debet communis; quis autem Rhadamanthus adeo ſit immitis, vt ad Siſypheum ſaxum damnet iudicem, qui trium, quatuorue æque grauium ſcriptorum clementius iudicium pro tribunali antetulit illis denis, octonis, ſeptenis? Profectò vnico hoc argumento iugulatur tam illimitatum Cotatij, Ceuallos, aliorum arbitrium de neceſſitate adhærendi placitis communioribus.

Oppono denique omnes omnino, vel ſaltem pleroſque omnes Theologos, ac ICtos editis voluminibus rerum practicarum claſſos, Vix enim vnum illorum reperies, qui non vel ſæpe, vel aliquoties adhæreat alicui opinioni iam ſingulari, iam minùs communi; quare facto ſuo, quo non minùs quàm verbis declaratur animi ſententia *l. de quibus. ff. de leg.* demonſtrant, ſe ſtare potiùs à nobis, quàm ab aduerſarijs. Et nonne omnes, vel fere omnes opiniones, quæ ſunt duntaxat probabiles, vel certè earum oppoſitæ fuerunt aliquando ſingulares? Ergo tot propemodum Theologi & I.C. cenſuerunt, poſſe prudentiſſimè proponi, defendi, in vſum redigi ſingulares ſententias, quot eiuſmodi inuexerunt in ſcholas, & fora; inuexerunt autem innumeri.

Fateor tamen cum Prateo I.C. Regularum Iuris l. 3. tit. 7. c. 2. *eſſe temerarium a communi opinione deflectere ad ſingularem ſine ratione; hoc enim nec plus probant argumenta adducta in contrarium*.

Concludamus itaque & liberè cum Imper. Iuſtiniano, ac Pontifice Honorio dicamus Iudici ſupremo, atque inferiori in prætorio, inque templo ius dicenti; *Ne ex multitudine autorum, quod melius; aut utilius eſt iudices*: ſed *in his, in quibus non inuenitur ius expreſſum, procedas ſemper in humaniorem partem declinando, &c.* iuxta limitationes hactenus indicatas. Equidem qui his duobus præceptis fuerit prudenter obſecutus, poterit cum S. Ambroſio in perſona Chriſti loquente *ſerm.* 20. *in Pſ.* 18. dicere *Ideo iudicium meum verum, quia voluntati mea non indulgeo, ſed Æquitati atque*, ſuperius videlicet in ſignificatione indicata *num.* 80. Quæ tamen æquitas non prohibet, quin potiùs ſuadet, noſque cumuliſſa, vt quo ad eius fieri commodè atque vtiliter poteſt, tuis moribus factiſque exprimas doctrinas magis, ſeu plurium calculo approbatas; etenim generatim, & per ſe loquendo verum eſt, quod Quintilianus *lib.* 8. *c.* 5. ſcripſit: *Vſu trita non ſunt reformidanda*.

SECTIO XIV.

Diſcutitur poſtrema contra noſtram generalem theſin, & Doctrinam ratio, nixa obligatione procedendi ſaltem in foro externo ſecundum opinionem probabiliorem.

SVMMARIVM.

Autores Scribentes abſolutè, iudicem teneri pronuntiare iuxta ſententiam, quam habet pro probabiliore, quomodo intelligendi. 251.
Quid? quando non pure litigantium eſt in poſſeſſione, altera non. 252.
Quid? quando neutro poſſidente fauet utrique æqualiter ius. 253.
Quid? quando eſt facti non iuris quæſtio. 254.
Quam ſententiam ſequuntur arbitri? 256.
Concluditur Societatis Doctores iniuriosè, generatim inſimulari nimiæ laxitatis. 258.

AD poſtremum argumentum, quod petebatur ex neceſſitate obligante iudicem fori externi ad ſtandum opinione, quam ipſe iudicat eſſe probabiliorem, non attendendo, vtrum ſit clementior nec ne. 251

Reſpōdeo in primis, Doctores, qui ita loquuntur, loqui de opinionibus ſpeculatiuè probabilioribus, non autem de practicè; atqui noſter Clypeus conatur illos ſolos protegere, qui, quando norunt, eſſe verè probabile, quod licitè poſſint, hanc aut illam mitiorem ſententiam ferre, eam reipſa ferunt communiùs. Deinde tametſi longè plurimi DD. agnoſcant, & iudici imponant prædictam neceſſitatem circa ſententias ſpeculatiuè probabiliores, egoque illis à toto genere, ſeu per ſe loquendo aſſentiar, eo quòd in deligendis iudicibus haberi debeat potiſſima ratio prudentiæ, ſiquidem Princeps, vel Reſpublica creantes iudicem ſperant, illum iudicaturum ſecundum animi ſui ſenſum, adeoque à parte rei iuſte, attamen non modo hanc eandem neceſſitatem negant permulti alij DD. quos refert, & ſequitur P. Franciſcus Ouiedus 1. 2. *tr.* 5. *controuerſ.* 3. itemque Diana *part.* 11. *tr.* 2. *reſ.* 60. nominans pro ſe triginta Doctores, excipientes meritò caſum, quo conſuetudo, vel ſtatutum locale præcipit ſectationem ſententiæ, quam iudicet ipſe probabiliorem: Verum etiam huic exceptioni eſt in primis iungenda alia, ſcilicet: niſi agatur de pœna infligenda; leges quippe præcipiunt, vt in pœnis accipiatur benignior interpretatio, teſtanturque, iura eſſe promptiora ad abſoluendum, quàm ad condemnandum; excipiendæ ſunt etiam cauſæ fauorabiles indicatæ à nobis *n.* 143. & generatim piæ, vtpote quibus eſſe à iudice, quoad fieri poteſt, fauendum tradunt DD. cum Marta relato ſupra *n.* 195. ſiquidem in eas conuenit illud aureum. *leg. ſunt perſonæ ff. de relig. & ſumpt. fun.* pronuntiatum; *ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit*.

Ad hæc quando duarum partium vna eſt in legitima poſſeſſione vnius rei, de qua litigatur, debet vtique Iudex in ſententia ferenda illam amplecti opinionem, quæ magis fauet poſſidenti, ſiquidem omnium tribunalium mos eſt, vt quiſque in poſſeſſione rei, quam bona detinet fide, conſeruetur, donec manifeſtè conſtet alienam eſſe. Leſſius *de iuſtit. & iur. cap.* 14. *n.* 25. aliique plures; & dum iudex ita decernit, conformat ſe noſtræ concluſioni; eſt quippe magis affine clementiæ, atque benignitati, ſe linquere quempiam in ſua poſſeſſione legitimè inita, & continuata, quam inde illum exturbare; nam fert exturbatus poſſeſſor damnum, aduerſarius lucrum; atqui benignius eſt fauere damnum patienti, quàm lucrum captanti. Rolandus à Valle *conſil.* 21 *n.* 58. *volumine* 2. 252

Inſuper ſi ſit ſermo de caſu, quo duo litigantes de re, cuius poſſeſſione nemo gaudet, tunc aut vtrique æqualiter fauet ius, aut vni magis, quàm alteri. Si æqualiter, tunc videtur agere iudex inclementer, ſi alteri totam addicat, clementer autem atquè moderatè, ſi vel diuidat æqualiter inter partes, quando res illa diuiſionem patitur, vel totam, quando indiuiſibilis eſt, transferat in vnum iniungendo huic, imponendoque onus faciendæ compenſationis. At verò ſi iudex arbitretur, leges ſcriptas aut non ſcriptas magis patrocinari Caio quàm Cneo, notam inclementiæ effugiet, ſi pronuntiet integrè pro Caio, non item ſi pro Cneo; ergo obſequetur in dubio cenſentibus, eſſe Caium integrè præferendum Cneo. 253

Poſtremò ſi obiectio petat caſum, quo opiniones non verſentur circa quæſtiones iuris, ſed facti, aget vtique inclementer iudex, ſi condemnet illum, qui meliùs probabit factum, cùm ſit vix probabile excuſari à mortali talem; ergo tranſcribendo ipſi totum ſequetur noſtrum cōmuneque iudicium Doctorum. Vt quando e. g. factam eſſe donationem, emptionem, probat vna pars melioribus teſtimoniis, ac inſtrumentis, quàm altera. 254

Quæ dixi de iudicibus non delectis, ſed conſtitutis à lege, vel Principe, eadem applicanda ſunt iudicibus delectis, ſeu arbitris, ſicut notat Ouiedus *h. c. cit. n.* 506 Quamquam quia tales videntur conformiter legi, *qualem autem ff. de recept. arbitr.* communiter ideo deligi, vt edicant id, quod ipſi vero ſimilius ſecundum ſe eſſe arbitrantur, idcirco iis non ſemper omnia conueniunt, quæ legitimis iudicibus, de quibus hoc addo, tametſi non poſſum aſſentiri aduerſarijs probabilitatis, quatenus hi damnant manifeſti, inexcuſabiliſque ſceleris indiſcriminatim illos iudices, qui inter ſententias practicè probabiles vtuntur iam his, iam illis in fauorem amicorum, in grauamen non amicorum, ſeu nulla amicitia iunctorum; attamen ſi quis iudex habeat animum ſemper pronuntiandi in fauorem amicorum, quando id facere poterit ſalua conſcientia, talem communiter loquendo verſari in magno diſcrimine ſalutis æternæ, quia affectus ille, atque animus erit in cauſa, vt ſæpe iudicet leuicula ex cauſa, ſe ſalua conſcientia poſſe ferre ſententiam, quam à parte rei nequit ſine læſione iuris, ſicut obſeruat Ouiedus *loco cit. n.* 107. poſt Thom. Sanchez eſt Salonium. 255 256

217 Longè periculoſiùs procedet, qui ex deſtinato ſemper tunc damnabit ſuos inimicos, aut æmulos, quando reperiet Doctores claſſicos ſcribentes, poſſe eos damnari; ſiquidem clarum eſt, perſæpe futurum, vt talis iudex illos ſequatur ſtudio vindictæ, odijque priuati, gaudeatque ſuppetere ſibi occaſionem nocendi eis citra ſuam infamiam, aliudque incommodum. Suppono autem in his omnibus reſponſis, eſſe ea ita intelligenda, vt nihil derogent vniuerſali Doctrinę quam n. 4. tradidimus de libertate iudici permiſſa in omnibus caſibus, in quibus ſecundum omnia principia intrinſeca & extrinſeca ſpectatis, eſt indubitanter probabile, eſſe ipſi fas, hoc, aut illo modo iudicare.

Addo quoque non importune cenſuram, quam Alexander VII. in decreto I. n. 26. tulit in iudices his verbis: *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt iudex pecuniam accipere pro ferenda in fauorem vnius præ alio.* Decreta illius Pontificis damnantia plures eiuſmodi opiniones, deſcribo ad longum in Experientijs *Tr.* 3. *Caſ.* 15. *ſect.* 1. Editionis Quintæ; ſeu Monacenſis Secundæ.

Hæc viſa ſunt ſufficere in declarationem, probationemque illius theſis, quam ſtatuimus *ſect.* 3. *n.* 58. & ex cuius defenſione ſatis liquet, verùm eſſe id, quod in Præfatione diximus, videlicet ſocietatem noſtram non iure, ſed iniuria inſimulari à Ianſeniſtis, Sinnichio, Vincentio Barone, nimiæ laxitatis, nimij ſtudij nouandi opiniones de moribus tractantes. Nam reuera ſuperiores noſtri, atque adeò ipſa Societas non approbant lenitatem, ac benignitatem, &. vt verbo, non ſenſu aduerſariorum vtar, laxitatem, niſi eo modo, quem hactenus explicauimus, probauimus, defendimus, cumque clauſulis, & reſtrictionibus, toties in decurſu, ac dedita opera inſinuatis, indicatis, expreſſis; eſto nonnulli è noſtris errore humano decepti quædam docuerint, quæ moderatores vellent, eſſe nunquam dicta, dictatàue. 218

TRA-

TRACTATVS SECVNDVS

SEV

VINDICIÆ THEOLOGICÆ

QVIBVS

ADVERSVS NONNVLLOS

IVRECONSVLTOS DEFENDVNTVR.

ET

In ſua poſſeſſione conſeruantur

THEOLOGI

Scribentes de materijs alterutro Iure comprehenſis

PRÆFATIVNCVLA.

DEſcendo in arenam, nullius dum Theologi, quod ſciam, pedibus tritam, vix vnius alteriuſue extremo veſtigiolo leuiter notatam, huius mei fuſus cauſam intelliges, Lector, in prima Sectione harum Vindiciarum, quibus docebimus, quam procul à ſcopo veritatis aberrent qui cum Michaele Maurique, atque alijs quibuſdam I.C. opinantur, & ſcribunt, Theologos omnes, aut propè omnes, eſſe vſque adeo rudes qua Ciuilium, qua etiam Canonicarum legum, regularum, axiomatum, vt occurrentibus dubijs, quorum reſolutio petenda ſit ex aliquo principio alterutrius Iuris, non cuiuſquam Theologi, ſed vnius, pluriúmue Iuriſperitorum fores neceſſariò pulſandæ ſint; quoties ſuboritur quæſtio concernens Iuſtitiæ officia, quæ quidem ſunt honeſtè viuere, alterum non lædere, ſuum cuique tribuere ff. de iuſtitia & iure, *propemodum hecatombe (ô Dij placeat) Vlpiano litare oporteat. Ne quidem vſpero farre, ne dum pingui beſtia litaſſe permultos Theologos, qui de eo materia ſecundiſſimo Numine ſcripſerunt, credes Lector, vbi hoc opuſculum euolueris.*

Pateſiet inſuper, illos magnoperè falli, & fallere, qui toti in eo deſudare videntur, Theologos, qui nulli, vt cum Caſſiodoro in præfat. lib. diuin. lection. *loquar, Profeſſo doctori legum, aut Canonum operam nauarunt, ſolere de quæſtionibus alterutro Iure comprehenſis ad-temperate loqui, & ſcribere, eorum vt auctoritas minimo loco habenda ſit; reſolutiones non niſi cum iuſta formidine deceptiones admittiquæ à foro interno, externique iudicibus, & pænitentibus ... Oſtendam quippe, atque demonſtrabo fieri poſſe, & reipſa poſterioribus iſtis ſæculis creberrimè factum eſſe, vt de illis ipſis argumentis optiſſimè, ſapientiſſimè, & quidem ſummo iure diſſeruerint, atque ſcripſerint Theologi, qui Lycea ICtorum nunquam frequentarunt, nulli Antecesſori (vt Legum Profeſſores vocat Iuſtinianus* in procemio ff.) *didactrum vllum, Minerual nullum, aut pependerunt vnquam, aut debuerunt. Ac proinde erunt huius opuſculi duæ Cardinales quæſtiones. Prima, an, & quo iure Theologi diſſerant, ac ſcribant de materijs Corporis alterutrius Iuris inſertis; Altera, an, & quanti faciendum ſit eorum de his argumentis iudicium. Reliqua ad has duas quæſtiones referuntur.*

VINDICIARVM

THEOLOGICARVM

Aduerſus nonnullos

IVRECONSVLTOS

SECTIO I.

Occaſio, ſtatus, partitio huius diſſertationis.

SVMMARIVM.

Michael Ferre Maurique identidem carpit Theologos ſcribentes de materijs, quorum tituli extant in alterutro iure. num. 1.

Quos nominatim carpit. 2.

Teſta-

Teſtatur, plures Iureconſultos eſſe eiuſdem ſecum ſententiæ. 4.
Vindiciarum nomine quid intelligatur. 6.
Diſtributio Tractatus. 7.

1 VEnit abhinc Viginti annos in meas manus Pars vtraque Reſolutarum Quæſtionum Moralium, & Vicarialium Doctoris Michaelis Ferro Manrique Iureconſulti, Hiſpani, quas dum euoluerem, præter alia doctè, ſapienterque ab eo tradita, reperi frequentes ſugillationes, atque reprehenſiones illorum Theologorum, qui cum ſcholas Iureconſultorum nunquam frequentarint, audeant tamen ſcribere de materiis illis moralibus; & practicis, quarum tituli extent in alterutro Iure.

2 Et quidem hoc nomine ſigillatim carpit Dominicum Sotum, Petrum de Ledeſma, Ioannem Malderum, Ludouicum Molinam, Thomam Sanchez, Ioannem de Salas, Leonardum Leſſium, Ferdinandum Rebellium, Valerium Reginaldum, Ferdinandum de Caſtro Palao; præcipuè verò, & acriter Antonium Dianam, per ipſius latera petens omnes Theologos Morales.

3 Præter haſce ſugillationes deprehendi hunc Doctorem eſſe huius omnino opinionis, quòd Theologi, qui *Lapides diſcipulatus in ſcholis Iuriſperitorum neglexerunt*, vt ipſe loquitur *part. 2. q. 91. n. 7.* non poſſint prædictas materias intelligere, nec de iis cum fundamento loqui, aut ſcribere. Verba eius apertè hanc in rem proferam ſuo loco.

4 Et poterant quidem hæ reprehenſiones, iudiciaque ſilentio præteriri, ſi eſſent vnius duntaxat Doctoris Manrique, vt pote qui nec poſſit Solus, nec etiam velit multum Theologis nocere. Verùm, quia teſtatur hic Doctor, tum alios plures ſui ordinis, motos fortaſſe auctoritate Aluari Pelagij I.C. *de planct. Eccl. l. 2. c. 29. verſ. Triceſimum &c.* pronuntiantis: *recurrat quilibet pro caſibus ad Iuriſperitos, non ad Theologos, quia tractant fabrilia fabri*, tum nominatim Nicolaum Garciam eadem ſecum ſentire; & forte viuunt, vt vixerunt, ICti eadem opinione imbuti, ac præterea nonnulli exiſtimant, aut certè dictitant, Theologiam vel nihil, vel omnino parum conducere ad reſoluendas quæſtiones Canonicas, & legales in foro contentioſo agitari ſolitas; ac denique quia video, quàm hæc aliena ſint à vero, quamque detrimentoſa bono publico, ſicuti deducam paulo poſt, exiſtimaui operæ pretium me facturum, ſi eiuſmodi iudicia confutarem hoc opuſculo, quod anno 1654. primam lucem vidit Friburgi Nuithonum. Erit autem illius hic or-

5 do. Sectione II. Oſtendam tum quàm periculoſa ſint horum ICtorum aſſerta, tum, quo iure ſuſceperim hanc ſcribendi prouinciam. III. & IV. Enumerabo varia puncta, quæ illi ICti de Theologis aſſerunt, ab his requirunt, in his carpunt. V. Ex illis aſſertis, requiſitis, & reprehenſionibus deducam complura Corollaria à communi, veraque perſuaſione prudentium, atque a bono publico abhorrentia, VI. Theologiæ Moralis a Iuriſprudentia differentiam, adeoque obiecta & definitiones proponam. VII. & VIII. Quæram, vtrum Theologi falcem in alienam meſſem mittant, quando vel regulas, pronuntiataque Iuris vſurpant, vel voce, aut ſcripto pertractant materias alterutro Iure comprehenſas. IX. De Theologiæ antiquitate diſſeram, atque oſtendam, quàm veteri iure de iis materiis tractent Theologi. X. Quomodo iis patrocinetur ius præſcriptionis. xi. & xii. Quæ cauſa eos adegerit, vt in ſcholis ſuis dictent, explicent libris quoque ſcriptis, tam multa, quæ videantur eſſe propria ICtis. xiii. Quæram, vtrum ad id, vt Theologi aptè, ſolidèque de prædictis materiis diſſerant voce; vel ſcripto, neceſſe ſit frequentaſſe auditoria ICtorum. xiv. Proponam, atque diſſoluam rationes, quæ ICtis, Theologorum inſtitutum impugnantibus patrocinari poſſe videntur. xv. Declarabo, quanti faciendum ſit iudicium Theologorum circa quæſtiones Iuridicas. xvi. Conſequenter inquiram, vtrùm in Epiſcopos, eorumque Vicarios Generales eligendi ſint Theologi, pro Canoniſtis. xvii. Quid cenſendum de cæteris, quæ ex ICtis contra Theologos referam Sect. III. & IV. Poſtremo demonſtrabo, ab ipſis nec ICtis non tarò manum mitti in meſſem Theologicam.

6 Porro Vindicias inſcripſi præſentem diſputationem, partim eo ſenſu, quo hoc vocabulum, teſte Cœlio Rhodigino *l. 17. c. 29. lection. antiq.* ſignificat aſſertionem; aſſero enim Theologos in poſſeſſionem, ſeu defendo in poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione iuris, diſſerendi, ſcribendique de materiis plurimis vtroque Iu-

7 re comprehenſis, dandique reſponſa, quibus merito ſtetur in foro vtroque; Partim alio ſenſu, quo multi arbitrantur, ſicuti Vindex generatim Defenſorem, non duntaxat Vltorem ſignificat per ſæpe Tullio, ita etiam nomine Vindiciarum defenſionem generatim indicari.

SECTIO II.

Quàm noxias de Theologis opiniones habeant Aduerſarij: & quo iure ſuſcepta hac ſcribendi prouincia?

SVMMARIVM.

Manriqueana opinio ſummè minuit æſtimationem Theologorum. 8.
Quodnam dicatur malum publicum? 10.
Neceſſario defenduntur Theologi. 11.
Defuncti vocantur inter miſerabiles perſonas miſerabiliores. 11.
Cur ſingulariter, & nominatim refutetur Manrique? 12.

SI omnium animis forent inſita ea, quæ I.C. a nobis impugnandi ſentiunt, dicunt, ſcribunt de Theologis pertractantibus materias vtriuſque fori, tum reuera id conſequeretur, vt nullo loco apud Iudices fori Eccleſiaſtici, aut Ciuilis, nullo apud Theologos præſentis ætatis, nullo apud Iuriſprudentiæ Profeſſores, nullo apud Aduocatos, nullo apud ipſos Confeſſarios, nullo apud quemquam Priuatum forent ea, quæ de Legibus, Iure, & Iuſtitia, Beneficijs Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, Votis, Indulgentijs ac Iubilæo, Cenſuris, ſeptem Eccleſiæ Sacramentis, atque alijs ferè omnibus materijs Iure Pontificio, vel Cæſareo, ipſoque Concilio Tridentino comprehenſis in lucem cum ſumma ſapientiſſimorum, doctiſſimorumque virorum approbatione ediderunt Doctor ipſe Angelicus, Sotus vterque, Ledeſma, Molina, Diana, & alij magni nominis, quæ ſuperius expreſſi, longèque plures alij. Arbitrantur quippe I.C. illi, ne- 8
9 minem (excepto S. Thoma, quem excipiunt ob cauſam non cauſam, vt videbimus *n.* 214.) de iis materijs rectè iudicare, pronuntiareque poſſe, qui materias legales, & Canonicas non didicerit in Scholis ICtorum, qui non habeat praxin, & experientiam fori externi, qui non conſuluerit practicos, & prudentes ICtos, ſicuti patebit ex eorum verbis in decurſu recitandis.

In quantam verò perniciem publicam cederet, ſi tantorum virorum monumenta, iudiciaque ſuſpecta haberentur, ac vili penderentur, nemo eſt qui non videat, ſiquidem id dicimus malum publicum, quod omnibus, vel pleriſque nocet. argum. *l. de pupillo § nuntiationem ff. de operis noui nunciat.* Noceret autem omnibus, vel pleriſque, ſi ab omnibus, aut pleriſque nullo loco haberentur, quæ tanti viri, de quæſtionibus indicatis conſcripſerunt. 10

Ne igitur in plurium animis cum præſenti periculo, ac diſcrimine boni communis inſideant ea, quæ prædicti I.C. omnibus perſuaſa eſſe cupiunt, neceſſum omnino videtur eſſe, eorum perſuaſionem, atque iudicium publico ſcripto refellere, tuerique autoritatem plurimorum Doctorum, de re communi, atque literaria tam præclarè meritorum, qui ſeipſos defendere vel non poſſunt, quia mortui & idcirco inter miſerabiles perſonas miſerabiliores. *cap. ſuper quibuſdam de verb. ſignificat.* vndique, ne opprimantur. Bertachinus in *verb. miſerabiles perſonæ*; vel ſe defendere nolunt, quòd fortè putent, vt de non nemine ſcio, tam improbabiles opinationes ſatis, ſuperque refutari ſilentio, & contemptu. 11

Cæterum quia ad manum non habeo quemquam, præter Manrique, qui ICtorum cauſam aduerſus Theologos quaſi conductus agat, & ipſe pro ſe nullum nominatim præter Nicolaum Garciam laudat, teſtans interim, plures alios eadem ſecum ſentire, quorum etiam animi ſenſum valde enucleatè exprimit, eam ob rem illius ſolius verbis veluti interpretis teſtis, atque approbatoris admetiar, haud abſque cauſa attributurus pluribus, pleraque ex iis, quæ in eo ſolo legi, & quidem ferè in ſola ſecunda Parte reſolutarum quæſtionum Moralium, & Vicarialium, quam proinde volo intelligi eſſe allegatam, quoties ſine expreſſione Partis citabo Quæſtionem. 12

Quamuis autem ſæpe dicturus ſim, hoc aut illud à I.C. contra Theologos aſſeri, nolo tamen vllo modo id intelligi de omnibus, cùm abſque temeritate non poſſim id velle, ſed tantùm de quibuſdam, quorum ſcilicet ex ſenſu ſcripſit D. Manrique. 13

SE-

SECTIO III.

Quid de Theologis aſſerant, quid in ijs requirant, & deſiderent Iureconſulti?

SVMMARIVM.

Aduerſarij Theologorum aſſerunt, ab his temere, ac præcipitanter probabilitatem tribui ſententiis repugnantibus rectæ rationi. 14. & ſeqq.

Item, eos ſine fundamento loqui ſolere in materia Iuris. 18.

Nec eſſe mirum, quòd labantur toties in materia Iuris. 19.

Et quidquid de materijs Iuris Canonici ſcribunt, delibare à Iuris regularis. 20.

Nec etiam doctiſſimos è Theologis eſſe præferendos Iureconſultis in materia iuſtitia exequenda. 21.

Et quæ ſcribunt de immunitate Eccleſiaſtica, omnia petere ex Iure Canonico, & Ciuili. 22.

Imo eoſdem corrigi à Iuris peritis in ipſismet materijs Theologicis. 23.

Atque conari ſuffocare iuris prudentiam. 24.

Docereque, & introducere fraudes. 25.

Nec ferè vllum eorum eſſe in Iure verſatum. 26.

Requirunt autem Iureconſulti à Theologis, vt vel hi ſuperſedeant tractatione materiarum Iuridicarum, vel adeant priùs publicas ſcholas Iuriſtarum. 29. & ſeqq.

Item, vt conſulti priuatim de hiſce materiis, antequam reſpondeant conſulant Iuriſperitum practicum. 35.

Et generatim in quibuſcunque materijs moralibus pulſent fores Iureconſultorum. 50.

ASſerunt de Theologis, I. eos temere, ac præcipitanter pronuntiare, aliquas ſententias eſſe probabiles, quæ tamen ſint rectæ rationi, & publico bono contrariæ. Nam poſtquam Manrrique argumento non pluſquàm probabili refutauit *q.* 41. opinionem Dianæ *part.* 5. *tr.* 2. *miſcell. reſol.* 30. poſt Sanchez, Suarez, Zerolam, Mirandam, Barboſam & alios plures, etiam Iuriſperitiores rati, bulla Gregorij xiii. excommunicante illos, qui prætextu licentiæ ingrediuntur monaſteria Monialium, non comprehendi eos, qui illa ingrediuntur, non prætexendo talem licentiam, eſto ingrediantur ſine licentia, & ob malum finem, infert *n.* 9. hæc verba (Ex hac oſtenſa veritate poſſumus increpare Dianam, & alios, quod ſtatim opinionem componunt, qua lex, præceptum & obligatio iuſtitiæ, ſeu conſcientiæ relaxatur, vt nihil ſit certum, nihil ſecurum) Et paucis interiectis ſubdit: (Expertus ego ſum, quanta mala inuexerint in republica Chriſtiana, & obſtacula Prælatorum tot opiniones, quibus ferè nulla lex poterit in conſcientia obligare.)

18 Aſſerunt de Theologis II. eos in materia Iuris ſolere ſine fundamento loqui. Nam *q.* 91. *n.* 7. ſic loquitur idem Doctor: (Rectè Nicolaus Garcia de Beneficijs *p.* 4. *c.* 2. *n.* 35. ſcripſit, quòd Theologi in materia Iuris loquantur, vt ſolet, *ſine fundamento* quæ verba repetit *q.* 98. *q.* 103. & *q.* 121. *nu.* 9.) Vide quæ referam *nu.* 45.

19 Aſſerunt de Theologis iii. non eſſe mirum, quòd in materijs Iuris labantur. Hoc autem toties nominatim *q.* 81. *a.* 8. *q.* 83. *n.* 4. *q.* 84. *a.* 6. *q.* 85. *n.* 9 & alibi repetit, & ingerit Manrrique, vt facilè appareat, eum, eiuſque Aſſeclas iudicare, quod Theologi parùm, aut nihil ſolidè intelligant in Iure ſeu Ciuili, ſeu etiam Canonico, ſed ad vtrumque adferant veſpertilionum oculos.

20 Aſſerunt de Theologis IV. quidquid Theologus de materiis Canonicis ſcribit, à Iuris regulis, & DD. delibare. Ita Manrrique *q.* 102. *a.* 5. *q.* 121. *n.* 7. *Quidquid ii,* (doctiſſimi Theologi) *ſcribunt de Iure & Iuſtitia, à qua conſcientia delicta inducantur, hoc omne à ſarie* (Canonici aut Ciuilis) *& iuſtitia regulis delibant, & ita ſuos libros ſub illo titulo de iuſtitia & iure componunt.*

21 Aſſerunt Garcia aliique plures de Theologis V. illos quantumuis doctiſſimos, non eſſe in rebus moralibus vtriuſque fori, in quibus de iuſtitia, & iure agitur, præferendos I.C. *cit. a.* 7.

22 Aſſerit de Theologis Manrrique VI. illos nihil poſſe de immunitate Eccleſiaſtica, & Eccleſiarum in medium proferre, niſi deſumant ex Iure Canonico, vel Ciuili, ſic enim ait *q.* 121. *num.* 7. Materia de immunitate Eccleſiaſtica, & Eccleſiarum eſt purè Canonica, & Legalis, & in illa ſine Canone, & ſine lege vnum pedem non poteſt ambulare Theologus; & ſi ambulat, in terra aliena ambulat, & procedit.]

23 Aſſerit Manrrique de Theologis vii. illos in ipſis materiis Theologicis a ſe Iuriſperito conuinci de falſitate, & argumentandi inſcitia. Verba eius lege *q.* 46. 75. 81. 82. 85. 109. 113. 114.

Aſſerit de Theologis iix. & typis edit *q.* 121. *n.* 8. hæc verba: (Summiſtæ & Theologi huius temporis Iuris prudentiam ſuffocare conantur, dum in illa, & materijs eius, ſe tanquam patres, & Magiſtri interponunt, librorum ſummas, & multitudinem imprimendo.) 24

Aſſerit de Theologis ix. quòd introducant, imò probent & ſuadeant fraudes in foro conſcientiæ. Ita pronuntiat *q.* 107. de Leſſio Diana & alijs Theologis dicentibus, illum haud delinquere aduerſus iuſtitiam, qui pretioſiſſimas gemmas perquam vili, currente tamen pretio loci, emit ab eiuſdem loci gemmariis, ignorantibus illarum gemmarum valorem, atque æſtimationem maiorem, alibi communem. 25

Aſſerit de Theologis x. & ſcribit *q.* 109. *a.* 8. (Hic eſt defectus Summarum aliquorum Modernorum, quòd ferè nullus eſt in iure verſatus, & in rebus moralibus, quæ ab illo iure dependet, minus iuridicè, & ſolidè pedes ponunt; & Summas tot, & tantas componunt, vt ſummam, ac numerum quaſi non habeant.) 26

Aſſerit de Theologis xi. eos, qui aliquam materiam fori externi pertractant, velle per ſaltum fieri Doctores Iuris. Verba referam *n.* 30. 27

Aſſerit de Theologis xii. & nominatim de Molina, Azorio, Leſſio, Reginaldo, Rebello, Diana, Beia, Salas, quod non comprehenderint illas de iuſtitia quæſtiones, de quibus ipſe differit *q.* 87. 88. 89. & 90. quas tamen qui non comprehendit, è duro robore exciſum eſſe neceſſe eſt. 28

Alia, quæ de Theologis non ſine ſugillatione aſſerit, referam, dùm referam, quænam in ijs requirat, & carpat ipſe cum ſuis.

Requirunt verò à Theologis I. vt vel omittant tractationem materiarum in Corpore Iuris Canonici, Ciuiliſue contentarum, vel adeant publica Gymnaſia Iuriſconſultorum. Hinc Doctoris Manrrique lamentum *q.* 93. *na.* 7. Pœnitet, quod Diana *part.* 1. *tr.* 8. *reſ.* 52. (ſecutus Molinam & Reginaldum, quos nominat ipſe Manrrique, & quos ſequuntur alij plures cum Trullenck in Decalog. *tom.* 2. *l.* 7. *c.* 20. *dub.* 2. *n.* 10.] in praxi conſuluerit, mercem aliquam in bonitate notabiliter excellentem poſſe vltra taxam vendi (Tractant fabrilia fabri non enim rationabile eſt, quod non expertus, nec in Iuriſprudentia educatus, nec in ipſius Gymnaſijs diſcipulus factus, & lapides diſcipulatus neglexit, velit per ſeipſum Magiſterij culmen per ſaltum attingere, ſine Theorica, & ſine practica. Igitur per oſtium (. Scholæ Iuridicæ] intrare oportet in ouile ouium] Similiter *q.* 121. *n.* 8. in Dianam, & per Dianam in alios Theol. inuehitur his verbis: (Vnde acriter de illo opprobrio (quod ſcil. Diana *part.* 1. *tr.* 1. *reſ.* 3. miretur, in illa quæſtione, an delinquens prope Eccleſiam ſub ſpe confugiendi ad eam, gaudeat eius immunitate? Gambacurtam relinquere Theol. doctiſſimos, & ſequi veſtigia I.C.) Dianam reprehendo, eò maximè quòd ante Religionis ingreſſum Iuriſperitus non fuerit.) Eſt quidem in exemplari: *Iuriſperitus fuerit*, ſed eſſe errorem typi patet ex ſententia de neglectis lapidibus diſcipulatus Iuridici, deſcripta paulo antè. 29 30 31 32

Eodem ſenſu de Theol. materias Canonicas, aut Ciuiles explicantibus profert hoc ſuum, aliorumq; plurium I.C. iudicium: *quos dum I.C. videmus, intra nos dicimus: vnde ergo iſti literas Canonicas, & Legales ſciunt, cum in ſcolis non didicerint? Quid ergo mirum quod loquantur, vt ſolent, ſine fundamento? cit. q.* 121. *n.* 9. 33

Requirunt à Theol. II. vt quando ipſis intra vel extra confeſſionem proponitur caſus ad materiam reſtitutionis, cenſurarum, vel mutui pertinens, priuſquam eum reſoluant, conſulant aliquem Iuriſperitum, & quidem practicum. Hinc quia Diana *part.* 1. *tr.* 3. *miſc. reſ.* 2. poſt Leſſium, Filliucium, Cenedum docet, eſſe probabile, pœnitentem, qui dedit Confeſſario, vt reſtitueret vero Domino, ſatisfeciſſe integrè ſuæ obligationi reſtituendi, eſto Confeſſarius illi Domino non tradiderit id, quod à prædicto pœnitente acceperat, idcirco eundem Dianam decorat hoc elogio *q.* 73. *a.* 10. *Diana non bene ſtuduit ſuam ſententiam; ſtuduiſſet autem ſi illam cum Iuriſperitis practicis, & Sapientibus communem effeciſſet.* Et *q.* 86. poſtquam contra Dianam, Rebellum, & Bonacinam ipſum, qui fuit Iuris vtriuſq; Doctor eruditiſſimus docuit, ſi quis ſciat valorem monetæ breui diminuendum, non poſſe illam alicui mutuare cum pacto, vt eam ſibi reſtituat iuxta valorem, quem dicta pecunia habebit tempore, quo reſtituendum erit mutuum, concludit *n.* 13. (Reſtat itaque ex hac quæſtione quomodo Iuriſperitus practicus, & expertus ad illam ſit conſulendus.) Et *q.* 84. tradit, illam quæſtionem, an ſcilicet excommunicatio ferenda obliget ad mortale? eſſe purè Canonicam, & ad ipſius intelligentiam requiri praxin, & experientiam fori externi; eo quòd ex illa iudicium conſcientiæ deſumendum ſit. *Vnde non mirum, quod non expertus, nec Iuriſperitus fallatur.* 34 35 36 37 38

Inſuper *q.* 121. pronuntiat, Dianam debuiſſe cum Iuriſperitis practicis: & doctis conferre, priuſquam poſt Prignanum reſolueret, 39

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

veret, & doceret, ad nullam reſtitutionem teneri illum teſtem, qui falſum teſtimonium dixit, poſtquam reus innocens iam erat ſatis ſuperque conuictus alijs falſis teſtimonijs.

40 Requirit à Theol. III. generatim, vt in quibuſcumq; occurrentibus dubijs rerum moralium pulſent fores Iuriſconſultorum. Hinc *q. 91. num.* 7. hoc generale iudicium depromit: (Theologi debent ſe conformare Iuris regulis in caſibus conſcientiæ rerum moralium, quarum Iuriſprudentia & mater & parens eſt, ideo ad
41 eos iuridicè (etiam in foro interno (reſpondendos, Iuriſperitus aptior conſulendus eſt,) Puto autem eum non loqui de omnibus omnino dubijs moralibus; quis enim hoc cogitet de eiuſmodi Doctore? ſed de omnibus & ſolis, quę ratione obiecti poſſent in forum contentioſum deduci.

SECTIO IV.

Quid in Theologis carpant Iuriſconſulti?

SVMMARIVM.

Carpit Manrique, in Theologis, quod diſputent de caſibus ſpectantibus ad Simoniam. 43.
Et de Clerico negotiante per ſe. 45.
Et de dante mutuum ad biennium cum pacto, vt pro obligatione non repetendi priùs detur aliquid. 46.
Et de alio quodam caſu vſura. 48.
Et de Clerico conſtituto in ſacris negotiante per alium. 50.
Et de ſubditis ſuſpendentibus obſeruationem nouæ legis, donec legiſlator informetur. 53.
Et de Religioſo diſſipante pecunias, quas habuit cum permiſſu ſuperioris. 55.
Cenſet Manrique, Theologos ignorare illud iuris principium: A diuerſis non valet illatio. 57.
Et reprehendit Theologos diſputantes de culpa, qua tenetur depoſitarius in foro conſcientia. 60.
Atque definientes, an excommunicatio ferenda obliget ad mortale? 64.

42 CArpunt in Theologis I. omnia illa, quæ ſeu verè, ſeu falsò aſſerit Manrique ab iis factitari, ſicuti retuli ſect. præced. *n.* 24. & ſeqq.
Carpunt in Theologis II. quòd non faciant, quæ ipſi ab iis re-
43 quirunt locis ſect. præced. *n.* 39. & ſeq. relatis.
Carpit in Theologis III. Manrique, quòd diſputent de caſibus ad ſimoniam ſpectantibus. Vnde *q.* 74. de Diana *part. 1. tr. 2. miſcell. reſ.* 27. poſt Gabriel. Caiet. Sotum, Valentiam, Tannerū docentes, eſſe probabile, quòd quo caſu licet temporale pro ſpiri-
44 tuali ſine Simonia accipere, liceat quoque de eo paciſci, pronuntiat *n.* 6. (Quia hæc quæſtio mihi parum digeſta viſa fuit, ideo indigeſtum eius his lineis coctum reddere propoſui. Iuſtum ergo eſſet, quòd Theologi has materias Iuriſperitis relinquerent, *ne ab ipſis, vt nunc, iuſtè carperentur.*)
45 Carpit idem Manrique in Theologis IV. quòd ij ferant ſententiā de illa quæſtione. An qui habet beneficium Eccleſiaſticum, ſed nō eſt ordinatus in ſacris, poſſit per ſe negotiari? Quare de Molina, & alijs Theologis ad ipſius guſtum non reſpondentibus fert ſuam ſolennem, probroſamque cenſuram (Conſtat in his quæſtionibus verum eſſe dictum Nicolai Garciæ, quòd Theologi in materia iuris loquuntur, vt ſolent, *ſine fundamento.*)
46 Carpit in Theologis V. quòd reſoluant illud dubium: An qui mutuas pecunias dat ad biennium, poſſit aliquid petere pro obligatione non repetendi priùs eas pecunias; de quo dubio cum Molina, Leſſio, Laymanno, Salas, Turriano, P. Ledeſma & alijs Theo-
47 logis agit Diana *part. 1. tr. 8. ſeu de contr. reſ.* 48. & occaſione huius ait *q. 91. n. 7.* ipſe Manrique (video namque Theologos materias Canonicas, & legales diſputare, & libris amplis imprimere, quaſi Iuriſperiti; ideo quia manum in meſſem alienam mittunt, multa docent emendanda. Sed non video Iuriſperitos materias Theologicas diſputare, ideo ab illo defectu (docendi emendanda) liberantur; fabri igitur fabrilia tractent. *Vnde Nicolaus Garcia rectè ſcripſit, quod Theologi in materia iuris loquuntur, vt ſolent, ſine fundamento.*)
48 Carpit Theologos VI. quòd illam controuerſiam dirimant, de qua Diana *cit. tr. 8. reſ.* 63. P. Nauarro, Bonacina, Leſſios, Salas, Malderus, Aragonius, & alij Theologi, an videlicet, ſi debeam tibi 100. aureos ſoluendos intra annum, committam vſuram dando iam ſtatim dimidium, cum pacto, vt per biennium ex-
49 ſpectes alterum dimidium. Ideoque occaſione huius controuerſiæ ita ſcribit *q. 98. n. 10. Theol. intra ſuos limites ſacra & ſublimis Theologia toto pectore veneramur, illis in dictis limitibus primos accubitus deferendo, ſicut extra illos limites in materia iuris, & rebus moralibus vtriuſque fori eoſdem primos accubitus Iuriſperitis offerimus, & praſtamus;* Et paulò poſt docet, quòd ſi Theologi aliquam quæſtionem Iuris diſcutiant, alienum lumen vſurpent.
Carpit Molinam, Malderum, Leſſium, Medinam, Rebellum, 50
Dianam *p. 1. tr. 8. reſ.* 72. & alios Theol. VII. quòd typis mandent ſuum iudicium de illa lite: An clericus in ſacris conſtitutus poſſit negotiari per alium? Quare *q. 102. n. 5.* non poteſt facere, quin Theologis dicam hiſce verbis dicat: (Cùm hæc quæſtio purè Canonica, & ex regulis Canonicis inferenda ſit obligatio, quoad peccatum in foro conſcientiæ, cur Theolog. in illam manum mittit? Si Iuriſperitus aliquam quæſtionem de Trinitate ſeu Incarna-
tione, &c. diſputaret, nonne repulſam mereretur accipere? Er- 51
go etiam ipſam Theologum mereri dicendum eſt, nam ipſe quidquid de iſtis materiis ſcribit, à noſtris regulis & DD. delibat. Idem ergo delibare poterat de regulis, & DD. Theologicis, cùm ergo hoc non agat, ſed ſuis Magiſtris relinquat, hoc ipſum agere,
& relinquere debuerunt Theologi DD. cum ſcriptum ſit: *tractent* 52
fabrilia fabri) Applicat autem hoc ſuum ſolenne epiphonema ſingulariter Tabienæ, Molinæ, Leſſio, aliiſq; erudituſſimis Theologis.
Carpit in Theol. VIII. quòd ventilent illam quæſtionem, de qua 53
poſt Vaſq. Suarez. Salas, Malderum, Lorcam, Crucium, & alios Diana *p. 1. tr. 10. reſ. 6.* An nimirum liceat ſuper aliqua lege recens promulgata ſupplicatione porrigere, & interea ſuſpendere obſeruatione illius legis; & cum ſententiam Dianæ refutaſſet *q.* 128.
ſic concludit *n.* 12. (Manet igitur hæc quæſtio ſalubriter explica- 54
ta ab vno Iuriſperitorū, quorum propria hæc eſt materia, non autem Theol. qui mutuatas Iuris regulas aſſumunt. Quis ergo mutuatarius in ſe mutuata mutuante potior erit? nam hic dat, ille accipit, *hic gratificat*, & actionem habet, ille gratificatur, & poſſeſſione reſtitutionis & Solutionis inuitus ſuffert.)
Carpit Theol. IX. indirectè, quòd expediant illum caſum: An 55
Religioſus, qui ex licentia Superioris poteſt liberè de aliquibus pecuniis diſponere, peccet contra votum paupertatis, eas inſumendo in ludos illicitos, aut turpes actiones, & an qui eas accipiunt ab illo, teneantur reſtituere? quo de caſu præter Molinam, Leſſium, Sanchez & alios apud P. Dicaſtillo *de iuſtit. & iur. l. 2. tr. 18. dub. 6.* tractat ipſe Dicaſtillo, & Diana *p. 3. tr. 2. reſ.* 98. Hinc occaſione illius dubij, a Villalobos ad genium Manriqueanum non
reſoluti, prorumpit in acrem ædepol cenſuram illam: *Hic eſt defe-* 56
ctus Summarum aliquarum modernorum, quòd ferè nullus eſt in iure verſatus. Et præmiſerat immediatè ante; *Villalobos, ſi Iuriſperitus*
fuiſſet, magis iuridicè locutus fuiſſet (Cauſa verò cur de Villalobos 57
ferat hanc ſententiam, eſt, quia putat fuiſſe à Villalobos ignoratum illud Iuris pronunciatum; *A diuerſis non fit illatio*, cùm tamen illud principium in re ipſa norint Philoſophiæ, nedum Theologiæ Tirones; & fuerit lippis ipſis, tonſoribuſque notum ante Iuſtiniani, Vlpiani, adde Platonis, adde Draconis ortum, cùm ſit principium lumine naturæ notum. Omnes enim ſciunt, abſur-
dam eſſe hanc conſequentiam: Quidam Iuriſconſulti exiſtimant, 58
Theologos eſſe ita hebetes, vt iuris principia ipſo lumine naturæ nota nō intelligant, niſi lapides diſcipulatus ponant in ſcholis Iuriſconſultorum; ergo etiam Theologi idipſum exiſtimant. Vel: ergo Theologi opinantur, Iuriſconſultos eſſe ita rudes, vt niſi in ſcholis Theologicis ſcamna triuerint, nequeant intelligere illud Theologiæ principium. *Deus eſt ſuper omnia diligendus: Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris.*
Carpit Theologos X. quòd non erubeſcant ſine lege loqui *q.* 109, 59
num. 8. & *q.* 104. *n.* 2. *q.* 80. Item, quod non erubeſcant in materiis alterutrius Iuris loqui non citando vllum Iuriſconſultū, ſed citando ſolummodo modernos Theologos *cit. n. 8. & cit. n.* 2.
Carpit Theologos XI. quòd diſputent, de qua culpa in foro cō- 60
ſcientiæ teneatur depoſitarius. *Aduerte*, inquit ipſe, *q. 194. num. 2. quòd Dianu nullum textum, nec Doctorem ex noſtris* (I.C.) *recitauerit, cùm ipſi ſint Magiſtri, & videndi in hac materia, non verò*
Theologi. Et tamen Diana eam quæſtionem tractans *p. 1. tr. 8. reſ.* 61
74. nominat Sotum, Molinam, Leſſium, Rebellum, Azorium aliosque Theologos Iuris ſcientiſſimos. Atque inſuper reſolutio, quam dat Diana, & Theologi ab eo laudati, pendet à lumine naturæ, ita vt antequam vel Codex, vel Digeſtum vetus, aut nouum, vel leges XII. Tabularū, vel longè magis Decretalis *Cap. bona fides de depoſito* conderentur, omnes Sapientes ſciuerint, quando depoſitarius accipit mercedem pro conſeruatione depoſiti, teneri in vtroque foro maiorem diligentiam illi conſeruando impendere, quàm ſi gratis cuſtodiret, ſeu aſſeruaret illud depoſitum.
Similiter vt iam monui ſuprà *n.* 53. ægre fert à Molina, Leſſio, 62
atque aliis diſputari, an in ſacris conſtitutus poſſit negotiari per alium? & non poſſe negotiari probat ipſe contra hos DD. hoc ſolo argumento, quòd vbi eſt eadem ratio, legis extendatur diſpo-
ſitio. Quaſi verò hoc non tam Iuris, quàm Iuriſtarum effatum 63
ignoret quiſquam, etiam infimi ſubſelli Theologus? Et non æquè

beoe,

ene, aut forte melius, ac vllus Iuriſconſultus illud explicarit Theologorum vnus, ſcilicet Suarez *l. 6. de leg. c. 3. per totum*.

Carpit Theologos xii. quòd differant de illa quæſtione: An excommunicatio ferenda obliget ad mortale. Verba retuli ſupra *num.* 38. Et generatim eoſdem carpit, quòd nimis multos libros de rebus moralibus componant. Reprehenſionem vide ſuprà *num.* 16.

SECTIO V.

Colliguntur ex aſſertis aduerſariorum Corollaria aliena à vero.

SVMMARIVM.

Sequitur ex dictis Manriqueanis, Theologos mittere illicitè falcem in meſſem Iuridicam, quando explicant more ubique probato plurimas materias indicatas. n. 65. & ſeqq. ad 72.

Enumerantur materiæ, eæque pauciſſimæ, quas ſecundum aduerſarios ſolas licitè explicant Theologi. 73.

Ex eorundem opinione infertur, nullo loco habenda Theologorum reſponſa ſuper plurimis quæſtionibus quotidianis. 75.

Et Canoniſtas neceſſariò præferendos Theologis in promotione ad Epiſcopatum. 77.

Et Theologos ſemper periculoſè uti Regulis Iuris. 78.

Confeſſarios quoque debere in pleriſque dubiis recurrere ad viuos Iuriſconſultos. 79.

Ac regulas quas Societas Ieſu præſcribit profeſſoribus Theologiæ moralis eſſe mutandas. 81.

Ex ijs, quæ Garciam, Manrique, & eorum aſſeclas ſentire perſpeximus, deduco nonnulla Theologis probroſa, bono communi aduerſantia, iudicio Sapientiſſimorum quorumque repugnantia Corollaria.

Sequitur enim ex dictis illorum Doctorum I. Theologos in meſſem alienam inuolare, ſi reſoluant aliquam quæſtionem vel de vſura. Suprà *n.* 46. vel de ſimonia. Supra *n.* 43. vel de negotiatione Clericis interdicta Suprà *n.* 50. vel de cenſuris Suprà *n.* 38. vel de legibus. Supra *nn.* 53. vel de immunitate Eccleſiaſtica. Suprà *n.* 22.

Sequitur itidem ex dictis eorundem ii. Theologos extra rhombum ſaltare, ſi quamcunque quæſtionem, ad materiam Iuſtitiæ ſpectantem expediant. Patet ex apertis verbis *n.* 40. deſcriptis.

Sequitur præterea ex iiſdem dictis Iuriſconſultorum iii. Theologos illos eſſe peculatus reos, qui quamcumq; materiam in Corpore Iuris Ciuilis, vel Canonici contentam, ſi quidem ea reſpiciat obiectum fori externi, explicant ex inſtituto. Patet ex verbis illis, quibus dicunt tum 1. eos, qui aliquam materiam fori externi pertractant, velle per ſaltum fieri Doctores Iuris. Suprà *num.* 30. Tum 2. non poſſe Theologos ſcire literas Canonicas, & Ciuiles, cùm eas non didicerint in Iuriſtarum ſcholis. Suprà *num.* 33. Tum 3. Theologos debere ſe in caſibus conſcientiæ rerum moralium conformare Iuris regulis, quarum Iuriſprudentia parens, & magiſter ſit. Supra *n.* 40. Tum 4. videre ſe, quòd Theologi materias legales, & Canonicas diſputent, & libris amplis imprimant, & quia (hoc faciendo) manum in alienam meſſem mittunt, multa doceant emendanda. Suprà *n.* 47. Tum 5. in omni materia Iuris, & morali vtriuſque fori primos accubitus deberi Iuriſconſultis, eſſeque merè vſurpatum officium, ſi Theologi dubia aliqua alterutrius Iuris reſoluant. Suprà *n.* 49. Tum 6. non eſſe mirum, quòd Theologi in materiis Iuris (vtpote alienis ab ipſorum foro) errent. Suprà *n.* 18. Tum 7. eos in materia Iuris ſolere loqui ſine fundamento, Suprà *n.* 18. Intelligit autem Manrique in omnibus locis allegatis, deſignatque omnes omnino Theologos (excepto S. Thoma, quem excepit ob rationem non veram, vt videbimus *n.* 214.) qui non frequentauerunt ſcholas publicas Iuriſconſultorum vt patet vel ex verbis relatis, *n.* 29. aut qui ſaltem non conſuluerunt viuos Iuriſperitos. Suprà *n.* 34.

Sequitur hinc vlterius ex dictis aduerſariorum iv. à Theologis iniquè occupari officium Iuriſconſultorum, ſi vel in ſcholis ſuis dictent, vel libris impreſſis excudant dubia de legibus, priuilegijs diſpenſatione, hæreſi, poſſeſſione, præſcriptione, dominio, furto, homicidio, adulterio, detractione, contractibus, teſtamentis, iudiciis, bello, rixa, duello, Horis Canonicis, beneficiis Eccleſiaſticis, Decimis, iuramento, periurio, voto, ſtatu religioſo, obſeruatione feſtorum, & ieiuniorum, blaſphemia, hæreſi, ſacrilegiis, veneficiis, idololatria, ſimonia, libertate, & Immunitate perſonarum, aut rerum Eccleſiaſticarum, atque adeo de præceptis Decalogi, præceptis Eccleſiæ, peccatis capitalibus, luxuriæ, iræ, & ferè gulæ. Item de Sacramentorum formæ, materia, miniſtri, & ſuſcipientis conditionibus, ſeu requiſitis; de patrinis Baptiſmi, & Confirmationis; de Confeſſione annua, Communione Paſchali, caſuum reſeruatione, Confeſſarii approbatione, & iuriſdictione; ſigillo Confeſſionis; pœnitentia, Sacrificii loco, tempore, cæremoniis, paramentis; ieiunio Communioni præmittendo; Rubricis Miſſalis, ac Breuiarii, Ordinandorum, Ordinantium, Ordinationumque qualitatibus, ac horum circumſtantiis; ſponſalibus, & horum circumſtantiis, ac conditionibus; Matrimonij impedimentis dirimentibus, vel impedientibus, effectu, indiſſolubilitate, diuortio; Cenſuris, irregularitate, Indulgentijs, Iubilæo, & ſexcentis alijs particularibus. Ratio huius Corollarii eſt, quia Theologi, Iudicibus aduerſariis, tunc occupant officium Iuriſconſultorum, atq; in meſſem alienam immittunt falcem, quando pertractant dubia vtriuſq; fori, ſeu materiarum Canonicarum, & legalium. Suprà *n.* 47. & 50. Atqui dubia de iam expreſſis materiis, ſunt dubia vtriuſque fori, ſcilicet conſcientiæ, & externi; quia Iudex Eccleſiaſticus, aut ſæcularis punire poteſt illos, qui circa haſce materias delinquunt, vtpote qui delinquant contra leges Canonicas, aut Ciuiles; Canonicas, inquam, ſiue quæ in Corpore Iuris Canonici, ſiue quæ in ſacris Conciliis, & bullis extrauagantibus Pontificum, Cardinaliumque declarationibus continentur; hæc enim omnia legum Canonicarum nomine veniunt, & intelligi vult Manrique. 70

Sequitur autem, & ſubinfertur ex hoc ipſo Corollario V. Theologos extra orbitam euagari, ſi vel ſuis auditoribus in ſcholis dictent, vel prælo committant quæſtiones etiam de internis actibus, in obiecta priore Corollario expreſſa tendentibus. Ratio eſt, quia actus interior ſpecificatur ab exteriore S. Th. 1. 2. q. 1. a. 3. ad 3. Ergo cum ſit lege Manliana vetitum Theologis, ne attingant actus exteriores, tendentes in prædicta obiecta, ſimiliter iis vetitum eſt, ne attingant actus interiores circa talia obiecta occupatos; re enim vera non poſſunt actus interiores intelligi, aut explicari, niſi per exteriores: vtpote à quibus, vt dixi, ſpecificantur. Quare ex his duobus Corollariis. 71 72

Sequitur, & ſubinfertur VI. Theologos in Iuriſtarum officium inuolare, ſi in ſuis ſcholis, aut libris differant, ac diſputent de aliis materijs practicis, quàm de conſcientia, peccatis in genere, non deſcendendo ad illa, quæ verſantur circa materias enumeratas Corollario IV. Spe & deſperatione; charitate Dei, & proximi; ſcandalo, imprudentia, quibuſdam actibus oppoſitis fortitudini, aut temperantiæ; ſuperbia, inuidia, acedia; merè interna, inſenſibilique diſpoſitione neceſſaria ad Sacramentorum ſuſceptionem, adminiſtrationemque; conditionibus orationis arbitrariæ. 73

Sequitur quoque ex dictis, omnes omnium ætatum Theologos (excepto ſolo S. Thoma) fuiſſe, eſſe, fore ingenio tam pingui, vt quamuis ſtudioſiſſimè legant, expendantque tum omnes Inſtitutiones, ac Paratitla Iuris vtriuſque, tum ipſum vtrumque Ius, tum clariſſimos, & facillimos Iuriſconſultorum commentarios, haud tamen poſſe quidquam ſolidi in alterutro Iure proficere: nam Manrique requirit ab ingenioſiſſimo Diana, & conſequenter ab omnibus, vt non negligant lapides diſcipulatus in ſcholis Iuridicis, & vt conſulant viuos Iuriſconſultos. 74

Sequitur inſuper ex dictis aduerſariorum VII. autoritatem, & reſponſa Theologorum circa materias Corollario IV. enumeratas, parui eſſe facienda, nec ſatis prouidè agere, qui ijs acquieſcunt. Ratio huius pernicioſiſſimi corollarij eſt aperta; illorum enim reſponſis improuidè, atq; inconſultò acquieſcitur, circa eas materias qui & ſolent ſine fundamento de ijs materijs loqui, & eas tam malè comprehendunt, aut potius non comprehendunt, vt nemo mirari debeant, ſi circa eas errent; Sicuti enim ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus *cap. ſemper malus de reg. iur. in 6.* ita qui ſolet circa aliquam materiam errare, ideo quòd eam non comprehendat, ſemper præſumitur errare; Atqui Theologi omnes ſolent ſine fundamento loqui, de prædictis materiis, teſte Garcia, & Manrique *n.* 17. eaſque non comprehendunt teſte eodem *num.* 18. imò nec comprehendere aut intelligere poſſunt teſte eodem *n.* 39. 75 76

Sequitur proinde viii. in Epiſcopos, & eorum Vicarios eligi debere neceſſariò Canoniſtas, eò quòd Epiſcopi, eorumq; Vicarij debeant finire tot lites de materiis Iuri Pontificio inſertis; quas materias nemo intelligere, adeoque nemo pro tribunali explicare queat, niſi ſcamna ſcholarum Canonicarum diu, multumq; preſſerit ante. Hoc autem Corollarium repugnat praxi totius Germaniæ, adeoque Europæ. 77

Sequitur iterum ex dictis aduerſariorum IX. quoties Theologi vtuntur regulis Iuris & Iuriſtarum axiomatis, eos non modò vti armis alienis, ſed ijs ita imperitè, ac periculosè vti, meritò vt quiſque prudens timeat, ne ab ijs lædatur in ſua conſcientia. Sequela patet tum ex eo, quod Manrique ſupra *n.* 23. & 50. ſine vlla diſtinctione regulas iuris, & Iuriſtarum axiomata aſſerat ſolis Iuriſtis; tum ex eo, quod idem Manrique iiſdem Theologis attribuat 78

tam

tam multos, magnos, conſuetoſque errores circa materiam iuris Suprà *n.* 28. & intelligentiam regularum iis deneget, hoc ipſo quòd materias iuridicas ab iis aut re ipſa intelligi, aut poſſet intelligi inficietur. Suprà *n.* 33. vnde.

79 Sequitur rurſum ex hiſce omnibus dictis, & Corollariis aduerſæ partis, omnes qui ritè fungi volunt officio Confeſſarii, aut debere operam dare Iuriſprudentiæ, in aliquo Gymnaſio publico, aut in dubiis circa materias ſupra *n.* 69. indicatas, debere conſilium petere non à Theologis etiam doctiſſimis, ſed à ICtis, & quidem à practicis. Sequela, etſi communi prudentium iudicio, praxique contraria, non indiget tamen operoſa probatione: quiſque enim tenetur ea ſcire, quæ ſunt ſui officij, hic enim vel maximè

80 obtinet illa regula Gaij: Imperitia culpæ annumeratur *l. imperitia ff. de reg. iur.* Eſt autem officium Confeſſarij iudicare prudenter de prope innumeris caſibus, quotidie occurrentibus circa materias nominatas *n.* 69. De quibus caſibus quia non poteſt prudenter iudicare, niſi qui vel lapides diſcipulatus in ſcholis Iuriſconſultorum non neglexit, vel practicos Iuriſconſultos conſulit, vt ex dictis aduerſariorum vidimus toties ſuperius, ſequitur irrefragabiliter, verum eſſe noſtrum hoc Corollarium, ſi vera ſunt, quæ ex D. Manriqoe retulimus 3. & 4. *ſect.*

81 Sequitur penultimò, regulas Theologiæ Profeſſoribus in Societate Ieſu præſcriptas eliminari debere, cum omnibus ſcholis Theologiæ Moralis: Regulæ enim illæ mandant, à noſtris Profeſſoribus doceri illa ipſa, quæ non vult Manriqoe. Et reipſa doceri teſtis eſt orbis totus, cum aliis Profeſſoribus, & Doctoribus facientibus apud PP. Dominicanos, Carmelitas, Minoritas Capucinos, &c. id ipſum quod Societas.

82 Sequitur poſtremo ex vniuerſis aſſertis, requiſitis, & reprehenſionibus ſuperioribus diſcutienda eſſe ea, quæ indicaui *n.* 5.

SECTIO VI.

Theologiæ Moralis definitio, obiectum, differentia à iure Canonico.

SVMMARIVM.

Theologiæ Moralis definitio præterita à Theologis. 83.
Quæ ſit eius definitio? 86.
Infert multa ex principiis non creditis. 88.
Obiectum materiale Theologiæ moralis quid? 90.
Quid formale? 90.
Quomodo humanos actus dirigat ad ſummum finem? 91.
Obiectum iuris prudentiæ Canonicæ. 93.
Eius definitio. 94.
Definitio Iuris prudentiæ ciuilis non eſt dogmatica. 95.
Obiectum Theologiæ Moralis patet latiùs, quàm Iuris prudentiæ. 97.
Cuius quidem omnes actus ſpectant aliquo modo ad Theologiam. 99.
Ea præſtantior eſt Theologia. 102.

83 Rectè quidem monet Tullius *l. 1. de Officiis*, omnem, quæ de re aliqua ſuſcipitur, inſtitutionem, à definitione proficiſci debere, neſcio tamen, qui factum ſit, vt nullus præter Baſſæum, eorum, quod ſciam, qui Theologias Morales typis mandarunt, ipſius Theologiæ Moralis definitionem, aut deſcriptionem in actu ſignato attulerit; quam quidem præterire hic non poſſum. Etenim præcipua lis, quæ inter Theologos, & iuris conſultos de inuaſione meſſis alienæ agitanda eſt, dirimi nequit, niſi ſciatur, quod ſit Theologiæ Moralis, quod Iuriſprudentiæ obiectum; ſui quippe obiecti terminis, ceu ager limitibus, continetur, & conſtringitur quælibet diſciplina. Quia verò definitio naturam rei explicat. Ariſtoteles 2. *poſter. cap.* 5. In natura autem Theologiæ

84 Moralis continetur, ſeu inuoluitur eius obiectum; nam habitus ſpecificantur ab obiectis. S. Thom. 1. 2. *q.* 54. *a.* 2. *ad* 2. ab omnibus receptus, fit, vt qui habet definitionem Theologiæ Moralis, habeat quoque perſpectum eius obiectum, & qui aptè obiectum aſſignare vult, definitionem quoque adferre debeat. Sicuti autem Recentiores Theologi poſt P. Vaſquez 1. *p. diſp.* 4. *c.* 1. Theolo-

85 giam generatim definiunt, eſſe ſcientiam, quæ ex principiis reuelatis, & creditis infert Concluſionem per euidentem conſequentiam, ita etiam.

86 Dico I. Theologiam Moralem eſſe ſcientiam, quæ ex principiis reuelatis, & creditis, per euidentem conſequentiam infert Concluſionem de actibus humanis, prout ad finem vltimum dirigi poſ-

87 ſunt. Generalis ratio huius deſcriptionis eſt, quia Theologia Moralis eſt ipſa vera, & propriè dicta Theologia, quatenus ea eſt ſecundum receptam ſententiam S. Thomæ 1. *p. q.* 1. *a.* 4. practica, Vt ſic enim *agit de actibus humanis, ſecundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua æterna beatitudo conſiſtit*, inquit S. Doctor, & eius interpretes communiter. Ergo admiſſa illa prima deſcriptione, admittenda eſt hæc ſecunda.

Nec obeſt, quod Theologi Morales plurima inferant ex principiis non creditis fide diuina, ſed tantùm probabilibus; hoc enim eſt commune omnibus etiam ſtrictè dictis ſcientiis, quæ de ſuo obiecto, eiuſque accidentibus plurima nonniſi probabilia diſſerunt, vt videre eſt vel in ipſa Phyſica, atque in Theologia Speculatiua. Tradunt autem illa, & cognoſcunt Phyſici, Theologi 88
ſpeculatiui &c. non propriè, & directè per ipſos habitus Theologiæ, Phyſicæ &c. ſcientificos, ſed per alium habitum non ſcientificum, ad ipſos ſcientificos non propriè, ſed reductiuè ſpectantem; ſicuti reliquos inter rectè obſeruat Hieronymus Faſolus in 1. *part. S. Thom. q.* 12. *dub.* 6. *n.* 36. 89

Dico II. Obiectum Materiale Theologiæ Moralis eſſe Actus humanos, Etenim obiectum Materiale alicuius ſcientiæ eſt id nudè ſpectatum, quod ſcientia conſiderat. Tannerus *tom.* 1. *in* 1. *part. diſp.* 1. *q.* 3. *dub.* 1. *n.* 2. ex communi Philoſophorum, & Theologorum. At formale obiectum eiuſdem Theologiæ ſunt ipſimet Actus humani, quatenus ad finem vltimum per principia diuinitus reuelata dirigi, rectificarique poſſunt. Ferè ſicut ex communiore etſi non veriore opinione Modernorum Logicorum, obiectum Logicæ artificialis ſunt mentis operationes, quatenus per principia, ſeu regulas Logicas ad rectam diſſertationem dirigi poſſunt. 90

Porrò actus humanos rectificat, & ad ſupremum, vltimumque finem dirigit Theologia Moralis, tum virtualiter, determinando nimirum, vtrum hic, aut ille actus ſit à Deo imperatus, vetitus, ſuaſus, permiſſus explicitè, impliciteue? Tum formaliter, tradendo, explicandoue præcepta exercendi actus conuenienter ad finem vltimum aſſequendum, aut vitandi actus ab illo fine auertentes; quandoquidem contrariorum eſt eadem ſcientia, ſeu diſciplina. Ariſtoteles 1. *Topic.* 8. 91

Quò autem hanc virtualem, & formalem directionem meliùs, exactiuſque efficiat Theologia, vtitur ſæpiſſime miniſterio aliarum diſciplinarum, tanquam ancillarum, vt Phyſicæ, Ethicæ, Iuriſprudentiæ, S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 5. *ad* 2. referendus *n.* 118. 92

Dico III. Obiectum Iuriſprudentiæ Canonicæ eſſe Actus humanos, quatenus per leges Canonicas dirigi poſſunt, ac debent, ad debitum ordinem, in ſtatu, foroque Eccleſiaſtico procurandum, fouendumque. Cùm enim Ius Canonicum nil aliud ſit, quàm ius poſitiuum, quod à ſummis Pontificibus Eccleſiæ Catholicæ traditum, conſtitutum, vel approbatum fuit. Greg. Tholo- 93
ſanus, *part. l.* 1. *tit.* 2. *c.* 1. P. Ioannes Stremius in Prolegom. Iur. Canon. §. 1. *n.* 2. Cumq; illud ipſum ius Canonicum, directè, ac per ſe inſtitutum ſit ad externam gubernationem ſpiritualem. Suarez *in proœmio* de legibus, & Tannerus *tom.* 1. *diſp.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 10. licèt etiam conditum ſit ad animæ puritatem promouendam. Suar. *l. c.* Tannerus *h. c.* Vallenſis in paratitlis Decretalium *in proœmio* §. 6. *n.* 4. Tholoſanus *l. c. cap.* 18. Stremius *l.* 2. patet allatam obiecti, ſeu ſubiecti aſſignationem eſſe veram. 94

Infer hinc I. illam definitionem Iuriſprudentiæ Ciuilis, quam adfert Iuſtinianus tum *l. iuſtitia ff. de iuſtitia & iure*, tum §. *iuris prudentia inſtit. eodem.* vbi ait: Iuriſprudentia eſt diuinarum, humanarumq; rerum notitia, iuſti, atque iniuſti ſcientia, æquè conuenire Iuriſprudentiæ Canonicæ, neutrius tamen reſpectu eſſe dogmaticam, ſed, vt ſolent eſſe ICtorum, periculoſam, & ruinæ vicinam. *l. omnis definitio ff. de reg. iur.* 95

Infer II. Theologiam Moralem à Iuriſprudentia differre ratione tùm obiecti materialis, vt iamiam magis declarabo, tum obiecti formalis, ac finis immediati, ſicuti patet ex dictis *num.* 90. & 94. 96

Infer. III. Obiectum Theologiæ Moralis eſſe, patereque longè latiùs, quàm vtriuſq; Iuriſprudentiæ ſimul ſumptæ; tum quia omnes actus humani ſupernaturales pertinent ad obiectum materiale prædictæ Theologiæ, nam omnia reuelabilia comprehenduntur ſub ſacra doctrina, tanquam ſub vna ſcientia. S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 3. adeoque habitus Theologicus ſecundum ſuam eſſentiam, ſeu naturam eſt aptus attingere omnia, quæ de Deo, rebuſque diui- 97
nis ſciri poſſunt S. Th. *q.* 14. *de veris. a.* 8. *ad* 16: Scotus *q.* 3. *prol.* 98
Tum quia Theologia Moralis extendit ſe ad actus humanos merè internos, ad quos tamen regulariter non exporrigitur iuriſprudentia, ſiquidem leges humanæ actus merè internos communiter præcipere non poſſunt S. Th. 1. 2. *q.* 91. *a.* 4. cum de occultis non iudicet Prætor, aut Papa *c.* 1. §. *porro vt Eccleſ. benef. ſine dim. conf.* & cogitationis pœnam nemo patiatur. text. *l. cogitationis ff. de pœnis.*

Infer IV. Omnes actus Iuriſprudentiæ aliquo modo ſpectare ad 99
obiectum Theologiæ Moralis. Indicat hoc Corollarium Filliucius. *in præfatione ſuarum Quæſtionum Moralium*, dum ea etiam, quæ Summiſtæ tradere ſolent, (ſolent autem obuias quaſque iuris deciſiones) cadere ait ſub Theologiæ Moralis conſiderationem. Quod quidem de actibus circa Myſteria fidei, & circa res lu- 100
mine naturæ notas oſtendam *ſect.* 8. De actibus verò pendentibus ex ſolo iure humano inde ſaltem probatur, quòd cùm Theologia Mo-

talis

talis inuoluat ſupremam, atque infallibilem regulam iudicandi de actionibus omnibus humanis, ſcilicet reuelationem diuinam; & omnes actiones liberas dirigat, quoad poteſt, ad finem vltimum, ſeuera ex officio iudicat de illis omnibus, & ſicubi leges aut Canones errorem quendam continent, ſicuti nonnulli in Decreto Gratiani, eos ex præſcripto veræ Theologiæ, in diuina reuelatione fundatæ corrigit. Sotus infra n. 131. Tannerus *l. cit. dub.* 5. *n.* 10. Et fortè hoc ſenſu ſcripſit Suar. *in proœm. de legibus ſub. fin.* eſſe communem Theologorum conſenſum, quòd lex tam ſecundum communem rationem ſuam, quàm prout ad omnes ſuas ſpecies deſcendit, ad ſacræ doctrinæ conſiderationem ſpectet.

Infer V. Theologiam Moralem eſſe Iuriſprudentia etiam Canonica præſtantiorem multis rationibus, & modis; nimirum & ratione obiecti, quod ſcilicet Theologia habet longè nobilius, ampliuſque, quàm Iuriſprudentia; & ratione certitudinis; cùm Iuriſprudentia nullum aſſenſum habeat infallibilem, niſi qui ſit aut ipſius fidei diuinæ, aut Theologiæ, dum ſcilicet Canonum peritus, aſſentitur propoſitioni alicui fidei, quam reperit. e. g. in tit. *de Summa Trinitate*; aſſentitur, inquam, vel præciſè ideo, quòd credat, illam eſſe à Deo reuelatam; Vel idcirco, quòd eam deducat ex vna reuelata, & altera euidente; quod quidem eſt proprium officium Theologi. Denique ratione finis Theologiam Moralem eſſe Canonum ſcientia ſuperiorem, patet ex dictis n. 90.

Quare de Theologia quoque Morali intelligendum eſt, quod docet S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 5. probatque, ſcilicet Sacram doctrinam eſſe digniorem cæteris ſcientiis. Vnde rectè tradit ICtus Ioannes Franciſcus Ponzinibus *in tract. de Lamiis. n.* 4. Theologiam eſſe ſuperiorem, & magis dignam Iuriſprudentia, & S. Clemens Alexandrinus referendus n. 117. ac Nauarrus *de pœnit. diſt.* 6. *c.* 1. §. *cantat. n.* 12. eſſe principem omnium facultatum.

SECTIO VII.

Vtrum Theologi falcem mittant in meſſem alienam, quando vſurpant Iuris pronuntiata, & Regulas.

SVMMARIVM.

Regula quid ſit? 106.
Theologi non mittunt falcem in meſſem alienam, quando vſurpant regulas & pronuntiata Iuris. 109.
Probatur diſtinctè. 110 & ſeqq.
Theologia procedens ex principiis Iuris, nòtis lumine naturæ procedit ex propriis. 112.
Idem, ſi vtatur inde probabiliter deductis. 114.
Quid ſi ſuas concluſiones firmet placitis Iuris, nitentibus ſolo Iure humano? 116.
Theologia eſt ſcientiarum Regina. 117.
Vtitur aliis ſcientiis tanquam inferioribus. 118.
Theologi ſunt cenſores omnium doctrinarum iuridicarum. 122.

105 Mittunt omnino iudicibus aduerſariis vt patet ex relatis n. 20. & 53. Qui licèt ſuum iudicium non probent rationibus, videtur tamen ſinguleriter de vſu regularum iuridicarum probari poſſe, tum argumentis proponendis *Section.* 14. tum nominatim iſto, quòd regulæ Iuris ſint breue quoddam compendium ipſorum Iurium; etenim regula eſt, quæ rem, quæ eſt, breuiter enarrat. text. *l.* 1. *ff. de reg. iur.* Et per regulam breuis rerum narratio traditur. *ibid.* rerum, inquam, in Iure definitarum. Iac. Rauardus, Io. Ferrar. Montanus & alij *in cit. l.* 1. Ergo ſicuti Theologi inuolarent in meſſem alienam, ſi vſurparent ipſas deciſiones Iuris, ita etiam inuolant in eam, quando vtuntur regulis Iuris, nam æquipollentium eadem eſt ratio *l. fin. ff. mandati.*

108 Adde quod omnis definitio (ſeu regula, vt interpretantur plerique teſte Montano *in legem non citandam*) in Iure periculoſa ſit. *l. omnis definitio ff. de reg. iur*; & proinde rectè intelligi non poſſit, niſi ab iis, qui ipſum Ius probe intelligunt. Ergo rem aleæ plenam aggrediuntur Theologi, dum ſæpe vtuntur regulis Iuris.

109 Nihilominus negandum eſt, à Theologis falcem in alienum agrum mitti tunc, cùm ad ſuas concluſiones, præſertim Morales probandas, aſſumunt, vel pronuntiate, vel regulas Canonicæ aut Ciuilis Iuris. Etenim illorum pronuntiatorum, & regularum alia ſunt certa; alia ſolùm probabilia, certa, inquam, certitudine vel ſupernaturali, vel naturali; probabilia probabilitate fundata in principio aut ſupernaturali, aut naturali, adeoque etiam in mero iure, voluntate, autoritate humanis. Atqui Theologi non mittunt manum in meſſem alienam, cuiuſcunque indicatorum generum pronuntiata, vel regulas aſſumendo ad ſuas concluſiones probandas.

Non, ſi aſſumant pronuntiata, & regulas certas certitudine ſu- 110
pernaturali, vt ſunt illæ: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas licitum facit.* *reg.* 4. *in* 5. Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum. *reg.* 4. *in* 6. Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit. *reg.* 30. *ff. de reg. iur.* Ratio eſt, quia eiuſmodi effata, & regulæ ſunt loci propriè Theologici. Vaſq. *in* 1. *partem diſp.* 1c. *c.* 1. & 2. poſt S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 8. *ad* 2.

Non deinde, quando aſſumunt effata ex principiis fidei, ſeu ſu- 111
pernaturalibus ſolùm probabiliter deriuata, vt eſt illud: Qui ex duobus allatis alterum negat, reliquum affirmare videtur. *Cap. nonne de præſumpt.* Tunc enim etiam argumentantur ex propriis. Tannerus *to.* 1. *diſp.* 1. *q.* 5. *dub.* 1. *n.* 5. & patebit ex dicendis *ſect. ſeq.*

Non etiam quando vtuntur effatis certis certitudine naturali, 112
atque euidente, vt ſunt illa: Nemo poteſt ad impoſſibile obligari *reg.* 6. *de reg. iur. in* 6. Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. *l. culpa ff. eod.* nam tunc etiam Theologi procedunt ex propriis. Valentia. *tom.* 1. *diſp.* 1. *q.* 1. *punct.* 5. §. 1. 3. Saltem miniſterialiter propriis Caiet. 1. *part. q.* 1. *a.* 8. *ad* 2. omnes quippe ſcientiæ ancillantur Theologiæ. *Infra n.* 128.

Adde, quòd æquè ſuper Theologos, ac ſuper I. C. ſignatum 113
ſit lumen vultus diuini; & ſuper illos æquè, ac ſuper hos faciat Deus oriri ſolem, manifeſtantem veritates demonſtrabiles; ergo rem propriam, aut, ſi mauis, communem, non verò alienam vſurpat Theologus, dum vtitur pronuntiatis alterutrius; vel vtriuſque Iuris per ſe claris, aut ex principio aliquo neceſſario euidenter deductis. Confirmatur authoritate S. Thomæ, cuius verba referam paulò poſt.

Non, ſi aſſumant pronuntiata iuridica; quorum honeſtas, re- 114
ctitudo, aut veritas practica, vel ſpeculatiua ex principio naturali non niſi probabiliter deducitur, vt ſunt illa: Semel malus ſemper præſumitur eſſe malus. *reg.* 8. *in* 6. Fauorabiliores Rei potius, quàm actores habentur. *reg.* 125. *ff. de reg. iur.* Ex præteritis præſumitur circa futura. *c. ſcribam. de præſumpt.* Ratio eſt eadem, quæ pro doctrina præcedentis reſponſionis. Equidem licèt nec Digeſta; nec Codex Theodoſianus, aut Iuſtinianeus, nec Decretales lucem vnquam aſpexiſſent, attamen Theologis in mentem veniſſent plurima ex iis, quæ hi libri tradunt, ſuppeditant, decernunt
ſapientiſſimè. Nec obeſt, quòd Theologi deſcribant ipſa forma- 115
lia verba Canonum, legum, regularum. Sicuti enim ſcire leges, non eſt earum verba tenere, ſed vim & poteſtatem, *l. ſcire. ff. de legibus*, ita mutuare à Iuriſperitis regulas, non eſt, ab eis accipere verba regularum, ſed quò dicantur mutuare, requiritur, vt etiam ſenſum, & poteſtatem, ſeu vim, & energiam accipiant; quæ cum non accipiant, fit, vt non committant in textum *cap. ſcriptum.* 6. *q.* 3. vetantem Iudici, ne falcem mittat in ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa.

Non præterea, ſi confirment ſuas aſſertiones placitis Canonum, 116
legumue pendentibus ex mero iure humano; vt ſi quis Theologus iniquam necem Sacerdotis, eſſe mortale crimen inde etiam probet, quòd *cap. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. ipſi quoque percuſſioni Clerici annexa ſit maior excommunicatio, reſeruata Pontifici.
Ratio, cur Theologus in hac, & ſimilibus ſecundariis probatio- 117
nibus vſurpandis, non vtatur armis planè alienis, eſt, quia Theologia reliquarum ſcientiarum Domina, ac Regina eſt. S. Clemens Alexandr. *l.* 1. *ſtromat.* vbi Theologiam vocat *Sapientiam, & diuinarum, humanarumque rerum, & cauſarum ipſarum ſcientiam, Philoſophiæque ipſius Dominam*; ergo dum ex reliquarum ſcien-
tiarum, ipſiuſque Iuriſprudentiæ armamentariis deſumit tela, non 118
inuadit rem planè alienam. Quod optimè obſeruauit S. Thomas, dum 1. *part. q.* 1. *a.* 5. *ad* 2. ita ſcripſit: *Hæc Scientia* (Sacra doctrina) *non accipit ſua principia ab aliis ſcientiis, ſed immediatè à DEO per reuelationem. Et ideo non accipit ab aliis ſcientiis tanquam ſuperioribus, ſed vtitur eis tanquam inferioribus, & ancillis; ſicut architectonicæ vtuntur ſubminiſtrantibus, vt Ciuilis Militari. Et hoc ipſum, quod ſic vtitur eis, non eſt propter defectum, & inſufficientiam eius, ſed propter defectum intellectus noſtri, qui ex his, quæ per naturalem rationem, ex qua procedunt aliæ ſcientiæ, cognoſcuntur, facilius manuducitur in ea, quæ ſunt ſupra rationem, quæ in hac
ſcientia traduntur.* Hactenus S. Thomas, cuius verba de princi- 119
piis, per immediatam reuelationem acceptis, intellige de primatiis. 120

Poſtremo neque tunc rei peculatus agendi ſunt Theologi, quando vtuntur vel SS. PP. vel ICtorum reſponſis, in Corpore Iuris Ponti-
ficii, & Cæſarei relatis, vt quiſque ex hactenus dictis facile deducet. 121

Ad rationem primam pro aduerſariis allatam n. 106. reſpondeo, ipſas quoque deciſiones Iuris vtriuſque poſſe, & verò debere Theologis inſeruire, eo modo, quo ex S. Th. paulò antè retuli; & melius intelligetur *Sect. ſeq.* 122

Ad alteram rationem dico, alia pronuntiatorum, regularumque

Iuriſdictorum eſſe valde clara, vt pro iis intelligendis non ſit opus vllo Oedipo, vel metuendum vllum periculum ſeductionis: alia per obſcura, de quorum ſenſu litigant ipſi Iuriſperiti. Et quia Theologus legendo conſiderare vnum, alterumue celebrem Iuriſperitum, eum rationibus in vtramque partem, haud ita difficulter diiudicat, an vtraque pars habeat aliquid ſaltem extrinſecæ probabilitatis, periculoſam aleam non iacit, licèt tale aliquod obſcurum, vel anceps effatum vſurpet in eo ſenſu, in quo videt explicari à quibuſdam magni nominis Iuriſperitis, nec damnari à Theologis, qui ſunt cenſores om-
123 nium doctrinarum iuridicarum. Suprà n. 100. Adde, quod aliud ſit, præcisè vſurpare pronuntiata, aliud iudicare, verùm ſint veroſimiliora oppoſitis. Verùm dicta in hac aſſertione intelligentur melius in decurſu.

SECTIO VIII.

An Theologi manum mittant in meſſem alienam, quando explicant, & reſoluunt quæſtiones de materiis Iuris.

SVMMARIVM.

Theologi explicant ex officio omnes materias ſpeculatiuas Fidei comprehenſas in corpore Iuris, 124.
Sicut, & Practicas. 127.
Eſto multa ex iis ſolùm probabiliter deducuntur ex principiis fidei. 129.
Ius Canonicum prodit ex viſceribus Theologiæ. 131.
Statuta in iure circa materias à iure naturali pendentes ſpectant ad Theologos potius quam Iuriſtas. 132.
Theologiæ Doctorum elogium ex S. Thoma. 136.
Iudicium Aluari Pelagij de Epiſcopis Hiſpaniæ. 137.
Theologi licitè ſcribunt etiam de materiis Iuris merè humani contentis in Iure. 139. & ſeqq.

124 DOctor Manrique poſt Garciam, vt probaui n. 67. non ſemel ſignificat, Theologos extra rhombum Theologicum ſaltare, quoties ex inſtituto explicant aliquam materiam, in corpore Iuris Ciuilis, aut Canonici contentam, dummodo illa materia reſpiciat obiectum fori externi, ſeu ſit eiuſmodi, vt feratur in actionem externam, per leges humanas vetitam, præceptam, permiſſam. Rationes proponam, ac diſſoluam, Sect. 14. quibus nihil obſtantibus.

125 Dico I. Omnes materias ſpeculatiuas, quas ad Fidem Chriſtianam ſpectantes continet vtrumque Ius, ſicuti multas continet, poſſe ac debere à Theologis ex officio explicari Melch. Canus *loc. Theolog. l. 8. c. 7. concl.* 1. Tannerus *to.* 3. *diſp.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 9. & fatetur implicitè Manrique, dum verbis n. 41. relatis agnoſcit, quæſtiones de Summa Trinitate, de qua tamen proprij tituli, & copioſæ doctrinæ extant, proponunturque *in principio primi, ac ſexti Decretal*; itemque *Codicis Iuſtiniani*, eſſe proprias fori Theologici. Et ratio eſt, quia huiuſmodi materiæ ſunt propriiſſimè obiecta Theologiæ. *Supra n.* 90. ideòque videmus talium explicationem omitti à I. C. Hinc quoque cernimus, Dianam, Palaum, alioſque Theologos eſſe, ac fuiſſe Conſultores ſacri Officii, in quo agitur de rebus ad fidem pertinentibus; meritòque dolet Canus *l. c.* fuiſſe ſua ætate in Hiſpania I. C. Theologis prælatos, in negotio cognitionis Fidei.
126

127 Dico II. Etiam omnes materiæ practicæ, quæ ad Fidem ſpectant, & in Iure continentur, à Theologis ex proprio munere explicandæ ſunt. Ratio eſt eadem, quæ pro priori reſponſione, & confirmatur; quia principia, quibus inducti ſunt Pontifices, ad decidendas eiuſmodi quæſtiones, ſunt ipſiuſmet Theologiæ principia, videſ. ſacra Scriptura, Traditiones, vel Concilia Oecumenica; ergo omni iure pertinent ad forum Thologicum; vt ſunt ea, quæ de Sacramentorum, Sacrificiique eſſentia, effectu, ſubiecto, miniſtro, in Conciliis, ac
128 Corpore Iuris ex diuino mandato ſtatuuntur. Eam ob rem, ſi I. C. ſtatuant de prædictis materiis practicis, & præſertim ſpeculatiuis multum diſſerere, pluraque dicere, quam exprimant verba Canonum, meritò in illos retorquebitur illud intercalare apophthegma Manriqueanum: *Tractent fabrilia fabri*. Et vtique errarent, ſi aliter, quam Theologi, illos Canones explicarent. *Infra n.* 150.

129 Dico III. Etſi vtraque præcedens concluſio vnicè intelligitur de illis materiis, quæ euidenter deducuntur ex principiis Fidei, ſeu reuelatione diuina mediata, vel immediata, non tamen reprehendendi ſunt Theologi, ſi ex inſtituto diſſerant de quæſtionibus illis, quarum reſolutio in Iure Canonico contenta, in alterutram partem non niſi probabiliter inferri poteſt ex principiis reuelatis, vt ſunt plurima: quæ circa materiam, formam, intentionem, ſubiectum, vſum Sacramentorum Theologi probabiliter colligunt ex certis definitionibus traditis à Conciliis Lateranenſi, Florentino, Tridentino &c. Ratio eſt, quia prædit habitu 130
ſcientifico circa aliquod obiectum, ſolent circa idem obiectum acquirere habitum opinatiuum: Supra n. 89. Imò quia proprium officium Theologorum eſt, illa principia Fidei examinare; & eorum veritatem contra oppugnatores probare, ac defendere. *S. Th.* 1. *part. q.* 1. *a.* 8. *in c.* tenentur Theologi longè magis, quàm Canoniſtæ, in veram intelligentiam eorund. incumbere; ac proinde meritò præſumitur, ſaltem æque benè à Theologis, quàm Canoniſtis penetrari verum ſenſum prædictorum principiorum. & conſequenter æquè bene ſciri, quid probabiliter de iis, & ex illis, dici, inferrique poſſit. Quare non immerito dicit Sotus *in proœm.* 131
ſuorum libror. de iuſt. & iur. quandoquidem Iura Canonica ex viſceribus Theologiæ, adeoque ex principiis fidei prodierint, Theologi eſſe, Iuris Canonici decreta ad normam Euangelicam exigere.

Dico IV. Quæ circa mores in iure Canonico, aut Ciuili ſtatu- 132
untur conformiter legi naturali, eorum explicatio pertinet ad Theologos potiùs, quam Canoniſtas, Canus *l. cit. concl.* 2. inde probans, quod quemadmodum Muſicus ab Arithmetico ſuarum concluſionum rationem ſumit, eo quod hæ concluſiones à principiis Arithmeticæ oriantur, ita & ſi qua dogmata in moribus Ius 133
Pontificium ex Philoſophia colligit; ea tanquam à propriis accepta Theologus agnoſcet, meliuſque interpretabitur.) Vnde inuehitur Canus in Hoſtienſ. Alex. & alios I.C. ratos, quando agitur 134
de peccato mortali in materia vſurarum, aut Simoniæ, eſſe potius I. C. quam Theologos audiendos. Idipſum ſenſit Sotus cùm *loc. cit.* ſcripſit, eſſe Theologi, Iura Ciuilia examinare ex principiis Philoſophiæ, eo quod ea prodierint ex media morum Philo- 135
ſophia. Eadem ſuit mens Angelici Doctoris, dum *quodlib.* 9. *q.* 6. *a.* 15. *Corp.* docuit, illam quæſtionem: *Vtrum peccet mortaliter, quicunque diſpenſatione poſſidens plures Præbendas ſine cura animarum*, pertinere ad Theologos, in quantum dependet ex iure diuino, vel naturali, & ad Iuriſtas, in quantum dependet ex iure 136
poſitiuo. Et certè, cùm Theologiæ Doctores ſint quaſi principales artifices; qui inquirunt, & docent, qualiter alij debeant ſalutem animarum procurare. S. Th. *quodl.* 1. *q.* 7. *a.* 14. *C.* illa autem procuratio ſalutis maximè conſiſtat in explicatione; & vſu legum, ex Iure diuino vel naturali, certo, vel probabiliter deductarum, dicendum eſt, expoſitionem eiuſmodi legum, eſto contineantur in Iure ciuili, vel Canonico, poſſe à Theologis iure proprio, vel certe communi cum Iuriſtis exponi.

Atqui vtinam id ſtrenuè factitaſſent, iam quatuor abhinc ſæculis, 137
fortè non dixiſſet Aluarus Pelagius *de planct. Eccleſ. l.* 2. *c.* 20. *verſ. viceſimum quartum* ſcripturus: Vix credo, maximè in Hiſpania, quod de centum Epiſcopis ſit vnus, qui non ſit Simoniacus, in Ordinibus, & Beneficiis conferendis.)

Hactenus dicta confirmatur tum veritate ſequentis concluſionis, 138
tum inde, quod Greg. Tholoſanus relatus *n.* 94. Ius Canonicum definiat eſſe ius poſitiuum; ſicuti etiam deſcribitur implicitè ius Ciuile *l. ius autem ff. de iuſt. & iur.* Atqui ea, quæ vel euidenter vel probabiliter deducuntur ex lumine naturæ, ſunt iuris naturalis potiùs, quàm Poſitiui; ergo eorum elucidatio non pertinet ad ſolos Iuriſtas.

Dico V. Rem non planè alienam à ſuo officio tractant Theologi 139
dum voce, vel ſcripto explicant interdum etiam illas ſacras, aut profanas leges; quæ pendent ex mero arbitrio legiſlatorum, vt ſunt E. G. leges de numero; & quibuſdam qualitatibus teſtium de ſolennitate teſtamentorum, de conditionibus vſucapionis, ſeu 140
præſcriptionis, de quibuſdam pœnis Eccleſiaſticis, vel Ciuilibus &c. Sic vtique ſentiunt Sotus *de iuſtit. l.* 3. *q.* 6. *concl.* 10. Canus *de loc. Theol. l.* 8. *c.* 6. Suarez *in proœm. de legibus*. Probatur in primis ſpeciatim de explicatione ſacrorum Canonum; illorum quippe maximam partem condiderunt Theologi; ergo habent, habueruntque ius, illos interpretandi, explicandique Antecedens, & Conſequens huius argumenti declarabo infrà *n.* 179. & 180. 141

Probatur deinde concluſio copulatim de explicatione legum Pontificiarum, Cæſarearumque; tum quia actus per eiuſmodi leges imperati, interdictiuè pertinent etiam ad obiectum Thelogiæ. Supra *n.* 99. tum quia cùm verba ſeu ſcripta, ſeu vocalia ſint ſigna conceptuum internorum. Ariſtot. 1. *perihermen. c.* 1. & ita quidem vt eorum omnis vſus in ſignificando ſit. S. Au- 142
guſt. *l.* 2. *doctr. Chriſt. c.* 2. obtineantque inter homines principatum ſignificandi, quæcunque animo concipiuntur. S. Aug. *loc. cit. c.* 3. poteſt vtique voce, vel ſcripto illas leges explicare is, qui eas ex obligatione ſcit, atque intelligit: nec quidquam alienum a ratione aget, ſi pro re nata, & cùm vtile fuerit, aut neceſſarium, eas actu ipſo explicet. Atqui Theologi ex obligatione ſciũt, intelligũtque eiuſ-

eiuſmodi leges ; ergo poſſunt voce , & ſcripto eas explicare adeoque rem alienam à ſuo officio non tractant , dum eas explanant . Subſumpti veritas vt liquidò conſtet , proferam in medium Theologiæ antiquitatem inter Chriſtianos , atque eiuſdem cum Iuris ſcientia coniunctionem .

SECTIO IX.

De Antiquitate Theologiæ, atque eiuſdem nexu cum Iurisperitia.

SVMMARIVM.

Fuerunt ſemper in Eccleſia viri præditi vera Theologia . 143.
Probatur rationibus , 144. & ſeqq.
Theologica ſcientia fuit ſemper neceſſaria paſtoribus animarum . 147.
Modus , quo Theologia fuit tradita , & explicata primis ſæculis. 151.
Qua proximis à primis ? 153.
Quo à tempore Magiſtri ſententiarum ? 154.
Primo ſæculo iam erat Alexandriæ ſchola publica Theologia . 156.
Qui nam ordine eam docuerint Alexandriæ ? 157.
Quando cœperit doceri Romæ ? 159.
Quidam Priuati profeſſores Theologiæ ? 161.
Metropolitana Eccleſia debet habere Theologum , qui ſacerdotes doceat 162.
Ille fuit olim probabiliter is , quem nunc vocamus Scholaſticum. 163.
Qualis debeat eſſe ille Scholaſticus ? 164.
Debent alij Theologi eſſe in Eccleſiis , qui ſint Epiſcoporum Coadiutores , & cooperatores . 165.
A tempore Apoſtolorum fuerunt Epiſcopi iudices cauſarum etiam ciuilium . 167.
Nominatim S. Auguſtinus . 169.
Et S. Gregor. Thaumaturgus . 170.
Epiſcoporum ſententias iudiciales quanti fecerint Imperatores . 171.
Epiſcopi adhibebant alios quoque Clericos ad iſtas lites . 172.
Debuerunt Theologi iam à tempore Apoſtolorum eſſe periti legum Canonicarum , & Ciuilium. 173. & ſeqq.
Theologi condiderunt plurimas Leges Iuris Canonici . 179.
Quanti eorum iudicium fecerit Tridentina Synodus . 180.
Enumeratio illorum , qui interfuere Concilio Tridentino . 180.
Reſponſio ad obiectionem , quòd pauci Theologi legant Ius Ciuile , aut etiam Canonicum . 181. & 182.
Præſumendum eſt , Theologus fuiſſe ſemper peritos iuris . 185.
Nominantur Theologi periti Iuris . 186.

NOtandum eſt I. fuiſſe ſemper in Eccleſia Chriſti viros , Theologiæ ſcientia præditos . Patet 1. ex *cap.* 4. *ad*
144 *Ephes. verſ.* 11. vbi S. Paulus teſtatur , Deum dediſſe *quoſdam paſtores , & Doctores* , per Doctores intelligens illos , non tantùm qui fidei articulos explicent , ſed etiam qui eos defendant contra proteruos , vt patet tum ex eo , quòd illos Doctores dicat eſſe conſtitutos , non modò *ad conſummationem ſanctorum* , ad quam vtique ſufficit clara , exactaque explicatio fidei
145 articulorum , diuinæque ſcripturæ , atque traditionum , ſed etiam : *in ædificationem corporis Chriſti ; ne* , vt paulò poſt ſubiungit , *circumferamur omni vento doctrinæ* ; tum etiam ex eo, quod idem Apoſtolus ad Titum ſcribens *c.* 1. *verſ.* 7. dicat , Epiſcopum oportere *amplecti eum , qui ſecundum doctrinam eſt,*
146 *fidelem ſermonem , vt potens ſit exhortari in doctrina ſana , & eos , qui contradicunt , arguere* . Atqui myſticum corpus Chriſti , ſeu Eccleſiam ita ædificare , id eſt ſtabilire doctrina , vt fideles non facilè ab errorum Magiſtris peruertantur ; arguere quoque , & erroris conuincere hæreticos , alioſque de rebus fidei malè ſentientes , eſt propriè officium Theologi, quandoquidem Theologia ; prout ab habitu fidei differt , eſt ſcientia demonſtrandi vim habens , S. Dionyſ. *epiſt. ad Tit.* quæ ſcilicet ex principijs reuelatis alias , atque alias concluſiones deducit , eaſque deducendo *fidem gignit , nutrit , defendit , roborat* , vt de ea tradit , loquiturque S. Auguſt. *l.* 14. *de Trin. c.* 1.

147 Patet II. inde , quod Eccleſia Chriſti nunquam defecerit in neceſſariis , iuxta illam promiſſionem eiuſdem Saluatoris : *Vobiſcum ſum omnibus diebus , vſque ad conſummationem ſæculi. Matt.* 28. Atqui Theologia eſt Eccleſiæ Chriſti neceſſaria S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 1. & Commentatores ; imo omnium ſcientiarum ſummè neceſſaria. Trident. *ſeſſ.* 5. *c.* 1. *de ref.* Taceo tot monumenta Theologicæ eruditionis , ab Apoſtolis ipſis , eorum diſcipulis , alijſque deinceps per ſingulas ætates poſteritati conſignata ; adeò vt licèt nonum Sæculum à Bellarmino vocetur valde obſcurum , ſuis tamen etiam illud Theologis , ipſoque adeo Leone VI. Imperatore illuſtre fuerit.

Notandum II. Licèt Theologia non ſit , nec fuerit vnquam 148
ſingulis fidelibus immediatè neceſſaria ad ſalutem . Gregorius de Valentia *tom.* 1. *diſp.* 1. *q.* 1. *p.* 2. ex communi , fuit tamen, eſtque neceſſaria Paſtoribus animarum . Deducitur ex verbis Apoſtoli *ad Epheſ.* ſuprà relatis , vbi ſatis inſinuat , eos , quos vocat Paſtores , debere eſſe Doctores , vt apertè docent Hieron. in hunc locum Pauli , Auguſt. *Epiſt.* 59. ad Paulinum , tractans hunc locum Pauli , Chryſoſtomus *in cit. epiſt. Pauli. Qui* 149
paſtor eſt , debet eſſe & Magiſter ; nec in Eccleſiis , quamuis ſanctus ſit , Paſtoris ſibi munus aſſumere , niſi poſſit docere , quos paſcit . Inquit S. Hieron. *l. c.* Plura hanc in rem dicam . *Sect.* 16.

Notandum III. Theologiam , ſeu Sacram doctrinam , vt per- 150
petuò vocat S. Th. 1. *p. q.* 1. *a.* 1. *& ſeqq.* triplici præcipuè modo fuiſſe iam antiquitus in Eccleſia traditam.

Primum modum expreſſit S. Gregor. Nazianzenus *Orat. in* 151
laud. Athanaſ. ante medium hiſce verbis : *Fuit quoddam tempus , cum res noſtræ florerent , atque præclarè ſe haberent , cùm nimiam ſuperflua hæc , & verborum lepore , atque arte fucata tractanda Theologiæ ratio ad Diuinas caulas ne aditum quidem habebat &c. Sed ſimplex oratio , atque doctrina , pietas exiſtimabatur* . Hiſce verbis teſtatur S. Doctor , Theologos primitiuæ Eccleſiæ , quales fuere vtique Apoſtoli , conſueuiſſe controuerſias , dubiaque fidei paucis verbis , ſententijs , rationibuſque 152
expedire , quia ſcil. Chriſtiani facilè credebant ſuis Doctoribus ; at poſtmodum introducta fuit ratio , oratorio dicendi genere differendi de fidei Chriſtianæ litigioſis dogmatibus.

Quæ differendi ratio conſtituit alterum modum tradendæ 153
Theologiæ , vſurpatum præcipuè ab ipſomet S. Gregorio Nazianzeno , Chryſoſtomo , Baſilio , Hilario , Auguſtino , ac multis alijs Patribus, qui fidei Chriſtianæ myſteria explicarunt, defenderuntque perpetuis orationibus , atque lacinioſo dicendi genere , quod etiam fecit Hieronymus præſertim aduerſus Vigilantium.

Tertius modus Theologiam tractandi introductus eſt à Petro 154
Lombardo ſententiarum Magiſtro , ſub annum Chriſti 1110. conſiſtens videl. in methodo ſuccincta , Dialecticaque , ſine vllis verborum lenocinijs , atque à S. Th. ad ſummam perfectionem perductus.

Notandum IV. Licèt , vti dixi , & fuſiùs oſtendam *ſect.* 16. 155
Epiſcopos , animarumque Paſtores , oportuerit eſſe Theologos, & proinde potuerint conformiter cap. *Cum ſit art. de ætat. præf.* alios ipſam Theologiam ducere , vno ex tribus modis indicatis , quia tamen alijs erant diſtenti occupationibus , erectæ ſunt varijs locis ſcholæ Theologicæ , in quibus ea , quæ ad Religionis Chriſtianæ , fidei , morumque integritatem faciebant, 156
proponerentur auditoribus, ad animarum curam adſpirantibus. Et quidem in Orientali Eccleſia , atque adeo Alexandriæ primo iam ſæculo poſt Chriſtum natum , aut certè ineunte ſecundo ſæculo eiuſmodi publicam ſcholam fuiſſe erectam, colligo ex verbis Euſebij *lib.* 5. *hiſtor. c.* 10. apud Baronium *to.* 2. *annal. ad annum Chriſti* 185. vbi ſic loquitur : Eodem tempore (Commodi Imperatoris) Pantænus , vir omni humaniore literatura præſtantiſſimus , inſtitutioni Chriſtianorum illic (Alexandriæ) præficitur ; quo quidem in loco , conſuetudine ab antiquis temporibus ducta , Sacrarum literarum ſchola habebatur ; quæ eſt ad noſtram vſque ætatem continuata &c.) Vbi vides, ab Euſebio aſſeri , ſcholam Sacrarum literarum eſſe iam ab antiquis temporibus inſtitutam , proindeque primo ſæculo , vel ineunte ſecundo , nam Pantænus florebat anno Chriſti 180.

Pantæno in munere docendi Alexandriæ ſucceſſerunt eius di- 157
ſcipuli Clemens Alexandrinus , Origenes , alijque viri præſtantiſſimi . Qui quidem Clemens *Stromatum l.* 1. alijs quoque Theologis in diuerſis Orientis vrbibus , ſe operam nauaſſe teſtatur , interque eos fuiſſe etiam Dionyſium Corinthij , Theophilos 158
Cæſareæ , & Antiochiæ Epiſcopos conijcit Baronius *loc. cit.* Sed & Niſibi in Syria Diuinam legem per Magiſtros publicos , ſicuti apud alios Grammaticam , & Rhetoricam , ordine , ac regulariter traditam fuiſſe , autor eſt Iunilius Africanus Epiſcopus apud Baronium *to.* 7. *ad annum Chriſti* 535. *& apud eund. Caſſiod. qui florebat eod. anno.*

In occidentali verò Eccleſia ſerò admodum cœpta eſt doce- 159
ri publicè Theologia : vt proinde idem Caſſiodorus cum Agapeto Papa egerit , vt collatis expenſis in vrbe Romana *profeſſos Doctores ſchola acciperent Chriſtiana* ; tales , inquam , profeſſos Doctores , quales Alexandriæ , & Niſibitum erant . Sed ob con- 160
tinuata bella nequiuit tunc perfici id , quod optabat Caſſiodorus . Perfectum tamen fuiſſe tum Romæ , tum Lutetiæ Pariſiorum , tum in omnibus poſtmodum Europæ prouinciis videmus , & gaudemus , mirantes cum Baronio , fuiſſe tam diu dilatum illud ſaluberrimum inſtitutum.

C 2 Ta-

161 Tametſi verò ſerò admodum, vt dixi, ſint in Occidentali Ec-
cleſia conſtituti publici profeſſores ſacræ doctrinæ; dubium ta-
men nullum eſt, quin ſemper in ea quoque extiterint magni Theo-
logi, qui priuatim alios docerent, ſicuti Gregorius Nazianzenus
Conſtantinopoli Hieronymum, Theophilus Cæſareæ, & alius
Theophilus Antiochiæ Clementem, Valerius Vincentium Cæſar
auguſtæ docuere, vtique priuatim, ſacras literas, ita & ſecu-
rum alii atque alii Theologi in Eccleſia Occidentali, quos inter
hiu labſque ratione computes noſtrum Caſſiodorum.

162 Notandum V. ſtatutum fuiſſe in Lateranenſi Concilio ſub
Innoc. III. vt Metropolis Eccleſia Theologum habeat, qui Sacer-
dotes, & alios in ſacra pagina doceat, & his præſertim infor-
met, *quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur*. Ita refertur *c.
quia nonnullis, §. fin. de Magiſtris*; quo reſpexiſſe videtur S. Th. dum *quod-
lib. 1. q. 7. a. 14.* ſcripſit, Theologorum officium eſſe, docere
163 alios, qualiter debeant ſalutem animarum procurare. Et verò vi-
detur, Theologum, de quo loquitur Concilium, fuiſſe proxi-
mis ſæculis illum ipſum, qui hodie in Eccleſiis Cathedralibus, ac
nonnullis etiam Collegiatis, obtinet præter Canonicatum, offi-
164 cium Scholaſtici, vt etiam deduco ex Concilio Baſil. *ſeſſ.* 21. Qui
quidem Scholaſtici ex conſtitutione eiuſdem Concilii Baſil. &
valde ſeriâ Tridentini *ſeſſ. 5. c. 1. & ſeſſ. 23. c.* 18. renouantis de-
creta priorum Pontificum, Conciliorumque, deberent eſſe
eiuſmodi, *ut per ſeipſos id munus explicare poſſint, alioqui facta pro-
uiſio nulla ſit, & inualida*, vt ſtatuitur *cit. c.* 1. ſintque proinde
*Doctores vel Magiſtri, aut Licentiati in ſacra pagina, aut in iure Ca-
nonico*, ut habetur *in cit. c.* 18.

165 Notand. VI. in allegato ſuperius Concil. Lateran. vt etiam
refertur *cap. inter cætera, §. præcipimus de offic. iudic. ordin.* de-
cretum eſſe, vtam in cathedralibus, quàm in aliis Conuen-
tualibus Eccleſiis viri idonei ordinentur, quos Epiſcopi poſ-
ſint Coadiutores, & Cooperatores habere, non ſolùm in præ-
dicationis officio, verùm etiam in audiendis Confeſſionibus, &
pœnitentiis iniungendis, *& cæteris, quæ ad ſalutem pertinent ani-
marum*. Hos autem Coadiutores fuiſſe Theologos, patet,
tum ex officiis, quæ hic enumerantur, tum inde, quod ſu-
brogatum habeat naturam, & conditiones illius, cui ſubroga-
tur. Abbas *in cap. eccleſia 2. vt lite pendente*. Suarez. *l. 6. de
voto cap.* 20. Portell. *de dub. regul. Verb. indulgentia in addit.*
166 *num.* 7. Atqui Epiſcopi, quibus ſubrogantur hi Coadiutores,
debent eſſe Theologi. *Infra Sect.* 10.

167 Notandum VII. Iam à temporibus Apoſtolorum fuiſſe in
more poſitum, vt ad Epiſcopos deferrentur cauſæ ſubditorum,
etiam merè politicæ, ſicuti fusè demonſtrat Cardin. Baronius
tom. 1. annal. ad annum Chriſti 57. & apertè liquet tum ex S.
Clementem *conſtitut. l. 2. c.* 45. tum ex Ambroſio *epiſt. 49. ad
Marcell.* atque Auguſtino *lib. de oper. Monach. cap.* 30. item in
Pſal. 118. & epiſt. 147. quibus locis teſtantur hi duo Patres,
168 ſe cognitione, & terminatione ciuilium quoque cauſarum
multum occupari, idque ex Apoſtoli Pauli præcepto; quia
ſcilicet tum hi duo, tum alii plures Patres exiſtimant, fuiſ-
ſe ab Apoſtolo Paulo 1. *ad Corinth. cap.* 6. imperatum Corin-
thiis, *vt ſæcularia iudicia ſi haberent, contemptibiles* (& po-
169 tiori iure honoratos, & ſapientes, vt mox monuit Apoſtolus,
tradunt que interpretes) *qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituerent
ad iudicandum*. Hinc Auguſtinus ſecundo loco allegatus ſic
loquitur: *Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos per-
ſonæ, ut cauſas ſuas ad nos referre compellant, quibus dicere
non audemus; dic homo: quis me conſtituit iudicem, aut diui-
ſorem inter vos? Conſtituit enim talibus cauſis Eccleſiaſticos Apo-
ſtolus cognitores.*

170 Præterea author eſt S. Gregor. Nyſſenus *in vit. S. Gregor. Thau-
maturgi*, fuiſſe ſolitas cauſas omnes eius arbitrio committi:
& Syneſius Epiſcopus Ptolemaidis *Epiſt.* 57. refert, tam fre-
quentes cauſas, controuerſiaſque ciuiles fuiſſe ex more dela-
tas ad Epiſcopos, vt hi non eſſent pares iis omnibus expedien-
dis. Porrò quàm iuſtè, & caſtè hæc negotia tractârint pluri-
171 bus ſæculis Epiſcopi, vel inde liquet, quod Theodoſius
Maior, ſicuti refertur *c. quicumque, &c. omnes 11. q. 1.* ſanxe-
rit, *vt omnes cauſæ, quæ vel prætorio iure, vel ciuili tractantur,
Epiſcoporum ſententiis terminatæ perpetuo ſtabilitatis iure firmen-
tur*. Hanc eandem ſanctionem ferè 400. annis poſt repetiit, con-
firmauitque Carolus M. relatus, *capit. Volumus, ead.*

172 Nec putandum eſt, ſolos Epiſcopos exercuiſſe prædicta
iudicia, verùm etiam ad ea adhibitos fuiſſe ab ipſis Presby-
teros, & Diaconos: *Adſint*, inquit, Clemens Rom. *conſti-
tut. l. 2. cap.* 51. *iudicio Presbyteri, & Diaconi integre iudican-
tes, veluti Dei homines cum iuſtitia.*

173 Ex his omnibus manifeſtè infero I. debuiſſe iam à tempo-
ribus Apoſtolorum, Theologos eſſe peritos legum Eccleſia-
ſticarum, & Ciuilium; idque ex tribus principiis hic indi-
catis.

174 Primum principium eſt, quòd Theologi ratione ſui mu-
neris ſint, fuerintque Doctores eorum, qui ſalutem anima-
rum procurare debent. *Sup. num.* 162. ergo tenentur Theolo-
gi ſcire ea, quæ hiſce miniſtris ſcitu neceſſaria ſunt; *ete-
nim puerile, & circulatorum ludo ſimile eſt, docere quod igno-* 175
res. S. Hieronymus *in prolog. Biblic.* Atqui hiſce miniſtris ſci-
tu neceſſarii ſunt ſacri Canones. *cap. nulli diſtinct.* 38. ſcitu
quoque neceſſariæ leges ciuiles, ſaltem ſi perfectorum Confeſ-
ſariorum nomen tueri velint. Nauarrus *infra n.* 239.

Alterum principium eſt, quòd Theologi ſint Coadiutores, & 176
Cooperatores Epiſcoporum. *Sup. num.* 166; Atqui debent hoſce
iuuare, etiam in actionibus requirentibus ſcientiam legum, tam
profanarum quàm ſacrarum. *Suprà num.* 172.

Tertium principium, quia Theologi debuerunt olim, & de- 177
bent hodieque eſſe iudices cauſarum Eccleſiaſticarum, & ci-
uilium: *Suprà n.* 167. ergo tenebantur olim, & nunc quoque
tenentur ſcire ſacras, & profanas leges; iure quippe diuino,
ac naturali quiſque tenetur ea ſcire, atque intelligere, quæ
vel circa alios exercendi, vel alios docendi munus habet, 178
iuxta illud Oſeæ 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, ego te repellam,
ne fungaris Sacerdotio*; & Malach. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodient
ſcientiam, & legem requirent ex ore eius*; quod etiam refer-
tur *c. ſi vel ſtr 43. diſt. & iudicantia poteſtas hoc poſtulat, vt quod
debet quis iudicare, diſcernat*. text. *c. 1. diſt. 6. §. caueat*. His addo,

Quartum principium: Nam illius eſt interpretari, atque 179
adeo ſcire Canones, qui eos condidit. Gloſſ. communiter
recepta *in cap. cum veniſſent. de iudiciis*, cum iuribus ab ea
citatis, iuxta illud vulgare.

Optimus interpres verborum quiſque ſuorum eſt, Et vt vndè
ius prodit, inde & interpretatio, procedat, text. elegans
in cap. inter alia: de ſentent. excommun. Atqui Theologi
condiderunt longè plurimos è Sacris Canonibus. Nam Apo-
ſtoli, quorum Canones Pœnitentiales hodieque ſuperſunt,
fuere Theologi. Locum quoque inter Theologos nemo ne-
gabit Patribus illis, quorum ſententias, tam in Conciliis
Prouincialibus recitatas, quam propriis libris mandatas ſuo
Decreto inſeruit Gratianus; ſicuti hodieque Synodos Prouin-
ciales, & Diœceſanas, in quibus renouari ſolent tot antiqui
Canones, conſtituunt maximam partem periti, aut non ex-
pertes Theologiæ.

Ac poſtremo quantam orbis Chriſtianus vniuerſus rationem 180
Theologorum habuerit in Tridentino Concilio, in quo tot
priſca decreta circa *bonorum morum reductionem, Clerique &
populi Chriſtiani reformationem* confirmata, recenſque condita
ſunt, (& ob quæ etiam erat indicta Sacra Synodus, vt li-
quet ex fine bullæ Concilio præfixæ, itemque ex ſeſſ. 1. &
2.) colliges ex ſequentibus; tum quod ipſum Concilium
ſuam intentionem commendarit iis, *præſertim qui ſacrarum
literarum peritiam habebant* vt videre eſt in *ſeſſ.* 2. Tum quòd
Pontifices ad id celeberrimum Concilium miſerint ſeptem
Theologos, at ſolùm quatuor Iuriſconſultos. Tum quòd in-
ter illos XXXII. quos à Regibus Galliæ, Hiſpaniæ, Portugal-
liæ; inter X. Procuratores, quos à diuerſis Epiſcopis eò
ablegatos teſtatur Catalogus in calce Concilii deſcriptus;
inter illos XXII. qui ſub Rubrica Theologorum Sæcularium,
& Doctorum Iuris Canonici nominantur; inter illos LXXIV.
quos ex diuerſis Religioſis Ordinibus eidem ſynodo interfuiſ-
ſe indicatur, quorumque ad XXX. illuc à Cardinalibus, Pa-
triarchis, Epiſcopis adducti perhibentur, non reperio (ſecu-
tus Catalogum Colonienſem *an.* 1639.) niſi quinque decora-
tos illic titulo Iuriſperitorum, pleroſque verò inſignitos nomen-
clatura Theologorum: quorum numerum auxere tum VIII. Ge-
nerales diuerſarum Religionum, tum nonnulli ex Abbatibus ibi-
dem nominatis, tum plerique (ſi non omnes) ex illis XXXII.
Epiſcopis, atque Archiepiſcopis, qui è Monaſteriis aſſumpti
fuiſſe dicuntur, tum ex reliquis Prælatis haud pauci. Qui-
nam verò horum omnium habuerint vocem ſolùm Conſulti-
uam, qui Deciſiuam ſeu ex priuilegio, ſeu de iure diſces ex
Bellarmino *lib. 1. de Concil. cap.* 15. & ſingulariter ex Card. Palla-
uic. p. 1. Hiſt. Conc. Trid. l. 6. c. 1 vbi de procuratoribus Epiſco-
porum, Abbatibus & Generalibus Regularium. Ex quibus meri-
tò Infero I. fuiſſe in ſuperioribus quoque Conciliis Generalibus
maximam rationem habitam Theologiæ peritorum, argument.
communis doctrinæ, quòd Papa in dubio præſumatur ſuorum
Prædeceſſorum veſtigia ſequi. *c. uerum de iureiur.*

Dices. *Ex decem Theologis vix vnum reperiri eſt, qui libros* 181
*Decretalium, & Pandectarum aliquando viderit, aut aperuerit,
è viginti verò vix unum, qui notabile quid in eis ſtudiosè lege-
rit, è centum denique vix aliquem, qui ea comprehenſa teneat
intellecta, memoriaque: ergo vel Theologi non tenentur, ratione
ſui muneris, ſcire leges Canonicas & Ciuiles, vt aſſertum fuit
ſuperius, vel certè cæci cæcis ducatum præſtant Matth. 15. & diſt.
37. ſi adeo, ac proinde in foueam æternæ damnationis cadunt.*

Reſ-

Reſpondeo I. Neceſſe non eſt, verba ipſarum legum mente tenere; ſatis eſt vim, & poteſtatem *l. ſcire ff. de legib.* II. Neceſſe etiam non eſt, omnium ſenſum tenere, partim quia plurimæ ſunt antiquatæ, partim quia plurimæ in raro uſu, partim quia eſt id moraliter omnibus, phyſicè pleriſque, aut etiam omnibus impoſſibile; cum tamen impoſſibilium nulla, ſit obligatio. III. Itaque ſufficit, neceſſariumque eſt, illorum ſcientiam habere, quorum vſus alicui incumbit; atque eo ingenio, iudicioque præditum eſſe, & ea fundamenta in Iure iaciſſe, vt in occurrentibus caſibus poſſit ſcire, vbi quærenda, & quomodo intelligenda ſit illorum reſolutio. Et ſic interpretari poſſumus, quod in ſimili dicitur *cap. niſi cum pridem §. pro defectu.* de renuntiatione: *Etſi deſideranda ſit eminens ſcientia in Paſtore, in eo tamen eſt competens tolleranda.* Quia verò plurimis Theologis hac ætate, quæ fert longè plures, quam priora ſæcula, vix vllus vſus Canonum, legumque niſi vulgarium incumbit; alijs nonnullus, attamen è Theologorum libris iuridica continentibus, præter ea, quæ in ſcholis didicerunt, ſeſe docere poſſunt; alijs denique ſatis crebèr, vt ſunt Theologiæ Moralis Profeſſores, Iudices, ſeu Aſſeſſores Conſiſtoriales: & hi abſque dubio tum ipſas leges, & Canones, tum optimos legum, Canonumque interpretes, quos inter non pauci ſunt Theologi, haud oſcitanter legunt, eam ob rem patet, quid ad obiectionem ſactam reſponderi queat.

Infero II. Theologos non ſolùm debuiſſe eſſe peritos Canonum, & legum, ſed præſumendum, fuiſſe reipſa peritos; tum quia *in dubio præſumitur id factum, quod de iure erat faciendum.* Od. ex *l. quadam mulier ff. de rei vindicatione*; tum quia, tam culpabilis ignorantia non eſt de tot, tantiſque viris præſumenda iuxta *l. merito ff. pro ſocio.* Et verò Theologiæ principes, ac Patres fuiſſe legum quoque Ciuilium peritos, diſces vel ex Prædicamento Clariſſimi viri D. Caſpari Manzii, in quo Iuſtitiarijs, atque adeo peritis Iuris iure accenſet SS. Dionyſium Areopagitam, Athanaſium, Gregorios Thaumaturgum & Nazianzenum, Chryſoſtomum, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Boetium, Caſſiodorum, Gregorium Magnum, Sidonium, Bernardinum Senenſem: quorum pleroſque eſſe Theologiæ noſtræ anteſignanos, nemo eſt, qui ignoret; omnes fuiſſe Theologos teſtantur eorum monumenta.

Infero III. Veram eſſe concluſionem etiam poſtremam *ſect. præced.* ſcil. Theologos rem alienam à ſuo officio non tractare, quando voce, vel ſcripto diſputant de legibus poſitiuis humanis; etenim validè confirmata eſt hic minor propoſitio ratiocinationis allatæ ibidem.

Et ſanè laudandi ſunt potius, quam carpendi illi; qui ſecuti exemplum Salomonis *Sap. 7.* ſine inuidia communicant ſuam ſcientiam, ſapientiamque, non imitantes illum, qui pecuniam domini ſui defodit in terram, ſed ea negociatores, Matt. 25.

Et hactenus quidem oſtendimus, fuiſſe ſemper fas Theologis, ex profeſſo diſputare tam è cathedra, quàm libris ſcriptis, de materijs vtroque iure comprehenſis, nunc probandum eſt, id peculiari titulo licere modernis Theologis, contra quos potiſſimum nonnulli Iuriſconſulti fremunt, & vel ſtylum, vel linguam protrunt. Titulus autem ille eſt legitimæ præſcriptionis de qua ſect. ſeq.

SECTIO X.

Oſtenditur, Theologos Recentiores ſaltem titulo præſcriptionis acquiſiuiſſe ius ſcribendi de materijs Canonicis, & Ciuilibus.

SVMMARIVM.

Iniuria Quid ſit? 190.
Theologi etiam titulo legitimæ præſcriptionis habent ius tractandi materias iuridicas. 191.
Præſcriptionis conditiones. 195.
Theologi fuerunt, ſuntque in poſſeſſione tractandi illas materias, 193.
Quid ſit poſſeſſio? 194.
Illa poſſeſſio Theologorum eſt munita ſufficiente titulo. 200.
Et fide optima. 204.
Continuata que tempore legibus præſcripto. 203.
Probatur facto Magiſtri ſententiarum. 210.
Et S. Thomæ. 211.
S. Thomas ſuit propriè, licèt non iuxta vulgarem phraſin Iureconſultus. 213.
Non fuerunt ipſi omnia diuinitus infuſa. 214.
Explicatur elogium, quo S. Thomas decoratur in Breuiario 214.
Idem S. Doctor docuit nonnulla non conſentanea veræ Theologiæ. 505.
Retractauit certè aliquas è ſuis ſententiis. 216. & 217.
Confutatur iaſicetum iudicium Xantis Marialis. 217.
A S. Thoma diſſentiunt quandoque Thomiſtæ ipſi. 519.
An Deus poſſit infundere animæ actum erroneum? 250.
Honeſtum eſt defendere ſententiam Magiſtri. 521.
Nominantur alii Theologi, qui ſcripſere de materiis contentis in Iure. 523.
Et ſummiſtæ. 524.
Atque Theologi huius ſæculi. 256. 527.
Conficitur ex Dictis potens argumentum aduerſus Manrique. 558.
Summi Principes approbant inſtitutum Theologorum explicantium materias iuridicas. 231.

SI probauerimus, Neotericis Theologis materias Iuris 190
vtriuſque pertractantibus patrocinari ius præſcriptionis, hoc ipſo probabimus, tantum abeſſe, vt iniuriam faciant Iureconſultis, eas exequendo libris ſcriptis iuxta *l. nullus videtur ff. de reg. iur.* vt potius Iuriſconſulti ſint in eos iniurii, cum prædicti iuris vſu libero ipſis interdicunt, aut interdictum volunt; nam & *generaliter iniuria dicitur id, quod non iure ſit*; princip. *tit. inſtit. de*
iniuriis; & præterea omnibus conſtat ex vtroque iure, titulo vſu- 191
capionis, & præſcriptionis comparari verum ius, dominiumque rerum etiam alienarum. Hoc titulo gaudere Theologos in præſente controuerſia, demonſtro, oſtendendo omnes conditiones
ad legitimæ præſcriptionis titulum requiſitas adeſſe in hoc nego- 192
tio. Teſtatur verò Syluester *verb. præſcriptio num. 1. à Doctoribus* quatuor requiri, 1. Poſſeſſionem. 2. Titulum probabiliter præſumptum. 3. Bonam fidem. 4. Continuationem poſſeſſionis cum bona fide per tempus lege conſtitutum. Addunt alii, de quibus infra, ad præſcribenda iura incorporalia exigi patient iam aduerſarii. Sed & erudita ſapientia Clariſſimus D. Arnoldus Rath in ſuo planè abſolutiſſimo *tract. de Vſucapion. cap. 1. aſſert. 17.* ex communi, veraque Iuriſconſultorum ſententia addit, & *cap. 4.* doctiſſimè explicat, ad vſucapionem requiri, vt quod vſucapitur, non ſit prohibitum poſſideri. Verùm huius conditionis requiſitione nil obeſſe Theologis, patet tum ex ſe, tum ex dicendis *n. 207.*
Dico itaque I. Theologi ſunt, atque fuerunt in poſſeſſione, 193
vel quaſi, tractandi ex profeſſo de materiis, etiam ſolo iure humano conſtantibus, & corpori alterutrius iuris incluſis: Probatur inde, quod poſſeſſio, vel quaſi, rerum incorporalium nihil
ſit aliud, quàm *vſus quidam tanquam habentis ius cum patientia ad-* 194
uerſarii. Bartolus *in l. 3. §. vnde ai. a. 3. ff. de vi & vi armat.* conſentientibus Abb. Alex. Ripa, & aliis apud Couarruuiam *in reg. poſſeſ-*
ſor. part. 2. princ. n. 8. Atqui apud Theologos viguit, & viget, 195
reſpectu prædictarum materiarum tractandarum, vſus, & quidem tanquam apud habentes ius, vt conſitentur, & queruntur aduerſarii verbis relatis *Sect. 3. Confeſſio autem propria facit plenam proba-*
tionem, in præiudicium confitentis. l. unic. Cod. de confeſſis. Ferrat. *in* 196
pract. crim. in forma libelli de cauſ. venditiom. n. 7. citans alios. Et quamuis non faterentur aduerſarii, attamen factum ipſum loqueretur.
Porro ad patientiam aduerſarii, vel aduerſariorum quod at-
tinet, ſufficienter illa probantur inde, quòd reperire ſit plures 197
Iuriſconſultos, qui vel non iniquo, vel etiam æquiſſimo animo ferant illum vſum Theologorum. Nec opus eſt, vt omnes id æquo animo ferant, cum non habeant ius ſuccenſendi Theolo-
gis, vt ex dictis patet, & ex dicendis patebit; Atqui *non præ-* 198
ſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. c. non præſtat. de reg. iur. in 6. Sed potius omnes Iureconſulti cum S. Moyſe dicere deberent: *Quis tribuat, vt omnis populus pro-*
phetet? Num. 11. v. 29. Requireretur quidem patientia pleroru- 199
mque, vel omnium, ſi Theologi vellent deturbare Iureconſultos poſſeſſione, & iure pertractandi iudicatas materias, nam & *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. Reg. 29. in 6.* & *in re communi potior eſt conditio prohibentis. reg. 26. eodem.* Verùm nullus Theologus id vnquam ſomniauit.
Dico II. Poſſeſſio, in qua ſunt recentiores Theologi, in-
ſtructa eſt titulo ſufficiente in hanc rem, titulo, inquam, 200
pro hærede, de quo Leſſius *l. 2. de iuſt. c. 6. dubit. 7. n. 52.* & D. Rath. *l. c. cap. 3.* fusè doctèque ſuo more. Etenim moderni Theologi à ſuis DD. viuis, & pridem iam Cælo donatis, acceperunt illum vſum, vt mox oſtendam; hos autem
Doctores loco patrum meritò habent, ſiquidem *Magiſtri ſunt* 201
patres, Bartolus *in l. omnes ff. de iuſtit. & iur. n. 12.* Menochius *de arb. cas. n. 1.* deſumentes ex. *l. liberto ff. de obſeq. à lib.* & Gloſſ. *ib.* pluribuſque illuſtrat Menochius *ibid.* ex Petro Crinito *l. 24. de honeſt. diſc. c. 8.* Vnde Seuerus Imperator *l. exdini. Cod. locati.* 4. Vlpianum abſolutè vocat ſuum parentem.

202 Accedit quoque alius titulus *pro ſuo*, quo quis rem poſſidet vt ſuam, iuxta *l. 1. ff. pro ſuo*; & D. Rath. *l. c. cap. 3. aſſert. 4. & ſeqq.* Atqui ius tractandi illas materias, de quibus litem mouent aduerſarij, poſſiderunt hactenus teſtibus aduerſarijs Theologi, vt ſuum, non
203 cupiendo tamen vllo modo excludere Iureconſultos. Quod ſi hos titulos neges hic habere locum, dicam nullo eſſe opus, quia poſſeſſio immemorialis, de qua paulo poſt, eſt vicem tituli. Couarruuias *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 3. n. 9.* D. Rath. *de vſu. cap. 5. 3. aſſert. 34.* alij innumeri.

204 Dico III. Vſum prædictum inchoarunt, & continuarunt Theologi fide quam optima, ſeu exigas optimam ſolum Theologicè, ſeu ex communi Couarruuiæ *loc. cit. §. 7. num. 5.* optimam etiam
205 ciuiliter, ſeu iuridicè. Etenim quod attinet bonam fidem Theologicè, præſumitur ea ad præſcribendum, niſi probetur contrarium. Gloſſ. *in cap. Sanctorum, & in c. ſi diligenti & in c. fin. de præ-*
206 *ſcription.* Couarruuias *in epitome part. 2. c. 7. n. 4.* præſertim in viris tam grauibus, & pijs, cum *non debeat faciliter dari præſumptio delicti, & meritò ff. pro ſocio*; & neceſſitas, de qua paulò poſt, ſæpe bonam fidem gignat iuxta *c. quod non eſt de reg. iur. in 5.*

207 Quod verò concernit bonam fidem ciuiliter, & iuridice, cum ea nihil ſit aliud, quàm non ignorantia, ſed ſcientia iuris, illam ſcientiam habuerunt Theologi, hoc ipſo, quod non debuerunt ſcire, ius ſibi reſiſtere; re enim vera nullum ius tantis viris vnquam interdixit, explicatione, lucubrationeque materiarum, quas ſuis ſcriptis illuſtrarunt; cum potius ex ſect. præcedent. conſtet, eos vtique quam optimo id præſtare poſſe; potuiſſeque.

208 Dico IV. Theologi ſuam quaſi poſſeſſionem continuarunt tempore legibus præſcripto, quandoquidem non ſolùm longo, longiſſimove tempore, ſed à multis iam ſæculis, atque ab immemo-
209 riali tempore fuerunt in quaſi poſſeſſione prædicta. Etenim illa eſt immemorialis temporis poſſeſſio, cuius initij memoria non extat in contrarium, Fusè Couarruuias *cit. §. 3. n. 6. 7. 8.* Molina *tr. 2. diſp. 76.* Gall. *lib. 2. obſeruat. 66. n. 7.* nullum autem initium ſcitur noſtræ poſſeſſionis, cum neſciatur, quo anno, quis primus inter Theologos ex profeſſo reſolverit ſcripto vnam, vel plures, paucas, vel multas quæſtiones de rebus, & actionibus imperatis, vel vetitis ſola lege humana. Quin potius certum eſt, multis abhinc ſæculis id factitatum continuò ad noſtra vſque tempora, vt breuiter oſtendo, interim haud neſcius, non debere attendere nos, ſolummodo quid factum ſit, ſed potiùs quid ſit faciendum, text. *in cap. cum cauſam de elect.*

210 In primis itaque (Hugone de S. Victore, & alijs antiquioribus Magiſtro præteritis) ipſe Magiſter Sententiarum non vnam, ſed plures eiuſmodi quæſtiones propoſuit, & expoſuit, tum alibi, tum maximè *in 4. diſt. 37. & ſeqq.* vbi probat, explicat, defendit impedimenta Matrimonij inducta iure Canonico; vt *diſt. 37.* agens de impedimento Ordinis, & Criminis; *diſt. 40.* de impedimento propinquitatis carnalis; *diſt. 41.* de impedimento affinitatis; *diſt. 42.* prolixè de impedimento cognationis ſpiritualis.

211 Inſtitutum Magiſtri ſecuti ſunt non immeritò (nam primum in vnoquoque genere eſt exemplar reliquorum) tum alij vt Guilielmus Pariſienſ. *in tract. de legib. de collatione, & pluralitate beneficiorum, &c.* Alexander Hallenſ. *in ſumma*, Vincentius Beluacenſ. *in ſpeculo Morali*, ſi tamen illius ille eſt autor; tum trium ſcholarum principes S. Bonauentura, & Scotus in libros Sententiarum, & maximè Angelicus Doctor, qui partim *in 4. Sententiarum*, partim *in 1. 2. & 2. 2. & 3. part.* ac *Quodlibetis* innumeras id genus quæſtiones dedicauit ſtudioſa opera, ex profeſſo fusè, &, vt ſolet, doctiſſimè ventilauit, diſputauit, reſoluit. Aliquot earum centurias, aut chiliades deprehendet, qui iudicata monumenta, aliaque Angelici Doctoris excuſſerit.

212 Nec diffitetur Manrique, ſed occurrit *q. 91. n. 7.* hiſce verbis: *Licet autem S. Th. plura ſcribat, de materijs iuris 2. 2. a. q. 47. ad 571. quia tamen quidquid ipſe docuit, vel ſcripſit, ipſi diuinitus infuſum fuit, vt in Feſto eius legit Eccleſia, (in alienam meſſem) manum non miſit, ſicut alij Theologi.*

213 Verum hæc ratio, & reſponſio non ſubſiſtit. I. Quia ſi materiæ, quas in illis quæſtionibus tractauit S. Thomas, pertinent ad ſolos Iuriſconſultos, cum Manrique non velit S. Thomam, nec poſſit accenſere Iuriſconſultis communiter nuncupatis, licet fuerit propriè Iureconſultus, vt patebit ex dicendis *num. 315.* ſequitur ex doctrina Manrique, eum miſiſſe
214 manum in meſſem alienam. II. Nequaquam teſtatur, aut legit Eccleſia, *quidquid docuit, vel ſcripſit* S. Th. fuiſſe ipſi diuinitus infuſum; ſed ſequentia verba de illo legit Eccleſia in ipſius feſto: *Sodali ſuo Fratri Reginaldo dicere ſolebat, quidquid ſciret non tam ſtudio, aut labore ſuo peperiſſe, quam diuinitus traditum fuiſſe.* Quæ verba longè alium ſenſum faciunt, quàm illa Manriqueana, vt quiſque videt; vel illum nimirum, qui exprimitur in vita; ipſius S. Thomæ operibus præfixa: *Tradunt* (qui cum eo verſati ſunt) *quod pietate, præſertim ieiunijs, vigilijs, & orationibus magnam ſuæ doctrinæ partem à Deo ſibi promeruerit*; vel hunc: Dicere ſolebat, ſi quid verè intelligeret (nam malè intellectorum ſcientiam non habemus, ſed inſcitiam) eſſe acceptum referendum, non tam propriæ induſtriæ, quam gratiæ diuinæ, quæ ipſum, plerorumque iudicio ad ſubliniores diſciplinas ineptum donauerit aliqua ingenij perſpicacia, & conſequenter euexerit ad illam qualemcumque doctrinam quàm alij in ipſo mirentur. Quare abſtinuit Sanctus, verax, humillimus Doctor voce: *infuſum*, &, vt loqui ſolet, *inditum*; quia ſcientiam infundere, vel indere, aliud longè eſt, quam præciſe tradere; verbum enim tradendi multò generalius eſt, quam indendi, vel infundendi. Vide eundem S. Doctorem *3. part. q. 9. a. 3. & 4.* vigeſies vtentem verbis: *Indere: infundere*, & ne ſemel quidem verbo: *tradere*, cum differit de ſcientia infuſa Chriſti. Et vero non fuiſſe S. Thomæ, quantumuis planè Angelico Doctori omnia diuinitus infuſa, quæ ſcripſit, aut docuit, clarum eſt, tum inde, quod *1. 2. q. 81. a. 3. Corp.* ſcripſerit; *Secundum fidem Catholicam firmiter eſt tenendum quod omnes homines, præter ſolum Chriſtum, ex Adamo deriuati, peccatum originale ex Adam contrahunt*; reuera enim non eſt ſecundum fidem Catholicam id tenendum de Beatiſſima Virgine, in eo ſenſu, in quo illum interpretantur (ſed probabiliter minus rectè) communiter
Thomiſtæ, vt patet ex bullis Sixti IV. Pauli V. Alex. VII. & Tri- 215
dent. *ſeſſ. 5. decreto de peccato Originali*; tum inde, quod ipſe S. Thom. nonnunquam retractet, quæ docuit, & ſcripſit; vt nominatim *2. 2. quæſt. 150. a. 2.* rectiſſimè tradit, ebrietatem eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, cum tamen id negarat *quæſt. 7. de malo a. 4.* & agnoſcit apertè Caietanus *in cit. art. 2. ſub finem* S.
Thomam hac in re mutaſſe ſententiam; & *in 3. p. q. 9. a. 4. Corp.* in 216
terminis reuocat, quod alibi ſcripſerat, dum negauerat, in Chriſto fuiſſe ſcientiam acquiſitam. Atqui, quod diuinitus infuſum eſt, retractatione dignum non eſt. Infrà *n. 219.* Denique Catharinus & ipſe Thomiſta *lib. 2. pro immaculata Conceptione* ſic ſcribit & teſtatur: *Etiam qui inſignes Thomiſtæ habentur, fatentur ingenuè, eum* (S. Thomam) *variè ſcripſiſſe, & poſterius, quæ antea ſcripſerat retractaſſe.*

Confirmatur allata reſponſio in primis inde, quod author vitæ S. Bonauenturæ *c. 7.* etiam refertur, eius doctrinam non ſolùm ſummis ſtudijs partam, ſed acceptam diuinitus fuiſſe, & tamen nemo illam vocat, vel diuinitus infuſam vel infallibilem.

Idem de doctrina S. Bernardi Abbat. legitur in Breuiario.

Adde his alias plures maximi momenti doctrinas, quas ab eodem S. Doctore eſſe retractatas confitentur euidentia veritatis compulſi eius, primarij diſcipuli Caietanus *1. 2. qu. 109. a. 6. & 8.* Franciſcus Victoria in *Relect. de Simonia num. 5.* Dominicus Sotus *de natura. & gratia lib. 2. cap. 3.* & *in 4. diſtinct. 2. quæſt. 1. a. 4.* immediatè ante concluſionem primam aſſerens, S. Thomam meritiſſimè reieciſſe, quod priùs docuerat de effectu gratiæ gratum facientis concedi ſolitæ in Circumciſione: ſicut & correxit, teſte eodem Soto *in 4. diſtinct. 33. quæſt. 2. a. 1. circa med.* Doctrinam de aſſerta indiſpenſabilitate in legibus naturalibus. Qui idem Sotus poſt plures verſus ſubdit: Si *S. Thomas ſuam Summam, vbi res limatiùs examinabat, huc vſque protraxiſſet, minimè hac ratione fuiſſet contentus, adeo, videtur debilis, & infirma*; Atqui quod diuinitus infuſum eſt, nec debile, aut infirmum, nec retractationis, emendationiſue indigum rectè dixeris. Vnde obiter, ſimul & euidenter confutatur Xantes Mariales, quatenus in interdicta diſ-
putatione prolegomena, ſuæ *Bibliothecæ Theolog.* conuitijs, ſar- 217
caſmis, illuſionibus adipatæ, conatur ſuis Lectoribus perſuadere, omnia prorſus, quæ vnquam ſcripſit S. Thomas, eſſe ipſiſſimam veritatem, nec poſſe à quoquam excogitari pro aliqua opinione Sancto Thomæ circa quamcunque materiam contraria, vllum argumentum firmius eo, quo ſtabilit ſuam contrariam S. Doctor.

Confirmatur allata ſuperius refutatio Manriqueani effugij rur- 218
ſum inde, quod ipſemet S. Thomas *1. p. q. 1. a. 8.* ad 2. disertè pronuntiet, authoritatem Doctorum Eccleſiæ (ſeorſim ſumptorum) tantum eſſe probabile argumentum; probatque his Auguſtini verbis: *ſolis ſcripturarum libris, qui Canonici vocantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum eorum Authorem ſcribendo erraſſe firmiſſimè credam, alios autem ita lego, vt quantumlibet ſanctitate, & doctrina polleant, non ideo verum putem, quod ipſi ſcripſerunt.* Et quis illam doctrinam infallibilem aſſerat, quæ ſæpe fundatur in Authoritate Ariſtotelis circa principium naturaliter non euidens, ſed ſæpe tantum probabile? Atqui doctrina S. Thomæ frequenter eſt talis, vt ſciunt, qui vel pauculos articulos in eo legerunt, Ergo, &c.

Accedit, quod cum tam multi piiſſimi, religioſiſſimique 219
doctores etiamnum diſſentiant à placitis S. Thomæ, æquè Theologicis, ac Philoſophicis; & ipſimet Thomiſtæ nonnunquam, vt de Franc. Victoria Thomiſtarum ſuperioris ſæculi Corypæo teſtatur Melchior Canus *loc. Theologic. lib. 12. in proœm.* vbi etiam addit Canus, Victoriam meritum fuiſſe maio-

rem

rem laudem (ob modeſtam reuerentiam , qua id agebat) diſſentiendo cum S. Thoma , quam conſentiendo ; Cùm præterea nemo vnus (niſi voti , iuramenti , &c. religio aliud exigat) ſit , qui ſe peccati damnet , ſi in quæſtionibus vtrinque probabilibus amplectatur eam partem , quæ ſibi vero ſimilior videtur , eſto ſciat , D. Thomam apertè tenuiſſe oppoſitam , palam eſt , neminem mortalium exiſtimare quidquid ſcripſit , vel docuit S. Thomas , fuiſſe diuinitus infuſum . Tametſi enim nonnulli cum Argenso *in 3. part. quæſt.* 1. *a.* 3. & Vaſquez 1. 2. *diſput.* 90. *cap.* 4. *&* 3. *part. diſp.* 61. *cap.* 4. exiſtiment , poſſe fieri , vt DEVS habitum erroneum , aut etiam actum erroneum , ſeu errorem infundat menti alicuius , non modo tamen oppoſita ſententia eſt communior , ac verior , vt videre eſt apud Ægidium Coninck *de actibus supernat. diſp.* 10. *dub.* 2. ac Tannerum *tom.* 3. *d.* 1. *q.* 1. *nu.* 151. ſed etiam certum , id hactenus non fuiſſe à DEO factum , præſertim reſpectu Eccleſiæ Doctorum . Si igitur quiſquam putaret , omnia , quæ ſcripſit , & docuit S. Thom. fuiſſe ipſi diuinitus infuſa , conſequenter crederet , ſe docturum falſum , docendo quidpiam contrarium D. Thomæ. Et ſic ipſe Manrique debebit fateri , ſe non ſemel diſſenſiſſe à vero ; quandoquidem non ſemel diſſenſit à S. Thoma , vt patebit ex dicendis *ſect.* 18. Verum quia Manrique non fuit Theologus , vt videbimus ibidem , ideo non eſt mirùm , quod in hac , & aliis materiis Theologicis deceptus fuerit : *Tractent fabrilia fabri.*

Hactenus dicta de S. Thoma , quem ſubmiſſiſſime veneror , ſunto , ad defendendum me , atque omnes illos Theologos , qui cum nulli Iureconſulto ullum vnquam didactrum debuerint , attamen de Iuridicis materijs ſcribunt . Etenim exemplum S. Thomæ , qui communis totius orbis , ac nominatim noſtræ Societatis eſt Doctor , & docentium , docendorùmque norma , atque amuſſis , imitari nobis turpe non eſt , ſed glorioſum ; ſicut honeſtum eſt , Magiſtri ſententiam non modo excuſare *l. qualem autem §. vnde videndum ff. de arbitr.* ſeu *de recep. qui arbitr.* ſed etiam defendere , ſi defendi poſſit .

Cæterùm tum S. Thomæ , tum Magiſtri , & Scoti exemplum ita ſtrenuè imitati ſunt eorum diſcipuli , vt hiſce quatuor proximis ſæculis longè plurimas materias , alterutro Iure comprehenſa explicarint , atque enuclearint , Vt Richardus , de Mediauilla ſub annum 1280. Durandus , Herueus , Mayronius , Paludanus , Occanus ſub annum 1325. Ioan , de Bacone , Holcot , Argentinenſis ſub annum Chriſti 1350. Capreolus , Alliacenſis , & maximè Io. Gerſon ſub annum Chriſti 1412. Ioan. Baſſolis , Dyonilius Carthuſianus , & Marſilius ab Ingen ; ille ſub annum Chriſti 1400. illi circa 1480. ac paulo poſt Gabriel Biel.

Item prædictorum Trium virorum diſcipulis annumerandi ſunt Summiſtæ ſequentes : Aſteſanus , qui ſcripſit Aſtenſem , *ad dandum conſilium in foro conſcientiæ* , vt loquitur *in præfat* , & ipſo anno 1317. dedicauit Cardinali Caietano ; Bartholom. Piſanus , qui Piſanam anno 1335. Io. de Friburgo qui ſummam Confeſſorum anno 1420. circiter , Angelus , qui Angelicam ſub anno 1480. *principaliter pro ſimplicibus Confeſſoribus* vt ipſe loquitur ; Pacificus , qui Pacificam , Bapt. Trouamala , qui Roſellam ſub idem tempus ; Ioan. Tabienſis ; qui Tabienam , Syluelter , qui Syluelſtrinam , Caietan. Fumus , Toletus , Henriquez , & permulti alij , quorum princeps eſt S. Antoninus Florentinus , author tum Summulæ , quæ inſcribitur *Defecerunt* , tum Summæ Theologicæ , in quo vtroque opere , præſertim ſecundo , vix ſcias , vtrum Theologum agat potius , quàm Iuriſconſultum , cum tamen non fuiſſe vulgari nomenclatura Iureconſultum oſtenſurus ſim *ſect.* 12. *nu.* 286.

Iam verò ſi accedamus ad Theologos Scholaſticos , & Morales , huius , & ſuperioris ſæculi , deprehendemus , eſſe tam multos , tam varios , emunctos , elaboratos , eruditos , copioſos , planè fundamentales , & omnibus numeris abſolutos libros , tractatus , diſputationes , &c. ſingulis ferè luſtris in lucem ab ijs editos , tum de illis ipſis quæſtionibus , quas aduerſarij volunt à Theologis præteriri , tum de alijs , à ſolo iure humano pendentibus , vt à vero non ſim aberraturus , ſi dixero , à Theologo , qui Cardinalem de Lugo , Dianam , Paſqualigum , Lezanam , Raynaudum , Ioannem de Dicaſtillo , vel alium eis ſimilem ingenij præſtantia , laboris aſſiduitate , eruditionis varietate æquet , poſſe , ex ſolis omnino libris Theologorum conſcribi Collectanea , & Commentarios , quibus vniuerſum Ius Canonicum , & multo maximam partem Ciuile planè , dilucidè , ſolidè vberrimè enarretur , atque enucleetur . Credet , qui vel ipſe euoluit Theologorum monumenta , vel luſtrauit Collectanea , & Allegationes Auguſtini Barboſæ refertiſſima Theologorum citationibus .

Ex quibus omnibus conficio hoc ſerium (tametſi de rigidè ſumpto iure præſcriptionis poſſum videri non omnino ſeriò locutus) argumentum : Si iam ab anno M.CC. ad M.CCC. non pauci , à M.CCC. ad M.CCCC. multi , ab hoc ad M.D. plurimi , à M.D. ad hunc annum M. DC. LXXIV. quo hæc ſub Vltimam incudem reuoco propemodum innumeri Theologi , pietate , prudentia , ſapientiaque excellentes exiſtimarunt , & facto ipſo oſtenderunt eſſe ſibi , alijſque ſui ſimilibus ius , libris vulgatis diſſerere , ac diſputare ex profeſſo de ijs materijs Iuridicis , quas ſufficienter intelligi à ſe cenſebant , tum poſſunt , & hoc ipſo toto ſæculo potuerunt , atque in poſterum potuerunt (ſi ipſum iure quam optimo præſtare alij etiam Theologi , quos ſatis facultatis ad id adferre cenſebunt prudentes , quibus ij noti ſunt : nec poterit quiſquam æquus , bonique amans id ipſis vitio vertere : atqui verum eſt antecedens , vt conſtat ex narratis , ergo D. Manrique , 229
qui non ſemel profitetur , ſe rum veritatis , tum æqui , bonique ſtudioſum , poterat non toties carpere Dianam , Molinam , Leſſium , Rebellium , Palaum , & alios eis pares , aut ſuppares Theologos , qui elucidant dubia de ſimonia , vſura , excommunicatione , immunitate Eccleſiaſtica , lata culpa , & alijs eiuſmodi , quæ ego atque alij Theologiæ Profeſſores noſtris auditoribus reſoluta tradidimus , accepimuſque à noſtris in Theologia Magiſtris , hi à Noſtris Auis , illi à Maioribus .

Poterat ſanè hic Doctor huc applicare legem 35. *ff. de legibus* , ita pronuntiantem : *Sed & ea , quæ longa conſuetudine comprobata ſunt , ac per annos plurimos obſeruata , velut tacita ciuium conuentio , non minus , quam ea , quæ ſcripta ſunt , iura ſeruantur* . Inſtitutum Theologorum , quo de loquimur , probarunt tacitè , vel apertè per tot ſæcula Pontifices , Cardinales , 230
Epiſcopi , Reges , Principes , Theologi . Iuriſperiti cur iam illud tantopere exagitemus ? Cùm præſertim videamus , materias de legibus , 232
priuilegijs , diſpenſatione , beneficiis Eccleſiaſticis , horis Canonicis , Indulgentiis , Matrimonio , cenſuris , ſimonia , voto , iuramento , feſtis , ieiunijs , contractibus , & complures alias , de quibus extant in Iure proprij tituli , eſſe à Theologis æquè ſapienter , ac ſolidè , atque ad legiſlatorum mentem , ad lectorum captum accommodatè explicatas , quàm ſunt expoſitæ ſi Garciam de *Beneficiis* fortè excipias à Iure conſultis . Proſtant horum , & illorum monumenta , iudicet æquus lector . Sed in hanc rem dicam plura *ſect.* 15.

SECTIO XI.

Adſeritur cauſa fundamentalis , cur Theologi diſſerant , & ſcribant de materiis Iuridicis .

SVMMARIVM.

Neceſſitas compulit Theologos ad tractandas materias Iuridicas . 233.

Quanta fuerit ruditas Confeſſariorum tempore Aluari Pelagij . 235.

Hi non debent ignorare Canones . 236. 237.

Confeſſarii deſcriptio ex Nauarro . 239.

Ignorantia Epiſcoporum ſuperiore ſæculo . 245.

Connubium Theologiæ cum ſcientia Canonum ex Nauarro . 248.

Theologi ſunt præferendi Canoniſtis in munere inſtruendi Confeſſarios . 250.

PRinceps ratio , quæ poſteriorum ſæculorum Theologos impulit , vt vel voce , vel calamo ediſſererent materias Iuridicas , præſertim Canonicas , fuit ipſa neceſſitas moralis , quæ & legem non habet , *c. quanto de conſuet.* & *quod non eſt licitum in lege , licitum facit c. quod non eſt de reg. iur. in* 5. 233

Orta autem eſt illa neceſſitas quadruplici ex capite , quorum 234
vnum hac ſectione , tria ſequenti exponam .

Primo enim cum Theologi ſæculi XI. XII. & ferè XIII. eſſent ſpeculationibus Theologicis , ita immerſi , vt de rebus moralibus , & ad conſcientiam ſpectantibus pauca omnino , pro rei neceſſitate ſcriberent , aut docerent , tanta ruditas , atque ignorantia 235
rerum practicarum corripuit ipſos etiam Confeſſarios , vt Aluarus Pelagius *de planctu Eccleſ. l.* 2. *c.* 20. *verſ. triceſimum* ipſe Religioſus de Religioſis ſuæ ætatis ſcripſerit ſub annum Chriſti 1316. Aut moue : Recurrat ergo *quilibet pro caſibus ad Iuriſperitos non ad Religioſos , cum iſti* , vt mox ſubdit , *communiter ignorent Canones* . Erat illa ignorantia oppido quam turpis , & noxia 236
multis de cauſis . I. quia Cæleſtinus Papa relatus *c. nulli diſt.* 38. ſcripſit : *Nulli Sacerdotum* (multo minus Confeſſariorum) *liceat Canones ignorare* . II. quia S. Auguſtinus relatus *de pœnit. diſt.* 2. 237
c. 1. *§. cauſas* rectiſſimè ſcripſit : *Cauſas ſpiritualis iudex* (id eſt

Con-

Confeſſarius, nam de tali loquitur) *vt ſicut non committit crimen, nequitia, ita non careat munere ſcientia. Oportet vt ſciat cognoſcere, quidquid debet iudicare; iudiciariæ enim poteſtas hoc poſtulat,*
238 *vt quod debet iudicare, diſcernat*. Cum itaque Confeſſarii ſæpiſſime debeant iudicare de caſibus concernentibus leges, & Canones, ſi horum ſententiam vni cum verbis ignorent, laborant ignorantia probroſa ſimul, & noxia. III. quia Nauarrus *in cit. §. caueat*
239 *n. 9.* meritò ſic pronunciat: *Confeſſarium vndecunque abſolutum oportet totam Theologiam Moralem, & Canonica Iura ſimul cum ciuilibus callere. Quia ſine etiam conſtitutiones Synodales, & leges ciuiles particulares illius, in qua degit, prouincia, vel diœceſis*
240 *probè teneat*. Et quamuis fateor, eſſe ab hoc eruditiſſimo Sene deſcriptum talem Confeſſarium, qualem Oratorem deſcribit in Bruto Tullius, id eſt, qualem fortè nunquam vidit orbis, quia tamen qui ad ſumma, atque prima pertingere nequit, operam dare debet, vt ſaltem ad mediocria enitatur, nam in ſecundis, & tertijs conſiſtere non modò honeſtum eſt, teſte Tullio, ſed multis Confeſſarijs neceſſarium, dubitari non debet, quin Confeſſarios qui in vrbibus obuios quoſque Laicos, & Clericos audiunt confitentes, oporteat eſſe peritos permultorum, quæ in Iure Canonico, Ciuilique proponuntur.

241 At vnde acquirent illam peritiam? Proprio ſtudio? Verùm quotuſquiſq; tam ſecunda Lucina, & Minerua natus eſt, vt nactus ſit ingenium, quo ſolo Magiſtro talia intelligat, vt par eſt? Mit-
242 tet, inquies, cum occurrerit caſus dubius, pœnitentem ad viros doctos. Hoc quidem faciendum ait Caietanus *in ſumma verb. Confeſſio §. Confeſſor ſacramentalis, princ.* Verùm à Cano *l. 8. loc. Theolog. c. 6.* & Nauarro *cit. § caueat n. 27.* meritò refutatur Caietanus; id quippe faceret Confeſſionem nimis odioſam & grauem, cùm
243 tamen reddenda ſit, quoad poteſt facillima. Granadus *part. 5. de Sacram. controu. 7. tr. 9. diſp. 12. n. 5.* Quod ipſum ferè pari ratione dico, ſi ipſemet Confeſſarius cum facultate pœnitentis adeat virum doctum. Etſi quippe id quandoq; faciendum eſt, ſi tamen crebrò, & in caſibus ſatis communibus contingat, ferent pœnitentes iniquiſſimo animo dilationem abſolutionis, ſuumque Parochum ſpernent ob inſcitiam.

244 Audiat, inquies, qui Confeſſarius fieri vult, priùs Iura ſaltem Canonica. Hoc quidem vellet D. Manrique, ſed non impetrabit; quia ex 20. qui in Confeſſarios euadere cupiunt, vix vnum reperias, cui ſuppetant ſumptus neceſſarij ad tranſigendum in Academia aliqua à Sæcularibus adminiſtrata, tantum temporis, quanto opus eſt, ad excipiendam ex ore Canonum profeſſoris dimidiam partem requiſitæ doctrinæ pro Confeſſario mediocriter idoneo.

245 Nouit vniuerſus orbis, quantis ignorantiæ tenebris inuolutus fuerit Clerus, priuſquam erigerentur Gymnaſia, in quibus iuxta alias inferiores diſciplinas, Theologia Moralis, cum iuridicarum materiarum elucidatione traderetur. Fuit certè caligo tanta, vt non modo inter malæ notæ ſcriptoris Eraſmi Roterodami adagia relatum ſit illud ſanè quàm probroſum, ſuòque autore dignum, *Indoctior Monacho*, ſed etiamnum inter piſſimi, atque modeſtiſſimi Thomæ Mori Epigrammata legatur hoc diſtichon de quodam:

> *Tam malè cantaſti, poſſis vt Epiſcopus eſſe;*
> *Tam benè legiſti, vt non tamen eſſe queat.*

Et prætereà teſtatur minimè arrogans P. Leſſius in ſuis Conſilijs *Verb. Societas IESV caſ. 7. n. 22.* priuſquam erigerentur ſcholæ Noſtræ Societatis, pleroſque Parochos nihil ferè, aut parum de conſcientiæ Caſibus ſciuiſſe.

Quæ tam intoleranda, noxiaque ignorantia fuit veroſimiliter vna ex præcipuis cauſis, cur et B. Pius V. fuerit Regi Poloniæ autor erigendi in eo nobiliſſimo Regno tria Collegia Societati noſtræ vt teſtatur eius vitæ ſanctiſſimæ ſcriptor Reuerendus P. Ambroſius Randing relatus à me in Quinta Edit. mearum Experientiarum *Tr. 7. n. 795. in App.* & ante eum, adeoque durante ſacro Concilio Trid. *Nuntij Pontificij, & Principum Oratores Propoſuerint eidem Concilio tanquam maximum inter cuncta remedia ad Germaniam reſtituendam, multitudinem, illius Collegiorum, vt liquet ex voluminibus Cammendoni & Legatorum. Et Cardin. Boromæus ſcripſerit ad Legatos* (nomine ſui Auunculi, Pij IV. præſidentes eidem Synodo) *ſupernacaneum* à ſe putari cauſas illis recenſere, quibus mouebatur Pontifex ad amandam Societatem Ieſu, & ad optandum, vt illa in cunctis Catholicorum Prouintijs exciperetur, gnarus, Legatos in eoſdem ſenſus conuenire, ſuamque Epiſtolam clauſerit ille Sanctiſſimus Cardinalis hiſce verbis. Quam ob rem pro certo habeatis, quidquid fauoris ac beneficij illis conferetur, tanquam mihi proprium acceptum iri. Vos denique rogo, vt eoſdem maximopere vobis commendatos habeatis. Ita teſtatur Cardin. Pallauicinus in perquam illuſtri Hiſtoria (quam tamen nonnemo Clericorum Regularium nuper perſuadere voluit Sereniſs. Electori Bauariæ eſſe infami ſtigmate notatam Romæ) Concilij Trid. *p. 3. lib. 24. c. 6. n. 6. & 7.* adferens ingenioſam, ſapientemque (more ſuo) cauſam, ob quam meritò ipſe cenſeatur enarraſſe circa iactantiam *Matris ſuæ* laudes.

Porrò ex ſuperiùs dictis conficitur, neceſſe fuiſſe, vt tum intra 246
ipſa clauſtra Religioſorum, ſicuti iam factitabat Fr. Hieron. Tornielli, vt teſtatur eius epiſtola præfixa Summæ Angelicæ, tum in permultis vrbibus, atque oppidis extra Vniuerſitates, & nominatim in Cathedralibus Eccleſijs iuxta Trident. Synodum *ſeſſ. 5. c. 1. & ſeſſ. 23. c. 18.* renouantem antiquas ſanctiones, conſtituerentur viri eiuſmodi, qui ſine recurſu ad alios, inſtruerent ſufficiente eruditione iuuenes, ad curam animarum adſpirantes.

Et nemini quidem dubium eſſe potuit, quin ad eiuſmodi pro- 247
uinciam ritè obeundam futuri eſſent omnium, cæteris paribus, aptiſſimi, qui ad eam capeſſendam accederent, inſtructi excel-
lenti ſcientia, cum in primis Theologiæ, tum etiam iuriſprudentiæ; rectiſſimè enim, me etiam iudice, ſcripſit Nauarr. *cit. §. caueat n. 12. Sicuti Canonum periti Reginam hanc* (Theologiam) 248
veluti a dexteris ſuperni Regis conſidentem ſuſpicimus, adoramus, ac velut. demiramur, ita quoque Theologi arbitrentur, non eam conſidere nudam, ſed veſtitu deaurato, & circumdatam varietate; & ſapientiam Canonicam, atque legalem adeo non renuere, vt ſibi ornanda, & à frigore rerum agendarum ignorantia ſimul, & calore ſcientia plus ſatis curiosè tegenda illam paſſi requirere, maximèque deſiderare, & venerari, tanquam alterum Neptunum, qui opiniones aduerſas, & fluctus velut furentes, viſceraque diſcerpentes illius componat &c.

Verùm, etſi vt dixi, dubitari non debuit, quin ſpartam il- 249
lam, de qua ſermo eſt, optimè exornaturi forent, qui Iurium, ac Theologiæ ſimul ſcientiſſimi eſſent, quia tamen tales fuerunt ſemper aues in terris rariſſimæ, neceſſario fuere ſæpe operi illi præficiendi, qui altera harum quidem diſciplinarum probè imbuti, at non niſi alterius Elementis tincti eſſent. Vtra autem im- 250
butos eſſe oportebat, cum non liceret vtraque? Sanè Theologica; facilius enim qui in Lyceis Theologicis benè profecit, euadet ipſe in præſtantem Confeſſarium, ac animarum curatorem, & præſtantes formabit ipſe, quàm qui ſimiliter in phrontiſterijs iuridicis laudem boni profectus eſt promeritus. Rem per ſe claram, & authoritate Oecumenicorum Concil. Lateran. & Tridentini, ac prætereà Baſileenſis, vt vidimus *ſup. nu. 162. 163. & 164.* confirmatam non probo, ad tria alia capita neceſſitatis gradum facio.

SECTIO XII.

Triplex alia cauſa, quæ Theologos adegit, ad tractandum voce, & ſcripto de rebus Iuridicis.

SVMMARIVM.

Theologi tenentur ratione proprii muneris habere peritiam Iuris. 251.
Tenentur & idcirco, quod ſæpè conſulantur in materiis dependentibus à Iure. 253.
Cur conſulantur ſæpius quam Iuriſtæ? 255.
Nauarrus dabat reſponſa nullo pretio. 256.
Et nunquam niſi ſcripto. 259.
Theologi rogati ſcripſerunt de rebus Iuridicis. 260.
Nominantur complures. 261. & ſeqq.
Et inter hos Ferdinandus Rebellus, quem ſingulariter inſectatur Manrique. 269.

VIdimus *ſect. præced.* caput vnum neceſſitatis, quæ Theo- 251
logos compulit ad pertractandas materias illas, quas IC. contendunt eſſe ſui fori. Tria alia proponam hac ſectione.

Fuit igitur alterum caput illius neceſſitatis, ratio proprij muneris. Etenim *Theologiæ doctores ſunt quaſi principales artifices, qui inquirunt, docent, qualiter alij* (Epiſcopi, parochi, Confeſſarij.) *debeant ſalutem animarum procurare*. S. *Th. quodl. 1. a. 13. corp.* ſuprà relatus. Atqui non puſſunt Theologi alios 252
ſuf-

ſufficienter, & cum dignitate docere, qualiter procurent ſalutem animarum, præſertim per adminiſtrationem Sacramentorum, de qua nominatim loquitur S. Thomas, niſi eos doceant permulta deprompta ex penu vtriuſque Iuris: quandoquidem illi, quos docent, vel nolunt, vel nequeunt operam dare Iureconſultis.

Tertium caput neceſſitatis conſtituunt reſponſa quotidiana. Cum enim quotidie grauia dubia de rebus, humanum jus concernentibus, conſcientias hominum premant, debent vtique illi, quibus huiuſmodi dubia proponuntur, & à quibus ea reſoluuntur, eſſe præditi ſcientia neceſſaria; ſicut enim, *ſi quiſpiam imperitus Mathematis de eo ſcribat, riſui patet*. S. Hieronymus relatus *c. qui de menſa diſt. 37.* ita etiam meritò riſit olim Aluarus Pelagius Religioſos, qui de caſibus iuridicis reſpondebant *diuinando de ſenſu proprio, non de iure*, idque faciebant *præſumptione, ne inſcij reputarentur*, vt teſtatur idem *l. 2. de planct. Eccleſ. c. 20. verſ. tricesimum*. ſubdens, non eſſe maiorem ſuperbiam, quam ſi quis ſuam ignorantiam agnoſcere nolit. Atqui conſuluntur hodie vt plurimum Theologi, præſertim Religioſi, exemplo Dominici Soti, de quo *n. 266.* tum alijs de cauſis, quæ faciliè cuiuis occurrunt, tum ob illam, quam IC. Henr. Caniſius *in præfat. ſuarum inſtitut. edit. 2.* innuit, exprimit autem Theologus Melch. Canus *in loc. Theol. l. 8. cap. 6.* quia ſcilicet *Iureconſulti, & ſententiam & verba locare ſoleat*, vt iam olim obſeruauit S. Auguſt. *epiſt. 54.* poſt med. Vnde Iulius Roſcius Hortinus in vita Mart. Nauarri, præfixa tomo 1. eiuſd. *edit. Lugdun.* de hoc ſuæ ætatis Iureconſultorum principe veluti rem cæteris Iureconſultis inſolitam bis teſtatur, ipſum ſcilicet exemplo S. Iuonis reſponſa *nullo pretio dediſſe*. Adde, quod cum *fruſtra expectetur euentus, cuius nullus eſt effectus*. DD. *in c. cum contingat de offic. iud. deleg.* fruſtra conſulturi eſſent eiuſmodi dubitantes Iureconſultos; re enim vera plerique, aut certè plurimi qui ſe I. V. Doctores inſcribunt, rideri ſe, aut certe *in ſermone tentari* putarent, ſi proponerentur ipſis ſcrupuli circa materias de ſimonia, beneficijs, horis Canonicis, Sacramentis, Iubilæis, & alijs pleriſque expreſſis *n. 69.* atque hoſce ſcrupuloſos rectà remitterent ad Theologos, aut ad Canonum profeſſorem.

Porro quia fortè nonnulli prædictorum Theologorum more Nauarri, vt habetur in eius vita; reſponſum nullum, niſi ſcripto dabant; factum eſt, vt tanto maiore iure ſuas commentationes iuridicas prælo ſubijcerent, Conſiliaque Moralia ederent, vt Comitolus, Lezana, Leſſius, Sanchez, Cardin. de Lugo, Beia & alijs.

Quartum caput neceſſitatis fuere multorum preces ſeriæ, vel etiam importunæ, atque etiam imperia, vt breuiter oſtendo nonnullorum exemplis, etſi non ignarus *non exemplis* (Solis) *ſed legibus eſſe iudicandum. l. nemo Cod. de ſent. & interloc. omn. iud.*

In primis enim Angelus *in prologo ſuæ Summæ*, ſic loquitur: *Multorum Confratrum meorum charitatiua requiſitione compulſus decreui hanc Summam ordinare.*)

II. Caietanus *in epiſt. dedic. ſuæ Summulæ* ſic: Rogatus à multis Summulam colligere decreui.) In qua quidem tam multa ſunt ex Iure Canonico deſumpta, vt ſi ea demas, magna ea parte imperfectam reperturus ſis; ſicuti obſeruauit Canus *de lo. Theol. l. 8. c. 6.*

III. Syluester etiam *in dedic. ſuæ Syluestrinæ* ſic ait: Fratrum noſtrorum ſuaſio, & orationum ardentia eò nos perpulere, quò hoc opus aggrederemur.)

IV. Dominicus de Soto *in proœm. ſuorum 10. lib. de iuſtit.* ſic teſtatur: Cum publico ſuffragio hæc mihi prælectio de Iuſtitia obtigerit, poſtulare ex me inſtantiſſimè (Patres conſcripti, & Maiores mei) cœperunt, vt quæ in ſcholis dictaſſem, prælo committerem, quo & præſentes ſcribendi labore leuarentur, & abſentes ſudore fruerentur noſtro. Annui libentiſſimè, nam iam diu ipſe hunc parturiebam partum, tanta erat eorum improbitas, qui me diuerſis ſcrupulis, ac nouorum in dies contractuum conſultationibus frequentabant. Neque verò eſt, quod Theologis vitio detur, hanc ſibi aſſumere prouinciam, quæ Iuriſperitis accommodatior videri poteſt; quandoquidem Canonica iura ex viſceribus Theologiæ prodiere (*arg. cap. qualiter & quando 2. de accuſat.*) ciuilia verò, ea media morum Philoſophia; Theologi ergo eſt, Iuris Canonici decreta ad normam Euangelicam exigere, Philoſophique ciuilia ex Philoſophiæ principijs examinare.) Hactenus Sotus.

V. Leonardi Leſſij eſt hoc de ſeipſo teſtimonium *in præfat. ad lectorem*: Habes, candide lector, de Iuſtitia & Iure tractationem, quam Louanij publicè dictaui. Non cogitaueram initio typis vulgare; ſed crebra multorum, & diuturna flagitatio extorſit; quam non aſſentatoriam, ſed ſeriam fuiſſe, vel ex eo facilè colligi; quòd à plurimis illa dictata ſcirem magno vel labore, vel ſumptu exſcribi. His accedebat voluntas eorum, quibus meæ lucubrationes omnes ſubiecti.)

VI. Ioan. Malderus *in præfat. ſui operis de virtutibus*, cuius maior pars de Iuſtitia tractat, non ſolum teſtatur, ſe quando lectionis Scholaſticæ munus in Academia Louanienſi obibat, diſcipulis prælegiſſe ea, quæ in eo volumine explicat, verùm etiam addit: Superſedere equidem (editione) meo iudicio poteram, ſed aliorum ceſſi ſententiæ ſecus exiſtimantium; quibus hoc meritò tribuere videbar.) 268

Denique, vt alios prætermittam, Ferdinandus Rebellus à quo materias iuridicas explicari ſingulariter ægrè fert Manrique; vt patet ex *quæſtion. 104.* Patrem Claudium Aquauiuam Soc. Generalem in epiſtola dedicatoria hiſce verbis compellat: Cum Paternitatis tuæ præſcripto non ſemel admonerer, & (quod veriſſimè dicam) inuitus penè cogerer, vt ex ijs, quæ per multos annos D. Thomam exponens, multa dictaueram, optima quæque in publicam vtilitatem conferrem, ea vniuerſa Moralis Theologiæ ſupellectile præcipuas, ac difficiliores materias, nempe Iuſtitiæ Obligationes elegi, more Theologico pertractandas.) Ita Rebellus, de quo Gutierez IC. *in præfat. de Matrim.* ita teſtatur: *Ferd. Rebellus de impedimentis matrimonij valde doctè examinat, Thomam Sanchez*; quem Sanchez idem *ibi*. meritò ſcribit, *mirè, & doctiſſimè* ſuum opus de matrimonio elaboraſſe. 269 270

Quare equidem ignoro, quo iure ſuccenſeri poſſit Rebello, Dianæ, & alijs conſimilibus prædictas materias vel intra ſcholæ parietes explanantibus, vel publici iuris facientibus, cum, ſicuti hac, & ſuperiore Sectione demonſtratum eſt, ad id præſtandum eos longæua conſuetudo, cuius *non leuis eſt autoritas c. 9. & 11. de conſuet.* alliciat, ſummorum Principum voluntas, quæ *legis habet vigorem* teat. *l. 1. ff. de conſtit. Princ.* adigat, neceſſitas lege carens *c. quanto de conſuet.* compellat, ſcientiæ, vt oſtendam *ſect. ſeq. & 14.* ſatis idoneos efficiat, tametſi nec à limine ſalutarint auditoria IC. euaſuri tamen vtique excellentiores, ſi illa frequentaſſent duobus, tribuſue annis, vt patebit ex ſect. ſeqq. 271

SECTIO XIII.

Vtrum ad id, vt Theologi aptè reſoluant quæſtiones iuridicas, neceſſe ſit eos frequentaſſe ſcholas Iureconſultorum.

SVMMARIVM.

Difficultas intelligendi ſine viuo Magiſtro Ius Canonicum, & Ciuile. 272.
Ille viuus magiſter non eſt neceſſariò Iureconſultus; ſed poteſt eſſe Theologus. 274.
Poſſunt doctè de materiis Iuridicis diſſerere plurimi, qui non frequentarant ſcholas Iuridicas. 276.
Probatur experientia quotidiana. 277.
Et iudicio illorum, qui fundarant ſcholas Theologicas. 278.
Sicut & illorum, qui approbarunt Regulas præſcriptas Ieſuitis, Theologiam Moralem docentibus. 279.
Illorum quoque, qui Theologis proponunt dubia reſoluenda ex principiis Iuris. 282.
Et communi fidelium. 283.
Atque præterea ratione naturali. 284.
Sicut & inductione varia. 285. & ſeqq.
S. Antoninus mirificè didicit Ius. 287.
Diana excellens Iuriſta. 289.
Nominantur excellentes Theologi è Societate Ieſu, qui non frequentarunt ſcholas Iuriſtarum. 290.
Nominantur multi ex iis, qui ſine Magiſtro viuo didicerunt Ius, Medicinam, Theologiam. 295. & ſeqq.
Confirmatur denique inductio auctoritate S. Pœnitentiariæ & Tridentini Concilij. 299.

DIco I. Excellentem ſcientiam Pontificij, Ciuiliſue Iuris nanciſci abſque omni viuo præceptore, eſt mediocribus ingenijs impoſſibile, ſummis perquam difficile. Ratio petitur ex maxima obſcuritate terminorum, ſententiarum, apparentium contradictionum, materiarum multarum ab vſu quotidiano vel remotarum, vel etiam alienarum, quibus abundant Decretales, 272

ſca-

ſcatent Pandectæ. Confirmat experientia *efficax verum Magiſtra c. quam ſit de electione in 6.* quæ docet id eſſe verum, quod dixi; ſi
qui enim euaſerunt antiquitus docti Iureconſulti, præcellente ingenio
273 præditi fuerunt. Et ita etiam præſumendum eſt de præſenti & fu-
turo tempore, quia *ex præterito fit præſumptio circa præſens & futu-
rum. c. mandata de præſumptionibus.*

274 Dico II. Ad illam excellentem ſcientiam ſine ſumma difficul-
tate comparandam, non eſt magnis ingenijs neceſſarium adire Ly-
cea ICtorum, ſufficit operam quadriennem de more, diligen-
temque nauaſſe Theologiæ Profeſſoribus, ſaltem hac ætate. Ra-
tio eſt, quia hac ætate partim à Theologiæ Scholaſticæ, partim à
Moralis, (cui etiam vnum, alterumue annum impendunt diſcipuli
ſcholaſticæ) Profeſſoribus tàm multa de plurimis materijs Iuris, prius à
S. Thoma vel tactis, vel etiam explicatis, & intactis quoque tra-
duntur, explananturque, vt qui magno ingenio præditus ea pro-
be comprehenderit, poſſit deinde priuato ſtudio, & aliquot op-
275 timorum auctorum, iuxta lectionem Decretalium, & Pandecta-
rum, crebro, methodicoque vſu, magno quidem, non tamen
maximo labore, ſibi comparare nomen præſtantis I.C. præſertim
ſi, vt fieri amat, ſæpe ſollicitetur quæſtionibus, & caſibus quo-
tidianis. Porro ex Soto *n.* 265. Leſſio *n.* 267. Maldero *n.* 268. Re-
bello *n.* 270. relatis, diſces, quàm multa iuridica dictari ſoleant
à Theologis in celeberrimis Academijs Salmantina, Louanienſi,
Florenſi.

276 Dico III. De plurimis quæſtionibus etiam ex ſolo iure humano
pendentibus poſſunt doctè, ſolidèque diſſerere illi quoque Theo-
logi, qui *nullos lapides diſcipulatus* poſuerunt in ſcholis Iurecon-
ſultorum. Probatur id I. euidenter, quia argumentatio ab
actu ad potentiam euidens 2. *poſter.* 10. Clamant Bibliothecæ,
277 clamant ſcholæ, clamant Curiæ, acclamat orbis totus reipſa
etiam ab ijs Theologis, qui pedem non poſuerunt in Auditorijs
Iureconſultorum, de longe plurimis, adde difficillimis materijs
vtriuſque Iuris merè humani perquam excellenter diſputatum,
ſcriptumque. Inductionem paulò poſt adſeram.

278 Probatur II. authoritate ipſius Europæ Vniuerſitatem, ha-
rumque fundatorum, qui, & quæ cathedras Theologiæ moralis,
& Scholaſticæ demandant Theologis, nullo puluere iuridicarum
ſcholarum vnquam aſperſis. Et tamen ſciunt, tractandas eſſe ab
his permultas eiuſmodi materias, & vtique tractandas pro Acade-
miæ honore, auditorum vero fructu, ac ſolido profectu. Repe-
te quæ de Soto, Leſſio, Maldero, Rebello, retuli *ſect. pre-
ced.*

279 Probatur III iudicio ſapientiſſimorum Virorum, qui confecerunt,
& ſuo etiam calculo, exemploque approbarunt, approbantque regu-
las præſcriptas a Societate Noſtra Profeſſori Caſuum conſcientiæ:
in quibus præcipitur diſertè, vt eiuſmodi Profeſſor explicet *Sacra-
menta omnia, Cenſuras, hominum ſtatus, & officia, itemque De-
280 calogum, & Contractus.* In quorum omnium explicationem ſuffi-
cientem formandis peritis Parochis, ſeu Sacramentorum admini-
ſtratoribus (huc enim omnem ſuam operam, atque induſtriam
conferre iubetur prima ſua regula Profeſſor Caſuum) quam mul-
tæ iuridicæ quæſtiones, & reſolutiones occurrant, nouit, qui
vel ſcit, quanta ſcientia neceſſaria ſit adminiſtratori Sacramento-
rum, vel legit enumerationem, quam Henr. Caniſius *in præfat.
ſuarum inſtitut. edit.* 2. facit, vel euoluit noſtrorum Caſiſtarum Re-
281 ginaldi, Filliuci, Laymanni, Palai, aut Bonacinæ; vel Sayri
Theologias Morales: in iis quippe vix tractantur aliæ quæſtiones,
quàm quas ego, aliique noſtris auditoribus tradere conſueuimus,
more paſſim recepto, vt teſtis eſt Filliuc. *in praef. ad Lectorem.* Et quia
mihi dubium non eſt, quin cæteri Religioſi Ordines etiam quip-
piam ſimile ſtatuerint ſuis alumnis, Theologiæ Moralis Profeſſori-
bus, ideo iudicio communi atque inſtitutis doctiſſimorum, pru-
dentiſſimorumque Ordinum repugnant illi I.C. qui volunt tales
quæſtiones præteriri à Theologis, tanquam à minimè ido-
neis.

282 Probatur IV. facto, & calculo tot Laicorum, Eccleſiaſtico-
rumque Principum, Dynaſtarum, Clericorum, Plebeiorum,
qui intra, & extra Confeſſionem Theologis voce, ac ſcripto
proponunt dubia ex legibus, & Canonibus reſoluenda, acquie-
ſcentes eorum reſponſis. Quot ego viuos, quot mortuos Theo-
logos eiuſmodi nominare poſſem, ſi opus foret? Quod Sotus re-
latus *n.* 266. de ſeipſo, hoc de Th. Sanchez, Didaco Ruia, qui
anno ætatis 14. Societati nomen dedit, hoc de plurimis alijs te-
ſtantur varij ſcriptores. Euolue Leſſij Conſilia, ſeu Caſuum con-
ſcientiæ Reſolutiones; fateberis, eum à longe diſſitis, à ſummis
Viris conſultum fuiſſe circa intricatiſſimos caſus fori externi, &
quidem nonnunquam poſt iam latam ſententiam in tribunalibus,
Vniuerſitatibuſque. Idem de P. Ioanne Auila noſtro teſtatur is, qui
eius libro de *contractu* præfixit Epiſtolam ad Lectorem, qui qui-
dem Auila Societati nomen dedit in tenera ætate, teſte Alegam-
be, ac proinde rudis literarum iuridicarum.
283 Probatur V. iudicio fidelium, qui hactenus non dubitarunt,
quin illi etiam Theologi, de quibus memini *n.* 280. fuerint in Sy-
nodo Tridentina ſententiam rogati de illis quoque decretis mo-
rum, quæ iam multa, varia, grauia illic inſtaurata, recenſque
ſancita ſunt. Nec dubitant pij Orthodoxi, quin ſuam illi men-
tem ſapienter, ſolidè, atque ad rem, veritatemque appoſitè in
conſeſſu ſapientiſſimorum virorum aperuerint; nouimus enim in
eiuſmodi Concilijs ſuffragia non numerari, ſed ponderari, neque
illic ſolere cæcos conſuli de coloribus. Conſule Pallauicinum in
Hiſtoria illius Synodi, & mihi adſtipulaberis.

Probatur VI. ratione. Quia eſto, demus, pleraſque materias 284
Iuridicas, eſſe Cimmeriis tenebris ita inuolutas, vt perſpici non
queant, niſi ab eo, cui viuus præceptor collyrio quodam oculos
illeuerit, attamen iam ſupradixi, neceſſe non eſſe, vt is præce-
ptor Iuſtinianæus (ſicut ſuos vocari mandat Iuſtinianus *in proœm.
ff.*) nominetur; ſufficiet Thomiſta, ſufficiet Scotiſta, ſi tradat
ea, quæ abhinc annis 60. 80. 100. tradi Magiſtra voce ſolent à
Theologiæ Magiſtris.
Probatur VII. inductione. In primis enim S. Thomas *in* 2.2. 285
itemque *in ſupplemento*, & *in* 4. *Sententiarum* haud paucas mate-
rias, quas aduerſarij contendunt, eſſe fori iuridici, perquam
egregiè explicauit; nec tamen vllo I.C. præceptore fuit vſus.
Diuus Antoninus tum in Summula, quam vocant *Defecerunt* ; 286
tum in ipſa Summa Theologiæ, tam multa & varia, ex ipſis vi-
ſceribus iuris vtriuſque depromit, atque ediſſerit, ac ſi Bartoli,
vel Baldi Auditor aliquot annis fuiſſet. Et tamen ſe nulli Iuriſpe-
rito operam dediſſe teſtatur ipſe *in proœmio ſuæ Summæ*; deque eo 287
lepidum illud narrat Surius, Lippelous, atque alij, cùm annos
15. natus ex Ioanne Dominico, à quo in Ordinem Prædicatorum
cooptari flagitabat, intellexiſſet, ſe fore voti tum demum com-
potem, cùm totum Decretum Gratiani, cui voluendo iam aſſueuiſ- 288
ſe puerum inaudierat Ioan. Dominicus, & idcirco cum feſtiuo il-
lo reſponſo tum à ſe dimiſerat, ita excuſſiſſet, vt planè imbibiſſe
videretur, tam pertinaci labore in id ſtudium incubuiſſe, vt ela-
pſo ſtatim anno ad Ioan. Dominicum reuerſus promptè, & alacri-
ter ad omnia ſumma facilitate reſponderit. Siluestrum Prieratem
iuris apprimè peritum euaſiſſe teſtatur eius Summa; frequentaſſe
ſcholas Iureconſultorum, neſcio, qui teſtetur. De pluribus (non
dico omnibus) Summiſtis idipſum iure pronuntiauerim.
De Diana, quem toties arguit, increpat D. Manrique, fa- 289
teretur puto ipſemet Manrique, ſi Duodecim Dianæ partes
euoluiſſet, eſſe ab hoc placidiſſimi ingenij viro plurimas Iuri-
dicas quæſtiones tam peritè, & ex proprijs Iuris principijs reſolu-
tas; vt ſi ijs in vnum volumen redactis inſcriptum eſſet Manri-
queanum nomen, omnes, qui eas legerent, pronuntiaturi eſ-
ſent, Doctorem Manrique in eo volumine tueri egregiè boni
I.C. nomen, quod ſibi ſuarum Reſolutarum Vicarialium quæſtio-
num parte vtraque comparat.
Quam enucleatè, perſpicuè, ſolidè, & planè magiſtraliter 290
longè plurimas, longè difficillimas materias legales & Canoni-
cas executi ſint noſtræ Societatis Theologi, Molina, Azor,
Sanchez, Leſſius, Rebellus, Palaus, Vaſquez, Auila, Suarez, Salas,
Cardinalis de Lugo, Dicaſtillo, Filliucius, atque Reginaldus,
vt alios plurimos ſilentio prætercam, norunt, quibus liuor mé-
tem læuam non indidit. Scimus tamen ex Patris Alegambe Bi- 291
bliotheca, atque Ribadeneiræ Catalogo, Palaum, Rebellum,
Salas anno ætatis 15. Sanch. 16. Molinam 17. Vaſquez & Suarez 18.
Azor & Auila pene pueros in Societatem eſſe adlectos, rudes vtriq;
legum, & Canonum, ſi Suarium excipias, cui tamen ea, quæ
id ætatis, & vix mediocri ingenio tunc præditus, ex hiſce didi- 292
cerat, pleraque omnia, ſi non omnia obliuione deleta fuerunt,
priuſquam ad Theologiam audiendam accederet; elapſis nimirū
multis annis, quos Tirocinio Religioſo, Philoſophiæ, atque
humanioribus literis per omnes gradus impenderat. Patrem Leſ- 293
ſium dediſſe Iuriſperitis mortuis inſignem, viuis nullam operam
liquet *ex cap.* 3. vitæ ipſius conſcriptæ à Thoma Courtuis L. V. L.
Idem dixeris de PP. Laymanno & VVangnereck, quorum ille anno
XIX. ætatis, hic iunior adhuc, vterque hoſpes in iure, Societati 294
nomen dederunt, & tamen vterque Ius Canonicum in publica
Vniuerſitate Dilingana interpretati ſunt voce, librisque in publi-
cum datis. Magnam peritiam Iuris vtriuſque, qua præditus fuit
P. Ioan. de Dicaſtillo, teſtantur tomi tum de Iuſtitia, tum de Ma-
trimonio. Didacus Ruiz pene puer Societatem ingreſſus *excelluit
ad miraculum, & opinionem vſque infuſæ ſcientiæ, cognitione doctri-
næ Moralis, atque omnium Iurium*, teſte Alegambe in Bibliotheca
Scriptorum Societatis.
Confirmatur hæc inductio multis alijs alterius generis, Quis 295
enim Galenum, Bartolum, Tuſcum Maſcardum, Menochium,
Bellarminum, Gretſerum, Adamum Contzen, Abulenſem, Li-
ranum, Cornelium à Lapide, ipſum S. Thomam, docuit quin-
tam, decimam, vigeſimam partem eorum, quæ Galenus de Lo-
cis, Bartolus in Pandectas, Abbas in Decretales, Tuſchus in
tot millenis Concluſionibus, Maſcardus de tot modis probatio-
num, Menochius de tot præſumptionibus, deq; arbitrariis iudicum,
atque

atque poſſeſſione ex vniuerſo iore vtroque ; Gauantus de Rubricis Miſſalis, & Breuiarij, Cochlæus, Bellarminus, & Gretſerus de Fidei controuerſijs, Contzen, & Scribanius de politicis, Abulenſis, Lyranus, Cornelius in Sacram Scripturam, Angelicus Doctor in totam Theologiam ſapientiſſimè, doctiſſimè commentati ſunt?

Cardinalis Bellarminus Scholaſticam Theologiam Louanij interpretatus eſt ſumma cum eruditionis fama, qui tamen non niſi aliquot quæſtiones ex prima, & tertia parte S. Thomæ explicari audiuerat. Eandem & Leſſius, de quo ſupra. n. 293. ipſis 15. annis ibidē eſt interpretatus tametſi nunquam Theologiæ niſi ſuus ipſe, diſcipulus fuerit Autor vitæ Leſſianæ. *capi. 3.* & 4. Habuit ergo ille quidem viuum Magiſtrum in vna parte, aut particula eorum, quæ docuit, & ſcripſit, habuere & illi; quos nominaui; at quomodo, vel vnde ſciuerunt tam multas alias literas Canonicas, Legales, Theologicas, Medicas, Politicas, quas non didicerunt?

Confirmatur eadem inductio, & principalis concluſio authoritate ſacræ Pænitentiariæ. quæ literas diſpenſationum exequendas committit Confeſſarijs, æquè Theologiæ, ac Canonum Magiſtris; cum tamen illæ literæ continere ſoleant non vnam, ſed plures difficultates, non niſi ex legum Canonicarum præſcripto decidendas *cap. 1. de conſanguin. & affin. in fine*. Cenſet ergo S. Pænitentiaria etiam à Theologis, qui nullum minerual vlli Iurecoſulto debent, poſſe expediri difficultates Canonum.

Confirmatur rurſum iudicio Concilij Tridentini, ac totius Eccleſiæ, quæ Theologiæ Doctores cenſet idoneos ad Epiſcopalem dignitatem, officiumque, vt videbimus *ſect.* 16. Hi ſanè Epiſcopi, & eorum Vicarij, cum quotidie illis occurrant controuerſiæ forenſes, eaſque, vt ſupponit Eccleſia, poſſint communiter definire ex ſacrorum ſtatutorum norma, poterunt etiam de multis illarum doctè, prudentèrque diſſerere, aut ſcribere, licet neglexerint lapides diſcipulatus in ſcholis Iuriſtarum.

Hoc tamen fateor lubens, ab iis Theologis; qui tres quatuorue annos impenderunt frequentandis priuatis, aut publicis ſcholis Iuriſconſultorum, longè, (ſi cætera ſint paria) expeditius, ſecurius, certius pertractari quæſtiones iuridicas, quàm ab alijs; re enim vera viuâ præceptoris vox magis erudit, quàm mortui. Plura in hanc rem *ſect.* 15. ſicuti & hactenus dicta confirmabuntur dicendis *ſect. ſeqq.* & 16.

SECTIO XIV.

Proponuntur, ac diſſoluuntur argumenta, quæ contra ſuperiores reſolutiones præſertim ſect. 8. & 13. traditas obiici poſſunt.

SVMMARIVM.

Inauditus condemnandus non eſt. 301.
Quid reſpondendum Iuriſtis, dum obijciunt Theologis illud vulgare; Tractant Fabrilia Fabri. 302.
Iuriſtæ ſunt Iuris ſacerdotes. 308.
Hi ex officio explicant totum ius, Theologi non ex officio. 313.
Materia Iuridica, quas Theologi licitè tractant. 314. & 315.
Quas illicitè 316. & *ſeqq.*
Obiectum Iuriſprudentiæ. 319.
Quid etiam reſpondendum ad illud Argumentum: Iuriſtæ non tractant materias Theologicas, ergo Theologi non debent tractare Iuridicas. 322. & *ſeqq.*
Praua explicatio materiarum Theologicarum eſt nocentior, quàm praua Iuridicarum. 324.
Bonus Theologus facilius euadit bonus Iuriſta, quàm bonus Iuriſta bonus Theologus. 326.
Iuriſtæ excellunt memoria. 328.
Quid ad illud argumentum: Theologi ſæpe errant in explicatione legum, & canonum. 329.
Quid ad quoddam argumentum petitum ex S. Thoma 330.
Quid ad illud, quod Theologi non poſſunt ſine Magiſtro quidquam ſolidè ſcribere in iure? 334. & *ſeqq.*
Vnde Theologi didicerint ſcribere de rebus Iuridicis. 339. & *ſeqq.*
Boni Theologi ſunt verè Iureconſulti. 346.
Nobiliſſimus modus diſcendi eſt diſcere ex ſeipſo. 351.
Nominantur, qui ex ſeipſis didicere varia. 355. & *ſeqq.*
Cur Iudæi fuerint mirati, Chriſtum Dominum ſcire Scripturas, cùm non didicerit. 359.
Materia Iuridica, in quibus inconſulto conſuluntur Iuriſtæ. 364.

INauditum, indefenſumque condemnare nefas eſſe patet ex *Actor. 25. verſ.* 16. & ex certa concluſione iuris, vt teſtatur Clarus *in pract. crim. quæſt. 49. num.* 13. quare audiendi ſunt etiam in præſenti cauſa Iureconſulti nobis aduerſantes. Qui licet vix vllum pro ſe argumentum adferant, quò tamen clarior euadat veritas dictorum, agam ego ipſorum cauſam, & proferam pro iis, quæ forte prolaturi eſſent, ſi præſentes forent. Nec timeo, ne cauſæ Theologicæ præuaricator dicar. Potiſſimùm autem petunt ij reſolutiones traditas *in ſect. præced.* & 8. Incipiam ab hac. 301

Obiiciunt itaque I. illud triuiale: *Tractant fabrilia fabri*; quod ab Horatio *l. 2. ep. 1.* expreſſum videntur deſumpſiſſe ex prolog. S. Hieronym. *in Pentateuch*, quo indicatur, ea ſola tractanda eſſe à quouis, quæ eius ſunt profeſſionis. Vtitur hoc telo perfrequenter D. Mantrique, & confirmari inde poteſt; tum quia culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti *l. culpa ff. de reg. iur.* tum quia nemo debet falcem mittere in meſſem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa. text. *cap. ſcriptum 6. quæſt.* 3. tum quia non oportet pedem in alieno choro ponere. Plutar. *in lib. de laud. ſui ipſius*; & denique non feruntur in naui, aut militia ij, qui ſe ingerunt in officium alterius. Atqui Canonum, legùmque explicatio pertinet ad profeſſionem Iureconſultorum, non Theologorum. Idque probatur validè; quia prouincia explicandi leges ciuiles eſt ab Imperatoribus, & Pontificibus demandata Iureconſultis; nam Iuſtinianus *in proœm. Digeſtorum* ſuas Pandectas commendat Anteceſſoribus, id eſt legum Profeſſoribus. Gl. & patet ex textu. Quapropter Vlpianus *l. 1. ff. de iuſt. & iur.* Iuriſconſultos vocat Iuris ſacerdotes. Idem Iuſtinianus ſuas Inſtitutiones inſcripſit *ſtudioſæ legum iuuentuti* vt liquet ex præf. Et Gregorius IX. ac Bonifacius VIII. ille *in proœm. Decretal.* hic *in proœm. Sexti* commendarunt, miſeruntque Decretales Doctoribus Bononiæ, vtrique Iuris, explicandas ab ipſis. Ac deniq; vſus omnium Vniuerſitatum id ipſum confirmat. Ergo Theologi reuera officium alienum occupant, dum leges, & Canones explicant ex profeſſo.
302
303
304
305
306
307
308
309

R. I. certum eſſe, hoc argumento nimis multum probari, ſcil. illas quoque materias, quæ de reb. Fidei decernentes habentur in Cod. & Decretal. debere præteriri à Theologis, cuius tamen contrarium oſtenſum eſt *ſect.* 8. 310

R. II. eo non probari, nefas eſſe Theologis tractare extra ſcholas de prædictis materijs, nec enim ius, aut conſuetudo habet, vt ſoli Iuriſconſulti ſcribant de quæſtionibus iuridicis. Oſtendatur textus id vetans. Atqui omnia ſunt licita, quæ non ſunt lege prohibita. Nellus *de teſtib. n.* 1. Seu expreſſe prohibita. Gl. notabilis *in c. 2. de transl. Epiſ. verb. non inuenitur.* 311

R. III. eo argumento demonſtrari, Iuriſconſultos habere ius, prædictas materias tum extra, tum ſingulariter intra ſuas ſcholas ediſſerendi ex profeſſo; cum illa tamen moderatione, quam circa res Fidei adhibendam dixi *num.* 128. Vnde fit, vt ſi Theologi in ſuis auditorijs eas explicarent, attrahendo ad ſe, & abſtrahendo à Iureconſultis auditores, meritò querelam inſtituere poſſent Iuriſconſulti, ſuo officio bene, vtiliterque fungentes. 312

R. IV. eo argumento directè, & per ſe ſolum probari, eſſe officij Iuriſconſultorum explicare in ſcholis totum Ius; non autem probari, eſſe alijs illicitum, quaſdam illius partes etiam in ſcholis explanare, auditoribuſque dictare. Probo I. Quia alioqui claudendæ forent, aut potius eliminandæ ſcholæ Ethicæ; etenim in Ethica ediſſeruntur plurima contenta Iure ciuili, II. Quia ſimiliter obſerandæ forent ſcholæ Theologiæ Moralis, vtpote in quibus traduntur longè plurima, Corpori vtriuſque Iuris incluſa; has autem ſcholas approbat vniuerſus orbis. III. Quia in toto orbe explicatur à Theologis Summa D. Thomæ, in cuius tamen parte ſecunda continetur medulla ipſius Iuris Cæſarei Iuris vero Pontificij notabilis pars exhibetur tum in eadem ſecunda parte, tum in tertia, & Supplemento. IV. Quia nemo inficiabitur, ea, quæ in alterutro Iure proponuntur ex Fidei principijs, eſſe Theologici fori, potius quam iuridici. *Suprà nu.* 128. Sicuti & ea, quæ ex iure naturæ manifeſtè profluunt. *Supra n.* 132.
313
314
315

Dices, Quas ergo materias nefas eſt Theologis tractare, intra ſcholæ parietes? 316

R. Pleraſque illas, quæ proceſſum iudicialem diſtinctè & minutè concernunt, quæ in foro conſcientiæ non obligant; quæ in vſu raro verſantur. Ratio eſt, quia incumbunt Theologis explicandæ tam multæ aliæ materiæ vſus quotidiani, & conſcien- 317

tias

tias conſtringentes, vt ſine harum detrimento non poſſint alijs va-
318 care. Deinde plerarumq; legum, & Canonum ex ſolo iure humano
pendentium, diſtinctam, accuratámque explicationem ita ſibi
vendicarunt Iuriſtæ, vt ea abſtinere debeant in ſcholis Theologi,
contenti quadam generaliore, aut ſummaria, niſi quatenus aliud
circa quaſdam, non tamen vſque adeo multas obtinuit vſus, qui
vt in reliquis rebus humanis diiudicandis, ita & in hac plurimum
valet; cùm etiam hic *conſuetudinis, vſusque longæui non ſit leuis
autoritas*, text. cap. *cum conſuetudinis de conſuet.*

Cùm hæc iam ſcripſiſſem vtraque priore Edit. huius *Tract.* incidi
in Librum Quartum Reſponſorum Moralium Eminentiſſimi Card.
Ioan. de Lugo, reperique in illius libri *Dubio* 34. hunc titulum,
*Quouſque poſſunt Magiſtri ſocietatis tradere in ſcholis materias Ca-
nonicas*. Reſoluit autem illud Dubium faciendo diſcrimen inter
docentes in ſcholis, et libros edentes in publicum, exprimendo-
que, poſſe à PP. Societatis extra ſcholas agi de omnibus materijs
Iuris; ſic enim Thomas Sanchez, Ludouicus Molina, & alij
Societatis Doctores in ſuis libris ex profeſſo agunt de materijs
etiam *ſecundæ Claſſis*, per libros autem *Secundæ Claſſis* intelligit illos,
qui explicant materias forum contentioſum ſpectantes. Non fu-
giebat autem hunc Cardinalem, PP. Molinam & Sanchez nullam
vnquam operam nauaſſe publicam diſcendo iuri Canoni-
co.

319 Vrgebis: Obiectum Iuriſprudentiæ Ciuilis vniuerſim ſunt leges
ciuiles, ſeu Politicæ. Tanerus Theol. *tom.* 1. *q.* 4. *dub.* 5. *nu.* 6.
ſicut Iuriſprudentiæ Canonicæ obiectum adæquatum ſunt Cano-
nes Eccleſiaſtici. Idem Tanner. *nu.* 7. ergo Theologi inuadunt
obiectum Iuriſperitorum, quando ſcripto, vel voce exequuntur
leges, vel Canones.

320 R. non inuadunt, ſed manent in poſſeſſione iuria, circa illud
ſe occupandi; circa totum quidem exponendo illud ad normam
Euangelicam. *Supra num.* 100. & 111. circa partes vero expla-
nando illarum multas ſecundum dicta *ſect.* 8. ſub alia tamen ratione
formali quam Iuriſtæ *Sup. n.* 90. Nec tamen fit, vt duo habitus habe-
321 ant idem obiectum materiale. Adde, quod ſicuti frequenter eue-
nit, vt Dominus certa de cauſa perficiat ea, quæ ſunt famuli, &
præcingat ſe, miniſtretque illis, *Luc.* 18. Ita etiam Theologo, cui
ancillantur cæteræ ſcientiæ. S. Thom. relatus *num.* 118. fas eſt, ex
ijs materijs, quas Iuriſconſulti explicare deberent, illas ſibi ex-
plicandas deſumere, quas iudicat, hic & nunc ediſſeri pruden-
ter, vtiliterque ad ſuum finem, qui eſt procurare ſalutem anima-
rum. *Supra nu.* 174. Manet nihilominus diſcrimen inter Theolo-
giam, & Iuriſprudentiam, quale indicatum eſt *ſect.* 6.

322 Obijciunt II. Iureconſulti non tractant, materias Theologi-
cas, & ſi tractarent, ferrent perægre Theologi; ergo nec hi fe-
rendi ſunt, quando iuridicas explicant. Hoc argumento non
ſemel Theologos petit Manrique, & roboratur deciſione leg. 1.
ff. quod quiſque, &c. cum omnes de conſtit. quibus dicitur: *Quod
qui, quæ iuris in alterum ſtatuerit, ipſe eodem vtatur*.

323 R. I. Etiam ipſi Iuriſconſulti quandoque ſaltant in choro alie-
no *infra n.* 481. II. A diuerſis non valet illatio *l. Papinianus ff. de
minor.* eſt autem hic diuerſiſſima ratio; tum quia pro Iuriſcon-
ſultis non militant ea motiua, quæ pro Theologis; tum quia
longè maius periculum grauium, ſaluti que publicæ, & priuatæ
pernicioſorum errorum ſubeſt, ſi Iureſconſulti tractent ſacram
324 Doctrinam, quam ſi Theologi legalem, aut Canonicam. Ete-
nim praua explicatio Fidei articulorum, doctrinarúmque, dire-
ctè concernentium ipſam conſcientiam, longè magis noxia eſt,
quàm inepta, falſaque explicatio quæſtionum, forum externum
325 directè ſpectantium, & variabilium; quippe ſicut *prius eſt erra-
re in via morum, quam in via pedum*, vt ex aliena phraſi loquitur
S. Thom. *quodlib.* 1. *a.* 13. ita peius eſt, errare in via fori interni,
quàm externi, quia toto Cælo errat, qui in illa errat, vt ma-
gis declarabo infrà *n.* 513.

326 Adde quod bono Theologo ſit, cæteris paribus, longe facilius
euadere in præſtantem Iureconſultum; quàm huic in præſtantem
Theologum; nam ne mediocris quidem Theologus euadet, niſi
qui Philoſophicis diſciplinis probe excultus, iudicio, ingenio,
memoria ſaltem mediocrib. inſtructus contemplationi multum
327 temporis tribuat. At quotuſquiſque Iuriſconſultus Theologos
æquat Philoſophicarum rerum ſcientia? quotuſquiſque labore
ſpeculandi? De ingenij maturitate, memoriæ facilitate nil aſſe-
ro, nil inficior, cùm non habeam, cur illos his, hos illis in hoc
328 genere præferam. Tametſi fateor, à Iuriſconſultis plura, quàm
à Theologis dati ſpecimina memoriæ tenacis, promptæque; idque
neceſſarium eſſe, tum quia eis erubeſcendum eſt ſine lege loqui.
aut. ne[?]. *de trien. & ſem.* §. *conſideremus coll.* 3. tum quia Petrus
Aureolus in 1. *Sentent. quæſt.* 1. *prol. a.* 3 ſcripſit, ſcientiam lega-
lem, aut Canonicam, non eſſe in poſitiuis ſcientiam, ſed memo-
ratiuam retentionem legum. Quanquam Ponzinibus *in tr. de la-
mijs* operosè, doctèque contendit, eſſe ſcientiam. Certè Iure-
conſultos in cauſarum indagatione longè ſuperant Theologi, vt
ex Molina referam. *n.* 393.

Obiiciunt III. Theologos ſæpe errare in expoſitione legum, er- 329
go debere his explicandis ſuperſedere.

R. Sicut non diffiteor, Theologos quandoque hallucinari in
interpretatione quarundam legum, quandoquidem ipſimet Iuriſ-
conſulti non rarò in earundem explicatione falluntur; ita aio, à
permultis Theologis plurimas illarum æquè bene ediſſeri, quàm
à Iuriſtis. Credunt hoc, imo ſciunt literati; credent huius rei
imperiti tum ex dictis *ſect. præced.* tum ex dicendis *ſect.
ſeqq.*

Obijci poteſt IV. ex S. Th. quòd *quodlibeto* 9. *q.* 7. *a.* 14. expreſſe 330
dicat, illam quæſtionem, an mortaliter peccet, qui abſque
diſpenſatione duas præbendas ſine cura animarum habet, perti-
nere ad Iuriſtas, in quantum ea pendet ex iure poſitiuo, ergo
etiam omnes aliæ quæſtiones Iuridicæ pendentes ex mero iure hu-
mano pertinent, ad Iuriſtas.

R. Concedo totum; *Inſtabis*: Ergo non ad Theologos, ergo 331
Theologi officium alienum inuadunt, dum eas explicant. Diſtin-
guo primum conſequens: non pertinent ad Theologos primariò,
Conc. ſecundariò, Nego; pertinent enim talia ad Iuriſtas pri-
mariò, & ita quidem vt explicandi non modò ius, ſed mandatum
habeant; Theologi ius habent ſine mandato; niſi in quantum & 332
deficiunt Iuriſtæ, & exigit ſalus animarum, ideo hoc ſenſu po-
teſt dici, tales materias pertinere ad Theologos tantum ſe-
cundariò, quamuis alio etiam ſenſu rectè dicantur tantum ſecunda-
riò ad eos pertinere, quia ſcilicet Theologi primariò, & per ſe
agunt tantum de ijs, quæ ſubſunt rationi formali Theologiæ, ſci-
licet reuelationi; de alijs ſolum ſecundaria, & quaſi per accidens:
ſicuti Phyſica habet alia obiecta primaria, alia ſecunda-
ria.

Atque hæ ſunt præcipuæ rationes, quibus impugnari poteſt 333
noſtra ſectio octaua, in qua docuimus, fas eſſe Theologis, ver-
bo & ſcripto reſoluere quæſtiones, controuerſiáſque iuridicas.
Iam videndum eſt, quid obiciant aduerſarij contra doctrinam
Sectionis præcedentis, qua diximus, ad prædictas quæſtiones
reſoluendas opus non eſſe, ſcholas Iuriſtarum frequentaſ-
ſe.

Obijciunt itaque Iuriſconſulti contra Theologos id factitantes, 334
dicuntq; vt vidimus *numer.* 39. intra ſe: *Vnde iſti literas Ca-
nonicas, & legales ſciunt, cùm non didicerint?* Alludunt vide-
licet I. C. ad illud impiorum Iudæorum. *Quomodo hic literas
ſcit, cùm non didicerit?* Ioan. 7. Quod dictum Iudæorum vi-
detur eſſe conforme communi iudicio hominum, cenſentium,
neminem ſcire literas, qui non didicerit ab aliquo viuo præ-
ceptore.

Confirmari id poteſt authoritate S. Hyeronymi, qui *in epiſt.* 335
ad Paulinum præfixa ſacris Biblijs ſic diſſerit: *Taceo de Gramma-
ticis, Rhetoribus, Philoſophis, Geometris, Aſtronomis, &c. Ad
minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quam manu
adminiſtrantur: Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, ligno-
rùmque caſores, lanarij quoque & fullones & cæteri, qui variam
ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non
poſſunt, quod cupiunt: quod Medicorum eſt, promittunt Medici; tra-
ctant fabrilia fabri; Sola Scriptura* (ſola Iuriſprudentiæ) *ars eſt*, 336
quam ſibi paſſim omnes (Theologi) *vendicant*.

Et nonne videmus in vrbibus, in quibus Politia viget, non 337
permitti, vt quiſquam exerceat opificium, quod ipſe non
didicerit à Magiſtro? Nonne antiquo prouerbio fertur, remigem
prius eſſe oportere, quàm clauum tenere?

Rurſum confirmatur opinio aduerſariorum authoritate M. Tu- 338
lij, qui de ipſa Iuriſprudentia ſcribens ad Trebatium diſertè ait,
ius ciuile ex libris quaſi *autodidacton* (quanquam plurimi ſint) co-
gnoſci haud poſſe, ſed doctorem, aut interpretem, ceu lumen
requirere.

Ad hoc ab aduerſarijs propoſitum, à nobis ita confirmatum 339
argumentum non eſt ita difficile reſpondere; quando enim quæ-
runt aduerſarij, vnde Theologi literas legales, & Canonicas ſciant,
cùm non didicerint.

R. I. Nullo modo neceſſe eſt, vt illas ipſas quæſtiones, quas
Theolog. Iuriſconſultus, Medicus, Philoſophus, Mathemati-
cus reſoluit, earúmque immediata, propria, ſpecialia principia
audierit aliquando ex ore cuiuſquam hominis; nedum earum fa-
cultatum Profeſſoris. Probat id vſus quotidianus, adſtipulatur 340
ratio, etenim concluſiones particulares latent in principijs ge-
neralibus, nam *in toto partem non eſt dubium contineri. reg.* 60. *in* 6.
Et quidem non in ſolis proximis & immediatis, ſed etiam in re-
motis, mediatis, & valdè vniuerſalibus; è quibus, quia illas
deduxerunt noſtri maiores ſine præceptore, alioqui dabitur pro-
ceſſus in infinitum, fit, vt & nos etiam poſſimus abſque Magi-
ſtro deducere. Nec enim natura ſe nouercam adeo parcam oſten- 341
dit erga huius ætatis Theologos, Iureconſultos, Medicos, &c.
vt neget eis vim penetrandi per ſe ea, quæ priſci penetrauerunt
ſolo ductu rationis, directæ generalibus principijs. Ergo potuit
Diana, potuere alij innumeri ex ſola definitione vſuræ (ad quam
probè

probè intelligendam, necèſſe non eſt Vlpiano Hecatombe litare) probabiliter pronunciare de illis duabus quæſtionibus vſurarijs, quas à Theologis non vult tangi Manrrique, & quas indicaui *n. 46. & 48.*

R. II. Didicerunt magnam partem à ſuis in Theologia profeſſis Doctoribus, vt cum Caſſiodoro loquar. Poſſem ego exprimere aliquot centurias reſolutionum, ex vtroque Iure deſumptarum, & deductarum, quas à meis præceptoribus accepi. Hinc.

R. III. Didicerunt, & didicimus à Iuriſperitis viuis, inque eorum ſcholis; ſicut enim *non verbis, ſed ipſis rebus leges imponimus* text. *l. 8. Cod. Communia de legat*; ita etiam illos rectè Iuris peritos nuncupamus, non qui inanes titulos I. V. Doctorum pretio, vel prece emptos oſtentant, ſed etiam qui veram peritiam Iuris habent, habent autē etiam Theologiæ profeſſores haud pauci: eſt enim Iuriſprudētia aliud nihil, teſte Vlpiano *l. 1. ff. de iuſt. & iur.* quam *rerum diuinarum, humanarùmque notitia, iuſti & iniuſti ſcientia*; hac autem præditi ſunt Theologiæ permulti profeſſores, æque atque plerique recens creati Doctores I. V. quos tamen Iuriſperitos nemo non vocat. Quare ſi propriè, & non vulgari, communique modo loquendum ſit, fuere S. Thomas, Sotus, Silueſter, Molina, Leſſius, Malderus, Diana: *& vocabulo, & merito. cap. fin. diſt. 36.* Iuriſperiti, & qui eis operam immediatè vel mediate dederunt in Athenæis Theologicis, propriè dicendi ſunt, operam dediſſe iuriſperitis, in Iuriſperitorum ſcolis; licet ea locutio à communi modo loquendi abhorreat, qui Iuriſpetitum non adiectiuè, ſed ſubſtantiuè ſolet accipere. Verùm de verbis contendendum non eſt, quando res habetur, quia *non ſermoni res, ſed rei ſermo eſt ſubiectus* ea intelligentia *de verb. ſignif.*

7 Nec obeſt, quod multi Theologiæ Profeſſores longè plurima, aut etiam pleraque ignorent in Iure, ignorant enim etiam recens creati Doctores Iuris plurima, & id quod ſcimus non eſſe centeſimam partem eorum, quæ ignoramus, conſtat ex Platone. Atque hinc tantum ſequitur, Theologos communiter non eſſe perfectos Iureconſultos.

8 R. IV. Didicerunt à Theologis mortuis, à Iuriſconſultis mortuis. Etenim longe plurimæ difficultates legales, & Canonicæ ſunt à Theologis, & Iureconſultis tam perſpicuè, editis libris, diſſolutæ, vt palpam, non Theologum merito dixeris, qui illarum veritatem in eorum monumentis non perſpexerit. Si ad-
9 uerſarij perpendiſſent, quam exercitato, multarumque diſciplinarum capaci ingenio, quàmque ſano iudicio oporteat eſſe eum, qui omnium ſcientiarum principem in publicis Lyceis, ad formandos petitos adminiſtratores Sacramentorum, cum ſatisfactione, atque laude explicat, ſanè aduertiſſent, à ſe de Theologis nimis abiectè ſentiri, dum toties inſinuant, non poſſe ab ijs rectè pronuntiari de materijs iuridicis, etiam poſtquam copioſiſſimi Couarruuiæ, ſolo clarioris Menochij, Nauarri, Iulij Clari, Andreæ Gaill, Dyni, Decij, Pecky, Streinij atque aliorum eiuſmodi Practicas reſolutiones, Concilia, Caſus, Obſeruatione, Regularum explicationes, &c. ſuper ijs diligenter, meditatèque conſuluerunt.

0 R. V. Diſcunt, & hauriunt ex ipſis fontibus; Decretalibus, inquam, Digeſtis, &c. Didicerunt quippè Theologi verba latina tum inflectere, tum etiam intelligere; & ea quoque, quibus Ius conditum eſt. Quæ vt intelligant non ſolum ſenſu Grammatico, ſed legali, iuxta leg. *nominis 6. §. verbum ff. de verb. ſignif.* lumen perunt ab Inſtitutionum, Gloſſatùmque lectione; ab antecedentibus, & conſequentibus, iuxta doctrinam S. Auguſt. *l. 3. de doctrin. Chriſtian. c. 2.* & ab ipſo ſuo ingenio tam mul-
51 tis alijs diſciplinis exercitato. Non omnes leges, aut Canones ſunt eiuſmodi nodi Gordij, vt non niſi Bartoli, Ioannis Andreæ, Iaſonis, Caſtrenſis, Innocentij, Felini, & aliorum collegarum gladijs diſſolui poſſint. Tentarunt id, & quidem feliciſſimo euentu quamplurimi Theologi, & eodem ſucceſſu perficient alij, præſertim ſi ſuos gladios acuerint cote optimorum Iureconſultorum, quos Religioſorum quoque bibliothecę ſuppeditant. Certè Couarruuiam, & Nauarrum, vix eſt accuratus Theologiæ Moralis Profeſſor, qui non perpetuò ad manum, creberrimè in oculis habeat.

52 R. VI. Didicerunt denique à ſeipſis, adeòque nobiliſſimo modo. Etenim obſeruat ex Ariſtotele 1. *ethic. c. 4.* S. Tom. 3. *p. q. 9. a. 4.* duplicem eſſe modum acquirendi ſcientiam; ſcilicet inueniendo, & addiſcendo à præceptore; priorem modum, qui eſt per inuentionem, eſſe præcipuum; poſteriorem verò qui eſt
53 per diſciplinam, eſſe ſolùm ſecundarium. Hinc Ariſtoteles *loc. cit.* refert ex Heſiodo hoſce verſus:

Optimus eſt, ſeſe qui nouit cuncta magiſtro.
Ille etiam bonus eſt, aliumque qui recta monentem
Audit, & inuentis ponit veſtigia latus.

Scimus, facile eſſe inuentis addere. Quidni igitur poſſint Theologi principijs, quæ à Iureconſultis tam præclarè explicata ſunt, addere ſuopte Marte concluſiones in nullo autore lectas? Non- 354
ne *miſerrimi ingenij eſt, nolle, aut non poſſe niſi inuentis uti?* Boetius *de diſcipl. ſcholaſt.*

Nec obſunt huic reſponſioni ea, quæ tum ex communi iudicio 355
hominum, tum ex S. Hieronymi enumeratione protuli *nu. 335.* Etenim in primis non eſt commune hominum iudicium, quod planè nemo literas ſciat, id eſt intelligat, qui non didicerit ab alio; nam, vt cæteros taceam, S. Auguſtinus Categorias Ariſtotelis ſine præceptore intellexit, vt teſtatur ipſe in lib. Conf. 356
Deinde S. Antoninus *in proœmio ſuæ Summę* teſtis locuples eſt, ſe in nulla facultate præceptorem vllum habuiſſe, præterquam in Grammatica, & parte Dialecticæ. P. Leonardus Leſſius Gręcas Literas nullo doctore addidicit teſte P. Alegambe *in bibliotheca Societatis*, ſed ſolùm hoc eſt commune iudicium, neminem 357
facilè, qui abſque doctore multum literatus euadat, neminem abſolute, qui abſque doctore legere ſciat, reperiri. Dicitur verò is literas neſcire, qui nec legere, nec ſcribere nouit. *l. athleta. §. fin. de excuſ. tutor.* 358

Nec mirabantur tantopere Iudæi, quod Chriſtus Dominus 359
vtcumque aptè diſſereret de diuinis oraculis, pro quibus diſcendis nec ad Gamalielis, nec ad alterius Scribæ, aut Phariſæi pedes ſederat, ſed id mirabantur, quod S. Auguſtinus *tr. 29. in Ioannem* expreſſit hiſce verbis: *Cum doceret, mirabantur Iudæi; ſed unde admiratio? Quia multi nouerant, ubi natus, quemadmodum fuerit educatus. Nunquam eum viderant literas diſcentem: audiebant autem de lege* (ſubtiliſſime) *diſputantem, legis teſtimonia proferentem, quæ nemo poſſet proferre, niſi legiſſet; nemo legeret, niſi literas* (id eſt alphabetum) *didiciſſet.*

Deinde verum eſt, neminem forte excellere in ijs liberali- 360
bus, & mechanicis artibus, quas exprimit S. Hieronymus, qui nunquam vllum in ijs magiſtrum habuerit; at non pauci in ijs excellunt, qui non niſi paucas præceptiones, pauca elementa acceperunt à Magiſtris. Et quia fateor, neminem Theologum euadere in præſtantem Iuriſconſultum, ſi nulli planè Iuriſperito Iuſtinianeo, Thomiſtico, aut Scotiſtico, &c. operam vllam dedit, idcircò nil momenti contra me habet authoritas S. Hieronymi.

Adde quòd, qui legerit ea, quæ de rerum inuentoribus ſcri- 361
bunt Polydorus Virgilius, Maiolus atque alij, dicturus ſit, S. Hieronymi ſententiam eſſe cum auxeſi, aut hyperbole prolatam. Tulit ſanè noſtra ætas homines, qui abſque Magiſtro didicere (errando) Muſicas cantiones componere, imagines æri incidere, vel coloribus exprimere, perſpicilia, atque Organa Muſica, item inſtrumenta Mathematica, tubos opticos conficere, ædes ſacras & profanas ſtruere, &c. idque affabre, & ex arte ſine præceptis artis.

Ad Tullij authoritatem reſpondeo, ius ciuile totum haud 362
poſſe à quoquam, qui diuino ingenio præditus non ſit, intelligi abſque omni Magiſtro, atque interprete; poſſe autem magna ex parte. Et, amabò, quis primo interpreti legum ſingularum fuit interpres?

Ex hactenus diſputatis inferes, laudandos quidem Theolo- 363
gos, & Confeſſarios, qui pro occurrentibus dubijs circa materias iuridicas, conſulunt viuos Iureconſultos, quoad commode poſſunt; attamen raro id neceſſarium eſſe, quandoquidem ſuppetunt tot mortui Iureconſulti, tot viui Theologi. Et verò 364
non facilè ſuaſerim, vt quis in dubio concernente ſacros Canones à ſtrepitu forenſi liberos, adeat Iureconſultum conſilij cauſa, niſi hic profeſſor iuris ſit; pauci enim è cæteris Doctoribus, aut Licentiatis iuris eiuſmodi Canones callent: nam & pauci in ſcholis Canonicis tantùm profecerunt, quantùm in Iuſtinianeis; & plerique in lites profanas excitandas, dirimendas intenti ſunt. Queſtus fuit olim Tullius *in 3. de Oratore, neminem diſcere Pontificium ius*; meritò querimur, à paucis etiam Iureconſultis illud diſci, vt par eſt.

Certè conſiliarij Principum, & ſingulariter Eccleſiaſticorum deberent eſſe illius peritiſſimi.

SECTIO XV.

De authoritate Theologorum in Materijs iuridicis.

SVMMARIVM.

Iuriſconſulti nonnulli ſcribunt, non poſſe tutò ſtari reſponſis, quæ dant Theologi circa quæſtiones pendentes à Iure. 365.
Eorum fundamenta. 366.
Refutantur iudicio innumerorum Iuriſconſultorum Claſſicorum. 367.
Et forenſium, practicorumque, 368.
Quanti ſingulariter fiat Molina? 368.
Quanti Leſſius? 369.
Et Carolus Scribanius? 372.
Refutantur ijdem Iuriſtæ iudicio Summorum Theologorum. 374.
Et ſummorum Pontificum. 376.
Ac totius Europæ. 377.
Iidem repugnant rationi. 378.
Referuntur textus damnantes imperitiam. 381.
Duo actus faciunt conſuetudinem 388.
Theologorum iudicium eſt iudicio Iuriſconſultorum præferendum in materijs iuridicis fidem Catholicam concernentibus. 391.
Et in dubio ſenſu legum, Canonumque ſpectantium ad ius naturale, 392.
Secus, ſi agatur de ſenſu, quem reipſa intendit Legislator. 396.
Item. Si agatur de explicatione legum, & Canonum pendentium ex ſolo iure humano. 399.
Per accidens tamen ſunt etiam hic quandoque præferendi Theologi. 405.
Probatur variis rationibus. 407. *& ſeqq.*

365 QVæritur hic I. *Vtrum ſequi tutò quis valeat Theologorum opiniones de materiis Iuris diſſerentium?*

Negat apertè ſatis Garcia, & Manrrique, vt oſtendi *n. 76.* Videtur & negare Aluarus Pelagius *de planctu Eccleſiaſt. l. 2. cap. 20. verſ. Triceſimum* dicens: *recurrat igitur quilibet pro caſibus ad Iuriſperitos; non ad Religioſos, quia tractant ſubtilia ſabri.*

366 Confirmari poteſt hæc negatiua pars inde, quòd in obſcuris inſpiciamus, & ſequamur id, quod plerumque fieri ſolet *c. in ſpiritus in 6. & l. in obſcuris. ff. de reg. iur.* Cùm ergo plerumque fieri, opinione horum Doctorum, ſoleat, vt Theologi labantur in materijs Iuris, debemus, quotiès aliunde nobis de contrario non conſtat, meritò habere Theologos ſuſpectos de errore, & lapſu circa illas materias, & proinde illos non ſequi, præſertim cùm ſoleant ſine fundamento loqui, & omnes prudentes norint, in ſequendis tutò opinionibus non eſſe numeranda ſuffragia, ſed ponderanda.

Reſpondendum tamen eſt, falli haud dubiè aduerſarios.

367 I. Quia repugnant iudicio ipſorummet Iuriſconſultorum Scholaſticorum, ſeu Claſſicorum. Etenim Nauarrus, Couarruuias, Zerola, Graffiis, Vgolinus, vallenſis, ſuas ſententias Canonicas firmant autoritate S. Thomæ, Caietani, Syluestri, Sanchezij, &c. Gutierez, Bonacina, Barboſa, Mozonus, Pax Iordanus, ſuas itidem à iure Canonico pendentes opiniones calculis plurimorum Theologorum aſſiduè roborant, ſicuti & perpetuò in materia de Irregularitate Riccius, aliique; id minimè facturi, ſi cum Manrrique, & Garcia putarent, Theologos in materia iuris ſolere ſine fundamento loqui. Id ipſum factitat Emmanuel Rodriqez, qui tamen ſe ipſum Iuriſperitis accenſet *tom. 1. Qu. Reg. q. 76. art. 4.* Idem perpetuò in ſuis de Iuſtitia ſex Tomis P. Chriſtophorus Haunoldus noſter, multis annis prius Iuriſprudentiæ, quàm Theologiæ auditor; Idem nouiſſimè P. Ernricus Pirhing, in ſuis omnino præclaris Quatuor Tomis in tres libros priores, Quintumque Decretalium; qui tamen in ſæculo vltra quadriennium operam impenderat perdiſcendæ Iuriſprudentiæ, multòque vſu didicerat, quanti facienda ſit autoritas purorum Theologorum in materijs vtriuſque Iuris. Adde, quòd videamus ſcholas Theologorum à Iuris Ciuilis & Canonici ſtudioſis magno numero frequentari, tunc, cùm ab his explicatur materia de Iuſtitia. Denique ipſemet Nicolaus Garcia non modo ſexcenties in toto ſuo vaſto opere de *Beneficijs* aduocat Theologos in patrocinium ſuarum minus principalium, ex Iure tamen deciſarum ſententiarum, ſed etiam primariam totius illius libri concluſionem, id eſt definitionem Beneficij Eccleſiaſtici ſtabilit ſingulariter autoritate Card. Toleti, vt videre eſt in prima parte *c. 2. n. 1.* & tamen Titulus XIV. lib. 3. Decretalium eſt hic: *De Præbendis & Dignitatibus.* Profectò ſic animus non minùs facto, quam verbo declaratur. *Paulus in L. Non tantùm ff. Ratam rem.* Et ſi plus eſt rem ratificare facto, quàm verbo, c. *Dilecti* de appellat. Decius *Conſil. 449. & 585.* dicendus eſt Garcias, haud paulo pluris æſtimare in pertractatione materiarum Iure Canonico comprehenſarum autoritatem Theologorum, quàm credi velit Manrique.

II. Quia repugnant iudicio Iuriſtarum forenſium, & practicorum. Audi, quid de Ludouico Molina noſtro, quem Manrrique non præfert cuiquam Legulæo primum heri nato, teſtetur Silueſter Maurolycus *lib. 1. Oceani Relig. Ipſe verò Molina*, inquit, *in Theologia Morali tanta eſt autoritatis, tantaque æſtimationis in tribunalibus, & apud Iuriſtas, vt ſine vllo adminiculo, aut copia aliorum autorum adferat lumen veritati, deciſionem cauſæ, terminum litigiis.* Ita Maurolycus. Et certè ſi quis conſideret, quàm eruditè, ac ſapienter doctrinas iuridicas ad ſua principia reducat Molina, quàm exactas definitiones poſſeſſionis, aliarumque rerum tradat, explicet, defendat, fateri cogetur, eſſe ab ipſo magnopere illuſtratam Iuriſprudentiam. 368

Leſſium quoque permagni fieri à Iureconſultis ipſis perſpicuum eſt ex ſingularibus elogiis, quibus omnia eius opera condecorant tres celeberrimi IC. Iuſtus Lipſius in peculiari Epigraphe. Andreas Valerius Deſſelius in ſua Bibliotheca Belgica, & Nicolaus Vernuleus in ſua Academia, vbi inter reliqua de Leſſio hæc leges: *Quidquid publici iuris ſcribendo fecit, omnium Applauſum tulit; quidquid è Cathedra dictauit, ab omnibus quæritur, deſcribitur, aſſeruatur. Ita dignum prælo iudicatur, quidquid ab eius ore, vel calamo prodit.* Quis iam dicat Leſſium, & ei ſimiles Theologos *ſolere ſine fundamento* loqui, ſcribereque de Iuſtitia & iure, de contractibus, de beneficijs Eccleſiaſticis? &c. 369

Adde quòd ipſemet Leſſius *in præf. ſui operis de iuſtit.* teſtetur, antequam illud imprimeretur, fuiſſe magno labore, vel ſumptu à plurimis deſcriptum. Et audiui ego abhinc annos ſuprà 58. quendam Syndicum referentem, ſe in pleriſq. dubiis, quæ ratione officij coram Capitulo Cathedrali Auguſtano, cui ſeruiebat ipſe, reſoluenda erant, confugere ad Leſſium, ab eo ita iuuari, atque doceri, vt non ſine commendatione doctrinæ, & prudentiæ audiretur. 370

Quin locuples teſtis eſt Riccius *in praxi irregularitatis deciſ. 424.* fuiſſe ob autoritatem Suarij, Emanuelis Sa, & Henriquez Theologorum, in curia Neapolitana contra Nauarrum, aliòſque Iuriſtas reſolutum, homicidam eſſe, & fuiſſe capacem penſionis Eccleſiaſticæ. 371

Caroli Scribanij iudicium, & ſententiam fuiſſe omnibus mercatoribus Antuerpienſibus, in difficultatibus mercatorijs pro norma irrefragabili, affirmat Alegambe in Bibliotheca. 372

Non ignoro, eſſe, fuiſſeque complures Profeſſores, Doctoreſque iuris, qui ne quidem nictante oculo inſpiciant, aut inſpexerint Sotum de Iure & iuſtitia, Suarium de cenſuris, & legibus, Molinam de contractibus, alios Theologos de aliis argumentis iuris, quaſi vel puderet eos, à Theologis quidpiam diſcere, aut deſperarent, poſſe ſe quidquam ab iis doceri. Verùm hos errores damnant periti rerum, illos rideret Veſpaſianus, ſi viueret, cuius illa gnome: *Ex quouis lucro bonus odor.* 373

III. Quia repugnant iudicio omnium Theologorum huius, atque ſuperioris ſæculi; illi enim omnes, dum ſuas opiniones, & iudicia de quæſtionibus iuridicis proponunt, aliorum quoque Theologorum arbitrijs eas firmant. Neque ideirco Theologos alios in ſuum patrocinium aduocant, & laudant, quòd ea ratione laudari & ipſi, citarique cupiant, ſicuti de ſuæ ætatis Iureconſultis ſentit Ferrarius *in pract. Crim. in form. produ. teſt. ad æternam rei memor. verb. vſque ad Calendas num. 8.* facta enim *quæ dubium eſt* (multò magis quando dubium non eſt de bono.) *quo animo fiant, in meliorem partem interpretari debemus* reg. 2. de reg. iur in 5. 374 375

IV. Quia repugnant iudicio ipſorummet Summorum Pontificum, adeoque apertæ deciſioni Clement. *eſt principalis de reſcriptis*, vbi ſtatuitur, & in hodiernum vſque diem obſeruatur, vt Superiores Religioſorum, Priores Conuentuales, Guardiani, Rectores aſſumantur in iudices cauſarum Apoſtolicarum; ſciunt autem Pontifices, pleroſque ex his Superiorib. eſſe Theologos, non autem IC. 376

V. Quia repugnant iudicio totius Europæ Vniuerſitatum, ſapientiſſimorum Religioſorum, Principium, Epiſcoporum, ſa- 377

cræ

ciæ Pœnitentiariæ, totius Eccleſiæ, vt deduces ex dictis, probatiſque *Sect.* 12. 13. 14.

3 VI. Quia repugnant rationi: ſiquidem ex parte illorum, qui ſententiæ cupiant probabilitatem ſua autoritate conciliare debent, ſufficiunt tres conditiones, vt ſcil. ſint pii, prudentes, & docti in ea materia, in qua conciliare debent probabilitatem. DD. *in materia de opinione probabili* cum Sanchez. *lib. 1. mor. c. 9.* Atqui aduerſarii non negabunt vtique Theologis eam pietatem, & prudentiam veram, quam nos vltro fatemur præſumi debere de quouis I.C. de quo nil conſtet in contrarium. De doctrina, quam haud dubiè inficiabuntur aduerſarii, probo, tum iudicio omnium, quos paulo ante nominaui, tum rationibus hactenus factis, tum quia licèt
9 argumentum à potentia ad actum communiter non valeat, vt norunt etiam rudes, valet hic tamen, & valde ſtringit:
0 eamque ob rem ſic argumentor: Theologi, qui ſuum iudicium proferunt de materiis Canonicis, & Ciuilibus poſſunt, ſi velint, illas materias bene intelligere, & de iis prudenter iudicare, ergo reipſa illas ſaltem à toto genere intelligunt, & prudenter de iis communiter à toto genere iudicant, quando de iis ſuam ſententiam, præſertim ſcripto promunt.

1 Antecedentis veritas patet ex hactenus dictis. Conſequentia probatur, quia alioqui non leuiter DEVM offenderent, ſi ferrent publicum teſtimonium, atque iudicium de rebus, quas non intelligunt; non enim ignorant illam regulam iuris *Imperitia culpa annumeratur. l.* imperitia *ff. de reg. iur.* ſicut nec illam *Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eam non pertinet, ſe immiſcet. reg. 19. in 6.* qui, inquam, ſuſcipit tractandum negotium deſtitutus ſcientia debita, ſicuti exemplo Iudicis, de quo *l. ſi iudex ff. de var. cogn.* Medici, de quo *l. illicitus §. ſicuti ff. de offic. præſid.* Artificis, de quo *l. ſi quis fundum. ff. locat.* Aſſeſſoris, de quo *L. Hoc 2. ff. quod quiſque iur.* declarant Dynus *in cit. reg.*
2 19. & Fertarius *in l. culpa eſt ff. de reg. iur.* Non neſciunt illud S. Hieronymi: *Puerile eſt, docere quod ignores*, nec illud eiuſdem: *multo tempore diſce, quod poſtea doceas.* cap. ſic viue 16. *q.* 1. Sæpè expenderunt illud Oſee. 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, &c.* Sed & ſciunt, longè plurimos viros bonos, ac prudentes ſentire, atque loqui de ſe melius, quam ſcribant Garcia, & Manrique, ac proinde eſſe plurimos, qui acquieſcant in praxi deciſionibus iuridicis Theologorum, quique ſint conſequenter in perniciosum errorem inducendi, ſi Theologi ſcribant, quæ non
3 intelligunt. Atqui, ſicuti de nullo alio facilè debemus præſumere delictum, *l. merito. ff. pro ſocio*, ſed quemque reputare bonum, donec probetur eſſe malus, *l. omnimodo. ff. de inoff. teſtam.* & *l. cum. quidam. ff. de legat.* 2. Dynus, & Caniſius *in c. ſemel malus. de reg. iur. in 6.* ita etiam de Theologis non eſt præſumendum, quod negligant eam intelligentiam legum, & Canonum, quam tenentur habere, dum de illis ferunt iudicium, argum. *c. in noſtra de procurat*; adeoque præſumendi ſunt idonei donec aliud in contrarium oſtendatur. text. c. fin. *de præſumpt.*

84 Non obeſt, quod Theologi quandoque admodum inepte, & ridiculè, improbabiliterque nonnullas leges intelligant, atque explicent. Non enim hinc ſequitur, eorum autoritatem eſſe com-
85 muniter nihili, aut parui faciendam. Tum quia ipſimet conditores legum quandoque turpiter in iis condendis errarunt, vt dum approbant concubinatum, vſuras, repudium, præſcriptionem cum mala fide, deſtitutionem liberorum ex inceſto concubitu natorum, atque alia, quæ Henricus Caniſius IC. *in præfat. ſuarum inſtit. edit.* 2. Io. Azor Theologus *part. 1. inſtit. moral. l. 5.*
86 *c.* 20. congerunt; Tum quia & ipſi I.C. interque eos Gratianus ipſe, quandoque cum bono Homero dormitant, ac proinde ab aliis excitantur etiam conuitio, & ferè ſinguli Sanctorum Patrum nonnulla improbabilia docuere, nec tamen inde ſequitur, horum, aut illorum autoritatem eſſe vilipendendam.

87 Nego autem id, quod cum ſuo Nicolao Garcia toties ingerit Manrique, ſcil. Theologos *ſolere ſine fundamento loqui*. Niſi for-
88 te eo ſenſu hoc de iis pronuntiet, quo Gelaſius Papa relatus *c. fin.* 25. *q.* 2. pronuntiauit, duorum Epiſcoporum cædem à propriis ſubditis patratam, eſſe vſum, & conſuetudinem mactandi, ſcil.
89 proprios Epiſcopos. Bis, ter, decies, quin & vicies erraſſe Theologos in interpretatione Canonum, & legum facilè do; at nihilominus ſexcenties rem acu tetigiſſe contendo, indeque infero, eorum reſponſa eſſe pro ſanis, iuriſque conformibus habenda, quoties non conſtat, eſſe difformia. iuxta *l. ſemper in ſtipulationibus ff. de reg. iur. l. in obſcuris. eod. c. inſpicimus eod. in 6.*

Patebunt hæc omnia magis ex reſponſis ad quæſtionem ſequentem.

90 Quæritur enim II. *ſitne Theologorum iudicium de materiis alterutro Iure comprehenſis, præferendum, poſtponendum, æquiparandum iudicio I.C.*

Silueſter *verb. opinio. quæſ.* 2. Nauarrus *in manuali c. 27. n.* 287. Paſqualigus *in deciſ. moral. deciſ.* 366. Baldellus *in Theolog. Moral. lib. 4. diſp. 32. n.* 16. aliique plures, abſolute dicunt, Canoniſtas in materia Canonica, legiſtas in legali præferendos eſſe Theologis. Emanuel Rodr. *tom. 1. qq. regul. q. 11. a.* 4. Hieron. Rodr. *reſol. 90. a. 47.* Azor *part. 1. l. 2. c. 17. quæſt. 3.* Henriq. *l. 7. c. 29. n. 3.* lit. T. dicunt, Theologos anteponendos in caſibus conſcientiam concernentibus; at in dubiis inſurgentibus circa Canonum, & iurium declarationem, ſi Theologus non eſt ſufficienter in hac Iuriſperitia inſtructus, videtur, quòd ſit præferendus Canoniſta, inquit, vterque Rodriq. *loc. cit.* Quo ſenſu videtur etiam locutus Azor, cum *l. c.* ſcripſit, in re iuris Canonici, quales ſunt cenſuræ, & pœnæ Eccleſiaſticæ, *aliquando* iuris Pontificij interpretum opinionem præponi Theologorum ſententiæ. Ego verò

Dico I. In quæſtionibus fidem Catholicam concernentibus au- 391
diendi ſunt Theologi præ Canoniſtis, eſto illæ quæſtiones fortè contineantur in iure Canonico. Ita Canus *lib. 8. loc. Theol. c. 7. concl.* 1. nec diſſentiunt citati. Ratio eſt, quia principia, è quibus illæ quæſtiones reſoluendæ ſunt, proprio iure ſpectant ad Theologos. *Supr. n.* 127. & longè penſiculatius examinantur ab his, quam a I. C. vt demonſtrant eorum libri; adſeruntque plus facultatis ad perveſtigandam veritatem illorum, quam I. C. ergo Theologis eſt multo maior fides habenda circa hæc, quàm Canoniſtis.

Dico II. Circa debitum, tolerabilem, ſeu vitio carentem ſen- 392
ſum legum, & Canonum pendentium è lumine naturæ, præferenda quoque eſt opinio, & expoſitio Theologorum, opinioni & interpretationi Iuriſperitorum. Ita ipſa reipſa ſentit Canus *l. c. concl.* 2. itemque Rodri. Azor, Henriquez, Paſqualigus ſuprà citati, atque Terillus *tract.* de conſc. probabili *q. 22. n.* 29. poſt S. Thomam citatum *n.* 130. Ratio eſt, quia manifeſta experientia 393
docet, verum eſſe, quod Ludou. Molina *tract. 1. ante diſp. primam* ſcripſit his verbis; *Theologi via & ratione, ex ſuiſque principiis res* (ad leges iuſtitiamque ſpectantes) *intelligunt, atque in hoc longo interuallo Iuriſperitos ſuperant*. Quo etiam ſenſu locutus 394
eſt grauiſſimus Præſul Ioannes Malderus *in proœm. tractat. 1. de iuſtit.* cum dixit: De iuſtitia (addo ego voto, iuramento, vi, metuſue cauſa factis, ſacrilegio, matrimonio &c.) multa quæ apud I.C. intacta, vel minus explicata erant, ad normam diuinæ doctrinæ ea methodo ex fundamentis, & principiis propriis tradiderunt Theologi, vt vel hoc ipſorum exemplo commodius, breuius, abſolutius, perſpicacius, quantum praxi Theologicæ ſufficiat, iſtud ſubſidij conſcientiarum directores petere iam poſſe ex Theologica inſtitutione ſatis iam compertum ſit. Ita Malderus. Non tamen nego, quin Ponzinibus *tract. de Lamiis* rectè 395
oſtendat, ipſos etiam I. C. non rarò argumenta ducere a veris cauſis. Quia tamen Theologi magis penetrant fundamenta legum ex iure naturæ clarè, vel probabiliter deductarum, ſicuti oſtendit vſus; quia inſuper ipſi illas proprio iure explicant. *Suprà* 129. fit, vt earumdem honeſtatem ac turpitudinem, ſi qua inſit, certius deprehendant; ergo maiorem fidem merentur.

Dixi autem: *circa debitum, tolerabilemque ſenſum, &c.* quod 396
eſt perinde, ac ſi dixiſſem, quando quæritur quomodo interpretandæ ſint leges, vt peccatum non contineant, ſtandum eſſe iudicio Theologorum; re enim vera ipſorum propriè, præcipueque eſt definire, vtrum hoc, aut illud ſit peccatum, nec ne; totaque Eccleſia inſurgeret in Iureconſultos, ſi ſibi arrogarent ius eiuſmodi definitionis. Si vero ſolum quæratur, quomodo eæ ſint interpretandæ literaliter, & præcisè ex mente legiſlatoris, abſtrahendo, vtrùm inde ſequatur quidpiam, legi naturali, aut diuinæ repugnans, necne? tum per ſe loquendo amplectenda eſt interpretatio Iureconſultorum. Probatur exemplo 397
deſumpto è materia ſequentis concluſionis, declaraturo vtramque. E. G. quæritur vtrum leges 20. 22. 23. *ff. de adul.* diſponentes de patre, deprehendente filiam in flagranti adulterio; intelligendæ ſint eo ſenſu, vt per eas fiat poteſtas patri necandi adulterum, & adulteram? an vero, ita vt præcisè indicetur, ei non poſſe actionem vllam intentari, etſi vtrumque perimat. In hoc caſu ſi dicant Legiſtæ, eas leges eſſe intelligendas primo ſenſu, 398
patebit ex dicendis *num. ſeq.* eſſe eis credendum; quod ſi vero vlterius quæratur, vtrum illæ leges eo ſenſu intellectæ contineant iniquitatem, necne? credendum eſt Theologis poſt S. Th. *in* 4. *d. 37. q. 2. a.* 1. contra Iulium Clarum §. *homicidium n.* 48. *& ſeqq.* aſſerentibus, eſſe vt ſic iniquas. Rationem attuli in ipſa concluſione.

Dico III. Per ſe loquendo eſt Iureconſultorum autoritas in 399
explicatione legum, & Canonum à mero iure humano pendentium pluris facienda, quam Theologorum *Menoch. de præſ.* 400
l. 2. præſ. 71. numer. 47. Ratio eſt, quia cuilibet perito in ſua ſcientia credendum eſt. *c. fraternitatis de frig. & maleſic. l. 1. ff. de ventr. inſpic. l. ſeptimo menſe ff. de ſtat. hom.* & Gloſſ. *ibid.* Sunt autem Iuriſperiti periti, & experti in eiuſmo- 401
di legibus, & Canonibus, vt demonſtrant doctiſſimi eorum commentarii; & quidem tanquam in propria ſcientia. *Suprà ſect.* 14. Vnde vnam legem per aliam, vnum caſum per alium 402
ſimilem declarare poſſunt conformiter *l. non poſſunt ff. de legibus*;

& quidem melius quam Theologi, cùm leges habeant in longe promptiore memoria, quemadmodum teſtantur libri, & tractatus ſiue a Clafſicis, ſiue etiam à Proletarijs IC. conſcripti. Adde, quod cum optima legum Interpres ſit conſuetudo. *ea.*
403 *cum dilectus de conſuet.* cenſendi ſint illi per ſe loquendo, melius interpretari leges, qui conſuetudines, & praxes earum melius norunt, norunt autem communiter IC. melius quàm Theologi; quia ad tribunalia Principum ſecularium ſedent Iureconſulti ferè ſoli; & in Curijs, Conſiſtorijſque Epiſcopalibus reperire eſt non paucos ex eorundem numero. Accedit rurſum,
404 quod longè maxima pars Theologorum, qui libros Theologicos conſtantes quæſtionibus iuridicis ediderunt, fuerint Religioſi, Religioſorumque ſeptis concluſi, vt quiſque rerum peritus norit; plerique autem è IC. qui typis illuſtrarunt illas quæſtiones, ſunt ſæculares, verſantes perpetuò inter ſæculares, multiplicibus litibus; vt proinde longè melius, quàm Theologi, ſciant quid ſacrorum, profanorumque tribunalium vſu, moreque particulari, vel vniuerſali receptum ſit.

405 Dico nihilominus IV. Fit per accidens, vt non rarò ſint Theologi Iureconſultis anteponendi etiam in interpretatione legum, Canonumque, prouenientium ex libera voluntate legiſlatorum. Ratio eſt, quia quandoque Theologi meliores, aut plures rationes, pro ſua interpretatione adferunt, quàm Iureconſulti; quandoque multò plures, grauioreſque Theologi, quàm IC. tractant ex instituto aliquam quæſtionem Cano-
406 nicam; quandoque Iureconſulti aliquas interpretationes defendunt idcirco ſolùm, quòd ſentiant, nihil ex ijs inferri poſſe aduerſus naturale, aut diuinum ius, Theologi autem eaſdem interpretationes ideo refellunt, quòd cenſeant, leges ſic intellectas repugnare legi naturali, vel diuinæ; In his omnibus iudico, eſſe amplectendas explicationes potius Theologorum, quàm Iuriſperitorum.

407 Probo de primo, quia ſi Theologorum rationes ſunt meliores, cum patrocinatur eis deciſio, quæ habetur. §. *item pretium. inſtit. de empt. & vendit.* vbi Proculi ſententia dicitur idcirco meritò præualuiſſe oppoſitæ Sabini, *quia validioribus rationibus ar-*
408 *gumentabatur Proculus*. Si verò non ſint quidem nec meliores, nec deteriores, attamen ſint plures, facit pro Theologis illud
409 Eccleſ. 4. *Funiculus triplex difficilè rumpitur*; quo argumento probat Nauarrus *c. 27. n. 286.* illam ſententiam (ſi cætera ſint paria) præferendam, quæ pluribus fundamentis, & rationibus nititur, licet ſatis apertè diſſolui queant.

410 Probo de ſecundo; quia licet *ex multitudine auctorum iudicare non oporteat, quod melius, ambiguum eſt* text. *l. 1. Cod. de*
411 *vet. iur. enucl.* attamen notabilis exceſſus in multitudine, & grauitate eorum, qui aliquam opinionem ſequuntur, non tanquam oues aliæ alias, quæ præcedunt, ſine iudicio ſequentes, vt loquitur Nauarrus *loc. cit. n. 289.* ſed eius fundamenta perſcrutantes, & expendentes, addit tantum pondus illi opinioni, vt præferatur prudenter contrariæ, à multo paucioribus (ſi cæte-
412 ra ſint paria) traditæ, iuxta doctrinam *Gl. c. fin. diſt. 1. verb. tota ſors.* Nec videtur huic exceſſui tantopere derogari ob imparitatem interuenientem ex eo, quod IC. ſoleant eſſe magis practici, quàm Theologi; etenim & Theologis, intra, extraque forum ſacramentale proponuntur plurimi caſus planè practici cum ſuis omnibus circumſtantijs, & legunt ipſi ea, quæ IC. referunt de varijs conſuetudinibus; quæ duo ſimul iuncta videntur ſufficienter defendere allatam reſponſionem.

413 Probo de tertio; quia Theologi poſſunt à toto genere melius, quàm IC. iudicare, verum aliquid repugnet legi diuinæ, aut naturali, vt patet ex dictis tum paulò ſuperius, tum *ſect. 8.* ergo quando dicunt, leges, eo modo, quo explicantur à IC. eſſe contrarias legi diuinæ, vel naturali, oportet ſidem habere Theologis, & conſequenter admittere eorum communem interpretationem, non repugnantem principijs fidei, aut luminis naturalis; quandoquidem *in ambigua voce legis ea potius eſt accipienda ſignificatio, quæ vitio caret.* text. *l. 19. ff. de legibus*.

414 Et profectò, qui abſque inuidia, æmulatione, aut præiudicio legit, quæ varij Theologi de varijs argumentis Iuris prælo ſubiecerunt, de ijs pronunciabit, quod Clemen VIII. de P. Thoma Sanchez, videlicet, *nullum vnquam autorem extitiſſe, qui dubias de Matrimonio* (legibus, contractibus, cenſuris, horis Canonicis, ieiunijs Eccleſiaſticis, Rubricis Breuiarij & Miſſalis, indulgentijs, immunitate Eccleſiaſtica &c.) *controuerſias vberius, & accuratius enodaſſet*, quemadmodum refertur in præfat. præfixa tomo primo Summæ Sanchezianæ.

Agnouit inter cæteros Iureconſultos multò doctiſſimus, Religioſiſſimus Proſper Farinacius, qui cùm in ſua eruditiſſima, copioſiſſima Praxi Criminali *lib. 1. tit. 5. qu. 101.* diſcuteret illam Iure Canonico *cap. Omnis vtriuſque. de pœnit. & remiſſ.* inſertam controuerſiam: quatenus puniendus ſit Sacerdos ſecretum Confeſſionis reuelans? & conſequenter promptiſſet ſuum iudicium de varijs dubijs, illud ſigillum concernentibus ſciens autem, obligationem fundari in Euangelio, atque Theologia, ſua ſenſa *num. 101.* moderatus eſt hiſce formalibus terminis: *In hoc puncto ſicut in omnibus alijs ſimilibus* (adeoque *pendentibus* à vero intellectu principiorum Theologicorum) dubitationibus humillimè me ſubmitto Theologorum determinationibus. Ita ille de ſe. Ita ego reſpectu Iureconſultorum de me, in argumentis comprehenſis ſolo, & vnicè Iure Canonico, atque ſingulariſſimè Ciuili.

Scio equidem, plurimas Iuris Canonici, ac Ciuilis materias 415
eſſe à Iureconſultis tam copioſè, diſtinctè, eruditè enucleatas, vt hactenus non emerſerit Theologus, qui eos æquauerit; ac ſimul etiam non ignoro, poſſe texi longiuſculum Catalogum earum, in quarum explanatione Theologos præripuiſſe palmam Iuriſperitis, nemo cum veritate negare poſſit.

SECTIO XVI.

Oporteatne in Epiſcopum eligi Theologum, an Iuriſperitum?

SVMMARIVM.

Rationes quatuor, quibus videtur probari, eſſe in Epiſcopum eligendum potiùs Iuriſtam, quàm Theologum. 427. *& ſeqq.*

Concluditur tamen contrarium. 421.

Quæ, & quanta ſcientia ſit neceſſaria Epiſcopo? 442. *& ſeqq.*

Quanta Canonico Cathedrali? 426. & 427.

Epiſcopus debet eſſe potiùs Theologiæ, quam Canonum Doctor, 428.

Iudicium S. Franciſci Saleſij de ſcientia conuenientiore Epiſcopo, 432.

Officia Epiſcopi quæ? 434. *& ſeqq.*

Ioannis Eckij dictum de Epiſcopis ſui temporis. 442.

Probatur autoritate S. Ignatij. ibid.

Clauſula: Saltem quomodo intelligenda. 444.

Doctrina neceſſaria Vicario Generali in Spiritualibus. 446.

An valeat hæc argumentatio: Scientia Canonica eſt Vicario Epiſcopi magis neceſſaria, quam Theologica, ergo & Epiſcopo ipſi, 450.

Aſſeſſor quis dicatur in Iure? 453.

Iudicium Patris Laymanni de ſcientia Canonica neceſſaria Epiſcopo. 457.

Teſtatur Azor *t. p. l. 2. c. 17. q. 3. & p. 2. l. 3. c. 28. qu. 10.* Pon- 416
tificij Iuris conſultorum communi conſenſu teneri, in creandis, & eligendis Epiſcopis, Canonici iuris peritum præferri debere Theologo tanquam digniorem, & magis idoneum; contra verò Theologos omnes exiſtimare, Theologum Iuriſconſulto eſſe aptiorem, & digniorem, atque idcirco anteponendum. Sotus de iuſt. *l. 3. q. 6. a. 2.* huius litis, & controuerſiæ autorem nominat Hoſtienſem, ignorans quo iure ſit ipſe eam conteſtatus.

Et videtur probari poſſe IC. opinio I. quia Tridentinum 417
Conc. *ſeſſ. 24. c. 16. de reform.* ſtatuit, vt Capitulum Cathedrale mortuo Epiſcopo conſtituat Vicarium *qui ſaltem in Iure Canonico ſit Doctor: vel Licentiatus*.

II. Quia Vicarius Generalis Epiſcopi, quando ex licentia 418
huius ſubſtituit ſibi quempiam, debet hic ſubſtitutus eſſe Doctor, aut Licentiatus iuris, vt fuſe contendit Manrrique *par. 1. quæſt. 89.* poſt Riccium *in praxi fori Eccleſ. tit. Vicariatus deciſ. 473. n. 2.*

III. Quia quando alicui Theologo aliqua cauſa delegatur à 419
ſede Apoſtolica, tenetur is adhibere aſſeſſorem Iureconſultum, niſi ipſemet ſit graduatus, aut licentiatus in altero Iurium, ſicuti in caſu, qui contigit, faciendum reſpondit idem Riccius *tit. cauſarum delegat: deciſ.* 619. eò quod Leo X. in Concil. Lateran. in Bulla, quæ incipit. *Regimini*, ita ordinauerit.

IV. Quia Epiſcopi ratione ſui officij tenentur longe plu- 420
res, & grauiores actiones, requirentes ſcientiam alterutrius Iuris, vel vtriuſque obire, quam requirentes ſcientiam Theologiæ; ergo quando nequit haberi Epiſcopus, qui vtraque ſcientia ſit præditus, eligendus eſt is, qui magis neceſſaria.

bonę 1. *de poſtulat. prælat.* & argum. communis axiomatis: E duo-
bus malis minus eſt eligendum. *l. quoties nihil. ff. de reg. iur.*
eſt autem hic minus malum ignorantia Theologiæ, quàm Iu-
rium.

Dicendum nihilominus eſt, cæteris paribus, eſſe in Epiſco-
421 pum eligendum Theologum potius, quàm IC. Ita cum Theo-
logis arbitratur nobilis IC. Iacobus Menoch. *de arbitr. iud. l. 2. ce.*
5. caſu 425. n. 25.

Probo I. Quia Theologia eſt neceſſaria Epiſcopis. *Supra nu.*
422 *145. & 149.* ex Paulo *ad Titum. cap. 1. verſ. 7.* itèmque Chryſoſt.
Hieron. Auguſt. *ibi.* relatis. Et magis neceſſariam eſſe, quàm
iuriſprudentiam patebit ex dicendis.

Probo II. Quia Trident. Concil. *ſeſſ. 24. c. 1. de reform.* renouat
423 omnes priſcos Canones, ſtatuentes de ſcientia neceſſaria Epiſcopo
creando; atqui *cap. omnes 6. diſt. 38.* quod deſumptum eſt ex Sy-
nodo 7. ſtatuitur, vt diligenter à Metropolitano inquiratur, an
is, *qui ad Epiſcopatus prouehendus eſt gradum, in promptu habeat*
legere ſcrutabiliter tam ſacros Canones, & S. Euangelium, quàm
omnem diuinam ſcripturam; moxque ſubditur: *Subſtantia enim*
424 *ſummi ſacerdotij noſtri ſunt eloquia diuinitus erudita, id eſt vera di-*
uinarum ſcripturarum diſciplina. Quibus verbis manifeſtum eſt,
à Concilio requiri in Epiſcopo magis ſacrarum literarum, adeòque
Theologiæ notitiam, quàm ſacrorum Canonum, Vnde etiam à
425 pluribus iam ſæculis obſeruatum, vt ordinandus in Epiſcopum
interrogaretur, vtrum ſciret nouum, & vetus Teſtamentum?
Quare Richard. *quodlib. 4.* & poſt illum Siueſter. *verb. Epiſcopus q.*
4. quærit, an peccet mortaliter ordinandus in Epiſcopum, ſi ad
prædictam quæſtionem reſpondeat aſſertiuè, cum fortè non ſciat
illud totum.

Probo III. Ex eod. Concil. Trident. *ſeſſ. 22. c. 2. de reform.* vbi
426 ſubditur, vt *quicunque poſt hac in Eccleſias Cathedrales* (regen-
das, atque adeò ad Epiſcopatum, vti intelligunt Azor *c. q. 10.* &
Laymann. *qq. Canonicarum q. 180.*) *erit aſſumendus, antea in*
Vniuerſitate ſtudiorum Magiſter, ſiue Doctor, aut Licentiatus, vel
in ſacra Theologia, vel in iure Canonico meritò ſit promotus, aut
publico alicuius Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos oſten-
datur.

Ex quibus verbis infero I. illam ſaltem doctrinam exigi in Epi-
427 ſcopo, quæ exigitur in Canonico Cathedrali, ſi quidem velis il-
lam ſanctionem Tridentini directè intelligere de aſſumendo in
Canonicum Cathedralem; tum quia ſecundum Iura *c. cum inter*
de elect. & Gl. *ibi. lit. d.* Rectores Eccleſiarum, non niſi ex gremio
ſuę Eccleſiæ debent eligi, tum quia habent plures functiones ma-
gnam doctrinam poſtulantes, quàm habeant Canonici. Vnde
vlterius

Infero II. Epiſcopum eſſe debere potius Doctorem Theologię,
428 quàm Canonum. Confirmatur hæc conſequentia, tum quia ex
ipſo modo loquendi patet, à ſacra Synodo Theologum Canoni-
ſtæ præponi, ſicuti etiam præponitur tum ab eodem Concilio *ſe.*
23. c. 18. ſeſſ. 24. c. 12 & 18. de reform. vbi ſtatuit de doctrina ne-
ceſſaria Scolaſtico, Archidiacono, Examinatori parochorum.
tum à Concil. Baſileenſi *ſeſſ. 31.* præferente in hac ipſa materia
ſub diſiunctione Theologos Iureconſultis, hos Medicis, iſtos
Magiſtris artium; tum denique quia verba ambigua vnius diſpo-
429 ſitionis explicanda ſunt per clariora alterius diſpoſitionis *l. 1. ff. de*
reb. dubis. & l. heredes palam. §. ſi quid ff. de teſtibus, conſentien-
te S. Auguſt. *qui lib. 3. de doctr. Chriſtian. ca. 26.* ſic pronuntiat.
Cum verba Scripturæ apertius in vno loco loquuntur ibi diſcendum eſt,
quomodo in locis intelligatur obſcuris. Atqui idem Concil. Ba-
430 ſil. *ead. ſeſſ. 31.* poſt diſpoſitionem factam ita concludit:
Exhortamur tamen ordinarios collatores, quòd in conferendis
beneficiis eiuſmodi, præſertim quoad dignitates, reſpectum habeant
ſingularem ad Magiſtros, nec non Licentiatos, & Baccalaureos for-
matos in Theologia.

Probo concluſionem IV. ex vniuerſaliſſima, antiquiſſima praxi
431 Eccleſiæ. Etenim ſanctitate clari Epiſcopi, qui à S. Petro ad no-
ſtra vſque tempora, vel Romanam, vel alias Patriarchales, Ar-
chiepiſcopales, Epiſcopales Eccleſias rexerunt, fuere plerique
aut omnes ſtudioſiores, peritioreſque Diuinæ ſcripturæ, & con-
ſequenter veræ Theologiæ, quàm Canonum, Qua de cauſa etiam
fit, vt Romæ Examini Epiſcoporum præficiantur Theologi po-
432 tius, quàm Iure conſulti.

I. Et S. Franciſcus Saleſius etſi I. V. peritiſſimus, iudicauit,
ſe potiùs è Theologia, quàm è ſacris Canonibus examinandum,
pro Coadiutoria Epiſcopatus Gebennenſis, vt olim legi in vno è
tribus diuerſis libris, qui de ipſius vita conſcripti ſunt. Et verò
cernimus, pleroſque Epiſcopos Germaniæ (puto & Galliæ) plus
operæ impendiſſe condiſcendæ Theologiæ, quàm Iuri Cano-
nico.

433 Probo concluſ. V. quia in Epiſcopum eligendus eſt is per
ſe loquendo, qui eſt præditus ſcientia requiſita ad magis
neceſſarias, primariaſque functiones, argum. cap. *bona 1. de*
poſtul. Præl. & Trid. *ſeſſ. 24. capit. 1. de reform.* aliorumque
iurium ſtatuentium, vt in Epiſcopos eligantur digniores. At-
qui functiones illæ, ad quas requiritur in Epiſcopo Theologiæ
ſcientia, ſunt magis neceſſariæ functiones, quàm illæ, ad quas
exigitur iuriſprudentia. Siquidem primariæ functiones Epiſcopi 434
ſunt verbo, & exemplo ſubditos ad DEI timorem adducere; Sa-
cramenta per ſe ipſum adminiſtrare, horum vim, & vſum Popu-
lis explicare. Probo ſingula ex Trident. Concil. In primis enim 435
Epiſcopos teneri per ſeipſo verbum DEI prædicare, traditur in
Trident. *Seſſ. 5. c. 2. ſeſſ. 23. ca. 1. de reform. ſeſſ. 24. c. 4.* De bono
exemplo ſimiliter traditur *ſeſſ. 23. c. 1. & ſeſſ. 25. cap. 1. de reform.*
De Sacrament. adminiſtrat. *cit. ſeſſ. 23. c. 1. & 3. de reform.* Deni-
que de explicatione vis, & vſus Sacramentorum habetur *ſeſſ. 24.*
c. 7. de reform. & c. cum ſit de ætat. præfic. Et hæc ferè omnia expri-
muntur *cit. c. 1. ſeſſ. 23.* hiſce verbis: *Cum præcepto diuino manda-* 436
tum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oues ſuas
agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique diuini prædicatione,
Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium operum
exemplo paſcere. &c. Accedit hiſce, quod Epiſcopi ſingulari ſtu- 437
dio cauere teneantur, & ne hæreſes in eorum diœceſibus pullu-
lent, & vt exortæ eradicentur iuxta illud Pauli. 2. *ad Tim. 1. Ar-*
gue, obſecra, increpa; erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non
ſuſtinebunt. &c. Demum S. Bernardus ad Eugenium multa de 438
functionibus Epiſcopalibus diſſerens concludit, *ſummam muneris*
Epiſcopalis contineri verbo prædicationis, & vitæ exemplo. Conſtat 439
verò ad hæc omnia longe magis neceſſarium eſſe, quadriennem
operam impendiſſe ſtudiis Theologicis, quàm Iuridicis, præſer-
tim hac ætate, qua ſolent à Theologiæ Moralis, & etiam Scho-
laſticæ Profeſſoribus tam multa de legibus, iuſtitia, Sacramen-
tis, præſertim Matrimonio, forum externum reſpicientia tradi,
vt qui ea probe, ſicuti ſine ſcholarum iuridicarum frequentatione
fieri poteſt, comprehenderit, poſſit facili negotio, ſuopte
Marte intelligere in Theologorum, Iuriſconſultorum, aut De-
cretalium libris ea omnia, quæ ad indicatas functiones ritè
obeundas ſcitu neceſſaria ſunt.

Fateor quidem eſſe ab Epiſcopo tractandas multas, crebras, 440
frequentes cauſas forenſes, quæ rectè terminari non poſſunt abſq;
Iuris vtriuſque, ſingulariter autem Canonici ſcientia. Verum
hæc res non pertinet ad primarias functiones Epiſcopi, ſed ad 441
ſecundarias. Vnde rectè monet Sotus *l. c.* ſi Epiſcopus non ſit
par obeundis, tum illis prioribus functionibus, tum hiſce foren-
ſibus ſimul, conſentaneum eſſe rationi vt exemplo Moyſis *Exod. 18.*
tractet ipſe ea, quæ ſunt ad Deum, Sacratiora, inquam, ſalu-
temque animorum propius, vniuerſaliuſque concernentia, at
reliqua per miniſtros idoneos expediat.

Quod quidem ſi præſtitiſſent Antiſtites ſuperioris ſæculi, de iis 442
Ioannes Eckius *in Concione Germ. de S. Stephano* non ſcripſiſſet;
Epiſcopi noſtri aiunt, ſibi incumbere nimis multas functiones ſpiri-
tuale. Quare Pontificales Vicario in Pontificalibus, Spirituales
Vicario in Spiritualibus, forenſes Officiali, conciones Monachis,
abſolutiones maiorum peccatorum Pœnitentiario demandant. Vbi
autem de cenſibus, & peculio Epiſcopali agitur, dan muß man
an meinen Gnädigen Herren bringen. *deferri vos debet ad ipſum*
meum Reuerendiſſimum Dominum.

Huc denique facit, quòd non modò Sanctiſſimus, ſimul &
prouidentiſſimus Ordinis noſtri fundator Ignatius noſtro Patri
Claudio Iaio in Germaniam ad Archiepiſcopos, Epiſcopoſque
Salisburgenſem, Aichſtettenſem, Auguſtanum, & alios ten-
denti dederit in mandatis, vt hos quoad poſſet induceret, vt
quiſque in ſua Diœceſi Collegia (id eſt ſeminaria) è electiſſimis
adoleſcentibus tenuiorum videlicet Catholicorum liberis, qui
diuinas literas ad auertenda noua opinionum commenta, ſcho-
larum more, perdiſcerent, vt loquitur Nicolaus Orlandinus
noſter *lib. 9. Hiſt. ſociet. n. 32.* Verum etiam Gregorius XIII. aliiq;
Pontifices tum in primis Romę, tum deinde plurimis extra
Romam locis excitarint eiuſmodi ſeminaria, è quibus ſperabant
eſſe prodituros ſummè idoneos integrarum Diœceſon Rectores:
hos autem excoli voluerunt potiùs Theologicis, quàm Iuridicis
diſciplinis, ergo reuera cenſuerunt priores eſſe ipſis magis vti-
les, quàm poſteriores.

Ad rationes pro Iureconſultis ſuperius allatas non eſt difficile 443
reſpondere.

Ad primam dico, licèt D. Manriquez *cit. q. 89.* abſolutè pro-
nuntiet, Vicarium Generalem Epiſcopi ex diſpoſitione Tridenti-
ni *cit. ſeſſ. 24. c. 16.* eſſe debere Doctorem in iure Canonico, vel li-
centiatum, ego tamen id nego. Illa enim clauſula *Saltem*, qua, 444
vt vidimus *cit. n. 417.* vtitur ſacrum Concilium, non ſolet eſſe
niſi ſubſidiaria. Barboſa *Diction. 355.* adeòque non abſolutè exi-
gitiua qualitatis adiectæ, ſed tantum approbatiua illius, & im-
probatiua deterioris, atque melioris optatiua, vt conſtat tum ex
omnibus linguis, in quas vertitur particula *Saltem*; tum ex Ser-
uio, cæteriſque Grammaticis dicentibus, ea deſignari detectio-
nem; tum ex variis exemplis, quæ habemus *Geneſ. 16. v. 2. Act. 5. v.*
15. atque alibi; tum ex hoc familiari: Si enim à Pontifice ferre-

445 tur hæc lex: Calix pro ſacrificio Miſſæ ſit *ſaltem* argenteus, nemo dubitaret, quin ea locutione indicaretur, optari quidem aureum, approbari tamen, & in defectu aurei ſufficere argenteum, non ſufficere vero viliorem argenteo.

446 Ita in propoſito iudicat Concilium, non eſſe in Vicarium Generalem Epiſcopi aſſumendum quemquam, qui ſuæ doctrinæ minus teſtimonium habeat, quam ſit titulus Doctoris, vel Licentiati in iure Canonico; vt ſi e. g. ſit Doctor ſolius iuris Ciuili, Medicinæ aut Philoſophiæ; fore autem tanto aptiorem, quantò habeat aliud teſtimonium maius illo, ſcil. Doctoris, vel Licentiati in Theologia.

447 Confirmo hanc explicationem I. quia quando ſtatuitur, vt non conferatur aliquod certum beneficium Eccleſiaſticum vlli, qui non ſit ſaltem in Philoſophia Magiſter, nemo dubitat, quin innuetur eſſe longe promptius; conferendum illis qui ſunt Magiſtri, ſeu Doctores in Theologia, Iure, aut Medicina; quam poſtremam qualitatem pro quibuſdam beneficiis Cathedralibus & Collegiati ſub diſiunctione exigit Concil. Baſileenſe *ſeſſ.* 31.

448 Confirmo II. quia Tridentini Patres non vtique ſtrictiùs requirunt, à Vicario Generali Epiſcopi ſcientiam Iuris, quàm ab Archidiacono, vtpote quem non modo idem *ſeſſ. 24. c. 12. de ref.* nuncupant Oculum Epiſcopi, ſed etiam priſci Canones *c. 1. & 7 de offic. Archid.* vbi eius officia recenſentur, nominant tum abſolute Vicarium Epiſcopi, tum cum addito Vicarium Epiſcopi *in omnibus*. Atqui ab, & pro Archidiacono non requirunt, niſi vt ſit Magiſter in Theologia, ſeu Doctor, aut Licentiatus Iuris. *cit. c.* 12.

449 Verum hæc dicta velim animo potius oſtendendi, non rectè adductam fuiſſe *n.* 443. autoritatem Tridentini, quàm abſolutè inficiandi, Vicarium Generalem eſſe debere potius Canoniſtam, quam Theologum, in qua quidem controuerſia, à me in medio relicta, ſentiunt cum Manrique Barboſa *de off. & pot. Epiſc. allegat.* 54. *n.* 54. & alij.

450 Itaque directè, & abſolutè reſpondendo ad argumentum *n.* 443. allatum dico, non valere argumentum: Vicarius Epiſcopi in ſpiritualibus Generalis debet eſſe potius Canoniſta, quàm Theologus; ergo etiam ipſe Epiſcopus. Etenim primariæ functiones eiuſmodi Vicarij verſantur magis circa obiecta fori externi, quàm primariæ Epiſcopi; vt iudicabit, qui ea, quæ de primarijs, & quaſi eſſentialibus actionibus Epiſcopi dixi *ſupr. à num.* 434. *& ſeqq.* contulerit cum fine, ob quem creantur Vicarij Generales, quique exprimitur in proœmio formæ Vicariatus deſcriptæ ab Azor

451 *p. 2. l. 3. c.* 46. poſt Rebuffum. *tr. de beneficijs* ne videl. ob Epiſcopi occupationes alias, Eccleſia ipſius Epiſcopi *in defenſione ſuorum iurium, & ſubditi in audiсione cauſarum, & redditione iuſtitiæ, non modicum recipiant detrimentum, & læſionem.*

452 Ad alterum argumentum de Subſtituto Vicarii Generalis, nego, quod ibi aſſeritur, quia nullo iure probatur. Et verò contrarium illius, quod aiunt Manrique, & Riccius relati *n.* 418. factum fuit hic Conſtantiæ anno 1632. D. Vicario Generali alio ad longum tempus profecto.

453 Ad tertium argumentum ſimiliter nego id, quod ibi abſolutè aſſeritur; ſiquidem Bulla Leonis, quam allegat Riccius, ita habet. *Iudices & conſeruatores à Sede Apoſtolica deputati, ſi in altero iurium graduati non fuerint, aſſeſſorem partibus non ſuſpectum, ab his partibus, vel earum altera requiſiti aſſumere, & ſecundum*

454 *eius relationem iudicare teneantur*. Vbi in primis vides, non abſolutè ſtatui vt adhibeatur aſſeſſor, ſed tunc, cum partium vna, aut altera id petit. Vides deinde non dici, illum aſſeſſorem debere eſſe Iureconſultum; ſufficit modo ſit præditus ea iuris do-

455 ctrina, vſuque rerum, vt notabiliter ſuperet delegatum. Certè aſſeſſor nil aliud hic ſignificat quàm conſiliarium. Gl *in c. ſtatutum §. aſſeſſore de reſcript. in* 6. Atqui nullum ius ſtatuit, vt conſiliarius delegati Apoſtolici ſit Iuriſconſultus vulgariter dictus. Quapropter meo iudicio, Riccius adegit Theologum illum ad aliquid, ad quod non tenebatur, contra doctrinam cap. vnic *de plus petentibus*. Quòd ſi hæc ſecunda reſponſio non probatur propterea quæ de Aſſeſſoribus congerit Caſtaneus, de *Gloria Mundi p. 7. conſid.* 27. Sufficit prima; re enim vera non ſtatuit Leo, vt abſolutè accipiatur Aſſeſſor, ſed ſolùm ſub conditione *ſi poſtulet alterutra vel vtraq; pars*.

456 Ad quartum argumentum reſpondeo, licèt plures functiones Epiſcopales requirant ſcientia Canonum, quàm Theologiæ, primariæ tamen, & quaſi eſſentiales exigunt peritiam ſacræ doctrinæ, vt patet ex dictis *num.* 431. Quapropter ignorantia Canonum in Epiſcopo eſt minus malum, quàm ignorantia Theologiæ.

457 Hoc tamen argumento rectè probatur, verum eſſe, quod docet Laym. *l. c.* videl. ad Epiſcopatum, vel Epiſcopatus adminiſtrationem plerumque non ſatis idoneum cenſeri poſſe, niſi qui vtraque tum ſacræ Theologiæ, tum ſacrorum Canonum peritia inſtructus eſt; & proinde ſi commodè fieri queat, quærendos eſſe ad Epiſcopatum, aut Vicarium Generalem, tales, qui in vtroq;

458 ſtudio verſati ſunt; Certe in Epiſcopo requiri tantam ſcientiam, adiuncta prudentia, & rerum experientia, vt erroribus & deceptionibus obnoxius non ſit, ſed inter bonum, & malum, aptum & ineptum à ſuis adiutoribus, ſeu officialibus ſuggeſtum conſilium diſcernere queat. Ita ſapienter Laymannus.

In cuius commentariis in ius Canonicum poſt hæc pridem impreſſa editis typo, ad capit. *cum in cunctis 7. de elect. & elect. poteſt.* accuratiùs argumentum pertractans præſentis quæſtionis, integre nobis conſentit, ideo etiam pluris faciendus, quòd ipſe publicus Canonum Profeſſor, atque vſu peritiſſimus pronuntiauerit pro Theologis, interim prouidè monens Theologiæ ſtudioſos, vt perpendant, *quanto maiorem in Eccleſia fructum facturi, & Epiſcopis plus adiumenti allaturi ſint; ſi cum ſacra ſcriptura, & Scholaſtica Theologia laudatiſſimo ſtudio ſacrorum etiam Canonum cognitionem coniungant*. Adde his, quod dixi. *n.* 181. *&* 183.

SECTIO XVII.

Quid cenſendum de aliis, quæ à Iuriſconſultis aduerſus Theologos dici retuli ſect. 3. & 4.

SVMMARIVM.

Recapitulantur breuiter nonnulla, quæ Iureconſulti falsò dicunt de Theologis. 460. & ſeqq.

Singulariter dum ſcribunt nihil de immunitate Eccleſiaſtica poſſe à Theologis dici, niſi ex Regulis Iuris. 465.

A Theologis introduci fraudes. 467.

Conari eos ſuffocare Iuriſprudentiam. 469.

Nullum ferè ſummiſtam eſſe in Iure verſatum. 471.

Quid ſit eſſe in Iure verſatum? 475.

Expeditis præcipuis controuerſiis, & litibus, quas Iuriſconſulti nonnulli immerito mouent Thologis, breuiter reſpondebo ad alia, quæ illos de his aſſerere, ab his requirere, in iiſdem carpere oſtendi *ſect.* 3. *&* 4. 459

I. Itaq; falluntur, dum aſſerunt *n.* 22. 23. 24. à Diana & aliis 460 Theologis *ſtatim*, atq. adeo præcipitanter componi ſententias noxias bono communi; id enim nullo argumento probant; cum tamen accuſator non niſi legitimis probationibus inſtructus comparere debeat. text. *in l. fin. Cod. de probationibus.*

II. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 25. Theologos ſolere *ſine funda-* 461 *mento* loqui in materiis iuridicis. Falſi patet ex dictis *n.* 393.

III. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 25. modo, quem retuli *n.* 129. 462 non eſſe mirum, quòd Theologi in materiis iuris labantur. Cauſam, ob quam id aſſerunt, ſatis confutaui *ſect.* 15.

IV. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 27. quidquid Theologi de mate- 463 riis Canonicis ſcribunt, delibare eos à regulis iuris & DD. Contrarium de materiis iuris à lumine Fidei, vel naturæ pendentibus oſtendi *ſect.* 7 *&* 8.

V. Falluntur, dum generatim & indiſtinctè aſſerunt *n.* 28. Theo- 464 logos non eſſe præferendos Iuriſconſultis in materiis iuris: Contrarium demonſtraui *ſect.* 15.

VI. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 22. nihil poſſe à Theologis de 465 immunitate Eccleſiaſtica dici, niſi ex regulis iuris; nam immunitas Eccleſiaſtica eſt DEI ordinatione conſtituta: Tridentin. *ſeſſ.* 25. *c.* 20. Et *Eccleſia, eccleſiaſticarumque perſonæ, ac res ipſarum non ſolùm* 466 *iure humano, quin & diuino à ſæcularium perſonarum exactionibus ſunt immunes* text. *c.* quamquam *de cenſibus in* 6. Adeoque Eccleſiaſtica libertas eſt iuris diuini. Canoniſtæ plerique apud Azor *p.* 1. *l.* 5. *c.* 11. & plurimi Theologi, ergo poteſt, ac debet Theologus de illa diſputare etiam ſine regulis iuris, ſicut diſputauit Suarez in Defenſione Fidei contra Regem Angliæ.

VII. Falluntur, dũ aſſerunt, *n.* 30. 32. 35. Theol. à Iuriſperitis 467 conuinci de falſitate, introducere, probare, & ſuadere fraudes in foro conſcientiæ; & non comprehendere faciliimas quæſtiones de iuſtitia. Etenim hæc omnia aſſeruntur ſine vlla legitima probatione. Atqui actore non probante abſoluitur Reus. *cap. cum eccleſia de cauſ. poſſ. & propr.* Certè non probabit quiſquam Iuriſcon- 468 ſultus ſuaderi à me fraudem in foro conſcientiæ, ſi cum Diana, Reginaldo, Bonacina *de contractibus diſp. 3. q. 2. p. 5. n.* 14. atque aliis negauero, à te (priuato homine) delinqui aduerſus iuſtitiam, dando hodie Caio centum aureos nummos in ſolutionem, dando; inquam ipſi ſecundum taxam hodie currentem, cum interim ſcias, poſt duos, treſue dies illorum nummorum aureorum pretium notabiliter minutum iri: non enim *videtur quisquam dolo facere; qui iure ſuo vtitur l.* non videtur, *ff. de reg. iur.*

VIII. Falluntur, dum aſſerunt *n.* 29. Theologos conari ſuffoca- 469 re iuriſprudentiam. Non enim conantur directè, alioquin non

im-

impenderent operam illi explicandæ, vel in ſuarum aſſertionum robur adiciſcendæ. Non indirectè, eo modo, quem indicat Manrrique; nam reuera Theologi non interponunt ſe tanquam Patres, & magiſtri iuriſprudentiæ; edat aduerſarius nomen vnius puri Theologi, qui id agat. Agit id quidem Siluester, agit Sotus, agunt Molina, Azor, Leſſius; Palaus, &c. ſed hos eſſe puros Theologos, & non præſtantes iureconſultos nemo rectè dixerit.

IX. Falluntur, dum aſſerunt, nullum fere illorum, qui hac ætate Summas ſcribunt eſſe in Iure verſatum. Nam fuiſſe in Iure verſatos Toletum; Henriq. Sanchez, Portel, Lezanam, qui Summas ſcripſere, norunt omnes eruditi. Et Laymanni Theologia Moralis quid aliud eſt quàm Summa? An Manrrique negabit ei locum in ſubſellis Iuriſconſultorum? An inficiabitur Palaum fuiſſe iuris peritiſſimum: Qui omnes planè, quos citat (citat autem innumeros) textus Iuris, ſuis oculis legit in ipſo Corpore iuris; vt teſtatur ipſe *in præfat. 1. partis*. Et quid eſt, amabo, eſſe in Iure verſatum? Annon iſſunt in Iure verſati, qui & legerunt magnam partem illius, & norunt longè plurimas eiuſdem deciſiones, & generaliores titulos legum Canonumue ita habent comprehenſos memoria, vt in occurrentibus dubiis ſciant crebrò, quo ex titulo petenda ſit reſolutio. Certè vulgò dicimus, illum eſſe in S. Scriptura verſatum, qui magnam eius partem ita legit, vt memoria teneat multas eius ſententias, hiſtorias, parabolas, &c. licet neque quouis nominato capite, quid in eo contineatur, ex tempolo referre queat, vt poterat Arnoldus Cathius, neque etiam nominare queat caput, aut librum, quo ea continentur. Vnde autem conſtat, nullum fere Summiſtarum modernorum legiſſe Decretales? nullum tenere memoria complures reſolutiones Canonicas? nullum ſcire, petere lumen ex iure Canonico in dubiis de materia præſumptionum, teſtium, accuſationum, adulteriorum, qualitatibus ordinandorum, &c. Sunt ſanè Summiſtarum alii in iure Canonico verſati, alij optimè verſati.

X. Falluntur dum aſſerunt 3. Theologos tractantes de materiis fori externi velle fieri per ſaltum Doctores iuris. Poſſunt quippe, & optimè quidem multò plurimæ quæſtiones forum externum ſpectantes reſolui à Theologo, qui Doctoralem annulum induit nunquam. Patet id euidenter tum ex libris Theologorum, qui ſunt præ oculis, tum ex demonſtratis *ſect. 13. 14. 15.*

XI. Falluntur, dum à Theologis requirunt ea, quæ indicaui *num. 29. & ſeq.* Oſtendi quippe *ſect. 13. & 14.* haud quaquam neceſſe eſſe, vt Theologi ad fores Iuriſconſultorum veluti ad Delphicum oraculum ſupplices accedant, dum proponuntur ipſis dubia concernentia materias iuris. Poteſt ſæpe inſtar trium Iuriſconſultorum eſſe Molina, eſſe Azor, eſſe Baſil. Pontius, eſſe Sanchez, eſſe Sayrus, eſſe ipſiſſimus Diana, tametſi nec in Iuriſprudentia educatus, nec in ipſius Gymnaſiis diſcipulus factus, lapides diſcipulatus iuridici neglexerit, vt verbis aduerſariorum vtar; ſi tamen neglexiſſe dicendus eſt is, qui operam dedit illis Doctoribus quos nominaui *n. 346.*

XII Falluntur, dum putant reprehenſione dignos Theologos, qui reſoluunt quæſtiones indicatas *ſect. 4.* ſiquidem ſufficienter oſtenſum eſt, nulla lege, aut conſuetudine eſſe id vetitum Theologis, quin imo ſaltem titulo præſcriptionis competere ipſis id iuris. Et nominatim certum eſt errare, quiſquis aſſerat, Theologos in alieno choro ſaltare, quando ex inſtituto diſſerunt de illis quæſtionibus vſurariis, de quibus diximus *num. 46. & 48.* Exploratum quippe eſt, vſuras eſſe vetitas *iure naturali, & pagina vtriuſque Teſtamenti* text. *cap. 4. de vſuris*; & proinde Theologos longe potiore iure de iis diſputare, quàm diſſerant Iuriſconſulti; ſicuti patet ex dictis *ſect. 8.* Imo, ſicuti ius ciuile permittens vſuras correctum eſt per ius Canonicum, ita Iuriſconſulti, à Theologis corrigendi ſunt ſæpe circa palliatas vſuras, & tenentur illi horum iudicio tanquam legitimorum Cenſorum acquieſcere; eſt enim Theologi definire, vtrum hoc aut illud ſit diuina, naturalive lege interdictum S. Th. relatus *n. 135.* Et videbimus *ſect. ſeq.* quàm grauiter in hac ipſa materia vſurarum errent nonnulli Iureconſulti.

SECTIO XVIII.

Oſtenditur breuiter, Iureconſultos nonnunquam immittere falcem in meſſem Theologicam.

SVMMARIVM.

Recenſentur multi, grauesque errores, admiſſi à Iuriſtis in materiis Theologicis. 482. & ſeqq.

Et ſingulariter circa varia obiecta hæreſees. 485. & ſeqq.

Nominatimque an ſit hæreticus, qui negat Imperatorem eſſe Dominum totius orbis. 487.

Manrrique non fuit Theologus. 489.

Lapſus fuit circa abſolutionem homicidia. 491.

Et commodationem cubiculi ad fornicandum. 491.

Et deſcriptionem formalis cooperationis ad malum. 495.

Et malitiam excommunicationis ferendæ ſententiæ. 493.

Et rurſum circa malitiam proximæ cooperationis. 494.

Et pœnam debitam imperfectionibus 495.

Et venditorem, qui de valore mercis ſuæ non monet emptorem. 496.

Et materiam abſolutionis Sacramentalis. 497. & 498.

Et malitiam proximæ occaſionis peccandi. 500.

Et inſtructionem Confeſſarii circa abſolutionem conſitentis, ſe peccaſſe carnaliter cum matre. 501.

Nominantur alia materiæ purè Theologica, quas diſcutit Manrrique. 503.

Omnes leges Diuinæ obligant ſub reatu culpæ. 505.

Canoniſta carens ſcientia Theologica expoſitus eſt ſummis erroribus. 506.

Falluntur dicentes, Scholaſticam Theologiam parum prodeſſe decidendis quæſtionibus fori Eccleſiaſtici. 508.

Theologiæ bene peritus facilè diſcit verum intellectum ſacrorum Canonum.

NOrunt omnes illud triniale: 481
Turpe eſt Doctori, cum culpa redarguit ipſum.
Theologi inſtituti impugnatores redarguit eadem culpa, cuius inſimulant Theologos mittentes nunc, vt quidem contendunt ipſi manum in meſſem alienam, quando materias iuridicas explicant ex inſtituto. Attingam nonnullas quæſtiones fori planè Theologici, quas tamen à Iuriſconſultis ex inſtituto tractatas, & quidem pleraſque infelici ſucceſſu loquuntur eorum libri.

Prima quæſtio eſt, an baptiſmus valeat, à Latino miniſtro adminiſtratus ea forma, qua Græci vtuntur. Valere negat Innocentius *c. 1. de Baptiſmo*; aliique plures Iuriſconſulti; quam tamen opinionem omni probabilitate carere meritò aſſerit Sotus *in 4. diſt. 3. q. 1.* Nam in eſſentialibus Sacramentorum non eſt diſtinctio Iudæi, & Græci. *Rom. 10. 12.* 482

II. Vtrum teſtes iure diuino teneantur iurare. Teneri docet Crottus *p. 1. 7. de teſtibus n. 228.* cum aliis, etſi obiter hanc materiam tangens, probatque ſuam ſententiam ex *Geneſ. 31.* vbi Laban à Iacob genero exegit iuramentum; quæ probatio minimè Theologica eſt. Quaſi verò factum hominis Idololatræ condat, vel demonſtret ius Diuinum. 483

III. De qua culpa in foro conſcientiæ teneatur, qui damno, vel iniuria quempiam affecit. Hanc quæſtionem ventilari à pleriſque Iuriſconſultis docebit te Clarus *in pract. crimin. q. 62. num. 5.* 484

IV. An ſit hæreſis, negare vſuras eſſe illicitas. De quo diſſerunt Iaſon, Ancharanus, alii Iuriſconſulti cum Ludou. Carerio *tract. de vſuris n. 9.* negentque eſſe hæreticum, qui aſſerat, vſuras inter Chriſtianos & Iudæos eſſe licitas. Et addit idem Carerius *n. 10.* licere Iudæo errare in fide, & Sacramentis Eccleſiæ. Quam hæc aliena à vera Theologia? Quæ ex mente S. Pauli *Rom. 3. 8.* negat, cuiquam licere facere mala, error autem in fide & Sacramentis Eccleſiæ eſt *grauiſſimum malum* S. Th. *2. 2. quæſt. 10. a. 3. in Corp. & ad 3.* 485

V. An ex Pontificis diſpenſatione licitè exerceantur vſuræ? Licitè exerceri tradit contra expreſſam deciſionem cap. *ſuper eodem de vſur.* Iaſon in *l. cunctos populos de ſum. Trinitat.* Carerius *l. c. num. 10.* & plures alii Iuriſconſulti negante vera Theologia poſt S. Thom. *1. 2. q. 100. a. 8.* poſſe à quoquam diſpenſari in actionibus intrinſecè malis. 486

VI. An ſit hæreſis, negare Imperatorem eſſe Dominum, & Monarcham totius orbis. Eſſe forte hæreſin cenſet Bartolus *in l. hoſtes ff. de capt. & poſtlim. reuerſ.* Eſſe hæreſin abſolutè pronuntiant Caterius *l. a. n. 15.* aliique Iuriſconſulti apud ipſum, nitentes probare ex Matt. 22. Marc. 12. Luc. 2. & 22. Ioan. 19. ad Rom. 13. Verùm Couarruuias *in reg. peccatum part. 2. §. 9. n. 7.* affirmat, Bartolum nimis audacter de hæreſi locutum, nec ſatis intellexiſſe, quid ſit hæreſis. Azor autem *part. 2. l. 10. c. 8. q. 4.* à fortiore teſtatur, opinionem Carerii appellari ridicolam a quibuſdam Theologis. Certè contraria eſt communi expoſitioni ſcripturæ interpretum, qui ſunt hac in re Magiſtri, & audiendi, vt loquar cum D. Manrrique. 487

VII. An ſimiliter ſit hæreticus, qui inuocat dæmonem, vt ex eo diſcat futura. Hæreticum eſſe tradit Carerius *l. cit. n. 23.* probans ex nouo, & veteri teſtamento. Verùm eius probationes infirmas eſſe aiunt Theologi, docentes cum S. Thom. *2. 2. q. 10. a. 2. & q. 95. a. 3.* atque alibi, hæreſin ab inuocatione dæmonis differre genere, obiecto, ſubiecto adæquato. 488

Alias permultas de hæreſi, & Sacramentis quæſtiones ex reuelatione 489

tione diuina pendentes, & proinde à ſolis Theologis expediendas, à cæteris Iuriſconſultis tamen operosè, & vitiosè tractatas prætereo, vt referam, quas propoſuit, reſoluitque D. Manrique. Suppono autem ipſum Manrique non fuiſſe Theologum; quod quidem videtur ipſemet fateri *q. 75. n. 8. q. 109. n. 8.* & alibi, dum aſſerit, à ſe Iureconſulto eſſe in materia Theologica erroris conuictos Theologos. Certè ſi ipſe fuit Iuriſconſultus ſimul & Theologus, non habuit, cur per modum gloriantis diceret, à ſe Iuriſconſulto conuictos Theologos. Hæc ipſa ſuppoſitio confirmabitur, proferendo in mediũ nonnullas ex iis quæſtionibus Theologicis, quas hic Doctor tractauit, & reſoluit contra verã Theologiam errãdo vel in ipſa reſolutione, vel in ratione reſolutionis.

490 I. *Quæſt.* 80. docet, Confeſſarium debere abſolutionem negare pœnitenti homicidiæ, qui non vult curare fieri Miſſas pro illo, quem occidit, ſi hic non habeat neceſſarios hæredes. Eſt hæc reſolutio contra Theologiam, docentem debere pœnitenti rite diſpoſito non negari abſolutionem. Vide autores apud Henrriquez *lib. 6. c. 6. n. 5.* Eſt autem talis ritè diſpoſitus, cum nulla lex eum adigat id præſtare; hic vero *erubeſcendum ſit ſine lege loqui.* auth. *de triena. §. conſideravimus. Coll. 3.*

491 II. *q.* 81. Contra Dianam negat, licere etiam ad grauiſſimum malum euitandum commodare alicui cubiculum ad fornicandum. Et probat hoc argumento, quod ſcilicet illa commodatio ſit cooperatio ad peccatum: & proximam occaſionem peccati præſtet; quorum vtrumque ſit intrinſece malum, ac nullo caſu licitum.

492 Addit quoque negari non poſſe, quin præbere occaſionem peccati ſit actus cooperatorius, & affirmatiuus, & clarum eſſe: *quod tunc formaliter, & non tantum materialiter cooperemur ad peccatum, quando materia & occaſio peccati miniſtratur.* Vnde inferes, Deum cooperari formaliter ad peccatum, quia dat occaſiones, & materiam multiplicem peccandi; ſicut & qui vendit vinum, carnes, & ſimilia ad peccatum ſeruientia. Conſequenter ſubinferes, Deum eſſe proprie cauſam peccati. Hæc autem aduerſantur veræ Theologiæ, vt videre licet partim apud S. Th. 1. 2. *q. 79. a. 1.* partim apud Thomam Sanchez *l. 1. Moral. c. 7.*

493 III. *q.* 84. negat, excommunicationem ferendæ ſententiæ obligare ad mortale, eo quod eiuſmodi excommunicatio ſit ferenda in futurum, & proinde non poſſit obligare de præſenti, cum ipſa de præſenti non ſit. Theologi, qui negant cenſuram ferendam obligare ad culpam mortalem, nec nituntur nec niti poſſunt illo fundamento, quod cenſura talis de præſenti non ſit. Vide Palaum *tract. 3. d. 1. punct. 15. num. 3.*

494 IV. *q.* 94. docet, idem eſſe ius de cauſa, & cauſato, & proinde vbi peccat contra iuſtitiam is, qui eſt cauſa remota damni, peccare quoque illum, qui eſt cauſa proxima eiuſdem damni. Quæ doctrina refutatur vel inde, quod dux belli non ſoluens ſtipendia, cum poſſet, ſit cauſa remota iniuſti damni, quod eius milites inferunt amicis, ad depellendam extremam neceſſitatem, hi enim non peccant, peccat tamen ille grauiſſimè. Lege Coninck *de charit. diſp. 31. dub. 7.*

495 V. *q.* 104. docet reddendam eſſe Deo rationem ad ſatisfactionem, & pœnam non ſolum de peccatis venialibus, ſed etiam de imperfectionibus, idque patere ex illo Pſalm. 138. *imperfectum meum viderunt oculi tui; & in libro tuo omnes ſcribentur*; idque ideo docet, vt euertat opinionem Theologorum, negantium oriri in conſcientia obligationem ex culpa leuiſſima, niſi de hoc inter partes conuenerit. Theologi aiunt à Deo puniri ſola peccata iuxta illud *Rom. 4. vbi non eſt lex, nec præuaricatio,* & cõſequẽter nec pœna.

496 VI. *q.* 107. diſſentit à Salas, Diana, & alijs docentibus, ſi in aliqua regione res aliqua parui æſtimaretur, poſſe paruo emi, ſicut fecerunt Hiſpani ementes aurum apud Indos. Probat ſuam opinionem hoc argumento, quod ſcil. emptor debeat venditorem monere de valore ſuæ rei. Sed neque Theologi ſcribentes in 2. 2. *q. 77.* neque ipſe S. Th. ibidem tale debitum tam latè patens agnoſcunt.

497 VII. *q.* 112. docet, materiam Sacramenti pœnitentiæ eſſe quoad ſigna doloris à Pontifice inſtitutam, atque ei derogaſſe Clementem VIII. quando dedit abſolutionem homini cadenti è tecto Vaticani; nulli autem Sacerdoti permitti à Pontifice, vt in eiuſmodi caſu abſoluat. In hac reſolutione duplicem grauiſſimum errorem

498 Theologicum contineri, nemo eſt Theologus qui non videat. Cui addit ibid. tertium, dum ad abſolutionem etiam ſub conditione requirit materiam certam, negans ſufficere dubiam, etiam in extrema neceſſitate, niſi forte tunc abſoluat Summus Pontifex. Vbi vides non tertium, ſed quartum errorem addi, dum Pontifici plus poteſtatis concedit hic, quàm cuiquam alteri Sacerdoti. Vera Theologia poſt S. Th. 3. *p. q. 60. a. 5. in Corp.* docet, materias Sacramentorum à Chriſto determinatas non poſſe mutari à Papa, & abſolutionem inferioris Papa poſſe ſe, æque ac Papæ, extendere ad dubiam materiam, præſertim in articulo mortis in quo ceſſat omnis reſeruatio. Trident. *ſeſſ. 14. c. 7.*

IIX. *q.* 124. *num.* 15. tradit, non eſſe graue onus denuo confite-

499 ri peccata iam ſemel confeſſa, licet ſint atrociſſima; probatque hoc argumento, *quia ſcil. omnes Confeſſarii ſub ſigillo manent incluſi.* At Theologi negant conſequentiam, docentque iterationem confeſſionis non eſſe imponendam, niſi clara neceſſitas exigat, Filliuc. *tr. 7. n. 151. & 154.*

IX. *q.* 119. Diana *p. 1. tr. 2. miſcel. reſ. 47.* cum permultis Theologis negantem, teneri quem vitare occaſionem proximam peccandi, quando nequit ſine magnò detrimento in vita, honore, aut pecunia, refutat hac ſola ratione, quòd proxima occaſio ſit perinde ac peccatum ipſum, & quemadmodum hoc, ſic illa præciſè vitanda ſit. Et tamen illa eadem quæſt. circa illum caſum, an 501
filius, qui cum matre ter, vel quater in anno peccat carnaliter, teneatur illam dimittere, dicit: *Sic exequendus hic caſus eſt, vt medium poſſibilis diuertendi aſſumatur ſtatim; quòd ſi nullus ſit, ſuſpendatur abſolutio, per aliquod tempus, & pœnitentia grauis imponatur in Confeſſione.* At hunc inſtructorem non admittent Confeſſarii, vtpote qui videatur neſcire, pœnitentiæ iniunctionem eſſe ab abſolutione ita pendentem, vt conformiter etiam legi: *Nemo, 37. & ff. de reg. iur.* qui hic & nunc abſoluendi poteſtatem non habet, careat iure imponendi pœnitentiam, poſſitque pœnitens reſpuere omnem pœnitentiam iniunctam à Confeſſario, à quo non abſoluitur. Etenim ſine abſolutione non conſiſtit Sacramentum pœnitentiæ, cum illa ſit huius pars eſſentialis. Trident. 502
ſeſſ. 14. c. 3. pœnitentia verò eſt ipſius Sacramenti pars ſaltem integralis. Trid. *ibid.* & DD. communiter; igitur habet talem reſpectum ad ipſam abſolutionem, vt illi, cui non impertitur beneficium abſolutionis; non poſſit iniungi onus ſatisfactionis. Vide P. Dicaſtillo *de pœnitent. d. 14. num. 166.*

Ex his, aliiſque vltro omiſſis inferes I. non debuiſſe toties argui 503
ab hoc Doctore Theologos, quaſi mittentes manum in meſſem alienam, quando materias iuridicas exequuntur, quandoquidem hic ipſe Doctor tam multas merè Theologicas ex inſtituto ventilauit, inſuper diſputans contra Theologos *q.* 45. an delectatio vnius coniugis ſit licita in abſentia alterius, *q.* 71. an per fricationem liceat expellere ſemen corruptum; *q.* 77. an peccet offerens occaſionem peccati propter bonum finem; *q.* 22. an delinquat, qui *minata, vel, non minata* morte defert literas ſui heri ad amaſiam *q.* 83. an ſimiliter culpæ ſit reus, qui alteri mortem optat, vel ea gaudet ob ſperatam hæreditatem; *q.* 112. & 113. an Confeſſarius poſſit abſoluere moribundum, qui non dedit vllum ſignum contritionis, nec petiit Confeſſarium.

Inferes II. ſummo iure negatam eſſe à nobis *n.* 373. illam conſe- 504
quentiam: Meritò ægre ferunt Theologi, quando Iuriſconſulti tractant materias Theologicas, ergo viciſſim meritò queruntur Iuriſconſulti, quando Theol. iuridicas tractant. Siquidem vel ex allatis hic exemplis liquet, errores, quos contra Theologiam admittunt iuriſperiti, extra orbitam iuridicam procedentes, multò pernicioſiores eſſe iis, quos committunt Theologi, male explicantes Canones, aut leges ex ſolo iure humano profectas.

Fundamentum eſt, quia omnes leges diuinæ obligant ſub reatu culpæ. Valent. *tom. 2. d. 7. quæſt. 7. pag. 2.* & quidem nonnullæ 505
cum neceſſitate Medii, excludente excuſationem omnis ignorantiæ. At nulla humana obligat cum neceſſitate medii; multæ etiam immediatè ad ſolam pœnam. Nauarr. in Man. *c. 23. n. 55.*

Inferes III. haud ex vano ſcripſiſſe D. Ioannem Caramuelem in 506
Theolog. Fundamentali *num.* 141. in epiſtola valde prolixa ad Henricum Caniſium pridem ante vita functum, atque pro concluſione ſtatuiſſe hæc verba: *Summis erroribus expoſitus eſt Canoniſta, qui Theologia ſcholaſtica caret*, qui, inquam, careat hac in materiis communibus Theologo, & Canoniſtæ.

Atque hæc ſcripta ſunt ad ſolam defenſionem Theologorum, à 507
quibuſdam Iuriſconſultis turbatorum in poſſeſſione, aut quaſi, diſputandi ex inſtituto, voce, vel ſcripto; intra, vel extra ſuas ſcholas, de quæſtionibus, & argumentis, quorum tituli, vel deciſiones continentur in Corpore Iuris ſeu ciuilis, ſeu Canonici.

Ex quibus omnibus demum concludes, decipi illos, qui ſentiunt, 508
& dictitant, Theologiam Scholaſticam parum, aut nihil conducere ad decidendas cauſas fori Eccleſiaſtici. Repugnant enim hi in primis 509
iudicio omnium illorum, qui Doctores Theologiæ tam in Epiſcopos, quam in horum Vicarios Generales ritè eligi ſentiunt; ſentiunt autem & illi, de quibus ſuprà *ſect.* 16. & illi, qui hoſce eligunt, ac creant, etiam cum poſſent abſolutè habere puros Canoniſtas. Repugnant deinde duplici rationi. Prima eſt, quam attuli *num.* 439. de multitudine materiarum etiam forenſium, quæ hac ætate dictantur à Theologiæ Scholaſticæ Profeſſoribus. Altera eſt, quòd Theologiæ Scholaſticæ ſtudium mentem hominis ita illuſtret, vt, dum bonos tractatores cauſarum fori Eccleſiaſtici meditatè conſulunt, & legunt Theologi, abſque grandi labore, ac citra graue periculum erroris poſſint perſpicere, quid in hoc, illoue particulari caſu faciendum ſit, præſertim poſtquam nacti ſunt nonnullam praxin, ſine qua ne Canoniſtæ quidẽ ſemper rẽ acu tangunt. Sanè hoc ipſo, quod præſtantes Theologi aſſueti ſint ſpeculationi materiarũ tam Philoſoph. quàm Theolog. vera & crebrò perquam ſubtiliſſima fundamenta, principiaq; 510
Iuris facili negotio capiunt, & ex iis veras practicas concluſiones deducunt forte certius, quam deducat Canoniſta vel Legiſta.

TRA-

TRACTATVS TERTIVS, *DE* IVBILEO QVINTVPLICI *ET* SVSPENSIONE INDVLGENTIARVM

NON SINE AVCTARIO MVLTARVM NOVARVM QVÆSTIONVM,

ATQVE

CVM QVINQVE BVLLIS IVBILEIS *In membra Sectis, & explicatis.*

PRÆFATIO.

HIC Tractatus, benigne Lector, eſt quidem ordine decimuſtertius inter eos, qui comprehenduntur hoc, & priore Volumine, attamen primus omnium, qui à me ſunt in lucem editi, & quo facere volui periculum, an poſſem diuino opitulante gratia proferre in publicum aliquid, quod aliquam vtilitatem, ſi non multis, ſaltem nonnullis meorum Lectorum adferret. Attuliſſe non planè nullam teſtatæ ſunt poſtmodum plurimæ Regularium ſæculariumque ad me epiſtolæ, quibus non modò efflagitabant, vt, diſtractis intra perbreue tempus omnibus exemplaribus huius Tract. alteram molirer editionem, ſed etiam addebant ea, ex quibus pronum erat ſperare futurum, vt ſi explicationi Iubilei adducerem enucleationem Indulgentiarum, id ceſſurum eſſet è voto plurimorum; quare illum haud multò poſt adieci, exceptum eadem beneuolentia Lectoris, qua prior.

Porrò primùm hunc eundem Tractatum auſpicatus ſum menſe Iunio anni milleſ. ſex. quadrageſimi noni, quàm primùm videlicet acceperam Romæ duas Bullas, alteram, qua ab Innocentio X. indicebatur Iubilæus anni Sancti, ſcilicet Milleſimi ſexcenteſimi quinquageſimi, alteram, qua ſuſpendebantur Indulgentiæ aliæ.

Haſce duas Bullas ſi vnà cum alia quapiam de Iubilæo duarum hebdomadarum extra annum ſanctum celebrari ſolito, membratim diſſectas exponerem, viſus mihi ſum perfecturus laborem, & tempori, quod inſtabat, accommodatiſſimum, & perquam idoneum proponendis, reſoluendis pleriſque dubiis, quæ moueri poſſent circa Iubilæum tum imminentis tunc anni Sancti, tum aliorum, quibus ex liberalitate Pontificia exhilarandæ eſſent mentes piorum fidelium, adieci ergo tertium impertitum vnico anno ante illas duas. Quam ſicuti retinui in altera quoque Edit. huius Tract., ita & retineo in hac etiam tertia. Cui ſubſtituerem illam, qua S. D. N. Innocen. XI. exhilarauit totum Orbem Orthodoxum, dum ipſe optimus Paſtor ſuarum ouium precibus auxilium, decurrenteque ſui Apoſtolatus initio anno 1676. Die 21. Septem. commendauit Bulla edita quarto Decemb. eiuſdem anni. Subſtituerem, inquam, illam promulgatæ ab Innocentio X. niſi viderem, eſſe tam exiguum & propè nullum inter vtroſque diſcrimen, quoad fauores, & onera, vt non ſit operæ pretium facere eiuſmodi commutationem. Attamen non modò ſedulò admoniturus ſum ſingulis quibuſque locis, in quonam vel conueniant, vel diſcordent Decimus, & Vndecimus, verùm, etiam ſub calcem tertiæ Bullæ Innocentianæ repræſentaturus ſum totum Proœmium Bullæ S. D. N. nunc regnantis, & non minùs opere, quàm verbis tam oues (Prælatos aio) quàm agnos (cæteros Chriſtianos) paſcentis: & ideo repræſentaturus, quòd ſciam, futurum, vt magno cum guſtu lecturi ſint quotquot accommodauerint illi Proœmio plus, quam paterno ſuos oculos. Porrò quia prior Innocentij Bulla differt in quibuſdam ſubſtantialibus à nonnullis earum, quas publicarunt pro variis neceſſitatibus, & occaſionibus alii Pontifices, id circa de his ipſis commonefaciam meum Lectorem, additurus inſuper ſexto, & quinquageſimo Capitibus, tres alias etiam de materia Iubilæi, tam diuerſas ab indicentibus Annum Iubilæum, ſeu Romanum, atque Commune extraordinarium, vt meritò inſignuerim hanc Tertiam impreſſionem titulo Iubilei Quintuplicis, *cum prima præferret ſolummodo Titulum* Duplicis, *altera* Quadruplicis.

Quin

Cùm verò, vt dixi, fuit hic liber prelo liberatus paulò antè exordium anni Iubilei milleſimi ſexcenteſimi quinquageſimi, mirum non eſt, quòd Elencho auctorum ſæpius à me citandorum, quem peculiari de cauſa, nunc ceſſante præmiſeram tractationi propoſitæ materiæ, non inſeruerim tunc Theoriam, & Praxin Iubilei Za-*chariæ Paſqualigi; etenim illam miſit hic in lucem anno penè integro poſt me, adeò vt hunc meum tractatum ſit nactus, cùm non niſi aliquos quaterniones illius Theoria eſſent excuſi, vt teſtatur ipſe q. 127. Et verò haud parum locupletarem eo libro (in quo per ſæpe facit mentionem mei) hanc editionem, ſi haberem nunc ad manum, ſed habere nequeo, ideòque nec reſpondere ad fundamenta, quibus meam quamdam ſenſa oppugnat: nec huc transferre non pauciſſima, quæ vel adfert ad robur eorum, in quibus mihi conſentit, vel à me prætermiſſa ſupplet. Nihilominus tamen ſecutus mea adverſaria, in quæ nonnulla illius commentaria retuleram, allegabo illum interdum, & aliquanto ſæpius eiuſdem deciſiones Morales.*

Sed & prætermiſi in eo antiquo Indiculo Appendicem, quam de variis Iubileis P. Antonius Quintanaduenas intexuit ſuis ſingularibus; illa quippe fuit typis excuſa Venetiis illo ipſo anno, quo hic meus Tractatus Oeniponte in Tyroli, nec à me viſa, niſi multis annis poſt; nunc tamen mihi inſeruiet ſingulariter in nonnullis, quæ ego nulla authoritate, ſed ſola ratione definiveram prius.

Denique non diffiteor, conſpici in hoc Tract. nonnullas quæſtiones, quæ aptius diſceptarentur in tractatu ſequenti de Indulgentiis. At in primis ea nec multa ſunt, nec inutiles; deinde cùm hanc ſcriptionem contexerem, needum tunc fixum erat animo ſuſcipere diſſertationem de Indulgentiis; nec verò nunc loco movendum, intercedit ingens mutatio numerorum marginalium atque allegationum, quam neceſſariò, & non ſine notabili incommodo facere deberem: quæ etiam de cauſa tenuiora calcem erit novus, multùmque perplexas materias, quas cæteroqui propenerem ſub initium, vel medium huius Tract. Nunc audiamus Innocentium Decimum exhibentem pore, ac ſtylo ſuorum Prædeceſſorum, Iubileum anni ſancti.

INDICTIO

VNIVERSALIS IVBILEI ANNI SANCTI M. DC. L.

INNOCENTIVS

EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI VNIVERSIS CHRISTI fidelibus præſentes literas inſpecturis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

APpropinquat, dilectiſſimi filij, cunctis expetitus bonorum votis, annus ſanctificationis atque Indulgentiæ, annus à partu virginis Quinquageſimus ſupra milleſimum ſexcenteſimumque. Ad quem in hac Vrbe, ſan-
a *ctitatis regia, celebrandum, ex veteri Eccleſiæ ritu, a (quem Bonifatius Papa VIII. Prædeceſſor noſter, intra ſeculi ſpatium, ſiue inſtitutor, ſiue inſtaurator incluſit, ac alij deinde Pontifices Prædeceſſores quoque noſtri in breuiores annorum circulos, quò plures fruerentur, Iubilei ſolemnia redegerunt.) Nos eadem fulti auctoritate, quæ in Nobis per Dei miſericordiam perſeuerat, vos acceptabili hoc tempore, non vt olim tubis clangentibus, & Hebræorum populum excitantibus ad recolendum annum ab ingreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto quinquageſimum annum Iubilei, ac remiſſionis, libertatiſque captiuorum, hæreditatum, ac poſſeſſionum, ſed ipſius Altiſſimi Filij voce compellamus, qui primus per ſanguinem ſuum euangelizauit Mundo Iubilei annum, clamans per ora Prophetarum ad annuntiandum manſuetis miſſum ſe, vt mederetur contritis corde, vt prædicet captiuis Indulgentiam, & clauſis libertatem, & annum placabilem Domino. Audite hæc omnes Chriſti ſanguine redempti: Inſtruite exultantibus animis portas eius: Haurite cum iubilo de fontibus Saluatoris aquas ſalientes in vitam æternam.*

Inuitant vos ſunctiarum apertione Portarum Ciuitas hæc Sacerdotalis, & Regia hæc Petri ſedes, & fidei porta, hæc magiſtra Religionis, vinea Domini Tutrix, communis omnium patria, & commune perfugium. Hic aperto ſpirituali ærario diuitia meritorum Chriſti, ſanctorumque in Eccleſiam congeſta, in hac plenitudine temporis, pleniore in omnes manu diſpenſantur, & reſeratis cœli foribus cœleſtium benedictionum manna in Chriſti fideles abundantius pluit. Inuitant vos Trophæa Apoſtolorum, tanta apud omnes gentes ab ipſo naſcentis Eccleſiæ Exordio veneratione ſemper habita, vt ex longinquis mundi partibus ad ea venientes, quamuis viderent vigentibus Imperatorum perſecutionibus, detegi ſe per cultum, & tanquam Chriſtianos obſeruari, atque adeò mortis diſcrimen adire, non tamen à ſacris peregrinationibus abſiſterent, at plures ob eam cauſam Martyrij palma decorarent. Hæc ſunt illa Apoſtolorum ſepulchra Imperatoriis manibus ædificata, quorum vel externos Baſilicæ gradus, ac limina genibus flexis Imperatores aliquando ſubiiſſe legimus, ac Reges magnam gratiam putaſſe, ſi non propè Apoſtolorum monumenta, ſed vel extra Baſilicæ veſtibula eorum corpora ſepelirentur, ac Reges fierent Piſcatorum Oſtiarij.

Verùm hæc ipſa felicium temporum recordatio magno doloris ſenſu angit cor noſtrum, dum animo ſubinde voluimus, quàm longè, à Maiorum pietate diſtent hæc tempora, quàm multas Prouincias ac Nationes à conſortio Catholicæ Religionis Hæretica labes abſciderit, atque ab hac Iubilei lætitia, & cœleſtium bonorum communione ſeiunxerit. At vos Principes ac Reges qui vexillum crucis in fronte geſtatis; vos filij Promiſſionis, gens ſancta, populus acquiſitionis; vos, qui timetis Deum, puſilli ac magni: vno omnes ore offerte in templum eius ſacrificium laudis, & condonatis inuicem offenſionibus in anno remiſſionis ac pacis, abiectiſque tandem armis, quæ cum funeſta Chriſtiani ſanguinis effuſione nimis iam diu exercentur, ad communem hanc credentium matrem, ex qua lac fidei omnes pariter ſuxiſtis, fraternis ambulantibus animis conuenite. Qui vos ſancta vocatione ſua dignatur, mittet è ſede magnitudinis ſuæ Angelos ſalutis, qui vos ad hæc ſacra Apoſtolorum limina peregrinantes doceant vias eius, & dirigant in ſemitas æternitatis. Erit hæc veſtra è variis mundi partibus in domum Domini conuenientium frequentia populorum, iucundum cœlo, cœlitibuſque ſpectaculum. Erit & vobis accelerata diuina propitiatione, & cumulus gratiarum. Si enim oratio Iuſti plurimùm valet, quid preces tot millium communis charitatis ſpiritu in vnum pſallentium non impetrabunt? Erit quoque Religionis hoſtibus rubor & confuſio (vtinam & reſipiſcendi occaſio, dum tabeſcentes videbunt omnia Chriſti membra ſuo capiti cohærere, intelligentque ſe Patris loco non habere Deum, qui Romanam Eccleſiam matrem non agnoſcunt.

Nos interim, quos DEVS nullo quidem meritorum ſuffragio voluit ſuorum myſteriorum diſpenſatores præſidere Eccleſiæ, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, de eius miſericordia confiſi, ſanctiſſimis Prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, eorumque ſanctum inſtitutum tenentes, de venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium aſſenſu, vniuerſale maximumque Iubileum in hac ſacra Vrbe à primis Veſperis Vigiliæ Natiuitatis Sanctiſſimi Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti proximè futura incipiendum, & per totum eiuſdem prænarrati anni M. DC. L. Deo dante proſequendum, auctoritate Dei Omnipotentis, ac Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ac noſtra, maxima & inenarrabili noſtri cordis iubilatione ad ipſius omnipotentis Dei gloriam, ſanctæ Eccleſiæ exaltationem, & tranquillitatem, hæreſum extirpationem, Catholicorum Principum concordiam, Chriſtianorumque omnium populorum ſolatium, & ſanctificationem indicimus, promulgamus, & ſtatuimus.

Quo Sanctiſſima Iubilei celebratione durante, omnibus vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus b *verè pœnitentibus & confeſſis, qui BB.* b *Apoſtolorum Petri & Pauli Baſilicas, Lateranen. quoque ac ſanctæ Mariæ Maioris Almæ Vrbis Eccleſias ſemel ſaltem in die per triginta continuos aut intermiſſos dies, ſi Romani vel incolæ Vrbis fuerint, ſeu per quindecim dies, ſi fuerint peregrini, aut aliàs externi, deuotè viſitauerint, & pro ipſorum fidelium, ac totius Chriſtiani populi ſalute, pace & concordia, pias ad Deum preces effuderint pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, remiſſionem, ac veniam miſericorditer in Domino concedimus, impertimurque.*

c *Et quoniam euenire poteſt, vt ex iis, qui hac de cauſa iter aggreſſi fuerint, vel ad Vrbem ſe contulerint, aliqui in via, aut* c *etiam in ipſa Vrbe morbo, vel alia legitima cauſa impediti, aut morte præuenti, præfato dierum numero non completo; ac ne quidem fortaſſe inchoato, præmiſſa exſequi, & dictas Baſilicas, & Eccleſias viſitare nequeant. Nos piæ promptæque illorum voluntati, quantum in Domino poſſumus, benignè fauere cupientes, eoſdem verè pœnitentes & confeſſos prædictæ Indulgentiæ ac remiſſionis participes perinde fieri volumus, ac ſi dictas Baſilicas & Eccleſias, vt præfertur, à Nobis præſcriptas reipſa viſitaſſent.*

d *Vos autem venerabiles Fratres Noſtri, Patriarchæ, Prima-* d

tes,

ræ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi in partem ſollicitudinis noſtræ vocati, duces & paſtores populorum, lux mundi, & ſal terræ, capite tubas argenteas, quarum uſus eſt in Iubilæo, id eſt, adhibete prædicationem verbi Dei, & annunciate populis hoc gaudium, ut ſanctificentur, & Deo iuvante gratia parati ſint ad ea cœleſtia dona capienda, quæ bonorum omnium Largitor DEI filius dilectiſſimus ſua per miniſterium humilitatis noſtræ præparavit; adducite fratres verbo & exemplo parvulos ad huius chariſſimæ matris ubera, quæ vos per Evangelium in Chriſto genuit, adducite filios ad Patrem, oves ad Paſtorem ſummum, membra ad caput, fideles ad fidei petram, in qua omnis ædificatio Catholicæ Eccleſiæ conſtructa conſurgit; adducite populum ad ſacram Romanam Eccleſiam, & ad glorioſos Principes terræ Petrum & Paulum, qui univerſum mundum legem Domini docuerunt, et quorum fides, dignitas, et auctoritas indigno etiam in hærede non deficit.

Ad ſacras igitur Indulgentias, earumque ſalutares fructus ipſo Iubilæi anno Romæ percipiendos vocate cœtum, convocate populum, ſanctificate Eccleſiam, docete omnes fidei noſtræ credentes, quia Advenæ et peregrini ſumus in hac vita, et Civitatem hic permanentem non habemus, ſed futuram inquirimus. Ideò quum breves ſint dies huius noſtræ ærumnoſæ peregrinationis, & neſcimus, qua hora Pater familias & Sponſus Chriſtus venturus ſit. Idcirco vigilent, & lampades ardentes, & plenas oleo charitatis, & miſericordiæ geſtent in manibus, & feſtinent ingredi in illam requiem. Nam ſi unquam aliàs, nunc potiſſimum iræ, rixæ, & contentiones, & inveterata odia dimittenda propter Chriſtum, nunc maximè ſervos decet miſereri conſervorum ſuorum, ut Dominus clementiſſimus etiam debitum dimittat eis, nunc præcipuè omnes carnis impuritates abluendæ, ut templum Dei mundum ſit, & unuſquiſque vas ſuum poſſideat in honore, & ſanctificatione, & portet Deum in corpore ſuo. Poſtremò furta, rapinæ, homicidia & adulteria, & omnia peccata exterminanda, ut placetur ira Dei, & eos, qui Chriſtiano nomine gloriantur, agnoſcant verè Chriſtianos & imitatores Chriſti, & Sectatores bonorum operum.

Docete autem eos, quemadmodum ad ſalutares indulgentias conſequendas in animo contrito, & in Spiritu humilitatis aſſiduis orationibus & ieiuniis, cæteriſque pietatis operibus ſeipſos præparare, atque exercere debeant, & qui ſubſtantias huius mundi habent, aperiant viſcera ſua, & fratrum ſuorum pauperum inopiam ſublevent, præcipuè verò erga peregrinos Romam venientes miſericordes ſint, & ſanctam hoſpitalitatem DEO gratiſſimam, & quam vetuſtiſſimi illi Chriſtiani etiam inter perſecutionum fluctus diligentiſſimè coluerunt, ipſi quoque multa cum charitate ſpiritus renovent. Admonete etiam eos, cum ſanctam peregrinationem ſuſceperint, qua modeſtia, qua devotione, qua fraternæ pacis obſervantia lucere eos oporteat, ut ſint Chriſti bonus odor in omni loco. Præbete autem vos ipſi fratres venerabiles, & omnis Clerus exemplum in primis bonorum operum, & formam gregis, ut veſtra virtutis & religionis, veluti ſale cæteri condiantur, & omnem peccati putredinem abhorreant, ac denique omnes unanimes in uno ſpiritu Chriſtianæ charitatis, atque in omni ſanctitate & iuſtitia Deo ſerviamus. Hortamur quoque & rogamus in Domino chariſſimos in Chriſto filios noſtros Imperatorem, ac Reges, & Principes omnes Catholicos, ut quò plura & magis illuſtria beneficia ab eo, per quem Reges regnant, acceperunt, tantò ardentiùs, ut par eſt, ad Dei gloriam procurandam, pio zelo excitentur, præcipuè verò venerabilium fratrum noſtrorum Epiſcoporum, & Superiorum Antiſtitum, paſtoralem ſedulitatem, ac vigilantiam adiuvent, & à ſuis Magiſtratibus, & Miniſtris adiuvari mandent, ut improborum licentia coerceatur, & bonorum ſtudia eorum regia ope, & gratia foveantur, maximè autem erga peregrinos beneficentiam, & liberalitatem exerceant, curentque, ut tuti incedant itineribus, & nulla hominum perditorum vexatione perturbentur, ſed Hoſpitalibus, Domibus, & publicis Hoſpitiis amanter excepti, & commeatu, & rebus ad vitam neceſſariis recreati, ſine ulla concuſſione & iniuria inſtitutum iter læti peragant, & cum gaudio in patriam revertantur. His enim Hoſtiis Reges potiſſimum, & Principes Deum ſibi placabilem reddent, ut diu in terris felices vivant, & demum in æterna tabernacula recipiantur ab illis ipſis pauperibus, erga quos miſericordiam exercuerint, in quibus Chriſtus paſcitur & nutritur.

Vt verò præſentes literæ ad omnium fidelium quibuſcunque locis exiſtentium notitiam faciliùs perveniant, volumus, earum exemplis etiam impreſſis, manu Notarii Publici ſubſcriptis, et Perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ Sigillo munitis, eandem prorſus fidem adhiberi, quæ haberetur ipſis præſentibus, ſi exhibitæ forent & oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ indictionis, promulgationis, conceſſionis, impartitionis, hortationis rogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis DEI, ac BB. Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctam Mariam Maiorem, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo nono, quartò nonas Maii, Pontificatus noſtri anno quinto.

SVSPENSIO

Quarumcunque Indulgentiarum durante anno vniuerſalis Iubilei 1650.

INNOCENTIVS

EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI
ad futuram rei memoriam.

CVM nos nuper ſancti Iubilæi celebrationem à Vigilia a
Nativitatis Domini noſtri IESV Chriſti anni proximè a
venturi inchoandam, & uſque ad finem eiuſdem anni
duraturum, univerſo populo Chriſtiano, de venerabi- b
lium b Fratrum Noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium
aſſenſu, indixerimus, ac omnibus utriuſque Sexus Chriſti fideli-
bus verè pœnitentibus & confeſſis, qui Beatorum Apoſtolorum Pe-
tri & Pauli Baſilicas, Lateranen. quoque, & ſanctæ Mariæ
Maioris Almæ Vrbis Eccleſias viſitarent; pleniſſimam omnium pec-
catorum ſuorum Indulgentiam, remiſſionem, & veniam conceſſe-
rimus, prout in noſtris nuper deſuper confectis literis plenius con-
tinetur.

c Cupientes ut Chriſtianæ Nationes ex omnibus terrarum orbis
locis in Alma Vrbe noſtra, in fidei ac religionis unitate congrega- c
tæ, eodem pietatis ac devotionis ſpiritu Baſilicas & Eccleſias præ-
dictas, qua maximo fieri poterit concurſu, durante eodem Iubi-
læo viſitent, & frequentent multorum Romanorum Pontificum Præ-
deceſſorum noſtrorum exemplo adducti, d omnes, & ſingulas Indul- d
gentias etiam perpetuas, & peccatorum remiſſiones, e ac facul-
tates, & indulta abſolvendi etiam à caſibus ſedi Apoſtolicæ re- e
ſervatis, etiam in literis die Cœnæ Domini legi ſolitis, conten-
tis, f quibuſvis Eccleſiis, Monaſteriis, Hoſpitalibus, etiam
Sancti Ioannis Hieroſolymitani, Domibus, Militiis, Ordinibus, f
etiam Mendicantium, Congregationibus, Confraternitatibus, etiam
laicorum, Vniverſitatibus, & g piis locis, illorum Ordinibus. g
Capitulis, Conventibus, Magiſtris, Superioribus, & tam Secu-
laribus, quàm quorumvis etiam Mendicantium Ordinum Regu-
laribus, Perſonis, h Coronisque, Granis, Imaginibus, & Numiſ- h
matibus ex metallo, ſeu, quacunque alia materia confectis, tam
ſingulariter, quàm univerſaliter, per quoſcunque Romanos Pontifi-
ces Prædeceſſores Noſtros, ac etiam Nos, i etiam ad inſtantiam i
Imperatoris, Regum, Reginarum, Ducum, & aliorum Princi-
pum, aut ipſis etiam Imperatori, Regibus, Reginis, Ducibus,
& Principibus, vel aliis quacunque alia mundana, vel Eccleſia-
ſtica dignitate, etiam ſpeciali nota digna fulgentibus, etiam ad
inſtar Iubilæi, aut alias quomodocunque, & k ex quibuſvis cau-
ſis, & occaſionibus ſub quibuſcumque tenoribus & formis; ac l cum K
quibuſvis clauſulis & decretis, etiam motu proprio, & ex cer- l
ta ſcientia, ac aliàs quomodolibet conceſſas, quorum omnium
tenores, formas, derogationes, et decreta præſentibus pro expreſ-
ſis haberi volumus, Apoſtolica auctoritate, de eorundem fratrum
conſilio et aſſenſu, ac Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine m ſuſpendi- m
mus, et ſuſpenſas eſſe declaramus; eaſque et ea, eodem anno du-
rante, nulli prodeſſe, aut ſuffragari debere. Irritum quoque et ina-
ne decernimus, ſi ſecus ſuper his à quoquam, quavis auctoritate,
ſcienter, vel n ignoranter contigerit attentari.

Quocirca per præſentes auctoritate Apoſtolica præcipimus & man- n
damus o ne interim alio, quàm indicti à Nobis prædicti Iubilæi o
Indulgentiæ ſive publicè, ſive privatim, quovis prætextu, ubivis
locorum & gentium, ſub Excommunicationis p eo ipſo incurrendo,
aliiſque arbitrio Ordinariorum, infligendis pœnis publicentur, vel p
nuncientur, aut in uſum demandentur.

q Non obſtantibus præmiſſis, ac Conſtitutionibus, & Ordinatio-
nibus Apoſtolicis, nec non Eccleſiarum, Monaſteriorum, Conven- q
tuum, Ordinum, Congregationum, Hoſpitalium, Confraternita-
tum, Vniverſitatum, Collegiorum, & locorum, aliorumque prædi- r
ctorum r etiam iuramento, Confirmatione Apoſtolica, vel quavis fir-
mitate alia roboratis ſtatutis, et conſuetudinibus, privilegiis quo-
que, Exemptionibus, et indultis Apoſtolicis, illis eorumque Supe-
rioribus, et perſonis, aliiſque quibuſcunque per eoſdem Romanos
Pontifices Prædeceſſores Noſtros, ac Nos, et dictam ſedem, eiuſque

Lega-

s Legatas s ſub quibuſcumque tenoribus & formis, ac cum clauſulis & decretis, & t ex quibuſuis cauſis conceſſis, confirmatis, & innouatis.

u Quibus omnibus, etiamſi in illis tamtum expreſſè, quòd ſub ſimilibus, vel diſſimilibus ſuſpenſionibus nequaquam comprehendantur, niſi de illis ſpecialis & indiuidua mentio fiat, illis aliàs in robore ſuo permanſuris, ad effectum præmiſſum, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſſè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Et quia difficile nimis eſſet præſentes quocumque, vbi illis opus fuerit, perferre, volumus earum exemplis etiam impreſſis, Notarij publici manu, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ obſignatis, eandem prorſus fidem in iudicio, & extra vbique locorum adhiberi, quæ adhiberetur præſentibus, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ſuſpenſionis, declarationis, decreti, præcepti, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, Indignationem Omnipotentis DEI, ac BB. Apoſtolorum Petri & Pauli ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo nono, pridie Nonas Maij Pontificatus Noſtri anno quinto.

IVBILEVM

VNIVERSALE,

S. D. N. INNOCENTII

Diuina Prouidentia Papæ X. ad diuinam opem implorandam.

INNOCENTIVS

PAPA X.

Vniuerſis Chriſti fidelibus præſentes literas inſpecturis Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

INter plurimas, eaſque grauiſſimas curas Noſtri Pontificatus illa continentèr anxit, ac ſollicitum habuit Noſtrum animum, quæ latè aſpeximus aſſiduis bellorum motibus agitari, ac premi Chriſtianum orbem. Siquidem commiſerationem, & lacrymas iugiter poſcunt tot iam annos populorum cædes, vrbiumque ſtrages, & tanta vndique illata rebus ſacris damna, & Catholicæ religioni.

Adeoque ipſe Chriſtiani nominis hoſtis implacabilis Turcarum Tyrannus confidentior factus Chriſtianorum diſcordiis, vires atque animos ſumit, ſtragemque & exitium minitatur Europæ vniuerſæ.

Et quamquam pro paſtorali Noſtro munere, ac paterna erga omnes charitate, iam inde ab initio Noſtri Pontificatus nullam humanam operam, quantum in nobis fuit, prætermiſimus rebus componendis & conciliandis, eamque in dies adhibere conamur, a diuinam tamen opem in id implorandam, & cœleſte auxilium inuocandum eſſe duximus, vt afflictioni corporum, & contritioni cordium aptius preces adiungentes, paratam in nos Dei iram placemus, & auertamus; propitiatur enim Dominus cunctis, qui in toto corde requirunt eum.

Hoc autem vt fructuoſius, & maiori cum ſpiritus ardore peragatur, ex veteri Eccleſiæ Romanæ omnium Matris & Magiſtræ more, in præſentibus neceſſitatibus eiuſdem Eccleſiæ theſauros, quorum diſpenſatores à DEO conſtituti ſumus, proferre & largiſſimè erogare decreuimus.

Itaque ex parte Omnipotentis DEI Patris & Filii & Spiritus ſancti omnes & ſingulos vtriuſque ſexus Chriſti fideles tam in alma Vrbe noſtra quam alibi, vbicunque locorum conſiſtentes, Apoſtolica auctoritate paternè, enixeque requirimus, monemus & in Domino adhortamur ad infra ſcripta deuotè peragendum & implendum, c & ad Deum Saluatorem Noſtrum orandum, vt per viſcera miſericordiæ ſuæ fidem Catholicam protegere, ab hoſtium conatibus, & inſidiis defendere, hæreſim extirpare, Principibus Chriſtianis pacem & veram concordiam donare, ac præcipuè præſentibus Eccleſiæ neceſſitatibus ſubuenire dignetur. Nos enim de Omnipotentis DEI miſericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, ex illa ligandi atque ſoluendi poteſtate, quam nobis Dominus, meritis minimè ſuffragantibus contulit, vniuerſis & ſingulis Chriſti fidelibus in alma Vrbe prædicta degentibus, qui d ſolemnibus proceſſionibus, quas feria quarta ab Eccleſia S. Suſannæ ad Baſilicam S. Mariæ Maioris nuncupata, & feria ſexta præſentis hebdomadæ ab Eccleſia Noſtri Archihoſpitalis in Saxia nuncupati, ad Baſilicam Principis Apoſtolorum de Vrbe, vnà cum venerabilibus fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, Chriſtianorumque Regum, & Principum apud Nos, & Apoſtolicam ſedem Oratoribus omnibuſque Prælatis & proceribus, ac vniuerſo Clero & populo agemus, aut alteri ex proceſſionibus huiuſmodi interfuerint, e vel qui in eadem, ſeu immediatè ſequenti hebdomada dictas Baſilicas ſiue Eccleſias ſaltem ſemel viſitauerint, ibique deuotè vt ſupra DEVM orauerint f nec non feria quarta, & ſexta ac Sabbatho eiuſdem vel ſequentis hebdomadæ ieiunauerint, atque peccata ſua confeſſi ſequenti g ſaltem die Dominico Sanctiſſimum Sacramentum Eucharistiæ reuerenter ſumpſerint, & h eleemoſynas ad libitum, prout charitas ſingulis ſuggeſſerit, fecerint.

Cæteris verò omnibus & ſingulis fidelibus extra Vrbem exiſtentibus, in quibuſuis ciuitatibus, terris, & locis, qui i proceſſioni ab Ordinariis locorum vel eorum Vicariis, ſiue Officialibus, vel de eorum mandato, & ipſis deficientibus, per eos, qui ibi curam animarum exercent, k prima vel ſecunda hebdomada, poſtquam ad eorum notitiam hæ noſtræ literæ peruenerint indicendæ & agendæ interfuerint, l vel Eccleſiam ſeu Eccleſias per eoſdem deſignandas ſaltem ſemel viſitauerint, ibique, vt ſuprà DEVM orauerint, m ac feria quarta, ſexta, & ſabbatho alterius ex duabus hebdomadis ab eiſdem deputandis ieiunauerint, n pariterque peccata ſua confeſſi, ac SS. Communione refecti fuerint, o & eleemoſynas, ſimiliter pro arbitrio ſuo fecerint, p pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem, ſicut in anno Iubilei viſitantibus certas Eccleſias intra vel extra Vrbem concedi conſueuit, tenore præſentium concedimus & elargimur.

q Nauigantes verò, aut iter agentes, vt cùm primùm ad ſua ſeſe domicilia receperint, ſuprà ſcripta peractis, & loco interuentus in proceſſione, viſitata Eccleſia Cathedrali, vel maiore aut Parochiali loci eiuſdem domicilij eandem Indulgentiam conſequi poſſint & valeant.

r Regularibus autem Perſonis vtriuſq; ſexus, etiam in clauſtris perpetuò degentibus, nec non aliis quibuſcumque laicis, vel Eccleſiaſticis Sæcularibus, Regularibus, etiam in carcere ſeu captiuitate exiſtentibus, vel aliqua infirmitate, ſiue alio quocumque impedimento detentis, qui ſupra expreſſa, ſcil. ieiunium, eleemoſynam, Eccleſiæq; ſeu Eccleſiarum viſitationem, ac interuentum in proceſſione, & orationem, vel eorum aliqua præſtare nequiuerint vt illa Confeſſarius, quem, vt infrà, elegerint, in alia pietatis opera s commutare, vel in aliud proximum tempus prorogare poſſit, ea, quæ iniunxerit, quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt, pariter concedimus & indulgemus.

t Cupientes autem omnes Chriſti fideles participes fieri huius pretioſiſſimi theſauri, vniuerſis & ſingulis vtriuſq; ſexus tam laicis, quàm Eccleſiaſticis, ſæcularibus, & regularibus, & cuiuſuis Ordinis, Congregationis, & Inſtituti licentiam concedimus, & facultatem damus, vt ſibi ad hunc effectum eligere poſſint quemcumque presbyterum Confeſſarium tam ſæcularem, quàm cuiuſuis Ordinis regularem ex u approbatis à locorum Ordinariis, qui eos ab omnibus Excommunicationis, Suſpenſionis, & aliis Eccleſiaſticis ſententiis, & cenſuris, à iure, vel ab homine quauis cauſa latis ſeu inflictis, nec non ab omnibus peccatis, exceſſibus, criminibus & delictis, quantumuis grauibus & enormibus, x etiam locorum Ordinariis, ſiue Nobis & ſedi Apoſtolicæ, etiam in literis die Cœnæ Domini legi ſolitis contentis, & aliàs per quaſcumque noſtras aut Romanorum Pontificum Prædeceſſorum Noſtrorum Conſtitutiones, quarum tenores præſentibus haberi volumus pro expreſſis, quomodocumque reſeruatis, y in foro Conſcientiæ, & hac vice tantùm, non tamen à crimine hæreſis, abſoluere, & liberare valeant, z & inſuper vota quæcunq; (Religionis & Caſtitatis excepti) in alia pia & ſalutaria opera commutare, iniuncta tamen eis, & eorum cuilibet in ſupradictis omnibus caſibus, pœnitentia ſalutari, aliiſque eiuſdem Confeſſarii arbitrio iniungendis.

aa Quapropter tenore præſentium in virtute ſanctæ Obedientiæ diſtrictè præcipimus atque mandamus omnibus & quibuſcunque venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, ac quibuſcumque Ordinariis locorum, eorumque vicariis Officialibus, bb vel iis deficientibus, illis, qui curam animarum exercent, vt cùm præſentium literarum tranſumpta, aut exempla etiam impreſſa acceperint, cc illa ſtatim abſque vlla mora, retardatione, vel impedimento per

ſuas

ſuas Eccleſias & Diœceſes, Prouincias, Ciuitates, oppida, terras, & loca publicent, & publicari faciant, ac Clero & populo ſibi ſubiectis ad ſolemnes proceſſiones & ſupplicationes indicant & celebrent, Eccleſiàmque ſeu Eccleſias viſitandas deſignent.

cc Non intendimus autem per præſentes ſuper aliqua irregularitate publica vel occulta, nota, defectu, incapacitate, ſeu inhabilitate quoquomodo contracta diſpenſare, vel aliquam facultatem tribuere diſpenſandi, ſeu habilitandi, & in priſtinum ſtatum reſtituendi, etiam in foro Conſcientiæ; neque etiam eiſdem præſentes, quæ à Nobis & Apoſtolica ſede, vel ab aliquo Prælato ſeu Iudice Eccleſiaſtico excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, ſeu aliàs in ſententias

f & cenſuras incidiſſe declarati, vel publicè denuntiati fuerint, ſi niſi infra tempus celebrationis huiuſmodi Iubilei, ſatisfecerint, aut cum partibus concordauerint, vllo modo ſuffragari poſſe aut debere.

g gg Non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, præſertim quibus facultas abſoluendi in certis tunc expreſſis caſibus ita Romano Pontifice pro tempore exiſtenti reſeruatur, vt nec etiam ſimiles vel diſſimiles Iubilei, indulgentiarum & facultatum huiuſmodi conceſſiones, niſi de illis expreſſa mentio aut ſpecialis derogatio fiat, vnquam ſuffragari queant, nec non Regula Noſtra de non concedendis Indulgentiis ad inſtar; hh ac quorumcunque

h Ordinum & congregationum, ſiue inſtitutorum Regularium, etiam iuramento, Confirmatione Apoſtolica, vel alia quauis firmitate roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, priuilegiis quoque Indultis, & literis Apoſtolicis eiſdem Ordinibus, Congregationibus & Inſtitutis, illorumque perſonis, quomodolibet conceſſis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi de illis eorùmque totis tenoribus, ſpecialis ſpecifica & indiuidua, non autem per Clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, illorum tenores præſentibus pro ſufficienter expreſſis, ac formam eorum traditam pro ſeruata habentes, hac vice ſpecialiter, nominatim & expreſsè ad effectum præſentium derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcunque.

Vt autem præſentes Noſtræ, quæ ad ſingula loca deferri non poſſunt, ad omnium notitiam faciliùs deueniant, volumus, vt earum præſentium tranſumptis, vel exemplis etiam impreſſis, manu alicuius Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, vbique locorum & gentium eadem prorſus fides habeatur, quæ haberetur ipſis præſentibus ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem ſub Annulo Piſcatoris die 11. Martii, Anno 1648. Pontificatus Noſtri anno quarto.

Hactenus verba Innoc. X. qui Vndecimum donauit galero Cardinalitio, digniſſimum ſanè, & illo, & triplici corona, & quem loquentem audiamus, alloquentem nos omnes auſcultemus, affatur autem hunc in modum.

AD ſupremi Apoſtolatus faſtigium (licèt immeriti) inſcrutabili diuinæ prouidentiæ arcano euecti, dum impoſiti Nobis grauitatem oneris, cum collum humiliter ſupponere Deo vocanti parendi Nos adegit neceſſitas, vtriunque Noſtræ animi imbecillitatem, tum luctuoſum Chriſtianæ Reipublicæ ſtatum ſerio animo intentiùs conſideramus toti contremiſcimus, & obſerua autem mentis Noſtræ oculis curarum Pontificiarum molem, quam aſſiduo experimento in hoc Pontificatus Noſtri primordio iam delibauimus, conſuentes ingenti pauore concutimur, nam in altitudinem maris delati ſurgentibus vndique tempeſtatum procellis obruimur. Fremet enim graue, atroxque inter Principes Chriſtianos bellum, quod floretiſſimas Chriſtiani Orbis prouincias cædibus, ruinis, exciſis, & vaſtationibus complet omniaque ſacra, ac profana miſcet. Sancta Dei Eccleſia tot hæreſibus, & in Religione diſſidiis lacera, multorumque filiorum ſuorum à ſalutari Chriſti norma multiplicites deuiantium mœſta, ſoda facta eſt, quaſi ea lua plorans in nocte, & lachrimæ eius in maxillis eius: vt meritò exclamare poſſimus cum Propheta: Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapides Sanctuarij in Capite omnium platearum? Hæc Nos dies, noctéſque amaritudine animæ noſtræ Cogitantes manus noſtras cum lacrymis, & ſuſpiriis attollimus ad Dominum, eumque toto cordis affectu rogamus, vt ſuperexaltet miſericordia iudicium, & qui longanimi patientia homines ad pœnitentiam vocat, det eis benignus ſalutarium lacrymarum fontem, qua peccata ſua multa, & grauia quibus tot mala ſibi accerſiuerunt, abluant, atque recedentes per viam mandatorum eius ambulent, ac paternam Charitatem noſtram de eorum ſalute ſolicitam laudabilibus ſuis de virtute in virtutem progreſſibus ſatient, Nobis verò adſit potentiſſimo gratiæ ſuæ auxilio, quo creditum Nobis Apoſtolatus officium ſalubriter exequi, omniaque conſilia, & actiones Noſtras ad piùm dirigere, ac Principes Chriſtianos in priſtina charitatis compagem reſtituere, eorumque conſilia, & vires ad Chriſtiani nominis tutelam contra communem illius hoſtem vnire, atque indiſſolubili vinculo ſociare valeamus. Ad ipſum, & in quibus paſtoralem ſolicitudinem impendere iam cæpimus, & poſt hæc quàntum diuina bonitas dederit, impenſuri ſumus, ſocietatis Nobis cum precibus agere operæ. Adeamus itaque cum fiducia ad thronum gratiæ, & depoſito per veram pœnitentiam peccatorum pondere, obſecrationibus, ieiuniis, eleemoſynis, aliiſque pietatis operibus operam demus, diuinamque miſericordiam ſupplices, concordique humilitate inuocemus, vt Pater luminum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendit, det Nobis ſedium ſuarum aſſiſtricem ſapientiam, qua commiſſum Nobis Dominicum gregem feliciter regere, ac verbo, & exemplo ſalubriter paſcere poſſimus, vt tandem ad vitæ æternæ gloriam peruenire mereamur. Et quia præcipuæ paſtoralis noſtri muneris partes ſunt, omnibus Eccleſiis, quarum Nobis diuinitus Commiſſa eſt ſolicitudo, idoneos præſules cõſtituere, continuis precibus diuinam maieſtatem precemur, vt Paſtor æternus, qui æternam ſui poteſtatem in terris humilitati noſtræ concedere dignatus eſt, tales Nobis tribuat (conſpirantibus etiam in id ipſum illorum Principum religioſis ſtudiis, quibus ex huius Sanctæ Sedis Apoſtolicæ gratia perſonas idoneas ad Eccleſias paſtoribus viduatas nominandi, vel præſentandi facultas conceſſa eſt, aut quorum pro eiuſmodi perſonis ſupplicantium preces eadem Sedes exaudire conſueuit) Eccleſiis vniuerſis paſtores præficere, qui & ipſi facti forma gregis populum ſibi creditum non ſolùm doctrina verbi ſed etiam exemplo boni operis proſperè dirigant, & Eccleſias ſibi commiſſas vberibus pietatis incrementis locupletent; Antiſtites autem Catholici in partem ſolicitudinis noſtræ vocati in hoc omni ſtudio incumbant, vt eos conſtituant Ordinis Eccleſiaſtici miniſtros, præſertim animarum rectores, qui munus ſuum dignè impleant, & viuos lapides in ædificium cæleſtis Ieruſalem præparare ſtudeant. Monachi quoque, aliique religioſi, & Sanctimoniales ita in conſpectu Domini ambulent, vt bonus Chriſti odor, de bona eorum cõuerſatione fragrans ſanctam Matrem Eccleſiam recreet, quę aliorum etiam filiorum ſuorum in virginali, viduali, coniugalique caſtitate Deo ſeruientium felici progreſſu lætetur. Oremus vnanimiter, vt Deus pacis Principes Chriſtianos inter ſe vniat, Turcarum, aliorumque infidelium vires, & conſilia conterat, & diſſipet, hæreticos, & Schiſmaticos ad Catholicæ fidei veritatem, Eccleſięque vnitatem reducat; Eccleſiamque ipſam in hoc ſæculo moleſtam protegere, viribuſque præſtare, & cæleſtibus triumphis donare dignetur. Hæc autem vt feruentiori charitate, maioríque fructu fiant, priſcum Romanorum Pontificum prędeceſſorum noſtrorum morem ſequentes, Eccleſiæ theſauros diſpenſationi noſtræ creditos proferre, & liberali manu erogare decreuimus. Itaque de omnipotentis miſericordia, &c.

Hoc verborum grauiſſimorum contextu nos allocutus hæres S. Petri (vt ſe ipsũ Leo Magnus cõpellauit annis abhinc mille ducentis & quinquaginta circiter, ſubiungit ea, quæ in Bulla Innocentii X. à lit. c. vſque ad calcem continentur, pauculis omnino, vt iam monui, mutatis.

DE

IVBILEI

NATVRA

ET

ACCIDENTIBVS.

CAPVT I.

Iubilei Etymon, ſignificatum, Definitio.

SVMMARIVM.

Iubilei Etymon, & Significatum. 1.
Fauores: 2.
Poſtulari quid de Compoſtellano. 2.
Deſcriptio Iubilei. 3.
Quid intelligatur nomine Iubilei abſolutè prolato? 4.
Singulariter à nonnullis Recentioribus. 4.
Proponitur, & ſoluitur argumentum contra definitionem Iubilei. 5.

Quæſt. I. *Quod eſt Iubilei etymon, & ſignificatum?*

RESP. Hoc nomen *Iubilæum*, *Iubileum*, *Iubilæus*, *Iobelæum*, *Iobileum* (ita enim ſcribunt alij, atque alij, Theologi, antiquioribus Pontificibus ferè ſcribentibus *Iubilæum*, recentioribus Iubileum) ſignificabat apud Hebræos annum remiſſionis, quo ſc. cuiuis ſuæ poſſeſſiones, domus, agri, vineæ, &c. quas per hypothecam, venditionem, &c. à ſe alienauerat; item mancipia ſuæ libertati, & quidem ſine pretio reſtituebantur; quo etiam anno terra non colebatur, ſed veſcebantur Iudæi iis, quæ partim ex ſuperiorib. annis comparſerant, partim quæ terra illo anno ſponte, & ſine cultura proferebat, vt videre eſt Leu. 25. vbi inter alia v. 17. datur Hebræis hoc præceptum: *Sanctificabitque annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ, ipſe eſt enim Iubilæus.* Quam quidẽ vocem deriuant alij cum Sanctarello *tr. de Iubileo. c. 1. dub. 1.* ab Hebræo *Iubal*, quod *producere* ſignificat: nam illo anno, vt dixi, terra producebat fructus ſine labore; alij cum Lirano, & Turrecremata apud Nauarr. comm. de *indulg. & Iubil. not. 1. n. 2.* deriuant ab alia voce Hebræa *Iobel*, quæ buccinam ſignificabat 1

buccinam, inq[illegible] *Iubileus*, vt videre eſt apud Nuar[illegible] ait, rectè is pronuntiari *Iobelus* quam *Iubi*[illegible] ſimè *Iobelum*. Ego [illegible] Ribera *l. 5. de Templo c. 24.* [illegible] *quæ nonnum conſuetudo obtinuit, ut Iubileus diceretur* [illegible] *nam non* [illegible] *ertemus* quod [illegible] rectius dicatur Iobelæus [illegible] *populo relinquamus*. Vide Bongon. *de Iubileo l. 1. c. 1.* de an[illegible] Iub. Iudæor. & *c. 4. ac 5.* de etym. huius nominis differentem.

Quia verò annus ille quinquageſimus erat, vt dixi, annus remiſſionis; fiunt autem apud Chriſtianos certis quibuſdam annis, valde magnæ & ſollemnes peccatorum remiſſiones, idcirco illi anni rectè vocantur *Iubilæi*; rectè quoq; nominantur an. *Sancti*, eò quod iis durantibus ſanctiſſima pietatis opera certatim edantur. Sanctarel. [illegible] *dub. 2.*

2 Hoc ipſum Iubilei nomen tranſlatum eſt ad illas indulgentias plenarias, quas Summi Pontifices annis incertis, & prout Eccleſiæ neceſſitates exigere videntur, Chriſtianis omnibus impertiunt [illegible] cum variis gratiis; ita vt indulgentia plenaria, quæ in ampliſſima forma conceditur, Iubileus vocetur. Fi[illegible] *tr. 8. n. 249. & 263* & Palaus *tr. 24. diſput. un. § 1.* Vnde I[illegible] X. illam indulgentiam, quam *a.* 1648. conceſſit cum [illegible], quos iam iam enumerabo, appellat Iubileum. Nec [illegible] reperies Bullam, in qua Pontifex dicat, ſe concedere Iubileum, & non ſimul concedat ſaltem tacitè facultates mox indicandas.

Excipe in primis Iubileum Compoſtellanum ab Alexandro tertio conceſſum viſitantibus eccleſiam S. Iacobi [illegible] quo die illius anni [illegible] quo in Dominicum diem cadit feſtum dicti Apoſtoli. Etenim Pontifex præter indulgentiam exprimit ſolam poteſtatem eligendi Confeſſarium, qui à caſibus Apoſtolicæ ſedi reſeruatis abſoluat, non facta vlla mentione votorum commutationis. Excipe deinde bullam, quæ anno immediatè ſequente Annum Sanctum diuerſis diœceſibus impertitur per extenſionem ipſum Iubileum Romanum: etenim illud Breue non dat poteſtatem commutandi vota, ſed ſolùm abſoluendi à reſeruatis vt videbimus *c. 50*. Excipe præterea bullam Vrbani VIII. de *a.* 1640. in cuius poſteriore parte concedit exteris vna cum Iubileo ius circa abſolutionem, & commutationem, non autem in prima Romanis, & ideo in ſola poſteriore, quia in hac exigit plura opera, quam à Romanis in priore. Excipe denique ipſum Iubileum anni Sancti: eſt enim valde probabile, per illum non fuiſſe obtentam niſi indulgentiam, ſicuti videbimus infra *cap. 49.*

3 Quæſt. II. *Quomodo definiendum eſt Iubileum?*

RESP. Poſſumus cum Antonio Nictinot in Summa Dianæ *v. Iubileum, n. 1.* ita deſcribere Iubileum: *Iubileum eſt indultum Pontificis, ad excitandam fidelium deuotionem emanare ſolitum indulgentiam plenariam, & magna priuilegia, certa opera in Breui præſcripta præſtantibus concedens*. Vel cum Lezana In ſumma *Quæſt. Reg. tom. 3. V. Iubileum an. 1.* hoc modo: *Iubileum eſt indulgentia plenaria à Summo Pontifice conceſſa viſitantibus certas Eccleſias, vel certa pia opera facientib. cum facultatibus circa abſolutionem à caſib. reſeruatis, cenſuris, & commutationem in votis*. Ita etiam ferè deſcribit, & ad rationem Iubilei non minùs requirit Suarez *diſp. 50. ſect. 4. n. 8.* addens, vſitata & adæquata ſignificatione huius vocis in rigore comprehendi illa quatuor, quæ in hac deſcriptione indicantur, *tom. 4. in 3. part.*

4 Quæſt. III. *An igitur nomine Iubilei abſolutè prolato intelligitur ille triplex fauor, qui præter indulgentiam in ſecunda definitione Iubilei indicatur?*

RESP. Quandoquidem, vt dixi, vix reperio vllam Bullam quæ concedat abſolutè Iubileum, & non ſimul illam triplicem facultatem, idcirco, ſi quo caſu fieret, vt aliquis Pontifex diceret abſolutè, ſe alicui Communitati concedere Iubileum, cenſeo illam Communitatem poſſe, hoc ipſo ſibi prudenter perſuadere, ſe præter indulgentiam plenariam habere poteſtatem eligendi Confeſſarium, qui à cenſuris & reſeruatis caſibus omnibus abſolueret, & vota commutaret. Ratio eſt, tum quia verba intelligenda ſunt, vt communiter intelliguntur, & vſurpantur, cap. [illegible] *iſteris*, de Sponſalibus, l. *Labeo*, ff. de ſuppellect. leg. Atqui verbum *Iubilei* abſolutè ſumptum accipitur communiter, pro gratia complectente triplicem fauorem indicatum; tum quia in definitione Iubilei, quam attuli, ponitur triplex ille fauor, teſte [illegible] Lezana, ſe eam definitionem deſumpſiſſe ex communi doctrina Doctorum; tum denique, quia Sanctarellus *cap.* [illegible] & 8. & Palaus § 1. *n.* [illegible] cum aliis pluribus abſolutè docent, in Iubileis etiam extra an. Sanctum, fieri poteſtatem abſoluendi ab omnibus reſeruatis, & vota commutandi; [illegible] etiam ita, me citato, tenet P. And. Mohr. minorita in venuſto libello de Indulgentia Portiunculæ *f. 62. n. 10.*

Vide Emmanuelem Rodr. *q. 1. R*[illegible] *q.* [illegible] 7. & Hier. Rodr. *q. 77. n.* [illegible] indulgentiam Portiunculæ, de qua dicemus *tr.* [illegible] ideo negantes eſſe Iubileum, quod ei non ſit annexa poteſtas in reſeruata, inq; vota. Quapropter non aſſentimur Patri Quintanaduennæ in A[illegible] ad ſua ſingularia, quæ nos tom. [illegible] præfatione *n.* 3. a[illegible] Iubileum idem eſſe, ac Indulgentiam plenariam, v[illegible] niſſimam, tum in tota illa Appendice complectente nouem [illegible] celebrioribus indulgentiis plenariis, vbi omnes illas perpetuò [illegible] nomine Iubilei. Ex quo intelliges eſſe, cum aliqua modificatione accipiendum, quod tradit Suarez *to. 4. in 3. part. diſp. 7 ſect. 5. n. 9.* videlicet voce *Iubilei* abſolutè prolatā non deſignari per ſe, & communiter plus, quam indulgentiam plenariam, cùm idem Doctor alibi ſequatur loquendi modum communem. Certè ætate ipſius quoque Patris Suarez bullæ, quæ expreſſè concedebant Iubilea, largiebantur, ſemper expreſſè plus quam indulgentiam (excepto bullam anni Sancti, 1600) plenariam, vt videre eſt tum ſingulariter in bulla Sacratiſſimo Ordini Ciſtercienſi impertita [illegible] ex parte relata à Reuerendiſſimo D. Bernardino Abbate [illegible]ellenſi & Mulbrunenſi, in Concionatorio me *Faſciculus Luce*[illegible] *fol. 81.* tum in Bullis Sixti [illegible] Gregorii V. & Clementis VIII. [illegible] quibus Pontificibus meditabatur, ſcribebat[illegible] qui[illegible] iuntum approbatum ab eius Prouinciali A. 1599. idcirco [illegible] illa Patris Suarez ætate perinde atque hac noſtra, quando Chriſtiani, ſaltem extra Hiſpaniam, intelligebant, emanaſſe bullam Iubilarem apprehendebant multo plus, quam indulgentiam plenariam; ſiquidem omnes propè modum Chriſtiani non analphabeti norunt, [illegible] plenar[illegible] Confratriis vaſtum [illegible] quas nunquam audit nominari Iubilea. Sed & ipſemet P. Suarez, vt vidimus *n. 2.* ad [illegible] requirit adæquationem, quæ *ibid.* protulimus ex Lez[illegible]. Quapropter P. Palaus *tr. 24. punct. 12 § 1. n. 3.* Sic rotun[illegible] ſcribit: *Differentia inter Iubileum, & in*[illegible] *eſt, teſte communi ſententia, vt Iubileum vltra indulgentiam plenariam aliquas facultates contineat, tum abſoluendi à reſeruatis, tum diſpenſandi vota*, [illegible] Hanc ob rem tradit ipſemet Suarez *tom. 4. in 3. part. diſp.* [illegible] *ſect. 4. n. 8.* hanc doctrinam prædicans: Ad[illegible] [illegible] vel prædicant indulgentias, [illegible] plenariam, nomine Iubilei pronuntient, ne forte [illegible] putantes, non tantum propriam indulgentiam ſed alios fauores, ſeu priuilegia eis concedi, quia *nomen* [illegible] *ſignificationem hæc omnia* [illegible] *complectitur*. Ita Suarez.

5 Nec obſtat noſtr[illegible] tum quod in quibuſdam Iubileis vt vidimus *n. 2.* non impertiantur omnes illi quatuor fauores [illegible] tantum aliqui; tum quod [illegible] Romano probabiliter non fiat vlla largitio, quam indulgentiæ plenariæ, ſeu pleniſſimæ.

Reſpondeo enim [illegible] primis habere me ad manum, dum paro tertium hunc Tractatum, vltra ſexaginta bullas diuerſorum Iubilæorum, at in nullius harum Rubrica, ſeu titulo poſitum nomen *Iubileum*, quo poſſe adæquatum exprimi [illegible] quadruplicis, aut certè triplicis (vt in Iubileo, de quo infrà cap. 50.) fauoris ſuprà numerati. Excipio vnicam, ſcil. communem, hoc & ſuperiore ſæculo, quam [illegible] Iubileum anni Sancti, in quo fateor, non fieri vllam mentionem, niſi indulgentiæ pleniſſimæ. At in primis eſt adhuc ſub iudice lis, an non implicitè inuoluantur illi fauores quadruplices, vti declarabimus *Cap. quadrageſimo octauo*. Deinde etſi reuera non includatur ibi plus in ea, quàm in indulgentia propriè dicta, attamen illa vnica bulla nullo modo impedit, quominus & Iubileum definiatur eo modo, quo [illegible] definiuimus *n. 3.* ex Lezana, fatente illam deſcriptionem fabricatam eſſe ex communi ſenſu Doctorum, & intellecto nomine Iubilei concipimus illos fauores. Etenim definitiones naturales non debent comprehendere omnes omnino caſus, argumento *leg. omnis definitio ff. de reg. iur.* & apprehenſio alicuius ſignificati cenſetur recta, quando eſt conformis communi apprehenſioni, ſiquidem ex communi vſu verba exaudiri oportet. text. *leg. Labeo ff. de ſuppellect. leg.* Adhæc verba Principis præſertim, continentia meram fauorem non ſunt intelligenda iuxta rarum, diminutamque ſignificationem ſed iuxta communem, & adæquatam *tex. leg. Labeo* & *l. beneficium ff. de conſtit. principum & cap. odia de reg. iur. in 6.* Atqui Iubileum, teſte ipſomet P. Suarez, iuxta communem & adæquatam ſignificationem comprehendit illa quatuor, ſcil. indulgentiam, abſolutionem à reſeruatis, abſolutionem à cenſuris, & votorum commutationem permiſſas. Verùm vox *Iubileum*, ponatur in Rubrica Compoſtellani, ignoro quia P. Palaus *cit. punct. 12 § 2.* non refert totam bullam. Certè ea [illegible] in Rubrica bullæ, deſcribendæ infra *cap. vlt.* qua, ut dixi, conſueuit anno poſt annum Sanctum extendi ad varios Epiſcopatus ipſum Iubileum anni Sancti, at nihilominus conceſſimus tres priores ex indicatis paulo ante quatuor fauoribus, ſicut & Compoſtellano. Quapropter eſt mihi probabiliſſimum, non extare vllam, præter illam anni Sancti bullam, in qua Pontifex diſertè affirmet, ſe huic, aut illi communitati, totiue Eccleſiæ concedere Iubileum in quo non adiiciatur indulgentiæ plenariæ ſaltem duplex fauor, ſi non triplex.

CA-

CAPVT II.

Diuiſio, Antiquitas; Auctor, & Ceremonia Iubilei.

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit Iubileum? 6.
Quàm antiquus ſit mos celebrandi Iubilei? 7.
Quando cœperit celebrari quouis anno centeſimo? 7.
Quando quouis quinquageſimo anno? 7.
Et quouis trigeſimo tertio? 8.
Quando quouis vigeſimo quinto? 8.
Qui Pontifices ita indixerint? 8.
Solus Pontifex ſummus largitur Iubileum. 9.
Memorabiliora de cæremoniis anni Sancti recenſentur. 10.
Porta Sancta vnde dicta? 10.
Quando & quomodo ea claudatur? 10.

6 Quæſt. IV. *Quotuplex eſt Iubileum?*

RESP. Triplex à Palao *tract. 24. diſp. 1.* nominatur Romanum, quod Romæ anno Sancto celebratur: Compoſtellanum, quod Compoſtellæ toto illo anno, quo feſtum S. Iacobi Apoſtoli occurrit in Dominica, peragitur, & obtinetur à peregrinis; & Extraordinarium, quod extra annum Sanctum, ob peculiares, grauéſque cauſas indici ſolet. Ego conformiter dictis in Præfatione, vtque tuear Nomenclaturam *Quintuplicis* Iubilei, iungam Romano & Extraordinario Tertium pro monialibus, de quo infrà *c. 6.* Quartum pro illis Epiſcopatibus, ad quos extenſum fuit Iubilæum Romanum cum clauſulis à nemine hactenus explicatis, explicandis autem infrà *c. 50.* Si Conſtitutionem quam Clemens X. ipſo anno Sancto edidit pro Regularibus Apoſtatis, quàmque non perfunctoriè explanabo *cit. ca. 6.* velis nomine Iubilæi (dat ſanè Apoſtatis cauſam honeſtiſſimi iubili) decorare, orietur nuncupatio *Quintuplicis* Iubilæi, quàm & indidi. Differt autem Iubilæum propriè & rigidè dictum ab indulgentia plenaria & pleniſſima in hoc, quod includat indulgentiam plenariam; ſeu pleniſſimam (hæc enim duo vocabula idem ſignificant) & prætereà facultates in deſcriptione indicatas. Suarez *tom. 4. in 3. part. diſ. 50. ſect. 4. n. 8.* & Lezana, *tom. 3. verb. Iubileum n. 1.* ex communi Doctorum. Vnde monet Suarez *l. cit.* & Palaus §. 1. *n. 3.* ne, qui indulgentias promulgant, ſimplicem indulgentiam plenariam nomine Iubilei pronuntient, ne forte auditores falsò exiſtiment, dari plus quàm ipſam indulgentiam.

7 Quæſt. V. *Quàm antiquus eſt mos apud Chriſtianos celebrandi Iubilei?*

8 RESP. I. Etſi Poſydorus Virgilius, aliique nonnulli cenſeant, anni Iubilei inchoationem & inſtitutionem deberi Bonifacio VIII à quo certum eſt ex Extrau. *Antiquorum, de Pœnit. & remiſſ.* inſtitutum fuiſſe Iubileum anno Domini 1300. attamen dubitari non debet, quin etiam ante ea tempora fuerit celebratus Iubileus, vt oſtendunt Nauarrus *de Iubileo not. 1.* & Benzonius *l. 3. c. 4.* cum aliis, quos ſecutus Palaus § 1. principium Iubilei refert ad tempora Apoſtolorum Petri & Pauli. Innocentius X. in Bulla inſtantis Iubilei *lit. a* de initio Iubilei loquitur ſub disiunctione.

II. Itaque idem Bonifacius VIII. ſuorum Prædeceſſorum exemplum ſecutus, edita Bulla ſanxit, vt ſingulis ſæculis, ſeu centeſimo quoque anno celebraretur Iubileus; & qui indulgentiam plenariam conſequi vellent, Romam ſeſe anno Iubileo conferrent.

III. Quia tamen infiniti propè homines extinguebantur, antequam anni centeſimi primus dies illuceſceret, idcirco Clemens VI. à multis rogatus, edidit Extrau: *Vnigenitus*, decreuitque vt quinquageſimo quoque anno id fieret, quòd Bonifacius centeſimo faciendum conſtituerat, primúſque illam indulgentiam, quam alij Pontifices vocabant Pleniſſimam, vocauit Iubileum. Ita teſtatur Sanctarellus *c. 1. d. 3.* Itaque anno 1350. fuit prima vice Iubileus quinquaginta annis anticipatus.

IV. Vrbanus VI. creatus Pontifex anno 1378. inſtituit, vt ob memoriam annorum triginta trium, quibus Chriſtus Dominus in terris vixit, Iubileus celebraretur quouis anno trigeſimo tertio. Benzonius *l. 3. c. 6* & Sanctarellus *ca. 1. dub. 3.* Denique, quo omnis ætas tanti theſauri particeps efficeretur, ſtatuit Paulus II. anno 1470. vt in poſterum Iubileus peragereter anno quolibet vigeſimo quinto, ſicuti videre eſt in Bulla quæ incipit: *Ineffabilis Prouidentia.* in qua idem Pontifex refert, quinam Pontifices fuerint Clementis VI. & Vrbani VI. inſtitutum ſecuti, & ob quas cauſas hæc mutatio facta. Porro poſt Paulum II. indixerunt Iubileos Annos Sixtus IV. pro anno 1475. Alexander VI. pro anno 1500. Clemens VII. pro anno 1525. Iulius III. pro 1550. Gregorius XIII. pro 1575. cuius hac de re Bullam verborum, clauſularum, & ſententiarum nitore, cohærentia. & grauitate inſignem refert, veſtibuſque Gloſſis illuſtrat Nauarrus not. 31. Clemens VIII. Patrum memoria indixit illum, qui annum ſæcularem 1600. condecorauit. Antepenultimi quem ſua Romam profectione, & pietate illuſtrauit Sereniſſimus Archidux Auſtriæ Leopoldus nos participes effecit Vrbanus VIII. Anno 1625. Innocentius X. die 13. Maii, Anno 1649. publicauit illum eo modo, quem exprimit Bulla deſcripta initio huius tractatus.

Poſtremò Clemens X. largitus eſt die 23. itidem Maij An. M.DC.LXXIV. pro anno M.DC.LXXV. conſimilem Innocentiano, quem honorauit ſua præſentia Sereniſſimi Comitis Palatini Rheni, Ducis Neoburgici filius Primogenitus, Princeps indolis ad ſumma natæ.

Quæſt. VI. *Quis largiendi Iubilei ius habet?*

RESP. Solus Summus Pontifex. Patet tum ex perpetua praxi; 9
tum inde, quòd nullus inferior Papa poſſit impertiri aut indulgentiam plenariam cap. *Cum ex eo, de pœnit. & remiſſ.* aut reliquos fauores argum. c. *Dilectus de tempore ordin.* iuncta gloſſa. *V. Permiſſa.*

Quæſt. VII. *Quænam de Cæremoniis Iubilei Romani, ſeu anni Sancti commemoranda hic videntur.*

RESP. In gratiam Lectoris rerum ſacrarum curioſi, videtur 10
hic referenda pars eorum, quæ partim Benzon. *lib. 3. & 4.* diuerſis capitibus, partim ex eo Sanctarellus *ca. 2.* conſcripſit, partim ego ex Vrbe accepi.

I. Imminente anno Sancto, die Aſcenſionis Domini ante annum Sanctum maximo apparatu in D. Petri æde poſt Euangelium, teſte Sanctarello, recitatur publicè Pontificis Diploma de proximi Anni Iubileo; at anno 1649. fuit bis publicatum, ſcilicet ſemel ante, & ſemel poſt Miſſam ſolennem, ab Eminentiſſimo D. Cardinale Spada, præſente Innoc. X. decantatam, prima vice ex porticu ad portam templi pro Romanis, altera de Summitate frontiſpicij eiuſdem templi pro reliquo Orbe Chriſtiano.

II. In Vigilia Natiuitatis Domini, inſtituitur manè ſupplicatio celeberrima, cui intereſt Summus Pontifex cum omnium Principum Legatis, Cardinalibus, Prælatis, &c. Poſt meridiem Pontifex è Sacello Palatij, ſe confert ad Eccleſiam S. Petri, æquè ac reliquæ, clauſam; huius portam muratam, quæ dici ſolet *Porta Sancta*, ter ipſe malleo argenteo percutit, Summus Pœnitentiarius bis; tum à fabris murariis diſiicitur murus foribus S. Petri oppanſus; cuius omnes lapides ac cæmentum, magnâ deuotione, rapiunt Populus Romanus, ac peregrini. Dein Pontifex templum ſubit, intereſtque veſperis, dum interim tres Cardinales portas S. Pauli, S. Ioannis Lateranenſis, & S. Mariæ Maioris eodem ritu, quo Papa portam S. Petri, reſerant; nam hæ quatuor Eccleſiæ ex ritu ſatis antiquo debent viſitari ab iis, qui Romæ ſacri Iubilei compotes fieri cupiunt

III. Porta illa, de qua locuti ſumus, ideo vocatur Sancta, quòd, & qui per eam, vt decet, ingrediuntur, ſanctitatem ſeu gratiam diuinam conſequantur, & dum ea clauditur, benedicantur lapides, calx & alia id genus.

IV. Vbi per totum annum hæ ſacræ ædes viſitatæ fuerunt, paucis ante redeuntem Domini Natalem diebus edicitur, portam Sanctam D. Petri clauſum iri in vigilia Natiuitatis eiuſdem Domini, quod & fit poſt veſperas, quas præceſſit non minùs ſolennis è Palatio Apoſtolico ſupplicatio, quàm quando aperienda erat. Clauditur autem poſtquam ipſe Summus Pontifex, & poſtmodum Summus Pœnitentiarius in medium liminis ingreſſum ipſius portæ Sanctæ iecit calcem trulla ſeu cochleari argenteo, ternóſque lapides poſuit, tum enim mox in altum latumque murus erigitur, manetque integer, donec redeat alius annus Sanctus.

V. Dum ſingulæ portæ Sanctæ, partim ab ipſo Summo Pontifice, partim à Cardinalibus ad id deſtinatis aperiuntur & clauduntur, certæ preces recitantur, quas refert Nauarrus in fine Commentarij toties citandi, vbi etiam deſcribuntur cæremoniæ, quibus à Gregorio XIII. anno 1574. apertæ, & anno 1575. clauſæ fuerunt portæ Sanctæ.

CAPVT III.

Quid generatim contineant, conferant, auferant, exigant Bullæ Iubilei.

SVMMARIVM.

Quid contineant bullæ Iubilei anni Sancti? 11.
Quam extenſionem? 11.
Quid exhibeant bullæ Iubileorum Extraordinariorum? 11.
Quid conferant Iubilea? 12.
Quid auferant? 12.
Quid exigat Iubileum anni Sancti? 13.
Quid Iubileum extra annum Sanctum? 13.
Differentia inter Iubilea huius, & ſuperiorum Sæculorum. 13.

Quæſt. IIX. *Quid generatim continent Bullæ, quibus Iubileus promulgatur?*

11 RESP. I. Bullæ, quibus Iubileus Romanus indicitur, continent ſequentia. I. Indulgentiam plenariam, ad quam inuitant omnes Chriſtianos imæ, ſummæque conditionis. II. Auferunt vel ipſæ vel potius aliæ mox poſt ipſas editæ, quaſdam gratias, & fauores ſpirituales. III. Exigunt varia opera. IV. Mandant Prælatis, vt anni Iubilei gratias ſuis ſubditis annuntient, edoceantque rationem iis potiundi. V. Rogatur Imperator, aliique Principes, vt qua poſſunt ratione Romipetas iuuent. vi. Indulgentiam anni Sancti extendunt ad illos, qui cœptum ad limina Apoſtolorum iter nequeunt perficere. vii. Eandem indulgentiam, & alios fauores anni Sancti extendit Vrbanus viii. & Innocent. X. Clemens per poſteriorem Bullam etiam ad Moniales, & alios quoſdam limina Apoſtolorum viſere non valentes. Hæc omnia reperies in Extrau. *Quemadmodum* de Pœnit. & Remiſſ. inque Bullis Gregorii xiii. apud Nauarr. not. 32. Clementis viii. apud Cherubinum tom. 3. fol. 54. Vrbani viii. apud eundem. fol. 30. & 33. & prima Bulla Innocentii & illa, quam explicabimus infra *cap.* 6. quibus adde Bullam Clem. X.

II. Bullæ extra annum Sanctum continent i. cauſam conceſſi Iubilei. ii. Indulgentiæ largitionem. iii. certorum operum iniunctionem, iv. alios præter indulgentiam fauores.

12 Quæſt. ix *Quid generatim conferunt, auferunt, iniungunt Bullæ Iubilei?*

Reſp. i. Bullæ Iubilei Romani conferunt i. Indulgentiam pleniſſimam, de qua ſolùm hoc noto ex Benzonio *lib.* 2. *c.* 12. Quòd ea reliquas certitudine, efficacitate, amplitudine, dignitate, fructu ſuperet. II. Præter indulgentiam plenariam conferunt probabiliter poteſtatem eligendi Confeſſarium, qui à peccatis omnibus, & cenſuris abſoluat, vota commutet, & componat ſuper ablatis incertis, & illicito modo extortis, vt ex Extrau. *Quemadmodum*, in qua hæc poſtrema facultas extra Romam anno Sancto ſuſpenditur, deducit Palaus §. 1. *n.* 2. Sed de his vide infrà. *c.* 48. ex inſtituto & vltimatè, præſertim in App. *Declarationis Authenticæ*.

II. Eoſdem fauores, excepto vltimo, conferunt Bullæ Iubilei extraordinarii, pleræque.

III. Sixtus iv. eadem Bulla ſeu Extrauagante. *Quemadmodum*, qua conceſſit Iubileum Romanum, abſtulit ſeu potius ſuſpendit extra Vrbem Romam omnes gratias, paulò antè enumeratas, ſed poſteriores Pontifices eas auferunt per Bullam peculiarem.

13 IV. Bullæ iubilei Extraordinarii nil auferunt, nil ſuſpendunt.

V. Diplomata, quibus indicitur Iubileus Romanus, exigunt expreſſè tantùm quatuor opera: pœnitentiam, confeſſionem, viſitationem Eccleſiarum, & in iis orationem pro ſalute populi Chriſtiani, vt patet ex Bulla prima lit. b.

Licèt autem neque in hac, neque in vlla alia intra vel extra Corpus Iuris Canonici contenta Bulla fiat mentio ſacræ Communionis, eam tamen exigi ſupponit apertè Filliuc. *n.* 250. Eleemoſynam, & pœnitentiæ opera exigi negat Sanctarellus *de Iub. c.* 5. *d.* 6. apud quem tamen cum voluptate leges inſignia Specimina incomparabilium operum miſericordiæ corporalis, & pœnitentiæ, quæ Romani ciues vtriuſque ſexus id temporis exercent.

VI. Bullæ, quæ impertiunt Iubileum extra annum Sanctum, præſcribere ſolent 7. opera, i. Proceſſionem. ii. Viſitationem Eccleſiæ vel Eccleſiarum. iii. Orationem in illa, vel illis. iv. Pœnitentiam, & Confeſſionem. V. Communionem. vi. Ieiunium. vii Eleemoſynam.

Circa quæ onera, & ſuperiùs indicata commoda, ſeu fauores; obſeruo aliquid, à cæteris ni fallor, prætermiſſum quidem, at non prætereundum, ſcilicet diſcrimen quadruplex intercedens inter Iubilea Extraordinaria conceſſa ſuperiore ſæculo, vſque ad vigeſimum circiter præſentis; & impertita hiſce poſtremis quinquaginta annis. Etenim inter plus triginta Iubileas Bullas, quas penes me habeo, video haſce differentias, quod editæ à Sixto V. vſque ad Vrbanum viii. rariſſimè primò exigant proceſſionem, at perſæpe poſteriores, vſque ad nuper regnantem Innocent. xi. Secundò priores communiſſimè diem Communionis relinquunt fidelium arbitrio, dummodo perficiant intra duas hebdomadas; poſteriores ſæpe alligant hebdomadæ ieiuniorum: Tertiò priores, dum Confeſſarium inſtruunt facultate abſoluendi ab omnibus cenſuris, exprimunt ſæpe *Interdictum*, poſteriores nunquam. Quartò eædem priores non modò non ſolent à generali facultate abſoluendi à Caſibus in Bulla Cœnæ contentis excidere (ſicut Sixtus V. anno 1589. excepit) hæreſin, ſed etiam ſilentio inuoluunt: at poſteriores ſæpe, non tamen ſemper, diſſertè excipiunt. Omnes verò in hoc conueniunt, quod & minimum duas hebdomodas permittant, & de triplici ieiunio ita loquantur, vt omnino videantur exigere, vt omnia obeantur intra vnam, eandemque hebdomadam, & conferant ſi loquamur de Iubileis duarum hebdomadarum, illos quatuor fauores, quos indicaui ſuprà. Quia verò inſinuata diſcrimina interueniunt, eam ob rem debet prouidus Confeſſarius, priuſquam officio ſuo fungatur, accuratè legere, vel illam ipſam bullam Iubilei, pro quo exponetur, ipſe ad excipiendas Confeſſiones, vel compendium, quod Epiſcopi ſolent mittere ad Decanos Diœceſanos, non tamen debet habere vllum ſcrupulum circa Interdictum, etſi eius abſoluendi poteſtas nō exprimatur ſpecialiter; licet enim non ſit leuis contentio inter Theologos, an, quando non exprimitur, nec excipitur crimen hæreſeos, cenſeatur nihilominus facultas illud tollendi contineri emphatica clauſula, quæ loquitur de criminibus *etiam in bulla Cœnæ contentis*, nullus tamen, quantum ſcio, hactenus dubitauit, quin vis relaxandi Interdictum comprehendatur clauſula: *Ab omnibus cenſuris, &c.* Plura de quibuſdam particularibus tradentur infrà ſuis locis, prius tamen noto, Iubilea, quæ vltra duas hebdomadas durant, ſolere non ſolùm quoad durationem differre ab aliis, ſed etiam quoad aliqua alia; nam Vrbanus viii. anno 1608. pro Iubileo trium menſium exegit ternas viſitationes eccleſiæ: vel eccleſiarum. Pro Iubileo duorum menſium; quod impertiit Innocentius X. a. 1651. quodque explicabimus infrà *cap.* vltimo, poſtulauit quatuor eccleſiarum viſitationes quindecim, *&* tamen non fecit poteſtatem comutandi vota. Adhæc bulla vnius menſis, quæ ob peſtem emanauit, an. 1656. fuit contenta vno ieiunio, eòque aliqua feria ſexta peracto. Denique quæ ſit ſpecialis ratio Iubilei durantis vno anno, adeoque Romani, patet ex dictis capite præcedenti, & dicendis cap. ſeq.

CAPVT IV.

Reſoluuntur breuiter nonnullæ practicæ quæſtiones circa Iubileum anni Sancti.

SVMMARIVM.

Quomodo intelligenda facultas componendi ſuper incertis ablatis? 14. & 15.
Quando incipiat, & deſinat annus Sanctus? 16.
Particularia circa hoc ex Filliucio. 17.
Bulla anni Sancti inuitat omnes ad limina Apoſtolorum, non tamen facit poteſtatem petendi Romam inuitis ſuperioribus. 18.
Quid Spectatum de coniugibus? 19.
Quid de ingreſſis iter Romanum, at non perficientibus illud ob militaria pericula? 20.
An hi fruantur ſola indulgentia Iubilei, an verò etiam aliis fauoribus? 21.
An grauiter delinquant Prælati, non docentes ſuos ſubditos neceſſaria ad lucrandum annum bandum? 22.

Do

De viſitatione Eccleſiarum Romanarum. 23.

Quæſt. X. *Quomodo intelligenda eſt facultas componendi ſuper ablatis in certis, conceſſa ex opinione Caſtro Palai* cit. tr. 24. §. 1. n. 2. *in Anno Sancto?*

RESP. Ita intelligenda eſt, vt ſi pœnitens oneratus multis debitis, quæ per uſuram, rapinam, furtum, aliaue illicita ratione contraxit, non ſciat, quibuſnam idcirco ſit obſtrictus & obligatus, poſſit à confeſſario per Bullam Iubilei Romani electo impetrare remiſſionem, ſeu condonationem illorum debitorum, vel totaliter, vel ex parte, prout Confeſſarius iudicauerit eius animæ ſaluti expedire, cùm cæteroqui ex diſpoſitione cap. *Cum tu. de Vſuris*, deberet tantundem dare pauperibus, quantum debet creditoribus. Ratio huius explicationis eſt, quia eam ſatis indicant verba Extrau. *Quemadmodum*. in quantum exprimunt, in anno Sancto extra Vrbem ſuſpendi *facultates ſuper malè ablatis incertis, aut per uſurariam prauitatem, vel alium illicitum modum extortis, componendi, aut illa ſub certo modo remittendi*. Nec dubito, quin hæc facultas extendatur etiam ad Simoniacos propter generalem clauſulam: *Vel alium illicitum modum*; item etiam ad res alienas, quas fur adhuc habet in ſpecie.

15 Dices: *Quodſi fur ſciat quidem Dominum, at neque ipſi, neque heredibus poſſit facere reſtitutionem propter diſtantiam loci, aut iuſtum metum grauis infamiæ?* Reſpondeo, videri mihi, quòd etiam in hoc caſu poſſit componere Confeſſarius; nam *Vbi eſt eadem ratio, ibi debet etiam eſſe eadem legis diſpoſitio l. Idem.* ff. ad leg. Aquil. præſertim in materia fauorabili.

Longè magis eſt hæc doctrina vera, ſi loquamur de debitis incertis ex iuſto contractu prouenientibus, cùm præſertim probabiliſſimum ſit, non adeſſe ullam iuris naturalis vel poſitiui obligationem quidquam ratione illorum dandi pauperibus, vt videre eſt apud Layman. *l. 3. tract. 2. c. 4. n. 2.*

Verùm, quia plerique, ſi non omnes, poſt P. Palaum ſcriptores ſilentio prætereunt illam poteſtatem circa oblata, & certiſſimo eam non incluſit Clemens X. Vt ex Varijs coniecturis, quas innuam infrà c. 48. *in App. Nouiſſima lit.* 11. probari poteſt, ac probabiliſſimè nec Innocentius itidem X. nolim eam nunc propugnare facultatem, ſingulariter attenta declaratione authentica circa facultates, & fauores annexos Iubilæo anni M.DC.LXXV. deſcribendaque infrà *cit. c.* 48 in App. eadem.

16 Quæſt. XI. *Quando præcisè incipit, & deſinit annus Sanctus, adeòque poteſtas lucrandi Indulgentiam?*

RESP. I. Gregorius XIII. & tres eius Suceſſores ſecuti veſtigia ſuorum Anteceſſorum, quorum Bullæ habentur in ſexto Decretalium, tam in diplomatis, quibus indicunt Iubileum, quàm in ijs, quibus ſuſpendunt indulgentias, edicunt, annum Iubileum inchoandum in Vigilia Natiuitatis Domini, & quidem in primis veſperis, vt habent recentiores Bullæ indicentes Iubileum, adduntque duraturum uſque ad finem eiuſdem anni; quia videlicet annum non modò Iubileum, ſed etiam Eccleſiaſticum inchoant à Natiuitate, adeòque à Vigilia Natiuitatis Domini, vt apparet vel ex 2. Bulla ſuperius deſcripta *lit. a.* quæ etſi emanauit a. 1649. attamen Vigiliam Natiuitatis Christi Domini imminentem, vocat Vigiliam Natiuitatis anni *proximè venturi*.

Similiter teſtatur Barbos. c. 4. *Coll. in Decr.* in Clemen I. ex Bartolo, & alijs exordium anni computari Peruſii, & Paduæ itidem à Natiuitate Domini, at in Tuſcia ab ipſa incarnatione Dominica, adeoque tribus menſibus integris poſt Romanos, prope integris, poſt Germanos, Gallos, alios extra Italiam Populos ſumentes initium à Calendis Ianuarij.

17 II. P. Filliucius Pœnitentiarius Romanus *tr.* 8. *n.* 250. has Bullas explicat his verbis: *Annus Iubilei incipit à Vigilia Natiuitatis Domini noſtri in primis veſperis, & durat vſque ad vigiliam in primis iiſdem veſperis feſti; ea tantum eſt diuerſitas, quòd veſperæ initio anni dicuntur poſt apertionem portæ; Vnde iam ab earum initio cœptus eſt Iubileus; at in fine dicuntur, antequam porta claudatur; unde perdurat usque ad finem veſperarum. Ex quo patet, eum, qui communionem vel confeſſionem faciendam differret in diem Natalis Domini, ſequentem Vigiliam, in qua clauſa eſt porta, non lucraturum indulgentiam; quia iam annus finitus eſt in primis veſperis*. Ita Filliucius poſt Nauarrum *not.* 54. qui & ipſe Romæ ſcripſit.

Objicies: Bulla 2. Innocentij X. *lit. a.* expreſsè dicit, Iubileum duraturum vſque ad finem anni M.DC.L. ergo non finitur in Vigilia Natiuitatis Christi. ℞. Negando conſequentiam, quia vt antè dixi, annus Eccleſiaſticus, de quo loquuntur Pontifices, incipit & deſinit in Vigilia Natiuitatis Dei & Hominis, qua de re videri poteſt Baronius in Martyrol. *Calend. Ianuarij* ex Dionyſio Exiguo.

18 Quæſt. XII. *Cùm Pontifices ad Iubileum inuitent Romam omnes Chriſtianos, dantne hoc ipſo omnibus poteſtatem, & facultatem petendi Vrbem, non obſtante prohibitione Superiorum?*

RESP. I. Nequaquam id vniuerſim præſumendum eſt de voluntate Pontificis, quia vergeret in Religioſæ diſciplinæ magnum detrimentum, ſi cuique Religioſo fas eſſet anno Sancto limina Apoſtolorum viſere, abſque expreſſa Superioris licentia. Et quamuis Benzonius *l. 5. cap. 15. dub.* 14. dubitet, an peccet Monachus, qui ſine licentia Abbatis, Romam ad Iubileum proficiſcitur, rectiùs tamen abſolutè talem damnat peccati Lezana *de Iubil. n.* 4. Addit Benzonius, nulli Religioſo petenti eam facultatem, & ſe indigere aſſerenti, negandam eſſe; at ſine dubio poteſt rationabiliſſimè negari, cùm vix fingi poſſit vera neceſſitas.

II. Clerico habenti beneficium reſidentiam poſtulans, nefas eſt abſque facultate proprij Epiſcopi Romam Iubilei cauſa ſe conferre. Nam in Concilio Laodiceno *can.* 22. dicitur: *Non oportet Miniſtrum altaris, vel quemlibet Clericum præter iuſſionem Epiſcopi ad peregrinandum proficiſci*.

III. Quamuis Epiſcopus ſine permiſſu Papæ non debeat, communiter loquendo, peregrinari. cap. *Magnæ* de voto. & cap. *Non oportet* de conſecratione, *diſtinct.* 5. Attamen Benzon. *cit. cap.* 15. *d.* 14. cum Ioanne ab Anania cenſet, omnes Epiſcopos habere generalem a Papa facultatem ſe accingendi ad lucrandum Iubileum.

IV. Rectè quidem Benzonius *cit. cap.* 15. *dub.* 17. monet, 19
neque maritum peccare, ſi ſine licentia vxoris, neque hanc, ſi ſine illius licentia Romam lucrandi Iubilei gratia concedat, niſi ex cauſa rationabili negetur acceſſus; clarum tamen eſt, poſſe facillimè occurrere cauſam rationabilem, ob quam maritus vxori neget tunc licentiam, quando habitant procul Roma cùm præſertim Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *c.* 2. *n.* 3. ex communi ſententia Sanchezij, Coninck, & aliorum ita loquatur: *Licet vir & vxor in eo iure quaſi pares ſint, quòd neuter abſque conſenſu alterius ad longum tempus diſcedere debeat; vti conſtat ex natura contractus matrimonialis, & ſignificatur* cap. 1. de coniugio leproſorum, *vbi dicitur*: Cùm vir & vxor vna caro ſint, non debet alter ſine altero eſſe diutius, *præterquam, ſi cauſa neceſſaria diuturnam abſentiam poſtulet; attamen in hoc maritus eſt ſuperior vxore, quòd ille arbitratu ſuo, etiam uxore inuita, breuem peregrinationem inſtituere poſſit, ſed non viceuerſa uxor, ſi neceſſitas non exigat, abſque viri conſenſu peregrinari*. Vide dicta in Exper. *tr. vltimo Caſ. vlt.*

V. Licèt hi, de quibus locuti ſumus, abſque facultate neceſſaria proficiſcantur Romam, poſſunt nihilominus fieri participes Iubilei. Hanc reſponſionem directè tenet, & probat Benzonius *ll. cc.* nam poſſunt vtique vtiliter dolere, quòd ſine licentia diſceſſerint.

Quæſt. XIII. *Ciuis Monacenſis accinxit ſe itineri Romano, iam-* 20
que confecit aliquot milliaria, ſed miſſo veredario reuocatur domum, ob improuiſam mortem uxoris, aut hoſtilem incurſionem: An poteſt frui illa gratia, quam Pontifices faciunt iis, qui cœptum iter Romanum proſequi non poſſunt?

RESP. Quandoquidem Pontifices generatim dicunt, illos, qui legitima cauſa impediti nequeunt perficere iter, quod aggreſſi ſunt, potiri poſſe Iubileo; exiſtimo & hunc poſſe potiri, ſi mors vxoris aut incurſus hoſtilis ſit eiuſmodi, vt quemuis prudentem eiuſdem conditionis virum domi retinerent. Et vniuerſim cenſendum eſt, cùm prima Bulla *lit. a.* aliæque ſimiles Indulgentia Iubilei donant illos, qui cœptum iter Romanum perficere nequeunt, intelligendum id eſſe, non tantùm de impotentia phiſica, ſed etiam morali, vt e. g. ſi poſt cœptum iter peſtis, aut prædones vehementer graſſentur per loca, per quæ tranſeundum eſt, aut ſi eiuſmodi Romipetæ corripiantur tali infirmitate, cum qua poſſent quidem phyſicè Romam peruenire, at non niſi vel cum ſumma difficultate, vel cum ſumptibus triplo, quadruploque maioribus. Ratio eſt, quia fauores Iubilei amplè ſunt interpretandi, & Bulla *cit. lit. a.* abſolutè dicit: *Qui morbo vel alia legitima cauſa impediti nequeunt iter perficere*.

Interrogabis, *Vtrum ad illos, de quibus in hac quæſtione actum* 21
eſt, extendatur ſola indulgentia Iubilei, an etiam fauores omnes anni Sancti.

Saluo meliore iudicio, videntur mihi communicari iis omnes Iubilei Romani fauores. Ducor 1. quia Innocentius *lit. c.* pronuntiat, ſe cupere talibus fauere, *quantum poteſt*. 2. Quia facit eos indulgentiæ Iubilæi participes, *perinde ac ſi Baſilicas Romanas reipſa viſitaſſent*; atqui ſi illas viſitaſſent, potiti fuiſſent prædictis fauoribus. Confirmo hanc rationem auctoritate Baldi in *l. omnia* C. de Epiſc. & Cleric. vbi docet, priuilegia conceſſa vni Academiæ inſtar priuilegiorum alterius, perinde valere, ac illius priuilegia; ergo indulgentia alicui conceſſa inſtar viſitantium Baſilicas Romanas; affert illi eos fauores, quos viſitantibus. 3. Quia, dum Pontifex *lit. b.* impertitur indulgentiam *pleniſſimam* iis, qui reipſa viſitant Baſilicas Romanas, per vocem *indulgentiam* intelligit ſaltem

concomitanter fauores alios præter remiſſionem pœnæ, ergo etiam illos intelligit in *lit. c.* vtitur quippe iiſdem omnino verbis. 4. Plerique, de quibus loquimur, longè plus moleſtiæ pro obtinendis illis fauoribus iam reipſa exantlarunt, quam adſerat præſcripta illa viſitatio Baſilicarum, ergo de ſumma æquitate & paterna benignitate Summi Pontificis præſumendum eſt, quòd velit reſpectu illorum valere regulam 55. in 6. *qui ſentit onus, ſentire debet commodum*. Sed tota hæc quæſtio eſt otioſa ſuppoſito eo, quod referam *c. 48. n. 358 & ſeqq.*

Addit Benzonius *l. 3. ca. 11.* gratiam Iubilei ſolere extendi etiam ad illos, qui poſt *præparationem* peregrinandi ad Vrbem, impediuntur, quo minùs ad eam valeant peruenire, citatque Bullam Alexandri VI. quæ incipit: *Inter curas multiplices*, quàm Bullam non reperio in Cherubino.

22 Quæſt. XIV. *An grauiter delinquant Prælati, ſi ſuos non edoceant neceſſaria ad lucrandum Iubileum?*

RESP. Etſi videri queant aliquod peccatum committere, cùm agant contra præſcriptum Pontificis Bulla I. *lit. e.* meritò tamen Lezana *n. 9.* negat hîc interuenire graue peccatum, quia Bulla nullum, vel leue præceptum continet.

23 Quæſt. XV. *Quænam circa viſitationem quatuor Eccleſiarum ſeruanda ſunt?*

RESP. Sequentia. 1. Qui non ſunt ciues, aut incolæ Vrbis Romæ, debent illas quindecim diuerſis diebus viſitare. Patet ex Bulla I. *lit. a.* & obſeruant Nauarrus, Rodriq. & alij, non potiturum Iubileo, qui paucioribus diebus vellet quindecim viſitationes perficere, niſi fiat commutatio. II. Non eſt abſolutè opus intrare per portas Sanctas, quamuis ſit melius; ſed neque peccat, qui per illas egreditur. Sanctarell. & alij. III. Dum viſitantur Eccleſiæ, oportet in iis orare, pro totius populi Chriſtiani ſalute. Liquet ex Bulla I *lit. a.* IV. Melius eſt quidem viſitare Eccleſias, poſtquam confeſſione, vel ſaltem contritione eſt expurgata anima, probabilius tamen eſt, non requiri ſtatum gratiæ, vt patet ex dicendis *num. 58.* V. An ſi quis ſæpius, quàm præſcriptum eſt, viſitet Eccleſias, & ſæpius confiteatur, ac communicet, poſſit ſæpius lucrari Iubileum, dicam *num. 92. & num. 133.*

CAPVT V.

De interpretatione Bullarum Iubileos concernentium.

SVMMARIVM.

Bullæ Iubileæ quatenus continent fauorem, ſunt latiſſimè interpretandæ. 24.

In dubio de indulgentia an validè, licitèue ſit conceſſa, pronuntiandum eſt, eſſe validè, & licitè conceſſam. 25.

Non obeſt, quòd fauores Iubilei videantur adferre Epiſcopis aliquod præiudicium. 26.

Bullæ Iubileæ quatenus continent grauamen, ſunt ſtrictè intelligendæ. 27.

24 CONſtat ex dictis, in diplomatibus, quæ ratione Iubileorum emanant, contineri aliqua admodum fauorabilia, alia onerofa; concedi multa, auferri & iniungi alia. De his meritò quæritur, quomodo ſint, quoad vtramque partem intelligenda. Vnde oritur

Quæſt. XVI. *Verba Bullarum, qua parte continent fauorem, quomodo ſunt interpretanda?*

RESP. Latiſſimè, quoad patietur verborum proprietas; niſi in particulari caſo vel materia, communis praxis vel Stylus Curiæ Romanæ, aut omnino peculiaris ratio reſtrictionem perſuadeat. Ita ſentiunt Suarez tum *cit. 4. t. in 3. part. d. 56. ſect. 2.* tum *lib. 6. de voto c. 16. n. 3.* Henriq. *lib. 7. c. 30. num. 5.* Sanctarell, *ca. 8. d. 12.* contra Nauarrum, Sanchez, & alios. Ducor I. Quia ipſimet Pontifices condiderunt, & approbarunt notiſſimam regulam Iuris in 6. *Odia reſtringi, fauores autem conuenit ampliari*.

II. Quia ex omnibus Iubileorum Bullis conſtat, quòd Pontifices intendant, omnes bonas mentes gaudiô & conſolatione ſpirituali perfundere, quidni ergo illorũ tanquam liberaliſſimorum Principum gratias & fauores latiſſimè interpretemur? Cùm præſertim cap. *Quamuis*. de præb. *in 6.* admittatur & recipiatur Lex *Beneficium*. ff. de conſtit. Principum, quæ ita habet: *Beneficium Imperatoris* (& Pontificis) *quod à diuina ſcilicet eius indulgentia proficiſcitur, quàm amplissimè interpretari debemus*.

III. Quia *in his, quæ ad Diuinum cultum facere dignoſcuntur, benigna eſt interpretatio facienda*. text. cap. *In his* de priuil. idcirco videlicèt, quia *ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit*. text. leg. *Sunt perſonæ* ff. *de relig. & ſumpt. funer. ex Papiniano*. Atqui conceſſio Iubilei, eiuſq. fauores faciunt ad Diuinum cultum, etenim *eorum vſus eſt populo Chriſtiano maximè ſalutaris*, text. Trident *ſeſſ. 25. c. 21.* in decreto de Indulg. patètque euidenter ex fine, ob quem Pontifices dicunt, à ſe impertiri Iubilea; ergo benigna ampliſſimàque facienda eſt Iubileorum, fauorúmque eis annexorum interpretatio.

Et vniuerſim dico cum Suarez *cit. ſect. 2.* aliiſque contra Nauarrum *not. 9. n. 8.* licèt quando dubium eſt, verùm aliqua indulgentia plenaria vel partialis, in hoc & illo caſu & ſenſu, validè, licitè, aut prudenter conceſſa videatur, oporteat verba reſtringere ad ſenſum tali incommodo vacantem, *ſemper enim curandum eſt, vt actus potiùs valeat, quàm vt pereat*. *l. Quoties 2. ff. de rebus dubiis*, atque adeo, quàm vt illicitè & imprudenter fiat; ſi tamen conſtet, indulgentiam in hoc & illo ſenſu & caſu, validam, licitam, prudentémque eſſe poſſe, dico iniquam, contra Nauar: debere verba, quibus illa indulgentia promulgatur, intelligi in illo ſenſu fauorabili, inquè eo caſu, dummodo eum ſenſum verba illa propriè accepta admittant, nec quidquam aliud peculiare obſtet. Ratio petitur ex dictis. 25

Nec obeſt, quòd fauores Iubilei videantur adferre præiudicium Epiſcopis, & aliis Superioribus, in quantum illi fauores dant poteſtatem alium Confeſſarium eligendi, & quidem, qui à caſibus, quos ipſi ſibi reſeruarunt, abſoluat; etſi enim ille fauor reſpectu huius præiudicij poſſit dici aliquo modo odioſus, non tamen debet idcirco reſtringi; tum quia reuerà eſt leue præiudicium, quod hinc ſequitur; tum quia vtilitas vniuerſalis, quæ ex ampla fauorum explicatione dimanat, abunde compenſat illud præiudicium; tum denique quia Pontifex ſuo exemplo docet, alios ſuperiores debere libenter hîc cedere ſuo iure. 26

Quæſt. XVII. *Quomodo ſunt interpretanda Breuia Iubilea, qua parte continent odium ſeu grauamen?* 27

RESP. Strictè, quoad patietur verborum proprietas; niſi latiorem interpretationem perſuadeat ſtylus Curiæ, qui pro lege eſt, praxis recepta, vel omnino peculiaris ratio in particulari aliqua materia, caſúue.

Probo 1. Quia illa Breuia vt ſic conſiderata vel auferunt gratiam, vel inferunt pœnam, vel iniungunt operationem. Si primum; ſtrictam interpretationem ſuadet tum regula. *Odia*, in 6. tum illa: *indultum à iure beneficium non eſt alicui auferendum*. eodem. Si ſecundum; eandem interpretationem perſuadet regula 49. eod. *in pœnis benignior interpretatio eſt facienda*: ſi tertium; pro eadem interpretatione facit lex 99. ff. *de verb. ſignif.* quæ ita habet: *quidquid aſtringendæ obligationis eſt, id niſi palam verbis exprimatur, omiſſum intelligendum eſt.*

Probo II. Quia Pontifices, dum Iubilea concedunt, cupiunt omnes Chriſtianos ſuaui, paternoque modo adducere ad integram cum Deo reconciliationem, vt liquet ex Bullis Iubileorum Extraordinariorum, & maximè Romanorum; huic autem ſuaui, & paterno modo, ac intentioni magis vtique congruit ſtricta, quàm lata interpretatio verborum, quibus aliqua onerosa ac difficilia exprimuntur.

Ex primæ in hoc capite quæſtionis reſolutione deduces, quomodo ſint intelligendæ Bullæ, quatenus indulgentiam plenariam, & fauores eligendi confeſſarium, qui abſoluat, & vota commutet, continent; ex reſponſione autem ad 2. inferes, ſtrictè eſſe intelligendas Bullas, in quantum præcipiunt certa opera exequenda, in quantum ſuſpendunt indulgentias in anno Sancto, in quantum excommunicant aliquos. &c. Et vniuerſim hiſce duabus concluſionibus tanquam baſibus innituntur plurimæ ex reſponſionibus, quas in decurſu adferemus.

CAPVT VI.

Deſcribitur, & explicatur Bulla Innocentij X. extendens Iubileum Anni Sancti ad Sanctimoniales, Anachoretas, Incarceratos, & Infirmos.

SVMMARIVM.

Vrbanus, & Innocentius extenderunt Iubileum anni Sancti ad quatuor genera hominum. 28.
Exhibetur ipſa Bulla Innocentij X. 28.
Nomine Sanctimonialis, & Monachi quid intelligat Papa? 29.
Quid per Anachoretas, & Eremitas? 29.
P.P. Cartuſiani ſunt verè, & propriè Anachoretæ, atque Eremitæ. 29.
Quinam intelligantur per detentos in carcere? 29.
Quinam per præpeditos diuturna infirmitate? 29.
Quæ conditiones Innocentius exigat reſpectu Anachoretarum, vt hi potiantur Iubileo oblato ab eo. 30.
Quæ à Sanctimonialibus. 30.
Quid intelligat per mancipatas perpetua clauſura? 30.
Ac nominatim de clauſura PP. Cartuſianorum? 30.
De intentione hypothetica proficiſcendi Romam, quam Innocentius exegit ab Anachoretis, & Sanctimonialibus. 30.
Quænam notanda circa opera præſcripta prædictis perſonis? 31.
Quænam alia obſeruanda? 32.

28 OBſeruandum eſt, Vrbanum VIII. in Ianuario Anni Iubilei 1625. & Innocentium X. a. 1650. in Februario extendiſſe indulgentiam anni Sancti, ad quatuor genera perſonarum; at anno inſequente, adeoque 1626. & 1651. ad varios, atque integros Epiſcopatus: ad hos quidem ad inſtantiam ipſorummet Epiſcoporum, vel Nuntiorum Apoſtolicorum &c. ad illas verò motu proprio. Inſeruerunt autem ſuis Bullis non paucas clauſulas inuſitatas in alijs Iubileis, atque obnoxias non paruis difficultatibus, quas tamen, quia nemo, quem legerim, ſuſcepit enodandas, idcirco hunc laborem à me obeundum eſſe duxi. Quare in poſtremo capite huius tertij Tractatus exhibebo longam diſſertationem de poſteriore bulla, hìc breuiorem, ſufficientem tamen de priore, & ideo hic, quia priora capita huius tractatus maximam partem verſantur circa rationem & accidentia Anni Sancti. Statuam verò ob oculos ipſummet Motum proprium Innocentij X. cui ſimillimus eſt Vrbani, & ideo Statuam præcipuè, vt faciliùs perſpiciantur, quæ dicturus ſum; ſecundariò autem idcirco, quòd contineat Prooemium profuturum ipſis Sanctimonialibus, ſi quandoque in mentem eis reuocetur ab earum Exhortatoribus. Eſto ergo bullæ Vrbanæ, & Innocentianæ hic tenor.

S. D. N. INNOCENTII DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ X.

Conceſſio Indulgentiarum præſentis anni Iubilei, pro Monialibus, & Anachoretis, Eremitis, Carceratis, & Infirmis.

INNOCENTIVS PAPA X.

Ad futuram rei memoriam.

POntificia ſollicitudo, quamuis omnium Chriſti Fidelium ſaluti proſpiciat, præcipuò tamen Sanctimonialium profectibus paterna charitatis affectu ſtudet prouidere, ipſæ enim ſunt Filiæ, quæ oblitæ populum ſuum, & domum patris ſui, animi ſplendore cœleſtem Regem oblectant, ipſæ ſunt prudentes Virgines, quæ lampades ſuas charitatis flamma ſucenſas prouidè aptantes meliorem partem elegerunt, & dum vitam cæleſtem petitam ducunt, non modò ſibi ipſis ad cœlum viam ſternunt, ſed ieiuniis, vigiliis, & Orationibus, cæteris quoque Chriſti fidelibus eam aperire ſtudent. Quare ſummopere optandum eſt, vt vitæ rationem, quæ eas Angelis quodammodo æquat, a conſtantiſſimè retineant, b ac dent operam, vt ſicuti præclaros hic agunt de cæteris in curru triumphos, ita poſt huius vitæ certamina in Cœleſti patria fœliciter coronentur.

Quoniam autem conſimile vitæ genus c quàm plurimi Anachoretæ atque Eremitæ, d vt ſupernarum rerum contemplationi ſecuriùs vacent, laudabiliter elegerunt, ſpiritualibus quoque ipſorum incrementis paternis viſceribus maximè ducimus conſulendum.

Cùm igitur tam ipſi, quam prædictæ Sanctimoniales perpetua viuant clauſura e mancipatæ: Nec non multi, vt accepimus, vtriuſque ſexus fideles carceribus f detenti, partim verò diuturna infirmitate præpediti g non ſolum in Alma Vrbe noſtra, & Italia, ſed aliis etiam Regionibus, Prouinciis, & locis reperiantur, qui, & quæ reſpectiuè impedimentis huiuſmodi remotis, pro percipiendis præſentis Anni Iubilei fructibus ad Almam Vrbem noſtram omnino h venirent, & Baſilicas, Eccleſiaſque ad id deputatas benedicente Domino indubitanter i viſitarent, ob prædicta impedimenta, ad Vrbem huiuſmodi minimè venire, neque reſpectiuè Baſilicas, Eccleſiaſque ipſas viſitare valeant.

Nos pro Paſtoralis officij debito, paternaque charitate illorum omnium animarum ſaluti, quantumcum Domino poſſumus; proſpicere volentes: Omnibus & ſingulis Sanctimonialibus nec non Anachoretis, & Eremitis huiuſmodi, k nec non vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus tum incarceratis, quàm infirmis præpeditis tantùm, l & qui alias impedimentis longa m incarceratione, ac diuturna n infirmitate ceſſantibus o ad hanc Almam Vrbem pro theſauris Spiritualibus huiuſmodi conſequendis venturi fuiſſent p verè pœnitentibus, & confeſſis, quod in locis, vbi contigerit eos eſſe, piæ Chriſtianæ pietatis & charitatis opera iuxta formam ab Ordinariis locorum, ſeu Sanctimonialium, & Anachoretarum, Eremitarumque huiuſmodi Superioribus, vel de eorum mandato a prudente Confeſſario q in Alma verò Vrbe à Dilecto Filio noſtro Vicario; ſeu eius vices gerente tantùm præſcribenda, pro cuiuſlibet ſtatu, & conditione, ac loci & temporis ratione habita exercendo, r & alia noſtris in literis Indictionis Anni Iubilei contenta adimplendo, omnes, & ſingulas indulgentias, & peccatorum remiſſiones, etiam pleniſſimas conſequantur, ſ quas conſequerentur, & conſequi poſſent, ſi in hoc præſenti Anno Iubilei diebus ad id ſtatutis quatuor ad id deputatas Eccleſias, & Baſilicas Almæ Vrbis etiam extra illius muros, pro quibus viſitandis Iubileum, & prædictæ Indulgentiæ conceſſæ ſunt, perſonaliter viſitarent, & eorum quilibet viſitaret.

Eiſdemque Sanctimonialibus, & Chriſti fidelibus impeditis huiuſmodi, t vt ad effectum præſentium u Confeſſarios presbyteros ſæculares, vel cuiuſuis Ordinis Regulares ab iiſdem Ordinariis locorum ad id probatos, x qui confeſſionibus eorum diligenter auditis, eos, & eorum quemlibet à quibuſuis peccatis, criminibus, & delictis, quantumcunque grauibus, & enormibus, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, y etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis z iniuncta eis pœnitentia ſalutari abſoluere poſſint, eligere valeant autoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus, & indulgemus. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Volumus autem, quòd præſentium literarum tranſumptis etiam impreſſis manu Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibita vel oſtenſa. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem, ſub Annulo Piſcatoris die XII. Februarij M. DC. L. Pontificatus noſtri Anno ſexto.

Circa contenta in hoc motu proprio eſto

Quæſt. XVIII *Quænam ſint obſeruanda circa perſonas, quibus offertur hoc Iubileum?* 29

RESP. Sequentia. I. Nomine Sanctimonialium intelliguntur omnes, & ſolæ mulieres, quæ ſunt illigatæ tribus votis ſubſtantialibus Religionis; tum, quia hæ ſolæ viuunt perpetua clauſura mancipatæ, vt loquitur Papa *lit. e.* tum quia hæ ſolæ intelligi ſolent in Bullis Pontificijs abſolutè nominantibus Sanctimoniales. Quare huc non ſpectant illæ Tertiariæ, quæ apud Pellizarium in Manual. Regular. *tr. 10. ca. 1. n. 9. & 15.* profitentur ſolam caſtitatem.

II. Licèt Monachus ſpectata Græca ſignificatione Grammaticali ſit idem, quod Anachoreta, & Eremita, confundantur cum Anachoretis, hac tamen ætate per Monachos intelligimus illos, qui ſoli vitæ contemplatiuæ ratione ſuæ Regulæ addicti viuunt in aliqua communitate; at per Anachoretas illos,

los, qui ſeorſim ab aliis, ſicuti & vulgus per Eremitas intelligit illos ſolos, qui habitant in aliqua Eremo, ſeu loco ſyluoſo; ſed hæc explicatio non habet locum in bullis Apoſtolicis. Cenſeo ergo, in hac bulla nomen *Anachoreta*, & *Eremita* ſtrictiùs ſumi, quàm *Monachi*, videlicet pro habentibus habitationem diſtinctam ab aliis, non enim ſolùm iam olim erat diſtinctio inter Anachoretas, & Monachos, vt videre eſt apud S. Baſilium in Monaſticis conſtitutionibus *cap.* 19. & anterioribus, ſed etiam hac ætate, quando abſolutè proferunt hæc vocabula, apprehenditur, indicaturque per duo priora maior ſegregatio à communitate, quàm concipitur, quando ſonat nomen Monachi.

Quia igitur debemus verba ex communi uſu intelligere. *l. Labeo. ff. de ſupell. leg.* idcirco per Anachoretas, atque Eremitas debemus intelligere illos ſolos, qui ſeorſim habitant, & quia Patres Cartuſiani habitant propriè ſeorſim ſinguli, in ſingulis domunculis muro ſeparatis ab aliis, continuò clauſis propria claue, nec habent commune dormitorium, rarò utuntur communi refectorio; idcirco haud immeritò dices, illos verè, & propriè deſignari vocabulis *Anachoretarum*, & *Eremitarum*.

Quod confirmo reſponſo ad me dato ab Admodum Reuerendo, & Religioſiſſimo Patre, ac Domino VValtero Saget, Veterano profeſſo celeberrimæ Cartuſiæ Ittingenſis, qui à me ratione huius ipſius bullæ literis interrogatus, fuerintne ipſi a. 1650. ceu veri Eremitæ potiti Iubileo, quod hic explico, reſpondit in hæc verba: *Fruimur uſi gratia illius bullæ, qua Pontifex a.1650. indulgentiam extendit ad Eremitas, & Anachoretas perpetua clauſura mancipatos, nam Cartuſianos verè Eremitas, Monachos, Cœnobitas, diuerſo reſpectu tamen, eſſe latè, clarè, neruosè variis authoritatibus, & rationibus probat, & munit R. P. D. Petrus Sutor Prior Cartuſiæ Pariſienſis. Et in noſtris ſtatutis nominamur, modo ſolitarii, ac præterea formulam profeſſionis ſic pronuntiamus: Ego Frater N. &c. promitto ſtabilitatem &c. coram Deo & Sanctis eius, & Reliquiis huius Eremi, quæ &c.* Hactenus ille annis, meritiſque grauis Pater, vt ſit ſublatus omnis dubitationis locus.

III. Per detentos carceribus, de quibus bulla *lit. T.* quinam deſignentur, facilè, puto, quiſque intelligit, cùm ratio nulla perſuadeat, vt accipiamus impropriè carcerem, ſed potius vt accipiamus impropriè carcerem, ſed potiùs vt ſumamus pro loco, in quo aſſeruatur quis, nè euadat. Quare Chriſtiani relegati ad triremes, vt remos trahant, etſi illic religentur, nè aufugiant, nauis tamen non eſt dicenda eorum carcer, cum non compellantur nauim conſcendere, nè euadant, ſed ut laborent.

IV. Præpediti diuturna infirmitate, de quibus ad *lit. G.* ſunt omnes, quos in priore tomo *tract.* 8. *n.* 835. diximus eſſe ratione infirmitatis capaces Sacramenti Extremæ Vnctionis; nec eum ratio prohibet, quominus hoc loco ſumamus tam latè illud vocabulum. Non tamen negarim, etiam alios hìc intelligi, vt ſunt epileptici ſoliti ſæpe corripi hoc morbo; Item leproſi, cœci, claudi, ſaltem ſi hi multum diſtent ab Vrbe Roma.

Sed claudus poteſt equo, cœcus curru vehi, *an nihilominus ipſi infirmitas patrocinabitur?* Reſpondeo, ſi ideo ſolùm dicatur poſſe vehi equo, aut curru, quod habeat vires pares tolerandæ moleſtiæ equitationis, aut vecturæ, patrocinabitur ei ſua infirmitas; ſi enim nequeat nanciſci equum, currumue, dicetur propriiſſimè diuturna infirmitate præpeditus, ſecus ſi facilè poſſit equum nanciſci, tunc enim erit uſus legis: *Qui poteſt facere, vt poſſit conditioni parere, iam poſſe videtur.*

Quid ſi *autem quis ſex, vel octo prioribus menſibus ægrot, at quatuor, vel ſex poſterioribus habeat optimè?* Reſp. Si poteſt nihilominus illis poſterioribus menſibus adire Romam, debebit, nam bulla *lit.* I. dicit: *Qui aliàs ceſſantibus impedimentis, &c. venturi fuiſſent, &c.* Secus ſi ſit tam remotus ab Vrbe Roma, aut illis vltimis menſibus iter Romanum redatur ita infeſtum peſte, bello, latrocinijs, vt nequeat Romam peruenire, tunc enim erit talis capax Iubilei, ſi poſſit ſincerè dicere: ſi morbus ceſſaſſet prius, certò iuiſſem Romam pietatis ergo.

30 Quæſt. XIX. *Quænam conditio, ſeu diſpoſitio corporis, aut animi ſpecialiter requiratur in perſonis capacibus præſentis gratiæ Iubilæi.*

RESP. Conditio, quæ in Sanctimonialibus, & Anachoretis, ac Eremitis præſupponitur à Papa, eſt clauſura perpetua. Circa quam oritur graue dubium, quid intelligatur per clauſuram *perpetuam*; ſolane perfecta iuxta ſanctionem Trident. Conſil. *ſeſſ.* 25. *cap.* 5. & Gregor. XV. incipientem: *Inſcrutabili, &c.* an etiam imperfecta, qualem profitentur, & ſeruant plurima Sanctimonialiũ Monaſteria per totam Germaniam, & nominatim in hac Conſtant. Diœceſi, vt videlicet crebrò exeant è monaſterijs negotiorum priuatorum, publicorumque cauſa; creberrimè, liberrimè admittant in ipſa monaſteria mulieres alias omnis ætatis vtriuſque ſtatus, imò etiam perſæpe viros. Ratio potiſſima, diſſimulatis aliis, pronuntiandi pro clauſura etiam imperfecta conſiſtit in hoc ſyllogiſmo. Si hoc Iubileo fruuntur illæ ſolæ ſanctimoniales, quæ viuunt mancipatæ perfectæ clauſuræ, tunc nulli Anachoretæ, nulli Eremitæ potiuntur eodem; hoc autem eſt diſertè contra ipſam bullam. Ergo. Sequela probatur, quia illis ſolis Anachoretis, & Eremitis offertur Iubileum, *qui & conſimile* (Sanctimonialibus) vitæ genus elegerunt *lit. C. & tam ipſi, quam prædictæ Sanctimoniales perpetua viuunt clauſura mancipati. lit. E.* Atqui nulli, certè non plurimi (cùm tamen de plurimis loquatur Bulla *lit. D.*) Anachoretæ aut elegerunt vitæ genus eiuſmodi, aut viuunt mancipati perpetua perfecta clauſura. Ergo.

E diuerſo non videtur hæc tam ſpecialis gratia obuenire, niſi illis Sanctimonialibus, quæ obſeruant clauſuram perfectam. 1. Quia verba ſunt intelligenda iuxta materiam ſubiectam. Canones autem loquentes abſolutè de clauſura perpetua Monialium, ſemper intelligunt perfectam, ſingulariter, quando utuntur verbo *mancipatus*, quod ſignificat actum, non debitum. 2. Quia encomium illud ampliſſimum, quo Pontifex *lit. A.* condecorat Moniales, ad quas dirigit ſuam gratiam, non videtur integrè congruere niſi reipſa adſtrictis perfectæ clauſuræ. 3. Quia conſtat mihi de quibuſdam Monaſterijs non obſeruantibus perfectam clauſuram, in ijs non fuiſſe uſum Iubilei. 4. Denique cum omnes poſteriores Pontifices poſt Trid. Conc. urgeant ſanctiſſimis, iuſtiſſimis, imò & neceſſarijs, ad vitanda multa, maxima peccata, (quorum rationem reddet Epiſcopi non procurantes, vt poſſent illam clauſuram] de cauſis, ut omnia mulierum monaſteria reformentur ad perpetuam clauſuram, ac propterea obſeruantes hanc proſequantur verè paterno, reſpuentes autem non niſi vitricali amore, non eſt credibile, quòd fuerint de ijs ſoliciti in illa tam ſpeciali gratia, cùm etiam eſſent hæ illam anno ſequenti adepturæ.

Hæ in utramque partem rationes faciunt, vt iudicem, quod & iudicaui anno 1675. poſſe probabiliter utramuis partem defendi, probabilius tamen ſtantem pro ſolis perfectæ clauſuræ cultricibus. Nihilominus tamen credo, Admodum Reuerendos Patres Cartuſianos obſeruare clauſuram hoc pro vitis requiſitam, tum propterea, quæ ſuperius de ipſorum Anachoreſi dixi, tum quia è ſua cella nemo egreditur, niſi vel ad Eccleſiam, vel ſpeciali de cauſa, tum quia ne quidem in ſuas Eccleſias admittunt ullas mulieres, niſi in neceſſitate ineuitabili, ut refert Pater Theophilus Raynaudus in *Brunone punct.* 6. in clauſtrum verò ne quidem Reginas; quinam autem alij Eremicolæ, & Anachoretæ tam arctè, vel arctius obſeruent clauſuram, me latet. Hoc certum eſt, quod neq; Eremitæ Auguſtiniani, neque illi laici, qui in noſtris partibus induti toga prope talari, iam glauci, iam nigri coloris incolunt loca ſemota ab urbibus, ſint mancipati clauſura, de qua hic ſermo.

VI. Conditio, quæ ultra incarcerationem, infirmitatemq; in cæteris exigitur, eſt hypothetica, ſeriaq; voluntas, atq; efficax in actu primo propoſitum viſendi limina Apoſtolorum Iubilei cauſa, ut liquet ex *lit. H. & O.* Quare Confeſſarij, qui cum incarceratis, & infirmis agunt de Iubileo, debent ante omnia ſciſcitari ex ijs, an reuera fuerint, ſintne ita affecti animo, ut ſi non adeſſent impedimenta clauſuræ, carceris, infirmitatis, ſuſcepturi eſſent iter Romanum. Si negent, neganda quoque eſt eis hæc gratia, niſi fortè confeſſarius, aut ſuperior exponendo, exaggerando magnitudinem oblatæ gratiæ Pontificiæ excitent in illis illam conditionatam orexim.

At quid, ſi dicant: ſi neque carcer, aut infirmitas, neque hoc aut illud ineluctabile impedimentum obſtaret, conferre me Romam, abeſt autem viaticum, dux, aut comes itineris longiſſimi, deeſt conſenſus parentis, aut Domini, nequeo abeſſe tam diu ab ouibus, quarum ſum paſtor, &c. *quid reſpondebit Confeſſarius?* Certè Papa *lit. K. L.* B. loquitur de ſolis impedimentis clauſuræ, carceris, infirmitatis, haud ignarus, aut immemor aliorum. Hoc de alijs ſilentium facit, ut non autumem, poſſe gaudere hoc beneficio, niſi quos aliquod, aut aliquot ex his tribus obſtaculis, aut vinculis detinent domi.

Quæſt. XX. *Quidnam obſeruandum circa opera pro hoc Iubileo præſcripta, circaque fructum eiuſdem?*

RESP. Seqq. 1. Nullum certum opus exequendum proponitur expreſſè, ſed ſolùm implicite ea, quæ à Superioribus, vel de eorum mandato à Confeſſarijs, iniungentur hiſce perſonis, ut liquet ex litera Q. Qui quidem Confeſſarij, aut Superiores tenentur ſeruare aliquam *pro cuiuslibet ſtatu & conditione, loci que & temporis ratione*, proportionem, cum operibus præſtandis Romæ *lit. R.* quæ autem præſtanda ſint Romæ dixit ſupra *num.* 13. Proportio verò aliqua deſumi poterit ex iis, quæ infra *cap. ultimo* referam de præſcriptis directè, vel indirectè, ſeu immediatè, & mediatè à Pontificibus, extendentibus Iubileum Anni Sancti ad integros Epiſcopatus, extendentibus autem anno, qui immediatè ſequitur annum Sanctum.

II. Fauores conceſſi Monialibus, Anachoretiſque ſunt omnino ijdem, qui totis Epiſcopatibus impertiti poſt annum Sanctum, quique à nobis ſigillatim exponentur, quatenus difficultatem aliquam inuoluunt, cit. cap. ultimo *num.* 469. & 470.

Quæſt. XXI. *Quænam alia ſint breuiter notanda circa hanc bullam.* 31

RESP.

RESP.Seqq. 1. Quomodo clauſula: *ad effectum præſentium* ſit intelligenda, explicabo in ſimili capite vltimo *n.* 451.

II. Non videtur lucraturus Iubileum ille æger, qui primis menſibus morbi inchoati, vel continuati ſub initium anni Sancti diceret: ſi iam non impediret morbus tam diuturnus, certo adornarem profectionem Romam, imò certò adornarem, ſi fierem tam maturè ſanus, & ſuppeteret ſat temporis, ac virium ad metiendam hanc viam. Ratio eſt, quia Papa *lit. a.* dicit: *qui ceſſantibus*, id eſt, ſi ceſſaſſent ſatis tempeſtiuè, non autem ſi ceſſarent. Ergo talis infirmus non lucrifaciet Iubileum, niſi vis morbi tam ſerò remittat, vt nequeat amplius, tametſi velit, pertingere tempori Romam.

III. Tametſi prioribus menſibus anni neque carcer, neque morbus impedierint illud iter, neque etiam tunc adfuerit vllus animus iungendi ſe Romipetis; ſi tamen alterutrum ex his impedimentis ſuperueniat, e.g. Menſe Iunio duret verò ad menſem Octobrem, atque ob diſtantiam ab Vrbe non poſſit perueniri Romam, priuſquam claudatur Porta Sancta, nihil taliter impedito oberit, quòd non præuenerit hæc impedimenta modò poſſit dicere: ſi citiùs fuiſſem factus mei iuris, certò pegiſſem Romam.

IV. Qui vicini Romæ corripiuntur morbo, aut carcere ſolùm octo vel decem dierum, ita tamen vt poſt illud octiduum nequeant amplius ſatis tempeſtiuè Romam pertingere etſi tenere propriè illos impediat incarceratio, vel infirmitas, quia tamen Papa loquitur de longa incarceratione, diuturna ægritudine, cenſeo, Confeſſarium fruſtra vſurum erga illos commutatione, aut iniunctione operum. Plura particularia ſuccurrunt animo, at opus non eſt, vt omnia effundat calamus meus.

Appendix I. Confirmatoria, & Declaratoria dictorum.

Fauores, pro omnibus & ſingulis generibus perſonarum in Bulla Innocentiana hic deſcriptà, expoſitàque, omnes & ſingulos etiam impertiit Clemens X. Bulla per omnia ſimili nunc ipſi Innocentianæ die ſexto Febr. Anni Iubilei 1675. cui vtrique Bullæ addo ſequentia. 1. Eminentiſſimus Cardinalis Carpineus, Vicarius Generalis Papæ eodem menſe Februario ex
b auctoritate pontificia præſcripſit ſanctimonialibus & Oblatis Romanis pro lucrando, quod nunc deſcripſimus, Iubileo, ſequentia opera. 1. Vt eſſent verè contritæ & confeſſæ. 2. Viſitarent quatuor altaria, quorum primum eſſet in ipſamet Eccleſia, tria reliqua erigerentur decenti loco in ipſo Clauſtro, ſeu Monaſterio, & ita diſpoſita, diſtantiàque inter ſe, vt poſſent proceſſionaliter viſitari. 3. Viſitarent dicta altaria triginta diebus continuis, vel interpolatis, modò quouis die omnia quatuor viſitarentur minimùm ſemel, idque durante Anno Sancto. 4. Viſitarent deuotè. 5. Orarent ante quodlibet Altare Deum pro exaltatione ſanctæ Eccleſiæ, extirpatione hæreſum, concordia Principum Catholicorum, itèmque ſalute & tranquillitate Populi Chriſtiani, ſimul recitando Pſalmos, Litanias, vel Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Coronam aut Roſarium pro cuiuſque deuotione, & cuiuſque capacitate, *con l'intentione applicata a quello, che ſi ricerca per acquiſto di coſi pretioſo teſoro*, vt exprimit exemplar Italicum impreſſum, quo nunc vtor, id eſt cum intentione applicata illi, quod exigitur ad acquiſitionem tam pretioſi theſauri.

c II. Idem Cardinalis non contentus iniunctione præcedentium operum, hortatur valdè ſeriò, ac paternè, tum ad generalem confeſſionem, & ſaltem frequentiorem communionem peragendam, tum ad ſilentium religioſius obſeruandum, obeundàque opera pœnitentialia diſciplinarum, ieiuniorum, aliarùmque mortificationum; tum vt nunquam accedant Parlatorium, ſeu Collocutorium, & Crates, niſi adſit plus quàm vrgens cauſa, breuiſſiméque expediant colloquium, Domique tam publicè, quàm priuatim Deum precentur pro Sua Sanctitate, & occurrentibus neceſſitatibus Chriſtianitatis. Quæ ego idcirco memoro, vt excitem Ordinarios Monialium, Oblatarum, Nouitiarum, Conuerſarum, Puellarum, quæ in monaſteriis morantur educationis cauſa, ancillarum, & fœminarum ſæcularium, etiam in monaſteriis cum facultate Pontificis habitantium (ad hæc enim omnia genera porrigitur prædictum Iubileum) Confeſſarios, ad hæc ipſa bona opera proponenda cum diſcretione piis illis animabus.

d III. Hæc ipſa Bulla fuit pro aliis omnibus generibus perſonarum, quæ in ea exprimuntur, publicata in hac Conſtantienſi Diœceſi die 26. April. eiuſdem anni 1675. cum iniunctione eorumdem operum, ad quæ obligatæ fuerunt Romanæ Moniales. Et quamuis Bulla exprimat, deſignationem faciendam eſſe ab *Ordinariis locorum, ſeu Sanctimonialium* &c. Superioribus, attamen in hac Diœceſi Superiores eiuſmodi nihil potuere (niſi infirmis, incarceratis &c.) iniungere, quandoquidem Ordinarius Diœceſanus præuenit, atque ipſemet ea deſignauit opera.

IV. Fuit in hac eadem Diœceſi nomine Clauſuræ *perpetuæ* practicè intellecta, non modo perfecta, de qua nos ſuprà *n.* 30. ſed imperfectiſſima, omnis illa videlicet, quæ conſueuit ſeruari in hoc Epiſcopatu, & quæ eſt tam laxa in multis monaſteriis Auguſtinianarum, Benedictinarum, Dominicanarum, Franciſcanarum, vt admittant in ſua Clauſtra in primis liberrimè quaſuis honeſtas mulieres, deinde ſatis liberè ipſos quoque viros, atque præterea quandoque obnoctent ipſæ in ædibus parentum, vel magnorum benefactorum, tunc, cùm hi laborant morbo lethali: perſæpe earum ternæ, quaternæ in ſuis, extra omne ſeptum, vineis laborent totos dies. Vt proinde illarum clauſura videatur conſiſtere ſolùm in eo, quòd non liceat ipſis abſque licentia Superioriſſæ vel è monaſterio exire, vel in illud perſonas ſæculares, ac præſertim melioris ſexus admittere. e

V Anachoretis, de quibus ſuprà *n.* 30. §. Hæ. idcirco nego gratiam huius Iubilei, quòd nullam planè clauſuram habeant maiorem, quàm habeant ruſtici incolentes domos ſeparatas vno horæ quadrante à quauis alia, vti factitatur ſingulariter in Tiroli, & Heluetia: quod Eremitarum genus appellat Socinus *in. c. de for. competent*. Locuſtas, quæ non habent regem. Ergo intelligendi ſunt alij, ac fortè illi ſoli, qui habitum recipiunt de manu alicuius Epiſcopi, ſeu alterius, qui ad hoc habet poteſtatem, & ſub eius obedientia viuunt, vt loquitur Aluiſet in Mureuul Vermicular. *Sect.* 4. *Dub.* 11. contendens, tales eſſe verè Religioſos, licèt habeant *proprium*. *Tametſi enim Eccleſia damnet propriam in aliis, in Eremitis tamen tolerat, ſicut in Clericis Societatis Ieſu poſt primam profeſſionem. Retinent enim proprium & tamen inter Religioſos computantur*. Ita Aluiſet *loc. cit. n.* 16. cautè legendus, quia nuncupatio votorum, quam facimus biennio probationis exacto, non conſtituit profeſſum, vt euidenter patet ex Noſtris Conſtitutionibus à Sede Apoſtolica approbatis, itèmque ex Bulla Gregorii XIII. incipiente *Quanto fructuoſius*, ſed duntaxat *verè & propriè* Religioſum, vt liquet ex eadem Bulla, *Aſcendente* eiuſdem Gregorij 2. quia licèt tales Religioſi retineant aliquamdiu verum Dominium ſuorum bonorum, quia tamen & illud retinent dependenter à voluntate Superiorum, & de eo ſua propria autoritate æquè illicitè diſponunt, ac de re prorſus aliena, idcirco nec abſolutè dici debent habere *propriam*, nec cum eorum paupertatis voto vllatenus comparari paupertas Eremitarum, de quibus Aluiſet, cùm ne quidem ſit ab his vllo voto promiſſa. Ergo rectiùs dixeris; illos Eremitas, de quibus hæc conſtitutio, eſſe illos, qui etſi vno tantùm aut fortè altero voto illigati, attamen & habitu, & communi in Eremo cohabitatione imitantur vitam Religioſorum, quos etiam gaudere priuilegio fori tradit cum aliis P. Palaus, Tract. 11. *Diſp. vnica puncto* 2. *n.* 10. & à fortiori P. Laymannus *lib.* 1. *part.* 2. *cap.* 5. *nu.* 4. attamen veri Religioſi non ſunt; ſi quidem conſtat ex *cap. vlt. de relig. dom.* & *cap.* 1. *eod. in* 6. nullum poſt Concilia Lateran. & Lugdun. (alia erat ratio prioribus ſæculis) effici propriè Religioſum, niſi tria Subſtantialia vota emiſerit in Religione approbata ab Eccleſia. Vnde videtit Aluiſet, quo iure illos Eremitas, de quibus ipſe loquitur, ſcribat eſſe verè Religioſos. Potiùs occaſione quæſtionis nuper mihi propoſitæ: *Verum Virgines Vrſulinæ, vnà quidem viuentes, obſtrictóque votis Caſtitatis, Paupertatis, & obedientia, reſpectu ſuæ Superiorissæ, at in ſtatu nondum approbato à ſede Apoſtolica* (quales Vrſulinæ reperiuntur Lucernæ, Friburgi Heluetiorum, Bruntruti in Rauracia, Dolæ in Comitatu Burgundiæ) *gaudeant priuilegio fori?* infero ex doctrina Palai, & Laymanni paulò antè relata, illas eaſdem Vrſulinas frui eo priuilegio. Inſuper noto ex P. Suarez *lib.* 4. *defenſion. cap.* 19. *n.* 7. quem refert, ſequitùrque P. Laymannus *lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 7. *num.* 1. hanc Regulam: *Quibus Perſonis ex vi ſtatus ſui competit priuilegium Canonis, iiſdem etiam priuilegium fori ſeu exceptionis à poteſtate ſecalari, & vice verſa*. Quæ reciprocatio verùm in praxi, inque tribunalibus ſacris, & profanis integrè obſeruetur, me latet.

Appendix II. Solatioſiſſima.

Quandoquidem Bulla, hoc ſexto capite propoſitâ, expoſitàque emanauit omnino principaliter propter Regulares perſonas, viſum eſt adiungere illi aliam ſummi plenam ſolatij, gignendi in animis non planè deſperatorum Religioſorum Apoſtatarum, h

rum, atque Fugitiuorum; quæ Bulla ſeu Conſtitutio, quia & expedita fuit ipſo Anno Iubileo, & continet gratiam Iubileo (aliqua parte) maiorem, mihi attulit occaſionem literis reſpondendi ad nouella dubia ratione vnius, qui inter cæteros & adſpirabat ad fructum illius tantæ gratiæ conſequendum, & reipſa conſecutus eſt ringente Orco, Lutheranorùmque cætu, & denique à nemine, quod ſciam, eſt hactenus expoſita, cùm tamen ſperari poſſit, fore vt paſtor paſtorum, qui futuro anno Iubileo Milleſimo Septingenteſimo præerit vniuerſo Chriſti Ouili, imitaturus ſit laudatiſſimum factum Clementis X. ſicut & hic cenſuit eſſe ſibi inſiſtendum Vrbani VIII. (nec Innocentius mihitit, nec alius, quantùm comperi, præiuit) veſtigiis, eam ob rem ſpeciaui fore Lectori gratum, ſi totam repræſentarem, atque illa nonnulla dubia, quæ paulò antè indicaui propoſita mihi fuiſſe literis, pluràque alia hic exhiberem, reſoluerémque. Eſt igitur Bullæ & Clementinæ & Clementiſſimæ, hæc epigraphe, tenórque.

Sanctiſſimi D. N. D. Clementis diuina prouidentia P. X. Conſtitutio, vt Regularibus Apoſtatis liceat ad ſuos ordines intra præfinitum terminum impunè reuerti.

Clemens Papa X. ad futuram rei memoriam.

1 *Paſtoris æterni vices, licèt immeriti, gerentes in terris, paternæ charitatis noſtræ partes eſſe reputamus, vt oues, quas Sathanæ verſutia à caulis Domini abduxit, ad eaſdem opportunis rationibus reducere, & ne in perpetuum pereant, quantùm nobis ex alto conceditur, prouidere ſtudeamus. Itaque in præſenti Anno Iubilei, anno ſcilicet remiſſionis, & gratiæ, quem ad totius Catholicæ Eccleſiæ conſolationem, atque ædificationem, apertis atque largiter prolatis ſpiritualium gratiarum diſpenſatione noſtra diuinitus creditarum theſauris, indiximus, & benedicente Domino, maximo cum animi noſtri gaudio celebramus pietatis noſtræ viſcera erga Regulares profeſſionis ſuæ deſertores aperire, eóſque ad Chriſti Ouile, ſuos videlicet cuiuſque Ordines, extra quos luporum rapacium inſidiis, atque periculis expoſiti miſerabiliter vagantur, quantùm diuina benignitas largiri dignabitur, vt ad ſalutarem vitæ normam, quam amplexi fuerant, velut poſtliminio reuerſi vota ſua Domino reddere ſtudeant, reuocare cupientes, ac fel. rec. Vrbani PP. VIII. prædeceſſoris noſtri, qui imminente anno Iubilei MDCXXV. eiuſmodi Regularium deſertorum reductioni Apoſtolica benignitate conſuluit, veſtigiis inhærentes, de venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſuper Regularium ſtatu deputatorum Conſilio, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium miſericorditer indulgemus, ac ſtatuimus & decernimus, vt Regulares Apoſtatæ, & fugitiui, cuiuſcunque ſint ordinis, tam mendicantium, quam non mendicantium, Congregationis, Societatis, & Inſtituti, etiam neceſſariò exprimendi, qui citra Montes intra quatuor, vltra Montes verò intra octo menſes à publicatione earundem præſentium literarum inchoandos, ſua ſponte ad ſuam quiſque Religionem redierint, tunc pœnarum ipſis propter apoſtaſiam huiuſmodi inflictarum, vel infligendarum remiſſionem, atque immunitatem aſſequantur. Ita tamen, vt debeant à ſuo quiſque reſpectiuè Superiore humiliter petere abſolutionem, & coram eo culpam fateri, atque emendationem polliceri: & vice verſa Superior benignè illos teneatur ab huiuſmodi pœnis abſoluere, & paterna charitate complecti, cui propterea, ad effectum præmiſſorum duntaxat, quatenus opus ſit, omnem facultatem neceſſariam, dicta auctoritate, harum ſerie impertimur. Non obſtantibus præmiſſis; nec non Apoſtolicis, ac in Vniuerſalibus, Prouincialibúſque Conciliis editis generalibus, vel ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, ac quorumuis Ordinum, Congregationum, Societatum, & Inſtitutorum, aliiſque quibuſuis, etiam Iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, Statutis, conſuetudinibus, ſtylis & vſibus, etiam immemorabilibus; priuilegiis quoque, indultis, & literis Apoſtolicis, etiam Ordinibus, Congregationibus, Societatibus & Inſtitutis huiuſmodi, illorúmque Generalibus & aliis Superioribus, ac perſonis quibuſlibet, ſub quibuſcunque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis, etiam derogatoriarum, derogatoriis, aliiſque efficacioribus, efficaciſſimis, & inſolitis Clauſulis, irritantibúſque & aliis decretis, etiam motu proprio, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ac conſiſtorialiter, & aliàs in contrarium præmiſſorum in genere, vel in ſpecie conceſſis, ac quantiſcunque vicibus iteratis, approbatis, confirmatis, & innouatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorúmque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, ac expreſſa, & indiuidua, & de verbo ad verbum, non autem per Clauſulas generales idem importantes, mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret; tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo, & forma in illis tradita obſeruata exprimerentur, & inſererentur præſentibus, pro plenè & ſufficienter expreſſis, & inſertis habentes, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, ad præmiſſorum effectum hac vice duntaxat ſpecialiter, & expreſſè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Vt autem eædem præſentes literæ omnibus faciliùs innoteſcant, volumus illarum exempla ad dilectos filios noſtros, & Apoſtolicæ Sedis Nuncios ac venerabiles fratres, Patriarchas, Epiſcopos, aliòſque Eccleſiarum Prælatos, & locorum Ordinarios tranſmitti, qui illos quantocius publicari ſtudeant? Ipſarum verò literarum tranſumptis, ſeu exemplis etiam impreſſis, manu alicuius Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eandem omninò fidem in Iudicio & extra illud vbicunque locorum haberi, quæ haberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud ſanctam Mariam Maiorem. Sub Annulo Piſcatoris, die 18. Febr. M. DCLXXV. Pontificatus noſtri anno quinto.*

I. G. Sluſius.

ANno à Natiuitate D. N. IESV Chriſti 1675. indictione decima tertia, die verò 21. Februarij, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris & D. N. D. Clementis diuina prouidentia Papæ X. anno quinto, ſupradictæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt ad valuas Baſilicæ Lateranenſis, Principis Apoſtolorum, & S. Mariæ Maioris de Vrbe & in acie Campi Floræ, & in aliis locis ſolitis, & conſuetis Vrbis per me Ioannem Antonium Scaſola Apoſtolicum Curſorem.

Agapitus de Magiſtris Magiſter Curſorum.

Circa hanc Bullam planè auream partim propoſita mihi ſunt, 2
partim vltro occurrerunt hæc dubia. 1. *Quinam hic veniant nomine Regularium? An videlicet omnes Religioſi, adeòque etiam Militarium Ordinum Sectatores & Nouitij ac Moniales?* 2. *Quæ Apoſtaſia? Illane videlicet ſola, quæ fit ab Ordine, an etiam quæ à Fide?* 3. *Quis & qualis Superior ille ſit, à quo ſit petenda abſolutio?* 4. *An illa abſolutio imperriri debeat in foro ſacramentali, an verò ſufficiat, ſi extra illud detur?* 5. *An nulla omninò pœna poſſit à tali Superiore affici reſipiſcens Apoſtata?* 6. *Vbi facta eſſe debeat publicatio, à cuius peracta die incipiant currere illi quatuor, vel octo menſes, qui præſcribuntur in Bulla? Romæ duntaxat, an in Epiſcopatibus, ad quorum Præſides dirigitur quantocius publicanda?* 7. *Quid ſi Apoſtata fixerit domicilium in loco, vbi nullus Epiſcopus aut Prælatus Regularis, vt in Dania, Suecia, Anglia?* 8. *Quod ſi Apoſtata interim nuptias contraxit, liberiſque adeò impleuit? An licebit, imò etiam oportebit hoſce deſerere? Et quis ulet? Ipſe, an eius Monaſterium?*

Quò faciliùs perſuadeam lectori meas reſolutiones, clementiores circa hanc clementinam, volo eſſe hic repetita illa omnia Pontificum, Imperatorum, Doctorum effata, quæ ſuprà *num.* 24. deſcripſi in approbationem ampliſſimè, leniſſimè interpretantium gratias, indultaque Iubileorum, ea enim idcirco maximè quadrant præſenti materiæ, quòd ipſe S. D. N. expreſsè profiteatur reputare ſe *paternæ* charitatis ſuæ partes eſſe, vt quantum ipſi *ex alto* conceditur, ſtudeat prouidere, ne in perpetuum pereant illæ oues. Quibus verbis palàm facit, eſſe ſui muneris, & conſequenter ſuæ nunc voluntatis, vt omnibus, quibus ipſe, tanquam *Paſtoris æterni* vices gerens poteſt vti medijs, & rationibus opportunis, ad reducendas oues illas, re ipſa vtatur. 3

Suppono 1. Apoſtatam à Religione, ſeu Ordine propriè dictum eſſe illum, qui propriè dictus Religioſus à Monaſterio recedit animo excutiendi in perpetuum iugi Religioſi, Fugitiuum autem, prout ab Apoſtata diſtinguitur, illum, qui itidem à Monaſterio recedit animo excutiendi iugum, at non in perpetuum; quamuis, ſi nomen fugitiui latiùs accipiatur, omnis Apoſtata poſſit vocari fugitiuus. P. Sanchez. *Tom. 2. Moral. l. 6. cap. 8. n. 1 & ſeqq.* vbi etiam *n.* 5. rectè diſſentit à compluribus Iuriſtis, qui 4

Apo-

Apoſtatis ac[illegible] etiam illum, qui præcisè habitum Religioſum tegit alio, [illegible]

n Suppono 2. [illegible] complures teneant, Apoſtatas propriè dictos iure communi eſſe excommunicatos, id tamen rectè negari ab eodem Sanchez n. 20. quamuis iure ſpeciali noſtræ Societatis, & [illegible] aliorum Ordinum, hæc pœna ſit in eos decreta [illegible], [illegible] ab ea nequeat Apoſtatam abſoluere quiſquam, niſi Papa, vel Superior Societatis. At verò eodem iure communi Apoſtatæ [illegible] miniſtrare in Ordine Sacro, quem ſuſceperunt durante Apoſtaſia, vt latè declarat Sanchez. *l. 1. n. 21. & ſeqq.* negans. *n.* 30. eſſe vſu receptum Motum proprium Pauli IV. quo omnes Apoſtatas à Religione ſuſpendit in perpetuum ab omni cuiuſcunque Ordinis executione, omni gradu, omnibus beneficiis, reddens etiam inhabiles ad quæcunque beneficia & quoſcunque gradus. At verò eſt vſu recepta pœna, vt Apoſtata poſſit vbique, etiam extra Territorium apprehendi à Superiore ſuo, ſicut & fugitiuus; qui ſi non ſolùm [illegible] ſubtrahat temerè, ſeu illicitè, oculis, & poteſtati [illegible] ad aliquod tempus, ſed etiam abiiciat veſtem religionis eodem prauo animo, & ad tempus, incurrit excommunicationem [illegible] decretam cap. *Vt periculoſa. Ne Clerici vel Monachi. in 6.* [illegible]

o Dico I. Omnes Religioſi Ordines, & in ſpecie Militares veniunt in hac [illegible] Bulla nomine *Regularium*. Ratio eſt, quia nomine *Regularium* ſolent in fauorabilibus ſcriptis & reſcriptis intelligi omnes propriè dicti Religioſi, ita vt ſaltem in fauoribus accipiantur pro eodem *Regulares*, & *Religioſi*, vt notant paſſim Doctores poſt Abbatem Panormit. *In tit. de Regular. in princip.* Atqui non ſolùm illi Ordines militares, qui ligati ſunt voto perfectæ Caſtitatis, vt eſt Ordo Melitenſis, ſeu S. Joannis Hieroſolymitani, ſunt verè proprièque Religioſi, vt demonſtrat P. Suarez *tom. 4. de Relig. lib. 1. cap. 4.* ex communi, ſed etiam qui adſtricti ſunt ſolùm imperfecto voto Caſtitatis, coniugalis videlicet, quales ſunt in Hiſpania Equites S. Jacobi; de quibus idem Suarez *loc. cit. n. 26.* ſic ſcribit: *Hi Equites ſunt proprie quoad ſtatum Religioſi, quamuis quoad vſum, & obſeruantiam non [illegible] ſimpliciter Religioſi, ſed valde ſecundùm quid, hoc enim negare non poſſumus, niſi adulatores videri velimus.*

p Quod verò ſpectat, Religioſos impropriè dictos, qui videlicet aut vno tantùm, alteróue ſunt obſtricti voto, aut tribus quidem ſubſtantialibus, at in Congregatione nondum approbata ab Eccleſia, negandum eſt hanc gratiam ad eos extendi, quia diſpoſitio quantumuis fauorabilis non complectitur res, aut perſonas non comprehenſas verbis, in propria ſignificatione non impliciti [illegible]. Vice verſa quidem, qui in noſtra Societate poſt biennium probationis [illegible] tamen ſolennem profeſſionem [illegible] vota emiſerunt, ſunt verè & propriè Religioſi, vt contra non [illegible] alios Religioſos zelo non ſecundùm ſcientiam abreptos in contrariam imaginationem, expreſſè definiuit Gregorius XIII. in Bulla *Aſcendente*, ideò ſi [illegible] deſerant à Societate eo modo, quo verè profeſſi, annumerandi ſunt veris, propriè que dictis Apoſtatis, & Apoſtaſiæ reis, vt videre eſt paſſim apud noſtros Theologos, eorùmque Primipilum P. Franciſcum Suarez *tom. 4.* de Relig. *Tract. 8. lib. 3. cap. 2.* quem tamen procaciſſimus Janſeniſtarum patronus Henricus de Noris ſcribit vix eſſe dignum, qui ſedeat ad pedes Ægidij Romani, ſicut refert eruditiſſimus Bruno Neuſſer in ſuo aduerſus hunc Janſenizantem perelegante *Prodromo Velitari*.

q Nouitios quod attinet, quamuis in fauorabilibus, vt eſt præſentis Bullæ materia, comprehendi ſoleant nomine Religioſorum ſeu Regularium, vt alibi obſeruo ex communi, tunc tamen non comprehenduntur, quando eis non conuenit denominatio ſubiecti, in cuius gratiam facta eſt diſpoſitio fauorabilis. Cui enim verba legis non conueniunt, non conuenit legis aut conſtitutionis diſpoſitio. *l. 4. §. totus ff. de dam. infect.* Atqui verbum Apoſtaſiæ à Religione nullo modo conuenit Nouitio, quamuis ſceleratè ſe ſubduceret Monaſterio aut Religioni, quam ingreſſus erat animo profitendi; ſiquidem Apoſtaſia à Religione, vt dixi ſuprà, conuenit ſoli propriè dicto Religioſo ſeu homini illigato tribus votis ſubſtantialibus efficientibus verum Religioſum, vt ex communi ſcribit Suarez *loc. cit.* ſicut eidem ſoli denominatio *Fugitiui* conuenit, de quo etiam Bulla, idcirco *Nouitius abiens* (vtpote nec Apoſtata, nec fugitiuus propriè) non fruitur hoc beneficio, cùm ne indigeat quidem.

Loquendo autem de Monialibus difficile eſt de his aliquid certi, ſeu indubitati ſtatuere. Tametſi enim certum ſit, eas per ſe loquendo comprehendi nomine Religioſorum, æquè atque filia venit [illegible] in fauorabilibus nomine filii, nec etiam ſit mirus certè [illegible] ſub [illegible] pœnis in Religioſos Apoſtatas ſancitis, quatenus [illegible] capaces ſunt; attamen quia nuſquam nominantur in ea Bulla, [illegible] potuiſſent faciliimè nominari, potuerit quoque P. [illegible] cogitare futurum, vt multi opinaturi ſint, in eas non ex[illegible] Clementiam, ideò videtur habere in propoſito locum, tam generale valde axioma: *Lex ſi voluiſſet, expreſſiſſet*, Barboſa Axiom. 136. *n. 7.* cum pluribus: tum ſpecialius, aut certè fortius [illegible], hoc ſcilicet: *Lex ad nolumus ſo præſumitur, tàm [illegible] primere [illegible], atque expreſſit.* Barb. *ibidem.* Poſt Menochium & alios.

r E diuerſo non ſolùm P. Bell[illegible] poſt alios in Manuali Reg[illegible] *Tract. 1. cap. 3. n. 4.* generatim ex [illegible] poſt Suarez [illegible] *Diſpoſitio Iuris circa Religioſos Mendicantes, comprehendit etiam Moniales eiuſdem Ordinis, ſeruata proportione*, ſed etiam [illegible] *num. 45.* poſt eundem Suarez præmiſerat hæc verba: *[illegible] quæ [illegible] communiter reperiuntur facta Religioſis, à fortiori obligant Moniales, quippe quæ computantur ſub nomine Religioſorum, [illegible]* NB *præſertim in his, quæ pertinent ad decentiam Religionis.* Si ex s ligantur præceptis Regularium, ergo & fauoribus gaudent: ſiquidem qui ſentit onus, ſentire debet & commodum. Regul. 55. *in 6.* ſaltem quando circa commodum & incommodum [illegible] per omnia par ratio perſonæ ſuſcipientis commodum, & incommodum. Dyuus *in cit. Reg. 55. num. 1.* Eſt autem æquè per omnia par conditio Monialium Apoſtatricum, & [illegible] circa commodum & incommodum, atque eorum [illegible], imo videtur eſſe maior: tum quia verſantur ex in periculoſiori ſtatu quàm viri, tum quia magis quàm viri horrent pœnas, quibus [illegible] ſolent viri ab Apoſtaſia ſine promiſſione impunitatis [illegible] ad ſuos ordines. Vnde habet hîc à fortiori locum Regula: Vbi eſt eadem ratio ibi eſt eadem iuris (ſcriptique fauorabilis) diſpoſitio. Atqui ratio, ob quam Pontifices Vrbanus & Clemens promulgarunt, nouo exemplo, deſcriptam à nobis Conſtitutionem, eſt, quòd *extra ſuos Ordines luporum rapacium inſidiis, à quo periculis expoſiti vagantur*: Vagantur autem, vel maximè Moniales fugitiuæ & Apoſtatrices. Denique in cap. *Si quis ſuadente 17. q. 4.* nomine Monachi intelliguntur etiam Moniales P. Layman. in Theolog. Moral. *Lib. 1. Tract. 5. ca. 5. n. 4.* ex communi, cur non etiam hîc nomine Regularis, cùm ſint propriiſſimè Regulares.

Has ob cauſas ego exiſtimo, poſſe ſine temeritate aſſeri, gratiam t oblatam hîc Regularibus pertingere ad ipſas quoque Moniales ea ratione, vt in primis grauiùs peccaturus eſſet Superior, ſi Monialem ſpe veniæ hîc oblatæ allectam, reuerſamque ad Monaſterium, vellet grauiter punire; deinde vt Superior experturus ſit, clementem in ſupremo agone judicem, ſi inductus rationibus quas protuli, & melioribus, quæ fortè occurrent pietatis ſuæ, pontificiæq. viſcera, integra aperiat erga talem ſuæ profeſſionis deſertricem.

Ad axiomata in oppoſitum propoſita ſuperiùs reſpondeo, ſi- u cut nulla regula eſt ſine exceptione, & reipſa vix vllum axioma reperies apud Collectores regularum, axiomatùmque, Iuriſdicorum, ſine aliqua exceptione, plurima autem cum quinis, denis, vicenis exceptionibus, limitationibúſue, ita hîc ſpectatim illa, quæ protuli ex Barboſa, tunc cedere, quando in contrarium [illegible] alia iuris diſpoſitio, eruditorúmque perſuaſio, vt eſt in propoſito, quod nomine Regularium præſertim in materiis fauorabilibus, & quando eſt eadem ratio, veniant etiam Moniales. Adde quòd Moniales cenſeantur in Iure exemptæ, quando exprimuntur Regulares, ſaltem ſi materia merum contineat fauorem.

Dico II. Gratia præſentis Bullæ probabiliter comprehendit x etiam illos Apoſtatas, qui non tantùm ab Ordine, ſed etiam à fide deſciuerunt nequiter. Ratio eſt, quia apprimè, & particulariſſimè in præſentem materiam quadrat auguſtiſſimum pronunciatum, quod refertur *l. Beneficium ff. de Conſtitut. princ.* ita ſonans & ſolans: *Beneficium Imperatoris* (dico ego vel maximè: Pontificis) *quod à diuina ſcilicet eius indulgentia proficiſcitur, quàm ampliſſimè interpretari debemus.* Hoc autem diploma, ſingulariſſimè profectum eſt ex diuina indulgentia, quia & ad exemplum imitationémque *Paſtoris Æterni* & ex poteſtate Clauium à Chriſto Deo traditarum.

Accedit, quòd vbi eſt maior ratio, ibi debeat eſſe par, ſi non y maior & amplior diſpoſitio, eſt autem longè maior ratio pelliciendi ad frugem Religioſos Apoſtatantes à fide & Religione ſimul, quàm à ſola Religione, [illegible] hi ab vno tantùm, illi à ſeptem dæmonibus decinentur. Accedit rurſum, quòd, vbi lex non diſtinguit aut reſtringit, nos nec diſtinguere, nec reſtringere debeamus; Conſtitutio autem, quam explicamus planè nullam facit vel diſtinctionem vel reſtrictionem. Confirmo, tum quia ille, de quo [illegible] locutus ſuperiùs [illegible] ad frugem munitus literis [illegible] (quantùm ſcio) Patris Generalis; tum quia, cui datur iuriſdictio, dantur omnia neceſſaria ad illam expediendam, non poterit autem Prælatus Regularis expedire iuriſdictionem in Apoſtatam hæreticum, niſi hunc abſoluat etiam à crimine hæreſis, pœnisque decretis in hæreticos partim quia nullus, planè nullus horum redibit ad Ouile Chriſti, niſi certus ſit de abſolutione vtriuſque vinculi, partim quia in foro ſacramentali, ad quod ſaltem cumulatiuè ſpectat hæc abſolutio, non remittitur vnum peccatum mortale ſine altero. His tamen non obſtantibus

tibus cenſeo, non eſſe huic extenſioni locum dandum, niſi accedat authentica Declaratio, vel aliud priuilegium.

z Dico III. Quilibet Superior, qui mediatè vel immediatè præeſt toti illi Monaſterio, Conuentui, Collegio, è quò profugerat Apoſtata vel fugitiuus poteſt impertiri abſolutionem; Siquidem hi omnes comprehenduntur ſignificato *Superioris* accepto propriè, Adeòque Generales Ordinum, Prouinciales, Abbates, Priores *Conuentuales*, Guardiani, Rectores potiuntur per ſe abſoluendi poteſtate, ſicut & Epiſcopi, reſpectu Monaſteriorum non exemptorum, & Nuntius Apoſtolicus reſpectu omnium in ſua Nunciatura; vt proinde ſit reſipiſcenti Apoſtatæ fas ad vnum ex his Superioribus loci, è quo ſe ſubduxit, ſe conferre.

aa At quid de Prioribus *Clauſtralibus*? qui ſcilicet præſunt poſt Abbatem Conuentui, & quos toto ſuo *de Priore Clauſtrali* tractatu intelligit ſuo nomine *Subprioris* Ioannes de SS. Sacramento, (vt liquet ex Part. 1. *princip.* 12.) quamuis noſtri Germani Benedictini, Auguſtiniani, Ciſtercienſes, Dominicani &c. nomine *Subprioris* intelligant illum ſolum, qui eſt poſt Priorem, ſiue ille Prior ſit *Conuentualis*, vt eſt Prior Auguſtinianorum Eremitarum, Carmelitarum, Dominicanorum &c. ſiue ſit *Clauſtralis* iuxta deſcriptionem paulò ante a nobis allatam, vt eſt Subprior Monaſteriorum habentium propriè dictum Abbatem; hæc enim Monaſteria habent Abbatem, Priorem, & Sub-priorem; ceu in Monaſteriis Benedictinis, quorum Abbates ſunt Principes, vt Sanctgallenſe, Campidunenſe, Eremitarum, ſeu Einſidlenſe, Abbatem: Decanum: Sub-priorem. Nos in Societate communiter habemus Præpoſitos in Domibus Profeſſis, in Collegiis Rectores, poſtque hos & illos Miniſtrum, in maximis Collegiis, Rectorem, Miniſtrum, & Sub-miniſtrum. Canonici Regulares S. Auguſtini appellant illos *Decanos*, quos dixi ab aliis vocari Priores *Clauſtrales*. De quibus proinde Decanis, cæteriſque Prioribus Clauſtralibus, cùm ſint propriè Superiores, potientes verò iure imperandi ac vetandi, pœnam non magnam decernendi, varias licentias dandi & quidem iure ordinario, atque vi officii, quod gerunt, ſiuique teſte Ioanne à SS. Sacramento *Part.* 3. *n.* 327. veri Prælati, arbitror eos pollere poteſtate, qua de agitur in hac Bulla. Certè qui abſoluuntur à talibus, rectè dicentur eſſe abſoluti a ſuo quiſque reſpectiuè Superiore, etenim dictio: *Reſpectiuè* facit vt ſingula ſingulis ſint referenda.

bb Accedit ſumma fauorabilitas huius Bullæ, quæ habet locum etiam in Ordinibus quorum Superior non eſt Religioſus, ſed dumtaxat Epiſcopus; vt proinde Monialis fugitiua vel Apoſtata poſſit ab Epiſcopo, cui, vtpote non exempta, ſubeſt, abſolui, & ab Abbate, ſi ſubeſt Abbati. Quin imò cùm Religioſi etiam exempti ſubſint Epiſcopis in multis caſibus (horum plus quinquaginta enumerat Aſcanius, Tamb. de Iur. Abbat. *Tom.* 1. *Diſp.* 5. *quæſt.* 11.) ideòque nominari poſſint hi Superiores illorum, videntur & hoc loco venire nomine Superioris. Quamquam autem Abbatiſſa, ſit propriè Superior ſuarum Monialium, vtpote obtinens in eas poteſtatem talem, qualem materfamilias in filios, & Magiſtratus in ciues. P. Sanchez Moral. *Tom.* 2. *lib* 6. *cap.* 1. Aſcanius, Tamb. *Tom.* 4. *diſp.* 12. *quæſt.* 4. *n.* 1. attamen eſt iure communi incapax iuriſdictionis ſpiritualis, Tamb *loc. cit. diſp.* 32. *quæſt* 8. eam ob rem non poterit ipſa abſoluere Monialem

cc reuerſam ad Ouile. Quamquam, quia idem Tamb *ibid.* obſeruat, poſſe mulieri per ſpeciale priuilegium impertiri iuriſdictionem ſpiritualem, videri poteſt hoc priuilegium concedi in noſtra Clementina, quandoquidem ea non modò loquitur generatim de Superioribus ſed expreſſe addit: *Cui* (Superiori) *propterea ad effectum* (abſolutionis) *præmiſſum, quatenus opus ſit, omnem facultatem neceſſariam dicta* (Apoſtolica) *authoritate harum ſerie impertimur.*

dd Accedit, quòd idem Pontifex derogationem iurium, quæ huic doctrinæ aduerſantur, faciat terminis rariſſimè vſitatis etiam in ſummarum conceſſione gratiarum, dum ſcilicet non contentus communibus, etſi efficaciſſimis, particulariſſimis clauſulis derogatoriis, addit: non obſtantibus quibuſcunque *ſtylo, & vſibus*, qui duo termini vix in centeſima quaque Conſtitutione reperiuntur, & quamuis non vtique derogent ſtylo, & vſui conformi legibus diuinis, vt eſt abſolutio à peccatis, quia tamen facultas, quæ hic conceditur, eſt reſpectu pœnarum indicatarum ſupra lit. *n.* à quibus poteſt abſque omni dubio mulier quoque per priuilegium vel indultum pontificium abſoluere, cùm ſint iuris merè humani, Idcirco licèt ſtylus, & vſus non habeat hac ætate, vt fœminæ etiam Religioſæ, impertiant tales abſolutiones (ab excommunicatione videlicet) nihilominus tamen derogatio omnis contrarii ſtyli, & vſus videri queat patrocinari Abbatiſſæ, & Prioribus ſaltem Conuentualibus. Verùm malo eruditi Lectoris iudicio hanc rem tantam committere, quam

ee quidquam decidere. Illud tamen reſolutè à me addo, quando bulla ait, Apoſtatam & fugitiuum abſolui poſſe a ſuo Superiore, non videri intelligendum de illo Superiore, cui tunc, cùm profugit, ſubetat, ſi hic ſit interea in Ordinem redactus, ſeu deſierit eſſe Superior, atque inceperit eſſe perſona priuata, apparet enim Superiorem in hac Conſtitutione accipi non merè materialiter ſed formaliter, vt conſueuit, adeòque illum terminum: *Superior*, non accipi ampliatiuè, ſcilicet pro eo, qui eſt, vel fuit, ſed habere ſtatum, vt loquar cum Logicis, ſicut nec noſtri Patres Miniſtri; licèt enim ſint veri Superiores, carent tamen omni in nos poteſtate Spirituali, niſi fortè ſint ſimul Vice Rectores eo modo quo explicaui in Experient. Tract. 720. *n.* 715. *in Nono Dubio.*

Similiter quia Abbates, Priores, Rectores, Prouinciales Prouinciæ A. non ſunt Superiores Religioſorum adſcriptorum Prouinciæ B. idirco ſi Apoſtata, vel fugitiuus Prouinciæ B. veniat ad aliquem ex Superioribus Prouinciæ A. nequibit ab hoc petere impertitionem gratiæ Clementinæ; qui tamen Superior abſque omni dubio grauiſſimè delinqueret, ſi ad ſe confugientem durè haberet, haud tamen arguendus peccati, ſi ob iuſtum metum relapſus eum illam arctiùs in ſuo ouili cuſtodiret, & interim informaret Prouincialem, aut Priorem, Rectoremue A. quærens quid agendum ſibi ſit. Et quid ni valeat talis Prior, aut Rector ſubdelegare ſuam poteſtatem? Etſi enim per ſe loquendo Delegatus nequeat ſubdelegare. *cap. Cùm cauſam. De appellat.* fallit tamen regula, cùm ſatis conſtat aliud de mente Principis delegantis, vt hic conſtat ex eo, quòd Papa tribuit ad effectum abſolutionis *Omnem.* NB. *facultatem neceſſariam.* ff

Dico IV. Commiſſarius Pontificius in hac Apoſtatarum, & gg fugitiuorum materia eſt vel inſignitus charactere ſacerdotali, vel non inſignitus? Si inſignitus, abſoluet primariò quidem à pœna; hæc enim facultas diſertè exprimitur, attamen ſecundariò, & conſequenter, ſi velit, a culpa; ſiquidem crimen Apoſtaſiæ etiã iunctæ hæreſi reſeruatur ſolùm ob annexam Pontificiam Cenſuram; ergo hac per abſolutionem directè ſublata crimen ipſum erit iuris communis, ſeu abſolubile per quemuis talem Superiorem. Si verò careat ſacerdotali charactere (vt carent Balliui, Priores, Magni Magiſtri Ordinum Militarium, atque Moniales, tollent Cenſuram per delegatum, E. g. Epiſcopum, abſoluetur q; à culpa per quemuis, qui in cætera eius peccata habet ordinariam, vel delegatam poteſtatem. Valebit autem abſolutio ſeu à culpa ſeu à pœna, in foro tum interno tum externo; interno, quia poterit ſalua conſcientia, ſi aliud non obſtet, priuatim ſuſcipere, conficereque omnia ſacramenta, ad quæ habebat ius ante patratum crimen; externo & contentioſo, ſiquidem nemo, cui conſtiterit de accepta abſolutione, validè aut licitè arcebit eum à receptione, adminiſtrationèque ſacramentorum. Vide, ſi placet ea, quæ infrà dicam *n.* 273. 274. 275. & *Tract.* 5. *cap.* 37. *n.* 265. & 261. de diſtinctione fori interni & externi: pœnitentialis, & ſacramentalis.

Dico V. Nulla omnino pœna extra forum pœnitentiale poteſt hh à Pontificio delegato plecti redux fugitiuus, vel Apoſtata. Eſt hæc reſolutio multo certiſſima; ſiquidem ſi vnquam fines mandati ſunt religioſiſſimè cuſtodiendi, & minimè tranſgrediendi. *L. Diligenter ff. Mandat.* grauiſſimeq; puniendus Mandatarius, ſi excedat notabiliter, ut notant explanatores legis illius, vel maximè in hoc negotio ſunt cuſtodiendi; ſi enim reſciretur vel vnicum Mandatarium exceſſiſſe hoſce terminos à Summo Principe fixos, nullus Apoſtata, vel Fugitiuus fidem haberet pollicenti omnem impunitatem, atque ita perirent æternum fratres, pro quibus mortuus eſt Chriſtus. Hanc Concluſionem idcirco ſtatuo, quia ille, de quo ſuprà Lit. *a.* memini, valde ſollicitè quærebat, vtrùm eſſet omnino certus de integerrima indulgentia, & amniſtia, reſpondique eſſe certiſſimum *obiectiuè*, & proinde poſſe eſſe etiam certiſſimum *ſubiectiuè*, ſeu *formaliter*. Debet Superior tales abſoluere à pœnis, *& paterna charitate amplecti*, inquit Pontifex; foret autem non paterna, ii ſed nouercalis charitas, ſi, cùm *teneatur* ab omnibus pœnis iure ſtatutis abſoluere, ipſe arbitrarias iniungeret. *Tenetur Superior benignè ſuſcipere*, inquit Pontifex, quoad forum pœnitentiale, ſeu ſacramentale, nihil quidem præſcribit; quia tamen viſcera miſericordię & lenitatis effundat in tales, eſt autem honeſtiſſimum ſequi morem Pontificis cap. Ex *literis de reſcrip.* & melius eſt propter miſericordiam reddere rationem, quàm propter nimium rigorem *cap. Alligant* 26. *q.* 7. conſulto agere Confeſſarius, ſi impoſuerit, quàm leniſſimam potuerit (ſpectatis omnibus) pœnitentiam, memor illius moniti, quod ex S. Chryſoſtomo refertur *cap. cit. Alligant Vbi* kk *Pater familias largus* (in ignoſcendo) *vt quid ſacerdos eius auſterus.*

Dico VI. Nomine publicationis, à cuius die initium ſumunt menſes, intra quos ſe ad ſua Monaſteria recipere debent Apoſtatæ & Fugitiui, eſt intelligenda Romana, quæ peracta eſt die 21. Febr. Anno. 1675. non autem quæ in ſingulis Epiſcopatibus, aut Prouinciis facta. Ratio particularis eſt,

qua

quia [illegible] ur hæc poſterior non appareat cauſa cur Pontifex [illegible] at trans ſeu vltramontanis alterum tantum temporis [illegible] rum iis qui [illegible] Vrbis Romanæ ſunt eis montani [illegible] tra montes & adhuc minus rationis apparet, cur [illegible] modum ii [illegible] t [illegible] duplo plus idem vltramontanis [illegible] addendo videlicet [illegible] octo menſibus adhuc quatuor [illegible], vt dici ex teſtimonio viri grauiſſimi. Atqui minime cogitandum eſt tantam differentiam eſſe factam abſque pergraui cauſa, quæ grauior [illegible] ceſcit, ſi dicatur eſſe vltra montanis idcirco poſito laxiores terminos, quòd ad eorum [illegible] os longè [illegible] tura eſſet notitia tam iacturæ [illegible] cæteræque gratiæ, [illegible] n ad multò viciniores Regiones Vrbi [illegible] ad [illegible] affixa fuit Conſtitutio Certè qui in Anglia, [illegible], Dania, Suecia, Moſcouia forsaſſe degunt Apoſtatæ, [illegible] multorum ſpatio menſium ad comperiendam huius gratiæ largitionem, parandumque & conficiendum iter ad ſuos Superiores.

ll Accedit [illegible] locali, vt ſic loquar, rationi hæc generalis, quòd in rebus dubiis ſpectandum ſit id, quod fit communiter, vt nos docent Regulæ vtriuſque Iuris, fit autem communiter, vt quando Papa vult, vt valor, aut obligatio ſuæ legis, vel conſtitutionis inchoetur à die Promulgationis ſingulis Prouinciis, Epiſcopatibus, Parochijs, exprimat hanc ſuam voluntatem vt, liquet ex Bullis Iubileorum pro 15. diebus vnòue aut pluribus menſibus impertitorum, itèmque ex Decreto Tridentini Concilii circa publicationem Sanctionis de inualiditate Matrimoniorum clandeſtinorum non inchoanda niſi poſt publicationem factam in ſingulis parochiis.

mm Porro ex eo quod Pontifex annum integrum, vt retuli, indulſit tranſmontanis, [illegible] ndum a Romana publicatione, manifeſtè ſequitur fuiſſe gauiſurum Clementina gratia etiam illum, qui die XX. Februarii Anni MDCLXXVI. quo illa commentabar, ſiſtiſſet ſe Superiori. Quin imò etiam ſi (ob verum impedimentum) aliquantò ſeriùs aduenisset, non potuiſſet quidem vi Bullæ abſolui, ſi quidem conſtitutio certum tempus determinans vult illud à momento ad momentum computari, *L. 3. §. minorem ff. de minor. & ibi not.* ſed in primis valde indiſcretè egiſſet Superior, ſi ab eo exegiſſet pœnas graues, deinde minimè dubitandum, quin, ſi idem ſuperior ſupplicaſſet Sedi Apoſtolicæ pro omnimoda condonatione, fuiſſet facillimè conſecuturus. *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit,* inquit Clementiſſimus & Sanctiſſimus Gregorius I. relatus *cap. 2. de Conſtitut.* culpa autem caret, vt ſuppono, tardior reditus.

nn Dico V[illegible] Tametſi is, qui redit inductus ſuaſionibus, aut etiam precibus alterius [illegible] queat non redire *ſponte* (illud enim ſolùm dicitur *ſponte* fieri, quod fit motu proprio, & nemine petente Barboſa de Clauſulis *clauſ. 79. n. 2.* poſt Menochium) quia tamen idem Barboſa *n. 4.* cum communi Doctorum ſubdit, *quando Princeps ſcribit, ſe proprio motu aliquid concedere, id procedit, quamuis conſtet huiuſmodi gratiam fuiſſe ab impetrante petitam, ſed ſignificat Pontificem non illa petitione, ſed proprio motu ductum,* ideirco rectè dicetur is, de quo loquimur, rediuiſſe dictum motu proprio, adeòque *ſponte*, tametſi preces, & multò magis ſi ſolæ adhortationes, & promiſſiones int[illegible] cieie. Quia igitur tenetur ſuperior Religioſus [illegible] *cap. vltimi de Regular.* inquirere in ſuum fugitiuum Monachum, [illegible] ſua inquiſitione, & promiſſione impunitatis [illegible] bus hortationibus perſuadeat reditum,

oo dicetur p[illegible] red iſſe *ſponte*, ſecùs ſi inductus [illegible] quia ſpontaneo [illegible] nihil iam contrarium [illegible], quàm vis & metus, adeoque [illegible] Reg. 116. *ff. de reg. iur.*

pp Dico VI[illegible] Si Apoſtata du[illegible] vxorem (verius pellicem) diſtinguendum eſt, aut [illegible] duxit conſciam apoſtaſiæ, aut inſciam? ſi conſciam, non d[illegible] is eſſe multùm [illegible] de eius in futurum ſuſtentat[illegible] idem damnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi de[illegible] non alteri imputare, cap. *Damnum. de reg. iur. in 6.* & q[illegible] diligentem [illegible] ſibi aſſumit de ſe queri debet, inq[illegible] perappoſite Iuſtinianus m§. fin. *inſtit. de locat.* Si vero duxit ig[illegible] lex naturalis obligat eum vt ſi ea ſit inops, [illegible] proſpicere ipſi de alimonia. Etſi enim qui cum alio contrahit, ſit vel eſſe debeat non ignarus [illegible] nditionis *L. 19. ff. de reg. iur.* & proinde ſibi [illegible] debeat ſuam ignorantiam & [illegible] quentem ex ea [illegible] effectum, ſi tamen illa ignorantia fuit (vt quando [illegible] probabilis, ſeu inculpata nec habeat, vnde ſe [illegible] ſi putatitius maritus conſtanter apud ipſam maneat, [illegible] relinquat, quæ acquiſiuit ſine iniuſtitia, relinquere debebit, licèt enim bonorum, quæ Apoſtata acquiſiuit donatione, [illegible] el contractu ex ſe honeſto, non ſint ipſius, cùm paupertas [illegible] vorum reddiderit illum incapacem dominii, atque arbitrariæ [illegible] ditionis, attamen tacita ratione [illegible] que voluntas Superiorum eſt, vt ſatisfaciat, ſi poſſit, obligationibus iuſtitiæ adeò, vt, ſi contraxit debita incerta, & proinde ignoret creditores, vel eis mittere nequeat ſolutionem, poſſit eas in pauperes diuidere. P. Suarez *Tom. 4. de Relig. tr. 8. lib. 3. c. 2. n. 10.*

At, *quid ſi ſuſcepit liberos, quibus ad vitam tuendam neceſſaria ſit patris præſentia?* Reſp. Cùm ius naturale obliget filium exire è monaſterio, ad alendum patrem, aut matrem, quando hi nequeunt aliter, quàm opera filii, vitam conſeruare, videtur etiam obligari id ipſum facere ad filios alendos in extrema neceſſitate. Tametſi enim in hoc parentes præferendi ſint, ſicut & ipſa vxor filiis, S. Thom. *2. 2. q. 26. a. 9. & 10.* attamen cùm filii aliquid patris, eoſque iure naturali teneatur alere pater, Couarruuias in Epit. *Part. 2. c. 8.* & quidem etiam Spurios, adeò vt etiam dotem teneatur filiæ ſpuriæ conſtituere, (vt ſufficiente autoritate iſthic probo infrà *Tr. 3. c. 18. ſect. 2.*) videtur omnino Religio, ex qua iniquè defecit, obligari vel ipſamet eis victum ſuppeditare, aut per patrem Apoſtatam, aliàmue ipſis proſpicere, ita tamen vt ſit in arbitrio Superiorum optio adhibendi hoc, aut aliud medium. Atque hic ſit finis Nonæ Diſceptationis, & Appendicis Solatioſiſſimæ. qq

Appendix III.

Hæc omnia iam erant non modò conſcripta, ſed etiam ab iis, quorum munus eſt, lecta, approbatáque, cùm accipio literas datas à Viro Religioſo nunquam mihi viſo, atque hinc diſſito plus centum milliaribus, qui allectus lectione tum huius, tum maximè prioris Tomi, dedit ad me eas literas cum ſuomet reſponſo ad perquam intricatum Caſum de Religioſo Apoſtata rogans officioſè, vt ſibi perſcriberem meum de illo ſuo reſponſo, factiſque iudicium, quod certè officium negare non potui; nec volui lectorem priuare ſeu notitia illius Caſus, (vtpote & apprime facientis ad præcedentem Appendicem ſolatioſam, & fortè aliquando habituri imitatorem,) ſeu reſolutione plena Zeli Religioſi, doctrinæque non vulgaris. Sic ergo ille. rr

Quidam, non tamen noſtræ Religionis, nec Laudatiſſimæ Societatis IESV religioſus, ſed alterius cuiuſdam Ordinis apoſtauit, iuit ad partes hæreticas, & ibi accepit quandam puellam in vxorem, quæ tamen neſciuit eum eſſe religioſum. Manſit ibi quinque annis; hæreticus tamen in corde nunquam fuit, quamuis fortaſſis exteriùs talis ab aliis æſtimatus, & cùm importunitatem accuſantis conſcientiæ diutiùs ſufferre non poſſet, rediuit cum ſua vxore, & duobus liberis ad partes Catholicas; ibique conuerſa ſua vxore per aliquod tempus manſit, ſicut & de facto manet, & volens omnino redire ad frugem, acceſſit me, mihique in Confeſſione totum ſuum miſerum ſtatum detexit, quem vt iuuarem efficaciter, totum Caſum cum omnibus circumſtantiis Romam perſcripſi. In prima epiſtola tantùm interrogans. Vtrùm poſſibile eſſet pro tali homine aliquam diſpenſationem obtinere? Mihi autem fuerunt priùs pro reſponſo aliqua interrogata propoſita, ad quæ ſi reſponderem, poſtea ſe viſuros, vtrùm pro tam miſero homine ſit conceſſibilis, & impetrabilis aliqua diſpenſatio. ss

Interrogata fuerunt ſequentia, & ad ea à me reſponſum eſt, vt ſequitur. Interrogatum erat 1. An Orator ſit ſacerdos? Reſponſum eſt affirmatiuè. 2. Interrogatum fuit: An ſeparari poſſint, alter religionem, quamuis non eandem, ſed quamcunque aliam, etiam leuiorem, & altera monaſterium ingrediendo? Reſponſum eſt, quòd talis ſeparatio (ſaltem ad aliquod tempus) omnino impoſſibilis videatur, & quidem ex eo, quia ſunt parentes trium prolium paruularum, quarum prima maſcula eſt quinque annorum, ſecunda item maſcula, eſt triennis, tertia puella, eſt primum trium quadrantum anni, duas ex his prolibus habent actu ſecum, vna verò eſt apud matrem putatæ vxoris, quæ peſſima hæretica eſt. Non itaque conuenit prolem diu relinquere apud ipſam, ne in hæreſi educetur. Eam itaque debent parentes ad ſe accipere, quod & facient breui, vt à Confeſſario iuſſum eſt, & tunc domi habebunt tres paruulas proles. Cùm autem iuxta l. *Si quis à liberis § ſi mater ff. de Agnoſcendis, & alendis liberis* filios mater & alere, & veſtire teneatur, & procul dubio potiori iure pater, hinc clarum eſt, quòd iſti parentes per ingreſſum ad Monaſteria haud poſſint ab inuicem, & minùs à tam paruulis prolibus ſeparari [illegible] bus ex iure educationem, alimenta, & bonam inſtructionem debent: non enim permittere poſſunt ex ſua abſentia proles perire, quæ ob tenellam nimis ætatem omnino indigent parentum præſentia, & auxilio. Et quamuis etiam ſumma adhiberetur diligentia, non credo reperiendum eſſe, qui gratis velit has proles in domum ſuam ſuſcipere, eaſque parentum loco educare, alere, & nutrire. Nec etiam tantam pecuniæ ſum- uu

nam, vtpote valde indigi, habent, vt ex illius annuis cenſibus proles poſſint ab aliis educari, & ali. Et quamuis in hac Vrbe ſit quædam domus, in quam proles parentibus priuatæ ſuſcipiuntur, aluntur, & educantur, in quam, ſi peteretur, vt ſuſciperentur, adhuc res valde dubia eſſet, vtrum vel vnam ſuſciperent, multò minùs omnes tres ſimul. Et adhuc dato, quòd omnes ſuſciperent, eſſet res potiùs non in bonum, ſed harum prolium damnum. Nam proles in domo illa ſatis ruditer, & victu tenui, vt pauperes educantur, & vbi maſculi aliquot annos attigerint, inde dimittuntur, & debent manualia opificia, & rudes artes addiſcere, quod vtique in harum tenellarum, & altioris conditionis prolium non exiguum damnum redundaret. Et caſu poſito, quòd hæc omnia nil obſtarent, non videtur poſſibilis modus, quo hæ in hac domo ponantur abſque parentum infamia: quia parentes deberent primùm occulte diſcedere, vt poſſet dici, has proles eſſe priuatas parentibus ad effectum ſuſceptionis earum. Si autem genitores hoc modo diſcederent, cùm iam antea fuerint in partibus hæreticis, ſtatim diceret vulgus, eos denuo ad eaſdem partes remeaſſe, reuerſos ad vomitum, quod vtique infamiam generaret. Quibus ita ſe habentibus, non video, moraliter loquendo, qu[illegible] modo per ingreſſum ad Monaſteria amborum huiuſmodi ſeparatio ſit poſſibilis.

xx Tertium interrogatum huiuſmodi erat: Separatione non poſſibili, an cohabitare ſaltem vti frater, & ſoror abſque periculo incontinentiæ poſſint, donec detur opportuna occaſio Oratori abſque ſcandalo declinandi à ſæculo?

Facta hac eis interrogatione, reſponſum habui, ſe per gratiam Dei fidere ſibi hoc modo ſimul cohabitare, & ipſam quod attinet, hoc facilè crediderim, eſt enim fœmina valde honeſta, modeſta, compoſita, pudica, verecunda, & re ipſo affirmante diſcretà carnalibus deſideriis & illecebris multùm ſe monſtrans alienam. Illum verò quod attinet, non minùs confidit in Deo, ſe eius gratia, & auxilio, abſque iactura continentiæ alteri parti poſſe cohabitare, & quia ambo valde deſiderant, vt ex periculoſo ſtatu, in quo ſe eſſe cognoſcunt, quantocius liberentur, non eſt dubium, quin hoc deſiderium magno ipſis freno ſit, ne quid incontinentiæ committant, vtpote pro obtentu multùm deſiderati, cupientes Deum habere placatum, & præ cæteris fautorem.

yy Quartum interrogatum huius tenoris erat: An poſſit Orator abeſſe à ſua putata vxore ſub prætextu alicuius officii, vel exercitii, quod exprimi debet? Antequam hæ duæ perſonæ ad me pro confeſſione venerunt, iam inſtabant pro aliquo officio obtinendo, vbi tunc erant, eos ad hoc vrgente indigentiæ neceſſitate quod & tandem obtinuerunt, vnde ipſo ad officium aliò abeunte debet eum neceſſariò & vxor ſequi, quæ ſi ipſo diſcedente hîc maneret, daret procul dubio anſam ſciſcitandi, quare ſuum maritum non ſequeretur, & fortè non deeſſent, qui hoc in peiorem partem interpretarentur. Et quamuis hoc non eſſet, vix pot[illegible] eius præſentia carere propter œconomiam domeſticam, pro[illegible] quam faciendam, ſi deberet aliam perſonam c[illegible] ſuccere, nouæ forent expenſæ, cùm tamen reditum e[illegible] hoc officio ſalarium non ſit valde pingue, & ideo parcere debent potiùs expenſis, quàm nouas facere. Itaque meo iudicio, permittendum erit, vt eum ad ſuum nouum officium abeuntem ſua vxor cum prolibus ſequatur & ipſi cohabitet, donec ſciamus, quid Sacra Pœnitentiaria circa ipſos in hoc negotio benignè reſoluat. Et ſic erat ad interrogata propoſita reſponſum. Quia tamen procurator diſpenſationis in ſua epiſtola petiuerat, vt Confeſſarius perſcriberet, qui[illegible] in hoc negotio videatur poſſibil[illegible] ctu, ſic ſuam Confeſſarius in hac parte ſignificauit mentem dicendo.

zz Puto, quòd vix ſit aliud remedium, hoc negotium meliori modo accommodandi, q[illegible] ſi ſacra Pœnitentiaria [illegible] aliqua diſpenſatione daret bon[illegible] licentiam permanendi in ſæculo vt ſæcularis Sacerdos: hac enim ſe[illegible] habita licentia modus eſſet, quo ab inuicem poſſent ſeparari. Poſſet [illegible] ſecreta quadam dexteritate ipſi apud vnum Epiſcopum obtineri Parochia aliqua, ad quam miniſtrandam non eſt du[illegible], quod ipſe optimam capacitatem habeat, cùm iam in ſua Religione habuerit curam animarum, tam in concionando, quam confeſſiones excipiendo. Poſſet itaque ipſe vbi parochiæ ſibi procuratæ præeſſe ab aliqua vrbe non ita multùm diſtante, vxor vero & proles poſſent poni in illa vrbe, & deberet dici, quod eſſet ſua ſoror, eo profecta ex partibus hæreticis cum prolibus, amore fidei Catholicæ & ideo ipſe [illegible] poſſit m[illegible] ere quam vt ei cum prolibus media viuendi [illegible] miniſtraret, & [illegible] hac ratione modo licito, & ſ[illegible] eſſent, & manerent ab inuicem ſeparati, & ambo dixerunt, quod in talem ſeparationem liben[illegible] conſ[illegible] tirent, vnde rogaui illum procuratorem, di[illegible] [illegible] Pœnitentiaria obtinere licentiam, vt bonus vir poſſit, [illegible] ſæcularis manere in ſæculo, ad dicto modo ſub[illegible] [illegible] putatæ & prolibus, nec [illegible] ne obtinentiam [illegible] de[illegible] bit, & [illegible] alii [illegible] poſſi[illegible] [illegible] ambo in hanc libenter ſunt [illegible] gratiam [illegible]

mus, quam vt ſ[illegible] illis impetraremus [illegible], ſic ſequentia notificarem.

Patrinus Oratoris, vir prudens, in quadam vrbe [illegible], dixit omnino, quòd ſecundum ſuum computum Orator fecerit ſuam profeſſionem ante 16 annum perfectè completum. Poſtea, cùm Orator deberet ordinari ſacerdos, ſcriptum eſt ex Monaſterio ad Parochum, vt reſcriberet, quot Orator eſſet præcisè annorum? Reſpondit Parochus, & ſcripſit tot annorum. Succeſſu verò temporis cùm Orator veniſſet ad Parochum, eique dixiſſet, quòd ſuus Patrinus omnino dicat, ſe ante decimum ſextum annum completum feciſſe profeſſionem, & ſi hoc ita eſſet, tunc ſequeretur etiam, quòd ante debitos annos fuiſſet ordinatus. Ad quod Parochus reſpondit: *Hoc facilè poteſt eſſe*. Quia, quando ego interrogatus ſui, per epiſtolam à veſtris Superioribus: quot Reuerentia Veſtra eſſet annorum? Reſpondi, quod putaui eſſe, quia non habebam tum librum baptiſmalem, vtpote tempore [illegible] perditum, & ideo etiam d[illegible] Reuerentiam Veſtram tot eſſe annorum, quamuis certo non [illegible] nerim,) vt eo facilius poſſet ordinari Sacerdos.

aaa

Ex quo [illegible] vera patet, quod profeſſio Oratoris ſit ſatis dubia. & quamuis [illegible] mihi dixerit, ſe ſuam profeſſionem aliquãdo apud ſemet plurim[illegible] ratificaſſe caſu, quo non fuiſſet valida, eſtat tamen Pellizar. in ſuis quæſtionibus regularibus *Tom. 1. tr. 3. cap. 1. quæſt. 20. n. 44.* Sanchez Portell. Pegrinis & alios, qui dicunt, quòd, quando profeſſio fuit nulla, ob defectum ætatis ſufficientis, tunc ad reualidandam profeſſionem requiratur nouus conſenſus tam profitentis, quam Superioris, cùm itaque Orator ſolus apud ſe tantùm ratificauerit ſuam profeſſionem, ſecundùm hos autores nõ ſufficiebat ipſa ratificatio, de ea nihil ſciente Superiore; ergo ſi à principio huius viri profeſſio non fuit valida, vt ſatis dubium eſt ex ſuprà dictis, erit adhuc inualida, ergo tantò faciliùs poterit ipſi dari licentia, vt maneat Sacerdos ſæcularis, & fiat alicubi Parochus. In quo etiam ætas non obſtat, cùm ſit penitùm 41. annorum.

bbb

Modus autem, quo ex ſuo Ordine, & Monaſterio fugit, fuit huiuſmodi. Debebat ex Ordinatione ſui Superioris ad aliud Monaſterium proficiſci. Tunc occaſione, quod debebat ire ad illud Monaſterium, ipſe ex Ordine receſſit, ſine ullo ſæcularium ſcandalo, putantium, eum iuiſſe ad Monaſterium illud, ad quod à Superioribus ſuis erat deſtinatus. Eius itaque diſceſſus fuit manè, tempeſtiuè, per portam ordinariam ſine ſtrepitu & ſcandalo ſæcularium. Iuit rectà ad partes hæreticas, manſit ſi[illegible] quinque annis, in corde tamen nunquam hæreticus quamuis exterius putatus, viuebat ibi ex medicis, quæ vna nobilis & diues domina ex illa patria etiam hæretica ſubmini[illegible] rabat, & toto tempore quo [illegible] inter hæreticos, dixit ſe in Catholico nulla vnquam ſe[illegible] effudiſſe, ſed honoratè ſemper lucrum. Cùm itaque diſceſſus huius viri fuerit per portam ordinariam, ſine ſcandalo ſæcularium, cùm non ita longo tempore ſe detinuerit inter hæreticos, cùm ſuam putatam coniugem eduxerit ad fidem Catholicam, cùm n[illegible] profeſſionis valor ſit ſatis dubius, nec ei obſtet, quòd iuxta C[illegible] Tridenti[illegible] intra quinquennium non reclamauerit, vt [illegible] ex [illegible] quo[illegible] rius dicit *To. 1. tr. 3. cap. 5. n. 48.* cum [illegible] ſa[illegible] vehementer deſiderent redire ad bonam frugem, & in ſtatu ſecuritatis animæ ſuæ ſe ponere, rectè videntur digni commiſeratione, & vt omni modo poſſibili adiuuentur, quia tamen meo iudicio vix eſt alius, niſi ſuprà tactus ſcilicet licentia manendi in ſæculo, vt ſæcularis ſacerdos, & cum parochiali officio, quo ſ[illegible] habito *facilè poſtea ſeparatio fieri poteſt eorum ab inuicem*, vt ſuprà inſinuatum. E[illegible] huius prorſus tenoris erat Romam miſſa informatio & ſupplicatio, ad quam [illegible] miſſa eſt, diſpenſatio, quæ ſic habet.

ccc

Conſideratis circumſtantiis, ac dubiis de validitate profeſſionis, per ſacram Pœnitentiariam conceditur facultas tibi Confeſſario, vt audita priùs tui pœnitentis, pro quo ſcribis, ſacramentali confeſſione, ac conſideratis conſiderandis circa ſtatum, ac continentiam pœnitentis [illegible] que de opportuno remedio circa præfatam continentiam diligenter, & prudenter prouiſo, à quibuſuis ſententiis, cenſuris & pœnis eccleſiaſticis, quas propter expoſita in tuis literis, quomodol[illegible] us pœnitens incurrerit, & exceſſibus huiuſmodi [illegible] ce informa Eccleſiæ conſueta: iniuncta ei pro modo [illegible] pœ graui pœnitentia ſalutari, ac confeſſione [illegible] peccatorum ſuorum; ſingulis ſcilicet hebdomadis vel ſemel vel quoties tibi videbitur & aliis iniunctis, quæ de iure fuerint iniungenda, eundemque pœnitentem, [illegible] præfato [illegible] de religioſa ſua profeſſione, liberum ab omni vinculo ſuæ profeſſionis declares &c.

ddd

Poſtea datur licentia permittendi, vt ſimul ſub vno tecto, non verò lecto cohabitent vt frater, & ſoror, vſque dum cum tempore ſeparatio quoad domum etiam fieri poſſit, cùm modo hæc ſtatim fieri non poſſit, cùm ſequeretur ſcandalum & infamia, & etiam propter ſuſtentationem prolis.

Hinc cùm ad tempus permitti debeat, vt cohabitent ſimul ſub vno tecto, vt frater, & ſoror, & clauſula ſuperiùs dicat *Conſidera-* eee

tis

tis conſiderandis circa ſtatum, ac continentiam pœnitentis, illique de opportuno remedio circa præfatam continentiam diligenter & prudenter prouiſo. Hinc dubium mihi oritur, quænam propriè ſint illa, quæ circa ſtatum, & continentiam huius pœnitentis, in iſtis circumſtantiis cohabitationis cum illa, executori ſint conſideranda? Et quodnam ſit illud remedium, quod clauſula vult circa præfatam continentiam eidem pœnitenti diligenter, & prudenter prouideri?

Solutio itaque huius dubii, & genuina explicatio huius clauſulæ à Reuerenda admodum Veſtra Paternitate humiliter rogatur, & petitur, ne, ſi non debitè, & exactè fieret, quod diſpenſator per hanc clauſulam iubet fieri, poſſet fortaſſe valori diſpenſationis officere, quod vtique cautè caueri debet, vt ſaluetur valor diſpenſationis.

fff In quem finem iuuabit procul dubio ſcire hunc pœnitentem eſſe ætatis 41. annorum, vt ſuprà iam inſinuatum eſt, videtur naturæ ſanguineæ, ſed ſobrius, & ſuperfluo potui non deditus, officium etiam, quod habet, non permittet, ipſum multùm eſſe otioſum: eſt vir prudens, & ſedatus, & ſummè aliquod remedium exoptans, quo adiutus, ſecurus in ſua conſcientia viuere poſſit, & ideo credere poſſumus, poſt executionem diſpenſationis, eum ſingularem cautelam adhibiturum, ne denuo incidat in hunc labyrinthum. Ipſa poſtea eſt fœmina valde verecunda, modeſta, & multùm ſe monſtrans alienam à carnalibus deſideriis, & plurimùm dolens, ſe ita deceptam ad tam miſerum ſtatum fuiſſe redactam, & ideo ſummè etiam anhelans ad aliquod dignum remedium. Præter hæc fortaſſe etiam conſideranda ſunt (circa hunc pœnitentem, eius ſtatum, & continentiam) illa, quorum Veſtra Paternitas facit mentionem in ſuis Experientiis. *Tract. 7. caſ. 16. num.* 528. vbi inſinuat circa recidiuos conſideranda, & ideo hæc fortaſſe debent etiam circa noſtrum ſubiectum conſiderari, ſi verò non hæc, quæ ergo alia? Deinde quodnam ſit illud remedium, quod

ggg huic ſubiecto in dictis circumſtantiis diligenter, & cautè prouideri debet? vtrum vnum ex illis, de quibus Veſtra Paternitas facit mentionem in ſuis Experientiis *Tr. 7. Caſ. 16. n.* 535. & *num.* 550. pro recidiuis, & in proxima occaſione poſitis: vtrum, inquam, vnum ex his remediis pro noſtro ſubiecto quadret, & quodnam ex illis? Si autem nullum ex his quodnam ergo aliud, vt exactè ſatisfiat clauſulæ *Conſideratis Conſiderandis &c.* vt ſaluetur valor diſpenſationis.

Non deſunt quidem in hoc noſtro Conuentu viri docti, & ſapientes, quorum conſilio poſſem adiuuari, ſi vellem: attamen ob certam cauſam iudico ego conuenire, vt potius ex longinquo, quàm ex propinquo poſtulem aliquod auxilium. Et licet ego non dubitem, quòd Veſtra admodum Reuerenda Paternitas ſit libenter impenſura ſuam operam, adhuc tamen libentius faceret, ſi ſciret tam bene, quàm ego, quantopere ille miſerabilis homo doleat, & pœniteat, quòd tam turpiter deſeruerit ſuam ſanctam Religionem, & quod contraxerit illas tam ſacrilegas nuptias. Huic dolori coniungit maximam ſolicitudinem procurandi omnibus modis quibus poteſt, vt ſua putatitia vxor, quæ eſt omnino talis, qualem ego ſuperiùs deſcripſi, habeat, vnde poſſit alere non ſolummodo ſe ipſam, ſed ſingulariſſimè ſuos liberos, quos tam ardenter tam ipſa, quàm parens deſiderant educari in Religione Catholica, quòd ego non poſſim ſufficienter mirari illum tam magnum zelum, præſertim in muliere, quæ fuit nata, & educata inter peſſimos hæreticos. Hæc, ſicuti dico, ſi Veſtra Reuerenda Paternitas tam bene, quàm ego, cognoſceret, haberet maximam compaſſionem cum illis, & adiuuaret me pro omni ſuo poſſe. Sed vt ego non videar diffidere charitate in proximum, redeo ad Contextum literarum acceptarum ex Vrbe Roma.

SECVNDA CLAVSVLA.

Eundemque Pœnitentem ſtante præfato dubio de religioſa ſua profeſſione liberum ab omni vinculo ſuæ profeſſionis declares.

hhh VT meum dubium circa hanc clauſulam proponam, oportet recordari eius, quod ſuprà in informatione Romam miſſa dictum eſt, nimirum, Quòd patrinus oratoris dixerit, eum feciſſe ſecundùm ſuum computum profeſſionem ante 16. annum completum, & cùm orator parocho obiiceret ſuum patrinum hoc dixiſſe, & ideo etiam non potuiſſe ſe eſſe tot annorum, quot parochus dixerat, cùm de hoc interrogaretur, reſpondit parochus: Facilè poteſt eſſe, quòd Reuerentia Veſtra non fuerit tot annorum, ſed tot reſpondi, quot putaui, cùm librum Baptiſmalem non amplius habuerim, & ideo ſic reſpondi, vt citiùs poſſit ordinari Sacerdos.

Itaque patrinus qui ſuſcepit Oratorem ex Baptiſmo, erat vir iii aliculus autoritatis, quia Conſul, & ideo vir prudens; & ideo in ſuis dictis circumſpectus & cautus, nec facilè aliquid dicens ratione cuius poſſet alicuius inconſiderationis & ideo imprudentiæ argui; hinc vir in hoc dicto fide dignus; ne dicam teſtis omni exceptione maior, qui facit ſemiplenam probationem, credendum ergo eſt, eum verum dixiſſe. Hoc itaque præſuppoſito, tunc oratoris profeſſio fuit inualida. Nec reualidata eſt per ratificationem, quam Orator fecit apud ſemetipſum, nil ſciente Superiore eius de nullitate prioris profeſſionis. Quia P. Pellizarius *Tom. 1. Tract. 3. cap. 1. quæſt.* 50. *num.* 44. dicit, quòd KKk quando profeſſio fuit nulla ob defectum ætatis, vel quòd annus probationis non fuerit integer, requiratur ad reualidandam profeſſionem per ratificationem nouus conſenſus, tam profitentis, quam Superioris acceptantis profeſſionem, & ideo non ſufficiat, quod profeſſus apud ſe tantùm ratificet ſuam profeſſionem, abſque noua acceptione Superioris, conſcii nullitatis prioris profeſſionis. Citat pro hac ſententia Portellium Peyrinis, & alios. Imo etiam P. Sanchez qui quamuis teneat oppoſitam, hanc tamen ſententiam vocat probabilem, ſed iuxta dictum Patrini ille Religioſus fecit ſuam profeſſionem ante 16. annum completum, ergo per ratificationem penes ſe ſolum factam, illam non reualidauit. Idem P. Pellizarius Tom. 1. *tr.* 3. *cap.* 5. *n.* 48. ſic dicit: Quod ſi quæras, an Concilium (dum iubet reclamationem deberè fieri intra quinquennium) potuerit efficere, vt, qui inualidam emiſit profeſſionem, velit, nolit, ſit Religioſus, etſi ex parte illius voluntatis non ſit verum, quod præſumitur, ita vt ſicut per legem præſcriptionis ex efficacia iuris res præſcripta transfertur in dominium præſcribentis, etſi conſenſus prioris domini nunquam interuenerit, ſic Concilium ex efficacia illius decreti induxerit quoddam genus præſcriptionis per quinquennium, vi cuius Religio acquiſierit ius in Religioſum, & religioſus verè maneat ei ſubiectus, & incorporatus, etſi illius profeſſio reuera non fuerit valida, neque ab eo vnquam fuerit ratificata, intellige validè.

Reſp. Concilium non potuiſſe inducere tale genus præſcriptionis, & probatur, quia conſenſus eſt adeò intrinſecus profeſſioni, & ſtatui Religioſo, vt repugnet fieri ſine illo, ſaltem per humanam potentiam, tum quia de eſſentia profeſſionis ſunt tria vota ſubſtantialia, votum autem eſt actio perſonalis, quæ ſine conſenſu proprio fieri nequit, ita cum Suarez Pellizarius, ſed Oratoris conſenſus nec in emiſſione profeſſionis prima vice, nec in eius ratificatione fuit validus, iuxta ſuperiùs dicta, ergo nec ex hoc manet obligatus Orator, quòd intra quinquennium non reclamauerit. lll

Idem Autor *Tom. 1. tr. 3. c. 1. q.* 28. *n.* 70. quærit: An cenſeatur ratificari profeſſio alias inualida hoc ipſo, quòd taliter profeſſus ſuſcipit ordines ſacros? Reſpondent aliqui non cenſeri, tum quia à diuerſis non fit illatio L. Papinian. ff. de minor. ſuſceptio autem Ordinum ſacrorum eſt res diuerſa à profeſſione, tum quia id nullo iure ſancitum eſt, tum quia ipſa delatio habitus profeſſorum, & collatio ſuffragiorum in capitulo non ſufficit ad indicandum, Religioſum emiſiſſe profeſſionem tacitam, ergo multò minus ſufficiet ſuſceptio ſacrorum Ordinum, quæ non eſt actus magis proprius profeſſorum quàm delatio habitus profeſſorum, & collatio ſuffragiorum in Capitulo. Pro hac ſententia citatur Rodriquez *Tom. 3. q. 17. art.* 16. Bonacina de *Clauſur. quæſt. 2. part. 10. diff. 5. n. 3.*

Inſuper idem Pellizarius *Tom. 1. tr. 3. cap. 1. q. 3. n. 6.* citans mmm pro ſe Sanchez cum aliis *lib. 5. mor. cap. 3. n.* 14. dicit, ad valorem tacitæ profeſſionis requiri quinque conditiones. Prima eſt, vt actus, per quem inducenda eſt profeſſio, fiat autoritate, & conſenſu eius, cuius eſt in eam religionem admittere, qui ſaltem indicetur per eius ſcientiam. Hæc iam deficit in noſtro caſu, vt patet. Aliæ quatuor conditiones poſſunt videri apud Pellizarium, verum non adhuc vna ex ipſis in noſtro caſu deficiat, ergo etiam ex hoc capite non poteſt noſter orator dici tacitè profeſſus. Vrbanus ab Aſcenſione in ſua *Theol. mor. tr. 3. tit. 15. caſ. 5.* ſic dicit. Porro cenſetur quis tacitè profiteri, qui non reclamando, cùm poſſit, liberè defert per tres dies continuos habitum profeſſorum, vbi diſtinctus eſt exterius ab habitu nouitiorum, & illorum actibus miſcetur, & electioni, & alteri capitulari (id eſt actui) profeſſorum tantùm proprio, vel per annum continuum, vbi diſtinctus non eſt, & ſimiliter aſſiſtit actibus profeſſorum, ſi modò fuerit antea ſufficienter impletus annus probationis de die in diem, iuxta Tridentini decretum, aliàs profeſſio tacita non valet. Ita ille. Sed noſter orator non ſufficienter antè impleuit probationis annum de die in diem, ergo. Conformia habet Bordon. *Part. 1. variarum reſolutionum reſol. 8. n.* 38. in fine. Suppoſito itaque Patrinum Oratoris ita locutum, (vt ſupra) & verum dixiſſe, & adiunctis iis, quæ nnn hucuſque citati autores dicunt, quod iam quæro, eſt, vtrum his omnibus præſuppoſitis poſſit verè dici, profeſſionem oratoris eſſe dubiam, & verè ſtare, & ſubſiſtere dubium de valore profeſſionis illius,

& ideo verificari clauſulam, quę dicit: *Stante dubio præfato de religioſa ſua profeſſione &c.* Sin autē per hęc omnia non maneret eius profeſſio dubia, & ideo non ſtaret dubium de eius profeſſione, valorėque, verum tamen nihil ominus eſset diſpenſatio valida? Et videtur quòd ſic. Quia propter hoc ſolum, quòd oratoris profeſſio in informatione fuerint ſignificata eſſe dubia, non videtur diſpenſatio conceſſa, quia diſpenſatio principio ſic loquitur: *Conſideratis circumſtantiis, ac dubio de validitate profeſſionis*. ergo & propter circumſtantias in informatione inſinuatas, & propter dubium eſt diſpenſatum, vbi tamen circumſtantiæ primò nominantur, ergo eas videtur eſſe cauſam finalem diſpenſationis, non verò dubium: dubium autem fuiſſe cauſam minus principalem, & impulſiuam tantùm. Et ſi adhuc dubium eſſet, an dubium de profeſſione fuerit cauſa finalis, vel impulſiua tantùm, tunc debet æſtimari cauſa impulſiua tantùm. Quam ſententiam dicit Marcus Paulus Leo, Romanus, in ſua praxi ſuper literas ſacræ Pœnitentiariæ probabiliorem ſol. 62. Deinde Diana *Part. 8. tr. 3. reſol.* 24. etiamſi eſſet cauſa minus principalis, & impulſiua tantùm, adhuc valet diſpenſatio. Item Marcus Paulus Leo, *loc. cit.* ſic dicit: Diſpenſatio cenſenda eſt valida, etiamſi dubium proueniat ex eo, quòd dubitetur, an ſatisfuerit probata veritas narratorum, & citat textus Iuris, & Iuriſtas. Et Veſtra Paternitas in ſuis Experientiis *Tr. 9. Caſ.* 23. *n.* 682. ſic dicit: Dubiis, an quod expreſſit, vel tacuit, ſit cauſa finalis nec ne, ſatis probabiliter præſumer eſſe validam, ergo etiamſi dubium de valore profeſſionis non ſubſiſteret, adhuc videtur probabiliter dicendum diſpenſationem eſſe validam, nec perire valorem diſpenſationis, in caſu, quòd oratoris profeſſio propter ſuprà allata non eſſet dubia. Supra hæc ergo deſidero intelligere mentem V. R. Paternitatis, vt magis ſecurus ſim in mea conſcientia ſi V. P. in hoc ſentiat mecum, vt ſperare volo.

ooo Hactenus verba, rationes, iterata petitio illius perquam Zeloſi, doctique Theologi; quæ omnia idcirco huc tranſtuli, vt ſi fortè conſimilis, aut ſuppar Caſus eueniat (ſicuti reuera potuerunt facilè omnes hæ circumſtantiæ conuenire in caſu illius ipſius Apoſtatæ, de quo à nobis in Appendice præcedente facta ſemel, iterùmque inſinuatio, habeantur in promptu haud pauca, quæ vſui eſſe queant; ob quam etiam cauſam ſubnecto hiſce reſponſum, quod dedi ad duplex dubium propoſitum ſuprà litera eee.

ppp Et quidem ad primam clauſulam: *Conſideratis conſiderandis circa ſtatum, & continentiam Pœnitentis*, reſpondeo, expendēda eſſe illa ſola, quæ ſpem, aut deſperationem ſeruandæ impoſterum ab illo Apoſtata continentiæ, reſpectu in primis, & maximè ſuæ concubinæ, vt per ſe clarum eſt, deinde etiam reſpectu aliorum; vera enim interpretatio reſcripti, etiamſi gratioſi, deſumi debet ex voluntate reſcribentis. *cap. Humanæ aures* 22. *quæſt.* 5. atque ex primaria cauſa conceſſæ gratiæ cap. *Intelligentiæ. de verb. ſignif.* & cap. vlt. *de reg. iur. in* 6. cauſa autem cur Pontifex nolit eum compellere ad reditum, ad ſuam, aut aliam religionem, eſt, quòd ſupponat remanſionem in ſæculo non fore ipſi efficacem in actu ſecundo occaſionem vitæ luxurioſæ, alioquin nequiret Papa licitè, & fortè nec validè illum ſoluere vinculo vitæ religioſæ: ſiquidem eſt Pontificia poteſtas diſpenſandi data non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem 2. *Corinth. cap.* 13.

qqq Porro illam ſpem, fore vt orator ducat in ſæculo vitam incontaminatam, gignunt ferè omnia ſimul ſumpta, quæ enumerantur lit. ſſſ. vt rationibus, & autoritatibus probarem, ſi opus foret. Duo tamen ex iis, quæ exprimuntur, gignunt aliquale dubium. Primum ætas, non excedens annum quadrageſimum primum quo ſine dubio multùm adhuc feruet, ferocitque Venus. Alterum complexio ſanguinea quæ teſtibus Medicis, & Philoſophis ex ſe efficit homines ſalaces. Nihilominus tamen, quia infiniti Religioſi, longè plurimi Sacerdotes conſtituti etiam in feruentiore ætate, quam Orator, ſortitique illam complexionem, quæ iuncta modicæ melancholiæ efficit, teſte Ariſtotele, homines *egregios*, id eſt, *ſanguineum*, ſeruauerunt ſingulis ſæculis, ſeruantque etiamnum pudicitiam, æmulam Angelicæ, vt cum robore, confuſionèque petulcorum prædicantium, (idcirco peſſimè loquentium, ſcribentium de Clero ſæculari, & Regulari, quòd ipſis perdifficile accidat vna contentos eſſe vxore.) Teſtarentur Confeſſarij, quotquot multis annis excepere confeſſiones eiuſmodi Deo ſacratarum perſonarum. Hanc, inquam, ob rem inducor facile, vt propter alia commemorata exiſtimem, poſſe prudenter (certitudinem nec phyſicam, nec moralem exigit Pontifex, ergo nec nos exigere debemus *cap.* 2. *de tranſl. Epiſc.*) ſperari continentiam talem, qualem præſtant communiter illi Sacerdotes ſæculares, qui commendantur ab honeſtate vitæ.

rrr Nihilominus, quia ille conſulens petit, quænam ex mediis, in locis ab ipſo citatis exhibeo, arbitrer ſingulariter profutura illi peccatori? Reſpondeo videri mihi, fore, vt ſingulariter profuturum ſit votum ſubeundi grauem pœnitentiam, ſi fortè contigerit, peccaſſe. Item ſi ſeriò roget ſuam illam tam pudicam, ſicuti refertur, olim toti ſociam, vt ſi fortè tentatione victus laceſſat eam ad turpia, non modò conſtanter reſiſtat ipſa; ſed etiam reuocet in mentem eidem ſuo putatitio marito votum caſtitatis, quo etiam ratione Sacerdotii obſtrictus eſt. Item illud, quod eſt primum inter ſeptem, quæ propono illo 550. §. quem innuit idem conſulens: rectè facturus, ſi autoribus quos *nu.* 552. ſcribo conſulendos, iunxerit Patrem Drexelium in Niceta.

Quod attinet clauſulam, de qua lit. nnn. exiſtimo, rationibus & autoritatibus ab ipſomet conſulente productis, ad probandam nullitatem profeſſionis tum ab initio ob veroſimilem defectum ætatis, tum ſucceſſu temporis ob defectum ratificationis poſtea non ſufficienter ſecutæ, tum denique ob nullitatem etiam allegatæ præſcriptionis, exiſtimo, inquam, ſufficienter in ſenſu communi, qui vel maximè attendendus eſt in reſcriptis pontificiis, probari, ſtare dubium de nullitate illius, hoc ipſo quòd autoritates, rationèſque in vtramque partem allatæ vtrinque obtineant probabilitatem; etenim clare probo in Clypeo Clement. Iudic. ſeu *Tract.* 1. huius operis, illud quoque in Iure appellari dubium, & controuerſum, de quo extant opiniones diuerſæ præclarorum Autorum. sss

In hunc ferè ſenſum partim reſpondi, partim reſpondere potui illi optimo, atque perdocto conſulenti.

CAPVT VII.

De Indulgentia in Forma, ſeu Inſtar Iubilei.

SVMMARIVM.

Per indulgentiam in forma Iubilei *nonnulli intelligunt illam, quæ habet annexos omnes fauores Iubilei*, 33.

Refutantur ii, 33.

Proponitur, & exponitur dubium, ex quodam Breui Innocentii X. pro Societate Ieſu. 34.

Intentio concedentis gratiam eſt; vt conuertatur in beneficium. 36.

Quæſt. XXII. *An per indulgentiam in forma Iubilei intelligatur illa, quæ habet omnes fauores Iubilei Romani vel Extraordinarii?* 33

RESP. Id quidem ita videri Laurentio Peyrinis, nam *tom.* 2. *fol.* 282. ſic ſcribit: *Indulgentia in forma Iubilei nil aliud ſignificat, quam quod Papa tribuit facultatem, vt poſſit quis abſolui, & diſpenſari ſuper omnibus his, ſuper quibus poſſunt tempore Iubilei*. Ita ille, cum quo apertè ſentit Eſcobar in Summa *Theolog. Mor. tr.* 1. *Exam.* 5. *num.* 56. fauetque aperte Filliucius tr. 8. *n.* 245. & 263.

Et quamuis hæc explicatio, & opinio mihi aliquando probata fuerit, iam tamen omnino diſplicet, vtpote aliena à veritate. Probo 1. ex Bullis Pauli V. anno 1605. 1613. 1619. Gregorij XV. 1621. Vrbani VIII. 1636. & tertia Innocentij *lit. t.* Nam poſtquam illi Pontifices in citatis Bullis dixerunt, ſe omnibus Chriſti fidelibus impertiri indulgentiam *ſicut in anno Sancto*, illorum aliqui ſubiiciunt, ſe *inſuper* dare poteſtatem eligendi confeſſarium, qui abſoluat a reſeruatis, &c. Alii autem, ſe cupientes, vt omnes Chriſti fideles participes ſeſe efficiant eius indulgentiæ, permittere, vt eligant confeſſarium, qui abſoluat, vota commutet, &c. Probo 11. Quia Paulus III. & Gregorius XIII. per proprias Bullas indulgentiam *in forma Iubilei* largiti ſunt omnibus, ſacro die Circumciſionis Domini viſitantibus Eccleſiam, à Superioribus noſtræ Societatis deſignatam, cui indulgentiæ non eſt annexa poteſtas abſoluendi à caſibus Papalibus. 111. Euidenter id demonſtro ex Bulla Innocentij X. edita 22. Decembris anno 1646. quâ Societatis noſtræ Religioſis & Nouitiis conceſſit indulgentiam plenariam *in forma Iubilei, citra tamen facultatem eligendi confeſſarium, qui eos a caſibus Sedi Apoſtolicæ quomodolibet reſeruatis abſolueret*, hæc enim eius ſunt verba

Interim tamen ex illo ipſo: *citra tamen*: ſatis patet, ipſummet Innocentium ſupponere, quod non pauci exiſtiment, per indulgentiam *in forma Iubilei* deſignari poteſtatem abſoluendi à reſeruatis; nam illud *citra tamen*, habet vim exceptionis in actu ſignatiſſimo, hanc autem caſuum Papalium, à gratia Indulgentiæ per modum Iubilei facta, exceptionem non adhiberet, niſi ſciret, non paucorum opinione in prædicta Indulgentia includi poteſtatē ab- 34

ſol-

ſoluendi à caſibus Papalibus. Et verò prædictam opinionem confirmare quis poteſt, in primis hac ipſa exceptione, quam facit Papa, nam axiomate recepto, æquè apud Theologos, ac apud Iure Conſultos dicitur, quòd exceptio firmet regulam in caſibus non exceptis; & quamuis verum ſit, quòd, vbi lex aliquos caſus excipit, non firmet regulam in non exceptis, quia alia lege ſunt excepti, imò per illam ſupplentur, cap. *Ad audientiam*, de Cleric. non reſid. & D. Marta de clauſulis *parte 2. cap. 51 num.* 10. cum Gloſſa & Bartolo, quia tamen nulla generalis lex Pontificia, à gratia indulgentiæ per modum Iubilei datæ, excipit facultatem eligendi Confeſſarium, qui à caſibus Papalibus abſoluat, idcirco axioma prædictum videtur multùm patrocinari opinioni: quam indicaui.

35 Quæ præterea confirmari poteſt auctoritate, & doctrina Nauarri *de Iubil. not. 26. num.* 1. vbi expreſſè dicit, quod indulgentia *inſtar Iubilei*, ſit indulgentia inſtar Indulgentiæ anni Iubilei, atqui anni Iubilei Indulgentia comprehendit prædictam poteſtatem, & facultatem: ergo & illa, quæ datur *inſtar*, ſeu quod idem eſt, *in forma Iubilei*, Conſequentia confirmatur, tum quia, quod habet inſtar rei iudicatæ, virtutem habet rei iudicatæ, vt innuit, lex *Inſtar*, C. *De Iure fiſci*, tum quia priuilegia conceſſa vni Academiæ inſtar priuilegiorum alterius, perinde valent, ac illius priuilegia ſecundùm Baldum receptum in l. *Omnia*, C. *de Epiſcopis & Clericis*.

Hæ rationes tamen non euertunt noſtram doctrinam, quam & confirmabimus tract. ſeq. *part. 2 cap.* 5. & etiam ſatis inſinuat Nauarrus loco citat. *num.* 2. dicens, ſimilitudinem, quæ intercedit inter indulgentiam Anni Iubilei, & datam inſtar Iubilei, in nullo alio conſiſtere, quàm in plenitudine remittendi omnem omnino pœnam. Et hæc ipſa declaratio huius ſimilitudinis ſufficit ad reſpondendum confirmationi allatæ ex doctrina Nauarri. At verò ad primam rationem ex vulgato axiomate deſumptam ſufficienter reſponderi poteſt ex citatis paulò ſuperiùs Bullis. Quare rectè pronuntiauit Suarez *to. 5. in 3. part. diſp. 7. ſect. 5. n. 7.* quando indulgentia conceditur *per modum Iubilei*, nil aliud ſignificatur, niſi concedi indulgentiam plenariam; qualis concedi ſolet in Iubileis. Quod ſi ſimul dicatur, concedi indulgentiam plenariam *ad inſtar Iubilei*: eſt repetitio quædam ad maiorem explicationem, & commendationem indulgentiæ, non verò eſt noua conceſſio.

36 Interrogabis fortè: *an illa exceptio, quam circa caſus Papales poſuit Innocentius, non ſuſtulerit, aut ſuſpenderit poteſtatem abſoluendi ab iis caſibus Papalibus, à quibus ante illius indulgentiæ largitionem abſoluere, & abſolui poterant homines de Societate Ieſu?*

Reſpondeo. Etſi non omnino cuiꝗ ea exceptio dubium mouerit, eſt tamen pro certo habendum, quòd Summus Pontifex non ſuſpenderit facultatem quærendi confeſſarium è Societate Ieſu, qui illum abſolueret à caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis. Rationem huius certitudinis, quamprimum dubium illud motum fuit, dedi, deſumpſique, & deſumo ex reg. 61. in 6. quæ eſt eiuſmodi: *Quod ob gratiam alicuius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum*. Et ratio huius regulæ eſt, quia ex vna parte lex, & diſpoſitio vires accipit ab intentione Principis, legem, aut diſpoſitionem facientis. cap. *Ad aures*, de *reſcriptis*; ex altera autem parte intentio concedentis gratiam, eſt, vt conuertatur in beneficium & præmium, non autem in damnum & pœnam: Viuianus *in cit. reg.* 61. Ideo quod fauore alicuius conſtitutum eſt, non debet ad eius læſionem, grauamen, diſpendium retorqueri; quod vtique fieret, ſi auferretur more planè inſolito poteſtas, quæ antea ſingulari cum gratia & priuilegio valebat. Confirmatur ex Rubr. l. *Quod fauore*, 6. C. *de legibus*, quæ ita habet. *Fauorabile interpretationem non recipit, quæ eum, cui fauetur, lædere poſſit*. Et certe cùm ipſamet lex, *Quæ fauore*, dicat: *Quod fauore quorundam ordinatum eſt, quibuſdam caſibus ad læſionem illorum, nolumus inuentum videri*, inter illos autem *quoſdam caſus* debeant vel maximè computari Iubilei ad plenam cum Deo reconciliationem, ex affectu paterno conceſſi; clarum eſt, Ius tam Ciuile quàm Canonicum ſtare apertè pro allata reſponſione.

Quia tamen verba Pontificis aliquid operari debent. cap. *Si Papa de Priuilegiis in* 6. ſemperque curandum eſt, vt diſpoſitio & actus potiùs valeat, quàm vt pereat. DD. communiter ex l. *Quoties* 2. ff. *de rebus dubiis*, quæ ita habet: *Quoties in actionibus vel exceptionibus ambigua oratio eſt, commodiſſimum eſt, id accipi quo res, de qua agitur, magis valeat, quam pereat*; idcirco explicandum eſt, quid illa Pontificis exceptio valeat & breuiter.

37 RESP. S. D. N. plus non voluiſſe, quam quòd per largitionem indulgentiæ, non dederit cuiquam facultatem eligendi confeſſarium, qui hoc ipſo & ex formali virtute Diplomatis, quo indulgentiam concedebat, poteſtatem haberet abſoluendi à caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis; nam hanc poteſtatem non intendebat ſua Sanctitas cuiquam dare, ratione illius indulgentiæ. Vnde quia noſtra Societas non habet generatim poteſtatem abſoluendi à caſibus in Bulla Cœnæ contentis, idcirco nullus noſtrorum Patrum, aut Fratrum, qui incidiſſet in caſum Bullæ Cœnæ, potuiſſet vi illius præciſe Iubilei, ſeu indulgentiæ obtinere ſui caſus abſolutionem à quolibet Societatis Sacerdote, imò nec vllius caſus Pontificij, ſi confeſſus fuiſſet illi, cui certa ex cauſa Superiores antea limitaſſent Iuriſdictionem ad caſus Papales excluſiuè, quia tamen, exceptis, qui in Bulla Cœnæ continentur, gaudent omnes noſtri Confeſſarij approbati, vt videre eſt in compendio noſtrorum Priuilegiorum. V. *Abſolutio* §. 8.

Porro ſicuti non intendit Innocentius X. per ſuam gratiam conferre cuiquam nouam aliquam facultatem in ordine ad confeſſionem, ita nec auferre iam antea habitam. Quapropter ſi quis in Hiſpania (cum permiſſu Superiorum, nam aliter non valet, vt Cardinalis de Lugo contra nonnullos euidenter demonſtrat, *tom. 3. in 3. p. diſp. 20. ſect. 9.*) munitus fuiſſet Bulla Cruciatæ, potuiſſet pro lucranda indulgentia, de qua loquimur, obtinere abſolutionem à caſibus, à quibus permittit ipſa Bulla.

Hæc omnia ſcripſeram in prima editione huius tractatus, cùm Diana nactus meum Theſaurum Indulgent. in cuius Part. 2. q. to. rurſum confirmo reſponſionem directè datam ad quæſtionem ſupra *n.* 33. propoſitam, non ſolùm verbatim deſcribit prolixam illam confirmationem *part. 10. tr. 16. reſ.* 5. ſed illi deſcriptioni præmittit, ſe prorſus putare, non eſſe recedendum ab opinione Suarezij & aliorum, idem quod ego, ſentientium de illa negatiua reſolutione, etſi diſſentiat Paſqualigus *de Iub. q.* 178. poſt alios. Verùm vbi deuenerimus ad citatam quæſtionem decimam, reſpondebimus ad fundamentum Paſqualigi.

CAPVT VIII.

Comparantur inter ſe Bullæ ſuſpenſiuæ Indulgentiarum.

SVMMARIVM.

In quibus præcipuè punctis diſcrepent Bullæ ſuſpenſiuæ Indulgentiarum? 38. & ſeqq.

Antiquiores ſuſpendebant indulgentias datas etiam pro articulo mortis. 39. Diſcrim. 8.

Memini fuiſſe in Iubileo annorum 1625. & 1650. Theol. Profeſſ. perfrequenter à confeſſariis, & concionatoribus interrogatos, quidnam ipſis videretur, de quarundam indulgentiarum ſuſpenſione, illis annis factà? Quare cùm non dubitem, quin ſimilia dubia ſint Iubileo proximè futuro mouenda, proponam illa, quæ partim in Doctoribus, qui poſt Bullam Vrbani & Innocentij ſcripſerunt, reperi; partim quæ mihi ipſi occurrerunt. Vt verò tantò clarius tum ipſamet dubia, tum illorum ſolutiones perciperentur, deſcripſi ſuperius 2. loco ipſammet Bullam Innocentij X. quæ eſt omnium, quæ prodierunt hactenus, accuratiſſima. Porro idcirco inſtituo comparationem inter hanc & vetuſtiores, quia Theologi, qui ante eam ſcripſerunt, aliqua docuerunt, quæ doceri poterant ſtando Bullis, quas ipſi viderunt; at ſtando Bulla, quam deſcripſi, non poſſunt omnia illa cum veritate doceri. Ne quis ergo illorum antiquorum Doctorum lectione decipiatur, operæ pretium erit, præſentem comparationem inſtituere. Quia verò ij maximè, & frequentiſſimè ſequuntur Bullam Sixti IV. quæ incipit: *Quemadmodum*, refertturque in 6. Decretalium ſub tit. de *Pœnit. & Remiſſ.* itemque Gregorij XIII. quam deſcribit Nauarrus not. 32. & explicat tam ipſe quàm Barb. c. 4. in Ius Canon. idcirco cum illis duabus faciam præſentem comparationem. Eſt igitur. 38

Quæſt. XXIII. *In quibus præcipuè punctis diſcrepant hæ tres Bullæ?* 39

RESP. In ſequentibus. I. Quòd Sixtus, & Gregorius ita loquantur: Suſpendimus omnes & ſingulas indulgentias *Plenarias*; at Clemens, Vrbanus & Innocentius *lit. d. & h.* non facta vlla expreſſione Plenariarum, dicunt: *Suſpendimus* omnes ac ſingulas indulgentias, *ſub quibuſcumque tenoribus conceſſas*,

II. Quòd Sixtus, & Gregorius ſuſpendat ad arbitrium ſuum, & Sedis Apoſtolicæ, Clemens vero, Vrbanus, & Innocentius *lit. m.* non niſi durante anno Iubileo.

III. Quòd Gregorius clarè ſignificet, præter indulgentias ſuſpendi a ſe illas ſolas facultates, quæ ratione indulgentiarum fuerant impertitæ: At Innocentius *lit. e.* poſt Vrbanum, Clementem, & Sixtum, abſolutè ſuſpendit facultates, non facta mentione

illarum dependentiæ ab indulgentiis; & quidem Sixtus, & Gregorius plures facultates ſuſpendit, quàm cæteri Pontifices.

IV. Quòd Clemens, Vrbanus, & Innocentius *lit. g. & h.* ſuſpendat expreſsè indulgentias conceſſas tum ſingularibus perſonis, *cum coronis, granis, &c.* At Gregorius non meminit coronarum, granorum, &c. ſicut neque Sixtus, qui etiam nil dicit de indulgentijs conceſſis perſonis ſingularibus.

V. Quòd Clemens, Vrbanus, & Innocentius exprimant Imperatorem, Reges, &c. non item Sixtus & Gregorius.

VI. Quòd Vrbanus & Innocentius *lit. m.* exprimant, etiam ignorantibus nil prodeſſe, quidquid fuerit contra Bullam Iubilei attentatum; at Sixtus & Gregorius nil de ignorantibus, aut ſcientibus ſpecificant.

VII. Quòd Sixtus & Gregorius disertè exprimant, indulgentias Eccleſiarum Romanarum in ſuo robore permanſuras tempore Iubilei; hoc autem non exprimunt cæteri Pontifices.

VIII. Quòd Sixtus ſuſpendat indulgentias & indulta, in vita, ſeu in articulo mortis conceſſas & conceſſa, concedendas & concedenda; at hanc clauſulam ſilentio prætereunt Gregor. Clemens, Vrban. & Innocentius,

IX. Quòd Sixtus non prohibeat, in vſum demandari durante anno Sancto alias indulgentias, cùm tamen hi tres Pontifices *lit. o & p.* id tam ſeuerè prohibeant.

X. Quòd prædicationem, & annuntiationem aliarum indulgentiarum prohibeat Sixtus ſub cenſura *Sententiæ ferendæ*, at poſteriores ſub excommunicatione *latæ ſententiæ*.

XI. Quòd Clemens, Vrbanus, & Innocentius in clauſula: *Non obſtantibus:* excludant illa ſola contraria indulta, &c. quæ fuerunt à Sede Apoſtolica, aut eius legatis, non autem à Cardinalibus, Epiſcop. &c. facta; item quòd derogent, etiam illis priuilegijs & indultis, quorum eſſet cæteroqui ſpecifica, & de verbo ad verbum facienda mentio, quæ tamen duo non ſunt in Bulla Sixtina. His omnibus addo, quòd nullus horum, & aliorum Pontificum expreſſerit indulgentias conceſſas, aut Altaribus priuilegiatis, aut defunctis; item quòd Sixtus non expreſſerit datas per modum Communicationis, & Extenſionis, expreſſerit autem Gregorius.

CAPVT IX.

Quæ, & quales Indulgentiæ ſuſpendantur tempore Iubilei?

SVMMARIVM.

Anno Iubilei ſuſpenduntur generatim indulgentiæ plenariæ. 40.
Excipe conceſſas Eccleſijs Vrbis Romæ. 40.
An etiam conceſſa oratorijs Vrbis? 40.
Eccleſiæ regularium extra Romam ſitæ, etſi fortè habeant participationem indulgentiarum conceſſarum Eccleſijs Vrbis; hæc tamen participatio non habet locum anno Iubilæo. 41.
Non ſuſpenduntur indulgentiæ Domus Lauretanæ. 41.
Nec indulgentiæ bullæ Cruciatæ. 42.
Priuilegia conceſſa per modum contractus non cenſentur reuocata, niſi fiat ſpecialis eorum mentio. 42.
Indulgentiæ Altarium priuilegiatorum non ſuſpenduntur. 43.
Quid denique pronunciandum in illa controuerſia: An indulgentiæ pro articulo mortis ſuſpendantur? 45.
Quid hic intelligatur per articulum mortis? 45.
Nomine Coronæ quid veniat in ſuſpenſione indulgentiarum? 46.
Indulgentiæ partiales maneant anno Sancto in ſuo robore. 47.
Soluitur argumentum in contrarium. 48.
Quid de illis, quæ ſunt conceſſa perſonis particularibus? 48.

Quæſt. XXIV. *An plenariæ indulgentiæ; & quidem omnes ſuſpendantur tempore Iubilei?*

40 RESP. 1. Tam per Bullam Gregorij, quæ expreſſè nominat Plenarias, quam per Bullam Clementis, Vrbani, & Innocentij, quæ ſuſpendit *omnes & ſingulas, ſub quacunque forma conceſſas*, ſuſpenduntur plenariæ, Ita omnes Doctores. Patet ex fine, ob quem fit anno Sancto indulgentiarum ſuſpenſio, qui finis eſt, ne vſu aliarum extra Vrbem indulgentiarum impediatur acceſſus ad limina Apoſtolorum, vt disertè exprimitur in Extrau. *Quemadmodum*. Et indicat Bulla Innocentij *lit. c.*

2. Non tamen ſuſpenduntur per has Bullas omnes omnino plenariæ.

3. Etenim non ſuſpenduntur indulgentiæ conceſſæ Baſilicis & Eccleſijs Romanæ Vrbis, nam illas Gregorius expreſsè, & Vrbanus VIII. ac Innocentius tacitè, hoc ipſo, quod dicant, ſe ſuorum Prædeceſſorum veſtigia ſequi, exceperunt, vt contra Benzonium docent Fillincius *n. 252.* & Lezana *a. 5.* Quare poſſunt Romæ exiſtentes lucrari per totum annum Iubilei indulgentias Stationum; atque fuiſſe hunc de an. 1650. ſenſum communem ſapientum poſtmodum comperi. Nec male Nauarrus *not. 33. nu. 4.* extendit hanc doctrinam ad Eccleſias, quæ ſunt extra muros Vrbis, vt ſunt S. Pauli, Sebaſtiani, Laurentij; nam verba Pontificum ſunt intelligenda ſecundùm vulgatum loquendi modum cap. *Ex litteris 1. de Sponſalibus, & l. Labeo. ff. de ſuppel. legat.* Atqui Eccleſiæ extra muros Vrbis vulgò vocantur Eccleſiæ Vrbis. Et fortè hanc doctrinam extenderent Trullenck. & Diana *reſ. 48.* ad Oratoria Vrbis, vtpote, quæ ex ipſorum opinione comprehenduntur nomine Eccleſiæ, quando agitur de indulgentijs; ſed hanc hypotheſin negat Fagundez in precept. Eccleſ. *præc. 2. l. 4. nu. 36.* & Lezana *tom. 4. v. Oratorium n. 5.*

Quidquid hac de re ſit (de qua omnino vide quod addam infra App. II. lit. a.) certum eſt, licèt Religioſorum, & Confratrum extra Romam exiſtentium perſonæ, aut Templa, vel Oratoria habeant fortè communicationem omnium indulgentiarum, vni, aut pluribus Eccleſijs, vel Oratorijs Romanis conceſſarum; attamen anno Sancto non valere hanc communicationem, ſiſtetur Bulla Gregorij XIII. Nam *quæſt. præcedente* obſeruaui, per eius Bullam ſuſpendi expreſsè indulgentias datas per modum communicationis. 41

Et cenſeo Doctores poſt Zerolam in Praxi Epiſcop. V. *Annus Sanctus nu. 3.* idem pronuntiaturos de Iubileis horum temporum, etſi non exprimantur in eorum Bullis ſuſpenſiuis indulgentiæ per modum communicationis conceſſæ; nam hæ Bullæ ſunt firmatæ excluſiuis clauſulis efficaciſſimis; & ſuſpenſio talium indulgentiarum eſt ferè neceſſaria ad finem, ob quem ſuſpendi ſolent indulgentiæ; nam multi milliones hominum ſunt inſcripti Confraternitatibus, & Ordinibus Religioſis, habentibus indulgentiarum communicationem, cum vna, aut pluribus Baſilicis, vel Eccleſijs Romanæ Vrbis; quos proinde indulgentia Romani Iubilei non pelliceret ad limina Apoſtolorum, ſi poſſent domi frui indulgentijs per modum communicationis impertitis.

4. Gregorius XIII. teſtante Benzonio *l. 4. c. 7. d. 5.* declarauit, per Bullam Iubilei non ſuſpendi indulgentias Auguſtiſſimæ Domus Lauretanæ. De Indulgentijs Portiunculæ, quid ſentiendum, dicam tr. ſeq. p. 2, n. 553.

5. Similiter declararunt Clemens, & Vrbanus VIII. teſte Diana *pa. 1. tr. 11. reſol. 97.* & Palao Bullæ Cruciatæ indulgentias non ſuſpendi per Bullam Iubilei; ideo videlicet, quòd Bullæ Cruciatæ priuilegia dentur per modum contractus, quandoquidem pro illis oportet pendere duos Regales, vt reliquos inter teſtatur Sancius in ſelectis *diſp. 51. num. 6.* Atqui priuilegia per modum contractus conceſſa non reuocantur per generalem clauſulam, nec reuocari poſſunt, niſi pro ijs fiat aliqua compenſatio. Diana *l. c.* Lezana in Summa *V. Iubilæum. n. 5.* Palaus *tr. 3. diſp. 4. punct. 21. §. 2. n. 1.* cum multis; qui Palaus *tr. 24. d. vn. p. 12. §. 1. n. 8. & 10.* addit, indulgentias, & facultates Iubilei Compoſtellani &c. Bullæ Cruciatæ non ſuſpendi, niſi exprimatur modus conceſſionis per contractum, vel cum remuneratione. 42

Hanc doctrinam probè nota, quia ad explicandas multorum priuilegiorum reuocationes eſt perutilis, cùm præſertim illam Diana, Palaus, & Lezana applicent ad Bullam Vrbani, & conſequenter Innocentij, quæ, ſi vlla alia, abundat clauſulis derogatorijs prægnantiſſimis, efficaciſſimis, ſpecialiſſimis, cùm etiam deroget indultis iuramento firmatis, & ex quacunque cauſa conceſſis, & quamuis illorum eſſet de verbo ad verbum, facienda mentio expreſſa, vt patet ex *lit. k. l. m.*

6. Indulgentia conceſſa Altaribus priuilegiatis non ſuſpenditur per Bullam Iubilei. Gauantus in addit. *ad manuale Epiſcopor.* Peyrinis *tom. 1. fol. 154.* & Lezana v. *Altare* quid ſentiendum dicam tr. ſeq. *p. 2. num. 553.* citantes Alphonſum Leone, & Martinum Carillo. Ratio eſt, tum quia per illam non ſuſpenduntur Indulgentiæ pro defunctis, vt paulò poſt oſtendam; tum quia Vrbanus VIII. & Innocentius indulgentias ſuſpendunt non abſolutè, & in abſtracto, ſed in concreto, id eſt, cum addito, & enumeratione meditata, accurataque locorum, rerum, perſonarum, quibus indulgentiæ, quas ſuſpendunt, ſunt annexæ, vt patet ex lit. *c. d. e. f. g.* atqui in illa ſua tam accurata enumeratione, nec meminere altarium, nec vſi ſunt verbo, quo tanquam generico comprehenderentur altaria. Etſi autem non exprimit indulgentias conceſſas Capellis & Oratorijs, iudico tamen ſuſpendi, tum quia ſunt quædam publica; tum quia id videntur omnes Doctores ſupponere. 43

7. Indulgentias pro articulo mortis conceſſas ſuſpendi etiam per Bullam Vrbani, & conſequenter per Bullam Innocentij tenet Laymannus *lib. 5. tr. 7. cap. 8. nu. 3.* teſtans, eundem 44

Vrba-

Vrbanum, ex ſpeciali in Societatem IESV fauore permiſiſſe, vt qui anno Iubileo, quem ipſe indixerat, & in noſtro ordine morerentur, conſuetam indulgentiam plenariam obtinerent. Conſentit Laymanno Tannerus *tom. 4. d. 6. q. 8. n. 109.* & Palaus *tr. 24. d. vn. § 1. n. 7. & 14.* Diſſentiunt Gauantus in addit. *ad Manual. Epiſcop. V. Indulgentia.* citans pro ſe Alphonſum Leone, & Lezana *tom. 3. Summa V. Iubileum n. 5.* Qui Doctores, quia Romæ ſcripſerunt, & abſque dubio rem hanc cum doctis, & vſu peritis contulerunt, efficiunt, vt ipſorum opinionem habeam pro probabili, præſertim cum Peyrinis, qui etiam hanc ſententiam tradit *to. 1. fol. 153.* teſtetur, ab Alphonſo Leone aſſeri, quòd Vrbanus VIII. ita declararit, eiuſque declaratio publicata fuerit Romæ à Vicergente Pœnitentiariæ. Equidem accepi ex Cancellaria Eccleſiaſtica Illuſtris Epiſcopi Conſt. Exemplum reſponſi dati ab Illuſtriſſ. Nuncio Apoſt. anno 1625. teſtante Vrb. VIII. ita declaraſſe. Accedit, quòd reſpectu Agonizantium ceſſet finis, & ratio ſuſpendendi indulgentias; atqui ceſſante ratione legis, vel in vniuerſali, vt docent omnes, vel etiam in particulari, ceſſat ipſa lex, vt demonſtrat Arriaga *tom. 2. diſp. 27. num. 19.* Diana *part. 5. tract. 14. reſolut. 96.* & D. Ioannes Caramuel in Theol. Regul. *diſp. 5. numer. 50.* vbi citat multos recentiores. Addit vlterius idem Peyrinis cum Alphonſo Leone, indulgentias pro articulo mortis conceſſas imaginibus, coronis &c. benedictis non reuocari per Bullam Iubilei, eò quòd hoc ipſum in ſpecie declararit Vice-Pœnitentiarius.

45 VIII. Indulgentiæ pro defunctis, non cenſentur per Bullam Clementis, Vrbani, & Innocentij ſuſpenſæ. Laymannus, Gauantus, Peyrinis, Lezana, Palaus *ll. cc.* poſt Alphonſum Leone. Ratio pro defunctis eſt eadem, quæ pro Agonizantibus. Diſſentit Tannerus *n. 106.* cui faciliùs aſſentirer, quoad illas indulgentias, quæ ita defunctis applicantur, vt poſſent, ſi non obſtaret Iubileum, applicari viuis; quàm quoad illas, quæ ne quidem extra Iubileum poſſunt prodeſſe. Equidem cum Sixtus IV. ſuprà *n. 40.* tam diſertè ſuſpenderit indulgentias pro articulo mortis, non autem quicquam dixerit de indulgentiis pro defunctis, videtur ipſe, & Succeſſores noluiſſe illis integrè derogare, argumento communis axiomatis; ex capit. *Nonne.* de præſumpt. quo dicitur: *Qui de duobus propoſitis alterum negat, alterum concedere videtur.* Confirmo inde, tum quia intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi text. cap. *Intelligentia de verborum ſignif.* tum quia verba legis etſi generaliſſima non debent extendi vltra adæquatam legis rationem. Suar. *l. 6. de leg. c. 5.* atqui cauſa & adæquata ratio ſuſpendendi indulgentias eſt, vt *quàm maximè fieri poteſt concurſu, omnes Chriſtianæ nationis durante anno Iubileo frequentent Baſilicas Romanas,* vt patet ex Bulla *lit. e.* poſt Sixtum IV. ergo verba ſuſpendentia indulgentias non debent extendi vltra iſtam rationem & cauſam: extenderentur autem vltra, ſi ad defunctos quoque traherentur; nam etſi defunctis applicentur extra Vrbem Romam indulgentiæ, non idcirco tamen minuetur confluxus in Vrbem, cùm præſertim indulgentia Iubilei non poſſit applicari defunctis.

Tres Superiores doctrinas de indulgentijs Altarium priuilegiatorum, Agonizantium, & defunctorum confirmauit poſt hæc impreſſa vniuerſaliſſima praxis doctorum, & indoctorum, atque inſuper ipſe Innocentius X. *qui ineunte anno Iubileo interrogatus in quodam examine Epiſcoporum, quidnam vellet determinatum de indulgentiis pro defunctis, & articulo mortis reſpondit, non eſſe reuocatas à ſe.* Hiſce verbis mihi 5. Febr. eiuſdem anni ſcripſit ex Vrbe N. P. Nicolaus VVyſing omni fide dignus.

Quam declarationem meritò intelliges de articulo mortis etiam præſumpto vero ſimiliter, iuxta ea, quæ tradam Tract. ſeq. *part. 2. n. 620. & 621.* ſicuti in eodem Tractatu ſcripſi ex occaſione, Indulgentiam Portiunculæ pro ſolo templo Aſſiſienſi fuiſſe ab Innocentio X. per peculiare Breue confirmatam pro anno Sancto, in quo etiam tractatu fusè declaro conditiones indulgentiarum pro Altaribus priuilegiatis; pro defunctis; pro agonizantibus; de quibus ſupra, & quibus nunc addo, Coronium celebrior *controuerſ. l. 2. Controuerſ. 12. cap. 1. n. 33.* teſtari, ſolere in Iubileo anni Sancti concedi Epiſcopis poteſtatem largiendi morientibus indulgentiam plenariam de nocte quidem per alium, de die verò per ſe. Quo tamen ſecundo caſu, ſi Epiſcopus vocetur de die poterit acceſſum differre vſque ad noctem, & tunc donare hanc indulgentiam. Ita Coronius poſt Pellizarium *in Manuali Regularium tom. 2. tr. 8. cap. 5. n. 191.* & Diana *part. 10. tr. 16. reſ. 5. in fin.* quæ doctrina mihi non improbatur, modò illa dilatio non exponat infirmum periculo decedendi abſque indulgentia.

46 IX. Tametſi Vrbanus VIII. & poſt eum Innocentius loquens de Indulgentiis Realibus, exprimat illas ſolas, quæ coronis, granis, imaginibus, ac numiſmatis ſunt affixæ, vt patet ex *lit. h.* non dubito tamen, quin nomine *Coronarum* intellexerit coronas tum Chriſti, tum Beatiſſimæ Virginis, & conſequenter integra roſaria, ſeu pſalteria; nam, *Cùm quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo.* reg. 39. in 6. atqui pſalteria ſequuntur, & conficiuntur ex coronis Deiparæ, illia ergò prohibitis & ſuſpenſis ſuſpenduntur pſalteria cum ſuis granis.

Quid ſit peculiariter ſentiendum de ſuſpenſione Indulgentię pro Communione generali dicam infrà *c. 27. n. 556.*

Quæſt. XXV. *Quid de indulgentiis Partialibus pronuntiandum tempore Iubilei?* 47

RESP. Probabile eſt, illas ne quidem per Bullam Vrbani, & Innocentij ſuſpendi, etſi Tannerus *n. 108.* neget, hoc eſſe probabile. Ratio eſt, tum quia ita cenſent Filliucius *n. 252.* Peyrinis *tom. 1. fol. 153.* Palaus § *1. n. 7.* Lezana *n. 5.* poſt Benzonium *l. 4. n. 8. dub. 7.* Alphonſum Leone, & Hieronymum Gratianum, quibus Barb. in Extr. in *Quemadmodum* iungit (diſſentiens tamen) Franc. Rodriq. Sanctarellum Lauorium, Lorichium, tum quia in odioſis ſaltem locum habet l. *Præcipimus.* C. de Appellat. in fin. ita ſtatuens: *Quidquid in poſteriori lege non fuerit expreſſum ſpecialiter, id veterum legum, conſtitutionumque regulis relictum eſſe, intelligendum eſt.* Atqui in Bulla Clementis, Vrbani, & Innocentij non ſunt expreſſæ indulgentiæ partiales, ergo relictæ ſunt Veterum Conſtitutionum regulis; veterum autem conſtitutionum regulæ, ſeu Bullæ Gregorij XIII. & Sixti IV. ſuſpendunt ſolùm plenarias indulgentias, vt tanquam clariſſimum meritò ſupponit Benzonius *l. 4. c. 8. d. 2.* Sanctarellus *cap. 5. dub. 7.* patetque legenti vtriuſque Bullam, dicunt enim; *Suſpendimus omnes plenarias indulgentias.* Suprà *n. 39.*

a Nec obſtat, quòd Vrbanus dicat, à ſe ſuſpendi omnes, & ſingulas indulgentias, clauſula autem *Omnes, & ſingula* geminata omnia ſingula abſque limitatione includat. Gloſſa in cap. *Vt circa.* verſ. *Omnia & ſingula de electione.* Nam hæc doctrina non habet locum in caſu, quo Ius ipſum declarat, prædicta clauſula non comprehendi omnia & ſingula ſine limitatione; atqui lex *Præcipimus.* quam retuli, declarat, non eſſe extendendam ad omnia, quando lex prior loquitur tantùm de quibus, poſterior odioſa non exprimit plura, quàm lex prior. Hinc probabile eſt, illos, qui habent numiſmata affecta indulgentiis quinque Sanctorum, S. Caroli, Vrbani VIII. Inn. X. Alex. VII. poſſe etiam anno Iubileo obtinere omnes Partiales indulgentias, illis numiſmatis adhærentes, niſi in ſequentium Iubileorum Bullis exprimantur etiam Partiales. Idem dic de Congregationum, Confraternitatum, Religioſorum indulgentijs 40 annorum. 1000. annorum &c. nam omnes hæ ſunt Partiales. At ſtante Bulla Innocentij non eſt probabile id, quod Sa. *n. 11.* abſolutè docet, ſcilicet in Iubileo non ſuſpendi indulgentias perſonis particularibus impertitas; nam Bulla *lit. l.* contrarium exprimit. 48

Verùm leges ea, quæ hanc in rem notabo infrà in App. 3. lit. *a.*

Appendix I. neceſſaria & grata Lectori.

Neceſſaria ſanè, ſiquidem emendanda ſunt nonnulla ex iis, quæ in priore Editione ſcripſi, deſtitutus authentica declaratione quorundam, quæ interim nacta ſunt interpretationem, ob quam & alia nonnulla ſpero fore, vt ſingulariter ſint accepta futura, quæ hac, & ſequenti Appendice proferam in medium. a

Itaque repræſento hoc loco verba formalia, quibus Eminentiſſimus D. Cardinalis Carpineus Clementis X. Vicarius Generalis eiuſdem Sanctitatis mandato, atque approbatione expreſſa reſoluit dubia de ſuſpenſione, & permanentia nonnullarum indulgentiarum in Anno Sancto. Dabo priùs verba Italica ex ipſa met Typographia Reuerendæ Cameræ Apoſtolicæ. Anno 1675. deinde Latinam interpretationem Lauretanam ad me tranſmiſſam. Eſt autem Italicæ declarationis hæc phraſis.

Per togliere finalmente ogni ambiguità, e che ſiano certi i fedeli dell' Indulgenze, che ponno conſeguire, dichiaramo con l'Oracolo di ſua Santità, come ſopra, che nella ſoſpenſione generale dell' Indulgenze contenute nella Bolla ſotto la data di 5. Maggio 1674 publicata à 17. Settembre di detto anno, non s' intendano ſoſpeſe l' Indulgenze degli Altari priuilegiati per li Defonti, ne veruna altra di quelle conceſſe nell' iſteſſo maniera per li ſoli Defonti, mà bensi quelle, che ponno conſeguire i Viui, con facoltà di applicarle per maniera di ſuffragio a i Defonti; Et nemeno l' Indulgenza conceduta in articolo di morte, e la facoltà di communicare ad altri, ſi come non toſſano in modo alcuno le facoltà del Tribunale della S. Inquiſitione, o degli Officiali di eſſo, ò de Miſſionarii, che dal detto Tribunale, ò dalla S. Congregatione de propaganda fide, ò con autorita Apoſtolica ſiano à ciò deputati, e ſpecialmente quelle d' aſſoluere dall' Ereſia coloro, che pentiti l' abiurano, e ſi rendono di detta aſſolutione capaci. b

Latina verò interpretatio fidelis ita ſonat: c

Vt etiam tollatur omnis ambiguitas, & vt fideles ſint certi de Indulgentiis, quas poſſunt lucrari, declaramus vna cum Oraculo ſuæ Sanctitatis, vti ſuprà inſinuatum, quod in ſuſpenſione Generali Indulgentiarum, quæ continetur in Bulla data quinto Maij 1674. publi-

blicata verò 19. Septembris eiuſdem Anni : non intelligantur ſuſpenſæ Indulgentiæ altarium priuilegiatorum pro Defunctis , neque aliæ conceſſæ eodem modo pro Defunctis ; verùm illæ ſuſpenſæ habeantur, quas poſſunt ſibi lucrari viui , vt eas poſſint concedere animabus Purgatorii per modum ſuffragii . *Et nec minus indulgentia conceſſa in articulo mortis , & facultates communicandi eas aliis . Sicuti nec ceſſant modo vllo facultates Tribunalis Sanctæ inquiſitionis , & officialium eiuſdem , vt Miſſionariorum , & Miniſtrorum , qui ab eodem Tribunali , vel à Congregatione propaganda fidei, vel cum autoritate Apoſtolica , ad id ſunt deputati ; & ſpecialiter facultates abſoluendi ab hæreſi illos , qui abiurato errore redduntur capaces earum gratiarum .*

d Hactenus verſio fidelis quidem , quia verbo verbum reddit , at nihilominus aliquatenus ambigua , quia & Italica genuit diſcordiam iudiciorum circa periodum de Indulgentia pro articulo mortis , etſi enim illa periodus : *Nec minus Indulgentia conceſſa in articulo mortis , &c.* ſi referatur ad ſolam immediatè antecedentem , videatur clarè ſignificare ſuſpenſam eſſe etiam Indulgentiam pro illo articulo , ſi tamen conſideretur ea clauſula, quæ immediatè ſequitur ; videlicet iſta : *Sicut nec ceſſant*, emergit ambiguitas : etenim dictio : *Sicut nec* eſt formaliter relatiua ad aliquid antecedens , facit enim repetitionem præcedentis qualitatis. Tuſchus *lit. D. Concluſ.* 374. *n.* 10. atqui ſi repetat qualitatem præcedentis , neceſſariò hæc qualitas eſt negatiua ſuſpenſionis , apertiſſimè enim in hac periodo : *Sicut nec ceſſat* , negatur ſuſpenſio facultatum Tribunalis S. inquiſitionis .

e Nos hic Conſtantiæ negauimus practicè ſuſpenſionem , non obſtantibus priuatis literis etiam Roma Lauretum , inde ad me 26. Ianuarii eiuſdem datis hiſce verbis : *Fuit ſeptimo huius (Ianuarii) habitus Conuentus coram Eminentiſſimo Cardinale Vicario , cui interfuerant examinatores Epiſcoporum Præſul D. Toia , viceſgerens , & Parochi , concluſa quoque & ſtabilita ſequentia : facultatem abſoluendi à reſeruatis , commutandi vota eſſe ſolùm penes Pœnitentiarios , & multos Parochos , vt facultas Regularium ſit ſuſpenſa : Indulgentias pro defunctis non eſſe nec dari , ſiue ſuſpenſas eſſe , ſi Altaria priuilegiata pro illis exſpirantur : Indulgentias in articulo mortis eis , qui antea non habebat , iam non valere* , &c. Rationem interpretandi in benigniorem partem habuimus duplicem. Primam deſumptam ex vi & ſignificatu dictionis : *Sicut* primùm relata ; alteram quòd licet Eminentiſſimus D. Cardinalis profeſſus ſit , poſt illum Conuentum , velle ſe tollere omnem ambiguitatem , Typographus tamen non fecerit debitam interpunctionem , aut ſi idem Eminentiſſimus uſus voce ambigua , quia æquiuoca ; illa quippe Italica clauſula : *ne meno* habet duplex ſignificatum , alterum quod expreſſit Lauretanus interpres ſuprà relatus , ac plures alii periti linguæ Italicæ , videlicet : *Non minus* : alterum quod fortè eſt Italicè cultiùs loquentibus magis commune , videlicet : *Nec etiam* , quam ſecundam expoſitionem ſi admittas , includendo parentheſi illam periodum : *mà bensì &c. verùm illa* , &c. omni planè ambiguitate liber eris , ſeu antecedentia , ſeu conſequentia conſideres , conferaſque cum illa media periodo . Quanquam etiam ſi placeat ſtare priore interpretatione & interpunctione: *Non minus* , poteris dicere: *Non minus non intelligantur ſuſpenſa* , ſeu : *Non minus intelliguntur non ſuſpenſa* . Certè hiſce ſcriptis me conuenit inſignis Theologiæ Doctor , recentiſſimè Roma redux in patriam , aſſeruitq; ſe fuiſſe Romæ , vbi totum Annum Sanctum tranſegerat , ibique eam clauſulam ita practicè intellectam , vt proinde res ſit extra omne prudens dubium .

f Quia igitur Vrbanus VIII. & Innocentius X vt retuli ſuprà *n.* 44. & 45. poſtque hos Clemens X. vt nunc vidimus , declararunt non fuiſſe mentis ſuæ ſuſpendere Indulgentias pro mortis articulo , certum eſſe debet , illos , qui attingent Iubileum Anni milleſimi ſeptingenteſimi , poſſe abſque vlla prorſus , alia declaratione reducere in praxin doctrinam hic propugnatam , ſiquidem Bulla Indulgentiarum ſuſpenſiua , quæ de more publicabitur , ſit conſimilis illi , quam fuimus hactenus ſecuti . Ratio eſt , tum quia in dubio præſumitur Pontifex ſequi veſtigia ſuorum anteceſſorum , vt ſæpe & neceſſariò repetimus in hoc Tractatu , tum quia clauſula : *Declaramus* , qua expreſſè , atque reflexò per os , & calamum Eminentiſs. ſui Vicarii Generalis uſus eſt Clemens X. in primis nihil noui inducit. Marta de *Iuriſdiction. part.* 4. *Cent.* 2. *c.* 152. *n.* 4. etenim qui declarat , nihil dat. Baldus *L. 1. n.* 5. *Cod. de Teſtam. Manumiſſ.* cùm declarans nihil ponat , nihil faciat de nouo . Gloſſa . Verb. *De nouo* . Cap. *Per tuas* . *De Donat.* & alia, quæ referam Tractatu ſeq. *n.* 316. & 358. ergo non modò non ipſe Clemens , ſed nec Innocentius , nec Vrbanus ſuis Bullis ſuſpenſiuis incluſerunt Indulgentiam pro agonizantibus . Deinde Lex declaratoria æque extenditur ad futura , atque ad præterita, vt probo infrà eodem *n.* 318. ergo verum eſt id , quod dixi de Indulgentiarum pro agonizantibus valore minimè ſuſpenſo in Anno Sancto .

Appendix II.

At verò eſt vice verſa fatendum , ſuſpenſam fuiſſe Indulgentiam noſtram menſtruam , pro qua ſcilicet obtinenda obiri debet in noſtris Eccleſiis Sacra Communio , cum addito , vt eam lucrifaciant quidem ſibi fideles , attamen poſſint eandem per modum ſuffragii applicare defunctis , ſicut refero infrà *cap.* 27. vbi etiam deſcribo atque ediſſero communem formulam conceſſionis , de qua quidem ego ſuperioribus Annis ambigebam , vtrùm durante Iubileo Romano retineret ſuum menſtruum curſum , ſicuti indicaui ſuprà *n.* 45. nihilominus tamen ſub initium Anni 1675. in praxi ſuaſi , vt publicaretur eo modo , quo ſolet extra Annum Sanctum , ductus ea ſola ratione , quòd planè conſtaret , fuiſſe Anno 1650. in flore , vt ita dicam , & Reuerendos PP. Capucinos , qui paucullis Annis antè , ſicut & Illuſtriſſima Reuerendiſſima Congregatio Ord. S. Benedicti in vicina Heluetia pro ſuis reſpectiuè Eccleſiis , eandem gratiam quam nos obtinuerant , perrexere in publicatione , uſurpationèque illius indulti ſummè proficui . g

At verò innotuit nobis ſub menſem Februarium Illuſtriſſimum D. Nuntium Apoſtolicum ad Heluetios , & ad hunc , aliòſque tres Epiſcopatus conceſſiſſe per decurſum Anni Sancti pro tota ſua Nunciatura omnibus obeuntibus illud piiſſimum opus , centum dierum Indulgentias piis manibus applicandas , vt rurſum memorabo infrà *App.* 3 *lit. a.* Menſe quoque Martio , accepimus Roma authenticum tranſcriptum declarationis ſuperiùs deſcriptæ . Quapropter mox deſtitimus ab inculcatione , & vſu prædictæ gratiæ . At paulò poſt mittitur mihi ex ipſa Italia exemplum reſolutionis datæ à quodam celebri Theologo Germano de hac ipſiſſima materia , petiturque ex duobus vel tribus locis meum de eadem reſolutione iudicium . Quod quidem nunc palàm faciam ea etiam de cauſa , quòd & didicerim reſponſum illius Theologi haud diſplicere quibuſdam viris doctis . Priùs autem quàm aperiam , quid mihi videatur ſentiendum , repræſentabo formalia illius Doctoris , tam quibus proponitur ab ipſo quæſtio , quàm quibus reſponderis ad eam . Sic ergo ſcribit : h

Vtrùm PP. Societatis IESV in Germania Indulgentias ſuas menſtruas pro defunctis in hoc Iubileo Romano Anno retineant , & fideles lucrari eaſdem in eorum Eccleſiis valeant] i

Videtur quòd non , ſed ſuſpenſæ ſint perinde , vt aliæ Indulgentiæ. Ratio deſumitur ex declaratione Clement. X. ſuper præſenti Iubileo facta . 1. Febr. Anni labentis 1675. vbi prope finem dicitur, ſuſpenſas etiam eſſe Indulgentias conceſſas viuis , quæ tamen per modum ſuffragii applicari poſſint defunctis : atqui prædictæ Indulgentiæ menſtruæ Patrum Societatis ſunt ab Vrbano VIII. conceſſæ viuis , per modum ſuffragii defunctis applicabiles , vt habent expreſſa verba Bullæ , Anno 1634. editæ , ergo ſunt ſuſpenſæ , perinde vt aliæ Indulgentiæ in hoc Iubilei Anno .

Confirmatur ex praxi vrbis & totius Italiæ , vbi iſta cœperat , & ſingulis menſibus nunc peragitur quidem ea deuotio , & Sacra Communio , quæ tamen intra Iubilei Annum caret Indulgentiis , & nemo ſibi perſuadet illas iam obtineri poſſe . His tamen non obſtantibus :

Reſp. PP. Societatis retinere etiam hoc Anno Iubilei ſuas Indulgentias menſtruas in Germania , licitè eas proponere , & à fidelibus eaſdem in Eccleſiis eorum obtineri poſſe . Ratio deſumitur ex eadem declaratione Papæ ſuper præſenti Iubileo, vbi ſua Sanctitas apertis verbis affirmat , Indulgentias ſolis defunctis conceſſas non eſſe ſuſpenſas , ſed in ſuo ſtare vigore, atqui menſtruæ Indulgentiæ PP. Societatis IESV in Germania ſunt principaliter, primariò & directè defunctis conceſſæ , ergo ſtant nunc in ſuo vigore , & non ſunt ſuſpenſæ . Probatur minor . 1. Ex Communi conſenſu fidelium Catholicorum in Germania , ex quibus nemo vnus ſibi perſuadet Indulgentias haſce menſtruas non eſſe principaliter primariò & directè pro animabus in Purgatorio iuuandis conceſſas , vnde communi voce dicuntur Indulgentiæ defunctorum , & in patria lingua der Seelen Ablab. 2. Ex praxi , quia Anno quinquageſimo itidem Iubilei Romani , Indulgentiæ iſtæ Defunctorum permanſerunt intactæ , expoſitæ ſunt , & fideles eaſdem lucrari ſtuduerunt , non contradicentibus Epiſcopis , & Nuntiis Apoſtolicis , imò ipſo Summo Pontifice , qui ignorare iſtud non potuit . 3. Ex modo & circumſtantiis celebrandi diem hiſce Indulgentiis lucrandis deſtinatum ; ſolent enim omnia fieri ad pietatem erga animas defunctas excitandam , nempe inſtituuntur ſermones pii de Purgatorio , exponuntur picturæ animarum in igne detentarum , lugubris & niger color in multis adhibetur . 4. Ex vltimato fine , ob quam Societas IESV in Germania petiit Indulgentias illas , & impetrauit , nempe vt in Germania articulus fidei de Purgatorio contra hæreticos ſtabiliretur , ſimùlque pietas Chriſtiana erga animas Defunctorum exerceretur . Quia verò finis iſte primariò , principaliter & directè intenrus k

rus

tus non poterat abſque deuotione fidelium obtineri, his ipſis Indulgentiæ illæ fuerunt conſignatæ, vt ita illi ad S. Confeſſionem, Communionem & preces pro defunctis fundendas allicerentur. Quare petitio, & conceſſio iſtarum menſtruarum Indulgentiarum pro motiuo principali, primario & directo, adeòque pro vltimo ferè habuerunt Purgatorium contra hæreticos confirmandum, & animas pias, quæ illic detinentur, iuuandas; pro motiuo verò minùs principali, ſecundario & impulſiuo ipſos fideles viuos. Ex his.

Reſp. ad 1. diſting. Mai: Indulgentiæ conceſſæ viuis, quæ tamen per modum ſuffragij animabus in Purgatorio applicari poſſunt, per Declarationem Papæ Clementis X. ſuſpenduntur, ſi pro principali, primario & directo motiuo in poſtulatione, & conceſſione habuerunt ipſos viuos concedo, ſecus nego. Pari modo diſtinguitur minor, & negatur conſequentia.

Ad confirmationem negatur paritas. Quia in vrbe & Italia per motiuum principale, primarium & directum viuis concedebatur iſte fauor, ſecundariò poſtea, & minùs principaliter animabus in Purgatorio iuuandis. At verò PP. Societatis IESV in Germania voluerunt quidem harum Indulgentiarum participationem, & extenſionem, non autem pari ratione & motiui ordine, ſed primariò, principaliter & directè intenderunt defendere articulum fidei de Purgatorio, & ſuccurrere animabus fidelium ibidem detentis; ſecundariò autem, minùs principaliter, & indirectè eaſdem voluerunt viuis, vt ſic principalis finis per hæc obtineretur, id quod, vt diximus, apertè conuincit Communis omnium Catholicorum in Germania ſenſus, praxis prioris Iubilei, & finis vltimatus, qui eſt roborare articulum fidei de Purgatorio contra hæreticos, inter quos in Germania viuunt Catholici, & ſuccurrere animabus piis ibidem detentis.

l Ita ad verbum ſcripſit, & per diuerſa loca mediatè atque immediatè vulgauit idem Theologus, è cuius tum reſolutione, tum reſolutionis fundamento; ego atque alii poſtea diſſenſimus. A reſolutione quidem ob clariora ſole verba Notificationis. A fundamento autem, quia meritò pro paradoxa habemus illam ſuppoſitionem aſſertiuam, quòd Indulgentia, de cuius vigore per decurſum Anni Sancti mouetur quæſtio, conceſſa ſit Germanis alio modo, quàm Italis, idque probo inde, quòd Bulla Alexandri VII. qua Ann. 1663. in actu ſignato confirmauit Innocentianam repræſentandam, vt dixi, infrà *cap. 37.* promulgetur, & ad valuas noſtrarum Germanicarum Eccleſiarum, affigatur iiſdem omnia verbis, quibus conſtat exemplum à me ibidem deſcriptum, imò aliquantulo clarioribus, quia ad voculam *Defunctorum* disertè adiicitur clauſula: *per modum ſuffragij* ſubaudita quidem ab Innocentio quoque, at non expreſſa; atqui euidens eſt ex illis iiſdem verbis Indulgentiam illam concedi primariò viuis, ſecundariò & per modum ſubſtitutionis defunctis, adeòque defunctos ſubrogari, ſubſtituique viuis, non autem viuos defunctis, ſiquidem ex ſenſu omnium Iureconſultorum ſcribentium in *L. 1. ff. de vulgar. & pupill.* Subſtitutio, ſeu ſubrogatio eſt ſecunda inſtitutio, utique autem illa habenda eſt pro ſecunda, quæ fit ſecundo loco, vt proinde ſi in vlla diſpoſitione, reſcriptòue

m gratioſo, vel odioſo veritatem obtinet illud dogma Iuridicum: *Ordo litera eſt attendendus. l. generaliter. §. Si quid. ff. De fideicomm.* quia videlicet ordo ſcripturæ, ordinem voluntatis oſtendit *Cap. Mandato. De præb. in 6.* & *ibi* Barboſa cum communi, obtinet in præſenti argumento. Siquidem nulla planè ex iis exceptionibus, quas Theologi, aut Iuriſconſulti apponunt ad illud *Ordo litera eſt ſequendus*, habet hic locum. Profectò ſi Caius in vltimis tabulis ſcribat: *Lego meum Xanthum Lælio, quem poterit applicare per modum Eleemoſynæ*, (verè ſpiritualem eleemoſynam ſonat vox *ſuffragium* exprimi ſolita in Bullis de præſente materia Pontificiis) *Noſocomio*, excipietur Noſocomii procurator cachinnis, ſi velit immediatè directè vindicare iſti loco, & conſequenter iudicabunt omnes, illud legatum fuiſſe ſcriptum primariò, & directè in commodum Lælii, & proinde primarium, principale, & directum motiuum legati fuiſſe beneuolentiam in Lælium, non in Xenodochium, ideòque & Lælium fuiſſe vinculo gratitudinis Caio magis obligatum, quàm Xenodochium, & ipſummet Xenodochium magis Lælio, quàm Caio obſtrictum, ſi Lælius iure ſuo in Xanthum, ceſſit in gratiam Xenodochij.

n Eſt autem pia quidem, attamen mera diuinatio, quòd Societas IESV in Germania petierit, & impetrarit illam Indulgentiam ex vltimato fine, vt in Germania, articulus fidei de Purgatorio contra hæreticos, ſimùlque pietas Chriſtiana erga animas defunctorum exerceretur. Nihil enim prorſus de *vltimato* (per hunc *vltimatum* finem intelligo principalem & eſſentialem, aut verè motiuum, non autem accidentalem, & merè impulſiuum, alioquin nec apparenter quidam virium haberet iſta argumentatio) ſine ſciunt aut iuniores Socii, aut ſeniores huiuſce Prouinciæ. Reor quòd neque Inferiores Germani, neque Boemi; Vngari, Poloni, Lithuani, aut Galli, qui tamen nobis ſuperioris Germaniæ Incolis nihil cedere volent in ſtudio propugnandi, propagandique articulum de Purgatorio, ſed ab initio uſurparunt hi, ſicut & nos, præciſè pro ſe illam Indulgentiam, quia videlicet noſtri PP. Itali (& ſine dubio vel maximè ipſe R. P. Claudius Aquauiua Præpoſitus Generalis) impetrauerunt pro ſolis viuis, vt monebo infrà n. 187. nobiſque Germanis communicauit eam gratiam idem P. Generalis. Poſtmodum Vrbanus VIII. etiam rogatu R. P. Mutii Vitelleſci, tunc Generalis adiunxit clauſulam de applicatione facienda (ſi luberet) defunctis. Quod quidem verbum *Applico* expreſſum in Breui Innoc. X. atque in Alexandri VII. (quod obtinuit Admodum Reuerendus P. Ioannes Paulus Oliua, tunc Vicarius, nunc Præpoſitus Generalis noſter) deberet ex uſu perpetuo in hac materia in voce paſſiua referri ad viuos potiùs, quàm ad defunctos, ſi defuncti obtinerent rationem finis vltimati, adeòque debuiſſent Vrbanus, Innocentius & Alexander ſcribere: *Concedimus Indulgentiam animabus Purgatorii*, quam etiam applicare ſibi poterunt viri obeuntes Communionem. Equidem ſi illi duo Pontifices ita ſcripſiſſent, nemo vnus ambigeret, quin viui ſubſtituerentur defunctis, ergo nec ambigendum, quin è contrario per Bullas Vrbanui & Innocentii vtentium phraſi omnino contraria, defuncti ſubſtituantur viuis, & proinde in eo ſolo caſu proſit illa Indulgentia defunctis, quo viui poſſent ſibimet quidem comparare, at malunt ſuo iure in fauorem animarum purgantium cedere. Sicut enim ſe habet propoſitum ad propoſitum, ita oppoſitum ad oppoſitum, vt loquuntur poſt Ariſtotelicos Iuſtinianæi, Thomiſtæ, & maximè Scotiſtæ.

Denique ſcitum non Theologiæ minùs quàm Iuriſperitorum eſt: Facta probari debere, non autem præſumi. Ille autem PP. Germanorum finis principalis, primarius, directus, qui ab eodem P. Theologo aſſeritur, nullo, vt reor, argumento probari poteſt.

Etenim fundamentalis probatio, quæ adſertur, peccat in o forma: vtpote conſtans quatuor terminis, qui tamen error Logicus, cùm ſine dubio adſcribendus ſit non ſcribenti, ſed deſcribenti, non immoror ei vel demonſtrando vel in forma repellendo; fas eſt, ſi reformem eo modo, quem intendebat ipſe author, & proinde Maiori illi propoſitioni; *Sua Sanctitas affirmat Indulgentias pro ſolis defunctis conceſſas in ſuo ſtare vigore*, quam ipſe ſtatuit pro baſi ſuæ ſententiæ, ſubiiciam proportionatam Minorem: Atqui Indulgentia menſtrua, ſeu menſtruæ communionis eſt conceſſa pro ſolis defunctis. Probo hanc Minorem: Illa eſt conceſſa pro ſolis defunctis, quæ principaliter, primario & directè conceſſa eſt pro illis: atqui Indulgentia menſtrua eſt talis. Ergo &c.

Sed ad illam primam Minorem reſpondeo eſſe, apertè alienam à vero. Ad probationis aſſumptum reſpondeo in primis inuoluere implicantiam in adiecto. Quia vbi eſt principale, primarium, & directum, ibi eſt & minùs principale, ſecundarium, & indirectum: ergo ſi illa Indulgentia datur principaliter, primariò & directè pro defunctis, datur minus principaliter, ſecundariò & indirectè etiam viuis: ergo non pro ſolis defunctis. At eſto, ſit verum illud aſſumptum, nego ſanè ſubſumptum. Ad cuius probationem primam dico, non ſolùm non eſſe nemine vnum inter Catholicos Germanos, qui ſibi non perſuadeat illam indulgentiam eſſe principaliter, primariò & directè pro animabus in purgatorio iuuandis conceſſam, ſed è diuerſo neminem vnum è prudentioribus, perpaucos è rudioribus, eſſe imbutos illa perſuaſione, quia videlicet totius noſtræ Prouinciæ, (& quid ni etiam aliarum?) mos fert, vt noſtri Concionatores, Catechiſtæ, Confeſſarij, & Præceptores, dum vel docendo, vel hortando, vel inuitando ſeculares ad lucrifaciendum hunc theſaurum dicunt: poteris tibi lucrari Indulgentiam, aut ſi mauis donare animæ tui Patris, Matris, &c. defunctorum. Equidem non eſt vnus è decem ſecularibus, qui ignoret illam Indulgentiam idcirco appellari defunctorum, quòd poſſit donari (queschenckt werden) defunctis. Verbum autem donandi ſupponit dominium in eo, qui donat. Leſſius *l. 2. de iuſtit. c. 18. n. 77.* ex communi, adeoque ſuitatem, qui autem ſuum donat alteri, habet prius, principaliusque ius in id, quod donat, quàm donatarius ante factam donationem, cùm ante hanc ne quidem habeat per ſe loquendo propriè ius ad rem, nedum ius in re.

Ad alteram probationem de praxi Ann. 1650. Reſpondeo p I. eſſe veroſimilia, quòd potiùs nemo illorum ſuperiorum, qui tunc expoſuerunt conſuetam tabulam de Indulgentia pro defunctis, id fecerit ſine formidine de nullitate ſui actus, quàm cùm opinione firma de valore, vt teſtari poſſum de noſtris Ratisbonenſibus 1675. Quod etiam veroſimiliter formidatum fuit, non ſolùm intra, ſed etiam extra noſtram Prouinciam, imò & Germaniam. II. illi ipſi, qui factitarunt id, quod nos: iam agnoſcunt mecum, ſe errore lapſos humano, ideòque refixerunt tabellas, vt primum authenticè conſtitit de declaratione Bullæ ſuſpenſiuæ ſuperius deſcripta. Qui ab-

hinc

hinc annos 16. ſecuti ſumus errantes, ſequamur, oro, nunc pœnitentes.

q Ad tertium, quæ ibi referuntur de ſignis, miſericordiæ erga defunctos, nullo practicantur in omnibus Eccleſiis, in quibus celebratur Communio Generalis. Et quamvis id fieret in omnibus, (quod permelim) attamen fieret ſolùm eò, vt fideles permouerentur ad cedendum ſuo iuri proprio, directo, immediato, in fauorem piorum manium. Vnde Confeſſarii, qui magno compaſſionis affectu feruntur in functos, dicunt vltro pœnitentibus, ipſos eximium ſpiritualis eleemoſynæ opus præſtituros cruciatis igne purgatorio, ſi hiſce donent ſuammet Indulgentiam; quæ loquendi ratio, cùm ſit aut familiarima, aut certè probata omnibus Confeſſariis, hinc rurſum confirmatur ille ſenſus Germanorum communis, quem affirmaui ſuprà *lit. m.*

Ad quartum patet reſponſio ex ſuperioribus.

r Ad ſolutionem ſolidiſſimarum rationum, quas ille Theologus oppoſuit ſibimet, replico, dicóque, ſupponi in ea ſolutione hypotheſes minimè gentium admittendas, ſatiſque confutatas ſuperiùs. Vtinam is, qui claues vitæ & mortis (cruciabilior eſt quauis ſæuiſſima morte minima purgantium pœnarum) Anno 1700. habebit in Petri Cathedra, efficiat ſua ſingulari beneuolentia in ſuos filios, fratreſque in Chriſto, cognatos quoque & affines ſecundùm carnem vna cum amicis olim ſuis lamentabiliter expoſcentes omne poſſibile ſuffragium viuentium, vt author opinionis, hoc loco propoſitæ, videatur potiùs, veriùſque de futuro, quàm de præterito diuinaſſe.

s Sicut autem correxi inductus authoritate notificationis meam priſtinam admodum debilem opinionem, de illius menſtruæ Indulgentiæ perſeuerantia Anno Sancto, ita etiam per modum aut correctionis, aut meræ obſeruationis addo, S. D. N. Clementem X. videri ſuſpendiſſe Indulgentias omnes Baſilicarum Romanarum, exterarùmque expreſſarum ſuprà *n. 41.* §. 3. Siquidem in vltimo §. Notificationis integrè deſcribendæ infrà *cap.* 48. donat peculiaribus indulgentiis viſitantes illas Baſilicas, & donat præmittendo hanc clauſulam: *Non obſtante Generabili Indulgentiarum ſuſpenſione*, quo loquendi modo videtur mihi ſatis innuere, illi generali ſuſpenſioni fuiſſe incluſas eas ordinarias Indulgentias.

Appendis III. Breuis & Longa.

a Breuis eſt quoad primum membrum, longa quoad alterum ſiquidem primo loco obſeruo, facto Illuſtriſſimi Domini Nuntii Lucernenſis ſeu ad Heluetios, Domini Odoardi Principis de Cybo, impertiti in ipſo Anno Sancto Indulgentias centum dierum, adùque partiales, vt ſuprà retuli lit. *b.* haud leue pondus accedere opinioni negantium. Indulgentias partiales ſubiacere Bullis ſuſpenſiuis, vt obſeruaui *n.* 47. ſiquidem ex vna parte liquet, Indulgentiis partialibus accenſendas eſſe eas, quæ ſunt annorum centum, mille, aut plurium. Ex altera illum Illuſtriſſ. D. Nuntium, vtpote ſtyli Romani gnariſſimum, haud fuiſſe facturum illam ab Anteceſſoribus prætermiſſam gratiam, ſi pro ſuſpenſis habuiſſet, qui quidem non modò illos centum dies largitus eſt pro viuis aut defunctis, ad arbitrium ebeuntis tunc ſacram Communionem, ſed etiam pro ſolemni SS. Ignatii & Franciſci Xauerii noſtri feſtiuitate ſeptem annorum ſupplicium ex ære proprio donauit, vt Lucernenſium verbis vtar. Niſi fortè replices, quandoquidem non ſuſpenduntur Indulgentiæ, niſi quæ ſunt conceſſæ à Pontifice Romano, vt liquet ex verbis Bullæ ſuſpenſiuæ lit. *h.* & proinde Epiſcopi largiuntur conſtanter Indulgentias 40. dierum iis, quibus conferunt ordines ſacros, eam ob rem haud multum virium ineſſe huic inſtantiæ. Nihilominus tamen replico; ſi Epiſcopi & Infulati Abbates poſſunt impertiri vel ipſo anno Sancto, vel duraturas etiam Anno Sancto partiales Indulgentias, vix apparere cauſam, ob quam Pontifices ſuſpendant etiam partiales datas à ſe.

b Quicquid ſit, aio, Indulgentias XXV. dierum à Sixto V. promiſſas piè ac religiosè pronuntiantibus alterutrum è ſacratiſſimis Nominibus, eſſe in terminis terminantibus munitas aduerſus quamcunque ſuſpenſionem clauſulis tot & tantis, vt piè credam perdurasse nupero Anno Sancto. Bullam Sixti ad longum deſcribo infra *Tract. 4. part. 2. cap. 31. n. 603.* probaueruntque PP. Reuiſores Romani.

Longa autem, ſi non longiſſima, eſt huius Appendicis pars altera, quia proponit ac reſoluit hanc valde ancipitem quæſtionem.

An Indulgentiæ Sanctiſſimi Sacelli Diuæ Virginis Einſidlenſis ſint in Anno Sancto Iubilei Romani ſuſpenſæ?

Iudicium PP. Theolog. Einſidlenſium.

c Videtur pars affirmatiua euinci ex Bulla Clementis X. ſuſpenſiua quarumcunque Indulgentiarum durante anno Vniuerſalis Iubilei. In ea namque ſuſpentione habentur hæ clauſulæ: *Non obſtantibus quibuſcunque conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, Priuilegiis & Indultis, ſub quibaſcunque tenoribus & formis, ac cum quibusuis clauſulis, & decretis, ex quibusuis clauſis conceſſis, confirmatis & innouatis, etiam ex motu proprio, & ex certa ſcientia, quarum omnium tenores, formas, derogationes & Decreta in ea Bulla pro expreſſis haberi voluit* Pontifex.

d Neque verò efficaciæ illarum clauſularum præponderare videtur conceſſio Iulij II. Anno 1512. & Leonis X. de Anno 1518 item Pii IV. de Anno 1563. conceſſa Capellæ Einſidlenſi diuinitus conſecratæ, in qua habetur clauſula, quòd Indulgentiæ plenariæ à Leone VIII. aliisque Romanis Pontificibus conceſſæ *ſub quibusuis reuocationibus, & ſuſpenſionibus quarumcunque Indulgentiarum, etiam durante Indulgentia pro fabrica Principis Apoſtolorum de vrbe, & Cruciata, conceſſa per Sedem Apoſtolicam quomodolibet, & ſub quibuslibet formis, & verborum expreſſionibus ac clauſulis etiam derogatoriarum derogatoriis, factis, ac pro tempore faciendis, nullatenus comprehendi debeant, ſed ab illis ſemper exempta exiſtere, dicta authoritate decreuit Pontifex, præſentibus, perpetuis, futuris temporibus duraturis.*

e Hæ, inquam, clauſulæ non videntur præponderare clauſulis ex Bulla Clementis X. ſuprà recenſitis. Nam clauſulæ *derogatoriarum derogatoria* ſatis cenſentur ſublatæ per clauſulas ſubſecutæ Conſtitutionis; *Etiamſi de illis, illorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & indiuidua mentio, ac de verbo ad verbum facienda fuiſſet*, præſertim accedente etiam clauſula, pro *expreſſis*; vti, pluribus Canoniſtis relatis, tradit Barboſa. Clauſ. 43. *n.* 17. Cuiuſmodi clauſulæ, cùm contineantur in Clementis X. Bulla ſuſpenſiua, videntur ſatis tollere clauſulas *derogatoriarum derogatorias* in Bulla Iulii II. & Leonis X. poſitas.

f Verùm Barboſa citatus cum Seraphino *Deciſ.* 510. mox ſubiungit ſequentem exceptionem; quòd nempe clauſulæ derogatoriæ, quando ſunt ſatis prægnantes ad ſequentes derogationes, per has ſequentes non tollatur præcedens conceſſio. At huiuſmodi videntur contentæ in Bulla Leonis X. & Iulii II. cùm Pontifex decernat, vt Indulgentiæ Sacelli Einſidlenſis *ſub quibusuis ſuſpenſionibus quarumcunque Indulgentiarum, ſub quibuſcunque formis & expreſſionibus ac clauſulis etiam derogatoriarum derogatoriis nullatenus comprehenſa, & ab iis ſemper exempta exiſtant.* Quibus verbis continetur clauſula preualens, etiam contra clauſulam Clementis X. *Pro expreſſis*, item: *Etiamſi de illis ſpecifica & indiuidua mentio eſſet facienda.* Accedit, quòd etiam durante alia Indulgentia pro fabrica Principis Apoſtolorum de Vrbe, & Cruciata, à quibuſuis quomodolibet factis &c. ſuſpenſionibus, Indulgentia, Einſidlenſis decernatur, exempta. cuiuſmodi loquendi modus implicat etiam diuerſas ſpecies maiores expreſſis, vti ex Canoniſtis probat Barboſa. Dict. 110. *n.* 6.

g Et verò per ſuſpenſionem Indulgentiarum durante Anno Sancto intenditur cultus & honor Principis Apoſtolorum per perſonalem eius liminum viſitationem, qui minus foret frequens, ſi etiam extra vrbem vigerent Indulgentiæ plenariæ. At per Indulgentiam pro fabrica Principis Apoſtolorum æquè intendebatur honor illius Sancti Principis, qui faciliùs impediri poterat in hiſce partibus, dum Indulgentiis pro eius fabrica durantibus non ſuſpendebantur Einſidlenſes Indulgentiæ, cùm ne milleſimus quidem, qui intuitu earum Indulgentiarum contribuebat ad eam fabricam, eſſet durante Anno Sancto ex his partibus Romam profecturus.

h Deinde per Bullam Cruciatam intendebatur vel recuperatio Terræ Sanctæ: vel Eccleſiæ aduerſus infideles defenſio. At finis ille eſt altioris Ordinis, quàm peregrinationis ad limina SS. Apoſtolorum faciendæ. Et quia, ad effectum à cruciata intentum, congruebat omnes concurrere fideles, eoſque adeò ad id incitari plenaria Indulgentia, maius huic altiori fini impedimentum videri poſſet in his partibus appoſitum ex Indulgentia Einſidlenſi, quam iſta poſſet præiudicare viſitationi liminum Apoſtolorum, cùm ne milleſimus quidem ad Sacellum Einſid-

lenſe

lenſe [illegible] plen[illegible] ac [illegible] ſit tempore Anni Sancti acce[illegible] [illegible]rum P[illegible] Apoſtolorum; cùm econtra ab o[illegible] [illegible]delibus per Indulgentias cruciatæ ſperaretur ſubſidium pro Bello Sanct[illegible]

i Quia igi[illegible] Iulius II. & Leo X. decreuerunt, vt indulgentiæ Einſidlenſes ſub nullis ſuſpenſio[illegible]s, etiam cum expreſſione Indulgentiarum Bullæ Cruciatæ, & fabricæ Principis Apoſtolorum, comprehendantur; videtur à maiori ad minus, vel ſaltem a pari argumentando, eas quoque exemptas eſſe à ſuſpenſione pro Anno Sancto, inde vel maximè, tum quod dictiones illæ amplianuæ aptæ ſint includere ſpecies expreſſas etiam maiores, tum quòd ratio motiua, propter quam Iulius II. & Leo X. noluerunt Einſidlenſes Indulgentias ſub *quibuſuis* ſuſpenſionibus comprehendi, fundetur ſuper totius Alemanniæ Chriſti fidelium ad Sacellum Einſidlenſe pro animarum ſuarum ſalute, c[illegible]ur. Atqui ob eiuſmodi motiuum ſolent Pontifices pro Anno Sancto à ſuſpenſione excipere etiam Indulgentias domus Lauretanæ, nec non, vt mox dicetur, Eccleſiæ Compoſtellanæ S. Iacobi. Cùm ergo ad cauſam iſtam motiuam accedant clauſulæ tam prægnantes, à *quibuſuis ſuſpenſionibus, ſub quacunque forma & expreſſione factis*, &c. *Einſidlenſes Indulgen[illegible] ſemper exemptas decernentes*, non videtur ea exceptio coarct[illegible] [illegible], quò minus valeat contra ſuſpenſionem pro Anno Sancto [illegible].

k [illegible]erùm [illegible]e hoc omnem ambiguitatem tollere videntur ea, quæ tradit Caſtropalaus *diſp. de Indulg. & Iubil. Punct.* 12. §. 1. n. 8. probans à ſuſpenſione Generali Indulgentiarum pro Anno Sancto excipi Indulgentias plenarias, & Iubileum Compoſtellanum, ex Breui quodam Sixti V. dato Romæ 15. Aprilis anno 1589. in quo Pontifex ſic ordinauit: *Declaramus auctoritate Apoſtolica ſuſpenſionem per prædictum Gregorium ratione Anni Iubilei factam a fine dicti Anni expiraſſe, & aliquod Indulgentijs veſtræ Eccleſiæ iuxta formam Concilij Tridentini conceſſis non generaſſe impedimentum. Et propterea Chriſti fideles eandem Eccleſiam piè, & deuotè viſitantes, illis omnibus perpetuo frui & gaudere potuiſſe in omnibus, & per omnia, prout ante dictam ſuſpenſionem vſi & gauiſi fuerant, non obſtante ſuſpenſione prædicta.*

l Facta igitur Compoſtellanæ & Einſidlenſis Indulgentiarum inter ſe comparatione, apud Caſtropalaum *loc. cit.* §. 2. videre licet in Bulla Pontificia pro Compoſtellana Eccleſia non alias contineri clauſulas præſeruatiuas, quàm quòd ea Indulgentia *ex certa ſcientia conceſſa perpetuæ firmitatis robur in perpetuum tenere debeat, non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſt[illegible]* At omnes & ſingulæ hæ clauſulæ cum alijs longè validioribus, [illegible] ſicut etiam clauſulis continentur in Bulla Leonis X. & Iulij II. Sacello Einſidlenſi conceſſa, cur ergo non æque, ac Indulgentiæ Compoſtellanæ dicenda foret hæc Iuliana & Leonina excerpta a ſuſpenſione Anni Sancti?

m Hoc ſapientiſſimum iudicium grauiſſimorum Theologorum Illuſtriſſimi Monaſterij *Einſidlenſis*, ſeu *Eremitani* in Heluetia, fuit, mandato Reuerendiſſimi & Illuſtriſſimi D. Domini Auguſtini Reding de Biberegg S. R. I. Principis & Abbatis Einſidl[illegible] [illegible] totâ Europa celebrati ob valde ſubtiles ſolidoſque ſex [illegible]os in tres Partes S. Thomæ luci datos, ad me die 18 Decembris anno 1674. tranſmiſſum, ab vno veterano eiuſdem Principalis & Exempti Cœnobij profundèque docto Theologo, ac mihi ſingulariter noto, cum literis, quæ quia continent nonnulla ad reſolutionem quæſtionis facientia, idcirco earum exemplum hic repræſento.

Admodum Reuerende, &c.

n Mitto Paternitati Veſtræ &c. deſcriptum Theologorum noſtrorum arbitrium. Eo perlecto, & bene perpenſo [illegible], & expecto nomine Illuſtriſſimi Principis mei benignum, ac neceſſarium multis animarum millibus Romam nunquam viſuris, ſiue ſuſpenſæ ſint Indulgentiæ noſtræ, ſiue in robore ſuo permanſuræ, reſponſum. Dignetur autem Paternitas Veſtra Admodum Reuerenda meminiſſe.

In primis cùm ante hanc Iulianâ Bulla fuiſſet Illuſtriſſimæ Nunciaturæ exhibita, cenſum ab ea fuiſſe, poſſe nos in bona fide perſiſtere. Deinde, non fuiſſe vltimo Iubileo Anni Domini quinquageſimo, inſcriptionem auream (*Hic eſt plenaria remiſſio omnium peccatorum à pœna & culpa*) à fronte ſanctiſſimi Sacelli amotam. Inſuper eſſe ſacram eremum noſtram teſte Reuerendiſſimo D. Fornero Proepiſcopo Bambergenſi, in ſua Palma Triumphali cap. *de Virgine Eremitana*, eſſe, aio, eremum noſtram Germaniæ, quod Lauretum eſt Italiæ, dignam proinde, vt eius non minùs durent Indulgentiæ, ac durant Lauretanæ; maximè cùm noſtræ Indulgentiæ minùs præiudicioſæ ſint huic, & intento ſanctiſſimi Pontificis, quàm ſit Lauretanæ. Alia eſſent etiam plura, quæ ad rem noſtram adduci poſſent, ſed ea, cùm videri poſſint extrinſeca potiùs cauſæ noſtræ, quam intrinſeca, &c. prætereo.

Ita literæ, quæ haud immeritò me permouerunt, vt tametſi non ignarus, meum iudicium exigi ab illis, à quibus doceri me corrigique par eſſet, attamen ſcripto complexus ſim, tranſmiſerimque meum de illa ſingulariſſima quæſtione animi ſenſum, hic repræſentandum, vbi & repræſentauero Breue Apoſtolicum, quo vno vnico nititur tota controuerſia, & priùs in gratiam gentium exterarum obſeruauero, vocabulum Einſidel eſſe Teutonicum, ſonans prorſus idem, quod *Eremus*, & proinde adiectiuum *Einſidlenſis*, quo toties vſus ſum hactenus, & porrò vtar, ſignificare idem, quod *Eremitanus*. Eſt autem Breue Iulij editum.

His verbis.

o *Iulius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Paſtoris æterni, qui vt humanum redimeret genus in Ara crucis immolari non abnuit, vices licèt immeriti gerentes in terris, ad id noſtri vota cordis deſiderantes exponimus, vt quos ipſe pretioſiſſimi ſanguinis ſui aſperſione reconciliauit Deo carauit, Nos, quibus illorum regimen, gubernationemque commiſit, eos ad ſalubria, quibus de cœleſtis immarceſſibiles theſauros recondere, nec non patria cœleſtis poſſeſſores effici poſſunt, in reparandis videlicet, & conſeruandis, ad diuini Nominis exaltationem Eccleſiis atque locis, & alia pietatis opera frequentiùs excitemus. Dudum poſtquam felicis recordationis Leo Papa VIII. prædeceſſor noſter ex certis cauſis tunc expreſſis omnibus Chriſti fidelibus confeſſis, & contritis Capellam B. V. Mariæ loci Eremitarum Conſtantienſis Diœceſ. Prouinciæ Moguntin. deuotè viſitantibus à pœna & culpa per quaſdam ſuas literas inter alia abſoluerat; piæ memoriæ Nicolaus Papa V. etiam prædeceſſor noſter: per dictum Leonem, & quoſcumque alios Romanos Pontifices, & Prædeceſſores noſtros Capellam prædictam, & Eccleſiam Monaſterij eorundem B. V. Mariæ dicti loci, Ordinis S. Benedicti, vbi Altiſſimus diuerſa meritis ipſius Virginis, vt piè credebatur, operari dignabatur miracula, viſitantibus conceſſas Indulgentias, & remiſſiones authoritate Apoſtolica, & ex certa ſcientia confirmans, & approbans Abbati pro tempore exiſtenti, & Conuentui dicti Monaſterij, ac Sacerdotibus ab eis deputandis, vt Chriſti [illegible] ad Eccleſiam & Capellam prædictam pro tempore confluentium confeſſiones audire, & eos ab omnibus peccatis, præterquam in caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, abſoluere, & eis pœnitentiam ſalutarem iniungere, ac Eucharistiæ & alia Sacramenta miniſtrare, & ſi in eiſdem non reſeruatis caſibus pœnitentia publica foret iniungenda, illam in aliam pœnitentiam ſalutarem commutare valerent, & ſucceſſiuè præfato Abbati, pro tempore exiſtenti, ac idoneis per eum pro tempore deputandis Sacerdotibus, quorumcunque peregrinorum ad Capellam ſeu Eccleſiam huiuſmodi in Exaltatione S. Crucis, & quatuordecim ſequentibus diebus, quibus Dedicatio dictæ Capellæ (Angelica nuncupata) cum feſtum Exaltationis S. Crucis huiuſmodi in die Dominica occurrit, duntaxat celebrari conſueuit, confluentium Confeſſiones audire, eiuſque ab omnibus ſuis peccatis etiam in ſingulis dictæ Sedi reſeruatis caſibus, exceptis certis tunc expreſſis abſolutionis beneficium impendere, & pœnitentiam ſalutarem iniungere valerent per diuerſas ſuas literas indulſit, prout in ſingulis literis prædictis pleniùs continetur. Quare pro parte tam dilectorum filiorum Conradi Abbatis, et Conuentus dicti Monaſterij, quam Oratorum pro parte dictorum filiorum Heluetiorum duodecim Cantonum ad nos, & Sedem prædictam deſtinatorum, nobis fuit humiliter ſupplicatum, vt Indulgentiis, remiſſionibus, & indultis ac literis Leonis & Nicolai prædeceſſorum huiuſmodi pro illarum ſubſiſtentia firmiori robur Apoſtolicæ confirmationis adijcere & aliàs in præmiſſis opportunè prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur.*

Nos igitur attendentes, & peregrinorum, & aliorum Chriſti fidelium deuotio ad Capellam, ad quam ac dum Heluetij ſed etiam totius Alemanniæ Chriſti fideles ſingularem gerunt deuotionis affectum, & Eccleſiam prædictam [illegible] inualeſcat, & animarum earundem ſaluti fructuoſiùs conſulatur, de Omnipotentis Dei miſericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius authoritate confiſi, Indulgentias, remiſſiones & indulta, ac literas huiuſmodi cum omnibus in eiſdem literis contentis clauſulis authoritate prædicta & ex certa noſtra ſcientia tenore præſentium approbamus, & illas, quas de nouo concedimus perpetuæ firmitatis robur obtinere, & ſub quibuſuis reuocationibus & ſuſpenſionibus quarumcunque Indulgentiarum, etiam durante Indulgentia pro fabrica Principis Apoſtolorum de vrbe, & cruciata conceſſa per nos & Sedem prædictam quomodolibet, & ſub quibuſcunque formis & verborum expreſſionibus, ac clauſulis etiam derogatoriarum derogatoriis factis & pro tempore faciendis, nullatenus comprehendi de-

[illegible] tempor[illegible] aut [illegible] ate decernimus [illegible] temporibus duraturis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ approbationibus concessionis & De[illegible] infr[illegible] vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe noverit incurſurum. Dat. Rom. apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 15[illegible] 4. Non. Ianuar. Pontificatus noſtri Anno. 10.

Ita Iulius II. cuius Reſcripto ſuppoſito, ſuppoſito quoque per remiſſionem *culpæ & pœnæ*, cuius mentio fit in hac Bulla, rectè in Epigraphe Sacri Sacelli Eremitani, de qua literæ Patris Theologi Eremitani deſcriptæ ſuprà lit. *n.* intelligi *plenariam* remiſſionem, adeòque Indulgentiam plenariam, conformiter doctrinæ, quam ex noſtro Patre Suarez referam prima Parte ſequentis Tractatus. *n.* 14.

Quæſtio Singulariſſima.

An Indulgentiæ à variis Pontificibus impertita Sacratiſſimæ Eccleſiæ B. Virginis Einſidlenſis, ſeu Eremitanæ in Helvetia, ſint munitæ clauſulis ſufficientibus ad excludendam ſuſpenſionem Indulgentiarum factam pro Anno Iubileo. Anni M.DC.LXXV.

RAtio negandi eſt, quòd Bulla Iubilei prædicti ſuſpendat, & quidem expreſſè, omnes Indulgentias, *ſub quibuscumque tenoribus, & quibusuis clauſulis, & ex quibusuis cauſis conceſſas, etiamſi in illis caveatur expreſſim, quòd ſub ſimilibus vel diſſimilibus ſuſpenſionibus, nequaquam comprehendantur, niſi de illis ſpecialis, & individua mentio fiat*. Atqui in primis dictio *expreſſim* ſignificat idem, quod *nominatim* Text. *in leg.* 98. §. 6. *ff. de ſolut.* Deinde clauſula: *Quæcumque* eſt tam vniuerſalis ſimul & ſpecifica: vt & omnia generatim includat Barboſa. diction. 317. *n.* 1. & inſuper ſpeciatim illa, quorum ſpecifica mentio exigitur. Reinoſa. obſeru. 11. *n.* 15. apud Barboſ. *loc. cit.* Ad hæc clauſula geminata, ſicut geminatur, triplicatur in Bulla ſuſpenſiua Clementis X. excludit omnem diſtinctionem & limitationem. Crauetta referente, Marta *de clauſ. part.* 4. *clauſ.* 3. *n.* 1. quia ſcilicet demonſtrat enixam voluntatem apponentis eam. Marta *loc. cit. n.* 2. poſt Rotam & Curtium conſil. 66. Vehementiſſimè autem vrget clauſula: *Quorum omnium tenores, formas, derogationes &c. præſentibus pro expreſſis haberi volumus* Etenim hæc clauſula habet eandem vim, ac ſi eſſent omnia & ſingula priora priuilegia, & gratiæ expreſſæ in illa ipſa Bulla. Doctores quos refert Marta *part.* 1. *clauſ.* 33. & 138. Tiraquellus in legibus *connubialib. Gloſſa.* 7. *n.* 20. adducens ſuo more plurimos.

9 Nihilominus tamen exiſtimo, eſſe veroſimilius, neque Clementis X. neque Innocentii itidem X. aut Vrbani, vel Clementis VIII. Bullis conſimiles in clauſulis ſuſpenſiuis derogaſſe quicquam Einſidlenſi ſeu Eremitanæ. Ratio fundamentalis mea eſt hæc: quod certum ſit, eas ipſas clauſulas præſertim *duas* poſtremas pati non unam, ſed plures exceptiones. Etenim ego in hoc ipſo Tract. de Iubileo Quintuplici ho[illegible] *cap.* 9. ſufficientibus authoritatibus, rationibusque probo, nihil obſtantibus omnibus iis, quas pro parte affirmatiua produxi clauſulis, perſiſtere Anno Sancto varias Indulgentias & gratias. 1. Baſilicarum Vrbis Romæ. 2. Domus Lauretanæ. 3. Bullæ Cruciatæ. 4. Altarium priuilegiatorum. 5. Agonizantium. 6. Pro defunctis. 7. Partiales, quibus 8. Adde ex Palao *Tract.* 3. *diſp.* 3. *Punct.* 15. *n.* 85. Indulgentias pro Iubileo Compoſtellano. 9. Facultates abſoluendi à reſeruatis Papæ non cenſeri ſuſpenſas, niſi quæ & quatenus fuerunt conceſſæ ratione Indulgentiæ. Doctores, quos ibidem re[illegible] *cap.* 10. Hercle, ſi has nouem Exceptiones non inuoluit [illegible]a Bulla ſuſpenſiua tempore Anni Sancti, mirandum non [illegible]s adiiciatur decima vel undecima propter cauſas grauiſſimas [illegible] ſpecialiſſimas, ſiquidem de ſimilibus ſimile eſt ferendum [illegible] *Cap.* 2. *De Tranſl. Epiſc.*

C[illegible] autem grauiſſimæ & ſpecialiſſimæ pro incolumitate [illegible] Indulgentiæ [illegible]mitanæ ſunt non una, & vltrà productas à ſapientibus [illegible] Einſidlenſibus ſequentes. Prima, quia ſicut [illegible] Lauretanam ſacrauit ſua inhabitatione [illegible] ta & B[illegible] corporali præſentia [illegible] illam ipſe [illegible] conſecrare dignatus ſit, ſicut certo conſtat ex An-

nal[illegible]
ſi[illegible]
poſſe demon[illegible] per [illegible]
Iuſſ[illegible] Reuerendiſſimus [illegible] Dominus A[illegible]
Reding, Abbas [illegible] in [illegible] de reſcripto.

A[illegible], qui [illegible] Illuſtriſſimum D. N[illegible] Apoſtolicum N.N [illegible] In[illegible] poſitione facta, Anno 165[illegible] poſt [illegible] II. de q[illegible] ſibi exhibitam reſpon[illegible] [illegible] remitanos po[illegible] in bona fide. Quia non [illegible] Bullis commun[illegible] retinebunt tempore I[illegible] Romani, ut retinuerunt Ann. M. DC. L. inſcriptionem auream: *Hic eſt plenaria remiſſio omnium [illegible] à pœna & culpa*, in fronte San[illegible] Sacelli poſitam. Quia [illegible] Nuntii Apoſtolici poſſunt in ſua Prouincia omnia, qu[illegible] Papa, exceptis iis, quæ ſibi tanquam Principi ſupremo reſerua[illegible] P. Enricus Pirhing. *Tom.* [illegible] *Canonic. de offic. Leg.* [illegible] *n.* 4. quia inſuper iidem Nuntii Apoſtolici æquiparantur Proconſulibus. Idem Pirhing *n.* 9. *ex cap.* [illegible] *de Offic.* [illegible] *in* 6. hos autem præditos [illegible] poteſtate authentice interpretandi in caſibus particularium locorum, leges ac Diplomata Principum, nemo, vt credo, negarit, ideirco & illa declaratio D. Nuntii Apoſtolici habenda eſt & pro authentica, & pro tam firma, ac ſi nunc latè emanaſſet ex ore Pontificis. Igitur non cenſetur Indulgentia E[illegible] a pe[illegible] illis [illegible] penſiuis clauſulis, quas produximus, nam & Theologi [illegible] o octo vel nouem exceptionibus ſupra relatis all[illegible] neg[illegible] per ſubſequentes Bullas ſuſpendi re ipſa vllam ex iis Indulgentiis, quas anteceſſores declarauerunt permanere in ſuo [illegible] etiam durante Anno Sancto, alioqui fruſtraneæ eſſent, & [illegible] Declarationes, & Iura Iuribus concordanda, non autem [illegible]tenda ſunt cap. *Cum expediat. De elect. in* 6.

Tertia & potiſſima ratio deſumitur ex verbis Iulii II in Bulla expedita Ann. Incarnationis Dominicæ M. D. XII. quarto Non. Ianuar. qua confirmat tum abſolutionem *à pœna & culpa* id eſt Indulgentiam plenariam Suarez *de pænit. diſp.* 50. *ſect.* 4. *n.* 10. tum alias à ſuis prædeceſſoribus conceſſas piè viſitantibus Capellam B. M. V. [illegible] Eremitarum Ordinis S. Benedicti, confirmat autem cum hiſce clauſulis: *ſub quibuſuis reuocationibus, ſuſpenſionibus quarumcumque Indulgentiarum, etiam durante Indulgentia pro fabrica Principis Apoſtolorum de Vrbe & Cruciatæ conceſſæ per Nos & Sedem prædictam quomodolibet, & in quibuſcunque formis & verborum expreſſionibus, ac clauſulis etiam derogatoriarum derogatoriis factis, ſeu pro tempore faciendis, nullatenus comprehendi debere, ſed ab illis ſemper exempta exiſtere dicta authoritate decernimus præſentibus, perpetuis, futuris temporibus duraturis.*

Ita Iulius, circa cuius conſtitutionis verba obſeruo ſequentia. Æquè in iſta atque in ſuſpenſiua Indulgentiæ pro Anno Sancto Bulla exprimi dictionem *quomodolibet*, aliaſque etiam geminatas adeoque eadem vim [illegible] in contrarium pertæ ſecundo loco, conſequenter potiùs ſtandum priore Bulla, quàm poſteriore, quandoquidem in pari cauſa aut dubio eſt potior ratio habenda prioris, quàm poſterioris conſtitutionis *per l. Præcipimus Cod. de appell. & cap.* Cùm ex[illegible] *de elect. in* 6. 2. Dictio. *Etiam* eſt eius indolis, ut exprimat caſus maximè dubitabiles, innuens implicitè alios tanquam minus dubitabiles *Leg. Etiam ff. de verb. ſignif.* atque Doctores cum & apud Barboſ. Dictioo 112. *n.* 1. Quia igitur Iulius illam dictionem appoſuit, & præpoſuit clauſulæ *Durante Indulgentia pro fabrica Principis Apoſtolorum. & Cruciata &c.* habuit haſce duas Indulgentias pro magis dubitabilibus verùm permanentibus & exiſtentibus illis permaneat, & perſiſtat Indulgentia Eremitana; conſequenter voluit minus dubitari, quin durante Anno Sancto du[illegible] eadem Eremitana. Et verò habuiſſe Iulium rationem magis dubitandi de duabus illis, quàm de Iubileo, ſapienter oſtendunt Theologi Einſidlenſes in ſuo conſulto de hac ipſa quæſtione. 3. Dictio *Nullatenus* qua Iulius munit aduerſus quaſcumque Bullas reuocatorias & ſuſpenſiuas ſuam Eremitanam gratiam, non ſolùm excludit quamcunque etiam minimam partem Gloſſ. in cap. *Nemo poteſt De reg. Iuris in* 6. atq; alii cum Barboſa Dictiom. 226. ſed inſuper omnes caſus & omnem potentiam. Idem *n.* 2. poſt Menoch. Conſil. 882. importatque nullitatem actus ipſo iure. Idem *n.* 4. poſt Gloſſ. cumque ita irritat, vt habeat vim latæ ſententiæ. Barboſ. *loc. cit. n.* 5. & 6. poſt Tiraquell. L. C. & Rebellum atque Sayrum Theologos. Certum autem eſt per Bullam Iubilei ſuſpenſiuam nec irritari, nec ſuſpendi vllam latam ſententiam, ſiquidem ne ver[illegible] angitur in Bulla hic caſus, ac proinde omiſſus hic habendus eſt pro omiſſo, relictoque in antiquo Iure, *per Leg. Sed & poſteriores ff. De legibus & L. Præcipimus* [illegible] *Cod. De Appell.*

Quarto clauſula, qua Iulius declarauit ſuo induko nullatenus obeſſe debere qu[illegible] clauſ[illegible] derogatoriarum derogatorias pro tempore faciendas, [illegible] tam efficax, vt [illegible]xta

alias

aliis prægantiſſimas, quas hic ponderauimus meritò cenſenda ſit ſeruare ſuum robur aduerſus Bullas Iubileas; ſiquidem Barboſ. *clauſ.* 43. *n.* 12. poſt Seraphinum Conſil. 150. abſolutè ſcribit: Clauſulæ derogatoriæ, quando ſunt ſatis prægnantes ad ſequentes derogationes, per has ſequentes non tollitur præcedens Conceſſio. Quæ doctrina, cùm ſit generalis, meritò extenditur etiam ad illas poſteriores derogatorias, quæ conſtant. (vt conſtat Clementina,) illis multùm Emphaticis verbis: *quorum omnium tenores* &c. Equidem Indulgentiæ Cruciatæ, compoſtellanæ, & Lauretanæ, & aliæ plures non interpolantur occurſu Anni Sancti, tametſi clauſula: *Quorum tenores* &c. æquè apertè, (ſi tamen apertè) feriantur atque Eremitana; quem ergo clypeum obijcient Patroni illarum Indulgentiarum, eodem aut conſimili contutabitur ſe Eremitana Capella ſacratiſſima, innumeriſque prodigioſis miraculis, (quorum aliquem Catalogum texit in ſua Thaumaturga Einſidlenſi clariſſimus P. Paulus Betſcard eiuſdem Eremi profeſſus,) decorata. Sanè vir grauiſſimus D. Federicus Fornerus Proepiſcopus Bambergenſis in ſua *Palma Triumphali* capite de *Virgine Eremitana* rotundè teſtatur, eſſe Eremum B. V. in Heluetia Germanis idem, quod Lauretum in Italia.

21 Quintò productis in medium accedit authoritas, Theologorum Einſidlenſium, quos ſemper ac præſertim hoc ſæculo, præſtantiſſimos vnà cum ſuo Reuerendiſſimo capite aluit Eremus, hi autem iuſſi ſuam de præſente indiuidua controuerſia ſcripto promere ſententiam, reſponderunt, ne quidem hanc recentiſſimam Bullam Clementis X. derogare quicquam Iulianæ, confirmatæ à Leone X. & Paulo IV. Certè cùm ſit turpe viro Patritio errare in proprio Iure, vt pronuntiat I. C. nec liceat in rerum ſuarum qualitate errare, *L. quiſquis maior. C. De reſcind. vend.* ac proinde non præſumatur aut Patricius in ſuo iure, aut alius in qualitate rei ſuæ decipi, longè potiore iure, præſumuntur illi Theologi ab eruditione, & Religione commendati non falli in intellectu, Interpretationèque Indulgentiæ impertitæ ante plus ſeſqui ſæculum ſibi, ſuòque Illuſtriſſimo Monaſterio.

22 Neque hactenus concluſis officit, quòd ſub initium huius reſponſi protuli de ſignificatione dictionis: *Expeſsè*, hæc enim non refertur ad Indulgentias, ſed ad clauſulam: *Derogamus*. Ita tametſi minùs ſapiens ſentio, ſaluo meliori cuiuſque iudicio. Conſtantiæ 20. Decembris 1674.

Hactenus meum reſponſum. Quod quia comperi fuiſſe ita probatum tam ipſi eruditiſſimo Principi, quàm toti numeroſiſſimo, doctiſſimo Conuentui, vt in vſum & praxin notoriam deduxerint id ipſum reſponſum, patet, quid Anno M. DCC. licitum ſit futurum, ſi Bulla ſuſpenſiua non expreſſerit ſpecificam illius ſacratiſſimi Sacelli mentionem.

CAPVT X.

Aliæ circa Suſpenſionem Indulgentiarum & facultatum quæſtiones expediuntur.

SVMMARIVM.

An ſuſpendantur indulta indulgentiarum cauſa? 49.
Quandonam incipiat ſuſpenſio indulgentiarum? 50.
Refutatur quædam Benzonij circa hoc opinio. 50.
Ignorantia ſuſpenſionis officit ignorantibus. 51.
Quandonam deſinat ſuſpenſio iuxta bullas recentiores? 51.
Quando iuxta antiquiores? 52.
Quomodo intelligenda excommunicationis ſententia lata in eos, qui tempore Iubilæi prædicant aliquas indulgentias. 53.
Quomodo reſpectu illorum, qui in vſum demandant alias indulgentias? 54.
An, quando ſeptennale priuilegium viſitantium aliquam Eccleſiam pro obtinenda indulgentia, deberet ex tenore Breuis inchoari anno ipſo Iubilæo, poſſit initium differri in annum ſequentem? 55.
Quomodo intelligenda clauſula; citra annum Iubilæum? 55.
Quid de indulgentiis conceſſis pro quindecim annis, quorum vnus cadit in annum Sanctum? 56.
Quid ſi Breue ita ſonet: Ad proximos ſeptem annos? 56.
Quid de indulgentia plenaria, quam obtinent emittentes profeſſionem Religioſam? 57.
Per ingreſſum Religionis obtinetur remiſſio omnium peccatorum. 57.
An indulgentia plenaria obtingat etiam ingredientibus Nouitiatum? 57.

Quæſt. XXVI. *An & quæ facultates præter indulgentias ſuſpendantur tempore anni Sancti?* 49

RESP. Gregorius XIII. diſertè exprimit, à ſe ſuſpendi omnes facultates, & indulta, quæ indulgentiarum cauſa fuerunt conceſſa. Vrbanus & cum eo Innocentius X. citata Bulla 2. *lit. b.* ſuſpendit ſolas facultates abſoluendi à caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, non tamen addit illam limitationem *indulgentiarum cauſa*. Nihilominus tamen teſtatur Cardinalis de Lugo *tom. 3. diſp.* 20. *n.* 145. Clementem & Vrbanum declaraviſſe, non fuiſſe ſuæ intentionis ſuſpendere, niſi illas facultates quæ fuerunt aliquibus conceſſæ, in ordine ad lucrandas indulgentias, ſeu occaſione lucrandarum Indulgentiarum. Quare qui habent aliunde, & independenter ab Indulgentijs poteſtatem abſoluendi à reſeruatis, poſſunt ea liberrimè vti, etiam dum agitur annus Sanctus. Conſentit Laymanus *lib. 5. tr. 7. c. 8. num.* 4. Palaus *tr.* 24. §. 1. *num.* 9. Tannerus *tom. 4. diſp. 6. q. 8. n.* 112. qui pluribus hoc probat, & *n.* 110. rectè cum Em. nan Sa. verb. *Indulgentia n.* 11. proximè dixerat, per Bullam non ſuſpendi vel indulgentias, vel facultates vllas, quas Epiſcopus conceſſit, ſed tantùm, quas Pontifex, aut eius Legatus, nam Bulla *lit. b.* id clarè indicat.

Doctrinam, quàm de permanentia poteſtatis in Reſeruata, atque Vota expreſſi, probauit quidem apud nos praxis indubitata, nihilominus tamè habeo in manibus exemplum duplicis Epiſtolæ, ex Pœnitentiaria Romana datum, paulo antequam emanaret Notificatio in præcedenti capite propoſita, in quorum vna extant hæc Verba: *Suſpenſæ ſunt omnes gratiæ etiam ordinariæ* (ſi pro defunctis, et viuis in articulo mortis excipiamus) *ita ut nec pænitentiarijs mutandi vota concedatur facultas*. In altera verò hæc: *In Conuentum nuper habito coram Cardinale Vicario concluſum fuit, facultatem abſoluendi à reſeruatis & commutandi vota eſſe ſolùm penes Pænitentiarios, & multos Parochos, vt facultas Regularium ſit ſuſpenſa*. Verùm quia Decretum illius Conuentus nec publicatum eſt, nec obligat totam Eccleſiam, haud immeritò nos in germania ſecuti ſumus illam opinionem, & explicationem Cardinalis de Lugo; & ſingulariter quoad votorum commutationem, tum quia S. D. N. in ſua Bulla ſuſpenſiua non facit mentionem *votorum*, etſi faciat caſuum *reſeruatorum*, tum quia poſtmodum impertit vtramque illam poteſtatem in ſuo Notificatiuo. Quare niſi ſuperueniat alia declaratio authentica poterunt Confeſſarij Ordinum Mendicantium Anno M. DCC. abſque ſcrupulo redigere in praxin vtramque illam poteſtatem.

Quæſt. XXVII. *Quando incipit ſuſpenſio prædictorum?* 50

RESP. Sicuti generatio phyſica unius, eſt corruptio alterius. Ariſtot. *l. 1. de generat. text.* 20. ita Iubilei ortus eſt interitus cæterarum ſuperiùs enumeratarum Indulgentiarum, & facultatum. Et quia Iubilæus incipit ad initium primarum veſperarum Vigiliæ Natiuitatis Domini, ideirco etiam ad initium veſperarum eiuſdem diei deſinunt valere cæteræ indulgentiæ. Nec credo Benzonio *lib. 4. c. 8. dub.* 6. in prima editione docenti, ſuſpenſionem indulgentiarum incipere, habereque ſuum effectum, quàm primùm emanauit Bulla ſuſpenſiua; nam Clemens, Vrbanus, & Innocentius, profitentur à ſe illas ſuſpendi *durante anno Iubilæo*; annus autem Iubilæus non durat, quando nondum eſt, atqui nondum eſt tunc quando publicatur Bulla ſuſpenſiua, quia Clemens ſuam publicauit 29. Maij, Vrbanus verò ſuam die 17. itidem Maij, & Innoc. 13. itidem Maij; vnde deſumo ſecundum argumentum contra Benzonium, quia ex eius ſententia ſequitur, indulgentias Clementis, Vrbani, & Innocentij fuiſſe, & eſſe ſuſpenſas plùs quàm per ſeſqui annum: fuiſſe quoque reos excommunicationis, qui, dum hæc pro prima edit. ſcribebam, (ſcribebam autem menſe Iulio a. 1649.) publicabant indulgentias plenarias.

Portò etſi verum eſt, reuocationem indulgentiarum nil obeſſe illis, qui inuincibiliter eam ignorant, id tamen non habet locum in ignorantibus ſuſpenſionem, de qua agimus, quia & Innocentius *lit. n.* ita definit; & licèt non definiſſet, haberet tamen hic locum cap. *Ignorantia*. de reg. iuris in 6. *Ignorantia facti, non iuris excuſat*. Eſt autem ignorantia ſuſpenſionis, ignorantia iuris notiſſimi. E diuerſo ſi quis ignorans, reſtitutas eſſe indulgentias, quæ fuerant ſuſpenſæ, peragat præſcripta ad eas lucrifaciendas, lucrifaciet, quia ad indulgentiam comparandam neceſſe non eſt ſcire, quòd extet ius nanciſcendi illam. Lugo *n.* 80. Layman. *c.* 6. *n.* 5. cum multis contra Rodriquez. 51

Quæſt. XXVIII. *Quando deſinit ſuſpenſio, ſeu quando incipiunt iterum valere indulgentiæ, per Bullam Iubilæi ſuſpenſæ?*

RESP. I. Sicut unius corruptio phyſica eſt alterius generatio. Ariſt. *l. 1. de generatione. text.* 20. ita Iubilei deſitio eſt ſecundum Bullam Clement. Vrbani, & Innocētij inceptio, & reſuſcitatio ſuſpenſarum indulgentiarum: quia hi Pontifices non ſuſpendunt,

niſi durante Iubileo, *lit. m.* atqui *n.* 27. ex Filliucio retuli, Iubileum deſinere finitis Veſperis Vigiliæ Natiuitatis Domini. ergo ſtatim, poſtquam fuerunt in noſtra Germania finitæ veſperæ illius diei, inceperunt valere omnes priores indulgentiæ.

II. Si ederetur Bulla ſimilis Gregorianæ, & Sixtinæ, tunc non reualeſcerent, ex vi illius, indulgentiæ, ſtatim poſt tranſactum Iubileum; nam illi Pontifices eas ſuſpenderunt ad arbitrium ſuum, & ſedis Apoſtolicæ; quare non potuerunt redintegrari, niſi nouo conſenſu Pontificis. Ita Nauarrus *not.* 28. *n.* 31. cum Tannero *n.* 111. teſtaturque Nauarrus *not.* 33. *n.* 7. ita declaraſſe ipſum Gregorium XIII. Addit tamen *cit. not.* 28. *n.* 31. videri Pontificem eiuſmodi phraſi vtentem conſentire, vt ſtatim poſt exactum Iubileum reuiuiſcant ſuſpenſæ indulgentiæ; at *cit. n.* 7. ſe corrigit ob contrariam Gregorij XIII. declarationem, quam ipſi poſtmodum intimauit Datarius eiuſdem Pontificis; & hanc poſtremam Nauarri ſententiam tenent Benzonius *l.* 4. *c.* 8. *dub.* 6. Zerola *ad* 3. etſi à Tannero citetur Henriquez in oppoſitum, & Palaus §. 1. *n.* 14. dicat conſtare ex praxi, illud arbitrium & beneplacitum Gregorij XIII. non ſe extendere vltra annum Sanctum.

53 Quæſt. XXIX. *Pontifices citati feriunt excommunicatione illos, qui durante Iubileo prædicant, annuntiant, aut in vſum demandant alias indulgentias præter indulgentiam Iubilei; quo ſenſu eſt intelligenda hæc excommunicationis ſententia?*

RESP. Eo ſenſu eſt hæc ſententia excommunicationis intelligenda, vt ij ſoli, & omnes hanc pœnam vltra peccatum mortale incurrant, qui conſcij huius pœnæ audent tamen præter indulgentiam Iubilei acquirendam Romæ, alias plenarias pro viuis non conſtitutis in articulo mortis, extra Romam prædicare, annuntiare, vel in vſum demandare. Itaque non petit hæc cenſura eos, qui vel ſunt ignari dictæ excommunicationis; nullam enim cenſuram reipſa incurri, niſi à conſcijs illius, communiſſima, veriſſimáque opinio eſt; vel conſcij quidem, attamen prædicant, annuntiant, in vſum demandant illas Indulgentias Partiales, aut plenarias, quas ex probabili opinione dixi ſuperiore capite non eſſe ſuſpenſas; & nominatim de Partialibus notat Peyrinis *tom.* 1. *fol.* 154. illas, quæ Eccleſijs Minimorum conceſſæ ſunt, poſſe non obſtante quauis prohibitione, liberè & licitè prædicari, propter [illegible] conceſſionem Leonis X. factam in Bulla, quam [illegible] refert *fol.* 152. *&* 153. Idem generatim de Partialibus, [illegible] etiam Bulla Clementis VIII. quæ, vt dixi, eſt eadem cum Innocentij tradit Benzonius *cit. cap.* 8. *dub.* 7. Et confirmo datam reſponſionem inde, quòd iura iuribus concordare debeamus, quoad poſſumus. DD. communiter ex cap. *Cùm expediat* de elect. *in* 6. & ex *l.* 11. ac 12. *ff. de legibus.* Ergo has Bullas debemus concordare cum antiquis iuribus, ſtatuentibus pœnas in prædicatores indulgentiarum: atqui in Clementina *Religioſi. de priuilegiis* iubentur plecti illi ſoli, qui prædicant indulgentias *Indiſcretas*, indulgentiæ autem, quas prudentes viri cenſent eſſe validas, non ſunt indiſcretæ, vt ſatis inſinuat Silueſter V. *Indulgentia in* fine. Corduba *q.* 41. Sa. *n.* 15. Hanc doctrinam indicat Nauarrus *not.* 33. *n.* 6. Lezana *n.* 5. & alij teſte Sanctarello *c.* 5. *dub.* 7.

54 *At, quid intelligunt Pontifices per illam phraſin*: Qui in vſum demandauerint?

RESP. Non videntur deſignare eos, qui tempore Iubilei præciſè conantur lucrari indulgentias per Bullam ſuſpenſas, ſed illos ſolos, qui alios inducunt ad eiuſmodi conatum, plus enim non ſignificat, *in vſum mandare.* Quare malè quidem ageret, qui requiſita ad lucrandas indulgentias plenarias Quinque Sanctorum, Congregationis Roſarij, Annotatæ &c. perficeret cum intentione eas omnes lucrifaciendi, attamen excommunicationem non incurreret. Ita cenſuerunt Viri docti, à me ſuper hoc dubio conſulti.

His addo, à Concilio Tridentino *ſeſſ.* 21. *de reform. c.* 9. decerni quidem, vt impoſterum publicentur indulgentiæ per Ordinarios, adhibitis duobus de Capitulo; ſed in primis hoc decretum non loquitur de indulgentijs iam vſum receptis, vt ex declaratione Congregationis obſeruat Peyrinis *tom.* 1. *fol.* 154. Sicut nec loquitur de indulgentijs, quas Papa alicui Superiori concedit pro ſuis ſubditis; Peyrinis *ibidem.* Deinde etiam quoad alias indulgentias, non eſt in his Germaniæ partibus receptum hoc Tridentini decretum. Nec mirum, quia vnus Germaniæ Epiſcopatus ſuperat amplitudine quatuor aut quinque Italicos, & propterea ad noſtros Reuerendiſſimos & Illuſtriſſimos Ordinarios non patet nobis tam facilis acceſſus, quam Italis ad ſuos. Alias circa publicationem Indulgentiarum praxes obſeruandas refert Gauantus in Manuali Epiſcopor. V. *Indulgentia.* ex diuerſis concilijs Mediolanenſibus.

Hiſce ad primum typum iam paratis, rogatus ſum per literas, meam de duabus, quas mox ſubijcio, quæſtionibus ſententiam; ad quas etiam eo modo, qui ſequitur, reſpondi.

55 Quæſt. XXX. S. D. N. *die* 24. *May huius currentis anni* 1649. *omnibus Chriſti fidelibus pœnitentibus &c. qui die S. Sebaſtiani Eccleſiam Parochialem Vrbis Landſpergenſis, Auguſtanæ Diœceſis viſitarint, indulgentiam plenariam impertiit addendo*: præſentibus ad ſeptennium citra annum Iubilei, tantùm valituris: *quæritur cùm prædicta indulgentia primum ſuum effectum feſto S. Sebaſtiani* 20. *Ianuarij anni* 1650. *ſortiri deberet, impediatur verò per annum Iubileum, an non ſeptennium hoc, anno* 1651. *inchoandum videatur?*

RESP. I. Certum eſt, non poſſe moraliter, ſeu quoad acquiſitionem ipſius indulgentiæ inchoari anno proximè ſequente; tum propter generalem doctrinam de ſuſpenſione indulgentiarum; tum quia ſua Sanctitas in verbis allatis diſertè excludit annum Iubileum.

II. Veroſimilius videtur, prædictum ſeptennium tam arithmeticè & materialiter, quàm moraliter, & quoad acquiſitionem ipſius indulgentiæ, adeoque integrè & adæquatè inchoari poſſe anno 1651. & proinde finiri a. 1658. Ratio eſt 1. quia alioqui S. D. N. gratia non valeret, niſi ad ſex annos, cùm tamen indulgentiæ tantum valeant quantum ſonant, & verba ſint propriè intelligenda, & gratia indulgentiarum ſit latè interpretanda; & denique ſemper curandum ſit, vt diſpoſitio, præſertim fauorabilis, potiùs integrè valeat, quàm vt ex parte pereat. Argum. leg. *Quoties* 2. ff. de *rebus dub.* 2. Quia nec verbis Breuium, nec rationi, nec, vt puto ſtylo Curiæ repugnat, quò minùs generatim loquendo, vſus indulgentiarum ad 7. aut plures annos impertitarum inchoetur ſaltem rationabili ex cauſa, biennio, poſtquam in Cancellaria Apoſtolica expeditum eſt Breue, quo conceditur indulgentia, ergo neque repugnant in præſenti caſu, cùm præſertim adſit peculiaris cauſa & ratio.

III. Quia licèt particula *citra* quæ in Breui S. D. N. ponitur, poſſit ita intelligi, vt præciſè ſignificet indulgentiam per prædictum Breue datam, non poſſe obtineri anno Iubileo, longè tamen rectiùs ea particula accipitur hìc pro *extra*, quaſi dicas, fauorem ſeptem annis integris, nil obſtante, adeòque non computato inter illos ſeptem annos, anno Iubileo. Nam prior illa explicatio eſt nimis rudis, cur enim 24. Maij moneat Pontifex, illam indulgentiam non valituram in anno Iubileo, cùm die 13. eiuſdem menſis publicarit Bullam ſuſpenſiuam indulgentiarum omnium? At poſterior explicatio eſt dignior, & per eam ſaluantur generalia illa pronuntiata, quæ in prima ratione attuli: propter quæ pronuntiata exiſtimo, indulgentiam pro Communione Generali, quam ad 25. annos, quinto Februarij huius ipſius anni confirmauit ſua Sanctitas valituram 15. annis poſt exactum Iubileum, ſi fortè nō viguit hoc anno currente vſus illius gratiæ, durante videlicet adhuc beneficio abhinc 15. annis impertito. Idem cenſeo de omnibus indulgentijs hoc ipſo anno ad certos annos impertitis.

Et addo, videri mihi veroſimile, quòd indulgentiæ ad 15. annos e. g. conceſſæ, & iam per aliquot abhinc annos practicatæ, per interuentum anni Iubilei non patiantur vllam in numero annorum imminutionem, ſed ſolius diſcontinuationis, ſeu interruptionis incommodum; nam id perſuadent tum generalia pronuntiata, quæ ſupra attuli, tum illa ratio quòd odia ſint reſtringenda, adeoque verbum *ſuſpendendi* ita ſit intelligendum, vt quando Pontifex dicit: ſuſpendimus anno Iubileo omnes indulgentias, ſit ille præciſè ſenſus: nolumus anno Iubileo cuiquam prodeſſe indulgentias, vt explicat ipſe Pontifex in Bulla *lit. m.* ergo non debet hoc verbum extendi ad extinctionem vnius ex annis priùs diſertè conceſſis. Aliud rationabiliter dici poſſet caſu, quo Breue ita ſonaret: Concedimus indulgentias ad *proximos* 7. 15. 20. annos: Nam Tò *proximum* deſignat formaliter initium, & conſequenter finem eiuſmodi indulgentiæ. Vide tamen de his plura tr. ſeq. *cap.* 36. *part.* 2. *ſingulariter* 663. 56

Quæſt. XXXI. *Indulgentia ingredientibus aliquam Religionem obuenire ſolita, ſuſpenditúrne ea anno Iubileo?* 57

Ratio dubitandi, qua is, qui hanc quæſtionem mihi propoſuit, mouetur, eſt fortè hæc, quòd ſicuti *in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis in ſpecie non eſſet conceſſurus* reg. 81. *in* 6. ita etiam in generali prohibitione, adeòque ſuſpenſione non veniant ex indulgentiæ, quas Pontifex non eſſet in ſpecie ſuſpenſurus: atqui non eſſet in ſpecie ſuſpenſurus illam, de qua inſtituitur præſens quæſtio, tum quia eius acquiſitio nil videtur officere fini, ob quem ſuſpenduntur indulgentiæ, vt patet repetenti dicta ſuperius; tum quia prædicta indulgentia eſt omnino ſpeciali nota digna, & maiori longè iure, quàm vllæ aliæ conceditur.

RESP. Etſi hæc ratio meritò mouere poteſt Pontificem, vt rogatus a Religionum Generalibus, diſpenſet in ſua Bulla circa emittentes ſua vota Religioſa; non audeo tamen ſine auctore negare, quin verbis S. D. N. adeò ſpecialibus, ſimul & generalibus comprehendatur reipſa ſuſpenſio memoratæ indulgentiæ.

Ad rationem in oppoſitum, negandum eſt aſſumptum, ad cuius primam, (etenim ſecundæ conſequentia neganda eſt) probationem reſpondeo in primis, reſpectu ingredientium religio-

ligionem non omnino ceſſare finem ſuſpenſionis, nam poſſent ij differre ingreſſum, & Romam proficiſci. Deinde licèt reſpectu eorum ceſſet finis, videtur tamen ex communi ſenſu Doctorum conſtare, quod velit (& poteſt vtique velle) Pontifex, vt nihilominus lex ſuſpenſiua valeat reſpectu illorum.

Magno tamen his ipſis ſolatio eſſe debet id, quod S. Thomas *2. 2. q. 189. a. 3. ad 3.* docet & probat, videlicet rationabiliter credi, quòd per ingreſſum Religionis conſequatur quis (abſtrahendo ab indulgentia) remiſſionem omnium peccatorum. Quæ doctrina valet vtique etiam in anno Sancto. Porro cenſet Rodriq. *tom. 2. qq. regul. q. 88. a. 1.* indulgentiam plenariam promiſſam ingredientibus Religionem, obtingere non tantùm iis, qui vota religionis ſubſtantialia emittunt, ſed etiam, qui Nouitiatum ingrediuntur.

CAPVT XI.

De Conditionibus operum pro Iubileo præſcriptorum.

SVMMARIVM.

Ad obtinendam indulgentiam Iubilei non eſt opus, vt omnia opera exerceantur in ſtatu gratiæ. 58.
Attamen ſaltem vltimum opus debet fieri in ſtatu gratiæ. 59.
An vt ita honeſte fiant, vt per ea quis mereatur aliquid apud Deum? 60.
Debent omnia fieri integre. 61.
Quid ſi omittatur pars non notabilis? 61.
Quid ſi perficiantur per alium? 62.
Explicatur regula: Qui facit per alium &c. 62.
Quando ſint perficienda opera Iubilei? 63.
Factum cuiuſdam Vicarii Generalis; qui Iubilei tempus arctauit intra vnam hebdomadam. 63.
An Diœceſani non potuerint extra illam hebdomadem lucrari Iubileum? 63.
Episcopus nequit iniungere plura opera, quàm exigat Bulla Iubilei. 63.
Nominantur Iubilea, quæ durarunt vltra duas hebdomadas. 63.
Quid intelligatur per menſem, quando datur Iubileum pro vno, aut pluribus menſibus. 63.
Quot diebus conſtare debeant hebdomadæ, quando conceditur Iubileum pro duabus hebdomadis. 63.
Nominantur Episcopi Conſtantienſes, qui diuerſimode computarunt hebdomadas. 63.
Illæ duæ hebdomadæ ſunt deſignandæ ab Episcopis. 64.
Quid ſi quis opera perficiat ante deſignationem factam ab Episcopo? 64.
Quid ſi ignorans factam deſignationem perficiat opera poſt tempus præfixum? 65.
Quinam intelligantur nomine Ordinariorum, per quos facienda deſinitio hebdomadarum, & Eccleſiarum? 66.
An etiam omnes Prælati Ordinum exemptorum? 66.
An & Prælati non Exempti? 66.
Quinam ſint illi Prælati eccleſiarum, quibus ſit mandatum, vel facultas publicandi bullas Iubilei? 67.
An etiam non exempti Abbates? 67.
An Parochi? 67.
An Prælati Religioſi licitè indicant ſuis ſubditis Iubilea citiùs, quàm Episcopus ſuis Diœceſani? 67.
Mortaliter peccant Ordinarii non ſtatim promulgantes Iubileum. 68.
Non tamen idcirco perit ius Iubilei. 69.
Diſcrimen inter clauſulas, quarum vna præcipit aliquid Ordinariis, alia aliquid volentibus mereri Iubileum. 70.
Episcopi Germani differant publicationem, donec accipiant Romà, vel a Nuntio Apoſtolico diploma. 70.
Iubileum poteſt inchoari quouis die hebdomadæ. 71.
Notatur aliquid ſpeciale pro parochis circa Iubilea, quæ adferuntur paulo ante Dominicam Palmarum. 71.
Refertur Doctrina Patris Iordani tangens nonnulla ex dictis. 71.
Interpretatio Vocula: Illico; Statim: nulla interpoſita mora. 71.
Stylus curiæ Conſtantienſis circa opera intra vnam hebdomadam facienda. 72.
Sunt exequenda diebus præſcriptis. 73.
Quid ſi interceſſit obliuio, vel ignorantia? 74.
An obeunda eo ordine, quem ſeruat litera bullæ? 74.
An opera tam aliunde debita validè obeantur pro Iubileo? 75.

Quæſt. XXXII. *Quænam de honeſtate, integritate, & cauſa efficiente operum præſcriptorum obſeruanda videntur?* 58

RESP. Ea, quæ Doctores veroſimilius exigunt ad lucrifaciendas alias indulgentias; quamquam nonnulla eorum peculiarem difficultatem contineant reſpectum Iubilei. Ea laconicè indicabo, accuratiore diſquiſitione in alium locum dilata.

I. Itaque licèt ſit tutior opinio Comitoli Reſp. moral. lib. 1. quæſt. 27. cum Layman *lib. 5. tr. 7. c. 6. n. 2.* & alijs, rati, vt quis Indulgentiam Iubilei (nam de eo nominatim agit) integre acquirat, neceſſe eſſe, omnia opera præſcripta fieri ſtatu gratiæ, eò quòd per opera in ſtatu peccati mortalis facta, non poſſint impetrari ea bona, quæ ſummus Pontifex intendit largiendo Iubileum; oppoſita tamen ſententia Suarij *tom. 4. diſp. 52. ſect. 2. n. 7.* Dianæ *part. 5. tract. 12. reſolu. 4.* pluriumque aliorum exiſtimantium ſufficere, ſi vltimum opus fiat in gratia, eſt probabilior, tum quia non eſt neceſſe, vt omnia opera præſcripta dirigantur ad impetrandum id, quod intendit Pontifex: tum quia etiam per bona opera in ſtatu peccati facta poteſt aliquid impetrari S. Thomas *2. 2. q. 83. a. 6.* tum denique quia actualis acquiſitio indulgentiæ prouenit ex ſatisfactione Chriſti, & Sanctorum. Extrau. *Vnigenitus*. de pœnit. & remiſſ. non autem ex operantis dignitate, aut meritis. S. Thom. *in 4. diſt. 20. a. 3. quæſt. 2.* Imò quando vltimum opus habet continuationem, ſicuti habet e. g. oratio, ſufficit, modò quis ſit in gratia, dum vltimam partem talis operis exequitur, vt notat Suarez *ibid.*

II. Non tantùm ſufficit, ſed etiam requiritur ad Indulgentiam Iubilei, vt ſaltem vltimum opus fiat in gratia. S. Thom. *a. 5. q. 1.* cum cæteris omnibus. Ratio eſt, quia indulgentia eſt relaxatio pœnæ. Extrau. *Vnigenitus*. Pœna autem non relaxatur, nec dimittitur, niſi remiſſa culpa. S. Thomas *ibid.* cum omnibus; *quia peccato venia non datur niſi correcto*. regula 5. *in 6.* non remittitur autem culpa illi, qui non eſt in ſtatu gratiæ, nam, *qui non diligit, manet in morte*. 1. Ioann. 3. addit tamen rectè Suarez *loc. cit. ſect. 3.* ad alios fauores Iubilei obtinendos per ſe non requiri ſtatum gratiæ. 59

III. Si totum ultimum opus pro Iubileo fiat in ſtatu peccati mortalis, probabilior eſt opinio Coninck *tom. 2. in 3. p. diſp. 12. dub. 7.* aliorumque plurium contra Dianam *part. 5. tr. 12. reſol. 4.* & Granadum ab ipſo citatum, non reuiuiſcere indulgentiam, obice remoto, ſeu primo tempore, quo homo deponet onus peccati mortalis: nec enim habemus ſufficiens fundamentum credendi, eam eſſe Summi Pontificis intentionem.

IV. Probabilius cenſent Suarez. *tom. 4. in 3. Part. diſp. 52. ſect. 6.* Lugo de Pœnit. *diſp. 27. n. 85.* aliique plures contra Comitolum *cit. quæſt. 37.* non eſſe ad indulgentiam Iubilei obtinendam opus, vt opera præſcripta ita honeſtè fiant, vt per illa quis mereatur apud Deum; ſed poſſe per illa etiam cum peccato veniali, & ex peccato veniali facta acquirit Indulgentiam. Ratio eſt, quia talia opera manent nihilominus honeſta, ratione obiecti. Dat Cardinalis de Lugo exemplum de ieiunio, & viſitatione Eccleſiæ. Excipio hinc orationem, perpetuis voluntarijs diſtractionibus impletam, vt iterum dicam *n.* 124. 60

V. Debent omnia opera ita integre adimpleri, vt ſi quod illorum ex ignorantia, obliuione, impotentia, negligentiaue penitus omittatur, non obtineatur quidquam de Iubileo. Ratio eſt quia offertur Iubileum ſub conditione implendi omnia. S. Th. *in 4. diſt. 20. a. 4. q. 3.* atqui non exiſtente conditione non conſequitur illud, quod ſub conditione datur. S. Th. *ibid.* & conditionalis, non impleta conditione, nil ponit in eſſe. DD. communiter. Excipe tum illum, cum quo ſit commutatio operis, tum illum, qui nequit dare eleemoſynam, iuxta dicenda ſuo loco. 61

Imò debent ita integre impleri, vt ſi aliqua pars notabilis omittatur, nil obtineatur de Iubileo Suar. *diſp. 52. ſect. 5. n. 5.* poſt alios. Ratio eſt, quia conceſſio eſt vnica, & quaſi indiuiſibilis ſub tali determinata conditione, ergo qui non implet totum, ſed omittit partem notabilem, non implet conditionem. Hæc autem doctrina locum habet tum in ieiunio, quando interdiu notabile aliquid comeditur, tum in eleemoſyna, quando Bulla Iubilei præcipiente dari eleemoſynam, *ſecundum cuiusq. facultates*, aliquis notabiliter minus dat, quam ſecundùm facultates dare deberet, tum deniq; fortè in Proceſſione, quandò quis notabilem eius partem omittit; niſi forſan poſtmodum viſitet Eccleſias præſcriptas: Cenſet autem Suar. *loc. cit.* qui ex præſcriptis pro indulgentia quinque Pater & Aue, omittit vnum, omittere partem notabilem. Addit eſſe dubium, an omittens minimum quid, non excidat Iubileo; ſed rectè concludit, etiam hic parum pro nihilo reputari. Vide plura *tr. ſeq. c. 17.*

VI. Opera in Iubileo præſcripta, debet is ipſe, qui lucraturus eſt Iubileum, perficere, & non per alium. Nauar. *not. 22. n. 2.* loquens nominatim de Iubileo, cum aliis communiter. Ratio eſt quia non eſt à proprietate verborum recedendum. l. *Non aliter* ff. de 62

leg. 2. Atqui propriè non ieiunat, orat, confitetur, communicat, viſitat Eccleſias, qui per alium hæc facit. Vnde non obſtat reg. 76. in 6. *Qui facit per alium, perinde eſt, ac ſi faciat per ſeipſum*, nam hæc regula habet locum duntaxat in iis actionibus, ad quas nec perſonæ induſtria electa eſt, nec à lege aut voluntate Superioris introductum eſt, vt res non per alium, ſed per ſe ipſum expediatur. Henricus Caniſius *in reg.* 68. Quare Benzonius *dub.* 21. meritò reijcit Ioannem de Anania aliud de viſitatione Eccleſiarum pronuntiantem.

Excipe illum, qui per famulum dat eleemoſynam, quia etiam tunc cenſetur moraliter, & propriè dare. Suarez. *d.* 52. *ſect.* 7. rectè monens, etſi ille famulus ſit in ſtatu peccati mortalis, nil tamen præiudicare inti acquirendæ indulgentiæ.

63 Quæſt. XXXIII. *Quandonam ſint peragenda opera pro Iubileo, & an Iubileum periclitetur, ſi Prælati non indicant ſuo tempore?*

RESP. I. Omnia opera perficienda ſunt intra tempus præſcriptum, id eſt, intra ſpatium anni Sancti, ſi eius indulgentia ſit obtinenda, intra duas hebdomades, ſi acquirenda indulgentia Iubilei extra annum Sanctum; quia communiter pro illo conceduntur duæ tantum hebdomadæ.

Dico in primis concedi duas hebdomadas; nec enim legi bullam, quæ Iubileum alliget breuiori tempori, legi autem diploma, quo D. Iacobus N. à Sede Apoſtolica conſtitutus Vicarius Generalis Epiſcopatus Ratisbonenſis publicauit anno 1591. Iubileum eodem anno conceſſum à Gregorio XIV. ſub initium ſui Pontificatus; publicauit autem.

Hac inſolita forma.

Ad faciendum ſe idoneum, aut participem nominatæ indulgentiæ, deſignamus hebdomadam inter Dominicam Iudica, & Palmarum, *id eſt à 31. ſeu vltimo die menſis Martii vſque ad ſeptimum Aprilis huius currentis anni 1591. qua hebdomade omnia ſuperius expreſſa, & ad hanc indulgentiarum gratiam comparandam requiſita opera debent in hoc toto Epiſcopatu peragi. Sacram autem communionem volumus peracta interim confeſſione obire in hac Vrbe Ratisbona, Dominica Palmarum, feria V. in Cœna Domini, & Dominica Reſurrectionis &c.*

Quæritur nunc, vtrùm ſi quis Diœceſanorum diſtuliſſet vel omnia, vel aliqua ex præſcriptis operibus, quæ in bulla Gregorij erant 1. triplex ieiunium. 2. Viſitatio eccleſiæ, vel eccleſiarum deſignatarum, & oratio in eis. 3. eleemoſyna pro beneplacito. 4. Confeſſio. 5. Communio &c. *quæritur, inquam, an talis fuiſſet nihilominus futurus particeps gratiæ Iubilæi*.

Reſpondeo autem affirmatiuè; quia Gregorius expreſſè, ſicuti & alij Pontifices, permittit cuilibet fideli duas, pro commoditate ſua hebdomadas, nec vno verbulo innuit, ſe facere poteſtatem Ordinarijs arctandi illam libertatem; quia igitur generatim loquendo nequit inferior tollere, aut minuere fauores, & priuilegia conceſſa ab eius Superiore præſertim alicui Communitati argum. cap. *cum inferior de maior. & obed.* ideo non poſſunt Epiſcopi arctare limites temporis poſitos à Summo Pontifice.

Vnde etiam ſupra negauimus, ex communi poſſe ab Epiſcopo iniungi pro lucrando Iubileo opera plura, quàm Papa poſtulaperit. Et quamuis idem Vicarius, ſicut & plures Epiſcopi, declararit, omnia opera eſſe obeunda intra vnam hebdomadem, non autem diuidenda, hæc tamen declaratio non tollit probabilitatem ſententiæ opinantium, poſſe diuidi; quandoquidem authentica declaratio legis, aut gratiæ non poteſt proficiſci, niſi à Legiſlatore ipſo, vel eius ſucceſſore, Superioreue, nam vnde ius procedit, inde & interpretatio procedere debet text. *cap. inter de ſent. excomm.* Sed neque impedit: quo minus reuera obtineatur indulgentia ab ijs, qui non ſtant tali declaratione. Nollm tamen ſugillare factum eiuſmodi Vicarij, tum ob alias cauſas, tum quia teſtatur in actu ſignato, ſe maturo conſilio ita ordinaſſe.

Dixi deinde ſuperiore reſponſione primo, *communiter* tantum concedi duas hebdomades; at non dixi *ſemper*; ſiquidem & Iubileum anni Sancti, & Compoſtellanum durat toto anno; & præterea Vrbanus VIII. impertiit vnum, quod tres menſes, Innocentius X. aliud, quod duos, Clemens VIII. & Alexander VII. quod vnum tenuere menſem. *At quid nomine menſis intelligitur? An triginta & vnus dies, ſi in Martio, an. 30. ſi in Aprili, an. 29. ſi in anno biſſextili, aut ſolum 28. ſi anno communi in Februario, horumque primo, octauo, duodecimo diebus inchoetur.*

R. Primò, ſi inchoetur primo die alicuius menſis, poſſe totum aſſumi, quia fauores præſertim rectiſſimè intelligimus iuxta communem ſenſum adeoque triginta vnum dies, ſi primo Martij, triginta, ſi primo Aprilis.

Secundo, ſi inchoetur poſt primam diem menſis, poſſunt aſſumi tot, vt iuncti diebus præcedentis efficiant 30. dies, etenim menſis appellatione, vbi abſolutè fit de illo mentio, intelliguntur 30. dies. Tuſchus verb. *menſis* & Barboſa *de appellat. eodem verb.*

Tertiò, ſi inchoetur primo die vnius è menſibus breuioribus, vt e.g. in Februario, videtur eſſe circumſcribendum illo numero dierum, quibus conſtat talis menſis, etenim quando lex, aut ſtatutum concedens menſem, diſponit à quo tempore incipere debeat, accipitur menſis prout occurrit in Calendario. Tuſchus. & Barboſa *ll. citt. &c.* atqui Pontifices ſolent diſponere, vt deſignentur menſes proximi poſt receptam bullam. Vnde Iubileo pro duobus menſibus conceſſo an. 1651. aſſignauit modernus Reuerendiſſimus, & Illuſtriſſimus Epiſcopus Conſtantienſis Franciſcus Ioannes à primo Auguſti ad vltimum Septembris; Vrbanus verò VIII. pro trium menſium conceſſo die 18. Maij an. 1641. aſſignauit initium à die datæ, ſicut Alexander etiam à die datæ conſtituit initium vnius menſis, dedit autem illum die 21. Iulij, anno 1656.

Dixi tertiò ſuperius: *duas hebdomadas: ſed quot diebus debent, aut poſſunt vtiliter conſtare illæ duæ hebdomadæ?* Certò quatuordecim vel quindecim, quia temere diuinaremus plus, aut minus, loquendo generatim. Et quidem P. Laymannus Germanus *lib.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *numer.* 7. teſtatur eſſe receptum more Germanicarum Eccleſiarum, vt quindecim dies permittantur, totidem permittendos eſſe ſcribit P. Palaus Hiſpanus *part.* 4. *tract.* 24. *p.* 12. §. 3. *num.* 3. totidem Coronius Italus controu. *lib.* 2. *controu.* 12. *nu.* 16. & 17. At Cardinalis de Lugo, Bonacina aliique plures Hiſpani, & Italiaiunt, eſſe peculiariter permiſſum, vt Confeſſio, & Communio peragantur tertia Dominica intra Iubilei. Ego tametſi non recordor, fuiſſe minus quam quindecim aſſignatos illis duarum hebdomadarum octodecim Iubileis, quibus fruitus ſum in diuerſis Epiſcopatibus, ex quo per Dei miſericordiam geſto veſtem Religioſam, ſcio tamen Andream Cardinalem de Auſtria Epiſcopum Conſtant. non modo expreſſiſſe a. 1595. opera Iubilei, quod anno præcedente dederat Clemens VIII. eſſe perficienda intra quatuordecim dies, ſed inſuper anno 1597. ordinaſſe, vt aliud Iubileum eiuſdem Clementis inchoaretur à Dominica die decimo ſeptimo Auguſti *incluſiue* ad Dominicam (trigeſimum primum) eiuſdem menſis *excluſiue*. Iacobus Fuggerus eius ſucceſſor anno 1606. nominauit primam, & ſecundam hebdomadem à ſeptimo Auguſti ad vigeſimum eiuſdem *incluſiuè*, qui quidem dies ſeptimus incidebat in diem Lunæ, & ipſemet exprimit. Item Ioannes Comes Truckſeſſius etiam Conſtantienſis Antiſtes an. 1631. & 1636. pro remotis ab Vrbe Conſtantia nominat quatuordecim dies, pro Conſtantienſibus ipſis, & vicinis à Dominica ſexageſimæ ad Dominicam *Inuocauit incluſiuè*, intelligendo per illos quatuordecim dies more Germanico duas hebdomades, per duas autem hebdomades quindecim dies naturales, iuxta Laymannum *cit. cap.* 8. *n.* 7. *in fine*. cur enim remotis conceſſiſſet minus temporis, quam vicinis? Idem Antiſtes aſſignauit anno 1648. *hebdomadem à Sancto die Pentecoſtes, & immediate ſequentem; id eſt incipiendo à primis Veſperis Sancti diei Pentecoſtes, & rurſum vſque ad veſperas ſecundæ Dominicæ poſt Pentecoſten*. Verùm idem ipſe Epiſcopus Fugger anno 1608. abſolutè ſtatuit primam, & ſecundam hebdomadem Aduentus: anno 1617. vtramque hebdomadem inter Transfigurationem Domini, & D. Bernardi feſta, id eſt à VI. ad XX. *incluſiuè* vt ſe ipſum explicat. Qui iam annis viginti quinque vigil ac ſolicitus Pedum Conſtantienſe tenet Reuerendiſſ. & Celſiſſimus Princeps Franciſcus Ioannes de Praſbergenſis etiam illa Clauſula: *duas hebdomades inter, &c.* conſtanter, & apertè determinat quindecim dies, vt videre eſt in deplomatibus annorum 1667. 1664. 1661. & alijs anterioribus. Hanc rationem indicendi Iubilei tutò ſequentur, vt arbitror, alij Antiſtites, veluti iam ſaltem communem, nec ignoratam ipſiſmet Nuncijs Apoſtolicis, vtpote degentibus in locis, in quibus eſt planè notorius hic ſtylus.

II. Illæ duæ hebdomadæ, intra quas perficienda ſunt opera 64
præſcripta, deſignari debent *ab Epiſcopis, Eccleſiarum Prælatis, Ordinariis locorum, eorumque Vicarijs, vel iis deficientibus, ab aliis, qui curam animarum exercent*, ita enim ſtatuunt communiter Bullæ, & nominatim tertia Innocentij, *Cæteris verò, & §. Quapropter.* Et ſentio cum Nauarro, multiſque grauibus Doctoribus apud Filliucium *tract.* 8. *num.* 267. itemque cum Cardinale de Lugo *num.* 117. eum non potiri Iubileo, qui incipit opera præſcripta facere ante tempus ab vno eorum, quos nominaui, deſignatū. Ratio eſt, quia verba Bullarum omnino videntur hanc conditionem executioni operum, atque adeo conſecutioni Iubilei adijcere, nam Bulla tertia *lit. m.* vti & alij aiunt; *qui ieiunauerit vltera ex duabus hebdomadis ab Epiſcopis, &c. deſignatis.* Atqui non obtinetur Iubileum niſi ſeruatis conditionibus, ſub quibus offertur, vt iam ſæpe dixi, & dicam. Nihilominus ſentio cùm Filliucio *l. c.* & aliis, poſſe oppoſitum ſecurè in praxi obſeruari ex cauſa, quia mens Pontificis non eſt omnino clara pro doctrina, quam attuli.

Addit

Addit quoque ſed minus probabiliter, iudice de Lugo. *n.* 119. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 151. & Cotonio *lib.* 2. *Contrin.* 12. *n.* 17. cum Bottonio & Lezana *n.* 19. ſi tempore, quo Iubileum in tua patria promulgatum fuit, ex ignorantia inuincibili illius, non habuiſti eius notitiam, poſſe te illud lucrari infra dies 15. à die notitiæ, ſicut etiam ſi Iubilei notitiam habuiſti, primùm ſecunda die Veneris, &c. quamuis in hoc ſecundo caſu poſſit vtrique confeſſarius commutare ieiunia.

66 Per Ordinarios locorum, quibus mandatur à Pontificibus ſummis, vt Proceſſiones indicant, duas hebdomades, ad viſitandas eccleſias deſignent non intelligi directè Parochos patet ex praxi, nec enim conſueuerunt aliquid eiuſmodi attentare, niſi poſt mandatum Epiſcopale, eſto crebro fiat, & tranſumptum bullæ Epiſcopalis aliunde acquirant, priuſquam à ſuo Ordinario quidquam accipiant. Vnde non modo ſolent Epiſcopi mandare Parochis, vt inchoent Iubileum ſaltem duabus hebdomadis, poſtquam acquirent patentes Epiſcopales, ſed inſuper Ioannes Epiſcopus, de quo ſupra *n.* 63. in ſuis diplomatis annorum 1628. 1629. 1632. expreſſit, *ſe permittere*, vt à parochis nominentur duæ hebdomadæ, &c. Igitur per illos Ordinarios locorum intelliguntur tum ipſi Epiſcopi, tum etiam omnes Prælati exempti, obtinentes iuriſdictionem epiſcopalem in vtroque foro etiam reſpectu ſæcularium, hi enim ſunt verè & propriè Ordinarii illius diſtrictus, reſpectu cuius potiuntur illa iuriſdictione, vt manifeſtum eſt ex ijs, quæ de talium Prælatorum prærogatiuis deſcripſi ex Diez. tomo priore *tr.* 7. *cas.* 2. *n.* 47. quibus alia addit tum Lezana *ib.* relatus in fine, tum Antonius Cotonius celeb. contr. *l.* 3. *Contr.* 6. *c.* 5. *n.* 3. *& ſeqq.* Imò eadem clauſula inuoluuntur directè, etſi ſolum implicitè, omnes Abbates, atque ſuperiores locales ordinum Religioſorum, exemptorum, hi quippe omnes accenſendi ſunt verè, & propriè dictis Prælatis, vt videbimus paulò poſt, ergo & habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, Suarez *tom.* 4. *de rel. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 6. Pellizarius in Manu. Reg. *tr.* 7. *c.* 1. *n.* 6. liquetque ex bulla Pij V. quæ incipit: *Romani Pontificis*, eſtq; apud Rodriquez in Bullario decima tertia, cum vtiq; polleant ordinaria poteſtate fori interni, & etiam externi ſaltem reſpectu ſuorum ſubditorum Religioſorum. Et quia P. Thomas Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 29. *n.* 5. abſolutè ſcribit, omnes ordinariam iuriſdictionem habentes intelligi, quoties in aliquo decreto fit mentio Ordinarij, niſi ſubiecta materia aliud poſcat; ideò omnes ſuperiores locales, ſeu qui alicui toti loco præſunt cum poteſtate ordinaria, comprehenduntur in hoc Iubilei articulo nomine Ordinarij locorum.

At quinam ſunt illi Prælati Eccleſiarum, quibus ſummi Pontifices præcipere ſolent in virtute S. obedientiæ, vt publicent, vel publicari faciant ſine retardatione bullas Iubileas?

67 . R. 1. *Intelliguntur* omnes, & ſoli propriè, ſtrictè dicti Prælati, hi enim omnes ſunt verè Prælati *eccleſiarum*. Ille autem omnis, & ſolus dicitur propriè & ſtrictè Prælatus, qui habet iuriſdictionem fori interni ſimul & externi. Silueſter verb. *Prælatus* fusè, & ex inſtituto; addens, parochum eſſe ideo Prælatum duntaxat latè, & largo modo, quod ſit præditus iuriſdictione ſolius interni fori; coniunctionem autem huius vtriuſq; poteſtatis appellat Suarez *loco cit. n.* 6. iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.

2. Itaq; per Prælatos Eccleſiarum deſignantur in bullis Iubileorum omnes Prælati Sæculares, & Regulares exempti, ſimulque potientes iuriſdictione epiſcopali in ſubditos etiam ſæculares: hi quippe propriè & rigidè ſunt Prælati eccleſiarum ſibi ſubiectarum, Diez Lezana, Cotonius, ſuprà relati.

3. Comprehenduntur tum Archipresbyteri, & Archidiaconi, hi quippe ſunt Ordinarij iudices. Pax Iordanus *volum.* 3. *c.* 50. *n.* 461. *lib.* 13. *tit.* 3. *num.* 517. & nos infra occaſione caſus, qui contigit. Tum omnes Prælati etiam locales ordinum Mendicantium; hos quippe eſſe verè, propriè, in rigore Prælatos, atque potiri iuriſdictione vtriuſque fori erga ſuos ſubditos Religioſos demonſtrat ex inſtituto Suarez de relig. *tom.* 4. *lib.* 2. *c.* 1. *n.* 6.

4. Probabile quoq; eſt, deſignari etiam Abbates & Superiores locales Monaſteriorum, etiam non exemptorum; tum quia P. Emmanuel Sa *verb. indulgentia n.* 12. rotundè, & illimitatè ſic ſcribit: *Iubileum Religioſis etiam promulgare poteſt eorum Prælatus*, tum quia Aſcanius Tambur. *de iur. Abbat. tom.* 1. *quæſt.* 3. affirmat ac probat generatim, Abbates eſſe verè & propriè Eccleſiæ Prælatos.

5. Non veniunt illo nomine parochi, vt demonſtrat aperta praxis, quia licèt ſunt ſolùm latè Prælati ſuæ eccleſiæ parochialis. Silueſter, & Suarez ſuprà.

At quinam ſunt illi *quicunque Ordinarii locorum*, de quibus loquuntur Bullæ in §§. in quibus agunt de publicatione? *Suntne illi ſoli, & omnes, quos eadem Bulla exprimunt in §§. in quibus tractant materiam deſignationis hebdomadarum, & eccleſiarum, & de quibus nos ſupra locuti ſumus?* Ratio dubitandi eſt, quia ſi intelliguntur illi ſoli, tum clauſula: *quibuscunque ordinarij* erit ſuperflua in illo ſecundo §. quandoquidem in eodem §. iam ſunt enumerati, & ſpecificati omnes, quos in §. 1. deſignari diximus paulò ſuperiùs: ſi autem non intelliguntur ij ſoli tum deſignantur parochi omnes, eſt autem alienum à praxi & communi iudicio aſſerere, quòd parochis immediatè, & directè demandent Pontifices publicationem ſuorum Iubileorum, hoc enim ius demandandi vendicant ſibi Epiſcopi, & puniretur vtique, qui auderet id factitare ſuopte nutu.

R. Nomine *quorumcunque Ordinariorum loci* venire ſolos, & omnes pollentes iuriſdictione ordinaria fori interni, & externi: allata enim de parochis ratio conuincit, eos non tangi directè, & per ſe, quia ſcil. habent iuriſdictionem quidem ordinariam in parochianos, ſed ſolùm quo ad forum internum, non quò ad externum, ſicuti ex communi docui tomo priore *tr.* 4. *n.* 49. Nec ideo eſt ſuperflua illa clauſula, ſiquidem uno verbo includit illos, qui pluribus indicabantur antecedenter. Nec eſt inſolens quid enumeratione partium, aut ſubiectorum immediatè ſubnectere aut præmittere nomen generale hæc, & illas confusè ſignificans.

Ex quibus infero, in primis videri poſſe, non peccaturos Prælatos Religioſos præſertim exemptos, ſi ex cauſa rationabili, ac citra ſcandalum indicant ſuis ſubditis Religioſis Iubileum vna, aut pluribus hebdomadis citiùs, quam Epiſcopus Diœceſanus, id quippe voluit Emanuel Sa ſuprà relatus, fauentque rationes productæ. Adhuc remotiores erunt à ſpecie peccati, ſi itidem pro ſuis Religioſis deſignent, itidem ex rationabili cauſa & citra ſcandalum aliam eccleſiam, quam Parochus deſignarit pro Parochianis. Hoc certum eſt ex bullis, ſi quo caſu fiat, vt ſuperioribus Religioſis non communicetur mediatè vel immediatè ab Epiſcopo bulla, aut parochus differat ex oſcitantia publicationem, poſſe à prælatis Religioſis fieri illam publicationem, & aſſignationem. Nolim autem extra eiuſmodi caſum aliàmue per grauem atq; extraordinariam cauſam vſurpari alterutrū ex iuribus in hoc diſcurſu explicatis. Equidem ego illis 18. Iubileis, quibus me gauiſum fuiſſe in ſocietate dixi ſuperius, non memini fuiſſe vnquam à noſtris ſuperioribus factam vllā temporis, vel eccleſiarum deſignationem: niſi ex norma Epiſcopalis publicationis. Et verò conſueuerunt Domini Epiſcopi in Rubrica ſuorum Diplomatum Iubileorum affari, nominareq; ipſos ſuperiores Religioſorum ordinum etiam exemptorum (exprimendo perſæpe clauſulam: *Etiam exemptis*) in fine autem diplomatum generatim edicere, ſe omnibus ſupra nominatis mandare, vt publicent ſuis ouibus bullam Pontificiam, aut extractū illius: nonnulli tamen verbo *mandandi* iungunt verbum *intimandi* notificandi: modernus Conſtantienſis, cuius vitā ad multos annos producat Deus, conſueuit ijs vti verbis, quibus nullus etiam ſummè Exemptorum Ordinum poſſit ullo modo offendi, teſtantur id diplomata ſuperius indicata.

Infero deinde, parochos non poſſe, niſi in caſu, quo deficiunt Ordinarij, aut annunciare Iubileum, aut nominare hebdomadas, vel eccleſias, oſtendi, enim ſupra, eos non deſignari directè verbis relatis, vel ad publicationem, vel ad alia.

IV. Quandoquidem Pontifices ſolent in virtute obedientiæ 68
mandare Epiſcopis, &c. vt cum Iubilei literarum tranſumpta, aut exempla etiam impreſſa acceperint, *ſtatim abſq; vlla mora*, retardatione vel impedimento per ſuas Eccleſias, &c. publicari, proceſſioneſq; indici faciant, vt cum alijs loquitur Innocentius Bulla tertia *lit. bb. ec. dd.* & Sixtus V. *conſt.* 1. apud Cherubinum (ex cuius mente locuti videntur poſteriores Pontifices) diſertè imperat, inchoari Iubileum prima vel ſecunda immediatè hebdomada, poſt habitam notitiam Iubilei, idcirco exiſtimo, mortaliter peccaturum illum Ordinarium, aut Parochum, qui ex negligentia diutius differet indictionem Iubilei; nam videtur materia eſſe ſatis grauis.

At quæres, *an tum nihilominus valeat Iubileum, atque adeò an obtineri poſſit quarta vel quinta hebdomada poſt habitam notitiam?*

Reſpondeo, rem eſſe dubiam, & proinde hinc confirmari 69
id quod dixi de peccato Ordinarij, differentis ſine cauſa publicationem, nihilominus mihi videtur, valiturum etiam tunc Iubileum, adeoque obtentum iri ab ijs, qui illa quarta, vel quinta hebdomade perficerent opera præſcripta. Ducor, tum quia Bulla tertia *lit. m.* abſolutè promittit indulgentiam ijs, qui ieiunauerint, &c. *altera ex duabus hebdomadis ab Epiſcopis, &c. deſignandis*; tum quia Bullæ nusquam indicant, illam properatam Iubilei publicationem eſſe conditionem neceſſariam ad lucrandum Iubileum.

Nec obeſt, quòd eadem Bulla *litt. h.* dicat: qui interfuerit proceſſioni *prima vel ſecunda hebdomada* indicendæ; nam ea verba plus non indicant; quàm quòd delinquant Ordinarij, ſi abſq; rationabili cauſa non indicant proceſſionem prima, vel ſecunda hebdomada ab habita notitia, & ita indicant, ut prima proceſſio (ſiquidem plures habeantur) inſtituatur prima, vel ſecunda hebdomada, poſtquam habuerint notitiam authenticam Iubilei, altera autem proceſſio inſtituatur ſecunda vel tertia hebdomada.

Vnde obiter noto diſcrimen inter ea, quæ Bullæ Iubileæ
præcipiunt Ordinarijs, & ea, quæ volentibus lucrari Iubi- 70
leum. Priora illa habent rationem ſolius mandati, poſteriora

rationem conditionis ſine qua non. Priora illa non ingrediuntur rationem quaſi contractus: *do vt facias*, qui inter ſummum Pontificem, & Chriſti fideles intercedit, ſed tantùm extrinſecè habent ſe ad illum; at poſteriora ſunt pars ſubſtantialis eiuſdem contractus; vnde fit, vt ſi horum aliquid omittatur, non obtineatur Iubileum, obtineri autem queat, etſi Ordinarij non fungantur rite officio ſuo.

Etſi autem Sixtus V. voluit ſuum Iubileum promulgari etiam poſt *primatam* illius notitiam, id tamen non obſeruatur in Epiſcopatibus Germaniæ, ſed noſtri Reuerendiſſimi & Illuſtriſſimi Domini Ordinarij exſpectant, donec ex Vrbe, vel ab Illuſtriſſ. Dominis Nuntijs accipiant tranſumpta Bullæ Pontificiæ; nec ſunt reprehendendi, quia agunt conformiter Bullis modernis, quæ expreſſè loquuntur de tranſumptis, etiam *impreſſis*, vt paulò antè memini.

V. Poſſunt verò Ordinarij duas Iubilei hebdomadas curare inchoari quocunque die ſeptimanæ, prout occurſus feſtorum, aut alia prudens ratio ſuggeſſerit, nam Bullæ nil hic determinant, quamuis vtique conueniat, ita inchoare illas hebdomadas, vt prima incipiat à feſto, & ſecunda, adeoque XIV. vel XV. Iubilei dies deſinat in feſto.

71 Quamquam ſi epiſcopale diploma perueniat ad manus parochi pridie S. Ioſephi: e. g. Aut Annuntiationis, occurrantq; hæc feſta in feria tertia v. g. poſt *Iudica*, & Dominicam Palmarum, prouide aget ille bonus paſtor, ſi auſpicetur Iubilei celebrationem (niſi Ordinarius expreſſe aliud ſtatuiſſet) alterutro ex his feſtis, ne videl. Parochiani cogantur ieiunare hebdomade prima, & ſecunda poſt Dominicam Reſurrectionis. Aget quoque conſultiſſimè, ſi adeptus tale diploma poſt meridiem Dominicæ *Iudica*, aut Palmarum, publicet illud tempore Veſperarum, aut Catechiſmi, moxque auſpicetur exemplo Epiſcopi Friſingenſis, de quo ſupra *n. 63* Ratio horum eſt, quia, vt dixi, Pontifex concedit abſolutè duas hebdomadas, tam parum determinando diem hebdomadæ, qua debeant inchoari, quàm parùm determinat diem menſis, quando publicat Iubileum vnius, duorum aut trium menſium. Vnde *n. 63.* retuli, fuiſſe ab Epiſcopo Fuggero datum Iubileo initium ipſa feria ſecunda, cum qua tamen nullum feſtum fori occurrebat. Adde: quod nauigantes, & itinerantes domum reuerſi validè, ac licite ordiantur quouis die hebdomadæ ab ipſis electæ opera præſcripta, quidni ergo parochus. & communitas intra duas Dominica? Hactenus dicta partim confirmat, partim magis declarat ſapientiſſimus Epiſcopus D. Pax Iordanus *Elucubration. vol. 1. lib. 5. tit. 16. n. 69* & 70. ſequentibus verbis: Ad Epiſcopi Officium præterea pertinet, Pontificias indulgentias, tempore Iubilei, ingreſſus ad Papatum, ſiue alias ad opem diuinam implorandam, concedi ſolitas, vt quam primum ad illorum notitiam, & manus peruenerint, ſuæ ciuitati, & Diœceſi ſtatim, nullaque interpoſita mora, publicari facere; neque occaſione meſſis, vindemiarum, vel alterius cuiuſcunq; occupationis, & impedimenti ad aliud tempus differre, etiamſi publica populorum commoditas aliud expoſceret, & obnixis precibus ad differendum requireretur: eo quod in breuibus talium conceſſionum einſmodi clauſula ſoleat apponi: *quapropter, tenore præſentium, in virtute Sanctæ obedientiæ diſtricte præcipimus, atque mandamus omnibus, & quibuscunque Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, &c. Vt cum primum literarum tranſumpta, aut exemplaria, etiam impreſſa, acceperint, illa ſtatim abſque ulla mora, retardatione, vel impedimento per ſuas Eccleſias, & Diœceſes, prouincias, ciuitates, oppida, terras, & loca publicent, ac publicari faciant*, &c. Quæ quidem verba, ſunt adeo præciſa, geminata, vt nulla poſſit cadere dubitatio, quin talis fuerit Papæ intentio, quòd non differatur publicatio. Imo ex verbis illis: *per ſuas eccleſias; Diœceſes, ciuitates, oppida, terras*, &c. ſimiliter manifeſtè apparet, eodem tempore publicationem eſſe faciendam pro ciuitate, & Diœceſi; non autem, vt alicubi factum memini, elapſo tempore ciuitatis, publicare pro Diœceſi, hoc enim directe cenſetur contra intentionem Papæ, Verbis ſupradictis expreſſam. Caueant igitur omnes, ad quos ſpectat publicare, ne differant, neue ſeparent ciuitatem à Diœceſi, quoad præfatam publicationem, alioquin non excuſabantur à mortali, quia Papa præcipit illis, in virtute Sanctæ obedientiæ.

Quod vero dicitur, *illico, ſtatim, nulla interpoſita mora*, publicationem eſſe faciendam, &c. moraliter, & ciuili modo intelligendum eſt, nimirum, vt nō differatur ad tempus magis commodum, vel opportunum; ſed prima die feſtiua, ſeu alias frequentia populi apta, publicetur. v. g. ſi infra hebdomadam aduenerit indulgentia, ad proximam diem Dominicam, vel alias feſtiuam, publicatio poterit, imo debebit differri propter populi frequentiam; non autem ea die & hora publicanda, qua perlata eſt. Hactenus Pax Iordanus, cuius iudicio non ſe conformant Antiſtites Theutonici.

Certè Iubileum, quod mēſe Decembri 1675. perlatum eſt in Germaniam, publicarunt in Quadrageſima Reuerendiſſimi Salisburgenſis Friſinganus, Baſilienſis. At Conſtantienſis ipſo Decembri dicti anni 1675.

VI. Probabilior eſt opinio Dianæ *part. 5. tr. 13. reſol. 12.* Præpoſiti, & Naldi, quos ipſe citat, itemque Laym. *lib. 5. tr. 7. c. 8. n. 10.* Bonacinæ de *Sacramentis diſp. 6. q. 3. p. 5. n. 34.* & Palai *tr. 24. punct. 12. §. 3. n. 19.* quod non ſit opus, omnia opera præſcripta facere intra vnam è duabus hebdomadis aſſignatis, nam Bullæ, quas legi, hanc conditionem non exigunt à Romanis, vt patet vel ex Bulla tertia *lit. e.* imò ſatis clarè iis permittunt, vt alia hebdomade viſitent Eccleſias, alia ieiunent, atqui diſpoſitio pro Romanis, vtpote primis in hoc genere, eſt norma cæterorum. Adde, quod teſtetur Naldus apud Dianam, ſic reſpondiſſe Patres Sanctæ Pœnitentiariæ, & deniq; Bonacina *l. cit.* commodè reſpondet ad ea, quæ huic opinioni obijci poſſent. Nihilominus oppoſita ſententia Henriq. *c. 11. n. 1.* Sanctarelli *c. 7. d. 1.* & aliorum eſt vtique tutior. Tum ſi loquamur de tribus ieiuniis iuxta dicenda *num. 212.* tum etiam pro alijs operibus; quam tutiorem ſententiam ſectantes Reuerendiſſ. DD. Epiſcopi Conſtantienſes, Ioannes, & Franciſcus, Ioannes non ſemel directè, atque formaliter in ſuis diplomatis expreſſerunt, omnia opera eſſe intra unam hebdomadam exequenda etiam quando Cōmunioni non præfigebatur vllus dies cum reſpectu ad hebdomadem ieiuniorum. Idem expreſſiſſet Coronius *celebr. Controuerſ. l. 2. c. 12. n. 13.* ſi interrogatus fuiſſet; etenim eſt cum Cardinale de Lugo *cit. diſp. 27. n. 105.* rigidus circa coniunctionem omnium omnino operum. Nihilominus tamen quando Epiſcopi in ſuis diplomatibus declarant, omnia opera eſſe intra unam, eandemque hebdomadam peragenda, etſi ſua declaratione non auferant veram probabilitatem oppoſitæ ſententiæ, attamen indiſcretè agunt Confeſſarij talium locorum, ſi ſine aliqua neceſſitate dicant abſolutè pœnitentibus, poſſe illa ſeparari. Cum enim Epiſcopi ſint terreſtres Dij vt loquar cum S. Clemente *Conſtit. Apoſtol. lib. 2. c. 30.* oportet eorum autoritatem tueri, quoad fieri poteſt, ſicut vtique hic poteſt. 72

VII. Non modò ſunt omnia opera intra præſcriptas duas hebdomades perficienda, ſed etiam iis ipſis diebus, quibus mandantur. Doctores communiter cum Nauarro *de Orat. Miſcell. 58.* Reginaldo *lib. 7. n. 84* Sanctarello *de Iubil. cap. 7 dub. 1.* Et patebit magis ex dicendis de viſitatione Eccleſiarum, communione, & ieiunijs. Ratio eſt, quia opus perficiendum eſt iuxta formam in conceſſione indulgentiæ præſcriptam. Nec obeſt commune axioma: nil refert, quid de æquipollentibus fiat *l. fin. ff. mandati*; nam huic axiomati non eſt locus in diſpoſitione conditionali, & alijs, in quibus aliquid pro forma traditur, vel ratio diuerſitatis aliud ſuadet. 73

Excipiunt tamen hinc tres citati auctores cum Rodriq. & Henriq. illum, qui ex obliuione, inaduertentia, ignorantia orationem non perſoluiſſet, nec eleemoſynam erogaſſet ante vltimum diem Iubilei, ſi enim vltimo die Iubilei faciat maiorem eleemoſynam, aut longiorem precationem, quàm prioribus diebus tenebatur, lucrabitur ſecundùm hos Doctores Iubileum, eò quòd hic locum habeat recepta Gloſſa *l. Tolle pactum* § Fine ff. *de pactis*, quæ ait: *Pro tacitè ſtatuto habendum eſt id, quod veroſimiliter ſtatutum fuiſſet, ſi à ſtatuente quæſitum fuiſſet*: nam ſi Papa de hoc caſu interrogaretur, quando Bullam Iubilei condit, ita pro ſua ſumma æquitate & pietate reſponderet. Sed vtique deeſt huic præſumptioni, & piæ interpretationi certitudo. 74

VIII. Sicuti opera ſunt perficienda iis diebus, quibus mandantur; ita etiam eodem ordine, quo mandatur, propter paritatem rationis. Vix tamen vnquam præſcribitur certus ordo operum inter ſe, niſi quandoque in confeſſione, & communione, vt dicam ſuis locis. Quare communiter nil intereſt, vtrum præſcriptorum operum alteri præponas. Hinc obſeruat Layman. *lib. 5. tract. 7. cap. 8. num. 7.* etſi in Bulla ponantur hæc verba: *Qui viſitauerint Eccleſias, ieiunauerint, eleemoſynas dederint*, &c. non tamen indicare, quòd eo ordine opera perficienda ſint, quo deſcribuntur, idque probat exemplis vtriuſque Iuris.

Quæſt. XXXIV. *Qualia opera ſint pro Iubileo ſuſcipienda? an aliunde iam debita?* 75

RESP. I. Sicuti generatim longè probabilior eſt opinio docentium, ad indulgentiam obtinendam, nil per ſe loquendo referre, vtrùm opera, quæ pro ea obtinenda perficiuntur, ſuſcipiantur ſpontè, an ex alia obligatione voti, pœnitentiæ, charitatis, fidelitatis, Iuſtitiæ: ita etiam ſentiendum eſt de operibus pro indulgentia Iubilei imperatis. Vnde videmus, ieiunia Iubileorū ſæpe celebrari in ipſa Vrbe Roma, vel in quadrageſima, vel in quatuor temporibus Aduentus: Layman. *cap 8. num. 13.* & Lugo *diſp. 27. num. 110.* qui oppoſitam Syluestri & Roſellæ opinionem meritò falſam vocat.

II. Si indeterminatè præſcribatur Eccleſiarum viſitatio, oratio, & eleemoſyna, ſufficit ſemel viſitare, orare, eleemoſynam facere, idque quandocunque, etiam die Dominico, ante vel poſt communionem. Boſſius apud Dianam *in Sum. V. Iubileum num. 5.* ſed de his ſingulis agam infra ſuis locis.

CA-

CAPVT XII.

De Intentione, & reliquis conditionibus operum præſcriptorum.

SVMMARIVM.

Exhibentur ſeptem modi, qui directè, vel indirectè concernunt intentionem, quæ ſunt obeunda opera Iubilei. 76.
Opus debet perfici ad præſcriptam intentionem. 77.
Ea debet præcedere executionem operis. 77.
Quis modus intentionis ſit extra controuerſiam ſufficiens pro obtinendo Iubileo? 78.
Quid ſi quis nihil ſciat de Iubileo, nullamque intentionem præfigat operi ſuo? 79.
Quid ſi etiam ignarus intentionis præfixæ à Papa dicat: ſe velle omnia perficere neceſſaria obtinendo Iubileo? 80.
Videtur talis non ſatisfacere. 80.
Probatur duplici ratione. 80.
Probatur & Autoritate. 81. & 82.
Quid ſi rurſum ignarus præfixæ intentionis, attàmen generatim dicat, ſe velle facere opera ad intentionem præfixam fortè à Pontifice? 83.
Quid ſi oblitus intentionis, quam audiuit prælegi dicat, ſe facere ad intentionem, quam oblitus eſt? 84.
An opera ſint dirigenda ad quatuor fines intentos à Papa? 85.
Quid ſi his adiungat aliam? 85.
Quænam conditiones requirantur ex parte illius, qui lucraturus eſt Iubileum? 86.

Quæſt. XXXV. *Quandoquidem Pontifices tam pro Iubileo, quàm*
76 *pro alijs Indulgentiis iubent orari, aliùdue pium opus peragi ad vnam, aut plures determinatas intentiones, quomodo oporteat illas intentiones exprimere?*

PRiuſquam ad hanc obuiam quidem, à nullo tamen, quantum quidem ſcio, ex profeſſo propoſitam, ventilatamque, vix ab vno alteròue obiter tactam quæſtionem reſpondeam;

Suppono I. Fieri poſſe, vt quis in prædicto caſu ſe habeat vno horum ſeptem modorum. 1. ita, vt faciat quidem opus præſcriptum, ſed non cogitet de vlla indulgentia lucranda, nec ſciat quidquam de vlla intentione præſcripta, 2. ita, vt nil ſciat de intentione præfixa à Pontifice, faciat tamen opus iniunctum, cum animo lucrandi indulgentiam, ſi quam fortè lucrari poteſt, & expreſſe dicat: volo & cupio facere omnia, quæ & quatenus ſunt neceſſaria ad lucrandam nunc indulgentiam, ſi quæ fortè obtineri poteſt. 3. ita, vt nil quidem audiuerit de certa intentione præſcripta à Pontifice, dicat tamen: iſtud opus offero ad intentionem Pontificis, ſiquam fortè præfixit. 4. ita, vt tantùm in genere audierit, eſſe a Pontifice præſcriptam intentionem, & proinde dicat; Domine Deus, illud opus tibi offero ad intentionem à Pontifice determinatam, quæcunque illa ſit. 5. ita, vt in ſpecie audierit intentionem iniunctam, & tunc quidem non cogitarit lucrari indulgentiam, poſtea tamen opus pro indulgentia deſignatum perfecerit, immemor intentionis, dicens tamen expreſſe, ſe illud opus offerre ad intentionem ſummi Pontificis. 6. ita, vt, quando audiuit nominari intentionem, ſtatuerit facere neceſſaria ad indulgentiam, & ex vi huius propoſiti faciat opus præſcriptum, immemor quidem intentionis, dicens tamen expreſſè, velle ſe illud opus perficere ad intentionem præſcriptam, 7. denique, ita, vt, dum ſe accingit ad opus iamiam faciendum, ſit probè memor totius intentionis, dicàtque, ſe velle ad illam dirigi opus, quod præſtiturus eſt, ſiue interim in decurſu operis recordetur actu intentionis, ſiue non recordetur actu. Hi ſunt 7. præcipui modi, quibus ſolent ſe homines habere in propoſito caſu, & qui in plures adhuc alios ſubdiuidi poſſunt.

77 Suppono II. Quando Bulla, aut Breue proponit indulgentiam, præſcribendo operi aliquam intentionem, haud dubie neceſſe eſſe, vt id opus fiat ad præſcriptam intentionem, vt cum alijs docet Lugo *diſp. 27. n. 85.* Ratio eſt, quia opus eſt implendum ſecundùm formam ſpecificam. Graffis *n. 15.* & alij paſſim; forma autem ſpecifica in moralibus, maximè deſumitur à fine.

Suppono III. Intentionem, in prædicto caſu faciendam, fieri debere, antequam opus præſcriptum finiatur. argum. communis doctrinæ, quæ tradi ſolet in materia de intentione neceſſaria ad applicationem ſacrificij; ſicut enim illa debet fieri ante conſecrationem, vel, vt placet Cardin. de Lugo, ante conſumptionem ſpecierum, ita etiam applicatio operis ad intentionem à Pontifice præfixam fieri debet, antequam opus integre finiatur. Vide dicta *tom. 1. tract. 3. n. 168.* 78

Suppono IV. Dubitari non poſſe, quin vltimus ex enumeratis modis ſit omnino ſufficiens, ad lucrandum indulgentiam, ſi nil aliud deſit; nam de eo, qui ſequitur hunc vltimum modum, propriſſimè dici poteſt, illum oraſſe, v. g. ad ſpecialem Pontificis intentionem, eſto in decurſu orationis, aut operis præſcripti, non ampliùs cogitarit de intentione, dummodo illam non reuocarit; nam tunc propriè adeſt virtualis intentio, quam in Sacramentis, & Sacrificio Miſſæ, alijſque operibus admittunt paſſim Theologi, quamque explicaui Tomo præced. *t. 5. nu.* 64. Ita quando intendens lucrari indulgentiam Communionis Generalis e. g. & memor trium intentionum, quæ pro illa præſcribuntur, dicis: *Hæc quinque Pater & Aue orabo pro tribus intentionibus, à Pontifice ſummo ordinatis*, fis vtique compos indulgentiæ, ſi ores, quod te oraturum dixiſti, eſto dum oras, nulla tibi occurrat prædictarum intentionum cogitatio.

Suppono V. Similiter dubitari non poſſe, quin ſinguli ex reliquis modis ſint ſufficientes ad lucrandum indulgentiam, ſi Pontifex velit eſſe ſufficientes, & aliunde nil deſit, nam tota res pendet ab eius voluntate, ordinationèque. Quare hic ſolùm quæritur, vtrùm ſit veroſimile, Pontificem, in caſu, quem poſuimus, & qui quotidianus eſt, eſſe contentum ſingulis ex prioribus ſex modis indicatis?

Et quidem ad primum modum quod attinet, nego, cum illo poſſe obtineri indulgentiam, de qua loquimur. Ratio eſt, quia ſequendo eum modum, non oratur ad intentionem ſummi Pontificis; atqui non obtinetur indulgentia, quando non oratur ad præfixam intentionem, vt paulò antè oſtendi, & confirmo tam pro hoc, quàm pro alijs materijs, & operibus præſcriptis, tum quia *contractus ex conuentione legem accipere dignoſcuntur* reg. 85. *de reg. iuris in 6.* conceſſio autem indulgentiæ, eſt quidam quaſi contractus innominatus; *Do ut facias* tum quia; ſicuti datum ob cauſam, cauſa non ſecuta, obnoxium eſt reſtitutioni, vti Doctores communiter in materia de reſtitutione. Ita etiam promiſſum & oblatum ob cauſam, cauſa vel conditione non ſecuta, nec purificata, accipi non poteſt; ſequendo autè hunc modum non purificatur conditio, quia reuerà opus non perficitur ad intentionem præſcriptam. Vide Axioma ſuprà *nu.* 41. relatum ex S. Thoma. 79

Alter modus accedit quidem propriùs ad mentem, voluntatèmque Pontificis, quàm prior, vt patet, ciuſque ſufficientia oſtendi poteſt à ſimili de ſufficientia intentionis pro adminiſtratione Sacramentorum, & proinde probabiliſſimum eſt, ſufficere; videtur tamen probabilius, non ſufficere propter ſequentes rationes. 1. Cùm certum ſit, preces illo ſecundo modo fuſas, non eſſe ex ſe tam efficaces ad finem intentum obtinendum, quam ſi cognita eſſet ipſa intentio Pontificis, & ex vi eius, animus ad orandum excitaretur; ſiunt enim communiter cum minore ad rem affectu, nam & cognitio confuſa minùs mouet, quàm diſtincta, & actus conditionales non ſunt tam feruentes & intenſi, quàm abſoluti, idcirco veriſimilius eſt, Pontificem non eſſe illo ſecundo modo contentum. Confirmatur illud antecedens ex doctrina S. Thomæ *in 4. diſt. 45. q. 2. a. 3. quæſtiunc.* 1. communiſſimè recepta, quòd ſcilicet defunctis illæ Miſſæ, in quibus ſunt orationes ad hoc determinatæ, plùs proſunt, quàm illæ, in quibus non ſunt eiuſmodi Orationes. 2. Quando Pontifex exprimit in ſuo Breui, aut Bulla intentionem, ad quam vult opera vel preces præſcriptas fieri, non ideo exprimit, vt nos ſciamus, quam ipſe intentionem expreſſam & ſpecificam habeat, ſed quam nos habere debeamus, ſi indulgentiæ participes eſſe volumus. Vnde fit, vt in vno eodèmque Breui Apoſtolico, pro quibuſdam actibus præſcribantur quatuor intentiones, pro alijs tantùm duæ, pro alijs vnica, pro alijs nulla, vt videre eſt in forma Indulgentiarum Vrbani VIII. Mihi autem non videtur ſatis credibile, tantam intentionum varietatem poni & proponi fidelibus, niſi ea cum conditione, vt & illas cognoſcant, & ex illarum cognitione incitentur, dirigánturque ad opera præſcripta facienda. 80

Quapropter conſueuerunt Romani Pontifices non modò tribus communibus intentionibus, quas præſcribunt, iungere vnam, alteramue ſpecialem pro varietate temporum, aut neceſſitatum, ſed etiam ſemper, aut certè plerumque addere notiſſimam clauſulam: *atque ibi vt ſupra orauerint*, ſcilicet per voculam ſuprà 81

repe-

repetendo generatim, ſeu collectim illas eaſdem generales, particulareſque intentiones, ac ſimul ſatis, ni fallor, clarè demonſtrando, illas intentiones eſſe debere notas precantibus, atque preces eſſe à quolibet dirigendas ad illas.

Tertia ratio petitur ex auctoritate Doctorum, qui hanc particularem quæſtionem attigerunt. Primus eſt Cardinalis de Lugo, qui *n.* 28. docens ad acquiſitionem indulgentiæ non requiri, vt quis ſciat, ſe poſſe lucrari indulgentiam, reſtringit hanc doctrinam his verbis. *dummodo non exigantur certa opera, pro aliqua ſpeciali neceſſitate applicanda. v. g. orationes pro auxilio diuino implorando contra talia pericula imminentia, non enim poteſt opus fieri cum tali intentione ſine aliqua illius notitia*. Ita hic Doctor, manifeſtè ſupponens, & debere adeſſe, vel adfuiſſe aliquam notitiam ſpecialis intentionis à Pontifice præſcriptæ, & ad eam debere dirigi opus præſcriptum.

82 Alter eſt Boſſius, quem refert & ſequitur Diana *p. 5. to. 12. reſ.* 31. ita loquens: *ſufficit ad orationem pro lucrando Iubileo orare iuxta mentem ſummi Pontificis, quæ intentio non eſt neceſſe, vt ſit actualis, ſed ſufficit virtualis, videlicet, quòd quis, audita Iubilei publicatione, determinans, velle illud conſequi, habeat tunc propoſitum orandi & præſtandi reliqua iuxta mentem ſummi Pontificis, licèt poſtea actualiter non recordetur, dum orat, aut cætera opera præſtat*. Ita Boſſius cum Diana, qui etſi non expreſsè dicit, *requiri* illam virtualem intentionem, de qua ipſe loquitur, ſed tantùm ſufficere; ſatis tamen ipſe modus loquendi noſtram reſponſionem confirmat. Accedit auctoritas ſapientiſſimi Patris Claudij Aquauiuæ, qui in quadam epiſtola, loquens de Iubileo à Gregorio XIII. anno 1583. conceſſo Societati IESV, dicit: illos è Societate conſecuturos id Iubileum, qui præter alia orarent, *nominatim* pro Hæreticorum & Ethnicorum ad Eccleſiam traductione, Denique huius opinionis eſt apertiſſimè is, qui ad calcem libri P. Martini Roa de Purgatorio addidit admonitionem de Indulgentia pro communione generali, nam *folio* 351. & 353. Oenipontanæ editionis Germanicæ negat expreſsè, illos lucrifacere eam indulgentiam, qui orant pro fidelibus defunctis, niſi præterea orent, ad illas tres intentiones, quæ preſcribuntur; proinde identidem inculcat, vt illæ tres intentiones formentur, & rudibus explanentur.

83 Agnoſco tamen, Cordubam aduerſari allatæ reſponſioni; dum *q. 25. in fin.* ſic diſſerit: *ad lucrandam indulgentiam requiritur & ſufficit, ſi opus piam fiat piè, & ad id, ad quod ex tenore Bullæ imponitur, fiat principaliter, & ex intentione actuali vel virtuali, quod tunc fit, quando fit principaliter pro lucranda indulgentia*.

Aduerſatur inquam Corduba adferendo illam ſuæ Reſolutionis explicationem, quam in medio relinquo videtur non probari viris doctis illam quam *n.* 80. 81. 82. reprobaui.

Tertius modus eſt quidem tolerabilior ſecundo, & quartus tertio, vt facilè quiſque conijciet ex analogia illius, cum penitus ſimili & nequaquam reprehendendo modo, quem ſequuntur paſſim Sacerdotes, ratione ſtipendij, aut obdientiæ ad certam intentionem ſacrificare, parati, & practicè valde probabilem eſſe, non nego, præſertim cùm ſciam probari quibuſdam viris doctis: Verùm ob rationes, quas contra ſecundum modum attuli, ſuadeo, ne quis eum ſequatur in praxi.

84 Quintum modum eſſe ſufficientem, perſuadet mihi tum praxis & perſuaſio Confeſſariorum, pœnitentiumque, tum infinitus numerus rudium hominum, qui nequeunt memoria retinere ternas, quas frequenter; quaternas, quas nonnunquam ſummus Pontifex præſcribit, intentiones: videtur ergo Pontifex ab his, & conſequenter ab alijs, plus non exigere, quàm vt offerentes ſuas preces ad intentiones ab illo præſcriptas, habeant illarum confuſam recordationem; tum quia de talibus poteſt optimè dici, illos orare, v. g. pro pace vniuerſali, extirpatione hæreſum, &c. ſi hæ intentiones in particulari ſint præfixæ: tum denique, quia conceſſio indulgentiarum eſt potiùs latè, quàm ſtrictè interpretanda.

Sextus modus tanquam ſufficiens apertè admittitur à Boſſio, & Diana ſuprà relatis, eiuſque ſufficientia comprobatur, tum argumentis, quæ pro quinto modo attuli; tum quia, ſicuti certum videtur, non requiri, vt quis maiore parte temporis, quo peragit preces, aut opus à Pontifice præſcriptum, recordetur actu intentionis ab illo deſignatæ, ita etiam certum videtur, hanc recordationem actualem non eſſe neceſſariam, quando opus inchoatur. Ex dictis patet, quid ad propoſitam quæſtionem ſit tum pro Iubileo, tam pro alijs indulgentijs reſpondendum.

Etſi autem Innocentius X. Bulla tertia *lit. c.* exprimat pro ſuo Iubileo quatuor intentiones, prima tamen non videtur differre à ſecunda.

85 Quæſt. XXXVI. *Suntne omnia opera Iubilei dirigenda ad prædictas quatuor intentiones?*

RESP. Licèt Comitolus *lib. 1. q. 37. n. 2.* ſatis indicet, ſolere in Iubileis præſcribi, vt etiam ieiunia offerantur ad aliquam certam intentionem, eadem Bulla tamen Innocentij *lit. c.* & *e.* ſicuti & aliæ permultæ non plus videntur exigere, quàm vt oratio offeratur pro fidei Catholicæ defenſione, &c. alijs autem operibus non præſtituit vllam intentionem. Si autem præſtitueretur, dicerem cum Laymanno *cap. 6. num.* 4. per illa cum peccato impetrandi vim tollente, facta, non obtineri Iubileum. Ponit Laymannus exemplum eius, qui die ieiunij ſe inebriat.

Quòd ſi intentioni à ſummo Pontifice præſcriptæ adiungas aliam, potiùs reddis dubiam indulgentiam, quam certam, quia etiam oratio pro multis fuſa, non tam multùm prodeſt ſingulis illorum, quàm ſi pro paucioribus funderetur. Suarez *lib. 1. de orat. cap.* 27. cum alijs contra alios.

Quæſt. XXXVII. *Quænam conditiones requiruntur ex parte illius, qui Iubileum conſecuturus eſt?* 86

RESP. Ad hanc cæteris indulgentijs communem quæſtionem breuiter. I. Debet eſſe compos mentis, alioqui nequit humano modo præſtare præſcripta; ſi tamen omnibus cæteris, præter confeſſionem, aut communionem perfectis, cadat in amentiam, & in amentia abſoluatur ſacramentaliter, ſacràque communione reficiatur, fiet compos Iubilei, nam ſic implet omnino omnia.

II. Debet eſſe baptizatus, alioqui non poſſet confiteri, & communicare. Fortè tamen ij, qui cum Laymanno *c. 6. num.* 1. tenent, Catechumenos eſſe capaces indulgentiarum, dicerent, poſſe iis commutari confeſſionem, & communionem.

III. Debet eſſe liber vinculo excommunicationis; etſi Henrique *c. 18. n.* 2. non improbabiliter putat, ſi per eum non ſtet, quò minùs abſoluatur, poſſe, ſi conteratur, & reliqua præſtet, potiri indulgentia Iubilei.

IV. Non requiritur, vt ſtudeat per alia pia opera ſatisfacere pro ſuis peccatis Corduba *qu.* 30. Suar. *tom. 4. di.* 52. *ſect.* 11. & alij contra Nauarrum *de Iubileo not.* 21. Nam nulla Bulla Iubilei hanc conditionem exigit, nec exigitur ex natura rei. Nec obeſt, quòd ſit indignus aliena ope, qui ſibi non vult opitulari, cùm poſſit. l. *Bona fides. ff. de depoſit.* Nam etiam indignis conferuntur ſæpe beneficia, facitque DEVS ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos.

V. Non etiam requiritur, vt habeat formalem intentionem lucrandi Iubilei, poſito, quòd præſcripta ritè peragat. Lugo *d.* 27. *n.* 80. Eſcobar *nu.* 54. & alii plures contra Suar. *tom. 4 in 3. par. diſp.* 52. *ſect.* 6 & alios. Ratio eſt, quia nulla ratio oſtendit, intentionem lucrandi Iubilei debere eſſe plus, quam interpretatiuam, quam quidem quiſque, qui opera præſcripta exequitur, habet hoc ipſo, quòd per ea cupiat ſeipſum iuuare, quoad poteſt.

VI. Ipſummet Pontificem poſſe fieri participem Iubilei, quod aliis largitur, obſeruat ſingulariter & rectè Suarez *diſp.* 52. *ſect.* 1. *n.* 14.

VII. An, & quomodo lucraturus Iubileum debeat eſſe in ſtatu gratiæ, patet ex dictis *num.* 58.

CAPVT XIII.

De Operibus reſpectu peregrinorum, & iter agentium.

SVMMARIVM.

Iubileus conceſſus alicui prouinciæ extenditur ad omnes aduenas, & peregrinos. 87.
Quid peculiare circa opera præſcripta gignat ratio itineris? 88.
Et ratio loci mutati. 89.
Singulariter quoad viſitationem Eccleſiæ. 90.
Quid ſi vna pars operum perficiatur in proprio Epiſcopatu, pars in altero? 90.
Non teneris ratione Iubilei differre iter à te priùs deſtinatum. 90.
Proponitur Caſus Scholarium proficiſcentium in patriam tempore feriarum æſtiualium, vel autumnalium poſt iam perfectam in loco ſuorum ſtudiorum partem aliquam operum. 91.

Quæſt.

Quæſt. XXXVIII. *Iubileus conceſſus alicui Prouinciæ, aut Regno, extenditúrne ad omnes etiam aduenas & peregrinos eiuſdem Prouinciæ aut regni?*

RESP. Quandoquidem *qui ſentit onus, ſentire debet & commodum*, reg. 55. *in* 6. Omnes autem peregrini, & aduenæ, tum qui in aliquo loco, per maiorem anni partem, vt fert multò verior opinio contra Zachariam Paſqualigum in praxi ieiunij Eccleſiaſtici deciſ. 189. 190. & 203. multóſque ab ipſo relatos; tum qui per minorem anni partem, vt habet probabilis, minùs tamen probabilis ſententia multorum, cogitant habitare, tenentur legibus omnibus illius loci; & præterea vſu receptum eſt, vt gratiæ Pontificiæ alicui loco conceſſæ extendantur ad Peregrinos; idcirco dicendum eſt, omnes peregrinos, & aduenas potiri poſſe Iubileo conceſſo Vrbi, aut Regno, in quo verſantur, idque probat praxis, & tenet Lugo *num.* 126. Longè certius eſt, Iubileum vrbi alicui impertitum extendi ad omnes eius vrbis Clericos & Religioſos.

88 Quæſt. XXXIX. *Quid peculiare circa prædicta opera adfert ratio itineris, & loci mutationis?*

RESP. Seqq. I. Bullæ de iter agentibus ita ſolent ſtatuere: *Nauigantes aut iter agentes, quamprimum ſeſe ad ſua domicilia receperint, ſuprà dictis peractis, & loco interueniatur in proceſſione, viſitata Eccleſia Cathedrali, vel maiore, aut Parochiali loci eiuſdem domicilij, eandem indulgentiam conſequi poſſint & valeant.* Vide Bullam tertiam *lit. q.*

II. Per illud *quamprimum* non prohibetur, quò minus quis poſt ſuum reditum duas integras hebdomadas, à reditu proximas ſeligat ſibi pro perficiendis operibus præſcriptis: nam Pontifex vult, vt vnuſquiſque habeat duarum integrarum hebdomadarum, inchoandarum feria ſecunda, tertia &c. ſi lubuerit, ſpatium, in quo cum quiete, & deuotione poſſit ſe præparare, inquit Lugo *tom.* 3. *diſp.* 27. *n.* 123.

89 III. Operum præſcriptorum partem potes in vno, partem in altero loco implere, ita quidem, vt poſtquam in tua patria eſt promulgatum Iubileum, licitè, & valde confitearis cuilibet approbato Sacerdoti, etiam in loco, in quo nondum eſt promulgatum Iubileum. Idem longè magis, de communione ieiunio, eleemoſyna, dic cum Cardinale de Lugo *n.* 124. Laym. *lib.* 5. *tr.* 8. *c.* 8. *n.* 13. Diana *reſol.* 53. Ratio à priori eſt, quia per præſentiam in loco, omnes illic acquirunt verum ius ad Iubileum lucrandum; nam omnibus illic exiſtentibus proponitur, & offertur. Vnde fit, vt valor Iubilei ſit fauor Perſonalis; Atqui *priuilegium perſonale perſonam ſequitur*. reg. 7. *in* 6. ergo quocunque quis pergat, feret ſecum illum fauorem, & ius vtendi omnibus Iubilei facultatibus. Addit quidem Laym. eſſe tutius omnia perficere in patria, vel ſaltem in eo loco, in quo Iubileum eſt promulgatum; ſed Diana *p.* 5. *tr.* 12. *reſol.* 53. poſt Lugonem pronunciat, perinde eſſe, vbi prædicta perages, dummodo peragas, poſtquam eſt in tua patria publicatum Iubileum, nam eiuſmodi operum executio non eſt affixa loco.

90 IV. Alia quoad hoc, eſt viſitationis Eccleſiarum ratio, cùm enim illarum ſolarum, quas Ordinarius deſignauit, viſitatio valeat, idcirco non lucratur Iubileum, qui viſitat Eccleſiam in loco, in quo nondum id eſt promulgatum. Layman. & Diana *ll. cc.* Lugo *n.* 127.

Dices, *quid ſi ciuis Romanus ſtatim poſt promulgatum in Vrbe Iubileum, incipiat partem operum perficere, & nondum omnibus peractis veniat Tuſculum, illicque reliqua, & nominatim Viſitationem Eccleſiarum exequatur, an Iubileo potietur?* Reſpondeo cum eodem Cardinale, nec Romano, nec Tuſculano Iubileo potiturum. Non Romano, quia non viſitauit Eccleſias Romanas; Non Tuſculano, quia partem operum perfecit Romæ, v. g. Ieiunium, antequam Tuſculi promulgaretur Iubileum, & per conſequens, antequam Tuſculana promulgatio daret ipſi tale ius. Poteſt tamen confeſſarius ſuccurrere per commutationem prædictorum operum; poteſt & hic ſeipſum iuuare modo, quem mox ſuggero.

V. Licèt in loco, quo publicatum eſt Iubileum, perſliteris, vſque ad vltimum diem primæ, vel ſecundæ hebdomadæ, & hoc vltimo die iter facias, potes finito tuo itinere opera, quæ nondum perfeceras domi, exequi vtiliter ad obtinendum Iubileum, nam, vt dixi ſuprà, Pontifex concedit duas completas hebdomadas. Conſentit Lugo *n.* 123.

VI. Si iter faciens peruenias ad locum, in quo Iubileum celebratur, fuerit illo æque ac incolæ, ſiue peruenerit illuc antè, ſiue primùm poſt publicationem. Lugo *n.* 126. Laym. *n.* 11. Ratio eſt, quia per præſentiam tuam in illo loco ſtatim acquiris ius, ſiquidem promulgatio facta perſeuerat ſemper, & proinde habet tantas vires, quantas, ſi fieret, præſente te. Vnde, ſi tantùm per dimidium diem alicubi tanquam peregrinus, aut Viator vixeris, partem præſcriptorum operum potes ibidem perficere, e. g. viſitare Eccleſias, dare eleemoſynam &c. partem alibi, aut petere commutationem, ſi impedimentum occurrat. Laym. *n.* 11. Lugo *n.* 127. qui omnium, quos vidi, optimè hanc itinerantium materiam tract.

VII. Non teneris ratione Iubilei differre iter aliquod in aliud tempus; nam Bulla ſine diſtinctione offert gratiam iter agentibus.

Ex his reſoluendus duplex Caſus, attingens multa capita, 91 qui contigit anno 1667. occaſione Iubilei, quo Clemens IX. initium, decurſumq; ſui Pontificatus commendauit ardentibus precibus omnium fidelium. Siquidem nos hic Conſtantiæ, viciniſq; vrbi locis, etſi ſumus illud conformiter Epiſcopali diplomati die vndecima Septembris manè, produximúſque ad veſperam diei vigeſimi quinti, quo tempore multi è noſtris diſcipulis ad patrios lares, autumnaléſque ferias profecti, peruenerunt ad loca, in quibus erat iam magnam partem tranſactum tempus ſtatutum pro gratia Pontificia lucrifacienda, multi quoque noſtræ Societatis Religioſi facta habitationis annua mutatione deſtinati fuere ad vrbes varias huius ampliſſimæ Diœceſis, atque ea loca attigere, nondum publicato, vnde migrauerant, Iubileo, iam tranſacto quo peruenerant. *Quid vtriſque agendum?*

Ego interrogatus reſpondi ex dictis, Scholaribus eſſe, fuiſſéque vtrique fas deligere ſibi partem illorum dies, quibus adhuc Iubileo vacabatur, in locis, ad quæ ſe contulerant, partim tot alios proximos, quot neceſſarij eſſent complendis vel quindecim ex vſu huius Epiſcopatus, vel certè quatuordecim diebus; illis autem noſtris Patribus, qui ad hæce partes venerant poſt vigeſimum tertium Septembris, fas omnino eſſe potiri priuilegio itinerantium, quod explicauimus ſuperius. Vnde Cotonium celebr. controuerſ. *l.* 2. *controu.* 12. *cap.* 1. *n.* 17. obſeruantem, ſicut ille; qui in patria neglexit lucrari Iubileum, poteſt alibi illud acquirere, ſi ibi tunc reperiatur cum celebratur, ita & te poſſe, ſi ex obliuione illud omiſiſti in tua patria, deſignare ſibi quindecim alios dies, ordiendos à die habitæ notitiæ.

CAPVT XIV.

An obeundo ſæpius præſcripta opera poſſit quis Iubileum vnum ſæpius conſequi.

SVMMARIVM.

Refertur ex Filliucio declaratio Congreg. Cardinalium contra opinantes, poſſe bis obtinere Iubileum ab eo, qui bis facit opera præſcripta. 92.
Proponitur, & ſoluitur obiectio ex praxi Iubilei Romani. 93.
Poteſt bis obtinere Iubileum 94.
An etiam bis quælibet indulgentia data in forma Iubilei. 95.
An & cæteræ omnes. 96.

Quæſt. XL. *Poteſtne quis Iubileum ſæpius obtinere, ſi ſæpius perficiat opera præſcripta?* 92

RESP. I. Filliucius *tr.* 8. *n.* 261. de Iubileo Romano ita loquitur; *Hoc menſe Maio anno* 1620. *declarauit ſacra Congregatio Concilij, tantùm ſemel acquiri indulgentiam per Iubileum, & ſemel tantùm a caſibus quemdam abſolui poſſe, quare huic declarationi ſtandum eſt.* Sentiunt cum Filliucio Lugo *num.* 121. & plures alij. Quia tamen non conſtat, verùm hæc declaratio ſit munita omnibus conditionibus, quas declarationes Cardinalium, ad id, vt vim legis, vel authenticæ declarationis habeant, requiri dixi Tomo præced. *tr.* 3. *n.* 6. 4. & requirunt apud Dianam *reſol.* 52. & Sanctarellus ac Lezana, qui poſtea ipſi quoque Romæ ſcripſerunt, nil de hac declaratione ſciuerunt, ipſeque Lugo tacitè fatetur, ſe de ea nil ſcire, idcirco aſſero cum eodem Sanctarello *de Iubileo c.* 5. *dub.* 4. Reginaldo *n.* 155. Nauarro *de Iubil. not.* 32. *n.* 46. Lezana in ſumma verb. *Iubileum*, Palao *tract.* 24. *punct.* 12. *n.* 10. Diana *part.* 5. *tract.* 12. *reſolu.* 28. & alijs multis, contrariam opinionem videri probabiliorem, cùm ſit conformior verbis Bullæ.

Nec obſtat, quòd Vrbanus VIII. currente Iubileo ipſius anni 93 Sancti Romanis impertierit alium Iubileum per omnia ſimilem iis, qui extra annum Sanctum concedi ſolent; vt vidère eſt apud Cherubinum, in Bulla, quæ incipit: *Diuina Miſericordia*, non videatur autem conceſſurus fuiſſe tunc peculiarem Iubileum, ſi Romani, quorum ſine dubio plerique iam erant potiti Iubileo anni Sancti, potuiſſent illum denuo lucrari. Nam reſpondeo inprimis, Vrbanum ideo conceſſiſſe illum Iubileum, vt nouum in Romanis feruorem excitaret, vt ſatis patet ex tenore Bullæ: Deinde conditiones, quæ ad obtinendum Iubileum extra annum Sanctum requi-

quiruntur, non ſunt vtique tam difficiles, quàm triginta viſitationes quatuor Eccleſiarum tam diſſitarum faciendæ à Romanis frui volentibus Iubileo anni Sancti.

94 II. Idem Filliucius *num.* 278. de Iubileo extraordinario loquens pro parte negatiua, quam cum Cardinali de Lugo *n.* 122. & Laym. ſequitur, eorundem Cardinalium declarationem citat, addens ferri, quòd Clemens VIII. ita declararit. Verùm, quia nil authenticè de Congregationis, aut Pontificis declaratione innotuit nec Bullæ Iubilei reſtringunt gratiam ad vnam vicem, & *Beneficium Principis latiſſimè interpretandum eſt* l. *Beneficium* ff. *de conſtit. Princip.* Ideò ſi prima hebdomade omnia omnino requiſita perfeciſti, veliſque in ſecunda repetere eadem opera, valde probabile eſt, vt etiam fatetur Lugo *n. cit.* imò probabilius eſt, te æquè potiturum Iubileo, acſi prima hebdomade non obtinuiſſes. Lezana, Reginaldus, Diana *ll. cc.* cum plurimis, quos idem Diana refert. Nec contrarium perſuadet differentia, quam inter hoc, & Romanum Iubileum adfert Palaus §. 3. *n.* 4. aliud de hoc, aliud de Romano ſentiens. Et vel maximè noſtra ſententia vera eſt in caſu, quo obtento in tua patria Iubileo, accedens ad alium locum, in quo adhuc celebratur, denuo perficis præſcripta opera, quamuis id quoque neget Lugo *loc. cit.* In neutro tamen caſu poterit indulgentia alterutrius hebdomadis applicari defunctis, vt videbimus *tract. ſeq. part.* 1. *cap.* 22.

95 Quæſt. XXXXI. *An etiam alias indulgentias in forma Iubilei datas, poteſt quis ſæpius obtinere?*

RESP. Eadem harum, quæ illorum eſt ratio, niſi Pontifex addat limitationem, ſicuti addidit in illa, quam ſub finem anni 1646. dedit noſtræ Societati, dicens, poſſe tantùm ſemel obtineri. Similiter indulgentiam plenariam, quæ triduo Bacchanalium viget in templis Societatis noſtræ, nemo niſi ſemel poteſt intra triduum obtinere, nam ita ſanxit Innocentius X. eiuſque deceſſores.

96 Ad alias indulgentias, quæ nec ſunt Iubilei, nec in forma Iubilei, quod attinet, dubium eſſe non debet, quin eas quiſque poſſit diuerſis diebus iterum, atque iterum conſequi, quando ſine additione, & expreſſione reſtrictionis ad certum diem, aut certam occaſionem, vt e. g. ad articulum mortis, feruntur hoc modo. *Qui hoc, aut illud fecerit, lucrabitur hanc indulgentiam: quoties quis roſarium dixerit, liberabit animam è purgatorio &c.* Ratio eſt, tum quia indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant tum quia ſunt latè interpretandæ, vt conſtat ex dictis *num.* 2. & 25. Vnde immeritò aliqui apud Bonacinam *p.* 5. *n.* 32. diſſentiunt à noſtra reſponſione, in caſu quo indulgentia dependens à viſitatione Eccleſiæ offertur ſine determinatione temporis. Sed de hac controuerſia diſſeram pluribus *tr. ſeq.*

Quòd ſi verò indulgentia proponatur cum determinatione temporis hac ratione: *Quicunque hoc die, hac hebdomade, hoc aut illud fecerit, obtinebit hanc, aut illam indulgentiam*: multi negant, multi aſſerunt, poſſe ſæpius obtineri ab illo, qui ſæpius eundem actum intra præſcriptum tempus repetit. Et quia DD. hanc quæſtionem ſolent tractare, quando de viſitatione Eccleſiæ agunt, idcirco dicam *cap.* 20. quid mihi circa hoc videatur.

CAPVT XV.

De Commutatione operum præſcriptorum.

SVMMARIVM.

Nequis propria autoritate mutare vnum opus in aliud. 97.
At poteſt Confeſſarius, ſicut & prorogare. 98.
Non quodlibet impedimentum operis facit Confeſſarios ius commutandi. 99.
Sed debet eſſe iunctum notabili difficultati. 100.
Declaratur exemplo ieiunij. 100.
An difficultas excuſans à ſacro audiendo die feſto, excuſet etiam à proceſſione? 102.
Quid de Virginibus liberorum Parthenonum non viſitantibus parochialem Eccleſiam? 103.
Et Matronis tempore luctus ſolitis manere domi?
Quid ſi confeſſarius commutauit ob cauſam inſufficientem quidem à parte rei, habitam tamen ab ipſo pro ſufficiente? 104.

Quæſt. XXXXII. *Poteſtne quis propria authoritate, votum & operibus præſcriptis commutare in aliud, ſaltem melius?* 97

RESP. Non poteſt, quia non datur ipſi ad id poteſtas. Nec obeſt, quòd poſſit quis ſuum votum mutare in opus melius, aut etiam æquale: nam id fieri poteſt, quia Deus admittit talem commutationem; *non enim propoſitum, aut promiſſum infringit, qui in melius mutat*, vt dicitur c. *Peruenit.* 2. de iureiur. at eam non admittit Pontifex, vt patet partim ex Bulla, partim ex praxi.

Quæſt. XXXXIII. *An Confeſſarij arbitrio poſſit prædictorum operum prorogatio, & commutatio fieri?* 98

RESP. Poteſt vtrumque fieri à Confeſſario, ſed non niſi cum detentis clauſtro perpetuo, carcere, morbo, aut alio quocunque impedimento; nam plus non concedunt Bullæ, quas legi. Vide Bullam 3. *lit. r.*

Quæſt. XLIV. *Quale autem, & quantum impedimentum requiritur ad legitimam commutationem?* 99

Ad hanc vtiliſſimam ſimul, & lubricam quæſtionem ab alijs non diſcuſſam.

RESP. I. Non ſufficit abſolutè quodcunque impedimentum, ſed requiritur impedimentum cum impotentia, nam Bulla 3 *loc. cit.* aliæque communiter dicunt; *Qui nequeunt*. Non tamen requiritur impotentia Phyſica, qua quis omnino nequeat perficere hoc aut illud opus, vt patet tum exemplo Sanctimonialium perpetuo clauſtro detentarum, quod exemplum adfert ibidem ipſe Pontifex, tum exemplo illorum, quos DD. referendi *num.* 211. putant poſſe in Iubileo aliquid aliud loco ieiunij facere. Sufficit itaque moralis impotentia, atque adeo notabilis; ſeu magna, & grauis difficultas, vt nominatim de ieiunio tradunt Rodriq. *n.* 10. Laymann. cap. 8. *n.* 12. & de eleemoſyna pronuntiat Diana *reſol.* 15. atque ita habet praxis.

Et puto, non modò ſufficere, ſed requiri hanc quoque notabilem difficultatem, alioqui commutationem fore inualidam, ob futuramque acquiſitioni Iubilei, Ducor, tum quia verba ſunt propriè accipienda; verbum autem *nequeo* propriè ſignificat impotentiam ſaltem moralem, atque adeo prouenientem ex notabili, grauique difficultate; tum quia alioqui non abſolutè negaret Filliucius *tr.* 8. *n.* 271. poſſe exiſtere ſufficiens impedimentum, ob quod liceat confeſſionem commutare; tum quia de commutatione ieiunij ita tenent Rodriquez. Henriq. Laymann. Bonacina referendi *num.* 210. & 21. tum quia Rhodes *tom.* 2. *diſp.* 3. *ſect.* 5. §. 6. & Hauckius *de Iubil. n.* 88. exigunt impotentiam moralem, tum denique quia ita docet vſus & conſuetudo piorum, doctorumque Confeſſariorum, optimus legum interpres cap. *Cùm dilectus*, *de Conſuet.* Quænam verò difficultas ſit hic & nunc habenda pro notabili & graui, committitur iudicio Confeſſarij, qui in ieiunio e g. omnem illam habebit pro notabili, ratione infirmitatis, aut laboris, quæ ſufficiens eſt, vt quis quadragenarius excuſetur à ieiunio Vigiliarum per annum occurrentium abſque diſpenſatione; nam talis non eximitur, ratione laboris, aut infirmitatis, niſi ſit notabilis, ſeu grauis, vt ſuppono ex communi DD. ſenſu in materia de ieiunio. Et fortè erit, qui exiſtimet, omnem ieiunandi difficultatem, quæ ſufficit ad impetrandam ab inferiore Prælato diſpenſationem in ieiunio Eccleſiaſtico, ſufficere etiam ad impetrandam à Confeſſario commutationem. Sed hic nil determino; ſufficit alijs dediſſe occaſionem diſcutiendi magis hanc dubiam materiam. 100

II. Similiter dubium mihi non eſt, quin multæ ea cauſis, quæ excuſant ab auditione Miſſæ die feſto, præbeant impedimentum ſufficiens ad commutationem faciendam in proceſſione, & viſitatione Eccleſiæ, vt eſt tum grauis ægritudo; tum metus infamiæ, aut alterius notabilis mali; tum id, quod de puerperis, mulieribus vel puellis fœtum furto conceptum gerentibus, matronis tempore luctus domi ſeſe more patrio continentibus, tradunt DD. in materia de ſacrificio Miſſæ audiendo, noſque diſtinctè explicuimus Tomo priori *tr.* 5. *n.* 469. *& ſeqq.* 101

III. Addo, tum Sanctimoniales, etiam quæ clauſuram nondum admiſerunt, tum Virgines nobilium, liberorumque Parthenonum, quæ alienas intra vrbem Eccleſias adire non conſueuerunt, videri habere ſufficiens impedimentum, ob quod viſitatio Eccleſiæ Parochialis commutatur iis in aliud opus. Ducor I. quia ſcio ita reipſa practicari. II. Quia eſt ijs moleſtiſſimum, ſeſe præter ſuum morem, immiſcere turbæ virorum, mulierumque. III. Quia conſtat, quòd Pontifices nolint talibus dare cauſam vagandi, & clauſuram minùs ſtrictè, quàm ſoleant, obſeruandi, argument. Concil. Trid. Seſſ. 25. cap. 5. de regul. & Bullæ Vrbani VIII. quæ incipit *Pontificia ſollicitudo*. IV. Quia hic reuera habet locum doctrina Gloſſæ l. *Tale pactum* ff. de pactis, dicentis: *præ-* 103

taci-

tacitè ſtatuto habendum eſt, quod ſtatutum fuiſſet, ſi à ſtatuente quæſitum fuiſſet. V. Quia etiam illis Matronis, quæ tempore luctus, & puerperijs, quæ ex more patriò domi remanent, ſolet fieri commutatio. Nec obeſt, quòd Rodriq. *num.* 8. neget, eſſe à ſe viſum priuilegium Apoſtolicum, quo detur poteſtas viſitationem Eccleſiarum præſcriptarum commutandi illis Religioſis, aut alijs qui communiter exeunt, ſed ſolis monialibus perpetuam clauſuram habentibus, itemque infirmis, & incarceratis; nam non loquimur de Priuilegio, ſed de benigna interpretatione, quæ fauet etiam alijs, quam infirmis, & incarceratis, vt patet ex hactenus dictis. Adde quòd ſuprà *cap.* 6. deſcripſerim Bullam diſpenſantem etiam cum Eremitis.

103 IV Si Confeſſarius bona fide ratus adeſſe ſufficientem commutationis faciendæ rationem, commutet tunc, cùm à parte rei non eſt ſufficiens, videtur nihilominus valere commutatio, nec periclitari Iubileum. Ducor, quia non videntur poſſe aliter ſedari conſcientiæ Confeſſariorum, & pœnitentium, præſertim, quando hìc eſt impertienda abſolutio à reſeruatis, aut cenſuris. Et reuera hìc locum habet cap. *Cognoſcentes*. de conſtitut. *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit*. Si verò Confeſſarius ſciens non adeſſe ſufficiens impedimentum operis exequendi, faciat commutationem, exiſtimo Iubileum non obtineri. Ducor, quia ſicuti, ſi Papa non faceret poteſtatem commutandi, commutatio impediret acquiſitionem Iubilei, quia non impleretur conditio. S. Thom *art.* 4. *quæſt.* 3. Ita quando Papa facit poteſtatem commutandi, præſcribendo modum & rationem, commutatio facta (ſaltem ſcienter) contra præſcriptum modum, & rationem, reddit irritum Iubileum. Confirmatur ex l. *Diligenter* ff. mandati, cuius hic eſt tenor: *Diligenter igitur fines mandati cuſtodiendi ſunt, nam qui exceſſit, aliud quid facere videtur.*

CAPVT XVI.

Vtrùm commutandi poteſtas ſe extendat ad omnes perſonas impeditas, & ad omnia opera?

SVMMARIVM.

Etiam illi fruuntur beneficio commutationis, qui non ſunt obnoxij vllis cenſuris 104. & 105.
Poſſitne iam Confeſſio, quam Communio præſcripta commutari? 106.
Ad prorogranda opera præſcripta non exigitur tanta cauſa, quanta ad commutanda. 107.

104 Quæſt. XLV. *Poteſtne commutatio, & Prorogatio fieri omnibus impedimento legitimo detentis, etſi non ſint obnoxij cenſuræ, aut voto?*

HAnc quæſtionem propono, quia his omnibus ſcriptis, reperi in aliquo M. S. quendam virum non ineruditum anno 1631. interrogatum circa Iubileum eo anno ab Vrbano VIII. impertitum pugnaciſſimè, & conſtantiſſime reſpondiſſe, gratiam eligendi Confeſſarij, qui vnum, aut plura opera ob legitimum impedimentum commutet, dari illis ſolis, qui aliqua à reſeruatis, cenſuriſue abſolutione, vel voti alicuius commutatione indigerent, & proinde non illis, qui ſolam Iubilei indulgentiam comparare vellent. Probabat inde ſuam opinionem, quòd Bulla illa Vrbani VIII. ſicuti & tertia Innocentij *lit. r.* iis ſolis petendæ commutationis gratiam faciat, qui *Confeſſarium, vt infrà elegerint*. Atqui *infrà* ſeu poſt illum §. nominatur Confeſſarius, qui à reſeruatis, cenſuriſque abſoluat, & vota commutet; ergo non poteſt eligi ab illo, circa quem non eſt actu exerciturus prædictam poteſtatem.

105 RESP. Certum eſt erraſſe illum bonum virum. I. Quia ſi eius argumentatio valet, tùm probat non potuiſſe eligi Confeſſarium, niſi ab illo, qui & eſſet reus caſus reſeruati, & ſimul voto obſtrictus; imò non niſi ab illo, qui omnia reſeruata peccata, præter hæreſis peccatum admiſiſſet. II. Quia omnium ſæcularium, Regulariumque praxi repugnantia docuit. III. Quia illa verba: *Confeſſarium, quem vt infrà elegerint*, ſummùm indicant, eſſe eligendum Confeſſarium, qui ius habeat prædictam poteſtatem exercendi erga pœnitentes, ſi quis indiguerint, vel frui voluerint, & abſoluat in quantum ipſi indigent, atque adeò etiam à venialibus, nam Bulla ait: *Abſoluere, & commutare valeant*. IV. Quia ex illa explicatione ſequitur, improbiſſimum quemque eſſe tempore Iubilei melioris conditionis, quam Innocentes. Cæterùm praxis oſtendit, omnem illum Confeſſarium, cui quis confitetur tempore Iubilei, pro voto, aut pluribus fauoribus comparandis rectè dici *eligi*; etiamſi fortè ſit ordinarius, & non habeatur intentio reflexa illum præ alijs ſeligendi.

Quæſt. XLVI. *Poſſuntne omnia opera commutari?* 106

RESP. Card. de Lugo *n.* 118. atque Coronius *lib.* 2. controuerſia 12. c. 1. putant, ſtante Bulla Vrbani VIII. pro Iubileo anno 1636. non poſſe Confeſſionem, & Communionem commutari, eò quòd Vrbanus loquens de hac commutatione exprimat reliqua quinque opera tacens iſta duo, quæ duo tacet etiam Innocentius *lit. r.* cum tamen idem Vrbanus VIII. in Bulla anno 1629. vti & anteriores Pontifices ita loquantur: *Qui ſuprà expreſſa, vel eorum aliqua implere nequiuerint, Confeſſarius omnia, & ſingula commutare poterit*. Quare cùm clauſulæ ſint hac in re tam diuerſæ, oportet ad illas attendere, quamdiu autem quis neſcit, hæcne, an illa clauſula adſit in iſta, aut illa Bulla, applicet ſibi regulam 65. in 6. quæ ita habet: *In ſpicimus in obſcuris, quod veroſimilius eſt, vel quod fieri plerumque conſueuit*; atqui plerumque conſueuit, dari generalis omnium commutandorum facultas. Hanc eandem regulam in alijs difficultatibus prudenter quiſque adhibebit.

Etſi verò cenſet Filliucius *tract.* 8. *num.* 171. non poſſe oriri impedimentum, ob quod etiam ſtante Bulla ſimili illi, quam Vrbanus VIII. anno 1629. vt paulò antè indicaui, edidit, Confeſſionem ſit fas commutare; attamen Lugo *diſp.* 27. *num.* 118. rectiùs tenet, occurrere poſſe caſum, in quo ea ſit in aliud opus, commutanda. Hoc ipſo autem, quòd Filliucius ſubdat, Confeſſionem eſſe quandoque prorogandam, facile apparet illum, & quidem rectè, ſentire, quòd ad proroganda opera præſcripta non requiratur tam grauis cauſa, quam ad commutanda. 107

CAPVT XVII.

Alia de Commutatione operum quæſtiones reſoluuntur.

SVMMARIVM.

Opera præſcripta poſſunt commutari in alia etiam aliunde debita. 108
Et debent in æqualia. 109.
Vnde deſumenda illa æqualitas. 109.
Quo loco facienda mutatio, & prorogatio. 110.
An etiam ab abſente? 110.
Facienda eſt per ſe intra ipſum tempus Iubilei. 111.
Quid ſi diſtuliſti tuam communionem vſque ad poſtremum diem, at mane illius diei edisti aliquid immemor inſtantis Communionis? 112.
Quid ſi neglexiſti omnia opera, vltimo autem die cupias lucrifacere Iubileum? 113.
Poſſunt vtique commutari etiam illa opera, quorum tempus præſcriptum in bullis iam effluxit. 113.
Quid facit Confeſſarius, dubitans, an ſuus pœnitens permanſurus ſit in proxima occaſione peccandi? 114.

Quæſt. XLVII. *In qualia opera eſt facienda commutatio?* 108

RESP. I. Sicuti moraliter certùm eſſe debet, per illa ipſa opera, quæ præſcribit Pontifex, obtineri poſſe Iubileum, etiamſi ea aliunde e. g. ex præcepto Eccleſiæ, Confeſſarij, aut voto, vt nominatim obſeruat Laymann. *lib.* 5. *tract.* 7. *v.* 3. *n.* 13. debita ſint, ita mihi videtur poſſe per Confeſſarium opera à Pontifice præſcripta commutari in opera, quæ pœnitens iam alio titulo facere tenebatur; Ducor, quia *ſubrogatum naturam ſequitur, & conditiones illius, pro quo ſubrogatur*. DD. communiter.

II. Debet tamen illa commutatio fieri in opera æqualia, Rodriq. *n.* 10. poſt Nauarrum loquens tam de ieiunio, quàm de eleemoſyna Laym. *cap.* 8. *num.* 12. & alij. Ratio eſt, quia alioqui non foret pura commutatio, ſed partialis diſpenſatio. Hanc autem æqualitatem cenſeo ſpectandam, non tam in ordine ad præſtantiam ipſius operis ſpecificam, aut pœnalitatem, quàm in ordine ad finem à Pontifice per largitionem Iubilei intentum; nam *in omni legis interpretatione, maximè ſpectanda eſt intentio legiſlatoris*. DD. Communiter propter l. *Non dubium*, ff. de legibus &c. *Ad aures*. de reſcriptis. Adde, quòd ſi loquamur de ægris, non videatur Pontifex, vtpote benigniſſimus Pater, ab iis exigere illam æqualitatem, ſi eam præſtare nequeant ſine graui incommodo, præſertim cum Bulla 3. *lit. s.* dicat: *iniungant opera, quæ ipſi pœnitentes efficere poterunt*. 109

Quæſt.

Quæſt. XLVIII. *Vbinam facienda commutatio, & prorogatio operum?*

RESP. Poteſtatem commutandi, & differendi prædicta licitè exercet Confeſſarius extra ipſam Confeſſionem. Filliucius, *n.* 273. nam illa actio non concernit actum Confeſſionis, & Bullæ tantùm dicunt, eam poſſe exerceri à Confeſſario, quem quis *elegerit*. Et ſicuti *num.* 303. dicam, commutationem votorum poſſe fieri etiam ab eo, cui non cogitas confiteri, modò ſit Confeſſarius approbatus, ita etiam eſt de illa commutatione ſentiendum, vt in terminis docet Lugo *n.* 120. poſt Henriq. *c.* 30. *num. vlt.* & Sanch. *lib.* 4. *mor. c.* 54. *n.* 17. quia pœnitens poteſt quemlibet eligere ad omnes, vel ad aliquos effectus in Bulla conceſſos, acciperéque commutationem à quolibet vel præſente, vel etiam abſente, vt nominatim tradit Lugo *diſp.* 27. *n.* 218. Monet tamen Filliucius *tr.* 8. *n.* 271. ſi ab vno Confeſſario ſit pœnitenti prorogatum tempus Iubilei, non competere poſſe. ſiori Confeſſario ius exercendæ circa talem pœnitentem ſuę poteſtatis poſt iam elapſū tempus Iubilei, quod Ordinarius præſcripſerat.

Quæſt. XLIX. *Quandonam facienda eſt commutatio, & prorogatio?*

111 RESP. Debet Confeſſarius ſua hac commutandi, & prorogandi poteſtate fungi (ſaltem inchoatiuè, & diſpoſitiuè, propterea, quæ dicam *n.* 305.) intra duas hebdomadas, deſignatas, nam expirat expirantibus illis duabus hebdomidis: Filliuc. *n.* 270. & ita fungi, vt opera dilata iubeat perfici *intra proximum tempus*, nam ita loquitur 3. Bulla *litt. o.* id eſt, intra duas hebdomada, ſi fieri queat: quandoquidem etiam ille, qui ex Iubilei ignorantia inuincibili non fecit requiſita ad Iubileum, debet, vt hunc lucretur, intra duas proximas hebdomadas à die notitiæ illa opera exequi. Suprà *n.* 25. ex Diana cum Lezan. vbi tamen inſinuauit, ignorantiam hoc loco nil prodeſſe. Et obſeruat Bonac. *p.* 5. *n.* 36. etiam hac in re obſeruandam eſſe formulam præſcriptam, nec ab ea recedendum. Quamquam haud dubiè verum eſt, quod notat Lugo *n.* 119. ſcil. non eſſe neceſſe, vt opera, in quæ eſt facta commutatio, perficiantur eodie, quo commutata perfici debebant.

112 II. Si quis perfectis ante vltimam Dominicam omnibus præter Communionem, vellet ipſa vltima Dominica communicare, ſed inaduertenter manè ieiunium naturale violaſſet, poſſet Confeſſarius illa ipſa vltima Dominica Communionem commutare in aliud opus, quia reuera adeſt impedimentum communicandi Diana *p.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 152. Sanctarellus *c.* 7. *dub.* 1. & alij, repugnante Lugone *n.* 119. propter Bullam Vrbani pro Iubileo anni 1626. in qua non datur facultas commutandi Communionem. Sed hæc Bulla, ſicut & 3. Innocentii, eſt quoad hoc reſtrictior, quàm aliæ; quare allata reſponſio habet locum in pleriſque alijs Bullis & nominatim in eiuſdem Vrbani de anno 1629.

113 III. Similiter ſi quis ſpreta Iubilei gratia, nil operum præſcriptorum fecit prima, aut ſecunda hebdomada, attamen vltimo Iubilei die diuinitùs tactus Confeſſionem accedat pro lucrando Iubileo, poteſt Confeſſarius omnia opera, quorum tempus iam effluxit e. g. ieiunia commutare in alias pias actiones, eumque participem facere Iubilei cum omnibus ſuis appendicibus. Filliucius *tract* 8. *num.* 268. Sanctarell. *cap* 7. *dub.* 1. Diana *part.* 5. *tit. tract.* 12. *reſol.* 26. referens pro hac ſententia Polachum Alphonſum Leone, & alios contra Ioannem Præpoſitum. Ratio eſt quia reuera iſte homo habet tunc verum impedimentum, quò minùs præſcripta peragat intra definitum tempus; ergo poteſt in illum etiam Confeſſarius ſuam exercere poteſtatem. Nec obſtat, quòd, *qui voluntariè omittit, non dicatur impeditus* cap. *Commiſſa*. de elect. *in* 6. nam is, de quo loquimur, omiſit quidem antè voluntariè, at iam non omittit voluntariè. Hinc refutantur Lanotius, & Rodriq qui apud Dianam reſolu. 25. dixerunt, à Confeſſario non poſſe commutari opera, quorum tempus iam eſt elapſum, ſed ſolùm illa, quorum faciendorum tempus quidem adhuc adeſt, at coniunctim cum impedimento.

114 IV. Quando pœnitens omnibus reliquis perfectis venit vltimo Sabbato ad Confeſſionem, dubitat tamen probabiliter Confeſſarius, an ſit, ſi eum abſoluat, permanſurus in occaſione proxima peccandi, poteſt differre abſolutionem, & Communionem per aliquot hebdomadas, vt eruat illum ab occaſione peccandi, & poſtea illum abſoluat ab omnibus etiam reſeruatis, ſicuti etiam, quando ipſo tempore Iubilei non poteſt Confeſſio propter caſus intricatos, integere abſolui, licitè Confeſſarius impertit tunc abſolutionem à Cenſuris, & Reſeruatione, dilata in aliud tempus abſolutione à peccatis. Diana *reſol.* 26. poſt Boſſium. Et hæc poſtrema doctrina iuxta Lugonem *tom.* 3. *diſp.* 20. *num.* 138. etiam habet locum in Bulla Vrbani VIII. pro anno 1636. & conſequenter in Bulla Innocentij, in quarum neutra ſit poteſtas differendi totam Confeſſionem, & Communionem. Vide de hoc caſu Sanchez. *lib.* 8. *de matri. diſp.* 15 *num.* 17. Sanctarell. *cap.* 8. *dub.* 7. An verò ſi interim incidat in nouos caſus reſeruatos, poſſit quoque ab ijs per eundem Confeſſarium abſolui; dicam *n.* 268.

CAPVT XVIII.

De æquali, & inæquali participatione Iubilei.

SVMMARIVM.

Diligentius perficiens opera præſcripta plus meretur ex opere operantis. 116
Non omnes illa obeuntes cum pari feruore referrunt fructum parem materialiter. 117
At referunt parem formaliter 117.
Quid ſi loquamur de fructibus diſtinctis ab ipſa indulgentia? 118.
Quid ſi de ipſa Indulgentia pro qua inæqualiter laboratur? 119.
Soluitur dubium ortum ex bulla Bonifacij Octaui. 120.

Quæſt. L. *An omnes opera pro Iubileo præſcripta exequentes conſequantur æqualem fructum Iubilei?* 115

PRoponendæ huius quæſtionis cauſam dat Bonifacius VIII. qui in Extrau. *Antiquorum. de pœnitent. & remiſſionibus* loquens de de indulgentia Plenaria, quam pro Iubileo anno M. CCC. concedebat viſitantibus Eccleſias Romanas, ita pronuntiat: *Vnuſquiſque autem plus merebitur, & indulgentiam efficaciùs conſequetur, qui Baſilicas ampliùs, & deuotiùs frequentabit.* Quòd autem Pontifex dicit de viſitantibus Baſilicas, dici etiam poteſt, & debet, de obeuntibus alia opera præſertim proceſſionem, & ieiunia. Idcirco generatim.

RESP. I. Haud dubiè plus (cæteris paribus) apud Deum meretur is ex opere operantis, qui præſcripta opera diligentiùs perficit, & feruentiùs. Ratio petitur ex generali Theologorum doctrina de Merito. 116

II. Non omnes, qui omnia præſcripta opera perficiunt cum æquali feruore, & diligentia, conſequuntur fructum Iubilei æqualem *materialiter*. Ratio eſt, quia vni plùs pœnæ, Cenſurarumque remittitur, quàm alteri, idcircò videlicet, quòd ſit obnoxius pluribus, quàm alter.

III. Omnes, qui omnia opera præſcripta perficiunt æquali cum perfectione, adipiſcuntur fructum Iubilei æqualem *formaliter*. Ita videntur ſentire omnes. Ratio eſt, quia non ſuppetit cauſſa faciendi vllum in hoc caſu diſcrimen. Dicitur autem à Suarez: *tom.* 4. *diſp.* 52. *ſect.* 8. fructus eſſe æqualis *formaliter*, quando per Iubileum obtinetur reipſa ius ad æquales fauores, ſiue interea obtineantur reipſa, & in actu ſecūdo æquales fauores, ſiue nō obtineātur reipſa, quia ſcilicet vnus nō īdiget tā multis, quàm alter. 117

IV. Modò reipſa præſtentur omnia præſcripta, & ſecundùm conditiones generatim à Pontifice requiſitas, obtinent ab omnibus fructus Iubilei æqualis *formaliter*, ſi loquamur de fructu, & fauoribus ab ipſa indulgentia Plenaria diſtinctis, etſi, illa opera perficiantur inæquali cum feruore & perfectione. Hanc reſolutionem licèt nemo diſertè, & ſigilatim exprimat, puto tamen ab omnibus admitti, & nominatim à Suarez *citat. ſect.* 8. innuiturque à Comitolo *lib.* 1 *quæſt.* 36. *num.* 4. in fine Probo illam, tum quia nulla ſuppetit cauſa eam negandi; tum quia ſaltem reſpectu horum fauorum verum eſt commune axioma, quòd indulgentiæ tantum valeant, quantum ſonant; tum denique quia innumeri ſcrupuli orirentur pœnitentibus, & Confeſſariis, ſi diuerſitas perfectionis in obeundis operibus gigneret diuerſitatem in cenſurarum, reſeruatorum, & votorum relaxatione actuali. 118

V. Perpenſis omnibus, quibus Nauarrus de *Iubil. not.* 25. Comitolus *citat. quæſt.* 36. Conink. *diſp.* 12. *num.* 34 fusè contra Suarez *citat. ſect* 8. contendunt, illos, qui grauium pœnarum rei, tepidè viſitant Eccleſias deſignatas, aut qui parcè largiuntur eleemoſynam, non potiri totaliter Indulgentia Iubilei, ſicut potiuntur, qui cum magna pietate obeunt illa templa, magnamque largiuntur ſtipem; cenſeo dicendum cum Filliucio *tract.* 8. *num.* 126. ipſam etiam indulgentiam plenariam plenariè, & integrè, atque adeò non tantùm partialiter comparari ab omnibus omnino, qui opera obeunt communi, ſeu mediocri cum feruore, ſiue ſint grauibus pœnis obnoxij, ſiue leuibus. Probo, tum quia *indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant*, ſonant autem ſine diſtinctione inter eos, qui mediocri, & eos, qui magno cum feruore perficiunt ea, quæ præſcribuntur, tum quia Eccleſia ſæpe offert indulgentiam plenariam pro aliquo opere, quod quintuplo, aut etiam decuplo minus eſt iis, quæ pro Iubileo iniunguntur; tum quia remiſſio non proportionatur labori, ſed meritis, quæ 119

diſpen-

diſpenſantur, inquit S. Thomas *in 4. diſtinct. 20. a. 3. quæſt. 2. ad 4*1. tum denique quia poteſt vtique Pontifex efficaciter velle, vt indulgentiæ Plenariæ compotes fiant, etiam illi, qui mediocri cum perfectione implent conditiones à ſe præſcriptas, ergo dicendum eſt, id reipſa velle, cùm verba Bullarum non plus ſonent, quæ quidem eſſe latiſſimè interpretanda iam oſtendi.

120 Nec videtur huic reſolutioni obeſſe id, quod ſuperiùs retuli ex Bonifacio VIII. nam plus non docet, quàm quòd quantum eſt ex parte cauſæ, cum maiore efficacia, certiùſque conſequatur totam indulgentiam is, qui deuotiùs & ſæpius præſcripta opera peragit, vt rectè Suarez *loc. cit. num.* 8. confirmo hanc reſponſionem inde, quia ſi contendas à parte rei, & in actu ſecundo ſemper fieri, vt tanto plus pœnarum relaxetur vi Iubilei, quanto ferventiùs obeuntur opera iniuncta, ſequitur, vel nullum reipſa potiri indulgentia Plenaria; quia nullus tam feruenter obit opera, quin alius poſſit obire feruentiùs; vel eſſe mentem Pontificis, vt illi ſoli lucrentur indulgentiam plenariam, quia ita feruenter pro Iubileo orant, ieiunant, &c. vt à nullo alio, etiam piiſſimo, & religioſiſſimo ſuperentur in eo feruore; quod quidem dicere eſt valde alienum à perſuaſione fidelium, nemo enim putat, ſolum S. Carolum Borromeum e.g. potitum fuiſſe indulgentia Iubilei, poſito, quòd ipſe omnes omnino Chriſtianos ſuperarit perfectione, & repetitione operum pro Iubileis ſuo tẽpore impertitis iniunctorum.

CAPVT XIX.

De Proceſſione pro Iubileo.

SVMMARIVM.

Plures proceſſiones indicuntur Romæ pro Iubileo. 121.
Abſolutè ſufficit indicere vnam. 122.
Eſtque indicenda ſub mortali, quando eam præcipit Papa. 123.
Epiſcopi quandoque eam præcipiunt, licèt Papa non faciat mentionem. 123.
Nemo abſolutè tenetur intereſſe proceſſioni. 124.
Quid ſi qui intereſt, nihil tunc oret? 124.
Aut perpetuò garriat? 124.

121 Quæſt. LI. *Sufficitne vnicam in ſingulis locis indicere proceſſionem?*

IN dicendas eſſe plures probari poteſt, tum quia Romæ indicuntur duæ, ut patet ex Bulla tertia *lit. d.* tum quia ſub finem eiuſdem Bullæ *lit. dd.* mandatur ſingulis Epiſcopis, vt *proceſſiones* indicant, & celebrent, *Eccleſiamque ſiue Eccleſias* viſitandas deſignent. Vbi pondero tum nomen *Proceſſiones* tum nomen *Eccleſiam* in diuerſo numero poſita.

122 E diuerſo ſufficere vnam, probatur ex eadem Bulla, quæ circa medium *lit.* 1. loquens de fidelibus extra Vrbem exiſtentibus ait: *qui proceſſioni indicendæ, & agendæ interfuerint.*

Accedit praxis tum aliorum locorum, tum Vallis Oenanæ; in qua ſcripſi hunc commentarium & vt alia omittam, habeo penes me duo Diplomata duorum Epiſcoporum Diœceſis Brixinenſis, in quibus notificantur Parochis, &c. Iubilea Pontificia, in iis tamen non iubentur Parochi inſtituere, niſi vnam Proceſſionem, ein ſtattliche Proceſſion. Et vero in pagis, paruiſq; vrbibus non conſueuit, niſi vna celebrari, ſecus in magnis vrbibus. Propter has rationes cenſeo, abſolutè ſufficere (niſi bulla exprimat plures) pro ſingulis locis, ſingulas indici prima, vel altera hebdomada. Nec obeſt, quòd Bulla iubeat indici *proceſſiones*; nam ſi à ſingulis Parochis indicantur ſingulæ, poſſunt rectè dici eſſe indictæ proceſſiones in plurali numero.

123 Quæſt. LII. *Eſtne grauis obligatio indicendi, & inſtituendi Proceſſionem?*

RESP. Quandoquidem Bullæ, quibus conceditur Iubileus, in virtute S. Obedientiæ, & diſtrictè præcipiunt, ac mandant Ordinariis locorum, & curam animarum exercentibus, vt Cleris, & populis ſibi ſubiectis ſolennes Proceſſiones indicant, & celebrent, mortaliter vtique delinqueret Parochus, qui non indiceret ſaltem vnam, quandoquidem Proceſſio eſt materia grauis. Haud puto tamen idcirco periclitaturum Iubileum; tum quia nemo abſolutè tenetur intereſſe ſupplicationi, vt mox oſtendam; tum quia Iubileus non offertur ſub conditione indicendæ Proceſſionis. Atque ita ſentire videtur Henriq. *c.* 10. *n.* 3.

Cæterum iam obſeruaui ſupra *cap.* 3. inter cætera quatuor diſcrimina, quibus bullæ horum poſteriorum 50. annorum diſcrepant ab Antiquioribus, eſſe etiam hoc, quòd Bullæ poſteriorum annorum frequentius indicant Proceſſiones, quàm priorum. Quin imo nonnunquam Reuerendiſſimi Ordinarii eas decernunt, tametſi Bullæ altum ſilent. Quæ ſolicitudo ad promouendam pietatem atque æſtimationem theſauri Eccleſiaſtici meritò eſt laudanda, attamen qui tali Proceſſioni intereſt non liberatur obligatione viſitandi Eccleſiam, ſi Papa ſtatuit viſitari, nec enim Epiſcopi pollent iure commutandi pro toto Epiſcopatu opera diſertè præſcripta à Pontifice.

Quæſt. LIII. *An, & quomodo oportet intereſſe ſupplicationi?* 124

RESP. I. Nemo abſolutè tenetur intereſſe Proceſſioni, nam Bullæ ita loquuntur. *Qui Proceſſioni interfuerint, aut Eccleſiam, &c. viſitauerint, ibiq; piè pro exaltatione Fidei, &c. orauerint.* Sufficit itaque alterutrum præſtare, vnde habet hic locum reg. 70. *In alternatiuis* (id eſt ſub disiunctione propoſitis) *debitoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri*, atque adeò non eſt opus, vt Monialibus, ægris, &c. fiat Proceſſionis in aliud commutatio, ſed vel Proceſſionis, vel Eccleſiæ viſitationis.

II. Quia Bullæ præcisè dicunt: *qui interfuerint Proceſſioni*, ille autem etiam propriè intereſt, qui comitatur, etſi nil oret, ideo etiam nil orando implet conditionem.

At quid, ſi perpetuò garriat? tractet nugas?

RESP. Si ita modeſtè, & moderatè faciat, vt nihilominus ſecundùm ſpeciem exteriorem cenſeatur potiùs ſacram quàm profanam ambulationem inſtituere, nil oberit garritus, aut nugarum tractatio, vt inſinuat Laymann. *lib.* 5. *tract.* 7. *cap.* 6. *num.* 4. Cæterum qui antiquitatem cauſasque multiplices ſacrarum Proceſſionum noſſe vult, conſulat vel Benzonium, *lib.* 3. *cap.* 15. vel Gretſerum *lib.* 1. de ſacris Proceſſionibus.

CAPVT XX.

De Viſitatione Eccleſiarum tempore Iubilei.

SVMMARIVM.

Qui non interfuit ſupplicationi, tenetur viſitare Eccleſiam, vel Eccleſias nominatas? 125.
Aut quandoque oratoria? 126.
Neque Epiſcopus plures, quàm Pontifex deſignarit, Eccleſias nominare tanquam neceſſario viſitandas. 126.
At poteſt validè aſſignare pauciores. 126.
Quomodo viſitanda Eccleſia? 127.
Quid ſi viſitentur principaliter ob recreationem? 128.
Quid ſi nequeas ingredi ipſum templum, ſed cogaris ſtare foris? 129.
Quid ſi præſcribatur viſitatio aliquot altarium? 130. & 131.
Quid ſi adſint pauciora altaria, quàm præſcribantur viſitanda? 131.
An vicini Eccleſiæ lucrentur tam multum ſua viſitatione, quàm remoti. 132.
An ſæpius viſitans Eccleſiam conſequatur ſæpius indulgentiam? 133.
Quid ſi viſitet de die vigeſies, trigeſies? 133.
Quid ſi indulgentia concedatur pro vna certa die? 134.
Nomine Eccleſiæ viſitandæ an veniant etiam oratoria approbata ab Ordinario? 135.
An atrium, & cubicula Monaſterii, cuius Eccleſiæ datur indulgentia? 135.
An etiam capellæ, & eremitoria ſuburbana? 136.

Quæſt. LIV. *Eſtne neceſſariò pro Iubileo obtinendo viſitanda aliqua Eccleſia?* 125

RESP. I. Qui interfuit Supplicationi, non tenetur viſitare Eccleſiam pro lucrando Iubileo extra annum Sanctum, iuxta Bullas Pauli V. pro Iubileo 1617. Vrbani VIII. pro Iubileo anni 1629. & 1636. & Innocentii *lit.* k. *& l.* nam illæ Bullæ vtuntur disiunctiua particula; at iuxta Bullam eiuſdem Pauli V. pro Iubileo anni 1605. & Gregorii XV. pro Iubileo anni 1620. oportet abſolutè viſitare Eccleſias, vel Eccleſiam, vel Oratorium, vt mox dicam, ſicuti pro conſequendo Iubileo anni Sancti ſunt haud dubiè viſitandæ 4. Eccleſiæ, quas Bulla exprimit, & quidem 15. diebus à Peregrinis, ſeu aliis externis; 30. à Romanis, tam ciuibus, quàm incolis. Quid autem hîc intelligatur nomine Peregrinorũ, Ciuium, Incolarum, explicant Nauarrus *de Iub. not.* 32. *n.* 42, 43. & 44.

43. & 44. Benzonius *lib. 5. cap. 15. dub. 2. & 3.* & Sanctarellus. *de Iubil. c. 4. dub. 4.*

Quæſt. LV. *Quæ, & quot Eccleſiæ ſunt viſitandæ?*

RESP. Iuxta quinque ex citatis ſex Bullis oportet inviſere *Eccleſiam, vel Eccleſias* & quidē *deſignatam: vel deſignatas ab Ordinario loci,* aut curā animarū habente, alioqui non obtinetur Indulgentia, Lugo num. 327. Patet ex Bulla 3. *lit. l.* At ſecundū citata Bullam Pauli V. anno 1605. ſufficiebat viſitare capellas, vel Oratoria, vel alia quæcunque pia loca, per Conſeſſarium deſignata, verùm communis ſtylus ſtat pro quinque prioribus Bullis, alijsque pluribus, quarum nonnullæ, vt Innocentij *lit. l.* ſub diſtinctione loquuntur de Eccleſiâ; vel Eccleſijs, aliæ abſolutè Eccleſias in plurali nominant, quia quandoque ſunt plures viſitandæ, vt notat Diana *reſol. 55.* obſeruans ex Boſſio, etſi extra Romam ſufficiat viſitare tot Eccleſias, quot ſunt Romanis præſcriptæ, nec poſſit Ordinarius validè plures deſignare, tamquam neceſſariò viſitandas, & quando plures nominat, videatur plures nominare pro ſola commoditate, nam reuerà nec Parochus, nec Epiſcopus poteſt grauiores aut plures lucrandi Iubilei conditiones ſuis præſcribere, quàm Papa præſcribat Romanis; attamen ſi pauciores deſignet, quàm in Vrbe ſunt deſignatæ, valere eius deſignationem, dummodo tot deſignet, quot ſunt ex præſcripto Pontificis extra Vrbem viſitandæ. Porro nomine Eccleſiæ puto hic intelligi etiam profanatam, aut nondum etiam conſecratam, nam in fauorabilibus ſic accipitur nomen Eccleſiæ.

327 Quæſt. LVI. *Quomodo viſitandæ ſunt Eccleſiæ?*

RESP. I. Quando præciſè in Iubileo, vel extra illum mandatur, vt aliqua Eccleſia viſitetur, requiritur viſitatio religioſa, & deuota, quam religioſam deuotionem ſufficienter demonſtrat, qui in templo præſcripto exercet actum religionis, vt ſi oret illic, pectus tundat, profundam reuerentiam faciat, vel ſua præſentia, inquit Laym. *c. 6. n. 4.* communem aliorum deuotionem approbet, cohoneſtet, vix tamen moraliter fieri poteſt, vt quis religioſè viſitet templum, & non ibi aliquamdiu oret. Filliuc *n. 3.* Et quamvis totum iter ad Eccleſiam vſque conficiat quis cum peccato, aut ex peccato veniali, aut etiam mortali poteſt nihilominus dici, deuotè viſitare Eccleſiam, ſi modeſtè illam ingrediatur, & in ea oret, inquit Peyrinis *tom. 1. fol. 150. n. 7.* poſt Nauarrum *not. 32. num. 46.* nam Bullæ Iubilei non præſcribunt quidquam circa iter ad Eccleſiam, ſed circa ipſam viſitationem, vnde etiam ij, qui intra Eccleſiam habitant, poſſunt illam viſitare, nil itineris faciendo, vt notat Nauarrus ibidem.

328 Hinc non abſolutè admitto id, quod docet Corduba *q. 29. fin.* ſcilicet conditioni, quam hic explicamus, non ſatisfieri ab eo, qui viſitat Eccleſiam principaliter ob recreationem, nam talis poteſt nihilominus in ea Eccleſia deuotè aliquamdiu orare. Fortè verius eſt id, quod ſubiungit idem Corduba, & Rodriq. ſcilicet illum non comparare indulgentiam, peregrinantibus ad limina Apoſtolorum conceſſam, qui peregrinatur principaliter propter cauſam merè profanam.

329 II. Quando quis ob concurſum hominum nequit ingredi Eccleſiam viſitandam, ſatisfacit viſitando extra portam, ibique orando. Lugo *d. 27. n. 97.* poſt Bonacinam *diſp. 6. q. 1. p. 3. n. 20.* & Dianam cum pluribus contra Zanardum, & Gloſſam. Vnde ait Sanctarelius, ſi quis inueniat ianuam clauſam, ſufficere, ſi oret ante illam, & ita practicari Romæ à peregrinis. Ratio eſt, quia & hoc modo dicitur moraliter viſitare Eccleſiam, & cœmeterium in fauorabilibus nomine Eccleſiæ comprehenditur; ideoque abſolutè docent Suarez *tom. 4. d. 52. ſect. 1. n. 7.* & Lezan. *verb. Iubileum n. 11.* illum potiri indulgentia viſitantibus Eccleſiam propoſita, qui viſitat cœmeterium. Sed rectè monet Laym. *c. 3. n. 4.* extra caſum neceſſitatis, ſemper illud faciendum, quod certius, & ſecurius eſt.

330 Quòd ſi aliqua Bulla præſcribat viſitationem non tantùm Eccleſiæ, ſed trium, aut quinque altarium, vt præſcribitur in ſtatutis Congregationis Roſarij, & Annunciatæ pro lucrandis indulgentijs Stationum, tum non ſufficit orare ita ad foras, ſed oportet ipſum templum ingredi, aut tria, vel quinque templa de foris viſitare; nam licet, vt dixi, illa ad portam genuflexio ſufficiat ad id, vt dicatur moraliter viſitari Eccleſia, non tamen ſufficit ad id vt dicatur moraliter viſitari hoc, vel illud altare. Addit Portel. *in addit. n. 7.* quando conceditur indulgentia aſſiſtentibus diuino Officio in Eccleſia, eam lucrari exiſtentes in atrio templi, ſi non poſſint intrare, nam exiſtentes in atrio habent aſſiſtentiam moralem, & ſufficientem ad ſatisfaciendum præcepto de Miſſa

331 audienda, loquitur Portel.

III. Quando pro aliqua indulgentia conſequenda præſcribitur viſitatio trium, aut quinque altarium, non ſufficit præciſè eſſe in templo, in quo ſunt ea quinque altaria, & animo conuerti ad illa; ſed requiritur, vt aliquo geſtu, vel conuerſione capitis, aut corporis, ſignifices conuerſionem animi ad ſingula altaria; nam exigitur viſitatio ſenſibilis, hoc eſt, talis actio, quæ exterius ſignificet orationem, aut alium religioſum actum fieri ad tale altare, vt ratiocinatur Lugo *n. 98.* loquens etiam de illo, qui eſt in medio templo. Addo cum eodem contra alios, etſi requiratur eiuſmodi conuerſio, & motus corporis, attamen non ſufficere, niſi ſis in eo loco, aut ſitu, vt moraliter cenſeri poſſis orare ad quodlibet ex illis altaribus, nam aliter nemo dicet viſitari à te illa altaria.

Quod ſi in aliquo templo ſint pauciora altaria, quàm viſitari præſcribantur, ſatisfacies, te verſus vnum illorum inclinando toties, quoties te inclinares, ſi omnia requiſita altaria adeſſent, ſecundùm Eſcobar & Dianam *p. 1. tract. 11. reſol. 102.*

IV. Quando in Bulla Iubilei dicitur, duas, aut tres Eccleſias 332
eſſe *ſaltem ſemel* in die viſitandas, ſufficit ſecundùm Ioannem Monachum apud Nauarrum *not. 32. n. 41.* hodie vnam, cras alteram viſitare; non ſufficit ſecundùm eundem Nauarrum, & rei veritatem: tum quia Gregorius XIII. teſte eodem Nauarro dicitur ita declaraſſe, tum quia non eſt recedendum à proprio & communi vſu verborum: recedit autem ille, qui ſequitur opinionem Ioannis Monachi. Vnde infero, quando Bulla mandat Eccleſiam viſitari duobus diebus, non ſatisfacturum, qui bis quidem viſitaret, ſed vno, non autem duobus diebus.

V. Qui eſt vicinus Eccleſiæ, & etiam Sacerdotes, ac Clerici, conſequuntur tantam indulgentiam, ſicut illi, qui veniunt à mille ſedibus, quia remiſſio non proportionatur labori, ſed meritis, quæ diſpenſantur. Ita loquitur S. Thomas *diſt. 20. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 4.* Nec intereſt, ſiue pedes ſiue eques viſitet quis Eccleſiam, rectè monet Benzonius.

Quæſt. LVII. *An, qui Eccleſiam ſæpius viſitat, conſequatur ſæpius Indulgentiam?* 333

RESP. Circa hanc ab omnibus antiquis, & recentioribus agitatam, & huic loco non incongruè inſertam quæſtionem tenenda ſunt ſequentia.

I. Quando viſitatio Eccleſiæ eſt tantùm vna pars operum præſcriptorum, vt e. g. in Iubileis, clarum eſt illius ſolius repetitionem non ſufficere ad ſæpius lucrandam indulgentiam.

II. Etſi viſitatio ſit opus adæquatum pro indulgentia conſequenda, & dicatur in formulis illius indulgentiæ: *quicunque viſitauerit hanc Eccleſiam, obtinebit talem indulgentiam,* non lucraberis illam vigeſies intra vnam horam, ſi vigeſies intra horam ingrediaris, egrediariſque templum, nam aut videris potius tunc nugari, quàm viſitare Eccleſiam, aut certè vnam continuatam viſitationem obire.

III. Quando Indulgentia eſt perpetua, promittiturque omnibus talem, aut talem Eccleſiam viſitantibus, toties illam conſequeris, quoties prædictam Eccleſiam viſitabis, humano, & non nugatorio modo. Hoc vnanimiter docet S. Tho. *d. 20. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 4.* Ratio eſt, quia Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant; illa autem, de qua hic agimus ſonat ſine reſtrictione ad vnam viſitationem; ergo toties conſequeris, quoties viſitabis Eccleſiam prædicto modo; vt ſi egrediens domo, illam viſites, & rediens iterum viſites, vt loquitur Cardinalis de Lugo *diſp. 27. num. 95.* Hinc apparet, quid ſentiendum de illis Indulgentiis, in quibus dicitur: qui orauerit ter Pater, & Aue, qui recitauerit Roſarium, qui exercuerit hunc aut illum actum, conſequetur hanc, & illam indulgentiam; qua de re prolixius tractabimus tract. *ſeq. cap. 6.* 334

IV. Quando Indulgentia conceditur pro vno certo die, vt quando dicitur: *qui in die Circumciſionis viſitauerit tale templum &c.* poſſe tantùm ſemel illo die acquiri eam Indulgentiam aiunt multi, negant multi, vtrique verosimiliter. Quamquam loquendo de Indulgentiis conceſſis viſitantibus templa PP. Minimorum in feſto eorum Glorioſi Patriarchæ, res eſt extra controverſiam, etenim in Gregorij XIII. Bulla, quam refert Peyrinis *tom. 2. fol. 394.* expreſsè dicitur, illam eo die concedi *toties quoties* quis talem Eccleſiam viſitarit, & præſcripta perfecerit; teſtatúrque Peyrin. *in Comment. n. 6.* non reperiri ſimilem Indulgentiam vlpiam conceſſam, niſi Eccleſiæ S. Laurentij Eſcurialenſis Regis Hiſpaniarum.

V. Quando pro vna Indulgentia deſignantur plures dies ob commoditatem populi, negat *l. c.* Card. de Lugo eam ſæpius poſſe acquiri; ſi verò id fieret ad fouendum populi concurſum, per totam Octauam v. g. & celebritatem in tali Eccleſia, tum poſſe ſingulis illorum diebus obtineri affirmat idem. Ego cum Reginaldo *n. 155.* poſt Nauarr: generatim dico, quoties aliqua Indulgentia proponitur pro pluribus diebus, poſſe eam quouis illorum dierum obtineri à quolibet repetente præſcriptam viſitationem, niſi ſit in Bulla limitatio expreſſa, ſicuti ſit e. g. pro Indulgentia tridui Bacchanalium. Ratio eſt, quia non video cauſam reſtringendi hic verba Pontificum.

Cæterùm

135 Cæterùm quia in hoc capite facta eſt toties mentio Eccleſiæ viſitandæ, refero ex noſtro P. Quintanaduenna, qui ipſe cenſeat intelligi nomine Eccleſiæ in Bullis Pontificijs, nominatim loquentibus de indulgentijs, itaque in Appendice *tract. 1. dub. 6. & 7.* ſcribit, nomine *Eccleſiæ* comprehendi præſertim in fauorabilibus, Capellas, Sacella, & Oratoria ab Ordinario pro celebratione Miſſarum approbata, vel autoritate Pontificis ex priuilegio à Superioribus Religioſorum erecta. Item Monaſterium, ſeu Religioſam domum, *ergo Iubilea* (id eſt indulgentiæ) *conceſſa Eccleſiæ Societatis, toti domui conceduntur, & in illa vbicunque celebretur, poterunt lucrari*, inquit cit. *dub. 6. n. 2.* ſicuti & in *atrio Collegij, nam atrium eſt pars domus, magisque ſpecialiter ſub Eccleſiæ nomine comprehenditur, illiuſque immunitate gaudet*, inquit *n. 4.* ſubdens *n. 5.* Religioſos, *qui in Valetudinario, aut cubiculis communicant*, lucrari indulgentias conceſſas communicantibus in eorum Eccleſia, eo quòd valetudinarium, & cubicula ſint pars Monaſterij, quod totum cadit ſub nomine Eccleſiæ *ſicut ambitus Eccleſiæ ad triginta paſſus*, ut ait *n. 6.* ſubijciens *n. 7.* quando pro indulgentia acquirenda fieri debet oratio in aliqua *Eccleſia*, ſufficere ſi fiat in prædictis Sacellis, & Oratorijs intra Monaſteria, & Domus exiſtentibus. Plura referam ex eodem autore infrà *cap. 26. n. 199.*

136 Idem auctor *in cit. Appendice tr. 6. dub. 2.* differens diſtinctiùs adhuc de indulgentijs, quas obtinent viſitantes Oratoria, vel Eccleſias, exprimit, nomine *Eccleſiæ* venire tunc non modò eccleſias parochiales, & Regulares, ſiue conſecratæ, ſiue duntaxat benedictæ ſint; ſed etiam quaſcunque Capellas, Templa, Eremitoria, Hoſpitalia, Monaſteria tam virorum, quam mulierum, ſi hæc omnia ſint ab Epiſcopo approbata in communem vſum ad Miſſarum celebrationem, eò quòd hæc omnia in fauorabilibus comprehendantur nomine Eccleſiæ, *quod intelligendum eſt, licèt Eccleſiæ, Capellæ, Eremitoria ſita ſint in carceribus, ſuburbijs, prædijs, agris, hortis, dummodo ab Epiſcopis ſint approbata in communem vſum fidelium; quia hæc etiam in ordine ad immunitatem ſub nomine Eccleſiæ comprehendi docent Alexander; & Tuſchus verb. Eccleſia concluſ. 8. ergo etiam in ordine ad lucrationem indulgentiarum comprehendantur*. Ita ille *l. c. n. 5.* ſubdens *num. 2.* probabile eſſe, etiam priuata Oratoria, quæ in priuatis domibus approbata ſunt ab Epiſcopo, pro Miſſarum celebratione, huc ſpectare ſicut & Eccleſias autoritate Epiſcopi fundatas, licet nec dum benedictæ ſint, nec in ijs liceat officia diuina celebrare, eò quòd etiam tales ſint abſolutè Eccleſiæ, gaudeantque immunitati quemadmodum & Eccleſiæ pollutæ, vel interdictæ. Denique hic Autor *eod. dub. 2. n. 5.* ſtatuit hanc quartam concluſionem: *Non omnia loca, quæ gaudent priuilegio immunitatis ſub nomine Eccleſiæ comprehenduntur in ordine ad lucrandas indulgentias Eccleſijs, vel Altaribus conceſſas. Probatur, quia plura huiuſmodi ſunt, quæ nec ſacra loca, nec Altaria, nec Eccleſia pro Miſſarum celebratione cenſentur, vt ſunt Palatia ab Eccleſijs 40. paſſus diſtantia; Scholæ; Prineipum ſtatuæ: Ambitus Eccleſiæ: Cœmeterium; Campanile; nec non domus Parochorum, Canonicorum, aliorumque Eccleſiaſticorum. Sic docent plures Doctores, licèt nonnulla non ſint in vſum.* Sic ille: ſed non video ego, quomodo hæc omnia concordent cum quibuſdam, quæ ſuperius ex hoc ipſo deſcripſi fideliter; iudicet Lector de horum veritate, ago ſolùm partes Referendarij.

CAPVT XXI.

De Oratione pro Iubileo.

SVMMARIVM.

An Oratio præſcripta pro Iubileo debeat eſſe Vocalis? 137.
Quid ſi præcipiatur dici quinquies Pater, & Aue? 139.
Quando præſcribitur Oratio indeterminatè, ſufficit breuiſſima? 140.
Quid ſi Papa iubeat orari per aliquot temporis ſpatium? 140.
Olim ſufficiebat recitare vnum Pater, & Aue pro obtinenda pleniſſima Indulgentia in feſto Circumciſionis. 140.
At Gregorius XIII. iuſſit dici quinquies: ibid.
Illa Oratio facienda eſt ad intentionem ſummi Pontificis. 141.
Nec prodeſt, ſi ſint cum voluntarijs diſtractionibus. 142.
Niſi bulla præcisè dicat: Qui hoc, aut illud oraueris. 143.
Vbi facienda ſit Oratio? 144.

137 Quæſt. LVIII. *Quando in Iubileis, aut aliàs Oratio præſcribitur, quas conditiones ea debet habere?*

RESP. I. Abſolutè debere eſſe vocalem docet Rodriq. apud Dianam *reſ. 44.* & in dubio ita eſſe cenſendum ait Lezana *n. 12.* teſtante Lugonem *n. 131.* communiter præſcribi vocalem; ideo fortè, quòd communiter dicatur, *preces eſſe fundendas*; addit tamen, quando Bulla præcisè dicit *eſſe orandum deuotè*, ſicut dicit Bulla 3. Innocentij *lit. c.* tum non eſſe improbabile, quòd ſufficiat mentalis Oratio, quamuis etiam tunc ſit tutius aliquid miſcere de Oratione vocali, videlicet Litanias, Roſarium, aut aliquid ſimile. Ego non dubito, quin hoc ſit tutius, ſed tamen cum Nauarro *de Iubil. not. 30. n. 48.* in rigore nil referre, verùm tunc ſit mentalis, an vocalis; tum quia Oratio mentalis eſt propriiſſimè Oratio, & fuſio precum; tum quia conſtat ex praxi, non raro ab Eccleſia dari indulgentiam pro actu merè interno.

Vnde a fortiori dicendum eſt, ſufficere illam Orationem vocalem; quæ ita ſubmiſsè profertur, vt ne quidem ab ipſo orante audiri queat, ſicuti in materia de Horis Canonicis fert probabilior opinio Doctorum, quòd Clericus ſatisfaciat ſuæ obligationi, etſi ita ſubmiſsè verba articulet, vt ſeipſum audire nequeat, qua de re plura Tom. *priore tr. 5. n. 690.* 138

Attamen quando indulgentia proponitur dicentibus *quinquies Pater, & Aue*; recitantibus *Roſarium &c.* cenſeo non obtineri ab ijs, qui ſola mente voluunt verba contenta in Oratione Dominica, & ſalutatione Angelica; nam verba ſunt intelligenda ſecundùm communem loquendi modum *l. Labeo. ff. de ſuppellect. legat.* vbi dicitur: *non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi vſu nomina exaudiri debere ait Tubero*; communis autem vſus ipſius Eccleſiæ habet, vt quando iubetur quis dicere, ſeu recitare Orationem Dominicam, vtatur voce ſicuti patet vel ex præcepto de Horis Canonicis. 139

II. Per ſe loquendo nil ad acquiſitionem indulgentiæ Iubilei intereſt, ſiue illa Oratio ſit longa, ſiue breuis, ſiue hac, ſiue illa lingua, ſiue alternatim cum ſocio, ſiue ſolitariè, ſiue ſtando, ſiue ſedendo fiat; quamuis vtique omnibus ſuadendum eſt, vt longas, & cum modeſto corporis ſitu, Orationes fundant. Ita pronuntiat Diana *p. 5. tr. 12. reſol. 33.* cum Boſſio, & Leone. Et quia Suar. *tom. 4. diſp. 52. ſect. 8. n. 5.* rectè vniuerſim tradit, quando præſcribitur Oratio indeterminatè, ſufficere minimam, idcirco ſine fundamento putant nonnulli eſſe tunc minimum quinquies *Pater, & Aue* recitandum. 140

Quid ſi autem Bulla ita ſonet: *Ibique per aliquod temporis ſpatium deuotè orauerint? ſufficiet ne quina deuota repetitio Orationis Dominicæ, & Salutationis Angelicæ?*

R. Sufficeturum, quidquid nonnulli abiudicent; nam & phyſica, & moraliter dicitur quis per aliquod temporis ſpatium oraſſe, garriuiſſe, luſiſſe, fouiſſe bonas, malaſue cogitationes (vt nihil dicam de cedentibus ſe flagello; tolerantibus grauia tormenta, pœnáſue Purgatorij) qui has actiones exercuit tanto tempore, quanto ſolent a fidelibus deuotè quinquies recitari illæ duæ precationes. Porrò illa phraſi fuit vſus Alexander VII. in Bullis an. 1661. 1662. 1664. At Vrbanus VIII. communiter hac ſola clauſula: *Ibique deuotè Deum orauerint*: Conſequit à fortiori Quintanaduennas poſthæc ſcripta lectus à me in Append. *tr. 2. dub. 11. n. 7.* vbi loquens de clauſula: *per aliquod temporis ſpatium preces fundat*: ſcribit, ſufficere ſi quis oret, prout vnicuique ſuggerit deuotio; imò ſe refert ad doctrinam à ſe traditam *tract. 1. dub. 14.* (imprimendum erat *l. 13.*) de numero, ſeu quantitate Orationis præſcriptæ in Iubileis, refertque ex Emanuele Rodriq. generatim, vnam Orationem Dominicam eſſe modicam, ſufficientem verò eſſe trium Orationum Dominicarum, vel Salutationum Angelicarum recitationem, pſalmum quemque ex Pſalterio, excepto minimo; *Laudate Dominum omnes gentes*. Ipſe autem P. Quintanaduennas exiſtimat, illum, qui hunc ipſum, pſalmum, aut vnicam Orationem Dominicam, vnicamue Salutationem Angelicam oraret, ſatisfacturum, idque probat inde, quod Paulus III. conceſſerit plenariam indulgentiam omnibus ſemel in anno viſitantibus die deſignato à noſtro Præpoſito Generali Eccleſiam Societatis, ibique Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam orauerint, vt videre eſt in Bulla eiuſdem Pontificis incipiente: *Licet debitum*. Verùm obſeruandum eſt; Gregorium XIII. poſtea expreſſiſſe, illam Orationem, & ſalutationem eſſe quinquies recitandam, vt liquet ex Bulla eiuſdem, cuius initium, *Quantas in vinea Domini*. Cur vero Paulus III. fuerit contentus tam breui precatiuncula pulchram cauſam affert Hautinus poſter in Patrocinio defunctor. *lib. 3. n. 981.*

III. Illa Oratio debet fieri ad intentionem Summi Pontificis, vt ſigillatim monent Diana *reſol. 33.* Lezana, & Lugo *ll. cc.* & patet ex Bulla 3. Innocentij *lit. c.* quæ intentio ibidem exprimitur quadruplex, & ſufficere, ſi quis ignarus illius quadruplicis intentionis in genere dicat: *volo orare ad mentem Summi Pontificis præſcriptam in Bulla*, iam monui, cùm de intentione egi ſupra *cap. 12.* 141

IV. Etſi longè probabilior opinio Cardinalis de Lugo *tom. 3. diſp. 21. de Sacramentis ſect. 2.* probata nobis Tom. *priore tr. 5. n. 821.* contra Suarez & alios negat, attentionem interiorem intellectus eſſe de eſſentia Orationis vocalis, cenſeo tamen pro lucrando Iubileo non ſufficere Orationem perpetuis voluntarijs diſtractionibus implicatam,

eò quòd in Bullis Iubilei, vt videre eſt in Bulla 1. *lit. 6.* & in 3. *lit. 6.* ſoleat præſcribi, *vt deuotè oretur, pie ad Deum preces fundantur* pro Exaltatione S. Matris Eccleſiæ, extirpatione hæreſum, & Principum Chriſtianorum concordia impetranda; pro impetranda Summo Pontifici gratia ad Eccleſiam rectè regendam &c. atqui nec illæ preces ſunt piæ, quæ fiunt cum prædictis diſtractionibus, nec etiam valent ad impetrandum id, quod intendit Pontifex, nam *Deus illam orationem non audit cui, qui orat, non intendit*, vt loquitur S. Gregorius apud S. Thom. 2.2.q.83.a.13.

143 V. At verò quando præciſè in formula indulgentiæ alicuius alterius dicitur: qui *qui hoc, aut iſtud orauerit &c.* probabile eſt, per orationem etiam voluntarijs diſtractionibus inquinatam poſſe, ſi non totam indulgentiam, ſaltem partem acquirere, quandoquidem Clerici ſatisfaciunt præcepto de recitando Breuiario, etiamſi voluntarias diſtractiones admittant, vt ſuppono ex opinione probabiliore Cardin. de Lugo, & plerorumque antiquorum, nec paucorum modernorum; probauique in Triga hiſtoria diſputat. 3.

144 Quæſt. LIX. *Vbi facienda eſt oratio pro Iubileo?*

RESP. Orationem pro Iubileo extra annum Sanctum eſſe abſolutè faciendam in Eccleſia, vel Eccleſijs deſignatis, docet Cardin. de Lugo n. 59. Ego autem de hoc re ideirco dubito, quòd Bullæ, quas legi, cum 3. ex deſcriptis *lit. K* &c. ita loquuntur: *Qui proceſſioni interfuerint, vel Eccleſiam, aut Eccleſias deſignatas viſitauerint, ibique orarint &c.* Vbi imprimis apparet non abſolutè præſcribi viſitationem Eccleſiæ, aut Eccleſiarum, ſed tantùm ex hypotheſi, quòd quis non interfuerit Supplicationi, etſi ibidem idem Doctor inter opera abſolutè in Iubileis præſcribi ſolita, videatur numerare viſitationem Eccleſiæ, vel Eccleſiarum. Deinde apparet Tò *ibique orauerint* poſſe ita accipi, vt vnà cum viſitatione Eccleſiæ, vel Eccleſiarum, conſtituat adæquatum membrum allatæ disiunctionis, ita vt viſitare Eccleſias, & in iis orare, ſit neceſſe tantùm ex hypotheſi, quòd quis non interfuerit Proceſſioni; & in ea non orauerit.

145 Et certè, ſi quis vltima die Iubilei confiteretur, diceretque ſe interfuiſſe quidem Proceſſioni, & in ea piè oraſſe ad præſcriptas intentiones, non tamen viſitaſſe Eccleſiam præſcriptam, aut viſitaſſe quidem, in ea tamen nil oraſſe, aut oraſſe quidem, non tamen oraſſe ad intentiones præſcriptas, eum probabiliter cenſerem non eſſe adigendum ad viſitationem Eccleſiæ, nec ad preces illic pro conſuetis intentionibus faciendas. Malo tamen aliorum ſuper hoc iudicium intelligere, quàm quidquam definitiuè pronuntiare. Quòd ſi ederetur Bulla ſimilis Bullæ Gregorij XV. in qua prorſus viſitatio Eccleſiarum præſcriberetur ſine particula disiunctiua *vel*, non haberet locum dubitatio vlla; & verò tales bullæ ſunt ſæpe ante, & poſt illam editæ.

CAPVT XXII.

De Oratione 40. horarum Continuatarum.

SVMMARIVM.

Quomodo debeat intelligi continuatio orationis quadraginta horarum continuatarum? 146.
Bullæ loquuntur diuerſimode de hac continuatione. 146.
Diſcrimen inter orationem continuatam per 40. horas, & orationem 40. horarum continuatarum. 147.
Practice veridum an valeat illa duæ locutiones. 148.
Sufficit ad requiſitam continuationem orationis: ſi quandoque contingat, vt ſolùm vnus ſit in templo orans. 148.
An ſi omnes, qui adſunt, orent cum perpetuis diſtractionibus. 149.
Quis modus, & ordo celebrandi orationem 40. horarum. 149.
An ſi oratio publica interrumpatur horis quinquaginta, cum tamen Pontifex promiſerit indulgentiam frequentantibus orationem 40. horarum, poſſit iunc conſequi orans poſt horam quadrageſimam extra publicam compenſationem. 150.
Debeatne omnino ſemper eſſe ſaltem vnus, qui oret in Eccleſia, quando inſtituitur oratio 40. horarum. 151.
Alexander VII. mitigauit rigorem Innocentij. 151.
Refertur, & refellitur diſcurſus P. Quintanadueñas. ibid.

146 Quæſt. LX. *Dans quandoque Pontifex indulgentiam Plenariam pro oratione 40. horarum continuatarum; quomodo debet intelligi illa continuatio?*

Fateor equidem hanc quæſtionem ſpectare potius ad ſequentem Tractatum, cuius proprium argumentum eſt exhibitio, explicatioque tùm Indulgentiarum in genere, tum maximè in particulari; Quia tamen, quando ſuſcepto tractatum parabam primo præ-lo, ignorabam, eſſetne mihi viſurus ille meus Theſaurus Indulgentiarum, & tamen ratio quædam ſuadebat, vt propter vtique recentiſſimam, & nouiſſimè inductam Bullam Innoc. X. diſſertationem de quadraginta non interpolatis horis inſtituerem, idcirco hunc locum elegi tunc, nec muto nunc, hæc quippe vna mutatio cauſaret multas alias. Nihilominus tamen ita nunc diſſeram de hoc obiecto, vt ſim relicturus materiam ſuffecturam capiti vndecimo partis ſecundæ Tractatus ſequentis, vbi ex profeſſo nobis erit mentio de hac ipſa Indulgentia. Nunc ad propoſitam quæſtionem.

RESP. Continuitas orationis imperata debet intelligi ex collatione diuerſarum Bullarum, quarum quidem tres refero. Prima eſt Pij V. qua anno 1560 confirmans confraternitatem de Oratione & Morte, omnibus illius confratribus qui confeſſi &c. interfuerint orationi 40 horarum *continuatarum*, ab ipſis quot menſibus ſemel inſtituendæ, impertit indulgentiam Plenariam. Altera eſt Clem. VIII. qua anno 1592. pro regno Galliæ orationem 40. horarum *ſine intermiſſione die noctuque* in diuerſis Romanæ Vrbis templis à prima Dominica Aduentus ad anni vſque finem indixit, *vt ſalutaris conſuetudo ſine intermiſſione deuotè orandi induceretur*, & omnibus qui confeſſi &c. in templo, in quo *eiuſmodi* oratio haberetur, orarent per vnam horam, largitus eſt indulgentiam Plenariam. Tertia eſt Innocentij X. qui indulgentiam etiam Plenariam concedit omnibus, qui pœnitentes confeſſi & Sacra Communione refecti, & Deum pro Chriſtianorum Principum concordia, extirpatione hæreſum, & S. Matris Eccleſiæ exaltatione precati interfuerint orationi 40. horarum *continuatarum*, *non autem interpolatarum*, in templis Societatis IESV Dominica Quinquageſimæ, & duabus ferijs ſubſequentibus inſtitutæ.

Eſt igitur quæſtio, verùm in iſtis Bullis exigatur oratio continuata per 40. horas, an ſolùm oratio 40. horarum continuatarum? 147
videtur quidem prima facie ſecundum membrum huius quæſtionis coincidere cum primo, ſed reuera non coincidit in rigore Grammatico loquendo; ſi enim oratio ipſa debet eſſe continua per 40. horas, cum debet ipſa non interpolari, ſed ita iniberi, vt ſine intermiſſione (morali) oretur; at verò ſi ipſæ ſolæ horæ, quibus orandum eſt, debent eſſe continuatæ, tum ſufficit, modò ſingulis horis oretur per octauam, aut duodecimam horæ partem, quia nihilominus verè, & propriè dici poteſt fuiſſe oratum 40. horis continuis.

I. Dicendum eſt, quamuis prima, & tertia Bulla exprimat orationem 40 *horarum continuatarum, & continuatarum*, non autem *continuatam* per 40. horas; quamuis præterea, ſi ſecundum apices Grammaticales res expendatur, faciendum ſit inter duas haſce locutiones diſcrimen; attamen Theologicè, & Canonicè loquendo, ſecundam locutionem tantundem valere, quantum valet prima. Probo primò ex abſurdo, quod inferunt, quæ ſubiecit. ſi Bullæ ſunt intelligendæ de ſola continuatione inter horas ipſas, ſequitur, ſi ſingulis 40 horarum vnicus homo ſit, precetuique in templo tantum per vigeſimam partem vnius horæ, tandicendum eſſe, quòd ſit 40. horarum oratio peracta ſecundum præſcriptum Pontificum. Probo ſecundò ex praxi, quæ eſt optima legum interpres cap. *Cùm dilectus de conſuet.* praxis autem Societatis IESV Superiorum (idem haud dubiè faciebant Superiores Archiconfraternitatis Orationis & Mortis) habet, vt non obſtantibus aliquis difficultatibus, quæ aliquando, præſertim in paruis Collegijs inueniuntur, curent, vt vaginam templum ſit vacuum hominibus, quando inſtituitur oratio, de qua paulò ante ſum locutus. Probo tertiò, quia *locutiones dubiæ ſunt per claras interpretanda*, l. 1. ff. *de rebus dub.* & l. *Heredes palam* §. *Si quid. ff. de teſtibus* conſentiente S. Auguſtino, qui *lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 30.* ſic pronuntiat: *Cùm verba Scripturæ aperta in vno loco ponuntur, ibi diſcendum eſt, quomodo in locis intelligantur obſcuris?* atqui clariſſima, apertiſſimaque eſt locutio Clementis VIII. qua indicit orationem 40. horarum *ſine intermiſſione, die noctuque faciendam*, nec minùs clara cenſeri debet Bulla Innocentij, qua non contentus exigere horarum *continuatarum* addidit, *non autem interpolatarum*. Et fortè hanc conditionem ita expreſſit ob eam cauſam (partialem, & miſſis quæ aiunt) ob quam eius deceſſor Clemens, vt ſcilicet ſalutaris conſuetudo ſine intermiſſione orandi inducatur. Denique S. Carolus Borromæus in Concilio Prouinciali Mediolan. IV. *fol. 178. tit. de iis, quæ ad Euchar. Sacram. pertinent*, de orat. 40 horarum, cui etiam indulgentiam conceſſam fuiſſe patet ex Concilio Prouinciali VI. *fol. 310. tit. de indulgentiis orationis cauſa conceſſis*, ita ſtatuit: *Orationes autem Curatores videant, vt per 40. ipſas horas continenter fiant, ac ut ad momentum quid intemperet, nec die, nec noctu intermittatur.*

II. Fateor tamen in primis ſufficere, ſi vel vnicus homo ſit, & 149
oret in templo; nam Bulla plus non exigit. Fateor deinde, etſi contingat in templo per breuiuſculum tempus neminem eſſe, aut omnes, qui illic, præſertim de nocte ſunt, eidem per breuiuſculum tempus dormire, non tamen cenſendum moraliter interruptam orationem 40. horarum; nam nec moraliter dicitur interrupta continuatio canonum,

nium, quando ijs in principio, & fine prandij veſceris; licet in medio edas piſces; & idcirco ſi die Veneris ita comedas carnes, ſufficit confiteri, te ſemel, ſeu in vno prandio ediſſe carnes. Huc faciunt alia exempla, quæ de Continuatione morali in Confeſſionibus audiendis, & Communione præbita pluribus, cum fructu leges apud Lugon. *de pœnit.* Vide omnino quæ tract. ſeq. *cap.* 26. *n.* 520. dicam de vocula *continuè, ſine intermiſſione. d.* 16. *ſect.* 14. §. 2. & retuli Tomo priore *tr.* 6. *n.* 403. *& ſeqq.*

III. Addo, nec Phyſicè quidem interruptam videri eam 40. horarum orationem, etſi omnes, qui pro implenda hac, aut illa orationis hora ſunt conſtituti, Roſarium v. g. recitent cum perpetuis animi, voluntarijſque diſtractionibus, aut forte licèt etiam penitus nil orent, modò flectant genua modeſtè; nam verba ſunt intelligenda ſecundùm vſum communem, vt docet vtrumque ius iam toties citatum; vſus autem, penes quem eſt ius, & norma loquendi, habet vt dicatur durare oratio 40. horarum, quamdiu aliquis eſt in templo per modum ſupplicis, & religioſum cultum, qualis vtique eſt genuflexio, exhibentis DEO.

IV. Porro, qui modum, & ritus habendi orationem 40. horarum noſſe vult, legat acta Eccleſ. Mediol. cit. Concil. IV. vbi etiam cauetur, ne de nocte reliquantur portæ apertæ, ſed ſingulis ingredi volentibus aperiantur. Epitomen horum ſuppeditat Gauantus in Manual. Epiſc. V. *Oratio publica*; ſed puriùs ex ipſo fonte bibuntur aquæ. Cæterum, quia attigi illud punctum de oratione 40. horarum in triduo Bacchanalium, ſubiungo reſolutionem ſe-
250 quentis quæſtionis.

Quæſt. LXI. *Cùm Innocentius præſcripſerit Orationem 40. horarum, & præſcripſerit, vt lucraturus indulgentiam, Deum precetur durante 40. horarum oratione, an ſi continuetur oratio ad horas 60. ſicut continuare conſueuimus, fiat compos indulgentiæ, qui in templo Societatis IESV orat, primùm poſt 40. primas horas tranſactas in comprecatione?*

Ratio dubitandi eſt, quia Innocentius vult orari durante oratione 40. horarum, qui autem primùm orat, poſtquam 40. primæ horæ præterierunt, is non poteſt dici orare durante precatione 40. horarum.

RESP. Etſi hæc oratio nonnullis ſcrupulum moueat, reuera tamen curanda non eſt, nam qui orat durante precatione 60. horarum, orat propriiſſimè durante precatione 40. horarum, quia. *plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus.* reg. *plus ſemper* de reg. iuris in 6. Et manifeſtum eſt, 40. horas in 60. contineri. Et cùm in omnibus diſpoſitionibus maximè ſpectanda ſit intentio diſponentis, reg. fin de reg. iuris in 6. & l. *Non dubium ff. de legib.* nã *non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus*, cap. *In his de verb. ſignif.* intentio autem Innocentij non fuerit prohibere, ne illo triduo oratio vltra 40. horas prorogaretur, ſed potiùs tacitè optârit prorogari ad 60. & vltra; adeoque 40. horas nominarit non ad reſtringendam, ſed ad ampliandam ſuam gratiam, nullo modo dubitandum eſt, quin menti, & voto ſummi Pontificis, adeoque Bullæ ab ipſo editæ conformiſſimè agant, qui vltra 50. horas (vt Romæ, & in hac noſtra Prouincia factitatur) continuant precationem, & proinde certiſſimum eſt, perinde eſſe, ſeu ſub initium, ſeu ſub medium, ſeu ſub finem (non autem finita iam Proceſſione) illius 50. aut 60. horarum orationis viſitet quis Eccleſiam, & oret ad intentionem ſuprà relatam. Atque in hunc ſenſum reſpondi; meam iſta de re ſententiam rogatus.

Appendix.

Ita ego de oratione illa 40. horarum ſcripſeram, & quidem ſine autoritate, quia nullum reperiebam tractantem hoc argumentum, aut ſimile, ſcripſeram inquam tunc, cùm ex mandato Innocent. X. annectebatur illi orationi conditio prætermiſſa ab eius anteceſſoribus videlicet continuatio: quam tamen conditionem, quia Alexander VII. grauibus de cauſis non requiſiuit, ſicuti nec Clementes IX. aut X. utpote qui ne quidè exegerunt publicã comprecationẽ, idcirco videri poſſit noſtra hæc diſſertatio eſſe planè inutilis, & obliteranda. Verùm quia, vt retuli ſuprà, ſunt etiam aliàs impertita indulgentia pro oratione continuata 40. horas, & P. Quintanaduennas in Append. *tr.* 2. *dub.* 2. deſcribit Breue ab Vrbano VIII. datum anno 1671. *Domui profeſſæ Societat. IESV. ad Septennium*, in quo etiam extat illa clauſula: *qui orationi quadraginta horarum continuatarum non autem interpolatarū*; &c. quia denique fortè eſt in cõpluribus locis vſus conſimilis indulti, eam ob rem non ſolùm non oblitero, quæ publicaram nondum viſo illo autore, ſed eadem confirmo contra eundem, quatenus ſcribit cit. *dub.* 2. *num.* 4. dubitaſſe quidem nonnullos, ſitne neceſſe orationem cum clauſula: *continuatam*, eſſe ita continuam per 40. horas, vt in eccleſia, in qua obtinetur indulgentia, ſemper aliqui, vel ſaltem aliquis orationi inſiſtat: at verò manifeſtum eſſe, id non requiri, tum quod Pontifex dicat; *qui orationi 40. horarum inſtituendæ interfuerit*, inſtituere autem ibi non ſignificet continuare, ſed incipere, tum quia aliàs qui nec eſſet in poteſtate orantis, exequi conditiones præſcriptas, nec alius ſciret, impletam eſſe illam conditionem de requiſita continuatione.

Verùm hæ rationes me nõ dimouent à reſponſo dato ſupra *num.* 248. ad primam enim reſpondeo, quandoquidem verbum *Inſtitua* eſt apud Grammaticos ſimul & Iureconſultos admodum æquiuocum, vt videre eſt apud Lexicographos Kahl. Schardium & alios, determinandum eſt non per nimiam ſubtilitatem, vetante id Iuſtiniano *l. vnic. C. vt actiones*, quia veritatem lædit. Decianus *conſil.* 666. ſed maxime in ordine ad ſubiectam materiam iuxta vulgata iura & DD. communemque conceptum *l. librorum ff. de leg.* 3. vulgaris enim appellatio pro lege habetur. Gonzalez. in *reg. Cancellariæ Gloſſ.* 11. *num.* 69. Atqui quando audimus, eſſe ſub aliqua communitate, communitatiſque capite inſtitutam vel orationem 10. 12. 40. horarum, vel ſolemnem Proceſſionem duplicem, vel ieiunium nouendiale, vel ludos Olympios non intelligimus communiter, & vulgariter, illa fuiſſe inchoata, ſed deſtinata, conſtituta, decreta.

Deinde eſto clauſula: *Oratio inſtituta* idem ſit, quod *inchoata*, & quòd locutio, *Qui interfuerit inſtitutæ*, idem ſit, quod *iam inchoatæ* orationi, 40. horarum continuatarum, non autem interpolatarum, non tamen hinc ſequitur, obtineri indulgentiam eo etiam caſu, quo poſt illud initium non oretur continuò, vel ſi id ſequitur, tunc certè etiam infertur, non acquiri, etſi oretur ſolis primis, ſex, decem, viginti horis. Verùm verò reipſa nanciſcatur illam, qui interfuit inchoatæ orationi quadraginta horarum, alterutro ex his duobus modis, licèt deinde non ſequatur illa continuatio, quam conformiter menti Pontificis decreuerant, inceperantque impetratores reſcripti Pontificij, non diſputo, non vna ratione contra negatiuam, & affirmatiuam reſponſionem occurrente.

Reſpondeo autem ad alterum argumentum P. Quintanaduennæ obijcientis, ſi continuatio orationis intelligatur eo ſenſu morali, quem indicauimus ſuperiùs futurum, vt neque ſit in poteſtate orantium exequi omnes conditiones neceſſarias, neque quiſquam poſſit eſſe certus ſe obtinuiſſe indulgentiam. Reſpondeo enim ad primam partem obiectionis; hoc ipſum argumentum ſoluendum eſſe à P. Quintanaduennas, nec enim poſſunt ſinguli è volentibus lucrari illam indulgentiam efficere, vt vel reipſa abſolutè inchoetur oratio 40. horarum, vel inchoetur cum ſeria intentione efficiendi, vt Oratio continuetur 40. horas, quâ intentione deficiente deficit vtique gratia Pontificia. Et verò videtur ex ſententia huius autoris conſequi obtentum iri à me illam, de qua loquimur, indulgentiam, ſi ego ſecundo die inchoatæ orationis illius precer in deſignata Eccleſia ter Pater, & Aue, eſto nullus alius illo, aut ſequẽti die ingrediatur orationis cauſa illam Eccleſiã, hoc autẽ non videtur dicendũ.

Ad alteram partem obiectionis reſpondetur, non eſſe neceſſario à Pontifice ſtatuendas tales conditiones pro acquiſitione actuali indulgentiarum, vt ſinguli ſcire poſſint, ſe reuerà eſſe compotes factos indulgentiæ, cum actualis acquiſitio indulgentiæ cuiuslibet pendeat à ſtatu gratiæ Sanctificantis, & tamen nemo ſciat, *vtrum odio an amore dignus ſit*: multæ etiam particulares indulgentiæ ſunt alligatæ tot conditionibus, vt, licet poſſimus ſcire, eas eſſe à nobis impletas materialiter, & phyſicè, ignoremus tamen, verùm formaliter, moraliter, cùmque illa honeſtate, quam Deus ipſe, & eius Vicarius requirit. Addo, quandoquidem Pontifices tam diſertè exprimunt in indicatis Breuibus clauſulam de continuatis, & non interpolatis horis comprecationis, non eſſe dubitandum, quin ſuam gratiam largiantur cum ea ſpe futurum, vt illæ horæ non interpolentur, & graui onere impoſito procuratoribus illius gratiæ, vt dent ſedulam operam, ne fiat interpolatio; quamquam, vt monui ſuprà, debet continuatio intelligi moraliter non mathematicè.

Appendix Hiſtorica.

Memini non neminem, abhinc Annos circiter 40 mihi in os dixiſſe, Ieſuitas excogitaſſe rem planè ſtultam, dum excogitarunt, induxeruntque morem inſtituendi per triduum Bacchanalium comprecationes horarum 40. & inſuper conciones, inuitationeſque ad confeſſionem, & Indulgentiarum adeptionem. Reſpondi quidem ipſi, hac tam graui cenſura perſtringi non minus Summos Pontifices, qui probauerunt, at nihil de origine, vetuſtate, varietateque (nec enim aut id neceſſe erat, aut, cognita habebam ea omnia, quæ nunc) huiuſconceſſionis, & gratię Apoſtolicæ tunc dixi. Iam autem partim ad oppilanda ora obtrectatorum, ſi qui fortè adhuc agitentur illo Spiritu, quo is de quo nunc memini, partim ob aliquorum ſeù inſtrationem, ſeù aliquam oblectationem (ſolet enim laudabiliter geſtorum ordinata narratio, animi ciere voluptatem) repræſentabo breuiter ortũ, progreſſum, varietatem modorũ ſucceſſu temporis præſcriptorũ ad cõparationẽ Indulgentiæ illius, cuius titulũ profert hoc 22. caput.

b Sciendum igitur eſt, noſtrum laudatiſſimæ Memoriæ quintum Præſcriptum Generalem P. Claudium Acquauiuam ſtudio coercendi quoad poſſet effrenem libidinem, diuinam Maieſtatem offendendi ſingulariter diebus feriam quartam Cinerum proximè antecedentibus impulſum, ſuſcepiſſe conſilium de inſtituenda Comprecatione per agenda Dominica quinquageſimæ, & duobus ſequentibus diebus, atque ad eam alliciendi Chriſtianos ſpe Indulgentiæ Plenariæ. Quare Anno huius ſæculi 1602. Supplicauit Summo Pontifici Paulo V. vt particulam Theſauri Eccleſiæ partiretur in eos, qui illi comprecationi inſtituendæ in aliqua Noſtrarum Eccleſiarum intereſſent, atque confeſſione, ſacraque Communione animos expiarent. Annuit Pontifex 3. Ianuarij Anno 1603. *Pie*, vt vocat, *inſtituto*, atque conceſſit omnibus Chriſti fidelibus verè pœnitentibus, & confeſſis, ac Sacra Communione refectis, qui in dicta Dominica duntaxat orationi 40. horarum huiuſmodi deuotè interfuiſſent, & ibi pro Chriſtianorum Principum concordia &c. pias ad Deum preces per *vnius horæ* ſpatium effudiſſent, Plenariam omnium peccatorum Indulgentiam.

c Ex quibus verbis apparet, illam Indulgentiam non potuiſſe obtineri niſi ab ijs, qui & illa die Dominica interfuiſſent Orationi, & per vnius horæ ſpatium ad dictas intentiones oraſſent. Verùm die 2. Febr. Anno 1607. & 1611. ampliauit idem Pontifex ſuam gratiam his verbis.

d *Cùm autem eiuſdem Claudii Præpoſiti nomine*, *Nobis*, inquit idem Pontifex, *expoſitum nuper fuerit, quod maiori cum fructu animarum dicta Oratio ageretur, ſi prædicta Indulgentia ad duos ſequentes dies dumtaxat, ſeu ad tempus illud totum, quo dicta Oratio durat, extenderetur, ut aliàs, vt aſſerit, in quibuſdam locis conceſſerunt. Nos ad augendum in dies magis, quantùm cum Domino poſſumus, eorundem fidelium religionem, & animarum ſalutem cæleſtibus Eccleſiæ theſauris ſtatuenti, vt inſtitutum prædictum amplioribus fauoribus proſequamur, eiuſdem Præpoſiti Generalis precibus annuentes omnibus Chriſti fidelibus vtriuſque ſexus, qui verè pœnitentes, & confeſſi, hac Sacra Communione refecti orationi 40 horarum in Eccleſiis prædictorum Religioſorum vbicunque exiſtentibus (non tamen in locis Eccleſiaſtico ſuppoſitis Interdicto) Dominica Quinquageſima, aut altera ex duobus immediatè ſequentibus Feriis eadem oratione durante per aliquod temporis ſpatium deuotè interfuerint, & ibi, vt ſupra, aut aliàs, prout ſua cuique ſuggerit deuotio, pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum ſuorum: iis verò, qui ſacra Communione refecti non fuerint, ſi verè pœnitentes fuerint, & firmum confitendi propoſitum habuerint, & decem annorum Indulgentiam miſericorditer in Domino concedimus. In ciuitate verò Mediolani, huiuſmodi Orationem 40. horarum in ſex 15. diebus, qui Dominicam primam Quinquageſimæ immediatè præcedunt, tribus diebus arbitrio eiuſdem Præpoſiti Generalis eligendis, haberi poſſe concedimus, & iis, qui prædictæ Orationi his diebus, quibus agetur, vt ſuprà interfuerint, Indulgentiam eandem modo præſcripto concedimus. Volumus autem, vt toto dicto triduo durante ſemel tantùm vbique locorum quiſque Chriſti-fidelis Indulgentiam prædictam conſequatur. Præſentibus ad ſeptennium duntaxat à die publicationis præſentium inchoandum valituris. Vt autem præſentes ad ſingula quæque loca opportuna facilius deferri poſſint, volumus, vt earum tranſumptis, etiam impreſſis, manu alicuius Notarii Pub. ſeu dictæ Societatis Secretarii ſubſcriptis, & Sigillo Præpoſiti Generalis eiuſdem Societatis munitis eadem prorſus fides vbique adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Dat. Romæ ad S. P. ſub Annulo Piſcatoris. Die 3. Decemb. M. DC. XI. Pontificatus Noſtri Anno VII.*

e Hactenus Pontifex gratiam ſuam extendens ad alios duos (disiunctiue) dies, minuens prolixitatem precationis, non Communicantibus impertiens minorem Indulgentiam, & denique faciens reſpectu Mediolanenſium mutationem aliquam dierum tantùm ideò, quòd Mediolanenſes Quadrageſimam ordiantur quatriduo ſeriùs, quàm cæteri Chriſtiani auſpicentur.

f Idem Pontifex quarto Iulij An 1618. rurſum aliquam mutationem induxit; omiſſa enim mentione Indulgentiæ pro non Communicantibus, reliqua repetijt, ſicut & repetijt is, qui omnium primus poſt ipſum confirmauit illam gratiam Annis 1625: 76; 2. 1639.

g Vrbanus VIII. At verò Vrbani ſucceſſor Innocentius X. Anno 1646. cæteris omnibus ſeruatis addidit illam non paucis permoleſtam conditionem de continuanda (diù, noctuque, & non interpolata) oratione, quam explicaui c. 22. quam tamen conditionem cùm Alexander VII. in Breui Anni 1655. & 1662. non expreſſiſſet, meritò habemus omiſſam pro omiſſa, adeòque illam deciſionem Legis *Præcipimus*. *Cod. de appellat.* Quidquid in poſteriore Lege non fuerit ſpecialiter expreſſum, id veterum conſtitutionum regulis relictum eſſe intelligendum eſt, ut etiam de cauſa applicaremus illi poſteriori Breui, quod res quælibet facilè ad ſuam priſtinam naturam (primam originem) reuertitur. Seraphinus De priuileg. Iurament. *priuil.* 58. n. 8. primæua autem huius Orationis natura, natiuitas, & origo prodijt à Paulo V. nullam profsus mentionem faciente de illa continuatione; ſicuti nec Innocentij ſucceſſores Alexander, vt dixi VII & Clementes IX. & X. ille Anno 1669. hic Ann. 1676. die 16. Martij non modò nihil ſonuerunt de illa continuatione, ſed penitus præterierunt totam Orationem 40. horarum, in cæteris omnibus ſequentes Veſtigia Vrbani VIII. ac dicentes: *Qui aliquam ex Eccleſiis Clericorum Regular. Soc. IESV &c. Dominica Quinquageſimæ, aut altero ex duabus immediatè ſequentibus Feriis, temp ſi, quo SS. Eucharistiæ Sacramentum publicæ adorationi inibi expoſitum fuerit, deuotè viſitauerit, & ibidem pro aliquod temporis, pias preces, &c.*

i Qui Clemens IX. quemadmodum fuit erga Chriſtianos conſtitutos extra ciuitatem Mediolanenſem indulgentior, ita è diuerſo extitit reſtrictior erga illa nobiliſſimam ciuitatem; dum videlicet ita die 27. ſancit: *In Eccleſiis verò dictæ Societatis in ciuitate Mediolani exiſtentibus, expoſitionem eiuſdem SS. Sacramenti Feria tertia poſt Dominicam Quinquageſimæ, & duobus diebus immediatè ſequentibus de licentia Ordinarii fieri poſſe, ac iis, qui eadem feriâ, aut altero ex duobus diebus immediatè ſequentibus huiuſmodi tempore, quo prædictum SS. Eucharistiæ Sacramentum publicæ adorationi, &c.* Ecce hic Pontifex, quem non rumor, ſed fama ex indiciis non ſanè contemnendis orta Sanctorum Cælitum adiunxit conſortio non niſi tres dies impertitur Mediolanenſibus, cùm decesſores largiti fuerint ſex.

k Quamuis autem, ſicuti memini, Clemens IX. imò & X. nihil meminerint de Oratione 40. vel pauciorum horarum, & potuerimus (quemadmodum hoc ipſo Anno 1677. quo hanc Appendicem Hiſtoricam ſcribo, literis à veterano Theologiæ Profeſſore interrogatus reſpondi,) abſque vlla Indulgentiæ Plenariæ iactura omittere indictionem, obſeruationemue 40. horarum, precationi deſtinatarum nihilominus tamen in hac noſtra Prouincia Germaniæ ſuperioris (ſicut & Romæ Vrbium Regina) religioſe proſecuti ſumus antiquum morem, quòd experti eſſemus, plurimum

l facere ad cultum diuinum. Sanè Domini, ac ciues accolæque Friburgi Nuithonum illam præſignem pietatem, de qua Tract. Seſſ. p. 2. c. 11. haud conſeruaſſent tam conſtanter, ſi noſtri illic Patres intermiſiſſent illam orationem 40. horarum, in quam apprimè quadrat præclarum elogium, quo Vrbanus VIII. Anno 1625. condecorat illam itidem 40. horarum precationem, quam RR. PP. Capucini ſolent inſtituere quot Annis ſemel, etenim eam appellat Vrbanus *Pium, Sanctum, nec non Deo maximè acceptabile opus.*

m Hactenus noſtra Appendix Hiſtorica. Circa quam obſerua ſolùm duo. Primum, omnia, quæ repræſentant Breuia eſſe, tam perſpicuis comprehenſa clauſulis, & nullum eorum indigeat expoſitione, præterquam Innocentianum, quatenus in eo exigitur continuatio Orationis, verùm hanc conditionem ſatis hoc loco diſcuſſi. Alterum Quia, vt vidimus, Summi Pontifices, gnari quemque rei ſuæ modum ponere poſſe, cui alter acquieſcere tenetur L. *In traditionibus ff. de pact.* ex cauſis ſingulos mouentibus iam adduxit, iam ſilentio præterierunt vnam, aut plures conditiones ſeu onera, oportet lectorem ſingulorum eiuſmodi Breuium eſſe memorem duarum iure vtroque receptarum Regularum, quarum prima eſt hæc: Quidquid adiungendæ obligationis eſt, id niſi palam verbis exprimatur, omiſſum intelligendum eſt *text. in l. 99. ff. de verb. oblig.* conſequenter onera, quæ vnus, alterue Pontifex iniunxit pro lucrifacienda præſente Indulgentia, non tranſeunt ad illos, qui habent Breue non exprimens hoc, aut illud onus, ſed omiſſum habetur hic pro omiſſo, vt iam indicaui ſuperiùs. Altera: Cadente conditione cadit conditionatum *L. Cedere diem ff. de verb. ſignif.* opera autem, quæ exiguntur pro hac Indulgentia, ſunt quædam conditiones ſub, ſeu cum quibus offertur lucrifacienda Indulgentia antecinctalium.

CAPVT XXIII.

De Confeſſione pro Indulgentia Iubilei & alias.

SVMMARIVM.

Quandonam reus peccati mortalis teneatur confiteri pro Iubilæo? 152.

An etiam quando ponitur clauſula: omnibus pœnitentibus & confeſſis? 153.

Particula Et accipitur ſæpe diſtributiuè. 154.

Clauſula: contritis, *& confeſſis non exigit perfectam contritionem.* 155.

Confeſſio ſacrilega non ſufficit ad lucrandum Iubilæum. 156.

Con-

Confeſſus prima hebdomade non neceſſariò confitebitur ſecunda, ſi poſt confeſſionem prioris hebdomadæ labatur in mortale? 157.
Quid ſi non habeat quis conſcientiam peccati mortalis? 158.
Quid ſi adſit impoſſibilitas confitendi? 159.
Aut facta fuit confeſſio, ſed nequiter negata abſolutio? 159.
An confeſſus quidem, at oblitus peccati mortalis, nec habens copiam illud confitendi, licitè communicet pro Iubileo? 160.

Quæſt. LXII. *Eſtne pro indulgentia Iubilæi conſequenda neceſſarium confiteri?*

152 RESP. I. Quando in forma Iubilæi, aut alias ponuntur, ſicuti ponuntur in 3. Bulla Innocentij *lit. a.* hæc præciſe verba: *omnibus ſua peccata confeſſis* concedimus indulgentiam; tum qui habet conſcientiam peccati mortalis, debet ipſa confiteri, & non ſufficit contritio perfecta. Ita docet Lezana V. *Iubileum num.* 15. conſentientibus Suarez *diſp.* 51. *ſect.* 4. *num.* 4. & 15. conſentientibus Suarez *diſp.* 51. *ſect.* 4. *num.* 4. & 15. Filliucio *tract.* 8. *num.* 114. & aliis, quatenus dicunt, quando in formula indulgentiæ ponuntur hæc verba: *præmiſſa, aut facta confeſſione*, vel aliquid ſimile, exigi confeſſionem actualem, ſaltem ſi quis ſit ſibi conſcius peccati mortalis, nondum in Confeſſione expoſiti. Ratio eſt, quia his verbis ſatis oſtendit Pontifex, à ſe exigi Confeſſionem, non tantum vt diſpoſitionem, ſed vt opus iniunctum.

153 II. Quando in forma Iubilæi non ponitur præciſè hoc participium: *ſeu confeſſis, ſeu peccata confeſſis*, ſed hæc duo participia: *pœnitentibus, & confeſſis, ſeu omnibus contritis & confeſſis* concedimus, &c. veroſimilius eſt, etiam tunc exigi confeſſionem actualem, ſi quis ab vltima Confeſſione commiſit crimen lethale. Nauarrus *not.* 28. Bellarm. *de Indul. lib.* 1. *cap.* 13. Peyrinis *tom.* 1. *fol.* 156. Lezana *l. c.* Sanctarellus *de Iubil. c.* 14. *dub.* 3. plurimos referens contra Suarez, *citat. ſect.* 3. *num.* 12. & alios multos, quos ſequitur, citatque Comitolus *q.* 39. Probatur, quia non eſt ratio, cur Suarez in caſu præcedentis reſponſionis dicat, requiri Confeſſionem actualem, & non in iſto, cum præſertim particula Et accipiatur communiter copulatiuè, & non disiunctiuè; atqui *quæ diſpoſitio copulata eſt, vtriusque partis veritatem exigit l. Si hæredi plures ff. de cond.* tum quia verba debent propriè intelligi, tum denique, quia *intelligentia dictorum ex cauſis eſt adſumenda dicendi*. S. Hilarius relatus cap. *Intelligentia, de verborum ſignificat.* Cauſa verò, cur Pontifices hac locutione vtentes, dent indulgentiam, eſt, vt homines adducant ad veram pœnitudinem; rari autem homines peccato mortali inquinati veram pœnitudinem eliciunt, niſi quando confiteri volunt, vt probè obſeruat Nauarrus. Confirmatur hæc doctrina ex eo, quòd Peyrinis *l. c.* referat Bullam Leonis X. in qua PP. Minimorum Eccleſiam Romæ viſitantibus concedens indulgentiam ait: *verè pœnitentibus, & confeſſis ſeu firmum confitendi propoſitum habentibus*; quæ vltima particula gratis poneretur, ſi generatim ſufficeret contritio.

154 Fateor tamen, opinionem Suarij eſſe probabiliſſimam, præſertim cùm illa particula Et poſſit, ac ſoleat accipi diſtributiuè, ſicut accipitur e. g. in Bulla cœnæ, §. 14. vbi dicitur: *Excommunicamus Cancellarios, & Conſiliarios Regum, &c.* Fateor, eandem ſententiam eſſe ita tutam, vt, qui ſibi eſt conſcius peccati mortalis, & tunc vel non vult, vel non poteſt confiteri, prudenter agat, ſi pro conſequenda indulgentia eliciat actum Contritionis, præſertim, ſi vltimo Paſchate fuit confeſſus, ſicuti hanc ſententiam limitat Comitolus *lib.* 1. *cit. quæſt.* 39. *num.* 3. cum permultis, cùm tamen Syluester V. *Indulgentia num.* 20. eam intelligat etiam de illo, qui cogitat proximo Paſchate confiteri. Et quia hæc ſententia eſt probabilis, ideo etiam probabile eſt, vnam confeſſionem tunc valere pro pluribus indulgentiis, diuerſo valde tempore conſequendis, licèt poſt obtentam primam indulgentiam incidat quis in mortale, quod etiam docet Comitolus *l. c.* 10 caſu, quo formula indulti ita præciſa ſonat: *qui confeſſi, & communicati, &c.* atque ita reſpondit in euentu, qui contigit in Italia ipſique propoſitus fuit.

155 III. Quamuis in Bulla offeratur indulgentia *contritis, & confeſſis*, non exigitur tamen perfecta contritio, ſed ſufficit, ſi cum Confeſſione iungatur attritio, cùm enim hæc, etiam cognita, ſufficiat ad validam, fructuoſamque confeſſionem, vt ſuppono ex moraliter certa doctrina ferè omnium Recentiorum, non eſt, cur non dicatur, ſufficere ad Confeſſionem pro Iubileo, cùm præſertim nomen *contritionis*, ab ipſomet Concilio Trident. *ſeſſ.* 14. *c.* 4. tam pro contritione imperfecta, quàm pro perfecta accipiatur. Cæterum in forma, qua indicitur Iubileus anni Sancti, ponitur illa formula: *Verè pœnitentibus, & confeſſis, ſeu contritis, & confeſſis*; vt videre eſt in Iubileo Clementis vii. Sixti iv. Gregorij xiii. Clementis viii. Vrbani viii. & Innocentij X. *lit. b.* At in ea, qua indicitur Iubileus extra annum Sanctum, præciſè dicitur: *ſua peccata confitentur, vel qui confeſſi, & ſacra Communione refecti, &c.* Vt videre eſt in Bullis hactenus citatis.

IV. In illo caſu, in quo Confeſſio actualis pro Iubileo exigitur, non ſufficere ſacrilegam, ſed requiri integram formaliter, reſtitis docet Card. de Lugo *num.* 103. cum Suarez, Filliucio, Sanctarello, aliis contra Fauſtum apud Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 148. qui tenuit eam ſententiam probabilem, niſi ſe tamen citans pro illa Henriquez. Ratio eſt, quia nec præcepto Eccleſiaſtico de Confeſſione annua ſatisfit per Confeſſionem ſacrilegam, vt habet doctrina iam certa, vt vidimus Tom. Priore *tract.* 6. *num.* 174. Accedit, quòd per eiuſdem Confeſſionem non obtineatur finis à Pontifice intentus, ſcilicet plena cum Deo reconciliatio.

V. Qui prima hebdomada Iubilæi fecit Confeſſionem præſcriptam, etſi, antequam reliqua opera perficiat, labatur in peccatum mortale, non tamen neceſſe eſt, vt iterum confiteatur pro obtinendo Iubileo, ſed ſufficit contritio. Ratio eſt, quia Bullæ Iubilæi, vt ſummum exigunt vnam legitimam Confeſſionem, & nullo verbo indicant plurium neceſſitatem. 157

Hinc cum Card. de Lugo *tom.* 3. *diſp.* 17. *num.* 101. diſſentio à Suarez, *citat. ſect.* 3. pronuntiante, illum, qui in caſu, quo exigitur actualis confeſſio, fecit quidem Confeſſionem integram formaliter, non autem materialiter; quia ſcilicet oblitus fuit peccati mortalis, teneri pro Iubileo obtinendo iterum confiteri illud peccatum; tum quia, vt dixi, Bullæ non exigunt niſi vnam Confeſſionem, tum quia, qui in Paſchate eſt oblitus confiteri duo peccata mortalia, non tenetur vi præcepti Eccleſiaſtici amplius illo anno confiteri, vt oſtendi Tomo priore, *tract.* 6. *num.* 174. Sicut autem in caſu priore eſt ad indulgentiam conſequendam neceſſariò elicienda contritio, alioquin vltimum opus non eſſet in gratia factum, ita in hoc poſteriore non eſt ea neceſſaria, argumento probabilioris doctrinæ, quæ tradit, illum, qui in Confeſſione eſt oblitus peccati mortalis, non teneri ante Sacram Communionem elicere actum contritionis, ſi ad epulum Euchariſticum adeat non repetita (quia confeſſarij copiam non habuit,) confeſſione.

VI. Quando quis non habet conſcientiam peccati mortalis, quod nondum ſit confeſſus, tutior quidem opinio Sanchezij *l.* 8. *de matrimon. d.* 13. *num.* 19. Lezana V. *Iubileum num.* 15. & multorum aliorum fert, talem teneri pro Iubileo confiteri in caſu, quo dicitur: *præmiſſa confeſſione*; communior tamen ſententia Card. de Lugo *num.* 100. aliorumque id negat, cui ſubſcribo cum Comitolo *quæſt.* 39. *num.* 2. etiam in caſu, quo autor indulgentiæ expreſſè dicat, ſe eam non impertiri, niſi verè pœnitentibus & confeſſis. Ratio communis huius communioris doctrinæ eſt, quòd vſus Eccleſiæ habeat, vt quando loquitur de confeſſione, intelligat confeſſionem ſolorum mortalium, vt conſtat ex cap. *Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* in quo vtique non præcipitur, niſi confeſſio mortalium, neque enim poſſit accipi ab Eccleſia confeſſio omnium venialium, vtpote multis moraliter impoſſibilis. Quorum igitur venialium Confeſſio præcipitur, ſi non omnium? an grauiorum venialium? id quidem putauit Corduba *q.* 18. ſed ſine fundamento. 158

Vnde infero, multo minùs pro vlla indulgentia requiri, vt quis iterum confiteatur ea mortalia, quæ iam eſt ſemel ritè confeſſus, nam Eccleſia nunquam exigit duplicem legitimam eiuſdem peccati confeſſionem. Contrarium tamen Gerſon, & Adrianus, apud Suarium, *num.* 8. Et in caſu præſentis reſponſionis locum habet doctrina Iacobi de Grafiis *lib.* 7. *cap.* 15. *num.* 30. pronuntiantis illud participium *confeſſis*, eſſe ita explicandum: *qui ſunt, vel fuerunt confeſſi, vnde ſi ſis confeſſus ante hanc indulgentiam, & permanes in gratia, eſt verum, quod ſis confeſſus* inquit Grafiis.

VII. Quibus caſibus pro Iubileo, vel ex probabiliore, vel ex minùs probabili ſententia exigitur actualis confeſſio, probabile eſt eum, qui vel non potuit confiteri, vel bona fide omiſit, non requiri confeſſionem, vel confeſſus quidem eſt legitimè, ſed tamen ob Confeſſarij improbitatem, aut negligentiam abſolutus non eſt, poſſe nihilominus, ſi reliqua præſtet, obtinere indulgentiam. Ratio eſt, quia ita cenſet Nauarr. *de Iubil. not.* 38. & conſentiunt Fernandez, Leone, Zanardus, Diana illos referens *part.* 2. *tract.* 11. *reſol.* 103. & *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 150. Conſentit quoque Sanctarellus *de Iubil. cap.* 13. *dub.* 2. & 4. Agnoſco tamen oppoſitam ſententiam, quam tuetur Suarez *num.* 12. eſſe probabiliorem; quia magis congruit cum verbis Bullarum abſolutè Confeſſionem exigentium, cum doctrina generali, quæ, vt ſupra declaratum eſt, tradit oblationem, & impotentiam non patrocinari in iis, quæ liberali, & gratuita alicuius, certas conditiones præſcribentis, voluntate dependent. 159

Appendix.

His in prima Editione conſcriptis lucem vidit tum Zachariæ Paſqualigi, vt alibi memini, Theoria Iubilæi, tum Antonini Dianæ Pars Vndecima, in cuius tract. 7. miſcell. *reſol.* 5. reſoluit tres quæſtio- 160

ſtiones facientes ad materiam huius Capitis. Prima eſt, *an ſi quis confeſſus pro Iubileo recordetur peccati mortalis tunc obliti non habeat verò copiam Confeſſarij, poſſit abſque Confeſſione ſumere Euchariſtiam, ne priuetur beneficio Iubilei.* Reſpondet autem Diana poſt P. Bardi in ſelect. 4. 5. *quaſt.* 3. *nu* 27. contrà Paſqualigum de Iubileo *quaſt.* 64. *num.* 3. peccatorum communicando, idcirco quòd gratia Iubilei, vtpote obtenibilis per toi alias indulgentias, non ſit tanti momenti, vt propter illam ſit fas recedere à communi doctrina de neceſſitate præmittendi Communioni Confeſſionem omnium mortalium. Verum doctrinam Paſqualigi habeo etiam idcirco pro verè probabili, quod in priore Tomo ſeu Experientijs. *tract.* 6. *num.* 479. tradiderim, poſſe quandoque magni Iubilei cauſa omitti materialem integritatem confeſſionis, & ſic adire Communionem ſacram; quam doctrinam, quia ſcio probatam eſſe calculo virorum ſapientium, ideo à fortiori aſſentior Paſqualigo ſaltem in eo caſu, quem exprimo illo *num.* 479. quando nimirum quis longum, moleſtumque iter conficit theſauri eccleſiaſtici potiundi gratia, quem tamen non nanciſceretur, ſi priuaretur Euchariſtia.

Ad rationem Dianæ reſpondeo, fauores, qui comitantur Iubilea, non conſueſſe obtineri extra Iubilea. Ceterum ego in priore Volumine *tract.* 4. *caſ.* 16. latè oſtendi noſtrum P. Ioannem Præpoſitum malè incuſari à Ludou. Caſpenſi, quaſi docuerit, non eſſe per ſe loquendo neceſſarium, vt oblitus aliquod mortale in Confeſſione, factuſque memor illius ante perceptionem Euchariſtiæ, redeat ad Confeſſarium, priuſquam accumbat diuinæ menſæ; lege illic dicta *num.* 248. *& ſeqq.* fateberiſque eſſe illi Doctori factam iniuriam.

Altera doctrina Dianæ *loc. cit.* eſt hæc, quod ſi primùm poſt Communionem iam peractam, nondum tamen obtenta Indulgentia, recorderis mortalis ante obliti, non ſit neceſſe illud peccatum confiteri pro lucranda Indulgentia. Quam doctrinam contra Suarez, & Amicum relatos à Diana etiam tenet Palaus *tract.* 24. *diſput. vn. punct.* 9. *num.* 19 præmittens tamen *num.* 14. cum Diana (cuius hæc eſt tertia doctrina *loc. cit.*) poſt Suarez contra Nugnum, atque Bonacinam, ſi poſt iam peractam Confeſſionem, & Communionem nondum tamen potitus Indulgentia vtpote nondum executus omnia opera præſcripta, labaris in mortale delictum, non tibi ſuffecturam perfectam contritionem, ſed neceſſario iterandam Confeſſionem, eò quòd Pontifex præcipiens Confeſſionem pro Iubileo comparando exigat Confeſſionem omnium mortalium criminum patratorum ante Indulgentiam, ſed quia hæc doctrina facilius traditur, quàm probetur, ideo præfero contrarium Nugni, atque Bonacinæ.

CAPVT XXIV.

Aliæ quæſtiones de Confeſſione pro Iubileo proponuntur.

SVMMARIVM.

Confeſſio præcepta poteſt perfici ſabbato, aut feria Sexta ante primam Dominicam Iubilei. 161.
An poſſit differri vſque ad tertiam Dominicam Iubilei? 162.
Fas eſt differre Confeſſionem tam diu, quam Communionem. 163.
An Confeſſio ſit in anno Sancto præmittenda viſitationi Eccleſiarum? 164.
Quid ſi in Bulla exprimatur Clauſula: Ante omnia confiteantur? 165.
Theologus ſolidè reſponſurus ad dubia propoſita intuitu alicuius particularis Iubilei, prius legat diligenter ipſam bullam. 166.
Confeſſio aliquando iniungitur tanquam opus præſcriptum pro Iubileo, aliquando vt mera diſpoſitio. 167.
In dubio cenſenda non eſt præſcribi vt quædam conditio neceſſaria. 167.

160 Quæſt. LXIII. *Neceſſaria pro Iubileo confeſſio quamdiu peragi debet? ſufficitne ſi fiat die Sabbathi ante primam Dominicam Iubilei? ſufficitne ſi fiat tertia Dominica poſt cœptum Iubileum?*

RAtio pro prima parte dubitandi eſt, quia pro Iubileo non conceduntur niſi 14. aut ſummum 15. dies, atqui hoc pacto impenderentur 16. dies, nam dies ſabbatinus ſumptus cum tribus ſequentibus Dominicis, incluſiſque ferijs conficit 16. dies.

161 Ratio pro ſecunda parte dubitandi eſt, quia Bulla Vrbani VIII. pro Iubileo anno 1636. Innocent. X. litt. *e. f. g. h.* atque aliæ multæ reſpectu Romanorum ita habent: *Qui in eadem, vel ſequenti hebdomada dictas Eccleſias viſitauerint, nec non feria IV. VI. ac Sabbato einſdem, vel ſequentis hebdomadæ ieiunauerint, atque ſua peccata confeſſi ſequenti ſaltem Dominica Sacratiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum reuerenter ſumpſerint, & eleemoſynas dederint, &c.* In his verbis videntur Pontifices non permittere, vt Confeſſio fiat Dominicâ, quæ tertiam hebdomadem inchoat, quamuis id expreſſè permittant de Communione Sacra.

RESP. I. Sufficit, ſi Confeſſio fiat die ſabbati, aut etiam die Veneris ante primam Dominicam Iubilei, ſeu vno alterove die, antequam liceat alia opera peragere, vt docet Layman. *lib.* 5. *tract.* 7. *cap.* 8. *num.* 6. teſtans nullum eſſe hac de re dubium, eò quòd propter multitudinē Pœnitentiū ita ferat Eccleſiarū praxis, & Confeſſio nō requiratur ab illo, qui nō eſt ſibi conſcius peccati mortalis, *ſi ergo qui pridie Dominica dici confeſſus eſt, non admittat vllum mortale crimen, donec omnia reliqua opera peragat, opus ei non eſt confeſſione, at ſi priùs labatur in peccatum mortale, debet haud dubiè confiteri, ſi poſſit.* Ita Layman. ſatis innuens, illum etiam potiturum Iubileo, qui factâ die Veneris Confeſſione, admitteret iterum peccatum mortale, & illud ob impotentiam non confiteretur.

II. Etſi quando in aliqua Bulla ponuntur ea verba, quæ paulò ante retuli, non improbabiliter negat Filliucius *num.* 272. & Portel. *n.* 6. validè differri Confeſſionem vſque ad ipſam tertiam Dominicam, quandoquidem tantam dilationem videntur illa permittere pro ſola Communione; attamen probabilius eſt oppoſitum, etiam ſtantibus illis verbis. Probo, tum quia illa verba, quæ citaui ſuperius, poſſunt ſine vlla violentia, & improprietate intelligi, tam de Confeſſionis, quàm Communionis dilatione in vltimam Dominicam; tum quia Innocentius in tertia Bulla *lit. n.* agens, de ijs qui extra Vrbem Iubileum obtinere volunt, nec verbum diſtinctionis facit inter diem Confeſſionis, & Communionis, innuens nec propter verba ſuperiùs relata eſſe faciendam; tum quia licèt verùm ſit, quod obſeruat Lugo *diſp.* 27. *num.* 106. hebdomadam more Eccleſiaſtico inchoari à die Dominicâ, ob quam rem Eccleſia diem Lunæ non vocat feriam *primam*, ſed feriam *ſecundam*, attamen vſus communiſſimus habet, vt eadem Dominica ſit initiatiua ſequentis hebdomadæ, & præcedentis finitiua, vt rectè notat Laym. 162

III. Quidquid ſit de Romanis, ad quos illa eadem verba diriguntur, vix probabile eſt, quòd non liceat exteris tamdiu differre Confeſſionem, quamdiu licet Communionem. Ratio eſt, quia Bulla Innocentij *lit. n.* & aliæ ſolent de exteris ita loqui: *Qui oraverint, ac feria IV. &c. ieiunauerint, pariterque ſua peccata confeſſi, ac ſanctiſſima Communione refecti fuerint, & eleemoſynas ſimiliter pro arbitrio ſuo fecerint, pleniſſimam indulgentiam. &c.* In hoc verborū cōtextu nulla omnino diſtinctio quoad diē apparet inter Communionem, & Confeſſionem, ne cæteroqui cogamur dicere, eleemoſynam fuiſſe, ſtante hac Bulla, dandam vno alterove die poſt Communionem. 163

IV. Qui ſperat ſe à graui peccato eſſe abſtenturum per octiduum, conſultiſſimè aget confitendo in ipſo primæ, aut ſecundæ hebdomadæ, & poſtmodum reliqua exequendo, vt videlicet ea perficiat in ſtatu gratiæ, ſic enim erunt illa meritoria, & ſatisfactoria, habebunt quoque maiorem vim impetrandi, & denique reddent certiorem de impetranda ipſa indulgentia.

V. Etſi Nauarrus *de Iub. not.* 32. *n.* 39. contendit, in anno Iubileo Confeſſionem eſſe præmittendam viſitationibus Eccleſiarum, eò quòd dicat Bulla: qui confeſſi viſitauerint, &c. & ordo literæ ſit ſeruandus, *l. quoties ff. de vſuf.* & c. *mandato* de præbendis *in* 6. videtur tamen rectiùs id negari à Diana *p.* 5. *tract.* 13. *reſol.* 30. aliiſque apud ipſum, eò quòd praxis communis oſtendat, in executione operum pro Iubileo extra annum Sanctum, non neceſſariò obſeruari ordinem verborum in Bulla poſitorum, ergo neque pro Iubileo anni Sancti. Equidem in c. *licèt ex quadam de teſtibus & atteſt.* permultæ recenſentur actiones in depoſitione teſtium peragendæ, quæ tamen non debent præſtari illo ordine, quo enumerantur. 164

VI. Rectiùs fortè diceret Nauarr. ſi quando in forma Iubilei ponuntur hæc verba: *ante omnia confiteantur*, tunc Confeſſionem neceſſariam neceſſariò præmittendam eſſe reliquis omnibus operibus; quamuis Henriq. *lib.* 7. *cap.* 12. *n.* 2. ſane non improbabiliter exiſtimat, hac ipſa phraſi ſolùm indicari, quòd Confeſſio tanquam res præcipua, imperetur. Conſentit ei Sa verb. *indulgentia n.* 13. ita loquens: *cùm dicitur in Iubileo, vt quiſque ante omnia confiteatur, ſufficit confiteri intra tempus Iubilei.* 165

Quæſt. LXIV. *Quænam Corollaria ex dictis hoc, & ſuperiore capite colligenda ſunt?*

RESP. Potiſſimùm ſequentia. 1. vt Theologus ſolidè reſpondeat ad dubia, quæ à Confeſſarijs, aliiſque bonis viris proponi ſolent, quando promulgatur aliqua Bulla Iubilei, legat ipſam Bullam, ſi nanciſci poſſit, & clauſulas illius conferat cū clauſulis aliarū, quas vel habet, vel hic reperiet: id ſi fecerit manifeſtè deprehendet aliquas reſponſiones, quæ ex omnium ſententia quadrant in vnam 166

Bullam

Bullam, vix aut ne vix quidem quadrare in alteram. Si Bullæ aut Epiſcopalis Diplomatis exemplar nanciſci nequit, tum, vt iam ſemel monui, adhibebit reg. 45. in 6. *Inſpicimus in obſcuris, quod veriſimilius eſt, vel quod fieri plerumque conſueuit.* Quam regulam cum clauſula valde practicabili expreſſit Vlpianus l. *Semper 9. ff. de reg.* Iuris in hunc modum: *Semper in ſtipulationibus & in Contractibus id ſequimur, quod actum eſt, aut ſi non pareat, quod actum eſt, erit conſequens, vt id ſequamur, quod in regione, in qua actum eſt, frequentatur. Quid ergo, ſi neque regionis mos appareat, quia varius fuit? ad id, quod minimum eſt, redigenda ſumma eſt.* Cùm igitur Bullæ Pontificiæ Iubilæorum ſint variæ, ſumma operum præſcriptorum, quoad quantitatem, qualitatem, &c. conſiderata, redigenda eſt ad id, quod inter communes, ſeu ordinarias Bullas minimum, minimeque oneroſum, & difficile eſt.

167 II. Rectè dicunt DD. confeſſionem interdum exigi, vt opus iniunctum, interdum vt meram diſpoſitionem: quia videlicet Pontifex illam quandoque vult abſolutè, & in ſpecie habere, quandoque autem tantùm ex hypotheſi, aut in æquiualente: Exigitur vt opus iniunctum ab omnibus in peccato mortali conſtitutis, quando aut ſimul exigitur Communio, vt notat Lezana *V. Iubilæum num. 15.* aut in forma indulgentiæ ponuntur hæc verba: *Confeſſione præmiſſa*, vel: *verè pœnitentibus, & Confeſſis*, ſicut ſolent poni in Bullis Iubilæorum extra annum Sanctum, at ſolùm, vt diſpoſitio exigitur, quando non fit in Bulla mentio Confeſſionis, & tamen quis eſt in ſtatu peccati mortalis; tunc enim Confeſſio exigitur (implicitè) tanquam diſpoſitio; quod ſi homo eliciat actum contritionis, tum ne quidem, vt diſpoſitio exigitur, quia talis iam eſt diſpoſitus.

III. Hinc rectè monet Suarez. *tom. 4. diſp. 52. ſect. 3. n. 5.* Confeſſionem actualem nunquam eſſe inter conditiones, pro indulgentiæ adeptione neceſſarias numerandam, niſi quando illius fit in formula mentio expreſſa, aut niſi fortè ratio Communionis exigat illam. Quæ doctrina applicanda eſt indulgentiis S. Caroli Borromæi, quinque ſanctorum, Confraternitatum, Congregationum, & maximè Regularium, nam in harum plurimis, maximis indulgentiis nulla fit confeſſionis, nulla ſacræ Communionis mentio.

CAPVT XXV.

An, & qualis pœnitentia à Confeſſario tempore Iubilæi iniungenda?

SVMMARIVM.

Confeſſarius tenetur tempore etiam Iubilæi imponere pœnitenti pœnitentiam. 168.

Communiter tamen imponet paruam. 169.

Semper autem etiam tempore aliarum indulgentiarum medicinalem neceſſariam. 170.

Rarò tamen eſt neceſſaria pœnitentia medicinalis diſtincta à vindicatiua. 170.

Vindicatiuam minuet occaſione indulgentiæ obtentæ, vel obtinendæ. 171.

An pœnitens poſſit mutare in aliam. 171.

Rarò hac ætate iniunguntur graues pœnitentiæ. 172.

Caſus, quibus etiam tempore Iubilæi non omittitur ſecundum aliquem dicta pœnitentia iniuncta. 173.

An iis aſſentiendum? 174.

Quomodo iuuandus eſt ratione indulgentiæ pœnitens, qui queritur de grauitate pœnitentiæ? 175.

168 Quæſt. LXV. *Eſtne tempore Iubilæi aliqua pœnitentia pœnitenti à Confeſſario iniungenda?*

RESP. Omnino eſt aliqua, cuiuis, etiam leuiſſima confeſſo iniungenda: tum quia Bulla 3. *lit. a.* generatim, & abſolutè dicit eſſe iniungendam pœnitentiam ſalutarem; tum quia Pœnitentia, ſeu ſatisfactio eſt de integritate Sacramenti pœnitentiæ DD. communiter in tractatu de Sacramento Pœnitentiæ.

169 Quæſt. LXVI. *Qualis, ſeu quanta eſt pœnitentia iniungenda in Iubilæo?*

RESP. Communiter, & per ſe loquendo eſt etiam pro grauibus peccatis imponenda parua Pœnitentia; tum quia opera pro Iubilæo præſcripta ſunt vice ſat magnæ pœnitentiæ; tum quia, quando ſciunt Chriſtiani, ſolere in Iubilæis paruas dari pœnitentias; alliciuntur ad obeunda pro Iubilæo præſcripta opera, & ſic ſatisfit intentioni Pontificum, hortantium omnes, & cupientium, vt ſe faciant participes tanti theſauri, vt videre eſt in Bulla 3. *lit. b. & i.* tum denique, quia hic vel maximè locum habet generalis, & Confeſſariis altè imprimenda doctrina P. Iacobi Granadi in 3. *part.* ita pronuntiantis: *cùm ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere ſit vnum ex difficilioribus, quæ humanæ naturæ fragilitati in lege gratiæ præſcripta ſunt, oportet addantur, quæ addi fieri poterit, minùs difficilia, quæ ad illius vſum, & ſuſceptionem ſpectant.*

Hæc vtraque ad vtramque præcedentem quæſtionem data reſponſio magis elucidabitur reſponſionibus, quas ad ſequentem, & huic materiæ planè connexam quæſtionem dabo. Oritur enim.

Quæſt. LXVII. *Quid cenſendum generatim de Pœnitentia Sacramentali imponenda, admittenda, omittenda, tempore plenarum per annum Indulgentiarum e. g.* poteſt quis hodie vel ratione Congregationis, cui eſt inſcriptus; vel benedicti Numiſmatis, vel certi cuiuſdam diei, & Templi obtinere indulgentiam aliquam, *Decetne tum Confeſſario, qui hanc occaſionem nouit, omittere iniunctionem pœnitentiæ Sacramentalis, quàm ipſi pœnitenti illius executionem?*

RESP. I. Confeſſarius tenetur ſemper imponere pœnitentiam Medicinalem, ſeu præſeruatiuam, quando iudicat neceſſariam, teneturque pœnitens illam admittere, etiam indulgentia plenaria certò ſit obtinenda. Tannerus *tom. 4. diſp. 6. num. 76.* aliique communiter: quamuis rarò, occurrat caſus, quo neceſſaria ſit pœnitentia Medicinalis diſtincta ab illa, quam ipſum naturale præceptum citra omnem Confeſſarij præceptionem imponit; iuxta doctrinam Cardinalis de Lugo referendam in fine huius quæſtionis. 170

II. Tenetur idem Confeſſarius imponere pœnitentiam Vindicatiuam, ſeu ſatisfactiuam, quando non eſt ipſi ſatis probabile, obtinuiſſe pœnitentem, vel mox obtenturum eſſe Indulgentiam; Argum. Concilij Trident. *ſeſſ. 14. c. 8.* teneturque pœnitens illam admittere; quando ſimiliter non habet probabilem coniecturam, ſe obtinuiſſe, aut obtenturum indulgentiam, pœnitentia quanta. Argum. eiuſdem Concilij Trid. *l. c. cit.* poteſtatem [illegible] tibus conceſſam extendentis etiam ad pœnitentias [illegible], & communiter DD. contra nonnullos.

III. Si tamen probabiliter credat Confeſſarius, pœnitentem iam conſecutum, aut mox conſecuturum [illegible] plenariam, aut aliam æqualem pœnæ ab ipſo promeritæ, poteſt omnem pœnitentiam, in quantum eſt Vindicatiua, ſeu Punitiua & ſatisfactiua, omittere ſicut & ob eandem cauſam pœnitens etiam abſque conſenſu Confeſſarij. Ita contra Valentiam *p. 3.* cum Duuallo, quem refert Diana *part. 5. tr. 13. reſol. 3.* acriter diſſentientem, docent S. Thom. S. Bonauentura, & plerique antiquiores, rectioreſque apud Tannerum *n. 76.* & Dianam *l. c.* probatque, & declarat inſigniter Suarez *tom. 4. diſp. 50. ſect. 2. n. 5. & ſeqq.* cum Lugone *diſp. 27. n. 51.* abſolutè aſſerente, quòd homo doctus poſſit pœnitentiam ſibi à Confeſſario iniunctam commutare propria authoritate in illud opus, quo indulgentiam plenariam acquiſiturus eſt. Ratio eſt, quia pœnitentia Sacramentalis Vindicatiua tantum imponitur ideo, vt per eam ſatisfiat totaliter, vel partialiter, pro pœnis peccatis debitis; ergo quando iam eſt per indulgentiam pro illa ſatisfactum, aut mox ſatisfiet, non eſt opus pœnitentiam talem iniungere, vel iniunctam perficere. Quæ ratio probaret etiam extra occaſionem indulgentiarum poſſe pœnitentiam Sacramentalem intermitti, ſi poſſet æquè probabiliter credi, eſſe, vel ſatisfactum iri, per proprias, aut alienas pœnalitates, ac probabile eſt ſatisfieri per indulgentias. Sic *ibidem* & Bonac. *de Sacramentis q. 5. ſect. 3. p. 3. n. 8.* referens alios. 171

IV. Hinc rectè docuit Laymannus *lib. 5. tr. 6. c. 15. n.* [illegible] tempore Iubilæi, aut alterius indulgentiæ plenariæ pœnitentem non teneri admittere, niſi leuiorem pœnitentiam, quæ ſe habeat per modum Medicinæ, ad tollendas peccatorum reliquias. 172

V. Quando ob indulgentiam minuitur notabiliter à Confeſſario pœnitentia, debet is monere pœnitentem, ipſi tam leuem pœnitentiam iniungi propter indulgentiam, quam lucraturus merito credatur, ne fortè ob leuitatem pœnitentiæ iudicet ſua peccata eſſe leuia.

VI. Quia hac ætate, vt cum Laym. *c. 3.* teſtatur Reginaldus *lib. 7. n. 90.* poſt Suar. ſolent leuiſſimæ pœnitentiæ, & quidem vt habentes rationem ſufficientis medicinæ iniungi; ideo non debet pœnitens ſpe indulgentiæ obtentæ, vel mox obtinendæ, facilè omittere, vel minuere pœnitentiam iniunctam; ſecus ſi ita ſit grauis; vt appareat eſſe impoſitam per modum ſatisfactionis.

VII. Probabile eſt id, quod docet Bonac. *l. c. n. 8.* ſcil. ſi pœnitenti luxurioſo iniunctum ſit ieiunium, pro remedio, & præſeruatione peccatorum, pœnitentem non ſatisfacere accipiendo indulgentiam plenariam, cùm indulgentia non ita præſeruet à peccato, ſicut ieiunium. Et teſtatur Hieron. Gratianus apud Sanctarellum. *de Iubil. c. 3. dub. 13.* eſſe omnium ſententiam, quòd pœnitens teneatur, Medicinalem pœnitentiam à Confeſſario iniunctam perficere. Vnde abſolutè infert idem Sanctarellus, ſi tibi à Confeſſario 173

ſit

ſit iniunctum, vt ſingulis ferijs ſextis totius anni ieiunet, te hac obligatione ne quidem per Iubileum eximi. Paulò poſt tamen addit, ſi cui ſit triduanum ieiunium impoſitum, eximi per Iubileum à tali opere, quod non ſatis video, quomodo conſequenter dicatur. Vide Dianam *reſ.* 39 cum Fauſto docentem, illum, qui ex pœnitentia tenetur 40. dies ieiunare, ſatisfacere ſuæ obligationi, ſi lucretur indulgentiam 40. dierum.

174 VIII. Licèt probabile ſit id, quòd iam primum ex Bonacina retuli, negare tamen non poſſum, quin etiam ſit probabile, pœnitentem non teneri tempore indulgentiæ plenariæ, quam lucrari decreuit, illam etiam Medicinalem pœnitentiam (niſi illam, quam fortè ipſum ius naturæ citra omne Confeſſarij præceptum præſcribit) admittere; nam ita fusè docet Cardin. de Lugo *diſp.* 27. *n.* 82 *& ſeqq.* probans tum multiplici autoritate illorum, qui ſine limitatione negant, pœnitentem poſſe adigi ad pœnitentiam acceptandam tempore Iubilei; tum ex ratione, quòd Confeſſarius non poſſit imponere pœnitentiam, niſi vt pœnam ad ſatisfaciendum pro peccato, ergo ſublato debito totius pœnæ, non poteſt, ne Medicinalem quidem imperare, ſed tantum vel ſuadere, vel obligationem naturalem, ſi quæ ſit, declarare.

175 Quæſt. LXVIII. *Quid remedij ex allatis doctrinis dandum eſt pœnitenti, qui de grauitate pœnitentiæ conqueritur extra tempus Iubilei, &c.*

RESP. Imponenda eſt ipſi leuior à Confeſſario, iubendumque, vt alicuius indulgentiæ participem ſe efficiat. Eſtque hæc doctrina probè notanda, & longè facilius practicanda, quandò dubitatur, ſitne pœnitens grauem pœnitentiam peracturus, an contumaciter, aut deſidioſè, vel ex fragilitate omiſſurus, quandoquidem Confeſſario debet perpetuò ob oculos verſari doctrina P. Coninck. *diſp.* 10. *n.* 73. ita poſt Suar. pronunciantis: *Sacerdos nunquam talem debet imponere pœnitentiam, quam omnino credat pœnitentem ex aliqua infirmitate non impleturum, quia eum exponeret grauibus periculis peccandi, cùm tamen ipſius ſit maximè omnia ea pericula à pœnitente arcere.* Quòd ſi pœnitenti ſuperſint, ex alia priore Confeſſione, graues pœnitentiæ, poteſt Confeſſarius etiam extra Confeſſionem, & non auditis prioribus peccatis illas propter indulgentiam Plenariam remittere, mox obtinendam; quamuis quidem ipſemet pœnitens poſſet propria autoritate poſt obtentam illam indulgentiam omittere totam pœnitentiam. Atque ita ſingulariter docet Card. de Lugo *n.* 31.

CAPVT XXVI.

De Sacra Communione pro Iubileo & Indulgentijs.

SVMMARIVM.

Communio non quidem expreſſè præcipitur prò Iubileo anni Sancti. præcipitur tamen expreſſè pro alijs. 176.
An ſufficiat ſacrilega? 177.
Singulariter quando præſcribitur ad propitiandum Numen? 177.
Quandonam obeunda ſit Communio pro Iubileo? 178.
Referuntur Bullæ diuerſimodè loquentes de hac re. 178.
Iudicium de illis. 179.
Quatenus vna Communio ſufficiat pluribus Iubileis, aut alijs Indulgentijs? 180. 181.
Singulariter pro feſto S. Ignatij, & Portiuncula. 182.
Et ratione Communionis Generalis præcedentis, vel ſequentis aliquod feſtum. 183.
Reſcriptum quoddam Romanum refertur de Indulgentia Ampmaria. 184.
Quid ſi annus Iubilei ſuccedat immediatè alteri? 185.

176 Quæſt. LXIX. *Eſtne Sacra Communio conditio neceſſaria ad percipiendam indulgentiam fauoresque Iubilei?*

RESP. I. Etſi in Bullis Iubileorum Romanorum, ſeu anni Sancti non exigatur expreſſè Communio, iam infinitis tamen *n.* 17. à Fillincio ſupponi; illam eſſe neceſſariam conditionem etiam pro indulgentia anni Sancti.

II. Mihi viſa non eſt Bulla, in qua pro Iubileo extraordinario, ſeu extra annum Sanctum non expreſsè fiat mentio ſacræ Communionis.

III. Adeòque Sacra Communio pro Iubileo extra annum Sanctum eſt ita neceſſaria, vt qui vel ob ætatem, vt pueri, vel ob aliud impedimentum, v. g. tuſſim, vomitum &c. ſacram ſynaxin non deleant, non poſſint citra commutationem obtinere tale Iubileum. Diana *part.* 5. *tr.* 11. *reſol.* 17. cum Fauſto contra Fernandez, & Zanardum. Ratio petitur ex generali doctrina de non implentibus conditiones præſcriptas. Vnde Laym. *lib.* 5. *tract.* 7. *c.* 4. *n.* 2. poſt Henriquez monet, pueros tempore Iubilei facilius admittendos eſſe ad ſacram Communionem, quàm extra.

IV. Etiam, qui ſacrilegè communicat, ordinationi Pontificis 177 Communionem requirenti ſatisfacit, ex opinione Cardin. de Lugo *diſp.* 27. *num.* 62. eò quòd ſacrilega quoque Communio ſit propriè dicta Communio. Ita cenſet Diana *reſol.* 19. poſt Boſſium, hanc doctrinam eſſe veram, etiam tunc, cùm Pontifex dicit: *Qui reuerenter, & deuotè communicauerint &c.* eò quòd per illud *reuerenter* intelligi poſſit reuerentia, & modeſtia exterior: per illud *deuotè* attentio interior, quam ſufficienter habet is, qui ſumit Euchariſtiam intentione actuali, vel virtuali colendi Chriſtum, vel lucrandi Iubileum, ſeu obediendi Eccleſiæ, vel Papæ. Hæc vtraque doctrina eſt, ob autoritatem, & ob rationes à Boſſio allatas probabilis. At, quid ſi Communio præſcribatur, vt ſæpe fit, in ordine ad propitiandum Deum? *an ſufficiet ſacrilega*. Negat P. Tamberinus *tom.* 4. *diſp.* 6 *q.* 8. *dub.* 4. *n.* 79 cui conſentit Paſqualigus apud Dianam mox citandum, eò quòd talis Communio, vtpote valde ſcelerata, potiùs prouocet iram Diuinam, quàm mitiget. Quæ ratio quia eſt valde congrua, nec obſtat contra ieiunia & preces peracta in peccato mortali; quandoquidem eſti talia opera, vtpote mortua, non proſint ad meritum, proſint tamen ad impetrationem, ſiquidem cæcus Euangelicus fuit, iuxta S. Auguſtino, locutus vt cæcus, quando *Io.* 9. *dixit: ſcimus, quia peccatores Deus non audit*; at verò per Communionem ſacrilegam nihil poteſt diuinitus impetrari, idcirco etiam mihi valde veriſimile, illam Communionem non ſufficere in tali caſu, tametſi Diana *part.* 11. *tr.* 7. *reſ.* 13. generatim defendat ſufficientiam Communionis ſacrilegæ, ſubijciens, noſtrum P. Amicum perinde non leuitè ſcribere, iuxta (Dianæ, Bardi, & aliorum contra Paſqualigum) ſententiam eſſe improbabilem.

Adde his, quandoquidem pro alijs indulgentijs extra Iubileum ſæpe exigitur, ſæpe non exigitur ſacra Communio, eſſe neceſſariò inſpicienda diplomata indulgentiarum, quas quis vult lucrifacere, ne omittat non omittenda. Adde, rurſum, ſententiam Dianæ, de qua paulo antè, non eſſe, vt ipſemet agnoſcit, extendendam ad caſum, quo Communio eſt vltimum operum præſcriptorum: cùm enim illud debeat ex omnium opinione, de qua ſuprà *cap.* 11. *n.* 53. obiri in ſtatu gratiæ, ſacrilegium autem committens Communionem deturbat illum ſtatum, idcirco nequaquam tunc ſufficiet huiuſmodi Communio, ſufficiet tamen ex opinione Dianæ, ſi præmitteretur poſtremo operi exceptio in gratia.

Quæſt. LXX. *Quandonam obeunda Sacra Communio tempore Iubilei?* 178

Ad hanc quæſtionem non ſufficit vna reſponſio, quandoquidem non omnes Bullæ Iubileæ eodem modo loquuntur de die Communionis. Primò enim Bulla tertia Innocentij X. deſcripta initio huius tractatus *lit.* *m.* nullum diem determinat expreſsè, ſed dicit præcisè: *Sacra Communione refecti*, ita etiam loquitur Vrbanus VIII. in Bullis an. 1629. 1631. 1634. §. *cæteri verò*. Eundem ſenſum continet formula eiuſdem Vrbani de anno 1631. Pauli V. de anno 1617, 1608. 1600. & Clementis VIII. de anno 1597. quatenus dicunt: *qui primo die Dominico, vel ſecundo, vel alio die dictarum hebdomadarum Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum deuotè ſumpſerint.*

Secundo Gregorius XIII. an. 1582. Sixtus V. an. 1589. Gregorius XIV. an. 1591. Alexander VII. annis 1655 63. 64. &c. & Clemens IX. an. 1667. Clemens X. an. 1670. & 1672. (pro neceſſitatibus Regni Polonici) ac poſtremò S. D. N. Inn. XI. in ſua longè pulcherrima prima Bulla Iubilei, anno 1676. vtuntur hac valde diuerſa à priore formula, dicunt enim: *Qui confeſſi SS. Euchariſtiæ Sacramentum in Dominica die immediatè ſequenti, vel alia infra eandem hebdomadem reuerenter ſumpſerint.* Tertio Vrbanus VIII. anno 1634. & 1636. § *vos enim*. Innocentius X. Bulla tertia deſcripta in capite huius tractatus *lit.* *g.* ita loquuntur: *qui confeſſi ſequenti ſaltem die Dominico SS. Euchariſtiæ Sacramentum reuerenter ſumpſerint.*

Et quidem loquendo de ſecunda formula, clarum eſt, communionem eſſe peragendam aliquà die hebdomadæ, quæ fuit ieiunatum, id quippe clarè loquitur litera. E diuerſo ſtando prima clauſula non ſuppetit ratio negandi, eſſe perinde, quocunque die infra alterutram hebdomadem obeatur ſynaxis; nam & verba ipſa vndè accepta patiuntur hunc ſenſum, ergo debemus hunc eis, vtpote fauorabilibus, & nemini moleſtis concedere, ſicut rectè argumentatur Laymannus *lib.* 5. *tr.* 7. *cap.* 8. & nequaquam cogimur ordinem literæ in negotio tam pio, liberalique ſequi. Multò magis certa eſt, quam dedi, reſponſio, ſtante conſtitutione prima,

Pauli V. in illa enim expreſſe ſic loquitur: *Dominica prima, vel ſecunda, vel alia dicta prioris, vel ſequentis hebdomadæ die Sanctiſſimum &c.*

179 Denique licet Laymannus *loc. cit. n. 7.* ſentiat, ſtante ſenſu, quem efficiunt bullæ tertio loco productæ, ſacram Communionem non poſſe obiri ante Dominicam ſequentem triplex ieiunium, idque longè magis cum Bottono apud Dianam *part. 5. tract. 12. reſolut. 27.* diceret Laymannus, ſi renouaretur Bulla Sixti V quæ eſt inter eius conſtitutiones prima; ibi enim expreſſè dicitur: *Die Dominica, qua dictas eleemoſynas* (quæ tribus diebus loco trium ieiuniorum fieri debebant) *& orationes proximè ſequetur Sacroſanctam Eucharistiam deuote accipiant.* Ego tamen cum Diana *loc. cit. reſol. 27.* & Boſſio, apud ipſum, cenſeo eſſe probabile, imò probabilius, quod etiam hic liceat, quocunque die intra duas hebdomadas communicare; tametſi prædicta Bulla, & multæ aliæ dicant: *ieiunauerint, & ſequente ſaltem Dominica communicauerint*: non tamen indicant Communionem eſſe poſtponendam ieiunijs, ſed non differendam vltra 3. Dominicam Iubilei; & ita habet praxis communiſſima, perſuaſioque Confeſſariorum. Vnde rectè monet Cardinalis de Lugo *n. 105.* Sacram Synaxin non eſſe differendam vltra tertiam Dominicam, eſto P. Henriquez *lib. 7. c. 10.* teſtetur, Epiſcopum Salmanticenſem, conſultis ſapientibus viris declaraſſe, quod liceat Sacram Communionem differe in quemcunque tertiæ hebdomadæ diem, cui quidem declarationi meritò refragatur Portel *n. 6.*

Adde, quod Gregorius XV. pro Iubileo an. 1621. Communionis dilationem vltra ſecundam hebdomadam non permiſerit, niſi de arbitrio Confeſſarij.

180 Quæſt. LXXI. *An & quando ſufficiat vna Sacra Communio pro pluribus Iubileis, aliiſque Indulgentiis?*

RESP. I. Quando plures indulgentiæ eadem die in diuerſis Eccleſijs conceſſæ ſunt ijs, qui poſt Confeſſionem, & Communionem eas viſitauerint, & ibi orauerint, tunc vnica Communio, & Confeſſio ſufficit ad lucrandam vtramque indulgentiam. Ita loquitur Lugo *diſp. 27. n. 93.* eo quòd Confeſſio, & Communio non videatur tunc exigi directè, ſed præſuppoſitiuè ad meliorem diſpoſitionem ſubiecti, ad finem intentum. Adde, quòd Bonacina *diſp. 6. p. 5. q. 1.* Eſcobar *n. 50.* Sà & alij abſolute doceant, per vnicum actum poſſe plures & diuerſas Indulgentias ſimul acquiri; de quo nos ex inſtituto *tract. ſeq.* diſſeremus.

181 II. Idipſum dicendum eſſe, licèt ſecunda indulgentia non eadem die, ſed ſequenti, vel intra debitam diſtantiam occurreret, exiſtimat Lugo *l. cit.* poſt Comitolum *q. 39.* qui interrogatus, verùm, qui primo die Auguſti Sacramenta Confeſſionis & Communionis ſuſceperant, nil plane cogitantes de Indulgentia, quæ omnibus confeſſis & communicatis proponebatur ad diem [illegible] menſis, poſſent ſine noua Confeſſione, & Communione lucrari illam indulgentiam; rotunde reſpondit, poſſe; eam potiſſimùm ob cauſam, quòd illi, de quibus erat ſermo, verè potuerant dici, eſſe Confeſſi, & Communicati.

182 Comitolus integre ſequitur Portel *V. Indulgentia n. 5.* Et quando duobus diebus immediatis ſunt duæ indulgentiæ plenariæ, requirentes Confeſſionem & Communionem, ſentit cum Comitolo Turrianus *in ſel. diſp.* relatus à Diana *p. 4. tr. 4. r. 166.* non diſtinctè, ſufficere vnam Turrianum etiam citeri, & ſequitur Eſcobar *tr. 7. Exam. 5. n. 57.* ponens exemplum illius, qui vult obtinere Iubileum Feſti noſtri S. Patris Ignatij, & Iubileum dicti Portiunculæ. Sed in hoc exemplo duo mihi non probantur. 1. Quod hoc exemplum ab eo poſitum, non ſit de duobus diebus ratione Communionis immediatis; nam inter Feſtum S. Patris noſtri, & Portiunculæ intercedit 1. dies Auguſti. 2. Quod vocet Iubilea, cùm nullo modo ſint Iubilea, vt nominatim de Indulgentia Portiunculæ obſeruat Rodriquez in qq. Regul. *tom. 2. q. 88. a. 6.* qui proinde ſeriò monet, ſuæ Sacræ Religionis aſſeclas, ne rati eſſe hanc Iubileum, putent dari ſibi facultatem abſoluendi à reſeruatis.

183 Et idcirco facio hic illius rei mentionem quia per ſæpe ſum expertus, à multis pœnitentibus omitti, vel Portiunculæ indulg. etiam idcirco quòd aut pridiè pro liberanda è Purgatorio, ratione Communionis Generalis, anima, aut pro pridiè in Feſto S. Ignatij ſacram menſam adierint; vel vice verſa, omitti vnam ex hiſce duabus poſterioribus Indulgentijs, tantùm ideò, quod differant ſacram Communionem ad diem Portiunculæ, ratiſque aliàs Indulgentia Portiunculæ potiri non poſſe, cùm tamen vtrque poſſent. nam ſicuti dixi, non requiritur Communio pro illa indulgentia: Imò nec Confeſſionem requiri, ſi quis pridie, aut pro pridie ſit confeſſus, aut ſi nec tunc quidem confeſſus ſed extra ſtatum peccati mortalis ſit, patet ex dictis ſupra de Confeſſione.

184 Porro vt reuertar, vnde digreſſus videor, autoritas tot Doctorum, quos citaui, poſſemque citare, facit, vt tutò quis poſſit vnicam Communionem obire pro duabus indulgentiis, diuerſo die lucrandis. Et nominatim id obſeruandum pro Communione generali eſt, quando illam immediatè ſequitur, aut præcedit aliquod Feſtum, præſertim B. Virginis; nam plures pœnitentes dicere conſueuerunt, ſe, vt loquuntur, non libenter deſerere B. Virginem, & tamen non libenter omittere occaſionem ſuffragandi alicui miſeræ animæ; quorum alijs ego reſpondere ſoleo, poſſe ſperare, quod vna Sacra Communio ſufficiat pro vtroque, alijs autem, quos ſcio eſſe pios, ac ſine ſcandalo viuere, facile permitto, vt vtroque die ſe reficiant pane cœleſti pro ſuo ſolatio ſpirituali.

Etſi autem, vt dixi, perquam tuta, & probabilis eſt illa de vnius Communionis pro duobus diebus ſufficientia, & non ſcio vllum claſſicum autorem, qui id neget; ſcio tamen fuiſſe aliquando ex Vrbe reſcriptum, quòd, quando Feſtum Annunciatæ Virginis cadit in diem Paraſceues, Communio celebrata in Cœna Domini, non ſufficiat ad comparandam indulgentiam, quæ ſodalibus Annunciatæ Virginis concedi ſolet in Feſto Annunciationis.

III. Licèt Eſcobar *l. c.* & Turrianus, vt ſupra dixi, abſolutè pronuncient, quando duo Iubilea occurrunt, duobus diebus immediatis, vnum poſt alterum, ſufficere vnam, ſi homo ſit in gratia, pro vtroque, communionem; ego tamen contrarium cenſeo dicendum, quia in eo caſu Communio obiretur extra duas hebdomadas, vel primi, vel ſecundi Iubilei, cùm tamen ſuprà oſtenderim, omnia opera eſſe intra duas hebdomadas perficienda. Atque ita videtur etiam ſentire Cardin. de Lugo *cit. n. 93.* vbi ſic loquitur; *Quando Communio exigitur directè, prout in quibuſdam Iubileis ſolemnioribus exigi ſolet Communio, ieiunium, eleemoſyna ac preces intra eandem hebdomadam, aut quando conceditur indulgentia iis, qui ſingulis menſibus in tali Eccleſia communicauerint: tunc vnica communio non poteſt deſeruire ad duplicem indulgentiam ſimilem, poſſet tamen deſeruire illa eadem Communio ad aliam indulgentiam, ad quam Communio non directè, ſed præſuppoſitiue exigeretur.* 185

CAPVT XXVII.

De Communione Generali.

SVMMARIVM.

Cauſa cur hic agatur de Communione Generali. 186.
Origo illius 187.
Breue Apoſtolicum de eadem. 188.
Cur vocatur Generalis. 189.
Numerus multorum millium frequentantium eam Romæ. 189. & 200.
Debet pro ea viſitari Eccleſia aliqua deſignata à Superiore Societatis. 192
Et ibi ſumi Sacra Synaxis 192.
Atque pie orari 192.
Non tamen neceſſariò pro anima illa defuncti. 193.
Multo minus Communio offerri pro aliqua. 193.
Quid ſi ad præſcriptas intentiones recitetur tantum vnum Aue Maria? 134. & 200.
Indulgentia huius Communionis non prodeſt vlli viuo in decurſu anni Sancti. 196.
Prodeſt autem defunctis. 197.
Soluitur obiectio. 197.
Quid intelligatur nomine Menſis, cuius vna ſola Dominica fas eſt celebrare Communionem generalem? 198.
An poſſit Communio Generalis celebrari eodem die in diuerſis Eccleſiis vnius Vrbis? 198.
An in Villis Collegij, & in prædio ſuburbano? 198.
An in aula Gymnaſij, & ipſa Eccleſia Societatis ſimul? 198.
Quænam ſint illæ Eccleſiæ ſæcularium, in quibus eſt fas celebrare Communionem Generalem? 199.
Eccleſiæ Regularium quæ dicantur? 19[illegible].
An Ordines Mendicantes participent arbitrium in hac gratia? 200.
An ſi Eccleſia præſcripta viſitetur Veſpere præcedentis ſabbati, eſſet impleta conditio de viſitatione facienda die Dominica? 200.
Quid ſi precationem præſcriptam perſiſtas pœnitens poſt occaſum ſolis in templo, cubiculo, aut lecto? 200.

CAuſa, cur de hac Communione ſim acturus hoc loco, eſt duplex. Prima, quia peculiarem habet Indulgentia ei annexa difficultatem in anno Iubileo. Secunda, quia ſum certus, eſſe ex honore Dei, & bono animarum in Purgatorio detentarum, ſi ad multorum notitiam veniant ea, quæ ad hanc ſpectant Indulgentiam. Et quia an. 1649. quo hunc tractatum conſcribebam, me latebat, an eſſet, à quoquam Theologo quidquam Latinè de ea ſcriptum, cenſui me de multis bene meriturum, ſi ex Theologiæ atque Iuris principijs proponerem ea, quæ de illa Indulgentia ſcire conueniat. 186

Supponendum itaque eſt, quendam è Societatis noſtræ Patribus motum Zelo excitandi in Romanis ciuibus nouum quendam in 187

obe-

obeunda Sacra Communione feruorem, & frequentiam, petiiſſe & impetraſſe à Paulo V. Pontifice Max. Breue, quo offerebatur Indulgentia Plenaria omnibus, qui Dominica cuiuſque menſis à noſtris Patribus deſignata, Sacram Synaxin adirent. Aliquot annis poſt, fuit hæc gratia ab Vrbano VII. ita extenſa, vt illam Indulgentiam liceret alicui animæ in Purgatorio per modum ſuffragij applicare. Quod etiam confirmauit Innocentius X. anno 1649. die 5. Febr. cuius verba apponam, quia exprimunt conditiones huius indulgentiæ. Sic ergo loquitur.

Ad augendam Fidelium Religionem, & animarum ſalutem cæle-
188 *ſtibus Eccleſiæ theſauris piâ charitate intenti, Omnibus vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus verè pœnitentibus, & confeſſis, qui aliquam Societatis IESV, vel quamcumque aliam ſæcularem Eccleſiam, vbicumque exiſtentem, vna ex Dominicis cuiuslibet Menſis, qua Communio Generalis, ſollicitudine Dilectorum filiorum Clericorum Regularium dictæ Societatis, & quoad Eccleſias Sæculares, de licentia Ordinariorum locorum, illarumque Rectorum conſensu agetur, deuotè viſitauerint, & ibidem Dominicis, in prædictis Eccleſiis, Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum ſumpſerint, ibique pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, ac S. Matris Eccleſiæ Exaltatione pias ad Deum preces effuderint, Plenariam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem, quam animabus Fidelium Defunctorum applicare poſſint, miſericorditer in Domino concedimus. Præſentibus ad quindecim annos tantùm valituris.*

189 Cæterùm diuino conſilio fuiſſe inſtitutam illam, quam ipſi Pontifices Generalem (ſcilicet ob maximam tunc Communicantium multitudinem) vocant Communionem, liquet vel ex eo, quòd ſubinde ſeni Cardinales in celeberrimis Vrbis templis illam adminiſtrent, tanto piarum mentium accurſu, vt quandoque in vnico templo ad 16. aut etiam 18. millia hominum vno die, diuino epulo reficiantur: & in templo noſtræ Domus Profeſſæ Romæ, nonnunquam 500. Confeſſarij aures præbeant confitentibus. Communicata hæc gratia alijs extra Vrbem Collegijs, & Domibus effecit, vt ſemel Olyſſipone ad 55. millia, Panormi ad 35. millia ſacræ menſæ accubuerint; vt teſtatur autor Synopſis Societatis *l. 6. c. 15.* Quin anno 1647. ſcriptum fuit, Bononiæ vnico illius anni die in templo S. Petronij, & alijs eiuſdem Vrbis numerata fuiſſe 30000. generalem Communionem obeuntium. Strenuè Italorum pietatem æmulantur Germani, noſtrique Tirolenſes nominatim; nam, vt de Ciuibus taceam, ex altiſſimis montium iugis per hybernas niues ad noſtrum Halenſe, ac Oenipontanum templum turmatim accurit ruſtica plebs, ijs Dominicis, quibus Communio Generalis celebratur. His ſuppoſitis oritur.

Quæſt. LXXII. *Quos fauores adiunctos habeat Communio Generalis?*

190 RESP. Habet Indulgentiam Plenariam, quam vel aliquis poteſt ſibi ſeruare, vel pro libitu applicare animæ in Purgatorio; non autem poteſt quis, & ſibi ſeruare, & ſimul animæ applicare. Patet ex verbis ipſius Breuis.

191 Quæſt. LXXIII. *Quæ Conditiones requiruntur ad comparandam hanc Indulgentiam?*

RESP. Sequentes. I. Vt quis ſit verè pœnitens, & confeſſus. Quam conditionem oportet intelligere ſecundùm dicta ſuperiùs de Confeſſione.

II. Debet deuotè viſitare aliquam Eccleſiam, & quidem illam, quam nominauerint Societatis IESV Superiores, ſiue ea Eccleſia ſpectet ad Societ. IESV ſiue ſit Sæcularis, dummodo reſpectu Eccleſiæ Sæcularis adſit licentia Ordinarij loci, & Rectoris, ſeu Parochi. Vnde colligo, non poſſe à noſtris Superioribus deſignari aliquam Eccleſiam ad alios Regulares ſpectantem; nam priuilegia, & fauores non debent extendi vltra proprietatem verborum Gloſſa in Clement. *Per literas* de præbend. verbo: *directas*, communiter recepta: Porrò debet illa viſitatio Eccleſiæ fieri ea Dominica, qua ſolicitudine, & ordinatione Superiorum Societatis celebratur Communio Generalis.

192 III. Debet ſacram Synaxin ſumere prædicta die Dominica, in prædicta Eccleſia. Eſt autem hæc circumſtantia templi planè extraordinaria; etſi enim longè plurimæ indulgentiæ requirunt Communionem, non memini me legere vllam Bullam, aut Breue, quo determinetur certa Eccleſia pro Communione; ſed ſemper (quantum ego quidem, lectis diuerſiſſimarum indulgentiarum formulis, ſcio) permittitur facultas communicandi in quocunque templo.

Quanquam hiſce iam alteri typo mandatis comperio aliquid ſimile extare in Bulla pro Confraternitate Sacratiſſimi Roſarij, in ea quippe exprimi Sacram Communionem eſſe in Eccleſijs PP. Prædicatorum obeundam à fratribus & ſororibus obtinere volentibus (certis diebus) plenariam Indulgentiam, quod non præteriiſſem ſilentio, ſi tunc habuiſſem compertum.

IV. Debet in prædicta Eccleſia pias ad Deum preces effundere, ad tres intentiones in Breui expreſſas.

Et quia has ſolas conditiones apponit Pontifex, non exprimendo plures; 193

Sequitur primò, eum, qui Indulgentiam Plenariam vult applicare defuncto, non teneri orare pro illo, aut alijs defunctis, multò minùs offerre Communionem pro ipſis, ſed ſufficere, ſi dicat: *Domine Deus, Indulgentiam, quam mihi applicare poſſem, dono huic, aut iſti animæ, &c.* Debet autem vel actualiter, vel virtualiter id dici, atque adeò applicatio defuncto fieri prius, quàm vltimum ex enumeratis operibus ſit peractum; nam poſita vltima diſpoſitione oritur forma, vt conſtat ex Philoſophia; atqui forma eſt Indulgentia, vltimum opus eſt vltima diſpoſitio. Niſi fiat id, quod dixi, vel nulla omnino Indulgentia acquiritur, vel actu applicatur perficienti prædicta opera.

Sequitur ſecundò, poſſe obtineri hanc Indulgentiam, licèt 194
non plus recitetur, quàm vnum Aue Maria ad prædictas intentiones: nam Pontifex abſolutè dicit: *pias preces effuderint*. Vtique tamen conſultum eſt, ſaltem quinquies Pater & Aue recitare, ſicuti & directè orare pro miſeris animabus.

Porro, quia toties fit, vt hæc Communio Generalis immediatè ſequatur, aut præcedat celebria feſta, quibus Chriſti fideles conſueuerunt ſacro Chriſti Corpore ſeſe reficere, practicari ſæpe debebit vterque modus, quem ſuggeſſi *n.* 183.

Quæſt. LXXIV. *An, & quatenus, durante anno Sancto, fas eſt* 195
Indulgentiam pro Communione Generali da iam quærere.

Ratio dubitandi eſt duplex; prima, quia Innocentius X. ipſo ann. 1649. vt ſuprà memini illam Indulgentiam ad proximos 15. annos confirmauit, & extendit; ergo anno Iubileo ſequente, quem vtique prauiderat, & animo deſtinarat ſua Sanctitas, valebit; nam *Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum*. Reg. *16. in 6.* Altera oppoſita ratio eſt, quia Excommunicatione feriuntur omnes illi, qui durante anno Iubileo prædicant, aut in vſum demandant indulgentias alias ab ea, quæ Romæ tunc obtinetur.

RESP. I. Certum eſt, illam Indulgentiam, durante anno Iu- 196
bileo, non poſſe alicui viuo prodeſſe: nam nimis prægnantes ſunt illæ clauſulæ, quibus per annum Sanctum ſuſpenduntur indulgentiæ Plenariæ viuorum. Nec obſtat allata ratio: licèt enim ſit decens, vt perſeueret beneficium à Principe conceſſum, poteſt tamen iuſtis de cauſis tolli, aut ſuſpendi, ſi velit Princeps: nam *Res omnis per quascunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur*. reg. 1. de Regulis Iuris *in 5.* Vult autem ſuſpendi anno Sancto hoc ſuum beneficium Pontifex, vt patet ex allata ratione.

II. Eſt probabile, poſſe defunctis eo etiam anno acquiri illam Indulgentiam; nam *num.* 45. auctoritate, & ratione firmaui ſententiam, abſolutè & ſine diſtinctione docentium, Indulgentias reſpectu defunctorum perſeuerare anno Sancto. Adde dicta *n.* 43. & 44. Adde quoque, quòd Eſcobar *n.* 51. teſtetur, inſuminet Vrbanum VIII. declaraſſe, quòd Indulgentijs pro moribundis & mortuis nil deroget annus Sanctus, ſicut & declarauit poſtmodum Innocentius X. relatus c. n. 45. in App.

III. Quare poſſunt Confeſſarij hortari ſuos pœnitentes, vt faciant requiſita ad hanc Indulgentiam Manibus donandam. Nec eſt hic timenda cenſura, quia oſtendi *num.* 53. eâ non peti illos, qui ex probabili ſententia in vſum demandant aliquas indulgentias. Nec dubito, quin intentio, quâ Superiores Societatis iam ab aliquot annis in ſingulis locis deſignarunt certam Dominicam in Menſe, certámque Eccleſiam adhuc perſeueret in anno Sancto, poſito, quòd eo poſſit obtineri prædicta indulgentia.

IV. Sequitur quoque ex dictis, non tantùm omni culpa & pœna immunes fore, ſed & de fidelibus defunctis optimè merituros Concionatores illos, qui prædictam Indulgentiam ſuis commendabunt auditoribus, dummodo explicent; qua ſit ea ratione anno Iubileo applicabilis mortuis, non applicabilis viuis.

Sed contra ſecundam Reſponſionem, quæ in hac quæſtione 197
præcipua eſt, moueri poteſt graue dubium: quomodo ſcilicet prædicta Indulgentia applicari poſſit defuncto, cùm non poſſit viuo? Nam ipſe viuus homo, qui opera præſcripta perficit, eſt is, cui principaliter, primariò, directè, & per ſe promiſſa eſt, atque obuenire debet indulgentia; defuncto autem tantùm acceſſoriè, ſecundariò, indirectè, per accidens, ſcilicet loco viui, ſuam in alterum gratiam transferre volentis: neque valentis *plus iuris transferre in alterū, quàm ſibi competere dignoſcatur*. reg. 79. in 6. Vnde videtur allata reſponſio validè impugnari, tum regula 45. in 6. *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*: tum illo communi axiomate, *Subrogatum naturam & conditiones ſequitur illius, cui ſubrogatur*. Ergo ſi principalis eſt incapax Indulgentiæ, incapax erit etiam acce-

co-

ceſſoria anima, quæ illi ſubrogatur; ſicuti cui non permittitur ſtare matrimonio contra leges dirimentes contracto, nec permittitur ſeruare dotem, quæ eſt acceſſorium quid ad matrimonium c. *De prudent. de donat.* inter virum & vxorem.

Reſponderi tamen poteſt, licèt ea, quæ opponuntur hìc, ſint per ſe, & communiter vera, per accidens tamen, & quandoque non eſſe vera, vt oſtendit Gl. in cit. cap. *Acceſſorium*. Et tunc maximè non ſunt vera, quando Princeps, aut Legiſlator aliud ſtatuit de principali, aliud de acceſſorio, aliud de ſubrogato, aliud de illo, cui eſt ſubrogatum, ſicuti in noſtro caſo ſtatuiſſe Pontifices perquam veroſimile fit ex iis, quæ de permanentia indulgentiarum pro defunctis tempore anni Iubilei tradidi ſuo loco.

Appendix quà Correctoria, quà Exegetica.

Ita ſcripſeram ante annum 1675. de permanentia etiam in anno Sancto pro Comm. generali, ſed nunc palinodiam cano, propter conuincentem autoritatem Bullæ Declaratoriæ, quam propoſui, & huic indiuiduæ materiæ applicaui cap. 11. in App. 11. At cæteris, quæ in hoc cap. 27. propoſui, reſoluique ſint & nouitia praxi & authoritate ſcriptorum, ſiquidem anno 1649. quo ea ſcripſeram nec dum illuxerat annus Sanctus, nec prodierant in lucem ſeu ſingularia noſtri P. Quintanaduennas, in quorum appendice eſt legere longum eumq; primum Tractatum de vniuerſa ratione (excepto dubio de occurſu cum anno Iubileo) huius communionis Generalis; ſeu Patrocinium defunctorum noſtri itidem Patris Iacobi Hautini; in cuius *lib. 3. art. 3.* differit hic autor ex inſtituto de hoc argumento; qui duo ſcriptores: quia non modo explicant pleraque ex iis, quæ hic ego, ſed plura addunt, quam ego, dabo ſynopſin vtriuſque.

Primo itaque nomine *menſis* ita intelligitur vnus è duodecim circulus anni, vt licet forte, quod ſæpe fit, contineat hic, aut ille quinque Dominicas non tamen liceat pluſquam ſemel eo menſe celebrare communionem Generalem. Quintanaduennas *l. c. dub.* 1. Vnde videtur mihi conuenientius, vt prima & vltima Dominica accipiantur more Ciuili, quàm Eccleſiaſtico, quo habetur ratio vicinitatis cum Calendis, atque ita ſeruatur in iis Collegijs huius Prouinciæ in quibus vixi. 2. Quia Breuia poſteriora tam diſertè aſſignant diem Dominicam, inutiliter deſignabimus aliam. Quintanaduennas *dub.* 3 nam tempus legis, qui non obſeruat, non dicitur formam legis obſeruare *l. obſeruare ff. de offic. proconſ.* eamque Dominicam inchoare poſſumus à media nocte, ac protendere etiam ad mediam noctem, non autem inchoare à primis Veſperis. Idem *ibid.* de qua inchoatione dicemus plura *tract. ſeq. p. 2. c. 30.*

3. Tametſi fuit mihi aliquando viſum, non poſſe in iis vrbibus, in quibus Societas habet diuerſa domicilia, celebrari eodem die in pluribus Eccleſiis noſtris Communionem Generalem, idque ob præcipuas rationes quas Quintanaduennas tunc à me nondum lectus congerit *loc. cit. dub.* 4. nunc tamen cenſeo cum eodem autore, atque Hautino *cit. a. 3. n.* 981. poſſe id fieri, tum quia ita declarauit R. P. N. Mutius Vitelleſcus teſte Quintanaduenna, tum quia ipſe refero ſupra *n.* 198. id fuiſſe factitatum Bononiæ.

Nomine autem Eccleſiæ Societatis vult P. Quintanaduennas *dub. 4. & 5.* intelligi tum Eccleſias Seminariorum, ſeu (vt indigitamus in hac & Boemica Prouincia) Conuictuum Societatis, vt pote quæ incolant, & regant noſtri, tum Oratoria, & Capellas, quæ ſunt in domibus, cubiculis, atriis, ſicuti plurimas ex eo retuli ſupra *c. 20. n.* 135. quibus ipſemet *cit. tr. 3. dub.* 7. addit, multiſque probat, non carere probabilitate, quòd quando Communio Generalis celebratur in Eccleſia Societatis in ciuitate aliqua ſita, poſſint tam cæteri, quàm noſtri lucrari indulgentiam viſitando aliquod Oratorium exiſtens in prædio ſpectante ad Collegium, ad quod pertinet ea Eccleſia, etſi illud prædium ſit valde remotum à tali vrbe dummodo in illo eodem Oratorio precentur ad tres præſcriptas intentiones: tum quia etſi talia Oratoria, Capellæ, aut ſacella ſint ſolius P. Prouincialis, & non Epiſcopi autoritate fundata, dici tamen poſſint fundata autoritate Pontificis, & proinde meritò comprehendantur nomine Eccleſiæ, tum quia talia gaudent immunitate eccleſiaſtica, tum quia prædium ſeu Grangia Monaſterij eſt membrum ſuppoſitum Monaſterio, in quo extat Oratorium ad celebrandum: tum quia omnia ſuburbia, prædia, villæ, horti, grangiæ & alia loca ſubiacentia alicui ciuitati comprehenduntur ſub nomine illius ciuitatis in fauorabilibus. Quæ omnia ſi vera ſunt, tum certe poteſt indulgentia, qua de loquimur, obtineri in omnibus Aulis noſtrorum Gymnaſiorum, in quibus quotidie ſit noſtris diſcipulis ſacrum diuinum, tum in Eccleſiis, & Sacellis omnibus, quæ diſtantes procul à noſtris Collegiis Monacenſi, Ingolſtadienſi, Friburgenſibus, ſpectant ad illa Collegia, & quidem acquiri eo die, quo celebratur in Eccleſiis noſtris immediatè iunctis ipſis Collegiis, quod ſingulariſſime habebit locum tum in noſtro templo Marſenſi, tum in Miſeracenſi, tum Fridbergenſi, quorum primum ad Friburgenſe, Nothonum, alterum ad Bruntrutanum, tertium ad Auguſtanum Collegia ſpectant. Quæ omnia cum ſint contra praxin noſtræ Prouinciæ, atque, vt puto, aliarum, idcirco ego cum P. Hautino *loc. cit. n. 282. & 283.* pro dubiis habeo, quæ ex P. Quintanaduenna retuli de ſacellis prædiorum, aut etiam intra ſepta Collegij penitus extra Eccleſiam vulgò dictam conſtitutis. Sanè nos hic Conſtantiæ, ſicuti & Friburgi Heluetiorum habemus ſacellum domeſticum propriè conſecratum, quod eſt pars noſtri Collegij remota à noſtra vulgò dicta Eccleſia, habemus & in Auguſtano, Monacenſi, Ingolſtadienſi, pluribus Collegiis aliis itidem ſacella contigua cubiculis, in quibus decumbunt infirmi audientes Miſſas, quæ pro ipſis illic celebrantur, non exiſtimo tamen, cuiquam Doctiſſimorum virorum ſapientiſſimorum ſuperiorum; qui ea domicilia incoluerunt, aut etiam rexerunt, probatas fuiſſe eiuſmodi explicationes.

4. Nomine Eccleſiarum ſæcularium, in quibus poteſt celebrari 199
præſens Communio, ſed *ſolicitudine Patrum Societatis*, intelliguntur omnes illæ, quæ ſubiacent, poteſtati, atque iuriſdictioni Epiſcoporum, ſeu Ordinariorum ſæcularium. Quintanad. *cit. App. 1. dub.* 8. inferens *num. 17. & 18.* huc quoque ſpectare illorum oppidorum Eccleſias Parochiales, in quas Religioſi obtinent iuriſdictionem, ſeu vtramque, ſeu alterutram, dummodo in iis obeantur functiones Parochiales. Verùm quia Eccleſiæ Regularium non exemptorum ſubiacent etiam iuriſdictioni Epiſcopali, eæque ſunt propriè Eccleſiæ Regulares, non exiſtimo eas venire nomine ſæcularium, ſicuti nec credit Hautinus *num.* 85. Igitur per Eccleſias *ſæcularium* intelligi autumo illas omnes, quæ ſunt extructæ principaliter in pium vſum perſonarum ſæcularium: adeoque Eccleſias ſæcularium non oppono hic omnibus Eccleſiis Regularium, ſiquidem omnis Eccleſia Parochialis pleno iure vnita alicui Monaſterio eſt verè, proprieq; beneficium Regulare. Rebuffus *de beneficiis verb. beneficium Regulare.* Suar. *t. 4. de rel. tr. 8. c. 19.* Sanch. in ſumma *l. 7. c. 29 n. 13.* Garcias de beneficiis *p. 7. c. 10.* referes multos. Fill. *tr. 41. n. 3.* & recentiſſimus Petrus de Murga in qq. Parochialibus *part. 3. q. 6. p. 8.* citans Azorium, Rodriquez, Baſſeum, Pelliaarium, & Rotam; quis autem negabit, poſſe cum facultate ſeu Abbatis, ſeu Parochi, Vicarium ab eo conſtituti in tali Eccleſia, quæ directè fundata eſt pro ſæcularibus ſine reſpectu ad functiones Monachales, obiri noſtram Communionem? Aliud vtique cenſendum eſt de Eccleſiis directè, atque immediatè erectis in vſum Regularium, etſi per extenſionem, aut ſubſequens priuilegium potiatur iuribus Parochialibus ſicut in noſtra Germania potiuntur permultæ; dum enim Pontifices exprimunt in Breui ſuperiùs repræſentato eccleſias ſæcularium, hoc ipſo negant nobis ius deligendi Eccleſias Regularium, intelligendo per has non vtique illas omnes, quæ ſpectant ad Regulares ſeu cumulatiuè, ſeu priuatiuè ad Epiſcopos, ſed illas omnes, & ſolas, quæ, vt ſupra indicaui, ſunt directè & primario deputatæ exercitiis Regularium, conſequenter exiſtimo, noſtros PP. Tridentinos e. g. non potuiſſe inſtituere ſine facultate vel Epiſcopi, vel Parochi dictam Communionem in Eccleſia Parochiali B. Virginis in qua habebant vnum duntaxat ſacellum pro ſacris faciendis, Confeſſionibuſque & Communionis Sacramentis.

5. Licentia tam Ordinarij, adeoque Epiſcopi e. g. quàm parochi cumulatiuè requiſita ſufficit, vt ſit tacita. Quintanad. *dub.* 10. Hautinus *n.* 987. Iudicando autem noſtrorum, quà in tali Eccleſia procurari debet Communio, conſiſtit eſſentialiter in eo, vt nos & proponamus indulgentiam hoc aut illo die, locoque lucrandam, & ad hanc lucrifaciendam hortemur, inuitemus fideles, & vel ipſi confeſſionibus audiendis, Communioniq; præbendæ vacemus, vel noſtro hortatu, rogatuue alii hæc præſtent. Hautinus *n.* 986.

6. Tametſi ſuperiùs *n.* 184. ſcripſi, vna Communione poſſe obtineri indulgentiam cadentem in duos diuerſos dies viciniſſimos, nequaquam tamen volui indicare, poſſe vna Communione obita extra diem Dominicam aſſignatam pro hac noſtra indulgentia, hanc obtineri, contrarium enim eſt clarum, ſicuti etiam obſeruat Quintanad. *dub. 12. n. 4.* qui *num. 3.* præmiſerat, eſſe probabiliùs, Confeſſionem in noſtra hac materia non exigi etiam à conſcio peccati mortalis, ſed ſufficere contritionem. Imo ſi poſt Confeſſionem, & Communionem labaris in mortale, inque tali ſtatu perficias vltimum opus, id eſt preces pro communibus neceſſitatibus, non poteris quidem tibi ipſi applicare illum theſaurum, ob generalem doctrinam traditam ſupra *n.* 59 at forte valebis animæ defunctæ, iuxta ea, quæ Tract. ſeq. *part. 2. cap.* 23. diſſeram in hanc rem. Certe Hautinus *n.* 992. abſolutè negat, ſtatum gratiæ requiri in eo, qui hanc indulgentiam tranſcribit alteri. 250

7 Sufficere, ſi ad tres præſcriptas intentiones recitetur ſemel ſalutatio Angelica dixi ſuperius *n.* 194. conſentiente in terminis Quintanad. *dub.* 15. *n.* 3. diſſentiente in terminis Hautino *n.* 989. tum quia alioqui ſufficeret, (inquit Hautinus) cum Publicano dicere: *Deus miſerere mihi peccatori*, tum quia non forent plures preces neceſſariæ ad lucrandam indulgentiam plenariam, quam ad vnius diei. *quod creditu difficile eſt*. Sed reſpondeo negando primam conſequentiam, oportet enim orare ad tres intentiones præſcriptas, ad has autem non poteſt aptè dirigi illa precatiuncula Publicani, poteſt autem Salutationis Angelicæ ſaltem vltima pars. Ad alterum reſpondetur, eſſe quidem difficile creditu, quod breuiſſima precatiuncula ſola æquè ſit ſufficiens ad lucrandam plenariam indulgentiam, atque ad acquirendam particulam vnius diei, at non eſſe difficile creditu de illa Oratiuncula, quæ iungitur alijs operibus arduis, vt eſt Confeſſio, & Communio in certo templo, à quo multi diſtant, vnius, & plurium horarum itinere, & quidem ſæpe aduerſante tempeſtate. Nihilominus tamen omnino ſuadendum eſt illud, quod de quinque Orationibus Dominicis, & totidem Salutationibus ſcripſi ſupra *n.* 194. eſtque his contentus ipſe P. Hautinus.

8 Neque hic Doctor, neque P. Quintanad explicant, an ordines Religioſi, qui participant in ampliſſima forma noſtra priuilegia, & indulgentias, poſſint hanc ipſam Communionem generalem promulgare pro ſuis Eccleſijs; poſſe exprimit P. Bonagratia Franciſcanus Capucinus in ſummula verb. *priuilegium. n.* 412. citans me in oppoſitum, P. Quintanad. *cit. tr.* 1. *d.* 2. teſtatur, alias Religioſas familias excitas fructu ſpirituali quem produxerat hæc Communio, poſtmodum impetraſſe à Sede Apoſtolica ſimilia, vt vocat ſubſidia, ſicuti Illuſtriſſimus Princeps atque ad S. Gall. Reuerendiſſimus Abbas in ſuo amplo ſanè territorio temporali, & ſpirituali, atque Reuer. PP. Cappucini pro Prouincijs ſuis Heluetica, & Sueuica, inducti zelo ſecundum *veram* ſcientiam, poſtularunt, impetraruntque poſt euulgationem alteram huiuſce Tract. in verè magnum incrementum honoris diuini, pietatisque in pios manes. Ego meam vltimam reſolutionem prudens differo ad tract. ſeq. *part.* 2. *cap.* 10. vbi erit rurſum ſermo de hac Communione.

9 Illum fructum quod attinet; teſtatur noſter Quintanaduennas *cit. dub.* 1. *n.* 2. ſe vidiſſe numerum obeuntium in domo profeſſa Societatis IESV Hiſpalenſi excreuiſſe ad viginti duo, imò viginti quatuor millia & vltra; Hiſpalenſes ſuperauerunt Panormitani, Bononienſes, Olyſſiponenſes, vt retuli ſupra *n.* 189. poteſtque etiam videri Hautinus *n.* 1021, numerans plura loca, & *n.* 1021. ex regulis Arithmeticæ declarans, quot milliones animarum pœnis Purgatorijs liberentur per eam Indulgentiam in paucis vrbibus intra non multos annos.

10 Fui die 18. Ianuarij 1658. literis interrogatus, *quid cenſerem de quibuſdam dubitantibus, an non liceret die ſabbati veſperè fundere preces ad tres præſcriptas intentiones, aſſq; fundendo perficere vnum ex operibus imperatis pro indulgentia, de qua nunc diſſerimus.* Reſpondi, probabiliter licere, eò quòd tempus indulgentiæ pro feſto alicuius ſancti conceſſæ incipiat à primis Veſperis, finiatur poſt ſecundas, poſtque occaſum ſolis, Dominica verò dies veniat nomine feſti, vt videbimus *tract. ſeq. part.* 2. *cap.* 16. *num.* 653. & 654. at dum conſcribo hanc additionem reperio noſtrum Quintanaduennam *cit. tract.* 1. *dub.* 3. *num.* 3. 4. 5. tenere contrarium, eò quòd Papa loquatur expreſſè de Dominica, & hæc non inchoetur à primis Veſperis, ſicut Feſta, proindeque cenſet inchoari à puncto mediæ noctis, protendique ad punctum alterius mediæ noctis, ſed licet quiſque vt noor, videat, hac ratiocinatione non tolli probabilitatem meæ antiquæ opinionis, non nego tamen eam ratiocinationem eſſe veriſimilem, & conſequenter, qui oblitus eſt interdiu orare ad intentiones determinatas à Papa, ſi ſuæ obliuionis recordetur ſub examine veſpertino, poſſe poſt illud etiam tempore hyberno vtiliter ire ad Eccleſiam nominatam, ibique peragere quod neglexerat. Imo idem P. Quintanad. pronuntiaret, talem poſſe fieri compotem indulgentiæ, ſi illas preces perficeret in cubiculo (& quidem in lecto) Collegij, ad quod pertinet ea Eccleſia, vt liquet ex ſupra relatis ex ipſo iat magnopere dubito, propterea quod iam dixerim, nomen eccleſiæ videri ab hoc autore ſumi nimis amplè.

CAPVT XXVIII.

De Ieiunio pro Iubileo.

SVMMARIVM.

Pro Iubileo anni Sancti non eſt neceſſe ieiunare. 201.

An in Iubileis extraordinarijs ſit ieiunandum, quando illa indicuntur pro tempore Paſchali? 202.

Aut quando pro tempore, in quod incidit ſolenniſſimum feſtum? 202. & 203.

Quid actum Conſtantiæ, quando Bulla aduenit poſt Dominicam Lætare? 204.

Quid tunc licuerit Parochis? 204.

Quale Ieiunium exigatur pro Iubileo? 205.

An ſi in Quadrageſima ſit pro toto Epiſcopatu permiſſus vſus carnium, cenſetur ieiunare, qui tunc ſumit refectionem ex carnibus? 205. & 206.

Qualis Veſpertina collatio permittatur in ieiunio Iubilei? 208.

Quid ſi extra tempus conceſſæ refectionis edatur parum quid, an periclitabitur Iubileum? 209.

An ſi ſe quis inebriet? 210.

Quid cenſendum de pueris, Infirmis, labore preſſis? 210. & 211.

Differentia inter non potentem ieiunare, & non potentem dare eleemoſynam. 211.

Omnia ieiunia ſunt perficienda intra vnam eandem hebdomadam. 212.

Et quidem diebus nominatis in Bulla. 213.

Quæſt. LXXV. *An & quale ieiunium requiritur ad Iubileum?* 201

RESP. I. Ad lucrandum Iubileum anni Sancti, non eſt neceſſarium ieiunare, quia hæc conditio tunc non præſcribitur, vt conſtat ex Bulla. At verò pro Iubileis extra annum Sanctum exigi ſolet ieiunium, adeò, vt non viderim Bullam, quæ concedat Iubileum, duarum hebdomadarum, & ſimul non iniungat ieiunium triplex obeundum feria IV. VI. & Sabbato; excipio tum illam Alexandri III. cuius memini cap. 1. tum aliam Sixti V. pro Iubileo anno 1585. quia enim illud Romanis indixerat, pro tempore Paſchali, *in autem tempore ieiunia non indicuntur*; vt loquitur ipſe Pontifex, ideirco loco triplicis ieiunij, iniunxit triplicem eleemoſynam faciendam tribus illis ferijs, quibus cæteroquin erat ieiunandum.

Vnde deduco, ſi contingat, vt Iubilei Diploma perueniat in Germaniam v. g. duabus, aut tribus hebdomadis poſt Paſcha, videri poſſe, quòd Epiſcopus, in cuius id manus tunc venit, valeat loco triplicis ieiunij, quod in Bulla nominatur; iniungere triplicem eleemoſynam; cùm enim primum in vnoquoque genere ſit exemplar reliquorum, vt pronunciant Philoſophi æquè, ac Theologi; ſummus autem Pontifex ſit vtique primus, & præcipuus; idcirco eius factum debet eſſe exemplar reliquorum, præſertim quia innititur ratione vniuerſali, quòd ſcilicet in tempore Paſchali ieiunia non indicantur. Et quia Vrbanus VIII. anno 1628. declarauit, quando vigilia S. Ioannis Baptiſtæ incidit in diem Solemnitatis Corporis Chriſti, non eſſe ieiunandum illo die, nec abſtinendum à carnibus, ſed feria IV. anticipandum; *eo quòd dies feſtus huiuſmodi quo tanti Sacramenti inſtitutio ſumma totius populi Chriſtiani hilaritate recolitur, à principalibus anni feſtiuitatibus exciſus*, ideirco ſi contingat in feriam IV. VI. aut Sabbatum, indicendi pro Iubileo ieiunij incidere vnum è ſolennioribus Feſtis, fas erit Epiſcopo in locum vnius ex illis ieiunijs ſubſtituere elargitionem eleemoſynæ peragendam illo ipſo die, quo eſſet ieiunandum. Eſt autem è ſolennioribus Feſtis, ipſa etiam Epiphania Domini, cùm habeat Octauam adeo priuilegiatam. Et fortè erunt, qui de die Aſſumptionis Deiparæ, atque Patroni dicant, quod de Epiphania ſcribo.

Agnoſco tamen factum de tempore Paſchali diſcurſum, non eſſe omnino firmum; eò quòd Vrbanus VIII. in Extraordinario Iubileo, quem currente ipſo anno Sancto conceſſit die 21. April. requiſiuerit triplex ieiunium; & tamen incidit ille Iubileus in tempus Paſchale, quia anno 1625. Paſcha celebratum fuit 30. Martij. Idipſum fecit idê Pontifex in Bulla prorogatoria Iubilei anno 1634. per Quadrageſimam Romæ celebrati, vt videre eſt apud Cherubinū. At Iubileum an. 1629. noluit hic ipſe Pontifex obtineri hebdomada ſancta, aut Reſurrectionis, fortòque quia in hebdomada ſancta proceſſiones, ſolitæ non ſatis congruè inſtituantur; in hebdomada autem Paſchali difficulter homines ad ieiunandum adducantur. Nec dubito, quin, ſi in Germaniam literæ Iubilei peruenirent Dñica Palmarum, poſ- 202

ſent

pet Epiſcopi exẽplo Vrbani viii. differre Iubileũ ad Dñicã in Albis.

Placet nihilominus referre, quid fuerit in hoc Conſtantienſi Epiſcopatu decretum duobus annis, quibus Romanæ Bullæ aduenerant ſub expirantem Quadrageſimam, ſcilicet an. 1661. & 1664. Vtroque fuit ſumma adhibita & meritò, opera, vt quàm citiſſimè imprimerentur illæ Bullæ, perque Bidellos deferrentur exemplaria ad Decanos Rurales. Atque ita factum, vt illo anno 1661. potuerimus in hac vrbe, omnibuſque locis non multùm remotis, opera præſcripta inchoare ipſa Dominica *Iudica*, finireque Dominica Reſurrectionis, vti & fecimus ex mandato Epiſcopali; at imperatum remotis, qui non poſſent ſe nobis accommodare, vt pro ratione circumſtantiarum nominaretur à Superioribus eccleſiaſticis aliud tempus, attamen ante Paſcha, vel quam primum fieri poſſet.

Alterum verò Iubileum auſpicati ſumus hic Dominica Palmarum incluſiuè, & continuauimus ad Dominicam in Albis incluſiuè; at maior pars Epiſcopatus, vtpote longi itinere ſex dierum, & totidem lati, iuſſa proximo quoque tempore initium dare huic ſancto tempori, & ita quidem, vt neutro horum annorum fuerit quidquam mutatum circa ieiunia, etſi plurimis permoleſta in ipſamet lætiſſima hebdomade Paſchali, & hanc proximè ſequente.

Nihilominus arbitror, non fuiſſe neceſſarium, vt qui Bullam acceperant e. g. feria quinta in Cœna Domini indicerent Iubilei initium ante Dominicam in Albis; quis enim credat, velle Pontificem, vt ieiunia inchoentur ipſa hebdomada Paſchali? Eſt quidem ſatis moleſtum & propè repugnans mori indicato à Chriſto Domino *Math. 9. v. 15.* vt filij ſponſi ieiunent tempore tam læto ipſi ſponſo, non tamen arbitror, moleſtiam hanc fuiſſe accenſendam iis caſibus aut cauſis, ob quas diximus ſupra *n. 99. & ſeqq.* poſſe vnum è præſcriptis operibus commutari in aliud. At potuiſſet ex ſupradictis *n. 201.* Epiſcopus commutare pro toto Epiſcopatu, *cur non etiam Confeſſarius pro ſingulis ſuis pœnitentibus? imo cur non potius? etenim nulla Bulla faciunt expreſsè Epiſcopo, vt tali, ius faciendi commutationem, faciunt autem Confeſſario.*

℞. Hoc argumentum roborat id, quod vltro ſcripſi ſupra *n.* 203. videlicet non eſſe firmam illationem, quam exhibui *n.* 202. cui proinde nec ipſe do locum.

205 II. Ieiunium pro Iubileo exigitur tale, quale Eccleſia præcipit fidelibus extra Iubileum. Ita Sanchez in Summ. *l. 4. c. 11. n.* 53. ex communi; nam Bullæ nil omnino peculiare hic ſtatuunt: Et quia in Ieiunijs extra quadrageſimam non ſolet imperari abſtinentia ab ouis, aut lacticiniis; Bulla autem Iubilei non exigit Ieiunium quadrageſimale, ſed commune, idcirco non eſt opus ab iis abſtinere pro Iubileo, & ne quidem in quadrageſima, ſi quis forte vel ex priuilegio, vel præſcripta conſuetudine habeat ius, prædictis rebus in quadrageſima veſcendi. Ita plerique DD. repugnante quoad priuilegiatum Nauarro *tom. 1. conſil. l. 3. de obſeruat. ieiuniorum, conſil. 5.* Cùm tamen idem Doctor ſequente *conſil. 6.* expreſsè ita loquatur: *Videtur Sua Sanctitas concedendo facultatem edendi carnes, & lacticinia in quadrageſima, virtualiter concedere, vt carnes, & ea ſint priuilegiato cibi quadrageſimales, vel conuenientes diebus ieiunij, & conſequenter, quòd talibus veſcens non cenſeatur veſci, niſi cibis conuenientibus diebus ieiunii. Ex quo ſequitur, quòd comedendo tales cibos non frangit ieiunium, & quòd verò ieiunat, conſequenter conſequitur meritum ieiunii, ſicuti credo, quòd conſequeretur illud, qui, quia non poteſt habere panem & cibos quadrageſimales, comederet ſemel tantùm in die carnes aut oua, aut lacticinia,*

206 *quia neceſſitas facit hos cibos quadrageſimales.* Hactenus Nauarrus, qui ſiue conſequenter, ſiue non conſequenter loquatur, negandum eſt cum Lugone *tom. 3. diſp. 27. n. 109.* poſt Azor *p. 1. l. 7. c. 10.* illum, qui priuilegium habet, vel carnibus veſcendi, vel cœnandi diebus ieiunii, ſatisfacere Iubileo, ſi vtatur ſuo priuilegio, quia abſtinentia à carnibus eſſe de eſſentia ieiunij Eccleſiaſtici conſtans eſt Doctorum perſuaſio.

Vnde infero, Bauaros, Sueuos, Francones, qui ex generali Epiſcoporum ſuorum diſpenſatione carnes per quadrageſimam proximis ante Iubileum Romanum annis ob defectum aliorum ciborum, comederunt, non potuiſſe iis diebus, quibus veſcebantur carnibus, obtinere indulgentias promiſſas ieiunantibus.

207 III. Aliud pronuntiandum eſt de iis, qui habent priuilegium anticipandi horam refectionis; nam hæc anticipatio non aduerſatur ſubſtantiæ ieiunii, cùm probabilior ſententia ferat, quòd hac ætate ad rationem ieiunii non ſpectet vlla certa hora.

208 IV. Talis veſpertina collatiuncula permittitur pro Iubileo, qualis pro die ieiunii currentis; nam Bullæ nullam hic faciunt reſtrictionẽ, &, vt paulò antè dixi, nõ imperant, niſi cõmune, ſeu vulgare ieiuniũ. Vnde, ſi ieiunium Iubilei cadat in Vigiliam Natiuit. Dñi, ſicuti pluribus locis cecidit An. 1672. fas erit duplò, aut triplò maiorẽ ex bellariis refectiunculam ſumere, quàm aliàs, quia ex multorum ſententia tanta permittitur illo die; & cenſet Paſqualigus in *praxi ieiunii deciſ. 93.* eandem quantitatem permitti in Vigiliis Paſchatis, & Pentecoſtes, eò quòd hæ ſint etiam Vigiliæ lætitiæ. Sed niſi huic rationi ſuffragetur alicubi recepta conſuetudo, admittenda non eſt, quandoquidem tota veſpertinæ collatiunculæ ratio, & modus pendet non tam à iure ſcripto, aut ratione, quàm à conſuetudine; quæ quidem conſuetudo permittit, ſaltem in Germania, practicari doctrinam Filliucii, Reginaldi, Laymanni *in tract. de ieiunio*, tradentium, poſſe liberè pro refectiuncula veſpertina tantum comedi ex rebus permiſſis, quantum æquat quartam partem iuſti prandij.

V. Ieiunium ita rigidè obſeruandum eſt, vt Suar. *tom. 4. diſp. 52. ſect. 5.* dicat, eſſe dubium, vtrùm is ſufficienter pro obtinendo Iubileo ieiunet, qui extra prandium, & collatiunculam veſpertinam modicum quid guſtat. Puto tamen cum Filliucio *n.* 153. hic quoque parum pro nihilo reputari; certè Bullæ non inſinuant hunc rigorem. 209

VI. Si ieiunium iniungatur ad impetrandum aliquid à Deo, negat Layman. *c. 6. n. 4.* illum, qui ſe die ieiunij inebriat, frui Iubileo: Quæ doctrina eſt tunc maximè probabilis, cùm quis ideò ſe inebriat, ne difficultatem ieiunij preſentiſcat.

VII. Omnes, etiam pueri, tenentur pro Iubileo ieiunare, alioqui non conſequuntur fauores Iubilei. Lezana V. *Iubileum n. 12.* poſt Rodriq. & Henriq. cum Laym. *lib. 5. tr. 7. c. 8. n. 12.* addentes rectè, illis, qui tridui ieiunium non poſſunt ſine notabili difficultate perferre, vt ſunt infirmi, pauperes, & mechanici aliqui, Confeſſarium loco ieiunij alia opera æquiualentia iniungere debere: at verò adoleſcentibus non debet præcisè idcirco commutari ieiunium, quòd nondum expleuerint annum XXI. ætatis, nam difficultas, quam ſentiunt in ieiunando, non eſt communiter grauis. Et exiſtimat Rodriq. in Summa *c. 184. n. 10.* non poſſe iis commutari ieiunium, niſi ex eo timeatur notabile detrimentum. Quæ opinio eſt conformis generali doctrinæ, quam de impotentia, & impedimento neceſſario ad impetrandam commutationem tradidi in ſuperioribus. 210

VIII. Cenſet Nauarrus, *de Orat. Miſcell. 60.* & poſt eum Rodriq. *l. c.* quando meſſor, aut alius operarius propter laborem, quem alendæ familiæ gratia ex neceſſitate ſubit, ieiunare nequit, poſſe Confeſſarium commutare eius ieiunium in aliud opus pium: eſſe autem inter impotentem ieiunare, & inter impotentem dare eleemoſynam hoc diſcrimen, quòd hic non teneatur facere, aut admittere commutationem; ille autem teneatur à Confeſſario petere, ſi vult potiri Iubileo. Hæc doctrina, quam fuſiùs defendit Nauarrus, & etiam ſequitur Reginaldus *lib. 7. n. 185.* ideò non diſplicet, quòd operarius, de quo hi loquuntur Doctores, habeat impotentiam moralem ad ieiunandum, & conſequenter iuſtum impedimentum: atqui propter iuſtum impedimentum poteſt fieri à Confeſſario commutatio operum præſcriptorum. Vtrùm verò hæc doctrina ſit extendenda etiam ad illum, qui laborem cum ieiunio incompatibilem obit, non ex neceſſitate, ſed ob vtilitatem, mihi non ſatis liquet: etſi opiner habere locum, quando agitur de magna vtilitate ſpirituali, vel tẽporali, non item quando de parua. 211

Quæſt. LXXVI. *Titius pro obtinendo Iubileo, ieiunat prima hebdomada ſemel, ſecunda bis; an acquirit Iubileum?* 212

RESP. Poſt electas tam multas Bullas ferè mihi certum eſt, Titium non adipiſci Iubilei gratiam: nam hæ duæ phraſes: *feria IV. VI. & ſabbato alterius ex duabus hebdomadis*: & *feria IV. VI. & ſabbato primæ, vel ſecundæ hebdomadæ*, quarum vtraque vtuntur Clem. viii. Paulus V. Vrbanus viii. Innoc. x. Alexand. vii. Clem. ix. & x. æquales, id mihi perſuadent, ſicuti & plerisque Doctoribus contra Bonac. *p. 8. n. 54.* vbi fauente apertè Naldo apud Dianam *part. 5. tr. 14. reſ.* 24. putat cum Palao *§. 5. n. 20.* contrarium poſſe probabiliter aſſeri, etſi conſulat, vt in praxi obſeruetur noſtra reſponſio. Et verò opinionem Bonacinæ, quæ eſt prorſus cõtraria praxi & publicis editis huius Diœceſis, vocat Lugo *d. 27. n. 205.* falſam; quare oportebit Titio commutare ſuum tertiũ ieiunium in aliud opus, ſed vtique non tam graue, quàm ſi prima hebdomade penitus non ieiunaſſet. Addit pro noſtra ſententia Diana *l. c.* cum Præpoſito, hanc rationem, quòd Pontificis ſcopus ſit, vt caro ieiunijs maceretur, ad quam magis faciunt ieiunia magis vnita.

Quæſt. LXXVII. *Si loco diei Sabbatinæ ieiunem feria V. ſim-ne compos Iubilei?* 213

RESP. Etſi cuidam viro docto videatur reſpondendum affirmatiuè, eo quòd ieiunium feriæ V. ſit difficilius, adeòque præſtantius opus ieiunio ſabbatino, cenſeo tamen negatiuè reſpondendum, tum quia omnes DD. ita ſupponere videntur, & in terminis ita docet Lauorius, Rodriq. apud Diana *reſol.* 25. cum Nauarro & Reginaldo: tum quia opera perficienda ſunt, iuxta formam præſcriptam. Nec obeſt allata ratio: nam videntur Pontifices tam conſtanter certos pro ieiunio dies deſignare; tum vt vno eodemque tempore plurimi ſe ieiuniis affligant: tum vt vitentur diſſidia, quæ facilè in familiis orirentur, ſi vnus hoc die, alius alio vellet ieiunare. Et denique hoc faciunt ad imitationem 4. anni tẽporũ. Accedit quòd non ſit fas propria authoritate opera in Iubileo præſcripta mutare in aliquid etiam melius; vt ſupra eſt oſtenſũ,

CAPVT XXIX.

De Eleemoſyna facienda pro Iubileo.

SVMMARIVM.

Qui abſolutè nequit dare eleemoſynam, non tenetur aliud opus perficere eius loco. 214.
Non omnes viuentes de quotidiano labore cenſentur non poſſe dare eleemoſynam. 215.
Quid ſi pauper det alteri ſolum vnam nucem? 215.
Quid ſi dediſti eleemoſynam ignorans eſſe tempus Iubilei? Sufficietne illa pro Iubileo? 216.
Superiores Societatis qui ſe gerant circa eleemoſynas tempore Iubilei. 217.
Quid agat vxor, marito nolente largiri eleemoſynam? 217.
Quid nomine eleemoſynæ veniat in hac materia? 218.
An ſemper ſufficiat dare minimam? 219. & 220.

214 Quæſt. LXXVIII. *An Eleemoſynam oporteat largiri in Iubileis?*

RESP. I. Etſi pro Iubileo anni Sancti non ſoleat præſcribi eleemoſynæ elargitio, vt patet ex Bulla prima, ſolet tamen pro Iubileis extra annum Sanctum indictis.

II. Etſi vniuerſaliter omnibus præſcribitur eleemoſyna pro Iubileis, hæc tamen generalis præſcriptio non extenditur ad illos, qui eleemoſynam abſolutè largiri nequeunt, & proinde illi non tenentur loco eleemoſynæ facere aliud opus pium. Sic cenſent Nauarrus *in miſc. 60. de oratione n.* 233. Henriquez *lib. 7. c. 20. n. 6. lit. n.* & plures alij. Rationem do, quia caſus rariſſimus eſt, quo quis ita ſit pauper, vt planè nil alteri dare queat: tales autem caſus non continentur regula generali; *nam ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter, & facile; quam ad ea, quæ rarò eueniunt: quia quæ ſemel, aut bis accidunt, contemnunt Legiſlatores* ait Celſus l. *Nam ad ea ff.* de legibus.

215 Ex qua ratione apparet, me non aſſentiri Dianæ *reſol.* 18. abſolutè pronuntianti, hanc reſponſionem eſſe intelligendam de omnibus, qui viuunt de quotidiano labore, aut oſtiatim mendicant: horum enim magna nimis eſt copia. Et quia etiam loquendo de pauperrimis mendicis tutior, quia verbis Bullæ conformior, opinio tenet, illos quoque contineri hac diſpoſitione, idcirco addo in primis cum eodem Diana *reſol.* 34. ſufficere, ſi Confeſſarius pauperrimo mendico applicet eleemoſynam, quam hic dare forte teneretur.

216 Addo deinde, haud dubiè ſufficere, ſi pauper faciat minimam eleemoſynam, v. g. vnius oboli, aut det fruſtulum panis, pomum, nucem, &c. aut roget pro ſe dari eleemoſynam.

At, *quid ſi quiſpiam meo id ignorantis nomine det pauperi aliquem ſtipem, & ego poſtea ratificem, valebitne illa ratificatio?* Valituram cenſet Sà Verb. Iubileum *n.* 4. & Boſſius apud Dianam *p.* 12. *reſ.* 15. dummodo hæc ratificatio fiat intra tempus pro Indulgentia lucranda deſtinatum. Videri poteſt conſentire Cardinalis de Lugo *c. 3. in 3. p. diſp.* 27. *n.* 119. docens, ſi Prælatus Regularis det ex bonis communibus eleemoſynam pro omnibus ſubditis, ipſis id ignorantibus, fore ſatis, dummodo ipſi ſaltem intra vnam hebdomadam, & legitimè ſcientes ratum habeant. Hæc doctrina, à qua tamen diſſentit Suarez *t. 4. in 3. p. d.* 52. *ſect.* 7. *n.* 4. mihi probatur etiam eo caſu, quo non ſequitur formalis ratihabitio; tum quia intentio efficax lucrandi Iubilei eſt vice ſufficientis ratihabitionis; tum quia, ſicuti quiſque habet generalem, habitualémque intentionem ſe iuuandi per ſuamet opera tantum, quantum poteſt: ob quam cauſam probabilior opinio fert, obtineri poſſe Indulgentiam etiam ab illo, qui neque ſcit poſſe à ſe obtineri, neque expreſsè intendit obtinere, ita etiam habitualiter cupit quiſque ſibi prodeſſe ea, quæ eius nomine fiunt ab alio. Qua ratione ductus ipſe Suar. *d.* 48. *ſect.* 3. *num.* 11. mea etiam ignorantis peccata expiari per ſatisfactiones alienas.

217 Et quò tollatur omnis ſcrupulus, ſolent noſtri Ordinis Superiores, quandò publicantur Iubilei, nos in Refectorio præmonere, ſe curaturos dari pro omnibus eleemoſynam, cenſet que Lugo *l. c.* conſequenter ad ſuam de ratihabitione ſententiam, talem præmonitionem, aut monitionem eſſe neceſſariam. Addit idem Diana *cit. reſol.* 31. cum Lezana *n.* 14. ſi Prælatus nolit pro Religioſis ſuis largiri eleemoſynam, tunc poſſe quemlibet clam eo ſurripere quidpiam, & dare pauperi, quamuis tutius ſit petere commutationem. Ego autem cum Homobono, quem citat Diana, ſentio, illam ſurreptionem non eſſe neceſſariam, & proinde illicitam, ſuppoſita doctrina, quam tradit ipſe Diana, quòd ſcil. pauperes, qui nil habent, non egeant vlla commutatione pro eleemoſyna. Et quidni conditioni de largienda eleemoſyna ſatisfaciat Religioſus dando pauperi cruculam, iconculam, agnum Dei?

III. Quando maritus non vult dare eleemoſynam pro tota familia, cenſet idem Diana *cit. tr.* 12. *reſol. cit.* 31. vxorem, ſeruos, filios familias licitè ſurripere quidpiam in egenos erogandum, pro Iubileo. Sed hanc doctrinam non admitto, ſaltem in caſu, quo vxor habet bona paraphernalia, & filius, ac ſeruus proprium peculium; tunc enim non tenetur paterfamilias eorum loco facere eleemoſynam.

Quæſt. LXXIX. *Qualem, & quantam eleemoſynam oporteat pro Iubileo largiri?* 218

RESP. I. Non ſufficit largiri ſpiritualem eleemoſynam, v. g. orando pro aliquo, vel docendo neceſſaria ad fidem, vel bonos mores; nam vſus fidelium Bullas de Eleemoſyna loquentes, interpretatur de Eleemoſyna corporali. Quare non rectè docet Zanardus apud Dianam ſufficere ſpiritualem.

II. Nomine Eleemoſynæ corporalis intelligitur hic tum in primis elargitio ſtipis, quæ fit per tranſlationem Dominij in alium egenum, vel etiam commodatio, mutuatio omninò gratis facta alicui indigenti: vt ſi ægro pauperi commodes equum, vehiculum, &c. ad proximum pagum; tum ſi hoſpitio, aut tecto excipias mendicum, peregrinum pauperem, religioſum; & vniuerſim, qui erga indigentem exercet gratis vnum, ex 7. operibus miſericordiæ corporalis, videtur ſatis facere conditioni de danda eleemoſyna. Probo inde, quia ſinguli ex illis 7. miſericordiæ corporalis operibus ſunt propriè dictæ eleemoſynæ, vt patet ex S. Tho. 2. 2. q. 32. a. 3. per totum, communiter recepto; ergo qui vnum ex illis operibus facit, fecit propriè eleemoſynam. Atqui Bulla *lit. b. & e.* plus non exigit, quam vt faciat quis eleemoſynam, & quamuis Bulla diceret, eſſe dandam eleemoſynam, videretur nihilominus ſatisfacturus, qui faceret vnum ex operibus aſſignatis, vt deduci poteſt ex iis, quæ de præcepto dandi eleemoſynam tradit S. Thom *ibid. q.* 5. & cæteri poſt eum.

III. Spectatis huius ſæculi & ætatis Bullis, ſufficit pro Iubileo præbere minimam eleemoſynam, quia ex Bullæ ita loquuntur: *Si Eleemoſynas ad libitum, prout Charitas ſingulis ſuggeſſerit, fecerint.* Innocentius Bulla 3. *lit. b.* vel *qui eleemoſynas pro arbitrio ſuo fecerint*: Eadem Bulla. *lit. p. prout cuique ſuggeret deuotio.* Clem. X. in vtraque ſua Bulla Iubilea. Quamuis autem Bulla loquatur de eleemoſynis in plurali, monet tamen rectè Elliucius, non iniungi, vt dentur ſæpiùs ab vno; nam propriis Bullæ verbis ſatis fit, ſi ſinguli ex lucraturis Iubileum, dent ſingulas eleemoſynas. Sicuti ſupra argumentabamur, de indicendis proceſſionibus. 219

IV. Similiter quando Bulla indeterminatè & ſine addito præſcribit eleemoſynam dicendo: *qui dederit eleemoſynam, acquiret indulgentiam, &c.* Cenſent Bonacina *punct.* 5. *n.* 18. & Diana *cit. reſ.* 31. etiam ſufficere minimam eleemoſynam; at Lauorius apud illum; itemque Nauarrus *de Iubil. not.* 31. *num.* 34. & 35. & Reginaldus *lib.* 7. *n.* 187. exiſtimant, tunc teneri quem tantò plus dare quantò eſt ditior. Ego conſeo pro opinione Bonacinæ facere Regulam 30. in 6. *In obſcuris minimum eſſe ſequendum*; illa autem locutio; *qui dederit eleemoſynam*, eſt obſcura, cùm poſſit æquè de magna, ac de parua intelligi, ergò eſt intelligenda de minima.

V. Si renouarentur Bullæ ſuperioris ſæculi, quæ ita ſtatuebant: *Qui dederit eleemoſynam, quantam pro ſua cuique facultate viſum fuerit*, tunc eſſet cum Corduba *q.* 27. ac Bonacina pronuntiandum, non ſatisfacturos, niſi qui darent iuxta conditionem ſuam, Rex vt Rex; diues, vt diues, &c. nam illa locutio eſſet intelligenda de prudenti iudicio regulato per rectam rationem, cum proportione ad facultates. 220

CAPVT XXX.

Aliæ quæſtiones de Eleemoſyna expediuntur.

SVMMARIVM.

An ſi famulus non eroget eleemoſynam deſignatam à Domino, perdat Dominus gratiam Iubilei? 221.
Quinam intelligantur hoc loco nomine pauperum, quibus oportet dare eleemoſynam? 222.
Quid ſi detur fingenti ſe pauperem? ibid.
Quandonam largienda eleemoſyna? 224.

Quæſt.

221 Quæſt. LXXX. *Mando meo Oeconomo, aut famulo, vt ex meis bonis eroget ſtipem; at non paret mandato: an priuer fructu Iubilei?*

RESP. Cum Cardin. de Lugo *diſp.* 27. *n.* 112. & aliis apud Dianam *p.* 5. *tr.* 12. *reſol.* 31. te priuatum Iubileo, nam præcipere reuerà non eſt dare. Idipſum negat idem cum Bonacina *diſp.* 6. *q.* 1. *n.* 22. in caſu, quo ipſemet in manus dedi famulo pecunias, vt erogaret in pauperes; at hic nequiter ſibi eas reſeruauit. Rationem hanc adfert Lugo, quia dare eſt transferre dominium; quamdiu autem neque pauperi ipſi ſunt datæ illæ pecuniæ, neque quis eius nomine eas acceptauit, tamdiu dominium illarum manet penes te, poteſque reuocare donationem pro Iubileo factam. Hæc ratio etſi optima eſt, non tamen obeſt, quominus practicè probabilis, & tuta ſit opinio P. Sà V. *Indulg.* *n.* 4. & Lezanæ V. *Iubilæum* n. 24. ſententium oppoſito, eò quod quantum eſt ex tua parte, iam dederis, tradideriſque eleemoſynam.

222 Quæſt. LXXXI. *Quinam hic veniant nomine pauperum?*

RESP. I. Nomine pauperum, quibus oportet tempore Iubilei dare eleemoſinam, intelliguntur, tum veri pauperes, quibus ex obligatione naturali, aut voto teneris ſuccurrere, tum deinde, qui ſunt duntaxat ſecundum ſtatū tum pauperes, ſeu, qui nequeunt ſe ſecundùm ſtatum ſuum alere; nam hi etiam abſolutè veniunt nomine pauperum; tum etiam iuxta Bullam Clementis VIII. pro Iubileo anno 1597. ipſæ Eccleſiæ, & pia, Religioſaque loca: tum inſuper illi quoque, qui ſingunt ſe pauperes, eùm reuerà non ſint, quia de ratione eleemoſynæ non eſt, vt detur vero pauperi, ſed vt detur ad ſubleuandam inopis miſeriam: atqui ad hunc ipſum finem dat, qui dat æſtimato pauperi. Et quis credat, quòd Pontifex velit, vt quò ſimus certiores de indulgentiæ adeptione, mendicos interrogemus, vtrùm veri ſint pauperes, an ſe mentiantur tales eſſe, cùm præſertim regulariter in his muneris eleemoſynis dandis, adſit animus transferendi dominium, etiam in falſum mendicū, vt ex Leſſio notat Card. de Lugo *t.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 27. *n.* 113.

223 II. Etſi Pius V. reuocauit omnes Indulgentias, pro quibus conſequendis porrigendæ eſſent adiutrices manus, ſeu danda eleemoſina; hæc tamen reuocatio non concernit Iubileum, vt ſingulariter notat Theſaurus *p.* 2. *V. Indulg. cap.* 2. quia Pius V. non loquitur de Indulgentiis, pro quibus obtinendis oportet dare eleemoſynam pauperibus indeterminatis, ſed pro quibus datur quid ad Eccleſiæ reparationem,

224 Quæſt. LXXXII. *Quandonam eſt danda Eleemoſyna?*

RESP. Teſtatur Leo apud Diana *cit. reſol.* 31. Gregorium XIII. declaraſſe, quòd ſit perinde, quocunque die duarum hebdomadarum det quis eleemoſinam, etſi det vltima Dominica poſt Communionem. Et puto etiam perinde eſſe, ſi conſiderentur pleræq; Bullæ, ex iis, quas hactenus vidi, quamlibet ſcorſum ex, & nominatim tertia Innocentii, & vtraq. Clem. x. Eleemoſynæ largitionem ponat vltimo inter opera loco, iam tamen aliquoties monui, eiuſmodi ordinem literæ non eſſe curandum; at ſi renouaretur Bulla Sixti V. pro anno 1585. tum loco triplicis ieiunii oporteret feria IV. VI. & ſabbato præbere eleemoſinam

CAPVT XXXI.

De facultate eligendi Confeſſarium tempore Iubilei.

SVMMARIVM.

Quiſque Sæcularis habet certo ius eligendi tempore Iubilei quemlibet Confeſſarium ex approbatis. 225.
An etiam quiuis Regularis, diſſentiunt Doctores. ibid.
Proferuntur varia in fauorem ſententiæ affirmatiuæ. 226.
Quid de PP. Capucinis ſentiat P. Bonagratia? 226.
Quid de PP. Cartuſianis eorum Prior? 226.
Sententia affirmatiua eſt certa ſaltem reſpectu Monialium. 227.
Referuntur conditiones requiſitæ in Confeſſario eligibili pro Iubileo. 228.
Per loci Ordinarium non rectè intelligitur Prælatus Religioſus. 228.
At verò rectè intelligitur nomine Ordinarii abſolutè ſumpto. 229.
Qui proinde poteſt ſufficienter ſæcularem approbare pro Confeſſionibus ſuorum ſubditorum. 230.
Non tamen Parochus pro ſuorum Parochianorum. 231.
An & ille Religioſus eſt eligibilis, quem Epiſcopus quidem approbauit, at proprius Prælatus ſuſpendit à munere audiendi Confeſſiones? 232.
Saltem talis grauiter peccaret obeundo tale munus. 232.
Quid de approbato cum reſtrictione ad certum locum, aut genus perſonarum? 233.
A quonam Epiſcopo debeat eſſe approbatus Confeſſarius Iubilei? 234.
Et ſingulariter is, qui obtinet beneficium Parochiale? 235.
Excommunicatus nequit fungi officio Confeſſarii. 236.
An irregularis, depoſitus, aut degradatus. 237.
Bulla Iubilei non tollunt niſi defectum iuriſdictionis. 238.

Quæſt. LXXXIII. *Eſtne omnibus omnino Chriſtianis fas pro Iubileo eligere ſibi aliquem ad libitum Confeſſarium?* 225

RESP. I. De Sæcularibus qualibuſcunque nemo rationabiliter dubitare poteſt, quia non ſolùm in Bullis nominantur vniuerſi, & ſinguli vtriuſque ſexus, tam Laici, quam Eccleſiaſtici *Sæculares*, ſed etiam non eſt vlla ratio, quare hac gratia priuati dicantur nonnulli ex Sæcularibus.

II. At de Regularibus dubitari poteſt rationabiliter. Nam eos quoque ſine licentia ſuorum Superiorum confiteri poſſe Sacerdotibus, etiam Sæcularibus, docet expreſſè Diana *p.* 3. *tract.* 12. *reſol.* 32. citans Boſſium, & Leonem. Conſentiunt Suar. *to.* 4. *de relig. tr.* 8. *l.* 2. *c.* 12. *n.* 2. 7. 8. Lugo *to.* 3. *diſp.* 20. *n.* 186. Filliuc. *tr.* 8. *n.* 276. Peyrinis *to.* 3. *c.* .. *n.* 3. Sanctarell. *c.* 7. *dub.* 1. Alloza in Flor. V. *Indul. Sect.* 4. *n.* 31. Nauarr. *lib.* 5. *Conſil.* 18. *de pœn. & remiſſ.* antiquæ edit. *conſilio* 19. multis hoc probans, additque Portel V. *Confeſſor.* in addit. *n.* 6. Nauarri ſententiam poſſe practicari.

Non poſſe hoc facere ſine licentia Superiorum tenent Lezana V. *Iubilæum* n. 16. teſtans ita etiam tenere Nouarium cum multis, item ipſe Diana *p.* 3. *tr.* 2. *reſ.* 94. cum Famberino, & Molfeſio, quem *cit. reſol.* 37. pro hac ſententia refert. Denique Auſonius Noctinot in Summa Dianæ V. *Iubil. n.* 37. apertè aſſerit, Bullam Iubilei, quoad hunc articulum, non ſuffragari Regularibus.

Pro prima ſententia faciunt aperta verba Bullarum, quæ non ſolùm dant poteſtatem *omnibus, & ſingulis Regularibus cuiuſuis Ordinis, Congregationis, & Inſtituti, eligendi ſibi Confeſſarium quemlibet tam ſæcularem, quam Regularem, qui ab omnibus caſibus abſoluat, &c.* ſed etiam hanc poteſtatem concedunt, *non obſtantibus quibuſcunque priuilegiis iiſdem Ordinibus conceſſis, etiam ſi de illis ſpecialis mentio facienda eſſet*; vt videre eſt in Bulla 3. Innocentii *lit.* 1. *& dein* & vtraque Clem. x. & prima S.D.N. Inn. xi. Facit æquè apertè reſponſum Romanum, quod vidi, in eo quippe reſcribitur, eſſe ſtandum verbis Bullæ.

Pro ſecunda ſententia non minus apertè facere videtur priuilegium à Gregorio XIII. datum Societati IESV, quo decreuit, ne perſonæ noſtri Ordinis, abſque ſuperiorum expreſſa licentia vtantur facultatibus Iubileorum. Quia tamen P. Filliucius teſtatur huic Priuilegio derogari per Bullas Recentiorum Pontificum, idque ſatis indicare videntur clauſulæ derogatoriæ, quibus vtuntur, atq; reſponſum Romanum, idcirco valde propendeo in primam ſententiam, licèt determinare nihil velim, paratus me ſubmittere iudicio illorum, qui plus me ſapiunt.

Quæ de præſenti argumento ſcripſi, cum multis annis poſt legiſſet R. P. Bonagratia Habſenſis, atque eorum mentionem feciſſet in ſua ſummula verè *Selectarum Quæſtionum Regularium* verb. *Abſolutio quoad Fratres in Additione* ad *num.* 50. edit. 2. *fol.* 214. atque nominatis à me, pro hac ſecunda affirmatiua ſententia Doctoribus iunxiſſet ſui ſacri inſtituti ſectatores P. Geſualdum, & P. Coriolanq, ſubdit, ſe firmiter, & conſtanter retinere oppoſitam ſententiam negatiuam, eà de cauſa, quòd cap. *inter cunct.* Extrauag. comm. *de priuileg.* vetetur, *ne quis Religioſos abſoluat inuitis eorum ſuperioribus.* 226

Verùm pace huiuſce Patris exiſtimo, hanc ordinationem Benedicti XI. haud multum (ſi præciſè ſpectentur clauſulæ Bullarum) patrocinari illi ſententiæ, quandoquidem certum eſt, illam Conſtitutionem limitandam eſſe ad caſum, quo ſuperior aliquis ſuperiorum inuitorum dat poteſtatem alii abſoluendi etiam ſubditos; etenim (vt alia iura ſilentio prætereamus, *dignum eſt vt maiori minor, & ſuperiori inferior deferat*, inquit idem Benedictus *ibid.* loquens de hora prædicationis; atqui Bullæ Iubilei, vndè ſpectatæ reuerà magis fauent ſententiæ affirmatiuæ, cùm differtiſſimè nominent Regulares *cuiuſuis Ordinis, Congregationis, & Inſtituti*, & derogent non ſolùm omnibus ſtatutis, priuilegiiſque Regularium, ſed etiam Conſtitutionibus, *& Ordinationibus Apoſtolicis*, eſt autē illa Extrauagans verè Conſtitutio Apoſtolica.

Quare mihi perſuadeo, ſi præſens lis determinanda ſit ſola communi, & legali interpretatione verborum, quibus conſtant omnes, quas vidi, Bullæ huius ſæculi impertientes Iubileū vniuerſale duarum hebdomadarū, fas eſſe quibuſuis Regulat. huius, cuiuſcunque inſtituti, inſciis, aut etiam inuitis Superioribus, Regularibus eligere ſibi ſacerdotem quemuis, ſi huic nihil aliud obſtet, quàm repugnantia Superioris Religioſi. Atque ita ſine dubio ſentiunt DD.

quos ego, & R. P. Bonagratia nominauimus pro Prima ſententia, tum præter illos Pellizarius in Manual. Regular. *tr.* 8. *c.* 3. *n.* 7. atque Antonius à Spir. S. in Directorio confeſſar. *tr.* 5. *diſp.* 15. *ſect.* 4. *n.* 13. 29. teſtans, ita declaraſſe Gregorium XIII. & nominatim ſui Ordinis Carmelitani Alumnos poſſe frui hac gratia.

Quia tamen Clemens VIII. & Vrbanus VIII. referente eodem P. Bonagratia in ſua peraccommoda Iſagoge, quam præmiſit Summulæ *n.* 31. expreſſe declararunt, intentionem ſuam nunquam eſſe, aut fuiſſe, vt vigore eiuſmodi Indultorum liceat Regularibus eligere Confeſſarium, qui eos à reſeruatis abſoluat, hanc ob cauſam ſcribit non ſolum Baſſæus apud eundem P. Habſenſem in ėk. Additione *fol* 215. ſed etiam ipſemet P. Bonagratia verb. *abſolutio quoad ſæculares n.* 50. tutum non eſſe ſequi, ſententiam illam affirmatiuam.

Verùm meo iudicio neutra illarum bullarum quidquam officit huic liberaliori ſententiæ; etenim Clemens in Conſtitutione, ad quam ſe refert Vrbanus, & quæ eſt apud Cherubinum LXII. huius Pontificis incipiens *Romani* ſolum loquitur de *conceſſione Sanctæ Cruciatæ, & aliorum Indultorum particularium*. Atqui Iubilea, de quibus loquimur, nullo modo ſunt Indulta Particularia, ſed Vniuerſalia, vt liquet ex ipſa Rubrica. Rurſum quia Vrbanus in bulla confirmatiua, & declaratiua illius Clementinæ incipiente: *In Specula* apud Cherubinum *n.* 106. nec verbo ampliat illam clauſulam: *Indultorum*, ideo cenſendus omnino eſt, reliquiſſe Clementinam integre in hac clauſula per expreſſum textum in *l. quidquid cod. de appellat.* à me deſcriptum ſuprà *n.* 47.

Quapropter vnica ratio, ob quam videatur ſententia negatiua eſſe præferenda affirmatiuæ reſpectu Regularium nobiſcum participantium, eſt mea opinione illa; quod, vt ſuprà dixi, Gregorius XIII. diſertè declarauerit, ſe nolle vt Religioſi Societatis vtantur facultatibus ſuffragiorum ſine facultate ſuorum Superiorum; cui ſimilem bullam, ſeu Breue haberi à Reuerendis Patribus Carthuſianis ſcripſit mihi ante multos annos Admodum R. Pater Prior Carthuſiæ Ittinganæ; poteſt autem videri nihil tam ſpeciali declarationi derogare clauſulas Iubilæorum, etſi per quam generales.

Sed vltima declaratione huius litis relicta ſapientioribus me, cenſeo eſſe tempore Iubilæi vniuerſalis ſaltem id faciendum, quod nos quandoq; factitamus, vt tunc videlicet nominentur publicè aliquot è domeſticis Sacerdotibus, qui præter ordinarios habeant expreſſè ius abſoluendi iuxta tenorem bullæ. Nec exiſtimo, vllum è noſtris Superioribus localibus eſſe conſentaneè menti Præpoſitorum Prouincialium, aut Generalium acturum, ſi minimam difficultatem faceret in concedenda alicui domeſtico facultate confitendi cuicunque alteri ſeu incolæ, ſeu aduenæ ſui Collegij.

Appendicula.

His iam priore prelo vulgatis prodijt Notificatorium Decretum Clementis X. integrè exhibendum ad Calcem cap. 48. huius Tract. ita ſtatuens de Regularium Confeſſionibus: *Imo & Religioſis* Confeſſarijs eadem (vota abſoluendi, & commutandi) *datur facultas reſpectu ſui ordinis*: tam illis, qui tunc Romæ verſabantur, quàm illis, qui eò venturi erant illo anno Sancto, ad *quem ſe extendit tantum ipſa facultas*; inquit vicarius Pontificis. Quæ ordinatio ſicuti patrocinatur apertè illi meo iudicio de permittendo in Iubileis extraordinarijs a Superioribus, vt ſui ſubditi eligant è ſuo ordine, quemcunque maluerint Confeſſarium, ita aduerſatur arbitrantibus, eſſe eiſdem fas accedere quemcunque alterius Ordinis, aut etiam ſæcularem Confeſſarium.

227 Moniales quod attinet, dubitari nequit, quin ſtante bulla Vrbani VIII. quæ incipit: *Pontificia ſolicitudo*, valeant eligere ſibi quemcunque legitimè approbatum confeſſarium, id quippe ipſis permittitur directè, & expreſſè in ea bulla, & huic ſimillima illa, quam explicauimus ſupra *c.* 6. an verò id etiam tunc liceat quando bullæ faciunt illam poteſtatē ſolùm in hac generali clauſula *omnibus vtriuſque ſexus Regularibus*, ſicuti facit tertia Innocentij deſcripta in principio huius tractatus, & omnes aliæ concedentes Iubilæum Vniuerſale, dubium eſt, & controuerſum, ſiquidem ſtant pro negatiuo, & affirmatiuo reſponſo permulti apud Pellizarium in Manuali Regul. *tr.* 10. *q.* 9. *c.* 10. & Dianam. Pars vtraq; eſt ſine dubio probabilis ſpeculatiuè, & quid ni quoq; practicè, cum Vrbanus VIII. an. 1625. vt dixi, & Innocentius X. an 1650. vt retuli ſupra *cap.* 6. atque Clementes IX. & X. itemque S. D. N. Innoc. XI. expreſſiſſime fecerint hanc illis poteſtatem.

Equidem non video maiorem in praxi difficultatem alijs annis, quam illis quinque, quos explicitè, vel implicitè nominaui, ideoque multum inclino in ſententiam receptiſſimi Antonij à Spir. S. *in Directo. Confeſſ. de Sacram. pœn. tr.* 5. *diſp.* 15. *ſect.* 4. pronuntiantis pro Monialibus. Vide tamen moderationem, quam circa haſce fecit an. 1651. Illuſtriſſimus D. Ordinarius Conſtantienſis, vt videlicet ad pinta,

vota eligeretur vnus pro omnibus. Notat verò idem Pellizarius, poſſe ex rationabili cauſa Epiſcopum differre ad octiduum publicationem Iubilei pro Monialibus, ita vt hæ octiduo ſerius incipiant, quàm vrbs, in qua habitant eæ.

Quæſt. LXXXIV. *Quæ conditiones requirantur in Confeſſario eligibili per Bullam Iubilei?* 228

RESP. Sequentes I. Debet eſſe approbatus à locorum Ordinarijs, vt loquuntur Bullæ Clementis VIII. Pauli V. Vrbani VIII. & Innocentij X. *lit. n.* Ideſt, ab Epiſcopis; non autem à ſolis Prælatis Religionum, vt habet probabilior opinio Henriquez *l.* 6. *c.* 6. *n.* 4. Suar. *tom.* 4. *diſp.* 28. *ſect.* 6. Cardinalis de Lugo *tom.* 3. *d.* 20. *n.* 143. aliorumque plurium, contra Sanctarellum & alios apud Dianam *p.* 5. *tr.* 12. *reſol.* 57. dicentes, poſſe etiam, ſtante hac clauſula, Regulares tempore Iubilæi confiteri alicuius Ordinis Religioſo approbato à ſuo ſolo Prælato. Quæ doctrina, etſi ob autoritatem & rationem eſt probabilis, oppoſita tamen eſt, vt dixi, probabilior: quandoquidem per *loci Ordinarium* non rectè intelligitur Prælatus Religioſus, vt agnoſcunt paſſim DD. atqui Bullæ dicunt, Confeſſarium Iubilei eſſe debere approbatum *ab Ordinario loci*. Et poſſunt Pontifices habere iuſtas cauſas, ob quas nolint pro Indulgentia Iubilei valere Confeſſiones Regularium, factas ijs, qui ſunt approbati ſolùm à Prælatis ipſorum.

Oppoſita tamen, vt dixi, ſententia eſt etiam probabilis, vt docet Bonacina *d.* 5. *q.* 7. *p.* 4. §. 1. *n.* 27. Diana *l. c.* & alij, ac tuta in praxi, tum quia *fauorabile interpretationem non recipit*, quæ *cum, cui fauetur, lædere poſſit*; vt habet reſp. in leg. *Quod fauore* 6. *C. de legibus*, fauente apertè regula 61. in 6. quæ dicit, *Quod in gratiam alicuius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum*, atqui Bulla Iubilei læderet Regulares plurimos, ſi præter ſuum morem cogerentur quærere Confeſſarium ab Ordinario loci approbatum, & fortè illum quærere extra ſuum Monaſterium; tum quia clauſula, *Ordinarijs locorum*; poteſt intelligi ampliatiuè, quaſi dicat Pontifex: poſſunt volentes potiri Iubileo, confiteri etiam illis, qui ab Epiſcopis ſolis ſunt approbati, eſto non ſint approbati ab ipſorum proprijs Prælatis. 229

Quòd ſi in Bulla præcisè poneretur nomen *Ordinarij*, tum abſolutè dicerem cum Filliucio *tr.* 8. *n.* 275. Lezana *tom.* 1. *c.* 19. *n.* 19. & alijs, ſufficere pro Regularibus approbationem Prælati Religioſi, quia & teſtatur Filliucius, non ſemel ita fuiſſe in ſacra Pœnitentiaria reſponſum; & nomine *Ordinarij* abſolutè prolato intelligi (niſi ſubiecta materia aliud poſcat) quemuis ordinaria iuriſdictione (exteriore) præditum, tradit ex communi Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 19. *n.* 4. Et denique conſtat generatim ex vi Concilij Trid. pro Confeſſionibus Regularium audiendis ſufficere approbationem Prælati Religioſi. 230

II. Adde, quòd Gallus, & Mantius apud Henriq. *l.* 6. *c.* 6. *n.* 2. *lit. f.* abſolutè doceant, poſſe Parochum tempore Iubilei dare viro docto ſufficientem approbationem, vt audiat ſuos Parochianos; Et cenſet Henriq. *loc. cit.* cum Ludouico Crucio apud Dianam *reſol.* 47. hanc ſententiam eſſe probabilem, in caſu, quo accurrunt valde multi pœnitentes, & non poteſt facilis ad Epiſcopum longè diſtantem eſſe recurſus. Quin negant iidem Mantius, & Gallus apud Henriq. *l. c. lit. o.* Prælatum Regularem indigere vlla vllius approbatione, vt ipſe audiat Sæcularium quoque confeſſiones; eo quòd Prælatura Regularis æquiparetur Beneficio Parochiali; certum autem ſit ex Concil. Trid. Parochum hoc ipſo, quòd ſit Parochus, eſſe approbatum. Propter quam rationem, aliorùmque DD. autoritatem cenſet apud Dianam *l. c.* Boſſius hanc ſententiam practicè eſſe probabilem. Malè tamen pro eadem refert Diana Henriquezium: nam dubitat ibi Henriq. nil affirmat. Et vtique contraria opinio Suar. *cit. diſp.* 28. *ſect.* 8. eſt longè communior, conformiórque Concilio Trident. exigenti vel approbationem Ordinarij loci, vel Parochialis beneficij titulum: & ideirco mihi tenenda videtur; tum reſpectu Prælati Regularis, tum reſpectu approbati à ſolo Parocho. 231

III. Etſi Diana *p.* 1. *tr.* 11. *reſol.* 13. teſtetur, ſe ſemper conſuluiſſe, vt pro eligibili ad Confeſſiones tempore Iubilei audiendas, haberetur etiam ille Confeſſarius, qui eſt quidem ab Epiſcopo approbatus, attamen à ſuo Superiore prohibetur confeſſiones audire: ſuámq; doctrinam expreſſè extendat ad illum etiam, qui eſt ſuſpenſus à ſuo Parocho, idemque apud ipſum *cit. tract.* 12. *reſol.* 49. doceat Trullenck, loquens expreſſè de illo Religioſo, qui ſiue per ſimplex mandatum, ſiue per ſententiam à ſuis ſuperioribus prohibetur, ne confeſſiones ſæcularium audiat, extendens quoque ad caſum, quo nec Iubilei, nec Bullæ cruciatæ priuilegium ſuffragatur: quamuis etiam negare non poſſim, quin hæc ſententia, ſaltem in quantum loquitur de tempore Iubilei ſit practicè probabilis, ob permultorum authoritatem Doctorum: non dubito tamen, quin eiuſmodi Religioſus grauiter peccaret, ſaltem in caſu, quo eſt per ſententiam ſuſpenſus: nam grauiter delinqueret aduerſus obedientiam, à qua illum non 232

exi-

eximit Bulla Iubilei. Et verò eius abſolutiones eſſe inualidas rectiùs docent apud Dianam cit. reſol. 49. Rodrig. & Io. Crucius de ſtatu relig. lib. 3. c. 6. dub. 2. Licet enim Bulla faciat poteſtatem eligendi quemlibet approbatum à locorum Ordinarijs, debet id tamen intelligi, de iis approbatis, quibus nil cæteroqui deeſt, alias fas eſſet eligere depoſitum, aut degradatum, quod vtique eſt abſurdum, vt paulò poſt oſtendam.

233 Interrogabis: an ſi contingat aliquem approbatum eſſe ſolum ad audiendum certum genus hominum, aut certo appòſi perſonas, poſſit tempore Iubilei audire confeſſiones alius generis hominum aut appòſi.

RESP. Verior eſt opinio Fillincij n. 262. Dianæ p. 5. tr. 12. reſol. 48 & aliorum contra Boſſium, & alios apud Dianam, nec licitè nec validè poſſe; eò quòd ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita ſecundùm quid, ad ſecundum quid; ſicuti ergo nullum noxa Lethali infectum validè abſoluit ſacerdos nullo modo approbatus: ita etiam ſecundùm quid approbatus inualidè abſoluet illos, reſpectu quorum non fuit approbatus. Et hæc doctrina tunc maximè eſt probabilior, quando ob doctrinæ defectum non indiſcriminatim fuit approbatus; nam tempore Iubilei ſolent proponi caſus intricatiſſimi de reſtitutione, veneficiis, ſimonia, &c.

234 Quæſt. LXXXV. A quonam Epiſcopo debet Confeſſarius Iubilei eſſe approbatus?

RESP. Licèt probabilior ſit opinio illorum, qui approbationem ab Epiſcopo, vel pœnitentis, vel loci, in quo ſunt audiendæ confeſſiones, vel ipſiuſmet Confeſſarij, dicant ſufficere, & requiri aſſerunt: negari tamen non poteſt, quin etiam probabile ſit, ſufficere cuiuſcunquè tandem Epiſcopi approbationem; ita videlicèt, vt quicunque eſt ab aliquo Epiſcopo legitimè, & abſolutè approbatus, poſſit vbiuis locorum (niſi quid aliud obſtet, v. g. Bulla Vrbani viii. de an. 1628. ob quam negat Card. de Lugo tom. 3. d. 21. n. 29. eſſe iam probabilem hanc ſententiam: quod ad ſummum verum eſt in locis, in quibus ea recepta eſt: non eſt autem vbique recepta in his locis) excipere confeſſiones tempore Iubilei. Ratio eſt, tum quia ita cum Henriq. ſentiunt nobiliſſimi Theologi, quos magno numero refert, ſequiturque cum Angelo Boſſio, non obſtante prædicta Bulla, Diana conſtanter tum cit. tr. 11. reſol. 7. tum etiam cit. tr. 12. reſol. 52. malè tamen his annumerans Filliucium, & Coninck; tum quia verba Bullæ requirentis, vt ſit approbatus ab Ordinariis locorum, non malè, præſertim in hac fauorabili materia, intelliguntur de cuiuſcunque loci Ordinario. Vide tamen quæ hanc in rem ſcripſi Tomo priore tr. 7. n. 57.

235 Addit Diana cit. tract. 12. reſol. 47. ſibi videri certam opinionem Suarij tom. 4. diſp. 28. ſect. 4. n. 18. aliorùmque contra Laymannum lib. 5. tr. 6. c. 11. n. 7. aliòſque, aſſerentis, illum, qui alicubi Parochus eſt, poſſe tempore Iubilei vbique audire confeſſiones. Et præmiſerat ſibi, Rodriquezio, & aliis pluribus videri probabilem ſententiam, aſſerentium idipſum de illo, qui fuit olim Parochus, ſed beneficio renuntiauit, aut eo per ſententiam ſpoliatus fuit, eò quòd priuatio beneficij non priuet approbatione; ſed ſola iuriſdictione: Ego contrariæ ſententiæ Suarij l. c. n. 20. adhæreo propter contrariam rationem.

236 Quæſt. LXXXVI. An Cenſura Eccleſiaſtica nil obſit Confeſſario per Bullam eligibili?

RESP. Omnino obeſt; nam etiam Iubilei Confeſſarius debet eſſe liber vinculo Excommunicationis, & Suſpenſionis (ab exercitio iuriſdictionis) vt ſingulariter notat Bonac. de Sacram. diſp. 5. q. 7. p. 5. §. 5. n. 20. vbi etiam fusè probat, & defendit, ineptè iniſſe illos, qui cenſuerunt, poſſe tempore Iubilei complicem ſceleris eligi in Confeſſarium in Diœceſi Mediolanenſi, in cuius Synodalibus decretis adimitur poteſtas Confeſſario abſoluendi ſuum complicem, idque ſub pœna Excommunicationis.

237 An Irregularis Sacerdos ſit eligibilis per Bullam; tacent DD. fortè ſupponentes, & meritò quidem, Irregularitatem partialem, quæ ſit ſolùm reſpectu Sacrificij, nil obeſſe; obeſſe autem ſi ſit reſpectu iuriſdictionis. Longè magis eſt hoc dicendum de depoſito; vel degradato; & vniuerſim pronuntiandum, quòd per Bullam non fiat circa Confeſſarium alia diſpoſitio, quàm quòd ille omnis poſſit eligi, cui aliud nil deeſt, niſi iuriſdictio: ſi autem præter iuriſdictionis defectum, adſit adhuc aliud impedimentum Canonicum, non tollit illud Bulla Iubilei. Ratio vniuerſalis pro his reſponſionibus petitur tum ex praxi vniuerſali, tum quia cenſuræ Irregularitas, & pleræque reliquæ inhabilitates, quæ licitæ, aut validæ adminiſtrationi Sacramenti Pœnitentiæ ſuapte natura obſunt, ex ſacrorum decretis Canonum tolli ſolent, ac debent, per ſententiam Iudicis in foro interno, vel externo; atqui Pontifices, dum Bullas Iubileas promulgant, non exercent officium Iudicum, nec quemquam abſoluunt, aut ſuo gradui reſtituunt. Ergo cenſuratis, & aliis eiuſmodi nil patrocinantur generalia illa verba. Conſecuntur cuilibet approbato Confeſſario.

CAPVT XXXII.

Agitur generatim de poteſtate Confeſſarii per Iubileum electi.

SVMMARIVM.

Datur Confeſſario Iubilei quadruplex poteſtas: 238.

Confeſſarius poteſt illam poteſtatem quadruplicem exercere etiam poſt exactum Iubileum, 240.

Licèt in bulla fiat mentio Confeſſarii in numero ſingulari, poteſt tamen pœnitens petere ab vno Confeſſario vnum, ab alio alium fauorem. 241.

Iubilæus ſemel obtentus dat ius omni tempore etiam poſt Iubileum eligendi Confeſſarium pro iis gratiis acquirendis, quas poterat tempore Iubilei. 242.

Hæc Doctrina eſt perutilis, & declaratur, probaturque diſtinctè. 242.

Et ſingulariter de commutatione Voti facienda etiam poſt Iubileum. 243.

Pontifices etiam in Bullis determinant quidem certum tempus pro executione operum præſcriptorum, non tamen pro conſecutione gratiarum. 243.

Declaratur exemplo. 243.

Applicatur ea Doctrina ſingulariter Religioſis. 243.

Quæſt. LXXXVII. *Quotuplex facultas conceditur Confeſſario per Bullam Iubilei electo?* 238

RESP. Quadruplex. I. abſoluendi à quibuſcunque cenſuris. II. abſoluendi à quibuſcunque peccatis. III. commutandi vota. IV. commutandi opera præſcripta. De vltima facultate egi ſuperiùs, de tribus primis proponam ſuccinctè ea, quæ huc faciunt.

Quæſt. LXXXVIII. *Vbi hæc quadruplex facultas exerceri poteſt?* 239

RESP. Secunda in ipſo Confeſſionali, reliquæ vel in ipſo Confeſſionali, vel ſi placet: extra; de quarta iam oſtendi ſuo loco, de reliquis itidem oſtendam ſuis locis.

Quæſt. LXXXIX. *Quandonam exerceri debet vſus illius quadruplicis poteſtatis?* 240

RESP. Poteſt ante Confeſſionem, poſt Confeſſionem, tempore Iubilei, poſt exactum Iubileum, vt declarabo ſequentibus capitibus. Vt verò, quæ dicam, euadant clariora, præmittam hic, & iaciam duo fundamenta, quibus inſiſtent ſecuturæ reſponſiones.

Primum fundamentum: Licèt in Bulla Iubilei fiat mentio Confeſſarij in ſingulari numero, attamen poteſt quis fauores Iubilei petere à diuerſis, ſingulos à ſingulis. Hoc fundamentum tradit in terminis Card. de Lugo c. 3. in 3. p. diſp. 27. n. 130. vbi aſſerit, quòd tẽpore Iubilei poſſit quis quẽlibet ex approbatis Confeſſariis, etiam cui non ſolet, aut non vult confiteri, eligere, & quidem vel ad omnes effectus in Bulla conceſſos, vel ad aliquos tantùm; nec neceſſe eſſe, vt quem eligit ad vnum, eligat ad reliquos omnes. Conſentit quoad operum præſcriptorum commutationem Henriq. lib. 7. c. 10. n. vlt. & tam quoad operum præſcriptorum, quàm quoad votorum commutationem Sanchez lib. 4. mor. cap. 54. n. 17. Ratio huius fundamenti eſt, quia Bullæ Iubilei, quas nouiſſimi Pontifices ediderunt, non indicant vllam neceſſitatem petendi hos fauores ab vno, & eodem confeſſario; ergo nõ debemus illam fingere, cùm præſertim fauores Iubilei eſſe ampliſſimè interpretãdos oſtenderim n. 24. 241

Secundum fundamentum: Iubileus ſemel obtentus dat ius omni tempore, etiam poſt Iubileum, eligendi Confeſſarium, pro iis gratiis acquirendis, quæ tempore Iubilei obtineri poterant, & tamen obtentæ non fuerunt. 242

Appendix.

Perſæpe ſum poſt excuſum hunc tractatum expertus, nactuſque intra extraque confeſſionale occaſionem recurrendi ad hoc fundamentum, comperi quoque, eſſe complures etiam è Confeſſariis, qui de eo nihil ſciant; cùm tamen eius notitia ſit perutilis, quare duxi, eſſe hoc loco magis declarandum ſtabiliendùmque.

Cum itaque ius pœnitentis tempore Iubilei extendat ſe ad poſtulandam relaxationem, 1. Peccatorum. 2. Cenſurarum. 3. Votorum, & quæri poſſit, vtrùm iſti ſoli Confeſſarij, qui poterant tempore Iubilei eligi, an verò etiam alii qui tunc non poterant, quia vel carebant

approbatione, vel nec dũ nota erat, eligi poſſint, videndũ eſt an, & quo pacto noſtrũ fundamentũ obtineat veritatẽ reſpectu quorum his indicatorum.

243 Dico igitur primò. Quando cepiſti tempore Iubilei mihi confiteri, at diſtuli ex cauſa abſolutionem, potero tamen tranſacto Iubileo te abſoluere ab omnibus peccatis, cenſuris, votis, à quibus poteram durante Iubileo. Buſenbaum in Medulla *l. 6. tr. 4. dub. 4. n. 8.* aliique communiter. Ratio eſt, quia capta cauſa apud iudicem delegatum durat huius poteſtas, donec finiatur cauſa. *cap. fin. de off. legati.*

Dico II. ſi es à me abſolutus ſeu legitimè, quia ſcilicet feciſti confeſſionem formaliter integram, ſiue (iuxta nonnullos mihi non probatos) illegitimè, quia ſacrilegam, poteris (dummodo reliqua rite peregeris) poſtmodum à quouis, qui id temporis habebit poteſtatem in communia tua peccata mortalia, petere abſolutionem peccatorum, quæ prius eras oblitus, aut malitiosè reticueras. Hanc Concluſionem, quatenus tangit confeſſos cum integritate formali, elucido, ac probo inferius *num. 261. & ſeqq.* vbi etiam loquar de cenſuris reſeruatis, & præter illic citandos videri poteſt. Nauarrus in Manuali *cap. 26. n. 14.* atque Laymannus *lib. 5. Theologiæ Moralis tr. 7. cap. 8. n. 9.* nobis conſentiens. Item Coronius *celeb. controuerſ. l. 2. cap. 12. n. 54.* loquens etiam expreſsè poſt Dianam *part. 9. tr. 4. reſol. 150.* de caſu quo ideo non es penitus confeſſus, quia non habebas conſcientiam grauatam mortali delicto.

Dico III. Qui fecit omnia ad Iubileum requiſita, poteſt multis etiam annis poſt Iubilei tempus tranſactum obtinere à quouis id temporis approbato Confeſſario commutationem votorum omnium, quorum commutationem eſt oblitus petere, excepto caſtitatis perpetuæ & Religionis. Ita contra Suarez, Bonacinam & alios citatos à Diana *part. 2. tr. 2. miſcellaneo reſ. 22.* quos etiam ſequitur P. Laymann. *lib. 5. tr. 7. cap. 8. n. 9.* tenent cum quos pro ſequente concluſione nominabo, tum Sairus in Claui *lib. 6. cap. 12. n. 17.* fusè hæc probans. Henriq. *lib. 7. ſumma. c. 11. n. 4.* & ita etiam à parte reſpondit Coronius, paulo ante citatus, egoque, vt verum fatear, hoc ipſo die, quo hæc ſcribo, practicaui cum aliquo Doctore Theologiæ.

Dico quippe IV. Etiam illa vota poſſunt per quemuis approbatum Confeſſarium commutari poſt tempus Iubilei, quorum commutationem certa de cauſa noluiſti petere, & tamen omnia præſcripta mandaſti executioni. Ita omnino ſentit magnus in re morali Magiſter P. Thomas Sanchez *lib. 4. de voto cap. 54. n. 39. & 41.* Leſſius *lib. 2. de iuſtit. cap. 40. n. 109.* Sanctarellus de Iubileo *cap. 13. n. 1.* Portel. *de dubiis Regularium verb. Indulgentia pro Iubileum. 7.* Palaus *part. 4. tr. 24. punct. 12. §. 3. n. 7.* Diana *part. 2. tr. 2. Miſcell. reſol. 31.* & ipſe Coronius *loc. cit.* nam fundamentum, quo ibi nititur Coronius, vel nihil probat, vel probat hanc concluſionem, à qua tamen diſſentiunt, qui à præcedente; vt reuera benè fit facturus Confeſſarius, illam, & hanc ſequendo in praxi.

Vnde ego non ſemel dicentes mihi, ſe ante octo, vel decem annos ediſſe hoc, vel illud votum, à quo nunc liberarentur libenter propter hanc, aut illam non irrationabilem cauſam, mox interrogaui, an non interea eſſent potiti aliquo Iubileo, reſpondentibus affirmatiue commutaui illud votum ob vim, & energiam obtenti Iubilei. Etſi quippe ego polleo poteſtate ordinibus Mendicantibus communi commutandi vota pœnitentium omnium, quia tamen commutatio facta vi Iubilei non exigit tam grauem commutationis cauſam, quàm quæ fit vi priuilegiorum Apoſtolicorum, vt liquebit ex dicendis infra *n. 296.* idcirco prudenter vſurpatur doctrina traditi fundamenti, ſingulariter quando Confeſſarius intelligit, pœnitentem ſat crebro egiſſe contra ſuum votum, idque propter aliquam nouam, etſi non grauem circumſtantiam ſuperuenientem. Ratio autem noſtri fundamenti eſt tum hæc non mala, quam adfert Diana *cit. reſ. 6.* quod ſcilicet in formula Bullæ Cruciatæ exprimat Pontifex, eius fauores, & priuilegia omnia expirare, tranſacto anno, nihil autem eiuſmodi innuitur in Bullis Iubilei, tum hæc fundamentalis, quia nimirum licet Pontifices in Bullis Iubilei operum præſcriptorum executionem aſſignant certo tempori, ſcil. ſpatio 2. hebdomadarum, fructus tamen, quos intuitu illorum operum impertiuntur, non alligant illi certo tempori; non enim dicunt: *qui intra duas hebdomadas deſignatas ieiunauerit, confeſſus fuerit, &c. poterit eligere Confeſſarium, qui intra duas illas hebdomadas abſoluat, &c.* ſed, *qui intra duas hebdomadas ieiunauerit, &c. poterit eligere Confeſſarium, qui illum abſoluat, vota commutet, &c.* Legatur 3. Bulla §. *Capitatis*, & omnes aliæ. Confirmatur primò, quia beneficium Principis eſt ampliſſimè interpretandum *l. Domeſticum. ff. de Conſtit. Principum.* Confirmatur deinde, quia locutio indefinita æquiparatur vniuerſali, vt tradunt paſſim DD. in hac materia. Confirmatur tertiò, quia ſicuti ſi Papa diceret: *qui hoc anno pugnauerit contra Turcam, eligere ſibi poterit Confeſſarium, à quo tunc legitimetur ſi fortè ſic allegitimus*; nemo dubitaret, quin etiam 30 annis poſt pugnam contra Turcam pugnatam, poſſet hic eligere ſibi Confeſſarium, à quo tunc legitimaretur: ita & in propoſito; nam diſcrimen nullum oſtendi poteſt.

Vnde exiſtimo, illos Religioſos, quibus ſui Superiores, occaſione alicuius Iubilei, aut peculiaris Feſtiuitatis, dederunt poteſtatem confitendi cuilibet Sacerdoti ſui Ordinis quælibet peccata reſeruata, poſſe hodieque, & poſt 20. annos hac ipſa poteſtate (loquendo de peccatis tempore illius Iubilei, vel feſtiuitatis commiſſis, loquendo etiam de Confeſſario, qui ius habeat aliunde abſoluendi talem pœnitentem à mortalibus) vti, niſi Superior expreſſè limitauerit ad certum tempus, aut ipſe vel eius ſucceſſor reuocarit; vel Conſtitutiones, ſtyluſue illius Ordinis repugnent. Ratio eſt; quia ſicuti contractus particulares cenſentur fieri ſecundum communem rationem legum, niſi aliud exprimatur, vt docet Palaus *diſp. 1. de leg. p. 2. n. 4.* & alij, ita etiam particularia indulta conformanda ſunt vniuerſalibus Eccleſiæ indultis, niſi aliud exprimatur.

CAPVT XXXIII.

De Poteſtate Confeſſarii circa abſolutionem à Cenſuris.

SVMMARIVM.

Deſcribuntur verba Bullarum, quatenus agunt de poteſtate Confeſſarii reſpectu abſolutionis à cenſuris. 244. & 245.

Difficultas propter clauſulam: Tantum expeditur. 245.

Facultas abſoluendi à caſibus Bullæ Cœnæ, non datur niſi exprimatur. 246.

Ac datur poteſtas abſoluendi ab Epiſcopalibus, etſi hæ non exprimantur. 247.

In facultate abſoluendi ab omnibus caſibus Bullæ Cœnæ includitur etiam caſus hæreſis. 248.

Ante annos quadringintos excipiebatur longe ſæpius caſus hæreſis, quam nunc. 248.

Nominantur Pontifices, qui exceperunt, & qui expreſſè incluſerunt; item qui non fecere vllam mentionem ſpecialem. 248.

In Generali facultate abſoluendi à caſibus Cœnæ includi etiam hæreſin probatur nouo argumento. 249.

Quando expreſſè excipitur hæreſis, non excipiuntur hoc ipſo caſus hæreſim ſapientes. 250.

An poteſtas abſoluendi à caſibus Cœnæ, & hæreſis extendatur ad hæreticum & ſchiſmaticum ſpecialiter denunciatos. 251.

Quid de notorio percuſſore Clerici? 252.

An Ordinis Mendicantis Confeſſarius poſſit etiam extra Iubileum abſoluere talem? 252.

Quid de ingreſſu in monaſteria Sanctimonialium; duello, & procurante abortum? 253.

Pœna ſtatuta in mulieres ingredientes clauſtra virorum Religioſorum non ſunt recepta in Germania. 254.

Quid de abſolutione commiſſorum, ſpe, aut tempore Iubilei? 255.

An poſſit quis ſæpius à cenſuris abſolui tempore Iubilei? 256.

Quæſt. XC. *Quomodo de poteſtate electi per Bullam Confeſſarii ſolent loqui Diplomata Pontificia?* 244

RESP. Duæ Bullæ Pauli V. vna Gregorij XV. tres Vrbani VIII. vna Sixti V. ſic in rem præſentem loquuntur. *Sibi eligere poſſint Confeſſarium tum ſecularem, &c. qui eos ab omnibus Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, ac cenſuris à Iure, vel ab homine, quauis modo, & cauſa latis, ſeu inflictis, nec non ab omnibus criminibus quantumuis enormibus, etiam locorum Ordinariis, ſiue Nobis, & Sedi Apoſtolicæ etiam in literis die Cœnæ Domini, legi ſolitis, contentis, & aliàs quomodocunque reſeruatis in foro conſcientiæ tantum, & hac vice abſoluere, & liberare valeant.*

Verum quidem eſt, quòd duæ ex his Bullis, & præterea Bulla 3. Innocentij *lit. n.* non exprimant *Interdictum*; item quod eadem Bulla Innocentij, vti & aliæ duæ ex citatis ita habeant: *in foro conſcientiæ, & hac vice tantum.* Sed in primis de Interdicto certum eſt, licèt non exprimatur, eius tamen abſolutionem contineri in generalibus verbis: *aliiſque Eccleſiaſticis Cenſuris.* Deinde ad excluſiuam particulam *tantum* quod attinet, ſicuti quando ponitur in medio illarum duarum clauſularum: *in foro conſcientiæ, & hac vice*, afficit vtramque clauſulam, ita etiam afficit vtramque, quando ponitur poſt ſecundam in prædictis formulis, ſicuti ponitur in citata Innocentij Bulla *lit. 9.* & patet ex praxi; his enim annis, quibus nos Pontificum paterna pietas tot Iubileis exhilarauit, nemo, puto, repertus eſt, qui in foro externo, & contentioſo abſolueret quempiam à cenſura, niſi aliunde præditus hac poteſtate. Et confirmatur; quia clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis, refertur ad 245

omnia

omnia membra, vt tradunt DD. ex c. 2. *Requiſitis de appell.*

Subiiciunt prædicti Pontifices limitationem, ſuæ gratiæ, nolentes illam extendi ad aliquam Irregularitatem, aut ad eos, qui Cenſura notati, nondum ſatisfecerunt partibus.

246 Quæſt. XCI. *Quomodo ſunt intelligenda prædicta Diplomata?*

RESP. Intelligenda ſunt ijs modis, quos ſuccinctè propono. I. Confeſſarius per vnam ex prædictis Bullis, electus poteſt abſoluere ab omnibus Cenſuris, tam à Papa, quam ab Epiſcopis latis, & quidem ab omnibus Cenſuris in Bulla Cœnæ Domini contentis. Liquet hoc ex tenore *ipſarum* Bullarum, & conſenſu omnium Doctorum.

II. Proinde illæ duæ clauſulæ: *etiam locorum Ordinariis*, & *in literis Cœnæ Domini, &c.* referri debent, non tantùm ad proximum membrum, ſcilicet ad *Cenſuras*; quia non poſſet Confeſſarius abſoluere à peccatis, niſi poſſet à Cenſuris. Excipit hinc Vrbanus viii. & Innocentius *lit.* 9. caſum hæreſeos.

III. Si aliqua Bulla Iubilei præciſè diceret: *poteris abſoluere ab omnibus Cenſuris, etiam ſedi Apoſtolicæ reſeruatis*, per illam non daretur poteſtas abſoluendi à caſibus Bullæ Cœnæ; cenſeretur tamen hoc ipſo data poteſtas abſoluendi à Cenſuris Epiſcopo reſeruatis.

Prima pars huius doctrinæ eſt Nauarri, Couarruuiæ, Graffis: 247 quos refert, & ſequitur Suarez. *tom.* 5. *in* 3. *p. disp.* 7. *ſect.* 5. *n.* 13, eò quòd ex more Eccleſiæ, & ſtylo Curiæ habeatur, quòd Cenſuræ in Bulla Cœnæ Domini contentæ propter ſuam ſpecialem rationem, grauitatem, & reſeruationem non cenſeantur in generali conceſſione contineri, niſi exprimantur. Putat tamen Bolſius apud Dianam *p.* 4. *tract.* 22. *reſol.* 34. contrariam ſententiam non eſſe improbabilem; imò, vt ſatis probabilem defendit Palaus *tr.* 24. *p.* 12. §. 2. *n.* 9. eò quòd Bulla Cœnæ ſit poſterior Iubileo; clauſula verò generalis non deroget ſpeciali antecedenti, cuius expreſſa facta mentio non eſt, c. *Cæterum*, de reſcriptis. Ego ægre à communi DD. perſuaſione recedo.

Altera pars eiuſdem doctrinæ eſt eiuſdem Suarez *ibid. num.* 14. cum plurimis contra non paucos; & probatur, quia tum ipſa praxis, tum fauor Iubilei demonſtrat, hic habere locum regulam 53. in 6. *Cui licet quod eſt plus, licet vtique, quod eſt minus*. Et extendit Suarez cum plurimis hanc doctrinam etiam ad caſum, quo extra Iubileum datur generalis facultas abſoluendi ab omnibus caſibus etiam Papalibus; nam, vt notat Palaus *loc. cit* §. 2. *n.* 9. particula *etiam*, quæ apponitur, eſt implicatiua, & ponit caſum magis dubitabilem, minùs dubitabilem ſupponendo. Verum de hoc plura infra, *c.* 50. *n.* 491.

IV. Iſtæ Bullæ hoc ipſo quòd dent in Iubileo poteſtatem abſol-248 uendi ab omnibus Cenſuris, *etiam in Bulla Cœnæ, & quomodocunque reſeruatis*, dant etiam poteſtatem abſoluendi à Cenſura hæreſis, niſi hanc excipiant expreſſè. Ita contra Nauarrum, Suarez. *l. c. n.* 12. & Barboſam in Concilium Trid. *ſeſſ.* 24. c. 6. *de reformat. n.* 53. plurimos nominantem, tenent Azor *p.* 1. *l.* 8. *c.* 10. *q.* 12. Filliucius *tr.* 8. *n.* 265. Sanctarellus *c.* 7. *dub.* 3.

Quibus accedunt multi Recentiores, & inter hos doctus Coninckius celebrior: controuerſias. *lib.* 2. *controu.* 12. *n.* 43. citans etiā Cardinalem de Lugo *disp.* 23. *de fide num.* 102 & 103. cui iungo Ferdinandum Hauckium in Epinomia *de Iubil. n.* 5.

Ad quam reſponſionem firmiùs probādam obſeruò, hæreſin fuiſſe ante annos propè cētum, & infrà infrequentius multò exceptam expreſſè à poteſtate generali abſoluendi à caſibus etiam in Bulla Cœnæ contentis, quam hiſce poſterioribus. Etenim Gregorius xiij. Gregorius xiv. nunquam, quantùm memini, Vrbanus viii. haud ſemper excipiunt hæreſin, vt videre eſt tum in alijs horum Pontificum Bullis, tum in editis anno 1582. 1591. 1595. 1597. 1601. 1605. 1608. 1617. 1628. 1651. &c. At verò idem Vrbanus a. 1629. 1634. 1632. 1636. 1641. Innocent. x. an. 1648. Alexander vii. anno 1656. exceperunt formaliter crimen hæreſis, tametſi Alexander annis 1655. 1661. 1663. 1664. ſicuti & Clemens ix. anno 1667. 1670 1672. nullam fecerint mentionem hæreſis, ſicut nec Innocentius x. ann. 1651 aut Innoc. xi. an. 1676. Et tamen hi ipſi Pontifices tam pinguibus, vt ita loquar, clauſulis reſpectu abſolutionis à peccatis, & cenſuris ſunt vſi, quando non exceperunt hæreſin, quàm quando exceperunt expreſſè, imò fuerunt vſi planè iiſdem.

Vnde fit mihi veroſimillimum, exiſtimaſſe futurum, vt plerique Chriſti fideles, qui eſſent Bullas ſine mentione diſerta hæreſeos lecturi, eſſent quoque ſibi perſuaſuri, poſſe impertiri abſolutionem ab hæreſis crimine. Et ſingulariter poterant hoc præſumere de Theologis in hiſtoria, vt ita loquar Iubilea verſatis, eſt quippe rationi perquam conſona hæc argumentatio: *Pontifices aliquando quidem edixerunt apertè ſuæ intentionis non eſſe excipere à ſuis quantumuis generalibus, fauorabilibusque clauſulis caſum hæreſis, at multò ſæpius non meminerunt vllius exceptionis ab iiſdem clauſulis, tametſi ſcirent permultos doctiſſimos viros, pleroſque è medio etiam doctis Confeſſariis habituros hoc ſilentium pro negatione exceptionis, & cogitantes: ſi Papa modernus voluiſſet excipere poterat exprimere cap. 2. de tranſ. epiſcop. quia ergo non expreſſit non ignarus, nos eſſe cupidos huius poteſtatis, tacendo conſentire videtur.*

Adde, quòd & in obſcuris inſpici ſoleat id quod frequentius fit, & quidquid in poſteriore Lege non fuit expreſſum, id veterum Conſtitutionum Regulis relictum intelligendū ſit. Atqui ex vna parte multò ſæpius fuit omiſſa exceptio hæreſis, quàm expreſſa vt liquet ſubducenti calculos; ex altera antiquiſſimi Pontifices Gregor. xiii. & xiv. Item Clemens viii. & Paulus v. ſilentio præterierunt eandem, ſicuti & poſtremi nominatimque modernus ſucceſſor Petri Innoc. xi. igitur nullus eſt hic mouendus ſcrupulus.

Confirmo hanc rationem nouo quidem, at firmo argumento, quod Pontifices loquentes de facultate commutandi vota, non vtantur tam emphatica clauſula, quàm reſpectu abſolutionis à peccatis, & cenſuris, & tamen prudenter timent, ne fideles ſibi perſuadeant ſub ea minus emphatica clauſula comprehendi poteſtatem commutandi vota caſtitatis, & religionis, ideoque ſemper apponunt horum formalem exceptionem: quantò magis verendum eſt, ne, quandò non excipitur diſertè hæreſis, omnino cenſeatur contineri illis efficaciſſimis verbis? quandoquidem ex tanta vicinitate horum duorum actuum planè prudens præſumptio deſumi poteſt, iuxta communem doctrinam de præſumptione ex vicinitate actuum; qualis etiam vicinitas apparet in eo, quòd dum Pontifices loquuntur de abſolutione etiam contentorum in Bulla Cœnæ, ſemper addant parentheſin hanc (*in foro conſcientiæ, & hac vice tantum*) cur non iungunt exceptionem hæreſis, ſi haberi volunt pro excepta? Cur taceant tam hi non ignari, tam multos omnium nationum Theologos docere, eorum auditores, aut lectores probabiliſſimè practicare ſententiam, pro qua hic pugnamus? Vnde poſſumus intrepidè, ſingulariter nos Confeſſarij ſeptētrionales tam ſæculares, quàm Regulares, in vſum deducere hanc doctrinam, cùm præſertim hæreſis in iſtis ſit partibus vix annumeranda, propter ſuam frequentiam, caſibus reſeruatis, vt ſcripſit olim P. Paulus Laymannus; videatur quæ dicam n. 469.

Appendicula.

At prius obſerua, non eſſe locum dandum noſtræ reſolutioni: ſi verè emanauit illa deciſio, ſeu declaratio Innocentij x. ad Inquiſitorem Toletanum, quam ego hiſce iam mandatis prioris impreſſioni reperi deſcriptam à Diana *Part.* 12. *Tr. de Conclaui reſol.* 25. in qua deciſione generatim declaratur, poteſtatem abſoluendi ab hæreſi tempore Iubilei haud dari, niſi exprimatur. Fortè erit, qui dicat, eandem declarationem, tametſi ſupponatur eſſe factam, reſtringi tamen intra Iberiæ limites, vbi porrò citra quos & habeantur Inquiſitores, prædití vel maximè iuriſdictione abſoluendi eo crimine, & ampliùs ſcelus ſit in Hiſpania longè exitialius, quàm in partibus ſeptentrionalibus. Sed & erit fortè, qui replicet cùm Diana ſit vnicus teſtis illius Reſcripti, vnus autem vnicus teſtis non mereatur fidem indubitatam, vt ex vtroque Iure, & DD. probo, declaroque infrà *tr.* 5. *c.* 42. poſſe abſque omni temeritate adhuc ſuſtineri Doctrinam de poteſtate illius abſolutionis traditam hoc n. 249. cùm præſertim huic vnico teſti opponi valeat alius, haud minore fide dignus, ſcilicet N. P. Vincentius Filliucius, qui, vt referam infrà n. 469. in terminis teſtatur, fuiſſe anno 1617. in Sacra Pœnitentiaria reſolutum, poteſtatem abſoluendi ab hæreſi incluſam eſſe, & fuiſſe facultati abſoluendi ab omnibus caſibus etiam in Bulla Cœnæ contentis, quæ reſolutio cùm fuerit vtique facta interrogato prius, vt ſolet Pontifice, oportetque præſumere, quod poſteriores Pontifices potiùs legant veſtigia prædeceſſorum, quàm ea obterant, ideirco nunc quoque, vim obtinere, ſicut alias in Germania ob doctrinam, quam ex P. Laymanno, & Wiggereck refero in Experient. *tr.* 7. *Caſ.* 8. *in App. ad n.* 371. Edit. Einſidlenſis, ſeu Eremitanæ. 250

Adde his cum Coninckio *loc. cit. num.* 45. poſt Dianam *pars.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 140. & Sanchez contra Ledeſmam, etiamſi quandoque excipiatur hæreſis, non tamen ideirco excipi caſus hæreſin ſapientes, vt eſt lectio hæreticorum librorum, & cæteri poſiti in articulo primo Bullæ Cœnæ, & iuxta poſtremum decretum Alexandri Septimi, ſollicitatio ad venerem facta in Confeſſione, &c. Ratio eſt, quia talia delicta non poſſunt vlla cū verborum proprietate dici hæreſes. Sed & illud obſeruaui ex parte ſuperius, fuiſſe ſuperiore ſæculo, & initio huius in more, vt inter cenſuras, à quibus abſoluit Confeſſarius, poneretur diſertè Interdictum, vt cernere eſt in Bullis Sixti v. Gregorij xiv. Clementis viii. Pauli v. an. 1605. at quinque poſtremi Pontifices ſemper, ſicut & Paulus v. an. 1617. omiſerunt, nemine dubitante, quin ſufficienter comprehendatur ſub vniuerſalitate cenſurarum, vt ibi dixi.

V. Significat quidem Filliucius n. 264. poteſtatem abſoluendi à cenſuris Bullæ Cœnæ, & hæreſeos non extendi ad hæreticum, & Schiſmaticum ſpecialiter denuntiatum, vel damnatum: ſed quia 251

hic

hic ius non diſtinguit, nec ego diſtinguendum cenſeo.

252 VI. Similiter P. Coninck. n. 248. negat, notorium Clerici percuſſorem, itemque publicũ hæreticũ etiamſi in Bulla exprimatur hæreſis abſolui poſſe virtute Iubilei. At ego cum Diana p. 1. tract. 15. reſ. 26. ſentio, contrarium eſſe dicendũ; quia nec hic video, cur, iure non diſtinguẽte, nos diſtinguamus, & tã vniuerſales, emphaticas, fauorabiles, & propriè nemini præiudicãtes clauſulas dicamus limitandas in caſu, quo Bulla non expreſſe excipit hæreſim, & eiuſmodi percuſſionem. Nec dubito, quin huius ipſius ſententiæ ſit etiam Sayrus to. 1. l. 2. c. 20. n. 29.

Et ſubijcit (quod ego propter nonnullos aliter ſentientes noto) idem Diana, Ordines Mendicantes poſſe eodem modo abſoluere prædictum Clerici percuſſorem, & quidem in caſu, in quo res deducta eſt ad forum contentioſum, & lis nondum finita; quod & haud dubiè cenſet Sayrus l. c. quamquam Auila loquens in ſpecie de percuſſione Clerici p. 2. cap. 7. diſp. 3. dub. 12. cum alijs melius dicat; eiuſmodi abſolutionem eſſe validam quidem, non tamen communiter licitam, propter offenſiones, quæ communiter ſequuntur; quas offenſiones eſſe cauendas monet prudenter Collector noſtrorum priuilegiorum V. Abſolutio. §. 1.

253 VII. Similiter per Bullam Iubilei tolli poteſt Excommunicatio incurſa, tum propter introductionem fœminarum in monaſteria virorum, & ingreſſum in monaſteria fœminarum; tum propter duellum perpetratum, tum propter cauſatum, vel procuratum abortum. Ita Diana varijs locis, cum alijs contra alios apud Noctinot V. Bulla Cruciata. num. 40. & ſeqq. Ratio omnium eſt, quia verba Bullarum, quæ retuli, ſunt valde emphatica, generalia, & ſpecialia ſimul.

VIII. Idem Diana pronuntiat idipſum de ſuſpenſione à Diui-
254 nis, quam incurrunt intromittentes fœminas intra ſepta Regularium. Idem de ſuſpenſione incurſa per ordinationem, ante legitimam ætatem, aut ſine titulo. p. 3. tr. 2. reſol. 66. p. 4. tract. 4. reſol. 115. p. 5. tract. 10. reſ. 53. Verùm quoad Excommunicationem, vel ſuſpenſionem ob introductionem mulierum in Monaſteria virorum vix neceſſaria eſt apud nos illa Dianæ extenſio; rectè enim ſcribit Laymã. lib. 4. tract. 5. c. 12. n. 4. in Germania Bullas prohibentes intromiſſionem, vel ingreſſum mulierum in clauſtra Regularium, vel non eſſe receptas, vel non cum illo rigore, quem præſeferunt. Eſt autem probè notandum, quòd Diana, ea, quæ ex ipſo retuli, afferat nominatim de Confeſſario electo per Bullam Cruciatæ: quæ quidem certò non eſt, quoad hanc rem, amplior, quàm Bullæ Iubileorum.

IX. Abſolutio, quam Confeſſarius vi Iubilei tribuit, valida
255 eſt reſpectu Cenſurarum, vel ſpe Iubilei, vel primùm poſt eius promulgationem incurſarum, niſi contrarium in Bulla exprimatur. Nauarrus de Iub. not. 32. num. 4. & 6. Lugo tom. 9. diſp. 20. num. 130. cum alijs contra alios nodum in ſcirpo quærentes. Ratio eſt quia fauores ampliari, non autem reſtringi debere clamant omnia iura.

Quæſt. XCII. *An poteſt quis ſæpius intra tempus Iubilei abſolui*
256 *à Cenſuris?*

RESP. Qui primâ hebdomade lucratus eſt Iubileum, ſi ſecundâ incidat in aliquam cenſuram Pontificiam, aut Epiſcopalem, poterit illius quoque abſolutionem conſequi vi Iubilei, ſi denuo perficiat opera præſcripta. Ita Nauarrus de Iub. cit. not. 32. n. 27. Henriq. de Iub. l. 7. c. 11. n. 2. cũ multis cõtra Lugonẽ c. 9. in 3. p. diſ. 27. n. 121. qui tamen noſtram ſententiam meritò vocat probabilem. Ratio eſt, quia ſuperiùs docui, poſſe vtràque hebdomade, adeòque bis ab vno obtineri Iubileum, & conſequenter eius fauores.

CAPVT XXXIV.

De loco, & tempore abſolutionis à Cenſuris.

SVMMARIVM.

Abſolutio à cenſuris poteſt tibi in Iubileo dari etiam ab illo Confeſſario, cui non cogitas confiteri. 257.
Soluuntur duæ obiectiones. 258.
Diana ſæpe id practicauit. 259.
Suarez mutauit ſententiam. 259.
Quid ſi dicas approbato Confeſſario ſolum hæc verba: Si ſum obnoxius alicui cenſuræ, peto, vt me abſoluas? 260.
Abſolutio à cenſuris poteſt impertiri etiam ante executionem vllius ex operibus præſcriptis. 261.
Et valebit abſolutio, licet mutato propoſito non perficiantur poſtmodum opera iniuncta. 261.
Nec peccat grauiter, qui ita mutat propoſitum. 262.
Referuntur quatuor Caſus, quibus abſolutio à cenſuris licitè datur poſt iam elapſum tempus Iubilei. 263. & ſeqq.
Primus, quando vel ex obliuione, vel ex iuſta cauſa non petiiſti tempore Iubilei abſolutionem. 263.
Alter, quando iuſta de cauſa non fuiſti confeſſus, aut abſolutus. 264.
Tertius, quando es confeſſus, at ſacrilegè. 265.
Quartus, quando abſolutio debuit differri. 265.
Abſolutio, quæ validè datur poſt Iubileum, validè impertitur à quolibet Confeſſario prædito communi Iuriſdictione. 266.
Soluitur obiectio ex clauſula: Hac vice tantum. 266.
Explicatur ſenſus illius clauſulæ prolatæ à Prælato Religioſo. 267.
An dilata abſolutione poſſint, quando ea dabitur, tolli etiam illæ Cenſuræ, quæ poſt Iubileum ſunt incurſæ. 268.

Quæſt. XCIII. *Vbinam debet, aut poteſt impertiri abſolutio à* 257
Cenſuris?

RESP. Poteſt dari extra Confeſſionem, adèoque ab illo, cui non cogitas confiteri. Ita Sanchez lib. 8. de matrimon. diſp. 34. n. 30. Auila, & alij permulti, quos congerit, ſequiturque Diana p. 2. tr. 21. reſol. 25. contra Sanctarellum de Iubileo c. 8. dub. 8. & Theſaurum part. 1. cap. 27. qui pro ſua probabiliſſima vtique opinione profert ſtylum ſacræ Pœnitentiariæ, & multos DD. Ratio eſt, quia tantopere diſſident iſtæ duæ, ſcilicet à peccatis & à cenſuris, abſolutiones, vt nullo modo ſit neceſſe, vtramque in foro ſacramentali exercere.

Nec obeſt I. quòd Sixtus V. in ſua Bulla expreſſè dicat: *Eligant* 258
Confeſſores, qui eorum Confeſſionibus diligenter auditis eos abſoluant, &c. nam imprimis reliquæ Bullæ non habent iſtam clauſulam; deinde etiam quando ponitur iſta clauſula, referri debet non ad abſolutionem à Cenſuris, & commutationem votorum, ſed ad abſolutionem à peccatis.

Non obeſt II. quòd Pius V. contrarium declarauerit; nam declarauit pro ſuo Iubileo, non pro ſecutis ſecundum Villalobos & Dianam l. c.

Addit Diana ſe ſæpè ita practicaſſe, & ſæpe expedire, vt iſta 259
ſententia practicetur, habetque locum etiam in Religioſis, qui vi ſuorum priuilegiorum abſoluunt à Cenſuris, etiamſi forma priuilegij dicat, abſolutionem eſſe dandam in foro Pœnitentiæ. Diana p. 5. tr. 11. reſol. 13. poſt Præpoſitum in 3. p. contra Suarez. tom. 5. in 3. p. diſp. 7. ſect. 5. n. 36. & lib. 6. de Voto. Hanc tamen ſententiam mutauit, & noſtram amplexus eſt idem Suarez tom. 4. de rel. tr. vlt. l. 9. c. 2. n. 27. iunctis n. 28. 30. & 32. quibus locis forum Pœnitentiæ à foro Conſcientiæ negant diſtinguendum in hac materia, ſed vtrumque opponi ſoli foro exteriori, & contentioſo: nec obeſſe, quòd in noſtris priuilegijs dicatur: *Auditis diligenter eorum confeſſionibus abſoluat*; nam ſicuti verbum abſoluendi ſumitur hìc, prout eſt genus ad abſolutionem Sacramentalem, ita etiam Confeſſio ſumitur, prout eſt indeterminata ad duplicem Confeſſionem duplici abſolutioni accommodatam, ita vt pro abſolutione à Cenſura non requiratur illa Confeſſio, quæ requiritur pro abſolutione ab ipſo peccato. Ita Suarez pluribus hæc declarans. Vide dicta à me Tomo priore Tract. 7. n. 642.

II. Quia idem Suar. cit. ſect. 5. n. 20. docet, eum, qui habet ius 260
abſoluendi extra Sacramentum Confeſſionis, poſſe hac poteſtate vti, etiam erga illum, qui tantum dicit: *Si ſum irretitus aliqua Cenſura, peto abſolutionem*, idcirco apparet, quid conſequenter poſſit cum probabilitate aſſeri de eo, qui ſecundùm dicta num. præced. habet ius abſoluendi. Porro quando Confeſſarius dicit, *Abſoluo te à vinculo Excommunicationis, ſi quam incurriſti*, dicitur abſoluere *ad cautelam*.

Quæſt. XCIV. *Quandonam poteſt impertiri abſolutio à Cenſu-* 261
ris?

RESP. I. Abſolutio, de qua actum quæſtione præcedente, poteſt dari, antequam quidquam operum præſcriptorum faciat pœnitens; nam dixi n. 161. Confeſſionem poſſe vno, alteròve die ante primam indicti Iubilei hebdomadam peragi; debet tamen tunc adeſſe animus, & vt loquitur Rodriquez, firmiſſimum propoſitum præſcripta perficiendi; alioqui non valet abſolutio. Patet ex tenore omnium Bullarum.

Quid ſi autem poſtmodum vel ex impotentiâ, vel ex obliuione, vel ex merâ pigritiâ omittantur omnia; permanebitne nihilominus effectus abſolutionis, & non redibunt Cenſuræ?

RESP. Permanebit; Ratio eſt, quia abſolutio vi Iubilei datur, & dari debet purè & ſimpliciter, non autem ſub conditione de futuro; ergo ſortitur mox effectum. Atqui ita etiam ſentiunt Suarez l. c. Sanchez l. 4. de Voto c. 54. n. 44. contra Rodriq. & alios.

Eſt autem mihi probabiliſſimum, non peccare mortaliter, qui 262

poſt acceptam abſolutionem à Cenſuris, Reſeruatis, &c. mutat ex mera pigritia propoſitum, non perficiens reliqua opera præſcripta, adeòque indulgentiam Iubilei; nam talis non peccat grauiter contra fidelitatem, iuſtitiam, pietatem, conſtantiam. Et ita etiam ſentit Cardinalis Lugo *de Pœnit. d. 20. n. 100.* Sanch. *c. 54. n. 54.* contra Suarez.

263 II. Poteſt eadem abſolutio dari etiam poſt tranſactum tempus Iubilei, & quidem ſecundùm alios, atque alios DD. in quatuor Caſibus. Primus Caſus eſt, quando quis in Confeſſione manifeſtationem peccati cenſurati omiſit vel ex obliuione, vel ex cauſa iuſta. Filliucius *tr. 8. n. 179.* Sanctarellus *c. 13. dub. 4.* Palaus *tr. 24. §. 3. n. 9.* loquentes etiam de caſu reſeruato, Lugo *diſp. 20. n. 99. 100. & 101.* loquens tam de cenſura, quàm de peccato reſeruato, & extendens ad caſum, quo quis negligit reliqua opera perficere. Ratio pro hac doctrina, quam admitto, eſt clara ex fundamento allato probato *n. 241.* vbi dixi, Iubileo ſemel obtento haberi ius, quocunque ſecuturo tempore fauores eiuſdem in actu ſecundo comparandi. Quanquam ſi in hoc caſu Confeſſarius dixit: *Abſoluo te ab omni vinculo Excommunicationis, &c.* non eſt opus alia abſolutione à Cenſura, ſed à ſolo peccato.

264 Alter Caſus, quando quis penitus non eſt confeſſus, ideirco quòd vel bona fide putauerit ſe immunem à peccato mortali, vt vult Sanctarel. *l. c. dub. 2.* loquens de caſu reſeruato cum Lugone *diſp. 27. n. 100.* contra Pottel. *in addit. n. 19.* & Palaum *punct. 12. §. 3. n. 9.* vel Confeſſarij iuſſu Confeſſionem diſtulerit, vt ſubdit idem Sanctarellus *cap. 8. dub. 7.* Lugo *n. 132.* cui omninò aſſentior, quoad hanc ſecundam huius ſecundi caſus partem; quoad primam, non item, niſi Confeſſio omiſſa ſit in eo Iubileo, quo ea non exigebatur.

265 Tertius Caſus eſt, quando quis Confeſſus quidem eſt ſuum peccatum cenſuratum; ſed faciendo Confeſſionem ſacrilegam ex defectu doloris, propoſiti, integritatis, &c. Ita docet Compolus *lib. 1. q. 30.* nec improbabiliter, teſte Diana *p. 2. tract. 11. reſol. 68.* admittitque hanc doctrinam Lugo *d. 20. n. 113.* tunc quando talis pœnitens cogitat aliam Confeſſionem facere, extendens eandem doctrinam ad habentem peccatum reſeruatum, & volens eſſe abſolutè veram, quando pœnitens non notat ſubſtantialem defectum, eſto non cogitet facere aliam Confeſſionem. Hæc ſunt probabilia quidem & practicabilia, quia tamen ſuperius docui, Confeſſionem ſacrilegam non ſufficere pro Iubileo; ideò non admitto has doctrinas, niſi reſpectu Cenſurarum, & quando adeſt animus iterum pro Iubileo confitendi, aut quando pœnitens non notat ſubſtantialem defectum.

Quartus Caſus eſt, quando cœpta tempore Iubilei Confeſſio non potuit abſolui, ſed debuit differri iuxta dicta ſupra *n. 242.*

266 Quæſt. XCV. *A quonam poſſit prorogata abſolutio dari?*

RESP. I. Abſolutio, quam poſt Iubileum dari poſſe dixi, impertiri poteſt à quolibet ſimplice Confeſſore communem Iuriſdictionem habente. Ita loquitur Suarez *l. 6. ſeu de Pœn. diſ. 31. ſect. 4. n. 20.* Sanchez *l. 4. Summæ c. 54. n. 39.* Sanctar. *c. 13. dub. 1.* ſeu à quolibet Sacerdote communem Iuriſdictionem in mortalia habente, vel loquitur Lugo *l. c. n. 99.* qui *n. 89.* obſeruauerat, per abſolutionem reſeruationis (& Cenſuræ) factam à Superiore, peccatum, cui ea reſeruatio erat antè annexa, non fieri ſubiectum alterius iurisdictionis, quàm alia mortalia, & proinde non poſſe poſtmodum abſolui, niſi per illum Sacerdotem, qui poſſet ab eo abſoluere ab initio, ſi reſeruatum non eſſet.

Nec huic doctrinæ obſtat, quòd Bullæ Iubilei poteſtatem abſoluendi à Cenſuris dantes dicãt: *hac vice: hac tantùm vice* abſoluat. Nam non eſt ſenſus, quod ſolo tempore Iubilei poſſit quis abſolui, ſiquidem rectè oſtendit Lugo *cit. diſp. 20. n. 131.* poſſe contingere, vt pœnitens incipiat Confeſſionem tempore Iubilei, & abſoluat illum primùm poſt Iubileum. Itaque ſenſus eſt, quòd hac vice tantùm, id eſt, hoc ſolo tempore, quo durat fauor Iubilei acceptandi, vel adipiſcendi, poſſit obtineri abſolutio, commutatio, &c. Quanto autem tempore duret ille fauor, aut fauores, non definit Pontifex, ſed relinquit Theologis diſputandum.

267 Cæterum quando Superior dicit alicui: do tibi poteſtatem, vt hunc abſoluas *pro hac vice tantùm*, vel: vt eligas Confeſſarium, qui te abſoluat *pro hac vice tantùm*, huius poteſtatis vſum poſſe quandoque tantùm ad exiguum tempus, quandoque ad triennium differri oſtendit & declarat Lugo *diſp. 20. n. 125. & ſeqq.*

268 II. Quando quis de Confeſſarij conſilio diſtulit Confeſſionem vltra tempus Iubilei, abſolutio, quæ tunc illi impertitur, debet extendi ad illas ſolas Cenſuras, quas quis incurrerat ante tempus Iubilei exactum, non ad illas, quas fortè poſt id tempus incurrit. Ita probabiliùs aliquanto ſentiunt Sanctarellus *de Iubil. c. 8. d. 7.* & Lugo *diſp. 20. n. 134.* Loquuntur enim de caſibus reſeruatis: contra Dianam *p. 3. tr. 4. reſol. 147.* & *5. p. tr. 12. reſol. 27.* itemque Bartholomæum à S. Fauſto, & Boſſium apud ipſum, extendentes ſuam doctrinam ad abſolutionem à reſeruatis, & commutationem votorum. Ratio, ob quam hæc ſententia mihi aliquantò magis arridet; quàm oppoſita; eſt; quia per dilationem Confeſſionis non acquirit Confeſſarius maiorem Iuriſdictionem, quàm antè habuerat; ſicut ergo tempore Iubilei non potuit abſoluere à Cenſuris, & peccatis poſt Iubileum admittendis, ita neque ab admiſſis poſt illud. Vide tamen eundem Dianam *part. 11. tr. 2. reſ. 54.* adhærentem noſtræ opinioni contra alios, quos refert.

CAPVT XXXV.

Aliæ quæſtiones circa abſolutionem à cenſuris expediuntur.

SVMMARIVM.

Per ſatisfactionem partis, de qua loquuntur Bullæ Iubilæorum, intelligitur reſtitutio honoris, & bonorum, 269.
Quid ſi pœnitens, qui nondum ſatisfecit, præſtet cautionem de ſatisfaciendo? 269.
Redibitne excommunicatio, ſi poſtea non præſtet ſatiſfactionem, pro qua dederat cautionem? 270.
An valebit abſolutio, ſi detur illi, qui nondum ſatisfecit, & poterat tamen ante abſolutionem ſatisfacere? 271.
An nulla planè irregularitas poſſit tolli virtute Communium Iubilæorum? 272.
Quid de ſuſpenſione, priuatione officiorum, & inhabilitate ad ea? 272.
Poteſtatis abſoluendi limitatiò pro foro conſcientiæ operatur &c. 273.
Quid autem ipſa poteſtas abſoluendi pro tali foro? 274.
An ſtandum in foro externo teſtimonio Confeſſarij? 275.
Quid in Germania? 275.
Non ſolemne dare ſchedam abſolutionis, quando caſus eſt notorius? 276.
An faciens poteſtatem abſoluendi à caſibus reſeruatis, eo ipſo faciat abſoluendi etiam à cenſuris reſeruatis. 276.
Quandonam cenſeatur dari facultas abſoluendi in ſolo foro interno? 277.

Quæſt. XCVI. *Quid intelligunt Pontifices n. 245. dicentes, ſe non impertiri poteſtatem abſoluendi, niſi ſatisfecerint, &c?* 269

RESP. I. Per ſatisfactionem intelligunt reſtitutionem honoris, famæ, bonorum, &c. ob quorum læſionem fuerat quis Excommunicatus, &c. Per *partes*, cum quibus eſt concordandum, intelliguntur illi, ob quorum læſa bona fuit quis Excommunicatus, ſuſpenſus, &c. non autem intelligitur ipſe iudex excommunicans.

II. Licèt Pontifices dicant ſe non intendere, vt Bulla Iubilei ſuffragari poſſit iis, qui nondum ſatisfecerunt, &c. ſi tamen Pœnitens non poteſt ſatisfacere ante abſolutionem, & abſolutio nequeat diu differri, poterit Confeſſarius illam validè & licitè impertiri, modò pœnitens præſtet cautionem, vel pignoratitiam, vel fideiuſſoriam, vel iuramentum pro rei qualitate. Ita cenſet Suarez *tom. 5. in 3. part. diſput. 7. ſect. 5. num. 41.* cum aliis contra alios. Ratio eſt, quia poſita hac cautione, iuramento, &c. omnino meritò creditur, partem læſam non cupere, vt qui læſit, maneat diutius præciſus à Communione fidelium: cùm ergo Pontifices prædictam limitationem ſtatuant, vel vnicè, vel certè præcipuè in fauorem partis læſæ; æquiſſimum eſt, vt hac conſentiente abſoluatur pars lædens. Quòd ſi conſtaret, partem læſam repugnare abſolutioni, antequam ſit ſibi realiter ſatisfactum, cenſeo irritam fore abſolutionem: nam verba Bullæ nimis expreſſam, claramque exceptionem & limitationem faciunt.

At, quid ſi in caſu, quo in conſeſſum, abſolutus pœnitens non ſiet promiſſis, adeòque non ſatisfaciat, redibitne Excommunicatio, à qua erat abſolutus? 270

RESP. Non redibit; nam per Bullam Iubilei non abſoluitur quis ad reincidentiam, vt loquuntur auctores, id eſt, non ſub conditione, vt ſi non fecerit hoc, aut illud, reincidat in priorem Excommunicationem. Docet tamen Maſcoſus apud Dianam *p. 3. tract. 9. reſol. 25.* in prædicto caſu redire cenſuram, quoad forum externum.

III. Si Confeſſarius abſoluat, parte nondum ſatisfacta, cùm potuerit ei ante abſolutionem ſatisfieri, aſſerit Suarez *l. c. n. 42.* abſolutionem eſſe inualidam: eſſe validam putat Diana *cit. tr. 9. reſol. 32.* referens Tannerum, Hurtadum, & alios: Interim agnoſcens, eiuſmodi Confeſſarium peccare mortaliter. Ego puto verba Bullæ, quæ retuli, ſtare apertè pro Suarez, nam Pontifices diſertè negant velle ſe, vt ſua gratia illis proſit, qui nondum ſatisfecerunt. Confirmo hanc reſponſionem ex l. *Diligenter ff. Mandati*, iubente fines mandati diligenter cuſtodiri, alioquin agi contra mentē mãdantis. 271

Alia,

Alia, quæ ad hanc ſatisfactionem, eiuſque circumſtantias ſpectant, ſuppediat Suarez *loc. cit.* Diana *ll. cc.* quos ſtudioſè congeſſit Noctinot. V. *Bulla Cruciata, n. 51. & ſeqq.* Vide etiam, quæ affinia huic ſet tradidi Tomo priore *n. 144. & 145.*

272 Quæſt. XCVII. *Cum Pontifices n. 245. velant dicunt, ut ſe non dari per Bullam Iubilei poteſtatem diſpenſandi in aliqua Irregularitate; loquunturne de omni omnino Irregularitate?*

RESP. Diana *part. 2. tract. 11. reſol. 27.* cenſet, probabilem eſſe opinionem Arragonij, Naldi, Salas, & multorum aliorum, exiſtimantium poſſe in Iubileis dari abſolutionem omnis Irregularitatis, prouenientis ex puro puto delicto, eò quòd illa ſit propriè dicta Cenſura. Vnde infert idem Diana *p. 4. tr. 2. reſol. 77. & 81. in fin.* probabile eſſe, quòd vi Iubilæi poſſit in foro conſcientiæ abſolui Clericus, qui vel ante ætatem ordinatus, aliquaue Cenſura irretitus, vel ordine Presbyteratus carens Miſſam celebrauit vel Confeſſionem excepit, dummodo delictum ſit occultum. Sed eam Dianæ doctrinam veram eſſe negat Suarez *to. 4. de Relig. tract. 10. lib. 9. c. 2. n. 42.* Sanctarellus *de Iubileo c. 7. dub. 8.* & alij communiùs ac verbis Bullarum conformiùs. De ſuſpenſione in perpetuum vel ad tempus, itèmque de priuatione officiorum & inhabilitate ad alia, forte idem, quod de prædictis Irregularitatibus Diana, pronuntiabunt partim Laymannus *l. 1. tract. 5. cap. 4.* partim Sanch. *l. 6. mor. c. 15.* & Lezana *tom. 1. c. 18. n. 46.* Sed repugnat Theſaurus *p. 1. c. 1.* Ego verba Bullarum pro ſuſpenſionibus qualibuſcunque rectè allegari, ad inhabilitates non niſi in vita trahi iudico; nam Bulla *3. tit. cit.* non permittit diſpenſationem in inhabilitate.

273 Quæſt. XCVIII. *Bullæ n. 244. tranſcripta de abſolutione à Cenſuris, & peccatis limitant ad forum conſcientiæ; quid hac limitatio operatur?*

RESP. Duo operatur. Primum, vt non obſtante abſolutione, quam Confeſſarius per Bullam electus impertijt, poſſit Iudex Eccleſiaſticus cognoſcere de delicto per abſolutionem dimiſſo, & imponere ſatisfactionem competentem foro publico & contentioſo. Alterum quia debet abſolutio à Confeſſario data non quidem reiterari, attamen declarari, & confirmari in foro externo, iuxta modum & exigentiam Cenſuræ, alioqui nil proderit iuxta dicta *tom. prior. tr. 7. n. 143.* Horum autem neutrum neceſſarium eſt, quando Confeſſarius validè abſoluit, etiam quoad forum externum, quia iura communiter non permittunt, ut reus legitimè in foro externo abſolutus, denuò moleſtetur.

274 Quæſt. XCIX. *Quid commodi adfert abſolutio data in foro conſcientiæ ſeu interno tantùm?*

RESP. Id commodi, vt ſi quis occultè Cenſura antea tenebatur, poſſit poſt abſolutionem illius datam in foro interno ſeu Conſcientiæ, publicè & priuatim ſe gerere, ac ſi nunquam fuiſſet vlla Cenſura notatus. Si verò Cenſura erat publica, tum ſi conſtet eum fuiſſe in Iubileo abſolutum, poterit etiam publicè ſe gerere, ac ſi nunquam fuiſſet reus Cenſuræ; at ſi non conſtet publicè, quòd fuerit abſolutus, debet vitare ſcandalum, ſi verò Iudex Eccleſiaſticus credere debet Confeſſario aſſerenti, abs ſe fuiſſe talem abſolutum. Ita Suarez *cit. ſect. 5. n. 52. & ſeqq.* poſt Nauarr. in Summa c. 27. n. 62. cum Diana *part. 2. tr. 11. reſol. 26.* Reuocat hanc ſententiam tamen idem Suarez *tom. 4. de Rel. tr. ult. l. 9. c. 2. n. 36.* eumque ſequitur Theſaurus *p. 1. c. 21.* agnoſcens quidem decere, ut Iudex Eccleſiaſticus credat Confeſſario, concludens tamen, in rigore non teneri credere, & proinde habere ius declarandi, illum eſſe irregularem, qui in foro interno abſolutus ab Excommunicatione lacriſicauit, teſtaturque Suarez ita habere praxin.

275 Verùm de hac praxi, quæ certè valde deprimit auctoritatem Confeſſarij, nil ſcio in Germania; nec videtur admittenda: tum quia nimium reſtringit ſingularem fauorem à ſummo Pontifice conceſſum: tum quia cedit potius in deſtructionem, quàm in ædificationem: tum denique, quia ſunt plurimi caſus, in quibus creditur, & credi debet vnius teſtis depoſitioni, vnius chirographo: quidni ergo in noſtro caſu credere oporteat ſacratæ Perſonæ, cùm præſertim & eius atteſtatio in nullius verum præiudicium cedat, & ipſe teſtetur de facto proprio; teſtanti autem de facto proprio habetur fides tunc ſaltem, quando ex publica autoritate fungitur officio, de cuius facto teſtatur ipſe; ſicuti autoritate Doctorum probaui in Experientijs *tr. 9. n. 283.* Atqui Confeſſarius præſertim tempore Iubilei electus, fungitur ex publica autoritate officio abſoluendi à cenſuris, vtpote tunc delegatus Pontificius. Adde, quod omnia iura clamant eſſe reo fauendum in dubijs, ſicuti demonſtraui in noſtro Clypeo; quid ni ergo etiam ipſi faueatur in hac cauſa, quam adeò ancipitem reddunt contraria iudicia Doctorum?

276 Adde hiſce, quæ de Confeſſarijs extra Iubileum priuilegiatis, & ex priuilegio abſoluentibus à cenſuris tradidi tom. priore *tr. 7. num. 645.* ſiquidem allatæ doctrinæ locum habent etiam in abſolutionibus, quas Confeſſarij Mendicantes impendunt vi ſuorum priuilegiorum. Diana *part. 1. tr. 2. reſol. 26.* tametſi nos ſaltem in hac Prouincia ſuperioris Germaniæ non ſolemus præbere ſchedam teſtem abſolutionis à cenſura notoria, obſecuti videlicet monitioni extanti in Compendio noſtrorum Priuilegiorum verb. *abſolutio in annot.* qua monentur Superiores, *ne uſu huius priuilegij offendant Ordinarios, moneantque pœnitentes, abſolutionem à cenſuris, ſi quam impenderint, nihil eis profuturam in foro externo*, nihil, inquam, profuturam, ſi teſtimonium exhibeatur rigidiori ſuperiori eccleſiaſtico, volenti uti iure illo, quod faciunt ipſi tot Doctores.

His adde inſuper, doceri à Texeda apud Dianam *part. 10. tr. 14. reſ. 4.* quando Pontifex, aut alius dat poteſtatem à caſibus reſeruatis, eo ipſo dare poteſtatem abſoluendi à cenſuris reſeruatis, eo quod hæ ſoleant venire nomine Caſuum reſeruatorum. Qui autor *ibid.* præmiſerat, quando Papa largitur Iubilæum, requirendo Confeſſionem pro eo obtinendo, & tunc non faciendo expreſſe mentionem de poteſtate in cenſuras, poſſe nihilominus, ſi ad eum non pateat acceſſus, tolli per inferiorem Confeſſarium indirectè cenſuram reſeruatam, ne propter eum negligatur indulgentia, tolli autem cum onere, ſe poſtea ſiſtendi Pontifici iuxta ea, quæ tradidi tom. priore, ſeu in Experientijs *tr. 7. n. 367.*

Quæſt. C. *Quandonam cenſetur per aliquam Bullam dari facultas in ſolo foro interiore?* 277

RESP. Quando additur particula excluſiua; *Tantùm*, *ſolùm*. Si verò hæc particula non addatur, & aliunde non poſſit colligi eam ſubaudiri, tum cenſenda eſt eſſe facultas data etiam quoad forum externum. Ita docent Rodriquez *in qq. regul. quæſt. 61. a. 6.* Filliucius *tr. 21. n. 291.* & alij multi cum Suarez *cit. ſect. 5. n. 21.* editionis Lugdunenſis an. 1604. qui tamen *cit. cap. 2. n. 34.* omnino contrarium tenet, allegans pro hac ſua contraria opinione citatam ſectionem quintam, ſed neſcio huius editionis. Ratio huius doctrinæ eſt, quia ſuperiùs oſtendi, fauores Iubilei eſſe ampliſſimè interpretandos. Certè cùm poſſit Pontifex hanc gratiam impertiri, & eius verba admittant extenſionem ad illam, ſicut reuera admittunt; non debemus reſtringere illa verba, niſi, vt dixi, in particulari caſu conſtet aliud de mente Pontificis.

CAPVT XXXVI.

De abſolutione à Caſibus reſeruatis.

SVMMARIVM.

Confeſſarius Iubilei validè abſoluit à peccatis reſeruatis etiam in Bulla Cœnæ, & hæreſi, niſi hæc excipiatur. 278.
At non abſoluit validè niſi in foro ſacramentali, 279.
In quo valet abſolutio data poſt impletum tempus Iubilei. 279.
An ſi confeſſio facta in Iubileo ſine ſacrilega? 280.
Quid de confeſſione facta Religioſo priuilegiato, facta autem ſine expreſſione caſus reſeruati? 281.

Quæſt. CI. *Quid iuris circa peccata reſeruata competit Confeſſario per Bullam Iubilei electo?* 278

RESP. Id iuris, vt ab omnibus caſibus etiam Epiſcopalibus, etiam Papalibus, etiam in Bulla Cœnæ contentis, adeòque ab ipſa hæreſi, niſi excipiatur, validè licitèque abſoluat. Patet ex verbis Pontificum relatis n. 244. & ex dictis n. 246. & ſeqq. Et obſerua, quòd, in quibus caſibus dixi *ibid.* poſſe, aut non poſſe quempiam vel extra Iubileum abſolui à Cenſuris, poſſit & non poſſit in iiſdem abſolui à peccatis reſeruatis: nam auctores, quos ibi citaui, loquuntur expreſſè de caſibus reſeruatis; quare doctrinæ illic traditæ, huc applicandæ ſunt.

Quæſt. CII. *An ergo poteſt Confeſſarius, de quo loquimur, abſoluere à reſeruatis extra forum ſacramentale?* 279

RESP. Hic omnino eſt facienda exceptio, quandoquidem uſus communis docet, veram eſſe doctrinam Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. p. diſp. 20. n. 121.* quod Confeſſarius per Bullam electus non habeat vi eius, poteſtatem auferendi reſeruationem extra Sacramentum, ſicuti illam habet v. g. Superior, qui poteſt etiam non audita Confeſſione ſui ſubditi, tollere reſeruationem caſus, in quem incidit ille ſubditus.

Hoc fatentur, illa peccata reſeruata, quæ quis vel ex obliuione vel iuſta ex cauſa omiſit in Confeſſione tempore Iubilei facta, poſſe tranſacto Iubileo remitti per quemlibet ſimplicem Confeſſarium, nam Iubilæum ſemel obtentus facit huius beneficij poteſtatem.

280 Quin pendens Comitolus & Cardinalis de Lugo, etſi Confeſſio fuerit ſacrilega, poſſe nihilominus obtineri poſt Iubileum abſolutionem reſeruatorum, datque Lugo *diſp.* 20. *n.* 113. huius rei hanc rationem, quia ſcilicet Confeſſarius ex priuilegio & delegatione abſoluens, tollit reſeruationem peccati, licèt Confeſſio ſit inualida ob defectum Pœnitentis etiam cognitum, dummodò non ſit circa integritatem debitam in reſeruatis, ergo etiam id dicendum eſt, de Confeſſario abſoluente virtute Iubilei. Verùm cenſeo non poſſe vi Iubilei reſeruationem tolli per Confeſſionem ſacrilegam, quandoquidem faciens ſacrilegam Confeſſionem non implet conditionem de facienda Confeſſione, vt dictum *n.* 156. cum eodem Cardinale.

281 Facilius aſſentior eidem Doctori *ibid. n.* 105. docenti: quando confiteris Priuilegiato v. g. Religioſo ex Ordine Mendicantium, & obliuiſceris peccati reſeruata, poſſe te poſtmodum illius abſolutionem conſequi à quolibet in mortalia habente communem Iuriſdictionem, eò quòd ſuperior v. g. Papa ſuſtulerit reſeruationem hoc ipſo, quòd tu eius delegato te ſiſteris bona fide, & intentione.

Plura de peccatorum reſeruatorum abſolutione eruditè tradit idem Doctor, quem ſi legeris, non pœnitebit.

CAPVT XXXVII.

De Votorum Commutatione Tempore Iubilei.

S V M M A R I V M.

Confeſſarius Iubilaris validè commutat omnia vota præter duo. 282.
Clauſula poſterior quando non refertur ad priorem. 283.
Ea non obeſt, quin votorum commutatio poſſit fieri extra Confeſſionem, 283.
At diſpenſatio nulla fieri poteſt. ibid.
Prædictus poteſtate diſpenſandi polles facultate commutandi. 284.

282 Quæſt. CIII. *Ecqua generatim ſcienda ſunt circa Votorum tempore Iubilei commutationem?*

RESP. Sequentia. I. Omnes Bullæ Iubilei Vniuerſalis duarum hebdomadarum, quas legi, dant poteſtatem contentam his verbis: *Poterunt eligere Confeſſarium, qui vota quæcunque ab eis emiſſa (Caſtitatis & Religionis duntaxat exceptis) in alia pietatis opera commutet.* Vide Bullam Tertiam *lit.* 2.

II. Verum quidem eſt, quod Sixtus V. clauſulæ, quæ dat triplicem poteſtatem, ſcilicet abſoluendi à Cenſuris, abſoluendi à reſeruatis, & commutandi vota, præmittat illam conditionalem; *eorum Confeſſionibus diligenter auditis*; ea tamen conditionalis non refertur ad omnia membra, quibus ipſa præponitur; licèt enim clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis, ſiue ponatur in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, cenſeatur referri ad omnia contenta in ea diſpoſitione, vt ex cap. 3. *Requiris.* de appellat. deſumunt multi DD. ea tamen doctrina eſt vera ſolùm tunc, cùm eadem eſt illorum, quæ in principio, fine, & medio ponuntur, ratio, vt bene obſeruat Sanchez *lib.* 4. *Summæ c.* 54. *n.* 16. & Leżana V. *Clauſula n.* 3. atqui non eſt vtrique eadem ratio

283 commutationis Votorum, quæ abſolutionis à reſeruatis. Quamuis igitur non poſſit quis, ſtante illa clauſula, *eorum Confeſſionibus diligenter auditis*, abſoluere à reſeruatis, niſi audita confeſſione; poteſt tamen ea non audita & abſoluere à Cenſuris, & commutare Vota, vt etiam ſentiunt Henriquez *lib.* 7. *c.* 30. *n.* 6. Sanchez *cit. n.* 16. Diana *p.* 5. *tr.* 13. *reſol.* 50. aliique plures, quos refert Sanctarell. *de Iub. c.* 8. *dub.* 8. diſſentiens tamen à nobis. Et extendit Sanchez, itemque Diana *p.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 8. cum Aſcan. Tamburino & aliis, hanc doctrinam ad Regulares, qui vi ſuorum priuilegiorum abſoluunt. Et meritò quidem, quia illa priuilegia data ſunt ſine clauſula: *Auditis Confeſſionibus*. Caueat tamen particularis Religioſus, ne hac in re agat contra receptum forte in ſua religione, morem.

284 III. Non tamen datur per Bullam Iubilei poteſtas in vllo voto, intra vel extra Confeſſionem, diſpenſandi; nam diſpenſare eſt nomine DEI abſolutè condonare voti obligationem: commutare, eſt condonare cum onere, nempe vt loco priori obligationis, ſuſcipias aliam; atqui tenetur Confeſſarius aliquod pium opus ſubſtituere in locum materiæ, ſeu actionis per votum promiſſæ, vt expreſſè tradunt Bullæ. Vnde apparet, quòd ſit maioris poteſtatis diſpenſare, quàm commutare: & quiſquis etiam delegatam diſpenſandi poteſtatem habet, habeat etiam commutandi, vt reliqui notant, contra Nauarrum, docet Leſſius *lib.* 2. *de iuſt. c.* 4. *n.* 108.

285 IV. Confeſſarij, qui in commutatione votorum non ſunt multùm verſati, vel nimium ſcrupulis anguntur, meminerint identidem doctrinæ propè moraliter certæ, quòd ſcilicet tutiſſima Conſcientia poſſint hac in re ſequi quamlibet opinionem practicè probabilem, ſicuti demonſtratum eſt in Clypeo.

CAPVT XXXVIII.

Quid hic nomine Voti, & quæ Vota intelligantur.

S V M M A R I V M.

Nomine Voti venit in Iubileo etiam iuramentum factum Deo ſoli. 286.
Adeoque etiam vota iuramento firmata. 287.
An quoties datur poteſtas diſpenſandi in votis, toties detur & diſpenſandi in iuramentis? 287.
Nomine voti commutabilis intelligitur etiam pœna adiecta voto conditionalè. 288.
At quid nomine iuramenti facti ſoli Deo? 288.
Quid de promiſſione facta alicui Sancto? 289.
Nequit per facultatem Iubilei commutari votum in præiudicium alicuius tertij. 290.
At poteſt illud, cuius te commutationem non petiturum voviſti. 291.
Sicut & omne editum ex metu iniuſte incuſſo. 292.
At commutatione non indiget vel editum cum ignorantia obligationis 293.
Vel dubium. 294.
Declaratur, quomodo illud axioma: In dubio melior eſt conditio poſſidentis, *applicetur poſſeſſori libertatis à lege.* 294.
Et quid agendum cum petentibus commutationem voti editi ante pubertatem? 295.
Quando poſſint commutari ipſa quoque vota reſeruata? 295. *remiſſiue.*

Quæſt. CIV. *Cùm in Iubileo datur poteſtas commutandi vota; quid nomine voti intelligitur?* 286

RESP. I. Nomine voti hoc loco intelliguntur etiam iuramenta ſoli Deo facta, circa eam materiam, circa quam verſantur ipſa vota per Bullam commutabilia. Sic tradit Suarez *lib.* 6. *de voto c.* 14. *n.* 6. Sanch. *lib.* 4. *Summ. cap.* 53. *n.* 8. Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 5. *q.* 5. *n.* 38. contra Leſſium, Azor, alios. Ratio eſt, quia, ſi rem penſiculatius examinemus; quando Pontifex dat poteſtatem diſpenſandi, aut commutandi vota, de quibus loquimur, habet rationem ſolius iuris, quod Deus per votum acquiſiuit: nam ſuum fauorem impertit intentione relaxandi aliquatenus illud ius; idem autem ius acquiſiuit Deus per votum, quod per iuramentum.

II. Proinde intelliguntur quoque vota iuramento firmata, ſiue illud iuramentum non ſit emiſſum ad ea vota firmanda, ſed tantùm concomitanter ſe habeat ad illa; ſiue ſit emiſſum ad eadem nouo robore firmanda, Suar. *cit. c.* 14. *n.* 19. Diana *part.* 1. *tract.* 11. *reſol.* 43. contra Leſſium *lib.* 2. *de Iuſtit. cap.* 40. *dub.* 11. & alios. Ratio eſt, quia iuramentum voto firmando ſuperadditum, non parit DEO maius ius, quàm ſi votum firmaretur per ſui renouationem; ſicuti igitur votum millies renouatum, poteſt per Bullam Iubilei commutari, ita & firmatum per mille iuramenta. 287

Addit generatim Baſil. Pontius *l.* 8. *de matrim. cap.* 11. *n.* 4. ſibi videri certam regulam, quoties datur poteſtas ad diſpenſandum in votis, toties dari ad diſpenſandum in iuramentis, eò quòd iuramenta votis æquiparentur, & pro votis habeantur, in quibus Deus conſtituitur creditor. Conſentit Diana *part.* 5. *tract.* 12. *reſol.* 56. & 57. cum aliis docens, virtute Iubilei commutari poſſe, tum iuramenta ſoluendi vſuras, & iniuſto metu extorta, contra Layman. *l.* 4. *tract.* 3. *c.* 11. *n.* 8. tum iuramenta piè facta, & votis addita, vel non addita.

III. Nomine voti commutabilis venit etiam conſequenter ipſa pœna, quam promiſeras te perſoluturum, ſi votum tranſgredereris, etiſi reipſa iam incurreris illam pœnam. Ita etiam cenſent 288

Suarez cit. lib. 6. c. 20. n. 10. Sanchez lib. 4. moral. c. 52. n. 30. contra Nauarrum & alios. Ratio eſt, quia votum quodammodò magis obligat ad directam materiam, in quam cadit, quàm ad pœnam: ſi ergo poſſum commutare illud quoad materiam, cur non quoad pœnam?

IV. Nomine voti *ſoli Deo facti* intelliguntur etiam omnia illa, quæ fuit quidem facta in gratiam alicuius hominis, ſed nondum acceptata: vt v. g. ſi quis vouit Deo, ſe alicui monaſterio prædium, obuio mendico pallium donaturum. Sanchez *cap. 41. num. 9. Suar. cit. lib. 6. cap. 11. num. 3. & alii cum* communi, vt teſtantur, aduerſus Archidiaconum, & Sayrum. Ratio ſatis manifeſta eſt hæc, quia tunc nec monaſterio, nec mendico eſt acquiſitum vllum ius in re, aut ad rem: tenerà enim iniuriam monaſterio non faceret, qui eiuſmodi voto non ſtaret. Poſſet tamen, antequam ſit facta commutatio, monaſterium implorare officium Iudicis Eccleſiaſtici, vt vouentem suberet ſuo voto ſatisfacere; vt admittit Suar. *l. c.* & Graffijs *l. 2. cap. 10. n. 11.*

189 V. Etſi promiſſio facta alicui Sancto non ſit propriè votum, *niſi quatenus homo vouet Deo, ſe impleturum, quod Sancto promiſit.* S. Thomas *2. 2. q. 88. a. 5. ad. 3.* ſi tamen quis vouit, ſeu promiſit quidpiam alicui Sancto: non cogitans de Deo, poteſt Confeſſarius tempore Iubilei, tale votum, ſeu potiùs talem promiſſionem commutare; licèt enim non ſit propriè votum, ſolet tamen à vulgo votum nuncupari? & proinde poteſt ad illam extendi priuilegium commutandi *quæcunque vota*, quandoquidem ſaltem in fauorabilibus verba accipienda ſunt, ſecundum communem vſum. Itaque vi huius priuilegij poteſt commutari tum illa promiſſio, quam facis dicendo: *Voueo Deo & Beatiſſimæ Virgini, me in huius honorem eſſe ter dicturum roſarium*; tum illud, quod dicis: *Sanctiſſima Virgo tibi promitto, me omnibus diebus Sabbatinis ieiunaturum in tuum honorem*. Et puto omnino ita habere praxin Confeſſariorum. Conſentit ſatis apertè Suar. *loc. cit. n. 10.*

190 Quæſt. CV. *Poſſuntne omnia vota vi Iubilei commutari?*

RESP. Alia non poſſunt, alia poſſunt quidem, at non debent.

I. Etenim non poſſunt commutari vota reſeruata Caſtitatis, & Religionis, vt explicabò inferiùs; etſi poſſunt vota triplicis peregrinationis.

II. Nec poſſunt per Bullam, commutari illa vota, quorum commutatio cederet in præiudicium tertij, vt v. g. quando iam ſunt acceptata, Suarez *l. c. n. 11.* Et hæc poteſtas ſemper tacitè negatur, quando ſolùm dicitur: *do tibi poteſtatem commutandi quælibet vota*. Suarez *ibid*.

191 III. At verò poſſunt vi Bullæ commutari etiam illa, tum quorum commutationem ſe non petiturum quis vouit; nam reuera talia non ſunt reſeruata: tum illa, quæ quis emiſit poſt Iubilei Bullam iam publicatam, vt rectè Suarez *cit. l. 6. c. 13.* fusè id probans cum Sanchez *c. 53. n. 26.* referente multos contra Sotum, Corduham; alios. Probatur firmiter inde, quia planè gratis reſtringitur priuilegium commutandi, cùm potiùs eſſe ampliandum ex principijs vtriuſque iuris probatum ſit ſuperius.

IV. Sed & eorum commutatio dari hic poteſt, quæ quis edidit ob ſpem, & confidentiam obtinendæ breui commutationis. Ratio eadem, quæ prox. dicti n. præcedentis.

192 V. Votum qualecunque ex metu iniuſtè incuſſo emiſſum poteſt quidem à Confeſſario commutari; rectiùs tamen pronunciatur eſſe nullum, & irritum iure, vel diuino, vel Eccleſiaſtico, adeò que non egere commutatione, ſiquidem ille metus fuerit grauis. Sanchez *cap. 3. num. 11.* cum pleriſque. Si verò ille iniuſtus metus fuit tantùm leuis, tunc negat quidem rectè ipſe Sanchez *num. 24.* cùm alijs multis eſſe irritum iure naturali, aut Eccleſiaſtico, & proinde aſſerit indigere commutatione; verùm meritò tam ipſe, quàm Leſſius *de iuſtit. l. 2. cap. 40. num. 7.* fatentur oppoſitam ſententiam Nauarri in *manual. cap. 12. num. 53.* Rodriquez, Hoſtienſis, & aliorum eſſe probabilem. Lege ſi placet, ea, quæ hanc in rem ex inſtituto, & diffusè hiſce iam alteri prelo mandatis, ſcripſi in Alphab. Quand. par. 1. Caſ. 5. & de votis conditionatis an ſint reſeruata? n. 329.

193 VI. Quando Pœnitens dicit ſe feciſſe quidem votum, ſed non ſciuiſſe, quòd pareret grauem obligationem, non eſt opus commutatione, quia votum eſt nullum ob errorem ſubſtantialem.

VII. Quando quis verè dubitat, vtrùm aliquod votum emiſerit, ſeu vtrùm verè promiſerit Deo, an tantùm propoſuerit, locum non habet commutatio, ſed declarare oportet, quòd non ſit votum. Ita Suar. *l. 4. de voto cap. 5.* cum pleriſque contra Vaſquez.

194 Hanc reſponſionem, quàm in alijs ſimilibus materijs conſtanter ſemper tenui, & docui, oſtendo ex illo communiſſimo Theologorum, vt alicubi vocat Bonacina, axiomate; *In dubio eſt melior conditio poſſidentis*; quod ſic applico. Homo in puris naturalibus conſideratus habet poteſtatem, & libertatem, plurimas actiones innoxie, ſeu ſine peccato exercendi, & omittendi e. g. ieiunandi, vxorem ducendi, roſarium recitandi, &c. debetque dici manere in poſſeſſione huius libertatis, quamdiu non oſtenditur eſſe illà ſpoliatus, qua non poteſt ſpoliari, niſi per mutationem; mutatio autem cùm ſit aliquid facti, non præſumitur, ſed demonſtrari debet. Porrò illa mutatio non poteſt habere ortum, niſi ab aliqua lege poſitiua, promiſſione, aut contractu, &c. Et quia hæc etiam ſunt aliquid facti, debent etiam demonſtrari, conſequenter, quamdiu non demonſtrabuntur, tamdiu cenſebitur homo permanere in prædicta poſſeſſione, atqui quando dubitatur vtrùm facta fuerit promiſſio, vtique non demonſtratur eſſe facta promiſſio, ergo relinquitur homo in poſſeſſione ſuæ libertatis; ergo eius in dubio eſt conditio melior, quàm illius, qui ab eo exigit executionem promiſſionis, ergo debet repelli Theologus, qui loco Dei exigit eiuſmodi executionem; ergo à primo ad vltimum, debet illi Dubitanti dici, eum non teneri vllà obligatione, ſed eſſe, ac fore ſui iuris, & libertatis, quamdiu non adferetur contra ipſum clara promiſſio, quam ediderit. Lege hiſce ea, quæ in cit. p. 1. Alph. Quadr. caſ. 12. diſſero de obligatione voti Iubil.

VIII. Si quis petat commutationem voti ante pubertatem emiſſi, debet ei potius dici, vt à patre, aut ijs, qui ipſius perſonæ curam gerunt, petat irritationem omnimodam, quàm vt admittat commutationem, quamquam hæc ei neganda non eſt, ſi irritationem petere non vult.

Hæc ideò moneo, quia expertus ſum, magnoperè conducere, vt Confeſſarij in Iubileis habeant in recenti memoria caſus, in quibus vota ob defectum cognitionis, libertatis, & ſimilium, ſunt nulla, aut irritabilia, de quibus quidem omnibus nos in cit. Alph.

IX. Addo, nomine votorum per Iubileum commutabilium intelligi tum quandoque ipſa vota reſeruata, quando ſcilicet deſinunt eſſe reſeruata Pontifici; tum multa reſeruatis perquam ſimilia: de quibus omnibus ſigillatim tractabo inferiùs.

Addo quoque ſpeciatim potuiſſe, & poſſe à Confeſſario Iubilari commutari hoc.

Rarum Votum.

Quo videlicet honeſta vidua promiſit Deo quidem caſtitatem a viduałem, at ſub conditione: *Niſi paupertas ipſam impelleret ad nubendum*; illi quippe ad me à longinquo remedij causà miſſę reſpondi die 16. Iunij Anno 1677. vel poſſe illud votum in alia pia opera commutari, vel per ſe ceſſare iam omnem obbligationem. Etenim aſſeruit mihi, ſe quidem illis 16. Annis, quibus eſt ſuperſtes marito habuiſſe vnde vitam ſuſtentaret, nunc autem fortunas eſſe ita acciſas, vt, niſi tranſeat ad ſecunda vota, deuentura ſit ad tantam inopiam, vt in quotidianum victum habitura nihil ſit, niſi macram offulam, & quandoque aliquid alterius edulij; cùm tamen hactenus vnum, quandoque duos vltra offam, ſeu iuſculum habue it cibos. Porrò adeſſe ſeptuagenarium ſenem, fortunę ſat lautæ, qui ipſam depoſcat in vxorem, cuius coniugium, ſi reſpuat futurum, vt neminem alium ſit repertura, à quo poſſit victum honeſtum ſperare.

Ego contemplatus (vt parerat) hęc narrantis in propatulo vultum, cognito quoque, & eſſe perbonę complexionis, & necdum omnino quinquagenariam, potui prudenter conijcere fore, vt vitam produceret ad ſeptuaginta circiter Annos, & vtique non fuiſſe, dum nuncupabat votum, eius intentionem conijcere ſe in tantum periculum eiuſmodi egeſtatis, quę reuera magna eſt reſpectu mulieris ruſticanę quidem, ſed natę parentibus honeſtiore victu traducentibus vitam, & ipſamet in matrimonio priore habuerit vnde honeſtius victitaret. Qua propter cenſui extinctam eſſe voti obligationem, ſi quidem vota conditionatà cadunt cadente conditione, ſub qua ſunt edita; ſicut ex Communi edſſero in Alphab. Quadrupl. *Part. 1. Caſ. 5.* atqui illud votum, de quo hic ſermo, fuit propriè conditionatum, eſt enim ſic exponendum: *Voueo vidualem Caſtitatem, ſi potero ſeruare abſque veriſimillimo periculo labendi in magnam paupertatem.* b

Quòd ſi ponamus illud periculum fuiſſe valde exiquum, vel etiam nullum, quia tamen votum viduitatis perpetuę eſt commutabile per Bullam Iubilei, cùm non ſit niſi imperfectę caſtitatis, vt videbimus infra *cap. 40.* eam ob rem potuiſſem commutare in alia pia opera, partim vi priuilegiorum Apoſtolicorum, ſeù à Sede Apoſtolica nobis impertitorum, partim vi illius fundamenti, quod ego ieci ſuprà *c. 32. n. 242.* dum ſcripſi. *Iub. ſemel obtentum dat vis omni tempore, etiā poſt Iub. eligendi Confeſſariū pro ięs gratiis acquirendis.* c

vendis, quæ tempore Iubilæi obtineri poterant, & tamen obtenta non fuerunt. Illa autem bona vidua primum hoc Anno (vt nihil dicam de duobus aut tribus Superioribus) lucrifecerat Iubilæum à S. D.N. Innocen. XI. hoc ipſo Anno promulgatum in hac Diœceſi.

d At vero neutrum horum iurium vſurpare volui, erga aliam etiam viduam, è Superiore-Rhetia deſtinatam ad me, & exposcentem, ſe voto ingrediendæ Religionis obſtrictam tranſiiſſe nihilominus ad nuptias, fluxiſſe autem iam viginti hebdomades, ex quo maritum ſepeliuerit, nullis ex eo ſuſceptis liberis, nunc ſciſcitari, ſitne extinctum ſuum votum, an verò tantiſper ſopitum reuixerit.

e Etenim cognito primò, haud eſſe maiorem quadraginta Annis 2. perbonæ complexionis. 3. facilè reperturam monaſterium, quod ſibi, ſuiſque non contemnendis facultatibus oſtium aperiret, reſpondi eſſe abſque vllo dubio obligatam (in hiſce circumſtantiis;) ſubire illud, aut aliud monaſterium, quandoquidem in eam conueniat illud Auguſtini pronunciatum: Exigit (Deus) oblatum, qui non exegerat offerendum Cap. *nuptiarum* 27. q. 1. certumque eſt ex Cap. *Per tuas De aet. & vot. redempt.* vbi Innocentius III. reſcribit Gratiano . politano Epiſcopo, qui antequam promoueretur ad hanc ſedem, votum ſuſcipiendi habitum regularem emiſerat: *ſi tuam ſanare deſideras conſcientiam, regimen reſigna Eccleſiæ, & redde Altiſſimo vota tua* Ratio præterea eſt, quia nuptiæ celebratæ ſacrilegè non ſuſtulerunt vinculum voti, quandoquidem nemo de ſua malitia commodum reportare debet Cap. *Intelligimus, de tranſact.* ergo, ſicut qui non poteſt aliquid facere eo modo, quo oportet, debet id præſtare eo modo, quo poteſt, vt ſæpe reperis Nauarrus; ita mulier voti rea; quæ nequit conſtante matrimonio ingredi inuito marito religionem promiſſam, debet, vbi erit libera à lege mariti, reddere vota, quæ ante nuptias diſtinxerant labia eius.

f Si tamen eadem illa mulier fuiſſet vel admodum debilis complexionis, vel ætatis iam excedentis Annum quinquageſimum, forte non fuiſſet obliganda ad ſolicitandum pro admiſſione ad hoc aut illud monaſterium, eſto forte ſperare potuerit ſe intuitu optimæ dotis, quam allatura erat ſuſceptum iri. Ratio eſt, quia in omni promiſſorio iuramento ſubintelligitur conditio: *Si res in eodem ſtatu permaneant*, ſicuti probo, et explico in Alphab. Quadrupl. *Part. 2. n. 504. & ſeqq.* ita et in voto. Eſt autem iam vel valde infirmæ, vel iam quinquagenatiæ, ſtatus longe alius, quam natæ 16. 20. 24. Annos, intra quos communiſſimè, ſupra quos rariſſimè admittuntur in monaſteria mulieres, vtpote tunc inhabiles ad dediſcenda, quæ malè conſueuerunt, addiſcenda, quæ non conſueuere facere.

Porro quia hic facta mentio voti deſinentis ob metum pauperatis memoro hunc.

Caſum multo rariſſimum.

g *Quo videlicet ipſe ego à Sacra Pœnitentiaria petiui, & petitam diſpenſationem ſuper voto perpetuæ perfectæque caſtitatis impetraui allegata hac vnica cauſa, quod Orator nequeat aliter ſe ſe alere, quàm ſua opificio, quod quidem ſibi calibi non liceat exercere niſi famulorum operam mercando magiſtris, quos difficillimè poſſet reperire poſt Annum ætatis quadrageſimum, nunc eſſe ſe maiorem triginta Annis, aſſereque contingere, quale fortè non ſit paſſurus, ſi nunc reſpuat.*

Hanc inquam, ſolam cauſam allegaui, & tamen impetraui diſpenſationem pro illo vno matrimonio, & cum omnibus ſolitis præſcribi in conceſſione huiuſmodi gratiæ, attamen is, qui rogatu meo propoſuerat preces, reſcripſit mihi, miratum fuiſſe Eminentiſſimum D. Pœnitentiarium, eò quòd non extaret vllum exemplum talis gratiæ conceſſæ, ob talem cauſam motum.

h At anne etiam virtute Iubilæi commutari poſſit.

Votum adoleſcentis, Indolis perquàm inconſtantis?

Qui cettera perquam probus laborat vitio facilitatis, & ad emittenda, & ad emiſſa retractanda pauſculina vota, ob quam rem conuenit illa cum Confeſſario id ſuadente, vt nullum planè nullum ederet votum inconſulto eodem Confeſſario, aut, ſi quod nunc ſparet, hoc non prius interrogato iſto foret promiſſio: Vix abierat tres aut quatuor hebdomada, cùm reſiliens à decursu propoſito ingrediendi religionem quandam minus ſtrictam pollicitus eſt Deo, ſe tranſiturum ad ſtrictiorem, idque ea de cauſa, quod cenſeret fore gratam Deo hanc mutationem, reſolutionemque inuocam ſibi ipſi difficilem. Paulo poſt tædius pœnitudine facta accedit Confeſſarium (alterius Ordinis) narrat factum, petit remedium, & ipſe Confeſſarius (vt dixi alterius Ordinis) à me Conſilium.

i Reſpondi cum diſtinctione: Aut enim ille adoleſcens erat pacti initi, cum Confeſſario memor tunc, cùm pollicebatur Deo ingreſſum in illam ſtrictiorem religionē, aut immemor? Si immemor, haud ſubſiſtit votum: etenim noluit, & rectè nolunt Iuriſtæ præſumi voluntatis mutationem, ſed probari, igitur præſumendum eſt, permanſiſſe (donec aliud probetur) habitualiter in ipſo voluntatem, non obſtringendi ſe validè vllo voto ſine approbatione Confeſſarij. Si autem memor, quia ex vna parte non abſtulit (imò nec auferre potuit) ſibi phiſicam vim agendi contra pactum initum cum Confeſſario, ex altera actualis recordatio initi pacti ſatis indicat voluiſſe vti illa phiſica poteſtate, ſeu facultate, (quia ſimiliter Iuriſperiti perpetuò inculcant præſumptionem de volendo exercere actum vtilem potiùs, quàm inutilem, ſeu inualidum,) omnino cenſeo, exortam fuiſſe actualem obligationem ſubeundi Ordinem ſtrictiorem, modò ſit aptus.

k Nihilominus tamen, quia eiuſmodi votum non eſt votum è reſeruatis, quandoquidem ſi fiat illius commutatio in alium Ordinem, mitiorem, erit ea non circa ſubſtantiam, ſed ſolùm circa circumſtantiam & modum. Sotus Nauarrus, Sanchez, Leſſius apud & cum Patre Laymanno *lib. 4. tr. 4. c. 8. n. 8.* idcirco poterit illa commutatio fieri à Confeſſario vel Iubilei, vel Ordinis Mendicantis, ne dicam ab Epiſcopo; & verò cenſeo faciendā, eò quod illa tanta mobilitas animi adimat ſpem fore, vt maneat conſtans in illa rigida religione.

Quòd ſi illam conditionem de interrogando Confeſſario ita intellexit, vt voluerit non ſubſiſtere votum, donec à Confeſſario haberetur pro rato, reuera non ſubſiſtet ante ratificationem; quā ſecuta habebit nihilominus fortaſſe locum doctrina ſuperior, ne quidem impleta conditione, ſub qua eſt emiſſum votum caſtitatis, vel religionis, cenſeo hæc eſſe accenſenda ſolemnitatis, vt etiam notaui in Alph. Quadrupl. *part. 1. n. 328. & 329.* ſed nollem dare locum huic doctrinæ in propoſito, niſi metuerem (& metuiſſe poſſem metuere) ne ingreſſum in talem Ordinem ſequeretur, aut breui, aut poſt duos, treſue Annos grauis & noxia pœnitudo.

CAPVT XXXIX.

De modo & tempore commutandi vota Iubilei.

SVMMARIVM.

Confeſſarius Iubilei poteſt vota commutare in opus aliquantò minoris valoris. 296.
Et debet abſolutè, non autem conditionatè commutare. 296.
Singulariter tamen ſub conditione ſi fuerit lucratus Iubileum. 297.
Poterat Confeſſarius negare commutationem petenti. 298.
Epiſcopus nolens cum ſubditis diſpenſare quando poſſit vocatur [illegible] *fidelis.* 298.
Quid ſi pœnitens non adferat cauſam, cur petat commutationem? 299.
Ad faciendam etiam extra Iubileum commutationem in opus æquale, non exigitur grauis cauſa. 299.
Quomodo ſpecialiter commutanda vota peregrinationum? 300.
Quæ generatim commutationes ſint ſuccommodæ? 301.
Facienda ſæpe in res, quas pœnitens ſolet facere ex deuotione. 302.
Facienda etiam pœnitenti optio. 302.
Commutatio rectè fit ante omnem inchoationem operum præſcriptorum. 303.
Poteſt & fieri illius, quod commiſiſti poſt iam factam alteram commutationem. 304.
Ita quoque, vt ſubrogatio peragatur primùm poſt tempus Iubilei. 305.
Vel vt remittatur ad iudicium alterius viri docti, etiam Laici. 305.
Quid ſi autem interim vrgeat actualis obligatio voti? 306.
Quid ſi Confeſſarius dicat: Commutabo poſt tres vel quatuor hebdomadas? 307.
Quid ſi feciſti omnia neceſſaria lucrando Iubileo, at oblitus es petere commutationem? 308.
Aut reflexè noluiſti petere? 309.
Aut non feciſti Confeſſionem tempore Iubilei? 309.

Quæſt. CVI. *Ecqua circa modum commutandi vota in Iubileo videntur præcipuè obſeruanda Confeſſario benigno?* 296

RESP. Sequentia. I. Poteſt commutationem facere in opera aliquantò minoris valoris, ſeu aliquantò minus grata Deo, quam fuerit actio, aut res per votum promiſſa. Ita Leſſius *lib. 2. de iuſtit. cit. c. 40. n. 109.* cum permultis, quos ſequitur Diana *p. 1. tr. 15. reſol. 40.* contra Sanchez *lib. 4. moral. c. 54. num. 13.* & alios. Ratio eſt, quia probabiliſſimum eſt, quòd quis propria auctoritate poſſit ſuummet votum commutare in rem euidenter æquè bonam, vt ſuppono ex tractatu de voto & probo, declaroq; practicè in alleg. Alph. Quad. *p. 1. n. 356. & ſeqq.* ergo

Confeſſarius poteſt in aliquantò minorem commutare, ne cæteroqui priuilegium ſit fruſtra contra rationem Cap. *ſi Papa de priuilegiis in 6.*

II. Commutatio facienda eſt abſolutè, non autem ſub conditione de futuro. Licèt enim vota commutandi poteſtas in hoc etiam differat à poteſtate abſoluendi à cenſuris, & reſeruatis, quòd grauiter peccaret Confeſſarius, qui diceret, *abſoluo te ab hac cenſura, & ab hoc peccato, dummodo reipſa exequaris opera præſcripta.* Non autem per ſe loquendo peccaret, qui diceret: *commuto tua vota, dummodo reipſa exequaris opera in Bulla proſcripta*: melius tamen eſt, ſi commutatio fiat abſolutè; quia melius eſt, non facere reſtrictionem; vbi non facit Papa.

297 Et ſingulariter notat Suarez *lib. 6. de voto cap. 8. num. 10.* cauendum, ne vnquam Confeſſarius commutet ſub conditione: *ſi ipſemmet indulgentiam fueris reipſa conſecutus*: quis enim ſciet vnquam, ſe reipſa perceptum eſſe indulgentiam? Hinc quando auctores dicunt, ſicut nos ſuprà *n.* 243. illum, qui ſemel lucratus eſt Iubileum, habere ius ad conſequendos omnes fauores illi annexos, hæc locutio eſt intelligenda de Iubileo, non prout includit remiſſionem pœnæ temporalis in actu ſecundo obtentam, ſed prout dicit conceſſionem talium facultatum, quas Pontifex largitur omnibus facientibus talia, vel talia opera. Lugo *d.* 20. *n.* 103. vel ſi vis, dic, in ea locutione Iubileum accipi cauſaliter, & in actu primo, ſcilicet pro executione omnium operum præſcriptorum, non autem formaliter, & in actu ſecundo.

298 Commutatio ita debet neceſſariò fieri, quando quis eam petit, vt grauiter peccet Confeſſarius, ſi recuſet facere. Ratio eſt, quia ſicut Epiſcopus diſpenſare nolens cum ſubdito, diſpenſationem ex iuſta cauſa petente, vocatur meritò infidelis. c. *Quanto* 2. q. 5. ita & meritò hoc epichéton tribuitur Confeſſario per Bullam electo, non item Regulari nolenti communibus Ordinis priuilegijs vti; nam poteſtas commutandi voti datur Ordini Religioſo in fauorem ipſius Ordinis; nemo autem tenetur ſuo priuilegio, & fauore uti. cap. *ſi terra de priuil.* & argum. *Reg.* 61. *in* 6. at facultas commutandi vota in Iubileo, datur directè & principaliter in fauorem & commodum pœnitentium, vnde acquirunt ius ad exigendam commutationem, ſaltem ab illo, cui confitentur ea intentione, vt eam impetrent.

299 At; *quid ſi pœnitens petat commutationem, non adſerens vllam aliam ſuæ petitionis cauſam, niſi quia ita ſibi placet?*

RESP. Oportet ei acquieſcere, modò habeat veram intentionem opera præſcripta exequendi; nam illorum executio eſt vice iuſtæ cauſæ. Ita ſentiunt Sanchez *de voto cap.* 50. *n.* 19. & Suarez *cit. lib. 6. c. 19. n.* 10. loquentes quidem de commutatione in rem æqualem, poteſt tamen rationabiliter extendi hæc doctrina ad commutationem in rem aliquantò minorem: Confirmatur, quia Bullæ abſolutè, & ſine vlteriore exactione dicunt: qui opera præſcripta fecerit, poterit eligere Confeſſarium, qui vota commutet.

Addit idem Suarez *n.* 14. ad faciendam commutationem in rem æqualem, etiam extra Iubileum, ſufficere paruam cauſam, ſcilicet vt vouens liberius, & alacrius Deo ſeruiat, & vt gratitudo quædam ex parte Dei oſtendatur. Vnde rectè infert, fere ſemper poſſe excuſari commutationes à Confeſſarijs Ordinum Mendicantium factas in opus æquale.

300 IV. Votum peregrinationis ita commutandum eſt, vt habeatur ratio expenſarum in itu faciendarum, ita vt illæ ſubeantur dari pauperibus, aut certè in aliud opus commutentur, ſi forte maiores erant faciendæ in itu, quam domi c. *magnæ* de voto, vbi dicitur: *Tibi pro te, & famulis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, vt expenſas, quas facturus in eundo, morando, & redeundo fuiſſes, aliquo religioſo committas, in neceſſitates vſus terræ illius* (Sanctæ, ad quam Trecenſis Epiſcopus, de quo eſt hic ſermò, peregrinationem vouerat) *ſine diminutione qualibet transferendas.* Conſentiunt Theologi & Canoniſtæ apud Sanchez *cap.* 56. *num.* 11. nec ſcio, qui diſſentiat. At verò quoad expenſas in reditu faciendas diſſentiunt a doctrina citati Capituli Henriquez *lib.* 7. *cap.* 30 *num.* 5. Angles & Rodr. q. apud Sanchez cum Graſſo *lib.* 3. *cap.* 30. *num.* 9. eò quòd vouens peregrinationem voueat itum, non autem reditum: ergo expenſæ in reditu faciendæ non indigent commutatione. Verùm oppoſita ſententia eſt communior & verior; non dico tamen cum Suarez. *lib.* 6. *cap.* 19. *num.* 10. opinionem Henriquez non eſſe tutam, quia auctoritas quatuor tantorum Doctorum, & aliorum facit tutam, ſicut & ratio, quam adfero in c. Alph. n. 463.

301 V. Illæ commutationes ſunt percommodæ, quibus vota perſonalia in perſonalia, realia in realia mutantur, e. g. peregrinationes in opera, per quæ perſona exerceatur, & fatigatur, vt ſunt orationes, vigiliæ, & ieiunia; teſtaturque Graſſis *cit. cap.* 30. *num.* 20 ita practicari in Pœnitentiaria Romana. Non tamen eſt neceſſe obſeruare hunc modum, ſed potius attendendum, quid ſit conducibilius ſaluti Pœnitentis; vt etiam prouide notat Leſſius *cit. cap.* 40. *num.* 109. vbi tamen docet, peregrinationes etiam longas mutandas eſſe in ieiunia, eleemoſynas, crebras Confeſſiones & Communiones.

VI. Quia ſæpe expedit, vt commutatio maximè tempore Iubilei, quo laxatur ſinus miſericordiæ & benignitatis diuinæ, fiat in res, quas vouens ſolebat ex deuotione facere, vt in recitationem Roſarij, ſacri quotidiani auditionem. At non facienda in res, iam aliunde ex graui obligatione præſtandas: quia ſicut non debet aliquis locupletari cum alterius iactura cap. *locupletari*: de reg. iuris *in* 6. ita etiam mutare conſilium quis non poteſt, in alterius detrimentum cap. *mutare*, eodem. Atqui mutatio, de qua hic eſt ſermo; cederet in detrimentum & imminutionem diuini cultus; nam vna actio loco duarum obiretur. 302

VII. Prodeſt quoque plura opera proponere pœnitenti, & illi dare optionem, vt loco ſui voti, modò hoc, modò illud faciat, modò iſto, modò illo die, nam *nil refert, quid de æquipollentibus fiat.* argum. *l. final.* ff. Mandati.

Quæſt. CVII. *Quandonam à Confeſſario Iubilei facienda eſt commutatio votorum?* 303

RESP. I. Commutatio fieri poteſt, antequam quis vllum ex præſcriptis operibus exequatur, dummodò habeat animum exequendi. Ita plerique; nam Pontifices poteſtatem commutandi, nullo vocabulo reſtringunt ad opera iam perfecta. Et proinde poteſt etiam fieri ante Confeſſionem, & quidem ab illo, cui non cogitas confiteri, vt docet nominatim Henriquez *lib.* 7. *cap.* 30. *n.* 6. Sanchez *de voto c.* 54. *n.* 15. contra Sayrum, Beiam, Sorbum. Ratio eſt, quia commutationis actus non habet vllam ab actu Confeſſionis dependentiam, ergo non eſt opus, vt fiat Confeſſario, vt Confeſſario. Nec verum eſt, quod aliqui docent, ſcilicet votorum obligationem reuiuiſcere, ſi contingat vel ex inconſtantia, vel ex impotentia omitti prædictorum operum executionem, quia commutatio communiter fit abſolutè, & non ſub conditione de futuro.

II. Si initio prioris hebdomadæ facta eſt votorum tuorum commutatio, & ante eam exactam iterum aliud edas, potes adhuc illius, eadem hebdomade durante, commutationem obtinere; nã conceditur ſaltem vna integerrima hebdomada pro omnibus Iubilei fauoribus acquirendis. Quin, ſi ſecunda hebdomade illud votum emitteres, & opera præſcripta iterum perficeres, poſſes tunc acquirere eandem commutationem; ſuppoſita ſententia, quam ſuo loco probauimus, quòd ſcilicet Iubileum poſſit bis obtineri. Atque ita ſentit Henriquez *c.* 11. *n.* 11. 304

III. Poteſt verò commutatio voti intra tempus Iubilei ita fieri, vt tamen tunc non fiat actualis ſubrogatio in locum materiæ voto promiſſæ; nam poteſt Confeſſarius dicere pœnitenti: ex nunc commuto tuum votum in illam rem, aut res, quam, aut quas tibi deſignato poſt tres, quatuor hebdomadas. Sic docet Sanch. *l.* 4. *de Voto c.* 54. *num.* 31. poſt Rodriq. & alios. Probo hoc inde, quia, vt *num.* 308. oſtendam, poſſet Confeſſarius poſt 10. annos deſignare illas res, etiamſi tempore Iubilei nil audiſſet de tuo voto: quanto magis ſi ei illud expoſuiſti? Et ita me citato cenſet Diana *part.* 10. *tr.* 14. *reſ.* 37. contra Texedam, nimis acriter repugnantem. 305

Imò poterit Confeſſarius dicere: *Commuto tuum votum in rem illam, quam talis aut talis vir doctus à te conſultus iudicauerit prudenter ſubſtituendam.* Ita Leſſ. cit. *n.* 109. Ratio eſt, quia ille, qui præcisè ſubſtituet aliam rem, non exercebit vllum actum iuriſdictionis; ergo ei poterit dari poteſtas ſubſtituendi.

Inquies: *Ergo Confeſſarius poſſet etiam hominem laicum deſignare pro illo actu ſubrogationis?*

RESP. Vera eſt ſequela & conſequens.

Quid ſi autem, antequam ab illo docto Laico fiat actualis ſubrogatio, occurrat occaſio voti obſeruandi? 306

RESP. Non peccabit pœnitens, illud non obſeruando: nam reuera iam eſt facta commutatio, adeoque ceſſat voti obligatio, & adeſt iam alia, ſcilicet accipiendi onus, quod ab illo viro docto imponetur: quod quidem onus non debet ſubire, antequam iniungatur, vt optimè Sanchez *l. c. num.* 32. Leſſius *cit. n.* 109. Portel. in addit. *num.* 17. contra Rodriquez.

IV. Quia ſicut cùm quid prohibetur, omnia prohibentur, quæ ſequuntur ex illo. Reg. 39. *in* 6. ita etiam, qui dat poteſtatem, dat ſimul omnia, quæ ad illam moraliter conſequuntur, ſeu ad conuenientem eius vſum neceſſaria ſunt, ideircò quando Confeſſarius vult attentius conſiderare, vel qualitatem cauſæ, vel modum commutationis, poteſt ipſammet commutationem differre, in vnam, alteramue hebdomadam poſt Iubileum, dicendo pœnitenti: *commutabo tuum votum, vbi maturius cogitauero, quid ad animæ tuæ ſolatium, & profectum maximè expediat.* Sic arbitratur, & rectè quidem Suar. *lib.* 6. *de voto c.* 16. *num.* 15. Sanch. *l. c. num.* 33. Portell. *loc. cit.* Et quidem poteſt hoc facere Cõfeſſarius, etſi nullum in ſpecie votum intelligat ſi enim pœnitens dicat, ſe habere plura vota 307

quo-

quorum commutationem petas; poteſt Confeſſarius impeditus aliis negotiis ei reſpondere. *Illa vota mihi poſt exactum Iubilæum indica, & commutabo*. Sic Sanchez *l. c. n. 37.* & Palaus *tr. 24. punct. 22. §. 3. n. 8.* contra Suarez. Et extendit hanc doctrinam Sanchez ad vota reſeruata Pontifici extra Iubileum. Huius & aliarum doctrinarum paulò ante traditarum, & tradendarum rationem ſubminiſtrat ſecundum fundamentum, quod attuli, *num. 242.*

308 V. Si pœnitens tempore Iubilei oblitus eſt petere ſui voti commutationem, fecit tamen omnia opera præſcripta, poteſt illius commutationem exigere, à quocunque Sacerdote approbato, etiam poſt Iubileum, Ita Portel. *n. 7.* Sanchez *n. 36.* Leſſ. *cit. c. 40. n.* 109. expreſsè dicens poſſe etiam *poſt annum* peti talem commutationem, & quidni poſt vicennium? Ratio petitur tum ex citato fundamento ſecundo, tum ex dictis de abſolutione cenſurarum, & caſuum reſeruatorum poſt Iubileum; eſt enim eadem omnino ratio.

309 Dices: *Quid ſi fui quidem memor mei voti, ſed tamen nolui petere commutationem?* Reſp. Poteris æquè illius commutationem poſt decennium petere, ac ſi tempore Iubilei eſſes oblitus; nam fauores Iubilei ſemel acquiſiti, non magis profunt oblitis, quam iis, qui fuere memores. Atque ita etiam ſentiunt Sanchez *ibid. num.* 40. Leſſius *l. c.*

Adde, hunc ipſam reſponſionem Iudicio Sanctarelli *de Iubil. c. 13. dub.* 2. aliorùmque habere locum, etiam in caſu, quo non feciſti vllam confeſſionem, idcirco, quòd bona fide exiſtimares te eſſe in ſtatu gratiæ: & admittit Sanchez *n.* 41. ſuppoſito, quòd Confeſſio venialium non ſit neceſſaria ad Iubileum lucrandum: quod & ego admitto, caſu, quo Confeſſio etiam mortalium non fuerit à parte rei poſita inter Conditiones Iubilei.

CAPVT XL.

Quomodo liceat, aut non liceat commutare votum Caſtitatis.

SVMMARIVM.

Quinque Vota reſeruantur Pontifici. 310.
Eorum commutatio non cenſetur permiſſa, niſi exprimatur permiſſio. 310.
Vt votum Caſtitatis ſit reſeruatum debet eſſe caſtitatis & perfectæ, & perpetuæ. 311.
Quandonam cenſeatur voueri caſtitas perfecta? 312.
Reſeruatur varia caſtitatis imperfectæ exempla. 312. & 313.
Quid ſi octogenarius ſenex voueat, ſe viginti annis victurum caſtiſſime. 314.
Vota caſtitatis emiſſa à coniugibus quomodo ſint tantùm imperfectæ caſtitatis. 314.
Non omne votum caſtitatis perfectæ eſt reſeruatum. 315.
Et nominatim quando eſt dubium. 315.
Aut emiſſum ex metu iniuſto. 316.
Aut cum animo obligandi ſe ſolùm ſub veniali. 316.
Aut quando votum Caſtitatis eſt pœnale. 317.
Vel propriè conditionale. 317.
Quid ſi iam ſit impleta conditio, aut incurſus pœna reatus? 317.

310 SVppono I. ex communiore doctrina apud Sanchez *lib. 4.* Summæ *cap. 40. n. 6.* ſolùm quinque vota eſſe reſeruata Pontifici, ſcilicet vota peregrinationis Romanæ, Compoſtellanæ, Hieroſolymitanæ, Caſtitatis, ac Religionis: & quidem ſolum primum ex iure, reliqua ex conſuetudine; cùm ſpectata rei natura poſſet Epiſcopus in omnibus diſpenſare.

Suppono II. illa quinque vota eſſe ita reſeruata, vt eorum diſpenſatio, vel commutatio per nullam Bullam cenſeatur conceſſa, niſi exprimatur: & ita quidem, vt ſi in Bulla ponantur hæc præciſè verba: *Damus poteſtatem commutandi omnia vota, etiam triplicis peregrinationis*, non intelligantur vota Caſtitatis, & Religionis. At quando Bulla habet, ſicut communes Bullæ Iubilei: *Damus poteſtatem commutandi omnia vota, exceptis votis Caſtitatis, & Religionis*, hoc ipſo dari poteſtatem commutandi votum triplicis peregrinationis, vt docet vſus. His ſuppoſitis, cùm votum Caſtitatis, & Religionis in omni Iubileo reſeruetur, oritur

311 Quæſt. CVIII. *Vt Votum Caſtitatis cenſeatur eſſe reſeruatum, quot debet habere conditiones?*

RESP. Generatim duas: debet enim eſſe perfectum, & de Caſtitate perfecta. Patebit vtraque hæc conditio ex dicendis.

Quæſt. CIX. *Quid nomine Caſtitatis perfectæ intelligitur hic?* 312

RESP. Perpetua in futurum abſtinentia ab omni voluntaria delectatione venerea, tam extra, quàm intra coniugium. Doctores communiter, nominatim Suar. *tom. 3. de Relig. l. 9. cap. 2. n. 1. & 2.* iuncto *c. 18. n. 1. & 2.* & alii, quos paulò poſt referam. Hinc votum Caſtitatis reſeruatum vocatur à Suarez *lib. 6. de voto cap. 21. num. 9.* votum *negatiuum* Caſtitatis *ſimpliciter*.

Quæſt. CX. *Quænam ſpecies, aut partes Caſtitatis, doctis, aut indoctis videntur eſſe Caſtitatis reſeruata, incommutabiles per Iubileum, & tamen non ſunt?* 313

RESP. Sequentes. I. Virginitas, ſi videlicet votum illius ſeruandæ, expreſsè reſtringas ad abſtinendum à primo actu peccati carnalis, per quem Virginitatis flos deteritur. Quòd ſi dicas: *Voueo Deo Virginitatem*, & non reſtringas expreſsè ad continentiam ab vno, aut pluribus actibus turpibus, cenſeris edere votum Caſtitatis *perfectæ*, adeoque reſeruatum Sanctarell. *l. c. dub.* 2. ex communi. Vnde infert S. Thomas 2. 2. *quæſt. 88. a. 3. ad.* 2. mulierem; quæ vouit Virginitatem; ſi poſtea corrumpatur, debere ſeruare quod poteſt, ſcilicet *perpetuam continentiam*. Quamquam non plane diſplicet opinio Portelli V. *Votum n.* 50. contra Sanchez dicentis, eum, qui vouit Virginitatem, non obligari, niſi ad temporalem Caſtitatem, ſi dubitet, an vouerit Caſtitatem perpetuam, an ſolùm abſtinentiam à primo actu; nam vota gratuita ſunt benignè interpretanda. *c. ex parte de cenſibus*.

II. Si voueas dicendo: *Voueo me nunquam ducturum vxorem: permanſurum in ſtatu viduali: futurum ſacerdotem: facturum cras votum perpetuæ Caſtitatis: nunquam tacturum vllam mulierem: nunquàm vllo impuritatis peccato Deum offenſurum: matrimonii leges ſanctè ſeruaturum: ab omni licita & illicita Venere per 30. imò 20, annos abſtenturum, &c.* nullum horum votorum ſeorſim ſumptum reſeruatur Pontifici, ſed ſingula ſunt tempore Iubilei commutabilia; nam per quatuor priora non promittitur Caſtitas ipſa: per quatuor poſteriora promittitur illa quidem, ſed imperfecta, ratione obiecti, vel temporis. Quod ſi diceres: *Voueo me centum annis abſtenturum ab omni carnali illecebra*, cenſereris iuxta Leſſium, *num.* 113. Sanchez *cap. 40. num.* 49. feciſſe votum reſeruatum, eò quòd vita hominis præſumatur non diutius durare, imo nec tandiù, vt notaui in Experien. *tr. 9. n.* 359.

Inquies: *Ergo ſi quis octogenarius diceret: Voueo me 20. annis fore caſtiſſimum, tale votum reſeruatis adnumerandum eſſet?* Reſp. Hæc illatio eſt veroſimilis; quamuis Leſſ. *l. c.* votum 20. annorum abſolute annumeret temporibus, at non ego ob indicatam rationem.

III. Quando vel vnus tantùm coniugum, ſine, aut cum alterius licentia, vouit ſe non petiturum debitum; vel vterque communi conſenſu, ſe neque petiturum, neque etiam redditurum debitum promiſit, tale votum poteſt tempore Iubilei commutari; nam non eſt promiſſa perfecta Caſtitas: nec enim contra ſuum votum peccaret talis coniux, etſi admitteret adulterium, aut diſſoluto matrimonio per mortem alterius coniugum, tranſiret ad ſecundas nuptias. 314

IV. Quando vnus coniugum ſine, aut cum alterius licentia vouit perpetuam, perfectàmque Caſtitatem, poteſt fieri, vt illud votum ſit reſeruatum, præſertim quando eſt emiſſum ante conſummationem matrimonii, cum animo ingrediendi religionem, poteſt quoque fieri, vt non ſit reſeruatum, vt explicat latiſſimè, nec ſine fructu, (quidquid faſtidiat Pontius *lib. 8. de matrim. cap. 9. num.* 2.) P. Sanchez. *lib. 8. de matrimonio diſp.* 21. referens multos autores pro ſe, & contra ſe, ſuccinctè autem cit. *cap. 40. n. 52. & ſeqq.* Porrò ſolùs perfectæ Caſtitatis votum eſſe Pontifici reſeruatum, habetur potius ex traditione, & conſuetudine, quàm iure ſcripto.

Quæſt. CXI. *An omne votum Caſtitatis Perfectæ eſt ita reſeruatum, vt nequeat commutari per Confeſſarium Iubilei?* 315

RESP. Negatiuè, quia non ſufficit eſſe votum Caſtitatis perfectæ, ſed debet ipſummet in ſe, ſuiſque adiunctis eſſe perfectum. Ita ſentiunt communiter Doctores, intelligendi cum ſequentibus declarationibus.

I. Quoties eſt dubium de valore voti Caſtitatis, ſiue ſit dubium iuris, ſiue facti, etſi illud dubium fortè non ſit tantum, vt deobliget vouentem, poteſt commutari vi Iubilei. Ita Suarez *lib. 6. cap. 26. num. 6. de voto*. Ratio eſt, quia tale votum non eſt reſeruatum; nam non eſt perfectum, hoc ipſo quòd ſit dubium; & reſeruatio, cùm ſit res odioſa, vtpote derogans iuri

Epiſcoporum, reſtringi debet ad caſus certos, non ad dubios. Et extendit Sanch. *lib. 4. Summ. c. 44. n. 3.* itemque Theſaurus *p. 2. V. Vota reſeruata*. hanc doctrinam ad caſum, quo quis ſcit, ſe protuliſſe verba clara obligationis, dubitat autem, an cum animo ſe obligandi. Verum quia *nemo dicere præſumitur, quod non habet in mente* ait Tubero relatus in l. labeo *ff. de ſupell. leg.* idcirco hæc extenſio, quantumuis ſit tuta, non tamen eſt certa.

II. Idem votum poteſt vi Iubilei commutari, quando fuit emiſſum ex iniuſto metu graui, aut leui. Sic Leſſius *n. 127.* & Sanchez *num. 31.* Ratio eſt, quia tunc quoque non eſt perfectum; nam deeſt ipſi perfecta libertas.

316 III. Idem dic, quando eſt emiſſum cum animo ſe obligandi ſolum ſub veniali: Sanchez. *n. 47.*

IV. Idem dicendum eſſe putat Gutierez, quando fuit emiſſum ab impubere, eò quòd cùm ſit à patre irritabile, ſit etiam hoc ipſo valde imperfectum. Verùm hanc doctrinam à Suarez *l. c. n. 3.* & Sanch. *n. 37.* reiectam, & à nemine alio, quantum ſcio, admiſſam, ego quoque reiicio, quia iſta imperfectio eſt nimis extrinſeca voto, tametſi in Alph. Quadr. *n.* 174. cum communi teneo omnia vota impuberum eſſe irritabilia à patre, & ſucceſſoribus patris quos nomino ibid. n. 187.

317 V. Quod dixi de voto Caſtitatis dubio, dico etiam tum, quando votum Caſtitatis eſt pœnale; vt cum dixiſti: *Si hoc anno me inebriauero, voueo me ſeruaturum perpetuam Caſtitatem*: tum quando eſt propriè conditionale, vt cùm dicis; *Si Deus me hac tentatione liberauerit, promitto perpetuam Continentiam.* Et hoc votum vtrumque poteſt commutari, ante & poſt impletam conditionem, pœnamque incurſam; tum quando eſt disiunctiuum, ita vt altera pars non ſit reſeruata, vt ſi dicas *voueo aut perpetuam caſtitatem, aut perpetuam à carnibus abſtinentiam: voueo me futurum vel Sacerdotem, vel cæteroqui ſeruaturum perpetuam Caſtitatem*. Et hæc commutatio poteſt fieri, tum antequam abiicias animum ſuſcipiendi ſacerdotij, aut abſtinendi ſemper à carnibus; tum poſtquam ſuperuenit impedimentum, ob quod non poſſis fieri ſacerdos; tum denique etiam poſtquam libere conſtituiſti non ſuſcipere Sacerdotium. Ita contra Suar. *l. 6. de voto c. 22. n. 12.* & Pontium *l. 8. de matrimon. c. 9.* docent permulti Doctores, quos partim citant, partim ſequuntur Sanch. *cit. cap. 40. n. 81.* Leſſius *l. 2. de iuſtit. cap. 40. à n. 130.* Sanctarellus *de dub. c. 11.* Laym. *lib. 4. tr. 4. c. 8. ſ. n. 10* Diana *p. 1. tr. 18. à reſol. 79.* qui omnium poſtremam ſententiam à ſolo Maldero traditam vocat *reſol. 65.* multùm probabilem, ego multùm alienam à communi ſenſu; non tamen improbabilem: ſicuti neque Boſſius apud Dian. *cit. tr. reſol. 60.* non malas pro illa rationes adferens: at oppoſitam cum Sanctarello *c. 9. dub. 4.* præfero; reliquas aſſertiones abſolutè defendo; & hanc generalem rationem cum Lezana T. *Votum. n. 33.* do, quia votum Caſtitatis pœnale, non eſt perfectum; nam non fertur ex ſatis perfecto in ipſam Caſtitatem amore, ſed potius ex amore aut metu alterius rei; & cùm votum ſit actus Religionis, quo quis rem ſibi gratam offert Deo, in eius cultum, id perfectè dicetur tale, quod ex directa rei promiſſæ voluntate oritur. Plura de voto Caſtitatis poſt hæc data in lucem ſcripſi in Alph. Quadr. *toto Cas. 8.*

CAPVT XLI.

De Commutatione voti Religionis.

SVMMARIVM.

Per votum Religionis quid intelligatur? 318.
Quando illud votum eſt perfectum, non tollitur niſi à Papa. 319.
Secus ſi ſit imperfectum, adeoq. dubium, factum ex metu, vel conditionale. 319.
Confeſſarius Iubilei commutare poteſt vota Caſtitatis, & Religionis in omnibus Caſibus, in quibus Epiſcopus ratione ordinariæ poteſtatis. 320.
Non autem in caſibus, quibus ipſe commutat tanquam delegatus ſedis Apoſtolicæ. 321.
Qui ſint ij Caſus? 321.
An Epiſcopus diſpenſet ex ordinaria poteſtate cum coniuge, qui ante coniugium vouerat perfectam caſtitatem? 322.
An Confeſſarius Iubilei, vel alius priuilegiatus validè commutet materiam, in quam Papa fecit commutationem voti reſeruati. 322.
An iuramentum de perpetua caſtitate ſeruanda, vel ingredienda religione ſit reſeruatum? 323.
Pœna decreta in diſpenſantes in votis reſeruatis non extenditur ad commutantes 323.

Quæſt. CXII. *Quid per votum Religionis intelligitur?* 318

RESP. Intelligitur tum præcipuè votum ingrediendi aliquam Religionem; tum etiam ipſa tria ſubſtantialia vota, per quæ quis fit verè Religioſus. Ita ſupponunt paſſim autores, confirmatque vſus perpetuus, & docet in terminis Suar. *tom. 3. de Relig. l. 4. c. 9. n. 2.* Intelligi quoque non incongrue illa omnia vota, quæ nonnullæ religiones ſolent tribus ſubſtantialibus addere, vt eſt tum votum Patrum Minimorum de vita Quadrageſimali, tum Monialium S. Claræ de clauſura, tum illa peculiaria Societatis noſtræ vota, quæ præter noſtros ſcriptores enumerant Rodriquez. *tom. 1. q. 26. a. 1.* & Miranda *tom. 2. q. 9. a. 6.* exiſtimat Suarez. *tom. 4. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap. 13. à n. 30.* fuſe contra Theſaurum *p. 2. V. Religioſ. c. 4.* & alios, probans hæc vota eſſe reſeruata Pontifici. Sed hæc res indiget longiore diſputatione, hic non neceſſaria; nam in Iubileis non occurrit vſus huius, aut illius ſententiæ.

Quæſt. CXIII. *An non in quibusdam circumſtantiis poſſit commutari votum Religionis?* 319

RESP. Etſi, quando eſt omnino perfectum, & abſolutum, non poſſit commutari, niſi à Papa, eiuſque commutatio excipiatur in omnibus Bullis Iubilei, attamen, quando non eſt omnino perfectum, commutari poteſt: & nominatim quando eſt pœnale, conditionale, ex metu, vt ſuprà dixi de voto Caſtitatis; item ex probabili, quando mutatur votum ſolius perſeuerantiæ, aut rigidioris Religionis in mitiorem; aut denique ſolum tempus, vt ſi vouiſti te ingreſſurum religionem hoc anno, & Confeſſarius mutet in annum ſequentem. Ita cenſet Sanch. *c. 40.* cum aliis contra alios. Sed his probandis non immoror, ſufficit nunc pro praxi ſcire, hæc probabiliter dici: Alia, quæ de voto Religionis tradunt DD. ſuppeditat noſtrum Alph. Quadr. par. 1. toto Caſ. ſeu c. 9.

Quæſt. CXIV. *Poteſtne Confeſſarius vi Iubilei commutare vota Caſtitatis, & Religionis in omnibus caſibus, in quibus Epiſcopus ipſe extra Iubileum?* 320

RESP. I. Poteſt in omnibus caſibus, in quibus Epiſcopus extra Iubileum diſpenſat, aut commutat, ex ſua ordinaria poteſtate. Ratio eſt, quia tunc iam deſinunt, per ſe reſeruata eſſe Pontifici. Vnde præcedente capite citaui aliquos autores pro opinionibus *ibid.* aſſertis, qui tamen non loquuntur expreſſè de poteſtate commutandi, quæ habetur in Iubileo, ſed de poteſtate ordinaria Epiſcopi: idipſum ego cum Sanchez *lib. 4. Summa c. 54. n. 19.* Sanctarello, & aliis aſſero de poteſtate Confeſſarij per Bullam Iubilei. Aſſero & idipſum de Confeſſariis Ordinum Mendicantium: nam ipſi quoque extra Iubileum poſſunt commutare vota Religionis & Caſtitatis in omnibus caſibus, in quibus Epiſcopi ex ordinaria poteſtate, atque adeò in omnibus, quos approbaui *Quæſt. 99. 140. & 142.* Poſſunt quoque in iiſdem, ſaltem de voluntate ſuorum Superiorum diſpenſare, vt reliquos inter declarat. Portel. V. *Diſpenſation. 54.*

II. At verò quando Epiſcopus in hiſce votis diſpenſat, non ex ordinaria poteſtate, ſed tanquam delegatus ſedis Apoſtolicæ, nequit ea commutare Confeſſor per Bullam electus, vt rectè Sanch. *cap. 40. & 43. & 44. & lib. 8. de matr. diſp. 9.* Sanctarellus de Iubileo *c. 3. dub. 9.* Lezana V. *Votum. n. 51.* permultos referens vt v. g. quando quis voto Caſtitatis obſtrictus, verſatur in proximo periculo fornicationis, niſi vxorem ducat; aut puellam impregnauit, quam ducere vellet, priuſquam infametur; aut caret pecuniis ad impetrandam diſpenſationem; aut non patet ſibi ſatis Romam aditus Sanchez *cit. diſp. 9.* Huius doctrinæ ratio eſt, quia tunc nihilominus manent reſeruata, & potius dicitur tunc Papa diſpenſare quam Epiſcopus: habetque hic locum illud axioma, *quod quis facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum* argum. cap. *Potest quis*, de reg. iuris *in 6.* Refert quidem abſolutè Leſſius *cit. c. 40. n. 134.* ex compendio priuilegiorum, poſſe Mendicantes (& conſequenter Confeſſarios Iubilei) commutare omnia vota, in quibus poteſt Epiſcopus: ſed vtique limitanda eſt hæc doctrina, eo modo quo limitauimus, conſentiente, meque allegante Diana *part. 11. tr. 7. reſ. 6.* Idem Leſſius *num. 127.* abſolutè dicit, quòd Pontifex permittat, vt Epiſcopus ſua ordinaria poteſtate ad diſpenſandum in votis reſeruatis vtatur, quoties eſt difficilis ad Papam acceſſus; ſed communi doctrinæ conformius dices, illum vti poteſtate extraordinaria, ſeu delegata, adeoque non poſſe in eo caſu fieri commutationem per Confeſſarium Iubilei. vide alia huc facientia in cit. Alph. n. 350.

III. Cùm idem Leſſius *num. 125.* abſolutè doceat, poſſe Epiſcopum diſpenſare in ſimplici voto Caſtitatis, poſt quod emiſſum contraxit aliquis matrimonium, non improbabile videtur, id

quod

quod nonnulli teſte Sanctarello *de Iubil. cap. 9. dub. 8.* docent, ſcilicet poſſe hoc votum commutari à Confeſſario Iubilei: quamuis vtique contrarium ſit probabilius, & praxi conforme, idcirco quòd in eo quoque caſu Epiſcopus diſpenſet ſolùm vt delegatus.

IV. His addo; quando Pontifex votum Religionis, & Caſtitatis commutauit in aliquod, aut aliqua opera, poſſe per Bullam Iubilei, atque adeò per priuilegia Mendicantium (nam hac in re eſt inter hæc paritas) illud, vel illa opera commutari in alia: quia tunc non eſt commutare ipſum votum reſeruatum.

323 V. Addo inſuper, iuramentum de Caſtitate perpetuâ ſeruanda, aut ingredienda Religione, etſi non contineat vllam promiſſionem, non tamen poſſe commutari per Bullam, niſi in ijs circumſtantijs, in quibus poſſet ſimile harum rerum votum commutari. Sanch. *lib. 4. Summa, c. 54. n. 25,* Laymon. *l. 4. tr. 3. c. 11. n. 8.* & Portel. V. *Voti commutatio n.* 300. nam Bulla non loquitur de iuramentis, ſed poteſtas commutandi iuramenta, deducitur ſolum ex poteſtate commutandi ſimilia vota. Putat tamen Diana *part. 5. tr. 12. reſol. 59.* poſt Alph. Leone contrarium non carere probabilitate.

VI. Addo poſtremò, etſi Sixtus IV. in extrau. *Etſi Dominici 2. de pœnit. & remiſſ.* excommunicat diſpenſantes in votis reſeruatis, tunc, cùm ſunt reuera reſeruata, hanc tamen pœnam, malè à nonnullis extendi ad commutantes illa, vt rectè obſeruat Bezana V. *Votum n.* 20. poſt Sanch. nam *in pœnis benignior interpretatio eſt facienda. reg.* 49. in 6.

CAPVT XLII.

Paradigmata ſeu exempla quarundam Commutationum, quæ ad alias multas applicari poſſunt.

SVMMARIVM.

Referuntur varia exempla, ſeu modi commutandi vota. 324.
Singulariter votum peregrinandi. 325.
Non ineundi matrimonij. Ibid.
Suſcipiendi ſacros ordines. 325.
Ieiunandi omnibus per totam vitam ferijs ſextis. 326.
Non peccandi peccato luxuriæ. Ibid.
Ingrediendi ordinem Prædicatorum. 327.
Aut generatim ingrediendi religionem. 328.

324 VT Confeſſarij in Iubileo electi expoſiti, qui ſæpe neſciunt, in quam, & quotam rem vota commutare debeant, timentque, ne vel nimis grauent ſuos pœnitentes: vel non ſint fideles diſpenſatores, ſeipſos aliquibus regulis practicis potius, quàm ſpeculatiuis iuuare queant, referam quædam exempla commutationum particularium, quæ partim tradit, partim ab alijs tradita refert Sanch. *lib. 4. Summa c. 26. à num. 39.*

I. Quando pœnitens vouit peregrinationem pedeſtrem, poteſt vnius diei iter commutari in vnius diei ieiunium; at equeſtris itineris quatuor dies in vnicum ieiunium. Sic iudicat Sanch. *n. 40.* poſt Sairum, Azorium, Anglem. Quid de expenſis itineris ſentiendum ſit, dixi *n.* 300. Vide de hoc caſu Portel. V. *Voti commutatio* in addit. *n.* 105.

325 II. Votum non ineundi matrimonij commutari poteſt in confeſſionem ſingulis menſibus biennio, aut triennio faciendam, itemque in nouem ſacra, extra ordinem facienda. Ita iudicat idem Sanchez. *n.* 42. cum quibuſdam Neotericis doctis.

III. Voto ſuſcipiendi ſacerdotij, ſubrogari poteſt quotidiana recitatio Officij Beatiſſimæ Virginis, aut Roſarij; prætereà Communio decimo quinto quoque die obeunda, procurandaque vnius ſacri quot menſibus celebratio; & inſuper faciendum votum Caſtitatis in ſtatu laicali, vel certè ſingulis hebdomadis ſemel ieiunandum. Iidem recentiores cum Sanchez *n.* 43.

IV. Voto ieiunandi omnibus per totam vitam ferijs ſextis, ritè ſubſtitues Communionem annuam decimoquinto quoque die obeundam, triumque ſacrorum procurationem: vel ſi mauis, recitationem Roſarij, cum modica eleemoſyna ſextis quibuſque ferijs per totam vitam: Iidem viri docti cum Sanchez *n.* 44.

326 V. Voto non admittendi peccatum aduerſus caſtitatem, ſi voventi multum proſit ad vitandam impuritatem, rectè ſuccedet Confeſſio menſtrua per totam vitam: ſi verò tale votum non multum proſit, ſed potiùs obſit; ideo quòd illo obſtrictus, crebrò ex fragilitate labatur in peccata carnis; ſubſtituatur recitatio calculorum Virginæorum ſemel quolibet menſe per triennium.

VI. Qui poteſtatem habet commutandi votum ingrediendi Ordinem Prædicatorum, attendere debet, aſſumpto illo habitu, recitandum eſſe quotidie Officium Canonicum, ieiunandum ſeptem menſibus cuiuslibet anni, abſtinendum in Hiſpania, non in Germania perpetuò à carnibus. Hoc conſiderato, ita commutare debet, vt pœnitens ieiunet tota vita ferijs ſextis, confiteatur, & Euchariſtiam ſumat decimo quinto quoque die, & eroget eleemoſynam iuxta ſuas facultates. Ita ſentiunt Med. & Sairus apud Sanch. *n.* 41. ratum; hanc commutationem non ſufficere pro abſoluto voto Religionis, ſatiſque indicantem ſufficere pro commutando voto conditionali; aut pœnali itidem Religionis. 327

At Graffis *l. 2. c. 39. num. 10.* ita loquitur; Religionis votum in perpetuas orationes, & alia pia opera commutari debet, ad eum finem, vt ea implens meminiſſe debeat voti Religionis, quo aſtringebatur: debet etiam commutari in frequentiam Sacramentalis Confeſſionis peccatorum ſingulis ſaltem menſibus: & ita eſt in praxi Romæ in officio Pœnitentiariæ, ſicuti mihi plures commiſſum fuit. Ita ille. 328

Generales regulas in commutatione obſeruandas ſubminiſtrat P. Suar. *lib. 6. de voto c. 19 n.* 21. alias particulares, præter ſuprà traditas, proponit, & elucidat P. Sanch. *cit. c.* 56. quem omnium quos vidi, leges vtiliſſimè: & generatim obſeruabis in commutatione attendendum eſſe in primis, vt commutatio voti fiat in rem, maximè, quoad poteſt, conducibilem ad finem, ad quem votum fuerat emiſſum: cum primis autem attendendum eſt, vt cedat in maius emolumentum ſpirituale Vouentis. Sed vide de his omnibus Hauckium in Epinomia *de Iubil. n.* 49.

CAPVT XLIII.

Qua parte hebdomadæ; aut anni Sancti acquiratur Indulgentia, fauoreſque Iubilei.

SVMMARIVM.

Indulgentia anni Sancti comparatur eo momento, quo peractum eſt vltimum opus. 329.
Idem de indulgentia Iubilei extraordinarij. 330.
Quid ſi vltimum opus præſtetur in ſtatu peccati mortalis, perderit integrè aditum de indulgentia? 330.
Reliqui fauores Iubilei quo puncto temporis comparentur. 331.
Indulgentia Iubilei nequit applicari defunctis. 331.

Quæſt. CXV. *Qua parte anni Sancti obtinetur indulgentia anni Sancti?* 329

RESP. Benaonius *l. 5. de Iubil. c. 15. dub. 11.* acquiri completa vltima viſitatione, eò quòd poſita vltima diſpoſitione forma ſecundùm Philoſophos introducatur. Supponit igitur Benaonius, viſitationem debere eſſe vltimum opus. Sed hoc non eſſe neceſſarium iudicant alij, rati Confeſſionem poſſe differri, donec omnes viſitationes ſint peractæ. Et meritò quidem: quia iam ſæpius dixi, non eſſe inter opera præſcripta ſeruandum neceſſariò in executione ordinem, quo exprimuntur in Bulla.

Quæſt. CXVI. *Quo die primæ, vel ſecundæ hebdomadæ ſit quis compos Iubilei extraordinarij, & fauorum illi annexorum?* 330

RESP. I. Ipſiuſmet indulgentiæ ſit quis compos illo ipſo, ſeu tempore; ſeu momento, quo vltimum ex requiſitis operibus perficit, ſi quidem ſit tunc in ſtatu gratiæ: nam *conditionalis diſpoſitio, ſtatim poſt impletam conditionem, ſuum ſortitur effectum; & non ante,* vt tradit clarè l. *Cedere diem ff. de verb. ſignif.* Quòd ſi tunc non obtineatur indulgentia Iubilei, nunquam comparabitur; nam poſitis omnibus ad agendum neceſſarijs cauſis & conditionibus, effectus neceſſarius aut mox aut nunquam ſequitur: eſt autem indulgentiæ effectus, ſaltem ex ſuppoſitione, neceſſarius: quia qui fecit omnia ad indulgentiam requiſita, non poteſt impedire ne tum: vt ita dicam, indulgentiæ. Contrarium tenent cum illi omnes, qui vt dixi *n.* 39. aiunt, recedente fictione Iubileum ſortiri ſuum effectum; tum nominatim Henriquez, qui *lib. 7. cap. 9. n. 5.* ita loquitur: *Quod ſi communicaui in peccato, & ſine fructu, adhuc ſuper eſt tempus lucrandi, ſi eo die per contritionem iuſtificetur, quaſi hoc ſit vltimum opus.* Et hanc ſententiam ſequitur Eſcobar

in Sum. tract. 7. exam. 8. num. 56. & probabilem vocat Diana p. 3. tract. 4. reſol. 148. citans pro ea Fernandez, & Fauſtum, pro nobis Zanardum, & Leone. Ego iudico, ſatius eſſe hanc doctrinam practicare, quàm in caſu poſito omittere confeſſionem.

332 II. Reliquos Iubilei fauores conſequitur quis, quàm primùm cum vero animo perficiendi opera præſcripta adit Confeſſarium, eorùmque communicationem poſtulat cum modis, & circumſtantijs indicatis in decurſu; nos enim illos poteſt ipſe conferre. Quanquam per accidens fieri poteſt, vt actualem illorum conſecutionem, & effectum obtineat primùm vno aut pluribus annis poſt iam tranſactum Iubileum iuxta dicta n. 308.

III. Ita ſortitur quis indulgentiam Iubilei, vt nequeat eam defunctis applicare, vt ſingulariter notat Nauarrus de Iubil. not. 22. num. 10. nam nulla Indulgentia poteſt applicari defuncto, niſi autor illius faciat expreſsè poteſtatem applicandi. S. Thom. in 4. diſt. 45. q. 2. art. 3. quæſtiunc. 2. practicè hanc rem declarans, & nos Tract. ſeq.

CAPVT XLIV.

De Probabilitate opinionum circa Iubilei actualem acquiſitionem.

SVMMARIVM.

Probabilitas opinionis à parte rei falſæ nihil prodeſt ad acquiſitionem ipſiuſmet indulgentiæ. 332.
At prodeſt ad reliquos fauores, 333.
Declaratur exemplis. 333.
Confeſſarius tenetur etiam quandoque tempore Iubilei ſequi partem tutiorem. 334.
An facilè ſibi quis perſuadere poſſit, ſe eſſe potitum Iubileo? 335.
Aut Confeſſarius ſuum pœnitentem eſſe illum reuera lucratum. Ibid.

332 Quæſt. CVII. *Quid ad Iubilei realem acquiſitionem iuuat probabilitas ſententiæ, quam quis in eo conſectando ſecutus eſt?*

RESP. Cum diſtinctione: aut enim loquimur de adeptione ipſius præcisè Indulgentiæ: aut etiam de alijs fauoribus adnexis Indulgentiæ Iubilei. Si de indulgentia præcisè, tum ad eius acquiſitionem nil planè conducet, ſecutum fuiſſe probabilem, aut etiam probabiliorem opinionem, niſi ea ſit à parte rei, & coram Deo vera. Ita nominatim Bonacina diſp. 6. q. 1. p. 5. n. 27. & Diana p. 5. tr. 12. reſol. 32. Ratio eſt, quia *Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant*, ſeu, vt loquitur S. Thom. *quantum prædicantur*, & non plus; quantum; inquam, ſonant, conformiter menti, & prudenti arbitrio eas impertientis; & adſtringentis ad conditiones, & circumſtantias, quæ ipſi placent, & quas iudicat attendendas, ſiue nos iudicemus ſiue non iudicemus. Idem tamen Diana part. 10. tr. 11. reſ. 34. contrariam aliorũ ſententiam vocat ſatis probabilem.

333 Si verò loquamur de reliquis Iubilei fauoribus, tum pronunciandum eſt, obtineri poſſe ſequendo ſententiam probabilem, eſto ea ſit à parte rei falſa. e. g. probabiliſſimum eſt, illum fieri Iubilei participem, qui partem operum præſcriptorum perficit in peccato mortali, aut non omnia in vna hebdomade: hæc ipſa ſententia, etſi ſortè à parte rei ſit falſa, & proinde, qui ei ſe in praxi accommodat, non nanciſcatur Indulgentiam Iubilei, ſeu relaxationem pœnæ ſuis peccatis debitæ; attamen quia probabiliter putatur adipiſci, ideo valent abſolutiones à reſeruatis, & cenſuris, commutationeſque votorum factæ ex ſuppoſitione huius probabilis ſententiæ, vt rectè Diana l. cit. Ratio eſt, quia quando eſt ob rationem, Doctorumue authoritatem probabile, quòd alicui Sacerdoti competat facultas, ſeu poteſtas abſoluendi, validè abſoluit, eſto, illa ſententia ſit à parte rei falſa; nam ad præcauenda maxima animarum damna, ſolet Eccleſia in eo caſu tribuere Iuriſdictionem, vt tenent plerique Doctores cum Cardinale de Lugo tom. 3. d. 19. ſect. 2. §. 1. Vide dicta Tomo priore tr. 7. n. 112. & ſeqq. fuſe.

334 Etſi autem vnicè vera eſt opinio hodie communis, quòd ſcil. poſſit quis optimâ conſcientiâ ſequi quamlibet ſententiam certò practicè probabilem, eſto ſit minùs probabilis, quàm oppoſita, ſicuti tamen Miniſter Sacramenti ſæpe ex charitate, aut iuſtitia obligatur cum proximo procedere, ſecundùm tutiores ſententias, ſiue ſecundùm eas, ſecundùm quas certius obtinetur Sacramentum, ita etiam Confeſſarius tenetur quandoque tempore Iubilei, aut aliarum Indulgentiarum erga ſuum pœnitentem ſequi tutiorem.

Quæſt. CXVIII. *Eſtne tam facile Iubileum lucrari, vt pœnitens, aut Confeſſarius poſſit communiter, & niſi peculiaris ratio dubitandi occurrat, ſupponere probabiliter, Iubileum obtentum eſſe, vel obtentum iri?* 335

RESP. Etſi Nauarrus de Iubil. notab. 27. oratoriè probat, & non immeritò dubitare, ne plus ſatis verum ſit id, quod ait Gloſſa ſingularis Clement. 1. de reliq. & venerat. Sanctorum, ſcil. paucos Indulgentias conſequi, quia tamen hactenus retuli tam multas probabiles opiniones, quæ facilitant conditiones requiſitas, ad potiendum Iubilei omnibus fauoribus, idcirco exiſtimo Confeſſarium communiter, niſi quid omnino peculiare obſtet, poſſe cum ſuo pœnitente quoad pœnitentiæ mitigationem, cenſurarum, votorùmque relaxationem procedere, perinde ac ſi reuerà ſciret eum impleſſe, vel impleturum eſſe omnes conditiones requiſitas, adeoque lucraturum eſſe, vel iam lucratum fuiſſe ius ad fauores Iubilei. Addo idipſum poſſe prudenter credi à pœnitente, etſi rectè monent Reginaldus, Bonacina, & alij, illos crebrò ſibi male conſulere, qui ſpe Iubilei obtenti vel obtinendi, negligunt, vel differunt opera ſatisfactoria. Sæpe enim fit, vt reipſa non obtineant, & proinde experiantur indirectè veritatem Regulæ 25. in 6. *Mora ſua cuilibet eſt nociua.*

CAPVT XLV.

An delinquat, qui Iubileum negligit?

SVMMARIVM.

Negligens ex contemptu Iubileum peccat mortaliter. 336.
Negligens ex deſidia delinquit venialiter. 337.
Per ſe loquendo non peccat, qui omittit lucrari non ex contemptu, aut negligentia, ſi id non ſuppetat ei cauſa peculiaris. 338.
Practicè tamen, & moraliter loquendo talis neglectus non caret aliqua culpa. 338.
Et ſic intelligendus noſter S. Fundator, cum ſcripſit, non leuiter delinquere, qui negligit Iubileum. 338.

Quæſt. CXIX. *Eſtne reus alicuius peccati, qui, non conatur lucrari Iubileum, ſeu, qui omittit occaſionem lucrandi Iubilei?* 336

HAnc quæſtionem proponit, & ſoluit P. Suarez tom. 4. de Relig. l. 9. de inſtituto Societatis IESV c. 5. n. 14. occaſione doctrinæ, quam S. N. Fundator Ignatius in aureo Exercitiorum Spiritualium libello tradit, dum ſub initium agens de peccatis, pronunciat, illum *non leuiter* delinquere, qui monitiones Pontificum ad lucranda Iubilea adhortantium *aſpernari audet, aſ tranſgredi*. Ad quam quæſtionem.

RESP. I. Qui ex contemptu, vt Lutherani, omittit lucrari Iubileum, delinquit mortaliter: nam eſt contemptus rei grauis.

II. Qui omittit ex cauſa graui, & rationabili, non delinquit; nam *Vbi non eſt lex, nec præuaricatio.* ad Rom. 4.

III. Qui omittit ex negligentia, propriè dicta, delinquit venialiter; quia negligentia propriè dicta eſt peccatum, vt latè explicat Caietanus 2. 2. q. 186. a. 9. ad 4. ea quippe propriè eſt ſegnities, incuria, & torpor animi vitioſus: Quare non abſolutè aſſentior Suarezio neganti intercedere hic peccatum, quando intercedit ſola negligentia. 337

IV. Secluſo contemptu, & negligentiâ propriè dictâ, non eſt per ſe peccatum omittere occaſionem lucrandi Iubilei. Ita Suarez. Ratio eſt, quia non agitur tunc contra vllum præceptum; per ſe loquendo. Et facillimè hæc reſponſio defenditur ab ijs, qui tenent, dari in indiuiduo actus indifferentes.

V. Nihilominus moraliter loquendo, ſi homo ſciens, ac videns, & directâ voluntate omittat Iubileum, vix fiet ſine culpa aliqua; vel quia eſt quaſi prodigalitas quædam bonorum ſpiritualium, vel quia turpis eſt pars, quæ non conformatur toti, quod etiam moraliter non fit ſine aliquo ſcandalo; vel quia homo eſt nimis negligens, in ſubueniendo ſpiritualiter communi bono, propter quod, Iubileum conceditur. Igitur in hoc etiam ſenſu dici poteſt, *non leuiter* peccari; nam ad hanc locutionem ſufficit, quod moraliter coniungatur culpa. 338

Illud autem, *non leuiter*, non debet ſumi pro peccato mortali, ſed pro graui, & non contemnendo veniali. Ita loquitur, & reſoluit ſapienter Suar. l. c. n. 15. Vide alia nonnulla hanc in rem Tom. priore, ſeu in Experientia Theologicis tract. 6. n. 299.

CAPVT XLVI.

An mortuo Pontifice expiret gratia Iubilei.

SVMMARIVM.

Caſus Pontificis mortui ante perfectam publicationem Iubilei ab ipſo conceſſi. 339.
Si cauſa, ob quam indictus eſt Iubileus, perſiſtat adhuc poſt mortem Pontificis, qui illum conceſſit, non deficit per ſe Iubileum. 340.
Id ipſum docendum de indulgentiis aliis. 341.
Et Epiſcopus, qui nondum publicauit Iubileum, ſi ante publicationem intelligat obiiſſe Pontificem, nihilominus mandabit publicari. 341.
Quid vero agendum, quando non amplius ſubſiſtit cauſa, ob quam eſt impertitum Iubileum? 342.
Gratia facta per accidens perit morte concedentis. 343.
Quid cenſendum de illis, qui ignorata morte Pontificis obierunt opera præſcripta ab ipſo, ob cauſam non amplius extantem? 344.
Quando publicè ignoratur mors Epiſcopi valent ea, quæ poſt illam egit eius Vicarius. 345.
Poteſtas delegati diutius durat, quam poteſtas Vicarij Generalis. 345.
Omnes Confeſſarij electi per Bullam Iubilei ſunt quidam delegati Pontificij. ibidem.

Quæſt. CXX. *An mortuo Pontifice expiret gratia Iubilei?*

339 Ad elucidationem tituli præſentis capitis, ac reſponſionem ſequentium præmitto hunc

CASVM RARVM.

IOannes Antonius Fachenetus Presbyter Cardinalis tituli SS. Quatuor Coronatorum creatus Pontifex tertio Calend. Nouemb. dictus Innocentius Nonus, coronatus tertio Nonas Nouemb. ann. Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo primo, obijt tertio Calendas Ianuarij an. milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſecundi, adeòque vixit in Pontificatu duos duntaxat menſes, quibus nondum totalis ſuperat, pro more anteceſſorum Iubileum Vniuerſale, quod, vt tradit P. Paulus Comitolus noſter in Reſponſis moralib. lib. 2. quæſt. 108. multum fatigauit ingenia Theologorum, eò quòd eſſet quidem illud Iubileum publicatum in quibuſdam Diœceſibus adhuc ſuperſtite Innocentio, at nondum peracta omnia opera, in alijs verò ne quidem publicatum.

Igitur diſceptatum fuit acriter tam de harum, quàm de illarum Diœceſeon incolis & ſubditis, an eo potiri poſſent, aut potuerint.

Ver reſolutio huius difficultatis ſit vtilior, hypotheſim ad theſin reduco, & quæro, *an mortuo Pontifice expiret Iubileum ab ipſo conceſſum.*

340 RESP. I. Si cauſa, ob quam conceſſus eſt Iubileus, perſiſtat poſt mortem Pontificis, & nihil aliud peculiare obſtet, perſiſtere adhuc facultatem lucrandi Iubilei, perinde ac ſi viueret adhuc Pontifex. Ita ſentit Comitolus *l. c. n.* 1. ego probo. Nam Iubileum eſt gratia facta: atqui gratia facta non expirat cum morte facientis ſeu concedentis, *vt patet ex c. Si ſuper gratia* de offic. & poteſt. Legati. Acceſſit reg. 16. in 6. *Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum.*

341 Hinc colliges primò, idipſum eſſe generatim dicendum de Indulgentijs, quòd videlicet lucrandi facultas perſeueret, niſi quid aliud obſtet, etiam poſt mortem illius, qui eas conceſſit: idque eſt manifeſtum ex praxi.

Colliges ſecundò: ſi Ordinarij, qui nondum publicarunt Iubileum, intelligant mortem Pontificis, poſſe & debere nihilominus illum publicare, ſi, vt dixi, ſubſiſtat cauſa, ob quam eſt Pontifex Iubileum largitus, ſicuti ſolet ſubſiſtere in pleriſque Iubileis, & nominatim in Romanis, & alijs ſimilibus illi, quem in Epiſt. 3. deſcripſi.

342 RESP. II. Si cauſa, ob quam Pontifex largitus eſt Iubileum, non ſubſiſtat poſt mortem illius, tum non poſſe per ſe loquendo poſt eam mortem obtineri illud Iubileum. Hanc reſponſionem tenet directè Comitolus *l. cit.* & probat cum auctoritate præſtantium Theologorum, qui de Iubileo Innocentiano ſenſerunt, tum hac præcipua ratione, quia ſcil. non obtinetur Iubileum, niſi præſtentur opera præſcripta; atqui in caſu, quem ponimus, ne quidem poſſunt amplius præſtari opera præſcripta. Declaratur ipſa facti contingentia: nam Innocentius, uti & alij conſueuerunt Pontifices, ſub initium ſui Pontificatus dederat Iubileum, præſcribendo, vt eum lucrifacere volentes, peterent ſibimet, Pontifici inquam, à Deo gratiam, ad Eccleſiam rectè gubernandam, hanc autem gratiam non potuit quiſquam prudenter petere mortuo iam Pontifice. Confirmatur tum ex iis, quæ de Intentionis neceſſitate dixi *n.* 77. & 79. tum quia vt ait S. Th. *in.* 4. *d.* 20. *a.* 5. *Remota cauſa remouetur effectus.*

Nec obeſt, quòd ad probandam priorem reſponſionem dixerim, gratiam factam non expirare per mortem concedentis; nam ea doctrina vera eſt per ſe loquendo; per accidens autem poteſt eſſe falſa, quod accidens apparet tunc, cùm gratiæ factæ additur cauſa formaliter, vel virtualiter determinata ad tempus. 343

Hinc inferes, illos Epiſcopos, qui intellecta morte Innocentij publicarunt Iubileum, non rectè feciſſe; illos quoque non lucratos eſſe Iubileum, quibus erat quidem is ante mortem Pontificis publicatus, at pars operum pro eo præſcriptorum peracta fuit primùm, poſt quam iis palam innotuit obitus Papæ.

At inquies, *Quid cenſendum de illis, qui mortuo iam quidem Innocentio, at eius morte nondum cognita, fuerunt in Iubileo abſoluti à cenſuris, & obtinuerunt commutationem votorum?* 344

RESP. Etſi Comitolus *n.* 4. exiſtimat, illas abſolutiones & commutationes fuiſſe inualidas, ego tamen cenſeo, contrarium poſſe probabiliter defendi. Probo 1. Quia ad cauenda animorum pericula conſueuit Eccleſia iuriſdictionem dare etiam iis, qui eam non habent, ſi videlicet adſit error publicus, & adſit aliquis titulus, vt latè oſtendit & declarat Sanchez *l.* 3. *de matrim. diſp.* 22. *diſi-* quæ *n.* 243. Sequitur quippe Eccleſia diſpoſitionem iuris ciuilis indicatam l. *Barbarius* ff. de offic. Prætoris, vt probauimus Tom. priore *tr.* 7. *Caſ.* 3. *num.* 107. Atqui in noſtro caſu interuenit error publicus & communis, vt ſupponimus; adeòque in Confeſſarijs titulus delegationis Pontificiæ. Ergo. Probo 2. Quia eadem eſt poteſtas Vicarij Generalis, quæ Epiſcopi, vt proinde mortuo Epiſcopo mox expiret poteſtas Vicarij Generalis, & quidem in cauſis iam cœptis vt videre eſt apud DD. nominatim Sanch. *loc. cit. diſp.* 30. & tamen docent Henriq. *l.* 3. *de pœnit. c.* 3. & Leſſius *l.* 2. *c.* 29. *dub.* 8. *num.* 67. quamdiu publicè ignoratur mors Epiſcopi, valere acta Vicarij, & dimiſſorias literas ab eo datas: ergo longè probabilius eſt, valere abſolutiones & commutationes poſt mortem Pontificis factas in locis, in quibus ea communiter ignoratur, eſto ſint factæ vi Iubilei per ſe iam quaſi extincti, & non amplius valentis; nam poteſtas Delegati, poſt mortem Delegantis diutius ex diſpoſitione iuris durat, quàm poteſtas Vicarij, ſiquidem etiam poſt cognitam mortem Delegantis perſeuerat vſque ad finem cauſæ ante eiuſdem Delegantis obitum cognitū cœptæ, c. *Gratum* de offic. de leg. & ibid. Henricus VI. requirit tamen rè, poteſtas Vicarij Generalis. Atqui omnes Confeſſarij per Bullam Iubilei electi, ſunt quaſi quidam Delegati Pontificij, cum authoritate Pontificis abſoluunt à cenſuris & commutant vota. Dico, quaſi; nec enim in iis reperitur Dignitas, quæ reperitur in propriè & abſolutè Delegatis c. *Statutum* de reſcript. in 6. Sed hoc non obeſt, quò minùs procedat argumentum; etenim poteſt & debet nihilominus habere locum id, quod dicitur, l. *Idem* ff. de leg. Aquil. *Vbi eſt eadem ratio, ibi eſt eadem iuris diſpoſitio.* 345

Sed contra reſolutionem, quam *n.* 342. dedi, applicando illam Iubileo Innocentij Noni, replicari poteſt, cauſam quidem partialem conceſſi Iubilei ceſſauiſſe ſublato è viuis Innocentio, non verò adæquatam; etſi enim impertiuerat illud Iubileum eo fine, vt fideles impetrarent ſibi à Deo gratiam, *qua nunquam conſilio, ſpeculacione in Diuini nominis Gloriam, fidelium que, atque animarum ſuarum ſalutem dirigerentur,* ſicut poſt ipſum paulo poſt ſuam coronationem expreſſit Clem. IX. in Bulla qua ann. 1667. & Clem. X. An. 1670. Iubileum indixit, nihilominus tamen iunxit hanc intentionem aliam, vt ſcilicet *Deus religionem Christianam propagare, fidem Catholicam protegere, hæreſes extirpare, ac paternam & veram concordiam inter Principes Christianos conſeruare, & ſicubi exciderit, ſuauiter reſtituere, atque firmiter ſolidare dignaretur,* quemadmodum loquitur idem Clemens, in eadem Bulla & ferè Clem. X. etiam in ſua. Quibus ſanè verbis non vnus, ſed plures indicti Iubilei fines, iique grauiſſimi exprimuntur. Sicuti ergo licèt cauſa vna, ob quam lex aliqua ſancita eſt, corruat, non idcirco corruit lex, quando aliæ maximi momenti perſiſtunt, ita etiam licèt prima cauſa, ob quam Innocentius IX. largitus fuit Iubileum, ceſſarit, ceſſante eius vita, non tamen idcirco debuit ceſſare gratia Iubilei, ſubſiſtentibus adhuc tot alijs cauſis, iiſque grauiſſimis. 346

Ad hoc argumentum reſpondetur primò, non ſubſiſtere argumentationem à lege, ad Bullam Iubilæam; ideòque quod lex non præcipiat executionem alicuius operis, ex quo pendeat ius legis, at verò Bulla Iubilea præcipit, ſeu præſcribit ſemper plura opera, à quorum executione pendet gratia, ſauorque Bullæ, ſicuti declarauimus ſupra *cap.* 11. ex communi ſenſu Doctorum. Atqui mortuo Pontifice nequeunt fundi preces, quibus expetitur ipſi gratia ſanctè regendi Eccleſiam. Reſpondetur ſecundò, ceſſante cauſa legis primaria, atque verè finali ceſſare etiam legem ipſo, perſiſtent aliæ cauſæ accidentariæ, ſecundariæ, & impulſiuæ: Doctores *in tractatu de legibus*. Atqui primaria, vèrèque finalis cauſa, ob quam Inno- 347

cen-

centius edidit illam Bullam, erat impetratio Diuini Auxilij pro ſalutari Sanctæ Eccleſiæ Catholicæ regimine; quemadmodum habere ſolet Rubrica, ſeu titulus Bullarum editarum initio aditi Pontificatus, & à qua Rubrica deſumitur omnino principalis, atque eſſentialis finis legis. DD. cum Emm. Rodriq. *Quæſt. Regul. tom. 1. q. 11. a. 6.*

Appendicula Mortualis.

Mortualem voco, quia morti Innocen. XI. ſurgit ſuprema facta Clementis X. de quo [illegible] hic nobis ſermo; ſi quidem hic ipſe Pontifex quarto Iulij Ann. 1676. expedijt quidem Bullam Iubilei, de qua *cap.* 50. pro hac Diœceſi Conſtantienſi, at è viuis ſublatus fuit die eiuſdem menſis, fortè etiam aliquibus Diœceſibus eandem gratiam largitus duobus, tribus, aut quatuor diebus antequam apoplexia tactus excederet è viuis; *obſtitne illa mors Epiſcopatibus, ad quos peruenit aut promulgata fuit primùm poſt eius obitum cognitum, aut non cognitum?* Resp. interrogatum nihil prorſus obſtiſſe, quandoquidem cauſam ob quam prodijt illud Iubileum integrè permanere pergebat; ergo locum habebat reſponſio data ſuprà n. 340.

CAPVT XLVII.

Expediatne crebrò Iubilei gratias impertiri Populo Chriſtiano?

Quæſtio CXXI. *Eſtne ex honore Dei, & bono animarum, vt ſupremus Eccleſiæ Oeconomus theſaurum frequenter aperiat, Iubileique gratias largiatur?*

348 RESP. Teſtatur Henriquez *lib. 7. c. 13. n. 6. & 8* ſua ætate Iubileum recurriſſe quolibet ſeptennio, imò ferè quot annis, & ideo murmuraſſe Sotum, ſed meritò illum reprehendit Henriq. Vſus enim apertè docet, plurimùm animarum ſaluti prodeſſe frequentes Iubileorum publicationes, utpote in quibus ſolent permultæ egregiæ actiones à Chriſtianis elici, exonerarique Conſcientiæ immanibus ponderibus flagitiorum, quibus miſerabiliter premebantur annos bene multos, quemadmodum fatebuntur vnà mecum omnes longo vſu docti Confeſſarij. Adde varia dona cœleſtia, quæ Miſericordiarum Pater non poteſt non liberaliſſimè elargiri ſuæ electæ plebi, toties concordi animo preces feruentiſſimas congeminanti. Quare commendanda eſt Sedis Apoſtolicæ hoc in genere Liberalitas, Iubileique gratia ita vtendum; vt æterno lætiſſimoque cum Iubilæo, ea nos eſſe vſos meminerimus, gaudeamus.

CAPVT XLVIII.

Accuratior Diſceptatio de fauoribus annexis Indulgentiæ Anni Sancti.

SVMMARIVM.

Proponuntur tres quæſtiones principales diſcutiendæ toto hoc capite. 349

Bulla Innocentij X. de Iubilæo anni Sancti intelligenda ipſo ſenſu, quo aliæ priores de hac ipſa materia. 350.

Omnino probabile eſt, fuiſſe ante Innocentium X. annexos Indulgentiæ anni Sancti fauores circa abſolutionem à reſeruatis, et cenſuris, votorumque commutationem. 351.

Probatur ex Iure Canonico. 351.

Ex facto Sixti Quarti. 352.

Ex Authoritate Doctorum. 353. & 354.

Eſt tamen etiam probabile, quòd antiquitus non fuerit etiam tunc plus conceſſum, quàm ſola formaliter indulgentia. 355.

Licet è diuerſo probabile, quòd Innocentius conceſſerit alios fauores præter indulgentiam. 357.

Tametſi oppoſitum eſt propè certum. 358.

Probatur teſtimonio Dianæ, atque Cardinalis de Lugo. 359.

Et literis vnius tunc Romæ degentis. 360.

Literis quoque P. Martini de Exparza etſi olim alieni ab hoc oppoſito. 361.

Ac iudicio, relatione que aliorum quatuor Theologorum 362. & 363

An foret incuſandus temeritatis, qui futuro anno MDCLXXV. ſequeretur ſuaſ nouæ declarationi opinionem de gratiis anni Sancti benignorem? 364.

SCripſi in Præfatione, me ad finem huius Tractatus diſcuſſurum tres quæſtiones, ſeriò agitatas primum, poſtquam hic liber fuit primò prælo liberatus; indicaui quoque cauſam, ob quam potiùs diſtulerim ad hunc locum, quàm interuerim, ſeu, intexuerim aliquanto opportunioribus. Prima earum quæſtionū eſt hæc. 349
An illi fauores, quos expreſſi ipſe ſupra c. 4. n. 12. reuera fuerint anno 1650. conceſſi iis, qui Romæ adepti ſunt Iubilæum anni Sancti, & conſequenter an ſi Bulla, quæ indicetur Iubilæus aduenientis anni 1675. non conſtet clauſulis diuerſis ab ea, quam exhibebimus primo loco ad initium huius tractatus, poſſint, debeantque Confeſſarij Romani vigore ſuos pœnitentes ſequentes, perinde, ac ſi in ea Bulla fieret expreſſa vel conceſſio, vel negatio illorum tam magnorum fauorum. Nō equidem mihi licet, eos habituros ad manum oracula viua, è quibus poſſint certiùs, quàm ex hoc tractatu cognoſcere veritatem, nihilominus tamen videor non acturus actum, ſi propoſuero hunc in modum ea, quæ tum de illa ipſa indulgentia an. 1650. tum de priorum annorum Sanctorum diſſeruì viuus & mortuus. Altera quæſtio eſt: *an indulgentia anni Sancti abſolutè ſemel poſſit obtineri per totam vitam ſæpius acquiri.* Tertia eſt: *quomodo intelligenda clauſula Iubilei, quod ſolet ad inſtantiam Epiſcoporum impertiri immediatè poſt annum Sanctum.* Duas poſteriores quæſtiones expediemus *cap.* 49. & 50. primam præſenti. Sit igitur in nomine Domini hæc ordine.

Quæſtio CXXII. *An reuera fuerint indulgentiæ Iubilei Vniuerſalis anni 1650. annexi fauores, qui ſolent comitari Indulgentiam plenariam Iubilæorum extraordinariorum, & inſuper vnus adhuc alius.* 350

Antequam proferam meum de hac quæſtione iudicium proponam argumenta, quæ videntur ſuadere & affirmatiuam, & negatiuam reſponſionem; ſed prius ſuppono, vix nobis ſuppetere ſufficientem rationem dubitandi, quin Bulla Innocentij X. de qua inſtituitur præſens diſſertatio, ſit intelligenda eo ſenſu, quo priores pro annis Sanctis Bullæ continentes eaſdem clauſulas, quibus poſtrema hæc, tum quia Pontifex in dubio præſumitur veſtigia ſuorum Anteceſſorum ſequi. cap. verdum *de iureiur.* & reipſa ipſemet Innocentius in prima Bulla §. *hac interim* profitetur, ſe fuorū Anteceſſorum veſtigiis inhærere, tum quia quod in lege poſteriore omiſſum eſt, cenſetur eſſe relictum diſpoſitioni priorum *text. in l. præcipimus Cod. de appell.* tum denique quia iura iuribus concordanda ſunt cap. *cum expediat de elect. in 6.*

Igitur vix dubitandum eſt, quin Doctores, qui ante Bullam Innocentij X. ſcripſerunt, prædictos fauores eſſe annexos Indulgentiæ Iubilæi, & rationes; quibus hi ſunt nixi, faciant etiam pro Indulgentia Innocentij, & econtra, eſt igitur nobis diſpiciendum. 1. *Quid fuerit in Iubilæo anni Sancti ante Innocentium X. ſtatutum in hoc genere ex ſenſu, & interpretatione eruditorum.* 2. *Quid nam viri docti ſenſerint ſpeciatim de Iubilæo Innocentij.* 3. *Quid prudenter videatur eſſe veriſimilius pronunciandum de illo ipſo Iubilæo, ſeu de aſſerta negataue conceſſione fauorum ipſi comitandorum.*

Dico igitur I. Omnino probabile eſt, fuiſſe ante Innocentium X. annexos indulgentiæ anni Sancti fauores circa abſolutionem à peccatis, ac cenſuris, votorumque commutationem, (de poteſtate diſpenſandi circa ablata incerta. de quibus ſuprà n. 14. nolim, quidquam aſſerere, ob cauſam adferendam infra n. 364.) Probatur imprimis autoritate, ac facto ipſius Bonifacij VIII. Etenim Ioannes Monachus, ſeu Gloſſa ordinaria Extrauag. *antiquorum de pœnit. & remiſſ.* verb. *plenariam*, teſtatur, Bonifacium VIII. in Conſiſtorio Cardinalium, cui ipſe Ioannes Monachus, utpote & ipſe Purpuratus intererat, declaraſſe, ſe, dum pro Iubilæo anni Sancti impertiit indulgentiam, non ſolum *plenariam*, & *largiorem*, ſed etiam *pleniſſimam* largitum eſſe adeo plenam, prout Clauium poteſtas ſe extendit. 351

Quam quidem declarationem non modò approbat, vt par eſt, ipſa Gloſſa, & Gregorius Toloſanus Partit. *lib.* 3. *tit.* 17. *cap.* 1. Sed inſuper eandem Gloſſa *loc. cit.* verb. *confitebantur* vorſ. *dixit etiam* præmiſerat eundem Papam declaraſſe, poſſe votorum non exceptorum commutationem obtineri vi Iubilæi à ſe indicti, ergo potuit etiam obtineri in Iubilæis poſtea ſecutis; ſiquidem declaratio authentica extenditur ad omnes caſus ſimiles, etiam futuros tanquam ſi lex ab initio cum tali interpretatione fuiſſet promulgata. text. expreſſ. in authent. *de malorte rapt. paſſa*.

Probatur deinde facto Sixti IV. in extrauag. *quemadmodum de pœnit. & remiſſ.* vbi ſuſpendit poteſtatem eligendi Confeſſarium, 352

qui à reſeruatis abſoluat, vota commutet &c. & quidem idcirco, *ne annus Iubilæus intermittatur* vt exprimit ipſe Pontifex; atqui annus Iubilæus, ſeu accurſus ad lucrandum Romæ Indulgentiam anni Iubilæi non intermitteretur perſeuerantibus extra Vrbem dictis facultatibus, niſi poſſent Romæ obtineri vi Iubilæi.

Tertiò Clemens VIII. Vrbanus VIII. Innocentius X. in Bullis, quibus extra Vrbem Romanam partim durante adhuc anno Sancto, partim immediatè poſt eum exactum, prorogantes ipſummet annum Sanctum expreſsè impertiti ſunt vltra Indulgentiam plenariam fauores indicatos ſupra *cap.* 6. indicandoſque infra *cap.* 50. ita vt Indulgentia anni Sancti fuerit ipſo anno Sancto inſtar fontis, anno ſequenti inſtar riui, quis autem credat fuiſſe minus in fonte, quàm in riuo?

Quartò retuli *cap. num.* 4. inſignes ſcriptores, approbantes expreſſè, vel implicitè deſcriptionem Iubilæi *num.* 4. productam ex Lezana, quibus iunge Coriolanum *part.* 2. *ſect.* 3. *n.* 13. diſertè pronunciantem *ſemper in annis Iubilæis* concedi facultatem abſoluendi à reſeruatis.

353 Quintò cùm ſint à peregrinis, qui ad Vrbem inuitantur ſolenniter, exantlandæ moleſtiæ, perficienda opera decuplo, centuplo, imo à quibuſdam millecuplo difficiliora, quàm in communibus Iubilæis Extraordinarijs, imo quàm in illis ipſis, quibus participatur per extenſionem ipſemet Iubilæus Romanus, & de quibus tractauimus ſupra, *cap.* 6. tractabimuſq; *cap.* 50. quis facile credat, minus fauoris impertiri hoſpitibus iam charis, & precioſis, quàm iis, qui vix pedem efferre è domo coguntur? Vnuſquiſque plus merebitur, qui Baſilicas frequentius viſitabit. Extrauag. *antiquorum de pœnit. & remiſſ.*

354 Sextò denique confirmatur probabilitas noſtræ concluſionis autoritate Theologorum ſignatè loquentium de anno Sancto, quos inter ſunt, Boſſius, Lauorius, & alij teſte Paſqualigo in Theoria, & praxi Iubilæi anni Sancti *q.* 128. & 175. eſt & Ferdinandus de Caſtro Palao *part.* 4. *tr.* 24. *p.* 12. *n.* 5. vbi intermınis ſcribit, & argumento, quo ſumus vſi loco ſecundo, probat, coniungi cum indulgentia anni Sancti illas prærogatiuas, quas expreſſimus ſupra *n.* 12. *reſp.* 2.

Adde his Georgium de Rhodes, qui diſputation. *Theolog. tom.* 2. *diſp.* 2. de pœnit. *q.* 5. *ſect.* 5. §. 3. inter cæteras prærogatiuas, quibus Iubilæus anni Sancti ſuperat omnes vulgares Indulgentias, ponit tertio loco hanc: *priuilegia plurima, vt a quolibet Confeſſario à reſeruatis poſſit quilibet, & in pleriſque votis, diſpenſationem obtinere.* Conſentit his ipſis, & ſi à ſe non nominatis P. Andr. Mour. in Portiuncula Theol. *p.* 1. *c.* 2. *d.* 1. me referens.

Dico nihilominus II. Eſt etiam probabile, in ipſomet anno Sancto ſolere concedi ſolam plenam remiſſionem peccatorum. Ita ſentit Illuminatus Moronus, *reſol.* 94. *n.* 87. abſolutè negans, dari in anno Sancto Iubilæo facultatem abſoluendi à reſeruatis, votaque commutandi, eò quòd tanta facultas non ſit aſſeueranda, niſi reperiatur expreſſa. Eiuſdem opinionis ſunt, quos referam pro Concluſione quarta.

Probatur imprimis autoritate plerorumque ſummorum Pontificum, impertientium Iubilæa duarum hebdomadarum, conſueuerunt enim Pontifices, vt iam obſeruaui *cap.* 7. *n.* 33. poſtquam conceſſerunt Indulgentiam, *ſicut in anno viſitantibus quatuor Eccleſias*, ſubijcere, ſe *inſuper* vt e. g. Alexander VII. in Bulla anno 1664. aut *cupientes, vt omnes fideles fiant participes tanti Theſauri*, concedere, vt eligant Confeſſarium; ergo poteſtas eligendi talem, non includitur in Indulgentia anni Sancti; nam & clauſula: *inſuper*, eſt idem quod *vltra*, ſeu *vlterius*, atque importat diuerſitatem à præcedente, vti in ſimili obſeruaui Tomo priore *tr.* 7. *caſ.* 19. *n.* 606 ergo conceſſio quærendi, ſeu eligendi Confeſſarium orta ex deſiderio, vt fideles ditentur Indulgentiâ, indicat, illam eligendi facultatem non ſubintelligi ſub acquiſitione indulgentiæ.

356 Deinde Sixtus IV. in Bul. incipiente: *Sacroſancta Religionis veſtræ*; quæ eſt apud Rodriq. XLV. alloquens Ciſtercienſes, ſuo multiplici merito ſedi Apoſtolicæ meritò charos, eiſque impertiens *Sanctiſſimum* (ideſt anni Sancti) *Iubilæum*, ac ſimul explicans, quid ſit Iubilæus anni Sancti, nullam facit mentionem illius duplicis facultatis, dicit enim: *Remiſſionem omnium peccatorum de quibus corde contriti, & ore confeſſi fueritis, plenariam remiſſionem, nec non Sanctiſſimum Iubilæum, ſiue* (en explicationem) *omnes, & ſingulas indulgentias, & plenariam omnium peccatorum remiſſionem fidelibus anno Iubilæi Romam venientibus, &c. concedimus impertimur*, Tertiò probabilitatem eidem reſponſo generant vltra Moronum ſupra citatum illi, quos referam Concluſione quarta.

357 Dico III. Non eſt omnino improbabile, fuiſſe in vltimo anno Iubilæo anni Sancti, adeoque an. 1650. vltra indulgentiam plenariam fas eligere Confeſſarium pro obtinenda abſolutione, commutationeque votorum, conſueta in Iubilæis duarum hebdomadarum. Ducor. 1. quia probabile eſt, hanc facultatem viguiſſe in prioribus Iubilæis anni Sancti, Supra *n.* 350. ergo cùm Innocentius X. in ſua Bulla non declarauerit contrarium, non eſt improbabile, fuiſſe ſecutum veſtigia ſuorum Anteceſſorum.

Ducor deinde, quia P. Georgius de Rhodes miſit in lucem ſuas doctiſſimas diſputationes Theologicas primùm poſt annum quinquageſimum huius ſæculi, & tamen ſcripſit de Iubilæo anni Sancti generatim id, quod ex ipſo retuli ſupra *n.* 354. Legi quoque ipſo anno 1650. libellum lingua Italica conſcriptum à viro Theologo, in quo tradens modum, & rationem practicam potiundi Iubilæo illius anni Sancti, ſine cunctatione, & limitatione aſſerit, permiſſam eſſe electionem Confeſſarij, qui abſoluat à quibuſuis peccatis, & vota commutet. Quin teſtatur Diana *part.* 16. *tract.* 16. *reſ.* 5. *ſub med.* quoſdam Confeſſarios reipſa practicaſſe, abſque vllo alio priuilegio id, quod ipſis permiſſum eſſe iam primùm retuli ex ſcriptore Italico.

Dico nihilominus IV. eſſe propemodũ certum, quòd Innocentius X. non intenderit lucraturis ſuum Iubilæum largiri plus quàm 358 Indulgentiam, ſeu remiſſionem omnium omnino peccatorum quoad reatum culpæ deletorum; adeoque nequaquam voluiſſe vi ſui Iubilæi vel dari vllam abſolutionem extraordinariam, vel fieri commutationem votorum, &c. Rationem huius certitudinis vel quaſi nullam habeo, niſi petitum partim ex illo principio, quòd Indulgentiæ tantum valeant, quantum ſonant, vt explicabo *tr. ſeq. c.* 5. *n.* 43. *partim* ab authoritate fide digniſſimorum, quos vtique non latuiſſet illa Innocentiana gratia, ſi verè facta fuiſſet, & tamen inficiati ſunt eſſe factam.

Primus eſt, quem iam primùm nominaui, Diana; etenim *loc.* 359 *cit.* ſic loquitur: *Ex his* (quæ ipſe deſcribit illic ex me citato ad longum) *Eminentiſſimus Dominus meus Cardinalis de Lugo, & ego in quodam examine Epiſcoporum coram S. D. N.* (Innocentio X.) *eiectò diximus, malè quoſdam Confeſſarios anni Iubilæi 1651.* (imprimi debuit 1650.) *abſque alio priuilegio abſoluiſſe a caſibus Papalibus, diſpenſaſſe in votis, &c. non enim habebant autoritatẽ hoc faciendi ex vi Iub. anni Sancti.* En pro vno teſte habemus duos, imo tres etenim Innocentius ſilentio, quo fuit viſus, audiendo illam criſin, incuſationèmque talium Confeſſariorum, videtur eam approbaſſe, & confeſſiſſe iuxta vulgatiſſimam regulam: *Qui tacet &c.* Si illa cenſura Cardinalis, & Dianæ fuit iniqua, tenebatur Innocentius corrigere vtrumque, cedebat enim in non ſanè leue detrimentum animarum.

Alter aut tertius potius teſtis, qui adhuc inter viuos degit, 360 eſt noſter P. Nicolaus Vuyſing qui cũ Romæ ageret Reuiſorẽ librorum, a me interrogatus literis, an, & quæ facultates eſſent reipſa annexæ ipſi Iubilæo anni Sancti? de quo tam multa ſcripſeram in hoc Tract. reſpondit hiſce formalibus. *De facultatibus nupero Iub. annexis iterũ interrogani placet, etiã ex Pœnitentiarijs, qui aiunt, nullã in praxi fuiſſe vſurpatam facultatem vel abſoluendi a cenſuris, aut caſibus reſeruatis, vel commutandi vota, niſi eam, quæ extra Iubilæum in ſimilibus erat conceſſa. Imo eſt, qui mihi dixit, negatam in re ſimili facultatem abſoluendi vni, qui putauerat, eandem ſibi vi Iubilæi competere, pro ſecuritate tamen ad ſuperioris interpretationem recurrerat. Romæ 13. Martij anno 1653.* Ita ille Pater idcirco vſus eo particula *Iterum*, quòd eum anno 1650. die 24. Iulij ſcripſiſſet, *In hoc vltimo Iubilæo nulla prorſus facultas diſpenſandi, abſoluendi, &c. addita fuit*, & die 2. Decembris eiuſdem anni, *in vltimo Iubilæo nulla talis facultas diſpenſandi fuit communiter conceſſa*, ego rogaram, vt interrogaret plures, qui de praxi teſtari poſſent, quod vbi præſtitit, reddidit illas, quas deſcripſi.

Quartus teſtis eſt emeritus Theologus Romanus R. P. Martinus 361 de Eſparza, quem cùm pridem cognouiſſem fuiſſe ipſo anno Sancto, quo Romani Collegij Cathedram Theologicam ornabat docendo, eiuſdem opinionis, quam mihi placuiſſe expreſſi ſupra *num.* 15. arbitratus ſum, non poſſe me à quoquam edoceri de communi ſenſu ſapientum Romanorum certiùs ſimul, & fideliùs, quàm ab ipſo, quare dedi 8. Aprilis anni 1669. literas ad ipſum orans; vt verbulo mihi indicaret, quid ipſe iam ſentiret; mox verò, qua eſt is humanitate, reſpondit in hæc verba. *Incredibile equidem mihi viſum fuit, & prorſus valde mirabile, non tantum adeo, vt minimum, concedi in Iubilæo anni Sancti Confeſſoribus, & pœnitentibus pro maximo, ac celeberrimo Iub. quantũ iis conceditur pro extraordinarijs, quibuſuis alijs Iub. Cæterũ legiſti, & relegiſti Bullã prædicti Iub. apparet clarè, in ea minime contineri poteſtatẽ pro reſeruatis, atq. interrogatis variis æſtimatis a me peritioribus circa praxim, omnes ſtringunt humeros, & vno ore reſpondent: Quod non eſt in Bulla, non poteſt eſſe in praxi, nec mihi aliud, quod reſpondeam occurrit. Romæ 2. Maij, an. 1669.*

Conſentit. & Coronius *celebr. controuerſ. libro* 2. *controu.* 362 12 *numer.* 20. vbi loquens de Bulla Innocentij rotundè ſcribit: Patere ex verbis, non eſſe conceſſos illos fauores. Ferdinandus verò Hauckius ſcriptor recentiſſimus *de Iubilæis numer.* 50. ſic ait: „In Iubilæo anni Sancti tam in Extrauag. „quàm in Bulla Vrbani VIII. nulla fit mentio, neque „de Confeſſario eligendo, neque de caſibus. Romæ ta„men deputantur plures cum facultate omnium caſuum„

Papa.

„ Papalium etiam Bullæ Cœnæ Domini, exceptis duobus, vel tri-
„ bus.

Præterea cum Zacharias Paſqualigus *in Theoria, & praxi Iubilei* ſit totus in enumerandis, amplificandis gratijs prædicti anni Sancti, non audet tamen illam duplicem, aut triplicem facultatem ei attribuere, ſed quæſtionem 275. concludit his
363 verbis *Quando iſta gratia non exprimitur, inueſtiganda eſt mens ſummi Pontificis, eo quod pendeant ab eius voluntate.*

At quid ſi ipſemet Paſqualigus interrogaſſet Innocentium? *Quale fuiſſet reſponſum relaturus?* Probabiliſſimè ſimile illi, cuius me certiorem fecit is, de quo plura capite ſequenti, R.P. Henricus Lamparter, qui cum & ipſe Comitiorum Generalium cauſa fuiſſet annis 1651. & 1652. verſatus Romæ, reuerſus inde ſcripſit mihi in hæc verba: *De alijs gratijs indulgentia anni Sancti annexis ſolitis S. D. N. rogatus, expreſſè negauit, ſe illas concedere* Hoc teſtimonium æquat fide priora, ſuperat directa efficacitate omnia; ſi enim ipſemet Papa expreſsè id negauit, nulla argumentatione opus eſt, ad probandum meam, meorùmque Aſſeclarum aut Anteceſſorum benigniorem opinionem fuiſſe meram diuinationem.

Poſtremò hæc ipſa negatio talium gratiarum fuit ita indubitata cuidam alteri Romano multarum palmarum Theologo, ut cùm non valeret capere, quo pacto prudenter credi poſſet, non eſſe factam in anno Sancto ab Innocentio X. aliquam, ut ſic loquar, compenſationem illarum gratiarum, ne alioqui peregrini pleniſſimi ſpe comparandi theſauri æquè ſaltem pretioſi, atque eſt, cum ſuis Appendicibus, Indulgentia Extraordinariorum Iubileorum, excogitarit nouam de indulgentia anni Sancti, inauditamque in Eccleſia Dei ſententiam, à nobis capite ſequenti proponendam, de qua quidem ſententia ne quidem hiſcere auſus fuiſſet, ſi compertam habuiſſet illam annexionem duplicis, aut triplicis indulti, habuiſſet autem compertiſſimam, ſi impetrita fuiſſet, quando quidem ipſe tunc Romæ commorans accuratè inquiſiuit in rei veritatem.

364 Hæc omnia ſimul conſiderata pariunt moralem ferè certitudinem, aut ſummam probabilitatem concluſioni, quam ſtatuimus *num.* 358. ac proinde ſi contingat emanare pro Iubileo futuri ann. 1675. Bullam omnino ſimilem Innocentianæ, Vrbanæ, & Clementinæ, vix euaſurum temeritatis notam Confeſſarium, qui ſine ulla declaratione Pontificia aſſumeret ius in cenſuras, caſus reſeruatos, & vota, multò minùs, ſi in compoſitionem illam, de qua fui ex opinione noſtri Doctiſſimi P. Palai locutus *cap.* 4. *n.* 11: & quam nunc non admitto, videns tam multos, qui ante, & poſt Palaum ſcripſere de anno Sancto, diſſimulare illam compoſitionem.

Dixi autem, noſtram concluſionem quartam eſſe nunc propè certam certitudine morali nec enim auſim pronuntiare eſſe omnino certam, cùm & ab ea tam multi diſſentiant graues ſcriptores, & rationes pro ſe habeant per bonas, & contrarijs poſſit prudenti reſponſo, atque ſolutione ſatisfieri. Si R. P. Lamparter ſcripſiſſet mihi, ſe ex ore ipſiuſmet Papæ audiuiſſe, quod de eo teſtatus eſt ex relatione aliena, foret mihi eius teſtimonium loco duorum, atque ideo in ore, aut calamo illius vnius ſtaret meum verbum, meáque finalis reſponſio.

Appendix nouiſſimæ gratiæ Pontificiæ.

Quæ hic repræſentaui, atque Anno 1670. in publicum dedi cum approbatione illorum, qui ſpongiam in manibus habebant, haud equidem omnia præciſè, vt hic iacent, dediſſem, ſi Innocentius X. cuius Bullam Iubileam explicabam, Iudicaſſet eſſe à ſe illi Bullæ publicè adijciendas gratias, & declarationes, quas adiecit ſuæ omnino ſimillimæ Clemens itidem X. celebrandus in poſterum, & meritò calamis omnium, qui ſcripturi ſunt de fauoribus annexis triplici Bullæ, primæ, qua indicitur Iubileum Romanum; Alteri, qua ſuſpenduntur Indulgentiæ occaſione illius Bullæ; tertiæ, qua Iubileum Romanum extendi ſolet ad Epiſcopatus intra extraque Italiam ſitos. Suſpenſiuæ tranſumptum, hic propono oculis Lectoris ex Italico typis Romanis excuſo conuerſum Romæ in Latinam linguam, atque inde Lauretum, Laureto ad me tranſmiſſum, hoc verborum tenore.

Notificatio gratiarum, & Declarationum factarum à Sanctiſſimo Domino Noſtro Papa Clemente X. occaſione præſentis Iubilei, Anni Sancti &c.

Caſpar, Tituli Sancti Syluestri in capite S. R. E. Presb. Cardinalis Carpineus S. D. N. Papæ Vicarius Generalis.

Cùm Sanctitas Domini noſtri, a (prout nobis viuæ vocis oraculo) mandauit, cupiat magis dilatari gratias conceſſas omnibus illis, qui conuenerunt, veniuntque Romam, conſecuturi pleniſſimum Iubileum huius Anni Sancti mandauit nobis exponere infrà ſcriptas conceſſiones, declarando b etiam illa, quæ in dubio oriunt, aut orientur, non ſine fidelium turbatione & ſcrupulis conſcientiarum, quarum paci & quieti conſulturus Summus Pontifex hac ſtatuit: c Vt itaque Confeſſarij, & operarij multiplicentur ad maiorem commoditatem, & conſolationem fidelium utriuſque ſexus d in omni plenitudine paternæ charitatis, concedit amplam facultatem Pœnitentiarijs Baſilicarum D. Petri, S. Pauli, S. Ioannis Lateranenſis, & S. Mariæ Maioris ſiue illi ſint ex numero ante hàc eſſe ſolito, ſiue ex iam aucto, & deinceps augendo. Ad hac eandem facultatem e Parochis tum ſecularibus, quam Regularibus omnium Parochiarum Romæ (durante tamen Iubileo Anni Sancti) abſoluendi videlicet in ordine ad lucrandum præſens Iubileum fideles ab omnibus ſententiis, & cenſuris Eccleſiaſticis, contra illos pronunciatis, & fulminatis à ſacris Canonibus, aut Iudicibus, quacumque de cauſa f & ab omnibus peccatis, & exceſſibus, ac delictis quantumcunque grauibus & enormibus: etiam in caſibus reſeruatis non ſolùm ab Epiſcopis, aut alias à Prælatis inferioribus f verùm etiam à Pontifice ipſo, & à Sede Apoſtolica, etiam in Bulla g Cœnæ Domini, & in aliis quibuſcunque conſtitutionibus h Summorum Pontificum, in foro conſcientiæ tantùm: ut tamen ſua Sanctitas declarat i ſe non intelligere aut diſpenſare, nec dare facultatem diſpenſandi, aut habilitandi, & in priſtinum ſtatum reſtituendi, quæ ad Irregularitatem publicam, aut occultam: vel notam, defectum, incapacitatem, & inhabilitatem, quomodocunque k contractam, ſpectant, ne quidem in foro conſcientiæ l neque velit ſua Sanctitas vt præſens facultas illis ſuffragetur, qui à Summo Pontifice, aut Iudicibus Apoſtolicis, vel aliis Eccleſiaſticis excommunicati ſuſpenſi, vel interdicti ſunt declarati vel publicè denunciati, ab ſententiis, & cenſuris Eccleſiaſticis, quas incurrerunt; ita ut ſi omnes abſolui non poſſint, niſi prius m ſatisfecerint aut obedinerint, & partes ſibi contrarias pacificas antè reddiderint. Ita ut iidem Pœnitentiarij & Parochi durante hoc Anno Iubilei Sancto, commutare n omnia vota (exceptis Caſtitatis, & Religionis) in alia opera pia, imponendo nihilominus hiſce fidelibus, & quibuſque aliis pœnitentiam ſalutarem, & alia opera pia; quæ iidem Confeſſores præſcribent, poſſint.

o Concedit pariter ſua Sanctitas Confeſſariis Religioſis, Regularibus cuiuſcumque Ordinis, Congregationis & inſtituti, qui à nobis, vel à noſtro vices gerente ſunt approbati, aut deinceps approbabuntur; eandem facultatem paulò antè explicatam abſoluendi à cenſuris, & caſibus reſeruatis, commutandi vota, modo p non ea ſint ſubſtantialia Religionum, Ordinum, inſtitutorum: imò & Religioſis Confeſſoriis eadem datur facultas reſpectu q ſui Ordinis; & illis æquè, qui modo Romæ verſantur, quàm illis, qui huc ſunt venturi hoc Anno Sancto, ad quem ſe extendit tantùm hæc facultas.

r Vt etiam facilitentur iiſdem Religioſis conſecutio Anni Sancti, & Iubilei, tantique theſauri ſpiritualium gratiarum, & ut illi ſuo exemplo populum ædificent, compareantque debito cum decore, qui decet perſonas Deo dicatas; ſignificatur iiſdem, ſuam Sanctitatem contentam eſſe, ut illi viſitent quatuor aſſignatas Eccleſias ter, tribus diebus continuis, aut interpolatis unà ſimul, aut quoad maiorem partem, euntes & incedentes, reſpectu eorum, qui in eodem Conuentu aut Domicilio verſentur; & ſic conſequantur Sanctiſſimum Iubileum acſi viſitaſſent eaſdem Eccleſias triginta vicibus, aut diebus; ut tamen obſeruentur cætera, quæ in Bulla Iubilæi continentur Hortamur & nos eoſdem Religioſos in Domino: ut incedant ſeruato Ordine, quam modeſtiſſimè, recitantes Pſalmos, vel alias preces, & laudes diuinas decantantes.

s Idem indultum, ut viſitentur tamen quatuor diebus continuis, s aut interpolatis eadem Eccleſia, concedit Summus Pontifex eiſdem Alumnis, & conuictoribus iuuenibus, qui operam dant ſcientiis, & liberalibus artibus, & manent in eodem conuictu; modò & illi

tant

eam ſaltem quoad mediam partem , quos comitabitur Præfectus : aut Rector , vel alii , qui eiſdem præſunt , vt eadem gratia fiat iiſdem Præfectis, Magiſtris & famulis , monentur tamen hi omnes , vt ſeruent modeſtiam , & eidem inter eundum , euntes , vel pium quid tractantes . t Regulares verò aliunde huc profecti ad lucrandum Iubileum Sanctum , ſi ſoluerint ſe coniungere aliis ſuæ Religionis , habebunt eandem facultatem , & lucrabuntur Indulgentias, ſi eodem modo ter viſitauerint Eccleſias ſuprà dicto modo . Si verò non poſſent expectare aliorum commoditatem ; aut aduenirent, cùm alii lucrati ſunt Indulgentias , concedit ſua Sanctitas , vt illi quinquies viſitando Eccleſias per quinque continuos aut interpolatos dies lucrentur eaſdem Indulgentias , quas fuiſſent lucrati viſitando per quindecim dies , eaſdem Eccleſias , prout Bulla præſcribit . u Conceditur etiam Congregationibus & Confraternitatibus , quæ aliud huc venerunt , vt ſimul , ſemel viſitando Eccleſias , & bis ſeparatim Fratres , aut ſorores ſatisfaciant viſitationibus præſcriptis in Bulla , ac ſi quindecies viſitaſſent .

x *Et cùm maximè ſua Sanctitas ſecundùm viſcera paterna compatiatur paupertati ac multiplicibus miſeriis aduenarum , eorùmque plurimorum , qui non habent , vnde ſe tandiu alant , vel neque ſufferre poſſint tot viſitationum intra quindecim dies , remittit arbitrio , diſcreto tamen & prudenti , dictorum Pœnitentiariorum , & Parochorum , vt quinis diſpenſet iuxta cuiuſuis pœnitentis indigentiam , & poſſibilitatem in aſſignando numero viſitandarum Eccleſiarum , dando eiſdem omnem facultatem circa id neceſſariam , & opportunam .*

y *Eodem modo , quia Ciues & Incolæ Romani , qui inceperunt viſitare Eccleſias , ſed morbo impediuntur proſequi ſecundum opus ; ne priuentur fructu laboris inchoatorum , & pio intentionis , qua aggreſſi ſunt opus , ne affligantur corpora & animo , concedit eiſdem Pœnitentiariis & Parochis facultatem commutandi opera iniuncta in alia viſitandarum Eccleſiarum per triginta dies , quæ viderint eſſe proportionata poſſibilitati dictorum Ciuium & Incolarum infirmorum . Quòd ſi repentè mors immineat , antequam obtineant hanc commutationem : concedit illis ſua Sanctitas Iubileum , ac ſi omnia opera neceſſaria expleuiſſent .*

z *Vt etiam finaliter tollatur omnis ambiguitas , & vt fideles ſint certi de Indulgentiis , quas poſſunt lucrari , declaramus, vnà cum oraculo ſuæ Sanctitatis , vt ſuprà inſinuatum ; quòd in ſuſpenſione generali Indulgentiarum , quæ continetur in Bulla data 5. Maij 1674. publicata verò 17. Septembris eiuſdem Anni, non intelligantur ſuſpenſa Indulgentia Altarium Priuilegiatorum pro Defunctis , neque alia : conceſſa eodem modo pro Defunctis : morùm illa ſuſpenſa habeantur , quæ poſſunt ſibi conſequi viui, vt eas poſſint concedere animabus Purgatorii per modum ſuffragii : & nec minus Indulgentia conceſſa in articulo mortis, & facultates commutandi eas aliis . Sicut nec ceſſant modo facultates tribunalis Sanctæ Inquiſitionis , & Officialium eiuſdem , aut Miſſionariorum , & Miniſtrorum , qui ab eodem tribunali , vel à Congregatione propaganda fidei , vel cum authoritate Apoſtolica ad id ſunt deputati , & ſpecialiter facultates abſoluendi ab hæreſi illos , qui abiurato errore redduntur capaces earum gratiarum .*

aa *aa Vt autem conſeruetur pium inſtitutum , & conſuetudo viſitandi templa , in quibus celebratur comprecatio quadraginta*
bb *horarum : & præcipuè Sanctuaria colendi hac in Vrbe : bb concedit ſua Sanctitas non obſtante ea generali Indulgentiarum ſuſpenſione , vt Indulgentias ſolitas conſequi poſſint Fideles vtriuſque ſexus , quas aliàs conſequebantur : ſi viſitent ſeptem Eccleſias & ſcalam Sanctam , diebus determinatis eo modo , & his cum conditionibus , quibus illæ fuerunt conceſſæ : eaſdem lucratur Indul-*
cc *gentias . cc Quando inſuper , qui viſitat templa , vbi habetur expoſitum Venerabile , & eſt comprecatio quadraginta horarum circularium , & Ordinariarum , quæ ſunt in publico folio , à nobis exponendo & publicando , huius Anni Sancti decurſu , ita vt ibidem aliquo tempore inter preces detineatur , prout illi videbitur , Confeſſione priùs , & Sacra Communione peractis , aut ſaltem concepto firmo propoſito confitendi ; lucrabitur is ſeptem Annorum Indulgentias , & totidem quarentanas , toties , quoties id præſtiterit . Datum Romæ ex ædibus noſtris die 1. Februarii 1675. Iubilei .*

G. Cardinal. Vicarius .

Raphael Fabretus Secret.

dd CIrca hanc Notificationem notanda ſunt ſequentia . Primò , penultimum §. in quo eſt ſermo de ſuſpenſione Indulgentiarum fuiſſe iam quidem propoſitum ſuperiùs Cap. IX. quia illic ex Inſtituto diſſerebam de ea materia , ideò autem hic repeti , vt & tota illa Notificatio indiuiſa ſtatueretur ab oculos, & quæ in hoc ipſo capite addam rurſum de ſuſpenſione , commodiùs conferantur cum eo §.

Secundò , valdè reflexè obſeruandam eſſe dictionem copulatiuam *Et* , expreſſam in Titulo , Palmarius enim error foret, ſi quis exiſtimaret omnia , quæ continentur illo Cardinalitio ſcripto habere vim Declarationum ; cùm enim præciſa Declaratio nihil aliud ſit , quam eorum , quæ priùs conſtituta erant , explicatio , ſiquidem ab omnibus recepta eſt illa doctrina , quam Gloſſula marginalis ad *Cap. 2. De decimis in 6.* exprimit his verbis : *Declarans non dicitur nouum ius edere , ſed antiquum* (Ideſt ſiue diu , ſiue breui antè conditum) *declarare* . Cùm , inquam ratio præciſæ declarationis ita ſe habeat, euidens eſt hoc oraculum Cardinalitium non eſſe merè declaratiuum illius Bullæ , ratione cuius emanauit hæc Notificatio , ſed eſſe ex parte (maxima) conſtitutiuum noui iuris , ſeu potiùs impertitiuum aliquarum gratiarum , quæ reuera ne implicitè quidem continebantur in Bulla , pro Anno Sancto ; ſiquidem dictio *Etiam* , qua Cardinalis vtitur , ſuprà *lit.* b. includit ſpecies diuerſas ab antè expreſſis . Barbos . Dict. 113. ee

Tertiò , proinde illos , quibus illuceſcet almus Phœbus Anni MDCC. malè , peſſimè applicaturos has gratias , Iubileo illius ipſius Anni , ſi is , qui tunc ſedebit in Cathedra Petri , nihil addiderit ſuæ Bullæ . Inſinuabo infra , peroptandum eſſe, vt ſecuturi Pontifices aliquid diſertè ſtatuerent circa gratias Iubileas ; voti compotem me , aliòſque fecit Clemens X. Faxit Deus , vt eius laudatiſſimum exemplum ſequantur ſucceſſores, & ſingulariter circa poteſtatem commutandi vota in Iubileo, quod explanabimus Cap. L. ff

Quartò , generatim loquendo poſſe illo Anno MDCC. ſenere abſq; vlla vlteriore declaratione vſurpari illos articulos huius Notificationis , quos clarum eſt , fuiſſe à S. D. N. expreſſos per modum meræ declarationis ; ſiquidem Lex , Statutum , Reſcriptum &c. declaratiuum extenditur ad præterita & futura , loquentia de eadem materia ſeu ſubiecto , vti non ſemel notaui ex conſtanti ſenſu Theologiæ æquè ac Iuriſperitorum . E diuerſo ea, quæ Clemens X. per ſuum Vicarium adiecit veluti gratiam , nullo modo incluſam in Bulla Vniuerſalis ſui Iubilei, non debent applicari ſecuturis Iubileis , niſi ſequentes Pontifices , vel expreſſè , vel implicitè aliquo ſigno poſt Bullæ promulgationem edito manifeſtarint , à ſe impertiri omnes , aut has vel illas particulares gratias , quas menſe vno poſt iam cœptum Iubileum largitus eſt S. D. N. Ratio eſt , quia ex vna parte certum eſt ex dictis , illas de quibus hic ſermo , non contineri implicitè , ſeu obſcurè in Bulla Iubilea : ex altera non-ſubſiſtere hanc conſequentiam : Clemens X. ſuperaddit ſuæ Bullæ hanc aut illam gratiam , ergo etiam ſuperaddit reipſa hic aut ille eius ſucceſſor , facta enim non præſumuntur , ſed probanda ſunt , vt toties , & neceſſariò repeto in hoc & priore volumine . Nec obſtat , quòd Pontifex in dubio cenſeatur ſequi veſtigia prædeceſſorum , hoc enim intelligitur de dubio rationabili , quale non apparet in præſenti materia , continente tam ſpecialem , & à verbis Bullæ tam diuerſam gratiam . gg

Quintò , cùm declarare ſtatutum , legem , reſcriptum , contractus , inſtrumentum nihil planè aliud ſit , quàm oſtendere, quænam explicita vel implicata mens , intentióque teſtantis, contrahentis, ſtatuentis &c. fuerint tunc, cùm reipſa contraxit, vltimas tabulas ſcripſit , legem ſanxit &c. ad prudenter diuinandum conijciendùmue de mente , quam tunc habuit implicitè, vel explicitè S. D. N. vulgando ſuam pro Anno Sancto Bullam , quámque habebunt eius in eadem ſede & publicatione Iubilei ſucceſſores, poſſunt debentq; adhiberi illæ regulæ , ex quibus Iure conſulti, (hi quippe crebriùs, & accuratius quàm Theolog: exequuntur hoc argumentum ,) volunt conijci , deprehendíque intentiones teſtantium , contrahentium , donantium , priuilegium impertientium &c. vbi generatim ſupponitur eſſe quidem temerarium colligere , conijcerèque mentem , intentionèmque Principis , quando eſt perquam obſcura , & facilè impetrari poteſt ab eo interpretatio . Aretinus *in L. Ex facto ff. De vulgar. & pupill. ſubſtit.* ſecus , ſi aut non ſit multùm obſcura , aut nequeat obtineri authentica declaratio . Alciatus & Maſcardus *De Probat. Volum. 1. quæſt. 14. n. 20* Coniecturæ autem , ex quibus veroſimiliter aut certò colligitur mens concedentis beneficium , & gratiam , ſunt in primis verba quæ quidem , cùm habent duplicem ſignificationem , ſunt interpretanda in benigniorem , ſeu liberaliorem partem , *per Leg. Beneficium . De Conſtit. Princ.* interpretanda quoque conformiter mori aut ipſius Principis , aut eius anteceſſorum . Item cùm æquè factis , ac verbis mens noſtra declaretur , vt notant omnes in *Leg. Labeo ff De Supell. leg.* ſi Papa concedens Iubileum aliquid egit , quod non egiſſet , niſi hanc aut illam intentionem habuiſſet , præſumendus eſt habuiſſe . Sicuti vice verſa , ſi ex nulla ſignificatione verborum , quibus vſus eſt Princeps , in impertienda gratia , nullòque alio facto ipſius , poteſt prudenter præſumi , aut conijci (hæc duo vocabula pro vno accipimus , vt ſæpiſſimè Doct. apud Maſcardum *cit. q. 14. & 10.*) eum noluiſſe ſuam gratiam extendi ad hunc & hh ii

illum caſum, ad hunc aut illum fauorem: fauor omiſſus habetur pro omiſſo; ſi enim voluiſſet aliquo ſaltem modo expreſſiſſet, argum. vulgatiſſimi. *Cap. 2. De Tranſlat. Epiſc.* Hiſce ſuppoſitis decidenda eſt hæc

Perambigua Quæſtio,

kk *Quinam ex fauoribus expreſſis in Decreto Notificatiuo videantur contineri verbis declaratiuis antiqui iuris, adeoque comprehendi ſenſu communi Bullarum Anni Sancti, quinam verò noviter, & extra ſenſum illum concesſi?*

RESP. I. Certum eſt penultimum §. ſeu notatum *lit. 2.* ſpectare ad claſſem articulorum declaratiuam; ſiquidem illic expreſſè dicitur: vt tollatur omnis ambiguitas, *declaramus*. Quam clauſulam non modò non eſt, vt impropriè intelligamus, ſed nec cur non intelligamus de omnibus membris in eo §. contentis, ſiquidem generalis Regula eſt, clauſulam in principio diſpoſitionis poſitam referri ad omnia membra ſequentia incluſa eadem periodo, vt notant Tuſchus, Marta, Barboſa, alijſcribentes de intellectu clauſularum poſitarum in fine aut principio. Conſequenter ſi Bulla, quæ Anno MDC.XC.IX. indicabitur (de more) ſuſpenſio omnium Indulgentiarum, durante Anno MDCC. conſiſtet terminis obſeruatis hoc ſeculo, adeòque proximè elapſo, ac Anno 1674. poterit in fauorabilibus, debebit in odioſis obſeruari diſpoſitio illius penultimi §. non expectata noua declaratione, ſi autem publicetur noua, oportebit hac ſtare, quatenus fortaſſe diſcrepabit à Clementina.

ll RESP. II. Quæ in eodem Notificatiuo decreto præterea exprimuntur, (exceptis duobus articulis de poteſtate abſoluendi a reſeruatis &c. itemque commutandi vota, de qua vtraque poteſtate eſt magna Controuerſia, (adeo palpabiliter ſpectant ad nouum ius, ſuntque tam manifeſte extra omnem Grammaticalem, Legalem, & Communem ſenſum Bullæ Iubilex, vt dubitari non poſſit, quin habeant rationem diſpoſitionis planè perſonalis, recentiſſimæ, & proinde nullo modo incluſæ in Bulla Iubilea. Ergo futuro Anno MDCC. erit neceſſariò expectanda declaratio circa illa.

mm RESP. III. omnino videtur mihi, per hanc Notificatiuam diſpoſitionem confirmari ſententiam, quam ſupra *n. 356.* expreſſi, & *n. 359. ac ſeqq.* probaui, quod ſcilicet Bulla Iubilea Anni Sancti nihil hoc æuo contineat, niſi Indulgentiam plenariam, non verò implicitè, aut explicitè poteſtatem eligendi Confeſſarium, qui abſoluat à reſeruatis, & vota commutet, longè minùs poteſtatem, componendi ſuper ablatis incertis, de quibus ex Palao mentionem feci *ſupra n. 12.*

Ratio prima petitur à teſtimonio virorum omni fide digniſſimorum. Etenim Noſter P. Antonius Richeonius pœnitentiarius ad D.Petri Lauretum die 12. Ianuarij, priuſquam videlicet S. D.N. Romanos exhilararet ſuo Notificatiuo Decreto ſcripſit in hæc verba: *Annus Iubilæi omnium quidem ſolenniſſimus, & ſimul ſteriliſſimus eſt, quod ſine ſuſpenſa omnes gratia etiam ordinaria (ſi pro defunctis, & minus in articulis, mortis excipiamus (ita ut nec vna concedatur ſine Pœnitentiarijs ſine alio cui ait Confeſſario in genere diſpenſandi, abſoluendi à caſibus, & cenſuris reſeruatis, mutandi vota &c. Repræſentatum eſt hoc Summo Pontifici, etiam extraordinarium incommodum, quod euenit ex tam parca gratiarum diſpenſatione. Reſpondit proinde ſua Sanctitas curaturam ſe, vt huic malo obuietur; expectamus benignam reſolutionem.* In eundem ſenſum ſcripſit alius itidem Pœnitentiarius die 19. eiuſdem menſis exprimens hæc verba: *Non conceditur, ut eligatur Confeſſarius, abſoluaturque à caſibus reſeruatis &c.* per quod &c. vtique innuit delectum poteſtatis in vota. Ante vtrumque hunc (quia vndecima eiuſdem Ian. (ſcripſit alius: *Die ſeptimo huius (Ianuarij) habitus eſt Conuentus coram Eminentiſſimo D. Cardinali Vicario, in quo concluſum & ſtabilitum fuit, facultatem abſoluendi a reſeruatis, commutandique vota eſſe ſolùm penes Pœnitentiarios, & multos Parochos, ut facultas Regularium ſit ſuſpenſa.* Ita ille. Certè hi teſtes, præſertim iuncti illis, quos nominaui ſuprà *n. 358. & ſeqq.* tametſi ſingulares, tollunt à me omnem de præſente materia dubitationem, tametſi non me lateant, quæ de vi teſtimonij à ſingularibus teſtibus perhibiti inculcent Crottus, Gabrielius,

nn Maſcardus, Tuſchus, & alij.

Altera ratio, eâque validior, ni fallor, petitur ex ipſo Decreto Notificatorio, vt pote in quo in primis clauſulæ; *Declarat* &: *Concedit* ponuntur quaſi membra contradictoria, quando eſt ſermo de poſitiua gratia. Deinde vocula: *Concedit*, ponitur in præſenti, non autem in præterito; in quo tamen non poni debebat, ſi promulgando Bullam noluit hoc ipſo Pontifex largiri haſce duas controuerſas poteſtates. Præterea non modò datur omnino ſeorſim Pœnitentiarijs & Parochis ex vna parte, ex altera Regularibus quibuſcunque approbatis, ius in peccata, & vota, ſed etiam poſtquam ij ſoli donati ſunt hoc iure, additur: *Imò & Religioſis Confeſſarijs datur eadem facultas reſpectu ſui ordinis.* Profectò ſi Bulla Iubilea ex inſtituto Eccleſiæ, ſeu tacito, generalique conſenſu Summorum Pontificum complectitur illos duos fauores, non eſt, cur tam reflexè fiat illa, quam produxi diſtinctio, ſi eius ſubiectum iam continebatur in Bulla, in qua etiam reperitur hæc inſolita reſtrictio, quòd non quiuis approbatus ab Ordinario Sacerdos ſecularis, ſed ſoli è Clero Parochi potuerint eligi in Confeſſarios. Vnde ſic argumentor: Si facultas eligendi Confeſſarium pro abſolutione & commutatione inuoluitur per ſe in conceſſione Bullæ Iubilex, tum ſanè inuoluitur poteſtas eligendi quemlibet approbatum, quandoquidem talis poteſtas conceditur in omnibus planè alijs Iubileis, atqui nequit ſine temeritate aſſeri illam tam amplam poteſtatem fuiſſe in Iubileo Romano impertitam ante Notificationem, de qua ſuprà.

Tertia ratio eſt quòd nullum ex ijs indicijs, ex quibus dixi oo ſuprà *lit. u.* poſſe conijci prudenter tacitam, abſconditam intentionem Legiſlatoris, teſtatoris, ſubminiſtret cauſam prudenter credendi, Pontifices tunc re ipſa permittere hanc controuerſam facultatem, quando edunt Bullam Sancti, Sanctiſſimi Anni; ergo imprudenter præſumuntur concedere eam. Certè non ipſo facto, ſiquidem hoc ſaltem æuo actualis largitio Iubilæi Anni Sancti, non eſt ſignum illius duplicis gratiæ, vt demonſtrant, quæ hactenus attulimus. Sed neque vſus (ex quo ſcribunt Iuriſconſulti eſſe teſtatoris mentem conijciendam, præſumendamque (Pontificis vllius ſubminiſtrat argumentum vllum: partim quia nullus hactenus attingere valuit Annos Petri, etſi nonnulli, vt Vrbanus VIII. fuerint proximi; nullus igitur publicauit, niſi ſemel Iubileum Anni Sancti, atqui mos, ſeu conſuetudo: etſi in criminalibus inducatur duobus actibus. Text. *in. cap. fin. 25. quæſt. 2.* in ciuilibus tamen ne quidem tribus, iuxta Gloſſ. *Ibid.* fauente apertè *L. 3. De Epiſc. authent. ſub. fin.* Vnde licèt duo aut tres Pontifices id feciſſent, haud tamen concederet Gloſſa inuectam fuiſſe conſuetudinem. Quanquam autem agnoſcam ſolere Pontifices ſequi veſtigia prædeceſſorum, quia tamen ex vna parte præſumuntur potiùs viciniorum, quàm remotiorum inſiſtere veſtigijs, nullo autem argumento probatur Innocentium X. Vrbanum VIII. Clementem VIII. fuiſſe ita liberales, unò contrarium de Innocentio probaui ſuprà *n. 359. & 360.* idcirco nullum poteſt hinc peti argumentum, ex altera nemo iam defendit, fas eſſe vi Iubilei Romani componere ſuper ablatis incertis, cùm tamen Sixtus IV. in Extrauag. *Quemadmodum De Pœnit. & Remiſſ.* eam non minùs concedat, quam Ius in cenſuras & vota; ergo nihil ſolidè poteſt inferri ex præcedentium Pontificum factis.

At dices: Bulla expreſſè ita ſonat: *pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam remiſſionem ac veniam miſericorditer in Domino concedimus, impertimusque.* Quæ verba cùm contineant meram, & nulli prorſus præiudicioſum fauorem, debent ſecundùm Leges & Doctores in primis tam latè intelligi, quàm patitur proprietas, & communis vſus verborum. Deinde debent ſumi ſine vllo vitio, adeò vt etiam ſolius vitium ſacinnitatis reddat ſcriptum ſubreptitium *Cap. Ad audientiam. De Reſcrip.* & ibi Gloſſ. Atqui ex vna parte dicetur iuxta communem loquendi modum dare pleniſſimam Indulgentiam peccatorum, ſi omnia, etiam quoad culpam, remittat per quemlibet Sacerdotem; item ſi per ſe immediatè tollat (vt ſanè poteſt) quamlibet cenſuram reſpectu illorum, qui confiteri volunt, ita, vt dictio: *Indulgentia* referatur ad remiſſionem pœnæ debitæ in foro Dei, hoc enim propriè indicat: vox *Remiſſio* autem referatur ad ipſam culpam: vox *Venia* ad pœnam Eccleſiaſticam, adeòque ad cenſuram. Ex altera parte niſi hæc admittatur explicatio, oportebit fateri hæc tria nomina *Indulgentiam: Remiſſionem: Veniam*: idem omnino ſignificare, & proinde vitioſam tautologiam hic admitti. pp

RESP. Hoc argumento nec in ſpeciem probari facultatem qq commutandi vota: quam poteſtatem, quia non reor poſſe nunc vlla probabili ratione defendi, idcirco nequeo adduci, vt opiner quidquam probabilitatis nunc ineſſe ſententiæ adſtruenti illud ius. At verò loquendo de abſolutione ab omnibus peccatis & cenſuris, omnino darem aliquid probabilitatis ineſſe illi ſententiæ, niſi vltra ea, quæ produxi *n. 356.* obſtarent alia, quæ ex Notificatione adduxi in ratione ſecunda.

Ad argumentum de latiſſima interpretatione fauorabilium diſpoſitionum, fateor, illud tunc exſerere vim ſuam, quando concedens fauorabile ſcriptum vel ibidem, vel alibi non ſatis clarè oſtendit (vt in præſenti caſu Clemens X. (qua ratione ſit intelligendum & reſtringendum.

Tautologiam debent omnes agnoſcere in hac ipſa periodo,

quam

quàm deſcripſi; quandoquidem *τὸ concedimus*, *τὸ impertimur* differunt ſolis elementis Grammaticis. Nec Tautologia tunc eſt vitioſa, quando uſurpatur ad obiectum magis inculcandum, pluris faciendum &c.

Hinc ego credo non fore immunem à peccato Confeſſarium Romanum, qui Anno MDCC. fultus ſola Bulla ſimili Clementinæ commutaret illa vota, vel abſolueret à reſeruatis peccatis, cenſuriſque. Iam videamus breuiter quædam alia in Notificatiuo Decreto.

I. Quandoquidem crimen hæreſis & meritò exoſiſſimum Summis Pontificibus, & nihilominus tamen S. D. N. illud à ſua gratia non excepit in ſua Notificatione, tametſi optimè ſciens, illius abſolutionem contineri propriiſſima ſignificatione criminum, quorum remittendorum facultatem dabat Romanis Confeſſariis, imò declarat, officium Sacr. Inquiſit. etiam quoad poteſtatem abſoluendi hæreticos reſipiſcentes, non ſubeſſe illi ſuſpenſioni, eſt mihi veriſimillimum potuiſſe tolli per Confeſſarium Iubilei.

II. Tametſi Pontifex *lit. e.* faciat Religioſis Confeſſariis vim commutandi aliorum ſui Ordinis vota omnia, *dummodo non ſint ſubſtantialia Ordinis*, arbitror tamen, per vota *ſubſtantialia* intelligi non modò illa, quæ ſunt de ſubſtantia Religioſi ſtatus in genere, vt ſunt paupertatis, caſtitatis, obedientiæ, ſed etiam quæ in quauis particulari Religione habentur pro *ſubſtantialibus*, vt in Ordine *Minimorum* abſtinentiam à carnibus, atque lacticiniis, & in noſtro Ordine tum omnia, quæ expreſſe, & in ſpecie ſunt à Sede Apoſtolica recognita & approbata. P. Suarez. *Tom. 4. De Relig. Tract. 10. Lib. 1. c. 4. n. 13.* Atque Gregorius XIII. in Bulla *Aſcendente* expreſſe approbat quatuor ex iis, quæ noſtri Profeſſi quatuor votorum emittunt poſt Profeſſionem, tum generatim illa, quæ includuntur in ſubſtantialiſſimo voto obedientiæ; cùm enim ſubſtantia huius voti nequeat ex Iure Societatis approbato, commendato à tot Summis Pontificibus, conſiſtere abſque emiſſione (quando hæc mandatur vi regulæ) aliorum votorum ſimplicium, quæ ſolemnibus ſuperaddit Noſter S. Fundator, meritò nuncupantur *ſubſtantialia* noſtri in indiuiduo ſumpti Inſtituti. Ratio huius explicationis eſt, tum quia illam ſatis indicat ipſe S. D. N. tum quia omnes Pontifices (teſte inter reliquos Clemente VIII. in Conſtitutione *de largitione Munerum*, pro ratione incumbunt *in conſeruationem eorum, quæ à Religionum Fundatoribus ſanctè inſtituta, ab ea ipſa Sede Apoſtolica approbata, collaudataque ſunt*, vt ſingulariſſimè Paulus III. Gregorius XIII. & Paulus V. fecere reſpectu votorum, quæ vt, dixi, noui Profeſſi priuatim, ſeu in Sacriſtia, aut alio ſecretiore loco nuncupant, attamen ſemper præſente ſuperiore & aliis quibuſdam: non igitur vllo modo cogitandum eſt, horum & ſimilium relaxationem permitti tempore Iubilei Romani. *In uno ſolo nitore priſtino Societatis retinendo nos Religionis noſtræ conſiſtet*, teſte Paulo V. in Bulla: *Quantum Religio Societatis &c.* ergo non eſt ad illius deſtructionem aperienda via per Iubilea Romana. Accedit, quod in omnibus Iubileis Extraordinariis fiat poteſtas generalis commutandi vota exceptis Caſtitatis, & Religionis, hactenus tamen nemo vnus, vt credo, inuentus eſt, qui aut peteret, aut daret relaxationem illorum noſtrorum votorum particularium.

Non me fugit Paſqualigum eò temeritatis prolapſum fuiſſe, vt auſus fuerit implicitè vel virtualiter, certè tamen, impietatis damnare (& quidem adductis rationibus, quæ ut Tironem quidem Theologiæ permouerent ad aſſenſum præbendum tam infruniæ ſeu impudentiæ, ſeu, vt mitiùs loquar, *imprudentiæ*) Noſtros Sanctos, Ignatium, Franciſcum Xauerium, & Franciſcum Borgiam, doctiſſimos PP. Suarez, Vaſquez, Sanchez, & vniuerſim omnes *quatuor* vt appellamus *votorum Profeſſos*, damnat, inquam, hos ſtolidæ impiæque ſuperſtitionis dum obſecuti Conſtitutionibus noſtris à Sede Apoſtolica, quoad *omnia, & ſingula ex certa ſcientia approbatis & confirmatis* (vt loquar cum Gregorio XIII. Gregorio XV. & Paulo V.) emiſerunt votum de amplectendo Conſilio Reuerendi Patris Generalis Noſtri ſi ad dignitatem Eccleſiaſticam promoti, cumque conſulentes indicarent Conſilium ab hoc ſuggeſtum, eſſe melius ſuomet. Non, inquam, ignoro hoc votum fuiſſe ab illo Theologo impietatis damnatum, haud tamen ſcio fuiſſe quenquam hactenus repertum, qui illud, quantumuis ſit ſimplex, auſus ſit ſaltem ante promotionem ad Prælaturam, commutare, aut commutari petere, ne dum ob futiliſſimas rationes Paſqualigi prorumpere irritum; de quibus rationibus vide Cardinalem Pallauicinum in *Vindicatione Societatis IESV.*

III. Quæ in eadem Notificatione *lit. i.* dicuntur de negatione poteſtatis in irregularitates, eadem ad verbum continentur in Bulla Iubilei Extraordinarii deſcripta ſub initium huius tractatus, nec indigent explicatione vlla, ſicut nec nouam exigit clauſula: *In foro conſcientiæ dumtaxat* appoſita ad cenſuræ abſolutionem; etenim ſuprà *cap. 35. n. 274. & 275.* expoſui, quid ſit abſolui in foro *conſcientiæ tantùm*.

CAPVT XLIX.

Noua opinione de Iubileo anni Sancti. MDCL.

S V M M A R I V M.

Refertur noua omnino opinio de perpetua remiſcentia Indulgentiæ anni Sancti. 365.
Videtur fauiſſe illi ipſe Innocentius. 366.
Probabilis viſa fuit quibuſdam. 366. & ſeqq.
Ea ſententia eſt omnino noua, & quidem in ea magni momenti. 371.
Eſt contraria ſenſui Eccleſiæ, & quidem in re vſus quotidiani. 372.
Ex eadem videtur ſequi, non ſubſiſtere illud principium, quod optima legum interpres ſit conſuetudo. 373.
Indulgentia inſtar Iubilei eſt quoad vim remittendi pœnam talis, qualis ea, quæ datur in Iubileo. 373.
Eadem noua ſententia eſt contraria firmis rationibus. 376.
Innocentius non plus conceſſit in ſua Bulla, quàm expreſſerit verbis. 379.
Non verbo, nec facto declarauit, ſibi probari illam nouam ſententiam. 380.
Etiam reſcriptum gratiæ non eſt extendendum ad inuſitata. 382.
Sermo ſimpliciter prolatus conſummatur in vno actu, & vna vice. 383.
In interpretatione etiam gratiarum ſpectandus eſt genius concedentis. 384.
Non eſt ſatis credibile, quod Innocentius conceſſerit indulgentiam ampliorem, quàm fuerit olim conceſſa cruce ſignatis. 386.
Soluitur primum argumentum pro illa noua ſententia. 387.
Quæ Indulgentiæ dicantur æquales formaliter, quæ materialiter. 389.
Soluitur ſecunda obiectio. 394.
Et tertia. 396.
Et quarta. 398.
Et quinta. 401.
Atque ſexta petita ex eo, quod indulgentia Iubilei ſit omnium pleniſſima, & tamen non habeat alios fauores adiunctos. 402.
Autor non abſolutè damnat illam nouam ſententiam. 406.
Quid cenſendum de iis, qui fuerunt in Iubileo Innocentij abſoluti à caſibus reſeruatis. 407.

P*Ater Ferrantinus, Theologus Romanus, perſuaſum habere, non* 365
fuiſſe in poſtremo Iubileo anni Sancti plus conceſſum, quàm Indulgentiam, ſeu plenam remiſſionem omnium pœnarum debitarum peccatis, quoad culpæ reatum deletis, excogitauit nouam ſententiam, quod videlicet Indulgentia anno Iubilei M.DCL. conceſſa, extenſa fuerit eo vſque, vt valeret non ſolùm quoad remiſſionem pœnæ pro peccatis præteritis; ſed etiam pro futuris per reliquam totam vitam ita vt, qui rogatus viſitauit Eccleſias præſcriptas, & cætera requiſita peregit, lucratus ſit Indulgentiam plenariam pro peccatis commiſſis, & ſi deinceps in alia peccata mortalia incidat, ſimiliter obtineat remiſſionem pœnarum pro illis, & ſic toties, quoties peccarit, & ad gratiam per confeſſionem vel contritionem redierit vſque ad finem vitæ; ſic, vt in altera nihil luendum ſuperſit pro peccatis etiam poſt Iubileum obtentum commiſſis, & per confeſſionem, vel contritionem remiſſis.

Hi ſunt formales termini, quibus ad me ſcripta fuit illa 366
ſententia ab eo, quem debiti honoris cauſa ſuperiore capite nominaui, R. P. Henrico Lamparter, qui è Comitiis Generalibus Romæ celebratis anno 1651. redux, inſequenti videlicet 1652. ad ſuum, cui præerat, Collegium Neoburgenſe, miſit ad me Ratiſbonam die 3. Maij eiuſdem anni chartam, à ſe allatam ex Vrbe, in qua exprimebatur verbis repræſentatis illa ſententia, vnà cum argumentis, quibus eam fulciebat autor; addebat autem ille Pater, eam opinionem non diſplicuiſſe Innocentio X. ſicut nec Theologis Romanis, & Ingolſtadienſibus. Quia verò in iiſdem literis ſcribebat, ſe libenter intellecturum, quid ego de ea opinione, cuiuſque firmamentis ſentirem conſcripſi mox ea, quæ iamiam propoſitam, omnia, quibus lectis reſcripſit mihi die 24. eiuſdem
menſis, verbis, quæ exhibeo, *Libentiſſimè legi diſſertationem, &c.* 367
de ſententia Patris Ferrantini, quam R. V. cum gratiarum actione remitto. De alia gratia Indulgentiæ anni Sancti factis S. D. N. rogatus expreſſè negauit, ſe illas concedere; & tamen alios ſufficienter ſignificauit, ſe maiorem gratiam in illa Indulgentia anni Sancti, quàm ſit plenaria communis, agnoſcere: inde igitur originem occaſio. Nec mirum eſt, alios DD. communiter aliud protuliſſe, cùm non habe-

rent aliud iudicium, quàm ea, quæ receptu iam erant. Quæ verò conſtant, omnem Indulgentiam quoad remiſſionem pœnarum ergo viuentes pœnæ in anno Sancto, quæ eſt in poteſtate Eccleſiæ, relictis aliis, quoad alias obligationes, non videtur omni ſpeculatiua probabilitate, ſi de facto loquamur, nam de poſſibili, & congruo non eſt dubium, carere ſententia P. Ferrantini, maximè ſi reuiuiſcentia illa per pœnitentiam non extendatur vltra alium annum Sanctum, ſicut & annua noſtra Indulgentia inſtar Iubilei vltra annum durare non poteſt. Vnde forſan plures DD. erunt, quibus, ſi innotuerit hæc opinio, non videatur ſpernenda. Neque tamen continuò ſequetur vllus impedimentum; imò in his non ſufficiat ſequi opinionem probabilem, ne ſi forte reipſa vera non ſit, nihil agatur. Nec terret nouitas: quanta enim quotidie in moralibus exponuntur in lucem à Recentioribus? Forte poſt ſufficientem diſcuſſionem Doctorum alius Pontifex in alio Iubileo clarius dicet, quod Modernus tanquam nimis ſero propoſitum, & adhuc amplius conſiderandum determinare noluit, verò enim oſtendit, ſibi non improbari. Sed de his diſputare iam meum non eſt, hæc colloquii familiaris cauſa obiter ſcripſi. Hactenus ille mihi apprime Venerandus Pater, vtpote meus olim in Philoſophicis, atque Theologicis Magiſter ſolertiſſimus. Quæ huc tranſtuli idcirco quòd & exprimant occaſionem nouæ opinionis, quam propoſuimus ſuprà, hicque ventilabimus, & indicent aliorum de ea iudicium. Et verò occaſionem nouæ huius inuentionis fuiſſe illam ipſam, quam expreſſit P. Lamparter teſtatus fuit etiam ille, de quo ſuprà n. 300. Pater librorum Reuiſor, literis ad me ex Vrbe datis anno 1651. etiam memorans ex alterius relatione in alia epiſtola exarata 29. Iunii anno 1652 eam opinionem propoſitam Innocentio X. huic non diſplicuiſſe, profitens quoque, tametſi ea opinio nondum habeat multos approbatores, eam tamen apparere ſibi probabiliſſimam expenſis rationibus pro ea, & obiectionibus in contrarium. 368

369 Ego maximopere deſiderans, vt vel ea opinio apertè approbetur ab iis, quorum intereſt, vel ab iiſdem roboretur communior inter ſcriptores doctrina, quòd Indulgentiæ anni Sancti implicitè inuoluant facultates circa abſolutionem à cenſuris, & caſibus, circaque commutationem votorum, ſciens quoque, vt eruditi, qui dignabuntur legere in hoc libro mentionem & originem huius controuerſiæ, incumbant in eius dilucidationem, proferam in medium ea, quæ an. 1652. conſcripſi de hoc momento; & quidem primo loco ea, quæ opinionem Patris Ferrantini impugnare, ſecundo quæ eam defendere valeant; impugnationes proponam per modum concluſionum, defenſiones per modum obiectionum, induturus perſonam magis, quàm ſim, infenſi illi opinioni, nec tamen reus magni peccati, ſi de nouo argumento diſſeram nouo modo; examen eorum, quæ promam, dabit doctioribus anſam ponendi in lucem ipſam veritatem, quæ vt magis eluceſcat, comprehendo controuerſiam illis ipſis breuibus verbis, quibus eam mihi propoſuere literæ Romanæ.

370 *An videlicet Indulgentia anni Sancti valent per totam vitam, ita vt toties reuiuiſcat quoad effectum, quoties homo eam ſemel lucratus à peccato reſurgit.* Ita reuiuiſcere exiſtimauit P. Ferrantinus, quem videmus fortiter impugnare quinque argumentis. 1. Quòd hæc opinio ſit noua in re magni momenti. 2. Quia aduerſatur iudicio, & praxi totius Eccleſiæ in materia quotidiana. 3. Quia ex ea ſequi videntur plura abſurda. 4. Quia impugnatur firmis rationibus. 5. Quia propugnatur rationibus vel nihil probantibus efficaciter, vel nimis multum probantibus. Singula declaro.

371 Dico itaque primò, illam ſententiam eſſe nouam, & quidem in re magni momenti. Probo 1. quia nemo nominari poteſt, qui eam tradiderit, nec præteriiſſet eius Autor, ſi fuiſſet quempiam. 2. Quia tanquam planè nouiter inuentam narrari, ſunt Romanæ. 3. Quia ferè omnes DD. qui Indulgentiæ pleniſſimæ rationem in Iubileis dari ſolitæ explicuerunt, attulerunt explicationem contrariam huic opinioni, dum alii dixerunt, pleniſſimam à plenaria differre ſolum in eo, quòd per illam remittantur pœnæ debitæ peccatis etiam non confeſſis; alii aſſeruerunt, ſolius amplificationis, aut tollendorum dubiorum, circa vim Indulgentiæ plenariæ ortorum cauſa, vocari pleniſſimam, cum tamen à parte rei per ipſam non remittatur plus pœnæ, quàm per quamlibet plenariam, & cùm vſus Iubileorum iam cœperit vel à temporibus Apoſtolorum teſte Palao p. 4. tr. 29. n. 10. §. 7. vel certè diu ante annum 1300. teſte Benzonio de Iubileo l. 3. c. 5. & ipſo Bonifacius VIII. eodem anno 1300. in Extrauag. *antiquorum de pœnit. & remiſſ.* eiuſque Succeſſores communiter Indulgentiam anni ſancti ſub, & cum titulo pleniſſimæ promulgarint, nec non diligentiſſimi quique Canoniſtæ, ac Theologi laborauerint in explicatione huius voculæ, nullo tamen verbulo indicauerint, expoſitionem Theologi, eiuſue ſententiam; videtur ob ſolam etiam nouitatem eſſe pro ſuſpecta habenda, cùm, vt dixi, ſit de re magni momenti, per illam enim poterunt, qui ſemel eam adepti ſunt, remittere omnes pœnitentias vindicatiuas, ſeu punitiuas, quas tamen iniungendi ius habent Confeſſarii iuxta Trident. *ſeſſ.* 14. c. 8.

Dico II. Opinio illa videtur eſſe contraria ſenſui totius Eccleſiæ, & quidem in re vſus quotidiani. 1. Quia non reperitur vllus doctus, vel indoctus, qui ante annum 1650. non putauerit, elapſo anno Iubileo expiraſſe poteſtatem reiterandæ, & ruſſum lucrandæ Indulgentiæ anni ſancti. 2. Quia non inuenitur Confeſſarius, qui putauerit, ſe ſuis pœnitentibus, etiamſi ante adepti Iubileum Romanum, pœnitentiam poſſe minuere ea ſola ratione, quòd ii fuerit ante triennium decennium &c. probabiliſſimè, & in actu ſecundo potius Iubileo Romano. Atqui potuiſſent, imò, pœnitente petente, debuiſſent hactenus Confeſſarii eo titulo minuere, pœnitentias totas ne, quæ ex communi diſſerit Suarez *tr. q. in 4. d. 40. ſect.* 1. & Cardinalis de Lugo de pœn. *diſp.* 27. n. 31. 8. Innumeri DD. e quibus multos nominabo n. 402. vnus præcipiunt contrarium docuerunt, vocis, ſeu ſolamè; quorum promptè doctrinæ, opinionique crediderunt, vt fieri ſolet, indocti, adeoque tota Eccleſia, vt in aliis materiis loqui ſolent Theologi. 4. Veritas hanc rem in vſu quotidiano patet ex quotidianis Confeſſionibus illorum, qui lucrati ſunt vel Iubileum Romanum, vel aliam Indulgentiam in forma Iubilei, non deerit quippe eſſe homis, qui eis illius rationem ontuendi ex dictis n. 354. Cùm igitur *minimè ſint mutanda, quæ interpretationem ſemper certam habuerunt* text. l. *minimè ff. de legibus* admittenda non eſt hæc noua opinio, vtpote mutans ſenſum, & praxin hactenus indubitatam omnium fidelium. 372

Dico III. Ex prædicta doctrina videntur ſequi varia abſurda. Primum falſum eſſe illud in vtroque Iure expreſſum Principium: *Optima Legum* (Priuilegiorum, gratiarumque) *interpres eſt conſuetudo*, & praxis. Si enim vera eſt illa opinio, iam tribus, quatuor, quinque & pluribus ſæculis hæc conſuetudo, & praxis peſſimè interpretata Bulla Iubilei, tam Romani, quàm Extraordinariorum, & Indulgentiarum datarum in forma Iubilei. 373

Probo ſequelam, quæ continebit ſecundum abſurdum; ſi enim potius Indulgentia anni Sancti toties poſtmodum iterum obtinet, quoties per Confeſſionem, aut contritionem acquirit condonationem culpæ lethalis; tum etiam cui ſemel obtigit Indulgentia vel Iubilei extraordinarii, vel in forma Iubilei, ſeu inſtar Iubilei, toties eadem ruſſus lucratur, quoties ipſi confeſſo dimittitur culpa mortalis. De primo probo, quia in omnibus Bullis Iubileor. Extraordinariorum, quas legi, legi autem plurimas, exprimitur, dari Indulgentiam *pleniſſimam ſicuti in anno Sancto*. De ſecundo etiam probo, quia Indulgentia etiam talis, ſeu in forma Iubilei iam aliquot ſæculis viſitere in Eccleſia eſt quoad vim remiſſionem pœnæ talis, qualis concedi ſolet in Iubileis, Nauarrus *de indulg. & Iubil. notand.* 36. n. 1. Suarez *tom.* 5. *in* 3. *part. diſp.* 7. *ſect.* 5. atque omnes alii explicantes rationem huius Indulgentiæ; illam enim, quoad amplitudinem remiſſionis integræ æquiparant Indulgentiæ anni Sancti. Quis autem hactenus eſt inuentus, qui tales Indulgentias putaret toties redire, & rediuiſſe? 374

Hic ruſſum infertur aliud, adeoque tertium abſurdum, ſcilicet totam Eccleſiam per tot ſæcula ignoraſſe ſummam profuſa, & ineſtimabilem gratiam, ſibi toties in Iubileis Romanis, atque Extraordinariis oblatam, eoſi captu facillimam, ſummi ſolatii plenam, & miſeris peccatoribus, atque Confeſſariis, vt indicabo inferius, mirè proficuam.

Vnde tertium ſequitur aliud magnum abſurdum, quòd ſcilicet tota Eccleſia, per tot ſæcula non intellexerit vocem ſuorum ſummorum Paſtorum, quamuis toties, toti orbi per tot Bullas explicatas in ſcholis, & templis loquentium. 375

Dico IV. Illa eadem opinio eſt contraria firmis rationibus. Primo enim Gregorius XIII. Clemens VIII. Vrbanus VIII. & Innocentius X. in Bullis, quibus indixerunt annum Iubileum, expreſsè ita loquuntur: *Hoc anno Iubilei durante omnibus fidelibus &c. qui viſitauerint &c. pleniſſimam Indulgentiam impertimur.* Cùm igitur ablatiuus abſolutus conditionem limitatiuam importet. DD. in leg. *n. teſtatore ff. de condit. & demonſtrat.* limitatur illa Indulgentia ad durantem annum Iubileum. 376

II. Sixtus IV. in Extrauag. *Quemadmodum de pœnit. & remiſſ.* teſtatur, à ſe concedi pro anno Iubileo, quem indixit ad annum 1475, omnes Indulgentias, quas eius prædeceſſores dederant Superioribus Iubileis; & tamen illas, quas tunc impertiit, vocat ſolùm *plenarias*; ergo Indulgentiæ pleniſſimæ, & plenariæ iam ætate Sixti, non differebant in Iubileo; et qui ſi Innocentius X. in ſua Bulla expreſſiſſet, vt Sixtus, à ſe offerri Indulgentiam plenariam, nemo illam extenderet, ad eiuſmodi reuiuiſcentiam ergo non etiam rectè extendit Ferrantinus pleniſſimam, *etenim æquipollentium eadem eſt ratio* argum. l. *fin. ff. mandati*. 377

III. Innocentius X. plus non conceſſit in ſua Bulla, quàm verbis expreſſit, quia *Indulgentiæ tantum & non plus valent, ſequentium ſonaque* S. Thomas *in* 4. d. 20. ab omnibus receptus, plus autem non expreſſit, quàm cogitauit, *quia nemo exiſtimandus eſt dixiſſe, quod mente non agitauerit*. text. l. *labeo ff. de ſupellect. leg.* atqui mente non agitauit illam prætenſam extenſionem, cùm nullus alius agitarit ante, *& in obſcuris inſpicimus quod plerumque fieri ſolet.* Et 378

pro-

profitetur Innocentius, ſe inhærere veſtigiis anteceſſorum.

IV. Bullæ ſunt interpretandæ ſecundum vulgarem ſuam, & uſitatā, notamque ſignificationem, non autem ſecundum nouam, inco-
379 gnitam, inuſitatam, *nec enim ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi uſu nomina exaudiri oportet*, ait Tubero relat. in l. Labeo §. *de ſupell. legat*. Atqui illa ſignificatio vel *Iubilæi*, vel *Indulgentiæ pleniſſimæ*, quam adfert ſupponitque ille Doctor, eſt non tantùm non vulgaris, ſed inaudita, nec poteſt ipſe ex vllo verbo Bullæ deſumere tam extraordinariam, & inauditam gratiam, niſi ex eo ſuperlatiuo ſic explicato? Nonne erubeſcendum eſt hic ſine lege loqui? Et vt vtrumque præcedens argumentum roboretur,

V. Sic argumentor. Si Pontifex fecit illam extenſionem, tunc facto, vel verbo, expreſsè, vel implicitè eam declaraſſe; Indulgentiarum quippe conceſſio debet ſigno externo exprimi. Lugo *de pœnit. diſp.* 27 *n.* 137. cùm non plus valeat, quam ſonet. Si facto, quodnam illud eſt? Et qualecunque illud ſit, debet pleniſſimè Chriſtianis conſtare, eſſe eiuſmodi facto annexam illam tantam,
380 inæſtimabilemque gratiam. Cuinam hactenus autem conſtitit? mihi non, Incolis nostri Collegij non, aliorum, & aliis non. Si verbo, quonam illo? an, quia profeſſus eſt, ſe concedere Iubilæum? aut ſe impertiri Indulgentiam pleniſſimam? at neutrum horum verborum ſignificat expreſsè illam reiuuiſcentiam. Sed neque implicitè illud declarauit; alioqui debuiſſet ipſe, aut anteceſſorum aliquis aliquando declaraſſe eſſe ſuam mentem, vt quando dicturus eſſet, ſe Iubilæum dare, vel Indulgentiam Pleniſſimam, intelligeretur, ille indefinens reditus plenariæ Indulgentiæ. Quis autem Papa hoc declarauit facto, vel verbo? quis teſtis huius declarationis? quis conſcius? Nemo. Atqui aſſerenti incumbit probatio. *l. qui accuſare c. de edendo*. An ſtylus Curiæ ita fert? At quando cœpit is ſtylus? Quis eius teſtis? Viueret D. Maraldus, pernegaret, ſe quidquam ſcire de hoc ſtylo.

381 VI. Nullus vnquam cogitauit, quando Princeps liber ſtatuit reſtitutionem pleniſſimam, aut promittit condonationem pleniſſimam, nunc, toties repetitam, & repetendam reſtitutionem, condonationem, quoties iterum offendet, venamque petens in gratiam reſtituetur.

382 VII. *Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur. l. ſemper in obſcuris ff. de Regulis iuris*. Quæ regula in fauorabilibus hoc ſaltem indicat, quod conceſſionem etiam gratioſiſſimam non debeamus extendere ad ſumma, inuſitata, incogitataque. Ergo non debemus gratiam Iubilæam niſi ſummum eò extendere; vt Indulgentia illa toties redeat, quoties reperiuntur opera præſcripta; aut, vt valeat tum in anno Iubilæo, tum etiam ſemel in mortis articulo, & ſemel adhuc in decurſu vitæ; aut, vt poſſit applicari defunctis; hi enim ſoli ſunt modi liberaliſſimè concedendi Indulgentias hactenus vſitati in Eccleſia.

383 VIII. Sermo ſimpliciter prolatus in vno actu, & in vna vice conſummatur, DD. ex l. *Si nos ff. de verb. ſignif.* ergo non eſt extendendus ad innumeros actus, præſertim ſine repetitione conditionis adiectæ.

384 IX. In interpretatione gratiarum maximè ſpectanda eſt conſuetudo, & genius concedentis gratiam: DD. omnes ex aperto textu *l. ſi ſeruus ff. de legat. & fideicomm. 1. §. finali*: vbi Vlpianus ſic pronuntiat: *Si numerus nummorum legatus ſit, neque appareat, quales ſunt legati, ante omnia ipſius patris familias conſuetudo ſpectanda eſt*. Atqui Innocentij X. Pontificis conſuetudo non erat facere tales gratias.

385 X. Solent in Iubilæis imprimi Romæ, aliiſque Italiæ locis libelli variis linguis, quibus etiam cum exaggeratione explicantur fauores Iubilæi, veniuntque volentibus lucrari Iubilæum, & ſcripti ſunt à viris doctis, peritiſque, cum approbatione Superiorum; an omitteretur expreſſio omnino præcipui, & principalis huius fauoris, ſi ſperandus eſſet? Legi ego vnum, alterumque talem, ſed nil eiuſmodi reperi, nil reperiunt peregrini, ad quorum tamen inſtructionem, ſpemque thesauri acquirendi excitandam, ſpiritualeque ſolamen; erant edita typis; ſaltem ſub dubio erat proponendus ille fauor, ſi affulſiſſet ſpecies probabilitatis.

386 XI. Cruce ſignatis dabantur olim Indulgentiæ, & quidem ex longè grauiſſima cauſa, ſcilicet vt excitarentur omnes Chriſtiani ad ſumenda arma pro terra Sancta, quæ intererat in gente Catholicæ Religionis, recuperanda; hoc dubium, quin illæ Indulgentiæ fuerint pleniſſimæ. Suarez *tom.* 4. *diſp.* 52. *ſect.* 8. *n.* 7. & tamen non continebant illam requieſcentiam. Quando plura millia Chriſtianorum dediſſent nomen illi militiæ, ſi oblatus ipſis fuiſſet tantus fauor; ſingulariter à S. Bernardo, qui etiam hac Comitatiæ Cruce ſignauit milites Ieroſolymitanos, vt poſt alios obſeruat Reuerendiſſimus D. Bernardinus Abbas Lucellenſis, & Murbacenſis, inconſideratiſſimè ſcripta Epitome Faſtorum Lucellenſium, fol 35.

XII. Sequitur ex argumentis pro illa noua ſententia, poſſe Indulgentiam Iubilæi applicari defunctis; atqui hoc eſt contra omnes Theologos, qui poſt S. Thom. *in 4. diſt.* 20. in terminis negant, poſſe Indulgentiam applicari defunctis, niſi Papa expreſſam facultatem det. Sequela patebit ex referendis iam argumentis, quibus P. Ferrantinus roborauit ſuam ſententiam.

Dico enim V. Sententia hactenus impugnata nititur rationibus 387
apparenter firmis, ac probabiliter reipſa debilibus, vel nimis multum probantibus, vt oſtendo referendo, & refutando ſingulas.

Obiicit quippe P. Ferrantinus; Indulgentia Iubilæi, vel eſt tanta, quantam dare poteſt Pontifex, & habendus intentum; vel eſt ſaltem tanta, quantam aliquando concedere ſolet, aut certè non minor, eum ſit pleniſſima, & maxima ex conſenſu omnium fidelium; atqui ſolet non rarò concedere plenariam pro articulo mortis, adeoque pro peccatis committendis vſque ad illum articulum, & pro commiſſis tempore, quo fit ea conceſſio, ergo non fit minor remiſſio per Iubilæum. Conſequentia probatur, quia factum eſt, Indulgentiam Iubilæi valere pro peccatis committendis poſt conceſſionem ſaltem a quo ad ſi... Sanctus. 14. Quia magnatibus, & metallis datur Indulgentia plenaria toties, quoties certa pia opera quis peregerit, atque hoc vſque ad mortem; ergo niſi Indulgentia Iubilæi ſimiliter duret vſque ad mortem, ...minor erit quam ea, quæ paſſim conceditur Metallis.

RESP. Hanc argumentationem non eſſe in forma conſtringente, ſeu legitimæ; ſi enim eſt hæc forma legitima, inferam ex ea 388
conſequens negandum ab omnibus, & ab ipſomet opponente. Sic quippe ſubſumitur; atqui Papa poteſt tantam Indulgentiam concedere, vt extendatur ad defunctos, & ad omnem pœnam Eccleſiaſticam; ergo Indulgentia Iubilæi ad illos, & ad hanc extenditur. Sequela iam ad defunctos negant omnes; extendi ad remiſſionem pœnarum Eccleſiaſticarum, negat expreſsè ipſe autor referendus *n.* 402.

Si verò in maiore propoſitione pro: *poteſt dare* ponatur: *dat aliquando*, tunc iterum ſubſumam: atqui Papa dat aliquando tantam Indulgentiam, vt extendatur ad defunctos, & abſolutionem à cenſuris, caſibus reſeruatis; ergo Indulgentia Iubilæi etiam extenditur ad hæc. Si denique maior propoſitio ita exprimatur, *quantam aliquando* (*diſ*)*iunctè dat*, tunc erit propoſitio particularis, ex qua nihil poteſt concludi.

Quare palam eſt, illas duas priores propoſitiones debere ab 389
omnibus vel abſolutè negari, vel diſtingui, vel negari conſequentiam. Negari non debent illæ propoſitiones, quia primam, & conſequenter ſecundam tradidit in quadam declaratione Iubilæi Bonifacius VIII. vt teſtatur Gl. extrau. antiq. *de pœnit. V. pleniſſima*, ergo diſtinguendæ ſunt: *Et quia non intentio, aut res verbis, ſed verba intentioni & rebus deſeruire debent*, c. in his *de verb. ſignif.* quo meam diſtinctionem clarius explicem, reducam ad terminos rotundiores, æquiualentes tamen, vtramque illam propoſitionem hoc modo: Indulgentia Iubilæi eſt æqualis cuilibet Indulgentiæ à Papa dari ſolitæ, imo etiam dabili; atqui Indulgentia pro articulo mortis eſt dabilis, imo dari ſolita, ergo ei æqualis eſt Indulgentia Iubilæi. Aſſumptum in hoc ſyllogiſmo concedo de æqualitate formali, negò de materiali; & conceſſo ſubſumpto applico diſtinctionem conſequenti. Dico autem ſicut iam dixi *n.* 118. cum Suarez *hic diſp.* 51 *ſect.* 3. *n.* 1. illas duas Indulgentias eſſe æquales formaliter, per quarum vtram poteſt ex vi intentionis Pontificiæ remitti tantum pœnæ, quantum per alteram, & viciſſim; ſicut æqualitas materialis tunc adeſt, quando reipſa per vnam tantum remittitur, quantum per alteram.

Fit autem ob varias circumſtantias, vt ina diuarum Indulgentiarum, formaliter æqualium ſit inæqualis materialiter, ſicut vice 390
verſa fit, vt duæ Indulgentiæ formaliter inæquales, ſint materialiter æquales. Cùm igitur poſſint per Indulgentiam Iubilæi expiari tam multæ Myriades dierum, annorum, ſæculorum, quàm per indulgentiam pro articulo mortis, illæ vtique dicantur formaliter æquales: & ſæpiſſimè etiam ſunt æquales materialiter, quia pluribus eorum, quibus obuenit Iubilæum Romanum, reipſa remittitur tanta pœna, quanta aliis tunc in articulo mortis; & circumſtantia articuli mortis eſt mere materialis, qualis eſt præſentis, & futuri.

Iam ſi contendat P. Ferrantinus, Indulgentiam Iubilæi debere etiam materialiter eſſe æqualem cuilibet, quæ dari poteſt, aut ſolet; id non probabit, quando quidem id fieri nequit, niſi detur infinita. Quod ſi ſermo ſit de illa Indulgentia pro articulo mortis, quæ ſimul etiam conceditur ante articulum mortis, ſeu iſto tempore, quo eam concedit Papa, tum maiori propoſitioni applico ſequentem diſtinctionem.

Licet enim diſtinctio præcedens, poſſit dari ad inſtantiam de In- 391
dulgentiis toties, quoties reperitur opus præſcriptum, do tamen aliam, & paulo antè indicatam magis, ac propriè conuenientem, neque formo ſyllogiſmum. Indulgentia Iubilæi eſt æqualis cuiuis alteri ſimplici concedo, multiplici nego. Atqui Indulgentia, quæ datur toties, quoties, &c. eſt Indulgentia ſimplex nego, multiplex concedo? ſunt enim verè ſine numero diuiſiſſimæ remiſſiones peccatorum & conſequenter Indulgentiæ,

quas quis heri mane, & heri veſperi obtinuit ex vi numiſmatis quinque Sanctorum e. g. vnde rectius dixeris, illi numiſmati eſſe affixas *Indulgentias*, quàm *indulgentiam*. Et vnde, amabo, probabitur, Indulgentiam Iubilei eſſe æqualem decem aliis ſimul 391 ſumptis, non vniuerſis? Singulis eſt æqualis, non vniuerſis; hoc enim nulli Papæ, nulli docto, vel indocto venit in mentem.

392 Et cur hic autor ita argumentatur: *Datur ſæpe indulgentia obtinenda toties, quoties repetitur aliquod certum opus bonum, ergo Indulgentia Iubilei poteſt eſſe [illegible] acquiri ab vno, eodemque homine, licet non repetat opera præſcripta?* Nonne omnes ſciunt, à diuerſis non valere illationem? l. Papinianus ff. *de [illegible]*. Rurſum, cùm dicit ipſe, certum eſſe, indulgentias Iubilei valere pro peccatis committendis, ſaltem ad finem anni Sancti. Id eſſe certum, caſu, quo quis vſque ad finem anni Sancti diſtulit vltimum ex præſcriptis operibus, tunc enim primum fit compos Indulgentiæ, nam conditionalis diſpoſitio, ſtatim poſt impletam conditionem ſuum ſortitur effectum, & non ante l. *cedere diem ff. de verb. ſignif.* ſi vero intelligat ipſe, Indulgentiam Iubilei pro peccatis vſque ad finem anni ſancti valere etiam reſpectum illius, qui primo dimidio anno iam ſuit lucratus Iubilæum, & repetit opera præſcripta, tum eius aſſertio non eſt certa, ſed tantum probabilior.

393 Denique vt etiam reſpondeam ad inſtantiam de extenſione, ad defunctos, & ad cenſuras indicatam n. 383. ad quam ſolide vix reſpondebit propugnator noui inuenti, ſic rurſum diſtinguo illam meam ſolemnem propoſitionem: Indulgentia Iubilei eſt æqualis cuiuis alteri, æqualis, in quam, formaliter concedo, conſecutiuè, & accidentaliter nego. Et quia in formali ratione indulgentiæ non includitur extenſio ad hos duos fauores, ſed à Pontifice per nouam, diſtinctamq; conceſſionem adiiciuntur ipſi formali rationi indulgentiæ, ideo eo argumento non probatur, Indulgentiam anni Sancti poſſe applicari defunctis, aut habere adiunctos fauores commutationis votorum, aut abſolutionis à cenſuris, quamquam probabiliter habere, oſtendi ſupra n. 350.

394 Obiicit II. Pater Ferrantinus: *Indulgentia Iubilei eſt omnium, quæ à ſummo Pontifice concedi ſolent, pleniſſima, ergo interpretanda lateſimè.*

RESP. Concedo totum. Si ſubinferas; ergo eſt tanta, quanta Indulgentia pro articulo mortis: & quanta illa, quæ obtinetur toties, quoties repetitur opus, concedam ſecundùm datam ante diſtinctionem. Quamquam, ſi per indulgentiam [illegible] *pleniſſimam* intelligat ipſe illam, quæ ex ſe formaliter habeat vim expiandi plus pœnarum, aut ſæpius quàm vlla alia plenaria, ſeu pleniſſima, nego antecedens, ſiquidem *priuilegia, & gratia non plus operantur, quam verba exprimant*. cap. *priuilegia diſtinct.* 3. & cap. *porro de priuilegiis*. Atqui gratia Iubilei non exprimit verbis, aut alio modo illam vim plus, aut ſæpius expiandi. Poteſt tamen etiam idcirco vocari peculiariter, aut per antonomaſiam pleniſſima; quia vt loquitur Benzonius l. 2. de Iubileo *cap.* 12. certitudine, efficacitate, amplitudine, dignitate, fructu ſuperat reliquas plenarias, ſuperat, inquam, conſiderata cum ſuis cauſis, & effectibus accidentariis.

395 Cæterum ſi hoc argumentum illius Patris aliquid probat, tum probat illam Indulgentiam eſſe tantam, vt poſſit etiam donari defunctis, habeatque adiunctos fauores votorum commutationis, cenſurarum abſolutionis &c. nec enim video, quo pacto negari poſſit hæc ſequela.

Ex his patet reſponſio ad confirmationem, quam petit P. Ferrantinus ex autoritate P. Leſſii docentis, facultatem diſpenſandi, datam Ordini religioſo eſſe amplè interpretandam, plus enim hinc non infertur, quàm quod vltro iam admiſi.

396 Obiicit III. *Indulgentia Iubilei datur tantum ſemel intra 25. annos: ex grauiſſima cauſa: maxime cum apparatu, & deſignatione difficillimorum operum, ergo debet ea continere maximum beneficium Pontificis, quod ex Vicario Dei liberaliter ſperatur.*

RESP. I. Concedo totum, atqui nemo, puto ſperauit id, pro quo pugnat P. Ferrantinus, nec puto potuiſſe prudenter ſperari, vtpote quid inauditum, & ab ingenio, conſuetudineque Innocentii Pontificis alienum, quem nimirum conſtat, multò promptiorem fuiſſe ad Indulgentiarum multitudinem, magnitudinem minuendam, quàm ad augendam. Longe plurimi docti, & indocti nix: autoritate librorum impreſſorum, & Theologiæ Profeſſorum ſperauerunt, ſe Romæ obtenturos vi Iubilei commutationem votorum & abſolutionem à reſeruatis, nec irrationabiliter ſperauerunt, & tamen ſpes eos feſellit teſte eodem Patre; ergo illam Indulgentiam non continuit maximum beneficium, quod ſperari poterat, cùm ne minus quidem fuerit conceſſum. Et nonne hinc ſequitur, illam Indulgentiam potuiſſe applicari defunctis? nonne id potuit ſperari ex Vicarii Christi liberalitate?

R. II. Etiam Indulgentia pro Cruce ſignatis dabatur raro: ex 397 grauiſſima cauſa; cum deſignatione longè difficillimi operis, & cum ſummo apparatu, vtpote quam promulgabant Sanctiſſimi viri, vt S. Bernardus, aliique celeberrimi. An idcirco potuit centies, millies in vita iterum obtineri?

Obiicit IV. *Sexſum fidelium, quatenus ardet, labore, numero, 398 diſcrimine Romam petunt, vt hoc bonum conſequi poſſint, ergo indicant, maximum quid eſſe, & extraordinarium planè, quod non [illegible] niſi non duratur vſque ad mortem.*

R. I. Id longè maiore iure inferam de indulgentiis Cruce ſignatorum, inferam quoque extenſionem ad defunctos. II. *In re clara apertaque dubium proponere ſuperfluum, & verecundum eſt.* Bartolus apud Manrique q. 118. *Et coniecturis in re clara vtendum non eſſe* docent omnes cum Menochio *de præſumpt.* non igitur debemus diuinare de ſenſu fidelium, cum omnes, qui interrogabuntur, ſint aperte & clare dicturi, nunquam ſe in ſcholis, templiſue didiciſſe, vel docuiſſe, aut cogitaſſe id, quod coniicit ille vir optimus.

Profectò diligentiſſimi Nauarrus, Benzonius, Toletus, Bel- 399 larminus, Lugo, Sanctarellus, Diana, Sylueſter, Lezana, Paſqualigus, qui omnes, excepto Benzonio, Romæ ſcripſerunt de hac ipſa materia, & ipſimet partim lucrati ſunt Indulgentiam Iubilei, partim cum innumeris, qui ſe ea potitos, vel potius velle dicebant, locuti ſunt, quando tam operosè indagabant diſtinctionem Indulgentiæ Iubilei, ac Pleniſſimæ à plenaria, explicabantque ipſimet Indulgentiam Iubilei, & quidem praxin, vt fecit Paſqualigus, non ſuiſſent prætergreſſi illam tantam amplitudinem, quantam deſiderat Pater Ferrantinus, ſi eis, aut cuiquam illorum, cum quo contulerunt, ipſa in mentem veniſſet.

Porrò cauſa, quæ homines Romam anno Sancto trahit, non 400 eſt opinio de extraordinaria, prorſuſque incognita amplitudine, aut reminiſcentia Indulgentiæ, cùm, ſicuti dixi, exploratum ſit, aut nemini, aut certè paucis ſpeculatiuè, nemini practicè eam cognitam fuiſſe. Locutus ego ſum cum nonnullis eo tendentibus, inde redeuntibus, nullus eam cauſam mihi attulit, ſed diuerſi diuerſas, quas quiſque ſuoli coniectura aſſequi potuit. Ego ſi Romam Iubilei cauſa profectus fuiſſem, nihil eiuſmodi ſperaſſem, & tamen tunc legeram omnes omnino autores, quos de Iubileo tractantes naniſci potueram, ſentiamque vt & nunc, in ea opinione, quod fauores Iubilei ſint quam ampliſſimè interpretandi.

Obiicit V. *Tempore Iubilei Innocentius X. plenariam Indulgen- 401 tiam ſua benedictione præſentibus dedit ut [illegible] Sanctorum &c. nunquam tamen ſcitur dediſſe indulgentiam anni Sancti, ergo maximum diſcrimen eſt inter vtramque. Quod aliud? niſi id, vt Indulgentia Anni Sancti extendatur, eſt [illegible]?*

R. 1. Quid aliud, niſi quod ea defunctis applicari poſſit? 2. Retorqueo hoc [illegible]: Summus Pontifex dedit ipſo anno Iubileo ſæpe Indulgentiam plenariam, & nunquam totalem aut à *pœna*, & culpa: ergo eſt magnum diſcrimen inter has Indulgentias. Item, non in ſæculo dabant olim Pontifices indulgentiam Cruce ſignatorum, niſi Cruce ſignatis, ſed alias plenarias, ergo inter has, & illam intercedebat diſcrimen, quod hic aſſeritur. R. 3. Dedit Innocentius X. implicitè non explicitè, ſeu verbis formaliter, aut grammaticaliter exprimentibus Indulgentiam Anni Sancti. Cur autem Papa vno ſynonymorum fuerit potius vſus, quam altero, nemo diuinando aſſequetur, niſi negat; Principes, perinde ac plebeios, vti verbis hic & nunc aliſubeſcentius.

Obiicit VI. *Hæc Indulgentia eſt non tantum Plenaria, ſed 402 Pleniſſima, & non ratione facultatum commutandi vota, abſoluendi a reſeruatis &c. quæ in hoc Iubileo nullo tales facultates fuerunt, ergo eſſe, quod duret pro ſe ſeu vtrum [illegible], quæ dictum eſt.*

R. I. Ergo iſta, vt poſſit etiam ad defunctos transferri, alioqui non erit omnium maxima. 2. Innumeri Theologi, & Canoniſtæ cum Palud. S. Anton. Maiore, Adriano, Corduba aliiſque attulerunt explicationem Indulgentiæ *pleniſſimæ*, diſtinctionemque à *plenaria*, & tamen nullus eorum innuit illam, quam P. Ferrantinus, imo plerique negant, eſſe vllam. 3. Quandoquidem in ſuperioribus Iubileis fuit probabiliſſimè data ſaltem tacitè, & implicitè facultas commutationis & abſolutionis à cenſuris &c. ſicuti oſtenſum eſt ſupra, & fatetur ipſe P. Ferrantinus, ſuaque [illegible], vel etiam fuiſſe datam tacitè in nupero Iubileo, cùm Priores Pontifices nullis aliis verbis fuerint vſi, quam Innocentius X. eorundem veſtigia ſequi ſe profeſſus. vel ſi Innocentius X. non dedit illam facultatem, tum dico, ſicuti ipſe in aliquibus gratiis concedendis ſuit nimium prodigus, ita etiam fuiſſet in Indulgentia

Iubi-

Iubilei parciorem, quàm teſtimonio plurimorum Doctorum fuerunt alij, Mihi ex eius agendi modo dubium non eſt, eum non dediſſe ampliorem Indulgentiam, quàm eius Anteceſſores, & ſi dedit, *poterit expreſſiſſe cap. 2. de translatione Epiſcopi*.

Ad alia, quæ obicit P. Ferrantinus non reſpondeo, quia vel nihil obſunt ſententiæ hactenus defenſæ, vel iam ſunt in ſuperioribus ſoluta.

403 Illud tamen prætereundum non eſt, quòd ipſe ſibi obijcit, & ſoluit: *Neque quæriò dicas, etiam idem de alijs plenarijs Indulgentijs dicendum; quod durent vsque ad mortem, nam contra primò: illæ ſuperſunt concedantur tantum pro vna vice, vel pro vno tantum tempore, aut loco, qualis reſtrictio Iubileo non additur. 2. neque alia continuant, ex quibus colligimus Iubilei gratiam extendi ad totius vitæ peccata, vt meritò dicatur pleniſſima.*

Contra has duas ſolutiones replico I. In Iubileis vniuerſalibus extraordinarijs, qualia hac ætate ſingulis circiter triennijs, ætate vero Sixti ſingulis ferè annis impertita ſunt, perpetuo poſita hanc formulā: *Omnibus Chriſti fidelibus confeſſis &c. pleniſſimam omnium ſuorum peccatorum Indulgentiam, ſicut in anno Iubilei viſitantibus certas Eccleſias &c. concedimus*: Nec fit in iis vlla prorſus reſtrictio loci, aut temporis pro ipſa Indulgentia, licet fiat pro operibus exequendis, vt fit etiam Romæ in anno Sancto, & pro abſolutione à cenſuris; licèt quoque Indulgentiam Iubilei, quam an. 1651, extendit Innocentius ad plerſque Epiſcopatus, ipſe præter morem ſummorum Pontificum, reſtrinxerit ad vnam vicem, vt videbimus infra n. 423. Vnde plerique autores tradunt, Indulgentiam Iubilei æquè Romani, atque Extraordinarij poſſe obtineri ſæpius, ſi ſæpius intra debitum tempus peragantur opera præſcripta.

Et quia omnes, qui hanc quæſtionem tractant, expreſſè requirunt, vt toties repetat quis omnia opera præſcripta, quoties vult fieri compos Indulgentiæ Iubilei, etiam Romani; ideo iterum patet, quantopere omnes diſſideant à P. Ferantino non petente, niſi Confeſſionis, aut contritionis repetitionem.

404 II. Omnibus Fidelibus in die Circumciſionis Domini viſitantibus &c. templum aliquod Societatis IESV datur indulgentia in forma Iubilei, adeoque tanta, quanta eſt Iubilei Romani per dicta n. 474. & tamen non apponitur vlla particula eam magis reſtringens ad locum, & tempus, quàm fiat in Iubileis Romanis, ſicuti ſciebitur, qui horum Bullas, illius Breue conſulerit. Idem dic de multis alijs Indulgentijs plenarijs, *in forma Iubilei*, quarum vſum eſſe in Eccleſia antiquum, patet vel ex Extrau. quemadmodum *de pœnis. & remiſſ.* Quare certum eſt, non ſubſiſtere illam primam ſolutionem.

405 Sed nec ſubſiſtit ſecunda ſolutio, licèt enim verum ſit, ſuppetere maiores cauſas, cur Pontifex illam reuiuiſcentiam adiungat Indulgentiæ Iubilei Romani potius, quàm aliorum Iubileorum, nulla tamen cauſa efficaciter probat, id eſſe re ipſa factum, & ſi factum eſt, tunc illa gratia etiam extenſa eſt ad omnes Indulgentias datas inſtar Iubilei, *ſeu in forma*, *ſeu ſicut in anno Iubilei*, omnes enim doctores, qui explicant Indulgentiam, *in forma Iubilei*, tradunt, hanc eſſe ſaltem in ratione Indulgentiæ, & remiſſionis tam amplam, quàm eſt indulgentia Iubilei Romani, vt iam notaui n. 374. confirmaturque inde, quod fauor indulgentiarum ſit ampliſſimè interpretandus per ea, quæ ipſe hic Pater ex Leſſio refert, & approbat in confirmatione ſui ſecundi argumenti. Vnde Ioannes Præpoſitus *in 3. part.* Indulgentias *in forma Iubilei*, vocat ex communiore perſuaſione æquiualentes Iubileo.

406 Atque hæc, præter alia, occurrerunt mihi ſeu dicenda, ſeu dicta poſſe, contra illam nouam doctrinam, quam ſicùm nolo aperte falſitatis, damnare, cùm nouerim non diſplicuiſſe quibuſdam perquam ſapientibus Theologis, imò ob horum autoritatem credam, nec ipſimet Papæ Innocentio fuiſſe improbatam, ita nec volui ſubſcribere, ea etiàm noua de cauſa, quòd tres præſtantes Theologi, expenſis, quæ hactenus ſcripſi, iudicarint, nihil probabilitatis eſſe dandum illi opinioni.

Videor tamen mihi non peccaturus in reuerentiam humillimam ſacræ Sedi à me debitam, ſi ſcripſero, momenta rationum, quæ pro ſuo ingenioſo inuento protulit P. Ferrantinus, eſſe cuiuſmodi, vt tametſi non probent, fuiſſe ab Innocentio Papa conceſſam illam perpetuam reuiuiſcentiam Indulgentiæ Iubilei, attamen ſubminiſtrent iis, quos ſecuturi Pontifices conſulent, priùs quàm Bullas Iubileas expediant, cauſas, & rationes, ob quas meritò deliberent, an non ſit, aut approbanda illa ſententia, aut certè exprimenda facultas circa abſolutiones, & commutationes, ſic enim proſpicerent quieti, & ſecuritati conſcientiarum, quibus tam differentes opiniones maximorum Doctorum gignunt perplexitates, fortè etiam & pernicioſos errores, quorum occaſione propono hunc

Specialem Caſum.

Dianæ, vt vidimus ſuprà num. 359. teſtatur, aliquos Confeſſarios Romanos noluiſſe, niſi Iubilei poteſtate prædictos impertiri abſolutionem à cenſuris, commutationeque vota, ratos id impetratum fuiſſe in Bulla; at quid Innocentius ipſemet negaret, ſi coſtis aliis determinaret, an nihilominus ſubſiſtunt coram Deo dictæ abſolutiones & commutationes? 407

Reſpondeo, nequaquam eſſe certum, quod ſubſiſtant; quandoquidem hæc certitudo nequit aſſeri, niſi certum ſit, vel poteſtatem illam fuiſſe factam ab Innocentio, vel iuriſdictionem autem ſeu probabili opinione, ſeu errore communi, eſſe certò ſufficientem ad tollendas in foro Dei cenſuras, reſtitutiones, votorumque obligationes. Atqui neutrum horum eſt certum. Non quidem Innocentij liberalitas, vt liquet ex dictis in decurſu; non vis opinionis probabilis, ſicuti ex inſtituto probaui tomo priore tr. 3. n. 114. non etiam vis erroris communis, cùm iuris error hic nullas vires habeat, vt monui ibidem n. 107. ſed ſolius facti æquitabatur Confeſſarij, ſicut & pœnitentes probabiliter laborabant errore iuris, cùm ſit probabile, tam facultatem non fuiſſe conceptam in Bulla Iubilei, quæ quidem Bulla eſt inſtar legis. 408

Quæ toto hoc capite 49. protuli aduerſus nouam illam opinionem de iugi reuiuiſcentia Indulgentiæ Anni Sancti, conſcribendi inſtanti non dediſſet Opinionis, & doctiſſimus P. Ferrantinus, ſi expertus fuiſſet tam liberalem Innocentium X. quam nos Clem. X. vna enim vnica cauſa excogitandi eandem reuiuiſcentiam fuit, quòd Innocentius nullum prorſus fauorem (extra Indulgentiam plenariam) tribuerit Romipetis, tribuit verò Clemens X. generatim duplicem, ſcilicet circa abſolutiones & commutationem, vt vidimus capite præcedenti. Quamuis autem rebus ſtantibus, vt nunc ſtant, videri poſſit labor ille meus planè ſuperuacaneus, non eſt tamen, cur illam diſceptationem eliminem ex hac Noua Editione partim quia nihilominus reperiet beneuolus (maleuolus ſi quis ſit, cum non moror) Lector non nulla non planè ingrata, partim quia in aliis quibuſdam locis feci mentionem huiuſce quadrageſimi noni Capitis; deciperetur ergo Lector, ſi hîc nihil reperiret.

CAPVT L.

De Iubileo diuerſis Epiſcopatibus conceſſo immediatè poſt Iubileum anni Sancti.

TRACTATIO OMNINO NOVA.

SVMMARIVM.

Nominantur tres Pontifices, qui Iubileum Anni Sancti extenderunt anno poſt ad varias Diœceſes. 409.
Conceſſerunt autem non motu proprio, ſed ad inſtantiam. 409.
Et addiderunt conditiones valde diuerſas ab aliis. 410.
Deſcribitur Bulla, qua Innocentius X. publicauit dictum Iubileum pro Diœceſi Conſtantienſi. 413.
Referuntur tres quæſtiones, quæ circa illam Bullam fuere propoſitæ Autori. 414.
Item aliæ quinque. 415. & ſeqq.
Et rurſum aliæ quatuor 420.
Et vna alia de quodam Archidiacono 421.
Ac deinde aliæ quatuordecim 424. & ſeqq. vſque ad 513.
Reſoluuntur illa viginti ſeptem quæſtionum. 427. & ſeqq.
Bullæ & Breue quid ſint. 516.

Memini non ſemel in decurſu, ac nominatim capite præcedenti de Iubileo anni Sancti, ipſo extenſionem conceſſo Prouinciis extra Italiam quoque ſitis, & conceſſo quidem ſtatim poſt exactum annum Sanctum. Talem extenſionem fecere Clemens viii. an. 1601. Vrbanus item viii. an. 1626. & Innocentius X. anno 1651. Fecerunt autem non motu proprio, ſed ad inſtantiam vel Nunciorum Apoſtolicorum pro Prouinciis, in quibus agebant legatos Pontificios, vel ſingulorum Epiſcoporum ſollicitantium pro ſuis Diœceſibus. Et verò non facillimè concedi hanc gratiam docent diplomata quæ illuſtriſſimus D. Ioannes de Haluueil Epiſcopus Conſtantienſis ab incomparabili Zelo, ſollicitudineque laudatiſſimus Imperij Princeps, publicauit 409

ſuis

ſuis Diœceſanis, Iubilæum, quod Clemens VIII. dicto anno 1601. honorauit Conſtantienſem Epiſcopatum ad inſtantiam Illuſtriſſimi Domini, Ioannis Comitis Turriani ad Heluetios, eiſque confœderatos Nuncij Apoſtolici; ſiquidem memoratus D. Ioannes Georgius teſtatur, illum D. Nuncium ferventiſſimè Pontifici pro ea gratia ſupplicaſſe; & denique Pontificem motum eius precibus anuiſſe.

410 Anno vero ſicut & eius duo ſucceſſores, præſcribendo conditiones multum diuerſas ab iis, quæ ſolent in cæteris Iubilæis extraordinarijs præſcribi, ideoque fuerunt ſeminarium quoddam ſcrupulorum [illegible] difficilium dubiorum, quorum magnam partem vt elucidarem, rogatus fui tū coram, tum literis datis è diuerſis Epiſcopatibus; atque ideirco rogatus, quod ſub idem tempus in complurium manus deueniſſet hic ipſe tunc recens Tractatus; quem nunc locupleto hiſce tribus poſtremis capitibus, & varijſque additionibus hinc inde inſperſis. Quia verò merito confidimus fore, vt vel S. D. N. qui tam ſingulari cum laude gubernat Petri nauiculam, vel certè ſucceſſores ipſius facturi ſint anno 1676. eandem, quam tres deceſſores, gratiam Epiſcopis pro ea ſupplicaturis; & proinde conſimiles ſcrupuli, dubitationeſque ſint orituræ, fruſtra verò eorundem ſolutiones quærendæ ſint in libris ante hunc in lucem datis, cùm non repererim quemquam, qui animum appulerit ad elucidationem præſentis Iubilei, exiſtimaui; me de compluribus Confeſſarijs, & forte etiam de alijs benè meriturum, ſi proferrem in lucem illas priſtinas quæſtiones, ad quas Ratiſbonæ commorantem reſpondere me oportuit, itaque reſponſa tunc data, vel forte hiſce deſicatiora, cùm ibes poſteriùs ſit perorn [illegible], certè copioſius conſcripta iiſdem ſubijciam.

411 Quò verò clarius percipiantur, quæ dicturus ſum, exhibeo exemplar Bullæ, ab Innocentio X. tranſmiſſæ Reuerendiſſimo, & Illuſtriſſimo Principi Epiſcopo Conſtantienſi (è cuius Cancellaria Eccleſiaſtica ſunt mihi petenti gratioſè commodata plurimæ Bullæ Iubilæi) Franciſco Ioanni, nunc quoque diuinò munere ſuperſtiti: cui exemplari fuere ſimilliima Ratiſbon. Friſing. Paſſauienſe, aliaque plura; at in tribus, vel quatuor articulis diſſimile illud, quod à Clemente VIII. impetrauerat is, cuius ſuprà memini, Illuſtriſſimus D. Nuncius Apoſtolicus ad Heluetios, ſed ignoro, ſitne diuerſum ab eo, quod Vrbanus VIII. anno 1636 miſit ad Epiſcopatus diuerſos; hoc certum, quod nullum (& miror, cur nullum) exemplar huc generis Bullarum extet in Bullario Cherubini de anno 1651. quo ſolo vtor, eamque ob rem ſuppetit mihi ratio peculiaris mandandi typis illud, quod habeo præ manibus, & cui ſubijciam tum epiſtolas ad me repræſentantes varia quæſita, tum alia præterea dubia, atque horum omnium ſolutiones. Eſt igitur Bullæ ad Illuſtriſſimum D. Ordinarium huius Diœceſis Conſtantienſis hoc ſummarium, & tenor.

SVMMARIVM.

Innocentius exigit pro hoc ſuo Iubilæo Confeſſionem, & Communionem. Litt. I, i.

Et viſitationem quatuor Eccleſiarum, vel locorum piorum deputandorum. Litt. k. L.

Viſitandorum autem per XV. dies. Litt. N.

Exſpectetur detentis legitimo impedimento. Litt. R.

Et Capitulis, Congregationibuſque proceſſionaliter viſitantibus loca deſignata. Litt. X.

Præſcribuntur vocaliter orationes Dominica, & ſalutationis Angelica. Litt. B. b.

Et datur Facultas eligendi Confeſſarium ex deſignatis ab Epiſcopo. Litt. F. f.

Qui abſoluat à Caſibus etiam Cœnæ. Litt. K. k.

Ad effectum Iubilæi conſequendum. Litt. N. n.

Epiſcopo ſit poteſtas diſpenſandi pro arbitrio circa varias perſonas. Litt. S ſ.

Iubilæum illud extenditur ad bimeſtre. Litt. V. u.

INNOCENTIVS

PAPA. X &c.

412 AD futuram rei memoriam. Saluator noſter Dominus noſter I. Chriſtus D. E. ſ ſilius [illegible] ad hoc nobis [illegible], & [illegible] vt ſ aliud [illegible] commiſſi paterno affectu, & [illegible] ſtudio incumbamus. Hinc eſt, quod nos attendentes Chriſti fidelis

in ciuitate, & in Diœceſi Conſtantienſi Prouincia Moguntin. diuerſis ab impedimentis detenti, ad hanc almam Vrbem, aſtramque, pro Cœleſtibus theſauris Iubilei anni præteriti conſequendis accedere non potuiſſe, & propterea eorum ſpiritualis conſolationibus, ac animæ ſaluti prouidere volentes ſupplicationibus Venerab. Fratris Epiſcopi Conſtantienſis, Prouincia Moguntina Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati, de omnipotentis Dei Miſericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, omnibus, & ſingulis vtriuſque Sexus Chriſti fidelibus G. Ciuitatis, & Diœceſis huiuſmodi H. verè pœnitentibus, & confeſſis, ac ſacra communione refectis I. quatuor K. Eccleſias, vel Cappellas, aut loca pia, per ordinarium Conſtantienſem Prouincia Moguntina arbitrio ſuo L. ſemel M. tantum deputanda per quindecim dies N. continuos, vel interpolatos, quos pro perſonis infirmis O. ſenibus. P. Prægnantibus, Virginibus, Q. Viduis, & alijs, quouis alio legitimo impedimento R. detentis, ac capitulis S. Congregationibus tam ſecularium, quàm Regularium Sodalitatibus, Vniuerſitatibus T. Confraternitatibus V. Eccleſias vel Cappelas, aut loca pia huiuſmodi proceſſionaliter X. viſitantibus, atque ob alias cauſas Y. prout ipſi Ordinario videbitur Z. ad minorem numerum arbitrio pariter ſuo reduci poſſe volumus, diuotè, & reuerenter viſitauerint, & ibi quinquies orationem Dominicam, & toties ſalutationem Angelicam Bb. pro peccatorum ſuorum remiſſione, ac deinde pro pace inter Principes Chriſtianos conſeruanda, & hæreſum extirpatione, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione, aliiſque præſentibus Eccleſiæ neceſſitatibus Cc. pie ad Deum orando, plenariam eiuſdem anni Iubilæi omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem: ſemel dd. tantùm conſequantur, perinde, ac ſi quatuor Eccleſias dictæ almæ Vrbis pro conſequendo Iubilæo huiuſmodi deputatas, ſtatutis ad id diebus perſonaliter viſitaſſent, & alia ad hoc requiſita adimpleuiſſent. ab c de f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z Aa Bb Cc dd

Et ad hunc effectum Ee. illis vt Confeſſarios, quos dictus Ordinarius Iubilæi huiuſmodi cauſa in ſtatutis Eccleſiis deputauerit ff. ſibi eligere valeant, presbyteroſque Seculares, vel cuiuſuis Ordinis Regulares, qui Confeſſionibus eorum diligenter auditis gg. eos, ac eorum quemlibet à quibuſuis Hh. peccatis, criminibus, exceſſibus, ac delictis, & quantumcumque grauibus, & enormibus, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis Ii. ac in litteris quæ in die Cœnæ Domini Kk. legi conſueuerunt, contentis, aut non conſuetis, & pœnis Ll. Eccleſiaſticis ad effectum Mm. ipſius Iubilæi conſequendum, iniuncta eis pœnitentia ſalutari, abſoluere poſſint, nec non illis qui forſan Romam venerant, ac Iubilæum ipſum quouis modo conſecuti ſunt, denuo Nn. & illud iuxta tenorem præſentium conſequi valeant, auctoritate Apoſtolica harum ſerie concedimus, & indulgemus. Ee ff gg hh Ii Kk Ll Mm Nn

Præterea eidem Ordinario, vt cuiuſuis Ordinis Monialibus oo. ac Orphanotrophiorum, aliarumque ſimilium, in communi viuentium Pp. Congregationibus, ad Iubilæum intra monaſterium, domoſue ſuas conſequendum conditiones, modum, & tempus præſcribere Qq. & denique Rr. impeditis omnibus, & ſingulis eius arbitrio ſaltem Sſ. Ordinario, prouidere; & quaſcunque alia remedia opportuna adhibere poſſit, prout animarum ſaluti Tt. expedire iudicauerit, facultatem tribuimus, & impertimus, præſentibus ad bimeſtre tantum Vu. à die XX. illarum publicationis valituris. oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx

Volumus autem, quod præſentium tranſumptis etiam impreſſis manu alicuius Notarij Iubilei ſubſcriptis, & Sigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus fides adhibeatur, quæ adhiberetur præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ ad S. Mariam Maiorem ſub annulo Piſcatoris die XXII. Maij. M. DCLI Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Hactenus Breue Innocentij, cuius quia viſum eſt aliquibus eſſe obſcurius, elucidandi cauſa exhibeo viginti ſeptem quæſtiones, quarum dimidiam partem continent Epiſtolæ è diuerſis Epiſcopatibus ad me exaratæ à viris doctis. Ex verò quæſtiones, quæ verſantur circa verba, clauſulaſque Bullæ, vt clariùs ſimul, & breuius eas expediam, ſecui Bullam in membra characteribus Alphabeticis diſtincta, ad quos characteres referuntur pleræque meæ reſponſiones. Porro primæ ex datis ad me ſuper hac eadem Bulla Epiſtolis erat hoc exordium, & argumentum. 413

Reuereo ad Rdam Vram, & eiuſdem iudicium exquiro, occaſione mihi data à Reuerendiſſimo D. Officiali noſtro Paſſauienſi apud quê Reuerentia V. Iudicium eſt, & c. natore cratis collecta ex libro de Iubilæo nuper impreſſo, cui D. Officiali inſeruiſſe aldentur nonnulli Doctores ſcrupulum circa Iubilæum, in eadem forma verſum, qua Epiſcopo Ratiſbonenſi. Primo enim aliqui dubij hæc verba Bullæ, Omnibus & ſingulis, &c. quatuor Eccleſias, vel Cappellas aut loca pia per Officiales arbitrio ſuo ſemel tantùm deputanda. *Suadere conantur, quatuor Eccleſias ibi in vna tantùm ciuitate deputandas eſſe, & ab omnibus totius Diœceſis fidelibus eſſe viſitandas, at pro Paſſauienſi Diœceſi, in ciuitate Paſſauienſi ſolùm, & in nulla alia ciuitate, aut Decanatu aſſignandas eſſe, & conſequenter omnes ſubditos huius Diœceſis, ſi velint lucrari Iubilæum, debere venire Paſſauium, & quatuor illas Eccleſias viſitare, quemadmodum exiſtentes extra Romam, ſi velint lucrari, debent viſitare Eccleſias Romæ aſſignatas. 2. Quod circa Confeſſarios, an ni Bullæ ſit aſſignandus certus numerus.* 414

3. Quod

3. Quid de illorum poteſtate, an alligentur ad locum, vel Eccleſiam, in qua eſt deputatus ad audiendas Confeſſiones, ita vt pœnitens non poſſit abſolui ab huiuſmodi Confeſſario extra Eccleſiam, in qua eſt deputatus ad audiendas Confeſſiones? Ignoſcat Ra. V. ra Paſſauij &c. Ita Paulus Roſmer noſter poſtea celebris nominis, ob editos Tractatus de Iuſtit. & Actibus humanis.

415 Aliæ alteriæ; & quidem ex hac Conſtantienſi Diœceſi petebant enixe nomine ſcribentis, & plurium, vt aiebat, aliorum, reſolutionem ſequentium dubiorum propoſitorum his formalibus quoque verbis; 1. Cùm nulla fiat mentio in Bulla de commutatione votorum, an nihilominus Confeſſarij omnes deſignati commutare poſſint, vel aliàs in ſimilibus Iubilæis potuerunt, in quibus expreſſa fuit concepta facultas diſpenſandi: cùm verò in hac noua Bulla concedatur quidem facultas abſoluendi a cenſuris, nihil verò dicatur de commutatione votorum, quidam putant, eam nihilominus concedi, quod 416 colligunt ex Ra. V. ra. tractatu de Iubilæo cap. 1. quæſt. 3. & cap. 4. quæſt. 9. 2. Si Congregationes, & Confraternitates inſtituant quinque Proceſſiones, & ſic ſatisfaciant, vt non teneantur Eccleſias viſitare decies quinquies an etiam illi ſatisfaciant, qui ſe proceſſioni adiungunt, cùm tamen non ſint membra Congregationis, & quid ſi fœminæ 417 iungant ſe proceſſioni noſtrorum Sodalium? 3. An per abſolutionem à pœnis, & cenſuris intelligi etiam poſſit diſpenſatio in irregularitate, præſertim ex delicto orta, vt ex homicidio occulto, vel occulta violatione cenſuræ. 4. Quid ſibi propriè velint verba illa Bullæ de abſolutione a cenſuris: Ad effectum ipſius Iubilæi conſequendum Literarum omnes Bullæ ad diuerſas Diœceſes miſſæ videntur eſſe eiuſdem tenoris, ſaltem Friſingenſis nunc noſtra omnino conuenit, nec dubito, quin 418 & aliæ. 5. Si quis occultè excommunicatus coniungeret ſe proceſſionibus inſtitutis à Confraternitatibus, an nihilominus ſatisfaceret, quia Eccleſia tales excludit à ſuis publicis officijs, licet quidam dubitent an proceſſio Fraternitatum, & Congregationum Proceſſiones ſint publicis Eccleſiæ Officijs annumerandæ. Ignoſc. &c. Conſtantia. Anno 1651.

419 Tertiæ ex alia Diœceſi proponebant haſce quæſtiones 1. Cum verba Bullæ indicent, templa eſſe decies quinquies viſitanda, quam non vna computatis proceſſionibus quater, videtur non eſſe æqua proportio inter pagos & vrbes: illi duabus ſupplicationibus abſoluunt iſtum Iubilæum; iſti vero præter quatuor ſupplicationes tenentur vndecies luſtrare templa, quæritur 1. an non ſufficiat tantùm interfuiſſe quatuor ſupplicationibus? 2. An ſufficiat per vndecim dies viſitare templum vnum, & in eodem ſacrum audire, atque hoc ordine abſoluere numerum intra bimeſtre, ita tamen, vt ſingulis diebus vnum templum viſitetur. 3. Quænam eſſe debeat diſcretio Confeſſariorum 420 mutantium viſitationem templorum in alia opera: Senibus &c. 4. Dubitarunt alij, an PP. Carmelitæ, qui non ſunt in numero Confeſſariorum deſignatorum, poſſint in Iubilæo pro Iubilæo audire ratione templi ſui. Anxit dubitationem ſubſtitutus Confeſſorij N. in ſuis ad Capel- 421 lum noſtrę Collegiatę datis, quę ita ambo, ac loquuntur, ut vocantur præbere Mendicantes Religioſos ad audiendas Confeſſiones in Eccleſia Collegiata; præcipue tamen vulgus manare rumor, quod omnes, quotquot volunt lucrari Indulgentias, obligentur in Eccleſia Collegiata confiteri. Ignoſcat, &c. Straubinga 19. April. an. 1651.

421 Quartæ epiſtola continebat hoc ſingulare dubium, Gaudet, inquit ſcriptor, Prælatus A. titulo Archidiaconi natis, ideoque exercet omnes actus Iuriſdictionis inſtituendo Synodos, & viſitationes, ferendo cenſuras, abſoluendo, & dando Vicarijs poteſtatem abſoluendi à reſeruatis Ordinario, idque ex eo maxime, quia Ordinarius ex autoritate, & mandato N. Principis prohibetur per hanc Prouinciam exercere iuriſdictionalem, pro Ordinibus tamen, & dimiſſorijs, paſſim omnes ad illum recurrunt. Elapſo igitur nuper anno 1651. quo Pontifex Iubilæum ad inſtar paſſim conceſſerat, dubitatum fuit, an Prælatus A. tanquam Archidiaconus natus potuerit per ſuum Archidiaconatum, & ſubiectas 14. parochias Bullam Iubilæi quæ alijs Epiſcopis, vt N.N. N. conceſſa fuerat, promulgare. Et iudicatum fuit, quod non, itaque etiam obſeruatum, & neglectum apud nos Iubilæum; quia Bullæ omnes, quas vidi diuerſis Epiſcopatibus conceſſas, dicebant, Indulgentiam Iubilæi ad ſingulorum inſtantiam Epiſcoporum in ſuis Diœceſibus tantùm conceſſam, cùm autem hic non conſtiterit, Ordinarium ſupra memoratum inſtitiſſe, aut impetraſſe a Papa Bullam ſimilem, etiam Archidiaconus noſter gratiam alijs vicinis Epiſcopatibus impertitam autoritate ſua non eſt auſus extendere.

422 Quæro iam ex Ra. V. a. an non tamen potuerit dictam Bullam Iubilæam promulgare, ſicut & alijs annis alia Iubilæa promulgauit, ipſe & eius Archidiaconus, autoritate, & ex officio Archidiaconi: præcipuè cùm decreta, & literas Ordinarij aliàs non admittant, nec admittere audeant propter prohibitionem Principis N. me commendo, &c. Viena Auſtria 25. Febr. an. 1652.

423 Hæc tredecim dubia fuerũt mihi ex 4. diuerſis Epiſcopatibus perſcripta, ex quibus apparet, non fuiſſe vtiq; ſeruatum eundem modum exequendi Bullam Pontificiam. At verò coram fui interrogatus ſingulariter de hoc per accidens ſingulari caſu. Etenim illo anno 1651. quo commorabar Ratisbonæ, inſtabant Comitia Imperialia futuro præſente Auguſtiſſimo Cæſare Ferdinando III. eamque ob rem, conceſſerant Ratisbonam multi peregrini. Quærebatur igitur 1. Vtrùm hi peregrini, & aduenæ gaudere poſſent be- 424 neficio Ratisbonenſibus Diœceſanis conceſſo. 2. An Epiſcopi potuerint ſine conſenſu Parochorum dare Religioſis facultatem excipiendi Confeſſiones in eorum Eccleſijs. 3. An illa ampla poteſtas abſoluendi ab omnibus etiam Bullæ Cœnæ caſibus ſe extenderet ad abſolutionem ab hæreſi. 4. An etiam ſe porrexerit ad abſolutionem ab omni ſuſpenſione, & interdicto locali. 5. Nomine Senum, & Virginum, quinam intelligantur in hoc Breui? an anni, quos ratione ſenectutis exceſſiue Theologi aſſumunt? An omnes puellæ, quæ putantur Virgines eſſe, & non ſunt? 6. Quid nomine legitimè impeditorum veniat? 7. Quid eiuſdem nomine Vniuerſitatum? An etiam pagi? 8. An Religioſi &c. qui 425 Iubilæum lucrati in vna vrbe, in qua domicilium habebant, fuere à ſuperioribus translati ad aliud eiuſdem, vel diuerſi Epiſcopatus habuerint ius nouum ad idem Iubilæum. 9. Quomodo intelligenda clauſula: à die publicationis? 10. An illi ſoli fuerint capaces huius gratiæ qui propter impedimenta nequiuerunt priore anno accedere limina Apoſtolorum? 11. An, quia nulla ſit mentio abſoluendi à caſibus epiſcopalibus, concedenda ſit poteſtas in eiſdem caſibus? 12. An ſi parochus decernat alia opera, quam Epiſcopus demandarit, tenentur parochiani perſeuerantiæ 13. An Diœceſanus poſſit extra Diœceſim commorans lucrari Iubilæum? 14. An Epiſcopo permittat vt clauſulæ finalis clauſula. 15. Denique in præmiſſis omnibus & ſingulis eius arbitrio facere, ordinare, &c. poſſit, facultatem tribuimus. An tamen, in iſtius tam ampla fauorabiliſque clauſulæ fuerit penes Epiſcopi arbitrium diſponere de omnibus in Bulla requiſitis, augendo, vel minuendo tempus, numerum Eccleſiarum, viſitationum, &c.

Farrago tot dubiorum, & ipſamet litera præſentis Bullæ firmant 426 veritatem illius, quod dixi ſuprà, ſcilicet & eſſe valde diuerſam ab omnibus alijs, quæ conceduntur extra annos immediatè ſequentes annum Sanctum, & ſurgere dubia, quorum diſſolutionem non ſit reperire in explanatoribus Iubilæorum. Conabimur autem cum diuina gratia ijs ſatisfacere, reſpondendo ad ſingula eo ordine, quo propoſui. Ne autem præter morem meum oretem lectori faſtidium non intereſſa, ſed continuata permultis folia oratione, diuidam hanc in quatuor claſſes illas, quas quaternæ epiſtolæ abſentium, interrogationes præſentium indicant.

CLASSIS I.

Qua reſpondetur ad dubia propoſita num. 414.

SVMMARIVM.

An Epiſcopus poſſit diuerſas Eccleſias in diuerſis Vrbibus ſuæ Diœceſis deſignare? n. 427.
Quid fuerit factum in Diœceſi Conſtant.? 427.
Quid Ratisbonæ? 431.
Quid faciendum fuerit ſtante Bulla Clementis VIII. pro anno 1601? 432.
Bulla Innocentiana non vetat nominari tot Confeſſarios, quot placuerit Epiſcopo. 434.
At nequeunt abſoluere vi Iubilæi, niſi deſignati ab Epiſcopo. 435.
Poſſunt autem excipere Confeſſiones etiam extra Eccleſiam ſtrictè dictam 438.
Epiſcopus non poteſt exemptis Religioſis mandare, vt tunc excipiant Confeſſiones. 440.
Quid fuerit factum Ratisbonæ. 441.

Ad primum dubium propoſitum num. 414. vtrùm videlicet ne- 427 ceſſarium ſit, vt pro qualibet Diœceſi fruente gratia huius extraordinarij Iubilæi deſignentur ab ordinario in vna, eademque vrbe quatuor Eccleſiæ pro omnibus & ſingulis Diœceſanis, reſpondeo 1. certum eſſe, quod hæc deſignatio non ſit ita neceſſaria, quia Epiſcopus poſſit vi clauſularum ſequentium diſpēſare cum Monialibus, ſenibus, infirmis. Id enim iuris facit ipſis Pontifex lit. l. & Aa, atque multorum Epiſcopatuum notoria praxis demonſtrat, eſſe ſatis probabile, quòd poſſit itidem Ordinarius ſaltem per modum diſpenſationis conſtituere quaternas Eccleſias in diuerſis locis ſui Epiſcopatus; eſt quippe certum, quod permulti Epiſcopi id factitarint annis 1601. & 1626. an. 1651. ſiquidem, vt alia taceam, habeo penes me diplomata Ordinariorum Conſtantienſium de an. 1601. & 1651. in quibus ſit expreſſè poteſtas parochis facien-

di

di deſignationem ; ac Illuſtriſſimus Vitus Adamus Friſinganus eodem a. 1651. in diplomate, quod habeo, deſignauit ipſemet per totam Diœceſin parochiales cuiuſcunq; loci Eccleſias, vel Eccleſiam, & vbi ſunt aut quatuor, aut pauciores quam quatuor, deſignauit omnes, adeoque etiam capellas. Et verò multiplicationem numericam vnius Eccleſiæ viſitandæ deſignatam ab Illuſtriſſimo D. Ioanne Georgio, de quo ſupra n. 408. approbauit ipſemet Nuncius Apoſtolicus Turrianus, vt liquet ex litteris ab eodem Ioanne Georgio ad illum, & illius ad hunc reſponſo de die 1. Nou. A. 1601: Quod paucuIis omiſſis eſt euiſmodi, *Quoad difficultates varias, quas adducit ſua Reuerendiſſima Dominatio in publicatione, & ſuſceptione, præſentis Iubilei, facilimè illas poteſt ſua prudentia diligentia, & ſolicitudine, tanquam de ſua Diœceſi ſatis inſtructa, & informata, tollere prorſusque auferre. Quod enim a nobis magna diſtantia diſſitus poteſt ſuper publicatione Iubilei, Eccleſiarum deputatione, Confeſſariorum nominatione, dierum quindecim præſcriptorum ad minorem numerum reductione, ac cum alias legitimè impeditis neceſſaria diſpenſatione, ac in alia pietatis opera commutatione; ipſa per ſe poterit cuncta præſtare, aptèque diſponere; ſicut iam Reuerendiſſimus D. Epiſcopus Curienſis præſtitit maximo animo, & operis promptitudine in ipſius vaſta, & diffracta Diœceſi, quod quidem Reuerendiſſimam Dominationem Veſtram pariter facturam confidimus; & cùm videatur nimirùm breuitate temporis artari, vt vobis, quantum in Domino poſſumus, conſilio opitulemur, in poteſtate Reuerendiſſimæ Dominationis veſtræ erit prius diem publicationis, Eccleſias viſitandas, & Confeſſarios nominandos præſcribere, vt omnibus ſic diſpoſitis, & ordinatis maſtemque tempus eiſdis, quam oporteret, non præterlabatur. In reliquis ſi opus erit noſtro auxilio, libenter præſtabimus.*

Lucernæ VI. Nouembris. M.DCL.

Periluſtris & Reuerendiſſimæ D.V.

Studioſiſſimus amicus Ioannes Epiſcopus Veglianæ. A.N.

Ita ille Illuſtriſſimus D. Nuncius, cuius authoritate fultus D. Ioannes Georgius fecit id quod, retuli.

Idem reſpectu quaternarij Eccleſiarum numeri præſcripti ab Innocentio X. factitarunt anno 1651. Ordinarij Ratisbonenſis, vt ſum teſtis oculatus. Item Paſſauienſis, Eichſtadienſis, Baſileenſis, Auguſtanus, &c. alijque permulti, ſicut, & ſum teſtis de an. 1626. in Diœceſi Friſingana; quis credat, tot ſapientiſſimos Ordinarios cum ſuis Conſiliarijs erraſſe in re tanti momenti?

428 Eorum factum, & conſilium defendo hac ratione, quòd videlicet verſemur in materia merè fauorabili, & proinde debeamus illas Bullas tam latè interpretari, quam patitur verborum proprietas. Supra *cap. 5. n. 24* patitur autem verborum proprietas, vt dicamus; illa clauſula: *viſitantibus Eccleſias ab ordinario tantùm ſemel deputandas*, mandari duntaxat Ordinario, vt minimùm quatuor loca pia deſignet viſitanda, viſitanda; inquam, non ab vniuerſis (nec enim textus nos cogit, ad haſce anguſtias) ſed à ſingulis Diœceſanis, & quidem ſemel duntaxat deſignet, id eſt permaneat conſtans in deſignatione ſemel facta, non autem illam mutet. Atqui ſi Ordinarius deputet pro incolis huius diſtrictus quatuor Eccleſias *a. b. c. d.* pro alterius diſtrictus habitatoribus templa *e. f. g. h.* propriiſſimè dicetur deſignaſſe quatuor loca pia viſitanda à ſuis ouibus, idque ſemel.

429 Confirmatur huius explicationi probabilitas ex textu regulæ *67. ff. de reg. iur.* ita ſtatuentis: *Quoties idem ſermo duas ſententias exprimit* (ſeu duplici modo commodè explicari poteſt. Decius *ibidem* & eius Additionarij) *ea potiſſimùm accipiatur quæ rei gerendæ aptior eſt.* Atqui noſtra explicatio eſt rei gerendæ, ſeu operibus præſcriptis adimplendis aptior quàm oppoſita, ergo fuit, & erit potiſſimum accipienda, præſertim in Germania & Polonia, in qua viſuntur Epiſcopatus longitudinis. 4. 5. 6. dierum, & propè totidem lati. Equidem ſi omnes, & ſinguli debeant ſe conferre ad vnam ciuitatem, & quidem vel ſumma hyeme, vel tempore meſſis, idque quando Iubileum circumſcribitur ſpatio vnius menſis, vt concludebatur id, quod dedit Clemens VIII. maxima pars, imo plerique omnes plebeij cogentur carere gratia Pontificia, quod ſanè eſſet contra intentionem Ordinariorum ſupplicantium pro ea gratia.

430 At huic explicationi oppones fortaſsis, ex ea ſequi, quod Epiſcopus poſſit deſignare planè omnes Eccleſias ſui Epiſcopatus, adeoque non appareat, vt ſic ratio, ob quam Pontifex det tam ſpecialem ſimul & generalem facultatem diſpenſandi quoad viſitationem quatuor Eccleſiarum cum omnibus viduis, & virginibus, ita quippe obijciebant, qui dicto anno 1651. cenſebant (& verò erant multi huius opinionis) eſſe omnino duntaxat quatuor loca pro vniuerſo Epiſcopatu deſignanda.

431 Reſpondeo, hanc ſequelam admitti à me in ſenſu accommodo, quid enim obſtat, quò minus Epiſcopus edicat: *In quocunque oppido; ſeu vrbe ſtatuo quatuor Eccleſias, eas omnes ciues viſitanto debent quinquies: In quocunque Decanatu rurali ſunt Eccleſiæ viginti; diuidantur hæ in quinque æquales numeros, atque ita hæ quaternæ viſitentur ab incolis pagorum a. b. c. d. illæ quaternæ ab e. f. g. h.* Quin lego in Epiſcopali diplomate anni 1651. hanc in latinum è Germanico tranſlatam formulam: *Nos pro quatuor Eccleſiis in vrbe Conſtantia nominamus in locis illius, & iis, qui ibidem Iubileum lucrari volunt, noſtram Eccleſiam Cathedralem; Dominicanorum, Capucinorum, Ieſuitarum Eccleſias, & extra vrbem verò per omnes Parochias cuiuſcunque loci deſignationem quatuor Eccleſiarum, ubi tot extant, aut quotquot loca tot, quot ſunt Eccleſiæ, ſeu, aliæ viæ reperiuntur, vbi autem extat vna ſolùm Eccleſia, poterit ea, vel pro* [illegible] *adhuc una alia, vel plures à viciniis deputari,* quam tam liberalem diſpenſationem in Bulla Innocentiana, tametſi ignoro, an fecerint alij præter Friſinganū, de quo ſupra, Antiſtites, non dubito tamen, quin illi ſint ſecuti ſecuriorem, qui exemplo Ratisbonenſium pro ſingulis ciuitatis Decanatibus nominarunt 4. Eccleſias, ceſiſſa multis fuerit confectum iter trium, vel quatuor horarum. Certè aduenerunt, expanſis vexillis, ad ciuitatem (nomine ciuitatis decorat Curia Romana illa ſola loca in quibus reſident Epiſcopi) Ratisbonenſem ſupplicum ritu è permultis circumcirca pagis diſſitis ad 4. vel 5. horas, imitati Friſinganos anno 1626. qui non niſi in paucis locis quaterna loca deputarunt; indeque factum, vt confeſſionalia noſtri templi Monacenſis, in quo facile 24. dabant operam excipiendis confeſsionibus; acceperint à confertiſsimis ruſticis mutuem impellentibus detrimentum non leue. Et quia potuerunt vtique Epiſcopi templa tam multum, aut etiam longius remota deputare, idcirco neceſſarium fuit habere poteſtatem diſpenſandi cum ſenibus, virginibus, &c. & ſic ſatisfactum eſt vtrique argumento, quo probatur noſtra reſponſio.

At difficilius mihi occurrit legenti Bullam Clementis VIII. de anno 1611. etenim in ea non ſolum fit mentio vnius duntaxat Eccleſiæ neceſſario viſitandæ ab omnibus, vt iam obſeruaui ſupra n. 411. Catholicis Heluetijs, nam pro hiſce ſolis ſupplicauerat ab initio Apoſtolicus Nuncius, ſed etiam vnius vnicæ viſitandæ ab omnibus omnino Diœceſanis Conſtantienſibus, ad quos Pontifex multùm rogante prædicto Domino Nuncio extenderat eam gratiam, atq; ita expreſſe fuit pro ſuis Diœceſanis illam Bullam interpretatus vnà cum ſuis Conſiliarijs Illuſtriſsimus D. Ioannes Georgius, qui proinde fecit poteſtatem quidem ſingulis parochis nominandi ſuas proprias parochias, aut ſi qua in vrbe eſſent plures, nominandi primaria, at profeſſus vt iam inſinuaui n. 428. ſimul eſt, ſe eā facere poteſtatē eo quod D. Nuncius Apoſtolicus cōmiſerit ſuo arbitrio deſignationē Eccleſiarū, & ad hanc tā facilem conditionē eum impulerit conſideratio incommoditatum hybernæ tempeſtatis (decimo Decembris fuit editum diploma) atque itinerum. 432

Ex hoc facto Clementis deſumitur hoc difficile argumentum, quod ſcilicet in dubio ſit poſterior diſpoſitio interpretanda iuxtà clarum ſenſum prioris, ſicuti ex varijs iuribus probaui ſupra n. 348. Atqui Clementis diſpoſitio de vnica pro toto Epiſcopatu Eccleſia eſt clariſsima; Innocentij verò de quatuor eſt dubia, imo primo aſpectu clara de quatuor pro omnibus, & ſingulis, ſeu pro omnibus collectiuè, & copulatiuè Diœceſanis; ergo debet ita intelligi: & omnino cenſeo eſſe ita intelligendam, ac proinde licet illo anno 1651. totus propenderem in ſententiam ſeueriorem ſecutā ſola Bullā illius anni, ideoque exiſtimatem, non poſſe ſine diſpenſatione nominari plures in toto Epiſcopatu Eccleſias, quàm quatuor, nunc tamen non ſolum in illam ipſam ſententiam magis propendeo, verùm prorſus credo, eſſe veram, abſtrahendo à praxi, quam abſit vt damnem. 433

His circa primum dubium fuſiùs diſputatis ſequentia ſuccinctiùs expediam. 434

Itaque ad ſecundum dubium n. 414. propoſitum, an fuerit vi Bullæ aſsignandus certus numerus Confeſſariorum, reſpondi, & reſpondeo, non fuiſſe, quia Bulla nullam prorſus reſtrictionem facit reſpectu numeri Confeſſariorum.

An verò Confeſſarij deputati debuerint excipere Confeſsiones in illis duntaxat Eccleſijs, quæ erant viſitandæ, quod eſt tertium dubium ex propoſitis ſub *num.* 414. controuerti poteſt. Ratio ſiquidem id aſſerendi eſt hæc fundamentalis, quod in Breui fiat poteſtas eligendi non quoslibet Confeſſarios, ſed quos *dictus Ordinarius Iubilei huiuſmodi cauſa in ſtatutis Eccleſijs deputauerit*. Augetur difficultas ex eo, quòd cùm Clemens VIII. pro Iubileo, de quo ſupra, voluerit vnicam Eccleſiam deſignari, loquens de Confeſſarijs dicat: *eligendi Confeſſarium, quem idem Nuncius noſter in illa, vel alia Eccleſia nominabit*. Ex quibus verbis deducitur, 435

Confeſsiones fuiſſe in primis audiendas in Eccleſia, non autem extra, deinde non in qualibet Eccleſia, ſed ſolùm in vna è deſignatis. Cùm enim Clemens disiunctiuè dicat, Confeſsionem eſſe peragendam in deſignata, vel alia diuerſa, Innocentius verò abſtineat disiunctiua, videtur & nos debere abſtinere; quia quod lex 436

non

non dicit, nec nos dicere debemus *cap. illa, ne ſolo vac.*

437 Hæc ſanè ratio videri poteſt, perquam firma, ſi abſtrahatur à praxi, at ſpectando praxin communem, non ſubſiſtit. In primis enim non eſt credibile, quòd Religioſi homines, qui ſolent ſuas Confeſſiones peragere in Cellis, ſeu conclauibus ſuorum confeſſariorum, vel in Capitulo, volentes fieri participes talis Iubilei, fecerint Confeſſionem in Eccleſia. Deinde in diplomate, quo fuit Iubileum, de quo nunc agimus, promulgatum, fiebat omnibus Confeſſarijs extra vrbem Conſtantienſem degentibus, & approbatis excipiendi Confeſſiones adſpirantium ad gratiam Iubilei, at ſine mentione loci, in quo debeant fungi hoc officio, ſicut & omnibus approbatis (ſine eidem mentione loci) anno 1651. Antiſtes Friſinganus.

438 Qua de cauſa dico in primis, nomine *Eccleſiæ* non intelligi hoc loco Eccleſiam vulgari modo dictam, ſed etiam ſtylo Canonico, quo nomine Eccleſiæ venit Monaſterium iunctum Eccleſiæ, iuxta ea, quæ ex P. Quintanaduenna tradidi ſupra *cap.* 20. Equidem eſt quandoque tantus concurſus volentium id temporis expiare conſcientias exhomologeſi, vt nequeant omnibus præberi aures in ipſa Eccleſia propter defectum Confeſſionalium. Certè nullum habui circa hoc ſcrupulum, cùm Ratisbonæ agerem, nullum alij noſtri Patres, ſiue in peragendis ſuiſmet, ſiue in excipiendis alienis Confeſſionibus.

439 Deinde aio, non dici in Bulla Confeſſiones eſſe faciendas in Eccleſia, ſed faciendas illis, qui ſunt deputati in ſtatutis Eccleſijs; omnes autem, quibus communicatur ab Epiſcopo poteſtas excipiendi Confeſſiones obligatorum viſitare hanc, aut illam Eccleſiam; rectè dicuntur eſſe deputati pro illa Eccleſia, tum quia ſunt deſtinati pro viſitaturis fructuoſè talem Eccleſiam, tum, quia hoc ipſo, quòd ſint ab Epiſcopo deputati ad excipiendas Confeſſiones viſentium hanc, aut illam Eccleſiam, debent hoc officium obire in il-
440 la, ſi neceſſitas exigat. Vnde licet videatur Epiſcopus non poſſe extra neceſſitatem, ſeu quando alij ſacerdotes numero ſufficiente non adſunt, exemptis mandare id miniſterij, ſi tamen deſignati ab eo pareant, vt ſane conuenientiſſimum eſt, debebunt conſequenter Confeſſiones audire in deputata Eccleſia, ſi Epiſcopus iudicet, id eſſe neceſſarium, ſeu ad notabile commodum pœnitentium.

441 Hinc factum, vt cùm dicto anno 1651. eſſent ab Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Domino Franciſco Comite de VVartenberg Epiſcopo Ratisbonenſi, & poſtea Cardinale omnes ſacerdotes noſtri Ratisbonenſis Collegij nominati pro Confeſſarijs, ego, aliique nonnulli Patres, petente ipſo, iuerimus ad Eccleſiam Cathedralem, quando erat magnus accurſus, vt ſæpe fuit, peregrinorum, ibique præbuerimus hiſce aures, alijs Patribus præſtantibus hoc officium in noſtra Eccleſia, vtpote quæ erat vna ex deſignatis quatuor; at id non eſſe actum Conſtantiæ eodem anno, quo etiam noſtri fuere accenſi Confeſſarijs, comperi, cùm hæc ſcribebam.

CLASSIS II.

Dubia propoſita ſupra n. 415. & ſeqq.

SVMMARIVM.

Non licet, ſtante Iubilæo anni 1651. commutare vlla vota 442.
Soluitur duplex obiectio deſumpta ex verbis autoris. 443. & 444.
An, qui non ſunt membra Capituli, aut Confraternitatis, comitando hanc, vel illud proceſſionaliter incedentia, fruantur peculiari gratia facta Capitulo, vel Congregationi proceſſionaliter euntibus? 445.
Dubitandum in eo caſu non eſt de iis, qui ſe iungunt Capitulis; cùm ſint ipſi maximè Capitulares. 446.
Et veroſimiliter defendi ut idipſum de aliis, qui comitantur Confraternitates, eſto non ſint membra harum. 448.
In dicto Iubilæo non licebat diſpenſare in vlla irregularitate, vel manifeſta, vel occulta quidem, ſed non proueniente ex delicto. 449.
Probabiliter autem licebat, ſi ſuit occulta ſimul & orta ex ſolo delicto proprio. 450.
Excipiendum homicidium: 450.
Nomine pœnæ an comprehendatur irregularitas? 450.
Sensus illius clauſulæ: Ad effectum ipſius Iubilei conſequendum *eſt difficilior, quam appareat.* 451.
Excommunicatio Minor incurritur etiam ob peccatum veniale. 452.
Ea ſuſpenſio non priuat vſu Sacramentorum. 452.
Quis ſit propriè ſenſus Clauſulæ: Ad effectum ipſius Iubilei conſequendum? 453.
An excommunicatus Immiſceat ſe proceſſioni inſtitutæ pro Iubilæo ſatisfaciat? 454.
Singulariter ſi ſit proceſſio Laicalis duntaxat? 454.

AD primum ex illis quinque Dubijs reſpondi, & reſpondeo, 442
nequaquam licuiſſe vi illius Iubilei vlla vota commutare. Ratio eſt, quia hoc ipſo, quòd Papa fecerit expreſſum ius petendi abſolutionem à reſeruatis, & cenſuris, non facta vlla mentione votorum commutationis, hinc nequiuiſſe fieri prudenter infertur ex c. nonne de præſc. Accedit, quòd & Bulla, quam hic explicamus, ſit valde diuerſa à ceteris, vnde non mirum, quòd non iungat poteſtati abſoluendi à peccatis, & pœnis, poteſtatem in vota. Accedit quoque, quod à diuerſis non valeat illatio, hæ autem duæ poteſtates ſunt diuerſiſſimæ. Denique Indulg. tantum valent quantum ſonant. *infr. App. lit.* 0.

Quia verò idem, qui epiſtolam ſcripſerat, addebat, nonnul- 443
los eſſe, qui ex dictis à me in hoc tractatu *cap.* 1. *n.* 4 & *cap.* 3. *q.* 9. deducebant illam poteſtatem, reſpondeo, non rectè deduxiſſe; licet enim primo loco ſcribam, ſi contingat, quod Pontifex abſolutè dicat, ſe alicui communitati concedere Iubileum, illam communitatem hoc ipſo poſſe ibi prudenter perſuadere, ſe præter indulgentiam plenariam habere ius petendi ab alio Confeſſario electo abſolutionem à cenſuris &c. & commutationem votorum, huc tamen nihil facit illa doctrina, quia Innocentius nec dicit, nec abſolutè dicit, ſe dare Iubileum. Non dicit, vt liquet ex litera, tametſi faciat poteſtatem lucrandi Iubilei Romani; non abſolutè dicit, quia exprimit, quid vltra ipſam Indul-
gentiam largiri intendat. Secundum locum, qui ex hoc tractatu 444
contra me adducebatur, quod attinet, tametſi illic in prima editione abſolute ſcripſerim, præter Indulgentiam in anno ſancto conceſſam conferri poteſtatem circa vota, id tamen intellexi loquèdo de illa ipſa Bulla, qua promulgari ſolet Iubileum anni Sancti, ſicuti de ſua expreſsè ſeu declarauit ſeu ſtatuit Clem. X. vt vidimus *c.* 9. *Ap.* 1. non de alia per quam cōfertur indulgentia talis, qualis in anno Sancto, & confertur cum clauſulis non exiſtentibus in Bulla anni Sancti, & ex ſe indicantibus excluſionem vnius, aut alterius ex facultatibus, quæ probabiliter comitantur Indulgentiam ipſiuſmet anni Sancti.

Ad alterum dubium propoſitum *n.* 416. An, quoniam Illuſtriſſi- 445
mus Conſtantienſis declarauit, quinque viſitationes quatuor deſignatarum Eccleſiarum fore ſufficientes Capitulis, Confraternitatibus, & Communitatibus proceſſionaliter eas peragentibus, illis quoque eſſent futuræ ſufficientes, qui ſe iungerent dictis Capitulis, & Confraternitatibus, etſi non forent earum membra. Reſpondeo, rem eſſe dubiam, quia ex vna parte verba ſunt intelligenda propriè *l. non aliter ff. de leg.* 3. per Capitula verò, & Congregationes facientes aliquid, intelliguntur propriè ſola Capitulorum membra; ſiquidem eadem eſt vis propoſitionis Exponibilis & Exponentis; Exponens autem eſt hæc: *Capitulares: Confratres* &c. qui proceſſionaliter viſitauerint, ex altera autem parte dubitari non debet, quin, quando Capitula Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum inſtituunt tales proceſſiones, harum beneficio fruantur miniſtri quoque, qui videlicet Labara geſtant, Candelabra ferunt; cantu proceſſionem animant &c.

Vnde in primis dico, Capitula quod ſpectat, nullum eſſe du-
bium, quin, quotquot ſe ijs proceſſionaliter incedentibus licitè 446
iungunt, potiantur priuilegio ipſorummet Dominorum Canonicorum; tum quia verba ſunt intelligenda cum effectu iuribus vulgatis, adeoque cum circumſtantijs, & conditionibus ſolitis decenter adhiberi; tum quia Eccleſiæ Cathedrales, & Collegiatæ aſſolent indicere, aut inſtituere Supplicationes publicas maximè propter plebem, ut hanc excitent ad pietatem. Itaque nullum poteſt de his eſſe dubium rationabile, ſicuti, meo iudicio, neque de aut perſonis neceſſarijs ad decorem proceſſionum, à Confraternitatibus inſtitutarum, aut de famulis comitantibus de more ſuos Dominos foras procedentes, vtriſque enim hoc genus hominibus patrocinatur prima ex adductis paulò ante rationibus, ſicut & communis doctrina de famulis comitantibus ſuum Dominum, fruentem priuilegio audiendi ſacri, vel in oratorio priuato, vel tempore interdicti.

At loquendo de perſonis non habentibus vllam peculiarem rela- 447
tionem ad Confraternitatis proceſſiones, & ſingulariter de illo pio femineo ſexu, qui conſueuit in hac vrbe Conſtantia legere veſtigia Sodalium inſcriptorum Congregationibus Dominicanorum, Ciuium, & Scholaſticorum, Lauretanam ædem ſolemni cum modulatione viſentium, omnino rationabiliter dubitatur, an ad eos extendatur fauor Bullæ, quatenus diſponit de proceſſionibus, quia neutra allatarum ſuprà rationum ipſis patrocinatur communiter loquendo.

Quia tamen in omni diſpoſitione maximè ſpectandus eſt finis à 448
diſponente intentus, & ſecundum hunc regulanda diſpoſitio, Regul. *fin. in* 6. & *not. ibid.* non videtur autem eſſe mens Pontificis, loquentis de proceſſionibus fratrum, facere ſpecialem gratiam hi-

hiſce, vt talibus, ſeu vt conſtantibus talem aut talem communitatem, ſed potius, vt conſtantibus multitudinem piè & ordinatè, cum aliqua Solennitate procedentem proceſſionaliter, ad hanc verò conſtandam concurrunt omnes, qui ſeſe piè, & ordinatè iungunt Confratribus, idcirco eſt mihi perquam veroſimile, eiuſmodi perſonas æquè gaudere fauore proceſſionaliter viſitantium Eccleſias, atque gaudent ipſimet fratres & ſorores. Et quis neget, Sodales Roſarij, qui tunc interſunt proceſſionibus Sodalium Annunciatæ, aut ruſticos parochiæ proximæ, vel remotæ à parochia B. vtiliter ad propoſitum noſtrum intereſſe proceſſioni parochiæ D. ſi Eccleſia, ad quam progreditur parochia E. ſit etiam deſignata pro ſubditis parochiæ D?

449 Ad tertium dubium *n.* 417. productum circa abſolutionem ab irregularitate, ſeu generatim, ſeu ſpeciatim occulta ſimul, & orta ea delicto, reſpondeo primò, eſſe certum, quod non poſſit vi huius Iubilei diſpenſari in ulla irregularitate vel manifeſta, vel occulta quidem, at aliunde, quàm ea delicto proprio orta; tum quia nullus, vt puto, Doctor hactenus auſus eſt hoc permittere in Iubileis communibus toti Eccleſiæ, tum quia irregularitas orta aliunde, quàm ea delicto, nimis impropriè dicitur tolli per abſolutionem, cùm tamen in noſtra Bulla non tribuatur reſpectu defectuum poteſtas niſi abſoluendi, tum quia irregularitas manifeſta, ſeu ea defectu manifeſto eſt tam difficilis diſpenſationis, vt non cen-
450 ſeatur dari poteſtas diſpenſandi in illa niſi exprimatur. At ſi originem duxit ex delicto occulto, poterit auferri per Confeſſarium huius Iubilei iuxta Dianam relatum à nobis ſuprà *n.* 275. nequibit ea Suarezij veriore opinione relata ibid *n.* 575. Equidem cùm Innocentius non fecerit Confeſſariis ſeu mediate, ſeu immediate, & directè poteſtatem abſoluendi, niſi à cenſuris &c. peccatis reſeruatis & pœnis *lit. xi.* nomine autem *pæna* non intelligatur vlla irregularitas iuxta communem doctrinam relatam à nobis Tom. *priore tract.* 7. *caſ.* 20. *n.* 641. ſtando hac communi ſententia nequit Confeſſarius tollere etiam irregularitatem pœnalem, vt ita loquar. Quia tamen *cit. n.* 641. ſcripſi, poſſe in caſu neceſſitatis dari locum arbitrio Soti, & aliorum exiſtimantium, vocula: *pæna* comprehendi irregularitatem ortam ex delicto occulto, eam ob rem poterit & Confeſſarius noſtri huius Iubilei id facere in caſu iiſdem neceſſitatis. Nolim tamen id extendi ad irregularitatem ex homicidio ſaltem voluntario, propterea, quæ tradunt Palaus *tr.* 25. *diſp. un. p.* 8. §. 4. *n.* 3. & Diana *part.* 5. *tr.* 3. *reſol.* 81.

451 Ad quæſtionem quartam *cit. n.* 417. expreſſam, quid videlicet ſibi propriè velint illa verba Bullæ *lit. Mm.* de abſolutione à cenſuris: *Ad effectum ipſius Iubilei conſequendum*; reſpondeo, latere hic maiorem difficultatem, quàm appareat multis; etenim ſenſus obuius horum verborum eſt, Confeſſarium electum vi huius Bullæ, non poſſe abſoluere ab illis cenſuris, quæ non impediunt effectum Iubilei, per quem effectum intelligitur duntaxat Indulgentia ipſa, vt liquet ea contextu ſententiarum, quibus conſtat Bulla; atqui illæ ſolæ cenſuræ impediunt conſecutionem Indulgentiæ, quæ impediunt, ne vel licitè obeantur opera præſcripta pro conſequenda Indulgentia, vel operibus præſcriptis obitis obtineatur ipſa Indulgentia, vt ſi quis perfectis omnibus excepto vltimo ieiunio labatur in maiorem excommunicationem; etſi enim talis vtique licitè valideque peragat vltimum, non tamen adipiſcetur Indulgentiam, niſi abſoluatur ab excommunicatione maiore latæ ſententiæ, cùm & talis excommunicatio inuoluat, ſeu ſupponat peccatum mortale, & nequaquam ſit mens Eccleſiæ, expendere theſaurum Eccleſiæ in membra ab ea præciſa. Atqui non omnis cenſura impedit vel legitimam executionem operum præſcriptorum, vel adeptionem ipſius Indulgentiæ.

452 Nam in primis excommunicatio minor ſæpe contrahitur ob ſolum peccatum veniale Suar. *tom.* 5. *in* 3. *part. diſp.* 54. *ſect.* 3. ex communi; licet ergo priuet participatione Sacramentorum, ideoque ſi vltimum opus pro Iubileo ſit Communio, oporteat ad hanc licitè percipiendam tollere vinculum talis excommunicationis, ſi tamen incurrat quis excommunicationem primùm poſt Confeſſionem & Communionem, ſed ante ieiunia, non impedit conſecutionem Indulgentiæ; ergo non poterit dari abſolutio illius. Item ſuſpenſio ab omni beneficio, vel officio non priuat vſu Sacramentorum, nec impedit licitam viſitationem Eccleſiæ &c. ergo videtur Confeſſarius etiam non poſſe ab hac abſoluere vi Iubilei.

Reſpondeo nihilominus poſſe; nam ſuſpenſio, ſicut & excommunicatio maior, atque interdictum non ſolet inferri niſi ob peccatum mortale DD. communiter; atqui peccatum mortale impedit communionem, ſicut & ipſammet acquiſitionem Indulgentiæ. Nec obeſt, quod excommunicatio minor non impediat hanc acquiſitionem, ſufficit, quòd ſit apta impedire Sacram Communionem; eſt autem per accidens, quod primum poſt hanc peractam, aut ante vltimum opus executioni mandatum, quis hanc incurrerit.

Sed inſtabis: ſi abſolutio Confeſſarij valet ſolùm ad effectum Iubilei, ergo & obtento Iubileo redibunt cenſuræ, quia ſublata cauſa tollitur effectus, & excommunicatio quatenus priuat communicatione in profanis, & ſuſpenſio quatenus reſpicit beneficium Eccleſiaſticum, ſeu huius adminiſtrationem, non poterit tolli per Confeſſarium, quia hi reſpectus nihil faciunt ad finem Iubilei. 453

Reſpondeo; vt his, & ſimilibus obiectionibus ſatisfiat dicendum eſt, ſenſum Bullæ dicentis: *ad effectum ipſius Iubilei conſequendum*, eſſe hunc planum, quod non detur poteſtas abſoluendi, niſi illos qui animum habent potiundi Iubileo, quem habent omnes illi, & ſoli, qui intendunt obire omnia præſcripta: Item, quod Papa det quidem his omnibus, & ſolis poteſtatem eligendi Confeſſarium, qui integerrime, & ſine metu reincidentiæ abſoluat ab omnibus cenſuris, at hanc tam amplam poteſtatem non eſſet facturus, niſi ad hanc liberalitatem eum permoueret deſiderium, quo optat, vt omnes fideles perficiant omnia opera demandata, & ſic illi tum integre reconcilientur Numini, tum impetrent illa externa bona e. g. concordiam Principum Chriſtianorum, ob quorum impetrationem tanquam finem mediatum ſuſcepit Pontifex conſilium de aperiendis tam liberaliter theſauris Eccleſiæ. Eſt porrò notandum, prædictam clauſulam reperiri non ſolùm in hiſce Iubileis tam multa particularia habentibus, ſed etiam in omnibus quindecim dierum Iubileis, ſicut & nominatim in illo, quod ad Moniales extenſum ipſo anno Sancto explanaui ſupra *cap.* 6.

Ad quintum dubium *n.* 418. propoſitum de excommunicato immiſcente ſe Proceſſioni inſtitutæ pro lucrando Iubileo, an ſatisfaciat? Reſpondeo, tametſi talis vtique peccat iuxta c. *excommunicatos* 11. *q.* 3. non tamen impedit excommunicatio, quò minus propriè dici queat interfuiſſe Proceſſioni, & ſine dubio omnes, qui ante Alexand. vii. decreta condemnantia 43. propoſitiones aiebant, per Confeſſionem, aut Communionem ſacrilegam impleri conditionem de obeundis hiſce Sacramentis, idem à fortiore dixiſſent de tali excommunicato. 454

An verò Proceſſiones, de quibus mentionem injiciebat conſulens, inſtitutæ a Confraternitatibus annumerandæ ſint officijs Eccleſiaſticis, à quibus excluduntur ſingulariter excommunicati, autumo reſpondendum, eas non contineri ſub tali nomine, quandoquidem ſunt ea ſe confraternitates Laicorum, officia verò Eccleſiaſtica ſunt obeunda principaliter à perſonis Eccleſiaſticis. Nec videntur tales ſupplicationes eſſe magis functiones Eccleſiaſticæ, quàm recitatio publica Roſarij, quam laudabiliſſimè quoad poſſunt, promouere conantur PP. Prædicatores.

CLASSIS III.

Quæ expediuntur quæſtiones propoſitæ n. 419. & ſeqq.

SVMMARIVM.

An quando Epiſcopus declarauit, ſufficere vndecim viſitationes Eccleſiarum, cum quo inſtituerentur quatuor proceſſiones, potuerint fieri participes Iubilei illi fideles, qui viſitarunt Eccleſias ſolum ſexies, aut ſepties? 455.

Qualis continuatio proceſſionum, & viſitationum fuerit facta Ratisbonæ? 457.

Qualis Conſtantiæ? 457.

An auditio ſacri habeatur pro viſitatione Eccleſiæ? 458.

In quo conſiſtat Confeſſarij diſcretio circa viſitationis diminutionem reſpectu impeditorum? 459.

Etiam Mendicantes Religioſi non poterant à reſeruatis abſoluere, ſi non erant nominati ab Epiſcopo. 460.

Archidiaconus, poteſt per ſe loquendo promulgare Iubileum. 461.

Caſus, quo certus quidam Archidiaconus non poterat. 462.

AD primam ex quæſtionibus illis reſpondeo, Diœceſanos illorum locorum, in quibus Epiſcopus voluit loco quindecim viſitationum ſufficere vndecim, ſi inſtituerentur quatuor Proceſſiones, videri reuerà excidere gratia Iubilei, ſi nõ viſitent vndecies. Ratio eſt quia ſubrogatum habet vim illius, cui ſubrogatur, vt conſtant ex cõmuni doctrina, & axiomate apud Tuſc. lit. s. con. 7. 7. Epiſcopi autẽ ſubrogantur ſummo Pontifici, quia ipſe communicat iis ſuam poteſtatẽ circa ordinationem horũ operum, vt liquet ea litera; vtique autem ſi Papa præſcriberet vndecim viſitationes cum quatuor Proceſſionibus, cenſeretur non lucrari Indulgentiam, qui negligeret aliquot Supplicationes. Et nonne quando Confeſſarij ea poteſtate ſibi facta commutant ad inſtantiam ſuorum pœniten- 455

tentium vnum opus in alterum, priuabuntur pœnitentes Indulgentia, ſi non obeant illud, quod Confeſſarius ſubſtituet?

456 Itaque non videtur eſſe hac de re ambigendum, ſi illæ quatuor proceſſiones ſint non valde notabiliter difficiliores; dubitabit autem quis fortè vlterius, an Epiſcopus poſſit decernere, vt omnes non impediti, volentes tamen euadere participes Iubilei, intersint his tam difficilibus, & tamen teneantur viſitare videcies Eccleſias? Sed reuera non eſt locus prudenti dubitationi, quandoquidem deduxi ſuprà n. 433. ex tenore Bullæ, eſſe penes Epiſcopum deſignare quatuor pro toto Epiſcopatu Eccleſias; quæ deſignatio accidet quidem multis moleſtiſſima, attamen tenebit factum Epiſcopi.

457 Porrò tametſi fuerit in Epiſcopatu Ratisbonenſi facta combinatio proceſſionum, & viſitationum talis, qualem memorant literæ conficientes hanc tertiam dubiorum Claſſem, in hac tamen Diœceſi Conſtantienſi non fuit facta vlla talis combinatio. Siquidem anno 1603. mandauit Illuſtriſſimus D. Ordinarius instituî à Parochis Supplicationes, at nihilominus voluit impleri numerum quindecim viſitationum; è diuerſo modernus Illuſtriſſimus D. Ordinarius noſter anno 1651. liberauit onere viſitationis vlterioris omnes illos, qui proceſſionaliter viſitaſſent deſignatam Eccleſiam: vt proinde videantur illi ſatisfeciſſe, quorum Parochus quinquies, vt ſolent diebus Dominicis, circuiuit cum ſuis ſuam Parochialem Eccleſiam, eumque ſunt comitati; etenim fit in vtriuſque diplomate ius Parochis, in quorum pago, vel oppido extat vna ſolùm Eccleſia, deſignandi hanc vnam, ſine ſolicitudine adeundi alteram; quæ ſanè moderatio eſt tanta, vt maior fieri nequeat.

458 Ad ſecundum dubium ſub eod. n. 419. reſpondeo, auditionem quidem ſacri etiam die feſto eſſe, ſi fiat in deſignata Eccleſia, legitimam Eccleſiæ viſitationem, quandoquidem poſſunt etiam opere ex voto, vel præcepto Eccleſiæ debita computari inter ſufficientia ad Indulgentiam ſup. n. 75. non tamen ſufficiet in iis locis, in quibus præſcribuntur viſitandæ plures Eccleſiæ, viſitatio quotidiana vnius vnicæ, quia, vt alibi notaui ex S. Thoma, non exiſtente conditione non conſequitur illud, quod ſub conditione datur. Nec obſtat; quod non refert, quid de æquipollentibus fiat. l. ſidei commiſſa §. ſi cui ita de legat. 3. nam id verum non eſt, quando ſuperior mandat in ſpecie aliquid fieri.

459 Ad tertium dubium n. 419. reſpondeo, diſcretionem Confeſſarij circa mutationem viſitationis Eccleſiarum pro ſenibus, & aliis impeditis in eo conſiſtere, vt in primis attendat, quid maximè expediat ſaluti ſuæ ſubditi; ſicut enim Papa non dat Epiſcopis poteſtatem diſponendi de omnibus præſcriptis, niſi prout animarum ſaluti expedire iudicaueris, & quemadmodum loquitur Bulla lit. T. ita & Parochus, vtpote Epiſcopi ſubſtitutus, tanquam ſubrogatus non habet poteſtatem niſi in ordine ad ſalutem proximi: Deinde debet perpendere, an opus, quod cogitat ſubrogare viſitationi Eccleſiæ ſit omnibus conſideratis æque profuturum ad finem à Pontifice intentum, ac profutura Eccleſiæ viſitatio; etenim maximè ſpectandus eſt hic finis, vt in ſimili dixi ſupra cap. 17. n. 109. Cauere autem debet ne iniungat actionem notabiliter moleſtiorem, quàm viſitatio ab Epiſcopo imperata ſoleat accidere pleriſque Parochianis. Vbi pater familias languet, vt quid Sacerdos eius auſterus? cap. ſlli ant. 26. q. 7. eſt autem Epiſcopus Pater familias S. Clemens conſtitut. Apoſtol. l. 2. c. 30.

460 Ad quartum n. 420. propoſitum, reſpondeo, certum eſſe, quod Patres Carmelitani vtſic nequeant fungi officio Confeſſariorum Iubilæorum, quandoquidem Papa clariſſimè reſtringit ſuam gratiam ad Confeſſarios deſignatos ab Epiſcopo; atqui fines mandati ſunt diligenter cuſtodiendi l. diligenter ff. mandati. Videtur autem eſſe ſatis mirum, quod epiſtola inſinuet, illorum Eccleſiam fuiſſe deputatam, & tamen ij non fuerint annumerati Confeſſariis, cum & verba Bullæ indicent, ſecundum contrarium, & fuerit eis moleſtum pati, vt ſacerdotes alieni exciperent confeſſiones in eorum Eccleſia; ipſimet verò non licerent debuiſſent autem id tolerare iuxta diſcurſum allatum ſupra n. 430. maximè & illud fuiſſet, ſi omnes confeſſiones fuiſſent excipiendæ in Eccleſia Collegiata; cùm & id moraliter fuerit impoſſibile, & non debuerit ſine neceſſitate impoſi Religioſis Mendicantibus tantum onus.

461 Ad interrogationem de Archidiacono factam n. 423. an fuerit ipſi fas promulgare Iubileum, reſpondeo, non fuiſſe propter rationem fundamentalem, quam ipſe conſulens exprimit in ſuis literis; verè enim non faciunt Pontifices vlli loco gratiam illius, quod hic explicamus, Iubilei, niſi ad inſtantiam præſidentium illis, communiter quidem Epiſcoporum, nonnunquam verò etiam Nunciorum Apoſtolicorum, vt vidimus ſupra n. 408. aut etiam Principum Sæcularium; niſi enim me fallit memoria, Iubileum, quod an. 1626. Vrbanus VIII. extendit ad Bauaros, petierat religioſiſſimus Elector, & Dux Bauariæ Maximilianus. Cùm igitur ignoraretur, vtrum quis eiuſmodi præſes aut ſupplicaſſet, aut poſt ſupplicationem impetraſſet, id beneficium Iubilei, illicitè promulgaſſet Archidiaconus; ſiquidem ea, quæ ſunt facti, non præſumuntur, ſed probari debent.

Subit autem mirari, cur iſte Archidiaconus non inquiſierit debitè hanc in rem, certè potuiſſet comperire facilè veritatem, aut dando literas ad loca alia, aut mittendo proprium nuncium; publicatio quippe, & celebratio Iubilei eſt actio ſummè notoria. Quod ſi comperiſſet, fuiſſe ab Epiſcopo ſupplicatum pro tali gratia, eamque obtentam, oportuiſſet vlterius inquirere, an ſe poſtulaſſet pro ſuo toto Epiſcopatu, an pro illis ſolis epiſcopatus partibus, in quas actualem habet iuriſdictionem; re enim vera potuit fieri, vt poſtularit pro ſolis illis diſtrictibus, qui eius mandata reciperent. Conſtito, obtinuiſſe pro omnibus, poterat talis Archidiaconus publicare ſine mandato Epiſcopali, tum quia ſupponitur in ſpecie facti, quod ille Archidiaconus fuerit ſolitus ex ordinaria poteſtate id præſtare in aliis Iubileis, adeoque ſic potuit titulo præſcriptionis id iuris acquiſiuiſſe, tum quia omnes propriè dicti Archidiaconi habent ius publicandi Iubilei, ſaltem eo caſu, quo Epiſcopus non fungitur ſuo officio. Supra cap. 11. tum quia nominatim Archidiaconi poſſunt id præſtare, cùm ij ſint propriè Iudices Ordinarij. Pax Iordanus relatus ſupra n. 67. 462

CLASSIS IV.

Quæ ſatisfit quæſtionibus propoſitis num. 423. & ſeqq.

SVMMARIVM.

Iubileo conceſſo Diœceſi Conſtantienſi potuere frui quaſi incolæ. 464.
Imo & alij peregrini. 465.
Iubileum anno 1651. non erat ſemper necessariò perſonale. 466.
Etiam Peregrinus in Diœceſi Conſtantienſi poteſt vocari Chriſti fidelis Diœceſis Conſtantienſis. 466.
Epiſcopi potuerunt in illo Iubileo dare Clericis vnius Eccleſiæ poteſtatem audiendi Confeſſiones in Eccleſia alterius, irrequiſito conſenſu Rectoris. 468.
Ad ſub poteſtate abſoluendi ab omnibus caſibus etiam Concilio reſeruatis fuerit poteſtas in hæreſim? 469.
An poteſtas abſoluendi à ſuſpenſione ſe extenderit ad omnem omnino ſuſpenſionem? 470.
Quinam fuerint intellecti nomine ſ...? 473.
Et an nomine Virginum etiam clam corruptæ? 474.
Quid ſit Vniuerſitas? 475.
An pagus veniat nomine Vniuerſitatis? 475.
Religioſi, qui erant tum lucrati Conſtantiæ Iubileum; & poſtea miſſi Ratisbonam, potuerunt iterum lucrari Ratisbonæ. 476.
Referuntur ex P. Pirhing generalis doctrina vtilis ad multa. 477.
Quomodo ſit intelligenda clauſula: A die publicationis. 479.
Refertur explicatio ex P. Georgio Lipruando. 480.
Propoſitio A quando locum, vel tempus denotat, ſignificat immediatum locum, aut horam. 480.
An moratuientis valeant pradio publicationis Iubilei per diſpenſationem Confeſſarij, vel Epiſcopi lucrifacere Iubileum? 481.
Quid ſi ille moratuiens conualeſcat præter omnem ſpem? 483.
An illi ſoli fuerint capaces Iubilei Innocentiani, qui nequiuerint petere Romam ipſo anno Sancto? 485. & ſeqq.
Reſpondetur ad rationes probantes reſponſionem affirmatiuam. 489.
Confeſſarij tunc deputati, potuerunt abſoluere à caſibus etiam Epiſcopalibus. 491.
Per particula: Etiam. 492. & 494.
Mouetur nouum contra illam abſolutionem dubium ratione cuiuſdam Conſtitutionis prohibitæ ab Alexandro ſeptimo. 494.
Reſpondetur ad illud. 495.
Si Parochus imponat difficiliora, quàm Epiſcopus decreuerit, non ſubſiſtet illud impoſitum. 496.
An ſubditi Epiſcopatus gaudentis Iubileo, exiſtentes tamen extra Epiſcopatum poſſint illud adipiſci? 497.
An Epiſcopi potuerint pro ſuo arbitrio mutare omnes omnino conditiones requiſitas à Papa? 499.
Adfertur cauſa afferendi valde difficilis explicatu 499.
Quid in Iure intelligatur per liberum arbitrium? 499.
Quid ſit arbitrium boni viri, an regulatum? 499.
An Epiſcopi potuerint pro ſuo arbitrio diſponere de omnibus conditionibus, ad quas apertè referebatur clauſula: Arbitrium? 501.
In Bulla Iubilei Innocentiani exprimuntur duodecim clauſulæ, ad quas non refertur apertè clauſula: Arbitrio tuo. 502.
Referantur diuerſa axiomata de ſequentis clauſulæ relatione ad præcedentem. 502. & 503.
Epiſcopus non potuit ſaltem reſpectu alienius totius communitatis condonare omnia omnino præſcripta ab Innocentio. 505.
Nec ea, Ambus *Innocentius apponit Clauſulam* Tantum, *aut* ſemel. 505.

Hoc illo, ad quæ clauſula; Arbitrio tuo non refertur ſaltem probabiliter. 507.

Ad quas perſonas extendatur clauſula finalis, quæ habetur lit. Ss? 509.

Ad quas non extendatur? 510.

Quid cenſendum de Epiſcopis, qui fortè diſpenſarunt liberaliùs, quàm diſpenſandum fuiſſe indicauimus? 512.

Bulla, & Breue quid ſint? 516.

463 I. Quærebatur; *An peregrini quoque poſſent frui beneficio Iubilei illius, ingratiam Epiſcoporum potentium conceſſi?*

RAtio fundamentalis negandi erat, quòd Bulla Innocentij contineret illum fauorem concedi *omnibus Chriſti fidelibus Ciuitatis, & Diœceſis Conſtantienſis verè pœnitentibus &c.* Sed qui exiſtunt Conſtantiæ, vt peregrini, & viatores, non ſunt fideles Ciuitatis Conſtantienſis.

464 Nihilominus reſpondi tunc, & reſpodeo nunc, in primis non eſſe dubitandum, quin ea gratia extendatur ad illos peregrinos, & habitatores, qui vocari ſolent *quaſi incolæ*, qui videlicet non quidem habent proprium domicilium in aliquo loco, vtpote non cogitantes in eô claudere vitam, juxta deſcriptionem domicilij allatam à nobis *to. priore, tr.* 8. *n.* 291. (qui locus eſt in edit. Monac. *A.* 1669. mendosè impreſſus, debet enim ſic exprimi: alterum, vt ibi ſeipſa verſetur, alterum, vt verſetur &c.) attamen deſtinauerunt manere illic, per maiorem anni partem; cùm enim plerique DD. cenſeant, hoſce ligari omnibus legibus loci, poſſintque illic omnia, præter Ordinis, Sacramenta percipere, vt docet conſtantiſſimus vſus roboratus communi calculo Doctorum, non eſt ambigendum, quin & de illo beneficio participent; vt e. g. famuli, ancillæ, ſtudioſi literarum.

465 At de alio augetur hæc difficultas, quod & Iubilei fauor ſit perſonalis, & non localis iudice Hauckio de Iubileo *num.* 78. & Pontifex ſoleat ſe accommodare precibus ſupplicantis *cap. quam delectoſ. §. Cæterùm de fide inſtrum.* Rodriquez *qq. Regul. tom.* 1. *q.* 14. *a.* 6. adeoque non plus concedere, quàm fuerit petitum; Epiſcopi autem non ſupplicant niſi pro ſuis Diœceſanis, dicuntque cum Apoſtolo, etſi non ſenſu Apoſtoli: *quid mihi de iis qui foris ſunt*, ſeu foras pertinent?

Reſpondeo tamen ſecundò, videri, omnes peregrinos poſſe probabiliter lucrari, ſi opera præſcripta perficiant, hoc quoque Iubileum. Cauſam huius reſponſi attuli ſupra *n.* 87. confirmo inde, quod optimus interpres gratiæ à ſe an. 1651. petitæ Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus D. Franciſcus Ioannes in ſuo diplomate profiteatur, & ſe pro ſuo Epiſcopatu impetraſſe hoc Iubileum, & omnes, ac ſingulos (ſine reſtrictione ad ſubditos, ſeu Diœceſanos) qui opera præſcripta eſſent legitimo modo peracturi: potituros Iubileo. Secunda ex his clauſulis clariſſimè comprehendit æquè peregrinos, quam ciues. Prima oſtendit, Iubileum illud fuiſſe priuilegium mixtum, ſcilicet perſonale ſimul & locale: atqui beneficio priuilegij localis frui poteſt quiſquis in loco illo exiſtat, ſicut Reſſ. qui re prædita beneficio vitiæ, niſi fortè ſpeciatim ad interdicatur.

466 Ad rationes *n.* 465. allatas in oppoſitum reſpondeo in primis negando, Iubileum eſſe fauorem merè perſonalem; quandoquidem eius acquiſitio pendet à certa Eccleſia, vel Eccleſijs, ea quadam ratione, qua Indulgentia, ac Communio Generalis, de qua ſupra *cap.* 27. Addo, quod diploma noſtri Iubilei habeat inſtar legis communis, vt proinde ſit de eo ratiocinandum, ſicuti (excepta obligatione) ratiocinamur de legibus; nec puto Henriquezium rectè citari ab Hauckio, nam nihil plus in eo ſane in rem reperio, quam quod fauor Bullæ Cruciatæ ſit perſonalis; at qui nullo modo eſt à Bulla Cruciata argumentandum ad Iubileum vtpote rem diuerſiſſimam. Ad alteram rationem aio, ſicuti leges alicuius Prouinciæ feruntur directè ac primariò pro ſubditis & tamen ex multorum opinione ligant indirectè, ac ſecundariò etiam forenſes, atque viatores; ità Iubileum particulare alicuius Epiſcopatus prodeſt primariò quidem propriè ſubditis dictis Diœceſanis, ſecundariò autem non ſubditis exiſtentibus in ea Diœceſi.

467 Rurſum ad rationem *num.* 463. productam reſpondeo, etiam illum, qui exiſtit tanquam peregrinus in Diœceſi Conſtantienſi, poſſe pro tunc vocari Chriſti fidelem Diœceſis Conſtantienſis, tum ſi ſit quaſi incola, vt facilè quiſque, mea opinione, fatebitur, tum etiam ſi ſit duntaxat viator; ſiquidem iſta locutio poteſt ſic exponi; *omnes fideles exiſtentes in diœceſi Conſtantienſi*. Verſamur in materia fauorabili, cuius verba ſunt amplianda. Ludou. Romanus *conſil.* 436. ex Baldo; ergo amplientus.

468 II. Quærebatur: *An Epiſcopi poſſent dare Religioſis facultatem excipiendi confeſſiones in Parochialibus Eccleſijs nominatis pro viſitatione, irrequiſito Parochorum conſenſu?*

RESP. Affirmatiuè, tum quia Epiſcopus eſt Parochus Parochorum; tum quia, ſicuti qui dat iuriſdictionem, dat omnia neceſſaria ad illam expediendam *l.* 2. *ff. de iuriſd.* ita etiam Papa faciens Epiſcopo ius omnia diſponendi, prout iudicarit expedire in Domino, dat etiam hoc particulare ius.

469 III. Quærebatur: *An ſub illo tam ampla poteſtate abſoluendi ab omnibus caſibus etiam Papalibus in Bulla Cœnæ contentis lit. k.k. intelligeretur poteſtas abſoluendi ab omnibus caſibus hæreſis?*

Reſpondi conſtanter affirmatiuè, propter rationes allatas *num.* 241. quibus addo, eſſe ponderandum, quod P. Filliucius *tr.* 8. *p.* 365. expreſſè teſtetur, ita fuiſſe *a.* 1617. reſponſum in ſacra Pœnitentiaria occaſione Iubilei, quod tunc conceſſerat Paulus V. & de quo Iubileo ipſe tunc ſcribebat, & ſcribebat ipſemet Pœnitentiarius, atque fungens officio Reſponſoris *quæſtionibus*, vt loquitur, *conſcientiæ*, ità vt dubitari nequeat de veritate huius teſtimonij.

470 IV. Quærebatur: *An poteſtas abſoluendi ab omnibus cenſuris lit. M. extenderet ſe ad non ſuſpenſionem, & interdictum locale?*

Ratio dubitandi erat, quòd poteſtas abſoluendi conceſſa eſſet duntaxat ad finem Iubilei conſequendum. Suſpenſus autem ab officio poterat nihilominus adipiſci Iubileum, ſicut & interdictus ab Eccleſia; ſiquidem talis poterat orare ante Eccleſiam deſignatam, eſto non liceret intrare. Sed ad hoc dubium vtrumque patet reſponſio ex dictis ſupra *n.* 452. & 453.

471 V. Quærebatur de *ſenibus*, & *vt quæ putantur virgines & tamen non ſunt*. De quibus Bullæ *lit.* 8. & 9.

Ad primum reſpondeo, nomine *ſenum* intelligi haud dubiè omnes illos, quos rigidiores Theologi ſolos eximunt ratione ſenectutis, à lege Ieiunij; ſiquidem hiſce accenſent illos ſolos, quos ſenectus reddit ita infirmos, vt nequeant ſine notabili incommodo perferre Ieiunium. At dubitatur non immeritò de ſexagenarijs indiſcriminatè ſumptis, quandoquidem hoſce omnes eximios à ieiunio pronunciant non ignobiles ſcriptores, ſolentque ij vocari ſenes.

472 Et quidem ſi ſtandum ſit praxi Germaniæ, talibus non patrocinabitur generatim ſua ſenectus, ſaltem quando Eccleſiæ non ſunt multum remotæ quam moderationem idcirco addo, quod clauſulæ *lit.* O. *ſeqq.* in quibus fit mentio *infirmorum*, *ſenum*, *virginum*, *prægnantium*, & *nuptiarum*, non referantur niſi ad viſitationes Eccleſiarum; nunciumque aliarum.

473 Cùm autem ſit in prudenti arbitrio Epiſcopi deſignare Eccleſias propinquas, vel remotas, remotæ autem adferant peculiarem difficultatem, atque moleſtiam quinque illis generibus perſonarum, meritò tribuit Papa Epiſcopis peculiarem poteſtatem ſeu diſpenſandi, ſeu Bullam interpretandi in horum fauorem, atque in fauorem Senum, tunc generatim, quando Eccleſiæ multum ſunt remotæ, at quando ſunt propinquæ, non ita generatim, quia non ſubeſt tunc generatim cauſa rationabilis.

Quam doctrinam applicabis proportionaliter alijs perſonis ſuprà enumeratis, obſeruato ſingulariter de Virginibus, non ſuppetere in Germania tot cauſas diſpenſandi cum his, quot fortaſſe in alijs quibuſdam Prouincijs, in quibus non tam facilè permittuntur Virginibus exitus è domibus, & acceſſus ad templa viris plena, adeoque proceſſiones ſolennes, quàm in Germania. Cauſas malo relinquere veris coniecturis lectoris quam exprimere.

474 Ad illud verò, quod ſingulariter quærebatur de occultè corruptis, facilis eſt reſponſio, cùm conſtet, Papam de occultis non iudicare *cap. an. ut beneſic. ſen.*, & talium egreſſus poſſit, tentationes parere æquè ipſiſmet, & alijs, quàm Integrarum.

475 VI. & VII. Ad id, quod proponebatur de impeditis, & Vniuerſitatibus, reſpondeo, illos ipſos cenſeri in hac Bulla impeditos, quos aliæ Bullæ habent pro talibus, quia iura iuribus aptare oportet; at quinam hi, explicaui ſupra *cap.* 15. *n.* 99. & 100.

De pago verò reſpondeo, ſi ſit populoſus, habens proprium Parochum, meritò vocari vniuerſitatem, cùm Vniuerſitas, de qua *lit.* T. ſit corpus quoddam, quod ex multis inuicem collectis conficitur. Lodouicus Romanus *conſil.* 400. *n.* 4. poſſitque de illo dici, quod de Vniuerſitate, quod ſcilicet ſecundum ſe conſideratus nec animam habeat, nec poſſit in eam excommunicationis ſententia proferri. Romanus *ibid.* Idem probabiliter dici poteſt de paruo etiam pago, habente aliqua bona ſpectantia non ad ſingulos, ſed ad totam communitatem illorum. Faciunt huc ea, quæ diſtinctè tradit de Vniuerſitate idem Romanus *conſil.* 416. *n.* 5. vbi differt de Collegio, ſignificque Collegij, quod etiam à tribus conſici, & Vniuerſitatis nomine venire ſcribit.

476 VIII. Quærebatur: *Vtrùm Religioſi qui lucrati in uno Epiſcopatu iſtud Iubileum fuerunt à ſuperioribus tranſlati ad alium Diœceſin, in qua nondum fuerat celebratum, poſſent illud ſecundò lucrari.*

Ratio ſingularis dubitandi erat, quod Pontifex expreſſerit *lit.* M. hanc clauſulam: *ſemel tantum conſequendum*, cùm in alijs Bullis non ponatur hæc clauſula, ſed alia, ſcilicet: *hac vicè tantum*,

lu-

Iudicaui tamen, tales Religioſos potuiſſe indicata ratione bis lucrari; poſſumus enim commodiſſime illam reſtrictionem particularem: *Semel* referre ad vnum, eundemque Epiſcopatum, dicendo, eſſe hunc ſenſum, quòd nemo poſſit in eodem Epiſcopatu bis lucrari; etſi compos factus in ſua Parochia ſe conferat ad aliam negotiationis, aut famulatus cauſa.

Quanquam ſi talis eſſet eo potitus in priore Parochia, tanquam verus incola, verus Parochianus, & commigraret ad aliam ibi conſtituens domicilium relicto priore, non ſane improbabiliter dici poſſet, illum faciendo intra præſcriptum tempus omnia, quæ erant deſignata pro ſuis nouis contribulibus, fore denuo participem; arbitror quippe, eſſe valde veroſimile, quod Pontifex ſolum intenderit illis negare repetitam conſecutionem, qui in vna, eademque Parochia feciſſent primo e. g. menſe omnia, & eadem repetiuiſſent ibidem ſequenti menſe, aut qui lucrati in ſua primo menſe dedita opera excurrerent altero menſe ad aliam allecti ſola ſpe ſecundæ Indulgentiæ. Ratio eſt, quia ſicuti verba Bullarum Iubilearum debemus, quatenus offerunt gratiam, explicare, quam latiſſimè patitur verborum proprietas. Supra *n.* 24. ita reſtringere, quatenus eam reſtringunt ipſæmet voces. Suprà *n.* 24.

477 Huc & ad plura ex ſuperioribus reſponſis facit generalis doctrina, quam eruditiſſimus Canoniſta P. Emricus Pirhing noſter 1. in decr. de Reſcriptis *num.* 23. tradit his verbis: *ſi verbum, vel vocabulum aliquod in propria, & ſtricta ſignificatione accipi poſſit generice, & late, vel ſpecifice, & ſtricte tum in dubio, ſi de mente ſtatuentis non conſtet, & ſeclusa fraude, vel eluſione ſtatuti, aut diſpenſationis, in materia odioſa, vocabulum illud accipi debet ſtricte & ſpecifice, in materia verò fauorabili vel indifferenti accipi debet late, & generice.* Ita ille declarans hanc regulam deſumptam ex Abbat. *in cap. Rodulphus de reſcript.* varijs exemplis.

478 Quia verò, vt vidimus, Papa tam reflexè negat, hocce Iubileum poſſe plusquam ſemel (iuxta explicationem noſtram) obtineri, confirmatur id, quod ſuprà *num.* 92. diximus, videlicet, ſi quis in Iubileis quindecim dierum repetat omnia præſcripta opera, poſſe & repetita Indulgentia potiri. Sane ſi voluit Pontifex non poſſe, debuit exprimere; oſtendimus autem ibidem clauſulam *hac vice tantum* nihil obeſſe huic doctrinæ.

479 IX. Quærebatur, quomodo intelligenda ſit clauſula: A die publicationis? Nam dicit Bulla Iubilei *lit.* XX. *ad bimeſtre ſpatium à die publicationis valituras*, dubitabatur quippe, *vtrum per illum diem publicationis intelligeretur is, quo Parochus è ſuggeſtu recitat diploma Pontificium, aut Epiſcopale? an verò ille, ad quem indicitur inchoatio?*

480 Hoc dubium propoſitum mihi ab alijs propoſui & ego literis præſtanti noſtræ Prouinciæ Theologo, P. Georgio Lyprando, qui plus triginta annis pubem Academicam Ingolſtadienſem excoluit diſciplinis Philoſophiæ, Theologiæ Moralis, Speculatiuæ ac Myſticæ, ſcilicet Exercitijs ſpiritualibus N. S. Fundatoris; reſpondit autem hiſce formalibus: Sentio primò, reſolutionem propoſiti dubij ſtare in arbitrio Ordinarij ob clauſulam finalem, quam Pontifex adiecit ſuo Breui his verbis: *Denique in præmiſſis omnibus & ſingulis eius arbitrio facere, ordinare, prouidere, & quæcunque ſibi bene viſa remedia opportuna adhibere poſſit, prout animarum ſaluti expedire iudicauerit, facultatem tribuimus & impertimur, &c.* cum ergo vterque ſenſus vtriuſque ſententiæ ſit probabilis, poterit etiam vigore prædictæ clauſulæ, Ordinarius ſequi, quam iudicauerit Chriſti fidelibus eſſe vtiliorem.

Præſcindendo à dicta clauſula ſentio ſecundò, poſteriorem ſententiam eſſe probabiliorem: tum quia Pontifex videtur tantum voluiſſe, ne Iubileum à ſe conceſſum vltra duos continuos menſes extendatur, parum autem curaſſe, an iſto, vel illo die inciperetur; tum quia ea interpretatio legis in dubio eſt melior & tenenda, quæ minus recedit à communi iure, & lege, ergo etiam ea interpretatio *Breuis* in dubio erit melior, & tenenda, quæ minus recedit à recepta conſuetudine Eccleſiæ: atqui recepta conſuetudo Eccleſiæ hactenus ſemper habuit, vt Iubileum non illo ipſo die inciperet, quo in templo promulgatur, ſed in die, ad quem illud indicitur per promulgationem; tum quia licet præpoſitio *A*, termino præſcripta non rarò ſumatur incluſiuè, regulariter tamen accipitur excluſiuè, maximè in odioſis, in minus fauorabilibus, & etiam diſpoſitionibus, quæ ſtatuunt certum tempus. E. G. à die contractus, à die appellationis, ratificationis, &c. in quibus dies termini non computatur in termino, vt ex communi notat Barboſa in tract. de dictionib. *dict.* 1. cur ergo in noſtro caſu non accipiamus etiam terminum excluſiuè, cùm hoc ſit fauorabilius, vtpote commodius Chriſti fidelibus? Nec obſtat, quod præpoſitio *A*, quando tempus, vel locum diuidit, ſignificet immediatum tempus, aut locum, vt poſt alios docet Barb. *loc. alleg.* adeoque Iubileum iuxta noſtram ſententiam incipiendum, eſſet die Lunæ immediatè diem promulgationis ſequenti contra receptum Eccleſiæ morem. Non obſtat, inquam, ſicut enim Barboſa ibidem aſſerit, dictionem *A*. quæ regulariter excluſiuè accipitur, incluſiuè ſumi, quando materia ſubiecta aliud poſtulat, vel natura contractus, aut mens diſponentis, ſeu fauor, id ſuadet, vel vt vitetur abſurdum ſeu correctio; ita & ego proportionaliter dico; licet dictio *A*, quando tempus, aut locum diuidit, regulariter ſignificet immediatum tempus, aut locum, aliud tamen dicendum eſſe, quando materia ſubiecta aliud poſtulat, & maximè, vt vitetur correctio conſuetudinis ab Eccleſia receptæ: Addo, quod iuxta dictam conſuetudinem, ſi proximo die Dominicæ poſt promulgationem Iubileum inchoetur, rectè ſignificet immediatum diem Dominicum, cùm inter illum, & iſtum nullus die Dominicus mediet: vt ſimile quid dicitur, de tribus vel pluribus immediatis annis veſtibus. Hactenus literæ huius Doctiſſimi Patris mei olim in Ethica Magiſtri.

X. Quærebatur, *vtrum morituri entes poſſint pridie publicationis gaudere huius Iubilei gratia?* Quærebatur autem occaſione cuiuſdam Nobilis Matronæ Friburg. Helu. probè mihi notæ, atque in extrema vitæ linea conſtitutæ propridie, quam publicaretur, hoc Iubileum cuius fauoribus muniri peroptabat ante obitum. 481

Reſpondi; tameſi veroſimilior opinio ſtat, non potuiſſe, ſicut liquet ex dictis ſupra *num.* 64. adeo vt Cardinalis de Lugo *diſp.* 57. *de pœnit. num.* 127. ſcribat: *Si aliquis die Dominica paulo ante promulgationem Iubilei viſitaſſet Eccleſias deſignandas, illa viſitatio non ſufficeret*, nihilominus tamen eſſe in tali articulo iuuandam illam bonam animam, quandoquidem P. Filliucius, quem ibid. refero, non ſolum teſtatur *num.* 267. doctiſſimos viros anno 1617. de Iubileo Pauli V. tunc conceſſo, & conſtante illa ipſa clauſula, quam attigimus *cit. num.* 64. cenſuiſſe, actualem publicationem non fuiſſe abſolutè neceſſariò præmittendam executioni omnium bonorum operum, ſed addit: *Ex cauſa*, credit enim, ſecurè in praxi adhiberi poſſe priorem, ſcilicet opinionem illorum, quos dixi doctiſſimorum hominum.

Accedebat axioma, quod alibi retuli ex Ioan. Sanchez: in negotijs, in quibus nihil perdi, at magnum lucrum ſperari poteſt, eſſe audacter procedendum. *At Eccleſiæ nondum erant tunc deſignatæ?* Reſp. Poterat Confeſſarius, ſicuti alia opera, ita & etiam Eccleſiæ eiſo ignotæ viſitationem commutare in aliud opus; Filliucius *loc. cit.* Quam doctrinam omnino cupio & inſtructe teneri, vt loquar cum Canoniſtis. Sumitur, ut dixi, & in praxin redigi cum conſtitutis in tali periculo, maximè ſi habeatur certa notitia Bullæ iam communicata Ordinario. 482

At, quid ſi illa vidua, de qua ſuprà, præter omnem ſpem produxiſſet vitam vsque ad promulgationem incluſiuè? Reſpondeo tunc debuiſſent repeti obita prius bona opera, vel alia prudenti arbitrio Confeſſarij. 483

Hæc tamen dicta velim eo ſolo caſu, quo Confeſſarius habuit ab Epiſcopo, ſeu eius Vicario poteſtatem commutandi opera; etenim conſtat ex ipſa Bulla, Confeſſarios nihil poſſe ex vi Iubilei præſtare, niſi poſt deſignationem factam ab Ordinario. Itaque reſolutio præſentis Caſus poteſt ſemper reſpectu morituri eorum habere locum in Iubileis dierum 15. Siquidem Papa ſolet in iis facere pœnitentibus ius eligendi quemlibet ab Ordinario approbatum, at in hoc Iubileo exigitur vltra approbationem deſignatio, deputatioque Epiſcopalis, quam non eſt ſemper facile obtinere propter periculum, quod eſt in mora conueniendi Epiſcopum. Non videretur autem talis Ordinarius fungi officio pij Paſtoris, ſi cognito iudicio Doctorum, de quibus ſupra, cunctaretur facere poteſtatem. 484

XI. Quærebatur, *an illi ſoli capaces fuerint Iubilei noſtri, qui propter impedimenta nequiuerant ipſo anno Sancto petere Romam?* Etenim Innocentius videtur exegiſſe hanc conditionem, ſic enim loquitur *lit.* a. *Nos attendentes, Chriſti fideles in Ciuitate, & Diœceſi Conſtantienſi diuerſis impedimentis detentos, & hanc almam Vrbem noſtram pro cœleſtibus theſauris Iubilei anni præteriti conſequendis accedere non potuiſſe, & propterea illorum ſpirituali conſolationi, & animarum ſaluti prouidere volentes &c.* Ex quibus verbis, quorum ſimillima exhibet Bulla Clementis VIII. de anno 1601. formaliter hæc ratiocinatio: Verba reſcripti debent intelligi ex proœmio, nam ex præfationibus ſtatutorum probatur mens ſtatuentium. Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul. q.* 11. *a.* 6. ex Bartolo, & verba etiam priuilegiorum debent intelligi ſecundum id, ad quod principaliter proferuntur à priuilegiante. Idem *ibid.* ex *l.* 3. *§. non autem ff. de flumin.* Atqui liquet ex proœmio Innocentij, fuiſſe ſermonem de impeditis ab itinere Romano; liquet quoque, quod hoc Iubileum conceſſerat in impeditorum conſolationem & animæ ſalutem; ergo illius gratia poterunt frui ſoli impediti. 485

Confirmatur hæc ratiocinatio primò ex capitulo *intelligentia de verb. ſignif.* Vbi expreſſe dicitur; *intelligentiam dictorum eſſe aſſumendam ex cauſis dicendi.* Confirmatur ſecundo inde; quod de iure mutuis concordare, & poſterius reſcriptum ad normam prioris expendere, & obſcura verba vnius diſpoſitionis per clara alterius exponere debeamus. Atqui ipſe Inno- 486

M 2 cen- 487

centius anno 1650. in Bulla, quam deſcripſimus ſupra *cap. 6. num.* 28. loquens de materia perſimili præſentis vult, vt illi ſoli longa carceratione, vel diuturna infirmitate præpediti vtantur beneficio Romani Iubilei ad tales extenſi, *qui, & quæ reſpectiuè impedimentis huiuſmodi remotis pro percipiendis anni Iubilei fructibus ad almam vrbem omninò venirent, & Baſilicas deputatas indubitanter viſitarent, & ob prædictu impedimenta ad Vrbem minimè venire valent.*

488 Sed his non obſtantibus conſtanter tenendum eſt, capaces noſtri Iubilei fuiſſe illos quoque, qui nullam habuere cogitationem de ſuſcipiendo vnquam itinere Romano. 1. Quia alioqui damnare deberemus omnes Epiſcopos, omnes Confeſſarios, quorum interuentu fuit illud Iubileum redactum in vſum; nam neque Epiſcopi in ſuis diplomatis, neque Confeſſarij in confeſſionalibus habuerunt vllam rationem, & forte nec cogitationem de illa intentione peregrinationis Romanæ. 2. Quia verba generaliſſima reſcripti ſaltem fauorabilis, quale eſt Iubileum conceſſum ad inſtantiam alterius, non ſunt reſtringenda ad conditionem iis nullo modo ſignificatam, ſicuti liquet ex varijs iuribus, atque generali regula, quam tradit P. Enricus Pirhing. ſupra *num.* 477. verba autem Innocentij facientia Conſtantienſibus e. g. ius eligendi Confeſſarij, &c. ſunt generaliſſima, vt liquet legenti; nec verbulo indicant illam conditionem de prius facto animi decreto adeundi limina Apoſtolorum.

489 Ad rationes in oppoſitum allatas *num.* 485. reſpondetur, illa axiomata eſſe intelligenda in caſu dubio, ſeu quando ea, quæ diſponuntur, ſignificantur verbis obſcuris, & ancipitibus, non autem quando claris, & determinatæ ſignificationis, quia in claris non eſt confugiendum ad præſumptiones, aut alia obſcura principia. *ſup. n.* 398. Atqui illa clauſula *omnes Chriſti fideles* eſt ſole meridiano clarior: non igitur ex proœmio diſcendum, an intelligatur de illis ſolis, qui præpediti non ſuſceperunt iter Romanum. Idem dic de illa Regula, quòd intelligentia dictorum ſit deſumenda ex cauſis dicendi. Quamquam illud multorum impedimentum non fuit Pontifici cauſa, ſed ſola occaſio quædam largiendæ illius gratiæ; vera enim cauſa fuere preces Epiſcoporum, qui quia certiſſimo non petierunt aut ſolùm, aut principaliter pro impeditis priore anno, ſed pro omnibus Diœceſanis, ſeu pro toto Epiſcopatu, verbiſque claris expoſuere Pontifici hanc ſuam Generalem intentionem, nec Pontifex eis contradixit vel verbulo, idcirco eſt indubitatum, quod Pontificis voluntas ſeſe extenderit ad vniuerſum Epiſcopatum.

490 Alia eſt ratio illorum incarceratorum, atque infirmorum, de quibus fit mentio *num.* 487. eſt enim apertiſſimum, quod Papa requiſierit ad veram conſecutionem ſuæ gratiæ, vt præceſſerit in eis efficax ſub conditione poſſibilitatis propoſitum ſe conferendi in Vrbem, ſicut liquet ex deſcriptis, & ſcriptis ſupra *cap.* 6. Hæc verò tam manifeſta Ordinatio Pontificis non eſt argumento, quòd idem Pontifex anno proximè ſequente exegerit idem efficax hypotheticum propoſitum, ſiquidem, vt dixi, palàm eſt, non expoſtulaſſe; inferem tamen ego hoc ſecundum ex illo primo, ſi obſcurum, vel dubiū eſſet, quid ſignificet in noſtra Bulla illa clauſula: *omnes Chriſti fideles*, aut an poſtulauerit Illuſtriſs. Ordinarius.

491 XII. Quærebatur, *an, quia in Bulla noſtri Iubilei nulla fit expreſſa mentio poteſtatis abſoluendi à caſibus Epiſcopalibus, potuerint nihilominus deputati Confeſſarij abſoluere ab illis.*

Cenſui tunc intrepide, non eſſe dubitandum, quin illa tàm generalis clauſula, quæ exhibetur in Bulla exporrigeret ſeſe ad Epiſcopales quoque: Ducebar primò, quod fauor Iubilei nos quodammodo adigat ad clauſulas gratiam continentes explicādas, quàm latiſſimè poſſimus ſeruata verborum proprietate, ſicuti non ſemel in decurſu dixi, probauique; atqui ſi illam clauſulam: *quibuſuis criminibus, quantumcunque enormibus* accipiamus, quàm latiſſimè patitur proprietas verborum, vtique comprehendet etiam caſus Epiſcopales: etenim dicto *quiuis* præcipuè, quando in Datiuo ſeu Accuſatiuo caſu pluralis numeri poſita reperitur, vniuerſalis eſt, & omnia comprehendit. Expreſsè Barboſa diction. 325.

492 Ducebar ſecundo, tum quod particula *etiam* exprimat caſum magis dubitabilem, & implicet minus dubitalem. Barboſa diction. 112. referens pro hoc axiomate plus triginta Iureconſultos, & quatuor deciſiones Rotæ: atqui ille ſingulariſsimè caſus: *etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis*, qui exprimitur in Bulla huius ipſius Iubilei eſt caſus ſummè dubitabilis, adeo vt non cenſeatur intelligi ſub vllis etiam generaliſsimis clauſulis, niſi exprimatur. Supra *num.* 147. caſus verò Epiſcopales ſunt multò minus dubitabiles, quia longè minoris importantiæ, quàm Papales, ergo hoſce inuoluit, implicatque clauſula: *Etiam*, cum & includat ſpecie diuerſos ab expreſsis. Barboſ. *l. c. n.* 4. & augeat diſpoſitionem ad qualitatem, cui adiungitur. Tuſchus *lit. E. concl.* 275. Atqui hæc particula adiungitur ad qualitatem criminis, ergo hanc auget, & ampliat, cùm ſit de natura eius extendere, implicareque, quod prius non erat dictum. Rota apud Farinacium, & Barboſam n. 8.

Ducebar tertiò, quod ipſimet Epiſcopi petant à Pontifice communicationem Indulgentiæ anni Sancti, non ignorantes, eſſe ſtylum Curiæ, vt inſerantur illæ clauſulæ, quas indicaui, non etiam dubitantes, quin Confeſſarij ſint eas expoſituri eo modo, quo nos exponimus, & tamen in diplomatis, quibus conſueuerunt repræſentare Synopſin Bullæ Pontificiæ, ne verbulo quidem tangat caſus à ſe reſeruatos, ergo eſſet pro nimis ſcrupuloſo habendus Confeſſarius, qui tunc ambigeret de Epiſcopi ſui conſenſu in abſolutionem à caſibus Diœceſanis. 493

Nihilominus tamen ſcrupulum inijcit Alexander VII. dum anno 1665. in ſuo primo decreto, de opinionibus prohibitis *num.* 12. annumerat vetitis doceri, & in vſum redigi hanc: *Mendicantes poſſunt abſoluere à Caſibus Epiſcopis reſeruatis non obtenta ad id Epiſcoporum facultate*; annumerauit autem non neſciens, Mendicantes plurimos iſtud ius vindicaſſe ſibi ductos verbis formulæ priuilegiorum ita præcisè ſonantium: abſoluendi ab omnibus criminibus, &c. *etiam ſedi Apoſtolicæ reſeruatis*, ergo indicauit Pontifex, voculam: *Etiam* non eſſe implicatiuam caſuum Epiſcopaliū. 494

Sed non obſtante hac noua non leuiſſima ſanè obiectione, ſtandum eſt data reſolutione, ac reſpondendum, tametſi Alexander fortè non approbauerit tam generalem, & prorſus illimitatam ſignificationem Dictionis: *Etiam*; non tamen improbaſſe, quando eadem Dictio & ſubiungitur Diſpoſitioni valde ſingulari, & ampliatur ad caſum infrequentem; certum enim eſt, quod Alexander non intenderit improbare illam explicationem dictionis *Etiam*, quam ſuperius primo loco produxi, cùm ſit conſentanea iudicio omnium eruditorum, atque communiſſima in ſchola, & foro; ſtat ergo illa etiam ſtante Decreto Alexandri; qui quamuis noluerit eſſe ei locum in caſu de Religioſis ita argumentantibus, ſicuti eos induximus, non tamen negauit eiuſdem vim in noſtro caſu, vtpote valde diuerſo: diuerſo, inquam, in eo, quod priuilegia facientia poteſtatem Mendicantibus abſoluendi quoſcunque Chriſti fideles ab omnibus caſibus etiam ſedi Apoſtolicæ reſeruatis non addant quidquam de caſibus Cœnæ, at verò addit expreſſe iſtos Bulla noſtra; quæ additio cùm ſoleat reperiri in ſolis Iubileis, liberaliſſimè offerentibus Claues S. Petri, meritò habetur ipſius ſpecialis ratio. Et eſto Alexander noluerit valere in priuilegijs merè Papalibus hanc argumentationem, non idcirco vetuit valere in Papalibus; & Epiſcopalibus ſimul, cùm à tam diuerſis non valeat argumentatio, noſtrum autem priuilegium eſt Papale & Epiſcopale ſimul, vtpote impetratum, & publicatum ab, & per Epiſcopum communicantem (per ſuperius dicta) ſuam poteſtatem Confeſſarijs, à ſe cum matura deliberatione delectis. Nec repugnat noſter diſcurſus Bullæ, Clementis X. incipienti: *Superna*, vt patet legenti attentè. 495

XIII. Quærebantur *an ſi Parochus demandet alia, & difficiliora opera, quàm Epiſcopus indicauerit; lucrentur Iubileum, qui ea non perficiunt E. G. Epiſcopus manifeſtat in ſuo diplomate ſufficere ſi viſitentur duæ Eccleſiæ decies quinquies, Parochus verò nominat quatuor: An fruſtrabitur gratia Iubilei, qui non viſitauit niſi duas?* 496

RESP. Non fruſtrabitur, ſiquidem Parochus ſe habet hic reſpectu Epiſcopi, ſicut Epiſcopus reſpectu Papæ, quandoquidem Papa committit hic arbitrio Epiſcopi deſignationem operum, vt liquet ex litera, & videbimus paulo inferiùs; atqui Epiſcopus reſpectu Papæ ſic ſe habet, vt nequeat plus imponere, quàm Papa præſcripſerit. Supra *cap.* 20. *n.* 156.

XIV. Quærebatur, *an Diœceſani Ratisbonenſes commorantes extra Epiſcopatum, vt e. g. qui operam literis dabant Ingolſtadij vrbe Epiſcopatus Eiſtadienſis, potuerint gaudere hoc fauore ſacrum Ciuium Ratisbonenſium?* 497

RESP. Duo eſſe hic certa. Primum, non poſſe gaudere Ingolſtadij e. g. ſi viſitatio Eccleſiarum commuteriſ à Confeſſario alio, quàm deputatis Ordinarius Ratisbonenſis. Patet ex hactenus dictis. Secundum, gaudere autem, ſi Ingolſtadio, in vnum è vicinis, vt verè vicini ſunt Ingolſtadio pagis Diœceſis Ratisbonenſis excurrat, illiuſque Eccleſiam, ſi eſt è denominatis per Epiſcopum ſufficiens, viſitet 15. diebus, ita quotidie ad eam excurrendo, aut per 15. dies manendo in loco Ratisbonenſis Diœceſis, è quo poſſit viſitare quatuor è deſignatis, eſto nulla earum quatuor ſit ipſius Parochialis, nam ſaltem poterit in hac re illum per commutationem iuuare quilibet Parochus, quem in Confeſſarium elegerit.

At dubitari poteſt 1. an Vicarius Generalis poſſit tali facultatem dare, vt eligat Ingolſtadij Confeſſarium, qui erga ipſum vtatur iure Confeſſariorum Ratisbonenſium? 2. an Confeſſarius Ratisbonenſis excurrens ad talem ſcholarem, poſſit facere commutationem, & abſoluere à reſeruatis? 3. an Confeſſarius Ratisbonenſis manens Ratisbonæ, poſſit in illum Ingolſtadij ſubſiſtentem vti iure commutationis, perinde ac ſi ſtudioſus ille Ingolſtadio deſcendiſſet Ratisbonam ſecundo Danubio? 498

RESP.

RESP. Ad primum, me non dubitare de poteſtate Vicarij ſaltem in Germania, in qua Epiſcopi communicant Vicarijs Generalibus ampliſſime ſua iura. Ad ſecundum reſpondeo etiam affirmatiuè, quia deſignatus ab Epiſcopo commutat obligationem diœceſani tam præſens phyſicè & moraliter, quàm ſi id fieret Ratisbonæ. Vt ad tertium etiam affirmatiuè reſpondeam, ſuadet doctrina, & fundamentum allatum *cap.* 32. *num.* 241. quod ſcilicet non ſit neceſſe petere ab vno confeſſario omnes fauores Iubelei; ne ſic reſpondeam, diſſuadet heteroclisis, & peregrinitas reſponſi affirmatiui. Lector eſto huius litis diribitor.

499 XV. Et poſtremo quærebatur: *Anne valuerint Epiſcopi pro arbitrio diſponere de omnibus planè, & ſingulis in Bulla requiſitis addendo, demendo, mutando, &c.*

Ratio vnica afferendi eſſe poteſt, quod in clauſula finali Bullæ *lit. Ss.* legantur hæc verba: *Denique in præmiſſis omnibus, & ſingulis eius arbitrio facere, indicare, prouidere, & quæcumque ſibi viſa remedia opportuna adhibere poſſit, prout animarum ſaluti expedire iudicauerit, facultatem eidem Ordinario tribuimus.*

Ad hoc grauiſſimo dubium, vt ſolidè, & diſtinctè reſpondeatur, obſeruandum eſt primò, dum Epiſcopo conceditur poteſtas diſponendi, *pro arbitrio ſuo* de his, aut illis à Papa requiſitis, non eſſe perinde ac ſi daretur poteſtas pro ſuo libero, & pleno arbitrio, nam poſſe diſponere pro ſuo libero, ſeu pleno arbitrio, eſt poſſe diſponere de ſua ſola voluntate, & beneplacito; ſiquidem liberum arbitrium eſt merum arbitrium, conſiſtens ſcilicet in ſola voluntate illius, cuius libero arbitrio committitur res aliqua. Zaſius in §. *præterea num.* 6. *in ſtitut. de action.* repugnante Marta *tr. de clauſ. part.* 1. *clauſ.* 97. & alijs, adeoque eſt conceſſio à lege, vel homine facta, qua poſſit talis, ſemoto iure, & æquitate, ſed proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit ſtatuere. Menochius de *arbitrar. iudic. l.* 1. *q.* 6. *num.* 3. tantam autem poteſtatem non facit Papa Epiſcopo, vt mox apparebit, ſed committens eius arbitrio diſpoſitionem circa requiſita pro lucrando Iubileo, intelligit arbitrium *regulatum*, vt loquitur Zaſius *loc. cit.* ſeu arbitrium *boni viri*, vt perpetuo vocat Menochius *loc. cit. q.* 8. & ſingulariter ad propoſitum noſtrum ibid. *n.* 29. arbitrium autem regulatum, ſeu boni viri (quod quidem ſemper intelligitur, quando quidpiam alicuius arbitrio permittitur) eſt, quo delegatus poteſt, quod ſentiat iure, ratione, & æquitate animi ſui proferre ſententiam, ſtatuereque. Menoch. *cit. q.* 6. *num.* 2. quænam verò ratio, æquitaſque hic ſpectanda ſit, indicat ipſe Pontifex illa clauſula *lit. Tt. prout animarum ſaluti expedire iudicauerit.*

500 Obſeruandum eſt ſecundo, clauſulam illam: *Arbitrio ſuo*, eſſe quinquies inſertam noſtræ Bullæ: ter quidem explicite, & formaliter, bis autem implicitè, & æquiualenter. Inſeritur formaliter ad *lit. L. As. Ss.* vbi agitur de Eccleſijs deputandis; numero viſitationum minuendo; Monialium, Orphanorum oneribus moderandis. Inſeritur autem implicitè, & æquiualenter *lit. Z.* cum dicitur: *prout ipſi ordinario videbitur*; vbi quidem eſt ſermo de numero viſitationum minuendo reſpectu proceſſionaliter viſitantium, & *lit. ff.* dum eſt ſermo de Confeſſarijs, quos Ordinarius *deputauerit*: nec enim dubitari debet, quin vtrobique committatur res prudenti Epiſcopi arbitrio, ſingulariter in prima clauſula, cùm dicitur: *prout ipſi Ordinario videbitur.* Hæc enim forma loquendi deſignat regulatum prudentſque arbitrium, Menochius *l. c. q.* 8. *n.* 11. iunctis ijs, quæ habet *q.* 7. *n.* 14. & 17.

501 Obſeruandum eſt tertio, non poſſe rationabiliter vocari in dubium, quin ſit in prudenti arbitrio Ordinarij poſitum, diſponere, & ordinare de illis omnibus, ad quæ immediatè, clarè, apertè refertur clauſula *arbitrium*, ſeu formaliter & explicitè, ſeu duntaxat æquiualenter, & implicitè ſolum referatur: alioquin fruſtra poneretur illa clauſula: Et verò ſicuti generatim loquendo eſt ſæpiſſime implicitè, & explicitè, æquipollentis, & formalis eadem vis, & energia, ita etiam ſpeciatim hoc loco; cùm præſertim hoc Iubileum conceſſerit Pontifex, inclinatus ſupplicationibus Ordinarij, vt habetur *lit. T.* Igitur dubium ſolum ſupereſt, dè ijs, quibus clauſula *arbitrio ſuo*, ſeu formaliter, ſeu æquiualenter ſumpta non apponitur aperte ſicuti non apponitur apertè confeſſioni, & communioni *lit. I.* nec voculæ quatuor *lit. K.* vbi ſermo eſt de numero deſignandarum Eccleſiarum, nec dictioni: ſemel *lit. M.* vbi agitur de Eccleſijs tantùm ſemel deputandis; nec voculæ quindecim dies *lit. n. & ſeqq.* quatenus comprehendit ea non impeditos; nec numero, aut qualitati fundendarum precum *lit. Bb.* nec numero, aut qualitati intentionum, ad quas dirigendæ ſunt preces *lit. Co.* nec voculæ *ſemel lit. dd.* quatenus exprimit, Iubilei Indulgentiam poſſe tantum ſemel obtineri; nec clauſulæ *quos deputauerit lit. Ff.* vbi eſt ſermo de deputandis Confeſſarijs in plurali numero, nec clauſulæ *lit. Gg.* diſponenti de confeſſionibus diligenter audiendis ante abſolutionem à cenſuris, &c. nec dictioni *quibuſuis lit. Hh.* quatenus reſpicit peccata per Confeſſarium electum abſolubilia, nec aduerbio: *denuo lit. nn:* quatenus ſit ijs, qui anno præcedente fuerant Romæ potiti Iubileo, poteſtas idem rurſum lucrandi; nec denique voculæ: *Bimeſtre tantùm lit. Vu.* quo loco Papa reſtringit tempus Iubilei ad duos menſes.

Hic vides Lector duodecim clauſulas, atque conditiones ſpectantes ad rationem Iubilei, de quibus aliter, quam littera ſonat, nulla ſit aperta permiſſio Epiſcopo; quin imo in tribus videtur manifeſtè ipſi negari, vt videre eſt in materijs; quas digito demonſtraui paulo ante literis *M. dd. & Vu.* Dubium igitur eſt, an arbitrium Epiſcopi nihilominus verſetur circa omnes haſce clauſulas, an circa nullas, & ſi circa aliquas, circa quaſnam? Potiſſimam dubitandi rationem præbent hæc tria effata Iureconſultorum, admiſſa paſſim à Theologis. 502

Primum: *Clauſula in fine diſpoſitionis poſita refertur ad omnia præcedentia.* Marta Iureconſultus de clauſulis *part.* 4. *clauſ.* 23. *n.* 1. cum innumeris, quos nominat Barboſa de clauſulis *clauſ.* 70. *n.* 1. P. Sanchez Theologus de matrimonio *l.* 6. *diſp.* 22. *num.* 19. & quidem etiam ſi diuerſa contineant. Marta *ibid.* cum alijs contra Sanchez *loc. cit.* & alibi conſtanter, ac meritò cum alijs apud Barboſam *loc. cit. n.* 5. repugnantem. Atqui clauſula: *arbitrio ſuo*, poſita ad *lit. Ss.* ſequitur ferè omnes præcedentes; ergo eſt in arbitrio Epiſcopi, diſponere de ferè omnibus illis duodecim articulis, quos excerpſimus.

E diuerſo, *clauſula generalis, & finalis non refertur ad omnia, quando iam præcedit aliqua ſpecifica clauſula*, nam tunc generalis reſtringitur ad ſpecificam. Marta ipſe cum alijs *cit. part.* 4. *clauſ.* 1. *n.* 2. atqui illam generalem, quæ ponitur ante *lit. Ss.* præcedit valde ſpecifica de Monialibus. 503

Denique tertium pronunciatum iuris eſt id, quo ſæpe vel ſoleo, quod videlicet qui è duobus vnum aſſerit, alterum tacendo, videatur negare hoc alterum c. Nonne de præſ. Cum igitur Papa appoſuerit ſolum ad quinque clauſulas permiſſionem arbitrij, arbitrandique Ordinario factam indicantes, videtur hoc ipſo negaſſe illam reſpectu cæterarum è duodecim. Accedit, quod poſſit videri vel ridicula, vel fruſtranea expreſſio, enumeratioque tam variarum conditionum, & circumſtantiarum, ſi licet Ordinario, pro ſuo, quantumuis ſua opinione, prudenti arbitrio mutare quadrata rotundis, augereque, & demere quæ placent. Ob has in vtramque partem rationes 504

Dico I. Nequaquam fas eſt Epiſcopo reſpectu alicuius communitatis totius mutare omnia expreſſa in Bulla. Ratio præter indicatas eſt hæc fundamentalis, quia arbitrium illius, cui permiſſa eſt à Papa mutatio, debet eſſe regulatum, ſeu prudens. Supra n. 498. atqui nequit ſuppetere prudens cauſa, & ratio mutandi omnia reſpectu alicuius totius communitatis. Imone quidem reſpectu alicuius priuatæ perſonæ poſſunt, niſi reſpectu quorundam morituriențium omnia rationabiliter commutare, Patet ex aminanti ſingula. 505

Dico II. Nec poteſt Ordinarius facere mutationes circa materias illas tres, quibus additur limitatiua particula *ſemel*: vel: *tantum*. Ratio eſt, quia licèt poneremus eſſe Ordinario datam à Papa ſub aliqua generalitate poteſtatem mutandi omnia, nihilominus cenſeretur adhuc eſſe locus Regulæ LXXXI. *in* 6. pronuntianti, in generali conceſſione non venire ea, quæ quis veroſimiliter non fuiſſet in ſpecie conceſſurus; atqui videtur Pontifex non fuiſſe conceſſurus in ſpecie fieri mutationem circa materias indicatas *literis M. Dd. & Vu.* Accedit ratio, quam mox afferam. 506

Dico enim III. Superat Epiſcopi poteſtatem facere mutationem circa vllam ex ijs conditionibus, ad quas clauſula: *arbitrio ſuo*: non extenditur vel certo, vel veroſimiliter. Ratio eſt tum illa, quam expreſſi ſupra *n.* 504. denegato vno ex duobus, quando alterum aſſeritur, tum hæc, quod ſicut leges priuatæ, contractuſque priuati, debent in dubio regulari, intelligique iuxta ſenſum, normam, & praxim communium legum, contractuumque. Ferdinandus de Caſtro Palao *tract. de legib. diſp.* 2. *p.* 2. *nu.* 4. ita etiam gratiæ ſpeciales iuxta intellectum generalium; Iubileum autem, cuius adiuncta hic explicamus, eſt gratia particularis, vtpote conceſſa ſolum ſingulis Epiſcopis; ergo eſt intelligendum, ſicut intelliguntur, & explicantur Iubilea vniuerſalia conceſſa toti orbi Chriſtiano; hæc autem ſpeculatiuè ſimul & practice intellecta, fuerunt ita conceſſa, & non licuerit Epiſcopis facere mutationem, multiplicare, minuere, conuertere conditiones; ſed in ijs locum obtinuerit illa gnome Petri Peckij *in reg.* 66. *in* 6. *n.* 6. *Conditio ad amuſſim obſeruanda, & adimplenda eſt.* Adde, quod gratia motu proprio conceſſa fauorabilior ſit, quam conceſſa ad inſtantiam partis, Barboſa in clauſulis: *motu proprio n.* 25. Iubilea vero vniuerſalia conceduntur motu proprio, hæc particularia ſolùm ad inſtantiam, vt iam expreſſi, Ordinariorum, & tamen illa fauorabilitas maior non admittit mutationem, cur ergo admittant minus fauorabilia? 507 508

509 Dico VI. Clauſula illa finalis, quæ habetur *lit. Ss.* & quæ tribuit Epiſcopo tam illimitatam poteſtatem, non extendit ſe, niſi ad illas perſonas, quæ continentur inter literas *Oo. & Pp.* Ratio eſt, quia clauſula finalis, ſeu poſterior non afficit priora membra, tum quando præcedentium Capitulorum non eſt eadem ratio, quæ ſequentis, ſeu finalis. Barboſa clauſula *700.5.* cum alijs, & ſimiliter Pater Sanchez de *matrim. l.8. diſp.7. num.17. lib.6. diſput. 23. n.19. lib.8. diſp.16. in fin. & lib. 10. diſp. 8. n. 19.* Tum, quando priora habent per ſe determinatam, claramque diſpoſitionem. Barboſa *loc. cit. num.17.* cum Menochio; tum denique quando præcedentia habent orationem perfectam de ſe. Barboſa *ibid. num.18.* poſt Decianum, Tuſchum, & alios. Atqui membra præcedentia illam tam pinguem, illimitatamque clauſulam, quæ ſignatur *literis Ss.* continet inprimis perſonarum valde diuerſam rationem, vt liquet legenti, & deinde habent per ſe claras, determinataſque ſignificationes; habent & tertiò orationem perfectam, euidenterque independentem ab illa clauſula finali.

510 Dico V. Clauſula illa finalis non facit Ordinario ius diſponendi de actionibus, accidentibuſve enumeratis in membris præcedentibus *literas Oo.* Ratio eſt aperta, quia & qualitas ſine ſubiecto eſſe nequit. *l. ſi ſeruum §. ult. ff. de action. & empt.* & non entis nulla ſunt accidentia, nullæ qualitates; Tiraquellus *in tr. ceſſante cauſa part. 1. n.212.* Tuſchus *lit. Q. concluſ.6.* cum ergo non valeat ex vi dictæ clauſulæ quidquam diſponere circa perſonas præcedentium membrorum, nihil etiam poterit circa earum accidentia, & qualitates.

511 Quare ſi quidam Domini Ordinarij a. 1651. circa actiones, & accidentia contingentia perſonas non expreſſas *lit. Oo.* & præcedentibus, diſpoſuerunt in ijs, in quibus non ſunt appoſita clauſula: *arbitrio ſuo*, aut æquiualens, non poſſunt aliter excuſare, quam dicendo, eos, vel aliter, quàm nos intellexiſſe nonnullas clauſulas, vel inbenignè præſumpſiſſe de mente Pontificis, vtendo ſcilicet aliqua epickia; verè enim mihi non videtur ex principijs intrinſecis credibile, quod illa clauſula finalis, quam tam diu cribro, vim ſuam exerceret in aliud genus perſonarum, quàm mulierum, & Orphanorum ibidem nominatorum; tametſi fatear, doctiſſimum P. Lyprandum aliter ſenſiſſe, vt liquet ex relatis *cap.6.*

512 Sicut & ſenſit Illuſtriſſimus D. Ordinarius Friſingenſis an. 1651. ſiquidem in ſuo diplomate diſertè profitetur; eſſe ſibi (vt Bullæ Pontificiæ omninò ſimilis deſcriptæ ſupra *n. 422.*) factam poteſtatem *pro ſuo arbitrio faciendi, ordinandi, prouidendi, omnibus ſibi benè viſis idoneis modis vtendi, prout expedire nouerit, expedire ad ſalutem animarum.* Vnde poſtmodum inductus deſiderio inducendi ſuos Diœceſanos, bellicis cladibus plurimum afflictos, ad obeunda animo patiente opera illius Iubilei, eatenus diſpenſauit quoad viſitationem Eccleſiarum, vt non niſi quaternam præſcriptarum viſitationem exegerit *a ſenibus: pauperibus: ægris: prægnantibus: virginibus: viduis, & omnibus illis, qui labore ſuorum opificum [illegible], atque ſingulariter inſtantia agricultura; aut alijs quibuſcunque grauibus de cauſis impedirentur perficere quindecim viſitationes, ita ut ad ſatisfaciendum huic parti ſuo, & manifeſtum [illegible] futurum ſatis, ſi quis prædictis modis impeditus præter diligentem executionem alterum ſupra ſpecificatorum operum, nominatas Eccleſias quatuor diebus continuis, vel interpolatis viſitauerit, atque in ſingulis orauerit quinquies orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam ad indictam intentionem ſuæ Sanctitatis.*

Ita illud diploma, quod abſit vt ſcribam fuiſſe contrarium vlteriori Voluntati ſummi Pontificis.

513 Et erit ſorte, qui dicat, videri eſſe vſu confirmatam hanc interpretationem illius clauſulæ *arbitrio tuo*, etiam reſpectu earum clauſularum, de quibus eſt hic controuerſia, atque nominatim reſpectu Eccleſiarum quaternarum, vel pauciorum; vt reuera poſſit Epiſcopus pro ſuo prudenti, pinque arbitrio diſponere circa illas, etenim Epiſcopi Germaniæ habentes latiſſimos Epiſcopatus, videntur illam ita intellexiſſe, ac manifeſtum eſt, ita reipſa proceſſiſſe. Atqui Indulgentiæ, earumque conditiones ſunt intelligendæ ſecundum interpretationem communem, vſumque communem locorum, quibus conceduntur, ſicuti non ſemel repetam *tract. ſeq. de Indulgentijs.*

Malim tamen hoc dicere præſertim de Iubileo anni MDCLI. quàm
514 damnare praxin tam multorum Ampliſſimorum, pijſſimorum Præſulum, qui ſunt & legati Christi *cap. accuſatio quoque 2. q.7. in fin.* & ſummi Sacerdotes. *eod. capit. in princ.* ac honorandi vt Chriſtus S. Ignatius *in epiſt. ad Smyrnenſes*, & ſecundum Deum Parentes noſtri. S. Clemens *conſtit. Apoſtol. lib.2. c.30.*

515 Atque hæc ſufficiant de Iubileo, nobiliſſima ſpecie Indulgentiarum; nunc tranſitum facimus ad ipſum earundem genus ediſſerendum, atque ad alias multiplices ſpecies, indiuiduaque proponenda, explicanda.

516 Quia tamen toties in hoc Tractatu factum eſt, fietque in proximè ſequenti mentio Bullæ, & Breuis, priuſquam omninò claudam hoc caput, exhibeo ea, quæ noſter P. Henricus Henriquez in ſua ſumma *lib.7. cap.29.* in commentario *lit. Q.* ſcribit de ſignificato, & Etymologia vocis Bulla; ſic autem diſſerit: Bulla propriè ſignificat tumorem aquæ, ſeu ampullam, quæ facilè ſoluitur. *Eraſ. prouerb. Homo Bulla.* Deinde pro inſigni rotundo, quod apud Romanos geſtabant collo appenſum filij Patritiorum, & transfertur ad rotundum ſigillum, quod pendet in Bullis Papæ: & ſumitur pro tota Bulla: & quia expediuntur cum ſummo conſilio, poteſt deducta *βουλὴ*, id eſt conſilio; hinc vetus Eubulia id eſt bene conſiliatiua: quæ eſt annexa prudentiæ &c. 517

Hactenus (omiſſis authorum allegationibus) Henriquez, quibus iungo definitiones Bullæ vulgariter dictæ, & Breuis, quas ſtatuit Petrus Rebuffus *de beneficijs* §. Bullæ nonne ſimplicis &c. *n.11. f. mihi 190.* vbi ſic deſcribit Bullam. *Bulla eſt ſcriptura, deſcripta in membrana, plumbo funibus pendente, sive munita, ſalutationem cum narratione, ac Papa Conceſſionem, aliaque neceſſaria continens*; at verò Breue Apoſtolicum, ſeu Pontificium eſt, teſte eodem Doctore in eod. lib. *tit. de Breui Apoſtolico n.15. fol. mihi 595.* Diploma, ſeu reſcriptum à Papa, ſeu Pœnitentiario Magno emanatum, quod ſic deſcribi poteſt: *Breue Apoſtolicum eſt ſcriptura Modica in parua conceſſio negotijs, in papyro frequenter ſcripta ſubſcripta cera rubra, annuloque Piſcatoris ſigillata, atque Secretarij ſubſcripta.* Ita Rebuffus, vtriuſque, id eſt Bullæ, & Breuis ſingulas particulas breuiter edifferens, & ſuis deſcriptionibus ſufficienter indicans diſcrimen Bullæ ſtrictè, & Breuis itidem ſtrictè, & propriè dicti.

Appendix Finalis

Quæ hoc toto capite propoſui meo Lectori, ea omnia ſcripſeram occaſione Iubilei, quo Innocentius X. gratificatus erat Ann. MDCLI. illis Epiſcopatibus, quorum Angeli (hoc præſigni titulo condecorat Epiſcopos Epheſi, Smyrnæ, Philadelphiæ, Apoſtolus Ioannes in ſua Apocalypſi cap. 2.) ſupplicando impetrauerant ab Innocentio X. participationem Iubilei Anni Sancti MDCL. Eadem gratia facta eſt, à Clemente X. Anno MDCLXXVI. etiam ad preces Illuſtriſſimorum Archiepiſcopi Salisburgenſis, Epiſcoporum Tergeſtenſis Auguſtani, Friſingani, Ratisbonenſis, Conſtantienſis, Herbipolitani, Bambergenſis, è quorum Epiſcopatuum nonnullis literas accepi inquirentium, etiam poſtquam legerent ea, quæ hoc toto Capite quinquageſimo ſcripſeram, meum iudicium de nonnullis dubijs. Singulariter autem & ex diuerſis locis quærebatur: An poteſtas commutandi vota, quam S. D. N. repetens totam Bullam ſui Prædeceſſoris Innocentij X. etiam ſilentio præteriuit, non eſſet nihilominus tacitè ſeu implicitè conceſſa? Adferebaturque hæc noua cauſa, quod in Notificatione Indulto (ita nobis deſcripto) in Appendice Nouiſſima ad calcem Capitis XLVIII.) omnibus opera præſcripta exequentibus offerat Pontifex plenariam omnium peccatorum ſuorum Indulgentiam, & remiſſionem, *perinde ac ſi Eccleſias* (Almæ vrbis) *pro conſequendo Iubileo deputatas viſitaſſent*; & alia requiſita impleuiſſent, Atqui ſi quis hæc præſtitiſſet, fuiſſet conſecutus commutationem votorum: ergo & conſequenter is, qui hoc Ann. MDCLXXVI. peregit omnia præſcripta.

Hæc ratio viſa fuit alicui Reuerendiſſimo Domino Vicario Generali tam efficax, vt tametſi exiſtimauerit eſſe à ſe ad praxim redigendas quoad poſſet, omnes reſolutiones in hoc toto capite datas à me, nihilominus tamen propemodum inſereret Diplomati Epiſcopali clauſulam de iure obtinendi commutationem prædictam. b

Et ego quidem agnoſco, hac argumentatione accedere illi opinioni pondus, quo carebant, qui Anno 1650. tuebantur eam poteſtatem, ſaluo tamen illius Reuerendiſſimi Domini, & cuiuſque alterius iudicio, penitus arbitror ſenſum, productæ clauſulæ reſtringi ad ſolam formaliter Indulgentiam. c

Etenim verba eſſe ex communi vſu *excudenda*, idest intelligenda definitur in *L. Labeo ff. De ſuppell. legat.* Communis verò vſus ſeu interpretatio clauſulæ: *Perinde ac; eſt iſta. Atque, ſeu Non minus.* Atqui ſi Pontifex apertè diceret: *Qui extra Romam perfecerit opera à nobis præſcripta non minus conſequetur Indulgentiam, remiſſionemque peccatorum, quàm ſi in Anno Sancto viſitaſſet Baſilicas Almæ vrbis Noſtræ*, ſi, inquam, Pontifex ita apertè loqueretur, nemo, vt arbitror, inde inferret ius eligendi Confeſſarium, qui vota commutaret; ergo nec inferre debet ex illa clauſula arrepta ante interpretationem.

Confirmatur noſtra Reſolutio inde. I. Quia qui è dubijs vnum exprimit, tacendo alterum, cenſetur negare hoc alterum *Cap. Nonne: De præſumpt.*: & ibi Doctores. Atqui Pontifex loquendo de poteſtate Confeſſarij eligendi exprimit ſolam facultatem abſoluendi à peccatis, & cenſuris, ergo tacendo facultatem in vota præſumitur hanc negare, & ideò ſingulariter præſumitur, quia alias conſueuere coniungi illæ duæ facultates, nunquam autem alterutra præſumi, quando tacetur. Vnde & d

locum

locum hìc obtinet illud axioma : Lex (Bulla) ſi voluiſſet, expreſſiſſet, Cap. 2. *De Tranſl. Epiſc.*

Et Confirmatur 2. Reſponſio : Qui enim deſignat finem, neceſſariò praeſcribit, ſeu deſignat importanter media ad illum conſequenda. Doctores cum P. Palao *tr.* [illegible] *diſ.* [illegible] *punct.* [illegible] Atqui Pontifex nullo prorſus verbulo deſignat poteſtatem commutandi vota in Ordine ad finem operum obeundorum, ac Iubilei qui finis eſt Indulgentia, & remiſſio peccatorum, ergo [illegible] à votis non eſt, ſaltem etiam inadaequatum ; ergo Pontifex nec Confeſſionem nec Eccleſiarum Romanarum viſitationem, nec precationem mandauit in Ordine ad naneiſcendam poteſtatem eligendi Confeſſarii, qui vota commutaret : ſed qui ſolùm abſolueret à peccatis, & cenſuris ; haec enim ſola abſolutio erat neceſſaria ad praeſcriptam Confeſſionem [illegible] mediatum, ſicut immediatus finis Confeſſionis erat actualis abſolutio à peccatis & cenſuris, mediatus autem remiſſio actualis tam poenae in foro Dei [illegible] delictae, quàm culpae.

e Confirmatur 3. Quia ſi S. D. N. iam publicatae Bullae Iubilei Romani non ſuperaddidiſſet poteſtatem eligendi Confeſſarij pro votorum commutatione, nullus Theologus, vel Canoniſta Romanus (quis nos credet ſapere prae iis ?) fuiſſet auſus aſſerere, nullus Confeſſarius (ſaltem non alias priuilegiatus,) vſurpare, ſicuti clarum eſt, tum ex teſtimonijs illorum trium Patrum, quorum verba repraeſentaui in Appendice [illegible] ad Cap. 48. *Ìt. mm.* tum vel maximè ex relatione de Conuentu habito coram Vicario Generali Papae, vicesgerente, atque alijs, in quo fecit reſolutum, poteſtatem commutandi vota in ipſo Anno Iubileo fuiſſe, ſeu eſſe debere ſolùm penes Poenitentiarios & aliquos Parochos. Suprà *in App. I.* ad Cap. 9. *lit. e.* Hercle ſi ipſemet Vicarius Generalis Papae, atque eius Aſſeſſores peritiſſimi Bullarum, Conſtitutionumque Pontificiarum ; habentes inſuper notum genium ipſius Papae, crediderunt nullo verborum illorum, quibus contenta erat indictio Iubilei Anni Sancti, implicitè vel explicitè, formaliter, vel virtualiter contineri ius eligendi Confeſſarium, qui vota commutaret, ſed debuit ab eodem Vicario Generali concedi Parochis, & quidem cum reſtrictione, (ex metu, ne multùm dilatando gratiam aberraret à mente ſui Domini) ad certum numerum, euidens eſt moraliter, nequire ex vi immediata vel mediata eiuſdem Bullae, inferri collationem illius eiuſdem Iuris ; ergo debet aliunde inferri. At vnde? Fateor etiam hìc meam ignorantiam. Aliter vtique iudicarem, ſi Pontifex vteretur huic illo vocabulo, quo vſus eſt in hac ipſa App. *lit.* [illegible] conſequenter *Sanctiſſimum Iubileum acſi* & c. etenim vox *Iubileum* rectiſſimè accipi poſſet cum omnibus fauoribus illi actu, & apertè annexis.

g Ad rationem ſuperius *lit. a.* propoſitam, vel nego conſequentiam propter Sophiſma latens in maiore propoſitione, vel ſic diſtinguo : perinde ac ſi viſitaſſet Eccleſias Romanas, [illegible] cum omni gratia, quam fuiſſet adeptus, ſi viſitaſſet illas Eccleſias nego, non minus Indulgentiam ipſam, concedo. Quare ſi in maiore propoſitione ſeu ſubſumptione non ponatur niſi Indulgentia ipſa, non poterit in forma legitima inferri niſi hoc : Ergo etiam in Anno ſequente Iubileum Romanum aeque obtinebitur Indulgentia plenaria extra Romam atque fuit Romae obtenta Anno Iubileo, & ſic concedam totum. At negabo conſequentiam, ſi minor propoſitio ita formetur, vt formata eſt *lit. a.* quia eius veritas nititur aſſumpto, quod inficiatus ſum, ſcilicet : qui obit Anno conſequente Iubileum Romanum, opera ab Epiſcopis praeſcripta, potitur Indulgentia cum omni gratia, quam fuiſſet adeptus, ſi viſitaſſet ipſas Eccleſias Romanas, ſeu Sanctuaria, vt loquitur Eminentiſſimus Vicarius Generalis Papae.

h Quamobrem imitandum cenſeo D. Vicarium Generalem Ratisbonenſem, qui à quodam inſigni Parocho Dioeceſano literis interrogatus de hac ipſa materia, ſeu commutatione votorum, reſpondit vnà cum ſuis Aſſeſſoribus : *Eſt principium firmum & notorium, quòd Indulgentię tantum operentur, quantum ſonant, in Breui autem Apoſtolico nihil omnino reperitur de hac facultate.* Hoc principium, quod explicabo *tr. ſeq. c.* [illegible] *n. 43.* traditum à S. Thoma his verbis : *Indulgentia tantum valent quantum praedicantur*, optimè applicatur praeſenti materiae, vtpote cuius verus ſenſus eſt : Indulgentiae conſideratae tam formaliter ſeu quoad remiſſionem, quàm accidentaliter ſeu quoad facultates accidentaliter adiunctas à Praelato, non conferunt plus, quàm indicent verba : in communi vulgarique ſignificatione intellecta.

i Eiuſdem mentis fuit Epiſcopus Auguſtanus, vtpote qui, poſtquam in ſuo Diplomate impreſſo, quo publicauit hoc ipſiſſimum Iubileum, remiſit luculentam ſynopſim eorum omnium, quę ipſa Pontificia Bulla continet, ſynopſim autem contextam verbis formalibus Bullae, [illegible] inſuper expoſuit omnia, quae ipſa ſtatuenda iudicabat ad Iubilei adeptionem Diplomaque clauſit, ſubdit duplex potius diplomatis compendiolum ; primum quo exprimit [illegible] neceſſaria ad lucriſaciendum Iubileum ; alterum, quo gratiae [illegible] quaternas. Primum ; Indulgentiam plenariam, perinde ac lucrato fuerit [illegible]. 2. Confeſſori, facultatem, eligendi pro lubitu Confeſſarium approbatum. Tertium, eligendi, qui ab omnibus poenis & cenſuris etiam in Bulla Cenę [illegible] abſoluat. Quartum, quòd etiam illi, qui Anno ſuperiore adepti fuerunt Romae Iubileum, valeant hoc recentiſſimo gaudere. Silentium altiſſimum de votis : altiſſimum, inquam, tam in ipſomet Diplomate, quàm in eius tam reflexa ſynopſi. eſt mihi tam certum argumentum, quòd ipſemet Reuerendiſſimus Ordinarius, quem conſtat eſſe Iuris ſui, communiterque ſcientiſſimum, certò ſibi perſuaſerit, ſuam Sanctitatem nullam habuiſſe cognitionem de concedenda poteſtate in vota. Vnde ſi qui ex Auguſtana Dioeceſi Confeſſarij commutaſſent vi Bullae, aberraſſent à iudicio ſui Paſtoris immediati, ſicut & à mediati ſeu Summi Pontificis. Idem teſtor de Illuſtriſſimo [illegible]genſi, dignato legere ea, quae in priore Editione ſcripſeram in hanc rem. Idem de Noſtro Reuerendiſſimo & Celſiſſimo Conſtantienſi ; eamque ob rem nulla in hoc Epiſcopatu fuit notoria (An occulta orta ex errore ? ignoro) praxis circa commutationem. Idem Praeſul Auguſtanus in eodem Diplomate hoc expreſſè profitens, ſicut & Friſingenſis, de quo ſuprà n. 512. itemque Conſtantienſis, eſſe ſibi à ſua Sanctitate factam poteſtatem pro ſuo arbitrio diſponendi de omnibus & ſingulis in Bulla Pontificia praeſcriptis ; ideoque Auguſtanus fuit reſpectu locorum, in quibus extat vna tantum Eccleſia, contentus repetita ſepties viſitatione eiuſdem, interim tamen profitens, ſe ob milites hybernantes in ſua Dioeceſi non poſſe deſignare illum numerum Eccleſiarum, quem nominaſſet ; ſi fuiſſent quietiora tempora. Conſtantienſis fuit etiam reſpectu valentium contentus prima viſitatione quatuor praeſcriptarum Eccleſiarum, fecitque Confeſſarijs omnibus ius diſpenſandi cum ſuis poenitentibus (non cum alijs) ius moderandi commutandiue opera prout iudicarint conuenire. Friſingenſis ipſemet expreſſit partim moderationem, partim commutationem reſpectu impeditorum, & reſpectu non impeditorum praeſcripſit [illegible] viſitationem ſingularum ex deſignatis Eccleſiarum.

At qua ratione ſuccurrendum fuit duobus Conſtantienſibus ſimul & Auguſtanis Canonicis, qui pridie quàm inchoaretur hic Conſtantiae Iubileum, profecti fuere Auguſtam verſus, vt intereſſent Peremptorio (ſicuti vocant) alioqui carituri praebenda Auguſtana ? Potuitne Conſtantienſis Ordinarius facere ipſis poteſtatem viſitandi ſtatim poſt promulgationem ſecundam Auguſtae factam deſignatas Eccleſias, eſto caeteri Incolae nequiuerint ante diem nonum eiuſdem menſis auſpicari eiuſmodi viſitationem? Non potuiſſe probatur inde, quod hac quidem vi, qui profitentur eſſe ſuo arbitrio permiſſum diſponere de omnibus in Bulla contentis, ſumant ſibi ius nominandi illius temporis, quàm duorum menſium. illis autem duobus Canonicis fuiſſet per illam anticipationem plus conceſſum. An igitur erunt iiſdem aſſignandae quatuor Eccleſiae Auguſtanae ?

Ego ſuperius n. 497. clarè inſinuaui Dioeceſanum, Ratisbonenſem commorantem Ingolſtadij, oppido Dioeceſis Eichſtadianae, videri in Dioeceſi Eichſtadiana poſſe illo, quod hic explicamus, Iubileo frui, tunc cùm obitur Ratisbonae, dummodo Epiſcopus det Confeſſario Ingolſtadienſi poteſtatem commutandi Eccleſias Ratisbonenſes cum Ingolſtadienſibus. Hoc meum iudicium noui fuiſſe approbatum à viris doctiſſimis, ſapientiſſimis, ignoro autem an quis hactenus approbarit illam anticipationem, de qua paulò ante. Conſueui autem in dubijs valorem directè vel indirectè concernentibus ſectari certiora, ideoq; ſuaſi, vt praedicti duo Canonici hoc ſecundo medio vterentur potiùs, quàm priore. Et verò ipſemet Illuſtriſſimus D. Ordinarius fecit ipſis poteſtatem adhibendi hoc medium. Quamquam poſtmodùm venerit mihi in mentem conſultius fuiſſe, ſi fuiſſent vtroque illo medio ex conſenſu expreſſo Vicarij Generalis vſi ; etenim certum videtur, quod alterutrum ſit opportunum. Et hic finis eſto huius tertij Tractatus.

TRACTATVS QVARTVS

SEV

THESAVRVS ECCLESIASTICVS INDVLGENTIARVM,

IN QVO

OMNIA DVBIA MORALIA

Quæ alij plerique permulta, quæ pauci: non pauca, quæ nemo

DE

INDVLGENTIARVM NATVRA, ADIVNCTIS, ET PRAXI ADHVC PERTRACTAVIT PROPONVNTVR

EDITIO QVARTA MVLTVM AVCTA.

PRÆFATIVNCVLA.

QVemadmodum ego, Benigne Lector, ad concinnandum priorem Tractatum de Iubileo Quintuplici legi non modo omnes ſcriptores, quos nanciſci potui proſequentes illud argumentum, omneſque planè Bullas Iubileas, quarum exemplaria peruenerunt ad meas manus, vt videlicet plurimas controuerſas quæſtiones reſoluerem ex propriis principiis, atque ex ſenſu communiore ſapientum: ita etiam ſcias velim, fuiſſe à me, priuſquam hunc ipſum de Indulgentiis Librum darem in publicum, lectas, perpenſas, inter ſe comparatas plus centum Indulgentiarum diuerſarum diſtinctas Bullas, Breuia, & Formulas, eò videlicet, vt & generales, particularéſque doctrinas, ac regulas veritati maximè conſentaneas traderem, & vtiliores ad praxim tùmque Confeſſariorum, aliorùmque piorum hominum proponere poſſem. Quia verò haud ſemel deprehendi, duo earum, earùmque Indulgentiarum exemplaria à ſe non parum diſcrepare, non rarò factum eſt, vt cùm plura de eadem re Italico, Germanico, Latino idiomate tractantia contulerim, vt tandem certiùs Authenticum deprehenderem exemplar. Quin Romam, & aliò nonnunquam veritatis comperiendæ cauſa ſcripſi, vtiliaque inde reſponſa tuli.

Porrò vniuerſam tractationem in duas Partes ita diſtribui, vt in Prima proponam, edíſſeramque ea, quæ de Indulgentiis in genere tum quæri conſueuere, tum quæ ab aliis prætermiſſa ſunt: In Secunda verò Parte proferam, explicémque plurima de Indulgentiis in particulari, quæ à nemine, quod ſciam, fuere adhuc expoſita.

Vale, mi Lector; meum tibi gratificandi ſtudium æqui conſule; & ſicubi reſolutiones minùs tibi gratas adſero, ſuggere veriſimiliores; erunt ea mihi gratiſſima.

THESAVRI

ECCLESIASTICI

PARS PRIMA

DE

INDVLGENTIIS IN GENERE.

CAPVT I.

Refertur pars Extrauagantis Vnigenitus *de pœnit. & remiſſ.*

SVMMARIVM.

Cur hoc loco proponatur deſcriptio Bullæ Clementis VI. de Indulgentiis? 1.
Verba ipſius Bullæ. 2. & 3.
Duodecim doctrinæ deducuntur ex illa Bulla, breuiterque indicantur. 4. & ſeqq.
Quo ſenſu dicatur, Theſaurum Indulgentiarum conſtare ex meritis Electorum? 8.
An illa merita poſſint hic intelligi formaliter? 9.
Cur dicatur conſtare ex meritis omnium Electorum? 10. & 11.

1 Quæſt. I. *Quidnam in celeberrima illa Extrauagante* Vnigenitus *definiatur, & doceatur; de Theſauro Eccleſiaſtico, atque Indulgentiis.*

RESP. Id conſtabit ex verbis ipſius Bullæ, quorum bonam partem, in primo iſto capite, deſcribam, adductus ea duplici ratione, tum quòd frequens nobis in decurſu futura ſit mentio huius Bullæ, vtpote clariſſimè tradentis multam in præſentem materiam facientia; tum quòd non dubitem, multos ex ijs, qui hunc librum legere dignabuntur, præſertim ſi ad manum non habeant ipſum Iuris Canonici Corpus, per libenter audituros ipſum Summum Pontificem Clementem, huius nominis VI. de præſenti materia, grauiter ſanè, ac doctè differentem. Illam autem in membra ſeu articulos diuidam per characteres alphabeticos, vt, quæ poſtmodum ex ea deducturus ſum, facilius deprehendas rectè inde deduci. Sic ergo (omiſſis aliquot, poſt tria prima verba, verſiculis, ad propoſitum non ſpectantibus) ſcripſit annis abhinc CCCXXX. prædictus Pontifex.

a 2 *a Vnigenitus Dei Filius pretioſo ſanguine nos redemit, quem in ara crucis innocens immolatus, non guttam ſanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem ad Verbum, pro redemptione totius generis humani ſuffeciſſet, ſed copiosè velut quoddam profluuium noſcitur effudiſſe; ita vt à planta pedis, vſque ad verticem capitis, nulla*
b *ſanitas inueniretur in ipſo. b Quantum ergo exinde, vt ne ſuperuacua, inanis, aut ſuperflua, tantæ effuſionis miſeratio redderetur, theſaurum Eccleſiæ militanti acquiſiuit, volens ſuis theſaurizare Filiis pius Pater, vt ſic ſit infinitus theſaurus hominibus, quo qui vſi*
c *ſunt Dei amicitiæ participes ſunt effecti. c Quem quidem theſaurum non in ſudario repoſitum, non in agro abſconditum, ſed per Beatum Petrum cœli Clauigerum, eiuſque Succeſſores ſuos in terris Vicarios,*
d *commiſit fidelibus ſalubriter diſpenſandum. d & propriis, ac rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis, pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm ſpecialiter (prout cum Deo expedire cognoſcerent) verè pœnitentibus, & confeſſis miſericorditer applicandum. e Ad cuius quidem theſauri cumu-*
e *lum Beatæ Dei Genitricis, & omnium Electorum à primo Iuſto vſque ad vltimum, merita adminiculum præſtare noſcuntur. f De cuius*
f 3 *conſumptione, ſeu minutione, non eſt aliquatenus formidandum; tam propter infinita Chriſti, vt prædictum eſt, merita, quàm pro eo, quòd quantò plures ex eius applicatione trahuntur ad iuſtitiam, tantò magis accreſcit ipſorum cumulus meritorum &c.*

Quæſt. II. *Quot doctrinæ ad propoſitum facientes deduci poſſunt ex hiſce verbis?* 4

RESP. Duodecim præcipuæ. Prima ex *lit. b.* quòd videlicet in Eccleſia exiſtat theſaurus ille, de quo præſens liber tractat. Secunda ex eadem *lit. b. & f.* quòd nimirum ille theſaurus ſit infinitus, & inexhauſtus; & quidem ob duas rationes, quæ *cit. lit. f. & a.* referuntur, & quarum prima eſt ſolidiſſima. Tertio ex *lit. c.* quòd diſpenſatio huius theſauri ſit penes Eccleſiæ Prælatos, quam doctrinam explicabo *cap. 6.* Quarta ex eadem *lit. c.* quòd ſcilicet ſolus Papa iure diuino, Epiſcopi ſolo iure 5
humano ſint diſpenſatores huius theſauri, vt repetam *num. 62.* Quinto ex *lit. d.* quòd videlicet non ſubſiſtat Indulgentia ſine rationabili cauſa conceſſa; de qua plura *qu. 27.* Sexta ex eadem *lit. d.* quòd in Eccleſia ſit poteſtas dandi Indulgentias etiam plenarias. Septima, quòd per Indulgentiam non remittatur culpa, ſed ſola pœna, vt docetur eadem *lit. d.* & explicabitur *num.* 16. Octaua quòd licèt cauſa Indulgentiæ non ſit à parte rei pro- 6
portionata, valeat tamen probabiliter Indulgentia, modò qui illam concedit, prudenter iudicet eſſe proportionatam, vt indicabo *num. 91.* id quippe inſinuatur parentheſi *lit. d.* Nona ex eadem *lit. d.* quòd Indulgentia non reuiuiſcat recedente fictione, vt dicam *num. 154.* Decima rurſum ex eadem *lit. d.* quòd Indulgentiam non detur, niſi pro pœna reſidua peccatis iam dimiſſis, vt monebo *num. 18. & num. 160.* explicabo quid per pœnitentes, ſicuti iam in Tract. de Iubileo Quintuplici declaraui, quid per confeſſos intelligat hìc Pontifex. Vndecima ex *lit.* 7
e. quòd Theſaurus Indulgentiarum conſtet, principaliter quidem ex Chriſti Domini ſatisfactionibus infinitis, minùs tamen principaliter, ex reliquorum Sanctorum ſuperfluis, vt patebit *num. 21. & 33.* Denique ex toto tenore prædictæ Bullæ patet, rectè deſcribi Indulgentiam illo modo, quo deſcribetur *qu. 5.*

Quæſt. III. *Quo ſenſu dicit Pontifex in prædicta Extrau. Theſaurum Eccleſiæ conſtare ex meritis Electorum?* 8

RESP. Eo ſenſu, vt vox *meritum* accipiatur hìc tum Formaliter, tum Materialiter tantùm & latè. Formaliter quidem accipitur hìc vocula *meritum*, vt indicetur, Sanctos nobis ſaltem de congruo meruiſſe, & impetraſſe, vt Deus, intuitu operum, quæ ipſi exercuerunt, nobis pœnas debitas quandoque remitteret. Materialiter autem, & latè accipitur hìc nomen *meriti*, ſcilicet pro ipſis ſanctis operibus Beatorum; vt ſignificetur, illa operibus prodeſſe, non modò quatenus ſunt merita, ſed quatenus vim ſatisfaciendi habent, ita vt per illa, tanquam per pretium quoddam exſoluantur pœnæ noſtris peccatis debitæ.

Et quamuis non improbabile ſit, verba Pontificis poſſe etiam in- 9
telligi de merito formaliter, vt probè obſeruat Suar. *tom. 4. in. 3. p. diſp. 51. ſect. 2. num. 15.* dubium tamen eſſe non debet, quin maximè intelligi debeant de meritis Sanctorum, prout vim ſatisfaciendi habent, ſicuti rectè docet idem Suarez *l. c. n. 8.* & Cardinalis de Lugo *de pœnit. diſp. 27. n. 43.* tum propter alias rationes, quas adfert Suar. tum quia verbum *diſpenſandi*, quo vtitur Pontifex, ſignificat diſtributionem, & exhibitionem pretij, dando partem vni, & partem alteri; atqui merita, prout formaliter ſunt merita, ſatis impropriè dicuntur diſtribui; propriè autem, ſi conſiderentur, vt habent vim ſatisfaciendi.

Quæſt. IV. *Cur Pontifex dicit, illum theſaurum conſtari ex meritis omnium Electorum?* 10

Ratio dubitandi eſt, quia non conſtatur ex meritis paruulorum, qui ſtatim poſt baptiſmum moriuntur; neque illorum, qui in amentia receperunt aliquot Sacramentum cum ſola attritione, & ſtatim poſt ſunt mortui, ſi ponamus illos ante ſuſceptionem Sacramenti fuiſſe in ſtatu peccati mortalis, & nunquam vlla, aut certè pauciſſima bona opera exercuiſſe in ſtatu gratiæ.

RESP. Pontifex loquitur in ſenſu accommodo, ſcilicet de 11
illis Electis, qui habent ſatisfactiones ſuperfluas, nam quæ iam ſunt expenſæ, adeoque non ſuperfluæ, non poſſunt diſpenſari; loquitur enim Pontifex de theſauro, qui, & quatenus poteſt diſpenſari. Ita Lugo *n. 44.* Suar. *num. 15.* Porro idem Lugo *n. 47.* rectè monet, reproborum merita, etſi, dum ij ſunt adhuc in viuis, maneant in theſauro Eccleſiæ, non tamen manere, poſtquam ij ſunt in infernum detruſi.

CAPVT II.

Adfertur & explicatur deſcriptio Indulgentiæ.

SVMMARIVM.

Triplex ſignificatum Indulgentiæ. 12.
Definitio Indulgentiæ, prout de ea diſſeritur hoc Tractatu. 13.
Quo ſenſu ea dicatur eſſe relaxatio pœnæ? 14.
Eſt reſpectu viuorum relaxatio pœnæ per modum abſolutionis, reſpectu mortuorum ſolutionis? 15.
Cur indulgentia dicatur eſſe relaxatio pœnæ, non autem culpæ? 16.
Cur aliquæ Indulgentiæ dicantur eſſe à culpa, & pœna? 17
Quæ pœnæ temporales remittantur per Indulgentiam? 18.
Quid nomine Theſauri Eccleſiaſtici intelligatur in deſcriptione Indulgentiæ? 21.
Durandus malè negauit extare hunc theſaurum. 21.
Maronius malè, conſtare meritis etiam Sanctorum. 21.
Indulgentiæ non veniunt nomine priuilegij. 22.

Quæſt. V. *Quid eſt Indulgentia?*

12 RESP. Vox *Indulgentia* profanis Scriptoribus ſignificat, 1. nimiam quandam licentiam, & facilem permiſsionem impunè agendi contra ius, quo ſenſu edidit S. Auguſtinus illam auream ſententiam: *Cupiditas indulgendo accenditur, reſiſtendo extinguitur*. Significat 2. tum naturalem amorem parentum in filios, tum honeſtam, ſeu moderatam alicuius delicti, aut pœnæ remiſsionem ex liberalitate, vel miſericordiâ factam. Significat 3. ſpecialem quandam remiſsionem pœ-
13 næ factam per applicationem Theſauri Eccleſiaſtici, in qua ſignificatione nos hic de Indulgentia diſſerimus, deſcribimúſque illam vel cum Suar. *tom. 4. in 3. p. diſp. 49. ſect. 4.* hoc modo: *Indulgentia eſt quidam actus iuriſdictionis ſpiritualis, quo peccator in foro DEI liberatur à reatu pœnæ temporalis extra Sacramentum*; vel potius, & clariùs cum Cardinal. Toleto *lib. 6. cap. 21.* Cardinale de Lugo *tom. 3. diſp. 27. n. 1.* & Valentia *to. 4. d. 7. q. 20. punct. 1.* *Indulgentia eſt relaxatio pœnæ temporalis, debitæ pro peccatis actualibus iam dimiſſis, conceſſa à Prælato Eccleſiæ, per applicationem Theſauri Eccleſiaſtici*. Veritas & bonitas huius definitionis patet, tum ex relata extrau. *Vnigenitus*, tum ex ea, quam ſubijciam, explicatione ſingulorum vocabulorum.

14 Quæſt. VI. *Quo ſenſu indulgentia dicitur eſſe relaxatio pœnæ?*

RESP. Hoc triplici. 1. Quòd Indulgentiæ conceſſio facta à Prælato, ſit reſpectu viuorum vera ſolutio, nam Prælatus dum Indulgentiam concedit pro viuis; depromit ex Eccleſiæ theſauro, tanquam Dei ærario, ſuæ diſpenſationi commiſſo, particulam vnam, quam velut *argentum vnguè examinatum, probatum ſeptuplum*, offert Deo, pro exſolutione pœnæ, debitæ à miſero peccatore. 2. Quòd idem Prælatus tanquam Vicarius Chriſti acceptet ſolutionem, & virtute illius, reum liberet à reatu pœnæ; vt proinde Indulgentiæ conceſſio facta alicui mortali, ſit vera tum ſolutio,
15 tum abſolutio. 3. Quod Indulgentiæ conceſſio ſit reſpectu mortuorum, quibus, aut pro quibus conceditur, duntaxat ſolutio non autem abſolutio; quandoquidem abſolutio eſt actus iuriſdictionis, iuriſdictionem autem in mortuos non habet Prælatus Eccleſiæ. Lugo *loc. cit. n. 4. & 5.* vbi contra primum huius doctrinæ punctum refert Caietanum, contra ſecundum citat Durandum. Quamquam Valentia *loc. cit.* non malè poſt Caietanum dicit, Indulgentiam defunctorum non eſſe quidem actum iuriſdictionis, quæ exerceatur in ſubditos, eſſe tamen actum iuriſdictionis, quæ exerceatur circa rem communem, ſeu circa bona communia ſubditorum, hoc eſt, circa Theſaurum Eccleſiæ. Fauet apertè S. Thom. *in 4. diſt. 20. q. 1. ad 3. q. 2. ad 1.*

16 Quæſt. VII. *Cur, & cuius pœnæ temporalis relaxatio dicitur eſſe Indulgentia?*

RESP. I. Dicitur eſſe relaxatio *pœnæ*; non autem *culpæ*, quia per Indulgentiæ conceſſionem, aut acquiſitionem, ne venialis quidem culpa directè remittitur, ſicuti habet verior ſententia Suar. *diſp. 50. ſect. 1. n. 11.* cum alijs apud Sanctarellum de Iubil. *c. 6. dub. 5.* contra S. Antoninum, & Henriq. *lib. 7. c. 9. n. 4.* Confirmatur hæc doctrina ex relata Extrau. *Vnigenitus, lit. d.* nam illic fit ſo-
17 lius pœnæ, peccatis debitæ mentio. Quare quando in forma Iubileorum, aut Indulgentiarum dicitur, per illa concedi remiſſionem *peccatorum*, accipitur *peccatum* pro pœna peccati, iuxta illud 2. *Machab. 12. vt à peccatis ſoluerentur.*

Item illæ Indulgentiæ, quæ ſolent vocari *à culpa, & à pœna*, appellantur tales, vel quia ſunt plenariæ, vt explicat Suarez *ibid.* vel quia ſimul cum illis conceditur facultas abſoluendi à culpa etiam reſeruatâ, vt putat Lezana *tom. 3. V. Indulgentia*, Raynaudus in Scapulari *part. 2. q. 6. n. 5.* & alij; Sed rectè monet Suar. *ibidem*, circa hoc diligentiùs conſideranda eſſe verba reſcripti. Vide, quod ex Toleto referam *n. 277.*

II. Dicitur eſſe relaxatio pœnæ temporalis, vt etiam loquitur 18
Pontifex *in cit. extrau. lit. d.* quia æterna remittitur per illum ipſum actum, per quem culpa mortalis, & ita quidem, vt remiſſio pœnæ temporalis ſupponat iam factam remiſſionem culpæ, quandoquidem *peccati venia non datur niſi correcto*, *reg. 5. in 6.* Hinc dicitur Indulgentia eſſe relaxatio pœnæ, pro peccatis iam dimiſſis debitæ. Quamquam Suar. *diſp. 10. ſect. 2.* & Lugo *diſp. 7. n. 95.* cenſent non implicare, quò minùs Deus condonet pœnam, nondum condonatâ culpâ.

III. Non cuiuſuis pœnæ temporalis remiſſionem adfert In- 19
dulgentia, ſed illius duntaxat, quæ vel ex ſententia Dei in purgatorio, vel ex præcepto Confeſſarij in hac vita luenda eſſet, vt declarabo partim *n. 25.* partim *n. 242.* nam per Indulgentiam non remittitur illa pœna, quâ Deus hominum ſcelera in hac vita, per bellum, famem, peſtem, &c. plectere decreuit, vt ſingulariter obſeruat Suar. *diſp. 37. ſect. 9.* probans inde, quòd quotidiana experientia oſtendat, eiuſmodi pœnam à Deo remitti, potius ex mera gratia, quàm ex debito de condigno.

VI. Idcirco in allata deſcriptione dicitur Indulgentia eſſe re- 20
laxatio pœnæ, pro *peccatis actualibus*, quòd pœna, peccato originali debita, remittatur per Baptiſmum, non per Indulgentiam, Lezana *n. 1.*

Quæſt. VIII. *Quid per Theſaurum Eccleſiaſticum intelligitur* 21
in deſcriptione Indulgentiæ?

RESP. Nil aliud, quàm ingens quidam, inexhauſtúſque cumulus meritorum, & ſatisfactionum, quæ & Chriſto Domino, eiúſque viuis membris ſuperfuerunt, & in acceptatione, memoriaque diuina ſeruantur, & in vtilitatem Eccleſiæ membrorum erogari poſſunt. Vnde patet, theſaurum Eccleſiæ, etſi præcipuè conſtet ex Chriſti Domini meritis, & ſatisfactionibus infinitis, conflari tamen etiam ex meritis, & ſatisfactionibus Deiparæ Matris, aliorúmque præſtantium Sanctorum, vtpote quorum ſanctæ actiones potuerint longè plus pœnæ expiare, quàm eorum aut peccata, aut peccatilla fuerint promerita, *cit. extrau.* Vnigenitus *lit. è.* Quare errarunt Maronius & Durandus, dum ille penitus negauit extare theſaurum, iſte autem aſſeruit conſtare ex ſolius Chriſti Domini meritis, vt teſtatur Valentia *punct. 1.*

INTERROGABIS; *an nomine priuilegij intelligatur indul-* 22
gentia?

RESP. Etſi intelligi ſupponat manifeſtè Collector noſtrorum priuilegiorum *V. Indulgentia* §. 12. rectius tamen id negat Suarez *de legib. l. 8. c. 9. n. 10.* quia Indulgentia non eſt facultas aliquid agendi, vel non agendi. Imò ex iis, quæ docet idem Suarez *tom. 4. de ſacram. diſp. 56. ſect. 2. n. 5. & ſeqq.* deduco, dicóque cum Portel. de Dub. Reg. *V. Indulgentia num. 13.* in Bullis Pontificum ſub generali conceſſione *indultorum, & gratiarum* non contineri conceſſionem Indulgentiarum, & confirmo inde; quia Pontifices in ſuis Bullis, & Breuibus ſæpiſſimè exprimunt Indulgentias tanquam membrum diſtinctum. Confirmatur item ex dicendis *num. 287.*

CAPVT III.

Ex allata deſcriptione indulgentiæ deducitur, & explicatur effectus indulgentiæ.

SVMMARIVM.

Remiſſio pœnæ eſt effectus indulgentiæ. 23.
Et quidem pœnæ debitæ tum in foro ſacramentali. 24.
Tum in foro Dei. 25.
Quomodo remittantur per indulgentiam pœnæ purgatorii? 26.
Quantum remittatur, quando Breue indulgentiæ habet clauſulam: De Pœnitentiis iniunctis. 27. & 28.
Non omnes pœnæ purgatorii remittuntur per indulgentiam. 29.

Quæſt.

23 *Quæſt. IX. Quænam eſt effectus Indulgentiæ?*

RESP. Is ſolus, quem in deſcriptione Indulgentiæ conformiter doctrinæ *extrau. Vnigenitus* indicaui, ſcilicet remiſſio pœnæ temporalis. At cùm duplex pœna temporalis debeatur peccatis, vna in foro Dei luenda in purgatorio, altera in foro Sacramentali ex præcepto Confeſſarij ſubeunda in hoc mundo, oritur.

24 *Quæſt. X. Vtrum per indulgentiam reipsa remittatur pœna debita in ſolo foro Sacramentali, an etiam debita in foro Dei?*

RESP. I. Remittitur debita in foro Sacramentali. S. Th. *in 4. diſp. 20. quæſt. 1. a. 3. quæſt.* 1. communiter receptus. Probatur ex vſu ipſo Indulgentiarum, nam Indulgentiarum vſus, magna ex parte fuit introductus in vicem, & locum grauiſſimarum pœnitentiarum, quas iuxta ſacros Canones olim Confeſſarij iniungebant ob grauiora crimina. Hinc infra *num. 44.* dicam, illum, qui ſpem habet lucrandi Indulgentiam plenariam, non obligari ad ſatiſfaciendam pœnitentiam vindicatiuam, quam iniungit confeſſarius.

25 II. Remittitur etiam per Indulgentiam pœna debita in foro Dei, ſeu in purgatorio. S. Th. *l. c.* receptus ab omnibus Recentioribus contra nonnullos, qui teſte eodem S. Th. dicebant, per Indulgentias remitti ſolùm pœnitentiam, in foro Sacramentali debitam, quos benè refutat inde S. Doctor, quòd ex eorum ſententia ſequatur, Indulgentiarum largitores nobis obeſſe, non prodeſſe; cùm iuxta hanc ſententiam, nos liberare volunt leuibus pœnitentijs, & remittunt ad grauiores purgatorij. Et verò cùm Conc. Trid. *Seſſ. 25. c. 21. in decreto de indulg.* definiat, illarum vſum eſſe populo Chriſtiano maximè ſalutarem, patet, hanc ſententiam eſſe planè falſam.

26 III. Pœna purgatorij per Indulgentias ita remittitur, vt non ſolùm remittatur illa purgatorij pœna, quæ reſpondet pœnitentijs à Confeſſario iniunctis, ſed etiam pœna correſpondens alijs peccatis, pro quibus pœnitentia iniuncta non eſt, ſed iniungi poterat. Laym. *lib. 5. tr. 7. c. 3. n. 2.* cum multis contra multos. Ratio eſt, quia hac ætate perquam exiguæ pœnitentiæ iniunguntur in foro Sacramentali, vt notat idem Laymannus; ergo foret exiguus fructus Indulgentiarum, ſi per illas ſatisfieret tantùm pro illis purgatorij pœnis, quæ euaderentur, ſi pœnitentiæ à Confeſſario iniunctæ perficerentur.

27 IV. Hæc ſententia eſt vera, quoties in forma Indulgentiæ non ponuntur illa verba: *de pœnitentijs iniunctis*. Lugo *diſp. 27. de Pœnit. num.* 201. Nam Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, ſuntque latè interpretandæ, vt dicam *num. 43*.

28 V. Imò hæc eadem ſententia eſt probabiliter vera, etiam quando adduntur illa verba: *de pœnitentiis iniunctis*, nam faciunt hunc ſenſum: quòd per tales Indulgentias remittatur illa pœna non modò, quam poterat iniungere Confeſſarius, ſed etiam quam iniunxit reipſa; adeoque illa particula: *de iniunctis*, non reſtringit, ſed ampliat Indulgentiam. Laym. *l. c.* poſt Suar. contra Roſellum, reſtringentem tamen hanc doctrinam ad pœnitentias hac ætate dari ſolitas, vtpote multis partibus leuiores, quàm olim imponebantur.

29 VI. Cùm dixi, per Indulgentias remitti pœnas purgatorij, non intellexi remitti per quamlibet Indulgentiam omnes illas, ſed plus, aut minus illarum, prout Indulgentiæ ſunt paruæ, aut magnæ. Cæterùm ne quidem per Iubilei Indulgentiam remitti pœnam in foro externo debitam rectè monet Sanctarellus *cap. 15. dub.* 16. poſt Nauarrum & Reginaldum; nam reuera non expedit talis remiſſio.

CAPVT IV.

Clarè, & breuiter oſtenditur, eſſe in Eccleſia poteſtatem largiendi Indulgentias.

SVMMARIVM.

Probatur vnico ſyllogiſmo, eſſe in Eccleſia Theſaurum Indulgentiarum 30.
Theſaurus meritorum Chriſti eſt inexhauſtus 31.
Nec adhuc exhauſtus Theſaurus conflatus ex meritis Sanctorum. 34 *&* 35.
Diſpenſationem Theſauri Eccleſiaſtici fieri poſſe ab Eccleſia probatur 37.
Siue & probatur. poſſe fieri extra Sacramentum 40.

30 *Quæſt. XI. Quibus argumentis Catholici Doctores aduerſus hæreticos probant, eſſe in Eccleſia Catholica poteſtatem impertiendi Indulgentias ſuprà deſcriptas?*

RESP. Multis efficacibus, quæ proponunt, & deducunt Bellarminus, Valentia, alij. Ego cenſeo cuiuis non pertinaci, poſſe hanc Catholicam veritatem perſuaderi hoc longo quidem, claro tamen ſyllogiſmo: Si tum Chriſto Domino, tum plurimis Sanctis ſuperſunt plurimæ, imò infinitæ ſatiſfactiones, quæ poſſunt ab Eccleſia applicari viuis Chriſti membris extra Sacramenta, in relaxationem pœnæ, eorum peccatis debitæ, tum eſt in Eccleſia poteſtas largiendi Indulgentias; atqui tum Chriſto Domino, tum plurimis Sanctis ſuperſunt plurimæ, imò infinitæ ſatiſfactiones; quæ poſſunt ab Eccleſia applicari Chriſti viuis membris extra Sacramenta, & quidem in relaxationem pœnæ, eorum peccatis debitæ, ergo eſt in Eccleſia vera poteſtas largiendi Indulgentias.

31 Maior propoſitio facilè ab ipſis quoque hæreticis admittitur, quandoquidem nos Catholici per poteſtatem dandi Indulgentias, nil aliud intelligimus, quam poteſtatem applicandi fidelibus extra Sacramentum prædictas ſatiſfactiones. Itaque hæc propoſitio non indiget probatione, ſicuti nec conſequentia, cùm ſit legitima, ſuppoſita veritate minoris propoſitionis; quæ quidem conſtat ſex membris deinceps probandis. 1. Quòd Chriſto Domino ſuperſint ſatiſfactiones. 2. Quòd etiam ſuperſint plurimis Sanctis. 3. Quòd eæ ſint plurimæ, imò infinitæ. 4. Quòd eæ poſſint applicari viuis Chriſti membris in ſatiſfactionem pœnæ illorum peccatis debitæ. 5. Quòd hæc applicatio poſſit fieri ab Eccleſia. 6. Quòd hæc eadem applicatio poſſit fieri extra Sacramenti ſuſceptionem. Singula horum ſex membrorum probo ordine, & breuiter. 32

33 I. Nam Chriſtus *eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed pro totius mundi 1. Io.* 2. atqui certum eſt, non eſſe hactenus omnibus hominibus reipſa applicatas omnes Chriſti ſatiſfactiones, cùm tam multi hactenus perierint, qui potuiſſent non perire; igitur adhuc ſuperſunt Chriſto ſatiſfactiones.

34 II. Intemerata Dei Mater, Chriſtus Baptiſta, longè plurimi alij Sancti, vel nulla, vel pauca commiſere peccata, & tamen vitam duxerunt rigidiſſimam, vt fatebitur, quiſquis abſque pertinacia leget, quæ grauiſſimi viri, de ijs memoriæ prodiderunt; ergo etiam plurimis Sanctis ſuperſunt ſatiſfactiones; id eſt, Deus meminit, plurimos Sanctos exercuiſſe opera, per quæ potuiſſet ſatisfieri pro pluribus peccatis, quàm reipſa ſatisfactum ſit.

35 III. Quòd eæ ſatiſfactiones ſint plurimæ, patet ex paulò antè dictis, imò quod ſint infinitæ, ſi loquamur de ijs, quæ Chriſto ſuperſunt, probatur ex infinitate Perſonæ Chriſti Domini operantis, nam infinitas Perſonæ libere & cum ſumma moleſtia operantis, refundit in eius opera infinitam laudabilitatem, infinitamque vim ſatiſfaciendi.

36 IV. Quod ſuperfluæ Chriſti Domini, & Sanctorum ſatiſfactiones poſſint applicari Chriſti Domini viuis membris probatur, tum quia nulla aut metaphyſica, aut moralis repugnantia oſtendi poteſt, ob quam fieri non poſſit applicatio; tum quia Communio Sanctorum, quam in Symbolo profitemur ſignificat talem Chriſti membrorum inter ſe, & cum ſuo Capite coniunctionem, vt ſicuti corporis viua membra ſibi mutuam ferunt opem, ita myſtica membra poſſint ſibi inuicem communicare bona, & maximè ſuperflua.

37 V. Porrò hanc applicationem poſſe fieri ab Eccleſia probatur ex illo Chriſti Domini ad Petrum mandato: *Paſce oues meas. Io.* 21. *in* quo verbo: *paſce*, intelligitur omnis actus iuriſdictionis, qui ad claudendum, vel aperiendum Regnum cælorum conferre poteſt, vt hoc modo donatio ſit æqualis promiſſioni factæ; *Matt. 16. Tibi dabo claues regni cælorum, &c.* Atqui conceſſio Indulgentiarum eſt actus iuriſdictionis. Et verò cùm ex vna parte non poſſint hæretici oſtendere, cur phyſicè, aut moraliter implicet poteſtas euiuſmodi applicationis faciendæ, ex altera autem clarum, certùmque ſit, eam eſſe perutilem Eccleſiæ, & commodiſſimè poſſe intelligi, indicatamque per duo iſla pronunciata Chriſti Domini, quæ iam retuli, prudens ratio perſuadet, eſſe hanc poteſtatem, ijs verbis reipſa indicatam, vt verificetur communis omnium ſapientum ex lumine naturæ profecta perſuaſio, indicata *cap.* quamuis *de præb. in 6. &* l. beneficium *ff. de conſtit. princ.* Nam primo loco ita loquitur Pontifex: *Quamuis pleniſſima ſit alias in beneficijs interpretatio facienda*; ſecundo autem loco ſit pronunciat per Iabolenum Imperator: *Beneficium Imperatoris, quod à diuina ſcilicet eius indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſimè interpretari debemus.* 38 39

VI. Denique quòd ista applicatio poſſit fieri extra Sacramenta, ſeu Sacramenti ſuſceptionem, probatur tum illa ipſa ratione, & diſcurſu, quo veritatem præcedentis membri probaui, tum quia 40

quia ſatisfactiones Sanctorum non poſſunt applicari per Sacramenta, cùm hæc totam ſuam vim in ipſos etiam Sanctos exeruerint ex meritis ſolius Chriſti, ergo ſi nobis applicari poſſunt, vt poſſe oſtendi ſuperiùs, tum applicari poſſunt extra Sacramenta. Quòd ſi paſſiones Sanctorum poſſunt nobis extra Sacramenta applicari, longè magis Chriſti ſatisfactiones.

CAPVT V.

proponuntur, & diſſoluuntur nonnulla dubia circa Indulgentias generatim ſumptas.

SVMMARIVM.

Quid cenſendum de quibuſdam Catholicis, qui ſcripſerunt, Indulgentias eſſe piam fraudem Eccleſiæ? 41.
Eſt de fide illas dari. 42.
Quis ſenſus illius axiomatis: Indulgentia tantum valent, quantum ſonant? 43.
Indulgentia non plus valet, quam ſonat. 46.
Quid cenſendum de negligentibus Indulgentias? 47.
Quid de ſtudioſis earundem? 48.
An pecunia data pro bello contra infideles plus mereatur apud Deum, quam data pauperi? 50.
Non valet votum de Indulgentiis nunquam conquirendis. 51.

41 Quæſt. XII. *Quid cenſendum de illis paucules Catholicis Doctoribus, qui docuerunt, Indulgentia largitionem eſſe piam quandam fraudem Eccleſiæ?*

RESP. Meritò à S. Thom. in ſupplem. q. 25. a. 2. & Alberto Magno in 4. diſt. 20. q. 17. reprobari, nec enim verum eſt, quòd Eccleſia Indulgentias ideo proponat, vt illarum ſpe allecti homines efficiant opera pia, pro obtinendis Indulgentiis præſcripta, il-
42 lorumque operum virtute placent iram diuinam. Vnde etiam verum non eſt, quòd Eccleſia hac in re imitetur matrem, quæ oſtentato pomo, quod daturā numquam eſt, excitat filium ad currendum: nam & hæc ſimilitudo, quam teſte S. Thoma dabant illi doctores, inepta eſt; & doctrina, in cuius declarationem vtebantur illa ſimilitudine, meritò à S. Thoma, & à Gregorio de Valentia *tom. 4. D. 7. q. 20. pun. 1.* vocatur erronea, nam repugnat tum relatæ extrau. Vnigenitus *lit. s.* tum Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. cap. 21. in decreto de Indulgentiis*, vbi ſacra Synodus expreſſè aſſerit, poteſtatem conferendi Indulgentias eſſe à Chriſto datam Eccleſiæ. Vnde meritò aſſerit Suar. *tom. 4. in 3. part. diſp. 49. ſect. 1. n. 5.* eſſe de fide, quòd in Eccleſia ſit poteſtas conferendi Indulgentias, per quas remittatur pœna, pro dimiſſis peccatis debita.

43 Quæſt. XIII. *Quid indicat illa vulgatiſſima phraſis?* Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant?

RESP. Indicat, Indulgentiarum adeptionem, omnem illum effectum operari, qui à Prælati voluntate deſignatur per verba quibus earum conceſſio promulgatur: ita quidem, vt Indulgentia infallibiliter operetur, quantum ſonat, ſi cauſæ omnes ad il-
44 lam neceſſariæ concurrant. Suar. *diſp. 56. ſect. 2. n. 5.* Et quamuis in particulari non ſit certum & infallibile, hanc aut illam Indulgentiam reipſa tantum operari, quantum ſonat, quia non eſt certum & infallibile, quòd hæc, aut illa particularis Indulgentia habeat omnes conditiones requiſitas ex parte concedentis, & accipientis; vbi tamen non conſtat euidenter, Indulgentiam ſine legitima cauſa eſſe conceſſam, non eſt reputanda habere minorem efficaciam, quàm verba, quibus ea conceditur, ſonant, ſicuti rectè
45 ſubdit Suar. *l. c. n. 6. & 7.* qui *diſp. 52. ſect. 5. n. 4.* rectè quoque præmittat, Indulgentiam plus non valere, quàm ſonent, eò quòd operetur iuxta voluntatem concedentis expreſſam per formam, teſtaturque Corduba q. 41. eſſe hanc communem Iuriſtarum regulam; quam confirmo inde, quod *priuilegia non plus operentur, quàm verbis exprimant.* DD. communiter ex *cap.* Priuilegia. *diſt. 4. & cap.* porro *de priuilegiis*. Eſt autem hoc axioma deſumptum ex S. Thom. *cit. diſt. 20.* vbi crebrò ſic loquitur. *Indulgentia tantum valent, quantum prædicantur.*

46 Quæſt. XIV. *Verba, quibus Indulgentiæ conceduntur ſunt ne latè, an ſtrictè interpretanda?*

RESP. Sunt latè interpretanda, niſi fortè in aliquo caſu ex particularibus circumſtantiis aliud concludendum ſit. Hanc conclusionem, quam etiam tenent Henriquez *lib. 7. cap. 30.* Bonac. *p. 7.* Palaus *p. 4.* id ipſum ſentiens de delegata poteſtate largiendi Indulgentias, pluribus explicaui, & ſufficienter probaui in tract. de ſub. *n. 24. & 25.* id eſt Indulgentiæ ſumptæ tam formaliter, ſeu quoad remiſſionem pœnæ quàm accidentaliter, ſeu quoad gratias per accidens eis adiunctas à Prælato nō conferunt plus quàm indicent verba accepta in communi ſenſu ſicuti practicè applicaui *Tract. præced. in App. finali ad cap. 50. lit. c*

Quæſt. XV. *Quid cenſendum de illis: qui Indulgentias negligunt, aut è diuerſo ſtudioſè conſectantur?* 47

RESP. Qui per contemptum negligunt, vt Lutherani, peccant mortaliter; qui per torporem, & deſidiam, venialiter; qui ideò, quod velint ipſimet pro ſe ſatisfacere in hoc mundo, aut ſatis pati in altero, non videntur peccare, quia non agunt contra vllam virtutem, aut præceptum. Attamen contra charitatis perfectionem agunt, qui tot faciles obtentu Indulgentias, quas miſerabilibus animabus in igne purgatorio applicare poſſent, prætermittunt.

II. Qui verò omnem, Indulgentias lucrandi occaſionem arripiunt, laudandi potius ſunt quàm arguendi, per ſe loquendo, 48
nam ſatagunt & maturè ſatisfacere iuſtitiæ diuinæ, & remouere impedimenta, expedito ad conſpectum diuinum curſui obſtantia, adeòque optant eò ocyus cum Deo ſummo bono coniungi, qui eſt actus charitatis.

III. Hinc infer, voluntatem ſtudiùmque lucrandi Indulgentias, eſſe opus ex ſe bonum, & honeſtum, conſentaneùmque 49
ſtatui Religioſo. Imò eſſe honeſtius, & laudabilius, charitatique Dei, & propriæ conformius, ex alieno ſoluere Deo per rigoroſam pœnam, vt docent Suarez *diſp. 49. ſect. 5. n. 8.* & Sanctarellus *c. 6. dub. 3.* contra Sotum.

IV. Addunt Suarez & Sanctarellus, quando Pontifex olim largiebatur Indulgentias iis, qui contribuebant pecunias, ad ſcri- 50
bendum militem contra infideles, illos, qui aſſem, e. g. pro Indulgentiis tunc contribuebant, exercuiſſe opus ex ſuo genere melius, & laudabilius, quàm ſi illum aſſem dediſſent pauperi, in communi neceſſitate conſtituto. Lege Benzonium *dub. 16.*

Quæſt. XVI. *Propoſitum, aut votum nunquam conandi lucrari Indulgentias, eſt ne validum?* 51

RESP. Non eſt, nam votum eſt promiſſio de meliore bono, vt docent omnes cum S. Th. 2. 2. q. 88. a. 2. atqui paulo antè oſtendi non eſſe melius, velle in purgatorio ſatisfacere per ignem, quàm hic ſatisfacere per Indulgentias.

CAPVT VI.

De iis, penes quos eſt poteſtas largiendi Indulgentias.

SVMMARIVM.

Non niſi præditus iuriſdictione ſpirituali largitur validè Indulgentias. 52.
Papa poteſt eas largiri omnibus Chriſti fidelibus. 53.
Cardinales concedunt Indulgentias centum dierum. 55.
Legati Apoſtolici quadraginta dierum. 56.
Quales fuerint nonnullis largiti recitantibus pia ſuſpiria S. Franciſci Xauerii? 56.
Quid hac in re poſſit Archiepiſcopus. 57. & ſeqq.
Quid Epiſcopus? 58. & ſeqq.
Quo Iure. 62.
Et quomodo Religioſis exemptis? 63.
An etiam peregrinis? Ibid. & 65.
An vbique? 66.
Actus Iuriſdictionis voluntaria exercentur licitè vbique. 66.
An Diœceſani commorantes extra Diœceſin lucrentur Indulgentias oblatas omnibus Diœceſanis? Ibid.
An ſummus Pœnitentiarius impertiatur Indulgentias? 67.
An Vicarius Generalis? 68.
Quid ſi quis ſit Epiſcopi Vicarius in ſpiritualibus ſimul & Pontificalibus? 69.
Quid Confeſſarius? 70.
Quid Concilium Generale, aut Prouinciale? 71.

Quid

Quid Generales, & Prouinciales ordinum Religioſorum? 72. & 74.
Quid Abbas utens inſignibus Epiſcopalibus? 72.
Poteſtas dandi indulgentias quatenus delegari poßit? 73.
Pœna promulgantium indulgentias ad quæſtum. 75.
Peccatum promulgantium indiſcretas. 76.
Poteſtas largiendi indulgentias acquiritur etiam conſuetudine. 78.
Quid ſi Pontifex ignorat talem conſuetudinem? 79.

52 Quæſt. XVII. *Penes quos generatim eſt poteſtas concedendi indulgentias?*

RESP. I. Penes illos duntaxat, qui ſunt præditi iuriſdictione ſpirituali; nam largitio indulgentiarum eſt actus iuriſdictionis S. Thomas *cit. diſt.* 20. & *cit. q.* 26. valde frequenter.

II. Penes ſolos Eccleſiæ Prælatos eſt ea poteſtas ordinaria, penes alios non niſi delegata. S. Th. in ſupplem. *q.* 26. *a.* 2. & 3. communiter receptus. Confirmatur *ex extrau.* Vnigenitus *lit. 0.* tametſi Virginius Aluiſet de Priuil. Reg. ſect. 3. *n.* 13. aſſentiatur Canoniſtis tribuentibus hanc (de Diebus aut Annis) poteſtatem cuilibet Confeſſario reſpectu ſui pœnitentis.

53 Quæſt. XVIII. *Quanta, qualiſue poteſtas concedendi indulgentias competit Summo Pontifici?*

RESP. I. Tanta, vt omnibus Chriſti fidelibus vbiuis locorum degentibus indulgentias largiri poßit. *extrau.* Vnigenitus. *lit. c.* & *d.* omneſque Doctores, qui id probant ex illo *Io.* 21. *Paſce oues meas*; at Clemens vi. in *cit. extrau. lit. s.* inſinuat, eius poteſtatis promiſſionem factam fuiſſe Petro per illa verba: *Tibi dabo claues regni cælorum. Matth.* 16.

54 II. Eadem poteſtas eſt in Pontifice Summo ordinaria, & ita quidem, vt illi competat ante ſuam conſecrationem, eſt quippe poteſtas iuriſdictionis, non autem Ordinis. Lugo *num.* 2.

55 Quæſt. XIX. *Suntne Cardinales præditi poteſtate impertiendi indulgentias, & quali?*

RESP. I. Sunt præditi poteſtate concedendi indulgentias 100 dierum Ludou. Bologn. *tr. de Indulg. n.* 34. & 49. Diana *p.* 5. *tr.* 2. *reſol.* 6.

II. Hæc poteſtas, quæ annexa iam eſt dignitati Cardinalitiæ, ſitne ordinaria, an delegata dicendã, pendet ex deſcriptione horum duorum adiectiuorum, quæ non eſt eadem apud omnes.

III. Ex ſola conſuetudine, non autem ex vllo ſcripto iure hanc poteſtatem iis conuenire aſſerit Nauarrus *not.* 21. at Bologni ait ex priuilegio.

IV. Tametſi fidem habeo affirmantibus, Cardinales eſſe illa, quam dixi poteſtate præditos concedendi indulgentias 100. dierum, quidã tamen Parochus Diœceſis Auguſtanæ miſit mihi abhinc duo decennium in ipſo originali literas conſcriptas anno milleſimo, quingenteſimo, ſignataſque Chirographis decem S. R. E. Cardinalium qui largiebantur omnes ſimul Eccleſiæ Parochiali Eyttenhuſanæ non plus quam quadraginta dierum indulgentias, manus adiutrices porrigentibus pro exædificatione memoratæ Eccleſiæ Eyttenhuſanæ; obtinendas autem non niſi in quatuor feſtiuitatibus nominatis in illo originali; quæ parſimonia, quique concurrendi modus ne quidem in Epiſcopis, nedum in Cardinalibus videtur hac ætate vſurpari.

56 Quæſt. XX. *Quid iuris circa indulgentias competit Legato Apoſtolico?*

RESP. Coronius *lib.* 2. *controu.* 11. *n.* 17. *v. Indulgentia n.* 2. aſſerit, Legatum Apoſtolicum poſſe in ſua prouincia, & legatione, concedere perpetuas 40. dierum indulgentias, & probat ex *cap. fin. de offic. Legati.* Sed ibi nulla de indulgentijs fit mentio: non dubito tamen de veritate doctrinæ, cùm enim Legatus ſit in ſua prouincia Iudex ordinarius, vtpote inſtar Proconſulis, *c.* Legatus, *de offic. Legat. in* 6. imò aliquanto maiorem poteſtatem habeat, quàm Archiepiſcopus, aut Epiſcopus. Abb. *c.* 1. *n.* 2 *de offic. Legati*; Epiſcopo autem conceſſa ſit hæc poteſtas, vt mox dicam, idcirco haud dubie eadem pollet Legatus.

Vide Suarez *tom.* 4. *in* 3. *part. diſp.* 55. *ſect.* 3. *n.* 22. aſſerentem iure communi ſcripto Legatis Pontificijs non competere ullam poteſtatem in indulgentias, ſed ſolùm ex ſpeciali commiſſione Pontificis, qua fuerunt (nouo & prope mirando exemplo) vſi ſub annum 1666. tres Illuſtriſſimi Domini Nuncij Apoſtolici, Viennenſis, Colonienſis, Lucernenſis, Breuem Illuſtriſſimus Dominos ſedis Apoſtolicæ ad Heluetios, & Rhetos Nuncius, eiuſdem ſedis Autoritate per Alexandrum vii. P. M. indulta, omnibus Chriſti fidelibus vtriuſque ſexus Diœceſis Conſtantienſis, Curienſis, Lauſannenſis, Baſileenſis, conceſſit ducentorum dierum indulgentias, quotieſcunque deuote, & flexis genibus ante imaginem S. Franciſci Xauerij recitauerint orationem hanc: O Deus ego amo te, &c. Dominus verò Nuncius Viennenſis per ſuam Nunciaturam impertiit propter eandem pietatem vndecim menſium indulgentiam, Colonienſis tantundem. Porro infra *n.* 438. diſcutiam illam clauſulam: *quotieſcunque* recitauerint, & ſimul proponam totam illam piiſſimam orationem.

Quæſt. XXI. *Quid de Archiepiſcopo?* 57

RESP. I. Poteſt in ſua propria diœceſi concedere indulgentias, quas quiſque Epiſcopus in ſua, cum ſit verus ſuæ propriæ diœceſis Epiſcopus.

II. Poteſt quibuslibet ſuorum ſuffraganeorum Eccleſiis impertiri eas indulgentias, quas ipſimet ſuffraganei. *cap.* noſtro, *de pœnit. & remiſſ.* iuncta rubr.

III. Et quidem id poteſt etiam dum non viſitat, nam prædictum capitulum non loquitur de Viſitatione.

IV. Nec obeſt, etiamſi illæ iam ante à proprijs Epiſcopis acceperint indulgentias, nam poteſt nihilominus ſimiles conferre Archiepiſcopus & Legatus, ita vt & Epiſcopi, & Archiepiſcopi, & Legati indulgentias ſimul quis lucretur. Suar. *diſp.* 55. *ſect.* 2. *n.* 7. Roſella *n.* 397.

Quæſt. XXII. *Quid iuris habet Epiſcopus?* 58

RESP. I. Id iuris, vt quo die dedicatur aliqua Eccleſia, concedat indulgentiam vnius anni illo die obtinendam, & præterea indulgentiam 40. dierum obtinendam anniuerſario dedicationis tempore *cap.* cùm ex eo, *de pœnit. & remiſſ. in fin.*

II. Vt eandem 40. dierum indulgentiam concedat, quoties rationabilis cauſa occurrit, *cit. cap.* cùm ex eo.

Vnde ego ann. milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo quinto interrogatus à quodam I. V. Licentiato an ne Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus Ordinarius Conſtantienſis, polleat poteſtate inſigniendi indulgentijs 40. dierum quinque feſtiuitates, quas ſibi proprias delegerat naſcens id temporis, multo piiſſima Congregatio quinque Vulnerum Chriſti è ſolis Sacerdotibus conflanda? Reſpondi, facturum ſanctiſſimè, ſicuti fecit verbis, quæ in Bulla, ſeu Breui confirmatiuo eiusdem Confraternitatis expreſſa transfero in hunc locũ: *Vtque pios huiusmodi SS. Chriſti Vulnerum amatores ſpiritualibus quoque donis ditemus, de Immenſa Dei bonitate confiſi, omnibus & ſingulis memoratæ Confraternitatis confratribus, vbicunque nobis ſubiectis, non ſubiectis vero in Diœceſi noſtra exiſtentibus, qui pro exaltatione S. R. E. hæreſum extirpatione, Chriſtianorum Principum concordia, vel huius Confraternitatis augmento piè orauerint in quinque feſtiuitatibus ſæpe dictæ Confraternitatis propriis, quadraginta dierum indulgentias in Domino concedimus, & elargimur.* Hactenus Reuerendiſſimus & Celſiſſimus Franciſcus Ioannes Princeps, & Epiſcopus Conſtantienſis, cujus verba, quatenus illam indulgentiam extendunt expreſſe, etiam ad non ſubiectos, exiſtentes tamen in Diœceſi Conſtantienſi, repetam infra *n.* 65. iiſque confirmabo doctrinam de peregrinis comparantibus indulgentias locorum, in quibus verſantur.

III. Maiores his indulgentias nequit impertiri Epiſcopus. *cit. c.* cùm ex eo, vbi additur hæc ratio *quia per indiſcretas & ſuperfluas indulgentias, quas quidam Eccleſiæ Prælati facere non verentur, & claues Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio eneruatur.* &c. 59
Ex quo capit. apparet, Epiſcopos olim largiores impertiiſſe indulgentias, & quidem plenarias?

Quin exiſtimat Valentia *cit. q.* 20. *pun.* 3. cum multis contra Cordubam, & alios, hodieque poſſe ab Epiſcopo priuatim, & ſecretè concedi alicui indulgentias maiores, quam permittuntur cit. cap. *cùm ex eo*, idcirco quòd illud capitulum videatur loqui de ſola publica conceſſione: Verùm huic opinioni videtur repugnare tum ratio citati capituli *cùm ex eo*, tum *cap.* indulgentiæ, *de pœnit. & rem. in* 6. nam illic ita decernitur: *Indulgentiæ, quæ ab vno, aut pluribus Epiſcopis in Eccleſiarum dedicationibus, vel aliis quibuscunque caſibus conceduntur, vires non obtinent, ſi ſtatutum exceſſerint Concilij Generalis*; atqui citatum capitulum, *cùm ex eo*, deſumptum eſt ex Concilio Generali Lateranenſi iii. 60

IV. Prædicta tamen Capitula non obſtant, quo minùs plures, qui iuriſdictione præditi ſunt, e. g. proprius loci Epiſcopus, eiuſdemque metropolitanus, aut ſucceſſor, ſimul, aut ſucceſſiuè plures quadragenas concedant vni, & eidem Eccleſiæ, ſicuti etiam non obſtant, quò minùs illi ipſi Eccleſiæ, cui proprius Epiſcopus pro certo aliquo feſto vnam quadragenam impertijt, alienus Epiſcopus largiatur aliam inſuper quadragenam obtinendam à ſuis ſubditis, Eccleſiam illam illo die viſitaturis. Sà V. *Indulgentia n.* 16. quandoquidem eiuſmodi conceſſio non fit directè ipſi loco, ſed perſonis ſubditis in ordine ad illum locum. Laym. *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 4. *num.* 2. ſubdens poſſe poſtmodũ proprium loci Epiſcopũ, illam quadragenam trahere ad ſuos ſubditos faceréque eis poteſtatem lucrandi illã, adeóque obtinendi vno die duas quadragenas, ſed pluſquam vnius anni indulgentiam non poſſunt in die dedicationis concedere Epiſcopi, 61

ſibi plura commiſerint. Azorjo. 2. lib. 3. c. v. Roſel. n. 406.

62 V. Jam recepta eſt Laymanni loc. cit. contra Tannerum tom. 4. d. 6. q. 7. dub. 4. n. 95. opinio tenet, poteſtatem largiendi Indulgentias, quæ polleant Epiſcopi, conuenire, illis iure Eccleſiaſtico, non autem Diuino; hancque opinionem infirmat Pontifex, extrav. Vnigenitus lit. F. ſolis Petri ſucceſſoribus aſſerens à Christo Domino datam hanc poteſtatem, eadem tamen poteſtas conuenit iiſdem iure ordinario. Suar. diſp. 48. ſect. 3. n. 3. contra Durandum; nam Epiſcopi vi iuris communis ſcripti, atque adeo ex vi ſui muneris obtinent hanc poteſtatem; quam quidem exercere poſſunt in ſuos duntaxat ſubditos, eo quod à non ſuo iudice ligari nullus valeat vel abſolui, cap. quòd autem, de pænit. & remiſſ. vbi etiam ex hac ipſa ratione deducit Pontifex, remiſſiones, id eſt, Indulgentias, quæ fiunt in Dedicationibus Eccleſiarum, prodeſſe illis tantummodò, quibus vt proſint, proprij iudices ſpecialiter indulſerunt. Vnde vlterius infert Suar. cit. ſect. 3. cum aliis communiter; non poſſe Epiſcopos concedere Indulgentias defunctis applicandas, cùm non ſint proprij defunctorum iudices; item etiam non poſſe proprijs ſubditis concedere Indulgentias, quas per modum ſuffragij applicent alienæ diœceſis ſubditis. Hæc autem ratio, & doctrina nil obſtat, quò minùs Religioſi exempti poſſint ſe, in ordine ad lucrandas Indulgentias, ſubijcere Epiſcopo, & proinde ab illo Indulgentias participare. Filliucius tr. 8. n. 130. Suarez. diſp. 52. ſect. 1. n. 13. Bologn. de Indulg. n. 43. Matthias Corona de dignit. & poteſt. Epiſcopi tr. 2. c. 20. cum multis contra multos. Ratio noſtra eſt, quia indulta ad argumentum, non debent parere diminutionem, l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. Quanquam Roſellus num. 321. multis contra alios contendit, Epiſcopum non poſſe concedere Indulgentias locis in ſua diœceſi exemptis.

63 Eſt autem obſeruandum hoc diſcrimen inter Religioſos exemptos, & ſæculares peregrinos, quod fatentur quidem DD. ſuprà citati, atque inſuper Pax Iordanus Elucubrat. tom. 1. lib. 5. tit. 15. n. 49. contra Vgolinum, poſſe Epiſcopum impertiri directè, & immediatè Indulgentias illis exemptis, ea etiam de cauſa, quod ipſi quoque exempti ſubijciantur Epiſcopo in multis caſibus vt ratiocinatur Pax Iordanus l. cit. n. 38. vero ſæculares peregrinos quod attinet, negat expreſſe Iordanus loco cit. n. 53. & Corona cum aliis, poſſe hiſce ab Epiſcopo alieno impertiri Indulgentias, ſi tantum breuiſſima mora verſentur in eo Epiſcopatu; adeo vt ne quidem fiant participes Indulgentiarum, quas Epiſcopus alicui certo loco intra ſuam Diœceſin conceſſit, vt addit idem Iordanus n. 59. niſi accedat voluntas proprij Epiſcopi; quam etiam doctrinam tenet Diana part. 11. tract. 8. reſol. 24. post Abbatem cap. quod autem de pænit. n. 2. ſictis & Barb. in c. Quod autem, De Pænit. & remiſſ.

64 Verum ſi agatur de voluntate, ſeu conſenſu propriorum Epiſcoporum, eſt ita nota omnibus beneuolentia eorum erga ſubditos, vt meo iudicio non oporteat habere vllum dubium de eorum voluntate vniuerſali huc ſufficiente; imo exiſtimo, eſſe valde probabile, illum huc non eſſe neceſſarium, tum quia Parochus poteſt eam tribuere. Nauarrus de Indulg. & Iubil. not. 27. n. 27. cum aliis contra alios apud Suarez de Pœnit. d. 50. ſect. 6. num. 5. tum quia ſcio, probatum eſſe non vni, ſed pluribus doctrinam, quam in tract. præcedent. de Iubil. num. 87. tradidi, quamque repetam infra num. 167. quod videlicet Indulgentia alicui Prouinciæ, aut Vrbi conceſſa poſſit obtineri ab ipſis etiam peregrinis. Quam quidem doctrinam admittit etiam ipſe Pax Iordanus n. 61. reſpectu Indulgentiarum alicui loco conceſſarum à ſummo Pontifice cùm omnes Christi fideles ſubiecti ſint ipſi cap. vnica per mundum 9. q. 3. at probo ego de Indulgentiis, etiam quas conceſſere Epiſcopi locales; tametſi enim verum eſt, quòd conceſſio Indulgentiæ prouemat à poteſtate ligandi, atque abſoluendi, Supra num. 52. & 53. quia tamen Epiſcopi poſſunt & ſoleo anathemate tales pœnitere, ſi committunt in eorum Diœceſi crimen anathemate dignum, & poſſunt ex varijs cauſis, excipere eorum confeſſiones e. g. ſi adducantur hi in vitæ diſcrimen; ideo nihil officit illa, in contrarium allata ratio.

Nec dubito, quin in ijs caſibus, in quibus dixi tom. præced. tr. 7. caſ. 3. Parochianos vnius Parochiæ, poſſe confiteri Parocho alterius, an iidem etiam poſſint obtinere Indulgentias proprias illius alterius Parochiæ, huc facit doctrina Petri Marchantij, qui referente Diana citat. tract. 16. reſ. 2. ſic ſcribit: Arbitror externæ Diœceſis hominem orantem ante imaginem B. V. ad quam Epiſcopus 40. dies Indulgentiæ orantibus contulit, lucrari eadem ratione Indulgentiam. Denique ſupra n. 56. deſcripſi diploma, quo Illuſtriſſimus Ordinarius Conſtantienſis impertitus fuit etiam non ſubiectis, in ſua tamen Diœceſi exiſtentibus Indulgentiam perſonalem.

Appendix.

Confirmantur hæc omnia, quòd licet iuriſdictio contentioſa nequeat exerceri, niſi in ſubditum, & intra proprium territorium: P. Laymannus ex communi lib. 1. Theolog. Moral. tr. 4. c. 5. n. 4. Voluntaria tamen, quæ videlicet exercetur ſine vi, aut coactione, vel contradictione, ſed in volentem & conſentientem, & ſine ſtrepitu forenſi exerceri queat, tum extra proprium territorium, Laymannus Ibid. rurſum ex communi, quàm in non ſubditum volentem & conſentientem. Tuſchus Pract. Concl. lit. I. Concl. 542. n. 11. inde poſt Alex. lib. 6. conſ. 69. inferens Imperatorem poſſe legitimare alienum, ſi non repugnet huius alieni Princeps. Quia igitur largitio Indulgentiarum eſt actus iuriſdictionis minimè contentioſæ ſeu coactionem, ſed merè voluntariæ, poteſt Epiſcopus eam exercere erga Religioſos quantumuis exemptos, ſaltem ſi non contradicat Regularis Prælatus.

Ex quo principio ego Anno 1675. literis interpellatus à quodam Societatis Noſtræ P. Rectore, An Sacerdos Societatis libros prohibitos licitè abſque ſui Rectoris expreſſo conſenſu aut diſſenſu legere poſſit, idcirco quòd licentiam, acceperit ab Archiepiſcopo N. habente à ſede Apoſtolica Priuilegium conferendi aliis nouem, vel decem eam facultatem? Reſpondi poſſe, ſtante illo ipſo Iure Communi, quandoquidem illa Conceſſio ſit actus propriæ iuriſdictionis voluntariæ. At per accidens, alioque abſolutè non poſſe abſque conſenſu ſui Superioris, tum quia generatim priuilegium ab alieno Superiore impertitum nihil prodeſt, ſi repugnet hic Superior, vt paulò antè dixi, & repetit Alex. lib. 7. conſil. 11. loquens de ſubdito Principis A. legitimato ab Imperatore, abſque conſenſu illius Principis B. non dependentis ab Imperatore: tum ſingulariter, quia in compendio noſtrorum priuilegiorum, Verb. Gratia §. 2. vetatur, ne quis de Societate abſque expreſſo ſuperiorum conſenſu vtatur villis Apoſtolicis indultis; & verba Priuil. §. 3. exprimitur, quod nullum priuilegium repugnans moribus Societatis impetratum à quoquam, vllius ſit momenti. Accedit, quòd & Superiorum Societatis interſit noſſe, verùm huiuſmodi illi perſonæ particulari profutura, an obfutura ſit talis lectio, & an vera vſus eiuſmodi priuilegij à ſæculari Superiore conceſſi, nata ſit turbare, domeſticam diſciplinam, debitamque Superioribus reſpectum. An verò ſit aliquo loco habenda doctrina Caramuelis, contendentis illam ipſam Lectionem eſſe, non obſtante Bulla Cœnæ Domini, licitam cuiuis viro docto, ſcienti eam ſibi non nocituram? dixi, aperuique meam contrariam mentem in Experien. tr. 7. c. 8. n. 356. Edit. Einſidlenſis.

VI. Quando Epiſcopus in Indulgentiarum conceſſione tranſgreditur terminos à iure conſtitutos, eiuſmodi conceſſio eſt inualida. cap. Indulgentiæ, de pænit. & remiſſ. in 6. at ſolummodò quoad exceſſum. Ratio eſt, quia vtile per inutile non debet vitiari. reg. 37. in 6. ſaltem ſi vtile poſſit ſeparari ab inutili l. 1. ff. aqua quotid. & æſtiua; & actus qui non valet, vt valeat, ſaltem valet, vt valere poteſt. DD. communiter argum. cap. 1. de deſponſ. impub. in 6. & in liberalitatibus interpretatio fit, vt ſuſtineatur actus vſque ad legitimum modum, Pax Iordanus Elucubrat. tom. 1. lib. 5. tit. 16. num. 54. His addenda doctrina Roſelli n. 309. quòd ſcilicet, quando dantur Indulgentiæ conferentibus eleemoſynam pro fabrica alicuius templi, ſi dominus templi nolit recipere oblatam, nihilominus obtineatur Indulgentia ab offerente, nam illa eſt conditio ficta, & ideo habetur pro completa, l. 2. C. de inſtit. & ſubſtit. 65

VII. Porro Indulgentias, quas largitur Epiſcopus, petit ipſe, partim ex ſuæ, partim ex vniuerſalis Eccleſiæ Theſauro. Suarez ſect. 8. num. 4. 66

VIII. Quia largitio Indulgentiarum eſt actus iuriſdictionis voluntariæ, & ſine ſtrepitu forenſi exercetur, poteſt Epiſcopus, vbiuis locorum exiſtens, concedere ſuis ſubditis, vbiuis locorum exiſtentibus, Indulgentias vbiuis gentium lucrandas. Suarez. diſp. 53. ſect. 3. n. 17. conformiter l. 21. ff. de offic. proconſ. vide Roſellum nu. 209. & nota pro praxi, Conſtantienſes e. g. qui operam literis dant Dilingæ Athenæo Diœceſis Auguſtanæ, potuiſſe illa Indulgentia, quam piè precantibus coram icone S. Xaverij impertitam eſſe à Nuncio Apoſtolico Lucernenſi dixi ſupra n. 56. ſicuti enim poteſt Epiſcopus ſuis ſubditis vbiuis locorum degentibus, conferre Indulgentias, vt paulo ante diximus, pateteque exemplo, & facto Illuſtriſſimi Epiſcopi Conſtantienſis relato ſupra n. 58. ita Nuncius Apoſtolicus, ſiquidem omnes ciues eius Nunciaturæ ſunt et vere ſubditi, haberque in hos aliquanto maiorem poteſtatem, quàm ipſe Epiſcopus Supra n. 56. Sed & notat ſingulariter Iordanus Elucubrat. tom. 1. lib. 5. tit. 16. n. 50. Epiſcopos, & conſequenter Nuncios Apoſtolicos licitè, validèque ſua illa poteſtate vti etiam in anno Iubilæo; proindeque reprehendit ipſe Epiſcopum, qui 1625. abſtinuit conceſſione Indulgentiarum;

Quæ-

67 Quæſt. XXIII. *Quid circa Indulgentias poſſunt Prælati inferiores Epiſcopo?*

RESP. I. Summus Pœnitentiarius, audiente & teſtante Paludano *in.4. diſt.* 20. *q.* 4. *a.* 2. ſemel dixit: *authoritate noſtra ordinaria damus vobis* 100. *dies Indulgentiæ*; vnde apparet tempore etiam Paludani ſupremum Pœnitentiarium habuiſſe hac in re maiorem poteſtatem, quàm Epiſcopi.

68 II. Vicarius Generalis Epiſcopi tam in Pontificalibus, quàm in Spiritualibus caret ex ſe poteſtate dandi Indulgentias, quia primus caret iuriſdictione, ſecundus non habet propriè dignitatem Epiſcopalem; atqui poteſtas concedendi Indulgentias, iure ordinario annexa eſt dignitati Epiſcopali. *cap.* accedentibus, *de exceſſ. Prælat.* Roſel. *n.* 201. Corona, alij.

69 Quòd ſi tamen vnus idemque ſit Epiſcopi Vicarius in Spiritualibus ſimul, & Pontificalibus, vt fit ſæpe in Germania, poſſet ex opinione probabili eiuſdem Roſelr. *n.* 351. impertiri Indulgentias abſque vlla vlteriore delegatione.

70 Ex dictis infero, erraſſe Angelum, & alios plures apud Suar. *diſp.* 53. *ſect.* 9. ratos, omnem, qui in foro pœnitentiæ poteſt à peccatis abſoluere, poſſe quoque Indulgentiam donare, ſaltem in foro ſacramentali, ſeu interno, vt limitat Fumus, *V. Indulgentia n.* 2. Et vero S. Th. *diſt.* 20. *a.* 4. ex profeſſo probat, hanc poteſtatem non conuenire cuilibet Parocho, ſicut & errant illi, qui putant, Neomyſtas impertiri tunc Indulgentias, quando ſtatim poſt ſuam primam Miſſam Cruce ſignāt eos, qui ipſis oſculantur manum.

71 III. Neque Generale, neque Prouinciale Concilium, neque Cardinales, aut Canonici ſede vacante poſſunt dare Indulgentias. Suar. *ſect.* 3. & 4. *Corona l. c.* §. 1. *n.* 2. aliqua contra Nauarr. *de Iubil. not.* 31. *n.* 2. & 6. aliud de Concilio œcumenico, & capitulo ſede vacante dicentem, cum Bologn. *n.* 40. *& ſeqq.* Corona l. c. cum multis contra alios. Nam nullum ius id eis permittit.

72 IV. Generales, Prouinciales, alijque Regulares Prælati carēnt ex ſe prædicta poteſtate, *cit. cap. accedentibus*, in quo etſi de ſolis Abbatibus eſt expreſſus ſermo, nihilominus tamen ibi dicitur, prædictam poteſtatem eſſe dignitatis Epiſcopalis. Et quamuis Abbas ex priuilegio habeat, vt poſſit vti inſignibus Epiſcopalibus, non ideirco poteſt Indulgentias diſpenſare. Roſellus *de Indulg. num.* 378. Excipe, niſi priuilegium ipſius dicat, eum poſſe vti dignitate Epiſcopali. Roſel. *num.* 381. Quamquam idem Roſell. *num.* 388. *& ſeqq.* obſeruat, in generali delegatione iuriſdictionis Epiſcopalis, non venire poteſtatem concedendi Indulgentias.

73 V. Nil tamen obſtat, quò minùs Papa, aut Epiſcopus illam eandem poteſtatem deleget cui vis clerico, etſi non poſſit Epiſcopus delegare laico, vtpote ſecundùm ius eccleſiaſticum incapaci munerum Eccleſiaſticorum. Suar. *diſp.* 55. *ſect.* 6. *n.* 5. Hinc de facto datur ſæpe cuiuis Confeſſario facultas largiendi moribundis
74 Indulgentiam, vt latè explicat Suar. *diſp.* 56. *ſect.* 1. *n.* 2. Hinc etiam Prouinciales Ordinum Mendicantium potiuntur facultate concedendi in fine ſuæ Viſitationis ſuis ſubditis Indulgentiam plenariam. Caſarubios *n.* 16. *& Corona n.* 6. Quam facultatem, vtpote ex viuæ vocis oraculo prouenientem, etſi reuocatam eſſe tradit Lezana *num.* 4. eius tamen doctrina nil obeſt ijs Ordinibus Religioſis, qui poſt illam reuocationem acceperunt à Summo Pontifice reſtitutionem facultatis, de qua meminit Caſarubios.

VI. Quando Pontifex dicit, ſe dare alicui Indulgentiam applicandam tamen per aliquem alium, debet hic alius eſſe clericus, & communiter Sacerdos, Lugo *n.* 137.

75 Quæſt. XXIV. *Quas pœnas incurrunt, qui publicant Indulgentias ob quæſtum id eſt, ob eleemoſynam ratione illarum acquirendam?*

RESP. Incurrunt excommunicationem Papæ reſeruatam, ſi ſint Religioſi, ſi autem ſint Epiſcopi, aut Cardinales, ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ, & perceptione ſuorum fructuum ſuſpenſi, donec ſatisfactione præmiſſa à Sede Apoſtolica diſpenſentur. Lezana V.
76 *Indulgentia n.* 32. ex Bulla Pij V. quæ incipit; *Quam plenum.* Addit Sylueſter, *V. Indulgentia. ex Clem.* Religioſi, *de priuilegijs*, Religioſos peccare mortaliter prædicando Indulgentias indiſcretas, tales videlicet, quæ vel conceſſæ quidem ſunt, ſed aut abſolutè concedi non potuerunt, aut non potuerunt concedi tam magnæ; vel quas non eſt veroſimile conceſſas eſſe. At Fumus *n.* 22. & Sa *n.* 15. hic agnoſcit peccatum mortale tunc ſolùm, quando prædicantur non veræ, non veroſimiles, ſeu non validæ Indulgentiæ. Vide Cordubam *q.* 41. & dicta in tract. de Iubileo
77 *n.* 53. Addo ex P. Carolo Antonio Theſauro *in Praxi Eccleſ. p.* 2. *v. Indulgentia, c.* 1. Religioſos abſoluentes *à pœna, & à culpa*, id eſt, concedentes Indulgentiam plenariam (abſque legitima poteſtate) ferire excommunicatione Papali Clement. 1. *de priuilegijs*, eſto dent extra Sacramentum pœnitentiæ.

Quæſt. XXV. *Poteſtne per conſuetudinem acquiri ius impertiendi Indulgentias?* 78

RESP. Poteſt I. haud dubiè, ſi ea conſuetudo introducatur ſciente Summo Pontifice, nam tunc ſaltem locum habet illud toties à Nauarro repetitum axioma: *Quidquid per priuilegium acquiri poteſt, etiam per conſuetudinem præſcriptam obtineri poteſt.*

Poteſt II. probabiliter, etiam in caſu, quo Pontifex nil ſcit de 79
illius conſuetudinis inchoatione, aut continuatione. Laym. *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 4. *n.* 4. Diana *part.* 5. *tr.* 12. *reſol.* 21. Palaus *p.* 6. *n.* 6. poſt Abb. contra Suar. & alios. Ratio eſt, quia etiam poteſtas diſpenſandi in voto, poteſt per conſuetudinem acquiri, vt docet San. *lib.* 4. *moral. c.* 38. *num.* 21. Quidni & poteſtas dandi Indulgentias? Quandoquidem Pontifex videtur æquè generaliter conſentire, vt valeat, ſubſiſtàtque longæva indulgentias largiendi conſuetudo, etſi ab ipſo ignorata. Conſentit Roſellus *numer.* 443. & Coroninus celebrior, controu. *lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 21.

CAPVT VII.

De conditionibus neceſſarijs ad id, vt Prælatus validè, aut licitè Indulgentias concedat?

SVMMARIVM.

Largiturus Indulgentias debet eſſe præditus iuriſdictione. 80.
Et ſuam largiendi voluntatem declarare ſigno externo. 80.
Et eſſe immunis ab excommunicatione, ſuſpenſioneque. 81.
Non tamen neceſſario ſacerdos. 83.
Epiſcopi Germaniæ poſſunt ante confirmationem Pontificiam largiri Indulgentias. 84.
Non ſubſiſtit Indulgentia data ſine cauſa legitima. 86.
Eaque diſtincta à fine intrinſeco ipſi Indulgentiæ. 87.
Refutatur contraria, ſingularisque opinio Paſqualigi. 88. & 89.
Quando Indulgentia datur propter cauſam præteritam, non eſt opus iniungere aliquod opus. 90.
Non ſemper ad valorem Indulgentiæ requiritur opus pium. 91.
At ſemper exigitur cauſa proportionata ipſi Indulgentiæ. 92.
Quæ ſi non ſit proportionata pro Indulgentia plenaria, erit ſaltem pro partiali. 95.
In dubio præſumendum eſt pro ſufficientia cauſæ. 96.

Quæſt. XXVI. *Quot conditiones debent adeſſe, vt Prælatus Indulgentiam validè aut licitè impertiatur?* 80

RESP. I. Iuriſdictio, ſeu poteſtas, de qua dixi cap. præcedente.

II. Voluntas, & quidem ſigno aliquo externo indicata, quandoquidem hanc etiam actionem exercet, tamquam caput viſibile viſibilis Eccleſiæ, aut Diœceſis. Lugo *tom.* 3. *in* 3. *part. d.* 27. *num.* 137. poſt Suar. *diſp.* 56. *ſect.* 1. vbi rectè docet, ſignum poſſe eſſe vel vocale, vel ſcriptum, vel reale, modò ſufficienter exprimat voluntatem dandi Indulgentiam; quam quidem voluntatem poteſt ſufficienter per ſe loquendo exprimere prælatus, et ſi concedat eam Indulgentiam abſenti, vt patet ex vſu quotidiano Pontificum impertientium omnibus in toto orbe, aut Religioſis, aut etiam fidelibus Chriſtianis obituris hoc aut illud bonum opus.

III. Vt ſibi ipſi directè, vel indirectè (nam vtrumque hunc 81
modum probabilem dicam *num.* 261) concedat Prælatus Indulgentias, requiruntur conditiones referendæ *cap.* 12.

IV. Debet Prælatus eſſe immunis ab excommunicatione, 82
& ſuſpenſione; iuxta ea, quæ de illicito, aut etiam inualido vſu iuriſdictionis à toleratis, vel non toleratis, excommunicatis, & ſuſpenſis exercito, tradunt Doctores *in materia de*

N 2 *cenſuris.*

82 *cenſuris*. Et verò quamuis *tom. 2. lib. 3. cap. vlt.* abſolutè neget, valere Indulgentiam, quam conceſſit Epiſcopus excommunicatus, aut ſuſpenſus à iuriſdictione, vel officio; attamen putat non eſſe improbabilem opinionem Paludani, rati eiuſmodi Epiſcopum validè impertiri, & delegare clerico poteſtatem largiendi Indulgentias. Verùm alij hoc negant, eò quòd illa delegatio videatur eſſe actus iuriſdictionis.

83 V. Etſi Prælatus, dum in ſtatu peccati mortalis exiſtit, impertiatur Indulgentias, non tamen idcirco nouum peccatum committit. Suar. *tom. 4. in 3. p. diſp. 55. ſect. 3. n. 20.*

VI. Ad validam, licitàmque Indulgentiæ largitionem, non requiritur character Sacerdotalis, aut Epiſcopalis. Roſel. *n. 312.* & Nauarrus *de Iubil. not. 31. n. 3.* cum pleriſque, nam Prælatus etiam non conſecratus, validè, licitèque iuriſdictionis actus, qualis quidem eſt ex ſupra dictis largitio Indulgentiæ, exercet, *cap. tranſmiſſum, de electione*.

84 VII. Debet tamen eſſe à Sede Apoſtolica confirmatus *cit. cap. tranſmiſſum*, & clarius *cap. inuncta, eod. de electione*. Excipe Epiſcopos extra Italiam, adeòque Germanos, nam hi ſtatim poſt electionem concorditer factam adminiſtrare poſſunt in temporalibus, & ſpiritualibus. *cap. nihil, de electione*.

VIII. Denique requiritur cauſa, quæ poſtrema conditio, quia magis, quàm reliquæ, reuocatur in controuerſiam idcirco ſit de ea.

85 Quæſt. XXVII. *Quæ, & quomodo ad validam, licitàmue Indulgentia conceſſionem requiritur cauſa?*

RESP I. Dantur Indulgentiæ pro cauſis, vel merè præteritis, ſicut e. g. Paulus III. dedit glorioſo Patriarchæ noſtro Ignatio, in remunerationem officiorum; tot ipſius laboribus in Eccleſiam collatorum: vel præſentibus, vt ſi Papa omnibus, quos intuetur in templo orantes, largiatur ex inſperato Indulgentiam: vel futuris, vt factum eſt ſuperioribus tot Iubileis, pro pace, & concordia inter Principes Chriſtianos impetranda.

86 II. Quaſcunque ob cauſas Prælatus concedat Indulgentias, debent illæ eſſe honeſtæ, ſeu rationabiles. *extrau.* Vnigenitus *tit. d.* Et ratio eſt, quia Papa non eſt Dominus Theſauri Eccleſiaſtici, ſed ſolùm diſpenſator. *cit. extrau.* Vnigenitus; & quidem *in ædificationem, non in deſtructionem*, 2. *Cor. 10.* foret autem in deſtructionem, ſi abſque vlla rationabili cauſa diſpenſaret, argum. *cap.* cùm ex eo *de pœnit. & remiſſ.* verbis, quæ retuli, *n. 59.*

87 III. Illa cauſa iuſta, quæ requiritur ad valorem Indulgentiæ, debet eſſe diſtincta à generali cauſa finali Indulgentiarum, quæ eſt, vt in promptu habeamus, vnde pro noſtris peccatis ſatisfaciamus Deo. Ita docent omnes Thelogi, teſte Cardinale de Lugo *num. 139.* contra Zachariam Paſqualigum, qui in ſuis Deciſionibus moralibus *deciſ. 494.* contrarium tenet, nullo proſe citato autore. Probatur hæc communis doctrina; quia ſi ad valorem Indulgentiæ non requiritur alia cauſa, quàm vt per Indulgentiæ acquiſitionem habeant Chriſtiani, vnde pro ſuis peccatis ſatisfaciant, ſequitur, quod Pontifex poſſit ſingulis, vt ita dicam momentis, omnibus Chriſtianis in ſtatu gratiæ conſtitutis, remittere omnem reatum pœnæ debitæ, pro peccatis quibuſcunque dimiſſis, & quòd itidem poſſit ſingulis momentis vacuare totum purgatorium; atqui hoc vtrumque eſt alieniſſimum ab opinione, & perſuaſione fidelium nominatim S. Thomæ *in 4. diſt. 45. quæſt. 2. q. 3. a. 5.*

88 Accedit, quòd licèt cauſa finalis diſpenſationis in voto ſit, eſſe liberum ab obligatione voti, vt tamen hæc diſpenſatio ſit valida, requiritur alia cauſa; ita etiam licèt cauſa finalis Indulgentiæ ſit, eſſe liberum ab obligatione ad luendam pœnam, neceſſaria tamen eſt ad valorem Indulgentiæ alia cauſa, quàm indicat Paſqualigus; qui quidem ſuam ſententiam probat infirma ratione, hac ſcilicet, quòd tunc valeat Indulgentia, adeòque ſufficiens illius impertiendæ cauſa habeatur, quando conceditur ſecundùm inſtitutionem Chriſti; atqui conceditur ſemper ſecundùm inſtitutionem Chriſti, quando conceditur eo fine, vt Chriſtiani ſatisfaciant
89 pro peccatis. Huius electionis, & ratiocinationis minor propoſitio tam parum eſt abſolutè vera, quàm parum verum eſt, tunc ſemper ſecundùm inſtitutionem Chriſti & confici, conferrique ſacramenta, & vota diſpenſari, quando conficiuntur, conferuntur, diſpenſantur in eum finem, in quem Chriſtus Dominus iuſſit confici, conferri, diſpenſari. Hanc meam reſolutionem ſcribit, atque approbat Diana *part. 10. tr. 16. reſ. 2.*

90 IV. Quando Indulgentia datur propter cauſam præteritam, vel præſentem, neceſſe non eſt, vt Prælatus iniungat aliquod opus exequendum, nam illa ipſa cauſa eſt ſufficiens ad Indulgentiam; ſecus plerumque, quando datur ob cauſam futuram, nam Indulgentia tunc ferè datur ob bonum aliquod impetrandum; vix autem impetratur per ſolam Indulgentiæ conceſſionem, vel adeptionem, ſed per exercitium operis, ad finem intentum obtinendum, apti; & proinde *cauſa* Indulgentiæ, &
opus ad Indulgentiam acquirendam requiſitum valde differunt. 91

Ex his patet, rectè docuiſſe Cardinalem de Lugo *cit. diſp. 27. n. 86.* non ſemper exigi opus pium, ad lucrandam Indulgentiam pro viuis, nam cauſa iuſta, quæ ad diſpenſationem requiritur, non alligatur ad ſolum opus pium faciendum, cùm poſſit eſſe iuſta cauſa ex titulo gratitudinis, remunerationis, ſolatij, medicinæ. Patet quoque nos diſſentire à vera doctrina, quam tradit P. Coninck *tom. 2. in 3. part. diſp. 12. n. 34.* quòd videlicet poſſit Pontifex alicui de Eccleſia bene merito impertiri ſine iniunctione vllius operis Indulgentiam, eo fine, vt alios ad ſimilia merita excitet.

Quæſt. XXVIII. *Requiritùrne ad valorem Indulgentiæ cauſa* 92
proportionata ipſi conceſſioni Indulgentiæ?

RESP. Inter opiniones vel abſolutè, vel cum limitatione aſſerentium, negantiùmve ad valorem Indulgentiæ requiri cauſam proportionatam, probatur mihi ea, quam diſtinctè, ſuo more explicat Tannerus *tom. 4. diſp. 6. q. 7. n. 84. & ſeqq.* ſcilicet cauſam ita debere eſſe proportionatam, vt ſpectatis omnibus circumſtantijs, in quibus, & cum quibus Indulgentia datur, prudens vir (ſiue verè, ſiue præter opinionem falsò) iudicet, magis conducere ad honorem Dei, vt per exercitium talis, aut talis operis, ad talem finem nunc obtinendum acquirant fideles Indulgentiam, quàm vt pro ſuis peccatis cogantur
rigoroſè ſatisfacere in hoc, aut altero mundo. Si enim neges, 93
vllam proportionem requiri, adeòque dicas, ad valorem Indulgentiæ ſemper ſufficere quamlibet cauſam honeſtam, debebis aſſerere, poſſe per vnicam ſalutationem Angelicam liberari purgatorio omnes animas illic detentas; ſi verò exactam, & quaſi arithmeticam proportionem exigas, reuocabis in dubium plurimas Indulgentias, quæ à toto populo Chriſtiano habentur pro Authenticis.

Hinc patet, aliquo tempore ſufficere vnam cauſam pro danda 94
Indulgentia, quæ non ſufficiſſet alio, & proinde morituientibus facilius concedi Indulgentiam plenariam ob ſacroſanctorum nominum IESV, & MARIÆ pronunciationem, quàm aliàs, præſertim ſi alicui Congregationi inſcripti ſint.

Quòd ſi fortè cauſa non eſſet ſufficiens pro Indulgentia ple- 95
naria, erit ſaltem pro non plenaria, quæ & obtineri poterit; nam *verba aliquid operari debent*, c. ſi Papa *de priuil. in 16.* Similiter ſi cauſa non eſt ſufficiens pro Indulgentia perpetua, erit pro temporali. In dubio autem verum ſit ſufficiens, necne, præſumendum eſt eſſe ſufficientem, nam in dubio eſt de Superioris prudentia præſumendum potiùs, quàm de imprudentia, & temeritate; Quandoquidem *in dubio præſumitur id factum, quod erat de iure faciendum* argum. *text. in l.* quædam mulier. *ff. de rei vendic.* DD. communiter cum Alderano Maſcardo *commun. V. Concluſionum concluſ. 3. num. 8.* vbi plura hanc in rem. Vt pro- 96
inde rectè ita ſcripſerit Fumus, *V. Indulgentia n. 11. Quoniam poſſet eſſe dubium, an cauſa expreſſa in Bulla ſit rationabilis, & homines ſemper in dubio eſſent, ideo dico, quòd cauſa Indulgentiæ expreſſa in Bulla, niſi manifeſtum contineat errorem, ſemper debet præſumi rationabilis, ſicut ſententia lata à iudice præſumitur iuſta, niſi contineat manifeſtum errorem*. Hinc Coninck *n. 36.* meritò te- 97
meritatis arguit illos, qui Indulgentias Pontificum tanquam indiſcretas facilè damnant; quia Pontifex poteſt iuſtiſſimas habere cauſas eas concedendi, quas ignoramus; & facilè poſſunt reſpectu quorundam hominum, reſpectu quorum videntur eſſe nimiæ, habere commodam explicationem. Vide Reginaldum *lib. 7. n. 131. & ſeqq.* inſigniter hoc argumentum tractantem.

CAPVT VIII.

Deducuntur ex doctrina Quæſtionis præcedentis nonnulla corollaria notatu digna,

SVMMARIVM.

Indulgentiæ dantur ea intentione, vt quis lucretur integre. 98.
Quæ circumſtantiæ efficiant, vt qui lucretur Indulgentiam plenariam datam ob cauſam ex ſe non proportionatam? 99.
Eſt nobis vtilius, dari Indulgentias magnas pro cauſis paruis, quam alias minores pares cauſis. 100.
Non eſt prædicanda vt Indulgentia non facta mentione ſummæ. 102.
Quid ſi cauſa non ſit omnino ſufficiens, habeatur autem à Papa pro ſufficiente. 103.

Quæſt.

98 Quæſt. XXIX. *Quænam præcipuè corollaria colliguntur ex dictis de proportione cauſæ cum indulgentiæ conceſſione?*

RESP. Sequentia 1. Indulgentia, quæ ob aliquam cauſam conceditur, videtur ea intentione concedi, vt illam totam lucrifacias, ſi exercitium operis præſcripti, vel ſuapte natura, vel ob ſuam cum fine, ſeu causa, proportionem, vel ob eius conficiendi modum, vel ob paruitatem pœnæ à te debitæ tantum ſit, quantum oportet eſſe ad illam indulgentiam obtinendam. Nauarrus *de Iubil. cit. not.* 15. nam hîc locum habet illud axioma: *indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant*.

99 II. Is, cui indulgentia plenaria conceditur, ob facilem vnius vel alterius templi viſitationem, vel ob recitationem vnius Orationis Dominicæ, vel ob acceptationem deuotam vnius, aut alterius benedictionis Papalis &c. poteſt hæc peragere cum tanto feruore, tanta Dei reuerentia &c. vel fortè tam parum pœnæ debere, vt totam illam indulgentiam lucretur; cùm interim alius, in quo diuerſæ omnino circumſtantiæ reperiuntur, vix tertiam, aut quartam partem comparet. Nauarrus *ibidem*.

100 III. Vtilius nobis eſt indulgentias magnas, pro cauſis, aut operibus ſua natura paruis, & non ſatis proportionatis concedi, quàm alias minores, pares cauſis concedendi iuxta earum natura ſolùm conſideratis; quia in poſteriore caſu, per noſtram induſtriam & conatum, indulgentia vltra ſuam metam creſcere nequit, in priore verò creſcit intra metam. Nauarrus *ibidem* poſt Innoc.

101 IV. Ad hunc modum temperandæ ſunt etiam illæ indulgentiæ, quibus conceditur, vt per vnam Miſſam, per vnum roſarium, &c. liberetur vna anima ex purgatorio; poteſt enim contingere, vt vel illi animæ tam exigua pœna luenda reſtet, vel id roſarium tanto cum feruore recitetur, vt per illud liberetur anima, quæ cæteroquin liberanda non foret, ſi valde mediocri cum feruore percurſum fuiſſet roſarium. Nauarrus *ibidem*.

102 V. Non ſatis Theologicè loquuntur illi Confeſſarij, & Concionatores, qui abſolutè dicere ſolent, hanc, aut illam animam flammis expiatorijs ereptum iri, mox vt hoc, aut illud opus à Pontifice præſcriptum, fuerit executioni mandatum, nulla interim facta mentione feruoris, & attentionis adhibendæ in illa precatione. Nauarrus *ibidem*. Plura hanc in rem dicam infra, & nominatim *n.* 237. inſinuabo, quomodo ſint temperanda hæc corollaria, quæ ex Nauarro retuli.

103 VI. Probabile eſt, valere indulgentiam, etſi cauſa, ob quam data fuit, non ſit omnino ſufficiens, modo Pontifex prudenter cenſeat eſſe ſufficientem. Tannerus *num.* 87. & Lugo *num.* 145. poſt Suarez. *diſp.* 36. nam hanc doctrinam inſinuat parentheſis *extrau.* Vnigenitus *lit. d.*

CAPVT IX.

De Indulgentiarum differentia à communicatione bonorum operum.

SVMMARIVM.

Quomodo indulgentia differat à Communicatione bonorum operum vigente inter Regulares? 104.
Merita nostrorum quando referantur in thesaurum Eccleſiæ? 105.
Prælatus Religioſus nequit merita ſubditi applicare alteri ſine facultate eiuſdem ſubditi. 105.
Commoda dimanantia ex communicatione bonorum operum. 106. & ſeqq.
Opera omnia ſatisfactoria Religioſorum non neceſſaria ipſis, applicantur quoad valorem ſpecialem, & Medium, habentibus communicationem cum ipſis. 109.
Indulgentia conceſſa Regularibus participantur dupliciter à Sæcularibus habentibus communicationem indulgentiarum. 110.
Indulgentia, quas Prouinciales Mendicantium poterant olim communicare Benefactoribus Ordinis, non ſunt reuocata à Paulo V. 111.

104 Quæſt. XXX. *Quomodo ab indulgentiæ largitione differt communicatio bonorum operum, qua multi Regularium ſuos Benefactores remunerari ſolent?*

RESP. Differt in eo, quòd concedere indulgentiam, nil ſit aliud, quam ſuperabundantium Chriſti Domini, Sanctorumque ſatisfactionum, in Eccleſiæ theſauro, ſeu in Dei memoria reconditam partem diſpenſare in ſatisfactionem propriorum, vel alienorum peccatorum; prædicta autem communicatio non eſt talis diſpenſatio; nam Religioſi Superiores non habent poteſtatem bona ſuorum ſubditorum in Eccleſiæ theſauro iam repoſita, diſpenſandi, imò neque ſua propria, quia ad Eccleſiæ theſaurum clauem non habent, ſed illi ſoli, de quibus ſupra diſſeruimus.

In quem quidem theſaurum refertur quodlibet opus meritorium, vt primum eſt editum, niſi dum exercetur, per interpretatiuam, virtualem, aut formalem intentionem applicetur ipſi operanti, aut alicui alteri; & quidem ita, vt ſi tibi, vel alicui alteri applices, Prælato nil amplius iuris in illud ſuppetat; es quippe tuarum actionum dominus, quamuis pecces offerendo illas pro alio, quam Prælatus præſcripſerat: ſicut tradunt DD. communiter *in materia de applicatione ſacrificij* contra nonnullos. 105

Quapropter quando in conſortium, & participationem bonorum operum alicuius Religionis, aut Congregationis, Confraternitatiſue admitteris, tria obtines. 106

I. Vt Deus tibi benefaciat propter bona opera illorum Religioſorum, quamuis de te nil cogitantium; cum enim illi ſint ſummi Regis ſingulares amici, ſpectet autem ad amicum, vt non modò amico ſuo, ſed omnibus illis ſingulari vinculo connexis bene velit, haud dubiè optimus Deus propter bonos Religioſos benedicet illorum amicis, & patronis, ſicut benedixit Putiphari propter Ioſeph, *Gen.* 39.

II. Vt preces, quas pro te nominatim, vel pro ſua Religione fundent, tibi plus proſint; ſicut enim preces, quas pro ſe quiſque facit, plus & certiùs illi proſunt, quàm, quas pro alio, ita etiam quas quis Deo offert pro altero ſe, ſeu ſuo ſingulari amico, plus adferunt ipſi commodi, quam ſi non eſſet amicus. 107

III. Vt vel particulares Religioſi, ſponte, iuſſuue Superiorum ſuas etiam non ſuperfluas ſatisfactiones, vel Superiores, dependenter tamen à voluntate Inferiorum, eaſdem in tuorum delictorum expiationem offerant DEO ſæpius, quàm facerent, ſi non eſſes in tam arctum conſortium admiſſus. 108

Primus horum trium effectuum eſt per modum meriti cuiuſdam de congruo; ſecundus per modum impetrationis; tertius per modum ſuffragij & ſatisfactionis, ac de condigno. Et hi duo poſtremi effectus tantò magis minuuntur reſpectu tui, quantò plures præter te admittentur in communicationem bonorum operum.

IV. Opera omnia ſatisfactoria Religioſorum ipſis haud neceſſaria applicantur, quoad valorem Specialem, & Medium, habentibus prædictam communicationem cum ipſis, & non reconduntur in Eccleſiæ Theſaurum; nam eſt hæc eorum interpretatiua, vel implicita voluntas. 109

V. Adde his indulgentias peramplas, quas ſolent Pontifices extendere ad participantes bona opera alicuius Religionis.

Hæc omnia, & plura alia in hanc rem fuſè Nauarrus in accuratiſſimis ſuis miſcellaneis de oratione. *Miſcell.* 11. alias 26. *num.* 30. & 32. Suar. *tom.* 4 *in* 3. *part. diſp.* 55. *ſect.* 5. Palaus *p.* 6. & breuiter Laym. *V. Indulgentia c.* 4. *plenius Corona de dignit. & poteſt. Epiſ. tr.* 3. *c.* 10. §. 1. *n.* 7. Obſeruat autem Lezana *n.* 15. indulgentias Religioſis conceſſas, à ſæcularibus habentibus communicationem bonorum cum illis, participari duplici modo. I. Si præcipiat Prælatus, vt ſubditi Regulares conentur lucrari indulgentias, eaſque applicent eiuſmodi ſæcularibus. Qua de re vide Rodriq. *tom.* 1. *q.* 33. *a.* 2. & Suar. *l. c. n.* 13. II. Si eiuſmodi ſæculares illud ipſum opus, cum cuius onere eſt Religioſis promiſſa indulgentia, obeant. Meritò autem præmiſerat idem Lezana, facultatem, qua teſte Caſarub. *V. Indulgentia, quoad ſeculares* 4. *n.* 4. poterant olim Prouinciales Minorum Benefactoribus Ordinis communicare indulgentias ipſi Ordini conceſſas, non eſſe reuocatam à Paulo V. Quare hodieque idipſum poſſunt facere Prouinciales reliquorum Ordinum Mendicantium, vtpote gaudentium communicatione mutua indulgentiarum. Vtique autem non concedunt propriè in his caſibus ipſi Prælati indulgentias, ſed ipſemet Summus Pontifex. Suarez *l. c.* 110 111

CAPVT X.

De antiquitate indulgentiarum, deque modernarum ab antiquis differentia.

SVMMARIVM.

Qui primi ex Summis Pontificibus largiti ſint indulgentias? 112.
Probabile eſt, iam fuiſſe impertitas in Concilio Niceno. 113.
Differentia varia inter indulgentias conceſſas antiquitus, & proximis ſæculis. 115. & ſeqq.
Plenaria dabantur olim rariſſime. 115.
Et Partiales etſi paruæ non niſi ex cauſis valde grauibus. Ibid.
Quam graues conditiones adiecerit Eugenius IV. indulgentiæ plenariæ pro Monachis Valliſoletanis in articulo mortis? 117.
Quam difficiles conditiones exegerit pro ſuis indulgentijs Vrbanus Secundus, Eugenius Quartus, & alij Pontifices. 119. & 120.

Priſci Pontifices non ſolebant prò Indulgentiis praſcribere Communionem, ne tum quando iniungebant Confeſſionem. 122.
Et ſolebant addere hanc clauſulam: Pœnitentam, de quibus cordo contriti, & ore confeſſi fuerint. 123.

112 Quæſt. XXXI. *Eſtne Indulgentiarum conceſſio & vſus, res priſcis ignota, vt dictitant hæretici?*

RESP. I. Notiſsima; nam Vrbanus II. anno M.XCII. impertiit eas, quas indicabo n. 115. Paſchalis II. anno Domini MCXVI. 116, qui limina Apoſtolorum viſitarent, conceſsit Indulgentias 40. dierum, teſte Bellar. *de Indulgent. l. 2. c. 17.* Eugenius III. S. Bernardi diſcipulus circa annum Domini M.C.L. eidem S. Bernardo mandauit, vt annuntiaret Indulgentias, quas impertiebat ituris ad bellum Sanctum. Bellar. *ibidem.* Alexander III. Eccleſiam rexit anno M.C.LIX. eamque de Indulgentiis velut iam longo vſu receptis mentionem fecit, quæ refertur in Corpore iuris Canonici *cap.* quòd autem, *de pœnit. & remiſſ.*

113 II. Non conſtat certò de vllo, qui largitus ſit ante Vrbanum, & Paſchalem II. quorum paulò antè memini; quamuis Indulgentias ſtationum cœpiſſe à S. Gregorio M. tradat cum aliis Toletus *cap.* 28.

114 III. Probabile eſt, Concilium Nicenum, quod anno Domini CCC.XXVII. celebratum fuit, dediſſe, (ex Pontificis commiſſione) Indulgentias, nam ita cenſent non pauci, teſte Suar. *tom. 4. in 3. p. diſp. 49. ſect. 2. n. 1.*

IV. Probabile quoque eſt, S. Paulum dediſse Indulgentias propriè dictas inceſtuoſo Corinthio, id quippe indicat illa ſententia, quæ habetur 2. *Cor.* 2. *Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Christi*; quam donationem de Indulgentia propriè dicta intelligunt S. Th. *in 4. diſt. 40. q. 1. a. 3. verſ. Sed contra.* Bellar. Suar. Valcotia, & multi ante illos.

115 Quæſt. XXXII. *Quantopere differant horum temporum Indulgentiæ à priſcis?*

RESP. In Bullis, quas Cherubinus, & Rodriquezius in ſuis Bullariis referunt, obſeruari hæc quatuor præcipua diſcrimina.

I. Indulgentiæ tum Partiales, tum potiſsimum Plenariæ erogabantur olim rariſsimè. Vrbanus II. anno M.XCII. pœnitentibus, & confeſsis viſitantibus Eccleſiam Congregationis S. Iuſtinæ Ordinis S. Benedicti, cui addictiſsimus erat ille Pontifex, largitus eſt velut eximiam gratiam, ſeptem annorum, & totidem quarantenarum Indulgentiam, ut reperies in Bulla, cuius inſcriptio eſt; *Reuerendiſſimo Fratri Petro Cœnoby*, &c. Clemens III. a. M.C.LXXXVIII. pœnitentibus & confeſsis, qui in feſtiuitatibus Sanctorum ex Ordine Minorum Eccleſiam Minorum religionis cauſa adirent, 100. dierum duntaxat Indulgentias indulſit, vt in eius Bulla 14. apud Rodriq. videbis. At Nicolaus III. anno
116 M.CC.LXXIX. in Bulla 9. apud Rodriq. *l. c. fol.* 48. itidem pœnitentibus, & Confeſſis, qui in feſtiuitatibus B. Virginis viſerent Eccleſiam Minorum Camorenſium annum vnum, & 40. dies Indulgentiarum obtulit. Ipſe Sixtus IV. qui omnes prædeceſſores ſuperauit liberali diſpenſatione Theſauri Eccleſiaſtici, in Bulla, quæ incipit. *Dum attenta*, & quæ eſt Mare Magnum Carmelitanorum, nominat XX. Pontifices, qui non niſi aliquot annorum Indulgentiis donarunt illos, qui in præcipuis Deiparæ feſtis pœnitentes & Confeſſi viſitarent Eccleſias PP. Carmelitanorum.

117 Adhæc Eugenius IV. anno M.CCCC.XXX. Religioſiſſimis Monachis Valliſoletanis Ordinis S. Benedicti, petentibus ſuppliciter plenariam remiſſionem peccatorum, pro articulo mortis, eam conceſſit quidem, ſed non niſi cum conditionibus adeò difficilibus, vt neſciam, vtrùm hac ætate reperiendus eſſet, qui tanti eam Indulgentiam mercari (ſi ita loqui fas eſt) vellet. Lege ſis ipſam Bullam, & ea, quæ paulò poſt ex ea referam. Denique vt alia id genus omittam, Innocentius VIII. anno M. CCCC. XCIII. veluti admodum ſingularem (& verò ſingulariſſimus tunc erat) fauorem impertiit Eremitis S. Auguſtini, Plenariam (hoc enim vocabulo tam ipſe, quàm Sixtus quandoque iam vtitur) Indulgentiam, tum in articulo mortis, tum quot annis ſemel in feſto Natiuitatis Chriſti Domini. Bullæ illius initium eſt: *Pia deſideria.*

118 At verò hac ætate Indulgentiis Perſonalibus, Localibus, & (quarum rara apud Priſcos mentio) Realibus, tum Partialibus plurimorum annorum, tum Plenariis in vitæ decurſu, & in extrema linea adeo liberaliter orbem Chriſtianum, Sæculares æquè ac Religioſos donat ſummorum benignitas Pontificum, vt plures iam vno die, quàm olim toto anno, poſſit quis in ſuum conuertere vſum.

119 II. Longè difficiliores conditiones pro Indulgentiis exigebantur olim, quàm hodie. In primis enim Vrbanus II. in Bulla paulò ante indicata, ad comparandam in Eccleſia Congregationis S. Iuſtinæ Indulgentiam, obuenire ſolitam peregrinantibus Compoſtellam, præter Confeſſionem exegit, vt quis feria V. & tota feria VI. in ea Eccleſia verſaretur. Deinde Eugenius IV. etiam in Bulla paulò ſuperiùs allegata, Monachos Valliſoletanos Indulgentia pro extremo agone non donauit, niſi ſub conditione ſequentibus verbis expreſſa: *Volumus, quòd ſinguli Monachi,* 120
& perſonæ præfati à tempore, quo conceſſione eiuſmodi gaudere voluerint, per vnum annum ſingulis ſextis feriis, impedimento ceſſante legitimo, ieiunent, & ſi prædictis feriis ex præcepto Eccleſiæ, voto, pœnitentia iniuncta, vel aliàs ieiunare teneantur, vno alio die ſingularum ſeptimanarum eiuſdem anni, quo ad ieiunandum, vt præmittitur, non ſunt adſtricti, ieiuneat; quòd ſi in dicto anno, vel aliqua eius parte impediti legitimè fuerint, anno ſequenti, vel aliàs, quam primùm poterunt, modo ſimili ſupplere teiunium teneantur, &c.

Præterea pro Indulgentiis ſeptem, quatuor, vt etiam vnius 121
annorum perſæpe exigebant Confeſſionem, vt in permultis Bullis animaduerti. Lege ſis Mare Magnum Carmelitarum: Iam verò Sedis Apoſtolicæ in nos pietas paterna, nobis plenarias offert Indulgentias ob actiones facillimas, quas tamen plurimi grauantur obire.

III. Quando ad comparandas Indulgentias etiam plenarias 122
iniungebant ſuperiores Pontifices Confeſſionem, non ſolebant facere mentionem ſacræ Communionis, vt cernere eſt in omnibus Bullis hac quæſtione indicatis: ea tamen mentio fit tunc hodie communiter. Vtrum verò fuerit ex vſu, & conſuetudine olim ſubintellecta, ſicuti hodièque ſubintelligitur in Bullis Iubilæum anni ſancti indicentibus, mihi non omnino conſtat.

IV. Quando olim concedebatur Indulgentia omnium peccato- 123
rum, non dabatur omnium ſimpliciter, ſed: *omnium, de quibus corde contriti, & ore Confeſſi fuerint*, quemadmodum Bullæ in hac quæſtione indicatæ, aliæque complures loquuntur. At hodie non apponitur illa reſtrictio. Quare olim per Indulgentiam quantumuis plenariam nō obtinebatur remiſſio peccatorum venialium in Confeſſione celatorum, quæ tamen hac ætate obtinetur, quandoquidem abſque limitatione offertur remiſſio omnium peccatorum.

Verùm qualiacunque demum diſcrimina exiſtant inter ho- 124
diernas priſcàſque Indulgentias.

Laudamus veteres, ſed noſtris vtimur annis.

Atque adeo formulæ Indulgentiarum ſunt nunc intelligendæ, & in vſum redigendæ ſecundùm normam, rationem, conſuetudinem legitimam huius ætatis.

CAPVT XI.

Reſoluuntur nonnulla dubia, quæ oriri ſolent circa illos, qui habent Intentiones, vt loquuntur, eáſque donant aliis, aut applicant rebus ſanctis.

SVMMARIVM.

An habens à Pontifice multas Indulgentias applicandas imaginibus, &c. poſſit partem earum dare alteri applicandam ab hoc? 125. & 133.
Quid ſi acceperit ab alio, quam à Pontifice? 128.
Intentiones, ſeu vota, quæ accepiſſet quidem à Papa, ſed non diſtribuiſſet, ante eius mortem, validè diſtribuas poſt. 129.
An ſuperior Religioſi poſſit poſt huius obitum liberè diſponere de Intentionibus, ſeu votis, quæ ille Religioſus nondum diſtribuerat? 130.
Autor reuocat in dubium nonnulla ex prius aſſertis, idque propter Breue Alexandri VII. 131. & 132.
Quid teſtetur Diana de praxi Romana? 131.
Applicatio, quam feciſti autoritate Pontificia, eſt æquè certa, ac ſi ipſe Pontifex immediatè applicuiſſet. 133.
Et applicatio facta numiſmati, æquè certo valet, ac facta altari priuilegiato. 134.
An meritò dubitetur de proportione cauſæ in largitione tam multarum Intentionum? 135. & ſeqq.

Quæſt. XXXIII. *Omniſne, qui aliquot, vt loquimur, Intentio-* 125
nes Indulgentiarum habet, poteſt validè eas omnes alteri donare, ſeu vt hic alter habeat ius eas applicandi rei alicuius ſacræ?

RESP. I. Qui à Summo Pontifice accepit Indulgentias applicandas Imaginibus, Roſariis, &c. poteſt eas in alterum transferre, ita vt hic alter validè applicet prædictis rebus ſacris, niſi

for-

fortè aliud conſtet de mente Pontificis, Paſqualigus *Deciſion. moral. dec.* 492. inde id probans, quòd qui à Summo Pontifice tales Indulgentias accipit, non accipiat nudè ipſas Indulgentias, ſed ſimul facultatem eas applicandi rebus ſacris, vnde cenſetur eſſe delegatus ad eiuſmodi applicationem; atqui delegatus à Summo Pontifice poteſt ſubdelegare *cap. fin. de offic. iudicis*; *& cap.* cum cauſa, *de appellat.* Ergo is, de quo loquimur, poterit ſuam facultatem alteri ſubdelegare, & conſequenter donare alteri vnam, aut plures intentiones, quas hic alter pro lubitu applicabit imaginibus, coronis, crucibus, &c.

126 RESP. II. Si tamen conſtet, mentem Summi Pontificis eſſe, vt is, cui ipſe donauit plures Intentiones, ſeu Benedictiones, non det eas cuiquam, niſi ſimul cum ipſis imaginibus, medallijs, &c. tum nequit iſte alteri ſubdelegare poteſtatem applicandi prædictas Intentiones, aut Indulgentias, nam ſicut Indulgentiæ non plus valent, quàm ſonent, ita etiam conceſſio largiendi Indulgentias. Et verò Lezana V. *Indulgentia num.* 19. de Indulgentijs Vrbani VIII. loquens teſtatur, ſe audiuiſſe, quòd illæ intentiones, ſeu, vt ipſe vocat, Benedictiones, non poſ-
127 ſint dari, niſi ſimul cum ipſis medallijs, ſeu imaginibus. Verùm ſcio alios aliter iudicare, ac practicare, & merito, nam conſtat ipſum Vrbanum VIII. quibuſdam particularibus Religioſis conceſſiſſe multa millia eiuſmodi Intentionum, vtique autem non ſupponebat, vnum aliquem particularem religioſum donaturum multa millia imaginum, medalliorum, &c. Et certum eſt, multos fuiſſe eiuſmodi intentiones alijs largitos eo fine, & conditione, vt hi libere alicui rei applicarent.

128 RESP. III. Qui ab alio, quàm à Summo Pontifice accepit facultatem applicandi Intentiones, non poteſt ſecundùm Paſqualigum *loc. cit.* in alterum transferre Indulgentias, ab hoc altero applicandas, eò quod delegatus non poſſit ſubdelegare. Verùm hæc doctrina non videtur ita generaliter admittenda, quia repugnat praxi permultorum eruditorum Religioſorum, intra & extra Romam degentium, qui partem intentionum, quas ab alij vel Romæ degentibus, vel Roma venientibus magno numero acceperunt, largiuntur alijs. Ratio huius praxis eſt, quia mens Summi Pontificis multa millia prædictarum intentionum concedentis, non videtur eſſe alia, quam vt per rerum his intentionibus affectarum vſum, operáque præſcripta homines ad pietatem excitentur, próque ſuis peccatis ſatisfaciant, ſiue interim mediatè, ſiue immediatè applicet eas is, cui ipſe Pontifex illas conceſſit.

Ad non malam rationem Paſqualigi reſponderi poteſt, illam Iuriſtarum regulam: quòd delegatus non poſſit ſubdelegare, intelligi potiſſimùm de delegato ad actus iuriſdictionis exercendos, aut de taliter delegato, vt in illo delegans ſpectet circumſtantias doctrinæ, prudentiæ, atque adeò induſtriam perſonæ. At verò applicatio intentionum non eſt actus iuriſdictionis, quandoquidem ſolet ipſe Pontifex etiam laicis perſonis concedere facultatem applicandi intentiones; & præterea in illo, cui datur facultas applicandi, non ſpectatur circumſtantia doctrinæ, prudentiæ, &c. Atque ita cenſent viri docti, quos hac ſuper re conſului. Conſentit & Pellizarius *tom.* 2. *tract.* 10. *cap.* 9. *num.* 40. *aſſert.* 24.

129 Quæſt. XXXIV. *Vrbanus VIII. permultis conceſſit plurimas Intentiones, quæ ante eius mortem non fuerunt vlli rei applicatæ; poſſuntne iam perinde applicari, ac ſi Vrbanus adhuc in viuis eſſet?*

RESP. Poſſunt, vt probat tum ipſa praxis, tum generalis doctrina, quam tradere ſolent doctores *in materia de priuilegiis*, & nominatim inter eos Laymann. *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *num.* 58. quòd videlicet priuilegium, & facultatas gratiæ factæ non expiret morte concedentis. *cap.* ſi ſuper gratia, *de offic. & poteſt. iudicis delegati in* 6. vbi etiam redditur ratio huius doctrinæ; atqui facultas applicandi intentiones, & benedictiones, eſt quoddam priuilegium, & facultas gratiæ *facta*, quandoquidem gratia *facta* eſt ea, quæ vel alicui conceditur, præcipuè in gratiam ipſius, vt deſcribit Laymann. cum Bonazina *in materia de priuilegiis*, vel non ordinatur rationi ad exercendam iuriſdictionem delegantis, vt ſcribit Paſqualigus *dec.* 493. approbans noſtram præſentem doctrinam.

130 Quæſt. XXXV. *An quando Religioſus moritur, nondum applicatis, vel diſtributis intentionibus Indulgentiarum, quas habuit, poſſit eius Superior libere de iis diſponere?*

RESP. Poſſe; nam ex vtriuſque parte militat bona ratio ad hoc aſſerendum. Ex parte quidem Subditi, quia nullus Religioſus eſt, qui ante mortem interrogatus non pronuntiaret, ſe ita velle; & qui non ſaltem ſemel in vita apud ſe dixerit, cupere ſe, vt omnia ſua cedant, quoad fieri poteſt, in maius Dei & proximi obſequium. Atqui cedent hæ intentiones in maius proximi emolumentum, ſi eas vſurpet Superior. Porro hanc generalem voluntatem hìc ſufficere deduces ex tot exemplis adferendis *num.* 256.

Ex parte autem Superioris adeſt hæc ratio, quòd is vtique habeat generalem voluntatem omnibus ſuis, ſuorùmque bonis vtendi ad Dei gloriam, & proximi commodum, quoad poteſt. Quia voluntate poſita, ſibi iam virtualiter & implicitè illas intentiones, ſaltem ſub conditione ſecuturæ mortis, vendicauit, quando ſubditus agebat animam.

Confirmatur inde, quòd ſatisfactiones Religioſorum, eis ſuperfluæ cedant in emolumentum, habentium cum illis participationem bonorum operum; item quòd Superior Regularis poſſit ſuorum ſubditorum etiam ignorantium ſatisfactiones, & preces, applicare Benefactoribus, propter interpretatiuum conſenſum ſubditorum, vt partim tradi *num.* 108. partim docet Paulus *p.* 6 *num.* 15.

Loquor autem de illo Superiore, qui toti Conuentui, ſeu Collegio præeſt; non de Priore Clauſtrali, aut Miniſtro.

Appendix Correctoria.

Hæc ego omnia de hiſce intentionibus ſcripſeram in prima 131
editione huius libri, ſeu tractatus, cùm Antoninus Diana illum nactus deſcripſit pro ſuo more, ad longum omnia, quæ ſupra *num.* 128. & 130. expreſſi, ita quidem, vt *parte* 10. *tract.* 16. *reſ.* 2. dicat, ſe non recedere ab opinione contraria illi, quam ſecutus ſum *citato num.* 128. & *ibidem reſ.* 6. profiteatur, ſe etiam magis adhærere (ſicut & adhæret Pellizarius in Manuali, *tract.* 10. *c.* 9. *num.* 40. *verſ. aſſero* 24. ſententiæ neganti illud ius hæreditandi, quod attribui *citat. num.* 130. Superiori Religioſo, addat tamen, probabilem eſſe meam opinionem.

Et verò ego ipſe iam multum dubito de veritate vtriuſque illius meæ opinionis, tum propter rationem, & cauſam nouiter ortam, attingentemque vtramq; illam doctrinam, tum propter vnam oppoſitam ſoli priori. Etenim Diana *cit. reſ.* 2. loquens de iure diſtribuendi in alios Benedictiones, quas quis ſolum mediate accepit à ſummo Pontifice, ſic ſcribit: *Sed ego non recedo à ſententia negatiua, quam ſemper docui, nixus autoritate Praxis huius Romanæ Curiæ, & ita etiam mihi reſponderunt Magiſtri Ceremoniarum S. D. N. in his materiis Indulgentiarum verſatiſſimi.* Ita ille, cui teſtanti de praxi Romanæ Curiæ, iudicioque peritiſſimorum Romanorum, cùm ego non poſſim, aut velim haberi minorem fidem, quam mihi contrarium teſtanti de more, iudicioque doctiſſimorum Germanorum, & inſuper purius ex ipſo fonte bibantur aquæ, proindeque videatur praxis Curiæ Romanæ eſſe magis conſentanea Pontificis menti, intentionique, à qua reuera pendet tum honeſtas, tum valor quoque praxeos circa haſce intentiones verſantis, idcirco videri queat, eſſe mihi impoſita neceſſitas tum emendandi, quæ prius ſcripſi, tum (quod mihi durius accedit) damnandi ea, quæ ipſis ego, aliique plurimi ante, & poſt me, atque mecum egere perſæpe, ac ſine ſcrupulo. Atque hæc eſt ratio, quam dixi opponi ſoli priori meæ doctrinæ de iure diſtribuendi Intentiones competente illi quoque, qui non accepit eas immediate à ſummo Pontifice, ſed ſolùm mediate.

At verò ratio impugnans vtramque illam meam opinionem no- 132
ua, receníque eſt hæc, quòd Alexander VII. a. 1657. vetuerit, ne res Indulgentijs affectæ tranſeant perſonam eas poſſidentem, & quæ ad id tempus nondum diſtributæ erant, in poſterum diſtribuantur, quemadmodum videbimus *part.* 2. huius Quarti tractatus *cap.* 37. Ex hoc decreto inhibitorio videtur, manifeſte ſequi, non ſubſiſtere ſaltem nunc ſuperiorem doctrinam de partitione, aut hæreditare Intentionum, tum quia ſi interrogatus fuiſſet Alexander, probabiliſſimè reſpondiſſet, ſuum decretum eſſe intelligendum de dictis Intentionibus; tum quia cauſa, ob quam ipſe illud, vtrumque ſancit de rebus, quibus eæ intentiones iam erant re ipſa applicatæ, videtur æque, aut magis habere locum in intentionibus; cauſa quippe, quæ ad id mouit Alexandrum, fuit partim vt tandem abolerentur locupletiſſimæ, pretioſiſſimæ Indulgentiæ, Quinque Sanctorum, Sancti Caroli Borromæi, & aliæ nonullæ, partim quia poſſidebantur, vſurpabantur à plurimis numiſmata, Roſaria, & alia eiuſmodi tanquam affecta Indulgentijs, quæ reuera non erant ijs ornata.

Hæ rationes ſimul ſumptæ fuerunt in cauſa, vt, quando innotuit in hac Conſtantienſi Vrbe, & Diœceſi, in qua iam morabar illo anno 1657. non ſemel reſoluerim, decretum de moderatione Indulgentiarum factum directè reſpectu Medalliorum, Coronarum, &c. intelligendum eſſe de ipſis quoque Intentionibus, & Votis, vt appellant. Quapropter, quod ſcripſi *ſupra num.* 128. & 130. etſi nec dum videtur mihi eſſe improbabile, nunc tamen iudico, contrarium eſſe verum, ac proinde licèt mihi quis è Romipetis domum redux offerret, vt obtulit hoc ipſo anno R. P. N. N.

N. N. partem intentionum donatarum ſibi à ſua Sanctitate: ego vel eas non acciperem, vel acceptas non diſtribuerem meo nomine, ſed, quemadmodum feci, vt nudus miniſter, & quaſi manus dicti Romipetæ; vel denique applicarem immediate rebus alienis non autem meis (ſi quidem ego voto paupertatis obſtrictus poſſum aliquid appellare meum) niſi forte vni, cui enim vſui eſſent plures, ita benedictæ, cùm nequeant iuxta Alexandrinum decretum tranſire perſonam eas habentem? Nec amplius me conſtituerem hæredem eiuſmodi intentionum, ſicuti feci ſemel, cùm relictis mihi ab aliquo optimo ſene moriturienre, formaliter earum ius in me transferente. Plura de his intentionibus dicam infra *parte 2. cap. 37.* vbi agam de reuocatione Indulgentiarum.

133 Quæſt. XXXVI. *Quando quis alicui Numiſmati v. g. applicat intentionem, quam à Summo Pontifice acceperat, eſtne tam certum, tale numiſma eſſe reipſa praditum Indulgentia, ac ſi ipſemet Pontifex immediate applicaſſet illi numiſmati?*

RESP. Eſt æquè certum, quia eſt omnino indubitatum, Pontificem poſſe impertiri facultatem applicandi eiuſmodi intentiones.

134 At, *eſtne aquè certum, tale numiſma ſortire reipſa Indulgentiam, ac certum eſt, Altaria priuilegiata eſſe reipſa affecta Indulgentiis?*

Reſponder Paſqualigus *deciſ.* 494. affirmatiuè, eò quòd æquè certum ſit, numiſmati ſecundùm inſtitutionem Chriſti applicari Indulgentias, ac certum eſt applicari Altari priuilegiato. Verùm ſupra *num.* 89. iam refutaui hanc ratiocinationem cui accedit, quòd perſæpe ſit incertus eſſe alicui numiſmati in indiuiduo ſumpto reipſa conceſſam Indulgentiam, quàm huic aut illi Altari etiam in indiuiduo ſumpto, ea etiam de cauſa, quòd vnum numiſma facillimè commutetur, aut confundetur, miſceaturue, cum alio, non ita Altare. Dico itaque conformiter doctrinæ traditæ *quæſt.* 28. quando Pontifex intentiones dat ex cauſa ſufficiente, & proportionata, veram eſſe doctrinam Paſqualigi, ſecùs ſi det ex cauſa non ſatis proportionata. At oritur

135 Quæſt. XXXVII. *An non meritò dubitetur de proportione cauſa in largitione eiuſmodi intentionum?*

Ratio hoc quærendi & dubitandi eſt, quia Pontifices ſolent multas myriades intentionum vno die, hebdomade, aut menſe largiri, eſt autem difficile credere, quòd pro tam liberali largitione ſuppetat cauſa ſufficiens.

136 RESP. Nihilominus, tales intentiones non eſſe in dubium reuocandas; cùm enim ex vna parte conſtet, nobis non conſtare, illas dari ex cauſa improportionata; ex altera autem parte certum videatur, poſſe Pontifici occurrere cauſas omnino ſufficientes ad iuſtificandam tantam liberalitatem, meritò cenſemus, illum reipſa his ſufficientibus cauſis moueri. Vide quod in hanc rem retuli ſuprà *n.* 99.

137 Interim quia faciliùs vtique poſſunt occurre cauſæ ſufficientes ad largiendam pro Altaribus Indulgentiam, quàm ad tot intentiones diſtribuendas, idcirco ſi ex hoc capite aſſerere velis, iſtarum intentionum applicationem quandoque non tam certò conſequi ſuum effectum, ac conſequuntur Indulgentiæ Altaribus priuilegiatis conceſſæ, non multum repugnabo.

CAPVT XII.

De conditionibus requiſitis ad lucrandam Indulgentiam.

SVMMARIVM.

Exprimuntur duodecim conditiones, quas nonnulli ſeu probabiliter, ſeu improbabiliter requirunt ſemper in eo, qui eſt lucraturus Indulgentiam. 138.
Nominantur nonnulla, qua quandoque certo impleri debent. 139.
Omnis illa conditio eſt neceſſaria, quam legitima voluntas Prælati concedentis Indulgentiam, requirit. 140.
Illa ſola conditiones ſunt neceſſaria, quas aut ipſa ratio Indulgentia, aut legitima voluntas Prælati exigit. 141.
Conditiones praſcripta intelligenda ſunt iuxta conſuetudines particulares Prouinciarum, quibus ea conceduntur. 142.
An lucraturus Indulgentiam debeat eſſe compos mentis? 143.
Quomodo ſtatus Gratia ſit neceſſarius comparanda Indulgentia? 148. *& ſeqq.*
An ſi vltimum opus perficiatur in ſtatu peccati mortalis, obtineatur, remoto obice Indulgentia? 155.

Quæſt. XXXVIII. *Quot, & qua conditiones à Doctoribus verè, aut falsò ponuntur neceſſaria ex parte illius, qui Indulgentiam reipſa acquiſiturus eſt?* 138

RESP. Hæ duodecim. I. Vt ſit compos mentis. II. Vt baptizatus. III. Vt non excommunicatus. IV. Vt ſubditus illius, à quo ipſi conceduntur indulgentiæ. V. Vt in ſtatu gratiæ. VI. Vt ſciat, eſſe occaſionem lucrandi indulgentiam. VII. Vt intendat illam vel lucrari, vel ab alio ſibi applicari. VIII. Vt opera præſcripta integre perficiat. IX. Vt perficiat ad intentionem illius, qui indulgentiam impertiit. X. Vt doleat de peccatis. XI. Vt, ſi ſibi viuo velit prodeſſe indulgentiam, conetur ipſe per alia bona opera ſatisfacere, quoad poteſt, ſi autem velit ſibi mortuo prodeſſe, habeat, dum eſt in viuis, peculiarem deuotionem ad indulgentias lucrandas, & ad ſuffragandum animabus in purgatorio. XII. Ne peccet ex confidentia indulgentiæ. Quinque priores 139 conditiones, habitum potiùs, quàm actum aliquem includunt, poſteriores actum exigunt. Inſuper ad aliquarum indulgentiarum effectum requiritur, ne ex imprimantur; de qua conditione agam infrà *num.* 444. Item ne pro ijs aliquid accipiatur, vt de indulgentijs Cruciatæ dicam *num.* 424. Denique ſæpe fit, vt in ſpecie promittatur Indulgentia confeſſis, communicantibus, viſitantibus Eccleſiam, ieiunantibus, orantibus, dantibus eleemoſynam, quas omnes ſpeciales conditiones explicaui tract. *praced.* de Iubileo; in quo etiam pleraſque ex paulò antè indicatis expoſui, alias fuſiùs, alias breuiùs: Nonnulla hic repetenda neceſſariò, & explicatiùs proponenda; reliqua Lector petet ex citato tractatu locis in decurſu indicandis. Quò autem ſolidius definiamus, hæcne an illa in particulari conditio ſit ad indulgentiæ actualem adeptionem neceſſaria, ſtatuam duo fundamenta indubitata, tertium probabiliſſimum.

I. Fundamentum. Omnis illa conditio eſt neceſſaria, quam vel 140 ratio Indulgentiæ, vel Prælati legitima voluntas exigit. Prima pars eſt per ſe nota. Altera probatur; quia Indulgentiæ largitio eſt quidam quaſi contractus innominatus: *do vt des*; ſicuti ergo ad contractùs valorem neceſſaria eſt omnis conditio, quam principalis contrahentium pars legitimè apponit, & exigit, nam *contractus ex conuentione legem accipere dignoſcuntur, cap.* contractus *de reg. iur. in 6.* ita etiam dicendum eſt de indulgentia. Accedit, quòd liceat vnicuique imponere modum rei ſuæ. *l. in traditionibus. ff. de pact.*

II. Fundamentum. Illæ ſolæ conditiones ſunt hic neceſſariæ, 141 quas aut ipſa ratio Indulgentiarum, aut legitimi Prælati Indulgentiam largientis voluntas præſcribit. Prima pars eſt per ſe nota, altera probatur; nam ſolius Prælati e. g. Papæ eſt, præſcribere conditiones, non autem Doctorum, aut volentium lucrari indulgentias; ergo illæ ſolæ ſunt neceſſariæ ad actualem indulgentiæ adeptionem, quas ipſe vltra requiſitas ex rei natura iniungit. Ex hoc vtroque fundamento reijciam in decurſu aliquas conditiones, quas alij minùs probabiliter contendunt eſſe neceſſarias.

III. Fundamentum. Illæ conditiones, quas Prælatus exigit, 142 intelligendæ ſunt ſecundum cuiuſque loci conſuetudinem, adeoque aliter in vno, aliter in alio loco. Ita ſingulariter docet Nauarrus *de oratione miſcell.* 54. Ratio eſt, quia *verba concedentis gratiam debent intelligi ſecundùm conditionem perſona, cui fit conceſſio. l.* plenum *§. equitè). ff. de vſu & habit.* & Bartolus *ibidem.* Hinc conditio de ieiunando pro Indulgentiæ acquiſitione, & ratione tam abſtinentiæ à lacticinijs, quàm veſpertinæ collatiunculæ aliter in Germania, aliter in Italia intelligenda; quia ut in tractatu de Iubil. *num.* 205. docui, Eccleſia pro Iubileo per ieiunium obtinendo non exigit aliud ieiunium, quàm quale extra Iubileum præcipit fidelibus.

Quæſt. XXXIX. *Is, qui lucraturus eſt Indulgentias, debetne eſſe compos mentis?* 143

RESP. I. Debet ſaltem aliquando fuiſſe mentis compos: ſi enim fuit amens ab infantia, non peccauit, ergo ei nil proſunt Indulgentiæ. II. Si fuit aliquando compos mentis, & peccatum vnum, vel plura nondum ſatis expiata commiſit, poteſt pro illorum expiatione Indulgentiam obtinere, illo etiam ipſo tempore, quo fortè erit iterum priuatus vſu rationis. Lugo de *pæn. diſp.* 27. *num.* 79. *&* 81. Declaratur hæc doctrina tribus exemplis. 144 Primum eſt illius, qui pro lucrando Iubileo iam omnia perfecit, & vltimo die Iunij ante collatiunculam veſpertinam incidit, vel in phreneſim, vel in ſomnum durante vltra mediam noctem; talis enim Indulgentiam Iubilei lucratur ipſa media nocte, etiſi tunc careat vſu rationis.

Al-

Alterum exemplum eſt illius, qui in perpetuam amentiam poſt habitum vſum rationis cadit; nam illi poteſt haud dubiè Pontifex impertiri indulgentiam. Tertium exemplum eſt moribundorum, ijs enim ſolent, etiamdum ſunt omnibus ſenſibus deſtituti, concedi indulgentiæ pro articulo mortis.

145 Quæſt. XL. *An ſoli baptizati ſunt capaces indulgentiarum?*

RESP. Granadus *in 3. p.* teſte Diana *part. 5. tr. 12. reſol. 9.* doctè oſtendit, Catechumenos, tam viuos, quàm defunctos, ſi nil aliud obſit, eſſe capaces indulgentiarum. Tannerus *tom. 4. diſp. 6. q. 7. num. 93.* putat, Catechumenis defunctis prodeſſe indulgentias etiam per modum *ſolutionis*. Laymannus *lib. 5. tr. 7. cap. 6. num. 5.* poſt Nauarrum exiſtimat tam viuos, quàm defunctos, ſi non per modum *abſolutionis*, & iuſtitiæ, ſaltem per modum *ſuffragij*, & impetrationis iuuari poſſe indulgentijs. Suarez *tom. 4. in 3. p. diſp. 53. ſect. 4. num. 8.* arbitratur eſſe probabilius, quòd ne defunctis quidem Catechumenis applicari poſſint vllo modo ſuffragia, eò quòd nec ſint, nec fuerint vnquam membra Eccleſiæ. Verùm quia Eccleſia etiam pro Cathecumenis offert Miſſæ ſacrificium, idcirco non improbo Laymanni ſententiam. Vide Benzonium *de Iubil. lib. 5. dub. 28.* latè de hac quæſtione diſſerentem.

146 Quæſt. XLI. *Redditne excommunicatio incapacem indulgentiæ?*

RESP. I. Reddit, & facit incapacem illum, qui non petit exſolui vinculo excommunicationis, nam potiſſimus excommunicationis effectus eſt priuatio bonorum Eccleſiæ communium. Doctores *in materia de excommunicatione*. II. Si tamen quis contritus ſeriò petat ſolui vinculo excommunicationis, & extra ſuam culpam maneat excommunicatus, tum ſicuti illum Deus recipit in ſuam amicitiam, ita & pia mater Eccleſia in conſortium Theſauri Eccleſiaſtici. Henriquez *lib. 7. cap. 18. num. 2.* & alij non improbabiliter, teſte Diana *reſol. 53.* contra communiorem Filliucij *tr. 8. num. 136.* Irregularem, ſuſpenſum, & interdictum eſſe capacem indulgentiæ, rectè oſtendit Benzonius *dub. 29.*

147 Quæſt. XLII. *Quo pacto lucraturus indulgentias debet eſſe ſubditus illius, qui eas largitur?*

RESP. Illo modo, quem indicaui *n. 62.* & ſeqq. quamquam Papa poteſt etiam non ſubditis v. g. defunctis, itemque viuis Cathecumenis impertiri indulgentiam per modum ſuffragij, & ſolutionis, non autem per modum abſolutionis. Vide dicta *quæſt. 6.* & dicenda *num. 476.* vbi explicabo, quid ſit per modum ſuffragij dare, aut participare indulgentias: & *n. 260.* indicabo, quomodo quis ſibi ipſi poſſit dare indulgentias, atque adeo ſe ſibi ipſi ſubijcere.

Quæſt. XLIII. *Quomodo ſtatus gratiæ requiritur ad indulgentiam*
148 *lucrifaciendam?*

RESP. I. Status gratiæ ita requiritur, vt nemo lucrari poſſit indulgentiam pro illo peccato mortali, cuius remiſſionem quoad reatum culpæ nondum à Deo obtinuit. Ita omnes Doctores. Ratio eſt, tum quia non dimittitur pœna, niſi poſt dimiſſam culpam. *Suprà num. 18.* tum quia non niſi verè pœnitentibus prodeſt indulgentia *extrau.* Vnigenitus *tit. d.*

II. Idem ſtatus gratiæ ita requiritur, vt cùm quis eſt in ſtatu
149 peccati mortalis, non poſſit acquirere indulgentiam, ne quidem pro ijs peccatis, quorum remiſſionem obtinuerat, antequam in illud peccatum mortale laberetur. Ita Suarez *diſp. 52. ſect. 2. n. 6.* cum communiore Theologorum contra Maironium, & alios. Ratio eſt, quia indecens, & inconueniens eſt, vt illi, qui eſt actu hoſtis Dei, vt eſt quisquis conſcientiam peccato mortali grauatam habet, Deus remittat debitum vllius pœnæ.

III. Itaque quando pro lucranda indulgentia vnum tantùm
150 opus requiritur, v. g. ſacra Communio, debet, qui illam lucrari vult, eſſe in ſtatu gratiæ tunc, cùm illud opus exequitur, quia vel tunc, vel nunquam acquiret eam indulgentiam. Lugo *diſp. 27. num. 84.* contra alios referendos quæſt. ſeq.

IV. Etſi optimè illi ſibi conſulunt, qui quando plura opera, vt fit
151 in Iubileis, præſcripta ſunt, ſtudent ſingula exequi extra ſtatum peccati mortalis, adeoque actum contritionis eliciunt, priuſquam aliquod eorum, ſi quidem ſibi conſcij ſint grauis delicti, nondum contritione, aut confeſſione deleti, inchoent; eſt tamen perquam probabile non requiri, vt omnia fiant in gratia, alioqui tolerandum non eſſet, vt plerique in Iubileis conſiterentur poſt iam peracta aliquot ex præſcriptis operibus.

V. Itaque abſolutè dicendum eſt, ſufficere, modò vltimum
152 opus, pro conſequenda indulgentia præſcriptum, fiat in ſtatu gratiæ. Suarez *cit. ſect. 2. n. 7.* Laym. *c. 6. n. 2.* Diana *cit. tr. 12. reſol. 4.* multos referens contra Comitolum, & alios. Excipe cum Tannero *n. 79.* caſum, quo Pontifex expreſſe exigit ſtatum gratiæ, vt cùm dicit, opera eſſe facienda à verè pœnitentibus. Excipe quoque cum eodem *ibidem* caſum, quo opus exigitur ad propitiandum Deum, & ſine gratia eſt offenſiuum Dei, vt eſt Communio ſacrilega. Vide Pacem Iordanum elucubrat. *tom. 1. lib. 5.* 153
tit. 16. n. 35. Et verò non eſt neceſſe communiter, vt totum illud vltimum opus, de quo paulò antè dixi, fiat in gratia, nam ſi vltimum opus ſit v. g. ieiunium diei Sabbatini, poteris indulgentiam conſequi, licèt hora decima veſpertina ſis adhuc mancipium diaboli. Sufficit ergo, ſi dæmonis mancipatum euadas, & in Dei filiorum libertatem adſciſcaris illo temporis momento, quo verum eſt dicere, te perfeciſſe omnia opera, quæ Pontifex præſcripſerat, v. g. vltimo momento diei deſtinati ieiunio. Suar. & Diana *ll. cc.* cum Bonac. *de Sacram. diſp. 6. q. 1. p. 5. n. 11.* Ratio huius, & præcedentis reſponſionis à priori eſt, quia cùm indulgentiæ effectus non proueniat ex dignitate operis à te præſtiti, ſed ex Chriſti meritis, non eſt neceſſarium, vt illud ſit ſatisfactorium, ſed ſufficit, modò tunc non adſit obex gratiæ, quando conferenda eſt indulgentia.

VI. Hinc à fortiore inferes, illum potiri indulgentia, conceſſa 154
viſitantibus certo aliquo die, certam Eccleſiam, qui manè illam viſitauit in ſtatu peccati mortalis, ſed poſt prandium contritus iterum eandem viſitat. Vide, ſi placet, quæ in datarum reſponſionum confirmationem dixi in tract. præced. de Iubileo *q. 32. n. 59.* & quæ *part. 2. c. 23.* dicam de ſtatu gratiæ reſpectu indulgentiarum pro defunctis.

Quæſt. XLIV. *Si vltimum opus fiat in peccato mortali, eſto tunc* 155
non obtineatur indulgentia, annon ſaltem obtinebitur poſt ſex, vel octo dies, ſi poſt tot dies eliciatur vera contritio?

RESP. I. Haud dubiè poteſt efficaciter velle Pontifex, vt ſicuti probabiliter omnia, vel pleraque Sacramenta ſuum effectum conſequuntur fictione recedente, obiceque remoto, ita etiam indulgentiæ conceſſio ſatisfactionem peccatorum tribuat proximo tempore, quo quis poſt omnia opera peracta erit in gratia.

II. Vtrum verò reipſa ita voluerint, & ordinauerint Pontifices, 156
non ſatis conſtat: Ita voluiſſe, & ordinaſſe fusè docet Granadus *in 3. p.* cuius verba refert Diana *reſol. 4.* approbans cum alijs hanc ſententiam, tum in eo caſu, in quo Pontifex non facit mentionem contritionis, tum etiam in eo, quo dicit ſe indulgentiam dare ſolùm verè pœnitentibus, ſeu contritis, & confeſſis, modò quis bona fide putet ſuæ confeſſioni, aut contritioni nil defuiſſe. At verò Sà V. *Indulgentia n. 2.* Coninck *dub. 7.* & Lugo *de pœnit. diſp. 27. n. 84.* cum pleriſque alijs abſolutè negant, eſſe hanc vnquam Pontificum intentionem. Et ego non puto eſſe, ſaltem tunc, quando contritionis aut confeſſionis mentionem faciunt, nec enim eſt ratio, cur hæc verba torqueamus in ſenſum valde alienum à communi hominum loquendi modo. Fateor tamen, Granadi ſententiam eſſe practicè valde tutam, vt tam Confeſſarius circa pœnitentiæ iniunctionem, quàm ipſe pœnitens circa eius executionem poſſint in praxi huic opinioni accommodare doctrinam inſinuandam, *n. 242.*

CAPVT XIII.

De ſtudio, & pœnitentia neceſſariis ad acquirendas indulgentias.

SVMMARIVM.

Non illi ſoli potiuntur indulgentia, qui ſtudent per alia pia opera ſatisfacere Deo. 157.
Soluitur argumentum Nauarri. 158.
Aut qui ſolent orare pro defunctis. 159.
Quatenus pœnitentia ſit neceſſaria adeptioni indulgentiæ? 160.
Caſus, in quibus per ſe exigitur pœnitentia 162.

Quæſt. XLV. *Anne illi ſoli in viuis indulgentias obtinent, qui ſtu-* 157
dent per alia pia opera ſatisfacere pro ſuis peccatis?

RESP. Id quidem poſt Caietanum docet; & octo rationibus probat Nauarrus *de Iubil. not. 21.* nec improbabiliter teſte Henriq. *lib. 7. cap. 8. num. 3.* Sed rectius negatur ab ipſomet Henriq. Corduba *q. 30.* Valentia *tom. 4. diſp. 7. q. 20. pun. 5.* & Suar. *diſp. 52. ſect. 11. n. 1.* vbi ſuam ſententiam vocat moraliter certam.

tam, Ratio petitur ex fundamento allato *num.* 141. nam ex natura rei non exigitur illa conditio; & poteſt haud dubiè Pontifex validè largiri indulgentiam, etiam ijs, qui non conantur ſatisfacere pro ſuis peccatis; velle autem largiri, perſuadet tum commune iudicium Doctorum, Confeſſariorum, Pœnitentium; tum quia in nulla vllius indulgentiæ, aut Iubilei forma requirit hanc conditionem, cùm tamen requirat alias. Hinc infer, erraſſe Altiſiodorenſem, dum apud Suar. *tom.* 4. *in* 3. *p. initio cit. ſect.* 11. putauit, indulgentias illis ſolis prodeſſe, qui nequeunt pro ſuis ſatisfacere peccatis.

158 Obijcit inter alia Nauarrus: *indignus eſt aliena ope, qui ſibi non vult opitulari, cùm poſſit* iuxta *leg.* bona fides, *ff. de deposito*, & communem, vt ait, doctrinam, *in cap.* quæ in Eccleſiarum *de conſtit.* Verùm huic communi doctrinæ opponimus commune iudicium Canoniſtarum apud Suar. *num.* 1. & ad illud Iuris pronuntiatum dicimus, multa etiam indignis, ſeu non dignis conferri beneficia, ſi ſint indigentes. Ad alia Nauarri argumenta bene reſpondet Corduba.

Hinc patet, nos diſſentire à Fumo *V. Indulgentia num.* 13. ſic pronuntiante: *Aliqui ſunt tepidi, qui licèt ſint in gratia, rogant tamen ſibi dari paruiſſimam pœnitentiam, & gaudent, cùm parua datur; & cum illam minimam executi fuerint, non curant aliam facere, & iſtis ſic negligentibus non proſunt indulgentiæ. Ex quo patet, quod quaſi omnes remaneant decepti.* Ita ille, quem decipi & optamus, & meritò credimus.

159 Quæſt. XLVI. *An illis ſolis defunctis proſunt indulgentiæ; qui dum erant in viuis, ſtudebant, & indulgentias lucrari, & defunctos iuuare ſuffragiis?*

RESP. Quidquid in contrarium dicat iterum Caietanus, hæc conditio non eſt neceſſaria; quia a nullo Pontifice indicata, ab omnibus ferè Chriſtianis ignorata. Suarez *diſp.* 53. *ſect.* 4. *n.* 9. Bellarm. *cap.* 14. Tannerus *tom.* 4. *diſp.* 6. *q.* 7. *n.* 95.

Quæſt. XLVII. *An, & quomodo pœnitentia eſt neceſſaria ad acquiſitionem indulgentiæ?*

160 RESP. I. Eſt neceſſaria omnibus, qui aliquod crimen lethale admiſerunt, nam pœnitentia eſt ad remiſſionem culpæ mortalis neceſſaria. Trid. Concilium *ſeſſ.* 6. *cap.* 6. & 7. & conſequenter ad indulgentiæ acquiſitionem. *ſupra num.* 18.

RESP. II. Cùm ne veniale quidem peccatum quoad culpæ reatum remittatur niſi per pœnitentiam, ſaltem virtualem. Lugo *de pænit. D.* 9. *num.* 23. indulgentia autem pro veniali quoque peccato ſit inutilis, niſi illud ſit iam, quoad reatum culpæ dimiſſum *ſupra n.* 18. hinc qui nondum eſt conſecutus veniam vnius, aut plurium peccatorum venialium, debet priuſquam vltimum indulgentiæ lucrandæ inſtans adſit, elicere de ſuis peccatis actum pœnitentiæ ſaltem virtualis, alioqui non obtinebit Indulgentiam, niſi pro pœna peccatis mortalibus, aut aliis venialibus iam dimiſſis debita. Bellarm. de Indulg. *lib.* 1. *c.* 13. *quæſt.* 2.

161 RESP. III. Qui non eſt reus peccati nondum per pœnitentiam deleti, non eſt opus, vt eliciat vllum actum pœnitentiæ, etiamſi in forma indulgentiæ, aut Iubilei ponatur, *verè pænitentibus, ſeu verè contritis*; nam pœnitentia, & contritio communiter non præcipitur pro indulgentijs, tanquam ſpeciale opus, per ſe à Pontifice intentum, ſed tanquam mera diſpoſitio remouens prohibens; remouens, inquam, culpæ reatum prohibentem pœnæ remiſſionem, ergo vbi non eſt amplius reatus culpæ, ibi neque pœnæ. Vide, quod de confeſſionis neceſſitate dixi in tract. præced. ſeu de Quintuplici Iubileo *cap.* 53.

162 Dixi, pœnitentiam *communiter* non præcipi &c. non autem dixi, *Nunquam* per ſe præcipi, quia reuera per ſe præcipitur, ſeu requiritur in illo, qui vult, faciendo examen, obtinere vel remiſſionem tertiæ partis peccatorum, iuxta §. 4. indulgentiarum S. Caroli; vel 50. dies iuxta §. 10. indulgentiarum Vrbani VIII. vel iuxta §. 4. Indulgentiarum Quinque Sanctorum obtinere X. annorum indulgentias & remiſſionem tertiæ partis peccatorum.

CAPVT XIV.

De ſcientia, & intentione neceſſariis ad comparandum indulgentiæ fructum.

SVMMARIVM.

An vt lucreris indulgentiam oporteat ſcire, poſſe hic & nunc illam comparari? 163

An ille ſolus lucretur, qui habet actualem lucrandi intentionem? 165.

Quod ſi facias omnia requiſita, attamen expreſſè dicas, te nolle fieri participem indulgentiæ? 167.

Quod ſi applicabilem applices non petenti applicari ſibi? 169.

Quæſt. XLVIII. *Vt ſiam particeps indulgentiæ, aliquod pium opus exercenti promiſſæ, debeone ſcire eſſe promiſſam, & adnexam tali operi?* 163

RESP. Id quidem neceſſarium eſſe ſcire, arbitrati ſunt Emmanuel Rodriq. & Treulenck. apud Lugonem *tom.* 3. *in* 3. *p. D.* 27. *n.* 80. Meritò tamen ipſe cum Portel. Mol. Laym. *c.* 6. *n.* 5. Diana *part.* 5. *tr.* 11. *reſol.* 6. Lezana *V. Indulgentia n.* 8. ſequitur negantem *n.* 81. tum quia nec ex natura rei, nec in ulla formula indulgentiarum requiritur hæc ſcientia; tum quia more vniuerſali receptum eſt, vt moribundis omni ſenſu deſtitutis dentur indulgentiæ: tum quia per opera pia, quæ aut nos ipſi facimus, aut alij nobis inſcijs applicant, ſatisfacimus pro noſtris peccatis, eſto non ſciamus, nos per illa ſatisfacere. Conſentit Bellizarius *tr.* 8. *c.* 5. *n.* 250.

Excipe cum Cardin. de Lugo *n.* 82. caſum, quo præſcribuntur opera ad certam intentionem dirigenda, nec enim illa ad eam intentionem diriges, niſi ſcias, eſſe occaſionem obtinendæ indulgentiæ: Si tamen, quod vtique fieri poteſt, poſita indulgentiæ, ignorantia, iniuncta opera exſequaris ad determinatam à Pontifice intentionem, nil oberit ea ignorantia. 164

Quæſt. XLIX. *Rectene ſentiunt illi Doctores, qui cenſent me non potiri indulgentia, etſi opus ad illam requiſitum exequar, ſi non exſequor cum intentione acquirenda per illud indulgentia?* 165

RESP. Etſi hi Doctores patronum habent P. Suar. *tom.* 4. *in* 3. *p. cit. diſp.* 52. *ſect.* 6. ego tamen penitus ab iis diſſentio; quia oſtendere non poſſunt eiuſmodi intentionem, aut ex rei natura, ex voluntate Pontificis exigi. Dico itaque cum Sanctarello de Iubil. *c.* 15. *dub.* 4. Eſcobar in Summa *tr.* 7. *Exam.* 5. *n.* 54. Cardinale de Lugo, Lezana, Laym. Diana *ll. cc.* vbi pro ſe etiam referunt Molfeſium, Portel, Salas, & Hieron. Gratianum, non requiri intentionem formalem comparandæ indulgentiæ, ſed ſufficere habitualem, ſeu interpretatiuam, quam quiſque hoc ipſo habere cenſetur, quòd generatim, & vniuerſim velit ſibi per ſua bona opera tantum prodeſſe, quantum poteſt, vt notat Coninck *tom.* 1. *de Sacramentis q.* 83. *a.* 1. *n.* 166. Ratio eſt, quia *ſubrogatum habet naturam illius, pro quo ſubrogatur*, Portel *in addit. n.* 7. aliique DD. communiter; atqui indulgentia ſubrogatur operibus ſatiſfactorijs; nam indulgentiæ non ſunt introductæ potiſſimum, ideo vt per earum conceſſionem honorarentur Sancti illi, in quorum Eccleſijs obtinendæ eſſent, ſicut exiſtimat Lud. Bologni; ſed præcipuè ideo, vt Chriſtiani liberarentur obligatione plectendi ſua peccata per opera ſatisfactoria. Cùm igitur opera ſatisfactoria habeant ſuam vim, etſi quis ne virtualiter quidem intendat ſatisfacere per illa, Suar. *diſp.* 37. *ſect.* 3. *num.* 5. Portel. *l. c.* fit, vt indulgentiam lucretur, etiam qui non intendit illam lucrari. 166

Quòd ſi ponas eſſe hominem, qui expreſſè dicat, ſe velle quidem facere omnia ad obtinendam indulgentiam requiſita, nolle tamen lucrari indulgentiam, ſed velle alia ratione pro ſuis peccatis ſatisfacere; tum fortè quis putet, non poturum indulgentiam; argum. *regula* 38. *in* 6. *ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare*. Verùm contrarium videtur probabilius, eo quod conceſſio indulgentiæ poſitis conditionibus, quas præſcripſit Pontifex, operetur ex opere operato, & neceſſariò, ſaltem in eo, cui immediatè conceduntur. 167

Hinc apparet, exceſſiſſe Cordubam Quæſtionarij *lib.* 5. *q.* 25. dum voluit, vt opus præſcriptum fiat principaliter ad lucrandam indulgentiam. Apparet quoque, innumeros homines lucrari indulgentias, dum minimè cogitant, & nominatim illos, qui veſperi ad ſonum Salutationis Angelicæ recitant conſuetas preces, de quibus dicam *Part.* 5. aut qui deuotè nomen IESV, vel MARIÆ proferunt, vt ibid. indicabitur. Quare dicta ad vtramque præcedentem quæſtionem probè notanda ſunt Confeſſario. 168

Quæſt. L. *Si Papa faciat mihi poteſtatem applicandi Caio meam indulgentiam, valebitne mea applicatio, caſu quo Caius non petit indulgentiam ſibi applicari?* 169

RESP. Valebit, modò reliquæ conditiones adſint, Lugo *D.* 27. *nu.* 81. Ratio eſt eadem, quæ pro reſponſione ad quæſtionem præcedentem.

CA-

CAPVT XV.

Qualia opera pro indulgentia conſequenda praſcribi debent?

SVMMARIVM.

Poteſt pro Indulgentia praſcribi opus etiam internum. 170.
Non autem indifferens manens tale. 171.
Nec neceſſe eſt, ut non aliunde imperatum. 172.
Adiens ſacram menſam ex pracepto Confeſſarij ſatisfacit ordinationi de Communione pro indulgentia. 174.
Et Canonicus accedens Chorum ratione officij, implet conditionem de viſitanda Eccleſia. 176.
Sicut & faciens ſacrum in Eccleſia, etſi ex obligatione. ibid.
Alia corollaria practica. ibidem. & n. 177.

170 Quæſt. LI. *Opus, quod pro indulgentia conſequenda præſcribitur, debetne eſſe externum?*

RESP. Etſi opera externa ſint communiter commendatiora, & proinde vſitatiora; nil tamen obeſt, quominus merè interna iniungantur, vt v. g. oratio mentalis, deteſtatio peccatorum, & propoſitum ſe emendandi, aut aliquem Sanctum imitandi, vt videre eſt in indulgentijs Quinque Sanctorum, in quibus etiam, ſicuti & in indulgentijs Vrbani VIII. aliiſque communiter conceditur plenaria indulgentia ijs, qui in articulo mortis conſtituti ſaltem corde, ſi non poſſint ore, dicunt IESV. Vide Filliucium *tract. 8. num. 144.* & Suar. *diſp. 52. ſect. 4.* proponentem, & diſſoluentem argumenta in contrarium.

171 Quæſt. LII. *Opus, quod pro indulgentia conſequenda præſcribitur, debetne eſſe honeſtum, an ſufficit eſſe indifferens?*

RESP. Debet vel ex ſe, id eſt ratione obiecti, eſſe honeſtum, & laudabile, vel ordinari ad finem honeſtum ab ipſo indulgentiæ lucrandæ vniuerſim S. Th. Sylu. & alij communiter. Ratio eſt, quia res ſpiritualis, qualis eſt indulgentia, non debet dari pro re planè indifferente, vtpote penitus improportionata. Quæ verò sit, & quomodo opus, quod præſcribitur, debeat non modò eſſe bonum, ſed etiam bene fieri, explicabo num. 201.

172 Quæſt. LIII. *Opus, quod pro indulgentia conſequenda præſcribitur, debetne eſſe planè liberum, ita videlicet, vt non ſit aliunde imperatum?*

RESP. Id quidem putat Syluester V. *Indulgentia 4. 6. num. 18.* Sed rectè negant Cordubа q. 18. Benzonius *lib. 3. cap. 15. dub. 10.* & alij paſſim. Ratio eſt, tum quia & Romæ, vbi erant Romani pro Iubileo obtinendo ieiunatur tribus ferijs quatuor temporum; & formulæ huius ætatis indulgentiarum nullo verbulo indicant opinionem Sylueſtri. Quinimò in recentiſſima Formula Indulgentiarum SS. Petri, de Alcantara, & Mar. Magd. de Pazzis §. 12. leguntur hæc verba: *Pro eiſdem indulgentijs percipiendis ſatis, &c. quæ ſuperius præſcripta ſunt, adimplere, licet alia etiam alio nomine implere forte deberent.*

173 Quamquam agnoſco Eugenium IV. *bulla 23. in bullar. Rodriq.* indulgentiam pro articulo mortis, qua Monachos Congregationis Valliſoletanæ donabat dependenter à ieiunio ſingulis ſextis ferijs per totum annum obeundo, largitum eſſe cum hac clauſula: *Si prædictis ferijs ex præcepto Eccleſiæ, iniuncta pœnitentia, voto, vel aliàs ieiunare tenentur, vnа aliam ſingularum ſeptimanarum eiuſdem anni, quo ad ieiunandum non ſunt aſtricti, ieiunent.*

174 Quæſt. LIV. *Quænam corollaria practica ſequuntur ex reſponſione ad præcedentem Quæſtionem?*

RESP. Sequentia I. Qui ex pœnitentia à Confeſſario iniuncta, ſacræ menſæ accumbit, vel coronam ex parte percurrit, habens numiſma, aut quid ſimile affectum indulgentijs Quinque Sanctorum, SS. Petri de Alcantara, & M. Magd. de Pazzis æquè lucratur indulgentiam plenariam, & æquè liberat animam ex purgatorio, ac ſi merè ſponte vtrumque faceret.

175 II. Quoties Sacerdotes ratione vel obedientiæ, vel beneficij, aut ſtipendij ſacrum faciunt, conſequuntur indulgentiam plenariam, & ſimul vnam animam è purgatorio, ſi videlicet pro animabus purgatorij orent, & habeant indulgentias Quinque Sanctorum, vt dicitur §. 1. harum indulgentiarum; ex quo, ſicuti etiam ex §. 2. falſitatis conuincitur ſententia Sylueſtri.

III. Qui ratione ſuæ regulæ, aut voti ieiunat; æquè lucratur indulgentias promiſſas ieiunantibus, ac ſi ieiunaret non compulſus ratione voti, aut regulæ. Idem dic de illo, qui ex voto orat, communicatur, peregrinatur, Benzonius *loc. cit.*

IV. Canonici, qui ex obligatione chorum frequentant, conſequuntur indulgentias viſitantibus Eccleſiam conceſſas, etſi non diutius maneant in templo, quàm exigat eorum obligatio, Benzonius *ibidem*. Idem dic de faciente ſacrum ex obligatione. 176

V. Clerici, dum ſuum penſum Canonicum perſoluentes, dicunt ex ritu breuiarij; *Pater, Aue, Credo, Te Deum laudamus*, Pſalmum, *Miſerere* aut *De profundis*, &c. non minus conſequuntur indulgentias, quæ ratione alicuius Congregationis, ſeu Confraternitatis, aut ratione indulgentiarum S. Caroli, quinque Sanctorum, vel Vrbani viii. Clement. ix. & x. conceduntur recitantibus vnum ex enumeratis, quàm ſi ſeorſim, & extra officium Canonicum oraſſent. Idem dic, quando in ſuo officio piè pronunciant IESV vel MARIA.

VI. Hinc fit, vt ſi, antequam Tertiam, Sextam, Nonam orare incipias, dicas, te illa tria Pater & Aue, quorum ſingula ſingulis harum Horarum præmittuntur ex more Eccleſiæ, oraturum in honorem Sacroſanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis, obtineas illos 50. dies indulgentiarum, quas Vrbanus viii. huic precationi, cum eiuſmodi intentione factæ conceſſit, ſi videlicet habeas apud te coronam, crucem, imaginem, aut medaliam benedictum indulgentijs ordinarijs, aut extraordinarijs prædicti Pontificis. 177

Hæc paradigmata ſufficient, vt quiſque Sodalitati, aut Confraternitati Roſarij, Annunciatæ, Scapularis adſcriptus agnoſcat, an & quando poſſit indulgentias ſuæ Congregationis proprias adipiſci, obeundo opera, iam aliàs ex voto, ex pœnitentia Sacramentali, ex pacto, ex Eccleſiæ præſcripto debita.

CAPVT XVI.

Specialiter agitur de intentione, quam Pontifex præfigit quibuſdam precibus, aut actibus.

SVMMARIVM.

Colliguntur quædam corollaria practica ex alibi dictis de operibus præſcriptis ad certam aliquam intentionem pro indulgentia conſequenda. n. 178. & ſeqq.
Precibus ſpecialis non ſolebat iniungi certa intentio, ad quam dirigenda eſſent opera pro indulgentia. 183.
At ſolent hoc, & ſuperiore ſæculo. 184.
An, præfigens operi præſcripto intentionem diſtinctam ab ea, quam præfixit Papa, ſiat compos indulgentiæ? 185.

Quæſt. LV. *Sæpe fit, vt Pontifex indulgentiam concedens, & opus aliquod piam pro illius conſecutione iniungens præcipiat id ad hanc, aut illam intentionem fieri. Quid tunc facto opus?* 178

RESP. Me ad hanc quæſtionem prolixè reſpondiſſe tract. *præcedent. de Iubileo cap. 12.* Ex illic dictis ſolùm repeto, licèt probabile ſit, illum pro obtinenda indulgentia ad certam intentionem orantibus promiſſa ſufficienter orare, qui gnarus, ignarus, ue intentionis præſcriptæ precatur, dicens: *Volo orare ad intentionem præfixam, ſi qua forte præfixa eſt*; aut orat præciſè dicens: *Volo facere neceſſaria ad comparandam indulgentiam*: licet, inquam, hoc vtrumque ſit probabile, eſt tamen, vt ibidem oſtendi, probabilius, neutrum horum modorum ſufficere; ſed requiri, vt quis ſciat, quæ intentio ſit præfixa, & ad illam ſpeciatim, non autem tantùm in genere oret.

Ex dictis ibidem, hiſque ſuppoſitis apparet, quo pacto plenariæ indulgentiæ, quæ tum ſingulis menſibus ſemel, tum in triduo Bacchanalium obtineri poteſt in templis noſtræ Societatis, fiant aut non fiant participes illi, qui quidem ſacram ſynaxin adeunt, & orant Deum, cogitantes, aut non cogitantes expreſſe, aut implicitè, de concordia inter Principes Chriſtianos, exaltatione fidei, & extirpatione hæreſeon, quas tres intentiones exigunt Pontifices in ſuis de hac vtraque indulgentia Breuibus. 179

Apparet quoque, an indulgentiam 50. dierum, quam Vrbanus viii. largitus eſt dicentibus ter Pater & Aue ad honorem Sacroſanctæ Trinitatis, item itidem 50. dierum, quam idem Vrbanus 180

viii.

VIII. dedit orantibus quinquies Pater, & Aue, in venerationem quinque vulnerum Christi, obtineat is, qui vel ex more, vel præter morem ea recitat, de neutra harum intentionum cogitans.

181 Apparet inſuper, an, quando habens Indulgentias, à Paulò V. conceſſas Sereniſſimo Bauariæ Duci VVilhelmo, orat ter Pater & Aue ad honorem Sacroſanctæ Trinitatis, lucretur Indulgentiam plenariam, quæ etiam in formula prædictarũ Indulgentiarũ §. 19. offertur iis, qui orationem Dñicam, & ter Salutationem Angelicam dicunt in memoriam triplicis orationis, quam Chriſtus Dominus in horto fudit, & inſuper in opem, & ſolatium illorum, qui eo die vel ſunt mortui, vel morientur.

182 Apparet denique Indulgentiam 10. annorum, & remiſſionis tertiæ partis peccatorum, promiſſam iis, qui proponunt facere aliquem actum virtutis ad imitationem earum, quas vnus aut plures è Quinque Sanctis exercuerunt, non obtineri ab iis, qui quidem vnum, aut plures actus præſtantium virtutum exercent, ſed nil de imitandis iſtis Sanctis cogitarunt. Hi vtique & pœnas ſuis peccatis debitas minuerent, & præſentem ad ſuos illos actus religioſiſſimè obeundos ſtimulum ſibi ipſis admouerent, ſi priùs, quàm Sacrum v. g. Breuiarium, & alia opera inciperent, apud ſe expreſſè dicerent: *Hoc Sacrum faciam, vel audiam ad imitationem S. Ignatij, v. g. Hoc Roſarium recitare conabor ea cum pietate, cum qua ſolebat S. Thereſia: excipiam hodie confeſſiones cum ea patientia & charitate, cum qua ſolebat S. Franciſcus Xauerius.* Idem dic de Indulgentia 7. annorum, & totidem Quadragenarum à Clem. IX. datarum exercenti aliquem actum virtutis imitatione. SS. Petri de Alcantara, vel M. Magd. de Pazzis.

183 Quæſt. LVI. *Quænam intentiones ſolent communiſſimè pro Indulgentiis lucrandis præſcribi?*

RESP. I. Sæculò decimo quarto, & anterioribus, non ſolebat vlla intentio præfigi operibus pro Indulgentia requiſitis. Credet hoc, qui Bullaria excuſſerit. Excipe; quando dabatur Indulgentia cruce ſignatis; aut manus adiutrices porrigentibus. At hoc, & ſuperiore ſæculo frequentiſſimè offertur Indulgentia facientibus, vel orantibus aliquid ad certam intentionem, vt conſtat ex Bullis, Breuibus, & formulis Indulgentiarum.

184 II. Sæculo ſuperiore quando dabatur Indulgentia viſitantibus certo die feſto Eccleſiam aliquam communiter iubebantur orare: *pro ſanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione, fideique Catholicæ incremento.* At hoc ſæculo ita ſtatuitur: *Qui pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, ac ſanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces &c.* Plurima Breuia, & Bullas Clementis viii. Pauli V. Gregorij XV. Vrbani viii. Innocentij X. Alex. viii. Clem. ix. legere eſt vtentia hac locutione. Primam harum trium intentionum eſſe planè diuerſam ab aliis duabus videt quiſque; an ſecunda ſit reipſa diuerſa à tertia non ita clarum eſt. Aget ſecuriſſimè, qui omnes tres expreſſerit.

III. Intentiones præſcriptæ orationibus extra caſum in præcedente numero expreſſum, itemque aliis piis operibus, ſunt ita variæ, vt nulla regula poſſint comprehendi.

185 Quæſt. LVII. *Intentioni à Pontifice præſcriptæ adiungo aliam, facióne idcirco dubiam, aut irritam Indulgentiam?*

RESP. Non videris facere irritam, aut dubiam, ſaltem ſi intentio, quam adiungis, ſit tantùm ſecundaria, & æque, magiſue excellens, quàm quæ à Pontifice eſt nominata. Ratio eſt, quia non obſtante hac ſecundaria intentione propriiſſimè, & moraliſſimè diceris preces, aut opus feciſſe ad Summi Pontificis intentionem. Quia tamen vna oratio pro multis fuſa, non tantùm prodeſt ſingulis illorum, quàm ſi pro ſingulis ſeorſim funderetur, vt ſuppono ex communiore ſententia Patris Suar. *in tract. de oratione lib. 1. cap. 27.* contra alios, idcirco poſſet nonnemini videri incerta reſponſio, quam attuli, ſicuti iam inſinuaui in tract. de Iubileo Quintuplici *n. 85.*

CAPVT XVII.

De perfecta operum pro Indulgentia præſcriptorum executione.

SVMMARIVM.

Omittens ex ignorantia, vel impotentia vnum, aut plura ex præſcriptis operibus excidit Indulgentia. 186.
Excipe: Niſi Bulla excipiat impeditos. 187.
An non exequens niſi partem operis lucretur partem Indulgentiæ? 188.
Quid ſi omittatur pars minima? 190.
Quænam habeatur pro minima? 191.
Quid ſi omittatur ex Roſario quater Salutatio Angelica? 192.
Quid ſi vnicam? 193.
An peccans ex confidentia Indulgentiæ poſſit hanc lucrifacere? 195.
Quid de pœnitentia, & Confeſſione præſcriptis pro Indulgentia? 196.
An opera iniuncta perfici debeant ſine omni culpa? 197. & ſeqq.
Quatenus debeat quis per ſemet exequi opus præceptum pro Indulgentia? 204.
Omnes conditiones præſcriptorum operum reduci poſſunt ad quatuor. 207.

Quæſt. LVIII. *Qui per ignorantiam, obliuionem, aut impotentiam non perficit vnum, aut plura ex præſcriptis operibus, poteſtne nihilominus ſperare fructum Indulgentiæ?* 186

RESP. Non poteſt. DD. communiter ex §. omnis, *inſtit. de verborum ſignif. &c.* ſi pro te *de reſcr. in 6.* Ratio eſt, quia licèt, *cùm non ſtat per eum, ad quem pertinet, quò minùs conditio impleatur, haberi debeat, perinde, ac ſi impleta fuiſſet, reg. 66. de regulis iuris in 6.* hæc tamen regula debet intelligi eo ſenſu, quem reddit lex in iure 152. *de regulis iuris: In iure ciuili receptum eſt, quoties per eum, cuius intereſt conditionem non impleri, ſiat quò minus impleatur, perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuiſſet;* quæ proinde regula nil officit datæ reſponſioni inde clare, quòd conditionalis non impleta conditione nil ponat in eſſe, DD. communiter; forma autem, qua conceditur Indulgentia, cum præſcriptione operis faciendi eſt conditionalis, ſeu conditionata. Vide *in cit. tract. præced. num. 79.*

Excipe, niſi in Bulla conceſſionis alia ratione ſubuentum ſit, iuſto impedimento impeditis, quemadmodum obſeruat Laym. *lib. 5. tr. 7. cap. 6. n. 2.* ſicuti tempore Iubilei fieri ſolere cum ægris, aut detentis carcere, vel clauſtro, docui *in cit. tract. num. 98.* ſicuti etiam permittitur iis, qui habent Indulgentias Quinque Sanctorum. Equidem per ſe loquendo valere etiam hic debet illud naturæ pronunciatum: 187

Commoda qui ſentis, i[n]ſpice onus emolumentis.

Quæſt. LIX. *Quid ſi quis opus præſcriptum, exequatur non integre? privabitúrne totali, an ſolùm partiali fructu Indulgentiæ?* 188

RESP. I. Si notabilem partem ex ignorantia, impotentia &c. omittat, non adipiſcitur totum Indulgentiæ fructum. Ratio eſt, quia qui operis iniuncti notabilem partem omittit, non poteſt abſolutè, & moraliter dici opus illud eſſe executus, ſicut illam Horam Canonicam non abſolutè diceris recitaſſe, cuius notabilem partem omiſiſti. 189

RESP. II. Imò ne partem quidem Indulgentiæ obtinet talis homo. Suar. *loc. cit.* poſt Paludanum, & S. Antoninum, nam neque ex verbis formularum, quibus ſolent Indulgentiæ promulgari, neque ex praxi, aut iudicio prudentiorum virorum poſſumus conijcere eſſe mentem Pontificis, vt parti operis reſpondeat pars Indulgentiæ, ſed vt tota toti, parti nihil, adeòque totum opus ſe habeat, tanquam vnica indiuiſibilis conditio conceſſionis.

Probè autem monet Suarez, eſſe attentè conſideranda verba conceſſionis; nam aliquando ſunt omnino determinata ad tale opus in tanta quantitate, vel ad plura opera copulatim, coniunctimque ſumpta, & tunc procedit allata reſponſio; aliquando autem præcipitur opus indeterminatè, vel ſub disiunctione, vt quando dicitur: *Qui orauerit, vel eleemoſynam dederit, &c.* & tunc totam Indulgentiam lucratur, qui etiam minimam partem implet.

Quæſt. LX. *Quid verò ſentiendum, quando omittitur pars non notabilis, ſed minima?* 190

RESP. Eſt opinio magnorum Doctorum, vt Suar. *l. c.* Palai *p. 9.* Laym. *c. 6. num. 3.* Fillucij *tr. 8. num. 21.* Bonacinæ *p. 5. num. 21. &* Dianæ *p. 5. tra. 13. reſ. 23.* plures referentis, omiſſionem minimæ partis nil obeſſe acquiſitioni Indulgentiæ, eò quòd & parum pro nihilo reputetur, & omiſſio minimæ partis non efficiat, quò minùs ipſum opus poſſit abſolutè, & moraliter dici executioni mandatum.

AT, *Quidnam hic habetur pro parte minima?* 191

RESP. Vt aliqua pars vocetur hic minima, debet eſſe minima, non tantùm abſolutè, ſed etiam reſpectiuè. Palaus, Suar. & Bonac. *ll. cc.* Vnde quando præcipiuntur quinque Pater & Aue, non cenſetur ſecundùm Suarez & Dianam, is minimam partem omiſiſſe, qui tantùm quater Pater & Aue recitat.

AT, *Quid ſi quis habens Indulgentias Quinque Sanctorum, vel SS. Alcantaræ, aut de Pazzis omittat ex roſario tantùm quatuor Aue Maria, fitne compos Indulgentiæ plenariæ recitantibus coronam, ſeu roſarium promiſſæ?* 192

RESP.

RESP. Iuxta principium Th. Sanchez *lib. 1. Moral. c. 19. num. 4.* & Ioannis Sancij *in ſel. diſp. 15. n. 7.* videtur id negandum, hi enim duo Doctores aſſerunt, Coronam, ſeu Roſarium reputati pro materia indiuidua; & ideo deficientibus aliquot Aue Maria, Roſarium non dici. Vnde infert idem Ioannes Sancius, illum, qui ex voto, aut pœnitentia tenetur recitare Roſarium, non obligari ad quatuor, aut quinque decades recitandas, ſi non poſſit totum recitare. Filliucius *loc. cit.* ait eſſe probabile, quòd non impediatur effectus indulgentiæ, ſi omittatur duplex Aue Maria in roſario præſcripto, ſecus ſi dicem.

Ego cenſeo quidem tria, aut quatuor Aue Maria, eſſe reputanda pro parte minima roſarij; quia tamen prouidè monet Suar. & Bonacina *l. c.* eſſe plane dubium, vtrum omiſſio etiam minimæ partis, non irritet totam indulgentiam, & P. Martinus Roa *de Purgatorio cap. 14.* apertè negat, quidquam indulgentiæ ab illo acquiri, qui vel minimam partem præſcriptæ precationis, aut operis omiteit; & denique Eugenius IV. in bulla indicata ſuperius *n.* 173. omiſſionem quantumuis inuoluntariam vnici ieiunij ex quinquaginta duobus, quæ a Monachis Valliſoletanis ad indulgentiam pro articulo mortis exigebat, voluit ſuppleri alio proximo anno, alioqui nolebat illos ea indulgentia gaudere, idcirco ſuadendum eſt, vt hac in re procedatur ſcrupuloſe potiùs, quam laxè.

193 Hunc diſcurſum deſcribit ex me non citato Diana *part. 10. tract. 16. reſ. 4. in fin.* approbatque, ſicut è diuerſo merito diſſentit à Paſqualigo de Iubil. *quæſt. 41. num. 6.* mordicus negante, lucrifieri indulgentiam promiſſam recitanti Coronam, vel Roſarium, ſi vel vnicum Aue Maria deſit tali recitationi; ſicut negat & Dicaſtillo de pœnit. *tract. 9. diſp. 2. dub. 16. num.* 207. de omittente ex Roſario vnum Pater & Aue, ſi quidem omittat dedita opera, ſeu ſponte, ſecus ſi ex inaduertentia.

Verum Coronius *celebrior controuerſ. lib. 2. controu. 11. cap. 2. n.* 52. non ſolum diſſentit à rigore tam Dicaſtilli, quam Paſqualigi, ſed inſuper generalem illam quæſtionem, quam propoſuimus *n.* 190. ſic generatim reſoluit: Reſpondeo, dari in hac re paruitatem materiæ, queque excuſaret à violatione præcepti mortifera, non impedire indulgentiam, quia parum pro nihilo reputatur; teſtaturque ita tenere Dianam *part. 5. tr. 5. reſ. 7.* & *tract. 12. reſ.* 23. ſed Diana neutro loco innuit, denum exprimit illam generalem regulam, quæ quidem ſi eſt vera, tum indulgentiæ dependentes à ieiunio, auditione ſacri recitatione Breuiarij, &c. obtinentur etiam ab illis, qui de hiſce rebus omittunt tantum, quantum poſſet abſque culpa mortali omitti ab obligatis ad ea ſub mortali, tenent DD. quod ſane non auſim dicere, quia in tales non conuenit axioma: *parum pro nihilo reputatur*, & Diana aliique autores relati ab ipſo præſertim *cit. reſ.* 23. loquuntur ſolum de parte minima. Adde his dicta tract. præced. ſeu de Iubil. Quintoplici *cap. 11. n.* 81.

194 Ex his apparet, quo ſenſu verum ſit, quod docet Bonacina *p. 5. n.* 23. Videlicet indulgentiam non obtineri inchoato, ſed non completo opere; poteſt enim tam parum deeſſe complemento, vt hic defectus non obſit indulgentiæ.

195 Quæſt. LXI. *Eſtne ad indulgentiæ adeptionem neceſſe, vt quis non peccet ex illius confidentia?*

RESP. Etſi Eugenius iv. Innoc. viii. & Sixtus iv. relati *n.* 117. hanc conditionem appoſuerint, etiam illi indulgentiæ, quam moribundis Auguſtinianis, & Ciſtercienſibus offerebant, quia tamen ea non eſt ex rei natura neceſſaria, & ipſemet Sixtus iv. ſex annis poſt in bulla 14. apud Cherubin *c. 1.* tacens hanc conditionem, conſimili indulgentia donauit Confratres Hoſpitalis S. Spiritus in Saxia, & tum hi tres Pontifices, tum alij poſteriores conſueuerunt omittere eandem conditionem, vt in plus quàm 50. bullis apud Rodriq. & Cherubin obſeruaui, idcirco non eſt neceſſaria, niſi vbi expreſſè ponitur; quidquid in contrarium afferat Ioannes de Anania apud Nauarr. *de Indulg. & Iubil. not.* 34. & ſubdubitet Benzonius *lib. 5. c. 15. dub.* 24.

196 Quæſt. LXII. *Sæpe dicitur concedi indulgentiam Pœnitentibus, & Confeſſis, an illam lucriſacere poteſt, qui pœnitentiam, aut confeſſionem omittit?*

RESP. I. Quomodo tunc ſit, aut non ſit opus, exercere actum pœnitentiæ, aut contritionis, declaraui ſuprà *quæſt.* 47.

RESP. ii. Quandoquidem confeſſio ſolet in omnibus Iubileis exigi, de illa diſſerui *cit. tr. cap.* 23. Hoc ſolùm addo, in bullis Sæculi xiv. & xv. quandoque poni hanc disiunctiuam: *pœnitentibus, & confeſſis: ſeu temporibus à iure ſtatutis propoſitum confitendi habentibus*. Sed hoc ſæculo omittitur altera pars huius disiunctiuæ, & quando omittitur, cenſetur exigi confeſſio actualis, & non in ſolo propoſito, vt declaraui *cit. cap.* 23. etſi Syluester *n.* 30. putat, illam disiunctiuam ſemper intelligi.

Quæſt. LXIII. *Opera præſcripta debentne fieri cum ea integritate, & perfectione, vt nulla in iis exequendis culpa admittatur?* 197

RESP. Ad hanc valde practicam quæſtionem redduntur duæ extremæ oppoſitæ reſponſiones, vna media. Prima eſt Nauarri *de Iubil. not. 19. n. 6.* poſt Adrianum docentis, opus præſcriptum eſſe ita bene moraliter faciendum, vt ſi in eo faciendo, vel venialiter peccetur, indulgentia non obtineatur. Altera eſt Cordubæ *q.* 25. Suar. *tom. 4. in 3. part. diſp. 52. ſect. 6.* Lugonis *in 3. p. diſp. 27. n.* 85. & aliorum generatim negantium, valori indulgentiæ obeſſe, etiamſi quis opus præſcriptum faciat cum peccato; v.g. cùm quis ex fine venialiter malo dat eleemoſynam, viſitat Eccleſiam. Lugo *ibidem*, & Suarez. aut cùm quis inter orandum admittit aliquam voluntariam diſtractionem Suar. *n.* 16. Ratio horum Doctorum 198
eſt, quia quando Pontifex iniungit aliquod opus, non ſpectat aliud quàm vt illud opus ſit ex ſuo genere bonum, nam plus non indicant formulæ indulgentiarum; atqui poteſt eſſe ex ſuo genere bonum etſi fiat cum peccato, quod non ſolùm ſe habeat ad illud concomitanter, ſed etiam influat in illud. Et addit Corduba, & Diana *part. 5. tr. 12. reſol.* 5. non eſſe veroſimile, quod Pontifex iniungens bona opera, plus requirat, quàm requirat Eccleſia ad implenda præcepta diuina & humana, quæ quidem poſſe impleri per actum ex circumſtantiis malum docent permulti *in tr. de legibus*, modo ille actus ſit ex obiecto bonus, quam phraſin per bene explicat Corduba *loc. cit.*

Tertia ſententia eſt Bellarmini *lib. 1. de Indulg. c.* 13. Laym. *c. 6.* 199
n. 4. Tann. *tom. 4. diſp. 6. q. 7. dub. 4. n.* 81. & Nugni apud Dianam diſtinguentium, aut enim per opus à Pontifice præſcriptum poteſt finis, ab illo intentus obtineri, quantumuis fiat cum peccato veniali, aut non poteſt ſic obtineri; in primo caſu vera eſt ſecunda ſententia, in ſecundo prima V. G. præcipit Pontifex ieiunari ad placandum Deum, aut ſatisfaciendum pro peccatis, item orari ad impetrandam à Deo concordiam inter Principes Chriſtianos; iam ſi quis ieiunet quidem, ſed mere ex vana gloria, & oret quidem, ſed cum perpetuis diſtractionibus, non acquiret indulgentiam, quia ieiunio ex vana gloria ſuſcepto non placatur Deus, ſicut nec quando quis vino ſe inebriat die ieiunij. Laym. *l. c.* & per precationem cum perpetuis voluntariis diſtractionibus factam non impetratur quidquam, quia *illam orationem Deus non audit, cui, qui orat, non intendit* S. Gregorius apud S. Thom. 2. 2. *q. 83. a.* 13. Vi- 200
ce verſa, quando Pontifex pro indulgentia conſequenda, præſcribit elargitionem pecuniæ pro pauperibus, aut pro bello contra infideles, aut pro fabrica loci pij, nil indulgentiæ acquiſitioni officit vana gloria, quam ſectaris elargiendo illam pecuniam, quia per ſe loquendo pecunia etiam hoc modo, & cum hoc peccato data, proderit pauperibus, proderit & contra infideles. In idem ferè recidit, quod docet Valentia *tom. 3. diſp. 7. q. 20. p.* 5. ſcilicet, quando Pontifex præſcribit opus externum, vt eleemoſynam, aut peregrinationem, quod ratione effectus, vel propter exemplum, poſſit ex ſuo genere cedere in gloriam Dei, & vtilitatem Eccleſiæ, nil obeſſe malam circumſtantiam, ſecus ſi opus ſit merè internum, vt meditatio.

Prima harum ſententiarum eſt nimis rigida, parumque probabilis, ſecunda valde probabilis, ſed minus tuta, quam tertia, quæ quidem eſt probabiliſſima, & tutiſſima, iuxta quam tamen, vti & iuxta ſecundam dicendum, nil prorſus officere valori indulgentiæ, etiamſi operi præſcripto adiungatur aliquod peccatum, ſe ad illud habens merè concomitanter, & non tanquam circumſtantia, vt ſi die ieiunij detrahas famæ proximi; aut dum precaris Deum pro neceſſitatibus Eccleſiæ, ſerues in tuo pectore paruum odium erga proximum. 201

Nec abſurdum eſt dicere, quòd Pontifex concedens indulgentias, exigat quandoq; plus, quam ſit neceſſe ad præcepti Eccleſiaſtici adimpletionem, vt apparet vel inde, quòd ad perdendam indulgentiam promiſſam ieiunanti, aut recitanti Breuiarium, aut audienti Sacrum, non ſit neceſſe tam multum detrahere de integritate horum operum, quàm neceſſe eſt ad peccandum mortaliter, per illorum partialem violationem, & mutilationem. 202

Quæſt. LXIV. *Quando quis opera præſcripta ita defectuosè fecit, vt indulgentiam non ſit per ea meritus, merebiturne, ſi eadem iterum, & ſine defectu obeat?* 203

RESP. affirmatiue, modò iterum obeat intra tempus præfixum, Bonacina *p. 5. n.* 33.

Quæſt. LXV. *Debetne quis opus præſcriptum perficere per ſemetipſum?*

RESP. Debet communiter, quia communiter videtur eſſe hæc mens Pontificis, vt v.g. quando præſcribit preces, peregrinatio-

O nes,

nes, ieiunia, viſitationes Eccleſiarum, &c. Bonacina *p. 5. n. 24.* Quid de eleemoſyna ſit ſentiendum, dixi *in tr. præced. de Iub. n. 62.*

205 Nec obeſt regula 72. in 6. *Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum*; nam hæc regula habet locum tantùm in iis actionibus, ad quas nec induſtria perſonæ electa eſt, nec à lege, aut voluntate Superioris introductum eſt, vt res non per alium, ſed per ipſum expediatur. Vide Henricum Caniſium *in regulam 68. in 6.* huic ſimillimam. Quare Benzonius *dub. 21.* meritò reiicit Ioannem ab Anania contrarium datæ reſponſioni docentem, quoad Eccleſiarum viſitationes præſcriptas. Plura hanc in rem *q. 77. & in cit. tr. n. 62.*

206 Quæſt. LXVI. *Vtrùm ea, quæ de conditionibus ad Indulgentiam requiſitis diximus, concordent cum receptis apud Theologos principiis?*

Ratio dubitandi eſt, quia Valentia *cit. q. 20. p. 5.* teſtatur, communi Theologorum axiomate dici, quòd tum demum proſunt Indulgentiæ, *quando adeſt in concedente autoritas, in cauſa pietas, & in recipiente charitas*; quo axiomate tantùm tres conditiones pro valore Indulgentiarum indicantur, cùm tamen longè plures in ſuperioribus capitibus exegerimus.

207 RESP. Etſi P. Valentia, Sotus *in 4. diſt. 21. quæſt. 2. a. 3.* aliique nonnulli, omnes ſuperiores conditiones allatas referant ad haſce tres: attamen expeditiùs ad quatuor reducit Graffiis *Deciſ. lib. 7. cap. 15. n. 51.* dicens: *Indulgentia non valet, niſi quatuor concurrant: autoritas in concedente: indonitas in recipiente: pietas in fine: vtilitas in opere.* Conſentit Fumus *num. 5.* aliique plures. Quamquam Valentia videtur loqui de ſolis illis conditionibus, quæ ad omnem omnino Indulgentiam neceſſariæ ſunt, non eſt autem ad omnem Indulgentiam neceſſaria vtilitas in opere, cùm ſæpe dentur Indulgentiæ non imperando vllum opus *ſupra n. 91.*

CAPVT XVIII.

Vtrum poſſint plures Indulgentiæ ſimul, & vnà ſæpius eodem die comparari.

SVMMARIVM.

An vno actu poſſit comparari duplex Indulgentia? 208.
Et ſingulariter duplex plenaria? 209.
Quid ſi opus præſcriptum pro pluribus non poſſit bis obiri in vno die? 210.
Quid ſi adiungatur feruor ſingularis? 212.
Deducuntur aliquot Corollaria practica ex dictis, 214. & ſeqq.
An per diuerſos actus poſſit quis eodem tempore acquirere diuerſas Indulgentias? 208.
An, & quatenus poſſit vno, eodemque die ſæpius obtineri vna, eademque Indulgentia? 220.
Quid Sixtus V. ſanxerit circa Indulgentiam pro feſto Annunciationis, cadente in aliquod Sabbatum Quadrageſimæ? 222.

208 Quæſt. LXVII. *Potèſtne per exercitium vnici operis præſcripti, multiplex Indulgentia obtineri?*

RESP. I. Poteſt, ſi ita velit is, qui Indulgentias conceſſit, cùm tota res pendeat ab eius voluntate. Bonac. de Sacram. D. 6. *q. 1. cit. p. 5. n. 29.*

209 II. Duas plenarias Indulgentias vno actu lucrari nemo poteſt, nam per vnam plenariam remittuntur omnes pœnæ, ergo per alteram nil remittitur pœnæ, ergo altera non obtinetur, aut certè vtraque ſimul concurrit ad integrum effectum. Lugo *de pœnit. diſp. 27. num. 91.* Excipe caſum, quo cauſa Indulgentiæ, vel propter ſuammet exilitatem, vel propter multitudinem peccatorum non eſſet ſufficiens ad omnium remiſſionem impetrandam, tunc enim veroſimile eſt, vtramque Indulgentiam plenariam per exercitium vnius operis ita obtineri, & coniungi poſſe, vt ambæ operentur effectum, quem ſingulæ non poſſent; ſi v. g. vna Indulgentia plenaria ſit data propter communes Eccleſiæ neceſſitates, altera ad promouendum huius, aut illius Sancti cultum. Lugo *num. 91.* quia *in dubio potiùs eſt accipienda præſumptio, vt actus valeat quàm vt pereat. l. quoties. 1. ff. de reb. dub.* Eſtque hæc doctrina vera, etiam quando plures Indulgentiæ non plenariæ incidunt in vnum, idémque tempus, nam & illæ, propter indicatas circumſtantias poſſunt conuenire & concurrere, ad producendum vnum integrum effectum. Lugo *ibid.*

III. Quando opus, ob quod Indulgentia promittitur certo aliquo die, aut non poteſt, aut non ſolet bis in die præſtari, vt v. g. Ieiunium, Sacrum, Communio, &c. poteſt quis illud ſemel obeundo, obtinere omnes Indulgentias promiſſas exercentibus illud opus. Laym. *lib. 5. tr. 7. c. 6. n. 6.* Diana *part. 5. tr. 12. reſol. 11.* Granadus apud ipſum. Limitat Laym. ad caſum, quo quis tanto feruore opus præſcriptum exequitur, vt illo feruore compenſet diſproportionem intercedentem inter illud opus, cum communi aliàs diligentia factum, & tot Indulgentias. 210

IV. Qui habet duo numiſmata prædita iiſdem Indulgentiis, certum eſt eum vno actu non lucrari plures Indulgentias, quam ſi tantùm vnum numiſma haberet, nam praxis omnium prudentium declarat, eam non eſſe Pontificis mentem. Idem dic de illo, qui haberet vnam imaginem, itémque vnum numiſma, iiſdem plane Indulgentiis affecta. 211

V. Poteſt quis tanto cum feruore præſtare opus deſignatum, vt vno actu duas Indulgentias, ob diuerſos titulos promiſſas lucrifaciat, eſto poſſet pro ſingulis illarum ſingulos actus exercere. Hanc reſponſionem à fortiori tradunt Henriq. *lib. 7. c. 17. n. 5.* Eſcobar *n. 50. fin.* Sà *num. 16.* Naldus, Corduba, Graffius, Hoſtienſis, & alii, quos referunt Diana *l. c.* & Bonacina de Sacrament. *D. 6. q. 1. p. 5. n. 29.* abſolutè, & haud dubiè probabiliter docentes, poſſe per vnicum actum obtineri plures Indulgentias. Ratio eſt, quia cùm Indulgentiæ tantum valeant quantum ſonant, ſonent autem, acquiri hanc, & illam Indulgentiam, quoties exercetur hoc, aut illud opus, dicendum eſt valere ſaltem in illo caſu, quem ponimus. 212

VI. Communiter tamen loquendo non ſolet extra caſum *num. 210.* poſitum obtineri per vnum actum multiplex Indulgentia, quia communiter pro actibus non grandibus dantur Indulgentiæ adeo grandes, vt feruor ille, quo cum ſolent illi actus ab hominibus communiter exerceri, vix ſit ſufficiens ad ſingulas Indulgentias, nedum ad plures ſimul conſequendas. Hanc reſponſionem vt minimùm tenent Suar. *tom. 4. diſp. 51. ſect. 8.* Lugo *D. 27. num. 92.* Bonacina *l. c.* aliique plures, dum alii illorum abſolutè, vt Bonacina, & Palaus *tr. 24. p. 9.* alii extra caſus *n. 209.* indicatos negant poſſe vno opere acquiri plures Indulgentias, partim quia communiter non poteſt per vnum actum ſatisfieri pluribus legibus, ut argumentatur Bonacina, partim quia opus, quod eſt vni Indulgentiæ obtinendæ proportionatum, non eſt proportionatum duabus, vt ratiocinatur Diana. 213

Quæſt. LXVIII. *Quænam ſpeciales doctrinæ poſſunt ex reſponſionibus ad præcedentem quæſitionem datis deduci probabiliter?* 214

RESP. ſequentes I. Qui habet duo numiſmata, quorum alterum Indulgentiis Quinque Sanctorum, alterum S. Caroli Borromæi ſit præditum, quoties communicat, oratque pro fidelibus defunctis, poteſt duas animas liberare è purgatorio, iuxta opinionem Henriquez & aliorum relatam *num. 212.* Et, ſi ille dies, quo communicat ſit Dominica Communionis Generalis, liberabit tertiam animam, modò faciat explicata in *tract. præc.* ſeu *de Iubil. q. 73.*

II. Sacerdos habens numiſma affectum tam Indulgentiis Quinque Sanctorum, quàm Extraordinariis ab Vrb. viii. aut à Clem. ix. conceſſis, liberat iuxta eandem opinionem Henriq. tres animas è purgatorio, quando Sacrum facit in ſolemnibus feſtiuitatibus recenſitis in Breui, modò ſeruet duas conditiones in Breui indicatas.

III. Qui in feſto Glorioſi Patriarchæ noſtri Ignatii pro Indulgentia tunc lucranda communicat, poteſt ſtatim biduò poſt, id eſt ſecundo Auguſti, obtinere Indulgentiam plenariam in feſto Portiunculæ, ab ipſo Chriſto Domino Seraphico Patri Franciſco conceſſam, eſto non iterum communicet, aut confiteatur, ſi non ſit ſibi conſcius peccati mortalis. Eſcobar. *tr. 7. Examine 5. num 56.* loquens in terminis de illis duobus diebus. Vide, quòd in hanc rem dixi *tract. de Iubil. n. 182.* 215

IV. Quando quis habet vel vnam, vel diuerſas res affectas diuerſis Indulgentiis, exercètque actum, cui ex diuerſis titulis debetur diuerſa Indulgentia, lucratur illam Indulgentiam, ad quam determinauit ſuam intentionem; ſi autem non determinauit ad vllam, tùm obtinet maximam inter illas, ad quam concurrere ſingulos titulos cenſet Bonacina *l. c.* Eiuſdem videtur hæc doctrina à ſimili confirmari, per *l.* cum pluribus, *ff. de oblig.* ita decernentem: *Si debita ſint omnia æqualia, nec quiſquam decreuit, cui debita ſatisfacere velit, cenſetur omnibus pro rata ſatisfacere: ſi autem alterum ſit maius, cenſetur grauiori.* 216

V. Quando Pontifex dicit, ſe tali loco, aut perſonæ dare omnes, e. g. vrbis Romæ Indulgentias; hæc aut illa loca, hæ aut illæ perſonæ, non ſignificant eas poſſe obtineri actu vno, ſed diuerſis, niſi fortè circumſtãtia cõceſſionis aliud indicet. Suar. *cit. ſect. 8. num. 12.* 217

VI. Sicuti in Compendio noſtrorum priuilegiorum v. *Indulgentia* §. 6. dicitur, nobis toties Indulgentiam plenariam obtingere,

quo-

quoties Chriſti Dñi ; aut B. Virginis coronam recitamus, ita etiam eaſdem Indulgentias eodem verbo contentas, itemque Indulgentias Quinque Sanctorum, & alias Reales, Perſonaleſque lucramur, quoties opera pro iis præſcripta ritè obimus, modò non apponatur formaliter, vel virtualiter aliqua limitatio, ſicuti ponitur formaliter pro Indulgentiis in triduo Bacchinalium, & virtualiter, quando Communio, aut ieiunium præſcribitur Ad-de, quòd S. D. N. Inn. XI. declarauit Indulgentias ſtationum poſſe tantùm ſemel in die lucrifieri Infrà n. 709. In App. lit. F.

318 Quæſt. LXIX. *Poteſtne quis per diuerſos actus adipiſci eodem tempore diuerſas Indulgentias?*

RESP. Poteſt, ſi illi actus poſſint ſimul decenter, & honeſtè exerceri. Bonac. de Sacram. D. 6. q. 1. p. 9. n. 31. dicens à nemine ante ipſum propoſitam fuiſſe hanc quæſtionem; eum ſecutus eſt Sanctarellus de *Ind. A.* 15. *dub.* 2. Ratio eſt, quia Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant. Hinc qui habet Indulgentias Quinque Sanctorum, obtinet bis remiſſionem tertiæ partis peccatorum ſuorum, ſi, dum audit Sacrum, eliciat actum deteſtationis ſuorum peccatorum, inuocando vnum, aut plures ex illis Sanctis.

319 At, *Si quis Sodalis Beatiſſimæ Virginis, habens Indulgentias eorundem Quinque Sanctorum tempore Sacri, in templo Societatis, aut Patrum Carmelitarum, coram altari, in quo ſit imago S. Ignatii, aut S. Tereſiæ, &c. ſertum Virgineum precando percurrat, ad intentionem S. Ignatii, S. Tereſiæ, S. Franciſci Xauerii, &c. lucrabiturne vnâ eodemque tempore Indulgentias promiſſas, tum recitantibus coronam Beatiſſimæ Virginis, tum ſepties Pater, & Aue (nam hæc in corona vtique continentur) recitantibus, tum precantibus in templis Ordinum Mendicantium pro obtinendis Stationum Indulgentiis, tum orantibus ante imaginem vnius è Quinque Sanctis, tum audientibus Sacrum; tum facientibus bonum opus ad intentionem vnius ex iſtis Quinque glorioſis Sanctis?*

RESP. Non videri dubitandum, niſi de Indulgentiis precantium ſeptem Pater, & Aue. quarum adeptionem in caſu poſito, malo eſſe, quàm dicere certam.

320 Quæſt. LXX. *Poteſtne eodem die ſæpius vna, eademque Indulgentia comparari, ſi repetantur præſcripta opera?*

RESP. I. Quando Indulgentia eſt annexa viſitationi Eccleſiæ, poteſt quandoque ſæpius de die obtineri, quandoque non poteſt, vt diſtinctè explicaui *in tract. de Ind.* Quintuplici 957. Et ex iſtis dictis facilè colliges, communiter ſatis id fieri poſſe. Enimuerò B. Pius V. Bulla 34. *in Bullario Rodriq.* impertiit Indulgentiam 100. dierum; toties quoties quis in feſto S. Thomæ Aquinatis præter alia viſitant aliquam Prædicatorum Eccleſiam.

RESP. II. Quando Indulgentia offertur ob actiones à viſitatione Eccleſiæ differentes, tum ſi hæ queant ex more Eccleſiæ ſæpius intrà diem frequentari, & Indulgentia abſolutè, & ſine reſtrictione proponatur obeuntibus eiuſmodi actiones, vel facientibus tali die illa opera, valde credibile eſt toties obtineri illam Indulgentiam, quoties eo die talia opera decenter exercetur. Ratio eſt, quia Indulgentiæ & tantum valent, quantum ſonant, & ſunt latè interpretandæ.
321 Quis ergo in caſu poſito non reſtringuntur ad vnam vicem in vita, anno, menſe, die, ſequitur poſſe ſæpius in vita; anno, menſe, die, comparari. Quod quidem maximè in Partialibus habere locum rectè obſeruat Rheita; ſed & n. 349. explicabo, quomodo id ipſum de Plenariis conuenienter dici queat, & *part.* 2. *c.* 27. quomodo ſpecialiter de Indulgentiis S. Franc. Xauerij.

322 Quamquam non ignoro, Sixtum IV. Bulla 36. apud Rodriq. *in Bullar.* ſanxiſſe, vt quando feſtum Annunciationis celebratur aliqua Quadrageſimæ Sabbati die, vnam illarum Indulgentiarum plenariarum, quas viſitantes Eccleſiam B. Mariæ Virginis de populo, poterant lucrari ratione tam Sabbati Quadrageſimalis, quam feſti, obtineant Dominico die ſequenti. Lege S. Thom. *diſt.* 20. q. 3. a. 2. Nauar. *de Indulgent. not.* 32. *n.* 37. Regin. *tract.* 7. *num.* 155. dicentes, Indulgentias perennes poſſe ſæpius de die obtineri; intelligendo per *perennes* illas, quæ non dantur pro determinato, breuique tempore.

CAPVT XIX.

De æquali, vel inæquali participatione Indulgentiarum.

SVMMARIVM.

An, & quatenus omnes exequentes opera iniuncta, percipiant æqualem fructum Indulgentiæ? 223. & ſeqq.
Quid ſi opus præciſè ſumptum non ſit ſufficiens conſequendæ toti Indulgentiæ? 227.
Quid ſi totum perficias, at tepide, an tantum lucraberis; quantum is, qui feruidè? 231. & 232.
Qualem feruorem, ſeu deuotionem exigant communiter Pontifices? 234.
Conciliatio ex dictis. 237.
An præſcriptam peregrinationem perficiens equo tam multum lucretur, ac perficiens pedibus? 238.
Quid agendum, quando magna Indulgentia datur pro opere, quod prudentes iudicant eſſe improportionatum? 239.

Quæſt. LXXI. *Omneſne opera præſcripta perficientes conſequuntur æqualem fructum Indulgentiæ?* 223

RESP. I. Si vnus impleat integrè opus præſcriptum, alter non impleat, hic nihil, ille totam Indulgentiam, vel partem illius acquiret, iuxta dicta ſuprà *cap.* 17. & paulò pòſt dicenda.

II. Quando opus iniunctum, aut finis Indulgentiæ non eſt 224 ſufficiens cauſa tantæ Indulgentiæ, niſi fiat cum excellenti feruore, aut cum alia excellente circumſtantia, non lucrantur æqualem Indulgentiam, qui illud opus cum admodum inæquali feruore perficiunt, nam qui maiorem feruorem adferunt, adferunt quoque cauſam magis proportionatam maiori Indulgentiæ. Nauarrus *de Indulg. notab.* 15. & Suar. *tom.* 4. *in* 3. *part. diſp.* 52. *ſect.* 8. *n.* 4.

III. Quando opus iniunctum præciſè conſideratum, prout in 225 conceſſione Indulgentiæ poſtulatur, complet omnino ſufficientem cauſam ad obtinendam totam Indulgentiam, quæ promittitur, tunc in omnes, qui omnes præſcriptas conditiones implent, ſortiuntur æqualis effectus, & fructus Indulgentiæ. Suarez. *loc. cit.* nam non habemus rationem aſſerendi, Pontificem in prædicto caſu velle, vt vel qui feruentiſſimè illud opus exequitur, acquirat Indulgentiam maiorem illa, quæ proponitur, vel qui tepide facit, non fiat compos totius illius, quæ proponitur.

IV. Hæc doctrina intelligenda eſt de æqualitate formali, non autem materiali. Suar. *ibidem*, quia tunc adeſt æqualitas formalis, quando ſinguli obtinent Indulgentiam, ſub illa ipſa forma, quæ nominatur, v. g. plenariam 12. annorum, tertiæ partis peccatorum, &c. Tunc autem adeſt æqualitas Materialis, quando reipſa tantæ pœnæ remittuntur vni, quantæ ſingulis; quod quidem tunc ſolùm fit, quando ſingulis remanent pœnæ arithmeticè æquales. Et verò hoc nunquam contingere videtur, nam non vi- 226 detur vnquam fieri, vt vnuſquiſque illorum, qui aliquam Indulgentiam lucrantur, tantam pœnam debeat Deo, quantam alter, ergo ſi vnuſquiſque potiatur Indulgentia, non acquirent in caſu, quem pono, ſinguli Indulgentiam æqualem materialiter, ſed tantùm formaliter. Quod ſi contingat, vt quis non habeat tantùm pœnæ luendum, quantum exprimitur in Breui, vt quando datur Indulgentia 100. annorum, & ipſe non habeat reatum pœnæ 100. Annorũ, alij autem habeant, iſi ille conſequetur Indulgentiæ fructum, aliorum fructum æqualem in actu primo, non autem in actu ſecundo.

V. Si fortaſſe opus, quòd iniungitur, præciſè ſumptum non 227 ſit ſufficiens ad complenda cauſam Indulgentiæ adæquatam, tunc fieri poteſt, vt aliquis perficiens tale opus non conſequatur totum Indulgentiæ effectum, & conſequenter vt alius maiore deuotione, aut frequentia efficiens tale opus, maiorem remiſſionem conſequatur, ac denique vt augendo bonitatem, & circumſtantias operis tandem obtineat totum effectum. Ita loquitur. Suar. *cit. num.* 4. quem ſequitur Coninck *tom.* 2. *diſp.* 12. *n.* 34. & 35. Nauarrus *cit. not.* 15. per totum Conſentit Palaus *tr.* 24. *p.* 9. addens, quod opus præciſè ſumptum communiter ſufficiat ad totam Indulgentiam.

VI. Hinc, quando opus pro Indulgentia requiſitum eſt eleemoſy- 228 na, tum ſi erogatio etiam minimæ eleemoſynæ ſufficienter complet totam cauſam Indulgentiæ, conſequetur totam Indulgentiam æquè ille, qui parum, quàm qui multũ tribuit, vt patet ex doctrina

O 2 n. 224.

n. 124. allata, & communiſſimè recepta; ſi verò erogatio minimæ eleemoſynæ non complet integre cauſam Indulgentiæ, nec facit illam huic proportionatam, tum qui maiorem eleemoſynam tribuit, plus quoque de Indulgentia conſequitur. Suar. *num.* 5. ſatis apertè, & ſequitur ex doctrina *numeri præcedentis*.

229 VII. Secundùm ſenſum, in fine proximi numeri indicatum, videtur locutus fuiſſe S. Th. *in* 4. *diſt.* 20. *a.* 3. *q.* 2. *ad* 3. ita diſſerens: *Quando datur Indulgentia indeterminatè, v. g. qui dat auxilium ad fabricam Eccleſiæ, intelligitur tale auxilium, quod ſit conueniens ei, qui auxilium dat. Et ſecundum illud plus, vel minus de Indulgentia conſequitur. Vnde aliquis pauper dans vnum denarium, conſequitur totam Indulgentiam, non autem diues, quem non decet ad opus tam pium & fructuoſum dare tam parum, ſicuti non deceretur Rex alicui homini auxilium dare, ſi ei obolum daret.* Quæ S. Thomæ doctrina, etſi fortè non eſt vera in illa vniuerſitate, in qua proponitur, attamen dubium non eſt, quin ſæpe ſit vera, vt etiam admittit Suar. *n.* 6.

230 VIII. Secundùm eundem ſenſum intelligunt Nauarrus *cit. not.* 15. *n.* 4. & Coninck *tom.* 2. *diſp.* 22. *num.* 34. Bonifacium VIII. dum in *extrauag.* Antiquorum, *de pœnit. & remiſſ.* loquens de Indulgentia plenaria, quam pro anno Iubileo anni M. CCC. concedebat viſitantibus Eccleſias Romanas, ait: *Vnuſquiſque autem plus merebitur, & Indulgentiam efficaciùs conſequetur, qui Baſilicas*

231 *ampliùs & deuotiùs frequentabit*. Quæ verba, inquit Coninck, quantumcunque aliqui conentur ea aliter interpretari, non videntur commodè admittere alium ſenſum, niſi dicamus fieri poſſe, vt tepidè frequentantes Baſilicas, non lucrentur plenarias omnino Indulgentias, alias has deuotiùs viſitantes, non poſſent illas efficaciùs lucrari. Vnde patet, plenarias Indulgentias ita intelligi, concedi, vt illi, qui pro magnitudine pœnarum, quas debent, ſeruenter etiam opera præſcripta obeunt, omnium pœnarum, quas debent, remiſſionem conſequantur, alij autem proportionaliter, aut omnium, aut partis debitarum remiſſionem percipiant, ſecundùm proportionem pœnarum, quas debent, & deuotionis, qua opus præſcriptum obeunt, reſpectu quorum etiam dicuntur Plenariæ, quia tantas lucrantur, quantas ex plenaria poteſtate Pontificis, ſpectata hac cauſa, & circumſtantiis operis, poteſt eis concedere. Idem etiam proportionaliter de alijs multorum annorum Indulgentijs dicendum eſt. Nullus tamen tantus poteſt eſſe peccator, in quo non poſſint habere integrum effectum, ſi cum debita diſpoſitione, & proportionata deuotione iniucta opera faciat.

Hactenus Coninck, in quo mihi tria non ſatis probantur. Primum, Quòd Indulgentiam etiam Iubilei putet à grauibus peccatoribus non obtineri, niſi præſcripta opera obeant ſeruenter; nam contrarium oſtendi *in tract. de Iubileo num.* 119.

Alterum, Quòd putet allata verba Bonifacij viii. non poſſe aliter, quàm ipſe exponat, explicari; nam vtique poſſunt aliter exponi, vt oſtendit Suar. *cit. ſect.* 8. *n.* 8.

Tertium, Quòd inſinuet, omnes Indulgentias etiam plenarias

232 ita concedi, vt multitudo peccatorum poſſit impedire, quò minùs vni, aut pluribus omnes omnino pœnæ remittantur per Indulgentiam, quantumuis plenariam. Etenim veroſimilior, & perſuaſioni fidelium conformior eſt doctrina, quam tradit Fillucius mox citandus.

233 Quæſt. LXXII. *Quandoquidem dictum eſt, quandoque ex diuerſitate deuotionis, qua opus præſcriptum perficitur, oriri diuerſitatem, & inæqualitatem in participatione Indulgentiæ; qualem deuotionem communiter attendit Pontifex, concedens Indulgentiam? attenditne ſummam, an mediocrem?*

RESP. I. Attendit communiter illam ſolam deuotionem, & feruorem, cum quo ſolent communiter opera præſcripta peragi à fidelibus, aliquo modo ſeriam ſalutis rationem habentibus. Ita cenſet Fillucius *tract.* 8. *n.* 126. Probatur ex communi perſuaſione bonorum Chriſtianorum, & Confeſſariorum, qui cenſent communiter, obtineri totam Indulgentiam, vt ſonat, etiam ab illis, qui non ſummo cum feruore peragunt preces, peregrinationes, ſacras Communiones, Sacrificia &c. quod etiam de tepidè obeuntibus cenſet Suarez. & Palaus. poſt Sotum *in* 4. *diſt.* 21. *q.* 1. *a.* 3. *concl.* 2.

234 II. Quapropter communiter loquendo, qui opus præſcriptum obit cum feruore, bonitate, & diligentia mediocri, conſuetáque hominibus, ſuæ animæ curam aliquo modo ſeriam habentibus conſequitur (modo aliunde non ſit defectus) totam Indulgentiam propoſitam, ſeu paucas, ſeu multas pœnas dependendas habeat, vt nominatim de Iubilei Indulgentia *in cit. tract. n.* 119. docui poſt Fillucium *n.* 127. Si verò non accedat ad prædictam mediocritatem, non quidem penitus carebit fructu Indulgentiæ, ſed tantò minùs de illa accipiet, quantò magis recedet à feruore mediocri. Fillucius *ibidem*.

235 III. Et verò teſtatur Nauarrus commentario de *Indulg.* & *Iub. cit. not.* 15. *n.* 4. omnes tranſire cum Innocentio, aſſerente de Indulgentia generaliter ob aliquid conceſſa, alterum plus, alterum minus, vltra meram à Prælato conceſſam, quærere poſſe, prout alter vel plùs, vel minus laborat, vel maioribus periculis ſe obijcit. Quæ Innocentij doctrina non eſt vtique de omni Indulgentia intelligenda, vt demonſtrant rationes, quas Suarez *cit. ſect.* 8. valde benignus, & liberalis, vti & Palaus adfert, ſed de illa ſola, de qua ſpecialiter vult Prælatus ſuam conceſſionem cum illa modificatione intelligi.

IV. Et quamuis non incredibile ſit, ita ſpecialiter voluiſſe Bonifacium viii. *quæſt. præc.* relatum, intelligi, & modificari illam 236
Indulgentiam Iubilei, quam tunc conceſſit, ſicuti & propter autoritatem S. Thomæ ibidem adductam probabile eſt, ita ſæpe, aut communiter modificandas, reſtringendas, ampliandáſque eſſe Indulgentias, quæ offeruntur dantibus auxilium ad fabricam Eccleſiæ, ſeu Baſilicæ, nequaquam tamen eſt vniuerſim dicendum, quòd Indulgentiæ pro Iubileo, pro peregrinationibus, pro eleemoſynis, &c. promiſſæ habeant prædictam modificationem, ſed potiùs aſſerendum id, quod cum Fillucio dixi *n.* 233. & declarabunt corollaria, quæ mox ſubijciam.

Quæſt. LXXIII. *Quænam ſpeciales doctrinæ colliguntur ex dictis ad vtramque præcedentem quæſtionem?* 237

RESP. Sequentes I. Corollaria, quæ ſuprà *cap.* 8. ex Nauarro retuli, etſi omnia contineant probabilem doctrinam; attamen rectiùs limitantur ſecundùm doctrinam in præced. quæſt. traditam.

II. Qui pro Iubilei, aut alia Indulgentia obtinenda, ieiunat in pane, & aqua, non acquirit communiter Indulgentiam formaliter maiorem, quàm is, qui mero Eccleſiaſtico ieiunat, nam Pontifices communiter in imponendo ieiunio, habent rationem ſolius modi, quem in ieiunio ſolent communiter obſeruare viri bonæ conſcientiæ.

III. Falſa eſt doctrina, quam nonnemo apud Beianonium de Iubil. *lib.* 5. *dub.* 22. tradit, ſcilicet illum, qui ſano corpore eſt, ſi 238
curru, aut equo peregrinationem iniunctam obeat, non lucrari Indulgentiam; nam Pontifex proportionem peregrinationis cum Indulgentia non ſolet taxare ex circumſtantiis itineris pedeſtris, aut equeſtris, imò neque ex diſtantia; vnde communiter loquendo tam multum lucrantur illi, qui ſunt proximi loco pro peregrinatione deſtinato, quàm qui remotiſſimi.

Quamquam fateor, Bonifacium viii. *in extrau.* Antiquorum, *de pœnit. & remiſſ.* eiuſque Succeſſores noluiſſe Romanis, Romanas Eccleſias viſitantibus dare Indulgentiam, quam dederunt exteris, niſi ipſi ſæpius, quàm cæteri illas viſitarent, id eſt, trigeſies. Fateor etiam, illos, qui pedites, aut remotiori ex loco peregrinationem perficiunt, plus apud Deum (cæteris paribus) mereri ex opere operantis.

IV. Quando magnæ Indulgentiæ dantur pro opere, quod iudicio virorum prudentium, non eſt, ſi præciſè ſumatur, proportio- 239
natum Indulgentiæ, non debet penitus reijci illa Indulgentia, ſed cogitari, eam integre, vel ſaltem ex parte poſſe obtineri, ſi magno, & ſingulari cum feruore peragatur illud opus; nam voluntas Principis nunquam debet fruſtrari, nec inefficax reddi. DD. communiter cum Suar. *lib.* 8. *de legibus c.* 28. *n.* 2. ſumitúrque apertè ex *cap.* in his, *de priuilegiis*.

V. Sæpiſſimè fit, vt vnus non plùs formaliter obtineat de In- 240
dulgentia, quàm alius, ſæpè tamen è contrario fit, vt ob feruoris intenſionem, debitúmque pœnarum exiguitatem, conſequatur quis Indulgentiam plenariam integre, alius autem tepidior, aut maiori pœnæ obnoxius obtineat vix ſemiſſem, alius trientem, alius quadrantem. Nauarrus in cit. commentario *notab.* 15.

CAPVT XX.

An ſpes, aut adeptio Indulgentiæ eximat ab obligatione pœnitentiæ Sacramentalis.

SVMMARIVM.

Quid cenſendum de pœnitentia Sacramentali omittenda ob adeptionem Indulgentiæ? 241. & ſeq.

Eſtne ita facile lucrari Indulgentiam, vt Confeſſor, aut confeſſus poſſit communiter, vel ſæpe minuere pœnitentiam intuitu Indulgentiæ? 243.

Nemo poteſt eſſe certus de obtenta Indulgentia 245.

At ſæpe perquam probabiliter credere, ſe adeptum eſſe. 246.

Nauarrus timet, ne ſit verum pronuntiatum Gloſſæ, quod ſcilicet pauci lucrentur Indulgentias. 247.

Quæſt.

241 Quæſt. LXXIV. *Quid cenſendum de pœnitentia ſacramentali omittenda, vel perficienda tempore indulgentiarum?* S. G. Poteſt quia hodie ratione vel Congregationis, cui eſt inſcriptus, vel benedicti Numiſmatis, vel certi cuiuſdam diei, & templi, obtinere indulgentiam aliquam, *liceatne tam Confeſſario, qui hanc occaſionem nouit, omittere iniunctionem pœnitentiæ ſacramentalis, quàm ipſi pœnitenti eiuſdem executionem?*

242 HAnc quæſtionem in terminis, fusè & diſtinctè reſolui in præced. Tract. *de Iubil. n.* 170. *& ſeqq.* vbi reſpondi affirmatiue, & addidi quid remedij ex allatis illic doctrinis, dandum ſit pœnitenti de grauitate pœnitentiæ conquerenti.

243 Quæſt. LXXV. *Eſtne ita facilè indulgentias lucrari, vt pœnitens, aut confeſſarius poſſit frequenter exiſtimare, illas reipſa eſſe obtentas, aut obtentum iri?*

RESP. I. Quando pauca, eaque facilia opera præſcribuntur (vt ferè hoc tempore contingit) facilè eſt conſequi indulgentiam; ſecus quando multa, aut difficilia, vt fit in Iubileis.

244 II. Itaque quando multas, & difficiles conditiones oportet implere, communiter non ſine ratione dubitatur, an obtenta ſit indulgentia, quia non ſine cauſa dubitatur, an ſint omnia opera mandata executioni præſertim quando quis, in illis operibus exercendis, ſecutus eſt opinionem minùs tutam, eſto probabilem.

245 III. Siue multæ, ſiue paucæ conditiones præſcribantur, nunquam tamen tibi certò, & infallibiliter perſuadere potes, te reipſa conſecutum eſſe indulgentiam. Ratio, præter alias, eſt hæc, quia vel neſcis, *vtrum odio, an amore dignus ſis. Eccleſ.* 9. cùm tamen gratiam eſſe fundamentum indulgentiæ, conſtet ex dictis *ſuprà quæſt.* 43. vel certè non es certus, vtrum cauſa indulgentiæ ſit ſufficiens.

246 IV. Non tamen inficiamur, quin ſæpe poſſit quis, perquam probabiliter exiſtimare, ſe indulgentia potitum. Quidni enim ſæpe quis abſque temeritate confidat, ſe immunem eſſe à noxa lethali? DD. *in materia de iuſtificatione*, & nominatim Arriaga *tom.* 4. *diſp.* 49. *ſect.* 2. *&* 3. Item ſe perfeciſſe opus præſcriptum, & præſcriptum ob cauſam ſufficientem? Itaque illud dubium, de quo *in reſp.* 2. ſum locutus, non excludit communiter probabilem, & prudentem perſuaſionem de indulgentia reipſa obtenta.

247 V. Quia tamen, vt ex hactenus dictis conſtat, & ex infrà dicendis conſtabit, tam pauca de indulgentijs, ſecundùm ſpecificas, vel indiuiduales rationes, circumſtantias, & conditiones conſideratis, certa, & explorata habentur, ideo crebrò illi ſibi malè conſulunt, qui ſpe indulgentiæ obtinendæ, vel obtentæ, negligunt opera pietatis. Bonacina, Reginaldus, & alij *locis ſuprà citatis*. Vide Religioſiſſimum Nauarrum *de Indulg. not.* 17. probantem, ſe non immerito dubitare, ne plus ſatis verum ſit id, quod ait Gloſſa ſingul. *Clem. I. de reliq. & venerat. Sanctorum*, ſcilicet paucos indulgentiam conſequi. Quo etiam loco oratoriè oſtendit, actum contritionis, & veræ pœnitentiæ, quæ ad indulgentiam iuxta ſuprà dicta *num.* 160. neceſſaria eſt, non tam facile elici, ac exiſtimauit Felinus *in ſermone de indulgentijs*.

CAPVT XXI.

An quis ſuam indulgentiam alteri donare, aut opus pro indulgentia præſcriptum vice, ſeu loco alterius implere poſſit.

SVMMARIVM.

Rarò, vel nunquam fit poteſtas donandi alicui viuo ſuam indulgentiam. 249.
Qua ratione poſſit, aut debeat quis peragere opera loco alterius? 250. & ſeqq.
An qui ea peragit loco alterius, debeat eſſe in ſtatu gratiæ? 253.
An ea exequi ſine peccato? 254.
Quid requiratur ad id, vt quis verè, & propriè cenſeatur loco alterius obire opera iniuncta? 255.
Qualis voluntas hic deſideretur? 256.
Quænam cognitio hic exigatur? 257.

248 Quæſt. LXXVI. *Cùm Suarez. diſp.* 50. *& alij rectè doceant, illum etiam onere pœnitentiæ liberum eſſe, pro cuius peccatis alius ſatisfecit eſtne hoc quoque extendendum ad caſum, quo quis ſuam alteri indulgentiam donauit?*

RESP. I. Si Pontifex fecit poteſtatem applicandi, donandique alteri ſuam indulgentiam, tum etiam ad hunc caſum extendi poteſt ſuperior doctrina, nam dubitari non debet, quin Pontifex poſſit eiuſmodi facultatem, & poteſtatem concedere. Suarez *tom.* 4. *diſp.* 52. *ſect.* 7. *n.* 6.

II. Si non fecit Pontifex eiuſmodi poteſtatem, tum fruſtra quis alteri ſuam indulgentiam donat, vel applicat, cùm ne quidem defunctis poſſint applicari ſine poteſtate Pontificis, vt oſtendam *infrà n.* 264. poſt S. Thom. *diſt.* 20. *q.* 1. *a.* 5. *q.* 3. *ad* 2.

Et verò vel rarò, vel nunquam extra caſum *n.* 110. indicatum 249
contingit, vt Prælatus det poteſtatem applicandi, aut donandi alteri viuo indulgentiam, eò quòd viui poſſint per ſemet ſatiſfacere; atqui *indignus eſt aliena ope, qui ſibi non vult opitulari, cùm poſſit. l.* bona fides. *ff. de depoſit.* Cæterùm an, & quomodo poſſit quis alteri dare intentionem indulgentiarum, explicaui *cap. IX.* ſed aliud eſt, dare, aut donare intentionem indulgentiæ, aliud applicare indulgentiam, ſeu fructum ipſius indulgentiæ.

III. Tunc non datur poteſtas transferendi indulgentiam in alium quoties in formula ponuntur hæc verba: *Quicunque fecerit hoc, aut illud, habebit tantum de indulgentia*: datur autem, quando ita dicitur: *Quicunque fecerit hoc vel illud, ipſe & pater eius, vel quicunque alius adiunctus, in purgatorio detentus, habebit tantum de indulgentia*. Sic docet S. Thom. *cit. loc. diſt.* 45.

IV. Si quo caſu ponamus dari poteſtatem applicandi ſuam indulgentiam alicui viuenti, poteſt applicari illi, nil de hac applicatione ſcienti, vt rectè *l. c. num.* 7. ex doctrina communiter recepta de applicatione bonorum operum.

Quæſt. LXXVII. *Qua ratione poteſt, aut debet quis, loco alterius* 250
opera præſcripta exequi?

Præter ea, quæ ad hanc quæſtionem dixi *num.* 204.

RESP. I. Etſi dubium non eſt, quin Papa poſſit tanquam neceſſariam conditionem apponere hanc, vt ſcilicet eleemoſynam, quam ipſe præſcribit, det quis per ſeipſum, & non tantum per famulum, communiter tamen non ſolet pro hoc opere illam conditionem exigere; & proinde niſi expreſſè ea ponatur in formula indulgentiæ, cenſenda eſt non eſſe neceſſaria. Ita teſtatur Suar. *cit. d.* 52. *ſect.* 7.

II. Quamuis rectè obſeruet S. Thom. *l. c.* non repugnare, quò 251
minùs alia opera, v. g. viſitationem ægrorum, aut Eccleſiæ: orationem, & ſimilia poſſit Pontifex exigere, vt tamen permittat ea fieri per alium à lucrante indulgentiam diſtinctum, id valde rarò contingit, & tunc ſolùm arbitro Suar. *cit. ſect.* 7. cenſetur permittere, quando in forma indulgentiæ ponit hæc, aut ſimilia verba: *Qui per ſe, vel per alium fecerit hoc, aut illud opus, obtinebit hanc, aut illam indulgentiam*. Ratio autem, cur Pontifex communiter permittat eleemoſynam fieri per alium, non item communiter id permittat de ieiunio, precibus, & ſimilibus, eſt, quia quando famulus v. g. iuſſu domini ſui erogat eleemoſynam, erogat illam tantùm miniſterialiter, & vt inſtrumentum, eſtque erogatio eleemoſynæ eiuſmodi actio, vt ſecundùm morale, prudenſque hominum iudicium, tribuatur potius mandanti dari eleemoſynam, quàm eroganti ex alterius demandatione, diciturque dominus facere, & dare eleemoſynam, non autem famulus.

At verò poſteriores actiones, vt ieiunium, & oratio, ſunt ita 252
actiones perſonales, vt eam ſolam perſonam denominent orantem, ieiunantem &c. quæ illas immediatè, & proximè exercet, eique ſuam propriam, formalemque bonitatem, ac honeſtatem tribuunt; quia igitur Pontifex imperans pias actiones vult, vt illarum bonitas, honeſtaſque redundet propriè in eum, cui largitur indulgentiam, idcirco non ſolet permittere, vt lucraturus indulgentiam oret per alium, viſitet ægros per alium &c.

III. Caſu, quo permittit Pontifex, vt hæ ipſæ actiones fiant per 253
alium, non eſt dicendus hic alius lucrari indulgentiam, & donare ſeu applicare alteri, ſed ille ſolus propriè obtinet, acquiritque indulgentiam, cuius loco oratur, ieiunatur &c.

IV. Sicuti teſte Suar. *l. c. n.* 2. ex omnium ſententia certum eſt, domino, qui demandat eleemoſinæ erogationem, nil obeſſe, etſi famulus, qui eius iuſſu erogat, ſit in ſtatu peccati mortalis, ita etiam valde probabiliter contra Caiet. & Sotum *in* 4. *diſt.* 21. *q.* 2. *a.* 3. docet Adrianus, nil obeſſe etiamſi poſterioris generis actiones, quas nomine, & loco alterius quis exercet, exerceat in peccato mortali, ſed ſufficit, modò is, cuius nomine illa actio exercetur ſit tunc in ſtatu gratiæ, cùm fructus indulgentiæ percipiendus eſt. Suarez *ibid. num.* 4.

V. Addit idem Suar. nil referre, etſi is, qui tuo loco facit opus 254
pro indulgentia præſcriptum, peccet in illo perficiendo, modò reuerà faciat opus ex ſuo genere honeſtum. At conſequenter ad ea, quæ *ſuprà n.* 201. dixi, exiſtimo, vel in hoc, vel in te, cuius loco, & nomine perficitur opus, neceſſariam eſſe illam bonitatem, quam *cit. n.* 201. requiri cenſui. Loquor autem de illis actionibus perſonalibus, quæ propriè denominant perſonam, à qua immediatè exercentur, iuxta dicta paulo antè.

255 Quæſt. LXXVIII. *Quid neceſſarium eſt ad id, vt quis vero, proprieque cenſeatur meo loco, & vice mea peregrinari, eleemoſynam dare? &c.*

RESP. Requiritur, vt aliquo modo ex voluntate mea peregrinetur, eleemoſynam det, &c. Ita generatim docet Suar. *l. c. n. 5.*

Ratio eſt, quia non loquimur hic de actionibus, quas loco meo ita quis exercet, vt per eas velit ſibi comparare Indulgentiam, eàmque mihi donare, ſed de ijs, per quas ego directè, primariò, & immediatè lucror Indulgentiam; atqui per eas non poſſum lucrifacere Indulgentiam, niſi procedant aliquo modo ex mea voluntate, tum quia debent me aliquo modo denominare *peregrinantem, ieiunantem, dantem eleemoſynam*, argum. regulæ 68. *in 6. poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum*; tum quia is, qui loco meo illas actiones exercet, eſt quaſi inſtrumentum meum; atqui inſtrumentum, vt inſtrumentum non operatur, niſi motum à cauſa principali, non mouetur autem inſtrumentum eiuſmodi, niſi per voluntatem cauſæ principalis, cùm ſit inſtrumentum morale cauſæ moralis, omnis autem moralitatis principium ſit voluntas, vt patet ex S. Th. *in 3. diſt. 24. q. 1. a. 1. quæſt. 2.*

At inquies; *Quænam voluntas hic exigitur?*

256 RESP. Non requiritur voluntas formalis, & expreſſa, ſed ſufficit virtualis, implicita, tacita, interpretatiua, & habitualis. Ita haud dubiè ſentit Sotus, dum relle Suar. *cit. n. 5.* docet me cenſeri ſufficienter dare eleemoſynam pro Indulgentia præſcriptam, ſi tu illam des pro me omnino ignorante. At diſſentiunt Suarez, & Lugo mox citandi. Probo reſponſionem, quia voluntas tacita, implicita, interpretatiua, & habitualis ſufficit, vt pluri mi alij effectus abſolutè dicantur eſſe mihi voluntarij; ſeu prouenire à mea voluntate, ergo etiam hic ſufficiet. Antecedens declaratur ex ijs, quæ Doctores tradunt de Religioſo ex interpretatiua voluntate Superioris aliquid accipiente, de populo ex tacita Principis voluntate conſuetudinem obligatoriam introducente, de Epikia, de Mandatario; Procuratore; Ignorantia contractum, vel votum infirmante; tacita approbatione; ſacrificij ſibi, vel alteri facta applicatione; moribundo ſenſibus deſtituto, cui, etſi non petierit, adminiſtratur viaticum, & extrema vnctio; generali ſe per propria, alienáue pia opera iuuandi, quoad fieri poteſt, voluntate, &c. Adde quòd efficax intentio lucrandi Indulgentiam ſit implicita, & virtualis voluntas, & deſiderium, vt quis pro me obeat illa opera, quæ ego obire nequeo.

RVRSVM INTERROGABIS, *Quænam cognitio ſit hic neceſſaria?*

257 RESP. Etſi Suarez *loc. cit.* Lugo *d. 27. n. 117.* Diana *reſol. 11.* requirant actualem, & ſatis expreſſam, ego tamen cum Soto iudico, non eſſe neceſſariam; quandoquidem non requiritur cognitio niſi proportionata voluntati, cùm ergo oſtenderimus non exigi voluntatem actualem, & expreſſam, ſequitur nec exigi cognitionem expreſſam. Sufficit ergo talis cognitio, qualem mitiores Doctores exigunt ad id, vt Legiſlator cenſeatur approbare conſuetudinem à populo introduci cœptam; atque adeo ſufficit illa, qua quis nouit poſſe, aut ſolere fieri, vt vnus Chriſtianus alterius etiam non cogitantis cauſam ſpiritualem agat apud Deum, eiuſque vices obeat. Vide plura hanc in rem *in tract. de Iubileo. cap. 29. num. 216.*

CAPVT XXII.

Quomodo, & quibus concedantur, ac proſint Indulgentiæ.

SVMMARIVM.

Indulgentiæ ſolent concedi duplici modo. 258.
Conceduntur & homini pro ſe, & rebus alijs propter hominem. 259.
Cui competit ordinaria poteſtas largiendi Indulgentias, poteſt ſibi ipſi largiri. 260.
Et quidem id poteſt facere triplici modo. 260. & ſeqq.
Poteſt & Catechumenis, excommunicatiſque. 262.
Defunctis qua ratione poſſit impertiri Papa? 263.
Ille ſolus pollet hac poteſtate. 264.
An quis valida poſſit defunctis applicare ſuam Indulgentiam, propria auctoritate? 264.
An quando conceduntur tibi omnes Indulgentiæ alicuius Eccleſiæ, hoc ipſo etiam donentur Indulgentiæ eiuſdem Eccleſiæ applicabiles defunctis? 269.
Indulgentiæ mere perſonales non ſolent eſſe applicabiles defunctis. 266.
An poſſis applicare defunctis alteram Indulgentiam, quam forte lucraris ex obeundo ſecunda hebdomade Iubilei rurſum omnia opera præſcripta? 266.

Quæſt. LXXIX. *Quomodo ſolent concedi Indulgentiæ?* 258

RESP. Generatim hoc duplici modo; immediatè, & mediatè. Nam Prælatus e. g. Pontifex quandoque, imò plerumque immediatè, ſeu ſine miniſterio vllius delegati impertit alicui relaxationem pœnæ temporalis, vt e. g. fit in Indulgentijs obtineri ſolitis per viſitationem templorum, per recitationem roſarij &c. Aliquando autem largitur hanc gratiam per ſuum delegatum, ita vt delegatus loco Papæ propriè, & immediatè remittat pœnas in foro Dei debitas, e. g. in articulo mortis, quando in formula Indulgentiæ præſcribitur, vt ea morituri applicetur per Confeſſarium, quemadmodum explicabo *n. 626.* Indulgentiam, quæ primo modo conceditur, vocat Suarez, *tom. 4. in 3. part. diſp. 56. ſect. 1. num. 2.* Indulgentiam Latam; Ferendam verò vocat illam, quæ datur ſecundo modo, & vtitur his duobus vocabulis ad imitationem diuiſionis, qua cenſura diuiditur in Latam, & Ferendam.

Quæſt. LXXX. *Conceditúrne ſoli homini Indulgentia, an etiam templis, imaginibus, &c.* 259

RESP. Certum quidem eſt, ſoli homini ipſum Indulgentiæ effectum concedi; ſicuti tamen interdicto Eccleſiaſtico dicitur tum homo, tum templum, & vrbs aliqua ſubijci, eàmque ob rem interdictum diuiditur in Perſonale, & Locale, ita etiam licèt ipſe Indulgentiæ effectus ſoli homini proſit, attamen non malè dicitur, non modò homini, ſed etiam templo, & imagini alicui concedi Indulgentiam, templo, inquam, & imagini, non quidem propter ſe, ſed propter hominem, ita vt templo, & imagini inhæreat ipſa Indulgentia, attamen in ordine ad perſonas in illo templo oraturas, illa re vſuras &c. homini autem ipſi, propter ſe inhæreat Indulgentia, eiuſque fauor. Hinc orta diuiſio Indulgentiæ in Localem, Realem, Perſonalem, quas ſpecies explicabo infrà.

Quæſt. LXXXI. *Poteſtne quis ſibi ipſi Indulgentiam impertiri?* 260

RESP. Poteſt S. Thom. *in 4. diſt. 20. a. 5. q. 4.* cum alijs. Ratio eſt, quia *cui conueniunt verba diſpoſitionis, debet conuenire diſpoſitio, l. 4. §. toties. ff. de dam. infec.* Atqui verba Bullæ concedentis Indulgentias ieiunantibus, orantibus, &c. etiam illi, qui conceſſit, conueniunt ieiunanti, oranti &c.

Poteſt autem quis ſibi ipſi Indulgentiam largiri tribus modis, quos poſt Suar. *diſput. 52. ſect. 1. n. 14. & ſeqq.* explicat Filliuc. *tr. 8. n. 131.* I. Ita, vt Prælatus ſuo v. g. Confeſſario dicat: *do tibi poteſtatem, vt mihi impertiaris Indulgentiam*, ſicuti Epiſcopus dat ſuo Confeſſario poteſtatem eum abſoluendi ab hac, aut illa cenſura.

II. Ita, vt Indulgentiam directè quidem det Prælatus illi Communitati, cuius eſt ipſe pars, indirectè tamen, & conſequenter redundet in ipſum. Et itaque ſi Indulgentia non prodeſt Prælato per modum Abſolutionis, prodeſt ſaltem per modum Solutionis. Nec eſt neceſſe, vt opus generaliter præſcriptum exequatur ipſe, ſed poteſt ea, in re, ſecum ipſe diſpenſare. Eſcobar in ſumma *tr. 7. Exam. 5. n. 48.* 261

III. Ita, vt directè ac primariò tribuat ſibi ipſi, vel ſoli, vel vnà cum alijs Indulgentiam; aut per modum ſolius ſolutionis, vt vult Lugo *tom. 3. in 3. par. diſp. 27. n. 6.* aut abſolutionis, vt volunt citati, ideo quòd ſicuti Prælatus poteſt ſecum ipſe directè, & immediatè diſpenſare in voto, ita & ſibi immediatè dare Indulgentiam. Nec obeſt, quòd *ſuprà n. 62.* excommuni dixerim, neminem niſi ſubdito poſſe largiri Indulgentiam, nemo autem ſit ſibi ipſi ſubditus, nam reſpondent non irrationabiliter citati cum Roſello *de Indulg. n. 457.* Prælatum vt hominem, & peccatorem ſubeſſe ſuæ dignitati. Sed hunc modum non admittit Iordanus Epiſcopus elucubrat. *to. 1. lib. 5. tit. 16. n. 46.* & vtique duo priores modi ſunt certiores. Vide Matth. Coronam *de dignit. Epiſcop. tract. 2. cap. 10.*

Quæſt. LXXXII. *Poſſuntne Indulgentiæ impertiri Catechumenis, Excommunicatis, & defunctis?* 262

RESP. I. Poſſe probabiliter concedi, & prodeſſe Catechumenis, & Excommunicatis dixi *ſuprà n. 145.*

II. Defunctis poſſunt concedi Indulgentiæ, ſaltem mediatè, ita videlicet, vt quis viuus lucretur Indulgentiam, atque eam applicet, ſeu donet defuncto, Patet tum ex communi conſenſu omnium,

re-

recentiorum Doctorum contra Hoſtienſem, Gerſonem, & Gabrielem apud Suar. *diſp.* 54. *ſect.* 1. planè improbabiliter diſſentientes, & ſeipſos poſtmodum corrigentes; tum ex varijs Bullis, aut breuibus Pontificijs, in quibus expreſſa ſit poteſtas applicandi per modum ſuffragij Indulgentiam defunctis.

263 III. Non poſſunt defunctis directè, immediatè, & principaliter Indulgentiæ vllæ concedi iuxta S. Thom. *in* 4. *diſt.* 45. *q.* 2. *a.* 3. *q.* 2. Bellar. *c.* 4. Lugonem *tr. diſp.* 27. *n.* 62. dicentem, contrarium eſſe inauditum in Eccleſia; poſſunt iuxta Suar. *diſp.* 54. *ſect.* 3. *n.* 14. Fillucium *tr.* 8. *n.* 209. Nauarrum *de Indulg. & Iubil. not.* 55. *n.* 37. teſtantem reipſa fuiſſe quoſdam Pontifices vſos hac poteſtate erga nonnullos defunctos, de Sede Apoſtolica olim bene meritos. Quidquid de hac controuerſia ſit, aſſerendum eſt, defunctos non ſubeſſe iuriſdictioni Eccleſiæ.

264 IV. Nequit vllus Papa inferior impertiri defunctis Indulgentiam. Corduba *q.* 19. Nauarrus *not.* 22. *n.* 4. argum. *cap. quod autem, de pœnit. & remiſſ.* vbi dicitur Epiſcopos non poſſe dare Indulgentias, niſi ſuis ſubditis; atqui defuncti non ſunt iis ſubditi.

V. defunctis ſuam Indulgentiam nemo valide (autoritate Pontificia) applicat, niſi in formula, ſeu Bulla Indulgentiæ fiat expreſſa facultas huius applicationis S. Tho. *in* 4. *diſt.* 45. *q.* 2. *a.* 3. *q.* 2. nam Indulgentiæ plus non valent, quàm ſonent. Nec ſufficit, quòd in formula dicatur, hanc aut illam Indulgentiam concedi *omnibus Fidelibus*, nam vſus fidelium docet, hoc vocabulo vel abſolutè, vel ſaltem in hac materia prolato, deſignari ſolos viuos; vt ergo deſignentur defuncti, oportet illos exprimere. Suar. *diſp.* 53. *ſect.* 1. *num.* 7. Bonacina de Sacram. *diſp.* 6. *q.* 1. *p.* 6. Sanctarellus *de Iubil. cap.* 15. *dub.* 13. teſtaturque Lezana in Summa V. *Indulgentia*, *n.* 21. ita habere ſtylum Curiæ, & Regulas Cancellariæ, atque adeo ſi Pontifex dicat: *Concedo tibi omnes Indulgentias ſeptem Eccleſiarum Romæ*, non extenditur hæc conceſſio ad Indulgentias, quæ iis Eccleſiis datæ ſunt etiam pro defunctis iuxta Lezanam *ibidem* poſt Suar. *diſp.* 52. *ſect.* 8. *n.* 18. & Sanctarellum *l. c.*

265 Attamen ſcio, contrarium eſſe perſuaſum multis viris prudentibus, nec ſine ratione, nam vbi ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, Bartolus communiter receptus apud Rodriq. *tom.* 1. *q.* 11. *a.* 6. præſertim in materia merè fauorabili. Si tamen conſtaret, regulas Cancellariæ ſtare pro Lezana, irem & ego penitus in eius ſententiam.

266 Cæterùm in Breuibus, & formulis Indulgentiarum, quoad præſens inſtitutum, hoc diſcrimen reperio, quòd in nulla formula Indulgentiarum merè Perſonalium fiat expreſſa facultas transferendi illas in pios Manes, ſicuti neque etiam fit in formulis Localium, præterquam pro Communione Generali. At in omnibus Realium Indulgentiarum formulis, quarum habeo plus 20. diuerſa admodum exemplaria, exprimitur, eas omnes poſſe per modum ſuffragii applicari defunctis, vt videre eſt in omnibus Realibus, quas in decurſu, & ſingulariter *num.* 380. nominabo. Alia huc ſpectantia proponam *P.* 2. *cap.* 35. *& ſeqq.* Prius tamen memoro, me ann. 1667. fuiſſe literis interrogatum, quid ſentirem de nonnullis autumantibus quando quis lucratus prima hebdomade Iubilæum, repetit ſecunda omnia opera præſcripta, poſſe Indulgentiam, quam ex multorum per quam probabili opinione rurſum lucratur, applicare defunctis. Reſpondi autem, illos bonos viros haud dubie nimis benigne ſentire de liberalitate Pontificum; cùm enim ex vna parte conſtet, nullum eorum implicite, vel explicite declaraſſe, talem eſſe ſuam intentionem, ex alterâ verò iam primum oſtenderimus, Indulgentiam non poſſe donari defunctis, niſi cum permiſſu Pontificio, liquet illam opinationem carere, ſolido fundamento.

CAPVT XXIII.

De Indulgentiarum reuocatione, & ceſſatione.

267 EST quidem reuocatio, & generatim ceſſatio accidens quoddam omnibus Indulgentijs commune, & proinde non incongruè poſſem de ea diſſerere in hac prima Parte; quia tamen in huius accidentis explicationem incurrunt variæ quæſtiones, tractantes de ſpecialium quarundam Indulgentiarum deſitione; idcirco commodius fore iudicaui, differre hanc materiam in calcem Partis ſecundæ.

THESAVRI ECCLESIASTICI

PARS SECVNDA.

DE INDVLGENTIIS IN PARTICVLARI.

SVNT apud Magnates, ac populos Germaniæ noſtræ, perquam ſtudioſi obtinendarum Indulgentiarum; qua de cauſa ſolent ſuis Confeſſariis non rarò proponere quæſtiones, circa nonnullas particulares Indulgentias. Fortè hic, & alterutiquid obſequii præſtabo, ſi deſcendero ad explicandas multas valde particulares, de ſpecialibus quibuſdam Indulgentiis, quæſtiones, à cæteris prætermiſſas Theologis, ê quarum quæſtionum reſolutione faciliùs quiſque aliorum dubiorum, quæ quotidie occurrunt, explicationem petere poterit. Occupabitur itaque hæc ſecunda Pars tum in tradendis, explicandiſque Indulgentiarum varia diuiſione, tum in quarumdam particularium Indulgentiarum declaratione. 268

CAPVT I.

Enumerantur aliquæ diuiſiones, & quaſi ſpecies Indulgentiarum.

SVMMARIVM.

Varia diuiſio Indulgentiæ. 269. & 270.
Adferuntur deſcriptiones plerorumque huius diuiſionis, membrorum. 270. & 271. 269

Quæſt. I. *Quot modis ſolet Indulgentia generatim diuidi?*

RESP. Nullo eſſentiali, cùm omnes Indulgentiæ ſint eiuſdem ſpeciei infimæ; at pluribus accidentalibus, ſeſe mutuò includentibus, & excedentibus, ita vt difficile ſit diſcernere exactè, quænam diuiſio ſit alteri ordine vniuerſalitatis, aut doctrinæ præferenda, ſeu præmittenda. Ego partitionem à notiſſimis membris orſus diuido Indulgentiam primò in *Plenariam*, & *Partialem*, hiſque affines *Perpetuam*, & *Temporalem*, interiiciendo quæſtionem de Indulgentia *per modum Iubilæi*. Deinde diuido in *Localem*, *Realem*, *Perſonalem*. Sicuti autem *Partialem* ſubdiuido in varia membra, ita & *Localem*, *Realem Perſonalem* in varia vulgò magis nota, aut magis practicabilia, quorum alia ſpecies ſubalternæ, alia infimæ, aut indiuidua vocari poſſunt.

Etenim *Localem*, quæ ſcilicet obtinetur cum dependentia à loco determinato, ſubdiuido in Indulgentias *Stationum*, *Portiuncula*, *Communionis Generalis*, & *tridui Bacchanalium*. *Realem*, quæ ſcilicet acquiritur per vſum alicuius certæ rei, partior in Indulgentias *Bullæ Cruciatæ*, *Quinque Sanctorum*, *S. Franc. Xauerii*, *S. Caroli Borromæi*, *Vrbani VIII.* geſtantium *Scapulare Patrum Carmelitanorum*, itémque *Cingulum Patrum Auguſtinianorum*, & *Chordam Patrum Franciſcanorum* præmiſſis variis circa Indulgentiam *Realem* quæſtionibus. Denique Indulgentiam *Perſonalem*, quæ nimirum vni, aut pluribus hominibus datur ſine reſpectu ad locum certum, aut rei certæ vſum, diuido in Indulgentiam pro *viuis*, & *defunctis*, tractando in ſpecie de Indulgentijs *altarium priuilegiatorum*; item in Indulgentias pro *Regularibus*, & *ſecularibus*, pro Clericis *Breuiarium recitantibus*, & pro omnibus Chriſtianis orantibus ad pulſum *ſalutationis Angelicæ*; pro pronunciantibus nomen IESV. &c. ac ſubinde in Indulgentias Sancti Franciſci Xauerij, Roſarij, Annunciatæ, & obeuntium Exercitia ſpiritualia: Denique quia Indulgentia *pro articulo mortis* eſt communis omnibus, alicui Confraternitati, vel Religioni inſcriptis, itemque habentibus rem Indulgentia affectam, ideo etiam de illa ſpeciatim diſſero. 270 271

Circa hæc genera, ſpecies, indiuidua Indulgentiarum propono ea, quæ maximè vtilia, & lectori præcipuè grata fore exiſtimaui; tradidi autem in prima Editione plurima ſine Auctore, quia non reperi, qui talia explicaret, aut etiam indicaret.

CAPVT

CAPVT II.

De Indulgentia Plenaria.

SVMMARIVM.

Deſcriptio Indulgentiæ plenariæ. 272.
Sitne hodie diſtinctio inter Indulgentiam plenariam, plenam, pleniorem, & pleniſſimam? 273.
Cur geminentur ea vocabula? 274.
Cur partialis addatur aliquando plenariæ? 275.
Quid ſit Indulgentia à tota pœna, & culpa? 277.
An plenariam acquirat habens affectum vigentem erga aliquod veniale peccatum? 278.
Quæ verba deſignent realem conceſſionem Indulgentiæ plenariæ? 279.
An debeant expreſſe exprimere, plenariam? 280.

272 Quæſt. II. *Quid eſt Indulgentia Plenaria?*

RESP. I. Nauarrus *de Iubil. not. 9.* quem ſequitur Reginaldus *lib. 7. num. 141. & ſeqq.* diſtinguit hæc tria vocabula: *Plena*, ſeu *Plenaria* Indulgentia, *Plenior*, & *Pleniſſima*. Nam per *Plenam*, ſeu *Plenariam* intelligit illam ſolam, qua remittitur tota pœna peccatis omnibus Confeſſis debita. *Plenior* ſecundum ipſum eſt illa, qua remittitur omnis pœna peccatis debita tum reipſa confeſſis, tum mortalibus in Confeſſione per obliuionem omiſſis; *Pleniſſima* verò, qua remittitur omnis pœna debita peccatis tam venialibus, quàm mortalibus confeſſis, & oblitis. Rationem alicuius diſtinctionis inter hæc tria faciendæ deſumpſit Nauarrus ex *extrau.* Antiquorum, *de pœnit. & remiſſ.* vbi dicitur: *Non modo plenam, & largiorem, imò pleniſſimam omnium ſuorum concedimus veniam delictorum*. Rationem autem faciendæ huius ipſius diſtinctionis adfert tam Nauarrus, quàm Reginaldus, quam opus non eſt commemorare.

273 II. Etſi veroſimile eſt, ob autoritatem cit. extrau. *Antiquorum*, fuiſſe olim diſtinctionem inter *Plenam*, *Pleniorem*, & *Pleniſſimam* Indulgentiam, ita vt per duo priora vocabula, non fuerit tam multùm ſignificatum, quàm per poſtremum; modernus tamen ſtylus Curiæ Romanæ, plurimorum iam annorum vſu; & plerorumque ſapientum iudicio, autoritateque roboratus, docet per Indulgentiam *Plenariam* (quod vocabulum, antiquatis ferè primo & tertio, ſolum fere iam vſurpatur) idipſum deſignari, quod per *Pleniſſimam* intellexit Nauarrus, vt proinde quoties datur Indulgentia *Plenaria*, toties iam cenſeatur dari & fieri relaxatio omnium pœnarum, quas quis in purgatorio luere deberet. Ita teſtatur Sotus *in 4. diſt. 21. q. 2. a. 1.* Corduba *q. 11.* Suar. *tom. 4. diſp. 50. ſect. 4.* Bonacina *p. 2. num. 5.* tres Cardinales Toletus *lib. 6. cap. 24.* Bellarmi *c. 9.* Lugo *de pœnit. D. 27. nu. 128.* aliique propè omnes, quorum nonnulli cum Suar. aiunt, Pleniſſimam à Plenaria forte in eo differre, quòd pleniſſima detur maiore ex cauſa, quàm plena. Alij cum Palao, & Bonacina hæc tria vocabula ſolius amplificationis gratia vſurpari aſſerunt.

274 Alij cum Pinello, & Sanctarello *de Iub. c. 15. dub. 8.* idcirco geminari iſta nomina, vt ex hominum animis ſcrupuli, & dubia, quæ ex varietate opinionum Doctorum naſci poſſunt, expellantur, & etiã, quia ex illo loquendi modo ſimplices, & idiotæ conſolationem non mediocrem percipiunt, & animos colligunt. Aliam Indulgentiæ Plenariæ ſignificationem ex Cooinck retuli *num. 231.* quæ tamen non probatur.

III. Hinc apparet Indulgentiam Plenariam & Totalem, idem omnino ſignificare, vt etiam ex extrau. *quemadmodum* colligi poteſt.

275 Quæſt. III. *Si per Indulgentiam Plenariam remittitur omnis pœna peccatis debita, cur Plenariæ additur non rarò alia Partialis?*

RESP. Suar. *cit. ſect. 4. num. 9.* cum Palao *p. 3. tr. 24. num. 12.* negat quidem à ſe, & ego cum ipſo à me lectum vllum Iuris textum, aut Bullam authenticam, vbi Indulgentiæ plenariæ addatur expreſsè partialis, attamen omnes ſupponunt, non rarò fieri talem additionem, vt videre eſt apud citatos hactenus Doctores; quare & ego quoque ſuppono, ac dico vel cum eodem Suar. quando reperitur Bulla, in qua fit partialis Indulgentiæ ad totalem adiectio, tum debere eam referri ad diuerſos Indulgentiarum largitores, aut exiſtimari, illos dies vel annos concedi, vt poſſint per modum ſuffragij alijs applicari; quod vtrumque docet etiam Palaus & Sanctarellus *loc. cit. dub. 9.* citans Pinellum. Vel cum Reginaldo *num. 149.* poſt Cordubam, & Valentiam, illam additionem fieri ad cautelam, vt ſcilicet ſimus certi, cauſam Indulgentiæ eſſe ſufficientem ſaltem ad acquirendam illam partialem, ſi non totalem.

Dixi ſuperiùs: *expreſsè*; nam implicitè hoc ipſo datur in vna eademque Bulla, & Breui Indulgentia partialis cum plenaria pro vno eodemque actu, quando datur poteſtas, vno aliquo actu lucrandi omnes Indulgentias Stationum, omnes Indulgentias Vrbis, omnes Indulgentias peregrinantibus Compoſtellam, &c. Nam præmiſſas inter Indulgentias Stationum ſunt aliquæ plenariæ, aliquæ verò partiales; ſicuti & inter Compoſtellanas, &c. Lege, ſi placet, xxxii. Bullam Sixti iv. apud Rodriq. in Bullario, item Compendium noſtrorum priuilegiorum v. *Indulgentia*; ac denique formulam Indulgentiarum Quinque Sanctorum. 276

Addit Toletus *lib. 6. cap. 24.* ex Paludano, & S. Antonino, quando conceditur Indulgentia *à tota pœna, & culpa*, hoc ipſo concedi remiſſionem venialium quoad culpam, ita vt illud opus, quod pro tali Indulgentia obtinenda præſcribitur v. g. Pater noſter, vel eleemoſyna, tanquam ſacramentale quid ab Eccleſia inſtitutum, habeat vim directè dimittendi. Atque, hanc eſſe optimam expoſitionem eiuſmodi locutionis, quam quidem ita puto eſſe probabilem, vt tamen præferam communiorem indicatam *ſuprà num. 17.* 277

Ita verò per Indulgentiam plenariam tribuitur remiſſio omnium pœnarum, vt tribuatur etiam illarum, quas quis meritus eſt peccando, poſtquam Indulgentia fuit promulgata, vt contra Ioan. Monachum operosè probat Nauarrus *de Iubil. not. 34. num. 4.* dicens, hanc controuerſiam eſſe grauem. Sed reuerà quærit Ioannes Monachus nodum in ſcirpo, cùm nec apparens ratio eius imaginationi patrocinetur; adeoque prorſus gratis ſignum vniuerſale *omnium* reſtringat ad pœnas ante Indulgentiæ publicationem commeritas. Accedit, quòd hodiéque ſæculares, & Regulares fruantur indulgentijs, quas iam pridem cœlo recepti Pontifices impertierunt.

INTERROGABIS, *an Indulgentiam Plenariam à Pontifice oblatam is lucrari poſſit, qui retinet affectum erga aliquod peccatum veniale vigentem?* 278

Ratio dubitandi eſt, quia non acquirit Indulgentiam reſpectu illius peccati erga quod retinet affectum, igitur non obtinet Indulgentiam omnium peccatorum; ergo non Plenariam, ergo nullam, quia Pontifex ſupponitur tunc non niſi Plenariam offerre; nec immeritò creditur nolle vt parte ſuæ gratiæ fruatur, is de quo loquimur.

Hoc dubium poſt conſultos alios Theologos mihi propoſuit vir quidam doctus & prudens, cui reſpondi 1. haud dubiè poſſe efficaciter velle Pontificem, vt is, de quo loquimur, obtineat remiſſionem omnium pœnarum cæteris peccatis debitarum, nec enim vlla repugnantia adferri poteſt. Reſpondi 2. non tantùm poſſe, ſed etiam reipſa velle Pontificem, vt illarum pœnarum obtineatur eo in caſu remiſſio; tum quia voluntas Principis non debet fruſtrari *c. in his de priuil.* tum quia in dubio potiùs eſt accipienda præſumptio, vt actus ex parte valeat, quam vt penitus pereat. *l. quoties 2. ff. de reb. dub.* tum denique quia Pontifex cenſetur in dubio ſuorum Anteceſſorum veſtigia ſequi. *c. verum, de iureiur.* atqui Pontifices olim Indulgentiam Plenariam extendebant etiam ad illos, qui non dolebant de omnibus ſuis peccatis, vt patet ex doctrina relata *Part. 1. n. 123.* igitur is, de quo hic diſputamus, dicendus eſt potiri Indulgentia, ſumendo hoc vocabulum in ſenſu accomodo.

Quæſt. IV. *Quibus verbis Plenaria Indulgentia concedi intelligitur.* 279

RESP. Quoties in conceſſione Indulgentiæ non additur ſignum, aut verbum determinans remiſſionem ad partem pœnæ, toties intelligitur remitti totam pœnam, adeoque dari Indulgentiam plenariam. Sic arbitratur Suar. *diſp. 56. cit. ſect. 4. n. 10.* addens; eandem cenſendam concedi, tum quando dicitur: *concedimus Indulgentiam omnium peccatorum*, tum quando dicitur indefinitè: *concedimus Indulgentiam peccatorum*. Conſentit Filliucius *tr. 8. n. 189.* Ratio eſt, quia ſi in hoc poſtremo caſu; non conceditur plenaria, tum non poteſt dici, quænam ex non plenarijs concedatur.

Vnde non aſſentior Lezanæ V. *Indulgentia n. 21.* poſt Sanctar. *c. 15. dub. 13.* aſſerenti, ſtylum Curiæ Romanæ, & Regulas Cancellariæ Apoſtolicæ habere, quòd cùm Indulgentiæ Plenariæ ſint difficilis conceſſionis, non intelligantur conceſſæ, niſi expreſsè exprimantur. Eandem Lezanæ & plurium aliorum ſententiam negat poſt Trullenck, Villalobos, Rodriquez, & alios Diana *p. 5. tract. 13. reſ. 2.* cum Palao *tr. 5. p. 5. n. 10.* & Caſarubio ita argumentans: In Bulla plumbea (Cruciatæ) expreſsè dicitur, habentem Bullam poſſe lucrari Indulgentiam Stationum, cùm ergo in eis contineantur Indulgentiæ plenariæ, illa generalis locutio æquipollet ſpeciali, ſeu ſpecificæ locutioni. Vide plura hanc in rem infra *n. 349.* 280

CAPVT III.

De indulgentia non plenaria, ſeu Partiali, dierum & annorum.

SVMMARIVM.

Indulgentia vnius, aut plurium annorum quid importet? 281. & ſeqq.
Indulgentiæ Stationum an extendantur quandoque ad centum millia annorum? 281.
Canones Apoſtolici deſignant certas Pœnitentias pro peccatis grauioribus. 284.
Nominantur quædam pœnitentiæ particulares deſignatæ pro quibuſdam particularibus peccatis. 285.
Peſſimè ſibi conſulunt, qui negligunt indulgentias aliquot dierum, vel annorum. 286.
Damnata eſt ſententia Dominici Soti, docentis, nullam animam hærere in purgatorio vltra viginti annos. 287.
Ea ſententia repugnat vſui vniuerſalis Eccleſiæ. 288.
Autores ſcribentes de grauitate pœnarum purgatorij. Ibid.
Grauis pœnitentia vnius anni, aut etiam diei poteſt delere de pœna peccatis debita plus, quam plures anni purgatorij. 289.
Quidam latro expiauit ſua ſacramentali confeſſione totam pœnam debitam ſuis ſceleribus. 289.
Plurimæ animæ hærebunt vſque ad finem mundi in Purgatorio, 289.
Quidam ſanctiſſimi viri ob vnum ſolum veniale peccatum fuerunt in purgatorio grauiſſimè cruciati. 289.
Cur ſæpe dentur indulgentiæ multorum millium annorum? 290.
Ea non ſunt ſuperfluæ? 291.
Quid deſignetur per annos, & dies, quorum indulgentia conceditur? 292.
Non fuit olim determinata pœna pro quolibet peccato mortali. 293.

281 Quæſt. V. *Cum ſæpe in indulgentijs Congregationis Annunciatæ, Quinque Sanctorum, Vrbani VIII. dicatur, concedi indulgentiam tot annorum aut dierum, quid per hanc locutionem propriè intelligitur?*

RESP. I. Quando Pontifex dicit, ſe concedere indulgentiam v. g. vnius anni, non indicat, ſe remittere pœnas vno anno in purgatorio luendas, nam indulgentiæ Stationum, de quibus erit ſermo *cap.* 8. crebrò vltra centum millia annorum (etſi hac de re dubitat Bellarm. de *Indulg. lib.* 2. *cap.* 20.) exporriguntur. Et quis putet, Purgatorium non citiùs vacuandum? Ita contra Vigerium apud Suar. *tom.* 4. *diſp.* 50. *ſect.* 5. *n.* 11. docent omnes, quos legi.

282 II. Si probè examinentur ea, quæ Suar. *cit. ſect.* 5. *à num.* 15. *ad* 18. differit, apparebit, ab eo doceri, quando Pontifex impertitur tibi indulgentiam vnius v. g. anni, perinde eſſe, ac ſi diceret, ſe relaxare omnem huius vitæ pœnam, quam Deus ſpectans tum tuorum peccatorum grauitatem, tum feruorem, quo te vltimò ad lucrandum indulgentiam diſpones; potuit à te anno integro, ſecundum iuſtitiæ ſuæ rigorem exigere.

283 III. Coninck verò *diſp.* 12. *n.* 27. tradit, per vnius anni indulgentiam remitti tantas pœnas purgatorij, quantæ delerentur per pœnitentiam vnius anni, ſecundùm antiquos Canones, abſtrahendo à diſpoſitione, ſeu feruore particulari ſuſcipientis. Hanc ego explicationem, vtpote plerorumque, quos hactenus nominaui, & nominatim Bellarm. *c.* 9. Tann. *tom.* 4. *D.* 6. *q.* 7. *n.* 99. Laym. *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 3. calculo probatam, & Suario ipſi non omnino diſplicitam, ſequendam iudico, & proinde dicendum, per indulgentiam 1000. annorum relaxari omnes pœnas purgatorij, quas in hac vita redemiſſes, ſi pro tuis peccatis egiſſes 1000. annis eam omnem pœnitentiam, quam confeſſarius deberet tibi, ſecundum Canones Pœnitentiales iniungere.

284 IV. Vt hoc meliùs intelligatur, notandum eſt, ab Apoſtolis, & Sanctis Patribus ſancitos, præſcriptoſque fuiſſe Canones, ſeu Regulas, ſecundùm quas Confeſſarij peccata grauiora debebant in foro Sacramentali plectere. Partem magnam illorum reperies Lector in calce Decreti, editione Colonienſi in fine libri primi Iacobi à Graffiis, & in lib. 7. P. Reginaldi *num.* 54. vbi eiuſmodi Canones refert. Et teſtatur Sotus *in* 4. *diſp.* 19. *q.* 2. *a.* 5. aliique plures apud Henriq. *lib.* 7. *c.* 15. *n.* 4. in illis Canonibus fuiſſe determinatas illas pœnitentias, per quas eorum conditores putabant, frequentiùs integrè expiari totam pœnam peccatis debitam, quamuis fuerit nihilominus in arbitrio ſacerdotis, vt aliquas ex ſeptennibus v. g. iuberet centum ſemel in hebdomada, aut menſe obiri.

Vnde mirum non eſt, quòd & illæ pœnitentiæ fuerint valde graues, & pro magna gratia habeatur, quando datur indulgentia 10. aut 20. dierum, vel ſeptem annorum; ſiquidem olim, qui vel periurium ſciens admiſerat, vel alium induxerat ad peierandum, debebat 40. dies in pane, & aqua tranſigere, ſequentes annos pœnitere, vt decreuit partim Fabianus Papa *cap.* quicunque 6. *q.* 1. partim Gelaſius Papa *cap.* ſi quis periurauerit 22. *q.* 5. Et *cap.* Pœnalis 17. *q.* 4. ſtatuitur, vt qui rapuerit, vel furatus fuerit aliquid, Eccleſiæ quadruplum reddat: ſi autem populo, duplum: & annis ſeptem pœniteat, tres in pane, & aqua. Per has, pro periurio & furto iniunctas, peractaſque pœnitentias haud dubiè, vel totaliter, vel certè maxima ex parte expiabatur pœna, quam Deo debebat periurus & fur. Porro hanc ipſam pœnam expiat, & delet, quicunque reipſa lucratur indulgentiam 40. dierum, & 7 annorum; quam quidem ſæpiſſime lucrari quis poteſt, intra vigeſimam, aut trigeſimam partem vnius horæ. 285 286

Vnde peſſimè ſibi conſulunt, qui ad ſolas plenarias indulgentias attendunt, neglectis dierum, aut annorum indulgentiis.

Quæſt. VI. *An pœna vno anno luenda in purgatorio, expiantur per annuam, in hac vita pœnitentiam, continuam, & ex rigore ſacrorum Canonum inſtitutam?* 287

RESP. Sotus *in* 4. *diſt.* 19. *q.* 3. *a.* 3. *in fin.* Graffijs *lib.* 4. *c.* 15. *num.* 63. & apud Dianam *part.* 4. *tr.* 8. *reſol.* 108. Viualdus, Centenis, ac Conradus, cenſent, pœnas purgatorij eſſe tam horribiles, tantamque Dei clementiam, vt nulla anima vltra 10. aut ſummum 20. annos, detineatur in purgatorio. Henriquez *lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 4. teſtatur, hanc doctrinam fuiſſe ab Inquiſitoribus fidei in Hiſpania damnatam; quare illam vt temerariam ipſe reiicit cum Nugno apud Dianam: Suar. *diſp.* 56. *ſect.* 4. *num.* 6. putat abſtinendum omni cenſura, interim cum Bellarmino de *Indulg. lib.* 1. *c.* 9. aliiſque multis, ab eodem Bellarm. relatis exiſtimat, doctrinam Soti carere omni fundamento, quod & ego cenſeo, addens ita.

I. Opinionem Soti ſufficienter refutari communi praxi Eccleſiæ, inſtituentis anniuerſarios dies valde diuturnos pro defunctis. Quamuis fatear cum Suar. ab aliquibus initum hos anniuerſarios, non tam in propriam, quàm aliorum vtilitatem. Vide de diuturnitate harum pœnarum Roa in libello *de Purgatorio cap.* 6. 7. & 8. diſſerentem, & varias hiſtorias referentem. 288

II. Nonnullas animas in purgatorijs flammis ita grauiter cruciari, vt plurium annorum pœnitentia valde rigida, non æquet valore illum cruciatum. Bonac. *p.* 2. *n.* 2. poſt Toletum *c.* 23. Coninck *num.* 27. & multos alios, quos refert. Lege Roa *c.* 5. de harum pœnarum acerbitate ſcribentem, & vel maximè Iacob. Hautinum *in Patroc. Defunctorum l.* 1.

III. Alias animas ita leuiter illis flammis torqueri, vt grauis vnius anni, aut etiam diei pœnitentia ingenti cum animi contritione ſuſcepta plus deleat de pœna peccatis debita, quam plures anni purgatorij; nam opus ſponte à viatore ſuſceptum, incomparabiliter maiores vires ſatisfaciendi habet, quàm ſuſceptum coactè, & extra ſtatum merendi. Bellarm. *cit. c.* 9. qui hanc doctrinam confirmat tribus rationibus meritò commemorandis. 1. Quòd conſtet, quendam ſceleratiſſimum latronem, ſuorum flagitiorum integram remiſſionem obtinuiſſe, eo ipſo tempore, quo cum animi dolore maximo, ſua ſcelera coram alijs recitauerat. 11. Quòd ex probatis hiſtoriis ſciatur, plurimas animas in purgatorio manſuras vſque ad diem extremum iudicij. 111. Quòd grauiſſimi autores referant, aliquos ſanctos viros, ob vnum ſolum peccatum diu in purgatorio tortos fuiſſe. Vide Portel. io ad. *n.* 11. 289

Neque huic doctrinæ obſtat, quòd ſæpe dentur indulgentiæ multorum millium annorum; ſunt enim multi tot ſceleribus cooperti, vt mirum non foret, ſi Deus nouum pro ipſis Tartarum conderet, qui proinde licet in hoc mundo tepide pœnitentiam ſacris Canonibus commendatam agerent per aliquot annorum millia, attamen ſatisfacturi non eſſent pro 1000. aut 2000. annis in purgatorio fortè tranſigendis. Vide Bellarminum *cap.* 9. Toletum in Summa *lib.* 6. *cap.* 23. & Portel. in addit *n.* 15. 290

Hinc ſequitur I. erraſſe Sotum, & Gerſonem dum referente Bellarmino *cap.* 9. aſſeruerunt, indulgentias multorum millium annorum à ſolis Quæſtionarijs prædicatoribus inductas fuiſſe. 291

Sequitur deinde; per annos, aut dies certos, pro quibus datur indulgentia, non deſignari totidem dies, aut annos purgatorij, ſed annos & dies pœnitentiæ, ex præſcripto ſacrorum Canonum agendæ, vt rectè Sylu. V. *Indulgentia* q. 4. ſiue interim illi anni æquent tempus purgatorij, ſiue ſuperent, ſiue etiam ſuperentur, hoc enim ſoli Deo, non Pontifici notum eſt. Et proinde haud quaquam bono cuidam viro, qui indulgentias ſtationum Germanicè in patente folio edidit, aſſentior, quatenus ibidem aſſerit, per indulgentiam 2000. annorum exprimi pœnam 2000. annorum in purgatorio tranſigendorum.

Sed

292 Sed neque ex vllo Canone probari poteſt, cuinis peccato mortali fuiſſe olim decretam ſeptennem pœnitentiam, quod tamen abſolutè, in eodem patente folio poſt Graſſis *num.* 62. affirmatur, tamen affirmandum foret de ſolis grauioribus mortalibus, vt poſt Nauarrum in Manual. *cap.* 26. *num.* 17. tradunt communiter Recentiores. Illud potiùs obſerua, perſæpe fieri, vt indulgentia aliquot annorum, aut etiam dierum, ſit Plenaria reſpectu aliquorum hominum, qui ſcilicet exiguæ pœnæ ſunt rei.

CAPVT IV.

De indulgentia Carena, Septenna, &c. itemque partis peccatorum.

SVMMARIVM.

Quid intelligatur per Carenam? 293.
Quid per Quadragenam? 294.
Quid per ſeptennam? Ibid.
Quid per indulgentiam dimidia, aut tertia partis peccatorum? 295.
Per neutrum harum etiam centies millies obtentarum poteſt expiari tota pœna debita vlli peccato 1. 295.
Quid ſentiendum, quando certo numero annorum iungitur remiſſio tertia partis peccatorum? 297.
Carena de pœnitentiis iniunctis quid ſignificat? 298

293 Quæſt. VII. *Quid per Carenam, Quadragenam, Septennam, intelligunt Bulla Pontificia?*

RESP. I. Bonacina de Sacram. *diſp.* 6. *q.* 1. *p.* 5. tradit, per Carenam intelligi pœnitentiam per 40. dies, & ſeptem annos inſequentes antiquitus agendam in pane, & aqua; Suarez *tom.* 4. *diſp.* 50. *ſect.* 5. *num.* 14. pœnitentiam agendam per 40. dies in pane & aqua, & per ſeptem annos in alia pœnalitate. Et ita nomen Carenæ accepit Pontifex *cap.* accuſaſti, *de accuſationibus*. Attamen Laymann. *lib.* 5. *tr.* 7. *cap.* 3. per Carenam intelligit pœnitentiam agendam ſolùm 40. dies in pane & aqua; & adeo dicebatur *Carena*, quia adferebat carentiam ciborum, & conſortij humani.

294 II. Quadragena ſecundùm Henriquez *lib.* 2. *cap.* 15. ſignificat pœnitentiam 40. continuis diebus in ieiunio, aut alia afflictione tranſigendam, at ſecundùm Suarez illam ſolennem pœnitentiam, quæ in capite quadrageſimæ cum luctuoſiſſimis cæremonijs *diſp.* 50. *cap. in capite quadrageſimæ*, relatis, inchoabatur, & durabat vſq; ad diem Cœnæ Dñi. Quarantena verò dicebatur pœnitentia conſiſtens in communi modo ieiunandi 40. dies. Vide Filliucium *tract.* 8. *n.* 191. & Sylu.

III. Nomine Septennæ, vt ſcribit Bonacina, ſeu ſeptenæ deſignabatur pœnitentia ſeptem annorum, varia pro varietate delictorum, continua, inquam, aut interpolata, quare cùm datur vna, vel plures Carenæ, Quadragenæ, Septennæ, ſenſus eſt, per illam indulgentiam tantas purgatorij pœnas expiari, quantæ expiantur ſubeundo illam, vel illas carenas, quadragenas, ſeptennas. Laymannus *cit. cap.* 3. poſt S. Antoninum, Paludanum, & alios.

295 Quæſt. VIII. *Indulgentia dimidia, aut tertia partis peccatorum quid importat?*

RESP. Adfert directè, & primariò condonationem dimidiæ partis pœnitentiæ, quam in hoc mundo, iuxta ſacros Canones deberes agere, pro expiatione integra tuorum peccatorum; indirectè autem, conſequenter, infallibiliter tamen, ſi omnes conditiones ſuprà recenſitæ adſint, adfert condonationem dimidiæ partis pœnarum, quas in purgatorio ſufferre deberes; vel indulgentia tertiæ, aut quartæ partis pœnarum earundem. Vide Suarez. *cit. ſect.* 5. *num.* 22. & Bellarminum *de Indulg. lib.* 1. *cap.* 9.

296 Proinde ſi ob tua peccata deberes in purgatorio manere 12. dies, obtenta indulgentia tertiæ partis peccatorum, ſeu pœnitentiarum, faciet, vt illic hærere debeat tantùm 8. diebus. Licet autem poſtquam lucratus es illam indulgentiam, rurſum obtineas aliam conſimilem, non idcirco tamen iſta ſecunda valebit pro remittendis 4. diebus purgatorij, ſicut valebat prima, ſed tantùm pro remiſſione duorum dierum, & 16. horarum; cùm enim illa ſecunda indulgentia, perinde ac prima, ſit tantùm remiſſio tertiæ partis, reſtent autem ex prima octo dies, quorum in tres æquales partes diuiſorum tertia non ſuperat duos dies, & 16. horas ideo non acquiſiuiſti ampliorem relaxationem, quàm dixerim: & minorem acquires, ſi tertiò lucreris indulgentiam tertiæ partis, nam tertia vice remittetur tibi ſolùm vnus dies purgatorij, cum 18. horis, & 40. minutis, adeoque per obtenta indulgentia tertiæ partis peccatorum, commerentium 12. dies purgatorij, reſtabunt luendi adhuc tres dies, cum 22. horis, & 20. minutis, quæ quidem non expiabis integrè, etſi centies millies obtineas indulgentiam tertiæ, aut etiam dimidiæ partis peccatorum.

Cæterum quando certo numero annorum, aut dierum additur remiſſio tertiæ partis peccatorum, per illam indulgentiam priùs remitti tertiam partem peccatorum, & poſtmodum illum certum numerum annorum applicari duabus partibus relictis tradit Filliucius *n.* 191. 297

Quæſt. IX. *Quid ſignificat illa perfrequens phraſis, qua dicitur concedi carenam, aut indulgentiam de pœnitentiis iniunctis?* 298

RESP. Conformiter illi, quod dixi ſuprà *p.* 1. *n.* 18. ſignificat id, quod ſignificaret ſi expreſſè diceretur: *damus indulgentiam, & remiſſionem pœnitentiarum, non tantùm, quas poterat Confeſſarius imponere, per tot & tot annos, ſed etiam, quod plus eſt, illorum, quas reipſa impoſuit Confeſſarius.*

Similiter quando Bulla impertit indulgentiam tertiæ partis peccatorum *de pœnitentiis iniunctis*, intelligenda eſt non aliter, quam ſi aſſereret, condonari tertiam partem pœnitentiarum, non modò quæ à Confeſſario iniungi poterant, ſed etiam, quas actu ipſo iniungit, adeoque illa particula: *de iniunctis* non reſtringit, ſed extendit, & ampliat Indulgentiam, ſaltem hac ætate, qua ſolent valde exiguæ pœnitentiæ dari, vt contra non paucos docet cum permultis Laymannus *cap.* 3. *nu.* 2. etſi etiam quoad pœnitentias, quæ hac ætate imponuntur, diſſentit à nobis Lugo *tom.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 27. *n.* 15.

CAPVT V.

De Indulgentia per modum Iubilei, itemque Temporaria, & Perpetua.

SVMMARIVM.

Quid ſit indulgentia per modum Iubilei iuxta non nullos? 299.
Quid iuxta alios? 300.
Opinio autoris declaratur, & confirmatur, 301. *& ſeqq.*
Indulgentia pro die Circumciſionis eſt etiam in forma Iubilei, & tamen non habet annexas alias ſuauores. 304.
Exprimuntur aliæ indulgentia in forma Iubilei, non tribuentes ſecum plus, quam indulgentiam. 305.
Proponitur, & ſoluitur argumentum contra noſtram doctrinam. 310
Vera explicatio illius Clauſula, Indulgentia in forma Iubilei. 311.
Confirmatur eadem Explicatio. 312.
Quid ſit indulgentia Temporalis, & perpetua? 315.

Quæſt. X. *Quid eſt indulgentia per modum Iubilei?* 299

RESP. Nonnulli reſte Suarez *tom.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 7. *ſect.* 5. *n.* 9. cenſent per indulgentiam *inſtar Iubilei*, *in forma Iubilei*, *per modum Iubilei* (nam hæc tria idem ſignificant) à Pontificibus, deſignari indulgentiam plenariam cum facultate percipiendi abſolutionem ab omnibus cenſuris, &, vt teſte eodem Suarez, indicare videtur Graſſis *lib.* 7. *num.* 29. inſuper cum poteſtate commutandi vota non reſeruata. Filliucius *tr.* 8. *num.* 264. teſtatur vnà cum indulgentia *in forma Iubilei* ſolere coniungi poteſtatem eligendi Confeſſarium, qui & à cenſuris, caſibuſque reſeruatis abſoluat, & vota non reſeruata commutet. Peyrinus *tom.* 2. *fol.* 282. agens de indulgentia *in forma Iubilei*, quæ obuenit Regularibus in articulo mortis, ita loquitur: *hæc indulgentia in forma Iubilei nihil aliud ſignificat, quàm quod Papa tribuit facultatem, vt poſſit abſolui, & diſpenſari, ab & ſuper omnibus his, ſuper quibus poſſunt tempore Iubilei. Quod nota pro omnibus ſimilibus indulgentiis.*

Denique Eſcobar in ſumma *tr.* 7. *Exam.* 5. *num.* 36. generatim de indulgentia *in forma Iubilei* pronunciat, quòd in ea datur poteſtas eligendi Confeſſarium, qui à reſeruatis abſoluat, vota commutet. Quare quoad huius indulgentiæ vim, ſeu valorem, ſentit Eſcobar idem, quod Peyrinus, vt iam dixi in tract. de Iubileo *num.* 33. ſed differt in hoc ab eo, quòd pro ea obtinenda requirat illa opera, quæ in Iubileis extraordinarijs exigi ſolent. Vnde illam vocat etiam Iubileum. Quam tamen vocem *Iubileum* applicat poſtea indulgentiis, quæ nullo modo ſunt Iubilea. 300

Quamuis autem in citato *tract. de Iubileo cap.* 7. impugnauerim illam indulgentiæ *in forma Iubilei* deſcriptionem, quam retuli ex laurentio Peyrino, viro ſane docto, quia tamen Diana part. 301

30. tr. 16. reſ. 5. laudat pro eadem deſcriptione Paſqualigum *de Iubileo quæſt. 178. n. 7.* Baſſeum de Iubileo *ſect. 1. caſu 16. num. 3.* Homobonum *part. 5. exam. Eccleſ. tract. 11. quæſt. 13. ſuppoſito, 4.* atque Henriquez (in quo tamen nihil reperio loco hic cit. *libr. 2. Summæ c. 9. n. 4.*) intelligentes eandem deſcriptionem, & aſſertionem de omnibus omnino Indulgentijs in forma Iubilei, etiam extra mortis articulum (nec enim inter has, & illas, quæ conceduntur in mortis articulo faciendum eſt diſcrimen) datis, quia inſuper nonnulli alij adhuc mordicus eandem opinionem tuentur, ex hac autem tuitione, defenſione, & vſu naſci poſſunt non leuia incommoda, cenſui, me operæ pretium facturum ſi partim argumenta, quæ in citato *tr. 3.* ſeu proximè præcedente contra illam ſuccinctius propoſui, magis explicarem, partim alia ijs adderem, quorum ſecundum, tertium, & quartum ex me verbatim deſcripta appellat validiſſima Antoninus Diana *loc. cit.* Sit igitur hæc prima Ratio.

302 Si omnis Indulgentia *in forma Iubilei*, ſeu *per modum Iubilei* includit omnes fauores, qui in Iubileis impertiuntur, abſoluendi commutandi, &c. tum includit fauores, vel Romani, ſeu Anni Sancti vel Extraordinariorum? Neutrum dici poteſt. Non enim Romani, tum quia permulti probabiliſſimè negant, vllum fauorem vltra ipſammet & propriè, & formaliter dictam Indulgentiam plenariam, ſeu pleniſſimam concedi in Iubilæo Romano, ſicuti retulimus, & argumentis non planè infirmis ſtabiliuimus *tractatu præced. c. 48. n. 355.* tum quia eſt inauditum, quod quis vi eiuſmodi indulgentiæ poſſit obtinere diſpenſationem circa bona incerta, iniuſto titulo acquiſita, cum tamen hic fauor tribuatur ex opinione P. Ferdinandi de Caſtro Palao in Iubileo Romano, quemadmodum retuli in cit. tract. præcedente *n. 12.* Tum quia cùm Pontifex pro aſſertis fauoribus anni Iubilei exigat tam difficilia opera, non eſt credibile, quòd illos fauores impertiatur in mortis articulo propter actiones minimè operoſas; tum quia nullus Doctor videtur vnquam ita ſenſiſſe.

303 Sed neque Indulgentia in forma Iubilei includit fauores Iubilei Extraordinarij: tū quia ij fauores ſunt incerti, aliquando enim conceditur poteſtas abſoluendi ab hæreſi, aliquando non conceditur. Tr. præc. c. 33. Sicut nec ſemper datur poteſtas cōmutandi vota. Eodem Tract. c. 50. n. 442. tum quia cùm Romanum Iubileum ſit antiquius, & notius Extraordinario, *primum autem in vnoquoque genere ſit exemplar cæterorum*, ſequitur, quòd Indulgentia in forma Iubilei, debeat potius dici eſſe in forma Iubilei Romani, quàm Extraordinarij, cùm præſertim gratia Indulgentiarum ſit amplianda. Vnde non dubito, quin ſi Indulgentia Iubilei Romani eſſet maior, quam Extraordinarij, per Indulgentiam in forma Iubilei, deberet intelligi Indulgentia in forma Iubilei Romani.

304 II. Ratio. Optima legum interpretatio eſt praxis, & vſus communis, vſus autem communis planè repugnat doctrinæ, quam impugno. Nam in primis non puto vllum repertum, qui putaret eſſe ſibi licitum in die Circumciſionis Domini eligere quemlibet approbatum ſacerdotem ſæcularem, aut Religioſum, à quo acciperet abſolutionem quorumcumque peccatorum, cenſurarumque; itèmque commutationem omnium votorum, etiam triplicis peregrinationis, ac poſtremò compoſitionem ſuper male ablatis incertis. Et tamen in die Circumciſionis poſſunt omnes Chriſti fideles, qui eo diè à primis veſperis ad occaſum ſolis confeſſi, & ſacra Communione refecti templum aliquod Societatis viſitarunt, in eòque quinquies Pater & Aue recitarunt ad conſuetas Intentiones, potiri Indulgentia in forma Iubilei. Nemo etiam id ſibi iuris
305 vendicat, etſi inſtructus Indulgentijs in gratiam Ducis Bauariæ Guilielmi, vel Ducis Oſcalenæ ad Paulum V. Oratoris Hiſpanici, vel noſtræ Societatis Aſſiſtentium, & Procuratorum impertitis, ieiunet ſingulis per annum ſextis ferijs, aut Sabbatis; nemo item illorum, qui vel alicui Congregationi adſcripti, vel Indulgentijs Quinque Sanctorum, S. Caroli, Vrbani VIII. præditi adeunt probabile mortis periculum, è quo poſtea præter ſpem emergunt, Et tamen his omnibus obtingit tunc Indulgentia in forma Iubilei. Imò non dubito, quin in Italia, & Hiſpania Epiſcopi, Fidei Inquiſitores, Commiſſarij Cruciatæ eſſent grauiter animaduerſuri in illum ſacerdotem, qui extra mortis articulum à Caſibus Bullæ Cœnæ & Epiſcopalibus abſolueret quempiam non munitum alio priuilegio, quàm Indulgentiæ in forma Iubilei.

304 III. Ratio. Si Indulgentia in forma Iubilei nihil aliud ſignificat, quàm quòd quis poſſit abſolui, & diſpenſari ab & ſuper omnibus, & ſuper quibus poteſt in Iubileo, cur Summi Pontifices in Bullis Iubileorum extraordinariorum toties, nunc quidem expreſſè, nunc autem implicitè proteſtentur, ſe *præter* Indulgentiam in forma Iubilei impertiri poteſtatem eligendi confeſſarium, qui à reſeruatis abſoluat, & vota commutet? Cùm domus, arbor, equus, & vniuerſim quodlibet totum, nil aliud ſignificet, quàm ſuas partes vnitas, quis ferat dicentem: *Vendo tibi meam domum, & præter illam tectum, omniàque eius hypocauſta; commodo tibi meum Bucephalum, & præter eum, ſeu inſuper eiuſdem caput, & pedes; dono tibi hunc meum ſeruum Carmenidem, & inſuper eius manus, ac viſcera?*

IV. Ratio. Innocentius X. die 22. Decembris Anno 1646. omnes 307
Societatis noſtræ Religioſos donauit Indulgentia *in forma Iubilei*, apponens expreſſè, limitationem contrariam opinioni Peyrinis, hanc videlicet clauſulam: *Citra tamen facultatem eligendi Confeſſarium, qui eos à Caſibus Sedi Apoſtolicæ quomodolibet reſeruatis abſoluat.* ex qua limitatione deduco aliud argumentum contra Peyrinis, nam ſi Indulgentia in forma Iubilei nil aliud ſignificat, quam facultatem obtinendi abſolutionem, & commutationem votorum, ſequitur homines Societatis potuiſſe ex vi illius indulti Pontificij petere à quolibet confeſſario commutationem omnium votorum non reſeruatorum, itèmque abſolutionem omnium caſuum Epiſcopis, & Societatis Superioribus reſeruatorum, nam *qui de duobus propoſitis alterum negat, alterum concedere videtur. cap.* nonne *de preſumpt.* Quod tamen eſt falſum, & à noſtrorum Superiorum iudicio alienum.

Accedit pro hominibus Societatis hæc quinta ratio, quod ſcilicet 308
ſapientiſſimus P. Euerhardus Mercurianus, quartus Generalis, illam Indulgentiam, quam Gregorius XIII. die 7. Maij. anno 1578. Societati pro feſto Circumciſionis impertiuerat *in forma Iubilei*, ſequenti mox anno, adeoque 16. Ianuar. anno 1579. Societati publicarit, vtendo ſola voce *Indulgentiæ Plenariæ*, vt ſcilicet indicaret, non eſſe ei vllos alios fauores adiunctos.

Ob haſce rationes cenſuit Diana *cit. reſ. 5.* nullo modo receden- 309
dum ab hac doctrina, quam etiam ſequitur me citato, Coronius *celebrior. Controu. l. 2. controu. 12. cap. 1. n. 35.* ſubdens, contrariam doctrinam validius impugnari à deſtructione fundamenti, nam falſum eſt, inquit ille, Iubilæum includere huiuſmodi priuilegia. Quæ falſitatis aſſertio quibus argumentis propugnetur, & impugnetur videre eſt tract. præced. de Iubil. toto *cap.* 48.

Dictis non obſtat, quòd hæc vocabula: *in forma Iubilei, per modum* 310
Iubilei ſignificent dari Indulgentiam, ea forma, & eo modo, quo datur Iubileum; atqui Iubileum datur ea forma, vt includat fauores circa caſus reſeruatos, & vota. Nam reſpondeo, conſtare ex praxi, illam maiorem propoſitionem ita eſſe diſtinguendam: Indulgentia in forma Iubilei eſt ea, quæ datur in illa forma, qua expreſſa datur Iubileum, concedo maiorem; qua implicita datur Iubileum, nego maiorem; atqui Iubileum datur in ea forma, vt illos fauores includat tanquam formam implicitam, eſto minor; tanquam expreſſam, nego minorem, & conſequentiam. Etenim in Bullis Romani Iubilei non exprimitur, niſi Indulgentia plenaria, reliqui fauores ſolum implicitè inuoluuntur, vt oſtendi in tract. de Iubileo. Atqui paulò ſuperius dixi, quando datur Indulgentia in forma Iubilei, dari in forma Iubilei Romani, ſeu Anni Sancti, vt probo clariſſimè ex Bullis Iubileorum extraordinariorum, vbi ſolet exprimi, quòd in ijs concedatur Indulgentia Plenaria: *ſicut in anno ſancto.*

Ad alias obiectiones ſufficienter reſpondi in citato tract. de Iubileo.

Hinc concludo cum Suar. *t. 5. in 3. p. d. 7. ſect. 5. n. 7.* quando dicitur 311
dari Indulgentiam plenariam, ſeu pleniſſimam *in forma Iubilei*, eſſe perinde ac ſi dicatur, dari eo modo remiſſionem omnium pœnarum, quo modo in anno Sancto ſolet concedi.

Et quamuis ex hac explicatione ſequatur, omnem Indulgentiam Plenariam eſſe à parte rei Indulgentiam in forma Iubilei, & conſequenter ita poſſe vocari, nam *Ad eſſe ſequitur dici*, attamen Pontifices ideo nonnullas peculiariter hoc nomine decorant, vt & oſtendant maiorem non effectus, ſed affectus abundantiam, Coronius *l. c. n. 25.* & in hominibus maius earum ſtudium, maiorèmque ex eis conſolationem excitent. Qua de cauſa etiam nonnullas Plenarias vocant ſingulariter, & quaſi per antonomaſiam *pleniſſimas*.

Porro allatam explicationem eſſe legitimam probo clara autori- 312
tate ipſiuſmet Sixti IV. qui in Bulla incipiente: *Sacroſancta religionis veſtræ*, Ciſtercienſes alloquens, eiſque Indulgentiam pro articulo mortis elargiens, vtitur hiſce verbis: *remiſſionem omnium peccatorum, de quibus corde contriti, & ore confeſſi fuerint, plenariam remiſſionem, nec non ſanctiſſimum Iubileum, ſiue omnes, & ſingulas indulgentias, & plenariam omnium peccatorum remiſſionem fidelibus anno Iubileo Romam venientibus, & Eccleſias ad hoc ſtatutas, verè contritis, & confeſſis viſitantibus, quomodocunque conceſſas &c. concedimus.* Ita Pontifex.

Quæſt. XI. *Quid eſt Indulgentia Temporaria? quid Perpetua?*

RESP. Indulgentia *Temporaria* eſt ea, quæ definitur ſpatio tem- 313
poris, quo obtineri poteſt, vt cùm definiuntur 24. horæ, vel vna alterâue hebdomada, vel integer annus. Bellarminus de Indulg. *l. 1. c. 9. fin.* *Perpetua* dicitur, quæ eſt alligata certo loco, vel rei, vt Roſario, ſine vlla temporis determinatione. Idem *ibidem.* Pro exemplo Indulgentiæ Perpetuæ appoſitè ponit Reginaldus *lib. 7. n. 154.* poſt Nauarrum Indulgentiam quinque annorum, & totidem quadragenarum, quam Sixt. IV. omnibus Chriſti fidelibus præſentibus & futuris vbicumque degentibus, qui tertiam Roſarii partem dixerint impertiuit.

CAPVT

CAPVT VI.

De Indulgentia Locali.

SVMMARIVM.

Quid ſit Indulgentia Localis? 314.
Quid nomine Eccleſię intelligatur, quando Indulgentia proponitur viſitantibus hanc, aut illam Eccleſiam? 314.
Quando aliqua Eccleſia eſt affecta aliqua Indulgentia, valetne illa, quę ſuperadditur? 315.
Diana recantat ea, quæ autor tradiderat ex eo in prima editione huius Tractatus. 316.
Quomodo ſit intelligenda declaratio Vrbani, quæ videtur repugnare noſtræ ſententiæ? 317.
Quid ſi vnus, idemque Pontifex impertiatur vno, eodemque die, vni eidemque Eccleſiæ diuerſas Indulgentias, an pereat poſterior? 318.
Quid Diana intelligat per voculam: Aliam? 319.
Quatenus deſtructo templo deſtruatur Indulgentia, ei annexa? 320.

Quæſt. XII. *Quid eſt Indulgentia Localis?*

RESP. Eſt illa, quæ homini datur dependenter à certo loco, vtpote cui ita eſt affixa, vt nemo illam (niſi fiat expreſſa exceptio) lucrifacere queat, niſi in eo loco exiſtens, vt ſunt ex indulgentiæ, quæ templis, ſacellis, oratoriis conceduntur.

314 Quæſt. XIII. *Quid nomine Eccleſia intelligitur, quando dicitur dari Indulgentiam viſitantibus talem Eccleſiam, aut orantibus in tali Eccleſia?*

RESP. Me id declaraſſe in præcedente tract. de Iubileo *cap.* 20. vbi etiam explicaui, quid nomine Viſitationis, & Orationis in Eccleſia faciendæ intelligatur, & quomodo, ac quoties Indulgentiam viſitationi Eccleſiæ, & orationi promiſſam lucrari quis poſſit; nam actiones, quæ ſunt omnibus Iubileis communes, explicaui eodem tract. cit.

315 Quæſt. XIV. *Quando aliqua Eccleſia eſt vna, vel pluribus Indulgentiis affecta, valentne illæ, ſuperadduntur?*

RESP. Nauarrus *not.* 9. *num.* 8. Suarez *tom.* 4. *diſp.* 57. *ſect.* 2. *num.* 2. & Filliucius *in* 3. *p. tr.* 8. *num.* 246. ſi in petitione poſterioris Indulgentiæ, non eſt facta mentio prioris iam conceſſæ, poſteriorem, vtpote ſubreptitiam, non valere, & ſic definitum haberi in regulis Cancellariæ Apoſtolicæ *Reg.* 57. Verùm Diana *part.* 6. *tract.* 8. *reſol.* 31. & Lezana *tom.* 3. *V. Clauſula n.* 25. negant hanc doctrinam ita generaliter ſumptam: dicunt enim, etiam quando Pontifex, in conceſſione alicuius Indulgentiæ, apponit illam clauſulam (*volumus autem, quod ſi aliàs Chriſti fidelibus, dictam Eccleſiam viſitantibus, aliquam aliam Indulgentiam perpetuò, vel ad tempus nondum elapſum duraturam conceſſerimus, præſentes nullæ ſint*) ſolummodò excludi ſimilem Indulgentiam pro eodem Sancto &c. propter dictionem *aliam*, quæ eſt repetitiua eiuſdem qualitatis, quæ immediatè fuerat expreſſa, non autem alias, quæ eidem Eccleſiæ in honorem alterius Sancti v. g. conceſſæ fuiſſent. Et teſtatur Lezana ita ſentire Nugnum cum Gauanto *in Manuali Epiſcop. V. Indulgentia*, atque à ſe viſum ita practicari.

Quare propter horum Doctorum autoritatem, & propter reſcriptum quoddam Illuſtriſſimi Domini Nuntij Apoſtolici referendum *num.* 318. reſpondi per literas conſultus, Indulgentiam, Plenariam, quam Innocentius X. anno 1649. impertiit viſitaturis in feſto S. Sebaſtiani Eccleſiam Parochialem Landſpergenſem, valere, eſto illi Eccleſiæ ſit iam antea pro Confratribus Congregationis Roſarij data alia Indulgentia plenaria, & in Breui Pontificio ponatur expreſſè illa clauſula, quam ex Diana retuli. Aliam commodam explicationem poſt Bonacin. de Sacram. *diſp.* 6. *q.* 1. *p.* 7. adfert Palaus *tr.* 24. *p.* 4. *n.* 13. quòd ſcilicet illud verbum: *conceſſerimus*, ſit intelligendum de conceſſione facta ab eodem Pontifice, tunc enim exprimi nomen perſonæ, non dignitatis, ſecus ſi dicatur: *ab hac ſede conceſſa ſit.*

Appendix.

316 Hæc omnia ſcripſeram in prima editione: quibus lectis, & deſcriptis Diana, quem laudaueram primarium Doctorem doctrinæ traditæ *n.* 317. recantat *p.* 10. *tr.* 16. *reſ.* 21. quæ ex ipſo retuli: recantat autem non abſolute, ſed *ſtante declaratione felicis memor. S.D.N. Vrbani Octaui, & clauſula, alia, quæ de nouo in Indulgentiis Papalibus apponitur?* eam autem clauſulam deſcribit Diana ex Syluio hiſce verbis: *Volumus autem, ſi alias pro Chriſti fidelibus in quocumque anni die dictam Eccleſiam viſitantibus aliquam aliam Indulgentiam etiam diſſimilem perpetuo, vel ad tempus nondum elapſum duraturam conceſſerimus, præſentes nullæ ſint.* Et aſſentior huic recantationi Dianæ *ſtante hac Clauſula*; ſed quæro, vtrum dicatur ſtare etiam tunc quando non exprimitur in Bullis poſt declarationem Vrbani expeditis ab ipſomet Vrbano, vel à ſucceſſoribus, ſicut re ipſa vidi non vnam, ſed plures carentes tum illa tota noua clauſula, tum ſola illius clauſulæ ſecunda parte diſſimilitudinem exprimente. Ratio dubitandi deſumitur ex vulgatis principijs Iuris, quod ſcilicet tum lex declaratoria extendatur ad præterita, & futura auth. *de mulier. rapt. paſſa, in fin.* tum poſteriores Pontifices ſequantur, in dubio veſtigia priorum, tum iura iuribus ſint concordanda, tum omiſſum in poſteriore lege, relinquendum ſit diſpoſitioni prioris legis.

Nihilominus tamen ſentio, illa Breuia, in quibus non exprimitur clauſula præſcripta ab Vrbano, eſſe perinde intelligenda, ac ſi Vrbanus nullam vnquam declarationem feciſſet. Ita ſane videtur ſentire Coronius *Celebrior Controuerſ. lib.* 2. *controu.* 11. *cap.* 3. *n.* 94. ſic breuiter reſoluens: *Concluſio* (recantatoria Dianæ) *locum habebit, quamdiu hæc* (Vrbani) *clauſula concipiatur huiuſmodi. Nam ſi ad priſtinam formam ab aliis Pontificibus redigeretur, tunc potiori iure tenenda eſſet prior* (quam tradidi *n.* 315. & pro qua me citat Coronius ipſe) *ſententia.* Ratio eſt, quia hoc ipſo, quod ea clauſula non inſeratur etiam poſt illam declarationem, imo etiam præceptionem Vrbani, & autores mox nominandi ſcripſerint, multis annis poſt eam, nullamque mentionem eiuſdem fecerint, ſignum eſt; non eſſe ſtylo Curiæ, qui legem facit (& conſequenter abrogat) receptam illam declarationem, ſed potius confirmatam explicationem, quam attulimus *cit. n.* 315. & pro qua, præter illos, quos ipſe ſuprà nominaui, quibuſque iungo Pellizarium *tr.* 8. *cap.* 5. *n.* 259. Quintanaduennam in Appendice ſuorum ſingularium *tr.* 2. *dub.* 5. multis particularibus caſibus, & circumſtantijs declarantem hanc doctrinam, allegat ipſe Diana, Gauantum, Martinum a S. Ioſepho, atque doctiſſimum Pacem Iordanum elucub. *tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 16. *n.* 72. qui duabus inſtantijs firmat noſtram doctrinam de clauſula. *Aliam*, ſicuti & Coronius *loco citato n.* 96. explicationem ex Bonacina, & Palao allatam approbat in eo caſu, quo Indulgentia homogenea, ſeu eiuſdem omnino rationis, prius eſt conceſſa, non autem ſi heterogenea, ſeu diuerſæ rationis & valoris.

Pellizarius vero *l. c.* ſingulariter merito notat, in his clauſulis per Indulgentiam eidem Eccleſiæ conceſſam deſignari illam ſolam, quæ eſt directè, per ſe, & explicite conceſſa illi Eccleſiæ, non autem eam, quæ conceſſa eſt directè, & expreſſe toti Ordini Religioſo, & conſequenter implicite huic & illi particulari Eccleſiæ illius Ordinis Religioſi, ſicut e. g. eſt Indulgentia toti Societati Noſtræ communis in Feſto Circumciſionis. Et quid ni hoc ipſum dixeris de Indulgentia tum communionis Generalis, tum ieiunij Antecineralium? hæc enim directè conceduntur, vel toti Societati, vel ſane toti alicui Prouinciæ; ergo earum duratio nihil obeſt alteri ſuperuenienti Indulgentiæ, tametſi impertitæ cum clauſula: *ſi alias in quocumque anni die etiam diſſimilem Indulgentiam eidem Eccleſiæ conceſſerimus.*

At quid ſi vnus, idemque Pontifex, vno eodemque die concedat 318
vni, eidemque Eccleſiæ binas Indulgentias, comprehenſas duobus diuerſis Breuibus, quorum vnum exprimat clauſulam deſcriptam *n.* 315. Exempli gratia Alexander VII. ann. 1664. die 19. Febr. impertiit noſtræ Conſtantienſi Eccleſiæ Cathedrali plenariam Indulgentiam pro viſitantibus ſeptem altaria duodecim diebus deſignatis à Reuerendiſſimo Ordinario. Eodem ipſo anno, & die largitus eſt eidem plenariam Indulgentiam viſitantibus in feſtis SS. Conradi, & Pelagij (Patronorum) eandem Cathedralem; eſt autem largitus cum clauſula: *Cui Eccleſię, illiuſque Capellis, & altaribus ſiue omnibus, ſiue ſingulis, eamque, vel eas, vel ea, ſeu illorum, vel illarum ſingulas viſitantibus alia Indulgentia non reperitur conceſſa.* Et infra: *Volumus autem, vt ſi alias Chriſti fidelibus dictam Eccleſiam, ſeu Capellam, vel altare in eo ſitum, in quocumque alio anni die viſitantibus aliqua alia Indulgentia perpetuo, vel ad tempus nondum elapſum duratura, etiam in erectione, vel alio quouis modo, quantumuis priuilegiato, conceſſa fuerit, præſentes nullę ſint.*

De hiſce duobus Breuibus ſententiam rogatus reſpondi, & reſpondeo, in primis, ſaltem primum ex iis indubitanter obtinere robur, tum quia fuit conceſſum pure, id eſt ſine clauſula: *Volumus autem, vt ſi aliàs &c.* tùm quia inſuper fuit conceſſum cum clauſula derogatoria; *non obſtantibus Regula noſtra de non concedendis indulgentiis ad inſtar; cæteriſque contrariis, quibuſcunque?* per quam non obſtantiæ clauſulam derogatur regulæ 57. Cancellariæ ſtatuenti apud Suarez *tom.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 57. duas indul-

gentias

gentias eſſe incompatibiles in eodem loco, ſi nulla fuit facta mentio prioris in impetratione poſterioris. Reſpondi deinde, alterum quoque Breue fuiſſe, eſſeque probabiliſſime validum, non obſtante indulgentia conceſſa per primum Breue eidem ipſi Eccleſiæ Cathedrali. Ratio fundamentalis petitur à vitando abſurdo, quæ argumentandi ratio eſt efficaciſſima, vt probaui *tom. priore*, ſeu in Experientijs *tr. 8. ent. 18. n. 705.* foret autem non leue abſurdum, ſi Pontifex, vna, eademque hora concederet, reuocaretque tantam gratiam, nulla ſuperueniente cauſa; *Princeps enim debet eſſe ſicut lapis Angularis, habereque vnum calamum, & vnum linguam, cum ipſi maximè conueniat illud: ſemel locutus eſt Deus*, quemadmodum memini me legere varijs locis apud Baldum.

319 Ne tamen incidamus in aliud abſurdum, quod vtique non exiguum ſequeretur, ſi diceremus, illam clauſulam: *Volumus autem*, fuiſſe prorſus gratis, fruſtraque appoſitam, cum nulla clauſula debeat eſſe fruſtra, & inutilis, vt millies inculcant ICti, exiſtimamus illud Breue, quod primo loco retulimus, fuiſſe expeditum poſt alterum, quod quidem quia reſpicit ſolùm præterita, non autem futura, vt liquet ex litera, idcirco non ſpoliat ſuo robore dandum, ſeu poſterius datum. Quia verò vt obſeruaui, iſtud ipſum Breue liberum eſt illa odioſa exceptiua: *Volumus autem*, eam ob rem non ſuppetit ratio afferendi, valorem ipſius infringi additione, coniunctioneue cuiuſquam alterius præcedentis; ſicut nec infringi textu regulæ 57. Cancellariaræ iam dictæ ſuperius. Vt non dicam, quod Diana *cit. tr. 8. reſ. 31.* è Gallia interrogatus reſponderit (rectè, an ſecus non determino) per clauſulam: *Aliam* intelligi indulgentiam *in eodem* conceſſione datam, ſicut & intelligunt Lezana, Pax Iordanus, Quintanad. Pellizarius ſuprà citati, & apud Dianam Gauantus.

Accedit quod Bulla, de qua hic loquimur, & aliæ plures, quas legi, & quarum vnam refert Siluius apud Dianam *cit. part. 10. tr. 16. reſ. 11.* expeditæ poſt illam declarationem ab Vrbano factam ann. 1640. exprimant quidem clauſulam: *quocunque alio anno die conceſſam*, omittant autem clauſulam: *ſimilem, vel diſſimilem*, ideoque plane videantur non habere vllam eius rationem, & ideo forte quia contraria conſuetudo vbique inualuit teſte Quintanaduenna *loc. cit.*

320 Quæſt. XV. *Indulgentia alicui templo, vel ſacello data, peritne deſtructo templo?*

RESP. Si non reædificetur templum illud, aut ſacellum, certum eſt perire indulgentiam; nam indulgentia non erat data loco ſimpliciter, ſed Eccleſiæ. Layman. *lib. 5. tr. 7. c. 3. n. 5.* Si autem per partes, ſeu paulatim reædificetur, ſicut manet eadem moraliter Eccleſia, ita & eadem indulgentia. Lugo *tom. 2. in 3. p. diſp. 27. n. 141.* Imo etſi tota ſimul deſtruatur, & alia mox extruatur in eodem loco: cenſet Suarez *tom. 4. in 3. p. diſp. 52. ſect. 1. n. 9.* probabiliter remanere priorem indulgentiam; ſed Lugo de hoc dubitat. Quin Laymannus teſtatur, in praxi obſeruari, vt quando Eccleſia auctoritate Prælati deſtruitur, ea lege, vt alio loco reædificetur, ſeruando eundem titulum, & Patronum, ſecum ferat ſuas indulgentias. Conſentiunt à fortiore Bonacina de Sacram. *diſp. 6. q. 1. p. 8. n. 5.* & Ghilinus apud Dianam *p. 6. tr. 7. reſ. 32.* non diſſentientem. Vide Bologni *de Indulgent. n. 73.* Suar. *loc. cit.* & Palaum *tr. 24. part. 11.* diſtinguentes.

CAPVT VII.

An cum feſto transferantur indulgentiæ?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ Auctorum ſententiæ circa illam quæſtionem, vtrum indulgentia conceſſa pro aliquo feſto transferatur tranſlato feſto? 321 & 322.

Quando feſtum fori, & Chori ſimul transfertur quoad ſolum officium, & miſſam, non transfertur indulgentia. 323.

Secus ſi transferatur feſtum tam quoad chorum, quam quoad forum. 324.

Aut quando Regulares transferunt feſta ſuorum Primariorum Patronorum. 326.

Verbum: Declaramus *ſignificat iuridicam, & vniuerſalem omnium ſimilium declarationem* 328.

Quid ſi indulgentia fuit data determinando diem, aut menſem? 329.

Quid ſi data fuit pro diebus mortis, aut tranſlationis? Ibid.

Doctrina allata n. 326. eſt extendenda ad illa feſta, quæ ſunt conſtanter tranſlata in certum diem. 330.

Multæ Diœceſes transferunt aliqua feſta etiam quoad forum. 331.

Notatur peculiare quid de tranſlatione Patroni Eccleſiæ, & Feſti Purificationis. 332.

Item de S. Franciſci Xauerii. Ibid.

Item de tranſlatione Patroni alicuius Congregationis. Ibid.

Referuntur aliquæ opiniones P. Bonægratiæ Capucini circa tranſlationem indulgentiæ cum feſto? 333.

Tranſlatio facta ex conſuetudine Diœceſis particularis an poſſit dici conformis ritui Eccleſiæ? 334.

Quid cenſendum de caſu, quo feſtum S. Antonij de Padua occurrit in aliquo feſto Pentecoſtes? 335.

Sixtus V. fecit Congregationi Annunciatæ poteſtatem transferendi vna cum feſto Annunciationis indulgentiam. 336.

Quæſt. XVI. *Multæ indulgentiæ impertiuntur obtinendæ aliquo die feſto; ſi contingat illud feſtum ſecundùm Rubricas Breuiarij transferri in alium diem, transferuntúrne etiam indulgentiæ ipſæ?* 321

CIrca hanc in frequenti vſu verſantem, à nemine ſatis ventilatam quæſtionem reperio duas ſententias. Prima eſt P. Stephani Fagundez *in præcept. Eccleſ. præc. 1. l. 1. c. 2. num. 10.* aſſerentis vniuerſim, indulgentias eſſe Romani Pontificis voluntate ita annexas certo diei, vt non poſſint in alium diem transferri, niſi id ſpeciale priuilegium in earum diplomate exprimatur. Vnde infert, quando transferuntur Horæ Canonicæ, non transferri indulgentias. Nec malè pro ſua concluſione citat P. Azor *p. 2. l. 1. c. vlt. q. 8.* licèt malè citet pro ratione concluſionis. Satis clarè eandem opinionem ſequuntur tum Portel. *V. feſtum n. 1.* tum Peyrinus *tom. 2. fol. 294.* abſolutè, & ſine diſtinctione negantes, cum feſto transferri indulgentiam.

Altera ſententia diſtinguit; aut enim feſtum transfertur duntaxat in Choro, ſeu quoad diuina officia? aut etiam in foro, ſeu quoad feſtiuitatem, adeoque ceſſationem ab operibus ſeruilibus? In primo caſu negat trãſferri indulgentiam. In ſecundo aſſerit transferri. Ita docet apertè Syluius *in reſol. variis. V. indulgentia*, cuius verba refert, ſequitùrque Diana *p. 6. tr. 7. reſolu. 31. & tract. 8 reſol. 31.* 322

Dico I. Quando feſtum fori transfertur quoad ſolum officium, ſeu Horas Canonicas, & Sacrum, non transfertur communiter indulgentia illi feſto annexa, ſed obtinenda eſt die ordinario. Ita præter omnes citatos tradit Lezana in Summa *V. feſti dies n. 13.* & P. Carolus Guyetus in Heortolog. *l. 62. c. 19. q. 1.* Probatur, tum quia non ſuppetit ſufficiens ratio recedendi hìc à proprietate verborum; tum quia *in dubio melius eſt ſeruire verbis edicti text. l. 1. ff. de exercit. actione*; tum quia eiuſmodi indulgentiæ dantur in vſum populi, qui nihil ſcit de tali tranſlatione; ſed ſuæ memoriæ imprimit, aut ex plebeis calendarijs, vel concione diſcit tertium, quartum &c. diem huius, aut illius menſis. 323

Dico II. Quando feſtum transfertur etiam quoad forum, ita vt tota Parochia, aut ipſius pars à laboribus ſeruilibus ceſſet illo die, in quem ex Rubricis Breuiarij fit tranſlatio, tum etiam cum feſto transfertur ius, & poteſtas lucrandi indulgentiam. Ita poſt Syluium Diana *l. c.* cuius apud me magna in eiuſmodi dubijs auctoritas atque Guyetus *l. c.* Declaro exemplo familiari; nam feſto Annunciationis Deiparæ offertur indulgentia plenaria omnibus Sodalibus Congregationis Roſarij, Virginis Annunciatæ &c. item ſolitis frequentare Sacramenta in templis Societatis IESV; & quia quando cadit hoc feſtum in hebdomadam Sanctam, ſolet in quibuſdam Diœceſibus etiam quoad forum transferri in feriam aliquam poſt Dominicam in Albis, idcirco indulgentia illa obtinebitur poſt Paſcha in illis Diœceſibus, non autem ante Paſcha. Probo I. Quia propriè poſt Paſcha erit feſtum Annunciationis, non autem ante Paſcha. Probo II. Quia, vt paulò ante dixi, talis indulgentia datur in vſum populi, cui etiam pro concione publicatur eiuſmodi tranſlatio. Datur quoque ad augendam celebritatem eiuſmodi feſti, vt patet ex bulla XIV. Clementis IV. & ex bulla XXXIV. Pij V. in Bullario Rodriquea. Eſt autem clarum, quòd & commoditati, deuotionique populi, & augendæ celebritati ſit opportunior dies, in quem ſolennitas fori externi transfertur, quàm alius; atqui *in omnibus diſpoſitionibus maximè ſpectanda eſt intentio, & finis Legislatoris. c. ad aures. de reſcript.* Probo III. ratione, quam mox adferam. 324 325

Dico enim III. Probabile eſt, illas etiam indulgentias, quæ ſunt conceſſæ pro Feſtis Primariorum Sanctorum Religioſorum, transferri in illum diem, in quem ij Religioſi transferunt eiuſmodi feſta, eſto ille dies à ſolis Religioſis, eorùmque familiaribus colatur ceſſatione à labore ſeruili. Ita arbitrantur Syluius, & Diana *ll. cc.* vbi ponunt exempla SS. Benedicti, Thomæ Aquinatis, Franciſci de Paula, quorum feſta à Benedictinis, Dominicanis, Minimis celebrantur. Rationem præcipuam, vltra eas;

quæ ex paulò antè allatis peti poſſunt, deſumo ex Bulla Gregorij XIII. apud Peyrinis *l. c.* vbi ita loquitur Pontifex: *Cum feſtum S. Franciſci de Paula poſt Octauam Paſchæ transferri ſoleat, & ideo in dubium verti poſſet, an Indulgentia die, quo feſtum transferri contigerit, à fidelibus adipiſci poſſit, volumus, & declaramus, vt tranſlata eſſe cenſeatur &c.* In his verbis Pontificis pondero ego duo. Primum, quòd dicat; *poſſet verti in dubium*. hic enim loquendi modus, præſertim adiunctus verbo, *declaramus*, monet non debere, aut debuiſſe id in dubium verti, ſed potius formari iudicium conforme declarationi, quam mox ipſe Pontifex eſt allaturus.

328 Alterum, quòd dicat Pontifex: *declaramus*. Nam & declarans nihil noui agit. Clem. *Exiuit De verb. ſignif.* Nihilque addit Gabrielius. Commun. *conclus. l. 6. conclus. 3. num. 1.* & verbum *declarandi* ſignificat iuridicam, & vniuerſalem omnium ſimilium declarationem, inquit alicubi Suarez, addens *tom. 4. de Relig. tract. 10. l. 3. c. 4. n. 1.* ex communi Syluestri, & Nauarri, quòd lex declaratoria extendatur ad præterita & futura; fauètque apertè Alderanus Maſcardus *concl. 13. n. 420.* poſt Barth. Baldum, Felinum, dicens: *lex declaratoria aperit tantùm mentem circa iam ordinata*, argum. *Authentica, de mulier. rapt. paſſ. in fine*, vbi ita loquitur Imperator: *tanquam ſi lex ab initio cum tali interpretatione promulgata fuiſſet*. Cùm igitur Indulgentia pro feſto S. Franciſci de Paula fuerit primitus data, & publicata ea verborum formula, qua ſolent illæ, de quibus hic loquimur, fit vt declaratio facta à Gregorio XIII. extendatur ad omnes alias Indulgentias, pro feſto aliquo valde ſolemni ante & poſt illam Bullam impertitas, & impertiendas; quia *vbi eſt eadem ratio, ibi eſt eadem legis diſpoſitio. l. illud. ff. de leg. Aquil.* fauètque apertè lex 12. *ff. de leg.* & lex vlt. *Cod. eod. & l. à Titio. ff. de verb. oblig.*

329 Excipio ab hac, & præcedente concluſione cum Syluio, & Diana caſum, quo daretur Indulgentia determinando diem menſis. e.g. nominando per ſe, & non tantùm per accidens diem ſecundum Decembris, primum Maij, &c. Putat quoque Syluius excipiendum etiam eſſe caſum, quo datur Indulgentia pro die Depoſitionis, Mortis, Translationis, aut ſimilis &c. Sed fateor, me necdum videre ſufficientem rationem huius exceptionis. Etſi enim feſta Sanctorum ſolita ſint celebrari eo die, quo ex hoc ſæculo migrarunt, vt patet ex Bulla Pauli IV. quæ incipit: *Glorioſus* apud Cherubinum, attamen eo ipſo die, quo ex vi Rubric. transfertur feſtum Sancti Confeſſoris, canimus: *Hac die lætus meruit beatas ſcandere ſedes*; nec vllam facimus in Miſſam mutationem.

330 Dico IV. Præcedentes duæ concluſiones debent eſſe indubitatæ, ſaltem reſpectu illorum feſtorum, quæ ſunt à tota Eccleſia in diem certum quaſi perpetuò tranſlata, vt eſt e.g. feſtum S. Norberti, quod Vrbanus VIII. à ſexto Iunij ad XI. Iulij, feſtum S. Dominici, quod à quinto Auguſti ad quartum eiuſdem tranſtulit Paulus IV. teſte Barboſa. v. *translatio feſti coll. 707.* Sicut Alexander VII. feſtum S. Franciſci Saleſij, & S. Petri Nolaſchi, vt videre eſt in Breuiario Romano, & Caſu peculiari, quem de iis refero in Experientiis *tr. 5. n. 639.* vbi etiam *n. 656. & 652.* ſpeciatim, ob ſpecialem cauſam diſſero de traslatione Indulgentiæ annexæ feſto S. Xauerij.

331 Quæſt. XVII. *Quænam pro complemento præcedentium concluſionum videntur adhuc notanda?*

RESP. Sequentia I. Licèt Barboſa *l. c.* teſtetur, à Congregatione eſſe vetitum, ne feſta aliter transferantur, quam permittant Rubricæ; & Gauantus *p. 4. tit. 9. n. 24.* miretur, aliquem Italiæ Epiſcopum auſum fuiſſe anno 1622. feſtum Annunciationis Deiparæ, quod tunc in diem Paraſceues ceciderat, etiam quoad forum transferre, cùm & hæc mutatio feſti vniuerſalis excedat (eius opinione) facultatem Epiſcopi, & eo anno Romæ, Laureti, aliiſque locis ea mutatio non fuerit facta; ſic nihilominus, multarum Germaniæ, Galliæ, & Belgij Diœceſeon vſu receptum, vt quando id feſtum occurrit in hebdomade Sancta, integrè transferatur vel in Sabbatum Palmarum, vel in feriam ſecundam poſt Dominicam in Albis. Similiter quando feſtum S. Michaelis Archangelis cadit extra Dominicam, ſolet in locis lacui Acroniano vicinis transferri in vnam, alteramue ſeptimanam, ne eius obſeruatio impediat, ſeu interrumpat cœptam iam vindemiam. Quin noui Vicarium Generalem, qui anno 1636. feſtum SS. Philippi, & Iacobi, quod tunc occurrebat cum feſto Aſcenſionis ſuo decreto diſtulit in feriam ſecundam proximè ſequentem, ſed ei decrèto ſe oppoſuit Magiſtratus ciuilis, coegitque reuocare. Poſtremò in quibuſdam Germaniæ Epiſcopatibus ſolent Epiſcopi, quando Vigilia S. Mathiæ occurrit in feria III. poſt Quinquageſimam, eam transferre in Sabbatum præcedens, quia alioquin plurima peccata per eſum carnium committerentur illa feria III. qua de re in Experientiis *tr. 5. num. 311.*

Has omnes praxes (excepta Penultima) quidquid dicat Gauantus, & me citato Diana *part. 10. tr. 16. reſ. 7.* ego approbo; tum præcipuè quia nituntur & longo vſu, & graui cauſa, nec ignorantur à Legatis Pontificijs; tum etiam quia *poteſt Epiſcopus circa ſuos ſubditos; quidquid poteſt Papa in vniuerſa Eccleſia, niſi ipſi ſit ſpecialiter prohibitum*, vt ex Communi Canoniſtarum docet Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 61.* multos referens. Nec obſtant difficultates, & limitationes, quas contra hoc axioma adfert Suarez *lib. 6. de legib. c. 24. n. 6. & ſeqq.*

II. Feſtum Patroni ſi occurrat in Dominicis 2. 3. & 4. Aduentus, & 2. 3. 4. & 5. Quadrageſimæ, officium debet fieri de Dominica, niſi ſit Feſtum ſolenne Titularis illius Eccleſiæ, 332
nam ita decreuit Congregatio apud Barboſ. *coll. 355.* ſicuti etiam declarat, apud Gauantum in Rubr. Miſſalis *f. 286. lit. b.* Cæremoniale Epiſcoporum, quando feſtum Purificationis venit in Dominica Sexageſimæ, Quinquageſimæ, vel Septuag. Dominicæ, ſi videlicèt Purificatio ſit, celebrandum eſſe cum commemoratione Feſtum Titulare.

III. Indulgentia, quæ offertur ieiunantibus in vigilia Indiarum Apoſtoli, ſicuti S. Franciſcum Xauerium vocat in Bulla Canonizationis Vrbanus VIII. obtinetur die Sabbati, ſiue die Dominica, ſiue die Lunæ celebretur ipſum feſtum. Quod ipſum dico de ſimilibus vigilijs aliqua Indulgentia affectis; nam Eccleſia non petit, vt die Dominico ieiunetur, argum. *c. Sacerdos 26. q. 7.* Et quia feſtum eiuſdem Sancti, quando occurrit in Dominica I. Aduentus, transferimus communiter in feriam II. (vbi feſtum S. Barbaræ non colitur ritu duplici, ſicut colimus Conſtantiæ) eámque feriam II. tunc colimus decantatis officijs, concione, vacatione à ſcholis, ac labore ſeruili intra ſepta Collegiorum, ac denique populo pro concione id feſtum indicimus tunc ad feriam ſecundam, idcirco Indulgentiam Communicationibus in feſto S. Xauerij promiſſa obtinetur tunc feria II. qua de re vide duo peculiaria dubia, quæ reſolui in Experientiis *tr. 5. n. 554. & ſeqq.*

Noto poſtremò, Indulgentiam conceſſam alicui Congregationi pro die Titulari ſolito non celebrari in foro, non transferri in diem Dominicam, ſi fortè illa Congregatio pro maiore ſolennitate diem Tituli, aut Patroni velit celebrare in Dominica: nam eiuſmodi tranſlatio non eſt Canonica, nec propriè feſti tranſlatio. 333

Appendix.

Omnia hactenus expreſſa in hoc capite ſeptimo mandaueram primo typo, cum interim lucem vidit luce perquam digna, Summula ſelectarum quæſtionum Regularium R. P. Bonagratiæ Habſenſis Franciſcani Capucini, in qua v. *Indulgentia numer. 236.* aſſuit tractatiom de Indulgentiis Additionem ſat longam, & doctam de tranſlatione Indulgentiæ cum feſtos in qua faciens huiuſce mei tractatus mentionem, mihi aſſentitur in tribus doctrinis traditis ſupra *n. 323. 324. & 326.* additque reſolutionem vnius Generalis dubij à me non ſatis clare deciſi, atque duorum ſpecialium, à me ſolum generatim, & implicitè reſolutorum. Ait igitur; ſi feſtum transferatur quoad cultum diuinum publicum, quo tam clerus, quam tota ciuitas obſtringitur, ſimul etiam transferri Indulgentiam, ſiue officium, ſeu Horæ Canonicæ, ſeu diuini cultus transferantur ſiue non, probatque inde, quod Indulgentia ſit accidens feſti, ergo moto feſto moueatur Indulgentia, quia ergo diuinus cultus publicus præualet priuato propter maiorem ſolennitatem & obligationem plurium, & ad plura, ideo transfertur Indulgentia, quando cultus diuinus publicus transfertur. Primam partem huius doctrinæ expreſſi ſupra *n.* 324. probauique contra autores relatos *n. 321.* quibus ſubſcribit noſter P. Quintanaduennas in Appendice ad ſua Singularia *tr. 3. dub. 5.* exactius, quam alij tractans hoc indiuiduum argumentum, & à me viſus primum hiſce diebus, rectè autem refutatus à P. Bonagratia.

At vero quid de altera parte eiuſdem doctrinæ Bonagratiæ ſentiam, non expreſſi vſpiam, quid videlicet pronuntiandum de caſu, quo feſtum transfertur quoad forum duntaxat, in hoc quippe euentu diſertè, & abſolutè ait P. Bonagratia, Indulgentiam tunc quoque transferri. Declaro praxi huius Vrbis Conſtantienſis, de qua ego in tom. præced. ſeu in Experientijs *tr. 5. n. 93.* ſolent enim, quando vindemia incidit in feſta SS. Mathæi, aut Michaelis, in hac, aliiſque vicinis vrbibus, & pagis ea feſta transferri quoad ſolum forum, Clericis interim ſuum ſolenne ſeruantibus quoad Horas Canonicas propria eorundem feſtorum. quæri igitur poteſt, *an ſi feſtum S. Michaelis honoraretur Indulgentia plenaria, foret hæc eo tempore vindemiæ transferenda, nec ne?*

Ad hoc dubium reſpondendum affirmatiuè ex doctrina P. Bonagratiæ paulo ante deſcripta, negatiuè autem ex alia eiuſdem Doctoris in eadem Additione *pag. 148.* vbi ſcribit, quando

ipſe

ipſe docet cum alijs, indulgentiam transferri cum feſto, eſſe ſibi ſermonem de tranſlatione ſacta *conformiter ritui ab Eccleſia præſcripto, non autem ad nutum alicuius ſuperioris beneplacitum*. Subſumo ego: Atqui tranſlatio feſti S. Michaelis, non fit in noſtro caſu conformiter, ſed potius difformiter ritui ab Eccleſia præſcripto, vt per ſe liquet, probaturque inde, quod fiat ex poteſtate diſpenſatiua nočtā commutatione; ergo ex doctrina P. Bonagratiæ videtur manifeſtè ſequi indulgentiam tunc obtineri 29. Septembris ſeu die ordinario. At quid ſi feſtum S. Michaelis occurrat tali anno cum feſto Dedicationis Eccleſiæ propriæ, ita vt iuxta Rubricas perſoluendum ſit prima Octobris Officium Canonicum, feſtiuitate fori dilata in tempus poſterius? *quonam triumdierum lucrifiet indulgentia? anne 29. Septembris? an primo Octobris, quo ſolus Clerus colet Archiſtrategum Cæleſtem? an denique 21. Octobris, quo ſine alio huius Archangeli cultu competenter neglecta feriatio à labore ſeruili, ſicuti factum fuit anno 1659. & ego refero in experientiis tr. 3. caſu 7. num.* 230.

314 Ego ad expediendum hanc, aliaſque difficultates, & antilogias exiſtimo, feſti tranſlationem ex more Diœceſano factam quo ad Chorum, ſeu quoad forum ſufficienter dici eſſe conformem ritui Eccleſiæ, quando eſt conformis conſuetudini Diœceſanæ inductæ ex cauſa rationabili; talis enim conſuetudo approbatur tacitè, & generaliter à Papa cap. *cùm conſuetudinis*, & cap. *fin. de conſuet.* Vnde conſequenter dicendum exiſtimo, quando feſtum S. Michaelis transfertur quoad ſolum forum, indulgentiam acquiri ipſo die tranſlationis. Equidem tranſlatio feſti Annunciationis, qoad forum quoque eſt tam parum conformis generalibus rubricis, & mori Eccleſiæ Romanæ, quam S. Michaelis,& tamen tam multi DD. defundunt valorem indulgentiæ tranſlatæ cum ſolenoi feſtiuitate, ipſeq; P. Bonagratia eſt contentus tranſlatione feſtiuitatis quoad ſolum forum facta.

335 Ait 2. P. Bonagratia, quando feſtum S. Antonij de Padua cadit in die Pentecoſtes, & conſequenter transferri debet in aliquem diem poſt Trinitatis, indulgentiam illi feſto deſtinatam valere illo die, quo celebrabitur (iuxta Rubricas) in choro id feſtum, probatque inde, quod feſtum S. Antonij de Padua non habeat alium cultum præter Officium, & proinde locum obtineat doctrina, quam ex Bulla Gregorij XIII. deſumpſi ſupra *n.* 327. Poteſt hæc particularis reſolutio haberi, quoad certum quid conſtet, pro probabili; & proinde generatim dici, indulgentiam vna cum feſto transferri, tum quando, feſtum non habet vllum alium commuocm cultum, quam Officium, id eſt, Horas Canonicas, & Miſſam ſolemnem, vt ſentit P. Bonagratia, tum quando habet alium cultum publicum, adeoque feriationem à labore ſeruili, qui tamen, & quæ etiam transferantur in illum ipſum diem, in quem Officium Canonicum, ſicuti concluſimus ſupra *n.* 324. & *n.* 331. declaraui inſtantia de feſto Annunciationis Quod ſi feſtum transferatur quo ad ſolum Officium, ac Miſſam, ita vt populus ſimul & Clerus in die propria feſti abſtineat labore ſeruili, tunc indulgentia regulariter non transfertur cum feſto. Ita præter citatos *n.* 321. cum P. Quintanaduenna ſentit P. Bonagratia in altero è particularibus caſibus, quos ab ipſo deciſos dixi ſuprà, eſtque ille, quo feſtum S. Ioannis Baptiſtæ occurrit cum feſto Corporis Chriſti. Probat ipſe ex præiactis, vt ait, fundamentis, inter quæ non reperio, niſi hoc, quod ſit habenda hac in re maior ratio obligationis conſtringentis Clerum ſimul & populum, quàm conſtringentis ſolum Clerum; atqui illa maior obligatio reperitur in die proprio feſti tranſlati quoad ſolum Chorum. Confirmo ego ratione, quam attuli pen concluſione expreſſa *n.* 323. & quæ reipſa coincidit cum præſenti reſolutione.

At obijci poteſt id, quod quidam è noſtris Patribus iam vita functus piſſimæ, laudatiſſimæque memoriæ mihi ſcripſit die 12. Iunij an. 1657. in hæc verba: *Ante duos annos noſtri NN. die Iouis, quo quidem in Choro non celebratur feſtum Annunciationis occurrens illa die inſtituerant Communionem, vt indulgentias lucrarentur, nobiſque Auguſtam perſcripſerunt, rationem eſſe, quod indulgentia non transferantur cum feſto. Verum errant, nam Auguſta habui impreſſam bullam Sixti V. qua ille poteſtatem facit cum feſto B. Virg. Annunciata etiam transferendi indulgentiam; fortaſſe Reuerentia Veſtra non vidit hactenus illam bullam, quia ſcio, plures ignoraſſe eam.* Ita ille Pater. Et omnino verum eſt, fuiſſe mihi ignotam, nec repertam in Bullario Cherubini tametſi foliatim, vt ita loquar, excuſſo; attamen poſt hæc ipſa verba, aliaque iam plura deſcripta ab Amanuenſi, accepi Auguſta Vindelicorum petitam authenticam Copiam illius ſeu Breuis, ſeu Bullæ Sixtinæ, in qua *indulgentias conceſſas Sodalitiis Annunciationis B. Mariæ etiam ſub quacunque alia inuocatione, ſeu titulo erectis* extendit, & ampliat. *Ita quod in euentum, in quem Officium eiuſdem Annunciationis, ſeu cuiuſuis alterius feſti, ſeu tituli inuocationis Congregationum, ſeu ſodalitiorum huiuſmodi transferri contigerit, indulgentia priuata ſimiliter in diem tranſlationis huiuſmodi arbitrio Superioris loci dicta Societatis transferri poſſint, autoritate Apoſtolica perpetuò concedimus. Non obſt antibus &c. volumus autem &c. Datum Romæ apud S. Marcum ann. Incarn. Dominica* 1582. *3. Calend. Octobris.*

Ita Nomotheta Sixtus; an ergo dicemus, quod ipſe ſanxit de feſto Annunciationis, eſſe pronuntiandum de omnibus vtriuſque fori feſtis tranſlatis quo ad ſolas Clericales obligationes? quandoquidem procedendum eſt de ſimilibus ad ſimilia *l. non poſſunt. & l. nam vt ait ff. de legibus*. ibique not. per Gloſſ. & DD. At obſtat, ni fallor, communis ſenſus, vt vidimus ſupra *n.* 323. & nominatim P. Bonagratia loc. paulo ante citato: An verò dicemus, quando quidem Sixtus non dicit, ſe declarare, illam tranſlationem eſſe faciendam, ſed ſolùm ait, ſe concedere fieri, hanc conceſſionem non eſſe extendendam neque ad alia feſta, niſi quibus patrocinetur peculiaris gratia Pontificia, neque ad ipſummet feſtum Annunciationis in caſu, quo colitur independenter à ſodalitiis Marianis? Certè quæ à iure communi exorbitant, non ſunt ad conſequentiam trahenda. *reg.* 28. *in* 6. An verò pronuntiabimus, id, quod ſtatutum eſt de hoc feſto, intelligi ſtatutum de omnibus feſtis titularibus alicuius Confraternitatis? eò quod Confraternitates plurimum orneut Eccleſiam, ideoque videaotur fauore peculiari, ijs tamen omnibus, &, ſolis conoenienti, dignæ. Ego non auſim hoc aſſerere, vtpote compertum habens, multas Congregationes, ſeu Confraternitates eſſe multo inferiores Confraternitate Roſarij, Annunciatæ, &c. videtur igitur mihi propter citatam regulam vigeſimam octauam in 6. & illius eruditam explicationem apud Petrum Peckium, in primis indultum Sixtinum reſtringendum intra terminos Breuis, adeoq; non exporrigendum ad titulare feſtum vllius alterius Confraternitatis, quam quæ ſubſit regimini Societatis, vt ſatis innuit ipſe Sixtus.

Deinde indultum illud eſſe merè permiſſiuum, ita vt ſtet in arbitrio Superioris Societatis loci, in quo eſt erecta ſodalitas, permittere tranſlationē indulgentiæ, quam meo iudicio rectius permittet rarò, e. g. quando feſtum cadit in Paraſceuem, aut Sabbatum Sanctum, vtpote quibus diebus non permittitur Communio neceſſaria lucrandis Indulgentijs, quàm ſæpe; quia indulta propter pietatem non debent militare contra pietatem. Vnde factum hic Conſtantiæ, vt cum hic liber exerceret operas Typographicas, fuerit in ipſa Dominica Septuageſimæ obita Sacra communio à Ciuica congregatione pro obtinenda indulgentia oblata Sodalibus B. Virginis Purificatæ, cuius Virginis Matris Purificatio occurrebat ea Dominica, eam comprecationem decem horarum in noſtra Eccleſia colentibus Dominis Sodalibus. Si ille ipſe dies occurriſſet in ſexageſima, non obſtitiſſet quidquam curſui ordinario, etenim tetuli ſupra ex Gauanto, quando hæc Feſtiuitas cadit in Dominicam Sexageſimæ non eſſe opus tranſlatione.

Hiſce omnibus adde, patere ex paulo ſuperius dictis, doctrinam traditam ſupra *Concl.* 3. *n.* 326. eſſe intelligendam non de ſolis primarijs Sanctis alicuius familiæ religioſæ, ſed de omnibus, qui ſolent coli Officio Canonico & Miſſa; vt proinde dictorum in hoc capite ſit hæc ſynopſis: Indulgentia feſti tranſlati, & habentis ſolennitatem fori communiter adhæret diei, quo id feſtum celebratur legitimo modo qoad forum; at ſi careat ſolennitate fori externi, obtinetur eo die, quo idem feſtum colitur legitimè Officio Canonico, & Miſſa: feſta congregationum ſubditarum gubernationi Societatis IESV gaudent hic ſpeciali priuilegio.

CAPVT VIII.

De Indulgentiis Stationum.

SVMMARIVM.

Quæ ſint Indulgentia ſtationum? 337.
Nomine ſtationis quid intelligatur? 337.
Sunt ſecundum nonnullos quotidie Romæ indulgentia ſtationum. 338.
Fruſtra dubitatur, vtrum inter indulgentias ſtationum aliquæ ſint plenaria. 338.
Regulares poſſunt omnes lucrari in ſuis Eccleſiis. 339.
Etiam plenarias. Ibid.
Reſpondetur ad obiectionem petitam ex Regulis Cancellariæ. 340.
Sufficit, ſi ad præſcriptas quatuor intentiones recitetur quinquies oratio Dominica, & ſalutatio Angelica. Ibid.
Qualis ſalus Pontificis intelligatur, quando pro lucrandis illis indulgentiis oratur ex præſcripto pro ſalute ſummi Pontificis? 341.
Quis Religioſus dicatur viuere extra clauſtra? 342.

An omnes Chriſtiani valeant eas acquirere in templis Societatis Ieſu? 342.
Non poſſe probatur varijs argumentis 343.
Et, vt probetur alias. 344.
Concluditur pars affirmatiua. 345.
Vtrum Indulgentię ſtationum ſint applicabiles defunctis? 346. *& ſeq.*
An queat obtineri ſæpius de die? 348.

337 Quæſt. XVIII. *Quid, & quantę ſunt Indulgentię Stationum?*

RESP. I. Indulgentiæ Stationum ſunt eæ, quæ conceduntur, certas quaſdam Romanas Stationes, id eſt, Romanas Eccleſias, quæ ſint inſtar Stationum, ſeu Præſidiorum, excubiarumque ſpiritualium, viſitantibus, vt declarat partim Emm. Rodriq. *q. 89. a. 1.* partim Cardinalis Toletus *lib. 6. c. 28.* vbi ſic loquitur: *Vt intelligas Stationum originem, aduerte ex Tertull. c. 29. apol. ex tempore perſecutionis ſolere Chriſtianos noctu conuenire in Baſilicis Martyrum, tum ad laudes Dei &c. tum ad negotia circa Religionẽ tractanda, tum ad corrigendos fratres, qui non bene ambulabant. Poſt ea perſecutione ceſſante, fideles remittebantur, & negligentes erant in ſtationibus continuandis. Propterea Gregorius (Magnus) ad attrahendos animos fidelium ne vacarent à diuinis laudibus, adiunxit magnas (non tamen plenarias) Indulgentias, viſitantibus loca, ſeu ſtationes, nam nomen* ſtationis *ſignificat locum, in quo frequenter conuenitur ſolet ad negotia tractanda*. Ita Toletus, ex quo, ſicut etiam ex Rodriq. colliges, autorem ſtationum fuiſſe S. Gregorium Magnum.

338 II. Sunt autem quotidie Romæ talium ſtationum Indulgentiæ maximæ, vt teſtatur Eſcobar in ſumma *tr. 7. Exam. 5. n. 55.* & Rodriq. *l. c. n. 2* & quidem, vt nonnulli, teſte Rodriq. aſſerunt, quotidie in aliquibus illarum Eccleſiarum plenariæ, in alijs 4000. annorum, & 1500. quadragenarum; quam aſſertionem, quia idem Rodriq. vir adeo grauis non reijcit, non audeo ego reijcere, ſicut nec reijcio id, quod aſſerit Caſarubius, *V. Indulgentia 7. Eccleſiarum Vrbis*, vbi affirmat, quotidie in Eccleſia S. Petri, & ſimiliter in Eccleſia S. Mariæ Maioris eſſe Indulgentias 6000. annorum, quamuis non ſint ibi quotidie ſtationes, vt ait Caſarubius, aſſerente Eſcobar *l. c.* eſſe quotidie ad S. Petrum.

Nec quemquam turbare debet, quòd Romæ nonnulli, vt inde mihi ſcriptum eſt, dubitent, vtrum vllæ ſtationum Indulgentiæ ſint plenariæ; nam eiuſmodi dubio oppono certam perſuaſionem doctiſſimorum, prudentiſſimorùmque ſine numero virorum, & Bullam XIV. Sixti IV. apud Cherubinum, vbi dicit, ſe Confratribus Hoſpitalis Sancti Spiritus in Saxia concedere *omnes Indulgentias Stationum, & Pontificalium benedictionum Plenarias, & non Plenarias*; atqui illa ætate, quantum quidem ex Bullarijs, & aliunde colligere poſſum, nondum dabantur Plenariæ in benedictionibus Pontificalibus.

Verum quidem eſt, quod Sotus *in 4. diſt. 21. q. 1. a. 2.* adſtipuletur Gerſoni, illas Indulgentias, quæ ſunt quinque millium annorum, vocanti *portentoſas, & quæſtorum impoſturas*, ſed modeſtiùs ſentiunt, loquunturque plerique.

339 III. Has porrò Indulgentias Stationum vt exprimit Bulla referenda infra c. 27. n. 549. poſſe quotidie lucrari omnes Religioſos, eorumque Nouitios in ſuis Eccleſijs orantes, docet idem Rodriq. At repugnat decretum Innocentianum. Et quamuis Lezana *tom 3. V. Indulgentia num. 21.* poſt Suar. *diſp. 52. ſect. 8. num. 12.* Caſarubium & Molfeſium cenſeat, illas ſolas ſtationum Indulgentias, quæ non ſunt plenariæ, nec pro defunctis, participari ab iis, quibus generatim communicantur Indulgentiæ ſtationum, meritò tamen fatetur oppoſitum doceri probabiliter ab alijs. Certè Decretum Innocentianum nullam facit reſtrictionem. Et licet vera eſſet opinio Lezanæ, attamen Indulgentiæ ſtationum non plenariæ ſummam continent gratiam, vt patet ex illarum catalogo. Cæterùm opinionem Lezanæ, & Suarii, non eſſe veram, patet ex dictis *num. 280.*

Vide omnino P. Bonagratiam Habſenſem in *ſummula ſelectar. quæſt.* Regular. V. *Indulgentia n. 221.* fusè, atque nervoſè probantem, Indulgentias quoque plenarias Stationum, contineri ea conceſſione, qua Paulus V. omnibus Religioſis *intra clauſtra viuentibus, qui ſuam Eccleſiam viſitarint, & vt præfertur, orauerint, impertijt, vt conſequantur eaſdem Indulgentias, quas viſitantes Eccleſias Vrbis, & extra eam, diebus ſtationum conſequuntur in omnibus diebus, perinde ac ſi ipſas Vrbis Eccleſias perſonaliter viſitarent.*

340 Regulam Cancellariæ, qua ſolùm nituntur Lezana, Suar. & alii aduerſarii, nihil planè obeſſe noſtræ concluſioni, probo inde cum P. Bonagratia, quia cauſa, ob quam Innocentius VIII. autor illius regulæ, voluit conceſſioni Indulgentiarum *ad inſtar*, inſeri ſpecificationem earum, quæ conceduntur, affertur hæc: *quia aliàs poſſet Pontifex decipi*; atqui Pontifex non poteſt decipi, quando Indulgentias ſtationum Exteris concedit inſtar Romanorum viſitantium Eccleſias Vrbis. Certiſſimo enim ſcit Pontifex, Indulgentias Stationum contineri plurimas plenarias. P. Bonagratiæ iunge P. noſtrum Pellizarium in manual. Regular. *tr. 8. c. 5. ſect. 5. n. 194. & 195.* vbi etiam exprimit, ſicuti illa generali clauſula Pauli V. inuoluuntur etiam omnes plenariæ, ita etiam inuolui Indulgentias pro defunctis. Porro per illam clauſulam: *vt præfertur*, qua Pontifex vtitur, intelligit illum paragraphum ſeptimum, quo idem in ſua Vigeſima Bulla reuocatiua Indulgentiarum, exigebat pias ad Deum preces pro Chriſtianorum Principum Concordia, hæreſum extirpatione, Romani Pontificis ſalute, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione. Ratio, cur hoc aſſeram, eſt, quia non apparet, ad quem alium paragraphum, quodue aliud membrum referatur clauſula: *vt præfertur*. Vnde apparet, ſatis omnino eſſe, ſi quinquies recitetur ad prædictas quatuor intentiones Oratio Dominica, & ſalutatio Angelica.

At *quid intelligitur hic per ſalutem Romani Pontificis? temporalis an æterna? Corporis, an animi, an vtriuſque?*

Non eſt ſanè otioſa hæc quæſtio, præſertim ſuppoſita veritate doctrinæ, quam probaui *tr. præced. cap. 1.* ac repetii ſuprà *part. 1.* huius Tractatus *cap. 14. n. 178.* ſcilicet Indulgentiam requirentem preces fuſas ad aliquam ſpecialem intentionem, non obtineri dicendo præciſe: *Offero has preces ad eam, vel eas intentiones, quam, vel quas fortè præfixit Pontifex*, ſed exigi, vt lucraturus ſciat, quæ intentio ſit præfixa, & ad illam ſpeciatim, non autem ſolùm in genere oret. Quam doctrinam cenſeo omnino confirmari enumeratione intentionum ita ſpecificatarum in hac ipſa Bulla Pauli V. & ad dubium propoſitum, maximèque practicum reſpondeo, videri mihi per ſalutem Romani Pontificis intelligi illud, quod exprimitur in Litanijs omnium Sanctorum, dum dicitur: *Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius*. Ratio eſt, tum quia iura iuribus, ſpecialia communibus concordare oportet, atque in vno eodemque ſenſu intelligere, quoad fieri poteſt; tum quia verba ſunt propriè intelligenda, vox autem *ſalus* propriè ſignificat incolumitatem, vt videre licet apud lexicographos, nomine autem incolumitatis intelligimus conſeruationem bonorum animi, corporis, fortunarum, vt proinde non putarem me compotem fore Indulgentiarum, ſi precarer pro ſola æterna ſalute Pontificis, fore autem probabiliter, ſi pro ſola temporali, fore certo, ſi pro temporali & æterna. His adde rum ex Pellizario *cit. num. 195.* illum Religioſum dici intra clauſtra viuere, (nam Pontifex loquitur de ſolis viuentibus intra Clauſtra) qui Ordinariè viuit in monaſterio, Collegio, etſi frequenter foris degat ex voluntate ſuperiorum; tum ex Quintaduenna in Appendice ad ſingularia *tr. 6. dub. 2.* nomine *ſanctarum Eccleſiarum*, quas viſitare debent Regulares potituri Indulgentiis ſtationum, intelligi etiam illas Eccleſias, etſi nondum benedictas, illaque oratoria pro ſacrificio legitimè approbata, quæ ſunt in prædiis, & villis regularium, qua de re vide plura *in tr. præced.* cap. 20.

Appendix Correctoria.

Correctoria, inquam, illius quod ſuprà n. 339. retuli de Indulgentijs ſtationum obtinendis quotidie à Religioſis, ac Sodalibus, quandoquidem ijs iam duplici typo mandatis accepi ex Vrbe illud Decretum S.D.N. Innocentij XI. reuocatorium plurimarum Indulgentiarum, & repræſentandum infrà poſt n. 709. quod quidem de Indulgentijs Stationum ita ſancit: Indulgentias Stationum Vrbis, quæ à Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio vel communicatæ ſunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, Ordinibus, aut perſonis diebus tantùm Stationum in Miſſali Romano deſcriptis ſuffragari poſſe declarat (S.D.N.) ſemel autem &c. vt proinde videar operæ pretium facturus ſi hoc loco ſub vnum aſpectum dedero illos ipſos dies, qui in Miſſali Romano referuntur eſſe honorati Stationibus & quiſnam.

Hoc omnino Ordine.

Dominica I. Aduentus Statio ad S. Mariam Maiorem. Secunda ad S. Crucem in Ieruſalem. Tertia ad S. Petrum. Feria quarta quatuor temporum Aduentus ad S. Mariam Maiorem. Feria ſexta ad Sanctos duodecim Apoſtolos. Sabbato eorumdem quatuor temporum ad S. Petrum. Dominica quarta ad Sanctos duodecim Apoſtolos. In Vigilia Natiuitatis Domini ad Sanctam Mariam Maiorem.

In

In Natiuitate Domini.

Ad primam Miſſam Statio ad S. Mariam Maiorem ad Præsepe. Ad ſecundam Statio ad S. Anaſtaſiam. Ad tertiam Statio ad S. Mariam Maiorem.

In Feſtis.

S. Stephani Protomartiris ad S. Stephanum in Cælio monte. S. Ioannis Apoſtoli, & Euangeliſtæ ad S. Mariam Maiorem. SS. Innocentium ad S. Paulum.

Menſe Ianuario.

In Circumciſione Domini ad S. Mariam trans Tiberim. II. in Epiphania Domini ad S. Petrum. Nec reperio in vllo Feſtorum occurrentium hoc menſe vllam mentionem vllius Stationis.

Menſibus Februario, Martio, Aprili.

Nullum Feſtum vllius Sancti occurrens his tribus menſibus honoratur Statione præter Feſtum S. Marci Euangeliſtæ; quo eſt Statio ad S. Petrum. At verò, quia iiſdem tribus menſibus occurrunt Dominicæ Septuageſima: Sexageſima; Quinquageſima: Quadrageſima cum ſuis Ferijs; notandum illis omnibus Dominicis, & Ferijs Quadrageſimalibus poſſe lucrifieri Indulgentias Stationum.

A Dominica Reſurrectionis ad Pentecoſtem.

Ipſa Dominica Reſurrectionis, & ſingulis hebdomadæ Paſchalis diebus, & ipſa Dominica in Albis, eſt Statio in diuerſis Eccleſijs, ſicuti eſt Feria ſecunda, tertia, & quarta Rogationum, cum ipſo Feſto Aſcenſionis & Vigilia Pentecoſtes, non facta vlla mentione Sanctorum tum occurrentium, ſicut nec quidem Inuentionis S. Crucis.

A Pentecoſte vſque ad Aduentum.

Ipſo Die Pentecoſtes, & ſex ſequentibus diebus Stationes. Sicut & Feria quarta, ſexta, & Sabbato quatuor temporum menſis Septembris. At nullo aliorum interiectorum dierum, etſi ſolenniſſimorum, fit vlla mentio Stationis; adeoque hic omiſſum debet haberi pro omiſſo. Quare emendabo illud, quod ad n. 612. olim ſcripſeram de numero animarum è Purgatorio educendarum à Sodalibus Congregationum Roſarij, & Annunciatæ.

Etſi autem verba illa, quæ ſupra retuli ex Decreto exprimant ſolùm loca, Ordines, & perſonas fruſtra tamen nonnulli dubitarunt, an ipſæ Congregationes contineantur illa clauſula, quandoquidem nulla ſit earum expreſſa mentio. Sed vtique ipſimet Sodales, qui propriè donantur Indulgentijs Stationum, ſunt perſonæ.

343 Quæſt. XIX. *Vtrum indulgentias Stationum poſſint in Societatis IESV templis obtinere omnes Chriſti fideles?*

Poſſe probatur non paucorum ita ſentientium auctoritate. Non poſſe probatur I. Quia nequit vlla Bulla, vllum Breue, vllum viuæ vocis oraculum nominari, quo fiat tam generalis tantarum indulgentiarum communicatio.

II. Quia ſi omnes Chriſti fideles poſſent in noſtris templis lucrari eas indulgentias, poſſent etiam in templis aliorum Religioſorum propter mutuam communicationem, hoc autem eſt contra praxin, & contra communem Doctorum; nam Caſarubius, Rodriquez, Antonius Maria de Rheita, & alij, qui collegerunt indulgentias ſtationum, illas tanquam peculiarem Theſaurum appropriant Religioſis.

III. Gregorius xiii. in Bulla, qua an. 1584. quinto Decembr. confirmauit Congregationem Annunciatæ Virginis à Societatis noſtræ gubernatione pendentem, tanquam omnino peculiarem gratiam, conceſſit omnibus Sodalibus poteſtatem, indulgentias ſtationum obtinendi in noſtris templis.

IV. In Compend. Priuileg. Societatis. *V. indulgentia.* §. 22. *& ſeqq.* enumerantur indulgentiæ, quas Chriſti fideles in noſtris templis lucrari poſſunt, non facta vlla mentione ſtationum. Imò eodem V. §. 1. *&* 2. poteſtas ſtationum indulgentias in noſtris templis potiundi reſtringitur ad noſtros, & ibid. §. 29. reſpectu ſæcularium reſtringitur ad noſtros Procuratores, parentes, fratres, medicos, &c.

V. Gregorius xiii. in Breui quodam anno 1573. 26. Auguſti. auguſto templo B. Virginis Viſitantis, quod eſt Halæ in Tiroli. quòdque tunc erat Societatis IESV, indulgentias ſtationum impertiuit, reſtringendo tamen, tum ad ſcholares, *qui noſtras ſcholas frequentant*, tum ad reliquos fideles, *qui in Societatis noſtræ templis ſæpius ſacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ percipiunt.* Quam ſingularem gratiam idem Pontifex cum reſtrictione ad noſtros diſcipulos, extendit poſtea ad omnia noſtræ Societatis templa, vt dicam n. 567. ergo non participatur ab omnibus Chriſtianis, nam ſi *Pontifex idem* (cum omnibus Chriſtianis) *fieri voluiſſet, poterat expreſſiſſe*, text. *cap. 2. de transl. Epiſcop.* §. ſed neque, & *quod de vno ſpecificè affirmatur, de oppoſito negari videtur.* c. nonne *de præſumpt.* Sà *v. interpretatio n.* 13.

VI. Perdoctus quidam noſtræ Societatis Theologus Romæ habitans conſultus à me hac ſuper quæſtione, reſpondit mihi anno 1648. die 22. Febr. in hæc verba; *De quæſtione illa, quam R. V. propoſuit, & de qua hoc loco inquiri voluit, indagaui apud Patres quam plurimos, eoſque varia notionis atque doctrinæ, iudicio, rerùmque vſu præſtantes, non potui autem ab vllo, præterquam à P. Theophilo Raynaudo intelligere, qui velit admittere, quòd omnes Chriſti fideles poſſint in templis noſtris lucrari indulgentias ſtationum, ſed aſtringunt ad Sodales B. Virginis*, (& ad illos, de quibus infrà) *aſſerentes ita habere praxin in Germania, Hiſpania, Gallia, Italia, Luſitania, Belgio, &c.*

344 His rationibus, & autoritatibus conuictus cenſeo, partem negatiuam huius quæſtionis eſſe veram. Addo tamen, affirmatiuam eſſe probabilem, tum quia P. Theophilus Raynaudus non dubitat de veritate affirmatiuæ opinionis, vt prælatus Pater teſtatur in iiſdem literis, qui eundem Patrem Raynaudum etiam coram interrogauit; tum quia Paulus V. anno 1611. die 4. Febr. illi Halenſi templo, cuius paulò antè feci mentionem, poſtquam Societas ſuo in illud omni iure ceſſit religioſiſſimis, etſi non Religioſis, Virginibus Regij Parthenonis, impertiuit communicationem, & participationem omnium Stationum, expreſſè extendens ad *omnes Chriſti fideles* oraturos in illo templo quinque Pater & Aue, &c. vt videre eſt in Breui eiuſdem Pontificis relato in vita Sereniſſimæ Magdalenæ Reginæ, & piiſſimæ Fundatricis memorati Parthenonis. Atqui omnia Societatis noſtræ templa gaudent omnibus indulgentijs conceſſis templis cuiuſcunque Ordinis, Congregationis, (eſt verò Parthenon Regius, Congregatio propriè dicta) Confraternitatis, ſicuti manifeſtè ſupponit Collector Compendij Priuilegiorum Societatis *V. indulgentia* §. 12. vbi homines Societatis poſſe in noſtris templis obtinere indulgentias conceſſas templis quarumcunque Congregationum, inde probat, quòd in Compendio noſtrorum Priuil. *V. communicatio gratiarum*. §. 3. tradatur, eoſdem Societatis homines, & templa gaudere omnibus priuilegijs quarumcunque Congregationum; in qua probatione nomen priuilegij in hac fauorabili materia extendit etiam ad indulgentias, aut certè nihil probat. Sit verò cùm illud templum, de quo ſum locutus, ſit à Sede Apoſtolica affectum tanto munere, non videtur rationabiliter dubitari poſſe, quin id ipſum munus, eadem ipſa gratia ſit itidem à Sede Apoſtolica impertita alicui, aut aliquot Eccleſijs vnius, aut plurium Ordinum Mendicantium; atqui noſtra templa potiuntur omnibus indulgentijs, & gratijs, quibus gaudent Eccleſiæ aliorum Ordinum, etiam non Mendicantium, vti clarè habetur in citato *V. Commun. gratiar.* §. 3. Fateor tamen, firmitati huius diſcurſus obſtare reſtrictionem, quam circa communicationem indulgentiarum localium adferam *num.* 557.

Appendix.

345 Ita de ſæcularibus valentibus, & non valentibus ex opinione virorum doctorum obtinere indulgentias in Eccleſijs mendicantium ratiocinabar, cùm tractatum hunc ſubieci primo prælo, quem diſcurſum cùm legiſſet P. Bonagratia Hablenſis, deque eo meminiſſet in Summula ſelectarum quæſtionum Regularium verb. pri-

vigeſimo *n. 418. edit. 3.* cùm maiorem ſanè encomio, & libri, & autoris, quàm mercantur, protulit contrà eà, quæ pro parte negatiua concluſeram, eas rationes, quæ partim ſuadent, partim cogunt mutare ſententiam; etenim refert ſententiam Innocentij viii. inſertam mari magno PP. Seruitarum B. V. M. tam amplè extendentis ad omnes ſæculares viſitantes eorum Eccleſias, quaslibet indulgentias eiſdem Eccleſiis impertitas, vt nequeam ſine nota obſtinationis negare, illis ipſis verbis etiam contineri indulgentias Stationum, ac proinde poſſe quotidie eas lucrifieri à quibuslibet Chriſti fidelibus viſitantibus Templa, Oratoriaue cuiuſuis Ordinis Mendicantis, aut alterius participantis, ſicut participant omnia S. Benedicti Monaſteria in Heluetia, omnia priuilegia, indulgentiaſque Mendicantium, modo in iis Eccleſiis fundant preces, de quibus ſupra, & ad præſcriptas intentiones; modo deinde ſint Confeſſi, & ſacra Communione refecti, id quippe à ſæcularibus exigit Innocentius viii. in citata bulla. Ad reliqua, quibus Pater Bonagratia refutat cæteras rationes, quibus oppugnabam opinionem Patris Theophili Raynaudi, arbitrantis ſæculares quoque omnes poſſe in noſtris templis potiri quotidie iiſdem indulgentijs Stationum, non eſt operæ pretium reſpondere, cùm ego iam pedibus eam in ſententiam dicti doctiſſimi Patris Bonagratiæ, ſtrenuè pugnantis in fauorem ſæcularium, qui vtinam largis eleemoſynis ſtudeant remunerari indulgentiam huius ſui boni Patroni.

346. Quæſt. XX. *Poſſuntne indulgentia Stationum applicari defunctis?*

RESP. I. Poſſunt ab habentibus bullam Cruciatæ, vt teſtantur Eſcobar in Summa *Exam. 5. tract. 7. n. 55.* Palaus *tract. 25. p. 5. n. 12.* Idipſum de Religioſis, ſi quidem ſæpius in die viſitent Eccleſiam pro ijs comparandis, docet recte Eſcobar, Rodriquezius.

II. Non legi Claſſicum autorem, qui doceat, eas poſſe indiſcriminatim ab omnibus, qui illas comparant, transferri in mortuos. Imò Palaus *l. c.* teſtatur, eſſe ſpecialem gratiam, & fauorem, quòd bulla Cruciatæ inſtructi poſſint illas donare defunctis.

347 Vnde dubito, an Religioſis permiſſa ſit ea facultas? longè magis an Sodalibus Roſarij, aut Annunciatæ? Et longè maximè, an verum ſit antecedens, & conſequens, quod Rheita in Faſciculo *Sacror. Indulgentiar. dub. 2.* ponit, dum in antecedente generatim aſſerit illum, qui ſæpius de die viſitat Eccleſiam aliquam indulgentia plenaria præditam, comparare ſibi ipſi prima viſitatione illam indulgentiam, ſecunda verò & tertia piis Manibus. Vnde infert, cùm quotidie tribus locis Romæ indulgentiæ plenariæ Stationum habeantur, omnes, qui volunt, poſſe ſæpius in die ijs iuuare defunctos.

At ex recitatis horum Doctorum verbis, & ſententijs exurgit hæc.

348 Quæſt. XXI. *Vtrum quis indulgentias Stationum ſæpius de die ... queat?*

RESP. Præter Rodriquez, Eſcobar & Rheitam aſſerunt Villalo-
349 bos, Nugnus, & Trullenck, quos refert, ſequiturque Diana tum *part. 5. tr. 12. reſol. 45.* tum *1. p. tract. 11. reſol.* 104. Negant Ludouicus Crucius apud ipſum, item Palaus, & alii. Quibus etſi adhæſi in duabus prioribus Editionibus huius Tractatus, iam tamen abſit vt adhæream, quandoquidem S. D. N. Innoc. xi. in Decreto repræſentando *infra 709. lit. p.* damnauit hanc opinionem.

CAPVT IX.

De indulgentia pro die Portiunculæ.

SVMMARIVM.

Indulgentia Portiunculæ fuit ab ipſo Chriſto Domino conceſſa S. Franciſco Aſſiſiati iuxta aliquos; iuxta alios à Papa ex mandato Chriſti Domini. 350.
Poteſt obtineri in omnibus Eccleſiis Ordinis Seraphici. 351.
At non per viam communicationis. Ibid.
Nulla alia gratia iniungitur illi iuxta Rodriq. ibid.
An ad eam comparandam requiratur Communio? 352
An ſuſpendatur in Anno Sancto? 353.
An poſſit comparari in Eccleſiis aliorum Mendicantium? 354.
Vtrum toties obtineatur, quoties ſecundo die Auguſti viſitatur Eccleſia? 354.
Omnium Ordinum Mendicantium alumni poſſunt etiam comparare in ſuis Eccleſiis. Ibid.

Quæſt. XXII. *De indulgentia pro die Portiunculæ quænam obſeruanda?* 350

RESP. Hæc quatuor præcipuè.

I. A Chriſto Domino fuiſſe Sancto Franciſco Aſſiſiati ad interceſſionem glorioſiſſimæ cœlorum Reginæ conceſſam, pro ipſo, & omnibus, qui templum Beatiſſimæ Virginis Angelorum, ſeu Portiunculæ ad Aſſiſium ſitum, contriti, & confeſſi piè viſitarent die ſecunda Auguſti, qua celebratur Dedicatio illius templi, plenariam omnium peccatorum remiſſionem, vt reliquos inter docet Emman. Rodriq. *tom. 1. quæſt. Regul. q. 55. a. 18. & tom. 2. q. 88. n. 6.* referens, à Benedictis xi. & xii. ita declaratum fuiſſe, Raynaudo in Scapulari *Part. 2. q. 5.* poſt Bellarm. tradente, ſed contrarium defendente P. Andrea Mohr Franciſcano Reformato, in Opuſculo de hac Indulgentia *fol. 30. & ſeqq.* S. Franciſcum fuiſſe ſolùm à Chriſto iuſſum dicere Papæ, ſe velle, vt hic concederet eam indulgentiam. Hiſtoria prolixè recenſetur tum in Chronicis & Breuiario Minorum, tum in Genealogia Chriſti, autore Reuerendiſſimo Domino Carolo Stengelio Abbate Brentzenhuſano, & Genealogia Beatiſſimæ Virginis, autore Leonardo Mair ad ſecundum diem Auguſti, quos duos poſteriores libros Teutonico idiomate editos, nomino in gratiam illorum, qui carent hiſtoriæ S. Antonini tertia parte.

II. Hanc plenariam indulgentiam poſſe in omnibus Eccleſijs Ordinis Minorum obtineri, docet Rodriq. *cit. a. 18.* eò videlicet, quòd per communicationem omnia indulta conceſſa uni Monaſterio dicti Ordinis, omnibus alijs eiuſdem Ordinis Monaſterijs, tam virorum, quàm mulierum fiant communia. Verùm etſi huic Doctori facilè aſſentior quoad ipſam concluſionem, praxi certiſſima confirmatam, haud tamen ita facilè quoad probationem eiuſdem concluſionis. Etenim Paulus V. anno 1608. huius indulgentiæ in templis PP. Capucinorum obtinendæ poteſtatem fecit literis *ad decennium duntaxat valituris*, vt videre eſt in Breui, quod ad calcem Annalium Capucinorum deſcribit Bouerius. Et Gregorius xv. anno 1622. illam gratiam confirmans, atque amplians *literis perpetuis futuris temporibus valituris* dicit *volentes omnes & ſingulas Eccleſias Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci Capucinorum nuncupatorum vbique exiſtentium aliquo ſpirituali munere illuſtrare, omnibus Chriſti fidelibus, qui die ſecunda Auguſti &c.* Equidem neque Venerabilis Congregatio PP. Capucinorum eam gratiam à Sede Apoſtolica petijſſet, neque Paulus v. ad decennium reſtrinxiſſet [nam *quod fauore quorundam ordinatum eſt, ad læſionem illorum vergere non debet l.* quod fauore *6. C. de leg. & cap.* quod ob gratiam, *de reg. iuris in 6.*] neque Pauli Succeſſor Gregorius eam veluti *illuſtre* quoddam, *ſingulareque munus* impertijſſet, ſi vel ipſe Ordo, vel hi duo Pontifices, cenſuiſſent, prædictum indulgentiæ beneficium per viam communicationis competere omnibus Minorum Eccleſijs. Nihilominus Rodriq. *c. t. 1. q. 58. à 3.* expreſſè tenet, Auguſtinianorum Eccleſias gaudere hoc indulto. Sed negat P. Mohor *l. c. f. 251. & ſeqq.*

III. Cum hac indulgentia nullo modo coniuncta eſt poteſtas abſoluendi à reſeruatis, aut commutandi vota, ſcribit ſingulariter Rodriq. *cit. n. 6.* ſed vide in App. ad numer. 354.

IV. Ad eandem indulgentiam lucrifaciendam non requiri 352 Communionem ſacram, ſed ſufficere Confeſſionem, & Eccleſiæ Minorum viſitationem inſinuat Rodriq. dum *q. 55. cit. a. 18.* diſertè ait, illam indulgentiam acquiri ab omnibus, qui contriti, & confeſſi viſitant Eccleſiam Monaſteriorum Ordinis S. Franciſci. Verùm obſtant illa duo Breuia, quorum paulò antè feci mentionem, & in quibus expreſſè exigitur Communio ſacra, cum oratione ad tres communes intentiones; exigitur, inquam, pro templis extra Aſſiſium, nam in Aſſiſiato ſufficit confeſſio vera, atque viſitatio Religioſa, vt patet ex Breuiario Minorum.

Quæſt. XXIII. *Indulgentia Portiunculæ ſuſpenditurne in anno Sancto?* 353

Hanc quæſtionem mihi propoſuit ex Ordine Minorum vir eruditus; cui mox reſpondi, me non dubitare de illa, quæ extra Aſſiſium comparari ſolet; tum quia verba bullæ ſuſpenſiuæ ſunt valdè generalia, & ſpecificatiua ſimul; tum quia non eſt huius maior ratio, quàm aliarum quarumdam, quas certum eſt interdici; tum quia non legi, quæ excipiat, & anno 1625. non fuit excepta.

Si verò loquamur de ea Indulgentia, quatenus Aſſiſij obtineri ſolita eſt, occurrit omnino peculiaris ratio dubitandi, imò negandi illam ſuſpendi, nam ipſemet Chriſtus Dominus eam, & quidem in perpetuum impertijt illi templo, cui ſingulariſſimæ gratiæ non videtur Pontifex aut poſſe, aut velle quidquam derogare, argum. *cap.* nulli, *cap.* ſunt quidam, & *cap.* contra 25. q. 1.

Sed quidquid ſit de poteſtate, quã negat Mohr *l. c. f.* 74. voluntatẽ S.D.N. Innoc. x. habemus ſatis perſpectam, etenim in ſua ſuſpenſiua Bulla non interdicit alias, quàm à ſola Sede Apoſtolica profectas Indulgentias, vt patet ea ipſa Bulla à me in tract. de Iubileo deſcripta; & inſuper reſcriptum mihi eſt ex Vrbe, illam Indulgentiam conſentiente ſua Sanctitate quæſitam & acquiſitam Anno Iubileo 1650. in memorata Eccleſia Beatiſſimæ Mariæ Angelorum.

354 Dictis de Indulgentia Portiunculæ addo nonnulla ex noſtro Patre Quintanaduenna, cuius totus, & breuis tractatus quartus Appendicis adiectæ ad Singularia impenſus eſt huic particulari argumento. Docet igitur primò hic autor *loc. cit.* ſuppoſito (quod ipſe ſupponit) quod omnes Regulares lucrentur in ſuis Eccleſijs omnes Indulgentias, & Iubilea, quæ in alijs totius orbis ſunt; ſuppoſito inſuper, quod omnes Tertiarij etiam Sæculares fruantur cunctis priuilegijs, & Indulgentijs illius Ordinis, cuius tertiam profitentur regulam; ſuppoſito tertio, quod omnes etiam ſæculares portantes Chordam, Corrigiam, aut Scapulare Minorum: Auguſtinianorum: Carmelitarum, quibus præfati Regulares, his, inquam, tribus ſuppoſitis, approbatiſque à ſe infert ille autor, omnes dictos Tertiarios, Chordigeros &c. tametſi ſæculares poſſe Indulgentiam Portiunculæ lucrari in templis aliorum, quorumuis Ordinum; ſicut ipſo teſte Emman. Rodriq. *tom.* 3. *q.* 58. *a.* 1. & Hieronymus Rodriquez *Reſol. Regul. reſol.* 11. *n.* 4. ſpeciatim tradunt de Corrigiatis Auguſtinienſium, lucrari hoc Portiunculæ Iubileum, ſi viſitent Altare à Prælatis Auguſtinianis aſſignatum, ac recitent illic quinquies Pater, & Aue; indeque etiam probat Emmanuel Rodriquez quod illi Chordigeri, & Chordigeræ conſequantur omnes Indulgentias, quas ipſimet PP. Auguſtiniani. Idem Quintanaduennas *cit. dub.* 2. *n.* 5. meritò non aſſentitur Collectori Indulgentiarum Minorum, & Mendicantium, inſinuanti, quoties fideles deuotè viſitant in die Portiunculæ Eccleſiam Aſſiſienſem, toties lucrari nouam Indulgentiam, adeoque aliam, atque aliam animam poſſe liberare pœnis Purgatorij. Ratio, cur hanc doctrinam reijciat Quintanaduennas, eſt, quia non exhibetur vllum Pontificium indultum, quo exprimatur tam ſingularis gratia.

3. At verò *in dub.* 3. *n.* 4. aduerſus Emmanuelem Rodriq. & Mirandam cum P. Moh. *l. c. f.* 115. tenet, omnes fideles poſſe lucrifacere Indulgentiam Portiunculæ, ſi viſitent aliquam Eccleſiam Monialium profitentium Regulam S. Franciſci, eò quod varij Pontifices extenderint Indulgentiam ad omnes Eccleſias Ordinis S. Franciſci ſine vlla exceptione; atqui Eccleſiæ talium Monialium ſunt Eccleſiæ Ordinis S. Franciſci. Et verò nos ſuperius *n.* 351. propoſuimus, qua ratione Paulus v. & Gregorius xv. illam gratiam extenderint ſpecialiter ad Patres Capucinos. Illud certum, quod omnes Ordines Mendicantes poſſint vi ſuorum priuilegiorum fieri participes illius beneficij, ſi in ſuiſmet Eccleſijs perficiant requiſita.

Tribus hiſce doctrinis ex P. Quintanad. relatis iungo, approbari à P. Bonagratia in ſummule *verb. Priuilegium n.* 412. id quod infrà *cap.* 17. addam de Indulgentia Portiunculæ, ſcilicet Communicationem Indulgentiarum vigentem inter Mendicantes Ordines non extendi ad omnes Sæculares, viſitantes ſecundo Auguſti quorumlibet Mendicantium Eccleſias. Iungo quoque hanc.

Appendicem.

a Quam pro pleniore intelligentia pretioſiſſimæ iſtius Indulgentiæ attexo huic nouiſſimæ Editioni ex Libello, cui nomen *Portiuncula Theologica* recens conſcripto à P. Andrea Mohr ſtrictioris obſeruantiæ S. Franciſci alumno, & Lectore Theologo, qui quidem eruditus ſcriptor tradit, probatque ad meum propoſitum *ſeqq.* 1. Chriſtus Dominus S. Franciſco petenti illam Indulgentiam pro Portiuncula, ſeu Eccleſia B. V. Aſſiſi, reſpondit ſe petitionem eius admittere, vt referunt Barthol. Piſanus, & VVadingus, ſeu eam petitionem ſibi placere, vt habet Breuiarium Ordinis, ergo re ipſa eam ipſemet conceſſit immediatè, & directè non autem mediate Papæ miniſterio. Conſequentiam & conſequens ipſum ita ſapienter *pag.* 31. & 32. Edit. Salsburg. Anno 1670. probat firmatque hic ſcriptor, vt ipſi integrè aſſentiar, non autem Patri Raynaudo relato ſupra *n.* 350. 2. Illa Indulgentia poteſt applicari non ſolùm defunctis *pag.* 45. vt docet communis ſenſus ac praxis fidelium dictam Eccleſiam viſitantium, ſed etiam alijs viuis *pag.* 42. Ita quippe teſtantur Hiſtoriæ, Chronica FF. Minorum, & communis piorum fidelium conſenſus; adeò vt Sacriſta Aſſiſanus nonnunquam 8. 9. 10. millia teſtimoniorum (præſtitæ fidei) impreſſorum tradat ijs, qui à Viris Principibus, atque alijs miſſi fuere ad illud templum, vt eam Indulgentiam lucrifacerent, non ſibi ſed illis, à quibus ablegati erant, appropriandam. 3. Indulgentia Portiunculæ habet (etſi repugnet Rodriquez relatus ſupra *n.* 351.) adiunctos omnes illos quatuor fauores, quos tract. præced. *n.* 4. & 12. retuli, adeòque etiam poteſtatem faciendi compoſitionem ſuper ablatis incertis aut illicito modo extortis, *pag.* 63. & 64. vbi expreſsè ſcribit ea Indulgentia contineri non ſolùm remiſſionem omnis pœnæ, ſed etiam reliquas facultates, quas ex me citato expreſſerat, pag. 62. & 63. Atqui illic expreſſerat ex me poteſtatem faciendi illam compoſitionem. Et verùm quidem eſt, me *n.* 12. dicti Tract. referre ex P. Paulo ius illius compoſitionis; at ſimul vltimam meam determinationem differo ad cit. cap. 48. cit. Tract. in quo *n.* 364. ſecundæ Edit. quæ prodijt in lucem tribus menſibus poſt expeditam à P. Mohr, & in qua pronuntio me idcirco non aſſentiri P. Palao, quòd videam illud tam rarum priuilegium diſſimulari à Theologis & Canoniſtis, qui ante & poſt eundem doctiſſimum Patrem accuratiſſimè ſcripſerunt de fauoribus Iubileorum. Id ipſum repeto in hac Editione, tum *cit. n.* 364. tum in App. ad illum ipſum n. lit. oo. 4. Illa ipſa Indulgentia Portiunculæ ita extenditur ad omnia, etiam Oratoria, Sacella minora, ac amouibilia & occulta, proindeque etiam Sacella infirmariæ FF. Minorum, & ita quidem, vt ſi plura eiuſmodi Sacella reperiantur in vno paruo aut magno Conuentu, poſſit ab omnibus Fratribus Ordinis Seraphici obtineri die 2. Auguſti, in quouis talium locorum Indulgentia Plenaria, cum iure eligendi ſibi tam extra, quam intra Ordinem Confeſſarium, qui abſoluat à reſeruatis. Extenſionem ad talia Oratoria probat verbis expreſſis in Breui, quòd Vrbanus viii. Anno 1639. conceſſit Ordini, poteſtatem autem eligendi Confeſſarium inde, quòd hæc ſoleat annecti Iubileis, & poſſe à Franciſcanis practicari tradit Portel. de Dubijs Regul. v. *Confeſſio* in Addit. *n.* 6. 5. Quin imo omnes ſeculares frequentantes vbiuis terrarum eiuſmodi loca, fiunt participes eiuſdem Indulgentiæ, & fauorum ipſi annexorum; *pag.* 109. probans peculiaribus Bullis Summorum Pontificum facientium extenſionem ab ipſis perſonis, Ordinis Seraphici ad alias; ac poſtmodum ſingulariter probans, de Eccleſijs Clariſſarum, & Tertiariorum, Tertiariarumque, itemque aliarum alterius Ordinis ſubiectarum ſoli obedientiæ FF. Minorum, nam viſitantes horum, & harum Eccleſias & Oratoria, gaudent eo fructu, quo virorum. 6. Tametſi Emman. Rodriq. *Tom.* 1. *q.* 58. *n.* 16. & Hieronymus tanquam certum tradant, ob authoritatem Bullæ à Leone x. conceſſæ Ordini Prædicatorum, dictam Indulgentiam obtineri poſſe in Eccleſijs quoque PP. Prædicatorum & conſequenter in aliorum Ordinum communicantium cum Prædicatoribus *pag.* 151. attamen & probabile eſt Leonem id nunquam conceſſiſſe, *pag.* 154. & licet conceſſiſſet, quia tamen nec ipſi Dominicani, nec alij Religioſi hactenus vſi ſunt hoc beneficio communicationis, exciderunt iure illius, quia priuilegium affirmatiuum amittitur per longum non vſum, ſi ſæpe fuit oblata occaſio vtendi, nec obſtitit impedimentum *pag.* 156. ex Portel. de *dubiis Regul.* v. Priuilegium n. 57. & communi: vt aſſerit, quod tamen ego alibi cum Suarez, & alijs abſolutè negaui, negoque. Nulli tamen Ordini diuerſo à Minoritarum authorſim vſurpandi Ius, de quo Rodriquez.

7. Indulgentiæ Portiunculæ probabiliter (ſalua interim Sedis Apoſtolicæ in Eccleſia Chriſti viſibili eminentia, & poteſtatis plenitudine) non poſſunt ſuſpendi authoritate humana etiam ſuprema Pontificis. I. Quia Ioannes xxii. apud VVadingum ad Ann. 1223. n. 4. non audet os ad illas apponere. Et Vrbanus viii. in Bulla *Cùm nuper*, edita anno 1624. expreſsè teſtatur, has Portiunculæ Indulgentias nec ſua ſuſpenſione comprehendi, nec comprehenſas eſſe in verbo Romani Pontificis. Item Inno. x. ſuam ſuſpenſionem à P. Gobat de *Iubil.* ante relatam diſertè ad Indulgentias à Romano Pontifice conceſſas limitat, vt has noſtras excipiat. Horum autem omnium non apparet ratio alia, quàm quòd ipſimet indicent ſe has noſtras Indulgentias ſuſpendere nequire II. Quia à ſupremo Eccleſiæ Hierarcha Chriſto Domino immediatè deſcendunt, adeòque nulli inferiori poteſtati, quoad vllam mutationem ſubduntur. *pag.* 75. vbi hæc omnia verba eſt legere. Quibus rurſum addo ex eodem *pag.* 42. poſſe eam Indulgentiam donari, tum alijs viuis abſentibus, tum defunctis. Item ex eiuſdem ſententia *fol.* 63. cum eadem concedi ius petendi abſolutionem à reſeruatis, & votis, ſicut in Iubileo 3. quas omnes gratias ſcribit ipſe *fol.* 48. *n.* 37. competere viſitantibus omnes alias Minorum vtriuſque ſexus Eccleſias. At ego nequeo affirmare vſum Germaniæ fauere huic doctrinæ, quamuis etiam non negem, vtpote ignarus praxis.

CAPVT

CAPVT X.

De Indulgentijs pro Communione Generali.

SVMMARIVM.

Hæc Indulgentia non ſuſpenditur in anno Sancto. 355.
Pœnitentibus intimanda conditio de communione peragenda in Eccleſia Societatis IESV. Ibid.
Item qualitas intentionis. 355.
Defenditur doctrina, & praxis oſtendens, Indulgentiam communionis Generalis non poſſe obtineri niſi in Eccleſijs deſignatis à Superioribus Societatis. 356.

355 Quæſt. XXIV. *De Indulgentia pro Communione Generali, quænam obſeruanda videntur?*

RESP. Præter ea, quæ ex profeſſo in præced. tract. de Iubileo *toto cap.* 27. tradidi, de ortu, & conditionibus huius Indulgentiæ, quatuor duntaxat hic memoranda cenſui.

Primum, doctrinam, quam ibidem tradidi de prædicta Indulgentia defunctis etiam durante anno Iubileo applicanda, & publicè priuatimque prædicanda, receptam, firmatamque eſſe, tum praxi per totum tempus currentis anni Iubilei M. DC. L. communiſſima Concionatorum, Confeſſariorum, & aliorum vtriuſque ſexus fidelium, tum iudicio præſtantiſſimorum Germaniæ noſtræ Theologorum, etiam antequam innotuiſſet illa declaratio S. D. N. de qua *n.* 631.

Alterum, ſæpe admodum expedire, vt pœnitentibus dicant Confeſſarij, eſſe omnino quid peculiare, quòd pro comparanda hac Indulgentia, ſit neceſſe ſacram Communionem obire in templo à Superioribus Societatis determinato, cùm pro Indulgentijs reliquis, quæ conſueuerunt impertiri in feſtis Confraternitatum, Religioſorum, Sanctorum Franciſci, Dominici, Ignatij, Dedicationis, Patrocinij &c. perinde ſit, vbi quis Synaxin accedat. Sum expertus multos ſuo cum graui incomodo in certa aliqua Eccleſia ideo communicaſſe, quòd putarent ſe in alia communicando non potuiſſe fieri participes Indulgentiæ.

Tertium. Quia toties experior rudes homines ignorare, ad quam intentionem orare debeant, pro lucranda hac Indulgentia, optimè illis conſulet Confeſſarius, qui pro partiali, aut etiam (quando ſolùm leuicula peccata commiſſa ſunt) Totali pœnitentia imponet iis, vt dicant ter, aut quinquies Pater & Aue ad tres præſcriptas (quas maioris ſecuritatis cauſa nominabit) intentiones.

356 Quartum. Cum P. Bonagratia Habſenſis legiſſet, quod dicam breuiter infra *cap.* 27. *n.* 555. de Indulgentia præſenti non communicabili Eccleſijs aliorum Ordinum Mendicantium, ſcripſit in ſua Summula verb. Priuilegium. *num.* 412. ſe non videre, cur impugnetur huius ſpecialis Indulgentiæ Communicatio cum alijs Religioſis Ordinibus, ſi quidem iis placeret eandem ſecundum requiſitas conditiones in vſum deducere; quod quia non faciunt, nihil ipſis nocet, inquit idem ſcriptor; cui adſtipulor lubens, neganti ſolùm non vſum huius fauoris quidquam obeſſe iuri ad illum, id quippe ſufficienter probat ratione particulari ſubminiſtrata ab Emman. Rodriquez, cui iungo hanc generalem, quod priuilegia nemini præiudicantia, non amittantur per ſolum non vſum. Fusè Suarez *l.* 8. *de legib. cap.* 34. & Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 26. *n.* 55. at nec dum eidem autori aſſentior, volenti, illum ipſum fauorem poſſe per viam communicationis obtineri in Eccleſijs aliorum omnium Mendicantium. Rationem peto in primis ex communi Prælatorum Regularium Mendicantium iudicio, & praxi; cùm enim ex vna parte conſtet, hanc pretioſiſſimam Indulgentiam ab iis non proponi fidelibus in tot centenis, & millenis Conuentibus, quos habent ſitos in oppidis, pagiſque etiam iis, in quibus noſtra Societas nullum domicilium obtinet; ex alia verò meritò ſupponamus, multiſque eorum præclarè factis comprobetur, ipſos eſſe ſtrenuos promotores cultus diuini, atque pietatis in animas purgantes, cur dicamus illos *tam immiſericordes* (vtor verbis P. Bonagratiæ) *verſus afflictiſſimos incolas Purgatorij*, vt iam à plus 40. annis neglexerint tam optatam occaſionem iuuandi hoſce incolas, ſi quidem exiſtimant, ſe pollere iure ea vtendi? an hoc non eſt mnam reponere in ſudario, abſcondereque talentum? Rectius dixeris, illos prudenter timuiſſe, ne vtendo ea participatione fierent obnoxii maledictioni æternæ, quam Clemens v. in Clement. Religioſi §. 1. *de priuil. & exceſſ. Priuilegiatorum* interminatur pronunciantibus, Indulgentias indiſcretas, id eſt, non conceſſas *Gl. ibid* verb. *indiſcretas*. Qua de cauſa concludit denique P. Bonagratia, ea, quæ paulo ante ſcripſerat, de quarundam Indulgentiarum extenſione per viam communicationis, eſſe à ſe dicta diſſerendo potius, quàm aſſerendo.

Peto deinde rationem ex ponderatione tum indiuidualium circumſtantiarum expreſſarum in communi Bulla deſcripta *tr. præced. tit. cap.* 27. tum finis, ob quem emanauit illud indultum, qui fuit, vt multorum centenorum, milenorum Chriſti fidelium in vna, eademque Eccleſia militar aciei conſpirantium in carceris tenebroſi euacuationem, accendantur, vt ferè fit, ſingulorum animi; quæ flammæ ſegnius excitarentur, ſi in 2. 6. 8. Eccleſiis vnius, eiuſdem ciuitatis aliæ, atque aliæ, vt ita dicam, cohortes aggrederentur illum carcerem. Vires vnitæ plerumque plus efficiunt, quàm diſperſæ; ſicut funiculus triplex difficiliùs rumpitur, quam tres ſeorſim funiculi; nec dubium eſt, quin vna è cauſis, ob quas Eccleſia conſtituit loca publica deſtinata precibus, fuerit etiam hæc, vt ipſa piarum mentium corporalis coniunctio feruorem augeret precantium.

Aſſentitur mihi non obſcurè P. Andreas Mhor, Ordinis Seraphici, in Opuſculo, (de quo in præced. cap.) *fol.* 160. aliique eodem teſte. Sed vide id quod de Illuſtriſſimo Principe & Abbate ad S. Gallum, deque PP. Capucinis Prouinciarum Sueuiæ & Heluetiæ memoraui in Tract. præced. ſeu de Iub. *cap.* 27. n. 200.

CAPVT XI.

De Indulgentia in triduo Bacchanalium.

SVMMARIVM.

Origo Indulgentiæ iſtius. 357.
Ea eſt plenaria. 358.
Conditiones requiſitæ ad eam. 359.
Innocentius X. addidit conditionem de continuatione, die noctuque. 360.
Quomodo intelligenda illa continuatio? 361.
Plura alia circa hanc commiſſiuè. 362.
An quando illa oratio debebat continuari, die ac nocte per horas quadraginta, fuerint compotes effecti illius ii; qui orabant quadrageſima tertia, vel ſexta continuata publica orationis. Ibid.

SVppono noſtris Patribus autoribus iam permultis abhinc annis, vt liquet vel ex Breui Pauli v. edito die 3. Ianuar. anno 1606. inſtitutam comprecationem 40. horarum triduo Bacchanalium, ſeu Dominica Quinquageſima, & duabus feriis inſequentibus, cum tanta multis in locis & precantium, & ſacram Synaxin obeuntium multitudine, vt noſtrum Collegium Friburgenſe apud Heluetios, plerumque octo, vel nouem millia numeret cum Dominorum Senatorum (quorum eximiæ prorſus religionis, & pietatis illo triduo vndecim ipſos annos oculatus teſtis, miniſterque fui) tum ciuium, tum ruſticanæ plebis à tribus quatuòrue milliaribus Germanicis, ſeu ſex octòue leucis accurrentis, per illud tempus, quo diabolus tam latè, & liberè bacchatur, & regnat, ad diuinam menſam accumbentium. 357

Quæſt. XXV. *Quænam Indulgentia obtinetur illo triduo.* 358

RESP. Plenaria, quæ tamen non poteſt applicari animabus purgatorii, nec niſi ſemel illo triduo à quoquam comparari, vt poſt Paulum v. expreſſit Vrbanus viii. in Breui anni 1639. Poteſt autem dici eſſe vnam ex certiſſimis, quæ dari ſolent, quandoquidem in primis cauſa, propter quam datur, eſt grauiſſima, ſcilicet vt illo triduo & grauiſſimorum flagitiorum numerus minuatur, & loco illorum egregia pietati opera obeantur. Deinde quia vna ex conditionibus pro illa Indulgentia obtinenda requiſitis, eſt rara & difficilis, duæ ex reliquis non raræ quidem, ſed valde Religioſæ, vt mox apparebit, nam vlterius eſt.

Quæſt. XXVI. *Quæ conditiones requirantur ad obtinendam Indulgentiam prædictam?* 359

RESP.

RESP. Requiritur in primis Confeſſio, & Communio. Deinde vt quis deuotè per aliquod temporis ſpatium (Paulus V. anno 1606. horam integram, tum anno 1611. nonniſi aliquantum temporis ſpatium præſcripſit) interſit orationi 40. horarum, quæ fit illo triduo in Eccleſiis Societatis IESV. An verò poſſit propter communicationem priuilegiorum, & gratiarum, quæ eſt inter Religioſos Mendicantes, hæc oratio fructuosè, in ordine ad lucrandam Indulgentiam, inſtitui in templis aliorum Ordinum? (vt quidem nonnullos dixiſſe, & feciſſe audio,) patebit ex dicendis *n.* 549. *& ſeqq.*

Præterea, vt in iiſdem Societatis Eccleſiis durante ea oratione precetur quis Deum pro Chriſtianorum Principum concordia, extirpatione hæreſum, & Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione.

364 Poſtmodum ab Innocentio X. addita (ab Alex. VII. non requiſita) fuit hæc conditio, vt illa 40. horarum precatio, ſeu oratio, non ſit interpolata, ſed continua. Vnde licèt illa oratio poſſit inchoari immediatè poſt mediam noctem diei Sabbatini exacti, & prorogari vſque ad mediam noctem feriæ tertiæ (nam Bulla etiam Innocentii X. tres integros dies concedit) tamen ſi quis finita ſupplicatione, ſeu proceſſione, qua ſolet illa oratio claudi, primùm oraret pro concordia Principum Chriſtianorum &c. non eſſet lucraturus Indulgentiam, vt etiam me citato ſentit Coronius *lib.* 2. *Controu.* 55. *c.* 3. *n.* 89.

361 Certum quoque eſt, ſufficere ad illius orationis continuationem, modò ſit quouis tempore vnus vnicus homo in templo, qui oret; nam Pontifex vtitur voce *orationis*, non autem *comprecationis*; imò quamuis contingeret per breuiculum temporis ſpatium v. g. per ſextam vnius horæ partem, neminem eſſe in templo, non tamen cenſeretur moraliter interpolata oratio; ſi enim ex tam multorum præſtantiúmque Theologorum opinione eſt vna moraliter continuata actio, qua vel pluſes homines, vnum poſt alterum confitentes, audis, aut quando pluribus hominibus in vno Sacro, Chriſti Corpus præbes, etſi fortè ter, vel quater à menſa communicantium redeas ad altare; aut qua die vetito carnes comedis ad initium, & ad finem prandii, comeſtis in medio prandio piſcibus; ſi, inquam, illæ actiones, quas enumeraui, ſunt in circumſtantiis, quas attuli, ita moraliter vna actio, vt in ſacra Confeſſione non oporteat exprimere numerum perſonarum, quas peccati mortalis reus abſoluiſti, & communicaſti in caſu prædicto, vt egregiè docet Cardinalis de Lugo *de pœnit. diſp.* 16. *ſect.* 14. §. 5. cum multis contra multos, nec oporteat dicere, te comediſſe bis carnes, imò mala foret Confeſſio, ſi in caſu poſito diceres te comediſſe bis carnes, clarum eſt, orationem 40. horarum poſſe moraliter vocari continuam, & non interpolatam, licèt ob ſomnolentiam omnium, qui ſunt in templo, aut vnius, plurimúue tarditatem, vel inaduertentiam contingeret, aliquo breuiuſculo tempore non orare, cùm præſertim externa orationis ſigna, vt ardentes cerei, Venerabilis Sacramenti præſentia &c. etiam iuuent ad moralitatem continuationis, ſicut ad vnitatem, & continuationem prandii facit, quòd menſa permaneat ſtrata; atque ita etiam ſentiunt, me citato Diana *p.* 10. *tr.* 16. *reſ.* 4. atque Coronius *lib.* 5. *Controu.* 10. *n.* 4.

362 Plura de huius eiuſdem orationis continuitate dixi in tract. de Iubileo *cap.* 22. vbi etiam oſtendi, licèt hæc Indulgentia promittatur iis ſolis, qui orant durante oratione 40. horarum, ea tamen potiri poſſe etiam illos, qui iam exactis primis 40. horis ſuam perficiunt orationem, durante adhuc continuatione orationis.

Et quia nonnulli de hac re immeritò dubitant, idcirco confirmo hac perſpicua ratione, quòd ſcilicet ex rationibus ibidem à me allatis pateat, quando Pontifex dicit: qui durante oratione 40. horarum orauerit in tali Eccleſia, lucrabitur &c. eſſe perinde ac ſi dicat: qui orauerit tunc, cùm habebitur precatio, quæ vt minimùm duret 40. horas; Atqui ille, qui precatur hora quinquageſima prædictæ comprecationis, precatur propriiſſimè tunc, cùm habebitur oratio durans minimùm 40. horas; nam quæ durat horis 50. durat vtique ſaltem 40. *quia plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus.* *Reg.* 35. *n.* 6. Plura vide *cit. cap.* 22. quod conſcripſi nondum conſtitutum habens excudere hunc, ad quem præſens materia directè ſpectat, Tractatum. Vide quoque Tract. præced. *cit. c.* 22. Appendicem Hiſtoricam de Ortu, & proceſſu Indulgentiæ & conditionum annexarum comprecationi ſolitæ inſtitui hoc triduo Bacchanalium.

CAPVT XII.

De Indulgentia Reali.

SVMMARIVM.

Quid ſit Indulgentia Realis? 363.
Quibus rebus ſoleat applicari Indulgentia realis? 364.
Quid intelligatur per Imaginem, aut cruces benedictas? 366.
An per imagines Sanctorum intelligantur icones ſolorum Canonizatorum? 367. & 368.
Quid referat ad picturam habere granum benedictum? 369.
Quis vſus rerum Indulgentiis præditarum ſit neceſſarius ad eas lucrandas? 370.
An ſufficiat orare ante aliquam eiuſmodi imaginem affixam parieti? 372.

Quæſt. XXVII. *Quid eſt Indulgentia Realis?* 363

RESP. Eſt ea, quæ alicui rei v. g. Imagini, Roſario, Grano &c. affigitur, & ita adhæret, vt non obtineatur, niſi per aliquem illius rei vſum, aut præſentiam.

Quæſt. XXVIII. *Quibus rebus ſolet concedi Indulgentia Realis?* 364

RESP. I. Communiter rebus mobilibus, vt Imagini, Roſario. Quanquam ſi Indulgentiam altari fixo conceſſam reuocare velis ad Realem, non ſum magnopere repugnaturus.

II. Tametſi Clemens VIII. ſuis peculiaribus Indulgentiis voluerit ornari illas ſolas cruculas, quæ eſſent ex auro, alióue metallo confectæ, ſicuti liquet ex formula Latina, & Italica impreſſa, nihilominus dicendum eſt, Indulgentias Quinque Sanctorum, S. Caroli, & reliquas communiter poſſe applicari imaginibus, ac crucibus ligneis, & papyraceis, tum quia in harum formulis indiſtinctè dicitur, eas Indulgentias tribui imaginibus, & medallis; atqui *vbi ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.* Bart. in *l.* de pretio. *ff. de publicanis.* tum quia vſus doctiſſimorum etiam virorum ita habet; tum denique quia non ſuppetit ratio generalia verba imaginum, & crucularum reſtringendi ad metallinas, cùm è contrario *verba generalia generaliter accipienda ſint.* argum. *leg.* 1. *ff. de legat. præſt.* Porro per quinque Sanctos intelligo illos, de quibus infrà *c.* 17 *n.* 346. App. I. 365

III. Licèt Indulgentiæ, quas Paulus V. ad honorem S. Caroli, Greg. XV. ad honorem Quinque Sanctorum, Vrbanus VIII. atque eorum ſucceſſores ad varias intentiones dederunt, dicantur conceſſæ coronis, grani, imaginibus *benedictis*, & proinde videri poſſit requiri, vt iſtæ res habeant aliquam benedictionem Eccleſiaſticam, quia tamen non ſolent, ne quidem à viris Religioſis benedici, ideo cenſendum eſt, per illam benedictionem, nil aliud intelligi, quàm ſimplicem conceſſionem Indulgentiæ, ſicut etiam monet Suar. *tom.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 52. *ſect.* 1. *n.* 51. Filliucius *n.* 135. *tract.* 8. 366

Quid nomine Coronarum in eorundem Pontificum Indulgentiis intelligatur, dicam *n.* 410.

IV. In iiſdem eorundem Pontificum Indulgentijs dicitur, eas non concedi imaginibus, niſi Chriſti Domini, Beatiſſimæ Virginis, & Sanctorum, vbi oritur duplex breue dubium. Primum, an ſaltem in formula Indulgentiarum Quinque Sanctorum, per Imagines intelligantur ſolùm imagines illorum Quinque Sanctorum? Secundum: Si etiam aliorū, vtrùm intelligātur imagines ſolorum Sanctorum Canonizatorum, an verò etiam Beatificorum? 167

Ad primum dubium reſpondeo, haud dubiè intelligi imagines quorumcunque Sanctorum Canonizatorum, vt patet vel ex formulis Indulgentiarum Pauli V. & Vrbani VIII. nam illæ vtuntur iiſdem verbis.

Ad alterum dubium dico, mihi non improbabile videri, quòd per imagines Sanctorum intelligantur imagines illorum etiam, qui ſunt duntaxat Beatificati. Ratio eſt, quia illi ſunt propriè Sancti, etiam teſtimonio Eccleſiæ, nam & Martyres Iapones, quos Vrbanus VIII. in numerum Beatorum retulit, vocat ipſemet Vrbanus *ſanctos Martyres*, & Beatificatio à Canonizatione tantùm in hoc differt, quòd per Canonizationem *præcipiatur* omnibus fidelibus, vt illum, qui canonizatur, habeant pro verè Sancto; per Beatificationem verò declaretur, illum, qui beatificatur, meritò ab omnibus fidelibus, pro verè Sancto haberi, & coli, vt declaraui in Experientijs Tra. 3. n. 678. App. I.

Ap-

Appendix.

Hanc doctrinam de iure Indulgentias applicandi imaginibus etiam Beatorum nondum canonizatorum tradideram in prima excuſione huius tractatus, ignorans, an quiſquam ante me aſſeruiſſet, negaſſetue; at poſtmodum typographicas operas fatigauit Decima Pars Antonini Dianæ, in cuius *tract. 16. reſ. 8.* ſcribit, ſe in mei gratiam adducere P. Amicum, qui in Curſu Theologico *tom. 8. diſp. 20. ſect. 5. n. 92.* expreſſè ſcribit, niſi Pontifex disertè in ſua conceſſione vetet applicari imaginibus Beatorum, qui ſcilicet non ſola fama, & voce populi, ſed autoritate Pontificia ſunt declarati Beati, tunc poſſe applicari. Hanc meam, & Amici opinionem refert etiam Coronius *celebrior. Controuerſiar. l. 2. contron. 11. n. 41.* at neutet clarè diſſentit, ſed ſolùm vterque opponit praxin Romanæ Curiæ, quâm, non video, inquit Diana, applicare Indulgentias niſi medallijs Sanctorum Canonizatorum: P. Bonagratia *in Summula ſelect. qq. Regular. V. Priuilegium n. 413.* in fine negat; Indulgentias promiſſas pro feſtis Sanctorum Ordinis Seraphici, extendi ad feſta duntaxat Beatificatorum, eo quod de ijs non fiat propriè feſtum. Hæ autoritates & praxis Romana non auferunt probabilitatem ſententiæ à me hic indicatæ, & ſolùm poſitæ tanquam non improbabilis, & etiam confirmatæ inde, quod Innocentius x. & Alexander vii. in penultimo §. Indulgentiarum ordinariarum expreſſe promittant Indulgentias, habenti in loco decente *ſacram* imaginem benedictam: imago autè Beati Aloiſij Gonzagæ B. Pij V. eſt vtique imago ſacra, cùm futurus eſſet ſacrilegij reus, qui ex contemptu conculcaret illam pedibus. Fateor nihilominus me, ſi quas haberem Indulgentias applicandas alicui Iconi, non applicaturum imagini vllius ſolùmmodo Beatificati, niſi illa imago, vel numiſma referet etiam aliquem Canonizatum; quia quiſque prudens meritò ſequitur tutiora. Et vtique non eſſet imitandus, qui applicaret imaginibus laudatiſſimorum à vitæ Sanctimonia virorum Ludouici Granatenſis, Ioannis Auilæ, Petri Caniſij &c. vt obſeruat etiam ex me Diana *loc. cit.*

369 Quæſt. XXIX. *Cùm Indulgentia dentur non ſolis imaginibus, crucibus, & roſarijs integris, ſed etiam quandoque vni grano ſolitario, quid ad pietatem refert habere tale granum?*

RESP. In primis non ſolet concedi intuitu ſolùm vnius alicuius grani, ſed principaliter in cultum alicuius Sancti, vel ob neceſſitatem aliquam, vel ob egregia merita alicuius Principis Chriſtiani erga Eccleſiam, vt etiam notat Lugo *diſp. 27. n. 130.* Deinde ipſum etiam granum, haud parum ad pietatis augmentum facit, nam dum illud aſſeruamus, & veneramur; eo ipſo honoramus veneramurque ſacroſanctam Pontificis, à quo mediatè, vel immediatè granum fuit benedictum, autoritatem, ſicuti idem doctor ibidem ſubdit. Vide Suar. *tom. 4. in 3. p. diſp. 52. ſect. 1. num. 11.* addentem, grana per Indulgentiam eis conceſſam effici veluti quædam ſacramentalia.

370 Quæſt. XXX. *Quis vſus prædictarum rerum ſit neceſſarius ad id, vt per illas acquiratur indulgentia?*

RESP. Vſus harum rerum eſt, vt quis *ſecum portans, ſecum habens, penes ſe habens, domi habens*, vt loquuntur Paulus v. Gregorius xv. Vrbanus viii. in conceſſione Indulgentiarum S. Caroli, Quinque Sanctorum, & Extraordinariarum, exerceat illum actum, cui eſt promiſſa Indulgentia, adeoque non eſt opus manibus tenere rem Indulgentia affectam, videtur tamen crebrò eſſe opus, vt quis illam actu ſecum geſtet, vt indicat tum citata verba Pauli v. Gregorij xv. tum Indulgentiæ conceſſæ, partim Duci Bauariæ Guilielmo, partim Duci Feriæ, quæ nonnunquam vtuntur verbo *portandi ſecum*; tum quia in titulo Indulgentiarum Ordinariarum Vrbani viii. ponuntur hæc verba: *quelli che haueranno appreſſo di ſe &c.* hi, qui habebunt

371 apud ſe aliquam Coronam &c. Et conſentit Sanctarellus *de Iubil. cap. 15. dub. 11.* in caſu, quo dicitur: *qui ſecum habuerint*. Non tamen requiritur ſemper id, quod dixi: nam ſub finem Indulgentiarum Ordinariarum tam Vrbani viii. quàm Pauli v. ponuntur hæc verba: *Qui Crucifixum, crucem, aut aliam imaginem benedictam in cubiculo, aut in alio decenti loco domus, in qua habitat, habuerit, & ante illam requiſita orauerit, ſupradictas Indulgentias conſequetur*. Item in titulo Indulgentiarum Extraordinariarum Vrbani viii. leguntur hæc verba: *quelli che haueranno ſeco, ò nella loro caſa priuatamente &c. qui habebunt ſecum, vel domi ſuæ priuatim*. Eandem phraſin leges in Indulgentijs Innoc. x. Alexan. vii. & ferè Clement. ix. ac Clem. x.

372 Et verò quia mos Eccleſiæ habet, vt precemur coram imaginibus parieti affixis, Indulgentiam plenariam lucraberis, ſi in extremis conſtitutus dicas ſemel IESVS MARIA ante imaginem habentem Indulgentias prædictorum, aut aliorum Pontificum, vt declaratur nominatim in Indulgentijs olim Eminentiſſimo Cardinali à Sabaudia conceſſis, & ita etiam poteſt intelligi §. 58. Indulgentiarum toties iam nominato, & æterna memoria longè digniſſimo Duci Guilielmo conceſſarum à Paulo v. ſicuti etiam §. 1. Indulgentiarum S. Caroli huc extendendus eſt.

CAPVT XIII.

Aliæ quæſtiones de Indulgentia Reali proponuntur.

SVMMARIVM.

Quando ſit intelligenda clauſula de habente clam apud ſe imaginem benedictam? 373.
Quando conditio appoſita cenſeatur ſubſtantialis? 373.
An nihil obſit, ſi imago proſtet in oratorio? 374.
An itidem nihil officiat, ſi Roſarium benedictum lateat in ciſta? 375.
Legenda eſt tota formula Indulgentiarum, vt verus ſenſus percipiatur. 377.
Quid intelligatur per Indulgentias Extra-ordinarias? 378.
An viens re aliena potuerit olim frui Indulgentiis? 379.
Quid dicendum hoc ſtante Declaratione Alexandri VIII.? 381.
Olim licebat ſubſtituere perdita rei ſacra aliam. 382.
Verum reperto, quod amiſſum erat, numiſmate, pereat Indulgentia, qua conceſſa erat poſteriori? 385.
Quomodo Pontifex iam pridem mortuus poſſit impertiri Indulgentias mortalibus? 386.

Quæſt. XXXI. *Quomodo eſt intelligendum, quod iam primùm inſinuaui, de priuatim habente rem affectam indulgentia?* 373

RESP. I. Non ſolùm Vrbanus viii. in Extraordinariis Indulgentiis addidit particulam: *priuatim*, ſed etiam in fine Indulgentiarum à Gregorio xv. in honorem Quinque Sanctorum conceſſarum, ponuntur hæc verba: *Sanctiſſimus Dominus Noſter conceſſit ſupradictas Indulgentias, & gratias, ita tamen vt non imprimantur, & imagines priuatim domi habeantur*; quo etiam modo loquitur Paulus v. in formula Indulgentiarum Cardinalis à Dietrichſtain; Epiſcopi Bambergenſis Godefridi, & correctioribus exemplaribus Indulgentiarum Sancti Caroli. Vocula: *priuatim* vtuntur etiam Innocentius x. in Formula Indulgentiarum extraordinariarum, non in ordinariarum, at Alexander vii. etiam in Ordinariarum, & Clemens ix.

II. Proinde certum eſt, me non fore compotem Indulgentiarum, paulò antè dictarum, ſi coram imagine iis affecta, & in templo publicè appenſa orem; nam maximè locum hic habet ea generalis regula, quam ex Suarez affert approbatque Laymanus *lib. 1. tract. 4. c. 16. n. 7.* his verbis: ſi Legiſlator cùm actum inſtituit, vel eius exercendi poteſtatem primitus confert, conditionem, vel formam apponat, cum qua exerceri debeat, cenſetur forma ſubſtantialis. Atqui ex relatis verbis omnino apparet, imaginem debere loco priuato aſſeruari.

At, *Quid ſi in priuato Oratoriolo habeam imaginem Deiparæ, Indulgentiis affectam? an non fruar iis, niſi deponam ex Oratoriolo?* 374

RESP. I. Si ſint Indulgentiæ S. Caroli, aut Extraordinariæ Vrbani viii. nil earum valori obſtat, imaginem eſſe in oratoriolo collocatam, vt patet ex verbis relatis *n. 371.* & §. 5. Indulgentiarum S. Caroli, & probabo *n. 440.*

II. Idipſum dico de Indulgentiis Ordinariis Pauli v. & Vrbani viii. propter verba, quæ de iis retuli *n. 371.*

III. Si verò ſint Indulgentiæ Quinque Sanctorum, cùm illarum formula dicat: *Qui apud ſe habuerit*, &c. ſicut & formula Clem. ix. videri poteſt res dubia, nam non dicor propriè habere apud me rem illam; quam ante meos præciſe oculos habeo, ſi quidem ſit eiuſmodi, vt ſoleat manu, aut pera geſtari. Et verò Sanctarellus *de Iubil. c. 15. dub. 11.* poſt Pinellum docet, ſi in diplomatis abſolutè dicatur: *quicunque habuerit talem imaginem, lucrabitur has, aut illas Indulgentias*, eſſe probabilius, quòd etiam tunc oporteat effectiuè ferri, & non ſufficiat domi ſeruare. Ego autem contrarium cenſeo probabilius, propter rationem allatam in fine cap. præcedentis.

Quanquam aſſentior Sanctarello, quoad roſaria, & grana, 375 nam non ſolemus ante illa orare; quare non puto obtineri Indulgentias pleraſque ex hactenus enumeratis ab illo, qui non habet,

bet, niſi in ſuo pulpito, aut ciſtarosarium, aut coronam, prædictam Indulgentiis prædictis. Confirmo inde, quòd Paulus v. & Vrbanus viii. verbis *num. 371.* relatis ſolas cruces; & imagines exprimant, quando offerunt Indulgentias orantibus ante rem affectam Indulgentiis. Et verò quia portare ſecum rem Indulgentiis affectam, eſt actus & profeſſio Catholicæ Religionis tacita, ſaltem in certis quibuſdam circumſtantiis, idcirco poteſt Pontifex rationabiliter geſtationem talis rei exigere, tanquam conditionem ſine qua non.

376 Sed quamquam ea, quæ dixi hic, probabilia ſunt, obſeruandum tamen eſt pro vera, & indiuidua praxi, licet in titulo, ſeu Rubrica, vt loquuntur Iuriconſulti, Indulgentiarum ordinariarum Innocentii x. generatim dicatur: *omnibus, qui habebunt apud ſe Coronam, Roſariam, medallium, aut crucem:* attamen in vltimo §. huius ipſius formulæ diſertè exprimitur: *qui habebit vnum Crucifixum: crucem vel aliam ſacram imaginem benedictam in Cubiculo, vel in alio loco decenti, vbi ipſe erit, & adimplebit opera ſuprà dicta, fundendo tamen fundendas ante dictum Crucifixum, Crucem, vel aliam imaginem preces, conſequetur eaſdem Indulgentias.* His omnino verbis conſtat etiam penultimus §. Indulgentiarum ordinariarum quoque Alexandri vii. qui tamen in Rubrica exprimit ſub disiunctione: *quicunque habebunt apud ſe, vel domui ſuæ priuatim coronam: Roſariam: Medalliam, & crucem benedictam,* Clemens verò ix. ſolum: *Satis eſt priuatim habere apud ſe aliquam coronam, &c.*

377 Ex quibus pro praxi colligo, indiuiduas quæſtiones de modo habendi res præditas Indulgentiis, decidendas non eſſe ex ſola Rubrica, ſed potius ex ſpecialibus articulis, aut paragraphis, qui ſigillatim ſubiiciuntur illi Rubricæ. Colligo deinde, quandoquidem citatus paragraphus penultimus Indulgentiarum Innocentianarũ, & Alexandrinarum non offert habentibus in loco decente crucem, aut imaginem, niſi facientibus orationes, quæ faciendæ ſunt ante illas res, ſatis meo iudicio, indicare, preces illas neceſſariò ad lucrifaciendam Indulgentiam peragendas eſſe ante illas imagines, & cruces: cur enim hi Pontifices relatiuè loquuntur de precibus fundendis ante imagines, ſi non exigunt, vt fundantur ante illas? Vtique autem non eſt neceſſe, vt tunc flectantur genua, nec enim id Pontifices poſtulant.

378 Quia verò feci paulò ante mentionem de Indulgentiis Extraordinariis, memoro, me abhinc plures annos fuiſſe interrogatum literis ab aliquo ſacerdote, quid ego in hoc meo tractatu intelligam per Extraordinarias, eſſe quippe non nullos, qui putent grande myſterium tegi hoc vocabulo. Sed reſpondi, nomine Indulgentiarum *Extraordinariarum*, quas conceſſere Vrbanus viii. Innocentius x. & Alexander vii. nihil aliud deſignare, quàm illas, quæ non ita facilè, promiſcuèque dantur, ac ſolent donari eæ, quæ nuncupantur *ordinariæ*, idcirco autem non donantur tam facilè, & ſine delectu perſonarum, meritorũmue, quia ſunt ampliores, & præſtantiores, quàm ordinariæ, tametſi ordinariæ æque atque extraordinariæ poſſunt applicari animabus Defunctorum, ſicut & Clementis ix.

379 Quæſt. XXXII. *Imago, aut Numiſma, cuius vſu volo lucrari Indulgentiam, debètne eſſe meum?*

RESP. Cùm à Religioſis debeat abeſſe *Meum ac Tuum, frigidum illud verbum, & quidquid malorum eſt, in vitam noſtram inuehens.* S. Chryſoſt. *orat. de S. Philogonio*, Religioſi autem æque ac cæteri, poſſint fieri compotes Indulgentiarum, rebus piis conceſſarum, clarum eſt nil intereſſe, tue illud numiſma ſit tuum, ſiue alienum, vt etiam docet Sanctar. *c. 15. dub. 3.*

Quare ſi tibi ſuum roſarium quiſpiam commodet, æque poteris Indulgentiis illi adhærentibus gaudere, ac dominus roſarii. Et ita nominatim declaratur in Indulgentiis Quinque Sanctorum §. 13. Vnde abſolutè infert Sanctarellus *loc. cit.* ex Hieron. Gratiano, tibi obuenturas mei roſarii Indulgentias, ſi illud à me amiſſum repeteris, & orando percurreris.

380 Obſeruo autem, inter formulas Indulgentiarum, quoad præſens inſtitutum, hoc diſcrimen, quòd in formulis, quibus Pontifices erogant Indulgentias ad inſtantiam alicuius perſonæ, aut honorem alicuius particularis Sancti, conſueuerint exprimere hanc facultatem, quòd ſcilicet ſit perinde, ſeu quis aliena, ſeu propria re vtatur, ſicuti videbis in formulis S. Caroli, Quinque Sanctorum, Cardin. à Dietrichſtain, Ducum Guilielmi, Maximiliani, Feriæ, Godefridi Bambergenſis Noſtrorum Patrum Aſſiſtentium, Patris Hyacinti Capucini, &c. At verò in aliis Indulgentiis omittitur hæc facultas, vt videre eſt in formulis Communiorum Indulgentiarum Clementis viii. Pauli v. Vrbani viii. Puto tamen eſſe hoc ipſum de his, quod de cæteris dicendum, tum quia ita habet praxis, tum quia ita haud dubiè ſentiunt citati, tum quia id conuincunt allatæ paulò ante rationes, tum denique quia *inſpicimus in obſcuris, quod plerumque fieri ſoleat, cap.* inſpicimus, *de reg. iur. in 6,* vide plura *n. 435.*

Appendix.

Ita ſenſi, ita ſcripſi priuſquam emanarat Breue Alexandri vii. 381
quod ego totum exhibebo, & explanabo infra *cap. 17.* ex cuius clauſulis apparebit in primis, tametſi Papa Alexander minimè damnet opinionem ſentientium mecum, Indulgentias ante hunc Pontificem vulgatas potuiſſe indiſcriminatim obtineri ab vtentibus medallio, Roſariòue alieno, iam tamen non poſſe, obſiſtente ſcilicet præſenti Breui, quod malo vocare conſtitutiuum noui iuris, quam declaratiuum priorum. Nihilominus tamen repetii in hac ipſa editione id, quod ante illud Breue perſcripſeram, non vt repetendo oſtendam, inhærere me etiamnum meæ priſtinæ opinioni, quod vtique foret ſcelus morte piandum, ſed vt etiam hinc appareat, quàm diuerſimodè arbitrentur de rebus etiam quotidianis ſapientes, quales fuere, quos ſecutus ſum, & quibus me citato iungit alios Diana *part. 11. tr. 2. reſ. 50.* qua etiam de cauſa transferam huc, paulo poſt adhuc alia prius à me non ſine ſuffragio eruditorum typo mandata, quæ tamen nolim nunc aſſerere.

Accedit, quod cum Alexander vii. nequaquam cenſura notet opiniones contrarias ſuo Breui, poſſint ii, qui ante hoc Breue titulo donationis, aut quaſi hæreditatis acquiſiere cruces, Roſaria, imagines affectas Indulgentiis; poſſint, inquam, tales hodièque ſine ſcrupulo iis vti in ordine ad lucrandas Indulgentias, eſto his ipſis ſit etiam à Clem. ix. ſub pœna nullitatis nunc vetitum donare, vel commodare aliis intendentibus comparare vſu earum Indulgentiæ theſaurum:

Quæſt. XXXIII. *Amiſi medallium habens Indulgentias valde pretioſas, quod remedii?* 382

RESP. I. Si fuit numiſma affectum Indulgentiis S. Caroli, aut Quinque Sanctorum, & illud non fuit vnquam alteri ſubrogatum, potuit olim illi aliud ſubrogare, quod ex ſuæ Sanctitatis voluntate haberet prioris Indulgentias. Id ipſum video permiſſum fuiſſe in formulis Indulgentiarum datarum Ducibus Bauariæ, & Feriæ, Cardinali à Dietrichſtain, & Bambergenſi Epiſcopo, in quibus formulis ponuntur hæc verba: *Si vna ex prædictis rebus frangatur, aut perdatur, liceat aliam eius loco ſubſtituere;* item. *liceat aliam pro vna tantùm vice ſubſtituere* Sed puto prioris locutionis ſenſum eſſe reſtringendum ad ſenſum huius poſterioris.

II. At in Indulgentiis communibus Clementis viii. Pauli v. 383
Vrbani viii. non reperiuntur hæc aut illa verba; imò Clemens viii. Breue Indulgent. a. 1597. ita claudit: *corona, roſario, aut grano, ſeu calculo vno, vel alia re benedicta deperdita, alterum pro ea ſubrogandi facultas ne eſto, neque detur.* Hinc quia illa facultas eſt ita ſpecialis gratia, vt & in nullo iure communi fundetur, & tanquam prorſus nouum, peculiareque beneficium largitioni Indulgentiæ ſuperaddatur merè gratioſè, *quæ autem gratioſè conceduntur ad conſequentiam non ſunt trahenda, cap.* quod gratioſè *de reg. iur. in 6.* ſequitur, prædictam facultatem non eſſe vſurpandam, niſi vbi eſt expreſsè conceſſa poſt Breue Alexan. vii. deſcriptum paulò ſuperius; & vero expreſſe illam negat etiam Clem. ix.

III. Licèt dictum fuerit *num. 80.* Indulgentiæ conceſſionem 384
fieri debere ſigno externo, quando tamen loco amiſſi numiſmatis, ſeu medallii, aliud eligis, eique prioris Indulgentias applicas, non eſt opus quidquam loqui, aut aliud ſignum externum adhibere, nam illa tua applicatio, quam rectiùs deſignationem, & ſubſtitutionem dixeris, non eſt conceſſio Indulgentiæ, non enim tu, ſed Pontifex, aut potiùs Deus immediatè concedit illam Indulgentiam habentibus tale numiſma à te deputandum, vt optimè Lugo *tom. 3. d. 27. num. 555.* vnde etiam probans, quia facultas concedendi Indulgentias nunquam delegatur laicis, aut fœminis, & tamen ii poſſunt determinare grana, aut imagines. Quo etiam argumento, priuſquam hunc iſtius Doctoris locum obſeruaſſem, refutaui rationem quandam Paſqualigi *ſuprà q. 27.* Itaque illa tua applicatio, ſeu deſignatio, eſt tantùm conditio, non autem cauſa Indulgentiæ. Conſentit me citato Diana *p. 11. tr. 2. reſ. 50.*

Quæſt. XXXIV. *Vtrum, ſi reperiam medallium, quod amiſeram, pereat Indulgentia ſecundi numiſmatis, à me deputati in locum primi?* 385

Reſpondet Cardinalis de Lugo *cit. d. 27. nu. 550.* videri permanere Indulgentiam in ſecundo numiſmate, & non redire ad primum, eò quòd fuerit verificata conditio, vt poſſet ritè eligi ſecundum. Addit tamen te tutiùs, & conſultiùs acturum, ſi vtrumque ſeruaueris, nam certum eſt in alterutro eſſe Indulgentiam. Conſentit Diana *part. 6. tract. 7. reſol. 31.* & rurſum *cit. reſ. 50.* Ex eadem ſuperiore reſponſione emergit inſuper hæc.

Quæſt.

386 Quæſt. XXXV. *Quomodo Pontifex iam pridem mortuus, poteſt concedere immediatè indulgentias suo modo?*

RESP. Dubium non eſt, quin Pontifex, & loco, & etiam tempore diſtans, poſſit indulgentias largiri, etiam per modum abſolutionis, vt tradit nominatim Suarez *tom. 4. in 3. p. diſp. 56. ſect. 1. num. 3.* Atque adeo ſicuti mortuus Pontifex poteſt aliq. em ferire excommunicatione ſententiæ latæ, ita etiam poteſt indulgentiam alicui rei, vel immediatè perſonæ concedere, non quidem per actum, quem habeat mortuus, ſed per actum voluntatis, quem de re, aut perſona futura habuit in confuſo viuus, modò illum non retractauit; nam voluntas non retractata poteſt plurimos effectus morales gignere, ſicuti rectè obſeruat idem Suarez *diſp. 57. ſect. 2. n. 3.* ſubdens, hoc ipſo quòd Succeſſor Pontificis iam mortui non reuocet indulgentias ab eo conceſſas, eas approbare, & concedere videri.

CAPVT XIV.

Aliæ de Indulgentia Reali quæſtiones ſoluuntur.

SVMMARIVM.

Pereunte re, cui affixa erat Indulgentia, perit ipſa Indulgentia. 387.
Quanta debeat eſſe ruptura, aut fractura, vt cenſeatur periſſe Indulgentia affixa? 390.
An Indulgentia cerei Agni Dei remaneat in ſingulis particulis, in quas diuiditur? 395.
Papa reuera concedit nonnullas Indulgentias ipſis Agnis cereis. 397.
Non videtur ea Indulgentia remanere in ſingulis particulis. 398.
Argumentum à multiplicatione benedictionum ad multiplicationem Indulgentiarum non valet. 402.
Si Papa impertiretur Indulgentias omnibus communicaturis ex mille hoſtiis in aliquo ciborio contentis, fieret compos Indulgentiæ is quoque, qui ſumeret dunt exat fragmentum. 403.
Quando ante Alexandrum VII. poterat res perdita ſubſtitui alia, non dabat huic alteri Indulgentiam homo priuatus, ſed Papa. 405.
Poſſunt plures Indulgentiæ concedi vni, eidemque rei. 406.

387 Quæſt. XXXVI. *Cruci Carauacenſi applicaui Indulgentias S. Caroli Borromæi, frangitur illa crux, an amiſit Indulgentias? Etſi amiſit, quid facto opus, vt recuperentur?*

RESP. I. Communis opinio Doctorum fert, destructa re, in qua erat Indulgentia, perire ipſam Indulgentiam, Suarez *tom. 4. in 3. p. diſp. 57. ſect. 2. num. 11.* & loquitur Lu o *diſp. 27. num. 150.* expreſsè de re, quæ rumpitur. Ratio eſt, quia deſtructis nobis, omnia deſtruuntur, quæ ſunt in nobis, ergo etiam deſtructa re, cui inhæret indulgentia, veluti accidens quoddam morale, perit indulgentia.

388 II. Itaque in caſu, qui ponitur, oportet fracta illa cruce, aliam crucem, imaginem, aut roſarium deſignare, quod ex intentione Pauli V. habebit (abſtrahendo à reformatiuo Breui Alex. VII. de quo *n. 379.*) indulgentias prioris crucula, vt traditur in formula, ſeu diplomate illarum indulgentiarum; eademque eſt ratio Quinque Sanctorum, & aliarum enumeratarum *num. 381.* Non item Ordinariarum Clementis VIII, Pauli V aut Vrbani VIII. Ordinariarum, aut Extraordinariarum propter rationem allatam *num. 383.* Et vniuerſim vbi ſit, aut non ſit poteſtas ſubſtituendi amiſſæ aliam, ibi ſit, abſtrahendo à dicto Breui, aut non ſit poteſtas fractæ ſubſtituendi integram; argument. *leg. ſi. ff. mandati ubi refert, quid de æquipollentibus fiat.*

389 III. Si hanc ſecundam crucem, aut imaginem etiam frangas, aut amittas, inualidè aliam ſubſtitues eius loco, quia non niſi vnicam ſubſtitutionem permittunt Paulus V. & Gregorius XV. nec vidi formulam, in qua permittatur pluſquam vna ſubrogatio.

390 Quæſt. XXXVII. *Quanta debet eſſe ruptura, aut fractio, vt cenſeatur periſſe indulgentia?*

RESP. I. Indulgentiæ applicatæ roſario, nil officit fractio chordulæ, ſeu funiculi, quia mutatio, & variatio chordulæ non facit, vt roſarium ſit vllo modo mutatum moraliter.

II. Similiter nil obeſſe videtur, etſi penitus frangatur crucula roſarij, aut etiam ſexta circiter pars granorum, ſaltem ſi alia ſubſtituantur, nam cenſetur nihilominus eſſe idem moraliter roſarium.

III. Etſi frangatur ſuperior pars, & fibula medallij, ita vt non 391
poſſit ampliùs ſuſpendi ex roſario, non tamen perit indulgentia medallio conceſſa, quia ſaltem ratione imaginis illi inſculptæ, poteſt adhuc inſeruire ad vſum religioſum.

IV. Quamuis laceretur, aut exuratur tota illa charta, aut tela, quæ eſt continua cum parte, cui immediatè inhærent colores Sanctum ipſum repræſentantes, non perit indulgentia illi imagini conceſſa, nam remanet nihilominus vera imago, ſeu effigies Sancti.

V. Si cruculæ Carauacenſis pars recta, aut tranſuerſa ita fran- 392
gatur, vt quod infractum manet, repræſentet adhuc crucem Hiſpanicam, aut etiam qualemcunque crucem, non videtur intercidiſſe indulgentia, quia nihilominus id, quod reſtat, poteſt ſecundum morem Eccleſiæ inſeruire ad vſum verè, & propriè dictæ crucis; ſi verò ita frangatur, vt non referat amplius ſpeciem crucis, perit indulgentia, quæ tamen reditura videtur, ſi partes fractæ denuo copulentur. Quod etiam dicendum cenſeo de imagine per medium ſiſſa, aut ſciſſa: iterumque compacta. Ratio petitur ex dictis *ſuprà n. 380.* de interitu, & reditu indulgentiæ alicui templo, quod deſtruitur, & reſtauratur, conceſſæ; nec enim video, cur forma templi pereunte, pereat indulgentia, redeunte, ſeu reſtituta redeat; & non item deſtructa forma ſubſtantiali crucis, & imaginis, pereat indulgentia, & redeat, quando imago, & crux dicto modo reficiuntur, cùm præſertim crux refecta ſit phyſicè, & moraliter eadem.

VI. Si roſarij dimidia pars confringatur, cenſeo indulgentiam 393
non remanere in parte integra. Ducor, quia ſi manet in parte integra, tum poſito, quòd dimidia pars non eſſet confracta, ſed tantùm amiſſa, ſequeretur in dimidia parte amiſſa reſidere etiam indulgentiam, cur enim potiùs reſideat in non amiſſa, quàm in amiſſa? Hoc autem non debet admitti; quia ſi admittatur, ſequetur me poſſe ex vno roſario habente indulgentias Quinque Sanctorum facere duo, quorum ſingula ſint verè affecta indulgentijs, hoc autem eſt vtique falſum, quia neque ego, neque vllus priuatus poteſt multiplicare intentiones indulgentiarum faciendo 10. aut plures ex vna.

Hanc quæſtionem ab alijs præteritam minutiùs diſcuſſi, quia cùm indulgentiæ Quinque Sanctorum, & S. Caroli ſint valde pretioſæ, & iam non amplius dentur, multi, qui habent reculas, iiſdem indulgentijs affectas, timent, ne per quamlibet fractionem amittant, excidantque ſuis indulgentijs.

Appendix.

Dixi, hanc tam multa minuta continentem quæſtionem fuiſſe 394
ab alijs præteritam, quia reuera ignorabam, an quis illam diſcuteret. Verùm diligentiſſimus Diana non contentus *part. 10. tract. 6. reſ. 9.* deſcribere ex me omnia hic à me reſoluta, deſcribit quoque ſat multa ex Patre noſtro Franciſco Amico, qui ante me, & ex Patre Pellizario, qui poſt me ſcripſere, conſpirantia in eundem ſenſum, quem expreſſit putatque Antonius Cotonius *celebr. controu. lib. 2. controu. 11. cap. 3. num. 109.* id quod indicaui de indulgentiæ remanentia in Cruce Carauacenſi fracta, eſſe verum, ſi indulgentia fuit applicata illi, vt ſimpliciter cruci, non verò ſi tanquam Cruci Carauacenſi; quod & ego credo, addens, tunc videri indulgentiam eſſe Cruci Carauacenſi, vt tali, applicatam, quando ea indulgentia eſt à Pontifice deſtinata ſolis, (non autem alijs) Crucibus Carauacenſibus. Cæterum quid ſentiendum ſit de iis, quæ circumferuntur tanquam datæ illis Crucibus? dicam infra *cap. 37. n. 705.* priùs notato, quando Alex. VII. in Breui ſupra propoſito, ſicut & Clemens IX. aufert ius vtiliter ſubrogandi rei deperditæ aliam, videri voculam, *deperdita* denotare non modo amiſſam, ſed etiam deſtructam; nam & deeſt fundamentum dicendi, illam voculam accipi ſolùm pro re propriè amiſſa, & etiam illud deperditû dicitur, quod in rerum natura eſſe deſijt, teſte Calepino. Crux autem deſijt eſſe in rerum natura, quando ita fracta eſt, vt deſinat eſſe propriè Crux.

Cum verò pleroq; quæ ita diſtinctè ſcripſi de illis benedictis rebus fractis, legiſſet doctiſſimus P. de Dicaſtillo, non duxit alienum à ſua eruditia grauitate ſciſcitari à me literis ad me datis, quid reſpondendum cenſerem, ad quæſtionem iamiam proponendam, quàm etiam poſtea in ſuo *tom. 2. in 3. part.* ſeu *de pænit. tract. 9. diſp. 1. dub. 7. num. 127.* reſoluit, conueniens quidem mecum in reſolutione principali, ſicut & conſentit Cotonius *lib. 2. controu. 11. cap. 3. num. 110.* ſed hic breuiſſimè, ille multò ſuccinctius, quam ego. Eſt ergo hæc

Quæſt. XXXVIII. *Verùm ſicuti quando Summus Pontifex benedicens, & indulgentiis afficiens orbiculos cereos, quos Agnos Dei vocamus, benedictio, & ſanctitas remanet in ſingulis particulis, in quas ex more recepto franguntur illi orbiculi, ita etiam in iiſdem perſiſtat indulgentia, vnà cum benedictione percepta?*

Ratio

396 Ratio dubitandi eſſe poteſt. I. Quia remanet in his fragmentis haud dubiè ſanctitas, imò & denominatio ceræ benedictæ. II. Si Papa in Cęna Domini e. g. conſecraret hoſtias, & daret indulgentias iis, qui ſumerent ex illis hoſtiis a ſe conſecratis, etiamſi quácunque hoſtiam diuideres in varias particulas, cui conferres vná, cóferres & indulgentiam. III. Si concedatur indulgentia aquæ, quam totam ſimul benedixit Papa in multis vaſis, e. g. viginti, ſi ſpectes primam conceſſionem indulgentiæ Realis in re, cui eſt affixa indulgentia, tantùm ſunt viginti indulgentiæ, ſi poſtea educillando aquam diſtribuas, vnicuique diſtribues indulgentiam aquæ affixam. Has rationes ſubtiles ſanè Doctor ille propoſuit, & eruditè, vt ſolet, pluribus declarauit. Ego cenſui reſpondendum in hunc modum.

397 Suppono, renerà quandoque fieri, vt Papa vnà cum benedictione det eiuſmodi rebus indulgentias, & meritò ſupponitur; licèt enim habeam ad 20. diuerſas formulas indulgentiarum, & in nulla illarum fiat huius rei mentio, & Clemens viii. vetuerit, ſuas indulgentias dari Agnis Dei cereis, attamen in vna illarum formularum reperio Gregorium xv. conceſſiſſe, vt eæ imagines, cruculæ, roſaria, & *Agnus Dei*, quibus P. Frater Hyacinthus de Caſale Capucinus applicaſſet intentiones, eſſent præditæ tum aliis indulgentijs, tum nominatim ijs, quas P. Frater Laurentius de Bruxia eidem Capucinus ex Pauli V. conceſſione impertijſſet imaginibus, &c. & *Agnis Dei*. Hoc ſuppoſito

398 RESP. I. Res tota pendet à voluntate Pontificis, quandoquidem poteſt occurrere ſufficiens cauſa ad reſtringendam hìc, & ampliandam gratiam.

RESP. II. Saluo meliore iudicio, non videtur mihi eſſe intentionem Pontificis eo modo, qui ſupponitur, benedicentis, vt indulgentiæ adhæreant ſingulis, in quas orbiculi cerei franguntur, particulis, Ratio eſt, quia *inſpicimus in obſcuris, quid plerumque fieri ſoleat. cap.* inſpicimus, *de reg. iur. in 6.* & quidem quid plerumque in ſimilibus fieri ſoleat ab illo, cuius mentem dubiam exploramus, argum. *leg.* ſi ſeruus, *ff. de legat. & fideic. §. fin.* vbi Vlpianus ſic pronuntiat: *ſi numerus nummorum legatus ſit, neque apparet, quales ſunt legati, ante omnia ipſius patrisfamilias conſuetudo ſpectanda eſt*; ergo etiam hìc ſpectandum eſt, quid Pontifex in ſimilibus agere conſueuerit. Id autem patet ex ſequentibus.

399 I. Quando alicui grandi cumulo roſariorum, inter quæ ſunt multa Pſalteria, impertit indulgentias, non vult, vt ſi poſtmodum ex Pſalterijs fiant Coronæ Beatiſſimæ Virginis, aut Chriſti Domini, multiplicentur indulgentiæ.

II. Quando Pontifex aut immediatè, aut mediatè per alium dat indulgentias alicui ex illis grandibus crucibus ligneis, quas PP. Capucini, & Franciſcani geſtant è roſario pendula, & quæ poſſunt poſtmodum concinne per medium findi in duas, non remanet indulgentia in vtraque parte reſultante ex fiſſione.

III. Viſuntur complura templa ita fabrefacta, vt ex vno poſſint, ſi vnicus murus interiiciatur, duo non planè aſymetra fieri: ſi fiant, nemo, puto, dicet indulgentiam, quæ priùs à Pontifice promiſſa erat viſitaturis illud vnum templum, obuenturam viſitantibus iam vtrumque.

400 IV. Quando illi PP. Capucini, de quibus ſuprà, diſtribuebant Agnos Dei affectos indulgentijs, non exiſtimo, quòd qui vnum ex iis acceperat, potuerit eum ex intentione Pontificis in plures particulas diuidere cum multiplicatione indulgentiarum.

V. Si quis vnam intentionem indulgentiarum applicet imagini, quæ ita cenſetur moraliter vna imago, vt tamen poſſit non abſurdè diuidi in duas, qui ita diuidet, habebit duas imagines, ſed non vtramque affectam indulgentijs.

401 Denique Pontifex nunquam ſolet dicere: do tibi tot intentiones, quot tu vis habere; ſed & numerum certum largitur, & roſaria, ac numiſmata donat ipſe indulgentijs non temere, & vt ita dicam, clauſis oculis, ſed vel ſcitando, quantus ſit roſariorum, que benedicenda offeruntur, numiſmatumque numerus, vel ſaltem aſpiciendo, ita, vt in confuſo coniicere queat, quot apponantur; quod ſanè argumento eſt, nolle multiplicari intentiones indulgentiarum, niſi quando id exprimit.

402 Ad rationes principio allatas Reſp. I. argumentationem à multiplicatione benedictionum ad multiplicationem indulgentiarum idcirco non conuincere, quòd centuplo faciliùs concedantur benedictiones, quàm indulgentiæ; nec enim per benedictiones, ſed *per indulgentias indiſcretas, & ſuperfluas claues Eccleſiæ contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio eneruatur. cap.* cùm ex eò, *de pœnit. & remiſſ.*

Et quamvis quælibet pars ceræ benedictæ, ſit verè cera benedicta, non tamen eſt idcirco indulgentijs prædita, ſicuti patet in exemplo Pſalterij, quod communiſſimè vocatur Roſarium, ſeu relinquatur cum ſuis 165. orbiculis integrú, ſeu diuidatur in bis 63.

403 II. Si Summus Pontifex conſecraret Ciborium hoſtijs plenum, cum intentione, vt quotquot inde communicarent, potirentur indulgentia plenaria, non dubitarem, quin eâ indulgentia gauiſuri eſſent etiam illi, quibus præberentur fruſtilla caſu, vt fit, fractarum hoſtiarum; nam meritò præſumeretur ea eſſe ſuæ Sanctitatis intentio, quia ſicuti *ad ea debet aptari ius, quæ & frequenter, & faciliè eueniunt. l.* nam ad ea. *ff. de leg.* ita & gratia. Si verò illæ conſecratæ hoſtiæ magno numero in particulas ea intentione frangerentur, vt plures inde participarent, dubitarem de extenſione gratiæ Pontificiæ, quia ſicuti *Papa in ſuis reſcriptis cenſendus eſt ſe cum iure communi conformare quoad poteſt*. Baldus in *l.* ex facto. *ff. de vid. & pupil.* communiter receptus, ita & in eiuſmodi gratijs. Nec cogitari debet, quòd velit aliquid tunc inducere contra Eccleſiæ morem, *argum. leg. 19. ff. de leg.*

III. Si Papa benedicendo aquæ dolium daret ſimul indulgentias ea aqua vſuris, haud dubiè iis potirentur omnes, qui illa aqua aſpergerentur; nam vtique non vellet Papa, illud dolium ita aſſeruari integrum & plenum, quia vt ſic foret eius gratia planè fruſtra, contra reſolutionem & rationem *cap.* ſi Papa, *de priuil.* vellet ergo diſtribui eo modo, quo ſolet fieri in Eccleſia. Idem ſentio de integro pane, quem ita benediceret Papa, nec enim cenſendus eſſet benedicere pro Polyphemo, totum vno hiatu abſorpturo. Vnde infero, ſi Papa benediceret informem ceræ maſſam, dando illi indulgentias, fore vt tot indulgentiæ eſſent emerſuræ, in quot maximos, minimos Agnos Dei illa cera diuideretur. Et quidni in quot paruas particulas? niſi fortè conſtaret, eſſe mentem Pontificis, vt illa maſſa in conſuetos orbiculos formaretur. 404

Quæſt. XXXIX. *Applicauit quis vulgari roſario indulgentias S. Caroli, nactus elegantius vellet è primo, in ſecundum transferre dictas indulgentias, poteſtne?* 405

RESP. Vnus omnium, quos legi, hanc quæſtionem, ſed tamen aliud agendo reſoluit Cardinalis de Lugo *diſ. 27. n.* 151. vbi illum, qui in locum amiſſæ imaginis, aut alterius rei benedictæ ſecundùm dicta *n.* 382. aliam ſubſtituit, non dare propriè huicalij indulgentias, probat hoc argumento: quia qui dedit indulgentias, poteſt eas reuocare; atqui is, qui in prædicto caſu vnam imaginem, pro alia amiſſa ſubſtituit, & deſignat, non poteſt reuocare factam deſignationem, & electionem; ergo illa deſignatio non eſt actus iuriſdictionis, ergo non eſt propriè conceſſio indulgentiæ. Itaque ratio, cur talis non poſſit ex vno roſario, in aliud transferre indulgentiam à ſe datam eſt, quia non ille propriè, ſed Pontifex priori Roſario illam gratiam fecit. Vnde apparet, me nihil effecturum, ſi dicam: *iſtam indulgentiam pro hoc anno applico huic roſario pro ſequente alteri*. Hæc refert ex me Diana *part. 10. tr. 16. reſ. 9.* approbatque.

Quæſt. XL. *Poſſuntne vni, & eidem rei ſacræ concedi & applicari plures indulgentiæ?* 406.

RESP. Quin ſimul & ſucceſſiuè id poſſit fieri non dubitant Doctores, qui propterea quærunt, vtrùm, cùm quis habet medalium diuerſis indulgentijs affectum, poſſit vno omnes lucrari, & ſi non omnes, quamnam lucretur? Vtramque hanc quæſtionem diſſolui *num.* 316.

CAPVT XV.

Quid nomine Roſarii, & Coronæ intelligitur in diplomatis Indulgentiarum?

SVMMARIVM.

An congeries ſexaginta trium Aue Maria, & ſeptem Pater Noſter, rectè vocetur Roſarium? 407.
Quid vulgò intelligatur nomine Roſarii? 407.
Quid intelligatur per coronam Chriſti Domini? 410.
Quid per coronam Dominæ noſtræ? 411. & 412.
Quid nomine coronæ abſolutè poſito? 413.
An peccet mortaliter omittens aliquot Aue Maria ex corona, cuius recitationem imperaret Confeſſarius? 415.

Quæſt. XLI. *Quid nomine Roſarii intelligitur, quando dicitur, dari indulgentiam talem, aut talem recitantibus Roſarium?* 407

RESP. I. Licèt Nauarrus *tom. 3. opuſc. miſcell.* 19. *de Pſalter. n.* 6. neget, vllum Claſſicum autorem inueniri, qui dicat, congeriem ex 63. Aue Maria, & 7. Pater noſter appellari Roſarium, certum tamen eſt, à Germanis, Gallis, doctis, & indoctis ſæpiſſime ita appellari, & intelligi.

II. Nomine Roſarii abſolutè prolati intelligitur etiam, tùm

Q à maio-

à maiore parte hominum Germanorum, Gallorum, Italorum, tum, à Summis Pontificibus in bullis indulgentiarum tertia pars Pſalterij B. V. ſeu quinque Pater Noſter cum quinquaginta ſalutationibus Angelicis, vt teſtatur, & fusè probat Nauarrus *l. c.*

408 Dices: *Ergo huic Nomenclaturæ poſſunt ſe in praxi accommodare omnes abſolutè, dum recitant roſarium pro indulgentia, voto, aut pœnitentia Sacramentali, aut pro benefactoribus Religionum.*

RESP. Poſſunt, vt notat Nauarrus *ibid.* niſi fortè contrarium ſatis clarè ſignificetur, ſicut ſignificatur in catalogo Latino (non autem Germanico) Miſſarum, & Orationum, quas noſtræ Societatis Religioſi non ſacerdotes hebdomadatim, aut aliàs, pro benefactoribus, aliiſque intentionibus facere debent, quo loco, nomine Roſarij abſolutè prolati intelligitur pſalterium, circulus, inquam, conſtans centum quinquaginta ſalutationibus Angelicis, & quindecim orationibus Dominicis, & ita etiam ſumunt Paulus V. & Gregorius XV. nam Coronam Beatiſſimæ Virginis, de qua mox, accipiunt pro tertia parte roſarij; tertia autem pars roſarij haud dubiè deſignat quinquaginta Aue Maria, & quinque Pater Noſter; Et Vrbanus in indulgentijs Ordinarij §. 1. per Roſarium deſignat id, quod nos Beatiſſimæ Virginis Pſalterium vocamus.
409 Vnde confirmatur id, quod docuit Nauarrus *l. c.* ſi videlicet iubearis recitare *totum* Roſarium, te obligari ad ipſum Pſalterium. Quamquam in Germania, & Gallia per *totum* Roſarium ſæpe intelligimus nihil aliud, quàm ſexaginta tria Aue, & ſeptem Pater Noſter.

410 Quæſt. XLII. *Quid per Coronam Chriſti Domini intelligunt primùm nominati aliique Pontifices?*

RESP. Intelligunt triginta tria Pater Noſter, & totidem Aue Maria, in honorem annorum, quibus inter mortales vixit Chriſtus Dominus, vt videre eſt apud Caſarub. *V. indulgentia plenaria quoad fratres n. 8.* & in compendio noſtrorum Priuilegiorum *V. indulgentia* §. 6. quamvis Nauar. *de orat. c. 10. n. 30.* loco triginta trium ſalutationum Angelicarum ponat in Corona Chriſti ſolùm quinque, dicens eſſe nouè inuentam, & optimam precandi ſpeciem.

411 Quæſt. XLIII. *Per Coronam Dominæ noſtræ, quid intelligunt bullæ Pontificiæ?*

RESP. Caſarubius *l. c. n. 11.* ait, illos meliùs ſentire, qui per Coronam Beatiſſimæ Virginis intelligunt ſeptuaginta duo Aue Maria, & de decem in decem vnum Pater Noſter: At Cordoba *in annotatione ad illum locum Caſarubij* teſtatur, in tota Italia, à ſui Ordinis fratribus communiter per Coronam Noſtræ Dominæ deſignari ſexaginta tria Aue Maria; quamvis idem cum Emman. Roeriq. *q. 88. a. 3.* fatetur à Leone X. per Coronam fuiſſe intellectum, id quod intelligit Caſarubius. At Collector Priuilegiorum Societatis Noſtræ *l. c.* ſignificat, Leonem X. per Coronam non intellexiſſe, niſi ſexaginta tria Aue Maria, & de decem in decem vnum Pater noſter.

412 Quin imò Germanicus Interpres catalogi paulò antè memorati, per Coronam abſolutè intelligit, id quod Latinus Scriptor tertiam partem Roſarij vocat. Verùm Vrbanus VIII. in ſuis indulgentijs Ordinarijs Coronam Deiparæ à tertia parte roſarij diſtinguit. Vnde conijcio, quando Paulus V. concedit indulgentias Plenarias recitantibus Coronam, aut tertiam partem Roſarij, & Gregorius XV. eaſdem concedit orantibus Coronam, ſeu tertiam partem Roſarij, per illud: *aut*, & *ſeu*, non indicari diſiunctionem, & diuerſitatem, ſed identitatem; quamvis qui illas particulas ſumpſerit propriè diſiunctiuè, videatur non erraturus. Et verò in quibuſdam diſpoſitionibus Iuris has particulas diſiunctiuè, in alijs copulatiuè oſtendit Azor. *tom. 1. lib. 5. c. 17.*

413 Quæſt. XLIV. *Quid intelligunt Pontifices nomine Coronæ poſito ſine vlla determinatione?*

RESP. Quando dicunt ſe concedere indulgentias Coronis, Roſarijs &c. ſeu illis, qui habent coronas, roſaria Benedicta &c. exiſtimo Coronam accipi genericè pro corona tam Chriſti Domini, quam Beatiſſimæ Virginis; nam non video, cur non habeat hìc locum doctrina tradita *num. 46.* quòd ſcilicet verba,
414 quibus conceduntur indulgentiæ, ſint latè accipienda. Quæ ratio etiam nonnemini perſuadebit, hoc ipſum nomen ita latè accipi in iis paragraphis, in quibus dicitur concedi has, aut illas indulgentias, recitantibus coronam, vel roſarium, aut tertiam partem roſarij, niſi ex antecedentibus, aut conſequentibus aliud colligendum ſit. Et verò etiam in odioſis Coronam pro Roſario quoque accipi patet ex bulla ſuſpenſiua indulgentiarum, quam in tract. de Iubileo deſcripſi.

415 His addo, meritò à Diana *part. 5. tract. 5. reſol. 15.* reijci doctrinam, quam ipſe ex Thoma, & Ioanne Sanchez colligit, ſcilicet peccare mortaliter illum, qui à Confeſſario iuſſus recitare coronam, ſeu tertiam partem roſarij, omittit aliqua Aue Maria; nam eſto Corona ſit aliquid indiuiduum, vt vult vterque hic Doctor, inde inferens, illum, qui non poteſt totam coronam recitare, non teneri ad vllam eius partem; confeſſarij tamen non ſunt ita rigidi, vt pœnitentiæ, de recitanda corona à ſe impoſitæ, nolint eſſe vllatenus ſatisfactum, ſi tantùm aliquot Aue Maria omittantur.

CAPVT XVI.

De Indulgentiis Bullæ Cruciatæ.

SVMMARIVM.

Quænam ſint indulgentiæ bullæ Cruciatæ? 419.
Quid ſit, & vnde dicta Bulla Cruciata? 416.
Cur dicatur conceſſa Regi Hiſpaniæ? 517.
Quanta eleemoſyna detur Regi Hiſpaniæ à volentibus ea frui? 418.
Quinam poſſint eam obtinere? 419.
Ea bulla ſingulariter pupugit Lutherum. 420.
An debeat eſſe in ſtatu gratiæ, qui eam accipit pro defuncto? 422.
Quomodo per eam conſeantur concedi indulgentiæ plenariæ ſtationum? 423.
Quomodo intelligenda clauſula de inualiditate Bullæ Indulgentiarum, ſi pro ea detur aliquid? 424. & ſeqq.
Quid ſi aliquid detur ſollicitatori Romano? 427.
Quid ſi accipiatur ſponte oblatum? 428.
Quid ſi ex pacto? 429.
An, & quatenus liceat aliquid dare pro inſcriptione, ſeu admiſſione in Congregationem Roſarij? Ibid.

Quæſt. XLV. *Et quæ ſunt indulgentiæ bullæ Cruciatæ?* 416

RESP. Sunt eæ, quæ conceduntur habentibus bullam Cruciatam. Eſt autem bulla Cruciata, ſeu Cruciatæ, de qua paucis Germanis ſatis cognita toties meminerunt Hiſpani, Italique ſcriptores, nihil aliud, quàm Bulla à Summo Pontifice Hiſpaniarum Regi Catholico, in ſubſidium belli contra infideles conceſſa, varia eaque vtilia priuilegia continens, vt eam deſcribit Trullenck in expoſ. illius *lib. 1. dub. 1.* referens ex Henriquez *lib. 7. cap. 29. num. 3. lit. o.* etymon vocabuli *Bulla*.

Dicitur autem eſſe conceſſa Regi Hiſpaniæ, quòd, vt quis illius 417
bullæ priuilegia conſequi poſſit, debeat huic Regi ſtipem, vt vocant Trullenck, Sancius, aliique Hiſpani ſcriptores, ſeu aliquid pecuniæ dare conuertendum, non in profanam, regiamque pompam, ſed in bellum contra infideles. Teſtaturque Ioannes 418
Sancius *in ſelect. diſput. diſp. 53. n. 6.* illam ſtipem, ſeu, vt appellat, eleemoſynam, eſſe duntaxat duorum argenteorum, id eſt, vt interpretor, duorum regalium, ſeu 20. cruciferorum noſtratis monetæ; nam ita ipſe loquitur, *Ingentes agere gratias Pontifici ſumus debitores, cùm quiſque domi ſua habeat diſpenſationem, ob eleemoſynam duorum argenteorum, nec Romanas dilationes exſpectare vltrà teneatur.*

Porro hanc bullam obtinere poſſunt omnes Hiſpaniæ tum inco- 419
læ, & quaſi incolæ, tum etiam peregrini, vt declarat Trullenck *l. c. §. 1. dub. 5.* poſſuntque eius priuilegiis frui per annum, non diutius, niſi dent iterum duos, pro anno ſequente, argenteos; & vocatur ideo Cruciata, quòd contineat indulgentias ſimiles iis, quas Vrbanus II. impertiuit inſignitis Cruce Rubea ad Terram Sanctam recuperandam proficiſcentibus, quorum expeditio nuncupata eſt Cruciata. Henriq. *l. c.* ſoletque Trullenck, & alij hanc eandem bullam vocare bullam Sanctæ Cruciatæ, alij Cruciatam.

Hæc ipſa bulla ſingulariter pupugit Lutherum, vt inter alios 420
teſtatur Henriq. *l. c. lit. p.* quia videtur præſeferre ſpeciem ſimoniacæ indulgentiarum nundinationis; ſed reuera non continet vllam, per ſe loquendo, ſimoniam, vt ex communi doctrina de ſimonia, quiſque facilè deducet, nec propriè loquendo præſefert ſpeciem vllius ſimoniæ, cùm præſertim concedat non ſolas indulgentias, ſed alios magnos fauores, circa celebrationem Miſſæ, eſum ciborum vetitorum &c.

His in gratiam illorum, qui rationem huius bullæ ignorant, 421
obſeruatis, addo cum Diana *part. 5. tract. 13. reſol. 71.* non valere indulgentias, in illa bulla conceſſas, ſi pro eius publicatione, aliquid etiam ſponte oblatum accipiatur.

Addo quoque, eſſe doctrinam Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. part.* 422

p. diſp. 27. *n.* 76. contra Portel. *in addit. n.* 24. quòd quando quis prædictam Bullam accipit pro defuncto, debeat in inſtanti, quo accipit, eſſe extra ſtatum peccati mortalis; nam contributio, & elargitio illius eleemoſinæ, inquit, eſt vnicum opus, quo peracto obtinetur Indulgentia pro defuncto, pro quo accipitur Bulla. At verò non eſſe eandem rationem, quando aliquis illam Bullam accipit pro viuo, quia Indulgentia non obtinetur tunc, quando accipitur Bulla, & datur eleemoſina, ſed quando implentur alia ibi requiſita, ad Indulgentias conſequendas, vel quando applicatur à Confeſſario ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis.

423 Addo poſtremò ex Diana *reſol.* 2. ab habentibus Bullam Cruciatæ, hoc ipsò participari Indulgentias plenarias ſtationum, quòd Bulla abſolutè, & ſine expreſſa reſtrictione dicant, habentem Bullam poſſe lucrari Indulgentiam ſtationum. Hoc ipſum docent apud ipſum Trullenck, & Villalobos: ſed Nauarrus *de Indulg. & Iubil. not.* 9. *n.* 15. Granadus, & alii. Ego non dubito, quin Plenariæ ſufficienter comprehendantur illa conceſſione generali: *concedimus omnes, & ſingulas Indulgentias Stationum.*

424 Quæſt. XLVI. *Quomodo eſt intelligendum id, quod de Bulla Cruciata aliiſque nonnullis Indulgentiis ſtatuitur, illas ſcilicet non valere, ſi ratione earum aliquid detur?*

RESP. I. Non legi vllam Bullam, quæ generatim irritas reddat omnes Indulgentias, ratione quarum aliquid detur, & accipiatur. Quamquam Pius iv. Bulla 64. apud Cherubinum ſeuerè vniuerſim prohibeat, ne vlli Officiales Curiæ Romanæ quidquam accipiant, etiam pro labore ſcribendi Breuia Indulgentiarum.

425 II. Attamen de aliquibus in particulari Indulgentijs ſtatuitur pœna nullitatis, ſi pro ijs aliquid accipiatur. Statuitur autem duobus diuerſis modis. Primò enim de Indulgentijs Bullæ Cruciatæ expreſsè ab Vrbano viii. decernitur id, quod paulo antè ex Diana retuli.

426 Deinde multa huius, & ſuperioris ſæculi Breuia concedunt pro feſtis Indulgentias cum hac clauſula: *volumus autem, vt, ſi pro impetratione, præſentatione, admiſſione, ſeu publicatione aliquid, vel minimum detur, vel ſponte oblatum accipiatur, præſentes nullæ ſint eò ipſo.*

427 III. Ratione huius ſecundæ clauſulæ, quæ in quodam Breui Innocentij X. poſita erat, quæſitum fuit ex me per literas, vtrùm illius Breuis valor non periclitetur idcirco, quòd Confraternitas, quæ illud impetrauerat, debuerit tres Iulios, ſeu dimidium florenum Rhenanum dare Solicitatori Romano? Reſpondi ego, non periclitari, ideo videlicet, quòd, *in pœnis benignior interpretatio ſit facienda cap.* in pœnis, *de reg. iur. in* 6. atque adeo illa nullitatis pœna non ſit extendenda, niſi ad caſus, in quibus aliquid accipitur pro ſtrictè, propriéque dicta impetratione, præſentatione &c. Atqui in caſu propoſito id non fuit factum; quandoquidem ille Solicitator, cui fuerunt erogati tres Iulij, eſt homo plebeius, qui ſolet ſolicitare, ſeu vrgere Notarios Pontificios, vt iam antea impetrata, & à ſua Sanctitate conceſſa Breuia ſcribant, ſeu expediant. Et proinde Solicitator eiuſmodi non eſt talis, qualium facit mentionem Pius iv. in paulò antè allegata Bulla, nam iſti ſunt Officiales Curiæ Romanæ, non ille. Ita etiam ſentit Coronius *lib.* 2. *Controuerſ.* 11. *cap.* 3. *n.* 91.

428 IV. Quando ſub pœna nullitatis prohibetur, ne quid etiam ſponte oblatum accipiatur *pro labore: pro impetratione: pro publicatione*, eſt virorum grauium Romæ florentium opinio, non incurri illam pœnam, niſi quid detur ex pacto ſaltem virtuali, hoc enim videre ſonare illam particulam: *pro*. Ita mihi teſtatus eſt per literas quidam Theologus Romanus, qui & illum de Solicitatore diſcurſum probauit. Et verò placet mihi allata explicatio, quia & eſt benigna, qualem decet eſſe in odioſis reſtringendis, & non repugnat proprietati prædictæ particulæ, & denique eſt omnino conformis Conſtitutioni Gregorij xiii. *de datis pro gratia obtinenda*, quam commentarijs illuſtrat Nauarrus *tom.* 2. *ſuorum oper.* Atqui ſolet Pontifex in dubiis anteceſſorum veſtigia ſequi *c.* verum, *de conuerſ.* Rigidior, nec ſine ratione, eſt Anton. Coronius referens Dianam *p.* 9. *tr.* 8. *reſ.* 28. dicentem *Tu cogita*.

429 V. Ad incurrendam prædictam pœnam nullitatis ſufficit, ſi reipſa aliquid pro impetratione &c. detur ex pacto, eſto fortè non admittatur. Ratio eſt quia Pontifex dicit, ſub diſiunctione: *ſi detur: vel accipiatur*. atqui ad veritatem diſiunctiuæ ſufficit vnam partem verificari *reg.* 70. *in* 6. *& l.* ſi hæredi plures, *ff. de condit.* Atque ita ſenſit etiam Nauarrus *in citat. commentar. n.* 13.

His adde, etſi in ſtatutis quarundam Congregationum, & nominatim Roſarij exprimatur, neminem teneri quidquam dare pro ingreſſu, vel inſcriptione, nec vlli fas eſſe aliquid idcirco petere, attamen licere aliquid ſponte, & gratis offerre pro ea Congregatione, vel pro Monaſterio, in quo quis inſcribitur, & conſequenter poſſe ſponte oblatum accipi, vt probat, & defendit Nauarrus *de Pſalt. & Roſar. miſcell.* 6. teſtans, ſe vnum Aureum donaſſe, quando Congregationi Roſarij fuit inſcriptus.

CAPVT XVII.

De S. Caroli, & Quinque Sanctorum antiquioribus Indulgentiis,

SVMMARIVM.

In quibus conueniant Indulgentia S. Caroli, & Quinque Sanctorum antiquiores? 430. & ſeqq.
In quibus differant? 431. & ſeqq.
An ſi imago ornata Indulgentiis S. Caroli ponatur loco publico, omnes orantes ante illam potiantur Indulgentia, poſito quod adſint reliquæ conditiones? 436.
Corriguntur dicta numero præcedenti. 437.
Refertur oratio, ſeu Affectus S. Franciſci Xauerii. 438.
Eos ipſe comprehendit rhythmis lingua Luſitana. 438.
Indulgentia à Nuntiis Apoſtolicis conceſſa recitantibus illos rhythmos. Ibid.
Poteſt Nuntius Apoſtolicus impertiri Indulgentiam ducentorum dierum ſaltem ſemel obtinendam quotidie à recitantibus illos affectus. 438.
Eſt etiam probabile, at non certum, quod poſſit facere eandem gratiam ſæpius etiam de die obtinendam. 438.
Variis rationibus probatur illa probabilitas. Ibid.
Quomodo poteſtas lucrandi hanc Indulgentiam coram quolibet Imagine S. Xauerii concordet cum Declaratione Alexandri Septimi? 439.
An ſubditi illorum Dominorum Nuntiorum commorantes extra Nunciaturam valeant potiri ea gratia? Ibid.
Nominatim ſi ſint Religioſi? Ibid.
An eadem gratia perſeueret etiam poſt exactum tempus Nunciaturæ? 440.

Quæſt. XLVI. *In quibus conueniunt Indulgentia S. Caroli, & Quinque Sanctorum antiquiores?* 430

RESP. Conueniunt I. in hoc, quòd vtræque ſint ampliſſimæ, vt apparebit ex dicendis, hac & ſequenti quæſtione.

Conueniunt II. in hoc, quòd omnes poſſint applicari animabus purgatorij, vt de Indulgentijs S. Caroli habetur §. 17. & de Indulgentijs Quinque Sanctorum §. 13.

Conueniunt III. quòd non cenſeantur reuocatæ, niſi fiat expreſſa mentio omnium articulorum, ſeu paragraphorum.

Conueniunt IV. quòd illas Indulgentias poſſit quis lucrari, ſiue habeat propriam imaginem, v. g. illis Indulgentijs affectam, ſiue commodatò acceptam, vt habetur in citati §§.

Quamquam non cenſeo, fieri hic gratiam ſpecialem, quandoquidem generatim dixi *num.* 378. cum Sanctarello, & Pinello perinde eſſe, abſtrahendo à decreto Alex. viii. cui ſe conformauit Clemens ix. ſiue proprio, ſiue alieno numiſmate vtaris, ad Indulgentiam lucrandam; ſicuti enim priuilegium Perſonale ſequitur Perſonam *reg.* 7. *de reg. iuris in* 6. ita priuilegium Reale ſequitur rem ipſam, eique adhæret, ſaltem quando eſt datum rei, non propter indiuidualé perſonam, ſicut Indulgentiæ ipſæ non dantur vni numiſmati propter Petrum, aut Paulum, ſed indeterminatè propter illum, qui legitimè vtetur re illis affecta. Hac ipſa clauſula expreſsè firmari multas Indulgentiarum formulas obſeruaui *n.* 379. 431

Conueniunt V. quòd, qui in articulo mortis ſecum habet, aut oſculatur vnam ex rebus ornatis alterutra harum Indulgentiarum, ſemélque corde, ſi ore non poteſt, dicit IESVS, conſequatur Indulgentiam plenariam omnium peccatorum in forma Iubilei; ſi videlicet, aut ſit confeſſus, & communicarit, aut contritus, ſi non potuerit confiteri, vel communicare. 432

Conueniunt VI. in hoc, quòd licèt hæ Indulgentiæ ſint ampliſſimæ, nullo tamen modo ſit de earum valore dubitandum; tum propter generales rationes, quas attuli *n.* 95. tum propterea, quòd certiſſimum ſit conceſſas fuiſſe, priores quidem à Paulo v. poſteriores à Gregorio xv. grauiſſimis, ſapientiſſimiſque Pontificibus, & proinde conceſſas ob cauſas iuſtiſſimas; videlicet, tum in gratiarum actionem pro inexplicabilibus beneficijs, quæ Optimus Deus toti Eccleſiæ, per merita, laboréſque ſex iſtorum Sanctorum contulit, & quotidie confert; tum ad promouendum cultum, imitationemque prædictorum Sanctorum, qui cultus, quàm ſit animis, corporibuſque ſalutaris, teſtantur plu-

ſima millia hominum, quibus prodigioſè profuit, tum oleum, aqua, effigies, inuocatio S. Ignatij, tum inuocatio S. Franciſci Xauerij, adeo vt mihi P. Emmanuel de Lima vir Religioſiſſimus Societatis noſtræ annis abhinc plùs 30. coram conteſtatus fuerit, tot miracula quotidie patrari, tactu & vſu olei manantis Goæ ex incorrupto adhuc, ſed ſubfuſco corpore S. Franciſci Xauerij, vt ſingulis annis nouum, & citra omnem hyperbolem, bene magnum codicem pro iis ſcribendis conficere oporteret, ſi omnia conſcribenda forent; addiditque ſe oculatum eius rei teſtem eſſe, vtpote qui pluribus annis Goæ habitauit.

433 Quæſt. XLVIII. *In quibus differant hæ indulgentiæ?*

RESP. Differunt in ſequentibus. I. Quòd priores ſint conceſſæ in honorem Sanctiſſimi Cardinalis, & Archiepiſcopi Mediolanenſis Caroli Borromæi, in eius Canonizatione (nam quæ circumferuntur tanquam datæ in Dedicatione templi ipſius, videntur ſuppoſititiæ, vt dicam *cap.* 37.) poſteriores verò in honorem Quinque Sanctorum, vno eodemque die Canonizatorum, ſcilicet SS. Iſidori, Ignatij Loiolæ, Franciſci Xauerij, Tereſiæ, & Philippi Neri.

434 II. Quòd hæ poſteriores ſint & ampliores, & faciliores obtentu; nam qui habet indulgentias Quinque Sanctorum, lucratur indulgentiam plenariam, quoties recitat roſarium, ſeu coronam Beatiſſimæ Virginis, aut eiuſdem paruum officium &c. vt apparet ex §. 3. At verò per horum recitationem non obtinet quis indulgentias plenarias vi indulgentiarum S. Caroli, niſi hæc recitet poſt Communionem, vt conſtat ex §. 1.

III. Quod habens indulgentias Quinque Sanctorum, quoties communicat, aut Sacrum facit, obtineat indulgentiam plenariam, vt dicitur in §. 1. hanc tamen indulgentiam ex vi indulgentiarum S. Caroli non conſequeris per communionem, aut Sacrum, niſi ores pro exaltatione Eccleſiæ, aut extirpatione hæreſeon, vt videre eſt in §. 4.

IIII. Quòd in §. vltimo indulgentiarum Quinque Sanctorum ponantur hæc verba: *Sanctiſſimus Dominus Noſter conceſſit ſupradictas indulgentias, & gratias, ita tamen, vt non imprimantur, & imagines priuatim domi habeantur*; at verò vtraque harum conditionum omittitur in quibuſdam exemplaribus indulgentiarum S. Caroli.

Plura in hanc rem addere neceſſe non eſt, cùm tam multi formulas vtrarumque indulgentiarum habeant, qui verò non habent, nanciſci poſſint, quibus etiam autor ſum, vt ſæpius relegant, maximè propter indulgentias, tum exercentibus aliquem pium actum, ad imitationem votis è Quinque Sanctis promiſſas, tum miſerabilibus animabus applicandas; qui verò non habent vllam rem ſacram iis affectam, conentur acquirere, proprio iure, vel commodatò vtendam. Ita olim hortabar vtiliter, nunc foret inutile, propter Breue Alexan. VII. toties memoratum, cui tamen contrarium ſi fortè alius Pontifex ob grauiſſimam cauſam ediderit, non oberit meminiſſe horum, & plurium aliorum expreſſorum ſuperioribus capitibus. Porrò ex differentia vltima oritur.

435 Quæſt. XLIX. *An, & quomo lo impreſſio impediat valorem Indulgentiarum Quinque Sanctorum?*

RESP. Impedit, & quidem eo modo, quem afferam in ſimili q. 60. Inſurgit inſuper ex eadem differentia vltima hæc.

436 Quæſt. L. *Verum, ſi imago affecta indulgentiis S. Caroli ponatur in loco publico, omnes, qui ante illam exercent opera, quibus indulgentiæ S. Caroli promiſſa ſunt, vtrum illas conſequantur?*

Ratio dubitandi eſt, quia in §. 1. indulgentiarum S. Caroli, expreſſè dicitur: *qui orabit ante aliquam harum imaginum, obtinebit &c.* nam clauſula poſita in principio diſpoſitionis, mandati, reſcripti, &c. refertur ad omnia contenta in illis, quando omnium eſt eadem ratio, vt reliquos inter notat Sanchez *lib. 6. de matrimonio disp. 22. in fine*, & Lezana *V. clauſula. n. 4.*

RESP. Nihilominus ad propoſitam quæſtionem negatiuè, eò quòd tum praxis, tum aliarum indulgentiarum formulæ cogant ad negatiuè reſpondendum; atque etiam nonnulla, (& quidem, vt ex ſtylo Curiæ deduco,) correctoria exempla indulgentiarum S. Caroli habeant hanc finalem, fatiſque communem clauſulam: *Ita tamen, vt imagines priuatim habeantur*; Ergo ille §. primus reſtringi debet ad terminos clauſulæ illius finalis. Extendi tamen poteſt ad priuatum oratoriolum, ſeu capellam, eò quòd Leo XI. in formula indulgentiarum, quas conceſſit Cardinali à Dietrichſtain, poſuerit hæc verba: *qui in capella, ſeu oratorio, in quo fuerit vna ex benedictis rebus &c.* verba autem poſteriorum Pontificium ſint intelligenda ſecundùm ſenſum à prioribus expreſſum, nam *Pontifex in dubio cenſetur Prædeceſſorum veſtigia ſequi*; argum. *cap.* ſerum, *de iure iur.* Verùm hic diſcurſus, quem me citato refert Coronius *celeb. Conſcen. lib. 2. Conſcen.* 11. *cap.* 1. *n.* 43. videtur huic autori iam non habere locum propter Breue Alexan. VII. deſcribendum infra *cap.* 37. quod & ego iudico eſſe verum, quandoquidem illo Breue vnicè cauetur, ne plus, quam vnica perſona re affecta indulgentiis vtatur; quare tranſeo ab his antiquioribus, & ex parte antiquatis indulgentiis ad recentiſſimam, ac pertinentem ad hoc caput aliquo (non tamen perfectè, cum non ſint Reales, ſed perſonales) modo, in quo diſſero de indulgentiis Quinque Sanctorum, quos inter locum, vt ſupra dixi, obtinet S. Franciſcus Xauerius, in cuius à Deo ſummè honorificati ſingulariter hac noſtra ætate venerationem ſit hæc ex obiecto vocata.

Appendix I. Declaratoria.

Tametſi Lectores ætate prouectiores facile animaduerſuri ſint, a fuiſſe nomine *Quinque Sanctorum* a me tum in hoc, tum in ſuperioribus capitibus intellectos SS. Iſidorum, Ignatium, Xauerium, Philippum Nerium, & Tereſiam. quos Greg. XV. An. 1622. retulit in claſſem cælitum, nihilominus propter iuniores, qui fortè haud multum audierunt de his Quinque, ſed plus de aliis Quinque, quos etiam ſimul, vnaque Clem. IX. ſolenniter inſcripſit ſyllabo Eccleſiaſtico ciuium cæleſtium, ad vitandam confuſionem adiecto hanc Declaratoriam Appendicem inductus etiam occaſione.

Literarum Romanarum.

Etenim tertio Decembris An. 1673. elapſi, perlata huc eſt Epiſtola data 18. Nouembris a Patre mihi notiſſimo, qui illo ipſo die 18. admiſſus ad oſculum pedum S.D.N. Clementis X. interrogatusque quid peteret? Reſpondit: Sanctiſſime Pater, peto humillimè aliquas Indulgentias. Tum Papa Ergo tibi concedimus ducentas *Quinque Sanctorum*. Ex quo reſponſo ſtatim intuli: Ergo per Indulgentias *Quinque Sanctorum* abſolutè ſumptas intelliguntur iam aliæ, quàm abhinc quadrienium, nullæ quippe ſub nomenclatura Quinque Sanctorum erant in orbe notæ, quam illæ ampliſſimæ, & ab vno in alterum adeoque in filios, pronepotes &c. transferibiles, quæ erant conceſſæ in honorem S. Iſidori, & quatuor SS. Collegarum. An verò quando nunc eſt ſermo de recenter impertitis Indulgentiis *Quinque Sanctorum*, intelligendi ſunt ſancti Caietanus, Franciſcus Borgia, Lodouicus Bertrandus, Philippus Bennitius, & S. Roſa Peruana, quos ideo Clemens X. ſimul inſeruit Faſtis Eccleſiaſticis. Cum enim certum ſit, priores illas Indulgentias, poſt quam fuerunt ab Alexandro VII. reſtrictæ, limitatæque iis modis, quos proponemus infrà *c.* 37. vel nulli omnino, vel non niſi pauciſſimis, & quidem ægerrimè fuiſſe donatas, non eſt credibile, eas nunc cenſeri conceſſas, niſi expreſſiſſimè nominentur, præſertim in tanto numero, & reſpectu perſonarum priuatarum, & quidem poſtquam idem Pontifex in fine Indulgentiarum pro illis Quinque nouis Sanctis, formaliter priuilegio, ſi quod contrarium derogationi Alexandrinæ quis obtinuiſſet, derogauit. Quamuis ergo gratiæ ſunt in dubio latè interpretandæ, quia tamen non eſt hic vllum morale dubium de mente Pontificis, idcirco nec dubitandum hic de reſtrictione ad minus amplas Indulgentias: de quibus quidem fuit mihi ſcripto propoſitum etiam 18. Nouembris.

Hoc dubium.

Quando quidem certum eſt, illum, qui ieiunat in Vigiliis horum Quinque Sanctorum, præſtatque aliqua ſecundùm §. *ſecundum* præſtanda, ſemper, adeoque quinquies lucrari plenarias Indulgentias, ſecundùm §. *tertium*, an non ille lucrari poſſit ſimiliter quinquies Indulgentiam plenariam, qui vno menſe quinque aras horum Sanctorum viſitat, quinquies ieiunando etiam, & communicando quinquies? Rationem dubitandi ſuggeſſit illi clariſſimo Domino conſulenti; quòd cit. §. 3. in Latino impreſſo Romæ exemplari, quod inde allatum habeo, ita ſonet: *Quicunque Miſſam celebrauerit vel Confeſſus & ſacra Communione refectus interfuerit Miſſæ, ad Altare, in quo Imago, aut Corpus, aut Reliquiæ, cuiuslibet prædictorum Quinque Sanctorum, aſſeruantur, piéque Deum orauerit, vt dictum eſt, die vno, quem voluerit cuiuslibet menſis plenariam Indulgentiam lucretur.* At verò §. 2. ita exprimatur: *Quisquis in Vigilia cuiuslibet iſtorum Quinque Sanctorum ieiunauerit, & Confeſſus in ipſius Feſto Sanctiſſimum Eucharistiæ Sacramentum ſumpſerit, orauerítque Deum (vt ſuprà dictum eſt) toties Indulgentiam plenariam conſequatur.* Quæ duæ formulæ loquendi, cùm videantur eſſe ſimiles, quoad clauſulas formales, non apparet, cur lucraturus eſſet in menſe quinquies Indulgen-

tiam

tiam Plenariam is, qui ieiunaret, & communicaret quinquies in menſe, poſito quòd ea feſta inciderent in vnum eundem menſem, non autem ſit quinquies obtenturus, ſi vno menſe quinquies aras horum Sanctorum viſitet, repetita quinquies Confeſſione, & Communione, præſertim cùm fauor Indulgentiarum ſit ampliandus, vt crebrò repetiuimus in hoc & ſuperiore Tractatu.

d Nihilominus tamen Reſp. videri mihi veroſimilius non ſubſiſtere argumentationem à 2. §. ad §. 3. Secundus enim diſertè habet; *Toties conſequatur*: Tertius autem non ſolùm abſtinet dictione vniuerſali *Toties*, ſed potiùs è diuerſo continet reſtrictiuam clauſulam, *Vno die*. Non igitur tribus, quatuor quinque diebus. Accedit, quòd ſicut vera interpretatio teſtamenti deſumenda eſt ex genio, moreque teſtatoris: vt ſexcenties iogerunt Iuſtinianæi, ita etiam intelligentia gratiæ Iubilææ petenda veniat ex genio conſuetudineque Pontificum etiam impertientium. Conſueuerunt autem Alexander viii. atque duo eius ſucceſſores, tametſi Clementes, eſſe præparci (nec immeritò) in concedendis Indulgentijs Plenarijs.

e Porrò occaſione antecedentis dubij propono, reſoluoque breuiter alia duo communia multis alijs indulgentijs.

I. Dubium eſt: *Vtrùm ſi quis vno die bis, terue ſacrificet licitè, (vti ſit tum ab omnibus Sacerdotibus die Natalis Saluatoris, tum à multis Parochis procurantibus duas treſue Parochias,) adipiſcatur ter plenariam Indulgentiam oblatam communicantibus illo die?* Reſp. videri mihi tenendam affirmatiuam reſolutionem, eò quòd ex omnium, aut plerorumque ſenſu formulæ Indulgentiarum ſint intelligendæ in ea latitudine, quæ comprehenditur propria ſignificatione, atque ille Sacerdos, qui feſto S. Franciſci Borgiæ e. g. occurrente prima Dominica Octobris ſub ſuo ſacro tertio ſumit ſacram Euchariſtiam, propriſſimè dicitur communicare die feſto illius Sancti, ſicuti & ille, qui manè optimè valens ſumpſit ſynaxin, veſpere autem correptus morbo lethali accipit viaticum, iuxta dicta in Experientijs Tract. 4.

f Alterum dubium eſt quidem commune quinque recentioribus Sanctis, at ſatis ſingulare: paucæ enim formulæ Indulgentiarum loquuntur diſertè de altaribus, in quibus reperiantur Imagines, aut Reliquiæ Diuorum. Quæritur verò: *Conſecuturus ſatisfacturus conditioni de Imagine poſita ſupra aram, ſi illa Imago ſuſpendatur ad murum lateralem, qui nullo modo ſit, pars dicti altaris?* Ratio aſſerendi occurrit hæc duplex: prima, quòd norim, ita alicubi factituri circa Imaginem vnius ex illis Cælicolis. Altera, quòd, quamuis Rubricæ Miſſalis tradant, Crucem eſſe ſuprà Altare ſacrificantis collocandam, nihilominus tamen P. Tamburinus, quem Tom. priore refero, in Alph. ſacrific. *n.* 299. ſcribat ſufficere, ſi Crux ſit depicta in pariete ad latus.

Ad primam rationem reſpondeo, vna hirundo non facit ver, vt in ſimili reſpondet, ex Ariſtotele S. Antoninus, relatus à me *Tom. priore Tract.* 4. *n.* 170. Ad ſecundam, meritò à P. Tamburino diſſentit Gauantus, relatus illo *n.* 299. Vnde arbitror, exponi periculo nullitatis Indulgentiam, ſi non ſit in eo altari aliqua alia, ſaltem parua effigies vnius ex illo S. Quinario. Cæterum licèt Indulgentia priorum Quinque Sanctorum iam interierint, fortè reſpectu plerorumq; ex poſſeſſoribus, quia tamen plurimæ myriades gaudentium illis adhuc ſunt ſuperſtites, non planè gratis committo etiam præſenti prælo ea, quæ de ipſis vulgaueram An. 1649. cùm maxime florerent.

APPENDIX II. XAVERIANA.

437 Memini ſuprà *n.* 56. tres Illuſtriſſimos Dominos Nuncios Apoſtolicos ſub annum Chriſti M. DC. LXVI. conſpiraſſe in cultum S. Indiarum Apoſtoli promouendum impertitione Indulgentiæ obtinendæ à Chriſti fidelibus, eorum iuriſdictioni ſubiectis, & flexis genibus ante imaginem illius S. Taumaturgi recitantibus orationem, ſeu cum Deo collocutionem comprehenſam his verſiculis:

O Deus! ego amo te:
Nec amo te vt ſalues me
Aut, quia non amantes te,
Æterno punis igne
Tu, tu, mi IESV, totum me
Amplexus es in cruce:
Tuliſti clauos, Lanceam,
Multamque ignominiam
Innumeros dolores,
Sudores, & angores
Ac mortem; & hæc propter me,
Ac pro me peccatore
Cur igitur non amem te,
O IESV! amantiſſime
Non vt in cœlo ſalues me,
Aut, ne æternum damnes me
Nec præmii ullius ſpe:
Sed ſicut tu amaſti me,
Sic amo, & amabo te,
Solùm quia Rex meus es,
Et ſolùm quia Deus es:

Circa quam precatiunculam, ſeu potiùs alloquium diuinum, affectumque amantis animæ noto in gratiam longè plurimorum hoſce affectus repetentium ſtudio lucrandi Indulgentiam ſequentia.

I. Hi affectus amãtis animæ fuerunt ab ipſo S. Franciſco Xauerio rythmicis numeris linguæ Luſitaniæ per Indias vulgari, vt decantarentur à Neophytis Indis, quemadmodum adhuc hodie per Indias decantantur teſte noſtro P. Petro Poſſino in *Notis*, ſeu, vt vocat, *Indiculo Exegetico* in nouas epiſtolas S. Franciſci Xauerij *lib.* 2. *epiſt.* 2. quam totam epiſtolam ipſe P. Poſſinus non duntaxat repræſentat in ipſomet libro ſecundo, ſed etiam illos affectus exprimit non ex legibus Iambis, vt ſunt, quos deſcripſi, ſed legitimis.

II. Verba exprimentia indultum illorum trium Illuſtriſſimorum Dominorum Nunciorum legere eſt ſub plurimis etiam millibus Iconum papyracearum, referentium eundem Sanctum diuerſo habitu; quibus verbis indicatur, dari omnibus Nonciaturæ ſingulorum ſubditis 100. dierum aut vndecim menſium Indulgentiam, *quotieſcunque deuote, & flexis genibus ante imaginem S. Franc. Xauerij* pios illos verſus recitauerint.

III. Occaſione verborum in prototypo, & ectypis expreſſorum partim propoſita mihi ſunt, partim proponi poſſunt ſequẽtia dubia. 438

Primum dubium. An Illuſtriſſimus Dominus Nuncius N. vi facultatis, qua poteſt pia opera exercentibus Indulgentias vnius anni concedere, potuerit dare Indulgentias ducentorum dierum toties obtinendas, quoties quis affectus Xauerianos coram imagine S. Xauerij flexis genibus recitarit.

Huius quæſtionis reſolutionẽ petijt à me literis 3. Iunii an. 1667. datis Prælatus Regularis Theologiæ ſcientiſſimus; ad quam ſic reſpondi. Certum eſt, meo iudicio, Illuſtriſſimum Dominum Nuncium vi illius poteſtatis potuiſſe dare Indulgentiam 200. dierum ſaltem ſemel quotidie lucrandam, recitanti pie, ac flexis genibus illos verſiculos, hoc enim clare facit regula, & axioma: *Cui licet, quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus*; atqui dies 200. ſunt minus quid, quam anni vnius circulus. II. Eſt probabile, poteſtatem illam extendi etiam ad repetitam acquiſitionem Indulgentiæ repetita vnius, eiuſdemque boni operis executione; tum quia delegata poteſtas largiendi Indulgentias eſt late interpretanda; tum quia ſicut vbi lex non diſtinguit, ibi nec nos diſtinguere debemus, ita vbi non limitatur conceſſio poteſtatis, ibi nec nos limitare debemus; tum denique quia tres Nuncij Apoſtolici fecerunt ius repetitæ acquiſitionis facta iteratione illius recitationis. Hi vtique conſuluerint ſuos Theologos, eorumque ſteterint iudicio, quod quidem videtur ſufficere ad conciliandam probabilitatem datæ reſponſioni.

Non auſim tamen dicere, hoc reſponſum ſine limitatione vlla numeri eſſe certum; eo quod in poteſtate delegata non videantur includi actus rari, & extraordinarij, eſt autem largitio Indulgentiæ cum clauſula: *Toties, Quoties*, actus ſatis rarus, ſaltem reſpectu operum breuiculorum, non requirentium Confeſſionem, & Communionem. Minùs dubitarem, ſi in conceſſione exprimeretur; gratiam illam lucrifieri ab iis ſolis, qui non materialiter ſolùm, & recitatiue, ſed formaliter, & ſignificatiue proferrent illas ſententias, atq; adeo exercerent tunc illos ipſos formales actus fidei, & charitatis, qui indicantur verbis S. Franciſci Xauerij. Sic ego tunc reſpondi; quibus lectis reſcripſit mihi Prælatus ille (quondam Theologiæ Profeſſor) ſe omnino iudicare, poteſtatem ad Toties Quoties competere Nuncio vi indulti de quo ſupra, idque ob ſequentes rationes.

I. Quia Pontifex, hoc ipſo quod non niſi paucorum dierum, aut anni facultatem concedat, videtur eam conceſſiſſe cum ea amplitudine, quam ipſe habet, atque adeo quoad hoc tempus totam ſuam poteſtatem delegaſſe; atqui conſtat, ipſum habere poteſtatem talem. 2. Quia mens Pontificis in hac poteſtate concedenda non videtur alia fuiſſe, quàm vt homines ad pia opera frequentanda alliceret; ergo cum hic finis æque obtineatur, ſi ab eodem homine idem opus ſæpius exerceatur, quàm ſi à diuerſis ſemel fiat, non apparet, cur non æque cenſendus ſit, facultatem pro illa, quam hac frequentatione conceſſiſſe. 3. Quia praxis ipſa, ni fallor, oſtendit, nunquam Pontifices in deleganda facultate Indulgentias concedendi, addere ſolere, ſe illam dare totiés, quoties concedere poſſint, & tamen experientia conſtat, ſæpius à Nuncijs, & alijs eiuſmodi Indulgentias conceſſas. Ita ille. Quæ omnia ſimul ſumpta meo iudicio ſufficiunt ad prudenter defendendum factum illorum trium Dominorum

Nunciorum, eſto ponamus non fuiſſe inſtructos alia extraordinaria (carere ordinaria ipſos etiam Legatos à latere iam monui ſupra *part. 1. cap. 6.*) poteſtate. Equidem minimè gentium dubito, quin ſaltem binam, aut ternam cum excellenti feruore factam iterationem de die potuerint donare hoc ſpirituali congiario; quare nequaquam fruſtrabitur ſua ſpe, qui toties ſaltem, cumque tali feruore præſtiterit.

439 Secundum dubium, *quomodo hæc poteſtas lucrandi hanc indulgentiam proferendo debito modo illa amore charitatis flammantia verba coram qualibet* (nec enim hic fit reſtrictio) *Imagine S. Xauerij, concordet cum reformatione indulgentiarum facta per eundem Alex. VII. deſcribendaque infra cap.* 37. neſtitui enim fit iuxta opinionem aliquorum illic poteſtas habendi ſimul plures Cruces, plures imagines affectas indulgentijs iiſdem. Non tam propter hanc, non ſatis fundatam dubitandi rationem propter quam ac verba ipſa conceſſionis ſuperius relata, arbitror, hanc indulgentiam eſſe annumerandam potius Perſonalibus, quàm Realibus, ſicut eſſet annumeranda illa, quæ offerretur Chriſtianis oraturis in qualicunque Eccleſia, coram qualicunque imagine Chriſti, aut Sanctorum; nec enim hic video diſcrimen inter datas orantibus coram quacunque icone cuiuſuis Sancti, & orantibus quocunque coram ſimulachro S. Xauerij. Papa Alex. autem loquitur apertè de propriè Reali, cum loquatur de Benedicta.

Tertium dubium. *An Conſtantienſes v. g. poſſint vel hoc fauore, ſi exiſtant extra Nunciaturam Illuſtriſſimi Lucernenſis?* Reſpondeo affirmatiuè, tùm quia expreſſè loquitur Nuncius de ſibi ſubiectis, quales non deſinunt eſſe omnes commorantes extra Nunciaturam cum animo redeundi ad propria; tum quia priuilegium perſonale ſequitur perſonam. At, *an ſequitur Conſtantienſes dantes diuturnam operam ſtudiis in Academia extra loca Nunciaturæ? redituros tamen Conſtantiam ſuo tempore?* An *eoſdem Conſtantienſes factos Religioſos, & applicatos Monaſterio, vel Collegio ſito extra fines Nunciaturæ?* Reſp. ad primum, reſpondique iam ſupra *n.* 65. affirmatiuè, cum tales non deſinant eſſe ſaltem habitualiter ſubditi Nuncio Lucernenſi, vtpote & à quo poſſint obtinere diſpenſationem pro Ordinibus ſuſcipiendis extra tempora, & poſſit ille exercere erga illos alios actus iuriſdictionis ſaltem voluntariæ. Ad ſecundum; quandoquidem tales omnino ſubtrahuntur iuriſdictioni Legati Pontificij, ac proinde deſinunt eſſe ſubditi, loquitur autem diſertè de ſubiectis ſuæ iuriſdictioni, videri poſſunt hi tales deſtituti ſuo priuilegio. E diuerſo quia indulgentiæ, & priuilegia nemini oneroſa debent ampliari potius, quam reſtringi, & priuilegium perſonale ea ſe perpetuum comitatur perſonam vbicunque locorum degentem, vt obſeruat Dynus, Peckius, Stremius in Regul. ſeptimam *in* 6. eam ob rem non caret ſpecie probabilitatis affirmatio de permanentia indulgentiæ in talibus hominibus.

440 Quartum dubium, *quamdiu duret hæc poteſtas potiundi hac indulgentia?* Reſp. I. Non extinguitur morte aut naturali, aut vt ita dicam, ciuili (per liberationem ab officio) Dominorum Nunciorum, vt deducitur ex communi doctrina de priuilegijs, & per not. in cap. *decet conceſſam de reg. iur. in* 6. ergo durat vſque ad mortem illorum, qui fuerunt facti participes talis gratiæ, ſaltem quamdiu manent ſubiecti Nunciaturæ. 2. Non eſt improbabile durare, quamdiu non reuocabitur vel à ſucceſſore, vel Papa, vt proinde illo iure vti, frui valeant non ſolùm Lucernenſes, Viennenſes, Colonienſes, qui tam erant in viuis, dum tres illi munifici Veneratores Indiarum Apoſtoli conſpirarunt (in actu exercito, non in ſignato, & formali) in conceſſionem huius gratiæ totam Germaniam peruadentis, ſed etiam nati natorum, & qui naſcentur, ab illis adeoque omnes poſteri. Ratio deſumitur ex Regula paulo ante indicata, quod ſcilicet deceat beneficium Principis eſſe manſurum, inde quippe deducunt Commentatores, & Confiliſtæ, illud beneficium eſſe perpetuum, niſi ſit conceſſum cum clauſula reſtringente ad tempus, qualis hic non eſt, ſiquidem per ſubditos iuriſdictioni huius, aut illius principis intelligi ſolent in legibus, ſtatutis, gratijs, ij, qui ſunt ſubditi non ſoli indiuiduæ perſonæ ferenti legem, ornanti priuilegio, &c. ſed ſedi, ſceptro Ducatui, adeoque dignitati.

CAPVT XVIII.

De Indulgentiis conceſſis ab Vrbano VIII. Pontifice.

SVMMARIVM.

Eas indulgentias confirmauit Innocentius X. 441.
Poſſunt applicari defunctis. Ibid.
Extraordinaria quomodo differant ab ordinariis? 442. & 443.
Prohibetur impreſſio Extraordinariarum. 433.
Earum impreſſio impedit valorem. 444.
Secus impediunt expreſſe reſpecta quarundam antiquiorum indulgentiarum. Ibid.
Quid ſi illæ indulgentiæ reperiantur impreſſæ in aliquo libro? 445.
Quid ſi habens illas indulgentias non curauit imprimi, ſed habeat penes ſe impreſſas? 446.
An dicta de indulgentiis Vrbani ſint intelligenda etiam de aliis? 447.
Quid in materia indulgentiarum intelligatur per ſolitos facere aliquod bonum opus? 451.
Quot Actus exigantur ad id, vt quis generatim, aut ſpeciatim cenſeri debeat habere conſuetudinem faciendi hoc, aut illud? 452.
Errauit, qui putauit intelligi hac clauſula: Qui ſolet hoc, aut illud facere, *id ipſum, quod iſta* Qui facit hoc, aut illud. 458.
Corrigenda ſunt quædam exemplaria indulgentiarum impreſſarum lingua vulgari. Ibid.

Quæſt. LI. *Quid ſingulariter obſeruandum eſt circa Indulgentias Vrbani VIII?* 441

RESP. Notanda occurrunt ſequentia. I. Indulgentiæ tam Ordinariæ, quàm Extraordinariæ, quas conceſſit Vrbanus VIII. & quas etiam Innocentius X. impertiri perrexit, poſſunt applicari animabus defunctorum. Patet ex vtrarumque rubrica. Vnde ſunt hæ indulgentiæ maximi faciendæ.

II. Vtræque continent indulgentiam plenariam in articulo mor- 442
tis obtinendam à confeſſis, & communicantibus, vel ſi hoc fieri nequeat, à contritis, & proferentibus corde, ſi ore nequeant, Sacratiſſimum nomen IESVS.

III. Extraordinariæ continent plus fauoris, quàm Ordinariæ, eò quòd contineant ſæpius, ſeu pro pluribus feſtis indulgentias plenarias, & inſuper fauores Ordinariarum.

IV. Differunt maximè in hoc, quòd Extraordinarijs adiunga- 443
tur hæc clauſula: *Prohibiſce ſua Santità lo ſtampare in qual ſi voglia maniera queſta formola Straordinaria d'indulgenze; è vuole che le ſudette imagini ſiano ſolamente del Noſtro Signore Giesù Chriſto, o della Beatiſſima Vergine, o de' ſanti, ſotto pena di nullità della conceſſione:* id eſt, *prohibet ſua Sanctitas impreſſionem huius formulæ extraordinariæ indulgentiarum, qualicunque modo factam, & vult, vt* (hæc conditio ſubauditur etiam in ordinarijs) *ſupradictæ imagines ſint duntaxat Domini noſtri* IESV *Chriſti, Beatiſſimæ Virginis, & Sanctorum, ſub pœna nullitatis ipſius conceſſionis.* At verò de prohibitione impreſſionis nil dicitur in formula Ordinariarum. Hinc autem mouetur

Quæſt. LII. *Quomodo ſit intelligenda clauſula, de non imprimen- 444
da indulgentiarum harum formula?*

RESP. I. Videtur eſſe ita intelligenda, vt impreſſio iſtarum indulgentiarum reuerà impediat valorem illarum. Ducor, quia clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia *l. ſi talis ſcriptura, §. ſin. ff. de legat.* Sanchez *lib. 3. de matrimonio diſp. 7. n.* 29. ſaltem quando eſt eadem de illis ratio, & ſalua recta ratione ad illa referri poteſt, vt rectè explicant Sanchez *lib. 6. de matrimonio diſp. 23. num.* 19. & Lezana *v. clauſula num.* 3. Atqui clauſula annullans ponitur in fine §. quem retuli, ergo refertur etiam ad primum membrum; præſertim cum ſit maior ratio, cur dicamus Pontificem magis intendiſſe declarare quòd annullet indulgentias impreſſas, quàm quòd annullet datas rebus ab eo non permiſſis. Etenim iam ex aliarum indulgentiarum communiſſimis formulis conſtat, non valere indulgentias conceſſas rebus non ſacris, non autem conſtat, non valere impreſſas; ergo dum Pontifex ita expreſſè, & ſignatè vtitur vocula *Nullitatis*, deſignat magis primum illorum duorum membrorum, quàm ſecundum. Ergo imitatus eſt Vrbanus VIII. Paulum V. qui anno 1606. ad inſtantiam Patrum Aſſiſtentium, & Procuratorum Societatis, dedit indulgentias, cum hac clauſula: *Ea tamen conditione, vt non imprimantur, alioquin nullæ ſint*, vt habes in illarum formulis §. vltimo?

II. Ita eſt illa clauſula annullans intelligenda, vt etiamſi in hoc, 445
quem legis, libro, ſint quædam de illis indulgentiis impreſſa, nil tamen egerim contra mentem Pontificis; nam tantùm prohibet imprimi ipſam formulam indulgentiarum Extraordinariarum, in iſto autem libello non poteſt vllo modo dici eſſe impreſſa illa formula, quia pars integrans non prædicatur de toto, & *totum, & pars non ſunt idem, l. ſi quis ff. de except. rei iudic.*

III. Ita intelligenda eſt, vt ſi quis totam illam formulam im- 446
primeret, aut imprimi curaret, non frueretur indulgentiis impreſſis; non tamen quidquam ea res præiudicaret alijs, qui nil negotij cum impreſſore haberent, nam *non debet aliquis alterius odio prægrauari. reg. 22. de reg. iuris in 6.*

Quæſt.

447 Quæſt. LIII. *Vtrum, quod hic dicitur de Indulgentiis Extraordinariis Vrbani VIII. ſit etiam intelligendum de Indulgentiis Quinque Sanctorum antiquorum?*

Ratio dubitandi ex vna parte eſt, quia in formula harum indulgentiarum non apponitur clauſula expreſsè annullans; Ex altera autem parte eſt etiam ratio, quia Gregorius xv. expreſsè edicit, ſe illas indulgentias concedere: *ita tamen, vt non imprimantur*, quæ clauſula habet vim locutionis conditionalis; atqui quando forma rei faciendæ præſcribitur ſub locutione conditionali, cenſetur eſſe ſubſtantialis, & proinde ſine ea non valere actus, ſicuti docet Ferd. de Caſtro Palao *tract. 3. diſp. 2. p. 9. n. 2.* teſtans eſſe communem doctrinam.

448 RESP. Mihi videri id, quod poſtrema hæc ratio intendit, & proinde ſi quis curet imprimi indulgentias Quinque Sanctorum, illum æquè parum iis fruiturum, acſi imprimeret Extraordinarias Vrbani viii. Adductæ rationi addo illam, quà iam ſemel vſus ſum, quòd ſcilicet quando lex tribuit facultatem aliquid faciendi, & ſimul præſcribit modum, talis modus cenſeatur inductus vt ſubſtantialis forma. Palaus *loc. cit.* poſt Sanchez *lib. 5. mor. c. 4. num. 26.* & multos alios, deſumiturque non malè ex *cap.* cùm dilecti, *de reſcript.* Vnam quidem alteramve exceptionem ab illa generali regula faciunt hi, & alii Doctores, & meritò, ſed ex non

449 obſtant huic doctrinæ. Cuius tamen oppoſitum videtur etiam probabiliter, nominatim loquendo de Indulg. Clement. ix. poſſe defendi, nam odia ſunt reſtringenda, & *ſemper in obſcuris minimum eſt ſequendum*, inquit Vlpianus *l.* ſemper *ff. de reg. iur.* & *multa fieri prohibentur, quæ tamen ſi facta fuerint, obtinent firmitatem*, *cap.* ad apoſtolicam, *de regul.* Et denique acceptum ſub modo, qui tantùm impropriè ſit conditio, regulariter quæritur ante modum impletum. Nauarrus *de orat. miſcell. 29.* fundaturque in *cap.* verum, de *condition. appoſ.*

450 Cur autem hi duo Pontifices, ſicuti & Clemens ix. ac Paulus v. vt videre eſt in indulgentiis datis Godefrido Bambergenſi Epiſcopo, noſtris PP. Aſſiſtentibus, itemque pro S. Carolo, prohibuerint typis mandari (extra Vrbem, vt exprimit Clemens ix. in indulgent. SS. Petri, & Mar. Magdal. & Clem. x. in Quinque Sanctorum) ſuas indulgentias? nec liquidè ſcio: ne diuinare neceſſe eſt nec *omnium, quæ à Maioribus conſtituta ſunt, ratio addi poteſt. l. 20. ff. de legib.*

451 Quæſt. LIV. *In formula indulgentiarum Ordinariarum, & Extraordinariarum, aliarumque plurium, offertur non ſemel indulgentia iis, qui ſolent certum aliquod opus exercere, quid neceſſe eſt ad id, vt quis dicatur* ſolere *hoc aut illud facere?*

RESP. I. Requiritur exercitium plurium actuum, ſeu actuum iam præteritorum frequentia. Ariſtoteles 2. *Ethic.* & S. Thom. *in 3. d. 23.* vt proinde nemo propriè dicatur ſolere, ſeu conſueuiſſe ſingulis Sabbatis ieiunare, ſingulis diebus Coronam B. Virginis recitare, niſi aliquot Sabbatis ieiunarit, aliquot diebus continuis calculos Virgineos euoluerit.

452 II. Quot autem actus præceſſiſſe oporteat ad id, vt quis rectè dicatur ſolere hoc aut illud peragere, ſeu habere conſuetudinem hoc aut illud agendi, certa regula determinari nequit, ſed definiendum eſt iudicio viri prudentis, attendentis diligenter ad rationem ipſiuſmet operis, circumſtantias perſonæ, temporis, propoſiti mutati, vel non mutati. Et verò *cap. fin. 25. quæſt. 1.* Gelaſius Papa duorum Epiſcoporum cædem à propriis ſubditis patratam vocat *Vſum & Conſuetudinem*, mactandi ſcilicet ſacrilegè proprios Epiſcopos. Quo loco Gloſſa, fauente apertè *leg. 3. C. de Epiſc. audient. ſub fin.* dicit, quòd duæ vices in criminibus inducant conſuetudinem: at in ciuilibus ne quidem tres vices. Quam de ciuilibus doctrinam ſatis etiam inſinuant Gloſſa citata legem tertiam.

Vtique autem ille rectè dicetur ſolere quot hebdomadis ſemel recitare roſarium, & proinde, ſi reliqua in formula indulgentiarum Extraordinariarum præſcripta perficiat, obtinere deſignatis ibidem diebus indulgentiam plenariam, qui 40. circiter hebdomadis diſcretis illud recitat, etſi omittat 10. vel 12. intra annum ſeptimanis.

453 Atque ex his ferre poteris iudicium de indulgentiis Ordinariis Clementis viii. Pauli v. & Vrbani viii. in quibus non ſemel Italicè legitur: *chi ſarà ſolito, &c. qui conſueuerit, &c.* Nec vllo modo aſſentior cuidam viro prudenti, & docto, exiſtimanti hac loquendi ratione non plus ſignificari, quam ſi præcisè diceratur: *qui hoc fecerit*: nam eiuſmodi explicatio non modò repugnat ſenſui tum proprio, tum communi, à quo tamen recedendum non eſt *l. 1. ff. de exerc. act.* & *l.* Labeo *ff. de ſupell. leg.* ſed etiam confutatur *cap. 2.* requirit. *de appellat.* & *l. 1. ff. de reb. dub.* poteſt ex antecedentibus & conſequentibus confutari ea interpretatio.

Hinc cenſeo eſſe mendoſa iſta Germanica, & Latina exemplaria quibus omittitur ea conſuetudinis circumſtantia, quæ in authenticis Italicis, ac Latinis exprimitur. Ea porro, aliaque non leuia menda, arbitror ego in multa exemplaria formularum irrepere idcirco, quia vel interpretes volunt compendio rem exprimere, vel ſunt imperiti ſtyli Curiæ:

Purius ex ipſo fonte bibuntur aquæ.

Quæ hoc capite dixi de indulgentiis Vrbani viii. applica indulgentiis Innoc. x. Alex. vii. Clemens ix. Clem. x. quatenus loquuntur vt Vrbanæ.

CAPVT XIX.

De Indulgentiis geſtantium Scapulare, Corrigiam, & Chordam Patrum Carmelitanorum, Auguſtinianorum, Franciſcanorum.

SVMMARIVM.

Geſtantes Scapulare Carmelitanorum gaudēt magnis indulgentiis. 454.
Et ſingulariter gaudent ſingulari Patrocinio Deiparæ. 454.
Quomodo ſit intelligendum hoc ſingulare Patrocinium poſt primum ab obitu diem Sabbatinum? Ibid. & n. 458.
Soluitur obiectio ex bulla Clementis ſeptimi. 456.
Adfertur authentica declaratio Pauli Quinti. Ibid.
Promiſſio ſeruandi caſtitatem, quam faciunt ſuſcipientes Scapulare, non eſt propriè votum. 457.
Quomodo peragatur illud Patrocinium Beatiſſimæ Virginis? 458.
Animæ non liberantur nudis precibus è purgatorio, ſed neceſſaria eſt repræſentatio lytri. 458.
Deus quandoque non acceptat ſuffragia oblata pro aliqua etſi ſancta anima. 458.
Quomodo geſtatio Scapularis ſit verè ſignum prædeſtinationis? 459.
Quæ ſint Indulgentiæ Corrigiatorum, & Chordigerorum? 460.

Quæſt. LV. *Quænam indulgentiæ obtingunt iis, qui Scapulare Patrum Carmelitanorum geſtant?* 454

RESP. Multæ à priſcis Pontificibus erant conceſſæ, ſed partem illarum ſuſtulit Paulus v. anno 1606. aliaſque dedit, quas refert Lezana *tom. 2. cap. 15. n. 40.* præcipua eſt plenaria, tum die, quo quis in Confraternitatem ſuſcipitur, tum quo moritur. Accedit patrocinium ſingulare ſacratiſſimæ Virginis Matris, de quo Clemens vii. in bulla *ex Clement.* apud Cherubinum, & apud Lezanam *n. 35.* edita anno 1530. ita loquitur: *alias felic. record. Ioan. xxii. & Alexandr. V. Romani Pontifices Prædeceſſores noſtri, vniuerſis, & ſingulis Chriſti fidelibus, qui Confraternitatem de Monte Carmelo ingredi, ipſiuſque Ordinis ſtatuta ſeruare, ac habitum eiuſdem Ordinis deferre, ſeque fratres & ſorores eiuſdem Ordinis appellare, ita quòd ſi mulier virgo caſtitatem, vidua verò continentiam, coniugata tamen matrimonii iura prout Sancta Eccleſia præcipit, tempore earum ingreſſus inuiolabiliter velle ſeruare promitterent, & obſeruarent, tertiam partem ſuorum peccatorum in Domino relaxarunt, et ipſa Glorioſiſſima Dei Genitrix ſemper Virgo Maria, ipſorum Confratrum, ſeu Religioſorum, ac Sororum animas poſt eorum tranſitum ſuis interceſſionibus continuis, piis ſuffragiis, & ſpeciali protectione adiuuabit, &c.* Addit Gregorius xiii. in quadam bulla apud eundem Lezanam *n. 39.* ſequentia: *Idemque Ioan. xxii. pro animabus, quæ in purgatorio exiſtunt, & habitum huius religionis geſtarunt, vel eorum confraternitatem ingreſſi fuerint, vel confratrum numero adſcripti, in honorem Beatiſſimæ Mariæ Matris Dei, die Sabbati, poſt eorum tranſitum interceſſionibus continuis, piis ſuffragiis, ac ſpeciali protectione adiuuandis, publicauit, &c.*

Circa hanc Bullam noto breuiter tria. I. Sicuti confratres Scapularis tenentur ex vi inſtituti alia adhuc præſtare, quàm quæ indicaui, ita etiam aliis gratiis præter enumeratas potiri, quæ omnia videre eſt apud Lezanam *cit. cap. 15.* & in libello, quem Confratres plerique habent. 455

II. Sicuti extremæ temeritatis damnandus eſſet, qui in dubium reuocaret, vtrùm Beatiſſima Virgo Confratres, ea, quæ oportet ſedulò obſeruantes, ſingulari patrocinio primo poſt obitum Sabbati die, aut paulò poſt, adiuuet, indulgentiamque *Sabbatinam*, vt loquuntur Lezana, & Rodriquez mox citandus procuret, cùm bullæ Pontificum tam clarè id aſſerant; ita etiam reprehendendus eſſet, qui aſſereret hoc à Virgine Matre promiſſum, & præſtari ſolitum patrocinium, eſſe adeo infallibile, & efficax,

cax, vt non permittat vllum ex Confratribus hærere in purgatorio vltra primum Sabbatum à ſuo obitu, nam neque Pontifices hoc dicunt; neque ſuppetit vlla ratio dicendi. Multò magis errant quidam ſimplices, qui putant omnes omnino, qui cum Scapulari moriuntur, eſſe prædeſtinatos.

456 Nec obſtat, quod idem Clemens vii. in alia priore bulla, quæ incipit; *Dilecti filij*, & quam refert Rodriquez *quæſt. 97. art. 7.* verbis illis: *in Domino relaxarunt*, quæ ſuprà retuli; ſubiungat illa: *ac deo, quæ à ſæculo huiuſmodi purgatorium acceſſerunt, ipſaque Virgo Glorioſa Dei Genitrix Maria Sabbato ſequenti poſt ipſorum Confratrum ſeu Religioſorum, ac Sororum obitum viſitando in pœnis purgatorij huiuſmodi eorum animas liberabit*; non inquam obſtant hæc verba; nam rectè obſeruat Rodriq. *l. c.* hæc verba, & hanc ſententiam eſſe declaratam per poſteriorem bullam, cum eiuſdem Clementis, quam ſuprà retuli, tum Gregorij xiii. & proinde ita intelligendam, quòd Beatiſſima Virgo ſit impetratura à Deo, vt talibus animabus ſuffragia pro earum liberatione ad modum nunc plenariæ cuiuſdam, nunc partialis indulgentiæ applicentur.

Confirmo hanc reſponſionem Authentica declaratione Pauli V. quæ refertur in Appendice aſſuta Bullario Rodriqueziano editionis Antuerpianæ anni 1616. *fol. vlt.* & quam cenſui hìc adſcribendam. Sic ergo habet: *Fratribus Ordinis Carmelitarum permittitur prædicare, &c. quòd populus Chriſtianus poſſit piè credere de adiutorio animarum fratrum, & confratrum Sodalitatis B. Virginis Mariæ de Monte Carmelo, videlicet: Beatiſſimam Virginem animas fratrum, & confratrum in charitate decedentium, quæ in vita habitum geſtauerint; & caſtitatem pro ſuo ſtatu coluerint? officiumque paruum recitauerint; vel ſi recitare neſciant, Eccleſiæ ieiunia obſeruauerint: & feria quarta, & ſabbato à carnibus abſtinuerint: niſi vbi in iſtis diebus Natiuitas Domini inciderit, ſuis interceſſionibus continuis, piiſque ſuffragiis, ac meritis, ac ſpeciali protectione poſt earum tranſitum: præcipuè in die Sabbati, qui dies ab Eccleſia eidem B. Virgini Mariæ dedicatus eſt, adiuturam: Itaque imagines, quæ in ecclesiis de hac re ſolent fieri, vel depingi cum deſcenſione Beatæ Virginis ad animas in purgatorio liberandas, minimè fiant; ſed per interceſſionem eiuſdem Virginis à tanto periculo per manus Angelorum in cœlo collocari:*

457 III. Illam promiſſionem ſeruandi Caſtitatem, non eſſe propriè votum, ſicuti neque promiſſio obſeruandi ſtatuta; & quamvis bis terve ex humana fragilitate peccet quis Confrater contra caſtitatem, ſi tamen ſe ſeriò emendet, potiturum patrocinio Matris Virginis probè obſeruat Lezana *l. c. n. 45.*

458 Dicta de Scapulari partim declaro, partim ſtabilio ex P. Theophilo Raynando, qui integrum, eruditiſſimumque (vt ſunt omnes eius libri, libelli, ac pœne ſingula folia) tractatum conſcripſit de argumento præſenti, quem etiam tranſtulit in ſeptimum tomum ſuorum octodecim Tomorum cum inſcriptione: SCAPVLARE MARIANVM, in cuius parte ſecunda *quæſt. 5. fol. 188. Col. 1.* ita diſertè ſcribit: *Verba Deiparæ* (apparentis Ioanni xxii. & manifeſtantis ipſi ſuum pro Defunctis Fratribus Scapularis patrocinium) *in rigorem ſumpta tantum ferunt, in Sabbato ſubuentionem Deiparæ affuturam animabus illor., & liberandas eſſe; ſin minus tum, & certè non multo poſt; nam Paulus V. in Decreto ſuperius adducto ſic intellexit verba Deiparæ, vt ſenſus ſit, ſubueniendum illis eſſe à B. V. præcipuè in Sabbato, quod ea dies ſit Virginis feſtiua*, Sic loquitur P. Theophilus præcipuus Patronus Scapularis, ac ſummè commendatus à Generali PP. Carmelitarum.

Deinde idem ſcriptor eadem *quæſt. 5. fol. 189. Col. 1. & 2.* docens, quomodo peragatur hæc ſubuentio, & actualis liberatio, rectiſſimè obſeruat, eam non fieri immediatè ob nudam interceſſionem Deiparæ, nullis videlicet applicatis ſuffragijs, quandoquidem animæ purgantes non liberantur pœnis, niſi repræſentato litro, ergo ſit procurando, vt iis laborantibus applicentur Viatorum ſuperſtitum ad id excitatorum ſuffragia, vel vt pro ijs educatur litrum ſufficiens ex communi Eccleſiæ Theſauro. Quamvis enim Chriſtus theſauri erogationem integre permiſerit Eccleſiæ, tamen poteſt contingere, vt quæ inde erogantur in gratiam vnius, non acceptentur pro illo, ſed applicentur alteri. Et idem eſt de ſuffragijs, & ſatisfactionibus pœnitentium, quæ Deus aliquando non acceptat pro vno quopiam [illegible] cauſam id iure ferentem, vt habetur in vita Rabani Mauri, vbi narratur reiectio ſuffragiorum pro demortuo Cœnobij Promo, qui vicicea defraudauerat defunctos ſubſidio eleemoſynæ per Abbatem conſtitutæ; verò ſimile autem eſt, nolle Deum, vt ſuffragia pro indigno exhibita abeant irrita, ac proinde ea admittere pro alio, pro quo Sanctus aliquis intercedit. Hactenus Raynaudus, cuius ratiocinatio & mihi probatur, & vtiliter reuocabitur ſæpe in memoriam, ſingulariter legendo materiam tractandam infra *cap. 25.*

459 Tertio idem ille doctor *part. 1. cap. 7.* eiuſdem libri probat quidem ex inſtituto, Scapulare Marianum geſtatum cum conditionibus præſcriptis eſſe ſignum ſalutis æternæ, notamque prædeſtinationis ſed *part. 5. quæſt. 7.* defendens contra inſectatores hanc ſuam doctrinam *fol. 293. col. 2.* ſic ſeipſum explicat: *Scapulare Marianum eſt ex Deiparæ inſtituto ſignum ſalutis, & nota prædeſtinationis, quatenus geſtatio ſcapularis eiuſmodi teſſera eſt ſingularis protectionis B. V. aſſutuæ ſodalibus, & conciliatura media gratiæ ſingularis, quibus & ſecurius ſeruentur mandata, & tutius ad optatum finem beatitudinis pertingatur. Non plus dicitur, cum aſſeritur, ſcapulare eſſe ſignum ſalutis, & pignus vel notam prædeſtinationis.* Ita P. Theophilus, cui lubens adſtipulor, ſi adhibeantur certæ conditiones tum communes, tum particulares. *Communes dico, obſeruationes omnibus demandatas, quas in primis neceſſe eſt inſiſtere; particulares verò appello, quæ continentur certis capitibus præſcriptis ſodalitio Mariano, ex Virginis monito.* Ita rurſum P. Theophilus interpretatur ſe ipſum *fol. 293. Col. 2.* quæ volui notare in gratiam Confeſſariorum, qui ſæpè interrogantur de hac materia.

Quæſt. LVI. *De indulgentiis Corrigiatorum, & Chordigerorum quid pronunciandum?* 460

RESP. Dicendū eſt, eſſe ampliſſimas; ſiquidē Corrigiati & Corrigiatæ fruuntur indulgentijs omnibus cōceſſis antiquiſſimo, & plurimis ſanctis Viris illuſtrato Ordini Eremitarum Sancti Auguſtini; Chordigeri autem & Chordigeræ ijs, quibus gaudet nobilis Magni Franciſci proles, vt videre eſt apud Rodriquez *quæſt. 88. art. 2.* & Lezanam *tom. 5. cap. 19. num. 63. & 65.*

Porro Corrigiatorum, vt vocant citati autores, Confraternitas & approbata iam fuit ab Eugenio Papa, anno Domini 1446. & à Gregorio xiii. extenſa etiam ad mulieres ſub nomine Sanctæ Monicæ. At vero Chordigerorum vtriuſque ſexùs Confraternitatem non tantùm confirmauit, ſed inſtituit ipſe Sixtus V. Pontifex, anno Domini 1587. Aſſiſij in templo, quo Seraphici Patris glorioſum corpus requieſcit, vt videre eſt apud Rodriquez *tom. 1. q. 58. art. 1.* & Lezanam *cit. num. 63.*

CAPVT XX.

De Indulgentia Perſonali.

S V M M A R I V M.

Quid ſit indulgentia Perſonali? 461.
Indulgentia conceſſa toti ciuitati extenditur ad omnes Clericos, & Religioſos illius ciuitatis. 462.
Non item ſententia Interdicti, aut alia. 462.
An Indulgentia itidem impertita toti ciuitati gaudeant ipſi quoque forenſes, ſeu peregrini. 463.
Quid ſentiendum de Vagis? Ibid.
Quid hoc cenſendum de iis, qui per modum peregrini intrantur in aliquo monaſterio celebrante diem ornatum indulgentiis? 464.

Quæſt. LVII. *Quid eſt indulgentia Perſonalis?* 465

RESP. Eſt illa, quam habes non ratione loci, in quo verſeris, neque rei, qua vtaris, ſed quia vel es pars communitatis alicuius, vel aliam ob cauſam. Vide Suar. *diſp. 55. ſect. 1. num. 3.* & Filliucium *num. 269.* Cæterùm quando alicui particulari perſonæ ſoli, & directè datur indulgentia Perſonalia, verificatur illa notiſſima regula iuris in 6. *Priuilegium Perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.*

Quæſt. LVIII. *Quando conceditur indulgentia alicui toti ciuitati, ſiuntne eius participes Clerici, & Religioſi illius ciuitatis?*

RESP. Quandoquidem in fauorabilibus nomine populi, & ciuitatis intelliguntur etiam Clerici, & Regulares, in illo populo, aut ciuitate habitantes, vt in *cap.* dilecti, *de foro competente,* notant Doctores, idcirco indulgentia, conceſſa alicui ciuitati, extenditur ad omnes Clericos, & Regulares illius ciuitatis. Bologn. de Indulgent. *num. 104.* Suarez *l. c. num. 13.* Filliucius *tract. 8. num. 130.* Etſi Ioannes Salas *q. 96. tract. 14. diſp. 14. num. 104.* neget, Clericos eſſe propriè Ciues vrbis, in qua habitant.

Alia eſt ratio interdicti, & ſimilium pęnarum, aut onerum, quibus ciuitas aliqua afficitur, nam ea non extenduntur ad Clericos, multò minùs ad Regulares, propterea quòd in hoc maximè caſu locum habeat, vtroque iure firmata regula: *Odia ſunt reſtringenda.*

Cæterùm indulgentiam, quam Prælatus alicui Communitati concedit, vt v. g. eſt illa, quam Prouinciales Regularium impertiuntur ſuis ſubditis finita viſitatione, extenditur ad ipſummet Prælatum, ex dictis *ſuprà n.* 361.

463 Quæſt. LIX. *Indulgentia conceſſa ciuitati Mediolanenſi v. g. aut ciuibus Mediolanenſibus, extenditurne ad peregrinos, aduenas, vagos?*

RESP. Quandoquidem *qui ſentit onus, ſentire debet commodum, reg.* 55. *in* 6. omnes autem peregrini, tam qui in aliquo loco per maiorem, vt fert verior opinio Sanchezij *lib.* 1. *matrl. c.* 12. contra Paludanum, & multos alios, quàm qui per minorem anni partem, vt habet probabilis quidem, minùs tamen probabilis ſententia Laymanni *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 12. contra Sanchez *cit. c.* 12. cogitant habitare, tenentur legibus omnibus loci illius, idcirco probabile eſt, illum, qui eſt Mediolani inſtar peregrini, aut aduenæ, frui omnibus indulgentijs, quæ conceduntur omnibus, & vniuerſis ciuibus Mediolanenſibus, iuxta dicta, & fuſius declarata ſupra *num.* 63. *&* 64. Quod ipſum eſt etiam de Vagis idcirco dicendum, quia plerique cum Sanchez *l. c.* contra Laymannum *l. c. n.* 7. & alios docent, hos teneri omnibus legibus omnium locorum,
464 in quibus contingit eos exiſtere. Eſt alia ratio de ſæcularibus per modum Peregrinorum commorantibus in Monaſterio v. g. nam non fruuntur indulgentia Monachis loci conceſſa, cùm ne quidem perpetui famuli ea fruantur. Aliud cenſerem de Monacho eiuſdem Ordinis hoſpitante in illo Monaſterio, quia eadem eſt ratio Regularis cùm Regularibus (eiuſdem ſaltem Ordinis) quæ ſæcularis cum ſæcularibus. Vnde quando Pontifex dat alicui Ordini indulgentiam, per modum Iubilei, poteſt illius Ordinis Religioſus illam bis ratione peregrinationis lucrari, iuxta ea, quæ dixi *in præced. tr. de Iubil. n.* 94.

CAPVT XXI.

De Indulgentiis pro viuis & defunctis.

SVMMARIVM.

Indulgentia pro viuis quomodo differat ab indulgentia pro defunctis? 465.
Poteſt quis licitè, & probabiliter validè propria autoritate ſuammet indulgentiam offerre Deo pro defunctis. 466.
Soluuntur duo argumenta in contrarium. 467.
Et tertium petitum ex quodam abſurdo. 468.
Quid ſi Deus non admittat talem oblationem? 469.
Nominantur tres autores diſſentientes à Doctrina num. 466. *propoſita* 470.
Satisfit eorum rationibus. 471.

465 Quæſt. LX. *Indulgentia pro viuis quomodo differt ab Indulgentia pro defunctis?*

RESP. Differt hoc modo, quòd indulgentia pro defunctis non detur, nec dari poſſit per modum abſolutionis, ſed ſolùm per modum ſuffragij, & ſolutionis, vt dixi *num.* 15. at indulgentia pro viuis poteſt etiam, & ſolet per modum abſolutionis dari. Deinde indulgentia pro viuis conceditur immediate ipſis viuis, at defunctis non conceditur, niſi mediante opere alicuius mortalis, vt *n.* 265. retuli, & non niſi interueniente Pontificis autoritate; vt ſubdidi *n.* 264.

466 Quæſt. LXI. *An non poteſt quis priuata, propriaque Auctoritate, ſuammet indulgentiam Deo pro defunctis aquè offerre, ac poteſt ieiunia, diſciplinas, &c.*

Reſpondeo, id fieri poſſe licitè, & fructuosè, idque confirmo inde, tum quia nullum ius Diuinum, aut Eccleſiaſticum vetat eam in praxin redigi, atqui *intelliguntur conceſſa, quæ non ſunt expreſſè prohibita*, inquit Gloſſa: *in cap.* 2. *de translat. Epiſc. verſ. non inuenitur*, communiter recepta; tum quia vtiliter practicatur, nam Ioan. 16. generatim promittitur: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*; tum denique quia nullum planè inconueniens apparet in hac precatiuncula: *Clementiſſime Deus rogo te, vt illam indulgentiam plenariam, quam cras in die Portiuncula comparare ſtudebo, digneris admittere potius pro expiandis meç patris defuncti peccatis, quàm pro meis.*

467 Nec obſtet primò, quòd nullus autor Claſſicus hanc doctrinam tradat. Nam etſi materia de Iubileo, & indulgentijs à permultis ita accuratè ſit tractata, fatebitur tamen æquus lector, ſe tam in hoc, quàm in præced. tractatu de Iubileo repériſſe permulta dubia practica, non parui momenti, quæ nemo alius ante me propoſuit, ſicut mihi ipſi per literas teſtatus eſt doctiſſimus quidam, & libris ſcriptis notiſſimus Theologus. Sufficit, modò hæc doctrina ſit vtilis, & non contraria ſenſui Eccleſiæ, vel doctorum.

Nec obeſt ſecundò, quòd *n.* 264. & alibi ex omnium ſententia negarim, validè in defunctos transferri indulgentias, niſi Pontifex Romanus eas transferendi poteſtatem verbis admodum claris largiatur. Etenim illa doctrina intelligitur, & intelligenda eſt de applicatione infallibilem (ex ordinaria Dei lege) effectum habente, ac fundata in poteſtate Paſtorali, ſeu Clauium, non autem de applicatione fundata in ſola Dei liberali acceptatione, & quæ pendeat etiam ab iis conditionibus, à quibus efficaciam orationis pendere tradunt Doctores poſt S. Thomam 2. 2. q. 83.

Non obſtat tertiò, quòd hinc ſequatur, poſſe eodem modo ab vno viuo alteri donari ſuam indulgentiam. Reſpondeo 468
enim, id non videri abſurdum, quamvis longè vtique difficiliùs, & rariùs Deus admittat pro viuis, quàm pro defunctis, quia illi poſſunt ſe iuuare, hi nequeunt. Vnde reſpectu viuorum habet aliquo modo locum illud pronuntiatum Iuridicum: *Indignus eſt alieno ope, qui ſibi non vult opitulari, cùm poſſit.*

Hinc patet laudandum eſſe Caium, cùm dicit: *Domine Deus peto, vt omnes omnino indulgentias, quas toto hoc menſe poſſem in meum vſum conuertere, permittas potiùs cedere in ſubſidium miſerabilium animarum, in flammis purgatoriis detentarum.* Equidem hoc loco aptiſſimè dicitur, quod de illis indulgentiis dubijs, (quarum occaſione nullum damnum emergit,) pronunciant Doctores: *Tantùm valeant, quantùm poſſunt.*

Dices: *Quid ſi Deus non admittat, ſicut ſæpiſſime non admittit, talem donationem, aut applicationem?*

RESP. Tunc indulgentiarum fructus remanet penes illum, qui 469
donare volebat: etenim ob eius interpretatiuam voluntatem impletur in eo illud Pſalmiſtæ: *Oratio mea in ſinu meo conuertetur*; & illud Chriſti Domini: *Pax veſtra reuertetur ad vos. Matth.* 10.

Appendix.

Legiſti Lector, quid ego abhinc annos plus viginti cenſuerim 470
de quæſtione propoſita *num.* 466. ſi autem quæras, quid etiam nunc iudicem, reſpondebo in primis, eam reſponſionem iam non mihi videri tam probabilem, quàm antea videbatur, idque ob ſolam autoritatem contrariam. Siquidem reperio tres Doctores, qui me citato non probant illam doctrinam. Primus eſt Antoninus Diana, qui *part.* 10. *tr.* 16. *reſ.* 12. deſcribit omnia, quæ hic reperij, concludit tamen, ſe non poſſe adhærere meæ opinioni quantumvis piæ. Alter eſt Antonius Cotonius *celebrior. Controuer. lib.* 2. *controu.* 18. *cap.* 1. *nu.* 12. qui iiſdem meis verbis lectis apud Dianam ſentit cum Diana. Tertius eſt noſter P. Adamus Burghaber, qui *Centuria* 1. *quæſt.* 72. etiam mei meminit, atque à me diſſentit. Sancti Triumuiri iniiciunt non irrationabilem metum, ne illa mea reſponſio non ſit vera, quandoquidem profitentur, ſe ab eâ diſſentire. Proferunt etiam contra me Diana, & P. Burghaber varios autores; verùm illi non loquuntur in eo ſenſu, in quo ego clarè propono meam ſententiam; nec rationes, quibus nituntur tum hi varij autores, tum illi triumuiri ſunt mihi nouæ, cùm nitantur omnes illa communi doctrina, quam ipſe vltro contra me attuli *n.* 467. explicauique; nihilominus tamen reddunt dubiam meam reſolutionem; quam tamen explano, roboroque vlterius hoc modo. Quando Pontifex mihi promittit indulgentiam plenariam e. g. extrahit, ſeparatque ex theſauro, cumuloque meritorum Chriſti, & Sanctorum portionem ſufficientem expiandæ pœnæ debitæ omnibus meis peccatis, quandoquidem cauſa effectiua huius expiationis, proprieque dictæ ſatisfactionis eſt applicatio talium meritorum, vt liquet ex dictis in hoc Tractatu *Part.* 1. *cap.* 2. 3. 4. hanc portionem iam eductam per Pontificis, non per meam voluntatem, non vult Deus eſſe irritam, vt rectè tradit P. Raynaudus relatus ſuprà *n.* 458. ſed paratus eſt eam admittere pro alio, pro quo orat aliquis Sanctus, vt loquitur idem Doctor; ergo etiam pro quo aliquis mortalis in gratia Dei conſtitutus; nam ſi quid obſtaret, obſtaret hoc, quod & ſolus Papa habeat ius in diſtributionem theſauri Eccleſiaſtici, & illa portio non ſit futura irrita, etſi non donem alicui animæ. Primum non obſtat reſpectu Cælitum, ergo nec reſpectu terrigenarum. Secundum etiam non obſtat, quia poſito, quod ego nolim mihi applicari in actu ſecundo illam iam extractam portionem, erit fruſtra, niſi transferatur in defunctum à me deſignatum.

Eſt quidem ſolius Pontificis extrahere ex theſauro communi 471
ſuperfluas ſatisfactiones, quæ vi ſuæ Oeconomicæ poteſtatis, de qua infrà *n.* 482. ex Valentia, atq; autoritatiue, vt loquar cum Palao infra *n.* 485. referendo, transfuſæ in Petrum, vel Paulum velut viua inſtrumenta applicentur actu, & quidem infallibiliter alicui defuncto capaci, ipſe quippe ſolus pollet iuriſdictione in communem Theſaurum

ſaurum Eccleſiæ. Caiet. & Valentia relati ſupra *num.* 15. proinde nemo poteſt velut inſtrumentum Oeconomi vt talis facere illam applicationem ſine poſitiuo conſenſu Pontificis, ſicut probant rationes ab autoribus contrarijs productæ, & inſinuatæ; at hæc veriſſima doctrina ſtare poteſt cum opinione dicente, portiones iam extractas, atque poſitas in meo arbitrio, vt poſſim mihi applicare, ſi velim, non applicare, ſi nolim, poſſe non vi poteſtatis Oeconomicæ, & autoritatiuæ mihi tanquam inſtrumento, ſeu miniſtro communicatæ per Papam, ſed vi precum, quibus rogo Deum, vt potius velit huic, vel illi animæ ſolutæ corpore, prodeſſe quàm mihi? certè Papa id non vetat, nec vlla ratio oſtendit, hunc actum eſſe de ſe malum, imo eſt de ſe bonus, & pius; ſed nec Diana, vel Burghaber oſtendunt eſſe certo inutilem. Diſcurſus autem quem formo, nititur autoritate, ac doctrina Theophili Raynaudi ſcriptoris abſque dubio Claſſici; quidni igitur huc applicemus hortationem maſculo animo Theologi Ioannis Sanchez *ſelect. diſp.* 27. *n.* 17. pronuntiantis, negotia, in quibus nullum damnum timetur, ſed potius lucrum ſperatur, eſſe audacter tractanda? atqui ego hic nullum damnum patiar, etſi mea indulgentia obtingat animæ, cui applicatam volo, ſicuti enim qui ſua culpa damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire, iudice Pomponio *leg.* 203. *ff. de reg. iur.* ita nec is, qui ſponte. Sed neque damnum ſentio caſu, quo Deus non dat locum applicationi factæ autoritate priuata, quia tunc indulgentia redit ad me, ſicuti quando autoritate Pontificis publicè nota applicò defuncto quidem, at incapaci. Hæc dicta ſunto diſputandi & diſputata remittendi ad aliorum iteratum examen cauſa.

CAPVT XXII.

Quibus, & quomodo defunctis proſint Indulgentiæ.

SVMMARIVM.

Quibus generatim proſint indulgentiæ? 472.
Deus faciliùs admittit indulgentias applicatas illis defunctis, qui in vita fuere ſtudioſi illarum, aut animarum corpore ſolutarum. 474.
Indulgentiæ proſunt non modo defunctis generatim, ſed etiam aliquibus ſpeciatim. 475.
Quatuor modis explicatur vulgaris modus loquendi de applicatione per modum *ſuffragij.* 476. & ſeqq.
Approbatur quartus modus 483. & 484.
Cur ſi indulgentiæ applicatæ defunctis per modum ſuffragij proſunt iis infallibiliter, attamen ſæpius applicentur plenariæ vni, & eidem? 486.

Quæſt. LXII. *Proſuntne indulgentiæ omnibus defunctis? & vtrum in particulari, an in communi?*

472 RESP. I. Non proſunt dæmonibus, quia hi ſunt perpetui hoſtes Dei; non Beatis, quia illis nil ſupereſt expiandum; non ijs, qui cum peccato originali deceſſerunt; tum quia indulgentia datur ſolùm pro pœna peccatis actualibus debita; tum quia tales carent Dei gratia; non denique Catechumenis, & excommunicatis Deo tamen reconciliatis, iuxta opinionem multorum, quam tamen non eſſe probabiliorem oppoſitâ indicaui *ſuprà num.* 145.

473 II. Cæteris omnibus defunctis proſunt, etiam illis, qui dum inter mortales agerent, non ſtuduerunt aut pro ſuis peccatis ſatisfacere, aut defunctos ſuffragijs iuuare, vt contra Caietanum probe à Soto *in* 4. *diſt.* 21. *q.* 2. *a.* 3. *ſub. fin.* refutatum oſtendi ſuprà *quæſt.* 46. quamquam *num.* 486. addam aliquam exceptionem.

474 III. Nihilominus tamen veroſimile eſt, à Deo faciliùs acceptari indulgentias, oblatas pro animabus illorum, qui & ipſi dum in viuis agerent, ſedulò pro mortuis orauere, & ijs ſuas donauere indulgentias Laym. *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 7. *a.* 4. poſt Henriq. & Rodriq. Quæ doctrina etſi veroſimilis, non videtur tamen generaliter defendenda ab ijs, qui aſſerunt, indulgentias defunctis applicatas habere infallibilem effectum.

475 IV. Et verò indulgentiæ ita proſunt fidelibus defunctis, in igne purgatorio degentis, vt non ſolùm quandoque in omnes, aut aliquas ſimul deriuetur fructus aliquis indulgentiæ, ſed etiam in particulari vna anima præ altera iuuetur. DD. communiter teſte Bellarmino *de Indulgentiis lib.* 1. *c.* 14. *in fin.* Nam & ratio reddi non poteſt, cur non poſſit vni animæ præ altera, imo vni, ſine omnino alia anima applicari indulgentia: & praxis Summorum Pontificum Paſchalis II. Alexandri VI. Clementis VII. quos nominat Bellarminus, itemque Gregorij XIII. in indulgentijs Congregationis Annunciatæ, Pauli V. in indulgentiis datis tum Sereniſſimo Bauariæ Duci Guilielmo, tum Illuſtriſſimo Bambergenſi Epiſcopo Godefrido, Gregorij XV. in indulgentijs Quinque Sanctorum, communem hanc ſententiam certam facit, ſiquidem Pontifices, quos nominaui, dant poteſtatem, certas & particulares animas v. g. patris, matris, &c. è purgatorio eximendi per indulgentias.

Quæſt. LXIII. *Quid ſignificet illa phraſis, qua dicitur, has aut illas indulgentias poſſe per modum ſuffragij, applicari animabus purgatorii.* 476

RESP. Triplex huius phraſis, quæ plerumque vſurpatur, quando de indulgentijs pro fidelibus defunctis agitur, explicatio ab aliis, aliiſque Doctoribus adfertur, vt notat Filliucius. *n.* 204.

Prima eſt, vt *per modum ſuffragii*, ſeu ſpiritualis auxilij (nam Suffragium ſignificat hic auxilium, patrocinium, aduocatiam) dicatur indulgentia prodeſſe defunctis, ideo ſolùm quòd illud auxilium, & patrocinium non habeat infallibilem effectum, ſed pendeat à libera acceptatione Dei; ſicut quando pro Caio, ad triremes à Rege damnato, offero Regi 1000. aureos. Corduba *q.* 13. Henriq. *lib.* 7. *cap.* 7. Laym. *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 7. *a.* 3. ſed hanc explicationem negant, qui indulgentias infallibiliter prodeſſe defunctis aſſerunt. 477

Secunda explicatio eſt, quòd indulgentia *per modum ſuffragii* ab indulgentia *per modum abſolutionis* differat ſolùm, quoad modum cauſandi moraliter illum effectum remiſſionis pœnæ. Nam quando eſt per modum abſolutionis, qui illam concedit, immediatè remittit pœnam tanquam Dei Miniſter, & Iudex locum Dei tenens; quando verò eſt ſolùm per modum ſuffragij, concedens non remittit pœnam, ſed offert Deo pretium æquiualens, vt ipſe Deus pœnam remittat. Suarez *tom.* 4. *in* 3. *p. D. Th. diſp.* 53. *ſect.* 3. fusè hanc phraſin declarans, Coninck. *tr.* 8. *dub.* 10. Filliucius *num.* 205. Toletus *lib.* 6. *c.* 36. vbi appoſito exemplo rem declarat. Verùm Lugo *in* 3. *p. tom.* 3. *diſp.* 27. *num.* 61. ait, hunc explicandi modum nunquam ſibi ſatisfacere potuiſſe. 478

Tertia explicatio eſt, quòd indulgentia per modum ſuffragij conceſſa alicui, cenſeatur eſſe ipſi conceſſa, non immediatè, & directè, ſed mediante actione alterius, ſicut conceduntur defunctis, mediante actione alicuius viui, illas ipſis explicantis. Hanc explicationem admittit etiam Toletus *cit. cap.* 36. eandemque inſinuat, aut potiùs ſupponit S. Thomas *in* 4. *diſt.* 45. *q.* 2. *a.* 3. nam negat, animas defunctorum poſſe per indulgentias iuuari aliter, quàm indirectè, & ſecundariò. Vide quod dixi *ſuprà n.* 263. 479

Hic ipſe tertius modus explicandi, qui valde mihi probatur, poteſt adhuc in duos alios explicandi modos ſubdiuidi; in primis ita, vt is, per cuius actionem applicatur defuncto indulgentia, donet defuncto illam ipſam indulgentiam, quam poſſet ſibi ipſi applicare ſi vellet. Hunc modum refutat quidem Cardinalis de Lugo *n.* 67. 68. *&* 69. ſed non poteſt negare, quin aliquando ſit vera illa explicatio, nam in Breui pro Communione Generali, quod explicui in tract. de Iubileo Quintupl. *cap.* 27. fit expreſſè poteſtas, vel lucrandi ſibi indulgentiam plenariam, vel eam applicandi defunctis per modum ſuffragij. Idem indicat Clemens IX. in ſuis indulgentijs §. 11. Itaque meritò Suar. *diſp.* 52. *ſect.* 7. *n.* 6. admittit hanc explicationem in quibuſdam indulgentiis habere locum. Quamquam fateor eſſe verùm, quòd communiter illa explicatio non ſit vera, vt apparet vel ex indulgentijs Quinque Sanctorum, & Ducis Guilielmi, in quibus non ſemel, pro vno, eodemque actu datur vni indulgentia plenaria, & ſimul poteſtas liberandi vnam animam è purgatorio per modum ſuffragij. 480

Altera explicatio illius tertij modi eſt, quòd Pontifex non concedat immediatè indulgentiam defuncto, nec etiam viuenti, ſed ſolùm ex Theſauro Eccleſiæ eleuet opera pia fidelium viuentium, ita vt non ſolùm ſint ſatisfactoria ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, ferè ſicut pœnitentia à Confeſſario iniuncta eleuatur in Sacramento Confeſſionis, ad ſatisfaciendum ex opere operato. Hanc explicationem doctè, vt omnia, defendit, declaratque Lugo *n.* 70. *& ſeqq.* Ego illam nec probo, nec improbo; ſolùm dico quatuor. 481

Primum, nil obeſſe, licèt quis dicat, actum, quo indulgentiæ defunctis applicantur à Pontifice, eſſe actum iuriſdictionis, non quidem Iudiciariæ in defunctos, ſed Oeconomicæ in Theſaurum communem, iuxta doctrinam ex Valentia relatam *ſupr. q.* 6. *in fin.* Nam Pontifex indulgentijs iuuat defunctos, non quidem abſoluendo illos tanquam Iudex, nam *nemo qui condemnare non poteſt, abſoluere poteſt l.* nemo 38. *ff. de regulis iuris*, ſed tanquam Eccleſiaſtici Theſauri Oeconomus, & diſpenſator, deſumendo ex illo iam hanc, iam illam partem, & offerendo Deo in ſolutionem; ita vt Deus, non autem Pontifex ipſe propriè remittat pœnam defunctis, ſicuti propriè remittit viuis indulgentia potientibus. Suarez *cit. ſect.* 3. *n.* 17. 482

Secundum, perinde indulgentijs pœnas defunctorum expiari per modum Solutionis, non per modum Abſolutionis, vt ibidem explicaui, & bene probat Reginaldus *lib.* 7. *n.* 158.

483 Tertium , in conceſſione indulgentiarum , non intelligi faculta- tem illas autoritate Pontificia applicandi defunctis , niſi expreſſa fiat huius poteſtatis mentio *ſuprà n.* 264.

Quartum , veriorem videri opinionem Soti *q.* 2. *n.* 3. Nauarri *de Indulg. & Iubil. not.* 22. Suar. *cit. ſect.* 4. Lugonis *n.* 59. Filliucij *tr.* 8. *n.* 105. aliorùmque permultorum , ab his relatorum , quòd indulgentiæ proſint infallibiliter defunctis , ſeu quòd illa anima , cui ex mente Pontificis applicatur indulgentia , certò & infallibiliter (ſecundùm ordinariam Dei legem) iuuetur per illam , vel aliqua ex parte , ſi ſit indulgentia non plenaria , vel integre , ſi ſit plenaria , habeatque conditiones ſuperiùs explicatas , & cap. ſeq. expli-
484 candas . Ratio eſt , tum quia Leo X. in epiſtola ad Caietanum , cuius partem refert Lugo *cit. n.* 59. indulgentiæ defunctis applicatæ , non minùs vniuerſaliter , & abſque hæſitatione promittit effectum ſuum , ac illi , quam quis viuus ſibi lucratur ; tum quia poteſtas , quam habet Pontifex , ad applicandas indulgentias defunctis , fundatur æquè in officio Paſtorali , & in promiſſione , à Chriſto Domino facta S. Petro , quàm fundatur poteſtas largiendi viuis indulgentias , ergo ſicuti iſta eſt , ex generali Dei lege , infallibilis , ita & illa .

485 Hinc infero , quòd indulgentiam *per modum ſuffragii* applicare defunctis , ſit deſignare defunctum , pro quo Pontifex autoritatiuè offerat Deo partem Theſauri Eccleſiaſtici , vt explicat Palaus *part.* 4. *tr.* 24. *p.* 10.

486 Nec obſtat , quòd ſoleat ſæpius pro vna , & eadem anima , vel indulgentia plenaria applicari , vel in altari priuilegiato ſacrificari ; nam id fit , tum quia non conſtat , an cauſa , ob quam Pontifex conceſſit indulgentiam plenariam , ſit ſufficiens ; tum quia non conſtat , an , & quomodo prior ſacerdos applicuerit ſuam intentionem ; tum quia neſcitur , an , qui plenariam indulgentiam alicui animæ applicauit , vel donauit , omnes conditiones neceſſarias impleuerit ; tum quia noſtra ſententia eſt tantùm probabilis , & non omnino certa ; tum quia ignoratur , an non peculiarem ob cauſam velit Deus circa hanc , aut illam animam facere exceptionem à ſua generali promiſſione , ſcilicet ob rationes omnino peculiares non permittendo , vt indulgentia , in actu ſecundo , proſit huic certæ animæ , cuius rei exemplum protuli ex Raynaudo *cap. præced.* Certè communiſſima S. Thomæ , & aliorum , quos magno numero refert P. Perſicus *lib.* 2. *de ſacrificio , dub.* 14. ſententia eſt , ſacrificium Miſſæ prodeſſe infallibiliter animabus defunctorum , & tamen P. Roa *de Purgator. c.* 20. docet , atque veroſimili hiſtoria probat , quandoque fieri , vt Miſſæ ſacrificium , pro aliqua anima purgante rite oblatum , nil illi proſit , ita Deo ſingulariter diſponente , & nihilominus hic Autor *c.* 15. nobiſcum ſentit , indulgentiam & conſequenter ſacrificium Miſſæ , habere effectum infalli-
487 bilem reſpectu defunctorum . Denique Nauarrus *not.* 15. *n.* 17. addit , licèt miſſa in altari priuilegiato oblata pro aliqua anima poſſit illam , quæ paruæ pœnæ rea eſt , omnino liberare , adeòque illi conferre indulgentiam plenariam , attamen poſſe fieri , vt propter grauitatem pœnæ , quam aliqua alia debet , non liberet per vnam talem miſſam , ſed per plures . Vide plura hanc in rem apud Rodriq. *q.* 97. *a.* 4. & Benzonium *lib.* 2. *cap.* 51.

CAPVT XXIII.

Quæ conditiones requirantur ad id , vt indulgentia defuncto alicui applicata proſit illi infallibiliter.

SVMMARIVM

Referuntur aliquæ conditiones neceſſariæ , & non neceſſariæ ad id , vt animæ defunctæ proſit indulgentia : 488.

Quatenus volens applicare defuncto ſuam indulgentiam debeat , aut non debeat eſſe in ſtatu gratiæ ? 489. & 490.

Quæ , & qualis intentio in applicante indulgentiam requiratur? 492. & ſeqq.

Suggeritur praxis pro habentibus poteſtatem per ſæpe applicandi indulgentias piis manibus . 495.

Sitne opus orare pro illo defuncto , cui donatur indulgentia ? 496.

Aut pro illo offerre opus iniunctum pro comparanda indulgentia? 497. & ſeqq.

488 SVppono ex dictis ſequentia . I. Non requiri ad huius effectus infallibilitatem , vt defunctus , dum erat in viuis , ſtuduerit ſatisfacere pro ſuis peccatis , aut iuuerit ſuffragijs alios. II. Nec etiam ſecundùm probabilem opinionem relatam *n.* 145. requiri , vt fuerit reuera baptizatus III. Tamen requiri , vt opus , quod pro indulgentia pro defuncto lucranda , obiri debet , obeatur cum illa perfectione & integritate , quam exigi docuimus *cap.* 17. IV. Requiri , vt Pontifex dederit poteſtatem applicandi defuncto indulgentiam . *ſuprà n.* 264. & 471. V. Requiri , vt Deus ob ſpecialem rationem non reſpuat prædictam applicationem . His & alijs , quæ facilè ex dictis intelliguntur , ſuppoſitis oritur

Quæſt. LXIV. *Vtrùm , quando alicui defuncto volo lucrari indulgentiam , debeam eſſe in ſtatu gratiæ?* 489

RESP. I. Si plura opera ad illam indulgentiam obtinendam requirantur , non magis neceſſe eſt , te eſſe in ſtatu gratiæ , dum ſingula peragis , quàm ſi pro te deberes lucrari indulgentiam .

II. Quando vnicum opus , aut ex pluribus vltimum , tibi pera- 490
gendum eſt , negat abſolutè & valde probabiliter Reginaldus *lib.* 7. *num.* 195. Palaus *p.* 10. cum Diana *p.* 5. *tr.* 12. *reſol.* 38. & multis ab illo relatis , quidquam referre , vtrùm ſis in ſtatu peccati mortalis , aut gratiæ Dei ; Lugo verò *diſp.* 27. *n.* 75. teſtatur , eſſe magis commune , & ſecundùm fidelium ſenſum , quòd requiratur ſtatus gratiæ , eo modo , quo requiri dixi *quæſt.* 43. Conſentit Dicaſtillo *tom.* 2. *in* 3. *p. tr.* 9. *diſp.* 2. *dub.* 17.

Poſſet fortè ſic diſtingui ; aut enim illam ipſam indulgentiam , 491
quam tibi applicare poteras , applicas defuncto , & tunc ſuppetit maior ratio dicendi , requiri ſtatum gratiæ , nam *acceſſorium naturam ſequi congruit principalis . reg.* 42. *in* 6. Es autem in prædicto caſu principalis , & primarius indulgentiæ participator ; ſicut ergo requiritur in te ſtatus gratiæ , vt illam indulgentiam tibi ipſi fructuosè applices , ita probabiliter etiam requiritur , vt eandem alteri acceſſoriè applices . Aut illam indulgentiam , quam tibi non poteras applicare , applicas defuncto ; & tunc non adeſt tanta ratio exigendi ſtatum gratiæ ; nàm in tali caſu non videtur magis in te requiri gratia , quàm requiritur in tuo famulo dante ex tuo iuſſu eleemoſynam , pro indulgentia tibi comparanda . Hac ſimilitudine vtuntur Reginaldus , & apud Dianam Portel. *in addit. num.* 24. addens hanc cauſam , quòd opus , quod facis pro indulgentia defuncto lucranda , facias nomine Eccleſiæ . Agnoſco tamen Cardinalem de Lugo valdè conſequenter loqui , ſuppoſita doctrina de eleuatione operum , quam ex illo inſinuaui *num.* 481.

Quæſt. LXV. *Vt indulgentia proſit alicui defuncto , requiriturne in illo , qui eam lucratur , intentio determinata lucrandi illam pro defuncto?* 492

RESP. I. Requiritur eiuſmodi intentio , alioqui , vel omnino non acquireretur indulgentia , vel acquireretur illi , qui opus pro illa lucranda exercet , ſi præter alia ſit in ipſo habitualis intentio , tantùm ſibi ipſi per ſua bona opera commodandi , quantùm poteſt . Quam quidem habitualem intentionem , præſertim in materia ſatiſfactionis , omnes habere videri notat Nauarrus *de oratione Miſcell.* 26. *n.* 20.

II. Illa determinata intentio , quam dixi eſſe neceſſariam , de- 493
bet formari , antequam integre perficias totum opus pro indulgentia requiſitum . Lugo *cit. diſp.* 27. *n.* 78. *iuncto num.* 18. *diſputationis* 26. Sicut enim generatim loquendo per recitationem roſarij non ſatisfacis pro Petri peccatis , ſi illud ipſi Petro applices primùm , poſtquam id recitaſti , tum quia non poteſt tua ſatisfactio à te cuiquam applicari , niſi quatenus ſubeſt tuo dominio , non autem ſubeſt , poſtquam opus ſatisfactorium iam eſt peractum ; tum quia alioqui ſequeretur , quòd quis , aut viuus , aut iam cœlo donatus , vel orco addictus , poſſet valide pro aliquo offerre bona opera , quæ ante 20. annos peregit ; ita etiam videtur omnino ratiocinandum de applicatione indulgentiæ , vtpote in qua maxima ſatiſfactio continetur .

III. Eadem determinata intentio non eſt neceſſe , vt ſit vel 494
actualis , vel virtualis , ſed ſufficit modò ſit habitualis . Lugo *cit. num.* 74. *iuncto num.* 19. *eiuſdem diſputationis vigeſimæ ſextæ* contra Vaſquez . Intelligit autem expreſſè Lugo per Virtualem intentionem illam , qua opus pro indulgentia præſcriptum peragis ex vi propoſiti , quo antea conſtitueras illud pro defuncto aliquo iuuando peragere ; at per Habitualem intentionem intelligit etiam expreſſè illam , qua ante menſem v. g. applicaſti , pro aliquo , omnia opera huius menſis , & ea non retractata peragis prædicta opera . Quare ſi hodie dicas : *Domine Deus , omnes huius totius anni indulgentias , quas lucrabor , & quas animabus applicare potero , offero tibi ex nunc , pro tunc , ad liberationem omnium illarum animarum , quæ hoc anno ex mea Congregatione deceſſerunt* ; etſi poſtea non amplius cogites de iſta applicatione , æquè illis poſtmodum proderunt , ac ſi identidem renouares applicationem , modò illam non retractes . Vide per opportunum exemplum , quo intentionem habitualem pro applicatione ſacrificij ſufficere declarat P. Ioannes de Dicaſtillo in eruditiſſimo ſuo tom. 1. de Sacram. *tr.* 1. *d.* 3. *n.* 131. qua diſputatione præclarè de intentione diſſerit .

Quæ

495 Quapropter Regulares, & alij, qui habent poteſtatem tam frequenter applicandi pijs Manibus Indulgentias, conſultiſſimè agunt dicendo: *Domine Deus, omnes Indulgentias huius hebdomada, quas mihi expreſsè non reſeruauero, offero tibi pro tali, & tali anima; quòd ſi nec illa, nec illa, nec illa ſit capax, aut indigna Indulgentia, offero tibi pro iſta, iſta, iſta, &c.* Atque ita iam obſeruaui in Experientijs *tr. 3. Caſ. 5. n. 167.*

496

Quæſt. LXVI. *Vtrùm, quando applicatur Indulgentia defuncto, oporteat pro illo orare?*

RESP. Oportet, ſi ità præſcribitur in formula Indulgentiæ; non oportet, ſi non præſcribatur. Et verò quandoque præſcribitur, quandoque non præſcribitur; quare ſunt diligenter inſpiciendæ ſingulæ formulæ. Lugo & Suarez *ll. cc.* & nominatim in tract. de Iubileo monui, non eſſe neceſſe orare pro defunctis, quando ijs applicatur Indulgentia Communionis Generalis.

497 Quæſt. LXVII. *Opus, quo lucrari volo Indulgentiam pro defuncto, debeóne offerre Deo pro illo defuncto, an poſſim totum illius valorem mihi retinere?*

RESP. Quandoque oportet ita offerre, quandoque non oportet, quia quandoque ita exigitur in formula Indulgentiæ, quandoque non exigitur. Suarez *diſp. 53. ſect. 4. n. 3.* Lugo *diſp. 27. n. 78.* Et verò quando ponuntur hæc, aut ſimilia verba: *qui dixerit Miſſam pro defuncto; qui ieiunauerit pro defuncto, liberabit illum à pœna purgatorij*, cenſetur exigi, vt miſſa & ieiunium, quatenus ſunt ſatisfactoria, offerantur pro defuncto, teſte Suar. *l. c.* quod etiam putat Lugo *l. c.* eſſe verum, ſi dicatur: *qui orauerit Coronam pro aliqua anima, liberabit illam à purgatorio.* Ego autem in hoc caſu exiſtimo ſufficere, ſi recitatio roſarij, quatenus eſt merè impetratoria, offeratur pro aliquo defuncto, nam vis impetrandi eſt potiſſima in precibus, & ferè ſola ſpectatur, quando alicuius preces vel pro viuo, vt teſtatur Nauarrus *de orat. c. 20. n. 49.* vel etiam pro defuncto, petuntur.

498 Quòd ſi in formula Indulgentiæ reperiantur tantùm hæc verba: *qui Miſſam dixerit, communicauerit, ieiunauerit, &c. liberabit animam à purgatorio*, tunc non eſt neceſſe, aut ſacrum, ieiunium, &c. offerantur pro defuncto, ſicuti rectè monent Lugo & Suarez *ll. cc.* Quamuis idem Suar. putat, oppoſitum eſſe probabile, ſaltem loquendo de Miſſa. Ex his apparet poſſe per Indulgentiam Communionis Generalis, per Indulgentias Quinque Sanctorum Alex. VII. Clem. IX. &c. ſuccurri animabus defunctorum, etſi pro ijs non offeratur Communio, Roſarium, &c.

CAPVT XXIV.

Sitne laudabilius Indulgentias applicare animabus purgatorij, quàm facere eleemoſynas pauperibus, aut orare pro exiſtentibus in peccato mortali;

SVMMARIVM.

Sitne præſtabilius iuuare defunctos Indulgentia, an viuos eleemoſyna? 499.

Aut ſupplicare Deo pro defunctis, quam pro conſtitutis in peccato mortali?

An offerens Deo pro defuncto Indulgentiam, vel bonum opus careat omni fructu indulgentiæ, vel operis? 501. & ſeqq.

Applicantes Indulgentias defunctis tot, quot poſſunt, merito ſperant æternam beatitudinem. 504.

Quid ſi tua ſuffragia non proſint reipſa illi, cui cupis ſuffragari? 504.

Eſt maioris meriti apud Deum, ſuas Indulgentias donare defunctis, quam ſibi reſeruare. 505.

499 Quæſt. LXVIII. *Petrus valde ſtudioſè conquirit Indulgentias, vt iis iuuet defunctos: Paulus non minùs ſtudioſè iuuat egenos ſtipe. Vter horum eſt maiore laude dignus?*

RESP. Si cætera, vt v. g. labor, ſollicitudo, & alia ſint paria, tunc eſt Petrus præ Paulo laudandus. Ratio eſt, quia exercet nobilius opus miſericordiæ, vtpote miſerum liberans longè maiore pœna ſenſus, & damni. Nihilominus placet mihi moderatio, quam ſtatuit Eſcobar in Sum. *tr. 7. Exam. 5. num. 53.* his verbis. profectò præſtantiſſima ſuffragia ſunt Miſſa, & Indulgentia plenaria; ſi tamen pro vno defuncto, iam miſſæ multæ fuerint celebratæ, & aliunde vrgeat neceſſitas magna viduarum, & pauperum, non ingratior Deo, me autore, erit per eleemoſynam ſatisfactio. Ita Eſcobar dignus meliore Interprete. Vide in hanc rem dicta in Experientijs *tr. 3. Caſ. 5. n. 165.*

Quæſt. LXIX. *Vtra actio eſt præſtantior? Illàne, qua defunctis applicantur Indulgentiæ, orando pro illis? An, qua Deo ſupplicatur pro conuerſione exiſtentium in peccato mortali?* 500

RESP. Cum Roa *de Purgator. c. 20.* priorem harum actionum videri præſtantiorem. Probat Roa terrifico exemplo deſumpto ex hiſtoria Ordinis Prædicatorum *tom. 1. l. 2. c. 27.* ego his duabus rationibus; tum quia, qui ſunt in ſtatu peccati mortalis, poſſunt ſaltem ordinariè ſe inde eximere, quoties voluerint, non item pœnis ſe exſoluere poſſunt, qui ad purgatorium ſunt damnati; tum quia maius bonum procuratur defunctis, quando eis procuratur liberatio è pœnis, quàm procuretur peccatori, quando liberatur peccatis, nam viſio beata eſt quid abſolutè præſtantius gratia diuina, vt docet S. Thom. *1. 2. q. 114. a. 9. in Corpore.* Iun. his ea, quæ in Experien. tr. 3. Caſ. 18. fuſiùs in hanc rem ſcripſi.

Quæſt. LXX. *Cùm quis defunctis applicat vel Indulgentiam, vel bonum opus, priuatúrne omni fructu Indulgentiæ, aut operis illius boni?* 501

RESP. I. Priuatur toto fructu Indulgentiæ formaliter, & in ſe ſpectatæ; quia licèt vtique poſſet Pontifex Indulgentias non plenarias v. g. Indulgentiam 100. dierum ita largiri, & diſpenſare, vt vna pars remaneret penes viuum, altera transferretur in defunctum, nullum tamen auctorem legi, qui dicat eiuſmodi diſpenſationem reipſa fieri.

II. Non priuatur fructu Indulgentiæ cauſaliter ſpectatæ, id eſt, conſideratæ ſecundùm actum, quo applicatur defuncto; ille enim actus, quo dico: Domine Deus, hanc Indulgentiam offero tibi pro tali, aut tali anima, eſt meritorius, ſatisfactorius & impetratorius. Quà meritorius, non poteſt in alium transferri; quà ſatisfactorius (nam actus etiam merè internos habere vim ſatisfaciendi rectiùs docet cum pleriſque Recentioribus Suar. *tom. 4. in 3. p. diſp. 37.*) poteſt quidem applicari defuncto, ſed non ſolet. Denique quà impetratorius poteſt prodeſſe illi ipſi, qui eum elicit; quidni enim rectè, & fructuosè dicam: *Domine Deus, iſtam Indulgentiam idcirco applico huic defuncto, vt intuitu illius miſericordiæ ſpiritualis, quam ea applicatio continet, digneris in me augere miſericordiæ virtutem, erga viuos, & defunctos?* 502

III. Quando aliquod opus offeres pro aliquo defuncto v. g. recitationem roſarij, ieiuniorum, &c. illud opus, quoad vim merendi conſideratum manet totum penes te; nam nemo ſuum meritum poteſt in alterum transferre. DD. communiter *in materia de ſuffragiis, & de merito*; at quoad vim ſatisfaciendi, & impetrandi, transfertur integre in defunctum, ſi velis; ſi nolis, tantùm partialiter; potéſque vim ſatisfaciendi integre ſeparare à vi impetrandi. Quia verò illa ipſa bona voluntas, qua opus illud offers pro defuncto, eſt etiam formaliter meritoria, ſatisfactoria, & impetratoria, & quidem per propriam rationem diſtinctam ab ipſo opere, idcirco de illa philoſophandum eſt, perinde ac de ipſa applicatione Indulgentiæ differui. 503

Addo his maximam, & ferè exploratam ſpem cœlo olim potiendi poſſe concipere illos, qui, quas poſſunt Indulgentias, mortuis ſtudioſiſſimè applicant; tot enim fideliſſimos apud Deum Patronos habent, quot animas cœlo tranſcripſerunt. Quare quidquid potes in hoc genere, facito; & quò pergas conſtantiùs, lege ſis 21. & 22. caput Patris Roa *de Purgat.* in quorum vtroque probatis exemplis docet, quàm gratæ erga ſuos liberatores, ſeſe oſtendant animæ cœlo tranſmiſſæ. Vnde meritò monet Reginaldus *lib. 24. n. 198.* vt quiſquis habet pectus verè Chriſtianum, non tantùm libenter ſuis vita functis acquirat Indulgentias, ſed etiam ſuffragia præſtet, quibus etſi fortè non indigeant, per ea tamen accreſcat illis gaudium accidentale, eo nomine, quòd cauſa ipſorum, & animæ aliorum defunctorum iuuentur, & diuina Maieſtas honoretur, quam illi à pœnis liberi, etiam atque etiam deprecantur, vt nos, qui fuimus in ipſos benefici, ſecum tandem collocet in cœlis. 504

Adde hiſce, noſtrum Iacobum Hautinum *lib. 2. Patrocinii defunctorum cap. 3. a. 1.* fusè, atque ſolidè probare contra P. Arriagam, eſſe maioris meriti, adeoque gratius Deo, ſatisfactiones ſuas defunctis applicare, quam ſibi ipſi reſeruare, & quidem hanc doctrinam intelligit de omnibus ſatisfactionibus, reſpondetque ſolidè ad omnes in contrarium obiectiones. Certè eſt opus maioris charitatis, quàm ſi quis ſibi ipſi applicet, ergo & maioris meriti. Vnde Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſputat. 26. ſect. 1.* abſolutè ſcribit, eſſe melius, ſuffragium applicare defunctis, quam viuis, conſequenter eſt etiam meliùs ſuam Indulgentiam etiam plenariam donare defunctis, quam reſeruare ſibi

CAPVT

CAPVT XXV.

De Indulgentiis, quæ per Miſſæ Sacrificium applicantur fidelibus defunctis.

SVMMARIVM.

Licitè ſacrificatur ſæpius pro vna, eademque animâ. 506.
Quid cenſendum de illo, qui habens obligationem Sacrificandi pro defunctis in quocunque tandem altari priuilegiato, ſacrificat in non priuilegiato, habens apud ſe rem affectam Indulgentia plenaria? 507. & ſeqq.
Quæ cautela ſit neceſſaria ad licitè ſectandam affirmatiuam ſententiam? 511.
Oſtenditur, quo pacto queat is, qui habet Indulgentias Quinque Sanctorum liberare plures animas per vnum Sacrificium. 513.
An Sacerdos volens ſacrificando liberare animam, debeat eſſe in ſtatu gratiæ? 515.

506 Quæſt. LXXI. *Quænam de ſacrificiis, per quæ animabus defunctorum applicantur Indulgentiæ, ſunt pro praxi obſeruanda?*

RESP. Sequentia I. Licèt altari priuilegiato Indulgentia plenaria ſit annexa, non tamen ſuperſtitioſè pro vna, & eadem anima ibidem ſæpius ſacrificatur. Rationem attuli ſupra n. 486.

II. Vt per aliquod ſacrificium applicetur alicui animæ Indulgentia, nequaquam eſt generatim opus, vt vel illud ſit de Requiem, vel offeratur pro animabus purgatorij, iuxta doctrinam traditam n. 498. quamquam haud dubiè poteſt quandoque hoc vtrumque exigere Pontifex; & tunc non obtinetur Indulgentia plenaria, niſi ſeruetur vtraque hæc conditio. Rodriq. q. 97. n. 6. vide infra n. 524.

507 III. Sacerdos ſtipendiò conſtitutus ad ſacrificandum in aliquo *qualicumque tandem* altari priuilegiato pro liberanda anima ex purgatorio, ſatisfacit ſuæ obligationi ſecundum Megalium, Fraxinellum, Alphonſum Leone, quos referunt, & ſequuntur Paſqualigus *decif.* 427. & Diana *part.* 4. *tr.* 4. *reſol.* 48. etſi in altari non priuilegiato ſacrificet pro illa anima, modò habeat numiſma affectum Indulgentiis Quinque Sanctorum. S. Caroli, vel aliud ſimile; & ne quidem venialiter tunc peccare cenſet Paſqualigus; ſi verò ſit conſtitutus ad ſacrificandū in aliquo certo & peculiari altari priuilegiato, peccabit contra fidelitatem venialiter, faciendo ſacrum in alio, etſi habeat ſecum prædictum numiſma, vt docet ibidem Diana.

508 At verò Bonacina *diſp.* 4. *de Eucharistiâ q. vlt. p.* 7. §. 4. *num.* 5. Gauantus *p.* 3. *tit.* 12. itemque Cardinal. de Lugo *in tom. de ſacramentis ingenere diſp.* 24. *num.* 39. cum Homobono & Rubeo apud Paſqual. *decif.* 428. negant, talem ſatisfacere ſuæ obligationi, & proinde peccare mortaliter aſſerit Gauantus; tum quia Indulgentia, quæ applicatur altari, ſolet regulariter eſſe magis authentica, & ſecura, quam quæ applicatur alicui calculo benedicto, vt argumentatur Gauantus, & Lugo; tum quia Miſſa, quæ fit in altari priuilegiato, minùs fortè dependet à ſtatu gratiæ ipſius celebrantis, vt habeat effectum, quam quæ fit ab habente eiuſmodi numiſma, vt ratiocinatur Lugo; tum denique quia magis prodeſt Miſſa in altari priuilegiato celebrata, quàm aliqua ſecus oratio, facta pro defuncto, cum grano benedicto, vt addit Bonacina.

509 Vtraque harum ſententiarum eſt practicè probabilis, & prima quidem inde confirmatur, quòd Paſqualigus *decif.* 428. teſtetur ſe experientia doctum eſſe quòd plures contigerit, aliquos petentes Miſſas in tali altari priuilegiato, contentos fuiſſe, vt in quocunque alio celebrarentur cum applicatione Indulgentiæ, cùm audierunt æqualiter prodeſſe animabus purgatorij. Vnde infert, nos habere interpretatiuam voluntatem, quòd petentes Miſſas in altari determinato priuilegiato, contenti ſint Miſſa celebrata in alio altari, cum applicatione Indulgentiæ, & ideo Sacerdotem ſic celebrantem ſatisfacere ſuæ obligationi, etiam ſi promiſerit celebrare in altari priuilegiato, niſi fortè is, qui petiuit fieri Miſſam in certo altari priuilegiato, intendat aliud præter liberationem animæ.

510 Infert quoque, ſi loquamur de Miſſis manualibus, quæ in dies ſingulos ſolent exigi, etiamſi plures ſimul ab vno aliquo exigantur, in aliquo priuilegiato determinato, Sacerdotem ſatisfacere obligationi, celebrando in alio altari, & applicando Indulgentiam plenariam per modum ſuffragij.

511 IV. Quòd tamen hæc ſententia Paſqualigi, & Dianæ ſit vera, eſt omnino neceſſe vt Sacerdos, qui illam in praxi ſequitur, ſit tam certus ſe habere numiſma, aut imaginem reuera affectam Indulgentia plenaria in defunctos transferibili, quàm eſt certum, illud altare, in quo iubetur ſacrificare, eſſe priuilegiatum. Vnde quia non eſt iam certum, Indulgentias Quinque Sanctorum, S. Caroli, Vrbani VIII. Extraordinarias habere ſuum valorem, quando alicui numiſmati applicatæ fuerunt ab alio, quàm vel ab ipſo Pontifice, vel ab alio, cui ipſe Pontifex immediatè dedit intentiones, vt patet ex dictis n. 137. quàm certum eſt illud altare, pro quo habentur literæ Pontificiæ authenticæ, eſſe reuera priuilegiatum; idcirco non vellem ego in praxi ſequi ſententiam Paſqualigi, caſu quo haberem Indulgentias à me, quas Papam nunquam vidi applicatas numiſmati, præſertim conſiderato decreto Alex. VII.

Confirmatur hæc reſponſio ex eo, quòd licèt probabilis ſit opinio Vaſq. *tom.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 231. *c.* 2. & aliorum aſſerentium, vnum Miſſæ ſacrificium pro 100. animabus oblatum, tam multùm prodeſſe ſingulis illarum, quàm ſi pro vna ſola ex illis 100. offerretur; nequaquam tamen probabile ſit illum ſuæ obligationi ſatisfacere, qui cùm acceperit 10. ſtipendia, pro decem ſacris applicandis diuerſis perſonis, facit tantùm vnum, aut duo ſacra pro illis omnibus; ideo videlicet hic non ſatisfacit ſuæ obligationi, quia homines, qui dant ſtipendia, & potunt, & iuſtè petunt practicari tutiorem ſententiam, alio fortè minùs probabilem, vt fatetur ipſemet Vaſquez, & notat P. Dicaſtillo *tr.* 5. *d.* 3. *n.* 139. Sed de dictis num. præced. vide plura in Experientiis *tr.* 3. *Caſ.* 17. *n.* 579. & 580. 512

V. Quoties Sacerdos habens ſecum imaginem, medallium, &c. affectam Indulgentiis Quinque Sanctorum, ſacrificat in altari priuilegiato, orans pro defunctis, liberat, ſi velit, tres animas è purgatorio; primam ratione altaris priuilegiati, ſecundam ratione conceſſionis, quæ fit expreſsè in §. 1. Indulgentiarum Quinque Sanctorum, tertiam ratione conceſſionis, quæ fit §. 19. earundem Indulgentiarum; nam illic dicitur, omnes Indulgentias, ea formula, ibi ſibi conceſſas, poſſe applicari per modum ſuffragij animabus purgatorij, ergo Indulgentiam plenariam, quam ſibi ipſi poteſt ſacrificans acquirere iuxta cit. §. 1. poterit per modum ſuffragij applicare tertiæ animæ. Quòd ſi habeat inſuper Indulgentias Extraordinarias ab Vrbano VIII. vel Alex. VII aut Clement. IX. vel X. conceſſas, faciatque Sacrum aliquo ex diebus in ſingulis harum Indulgentiarum nominatis, poterit ſecundùm ſententiam Henriquez relatam n. 211. quartam animam illis poenis eximere, & quintam, ſi præterea adhuc habeat Indulgentias S. Caroli *iuxta* §. 17. illarum Indulgentiarum. Et idcirco hæc adeo particularia commemoro, quia non dubito, quin multi has doctrinas in vſum redigerent, ſi noſſent eſſe probabiles. 513 514

Quæſt. LXXII. *Sacerdos, qui vult animam liberare è purgatorio, vel ſacrificando in altari priuilegiato, vel applicando Indulgentias plenarias, debetne eſſe in ſtatu gratiæ?* 515

RESP. Iuxta opinionem Sa verbo Indulgentia n. 2. Suar. *tom.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 23. *ſect.* 4. & plurimorum aliorum probabiliſſimam, in neutro caſu eſt neceſſe; at iuxta opinionem Cardinalis de Lugo *num.* 508. relatam, res eſt in primo caſu dubia, in ſecundo probabiliùs requiri ſtatum gratiæ. Ego autem conſequenter ad ea, quæ dixi n. 491. exiſtimo, ſtatum gratiæ non requiri in ſacerdote, quatenus præcisè aut ſacrificat in altari priuilegiato, aut animæ applicat Indulgentiam, quam ipſe ſibi applicare non poteſt, nam hic quoque locum habet ſimilitudo, quam illic ex Reginaldo retuli; at verò requiritur ſtatus gratiæ in illo, quatenus, & dum vult applicare Indulgentiam, quam ipſe ſibi ſeruare poſſet. Vnde in caſu, quo n. 513. dixi, poſſe tres animas vno ſacrificio iuuari, debet ſacerdos eſſe liber à peccato mortali, alioquin tantùm duabus ſuffragabitur efficaciter. Diana tamen *p.* 10. *tr.* 16. *reſol.* 19. faciens mentionem mei, negat vniuerſim in his caſibus neceſſitatem gratiæ.

CAPVT XXVI.

De Indulgentiis altarium priuilegiatorum.

SVMMARIVM.

Vſus celebrandi in altari priuilegiato eſt antiquus. 516.
Refertur communis formula, qua impertitur facultas altaris priuilegiati 517.

R Quò

Quomodo intelligenda clauſula : In qua non reperitur aliud altare priuilegiatum ? 519.
Refertur recens reſponſum Romanum. Ibid.
Quomodo illa : Dummodo in ea ſeptem Miſſæ quotidie celebrentur ? 520.
Quid ſi ob incurſum hoſtilem omittatur in ea Eccleſia omne Sacrificium per vnum, alterumve menſem ? 521.
Quid intelligatur vocibus ; Quotidie : ſemper : ſine intermiſſione : continuo ? 520.
Praxis PP. Capucinorum. 520.
Quid indicet clauſula : Dummodo in ea ſit altare Sancti N ? 522.
Et illa : Sacerdos eiuſdem Eccleſiæ ? 523.
Et illa : Miſſam defunctorum ? 524.
Et illa : In die commemorationis omnium defunctorum ? 525.
Et illa : Singulis diebus intra octauam ? 526.
Sicut & illa ; Feria ſecunda ? 527.
Miſſa de Requiem in altari priuilegiato quibus diebus nequeat legi . 528.
Explicatur clauſula : pro anima. 529.
Et clauſula : Cuiuſcunque. 530.
Et clauſula : Liberetur. 531.
An ſeptennium altarium priuilegiatorum interrumpatur per occurſum anni Iubilæi ſuſpendentis omnes indulgentias ? 533.
An ſub generali communicatione priuilegiorum veniant etiam altaria priuilegiata ? 535.
Nomine Priuilegij non venit altare priuilegiatum ? 535.
Quanam fractio altaris priuilegiati deſtruat indulgentiam ? 536.
Quomodo intelligenda doctrina communis de amiſſione indulgentiæ, quando menſa Altaris remouetur à ſtipite ? 537.
Quid ſi totum altare transferatur de loco ad locum ? an amittat conſecrationem ? 538.
Quid ſi deſtruatur paries, cui inniſum eſt altare ? Ibid.
Quid ſi aliquid de ſtipitibus altaris ? 539.
Quid ſi frangatur, vel amoueatur ſigillum ? 540.
Quid ſi celebret quis in altari, quod nunquam habuit, vel amiſit conſecrationem ? 541.
An indulgentia altari conceſſa pereat refecto altari ? 542.
Et, an altari priuilegiato translato in alium locum, amittatur indulgentia . 543.

516 Quæſt. LXXIII. *Vſus celebrandi Miſſas in altaribus priuilegiatis, eſtne nouus, an antiquus?*

RESP. Roa de purgatorio, c. 16. teſtatur, iam abhinc annis plus 700. inſtituiſſe Paſchalem I. Pontificem, vt quotquot ſacerdotes quinquies celebrarent in ſacello S. Praxedis, vnam animam cœlo tranſmitterent; hancque indulgentiam ab vndecim Pontificibus fuiſſe confirmatam; & cum ipſemet Paſchalis ibidem pro ſuo nepote quinquies litaſſet Deo, mox vidiſſe animam eiuſdem nepotis in cœlos euolantem.

517 Quæſt. LXXIV. *Quomodo ſunt intelligendæ Clauſulæ Breuium, quibus expediuntur indulgentiæ pro altaribus priuilegiatis?*

Vt ad hanc perutilem, multa dubia complectentem, &, vt verum fatear, ſpectantem potiùs ad materiam de Indulgentia Reali, quam Perſonali quæſtionem, diſtinctius reſpondeatur, deſcribam prius vt iam feci tom. præc. tr. 3. n. 659. communem formulam eiuſmodi Breuium, quæ quidem ita habet,

518 *Ad futuram, &c. Volentes Eccleſiam N. in qua aliud altare priuilegiatum non reperitur erectum, dummodo in eâ ſeptem Miſſæ quotidie celebrentur, & in ea ſit altare Sancti N. nuncupatum, hoc ſpeciali dono illuſtrare. Dei miſericordia, &c. confiſi, vt quandocunque ſacerdos aliquis eiuſdem Eccleſiæ duntaxat, Miſſam defunctorum in die Commemorationis defunctorum, & ſingulis diebus infra octauam illius, ac feria II. cuiuslibet hebdomadæ, pro anima cuiuſcunque fidelium defunctorum, ad præfatum altare celebrabit, anima ipſa de theſauro Eccleſiæ per modum ſuffragij indulgentiam conſequatur; ita vt Domini Noſtri, &c. ſuffragantibus meritis à purgatorij pœnis liberetur, concedimus. Præſentibus ad ſeptennium tantum valituris; Datum, &c.*

Circa XII. clauſulas huius Breuis, obſeruò, vltra ea, quæ diſtinctè attuli cit. n. 660. & ſeqq pro praxi ſequentia.

519 I. Clauſula: *in qua non reperitur aliud altare &c.* ſic intelligenda eſt, vt quando illud templum iam antea decoratum eſt alio altari priuilegiato pro animabus generatim, ſeu pro quibuſcunque defunctis, ſicut ſunt illa, quæ deſignantur per decimam clauſulam Breuis, quod explico, poſterior conceſſio facta etiam pro animabus generatim, nil valeat, ſed ſit ſubreptitia, vt deduces ex dictis n. 315. Sin verò poſterior conceſſio impetrata eſt pro vna, aut pluribus Confraternitatibus, omnino valet, eſto in petitione facta non ſit mentio prioris indulti pro animabus generatim conceſſi. Ego quippè abhinc 30. annos legi reſcriptum quoddam Illuſtriſſimi Domini Nuntij Viennenſis ad R. D. Parochum Haleaſem, in quo hæc verba erant expreſſa: *Poſſunt in eadem Eccleſia præter vnum altare priuilegiatum pro animabus generatim, eſſe plura alia pro animabus à variis Confraternitatibus defunctorum.*

Sed & anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo 18. Inſtij fuerunt mihi ex Vrbe miſſa tria Breuia pro tribus Altaribus priuilegiatis cum hac explicatione: *circa Altare priuilegiatum pro omnibus fidelibus clauſula illa: ſimili ad præſens priuilegio non decoratum, intelligenda eſt bene, neque enim præiudicant alia Altaria priuilegiata, cum ſint pro animabus confraternitatum, &c. prout conſideranti patebit, & per hoc excluditur altare ſimile pro omnibus, vel altare ſimile pro iiſdem confraternitatibus, non verò altare pro alia confraternitate, &c.* Ita P. Laurentius, koler quotidianus procurator horum, aliorumque Breuium. Vide P. Bonagratiam in ſummula ſelectar. Quæſt. Regul. verb. *Indulgentia num.* 259. vbi me citatò ſubſcribit huic doctrinæ.

II. Clauſulæ: *dummodo in ea ſeptem Miſſæ &c.* ſatisfit, licet 520
quandoque ob morbum, aut plane extraordinarium impedimentum contingat, vt tantùm ſex aut quinque ſacra vno quopiam die fiant, cum tamen in Breui exprimantur ſeptem. Non probo hanc aſſertionem ex eo, quòd alioqui ſequeretur, eſſentialem fructum primi ſacri pendere ab incerto euentu aliorum ſecuturorum, nam reuera id non ſequitur, quamvis ſequatur, fructum indulgentiæ ita manere ſuſpenſum: ſed probo inde, quia etiam in materia indulgentiarum paruus defectus pro nullo reputatur, vt dixi n. 190. eſt autem hic defectus paruus reſpectu totius ſeptennij, aut etiam anni. Tum quia *Tò celebrentur*, iuxta communem ſenſum, qui maximè ſpectandus eſt, *l. Labeo. ff. de ſupell. leg.* ſignificat idem, quod: *ſoleant celebrari*: atqui ille caſus, quem pono, non officit, quominus propriiſſimè dicatur *ſolere* in eo templo quotidie ſepties fieri; tum denique quia hoc beneficium gratiæ Pontificiæ, vtpote nemini præiudicioſum, & piis Manibus valde proficuum; decet benignè interpretari, ac meminiſſe Legis VIII. Cod. *de indiceis* ita ſancientis: *placuit in omnibus rebus præcipuam eſſe iuſtitiæ, & æquitatis, quam ſtrictè iuris rationem.*

Datam reſolutionem illuſtrat relatus num. præcedente diligentiſſimus P. Bonagratia *num.* 299. obſeruans ex Felino in Prœmio Decret. verb. *Quotidie* dictiones has. *Quotidie; ſemper; ſine intermiſſione, continuo, &c.* intelligendas eſſe ciuiliter, ita vt quotidie fieri dicatur, quod fit abſque internallo interpoſito, continuò, quod fit horis competentibus, & dicuntur continuò in ciuitate habitaſſe ciues, qui rus petierunt meſſis & vindemiæ gratia, teſte Barboſa de *diction. vtil.* 68. *num.* 3. etiamſi ſingulis annis verſarentur rure tribus menſibus, inquit Barboſa *l. c.*

Vnde fuit in Capitulo Generali P. P. Capucinorum ann. 1634. referente P. Bonagratia, deciſum; ad altaris priuilegiati beneficio perfruendum ſufficere, *vt in Conuentu ſint ſeptem ſacerdotes ex maiore parte.* Quam deciſionem pronus admitto, ſiue ea tur, vt ſuppono, aut Pontificia approbatione, aut longo vſu; ſin minus, exiſtimo, eam non niſi difficillimè, vt iacet, poſſe concordari cum innumeris legibus, ſtatutis, contractibus, diſpoſitionibus oneroſis, & fauorabilibus, quibus exigentibus, & poſtulantibus fieri hoc, aut illud *quotidie*, cenſetur eſſe ſatisfactum functione, præſentia, &c. ſeptem menſium, qui vtique explent maiorem anni partem. Equidem Felinus ſupra relatus explicando etiam ciuiliter voculam: *Quotidie*, ait, illud fieri *Quotidie*, *quod fit abſque interuallo interpoſito*; atqui interuallum 4. vel 5. menſium eſt, & verè interuallum, & magnum interuallum, etiamſi fortè non ſit phyſicè continuum. Sed nec fiſit clauſula de ſeptenis quotidie miſſis impleta in duobus illis caſibus, quos retuli, ac reſolui in Alphabeto ſacrificant, ſeu in Experientiis *tract.* 3. *caſ.* 19. *num.* 637. & 646.

Dices: *Quid ſi ob incurſum hoſtilem euentat, vt integro menſe, aut nullam, aut vix vllam in eiuſmodi templo ſacrum celebretur?*

RESP. Non idcirco concidet beneficium Pontificium, vt pa- 521
tet ex allatis rationibus. Et verò audio ita fuiſſe Ingolſtadij, conſiliis Theologis aliquando practicatum: conſentit P. Bonagratia *loc. cit.* Porro in Breuibus aliquando, & communiter exiguntur quotidiana 7. ſacra, tanquam conditio ſine qua non, aliquando tantùm 4. vt e. g. pro altari priuilegiato Parochiæ Haleaſis; aliquando indeterminatè aliquot, vt pro altari B. Mariæ de Victoria Ingolſtadij, & tunc ſufficit, ſi conſueuerint duo celebrari, nam *pluralis locutio, duorum numero eſt contenta cap. pluralis de reg. iur. in* 6.

III. Clauſula: *dummodo in ea ſit altare Sancti N.* indicat, in- 522
dulgentias impertiri dependenter à tota illa machina, quæ abſolutè vocatur altare, non autem dependenter à ſola arula, ſeu altari mobili: quamvis verba Breuis non repugnent, quò minus illi altari inſit altare Portatile.

IV. Clauſula: *Sacerdos eiuſdem Eccleſiæ*, deſignat omnes Sacer- 523
dotes obtinentes in ea Eccleſia qualecunque beneficium; item haben-

bentes illic Cooperaturam, Coadiutoriam, Expectantiam. Et quidni etiam Cantores, & Organœdos addictos ſeruitio illius Eccleſiæ? Si enim ſint ſacerdotio inſignes, poſſunt omnes vocari ſacerdotes illius Eccleſiæ. Adde, quòd nonnullæ Religiones vti, & Noſtra habent id priuilegij, vt in earum altari priuilegiato poſſint Sacerdotes ſæculares ſacrificare cum fructu indulgentiæ.

524 V. Clauſula: *Miſſam defunctorum*, ſignificat, ad fruendum hoc beneficio omnino exigi vt fiat Sacrum de *Requiem*; eſtque hæc conditio neceſſario obſeruanda, quamvis fortè mentio non ſit facta in Breui, vt declarauit Congreg. Rit. apud Barboſam, *v. Miſſa defunctorum*, *coll.* 478. Scio tamen eſſe Religioſas familias, quæ ex ſpeciali gratia Gregorij xiii. fructuosè in ara priuilegiata faciunt, faciendo duntaxat commemorationem pro defunctis; quam tamen ſaltem in feſtis primæ claſſis omittendam eſſe regulariter, decreuit in ſimili Congregatio Rit. apud Gauant. *p.* 1. *t.* 9. *n.* 18. Vide plura Tom. priore *tr.* 3. *Caſ.* 19. *n.* 650. & *ſeqq.*

525 VI. Clauſula: *in die Commemorationis*, *&c.* iuncta ſequentibus verbis, refutatur Ganantus *p.* 4. *tit.* 15. *n.* 18. docens, omnia ſacra, quæ fiunt die Commem. omnium defunctorum, applicanda eſſe fidelibus defunctis in communi; quem etiam ipſa praxis refutat, nec patrocinatur vlla lex tacita Eccleſiæ.

526 VII. Clauſula: *ſingulis diebus infra octauam*, facit ius huius gratiæ ipſa Dominica infra octauam omnium Sanctorum fruendæ, ſaltem iis in locis, quibus contra Rubricas Miſſalis *tit.* 5. & deciſionem Congregationis apud Gauant. *p.* 1. *t.* 5. *lit.* *x.* conſuetum eſt, diebus Dominicis facere Sacrum de *Requiem*. Quam tamen conſuetudinem; ſi obſeruetur aut ratione fundationis, aut quia corpus inſepultum præſens eſt in templo, non damnat vtiiuerſim Congregatio, nec Laym. Gauantus, Barboſa *coll.* 478.

527 VIII. Clauſula: *Feria ſecunda* denotat, diem ſecundam hebdomadæ communiter determinari pro altari priuilegiato, & ita determinari, vt ſi eo non poſſit fieri Sacrum de *Requiem*, non liceat in alium diem transferre, vt tradit ſingulariter Hauantus *loc. cit. lit.* 22. & firmat praxis: etſi Congregatio Rituum, teſte Barboſa *l. c.* decreuerit, vt Miſſæ defunctorum certo die dicendæ, eo die impeditæ transferantur in ſequentem.

528 Porro prædicta Congregatio referente Barboſa, & Ganant. *ll. cc.* declarauit, Miſſam de *Requiem* in altari priuilegiato non poſſe dici in die feſto duplici, & de præcepto (ſecus ſi non ſit de præcepto) qui incidat in diem eſſignatum pro dicto altari priuilegiato. Exciperem ego caſum, quem pro Dominica paulò antè excepi, quia quando licet facere ſacrum de Requiem, licet vtique frui gratia illi Sacro (ſi reliquæ conditiones adſint) annexa; cùm præſertim in Breui addatur: *cuiuſcunque hebdomadæ*. Inſuper eadem Congregatio apud citatos ſtatuit, ne Miſſæ de Requiem, dicantur illis diebus, quibus prohibetur fieri de feſto duplici, ſcilicet infra octauam Epiphaniæ, Hebd. Sanctæ, Reſurrectionis, Pentecoſtes, Natiuitatis Domini, & feria IV. Cinerum. Sed hæc decreta non obligant, vbi contraria viget conſuetudo.

529 Clauſula: *pro anima*, iuncta clauſulę, *anima ipſa*, innuit illud ipſum ſacrum, per quod eſt aliqua certa anima liberanda flammis expiatoriis, offerendum eſſe pro illa ipſa anima, & non ſufficere, ſi offeratur pro omnibus animabus defunctorum. Haud puto tamen, quidquam obſuturum, ſi ſacerdos non conductus ſtipendio, ſuum ſacrum, quà eſt impetratorium, & Euchariſticum, applicet ſibi, aut aliis viuis, vel defunctis, dummodò quà eſt ſatiſfactorium, applicet animæ illi, quam vult liberare.

530 X. Clauſula: *cuiuſcunque* docet, ſolere concedi altaria priuilegiata pro quibuſcunque fidelibus defunctis generatim, quamquam etiam ſæpe concedantur cum reſtrictione ad defunctos ex hac, aut illa confraternitate.

531 XI. Clauſula: *liberetur* oſtendit, indulgentiam hanc eſſe plenariam. Confirmat quoque noſtram ſententiam de effectu indulgentiæ per modum ſuffragij infallibili explicatam *n.* 483.

532 XII. Clauſula: *ad ſeptennium tantùm* indicat, indulgentias iſtas conſueſſe non niſi ſeptennio durare; quamvis ego videtim altaria multa, perpetuis donata indulgentiis. Cæterùm, quando incipiat aut deſinat illud ſeptennium, aperiemus infra *num.* 660. Plura vide in *tr. quem citaui* ſuprà *n.* 517.

533 Quæſt. LXXV. *An ſeptennium altarium priuilegiatorum interrumpitur per occurſum anni Iubilei?*

RESP. Non interrumpi, ſatis vt reor, oſtendi in tract. de Iubileo. Accedit declaratio Innoc. X. cuius omni exceptione maior teſtis exiſtit Antoninus Diana: ipſe enim 5. Febr. à duobus è præcipuis noſtris Patribus viſitatus Romæ, affirmauit iis: S. D. Noſtrum hebdomada præcedente in Examine Epiſcoporum, ſe præſente, & audiente interrogatum, quidnam ſua Sanctitas velit determinatum de indulgentiis, pro hoc anno Sancto, circa defunctos, & in articulo mortis? reſpondiſſe, eas indulgentias à ſe non reuocatas. His ipſis verbis vnus illorum duorum Patrum, 5. Februarij id teſtimonium ad me, ſimilia cognoſcendi auidum, ex Vrbe perſcripſit. Et quia ita etiam de ſuo Iubileo declarauit Vrba- 534
nus viii. vt retuli in tract. de Iubileo, ſequitur, ſi pro Iubileo anni M.DC.LXXV. edatur bulla ſuſpenſiua ſimilis nuperæ, non poſſe à quoquam rationabiliter dubitari, quin ea ſit indulgentias pro defunctis, & moribundis relictura in ſuo continuo valore, & vſu, maximè ſi habeatur ratio eorum, quæ de vi legis declaratoriæ dixi *n.* 328. nam viuæ vocis oracula eandem vim habent. argum. *leg. vlt. Cod. de leg.* ita ſtatuentis: *Si Imperator, partibus ſententiam dixerit, omnes omnino iudices ſciant hanc eſſe legem non ſolùm illi cauſæ, per quam producta eſt, ſed & omnibus ſimilibus.* Vide plura *tr. prae. n.* 45.

Quæſt. LXXVI. *Sub generali communicatione priuilegiorum, veniuntne altaria priuilegiata?* 535

RESP. Cum Tamburino, & Merolla, quos refert, ſequiturque Diana *p.* 6. *tr.* 37. *reſol.* 39. negatiuè, eò quòd per eiuſmodi communicationem non communicentur priuilegia exorbitantia, & difficulter concedi ſolita. Accedit, quòd *n.* 22. oſtenderim, nomine *Priuilegij* non venire indulgentias: eſto Baldus, & alij dicant, omnem gratiam poſſe latè vocari Priuilegium.

Quæſt. LXXVII. *Quænam fractio altaris priuilegiati, ſeu indulgentia plenaria praditi, eſt neceſſaria, ad id, vt conſecrationem, & conſequenter indulgentiam amiſiſſe cenſeatur?* 536

RESP. Zacharias Paſqualigus in ſuis Deciſionibus inter reliquos tractatus vnum habet de altari, in quo diſtinctè ſanè, vt ſolet, per quinque deciſiones quærit, & reſolvit præſentem quæſtionem. Illarum Epitome eſt hæc.

I. Communis doctrina tradens, quod altare amittat conſe- 537
crationem, ſi menſa remoueatur à ſtipite, ſeu ab inferiori ſtructura, intelligenda eſt in caſu, quo altare ſuit conſecratum cum tota inferiore ſtructura, ſecùs ſi menſa ſeorſim ſit conſecrata, & poſtea ſuperpoſita ſit inferiori ſtructuræ, etiamſi ita coniuncta, vt non poſſit ſeparari. Ratio eſt, quia inferior ſtructura non communicat in conſecratione, *deciſ.* 40. poſt Suar. *tom.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 81. *ſect.* 5. Item intelligenda eſt in caſu, quo altare coniungitur inferiori ſtructuræ, firma, & ſtabili coniunctione, qualis eſt coniunctio cæmentaria, ſecus ſi coniunctio ſit ex natura ſua mobilis, & ex inſtitutione: *ibidem*: poſt Laym. *lib.* 5. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 6. contra Lugonem *de Euch. diſp.* 20. *ſect.* 2. *num.* 72. Item intelligenda eſt in eo caſu, quo ſtructura inferior eſt lapidea, ſecus ſi ſit lignea, nam altare non poteſt conſtare ex ligno, *cap.* altaria, *de conſec. diſt.* 1.

II. Si altare ſtabile integrum transferatur de loco ad locum, 538
non amittit conſecrationem, nam cùm remaneat integrum, remanet etiam forma ipſius, *dec.* 41. poſt Suar. & Lugonem *ll. cc.*

III. Etſi deſtruatur paries; cui eſt compaginatum altare, non idcirco amittit hoc conſecrationem; vtpote retinens adhuc totam ſuam formam *deciſ.* 42. poſt Syluestrum *V. altare. q.* 8. Idque verum eſt, etiamſi altare ſit ita compaginatum parieti, vt ab ipſo ſuſtentetur, vt ſi ſola menſa lapidea abſque ſtipitibus, aut ſtructura inferiori inſeratur parieti. *ibid.*

IV. Si aliquid de ſtipitibus altaris, ſeu inferioris ſtructuræ re- 539
moueatur, vel frangatur, non ideo amittit altare conſecrationem, niſi tam multi lapides auferantur, vt inferior ſtructura non ſit amplius apta ad ſuſtentandum altare, quia tunc ſolùm amittit formam. Vnde ſi ex quatuor columnis, quibus forte inſiſtit altare, vna auferatur, nil officit conſecrationi. *dec.* 44.

V. Certum eſt, amitti conſecrationem, quoties frangitur, vel 540
amouetur ſigillum ſepulchri, in quacunque parte altaris illud ſigillum reperiatur. *cap.* ad hæc, *de conſecr. Eccleſ. vel altar.* vel ſit enormis fractio ipſius menſæ, quæ quidem tunc ſolùm, & ſemper ſit, quando amittitur forma altaris; quando autem amittatur forma altaris, committendum eſt iudicio viri prudentis. qui quidem dicet non amitti, licèt menſa frangatur, vel in cornibus, vel etiam per medium, modò partes fiſſæ non moueantur loco. Quòd ſi vel vtraque, vel vna ſolùm, quæ tamen excedat quartam partem menſæ, loco moueatur, tum vtraque amittit conſecrationem, eſto illa, quæ remanſit, ſit capax hoſtiæ, & calicis. *dec.* 44.

VI. Si quis in altari, quod vel nunquam habuit, vel amiſit con- 541
ſecrationem, celebret, bona vel etiam mala fide, altare illud non indiget alia conſecratione, eſto peccarit mortaliter, qui mala fide in illo Sacrum fecit *deciſ.* 44. Et conſequenter ſine vlteriore conſecratione valebit fauor altaris priuilegiati.

Hæc breuiter referre (non tamen approbando omnia), volui idcirco, quòd hæ doctrinæ ſint omnes non ſolùm probabiles, ſed perutiles Parochis, in quorum Eccleſiis ſunt per iſta tempora bellica factæ variæ mutationes circa altaria.

542 Quæſt. LXXVIII. *Indulgentia altari priuilegiato conceſſa, redditne refecto altari, ſicut perit illo destructo?*

Non memini legere, qui ad hoc dubium reſpondeat. Fortè quis cenſebit, eſſe de hac indulgentia dicendum, quod diximus ſuprà *num.* 320. de indulgentia conceſſa templo, quodque ob paritatem rationis de indulgentia Reali *num.* 392. Mihi videtur ſaltem in caſu, quo altare ita deſtruitur, & reficitur, vt non indigeat noua conſecratione, remanere priorem indulgentiam.

Appendix.

543 Dixi, me non meminiſſe legere, quiſnam reſpondeat diſertè ad propoſitam quæſtionem, ſicut & P. Dicaſtillo, qui poſt me ſcripſit, negat *tom.* 2. 3. *part. tr.* 9. *diſp.* 1. *dub.* 7. *n.* 120. ſe meminiſſe, quod legerit decıſam hanc quæſtionem: *An ſi transferatur Altare priuilegiatum de loco ad locum adhuc duret indulgentia.* Quam quæſtionem cum Diana *part.* 11. *tr.* 8. *reſ.* 8. dixiſſet, fuiſſe ſibi propoſitam à Clericis Eccleſiæ S. Hieronymi deſcribit more ſuo ad longum reſolutionem P. Dicaſtillo, ſubdens eidem illam ipſam quæſtionem, quam propoſui *n.* 556. atque reſoluens meiſmet citatı verbis cum fide deſcriptis; ait ergo ex, & cum Dicaſtillo circa quæſtionem de Altari priuilegiato tranſlato de loco in locum, ſi indulgentia conceſſa ſit primariò, & per ſe alicui Capellæ Eccleſiæ viſitantibus altare illius, omnino videri indulgentiam, vtpote conceſſam Capellæ potius, quàm altari, permanere in Capella, etiam poſt amotum inde altare; ſi verò indulgentia ſit conceſſa ipſi altari, conſiderandum, verùm indulgentia altari ſit conceſſa propter conſecrationem ſpecialem in gratiam conſecrantis, aut curantis illud conſecrari, vel verum conceſſa ſit ab ipſo conſecrante, itave ea gratia, & conceſſio reſpiciat conſecrationem, & ratione conſecrationis fiat; tunc ſanè ſic amoto, fracto, & mutato altari, ſicuti omnino ceſſat conſecratio; ita & ceſſare indulgentiam. Si verò indulgentia conceſſa fuit altari ratione alicuius deuotæ imaginis in ipſo exiſtentis, ita vt ſecundùm moralem æſtimationem ipſi potius imagini conceſſa cenſeatur, etiamſi altare mutetur de loco in locum cum ſua imagine, manere nihilominus indulgentiam, quia ſemper manet imago. Item ſi altari conceſſa ſit indulgentia in reuerentiam alicuius Sancti, vel Myſterij, in cuius honorem dedicatum ſit, & legitima autoritate huiuſmodi Altare deferatur de loco in locum, ita vt cenſeatur idem altare tranſlatum tamen, imo etiam ſi imago ſit alia eiuſdem Myſterij, vel Sancti, quia renouatur, vel reſtauratur repræſentatio; adhuc iuxtà dictas ſententias cenſeatur manere indulgentia, ſicut dicitur de Eccleſia rurſum inſtaurata, vel mutata legitimè cum ſuo titulo, quæ moraliter cenſetur eadem cum præcedenti. Ita Dicaſtillo ſubdens tamen, hæc omnia ſatis eſſe incerta, eo quod in aliquibus non ſatis liqueat identitas præcedentis cum ſequenti.

CAPVT XXVII.

De Indulgentijs, quas Varij Pontifices conceſſerunt Regularibus in Genere, & in Specie.

SVMMARIVM.

Omnes indulgentiæ conceſſæ ſecularibus poſſunt obtineri à Regularibus. 544.
Paulus V. iuxta aliquos reſtituit indulgentias, quas abſtulerat Regularibus, ſed Alexander ſeptimus inhibuit hanc ſententiam. 545.
Paulus V. autem reuocauit eas ſolas, quæ conceſſæ erant directè, ac principaliter Regularibus. 546.
Reuocatæ non ſunt eæ, quæ erant conceſſæ ſecularibus ſimul & Regularibus. Ibid.
Aut Eccleſijs Regularium. Ibid.
Aut Religioſis vel in agone extremo, vel in igne purgatorij exiſtentibus. 547.
Quid ſi autem erant directè quidem datæ Regularibus viuis, at cum poteſtate applicandi defunctis? Ibid.
Indulgentia conceſſa viuæ vocis oraculo an cenſeatur comprehenſa in generali reuocatione priuilegiorum, & indultorum conceſſorum viuæ vocis oraculo? 548.
Quas indulgentias ſubſtituerit ablatis Paulus V? 549.
An Indulgentiæ conceſſæ emittentibus profeſſionem extendantur ad Scholaſticos Societatis Ieſu emittentes tria vota ſimplicia? Ibid.
Ordines Mendicantes habent inter ſe communicationem Indulgentiarum. 550.
Quæ tamen communicatio non extenditur ad indulgentias conceſſas pro ſingularibus feſtiuitatibus huius, aut illius Ordinis? 550.
Quid de Indulgentia Portiunculæ? Ibid.
Vileſcerent indulgentiæ, & peculiares earum cultus, ſi omnes omnino participarentur à quouis Ordine Mendicantium. 550.
An in generali omnium indulgentiarum communicatione intelligantur etiam plenariæ? 550. & ſeq.
An & illæ, quæ ex aliqua peculiari occaſione conceduntur pro vna tantum vice alicui certo ordini? 553.
Adfertur hanc in rem bulla Leonis X. 555.
Indulgentias omnes conceſſas Eccleſiis vnius ex ordinibus Mendicantibus lucrari poteſt in Eccleſia ſui ordinis quiuis alius Mendicans, niſi obſtat aliqua ſpecialiſſima ratio. 556.
Non tamen poteſt idcirco quilibet ſecularis eaſdem lucrifacere in quolibet Eccleſia alterius Ordinis. Ibid.
Varia de communicatione indulgentiarum non obuia referuntur ex Quintanadueñas. 557. & 558.
Singulariter pronuntiat eſſe inauditum, quod Indulgentiam Portiunculæ poſſint Sæculares obtinere in veſtris Eccleſiis, aut in alteram ordinum Eccleſiis indulgentia doctrinæ Chriſtianæ, Communionis generalis aut Miſſionum. 558.
Oſtenditur, indulgentiam pro doctrina Chriſtiana non poſſe obtineri à quibuslibet Religioſis Mendicantibus, aut frequentantibus doctrinam traditam ab iis. 559.
Referuntur ex Bonagratia nonnulla de communicatione indulgentiarum. 560.

Quæſt. LXXIX. *Quænam circa indulgentias pro Regularibus conceſſas, videntur hic notanda?* 544

RESP. Sequentia. I. Nulla, quantùm quidem ſcio, indulgentia conceditur ſæcularibus, quæ non etiam poſſit à Regularibus obtineri, cùm etiam indulgentia, quæ olim dabatur Crucem ſumentibus, in illos quoque Religioſos deriuata fuerit, qui operam ſpiritualem præſtabant militantibus in terra ſancta.

At verò Regulares plurimis, præſtantiſſimiſque gratiis ſunt ditati, quas partim nequeunt participare ſæculares, partim poſſunt quidem participare, ſed non niſi dependenter, vel à voluntate Superiorum Regularium, vel templorum ad Regulares ſpectantium.

De Indulgentijs ſecundi generis tradam magis practica *cap. ſequenti*, at de prioris generis, quas certum eſt fuiſſe a Paulo V. extinctas, hic obſeruo, tametſi Hieronymus Rodriquez apud Dianam *p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 20. aliique nonnulli cenſuerint, eaſdem omnes fuiſſe ab eodem Pontifice, & quidem vno eodemque anno ſcilicet 1606. reſtitutas, attamen hac ætate nequit ſuſtineri illa ſententia, quandoquidem certum eſt, propoſitionibus damnatis ab Alex. VII. eſſe *num.* 37. iunctam hanc: *Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & reuocatæ a Paulo V. hodie ſunt reualidatæ.* At dubium eſt, de quibuſdam, an reuera fuerint abolitæ ab illo Pontifice, nec ne. Ego in ſolamen illorum Regularium, quibus moleſta accidit tum reuocatio à Paulo V. tum reformatio, reſtrictioque facta ab Alex. VII. proponam breuiter illas indulgentias, ſeu generatim, ſeu ſpeciatim, quas viri ſapientes, & docti cenſent valere etiam poſt Bullam Pauli V. & proinde non fuiſſe ab hoc reuocatas, exhibebo & illas, quas ſubſtituit reuocatis à ſe. 545

II. Itaque generatim loquendo reuocatæ ſunt illæ ſolæ, quæ conceſſæ erant directè, & principaliter ipſis Religioſis, ac Monialibus. P. Quintanadueñ. in Appendice ſuorum ſingularium *tr.* 4. *dub.* 13. *n.* 3. expreſsè, ac poſt illum P. Bonagratia Habſenſis in Summula V. Indulgentia *n.* 221. probaturque inde, quod Paulus V. ſolùm dicat, à ſe reuocari indulgentias *quibuſcunque Ordinibus, & tali ſtatus Regularibus, & quibuslibet Regularibus perſonis conceſſas*; quæ verba cum ſint correctiua iurium antiquorum, atque odioſa, meritò intelliguntur ſtrictè, cum præſertim Pontifex potuiſſet facilè apponere clauſulam: *quomodocunque*, quam, quia non appoſuit, cenſendus eſt non voluiſſe ſubintelligi, arg. *cap.* 2. *de tranſl. Epiſc.* 546

Ideo Bulla Paulina non attingit indulgentias quæ aut datæ ſunt promiſcuè Regularibus, & Sæcularibus Bonagratia *ibidem*; aut conceſſæ Religioſorum etiam ſolorum Eccleſiis, & Capellis. Quintanad. *l. c. dub.* 2. *n.* 2. & Bonagratia, vt ſunt illæ, quibus gaudent omnes viſitantes Eccleſias Regulares in iis, aut illis feſtiuitatibus, intelligendo nomine Eccleſiarum etiam Oratoria iuxta indultum ab Vrbano VIII. factum Patribus Capucinis teſte eodem P. Bonagratia *loc. cit. n.* 228. nec reuocatæ illæ, quæ impertitæ erant Parentibus, Cognatis, Seruitoribus Religioſorum Quintanad. *l. c. n.* 4. vel ipſis Religioſis pro animabus Purgatorij, vt *v. g.* tali die poſſint orando, vel ſacrificando liberare animam Purgatorio. Idem *n.* 5. vel quas poterant Regulares concedere tam Regularibus, quam Sæcularibus pro aliquo opere, vt eſt indulgentia, quam Regulares Concionatores dare poſſent audientibus ipſorum Conciones. Quintanad. *l. c. n.* 8. aut plenaria, quam Prouinciales ſuis largiuntur in fine Viſitationis, ſicuti oſtendit praxis.

547 III. Indulgentiæ etiam directè conceſſæ Regularibus vel agonizantibus, vel iam vita functis probabiliſſimè manent in ſuo vigore Lezana v. *Indulgentia* n. 11. & 12. Diana *part. 4. tr. 9. reſ.* 21. Pellizarius *tract.* 8. *cap.* 5. n. 181. referens etiam Peyrinis, & Alphonſum Leonem. Ratio eſt, quia Indulgentiæ pro articulo mortis, & defunctis ita ſunt fauorabiles, vt non cenſeantur inuolui etiam Bullis, tametſi vniuerſaliſſimè ſuſpendentibus omnes Indulgentias, vt oſtendimus *tract. preced.* cur ergo cogitamus, eas implicari Bulla Pauli v. quæ nullo modo vtitur clauſulis tam efficacibus, generalibus, & ſpecialibus, quàm ſolent vti Pontifices, dum ſuſpendunt Indulgentias? vt fatebitur quiſquis Bullam Pauli v. cuius bonam partem compendio dabimus, paulo poſt, contulerit cum Bulla Innocentij x. quæ eſt ſecunda inter eas tres, quas integras exibui in fronte tractatus proximè antecedentis. Addit Pellizarius n. 182. nec illas eſſe reuocatas, quæ erant quidem directè datæ Regularibus viuis, ita tamen, vt poſſent eas applicare defunctis Religioſis, aut Sæcularibus; hoc enim ipſo, quòd poſſint applicari defunctis, gaudent priuilegio datarum immediatè defunctis.

548 IV. Indulgentiæ viuæ vocis oraculo conceſſæ non cenſentur abrogatæ per Bullas Gregorij xv. & Vrbani viii. abolentes omnia viuæ vocis priuilegia, & indulta iuxta Quintanad. *cit. dub.* 2. n. 3. partim quia Indulgentia non eſt propriè priuilegium, partim, quia licèt ſit propriè indultum, attamen Indulgentia non venit in odioſis nomine indulti, ſed debet exprimi, iudice hoc autore, quem nec improbo, nec probo; aſſerior autem ipſi *dub.* 23. & Bonagratiæ n. 224. negantibus, Indulgentias ſtationum contineri Bulla reuocatoria. Sed hiſce non immoror, quandoquidem ipſemet Paulus v. in hac ipſa Bulla eas de nouo conceſſit, vt non dicam.

549 V. Loco Indulgentiarum abrogatarum conceſſit alias idem Paulus v. in eadem Bulla, quæ incipit: *Romanus Pontifex*, eſtque vigeſima prima illius, edita 23. Maii An. 1606. ſui Pontificatus An. 2. Præcipuas indico breuiter. Plenariam Indulgentiam conſequentur tum die, quo habitum regularem induunt, tum illo, quo poſt Nouitiatum emittunt profeſſionem, ſi videlicet vtroque illo die confiteantur, & communicent; nomine autem profeſſionis intelligi etiam Vota noſtrorum Scholaſticorum in fine Nouitatis notat Quintanad. *cit. tract.* 4. *dub.* 3. n. 2. tum qui in feſto principali ſui Ordinis vt apud nos eſt feſtum Circumciſionis, ſacra Communione refectus, pias ad Deum preces effuderit pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, Romani Pontificis ſalute, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione, tum in mortis articulo; tum quo die quis Regularis aut primam miſſam celebrat, aut ei intereſt confeſſus, & communione refectus, tum qui decem dies impenderint exercitijs ſpiritualibus. Inſuper iidem omnes Regulares, & viſitantes vnam è ſui Ordinis Eccleſijs, obtinent Indulgentias ſtationum, ſicut oſtẽdimus & explicamus ſupra *t.* 8. *n.* 339. & 340. prætermittentes, haud dubie iis contineri multas plenarias, quarum numerum, ſicut & animarum, quæ quot annis eripi è flammis poſſunt ope potientium fauore ſtationum, indico infra num. 612. Alias Indulgentias trium, quinque, ſexaginta annorum, quas ibidem concedit Pontifex, prætereo breuitatis cauſa, ſolùm hortor omnes regulares Mendicantes, ne patiantur abire diem, quo non conentur ſe facere participes Indulgentiarum ſtationum, atque ipſo vſu, exercitioque doceant, ſe piè credere, quod poſſint de die toties lucrifacere hunc immenſum theſaurum, quoties ſuam Eccleſiam viſitarint, atque perfecerint preces, de quibus *cit.* n. 340. cum intentione illic explicata, huc enim vel maximè applicanda eſt doctrina generalis, quam de viſitantibus ſæpius in die Eccleſias tradidi tract. præced. *cap.* 20. n. 134.

Appendix Romana.

a Cur ea, quæ ſcripſi de reuocatione Indulgẽtiarũ facta à Paulo v. legiſſet quid. P. Romanus, dedit ad me literas die 22. Aug. an. 1672. quibus præter alia quærebat: *Cur neq; ego, neq; P. Quintanadœnnas*, quem refero pro illa reuocatione *quidquam meminerimus de altera Bulla eiuſdem Pontificis, in fauorem noſtræ Societatis ſub die 4. Sept. eiuſdẽ Anni* 1606. *incipiente:* Quantũ Societas Ieſu, *confirmantis atq; innouantis omnia priuilegia & gratias, illa enim tradiderunt* (P. Quintanad. Et ego) *iam ad rem non facere, videntur tradidiſſe aliquid omnino improbabile, cùm Paulus ampliſſimis clauſulis confirmet, ac de nouo concedat omnia priuilegia, & gratias, quæ non vult comprehendi in quibuſuis reuocationibus, etiam à ſua Sanctitate factis, præſertim verò cum excipit literas Leonis xi. ſuper decimis, quæ exceptio iuxta vulgarem Regulam iatera non excepta fortiùs includit, & firmat. Adde, beneficium hoc ſpeciale conceſſum fuiſſe Societati titulo remunerationis & onerosè, intuitu nimirum fidelitatis & obſeruantiæ ſpecialis à nobis exhibitæ erga Sedem Apoſtolicam, præterquam à ſtatu Veneto nuper fueramus expulſi*. Ita ille.

b Ad quæ reſpondi, quòd tametſi in ea Bulla ſit expreſſa mentio gratiarum, & non dubitem quin nomine gratiæ ſaltem in materia fauorabili veniant etiam *Indulgentiæ*, cùm eæ in tali materia veniant nomine *Indulti*, ſicuti noto ipſemet in hoc *Tract.* 4. attamen illo nomine has non comprehendi in Paulina quantumuis fauorabiliſſima, perſuadet illud Iure Conſultorum principium, quòd intellectus reſcripti ſit, quoad clauſulas inuoluentes gratiam, petendus ex mente ſupplicantis, prœmioque Principis reſcribentis. Atqui mens Societatis non fuit petere confirmationem Indulgentiarum, ſed ſolorum Decretorum, priuilegiorumque facientium ad gubernationem Societatis, vt eluceſcit ex toto prœmio Bullæ Paulinæ, in quo ipſe quoque Paulus nec directè, nec indirectè, ſiue in propria perſona, ſiue nomine Societatis facit mentionem, aut generatim gratiarum, aut ſpeciatim Indulgentiarum, nec eſt ſatis credibile, fuiſſe haſce confirmatas tunc ab eodem, ſiquidem, vt ſuprà memini, reuocatio generalis ſeu reſpectu omnium Regularium peracta fuerat menſe Maio, quis autem credat, fuiſſe redintegratas tribus menſibus & pauculis diebus poſt, cùm non ignoraret fore, vt cæteri Religioſi Ordines eſſent hanc confirmationem ſibi quoque (propter generalem communicationem, de qua ſuprà) applicaturi? Erat Paulus confirmatus ſpiritu verè *principali*, eratque illi vnum os, & calamus vnus, vt eſſe debere Principi monet Baldus; non igitur veroſimile eſt confirmaſſe intra tam breue tempus id, quod prius antiquauerat.

d Si tamen quis diceret, confirmaſſe, fortè non ſubiaceret cenſuræ, & pœnis ſtatutis ab Alexandro viii. ſiquidem ipſe ſolummodo damnat hanc propoſitionem: *Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & reuocatæ à Paulo v. hodie ſunt reualidatæ*, quam propoſitionem ſtatuit Hieronymus Rodriquez apud P. Pellizarium, in Man. Reg. *tr.* 4. *c.* 5. n. 180. quæ quidem propoſitio cùm ſit vniuerſalis, adeoque indicet eſſe reualidatas reſpectu omnium Regularium, debet ſententia Alexandri ita intelligi, vt illos duntaxat damnet, qui generatim dictam reualidationem ſuſtinent reſpectu omniũ Religioſorũ, cùm ſententia correctoria intelligenda ſit iuxta ſenſum correctæ, argum. *L. in teſt. ff. de cond. & demonſt.* ergo qui ſcriberet eſſe reſtauratas reſpectu noſtræ Societatis incommunicabiliter cum alijs Religioſis, non ferietur ferula Alexandrina; ſicut fortè nec is, qui ſcriberet, ab Alexandro damnari hanc ſolam propoſitionem: *Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & à Paulo v. reuocatæ, hodie, ſunt directè, expreſſèque renouatæ*; atqui eæ non ſunt directè & expreſſæ reſpectu omnium Regularium renouatæ, quæ per ſolam communicationem redierunt ad priſtinos poſſeſſores. Verùm facta reflexione ad genium Alexandri multùm auerſantis, multiplicationem Indulgentiarum plenariarum, cenſeo, neutri harum expoſitionum eſſe dandum locum, Equidem Regulares poſſunt ſatis Indulgentiarũ lucrifacere, modò ſint gnaui in comparandis iis, quas & ſuperiùs expreſſi eſſe adhuc in valore, & certum eſt offerri iiſdem occaſione variarum canonizationum habentium adiunctos plurimos modos, rationeſque locupletandi ſe eiuſmodi theſauris, ſi volunt peragere præſcripta, ſi nolunt, digni non ſunt tam larga liberalitate.

e Verùm quia hæc iam ante plures annos exarata emanauit Decretum S. D. N. Innocentij xi. verbatim repræſentandum infra n. 509. inque huius decreti §. incipiente: *Ac demum omnes Indulgentias &c.* videntur abſolutè abrogari omnes Indulgentiæ, quæ ante Paulum v. erant impertitæ Religionibus, ſeu in genere, ſeu in ſpecie, idcirco nolim ſtare illo diſcurſu, quem nunc primùm formaui.

IV. Ordines Mendicantes, vt nominatim de Franciſcanis, Auguſtinianis, Carmelitis, & noſtra Societate oſtendit Rodriq. *tom.* 1. *q.* 55. *a.* 1. & *a.* 5. habent id priuilegij, vt Indulgentiæ, quæ templis vnius Ordinis ſunt conceſſæ, cenſeantur etiam eſſe ad aliorum Mendicantium Ordinum templa deriuatæ, ſicuti videre eſt etiam apud Lezanam V. *Indulgentia* n. 8. quidquid repugnet Portel apud ipſum. Quod tamen priuilegium, & communicatio non debet extendi ad Indulgentias datas pro feſtiuitatibus Sanctorum cuiuſuis Ordinis, aut Congregationum prædictarum, vt ex Caſarubio notatur in comp. noſtrorum priuilegiorum *V. Indulgentia*. §. 12. conſentiente à fortiori Peyrinis *to.* 1. *fol.* 142. vbi Indulgentias templis Minimorum pro feſtis Pentecoſtes, Aſſumptionis, & Annunciationis impertitas poſſe in Eccleſijs aliorum Ordinum acquiri negat: Conſentit & Rodriq. *cit. a.* 5. Quapropter prædictum Communicationis priuilegium cenſet Lezana n. 8. intelligendum eſſe ſolùm de Indulgentijs, quæ in genere conceſſæ ſunt Eccleſijs Regularium, non autem de illis, quæ ſpecialiter pro aliqua Eccleſia in particulari datæ ſunt. 550

Adde, quòd licèt Indulgentia pro feſto Portiunculæ ſit extenſa ad omnia templa Ordinis S. Franciſci, praxis tamen oſtendit, illam non poſſe in templis noſtri, aut alterius Ordinis à ſæcularibus comparari, ſicut nec illa, quæ

In templis noſtri Ordinis obtinetur die Circumciſionis, gaudent aliorum Regularium Eccleſiæ. Et tandem certè viluſcerent illæ Indulgentiæ, peculiariſque illorum dierum cultus, ſi ita vulgarentur, inquit Lezana, addens, prædictam communicationem Indulgentiarum, quæ eſt inter Mendicantium Ordines, non eſſe extendendam ad Indulgentias plenarias, ſed ſolùm ad non plenarias, niſi harum fiat, ſicuti reſpectu Ciſtercienſium fit apud Rodriq. *tom. 1. q. 55. a. 7.* expreſſa mentio, eò quòd ſub generali collectione Indulgentiarum, non includi plenarias habeat ſtylus Curiæ, & regulæ Cancellariæ, vt putant etiam Suar. *tom. 4. in 3. part. diſp. 52. ſect. 8. n. 12.* & Sanctarellus *de Iubil. c. 15. dub. 13.* multò minus extendendam eſſe ad Indulgentias pro defunctis, notant iidem. Quibus lubens accedo, ſi ita habeat reuera ſtylus Curiæ, & regulæ Cancellariæ.

551 Addo tamen, in compendio priuilegiorum noſtrorum V. *Indulgentia.* non ſemel ſupponi, vel contrariam opinionem, vel priuilegium contra ſtylum Curiæ. & certè cùm B. Pius V. verbis, quæ ex compendio noſtro *V. Communicatio.* §. 3. refert Rodriq. *tom. 1. q. 55. art. 5.* dicat, ſe Societatis IESV Religioſis, & Eccleſijs concedere omnes Indulgentias conceſſas alijs Religioſis Perſonis, & Eccleſijs, *non ſolùm ad illorum inſtar, ſed pariformiter, & æquè principaliter*, apparet, doctrinam Lezanæ, & Suarij non eſſe generaliter veram, cùm præſertim priuilegia conceſſa vni Academiæ inſtar priuilegiorum alterius, perinde valeant, ac illius priuilegia.

552 Quare Rodriq. tum *loc. cit.* tum *tom. 2. q. 88.* non ſemel ſupponit contrarium, dum indulgentiam plenariam vni alteriue Ordini conceſſam, extendit ad alios ordines communicationem indulgentiarum habentes. Vide dicta n. 480.

553. VII. Hac tamen generali conceſſione fretus quiſpiam inferet fortè, quando Summus Pontifex vni certo Ordini, ex occaſione aliqua peculiari impertitur pro vna vice duntaxat indulgentiam in forma Iubilei, ſicuti Innocentius X. an. 1646. Societati noſtræ impertijt, illius poſſe fieri participes eos omnes Religioſos Ordines, qui habent cum illa participationem indulgentiarum. Similiter eam, quæ in triduo Bacchanalium, & in Dominica Communionis Generalis obtinetur in templis Societatis noſtræ, poſſe acquiri in templis eorundem Ordinum.

554 Verùm exiſtimo, huic illationi obſiſtere, tum praxim communem, quæ eſt valde bona gratiarum interpres, tum rationes, quæ inducunt Pontifices ad hanc, aut illam indulgentiam, vni Ordini & loco, potiùs quàm alteri concedendam, tum verba ipſorum Pontificum; vt nominatim de indulgentia Communionis Generalis obſeruaui *ſuprà numer. 556.* Quamquam facilius concedi poteſt, ab ipſimet Religioſis participari poſſe in ſuiſmet Eccleſijs indulgentias aliorum Ordinum, quàm à ſecularibus participentur, dum ibi opera præſcripta perficiunt, in templis eorundem aliorum Ordinum, argumento communis ex Ariſtotele axiomatis: *propter quod vnumquodque tale, illud eſt magis tale.*

555 Et confirmo ex bulla Leonis X. incipiente: *Dudum per nos*, Vbi cùm dixiſſet, illos *plus ſapere, quàm oportet*, qui ex eo, quòd indulgentiæ templis vnius Ordinis Mendicantium impertitæ, eſſent communicatæ templis aliorum Ordinum Mendicantium, inferebant, ſeculares poſſe in Eccleſijs Prædicatorum, Minorum &c. obtinere indulgentias, quas prædeceſſores eius elargiti erant viſitantibus Eccleſiam B. Mariæ Virginis de populo de Vrbe ad Auguſtinianos Eremitas ſpectantem; *Attendentes*, inquit, *quòd Indulgentia ſtatuitur religionis conceſſa, ad ſeculares extendi non debet, volentes mentem prædictorum prædeceſſorum noſtrorum, & noſtram declarare; volumus, & authoritate Apoſtolica declaramus, quòd vniuerſi, & ſinguli dictorum Ordinum Fratres, & Moniales &c. prædictis Indulgentijs gaudeant, perinde ac ſi ipſi dictam domum B. Mariæ de populo perſonaliter viſitarent; quòdque vigore prædictarum litterarum ſeculares indulgentijs huiuſmodi gaudere non poſſint.*

Vbi probè ponderandum eſt verbum, *declaramus*, propterea quòd ſignificet iuridicam, & vniuerſalem omnium ſimilium declarationem, vt probaui n. 328.

556 Deinde deducendum eſt, ſtante illa Bulla, itemque mutua communicatione indulgentiarum, quæ eſt inter Mendicantes Ordines, à quolibet Religioſo Mendicante poſſe in ſui Ordinis Eccleſia longo faciliùs obtineri indulgentias datas Eccleſiæ alicuius alterius Ordinis Mendicantis, quàm poſſint à ſecularibus, etiſi per Bullam Clementis VII. de qua in compendio noſtrorum priuilegiorum *V. communic. gratiarum.* §. 3. iunctis ſubſequentium Pontificum quibuſdam alijs Bullis, ſine diſtinctione ſtatuatur, vt Eccleſiæ cuiuslibet Ordinis Mendicantium gaudeant iiſdem indulgentijs, quibus gaudent aliæ aliorum Ordinum. Et vniuerſim dico, indulgentias Eccleſiis vnius Ordinis Mendicantium conceſſas poſſe à quouis alterius Ordinis Mendicantis Religioſo in ſui Ordinis Eccleſia obtineri, niſi reſpectu aliquarum peculiariſſima ratio obſtet, ſicuti deducès ex allata Bulla, itemque ex alijs, quas refert Rodriq. *tom. 1. q. 55. art. 8. & ſeqq.* At à ſecularibus non poſſe, ſaltem ſi de Plenarijs loquamur, illas quæ ob affectum peculiarẽ ſedis Apoſtolicæ erga aliquem Ordinẽ Religioſum, eiuſue Sanctos, vel Eccleſias conceſſæ ſunt, obtineri in Eccleſijs alterius Ordinis. Et quidem negat diſertè Rodriq. *tom. 2. q. 88. art. 5.* indulgentias pro feſto S. Claræ deſtinatas obtineri poſſe in Eccleſiis Franciſcanorum, ſed in ſolis Eccleſiis Clariſſarum. Vide quod de indulgentia Portiunculæ dixi n. 550.

Verùm quidquid ſit, dico cum S. Moyſe, *quis tribuat, vt omnis populus prophetet?* Num. 11. V. 23.

Appendix.

557 Facere nequeo, quin in confirmationem eorum, quæ de communicatione Indulgentiarum hactenus tradidi, huc transferam non nulla partim ex P. Anton. de Quintanad. qui ſcripſit ſub idem tempus, quo ego, partim ex P. Bonagratia Habſenſi, qui poſt me. Itaque Quintanaduenas in Appendice ad ſua ſingularia *tr. 4. dub. 8.* in quo ſicut in duobus ſequentibus, vtiliter proponit deſcriptas aliquas Bullas tractantes de hac materia, diſſentit ab vtroque Rodriquezio, ſcribentibus, indulgentias conceſſas viſitantibus Eccleſias Minorum in quibuſcumque feſtiuitatibus Sanctorum ex illo Ordine, poſſe obtineri à quibuſcumque viſitantibus Eccleſias Prædicatorum, in quibuſcumque feſtiuitatibus Sanctorum Prædicatorij Ordinis; ex qua doctrina infert meritò (niſi forte inter hos duos Ordines intercedat peculiaris conſociatio) hic autor, idem eſſe conſequenter pronunciandum de viſitantibus Eccleſias cuiuſcunque ordinis Mendicantium in quacunque feſtiuitate illius Ordinis; atqui hanc doctrinam à praxi abhorret, & eam deteſtatur conſuetudo, inquit iſte autor, cui aſſenſus ſum ſupra n. 552. quia tamen negari non poteſt omnis, quod hoc punctum Communicatio, eam ob rem ſtatuit idem autor in dubio nono diſtinctionis cauſâ tres concluſiones.

Primam hanc: omnes indulgentiæ conceſſæ immediatè, & directè Religioſis, vel eorum oblatis, Parentibus, Cognatis, Procuratoribus, Benefactoribus, Seruitoribus, & ſimilibus perſonis ad ordinem aliquem ſpectantibus, tantum ipſis ita communicantur, vt Regularibus Prælatis, priuatis religioſis, eorum Parentibus, &c. & ſimilibus perſonis cuiuſuis alterius Ordinis communicatione gaudentibus intelligantur conceſſæ. Ita Iulius II.

Secundam hanc. Omnes indulgentiæ immediatè, & directè conceſſæ, omnibus Chriſti fidelibus viſitantibus aliquam Eccleſiam alicuius ordinis, conceduntur, & communicantur viſitantibus quamlibet Eccleſiam eiuſdem Ordinis, niſi oppoſitum in indulgentiæ indulto exprimatur; in Eccleſiis verò aliorũ Ordinũ poſſunt Regulares illã lucrari, non verò ſeculares. Quod ſi præter viſitationẽ Eccleſiæ requiratur etiã Cõmunio, debebunt hanc etiã obire, non tamen neceſſario in altera Eccleſia, ſufficiet in ſua. Ita ſeſe explicat hic autor *citat. 4. dub. 14.* dans pro exemplo indulgentiam Communionis generalis, de qua nos ſupra *cap. 10.* Hæc concluſio conuenit cum doctrina tradita *n. 554.* vbi dixi indulgentias conceſſas viſitantibus Eccleſiam aliquam faciliùs à Religioſis, quàm à ſecularibus obtineri, dum viſitant aliam ab expreſſè deſignata.

558 Tertia concluſio eiuſdem doctoris poſita *cit. dub. 9.* eſt hæc; Omnes indulgentias & Iubilea conceſſa generaliter aliquam Eccleſiam Regularem viſitantibus, nullo modo lucrantur ſeculares, ſi aliam ab aſſignata viſitent; non enim reſpectu ſecularium datur inter Eccleſias diuerſorum Ordinum Communicatio Iubileorum, & Indulgentiarum. Vnde indulgentia conceſſa Ordini Minorum pro feſto S. Franciſci non communicatur Eccleſiæ Societatis pro die S. Ignatij. Ratio eſt, quia tales indulgentiæ directè, immediatè, & præcipuè conceſſæ ſunt non Regularibus, ſed ſecularibus, ad hos enim diriguntur Bullæ indulgentiarum, vtpote quæ præferunt hunc titulum: *Omnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis.* Ita hic autor *cit. dub. 9.* qui *dub. 8.* præmiſerat eſſe inauditum, quod quis dixerit, indulgentiam Portiunculæ poſſe obtineri in Eccleſiis noſtræ Societatis, aut in aliorum Ordinum Eccleſijs indulgentiam doctrinæ Chriſtianæ, Communionis generalis, aut Miſſionum ſine interuentu, aut ſollicitudine Societatis noſtræ, niſi videlicet alius Ordo habeat per Bullam peculiarem ius ad tales indulgentias; Et verò Aſcanius Tamburinus *de iure Abbat. tom. 1. diſp. 17. quæſt. 4.* negat priuilegia Miſſionum eſſe communicabilia, ego quoque iam oſtendi ſupra *cap. 9.* & 10. indulgentiam Portiunculæ non poſſe à ſecularibus obtineri in cuiuslibet Ordinis mendicantis Eccleſia; quod & dico de indulgentia tridui Bacchanalium, fauente apertè concluſione tertia P. Quintanadenæ, paulo ſuperius deſcripta, fauente etiam praxi conſtanti.

559 De indulgentia doctrinæ Chriſtianæ fui abhinc decẽ annos circiter à quodam viro erudito Ordinis S. Benedicti Parocho celebris pagi ſtrenuè interrogatus, *an, qui dabant operam ipſi tradenti doctrinam Chriſtianam in ſua parochiali Eccleſia, poſſent eſſe participes indulgentiæ, cuius ſunt compotes illi, qui hoc audiunt.*

Ratio

Ratio peculiaris dubitandi erat, quod ipſe eſſet membrum Monaſterij extra fines Congregationis Benedictinæ in Helvetia conſtituti; quæ quidem laudatiſſima Congregatio gaudet omnibus privilegijs Ordinum Mendicantium, ſicuti obſervavi in Experientijs *tr. 7. n. 105.* Reſpondi tamen etiam nondum lecto Patre Quintanaduenna negativè, ideirco, quod ſi probè expendantur clauſulæ Brevium concedentium hanc indulgentiam, videantur omnino exigere induſtriam perſonarum Societatis.

Vt proinde huc applicari valeat doctrina P. Bonagratiæ in ſummula V. *privilegium n. 412.* pronuntiantis, ſi privilegium (eandem hic eſſe rationem indulgentiæ concedit ipſemet ibidem) ex parte materiæ, & obiecti ſtatuat determinatum locum, aut Provinciam, &c. tunc ceſſare Communicationem. Atqui videntur ita ſe res habere in propoſito. Cum enim noſtra Religio ratione ſui peculiaris ſtatus ita obſtricta ſit ad doctrinam catecheticam rudibus tradendam, vt etiam Profeſſi noſtri publico voto Deo promittant *peculiarem curam circa puerorum eruditionem*, ſicuti loquitur noſter S. Fundator *conſtitut. part. 5. cap. 3. lit. B.* itaque Societas à primo ſui exordio complexa tanto ſtudio hoc munus, vt in oppidis, in quibus obtinemus Collegia, vix alij ſeu Regulares, ſeu ſæculares illud obeant, videtur ſancta Sedes voluiſſe omnino peculiari, alijſque non communicabili dono allicere rudes animas, ad frequentandas noſtras Catecheſes.

560 Idem P. Bonagratia V. *privilegium n. 412.* ſcribit, ſe mihi aſſentiri circa indulgentias Portiunculæ, & Circumciſionis, *& ſi quæ aliæ concedantur pro Feſtis ordinum ſpecialibus*, quæ Iulius 3. in Bulla ab ipſo relata vult cum certo reſpectu valere. *Non tamen plenam fidem habeo*, ait Pater Habſenſis, *Pegrinus tom. 1. fol. 142. negantis, indulgentias templi Minimorum pro feſtis Pentecoſtes, Aſſumptionis, & Annunciationis (vel alijs ſimilibus toti Eccleſiæ communibus) impertitas poſſe in Eccleſiis aliorum ordinum acquiri, niſi conformiter Bulla Pauli V. de qua verb. indulgentia num. 220. ſolennitas aliqua univerſalis in ordine aliquo habeatur pro principali: Prout in Societate Ieſu feſtivitas Circumciſionis Domini, vel indulgentia aliqua conceſſa ſint pro aliquo caſu, vel ratione, quæ non militat in alijs Ordinibus.* Ita ille, cum quo claudo hoc caput, tranſiens ad ſequens.

CAPVT XXVIII.

De Indulgentiis pro ſæcularibus propter Regulares.

SVMMARIVM.

Enumerantur varia Indulgentiæ conceſſa ſæcularibus intuitu Regularium. 561. *& ſeqq.*

Quomodo intelligantur data audientibus conciones Mendicantium? 562.

Et quæ obtingant viſitantibus Eccleſias Mendicantium? 564.

Et quas Gregorius XIII. conceſſit ingratiam frequentantium ſcholas, & Eccleſias Societatis? 567.

Idem Gregorius indulgentias ſtationum per totum annum dedit noſtris ſcholaribus. 568.

Quid teneantur orare tales? Ibid.

Quinam dicendi ſint frequentare ſacramenta in Eccleſiis Societatis? 571.

Quid ſi quis ſoleat quotannis apud nos obire paſchalem confeſſionem, & communionem? 573.

Quid ſi tantum bis, aut ter in anno percipiat apud nos illa duo ſacramenta? 575.

Quid ſi ſtudioſi ex ſoleat quot menſibus confiteri nobis, at non in templo ſed conclavi collegij? 576.

Quid de illis, qui ſoliti eadem Sacra Myſteria obire apud nos ſunt, iam nequeunt ob ægritudinem incurabilem? 577.

561 Quæſt. LXXX. *Quas indulgentias acquirunt ſæculares propter Regulares Perſonas, & Eccleſias?*

RESP. Acquirunt ſequentes. I. Qui intereſt concioni alicuius ex ordine Mendicantium, lucratur indulgentias quindecim annorum ex Gregorio IX. centum dierum ex Alexandro IV. centum triginta octo annorum, & 204. dierum pro ferijs 2. 4. & 6. quadrageſimæ, ex alijs alias. Caſarubius, & Lezana *v. concionator. n. 34.* Qui Caſarubius, vti & Miranda in Manuali Præl. *q. 50. a. 10.* ac Diana mox referendus, tradunt, ab eiuſmodi Ordinum concionatore, etiam quando concionatur extra templum ſui Ordinis, poſſe pro ſingulis concionibus impertiri ſuis auditoribus 18. annorum & 222. dierum indulgentias. Et ad has indulgentias lucrandas non opus eſſe, vt dicant Concionatores, ſe illis concedere, nomine Suæ Sanctitatis, obſervat contra Dianam *p. 4. tr. 3. reſ. 2.* Lezana in Summa *V. Indulgentia n. 13.* addens tamen, eſſe adhuc alias indulgentias, quibus ipſi Concionatores Ordinum Mendicantium poſſunt donare ſuos auditores, ita tamen, vt expreſsè addant, ſe id facere nomine Pontificis. Porro ſatis innuunt citati autores, prædictas indulgentias ab ipſiſmet concionatoribus (per poteſtatem delegatam) propriè concedi. Vnde conſequenter dicere debent, eas non obtineri, niſi Concionator indicet, à ſe illas impertiri. Quod quidem videtur ſatis indicare, quando finita concione dat de more benedictionem dicendo: *indulgentiam, abſolutionem, &c.* ſicuti deduces ex communi doctrina tradenda *annot. 612.* Hoc probè nota.

Patres, & Matres eorum, qui ſunt in aliquo Ordine Mendicantium, conſequuntur indulgentiam plenariam in purgatorio. Caſarubius *V. Indulgentia quoad ſæculares 8 num. 1.* ex Calliſto III. & Compendio Societatis *V. Indulgentia. §. 18.* 562

III. Procuratores Ordinum Mendicantium, & eorum ſubſtituti, necnon eorum filij, parentes, fratres, & vxores, poſſunt promereri indulgentias Stationum recitando in Eccleſiis prædictorum Ordinum quinque Pater noſter, & Aue Maria pro Summo Pontifice, & felici ſtatu Rom. Eccleſiæ illis diebus, ſicuti ſunt Romæ. Idipſum beneficium conſequuntur Medici Ordinarij talium Religioſorum. Compendium Privileg. Societatis IESV. *V. Indulgent. §. 29.*

IV. Ordinum Mendicantium Generales, & Provinciales, indulgentias ſuis Ordinibus conceſſas, ſæpe communicant ſui Ordinis Benefactoribus, id concedente Vrbano V. apud Lezanam *n. 14.* 563

V. Viſitantes Eccleſias Ordinum Mendicantium, in iiſque orantes, conſequuntur varias indulgentias. Et in primis quidem tot Pontifices, partim 100. dierum, partim vnius anni indulgentias conceſſerunt viſitantibus religioſè, quocunque die, aut hora diei, Eccleſias quorundam Ordinum Mendicantium, præſertim Minorum, & Carmelitarum, vt excreſcant ſingulis diebus ad 40. annos, & 50. dies, vt videre eſt in Caſarubio *V. Indulg. quoad ſæculares 3. n. 9. & 11.* Deinde qui aliquo per annum Sabbato, vel Dominico, vnam ex iiſdem Eccleſiis viſitat, fruitur indulgentia 40. annorum, totidem quadragenarum, & ſeptimæ partis peccatorum, Caſarubius *l. c. n. 10.* 564

Præterea qui quocunque die Quadrageſimæ, piè viſitat aliquod templum Fratrum Minorum, conſequitur, vt minimum, indulgentiam 40. annorum. Caſarubius *ibidem*: At qui feria 4. aut 6. quadrageſimæ inviſit templum aliquod Patrum Carmelitarum, obtinet indulgentiam 30. annorum, & totidem quadragenarum, *ibid. n. 7.* Denique qui in feſtivitatibus Chriſti Domini, & Beatiſſimæ Virginis, accedit piè ad templum, aut templa alterutrius horum Ordinum, obtinet pluſquam 60. annorum indulgentias, adeoque ſingulis feſtivitatibus valde multorum annorum, vt videre eſt apud Caſarub. *loc. cit. n. 9. & ſeqq.* 565

Et omnes hic enumeratas indulgentias obtinent etiam ij, qui noſtræ Societatis templum aliquod prædictis diebus viſitant, vt deduces ex verbis *n. 552.* relatis, atque idipſum de alijs Ordinibus Mendicantibus poteſt dici, vt videre eſt apud Rodriq. relatum *n. 549.* 566

Inſuper Gregorius XIII. die 25. Iun. An. 1578. ad fovendam, augendamque devotionem eorum, qui ſcholas, & templa noſtra frequentant in ſeptentrionalibus Provincijs, conceſſit, vt in Quadrageſima, Adventu, & alijs, feſtis Chriſti Domini, Deiparæ, & Apoſtolorum, potiantur noſtras ſcholas, & ſacramenta apud nos frequentantes indulgentijs Stationum, ſi quinquies Pater, & Aue recitent in honorem quinque vulnerum Chriſti, & pro Eccleſia Romana, omniumque hæreſum extirpatione; qui etiam in articulo mortis dicendo ter IESVS, aut percutiendo ter pectus, conſequuntur indulgentiam plenariam: eandem quoque obtinent, quicunque in noſtris templis prima Dominica cuiuſuis menſis, aut feſtis Deiparæ, aut Chriſti Domini poſt Communionem ſacram, pſalmum Miſerere, vel ter Pater, & Aue pro Summo Pontifice dixerint, vt refertur in privilegij. Sept. *V. Indulgentia.* 567

Quin idem ipſe Gregorius XIII. An. 1576. die 17. Maij per totum annum indulgentias Stationum, & Eccleſiarum Romanarum extendit ad omnes ſcholaſticos, qui noſtras ſcholas frequentare ſolent. Si videlicet in aliquo noſtro templo, vel ſacello, ante altare maius recitent quinquies Pater & Aue, & ante ſingula ex alijs quatuor altaribus ſemel Pater & Aue, vel ſicubi non fuerint tot altaria, novies ante altare maius repetant Pater & Aue, vt refertur in minore compendio noſtrorum privilegiorum. *V. indulgentia. §. 32.* 568

Porro, Ordines Mendicantes, quorum toties in hoc capite mentionem feci, & quorum his in locis vulgò notitia habetur, ſunt Ordo Patrum Carmelitarum, Auguſtinianorum, Dominicanorum, Minorum ſeu Franciſcanorum, & Capucinorum, Servitarū, 569

Mini-

Minimorum, ſeu, vt hîc vocant, Paulinorum, & noſtræ minimæ Societatis.

570 His ſcriptis, & iam ad typum paratis, occurrit mihi valdè Practicum dubium, quod iudicaui ſequente quæſtione proponendum, & reſoluendum.

571 Quæſt. LXXXI. *Cùm Gregorius XIII. n. 568. relatus indulgentias ſtationum extenderit ad illos, qui in templis Societatis IESV Sacramenta frequentant, quid neceſſarium eſt ad id, vt quis dicatur in noſtris templis Sacramenta frequentare?*

RESP. Duo ſunt neceſſaria. Primum, vt non tantùm vnum, ſed plura ſacramenta in noſtris templis ſuſcipiat. Alterum, vt ſuſcipiat frequenter. Probo, & declaro vtrumque.

Nam in primis in illo viuæ vocis oraculo expreſſè ponitur vox: *Sacramenta* in plurali: atqui ſicut *pluralis locutio duorum numero eſt contenta reg.* 15. *in* 6. ita etiam ad ſui veritatem exigit ſaltem duo, vt tradunt Gloſſæ illius regulæ: & confirmatur ex *cap.* hoc quoque *de conſecr. diſt.* 1. vbi Soter Papa vetat, ne quis Presbyterorum præſumat ſolemnia celebrare, niſi præſentibus ſaltem duobus, eò quòd pluraliter ab eo dicatur: *Dominus vobiſcum*.

Itaque prædicta gratia non fruuntur ij, qui in noſtris templis ſolùm communicant, aut Sacrum faciunt, neque ij, qui ſolùm confitentur.

572 Deinde in eodem viuæ vocis oraculo ponitur verbum: *frequentare*, quod auctoritate Latinitatis, Patrum, Grammaticorùmque conſtat ſignificare repetitionem actus alicuius.

573 Hinc infero I. illos, qui apud nos obeunt ſolam confeſſionem, & Paſchalem (vti ex ſingulari Priuilegio Reuerendiſſimorum, & Illuſtriſſimorum Epiſcoporum Brixmenſium poſſunt in Tiroli omnes Diœceſani Brixinenſes) Communionem, non potiri gratia Gregorij XIII. Nec eos iuuat, etiamſi per 10. annos id factitarint, & in poſterum factitare cogitent: nam cùm largitio eiuſmodi indulgentiarum ſit ſummum beneficium, & non ſoleat Pontifex illud impertiri, niſi ijs, qui profitentur aliquem, vt ita dicam, ſtatum ſeu aliquod vitæ genus, quod complectatur plures in anno pios actus, vt ſunt Religiones, & Confraternitates, ideirco non eſt veriſimile, illis, de quibus loquimur, fieri eam gratiam.

Adde, quòd mens Pontificis fuerit per hoc indultum allicere populos ſeptentrionales, ad ſæpius intra annum in noſtris templis obeunda ſacra myſteria.

574 Infero II. Memoratam gratiam obtingere ijs, qui quater, aut quinquies in anno faciunt id, quod dixi: Nam ſatis propriè poſſunt tales dici frequentare Sacramenta.

575 At, *quid ſi tantùm bis, aut ter in anno, vt faciunt Ruſticani homines?*

RESP. Cùm ille agricola, qui ter in anno conſueuit extra tempus Paſchale Sacramentis Confeſſionis, & Euchariſtiæ animum expiare, ſatis commodè dicatur eſſe *frequens* in percipiendis illis Sacramentis, me iudice pronuntiandus eſt, habere ius ad indulgentias Stationum.

Conſequenter licèt eiuſmodi agreſtis homo, non ſit vlli Congregationi inſcriptus, nec habeat vllam rem ſacram indulgentijs affectam, poteſt Parochus, aut quiſquis illum in mortis periculo conſtitutum viſit, eiſpem facere, quòd pronuntiando ter IESV, aut tundendo ter pectus, adipiſcatur in illo mortis articulo plenariam indulgentiam deſtinatam ijs, qui in noſtris templis frequentant Sacramenta.

576 Sed fortè quæret aliquis Confeſſarius, *quid cenſendum de ſurdaſtris, qui confitentur non in templo ipſo, ſed in aliquo Collegij cubiculo ſacriſtiæ vicino?*

RESP. In his haud dubiè locum habere epiikiam, cùm ſe ſatisfaciant intentioni Pontificis, & ſi Pontifex interrogaretur, pro ſumma benignitate eſſet reſponſurus, ſe illis æquè ac alijs fauere velle. Vide etiam ea, quæ de ſignificato Eccleſiæ refero tract. præcedente n. 135. 136. & 198.

Hæc idcirco diſcuſſi, quia monentur noſtri Confeſſarij, vt in praxim deducant prædictæ gratiæ vſum.

577 De illis ægris, qui cùm ſani eſſent, conſueuerunt in templis noſtris obire ſacramenta, & eum morem ſeruarent, ſi poſſent, at iam per vnum, alterùmue annum lecto affixi, nequeunt facere, quod vellent; interim ſæpius in anno domi ſuæ noſtris confitentur & a Parocho ſynaxin accipiunt, fortè erit, qui etiam benignè pronuntiabit. Sed hîc nihil de ijs definio.

CAPVT XXIX.

De indulgentiis pro defectibus in recitatione Breuiarij admiſſis.

SVMMARIVM.

Indulgentia pro defectibus Breuiarij quæ? 578. *& ſeqq.*
Quidnam intelligatur per defectus commiſſos ex humana fragilitate? 579.
Sitne oratio, cuius recitationi promittitur indulgentia, pronuntianda in fine Breuiarij? 582.
Quid ſi dein poſt Completorium? 583.
Sitne opus legere, an ſufficiat ex memoria recitare Breuiarium, vt obtineatur illa indulgentia? 585.
An legere etiam ea, quæ ſocius recitat alta voce? 588.
Quid ſi ipſe ſocius omnia recitet ex memoria? 589.

SVPPONO, Leonem X. omnibus, qui orationem *Sacroſanctæ &c.* 578
in Breuiarijs ab Vrbano VIII. recognitis, poſitam orant poſt Officium diuinum, conceſſiſſe indulgentiam *defectuum & culparum in eo perſoluendo ex humana fragilitate contractarum*; hæc enim ipſa verba habentur *loc. cit.* Iam poteſt oriri

Quæſt. LXXXII. *Quidnam per defectus, & culpas ex humana fra-* 579
gilitate contractas intelligatur?

RESP. I. Intelliguntur omnes, quæ ex paſſionis vehementia committuntur; vt ſi ex vehemente amore ſpectaculi, ad quod properas, penſum tuum Canonicum indecenter depropereſ: nam peccatum ex paſſionis vehementia ortum habens, vocatur propriè peccatum *ex infirmitate*, adeòque fragilitate. S. Thom. 1. 2. *q.* 76. *&* 77.

II. Mihi quoque videntur ſatis probabiliter intelligi omnes 580
defectus, qui ex ignorantia, aut inaduertentia moraliter non mala, & non affectata committuntur. Cùm enim generatim peccata, quæ ex ſubreptione fiunt, ſoleamus vocare peccata ex fragilitate humana profecta, eò quòd ſubreptioni ſit maximè ſubiecta noſtra natura: ignorantia autem, & inaduertentia, de qua loquor, ſit ſubreptio quædam, arg. *cap. fin. de fil. presb. in* 6. idcirco defectus, de quibus loquor, non immeritò dicuntur eſſe ex fragilitate humana.

III. Si per culpas in perſoluendo Breuiario admiſſas intelligas 581
non ſolùm illas, quæ ipſam orationem Canonicam formaliter afficiunt, & inquinant, vt eſt v. g. vana gloria, ex qua legis, aut cantas tuum Breuiarium; aliquarum vocum mala pronuntiatio, diſtractio voluntaria, &c. ſed etiam illas, quæ ſe tantùm per accidens, & concomitanter habent, vt v. g. vana complacentia, quam habes de tua pulchra voce, qua canis Horas, indignatio propter muſcam, quæ te vexat, dum oras, &c. non multùm repugnabo: præſertim ſi verùm eſt id, quod Suarez *l.* 3. *de orat. c.* 9. *n.* 29. pro probabili habet, quòd ſcilicet contra virtutem Religionis peccet, qui dum orat, voluit animo turpes cogitationes, eſto ea non diuertant illum ab attentione neceſſaria.

Quæſt. LXXXIII. *An prædicta oratio ſit recitanda in fine totius Bre-* 582
uiarij?

RESP. Mihi veroſimile apparet, perinde eſſe ad expiandos defectus in aliqua Hora, v. g. Prima commiſſos, ſiue prædictam orationem dicas immediatè poſt illam Horam; ſiue poſt aliam ſequentem, ſiue poſt omnes: tum quia ſingulæ Horæ ſunt quoddam officium diuinum; tum quia non apparet, cur Leo X. voluerit expiari culpas in Matutino v. g. commiſſas, recitando illam orationem poſt Completorium, & non voluerit expiari, illarúmque indulgentiam obtineri, ſi dicatur ſtatim poſt Matutinum. Vbi autem non eſt diuerſa, ſed potiùs eadem ratio, debet eſſe eadem legis diſpoſitio *l.* illud *ff. de lege Aquil.*

Quòd ſi illam orationem quis recitet duabus, aut tribus horis 583
poſt Completorium, videtur nihilominus impleſſe conditionem à Leone X. requiſitam, ad lucrifaciendam indulgentiam. Et ſi completorio hodierni diei immediatè ſubiungat Matutinum craſtini, & dicto Matutino addat illam ipſam orationem, non improbabile eſt, illius vnica recitatione obtineri indulgentiam pro defectibus commiſſis, tum in hodierno toto Officio, tum in Matutino craſtinæ lucis. Nam vno actu duas indulgentias poſſe obtineri probabile eſt ex dictis ſupra n. 510.

Ratio·

584 Ratione duarum præcedentium Quæſtionum ex me fuit quæſitum, quid cenſerem de indulgentia ab eodem Leone X. conceſſa Religioſis Mendicantibus, *Officium diuinum per librum ſoluentibus*, vt refertur in Compend. noſtrorum priuil. *V. Indulgentia* §. 18. vbi dicitur tales conſequi remiſſionem dimidiæ partis peccatorum commiſſorum illo die, quo prædictum ſoluunt officium; nam mouerunt hæc.

585 Quæſt. LXXXIV. *Eſtne opus, totum omnino officium Canonicum legere, vt obtineatur Indulgentia promiſſa ſoluentibus illud per librum?*

RESP. I. Sicuti generatim *n.* 190. dixi eſſe probabile, quòd omittere parum quid ex opere præſcripto, nil officere acquiſitioni indulgentiæ, ita etiam dicendum eſt, illum potiri præſente indulgentia, qui pauculos duntaxat verſiculos ex Breuiario memoriter recitat, reliquos ex libro legens.

II. Qui tertiam, vel quartam partem totius Breuiarij diceret ex memoria, non frueretur prædictâ gratia. Nam quarta pars eſt valde notabilis, cùm etiam illius omiſſio ſufficiat ad peccatum mortale.

586 III. Qui verſiculos: *Deus in adiutorium*, & *Gloria Patri*, itemque, *Pater*, *Aue*, *Credo*, *per Dominum noſtrum*, &c. non ex libro, ſed ex memoria ſemper diceret, videretur nihilominus fieri compos beneficij Apoſtolici. Ratio eſt, quia cùm illa gratia fuerit eo tempore impertita, quo iam admodum excreuerat liberalitas Pontificia in diſpenſando Eccleſiaſtico Theſauro, non eſt ſatis credibile, quòd hanc indulgentiam Leo Papa reſtrinxerit ad eiuſmodi conditionem, quam nullus, aut vix vllus eſſet impleturus. Quis enim ea, quæ enumeraui, ſolet ex libro dicere? Et quàm facilè poteſt in Choro error committi, ſi duo, vel tres, ea, quæ indicaui, legant ſemper ex libro? Etenim conſtat, illa non ſoluere in toto Breuiario, niſi ſemel ad longum impreſſa. Ergo tam frequens eorum inueſtigatio turbaret facilè ordinem, & at-
587 tentionem interiorem. Adde, quòd alijs daret occaſionem riſus, & irriſionis. Atqui *quod ob alicuius gratiam conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum*, *reg.* 61. *in* 6. multò minùs in diuini cultus detrimentum: nam iudicia *ad augmentum* (honoris diuini) *non debent parere diminutionem*, inquit Anton. Roſellus *tr. de Indulg. n.* 381. *ex leg.* legata inutiliter. *ff. de legat.*

588 IV. Ad hanc gratiam comparandam, non videtur eſſe neceſſarium, vt quis ex libro recitet ea, quæ ipſius ſocius, aut alter Chorus orat ex libro. Ratio eſt, quia ſicuti obligationi perſoluendi penſi Canonici ſatisfacit, qui attendit ad verſiculos à ſuo ſocio recitatos, eo ſcilicet, quòd cenſeatur moraliter illos vt ſic pronunciaret, ita etiam ſatisfaciet conditioni de legendis illis verſiculis, qui audiet legi ab alio, nam etiam moraliter cenſetur, vt ſic legere; quod etiam confirmatur ex doctrina permultorum cenſentium; excommunicationem latam in legentes libros hæreticos, contrahi ab eo quoque, qui ſibi curat legi, etſi ipſe non legat. Adde, quòd Minoribus, quibus prædicta indulgentia fuit primitus data, longè difficillimum foret totum officium Canonicum, præſertim de nocte, legere ex libro, ſic enim deberent quandoque per ſeſquihoram, quandoque per duas horas continuas irretortos in librum oculos conijcere, quod quidem non tantùm non exigi, ſed ne quidem permitti debet, vtpote valde noxium oculis.

AT, *Quid ſi meus ſocius, aut chorus mihi oppoſitus omnes, aut pæne omnes pſalmos ex memoria pronuntiet?*

589 RESP. Si vel vnicus in Choro oppoſito legat illos, ſufficiet tibi; ſi nullus omnino, tum excides indulgentiæ fructu, niſi tu ipſus, legas; nam in eo caſu nec propriè, nec impropriè, nec phyſicè, nec moraliter diceris Officium diuinum ſoluere per librum. Atqui indulgentiæ plus non operantur, quàm ſonent. Confirmo inde, quòd verba, quibus indicuntur indulgentiæ, explicanda ſint eo modo, quo explicaretur lex Canonica tractans de eadem materia, nam ſicuti contractus particulares ſunt interpretandi iuxta communem rationem legum, teſte Palao *diſp.* 2. *de leg. p.* 2. *num.* 4. ita & indulgentiæ, quæ ſe, vt quid particulare & ſpeciale reſpectu legum Canonicarum habent, explicandæ ſunt, ſecundùm communem rationem legum, niſi in peculiari circumſtantia aliud dicendum eſſe ſuadeat ratio; atqui ſi ferretur lex Canonica ſub mortali præcipiens Clericis recitationem Breuiarij ex libro, nemo diceret, te in caſu, quem ponimus, ſatisfacere eiuſmodi legi, ergo nec ſatisfacis conditioni pro comparanda indulgentia appoſitæ.

CAPVT XXX.

De Indulgentijs orantium ad pulſum ſalutationis Angelicæ.

SVMMARIVM.

Referuntur Theologi teſtantes, indulgentiam plenariam obtingere recitantibus ſalutationem Angelicam ad pulſum conſuetum. 590.

Refertur precatiuncula de Beata Virgine, cuius recitationi ſcribitur eſſe annexa indulgentia itidem plenaria. 593

Indulgentia oblata orantibus Aue Maria obueniatne illis, qui ex more patrio omittunt: Sancta Maria Mater Dei, &c. 596.

Indulgentia cenſetur intelligenda cum reſpectu ad conſuetudinem loci, ea quo proponatur publicè. 596.

An clerici locorum, in quibus ſolet à ſæcularibus omitti indicata clauſula ſalutationis Angelicæ, excidant indulgentia, ſi & ipſi omittant? 597.

Mos ſalutandi ad pulſum Virginem Matrem quando cœperit. 598.

Quæſt. LXXXV. *Verùm indulgentiam plenariam obtineant, qui cùm datur ſignum ad ſalutandam Auguſtiſſimam Cælorum Reginam, orant tres illos verſiculos, Angelus Domini, &c. & Ecce Ancilla* 590 *Domini &c. & Verbum caro factum eſt, &c. vnà cum ter repetita ſalutatione Angelica.*

RESP. Grauium Theologorum ſententia eſt, ab Adriano VI. conceſſam fuiſſe eiuſmodi indulgentiam, ſic enim ſentiunt inprimis Emman. Rodriq. *tom.* 1. *Quæſtion. Regul. q.* 89. *a.* 12. ita loquens: Adrianus VI. conceſſit, quòd qui dicit in pulſatione campanæ ad Aue Maria ad primum ſignum, *Angelus Domini nunciauit Mariæ, & concepit de Spiritu S.* & vnum Aue Maria; & in ſecundo ſigno: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm Verbum tuum*, & aliud Aue Maria; & in tertio ſigno: *Et Verbum Caro factum eſt, & habitauit in nobis*, cum alio Aue Maria, lucratur indulgentiam plenariam. Hæc conceſſit Adrianus VI. Guardiano Burgenſi Marchiæ petenti; vt eſt ſcriptum apud nos Minoritas in Hiſpali ciuitate, & refert Veracrux Religioſus, & doctus Pater in ſuo manuſcripto. Hactenus Rodriquez, qui loquitur indeterminatè de ſigno Matutino Meridiano, & Veſpertino; ac determinatè de Veſpertino loquitur, & Rodriquezium ſequitur Diana, *p.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 24. dicens, ſe ſupponere tanquam certum, 591 quod Adrianus VI. conceſſerit talem indulgentiam, tam ſæcularibus, quàm Regularibus, orantibus ter Aue Maria, cum prædictis tribus verſiculis, *poſt Solis occaſum*, & ita inter reliquos docere Hieron. Rodriq. *in comp. reſol.* 77. Lezana quoque *V. Indulgentia num.* 20. refert Dianam, & non improbat. Eundem Dianam ſequitur Maria de Rheita Capucinus *in Faſciculo ſacrarum Indulg.* teſtans, ea de cauſa pulſum veſpertinum in omnibus Prouincijs (non vtique Germaniæ) dici pulſum *Indulgentiarum*. Conſentit Pellizarius *tr.* 10. *c.* 9. *n.* 40. Denique Eſcobar in Summ. *tr.* 7. *Exam.* 5. *num.* 54. integrè ſentit cum Diana, referens pro ſe Laymannum, ſed non reperio quidquam in Laymanno hac de re.

Itaque ob iſtorum Doctorum authoritatem probabile eſt, reipſa conceſſam eſſe talem indulgentiam, veſperi ad pulſum ſalutationis Angelicæ, fundentibus ter Aue Maria, cum tribus illis 592 anthiphonis, ſeu verſiculis. Et cenſeo, publica pietatis, & reuerentiæ erga cœli terreque Reginam officia, eſſe tanti momenti, vt poſſit pro illa precatione, de qua agimus, concedi indulgentia plenaria, ſaltem ſi cum magna pietate, & reuerentia peragatur illa precatio.

Similiter teſtatur paulò antè citatus autor Rheita, alibique plures teſte P. Bonagratia, eſſe ad inſtantiam Eliſabethæ Reginæ Hiſp. 593 impertitam plenariam indulgentiam, toties, quoties quis recitat ſequentem orariunculam.

Aue Virgo glorioſa, ſtella Sole clarior:
Mater Dei gratioſa, fauo mellis dulcior:
Rubicunda pluſquam roſa, lilio candidior:
Omnis virtus te decorat, omnis ſanctus te honorat.
In cælo ſublimior. Amen.

Fides ſit penes auctorem. Multi difficulter credent, & factum, 594 & validè factum? P. Bonagratia in ſummula verb. *Indulgentia n.* 226. refert id altiori iudicio.

Quæſt.

Quæſt. LXXXVI. *An non aliæ Indulgentiæ magis exploratæ, & magis credibiles datæ ſunt ob prædictum pietatis erga Deiparam officium?*

RESP. Lezana *loc. cit.* ex Ceremoniali ſui Ordinis, PP. inquam, Carmelitarum, quod apud me eſt magnæ authoritatis, propter pietatem, & eruditionem illius ſacræ familiæ, refert hæc verba: *Pulſatio ſalutationis Angelicæ poſt occaſum Solis per tres ictus ter factos efficiatur; ad cuius pulſationem Fratres tres hos verſus*, Angelus Domini &c. Ecce Ancila Domini, Et Verbum caro factum, *dicunt, terque Aue Maria, cum oratione* Gratiam tuam &c. Fidelium animæ &c. *Quibus precibus Paulus III. Indulgentiam plenariam conceſſit; item Gregorius xiii. præcepit, in omnibus Eccleſiis, etiam Regularium, pulſationem pro defunctis, ſeu poſt ſalutationem Angelicam hora competenti noctu fieri, Indulgentiam tunc pro defunctis concedens*. Ita Lezana.

595 Addo verba Diſcipuli (qui meritò Magiſter vocari poteſt) *in ſerm. de viſitatione Deiparæ*, qui eſt xxv. de Sanctis ita pronunciantis: Papa Ioannes xxii. ſtatuit, ſerò fieri pulſum campanæ, ad quem qui genufleċtendo tria Aue Maria dixerit, viginti dies Indulgentiarum habebit. Et de illo miraculo (nam ante verba, quæ refero, narrauit Diſcipulus illuſtre miraculum hominis, à Deipara ſupplicio publicè decreto erepti) & de illis Indulgentijs habetur publicum inſtrumentum literæ authenticæ.

596 AT INQVIES: *Quid ſi quis ex recepto patriæ more ſalutationem Angelicam non pronuntiet, niſi ad illa vſque excluſiuè verba: Sancta Maria Mater Dei &c.*

RESP. Fiet æquè compos Indulgentiæ huius, ac illi, qui totum orant. Ita ſingulariter Nauar. *de orat. & roſar. miſcell.* 54. Ratio petitur ex fundamento tertio, quod attuli *num.* 142. quia ſcilicet conditiones Indulgentiarum à Prælatis præſcriptæ debent intelligi iuxta morem cuiuſque loci. Et quia bona pars Belgij, vt ſe vidiſſe teſtatur *ibid.* Nauarrus, ſalutat Virginem Matrem omiſſa illa precatiuncula: *Sancta Maria Mater Dei &c.* & laici in Hiſpania conſueuerunt omittere illa poſtrema verba: *nunc & in hora mortis noſtræ, amen*. infert *l. c.* idem Doctor, laicos incolas Belgij, & Hiſpaniæ, dum indicatis modis orant, potiri Indulgentijs recitationi roſarij annexis.

597 AT QVID DE CLERICIS? Dubitat *ibid.* Nauarr. eò quòd hi ex præſcripto Breuiarij teneantur orare totum illud: *Sancta Maria*. Verùm rectè tandem concludit, in rigore iuris eſſe de iis illud ipſum, quod de laicis ſentiendum. Ratio mea eſt, tum quia Clerici in actionibus plebi, & Clero communibus poſſunt ſe accommodare conſuetudini laicorum, cum quibus viuunt, vt ſuppono ex communi ſententia *in materia de legibus*; & declaraui in Theolog. Experimentali in Append. *tr. 7. n. 577.* tum quia res vna, & eadem diuerſo reſpectu diuerſo iure cenſenda eſt *l. ſi quis ad perferend. §. 1. ff de fart.* Quia igitur Clerici roſarium, & ad pulſum veſpertinum *Aue Maria* orant non vt Clerici, ſed vt boni Chriſtiani, cenſendi ſunt iure, & priuilegio, gratiaque bonorum Chriſtianorum laicorum, quibus conuiuunt.

598 Cæterùm qui originem Matutini, Meridiani, & Veſpertini pulſus noſſe cupit, adeat P. Petrum Ant. Spinellum *in Throno Deiparæ cap.* 29. *n.* 37. reperiet, ab alijs, vt à Polydoro Virgilio veſpertino pulſum Ioanni xxii. Matutinum cuidam Colonienſi Archiepiſcopo, ab alijs, vt ab Octauiano apud Surium *tom.* 5. vtrumque S. Bonauenturæ in honorem Incarnationis Dominicæ; ab alijs, vt ab Arnoldo VVion Vrbano ii. in Concilio Claromontano, ad opem à Deo contra Infideles impetrandam: Meridianum verò Ludouico xi. Galliarum Regi, & Calliſto iii. Pontifici pro auxilio aduerſus Turcas exorando: ab alijs, vt ab eodem Arnoldo, ipſum meridianum pulſum Gregorio ix. adſcribi: qui Gregorius, & matutinum, & Veſpertinum, vnà cum meridiano, commutauit in honorem Deiparæ, ob tria genera myſteriorum in Roſario contentorum.

599 Hanc digreſſiunculam Lectori, vt ſpero, non ingratam, claudo ſententia Diui Antonini, non ſanctitate minùs, quàm eruditione clari, qui 4. *part. tit.* 15. *cap.* 25. §. 3. ita ſcribit: *Statuit Eccleſia ſingulis diebus pulſari ter campanas Eccleſiarum de ſero, & iterum de mane, ad quid? niſi vt honoretur Beatiſſima Virgo, & laudetur ex ſalutatione Angelica?*

CAPVT XXXI.

Referuntur aliæ omnibus Chriſti Fidelibus communes Indulgentiæ.

SVMMARIVM.

Quas Indulgentias lucretur quiuis fidelis recitans tertiam partem Roſarij? 600.

Quales, qui certis quibuſdam feſtis iungunt illi precationi ſacram communionem? 601.

Quales datæ pronuntiantibus deuotè ſacratiſſima nomina Ieſus *&* Maria? 602.

Aut Litanias de nomine Ieſu, vel Lauretanas? Ibid.

Deſcribuntur verba Bullæ Sixti v. loquentia de prædictis Indulgentiis. 603.

Monita directa peculiariter ad nonnullos. 603.

Quæſt. LXXXVII. *Quænam aliæ Indulgentiæ poſſunt ab omnibus Chriſti fidelibus ſine reſpectu ad certum locum, tempus, aut rem comparari?* 600

RESP. Ego ſequentes reperio. I. Quinque annorum, & totidem Quadragenarum Indulgentias *omnibus Chriſti fidelibus præſentibus, & futuris vbicumque exiſtentibus*, qui tertiam roſarij partem, ſeu quinquies Pater, cum 50. Aue Maria recitauerint, conceſſit Sixtus iv. vt ex eius Bulla authentica refert Nauar. *de orat. miſcell.* 1. Et conſequenter 15. annorum, & totidem quadragenarum Indulgentiis potiuntur omnes, qui totum Pſalterium orant, vt infert Nauar. *ibid. miſcell.* 14. addens *miſcell.* 18. hanc gratiam fuiſſe à Pio v. confirmatam.

II. Omnes; qui in feſtis B. Virginis Annunciatæ, vel Aſſumptæ, vel Chriſti Reſurrectionis ſacra communione refecti tertiam partem prædicti roſarij recitauerint, 10. annorum Indulgentijs, & totidem quadragenis gaudent ex conceſſione eiuſdem B. Pij v. vt teſtatur idem Nauar. *cit. miſcell.* 18. 601

III. Qui intereſt concioni alicuius ex Ordine Mendicantium, potitur Indulgentijs enumeratis *n.* 560.

IV. Sixtus v. Indulgentias tam formaliter, quàm cauſaliter, ſeu occaſionaliter vtiliſſimas impertijt omnibus religioſè proferentibus ſacroſancta nomina IESVS & MARIA, itémque Litanias de nomine IESV, & Lauretanas recitantibus. Verba ipſa Bullæ, quæ incipit: *Reddituri*, & quam exibet Rodeiquez in Bullario *fol.* 488., vtpote plurimùm ad pietatem facientia deſcribam; ſic igitur, præmiſſis alijs aliò ſpectantibus, loquitur Sixtus Pontifex. 602

Quia non eſt aliud nomen ſub cælo, in quo nos oporteat ſaluos fieri, niſi nomen IESV, *ideirco omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, qui hoc modo ſalutauerint alios, nempe ſuo vulgari, ſeu Latino ſermone:* laudetur IESVS CHRISTVS, *& his, qui ſic reſponderint,* In ſæcula, *vel:* Amen. *aut.* ſemper, *vtriſque tam ſalutantibus, quàm reſpondentibus quinquaginta, vbicumque id factum fuerit: qui autem nomen* IESV *nominauerint reuerenter, vel nomen* MARIÆ, *viginti quinque dies: qui verò in mortis articulo ore, vel corde (ſi ore non potuerint) idem nomen inuocauerint, dummodò antè habuerint conſuetudinem ſic ſalutandi vel nominandi idem nomen* IESV *plenariam omnium peccatorum Indulgentiam, & remiſſionem; Quique Litanias eiuſdem ſanctiſſimi Nominis nominauerint, trecentos, qui Litanias eiuſdem Beatiſſimæ Virginis Mariæ, ducentos, nec non prædicatoribus verbi Dei, qui inter prædicandum ad hunc modum ſalutandi, inuocandi, vel recitandi, ſeu nominandi nomen* IESV *&* MARIÆ *auditores monuerint, & quicumque hanc ſalutationis formam vſui eſſe curauerint, eaſdem Indulgentias, ac peccatorum remiſſiones conſequantur, auctoritate, & tenore præmiſſis concedimus, & largimur. Volumus autem, vt prædictæ Litaniæ Nominis* IESV *&* B. MARIÆ *iuxta morem, conſuetudinem in Romana Curia, & domo Beatiſſimæ Mariæ Virginis vſitatum recitentur, quod indultum etiam extendatur ad Indos, vbi eſt eadem neceſſitas. Decernentes, præſentes literas nullo vnquam tempore per quaſcumque alias literas Apoſtolicas reuocari, ſuſpendi, aut limitari, ſeu illis derogari poſſe. Et ſi illis aliquando derogari aut ſuſpendi vel reuocari, aut limitari contigerit in genere, vel in ſpecie ſtatim in priſtinum, & eum, in quo antea præmiſſa erant, ſtatum reſtitutas, repoſitas, & plenariè reintegratas eſſe, & conſeri debere, reuocationibus, ſuſpenſionibus limitationibus, derogationibus, aut alijs in contrarium facientibus quibuſcumque non obſtantibus.* 603

Huius Indulgentiæ velim memorem eſſe meum Lectorem,

ſin-

ſingulariter dum ex more Virginem Matrem ſalutat ad pulſum conſuetum, aut eius coronam recitat, vel penſum Canonicum perſoluit, Miſſamque celebrat. Cum enim tam crebro in hiſce quaternis actionibus religioſiſſimis occurrant illa duo Sacratiſſima Nomina, occurrit quoque tunc ſæpiſſima occaſio delendi tantas pœnas purgatorii, quantæ expiarentur, ſi perageretur ardua pœnitentia dierum XXV. Dicetur autem rectè ille moribundus habuiſſe *conſuetudinem reuerenter nominandi Nomen Ieſu*, qui poſtremis vitæ annis tunc plerunque cum reflexa ſeu actuali reuerentia, ſubmiſſioneque illud proferebat, quando occurrebat vel in precatione, vel in alia actione.

Porrò has Indulgentias non fuiſſe ſuſpenſas proximo, aut prioribus annis Sanctis obſeruaui Tract. *præc. c. 9. App. 3. lit. a.*

CAPVT XXXII.

De noua Indulgentia obeuntium Exercitia ſpiritualia S. Ignatij.

SVMMARIVM.

Deſcribitur Breue ab Alex. ſeptimo concesſum pro facientibus illa Exercitia. 604.

Ad indulgentiam plenariam, quam proponit, comparandam exiguntur quinque conditiones. 605.

Quid nomine ſpiritualium Exercitiorum intelligatur hîc? Ibid.

Quis cenſeatur illa obire iuxta laudabilem conſuetudinem Societatis. 605.

Quomodo intelligenda clauſula de illis obeundis in aliqua domo Societatis. Ibid.

Referuntur varia diſcrimina inter conditiones, quas Paulus V. & Alexander VII. requirebant ab Exercitantibus, volentibus lucrari ſuam indulgentiam plenariam. 606.

Quomodo intelligenda clauſula: Quilibet? 606.

An Indulgentiam obtineant, qui tepide faciunt Exercitia? 607.

Aut qui non implent metaphyſice ſpatium octo dierum? Ibid.

Vtrum interruptio Exercitiorum poſtmodum continuatorum obſit acquiſitioni Indulgentiæ? 608.

Recenſetur in hanc rem verus Caſus. Ibid.

Qui exercitia ſpiritualia obeunt ex norma quidem Sancti Ignatii, non tamen aut in domibus Societatis, aut ſub directione PP. Societatis, non potiuntur memorata indulgentia. 609.

Nomine Notarii quis veniat. 610.

Quanta ſit vis clauſulæ, ſeu particulæ: Aliquis Ibid.

Religioſus, qui eſt ſecretarius alicuius Monaſterii, aut Patris Provincialis, poteſt fungi officio illius Notarij, qui in Bullis Pontificijs vocatur Notarius Publicus. Ibid.

Quinam intelliguntur per conſtitutos in dignitate Eccleſiaſtica? 611.

Quid ſit propriè Dignitas Eccleſiaſtica? Ibid.

IAm indicaui ſupra *cap. 27.* Paulum V. donaſſe indulgentiis plenariis omnes Regulares, qui de ſuorum Superiorum licentia vacarent decem dies Exercitiis Spiritualibus; ac tomo priore *tr. 8. n. 864.* expreſſi, Alexandrum VII. hanc ipſam gratiam extendiſſe ad omnes, etiam ſæculares, qui in Domibus Societatis ea frequentarent; hinc viſus ſum mihi non perditurus opellam, ſi hoc totum caput XXXII. tribuerem enodationi quorundam dubiorum, quæ moueri poſſent circa conceſſionem, & conditiones tum illius antiquioris, tum vel maximè huius recentiſſimæ gratiæ; placet ergo exibere ipſam Bullam Alexandrinam, & quædam dubia circa illam proponere, ſic autem habet.

ALEXANDER
PAPA VII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CVm, ſicut nobis nuper exponi fecit dilectus filius Goſuinus Nickel Præpoſitus Societatis Ieſu, perſonæ eiuſdem ſocietatis quot annis, & plerumque plurimæ aliæ ſiue Eccleſiaſticæ, & aliorum Ordinum, & Congregationum Regularium, ſiue Laicæ Exercitiis ſpiritualibus, à S. Ignatio dictæ Societatis Fundatore inſtitutis in domibus eiuſdem Societatis per octiduum vacare conſueuerint. Nos, qui probè ſcimus, quantopere conducant Exercitia huiuſmodi dirigendis in viam Domini, & confirmandis in illa Chriſti fidelium mentibus, deuotionem eorum, qui operi adeo pio, & ſalutari vacauerint, cæleſtium Eccleſiæ theſaurorum elargitione magis incitare volentes, de omnipotentis Dei Miſericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi omnibus, & ſingulis Chriſti Fidelibus tam prædictæ Societatis, aut cuiuſcumque alterius Ordinis, & Congregationis Regularibus, quàm aliis quibuslibet Eccleſiaſticis, & Laicis, qui in Domibus memoratæ Societatis Exercitia prædicta iuxta laudabilem eiuſdem ſocietatis conſuetudinem per octidui ſpatium quandocunque peregerint, & interea temporis verè pœnitentes, & confeſſi Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum ſumpſerint, quoties id egerint, plenariam omnium ſuorum peccatorum indulgentiam, & remiſſionem miſericorditer in Domino indulgemus; Præſentibus, in perpetuum valituris.

Volumus autem, quod ſi pro impetratione, præſentatione, ſeu publicatione præſentium aliquid vel minimum detur, aut ſponte oblatum recipiatur, eædem præſentes nullæ ſint eo ipſo, quodque earundem præſentium tranſumptis etiam impreſſis, manu Notarii publici, vel Secretarii dictæ Societatis ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, vel Præpoſiti Generalis Societatis prædictæ munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ præſentibus ipſis adhiberetur, ſi forent exhibita vel oſtenſa; Datum in arce Gandolphi die XII. Octob. MDLVII. Pontificatus noſtri anno tertio.

Hactenus Breue, ſeu Bulla Alexandrina, ex qua inprimis liquet, implendas eſſe quinq; conditiones à volente frui hac indulgentia. Prima eſt, vt obeantur exercitia ſpiritualia: altera vt obeantur ſpatio octo dierum. tertia, vt obeantur ſecundùm laudabilem conſuetudinem Societatis: quarta, vt obeantur in aliqua Domo Societatis: quinta, vt eo tempore peragatur Confeſſio, & Communio. 605

Primam, & ſecundam conditionem quod attinet, cum nomine *Spiritualium Exercitiorum* intelligatur *modus quilibet examinandi propriam conſcientiam: item meditandi, contemplandi, orandi ſecundùm mentem, & vocem* vt loquitur ipſe S. Pater noſter *in prima annotatione ex viginti*, dicetur is feciſſe ſpatio octo dierum Exercitia ſpiritualia, qui octo dies impenderit hiſce actionibus corporis, & animi.

Tertia conditio *iuxta laudabilem conſuetudinem Societatis* aderit, quando inprimis exercitia illa peragentur conformiter regulis, documentis, materiis præſcriptis à noſtro S. P. nec enim viget in Societate noſtra conſuetudo peragendi octiduana Exercitia iuxta normam, ac methodum ab Ignatiana diuerſam, ſed conformem illi, vtpote quibuſdam Fidei principiis ab ipſo expreſſis innixam, ac certis legibus, ab eo traditis adſtrictam.

Sicuti autem in materiis infinitis locutio vulgaris, & lata præfertur legali, & ſtrictæ, vt nos iuris vtriuſque ſanctiones docent, ac reſponſa, ita etiam dicetur is obire Exercitia ſpiritualia *iuxta conſuetudinem Societatis*, qui tametſi non omnia omnino peragat, quæ communis conſuetudo Societatis exigit, attamen ea obſeruat, quibus obſeruatis dicitur vulgo quis obiiſſe octiduana exercitia ſecundùm morem Societatis laudabilem.

Quarta conditio eſt, vt fiant in aliqua domo Societatis. Quæ vocula eſt interpretanda in primis de quacunque domo, in qua ordinariè habitant aliqui de Societate. Vt ſunt etiam eæ, quas vocamus Reſidentias. Item illæ, quæ aſſignantur noſtris Miſſionariis incolendæ. quidni enim in hac fauorabili materia illam domum, quam vulgus appellaret Quarterium Ieſuiticum, vocem domum Ieſuiticam? Quod vtique eſt extra controuerſiam, ſi ea domus incolatur vel à ſolis, vel præcipuè à noſtris, & quidem non ad menſem, ſed ad tempus indeterminatum. Idem iudico de ædibus ſuburbanis, & prædiorum ſpectantium ad aliquod Collegium ſolitis à noſtris adiri relaxationis, aut negotiorum cauſa.

Quinta conditio eſt, vt durante illo octiduo fiat aliqua Confeſſio; & Communio.

Liquet deinde ex eadem Bulla, eam differre ab illa, quam Paulus V. iam prius impertierat indulgentiam facientibus exercitia, vt iam vidimus ſupra *n. 548.* Nam 1. Paulus exigebat decem dies, Alexander eſt contentus octo. 2. Paulus donabat indulgentiis ſolos Regulares, & quidem non omnes ſed eos duntaxat, *qui de ſuorum Superiorum licentia* obirent eadem. Alexander extendit ſuam gratiam ad ſæculares expreſsè, tacitè autem ad illos etiam Regulares, qui abſque licentia ſuorum Superiorum vacarent huic recollectioni; etenim nec ipſe, nec ius naturale, aut poſitiuum hoſce excipit. Quare ſi quis Monaſtici, aut Mendicantis inſtituti ſectator degens, vel in Academia ſtudiorum ergo, vel in Curiis Romana, Cæſarea, Regia ob ſui Monaſterij negotia, ſuſciperet apud nos ſacrum receſſum, frueretur gratia Alexandrina, etſi ſciret, ſuum Dominum Prælatum, re forſan intellecta, ſibi ſucceníurum. 3. Paulus volebat, vt exercitans decem illos dies in Cella commoraretur, Alexander nihil habet de hac commoratione; quæ tamen ita eſt intelligenda, vt non excludat aliquam deambulationem in ambulacro, vel horto, factam animi leuandi cauſâ, talis enim eſt aliquo modo neceſſaria ad ſe conſeruandum in ſtatu apto nec 606

obcup-

obeundis hiſce exercitijs, atque ita ſentit Pellizarius in Manuali *Regular. tr. 8. cap. 5. n. 193.* poſt Bordonium.

4. Paulus poſtulat diſertè, vt Exercitantes ſaltem per duas horas in diem, & noctem orationibus mentalibus ſeſe exerceant, adeoque eſt contentus duabus orationum mentalium horis, eaſque exigit; Alexander vult, vt exercitia obeantur ſecundum laudabilem conſuetudinem, Societatis, quæ quidem eſt nunc in noſtra Germania ſuperiore talis, vt ſaltem tres horæ communiter impendantur orationi mentali, forte autem viget in Hiſpania mos quatuor, aut quinque horarum.

5. Cum Paulus enumeraſſet pia exercitia obeunda illo decendio, expreſſiſſetque Confeſſionem, & Communionem (ſicut & Alexander exprimit,) ſubdit immediatè hæc verba: *Toties pro quolibet prædictorum exercitiorum plenariam peccatorum indulgentiam concedimus*: Quibus verbis videtur Paulus manifeſtè indicare, plenariam indulgentiam obtingere exercitanti toties, quoties tunc aut confitetur, aut communicat, aut orat mentaliter, aut vocaliter, hunc enim ſenſum facit illa clauſula ſumpta in ſenſu communi, proprio, & plano; atqui ita debere ſumi docent nos Canones, & Leges, præſertim ſi talis ſenſus ampliet fauores, contrarius reſtringat, & ſit ſimul captioſus; etenim priuilegia (conſequenter indulgentiæ) non debent eſſe obſcura, & captioſa, vt loquitur Innoc. III. *cap. Abbate §. contra quod de verb. ſignif.* Nihilominus ſentio cum Pellizario *loc. cit.* per clauſulam: *Quodlibet prædictorum exercitiorum* in primis non deſignari Confeſſionem, & Communionem, vtpote quam Paulus non annumerat Exercitijs, ſed obiri vult tempore exercitiorum. Deinde eadem clauſula plus non ſignificat, quàm quod quoties tales Religioſi faciunt exercitia integra per decem dies, toties fiant compotes theſauri Eccleſiaſtici; atqui antequam ſit elapſus dies decimus exercitiorum, non poteſt dici quis feciſſe per decem dies exercitia integra præſcripta.

Fortè non reperitur in toto Bullario, aut Corpore Iuris textus, in quo oporteat ita torquere, diſtributiuam particulam: *Quilibet*, ſicut ego torqueo adjiciendo ipſi genitiuum pluralem collectiuè ſumptum, cùm tamen hæc vocula, & differat à clauſula *Omnis* in eo; quod clauſula *omnis* ſumatur diſtributiuè, atque collectiuè, vocula autem *quilibet* ſolùm diſtributiuè. Pariſius, Surdus, alij apud Barboſam Diction. 320. n. 2. & ſit diſtributiua ſingulorum ſupra poſitorum. Rebuffus, Tuſchus, alij apud Barboſ. *ibid. n.* 5. Atqui Papa fecit ſuprà mentionem plurium particularium exercitiorum ſpiritualium, ergo ſuam diſpoſitionem ſmelhat diſtributiuè de ſingulis, cum præſertim, & hæc particula comprehendat etiam inhabiles, & extendatur ad minima, & operetur idem, ac ſi eſſent factæ plures diſpoſitiones, & dinumerationes. Barboſa n. 1. 3. 8. cum aliis I.C.

Sed his non obſtantibus adhæreo Pellizario, eâ prorſus vnica de cauſa, quod verear diſcedere à communi iudicio, reor autem omnes, qui interrogarentur, negaturos, Pontificem voluiſſe pro ſingulis actibus Fidei, Spei, Charitatis, ceterarumque virtutum; quas maximo numero ſingulis decem dierum eliciunt Exercitantes; offerre indulgentiam plenariam; quamuis, vt verum fatear, hæc gratia conſiderata in concreto non foret tam magna, quàm longè plurimæ aliæ, facillimè, frequentiſſimè de die obtinibiles; cum enim Exercitantes ſoleant committere & pauciſſima, & non niſi leuia peccata, non promererentur magnas, aut longas Purgatorij pœnas. conſequenter non multum ipſis remittitur, nec multum è Theſauro Eccleſiæ in eos expenditur, eti vigeſies, quadrageſies de die nanciſcantur plenariam perfectam expiationem pœnarum à ſe debitarum. Quod ſi duo, vel tres viri prudentes, perpenſis, quæ protuli de clauſula: *Quilibet*, iudicauerint, eſſe habendam eorum rationem potiorem, quàm communis iudicij de illo particulari caſu; poterunt confeſtim me accenſere ſuis aſſtipulatoribus.

607 Quæſt. LXXXVIII. *An illi potiantur indulgentia Alexandrinâ, qui obeunt exercitia octiduana quidem in noſtris Collegijs, ſed valdè imperfectè.*

Ratio aſſerendi eſt, quia Papa expreſsè, ſine limitatione offert indulgentiam, tum illis, *qui operi adeo pio* (vt ſunt Exercitia) *& ſalutari vacauerint*; tum illis, *qui per octiduum ſpatium ea peregerint, iuxta laudabilem conſuetudinem Societatis*; prima locutio propriè conuenit etiam imperfectè vacantibus, cùm hæc propoſitio: *Conuerſatus eſt imperfectè Exercitiis* non contineat vllam improprietatem; altera locutio continet limitationem.

At, *obſtat illa pigris, aut tepidis, ac ſingulariter iis, qui ſomno ante, aut pomeridiano plus dant, quam, & communis ferat mos, & neceſſitas exigat? An illis, qui nimium otio, garrulitati, profeſſioni, & ſeruitiis tribuunt? Vnam tantum, alteramue horam impendunt meditationi, eſto ferat laudabilis mos noſter, vt tribuamus ternas de die &c. Et quid ſi finiant, vna, alterâue horâ ante finem diei octaui?*

RESP. Ad propoſitam generalem, atque ſpeciales quæſtiones, in primis diſtinguendo inter eos, qui ex deſidia, aut ſine rationabili cauſſa, ideoque propria ſponte admittunt vnam, aut plures ex his imperfectionibus, & defectibus, & inter eos, qui ex conſilio ſui Directoris. Si ex conſilio Directoris, poſſunt nihilominus dici feciſſe exercitia ſecundùm laudabilem noſtram conſuetudinem, vt patet tum ex huius clauſulæ explicatione allata ſupra n. 605. tum inde, quod conſuetudo Societatis innixa monitioni noſtri S. Fundatoris Annot. 18 & 20. ferat, vt liceat directori augere, vel minuere has, aut illas particulares exercitationes, pro vt iudicauerit magis expedire ſuo exercitanti; ergo dum exercitans paret huic directioni meditando e.g. tantùm ſemel per diem, facit Exercitia iuxta Societatis conſuetudinem, non quidem determinatè, ſed indeterminatè ſumptam. Sin exercitans committat ſuperiores defectus ſponte, atque ex deſidia, tum vel tot, toties ve committit, vt moraliter loquendo dicendus ſit non feciſſe Exercitia niſi quatuor, ſex, ſeptem diebus, & tunc meritò gemet, ſe laboraſſe octo diebus, at nihil ex Theſauro Indulgentiarum cepiſſe, aut non admiſit tam magnos, frequentesue, quin poſſit nihilominus moraliter, atque in ſenſu tolerabili dici Impendiſſe octo integros dies exercitijs Spiritualibus; & tunc poterit habere ſpem Indulgentiæ, ſiquidem loquendo de operibus requiſitis ad lucrifaciendas tam alias plenarias, quàm particulares indulgentias, non exigitur plus, quàm vt ita obeantur; vt moraliter loquendo poſſimus dicere fuiſſe perfecta, ſicuti patet de indulgentiis promiſſis audienti ſacrum, recitanti piè Breuiarium, comitanti religioſè proceſſionem &c.

At, *quid ſi vel primâ die Exercitiorum incheant primùm circa ſeptimam matutinam, non facientes poſtea compenſationem; vel incheant ſummo manè, ſed octauum diem finiant quintâ, ſextaue veſpertinâ?*

RESP. Cum neque Paulus V. exigens decem, neque Alexander VII. contentus octo diebus adiiciant clauſulam: *integros*: & ratio nos non cogat, vt in materia tam fauorabili procedamus mathematicè, ſed ſufficiat, ſi moraliter: ideo arbitror, hic non eſſe habendum ſcrupulum. Et ſingulariter tunc non eſt habendus ſcrupulus, quando ciuis, aut Clericus venit ad Collegium Veſperi, duabus e.g. horis ante Cœnam, ac ſtatim poſt Aduentum tractat cum Directore de faciendis tempore Exercitiorum, cœnatque priuatim, & cubat in Collegio, tunc enim cenſetur iam inchoaſſe exercitia, & proindè poterit die octauo abſque metu excidendi indulgentiâ redire domum vnâ, alterâue horâ ante Cœnam, ſicuti re ipſa, dum hæc commentabar, proceſſit cum duobus ſacerdotibus curæ meæ commiſſis. At quid reſpondendum ad hanc

Quæſt. LXXXIX. *Vtrùm liceat ſine diſpendio indulgentiæ interrumpere iam inchoata Exercitia, at poſtea implere dies, qui deerant?* 608

Propono hanc quæſtionem ob caſum, qui mihi contigit an. 1668. cum enim cuidam inſigni Curioni darem, vt loqui ſolemus, Exercitia, debuit quarto illorum inceptorum die redire in ædes ſuas parare concionem funebrem, ducere funus, & vniuerſim huic rei tribuere duos dimidios vnumque integrum diem; quæſiit ergo *an ſi primis tribus diebus, & dimidio ritè impenſis, adderet mox perfecto labore neceſſario quinos alios dies etiam intra ſepta Collegij, eſſet compos futurus gratiæ deinceps ante oblatæ ab Alexandro VII.*

Reſpondi ego non ſine plurium Collegialium approbatione affirmatiue, tum quia Pontifex non exprimit clauſulam: *Continuos*, tum quia licet haud dubie ſubaudiat, ac proinde per ſe loquendo exigatur ad indulgentiam continuitas dierum, ſicuti declarat Societatis mos, nixus optima ratione petita ex maiore energia actionum continuatarum, quàm identidem interruptarum; attamen ſicuti ſæpe eſt perſæpe in legibus ipſis ſine earum iniuria vti epickia, ita etiam in hoc indulto gratioſo. cum enim norit Pontifex, dies octo eſſe ſubiectos tot caſibus, vt oporteat eos quandoque interrumpere, non eſt credibile, quod velit ſuam gratiam ita ſtrictè alligare continuationi phyſicæ, vt quando iam eſt ad quartum, quintumue diem peruentum cum ſpe indulgentiæ, non liceat ob grauiſſimam cauſam interrumpere ſine vel metu perdendi indulgentiam, vel animo repetendi ab ouo. Mutata igitur phraſi Celſi ICti dico: *indultum Alexandrinum benignius interpretandum eſt, quo eius voluntas ſeruetur*, adeoque plures ad ſacram hanc ſolitudinem efficaciter alliciatur. Facit huc notata per DD. in leg. *quidquid ff. de reg. iur.* ibi *breuis breui reuerſa &c.* & quod Baldus ſcripſit in *l. 1. c. de ſeru. fugit.* quod pœna ſtatuta in fugientes è carcere, nó teneat breui reuerſos in eum; eſt autè Cella Exercitantium carcer voluntarius. Denique breui reuerſus habetur pro non reuerſo. Hippol. *conſ.* 10. *volum.* 1. vbi plura in hanc rem. Si tamen rediturus ad iam cœptam anachoreſim fuiſſet duabus hebdomadibus poſt, summoperè timerem, ne eſſet nimis ſerus, quia vis actionum elicitarum primo triduo vix influeret in actiones poſteriores; nec tali ſuffragarentur DD. nunc primùm citati.

Poſſet

609 Poſſet inſuper hìc quæri, *an quoniam ab annis iam 60. 80. cœperunt laudabiliſſimè, & ad rabiem Luciferi in permultis Monaſterijs diuerſorum Ordinum Mendicantium, & non Mendicantium obiri annua exercitia ſpiritualia ex norma noſtri S. Patris, imo aliquibus etiam externis dari, an tam Religioſi, quam Sæculares poſſint ſoluere ſe ſpe conſequendæ Indulgentiæ Alexandrinæ, ſi forte gaudeat (vt gaudent omnes Ordines Mendicantes, & Benedictina Congregationis Heluetice) participatione Indulgentiarum:*

Dixi: *Ex norma noſtri S. Patris*; eſt quippe euidens, hanc conditionem eſſe in ſua indiuidua forma ſubſtantialem. Ratio aſſerêda potuit hæc eſſe, quod Indulgentiæ conceſſæ viſitantibus noſtras Eccleſias obtingant communiter Mendicantibus, viſitantibus ſuaſmet, perſæpe etiam eſſe ſæcularibus, vt retulimus ex P. Quintanaduenna ſupra *cap. 117. n. 557. ſi igitur nomine noſtrarum Eccleſiarum veniunt tunc etiam Eccleſiæ aliorum Mendicantium, cur non & nomine noſtrarum Domorum, illorum quoque domus?*

Fateor, hanc rationem non eſſe apperte futilem, æſtimo tamen, non eſſe ſolidam in concreto; cauſam meæ æſtimationis non promo, ne fortaſſis irritem alicubi crabrones. Secuſius noto, quandoquidem Pontifex non expoſcit pro hoc ſpirituali lucro alias conditiones, quàm expreſſas ſupra *n. 605.* hoc ipſum lucrum obuenire exercitanti vltimo momento ſuorum Exercitiorum, eſto nullam precationem fundat in hunc finem, imo nec etiam ſi neſciuerit offerri ſibi hoc diuinum munus, nec intendent expreſsè illud oblatum admittere, ſicuti deducitur ex dictis prima parte huius Tractat. *cap. 14.*

610 Porro quia in Bulla Alexandri vii. vt vidimus *n. 602.* & in pluribus alijs fit mentio Notarij, ac Perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, obſeruo in primis, Notarios, qui à conficiendis notis habent nomen teſte Rebuffo *in leg. 9 ff. de verb. ſignif.* eſſe, qui à legitimo Magiſtratu ius habent conficiendi publica, & authenticam autoritatem obtinentia inſtrumenta, ſeu ſcripturas, quales quidem Notarios creandi iure gaudet quiuis iuriſdictionem obtinens ſeu in foro ciuili, ſeu Eccleſiaſtico, vt obſeruat inter cæteros Quintanaduennas, in Appendic. *tr. 3. dub. 6. n. 2.* meritò ſubdens *n. 4.* quando Bullæ Pontificiæ ad fidem faciendam requirunt ſubſcriptionem Notarij publici, ſufficere, ſi ſubſcribat Notarius creatus à Magiſtratu ciuili, nec enim ratio ſuppetit, cur verba Pontificum generaliter loquentia de Notario, non intelligamus generaliter, & cur ute non diſtinguente diſtinguamus; cùm præſertim Bulla Alexandri, atque aliæ communiter vtantur clauſula: *aliorum*, quæ clauſula, ſeu dictio eſt vniuerſalis, & comprehendit omnem ſpeciem. Barboſa *in Dict. 22. n. 1.* omneſque perſonas abſque diſtinctione. Idem *ibid. n. 8.* adeo, vt licet ponatur in genere maſculino, attamen extendatur ad feminas. Idem *n. 10.* citans pro hiſce tribus enuntiationibus multos autores. Et vtique non eſt neceſſè, vt Bulla, quæ publicatur pro vrbe e. g. Conſtantienſi, ſubſcripta ſit à Notario, quem approbarit Magiſtratus Eccleſiaſticus, aut ciuilis huius vrbis, ſufficit eſſe legitimè approbatum, ſeu creatum à quocunque denique Magiſtratu, etenim Papa admittit ad talem actum quemlibet verum Notarium, vt patet ex litera, deducitur que ex ſignificatione voculæ: *Aliorum* paulò ante expreſſæ; traditque Quintanaduen. *loc. cit. n. 5.* ſubdens *n. 6.* non ſolum vulgò dictos Notarios, ſed etiam Secretarios dignitatis Epiſcopalis, vel alicuius Religionis ſufficere ad ſubſcriptionem authenticam eiuſmodi indultorum; quare cùm Socij Reuerendorum Patrum Prouincialium in diuerſis Religioſis Ordinibus ſoleant eſſe, & vocari Secretarij, ſufficiet huc eorum Chirographum, nos tamen in hac Prouincia habemus delectum.

611 At per perſonas in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutas, quarum ſigilli appreſſionem præter publici Notarij ſubſcriptionem exigit Bulla Alexandrina, omneſque aliæ huius argumenti, intelliguntur eæ, quas doctores differentes de materia beneficiorum Eccleſiaſticorum, dicunt habere propriè dignitatem, notantes, dignitatem Eccleſiaſticam eſſe propriè ſpiritualem præeminentiam cum iuriſdictione; vt inter Theologos obſeruat Ioannes Azor *inſtitut. moral. tom. 3. l. 3. cap. 13. q. 7.* inter Iureconſultos Rebuffus in *l. 125. de verb. ſignif.* Vnde infert Azor *loc. cit.* Abbates, Priores, Guardianos Rectores eſſe præditos vera dignitate Eccleſiaſtica, adeoque eſſe poſſe Conſeruatores Apoſtolicos, & delegatos iudices Cauſarum Eccleſiaſticarum, ſicuti etiam eſſe poſſunt illi, qui in aliqua Eccleſia nomine, quod dignitatem ſonat, decorati exiſtunt, aut qui ex conſuetudine pro perſonis in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis habentur, licet careant Adminiſtratione, & iuriſdictione, nam in his plus attenditur conſuetudo, quam ius commune. Ita Conſetius *de priuileg. Regul. part. 2. cap. 9.* Quare hi omnes & propriè ſunt Prælati, vt oſtendimus in tract. præced. ſeu de Iubileo quintuplici *cap. 15.* & poſſunt authenticè munire diplomata exigentia ſigillum perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ, vt docet etiam Quintanad. *cit. tract. 3. dub. 7.* erudite, vt ſolet diſſerens de præſenti materia ſigillationis, & attribuēs hanc authoritatem etiam Vice-Guardianis, Vice-Rectoribus, at non niſi cum integro officio gerentibus Vices Guardianorum, Rectorum &c. quemadmodum ex inſtituto explicaui Tomo priore ſeu in *Experientiis tr. 7. n. 713. & 715.*

CAPVT XXXIII.

De Indulgentiis Congregationum Sacratiſſimi Roſarii, & Virginis Annunciatæ.

S V M M A R I V M.

Cur coniungantur hæ duæ Congregationes? 612.
Recenſentur capita, in quibus ratione Indulgentiarum præcipuè conueniunt hæ duæ Confraternitates 612. & ſeqq.
Quoties poſſint per annum obtinere Indulgentiam plenariam Confratres alterutrius Congregationis? Ibid.
Neutrius Congregationis membra peccant non obſeruando ſtatuta. 613.
Gaudent communicatione bonorum operum, & Indulgentiarum. 614.
Differunt autem illæ duæ Confraternitates tum in ratione operis exequendi pro obtinendis Indulgentiis in decurſu vitæ. 615.
Tum pro obtinenda plenaria in agone. 616.
Neutrius Congregationis Indulgentiæ videntur poſſe applicari defunctis. 617.

HAſce binas Indulgentias copulo hoc capite, quia duas illas Religiones, à quarum zelo, & induſtria pendet earum initium, & conſeruatio, ſingulari omnino Religioſæ charitatis nexu autor pacis, & charitatis Deus coniungi voluit, ſcilicet Sanctiſſimam Religionem Patrum Prædicatorum, & Minimam Societatem IESV. Eſt igitur hìc expediendæ. 612

Quæſt. XC. *In quibus præcipuè capitibus conueniant hæ duæ Congregationes, quoad materiam Indulgentiarum?*

RESP. Conueniunt in ſequentibus. I. In eo, quòd vtriuſque Congregationis Indulgentiæ ſint plurimæ, maximæ; nam præterquam quòd ſinguli alterutri inſcripti, poſſint die ſuæ in Confraternitatem, ſeu Congregationem, & Sodalitatem receptionis, itemque in articulo mortis, plenariam Indulgentiam conſequi, lucrantur inſuper Indulgentias omnium Stationum Vrbis Romæ per totum annum. Vnde fit, vt intra anni circulum poſſint ſinguli Sodales, plus trecenties ſexagies plenariam (probabili nonnullorum opinione indicata ſupra *n. 140.*) Indulgentiam conſequi, & ſedecim animas purgatorio liberare, vt deprehendet, qui in calculos reduxerit ea, quæ de Indulgentia Stationum recitaui in prima editione huius libri ex Rodriq. in fine huius opuſculi. Vnde qui vtrique Congregationi nomen dedit, ſicuti dant infiniti propemodum mortales, poteſt anni ſpatio 32. animas flammis expiatorijs eripere: imò plures, ſi verum eſt id, quod Rheita in faſcic. Indulg. docet *dub. 2.* ſcilicet omnes Indulgentias Stationum poſſe applicari defunctis: & id quod ex probabili Cordubæ, & Henriquezij opinione ſignificaui *n. 212.* Adde his multos milliones annorum, quos ratione earundem Stationum lucratur quis annuatim.

Hunc calculum feceram ante toties memoratum Decretum Congregationis Indulgentiarum, nunc autem aliud ſentio propter tantopere imminutum numerum dierum, quibus poſſunt lucrifieri Indulgentiæ Stationum, de qua imminutione infrà *n. 709.* vbi refero illud Decretum.

II. Conueniunt in eo, quòd neutrius Congregationis Clientes, omittendo ea, quæ in eorum ſtatutis præſcribuntur, propriè peccent. Sicuti autem Confrater Roſarij omittens recitationem roſarij, priuatur quidem Indulgentiis, quæ recitantibus roſarium conceduntur, non tamen Stationum, & alijs eiuſmodi; ita etiam Sodalis Annunciatæ, quando negligit conuentum, non acquirit Indulgentiam frequentantibus conuentum promiſſam, non tamen idcirco mox alijs Indulgentijs excidit. 613

III. Conueniunt in eo, quòd ſit inter vtriuſque Congregationis reſpectiue membra communicatio bonorum operum, & meritorum, vt de Congregatione Roſarij refert Nauar. *de orat. miſcell. 11. aliàs 27.* & de Congregatione Annunciatæ habetur in eius regula 12. Equidem cùm eadem ſit membrorum, & capitis vita ſenſuſque, ſit, vt omnes Germaniæ v. g. Sodales gaudeant communione bonorum operum, precum, ſacrificiorum, quibus Romana Congregatio, vtpote caput, & origo omnium, & cui om- 614

nes vota ſunt, gaudet autem illis meritis omnium Sodalitatum toto orbe ſparſarum, vt teſtatur Auctor Manualis Sodalitatis c. 2. p. 2. ergo etiam eadem merita, quæ certè ſunt magna, participant ſinguli Sodales. Vide, quæ de communicatione bonorum operum à Religioſo fieri ſolita dixi p. 1. c. 9. Vide etiam Nauarrum loc. cit.

615 Quæſt. XCI. *In quibuſnam potiſsimùm, quoad præſentem materiam, differunt iſtæ duæ Congregationes?*

RESP. In his tribus I. Quòd, vt quis Annunciatæ adſcriptus acquirat indulgentias Stationum, debeat ſolùm orare 7. Pater & Aue in aliquo Societatis IESV templo; aut ſi in loco, in quo quis commoratur, vel peregrinatur, non adſit tale templum, ſufficit, modò illas preces fundat in aliquo templo, vel ſacello. At verò Confratres Roſarij debent pro iiſdem viſitare quinque altaria, ſi adſint, & in ſingulis viſitationibus quinque altarium recitare quinquies Pater, & Aue, vt refert Nauar. *de orat. miſcell.* 27. *n.* 36. aliàs *miſcell.* 16. At aliunde mihi ſcribitur, ſufficere ex indulto B. Pij V. vt ante altare Roſarij recitentur 5. Pater & Aue.

616 II. Quòd indulgentiam pro articulo mortis non lucrentur Confratres Roſarij, niſi confeſſi, & Sacro Viatico refecti, vt idem ibidem refert, ex Bulla B. Pij V. cùm tamen Sodales Annunciatæ etiam ſine confeſſione, aut ſacro Viatico morientes (modò in gratia Dei decedant) illam obtineant, nam horum Sacramentorum pro indulgentia mentionem non facit Gregorius XIII. in Bulla erectionis. Quamquam credendum eſt, ſicut confeſſio, & communio in voto ſufficit ad obtinendam in articulo mortis indulgent. plenariam Pauli V. Gregorij XV. & Vrbani VIII. ſecundùm ſuperiùs dicta, ita etiam ſufficere ad obtinendam Confraternitatis Roſarij. Vide, quod ex Rodriq. referam n. 630. Et quia religioſiſſimus Nauarrus *cit. miſc.* 27. *aliàs* 18. *ſub finem* tanti facit illam indulgentiam pro articulo mortis, vt meritò aſſeruerit, ob eam ſolam eſſe intrandam & ſuſcipiendam Confraternitatem Roſarij, facilè iudicabis, quid de Congregatione Annunciatæ Virginis ſentiendum putauerit vir tantus.

617 III. Quòd indulgentiæ Congreg. Roſarij ſint ampliores iis, quas habet Congreg. Annunciatæ, nec immeritò gaudet amplioribus, cùm antiquitate longè præcellat. Porro an indulgentiæ, huius vtriuſque Congregationis poſſint animabus purgatorij applicari? Nondum authenticè comperi: quamuis de indulgentiis Annunciatæ aſſerat quidam Germanicus Compilator Stationum. Ego nec in Bulla Gregorij XIII. nec in ipſis legibus Sodalitatis quidquam de hac applicatione inuenio: quare magis inclino, vt negem, quàm vt aſſeram, poſſe applicari, propter doctrinam traditam n. 264. Idem cenſeo de indulgentiis Roſarij, quandoquidem Lezana *cit. c.* 14. illas ex variis Bullis enumerans nil dicit de eiuſmodi applicatione, ſicuti nec Nauarrus. At mutabo libenter mentem, ſi doceat, quæ ignoro.

IV. Quòd communio menſtrua debeat à Confeſſariis Roſarij obiri in aliqua Eccleſia PP. Prædicatorum, quemadmodum poſt alteram euulgationem huius Tractatus comperi haberi in Bullario PP. Prædicatorum edito Romæ An. 1668. vbi licèt ſit expreſſus ſermo de ipſis Prouinciis Romæ & Lombardiæ, attamen aiunt PP. Dominicani (quod credo propter tum eorum authoritatem, tum generalem doctrinam allatam ſuprà c. 24. n. 575.) gratias vni ex eorum Eccleſiis conceſſas extendi ad reliquas ſiue ſacri inſtitutas.

CAPVT XXXIV.

De Indulgentia pro articulo mortis.

SVMMARIVM.

Articulus mortis alius eſt verus, alius præſumptus. 618.
Indulgentia pro articulo mortis debet quandoque, ſed non tamen ſemper applicari per Confeſſarium. 619.
Differentia quoad articulum intercedit, quando applicas tibiipſi; &, quando applicat tibi Confeſſarius. 620.
Quoties poſſit obtineri Indulgentia pro articulo mortis? 621.
Et ſingulariter à Ciſtercienſibus, Ibid.
Indulgentia applicabilis per Confeſſarium applicari poteſt etiam ſenſibus deſtituto, & qui non petiit. 622.
Nec eſt opus extrinſecis verbis, ſufficit ſola voluntas confeſſarii indepta ſigno externo. 623.
Peculiare quod de infirmis Bulla Cruc. ait. 624.
Quid ſi Confrater Roſarij, aut Annunciatæ nihil cogitet, aut cogitauit de Indulgentia pro mortis articulo? 625.
Per Confeſſarium intelligitur in Bullis etiam ille, qui præditus eſt iuriſdictione, etſi non excipiat ipſam confeſſionem moribundi. 626.
An quiuis Clericus poſſit applicare agonizanti indulgentiam, quam poteſt quiuis Confeſſarius? Ibid.
An etiam abſens Confeſſarius poſſit impertiri indulgentiam moribundo? 627.
Conſilium Nauarri pro habente plures res, habentes annexam indulgentiam pro articulo mortis. 628.
Confeſſio, & Communio in voto ſufficit pro agonizantibus, etſi Bulla loquatur de confeſſis, & ſacra communione refectis. 630.

Quæſt. XCII. *Quænam de indulgentiis pro articulo mortis tradunt Scriptores?* 618

RESP. Sequentia. I. Articulus mortis alius eſt verus, quem ſcilicet mors reipſa eſt mox ſecutura; alius præſumptus, quem mors probabiliter, falsò tamen ſecutura putatur.

II. Articulum mortis, à mortis periculo diſtinguunt alij. Alij cum Card. de Lugo *tom.* 3. *in* 3 *p. diſp.* 18. *n.* 22. rectiùs putant, Pontificem non facere vllum inter hæc duo diſcrimen.

III. Indulgentia pro articulo mortis, debet quandoque ad te ipſo applicari per confeſſarium, vt de Bullæ Cruciatæ indulgentia ſupponit Diana *p.* 2. *tr.* 11. *reſol.* 6. quandoque per intentionem conſtituti in articulo mortis: & vniuerſim cenſetur non eſſe opus interuentu confeſſarij, quando in formula indulgentiarum non ſit expreſſa illius mentio: nam indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant. Et quia in indulgentiis Quinque SS. S. Caroli, Vrbani VIII. Sereniſſimi Ducis Guilielmi, Congregationis Annunciatæ, Alexandri VII. Clem. IX. non dicitur quidquam de confeſſario, ideo pro his conſequendis non eſt opus operâ confeſſarij. 619

IV. Indulgentiam, quam tibi ipſi applicare potes, applicabis validè in ſolo vero mortis articulo, quia videtur eſſe mens concedentis tunc indulgentiam, vt infirmus decedat ex hac vita, abſque onere luendi pœnas in purgatorio; huic autem intentioni ſatisfit communiter in ſolo vero mortis articulo: Ita Bonacina de Sacram. *diſp.* 6. *q.* 1. *p.* 8. *n.* 12. non improbabiliter diſſentiente Eſcobar *n.* 41. eò quòd propoſitio indefinita æquiualeat vniuerſali, Bartol. in *l.* omnes populi, *ff. de iuſt. & iur.* Quem quidem articulum aliqui ita explicant, vt dicant, Religioſum v. g. aut Sodalem B. Virginis indulgentiam, de qua iam diſſerimus, conſequi in eo inſtanti, in quo eſt ita defectus viribus, vt mortem naturaliter euitare non poſſit. Alij autem in eo inſtanti, in quo deſinit, eò quòd videatur tunc impleta conditio, & anima ſit capax indulgentiæ, licèt non ſit capax (ſecundùm ordinariam Dei legem) primæ gratiæ. Bonacina *p.* 5. *n.* 12. 620

V. Indulgentiam, quam alterius operâ percipere debes, toties validè percipies, quoties erit probabile mortis periculum, vt v. g. quando Medici dicunt, te eſſe diſponendum ad confeſſionem. Nam ſi oporteret expectare verū mortis articulum, nimis ſæpè fieret, vt indulgentia hæc nulli conferri poſſet, cùm perſæpè ignoretur mortis ineuitabile periculum. Confirmatur ex multis Bullis apud Cherubinum, ac Rodriq. & nominatim ex Bulla 26. Pauli III. in qua hæc doctrina clare exprimitur; quam etiam tradunt Bonacina de Sacram. *diſp.* 6. *q.* 1. *punct.* 8. *num.* 12. Reginaldus *lib.* 7. *n.* 156. poſt alios. Quamquam teſtatur Diana *par.* 1. *tr.* 12. *reſol.* 156. Commiſſarium Bullæ Cruciatæ iubere, vt Confeſſarius indulgentiam Cruciatæ moribundo applicet hoc modo: *ſi verè moreris obiecto, impertior tibi Indulgentiam Bullæ, alioquì ſeruet tibi Deus hanc Indulgentiam ad inſtans mortis.* 621

At verò Sixtus IV. referente Domino Bernardino Abbate Lucellenſi, ſeu Lucis-cellenſi in ſocietes nominata Epitome Faſtorum Lucellenſium, *fol.* 83. indulget, *vt omnibus perſonis Regularibus vtriuſque Sexus Ordinis Ciſtercienſis, atque etiam Nouitiis, Conuerſis, Donatis, Familiaribus, continuis Commenſalibus, Oeconomis, Procuratoribus, Confeſſor de Ordine, quem quilibet elegerit in mortis articulo, omnium peccatorum, confeſſorum, ac pœnarum abſolutionem, & plenariam remiſsionem, ac Sanctiſſimum Iubilæum conferre poſſit. Et ſi mors tunc non ſequatur, nihilominus abſolutiones, ac plena remiſsio, & Iubilæum huiuſmodi, in vero mortis articulo, iterum impendi queant.* Ita ille Reuerendiſſimus Dominus Præſul; quæ obſeruanda ſunt ſingulariter Ordinibus Mendicantibus, nec enim dubium eſt, quin hæc gratia quoque ipſis communicata ſit.

VI. Poteſt verò indulgentia à Confeſſario impertiri homini ſenſibus omnibus deſtituto, non modò ſi petiit Confeſſarium, vt fatentur communiter Doctores, ſed etiam ſi non petiit.

Diana

Diana *cit. tract.* 11. *reſol.* 108. poſt Nauarr. *not.* 30. *n.* 12. contra
Filliucium *tract.* 8. *num.* 253. Ratio eſt, quia poteſt nihilominus
fieri, vt eiuſmodi moribundo proſit integrè Indulgentia.
623 VII. Opus non eſt vlla certa verborum formula vti, ſed ſuf-
ficit voluntas applicandi Indulgentias, modò exprimatur aliquo
quo ſigno externo. Regimaldus *n.* 153. ex communi. Et hanc
voluntatem ſufficienter exprimit Sacerdos, dum pronuntiat for-
mulam abſolutionis, cum intentione abſoluendi, in quantum
& quocunque titulo poteſt, etſi neque ipſe, neque æger quic-
quam ſciant de Indulgentia Filliuc. *tr.* 8. *n.* 124. Reginald. *l.*
c. poſt Suar. & Nauarr. teſtans eſſe communem; & meritò ex-
tendens ad abſolutionem ab excommunicatione. Quid verò pe-
culiare hac in re habeat Bulla Cruciatæ, paulò antè inſinuaui
624 ex Diana. Et obſeruat Sua. *tom.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 56. *ſect.* 1. *n.* 5.
etſi in Bullis Cruciatæ ſoleant longiſſimæ formulæ apponi, ex
omnium tamen Doctorum ſenſu, non eſſe neceſſe omnes il-
las proferre; nec ordinariè à Pontifice poni, ſed à Commiſ-
ſariis, qui Bullas tranſcribunt magis ad inſtructionem, & com-
pendioſam narrationem omnium gratiarum, quàm ad vſum ab-
ſolutionis; conſultum tamen eſt dicere: *Concedo tibi talem, aut*
talem Indulgentiam; nequaquam tamen neceſſum, vt dica-
tur: *authoritate Sedis Apoſtolicæ mihi conceſſa, concedo tibi talem aut*
talem remiſſionem, vt tamen voluerunt S. Antoninus, Filliucius,
Syluester, meritò refutati à Suar. *loc. cit.*
625 VIII. Quin imò, etſi Confrater Roſarii, Sodalis Annuncia-
tæ, aut habens numiſma S. Caroli, Quinque SS. Vrbani viii.
Clementis ix. x. &c. non cogitet in morbo de applicanda ſibi In-
dulgentia plenaria, eam tamen, ſi reliquæ conditiones non de-
ficiant, conſequitur, quia vtique quiuis habet vel virtualem,
vel ſaltem interpretatiuam, & habitualem intentionem, ſeipſum
ſpiritualiter, quoad poteſt in illa extrema neceſſitate iuuandi:
quemadmodum varii Doctores obſeruant, dum agunt de Eu-
chariſtia, & Extrema Vnctione dandis moribundo ſenſibus de-
ſtituto. Et cùm Indulgentiæ tantum valeant, quantum ſo-
nant, non autem ſonent, nec indicent neceſſitatem expreſſæ
applicationis, fruſtra illam requires.
626 IX. Quando in formula Indulgentiæ ponitur, Indulgentiam
plenariam eſſe pro articulo mortis impertiendam à Confeſſore,
exiſtimat Suarez *diſp.* 55. *ſect.* 6. *n.* 4. intelligi Confeſſorem actu,
ſeu illum, qui moribundi Confeſſionem audit. Addit tamen
eſſe etiam probabile, quòd quiuis, qui in tali articulo abſoluere
poteſt, poſſit etiam impertiri prædictam Indulgentiam, eſto ei
non confiteatur æger. Quæ poſtrema doctrina eſt probabiliſſima,
præſertim cum Nauarr. *de Indulg. not.* 30. *n.* 9. teſtetur, omnes
Doctores ſecum docere, quòd in prædicto caſu poſſit deficiente
Sacerdote quiuis Clericus impertiri Indulgentiam, ſicut & abſo-
lutionem ab excommunicatione. Quod etiam ſentit Diana *p.* 5. *tr.*
22. *reſol.* 46. citans Valer. & Trullenck, & addens: *Hanc ſenten-*
tiam me conſulente & impellente, ne timeant in praxin deducere non
ſolùm Clerici tonſurati, ſed etiam laici, ſi Sacerdos tamen non adſit.
Verùm hanc ſententiam non ſine ratione reiiciunt Sua. *cit. ſect.* 6.
n. 4. Lugo *tom.* 3. *diſp.* 27. *n.* 137. tum quia nomine Confeſſoris,
ſeu Confeſſarii non poteſt vllo modo intelligi laicus, tum quia eſt
contra ius commune, nam ius commune non permittit laico iu-
riſdictionem ſpiritualem. *quæ autem à iure communi exorbitant,*
nequaquam ad conſequentia ſunt trahenda: *reg.* 28. *in* 6.
627 X. Illud credibilius eſt, quod tradit ibidem Diana, poſt Trul-
lenck, quòd ſcilicet Sacerdos, qui alicui extremam vnctionem
impertiuit, oblitus tamen eſt impertire Indulgentiam, quam æger
mediante Confeſſario accipere debeat, poſſit etiam abſens, cùm
nequeat amplius illum inuiſere, ægro dare illam eandem Indul-
gentiam, cùm etiam abſolutio à cenſura poſſit dari abſenti.
628 XI. Suadet Nauarrus *cit. not.* 30. *n.* 17. & 18. vt qui habet plures
Indulgentias per Confeſſarium applicandas, curet vnam illarum
applicari ſtatim, cùm ad præſumptum mortis articulum venerit:
alteram cùm iam efflare animam putat, *ne dum vltima vita ſpiri-*
tus expectatur, ſubitò, antequam putabatur, moriens omnia lucrifa-
cere volens, omnia perdat. Quòd ſi quis vnam tantùm eiuſmodi
Indulgentiam habeat, ſuadet optimus hic ſenex, vt tempore
extremæ Vnctionis vtatur.
629 XII. Suaderem & ego, vt ſi Confeſſarius, aut alius moribūdo aſſi-
ſtens intelligit, eum non habere vllum titulum, quo debeatur ei In-
dulgentia plenaria, commodet ipſi numiſma, roſarium, aut aliquid
affectum Indulgentiis Quinque Sanctorum, aut S. Caroli, Vr-
bani viii. vel ſimilibus, detque oſculandum, niſi obſtaret Bulla
reuocatoria Alexandri vii. & Clementis ix.
630 XIII. Quando ad lucrandam Indulgentiam pro articulo Mor-
tis requiritur Confeſſio, & communio, ſufficit vtraque in voto,
ſi non poſſit quis reipſa confiteri, & communicare. Rodriq.
q. 88. *a.* 2. teſtans ex Veracrutio Gregorium xiii. ita ſtatuiſſe; &
631 quidem pro omni Indulgentia plenaria. Et verò pleræque In-
dulgentiarum formulæ, ex hactenus allatis, expreſsè dicunt, ſi
quis in mortis articulo non poſſit confiteri, aut communi-
care, eum nihilominus potiri Indulgentia, modò ſit contri-
tus, vt nominatim videre eſt in Indulgentia Pauli v. Grego-
rii xv. Vrbani viii.
Addo his ex Tract. præced. de Iubileo, Cap. 9. Append. I.
Indulgentiam pro articulo mortis minimè fuiſſe Anno 1675.
ſuſpenſam. Cæterùm qui plura volet de hac Indulgentia, con-
ſulat vel P. Quintanaducnn. in Append. *Tract.* 9. per totum,
vel P. Dicaſtillo *Tom.* 2. *in* 3. *part.* ſeu *De Pœnit. Tract.* 9.
diſp. 2. *dub.* 23.

Appendix Conſtantienſis.

Sanctiſſimus Dominus noſter Clemens x. Anno 1673. Reue-
rendiſſimo & Illuſtriſſimo Epiſcopo Conſtantienſi ſupplicanti pro
facultate ſibi, & ſuo Vicario *a.* in ſpiritualibus generali imper- a
tienda in Ordine ad muniendos agonizantes, ſuæ Metropolis,
& Diœceſis Conſtantienſis Benedictione Apoſtolica & Indulgen-
tia plenaria, dedit per Dominum Sluſium Expeditorem Breuium
hoc Reſcriptum: *Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Domino Epiſcopo*
Conſtantienſi, Deſiderium Illuſtriſſimæ & Reuerendiſſimæ Domina- a
tionis Veſtræ, quo benedictionem Apoſtolicam cum Indulgentia
plenaria agonizantibus b. ipſius ciuitatis & Diœceſis Conſtantienſis b
concedendi tenetur, expoſui Sanctiſſimo Domino noſtro, qui beni-
gnè annuit, vt Illuſtriſſima Dominatio Veſtra ad triennium proxi-
mum, benedictionem & Indulgentiam huiuſmodi agonizantibus c. c
ciuitatis & Diœceſis prædictarum d. Apoſtolica authoritate conce- d
dat. Vbi verò præciſa neceſſitas exegerit, & ſimul noctis tem-
pore eidem permittit, vt alicui Sacerdoti pio per veſtram Illu-
ſtriſſimam Dominationem e. eligendo qualibet vice: quoad Monia- e
les verò, illarum Confeſſario facultatem ſimilem communicare
valeat. Romæ &c.
Circa hoc Reſcriptum fuere mihi itidem ſcripto propoſita f
à viro primæ dignitatis ſex dubia ſequentia.
Primum: An Epiſcopus omnibus Parochis locorum hanc faculta-
tem generaliter pro omnibus caſibus contingentibus communicare
poſſit? vt quidam exiſtimarunt ob rationem, quòd aliàs parcis
hæc gratia, in tam ampla Diœceſi prodeſſet, ſi ipſemet Epiſcopus
tantùm in perſona agonizantibus dare poſſet.
Secundum dubium: An Epiſcopus concedens Indulgentiam de- g
beat eſſe præſens agonizanti, vel ſufficiat ipſum de agone certio-
rari, & conſentire vt percipiat Indulgentiam?
Tertium: Quæ ſit iſta præciſa neceſſitas, in qua Epiſcopus poſ- h
ſit alicui pio Sacerdoti committere illam facultatem?
Quartum dubium: Vtrùm tantùm de die, an etiam noctis tem-
pore in præciſa neceſſitate committere poſſit alii Sacerdoti facul-
tatem?
Quintum: Vtrùm ad omnes caſus præciſæ neceſſitatis aliquem
ſubſtituere poſſit generaliter, vel requiratur ſpecifica cognitio in
ſingulis contingentibus caſibus.
Sextum: Verùm etiam quoad Moniales non ſufficiat generatim
Confeſſariis illarum deputatio, ſed in omni caſu contingente re-
quiratur etiam ſpecifica.
His terminis propoſita mihi fuere illa dubia, quæ ordine l
reſoluam, mériturus ſicubi errauero, facilius, idcirco veniam,
quòd neminem vnum repererim, qui quidquam ſcripſerit in
ordine ad huiuſmodi Breuia, tametſi vſitata in Eccleſia præſer-
tim per Italiam.
Suppono autem pro fundamentali reſolutione aliquorum ex k
his ſex dubiis, hoc Breue cùm ſit expeditum ad inſtantiam
Epiſcopi, eſſe vtique in eius aliquem fauorem expeditum,
præcipuè tamen ſeu primariò in fauorem agonizantium, tum
quia profitetur ipſe Illuſtriſſimus Orator ſe illam gratiam,
quam ſibi poſtulat, petere pro agonizantibus, tum quia ſicu-
ti in Legibus & Canonibus interpretandis ſequi debemus me-
liorem, ſubtilioremque rationem Cap. *Capellanus* de Fer. ibi:
Meliore & ſubtiliore ratione, ita etiam cenſere primariam in-
tentionem, quæ inducit Pontifices, eſſe eam, quæ fulcitur
meliore ratione, cùm ratio Legis præcipua ſit anima Legis.
L. Cùm ratio. ff. De bon. damnat. idcùque eadem ratio ampliat
& reſtrinxit Legis diſpoſitionem tanquam eius anima. Surdus
De aliment. Titul. 1. *quæſt.* 44. Barboſ. *Axiomat.* 197. *n.* 2.
& quoad fieri poteſt, in omnibus obſeruatur. Prateus *De*
Reg. Iur. Lib. 2. *cap.* 2. *n.* 1.
Eſt autem multò rationabilius, vt Pontifex faueat, quoad
poteſt agonizantibus, pro quibus ſupplicatur, quam ſuppli-
canti; eſtq; multò dignius ſupremo Chriſtianorum Paſtore,
vt ſuis ouiculis in extremo periculo verſantibus, quam com-
moditati Epiſcopi ſupplicantis gratificetur; ſiquidem vel ma-
ximè, & ad literam, tunc locum obtinet illud à me ipſo
frequenter vſurpatum effatum, quod Gregorius x. *Cap.* 3. *De*
Electione in 6. expreſſit his verbis: *Vbi periculum maius inten-*
ditur, ibi procul dubio eſt plenius conſulendum.

o Suppono 5. hunc tamen fauorem agonizantium non eſſe extendendum vltra aut contra proprietatem, vſumue communem verborum, quibus eſt conceptum Breue. Ratio eſt, quia omnia Reſcripta, tam Gratiæ, quàm Iuſtitiæ ſunt propriè, aut ſecundùm vſum communem intelligenda, niſi inde ſequatur, abſurdum quid, aut incommodum improuiſum. Doctores in Reg. *Non aliter De Legat.* 3. & L. *Non dubium ff. De Legibus.*

o Hiſce ſuppoſitis reſpondeo ad primum dubium, ſaluo illius Domini aliter ſentientis iudicio, non poſſe fieri tam amplam communicationem. Primò, quia clauſula: *Vbi verò* poſita in Breui *lit.* d. eſt aduerſatiua in iure & facto. Bartolus in *L. Hoc amplius* §. *De his autem ff. De damno infecto*. Et quidem ita aduerſatiua præcedentis, vt ſimul eam repetat retenta eadem qualitate. Cardinalis Tuſchus *lit. D. Concluſ.* 440. cum aliis communiter: atqui in ea fit expreſſa poteſtas ſubſtituendi Vicarium, ergo ea non fuit facta in §. *lit.* c. alioqui non aduerteretur huic præſenti. 2. Quia in eodem Breui §. ad *lit.* e. fuit expreſſa reſtrictio ad communicationem faciendam pro qualibet ſeorſim vice, vt explicabitur in reſponſo ad quintum dubium. 3. Clauſula *per ſeipſum* aduerſatur illi tam largæ interpretationi mentis Pontificiæ, ſicuti declarabitur in reſolutio-

p ne dubii ſecundi. 4. Narratur in ſpecie facti, fuiſſe ſupplicatum pro ipſo quoque Vicario Generali, & tamen in Reſcripto nulla fit huius mentio; igitur nec ei eſt conceſſa, ſed omiſſum debet hic haberi pro omiſſo, per doctrinam Capituli: *Nonne: De Præſumpt.* & ibi not. Si negata eſt Vicario, quis credat poſſe ab Epiſcopo imperiri omnibus & ſingulis Parochis? Cur ſi ſingulis Parochis pro ſuis Parochis, non etiam ſingulis Decanis, pro ſuo toto Decanatu? Aut Archipresbytero pro ſuo toto diſtrictu? Quidni ipſi Vicario pro tertia aut quarta parte Epiſcopatus?

q Nec allata in contrarium ratio ſatis probat illam tantam liberalitatem, quia inauditum eſt in iure validè fieri ea præſumpta mente Principis extenſionem gratiæ cum contradictione, ſiquidem contrarietas vbique euitanda eſt. Maranta *in ſpeculo p.* 4. n. 112? & DD. *in L. Præcipimus, Cod. De Appellat.* Quamuis igitur ſuperius *lit.* l. probauerim eſſe in hoc Breui habendam præcipuam agonizantium rationem; id tamen eſt neceſſariò reſtringendum ad caſus non inuoluentes contradictionem.

r Ad ſecundum dubium: Tametſi quotidiana praxis Prælatorum impertientium diſpenſationes, abſolutiones à cenſuris, & ipſaſmet Indulgentias, euidenter demonſtret, non exigi generatim ad harum valorem: vt hæ fiant à Prælato habente in ſua præſentia illum, cui vult aliquod huiuſmodi beneficiorum largiri, attamen credo, Epiſcopum ordinariè, ſeu extra præciſam neceſſitatem, (de qua ad dubium quartum,) nihil acturum,

s niſi ſit præſens agonizanti. Ducor primò, quia nulla clauſula debet eſſe fruſtra, ſed aliquid operari, vt ſexcenties repetunt Iureconſulti à nobis alibi relati, adeo vt potiùs improprietas, quàm ſuperfluitas admittenda ſit. Rolandus à Valle *Lib. 3. Conſil.* 61. & 62. in ſpecie facti, ſingulariter in tam ſuccinctis Breuibus, foret autem clauſula de iure ſubdelegandi fruſtranea, & ſuperflua, ſi iam eſſet manifeſtè intellecta in priore §. Eſt autem manifeſtè intellecta in eo, ſi nunquam exigitur præſentia Epiſcopi.

t Neque dicas, in §. ſub *lit.* c. concedi Epiſcopo, vt extra neceſſitatem valeat infirmo abſenti Benedictionem & Indulgentiam dare per aliquem non tanquam Vicarium ſeu ſubſtitutum, & delegatum, ſed duntaxat tanquam per merum nuntium indicantem, ſeu referentem, Epiſcopum impertiri ipſi eam gratiam ſpiritualem, in ſequenti autem §. *lit.* d. valere eiuſmodi ſubdelegationem, non, inquam, admittenda eſt, (tametſi vtraque ſit phyſicè & moraliter poſſibilis) hoc loco iſta differentia; eſt quippe longè dignius paterna, paſtoralique ſolicitudine Pontificis, inuenire rationem ſuauiter inducendi Epiſcopos, vt ſaltem ſemel in vita, inque illo articulo, quo lupus tartareus, nequiſſimè ſimul & ferociſſimè, ſi vnquam aliàs, intentus eſt deuorandis ouiculis ipſorum, cognoſcant vultum ſui pecoris, eis adſint, coràm diſpiciant, qui ſit eis ſubueniendum, quàm præciſè mittere eiuſmodi nuntium. Igitur videtur hæc interpretatio præferenda iuxta dicta ſuprà *lit.* K. præſertim cùm & clauſula: *Per ſe ipſum*, ſit perſonaliſſima. Barboſ. *In Opuſc. Diction.* 225. poſt Baldum (mendoſe citatum) Rotam, & Farinacium, loquentes de clauſula *Nosmet ipſi*. ſanè non magis indicantem reſtrictionem ad indiuiduam, perſonam loquentis, quàm clauſula: *Per ſe ipſum*; & particula *verò* poſita ad *lit.* d. tantopere aduerſatur præcedenti, quantopere indicant Doctores indicati *lit.* o.

u Igitur dicendum eſt, primariam rationem, quæ mouit primum Pontificem, mouetque eius ſucceſſores ad delegandas expreſſè, vt indicat vox *Benedictionis Apoſtolicæ* ſuas vices Epiſcopis in eiuſmodi articulo, fuiſſe hanc, vt quoniam, pro dolor! tam pauci ex his funguntur paſtorali officio erga ouiculas extremè periclitantes, illud per ſe immediatè ſaltem ſemel reſpectu ſingulorum, obeant, non per Vicarium, vt olim obſeruauit Hugo à S. Victore, ſed per ſe ipſos obeant; obeant, inquam, ſi phyſica vel moralis impoſſibilitas non intercedat, de quo infra *lit.* z.

Nec obijcias, fore, vt hac ratione longè plures agonizantes deceſſuri ſint priuati Benedictione Papali & Indulgentia, quàm ſi Epiſcopi etiam procul diſtantes vterentur beneficio Apoſtolico. In primis enim valde credibile eſt, in Italia Hiſpania, Sicilia reperiri pauciſſimos homines, qui non ſint vel inſcripti alicui Confraternitati, vel inſtructi numiſmatis offerentibus Indulgentiam plenariam, in agone, non itaque eſt tantopere ijs curandum de Indulgentia Papali præciſe. Et quia videtur illa Pontificiæ Benedictionis largitio præcipuè vigere in Italia, vtpote cuius Epiſcopi omnes vel audierint, vel fortè ipſimet Romæ viderint curſitantes ad Papam pro ea gratia, cuius quoque (Italiæ) Epiſcopatus pleriqne non ſunt ampli, ac proinde veroſimile eſt Breuia communicatiua Pontificiæ Benedictionis eſſe primitus conceſſa ad eorum preces, oportet vtique ea intelligere eo ſenſu, quo intelligunt practicantque Epiſcopi Italiæ, ſiquidem primum in vnoquoque genere eſt exemplar cæterarum Cap. *Ex literis de Conſtitut* ſolent autem Itali Epiſcopi, vt reor, inſtructi illa gratia Pontificia adeſſe, conſtitutis in ſupremo agone. x

Porrò paucitatem eorum, de qua obiectio, compenſat aliunde præſentia perſonalis, quam Epiſcopus præſtat aliis, vtpote quæ non vni, ſed pluribus poteſt eſſe cauſa, euadendi pœnas, non modò purgatorij per Indulgentiam ſe immediatè per ſe, ſeu mediatè per tabellarium impertitam, ſed ipſius tartari per hortationem, conſilium, mandatum capta, & ſubminiſtrata in re præſenti & arena. y

Hanc interpretationem eſſe meliorem & ſubtiliorem appoſita nemo inficiabitur, ergo eſt præferenda, per citatum Cap. *Capellanus De Feriis*. Denique cùm tam pauci per ſeptentrionem & Occidentem Epiſcopi petant hanc gratiam magnam, ſignum eſt, eos ideo non ſupplicare pro illa, quòd ſit ei annexa illa multa moleſta Appendix de præſentia corporali.

Ad tertium dubium de neceſſitate præciſa Reſp. intelligi veram, ſpectamque neceſſitatem nominandi ſubſtitutum. 1. Quia per hanc nequit intelligi per ſe & præciſè periculum mortis imminentis infirmo, hoc enim periculum iam erat propoſitum in c. §. huius Breuis, in quo eſt ſermo de ſolis agonizantibus, ergo non indicatur per ſe & præciſè in præſenti §. tum quia foret ſuperuacanea hæc repetitio, contra vulgatiſſimum dogma, de quo ſuprà *lit.* u. quòd nullum verbulum, nedum clauſula debeat eſſe fruſtra in Lege, aut Reſcripto; tum quia clauſula: *Vbi verò*, eſt aduerſatiua, non repetitiua prioris s. Quia antecedentium ſenſus anceps declaratur tum per ſequentis, DD. ea L. *Inciuile ff. De Legibus*. tum vel maximè ex ſubiecta materia Cap. *Intelligentia, De ſignif. Verb.* materis verò, de qua diſponitur in hoc §. ſeu *lit.* e. & quæ ſequitur mentionem præciſæ neceſſitatis, eſt deſignatio ſubdelegati, adeoque indicatur poſſe hanc fieri tunc ſolùm, quando vrget neceſſitas, vel ſubſtituendi alium, vel mittendi Indulgentiam per nuntium, ita vt ſi neutrum fiat, infirmus probabiliſſimè ſit animam exhalaturus abſque beneficio Indulgentiæ. Etenim illud dicitur *præciſum*, quod ſtrictè admodum intelligitur. Menochius in ſpecie facti *Conſil.* 134. ex Baldo ita videlicet, vt non modò non admittat vllam diſpenſationem, ſed nec interpretationem. Idem. Adeòque deſignat indubitatum, aut probabiliſſimum ſaltem periculum, de quo paulò antè. z aa

Quarti dubii reſolutio eſt non ſatis expedita. Rationem enim dubitandi ſuggerit anceps explicatio, diſpoſitionis in Breui *lit.* d. ſiquidem hæc ſententia: *vbi verò præciſa neceſſitas exegerit, & inſimul noctis tempore duntaxat*, poteſt ita exponi: vbi verò exegerit neceſſitas, eaque nocturna ſeu iuncta tempori nocturno. Poteſt quoque ita explicari: vbi verò exegerit neceſſitas, & præterea, id eſt vel incideret tempus nocturnum &c. Si admittatur poſterior expoſitio, tunc certò poterit etiam de die fieri commiſſio. Si prior, non poterit, ſiquidem ex vna parte clauſula *Duntaxat* eſt ita reſtrictiua, vt excludat omnes alios caſus præter expreſſos, Tuſchus *lit.* D. Concluſ. 388. ex altera autem parte quandoquidem aduerbium: *Duntaxat* collocatur poſt duo membra, afficit vtrumque, vt ſolent clauſulæ poſteriores, iuxta dicta Tract. præced. ſeu de Iubil. Quintupl. *cap.* 50. *n.* 502. & verò ſumi debere in ſenſu priore, ſuadet tum illud, quod nunc primum dixi de vi clauſulæ poſterioris reſpectu præcedentium, tum vel maximè doctrina Cephali, Flamminii, Barboſ. in Diction. *Simul* pronuntiantium, naturam voculæ *Simul* eſſe, vnire ſequentia cum præcedentibus: ergo vocula *Inſimul* vnit nocturnum tempus cum præciſa neceſſitate, non igitur videtur hic locum habere poſterior, & diſiunctiua explicatio, ſed prior copulata. bb

Hanc reſponſionem indicant (à me poſt hæc omnia ſcripta ec viſi)

viſi) P. Pellizarius in Manual. Regul. *Tract. 8. c. 5. n. 190.* cumque fideliter deſcribens Diana *Part. 10. Tract. 16. Reſol. 5. ſub fin.* quatenus Pellizarius reſpondit cuidam Epiſcopo, habenti facultatem concedendi plenariam Indulgentiam moribundis, cum hoc tamen, vt interdiu id faciat per ſe ipſum, aliàs potens talem facultatem ſubdelegare pro tempore noctis; reſpondit inquam, illum Epiſcopum, ſi interdiu vocetur ad ægrum, non poſſit autem, aut nolit accedere, poſſe nihilominus de die dicere vni Sacerdoti: Delego nunc tibi meas vices, ita vt de nocte impertiaris hæc moribundo ex delegata poteſtate Indulgentiam plenariam, teſtatur autem expreſsè idem P. Pellizarius, ſuum reſponſum probatum fuiſſe viris doctiſſimis.

dd Et verò, quia verſamur in materia non ſolùm nemini præiudicioſa, ſed maximè fauorabili tum Epiſcopo, vtpote quæ ampliat eius priuilegia, tum præcipuè deductis ad extrema, conſtitutiſque in periculo ſummo inexplicabilium purgatorij pœnarum ſubeundarum, eam obrem videtur mihi vera ſecunda è duabus illis expoſitionibus, quòd ſcilicet Epiſcopus poſſit interdiu ſolùm & ſemper committere alicui pio Sacerdoti abſolutionem à pœnis purgatorij, quando eſt ipſemet ita impeditus, vel ægritudine, vel magni ponderis negotijs, vel diſtantia loci, vt nequeat moraliter loquendo, ſeu non niſi difficillimè ſat tempeſtiuè adeſſe ipſi agonizanti; poſſit inſuper iuriſdictionem illam ſubdelegare pro nocturno tempore, etiamſi foret ipſi non incommodum conuenire ægrum, ſicut & poteſt libere tam pro diurnis, quàm nocturnis neceſſitatibus Monialibus concernentibus ſuas vices delegare earum Confeſſario. Equidem beneficium Principis eſſe quàm latiſſimè interpretandum norunt omnes ex Lege *Beneficium ff. De Conſtit.* & hac expoſitione poſita confirmatur id, quod dixi ad ſecundum dubium de neceſſitate præſentiæ perſonalis interdiu, quando eam præſtare valet Epiſcopus, niſi enim dicamus, eam eſſe de die *Ordinariè*, ſeu extra graue impedimentum, neceſſariam, non erit differentia inter tempus diurnum & nocturnum, cùm tamen ſtatuendum eſſe euincant ea, quæ retuli de energia clauſulæ: *Vbi verò*.

ee Ad id, quod protuli de emphaſi vnitiuæ voculæ *Simul*, ſeu *Insimul*: Reſponderi poteſt, neceſſitatem præciſam ſatis vniri cum ſequentibus, ſi dicatur concedi Epiſcopo æquè in caſu neceſſitatis diurnæ, quando eſt impeditus, atque nocturnæ, etiam quando non eſt impeditus, ius, delegandi: voculam autem finalem *Duntaxat* ſufficienter referri ad ipſam quoque interdiu neceſſitatem, ſi dicatur commiſſionem fieri poſſe ſolùm in duobus caſibus, ſcilicet neceſſitatis, tempore diurno, quando Epiſcopus nequit, & etiam nocturno, licèt poſſet adeſſe nocturno.

ff Ad quintum dubium Reſp. breuiter, exigi ſpecificam talem commiſſionem, qualis ibi exprimitur. Siquidem clauſula: *Eligendo qualibet vice*, ita ſuadet, perſuadetque; etenim dictio: *Qualibet* non modo eſt abſolutè loquendo diſtributiua. Paris, Decius, atque alij apud Barboſ. in Diction *Qualibet*, verùm etiam operatur idem, ac ſi eſſent factæ, (ſeu faciendæ,) plures diſpoſitiones & dinumerationes. Tuſchus *lit. D.* Concluſ. 269. *n. 21.* maximè quando actus eſt iterabilis, & recipit diuiſionem. Idem *Ibidem* quemadmodum vtique recipit electio. Adde, quòd & fruſtra ſit appoſita illa particula, niſi ita explicetur, & nemo rectè dicturus ſit, pœnitentiarium Epiſcopalem e. g. eſſe hac vice electum ab Epiſcopo ad abſoluendum Titium à caſu Epiſcopali, ſi abſoluat vi officij commiſſi abhinc vnum, aut plures Annos. Accedit, quòd omnino videatur illa clauſula eſſe idcirco expreſſa, vt Epiſcopo innoteſcat ſtatus certantis cum morte, conſideretque an non ſit ei proſpiciendum de aliquo ſpeciali remedio, vt Confeſſario ſingularis dexteritatis, aut admonendus de aliqua ſatisfactione & ſimilibus; nulla diligentia eſt hic ſuperflua, ſed omnis cautela adhibenda. Gloſſa *Cap. Litera, De Frigid. & Malef.* agitur enim non de lana, ſed de anima, Hoſtienſ. in *idem Cap.*

gg Ad ſextum dubium de Confeſſario Monialium. Reſp. ſi loquamur de Monialibus ſubiectis Epiſcopo, eſſe veroſimiliter de harum Confeſſario ſentiendum id, quod ad quintum dubium diximus de Confeſſario ſæcularium. Ratio eſt, quia in Reſcripto Papali exprimitur, facultatem communicabilem Confeſſario ſanctimonialium eſſe debere ſimilem facultati delegabili pio Sacerdoti, de quo eſt ſermo *lit. d.* atqui dictio ſeu clauſula: *Similis* denotat ſimilitudinem reſpectu facti, modi, & qualitatum abſque vlla difformitate. Expreſsè Barboſa, *Diction.* 367. *n.* 52. poſt Innoc. Socin. Gabriel. Rotam, Cardinalis Tuſchus *lit. d. Concluſ.* 375. *n.* 12. poſt Bartolum.

hh Accedit, quòd clauſula poſterior, ſit in dubio intelligenda iuxta ſenſum clarum antecedentis, adeoque Confeſſarius talium Religioſarum debet ab Epiſcopo petere delegationem, quoties ſeu de die ſeu de nocte ſubeſt periculum mortis. Vt proinde diſcrimen inter nominationem pij Sacerdotis pro diſtinctis à Monialibus: & delegationem Confeſſarij Monialium in hoc ſolo conſiſtat, quòd pro his non ſit quilibet Sacerdos pius capax delegationis, ſed ſolus earum Confeſſarius ordinarius; reſpectu autem aliorum & aliarum, poſſit Epiſcopus ſuas vices delegare tam ordinarijs, quàm extra-ordinarijs Confeſſarijs, imò etſi non ſint Confeſſarij, modò ſint Sacerdotes pij, id eſt, non ſuſpenſi, non excommunicati.

Quia verò ſuperius *lit.* hh. ſum locutus de Monialibus duntaxat ſubiectis Epiſcopo, erit fortè, qui quærat, quid cenſeam de exemptis? Et Reſp. cùm probabiliter nec Epiſcoporum intentio ſit ſupplicare pro hiſce, nec eiſdem fas ſit ingredi harum Monaſteria abſque ſpeciali facultate vel Sedis Apoſtolicæ (Trid. Concil. *Seſſ.* 25. *De Regul. cap.* 5. Barboſ. *Ibidem n.* 61.) vel illarum ſuperioris Regularis. Lezana in *Summa* verb. *Clauſura num.* 13. non teor, poſſe talium Confeſſario ſubdelegari ab Epiſcopis munus illud, de quo diſſerimus, cùm ſubrogatum habet ſapiat naturam illius, cui ſubrogatur. Ancharon. *Conſil.* 411. non tamen habet plus iuris, quàm id, cui ſubrogatur. DD. in Cap. *Eccleſia. Vt lite pendent.* Menochius *Conſil.* 784. *n.* 12. Quandoquidem verò iiſdem Antiſtitibus nullo iure interdicitur ingreſſus in Monaſteria virorum quantumvis exempta, & Religioſi horum Monaſteriorum vulgò dicuntur eſſe Religioſi illius Vrbis & Diœceſis, vbi domicilium obtinent, non video, cur tales ſint incapaces Indulti Epiſcopalis. ii

Appendix ad Appendicem.

Cùm hæc omnia iam eſſent chartæ mandata, fuit huc perlatum mihique communicatum reſponſum, quod ex Vrbe dederat Agens Reuerendiſſimi & Illuſtriſſimi Conſtantienſis, dederat autem non ex ſuo ſenſu, ſed ex Cardinalis Ottoboni; dum eſſet Epiſcopus Brixienſis, fruereturque illa, quam deſcripſimus, gratia Pontificia, atque ex Domini Sluſij, qui expediuerat illud ipſum Indultum. Reſpondet autem. I. *Non poſſe ab Epiſcopo communicari generaliter omnibus Parochis, quantumvis remotis, ſed in caſu, quo ea facultas poſtulatur, pro determinato aliquo agonizante, ad quem Epiſcopus ipſe per ſe accedere nequeat, tam ob diſtantiam loci, quàm ob aliud impedimentum. Quòd ſi notificatio ad deſtinatum locum pertingere tempeſtiuè non poſſit, oportere id ferre æquo animo, & remedium, ſeu compenſationem huic defectus facere procurando miſſionem cum impoſita, ſeu annexa benedictione, & Indulgentiis in articulo mortis. 2. Epiſcopum debere agonizanti præſentem adeſſe ad dandam benedictionem, excepto caſu grauis impedimenti, quod interueniens impediret præſentiam perſonalem, quo in caſu poteſt, inquit ille, fieri commiſſio alteri eo prorſus iure, quo de nocte delegari poteſt commiſſario ea, de qua agimus, facultas, pro eo tamen ſolo agonizante, qui Benedictionis impertitionem ſibi poſtulat. 3. Hoc ipſo & conſimili modo debet in omni caſu ſpecialis fieri deputatio, etiam quoad Moniales. Atque hic eſt ſenſus literarum à D. Sluſio mihi per aliam occaſionem dudum expoſitus, & declaratus. 4. Hæ literæ non conceduntur niſi Nuntiis, Cardinalibus, & magnis Principibus, quorum proinde facultas, ſi ab ipſis communicari poſſet aliis, præter expreſſos, poſſet exinde concedi generaliter omnibus abſque vlla diſtinctione.* kk

Hæc omnia ad verbum ille Romano-Conſtantienſis Agens, circa quæ obſeruo duo: Primum hoc Reſcripto confirmari reſolutiones, quas dedi ſuprà *lit.* o. u. x. z. dd. ee. gg. Si quid autem iudicaui contrarium huic reſponſo Romano, id poſtponendum eſt huic Reſcripto. Alterum, fuiſſe mihi quoque Bononiæ à quodam noſtro Patre, Theoria, vſuque percelebri, quem quoq; conſulueram, reſponſum id ipſum, quod iam ſcripſeram ad *lit.* o.

C A P V T XXXV.

Vtrùm ad Indulgentiam pro articulo Mortis obtinendam, ſufficiat fuiſſe Sodalem, ſeu Confratrem.

S V M M A R I V M.

Ratio aſſerendi, indulgentiam pro articulo mortis promiſſam Confratribus variarum congregationum competere etiam illis, qui poſtea ſunt expuncti ex Albo confraternitatis adfertur. 634.
Rationes id negandi proponuntur n. 635. & 636.
Concluditur pro parte negatiua. 637.
Reſpondetur ad rationes in oppoſitum. 638.
Obſeruatur peculiare quid circa illos, qui etſi conuentum non

frequentare nunquam, attamen gaudent hac iure priuilegio frequentantium. 640.

633 SIcut omnes indulgentiæ Reales hactenus indicatæ in hoc ſunt ſimiles, quòd omnibus, rem ijs affectam habentibus tribuunt in articulo mortis omnium peccatorum remiſſionem, ſi reliquæ conditiones adſint, ita omnes Confraternitates, quantum ex Cherubini Bullario, & Confraternitatum ſingularum libellis diſco, in hoc conueniunt, quòd indulgentiam plenariam obtineant non ſolùm eo die, quo in Congregationem, ſeu Confraternitatem admittuntur, ſed etiam in mortis articulo, vnde oritur hæc grauis

634 Quæſt. XCIII. *An indulgentiam pro articulo mortis aliquando poſſint ij, qui ab Congregatione Annunciatæ expulſi ſunt ob mores diſſolutos, aut qui ſponte eo nomine miſerunt?*

Eadem quæſtio mouetur de Confratribus Roſarij, Scapularis, &c. Ratio dubitandi ex vna parte eſt, quia Gregorius XIII. in Bulla, quâ confirmat Congreg. Annunciatam, dicit ſe impertiri hanc indulgentiam omnibus, *qui in prædictam Congregationem recipientur.* Atqui illi, de quibus loquimur, ſunt in eam recepti; & indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, ſimtque latè interpretandæ, vt ſtabiliuimus n. 30.

635 Ex altera autem parte videtur dicendum, hunc tantum fauorem reſeruari ijs, qui tanquam legitima, & actualia Congregationis membra moriuntur. Nam inprimis videtur eſſe hic communis Sodalium, & aliorum prudentum ſenſus. Deinde ſi ob aliquam rationem habent eiecti, aut dimiſſi è Sodalitio ius ad indulgentiam plenariam pro mortis articulo, habent quoque ad indulgentias Stationum, illæ enim æque offeruntur receptis in Sodalitium; hoc autem ſentire eſt perabſurdum, cùm ſit contra iudicium tam illorum, qui Congregationem deſerunt, quàm qui in eâ conſtanter permanent. Accedit, quòd pro vno actu non ſolent dari ab vno, eodémque Pontifice plures plenariæ indulgentiæ, atqui pro ipſo actu receptionis, & ingreſſus in Congregationem, datur indulgentia plenaria, *ſuprà n.* 611. ergo pro illo ingreſſu

636 non datur plenaria in articulo mortis; daretur autem, ſi illam obtinerent ij, qui deſiuunt eſſe membra Congregationis. Et quis dicat indulgentiam conceſſam Religioſis pro articulo mortis; apud Caſarubium t. *num.* t. obtingere etiam eiectis? Etiamen Iulius II. omnibus in Ordine Minimorum receptis conceſſit indulgentiam plenariam tam in morte illorum, quàm in ingreſſu, vt refertur in Compend. Priuileg. Societ. noſtræ. *V. Indulgent.* §. 4. Nunvero Eugenius IV. & Innocent. VIII. in bullis *num.* 117. relatis plena remiſſione peccatorum pro ſuprema lucta muniuerunt Religioſos, cum hac expreſſa clauſula: *quamdiu ſub Regulari obſeruantia fuerint.*

637 Hæ vltimæ rationes mihi perſuadent, eſſe ad propoſitam quæſtionem reſpondendum negatiuè. Et ita etiam reſpondendam cenſuerunt docti, ſapientéſque Patres è Societate noſtra à me conſulti. Quamuis Natal. *in orat. miſcell.* 30. loquens in ſpecie de indulgentia pro articulo mortis promiſſa Confratribus Roſarij, dicat, eius fieri compotes omnes, *qui illi Congregationi inſcripti ſunt cum vera voluntate implendi omnia ſtatuta.*

638 Ad rationes in oppoſitum dico, ſicuti conſuetudo eſt optima legum interpres, *cap. cùm dilectus, de conſuet.* ita communis iudicium Sapientum optimè interpretantur legem. Cùm igitur confirmationem Gregorij XIII. commune ſapientum, quantum quidem reſcire poſſum, iudicium interpretetur eo modo, quo dixi, oportet eius verba ſtrictè, non latè interpretari, etiamſi plus ſonent. Nam *non intentio verbis, ſed verba debent intentioni deſerui-*

639 *re. cap.* in his, *de verb. ſignificat.* Confirmo datam reſponſionem inde, quòd in interpretatione gratiarum, & indultorum, oporteat maximè attendere ad ſupplicationem pro gratis obtinenda factam. Etenim Princeps ſolet ſe accommodare precibus ſibi factis, vt ex *l. ſi preces. ff. de legibus, & cap.* inter dilect. §. cæteris, *de fide inſtrum.* tradunt Iuris vtriuſque Doctores, cum Suar. *l.* 8. *de legib. c.* 28. *n.* 19. Atqui nullo modo cogitandum eſt, quòd Superiores Societatis, & primaria Congregatio Annunciatæ à Gregorio XIII. confirmata, petiuerint prædictam indulgentiam, niſi pro ijs, qui conſtantes eſſent manſuri Sodales: ergo pro illis ſolis conceſſit Gregorius, & Sixtus V.

640 Cæterùm etſi quis legitimam ob cauſam perpetuò abſit à conuentibus, ſicut v. g. abſunt plerique habitantes extra vrbem, in qua Congregatio ſuum oratorium habet, poteſt nihilominus eſſe omnium eiuſdem indulgentiarum, ſolitque meritorum, & orationum pro Sodalibus fuſarum particeps, ſi & eſſe velit, & ſe gerat vt membrum Congregationis, eius ſcilicet ſtatuta ſeruando tolerabili cum ſatisfactione, prout occaſio tulerit.

Quòd ſi prætereà Sanctos menſtruos petat; ſeſe Sodalibus interdum commendet; oret ipſe pro defunctis Sodalibus, qui commendantur; annuatim ſuam ſtipendium tranſmittat; non modò ſuperioribus gratiis fruitur, ſed etiam pro illo mortuo, ſolita funebria ſoluuntur, & confœderatis Sodalitijs commendatur, perinde ac ſi in ipſo Congregationis loco obijſſet diem extremum.

Quod de iis, qui Congregationem Annunciatæ Virginis deſeruerunt, dixi; idipſum pari ratione de deſerentibus alia Confraternitates aſſerendum cenſeo, propter allatas rationes. Et addo, fuiſſe opinionem cuiuſdam viri docti, prudentis, & pij, quòd nequidem omnes Religioſi, qui in Religione, ſtatûque gratiæ moriuntur, potiantur indulgentia morientibus Religioſis, promiſſa, eò quòd tantus fauor non videatur extendendus ad valde tepidos, & ſuo nomine vix dignos Religioſos. Verùm quia plurimis in articulo mortis datur indulgentia plenaria pro actu incomparabiliter minùs excellente, quàm ſint vniuerſi, quos etiam tepidiſſimi Religioſi exercent, idcirco exiſtimo etiam his obtingere prædictam gratiam. 641

CAPVT XXXVI.

Quamdiu duret, ſeu quando ceſſet indulgentia.

SVMMARIVM.

Indulgentia tamdiu durat, quamdiu vult is, qui conceſſit. 642.
Quænam per ſe loquendo durent perpetuò? 643.
Ceſſante cauſa indulgentiæ non ceſſat hoc ipſo indulgentia? 645.
Sicut nec per renunciationem illius, cui conceſſa eſt. 645.
Aut per mortem eius, qui conceſſit. 646.
Etſi ſit conceſſa ab habente ſolùm delegatam poteſtatem. 647.
At ceſſat per reuocationem. 649.
Indulgentia pro aliqua die conceſſa an incipiat à primis veſperis. 650.
Bullæ diuerſimodè loquuntur de tempore, quo incipit, aut deſinit tempus lucrandi indulgentiam. 651. & ſeqq.
Indulgentiæ pro feſtis conceſſæ communiter incipiunt à primis Veſperis vſque ad occaſum ſolis. 653. & 654.
Idem dic de Indulgentia conceſſa pro die Dominica. 654. & 657.
In promulgatione Bullarum indulgentias impertientium quæ verba ſint vſurpanda. 655.
Quid hîc intelligatur per ſolis occaſum? 655. & 657.
Quid per primas Veſperas. 656. & 659.
Quid ſi nullæ decantur in eo loco? Ibid.
Quid ſingulariter pro feſtis occurrentibus in Quadrageſima? 656. & 653.
Quando incipiat tempus lucrandi indulgentiam conceſſam pro aliqua feria. Ibid. & n. 657.
Patris Quintanadueñas ſententia de tempore, quo incipit ius lucrandi indulgentiam pro Dominica Communionis Generalis. 657.
Sacerdos faciens ſacrum in Eccleſia deſignata pro villa indulgentia, non neceſſariò ſuſtinet aliam viſitationem, & ſatisfacit conditioni de oratione ad præſcriptas intentiones, ſi ad eas oret in Memento, aut ſuſerat Miſſæ aptam Collectam. 657.
Quando incipiant indulgentiæ datæ v. g. ad ſeptennium? 658.
Faciendum eſt diſcrimen ob diuerſas clauſulas Breuium, concedentium tales ſeptennales indulgentias. 659. & 660.
An proſint tales indulgentiæ, antequam perueniant ad notitiam illius, qui petiuit. 661.
Illa Breuia non ſunt irrita, etſi petita ſint aliquanto ante finitum prius ſeptennium. 662.
Quandonam aptè petantur? 662.
Quo die deſinant valere talia Breuia? 663.

Quæſt. XCIV. *Quænam de duratione indulgentiarum tradunt Doctores?* 642

RESP. Sequentia. I. Indulgentia vniuerſim tamdiu durat, & non diutius, quamdiu vult is, qui conceſſit. Nam ſicut ab eius voluntate pendet in fieri, ita & in conſeruari, & *omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. cap.* omnis *de reg. iur. in* 5.

II. Specialiter loquendo, indulgentia ſimpliciter, & abſolutè, ſeu ſine appoſitione determinati temporis conceſſa, perpetuò durat per ſe loquendo. Nam cùm Superior non limitet, nec nos limitare debemus. Suarez. *tom.* 4. *in* 3. *part. diſp.* 57. *ſect.* 4. *n.* 5. Fillinc. *tr.* 8. *n.* 236. Vnde à fortiori dicendum eſt, eſſe perpetuam, quando expreſſè dicitur: *concedimus hanc indulgentiam in perpetuum,* ſubtemus: *vſque ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ:* vt notat Fillucius *num.* 235. Item: *donec reuocauerimus;* vt de-

duces ex communi DD. dum agunt generatim de ceſſatione Priuilegij. Non autem eſt perpetua, ſi dicatur: *concedimus hanc indulgentiam vſque ad beneplacitum noſtrum*. Doctores in *citata mater. de priuil. ceſſatione*, & Filliuc. *n.* 235. ſi quidem beneplacitum extinguitur extincto priuilegiante.

644 III. Per accidens tamen fit, vt indulgentia, quæ ex vi formulæ, quâ conceditur, videtur eſſe perpetua, re tamen ipſa ſit tantùm temporalis; imprimis quidem, quando illam expreſsè reuocat concedens, vt explicabo *quæſt.* 97. deinde quando perit res, cui erat annexa indulgentia ſecundùm dicta *n.* 140. & alibi.

645 IV. Licèt cauſa, ob quam data fuit indulgentia, ceſſet, non ideo tamen ceſſat ipſa indulgentia. Filliucius, *n.* 245. poſt Suar. *diſput.* 57. *ſect.* 7. *numer. vltim.* cùm conſtet ob cauſam temporalem ſæpe concedi indulgentiam Perpetuam.

V. Poteſtas lucrandi indulgentiam durat, licèt is, cui ea conceſſa eſt, ei renuntiet. Suarez *à.* 13. Nam etſi quis dicat, ſe nolle vti poteſtate, & priuilegio lucrandi indulgentiam, ſi tamen hanc voluntatem mutet, & opera præſcripta perficiat, lucrabitur reipſa indulgentiam. Et ratio eſt, quia etſi dicas, te nolle vti indulgentia, adeoque illi renunties, non idcirco tamen efficis, vt Pontifex reuocet ſuam gratiam: quamdiu autem Pontifex non reuocat tacitè, vel expreſsè ſuam gratiam, tamdiu potes illa frui. Vide Cardin. Lugo *de pœnit. diſp.* 27. *n. vlt.* & Palaum *tr.* 24. *punct.* 11.

646 VI. Indulgentia non perit per mortem concedentis, niſi in ipſamet conceſſione ponatur explicitè, vel implicitè ille terminus. Suarez *diſp.* 57. *ſect.* 2. *num.* 2. teſtans eſſe certam & communem. Ratio eſt eadem, quam attuli *num.* 130. ad oſtendendum, illum, qui accepit varias intentiones indulgentiarum, poſſe etiam poſt mortem illius, à quo accepit eas, validè applicare. Confirmatur ex *reg.* 16. *in* 6. *Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum*. Et vtique poteſt valor indulgentiæ continuari, præcisè propter voluntatem præteritam, ex vi cuius Pontifex, iam abhinc 200. annis ſepultus, applicuit Theſaurum ad talem effectum ſuo tempore producendum. Lugo *num.* 148. Dixi: *niſi in ipſamet conceſſione exprimatur terminus mortis*; quomodo autem cenſeatur exprimi, indicaui paulò ante *n.* 647.

647 Et hæc doctrina intelligenda eſt de omni indulgentia conceſſa, tum ab habente poteſtatem ordinariam largiendi indulgentiam, vt eſt Legatus Apoſtolicus, & Epiſcopus, tum ab habente ſolùm poteſtatem delegatam. Suarez *l. c. n.* 4. Vnde ſi contingeret Prouincialem Mendicantium diem extremum obire, aut officio cedere, poſtridie quàm ſuis impertiuit indulgentiam plenariam ratione viſitationis, eam lucrifacere poſſent omni biduo, triduo poſt. Lege, ſi placet, ea, quæ de Innocentio ix. mortuo ante, quam vbique publicaretur Iubileus ab ipſo indictus, diſſerui in præcedenti tract. de Iubil. Quintupl. *c.* 46.

VII. Indulgentia pro vno tantùm die, aut pro vno ſolo actu imperſita, deſinit deſito illo actu, vel die: nam, vt ſæpius iam dixi, indulgentiæ plus non valent, quàm ſonent.

648 At Inquies, *Quid ſi illum actum malè obij prius, & poſtmodum ritè reperam?*

RESP. Si ritè repetas intra tempus præſcriptum, compos fies indulgentiæ, vt patet exemplo illius, qui pro indulgentia tridui Bacchanalium comparanda, confeſſus quidem eſt, ſed ſacrilegè. nam etſi eiuſmodi confeſſio non ſit ſufficiens ad indulgentiam eiuſmodi, vt generatim de confeſſione ad indulgentias requiſita docui *cit. tr. de Iubileo num.* 156. nihilominus ſi confeſſionem legitimè repetat ante finem illius tridui, poterit frui prædictæ indulgentiæ fructu.

649 VIII. Quomodò indulgentiarum valor ceſſet, durante anno Sancto, prolixè diſſerui in toties iam allegato tractatu, *cap.* 9. & 10. Quæ quidem omnia nominatim de indulgentijs Parishburtectè dicta fuiſſe comprobauit poſtmodum vſus, optimus bullarum Pontificiarum interpres.

IX. Indulgentiæ deſinunt per reuocationem, quem modum priuſquam capite ſequenti edifferam, explanandæ hic ſunt duæ ſequentes quæſtiones,

650 QUÆST. XCV. *Indulgentia pro aliquo certo feſto conceſſa, quā diei parte incipit, & deſinat?*

RESP. abſolutè Benzonius *loc. cit. de Iubil. cap.* 55. *dub.* 7. poſt Mendozam *in praxi ſignat. gra.*, facultatem obtinendæ eiuſmodi indulgentiæ incipere à primis veſperis illius diei, & durare ad ſecundas incluſiuè, adeoque etiam per totam noctem interiectam. Fauet Nauarr. *de Iubil. not.* 31. *num.* 20. & Regin. *lib.* 7. *n.* 154. dicens ſtatuere à veſpera ad veſperam. Idem videtur eſſe ſenſus multorum Parochorum, & Superiorum Regularium, qui indulgentias ſuorum feſtorum crebrò promulgant vtendo Germanica voce, primarum, & ſecundarum veſperarum.

651 Ego quidem in priſcæ, mediæ, & huius ætatis bullis, & Breuibus indulgentiarum obſeruo, quando eſt ſermo de indulgentia, hoc aut illo feſto obtinenda, abſtrahendo à viſitatione Eccleſiæ, non ſolere adhiberi alium terminum, quàm præcisè feſtiuitatis talis, & eo magis, vbi eſt ſermo de indulgentia aliquo feſto per viſitationem Eccleſiæ acquirenda, noto inter eiuſmodi bullas, & Breuia, hoc diſcrimen, quòd priſcæ bullæ præcisè dicant v.g. *Qui in feſtiuitate v.g.* Annunciationis *viſitauerint talem Eccleſiam, potientur tali, & tali indulgentia*, vt cernere eſt in Bulla Clementis iii. incipiente: *loca Sanctorum*. & Nicolai IV. incipiente: *vitæ perennis gloria* vt aliàs prætercam.

At verò bullæ mediæ, vt ſic loquar, ætatis, adeoque ſeculi xiii. & xiv. voci *feſtiuitatis* ſæpiuſculè addunt terminum: *à primis veſperis ad ſecundas*, vt apud Rodriq. *in Bullar.* reperiet Lector in bulla Sixti iv. quæ incipit: *ineffabilis glorioſa Virginis*, itemque in bulla Iulij ii. cuius initium: *dum fructus vberes*. 652

Denique bullæ proximè ſuperioris, ac præſentis ſæculi conſueuerunt ita loqui: *quicunque talem, aut talem Eccleſiam, tali aut tali feſto die à primis veſperis ad Solis occaſum eiuſdem feſti viſitauerint*, &c. conſequentur indulgentiam, &c. Et, vt alia à me aliàs lecta taceam, dum hæc ſcribo, ante oculos habeo varias Pauli iii. B. Pij V. Gregorij xiii. Sixti v. & aliorum huius ſæculi Pontificum bullas, in quibus omnibus, quatenus hanc materiam attingunt, offertur plenaria indulgentia ijs, qui præter alia illic expreſſa, diebus feſtis Circumciſionis. S. Sebaſtiani, Annunciationis, Viſitationis, S. Franciſci, S. Thomæ Aquinatis. Portiunculæ, S. Ignatij, Dedicationis, &c. *à primis veſperis vſque ad occaſum Solis Feſtorum huiuſmodi* ſingulis annis illic nominatam Eccleſiam deuotè viſitauerint. Et quia rationabiliter mihi perſuadeo eſſe hunc iam communem ſtylum Cancellariæ Romanæ, idcirco 653

Infero hinc I. omnium reliquarum indulgentiarum pro certo die feſto conceſſarum eſſe eandem rationem, niſi aliud peculiariter in quibuſdam ſtatuatur, proinde eas lucrifaciendi tempus incipere à primis veſperis, & finiri ad Solis occaſum ipſius feſti, ut Dominicæ. Nam nomine Feſti nouem Lectionum venire Dominicam, declarauit Congreg. Rit. apud Barboſ. *v. feſtum*. 654

Infero II. explicationem, quam paulò antè ex Benzonio retuli, vel eſſe falſam, vel per ſecundas veſperas intelligendam Solis occaſum, vt etiam intelligi vult Rodriq. *tom.* 2. *q.* 88. *a.* 5.

Infero III. in promulgatione talium indulgentiarum, vſurpanda eſſe verba bullarum, quæ recitaui; quotus enim quiſque per ſecundas veſperas intelligit Solis occaſum, præſertim in æſtate? vnde fit, vt quandoque nonnulli poſt cœnam eſſent viſitaturi deſignatam Eccleſiam, & quæſituri indulgentiam; ſi non falsò putaſſent, præteriiſſe iam præſcriptum tempus, cùm tamen reuera nondum præterierit, vtpote Sole nondum occaſo. 655

Infero IV. Per Solis occaſum intelligendum eſſe id tempus, quo Sol iam planè ſub horizontem eſt abditus, ita vt indulgentiam pro S. Ioannis Baptiſtæ die, qui longiſſimus eſt, decretam, adipiſcatur is, qui reliquis iam perfectis deſignatam Eccleſiam viſitat, in eaque orat, dum horizon planus (nam nulla montium eſt hic habenda ratio) Solem ſecat, aut ſtatim poſtquam totus planè occubuit. Nam verba bullarum de indulgentijs loquentium eſſe latè interpretanda, dixi iam ſæpe. Et quia nobis in ſuperiore Germania ſolet circa ſolſtitium æſtiuum occumbere hora octaua poſt meridiem, ideò hora octaua, aut dimidio quadrante poſt, poteſt vtiliter ad lucrandas indulgentias viſitari Eccleſia præſcripta. Atque ita me citato ſentit etiam Coronius *lib.* 2. *controuerſ.* 11. *c.* 3. *num.* 86.

At inquies. *Quid per primas Veſperas intelligitur? Illane, quæ aut Romæ, vbi bullæ expediuntur, aut in loco, pro quo expediuntur, reipſa cantantur, aut recitantur? At, quid ſi nullæ tunc decantentur in tali loco?* 656

RESP. Etſi Rodriq. *cit. a.* 5. per primas veſperas intelligit ſerum diei, quia tamen verba bullarum ſunt & latè, & iuxta modum cuiuſque loci interpretanda, vt dictum *n.* 46. & 142. idcirco rectiùs dixeris, per primas veſperas intelligi illud tempus, quo ex probato vſu ſolent, aut poſſunt in illo loco, quo datur indulgentia, recitari Veſperæ. Quod quidem tempus incipit per totam à prima, aut ſaltem media ſecunda pomeridiana extra Quadrageſimam publicè hora tertia: at verò in Quadrageſima media, aut ipſa decima antemeridiana.

Et verò in Quadrageſima poteſtatem, ſeu tempus obtinendi indulgentiam pro ſequente feſto die promiſſam incipere ab antemeridianis horis diei præcedentis, probo, tum quia Pontifices abſolutè loquuntur de primis Veſperis; tum quia Gregorius xiii. dum omnibus Chriſti fidelibus, qui in die feſto Annunciationis à primis Veſperis ad Solis occaſum viſitarent Eccleſiam Annunciatæ B. Mariæ de Vrbe, impertit indulgentiam plenariam, non ignorabat illud feſtum communiter celebrari in Quadrageſima.

Ruſum quæras. *Quando incipiat, & deſinat tempus lucrandi indulgentias datas pro die non feſto, ſeu pro aliqua feria, abſtrahendo à feſtiuitate: v.g. pro feria IV. Cinerum.*

RESP. Videtur incipere nocte intempeſta, & durare vſque ad alteram noctem intempeſtam, adeòque illius menſuram eſſe diem

natu-

naturalem. Ratio eſt, quia *ex communi vſu, nomina exaudiri debere, ait Tubero, text. leg. Labeo, ff. de ſupell. leg.* Et quia indulgentiæ dantur in vſum populi: populus autem per diem intelligit id, quod dixi.

Ex qua ratione (vt hoc obiter notem) deduces, in Breuibus impertientibus indulgentiam prima Dominica menſis, nomine *prima* Dominicæ deſignari illam, quæ prima currit in menſe, eſto ſit fortè à Calendis remotior, quàm præcedens. Nam populus primam Dominicam intelligit hoc modo, & non Eccleſiaſtico.

Appendix.

657 Complura ex hic deciſis ſcripſi in prima editione ferè carens duce, quem ſequerer; nunc offert ſeſe mihi P. Quintanaduennas noſter, qui in Appendice ad ſua Singularia non immeritò ſic vocats *tr. 1. dub. 3. & tr. 3. dub. 3. & 4.* etiam ex profeſſo, ac minutè diſſerit de principio, atque fine diei indulgentijs decorati, aſſerens *cit. tract. dub. 3. num. 4. & 5.* indulgentiam pro die Dominica Communionis Generalis non inchoari à primis veſperis, ſed ab hora noctis duodecima, eò quod ſequeretur viſitationem Eccleſiæ poſſe vtiliter fieri Sabbato præcedente Dominicam illam, cum tamen Pontifex diſertè dicat: *Qui aliquam Societatis Eccleſiam vna ex Dominicis, qua Communio Generalis, &c. viſitarint.*

Verùm hæc ratio non conuincit, quandoquidem ipſemet Quintanad. *tr. 4. dub. 4. n. 5. & 7.* diſertè, & generatim ait, indulgentias pro aliqua feſtiuitate conceſſas incipere in primis Veſperis, etſi Papa non faciat vllam mentionem huius initij. Nihilominus quia ſententia, quam indicauimus *num. 654.* non eſt vtique plus quàm probabilis, cenſeo, non eſſe ſequendam in praxi, quandoquidem nulla neceſſitas videtur exigere hanc ſectationem: cum enim Communio debeat ipſa die Dominica peragi in Eccleſia viſitanda, viſitabitur vtique ab illo, qui percipit Communionem in ea. Vnde cenſeo, ſacerdotes, qui ſub ſacro in Eccleſia deſtinata ſacto orant pro indicatis intentionibus, non egere alia viſitatione, ſiue ad illas intentiones orent ſub *Memento*, ſiue inferant Collectas aptas indicandis illis intentionibus: lunge his dicta ſupra *n. 556.* & *tract.* præced. *cap. 27. n. 200.*

Præter id, quod de Dominica ſcribit, vt vidimus P. Quintanad. in *dub. 3. tr. 1.* tradit *tr. 4. dub. 3. & 4.* ſequentia. 1. Per primas Veſperas, à quibus inchoantur plurimæ indulgentiæ, ſeu potius lucrandarum indulgentiarum tempus, intelligi illud tempus, ſeu illam horam, qua in Eccleſia maiore, ſiue Cathedralis ſit, ſiue Parochialis, in aliqua ciuitate, vel oppido recitari ſolent communiter iuxta vniuerſalem Eccleſiæ, vel rectum Prouinciæ, ciuitatis, vel oppidi illius vſum. 2. Hanc horam incipere non ſolum à tempore, in quo Veſperæ in choro inchoantur, ſed ab eo etiam, quo ad veſperas Campanæ pulſantur, aut pulſari ſolent, vt Hiſpali hora ſecunda poſt meridiem in hieme. hora tertia in vere. 3. Sentit idem, quod ego *n. 656.* de Veſperis in Quadrageſima, addens *n. 5.* quando tunc non cantantur in oppido, in quo eſt indulgentia, Veſperæ, habendam eſſe rationem vel moris Diœceſani, vel vicini oppidi, vel generalis conſuetudinis. 4. In *dub. 4. n. 2.* aſſerit, quando indulgentia datur pro feſto à primis Veſperis *vſque ad occaſum ſolis*, per *occaſum ſolis* intelligi tempus, quo Completorium cantari ſolet iuxta morem Eccleſiæ, ſolet autem cantari circa ſolis occaſum, adeoque hic autor ſentit idem, quod nos ſupra *n. 656.* ſubdit autem *n. 4.* ſi qua bulla ita ſonet: *A primis Veſperis ad ſecundas*, per *ſecundas* intelligi etiam occaſum ſolis, eo quod dictio: *Ad* includat tempus omne, quo durant Veſperæ, & S. Auguſtinus *in Pſal. 29.* dicat: *Veſpera fit, quando ſol occidit.*

658 Quæſt. XCVI. *Solent dari indulgentiæ ad quadriennium, ſeptennium, decennium &c. quandonam incipit, ac definit illud decennium? An ſtatim poſtquam eſt expeditum Breue, quo continentur illa indulgentia? An ſtatim poſtquam id Breue eſt intimatum illis, qui id petierunt?*

Ad hanc quæſtionem reſpondet Rodriquez *tom. 2. quæſt. regular. q. 99. a. 3.* hiſce verbis: Certum eſt, quòd indulgentiæ conceſſæ valent à tempore datæ, & ab illo tempore ius eſt quæſitum illi loco, cui conceſſæ ſunt: ſed quantum ad eos, qui lucrari volunt, incipiunt in eis efficaciam habere, quamprimùm eis præſentantur; & notificantur; & ſic illud quinquennium computatur à die, quo exhibitæ ſunt literæ, ſeu à die inſinuationis, & exhibitionis, vt reſoluit Rebuffus. Hanc Rodriquezij doctrinam generatim confirmant Breuia Pontificia Pauli V. & Vrbani VIII. quibus indulgentiæ conceduntur cum hac clauſula: *Præſentibus ad ſeptennium, à die publicationis illarum computando, duntaxat valituris*. Item: *ad quadriennium proximum valituris*.

659 Dico Primo. Quando in aliquo Breui ponitur prior clauſula, tempus lucrandi indulgentiam incipit à die publicationis factæ in loco, pro quo conceditur indulgentia; nam Romæ non fit publicatio eiuſmodi Breuium.

Dico Secundo. Quando ponitur illa particula: *proximum*, debet Breue indulgentiam continens publicari, & conſequenter indulgentiæ tempus inchoari illo ipſo anno, quo eſt Roma acceptum Breue. Ratio eſt, quia ſi differatur ad vnum, alterumve annum, peribit vnus alterve annus indulgentiæ. Nam Τὸ proximum deſignat formaliter initium, & conſequenter finem eiuſmodi indulgentiæ, quemadmodum argumentatus ſum in tract. de Iubil. *n. 56.*

Dico Tertio. Quando in Breui neutra allatarum clauſularum ponitur, ſed præciſè illa; *præſentibus ad 7. 15. 20. annos duntaxat valituris*, veriſimile eſt, poſſe, ſaltem ex rationabili cauſa, illos ſeptem, quindecim annos ſine vllo detrimento inchoari vno, alterove anno, poſtquam Breue Pontificium eſt exhibitum iis, quibus exhiberi debet. Ita iam docui *in tract. de Iubil. n. 55.* Ducor, quia cùm formulæ indulgentiarum ſint latè potiùs, quàm ſtrictè interpretandæ, non video, cur dicamus illud ſeptennium debere tam maturè inchoari. Porrò vidi plurima, & de facto in manibus habeo tredecim Breuia diuerſorum Pontificum, in quibus ponitur illa præciſè clauſula, de qua loquimur. 660

Dico Quarto. Quin imò, licet in Breui contineatur illa clauſula: *præſentibus ad ſeptennium à die publicationis computando. &c.* videtur poſſe ſaltem ex rationabili cauſa à Prælato, Parocho, &c. publicatio differri ad vnum alterumve annum; & tunc primùm inchoabitur illud ſeptennium. Ratio eſt, quia eiuſmodi Breue non præcipit mox publicari; ſed tantum inchoari ſeptennium poſt publicationem: ergo niſi obſtet ſtylus Curiæ Romanæ, poteſt publicatio, ſaltem ex iuſta cauſa, valdè prorogari ad biennium circiter. 661

In confirmationem dictorum circa hanc tam frequentem materiam adduco P. Quintanaduennam, qui in Appendice ad ſua Singularia *tract. 2. dub. 3.* ſi quis alius accuratè, atque diſtinctè reſoluit dubia indicata hic, explicataque à nobis, qui quidem *n. 2.* ſupponit, tanquam certum, Breuia indulgentiarum, de quibus hic tractamus, non habere vllam vim ante notitiam earum factam illi, in cuius gratiam conceditur ſeptennij tempus, tum quia ignoranti non currit tempus *l. quamdiu Cod. qui admitti* Barboſa *axiom. 253. num. 55.* tum quia eiuſmodi Breuia imitantur leges, quæ quidem non obligant, niſi perueniant ad notitiam ſubditorum. Si igitur Breue pro Altari priuilegiato e. g. expeditum Romæ hoc anno 1673. pro Eccleſia B. peruenit ad huius rectorem primùm anno 1675. vel 1676. poterit ſeptennium in eo expreſſum numerari ab anno 1675. ad annum 1682. Rurſum confirmat Quintanaduennas ſua autoritate id, quod trepidè, quia nullius ſcriptoris clypeo tectus tradidi tum ſuprà *n. 660.* tum tract. præced. ſeu de Iubil. *cap. 50. num. 55.* de poteſtate differendi etiam obtenta notitia inchoationem indulgentiæ, addit autem hanc rationem duplicem, tum quia illa phraſis: *Ad ſeptennium duraturas*, indicat, concedi abſolutè à Papa ſeptem annos, tum quia ſi Rex tibi daret priuilegium immunitatis à vectigalibus per ſeptem annos, nequaquam minuerentur hi ſeptem anni, ſi penderes primis à conceſſione annis duobus vectigalia. Suadet quidem hic autor *n. 4.* vt ſequamur etiam hic tutiora, quod & ego ſuadeo, vbi nulla prægnans cauſa ſuadet dilationem, at ſi qua ſuadeat, procedendum hic eſt animosè, ſecus ſi Breue conſtaret hac clauſula: *Ad ſeptennium à die publicationis*, clarum enim eſſet: quod Papa vellet ſeptennium inchoari à die publicationis factæ in loco priuilegij impetrati.

Singulariter autem eſt contra Zypeum apud Dianam *part. 9. tr. 2. reſolut. 10. & 11.* notandum, ſimilia Breuia neque cenſeri ſubreptitia ex eo, quòd ſint petita, atque impetrata aliquanto ante finitum ſeptennium, cuius prorogatio petitur, eſto in illis ipſis Breuibus ponatur, vt ſolet, hæc clauſula: *ſimili ad præſens priuilegio, vt accepimus, minimè decoratum*; neque etiam minui tempus ſequentis ſeptennij ex eo, quòd Breue pro illo aduenerit ad oratorem aliquanto ante finitum primum ſeptennium; nam, & primam illam doctrinam Zypæi omnis ſcrupuloſam arbitrantur aliqui viri docti, teſtante, nec diſſentiente Diana. *cit. reſol. 10.* & hanc ſecundam refellit hæc ratio, quòd alioqui nimis ſæpe contingeret, vt haberentur duo, vel tres menſes vacui priuilegio altaris, vt argumentatur cum Syluio Diana *cit. reſ. 11.* addente Coronio *Celebrior. controu. tom. 1. lib. 2. controu. 11. cap. 3. num. 95.* non per quoduis tempus, valdè nondum elapſo primo ſeptennio, anticipari petitiones confirmationis. vt ſi quis ſecundò, vel tertio anno primi impetret pro ſecundo ſeptennio; ſed prudenter eſſe procedendū, pēſata diſtantia loci à Curia Romana, & qualitate indulgētiarū: *nam loquendo de ea, quæ conceditur pro anniuerſario die alicuius Sancti: nullam anticipationem exiſtimo, ſi petatur ante vltimam Feſtiuitatem, non ſi ſtatim poſt illam; ſi autem de Altari priuilegiato, quod valet hebdomadatim, puto, peti poſſe eo tempore, vt ſecundæ literæ perueniant in locum vno menſe ante completum ſeptennium; Indulgentiæ vero ſeptem Altarium, quæ ſunt quotidianæ,* 662

vt

ut perueniant quindecim ante diebus. Ita Cotonius, cui ita ſubſcribo, vt tamen nolim inijcere ſcrupulum petentibus maturiùs, quàm indicat Cotonius; quandoquidem ſum vſu doctus, tam crebro ob varias cauſas differri contra omnem ſpem tum oblationem ſupplicum libellorum, tum horum placidationem, vt ſic loquar, aut in Cancellaria Apoſtolica expeditionem, cum delationem ad locum deſtinatum, vt iudicem, non poſſe ſine multùm probabili metu ſperari gratiæ actualem in tempore opportuno obtentionem, ſi quis ſeſe conſtringat intra terminos tam arctos. Vide exemplum moleſtæ dilationis, quod tuli in Experientijs *tr. 9. c. 23. n. 741. iunct. n. 750.*

663 Denique hic noto ex Quintanaduenna citatæ Appendicis *tract. 2. dub. 3. n. 5.* tum Indulgentias ad ſeptennium datas durare à die, qua in primo anno inchoatum eſt id ſeptennium, vſque ad diem ei correſpondentem in ſeptimo anno, tum annos illos ex eiuſdem ſententia *n. 5.* debere eſſe continuos, non autem interpolatos, ſic enim receptum eſt in praxi, ex qua Pontificis intentio apparet, & aliter maxima confuſio eſſet tum in annorum computatione, tum in Indulgentiæ lucratione. Ita ille, cui adſtipulor caſu, quo in Breui ponitur hæc clauſula: *Ad proximum ſeptennium: proximos in annos &c. computandos*, vti iam ſcripſi *tr. praeced. cap. 10. n. 56.* At vbi deeſt limitatiua clauſula: *proximum*, teneo conſtanter id, quod *cit. n. 56. & 55.* cum approbatione virorum ſapientum docui, ſcilicet, illud ſeptennium ſi occurrat cum Iubileo Anni Sancti, in quo ſuſpenduntur Indulgentiæ Breuis, illa clauſula carentis (priuilegiatorum Altarium non ſuſpendi probaui authenticè in eodem *tract. praeced. c. 10.*) poſſe gratiam Pontificiam extendi ad annum, ab exordio octauum incluſiuè. Rationibus eo loco allatis addo hanc, quòd ipſemet P. Quintanaduennas, vt retulimus ſupra, inde probet, licitè differri inchoationem Indulgentiæ impertitæ ad ſeptennium abſque clauſula: *proximum*, quod ſubditus donatus à Principe gratia exemptionis à Gabellis, poſſit differre inchoationem vſus huius gratiæ ad vnum, duos, tres annos; atque etiam talis poteſt etiam ex iuxta cauſa interpolare illos annos, ergo & poterit interpolare quis ſeptem annos Indulgentiarum, ne ſi non interpolet, amittat ob occurſum cum Iubileo annum integrum. Sed quia ſum minimè pertinax in defendendis etiam illis meis opinionibus, quæ verſantur circa argumenta à nullo, vel vix ab vllo pertractata, ideo libenter cedant lectori veroſimiliora, quam hic, & alibi dixi, propoſituro.

CAPVT XXXVII.

De Reuocatione Indulgentiarum.

SVMMARIVM.

Omnis Indulgentia poteſt reuocari, antequam ſortiatur ſuum effectum. 664.
An poſſit reuocari ſola voluntate non manifeſtata ſigno externo? 665.
An reuocatio Indulgentiæ habeat ſuas vires ſtatim poſtquam eſt Romæ publicata reuocatio? 666.
Quid ſi intercedat ſola ignorantia publicationis requiſita? 666.
Quandonam reuocatio Indulgentiæ, & priuilegij ad valorem in actu ſecundo exigat notitiam priuilegiati? 667.
Et ſpeciatim an moderatio, quam Alexander Septimus fecit circa Indulgentias Quinque Sanctorum, & alias habuerit vim, priuſquam eſſet promulgata in ſingulis Diœceſibus? Ibid.
Reſpondetur ad obiectionem de legibus irritatiuis contractuum. 667.
Derogatio priuilegiorum etiam in ampliſſima forma nihil obeſt Theatinorum, & noſtro Ordini, niſi fuerit intimata nobis, & ipſis. Ibid.
Quam vim habeat illa formula: Reuocamus omnes Indulgentias, etiam illas, quarum de verbo ad verbum oporteret facere expreſſam mentionem? 668.
Et illa: Reuocamus omnes Indulgentias etiam ſub quacunque forma conceſſas? Ibid.
Enumerantur aliquæ Indulgentiæ, de quibus peculiariter dubitari poteſt, verum earum reuocatio comprehendatur alterutra ex formulis expreſſis. Ibid.
Examinatur ſingulariter formula, qua Alexander vii. fuit vſus. 669.
Conſuetudo etiam facientis gratiam, aut auferentis eſt intuenda. ibid.
Proponitur formula, de qua dubitari poteſt, an per eam cenſeatur reuocata Indulgentia pro articulo mortis. 670.
Item illa, quæ pro defunctis erant conceſſæ ante Paulum v. 671.
Ita non inuoluuntur Bullis Iubilæorum ſuſpenſiuis, etſi ha cenſeant pinguiſſimis clauſulis. 672. & 673.
Soluitur obiectio petita inde, quod in Indulgentiis inuoluuntur clauſulis communicatiuis gratiarum. 674.
An in reuocatione Indulgentiarum alicuius loci contineantur data ad inſtar earum? 675.
Et in reuocatione datarum Eccleſiæ an intelligantur datæ alicui illius altari? 676.
Quænam Indulgentiæ ſint hactenus reuocatæ. 677.
Deſcribitur Declaratio Moderatiua Indulgentiarum, quam edidit Alexander vii. 678.
Eo decreto declaratorio continentur quatuor Articuli. 679.
Nullo illorum fit vllius Indulgentiæ reuocatio, ſed ſolum moderatio. ibid.
Illa declaratio eſt vſu recepta. 680.
Vtrum nomine Coronarum, & aliarum rerum, quarum Indulgentiæ modificantur, veniant etiam Intentiones, ſeu Vota? 681.
Ita intentiones non comprehenduntur ſub propria, vel impropria ſignificatione vllorum verborum expreſſorum in eo decreto. 682.
Quare abſtrahendo à iudicio communi probabile eſt, non eſſe quidquam reipſa ſtatutum de iis? 683.
Secus dicendum, conſiderato, vt debet, communi ſenſu. 683.
Adfertur cauſa, cur vſus communis fuerit ita interpretatus illud Breue. 684.
An, qui acceperunt multas eiuſmodi intentiones poſſint in alios partiri? 685.
An partiri & illi, qui non intentiones, ſed res ipſas affectas Indulgentiis acceperunt magno numero? 687.
Quid ſi quis accipiat quidem à tali, ſed diſtribuendas eius nomine? 687.
An, & quomodo Donatio intelligi poſſit in verbis Alexandri? 689.
Vtrum clauſula derogatoria: Non obſtante, *quæ vtitur Alexander, referatur ad membrum proximè antecedens eam?* 693.
Quandonam locum habeat doctrina multorum, quod clauſula in fine poſita referatur ad omnes præcedentes? 693.
An decretum Alexandrinum ſit intelligendum etiam de Indulgentiis conceſſis, aut concedendis ab eius ſucceſſoribus? 694.
An quis vtiliter retineat duo numiſmata affecta Indulgentiis Quinque Sanctorum, retineat verò ea intentione, vt ſi vnum amittat, alterius beneficio fruatur? 696.
Subſtitutio propriè quando fiat. 696. & 697.
Fuerunt æquo religioſiores, qui poſt notitiam decreti Alexandrini ſpoliauerunt ſe omnibus, præter vnam rebus prædictis indulgentiis eiuſdem generis. 697.
Alexander per obtinentes *rem Indulgentia donatam non intellexit illos, qui obtinebant ſolum commodato, aut precariò.* 699.
Excipe Regulares. ibid.
Quid cenſendum de illis, qui habentes multas Intentiones donauerunt omnes, excepta vna, aliis, ſtatim poſt notitiam requiſitam? 700.
An poteſtas applicandi Intentiones Imaginibus, habeat hoc ipſo eas applicandi nudis crucibus? 701.
Crux eſt imago crucifixi. 702.
Crux adoratur latria, eo quod per eam, tanquam imaginem repræſentetur nobis Chriſtus Crucifixus. 702.
Enumerantur variæ Indulgentiæ, quas Congregatio declarauit eſſe Apocriphas. 703.
Nominatim eliminatur illa Plenaria, quæ promittitur dicentibus: Laudetur Venerabile Sacramentum. 704. & 706.
Et data Cardinali Friderico Borromæo. ibid.
Et Sindoni Taurinenſi. 705.
Recens caſus circa Indulgentias Crucis Caravacenſis. 705.
Quid cenſendum de Indulgentia, quæ proponitur in Tabula deaurata Sacræ ædis Lauretanæ? 707.
Quid de illa quam ſcribunt eſſe datam Germanis tantum ſemel bibentibus poſt Deo gratias? 701.

Quæſt. XCVII. *An, & quomodo Indulgentiæ per reuocationem deſinant?* 664

RESP. Omnis omnino Indulgentia poteſt reuocari, antequam ſuum effectum ſortiatur. DD. communiter, nam *omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur cap. omnis res, de reg. iuris n. 3.* Et patet ex praxi Pauli v. qui tam multas Indulgentias à ſuis Anteceſſoribus conceſſas reuocauit. Dixi: *antequam ſuum effectum ſortiatur*: nam ſi ſit iam effectum conſecuta, non poteſt reuocari, quoad illum effectum, quia remiſſio pœnæ ſemel facta, non poteſt retractari, & *Diuina Clementia dimiſſa, in vltionem vlterius redire non patitur*, inquit Gelaſ. Papa relatus *cap. fin. de pœnit. diſt. 4.* Quòd ſi Pontifex abſque iuſta cauſa reuocet Indulgentiam, valde proficuam animabus, aut pro quam obtinenda iam ſunt facti aliqui ſumptus, peccabit quidem, valebit tamen reuocatio. Suar. *tom. 4. in 3. p. diſp. 57. n. 7.* Lugo *tom. 3. in 3. p. diſp. 27. n. 146.*

II. Poſſe Pontificem per actum voluntatis merè internum, ſine vllo 665

vllo ſigno externo, reuocare indulgentiam, cenſent poſt Cordubam q. 36. prop. 3. Suar. l. cit. ſect. 3. n. 10. & Filliucius tr. 8. n. 242. facentes interim grauiter peccaturum Pontificem, ſi ita reuocaret; nam ita re graui deciperet homines. At Cardinalis de Lugo tom. 3. diſp. 27. num. 148. id poſſe negat, tum quòd Sanchez l. 3. de matrim. diſp. 36. ex communi tradat, priuilegium non poſſe reuocari per ſolam internam voluntatem, tùm quod non poſſit dari ratio, cur ad indulgentiam validè conferendam requiratur ſignum aliquod externum, iuxta opinionem ipſiuſmet Suar. & communem, relatam n. 80. non autem tale ſignum requiratur ad reuocationem validam indulgentiæ. Reſpondet quidem Filliucius, eam huius rei eſſe rationem, quòd facilius ſit deſtruere, quàm conſtruere, & quòd bonum ſit ex integra cauſa, malum autem ex quolibet defectu. Verum etſi hæc reſponſio pariat priori ſententiæ probabilitatem, non poteſt tamen negari, quin poſterior ſit valde probabilis.

666 III. Etſi reuocatio indulgentiæ ſit facta publicè, affixàque Romæ Bulla reuocatoria illius, non tamen ſtatim incipit vbique deſinere eius valor. Nauar. c. de iubil. not. 31. n. 38. Sa n. 9. & alii communiter. argum. l. ſi procuratorem, ff. de Procur. ſed tamdiu ſingulis in prouinciis durat, donec communi, & morali modo ad eas potuerit peruenire reuocatio, vt rectè addunt Suar. cit. ſect. 2. num. 9. & Filliucius num. 241. eò quòd alioquin orirentur nimis magna incommoda, & deceptiones.

Imò quamdiu quis inuincibiliter ignorat reuocatam eſſe indulgentiam, tamdiu non modò licitè, vt per ſe patet, ſed etiam validè vtitur illa, fauoribùſque ei annexis. Ita Nauar. l. c. Pelliзar. tract. 8. num. 180. Corduba cit. prop. 3. probans id ex communi Doctorum ſenſu de aliqua reuocatione indulgentiæ datæ à Callisto Papa, perfecta per eius ſucceſſorem. Vnde Suarez & Filliucius ll. cc. cum Reginaldo lib. 7. n. 163. ac Bonacin. p. 8. num. 8. inferunt eſſe probabile, quòd quamdiu quis inuincibiliter ignorat factam reuocationem, validè abſoluatur per quemcunque ab iis caſibus, à quibus poterat ante reuocationem abſolui, eò quòd prudenter, & piè poſſimus ita interpretari mentem Pontificis.

667 Et verò minimè dubitari debet, quin generatim loquendo, tunc reuocatio ad ſui valorem in actu ſecundo exigat notitiam vtentis priuilegio indulgentiæ ligitimè datæ, quando vltra priuationem ipſiuſmet indulgentiæ accideret aliud malum, vt exempli gratià nullitas abſolutionis, Votorum commutationis &c. tunc enim neceſſariam eſſe talem notitiam particularem (vbi abeſt ignorantia craſſa, vel affectata) cenſent præter citatos Coronius Celebrior. controu. lib. 2. controu. 11. cap. 3. n. 17. Diana part. 10. tract. 8. reſolut. 10. poſt Amicum, quem ipſe citat & à fortiori, illi qui abſolutè, ac ſine diſtinctione negant efficacitatem reuocationis ante notitiam inſtructi indulgentiâ. Et verò ita illimitatè negant vltra Nauarrum, Corbubam, & alios ſuprà Vaſq. tom. 2. in 1. 2. diſput. 156. Quintanadue n. in Appendic. tr. 2. dub. 3. n. 6. Pellizarius in Manuali Regular. tr. 8. cap. 5. ſect. 5. n. 182. Bordonus apud ipſum, teſtantem (ſed falſo) ita docere omnes cum Silu. Bonacina, aliis apud eundem Pelliзarium, non diſſentiente Dicaſtillo tom. 2. in 3. part. tr. 9. diſp. 2. dub. 20. num. 281. diſſentientibus autem Diana loc. cit. Amico apud ipſum, Coronio loc. cit. Ratio communis ſententiæ eſt, quod priuatio indulgentiæ ſaltem plenariæ non ſit exiguum damnum. Quapropter cenſeo, eſſe probabiliſſimum, nullo tamen modo certum, quod decretum, ſeu Bulla Alexandri VII. referenda paulò inferius, qua limitantur nonnullæ facultates indulgentiarum ab ipſius Prædeceſſoribus impertitarum, non habuerit ſuam vim reſpectu vel illorum, in quorum Diœceſi non fuit publicatum illud decretum, ſeu declaratio, (ſicut an. 1653 reſpondi literis interrogatus à quodam Profeſſore Theologiæ,) vel illorum etiam ignorantium, in quorum Diœceſi fuit publicata, ſicut hic Conſtantiæ:

Quòd ſi obiicias aduerſus hanc ſententiam, leges irritatiuas poſt debitam promulgationem ita ligare etiam ignorantes, vt contractus contra talem legem initus ab iis non ſubſiſtat, ſicut cum pluribus docet Vaſq. cit. diſp. 156. cap. 3. n. 23. Reſpondeo, abſtrahendo à probabilitate opinionis contrariæ huic Vaſquezianæ, eſſe hanc diſparitatem, quòd ſi ignorantia legis irritatiuæ contractuum generatim eliderent vim huius in actu ſecundo, aperiretur via multis mendaciis pernicioſis bono publico, & priuato tertii; multi quippe eam falsò allegarent; eſt autem malitiis hominum obuiandum cap. plerumque de reſcript. atqui nullum tale incommodum pertimeſcendum eſt ex alterutra è ſententiis de indulgentiarum reuocatione indicatis. Examinet lector hanc reſponſionem, & ſolutionem, quam fateor non eſſe a me lectam apud quemquam, at legi apud Dianam part. 3. tr. 2. reſ. 68. derogationem in ampliſſima forma, priuilegiorum Societatis noſtræ, & Theatinorum non præiudicare nobis, aut hiſce, ſi non fuerit intimata noſtræ, & ipſorum Religioni reſpectiuè; quam ſingularem gratiam erit fortè, qui extendat ad indulgentias datas nobis ſaltem directè, & ſolis. Sed nihil determino.

668 IV. Cùm in indulgentiis Quinque Sanctorum, S. Caroli, & quibuſdam aliis expreſsè dicatur, illas non cenſendas eſſe reuocatas, niſi in Bulla reuocatoria fiat expreſsa mentio omnium articulorum, ſeu capitulorum, quibus hæ indulgentiæ conſtant, facilè patet, non cenſeri reuocatas per Bullam præciſè dicentem: *reuocamus qualeſcunque indulgentias a nobis, vel noſtris Anteceſſoribus conceſſas*. argum. communis doctrinæ de reuocatione priuilegiorum: Si tamen Bulla ita ſonet: *reuocamus omnes Indulgentias, etiam illas, quarum de verbo ad verbum oporteret facere expreſſam mentionem*, tunc per hanc reuocatoriam formulam cenſerentur reuocatæ hæ indulgentiæ. Quod etiam ex mente Palai tr. 3. diſp. 4. p. 21. n. 4. & aliorum, dicendum eſt, quando formula reuocatoria ita ſonat: *reuocamus indulgentias omnes, ſub quacunque forma conceſſas*. Vide Suarezium de leg. lib. 8. c. 38. & doctrinam eius de reuocatione priuilegiorum huc applica.

Hæc tamen doctrina non caret difficultate, propter ea, quæ in contrarium docet cum aliis Cynus apud Petrum Andream Gambarum de auctoritate Legati lib. 8. tit. 2. & refertur tom. 3. tract. iuridic. part. 2. fol. 214. & ob quæ videri queat eſſe probabile, quòd per hanc formulam non ſufficienter indicetur reuocatio prædictarum indulgentiarum. Multò minùs illarum, quæ dantur cum illa ſingulariſſima clauſula, quà firmantur indulgentiæ pronuntiantium Nomen IESV, quam retuli n. 603. & quà etiam firmantur à Gregorio XIII. gratiæ Congregationis Annunciatæ, & à Paulo V. qualiacunque priuilegia, & gratiæ vnquam Societati IESV conceſſa.

At *quid dicemus de Decreto Alexandri VII. toties citato, citandoque?* Etenim eius vis adamantina non firmatur alia clauſula, quàm hâc: *Quàcunque conceſſione in contrarium non obſtante, etiamſi de ea ſpecialis, & expreſſa mentio facienda eſſet, cui per præſentes ſua Sanctitas derogauerit, & derogatum eſſe voluit.* ℞. Quandoquidem conſuetudo eſt interpres non modo legum propriè dictarum, ſed etiam priuilegiorum, imò, & in ſpecie ipſarummet indulgentiarum, vt non ſemel ex ſenſu ſapientum indicaui in decurſu, conſuetudo autem poſt Alexandrinam Declarationem, & Decretum inducta declarauit genium Innocentii X. qui etiam Principibus Perſonis negauit indulgentias Quinque Sanctorum, quas vna cum S. Caroli, aliiſque conſimilibus cupiebat ob ipſarum amplitudinem, & fortè ob multas earum occaſione admiſſas deceptiones maturè ſepeliri, ita potenter immigraſſe in ſucceſſorem Alexandrum, vt omnino voluerit, & fortè etiam non ſemel coram aliis disertè manifeſtarit, velle ſe, ſuam generalem declarationem intelligi tam amplè, quàm ſi expreſſiſſet omnes excogitabiles ſpecificationes: Monent ICti leg. ſi ſeruus plurium §. in fine ff. de legat. 1. & in his ſingulariter Iaſon in cit. legem, inter ſeptem coniecturas, quæ declarant verba obſcura teſtatoris (ac Principis) primum locum tenere conſuetudinem teſtatoris, conſueuerunt autem, nec ſanè immeritò, Innocentius, atque Alexander, eſſe parciſſimi in largiendis amplis indulgentiis, vt teſtantur tam multæ repulſæ, quas plurimi paſſi ſunt circa indulgentias Perſonales, Reales, & Locales. Adde quod Alexander non reuocarit vllas indulgentias, ſed tantum aliquas gratias ipſi accidentaliter annexas, vt patet legenti. 669

Quæſt. XCVIII. *Indulgentia pro articulo mortis conceſſæ, cen- 670 ſentur ne reuocata per hanc formulam: reuocamus, annullamus, caſſamus, abrogamus, omnes, & ſingulas Indulgentias, quibuſcunque Ordinibus, ac Perſonis Regularibus, aut Sæcularibus quomodo conceſſas, confirmatas, innouatas?*

RESP. Negant Lezana v. Indulgentia n. 10. & apud ipſum Alphonſus Leo, Peyrinis, & Nouarius: nam hi Doctores dicunt, per Bullam Pauli V. explicatam ſupra cap. 27. n. 544. & 545. non reuocatas fuiſſe Indulgentias pro articulo mortis conceſſas Regularibus; & tamen illa Pauli V. Bulla conſtat hac ipsâ formulâ, quam attuli, vt videre eſt in eiuſdem §. 9. apud Cherubinum in Bullario.

Addit idem Lezana num. 11. poſt Peyrinum, & Nouarium, il- 671 la eâdem reuocatoriâ formulâ, non comprehendi indulgentias, quæ pro defunctis datæ fuerunt ante Conſtitutionem Paulinam. Probat, quia quæ ſpeciali nota digna ſunt, non cenſentur eſſe ſublata, niſi expreſsè nominentur, vt tradunt communiter Doctores, qui teſte eodem Lezana tom. 1. cap. 3. num. 19. hoc axioma deſumunt ex l. item, apud Labeonem 15. ff. de iniur. & fam. libell. §. ait Prætor. Verùm non video, quomodo ex illo §. poſſit id axioma deſumi; rectiùs deſumeretur ex eadem ipsâ lege §. idem ait: nam ibi fit in actu ſignato limitatio ſententiæ generalis, quæ circa conuicium lata erat, cit. §. ait Prætor. Probat ſecundò inde, quòd ita omnino deceat ſentire de Summorum Pontificum pietate. Probat tertiò, quòd ipſe Paulus V. declararit, ſua Bulla reuocatoria non comprehendi indulgentias pro Regularibus defunctis conceſſas. Et Vrbanus VIII. Illuſtriſſimo Domino Coccino Vices gerenti Pœnitentiariæ anno

1625. declarauit, anno Iubilei, quo ſolent expediri Bullæ ſuſpenſiuæ indulgentiarum, valde pinguibus, vt cum Gambaro loquar, clauſulis ſuſpenſiuis conſtantes, ſicut patet ex bullis relatis in tract. de Iubil. n. 8. nequaquam ſuſpendi indulgentias conceſſas pro articulo mortis.

673 Ego propter talium Doctorum auctoritatem, & rationes non malas exiſtimo, eſſe ſatis probabile, quòd indulgentiæ pro defunctis, & pro articulo mortis non antiquentur per eiuſmodi clauſulam. Huic ipſi doctrinæ maiorem auctoritatem conciliant ij, qui, vt retuli in tract. de Iubil. n. 44. negant in Iubileis ſuſpendi has indulgentias; nam ſi verba bullarum, quibus in Iubileo dicuntur ſuſpendi omnes indulgentiæ, comparemus cum verbis Pauli V. ſuprà relatis, cernemus, illa eſſe his longè magis emphatica, ſuceſſicacioribus, vniuerſalioribuſque clauſulis munita. Vnde ſicut *cui licet, quod eſt plus, licet vtique, quod eſt minus. cap. cui licet, de reg. iur. in 6.* ſic etiam, cùm probabiliter liceat bullas Iubilei ita interpretari, vt non derogent indulgentijs, de quibus loquimur, eidem erit ius bullam Pauli V. et quæ ſimiles ita exponendi; vt expoſitio non cedat in prædictarum indulgentiarum interitum.

674 Nec obſtat, quòd non ſemel hactenus inſinuauerim, indulgentias pro defunctis, & pro articulo mortis alicui loco, vel Ordini cum alijs plenarijs, & partialibus conceſſas, ſufficienter cenſeri communicari alicui loco, vel Ordini, quando dicitur: *Omnes, & ſingulas indulgentias huic loco, vel Ordini conceſſas, impertimur etiam iſti loco, aut iſti Ordini*; Nam in promptu eſt contra hanc obiectionem regula 15. de odijs reſtringendis, & fauoribus ampliandis.

675 Quæſt. XCIX. *Quando reuocantur indulgentiæ alicuius Eccleſiæ, aut Ordinis, cenſenturne reuocatæ indulgentiæ alteri loco, aut Ordini inſtar earum conceſſæ?*

RESP. Non cenſentur. Ita Nauarrus *de Iubil. not. 16. n. 8.* nam etſi eiuſmodi indulgentiæ à prioribus pependerint quoad productionem, non tamen pendent quoad conſeruationem: ſicut priuilegia vni Academiæ, inſtar alterius Academiæ priuilegiorum conceſſa, non tolluntur ſublatis illius alterius priuilegijs iuxta Baldum communiter receptum, in *l. omnia, C. de Epiſc. & Cleric.*

676 Quæſt. C. *Reuocatis indulgentijs omnibus, quæ alicui Eccleſiæ ſunt conceſſæ, cenſenturne reuocatæ illæ, quas habet vnum, alterumue illius Eccleſiæ altare priuilegiatum?*

RESP. Non cenſentur reuocatæ; nam non eſt ratio, cur nomine Eccleſiæ intelligamus in hac odioſa materia etiam altaria. Conſentit haud dubie Lezana *v. bulla Cruciata n. 11.* Confirmatur ex reſponſionibus ad *quæſt. 98.* datis.

677 Quæſt. CI. *Quænam indulgentiæ ſint bullarum reuocatæ?*

RESP. Iam dixi *n. 545.* fuiſſe à Paulo V. reuocatas, quas eius anteceſſores conceſſerunt Regularibus. Deinde B. Pius V. bulla 14. in Bullar. Rodriq. recenſet, quænam eius prædeceſſores ſuſtulerint indulgentias, quæ manus adiutrices, & quæſtum continebant, ipſeque eas etiam omnes in futurum verbis grauiſſimis, ob grandia ſcandala occaſione illarum orta, antiquat. Diſce, ſi placet, tum ex Nauarro *not. 18. num. 46.* tum ex ipſomet Concilio Tridentino *ſeſſ. 21. c. 9. de refor.* quantam olim nequitiam exercuerint Quæſtuarij.

Tertiò huc ſpectant fortè nonnullæ ex indulgentijs illis, quas eſſe à Sede Apoſtolica declaratas Apocryphas referam paulo poſt, non enim eſt incredibile, nonnullas earum aliquando fuiſſe conceſſas, at poſtmodum abrogatas, vt patebit paulo poſt.

678 Quartò autem vel maximè huc ſpectat reuocatio ab Alexandro VII. verbis hic repræſentatis peracta:

D E C L A R A T I O.

Ex Decretum Sanctiſſimi D. N. Alexandri Papæ VII. ſuper Indulgentijs, quæ tam à Sanctitate ſua, quàm ab eius Prædeceſſoribus Coronis, Roſarijs, granis, calculis, crucibus, numiſmatibus, Medalijs vulgo nuncupatis, & Sacris Imaginibus benedictis, hactenus conceſſæ ſunt, & impoſterum à Sanctitate ſua concedentur.

SAnctiſſimus Dominus noſter Alexander Papa VII. declarat, ac decernit, quòd, quæcunque coronæ, Roſaria, grana ac calculi, a
Cruces, numiſmata, Medallia vulgò nuncupata, & ſacræ imagines ſiue ſint S. Caroli Borromei, ſiue Quinque Sanctorum à fel. record. Gregorio XV. Pont. Max. in Sanctorum numerum relatorum, ſiue quorumcunque aliorum cum indulgentijs ante à Romanis Pontificibus Sanctitatis ſuæ Prædeceſſoribus b *benedicta, & conceſſa, quæ quidem in* b
hanc vſque diem diſtributa ſunt, non tranſeant c *perſonam illorum,* c
qui ea de præſenti obtinent; neque commodari d *aut etiam precario* d
dari poſſint, & quæ à Sanctitate ſua conceſſa ſunt, vel impoſterum
concedentur, non tranſeant e *ſimiliter perſonam illorum, quibus ab* e
eodem Sanctiſſimo f *conceſſa fuerint, vel quibus à Prædictis* g *de ordine* f
eiuſdem Sanctiſſimi prima vice diſtributa fuerint, ita h *vt à nemine* g
alijs commodari, vel precario concedi poſſint. alioquin careant i h
indulgentijs conceſſis. i

Et quantum K *attinet ad Coronas, Roſaria, Grana, Calculos,* K
Cruces, Numiſmata, Medallia vulgò nuncupata, & ſacras imagines cum indulgentijs ab eiſdem Sanctitatis ſuæ Prædeceſſoribus benedictas, & conceſſas, quæ in hodiernum vſque diem effectum ſortita non
ſunt, id eſt nulli l *hactenus diſtributæ ſunt, nemini vti benedicta de-* l
incepts diſtribui poſſint. Quod ſi de facto diſtribuantur, careant m m
indulgentijs iam conceſſis.

Ac n *alicui ex rebus præmiſſis, vt præfertur, benedictis perdita* o n o
altera pro ea ſubrogari p *nullo modo poſſit, quacunque conceſſione in* p
contrarium non obſtante, etiamſi de ea ſpecialis, & expreſſa mentio facienda eſſet, cui per præſentes Sanctitas ſua derogauit, & derogatum eſſe voluit. Datum Romæ die VI. Febr. 1657. Pontificatus eiuſdem Sanctiſſimi D. N. anno ſecundo.

G. GVALTERIVS

Romæ ex Typographia Rev. Cameræ Apoſtolicæ 1657.

Ita Alexander VII. qui hoc ſuo decreto inhibet quatuor. Primum, ne res ornatæ indulgentijs, iamque diſtributæ ab Anteceſſoribus tranſeant etiam per modum commodati &c. perſonas pro tempore obtinentes illas. Secundum, ſimiliter non tranſeant illæ, quæ ab ipſomet Alexandro iam diſtributæ ſunt, vel diſtribuentur. Tertium, ne res iam ornatæ quidem indulgentijs, attamen nemini adhuc diſtributæ (à Papa vllo) diſtribuantur in poſterum cuiquam. Quartum, ne rei ſacræ amiſſæ ſubſtituatur alia. Ex quibus patet, nullas indulgentias eſſe formaliter reuocatas, ſeu abolitas ab hoc Pontifice, ſed tantùm aliquas nonnullarum prærogatiuas cum inhibitione, ne quis vlla talium prærogatiuarum impoſterum vtatur ſiue reſpectu illarum indulgentiarum, quas habuit ante hoc Decretum, ſiue reſpectu earum, quas poſt illud nacturus eſt. Vbi reuocanda ſunt in mentem ea, quæ ante præſens decretum tradidi in hac ſecunda parte huius tractatus *cap. 13. & 14.* de commodatione, ac ſubſtitutione rerum indulgentijs affectarum; & quæ quidem obtinebãt tunc veritatem, vtpote abſentia perſpicuis verbis Pontificum donantium Metallia, Imagines &c. talibus prærogatiuis, at ſublata ſunt iam illa, vt ita dicam, priuilegia, & hoc ipſo extinctæ multæ Chiliades, ne dicam myriades præſtantium indulgentiarum, vtpote ſepultarum cum ijs, qui in viuis habebant vel vnam, pluresve res affectas indulgentijs, vel Intentiones, ſeu vota, adeoque poteſtatem applicandi indulgentias ſacris imaginibus, crucibus Roſarijs &c.

680 Quæ doctrina non parum faciens ad praxin, vt fundamentaliter intelligatur, placet referre, ac reſoluere aliqua dubia, quæ ratione huius ipſius Decreti Alexandrini partim mihi vltro occurrunt, partim propoſita mihi fuerunt verbo, aut ſcripto, tum immediatè poſt notitiam illius Decreti, tum etiam diu poſt, adeoque etiam proximis diebus.

Suppono autẽ ex dictis ſuprà *n. 667.* hoc Decretum eſſe quidem vſu receptum, at non cœpiſſe habere robur, niſi in Diœceſibus, in quibus fuit publicatum, & probabiliſſimè niſi etiam reſpectu perſonarum, quibus innotuit illa ipſa Declaratio. Hoc ſuppoſito.

681 Primum dubium eſt: *Quomodo ſint intelligenda aliquæ clauſulæ huius Declarationis? Et imprimis, vtrum nomine Coronarum* lit. a & K *cæterarumque rerum ibidem expreſſarum intelligantur etiam Vota, Benedictiones, ſeu Intentiones, vt vocamus, applicandæ ipſimet Coronis, Roſarijs &c.* Ratio negandi eſt, tum quia ipſæ intentiones nec propriè, nec impropriè vocantur Coronæ, Roſaria &c. vt per ſe liquet; tum quia Papa loquitur *lit. b.* ſolùm de rebus, & benedictis, & conceſſis cum indulgentijs; atqui intentiones nec benedicuntur, nec conceduntur cum indulgentijs, ſed ſunt iura ornandi indulgentia rem aliquam materialem ſacram, vt Roſarium; tum quia idem *lit. d.* loquitur ſolùm de rebus, quæ ex ſe commodari, aut precario dari poſſunt; atqui neutrum horum conuenit Intentionibus; tum quia idem *lit. i.* ſolùm loquitur de rebus, quæ poſſunt ſpoliari indulgentijs conceſſis; atqui intentiones nequeunt ſpoliari indulgentijs, vtpote quas nunquam habuerunt; tum quia *lit. K.* Pontifex intelligit per Coronas, & Roſaria &c. idem quod hiſce vocabulis intelligit *lit. a.* atqui ibi diſertè loquitur ſolùm de rebus benedictis, quo quidem nomine nullatenus venire intentiones poſſunt, vt vidimus paulò ante. Denique idem Pontifex §. *finali* loquitur de re perdita, ac fatetur, eſſe ſibi ſermonem *de præmiſſis*, atqui intentiones non poſſunt perdi.

Hæ

682 Hæ rationes omnino probant, Intentiones non comprehendi vllo verbo, ſeu vlla ſignificatione propria, vel impropria vllius verbi extantis in hoc Decreto. At rectène infertur: *Ergo hoc Decretum non extenditur ad illas eaſdem intentiones?* Ratio admittendi hanc illationem eſt hæc, quia non ſubeſt fundamentum adſtruendi oppoſitum niſi propter identitatem rationis. At in primis Papa nullam prorſos rationem ſui Decreti adfert; atqui extenſio legis vltra omnem verborum ſignificationem non debet fieri ob identitatem rationis, niſi ea ratio exprimatur in lege. Abbas *in cap. 1. de iuram. calum. n. 8.* atque alij plures. Deinde eſto legis extenſio ob rationis identitatem admittenda ſit in lege fauorabili, nullo tamen modo in lege correctiua, & pœnali ſimul. Expreſsè Euerhardus *in Locis loc. 79. n. 24.* poſt Gloſſ. Romanum, & alios, loquẽs etiã de caſu, quo ratio maior militat æquè pro omiſſo, quàm pro expreſſo. Eſt autem hoc Decretum & Correctiuum multarum formularum continentium indulgentias, & pœnale, cùm imponat pœnam amittendi indulgentiam. Denique eſto licita ſit hæc extenſio in legibus etiam odioſis, adeoque pœnalibus & Correctorijs, attamen in iis habet locum tunc ſolùm, quando ſine tali extenſione non poteſt ſeruari iuſtitia, & rectitudo in gratiam obſeruantium leges; ſecus ſi poſſit ſine hac ſeruari prudens diſpoſitio, & iuſtitia. Expreſsè, & ex inſtituto Suarez *de legib. lib. 6. cap. 4. n. 3.* atqui licet Papa non excluſiſſet Intentiones, conſeruaretur tamen prudens diſpoſitio, non enim quidquam contra diſcretionem, aut iuſtitiam, prudentiamue egiſſet Pontifex, ſi expreſſiſſet, ſuum decretum eſſe intelligendum de ſolis rebus affectis indulgentiâ, non autem de intentionibus.

683 Hæ ſanæ rationes petitæ ex communibus, receptiſque Principijs, ſeu Regulis Theologiæ, Iuriſque peritorum demonſtrat, non fore dignum exſibilatione, qui abſtrahendo à iudicio communi, de quo mox, propugnaret hanc hypotheſin: *Alexander VII. nihil prorſus aut directè, aut indirectè; explicitè, vel implicitè ſtatuit in illo ſuo Decreto de Intentionibus, ſeu Benedictionibus Indulgentiarum, ſed eas omnino reliquit in valore, quo gaudebant ante idem Decretum.* At verò exiſtimo, me à noſtris Germanis (& vtique etiam Italis) exploſum iri, ſi etiam conſideratis hiſce principijs ſuſtinerem nunc tueri illam propoſitionem. Ratio eſt, quia liquidò noui, Doctiſſimos, addo, & ſapientiſſimos quoſque viros, ac Prælatos Sæculares, Regulareſque ita ſentire, nunc, & ſenſiſſe mox poſt factam promulgationem, ſi loquamur de intentionibus, quæ poſſidebantur ante Decretum Alexandri. Vt proinde metuendum mihi foret, ne in me retorqueretur illud telum, quod è pharetra Baldi deſumptum haud ſemel torſi in multos patronos opinionum prorſus abhorentium à ſenſu Communi: *non benè loquitur, qui contra omnes loquitur.* Cauſam ita

684 interpretandi illud Decretum habuere hanc, ni fallor, quod cognitis, & ponderatis Innocentij, & Alexandri genio, propenſione, factis, de quibus ſupra *n. 669.* exiſtimauerint, licèt Euerhardus *cit. loc. 79. n. 14.* cum permultis, quos addenſat, pronunciet, eſſe pro regula tenendum, quod in legibus, & Canonibus Correctorijs non ſit licita extenſio etiam ex maioritate rationis, nihilominus fas eſſe recedere in hoc caſu ab illa regula, tum quia & eam abſolutè negat Sfortia Odd. *Conſ. 38. n. 8. lib. 1.* apud Barboſam *loco 67. n. 4.* & eandem limitat poſtea idem Euerhardus: & extenſio in præſenti materia non eſt extenſio propriè dictæ legis, aut Canonis, ſed puræ putæ gratiæ; atqui à diuerſis non valet illatio, & apparet quædam inconcinnitas, ſi cùm Alexandrum impulerint ad præſentem reformationem decernendam cauſæ adductæ *n. 532.* non etiam impulerint ad intentiones, ſeu benedictiones moderandas, quandoquidem multitudo intentionum nata eſt parere multò plures deformitates, ac deceptiones voluntarias, & inuoluntarias, quàm imaginum e. g. & denique illarum in ſuo valore tacita, vera tamen confirmatio directè pugnaret contra cauſam finalem Decreti, quæ quidem erat, vt quàm citiſſimè poſſet, eliminaretur vſus tam amplarum indulgentiarum, quas expreſsè; & implicitè nominat Papa Alexander. Hæc ratio certò probata noſtris Romanis Sapientiſſimis Theologis & mihi, & pluribus alijs, vt reor, perſuaſit, vt quàm primum innotuit nobis authenticè illud Decretum, eiuſque iam iam inſtans publicatio, diſtribueremus inter carentes indulgentijs multas centurias, imo chiliades Intentionum, metu, ne non diſtributarum gratia penitus interiret. At oritur.

685 Secundum dubium, *quid cenſendum de iis, qui poſt illud ipſum Decretum acceperunt, vel ab ipſomet Alexandro, vel ab eius ſucceſſore Clemente IX. aut illuſtriſſimo Domino Nuncio Apoſtolico plurimas intentiones nouarum Indulgentiarum?* Sicuti noui quendam olim Vicarium Generalem, cui Illuſtriſſimus Dominus Nuncius largitus fuit primùm abhinc biennium millenas. *An etiam hæ non poſſunt tranſire perſonam, quæ immediatè accepit à nominato?*

686 RESP. Si ſtandum ſit iudicio Dianæ relato ſupra *cap. 11. n. 531.* tenebuntur eiuſmodi donatarij, acceptas intentiones applicare immediatè materiæ capaci, quod, & ego cenſeo ſaluo aliorum ſecus arbitrantium iudicio; propter rationem fundatam immediatè in Breui, ſeu Decreto à nobis explicato; vtpote in quo tam diſertè inhibetur ille tranſitus in tertiam perſonam reſpectu Roſariorum, Coronarum, &c. etiam in futurum benedicendorum; ergo & reſpectu intentionum in futurum impertiendarum: ſi quidem oſtendimus, ſtatuta de ipſis rebus materialibus, quibus applicatæ iam ſunt indulgentiæ, eſſe etiam ſtatuta de benedictionibus, cenſebitur autem tunc applicare immediatè, quando dicet alicui: *Do tibi decem Intentiones, quas ex nunc pro nunc affigo totidem ſacris rebus à te determinandis,* ſicuti recentiſſimè fecit mecum Vir primæ autoritatis. At, quid reſpondendum ad hoc.

Tertium dubium. An *qui ab Alexandro Pontifice acceperunt ante, aut poſt factam reformationem multas dodecadas, aut etiam centurias rerum benedictarum, ſeu Indulgentiis donatarum, valeant illas redonare alteri?* 687

Ratio negandi eſt, quia in Decreto Alexandrino *lit. E & F.* expreſsè ſtatuitur: Quæ (res benedictæ) *à ſanctitate ſua conceſſa ſunt, vel impoſterum concedentur, non tranſeant ſimiliter, Perſonam illorum, quibus ab eodem Sanctiſſimo conceſſa fuerint, vel quibus à prædictis* (quibus ſcilicet conceſſit Alexander) *de ordine eiuſdem ſanctiſſimi prima vice diſtributa fuerint.*

Ratio aſſerendi eſt, quia Pontifex Alexander erat vbique memor illius ſapientis interrogationis: *Sapientia enim abſcondita, & Theſaurus inuiſus quæ vtilitas in vtriſque?* *Eccl. 48. n. 17.* Foret autem Theſaurus Indulgentiarum inuiſus, abſconditus, & inutilis, ſi tanto numero remaneret apud quempiam. Ergo neceſſariò dicendum, eſſe in eo §. ſermonem de vna tantùm, alterave Corona e. g. donata Caio, aut etiam de decem, quas forte idem Caius accepit à Papa pro totidem ſuis amicis familiaribus, &c. quas nominarat Pontifex; ſi igitur accepit magnum numerum ſine vlla determinatione perſonarum, poterit illum partiri, in quos viſum fuerit, ita tamen, vt his non ſit fas transferre in alios proprio nomine, ſed nomine Caij. Qua de cauſa cum ab hinc circiter octennium quidam nobilis Adoleſcens attuliſſet ex Vrbe complures dodecades Roſariorum benedictorum à ſua Sanctitate, mihique liberaliter offerret decem, vndeviginti eiuſmodi, nolui aliter accipere, quàm vt eius nomine, & tanquam auditiſſimus miniſter, diuiderem in non nullos domeſticos, atq; externos; ſicut & non ita pridem feci cum Intentionibus, eas certis rebus applicando ex mente illius, qui mihi donauerat cum hac ita applicandi conditione, acceperat autem immediatè à Clemente IX. 688

At forsè obijciet quiſpiam, me eſſe æquo ſcrupuloſiorem, quandoquidem Alexander non videtur vetare donationem, ſed tantum commodationem precariamque traditionem, etenim poſt inhibitionem tranſitus in tertiam, ſeu aliam perſonam, ſubijcit *lit. H.* hæc formalia: *ita vt à nemine alteri commodata, vel precario concedi poſſint, alioquin careant indulgentiis conceſſis.* Quæ verba cùm videantur explicatiua inhibitionis de facto tranſitu, ſintque & correctiua priorum indultorum, & pœnalia, nequaquam extendenda ſunt ad donationem. 689

Augetur inde difficultas, quia Alexander potuit habere iuſtam cauſam, ob quam inhiberet, ne commodatò, aut precariò concedantur illæ res, eſto permitteret donationem, quia per donationem nequaquam ſit tranſitus ad tam multas perſonas, quàm per commodationẽ ſtrictè dictam id eſt cũ iure repetendi tempore determinato, latiùs ſumptam, ſeu cum iure repetendi ad libitũ. 690

Cenſeo nihilominus, vel maximè donationem eſſe interdictam, ac proinde clauſulam: *Ita vt à nemine commodato &c. concedi poſſint,* eſſe hoc modo intelligendam; *ita vt à nemine ne quidem commodato, aut precario &c.* Ratio ita interpretandi eſt communis perſuaſio poſſidentium res tales, innixa tum proprietati verbi *tranſitus*, quod nemo apponit ipſe Alexander *lit. c. & d.* Commodationi, & precariæ conceſſioni, tum fini, ob quem edita eſt illa quoad materiam præſentem de illo tranſitu non tam declaratoria, quàm propriè abrogatoria ſanctio iuris conceſſi à Paulo V. pro indulgentijs S. Caroli Borromæi & à Gregorio XV. pro Quinque Sanctorum. Si enim donatio non eſſet inhibita, tum indulgentiæ illæ tam illuſtres, & fœcunda poſſent permanere in ſæcula ſæculorum, quòd tamen præcipuè, & vnicè voluit impedire Alexander, vt proinde arbitrer, in illum, qui negare contenderet prohibitionem donationis, caſuram poſtremam Regulam Iuris Canonici *in 6. Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.* 691

Quartum dubium: *An clauſula: non obſtante lit. P. referatur ſolùm ad declarationem, ſeu derogationem expreſſam in fine lit. N. &* 692 O. Ratio negandi eſt, quia & generalis clauſula in fine diſpoſitionis poſita non refertur ad antecedentia, quando antecedentia ſunt vel rationis diuerſæ à ſequentibus. Sanchez *l. 6. de matr. diſ. 22. n. 19.* vel veſtita ſpecifica aliqua clauſula. Marta *de clauſulis pa. 4. clauſul. 3. n. 2.* & ſpeciatim clauſula: *non obſtante* non derogat priuilegiis liberaliter conceſſis à Principe, niſi fiat eorum mentio expreſſa. Moneta *de commutat. vltimar. volu. c. 7. n. 101.* apud Barboſã *clauſula 83. n. 2.* atqui & indulgentiæ æquiparãtur priuilegio, & huius in prima, & ſecunda parte huius declarationis indicatæ nulla ſit expreſſa, aut

etiam

etiam propriè implicita mentio in hac poſtrema parte.

693 Nihilominus dicendum eſt, clauſulam finalem: *non obſtante* referri non ſolùm ad membrum immediatè præcedens hanc clauſulam, illud, inquam, in quo interdicitur ſubſtitutione rei in locum perditæ, ſed etiam ad duo præcedentia, quæ ſcilicet tangunt tranſitum ad tertiam perſonam, & diſtributionem nondum diſtributorum. Ratio eſt, quia generalis multorum doctrina cum Marta de clauſulis *part. 4. clauſ. 23. n. 1.* docentium, clauſulam finalem referri ad præcedentia, etiam quando horum eſt a poſtremis diuerſa ratio, locum habet ſaltem tunc (abſtrahendo ab aliis caſibus) quando diſpoſitio præcedens eſſet nulla, ſi ad eam non referretur ſubſequens; quandoquidem præſumptio, quod actus ita ſit geſtus, vt valeat, & nullitas remoueatur, ſuperat omnes alias præſumptiones, vt alibi refero ex ICtis: foret autem nulla, & fruſtra hæc declaratio relata ad materiam ſub *lit. b. & K* contentam, ſi non muniretur ſolemni clauſula non obſtantiarum, ſiquidem indulgentiæ S. Caroli, & Quinque Sanctorum ſunt confirmatæ tam ſpecialibus clauſulis, vt ſi eæ non elidantur aliqua peculiari prouiſione, non poſſit cenſeri eſſe quidquam ipſis derogatum. Denique voluntas in omnibus dominatur *l. in conditionibus Cod. de Condit. & demonſt.* eſt autem hic perſpicua voluntas Alexandri VII.

694 Quintum dubium, *vtrùm decretum Alexandri extendendum ſit ad indulgentias, quas eius Succeſſores concedent?* Ratio dubitandi eſt, quia Alexander loquitur ſolùm de indulgentiis, & conceſſis ab Antecesſoribus, & à ſeipſo etiam conceſſis, vel in poſterum concedendis, vt liquet ex contentis ſub *lit. b. d. K. & cùm lit. n.* vetat, ne rei amiſſæ ſubſtituatur alia, diſertè ait: *Re aliqua ex præmiſſis deperdita.* Atqui præmiſit ſolùm res benedictas à ſe, Antecesſoribusve, aut benedicendas à ſe.

695 ℞. I. Si ſequentes Pontifices non inſtituant nouam formulam indulgentiarum, ſed confirment ſolùm Alexandrinam, ſeu Innocentianam, vtique bulla ſeu declaratio Alexandrina exeret ſuas vires etiam in confirmatam formulam, quandoquidem res quælibet intelligitur cum qualitatibus ei annexis. Suarez *tom. 5. in 3. p. diſp. 33. ſect. 1. nu. 2.* tranſitque cum ſuo onere *l. is cui opus ff. de nou. oper. nunciat.* ibique latè Iaſon. *n. 6.* At verò ſi indulgentiæ poſteriorum Pontificum ſint nouæ, adeoque noua formula, videtur hoc decretum vtpote valde odioſum non debere iis applicari. Verùm quia Pontifices cenſentur in dubio veſtigia ſuorum Antecesſorum ſequi, & verbum *Declaratio* extenditur etiam ad futura, ſupra *cap. 7. n. 320.* idcirco inclino ad partem ſeueriorem. Et verò Clemens IX. in formula ſuarum indulgentiarum ſequitur ſtylum Alexandri, ſicut & S. D. N. Clem. X. in indulgentiis S. Franciſci Borgiæ, ſeu nouorum Quinque Sanctorum.

696 Sextum dubium. *An poſſit aliquis duo numiſmata iiſdem indulgentiis affecta v. g. Quinque Sanctorum retinere, ut ſi caſu aliquo vnum amiſerit, habeat aliud, in cuius poſſit indulgentias lucrari?*

Eſt non nemo, qui putet, hanc eſſe ſubſtitutionem vnius pro alio prohibitam in Decreto S. D. N. quod ego quidem non credo; ſubſtitutio enim in locum alterius videtur mihi tunc fieri, quando id, quod ſubſtitui, ſeu ſubrogari dicitur, prius nondum habuit eandem vim aut poteſtatem cum illo, cui ſubſtituitur. Sic ſi duo eodem officio e. g. Conſules in Republica fungantur alternatim, donec alter moriatur, ſuperſtes non dicitur in eo officio defuncto ſubſtitui. Quod ſi Ra Va. adhæc duo quæſita reſponderit, cùm commodum fuerit, faciet mihi rem gratiſſimam. N. 12. April. anno 1657.

Sic ad me quidam Theologiæ Profeſſor faciens mentionem duorum dubiorum, quia præmiſerat tranſlatis huc verbis quæſtionem. *vtrùm, ut hæc declaratio Alexandri vim habeat, ſufficiat promulgatio facta Romæ, vel requiratur, ut in ſingulis Diœceſibus promulgetur?* Ad quam quæſtionem reſpondi ſupra *num. 667.* nequaquam ſufficere promulgationem Romanam.

697 Reſpondi autem ad dubium de ſubſtitutione, illum, qui me conſulebat, loqui iuridicè, & legaliter, non autem antagoniſtam, vt patet ex toto *tit. ff. de ſubſtit. vulgari, & pupillari,* Vbi clarum eſt, illos ſolos potiri iure ſubſtitutionis, qui nondum ſunt Domini. Et quia Alexander nuſquam vetat ſubſtitutionem impropriè dictam (eſt quippe cenſendus fuiſſe propriè locutus, tum quia improprietas non eſt præſumenda, tum quia ſanctio poſterior eſt intelligenda in ſenſu prioris, vt tradunt paſſim Iuriſtæ) dubium mihi iam non eſt, quin potuerit quis etiam poſt publicatam declarationem Alexandri ſeruare valide decem numiſmata prædita indulgentiis Quinque Sanctorum; & viginti imagines Sancti Caroli. Quare fuerunt æquo religioſiores, qui omnibus, vna excepta, rebus habentibus indulgentias pretioſiſſimas Quinque Sanctorum, ſe ſpoliarunt, veriti, ne omnes amitterent. Hoc ſanè non ſanxit Papa Alexander, ſed ſolùm, vt illæ res benedictæ, quas quis obtinebat, non diſtribuerentur poſt publicationem in alios, aliàs fore, vt ſic diſtributæ (non autem nondum diſtributæ) carerent indulgentiis.

698 *At quos in primis intellexit Pontifex* lit. C. *per obtinentes rem affectam indulgentiis? An etiam qui talem rem habebant apud ſe ſolo titulo, & iure commodati?* At videtur hoc iniquum: eſſet enim ſpoliare innocentem aliquem re ſua. *An ergo ſolum Dominum?* Atqui religioſi non ſunt vtique Domini roſariorum, quæ geſtant, præſertim Fratres minores de Obſeruantia, & Capucini.

RESP. Per obtinentes rem benedictam non intelligi reſpectu 699 ſecularium illos, qui obtinent ſolum commodatò, aut precariò, alioqui ſequeretur, quod res illa nequiret ſine iactura indulgentiæ redhiberi vero Domino, quod eſt nimis durum; nec videtur Pontifex maluiſſe conſulere potius commodatario, quam commodatori, ſeu Domino; at vero reſpectu Regularium, cùm ab eis exulet *Meum*, & *Tuum* propriè, ac rigidè ſumptum, & tamen ſint capaces rerum benedictarum, dicuntur illi obtinere, quibus ſuperiores fecerunt ius peculiare vtendi conſueto modo talibus.

Sed quid ſecundò *cenſendum de obtinentibus tempore publicatio-* 700 *nis huius edicti plures intentiones? An fuerunt tunc neceſſario omnes diuidendæ in alios vna excepta?* R. negatiuè, quia affirmatiua reſponſio nequit probari, niſi illo textu, qui habetur lit. G. de nullitate diſtributionis, atqui ille textus huc non quadrat; cùm clarum ſit; nomine diſtributionis intelligi in hoc decreto elargitionem factam alteri; à qua non valet, præſertim in materia odioſa, argumentatio ad applicationem ſine tali elargitione. Quare qui v. g. vnum numiſma præditum indulgentijs, habuit quatuor intentiones, ſeu benedictiones, potuit huic numiſmati amiſſo ſubſtituere aliud; ei enim ſubſtitutio ſeu ſubrogatio vetita lit. O. intelligitur illa, quæ fiebat prius ex vi indulgentiarum facientium expreſſam facultatem ſubſtituendi rei deperditæ alteram, quæ ex ſuæ Sanctitatis, non autem priuati hominis intentione, habeat indulgentias amiſſi numiſmatis e. g. ſicuti explicaui ſupra *num. 382.* Confirmatur hoc reſponſum, tum quia in correctorijs diſpoſitionibus, vtpote odioſis, debemus eſſe minimo contenti, cùm eæ ſint ſtrictiſſimæ interpretationis: tum quia qui reſeruauit ſibi quatuor Vota, ſeu intentiones e. g. potuit ante amiſſionem ſui pretioſi, charique numiſmatis applicare vnam ex ijs alteri, cur non etiam poſſit poſt amiſſionem?

Septimum dubium. *An ſi quis habeat intentiones cum facultate* 701 *eas applicandi imaginibus, & Coronis ſine vlla expreſſione Crucis, poſſit vi huius facultatis vnam ex iis intentionibus transferre in crucem Caranacenſem?* Pauculis diebus prius quàm hoc dubium conſcriberem, propoſuit illud mihi vnus è domeſticis.

℞. Tametſi pleræque formulæ indulgentiarum videantur facere 702 diſtinctionem inter imagines & Crucem, vnde exprimunt hæc duo tanquam diuerſa, re tamen vera nomine imaginis Chriſti venire etiam Crucem, vtpote quæ ſit à Chriſtianis cœpta fabricari, vt nobis immediatè repræſentet ipſum Chriſtum Crucifixum; cùm ergo ſit res publica poteſtate inſtituta ad eius repræſentationem, cur non dicatur eſſe eius imago? Siquidem Iacobus Gretſerus noſter *lib. 1. de Cruce cap. 54.* inde probat crucem Chriſti venerandam, quod ſit loco Chriſti Crucifixi, eumque repræſentet: & *cap. 75.* eſſe adorandam cultu latriæ iden, quod per eam *tanquam imaginem* repræſentetur Chriſtus, & nos per crucem *tanquam imaginem Chriſti* moueamur in Chriſtum. Et verò ipſemet S. Thomas *3. p. q. 25. art. 4.* dicens: *Veneramur Crucem tantùm vt imaginem Chriſti,* loquitur de cruce facta ad imitationem Crucis, in qua Chriſtus pependit.

Denique Innocentius X. relatus ſupra *n. 476.* dicit: *qui habebit crucem, vel aliam imaginem.* Inde ſic arguo: Ex eo, quod *in l. vlt. cod. de pact.* dicatur: *Donationem, vel alium contractum*, deducit Decius, & alij cum Tiraq. *leg. connubial. Gloſſ. 5. n. 48.* donationem eſſe contractum, quia ſcil. vocula *alius* denotat ſimilitudinem; ergo quia Pontifex dicit: *Crucem, vel aliam imaginem,* denotat ſimilitudinem, adeoque indicat, crucem eſſe imaginem: nominatur autem in formulis Indulgentiarum formaliter Crux etiam poſt imagines formaliter nominatas, non vt res planè diſtincta, ſed ad maiorem explicationem. Sanè non eſt in his fauorabilibus diſpoſitionibus multum ſcrupulizandum, quando videmus communem vſum ſuperiorum nobis fauentem, communiſſimus autem vſus eſt, vt Crucibus ſolitarijs æque applicentur à Pontificibus indulgentiæ, atque Roſarijs, aut vulgo dictis imaginibus.

Quæſt. CII. *Quænam Indulgentiæ tanquam falſæ, & Apocryphæ* 703 *ſint à ſede Apoſtolica damnatæ.* ℞. Sequentes, quas R. P. Bonagratia Habſenſis Franciſcanus Capucinus ſcripto mihi amiciſſimè communicauit abhinc quinquennium, hiſce formalibus terminis:

Indulgentiæ declaratæ à S. Congregatione Apocriphæ.

Indulgentiæ, quæ dicuntur conceſſæ à Pio V. Sig. Principi Senenſi.

Indulgentia, quæ dicuntur conceſſa à Pio V. & confirmata à Clemente VIII. Reſurio magno Duci Hetruriæ.

Indulgentiæ, quæ dicuntur conceſſa à Clemente VIII. templo B. Virginis de monte ſerrato impreſſa Anguſione?

Indulgentia plenaria conceſſa pro animabus defunctorum à Cle-

mente VIII. impreſſa Madriti ſub dato 20. Iunij 1606.

Indulgentia fundata ſuper Reuelationem B. Ioannæ de Cruce, conceſſa granis, ſiue Aue Mariæ, quæ dicuntur tetigiſſe manus illorum trium, quæ aſſeruntur ſolùm habere ipſum Papam, Regem Hiſpan. & Patrem Generalem Minorum Obſeruantiæ.

Indulgentiæ, quæ dicuntur conceſſæ à Ioanne 22. illis, qui oſculantur plantam menſura pedis B. V. Mariæ.

Indulgentia conceſſa ab Adriano vi. Granis benedictis ad inſtantiam Regis Cath. Philippi iii.

Indulgentia, quæ dicuntur conceſſa ab Vrbano viii. ad inſtantiam Card. Magnilli in honorem SS. Sacramenti. Item illa Indulgentia à Gregorio V. ſuper has verba: ſia lodato il Santiſſimo Sacramento.

Indulgentia, quæ dicuntur conceſſa à Bonifacio ix. viſitantibus Capellam S. Nicolai de Tolentino:

Indulgentia, quæ dicuntur conceſſa Confraternitati Sanctiſſimæ Trinitatis, & Redemptionis Captiuorum.

Indulgentia, quæ dicuntur conceſſa à Leone x. Imaginibus Conceptionis B. V.

Indulgentia conceſſa ſuper reuelationem IX. factam S. Brigittæ S. Heduuigi & S. Eliſabethæ.

Indulgentia conceſſa, & acceptata ex magna tabula S. Ioann. Lateran.

Indulgentia conceſſa ab Vrbano viii. granis benedictis ad inſtantiam Card. Infantis.

Indulgentia conceſſa Altari Sanctiſſimi Roſarij in templo S. Antonij de Romigo:

Indulgentiæ conceſſæ à Paulo V. Coronis, Roſarijs, Crucibus, Metallis, & Imaginibus benedictis ad inſtantiam Card. Borromæi 1611. ex occaſione fundationis Eccleſiæ S. Caroli Romæ.

Indulgentiæ 100. dierum dicenti Aue Maria ad pulſum horologij, quæ dicuntur conceſſæ à Leone x.

Indulgentia conceſſa à Sixto V. Roſariis, ſeu Coronis, quæ dicuntur Corona Myſteriorum Paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti ad inſtantiam magni Ducis Florentiæ.

Indulgentia conceſſæ crucibus de Carauaca.

Indulgentiæ quæ dicuntur conceſſæ à Clem. viii. ad inſtantiam Sereniſſimi Infantis Ducis Sabaudiæ de Sindone Corporis Chriſti, quod qui orationem illam recitat, liberat animam è Purgatorio.

Ex Cancellaria S. Officij Inquiſitionis ab eiuſdem S. Officij Notario Domino Ioanne Gappe Romæ 18. Maij Anno 1657.

Indulgentiæ de Lammas Legati Hiſpan. quæ dicuntur indulgentiæ granorum de mille Aue Maria, etiam dicuntur inter apocryphas reputari.

704 Hactenus ſcriptum R. P. Bonagratiæ, quod confirmat reſponſa, quæ variorum literis interrogatus dedi diuerſis annis circa nonnullas ex indulgentijs hîc enumeratis, aſſerens ſine autoritate quidem, non tamen ſine ratione eſſe valde dubias, & ſuſpectas de nullitate. Vt nominatim reſolui de indulgentijs pro dicentibus: *Laudetur Sanctiſſimum Sacramentum*, aut conceſſis an. 1611. ad inſtantiam Cardinalis Friderici Boromæi, aut recitantibus orationem appreſſam ſacræ Sindoni Taurinenſi, aut geſtantibus crucem Carauacenſem.

705 Vnde cùm abhinc circiter quadriennium miſiſſet ad me Reuerendiſſimus D. Vicarius Generalis, & Officialis ſimul impreſſum exemplar eiuſmodi Indulgentiarum, habentium inſuper adiunctas alias gratias ſupernaturales cum narratione Originis Crucis Carauacenſis, reſpondi, narrationem quidem illam eſſe veram, vtpote conformem illi, quam ipſemet refero in Experientijs *tr. 3. Caſu 10. n. 286.* at verò gratiarum, quarum ibi fit mentio, aliquas eſſe commentitias, ipſas quoque indulgentias eſſe ſuſpectas ob nimiam amplitudinem. Primùm poſt hoc reſponſum venit mihi in mentem, me facturum fuiſſe conſultò, ſi inſinuaſſem, videri conſultum, vt omnes eæ chartæ fiſco Eccleſiaſtico addicerentur, graui pœna intentata, ſi ille circumforaneus auderet impoſterum eiuſmodi putidas merces venum exponere, intra Diœceſin, ea etiam de cauſa, quòd in formula dictarum indulgentiarum abſolutè exprimatur, illas obtingere cuilibet habenti talem crucem, facientique præſcripta. Etenim hæc tam illimitata expreſſio, aſſertioque repugnat euidenter Decreto Alexandri vij. à nobis diſcuſſo in hoc XXXVII. Capite, vtpote quod, vt vidimus, tam disertè inhibet, & quidem ſub pœna nullitatis, omnem alienationem rerum Indulgentijs præditarum, alienant autem vel maximè tum Hiſpani vendentes illas cruculas, tum peregrini ementes eaſdem, reuendenteſque, aut donantes. Quamobrem ſunt manifeſtis impoſtoribus accenſendi omnes, qui vendunt, donant ve alijs tanquam ornatas Indulgentijs, niſi fortè vel ipſe Alexander, vel Clemens ſucceſſor cuipiam fecerit in ſpecie poteſtatem donandi, quam ſatis cenſetur feciſſe in ſpecie, quando in alicuius gratiam benedixit, ſeu Indulgentijs donauit aliquem cumulum talium crucum, vt ſupra vidimus, cuius tamen cumuli ſingulæ cruces quia non poſſunt alienari niſi ab eo, cui Papa fecit illam, quam dixi gratiam, ideo rurſum detegitur falſitas, & impoſtura illius generalis, & illimitatæ aſſertionis, quam hîc impugnamus.

De Indulgentia pro dicentibus: *Laudetur Sanctiſſimum Sacramentum*, cùm ego à diuerſis fuiſſem literis interrogatus, atque reſpondiſſem, me magnoperè dubitare de valore illius, vt naciſcerer aliquam certitudinem dedi 9. April. 1656. literas Romam ad R. P. Chriſtophorum Schorrer, id temporis Aſſiſtentem pro Germania, ac poſtmodum noſtræ Prouinciæ Viſitatorem, ad quas die 18. Maij reſpondit hiſce verbis: *Iam aliàs hîc de Indulgentiis illis, quarum Reuerentia Veſtra meminit, inquiſitum fuit, & nihil aſpiam repertum. Videretur ſanè apertus abuſus poteſtatis, ideòque & mihi ſemper incredibile fuit, eiuſmodi Indulgentias perpetuò, & omnibus cum infinita multiplicatione fuiſſe vnquam conceſſas.* 706

Claudo hoc prolixum caput literis, quas ad me dare dignatus fuit Reuerendiſſimus & Ampliſſimus Dominus Ioannes Franciſcus Laudatiſſimus Abbas Monaſterij S. Georgij in Silua Hercinia Ord. S. Benedicti die 13. Maij Anno 1659. cùm fungeretur officio Prioris in hæc verba: *Legitur in Anno Sancto P. Pauli de Barry conceſſam eſſe Indulgentiam plenariam toties, quoties recitantibus orationem illam, quæ tabulæ deauratæ in ſacra æde Lauretana inſcripta ſit hiſce quatuor verſiculis.* 707

Aue Maria filia Dei Patris:
Aue Mater Dei Filij:
Aue Sponſa Spiritus Sancti:
Aue templum totius Sanctiſſimæ Trinitatis.

Auiee intelligere, an Reuerentia Veſtra conſentiat, id eſſe verum, cùm aliqui dubitent, & exiſtiment, non aliter concedi, niſi in ipſa æde ſacra recitantibus, non extrà, item confeſſis ſimul, & ſacra ſynaxi refectis ibidem.

Ad haſce literas reſpondi tunc, me peragre credere, eiuſmodi Indulgentiam eſſe, aut verè, aut validè conceſſam omnibus ita ſalutantibus Reginam Cœli. Equidem præberemus Acatholicis occaſionem ſubſannandi noſtras Indulgentias, ſi aſſereremus, poſſe tantillo opere toties expiari pœnas debitas pro 100. aut 1000. ſceleribus mortalibus plurimorum impiiſſimorum hominum. Addidi tamen, cùm P. Barry ſit vir prudens, ac doctus, adeòque norit, decretas eſſe graues pœnas in prædicantes Indulgentias indiſcretas, & prorſus improbabiles, non audere me negare, quin ille Pater nixus graui authoritate, aut ratione mandarit literis illam ſuam aſſertionem. Valeant ſanè quantùm poſſint eæ Indulgentiæ, ſaltem illius quadruplicis ſalutationis piam pronuntiationem gratam accidere illi Sponſæ Spiritus Sancti, quæ cùm ſit ditiſſima, vtpote Theſauraria filij ſui, facilè obtenturam etiam maiorem gratiam. Sic ego reſcripſi illi Reuerendiſſimo Domino, nunc Abbati omnis laudis digniſſimo, ea ſingulari de cauſa, quòd ſua Religioſa frugalitate, ac dexterrima rei œconomicæ adminiſtratione nouum Monaſterium, nouum Templum (veteribus vna cum pleriſque fundis ab hæreſi occupatis) ſtruxerit, iuſto Religioſorum incolarum numero inſtruxerit in oppido Villingano, è quo dignatus eſt me multis epiſtolis, & frequentibus liberalitatis ſymbolis, cuius proinde hîc mentionem facio in ſymbolum, etſi tenuè gratitudinis debitæ, at addo, me poſtmodum deprehendiſſe, Patrem Barry mutuatum eſſe hanc de illa Indulgentia narrationem à P. Franciſco Poireto noſtro, *qui in ſuæ Triplicis Coronæ* ab omnibus permagni æſtimatæ ob excellentem pietatem ſimul & eruditionem *part. ſeu Tr. 4. c. 9. §. 9. n. 18.* abſolutè aſſerit, illam amplitudinem Indulgentiæ, quam vt defendam tanquam veroſimilem, exiſtimo cum illis, de quibus ille Reuerendiſſimus D. Prælatus, eſſe conceſſam iis ſolis, qui eam recitant in ipſa æde Lauretana, & fortè qui in ſola Sacriſtia, ſeu Sacrario, ad quod quia fortè pauci in comparatione aliorum peregrinorum, admittuntur, nec ſine magni animi ſenſu, atque poſt longam, moleſtam peregrinationem, idcirco non ſuperat tanta liberalitas captum humanum, Chriſtiana moderatione regulatum. Si tamen reuera omnibus omnino cum obſeruatione communium, particulariumque conditionum requiſitarum ad Indulgentiæ comparationem ita ſalutantibus cœli, terræque Dominam promiſſa eſt, duratque in hodiernum diem, captiuo meum iudicium, ac lubens ſubmitto. Denique dicam in Tract. ſequenti *cap. 26. n. 53.* eſſe probabiliter fictitiam illam Indulgentiam, quam fertur Honorius III. omnibus Teutonibus poſt: *Deo gratias* ſemel bibentibus impertiſſe. 708 709

Appendix I. Lauretana.

Tametſi non auſim iurare omnibus planè, quæ ad quæſtionem facti pertinentia refero in hoc, & priori Volumine, eſſe veritati conformia, quandoquidem pleraque omnia nituntur fide, teſtimoniiſque humanis, attamen agnoſcet, vti ſpero, benignus Lector, fuiſſe à me non indulgentem operam datam, vt veritatem comperirem circa illa præcipuè, quæ aut videbantur non eſſe facilè inuentura fidem, aut quorum falſitas aliquid mali gignere poſſet;

ſet; hæc interea Indulgentia plenaria impertita Sacratiſſimæ Domui Lauretanæ, de qua hoc loco ſermo, & de qua adhuc non mul- ti ambigebant, an reuera tam pretioſus theſaurus poſſet omnes exhi- beri, quoties refero ſuperiùs. Igitur ad tollendum omne dubium dedi rurſum Anno 1678. literas Lauretum, accepique à noſtro P. Nicolao Gonſalvo id loci explicante [illegible] conſcientiæ caſus reſponſum hiſce verbis: *Audiui verum eſſe Indulgentiam plenariam pro ſingulis vicibus, quibus inſignes ſalutatio aureis [illegible] characteribus in tabula pendente [illegible] ornamento marmoreo [illegible] ſanctiſſimæ Domus Lauretanæ, & [illegible] ſancti [illegible] recitetur.*

Aue Filia Dei Patris.
Aue Mater Dei Filij.
Aue Sponſa Spiritus Sancti.
Aue Templum totius Trinitatis.
Pater, & Aue.

Dum ſcribo, vidi, & legi tabellam, vbi ſolùm verba præſcri- pta [illegible], omiſſo nomine Mariæ.

Vera [illegible] ſubſtit eſſe Indulgentia [illegible], [illegible] recitantur ſalu- tatio. Primò, quia eſt traditio [illegible] à [illegible] perpetuata, continuata, quòd Clemens VIII. eam conceſſerit. 2. Quia [illegible] ar- guit eam [illegible], multò magis publicum in materia morali Eccleſiaſtica, in vrbe, in quam Orbis totus confluit, & per longiſſimum tempus continuatum, vt eſt Indulgentia, de qua loquimur; cui accedit Pa- tris Borri authoritas plurimi pro ſua eruditione, & [illegible] æſtimata, vt bene notat R. V. Nec obſtat, quòd nonnulli aſſerunt, huiuſmodi Indulgentias fuiſſe reuocatas; nam Gregorius XIII. Inno- centius X. & Clemens X. etiam tempore Iubilæi reuocantes omnes In- dulgentias declararunt, ſe eas excipere, quæ ad diuinam Lauretanæ Domum ſpectant. Neque vrgere videntur ſubſannationes Hæretico- rum, quæ ſunt potiùs deſpicienda, quàm inſpicienda, cùm inimici Eccleſiæ Catholicæ [illegible] in luce, & non norunt infinitam Dei mi- ſericordiam, [illegible] quæuis donatio pro minimo à Deo repute- tur iuxta illud, finiti ad infinitum nulla eſt proportio.

His, aliiſque validiſſimis argumentis, quæ breuitatis cauſa prætereo, impulſus in Congregatione Sacerdotum huius Cathedralis in noſtro Collegio recentur ex obedientia à Superioribus impoſita, [illegible] formaturus propoſui de more, omnibus [illegible], Canonicis, cæteriſque Presbyteris probantibus, & ſolitis ſingulis Sabbathis, (quibus Congregatio prædicta ſub Titulo Virginis Lauretanæ [illegible] gitur) recitare ſemel alta voce, Salutationem ſuprà poſitam ad plenariam Indulgentiam conſequendam. Ita grauiſſimus ille Pater, cuius verbis, vt quidquam addam, vel demam, neceſſe non habeo.

Appendix II. opportuniſſima.

a Opportuniſſima, inquam, exhibet quippe doctrinam com- pertam à me, excuſis iam multis folijs huius ipſius Editionis Ter- tiæ, vt proinde fuiſſet hæc prodiतura [illegible]; & [illegible] alterove errore, circa hanc de Indulgentijs materiam [illegible], ſi aliquot menſibus ſeriùs nactus fuiſſem obiectum huius Appendicis. Siqui- dem primùm Octobri menſe huius Anni 1678. didici, fuiſſe à Sanctiſſimo D. N. Innocentio XI. ſeu reuocatas, ſeu pro nullis declaratas plurimas Indulgentias. Et quia in hoc ipſo capite non ſolùm diſſero de reuocatione etiam in particulari, & n. 303. ex M. S. expreſſo ſat multas hoc genus, quò certiora eſſent, quæ exhibui, dedi illo ipſo menſe literas Romam ad vnum è præcipuis noſtris Patribus, quibus rogaui, vt dignaretur curare deſcribi in [illegible], Lectorum gratiam, indiculum illius recentiſſimæ abro- gationis [illegible], qui quidem [illegible] eſt officioſiſſima charitate, non ſolùm loco indiculi [illegible] typis Romanis excuſum Decretum Congregationis, quod mox ſubijciam, ſed etiam præ- b [illegible] hæc verba: Indulgentiæ Sodalitijs B. V. in Domibus Socie- tatis erectis conceſſæ, non continentur hac reuocatione, neque [illegible] Societati noſtræ à varijs Pontificibus [illegible] conceſſæ, vt [illegible] eſt nomine ſuæ Sanctitatis.

c Quod attinet ad officium de Immaculata Conceptione, præſens Pontifex prohibuit tantùm breue quoddam officium de Immacu- lata Conceptione impreſſum Mediolani cum hoc titulo: Officio dell'Immaculata Concettione della Santiſſima Vergine noſtra Si- gnora *approuato dal Sommo Pontifice Paulo V. il quale à chi diuota- mente lo recitarà, concede Indulgenza di cento giorni.* Ratio prohi- bitionis non eſt, quòd in illo officio contineatur aliquid minùs orthodoxum, ſed quia verba illa, *approuato dal Sommo Pontefice &c.* falsò addita ſunt, cùm Paulus V. nec tale officium approba- uerit, nec tales Indulgentias conceſſerit. Ita ego ex ore ſuæ ſan- ctitatis accepi, cùm ad eum detuliſſem rumores in Gallia ſpar- ſos cum plurimorum ſcandalo, quòd ſua Sanctitas aliena eſſet ab Immaculata Conceptione. Reſpondit, ſe de hoc valde mirari & rationem prohibitionis attulit, quam ſuprà poſui. Increbuerat etiam rumor in Gallia, quòd omnes Indulgentias reuocaſſet, & hoc ad ipſum retuli. Quomodo, inquit, omnes Indulgentias reuo- cabo, ſi nemo reuocat? Hactenus ille Pater, accipe iam verba Decreti.

DECRETVM.

DElata ſæpius fuere ad Sacram Congregationem Indulgentiis, & ſa- crisque Reliquiis præpoſitam, Indulgentia quædam confictæ, omninoque falſæ, quæ per diuerſas Orbis Chriſtiani partes circumfe- runtur, [illegible] verò comprimenda, quæ adhibito ſtudio inuentæ ſunt, [illegible], vel à Romanis Pontificibus reuocatæ, vel nullæ, quia datum eis tempus præteriuiſſet; quarum quidem plurimæ, [illegible] ad [illegible] cognitionem habuit, Chriſtifideles horum [illegible], [illegible] quippe Indulgentiæ, remiſſioniſque peccatorum [illegible] conſequendæ fruſtrantur. Quamobrem eadem Sac. Congregatio vehementer cupiens huic malo magis indies ſerpenti occurrere, [illegible] [illegible] profectus, & Indulgentiarum dignitati conſulendo, plures [illegible] ſingulari diligentia collige, & in Indicem referre curauit. d

Tales ſunt primò [illegible], vt aſſerunt, conceſſæ à Ioanne II. & e *Sixto IV. [illegible] Orationem charitatis Ieſu Chriſti, Domini no- ſtri [illegible] Precor te, piiſſime Domine &c. ab Vrbano II. Eccleſiæ S. Mariæ, vt vulgò dici ſolet, Campagnola, & S. [illegible], ab Eu- genio III. Recolantibus plagam in humero Ieſu Chriſti factam S. Bernar- do, ab Innocentio III. [illegible] confraternitatem, & Ordini Redemptio- nis, à Bonifacio IX. [illegible] Capellam S. Nicolai de Tolentino in [illegible], à Ioanne XXII. [illegible] menſuram plantæ pedis [illegible] Mariæ Virginis, ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vul- gò dictæ, Laghetti [illegible] ſanctum S. Franciſci, [illegible] impreſſa, deinde Mediolani Anno 1665. (ſunt ta- men [illegible], & [illegible] Confratres Archiconfraternitatis Cordigero- rum S. Franciſci) [illegible] Salutationem Angelicam ad pulſum* f *horologij, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ [illegible] depictæ, [illegible] ſubiecta eſt, à Pio IV. vel Pio V. Principe Senarum, à Clemente VIII. dicentibus Orationem, O magnum myſterium &c. & Eccleſiæ S. Mariæ, quam vocant, Mon- tis Serrati, [illegible] impreſſa, [illegible] pro animabus Chriſti fi- delium defunctorum impreſſa Maceratæ, Iulij 1696. à Paulo V. re- [illegible] Hymnum: Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virgi- nem confitemur &c. vel ſi die Sabbati [illegible], [illegible] canta- tur, & coronæ Roſarij, Imaginibus, & Numiſmatibus, quæ medaglias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borro- mæo ſupplicante Anno 1618. [illegible] Eccleſia Romæ in honorem S. Caroli [illegible], & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus: Sia lodato il Santiſſimo Sacramento, Laus Sanctiſſimo Sacramento,* g *ab Vrbano VIII. in honorem eiuſdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magaloti, & Sacerdotibus, celebrantibus Miſſam, dicentibus, Aue filia Dei Patris, Aue Mater Dei filij &c. à Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac Veſpere conſuetam Antiphonam, Angelus Do- mini &c. & in fine, Deo gratias, & Mariæ [illegible] nonnullis Romanis Pontificibus tributa, vt aiunt, Coronæ Myſterio- rum Paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti [illegible] magni Ducis Etruriæ.*

Tales Indulgentiæ Sodalitatis S. Nicolai, quæ, repetitis quin- quies Oratione Dominica, & Salutatione Angelica, [illegible] li- h *berare animam quolibet die à Purgatorij pœnis affirmant. Tales aliæ Paruſij Confraternitatis Sanctorum Sebaſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad Columnam Traiani. Tales denique aliæ Crucis ſignatorum Sancti Euſtorgij Mediolani, Ari- mini, & Bononiæ.*

Eiuſ generis ſunt & illæ conceſſæ, vt aiunt, Capellæ Roſa- i *rij in Eccleſia S. Antonij de Rengo, ſeu Rodigio. Vel Eccleſiæ Sanctiſſ. Trinitatis Bergomi. Aut Sancti Petri [illegible] Todon- dio ſacto Inuentionis Sanctiſſ. Crucis. Vel geſtantibus funiculum S. Franciſci de Paula. Vel celebrantibus Miſſas Sancti Auguſti- ni, aut alias quinque in honorem quinque feſtiuitatum B. V. Vel recitantibus Officium S. Franciſco Romanæ. Aut Antipho- nam: ò Paſſio magna &c. in memoriam Paſſionis Ieſu. Aut Roſarium S. Annæ (quod Congregatio Sacrorum Rituum non pro- bat) Aut orationem, quæ impreſſa cum Imagine S. Annæ circum- ferri ſolet: Aue gratia plena &c. (quæ oratio prohibetur) Aut Officium Conceptionis B. V. Immaculatæ, quod aſſerunt à Paulo V. probatum fuiſſe. Aut orationem: Deus, qui nobis in S. Sindone &c. (excipitur Indulgentia centum dierum Anno 1675. conceſſa precibus Ducis Sabaudiæ ad Annos 25. omnibus in il- lius deuotione degentibus) Aut aliam: Aue filia Dei &c. poſt* k *Communionem recitandam. Vel aliquo conſpicuo ſigno veneran- tibus Sanctiſſimi Eucharistiæ Sacramenti nomen. Indulgentiæ rur- ſus octoginta millium Annorum veteri de Tabula exſcriptæ, quam in Baſilica Lateranenſi aſſeruari affirmant, pro dicentibus ora- tionem illam verò [illegible]: Deus, qui pro redemptione Mundi &c. Tum quæ impreſſæ fuerunt Papiæ Anno 1670. ſub hoc ti- tulo: Sommario delle Indulgenze concesse dalla Santità di Noſtro Sig. Papa Leone X. all'Inſigne della Concezzione*

della Glorioſa Vergine Maria. Vel Piſauri ſub nomine B. Ioannis, Anno 1608. emulgata. Vel Barletta, ſeu Baruli à recitantibus quaſdam, non ſanè malas orationes, lucranda. Vel Parmæ à viſitantibus per Quadrageſimam duas Eccleſias Tertij Ordinis S. Franciſci. Vel Piſtorij, & Vaſſalla à recitantibus orationem: Aut Sanctiſs. Maria, Mater Dei, Regina Cœli &c. *Et alia in peculiari impreſſo libro deſcripta, quibus frui dicunt Deuotos Seraphicos, & Benefactores.*

l *His annumerandæ ſunt, quæ Crucibus Caravaccenſibus tribuũ dicuntur. Vel Corona, ſeu Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precarijs conſtat; vel Granis, Crucibus, & Coronis Aloyſia ab Aſcenſione Hiſpana Monialis Ordinis S. Claræ. Vel menſuræ altitudinis Ieſu Chriſti Domini noſtri. Vel Imagini, aut menſuræ vulneris lateri eius inflicti. Vel orationi, vt aiunt, in ſepulchro Domini noſtri oppoſitæ. Et Indulgentijs, vt aiunt, iuxta reuelationem factam Sanctis Birgittæ, Mechtildi, & Eliſabeth, vel B. Ioannæ de Cruce, & conceſſis, vt aſſerunt, Granis, quæ aliquid ex tribus Granis retinerent extantibus penes Romanum Pontificem, Hiſpaniarum Regem, & Miniſtrum Generalem Fratrum Minorum obſeruantiæ S. Franciſci.*

m *Omnes verò, & ſingulas iam dictas Indulgentias ſacra Congregatio partim eſſe conſictas, & planè falſas declarat, partim Apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini ſuffragari poſſunt, eaſque in futurum vllo in loco, vt veras publicari, & lucrandas Chriſti fidelibus proponi vetat; Folioque, & Libris, vbi ſic proponuntur, ſeu aſſeruntur, omnino præcipit aboleri, niſi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ. Nec idcò tamen vult, alias, quas hoc Decretum non contingit, pro veris, & legitimis, tacitèque probatis haberi.*

n *Ac demum omnes Indulgentias conceſſas ante Decretum Clementis VIII. editum die 9. Ianuarij 1597. Coronis, Roſarijs, Granis, ſeu calculis, Crucibus, & Imaginibus ſacris, vel ante Breue Pauli V. quod incipit:* Romanus Pontifex &c. *editum 23. Maij Anno 1606. perſonis Regularibus quorumcunque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Conſtitutionem 125. Clementis VIII. cuius initium:* Quæcunque &c. *& 68. Pauli V. incipientem:* Quæ ſalubriter &c. *habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitate vlla, Ordine, Congregatione, Societate etiam Ieſu, Capitulo, vel cœtu quocunque; vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliiſque perſonis, vel perſona quacumque eorum, vel eius nomine ſpecialiter, & indiuiduo facienda eſſet; niſi fuerint deinde Romani Pontificis authoritate renouatæ, aut confirmatæ, nullius eſſe roboris, & momenti pariter declarat.*

o *Porrò Summaria Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Chriſtianæ, Confraternitatibus Sanctiſſimæ Trinitatis, & Redemptionis captiuorum, Nominis Dei, Roſarij, B. Mariæ de Mercede, & Redemptionis captiuorum, B. Mariæ de Monte Carmelo, Cinguli S. Auguſtini, & S. Monicæ, niſi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.*

p *Indulgentias verò Stationum Vrbis, quæ à Romanis Pontificibus ſingulari quadam beneficio vel communicatæ ſunt, vel communicabuntur interdum, aliquibus locis, Ordinibus, aut perſonis, diebus tantum Stationum in Miſſali Romano deſcriptis ſuffragari poſſe declarat, ſemel autem duntaxat in die plenariam Indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.*

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiſſimum, eadem Sanctitas ſua probauit, & inuiolatè ſeruari iuſſit.

Datum Romæ die 7. Martij 1678.

Aloyſius Card. Homodeus.

Loco ✠ Sigilli.

Michael Angelus Riccius Secret.

Die 12. menſis Martij 1678. ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad Valuas Curiæ, & in acie campi Floræ, ac alijs locis ſolitis, & conſuetis Vrbis per me Rochum de Stephanis Sanctiſs. Domini Noſtri Papæ Curſ.

Laurentius Seguus Magiſt. Curſ.

Romæ, Typis Reuerendæ Cameræ Apoſtolicæ, M. DC. LXXVIII.

q ITa Sacra Congregatio Indulgentiarum, de cuius approbatione facta à S. D. N. Innocentio XI. cùm nemo ſanus dubitare poſſit, in primis reuoco, ſiquid illi aduerſum atque aliorum iudicio ſeu relatione fretus, ſcripſi in duabus prioribus Editionibus illius libri, & fortè etiam in hac ipſa. Et ſi autem hoc Indice non continentur omnes illæ Indulgentiæ, quas pro Apocryphis habitas fuiſſe à ſacra Congregatione retuli n. 703. ex Bonagratia, haud tamen rectè inferes, illas, quæ non ſunt expreſſæ in præſenti Decreto habitas eſſe à ſacra Congregatione pro legitimis; huic enim illationi reflexè contradicit hoc recentiſſimum Decretum; ergo remanent eo in ſtatu, in quo erant ante perfectam prouidentiſſimam Sanctionem Sanctiſſimi Domini noſtri, cui ad maiorem diuini honoris propagationem indulgeat Deus Annos Petri.

CAPVT XXXVIII.

An, & quid ad Indulgentiæ acquiſitionem proſit ſequi opinionem probabilem?

SVMMARIVM.

Probabilitas opinionis non prodeſt ad acquiſitionem ipſiuſmet Indulgentiæ omittenti actum, quem Pontifex reipſa requiſiuit vt conditionem. 710.

Nec huic patrocinatur reſpectu Indulgentiæ doctrina de valore actionum procedentium ex iuriſdictione falsò quidem, attamen probabiliter credita, 711.

Patrocinari autem poteſt reſpectu aliquarum gratiarum adiunctarum ipſi Indulgentiæ 712.

Quatenus liceat procedere in hac materia ſecundùm ſententias probabiles, etſi minùs tutas? 713.

Quæſt. CIII. *Sunt in tota hac ſecunda & prima Parte recitatæ tam multæ probabiles opiniones de expedita facultate lucrandi reipſa Indulgentiam, quid prodeſt prædicta probabilitas?*

RESP. I. Qui prætermittit aliquem actum, quem iuxta probabilem, vel etiam probabiliorem opinionem, credebat non eſſe neceſſarium ad conſequendam Indulgentiam, non conſequitur Indulgentiam, ſi talis actus reipſa, & abſtrahendo ab huius ſententiæ probabilitate, neceſſarius eſt ad lucrandam Indulgentiam. Bonacina de Sacram. *diſp. 6. q. 1. punct. 9. n. 17.* & Diana *part. 3. tract. 12. reſol. 32.* poſt Sanctium, & Baſſium, quos citat. Ratio eſt, quia valor Indulgentiarum non pendet ab opinione noſtra, ſed à voluntate, & arbitrio concedentis, & ſuam gratiam adſtringentis ad conditiones, & circumſtantias, quæ ipſi placent, & quas iudicat attendendas, ſiue nos iudicemus, ſiue non iudicemus attendendas. 710

Nec obſtat, quòd in materia de Iuriſdictione Confeſſarij tradant communiter recentiores Theologi, valere abſolutionem datam ab illo, qui quidem deſtitutus eſt iuriſdictione, per publicum tamen errorem, ſaltem accedente titulo colorato (imò probabiliter etiam ſine hoc titulo, vt tetigi ſcripto in Tomo priore *tract. 7. reſ. 3. num. 106.*) putatur ea eſſe præditus. Nam id docent Doctores ideirco, quòd ad euitanda grauiſſima animarum damna, meritò præſumatur Eccleſia tali Sacerdoti pro ſingulis actibus tribuere iuriſdictionem: at nullo modo eueniunt talia damna ex eo præcisè, quòd quis non potiatur Indulgentia tunc, cùm prudentiſſimè exiſtimat ſe illa potiri, aut potitum eſſe. 711

II. Alios tamen effectus ab ipſa pœnæ remiſſione diſtinctos, obtinere quis poteſt, ſi ſequatur opinionem probabilem, cùm ea ſit à parte rei falſa. E. G. probabiliſſimum eſt, ab illo obtineri Indulgentiam, qui, quando pro illa acquirenda præſcribuntur plura opera, partem illorum perficit in ſtatu peccati mortalis, vt viſum eſt *num. 85.* Hæc ipſa ſententia, etiamſi fortè ſit a parte rei falſa, & proinde qui illam in praxi ſequitur, non obtineat Indulgentiam Iubilei, attamen, quia probabiliter putatur obtinere, valent abſolutiones à reſeruatis, & commutationes votorum, quæ fiunt ex ſuppoſitione huius ſententiæ. Atque ita ſenſi in Tract. de Iubileo *cap. 44.* Ratio eſt, quam *num. præcedente* attuli, ad probandum, valere abſolutionem datam à Sacerdote, qui per errorem publicum putatur habere iuriſdictionem, cùm non habeat. Et denique Diana factus vſu, ac lectione doctior *part. 10. tract. 13. reſol. 14.* vocat ſatis probabilem, vti & ego, ſententiam generatim oppoſitam Bonacinianæ *n. 710.* adductæ, ſicut & Coronius *lib. 1. emetem. 1. n. 15.* in caſu, quo falſa opinio circa acquiſita, eſt probabilior; ego non diſtinguo inter maiorem, & minorem. 712

Et idcirco etiam non diſtinguo, quòd omnibus hiſce iam pridem publicatis R. P. Ioannes Euangeliſta Thanner, magnus in Prouincia noſtra Theologus, dum abhinc biennium ageret eiuſdem Prouinciæ Præpoſitum, mihi coram dixerit, audiuiſſe ſe ex ore viri huic digniſſimi, Vrbanum VIII. aliquando in-

tento-

terrogatum generatim de interpretatione verborum Indulgentias proponentium: Reſpondiſſe ſuam ſedisque Apoſtolicæ mentem hanc eſſe ac voluntatem, vt eæ valeant illo modo, quo prudentes pij, doctique Theologi exiſtiment valere. Quia verò frequentiſſimè horum aliqui cenſent, hanc aut illam Indulgentiam valere in hac aut illa circumſtantia, cùm, aut ſine hac & illa conditione, nequit autem Pontifex velle oppoſita, idcirco intelligo illud reſponſum de iudicio vel communi, vel plerorumque, ſeu notabiliter plurium prudentium, piorum, doctorumque Theologorum, quando agitur de ipſo præcisè valore, ſeu effectu eſſentiali, vt ita loquar, Indulgentiæ, qui eſt actualis remiſſio pœnæ in foro Dei, non autem quando de effectu quandoque annexo huic remiſſioni, vt eſt actualis relaxatio caſus reſeruati, aut votorum commutatio; ſiquidem ad huius relaxationis vtriuſque valorem ſufficit minùs communis ſenſus Doctorum ob cauſam expreſſam hoc *n.* 712. At verò ad illum, quem vocaui effectum *eſſentialem* exigo plurium ſenſum, conſenſumque Theologorum memor, ſæpiùs Pontificibus parùm probari opiniones, aut ſingulares, aut etiam minùs communes, vbi eſt periculum peccati aut nullitatis, & ſic intellige, quod dixi *n.* 710.

713 III. Poteſt quis bona conſcientia, ſententijs quibuſcunque probabilibus de indulgentia, per hanc aut illam conditionem obtinenda, vel obtenta, in praxi inniti, perinde ac ſi ſciret eſſe certas; niſi fortè charitas, aut iuſtitia proximo debita, aliud in caſu aut materia particulari exigat. Ratio primæ partis eſt, quia oſtendi nequit, cur in vſu Sacramentorum, ſicut optimè declarat P. Dicaſtillo *tr.* 2. *de Bapt. diſp.* 1. *dub.* 8. liceat praxin accommodare ſententijs, probabiliter aſſerentibus ea valere in hoc, aut illo caſu, & non liceat in indulgentijs, cùm præſertim certum ſit, nullum ex deceptione circa illarum valorem periculum æternæ damnationis imminere:

714 Ratio ſecundæ partis, & additæ exceptionis eſt, quòd ex materia de Sacramentis conſtet, miniſtrum Sacramenti quandoque ex charitate, imò & ex iuſtitia obligari ad ſequendas in praxi opiniones magis tutas, ſeu ſecundùm quas certiùs obtinetur Sacramenti effectus, vt ſuppono ex communiſſima ſententia Patris Dicaſtillo *loc. cit.* & dictis in Experimentis *tract.* 2. *num.* 98. & 99. Ergo etiam quandoque obligatur ad hoc ipſum faciendum in vſu indulgentiarum.

CAPVT XXXIX.

Ex *dictis toto hoc tractatu deducuntur documenta, multùm ad praxin facientia.*

SVMMARIVM.

Volens fieri compos Indulgentiæ accommodet ſe opinioni tutiori. 716.
Confeſſarius quid faciat circa impoſitionem pœnitentiæ? 717.
Habeat Confeſſarius in memoria indulgentias, quas omnes Chriſti fideles poſſunt facillimè lucrari. 718.
Et accommodet ſe etiam in hac re opinioni probabili pœnitentis. 719.
Conſilium pro pœnitentibus omittentibus pœnitentias. 720.
Obſeruanda pro certiore acquiſitione qualiumcunque indulgentiarum. 722.
Modus applicandi ſub diſiunctione indulgentias animabus. 723.
Peculiare quod Religioſi, & inſcripti Congregationi alicui obſeruandum in ordine ad indulgentias. 724.
Cur Autor omiſerit in hac editione enumerationem indulgentiarum ſtationum? 725.
Quibus diebus poſſint vi indulgentiarum ſtationum liberari animæ purgatorij? 726.
Documentum pro metuentibus ſuperſtitionem in hac re. 729.
Motiua ad iuuandum iuuare defunctos applicatione indulgentiarum. 729.

715 VT beneuolus Lector ex hactenus aſſertis, & relatis optatum fructum certiùs, & faciliùs conſequatur, placuit nonnulla documenta Corollariorum loco ſubiungere, partim repetendo nonnulla ex dictis, partim alia indicando.

716 I. Documentum. Quandoquidem ad ipſammet indulgentiam, ſeu pœnæ debitæ remiſſionem acquirendam, probabiliter nihil prodeſt ſententiæ, quam quis ſequitur, probabilitas ſeu minor, ſeu maior, ſed ſola veritas, vt paulò ante oſtendi, idcirco qui ſibi optimè conſultum vult, debet ſe in indulgentiarum obtinendarum ſtudio accommodare ſententijs tutioribus, ſiue ſint magis, ſiue minùs probabiles, vt ſunt illæ ſententiæ, quæ dicunt opera præſcripta debere neceſſariò fieri in gratia, ſine peccato: cum intentione lucrandi indulgentiam: cum cognitione, & ſaltem virtuali intentione illius intentionis, quam præfixit Summus Pontifex: cum ſtudio ſaltem aliquo ſatisfaciendi pro peccatis per aliqua pia opera &c.

II. Confeſſarius poteſt in omittenda pœnitentia non tantùm vindicatiua, ſed etiam medicinali accommodare ſe opinioni, quâ probabiliter credit, ſuum pœnitentem, etſi in peccato mortali exiſtentem, lucraturum mox, vel lucratum iam eſſe indulgentiam plenariam ratione Congregationis, cui inſcriptus eſt, ratione numiſmatis Quinque Sanctorum S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis &c. Et vel maximè hoc facere poteſt, quando pœnitens grauatus eſt antiquis pœnitentijs ieiuniorum, diſciplinarum, roſariorum, confeſſionum octiduanarum &c. Et quia tam multi indulgentias Partiales adipiſcuntur ratione concionum, aut templorum Ordinum Mendicantium, quæ adeunt, & viſitant, iuxta dicta *num.* 560. Item ratione roſarij: pronuntiati Nominis IESV &c. ſecundum dicta *num.* 603. Item ratione Confraternitatum, quibus ſunt adſcripti: itemque ratione ternæ ſalutationis Angelicæ, quam ad pulſum matutinum, & veſpertinum recitant, iuxta dicta *num.* 530. *& ſeqq.* idcirco poteſt pleriſque hoc intuitu minui pœnitentia, etiam in anno Iubileo: nam eo non fit ſuſpenſio indulgentiarum Partialium, vt oſtendi tract. præced. ſeu de Iubileo Quintuplici *cap.* 9. *num.* 47. 717 718

III. Quia receptiſſima opinio fert, Confeſſarium teneri accommodare ſe opinioni probabili pœnitentis, idcirco Confeſſarius non tantùm licitè poteſt, ſed etiam tenetur omittere iniunctionem pœnitentiæ vindicatiuæ, quando pœnitens id petit, ob indulgentiam à ſe paulò ante probabiliter obtentam, vel probabiliter mox obtinendam. 719

IV. Pœnitentes, qui facilè omittunt, aut nimis diu differunt pœnitentias à Confeſſarijs impoſitas, periculum mortaliter peccandi per illarum omiſſionem euadent, ſi paulò poſt confeſſionem faciant ſe participes alicuius indulgentiæ plenariæ, cum propoſito tamen perficiendi, quoad fragilitas humana patitur, pœnitentiam, præſertim quam ipſimet iudicant eſſe ſibi ſummè proficuam, aut ferè neceſſariam ad vitæ emendationem. 720

V. Sacerdotes, qui acceperunt ſtipendium pro faciendo Sacro in altari priuilegiato, non poſſunt tam liberè in alio altari non priuilegiato facere Sacrum, ſub prætextu, quòd habeant numiſma affectum indulgentia plenaria applicabili animabus defunctorum, quàm ſi ex ſola obedientia tenerentur itidem in priuilegiato altari ſacrificare: nam obligatio iuſtitiæ non tam facilè permittit praxin probabilium opinionum minus tutarum, quàm permittit obligatio obedientiæ, Religionis, &c. Vide dicta *n.* 508. 721

VI. Ad certiorem indulgentiarum qualiumcunque acquiſitionem, refert obſeruare ſequentia. Primò, omnes à Summo Pontifice indicatæ conditiones obſeruentur, impleanturque religioſiſſimè, integerrimèque, ſequendo potiùs in praxi opiniones tutas, quàm ſolùm probabiles: quandoquidem probabilitas ſola fortè non facit, vt acquiratur reipſa indulgentia. Secundò, qui nequit ex valde veriſimilibus indicijs conijcere, ſe eſſe in ſtatu gratiæ diuinæ, conetur actum contritionis elicere, priuſquam incipiat exequi opera ad indulgentiam neceſſaria. Tertiò antequam ea inchoet, dicat, ſe illa offerre diuinæ Maieſtati in eum finem, vt ſibi, vel alij, (ſi applicari poſſit) indulgentiam propoſitam adipiſcatur. Quartò, tot indulgentias, quot poteſt, applicet animabus purgatorij; parabit ea ratione aſſiduos apud Deum Patronos, & Interceſſores. 722

Et quia non poſſumus ſcire, hæcne determinata anima in purgatorio detineatur, an potiùs alia, valde conſultum eſt, vnam eandemque indulgentiam plenariam applicare ſub conditione quinque (in memoriam, aut cum memoria Quinque Vulnerum Chriſti) aut pluribus animabus diuerſis dicendo v.g. *Domine Deus, indulgentiam, quam nunc acquirere intendo, offero tibi pro anima mei patris, v.g. ſi eius capax, aut indiga eſt: ſin minùs, pro anima mei fratris Arnulphi: quòd ſi nec ea indigeat hoc ſuffragio, tum cupio obtingere illi animæ, quæ eſt omnium deſertiſſima, vel diutiſſimè in purgatorio, vel quæ ſecundùm diſpoſitionem, quam olim in corpore habuit, maximè omnium parata eſt ad hanc, aut illam virtutem à te pro me, vbi ad cœlum venerit, poſtulandam &c.* 723

VII. Quandoquidem plerique Religioſi, Sodales Confraternitatum, & Congregationum, aliique inſtructi benedictis medallis, & roſarijs ignorant habitualiter, vel actualiter, quantas indulgentias per ſuos bonos, frequentiſſimoſque actus, præſertim per recitationem quinque, aut ſeptem Pater, & Aue in Eccleſijs Regularium, aut in alijs (ſi ad Religioſorum venire nequeant) lucrari poſſint, ideo valde expediens eſſet, vt quiſque manè expreſſe diceret: *Domine Deus, omnes indulgentias hodie quocunque titulo obtinendas, offero tibi pro tali, aut tali anima, aut pro decē animabus, quæ cùm eſſent illigata corpori, maximè omnium præ aliis amabant, & colebant V. Matrē, Venerabile Sacramentum &c.* prout ſuus cuique genius ſuggeret. 724

725 Clauſi primam editionem huius Tractatus tranſcriptione omnium, quæ grauiſſimus Doctor Emmanuel Rodriquez *eg. queſt. q. 90.* & ſequentibus ſtudioſè, ac ſigillatim conſcripſit de Stationum Romanarum Indulgentijs, enumerando, quot, & quales obtineri queant ſingulis anni diebus. Ideo autem tam multa aliena præter meum morem tranſcripſeram, quod meus Tractatus ille deſcenderet ad materias particulariores, atque magis vſui quotidiano ſeruientes, quam vllus à me lectus, ideoque cenſerem, ei apprimè conuenire enumerationem illarum Stationum, illi inquam tractatui in parua forma, atque ſeorſim impreſſo; at neſcio, an non plures, ac vellem ſuccenſuri mihi eſſent, ſi alienis, tamque copioſis plumis veſtirem hanc editionem, ea etiam de cauſa, quod ex quo primo videt ſolem Germanicum, prodierint multi alij libelli, aut chartæ patentes ferè omnibus obuiæ, in quibus exprimuntur omnia, quæ tunc temporis vulgaueram.

726 Facere tamen nequeo, quin ad promouendam, fouendamque nonnullorum valde laudabilem pietatem erga pios manes, huc transferam, quæ P. Henric. Lamperter ſolidæ vir pietatis, noſtræ Prouinciæ, grauiſſimus Theologus collegit, atque vna pagina typis vulgauit, de diebus, quibus ſit poteſtas liberandi animos igne purgatorio: illius folioli ſunt hæc verba:

727 Quibus diebus Romæ in diuerſis templis liberari poſſit anima è purgatorio.

1. In Dominica Septuageſima apud S. Laurentium extra Muros. Item Feria iii.
2. Dominica i. Quadrageſima. Item Feria iii. & Sabbato.
3. Dominica ii. Quadrag. & Sabb. apud S. Ioannem in Laterano.
4. Dominica iii. Quadrag. apud S. Laurentium. Item Feria iii. & Sabbato.
5. Dominica Lætare apud S. Crucis in Ieruſalem. Item feria iii. & ſabbato.
6. Dominica Paſſionis. Item Feria vi. & ſabbato.
7. Dominica Palmarum. Item Feria vi.
8. in Paſchate Feria iii. iv. & v.
9. In Pentec. Feria iii. v. & Sabb. apud S. Laurentium extra muros.
10. In feſto S. Ioannis die 6. Maii, & 27. Decembris apud S. Mariam Maiorem, & apud S. Paulum. Item feſto S. Ioann. Baptiſtæ 24. Iunii apud S. Ioannem in Laterano.
11. Omni die Lunæ à meridie apud S. Andream della valle. Item omni die Mercurii apud S. Laurentium extra Muros. Item Sabbato iv. Temporum in Septembri.
12. Communione Generali quolibet menſe, quæ fit Romæ vltima Dominica menſis: alibi alia. Addunt aliqui diem 27. Ianuarii propter translationem S. Ioann. Chryſ. ad S. Petr. in Vaticano.

Hactenus illud folium omni ſybillino præferendum, ſi exploratum eſſet, omnes, qui potiuntur Indulgentijs Stationum, potius etiam illis, quibus poſſunt, eximi flammis expiatorijs animæ. Sed eſto deſit huic rei certitudo, non tamen deeſt vera probabilitas, vt vidimus ſupra *cap. 8. n. 339. & ſeqq.* quæ quidem ſola abſoluit omni nota ſuperſtitionis, aut imprudentiæ, qui diebus hic enumeratis, dum recitat quinquies Pater, & Aue ad intentiones expreſſas *cit. cap. 8. num. 340.* etiam addit: *Domine Deus præcorte, vt ſi præter Indulgentiam ſolis vinis deſtinatam poſſim ſuppetias ferre alicui animæ in charitate defunctæ, velis hanc, aut illam eripere ex illis ignium vorticibus.* 728

Animum ad hanc induſtriam accendet memoria eorum, quæ de cauſis, modo, fructu pietatis erga manes vinculis corporeis in ſtatu gratiæ exſolutos, non minus doctè, quam piè ſcripſit præcipuus, ni fallor, hac ætate animarum purgantium Patronus dogmaticus P. Iacobus Hautinus noſter tribus libris *de Patrocinio Defunctorum*, cui iungo Patronum Concionatorum R. P. Ioannem Baptiſtam Mannium, nunc Collegij Bononienſ. Rectorem, in illis Diſcurſibus Oratorijs, quos Italico ſermone ad populum Venetum habitos typis vulgauit diſertè, piè, doctè. 729

TRACTATVS QVINTVS

SEV

THEOLOGIA IVRIDICO-MORALIS,

ID EST

ACCVSATIO CANONICA EBRIOSI.

Ad diuortium compellendi propter ebrioſitatem, indeque ſecuta varia mala.

OPVS CONTEXTVM

Varijs & curioſis Quæſtionibus, Deciſis

Ex Fundamentis Theologiæ Moralis, atque Iuriſprudentiæ.

PRÆEFATIVNCVLA.

Conſideranti eos, qui de actionibus humanis ſcripſerunt, videntur de re literaria bene meriti, non duntaxat ii, qui omnes, aut pleraſque materias Morales, vno, pluribuſue Voluminibus perſecuti ſunt, ſed & ii, qui de vna aliqua veluti in manipulum collegerunt, quidquid de ea ad mores faciens, apud probatos ſcriptores ſparſim legerunt. Hac enim ratione effecere, vt plerorumque omnium dubiorum, quæ circa eam materiam oriri queunt, reſolutio perfacili labore, magno pretioſiſſimi temporis compendio ex illo poſſit manipulo peti. Quod quidem verum eſſe agnoſcunt, qui voluerunt è Iuriſconſultis, Maſcardum de Probationibus, Menochium de Præſumptionibus, Barboſam de Officio, & Poteſtate Epiſcopi; è Theologis Thomam Sanchez de Matrimonio; Paſqualigum de Ieiunio; Bonartium de Horis Canonicis; vt alios præteream.

Horum ego inſtitutum ſecutus ſum in opuſculis meis prioribus, ſeu Alph. & vtroque proximè anteced. Tract. Sequor in hoc præſenti opere, in quo propono ferè omnia, quæ ad mores facientia de non probroſo minus, quàm frequenti vitio ebrietatis, reperi apud auctores, qui de ea ſcripſere, vel ex profeſſo, vel incidenter.

Quod vitium, quia ſatis crebro iuſtam diuortii cauſam præbet, idcirco complura de diuortio in medium protuli, ſicut & de teſtibus, vtpote qui ante ſententiam diuortii audiendi ſunt iuxta doctrinam c. ſerui §. in omni de verb. ſignif. *& de gula veluti ebrietatis ſorore, ac variis aliis criminibus ortum ab ea, ebrietatéque ſumentibus.*

Vniuerſam materiam comprehendi verbis, & ſententiis in formam Accuſationis redactis, exemplo (in diſſimili tamen materia,) grauiſſimi viri Ignatii Lopez in Practica criminali.

Tametſi verò me non lateat, Accuſationem *propriè eſſe criminis delationem apud iudicem publicæ vindictæ cauſa, interueniente inſcriptione legitima; & vice verſa* Actionem *propriè, ſtrictéque nil aliud eſſe, quàm ius quod ſibi debeatur, iudicio proſequendi. text.* in L. nihil aliud ff. de obligat. & action. *ac proinde huic Operi potiùs* Actionis, *quàm* Accuſationis *nomen tribuendum fuiſſe videri, quandoquidem pars læſa inducitur à me proſequens ius ſuum, non poſtulans vindictam; quia tamen hæc duo nomina ſæpiſſime ab ipſiſmet Iuribus promiſcuè accipiuntur, vt c. tua* de procurat. *itemque* L. 1. & 3. C. de crimine ſtellionat. *atque alibi paſſim; quia præterea accuſatio adulterii ob diuortium eſt actio quaſi mixta. text. expreſſ.* cit. cap.

cap. tuæ de procurator. cum ob rem iure ago, dum librum hunc Accuſationis nomine afficio, unaque opus etiam non tam motu proprio, quam iudicio alieno Theologiam Iuridico-Moralem, quòd plurimas quæſtiones reſoluam è fundamentis Iuriſprudentiæ, etſi plures ex Theologia.

Totum libri ſyſtema oculis tuis, candide Lector, ſubiiciet Oratio, quam præmittam, literis marginalibus indicantibus ſingulas materias in decurſu pertractandas. Auctorum, quorum placita probo, improbove, numerum haud accumulo, ſicuti mihi non difficile foret: varios, illos, quorum nomina exprimo, ſufficere ad autoritatem pariendam ſententiæ, pro quibus illos laudo, nec ignarus, poſſe apud illos ſpſos reperiri plures, ſi cui multitudo allubeſcat.

Paucos ex antiquioribus, præter Doctorem Angelicum, ſcholarum noſtrarum Theologicarum Ducem, & Anteſignanum in meum patrocinium advoco, idcirco quòd & illi Neoterici, quos refero, ſibi potenti nominaturi priſcos, & ego multiplici experientia didicerim, eſſe in rebus Moralibus plerumq; ſtandum potiùs iudicio Recentiorum, quam Antiquiorum.

ACCVSATIO CANONICA EBRIOSI.

Ad diuortium ob ebrietatem, & inde ſecuta mala compellendi.

MEo, meorumque malo, & periculo adductus ad veſtrum tribunal ſto Reverendiſsimi, & Ampliſsimi Domini, cauſam illi corâ vobis agere meum, cui me patronum offerrem, ſi apud me eſſe non oporteret potiorem æqui rationem, quàm decori; & non meminiſſem, me, cùm cœpi ſocer eſſe, non deſiiſſe eſſe patrem, ſperaſſe, fore auum.

Sulpitius Merula gener meus, priuſquam meam ipſi filiam nuptui
a b daret, ſobrietatis a. quam b. iuuenes, æquè ac c ſenes peculiari ſtu-
c d dio conſectari decet, non ſecus ac ſi vitis non bibendi d religione generetur,
e f laude clarus, & charus, nunc e ebrietati, f vitio, inquam, vitio-
g rum penè omnium fœdiſsimo perditiſsimè deditus eſt, eaque tum pla-
h i nè hebrius, i tam ſemiebrius ſaltitat, quæ filiam meam Elpidiam ab eo etiam invitam diſcedere cogunt. Idq; faciendi poteſtatem petit ea per me, patrem ſuum, à vobis, Reuerendiſsimi, & Ampliſsimi Iudices, minimè dubia, ſe, quod poſtulat, impetraturam, ubi ſuæ petitionis cauſas ex me patienter audieritis.

Eſt, ut dixi, gener meus immodico potui vini, intolerandum in modum addictus. Nec iſtic illum criminis poſtularem, niſi ſuo nos ipſe exemplo, grandi noſtro malo docuiſſet, illam potandi libidinem eſſe ſcaturiginem aliorum, quæ diutius ferri nequeant, permultorum, quà
k flagitiorum, quà ingentium malorum, ipſam crapulam k comitan-
l tium, & l conſequentium.

Præcipua indicabo, nullum amplificabo, quia me ſocerum eſſe tam ſcio, quàm doleo.

m Vix abit dies, Reuerendiſsimi Domini, quo ille gener meus m tabernam vinariam, vel cereviſiariam non adeat, ſeque vino oppleat. Et id quidem non tam aliorum exemplo, atque ortatu quam eorundem
n hortator, atque anteſignanus. Popinarum etiam n obæratorum gre-
o ges ſecum trahit, nec à potatione ad hauſtus o æquales deſiſtit, donec vino marcidos, ac depoſitos videas. Etenim duos illos ſacerdotes, quorum alterum, quòd in crapula ſacram hoſtiam (honorem profan-
p do dictum velim) p vomuiſſet in menſam, alterum, quòd non abſque gravi multorum offenſione inter pocula identidem repetiiſſet ver-
q ba, q ſacroſanctis myſteriis conſecrandis inſtituta, merito ſupplicio
r affeciſtis, ipſe ad temulentiam, & quidem die r ieiunio dicata, compulerat.

Quin alteri ſacerdoti, quòd hic, ut poto non neſcius quàm prope-
s dioſam dignitati s ſacræ crimen ſit ebrietas, tricongium exhaurire
t detrectaret, manus moleſtas iniecisset, niſi ei ſibi t fuga, ſanè non admodum decora conſuluiſſet.

u Vbi ebrius domum repetit ſcelus u ſceleribus cumulare, obvios quoſ-
x y z que aut x verberibus, aut y ſpurcis verbis, geſtibuſque, aut z contu-
aa melijs laceſſere; abſentium famam aa obtrectare; præſentes iuxta cum
bb abſentibus bb maledictis impetere; execrationes cc in Deum, & Ca-
cc lites iactare; verba Catholico homine dd indigniſsima vullare; falſiſ-
dd ff ſima quæque ee iureiurando firmare; ſecretiſsima ff quæque prodere dignus, de quo canatur illud veteris Poetæ:

Arcanum demens detegit ebrietas.

gg Quas ob res tameſi aliquoties infame gg ſupplicium nix euaſit, e-
hh tiam poſtquam certis hh ſignis demonſtrauit, ſe prorſus ebrium, ac mente captum hoc dixiſſe, feciſſe, iam tamen nihilo meliore euadit. Nec illum emendat carcer, quo ob ipſammet ſuam continuam temu-
ii lentiam, non ſemel ex ii Patrio Iuris præſcripto multatus eſt.

Accedit his malis, quòd per omne genus kk ingluuiei, filiæ meæ bona kk
ll paraphernalia, ipſamque adeò mm dotem, ut de bonis nn commu- ll
nibus nihil dicam, abligurias, oo ſolummodo, dum ebrius eſt, inte- mm
gra ſympoſia, ſumptuoſa pp conuiuia; graues inſuper qq morbos in- nn
tra podagram pariit ſibi portentoſa ſua ingluuie. Eamque ob rem tum oo
complura diuina humanaque rr præcepta negligit, tum coniectis, at- pp
que ſoluendis muneris, quod honeſtam ſanè mercedem ei adfert, perſe- qq
quens fungi nequit. Quo quidem, ſi ob ſuam exitialem intemperantiam, rr
ingeſtandiſque libidinem ſpoliatur, non erit, unde ſe, unde uxorem, un- ss
de liberos tt ſuſtineat, &, ut verbo Vlpiani utar, exhibeat. tt

Quamquam, quid de hiſce olendis loquar? Quibus ipſe uitam haud ſemel eſt eripere conatus? Quoties filiam meam? Quoties nepotulos meos uu ſuſtibus deuerberauit? Quoties cultrum, & gladium mero, uu & ſtibone grauis in hos, & illam ſtrinxit? nibil ait? Certè necaturus, niſi declinando furorem amicitis, uitam ſeruaſſent & ſuam, & eius, Suam, quam potebat impius parricida; eius, quam uindice gladio erepturus erat carnifex.

Suaſère quidem haud pauci filiæ meæ, ut propinato, neſcio, quo pharmacorum genere tolleret immoderatę appetentiam aiat, atque ex ebrioſo redderet abſtemium. Sed xx ſcelus deteſtata eſt, cùm aliis de xx cauſis, tum quòd is naturæ ipſi adeo pertinaciter bellum indixiſſe videtur, ut cùm deſit uinum, cereviſia, aut mulſum, quibus rationem exuerbet, yy tabaco, zz lapulo, a 3. fumo, b 3. pane ipſo (credo- yy tis ceſtatiſsima proferente) inſanè ſeſe inebriet, non temperaturus ſi- zz bi, credo, c 3. ſanguine, ac d 3. lotio, ſi & horum potus hominem a 3. in beſtiam conſueta ipſi metamorphoſi uertere poſſet. b 3.

Accedit, quòd tanta ei neceſſitudo intercedat cum infami ſcorto, c 3. ut haud obſcura e 3. uiolatæ fidei coniugalis argumenta dediſſe cenſen- d 3. dus ſit. Etenim non ſemel illis diebus, & de nocte plures horas ſolus cum e 3. illa in cubiculo conclusus moratus, & primùm per ab ipſa filia mea deprehenſus, ſuique ruboris, ſi quid tamen ruboris ei effrons reliquum fecit pallida conſcientia, ſeu meditatum, ſeu perpetratum ſcelus confeſſus eſt.

Quocirca volens Elpidia mea, f 3. cùm animæ ſuæ incolumitati, f 3. tum ſuæ, ſuorumque liberorum g 3. vitæ, ac fortunarum exiguis reli- g 3. quiis conſultum, et ſi autoritate h 3. propria, lecti, tectique ſepara- h 3. tionem facere poſſet, maluit tamen id veſtro conſenſu, auſpiciiſque peragi, minimè ignara, ad veſtrum tribunal, i 3. diuortiorum æquè i 3. ac k 3. matrimoniorum cauſas ſpectare. Orat proinde, obteſtaturque, ut per vos, Reuerendiſsimi Domini, ſibi liceat, cum dimidia l 3. communium liberorum parte in meas ædes commigrare, & ut habeat, quos ſe, ſuoſque m 3. ſuſtentent, n 3. dotem, paraphernalia, & quæ propria induſtria comparauit, ipſa ſecum auferre, ac ſeorſim à marito, liberàmque ab omnibus eius imperiis impoſterum viuere, aut etiam inter o 3. velatas virgines, non velatam profiteri. o 3.

Omnium, quæ aduerſus generum dixi, p 3. teſtes, q 3. omni exce- p 3. ptione maiores, r 3. clericos, & laicos s 3. regulares, ſæculares, r 3. q 3. domeſticos, vicinos, vobis, cùm volueritis, ſuſceritis, ſiſtam; au- s 3. dite, quæ referent, & miſeris, ut ſoletis, conſulite. t 3.

Scio: obiiciet gener meus, quod, & dictitat, meam videlicet filiam non minùs ſeipſo ſtudioſam nacticandorum poculorum, atque ebrioſam eſſe, idque uitium longè probroſius u 3. in muliere meritò cenſeri, u 3. quàm in viro. Et fateor doleus ipſummet, alterò ue anno uixiſſe nimium minùs ſobriam, ac dicauiſſet, dignamque proinde fuiſſe, cui x 3. x 3. ſolemni formula diceret: res tuas tibi agito, conditione tua non utor, ſi ea in id probri ultrò potiùs, quàm mariti exemplo deuenijſſet, nec à me caſtigata omni meraco iam abſtineret. Nunc quando certum eſt, eam toto, quod proximè elapſum eſt, ſexennio, uicinas omnes in Eccleſia, ſobrietatiſque laude æquaſſe, illum autem ruptis omnibus temperantiæ repagulis, eò dementiſsima impudentia, impietatiſque deueniſſe, ut ſpreta iam ſacratiſsimorum y 3. quoramque, ipſas adeò y z 3. Paraſceues, ſacraque Synaxis a 4. deſtinatorum dierum religione Bac- a 4. chabatur, ac genio, auſuſquoque (horreo referens) ſæpe ſæpius in ipſam ædem ſacram inferre uini lagenam, eamque in b 4. odeo, dum b 4. Eccleſiaſtes ad plebem uerba faciebat, non ſine c 4. laſciua cantilatio- c 4. ne vacuare, ideòque merito formidandum ſit, ut ſacrilegam hominis improbitatem uindicante Numine, ſibi aliquando ceruicem lapſu frangat ebrius, eamq; ob rem cum mea, liberorùmque æterna ignominia, ſepultura d 4. aſini ſepeliatur; & uerbo omnem planè ſpem e 4. d. 4 melioris frugis ſucciderit, non eſt, cur iam pridem emendata uxoris e 4. ægre inueteratam ſuam turpitudinem tegere, tueriique uelit.

Quapropter iterum, atque iterum uos, Reuerendiſsimi atque Ampliſsimi Domini, oro, quæſoque, ut meæ filiæ nepotùmque ſecuritati per dolores perpetui ſententiam conſulatis.

A.

SOBRIETATIS LAVDE.

CAPVT I.

DE

SOBRIETATE.

SECTIO I.

De Sobrietatis natura.

SVMMARIVM.

Sobrietatis etymon, & ſignificatum. 1.
Sobrietatis vocabulo tria ſignificantur. 2.
Cur ſobrietas dicatur moderari affectum, vſum potus delectabilis? 3.
Quomodo differat ab abſtinentia ſtrictè dicta? 5.
Quid intelligatur nomine potus inebriare valentis? 7.
Appellatione vini non venit Cereuiſa. 8. & 9.
In quo conſiſtat moderatio potus inebriantis, quam ſobrietas procurare debet? 11.
Sitne actus ſobrietatis abſtinentia à vino etiam tunc ſuſcepta, quando ratio dictat eſſe bibendum vinum? 13.
Stupor, & inſenſibilitas opponitur temperantiæ per defectum. 14.

1 QVæres I. *Quod ſit Sobrietatis etymon, quod ſignificatum?*
RESP. I. Nomen Sobrietatis ſumitur à menſura; dicitur enim aliquis ſobrius, quaſi Briam, id eſt, menſuram ſeruans. Ita loquitur S. Thom. 2. 2. q. 149. a. 1. Vide Caiet. *ibid.* ex Donato, & Seruio referentem qualem menſuram ſignificet Bria.

2 ℞. II. Sobrietatis triplex eſt ſignificatum. I. Enim latiſſimè ſumpta ſignificat ipſam temperantiam: vbi enim nos *Sap.* 8. Latinè legimus: *Sobrietatem, & prudentiam docet*, Græcè legitur: *Sophroſynin*. Eodem ſenſu locutus eſt Apoſtolus ad *Titum* 2. ſcribens: *Sobriè, iuſtè, & piè viuamus*, nam pro Latino *ſobriè* habetur in Græco *Sophronos*. II. Accipitur ſtrictiùs pro virtute moderante appetitum potûs, & cibi ſimul; vnde ſolemus vocare ſobrios, qui moderatè vtuntur cibo, potuque. III. Strictiſſimè, & ad propoſitum ſumitur pro virtute moderante potum, deſcribiturque hoc modo: *Sobrietas eſt virtus, quæ affectum, & vſum delectabilem potus, inebriare valentis debitè moderatur.*

Quæres II. *Cur Sobrietas dicatur moderari affectum, & vſum*
3 *potus delectabilem?*

℞. I. Ideo dicitur moderari tum ipſum affectum, ſeu appetitum elicitum, tum vſum potus, ſcilicet iuxta rationis præſcriptum, tum ipſum internum appetitum, deſideriumque rerum tactui gratarum, tum etiam vſum externum, ita etiam ſobrietas, quæ ſpecies quædam temperantiæ eſt, duplex officium obeat, quorum altero efficit, ne homo ſobrius immoderatè appetat potum, altero, ne appetito, habitoque vtatur immoderatè; atque adeò ſobrietas formam ſuam, id eſt rationes regulam, imprimit non ſolùm affectui interno, ſed etiam externo, quandoquidem bonos affectus internos formamus, & elicimus, vt illorum moderatio, & bonitas in opus externum exeat.

℞. II. Sobrietas ideo dicitur moderari appetitum, vſumque po-
4 tus, quia diſtinguitur à virtute Abſtinentiæ ſtrictè ſumptæ, cuius officium eſt temperare appetitum, vſumque cibi.

℞. III. Eadem virtus non dicitur ſimpliciter moderari appeti-
5 tum, vtrumque potus, ſed cum addito: *delectabilem*; quia ſicuti hoc ſolùm ſpectat ad gulam, aut aliquis propter concupiſcentiam cibi delectabilis ſcienter excedat menſuram eius in edendo: S. Thom. 2. 2. q. 148. a. 1. *ad* 2. & proinde ad abſtinentiam ſtrictè dictam pertinet moderari appetitum, vſumque cibi delectabilis; ita etiam ad ſobrietatem pertinet regulare appetitum potus delectabilis.

Conſentit Caietanus *in ſum. v. gula* ita diſſerens: *Gula* (qua-
6 tenus opponitur abſtinentiæ ſtrictè dictæ) *peccatum conſiſtit in hoc, quòd inordinatè delectatio cibi appetitur, aut habetur:* ergo etiam gulæ, (quatenus Sobrietati opponitur) vitium in hoc conſiſtit, quòd inordinatè delectatio potus appetatur, ergo ad ſobrietatem ſpectat moderari potum delectabilem.

Quæres III. *Quid intelligitur nomine potus inebriare valentis?* 7

℞. Intelligitur vinum, & omne, quod inebriare poteſt. S. Th. q. 149. a. 1. ſeu omnis potus, qui poteſt ſua fumoſitate caput conturbare: Baldellus *Theologiæ Moralis lib.* 4. *diſp.* 30. *n.* 4. adeoque intelligitur etiam ſuccus pomorum, aliorumque fructuum, vt ſingulariter obſeruat Franc. Syluius *in cit. q.* 149. *a.* 3. addens, omnem potum, qui inebriare poteſt, vocari ab Hebræis Schechar, à Græcis Siceram.

Etſi autem Baldellus *l. c.* obſeruat, ceruiſiam, malſum, & ſi- 8
miles potus eſſe inuentos loco vini, & vt ſuppleat illius defectum, proindèque ſecundariò intelligi, & venire nomine vini, non tamen probanda eſt argumentatio, quam idem Autor *à n.* poſt Caietan. format in hunc modum: nomine vini intelligitur ſecundariò ceruiſia, & alij ſimiles potus, ergo qui voto tenetur abſtinere à vino, tenetur quoque abſtinere à ceruiſia, & omni alio potu inebriare valenti: Nam hoc conſequens meritò negatur à P. San- 9
chez *l.* 4. *moral. c.* 11. *num.* 44. (etſi id aſſeratur à Caietan. *q.* 150. *a.* 1.) quandoquidem non vna, ſed plures rationes occurrere poſſunt, cur per legem, ſimplex præceptum, votum, aut iuramentum interdicat ſibi quis, vel alijs vinum, permittens interim ceruiſiam, ſicuti videmus quotidie fieri à medicis in morbis calidis. Deinde meritò etiam negatur antecedens prædictæ argu- 10
mentationis, ſi enim appellatione vini venit omne, quod inebriare poteſt, cur, poſtquam Angelus matri Samſonis bis prohibuit vinum, bis addidit; ſiceram quoque eſſe ipſi prohibitam? vt videre eſt *Iud.* 13. *verſ.* 4. & 14. Cur Anna mater Samuelis non ſimpliciter dixit Heli ſacerdoti: *vinum non bibi*, ſed addidit: *&*
omne, quod inebriare poteſt?

Quæres IV. *In quo conſiſtat debita moderatio potus inebriantis,* 11
quam ſobrietas procurare debet?

℞. In eo conſiſtit, vt per potum non lædatur, ſeu obtenebretur mentis ſerenitas, ſed ſuas ipſa functiones ritè poſſit obire; vt poſt Leſſium obſeruat P. Dicaſtillo *l.* 1. *de virtutib. Cardinalib. diſp.* 3. *num.* 98. Excipe niſi rationabilis cauſa permitteat quandoque largiorem potum, quam conducat mentis ſerenitati ſecundùm ea, quæ dicam *Cap.* 27.

Quæres V. *An non ſit officium ſobrietatis moderari nimium appe-* 12
titum, & vſum aquæ?

℞. Non eſt; ſed huius potus, omniſque alterius vim inebriandi non habentis moderatio ſpectat ad virtutem abſtinentiæ, vt conformiter S. Thomæ notat Leſſius *de iuſtit. & iur. lib.* 4. *c.* 2. *num.* 87. Hinc fit, vt contra abſtinentiam, non autem contra ſobrietatem peccet is, qui ex aquæ potu tantam capiens voluptatem, quantam ex cratere phalerni, bibit vſque ad valetudinis læſionem.

Quæres VI. *Eſtne moderatio potus inebriatiui ita proprius ſobrieta-* 13
tis actus, vt is contra hanc moderationem, adeòque ſobrietatem delinquat, qui omni vino abſtinet, etiam quando ratio dictat eſſe bibendum vinum?

℞. Sicuti generatim loquendo temperantiæ per defectum oppo- 14
nitur ſtupor, ſeu inſenſibilitas, vt poſt Ariſtotelem nominat S. Thom. q. 141. a. 1. vitium, in quam, illud, quo quis voluptatem tactus, & guſtus ita auerſatur, vt nolit eam admittere, etiam vbi regula rationis, & temperantiæ admittendam eſſe decernit, & proinde ad temperantiam generatim ſpectat ita moderari vſum rerum tactu perceptibilium, vt hæc admittatur, cùm admittendum eſſe ſuadet: eodem modo ad ſobrietatem pertinet ita ponere modum in vſu potus inebriatiui, vt non reſpuatur, quando ratio dictat vtendum eſſe tali potu, & proinde contra ſobrietatem delinquere videtur, qui non bibit vinum, quando ratio bibendum eſſe dictat.

Et verè ita dicendum puto ſecundùm communionem DD. per- 15
ſuaſionem; interim tamen, quia ſine dubio ſæpè dicitur is delinquere cõtra legem ieiunij, qui die ieiunij reſpuit omnem cibũ etiam cum incommodo grauis valetudinis; quia etiam virtus omnis dicitur verſari inter duo extrema, ſeu conſiſtere in medio, non idcirco, quòd prohibeat omnia extrema; vndecunque illa ſint vitioſa, ſed quia, vt ſit actus virtutis requiritur, ne deflectat in aliquod extremum, quandoquidem bonum eſt ex integra cauſa, idcircò non videtur peccare contra ſobrietatem, qui abſtinet potu vini, etiam tunc, cùm recta ratio imperat illo vti, ſed potiùs peccat talis quandoque contra charitatem propriam, quandoque contra vrbanitatem, quandoq; contra obedientiam, aut aliam quampiam virtutum, quæ pro varietate circumſtantiarum obligat.

SECTIO

SECTIO II.

An Sobrietas ſit virtus ſpecialis?

SVMMARIVM.

An ſobrietas ſit virtus ſpecialis? 16.
Quomodo ſobrietas ſit pars abſtinentiæ? 19. & 20.
Quid ſi abſtineatur à vino, quatenus eſt nutritiuum? 22.
An ſobrietas differat à moderato ſui amore? 25. & ſeqq.

16 PRopono hanc quæſtionem, quia ex eius deciſione videtur pendere reſolutio practica cuiuſdam quæſtionis, vtrùm videlicet is, qui ſe voluntariè inebriauit, teneatur confiteri, quòd ſe inebriauerit, an ſufficiat dicere, quòd illicito modo ſe ad notabile tempus priuauerit vſu rationis, ſeu proximè ad vſum rationis potentiæ: ſi enim ſobrietas non eſt virtus diſtincta à moderato ſui amore, tum ſufficiet vtique poſterior Confeſſio, non ſufficiet, ſi ſit diſtincta.

17 Et verò non dubitat S. Thom. quin ſobrietas ſit virtus omnino peculiaris, idque etiam probat cit. q. 149. a. 2. inde, quòd potus inebrians habeat ſpecialem rationem impediendi vſum rationis. S. Thomam ſequuntur quotquot legi Commentatores. At P. Theophilus Raynaudus lib. 6. de virtut. num. 69. negat expreſsè, ſobrietatem prout eſt virtus moralis, ſeu, prout intendit honeſtatem [illegible], eſſe virtutem ab omni alia diſtinctam, ſed eſſe eandem, vel cum moderato ſui amore, vel cum virtute abſtinentiæ: nam moderatus ſui amor dictat, non eſſe plus potus inebriantis ſumendum, quam neceſſe ſit; ergo ſub iſto reſpectu ſobrietas non

18 diſtinguitur à ſui moderato amore. Deinde potus inebrians eodem modo reficit, & oblectat, quo cibus; ergo eâ virtus, quæ moderatur delectationes cibi, moderatur quoque delectationes potus; & diuerſitas, quæ tunc reperitur, eſt tantùm materialis; igitur ſic ſobrietas non differt à virtute abſtinentiæ.

19 Priuſquam aperiam, quid mihi circa hanc controuerſiam videatur, ſeparabo certa ab incertis, & controuerſis. I. Certum videtur, ſi nomen Abſtinentiæ ſumatur, vt ſolet vulgo, imò & à SS. PP. ſumi, ſobrietatem eſſe vocandam partem abſtinentiæ; nam nemo integrè abſtinens vocatur, ſi ſit intemperans in vſu vini, etiſi moderatè cibis vtatur. Leſſius & Dicaſtillo citati ſect. præced.

20 II. Itidem certum videtur, ſi loquamur de cibo, & potu, quatenus præcisè ſunt delectabiles, abſtrahendo à eo, an turbent, vel non turbent rationem, tum vt ſic ſobrietatem non diſtingui, in ratione virtutis, à virtute abſtinentiæ ſtrictè ſumptæ; nam Caietan. q. 149. a. 1. rectè docet, ſpectare ad abſtinentiam, moderari appetitum vini, quatenus delectabile eſt in ſe.

21 III. Si quis tamen effrænato impetu feratur in vinum, vt per vehementiam appetitus, & paſſionis turbetur ipſa ratio, ſicuti [illegible] F. G. per exceſſum vini, tum facilè etiam concedit Caietan. ibid. pertinere ad abſtinentiam, idque haud dubiè ſenſit S. Thom. q. 149. a. 2. ad 1.

22 IV. Cùm in vini potu, præter rationem delectabilitatis, reperiatur ratio nutritiui, & ratio inebriatiui: nam vinum tenetur nutrit & inebriat, ſatis certum videtur, moderationem illius, quatenus eſt nutritiuum, ſpectare vel ad virtutem abſtinentiæ ſtrictè dictæ, vt cenſet Dicaſtillo num. 107. & Tapia [illegible] diſp. 4. q. 2. n. 32. apertè fauente S. Thom. q. 150. a. 1. ad 3. vbi ait, quòd plus ſumere in cibo, & potu, quam neceſſe ſit, ſpectat ad vitium gulæ (ſtrictè dictæ, vt manifeſtum eſt ex eo, quod mox ipſe ſubdit) vel ſi non ſpectat vt ſic ad virtutem abſtinentiæ, tunc ſpectare ad moderatum ſui amorem, ſicuti poſt Martinum de Magiſtris ſenſit Raynaudus l. cit.

23 V. Igitur vltro idem Raynaudus l. c. abſtinentiam, quatenus reſpicit poculenta, ſpeciè differre, in ratione habitualis, ab habitu, quo quis inclinatur, ad facilè abſtinendum ab eſculentis. Itaque hæc duo videntur eſſe controuerſa. Primum, verùm abſtinere à potu delectabili, quatenus inebriatiuus eſt, ſit actus virtutis ab abſtinentia ſtrictè ſumpta diuerſæ. Alterum, an, ſi ſit actus virtutis, diſtinctæ ab abſtinentia, ſit quoque diſtinctæ ab omni alia virtute, præſertim à charitate propria, debeatque proinde nomine peculiari vocari ſobrietas?

24 Et verò dubitari non debet, quin S. Thom. ll. cc. & Commentatores eius cenſeant, reſpondendum eſſe affirmatiuè ad vtrumque punctum controuerſum, cùm interim P. Raynaudi haud dubiè opinio ſit, abſtinentiam à potu, quatenus inebriatiuus eſt, non eſſe virtutem diſtinctam vel ab abſtinentia ſtrictè dicta, vel à mo-

25 derato ſui ipſius amore. Et quidem non diſtingui à moderato ſui amore probari poteſt hac non planè infirma ratione: quia ſi datur neceſſario peculiaris virtus ad impediendum [illegible] per vſum potus damnum adeat ratio, tum etiam dari debebit peculiaris virtus impediens, ne per vſum potus, aut cibi lædatur ſanitas corporis: item ne per vſum venereorum lædatur eadem ſanitas; hoc autem eſt falſum, & contra S. Thom. qui conſequenter [illegible] Leſſio & Baldello rectiſſimè docens incommodum valetudinis planè per accidens ſe habere reſpectu intemperantiæ, & gulæ. Sequela probatur, nam certum eſt, plurimis hominibus æquè difficile eſſe abſtinere à potu, cibo, & venere noxijs corpori, ac difficile eſt abſtinere à potu noxio rationis vſui. 26

Confirmatur inde; quòd incommodum valetudinis æquè naturaliter ſequitur ex cibo, quo ad quantitatem, vel qualitatem valde immoderato, ac naturaliter ſequitur incommodum rationis ex vino immoderatè ſumpto; ergo ſicuti ex ſententia S. Thom. incommodum valetudinis ex nimio cibo ortum, non eſt contra vllam temperantiæ ſpeciem, ita etiam incommodum rationis non erit contra vllam ſpeciem temperantiæ, ergo non dabitur vlla ſpecies temperantiæ, cuius officium ſit incommodum rationis cauere, ergo à primo ad vltimum ſobrietas non erit virtus diſtincta à moderato ſui amore.

Propter hanc, aliaſque nonnullas rationes, videri poteſt probabile, quod ſobrietas non differat à moderato ſui amore, & conſequenter ebrietas non repugnet temperantiæ, ſed reſpectu huius ſe habeat, ſicuti reſpectu veracitatis ſe habeat damnum ex mendacio noxio per ſe ſecutum. Verùm in re tanti momenti nolo diſcendere à communi perſuaſione. 27

Vnde ad rationem in contrarium ſuprà allatam reſpondeo, ad præcauendam rationis, non autem corporis læſionem dari peculiarem virtutem, quòd & rationis bonum ſit longè excellentius bono corporis, & bonum corporis bono rationis ſubordinari debeat, & moderatio potus inebriantis habeat peculiarem difficultatem, quæ non reperitur in moderatione cibi; & homines ſint paſſim magis procliues ad exceſſum in potu inebriante, quam in cibo, & denique ille exceſſus ſit grauior, damnoſiórque iuxta illud prou. 23. ingreditur blandè, & in fine mordebit, vt coluber. 28

SECTIO III.

Sitne ſat per abſtinentiam à vino, & cereuiſia minuere vitæ annos, aut ſanitatem lædere?

SVMMARIVM.

An ſit tanta obligatio vitam prolongandi per potum, & cibum, quam conſeruandi per hæc duo? 30.
An tamen non decurtandi per abſtinentiam nimiam ab his, quàm per horum nimium vſum? 31.
Sitne fas abſtinere omni vino ex intentione, vt temperantia colatur? 33.
An adſit obligatio vitam conſeruandi vino ex [illegible], & debeat? 34.
Eadem perpetuò abſtinere potentibus medetur? 30.
Quid ſi cholica laborans grauiter, caereſpuat [illegible] patiendi? 38.
An ſit licita abſtinentia à temperato quoque potu, quando inde vita diminuitur notabiliter? 40.
Quomodo intelligenda doctrina, quod virtus abſtinentia imperet ſumi tantum cibi, & potus, quantum neceſſarium eſt ad valetudinem conſeruandam? 44.
Quid cenſendum de illo, qui non ſumit tantam quantitatem potus communiter, aut vini, quanta eſt neceſſaria ad conſeruandam ſuam valetudinem? 45.
Quomodo excuſandi illi homines, qui vno ſumpſerunt illam tantam quantitatem? 47.
Non ignorant hos debere eſſe ſcrupuloſum? 49.
Quid ſi autem quis tali abſtinentia reddat ſe ineptum ad officia, ad quæ tenetur ſub mortali? 50.
Prælati Religioſi nequeunt ſuis ſubditis imponere tantam abſtinentiam, quantam ipſi licitè exercere poſſunt. 53.

ILli etiam medici, qui potum aquæ ſummoperè commendant, fatentur, quibuſdam ad vitæ diuturnitatem magis vtile, quam aquæ vſum conducere, vt reliquos inter concedit ſua morum conſpicuus integritate, & ſingulari eruditione notiſſimus Dominus Doctor Hippolytus Guarinonius in ſua Oenohydrogamia; igitur. 29

Quæres I. Sitne eadem obligatio vitam prolongandi, per vini aut cereuiſiæ ſumptionem, aut abſtinentiam, quæ conſeruandi? 30

Negant

Negant rectè P. Sanch. *l. 5. conſ. moral. c. 1. n. 33.* & Paſq. *in praxi iciunii deciſ. 27.* loquentes de cibis. Ratio eſt, quia obligatio prolongandi vitam, importat ſingulare ſtudium ad vitam producendam; at obligatio vitæ conſeruandæ non niſi commune ſtudium imperat; quare omnibus hominibus eſt impoſita obligatio conſeruandi vitam, non autem prolongandi. Meritò etiam negat Victoria *relect. de temp. n. 9.* eſſe idem, vitam non protelare, & vitam abrumpere, nàm ſæpiùs licitum eſt primum, quàm ſecundum.

31 *An verò eſt ſaltem eadem obligatio vitam non abbreuiandi per vina vel noxia, vel nimis copiosè ingeſta, quæ non abbreuiandi per ſubtractionem vini?* Cardinalis de Lugo *tom. 1. de iuſt. diſp. 10. n. 32.* ita loquitur: In hoc pares ſunt, qui exceſſu cibi, aut potus, & qui eorum defectu (voluntario) vitæ abbreuiationem cauſant. Verùm quia S. Thom. *q. 154. a. 12. ad 4.* pronunciat, grauitatem in peccato magis attendi ex abuſu alicuius rei, quàm ea omiſſione debiti vſus; non eſt autem par obligatio vitandi leuius, & grauius peccatum, idcirco cenſeo, nos habere maiorem obligationem non abbreuiandi vitam per vinum nimium, aut noxium, quàm per ſubtractionem vini opportuni, nec puto diſſentire hunc Doctorem.

Cuius Doctoris Eminentiſſimi limitatiſſimi iudicio cùm ego ſæpiſſimè in hoc, & Experient. Volumine ſenſa mea confirmem placet hic referre illud omnino ſingulare, quòd primùm hiſce diebus legi Bibliotheca Societ. noſtræ, edita à P. Nathanaele Sotuello, in qua hoc rariſſimum Summæ docilitatis exemplum de eodem Cardinali refert his verbis: *Ab ipſis ferè incunabulis fuit (Cardinalis de Lugo) ea facilitate ingenii, quòd vel triennis potuerit & libros, & literas manu exaratas legere. Ita Pater Sotuellus.*

32 Quæres II. *Vtrùm liceat abſtinere à vino directè ea intentione, vt quis citiùs moriatur?* Negant omnes; nam hoc ipſo, quòd homo non ſit dominus ſuæ vitæ, tenetur non intendere illius abbreuia-
33 tionem. *Quid ſi vt ſolùm vna hora citiùs moriatur?* Hanc etiam tantillam abbreuiationem nefas eſt intendere; ſicut non licet ſe occidere etiam vna tantùm hora citiùs, quàm ab alio occidatur, inquit Card. de Lugo *loc. cit.*

34 Quæres III. *An tenear vitam conſeruare vinis admodum exquiſitis, & delicatis?* Imò reprehenſibilem te pronunciat poſt Victoriam Sanchez *n. 8.* ſi id facias: certè te non teneri docent Sayrus *in Claui Regia l. 7. c. 9. n. 28.* & alij communiter, loquentes de cibis. Ratio eſt, quia non tenemur vitam conſeruare, niſi medijs ordinarijs, & communibus; vina autem valde exquiſita, non
35 ſunt ordinaria media. Adde, quòd nemo teneatur viuere in loco ſaluberrimo, ſed poſſit habitare in regione noxia ratione frigoris, caloris, humiditatis, vt argumentatur Victoria *n. 9.* & Sayrus, dicens expreſsè, non teneri quem, ad locum etiam proximum migrare, ob ſalubriorem auram, nec bibere vinum, quamuis medicus dicat, eius potu vitam ad decennium prolongatum iri; de quo iterum erit ſermo *Sect. ſeq. n. 59.* Quòd ſi à tua longæuitate penderet incolumitas Reipublicæ, tum non puto hos Doctores negaturos, quin tenereris vti vinis ſolito delicatioribus, & pretioſioribus, ſi medici pronunciarent eſſe neceſſaria ad vitam producendam.

Quæres IV. *An liceat perpetuò potionibus medicis abſtinere?*

36 ℟. Victoria *cit. relect. de temper. num. 1.* cuius ſententiam approbat Sayrus *l. c.* præſens dubium ita reſoluit: (Si quis haberet certitudinem moraliter, quòd per pharmacum reciperet incolumitatem, ſine pharmaco autem moreretur, non videtur profectò excuſatus à mortali; quia ſi non daret pharmacum proximè ſic ægrotanti, peccaret mortaliter; & medicina per ſe etiam ordinata eſt ad ſalutem, ſed quia via hoc poteſt eſſe certum, ideo non ſunt damnandi de mortali, qui in vniuerſum decreuerunt abſtine-
37 re à pharmacis, licèt non ſit laudabile.) Addit Sayrus non valere hanc conſequentiam: Homo tenetur vitam ſuſtentare cibo, ergo & pharmaco. Et P. Sanchez *num. 4.* ſic loquitur: Non tenetur quis vti medicinis ad prolongandam vitam, etiam vbi eſſet periculum probabile mortis, vt quot annis ſumere pharmacum ad vitandas febres, quamuis teneatur quis, dum morbo laborat, conſulere medicos, & vti cibis ſalutaribus vt addit *n. 5.*

38 Quæres V. *An exerceam opus laudabile, & meritorium, ſi cholica grauiter laborans reſpuam medicam potionem?* Patris Sanchezij *cit. dub. 33. num. 8.* eſt hoc reſponſum: (Licitum, & meritorium eſt viris perfectis reſpuere medicinas in aliquibus morbis, & doloribus grauibus, non afferentibus periculum mortis, vt E. G. in dolore paſſionis iliacæ, remedia omittere, ad profectum ſpiritualem, & carnis mortificationem, & ad experiendum dolores Chriſti in paſſione. Similiter tempore Martyrij licet reſpuere medicinam corporalem, etſi adeſſet periculum mortis, quia vtilitas maxima eſt, neceſſitas promptitudinis animi ad ſuſtinendum, & promptè perhibendum teſtimonium fidei.) Et verò P. Henricus Lamparter in vita P. Ludouici de Ponte *l. 4. c. 4. §. 8.* ſcribit de eo hæc verba: *Cum Medicus deprehendiſſet, affluxiſſe oculo Ludouici malignum humorem, eius ſermonem de illo abrumpens Ludouicus, ne quid illi medicina fieret, conſtanter tolerauit, donec per eius accumonem tota videndi vis demum exeſa eſt, iactura tanto acerbiora, quanto oportet chariorem fuiſſe oculum hominis legendi, ſcribendique ſtudioſo.*

Quæres VI. *Quid ſi æger ſim, & nequeam potum ſumere, niſi magno cum cruciatu?* Victoria *n. 1.* ſic reſpondet: (Si animi deiectio tanta eſt, & appetitiuæ virtutis tanta conſternatio, vt non niſi per ſummum laborem, & quaſi cruciatum quendam poſſis ſumere cibum, aut potum, iam reputatur quædam impoſſibilitas, & ideo excuſatur ſaltem à mortali, maximè vbi eſt exigua ſpes vitæ, aut nulla.) 39

Quæres VII. *An ſit mihi licitum abſtinere etiam à communi potu, non tantùm quoad pluralitatem potationum, ſed etiam quantum ad quantitatem; eſto, clarè, & ſenſibiliter videam, & aduertam, ex tali abſtinentia diminui meam vitam?* P. Sanchez *n. 11.* reſpon- 40
det, id tibi eſſe licitum, dummodo per hanc abſtinentiam non impediaris ab adimpletione tui officij, & ſumas potum neceſſarium ad conſeruationem indiuidui. Patrem Sanchez ſequitur Paſ- 41
qualigus *cit. deciſ. 27. n. 8.* Ratio prima eſt, quia licet exponere vitam corporalem pro ſalute ſpirituali, imò etiam corporali amici, vt tradunt D. D cum S. Thom. *q. 4. & 26.* quid ni igitur licita ſit prædicta abſtinentia ob finem ſpiritualem ſuſcepta? Ratio 42
ſecunda eſt, quia alioquin non liceret dare operam literis per multum tempus, & exercere artes valde laborioſas, & calorem vitalem notabiliter ſuffocantes. Ratio tertia eſt, quia innumeri Sancti eiuſmodi abſtinentiam tam in cibo, quàm in potu coluerunt, nominatim Fundatores Religionum, quorum nonnulli ſuis auxerunt pœnitentias, & auſteritates, quibus vita ſenſibiliter abbreuiatur. Plures rationes ſubminiſtrat Card. de Lugo *diſp. 10. de iuſt. à n. 34.* *O felix pænitentia, quæ tantam mihi promeruit gloriam,* inquiebat S. Petrus Alcantara, factus poſt mortem conſpicuus B. Tereſiæ.

Obijcies I. illam ſententiam, quæ ex S. Hieronymo refertur c. 43
non mediocriter *de conſecr. diſt. 5.* & quam S. Thom. *q. 147. a. 1. ad 2.* ita refert: (non differt vtrùm paruo, an magno tempore te interimas, quia de rapina holocauſtum offert, qui vel cibo, tum minima egeſtate, vel manducandi, vel ſomni penuria immoderatè corpus affligit.)

Reſp. S. Hieronymum intelligendum eſſe, vel de illo, qui indiſcretis abſtinentijs ſe conficit iuxta dicenda *n. 48.* vel de illo, qui abſtinentias ſuſcipit cum intentione vitam minuendi.

Obijcies II. doctrinam communem, quòd ſcilicet virtus abſtinentiæ exigat tantum cibi & potus ſumi, quantum ad valetudinem, & vitæ conſeruationem eſt neceſſarium.

℟. Id per ſe loquendo exigi ab abſtinentia, per accidens tamen non exigit tunc, quando alia nobilior virtus imperat maiorem cibi, & potus ſubſtractionem. Hinc infert, abſtinentias, & ieiunia, quæ præſcribuntur in Regulis Religioſorum, poſſe aſſumi, etſi præuideantur, vitam ideo forè breuiorem, vt rectè poſt Petrum Nauarr. *l. 1. de reſt. cap. 3. num. 89.* aduertit Paſqualigus.

Quæres VIII. *Quid cenſendum de illo, qui ita abſtinet à communi potu, aut vino, vt non ſumat quantitatem præcisè neceſſariam ad alimentum, & ſuſtentationem, ac valetudinem indiuidui, ſecundùm ſuam propriam complexionem?* Talem paſſim damnant peccati, 45
nominatim P. Sanchez *n. 12.* *An mortalis?* Ita quidem, ſi illam abſtinentiam non ſuſcipias ex fine bono. *Quid ſi ex intentione ſubi-* 46
iciendi carnem ſpiritui? Omni peccato talem abſoluunt Simanca, & Plaza apud Paſq. *n. 4.* etſi aduertat ea ratione imminui vitam, vel certè ſi putet, ſe rectè facere, vt ait Graffis *l. 2. deciſ. c. 6. n. 63.* quem proinde malè prioribus duobus Doctoribus iungit Paſqualig. Malè quoque refert *num. 5.* Caietanum, & P. Sanchez, quaſi abſolutè docentes, talem peccare ſolùm venialiter; nam hi duo Doctores ſolum dicunt, quando eiuſmodi homo aduertit ſe excedere, putans tamen ſe rectè facere, peccare communiter duntaxat venialiter, propter intentionem, & nocumenti ignorantiam, quoad notabilitatem, vt addit Caiet. *q. 147. a. 1.* nam, vt optimè aduertit, apprehendunt illæ piæ animæ nocumenta corporis E. G. dolorem ſtomachi, quaſi nihil, & tantò plus excuſantur, quantò ſanitas corporis conſideratur ab eis non abſolutè, ſed in ordine ad ſeruitium ſpirituale.

Nec dubitari debet quin horum alios excuſet ignorantia, aut 47
inaduertentia planè inuincibilis, alios inſtinctus Dei, cui veluti domino vitæ paruerunt, iuxta ea, quæ cum S. Auguſtino diſſerit S. Thomas *2. 2. quæſt. 64. a. 5. ad 4.* de illis ſanctis Virginibus, quæ ſe ipſas occiderunt. Et in hoc ſecundo caſu meruerunt augmentum gratiæ per ſuas exceſſiuas abſtinentias; at in primo eſt dubium. Tannerus *tom. 2. diſp. 6. q. 6. num. 70.* aſſerit eſſe certum, quod nil mereamur per opera materialiter mala, quæ per errorem inuincibilem putamus eſſe honeſta; at Martinus Breſſerus de conſcientia. *l. 2. c. 6. n. 39.* affirmat eſſe ſatis certum, quòd per illa, & non ſolùm per bonam intentionem mereamur præmium.

Ex his apparet, abſtinentias diſcretas non eſſe improbandas, in- 48
diſcretas autem meritò improbari. *At quando in particulari ſunt cenſenda diſcretæ, & indiſcretæ?* Reſpondeo cum Granado *in 2. 2.*

contr.

ſenti. 3. tract. 6. diſp. 2. ſect. 3. n. 12. apud Dianam p. 5. tr. 4. reſ. 53. nil certiùs affirmari poſſe, quàm id arbitrio prudentis definiendum videri argum. cap. de cauſ. 4. §. 2. de offic. iud. de leg. Cùm enim ex vna parte homo conditus ſit ad gloriam promerendam, qui finis multa exigit non ita accommodata vitæ protrahendæ, ex altera autem parte idem homo non ſit dominus ſui corporis, aut membrorum text. L. Liber. ff. ad leg. Aquil. non eſt facile tradere generalem circa hoc regulam.

Oportetne autem eſſe hunc in re ſcrupuloſum? Negat P. Granadus rem hanc eſſe ſcrupuloſè accipiendam præſertim ab his, qui ob diuinum obſequium, & ad ſatisfaciendum Deo pro peccatis corpus affligunt, rarò enim, aut nunquam damnandus eſſet tanquam culpæ mortalis reus, qui propterea vitam valde abbreuiaret. Ita Granadus, cuius doctrinam confirmant innumeri vtriuſque ſexus, atque omnis ætatis Sancti; qui varijs corporis afflictionibus multum annos vitæ minuerunt, alij quidem præter omnem opinionem, omnes verò citra directam intentionem. Porrò rectè notat Petrus Nauarr. l. c. num. 90. Cœnobitas feliciores eſſe hac in re Eremitis, eò quòd habeant Prælatus, à quibus dirigantur; refertque non ſine approbatione Regulam, quæ noſtræ Societatis hominibus præcipit, vt aperiamus noſtras mortificationes Superioribus noſtris.

50 Quæres IX. *Quid ſentiendum de illo, qui per nimiam à potu, vel cibo abſtinentiam reddit ſe ineptum ad obeundum officium, ad quod ſub mortali tenetur?* Reſpondet rectè P. Sanchez n. 13. talem delinquere mortaliter, quia eſt cauſa damni alieni. Vnde Concionatores quadrageſimales, itemque Profeſſores, qui per nimiam abſtinentiam reddunt ſe ineptos ad ſuum officium, peccati mortalis condemnat Sanchez cum doctis Iunioribus, & Paſqual. deciſ. 28. ſi videlicet per notabile tempus fungi non potuerunt ſuo of-
51 ficio. Et addit Paſqual. hoc eſſe verum, etiamſi per alium Concionatorem poſſit ſuppleri defectus. Quam Sanchezij doctrinam admitto reſpectu Concionatorum, quibus ſtipendium, vt in Italia fieri ſolet, datur, non autem reſpectu illorum, qui ea mera charitate concionantur, niſi fortè non haberi poſſit, qui
52 officium ſuppleret. Vide dicenda c. 10. num. 24. *Additne autem obligatio aliquid reſtituendi?* Negat Paſqual. eò quòd concio & lectio, quæ illicitè ſubtrahitur, ſint functiones ita alteri debitæ, vt ſint aſſiae dici.

53 Quæres poſtremò. *An Prælati poſſint imponere ſubditis abſtinentias à potu & cibo, tam rigidas, quàm poſſunt ipſi ſine peccato aſſumere?*

℟. Meritò id negari à Paſqual deciſ. 29. quia lex, & præceptum humanum, & præſertim Regulare debet imitari ſuauem Dei ſpiritum, cuius mandata grauia non ſunt.

SECTIO IV.

An qui Religionis approbatæ Nouitiatum ingreſſus, experitur abſtinentiam à vino obeſſe ſuæ valetudini, teneatur Nouitiatum deſerere?

SVMMARIVM.

Caſus Nouitij delicatè enutriti, quem medici iudicabant, teneri redire ad ſæculum. 54.
Quid cenſendum de Nouitiis vino enutritis in ſæculo, at in Religione carentibus eo? 55.
Tales ſe non occidunt, ſed occidi permittunt, quando abſtinentia à vino eſt ipſis noxia. 58.

AD elucidationem quæſtionis propoſitæ in titulo huius ſectionis repræſento hunc

Caſum Nouitij Romani.

54 T*Eſtatur Cardinalis de Lugo* tom. 1. de iuſt. diſp. 20. num. 33. *paucos ante annos iuuenem nobilem minus firmæ valetudinis, & delicatæ complexionis ingreſſum fuiſſe Nouitiatum cuiuſdam approbatæ Religionis: Medicos nonnullos pronuntiaſſe, illum obligari ſub peccato ad deſerendum Nouitiatum; at à Theologis iuſſu Vrbani VIII. congregatis fuiſſe reiectum illud Medicorum conſilium, illumque iuuenem relictum ſuo arbitrio, qui quidem in Religione permanens medicos conſilio eius fallaces comprobauit, cùm meliùs multò ſub diſciplina religioſa valuerit, & adhuc valeat, quàm priùs valuiſſet in ſæcularibus delicijs.*

55 . Idipſum, quod de Romano Nouitio pronuntiarunt illi Medici, pronuntiabunt vtique de ijs adoleſcentibus, qui vino enutriti, ſubeunt Tirocinium Religioſum, in quo non niſi cereuiſia, eorum ſtomaco, & complexioni parum grata, parum commoda, ſed potius noxia præbetur. *Quæritur, an teneantur idcirco deſerere Nouitiatum?*

℟. Non tenentur. Primò, quia ex Eccleſiæ praxi conſtat, nullum Nouitium teneri exire nouitiatu, etſi experiatur vitæ religioſæ auſteritatem, & abſtinentias adferre non modica incommoda 56
valetudini. Secundò, quia ipſa Eccleſia nobis imitandum proponit S. Caſimirum, Caſimiri Poloniæ Regis filium, quòd virginitatem, quam ab incunabilis ſeruarat illæſam, ſub extremo vitæ termino fortiter aſſeruerit; dum grauiter preſſus infirmitate, mori potiùs, quàm caſtitatis iacturam ea medicorum conſilio ſubire conſtanter decreuit, vt refertur in Breuiario Romano ad iv. diem Martij; ergo non peccat ille, qui conſtans manet in propoſito caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ Religioſæ, etſi inde timeat vitæ abbreuiationem. Tertiò, poteſt quis laudabiliſſimè vitam 57
ſuam præſentiſſimo periculo exponere, ad auertendum aliquod graue malum ſpirituale, aut temporale, impendens ſuo proximo, & communitati; cur non igitur etiam laudandus ſit, qui in rectiſſima ad cœlum via perſiſtit, eſto prævideat cereuiſiam, aut aquam ſubtracturam non paucos vitæ annos?

Obijcies I. *Talis ſe occidit.* ℟. Non ſe occidit, ſed occidi per- 58
mittit: valde autem cæcus eſt, qui non cernit immane inter hæc duo diſcrimen, nec aduertit, etſi nefas ſit vnquam ſe ipſum directè occidere, ſæpiſſimè tamen laudari, qui ſe occidi permittunt, aut indirectè occidunt ſe ipſos.

Obijcies II. *Talis Nouitius ſponte, & vltro vitibi potu vitam ab- 59
breuiaturo, ergo ſeipſum occidet directè.* ℟. Etiam ille, qui habitat loco vliginoſo, haurit auram putrem, ſanitatique valde noxiam, & tamen non dicitur ſe occidere, nec tenetur, etſi poſſit, domicilium aliò transferre, ſicuti ea Victoria, & Sayrus obſeruauit ſuprà. Ratio eſt, quia applicatio rerum valetudini noxiarum à ſapientibus non vocatur occiſio ſui ipſius, quando fit ex cauſa proportionata, Sanctorumque exemplis conformi. Vide, ſi placet, prædictum Cardinalem fusè de propoſito argumento diſſerentem.

SECTIO V.

An Religioſus, qui experitur, potum ſuo Monaſterio conſuetum, eſſe ſuæ valetudini noxium, teneatur alium à Superiore petere?

SVMMARIVM.

Nullus Religioſus tenetur petere victum diuerſum à communi, etſi hic noceat valetudini. 60.
Non tamen delinquit, ſi alium petat rogando. 62.
Secus ſi petat exigendo. 62. & ſeq.
Si tamen potus ordinarius ſit multum noxius, tenetur indicare ſuperiori. 65.
Quid ſi cauſet ſolùm dentium dolorem, tremorem manuum &c.? 66.

AD hanc dubitationem, quæ fortè pluribus, quàm opus eſſet, moleſtiam faceſſit.

Dico I. Nullus Religioſus tenetur à ſuo Superiore petere po- 60
tum, victum, veſtitum diuerſum ab ijs, quæ ſunt in eius Conuentu, Monaſterio, Collegio conſueta. Probo, quia ſufficit ſignificare Superiori ſuam neceſſitatem, & dicere cum Magdalena & Martha: *Ecce: quem amas, infirmatur.* Ioan. 11. Ergo non eſt opus petere, ac rogare, vt ſibi quid peculiare detur. Antecedens probatur, tum ex illo S. Bernardi apud 61
Vmbertum in cap. 19. reg. S. Aug. *Qui veſtri curam ſemel nobis commiſiſtis, quid rurſus de vobis vos intromittitis?* tum quia viri ſancti non leguntur petijſſe vllas ſingularitates, ſed reſpuiſſe oblatas, tum denique, quia obedientiæ perfectio non permittit, vt Superiorem in noſtras partes, quando de carne, & ſanguine agitur, trahere conemur.

Dico II. Non peccat, qui ratione infirmitatis formidatæ pecu- 62
liarem potum petit rogando, peccat, qui petit flagitando. Primum probo, quia licitè rogo id mihi concedi, quod licitè datur, & licitè vſurpatur à me. Secundum probo, quia Superior non tenetur ob infirmitatem tuam peculiarem tibi potum præbere, ergo peccas, ſi ab illo tanquam debitum exigas. Antecedens oſtendo, tum quia non tenetur tibi non petenti obtrudere potum peculiarem, tum quia non obligatur ad concedendas tibi ſingularitates, vtpote quas Religionum Fundatores, & Aſcetæ tam ſæpe ac grauiter inſectantur. Quos inter S. Bern. ſerm. 30. in Cant. ſub ſin. 63
graphicè illum Religioſum deſcribit, qui ſuæ valetudini pluſ-

quam

quàm oportet ſtudens dictitat : (Legumina ventoſa ſunt , potum aquæ non ſuſtinet pectus , piſces de lutoſa aqua meæ penitus complexioni non congruunt .)

64 Excipio tamen hinc caſum , quo potus ordinarius grauem inualetudinem pareret, tunc enim non videretur peccare Religioſus exigens alium facilè parabilem ; poſtquam enim Monaſteria ſunt ad ſuſtentationem Fratrum dotata , habet quiſque ius exigendi alimenta , cæteráque neceſſaria , inquit Leſſ. *l. 2. de iuſt. c. 35. n. 68.* poſt Nauarr.

65 Dico III. Quando potus ordinarius graue incommodum adfert valetudini , tenetur Religioſus id Superiori indicare . Probatur I. ex SS. Iſidoro , Baſilio , Monachis Cæleſtinis , ac ſancto Ignatio , qui , vt videre eſt apud Nigronium *in Reg. com. Soc. reg. 37.* ita expreſsè ſtatuerunt . Probatur II. quia ſi non indicet, periculum eſt, ne poſtea oporteat maiores ſumptus facere, & quidem cum propriorum officiorum detrimento , domeſticorúmque moleſtia ; atqui tale damnum tali ſilentio Religio compenſare non vult. *cap. 1. de conuerſ. infid.*

66 Dico IV. Quando ex potu ordinario generantur duntaxat catarrhi , tuſſes , manuum tremor , dentium dolor , ſomnus inquietior , notabiliter maior difficultas in obeundis muneribus , & officijs , non tenetur quis id ſignificare Superiori , ea intentione , vt potum peculiarem obtineat . Ratio eſt , quia nec Superiorum , nec Dei præceptum nos obligat ad haſce infirmitates , cum ſingularitatis nota cauendas , & infiniti Sancti , quorum mores debent nobis eſſe norma viuendi *cap. ſin. diſt. 10.* laudantur , qui amore virtutis , ac patientiæ diſſimulauerunt talia incommoda . Et præſertim illi ſunt in conſcientia tuti , qui ſuo Monaſterio , ſeu ordini parum , aut nihil prodeſſe , aut poſſunt , aut volunt .

SECTIO VI.

An damnatus ſententia Iudicis , vt ſiti pereat , poſſit licitè abſtinere potu clàm oblato?

SVMMARIVM.

Vtrum damnatus ſententia Iudicis , vt ſiti pereat , licitè abſtineat potu clam oblato ? 67. & ſeqq.
Eſtne faciendum hic diſcrimen inter damnatum iniuſtè , & damnatum iuſtè ? 67.
Quid ſi non ſemel , ſed ſæpius offeratur clàm talis potus ? 70.
Quid aget Confeſſarius cum homicida , qui in carcere debilitat naturam abſtinentia à cibis , & adeo debilitat , vt tanto citius moriatur inter manus Carnificis ? 72. & ſeqq.

67 QVæres I. *Vtrùm ſit eadem ad propoſitam quæſtionem reſponſio danda , ſiue per iuſtam , ſiue etiam per iniuſtam ſententiam ſit quis ad mortem ſitis ſubeundam damnatus ?*

℞. A Leſſio *lib. 2. de iuſt. c. 9. n. 29.* ex Laymanno *lib. 1. tr. 4. c. 18. n. 9.* non fieri vllam diſtinctionem inter iuſta , & iniuſta ſententia damnatum . Imò Cardinalis de Lugo *cit. diſp. 10. n. 30.* expreſsè docet , non eſſe opus vlla diſtinctione . Certè nulla ratio ſuadet diſtinctionem .

68 Quæres II. *Vtrùm euiuſmodi homini ſit fas vti potu , qui ipſi offertur , inſcio , & inuito Iudice ?*

℞. Omnino , quia eſt nimis durum , mortem oppetere , quando quis ſe facilè liberare poteſt, vt rectè Laymannus cum alijs . *Et iam quando ſententia Iudicis eſt iuſta ?* Vtique , nam ſi ſit iniuſta , non opus eſt probare licitam eſſe clancularium illam potus ſumptionem .

69 Quæres III. *Quid directè reſpondendum ſit ad quæſtionem , in titulo ſectionis propoſitam ?*

℞. Fas eſſe , oblatum potum reſpuere , vt docent tres citati Doctores , loquentes de cibo , cum alijs permultis . Nec hoc eſt ſe ipſum occidere , ſed is illum occidit , qui ei potum ſubtrahi imperat ; etſi enim ſumendo potum furtim oblatum , eſſet vitam aliquamdiu protracturus , non tamen ad illam protractionem obligatur tunc , cùm alius & vult , & etiam poteſt illum paulò poſt interimere , ergo licitè talem potum ſemel , iterùmque reſpuit , vt rectè Cardinalis de Lugo *loc. cit.*

70 *Quid ſi autem non ſemel , aut iterum , ſed ſæpè offeratur ei potus , & ita quidem , vt mortem ewiuſmodi à iudice ſibi decretam euadere poſſet ?* Tunc aſſentior eidem Cardinali aſſerenti , adeſſe obligationem vtendi , fruendi beneficio oblato . Probat ipſe hanc doctrinam modo ipſi familiariſſimo , videlicet per ſimilitudinem ,

71 & exemplum palpabile . Si enim , inquit ipſe , ad ignem quis damnatus , dum iam flammâ circumdatus eſt , haberet ad manus aquam , qua poſſet ignem extinguere , & vitam protrahere , quamdiu alia ligna afferuntur , & accenduntur , non ideo teneretur vti illo medio , vt vitam illo breui tempore conſeruaret ; ſi verò etiam in ſtrue lignorum poſito , daretur facultas ſemper aqua extinguendi incendium , & ſic euadendi mortem , teneretur ad vtendum tali medio , quia tunc iam non inferretur ei mors abſolutè ab intrinſeco , cùm & daretur facultas libera, defendendi ſe ab igne per media ordinaria ; ſimiliter ergo quando loco flammæ applicatur fames , (aut ſitis) quæ eſt incendium internum , vt eum conſumat , ſi ſimul relinquitur ei facultas extinguendi ſemel , vel iterum illud incendium cibo vel potu ſibi oblato , non tenetur vti illo medio ad vitam aliquantulum protrahendam , quæ ſtatim noua fame conſumenda eſt , teneretur tamen , ſi modus offerretur ſuſtentandi vitam , & mortem euadendi .) Ita ille reſpondens ad aliquam diſparitatem , quæ intercedit inter ignem externum , qui ab alio , & internum ventriculi , qui à cuiuſque natura accenditur , & confirmans principalem huius ſectionis doctrinam argumento , quod quia multis mirum videbitur , dedit occaſionem proponendi ſequentem quæſtionem .

Quæres IV. *Quid reſpondendum latroni , qui prævidens , ſe ob ſua flagitia à iudice , à quo iam in vincula datus eſt , certò damnandum iri ad ſuſpendium , vel crurifragium , vel etiam rogum , vt tantò facilius , & breuiùs à carnifice , aut igne perimatur , naturam ſuam ſiti , & inedia voluntaria valde debilitat , & quærit à Confeſſario vtrùm non peccet , dedita opera ſuam naturam per inediam ex prædicta intentione debilitando ?* 72

Fortè reſpondebit Confeſſarius, hunc latronem peſſimè agere , quandoquidem *num. 31.* ex omnium ſententia diximus , nefas eſſe abſtinentias ſuſcipere , cum directa intentione vitam abbreuiandi , eò quòd , cùm homo non ſit ſuæ vitæ dominus , teneatur non intendere eius abbreuiationem . 73

At verò talem excuſaret Cardinalis de Lugo , vtpote qui *num. 31.* ita ratiocinatur : (Qui ſtrangulandus eſt , poteſt priùs ad hunc finem abſtinere , vel comedere , vt faciliùs , & breuiùs à carnifice ſuffocetur , ergo qui ab alijs fame necandus eſt , poteſt , ſi id præuideat , prius abſtinere , vt poſtea ab alijs includendus debilior cùm ſit , minùs reſiſtat , & faciliùs , ac breuiùs occumbat . Nec hoc eſt ſe occidere , inquit prædictus Doctor , ſed licitè auferre impedimenta , quibus futuram occiſionem poſſet per aliquod tempus impedire , eique aliquantulum reſiſtere . 74

Et quamuis hæc doctrina videatur contraria iudicio multorum, eſt tamen probabilis , tum ob allatam rationem , tum ob tanti viri iudicium . Ego miſero homini vel prohiberem , vel diſſuaderem illam inediam caſu , quo ſperarem eum in rogo , aut ſub carnificis manu non deſperaturum , ſecus ſi probabiliter timerem , ne carnificinæ diuturnitas illum ad blaſphemias , aut deſperationem vehementer incitatura eſſet ; nam in vtroque caſu tutiora ſequerer ; in primo quidem caſu vitando periculum peccati , etiam materialis , & dando occaſionem expiandi ſcelera per diuturniorem cruciatum , in altero autem præcauendo periculum peccati formalis , & æternæ damnationis . Vbi difficultas occurrit , ſemper accipiendum eſt illud , quod minus habet de periculo , inquit Angel. Doctor *3. p. q. 83. a. 6. ad 2.* 75

SECTIO VII.

An ſobrietati , aut alteri virtuti repugnet bibere ob ſolam voluptatem?

SVMMARIVM.

Quid S. Auguſtinus ſcribat circa illam quæſtionem , vtrum ſobrietati , aut alteri virtuti repugnet bibere ob ſolam voluptatem ? 76.
Quid S. Thomas ? 77.
Ratio , cur talis potus repugnare videatur rationi . 78. & ſeqq.
Autores , qui docent , talem potum eſſe indifferentem . 81.
Eorum rationes . 82.
Sententia recentioris Theologi , rati , talem potum eſſe actum honeſtum . 86.

TRiplex eſt de hac re quotidiana ſententia . Prima , eſſe peccatum . Ita ſignificat S. Auguſt. *lib. 10. confeſ. c. 31.* vbi ita de ſe ipſo loquitur : *Cùm ſalus ſit cauſa edendi, & bibendi, adiungit ſe tanquam pediſſequa periculoſa iucunditas , & plerumque præire conatur , vt eius cauſa fiat , quod ſalutis cauſa me facere vel dico vel volo ; nec idem modus vtriuſque eſt , nam quod ſaluti ſatis eſt , delectationi parum eſt , & ſæpe incertum fit , vtrùm adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium* 76

poſſit, an voluptaria cupiditates fallacia miniſterium ſuppetat.

77 Idipſum indicat S. Thom. 2. 2. *q.* 148. *a.* 3. *ad* 2. malitiam gulæ in hoc conſtituens, quòd guloſus intendat in cibo delectari; & aperte docet S. Anton. *part.* 2. *tit.* 6. §. 1. confirmatùrque aliquibus doctrinis, quas ex Ariſtotele, & SS. Aug. & Thom. retuli *ſect.* 1. eſtque hæc communis opinio inter Recentiores, præſertim negantes dari actus indifferentes in indiuiduo; quam nominatim defendit Paſq. *deciſ.* 16. & Eminentiſſimus Cardinalis Sforza Palauicinus *tom.* 1. *aſſert. Theolog. l.* 3. *c.* 15.

78 Ratio eſt, tum quia ſi potus non eſt neceſſarius ſaltem ad optimè nutriendum corpus, aut ſitim reſtinguendam, tum eſt ſuperfluus, ergo noxius valetudini, ergo qui ſumit potum non neceſſarium, peccat, quia nocet ſaltem aliquantulum valetudini; atqui omnis, qui ob ſolam voluptatem bibit, ſumit potum non neceſſarium; tum quia regula temperantiæ eſt, moderari appetitum cibi, & potius, ſecundum exigentiam valetudinis; atqui contra hanc regulam agit, & conſequenter peccat, qui appetitum moderatur ſecundum delectationem; tum quia delectatio ſubordinatur ſuſtentationi, tanquam fini, ob quem eſt ab Authore naturæ indita delectatio comeſtioni, & bibitioni; ſiſtere autem in fine ſubordinato, & non dirigere illum ad ſubordinantem, eſt contra rationem exigentem, vt finis ex natura intermedius or-
79 dinetur ad vltimum. Atque ita ratiocinatur Paſqualigus. At Cardinalis Palauicinus eandem ſententiam probat tum ſatis clara authoritate S. Auguſt. *l.* 4. *contra Iulianum cap.* 14. tum inde, quòd cùm Deus naturam humanam eleuarit ad beatitudinem ſupernaturalem, à qua plurimùm auertit ſtudium voluptatis corporalis, ſatius fuerit ad hunc finem, vt tale ſtudium omnino prohibetur.

80 Addo his ego hanc rationem, quia ſi licet bibere præcisè ob delectationem, licebit quoque coniugibus vti copula coniugali ob ſolam delectationem; conſequens eſt ſine dubio contra SS. Aug. & Thom. & videtur eſſe contra rationem.

81 Altera ſententia tenet, quòd bibere, & commedere præcisè ob delectationem, ſecluſo inualetudinis periculo, ſit opus indifferens, omni laude, & vituperio per ſe carens. Ita expreſsè docet P. Leſſ. *cit. lib.* 4. *c.* 3. *n.* 10. *&* 12. Eſcobar *in Summa tract.* 2. *Exam.* 2. *n.* 34. & multi alij teſte Palauicino *loc. cit.*

82 Prima huius ſententiæ pars probatur tum argumentis primæ ſententiæ, tum quia delectatio non eſt motiuum per ſe honeſtum, ſed inferioris ordinis, quale etiam in brutis locum habet. Altera eiuſdem ſecundæ ſententiæ pars probatur tum argumentis pro tertia ſententia adſerendis, tum iſtis. Primò quòd *Geneſ.* 27. Rebecca dixerit filio ſuo Iacob: *affer mihi duos hedos optimos, vt faciam ex eis eſcas patri tuo, quibus libenter veſcetur*; his verò verbis ſignificatur ſanctum Patriarcham Iſaacum delectatum fuiſſe illis eſcis, & ſatis inſinuatur comediſſe ob ſolam delectationem, nam non comedit ob ſanitatem, quandoquidem medicorum ſcitum eſt, carnes hædinas obeſſe potiùs, quàm prodeſſe ſanitati. Secundò, nimis facilè, & nimis multi homines damnandi eſſent peccati, ſi prima ſententia eſſet vera, cùm reuera difficile ſit pleriſq. hominibus, delectationi præfigere finem honeſtum, & non operari propter il-
83 lam ſolam. Tertiò non eſt vllum peccatum, facere quidpiam eo ſolo fine, vt appetitus naturalis fruatur ſuis naturalibus, & non malis actibus, delectatio autem ex cibo, & potu eſt naturalis actus appetitus, & certum eſt, eam vacare ex ſe omni culpa.
84 Quartò, ſi edere, & bibere ob ſolam delectationem eſt peccatum, ſequitur etiam illum peccare, qui ſuos oculos oblectat aſpectu elegantis imaginis, item illum, qui aures modis mulcet ſymphoniacis, atqui nimis durum eſt, hos omnes damnare peccati.

85 Propter has, & ſimiles rationes negant expreſsè Ioann. Sanchez *d.* 2. *n.* 14. & P. Eſcobar. *loc. cit.* conſentiente, aut multùm fauente Syluio 2. 2. *q.* 148. *a.* 1. peccare illum, qui circa detrimentum valetudinis aliquid edit, & bibit, & quidem vſque ad ſatietatem præcisè ob voluptatem. Negat haud dubie Hurtadus referendus *n.* 96. Negauit id quoque conſtanter Recentior quidam, multarùmque palmarum Theologus P. Simeon Felix, quem in conſeſſu multorum virorum doctorum audiui perquam eruditè defendentem hanc ſententiam. Addo his hanc rationem, quòd ſcilicet intelligantur conceſſa, quæ non ſunt expreſsè prohibita. Gloſſ. *cap.* 2. *de tranſ. Epiſc.* Et cuncta licita ſunt, niſi decreto, aut lege prohibeantur. Nellus *tract. de teſt. num.* 1. Atqui nulla lege prohibentur quærere delectationem in potu.

86 Tertia ſententia tenet, non ſolùm non peccare, qui ob ſolam delectationem edit, & bibit, ſed etiam exercere actum honeſtum. Ita ſentiebat Recentior ille Theologus, P. inquam Simon Felix. Eiuſdem opinionis eſt haud dubiè Io. Sanchez, nam *diſp.* 23. *n.* 26. expreſsè docet & probat, illum honeſtè operari, qui capit delectationem in re, quam licitè poteſt operari, eò quòd operans ob delectationem, operatur ſimul ob finem honeſtum ex parte operis, licèt ex parte ſua, ſcilicet operantis operetur propter finem delectabilem. Eandem ſententiam meo iudicio tradit P. Azor referendus *n.* 89.

Confirmabat P. Felix ſententiam iſtam hoc argumento, quòd 87
ſcilicet ſit honeſtum, & opus propriæ charitatis naturalis erga ſe, naturam oblectare mediocriter; hæc enim delectatio eſt quædam naturæ ſubleuatio, ad quam nos ipſa natura, & ratio ducit.

De his tribus ſententijs ita ego ſentiebam olim: Primam præſtare 88
autoritate, ſecundam ratione, tertiam eſſe quoque probabilem, tum ob iudicium illorum Theologorum, quos pro ea retuli, tum ob vtramque rationem allatam, tum fortè etiam ob hanc, qua illi quoque vtuntur, quòd ſcilicet S. Auguſt. *lib.* 8. *conf. c.* 10. expreſsè doceat, eſſe opus *bonum*, id eſt, *honeſtum*, oblectare ſe cantu ſobrio; verba S. Patris adſcribo: *Quæro ab eis (bonis voluntatibus) vtrùm bonum ſit delectari pſalmo ſobrio, & vtrùm bonum ſit Euangelium diſſerere. Reſpondebunt ad ſingula: Bonum. Quid ſi ergo pariter delectent omnia, ſimùlque vno tempore? nonne diuerſæ voluntates diſtendunt cor hominis cùm deliberatur, quid potiſſimum arripiamus? Et omnes bonæ ſunt, & certant ſecum &c.* His verbis apertè docet S. Pater, bonum, id eſt honeſtum eſſe, delectari pſalmo ſobrio, ſeu cantu ſobrio, id eſt non petulante, non peruerſo. Ergo etiam honeſtum eſt oblectare ſe cibo, & potu ſobrio, qualis quidem eſt, quando nec eſt valetudini noxius, nec notabiliter in peccatum incitat, nec lege prohibitus eſt.

Eandem tertiam ſententiam tenuit Azor; nam *p.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. 89
q. 4. expreſsè dicit, quòd actus ex rationis deliberatione facti ad recreandam tantummodo cum quadam delectatione naturam, ſine alia neceſſitate debita, ſint honeſti, & quòd ſit bonum ſequi, & amplecti, quæ ſunt naturæ (ſpectatæ ſeorſim à ſua corruptione) grata & iucunda.

Ad primam rationem *n.* 78. allatam reſpondebam, in primis il- 90
la non probari, quòd is peccet, qui cibos, aut potus ſalubres ſumit, non ſalubritate, ſed ſola delectatione illectus, ſeu non cogitans de commoditate corporis, quæ reuera per illos promouebatur, ſed de ſola voluptate. Eſt autem potiſſima lis de hoc, vtpote frequentiſſimo caſu; ergo argumentum illud non impugnat
id, quòd maximè impugnandum eſſet. Reſpondetur deinde, 91
poſſe tam modicum cibi, aut potus ex ſola delectatione, ſine illa opima nutritione ſumi, vt vel nullo modo noceat valetudini, vel iam imperceptibiliter, vt in moralibus non ſit æſtimandum illud nocumentum.

Ad alteram rationem ibid. allatam dicitur, plus non probare, 92
quàm quòd is, de quo loquimur, non exerceat actum temperantiæ, non autem probatur, quòd exerceat actum contrarium Temperantiæ.

Ad tertiam rationem dicebam, eà nimis multùm probari, vi- 93
delicet illum, qui exercet actum, vel ex ſeſe indifferentem, vel præditum ſola honeſtate naturali, peccare, ſi non referat ad finem ſupernaturalem; quorum primum à multis veriſſimè, alte-
rum à pleriſque rectiſſimè negatur. Et rectè docet Sancius *cit. n.* 94
25. non omnem ſubordinationem ab Authore naturæ factam eſſe in præcepto, ſed aliquam poſſe eſſe in ſolo conſilio; nam non peccat aut is, qui matrimonio vtitur, ſolùm ad euitandum peccatum, aut Deo ſeruit ſolùm ob æternam beatitudinem apprehenſam vt ſuum, non vt Dei bonum.

Ad rationem Cardinalis Palauicini dico, illo argumento rectè 95
probari, immoderatum, & vehemens ſtudium voluptatis eſſe vetitum, non item moderatum, commune, mediocre, ſi videlicet ſit de obiecto, aut actione licita.

Ad quintam rationem concedit facile ſequelam Ioan. Sanchez, 96
vtpote qui *cit. diſp.* 23. *n.* 25. poſt Maiorem, Almainum, Pontium, & P. Caſparum Hurtado *de matr. diſp.* 10. *diffic.* 2. exiſtimat, nullum admitti peccatum ab eo, qui ſolius cauſa voluptatis vtitur matrimonio; quin addit, talem operationem eſſe honeſtam. Ego autem id non dico, ſed potiùs poſſe ideo negari ſequelam, quòd omnis comixtio carnalis & ſit parua quædam epilepſia. Hippocrates apud Damhouderium *in pract. crim. c.* 93. *n.* 6. & contineat talem partim turpitudinem, partim mentis abſorptionem, ſeu rationis ligamentum, vt loquitur S. Thomas 1. 2. *q.* 33. *a.* 3. *in C. & q.* 34. *a.* 1. *ad* 1. vt hæc duo mala non videatur rationabiliter eligi, propter delectationem ſolam.

Dices: *Quid ſi quis voluptatem in cibo, potu, copula coniugali* 97
quærat, atque intendat directè, illam tamen ordinando ad finem honeſtam? Reſp. Rectè negat ipſe S. Auguſtinus *cit. c.* 14. itemque Palauicinus *n.* 186. vt ſic peccari. Et quidni tunc ille finis ſuam honeſtatem refundat in eiuſmodi intentionem, & opus?

SECTIO VIII.

Sitnè peccatum bibere delectabiliter?

SVMMARIVM.

Sitne peccatum bibere delectabiliter? 98.
Quid S. Antoninus cenſeat circa hanc quæſtionem? 99.
Quo ſenſu dicatur delectatio perficere operationem? 103.

98 ITa loquitur Caiet. *in Summa V. Gula*; ſenſus eſt, vtrùm peccet, qui acceptat delectationem in ſumendo cibo, & potu, ſeu qui gaudet, palatum ſuauiter mulceri cibo, & potu?

Reſpondet Caiet. id aſſeri non poſſe, niſi ab eo, qui ita ſit inſipiens, vt putet omnem voluntariam delectationem ſenſibilem, eſſe peccatum. Conſentit Syluius *q. 148. a. 1.* & Palauicinus *ſect. præcedente n. 77.* relatus. Nec poteſt hæc eorum reſponſio reuocari in dubium ab ijs, quos *ſect. præced.* retuli pro ſententia ſecunda, & tertia. Sed neque ab ijs, qui primam defendunt, exiſtimo negari.

99 Equidem ipſe S. Anton. *l. c.* apertè hanc doctrinam tradit, & meritò; nam humana infirmitas eget non tantùm cibo, & potu, ſed etiam cibi ſapore, & delectatione ad hoc, vt finem, propter quem ſumenda ſunt alimenta, meliùs, ac pleniùs aſſequatur: delectatio enim à ſapore veniens, vt rectè obſeruat Syluius, facit, vt non recuſemus alimenta ſumere, & vt ſumpta faciliùs retineantur, & concoquantur, nam *quod ſapit, nutrit*, teſte Auicenna.

100 Vnde S. Aug. contra Iulianum *lib. 4. cap. 14.* rectè ſcripſit: *non ſolùm cibo, ſed etiam cibi ſapore indiget infirmitas corporis noſtri, non propter ſaturandam libidinem, ſed propter tuendam ſalutem.*

101 Licet itaque ſit in controuerſia poſitum, an comedere, vel bibere propter ſolam delectationem, citra tamen valetudinis læſionem, ſit peccatum, eſt tamen, aut certè eſſe debet extra omnem controuerſiam, quòd is non peccet, qui quandò inter edendum, aut bibendum, ſentit magnam in palato voluptatem, gaudet in animo, ſe illa voluptate mulceri; nam reuera ſolùm gaudet, cibum, & potum ſibi vehementer ſapere; non ſaperet autem, qui diceret, eiuſmodi gaudium eſſe illicitum, quandoquidem eſt de obiecto planè licito, ſcilicet de delectatione ex potu, & cibo, ad ſuſtentandam naturam ſumpto.

102 *Quid ſi verò illa delectatio oriatur ex ſumptione cibi vetiti, ob quantitatem, vel qualitatem &c.?* Tum peccatur in ea ſibi complacendo; nam talis delectatio eſt mala, eò quòd habeat obiectum malum, & talis ſit delectatio, qualis operatio, vt cum S. Thom. *1. 2. q. 34. a. 3.* contra Vaſq. docent communiter Recentiores.

103 Dices: Delectatio perficit operationem, teſte S. Thom. *ibid. q. 33. a. 4.* Reſpondeo, illam doctrinam eſſe intelligendam vel de ſola delectatione operationis bonæ, vel certè de perfectione Phyſica, non autem morali, vt rectè aduertit P. Arriaga *tom. 3. d. 29. n. 40.*

104 Etſi verò nullo modo peccat, qui ſe voluptate potus non vetiti perfrui gaudet, imò honeſtiſſimè operatur, ſi ideo gaudeat, quòd illa voluptate allectus poſſit ſumere cibum, quem etſi valde ſibi neceſſarium, non poterat antea ſumere, conſultiſſimum tamen eſt, & omnibus perfectionis ſtudioſis ſolenne, non attendere ad vllam delectationem, vtpote quæ inſidias perpetuò ſtruat.

SECTIO IX.

An bibere ſit actus indifferens.

SVMMARIVM.

An bibere ſit actus indifferens in ſpecie? 105.
An indifferens in indiuiduo? 106.
Refertur principalis ratio S. Thomæ contra indifferentiam. 109.
Aſſeruntur varia aduerſus hanc rationem. 110. & ſeqq.
Quid ſi quis bibat ex ſola intentione, vt naturæ neceſſitatem decenter ſubleuet? 113.
Quid ſi vt præcisè mitiget dolorem ex ſiti prouenientem? 113.
Quid ſi præcisè vt exerceat ſuam libertatem? Ibid.
An facere aliquid præcisè ideò, quod ſit à Deo permiſſum, ſit actus indifferens? 114.
Refertur Cardinalis Palauicini ſingulare argumentum contra aſſertores indifferentiæ actuum in indiuiduo. 115.
Auctor mutat priſtinam opinionem de actuum in indiuiduo indifferentia. 117. *App. lit. a. Referuntur literæ Romæ datæ, atque inducentes ad recantationem. lit. c. Non tamen probantur omnia contenta in literis. lit. e. Proponitur fundamentalis difficultas contra negantes indifferentiam lit. a. Aſſeritur indifferentia quomodo in tribunali ſacro abſoluant optimas animas nihil aliud confitentes, quàm actus indifferentes non directos ad ſupernaturalem finem lit. i. Quanta fuerit temperantia P. Leſſij. lit. r.*

QVæres I. *Vtrùm bibere ſit actus ex ſua ſpecie, ſeu ſecundum ſpeciem indifferens.* 105

Reſpondeo cum communi ſententia, & perſuaſione affirmatiuè. Nam bibere, non continet ex ſe vllam bonitatem, vel malitiam moralem. Eſt autem hæc reſponſio contra Scotum, & Gabrielem, qui apud Tannerum *tom. 2. disp. 2. q. 5. dub. 5.* negant dari actus ſecundum ſpeciem indifferentes, rectè aſſerente S. Thoma *1. 2. q. 18. a. 8.* dari eiuſmodi actus, eò quòd leuare feſtucam è terra, ire ad campum, vt loquitur S. Thomas, non contineat aliquid pertinens ad ordinem rationis.

Quæres II. *An bibere, ſit actus in indiuiduo indifferens?* 106

℞. I. Si ad bonum finem dirigatur potus, tum erit actus bonus, & indifferens; malus & non indifferens, ſi ad malum finem ſumatur. S. Thom. *loc. cit. a. 9.* nam finis dat actui ſpeciem S. Thom. *ibid.*

℞. II. Probabilius eſt, ſtando ſola, quæ mihi occurrit, ratione, quòd bibere ſine intentione boni, aut mali finis eſſe poſſit actus in indiuiduo indifferens; eſto ille potus cum plena deliberatione ſumatur. Fateor quidem hanc reſponſionem aduerſari S. Thomæ *cit. a. 9.* longè probabiliſſimè neganti dari actus in indiuiduo indifferentes, verùm eam mihi perſuadent hæ rationes.

I. Quòd ſententia S. Thomæ, prout ab ipſo, & ab alijs communiter defenditur, tradat, hominem eſſe obligatum, vt omnibus ſuis actionibus ex obiecto indifferentibus præfigat finem honeſtum, ſeu virtutis; hoc autem non videtur eſſe aſſerendum. 107 Quia non debet aſſeri naturam humanam ad aliquid admodum graue, & moleſtum eſſe obligatam, niſi huius obligationis magna, claràque argumenta ſuppetant; tum quia *affirmanti incumbit probatio, l. 2. ff. de probat.* tum quia *factum in dubio demonſtrare debet.* DD. communiter *ex leg. in bello §. facta ff. de cap. & poſtlim. reu.* Tum quia *quoties dubia eſt interpretatio libertatis, ſecundum libertatem reſpondendum eſt.* Text. *l. quoties dubia ff. de regulis iuris.* 108 Atqui ex vna parte eſt valde graue onus, obligatum eſſe, ad præfigendum ſuis actionibus indifferentibus finem honeſtum; ex altera autem parte non ſuppetunt magna, claràque argumenta, pro hac obligatione aſſerenda.

Nam vnicum S. Thomæ argumentum eſt hoc, quòd peccet ille, qui actiones ſuas non ordinat ad debitum finem; quæ propoſitio tametſi, vt iacet, vera eſt, non tamen probat intentum; quamuis enim plurimis actionibus debeatur finis aliquis honeſtus, & plurimis tamen non debetur eiuſmodi finis; ergo licèt non dirigantur ad illum, non dicentur non ordinari ad finem debitum. Siquidem non debetur ſemper honeſtus finis illis actionibus, quas qui exercet, ex ſententia S. Hieronymi *Epiſt. 89. nec iuſtitiam habet, vt eſt ambulare, capitis naribus purgamenta iacere, ſputis rheumata iacere.* 109

II. Quòd ex communi ſententia S. Thomæ ſequatur, illum per ſe loquendo peccare, qui res, quæ ſunt cæteroqui ſolius conſilij, omittit, niſi omittat ductus motiuo honeſto; hoc autem eſt reuera nimis durum; quis enim peccati damnet illum, qui dicit: Eſſet quidem mihi vtiliùs ad ſalutem, ſi audirem quotidie duo ſacra, & non tantùm vnum; volo tamen tantùm vnum audire. Sequela autem probatur tum inde, quod eam admittat Suarez *tom. 4. de Relig. tract. 1. lib. 1. cap. 7. n. 13.* tum quia argumenta, quibus hic Auctor, alijque plerique probant omnes noſtras actiones debere ad finem honeſtum dirigi, probant idipſum de omiſſionibus. 110

III Hic deſumitur tertia probatio; quia ſecundum hanc ſententiam, eiuſque palmarem rationem dicendum eſt, te non ſatisfacere officio hominis Chriſtiani, etſi quotidie ſexcenta opera ſupererogatoria facias, ſed teneri te, tot facere, donec recta ratio dictet, te honeſtè acturum, ſi finem ponas illis bonis operibus; hoc autem eſt conſcientias infinitis ſcrupulis diſcruciare; quandoquidem iuxta communiora principia huius ſententiæ, oportebit ad ſingulas actiones inſtituere examen, & diſquirere, vtrùm honeſtè agas, illas continuando, multiplicando, ab ijs ceſſando, illas alijs præferendo, poſtponendo. 111

Et quia rem omnibus conſideratis minùs perfectam perfectiori præferre, non eſt honeſtè agere, debebunt omnes ſæculares, pariter & Religioſi luere graues in purgatorio pœnas, ſi ſola mandata Dei, ſuaſq; regulas ſeruent, aut etiam ſi inuigilent ſolis operibus ſupererogatorijs niſi perfectiora ſecundum ſuum ſtatum ſequantur; & ſic fiet, vt res conſilij non ſint conſilij in indiuiduo, ſed reuera præcepti ad veniale obligantis. 112

Ex his, alijſque rationibus, quas lubens prætereo, infero primò, probabiliſſimam, imò (ſpectata ſola ratione) probabiliorem eſſe ſententiam S. Bonauenturæ, Alenſis, Carthuſiani, Angeli, Palatij, Scoti, omnium Scotiſtarum, vt teſtatur Raynaudus *in morali diſciplina. disp. 4. n. 30.* Vaſq. *in 1. 2. disp. 52. cap. 2.* Arriagæ *tom. 3. disp. 21. n. 43.* Ioannis VVigeres apud eundem *n. 41.* Ioannis Lalemandet *phyſ. disp. 16. part. 8.* Ioannis Sanchez *in ſel. disp. n. 1.* & Herreræ apud ipſum, qui omnes aſſerunt, poſſe dari actus in indiuiduo indifferentes, qui ſint plenè deliberati. 113

Infero ſecundò, quando quis bibit eo fine, vt naturæ neceſſitatẽ

V 2 decen-

decenter ſubleuet , ſuſtentet , vel ei quietem adferat , eſſe actum honeſtum , præſertim ſi is ſuum corpus ordinet ad bonum virtutis , vt inquit S. Th. *loc. cit. ad 3.* Imò , quia bibere præcisè ad mitigandum dolorem , qui ex ſiti perſentiſcitur ; eſt actus honeſtus , quandoquidem dolor eſt natura ſua malus , & incompoſſibilis cum beatitudine , quam omnes homines ſecundùm rationem appetunt , vt argumentatur ex S. Auguſtino *cit. c. 14. contra Iulianum* P. Palauicinus *c. 3. Aſſert. Theol. l. 1. c. n. 184.* confirmatur doctrina *in ſoll. 7.* allata , quòd ſcilicet vacet culpa ; bibere ob ſolam voluptatem , cùm etiam voluptas ſit pars beatitudinis .

Infero vlterius tertiò , non modò illum , qui ex ſola voluptate bibit non peccare , ſed neque illum , qui bibit non ob voluptatem , quia fortè nullam , ob læſum organum guſtatorium , experitur , ſed quia ita ipſi placet , dummodo alia mala circumſtantia non admiſceatur .

314 Infero quartò , diſſentire nos ab eodem Cardinale Palauicino , dum *n. 189.* docet , omne obiectum gratia ſui licitè amabile , poſſe terminare actum honeſtum , propter ſuam bonitatem natiuam , & non tantùm quatenus poteſt eſſe vtile ad aliud obiectum , eò quòd omne poſſibile non illicitum ſit tale , vt Deus ſit illius cauſa per ſe , ergo quicunque illud facit , conformat ſe cum voluntate diuina , ergo honeſtè operatur , vt argumentatur idem Doctor . Verùm reſpondetur , quòd conformare ſe cum voluntate Dei permiſſiua , ſeu (quod idem eſt) velle id , quod Deus permittit ; non ſit actus , vt ſic , virtuoſus , cùm ne facere quidem id , quod permittit Deus , ſit actus , vt ſic , virtuoſus .

315 Infero quintò , diſſentire nos ab eodem doctore , dum *n. 186.* negans dari actus indifferentes in indiuiduo , non ſolùm per ſe , cùm omne obiectum non malum ſit bonum , vt ipſe ait ; ſed ne ex ignorantia quidem , eò quòd quis exiſtimaret , contrariam opinionem eſſe veram , probat hac noua ratione : Vt quis operetur ſcitè , debet cognoſcere , obiectum eſſe licitum , & permiſſum à Deo ; vel ergo eligit hoc obiectum propter hoc motiuum , vel non ? Si eligit propter illud , iam demeretur ſibi Deum , dum amplectitur aliquid , quoniam ille permittit , ac proinde ſubiicit ſe illius dominio ; ſi verò contemnit hoc motiuum , hoc ipſo offendit Deum .

Verùm ad hanc ſubtilem ſanè rationem reſpondeo in primis , eſſe infinitos homines , bonos , & malos , fideles & infideles ; qui actiones ex ſe indifferentes exercent , ſolùm habitualiter ſcientes , & non actualiter cogitantes , illas eſſe de ſe permiſſas . Hos autem , vt ſic , honeſtè vel inhoneſtè operari quis dicat ? Nam neque habitus Gratiæ , quo nulli præditi ſunt , efficit , vt cenſeantur ita habitualiter eſſe ad bonum inclinati , vt propter hanc inclinationem deriuetur honeſtas in omnia opera non mala ; quandoquidem rectè negat Sanchez *lib. 1. Moral. cap. 11. n. 7.* actu delinqui ab eo , qui ex erronea conſcientia ratus , obligari ſe ad omnia ſua bona opera offerenda idolo , & paratus habitualiter illa offerre , exercet aliqua bona opera , nõ cogitans , ſe teneri , illa offerre idolo . Nec habituale peccatũ ſufficit , ad omnia peccatoris opera indifferentia cõmaculanda .

316 Reſpondeo ſecundò , poſſe vtique fieri , vt aliquis dicat : faciam hodie omnia illa , quæ conſcientia dictabit eſſe indifferentia , verùm autem velim facere etiam aliqua ex malis , non determino , ſed ſuſpendo omne , circa illa propoſitum . Iam , ſi occurrente huic homini occaſione bibendi craterem dicat : quia manè propoſui facere omnia opera indifferentia , ebibam hunc craterem , fortè bibiturus , fortè non bibiturus (nec enim hæc nunc determinare eſt neceſſe) ſi ſcirem eſſe vetitum ; profectò in hoc caſu ille homo non demeretur ſibi Deum , nec timore , aut contemptu Dei inducitur ad bibendum illum ſcyphum . Vnde apparet , dari medium inter contemptum Dei , eiuſdemq; timorem *mouentem* .

Reſpondeo tertiò , ratione P. Palauicini plus non probari , quàm quòd illa Dei permiſſio ſit conditio , ſine qua non ; hanc autem non ſufficere ad actus honeſtatem probatur , tùm communi iudicio S. Thomæ *loc. cit.* aliorùmque ad honeſtandum actum indifferentem requirentium præfixionem boni finis , & inſuper aſſerentium , peccare , aut certè non virtuosè agere illum , qui ambulat idcirco , vt ſuam libertatem exerceat , ſeu quod idem eſt , vt faciat id , quod ipſi licitum eſt , cum quia nullus famulus rem ſuo domino gratam facit , ea eo præcisè , quòd otietur tunc , cùm permittit ille dominus otium .

317 Adde , quòd ex hac ſententia ſequatur , ſi Mænius à Seio exigat debitos ſibi centum aureos , & Seius ſoluat , talem exactionem eſſe æquè actum iuſtitiæ , ac eſt ſolutio , ſi videlicet Mænius exigat , non exacturus , ſi foret contra iuſtitiam , & Seius ſoluat , non ſoluturus , niſi imperaret iuſtitia . Hoc autem videtur repugnare communi omnium iudicio : Sicut illud , quod Religioſus ipſamet tranſgreſſione Regularum ad culpam non obligantiũ æquè mercatur augumentum gratiæ , & gloriæ , ac meretur eas obſeruans , ſi quidem prior ille tranſgrediatur , non tranſgreſſurus , ſi vetaret Deus .

Addo tamen hanc huius Eminentiſſimi dignitate , doctrina , ſapientia , virtutibus , quas commemorat P. Nathanael Sotuellus , in *Bibliotecâ Societatis lit. A.* Doctoris ſententiam mihi veroſimiliorem videri illa , quæ iubet , vt omnes actiones ex ſe indifferentes dirigamus in finem honeſtum . Addo quoque , conſultiſſimè agere illos , qui ſuas proprias actiones inſtituunt conformiter doctrinæ S. Thomæ , adeòque eas dirigunt ſemper ad finem honeſtum , atq; ad maiorem Dei gloriam , quam quia ſanctus Fundator noſter Ignatius *ſemper in ore habuit , ſemper in omnibus quæſiuit* , vt de eo teſtatur Eccleſia , idcirco in aureo libello Exercitiorum Spiritualium , pro Principio ſeu Fundamento vitæ perfectæ ſuppoſuit à fortiori ſententiam Diui Thomæ , quam etiam ſupponere debet , quiſquis illa Exercitia Spiritualia tradit homini , aſpiranti ad perfectionem ſuo ſtatui conſentaneam , nec enim conſequetur illum finem , niſi ſuis moribus exprimat opinionem Doctoris Angelici . Expreſſit autem inter alios & quidem veſtitam ſupernaturali motiuo ſancta Thereſia virgo , tempore quæ ſuaſu Chriſti Saluatoris edidit illud maximè arduum votum , *efficiendi ſemper quidquid perfectius eſſe intelligeret* , ſicuti refertur *in lect. 5. Officii* eiuſdem Virginis .

Appendix mutatæ opinionis.

QVæ legiſti , benignè Lector , ſcripta à me hac ſectione in fauorem ſententiæ Scotiſticæ aduerſus Thomiſticam de poſſibilitate actuum moralium indifferentium in indiuiduo , veſim à te accipi perinde , ac ſi prolata eſſent non à concludente finaliter , ſed à diſputante , fluctuante , ſuàque pridiana ſenſa duntaxat exprimente , non verò vltimatò confirmante ; ſiquidem propter nunc primùm indicatas , atque alias è ſuperiùs relatis , rationes , maximè verò propter authoritatem D. Angelici , ac propè innumerorum , intèrque hos præcipuorum ſcriptorum noſtræ Societatis aſſeclarum , captiuo nunc meum iudicium , credens ſcribènſque in hac tertia Editione , ſupremàque (ægroto , dum hæc imprimuntur Monachii , per Dei gratiam Annum vitæ LXXIX.) mea ætate , videri mihi , perpenſis , & inter ſe collatis omnibus , veriorem doctrinam S. Thomæ , & quæ ei aduerſantia ſcripſi , ac ſuperioreque ſectione & fortè alibi , accipi debere eo ſenſu & modo , quem expreſſi initio huius Appendicis , quæ quidem doctrina Thomiſtica acciperet magnum adhuc aliud robur ab authoritate , ſi aliqui è SS. Patribus loquerentur expreſsè de Chriſtianis , in genere , eo modo , quo præſtans ille Aſcetarum Magiſter P. Zacharias Ignatius Trinckellius olim Theologiæ Publicus Profeſſor Græcii , atque *magnis* , vt loquar cum P. Nathanaele Sotuello in Bibliotheca Societatis *lit. Z. natura , & gratia dotibus excellens* , in ſuo perquam inſigni opere , cui titulus in prima Editione eſt : *Maior Dei Gloria* : in altera *Dominatorium* . Siquidem ille ſcriptor ex iis , quæ S. P. Noſter Ignatius in *Fundamento ſeu Principio* ſuorum Exercitiorum ſpiritualium , partim expreſſit , partim implicitè , verè tamen intellexit , deducit conſequentiam expreſſam hiſce formalibus : *Ex his concludor , hominem de facto obligatum eſſe , ſe ſuàque NB. omnia in Deum , vt finem vltimum , & quidem non ſolum naturalem , ſed ſupernaturalem referre , cùm non ſolùm per creationem acceperit eſſe naturale , ſed inſuper eleuatus per gratiam ſit ad eſſe ſupernaturale , atque adeò ordinatus per hoc abſoluta voluntate in Deum , vt finem ſupernaturalem* . Hæc verba leges in cit. voluminis Parte ſeu Tract. 2. cui titulus *Recollectio Annua* , in omnium prima Meditatione *n. 12. pag. 402.* Et *n. 13. pag. 407.* (non autem 345. vt vitiosè expreſſit Viennenſis Typotheta) repertum hoc dogma . Quòd quo pacto concordet cum communi ſenſu DD. negantium , omnia opera infidelium eſſe peccata , viderint alii . Ego pro maiore elucidatione controuerſiæ Thomiſticæ & Scotiſticæ ſuperius agitatæ , repræſento ſynopſin literarum admodum prolixarum ex vrbe Roma à viro profundè docto vel dictatarum , vel exaratarum die 22. Auguſti Anno 1672. ac meum reſponſum redditum die 30. Septembris eiuſdem Anni . Eſto igitur .

Summa Literarum Romanarum.

PRimò doctrina (quam ſuprà *n.* 314. deduxi ex Scotiſtica ſententia) videtur nimis laxa , & occaſionem præbere viris pius vitæ remiſſioris . Si enim non eſt peccatum bibere ob ſolam delectationem , non erit conſequenter peccatum comedere quacunque hora bellaria , fructus , & alia eiuſmodi gulæ irritamenta ; producere ſomnum vltra naturæ indigentiam , quærere & admittere ſuperfluas delectationes in Muſicis Cantionibus , odoribus , curioſitatibus videndi noua quæque , terere tempus in confabulationibus , nugis , ſcurrilitatibus , licèt in his & ſimilibus oblectamentis nullus honeſtus finis , ſed voluptas ſola ſpectetur , dummodo non interueniat alia circumſtantia mala . Huiuſmodi autem conſequens , videtur valdè abſurdum , & ſcandaloſum .

Deinde

d Deinde eadem opinio videtur aduerſari expreſſis verbis Chri-
ſti Seruatoris Noſtri, ita loquentis *Matth. 12. verſ. 36.* Dico au-
tem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fue-
rint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Si enim
verbum otioſum (quod ſanè aliud eſſe non poteſt, quàm prola-
tum cum deliberatione abſque fine honeſto, & ſolius voluptatis
gratia) peccatum eſt, vt propterea ſit de eo reddènda ratio in
die iudicij, ſicut fateri tenentur omnes, qui Euangelium non
negant, quanto maiori iure dicenda erunt peccata omnia opera
otioſa, & ob ſolam voluptatem facta, vt bibere, ludere, nuga-
ri? 2. Eadem doctrina opponi videtur Concil. Tridentino *in ſeſſ.
6. can. 23.* definienti non poſſe hominem venialia etiam peccata
vitare niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de B. Virgi-
e ne tenet Eccleſia. Nam ſi ex venialium peccatorum Catalogo de-
leantur omnes actus deliberati circa materiam indifferentem ob
finem ſolius delectationis facti, in verbis, cogitationibus, &
operibus, non modò non erit impoſſibile à venialibus abſtinere
etiam per totam vitam abſque illo priuilegio tam ſpeciali, ſed ne-
que erit admodum difficile; imò ſine nota temeritatis poſſet affir-
mari conceſſum multis Sanctis, quos à primo rationis vſu præ-
uentos legimus à Spiritus S. vnctione, & lumine, quo ſumma
cum diligentia omnes vel minimas Dei offenſas vitare conati ſunt,
nimirum alia peccata venialia grauiora, vt mendacia, detractio-
nes, deriſiones, & ſimilia, verſantia circa materiam de ſe inho-
neſtam, vel directa in finem per ſe inhoneſtum, ſunt vitatu faci-
f liora, præſertim viris pietati ſeriò operam dantibus. 3. A fortio-
ri repugnat communi Patrum & Theologorum ſententiæ, exiſti-
mantium, ne quidem per longum tempus poſſe hominem vitare
omnia venialia, ita vt nonnulli vix paucas horas: alij verò vni-
cum diem viris perfectionis ſtudioſis, & apprimè vigilantibus im-
munem à venialibus etiam deliberatis concedant, vt videre eſt
apud Suarez de gratia *lib. 9. cap. 8.* nam facillimum erit huiuſmo-
di viris diu vacare ab omni peccato veniali, ſi inter illa non annu-
merentur actus indifferentes Voluptatis ſolius gratia facti, qui
ſunt fermè vnica materia Confeſſionum & culparum hominum
etiam perfectorum.

g Tertiò videtur contra vniuerſaliſſimum vſum, & praxim
omnium fidelium, timoratæ conſcientiæ, qui in confeſſio-
nibus quotidianis ſe accuſant, de huiuſmodi peccatis, &
ſæpe nullam aliam exhibent materiam. Eidemque ſenſui de
praxi concordant omnes Confeſſarij, impendendo Sacramen-
talem abſolutionem illis, qui talia confitentur, quamvis
h aliam materiam non ſubijciant. Et certè audirem libenter,
quid eſſet factura Reuerentia Veſtra ſi ad ipſam accederet
aliquis vir Religioſus e. g. & confiteretur, ſe aliquoties bi-
biſſe, aut comediſſe ex Saccaro, aut poma, ficus &c. ſo-
lùm vt gulæ indulgeret: triuiſſe tempus in vanis collocutio-
nibus, curioſè inueſtigaſſe noua inutilia, dediſſe operam
nugis, dicteriis, ſcommatis ad procurandos cachinnos, &
alia his ſimilia, in quibus nihil aliud ſpectauerit, præter vo-
luptatem propriam, licèt nullam aliam aduerterit fuiſſe ad-
mixtam circumſtantiam prauam. Dimitteretne Reuerentia Ve-
ſtra talem pœnitentem tanquam prorſus Innocentem ſine abſo-
lutione, niſi vellet exponere aliam materiam? Dicet forſitan
peccaſſe illum ex conſcientia erronea; ſed quamvis contingat
vnum aut alterum rudem, vel ſcrupulis vexatum peccare ex
errore intellectus, temerarium ac penitus inſulſum eſſet di-
cere, omnes communiter tam rudes, quàm doctos, &
maximè pios homines ſemper peccare ex eiuſmodi errore
conſcientiæ, & eò magis cæcutire in agnoſcendis peccatis,
quò magis in via Dei proficiunt, & maiori Spiritus S. lu-
mine colluſtrantur; cùm potiùs pro modo progreſſus in vita
ſpirituali augeatur cognitio etiam minimarum labecularum,
quæ tamen verè ſunt peccata, licèt minùs perfectis ne qui-
dem appareant.

i Quartò neque videtur verum ex contraria opinione con-
ſequi, eſſe peccata venialia omnes omiſſiones operum per-
fectiorum, adeòque conſcientias infinitis ſcrupulis diſcrucia-
ri, vt effatur Reuerentia Veſtra dicta *ſect. 9.* à *num.* 110.
nam omiſſio operis perfectioris & conſilij, de ſe nullum eſt
peccatum, etiamſi fiat ad cuitandam duntaxat moleſtiam
illius; ſiquidem eo ipſo, quòd à Deo proponitur aliquid
per modum meri conſilij, conceditur facultas illud omitten-
di, abſque peccato, quanquam cauſa omiſſionis ſit ſolum-
modo timor difficultatis ſeu moleſtiæ, propter quam ipſam
non fuit expediens proponi ſub præcepto. Pro cuius rei
maiori declaratione aduerto, tripliciter poſſe contingere
omiſſionem deliberatam actus perfectioris non præcepti. 1.
Cùm quis territus arduitate alicuius perfectionis & meri con-
ſilij ad eam tantummodo vitandam ſtatuit illud omittere,
nihil interim cogitans de alio opere, ſiue de otio, cui lo-
co illius vacet. Et per hanc deliberationem præcisè nihil omnino
peccat, vt dixi, alioqui conſilium non eſſet diuerſum à præcepto.

2. Cùm quis omittit perfectiora, non ſolùm vt laborem fu- k
giat, & moleſtiam illam maiorem, ſed ſimul intendens loco il-
lorum nauare operam alteri operi, honeſto quidem, & ex fine
honeſto, ſed minùs difficili & moleſto. In eo caſu arbitror eum
per talem actum deliberatum quatenus omiſſiuum melioris boni
non peccare, vt iam diximus, per eundem verò quatenus proſe-
cutiuum actus honeſti etiam mereri, honeſtèque operari. 3. De-
mum ſi omittat opus conſilij eo tantùm fine, vt vacet operi vo-
luptuoſo, vel otio inutili, ſiſtendo ſuam intentionem in ipſa de-
lectatione operis aut quietis, peccabit profectò iuxta ſententiam,
quam exiſtimo veriorem, imò veriſſimam, quod tamen pecca-
tum non procedit ex omiſſione operis non præcepti, ſed ex inor-
dinato fine illius omiſſionis, qui eſt ſola voluptas operantis, ſeu
omittentis. Hæc ſunt, quæ me vrgent, & ſententiam Reue-
rentiæ Veſtræ mihi reddunt valde improbabilem, præter alia ar-
gumenta, quibus communiter demonſtratur ab authoribus non
poſſe dari actum deliberatum indifferentem in indiuiduo.

Hactenus verba, rationumque momenta illius per quam docti l
Patris data Roma (vnde epitheton literarum *Romanaeum*.) Ad
quæ reſpondi generatim, vnicam rationem, quæ me vehemen-
ter reluctantem abſtraxit olim à Thomiſtica ad Scotiſticam de
actuum in indiuiduo indifferentia doctrinam, fuiſſe ingenij infir-
mitatem, qua nequiui comprehendere, quo pacto Thomiſtæ evi-
tent neceſſitatem, ſemper ſectandi ſub reatu culpæ perfectiora oc-
currentia menti, hancque ad ſe inuitantia, incitantiaque; nunc
verò reddi mihi ex parte faciliorem captu eam ſententiam, ſi in-
telligatur eo ſenſu, quem exhibet Epiſtola verbis *lit.* i. deſcriptis;
re enim verà non delinquit imò honeſtè agit, qui opus perfectius
omittit ea intentione, vt vacet minùs perfecto, verè tamen pla-
centi Deo. Etſi enim actus, quo minus bonum præfertur maiori,
non ſit in ratione prælationis formaliter honeſtus, quando tamen
inuoluit intrinſecè animum efficiendi aliquid gratum Deo, non
poteſt non eſſe in concreto meritorius, ſi reliquæ conditiones me-
riti adſint, atque adeo facilè concedo dari caſum, quo ſententia
Thomiſtica defendi queat abſque neceſſitate ſectandi perfectius.
At verò non video, qua ratione defendatur in communiſſimo ca- m
ſu, quem exprimit ille Pater, dum *lit.* i. ita ſcribit: *Cùm quis
territus arduitate operis perfectioris, & meri Conſilij ad eam tan-
tummodo vitandam ſtatuit illud omittere, nihil interim cogitans de
alio opere, ſiue de otio &c.* Non video, inquam, quo pacto ea
doctrina defendatur ſine declinatione ad Scoticiſmum. Si enim
propoſitum omittendi actionem perfectiorem ſuſceptum ad cui-
tandam arduitatem, aut moleſtiam annexam executioni operis
perfectioris caret omni culpa vt ſic, ſequitur manifeſtè, non tan-
tùm carere omni culpa, ſed inſuper eſſe vel honeſtum, vel indif-
ferens in indiuiduo, honeſtum nemo dicet, nùm nihil prorſus
laudabilitatis inſit ſecundo ex ſequentibus duobus propoſitis: *Vo-
lo hodierno die Sabbathi audire ſacrum vſque ad conſecrationem. Dein-
de volo domum redire, quia eſt mihi aliquantulum moleſtum intereſ-
ſe toti*; Vel: *Quia eſt ſolius Conſilij intereſſe vſque ad finem.* Igitur
fatendum eſt, hoc propoſitum atque ſexcenta alia eſſe in indiui-
duo indifferentia, ſi negetur eſſe mala. Et cùm fuga vnius con-
trariorum ſit proſecutio alterius contrarij, moleſtiæ autem ſit
contraria iucunditas, ſeu voluptas ſolita percipi ex abſentia mo-
leſtiæ, nonne rectè diceretur is, de quo loquor, omittere integri-
tatem Sacri, eo fine, vt fruatur iucunditate, quam percipit ex
abſentia moleſtiæ, e. g. paruæ frigoris cauſandi per illam integri-
tatem?

Rurſum ſi eo ipſo, quòd à Deo proponatur aliquid per n
modum Conſilij, conceditur, (vt reuera concedi debet,)
facultas id omittendi abſque peccato, & hac conceſſione
poteſt quis licitè vti, tametſi non intendat finem honeſtum,
nonne ſimiliter dicam: Hoc ipſo, quod Deus permittit vſum
potùs ſuauis, impertitur facultatem eum ſumendi, & qui-
dem ſine obligatione præfigendi finem honeſtum, ſed præci-
sè dicendo: quia Deus dat mihi libertatem hauriendi Faler-
num, haurio idcirco, quia hic & nunc mihi placet? Et hic
nodus Gordius, quem qui mihi ſoluerit, habebit me Diſcipu-
lum, mutabo enim meam illam mihi ipſi diſplicitam mole-
ſtam perſuaſionem de poſſibilitate indifferentiæ in indiuiduo,
præſertim cùm perſpiciam, communi doctrinæ non obſtare
actum illum, quo actus perfectus ideo omittitur, vt exer-
ceatur imperfectior; rectiſſimè enim obſeruat Reuerentia Veſtra
eſſe propoſitum illud quatenus præciſiuè omiſſiuum perfectio-
nis non ſit, vt ſic, virtuoſum, eſſe tamen in concreto (&
de hoc intelligenda eſt ſententia S. Thomæ) honeſtum, cùm
realiter inuoluat electionem boni honeſti.

Ita ego generatim reſpondi ad directam quæſtionem de o
indifferentia. At verò ad primam obiectionem propoſitam
lit. h. reſcripſi in primis retorquendo argumentum. Siquidem infero:
Per communiſſimam, vniuerſaliſſimam, moraliter certam doctri-
nam de licito vſu cuiuſvis opinionis certò probabilis practicè dari
occaſionem vitæ remiſſioris, ſi placeret facere tales inductiones,

quales proferuntur in illo primo argumento, haud tamen inde rectè infertur eam doctrinam eſſe valde abſurdam & ſcandaloſam. Cæterùm non diffiteor nonnullas indicatarum inſtantiarum vacare culpa iuxta dogma indifferentiſtarum, non tamen omnes, vt eſt curioſitas in audiendis quibuſcunq; nouis, ſcurrilitas &c. Siquidem curioſitas eſt, (teſte S. Thoma 2. 2. *q.* 167. *art.* 1. & 2.) appellaturque vitium, de quo etiam vide Gregorium à Valentia *Tom.* 3. *diſp.* 3. *q.* 9. *punct.* 1. Sicut & idem S. Thom. *q.* 148. *art.* 6. & alibi poſt S. Paulum ad *Epheſ.* 3. Scurrilitatem accenſet peccatis. Et quia video, pleroſque omnes ex indicatis haberi à choro Aſcetarum, multumque illuſtratorum lumine ſupernaturalis ſcientiæ, pro veris peccatis, eam ob rem nolo iam appellare probabilem ſententiam, quam retuli illo *num.* 114. ſed abſolutè ſequi oppoſitam.

p Ad alteram obiectionem de verbo otioſo reſpondeo, nec dum eſſe de vllo errore conuictos, qui Chriſti minas contra proferentes verbum otioſum explicant eo modo, quo indifferentiſtæ, vt Vaſquez & alij, aut cum Theophylact. & Euthymio apud Maldonat. in Matth. *cap.* 12. *v.* 37. intelligunt de verbo otioſo.

q Ad tertiam *lit.* d. de definitione Concil. Tridentini. Reſpondetur, generatim illam doctrinam eſſe generaliter intelligendam, & conſequenter eſſe vi illius id ſolùm credendum, quòd nemo poſſit ſine ſpeciali Dei auxilio vitare omnia tam malè, quàm benè exiſtimata peccata venialia, nec eſt, vt reor, Theologorum de hoc ſubiecto ſcribentium alia mens, quàm quòd exigant neceſſitatem ſpecialis auxilij ad vitandum aliquo notabili tempore id, quod eſt vel certò, vel probabiliter peccatum aliquod.

r Ad quartam Reſp. me vtique facere id, quod alij, quibus obtingit pœnitens, qui nihil aliud confitetur, quàm quòd fecerit ſacrum nondum dicto Matutino, cùm tamen potuiſſet præmittere, aut quòd receſſerit abſque rationabili cauſa à bono propoſito: aut quòd die Dominico audierit ſacrum in ſolo Oratorio priuato, non autem in Eccleſia: aut quòd non ieiunauerit in Paraſceue, cùm tamen optimè valeat, eſto ſit iam ſeptuagenarius &c. In quibus & ſimilibus caſibus concernentibus materiam ſolùm probabiliter peccaminoſam, ſicuti Thomiſtæ impertiunt abſolutionem, vel quia exiſtimant non eſſe neceſſarium, vt materia Confeſſionis ſit certò peccaminoſa, dummodo ſit probabiliter talis vel quia ſupponunt pœnitentem, qui talia fecit, fuiſſe imbutum opinione agnoſcentium malitiam moralem in illis actionibus, adeòque peccaſſe contra dictamen conſcientiæ, ita etiam dono abſolutione illos quoque, qui nihil aliud confitentur, quàm ſe quæſiiſſe aliquam in potu vel eſu voluptatem, legiſſe vel audiuiſſe nouellas ex ſola curioſitate.

s Cachinni, quia communiter repugnant contrariè modeſtiæ, idcirco cadunt ſub claues, conſequenter & nugæ, dicteria, ſcommata, directa ad procurandos cachinnos. Riſum modeſtum ſi quis peccati abſolutè damnet, ridendus ipſe erit. Denique omnes omnino ſtudioſi perfectionis ſedulò confitentur, petuntque abſolutionem Sacramentalem, ſi quando intra decem vel plures Annos ſint vel ſemel abſque neceſſitate vel vtilitate peculari in operando ſecuti ſententiam minùs tutam, minuſque probabilem, cum periculo præciſo committendi peccatum merè materiale, & tamen nemo dicet eos ex erronea conſcientia detuliſſe talia ad ſacrum tribunal. Cur igitur dicamus illos Sanctos, aut pios viros, quos innuit Epiſtola *lit.* h. procedere aut proceſſiſſe ex erronea conſcientia?

t Circa opinionem P. Leſſij relati *cit. n.* 112. de inculpabili potu ob meram voluptatem, hoc ſolùm noto, idcirco difficulter à me appellari valde improbabilem, cùm fuerit P. Leſſius ſapientiſſimus & ſimul ſummus, capitaliſque hoſtis omnis voluptatis ex cibo, potuque prouenientis, de quo etiam in eius vita *cap.* 57. memoratur, illum plus quadraginta Annis eam temperantiæ cenſuram ea conſtantia tenuiſſe, vt nullo vnquam tempore, neque cibum, neque potum, alio quàm rationis præſcripto aſſumpſerit; quo etiam loco narratur, quid fuerit ſolitus agere, quando ſeſe inſinuabat voluptatula. Et quia tanti viri iudicium probatum eſt pluribus alijs etiam doctiſſimis, idemque nititur rationibus non planè futilibus, nec vllum prorſus Eccleſiæ decretum ei aduerſatur, nolim vocare prorſus improbabile, tametſi nec vocem probabile, nec diſſimulem præplacere oppoſitam, & fatear præterea, rationibus, argumentiſque productis ea illa docta Epiſtola multum roborari illam, ad quam me denique, vt dixi, recipio cum bono Deo Thomiſticam, adeòque Prædicatoriam, Ieſuiticam, magis piam, magiſque ad opera vitæ æternæ meritoria inducentem ſententiam.

B.

QVAM IVVENES &c.

CAPVT II.

An, & cur Iuuenes peculiariter teneantur eſſe ſobrii?

SVMMARIVM.

Quibuſnam generatim conueniat peculiariter ſobrietas? 1.
Cur peculiariter Iuuenibus? 2.
Plato non permiſit iis vinum ante Annum ætatis decimum octauum. 3.
Galeni Iudicium hac de re. 4.
Et Sancti Hieronymi. 5.
An reprehendendi Germani, qui filios à teneris educant vino? 6.
Iudicium Forneri, & Adami Contzen hac de re. 7. & 8.
Iudicium Authoris. 10.

SAnctus Thomas 2. 2. *q.* 149. *a.* 4. docet, virtutem Sobrietatis quibuſdam certis hominibus peculiari ratione conuenire, iis videlicet, in quibus vinum aut magis accendit libidinem, aut rationem cum maiore indecentia turbat, vt ſunt iuuenes, ſenes, mulieres, Clerici, Magiſtratus. De iuuenibus, ac ſenibus oſtendam hoc & ſequenti capite, de Clericis *cap.* 17. de mulieribus *cap.* 43. 1

Quæres iam I. *Cur iuuenes peculiari ratione teneantur eſſe ſobrii?* 2
Reſpondet S. Thomas *loc. cit.* idcirco, quòd in iis propter ætatis feruorem vigeat concupiſcentia delectabilis; quòd, inquam, propter dulcis ſanguinis feruorem ſint ad libidinem valde propenſi. Et quia *cap.* 10. oſtendam, vini hunc eſſe genium, vt videlicet ad Venerem accendat, fit, vt oleum igni affundatur, dum ab adoleſcentibus vinum bibitur.

Hinc ſapientiſſimus Plato *lib.* 2. *de Leg.* ita ſanxit: (Principio Lege ſanciemus, vt pueri vſque ad decimum octauum Annum, vini vſum prorſus ignorent. Nempe eos monebimus, non oportere ignem igni in corpus, atque animam ſuggerere, antequam viri effecti ſubire labore incipiant; furioſum namque habitum iuuentutis cauere oportet. Deinde vino moderatè vtantur vſque ad Annum trigeſimum.) Ita ille. 3

Cui addo iudicium Galeni, ſummi ſimul Philoſophi, & Medici, qui libro *de ſanitate tuenda c.* 11. ita monet: (Pueros ne guſtare quidem vinum ſuaſerim, quippe quod & humectat nimium, & corpus calefacit, & caput ſuo halitu obtundit; quæ ſuperfluitas vtraque in pueris valde noxia eſt. Quin imò, neque iam adultioribus concedendum, niſi admodum modicè ſumprum, atque dilutiſſimè; nimium enim & ad iras præcipitat, & incontinentes facit, & partem animæ rationalem hebetat, ac turbat.) Sic Galenus. 4

Sed Galeno, Platoneque elegantiùs S. Hieronymus, vt pote qui *Epiſt. ad Euſtochium de virginitate ſeruanda* ſic diſſerit: *Si quid itaque in me poteſt eſſe Conſilii, ſi experto creditur, hoc primum moneo, hoc obteſtor, vt Sponſa Chriſti vinum fugias pro veneno. Hæc aduerſus adoleſcentiam prima arma ſunt Dæmonum; non ſic auaritia quatit, inflat ſuperbia, delectat ambitio; facilè aliis caremus vitiis, hic hoſtis nobis incluſus eſt; quocunque pergimus, nobiſcum portamus inimicum: vinum, & adoleſcentia duplex incendium eſt voluptatis. Quid oleum flammæ adiicimus? Quid ardenti corpuſculo fomenta ignium ſubminiſtramus?* 5

Quæres II. *An hoc Sancti Hieronymi, aliorumque ſapientum indictum det occaſionem ſuſpicandi, Germanos Nobiles haud leui crimine ſe obſtringere, & proinde à Confeſſariis, aut concionatoribus grauiter reprehendendos eſſe, quòd ſuos liberos in meraco educant, ſeu domi commorentur, ſeu peregre literis operam nauent.* 6

Et verò delinquere non leuiter inde probatur, tum quòd agant contra iudicium, & illorum trium virorum, quorum verba retuli, & plurimorum aliorum vſu peritorum, tum quia Fridericus Fornerus ſcriptor ipſe Germanus *lib.* 3. *De tumulentiæ malo c.* 30. ita ſcribit: (Nemo miretur, Germanam iuuentutem adeò corruptam eſſe, quòd ab ineunte ætate parentes vino ipſam imbuant, aut quodammodo in vino nata, in vino educata dici poſſit.) Certè ſi iudicio tanti viri corruptela iuuentutis Teutonicæ prouenit ex eo, quòd liberi à parentibus in vino educentur, malè officio paterno funguntur, qui ſuos liberos ita educant. 7

Fornero adſtipulatur P. Adamus Contzen *Polit. lib.* 3 *c.* 10. *n.* 10. & 16. oſtendens, iuuentutem, ac nominatim Germanos per vini 8

potum

potum perdi, probanſque id propria obſeruatione, & experientia.

8 E diuerſo Nobilibus patrocinatur ipſa conſuetudo; ſiquidem videmus paſſim adoleſcentibus, dum literis operam dant, ſuum meraci dimenſum quotidie bis à patre familias ex pacto ſubminiſtrari, nec hanc praxin à Confeſſarijs damnari.

9 Accedit, quòd S. ipſe Hieronymus *in Commentario ſuper caput quintum Epiſt. ad Gal.* reddens cauſam, cur loco ſuprà citato dixerit, adoleſcentes debere vinum fugere vt venenum, ait, ſe ideo dixiſſe, ne iuuentus ſub occaſione parum bibendi, plus biberet, & periret. Et certè hic S. Doctor non tam præcipit, quam hortatur, & ſuadet, ne adoleſcentibus vinum præbeatur.

10 Idipſum & ego omnibus ſuadendum ſentio; quamuis non damnem aperti peccati parentes, qui filios vino enutriunt, modò ita moderatè, vt neque oculorum, neque capitis aliorùmue membrorum functiones prodant, quidquam vini eſſe bibitum. P. Contzen *cit. n.* 10. pueris Germanis, vtpote loca frigida incolentibus, vinum quidem permittit, ſed dilutum; loca calida inhabitantibus omnino nullum, adeoque ne dilutum quidem.

C.

ÆQVE AC SENES.

CAPVT III.

Cur ſenibus peculiariter competat Sobrietas?

SVMMARIVM.

Cur ſenibus ſpecialiter conueniat ſobrietas? 1.
Cur vinum dicatur lac ſenum? 2.

1 CVr ſenibus peculiariter conueniat ſobrietas, rationem hanc affert Sanctus Thom. 2. 2. *q.* 149. *a.* 4. quia nimirum in ſenibus debet vigere Ratio ad aliorum eruditionem; nihil enim turpius ſene ebrioſo, & fatuo, inquit Leſſius. Ob quam rem Apoſtolus ipſo commendat, vt moneat ſenes, vt ſobrij ſint *Tit.* 2.

2 Quæres. *Cur igitur vulgato prouerbio dicitur, vinum eſt lac ſenum?*

℟. Idcirco, quia moderatè ſumptum fouet illos, vt lac infantes. Qua de cauſa Galenus *lib.* 5. *de ſanitate tuenda c.* 5. ſic loquitur: (Vinum ſicut pueris eſt alieniſſimum, ita ſenibus eſt aptiſſimum; id enim commodi præſtat ſenibus, naturâ frigidis, & humoribus noxijs repletis, vt excalefaciat, ac ſerum ſanguinis, quo maximè ſenectus abundare ſolet, per vrinam expurget.)

D.

VINI NON BIBENDI RELIGIONE, &c.

CAPVT IV.

De Voto, aut iuramento non bibendi vini.

SECTIO I.

Proponuntur nonnulla circa hoc votum, & iuramentum quæſtiones.

SVMMARIVM.

An abſtinentia ab omni potu vini ſit actus ſobrietatis? 1.
Quid ſi illa abſtinentia obſit Valetudini, aut vitæ prolongationi? 3.
Præſertim quando deſit alius potus? 6.
Vini potus fuit ignoratus ante diluuium. 7.
Vtrùm qui vouit, ſe hodie non bibiturum vinum, teneatur pitiſſare, videns ſe aliter non poſſe ſeruare ſuum votum? 9.
Voto non bibendi vini non aduerſatur per ſe potus Cereuiſiæ. 11.
Qui ob periculum ebrietatis vouit, ſe non bibiturum vinum, non peccat niſi venialiter, bibendum parum. 13.
Qui ob periculum iurgiorum vouet, ſe non luſurum, non peccat per ſe loquendo, contra votum licèt multum exponat in luſum. 13.

QVæres. I. *Eſtne actus ſobrietatis abſtinere ab omni potu vini?* 1

℟. Quando ea abſtinentia citra notabile valetudinis detrimentum, aliudue incommodum extrinſecum ſuſcipitur ex motiuo ſobrietatis, vt ſcilicet quis tantò ſit remotior ab omni periculo faciendi vllum in potu exceſſum, facile ex communibus Theologorum principiis deducitur talem abſtinentiam eſſe actum ſobrietatis elicitum. Quem quidem exercuere, 2 poſt S. Apoſtolum Iacobum, fratrem Domini longè plurimi Sancti, quorum ſat multos nominat Fornerus *lib.* 2. *de temulentiæ malo, cap.* 3. & 4. vterque hos meritò Danielem cum ſocijs, Baptiſtam, Paulum Eremitam, Antonium, Hilarionem.

At verò quando prædicta abſtinentia videtur incommodare 3 valetudini, aut vitæ prorogationi, dubium eſt, vtrùm ſit licita, & laudabilis. Eſſe enim illicitam inſinuat Sanctus Thomas *q.* 150. *a.* 1. ita loquens: *Si quis ſcienter in tantùm à vino abſtineret, vt naturam multùm grauaret, à culpa immunis non eſſet.* S. Thomam ſequitur S. Antoninus *part.* 2. *tit.* 6. *c.* 3. *an.* § 1. addens idem videri dicendum, *ſi quis multùm limpharet, ita vt noceret, præſertim ſi hoc ageret contra monita, vel conſilia Superiorum.*

E diuerſo vini potum nunquam, ratione valetudinis, aut vitæ 4 prorogationis eſſe præceptum, ſuadetur his rationibus. I. Quòd, vt retuli *cap.* 1. *num.* 35. Sayrus neget quempiam obligari bibere vinum, etſi medicus dicat, illius potu vitam ad decennium productum iri; & Cardinalis de Lugo *tom.* 1. *de iuſt. diſp.* 10. *n.* 32. abſolutè negat, teneri quem bibere vinum eo fine, vt longiùs viuat. II. Quòd ſuprà retulerim, eſſe magnorum Doctorum opinionem, propoſitum nunquam vtendi medicinis, omni culpa vacare; atqui vinum eſſe medicinalibus potibus annumerandum docet ex inſtituto in ſua Oenohydrogamia Doctor Hippolytus Guarinonius. III. Sanctus Hieronymus in Epitaphio 5 S. Paulæ teſtatur, eam, ne infirmam quidem voluiſſe guſtare vinum. Quod ipſum de multis Sanctis poteſt cum veritate aſſeri, & nominatim de ſancta Eliſabetha Regina Luſitaniæ hæc leguntur in Breuiario Romano *ad* 4. *Iulii*: Aqua in quodam eius morbo, verſa eſt in vinum, cùm id à medicis præſcriptum bibere recuſaſſet. IV. Sanchez *lib.* 5. *conſil. cap.* 1. *dub.* 14. & Leſſius docent, propoſitum nunquam veſcendi carnibus eſſe laudabile; ergo multò magis propoſitum nunquam vinum bibendi.

Ob has rationes cenſeo, hanc poſteriorem ſententiam eſſe 6 probabiliorem, ſi loquatur de caſu, quo quis habet alium potum præter vinum, ſicuti idem Sanchez *cit. dub.* 34. *n.* 6. docet de voto abſtinendi à carnibus. At verò ſi loquatur de caſu, quo quis non habet alium potum, quàm vinum, amplectenda eſt opinio Sancti Thomæ, ſicuti in ſimili docet id Sanchez *ibid. num.* 7. His 7 addo, potum vini fuiſſe ignoratum ante diluuium, & ita itaque inebriaretur Noe, ſicuti poſt SS. Chriſoſtomum, Hieronym. Theodoret. docent Pererius, Cornelius, Bonfrerius *in cap.* 1. *Gen. v.* 21. & idcirco ebrietatem, quæ contigit S. Patriarchæ Noe, excuſant à peccato, quòd neque ipſe, neque eius maiores vnquam antè vinum bibiſſent. Addo quoque, etſi Sanctus Thomas *quæſt.* 8 149. *a.* 3. rectè oſtendat, vini potum non eſſe per ſe prohibitum, nec per ſe repugnare ſobrietati, omnem tamen vini potum eſſe quibuſdã per accidens prohibitum ratione voti, Regulæ, ſcandali, &c.

Quæres II. *Vtrùm, qui vouit, ſe hodie non biburum vinum, te-* 9 *neatur pitiſſare, ſi non poſſit ſuum votum obſeruare, niſi bibendo parum quid vini.*

℟. Paſqualigus in praxi ieiunii *deciſione* 242. & Diana *part.* 3. *tract.* 5. *reſol.* 61. affirmat, talem teneri parum quid vini bibere, eò quòd obligetur adhibere medium, ad voti ſui adimpletionem neceſſarium. Subdit tamen, talem non teneri ad multum vini bibendum, quia ſi multum biberet, ageret directè contra votum ſuum. Hæc ſecunda doctrina eſt vtique veriſſima; prima non caret difficultate. Quia tamen tradunt nonnulli Doctores, illum, qui nequit ieiunium ab Eccleſia præceptum obſeruare, niſi parum quid cibi manè ſumat, obligari aliquid ſumere, idcirco illa prima doctrina eſt veroſimilis. Quòd ſi talis homo per ſuum votum inten- 10 dit ſe obligare, ad ne quidem guſtandum vinum, clarum eſt, non teneri modicum quid bibere; quamuis licitè guſtet, quando videt ſe niſi iam libet, paulò poſt coactum iri haurire. Vide Azor *p.* 1. *lib.* 11. *cap.* 20. qui etiam rectè addit, eiuſmodi hominem non agere contra ſuum votum, etſi in ſacro ſumat vtramque ablutionem; ſicuti neque contra illud ageret, ſi eſſet Laicus, & poſt Communionem ſacram ſumeret vinum, de more præberi ſolitum. Paſqualigus *loco citato deciſione* 235.

Quæres

11 Quæres III. *An voto non bibendi vini aduerſetur potus cereuiſiæ?*

Aduerſari aſſerunt Caietanus, & Baldellus relati *cap. 1. n. 8.* Negat meritò P. Sanchez *lib. 4. Moral. c. 11. num. 44.* & P. Tamb. in Decal. *l. 3. c. 16. §. 6. n. 14.* nam votum eſt ſtrictè, non autem latè interpretandum, tum argum. l. Diuus Pius *ff. de reg. iur.* tum quia *actus præſumitur in dubio ita geſtus, vt ſit minus quam fieri poteſt onerοſus* Menochius *de præſumpt. lib. 6. præſ. 9.* Ergo votum non bibendi vini debet intelligi de vino, non de potu, qui non eſt vinum. Et ex hac ratione non planè improbabiliter inferes, illum, qui eſt obſtrictus voto non bibendi vini, non agere cõtra ſuum votum, hauriendo quidem liquorem, qui nomine vini aſficitur, at ita degenerat à propria vini natura, vt non ſit materia apta pro conſecratione.

12 Moneo tamen, ſpectandam eſſe vouentis intentionem; ſi enim idcirco vouit abſtinentiam à vino, vt omne ebrietatis periculum effugeret, erit vtique ei prohibitus potus cereuiſiæ, vini ſublimati, Hippocras, &c. non autem erit cereuiſiæ potus interdictus, ſi tantùm intendit cauere periculum ebrietatis, à vino prouenientis.

13 Quæres IV. *An, qui ob periculum ebrietatis euitandum vouit ſe vino abſtenturum, peccet mortaliter, quoties vinum abſque rationabili cauſa bibit.*

℟. Si tantùm vnum paruum vitrum ebibat, non peccat mortaliter, quia paruitas materiæ excuſat. Imò credibile eſt, eſſe etiam immunem à peccato mortali, licèt multùm bibat, modò ſit omnino certus, abeſſe hìc & nunc periculum ebrietatis. Ratio eſt, quia ſicuti, quando ob periculum iurgiorum, aut blaſphemiarum vitandum, vouiſti, iuraſti, te non luſurum aleis, aut chartis, quantitas culpæ, quam ludendo admittis, deſumenda eſt non ex diuturnitate temporis luſui impenſi, neque ex quantitate pecuniarum in luſum expoſitarũ, ſed præciſè ex ratione periculi, cui ob circumſtantiam ſociorum, &c. te exponis ludendo poſt tuum votum. Sanchez *lib. 3. Mor. c. 18. n. 3.* communiter receptus; ita & hìc, vt ſcias, an mortaliter pecces bibendo poſt editum votum, de non bibendo vino, diſpicere debes, in quantum, & quàm certum ebrietatis periculum te conijcias, hic & nunc calices ſiccando: nam *quæ communiunt in identitate rationis, non debent ſeparari in conſtitutione Iuris* Dynus *in reg. 78. in ſexto.*

SECTIO II.

Aliæ quæſtiones de voto, & iuramento vini non bibendi reſoluuntur.

S V M M A R I V M.

An qui, vt priuaret ſe ſuauitate, quam percipit ex potu vini, vouit abſtinentiam ab hoc, liberetur voto, ſi deſinat percipere omnem guſtum? 14.

Declaratur caſus Viri Religioſi. 14.

Quandonam mortaliter peccent bibendo vinum nonnullæ particulares perſonæ, quæ ob diuerſas cauſas vouerunt abſtinentiam à vino? 15. & 16.

Quoties peccet de die, qui manè vouit, ſe eo die non bibiturum vinum, & tamen ſæpe bibit? 17.

An qui vouit, ſe hodie ieiunaturum in aqua, & pane, toties peccet mortaliter, quoties bibit vinum? 19.

Ratio Ieiunij magis pendet ex conſuetudine, quam ſcripto Iure. 20.

14 QVæres I. *An, qui vt priuaret ſe ſuauitate, quam ex vini potu perſentiſcebat, vouit ſe abſtenturum vino, liceitè bibat vinum, è quo non percipit ullam voluptatem?*

CASVS EX CASV.

NOui Religioſum virum, cui ex lapſu graui ita fuere læſa organa, vt nec guſtu, nec odoratu vinum ab aqua diſcernere poſſet. Quæritur: An ſi ante ſuum lapſum feciſſet votum non bibendi vini, idque ob eam ſolam cauſam, quæ in quæſtione proponitur, licitè poſt lapſum bibiſſet vinum? Et quid ſi vinum, quod ego iam bibo, mihi, vel ob mei palati, vel ob ſuam naturam nullo modo ſapiat? An licitè illud bibo, poſtquam dixi: Domine Deus, vt gulam meam mortificem, voueo, me vino abſtenturum.

℟. Si ponamus, planè nihil aliud per illud votum fuiſſe intentum, niſi gulæ mortificationem, priuationémque ſuauitatis, è potu percipi ſolitæ, tum non aget contra votum, qui bibet vinum, è quo nullam percipit voluptatem. Ratio eſt, quia votum obligat inſtar legis, Sanchez *lib. 1. Moral. cap. 13.* Ergo ſicuti ceſſante tota cauſa legis, ceſſat obligatio legis, Suarez *lib. 6. de leg. cap. 9.* cum communi, ita etiam ceſſante cauſa adæquata voti, ceſſat obligatio voti in caſu, quem ponimus.

Quæres II. *Quandonam mortaliter peccent ij, qui vinum bibunt, poſtquam iurarunt, ſe toto anno non bibituros; & quidem idcirco iurarunt, quod vel ſolerent in ebrietate ſæpius mala committere, vel per ſympoſia rem familiarem nimiùm minuere.* 15

℟. Qui ob primam cauſam iurauit, peccat mortaliter contra religionem iuramenti, quando ſe inebriat ſciens volens, aut quando ſe exponit periculo proximo ebrietatis; non autem peccat contra ſuum iuramentum, etſi multùm bibat, modò ſciat, non eſſe periculum ebrietatis. Qui verò ob ſecundã cauſam iurauit, peccat tunc 16 ſolùm mortaliter contra ſuum iuramentum, quando per ſuum potum adfert rei domeſticæ, & conſequenter liberis, aut vxori notabile detrimentum. Ratio eſt, quia qui ideo vouit, ſe non luſurum chartis, quòd per luſum chartarum ad blaſphemias, aut fortunarum dilapidationem deueniat, non eſt reus violati iuramenti, niſi ludat tunc, cùm eſt periculum blaſphemiarum, aut multum luſu perdendi, ſicuti videre eſt apud Sanchez *lib. 3. Moral. cap. 18. n. 6.* Ergo etiam, qui ob vtramque prædictam cauſam iurauit, ſe hoc toto anno vinum non bibiturum, periurus non erit, tametſi multùm ſæpe bibat, modò id fiat abſque periculo incidendi in ea mala, quorum euitationem vnicè intendebat, quando ſe iureiurando obſtringebat. Sanè *in ambiguis orationibus maximè ſpectanda eſt ſententia eius, qui eas protulit, text. leg.* in ambiguis 97. *ff. de reg. iur.*

Quæres III. *Quoties peccet is, qui ubi vouit, ſe hodie non guſtaturum vinum, manè, meridie, veſpere non tantum guſtat, ſed haurit liberaliter.* 17

℟. Peccat ſola prima vice. Azor *part. 1. lib. 11. cap. 20.* Ratio eſt, quia talis videtur ſolùm intendiſſe eiuſmodi a vino abſtinentiam, vt verè dicere poſſet ſe ob honorem Dei ne guſtaſſe quidem vinum, toto illo die; atqui poſtquam iam ſemel guſtauit, non poteſt dicere, ſe non guſtaſſe; ergo liber poſtmodum ter, vel quater guſtet, aut bibat, non aget contra abſtinentiam a ſe promiſſam, ergo non delinquet aduerſus votum. Confirmatur 18 ex doctrina ad ſequentem quæſtionem danda. Quod ſi verò dixiſſet ille: *voueo me hodie bibiturum ſolam aquam*, tunc peccabit grauiter, quotiesde die bibet vinum in magna quantitate Sanchez mox citandus. Ratio eſt, quia tale votum eſſet prorſus ſimile præcepto Eccleſiaſtico de non edendis carnibus die Sabbati, contra quod vtique agitur, quoties de die carnes eduntur.

Quæres IV. *An, qui vouit ſe hodie ieiunaturum in aqua, & pane, toties peccet mortaliter, quoties vinum bibit.* 19

℟. Peccat mortaliter ſola prima vice, qua vinum bibit in notabili quantitate. Sanch. *lib. 4. mor. c. 11. n. 45* & Paſqualigus *in Praxi ieiunij deciſ. 230. contra Ghelam*. Ratio eſt, quia quam primùm ſumpſit multùm vini, deſtruxit formam ieiunij, quam obſeruare cogitabat, ſicuti illam deſtruxit, qui die ieiunij ſecundam refectionem ſumpſit. Etenim qui dicit: *Voueo, me ieiunaturum in aqua, perinde ſe habet, ac ſi diceret: voueo, me tale ieiunium obſeruaturum, vt dici poſſit, nil notabile præter aquam, eſſe à me bibitum.* Vnde apparet, tale votum non eſſe ſimile illi præcepto quo tenemur die Veneris abſtinere carnibus; quandoquidem toties contrahimus noxam lethalem, quoties tali, aut aliquo ieiunij Eccleſiaſtici die carnes manducamus refectionibus moraliter diſtinctis, ſicuti poſt hæc ſcripta reſpondimus anno 1659. cuidam peteruditο Theologo Patri, inquam, Theodoro Moreto, e Sileſia ſenſum noſtrum exquirenti, & contrarium huic doctrinæ ſentienti idcirco, quòd ſit de eſſentia ieiunij non veſci carnibus; quæ eſſentia cùm deſtruatur per primam comeſtionem, eius obſeruatio erit poſtea illo die impoſſibilis; non igitur delinquet, qui primæ illicitæ comeſtioni carnium adijciet ſecundam, aut etiam, ſicuti ex probabiliore opinione non peccat ſaltem grauiter, qui die itidem ieiunij Eccleſiaſtici ſecundæ illicitæ refectioni ſuperaddit tertiam aut quartam.

Verùm quia totum ieiunium magis pendet ex more, & conſuetudine, quàm ex lege, & præcepto, vt loquitur P. Stephanus Fagundez *de præc. Eccleſ. præc. 4. lib. 1. c. 4. num. 18.* atque adeò magis quam à ratione ſpeculatiua, mos autem fidelium declarat, eſſe verum, tam id quod diximus de repetito eſu carnium. Tanner. *tom. 3. diſp. 3. q. 3. dubit. n. 92.* quàm quod de iterata illicita refectione. Idem *ibid.* ac Laymannus *lib. 4. tr. 8. cap. 1. n. 12.* idcirco nunc quoque arbitror, ſtandum eſſe illa de carnibus doctrina. 20

21 Apparet deinde, illum, quo de loquimur poſtquam ſemel bibit vinum in notabili quantitate, non obligari ad ieiunium, niſi forte aliunde teneatur ieiunare. Paſqualigus *deciſ. 540.* contra Sanchez *cit. n. 45.* Ratio eſt, quia iam eſt ipſi impoſſibile ſeruare illam ieiunij formam, quam ſibi præſcripſerat. Atqui *impoſſibilium nulla eſt obligatio l. impoſſibilium. ff. de reg. iur.* Porrò exiſtimat quidam eruditus Recentior, non delinqui mortaliter contra votum non bibendi vinum, niſi bibatur dimidia menſura Tirolenſis, quæ eſt vna mediocribus. At ego exiſtimarem, me repugnaturum iudicio ſeu communi, ſeu communiori ſi hoc ſcriberem; malo tamen aliorum de hac doctrina ſenſum intelligere, quam meum promere. Quem tamen poſt alteram editionem prompſi in Alph. Votiuo, ſeu Alph. Quadrupl. *Part. 1. Caſ. 3. n. 103. & 104.*

E.

NVNC EBRIETATI.

CAPVT V.

Quid ſit ebrietas, & in quo conſiſtat?

SECTIO I.

Ebrietatis ſignificata, & Etymon.

SVMMARIVM.

Ebrietatis ſignificatum eſt duplex 1.
Ebrius dicitur quaſi extra Briam, id eſt menſuram. 3.
Ebrietas ſignificat Actum, Ebrioſitas Habitum. 4. & 5.
Temulentia differt ab Ebrietate. 6.

1 QVæres I. *Quotuplex ſit ebrietatis ſignificatum?*
℞. Duplex teſte S. Th. 2. 2. q. 150. a. 1, *Quandoque enim defectum, & priuationem vſus rationis ex nimio potu ortum ſignificat; quo ſenſu dicimus, aliquem bibiſſe vſque ad ebrietatem, id eſt vſque ad rationis exturbationem. Quandoque autem ſignificat illum actum potandi, ex quo oritur defectus, & priuatio prædicta, ſiue oriatur ex vini generoſitate, ſiue negligentia hominis, ſicuti creditur Noe fuiſſe inebriatus; ſiue oriatur ex inordinata concupiſcentia vini; & hoc pacto ebrietas eſt quadam ſpecies gulæ, nam gula* (latiùs ſumpta) *diuiditur in comeſſationem, & ebrietatem.*

2 Ita S. Thom. cum quo nos de ebrietate in hoc ſecundo ſignificato tractabimus, vbi priùs obſeruauerimus, ſicuti eſt duplex priuatio vſus rationis, vna perfecta, quando penitus abſorbetur ratio, altera imperfecta, quando remanet adhuc aliquid rationis, & libertatis, ita etiam eſſe duplicem ebrietatem: perfectam, inquam, & imperfectam, vt pluribus declarabo *cap.* 12. *ſect.* 2.

3 Quæres II. *Quod ſit ebrietatis etymon?*
℞. Sicuti ſobrius dicitur quaſi Briam, ſeu menſuram ſeruans, vt vidimus ſupra *cap.* 1. *num.* 2. ita ebrius dicitur, quaſi extra Briam, ſeu excedens menſuram, vt ex ſancto Thoma notat Leſſius *lib.* 4. *de iuſt. & iur. cap.* 3. *num.* 13. vel, vt cenſet Gloſſ. *in cap. à crapula, de vit. & honeſt. cler.* ebrietas dicitur ab *e*, quod eſt *ſine* & *Bria*, quod eſt *menſura*. Huic vocabulo aptiſſimè reſpondet Germanicum, quo potum immodicum vocant Thumaſſig ſeu ſine menſura.

4 Quæres III. *Quæ ſit differentia inter ebrium & ebrioſum?*
℞. Hæc, quòd ſcilicet ebrioſus ſit is, qui conſueuit bibere vſque ad rationis exſpoliationem, eſto re ipſa iam ſit compos rationis: at ebrius non dicitur, niſi quando actu ipſo ratione caret ob nimium potum, eſto nunquam aliàs incurre-
5 tis eiuſmodi carentiam. Verbo, ebrius actum, ebrioſus habitum indicat; de quo quidem eleganter S. Ambroſius *lib. de Pœnit.* apud Fornerum *lib.* 3. *cap.* 2. *Ebrioſus eſt, qui dum abſorbet vinum, mala ebrietatis conſuetudine abſorbetur à vino, abominabilis fit Deo, deſpicitur ab Angelis, deridetur ab hominibus, deſtituitur à virtutibus, confunditur à Dæmonibus.*

Quæres IV. *Quomodo temulentia differat ab ebrietate.*
℞. Apud modernos ſcriptores differt ſolis literis, cùm tamen apud priſcos non in malam ſemper ac vitioſam ſignificationem fuerit detortum, vt teſtatur Athenæus *lib.* 7. *Dipnoſoph. cap.* 10. Eſt autem temulentia deriuata à *temeto*, ita dicto, quòd tentet, ſeu labefactet mentem, de quo accipe Plinij ſententiam: *Cato propinquos ideo feminis oſculum dare iuſſit, vt ſcirent, an temetum olerent; hoc tum vino nomen erat, vnde temulentia appellata.* Ita Plinius *lib.* 14. *cap.* 13.

SECTIO II.

Deſcriptio ebrietatis.

SVMMARIVM.

Ebrietatis deſcriptio ex S. Auguſtino. 7.
Et ex S. Petro Chryſologo. 8.
Ebrietas Theologicè eſt exceſſus in potu inebriante voluptatis cauſa, donec rationis vſus adimatur. 9.
Meritò exprimitur in hac deſcriptione clauſula; Voluptatis cauſa. 12.
Eſt lis non verbalis, ſed realis, vtrùm illa clauſula ſit immiſcenda. 13.
Declaratur vero Caſu. 13.
Pœnitentes tenentur confiteri illas ſolas circumſtantias, quas apprehenderunt in operando. 14.
Noua obiectio contra deſcriptionem ebrietatis. 16.
Cur Doctores doceant, ebrietatem eſſe rationis ſpoliationem violentam? 17.

QVæres I. *Quid cenſendum de illa ebrietatis deſcriptione, quam ex S. Auguſtino ſerm. 232. de temp. refert Fornerus lib. 3. cap. 4. his verbis:* Ebrietas eſt blandus dæmon, dulce venenum, graue peccatum, quam qui habet, ſeipſum non habet, quam qui facit, peccatum non facit, ſed ipſe totus eſt peccatum. 7

℞. Etſi hæc deſcriptio non ſit aliena ab Auguſtini vel ingenio, vel doctrina, quam *cit. ſerm.* 33. & 231. tradit ipſe, attamen in neutro horum ſermonum illam reperio. Idem auctor ex Sancto Petro Chryſologo *ſerm. de ieiunio* hanc ebrietatis deſcriptionem exhibet. *Ebrietas eſt mater litium, ſurorum genitrix, petulantia mater, hanc qui habet, homo non eſt. Hæc enim eſt rabies voluntaria, inuitatus hoſtis, illecebra honeſtatis, & pudoris iniuria.* 8

Quæres II. *Quomodo ſit Theologicè deſcribenda ebrietas?* 9
℞. Hoc modo: *Ebrietas eſt exceſſus in potu inebriante voluptatis cauſa, donec rationis vſus adimatur.* Sic deſcribit Laymannus *in Theolog. Morali lib.* 3. *ſect.* 4. *n.* 4. poſt Valentiam *tom.* 3. *diſp.* 3. *q.* 3. *p.* 1. & Leſſium *de iuſt. lib.* 4. *cit. cap.* 3. *n.* 13. Vnde propriè, formaliter, & Theologicè loquendo non eſt ebrius, qui ob aliam cauſam, quàm ob voluptatem priuauit ſe ratione per potum, vt diſertè tradit Azor. *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 25. *q.* 7. poſt Medinam, vnà cum Caietano *q.* 150. *a.* 2. Valent. *loc. cit.* & alijs aſſerentibus, illum, qui alia de cauſa, quàm ob voluptatem bibit, vſque ad priuationem vſus rationis, non *formaliter*, ſed tantùm *materialiter* eſſe ebrium; quam doctrinam reperit Caietanus *loc. cit.*

Eamdem doctrinam ſufficienter inſinuauit S. Thom. *cit. q.* 150. *a.* 1. vbi volens deſcribere ebrietatem in eo ſenſu, in quo de illa tanquam de peccato, tractant Theologi, dicit eam contingere *ex nimia vini concupiſcentia*, & *a.* 2. *in Corp.* expreſsè dicit, eam conſiſtere in vſu, *& concupiſcentia vini*, per vinum intelligens omnem potum inebriare valentem. 10

Et confirmatur inde; quòd ebrietas Theologicè ſumpta aduerſetur formaliter temperantiæ, vt oſtendam *cap. ſequenti*; ergo ſicuti temperantia formaliter verſatur circa delectabile ſecundum ſenſum tactus, illo moderatè vtendo, ita ebrietas formaliter verſatur circa delectabile tactus, illo immoderatè vtendo, contrariorum quippe eadem eſt diſciplina. Ariſtoteles 1. *Topic. cap.* 8. 11

Hinc refutatur Sylueſ, qui in 2. 2. *q.* 150. *a.* 1. negat in definitione ebrietatis, neceſſario ponendas eſſe illas duas particulas: *voluptatis cauſa*; ſed illum propriè & Theologicè eſſe ebrium, qui potauit voluntariè vſque ad priuationem vſus rationis, ſiue intentum, quod potando quæſiuit, ſit delectatio, ſiue amici complacentia, ſiue è morte, quæ ipſi intentatur, euaſio, ſiue aliquid aliud. 12

Quæres III. *Vtrùm hæc diſſenſio inter nos, & Sylueſtrum, ſit tantùm de nomine an de re morali?* 13
℞. Eſſe de re morali, vt declarabit hic

Caſus non imitandus.

H*ilarius vir Nobilis, nulla ſiti preſſus, contendit cum Bonifacio, ſe vno ſpiritu exſiccaturum ingentem menſuram vino plenam; facta ſponſione illam exhaurit, ſed tanta cum violentia, vt mox humi corruat, ſpoliatus & ſenſu interno, & ipſa ferè vita; quæritur vtrùm rectè confeſſus fuerit, ſi forſaſſis præcisè dixit:* me ſemel inebriaui?

℞. Hila-

R. Hilarium, qui mihi perbene notus fuit, per ſe loquendo non rectè, & Theologicè confeſſum fuiſſe, ſi forſitan ita confeſſus eſt; nam vt ſic ponitur, non tantùm non fuiſſe confeſſus euidens periculum grauis inualetudinis, cui ſe tam temerariè expoſuit, ſed etiam aliam peccati ſpeciem fuiſſe confeſſus, quàm admiſerit: non enim admiſit propriè peccatum ebrietatis, eſto potauerit cum euidenti periculo amittendi rationem. Quare eiuſmodi confeſſio fuit mendax, perinde ac ſi diceret: ſemel per potum me priuaui ratione voluptatis cauſa. Per accidens tamen fuit ea confeſſio idcirco legitima, quòd pauci illorum, qui vino ſeſe opplent, apprehendant diuerſam malitiam in potationibus, quarum vni nimium indulgent ex voluptate, alteri ob ſponſionem, ſociorum adhortationem, & ſimilia; ſed ſolùm hoc apprehendunt, eſſe graue peccatum, priuare ſe ratione per potum, abſque graui cauſa.

24 Et quia pœnitens non tam tenetur confiteri ſpecificas malitias, quæ re ipſa inſunt obiecto, & circumſtantias, quàm quas apprehendit, harum enim ſolarum malitiam contrahit. Arriaga *tom. 3. diſp. 23. ſect. 2.* Vaſquez 1. 2. *diſp.* 107. Et Confeſſarius, niſi peculiaris ratio occurrat, ſupponere debet, ſingulos ex pœnitentibus, actiones malas, de quibus ſe accuſant, exercuiſſe eo modo, quo ſolent à pleriſque exerceri Layman. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 4. *num.* 7. Idcirco neque ipſi Hilario, neque Hilarij confeſſario fuit mouendus ſcrupulus. Et verò verbum inebriandi in Latina, vulgaribuſque linguis tam communiter accipitur pro ebrietate etiam materiali, vt ego ipſe in poſterum ſim non ſemel cum alijs Doctoribus vſurus hac voce in iſta materiali ſignificatione, ſæpe tamen additurus adiectiua Formalis, Materialis.

25 At inquies: *Quomodo igitur per ſe loquendo debuiſſet confiteri Hilarius?* Reſpondeo hoc modo: ſemel bibi vſque ad plenam priuationem rationis, cum præuiſo grauis valetudinis periculo. Neque opus fuit adiungere circumſtantiam ſponſionis, quia illa ſe merè per accidens habet reſpectu potus nimij; at voluptas non habet ſe per accidens reſpectu ebrietatis Theologicæ. Optimè feciſſet Hilarius, ſi memor regulæ *69. in 6. in malis promiſſis fidem non expedit obſeruari*, facta ſponſione deſtitiſſet à propoſito.

26 Etſi autem, vt dixi, ebrietas ſtrictè, ac Theologicè loquendo videtur eſſe omnino deſcribenda eo modo, quem expreſſi ſupra *num.* 9. nihilominus tamen etiam accipitur ab ipſiſmet Theologis (quorum morem ſequemur non ſemel) latè, ac materialiter, ſcilicet pro priuatione rationis proueniente ex potu nimio, ſiue Voluptatis, ſiue alterius finis ergo ſit ſumptus. Vnde nos inferius *cap.* 38. quæremus, vtrum ſit fas inebriare ſeſe eo fine, vt non ſentiatur dolor prouocaturus ex ſectione pedis. Imo quæremus *cap.* 31. liceatne ſe inebriare tabaco, lupulo, pane. Hoc ideo in hac altera editione obſeruo, quod inſignis quidam Theologiæ Profeſſor in vrbe celeberrima amiciſſimis literis ad me die ſexto huius ipſius menſis, quo recudo hunc librum, ſcripſerit mihi, mirari ſe, quod vitium ebrietatis definiamus per exceſſum à potu inebriante vſque ad priuationem rationis *Voluptatis* cauſa, & tamen poſtea quæratur, an incurratur vitium ebrietatis, ſi extrudatur ratio per vini potum, ne ſentiatur abſciſſio membri &c. *Cur, obſecro, quæritur, an ſit homo, vbi deeſt certa differentia rationalitatis? cur an ſit ebrietas, vbi non reperitur illud:* Voluptatis cauſa. Sed huic non otioſæ obiectioni ſatisfit diſtinctione nunc primùm allata.

27 Quæres IV. *Cur Doctores paſſim dicant ebrietatem eſſe violentam priuationem rationis?*

R. Alij cum Baldello Theol. Moralis *lib.* 5. *cit. diſp.* 30. *num.* 1. ideo, quòd per illam fiat, vt homo non retineat in ſe facultatem, pro arbitratu recuperandi rationem, ſed inducatur neceſſitas manendi per vim ſine vſu rationis, toto tempore ebrietatis. Alij cum Filluçio *tract.* 30. *num.* 12. idcirco, quòd ebrius etſi ſit vigilans, tamen non poſſit vti ratione. Alij cum P. Dicaſtillo ideò, vt à deſcriptione ebrietatis excludatur ſomnus, quia etiamſi per illum auferatur vſus rationis, interim dum ipſe durat, eſt tamen hic modus à natura inſtitutus, ad vitium inſtaurationem.

(∴)

F.

VITIO.

CAPVT VI.

In quo conſiſtat malitia ebrietatis.

SECTIO I.

Vtrùm ebrietas ſit ſpecies gulæ?

SVMMARIVM.

Ebrietas eſt propriè dicta ſpecies gulæ. 1.
An interſit rei moralis, noſſe, vtrùm ebrietas ſit ſpecies gulæ, necne? 3.
An contra ſobrietatem peccet Religioſus, qui locum ex intuitu ſobrietatis interdictum ingreditur ſine periculo ebrietatis? 4.

Qværes I. *Vtrùm ebrietas ſit propriè dicta ſpecies gulæ?* 1

R. Ita cenſere S. Thomam 2. 2. q. 150. *art.* 1. S. Antoninum *part.* 2. *tit.* 6. *cap.* 3. Sylueſtrum *in* 2. 2. q. 150. *art.* 1. & Baldellum *lib.* 5. *diſp.* 30. Qui Baldellus hanc communem ſententiam probat hac ratione: Nam gula generatim accepta dicit inordinationem in eſu, & potu; ebrietas autem huiuſmodi inordinationi genericæ ſuperaddit quaſi ſpecificam differentiam, quòd pertingat vſque ad priuationem rationis. Nam quemadmodum ſacrilegium e. g. rectè dicitur contineri ſub furto tanquam ſpecies ſub genere, quia hoc, quod eſt rem alterius, quæ accipitur, eſſe ſacram, aut commiſſam loco ſacro, eſt quædam alienitas, & ſpecialiter diſconuenit rationi ſub illo ipſo genere, ſub quo diſconuenit in vniuerſum accipere rem alienam; & adulterium rectè dicitur contineri ſub fornicatione, quia hoc, quod eſt, fœminam, ad quam acceditur, eſſe alienam, eſt quædam Non ſuitas, & ſpecialiter diſconuenit ſub hoc ipſo genere, ſub quo diſconuenit in vniuerſum accedere ad non ſuam, ita ebrietas rectè dicitur contineri ſub gula, tanquam ſub genere, quia hoc, quod eſt inordinatum potum ob delectationem pertingere vſque ad rationis turbationem, ſpecialiter diſconuenit ſub hoc ipſo, quod eſt inordinatè delectari potu &c. 2

Quæres II. *Vtrùm interſit rei moralis, noſſe, an ebrietas ſit propriè ſpecies gulæ necne?* 3

R. Omnino intereſt. Nam ſi neges, eſſe propriè ſpeciem gulæ (in lata ſignificatione acceptæ) tum quando te inebriaſti, non erit opus, vt in ſacra confeſſione dicas: me inebriaui, ſeu: per intemperantem potum ademi mihi ipſi rationem; ſufficiet, modò dicas: ſemel voluntariè me priuaui proxima ad vſum rationis potentia. At verò hæc confeſſio non ſufficiet in ſententia S. Thomæ, & communi; à qua, quia ægre diſcedo in re tam graui, idcirco magis propter auctoritatem, quam propter allatam rationem, cenſeo eſſe dicendum, quòd ebrietas ſit ſpecies gulæ latè ſumptæ, adeòque intemperantiæ oppoſitæ ſobrietati. Repete ſi placet, controuerſiam agitatam *cap.* 1. *ſect.* 2.

Quæres III. *Si ebrietas opponitur ſobrietati, an contra ſobrietatem peccet Religioſus, qui locum, per ſuam regulam ex motiuo ſobrietatis, ſeu ne quis ſe inebriet, ſub præcepto interdictum adit, eſto in illo loco certus ſe non inebriet, nec fuerit vllum inebriandi periculum?* 4

Affirmandum videtur ex communi principio, quòd lex rem præceptam ponat in ea virtute, quàm ipſa lex, ſeu legiſlator intendit; ita enim docent omnes, teſte P. Roderico de Arriaga *tom.* 3. *diſp.* 41. *n.* 32. Ipſe tamen in terminis proponens iſtum caſum *n.* 36. negat, & illam omnium doctrinam, & hunc Religioſum peccare contra ſobrietatem; ac *n.* 35. idem negat de illo, qui tranſgreditur legem vetantem hauſtum vini etiam moderatum, eſto illum vetet ex motiuo ſobrietatis. Sicut non peccat contra caſtitatem, qui proſpicit per feneſtras contra regulam, quæ ex motiuo caſtitatis interdicit hunc proſpectum. Ego ſicuti non inficior, hanc P. Arriagæ opinionem eſſe valde veroſimilem, ita nondum abſolutè illam complector, erit fortè locus rem penitiùs examinandi.

S 2.

SECTIO II.

Quantum ſit peccatum ebrietas?

SVMMARIVM.

Nonnulli male negarunt, ebrietatem eſſe peccatum 5.
S. Thomas, & nonnulli alii cenſuerunt, ebrietatem non frequentem non eſſe crimen lethale. 6. & ſeqq.
Explicantur tamen benignè. 10.
Vtique non eſſet hæreticus, qui defenderet, vnam, alteramue ebrietatem voluntariam non eſſe peccatum lethale. 12.

5 NEmo niſi ebrio ſimilis dubitauit vnquam, ſitne ebrietas peccatum. Quid enim peccati rationem obtinet, ſi non obtinet tam effrœnis potandi libido, vt quis abiecta rationis poteſtate, qua nihil in homine diuinius, ad brutorum ſtoliditatem, voluptatis cauſa vino, cereuiſia, aliove eiuſmodi potu ſe abijciat? Quare explodendi ſunt, & Antonius Triumuir, qui teſte Plinio *lib.* 14. *cap.* 22. libro pro ebrietate conſcripto negauit, ei quidquam ineſſe fœditatis: & illi Philoſophi, qui referente Thophilo Raynaudo *de virtutibus lib.* 6. *n.* 102. idem inficiari ſunt auſi.

6 Quæres autem I. *Quantum peccatum ſit ebrietas?*

℞. Non reſerri à quoquam quemquam Theologum, qui hac ætate dubitet, quin plena, voluntaria, formaliſque ebrietas ſit ſemper peccatum mortale, licèt Abbas *in c. à crapula de vit. & hon. cleric.* tradat haberi *in cap. vnum.* §. *aliàs autem diſt.* 25. textum, *ſemper menti tenendum*, quòd ſcilicet ebrietas non ſit peccatum mortale, niſi ſit aſſidua; attamen non ita ſonat ille textus, vt videbimus *num.* 10. Licèt etiam agnoſcat Thomiſtarum Coryphæus Caietanus in citatam *quæſt.* 150. *art.* 2. negaſſe S. Thomam, ebrietatem eſſe peccatum mortale, negaſſe, inquam, in caſu, quo tantum ſemel, iterumve admitteretur hoc vitium, at ſapientior ſcripto factus damnauit *cit. a.* 2. noxæ lethalis omnem illum, qui vel ſemel voluptatis cauſa ſe inebriaret.

7 Videtur quoque S. Auguſtinus negaſſe, ebrietatem non aſſiduam eſſe peccatum mortale, & quidem bis in vno eodemque ſermone, cuius pars refertur *c. vnum diſp.* 25. Nam *ſerm.* 41. de Sanctis dicit in primis, ſe, ne deſperationem facere videatur, breuiter commemoraturum, quæ ſint capitalia, id eſt mortalia crimina; & nominato homicidio, adulterio, &c. ſubdit hæc verba: *Et ebrietas, ſi aſſidua ſit in eorum numero computantur*. Ergo hic S. Doctor ſolam aſſiduam ebrietatem cenſuit eſſe mortaliter malam.

8 Deinde paulo poſt dicens, ſe indicaturum, quæ ſint peccata minuta, ſic loquitur: *Quoties quis in cibo, aut in potu plus accipit, quam neceſſe ſit, ad minuta peccata noverit pertinere*. Atqui is, qui ſe inebriat, plus accipit in potu, quam neceſſe ſit, ergo ebrietas ſpectat ad minuta peccata. Vnde inſignis ille Iuriſconſ. Petrus Gregorius Tholoſan. *Syntagm. Iur. part.* 3. *lib.* 29. *cap.* 8. ita cum Gloſſa *c. inebriauerunt.* 15. *q.* 1. Abb. *loc. cit.* & alios paſſim Canoniſtas abſolute pronunciat: *Ebrietas aſſuefacta mortale eſt peccatum, ſi non aſſidua, veniale*. Nihilominus tamen.

9 ℞. In primis, indicatum ſermonem, à Doctoribus Louanienſibus reponi inter eos, de quibus dubitatur, an ſint genuini fœtus Diui Auguſtini. Quia tamen conſtat, illum à Catholicis tum in hac materia, tum maximè in materia de peccatis venialibus, & purgatorio paſſim ſub nomine S. Auguſtini citari, idcirco.

10 ℞. II. Ad primum locum vel cum Leſſio *lib.* 4. *de iuſt. & iur. cap.* 3. *n.* 16. à S. Patre enumerari duntaxat illa peccata, de quibus non poterat eſſe dubium, an eſſent mortalia: vel certè cum S. Thoma *a.* 2. *ad* 3. hunc S. Patrem loqui de ebrietate plenè voluntaria; plenè voluntaria autem vix eſt, niſi ſit aſſidua, id eſt ſæpius iterata, quia antequam ſe quis aliquoties inebriauerit, vix ſufficienter aduertit periculum ebrietatis, cùm non habeat ſui, & vini ſufficientem notitiam. Et quid ni hæc explicatio applicetur illis ipſis locis, quibus ipſemet S. Thomas aſſeruit, ſolam frequentatà ebrietatem eſſe peccatum mortale?

11 Ad alterum locum S. Auguſtini ℞. eum loqui de exceſſu in cibo, & potu, citra incommodum, à cibo potuque diſtinctum, etenim docebo infra, exceſſum in appetitu, vſuque vini, conſideratum ſine incommodo extrinſeco, non eſſe niſi veniale peccatum.

12 Cæterum ſi quis negaret vnam, alteramve inebriationem voluntariam eſſe peccatum mortale, non foret vtique hæreticus; quandoquidem doctrina hic tradita habet multos Canoniſtas aduerſantes, & nullo modo eſt de fide; foret tamen temerarius, vtpote, qui in re tam graui, tamque firmata rationibus diſſentiret ab omnium modernorum Theologorum ſenſu.

13 Quæres II. *Quænam optime probare videantur, ebrietatem eſſe graue crimen?*

℞. Inter eos, quos ego legi, inſigniter hoc argumentum tractauerunt Fridericus Fornerus toto libro 1. *de temulentia malo*. PP. Valentia, Leſſius, Raynaudus, Baldellus *&c.* Primus quidem enumerando, exaggerandoque mala multiplicia, quæ ex ebrietate oriuntur. Secundus & tertius argumentis petitis ex ſcriptura ſacra, PP. ratione naturali. Quartus Patrum, Philoſophorumque multiplicem authoritatem ſe ſuo incomparabili, & ferè inexhauſto theſauro affert. Quintus rationes naturales, ſuo inter Theologos morales more ſingulari multùm vrget. Ego ſingulas horum argumentorum ſedes obiter luſtrabo.

SECTIO III.

Ebrietatem eſſe crimen mortale probatur breuiter tum ſacra Scriptura, tum SS. PP. authoritate.

SVMMARIVM.

Textus ſacræ Scripturæ maximè damnantes ebrietatem. 14.
Et SS. Patrum in eundem ſenſum. 16.
Nihil eſt tam Dæmoni amicum, quàm ebrietas. 16.

QVæres I. *Quinam ſacræ ſcripturæ textus ebrietatem maximè damnent?* 14

℞. Sequentes: *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foveæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?* Prouerb. 23. v. 29. & 30. Vbi breuiter enumerantur mala, quæ ex ebrietate ſolent oriri: ergo ipſa ebrietas eſt mala. Et mox *Verſ. ſeqq. ſcilicet* 31. & 32. additur: *ne intuearis vinum, quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius; ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit ut coluber, & ſicut Regulus venena diffundet*. Nimirum ſicut illa venena ſunt corpori lethifera, ita vinum in fine mortem æternam adfert animæ, & corpori. *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem* Iſai. 5. *verſ.* 11. *Neque auari, neque ebrioſi neque maledici regnum Dei poſſidebunt*. 1. Cor. 6. v. 10.

Hunc Pauli locum, ad probandum, ebrietatem, etiam ſemel voluntariè ſuſceptam, eſſe peccatum mortale, meritò adferunt plerique DD. eò quòd licèt vox ebrioſus, vt *cap.* 4. *n.* 5. admonui, ſignificet illum duntaxat qui ſolet ſe inebriare, attamen, quia Apoſtolus ſcripſit Græcè, & vox Græca *Methysos* qua ipſe fuit vſus, idem ſignificat, quod *Methyon* id eſt ebrium, vt bene obſeruat Cornelius à Lapide in Commentario eius loci, idcirco fatendum eſt, ab Apoſtolo reum gehennæ dici illum, qui etiam ſemel ſe formaliter inebriat. Scio à Iuſtiniano aliter hanc vocem explicari, ſed noſtra expoſitio eſt longè probabilior. 15

Quæres II. *Quæ SS. Patrum ſententiæ luculentiùs probent doctrinam allatam n.* 6. *ſect.* 2. 16

℞. Illæ I. *Ebrietas quaſi infernus puteus, quoſcunque ſuſceperit, niſi digna ſubuenerit pœnitentia, ita fortiter ſibi vendicat, vt eoſdem ipſos de inferni tenebroſo puteo ad claritatem, ſine ſobrietatis lucem redire non permittat*. S. Auguſt. *ſerm.* 231. *de temp.* quem vna cum ſequente vtiliſſimè leget concionator parans inuectiuam in ebrioſos. Non ignoro quidem, hos ipſos duos Sermones, qui certe communem S. Auguſtini ſtylum non redolent, à DD. Louanienſibus referri inter dubios; verùm quia omnes vtrumque citant, ſub nomine Auguſtini, eius non eſt authoritas ſpernenda.

II. *Nihil ſic eſt dæmoni amicum, quàm ebrietas, & laſciuia, quæ eſt mater omnium vitiorum*. S. Chryſoſtomus *hom.* 71. *ad pop. Antioch.* relatus à S. Thom. *a.* 3.

III. *Ebrietas mortale crimen eſt: ebrietas graue peccatum eſt: ebrietas inter homicidia, fornicationes, & adulteria reputatur: ebrietas eiicit hominem è regno Dei*. S. Bernardus *de modo bene viuendi*, ſeu ad ſororem *ſerm.* 25. ante medium. 17

(∴)

SECTIO IV.

Quibus rationibus naturaliter probetur, ebrietatem voluntariam eſſe peccatum mortale, etſi non niſi ſemel eueniat.

SVMMARIVM.

Adfertur prima ratio naturalis probans; ebrietatem eſſe crimen lethale. 18.
Adfertur ſecunda ad idem propoſitum. 20.
Et tertia ex SS. Baſilio, & Chryſoſtomo 21.
Et quarta hac, quod ebrietas cauſet multos morbos. 23.
Et quinta, quòd alliciat ad turpia. 24.
Et ſexta, quod oriri plurima alia mala. 25.

18 PRima ratio, qua Theologi probant, ebrietatem eſſe crimen lethale, eſt hæc, quòd ebrietas naturaliter, & neceſſariò priuet hominem non tantùm vſu rationis, ſicut priuat ſomnus, ſed etiam proximâ ad vſum rationis potentiâ. Ebrius enim non tantùm non poteſt vti ratione, dum eſt ebrius, ſed neque poteſt liberare ſe ebrietate, quando vult, & proinde non poteſt redire ad rationem, quando vult, ſicuti poteſt redire is, qui ad ſomnum ſe componit; poteſt enim hic antequam ad ſomnum ſe componat, ita res ſuas inſtituere, vt à famulo, horologio, aut alia ſimili machina excitetur. Ergo ebrietas priuat pro-
19 xima ad vſum rationis potentia; ergo eſt mortale crimen. Cum enim ex vna parte ſit certùm, quòd priuari ſaltem per notabile tempus proximâ ad vſum rationis potentiâ, ſit magnum malum, & longè maius, quàm priuari per vnum, alterumve diem vſu ſuæ domus; ex altera autem parte etiam certum ſit, hominem non eſſe dominum, ſed tantùm adminiſtratorem ſuæ rationis, vti & aliarum potentiarum naturalium, fit, vt ſe inebriando inferat ſibi graue damnum, cuius ſibi inferendi non habet poteſtatem. Hoc argumento vtuntur potiſſimùm Caiet. 2. 2. q. 150. a. 2. *ſub fin.* & Valent. *tom.* 3. *diſp.* 9. *q.* 3. *punct.* 2.

20 I I. Ratio. Ebrietas impedit, quò minùs ſatisfaciat quis præceptis affirmatiuis; eſt quoque cauſa, vt multa fiant contra præcepta negatiua, ergo eſt peccatum mortale propter periculum peccandi ſaltem materialiter, cui ſe exponit ebrius. Nam eſto, multi non tranſgrediantur in ebrietate vlla præcepta, quia tamen communiter ſolet fieri aliquorum tranſgreſſio, & doctrina moralis ſolùm attendit id, quod communiter accidit, & quod per ſe eſt, non autem quod rariùs, & per accidens, ſequitur omnem, qui ſe voluntariè inebriat, peccare mortaliter propter hoc periculum, cùm præſertim non poſſit quiſquam ſatis præcauere, ne, dum eſt ebrius, habeat turpes concupiſcentias, & ne exteriùs proferat verba turpia. Hoc argumentum ex Caietano deſumptum, fusè deducit Baldellus.

21 I I I. Ratio. Omnis ebrietas facit hominem beſtijs ſimilem, aut deteriorem, vt ex PP. oſtendunt Valentia, Leſſius, & Fornerus lib. 1. cap. 26. *Qua in re, dic homo miſer, a brutis differs? nonne ratione? quam a Deo omnium conditore accepiſti reliquæ creaturæ factus Imperator ac Dominus. Hoc igitur te munere luminæ per ebrietatem priuans, inter beſtias, ratione carentes numerari poteris, & illis ſimilis fieri.* Ita loquitur S. Baſilius *homil. in ebrios. ante med.* mox oſtendens, ebrioſos eſſe magis rationis expertes quam pecora.

22 *Quantò melior aſinus ebrioſo eſt? quantò canis præſtantior? omnes certè animantes, quæ rationis expertes ſunt, cùm bibunt, & comedunt, vltra quàm ſatis eſt, etiamſi mille homines cogerent, nunquam biberent; peiores igitur irrationalibus vos eſtis, qui inebriamini.* Ita pronuntiat S. Chryſoſtomus *homil.* 50. *in Matth.* fuſiùs hoc ipſum argumentum deducens.

23 I V. Ratio. Ebrietas cauſat multos morbos corporales. Res iſta eſt ex auctoritate Ariſtotelis *ſect.* 3. *problem.* apud Raynaudum *num.* 109. Galeni *lib.* 2. *de temperam.* aliorumque medicorum apud Fornerum *lib.* 1. *cap.* 20. Sanctorum Patrum Auguſtini, Baſilij *ll. cc.* Chryſoſtomi *homil. contra crapulam*, & S. Ambroſij *de Elia, & ieiunio.* adeo certa, vt Baldellus *num.* 27. ita argumentetur: (Quòd aliquis per inordinatam vini compotationem in eiuſmodi morbos, aut pericula ſponte, ac ſcienter ſe conijciat, certum eſt, quòd non vacat culpa mortali; & ideo peccatum ebrietatis etiam ex hoc capite eſt damnandum vt mortale.) Ita ille. Verùm inferiùs *cap.* 10. declarabimus, an, & quando periculum infirmitatis ex ebrietate ſecuturæ, non addat ebrietatis propriæ malitiæ plùs quàm venialem circumſtantiam.

V. Ratio. Ebrietas corporis incendit igne Cyprio, & ferociter ad turpia allicit, ergo hoc ipſo eſt peccatum mortale. Antecedentis veritatem declarabo *cap.* 10. *ſect.* 9. 24

VI. Ratio. Ex ebrietate plura alia mala oriuntur. Ea non ſolùm enumerat, ſed etiam verè ex ebrietate ortum deducere, omnium probabiliſſimè oſtendit Fornerus *lib.* 1. per plurima capita, quorum nonnulla attingam. Eccleſiaſtica reſpublica, orthodoxa religio à temulentia non exiguum detrimentum accipit. *cap.* 10. Temulentia nationes integras, & populoſas vrbes delevit *cap.* 11. Temulentia exercitus inſtructiſſimos, iam prope parta victoria protriuit. *cap.* 12. Bonorum abliguritio è temulentia plerumque ſecuta, *cap.* 17. Iurgia, lites, vulnera è temulentia plerumque oriri ſolita. *cap.* 22. Temulentia quàm plurimos interfecit. *cap.* 23. & 24. Temulentia recludit abditiſſima quæque animi ſecreta. *cap.* 29. 25

SECTIO V.

In quonam integre, & per ſe ſita ſit malitia mortalis ebrietatis formalis?

SVMMARIVM.

In quo integre, & per ſe ſita ſit malitia ebrietatis ſecundùm alios, atque alios Doctores. 26. & ſeqq.
Appetitus rei per ſe non malæ etſi vehemens non poteſt eſſe per ſe malus mortaliter. 26.
Malitia formalis ebrietatis non conſiſtit in periculo cauſandi varios morbos. 29.
Neque in diſcrimine patrandi varia crimina in ebrietate. 30.
Lex naturalis non prohibet ſub mortali generatim actionem illam, ex qua ſæpiſſime non ſequatur peccatum mortale, etſi aliquando ſequatur 32.
Lex lata ob periculum peccati iuxta nonnullos non obligat illum, in quo non ſubeſt tale periculum. 33.
Periculum committendi tantùm in genere aliquod peccatum, non cenſetur eſſe morale periculum. 33.
Explicatur S. Thomas. 35.
In quonam conſiſtat igitur eſſentialis malitia ebrietatis 36.

EGo malitiam illam, ob quam per ſe, & ſemper ebrietas formalis dicenda ſit mortaliter mala, non conſtituo primò integre in appetitu voluptatis potum inebriantium comitantis; aut conſequentis; iam enim pridem mihi probata eſt doctrina P. Leſſij *lib.* 4. *de iuſt. & iur. c.* 4. *n.* 110. & P. Laymanni *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 5. *a.* 5. negantium, exceſſum in appetitione rei per ſe non malæ, eſſe peccatum mortale per ſe loquendo. Atqui illa delectatio, quantumvis intenſiſſima, non eſt per ſe mala; ergo, etſi ſummopere quis appetat omnem illam voluptatem, & delectationem, quæ percipitur in potu inebriante, non peccat idcirco mortaliter. In hoc puncto puto omnes conſentire. 26

Deinde eandem, vt ita loquar, mortalitatem ebrietatis, non conſtituo integre, præcisè, & formaliter in eo, quod per potum amittatur vſus rationis; nam vſum rationis poſſumus abſque peccato amittere voluntariè, tum quandoque per potum, vt oſtendam *cap.* 18. tum per ſomnum. 27

Neque tertiò eandem malitiæ grauitatem pono integre in eo, quòd ob ſolam voluptatem velit quis ſe vſu rationis priuare; nam etiam ille ſe ob ſolam voluptatem priuat, qui ex ſola voluptate ſine vlla neceſſitate dormit. 28

Neque quartò in eo, quòd ebrietas varios morbos, aut dolores procreet. In primis enim conſtat, longè plurimos reperiri, quibus ebrietas nullum morbum attulit, nullum etiam dolorem, quem ſub graui peccato cauere debuerint, pepererit. Aut ſi dicas, ſaltem poſt decem, aut viginti annos emerſiſſe morbum ex illa intemperantia, tum maiore nimis rigidum eſſe Theologum, ſi ob periculum mali tam ſerò, & tam incertò euenturi damnes ebrietatem peccati mortalis. Deinde ebrietas ſemiplena, de qua diſſeram infrà, eſt tantùm venialiter mala, & tamen ex illa vix minus periculum imminet valetudini, quàm ex plena ebrietate, quandoquidem morbum generat temulentia, non quatenus inducit priuationem rationis, ſed quatenus vitalia nimium calefacit, frigefacit, exſiccat, humectat, &c. Et quid dicemus de illis, quibus etiam modicus potus eripit vſum rationis? 29

Neque quintò ideo iudico, ebrietatem formalem eſſe ſemper, & vbique lethaliter malam quòd is, qui ſe inebriat ob voluptatem, exponat ſe voluntariè, & abſque ſufficiente cauſa 30

diſcri-

diſcrimini cõmittendi multa, aut aliqua crimina mortalia. Rationē contra Caietanum *a.2.* & Baldellũ *cit. diſp.* 30. adfero hanc, quia lex naturalis aliquam actionem nõ prohibet vniuerſim grauiter ob periculum grauis mali ex illa impendentis, ſi id malum longe ſæpiſſime nõn eueniat, etſi eueniat ſæpius; præſertim quando poteſt euitari per induſtriam illius, qui eam actionem exercet. Atqui ex actione inebriatiua ſæpiſſime non oritur vllum graue peccatum, & omnia grauia peccata poſſunt euitari per induſtriam plerorumque, qui exercent actionem inebriatiuam, ſeu qui ſe inebriant: ergo lex naturalis non prohibet vniuerſim grauiter ebrietatem propter pericula peccatorum ex illa imminentium, ergo ebrietas non eſt ideo formaliter prohibita ſub mortali, ſeu ſemper, & vbique mortaliter mala quod is, qui ſe inebriat ob voluptatem, exponat ſe volontariè, & abſque ſufficiente cauſa diſcrimini committendi multa, aut aliqua peccata mortalia.

32 Maior propoſitio debet eſſe extra controuerſiam, alioquin oportebit dicere, quòd choreas cum mulieribus alienis ex lenitate ducere, illas in partibus honeſtis ex voluptate duntaxat ſenſuali (non dico venerea, nam in hac non datur paruitas materiæ) contrectare; adire ex ſola curioſitate, aut leuitate domum præbentem plurimis ſcandalum, legere abſque rationabili cauſa libros ſpurcos, aut hæreticos, ſit ſemper, & vbique crimen lethale, contra legem naturalem; quod vtique eſt à veritate Theologica alienum. Minor propoſitio mihi, aliiſque plurimis in foro penitentiali, & ſecreto non parũ exercitatis conſtat inde, quòd ſciã longè plurimos, qui confitentur ſe fuiſſe verè ebrios, nullum planè crimen admiſiſſe in ebrietate; imò ſatis certum eſt, eſſe non paucos, qui vix vnquam ſint, vt loqui ſolemus, meliores, quàm quando ſunt probè poti; & pleri que illorum, qui aliquid graue in ebrietate committere ſolent, fatentur, ſe, ſi velint, illi graui malo occurrere poſſe. Nec obeſt, quod addit Baldellus, de turpibus concupiſcentijs, &c. nam ſufficienter oſtendam *c.* 19. illas non imputari ebrijs.

33 Accedit quod Coninck *de Sacrament. diſp.* 26. *num.* 21. generatim doceat, quando lex naturalis aliquid prohibet ob periculum imminentis mali, obligationem talis legis ceſſare reſpectu illius, in quo non eſt periculum. Et hanc doctrinam, quam tantum vt probabilem ſuppono, à fortiori docet Diana *part.* 5. *tract.* 14. *reſ.* 69. cum Mendoza, & alijs; ergo ex horum doctrina ebrietas non eſt reſpectu omnium idcirco grauiter mala, quòd adferat peccandi periculum.

34 Addo aliam rationem nitentem doctrina moltùm ſcrupuloſis proficua, quòd ſcilicet ex ſententia Suarezij *tom.* 4. *in* 3. *part. diſput.* 25. *ſect.* 3. *nu.* 11. & Fillucij *tract.* 7. *nu.* 40. periculum committendi tantum aliquod peccatum mortale in genere, non cenſeatur morale periculum, neque moralis occaſio, & proinde non teneamur ſub mortali adhibere media, ad illud periculum euitandum neceſſaria. Quia igitur plurimi, qui ſe inebriant, non apprehendunt, nec apprehendere tenentur, quòd ſeſe exponant periculo proximo committendi in temulentia hoc aut illud ſpeciale peccatum, idcirco non debet mortalis, & eſſentialis, inſeparabiliſque malitia ebrietatis fundari in periculo committendi varia peccata.

35 Videtur quidem S. Thomas *2. 2. q.* 150. *a.* 2. malitiam eſſentialem, & vt loquitur Caietanus *ibid.* ſubſtantialem ebrietatis conſtituere in eo, quòd qui ſe inebriat, conijciat ſe in diſcrimen peccandi; verùm Caietanus *ibid.* oſtendit, S. Doctorem plus non velle, quàm quòd malitia ebrietati eſſentialis, inde etiam ſaltem venialiter augeatur, quòd omnes; aut ferè omnes ebrij ſe committant periculo peccandi; non quidem mortaliter, (nam Caietanus, qui refert à ſe paucos ebrios fuiſſe viſos, meritò negat, illos communiter incurrere actus peccatorum mortalium,) ſed tamen venialiter, cùm multi dormiant, multi ſint otioſi, &c. Hinc diſertiſſimè negat, ebrietatem eſſe mortaliter malam, ex periculo peccandi.

36 Itaque ſextò ebrietatis malitiam mortalem in eo conſtituo, quod quis voluptatem ex potu prouenientem tanti faciat, vt ob eam ſaltem indirectè velit ſe priuare vſu rationis, non quidem ſimpliciter (loquor cum Caietano, & Valent. *locis cit.*) ſed ita priuare, vt non ſit in eius arbitrio ſitum, vllo adhibito medio, redire (breui) ad vſum rationis, ſicuti eſt omnino in arbitrio hominis, qui ſe dat ſomno, redire ad vſum rationis pro lubitu, ſi adhibeat ſcilicet aliquem, à quo in tempore excitetur, vel horologium, aut aliam huiuſmodi machinam, per cuius ſtrepitum ſoluatur ſomno.

SECTIO VI.

An, vt ebrietas ſit mortaliter mala, neceſſe ſit, per illam turbari diu rationem, an verò ſufficiat turbari breui?

SVMMARIVM.

Ebrietas non eſt idcirco mortaliter mala, quod priuet vſu rationis abſolutè, ſed quod priuet diu. 37.
Probatur ratione. 38.
Probatur authoritate. 39. & 40.
Habens apud ſe pulſerulum, qui ſumptus pellat ſubitò ebrietatem, non peccat mortaliter inebriando ſe. 41.
Quid hic intelligatur per breuem priuationem rationis. 42.

Mihi valde veroſimile eſt, nullam ebrietatem idcirco eſſe mortaliter malam, quòd voluntariè priuet vſu rationis, ſed quòd *diu* priuet, ſeu non relinquat potentiam proximam redeundi *breui* ad vſum rationis. Probo hanc doctrinam in primis rationibus; Nam nemo mortalis delicti illum damnat, qui ex mera leuitate, aut petulantia ſe tam diu in gyrum agit, ſeu in orbem gyrat, donec vertigine correptus, & neſciens vbi ſtet, humi labatur planè rationis impos. Deinde multi patiuntur, ſe ita vehementer ira corripi, vt intra vnum Pater, & Aue reuera non ſint ſui compotes; & tamen non facilè reperietur, qui ob hanc præcisè rationem damnet peccati mortalis eiuſmodi iram, niſi habeat aliud malum adiunctum. 37

Præterea ſcribunt Philoſophi, & Medici, hominem actui coniugali vacantem, eo tempore, quo eſt maxima delectatio, ita abſorberi, eiuſque rationem ita obtenebrari, vt reuera non poſſit tunc quidquam pro viro ſano, & ſapiente agere, proindeque Hippocrates, vt iam retuli *cap.* 3. *num.* 96. coitum vocet *paruam epilepſiam*, & tamen nemo coniugem, qui ſollius voluptatis cauſa vtitur matrimonio, ait idcirco delinquere mortaliter. Plures alias eiuſmodi actiones, quibus ad pauxillum temporis ſopitur ratio, & quæ tamen non excedunt culpam venialem, omitto. 38

Eandem doctrinam probo authoritate. Nam Fagundez *in præcepta Eccleſiæ præcept.* 4. *lib.* 2. *cap.* 1. *nu.* 13. explicans ſententiam Caietan. & Valent. *num.* 18. relatam, ſic loquitur: (quando dicimus, ebrietatem conſiſtere in potu immoderato, per quem violenter priuatur quis vſu rationis, intelligimus per ebrietatem, non qualemcumque ſed talem, quæ ita priuat hominem vſu rationis, & cum ea violentia, vt non ſit in hominis poteſtare vllo adhibito medio redire ad vſum rationis, cùm voluerit.) Ergo ſentit hic author, illum non peccaturum mortaliter, qui ſe per potum planè immoderatum priuaret ad breuiſſimum tempus ratione. P. Tannerus *tom.* 2. *diſp.* 4. *q.* 5. *n.* 30. malitiam ebrietatis in eo ponit, quòd homo ſolius voluptatis cauſa, ſe per potum priuet vſu rationis, vſque adeo, vt etiamſi opus eſſet, non poſſet *breui* ad vſum rationis redire. Leſſius *cit. cap.* 3. *num.* 17. ita ratiocinatur: Si quis alteri poteſtatem vtendi ratione etiam ad *aliquot horas* eriperet, peccaret mortaliter, ergo etiam qui ſibi illam adimit. Vbi ſatis inſinuat, non qualecunque tempus ſufficere ad peccatum mortale hic contrahendum. 39

Facit huc etiam Angelus, qui in ſumma *verb. Ebrietas*, ebrietatem ita definit. Ebrietas eſt priuatio vſus intellectus, facta ad *aliquod tempus*, ex immoderato potu vini, &c. Fruſtra autē *To ad aliquod* tempus poſuiſſet, ſi noluiſſet intelligi notabile tempus. 40

Hinc infero, illum non peccaturum mortaliter contra ſobrietatem, qui ſe voluntariè inebriaret, ſciens ſibi ſuppetere puluerem, quo ſumpto rediturus ſit ad rationem intra breuiſſimum tempus.

At, *quod tempus cenſeatur hic breuiſſimum?*

Nolo mihi ſumere, vt abſolutè determinem, ſufficit, quod eruditioribus, & cordatioribus dedarim occaſionem determinandi illud. Nec dubito, quin ij, quibus hæc ſententia placebit, pronunciaturi ſint, longum tempus cenſeri vnam horam: breue, & modicum illud, quo ſemel decurreretur oratio Dominica, & ſalutatio Angelica. Profectò ſi probabilis eſt opinio Cardinalis de Lugo *diſput.* 8. *de iuſt. num.* 52. cum alijs negantis, illum delinquere mortaliter, qui magnam ſummam pecuniæ furatur, cum animo mox, id eſt intra horæ quadrantem, vt ait hic eminentiſſimus Doctor *diſp.* 54. *num.* 12. illam reſtituendi, modò ſit moraliter certus, ſe reſtituturum, & domino interea nullum damnum euenturū; ſi, inquam, hæc doctrina eſt probabilis, cum bellè veroſimile eſt illum non admittere noxam lethalem, qui ſibi quodammodo furatur vſum rationis, ſi [illegible] poſſit, & velit illum ſibi mox reſtituere, & interea non timeatur aliquod aliud malum. 41 42

SECTIO VII.

Occurritur obiectioni contra doctrinam, num. 40. traditam, & adfertur alia duplex [illegible] doctrina practica.

SVMMARIVM.

Proponitur, & ſolvitur obiectio contra doctrinam num. 41. ſtatutam 43.
Inter ea, quæ ponuntur in ſupremo genere bonorum, ſunt aliqua, quæ in eo ipſo genere cenſentur exigua. 44.
Non valet hæc argumentatio: Mallem perdere decem aureos, quam hanc, aut illam rem, ergo qui mihi auferret hanc, æquè peccat mortaliter, atque ſi auferret decem aureos. 45.
Non bene arguitur ex genere bonorum fortunæ ad aliud, ut inde colligatur materiæ gravitas in ſingulis generibus. 46.

43 CONtra id, quod *num. 41.* dixi, non videri peccaturum mortaliter contra ſobrietatem illum, qui ſe voluntariè inebriaret, certus illam ebrietatem modiciſſimo tempore duraturam, obiici poteſt hoc argumentum: Vſus rationis eſt in ſupremo genere bonorum, & quivis prudens mallet carere uſu decem aureorum per annum, quàm uſu rationis per tantillum temporis, quo ſemel recitaretur Pater, & Ave; ergo hæc rationis carentia eſt grave malum, ergo eſt obiectum peccati mortalis.

44 Ad hoc argumentum reſpondendum eſt in primis, etſi uſus rationis ſit in ſupremo genere bonorum, tamen in hoc ipſo genere eſſe aliqua bona, quæ in illo cenſentur exigua, & proinde non ſufficientia ad peccatum mortale; ſicuti ex. gr. miſſæ ſacrificium eſt in ſupremo genere bonorum, ſcilicet ſpiritualium, & tamen unum miſſæ ſacrificium cenſetur in illo genere eſſe ita exiguum, ut non ignobiles ſcriptores negent, à te peccari mortaliter, ſi negligas facere ſacrum unum, quod te pro me facturum eſſe liberaliter promiſeras cum animo te obligandi. Similiter dico, etſi uſus rationis ſit per ſe res excellentiſſima, attamen uſus rationis per breviculum tempus non cenſetur res magna. Vide dicta in Experientiis *Caſ. 16. p. 489. tract. 3.*

45 Dico deinde, non quemvis prudentem malle carere uſu decem aureorum per annum, quam uſu rationis, per illud tempus, quod poſuimus. Et quamvis revera prudenter id mallet, non eſt tamen in moralibus admittenda hæc argumentatio: mallem amittere decem aureos, quàm hoc, aut illud facere, vel pati, ergo ſicuti qui mihi irrationabiliter invito aufert decem aureos, peccat mortaliter, ita & ille, qui me irrationabiliter invitum cogit ad agendum, vel patiendum illud, quod decem aureis æſtimo.

46 Hanc doctrinam, quæ nonnemini paradoxa videri poteſt, & cui contrariam tradit Molina *tom. 5. diſp. 10. nu. 3.* ſua authoritate ſufficienter probabilem reddit Card. de Lugo *cit. diſp. 14. nu. 24.* ita diſſerens: (Non bene arguitur ex genere bonorum fortunæ ad aliud, ut inde colligatur materiæ gravitas in ſingulis generibus. Primò, quia homo nobilis, & dives maluiſſet perdere quatuor, vel ſex argenteos, quàm pati frigus magnum, per duas, vel tres horas, aut quàm ieiunus eſſe uſque ad veſperam, aut quàm gelida aqua irrorari, & madefieri, dum videt artificioſos fontes alicuius villæ; & tamen hæc omnia in ordine bonorum corporis levia æſtimantur, & per iocum hæc detrimenta inferuntur.

47 Secundò, etiam aliqua ſunt, quæ in genere honoris, & famæ levia cenſentur, quæ tamen non quatuor, ſed decem, vel pluribus argenteis redimerentur, ut in exemplo poſito, quando aliquis nobilis, dives, & prudens per fraudem aqua irroratur, & aſpergitur, dum fontium artificium contemplatur, mallet octo, vel decem Iulios ſolvere, quàm pati erubeſcentiam, & irriſionem ex fraude, & deceptione, quam publicè paſſus eſt; & tamen illud totum leve cenſetur in genere honoris, & famæ; nec obſtat illum ferre graviùs id damnum, quàm furtum decem argenteorum.) Hæc & plura in hunc ſenſum Cardinalis.

48 Quæres fortè, *utrum ſicut illa particula breui non otioſè poſita eſt, ſi loquamur de ebrietate phyſicè ſumpta, ita etiam non ponatur otioſè, ſi loquamur de ebrietate conſiderata moraliter, ſicut ſolet conſiderari?*

R. Fruſtra, & otioſè poni in hoc poſteriore ſenſu; nam credibile eſt, non ſuppetere cuiquam pulverem, medicinam, aut aliud medium, ita efficax, ſimul & lene, ut ſine gravi, & mortaliter prohibita læſione vitalium poſſit ebrium ſibi mox reſtituere.

49 Vnde infero, non eſſe abſolutè opus, ut illa particula *breui* ponatur in explicatione malitiæ mortalis, ebrietatem conſtituentis; quandoquidem rerum moralium deſcriptiones, & explicationes intelligi debent moraliter, non autem ſemper metaphyſicè, aut phyſicè; *Nemo, quæ rarò accidunt, non temere in agendis negotiis computantur,* inquit Iulianus *l. 64. quæ ſ. de reg. iur.* Et eodem ſenſu Celſus: *Ad ea potius aptandum eſt ius, quæ frequenter, & faciliè, quàm quæ raro eveniunt, l. nam ad ea. ſ. de leg.*

SECTIO VIII.

An non etiam quandoque ſit peccatum mortale priuare ſe ratione per ſomnum.

SVMMARIVM.

Cur ſit grave peccatum priuare ſe ratione per potum, non autem per ſomnum, 50.
An peccent mortaliter, qui abſque rationabili cauſa conciliant ſibi ſomnum, non niſi difficillimè depellibilem? 51.

OMnes poſt Caietanum 2. 2. q. 150. a. 2. conantur oſtendere, cur ſit grande peccatum, privare ſe per delectabilem potum uſu rationis, non autem ſit grave crimen, eadem ratione, eiuſue uſu ſe ſpoliare per ſomnum, ex mera voluptate, quam percipit quis, ex. gr. in aquæ ſtillantis ſonitu, quod eſt exemplum Caietani. Rationem hanc ex eodem Caietano retuli *nu. 9.* facilem intellectu; aliam addit ipſe, quòd ſcilicet priuatio rationis per ſomnum, ſit priuatio naturalis, vtpote facta per ſenſuum ligamen, in quo ligamine conſiſtit ratio ſomni; at priuatio rationis per ebrietatem non eſt priuatio naturalis, ſed violenta, idcirco quòd fiat, & contingat ex perturbatione ægritudinali, inquit Caietanus; nam revera perturbatio, quæ ebrium exſpoliat uſu rationis, eſt quædam morbida perturbatio, vtpote valde intemperata. Cùm igitur lumen naturæ non dictet, eſſe tantopere cauenda mala naturalia, quantopere violenta; conſequenter non tam præcipit, vt illorum, quàm vt iſtorum cauſas remoueamus, ergo non tantopere nos obligat ad fugiendum ſomnum voluptuoſum, quàm ebrietatem voluptuoſam, ſeu ex voluptate electam, quandoquidem hæc eſt cauſa mali violenti, ille naturalis. 50

Hæc doctrina etſi vera eſt in his generalibus terminis, quæri tamen poteſt, an non mortaliter peccaret, qui ſibi ex voluptate ioco, vel ex alia prorſus irrationabili cauſa conciliaret lethargum, ſeu ſomnum talem, qui non poſſet citiùs depelli, quàm depelli poteſt ebrietas. Et ad hanc quæſtionem exiſtimo eſſe dandam reſponſionem affirmatiuam. Probo in primis authoritate Caietani, Valentiæ, & multorum aliorum, qui pro potiſſima, & fundamentali cauſa, ob quam ebrietas voluptuoſa, non autem ſomnus voluptuoſus ſit grave peccatum, dant hanc, quod ſcilicet ebrius non poſſit redire ad rationem, quando vult, poſſit autem ſomno captus, ſi videlicet horologium, aut hominem conſtituat, à quo excitetur. Probo deinde ratione, quia cùm homo non ſit dominus ſuæ rationis, tam parum ipſi licet, ſe proxima ad illum potentia ſpoliare per ſomnum non neceſſarium, quàm per ebrietatem non neceſſarium. 51 52

G

PENE OMNIVM FOEDISSIMO, etc.

CAPVT VII.

De turpitudine ebrietatis.

SECTIO I.

An ebrietas ſit omnium peccatorum fœdiſſimum, & grauiſſimum:

SVMMARIVM.

Ebrietas cur ſit omnium, excepta libidine, fœdiſſimum peccatum. 1.
Ebrietas maximè repugnat gloriæ. 2.

Gloria

Gloria conſiſtit in claritate nominis . 2.
Non tamen eſt ebrietas omnium peccatorum grauiſſimum . 3.
Eſt deterior furto . 4.
Directè ſe inebriare eſt vitium pluſquam humanum . 5.

1 QVæres I. *Vtrùm ebrietas ſit omnium peccatorum fœdiſſimum?* ℞. Eſt omnium, excepta impura libidine, fœdiſſimum. Probo ex Ariſtotele 3. *Eth. cap.* 12. itemque S. Thoma 2. 2. *q.* 142. *a.* 4. nam vterque *ll. cc.* docent, vitium intemperantiæ eſſe omnium maximè exprobabile, ſed probroſiſſimum, idque ob duas cauſas. Primò: Illud vitium eſt maximè probroſum, quod maximè repugnat excellentiæ hominis; atqui intemperantia maximè repugnat excellentiæ hominis, vtpote cùm ſit circa delectationes communes nobis, & beſtiis, proptereaque voluptates temperantiæ contrarias vocat Philoſophus *ferinas*.

2 Secundò: Illud vitium ſimiliter maximè probroſum eſt, quod maximè repugnat gloriæ; repugnat autem maximè intemperantia gloriæ, quia gloria conſiſtit in claritate nominis: in intemperantia autem minus, quàm in aliis vitiis apparet de lumine rationis, ex quo tamen eſt tota claritas, & pulchritudo virtutis, vnde & eiuſmodi voluptates vocantur *ſeruiles*, inquit S. Doctor; qui præced. *a.* 2. poſt Ariſtotelem ex inſtituto docet, ac defendit, intemperantiam eſſe vitium puerile.

3 Quæres II. *An ebrietas ſit omnium peccatorum grauiſſimum?* Reſpondeo cum S. Thoma *q.* 150. *a.* 3. non eſſe. Rationem ipſe S. Thomas adfert his verbis: (Tantò aliquid eſt grauius malum, quantò maiore bono priuat, quandoquidem per hoc dicitur aliquid eſſe malum, quod priuat bonum; manifeſtum eſt autem, quòd bonum diuinum eſt maius, quàm humanum, ergo peccata, quæ ſunt directè contra Deum, ſunt grauiora peccato ebrietatis, quòd directè opponitur bono rationis humanæ.)

4 Etſi autem ebrietas eſt minus peccatum, quàm peccata oppoſita virtutibus Theologicis, rectè tamen monet Syluius *in cit. a.* 3. illam eſſe furto deteriorem, tum quia rationis vſus nobilior eſt vſu rei externæ, tum quia turpius eſt directè agere contra dilectionem ſui, quam contra dilectionem proximi.

5 His addo, quod docet Caietanus in fine articuli primi, ſcilicet quando quis directè ſe inebriat, ſeu ex directa intentione in potu excedit, vt per illum exceſſum exturbet rationem, eiuſmodi ebrietatem eſſe vitium plùs quàm humanum, & planè beſtiale, eò quòd eiuſmodi homo cupiat, & intendat facere ſeſe beſtiam, brutùmque animal.

SECTIO II.

Adferuntur cauſæ, cur ebrietas licèt ſit tam graue vitium, apud aliquas tamen gentes cenſeatur eſſe paruum, & minimè probroſum crimen.

SVMMARIVM.

Cur ebrioſitas apud aliquas gentes habeatur pro vitio minimè probroſo? 6.
Adfertur prima ratio ex Syluio . 7.
Altera eſt conſuetudo . 8.
Tres aliæ memorantur ibid. 9. & ſeqq.
Sexta ratio ex Fornero . 11.
Verba inebriare & ebrium eſſe *accipiuntur ſæpe pro ſola ſatietate.* 12.
Quid cenſendum de ebrietate Patriarcharum Noe . & Loth 14.
Inſtruunt nos Patriarchæ non ſolùm docentes, ſed etiam errantes. 15.

6 PArtim ex dictis *ſect. præced. & cap.* 6. partim ex dicendis certum eſt, ebrietatem eſſe vitium fœdiſſimum, & prorſus indignum homine, meritò igitur quæritur, vnde fiat, quòd in nonnullis Prouinciis hoc vitium ita alienum à probro æſtimetur, vt multos in Eccleſiaſtica, ciuilique, imò ducali dignitate conſtitutos minimè pudeat, eſſe, viderique ebrioſos.

Quinque huius rei cauſas adfert Franciſcus Syluius *in* 2. 2. *q.* 150. *a.* 3.

7 Prima eſt vehemens amor, & inclinatio multorum ad comeſſationes, compotationes, & ebrietates; illa enim, ad quæ homines vehementer afficiuntur, vel bona eſſe putant, vel certè non magna mala, etiamſi ab iis non ita affectis clarè perſpiciatur, quòd ſint magna mala. Et huius rei ratio eſt, quia, vt ſapienter obſeruat Philoſophus *lib. de ſomnio. cap.* 2. *in fine*, *tantò magis decipiuntur omnes, quantò in paſſionibus magis fuerint*.

8 Secunda cauſa eſt conſuetudo ebrietatum, nam vt loquitur S. Auguſtinus *in Enchiridio c.* 80. *peccata, quamuis magna, & horrenda, cùm in conſuetudinem venerint, aut parua aut nulla eſſe creduntur*. Et huc quadrat illud Ariſtotelicum: *ab aſſuetis non fit paſſio*.

Tertia cauſa eſt falſa perſuaſio, qua creditur, eiuſmodi peccata gulæ, ad amicitiam cum aliis ineundam, vel conſeruandam, 9
atque ad honeſtatem tuendam valere; hinc fit, vt tum in quibuſdam Sanctorum confraternitatibus, tum opificum ſodalitiis plurimùm vſitatæ ſint potationes etiam exceſſiuæ, vt videmus fieri à vinitoribus in feſto S. Vrbani, à ſutoribus, in feſto Sanctorum Criſpini, & Criſpiniani, quaſi verò non ſit abſurdiſſimum, *nimia ſaturitate velle honorare Sanctos, quos ſcimus Deo placuiſſe ieiuniis*, vt perquam ſapienter monet S. Hieronymus *Epiſt.* 19.

Quarta cauſa eſt, inquit Syluius, quòd his malis interdum laborant illi, qui pii, & religioſi videntur, ita etiam fit vt & ipſi ſe in talibus non multùm peccare exiſtiment, & alii ipſorum exemplo inuitati idem ſentiant. 10

Quinta cauſa eſt, quòd multi cernantur grauioribus peccatis irretiti, quorum comparatione ebrietas, & comeſſationes, tanquam parua, vel nulla peccata exiſtimantur.

Sextam cauſam addo ex Fornero *lib.* 1. *de temulentiæ malo . cap.* 1. quòd videlicet nonnullæ nationes adeo effuſa libidine ferantur in compotationes, vt ſine iis nil agi poſſe putent, nihil fauſtis auibus executionem nanciſci, nihil omnino tranſigi, niſi largius bibitum fuerit. Naſcitur quis? bibendum. Moritur idem? bibendum. Pacta fiunt? bibendum Contractus celebrantur? bibendum. Vinum omnia tranſigit, omnia roborat. Abſente vino, omnium abeſt negotiorum ſpiritus, & anima. Hæc & plura Fornerus, ſubnectens dictum Germani, qui cùm intereſſet ludis, à Ferdinando Rege non ſine omnium applauſu exibitis, ſonora voce exclamauit: O *valeant ludi atque à me procul ſint, quibus nemo bibit*. 11

Fortè ſunt etiam nonnulli, quos idcirco minus pudeat fuiſſe ebrios, quòd ſacra Scriptura teſtetur, fratres Ioſeph bibiſſe, & inebriatos fuiſſe cum eo *Gen.* 43. Item Noe, atque Loth fuiſſe ebrios, *Gen.* 6. & 19. qui & fuere ſancti, & à ſacris paginis non reprehenduntur. Verùm hæc ratio nulla prorſus eſt. Nam in primis certum eſt, verbum *inebriare* in diuinis voluminibus ſæpe ſumi pro ſola ſatietate, vt tradit expreſsè S. Chriſoſtomus *homil.* 28. *in Gen.* & nominatim de inebriatis fratribus Ioſeph ita hoc verbum exponit. 12

Hinc illæ locutiones: *Calix meus inebrians quàm præclarus eſt?* *Pſal.* 22. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ* *Pſal.* 35. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi Cant.* 5. Hinc etiam illud ipſum verbum transfertur ad inanimata, quæ tunc dicuntur inebriati, quando copioſè irrigantur, abundanterque replentur bonis ſibi conuenientibus, vt *Pſ.* 64. *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam*. 13

Deinde Noe fuit inculpabiliter inebriatus, nam vini vim ignorabat, vt ex S. Thoma retuli *cap.* 4. *num.* 7. conſentiuntque SS. PP. interpretes apud P. Bonfrerium *Gen.* 6. Ad Loth quod ſpectat excuſant illum S. Chryſoſtomus, & alii, eò quòd putauerit, ſibi largiorem illum potum eſſe permiſſum, ad leniendum dolorem; alii cum S. Auguſtino eum damnant. Sed ſiue hi omnes reuera deliquerint, ſiue non deliquerint, non valet vtique hæc conſequentia: Scriptura narrat, aliquos viros ſanctos fuiſſe ebrios, nec illos reprehendit, ergo ebrietas non eſt tam turpe peccatum, quàm eſſe dicitur. Vt enim eleganter ſcribit S. Ambroſius *lib.* 1. *de Abraham: Non vtique vitia Patriarcharum ſcriptura expoſuit, quos vidimus vino legimus; ſed vt tu diſceres, quid caueres. Ille nudus iacuit, iſte filiarum errori patuit, & Noe iuſtus deceptus eſt, quia vini vis adhuc ignorabatur, ſed in illo inſtructus es, ne tu ignorares. Loth filiabus ſe credidit, & per ſenectutem madidam, vino ſolutus commiſit inceſtum ignarus. Tu ſic bibe, ne caperis. Inſtruunt nos Patriarchæ non ſolùm docentes, ſed etiam errantes. Ideo iteratum eſt exemplum ebrietatis, vt confirmaretur magiſterium cautionis*. 14

H. & I.

EAQVE TVM PLANE EBRIVS, TVM SEMI-EBRIVS FACIT, &c.

CAPVT VIII.

Explicatio cauſas ebrietatis plenæ, & ſemiplenæ, ſeu mortaliter & venialiter malæ.

SECTIO I.

Quæ ſit ebrietatis cauſa Phyſica?

SVMMARIVM.

Quomodo cauſetur phyſice exturbatio rationis per potum? 1.
Quæ ſit remota, quæ proxima cauſa huius exturbationis? 2.

1 SErmo hic eſt de ebrietate, prout ſignificat ipſammet rationis priuationem, ſeu impotentiam vtendi ratione, quæritur enim quo modo ea contingat, & reſpondeo breuiter cum Baldello *lib. 3. Theol. Moral. diſp. 11. n. 3.* ſicuti in pueris ex nimia humiditate cerebri, & totius corporis, continuò efficitur magna copia & agitatio ſpirituum, & vaporum, per quos deferuntur phantaſmata, & conſequenter impediuntur ſenſationes interiores, ita vt vel omnino non fiant, vel fiant aliæ, quàm ad aptam intellectionem requiritur, ita etiam in ebriis, ex vini nimia copia prouenit nimia copia vaporum, ſpirituumque, & ex eius calore, nimia horum agitatio, & perturbatio, ipſorumque organorum nimia calefactio, & innaturalis alteratio, per quam ita perturbantur phantaſmata, à quibus in operando pendet intellectus, vt & alia repræſentent, quàm recta ratio exigat, & non ea repræſentent, quæ hic & nunc ad prudenter operandum neceſſaria ſunt. Et ſicuti quando aqua nimium turbatur, aut mouetur, nequit oculus in ea, aut per illam cernere, quæ ſint in aqua, ita quando actus, diſpoſitioneſque phantaſiæ per nimiam vini copiam turbantur, nequit intellectus ſuo munere aptè fungi, quandoquidem notum eſt illud Ariſtotelis, quòd intellectus non operetur, niſi per conuerſionem ad phantaſmata.

2 Itaque huius priuationis, de qua loquitur, ſeu proximæ ad rectè ratiocinandum impotentiæ cauſa phyſica remota ſunt vapores calidi, è vino in cerebrum elati; proxima autem eſt phantaſmatum inconcinnitas, & perturbatio ferè talis, qualis in phreneticis, & febricitantibus. Vide Ariſtotelem *lib. de ſomniis cap. 3.*

SECTIO II.

Quæ ſit cauſa mortalis ebrietatis?

SVMMARIVM.

Quomodo voluntas cauſet moraliter directè, & indirectè ebrietatem? 3.
Præcognitio eſt neceſſaria ad id, vt voluntas poſſit impedire ſpoliationem rationis. 4.
Quid ad voluntarium indirectè requirat Suarez? 5.

3 HAud dubiè voluntas propria, aut aliena illius inquam, voluntas, qui eſt cauſa, vt hauriatur ille potus, qui rationem eſt extremè læſurus, debet vocari cauſa moralis ebrietatis. Porro ea voluntas vel tendit directè, & formaliter eò, vt exturbetur ratio, & ſic dicitur ebrietas eſſe directè voluntaria: vt cum quis expreſsè dicit: *ego volo hunc craterem ideirco exhaurire, vt etiam ſemel ſim ebrius*; vel non tendit directè eò, vt exturbetur ratio, applicat tamen ori, & ſtomacho potum, qui ſe ipſa inebriaturus eſt, idque facit vel penitus ignorans ſecuturam ebrietatem, vel non penitus ignorans. Si applicet penitus ignorans, tum ebrietas non poteſt nec directè, nec indirectè dici voluntaria. Non directè voluntaria; quia non ideirco applicat vinum, vt perdat rationem; non indirectè; quia ad effectum voluntarium indirectè acceptum (vt multi accipiunt pro voluntario in cauſa) requiritur, vt potuerit impediri, quandoquidem omne voluntarium in cauſa eſt ſpecies effectus liberi, liber autem effectus non eſt, qui impediri non poteſt à libera voluntate.

4 Porro vt dicatur poſſe à libera voluntate impediri, debet ſaltem aliquo modo eſſe præcognitus, ſeu non penitus ignorari. Siquidem ſicuti nihil eſt volitum niſi præcognitum, ita etiam nihil eſt à voluntate libera liberè impedibile, niſi ab ea cognitum aliquo modo. Cùm autem ſupponamus, ebrietatem penitus ignorari, ſitque certum, id, quod penitus ignoratur, non cognoſci vllo modo, à primo ad vltimum ſequitur, ebrietatem non eſſe voluntariam indirectè, ſeu in cauſa, ſi penitus ignoretur ſecutura ex tali, & tali potu.

5 Quamuis autem ponamus, quandoque non ignorari, ſed clarè præuidere ebrietatem ſecuturam ex hauſtu, ad quem nos accingimus, ſi tamen ſit ea nobis licita ob vnam ex cauſis, quas adferam *cap. 18.* tùm iuxta principia P. Suarez *tom. 2. tract. 2. diſp. 1. ſect. 5.* ne indirectè quidem voluntaria dici debet. Etenim hic Doctor inter reliquas conditiones ad voluntarium in cauſa, ſeu (quod pro eodem hic ſumimus, cùm tamen conſtet à S. Thoma diſtingui) indirectè, hanc etiam exigit, vt cauſa, ex qua effectus præter directam voluntatem oritur, ſit prohibita, quam tamen conditionem non exigunt alii, & nominatim Laymannus *lib. 1. tract. 2. cap. 3. num. 5.*

6 Verùm huic liti nolumus nos miſcere, ſicuti nec quidquam ampliùs dicere de ebrietate voluntaria directè, quandoquidem & facilè conſtat ex allata ſuperiùs deſcriptione, quidnam per illam intelligamus, & *cap. 7.* diximus eiuſmodi ebrietatem eſſe vitium non humanum, ſed beſtiale, & denique *cap. 18.* diſquirimus, vtrùm ea ſit in aliquo caſu permiſſa. Quapropter id ſolùm eſt in præſentia expediendum, quidnam requiratur ad id, vt culpabilis, puniblilſque ebrietas cenſeatur indirectè voluntaria.

SECTIO III.

Quomodo diuerſi Authores loquantur de modo, quo ebrietas ſit mortalis, vel venialis?

SVMMARIVM.

Quomodo iuxta S. Thomam ebrietas euadat mortalis, & venialis? 8.
Quomodo ex opinione Angeli? 10.
Quomodo ex ſenſu Silueſtri? 12.
Quomodo iudice Nauarro? 13.
Et Gregorio de Valentia? 14.

7 QVia hoc peccatum eſt adeo frequens, & multi in illud labuntur cum culpa planè mortali, alii autem cum duntaxat veniali, non tamen ſine magno metu, ne pluſquam venialiter deliquerint, & confeſſarii libenter noſſent aliquam prudentem regulam, ex qua veroſimiliter colligere poſſent, vtrùm ſuos pœnitentes, quos verè fuiſſe ebrios intelligunt, tamquam reos mortalis delicti tractare debeant, ideirco refeream hac ſectione varios celebriorum Doctorum iſta de re loquendi modos, tum ſectione ſequenti dicam quid mihi videatur.

8 Agmen meritò ducit S. Thomas, qui 2. 2. q. 150. art. 2. in C. ſic loquitur: *Culpa ebrietatis conſiſtit in immoderato vſu, & concupiſcentia vini; hoc autem contingit eſſe tripliciter. Vno modo ſic, quod neſciat potum eſſe immoderatum, & inebriare potentem; & ſic ebrietas poteſt eſſe ſine peccato; alio modo ſic, quod aliquis percipiat potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimet potum eſſe inebriare potentem, & ſic ebrietas poteſt eſſe cũ peccato veniali. Tertio modo poteſt contingere, quòd aliquis bene aduertat, potum eſſe immoderatum, & inebriantem, & tamen vult magis ebrietatem incurrere, quàm a potu abſtinere; & talis propriè dicitur ebrius; & ſic ebrietas eſt peccatum mortale, quia ſecundum hoc homo volens, & ſciens priuat ſe rationis vſu, quo ſecundùm virtutem operatur, & peccata declinat.* Ita S. Thomas, quem verbatim 9 deſcribit, & ſequitur S. Antoninus 2. p. tit. 6. c. 3. §. 1. cum tamen ante §. 1. illum quoque mortalis ebrietatis damnauerit, qui probabiliter dubitans, vtrùm per potum poſſit amittere vſum rationis, tractus delectatione potus nimium bibit.

10 Alter eſt Angelus, qui in *Summa Angelica verb. ebrietas*, ſic diſſerit: (Quæritur, vtrum ebrietas ſit peccatum mortale? Reſpondeo, quòd aut rarò contingit, aut aſſiduè. Si rarò, ſic diſtinguo; aut inebrians ſe cognoſcit vini potentiam, & ſuam complexio-

nem

tem diſpoſitam ad ebrietatem, & tamen vult magis ebrietatem incurrere, quàm à potu abſtinere, & ſic eſt peccatum mortale; aut ſe inebrians neſcit vini potentiam, & ignorat, quòd ex tali potu poſſit inebriari, vel non aduertit, & ſic eſt veniale peccatum, magis, vel minus ſecundùm exceſſum in potu, & negligentiam in aduertendo. Si verò aſſidua eſt ebrietas, mortale peccatum eſt, non propter iterationem actus, quia multiplicatio actuum venialium non auget in infinitum, ſed quia non poteſt eſſe, quòd homo aſſiduè inebrietur, quin ſciens, & volens ebrietatem incurrat, aut ſaltem omittat diligentiam, quam debuit adhibere de neceſſitate, ne inebrietur, cùm habeat tempus deliberationis reprimendi motus veniales, ne procedant in reatum peccati.) Ita
11 Angelus, qui ſuam de inebriante ſe aſſiduè doctrinam accepit à S. Thoma *loc. cit. ad* 1. & S. Antonino, loquente etiam hic vt S. Thomas, adeoque dicente; *Non poteſt eſſe, quòd homo aſſiduè inebrietur, quin ſciens, & volens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini: & ſuam habilitatem ad ebrietatem.*

12 Tertius eſt Syluester, qui *Verb. ebrietas n.* 2. citatis S. Thoma & Angelo ſic reſoluit: (Aut quis ſciens, & volens inebriatur totaliter, & ſic ebrietas eſt mortale peccatum; aut neſciens, & conſequenter non volens, & hoc dupliciter, ſcilicet aut rarò, & ſic nullum, vel veniale peccatum ſecundùm negligentiam, qua vtitur quis ad cauendum; aut aſſiduè, & tunc eſt mortale, non quidem ratione aſſiduitatis, vel iterationis actus ſecundùm omnes, quia multiplicatio actuum venialium non facit mortale, ſed quia non poteſt quis aſſiduè inebriari, niſi ſciens, & volens; vel notabiliter negligens in ſciendo & cauendo.).

13 Quintus eſt Nauarrus, cuius in Manuali *cap.* 23. *n.* 121. hæc ſunt verba: *Peccat, qui ſe ſcienter inebriat, ſecus ſi id fecerit ignorantia qualitatis potus vel inaduertentia nimietatis eius, quia tunc aut nihil, aut venialiter tantùm peccat. Idem eſt de ſcire debente, vt quia conſueuit tali, vel tanto potu inebriari, & tamen bibit, non credendo ſe inebriatum iri: non quòd iteratio actus ex veniali mortale faciat, ſed quia conſuetudo facit, vt ille ſcire debeat, ſe eiuſmodi potu inebriatum iri, quod ſatis eſt ſecundùm Caiet.* 2.2.q.150.a.2. Atque ita Nauarrus.

Quintus eſt Gregorius de Valentia, qui *tomo* 3. *diſ.* 9. *q.* 3. *p.* 2. rem iſtam ſic explicat: Ebrietas eſt etiam voluntaria tunc, cùm quis poteſt, & tenetur (ſicuti ſemper tenetur) illam vitare, & non vitat; atque adeò tunc etiam eſt peccatum mortale; nam tunc eſt voluntaria indirectè, vt tamen cenſeatur quis potuiſſe vitare ebrietatem, quam non vitauit, neceſſe eſt, vt conſideratis omnibus circumſtantijs præuiderit, vel præuidere potuerit, & debuerit, ebrietatem ex tali, vel tanto potu ſecuturam, ſpectata etiam complexione, & alijs circumſtantijs; quando autem id contingat, iudicio prudentis in particularibus caſibus diiudicandum eſt. Et quidem ſi quis iam aliquoties expertus eſſet, inebriari ſe ex tali, vel ſimili potu, quoad quantitatem, qualitatem, &c. meritò cenſeri is poſſet, præuidere potuiſſe, & debuiſſe ebrietatem ſecuturam, atque adeò mortaliter peccaret, illam incurrendo etiam præter directam ſuam intentionem, tametſi aliquantò minùs, quàm ſi ex intentione inebriaretur. Cùm autem quis nullam antea experientiam ebrietatis habuit, facilius poteſt accidere, vt quam præter opinionem incurrit, non ſit illi vllo modo voluntaria, quia ſcilicet nec potuerit, nec debuerit illam præuidere.) Ita hic Doctor.

SECTIO IV.

In quibus punctis conueniant, in quibus diſcrepent prædicti Doctores?

SVMMARIVM.

In quibus punctis conueniant Autores præcedenti ſectione nominati? 15. & ſeqq.
In quibus diſcrepent ijdem? 17.
Qui habens conſuetudinem ſe inebriandi ſe inebriat, non meretur iuxta S. Thomam fidem, dicens, ſe non aduertiſſe periculum ebrietatis. 17.

15 Conueniunt nominati authores I. in hoc, quòd qui vel nunquam, vel rarò ſe inebriauit, ſi antequam ſe inebriaret, non putauit ſe inebriatum iri, non peccarit mortaliter, ſe inebriando. Conueniunt ſecundò in eo, quod mortaliter peccet, qui bene aduertens, potum eſſe immoderatũ, & inebriantem ſumit illum potũ.

Conueniunt tertiò in eo, quòd qui aſſiduè inebriatur, etſi dicat, ſe non aduertiſſe periculum ebrietatis, ſit cenſendus habuiſſe ſufficientem illius periculi aduertentiam, adeòque peccaſſe mor-
16 taliter, quando ſe inebriauit. Conueniunt quartò in eo, quòd quis vel rarò, vel nunquam antè ſe inebriauit, etſi tunc non peccet mortaliter, quando ſe inebriat, non aduertens vllo planè modo, ſe aut nimis multum bibere, aut potum eſſe præditum vi inebriandi, attamen poſſit fieri, vt intercedat venialis negligentia in diſquirendo, num adſit periculum temulentiæ, & ob hanc venialem, leuèmque negligentiam, ipſa ebrietas contineat malitiam peccati venialis.

At diſcrepant ijdem Doctores, vel certè non ſatis clarè conueniunt 17
in duobus punctis. Primò, quod Angelus abſolutè peccati ſaltem venialis reum agat illum, qui ſe inebriat, neſciens vini potentiam, & ignorans, quòd ex tali potu poſſit inebriari, vel non aduertens; nam in hoc caſu Syluester non agnoſcit illum peccatum, niſi aliqua negligentia interuenerit. Secundò, quod S. Thomas & S. Antoninus illum, qui conſuetudinem ſeſe inebriandi habet, ideo damnent peccati mortalis, quòd licèt dicat, ſe non aduertiſſe periculum, re tamen ipſa ſit aduertiſſe cenſendus; at Angelus, & Syluester talem idcirco condemnent, quòd ſaltem fuerit negligens in examinando, vtrùm non adeſſet periculum. Idipſum eſt Valentiæ iudicium; Nauarrus verò eiuſmodi hominem ideo lethalis noxæ reum agit, quòd ſiue aduerterit, ſiue non aduerterit periculum, debuerit tamen aduertere.

SECTIO V.

Quid ſit pronuntiandum de modo, quo ebrietas euadit, vel mortaliter, vel tantùm venialiter mala.

SVMMARIVM.

Aduertens, ſe vltra neceſſitatem bibere, at non cogitans de periculo ebrietatis, non peccat mortaliter, & ſi præter intentionem euadat ebrius. 18.
Quiſnam cenſendus ſit aduertiſſe periculum ebrietatis? 20.
Quid cenſendum de perrarò ſe inebriante, & non aduertente periculum tunc, quando hauritur vltimum poculum inebriaturum? 21.
Quando actum ex ſe malum non præceſſit actualis cogitatio de malitia, hæc malitia non eſt tali cenſenda voluntaria. 21.
Et hæc doctrina eſt vera etiam reſpectu ſoliti committere illum malum actum. 22.
Declaratur exemplo ebrioſi; qui poſt emendationem relabitur in aliquam ebrietatem, aſſerens, ſe non præuidiſſe periculum. 23.

Dico I. Quando quis fit ebrius vino, aut cereuiſia, &c. non 18
quidem aduertens vllum periculum vllius in ratione turbationis, aduertens tamen ſe ſtomachum onerari maiore vini copia, quàm ſitis, labores, & aliæ honeſtæ circumſtantiæ exigant, non peccat contra ſobrietatem, ſed contra abſtinentiam ſtrictè dictam. Patet ex doctrina, quam *cap.* 1. *n.* 24. retuli ex Caietano.

Vnde inferes, eiuſmodi exceſſum, ſaltem ſi fiat ab homine ra- 19
rò ſe inebriante, non eſſe niſi venialiter peccaminoſum, abſtrahendo à graui nocumento valetudinis, &c. Et ſic eſt intelligendus S. Thomas, quando relatus *a.* 8. dicit, ebrietatem eſſe poſſe cum peccato veniali, quando quis percipit, potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimat, illum inebriare potentem.

Dico II. Omnis ille cenſendus eſt aduertiſſe, ſeu ſciuiſſe peri- 20
culum ebrietatis, ſeu ſe inebriatum iri, qui poculum ebibit, vel probabiliter putans ſecuturam ebrietatem *argum. cap. cum inquiſitioni de ſent. excom.* Vel ſuſpicans ſecuturam, vel dubitans, an non eſſet ſecutura; ſi videlicet eiuſmodi dubium, ſuſpicionem, opinionem non deponat, antequam ebibat illud poculum. Ita docent tum generatim Doctores, quando loquuntur de ignorantia inaduertentiâque vincibilibus, tum nominatim de probabili opinione ſecuturæ ebrietatis Laym. *lib.* 3. *ſect.* 4. *nu.* 5. loquens de illo, qui probabile periculum aduertit, & Reginaldus *lib.* 22. *n.* 58. Et de dubitante, vtrùm ebrietas ſit ſecutura, exprimit S. Antoninus allegatus *n.* 18. Ratio eſt, quia eiuſmodi homo non poteſt dici laborare ignorantia, inaduertentiâue ſecuturæ temulentiæ: ergo dicendus eſt aduertiſſe illius periculum.

Dico III. Qui rarò, vel nunquam ſe inebriauit, non peccat mor- 21
taliter ſe inebriando, ſi tunc, cùm vacuandis cyathis operam dabat; non aduertit actu, eſſe periculum ebrietatis, ſi ita pergeret bibere, eſto actu cogitarit, ſe bibere plùs quàm ſitis exigeret. Eſt hæc concluſio mihi pridem perſuaſa, ob generale principium, ſufficiente ratione, & authoritate firmandum *Cap. ſequent.* quòd videlicet, quando non præceſſit actualis cogitatio malitiæ moralis, ſeu turpitudinis, obiectum aliquod afficientis, non

poſſit illa malitia dici voluntaria voluntati, circa illud obiectum verſanti, adeòque non poſſit ea malitia contrahi à voluntate, nec hanc inquinare. Atqui in propoſito caſu non præceſſit actualis cogitatio malitiæ, quæ inebriatari ineſt, ergo illam malitiam non contrahit voluntas, nec ab illa inquinatur; ergo tunc non peccatur mortaliter peccato ebrietatis. Fateor, hanc doctrinam diſplicere magnis doctoribus, ſed ſufficit, quòd placeat etiam magnis, & nitatur longè firmioribus rationibus.

22 Dico IV. Eadem doctrina eſt vera, etiam reſpectu illius, qui frequenter ſe inebriat. Probatur; nam illud principium, quod ante dedi, eſt omnino vniuerſale, & procedit tam de habituatis in peccato, quàm de non habituatis. Et quamuis hæc concluſio ſit haud dubiè contra Nauarrum, & Valentiam ll. cc. non eſt tamen contra S. Thomam, neque contra S. Antoninum, hi enim ſupponunt, quòd eiuſmodi ebrioſus reuera aduertat actu periculum ebrietatis; ego autem loquor ex hypotheſi, quòd non aduertat actu. Etſi verò hanc hypotheſin videntur penitus negare hi duo SS. DD. poſſunt tamen non incommodè explicari, quaſi velint prædictam hypotheſin ordinariè, & ferè ſemper eſſe falſam in iis, qui aſſiduè vino deponuntur.

23 Certè illam non poſſe penitus negari inde probatur, quòd negari non poſſit, quin in primis ea habeat locum quandoque in ebrioſis, qui inebriantur vino fortiore, quàm ante biberint, aut qui cùm ſoliti fuerint tabernas adire non niſi probe ſaſti cibo, ſe-

24 mel, interimque ieiuni hauſerunt multum meri. Deinde eadem hypotheſis quandoque vera eſt reſpectu illorum, qui fuere quidem toto anno ſtrenui lurcones, & bibones, ſed poſtquam in Paſchate e.g. ſuam adeò frequentem temulentiam fuere cum ſingulari propoſito integræ emendationis confeſſi, ſemel in hebdomade Paſchali biberunt vſque ad ebrietatem, ita tamen, vt edormita crapula mirentur, ſe præter omnem ſuam opinionem factos fuiſſe ebrios; quidni enim, quando poſtmodum ſe de iſta ebrietate accuſabunt apud Confeſſarium, hic credat iis aſſerentibus, ſe non habuiſſe animum ſe inebriandi, nec cogitaſſe prudenter de periculo? maximè ſi addant, ſe, eò quòd illa hebdomade Paſchali ita decepti fuerint, poſtmodum omnem fugiſſe, & effugiſſe temulentiæ occaſionem?

25 Quapropter malo cum Regin. lib. 22. n. 55. dicere, quòd ebrietas præter intentionem incurſa via habeat locum in ſolitis ſe inebriare, quàm quòd non habeat in iis locum. Et ſine dubio hoc ipſum etiam ſentit Fumus V. ebrietas n. 3. vbi ait; (Licet DD. dicant, illum, qui frequenter inebriatur, peccare mortaliter, tamen ſolùm præſumptiuè loquuntur, & non vt verè eſt, præſumitur enim, quòd qui frequenter inebriantur, percipiant virtutem vini.) Vnde idem Author rectè præmiſerat, etiam illum, qui ter ſe inebriat, poſſe titulo inaduertentiæ excuſari à mortali,

SECTIO VI.

Deducuntur ex præcedente Sectione Corollaria practica.

SVMMARIVM.

Quando poſſit, aut non poſſit Confeſſarius eſſe contentus illa Confeſſione, qua intra duos menſes non confeſſus dicit: Fui bis omnino ebrius? 26.

An ſi intra bimeſtre non confeſſus dicat, ſe illo bimeſtri fuiſſe vigeſies omnino ebrium? 27.

Quid ſi exprimat, duas ex illis ebrietatibus fuiſſe ſibi impreuiſas? 28.

Quandonam homo Germanus poſſit cum veritate dice, ſe fuiſſe rarò ebrium? 29.

Quid pronunciandum de peccato illorum, qui ob infirmitatem cerebri priuantur ratione per modicum potum? 30.

Quo puncto temporis committatur internum peccatum ebrietatis? 31.

Quo puncto ebrietas externa? 31.

Quid ſi ebrietas ipſa contingat vna hora poſt ſumptum vltimum poculum? 32.

Neceſſitas actualis aduertentiæ ad malitiam ebrietatis, quomodo applicetur aliis materiis? 33.

26 COrollarium I. Quando pœnitens, qui intra duos menſes non eſt Confeſſus, dicit Confeſſario: *bis ab vltima Confeſſione ita fui ebrius, vt neſcirem, quid agerem*, ſeu: *fui omnino ebrius bis*; fieri poteſt, vt Confeſſarius meritò ſit contentus hac ſola Confeſſione, fieri etiam poteſt, vt meritò non ſit contentus. Si enim pœnitens ille ſit vir doctus, aut valde prudens, e. g. ſacerdos, vel conſul, poteſt, debétque Confeſſarius acquieſcere, & non interrogare, verùm præuiderit periculum ebrietatis, ſed ſupponere, eſſe præuiſum, quandoquidem tales homines ſolent vel Confeſſionem talis ebrietatis penitus omittere, quando non fuit vllo modo præuiſa, vel ſponte, & vltrò dicere, ſe non aduertiſſe vllum periculum. At verò, quando eiuſmodi pœnitens eſt ruſticus, mechanicus, aut rudis, meritò quærit Confeſſarius, an non quando bibebat, timuerit, ne ſequeretur ebrietas; conſtat quippe experientia, ferè tot è plebeis hominibus rarò ſe inebriantibus reperiri, qui præter opinionem inebriantur, quot qui cum præuiſo periculo.

Corollarium II. Quando pœnitens, qui intra duos menſes conſcientiam in ſacro tribunali non exonerarit, confitetur, ſe fuiſſe illo bimeſtri vigeſies omnino ebrium, nihilque vlteriùs addit, debet Confeſſarius eſſe hac Confeſſione contentus, & ſupponere omnes illas ebrietates fuiſſe voluntarias, tum quia ad hoc ſupponendum inducit authoritas DD. ſect. 4. relatorum, tum quia debet Confeſſario iugiter in memoria inhærere, & in praxi verſari generalis hæc doctrina, quòd videlicet Confeſſarius, quando peculiaris in contrarium ratio non occurit, prudenter ſupponat, ſuum pœnitentem, ſe, dum peccabat, aut aliquam actionem exercebat, eo modo, quo ad intentionem, aduertentiam huius, aut illius circumſtantiæ, euentus, &c. habuiſſe, quo ſolent eiuſdem cum illo conditionis, ætatis, educationis homines *argum. leg. in obſcuris ff. de reg. iur.* vbi dicitur: *in obſcuris inſpici ſolet, quod plerumque fieri ſolet.* 27

Cum igitur conſtet experientia, & auctoritate Doctorum ſupra nominatorum, eiuſque conditionis homines, qui ebrietati aſſueuerunt, ſolere, priuſquam inebrientur, habere ſufficientem aduertentiam periculi, poteſt, & debet Confeſſarius, quando peculiaris in contrarium ratio non occurrit, de illo pœnitente, de quo in hoc Corollario loquimur, iudicare ſicut iudicandum eſſe diximus, adeòque nil vlteriùs interrogare; niſi fortè dubitet, an ſuus pœnitens per ebrietatem intelligat potiùs crapulam, quàm veram ebrietatem. 28

Corollarium III. Quòd ſi quis tamen valde cæteroquin ebrioſus, vltro, & ſponte dicat, ſe quidem duodecies ab vltima ante menſem Confeſſione, fuiſſe planè ebrium, primas tamen duas ebrietates eueniſſe ſibi præter omnem ſuam opinionem, & intentionem, debet illi credere Confeſſarius. Cùm enim illos, qui ſæpe per vinum excidunt vſu rationis, ex ſola præſumptione dicamus præſenſiſſe virtutem vini. Fumus V. ebrietas n. 3. ſuprà relatus, præſumptio autem nobilior ſit attendenda, *l. Quoties ff. de donat. inter vir. & uxor.* & præſumptio maior tollat minorem *l. Diuus ff. de in integr. reſtitut.* & ibi *Gloſſ. in verb. exiſtimar.* Menochius *de præſumptionibus. lib. 1. q. 30.* credere debet Confeſſarius pœnitenti eiuſmodi; nam magis præſumendum eſt, illum dicere verum, quàm omnes, qui aſſiduè inebriantur, ſemper inebriari cum ſufficiente aduertentia periculi. 29

Corollarium IV. Quandoquidem DD. allegati *ſect. 4.* fatentur, perſæpe fieri, vt, qui rarò inebriantur, inebrientur circa noxam lethalem, ille autem opifex Germanus, qui tantùm ſemel in menſe fuit ebrius, poteſt dici rarò inebriari, idcirco ſi eiuſmodi homo in Paſchate confiteatur, ſe ſingulis totius anni menſibus fuiſſe ſemel circiter ebrium, & quidem ferè toties inuoluntariè, quoties voluntariè, ſeu cum periculi aduertentia ſufficiente, non video, cur Confeſſarius non debeat fidem habere tali pœnitenti. 30

Corollarium V. Etſi ſunt non pauci, qui ex morbo, contuſione, vulnere ita debile caput habeant, vt euadant planè ebrij, ſi vel duo vitra vini ebibant; quia tamen eiuſmodi homines ſupponuntur, ſufficienter noſſe ſuam miſeriam, ſupponendum quoque eſt, illos mortaliter peccare quoties duo vitra exhauriunt, niſi fortè eos excuſet ea ſitis, de qua locuturus ſum *c. 18. ſect. 3.* & quæ ſingulariter id genus hominibus patrocinatur.

Corollarium VI. Cùm ebrietatis internæ peccatum admittatur illo ipſo momento, quo quis ſtatuit, neglecto temulentiæ periculo, ebibere poculum, ex cuius hauſtu præuidet ſecuturam rationis expoliationem; externæ autem ebrietatis crimen tunc ſolùm perpetretur, quando reipſa deglutitur vltimus caliculus, qui rationem exturbaturus præuidetur, idcirco internum, & externum, & quidem in taberna peccatum ebrietatis commiſiſti, ſi eo, quo dixi, modo bibiſti, præuidens mentis turbationem euenturam, non niſi poſt vnam ab illo potu ſumpto horam. 31

At inquies, *quid ſi primùm poſt duas horas?* Nihil refert iudice P. Laymanno *n. 5. Etiamſi ventus, & aer, in quem progreſſus ſum, promouerit illam mentis turbationem?* Hoc ipſum aſſerit idem Doctor? *Quid ſi autem* experientia doctus ſciam, vini menſura perdi quidem rationem, quando foras progredior, non autem perdi, quando maneo loco concluſo? *eiuſne menſuræ iſtius exhauſtio in vtroque caſu, an in neutro crimen lethale?* Ad hanc quæſtionem reſpondebo ſequenti ſectione 32

Corollarium VII. Ac probè notandum eſt, quòd ſcilicet doctrinas relatas *num. 25. & ſeqq.* applicent nonnulli Doctores variis materiis practicis, ac nominatim patrationi conſuetudinariæ illorum 33

malorum, quæ cap. 9. n. 94. & cap. 19. dicam, retinere vel non retinere malitiam obiectiuam, ſi abſit actualis aduertentia, adeo illa mala patrentur à non ebrio, ſed ſobrio, attamen haud aduertente malitiam actus, vt cùm quis aſſuetus, vel non aſſuetus contumelijs, detractionibus, turpiloquijs, fraudibus in vendendo, emendo, committit talia non aduertens vel à ſe committi, vel ex ijs ſecuturum vnum, aut plura ex malis, quæ ſolent aut non ſolent prouenire ex iis peccatis, vt quando e. g. coram vno denigras famam alienam, ille autem vnus vulgat, quæ ex te audiuit, tu autem non cogitabas vulgaturum.

SECTIO VII.

An mortaliter peccet, qui ebibit menſuram vini, ſciens, per illam ſibi ablatum iri rationem, ſi foras fuerit progreſſus, non ablatum iri, ſi loco clauſo manſerit?

SVMMARIVM.

An mortaliter peccet, qui ebibit menſuram vini, ſciens, per illam ablatum iri rationem ſi progrediatur foras, non ablatum iri, ſi maneat in loco clauſo? 34.
Rationes pro & contra talem. 34. & 35.
Excuſandus & incuſandus eſt cum diſtinctione. 36.
Talis peccabit mortaliter, ſi abſque rationabili cauſa prodeat foras. 37.

FRequentem vſum abſque dubitatione habet deciſio iſtius quæſtionis, non tractate ab alijs.

Et quidem pro reſponſione affirmatiua facit, quòd paulò ante retuli ex Laymanno; ſunt enim hæc eius verba: (Tunc homo peccati mortalis damnandus eſt, ſi pergat bibere, poſtquam aduertit periculum probabile ſecuturæ priuationis rationis, niſi deſiſtat, eſto, quòd mentis ſpoliatio poſt vnam aut alteram horam, cùm in liberum aerem progrediendum erit, prouentura ſit.)

Pro reſponſione autem negatiua militat hoc argumentum, quòd eiuſmodi homo poſſit proponere, ſe domi manſurum, & foras non prodituum; quod propoſitum, & animi decretum efficiet, vt abſit probabile periculum ſecuturæ priuationis rationis, ergo non eſt, cur damnetur peccati mortalis. Confirmatur hæc reſ-
35 ponſio. Nam ſi quis vel pedibus captus, vel carcere clauſus tantum vini biberet, quantum ſufficeret ad auferendam illi rationem, ſi foras progrederetur, nemo diceret talem peccare mortaliter, niſi eadem illa quantitas vini ſit ipſum in ſuo carcere, aut podagrico lecto hærere coactum ſpoliatura vſu rationis, ergo neque is, de quo proponitur præſens quæſtio, dici debet delinquere mortaliter.

36 Ego ſaluo ſaniore iudicio exiſtimo, hîc diſtinguendum; aut enim is, de quo præſens quæſtio inſtituitur, priuſquam illam menſuram ebiberit, conſtituit manere domi, aut non conſtituit? Si non conſtituit, tum omnino videtur habere locum, & veritatem doctrina P. Laymanni. Si conſtituit, tum, vt reor, neque ipſe Laymannus pronunciabit illum reum noxæ lethalis, propter rationem allatam n. 34.

37 *Quid ſi autem poſtquam ebibit menſuram, mutato propoſito exeat domo?* Peccabit mortaliter, ſi exeat abſque cauſa rationabili, nam non licet abſque cauſa rationabili exponere ſe periculo amittendæ, ſeu per potum ſolum, ſeu per venenum, ſeu per aliam cauſam naturalem, proximæ potentiæ ad vtendum ratione, amittendæ, inquam, illius per tempus adeo notabile. Vix puto tamen, requiri hîc tam iuſtam, grauemque cauſam exeundi foras, quàm requiritur ad id, vt ſecundùm dicenda cap. 18. licitè quis vinum hauriat cum præuiſo periculo ebrietatis; ſicuti grauior cauſa requiritur, vt applicem licitè horreo alieno ignem, quo exuſtum iri præuideo, quàm vt iam à me, aut alio ſine graui peccato applicatum exciteni. Confirmatur reſponſio doctrina, quam ſupra cap. 6. n. 55. dedi de patiente ſibi lethargum.

SECTIO VIII.

An delinquant mortaliter, qui tantum quidem vini, aut cereuiſiæ infundunt, quantum ad cauſandam ebrietatem ſufficeret, attamen priuſquam inebrientur, reuomunt, quod infuderant?

SVMMARIVM.

An peccet mortaliter, qui tantum bibit, quantum ſufficit cauſandæ ebrietati; attamen priuſquam inebrietur, reuomit, quod infudit? 38.
Rationes damnantes hunc potum peccati mortalis 39. & 40.
Re tamen vera non peccat mortaliter. 41.
Sumens venenum ex ſe lethiferum non peccat mortaliter, ſi poſſit reddere vim ſumpti. 42.
Animaduertens, quantitatem vini, quam ſumpſit, allaturam priuationem rationis ſi non reuomat, laudabiliter agit procurando vomitum. 47.
Imo tenetur ad hanc procurationem. 48.

QVod S. Hieronymus *in cap. 1. Epiſt. ad Tit.* de ſui æui Luxoni- 38
bus ſcripſit, id ipſum de quibuſdam helluonibus noſtræ ætatis affirmare cogit veritas: *Vomunt vt bibant, bibunt vt vomant; digeſtio ventris, & guttur vno officio occupantur.* Solent enim hodieque nonnulli plures vini, aut cereuiſiæ menſuras certatim infundere in ventrem, etiam reluctantem, quod autem infuderunt, eructare, priuſquam in ſtomacho ſufficienter caleſiat; & quia non permittunt moram neceſſariam concipiendo calori, fit, vt nequeat in cerebrum calidos vapores eubrare & conſequenter non poſſit inebriare.

Quæſtio igitur eſt, *verùm huiuſmodi porci, vel canes, vt propriè nomine condecoremus eos, peccent mortaliter, ingerendo tantam copiam vini, aut cereuiſiæ, quanta ſufficeret, ad illos ter, quaterve inebriandos, ſi eam non reuomerent vi adhibita?* Peccare mortaliter ſuadet hæc ratio, 39
quòd moralia accipiant ſpeciem ab ijs, quæ ſunt per ſe, non autem ab ijs, quæ per accidens adiunguntur. S. Thomas 2. 2. *q. 150. a. 2. in corp.* de illis enim & non de his datur iudicium. Atqui illa copia vini per ſe eſt talis, & tanta, vt ſit ſufficientiſſima ad illos priuandos ratione, & ex ſeſe creet naturale periculum temulentiæ; eſt autem per accidens, quòd hi fœdi bibones cogitent, eius vim naturalem tam innaturali, & violento modo impedire.

Confirmatur; nam illud non dicitur poſſe fieri, quod licitè 40
fieri nequit. Dynus *in cap. nemo poteſt de reg. iur. in 6.* Atqui hi Bacchi nepotes non poſſunt licitè euomere, quod ingeſſerunt, tum quia per talem vomitum, vtpote violentiſſimum, grauiter lædunt ſtomachum, tum quia vomunt ideo, vt poſſint iterum immodicè bibere, quæ intentio eſt vtique praua.

Ego etſi horum monſtrorum patrocinium ægre ſuſcipio, co- 41
gor tamen negare, ab ijs, vt ſic præcisè, incurri peccatum mortale ebrietatis. Conſtat ſiquidem ex ſuprà dictis, non peccare mortaliter peccato temulentiæ, niſi quando bibitur præuiſo morali periculo ebrietatis; in hoc autem caſu non præuidetur morale periculum, imò præuidetur non eſſe morale periculum, quia præuidetur, vinum regerendum priuſquam poſſit nocere rationi.
Confirmo hanc reſolutionem inde, quòd nemo me damnaturus 42
eſſet homicidii, ſi biberem venenum, ex ſe quidem mortiferum, at à me certò vel eijciendum per medicinam, vel debilitandum, priuſquam graue damnum corpori inferret, de quo caſu vide Dianam *part. 5. tract. 4. reſolut. 38.* & Malderum *de virtut. Theolog. tract. 3. dub. 19.*

Ad primam rationem in oppoſitum reſpondeo, diſtinguendo 43
illam hoc modo: moralia accipiunt ſpeciem ab ijs, quæ ſunt per ſe, ſi illa quæ ſunt per ſe non poſſint impediri à libero arbitrio, eſto maior, ſi poſſint impediri à libero arbitrio, negatur maior propoſitio. Atqui vis inebriandi, quæ ineſt tam intemperato potui poteſt impediri, & de facto impeditur à libero arbitrio talium vinipendarum.

Ad alteram rationem, ſeu confirmationem dico in primis, nil 44
probari in eo caſu, in quo reuomunt ſine intentione mala. Dico deinde, allata ratione mihi ſatis veriſimile videri, quòd peccent mortaliter peccato ebrietatis, quando illam copiam vini infundunt cum propoſito reuomendi in eum finem, vt aliud inſuper vinum, quod ſecundùm ſe ſufficientem vim illos inebriandi habet,

iden-

identidem infundant. Quia tamen propoſito reuomendi adiungitur planè per accidens iſte finis, qui, vt patet ex dictis, eſt tantùm venialiter malus, idcirco abſolutè veroſimilius videtur, tales non peccare mortaliter peccato ebrietatis, quamdiu certi ſunt, omne exilium rationis actu impeditum iri per prædictam vomitionem. Puto tamen, rarò illos viniperdas eſſe certos hac de re, quia communiter vel tantùm ingerent, vt vomitus non poſſit impedire efficaciam vini, vel denique, vti ſemel, iterumve canes imitati ſunt vomendo, ita ſanguiſugas æmulantur retinendo, quòd poſtmodum ingeſſerunt.

45 Dixi autem ſemper, tales non peccare mortaliter peccato temulentiæ; nam multi illorum peccant mortaliter, vel quia grauiter lædunt ſanitatem, & ſtomachum, vel quia alios ſuo beſtiali exemplo prouocant ad violentiam ſummam inferendam aut ſtomacho, aut cerebro; & abſolute illos de peccato mortali damnat Antonius Fernandez *in Examine p. 4. c. 2. §. 6.* poſt hæc ſcripta viſus à me.

46 At fortè quæres, *an ſi quis horum lurcònum vinum reuomat præcisè idcirco, ne inebrietur, & cum propoſito, non infundendi aliud in locum euomiti, rectè, & laudabiliter agat?* Imò fortè ſciſcitaberis, *vtrùm non teneatur quis in conſcientia per vomitum reijcere eiuſmodi immodicam vini copiam?* ℞. I. Si tales peccant, non peccant niſi venialiter. Nam intemperantia, ex qua ſequitur vomitus, non eſt, vt ſic, niſi venialiter mala. Caiet. *in ſumma V. gula.*

47 ℞. II. Imo nec venialiter peccant; nam etſi hic etiam hoſpes turpiùs, fœdiuſque eijciatur, quam non admittatur, quia tamen hoſtiliter ſe gerit, & mordere vult vt coluber, cùm priùs blandè intrauerit, *Prouerb. 23.* meritò eijcitur, priuſquam venena diffundat, vt regulus.

℞. III. Hac ipſa ratione probatur, laudabiliter agere, qui cùm vident, ſe vel prudentes, vel imprudentes tantùm meri hauſiſſe, vt ſi relinquatur in ſtomacho, moliturum ſit, excitaturumque ſeditionem, & rationem de ſede ſua deiecturum, illud foras exturbant oleo, vel tepida aqua infuſis, intruſove digito; eſt enim vtique honeſtum, medijs indifferentibus, quale eſt ſtomachi euacuatio per os, conſeruare id, quod eſt ſummum in homine.

48 ℞. IV. Quinimo arbitror, obligari quemque ad id faciendum, ſaltem in eo euentu, quo probabiliter timet, ſi retenta inebrietur, ſecuturum graue ſcandalum, aut aliud malum non leue. Imò etiam ſi non timeatur vllum in particulari malum aliud, quàm ipſa rationis exturbatio. Illa quippe eſt tam fœdum, graueque malum, quemadmodum conſtat ex ſupradictis, ut meritò dicatur, debere impediri longe minore malo, ſeu incommodo, quale eſt vini ingeſti egeſtio per os, etſi fiat cum cruciatu ſtomachi.

K.

CRIMINVM ET MALORVM EBRIETATEM IPSAM COMITANTIVM, &c.

CAPVT IX.

De peccatis, & malis, quæ in ipſa ebrietate patrantur.

SECTIO I.

An mala in ebrietate patrata ſint peccata?

SVMMARIVM.

Quid intelligatur nomine malorum, quando eſt quæſtio de malis comitantibus, aut ſequentibus ebrietatem? 1.
Vtrùm, quando ea mala patrantur in ebrietate inuoluntaria, debeant vocari peccata? 2.
Quid ſi ebrietas fuerit quidem voluntaria, attamen illa mala non fuerunt præuiſa? 3.
Differunt hæc duo: Eſſe peccatum, & Imputari ad culpam. 3.
Vt aliquid vocetur propriè peccatum, debet tunc, cùm patratur, dependere ab actuali influxu libertatis. 3.
An ſaltem tunc ſint peccata, quando & fuerunt præuiſa, & ebrietas fuit voluntaria? 4.
Sitne de re, an ſolùm de nomine lis inter negantes, & aſſerentes talia eſſe peccata? 5.
Quid rationem peccati propriè dicti habeat in illo homine, qui patrauit homicidium in ebrietate, præuiſum autem ante ebrietatem. 6. & 7.
Proponuntur, & ſoluuntur argumenta contra veram ſententiam dicentem, ſolam voluntariam ſumptionem poculi allaturi ebrietatem, dici debere propriè peccatum. 9. & ſeqq.
Cur tunc primùm vocetur homicida, quando ex vulnere lethali moritur percuſſus iniquè. 10.
De generali conſuetudine non punitur affectus, ſi non ſequatur effectus. 11.

QVæres I. *Quid nomine malorum hic intelligatur?* 1
℞. Omnia, & ſola mala moralia, quæ ab ebrijs proueniunt, ſeu omnes illæ actiones, & omiſſiones, quæ ſaltem quando fiunt à præditis ſana mente, vocantur peccata.

Quæres II. *Vtrùm quando illa mala patrantur in ebrietate omnino inuoluntaria, vocanda ſint peccata?* 2

℞. Non ſcio, qui vocet, ſcio autem negari à S. Thom. *2. 2. q. 150. a. 4.* & ab alijs communiter. Ratio eſt, quia, vt S. Auguſtinus *lib. 1. retract. cap. vlt.* loquitur, *vſque adeo peccatum malum voluntarium eſt, vt non ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* Atqui quando ebrietas non fuit vllo modo voluntaria, tunc mala inde ſecuta non ſunt vllo modo voluntaria, cùm non ſint voluntaria neque in ſe, vtpote facta ab impote rationis, neque in cauſa, vtpote inuoluntaria.

Quæres III. *An ſint peccata, quando ebrietas fuit quidem voluntaria, & culpabilis, attamen illa mala non fuerunt vllo modo præuiſa.* 3

℞. Neque vt ſic ſunt propriè peccata. Ratio petitur ex mox dicendis. An verò ſaltem imputentur ad culpam, explicabo *ſect. 3.* *Eſt ne ergo aliud, eſſe peccatum, aliud imputari ad culpam?* Eſſe aliud inde probatur, quòd etiam illa mala, quæ præuidentur committenda in ebrietate voluntaria, negent eſſe propriè peccata Leſſius *cit. lib. 4. de iuſtit. & iur. cap. 3. n. 29.* P. Dicaſtillo *lib. 1. de iuſtit. diſp. 3. n. 137.* cùm tamen neque hi Doctores, neque vllus alius neget, imputari ad culpam, quando ſunt præuiſa. Et ratio eſt, quia vt aliquid propriè dicatur peccatum, debet tunc, cùm fit, pendere ab actuali voluntatis influxu. Cardinalis de Lugo *tom. 2. in 3. part. diſp. 16. n. 459. & 460.* At verò vt aliquid imputetur ad culpam, ſufficit modò augeat malitiam interiorem voluntatis, faciatque hominem magis reprehenſibilem, magis punibilem. Atqui poteſt facere magis reprehenſibilem, magiſque punibilem, etiamſi non pendeat tunc, cùm fit ab actuali influxu voluntatis, modò videlicet ſit prohibitum ex ſe, & à voluntate impedire debente; ortum mediatè acceperit. Quapropter talia mala moralia oportet nominare *effectus* peccatorum, non autem *peccata*, vt obſeruant Leſſius, & Dicaſtillo, alijque infrà referendi.

Quæres IV. *An eiuſmodi mala tunc ſaltem ſint vocanda peccata, quando & ebrietas fuit voluntaria, culpabiliſque & fuerunt perfectè præuiſa?* 4

℞. Etſi vtique ſaltem multa illorum, ſi non omnia imputantur ad culpam, vt declarabo *ſect. 3.* attamen nullum illorum eſt propriè, & formaliter vocandum peccatum. Vaſquez *2. 2. diſp. 73. n. 46. & diſp. 94. cap. 4.* Leſſius, Dicaſtilo *ll. cc.* multique alij contra alios apud Vaſquez. Ratio à priori eſt, quia ad conceptum peccati propriè dicti ſpectat libertas actualis, vt rectè notant citati cum Cardinale de Lugo *cit. diſp. 16. ſect. 9.* & ſuppono ex Prima Secundæ; atqui in ebrio non eſt actualis libertas, ergo nullæ eius actiones, vel omiſſiones debent, aut poſſunt propriè dici peccata.

Quæres V. *Vtrùm ſit lis de re ipſa, an de ſolo nomine inter eos, qui negant, & aſſerunt, talia mala; in caſu, quem poſuimus quæſt. praeced. eſſe peccata?* 5

Reſpondent Leſſius, & Dicaſtillo, eſſe litem de nomine, quibus ego aſſentior reſpectu illorum, qui cùm negent, hæc eſſe propria peccata, aiunt tamen eſſe neceſſariò confitenda; at verò reſpectu illorum, qui idcirco negant, hæc eſſe confitenda, quòd negent eſſe peccata, valde realis controuerſia intercedit. Et quia his poſtremis accedam *ſect. ſequ.* hinc aio, me non ſola voce, ſed realiter diſſentire ab aſſerentibus, hæc eſſe peccata.

Quæres VI. *Quid ergo rationem peccati propriè dicti habeat in homine illo, qui in ebrietate voluntaria patrat homicidium probè præuiſum?* 6

℞. Facilè intellectum iri, ſi obſeruentur quatuor actus, qui à tali homine exercentur, & ad præſens inſtitutum faciunt. Primus actus eſt propoſitum, ſeu voluntas ſe inebriandi, quam habet illo neglecto periculo homicidij. Secundus eſt ipſa actualis deglutitio vltimi poculi, ex quo præuidetur ſternenda ratio, quæ ob priora pocula iam vacillabat. Tertius eſt ipſa vini operatio, qua

ex-

ex ſtomacho euaporatum in caput, ſopit actualiter rationem. Quartus eſt ipſa actualis immerſio gladij, e. g. in alterius cor, ex qua mox hic moritur.

7 Primus actus eſt totius mali origo, propriiſſiméque peccatum internum, non modò ſobrietati, ſed etiam iuſtitiæ repugnans, vtpote qui continet in ſe formaliter malitiam ebrietatis, & homicidij. Secundus eſt etiam propriiſſimè peccatum externum; nam illa deglutitio vini, allaturi certam ebrietatem, & eſt prohibita à lege naturæ, & in actu ſecundo iugiter pendet à primo actu, quoniam voluntas ſe inebriandi poteſt ſingulis momentis corrigi, & proinde ſingulis momentis impedit libera deglutitio vini; ergo negari nequit, nec à quoquam negatur, quin illa ſit propriè peccatum. Quanquam etiam verum eſt, illam ſumptam cum primo actu efficere, ſeu conſtituere integrum, & completum peccatum ebrietatis.

8 Tertius actus eſt effectus primi, & ſecundi, non autem eſt peccatum, quandoquidem poſtquam vinum conſcendit caput, non eſt in poteſtate hominis. Quartus denique eſt effectus omnium trium, ita tamen, vt dum eſt in fieri, non pendeat ab actuali libertate occidentis, cùm enim ſupponatur eſſe ebrius, in ebrio autem non habeat locum libertas moralis, vtpote neceſſariò pendens à ratione libera, fit, vt non poſſit illa gladii immerſio in cor, aut iugulum alterius dici, pendere ab actuali, & præſenti libertate, licèt vtrique pendeat à præterita.

9 At inquies: *Omne homicidium iniuſtum eſt peccatum; illa autem immerſio gladii eſt homicidium iniuſtiſſimum, ergo eſt peccatum.* ℞. Eſt peccatum vel in ſe, vel in cauſa; & hoc ipſo, quòd aliquando ſit peccatum in ſola cauſa remota, non eſt tunc propriè peccatum.

10 Nec obſtat, quòd tunc primùm quis incipiat verè, & propriè denominari homicida, quando moritur is, quem lethali ictu vulnerauit. Reſpondeo enim, denominationem homicidæ includere duo, ſcilicet actionem ex parte hominis, & paſſionem ex parte paſſi, ſeu poſitionem termini vltimi, qui eſt mors. Quamvis igitur aliquis tunc non vocetur propriè homicida, quando vel ſe inebriat cum præuiſo periculo homicidii, uel enſem infigit in cor alterius, iamiam inde morituri, hoc tamen non eſt ex defectu actionis, nam ex parte ſua erat poſita actio neceſſaria, ſed eſt ex defectu termini vltimi, qui poſtea ponitur ſine noua actione proueniente ex parte ebrii homicidæ, poſtquam etenim immerſit gladium in cor innocentis, mox ſequitur mors, etſi nil amplius agat ebrius. Quare non eſt necesse, quòd tunc occidat, quando alter moritur, ſed quòd tunc ponatur terminus, ratione cuius eſt verum iam, quòd antea occiderit, eo ſenſu, quo S. Auguſtinus in *Pſalm. 63.* dixit: quòd Iudæi tunc occiderint Chriſtum, quando clamabant: *Crucifige, crucifige.*

11 Inſtabis. *Si non moreretur ille, de quo hic diſputamus, tunc ebrius non incurreret excommunicationem, ſiqua in homicidas ſit lata; atqui excommunicatio non vacaretur, niſi propter peccatum, ergo reuera tunc peccat ebrius, quando alter moritur ex vulnere.*

℞. Negando conſequentiam, quia etſi tunc non peccet, incurrit tamen excommunicationem, & irregularitatem propter peccatum præteritum, quòd tamen Eccleſia non vult punire, niſi poſita tali conditione effectus ſecuti, nam de generali conſuetudine non ponitur affectus, ſi non ſequatur effectus. Pyrrhus Corradus *in praxi diſpenſationum lib. 8. cap. 9. 13.* poſt Alexandrum *lib. 2. conſil. 15. n. 2.* cùm tamen poſſet vtique Eccleſia, ſi vellet, etiam non ſecuto effectu plectere excommunicatione, & irregularitate omnem illum, qui deliberatè ſe inebriat, ſciens, ſe in ebrietate conſueſcere obuios petere ferro. Cæterùm de illo Pyrrhi pronuntiato vide inſigniter diſſerentem, & circa atrociſſima ſcelera in foro ſæculari id negantem Iulium Clarum *in pract. crimin. q. 92.*

SECTIO II.

An mala in ebrietate commiſſa oporteat confiteri?

SVMMARIVM.

Sintne confitenda illa mala, quæ patrantur in ebrietate? 12.
An ſaltem tunc ſint confitenda, quando ebrietas fuit voluntaria, & illa mala fuere præuiſa? 13.
Falluntur, qui cenſent, ipſa eſſe peccata non ſolùm obiectiuè, ſed etiam formaliter. 15.
Quomodo igitur oporteat confiteri iniquam occiſionem factam in ebrietate voluntaria? 16.
Et ſingulariter, quando homicidium eſt caſus reſeruatus? 18.

12 QVæres I. *Verùm ſint illa mala, de quibus ſect. præc. neceſſariò in ſacramentali confeſſione aperienda?*

℞. Non eſſe, cùm neque ſint peccata, vt probaui, neque imputentur ad culpam, vt oſtendam *ſect. ſeq.* Confirmatur hæc reſponſio à fortiori ex reſponſione ad ſequentem quæſtionem.

Quæres II. *Verùm ſaltem tunc non ſint confitenda neceſſariò, quando ebrietas fuit voluntaria, fuerintque illa præuiſa ſecundùm dicta num. 4.* 13

Reſpondeo ita quidem videri multis, quos ſequitur P. Ferdinandus de Caſtro Palao *tom. 1. tract. 2. diſp. 1. punct. 4.* at rectiùs negari à Cardinale de Lugo *tom. 3. in 3. part. cit. diſp. 16. n. 440.* & multis aliis, quos nominat.

Ratio à priori, & fundamentalis eſt hæc, quòd teneamur confiteri ſola peccata propriè dicta, vt patet ex doctrina Concil. Trident. *ſeſſ. 14. toto cap. 5.* vbi ex inſtituto declaratur, quænam ſit materia neceſſaria confeſſionis, nec aliud vnquam ibi dicitur, quàm quòd *peccata, & illa, per quæ nos Deum mortaliter offendiſſe meminimus*, ſint confitenda. Atqui illa mala, de quibus præſens quæſtio inſtituitur, non ſunt peccata, vt oſtendam *ſect. ſequ.* multò minùs per illa mortaliter Deum offendimus; nam planè abſurdum eſt dicere, quòd ebrius tunc mortaliter offendat Deum, cùm hominem occidit; ergo non ſunt neceſſariò confitenda. 14

At inquies: *Praxis proborum virorum, & confeſſariorum docet eſſe neceſſariò confitenda.* Reſpondet rectè P. Theophilus Raynaudus *in morali diſciplin. diſt. 4. q. 3. num. 129.* eſſe praxim imperitorum, nitentem falſo fundamento, quòd hæc talia ſint mala non ſolùm obiectiuè, ſed etiam formaliter. 15

Quæres III. *Quomodo igitur oporteat confiteri homicidium, e. g. in plena ebrietate commiſſum?* 16

℞. Sufficit per ſe loquendo, ſi dicat: me voluntariò inebriaui, præuiſo periculo homicidii committendi, nec opus eſt confiteri, quòd inflixerit vulnus lethale, vt oſtendit allata ratio.

Vnde non meritus, qui in temulentia vxorem, & liberos indigniſſimis modis decies habuit, tenetur dicere, quod illos tam malè habuerit, e. g. pedibus conculcarit, domo eiecerit nocte intempeſta, ſufficit modò dicat: *decies me inebriaui cùm ſoleam vxorem, & liberos in ebrietate barbarè tractare.* Et ſi in illis decem ebrietatibus illos tantum ſexies barbarè habuiſſet, ſufficeret hæc ipſa, quam dixi confeſſio. Non ideo tamen ille, qui ſobrius negat plagis innoxiam vxorem, ſufficienter confitebitur, ſi ſe accuſet de ſua improba conſuetudine; quia omnes ictus, quos in vxorem vibrat maritus ſobrius, ſunt vera peccata, vtpote pendentia ab actuali libertate voluntatis. Plura de confitendis effectibus peccatorum tradidi proprio loco, id eſt in Experientiis *tract. 6. Caſ. 14. n. 348. & ſeqq.* 17

Quæres IV. *An etiam tunc ille homicida, de quo quæſt. præced. ſat bene confiteatur, caſu, quo homicidium eſt caſus reſeruatus, à quo nequeat abſoluere is, cui confitetur.* 18

Reſpondeo: Clarum eſt, talem confeſſionem non fore tunc legitimam, eò quòd fiat non habenti poteſtatem abſoluendi ab homicidio. Idem dic, ſi homicidium eſſet ſub excommunicatione prohibitum, à qua non poſſet abſoluere confeſſarius, cui talis homicida confiteretur. Cæterùm rectè cum Vaſquez aduertit Cardinalis de Lugo, regulariter expedire, vt effectus ebrietatem conſecuti exprimantur, atque ideo non eſſe pœnitentes impediendos, ſed relinquendos in hoc vſu, quia hoc modo explicatur meliùs malitia actus præcedentis, & intelligitur meliùs ſtatus pœnitentis, & an habeat obligationem aliquam reſtituendi, vel incurrerit cenſuram, vel caſum reſeruatum, & quæ remedia oporteat ei applicare.

SECTIO III.

An mala, quæ ebrii committunt, imputentur eis ad culpam?

SVMMARIVM.

An mala in ebrietate patrata imputentur ad culpam tunc, cum actu ipſo patrantur? 19.
An ſaltem tunc, quando hauritur poculum allaturum ebrietatem? 20.
Quid ſi ebrietas fuit inuoluntaria? 21.
Quid ſi voluntaria quidem, at mala non fuere præuiſa? 22.
Non datur iudicium de re aliqua ſecundum id, quod eſt per accidens. 23.
Quid ſi illa mala ſoleant patrari ab ebriis. 24.
Explicatur mens P. Vaſquez contra P. Arriagam? 25.
Illud non imputatur culpæ, quod nec directè, nec indirectè eſt voluntarium. 27.

Oſten-

Oſtenditur clara inſtantia, illud non poſſe dici eſſe voluntarium, quod non eſt præuiſum. 28.

Refutantur dicentes: Eſto non præuiderit, debuit tamen præuidiſſe. 29.

Sæpe ex habitu prouenit, vt quis citius deliberet, quam ſi habitum non haberet. 32.

19 QVæres I. *An mala, quæ ab ebriis admittuntur, tunc eis imputentur ad culpam, quando acta, & re ipſa committuntur?*

Aſſerunt quidem non pauci, negant autem omnes, quos *n.* 4. ſum ſecutus, & negant vtique conſequenter; nam ad culpam nil imputatur niſi peccatum, ergo ſolùm tunc aliquid culpæ imputatur, cùm peccatur; ſed ebrius non propriè peccat, quando quidpiam mali patrat in ebrietate, vt oſtendi *ibidem*, ergo tunc, ſeu eo tempore; quo actualiter exequitur illa mala, non imputantur ei ad vllam culpam.

20 Quæres II. *An non ſaltem tunc, ſeu illo ipſo tempore imputentur ad culpam, quo quis haurit vltimum poculum, ex quo inebriabitur; ſeu verùm tunc non contrahatur malitia illorum, quando deglutitur, & exhauritur poculum, quod allaturum eſt ebrietatem?*

Ad hanc per magni momenti quæſtionem reſpondeo per ſequentes concluſiones, magis declarandas in ſequentibus ſectionibus.

21 Dico itaque I. Quando ebrietas eſt planè inuoluntaria, tunc quidquid in illa mali fiat, ad nullum peccatum, ſeu culpam id imputatur vnquam. Ita docent omnes cum S. Thoma 2. 2. *cit. q.* 150. *a.* 4. Ratio eſt, quia tunc non pendent vllo modo à libera voluntate, ergo nunquam poſſunt dici peccata, nec vnquam culpæ imputari. Et hæc concluſio vera eſt, etiamſi quis bene notarit, ſe nimis multùm bibere, modò non præuiderit, ebrietatem ſecuturam ex ſuo nimio potu. Ratio eſt eadem, quam adferam pro concluſione ſequenti.

22 Dico enim II. Etiamſi ebrietas fuerit omnino voluntaria, & valde culpabilis, ſi tamen mala, quæ in illa patrata ſunt, neque fuerint vllo modo præuiſa, neque ſoleant fieri in ebrietate, tunc non debent vllatenus imputari ad culpam. Hanc concluſionem tradit haud dubiè S. Thomas 1. 2. *q.* 20 *art.* 5. *in corp.* vbi ſic loquitur: *Si euentus ſequens non eſt præcognitus, ſic diſtinguendum eſt, quia ſi per ſe ſequitur ex tali actu, & vt in pluribus, ſecundùm hoc euentus ſequens addit ad bonitatem, vel malitiã actus; ſi verò per accidẽs, & vt in paucioribus, tunc euentus ſequens non addit ad bonitatem, vel malitiam actus, nõ enim datur iudicium de re aliqua ſecundum illud, quod eſt per accidens, ſed* ſolùm ſecundùm illud, quod eſt per ſe. *Ita S. Thomas.*

23 Ex quo pro præſente concluſione deſumo hanc rationem. Ille euentus non imputatur ad culpam, de quo non poteſt, ſeu potuit formari iudicium, id eſt, de quo non poteſt, ſeu potuit prudenter cogitari, quòd ſit ſecuturus ea tali, aut tali cauſa; atqui de illis malis, quæ neque fuerunt ante ebrietatem præuiſa, neque ſolent in ebrietate fieri, non poteſt, aut potuit prudenter cogitari, quòd ſint ſecutura ex ebrietate, ergo non imputantur ad culpam. Confirmatur hæc concluſio à fortiori ex concluſione ſequenti.

24 Dico quippe III. Etſi ebrietas fuerit omnino voluntaria, & valde culpabilis, ſi tamen mala, quæ in illa patrata ſunt, non fuerunt vllo modo præuiſa, non imputantur culpæ, eſto ſoleant ſequi ex ebrietate. Hanc concluſionem expreſsè tradit Vaſquez 1. 2. *diſp.* 127. *cap.* 8. *n.* 8. in qua diſputatione ex profeſſo tractat hanc quæſtionem: *Verùm omnia opera aliqua mala, quæ fiunt in ebrietate, ſint peccata*: & *n.* 8. *cit.* docet peculiariter id, quod dixi.

25 Nec poſſum aſſentiri P. Roderigo de Arriaga *tom.* 3. *diſp.* 44. *n.* 3. aſſerenti illam difficultatem, an ſcilicet opera facta in ebrietate imputentur ad culpam illi, qui ſe inebriauit, ita tractari à P. Vaſquez, non quaſi ipſa ebrietas ſit grauior ex operibus poſtea ſecutis, ſed verùm ipſa opera ratione libertatis, quam homo habuit, dum ſe inebriauit, ſint in ſe vera, & propria peccata, diſtincta ab ipſa ebrietate. Nam contra hanc opinionem P. Arriagæ eſt, quòd ipſe Vaſquez *cap.* 5. *n.* 4. neget pro doctrina, quam ibi defendit, rectè allegari Almainum, vtpote qui ſolùm doceat, id, quod accidit in ebrietate, non eſſe peccatum nouum; addit que P. Vaſquez, ſe de hac opinione Almaini diſſeruiſſe *diſp.* 94. *cap.* 3. & *cit. diſp.* 127. *cap.* 3. *n.* 10. ea profeſſo refutat Caietanum dicentem, ebrietatis ipſius malitiam poſſe augeri per euentus malos, nullo modo præuiſos. Eandem noſtram concluſionem ex propoſito defendit idem Arriaga *loc. cit. num.* 11. Leſſius *lib.* 4. *de iuſt. & iur. cit. cap.* 3. *num.* 27, Dicaſtillo *lib.* 1. *de iuſt. & iur. cit. diſp.* 3. *num.* 134. vtens verbis Leſſij, & Baldellus *Theolog. Moral. lib.* 5. *cit. diſp.* 3*n. n.* 39.

26 Hanc eandem concluſionem certò defendunt omnes illi, qui negant, ad malitiam moralem contrahendam ſufficere aduertentiam interpretatiuam, cùm ſcilicet non aduertit operans, dum poteſt, & tenetur; ſed requiri cognitionem actualem circa obiectum ſaltem confuſam, ſeu per modum dubii, ſuſpicionis, ſcrupuli. Pro qua ſententia refert Ioan Sancius *in ſelect. diſp.* 19. ad viginti quatuor Doctores, eandemq; ipſe ſequitur, & ſcio multis probari, quos inter eminet Cardinalis de Lugo *to.* 3. *in* 3. *part. diſ.* 16. *n.* 460. & 541. conſentitque R. D. & Princ. Aug. Reding. Theol. Scholaſt. *tom.* 2. *q.* 10. *controu.* 3. *a.* 2. *num.* 7. & Stephanus à S. Paulo Theol. Mor. *tr.* 1. *diſp.* 1. *dub.* 2.

Quapropter dubitari non debet, quin hæc ſententia, etſi, vt fatear, quod ſentio, habeat aduerſarium S. Thomam, tum *cit. a.* 5. tum. *cit. q.* 150. *a.* 4. multòſque alios, ſit ob authoritatem tutiſſima, at ob rationem eſt adhuc probabilior; vt mox oſtendam, vbi retulero verba S. Ioannis Chryſoſtomi *homilià* 44. *in Gen.* qui adferens cauſam, cur Patriarcha Loth non fuerit reus inceſtus, ait: *Ea enim peccata nos condemnant, quæ ſcientes, & voluntariè facimus*. Quæ verba firmant noſtram reſponſionem tum auctoritate tanti Doctoris, tum ratione.

Nam illud non imputatur culpæ, quod non eſt ne indirectè quidem voluntarium, vt omnes ſupponunt, & patet ex ſententia S. Auguſtini relata *n.* 3. exque verbis S. Chryſoſtomi. Atqui illa mala, de quibus in hac concluſione loquimur, non ſunt vllo modo voluntaria, quod ſic probo: Illud non eſt ebrio voluntarium, de quo ipſe non potuit cogitare, vt certum eſt ex definitione voluntarij approbata à Philoſophis, & Theologis omnibus; atqui de illis malis, de quibus loquimur, non potuit cogitare ebrius, ergo illa non ſunt vllo modo ei voluntaria. Subſumptum, in quo tota difficultas conſiſtit, perſuadetur inde, quòd non ſit in mea, aut cuiuſquam poteſtate, habere primam cogitationem de vlla re, vt per ſe notum eſt, ac docet Ariſtoteles in Ethicis ad Eudemum *lib.* 7. *ſub fin.* fusèq; declarat P. Vaſquez *diſp.* 107. *cap.* 3. ergo non eſt in poteſtate ebrij cogitare de vllis malis, quæ patraturus eſt in temulentia, quando non præceſſit cogitatio illorum malorum, ſeu quando non fuerint vllo modo præuiſa. 27

Huic rationi ex tam vniuerſali, & ſummi momenti principio petitæ addo aliam, petitam ex natura intemperantiæ. Etenim ſi hodie nulla ſiti preſſus, ſed ex mera voluptate ebiberem poculum mihi ab amico præbitum, & veneno infectum, nemo ſanus diceret, me eſſe mei ipſius culpabilem homicidam, nec quiſquam me magis reprehenderet, quòd hodie propinatum ab eo poculum ex mera voluptate, & cum exceſſu aliquo epotaſſem, quã quòd heri. Ratio autẽ, huius rationis, ſeu cur nemo me hodie magis culpabilem cenſeret, eſt, quia hodie tam parum cogitaui de periculo veneni, quàm heri. Et quamuis ille meus amicus conſueſſet venenum ponere in potu, ſi tamen, quando exhibitum ab ipſo craterem ſiccaui, nulla mihi de eius conſcelerata conſuetudine cogitatio ſuborta fuiſſet, nemo rectè pronuntiaret, me mihimet necem attuliſſe culpabiliter; ergo etiam nemo debet ebrio imputare mala, quæ ſolent quidem ebrietati eſſe annexa, attamen non fuerunt vllo modo ab ipſo præuiſa, nec præuideri potuerunt. 28

Dices: Eſto non præuiderit, nec præuidere potuerit, debebat tamen præuidere, debebat precogitare. 29

℞. Hunc eſſe ſcopulum, ad quem haud immeritò mireris impegiſſe tam multos præſtantes Doctores, & non vidiſſe, implicare in adiecto, vt quis debeat id facere, quod non poteſt facere, cum impoſſibilium nulla ſit obligatio.

Inſtabis: Quando quis actionem aliquam aggreditur, tenetur vtique examinare omnes ſaltem ordinarias, & conſuetas circumſtantias, adeoque etiam euentus ex ea actione oriri ſolitos *argument. reg.* 19 *ff. de reg. iur. qui cum alio contrahit, vel eſt, vel eſſe debet non ignarus eius conditionis*; ergo ſiue ante ebrietatem potuerit quis cogitare de malis, in ebrietate ipſa patrandis, ſiue non potuerit, tenebatur tamen cogitare. ℞. Tenebatur quidem in actu primò, & remotè, non autem in actu ſecundo, & proximè; eſt enim impoſſibile, vt ego in actu ſecundo, adeoq; ſub reatu veri, & actualis peccati, actualiſque pœnæ obliger hic & nunc, ad faciendum quidpiam, quod non poſſum hic & nunc facere. 30

Dico IV. Concluſio præcedens eſt vera, etiam reſpectu illorum malorum, quæ ipſe, qui ſe ſponte ingurgitat vino ad rationis exilium vſque, conſueuit in ebrietate patrare, modò, vt dixi, de illis nullo modo cogitarit, quando compotationi vacabat. Ita nominatim docet Vaſquez *cit. diſp.* 126. *n.* 5. Ratio eſt, quia fundamentum allatum *num.* 19. probat hanc concluſionem, æquè ac præcedentem. 31

Cæterùm ne doctrina noſtra, quæ in infinitis materijs locum habet, nimium videatur patrocinari hominibus bibentibus iniquitatem velut aquam, notandum eſt ex Scoto *in* 3. *diſt.* 39. *n.* 1. quem refert Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 3. *de iuramento cap.* 8. *nu.* 10. ſæpe ex conſuetudine, & habitu prouenire, vt homo citiùs deliberet, quam ſi habitum non haberet, nam qui eſt aſſuetus eliciendis actibus amoris Dei, audito Dei nomine ſtatim prorumpit in eius amorem, non quia indeliberatè operetur, ſed quia citò deliberat, inquit Suarez, inde inferens, non eſſe *certam* illam regulam, quæ aſſignari ſolet, quòd iurantes ex conſuetudine, cæteris paribus, frequentius iurent ſine aduertentia, quam alij, qui non habent conſuetudinem, ſed diſtinguendas eſſe perſonas. 32

S E-

SECTIO IV.

Explicatur adhuc magis, quitnodo mala in ebrietate patrata imputentur culpæ, vel non imputentur?

SVMMARIVM.

Quando adhibuiſti diligentiam, ne accideret malum ſolitum ſequi in ebrietate, non imputatur illud tibi. 33.
Quid ſi orta fuit ſuſpicio fore, vt nihilominus accideret; hanc tamen repuliſti tanquam irrationabilem. 35.
Quid ſi occurrant probabiles vtrinque rationes de periculo. 37.
Non pecco emendo rem, quam eſſe, & non eſſe furtiuam, probabile eſt. 39.
Quid ſi ebrietas fuit tantum venialiter mala, an malum inde ſecutum imputabitur ad grauem culpam. 41.

33 DIco I. Etſi quis actu cogitarit de aliquo malo à ſe veroſimiliter in ebrietate patrando, ſi tamen antequam ſe inebriaret, adhibuit diligentiam ſufficientem, ita vt moraliter eſſet certus, ſe re ipſa non eſſe patraturum illud malum, tunc id malum non debet ei imputari ad culpam, etſi poſtmodum præter opinionem ſequatur. Ita contra Caietan. 2.2. q.150. a.2. docent paſſim priorum concluſionum patroni poſt Vaſquez *in* 1.2. *d.*127. *cap.*3. *cit. num.*8. Ratio eſt, quia quando homo prudenter præcauet illa mala, non poſſunt ei imputari, etiamſi poſtea per accidens eueniant, nec enim tenetur homo omnes euentus extraordinarios, & ferè moraliter impoſſibiles præuidere, & præcauere, vt argumentatur Arriaga. Et, ſi culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. text. *leg. culpa caret. ff. de reg. iur.* longè innocentior eſt, qui nec ſcit, nec prohibere poteſt. Adde, quòd, qui omnia, quæ oportuit, obſeruauit, culpa careat. tex. *leg. qui occidit* 30. *ff. ad leg. Aquil.* Et culpa caret, qui, vt damnum non accideret, de contingentibus nil omiſit. text. §. *fin. cap. ſi culpa, de iniur. & dam. dat.*

34 *Etiam autem per diligentia reſpectu omnium talium malorum adhibenda?* Reſpondet rectè Vaſquez *loc. cit.* conſiderandum eſſe id, quod S. Thomas 1.2. *q.*20. *a.*5. dixit, an nimirum euentus aliquis frequenter contingat in ebrietate, ſiue per ſe, ſiue per accidens, & tunc peculiaris cura adhibenda eſt, ne tale quid accidat. At ſi rarò accidat, multò minor cura adhibenda eſt. Quòd ſi juxta circumſtantias temporis, & loci, nullum videatur imminere periculum tunc non oportet vllam diligentiam adhibere.

Dico II. Etſi cogitatio, ſuſpicio, dubium, ſcrupulus, &c. 35 oriatur de aliquo malo committendo in temulentia, ſi tamen illam cogitationem, ſuſpicionem, dubium, ſcrupulum &c. quis eiiciat, vel corrigat, perſuadendo ſibi ob rationes poſitiuas, illam ſuſpicionem, dubium, ſcrupulum, eſſe inanem, & imprudentem, tunc tam parum ei imputatur illud malum, quàm ſi nunquam vlla de ipſo cogitatio occurriſſet. Qui hanc doctrinam à Vaſquez *loc. cit. n.*8. *in fin.* inſinuatam tradat in hiſce terminis, non ſcio, eſt tamen mihi certa, quia puto eſſe optimam hanc conſequentiam: *imprudenter timeo, hoc aut illud committere, ergo poſſum me ſalua conſcientia perinde gerere, ac ſi nulla illius periculi cogitatio, vel metus mihi occurreret.* Cur autem hanc conſequentiam putem eſſe certam, cauſa eſt hæc, quòd rerum agendarum, vel omittendarum regula non debeat eſſe judicium, vel apprehenſio, quæ reputentur eſſe falſa, ſed illa apprehenſio, aut judicium, quæ & quatenus habentur pro veris, ac minimè fallacibus.

Vnde fit, vt quando vel ſcrupuloſo, vel etiam alteri cuipiam 36 venit in mentem, aliquid eſſe vetitum, poſſit nihilominus facere id, quod cogitat eſſe vetitum, modò prudenter, id eſt, ſine præcipitatione, ſed prout circumſtantiæ loci, temporis, negotii &c. exigunt, ſibi ob rationem non leuem perſuadeat, illam cogitationem eſſe inanem, & fundamento deſtitutam. Vaſquez 1.2. *diſp.*67. *cap.* 2. Sanch. *lib.*1. *moral. cap.*11. *num.*10.

Quid ſi autem occurrant rationes pro vtraque parte ita vt probabile 37 *videatur, hoc aut illud malum in ebrietate euenturum, & ſimiliter probabile videatur non euenturum? an tunc etiam non imputabitur illud malum, ſi eueniat?* R. Neque hanc quæſtionem decidi à Doctoribus, ſed tantùm generatim dici, ea mala imputari, quæ veroſimiliter putantur euentura, ſeu de quibus eſt veroſimile periculum, vt nominatim loquitur Armilla *Verb. Ebrietas*, aliique plures partim de hac ipſa determinata materia differentes, partim de caſu, quo quis bibit, præuiſo periculo ebrietatis, partim de caſu, quo quis per gulam adfert graue nocumentum valetudini, vel certò aduertens, vel probabiliter, & rationabiliter timens, vt videre eſt apud Baldellum *cit. lib.*3. *diſp.*28. *a.*8. Leſſium *cit. cap.*3. *lib.*4. *num.*4. Reginald. *lib.*22. *n.*88.

Puto tamen, ſicuti non peccaret quis, exponendo ſe periculo 38 committendi in ebrietate aliqua mala, ſi probabiliter judicaret, ſe non peccare, adeundo tale periculum, etſi ſimul etiam putaret admitti ſpeciale peccatum per talis periculi ſuſceptionem voluntariam, ita etiam fortaſſe non peccare (ratione periculi) qui ſe inebriat, judicando eſſe probabile, quòd ex ſua ebrietate ſecuturum ſit hoc, aut illud ſpeciale malum, modò ſimul etiam judicet, eſſe quoque probabile, quòd non ſit ſecuturum vllum malum; nam non ſatis video, cur licitè poſſit quis ſe accommodare alteri opinioni practicæ, & non etiam alteri ſpeculatiuæ.

Vnde etiam non ſemel docui, me licitè emere rem, quam pro- 39 babiliter cenſeo eſſe furtiuam, modò etiam ſimul ſit probabile mihi, eam non eſſe furtiuam. Verùm quia hic poteſt adferri diſparitas, & in re tanti momenti non oportet contraire tam claris locutionibus Doctorum, idcirco malo abſolutè damnare peccati mortalis illum, qui in prædicto caſu exponit ſe diſcrimini probabili unius, aut plurium malorum. Et cur, obſecro, ebrioſis patrocinemur, niſi ad id compellat clara veritas? Equidem non eam excuſationem meretur, qui rei illicitæ operam nauat, quàm qui licitæ, ſicuti de ſe licita eſt emptio ex gr. Certè malitiis indulgendum non eſt, inquit Celſus *l. in fundo* 38. *ff. de rei vindicat.*

Dico III. Quando ebrietas eſt tantùm venialiter mala, ſeu ſi 41 ſolùm venialiter peccaſti te inebriando, malum inde ſecutum imputabitur tibi ad culpam duntaxat venialem. Leſſius *n.* 26. & ex illo P. Dicaſtillo. Ratio eſt, quia vt bene aduertunt hi Doctores, illud malum (v. g. homicidium in ebrietate commiſſum) non eſt in ſeipſo voluntarium, ſeu liberum, cùm fiat ab homine deſtituto rationis uſu, ſed ſolùm eſt voluntarium in cauſa, videlicet in ebrietate; ergo nequit maiorem culpam contrahere, quàm ipſa cauſa, ſeu ebrietas hic, & nunc contineat. Suppono autem quòd contineat culpam ſolùm venialem, ergo & homicidium, quantumuis iniuſtiſſimum, erit ſolùm venialiter malum.

Dico IV. Per ſe loquendo ille ratione etiam periculi peccat 42 mortaliter, qui ſe inebriat voluntariè, advertens periculum mali grauis in ebrietate patrandi. Ita omnes. Ratio eſt, quia communi judicio omnium hominum cenſetur talis velle illud graue malum, ſeu eſſe illi indirectè voluntarium; & qui occaſionem damni præſtiterit damnum dediſſe videtur *l. qui occidit.* §. 3. *ff. ad leg. Aquil.* Hinc fit, vt qui ſe voluntariè inebriat; præuidens periculum verberandi vxorem grauiter, ſit reus duplicis peccati lethiferi, ſcilicet ebrietatis, & iniquæ percuſſionis, ſiue reipſa ſequatur illa percuſſio, ſiue non ſequatur.

Dixi autem: *per ſe loquendo*; nam per accidens fit, vt vel nul- 43 lum peccatum admittatur, ratione præuiſi periculi, vel tantùm veniale. Nullum, quando malum præuiſum deſinit ratione ebrietatis, habere malitiam obiectiuam, vt explicabo *ſequenti ſectione*, veniale autem, quando tantùm leuis dubitatio de illo periculo inceſſit, & per venialem negligentiam maior deliberatio fuit prætermiſſa, Leſſius *num.*28. & ex illo Dicaſtillo. Ratio eſt, quia ſicuti generatim loquendo, poteſt rei grauiſſimæ, & ſcitu valde neceſſariæ dari ignorantia vincibilis, quæ ſit tantùm venialiter mala, vt ſuppono ex ſententia, alioqui apud me certa, quòd poſſit vtique fieri, vt quis non niſi imperfectè aduertat, à ſe non adhiberi diligentiam tantæ rei cognoſcendæ neceſſariam, ita etiam poteſt hic fieri, vt committatur ſolùm venialis culpa in diſquirendo, vtrùm hoc, aut illud malum ſit ebrietatem comitaturum, vel ſecuturum; qua veniali culpa poſita non poteſt illud malum vocari perfectè voluntarium, ſed tantùm imperfectè; vnde etiam fit, vt quis poſſit non pluſquam venialiter peccare occidendo caſu innocentem, ſi videlicet adfuit tantùm venialis negligentia in examinando periculo.

SECTIO V.

An omnia mala, quæ quis clarè præuidet, ſe in ebrietate patraturum, imputentur ipſi ad culpam ſi ſe inebriet?

Breuis eſt, non ſummatur.

AD propoſitam in titulo quæſtionem Auctores communiter 44 reſpondent negatiuè, poſt Maiorem, & Vaſquezium *cit. diſp.*127. *num.*14. Duas rationes pro duabus claſſibus talium malorum aſſignat Vaſquez *loc. cit.* & Tanner *tom.*2. *diſp.*4. *qu.*3. *num.*56. Primam, quòd multa ex illis malis in æſtimatione hominum non

non cenſeantur iniurioſa, ex. gr. dictum contumeliæ, ex quo non ſequitur vllum alteri detrimentum. Alteram, quòd aliqua illorum malorum non poſſint imputari, niſi fiant ſcienter, ut ſunt peccata blaſphemiæ, infidelitatis, & periurii. Generalem horum omnium rationem hanc adfert Cardinalis de Lugo *tomo 3. in 3. part. ſeu de pœnitent. diſp. 16. num. 207.* quòd multa ex ijs malis, quæ ebrij committunt, hoc ipſo, quòd ab ebriis, ſeu ratione priuatis fiant, amittant rationem malitiæ obiectiuæ, quam tamen retinerent, ſi fierent à præditis ratione: illa verò mala, quæ etiam ab ebrio commiſſa retinent ſuam malitiam obiectiuam, ſeu quæ in illis etiam fundant diſconuenientiam, vt loquitur Baldellus *Moral. Theolog. lib. 5. diſp. 28. num. 24.* imputantur culpæ, ſi cum illorum præuiſione quis ſe inebriauit. Hanc generalem doctrinam declarabo enucleatiùs, *cap. 19.* explicando contumelias, blaſphemias, & alia communia peccata ebriorum.

SECTIO VI.

Quid cenſendum de illo, qui ideo ſe inebriaret, vt tantò animoſiùs verba contumelioſa, blaſphema, periura, hæretica proferret?

SVMMARIVM.

Quid cenſendum de eiuſmodi intentione circa verba, blaſphema, hæretica, & imprecatoria? 46. & 49.
Quid circa contumelioſa? 47.
Aut periura? 48.
Aut actiones adferentes damnum proximo? 50.

45 Etſi puto, vix eſſe quemquam, qui ſe inebriet ea intentione, quæ in titulo huius ſectionis indicatur, quia tamen nonnulli graues Doctores hanc quæſtionem proponunt, duxi non eſſe ſilentio prætereundam. Et quidem inter illos, qui diligentiùs eam pertractant, Ioann. Sancius *in ſelectis diſp. 20. n. 5.* tradit ſententia.

46 I. Quando quis mero ſe ingurgitat eo animo, vt blaſphemias, hæreſes, maledictiones in temulentia proferat, non velle reuera id, quod eſt blaſphemia, hæreſis, maledictio, cùm nequeat in ebrio reperiri propriè dicta blaſphemia, hæreſis, aut maledictio; ſed illam deprauatam voluntatem ſe inebriandi ad proferenda verba hæretica, eſſe peccatum contra fidem, non quidem hæreſis, ſed infidelitatis, ex praua affectione ad fidem; vel hæreſis reductiuè, eo modo, quo ignorantiam fidei, peccatum hæreſis reductiuè appellat Canarienſis, & alij.

47 II. Qui ſe inebriat ea intentione, vt proximum tantò liberiùs verbis contumelioſis petat, non committere peccatum iniuſtitiæ (ſubaudi externum) ſed odij erga proximum, cùm enim contumelia peccatum iniuſtitiæ non ſit, nec in dedecus contumeliâ affecti cedat, niſi à rationis compote dicatur, idcirco talis non peccat peccato (externo) contumeliæ, ſed odij.

48 III. Cùm neque in iniuriam, aut dedecus Dei cedat, illum in falſitatis teſtem adducere, niſi fiat à compote rationis; non fore reum periurij, qui ea intentione ſe inebriat, vt verba periura proferat, ſed ad ſummum fore contra veritatem, & rectam affectionem ipſius conſtitui in morali occaſione falſa dicendi, nunquam tamen fore contra religionem.

49 IV. Dum aliquis ſe inebriat, animo iactandi contumelias, blaſphemias, aut falſa iuramenta tempore ebrietatis, ſi in eo ea iactat, non teneri confiteri, ſe illa iactaſſe, ſed ſatisfacturum, confitendo, quòd ſe illo animo inebriauerit. Ita Ioan. Sancius, cuius totam doctrinam, per inſertas parentheſes limitatam, & *cap. 19.* diſtinctiùs explicandam approbo.

50 At ponamus, eſſe hominem, qui multiplici experientia compertum habens, ſe temulentum ſolere ſcortari, pugnare, reali iniuria, & damno alios afficere, de induſtria ideo ſe inebriat, vt hæc peccata tantò liberiùs patret ebrius. Reſpondet Sylueſ *in 2. 2. q. 150. a. 4.* peccata illa fore grauiora, quàm ſi ea committeret extra ebrietatem. Quæ reſponſio nititur generali doctrina S. Thomæ, & multorum aliorum, quòd ignorantia affectata augeat voluntarium; quam tamen doctrinam haud ſanè abſque ratione negant magni Doctores, quos inter conſuli poterit P. Arriaga *tom. 3. diſp. 12. n. 31.* Ego nil hic definio, & parum omnino intereſt ad praxim, quid hic dicatur; cùm præſertim ſequar opinionem negantium, circumſtantias intra eandem ſpeciem ſeu non notabiliter, ſeu notabiliter aggrauantes, eſſe neceſſariò in pœnitentiæ tribunali exprimendas, vt multis declaro in Experientiis Theolog. *tract. 6. Caſ. 15.*

SECTIO VII.

Eiuſdemne grauitatis, aut ſpeciei peccatum admittat, tam qui ſolùm ſub dubio, quàm qui certò præuidet, ſe in ebrietate homicidium, ex gr. patraturum.

SVMMARIVM.

Vtrum qui ſolùm ſub dubio præuidit, aliquod malum ſecuturum in ebrietate, committat idem ſpecie peccatum, quod committeret, ſi certò præuideret? 51.
Miles committens ſe dubio periculo mortis, admittit peccatum ſpecie diuerſum ab illo, quod patrat, certus ſe occidendum ſi pugnet. 52.
Multi cenſent peccata commiſſa per ignorantiam vincibilem eſſe eiuſdem ſpeciei, cuius commiſſa ſcienter. 53.

Qvæſtionem oppoſitam more ſuo valde diſtinctè tractat, & expedit P. Arriaga *tom. 3. Theolog. diſp. 44. num. 10. & 11.* reſoluitque in hunc modum: [In hac quæſtione eſt aliquid de re, aliquid de nomine. De re eſt, vtrùm tam grauiter peccet, qui cum eo dubio ſe inebriat, quàm qui cum ſcientia certa. In quo puncto iudico, non ita grauiter peccare; nam minus eſt voluntarium damnum, de quo dubitatur, quàm illud, quod certò præuidetur, quia ſaltem eſt ſpes aliqua, quòd non ſequetur; quæ non eſt, quando præuidetur certò. De nomine autem quæſtio eſt, verùm ob hanc minorem culpam dicendum ſit, duos illos actus inter ſe ſpecie differre moraliter. Certè qui intra eandem ſpeciem nullam volunt eſſentialem inæqualitatem admittere, facilè dicunt, eos differre ſpecie infima, & quidem ſine vllo inconuenienti, peccatum v. g. homicidii eſſe ſpeciem ſubalternam, quæ habeat alias duas infra ſe, quarum vna eſt homicidium cum voluntario *certo*, alia homicidium cum voluntario *incerto*, & dubio. Qui verò nolit, ea peccata diſtinguere ſpecie, dicat, intra eandem ſpeciem dari aliquam eſſentialem inæqualitatem, per quam ſoluet eorum peccatorum differentiam.) Ita P. Arriaga, qui mox ſubdit, ſe magis propendere, vt iudicet, eſſe hîc ſpecificam diſtinctionem, eò quòd moraliter, & in prudenti hominum æſtimatione longè aliud ſit exponere ſe dubiæ ruinæ, aliud in certam ire, etiſi in vtroque caſu ſit præter intentionem. 51

Confirmat verò hic author iſtam doctrinam inde, quòd omnis miles pugnam aggrediens, exponat ſe dubio periculo vitæ, & tamen ille actus eſt ſpecie diuerſus ab eo, quò certò ſciens ſe mactandum, eidem bello ſe committeret. Vnde fit, vt in ſimilibus caſibus ſæpe liceat aliquid aggredi, aut inchoare ſub periculo, aut dubio damni, cum certitudine verò nullo modo liceat. Sic omnis, qui ſe longæ nauigationi committit, profectò illud dubium ſubit, & tamen licitè conſcendit nauem; at ſi Deus reuelaſſet alicui, illum, ſi nauem conſcenderit, certò ſubmergendum, ſine dubio peccaret, eam conſcendens; ergo dubium damnum, vel certum ſufficit non modò ad diuerſitatem actuum qualemcunque, ſed ad illam, quæ inter actum licitum, & peccaminoſum reperitur, quæ magna vtique diuerſitas eſt, & ſine dubio ſpecifica, imò & generica ſubalterna. Ita ille. 52

Ex hac Arriagæ ratiocinatione, quæ vtique valde veroſimilis eſt, infertur pro praxi, ebrios confitentes, quòd ſe inebriauerint, cum periculo patrandi hæc aut illa mala, teneri exponere, vtrùm illud periculum apparuerit ipſis dubium, an verò certum? Quia verò Doctores alii non faciunt mentionem tam diſtinctæ accuſationis, & non dicunt, eum, qui certus de ebrietate ſecutura ex poculo, ebibit illud poculum, teneri ebrietatem ſecutam manifeſtare ſacro arbitro aliter, quàm teneatur is, qui ſub dubio ſecuturæ ebrietatis illud exhauſit, nec pœnitentes ipſi apprehendunt hîc diuerſam malitiam, idcirco poteſt meritò quis in praxi recedere ab hac Arriagæ opinione, cùm præſertim permultis arrideat doctrina Vaſquezii *diſp. 100. cap. 4. & 6.* tradentis, omnia peccata, ſaltem quæ opere externo conſumantur, eſſe eiuſdem ſpeciei, ſiue committantur a laborantibus ignorantia vincibili, ſiue ab habentibus perfectam illorum notitiam. 53

SECTIO VIII.

An, qui patrem ſuum ebrius occidit, poſtea licitè gaudeat hoc parricidio ob hæreditatem inde acquiſitam?

SVMMARIVM.

An qui ebrius necauit Patrem, licitè poſtea gaudere ſit [illegible] 54.
An qui ebrie fregit ſibi crus, licitè poſtea gaudeat hoc ſibi contigiſſe? 56.
An liceat etiam optare, vt aliquis mala ex ſe eueniant vitro [illegible] culpam, & cum noſtro commodo? 57.
Obiectum honeſti gaudij eſt etiam obiectum honeſti deſiderij. Ibid.
Non tamen eſt ſui [illegible] . quæ ſuo ſe [illegible] Ibid.
Refellitur opinatio, & gloriatio Michaelis Manrique inſultantis Theologis quaſi ab ipſo triumphatis. Ibid.
Diſtribuuntur aint verba. 57.

54 PAter Fagundez *lib. 9. in Decalogum cap. 4. n. 22.* ſic loquitur: (Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes diuitias inde ex hæreditate cõſecutas.) Hanc doctrinam deducit ipſe ex illo vero, & multis perſuaſo principio, quòd ſcilicet, quando ex aliqua actione ſecundùm ſe quidem prohibita, attamen ob defectum deliberationis inculpabiliter oritur aliquis effectus bonus, poſſumus licitè gaudere, non ſolùm de illo effectu; vt per ſe clarum eſt; ſed etiam de ipſamet actione prohibita, non quidem quatenus eſt prohibita, ſed quatenus eſt cauſa, vel occaſio boni euentus. Vaſquez *loc. cit. diſp.* 125. Tanner. *tom. 2. diſp. 4. q. 8. n.* 142. poſt Adrianum *in 4. q. 4. de* [illegible] & alios communiter teſte Tannero contra Manrique *quaſt. Vicarial. part. 2. q.* 85.

55 Cùm igitur ex vna parte ſupponatur, illud parricidium fuiſſe inculpabile ob defectum tam deliberationis impeditæ per ebrietatem, quam præuiſionis non antegreſſæ, ex altera autem parte amplæ opes ſint huius parricidij effectus vel bonus, vel certè non malus; ſit vt illa P. Fagundez doctrina, quæ paradoxa videri poſſit, veritatem habeat ſpeculatiuam, etſi practicè periculoſam.

56 Hinc vlterius infertur I. illum nullius peccati reum eſſe, qui cùm in temulentia per lapſum fregerit ſibi crus, gaudet id mali ſibi euenisse, idcirco, quod niſi teneretur affixus lecto, frequentaret more ſolito ganeas, & popinas.

57 Infertur II. Sicut licitum eſt gaudere, quòd hi, aut illi mali effectus euenerint inculpabiliter tempore ebrietatis, ita etiam fas eſſe optare, vt eueniant, ſi quo caſu contingat aliquem vino deponi. Vaſquez *loc. cit.* Leſſius *lib. 4. cit. cap.* 3. *n.* 105. & 106. contra Tanner. *tom. 2. diſp. 4. q. 8. n.* 144. Ratio eſt, quia quod eſt obiectum honeſti gaudij, eſt etiam obiectum honeſti deſiderij. Et planè peccat Manrique *part. 2. q.* 85. tum in impugnatione doctrinæ huius, dum ait, ex ea ſequi, quòd liceat ſe interficere propter tædium præſentis vitæ; tum in hoc ſuo ſolenni epiphonemate, quo toties ſibi ipſi canit triumphos de ſtratis à ſe Theologis, dum exarat verba inſultatoria, quæ hoc etiam loco refero. *Patet itaque in hac quæſtione, quod adhuc Summiſtæ* (ita Azorium, Palaum, Dianam *part. 2. tr. 5. reſ.* 81. & alios nectit ſententiæ patronos appellitat) *in profeſſione ſua decipiuntur; nil ergo mirum, quod in* [illegible] *& maiores viris labantur.* Sed labitur Manrique à lucruntur inuentionum, iudiciorumque nimia æſtimatione in ruinam propulſus; ſicuti & erraret is, qui ex dictis inferret, fas eſſe eos malos euentus optare ebrietatem voluntariam, vel de illa gaudere. Rectiùs inferret, licere optare quandoque inculpatam ebrietatem, ex qua oritur grande bonum. Vide Caramuel in Theologia Regulari *num.* 151.

SECTIO IX.

Examinatur vnum antecedens, & vnum conſequens P. Vaſquez circa malas actiones ebriorum.

SVMMARIVM.

An ebrij [illegible], quod ebrij communiter non niſi irritati ab alijs committant actiones in ſe malas? 58.
Singulariter an Germani? 59.
An ea actiones ſint communiter à caſu[illegible].
An eo ipſo non teneatur homo eas præcauere? Ibid.
An grauiter peccet inuitans ebrios ad illas? 63.

58 QVæres I. *Quid ſentiendum de hoc Vaſquezij citata diſp.* 127. *num.* 10. antecedente: *Ebrij communiter non efficiunt aliquid, quod alias eſſet peccatum, niſi irritentur ab alijs.*

℞. Rectè illud admiſit à Sanchez *lib. 1. moral. cap.* 16. *n.* 43. atque à Caietano *in 1. 2. q. 50. a.* 4. etſi à Tannero *tom. 2. diſp. 4. q. 3. n.* 64. & Arriaga *tom. 5. diſp.* 44. *n.* 10. negetur adeo, quòd multi ebriolorum ſint ad rixas proni, multi res pretioſas confringant, multi inſtar ferarum in obuios quoſque graſſentur.

Verùm hæc ratio non euertit pronuntiationem Vaſquezij; nam ſæpe, & rectè dicimus aliquid *communiter* fieri, etſi contrarium illius frequentetur à multis. Certè homines *communiter* non pertingunt ad annum ætatis ſeptuageſimum; tamen eſt verum dicere, quòd multi illam ætatem ſuperent. Et duas opiniones contradictorias poſſe dici communes patet ex Nauarro in [illegible] *cap.* [illegible] *n.* 89.

59 Et verò de Germanis poſſum ego referre id, quod Vaſquez, & Sanchez de Iberis, ſcilicet eos communiter in ebrietate nil mali efficere, niſi incitentur ab alijs. Vt proinde exiſtimem, ne à rigido quidem Theologo poſſe iniungi confeſſario, vt hominem Germanum, quem aliàs non nouit, cõfitentem ſe fuiſſe ſemel, aut iterum ebrium, interroget, an non admiſerit quidquam mali in temulentia. Nam confeſſarius non tenetur ex pœnitente ſciſcitari, niſi ea, quæ eius ætatis, conditionis, & ſtatus homines facere (communiter) ſolent. Tannerus *tom. 2. diſp. 6. q. 7. dub. 5. n.* 91. ex communi perſuaſione Theologorum. Quamquam reprehendendus non eſt confeſſarius, qui eiuſmodi interrogationem proponit.

60 Quæres II. *Vtrùm admittendum ſit illud Vaſquezij loc. cit. conſequens: Euentus mali, qui accidunt in ebrietate, communiter ſunt à caſu, & ita nec debet ea homo præcauere.*

℞. Licèt verum ſit, prædictos euentus eſſe communiter à caſu ſeu fortuna, quandoquidem communiter non præuidentur, cùm communiter non contingant, *ſuprà n.* 58. & licèt proinde vlterius verum ſit, quòd homo communiter non teneatur eos præcauere, non enim datur iudicium de re aliqua ſecundum illud, quod eſt per accidens, ſed ſolùm ſecundùm illud, quod eſt per ſe S. Th. 1. 2. *q.* 10. *a.* 3. *in corp.* Qui tamen expertus eſt, ſolere ſe, dum ebrius eſt, ab alijs efficaciter incitari ad actiones retinentes in ebrietate ipſa ſuam malitiam obiectiuam, tenetur aut duplici titulo abſtinere ab ebrietate, aut præcauere illas irritationes, ſeu non in eo ſtare ſe eo loco, quo prudenter timet ſe incitandum iri. Sanchez, Tannerus, Arriaga *ll. cc.* Ratio eſt, quia aliàs illa mala cenſebuntur eſſe ſatis præuiſa, ergo non rectè à Vaſquez vocabuntur caſualia; nam theologicè, & moraliter loquendo, ad effectum caſualem requiritur, & non fuiſſe intentum, & non fuiſſe præuiſum, [illegible], quæ differit S. Thomas *part. q.* [illegible] *a.* [illegible].

61 Adde, quòd, ſi illæ prauæ actiones committerentur à compote rationis, eorum malitiam non efficit integrè purgatura irritatio aliena; ergo nec integrè purget, quando fiunt ab ebrio, qui præuidet irritationem. *argum. leg. qui occidit* 30. *ff. ad leg. Aquil.*

62 Hinc deduces, quod cenſendum ſit de plurimis, qui cùm per [illegible] perdidere vſum rationis, nil prorſus incommodi efferunt vnquam, niſi ab vxore domi, à malis pueris in platea ſuſcitentur; tum enim verò in gladios, fuſtes, & ſaxa inuolant, [illegible] que pergunt.

63 At interrogabis: *Vtrùm grauiter peccent ij, qui illos turgentem inuitant, prouocantque ad mala?*

Peccant, qui incitant ad talia mala, quæ etiam ab ebrio patrata retinent ſuam malitiam obiectiuam, ſeu quæ ſunt eiuſmodi, vt ſi fuiſſe præuiſa, imputarentur ebrio ad culpam, hanc doctrinam leges traditam à Laymann *lib.* [illegible] & communiter, eaque, nam ea merito illis tribuuntur tan[illegible] agentibus liberis, vtenbus ebrio, vt inſtrumento. Si verò illa mala retineant in ebrietate

ſuam malitiam obiectiuam, vt ſunt verba contumelioſa, itemque ira nemini noxia, tum cenſeo cum Tannero *tom. 2. diſp. 4. q. 8. num. 143.* loquente de amentium, quibus æquiparantur ebrij *cap. tanter. diſt. 35.* incitatoribus ad verba blaſphema, non peccari grauiter per ſe loquendo, à talibus incitatoribus; nam materialis prolatio eiuſmodi verborum non continet per ſe turpitudinem. Non ergo rectè ab hoc reſponſo diſſentit Laymannus *loc. cit.* Vide dicta *ſoll. 5.* & dicenda *cap. 19. n. 46. & ſeqq.*

SECTIO X.

Vtrùm peccata in ebrietate commiſſa ſint leuiora, quàm ſi à ſobrio committerentur?

Breuis eſt, non ſummatur.

64 QVæſtio hîc eſt de illis ſolis malis, quæ clarè præuidentur committenda in ebrietate; iam enim *num. 5.* dixi, mala, quæ ſolùm ſub dubio apprehenduntur, non eſſe tam grauia, quàm quæ certò præuidentur euentura.

Quæſtio item eſt de illis ſolis malis, quæ ſunt in ebrietate plenè, & perfectè voluntaria, culpabilique; ſiquidem liquet ex dictis *n. 61.* quando ebrietas eſt minùs voluntaria, mala etiam, quæ in illa perpetrantur, eſſe minùs perfectè voluntaria.

65 De ſimilibus itaque malis reſpondeo ex doctrina S. Thom. *2. 2. q. 150. a. 4.* communiter recepta, illorum malitiam diminui, ſicuti diminuitur ratio voluntarij; cùm autem ipſa ſupponantur eſſe voluntaria ſolùm in cauſa, ſeu indirectè, eiuſmodi autem voluntarium ſit minùs voluntarium, quàm voluntarium in ſe, & directè, fit, vt talia peccata ebriorum ſint minùs voluntaria, & conſequenter minus malitiæ contineant, quàm ſi committerentur à ſobrio, quia tunc forent voluntaria in ſe. Haud tamen ſeret reperenda confeſſio illius, qui cùm in temulentia patraſſet homicidium, probè prænium dixiſſet confeſſario: Me ſemel inebriaui; & addita vnius adhuc alteriuſue peccati manifeſtatione ſubderet? Commiſi voluntarium homicidium; etenim illa diminutio culpæ non eſt circumſtantia neceſſariò exprimenda.

SECTIO XI.

Ex dictis toto hoc capite colliguntur varia corollaria.

SVMMARIVM.

Non eſt verum, quod illi, qui prima vice inebriauit ſe culpabiliter, imputentur omnia mala, quæ ſolent patrari in ebrietate. 66.

Nec quod proponenti facere aliquod peccatum redduntur voluntariæ omnes malitiæ annexæ illo peccato. 67.

Tacendum hic quoque diſcrimen inter forum internum, & externum. 69.

Quæ mala commiſſa in ebrietate retineant malitiam obiectiuam? 70. Quæ non retineant? 71.

Malè docuit Henricus, quodammodo infinita mala imputari illi, qui voluntariò ſit ebrius. 72.

An qui ſcit ſe ſolere facere quædam mala, dum eſt ebrius, imputentur ei homicidium ſi quod fortè tunc admittat? 74. & ſeqq.

Adfertur inſtantia ex P. Arriaga, diluendis eiuſmodi dubiis. 79.

Non peccat dicens: Vtinam inculpabiliter ignorarem eſſe dubia ediniuria, vt poſſem cauare ſine peccato. 80.

Confirmatur generalis doctrina de præuiſione neceſſaria ad imputandam culpam coram Deo. 83.

Cognitio malitiæ in genere non ſufficit ad contrahendam culpam imputabilem. 84.

66 COrollarium I. Non eſt abſolutè approbanda doctrina Caietani in 2. 2. q. 150. a. 4. indiſtinctè pronunciantis, illi, qui prima vice ſe inebriat culpabiliter, imputari ea omnia, quæ communiter ſolent fieri ab ebrijs, quia tunc periculo probabiliter ſe expoſuerit, etiam ſi nil cogitauerit de euentibus, quæ communiter in ebrietate ſolent accidere. Idcirco autem doctrina hæc non eſt abſolutè approbanda, quia in hoc ipſo quòd nil ſit cogitatum de illis, non poſſunt imputari culpæ. Suprà *n. 40.*

67 Corollarium II. Non aſſentior illis Recentioribus, qui teſte Arriaga *tom. 5. diſp. 44. n. 2.* generatim dicunt, eo ipſo, quòd quis ſe reſoluit ad amplectendum aliquod obiectum malum, vt reddi voluntarias omnes malitias, quæ ſunt tali obiecto annexæ, etſi ea ipſa non præuiderit. Conſtat quippe ex dictis *num. 36.* hanc generalem doctrinam non poſſe ſuſtineri ſine veritate.

Corollarium III. Multò minùs credo Gabrieli, & nonnullis Iuriſperitis apud Vaſquez *diſp. 124. num. 3.* vbi cum Summa *verb. ebrietas, n. 1.* generatim pronunciantibus, quotiès quis operam dat rei illicitæ, poſſe imputari ei ad culpam omnes euentus malos, etiam per accidens connexos, & nullo modo præuiſos; cuius falſitatem huius pronuntiati demonſtraui ea, quæ *ante n. 24. & ſeqq.* dixi. Profectò non poſſunt eiuſmodi euentus vocari propriè voluntarij; cur ergo dicamus eſſe peccata? 68

Corollarium IV. Magna eſt hîc differentia inter forum conſcientiæ, & externum. Nam forum externum, cùm nequeat animi receſſus penetrare; cùm ne Papa quidem valeat de occultis diiudicare *cap. vult. ne Sacerdos eccleſ. ſine ipo.* procedit ſæpe ex præſumptionibus, præſumendo ſcilicet; probabiliterque iudicando, adfuiſſe notitiam, quæ reuera non adfuit, & propter hanc præſumptionem puniendo illum, qui alteroqui puniendus non eſſet. At forum conſcientiæ, cùm ipſa animi penetralia rimetur, non ita procedit ex præſumptionibus, ſed ex ipſa rei veritate, quamquam etiam in ipſo foro interno detur locus præſumptioni receptum eſt apud Theologos Morales. 69

Corollarium V. Peccata exteriora, ſeu actus exteriùs repugnantes vel iuſtitiæ, vel caſtitati, retinent, etiam quando fiunt ab ebrio, ſuam malitiam obiectiuam. Quare qui prouidet, ſe in ebrietate admiſſurum aliquid ſimile, duplici nomine, & titulo tenetur declinare ebrietatem. Id ipſum pronunciandum eſt de multis actionibus contrarijs temperantiæ, vt eſt eſus carnium die vetito. Vice verſa ſi quis ſacerdos ſciat, ſe tempore 70 ebrietatis (de qua etiam plura dicam *cap. 15.*) verba conſecrationis prolaturum ſuper poculum vini, non arbitror, illud prolationem retinere in ebrietate vllam malitiam obiectiuam; nec enim religioni, aut alij alicui virtuti per ſe opponitur illa merè materialis locutio, atque vſus ſacrorum verborum; quare nec vlla culpæ ea vnquam ipſi imputabitur per ſe, quamquam per accidens ratione ſcandali fieri poteſt, vt imputetur. 71

Corollarium VI. Malè docuit Henricus apud P. Paulum Comitolum *lib. 5. reſponſ. moral. q. 9. n. 245* illum, qui ſe inebriat culpabiliter, præter peccatum ebrietatis committere alia quodammodo infinita propter circumſtantias, & euentus adiunctos, quos negligit. Nam dicendum eſt, ab ebrio non contrahi infinitas malitias, cùm neque infinitatum capax ſit actus, neque infinitæ occurrant animo, ſed tantùm illorum peccatorum malitias contrahit, quorum periculum præuidit. 72

Verum verò illæ malitiæ ſint dicendæ diſtincta peccata, ita vt qui ſe voluntariè inebriat cum præuiſione, e. g. trium homicidiorum, ſit reuera reus quatuor peccatorum mortalium, vel potiùs vt ſecundæ ſint duntaxat circumſtantiæ ebrietatis, proindeque dicendum, ab illo, qui ſciens volens exturbat nimio potu rationem cum præuiſione trium prædictorum homicidiorum, committi vnicum peccatum, ſcilicet ebrietatem, veſtitam tribus circumſtantiis moraliter malis, alterius loci eſt dicatare. Sed non ob authoritatem probabile eſt, eſſe diuerſa peccata, & proinde, qui in confeſſione ſuam ebrietatem detexerit, nil prorſus addens de homicidiis, non teneri in proxima confeſſione dicere: me inebriaui, præuiſo periculo patrandi tria homicidia; ſed ſufficere ſi dicat: ſcienter me expoſui periculo committendi tria homicidia. Imò probabile eſt, non eſſe neceſſe, ſponte exprimere diſtinctum numerum homicidiorum, ſed ſatisfacturum, qui loco eorum dixerit: aliquot; nam voluntas patrandi tria homicidia eſt vnicum numero peccatum. Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 16. ſect. 5. num. 135.* poſt Magalam, cuius verba refert Diana *1. part. tract. 7. reſol. 17.* contra Suarez *tom. 4. in 3. part. diſp. 22. ſect. 5. num. 36.* Laymannum *lib. 1. tract. 2. cap. 10. num. 3.* & alios communiter fatur differentias quoad expreſſionem faciendam in exomologeſi. Cæterùm non placet, quod Tannerus *tom. 2. diſp. 4. num. 50.* tam aſſeueranter aſſerit, à Comitolo *in cit. q. 3.* doceri, omnia mala, quæ inebrietatem, etiam caſu, & poſt perdiligentem ſummam circumſpectionem, contrariamque ſequuntur, imputari ebrio, nam reuera P. Comitolus non vtitur talibus verbis. 74

Corollarium VII. Non omnino probanda eſt doctrina Caietani *loc. cit. a. 4.* ſic loquitur: (Reputatur præuiſum peccatum, non ſolùm ſi ſit præuiſum in ſua ſpecie, puta, quia nouit, ſe ebrium ſolere detrahere, aut in ſuo genere, puta quia nouit quis, ſe ebrium vitio linguæ irretiri, quamuis modò detractione, modò contumeliis, modò blaſphemiis, modò irriſione, modò turpiloquio; ſed etiam ſi ſit præuiſum, etiam in communi, puta, quia ſcit, ſe ebrium in aliquo peccare, licet neſciat, in quo genere tunc peccabit.) Ita Caietanus, cuius doctrinam ideireo aio non eſſe omnino, ſed omnino parùm probandam, quod inſinuet Caietanus, ſufficientem eſſe præuiſionem e. g. homicidium quod ſine ca- 75

ſi accidit in ebrietate, modò qui illud commiſit, antequam ſe inebriaret, cogitarit, ſe ſolere in ebrietate peccare. In primis enim ipſemet Caietanus paulò infrà docet, peccata, quæ non ab ipſis ebrijs, ſed ab alijs captantibus tempus, emergunt, nec cenſeri præuiſa, nec imputari culpæ, quoniam talia ſubterfugiunt humanam diligentiam communiter, qualis fuit inceſtus Loth, inquit Caietanus.

Deinde poteſt fieri, vt qui ſcit, ſe ſolere in ebrietate peccare, temulentus committat aliquod crimen, de cuius periculo ſi vel tenuiſ-
77 ſima ſuſpicio mota fuiſſet, maluiſſet tota vita manere abſtemius, quam haurire immodicam copiam temeti, aut zythi cum ſuſpicione eiuſmodi periculi. Certe talis poteſt rectiſſimè dicere, nulla omni-
78 no ratione fuiſſe præuiſum. Imò, ſi quis norit, ſe ebrium conſueſſe delinquere vitio linguæ v. g. detrahendo, ſecreta reuelando, &c. ſi tamen contingat, illum ſemel in ebrietate iactare horrendam, ſcandaloſamque blaſphemiam, cùm nunquam ebrius, taro ſobrius effutierit illam, cenſeo, talem blaſphemiam eſſe annumerandam non præuiſis; nam poteſt rectè dici, quòd humanam diligentiam ſubterfugerit, ſiquidem humana diligentia, ac prouidentia non ſe extendit, niſi ad illa, *quæ ſcire debuimus, poſſe ex facto noſtro veriſimiliter contingere*, vt verbis Pontificis *cap. fin. de iniur. & damn. dat.* vtar.

Corollarium VIII. Debet itaque de ebrio exponente ſe diſcrimi-
79 ni committendi vnum, aut plura peccata in ebrietate, applicari doctrina, quam P. Arriaga *tom. 3. diſp. 53. num. 23.* dat de illo homine, qui nefariè ſe proijcit in puteum, de quo quidem ſic pronuntiat ille Doctor: (Dico, huic homini non eſſe, ne quidem indirectè voluntaria quæcunque mala, quæ in puteo reipſa ſunt; ſed ea, quæ ſub dubio ibi apprehendit, v. g. vel quòd eſſet ſuffocandus, vel collum fracturus, vel poſtea non eſſet ei futurus liber egreſſus inde; quæ pericula ſaltem ſub dubio imperceptibiliter occurrere poterant. At ſi daremus hunc caſum extraordinarium, quòd ibi eſſet locus ſiccus, & amplus, ac ſine vlla læſione cadens inueniret ibi fœminam pulcherrimam, quæ illum incitaret, & de facto induceret ad peccandum, nemo prudens diceret, illum ſe in puteum proijciendo, peccaſſe contra caſtitatem, exponendo ſe tantæ tentationi; ergo non fuit ei voluntarium omne malum, quòd reipſa ibi eſt, ſed quod ei occurrerat, vt in eo loco poſſibile.) Ita Arriaga, cuius verbum vltimum intelligendum non eſt de poſſibilitate præciſè, ſed de poſſibilitate tranſitura in actum ſaltem ſub dubio.

Corollarium IX. Non delinquit, qui die ieiunij dicit: vtinam
80 ex obliuione inculpabili comediſſem aliquid, vt faciliùs poſſem ſeruare ieiunium: Vtinam haberem ignorantiam inuincibilem talis præcepti humani, vt libere poſſem hoc facere. Sic docet Ioannes Caramuel *in ſua Theolog. Regulari num.* 1051. & meritò quidem. Ra-
81 tio vtriuſque dicti optima eſt, quod neutrum deſiderium tendat in rem malam ſeu per ſe, ſeu per accidens. Etenim illa comeſtio matutina non continet in ſe, & per ſe vllam malitiam obiectiuam, nec refertur ad finem malum, cur igitur ſit vetitum optare, vt fiat, aut ſit ex obliuione, inaduertentia, aut rerum ignorantia prorſus inculpabili? Similiter ignorantia antecedens, ſeu prorſus inculpabilis caret omni turpitudine, alioqui non foret omnino inculpabilis. ſi igitur deſideretur ſine relatione ad prauum finem, non eſt cur reprehendatur eiuſmodi deſiderium. Atqui in ijs terminis, in quibus verſamur, non refertur ad malum finem, non enim eſt moraliter malum libere, ſeu ſine ſcrupulo, cruciatuque conſcientiæ tranſgredi ex inculpabili ignorantia, hoc aut illud præceptum merè humanum.

Nemo autem hinc ritè concludet, fas quoque eſſe procurare inad-
82 uertentiam, ignorantiamue rerum prædictarum, eiuſmodi enim ignorantia eſſet affectata, atqui ignorantia affectata veritatis, quam ſcire quis ex lege tenetur, peccatum eſt. S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 3. receptus ab omnibus.

Corollarium X. Quod *num.* 79. retulimus ex Arriaga, ac ſæpiùs
83 inſinuauimus toto hoc capite, de apprehenſionis ſub aliquo ſaltem dubio neceſſitate ad contrahendam denominationem *voluntarij*, applicandum eſt omnibus, ſingulíſque materijs, atque actibus, omiſſionibúſque prohibitis lege aliqua naturali, aut poſitiua; adeoque generaliſſimè dicendum, nunquam à te peccari lethifere, exercendo, vel omittendo quamcunque demum actionem, niſi illud exercitium omiſſionémue præcedat, vel comitetur actus, quo aut ſuſpiceris, opineriſue eiuſmodi actionem, ſeu omiſſionem eſſe moraliter malam, aut certè dubites, ſitne moraliter mala, ſeu prohibita nec ne. Ita ſanè vniuerſim docent, Alexand. Alenſ. S. Bonauent. Albertus, Antoninus, Caietanus, alij, quos referunt, ſequunturque Vaſquez 1. 2. *diſp.* 107. *cap.* 3. atque Laymannus *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 3. *cap.* 5. *num.* 13. probaturque illo vniuerſali, notoque omnibus principio, quod nec ignoti ſit vlla cupido, nec quidquam ſit volitum, quin præcognitum; non poterit vlla conſultatio, vlla deliberatio de illo inſtitui, quandoquidem omnem conſultationem præcedere debet inquiſitio veritatis. S. Thom. 1. 2. *quæſt.* 14. *a.* 1. *in C.* Quapropter malitia moralis non poteſt dici eſſe vllo modo electa, & conſequenter nec vllo modo voluntaria illi, qui ne ſub dubio quidem, aut ſcrupulo habet, ſeu habuit vllam cogitationem de ipſa, eſto habuerit de alia circumſtantia veſtiente obiectiuo malitia maculatum, vt e. g. circumſtantia commoditatis temporalis, aut incommoditatis, vt pluribus declarat Vaſquez *loc. cit. n.* 9.

Imo ad contrahendam coram Deo noxam lethalem, facientem 84
reum æternę damnationis non ſufficit apprehenſio in genere malitię moralis, ſed requiritur, vt ſit apprehenſio malitiæ moralis *mortalis*. Sic docet in terminis Tannerus *tom.* 2. *diſp.* 4. *q.* 5. *num.* 109. atque Diana *part.* 3. *tract.* 3. *reſol.* 36. rectè referentes Nauarrum *in Manuali prał.* 9. *num.* 9. vbi ita expreſſè loquitur: (Ad hoc, vt peccatum ſit mortale, non ſufficit, quod ſit contra conſcientiam, quæ dictet id eſſe peccatum ſimpliciter, ſed oportet, vt dictet eſſe peccatum mortale.) Idem ſentiunt Corduba, Almainus, Victoria apud Vaſquez *diſp.* 59. *cap.* 3. quantumuis diſſentientem. Ratio petitur ex præcedenti fundamento, declarando illam mortalitatem non debere neceſſario apprehendi formaliter, ſufficit ſi æquiualenter, vt cum apprehendit quis actionem illam eſſe grauiter vetitam, aut grauiter repugnare rationi rectæ.

Nec obſtat, quòd talis exponat ſe periculo patrandi quidpiam à 85
parte rei prohibitum ſub mortali, poteſt enim fieri, imo ſæpiſſime ſit, vt homines, præſertim rudes, non apprehendant tale periculum, ac proinde laborent ignoratione inculpabili illius. Poteſt au- 86
tem hæc doctrina confeſſarijs tunc ſingulariter prodeſſe, quando excipiunt confeſſiones complurium annorum, præſertim ſacrilegas, poſſunt enim inſiſtendo veritati huius dogmatis omittere inueſtigationem numeri, quem deberent ſciſcitari ſtando principijs Patris Vaſquez.

L.

MALORVM IPSAM EBRIETATEM SEQVENTIVM, &c.

CAPVT X.

De malis, quæ tranſactam ebrietatem ſequuntur.

SECTIO I.

Breuis enumeratio malorum, quæ depulſam ebrietatem ſequuntur.

SVMMARVM.

Enumeratio malorum ſequentium ebrietatem iam depulſam. 1.
Refertur Caſus de Confeſſario imponente pro pœnitentia inebriationem. 2.
Reprehenditur ille. 3.

EBrietas eſt cauſa non modò multorum malorum, quæ committuntur ea durante, ſed etiam aliorum, quæ ebrioſos, iam ſibi 1
ipſis, & rationi redditos diuexant. Eorum breuem epitomen ex varijs ſcriptoribus collegit Auguſtinus Barboſa *tom.* 2. *collect.* in ius Canonicum *in cap. à crapula de vit. & honeſt. cleric.* expreſſitque his verbis: (Ebrietas aufert memoriam, diſſipat ſenſum, corrumpit ſanguinem, obtundit viſum, infirmat neruos, obturbat auditum, onerat cerebrum, reſoluit viſcera, balbutit linguam, confundit intellectum; eneruat, & fundat corpus; omnia membra debilitat, exhaurit ſubſtantiam, ſecreta pandit, libidinem prouocat, rixas excitat.) Ita ille. De horum malorum ortu, & malitia proponam quæſtiones aliquas ſectionibus ſequentibus.

Quia verò communiſſima merces, quæ ebrietatem excipere ſolet, 2
eſt capitis dolor, ſtomachique nauſea, duxi, tædium lectoris aliquantulum leuandum eſſe.

LEPIDO SANE CELEBRIQVE FACTO.

QVod hiſce omnino verbis narrat grauiſſimus vir Fridericus Fornerus *de temulentia malo lib. 1. cap. 10. Salſus*, inquit ille, *iocus; at verus tamen refertur de quodam Hiſpano, qui olim Pragæ excipiebat confeſſiones pænitentium. Is perſæpe pro confeſſione audiens, nonnullos vino nimio ſe ingurgitaſſe, atque ebrios euaſiſſe, quod tamen quidnam rei eſſet, praxi nunquam expertus erat, modum enim bibendo nunquam exceſſerat, nec quid ebrietas, quantumue corporis malum, vſu didicerat; deliberat ergo euadere, & quadram hominis defectationis adferret illa meri repletio, noſſe anhelans, curat amphoram optimi, atque delicatiſſimi vini apponi ſibi; ac ſolita iuxta bellaria, quæ ſitim cient, atque exaſperant: ordietur bibere, ac heroice perpotando, non abſque inſigni difficultate exhaurit amphoram. Interea caput fumis è vino vaporantibus, nebula quaſi offundi, ades rotare, manus deſluere, pedes labefcere, ac naturalem vſum omnia membrorum organa perdere. Ingruit porro pluſimarum hor arum torpor. Expertus tandem altero die tantum capitis dolorem integro ſemientem triduo tolerans, tantamque nauſeam, ac languorem, vt ſibimet animo vix conſtaret. Ergo dolore ſuo tam acuto, tam vehementi; quid ebrietas eſſet, edoctus, quoscunque ab ea die ebrietatem confeſſos audire contigit, non alia, quàm hac iniuncta pænitentia à ſe abſolutos dimiſit; vade, & te denuo inebria; vt capitis dolorem, qui exinde ſecutus eſſet, tantulo vini illecebra ſat grauem pænitentiam eſſe.* Hactenus Fornerus, qui magno merito poterat in huius confeſſarij extremam, pudendamque inſcitiam ſtylum ſtringere. Inſcitiam inquam, qua ignorabat ebrietatem eſſe crimen, ac proinde haud poſſe iniungi in pœnitentiam Sacramentalem.

SECTIO II.

Verène ebrietas ſit multorum morborum corporalium cauſa?

SVMMARIVM.

De morbis ebrioſitatem ſequi ſolitis, quid dicat ſacra ſcriptura? 3.
Quid Sancti Patres? 4.
Quid Theologi? 5.
Quid Medici, & Philoſophi? 6.
Suntne graues morbi ita aſſidui comites temulentiæ, vt hac propter illos contrahat ſemper malitiam explicandam in Confeſſione? 7.
An ſperans, ſe diutius victurum, ſi vino abſtineat, teneatur ei abſtinere? 8.

3 QVæres I. *Quid de morbis è temulentia oriri ſolitis pronunciet Scriptura ſacra?* Verba eius accipe: *Cuiſnam cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Prouerb. 23. v. 29. q. 2.*

Quæſt. II. *Quid SS. Patres?*

4 Vnum è præcipuis Latinis, alterum è præcipuis Græcis loquentes proferam. Primus eſt S. Auguſtinus, qui iam aliquoties indicato *ſermon. 131. de temp.* ſic diſſerit: *Eſt in illis* (ebrioſis) *oculorum caligo, vertigo & fatigatio, & dolor capitis; ſuffuſio vultus, omnium membrorum tremor.* Alter eſt S. Chryſoſtomus, cuius ſententiam *homil. contra crapulam tom. 5.* his verbis expreſſam accipe: *oculi, aures, & os corrupta, mucoſ, & putredine, & his, qui intus generantur, cauoſis, & impuris affectibus ſunt plena, & ipſa carnis ſubſtantia laxior fit, quam natura proportio requirat, & fœtida, & mutila, & ad omne opus bonum inepta.* Plura, qui hanc in rem ex SS. PP. volet, conſulat S. Baſil. *homil. in ebrietatem*, itemque S. Ambroſium *de Elia & ieiunio*; reperiet copioſè diſerta.

Quæres III. *Quid Theologi?*

5 Loquuntur vt ſancti Patres. Vide Valent. *tom. 3. diſp. 9. q. 3. p. 2.* & Leſſ. *lib. 4. de Iuſt. & Iur. cap. 3.* qui *num. 20.* ex medicinæ principiis ita diſſerit; (Ebrietas corpus fœdum, imbecillum, & morbidum efficit; hinc enim eſt oculorum lippitudo, narium cornea, oris graueolentia, anima fœtida, membra tremula; hinc capitis diſtillationes, tuſſes, ſcreatuſque fœdi; hinc apoplexia, paralyſis membrorum, articulares morbi.)

Quæres IV. *Quid Medici & Philoſophi?*

6 R. Galenus medicorum ferè princeps *lib. 2. de temperament.* ita reſpondet; (Vinum non ſemper animal calefacit, æquè vt nec oleum flammam ſemper accendit, tametſi aptiſſimum eſt ignis nutrimentum; imò ſi exiguæ flammæ confertum oleum infundas, ſuffocabis eam, penituſque extingues potiùs, quam augebis. Sic & vinum, vbi plus bibitur, quàm vinci poſſit, tantum abeſt, vt animal calefaciat, vt etiam frigidiora vitia gignat, quippe Apoplexia, & Paraplexia, & quæ coros, & comota vocamus, & neruorum reſolutio, & comitiales morbi, & conuulſiones immodicum vini potum comitantur, quorum vnumquodque frigidum eſt vitium.) Ita Galenus ſed longè diſtinctiùs, & prolixius Ioan. Cario *lib. de conſeruanda bona valetudine*, in præcepta ſcholæ Salernitanæ *cap. 25.* Medicis conſentit Ariſtoteles, vt videre eſt in problematis *ſect. 3. q. 1. 5. 6. 35.* itemque *ſect. 30. q. 1.*

Quæres V. *Suntne graues morbi ita aſſidui comites ebrietatis, vt propter hanc cauſam ebrietas ſit peccatum mortale?* 7

Videtur ita ſentire P. Baldellus, nam *lib. 5. Moral. Theolog. diſp. 30. num. 17.* ſic loquitur: (Quod aliquis per inordinatam vini compotationem in eiuſmodi morbos aut pericula ſponte ac ſcienter ſeſe conijciat, certum eſt non vacare culpa mortali, & ideo peccatum ebrietatis ex hoc capite eſt damnandum vt mortale.) Ita ille: cuius doctrina paulò poſt refellenda dat mihi anſam proponendi *ſequenti ſect.* curioſam quæſtionem; priùs tamen.

Quæres VI. *An qui ſcit, ſe diutius victurum, ſi vino abſtineat, teneatur abſtinere?* 8

R. Non tenetur. Lugo *de iuſtit. diſp. 10. num. 13.* Ratio eſt, quia non habemos obligationem ſtudendi prolongandæ vitæ, ſed tantùm conſeruandæ per media ordinaria, & abſtinentiam ab extraordinariis cibis, potibus, &c. notabiliter officientibus valetudini. *Supra cap. 1. ſect. 3.* Atqui vinum eſt potus ordinarius, & maximè naturalis.

SECTIO III.

An clerici ebrioſi incurrant cenſuram Canonis, ſi quis ſuadente?

SVMMARIVM.

Verum ebrioſi Clerici incurrant cenſuram Canonis; ſi quis ſuadente. 9.
Rationes aſſerendi. 9.
Rationes negandi. 11.
Concluditur pro parte negatiua. 12.
Forte eſt hic faciendum diſcrimen inter Italos, & Germanos. 12.

RAtio aſſerendi clericos ebrioſos incurrere prædictam cenſuram continetur hoc ſyllogiſmo: Omnis ille clericus incurrit cenſuram Canonis, latam in clericorum monachorumque percuſſores *cap. ſi quis ſuadente 17. q. 4.* qui ſe ipſum etiam hauſto veneno interficit; atqui omnes, aut ſaltem multi ex clericis ebrioſis interficiunt ſe veneno; ergo omnes, aut multi ex clericis ebrioſis incurrunt cenſuram Canonis. Aſſumptum tradit Bonac. *de cenſuris in communi diſp. 2. q. 4. p. 1. num. 13.* vbi cum communi apud Dianam *part. 9. tract. 4. reſol. 20.* contra Auilam *de cenſuris part. 2. cap. 5. diſp. 3. dub. 12.* docet, ab illo contrahi hanc cenſuram, qui alicui clerico venenum præbuit, contrahi, inquam, cùm incipit venenum operari; & *p. 2. num. 4.* addit, quod clericus ſeipſum percutiens incurrat excommunicationem. 9

Subſumptum probatur ex illo *Prouerb. 23. ne intuearis vinum, dum flaueſcit in vitro. blandè intrat, ſed in fine mordebit vt coluber, & quaſi regulus venena diffundet.* Nec dubium eſt, quin aliqui ex ebrioſis clericis, perinde ac laicis tam intemperanter vinum hauriant, vt æquè citò tollantur è viuis, ac ſi ſumpſiſſent lentum venenum. 10

Ratio verò negandi, contrahi ab vllo ebrioſo clerico memoratam excommunicationem occurrit multiplex. I. Quòd ſit planè in Eccleſia inauditum, quòd quiſquam clericus, qui potu nimis intemperante mortem ſibi acceſſiuit, fuerit pro excommunicato habitus: nullus quoque confeſſarius vllum cuiquam ſcrupulum ob hanc rem mouere ſoleat. II. Quòd illa Bonacinæ vtraque doctrina præſertim prima, ſit incerta, negeturque ab aliis DD. nominatim ab Auila *loc. cit.* III. Quòd non ſit paritas inter vini etiam nimio ſieri, & veneni ſumptionem; nam illud ſumitur ea intentione, vt & perimat, & citò perimat, eſtque perimendi finis adeo naturalis veneno, vt Doctores cum Ægidio Coninck *de actib. ſupernat. diſput. 18. num. 119. ſumit. 120.* illud accenſeant rebus per ſe malis: at vinum ſumitur tanquam potus quoad ſubſtantiam naturalis homini, per ſe bonus, & in finem valde diuerſum à morte, & vel nunquam, vel vix vnquam fit, vt quis ebrioſus aduertat, ſe ſuo potu ſibi abſtruſum eſſe vitam intra tam breue tempus, quod requiritur ad id, vt etiam ſequendo opinionem Bonacinæ cenſeatur quis excommunicationem Canonis incurrere præbendo clerico toxicum. Denique quando ex potu nimio 11

oti-

orietur morbus lethalis, eſt communiter ita incertum, vtrùm ex ſolo potu, an verò aliunde proueniat; vt hanc ob cauſam videatur non poſſe ſub excommunicatione prohiberi clericis ebrietatem lethiferam, ſed vel nullam, vel etiam non lethiferam. Certè vſu recepta non eſt vlla eiuſmodi.

Ob has, aliaſque plures rationes ridendus omnino foret, qui ſcrupulum excommunicationis cuiquam ebrioſo clerico mouere vellet.

12 At inquies: *Quid abſolutè reſpondendum videtur ad quæſtionem num. 9 propoſitam?*

R. Quandoquidem incautum eſt, & malum, affirmare, aliquid eſſe peccatum mortale, quando non probatur ſufficiente authoritate, vel euidente ratione. Gabriel *in 4. diſt. 15. art. 2. in fin.* nulla autem ſufficiens auctoritas, multò minùs euidens ratio perſuadet, illos morbos, quos ſub mortali declinare tenemur, tam frequenter, tam certò, tanque ex ordinario oriri ex pleriſque ebrietatibus, vt propter periculum eorum pronuntianda ſit ebrietas eſſe ex ſe mortaliter mala. ideirco non aſſentior opinioni Baldelli *cit. n. 10.* indicatæ, quamvis verique ſit illa doctrina vera reſpectu eorum, qui experiuntur, ſæpius fieri, vt ex ebrietate, aut crapula incidant in graues morbos. quàm vt non incidant. Etenim tales ſeſe conjiciunt in proximam occaſionem & periculum eiuſmodi malorum, vt patet ex deſcriptione occaſionis proximæ adferenda *cap. ſeq. num. 8.* quorum tamen ſponte adeundorum ius non habent, cùm non ſint domini ſuæ valetudinis, *infra num. 14.* Eam ob rem pœnitentes, qui confitentur, ſe fuiſſe ebrios, communiter non interrogo, vtrùm non cauſauerint ſibi grauem morbum, multò minùs ſuppono, quòd cauſauerint. Forte Baldellus Italus ipſe loquitur de ebrijs Italis; apud Germanos non eſt tantum periculum in pleriſque locis, quamuis ſit in aliquibus, ita tamen, vt non niſi frequentata crapula progignat eiuſmodi fœtus, & quidem propemodum in ſolorum ſupra vulgus eminentium corporibus.

SECTIO IV.

An mortaliter delinquant, qui potu nimio podagram, aut chiragram ſibi creant?

SVMMARIVM.

Temulentia creat multis podagram, & chiragram. 13.
Quid ſentiendum de illo axiomate: in naturalibus ita peccat mortaliter, premens ſe, ſicut premens alterum? 14.
Peccat mortaliter procreans ſibi potu nimio podagram, vel chiragram duraturam octo, vel decem dies. 15.
Dominus membrorum ſuorum nemo videtur. 15.
Confeſſarius tenetur podagræ obnoxium monere de peculiari peccato contrahendo ob circumſtantiam imminentis illius mali. 15.
Caſus cauſantes ſibi innoxiè augmentum podagræ. 16.
Remedia callentes artem curandæ podagræ, at nolentes ea vti ob metum vanæ gloriæ. 17.
Et Viro Nobili, qui podagram cauſatam nimio potu curat alio etiam exceſſiuo potu. 18.

13 Permulti è grege bibonum vſu minimè iucundo didicerunt, ſe ſolere podagra, vel chiragra, vel vtroque malo ſimul corripi, vno alteroue die, poſtquam nimio vino ſtomachum, mentemque obruerunt. Inter hos vix quemquam reperies, qui cenſeat, ſe grauiter delinquere, cauſando hunc morbum; quæritur, vtrùm non teneantur confeſſarij inijcere ipſis conſcientiam peccati mortalis.

14 Ad hanc quæſtionem haud dubiè reſpondebit affirmatiuè Caietanus, vt: ote, qui in 2. 2. *quæſt.* 150. *art.* 2. docet; quod in naturalibus ita peccet mortaliter premens ſe, quàm ſi proximum; eique apertè conſentiunt Leſſius *lib. 4. de iuſtit. cap. 3. num. 18.* Baldellus *lib. 5. diſp. 30.* aliique plures. Atqui omnino certum eſt, illum peccaturum mortaliter, qui podagram, vel chiragram alteri per iniuriam cauſaret.

Ego non exiſtimo, adminiſtrationem vitæ, integritatiſque corporis, quam Deus homini conceſſit, eſſe ita in anguſtis terminis limitatam, vt quis lædendo abſque legitima cauſa valetudinem ſuam, peccet mortaliter toties, quoties peccaret lædendo alterius inuiti. Sicut enim generatim loquendo, qui rerum alienarum eſt adminiſtrator conſtitutus, non cenſetur mox peccare mortaliter, ſi tantam pecuniarum, quarum adminiſtrator eſt, quantitatem iniuſtè vel illicitè expendat, quanta præciſè ſufficit ad conſtituendam materiam furti mortalis, reſpectu bonorum ſuæ adminiſtrationi nullatenus ſubiectorum. Tannerus *cit. diſp. 4. q. 8. n. 118.* nam Theologorum nullus, vt puto, damnabit, toties peccati mortalis clericum, quoties hic è ſuperfluis bonis Eccleſiaſtici beneficij tantum erogabit in cauſas profanas, quantum ſufficit ad furtum mortale: & Officialem Regis, cui commiſſa eſt diſpenſatio multorum millium ducatorum, interuertentem ex iis centum, vel etiam ducentos abſoluit (quamuis haud rectè) Bannes in 2. 2. q. 66. a. 6. apud Tannerum *loc. cit.* à peccato mortifero; ita etiã puto, cenſendum eſſe de mala adminiſtratione corporis noſtri, eiuſque naturalium partium; qualitercumque.

Nihilominus tamen haud dubito, quin mortale crimen contra 15 charitatem propriam admittant, qui potu intemperato procreant ſibi chiragram, vel podagram, octo, vel plures dies duraturam. Ratio eſt, tum quia dominus membrorum ſuorum nemo videtur. text. *leg. liber. ff. ad leg. Aquil.* tum quia non tantùm mortaliter omnium iudicio peccaret, qui alicui alteri per medicatam potionem inferret tam diuturnam podagram, ſed etiam eſt ea in ſe tam graue malum, eoſque functiones corporis & animi ſuapte natura impedit, vt non videatur graui ſcelere vacare, qui tam diuturnum malum ſibi parit, abſque rationabili cauſa.

Quandoquidem igitur arcanus arbiter conſcientiæ eſt medicus ſpiritualis *cap. Omnis vtriuſque, de pœnit. & remiſſ.* ſunt autem partes medici oſtendere patienti origines, cauſaſque ſuorum morborum, ac pro re nata demonſtrare, quàm malè conſulatur corpori, ſi cauſæ illæ ponantur; palam eſt, confeſſarium non integrè functurum ſuo officio, ac munere, niſi ſuo eiuſmodi pœnitenti aut ingerat, aut indicet, inſinuetve, grauiter offendi ab ipſo diuinam maieſtatem, quoties per crapulam, longè magis per ebrietatem plenam ſeſe præcipitat in diſcrimen grauis ægritudinis.

Porro quia in hac ſectione facta eſt quæſtio podagræ, ac damnati de noxa mortali, qui per intemperantiam cauſant ſibi podagram, octo, vel decem dies duraturam, ſi videlicet ſit eiuſmodi, 16 vt podagricum reddat inutilem ad functiones ex officio obeundas, aut etiam ad alias ſuas priuatas, non tamen damno peccati.

PROVIDVM FACTVM.

Illius ſeu illuſtr Perilluſtris, & Generoſæ familiæ fundatorem, qui cum ratione officij deberet anno 1622. obire publicum aliquem actum in conſeſſu totius Imperij Romani, Comitia celebrantis Ratisbonæ, actum, inquam ſibi & per honorificum, & perquàm laboroſum, inhiberetur autem à podagra quæ impediebat, quo minus in publicum prodiret, quæſiit ex medico, an non ſuppeteret ipſi pharmacum, quo poſſent podagræ cruciatus ita mitigari, vt permitterent progreſſum in ſpectaculum paratum. Reſpondit medicus, ſuppetere ſibi vtique præſentiſſimum, at eo ita irritatum iri humores podagricos, vt ſint poſtridie cruciaturi multo ſæuius quam alias vnquam. At nihil territus dicto illo vaticinio ſumpſit medicinam, paulò poſt conſcendit locum ſibi deſignatum, atque Maximilianum Bauariæ tunc Ducem proclamauit Electorẽ Sacri Romani Imperii.

Dico, hunc fuiſſe immunem à peccato tum quia non niſi ex cauſa valdè graui ſeſe expoſuit periculo tantæ carnificinæ; tum quia niſi pharmaco fuiſſet vſus, debuiſſet inutiliter exigere diem, quem ita opportunè in decus ſuæ familiæ impendit.

Illud fortè alibi definiuimus, & verò poſtea diſcuſſi in Alph. 17 Quadr. *p. 1. num. 556. & 557.* verum obliget votum, quo non nemo peritus artis conſanandi integrè podagricos, ſe obſtrinxit ad nullius applicandam, vel indicandam hanc artem, & ideo vouit, ne conijceret ſe in periculum vanæ complacentiæ, iactantiæque. Fortè reperietur Confeſſarius, qui pro ſalutari pœnitentia iniungeret huic Neoſtato curationem nonnullorum, quorum commiſeratio tangeret ipſos etiam lapides, ſi hi ſenſu præditi eſſent.

Illud autem reſoluo hic, cuius quærendi occaſionem dat hic.

CASVS PARADOXVS.

18 *Æmilius conſueuit quidem grauem exceſſum in potu luere podagra complurium dierum, attamen experitur, ſi poſtridie illius, quam exceſſerat, iam bibat ad crapulam vſque, impedire, repelleque viras hoſtis furentis innadere pedes, manuſque, haud immeritò quæritur, ſitne ipſi fas vti eiuſmodi antidoto.*

Reſpondeo cum diſtinctione: Illud mirificum antidotum, cuius à viro Nobili adhiberi ſoliti teſtem habeo grauiſſimum, adferet aut priuationem, aut ſolum aliqualem turbationem rationis: Si ſolam hanc turbationem, permittent illi, qui, vt referemus *cap. 12. ſect. 2.* permittunt potum vſque ad plenam ebrietatem, ſi hic ſit neceſſarius ad morbum præcauendum, curandumve, ac fortè erunt rigidiores, ſi agatur de plena ebrietate, tum quia fortaſſis tantundem virium ad propulſandam podagram habet poſterior potus, quàm ille prior; tum quia ſicuti iura profitentur multa permittunt innocentibus, negant nocentibus, ita etiam naturalia videntur concedere iis, qui abſque culpa inciderunt in aliquod malum, modos inde emergendi, quos non indulgent autoribus ſui met mali, vt pote quibus conueniat illud: *Patere legem, quam ipſe tuliſti;* & *Exede offam quam ipſe intriuiſti.* Poſtrema deciſio huius heteroclitæ medicinæ eſto penes iudicium prudentis lectoris, ego non ambigo de potu illo, qui nonniſi venialiter ſit ſecundùm ſe vetitus; videtur enim finis adeo honeſtus ſufficere ad tollendas mediorum labeculas, ſi non ad labes.

SECTIO V.

Quid pronuntiandum de illis, qui per ebrietatem cauſant ſibi dolorem capitis, nauſeam ſtomachi, &c.

Breuis eſt, non ſummatur.

19 HOs ipſos, qui in titulo indicimus, etſi non niſi ad paucas horas duraturum hoc malum præuiderint, debet conſequenter damnare peccati mortalis Caietanus, alioquin eius principium allatum *num.* 14. non ſubſiſtit. At non eſſe damnandos videtur inde fieri non improbabile, quod nec ipſi ebrioſi ſoleant de hac circumſtantia, maloq; euentu ſuæ ebrietatis accuſare, cùm tamen ſit communiſſima appendix intemperantis potus, nec confeſſarij videamur illos hac ſuper re interrogare.

20 Ego quidem non dubito, quin lethiferè peccent, qui præuident ex ſuo intemperante potu orituram, perque ſex vel octo dies duraturum capitis dolorem non leuem, ſtomachi nauſeam, &c. ſi tamen vnum horum malorum non niſi vno die perſeuerare ſolet, dubito, an auſim damnare peccati mortalis, propter rationem, quam attuli *num.* 12. Et exiſtimo, difficulter probatum iri, quòd Deus, & natura tam rigidè imperent conſeruationem integræ valetudinis, vt omnis ille ſit peccati mortalis damnandus, qui rei inutili, vel illicitæ operam nauat, præuidens inde valetudinem mediocriter turbatum iri per vnum diem. Equidem periculosè determinatur, aliquid eſſe peccatum mortale, niſi expreſſa veritas habeatur, inquit S. Thom. in *Quodlibet, 9. a. 15. q. 7.* Vide, quod ex Sanchez referam *cap. 23. num. 246.*

SECTIO VI.

Quid cenſendum de illis, quos inualetudo orta ex ebrietate reddit ineptos ad obeunda debita officia?

SVMMARIVM.

Quid generatim cenſendum de illis, quos inualetudo orta ex ebrietate reddit ineptos ad officia obligatoria? 21.
Et peccant mortaliter contra iuſtitiam. 22.
Quid ſi autem fungantur nihilominus ſuis officiis ſed per alium? 23.
Quomodo Concionatores, & Profeſſores teneantur confiteri illam ſuam negligentiam? 25.
An, & quæ reſtitutio facienda ratione officii neglecti, ob morbum ab intemperantia cauſatum? 26.
Et ſingulariter, quando inualetudo fuit diuturna? 27.
Cuinam tunc facienda reſtitutio? 28.
An faciendum diſcrimen inter habentes ſtipendium ſalarium, & habentes annuum? 31.

21 REperire eſt non paucos belli duces, Principum Conſiliarios, Senatores, Academicos Profeſſores, Ludimagiſtros; Canonicos, Cantores, quos vini intemperantia, & inde orta corporis inualetudo ita malè habet, vt iam vno, iam duobus, aut etiam pluribus diebus, atque ſeptimanis inepti ſint ad ſua officia obeunda, ad quæ tamen ex iuſtitia obligati exiſtunt; de his igitur.

22 Quæres I. generatim, *an peccent mortaliter contra iuſtitiam ii, qui ſe inebriant, præuidentes fore, vt per ſuam ebrietatem, ſeu aliàs intemperatum potum, labantur in ægritudinem, quæ ſit impeditura ipſos ab executione officii debiti ex iuſtitia.*

Reſpondeo affirmatiuè iuxta doctrinam, quam Sanchez *lib. 5. conſil. moral. cap. 1. dub. 33. num. 15.* tradit his verbis: (Nonnulli docti Iuniores dicunt, quòd ille, cui ex officio incumbit docere legendo, vel prædicando, ſi comedat aliquid, quod notabiliter noceat, per magnum tempus impediendo ipſum ab officio, peccat mortaliter, niſi animo conſtituerit relinquere officium, quia iniuriam infert ſubditis, vel diſcipulis in re graui.) Eandem doctrinam exhibet Paſqualigus *in praxi ieiunii deciſ.* 58. vbi de concionatoribus ita pronuntiat: (Peccant concionatores quadrageſimales, quando per cibos nociuos ſe reddunt inhabiles ad ſuum munus, dummodo præuideatur inhabilitas ex cibis nociuis, & per tempus conſiderabile fiant inhabiles. Ratio eſt, quia ſi ſunt conducti ab aliqua Eccleſia, ſubtrahunt ipſi aliquid notabile, quod tenentur perſoluere, nempe plures conciones, quod cenſetur damnum conſiderabile pro illa Eccleſia, ſi verò non ſint conducti, ſed concionantur in propria Eccleſia, tunc non ſolùm ſubtrahuntur Eccleſiæ cum graui ſuo præiudicio conciones, ſed etiam Religioni exhibitio debitæ obedientiæ in tali officio.)

Quid ſi verò per alium concionatorem ſuppleri poſſit defectus? 23

Reſpondet Paſqualigus, peccare nihilominus, eò quòd per ipſum non ſtet, quin inferatur damnum, & ipſe de facto non ſoluat, quod tenetur ſoluere, ſicuti non excuſatur à peccato, qui diſſipat bona, cum præuiſione, quòd non poterit ſoluere, quamuis alter debitori poſſit reſarcire damnum. Addit hic Doctor, idem dicendum de Cathedraticis, ſeu Profeſſoribus, eò quòd inferant damnum graue diſcipulis, quibus tenentur legere.

Verùm quia non rarò fit, vt concionator e. g. ſciat, ſuas decumbentis vices ab alio lubentiſſimo, cum auditorum, ſuperiorumque omnimoda ſatisfactione, non modò ſuppleri poſſe, ſed re ipſa ſuppletum iri, ideo mihi non probatur vniuerſim hæc reſolutio Paſqualigi, argum. capit. *ſcienti, & conſentienti. de reg. iur. in* 6. Sicuti nec iniuſtitiam ſaltem mortalem admitteres, ſi centum aureos, quos ſub mortali ſoluere hodiè deberes, dilapidares, interim certus, vxorem tuam, eos pro te repræſentaturam; nam in hoc caſu non videretur creditor meritò grauiter ægrè laturus tuam dilapidationem, *argum. reg. 62. in 6. qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum.* 24

Quæres II. *Quomodo prædicti concionatores, & Profeſſores teneantur confiteri ſuam intemperantiam?* 25

Reſpondet rectè Paſqualigus, non ſufficere, quòd confiteantur damnum corporale cauſatum à ſua intemperantia, ſed etiam damnum, quod inde prouenit; nam adeſt duplex peccatum, alterum contra ſobrietatem ad ſe ipſum, alterum contra iuſtitiam, dum alteri ſubtrahitur, quod ei eſt debitum.

Quæres III. *An ii, de quibus loquimur, teneantur compenſare, ſeu reſtituere aliquid ratione neglecti officii?* 26

Paſqualigus *loc. cit. n.* 6. negat de profeſſoribus, & concionatoribus; eò quòd lectio, & concio, quâ ſuos auditores priuant, ob morbum ex intemperantia ortum, ita quidem ſint auditoribus debitæ, vt tamen ſint affixæ diei, & ſic tranſacto die non retinent ii, quibus ſunt debitæ, ius ad ipſas. Hæc Paſqualigi doctrina mihi vniuerſim probatur quoad illos, qui docent vel concionantur abſque ſtipendio; imò etiam mihi probatur quoad illos, qui accepto ſtipendio horum officiorum alterutrum obeunt, modò morbus ille, quem nimius potus attulit, non ſit vel creber, vel diuturnus; etſi enim per ſe loquendo tenerentur compenſare, etiam paucos dies, quos negligunt conformiter *L. ſi pecuniam ff. de condict. cauſ. dati*, attamen non videtur ea eſſe mens illorum, qui fundauerunt ſtipendia.

Quæres IV. *Quid ſi infirmitas ſit diuturna, e. g. per menſem, aut valde frequens, vt ſi ter, quater ve in menſe contingere ſoleat?* 27

R. Tunc equidem ſpectata rei natura tenentur ſtipendiarii profeſſores facere reſtitutionem, argum. cit. Legis *ſi pecuniam.* Cùm enim ex innominato contractu: *do vt facias*, obliget eos veræ rigidæque iuſtitiæ lex ad munus docendi obeundum cum morali diligentia; hi autem moralem diligentiam ex ſua culpa non adhibeant, non apparet, cur ſpectata rei natura, non teneantur æquè facere reſtitutionem, ac tenetur medicus, qui cùm ratione ſtati, fixique ſtipendii quadraginta, vel quinquaginta aureorum obligetur, alicuius certi Cœnobii ægrotos viſere, quoties vocatur, ſæpe tamen non venit, etſi vocatus. Confirmatur ex iis, quæ dicam hoc ipſo capite *n.* 91.

Sciſcitaberis, *cuinam igitur oporteat facere prædictam reſtitutionem?* 28

Reſpondeo per ſe loquendo illi, qui paſſus eſt iniuriam, iniuſtitiamque reaſcitu. S. Thom. 2. 2. *q. 62. a. 5. in corp.* Paſſa eſt autem Reſpublica, vel Princeps, qui ſtipendia præſtat. *Quid ſi autem eiuſmodi Profeſſor compenſet ſuâ extraordinaria & aliàs indebita diligentià totum, quod neglexerit?* Tum prudenter præſumetur, Principem fore contentum, quia tunc erit præſtita æqualitas, quam maximè ſpectat reſtitutio, vtpote actus iuſtitiæ commutatiuæ. S. Thom. *loc. cit.*

Nec obeſt, quòd talis reſtitutio ſit inaudita, & nullo modo in vſu, quia ſunt vel omninò pauci, quos planè conſtet creaſſe ſibi ex nimio potu, tam diuturnam; frequentemque infirmitatem, vel ſi qui ſint eiuſmodi, compenſant poſtmodum extraordinario labore, & diligentia, quod neglexerunt, vel à Camerario Academico; ſi ſint Profeſſores, à Decano, Scholaſtico, Cantore, aut Rectore Eccleſiæ, ſi Cantores, priuantur parte aliquota ſtipendij, vel ipſimet in egenos diſtribuunt, quod cæteroqui tenerentur reddere Principi, aut Vniuerſitatis Camerario. 29

Primus, & tertius modus reſtitutionis, tametſi per ſe loquendo non ſit ſufficiens; vt patet ex iam iam dictis, videtur tamen eſſe pro ſufficiente habendus; quamdiu ſubſtitueretur alia reſtitutio. 30

tutiò. Et non improbabiliter dicet quiſpiam, nullam planè deberi ante ſententiam Iudicis, niſi clarè exprimatur in ſtatutis Profeſſorum, Cantorum, &c. eò quòd ſtatuta particularia ſint intelligenda (niſi aliud exprimant) inſtar legum communium, vt ex communi docet Alderanus Maſcardus concluſ. 1. eiſque ſuffragatur textus in c. cùm de conſuetud. atqui ius commune ad reſtitutionem non obligat beneficiatum, qui ob morbum ortum ex ebrietate, nequit recitare Breuiarium, vt declaro ſect. ſeq.

31 Interrogabis, *Verùm hæc vltima reſponſio locum habeat etiam in illis, quibus datur hebdomadarium, vel menſtruum ſtipendium, & non tantùm in illis, quibus datur annuum?*

Reſpondeo, videri habere locum etiam in illis, quibus ſummotes penditur quot hebdomadis, poſito quòd ſoleat dari ægrotis æquè. Probat hanc reſponſionem principium iam penitùs allatum, ſi iungatur reſponſioni adferendæ nu. 33. Suppono autem ex dicendis cap. 27. n. 55. à nemine, quod ſciam, excuſari illos, de quibus hac; & ſeqq. ſectionibus tractabimus, caſu quo quis eſſet ita demens, vt helluando cauſaret ſibi ægritudinem ex intentione eximendi ſe ab obligatione ſui muneris.

SECTIO VII.

An teneatur ad reſtitutionem beneficiatus, qui ob morbum contractum ex ebrietate, nequit perſoluere penſum Canonicum?

SVMMARIVM.

An beneficiatus, qui ob morbum ex intemperantia ortum nequit perſoluere Horas Canonicas, obligetur ad reſtitutionem fructuum? 32.
Non obligatur, ſi alij labores æquent ſummam, quam percipit. 33.
Imò probabiliter, tametſi non æquent. 33.
Soluitur argumentum allatum in contrarium. 34.
Quid cenſendum de Capellano negligente ex eadem cauſa dicitas Miſſas? 35.

32 HVius quæſtionis proponendæ occaſionem dat doctrina, quam Paſqualigus relatus n. 56. tradit. Et reſponſio affirmatiua confirmatur ex illo principio apud Canoniſtas, & Theologos recepto: *Beneficium datur propter officium*, vt loquitur Lateranenſe Concilium tertium *ſeſſ. 6. §. ſtatuimus*. E diuerſo non eſſe præceptam in hoc caſu reſtitutionem fructuum, probari poteſt ex Bulla B. Pij V. edita ſuper obligatione reſtitutionis, ob neglectum penſum Canonicum; ſiquidem in ea illos ſolos obligat ad illam reſtitutionem, qui diuinum officium *legitimo ceſſante impedimento* non dixerint; atqui grauis infirmitas eſt legitimum impedimentum, vt docent omnes, qui agunt de cauſis excuſantibus à reſtitutione Beneficiatos non recitantes, & traditur *in cap. vnic. de clericis non reſid. in 6.* nec quemquam legi, qui faceret hic diſtinctionem inter illum, qui ſua culpa, & inter illum, qui non ſua culpa ægritudinem incurrit. Circa hanc, cuius nimis frequens vſus eſt, quæſtionem.

33 Dico I. Qui præter penſum Canonicum habet ſuo Eccleſiaſtico beneficio adnexos labores tantos, quanti cenſentur facilè mereri, & digni eſſe vniuerſis beneficij fructibus, non tenetur ad vllam reſtitutionem fructuum, modò per alium, vt fieri ſolet, obeat illos labores. Ratio eſt, quia ne ſani quidem, valentèſque Parochi obligantur ob neglectum centies Breuiarium, quidquam reſtituere, ſi percipiant tam exiguos reditus, vt præcisè reſpondeant laboribus, oneribuſque Parochialibus, vt contra Suarez *de orat. lib. 4. cap. 30.* atque alios ab ipſo relatos probabiliùs tenent Sotus *de iuſtit. lib. 10. q. 5. a. 6.* Medina, Aragonius, alij nominati, & approbatique à Sanch. *lib. 2. conſil. cap. 2. dub. 84.* & ſuetro cæteroqui Canoniſta Ferro Manrique *quæſtion. vicariat. part. 2. q. 185.*

34 Dico II. Satis probabile eſt, Canonico Collegiatarum, aut Cathedralium Eccleſiarum, quorum totus, aut ferè totus labor conſiſtit in recitatione horarum Canonicarum, non obligari ad vllam reſtitutionem fructuum, etſi crebrò Breuiarium non recitent idcirco, quòd impediantur morbo contracto ex ebrietate, etſi prauiderint certum periculum illius morbi. Ratio eſt, tum quia, vt paulò ante dixi, Doctores non faciunt diſcrimen inter morbum culpabiliter, & inculpabiliter contractum; tum quia licèt non ſit dubium, quin poſſit tamen Pontifex prædictam reſtitutionem imperare eiuſmodi Canonicis, Germaniæ tamen praxis oſtendit, non eſt reipſa imperatam; tum denique quia in dubio non eſt imponenda reſtitutio. Polancus *in directi. cap. 2.* ſed potiùs ſemper in dubijs benigniora præferenda ſunt. *leg. ſemper in dubiis ff. de reg. iur.*

35 Dices I. Datum ob cauſam cauſa non ſecuta reſtitui debet *Concilium Lateranen. 3. ſeſſ. 6. §. ſtatuimus, & leg. ſi pecuniam 5. ff. de condict. cauſ. dat.* cùm ergo Beneficium detur ob recitationem officij Canonicis, vt ſupra vidimus, non ſecuta illius recitatione, debent refundi fructus beneficij.

R. Diſtinguendo antecendens: reſtitui debet per ſe loquendo, 36 eſt, antecendens: ſi reſtitutionem remittat alter, nego antecedens. Nam etſi verum eſt, quòd tabellarius v. g. qui viginti aureos accepit, cum onere perferendi litteras Romam, tenetur illos aureos reddere, ſi ideo non tulit, quòd morbus lethalis inuaſerit illum abſque culpa ſua, conſtat tamen ex Bulla B. Pij V. & praxi communi, aliud ſentiendum de eo, qui ob morbum non poteſt perſoluere penſum Canonicum: quia ſcilicet Eccleſia condonat reſtitutionem, ſicuti & condonat illi, qui primis ſex menſibus omittit Breuiarium. B. Pius V. *in extrauag. Ex proximo Lateranenſ.* Confirmatur hæc reſponſio, & ſuperior concluſio reſponſione, & ratione *ex cap. vnic. de cleric. non reſid.* mox adferenda. Prius tamen.

Dices II. Ergo & erit immunis à reſtitutione Capellanus ille, qui ob ægritudinem cauſatam potu immoderato nequit perſoluere illa ſacrificia Miſſæ, ad quæ ipſum abſtringit ratio fundationis. Reſp. negando conſequentiam, eò quòd non ſuppetat ſufficiens cauſa, ob quam cenſeatur, ſeu præſumatur fundator voluiſſe ſuum bibulum Capellanum excipere à generali regula, deſumpta præſertim ex iure Canonico, atque ciuili. Siquidem à regula ſtandum eſt, donec contrarium probetur, argum. *cap. fin. de reſtit. ſpol. in 6.* Præteus *de reg. iur. lib. 6. tit. 1.* Atque ita cum Pace Iordano tradidi in *Alph. Sacriſ. Caſ. 17. n. 581.* addendo; contrarium non improbabiliter doceri à Tamburino.

SECTIO VIII.

Vtrùm Canonici, qui immoderato potu morbum contraxerunt, lucrentur diſtributiones?

Breuis eſt, non ſummatur.

SVppono ex *cap. vnic. de cleric. non reſid. in 6.* diſtributiones quotidianas, ſeu vt vocant, præſentias, deberi beneficiarijs abſentibus, ſi ob infirmitatem intereſſe nequeant choro; & teſtatur Sanchez *lib. 2. conſil. moral. cap. 2. dub. 9.* ita habere vſum omnium Eccleſiarum. Hoc ſuppoſito. 37

Quæritur, *vtrùm prædictæ diſtributiones debeantur etiam illis ægris Canonicis, qui ſua culpa, adeòque intemperantia inciderunt in morbum?* Debere negat Philippus Probus apud Couarruuiam *lib. 3. variar. reſol. cap. 13. num. 8.* fortè ideò, quòd ſicuti nemini ſuus dolus prodeſſe debet *leg. 1. de dol. mal. except.* ita etiam malitia, & culpa non debet patrocinari. Et poteſt confirmari hæc ſententia ex deciſ. *cap. ex parte de conſuet.* Puto tamen cum eodem Couarruuia, Sanchez *loc. cit. dub. 9.* Filliucio *tract. 41. cap. 6. num. 52.* his quoque ægrotis dandas eſſe diſtributiones, ſaltem quando hæ efficiunt magnam partem prouentuum, tùm quia licèt poſſint rectè dici eſſe cauſa impedimenti, rectiſſimè tamen poteſt, & debet Deus dici eſſe cauſa illius; nam verè Dominus non tantùm viuificat, ſed etiam mortificat. *1. Reg. 2.* 38

Excipio hinc cum communi eorundem Doctorum illos, qui etiam cùm non ſunt ægri, non accedunt templum, nam apud tales cauſa abſentiæ eſt potiùs praua voluntas, quam morbus. Vide Azor *part. 2. lib. 7. c. 7. q. 11.* Vtrùm verò in cit. capit. vnic. nomine *infirmitatis* intelligatur omne iuſtum, & legitimum impedimentum, ſicuti generatim appellatione ægritudinis intelligi poſt Rebuffum, & alios cenſet Vallenſis *paratitl. lib. 1. tit. 11. num. 3.* non eſt hic locus diſputandi, quamuis ex cit. cap. vnic. & praxi videtur, non habere hic locum doctrinam illam Rebuffi. 39

SECTIO IX.

Verùm ebrietas ſit mater impudicitiæ & libidinis?

SVMMARIVM.

Quid hac de re Sacra Scriptura? 39.
Quid SS. Patres? 40.
Et Theologi? 41.

Et

[illegible] ad [illegible]. An ergo omnes voto caſtitatis obligati, qui ſe inebriarunt, teneantur in confeſſione exprimere circumſtantiam voti? num. 44. [illegible] Fortè tenebantur Palæſtini, non autem Germani? [illegible]

40 QVæres I. *Quid ad hanc quæſtionem reſpondeat Scriptura divina?* [illegible] *luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas.* Proverb. 20. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. *Epheſ.* 5. [illegible]

41 Quæres II. *Quid ſancti Patres?* [illegible]

Duorum ſententiam adſcribo. Primus eſt S. Ambroſius, qui libro illo, quem cap. 5. 8. 9. 12. 13. 14. 18. 19. 30. 17. 18. *lib. de Elia & jejunio* elegantiſſimè contra potatores, & ebrioſos diſſerit; citato cap. 6. hæc habet: *Ebrietas fomentum libidinis, ebrietas incendium inſaniæ, ebrietas venenum inſipientiæ, per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes, ſiquidem naturalis vapore corporis calido, & prætereà aliunde vini calore flammante, calidiore frequenter, & in libidinem [illegible] incitantur.* Vide eundem in epiſt. ad Epheſ. cap. 5. vbi ita loquitur: *Vbi ebrietas, ibi certè certius luxuria eſt; luxuria verò ſignificat corruptionem.*

42 Aſt et eſt S. Hieronymus in cap. 1. epiſt. ad Tit. explicans illud Apoſtoli: *non violentum*, ſic poſt alia ſcribit: *Hoc nunc dixiſſe ſufficit, quod in vino luxuria eſt, & ubicunque ſaturitas, & ebrietas [illegible] dominatur, ſpolia ventrem, & genitalia; pro qualitate conditione membrorum; nunquam ego ebrium caſtum putabo.* Idem S. Hieronymus, qui Comment. in Proverb. 23. addit: *Conſtitutum, & planè naturale eſt virtutem poſt ebrietatis [illegible] diffuſa in corde muliebrem ſequi concupiſcentiam.*

43 Quæres III. *Quid Theologi?*

Non reperio, qui clariùs loquantur, quàm Caietanus, & Baldellus referendi *cap. 9. ſect. 5.* Quamquam hi duo directè loquuntur de illa ſola impudicitia, quæ tempore ebrietatis committitur. Et licèt ſententiæ, quas ex ſanctis Ambroſio & Hieronymo attuli, videri etiam poſſint petere illam ſolam libidinem, quæ tempore ebrietatis excitatur, vel exercetur, poſſunt tamen haud dubiè etiam intelligi de libidine, quæ tranſactam ebrietatem ſequitur.

44 Quæres IV. *Quid Ethnici?*

R. Proximus a Libero patre intemperantiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſueuit. Valerius Maximus *lib. 2. cap. 1.*

45 Obiicies fortè, ex his authoritatibus præſertim S. Hieronymi verbis, inferendum id, quod ex ſententia Caietani inferri poſſe dicam *ibi ſect. 2.* videlicet omnem voto caſtitatis obſtrictum, qui per immoderatum potum vini cauſat ſibi exilium mentis, teneri in confeſſione explicare circumſtantiam voti.

R. Si verba S. Hieronymi, primâ veluti facie inſpecta vera ſunt, tum certum omnino eſt, confitendam eſſe illam circumſtantiam. At quia non puto veniſſe vnquam vlli Theologo in mentem, hoc aſſerere; idcircò dico, vel ſanctum Hieronymum nomine libidinis intelligere præcisè ſtimulos carnis, ſeu motum carnalem, qui communiter ſequitur ebrietatem, hoc tamen eſſe ipſe peccatum mortale, niſi in eo ſibi quis complaceat; ſicuti appellatione luxuriæ eoſdem ſtimulos ſatis apertè intelligit S. Ambroſius in 2. ſententia ex ipſo relata; vel loqui per exaggerationem, tribuendo omnibus, quod multis conuenit. Et quia S. Hieronymus hæc ſcribebat inter Aſianos, ac Palæſtinos, quos ex ſacris, profaniſque hiſtoriis conſtat fuiſſe ſalaciſſimos, atque ad omnem turpitudinem proiectiſſimos, de illis aut præcipuè, aut fortè ſolis tunc cogitabit. Certè ſicuti plurimi Germani ſunt minùs ſobrii ac par eſt, ita præ multis aliis nationibus merentur laudem continentiæ, & caſtitatis. Verùm de obiecto huius obiectionis plura dicam citat. ſect. 2.

SECTIO X.

An Concionatores teneantur detonare ſæpe contra ebrietatem?

SVMMARIVM.

Refertur hanc in rem ſententia S. Auguſtini. 46.
Alia ſententia ex eodem. 47.
Concionaturus aduerſus ebrios quos Patres leget? ibid.
Inſigne exemplum & longæuitas Sacerdotis abſtemii? ibid. in Append.

47 CONcionatores teneri frequentes inuectiuas in ebrioſos parare, probabit quis ex verbis S. Auguſtini, qui cit. ſerm. 232. ſic pronunciat: *Ideo ebrioſiſſimi, [illegible] infelicitate ſeſe inebriant homines, quia putant, ebrietatem [illegible], aut nullum peccatum eſſe, ſed pro iſta ignorantia maximè ſacerdotes [illegible], reddant rationem, ſi frequenter ſibi populus, quæ, vel quanta mala de ebrietate naſcantur, aſſiduè non prædicare.* Ita S. Auguſtinus.

48 Ex cuius ſenſu inferes, ſi qua Prouincia ſit, ubi frequentetur ebrietas, ideò, quòd ea putetur eſſe vel nullum, vel leve peccatum, obligari concionatores, ut frequenter contrarium doceant, iuxta illud Iſaiæ 58. *verſ. 1. Annuntia populo meo ſcelera eorum*; & illud Auguſtini *ſerm. 106. de tempore*: Ne parcas, inquit, peccatoris, ne tacendo pereas, & dum verecundiæ eius conſulis, ne tu ipſe concionando [illegible]; ne vulnera illius, quæ clamando reſecare poteras, reticendo in pectus enutrias.) Concionator eſſe debet non tibia, ſed *tuba*, inquit Cornelius à Lapide *in cit. locum Iſaiæ* explicans hanc figuratam locutionem. Quia verò exiſtimo eſſe hac ætate vix vllam Prouinciam, in qua falſa hæc perſuaſio vigeat, ideò non arbitror hac ætate eſſe aſſiduè, ſed tamen quandoque, & alicubi forſitan frequenter prædicandam doctrinam Auguſtini. Vide quod à Carolo V. circa hoc ſtatutum eſſe, refero infrà *cap. 22. in fin.* & adde, à concionatore deſtinante inſectari pro ſuggeſtu ebrioſos, perquam utiliter lectum iri tum homiliam S. Baſilii *de ebrietate*, tum librum S. Ambroſii *de Elia, & ieiunio*, tum S. Auguſtini ſermonem 231. & 232. *de tempore*.

Appendicula mirè ſobrij Sacerdotis.

QVia ex toto hoc capite liquet temulentiam eſſe multorum cauſam morborum vitæque abbreuiationis; refero quod 19. Ianuarii An. 1674. didicerim, hanc in rem faciens accepi nimirum eo die ſubmiſſam mihi Fulda iconem æri inciſam, referentemque ſpecie viuaci Sacerdotem cum hac inſcriptione, ſeu ſi ita loqui malis, ſub impreſſione. *Vera effigies venerabilis viri Antonii [illegible] primi Paſtoris [illegible], in Diœceſ. Leodienſi, qui per centum annos in eodem paſtoratu vixit; obiit autem ætatis Anno 125, Anno Chriſti 1586. Interrogatus ab Epiſcopo Leodien. quo vitæ regimine vitam adeò longæuam produxiſſet? Reſpondit ſe trium abſtemium ſemper extitiſſe, videlicet Mulierum, Ebrietatis, & Iracundiæ.*

Sanè quemadmodum hic omni laude cumulandus Sacerdos longæuitatem ſuam retulit partialiter in acceptis ſobrietati, ita vicè verſa longè plurimi fateri coguntur, ſe ſibimet acceſſiuiſſe mortem præmaturam intemperato meraci vſu; nempe diuina veritas per Eccleſ. c. 37. pronuntiat: *Propter crapulam multi obierunt, qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam.*

M.

TABERNAM VINARIAM ADEAT, &c.

CAPVT XI.

An, & quatenus licitum ſit cauponas frequentare?

SVMMARIVM.

Vtrum bono publico conducant tabernæ Vinariæ, & Cereuiſiariæ? 1.
Germania abundat commodis hoſpitiis nocturnis. 3.
Quandonam teneatur ebrioſus vitare tabernas? 4.
Tenemur fugere occaſiones peccandi proximas, non remotas. 4.
Quænam cenſeatur occaſio proxima? 5.
Clericis eſt peculiariter vetitum adire tabernas. 6.
Caupones quatenus peccent præbendo vinum ebrioſis. 8. *remiſſiue.*
Cuinam peculiariter ſit vetitum habere tabernam Vinariam. 9.
Canonici [illegible] iure habent tales tempore nundinarum. 9.
Quid ſentiendum de Monaſteriis in Germania, dum ſubminiſtrant, vt Caupones, potum ad fores Monaſterii? 10.
An decendi ſint excreto negotiationem interdictam clericis & Regularibus, qui à fructibus ſuorum prædiorum cogunt cereuiſiam, eamque vendunt? 11.
Quid ſit propriè negotiari? 12.
Quid ſi eo ſine emant humulum, vt coquant cereuiſiam inde proventuram? 13.

Quid

Quid ſi non famuli Regularium, ſed ipſimet Regulares punant talem cereuiſiam? 15.

Quomodo excuſandi Principes, inter dicentes Religioſis collationem cereuiſiæ? 17.

An poſſint ſuis ſubditis vetare, ne emant à Religioſis Cereuiſiam? 18.

Non licet his aut aliis Clericis, emere tempore vilitatis vinum, vt poſtea carius vendant. 19.

An Clericus curans ſuis expenſis excudi librum aut exemplaria reuendat cum lucro, cenſeatur negotiari propriè? 27. *App. lit. a & c.*

Caſus ſpeciales hanc in rem. lit. b.

Negotiatio alia eſt propriè, alia impropriè dicta. lit. c.

Quomodo euadere poſſit pericula negotiationis, qui pro libro imprimendo accepit ab amico pecunias cum onere reſtitutionis? lit. g.

Donatio poteſt dici eſſe liberalis, & propriè dicta, licèt importet obligationem reſtitutionis. tit. h.

1 QVæres I. *Verùm bono publico, & moribus conducant tabernæ vinariæ, atque cereuiſiariæ?*

Ratio dubitandi eſſe poteſt primò, quòd Romani creatis ædilibus voluerint, vt popinæ omnes illico tollerentur, quòd ex magnum detrimentum reipublicæ progignerent; vt teſtatur Alexander ab Alexandro *lib. 4. Genial. dier. cap. 3.* Quorum Romanorum militum ſecutus Claudius Imperator, ſuſtulit omnes cauponarias officinas, dictitans, eas eſſe omnis nequitiæ luſtra, ſicuti refert Xiphilinus in eius vita. Secundò, quia vſus quotidianus docet innumera peccata ebrietatum, blaſphemiarum, rixarum, contumeliarum, bonorum decoctionis committi in tabernis vinariis, quæ maximam partem vitarentur, ſi cauponæ funditus, ſtirpitus euerterentur, & æternùm proſcriberentur.

2 Hæ rationes mihi perſuadent, etſi æraria Principum, atque vrbium, non modica incrementa accipiunt ex vectigalibus, quæ caupones præſtant è diuendito vino, longè tamen meliùs conſultum iri publico, & priuatarum familiarum bono, ſi abrogarent omnes, vt vocant, bibitorias tabernas, Grinckhauſer, permitterent illas ſolas, quæ peregrinis excipiendis deſtinatæ ſunt, quæque publica hoſpitia, & à Marco Tullio *lib. 2. de Diuinat.* meritoriæ tabernæ nuncupantur. Plurimos enim reperire eſt paſſim in vrbibus, quos puderet talia publica hoſpitia frequentare, cùm non vereantur, illas bibitorias popinas, vtpote à ſolis fere ciuibus adiri ſolitas, pene quotidie inuiſere. Quot nouimus ſenatoria dignitate, opibus, artificio, opificio, cantu, fidibus, &c. conſpicuos viros, & iuuenes, quos ſolæ perdidere bibitoriæ popinæ? Vt proinde poſſit de eorum ſingulis dici, quod olim dictitabatur de Callia Athenienſi: *Hic à vino deplumatus eſt.*

3 Cæterùm inter reliqua, quibus Germania nonnullas alias Prouincias ſuperat, meritò numeres hoſpitia publica, tam frequentia; & nitida, quàm feſſa ex itinere hoſpitum corpora requirunt. Adde, in ijs neque à cauponibus circa hoſpitum crumenas, eam tyrannidem, neque à cauponum famulis, aliiſue ea furta circa eorundem hoſpitum ſarcinas admitti, quæ in aliis quibuſdam Prouincijs à me non nominandis, ſed cuiuis, qui eas peragrauit, hoc nomine inuiſis.

4 Quæres II. *Quandonam ſub mortali teneatur tabernas vitare is, qui ſæpe in eis crimen ebrietatis, aut alterius generis admiſit, & proinde quandonam teneatur confeſſarius tali homini interdicere cauponam?*

℟. Reſolutio huius quæſtionis in vſu frequenti verſantis petenda eſt ex generali doctrina, quòd rarò quis peccet, exponendo ſe periculo remoto peccandi, peccet autem mortaliter quis, dum abſque graui, iuſtaque cauſa exponit ſe periculo proximo delinquendi mortaliter. Ratio, cur rarò peccemus ſaltem grauiter, exponendo nos periculo delinquendi ſolùm remoto, eſt, quia alioqoin deberemus omnes de mundo exire, vt ex 1. *Corinth. 5.* argumentatur Nauarrus *in Manual. cap. 3. §. ſexto principaliter*; etenim totus mundus plenus eſt occaſionibus remotis, vt patebit ſtatim ex deſcriptione occaſionis remotæ. Hinc rectè tradit Cardinalis de Lugo *de pœnit. diſp. 14. ſect. 10. n. 150.* eſſe communem, & vniuerſalem regulam, poſſe à Confeſſario abſolui illum, qui non vult deſerere occaſionem remotam peccandi. Si diuerſa cauſa, ob quam obligamur fugere, aut deſerere occaſiones proximas offendendi Deum eſt, quia ſicuti qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur *cap. fin. de iniur. & damn. dat.* ita qui omnino libere vult cauſam ſeu occaſionem proximam peccati, cenſetur moraliter velle ipſummet peccatum.

5 Quodnam vero cenſendum ſit periculum proximum, quod remotum, explicaui in Experientijs *tr. 7. c. 16. n. 325.* vbi diſſero de abſolutione danda, vel negada nolenti deſerere occaſiones peccandi. Et ex illic dictis inferes, aditionem tabernæ vinariæ non eſſe habendam illi pro proxima ſe inebriandi occaſione, qui ſolitus quot menſibus in eam ſe conferre vicies græcandi gratia, non niſi ter, quater in menſe rationem exturbauit potu immodicè ſumpto, ſecus ſi decies quater. Et tunc non ſufficit confiteri, ſe fuiſſe ebrium decies quater, ſed ſe potaſſe in taberna vigeſies, ſecuta actuali ebrietate decies quater; nec talis eſt per ſe loquendo abſoluendus à confeſſario, niſi dicat, ſeu promittat, ſe non amplius, niſi graui de cauſa, aditurum tabernam. Id ipſum aſſerendum eſt de illo, qui in tabernis conſueuit aliud certum peccatum ab ebrietate diſtinctum committere, non commiſſurus extra tabernam.

Quæres III. *Cuinam hominum ordini ſit peculiariter vetitum tabernas adire?* 6

℟. Clericis; nam de illis *cap. non oportet. diſt. 44.* ſic ſanxit Concil. Laodic. *Non oportet clericos ſeruientes à presbyteris vſque ad diaconos, & deinceps ordinis Eccleſiaſtici omnes, vſque ad oſtiarios tabernas (niſi neceſſitatis cauſa) intrare.* Et *cap. Clerici ead. diſtinct.* ita ſtatuit Concil. Carthag. 4. *Clerici edendi, vel bibendi cauſa tabernas non ingrediantur niſi neceſſitate compulſi.*

Idipſum clericis prohibent Synodi Prouincialis Salisburgenſis, & Diœceſanæ Pragenſis, Treuirenſis, Moguntina, atque noſtra Conſtantienſis, cuius ſanctionem *part. 2. tit. 1. n. 86.* expreſſam adſcribo: (Et quia frequenter multi clerici hoſpitia publica, & diuerſoria contra ſacrorum Canonum, & Conciliorum prohibitionem frequentant, cum ruſticis, & alijs per integros dies, ac noctes potitant; ex qua turpi, & indecora conſuetudine Eccleſiaſticus ſtatus plurimùm viloſcit, præſentium tenore ſtatuimus, & Vicario, ac Fiſcali noſtro ſeriò iniungimus, vt quotieſcunque clericum aliquem in publicis tabernis, & diuerſorijs ſic potitantem cognouerint, eum pro prima vice decem florenis, pro ſecunda decem dierum incarceratione puniant, pro tertia verò vice tanquam temulentum, & incorrigibilem officio, & beneficio priuent.) Huc vſque noſtræ ſynodales Conſtitutiones, prouidè, rigidè paternè ſancitæ, vtinam vbique ſanctè obſeruatæ.

Sed & Gregor. Toloſ. *ſynt. iur. part. 3. lib. 39. c. 7.* teſtatur, in Gallicis ciuitatibus, & oppidis ſingulis annis repetitis conſtitutionibus vxoratis ciuibus, & oppidanis voce præconis diuerſoria illa, viatorum cauſa inſtituta prohiberi. Sæpe enim nidore parum helluones naribus attracti, & gutture ineſcati artifices, & mechanici obliuiſcuntur domeſticam familiam, & vno ſymbolo conſumunt ſoli, quod omnibus domeſticis in hebdomadem ſuffeciſſet. Sic ille. 7

Quæres IV. *An, & quando peccent caupones, qui præbent vinum hoſpitibus ſolitis ſe inebriare?* ℟. me huic quæſtioni ſatisfacturum *cap. 11. n. 60.* eo enim cap. agam de prouocatione ad ebrietatem. 8

Quæres V. *Cuinam peculiariter ſit vetitum habere tabernã vinariã.* 9

℟. Clerico. Etenim *cap. nulli clerico. diſt. 44.* ex Synodo ita decernitur: *Nulli clerico licet tabernam, aut ergaſterium habere. Si enim huiuſmodi tabernam ingredi prohibetur, quantò magis aliis miniſtrare in ea? Si quis verò tale quid fecerit, aut ceſſet, aut deponatur.* Nomine tabernæ Gloſſ. *in Clement. 1. de vita, & honeſt. cleric.* intelligit domum, in qua panis, vinum, & carnes coctæ venduntur. At per ergaſterium intelligitur officina opificum, & mercatorum, iuxta ea, quæ *leg. Si cohortalis. 12. Cod. de cohort. & leg. 2. Cod. de Epiſc. & cleric.* atque alibi habentur.

Quamuis autem ille Canon ſextæ Synodi ita generatim vetet Clericis, *ne tabernam* habeant, attamen ſunt omnino excuſandi Domini Canonici Zurtzachienſes, qui in vtriſque annuis nundinis recipiunt in ſuas ædes Canonicales alij quadraginta, alij ſexaginta aduenas, vtriuſque ſexus diuerſarum religionum, & Sectarum, eiſque ſubminiſtrant non vno, ſed octo, quindecim: aut etiam pluribus diebus omnia victui, ſomnoque neceſſaria. Id enim iuris facit ipſis non modo conſuetudo vetuſta perſpecta illuſtriſſimis Ordinarijs, ſed etiam ipſa neceſſitas, quæ id, quod non eſt licitum in lege, licitum facit *cap. quod non eſt de regul. iur. in 5.* nec enim anguſtia oppidi Zurzachienſis, quæ incolitur à ſolis ciuibus, capere, & decenterue tractare poteſt mercatores illuc confluentes magno numero è Burgundia, Gallia, Italia, remotis Germaniæ Prouincijs. Accedit alia ratio etiam honeſta, quam non ignorant illi Sacri per id tempus Caupones.

Quæres VI. *Quid ſentiendum de Germaniæ illis Monaſterijs, intra quorum ſepta, vinum, & panis ſubminiſtrantur venientibus ob potandi gratia; an non agant contra cit. canon: nulli clerico?* 10

℟. Non videntur agere contra illum canonem I. quia non habent propriè, & rigidè tabernas, cùm non ſubminiſtrent carnes, ſed tantùm panem, & quandoque caſeum. II. Quia ille canon videtur intelligendus eo ſenſu, qui exprimitur *Clement. 1. de vit. & honeſt. cleric.* vbi prohibetur, ne clerici *tabernariorum officium publicè, & perſonaliter* exerceant. Vbi notat Gloſſ. itemque Barbol. *in cit. Clement.* ab illo ſolo peccari aduerſus hanc Clementis ſanctionem, qui & publicè, & perſonaliter ſimul exercet officium *tabernarii, & carnificis*, id eſt lanionis, & *macellarii*; atqui Monachi non exercent perſonaliter officium tabernarii, ſed per ſuos ſæculares famulos. Quòd ſi tamen compotatores illi mero æſtuantes in omnem libidinem, & petulantiam deſpumare, & cum maximo ſcandalo, clamoſa vociferatione iubilare, & obſcœna, ac nonnunqam apertè impia proferre, quandoque etiam omnis generis rixas, conflictus, & ſæpe clades inferre ſoleant, vt graphicè loquuntur Conſtitutiones Synodales huius Diœceſis Conſtantienſis *part. 2. tit. 1. num. 24.* tum ſanè prædicta monaſteria non euadent graues obmurmurationes ſæcularium, nec facilè omnem culpam.

Hæc

Hæc quæſtio præbet mihi occaſionem proponendi aliam ſatis affinem, de qua ſcio non omnes rectè ſentire.

11 Quæres namque VII. *An Regulares in Bohemia, Bauaria, Sueuia, & alibi, qui domo ſua coquunt è facrum prædiorum hordeo cereuiſiam, tum in ſuum vſum, cum etiam vt vendant, pronuntiandi ſint exercere negotiationem interdictam clericis?*

R. Etſi non nulli, quos ego noui, in quadam lite ſuper hoc negotio Religioſis alicubi olim mota iudicarint, eiuſmodi coctionem, venditionemque cereuiſiæ eſſe negotiationem vetitam Religioſis, & Clericis *cap.2. de clerici, vel monacho*, & alibi ſæpe, attamen pace illorum omnino tenendum eſt, opinionem contrariam eſſe veram. Quia illa coctio, & venditio non eſt negotiatio per canones vetita, niſi ſit negotiatio ſecundum phraſin, & ſenſum ſacrorum canonum; etenim verba legum intelligenda ſunt ſecundum vſum ipſarum legum. Doctores *in leg. dubium. ff. de leg. in leg. Labeo. ff. de ſupell. Legat.* & in *Proœm. decret.* Atqui illa coctio, & venditio nullo modo eſt negotiatio ſecundùm phraſin, & vſum ſacrorum Canonum. Nam *Can. eiciens diſt.88.* vbi ex inſtituto deſcribitur negotiatio, & negotiator, dicitur: *Quicunque rem comparat, non vt ipſam rem integram, & immutatam vendat, ſed vt materia ſibi ſit aliquid inde operandi; ille non eſt negotiator.* Vt proinde Syluester *verb. negotiatio*, ex communi Canoniſtarum nominatim Speculatoris *de cler. coniugat.* Abbat. *in cap. à crapula de vit. & hon. cler. n.14.* definiens negotiationem rectè dicat: Negotiari propriè eſt, cùm quis rem comparat, vt integram, & immutatam vendendo lucretur. Conſonat Vallenſis in Paratit. *lib.3. tit.1. num.12.* II. Quia vel hic maximè erubeſcendum eſt ſine lege loqui *authent. de Trient. & Sem. §. conſideremus, coll.3.* Atqui nulla lex naturalis, diuina, aut cæſarea aliquid eiuſmodi vetat Clericis, & Religioſis. III. Quia Molina *tract.2. disp.342.* Marta *de iuriſd. part.4. Caſ.3.* rectè inficiantur cum Barboſa *de offic. & poteſt. Episc. part.2. allegat.13.* vendentes vinum ex vuis ſuorummet vinetorum expreſſum annumerandos eſſe clericis Negotiatoribus.

13 Amplia I. hanc doctrinam probabiliter ad caſum, quo illi Religioſi eo fine emunt hordeum, vt inde conficiant, vendantque cereuiſiam; tum quia quidquid dicat Thomas Del Bene loco mox citando, ne ſic quidem propriè negotiantur, etiamſi conficiant (ſic enim ſe explicat hic auctor) per miniſtros ad id conductos; tum quia nullo vniuerſali iure eſt id ipſis vetitū. atqui omnia ſunt licita, quæ non ſunt decreto, vel lege prohibita *l. ut non. ff. ex quibus cauſ. maior.* Gl. *in cap.2. de tranſl. episc. §. non intuentur.* Nellus *de teſt. n.1.*

14 Vnde Manrique *part.1. qq. Vicarial. q.24.* itemque Thomas Del Bene de Immunit. Eccleſ. *part.1. cap.5. dub.* [illegible] *ſect.5.* poſt Salcedo, Genuenſem, atque alios, contra Molinam *cit. diſp.342.* Ferdinandum de Caſtro Palao. *tract. 10. diſp.4. punct.13. §.3. n.4.* docent, fas eſſe clerico, emere vuas, & oliuas, vt ſuccum inde expreſſum vendat. Et idem Manriq *part.2. q. vltima.* poſt Cenedo negat peccare clericum, qui ex ſuo tritico conficit panem vendendum, ſicut & in terminis de cereuiſia loquens Lez. in ſumr. Verb. *Negotiatio n.2.*

14 Et fauent Graſſius, Ceuallos, Azor, Molina, Leſſius, atque alii, dum apud eundem Manrique *cit. q.94. n.2.* negant peccare ab illo clerico, qui emit pullos equinos, ſeu mannulos, ea intentione, vt illos in conductis paſcuis enutriat, factoſque grandiores vendat cariùs. Moneo tamen, eſſe in his caſibus habendam rationem neceſſitatis & ſcandali.

15 Amplia II. prædictam doctrinam ad caſum, quo ipſi Religioſi coquunt cereuiſiam; etenim poſſe clericos artificium exercere etiam lucri cauſa, docet Riccius *decis.372.* poſt Hoſt. Innocent. Ancor. Federic. quibus idem addit Gloſſ. *in cap. cleric. diſt.91.* ſed ego nil tale reperio in illa Gloſſ. & cit. *cap. clericus* non permittitur clerico artificiolum, niſi victus cauſa. Igitur prædicta ampliatio habet locum ſaltem in caſu, quo ob ſuam honeſtam ſuſtentationem, diſſoluenda debita, ipſimet Religioſi coquunt ex empto hordeo cereuiſiam, vendendam cum lucro. Et Thomas del Bene *loc. cit.* vult, vt vinum, quod ex vuis emptis vendit clericus, conficiatur ab ipſomet, vel familiaribus ad id non conductis.

16 Non obſtat I. quod ea res cedat in graue damnum ſæcularium ceruiſiariorum ſeu praxatorum, qui debent magna onera ſuſtinere, nam reſpondeo nemo damnum facit, niſi qui id facit, quod facere ius non habet *leg. Nemo damnum. ff. de reg. iur.* Nec ad iniuriam referendum eſt, quod quiſque iure ſuo ſibi conſulat *leg. Iniuriam. §. 1. ff. de iniur. & cap. Eccleſia 31. de elect.*

17 Non obſtat II. quòd aliqui Principes, Reſpublicæ, & vrbes, ne quidem reſponſionis *n.11.* expreſſæ vſum permittant Religioſis; nam reſpondeo, ab iis agi contra immunitatem Eccleſiaſticam, & ius gentium, adeoque aduerſus iuſtitiam, niſi uel Pontificio indulto ſint muniti, vel ea conditione in ſuas terras, atque vrbes receperint Religioſos, vt non venderent cereuiſiam, atque in eam conditionem conſenſerint Religioſi. Etenim immunitas eccleſiaſtica eſt libera facultas vtendi, fruendique omnibus iuribus, exemptionibus, & priuilegiis, quibus vniuerſim ſeu diuino, ſeu humano iure res, & perſonæ eccleſiaſticæ gaudent. Tannerus *tom. 4. diſp.7. q.4. dub.5.* ex communi Canoniſtarum, & Theologorum.

Non obſtat III. quòd Principes poſſint ſuis ſubditis vetare, ne à Religioſis emant cereuiſiam, vinum aduſtum, &c. Etenim non inde ſequitur; quòd poſſint vetare Religioſis, ne vendant, multò minùs poſſunt confiſcare ceruiſiam Religioſorum, nam *cap.2. de foro compet.* dicitur: *nullus iudicum ſæcularium clericum alibi condemnare præſumat.* Adde, quod nec poſſint ſuis ſubditis id abſolutè vetare. *cap. final. de immun. Eccleſ. in 6. & argumento. leg. 1. & 2. ff. ſi quis aliquem teſtari.* Quare meritò negat del Bene *cit. q. 5. dub.7. ſect.23.* poſſe à Magiſtratu ſæculari prohiberi Clericis, ne habeant tabernas, ſeu officinas, in quibus liberè vendant res ſuas ex ſuis prædiis (mediatè, vel immediatè, formaliter, vel virtualiter) collectas. Nos quoque reſponſionem datam *nu.10.* vtcunque applicuimus *an.1660.* caſui tunc reuocato in dubium. 18

Sed & proinde vetat Synodus Conſtantienſis *part.2. tit.1. num.13.* clericis Diœceſanis, ne tempore vilitatis pretii emant vina, poſtea cariùs vendenda, eſt hæc enim vera negotiatio, vt patet ex can. *eiciens diſt.88.* omniumq; Theologiæ, Iuriſque peritorum vnanimi conſenſu. Si tamen clericus ea coemeret in ſuum, ſuæque familiæ vſum, ſtatimet reſeruaturus in tempus caritatis, vt loquuntur Conſtitutiones, tum ſanè non perſpicio, quomodo talis poſſit verè (non dico præſumptiuè) dici eſſe negotiatus propriè. 19

Porro quia fecimus mentionem iuris coquendi cereuiſiam Clericis per ſe loquendo competentis, infeſtati tamen à pleriſque laicis, lubet hic referre, quid Ioannes Borcholten Iureconſultus Lutheranus Reſponderit ad hunc. 20

CASVM CEREVISIARIVM.

Capitulares Eccleſiæ N. gaudebant iure coquendi in domeſticum vſum, Cereuiſiam certo loco extra Vrbem N. quod ius deinde extenderant ad aliquos eiuſdem vrbis Clericos, ita vt his quoque permiſerint eodem loco praxare cereuiſiam, &c. in ſuum etiam vſum, quod cum ſæculares Cereuiſiarii ferre nollent, ac proinde curaſſent, fruſtra tamen, per vrbicum Magiſtratum ex vi cuiuſdam antiqui mandati Epiſcopalis, non ſemel moneri Capitulares, ne impoſterum permitterent aliis clericis eam praxationem, conſentiente autem Magiſtratu detinuerunt ſub porta vrbis quatuor dolia à dictis Clericis cocta, inſinuauerunt tamen Capitularibus, ſe reſtituturos ea quatuor dolia, dummodo reliqua cereuiſia, quæ adhuc erat in loco, in quo fuerat cocta, ibidem relinqueretur vſque ad terminum litis; in quod cum nollet conſentire Decanus Cathedralis, quæſitum fuit ex Doctore Borcholten, 1. Vtrum Cereuiſiarii non tenerentur arreſto liberare illa quatuor detenta dolia. 2. Vtrum prætereà non obligarentur permittere, vt reliqua cereuiſia inueheretur in vrbem. 3. An iidem poſſint iure inhibere, ne impoſterum alii Clerici faciant id, quod ad id temporis fecerant contra oppoſitionem cereuiſiariorum. 21

Reſpondit Borcholten ad primum, & ſecundum affirmatiuè, ac proinde Cereuiſiarios debere abſque omni dubio tum illa quatuor dolia, tum alia quoque permittere, lite pendente, liberum curſum; ad tertium quid reſponderit indicabimus *n.27.* 22

Cauſa affirmatiuæ reſponſi ad vtrumque dubium fuit hæc, quod ex ſpecie facti conſtiterit, capitulares fuiſſe in poſſeſſione, vel quaſi iuris permittendi, vt alii quoque clerici Cereuiſiam coquerent in loco nominato, ſiquidem cautum eſt, quod etiam ex vnico actu acquiratur poſſeſſio, vel quaſi *cap. cum Eccleſia* & *cap. cum olim de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Crauetta *conſil.124. num.9. & conſil. 322.* Decius *in l. nemo alieno §. temporales. ff. de regul. iur.* Menochius *de arbitrar. iudic. Caſ.160.* aliique plurimi, eſto ille actus fuerit momentaneus, durauerit que per vnum, aut duos duntaxat dies, *cap. ad decimas de reſtitut. ſpoliat.* Præpoſitus, & Ferretus *Conſil.27. nu.122.* Atqui hac quaſi poſſeſſione non potuerunt cereuiſiarii priuare Canonicos cum in *l. extat ff. quod metus* reſcripſerit Marcus Imperator: *Vis eſt, & tunc, quoties id, quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit.* Sunt ergo habendi pro iniquis ſpoliatoribus; ergo debent totam illam Cereuiſiam liberare omni arreſto, ſeu detentione, quandoquidem trita regula habet ſpoliatum eſſe ante omnia reſtituendum *cap. in litteris de reſtit. ſpoliat.* ſiquidem nemo propria autoritate debet ſibi ius dicere. *lib.1. cod. quando liceat vnicuique, &c.* Et quidem etiam tunc reſtituendus eſt ante omnia ſpoliatus, quando is, qui eum ſpoliauit, non fuit in dolo. Baldus *conſil.217. num.3. & 4. volum.2.* Alexander *Conſil.6. num.12. volum.5.* aut quando iudex quidem ſpoliauit, at non ſeruato iuris ordine. Hoſtienſis *in ſumma de reſtit. ſpoliat. §. quando facienda*, eſto deinde ſupremus princeps approbet talem ſpoliationem. Iaſon. *in l. clam poſſidere §. qui ad nundinas num.21.* & alii; eſto denique ſpoliatus ſit prædo, adeoque iniquus poſſeſſor. *cap. in lit. de reſtitut. ſpoliat.* Baldus *Conſil.135. volumine 2.* Ripa, & Iaſon; quæ horum Doctorum ſententia vera eſt, quamuis notoriè conſtaret illum, qui ſpoliatus eſt, fuiſſeque prædonem, iniuſtumque poſſeſſorem. Decius *conſil.491.* & communem opinio teſte Ripa *in l. naturaliter* [illegible] *num.70. ff. de acquir. poſſeſſ.* 23

Nec

25 Nec obeſt dices, quod Clerici non capitulares conterint ce-reuiſiam non proprio iure, ſed ex amica duntaxat conniuentia Capitularium, ſeu pſte amicitiæ, & familiaritatis, hinc enim rectè infertur quidem, eos nullam eſſe poſſeſſionem conſecutos aduerſus Capitulares l. *qui iure familiaritatis ff. de acquir. poſſeſ.* Bartolus *ibid.* & alij, at non rectè colligitur, illos eoſdem Clericos non nactos eſſe poſſeſſionem aduerſus Cereuiſiarios, e qua hi non potuerint ipſos depellere per iura citata.

26 Ex quibus proinde omnibus infertur primò, non ſolùm eſſe ſpoliatis Clericis permittendam liberam reſtitutionem cereuiſiæ ſub porta Vrbis detentæ, & quam habent adhuc in prætorio, ſicuti conſueuere loqui tam Theologi, quam Iuris periti Bauari, ſed ipſis eſſe ſas pergere in coquendo, ſicuti hactenus, Cereuiſia, donec vel Capitulares, vel iudex legitimus iubeat eos ceſſare.

27 Infertur ſecundo, ſuiſſe conſultum, vt Cereuiſiarij indicarent Clericis non capitularibus, ſe quidem nunc reſtituturos eorum cereuiſiam, at petere cautionem de ceſſatione in futurum, quod ſi impetrarent nequirent, tentanda eſſe alia media lenia, cereuiſiariiſque non detrimentoſa.

Hæc Borchokem *conſil.* 2. ex cuius tamen ſi Lutherani reſolutione clarum eſt, non eſſe Magiſtratui ſeculari ſas, propria auctoritate arreſtare, ſeu vi detinere bona Clericorum quantumuis mobilia, quantumuis maximè facta, longè minus vim inferre iuſdem Clericis conantibus impedire arreſtum, detentionem, ſpoliationem.

Appendix Libraria.

a QVandoquidem hoc capite tam multa dixi de negotiatione interdicta, permiſſaque Clericis, ſcio autem, videoque imprimis multos Clericos facere omnes ſumptus Typographicos Librorum, quos ipſi elaborauerunt, Nobiliſſima quoque Monaſteria Campidonenſe, Einſidlenſe, ſeu Eremitanum, vt alia ſilentio prætercam, habere in ſuis Monaſterijs proprium Typographum, in quo excudunt libros, non ſolùm ſuos, ſed etiam alienos, ideoque Campidonenſe Anno 1673. (quo ad finem declinante conſcribebam hanc Appendicem) excudit elegantiſſimo ingenioſiſſimum [illegible] Noſtri P. Athanaſii Kircheri, & Einſidlenſe hoc Anno 1678. meam Experimentalem Theologiam plurimùm auctam, placet argumentum ab alijs (præterquam à noſtro P. Haunoldo, in quem iam conſcripta hac tota Appendice aliud agens incidi) intactum, diſcutere, & quærere, ſitne Libraria hæc praxis vocanda negotiatio, præmiſſo tamen propoſitoque hoc.

Caſu vero, ſubtili, & non ficto.

b CYprianus Sacerdos declinaturus etiam vmbram negotiationis dicit Catoni amico ſuo: conſcripſi Librum, e cuius publicatione referrem lucrum honeſtum, ſi eſſem par faciendis expenſis Typographicis, quas quia non ſuppeditat tenuitas mei beneficij, cùm excurſuræ ſint facile ad quadringenta ſcuta, rogo te per noſtram amicitiam, vt vel illas facias tu, vel des mihi quadringenta ſcuta, non mutuo, impedior enim vete Religionis ſubire vllum contractum mutui, niſi in ſumma neceſſitate, ſed vt ſolue minimè ſatisfaciam papyropœo, operiſque Typographicis, ita vt omnia exemplaria ſint quidem futura tua, eadem tamen omnia ſis mihi relicturus, ſin autem præſtiturus te indemnem, promideque reſtituturus tibi (poſtquam diuendita fuerit ſatis numerus exemplarium) tua quadringenta ſcuta, & quò melius fidem habeas, meis verbis, en ſyngrapham, qua in fide boni viri polliceor id me facturum.

c *Quæritur nunc, an Cyprianus, atque alij, de quibus dixi, debeant appellari negotiatores, tum ſingulariter an idem Cyprianus debeat eſſe et ipſo contra votum de non celebrando contractu alicui mutui.*

RESP. Ad primum, neque Cyprianum, neque illos Clericos & Monachos, aliſque ſimiles poſſe propriè appellari negotiatores, ſed dici eſſe propriè negotiatos, eſto impropriè poſſit illis attribui hoc prædicatum. Hanc diſtinctionem valde ſingulariter exprimit Azor [illegible] in ſumma verbi *Negotiatio n.* 2. ſcribens: *Negotiatio eſt duplex: alia Propria, alia minùs Propria, ſeu non Propria. Prior eſt, in qua comparatur res, vt integra & immutata carius vendatur, poſterior, in qua res comparatur, ut poſtea mutata & melior effecta pretio vendatur*; proindeque hanc diſtinctionem non ſolùm authoritate Cap. ſeu Can. *Eiciens*, (quem deſumptum ex S. Chryſoſtomo præſtulimus ſuprà *n.* 12.) ſed etiam Medinæ, Praſpeti, Angelini, Laymanni & Card. de Lugo, De Contractibus *diſp.* 20. *ſect.* [illegible] quibus poterat addere tum illos, quos nominauimus ſuprà, tum Barboſ. de Iure *Eccleſ. l.* 1. *c.* 41. *nu.* 123. Atqui is, qui (vt ſæpè dictum eſt) [illegible] comparat, Librum ea intentione,

pe, vt ex diuenditis exemplaribus lucrum faciat, non comparat rem vllam, vt integram, immutatamque reuendat carius, quod ſic declaro.

d Sunt quippe in impreſſione tria vel quatuor, pro quibus expendit nummos is, qui curat excudi Librum. Eſt primò labor typothetæ, & impreſſorum, qui vtique non emitur. Eſt ſecundò vſus, & detritio characterum alphabeticorum, quæ cùm non habeant nomen mercis, non poteſt eis propriè competere *pretium*, adeoque nequeunt propriè vendi & emendi. Eſt tertiò niger color, qui eſto propriè ematur, attamen vel non reuenditur cariùs, quàm ſit emptus, vel non reuenditur immutatus, ſiquidem per impreſſionem ita mutatur, vt nullo modo ſit ampliùs aptus vſui, ad quem fuit adhibitus. Quartò denique charta emitur quidem propriè, & reuenditur propriè, cumque intentione faciendi lucri notabilis, ſed adeò mutata, vt & ſit inepta ad vſum priſtinum, & habeat ſe ſe perinde, atque volatila, in qua imago depicta, vel ſtannum, cuprum, argentū & aurum, in quibus inſculpti inciſiue ſunt Characteres alphabetici, beſtiæ, mortales, cœlum &c. *Igitur* procuratio impreſſionis illius, de e qua inſtituitur præſens quæſtio, non eſt propriè negotiatio, eſt enim ſolùm reductio chartæ ad aliquam formam, vt loquitur cum Barboſa, *ne. n.* 123. ergo nec interdicta Clericis, vt à tertia Congregatione VII. Generali Noſtræ Societatis Decret. 84. §. 1. declaratum expreſsè eſt; quandoquidem Canones inhibentes negotiationem ſint leges propriiſſimè pœnales, vtpotè decernentes excommunicationem (ſententiæ ferendæ) *Cap. Secundùm. Ne cleric. vel Monach.* & ſuſpenſionem *Cap. ſed nec. eod.* imo etiam depoſitionem *Cap. Clericus. Diſt.* 91. Sufficienter autem probauimus in noſtro Clypeo, Leges pœnales eſſe ſtrictè adeoque in proprio, non autem in improprio ſignificato accipiendas.

f Ex quia facta hic mentio illarum pœnarum, obſeruabis tamen ſi earum grauitas ſatis oſtendat, Clericos libros negotiantes, ſeu negotiationem exercentes delinquere mortaliter, vt contra Caietanum in Summa V. Clericus *num.* 1. iunct. *n.* 4. atque Rodriq. *Tom.* 2. *Summæ cap.* 4. *n.* 2. citantem Nauarrum, & [illegible] Lopum, notant paſſim Doctores, & ſuadent Leges pœnales, quæ exhibent, attamen à tanta culpa immunem eſſe, qui ſemel, aut iterum negotiatur. Barboſ. *n.* 120. cum alijs, ſeu qui non ita grauiter peccat, vt poſſit dici dignus excommunicatione. Legatur *loc. cit. n.* 4. ſeu cuius negotiatio non eſt tam grauis, & talibus circumſtantijs veſtita, vt prudenter iudicetur eſſe peccatum mortale. Idem *ibid.* qui rectè præmonet, verbum *Negotiatio* eſſe nomen, vt aiunt, verbale, id eſt frequentatiuum, requiretque frequentationem, & partim, ideoque pœnas Canonicas ſupponere frequentiam actuum prohibitorum, niſi fortè in caſu, quem poſt Card. de Lugo proponit P. Haunoldus de Iuſtit. *Tom.* 4. *Tract.* 10. *cap.* 1. *n.* 28. [illegible] ſit negotiatio exercetur in maxima quantitate; ſed hic caſus non pertinet huc.

g RESP. Ad ſecundam quæſtionem, Cyprianum non eſſe votifragum agendo præciſè id, quod exprimunt ſpecies facti, ſiquidem contractus mutui eſſentialiter ſupponit, [illegible] transferri dominium + [illegible] *Quibus modis oblig. contr. inſt.* [illegible] *Si certum petetur. leg.* 2. ibique Doctores: aliàqui mutuum non differret à commodato: liquet autem ex ſpecie facti non intendere Cyprianum comparare ſibi Dominium illorum quadringentorum ſcutorum, ſed ſolorum exemplarium, eorumque acquiſitorum per gratiam, liberalemque ceſſionem ac donationem Catonis, cui non repugnat, quod Cyprianus ſe obliget ad præſtandum ex gratitudine indemnem Cyprianum, nec enim aduerſatur rationi donationis liberalis, obligatio ex virtute gratitudinis præſtandi talem indemnitatem, vt reliquos inter obſeruat Pr. Leſſius *Lib.* 2. *de Iure & Iuſt. cap.* 18. *dub.* 2. *n.* 14. Quia tamen neque de Catone præſumi, quod noluerit contrahere Cyprianum obligatione, & titulo Iuſtitiæ, ſed ſolius gratitudinis, niſi idem Cato & fuerit probè inſtructus, ſeu informatus de hac ſubtilitate Theologo-Iuridica, & paratus ſeruire Cypriano quacunque ſibi ratione poſſet, dummodo Cyprianus ſe [illegible], & coram DEO grauiter ex quocunque licito titulo obligaret ad reſtituenda illa quadringenta ſcuta, eam ob rem patet illum contractum fuiſſe admodum periculoſum, & ſi nec habuiſſet ſuam rationem propriè dictæ Negotiationis, ſi Cato intendit Cyprianum conſtringere titulo Iuſtitiæ, adeoque ad tribunal Iudicis citare, ſi forte hic non fecerit reſtitutionem.

h Porro ex tam multis factis, ſeu actibus ſuprà recenſitis Sacerdotum ſecularium, Monaſteriorum, ipſiuſque adeo Capituli Cathedralis Conſtantienſis, quod olim ſuis expenſis [illegible] imprimi & vendidit, venditque nunc etiam Breuiaria & Miſſalia Romana, deduces, illos Canones, quos retuli ſuprà, non eſſe in hac Diœceſi (quidquid ſit de multis, aut paucis alijs) receptos, quare non excommunicentur ad præſentem materiam. Si cuius tamen Religionis Leges ſeu Statuta prohibeant ſuis alumnis eiuſmodi impropriè dictam negotiationem, tandem eſt illis Decretio, ita tamen, vt qui contrauenit, nequaquam peccet mortaliter, poſito, quod dicta Religionis Statuta generatim vel ad nullam, vel ad ſolam venialem culpam obligent.

Con-

Conſtato rurſum ſuperiùs dicta inde, quòd dubium non ſit, quin ante repertam Typographiam multa millia Monachorum juſſu Superiorum deſcripſerint, depinxerintque Libros proprios & alienos, & quidem ea intentione, vt multa ex iis voluminibus venderent ad comparanda non modo neceſſaria ſuſtentationi, ſed etiam opportuna honeſtis relaxationibus, exornandis Eccleſiis, pauperibus juuandis &c. Eiuſmodi Librorum conſcriptioni ſucceſſit impreſſio, nec habet hæc maiorem negotiationis ſpeciem, quàm illa. Cur igitur dicatur eſſe jure communi magis vetita?

CAPVT XII.

An qui obæratos ducunt ad Caupones, teneantur ad Reſtitutionem.

SVMMARIVM.

An ſi ſciam, aliquem ita ære preſſum alieno, vt ſoluendo non ſit, licitè eum ducam, vel comitter ad potationem ſuperfluam? 1.

An liceat celebrare contractus cum obærato, eoſue promouere? 2.

Si obæratus non fiat per compotationem impotentior ad ſoluendum, non pecco contra juſtitiam illum ducendo ad tabernam? 2.

Quid ſit fieri impotentiorem, ſeu pauperiorem per aliquem contractum? 3.

Non peccat grauiter, qui ſemel, iterumue ducit obæratum ad cauponam. 4.

Quo peccent potitantes cum abligurientibus lucrum neceſſarium alendæ familiæ? 5.

An teneantur ad Reſtitutionem? 6.

1 QVæres I. *An ſi ſciam, aliquem ita eſſe ære alieno preſſum, vt ſoluere non poſſit, licitè illum ad compotationes ducā, aut comiter [illegible]?* Huius quæſtionis reſolutio petenda eſt ex generali alia quæſtione, an videlicet quis licitè celebret contractus cum obærato, vel licitè promoueat contractus, quos ille init: quam quidem generalem quæſtionem, inter alios tractant Molina *diſp.* 328. 329. 330. ac Leſſius *lib.* 2. *de iuſt. cap.* 10. *dub.* 19.

2 Dico breuiter: aut per illas compotationes obæratus fit impotentior ad ſoluendum, quàm ante erat, aut non fit impotentior: ſi non fit impotentior, non delinquis contra juſtitiam, etſi ſis cauſa compotationum, delinquis autem, ſi per illas fiat impotentior. Ratio eſt, quia citati Doctores cum aliis communiter, ita pronunciant de illo, qui cum obærato init aliquem contractum, per quem fit, aut non fit pauperior, ſeu impotentior ad ſoluendum; ergo idipſum etiam cenſendum eſt de eo, qui inducit ad contractum eiuſmodi ineundum.

3 Porrò tunc ſolùm dicitur obæratus fieri pauperior per aliquem contractum, & impotentior ad ſoluendum, quando poſito illo contractu [illegible] per illam moralem diligentiam acquirere tantum, quantum potuiſſet, & voluiſſet dare creditoribus, ſi non iniiſſet illum contractum; ſi enim vel poſito illo contractu, poſſet adhuc per ſuam induſtriam comparare tantum, quantum erogauit per illum contractum, vel iam ante illum contractum conſtitutus erat, non ſoluere creditoribus, certè per illum non fit impotentior ad ſoluendum, inquit Leſſius *cit. cap.* 10. *num.* 70. ſed tantò per ſuam improbitatem, quæ alteri nocere non debet. l. *ſi opera ff. de eo quod metus cauſa*, vbi [illegible] ex alterius malignitate damnum alteri emergere non debeat, *l.* x. *ibid. ex liberali cau. de acqu. & retin. poſſeſſ.*

4 Hinc deduco, contingenter loquendo, non eſſe ſaltem grauis injuſtitiæ peccatum timendum, quando quis ſemel, aut iterum cū obærato potat, vt in taberna ob compotationem minimè neceſſariam pecunias expendat, vel expendendi debitum contrahat, [illegible] crebriùs [illegible]. Et quia qui damnum dedit, tenetur teneri, S. Th. [illegible] 2. 2. *queſt.* 62. *art.* 4. *ad* 6. ab omnibus receptus, & *cap. ſi culpa, de iniur. & damn. dat.* is autem, qui cauſa eſt damni dati, damnum dediſſe videtur *leg. qui occidit. ff. ad leg. Aquil.* & *cit. cap. ſi culpa.* S. [illegible] ad reſtitutionem creditoribus horum obæratorum popinonum faciendam obligantur, qui illos ad cauponas crebrò trahunt. Nec dubito quin in foro externo competat ex vi legis Aquiliæ citat. *leg. qui occidit* creditoribus actio in eiuſmodi [illegible]uctores, ſiquidem probari poſſit, illos fuiſſe conſcios debitorum, & impotentiæ ad ſoluendum. Patet apertè ex *c. ſi culpa.*

5 Quæres II. *Quanto piaculo ſe obſtringant, qui ſæpe potitant cum iis, qui [illegible] dant, vel omne ſuum lucrum abligurientes [illegible] ad egeſtatem [illegible], aut in magnum incommodum conſtituuntur?*

Reſpondeo. Haud [illegible] maximo, cùm ſint magni mali directè vel indirectè cauſa. Et quia hoc peccatum [illegible] los, qui ferè quotidie tabernas adeunt; ideirco confeſſarius agere confeſſarius, ſi eiuſmodi perpetuos potatores interroget, an non conſueuerunt eſſe authores compotationum iis, quos alieno ære preſſos, vel magna debita, cum magno incommodo familiæ contrahere ſciebant; & pro ratione reſponſionis magnam, modicam, nullam reſtitutionem, imperabit, reſtitutionem, inquam, ſeu compenſationem faciendam non vtique ipſi obærato; nam obligatio eiuſmodi reſtitutionis fundatur in iniuria S. Thom. 2. 2. *q.* 62. *ar.* 6. *ad* 1. Atqui obærato non fit iniuria, cùm non ſit inuitus, ſed volens, & libens iniuriæ inueſtigatur. Fateor tamen, rariſſimè occurrere, & concurrere omnes circumſtantias, neceſſarias ad id vt confeſſarius vel prudenter, vel neceſſariò mandet compenſationem, cùm è decem talibus non ſit reperire vnum, qui capere poſſit, ſe hic & nunc obligatum eſſe ad hanc, an illam, aut qua induci queat, vt faciat. Quare erit tunc vſurpandum illud *cap. ſi quis* 2. *de pænit. diſt.* 7. ex S. Auguſtino. *Si ſcieris non tibi prodeſſe, non te monerem, non te terrerem.* 6

O.

A PROVOCATIONE AD HAVSTVS ÆQVALES. &c.

CAPVT XIII.

De prouocatione ad hauſtus æquales, & ebrietatem.

SECTIO I.

De Propinatione?

SVMMARIVM.

Vnde nam promanarit vſus propinandi? 1.

Videtur promanaſſe apud Germanos ex pietate? 2.

Suntne hi vituperandi, dum claudunt conuiuia poculo, quod vocant S. Ioannis Benedictionem? 3.

Cuius Prædicantis pœnitet ob contemptum eiuſmodi poculum? 5.

PRouocatio ad hauſtus æquales ſolet fieri per propinationem. 1 Quæres itaque I. *Vnde nam vſus propinandi promanauerit?*

R. Promanauit à mera virtute, vt teſtatur noſter Gretſerus *lib.* 1. *de Benedict. cap.* 14. ſcilicet à petitione apprecationis, & benedictionis; nam propinans dicit: *offero, vel affero* (ſcilicet ad benedictionem) *vobis*; alter reſpondet: *Deus vobis benedicat*. Aliam huius originem refert Elias Cretenſis apud noſtrum Raynaudum *lib.* 6. *de virtutib. num.* 106. Et verò certum eſt, non ita pro- 2 manaſſe à mera virtute, vt non etiam, & priùs quidem fuerit illa mos ex ſuperſtitione, aliunde, aut mala, aut certè non bona cauſa vſurpatus. Conſtat quippe veteres Græcos, & Romanos propinationibus nimis quàm crebrò fuiſſe vſos; & quidem in deorum falſorum honorem. Quare illud, quod ex Gretſero retuli, intelligendum eſt de propinatione, facta illa formula verborum, quæ expoſui. Vnde teſtatur Fornerus *lib.* 3. *de [illegible]. mulo, cap.* 16. eſſe nonnullorum non ineptam opinionem, quòd cùm inter Teutones ita inoleuiſſet ſuperſtitioſus ritus propinandi, & bibendi, vt non facilè poſſent aboleri, permiſerunt primi Germaniæ Apoſtoli, vt inter epulas alter alteri amoris ergo, & beneuolentiæ propinaret, nemine tamen ad reſpondendum æquali hauſtu, ſi ei non placeret, adacto.

Quæres II. *Suntne Germani laudi, an vituperio digni, dum ſua conuiuia claudunt propinatione poculi, quod vocant benedictionem S. Ioannis?* 3

R. Sunt per ſe loquendo laudandi potiùs, quàm vituperandi, cùm id faciant ex antiqua, piaque conſuetudine, & illo poculo tanquam amicitiæ ſymbolo vtantur, ad impetrandam à S. Ioanne Euangeliſta [illegible] mutuæ charitatis præſtatione benedictionem, & ſinceram [illegible] conſeruationem; vide [illegible] Gretſerus

loc. c. idcirco, vt quidquid potus ſumptum eſt, id ad vtilitatem animæ, & corporis cedat, atque vt hac clauſula benedicta potus intra viſcera immiſſus quaſi obſignetur per merita illius, qui venenum innoxius bibiſſe creditur.

4 Fateor tamen, multos maledictionem pro benedictione referre, ideo quod ad iſtud benedictionis poculum ebibendum hortentur, & tantùm non cogant illos, quos vident conſtitutos in proximo diſcrimine ebrietatis, vt patebit ex ſectione ſequenti. Et in ſimili docet S. Auguſtinus *ſerm. 232.* vbi ita diſſerit: *Illud porro quale eſt? quod iam tranſacto conuiuio, expleti ſiti, cùm iam amplius bibere non poſſunt, tunc quaſi nouelli, quaſi qui ipſa hora ſuperuenerunt, diuerſis nominibus incipiunt bibere non ſolùm viuorum hominum, ſed etiam Angelorum, & reliquorum Sanctorum, æſtimantes, quòd maximum illis honorem impendant, ſi ſe in illorum nominibus nimia ebrietate ſepeliant, ignorantes, quòd nullus tam grauem iniuriam ſanctis Angelis & ſanctis hominibus agnoſcitur irrogare, quàm illi, qui in eorum nominibus bibendo, per ebrietatem ſuos animos probantur occidere.*

5 E diuerſo obſeruo hoc loco, non ſemel fuiſſe manifeſto, ſubitaneoque ſupplicio diuinitus illato punitos Luthericolas, etiam præcones, qui tametſi impigri, promptique ad vacuanda pocula, in ſanitatem variarum Perſonarum, attamen præfractè recuſarunt etiam libare poculum, Benedictionem S. Ioannis vocatum, audiui non ſemel recenſentes teſtatiſſimæ huiuſce vindictæ exempla, & vnum quidem pauculis hebdomadis priuſquā mandarem illa huic chartæ, quo videlicet pacto miniſter Lutheranus a Dynaſta Catholico, à quo ſeu collationem, ſeu præſentationem parochialis curæ petens, ab eodemque adhibitus menſæ, ac ſub finem prandij inuitatus pro more inter Germanos Orthodoxos ſolenni ad bibendam S. Ioannis, vt vulgo dicimus, benedictionem, recuſauit, equum conſcendit, quo vix conſcenſo excuſſus in terram fregit tibiam, ac poſtmodum reuerſus alijs, aliiſque de cauſis ad illum Dynaſtam, doctuſque ſuo malo ſumpſit non ſemel illud poſtremum Sympoſij poculum eo ritu, ac modo, quo Orthodoxi.

SECTIO II.

An, & quantum ſit peccatum prouocare ad hauſtus æquales?

S V M M A R I V M.

An, & quantum ſit peccatum prouocare ad hauſtus æquales? 6.
Eſt per ſe mortale inuitare ad poculum inebriatiuum. 6.
Et certare, quis plura, maioraue pocula exhauriat. 7.
Quid de talibus ſcribat S. Baſilius? 8.
Quid S. Ambroſius? 9.
Et Seneca? 10.
Iure ciuili eſt vetita prouocatio ad hauſtus æquales? 13.
Et à diuerſis Synodis. 14.
Et à Concilio Generali. 15.

6 QVæres I. *An ſit crimen lethale, alterum inuitare ad ebibendum poculum, ex quo præuidetur ipſe ebrietatem contracturus?*

℞. Eſt haud dubiè per ſe loquendo crimen lethale; etenim eſt propriè dare ſcandalum, ſeu occaſionem grauis ruinæ ſpiritualis, de qua Saluator apud Matthæum *cap. 18. Væ homini illi, per quem ſcandalum venit.* Quamobrem prouocatio ad hauſtus æquales eſt tunc habenda pro peccato mortali, quando prouocans præuidet, eſſe periculum, ne is, qui prouocatur, vino ſopiatur. An verò quando hæc inuitatio fit ex vrbanitate careat culpa, dicam *ſect. ſeq. q. 2.*

7 Quæres, II. *Quo crimine ſe obſtringant, qui inter ſe certant, vter alteri maiores, & frequentiores cyathos vacuare poſſit?*

℞. Ex omnium Theologorum, & ſano ſenſu præditorum grauiſſimo, vt liquet ex allatis ſupra rationibus. Et facere non poſſum quin hanc ſummam turpitudinem, quæ non plebeios duntaxat ſcurras, ſed permultos, generis politici, militaris, & Eccleſiaſtici officij laude claros inficit, ob oculos ponam, vtens verbis duorum ſanctiſſimorum, doctiſſimorumque Eccleſiæ Patrum, qui illam eandem turpitudinem ſua ætate graſſantem ita deſcripſerunt, vt ſatis appareat, horum temporum lurcones pudori ſibi ducere, ſi dicantur priſcorum intemperantiam non æquare.

8 Primus illorum SS. Patrum, & antiquiſſimus eſt Baſilius, qui in diſertiſſima illa in ebrios. Homil. ſic diſſerit: *Deinde potatione procedente eò veniunt, vt de augenda hac inſania certent, & de ebrietate per ambitionem contendant, cuius authorem legis diabolum habent, victoriæ verò præmium, peccatum; nam qui plus hauſerit meri, is præ cæteris laudatur, is victoriam refert, atque ita gloriam in ignominia, captant. Quinam ſermo eorum, quæ hic ſiunt, turpitudinem vnquam ſatis explicet &c.*

Alter eſt Ambroſius, qui prorſus affabre, ſuiſque coloribus depingit noſtræ ætatis helluones *lib. de Elia & ieiun. cap. 13.* vbi inter alia, quæ de ferculorum multitudine, & apparatu famulorum aſtantium, infundentiumque obſequiis, poculorum varietate, & oſtentatione, potandi certamine, atque alijs eiuſmodi, noſtri æque ac ſui ſæculi probroſiſſimis inſanis eleganter ſane, ac diſertè ſcribens hæc habet: *Procedente potu longius; contentiones diuerſæ, & magna certamina, quis bibendo præcellat; natu grauis, ſi quis ſe excuſat, ſi quis temperandum forte vinum putet. Deferuntur phialæ, maximi crateres, quaſi inſtrumenta bellorum, ac ne immoderatum hoc arbitrarie, tentatur ſub Iudice, ſub lege decernitur; agonotheta illic furor eſt, ſtipendium debilitas victima, præmium culpa; pendet incerpidus, & dubius belli euentus, furor enim illic eſt præliantis, &c.* 9

Porro quàm alieni à ratione ſint, qui laudem hac ex re captant, declarauit Seneca *Epiſt. 83.* his verbis: *Quæ gloria eſt capere multum cum penes te palma fuerit, & propinationes tuas ſtrati ſomno, at vomitantes recuſauerint, cùm ſuperſtes toti conuiuio fueris; cùm omnes viceris virtute magnifica, & nemo tam capax vini fuerit, vinceris à dolio.* 10

Ex his patet optimè ſcripſiſſe Reginald. *lib. 22. num. 55.* meram corruptelam eſſe bibendi regulam ſtatuere alieni ventris, & viſcerum capacitatem, tanquam lagenæ, aut cloacæ potiùs, in quam vinu m transfunditur perdendum. 11

Quæres III. *An Iure ciuili ſit interdicta prouocatio ad hauſtus æquales?* 13

℞. Eſt omnino; & quidem à duobus Cæſaribus, Maximiliano I. in Comitijs anni 1500. eiuſque nepote Carolo V. in Comitijs anni 1530. & 1548. vt teſtatur Andreas Gail. *lib. 2. obſeruat. 100. num. 24* eſtque ad longum videre apud P. Adamum Contzen *lib. 3. Politicor. cap. 14.* Sed has leges eſſe contrario vſu quaſi abrogatas, & ſublatas, idque paſſim exemplo, & quadam turpitudinis infamia, conqueritur idem Gail. Vide quod infrà *cap. 22. ſect. 2.* referam. Fatendum tamen eſt, pluribus iam in locis, præſertim Italiæ, Galliæque vicinis plurimum remiſiſſe illam ad hauſtus æquales prouocandi inſaniam; & proinde plurimos Germaniæ Nobiles, & Magnates, quando conuiuia exhibent, conſueuiſſe more Italorum, 12 Galiorumque edicere, fas eſſe cuiuis ex inuitatis, ſeruare ſuum poculum, & bibere, cùm fuerit commodum. Quod quidem ſi omnes conuiuatores facerent, parceretur mirum, vtilemque in modum vino, cerebro, valetudini.

Quæres, IV. *Quid circa hoc ſtatuant iura Eccleſiaſtica?* 14

℞. A Prouinciali Synodo Salisburgenſi *conſtit. 27. cap. 13.* decerni, vt ſi quem clericum ad æquales hauſtus certaſſe conſtiterit, ita puniatur, vt cæteri eius exemplo ab hoc crimine auocentur. Synodus diœceſana Pragenſis *tit. de vit. & honeſt. cleric.* in omni Chriſtiano, & multò magis in clerico damnat, atque deteſtatur prouocationes ad hauſtus æquales. Synodus Diœceſana Conſtantienſis *part. 2. tit. 1. n. 15.* ſub grauiſſima pœna illas prouocationes, *tanquam rem maximè deteſtandam* interdicit *omnibus clericis*. Denique 15 *cap. à crapula de vit. & honeſt. cleric.* ita ſanxit in Concil. Generali ſub Innocent. III. *Illum abuſum penitus decernimus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad hauſtus æquales ſuo modo ſe obligant potatores: & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fæcundiores exhaurit. Siquis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit, ab officio, vel beneficio ſuſpendatur.*

SECTIO III.

Quibus caſibus liceat alium ad ebrietatem prouocare?

S V M M A R I V M.

Poteſt quis ad ebrietatem induci quatuor modis. 16.
Quid ſi quis inducat primario ea intentione, vt per ebrietatem occidatur anima? 17.
Quid ſi abſque hac intentione, attamen præuidens, alterum culpabiliter inebriatum iri? 18.
Quid ſi præuideat inebriatum iri, attamen præter opinionem? 18.
Quid cenſendum de inuitantibus ex amicitia ad poculum allaturum ebrietatem? 19.
Pulchra hanc in rem ſententia S. Ambroſij. 21.
Peccat ſerio inuitando eos ieiunij ad cœnam obligatum ieiunare. 23.
Explicatur, quomodo inuitatio ex charitate poſſit eſſe non mendax, & tamen non ſeria. 23.
An ſit ſuo vino opplere meditantes proditionem vrbis. 24.
Licet propter maius malum vitandum inuitare ad minus. 25.
Et ſaltem tunc quando minus includitur in maiore deſtinato. 26.

Quid ſi illi proditores ignorent vim vini propinati? 27.
Quid ſi miles præſidiarius impediat, ne arx reſtituatur vero Domino, an fas erit eos ſopire vino? 28.

16 QVæres I. *Sitne prouocatio ad ebrietatem ita intrinſecè mala, vt nunquam ſit licita?*

Reſpondeo I. ſupponendum eſſe, quòd quatuor modis quis poſſit alterum prouocare, & inducere ad ebrietatem. I. Directè, & formaliter intendendo formalem ipſius ebrietatem, hoc eſt ex deſiderio, vt ipſe patiatur damnum ſpirituale ebrietatis. II. Directè, ſed non formaliter, quando ſcilicet volo, vt vino ſopiat rationem videns id non poſſe fieri ſine eius peccato. Id autem volo, non quia malum eius eſt, ſed quia inde commodum aliquod ſpero. III. Directè intendendo eius ebrietatem materialem, quando ſcilicet illum ad immoderatum potum induco in ea circumſtantia, in qua ipſe non putat ſe inebriatum iri. IV. Indirectè, quando ſcilicet præuideo, quòd ex aliqua actione mea ipſe ſit facilè accepturus occaſionem ſe inebriandi, ego tamen id non intendo. Duos primos & poſtremum modum inducendi ad ebrietatem tradit cum aliis *in materia de ſcandalo* Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 46. n. 157* ac doctè, vtiliterque diſcurrit Dicaſtillo *de pænitent. d. 9. a. n. 332. ad num. 350.* Tertius per ſe patet.

17 ℞. II. Qui primo modo inebriat alterum, agit propriè officium dæmonis, qui homicida, erat ab initio. *Ioan. 8.* & proinde peccat ſemper mortaliter, adeo, vt Vaſquez *1. 2. diſp. 102. n. 23.* & Koninck *de actib. ſupernat. diſp. 35. num. 51.* contra alios, damnet reum peccati mortalis, ſi ea directa intentione quempiam incites etiam ad noxam venialem, eò quòd talis intentio videatur procedere ex odio Dei, & proximi, vel vt placeas diabolo. Qui reliquis tribus modis inducit ad ebrietatem, peccat quandoque mortaliter, quandoque non peccat mortaliter. Quod quandoque peccet mortaliter non eget probatione, quia clarum eſt, poſſe in ſingulis horum trium modorum interuenire ſcandalum actiuum, & propriiſſimè dictum.

18 Quòd verò poſſit illa ſecunda, & tertia inductio fieri quandoque abſque peccato mortali, vt taceam de quarta, de qua nullum eſt apud quemquam dubium, probatur inde, quòd communior opinio Doctorum apud Lamierum *tom. 3. diſp. 2. q. 6. dub. 8. n. 102.* contra Valentiam ferat, fas eſſe in quibuſdam caſibus, & circumſtantiis, ad minus malum incitare hypotheticè illum, qui paratus eſt facere maius, ſi per inductionem ad minus malum impediatur maius; eſtque huius veræ doctrinæ, pro qua nominabo plures Doctores, hac, & ſequenti ſectione, hæc concludens ratio, quòd nihil malitiæ contineat actus, quo dico, Sticho: *Mi Sticho, quia praua tua paſſione induratus decreuiſti facere quidpiam, quo non ignoras, grauiſſimè offenſum iri diuinam maieſtatem, ac multos mortales, rogo te, vt potiùs admittas aliquid, quod neque in Dei, neque in hominum tam atrocem iniuriam ceſſurum ſit*; ſic enim præcisè rogando, hortando non intendo formaliter aliud, quam minoritatem, vt ita loquar, ſeu minutionem iniuriæ diuinæ, & humanæ, & quidem ex hypotheſi quòd Stichus obſtinato animo feratur, rapiatur in maioritatem, ſeu augmentum iniuriæ Dei, hominúmque. Atqui poteſt vtique contingere, vt per inductionem, ad ebrietatem tam formalem, quàm materialem impediatur maius malum, quam ſit ipſa ebrietas. Hanc generalem doctrinam declarabo per varios caſus particulares, quos de ipſa in concreto ebrietate reperi deciſos à variis Doctoribus, prius tamen

19 Quæres II. *An delinquat, qui ex amicitia, & vrbanitate aliquem inuitat ad ebibendum poculum, ex quo præuidet, eum inebriatum iri?*

Reſpondeo I. Quando illa inuitatio fit eo animo, vt inuitatus reuera ebibat poculum, ex quo inebriatum iri præuidetur, tunc vtique delinquit inuitans. Probo i. Quia ita docent omnes Theologi teſte Paſqualigo *in praxi ieiunii deciſ. 371.* poſt S. Thom. *2. 2. q. 150. a. 2. ad 3.* Probo ii. Quia ſine graui cauſa non licet aliquem ſeriò inuitare, & hortari ad faciendum id, quod ipſe nequit ſine peccato etiam materiali facere. Cardinal. de Lugo *de Pænit. diſp. 16. ſect. 4. §. 2. num. 155.* teſtans, neminem conceſſurum hanc licentiam, ſeu quia is, qui talem incitat, vtitur illo velut inſtrumento ad peragendum opus de ſe illicitum illi eidem. Laymannus *lib. 1. Theol. Moral. tr. 4. cap. 14. n. 3.* ſeu quia quando eſt quidpiam à quocunque legitimo ſuperiore interdictum, ex natura rei reſultat in aliis obligatio non inducendi ad transgreſſionem. Ioannes Dicaſtillo *de Pænit. diſp. 9. dub. 8. num. 333.* At vero ille, qui in caſu propoſito inuitatur, non poteſt abſque peccato ſaltem materiali ebibere illud poculum.

20 Vnde patet i. hanc doctrinam eſſe veram, licèt is, qui inſinuatur, iam ſit ex ſe, & citra omnem inuitationem paratus ebibere illud poculum, vt teſte Paſqualigo *loc. cit.* docent omnes, dum diſputant de illo, qui obligatum ieiunare inuitat ad cœnandum ſecum. Patet deinde, eandem doctrinam habere locum, etiam in caſu, quo is, qui inuitatur, ignorat, ebibitionem propinati crateris allaturam inebrii exitum. Confirmatur; nam peccas vtique mortaliter, ſi die ieiunii apponas carnes illi, qui neſcit eſſe diem ieiunii Layman. *loc. cit.* Thomas del Bene *de Immunit. Eccleſ. part. 2. cap. 13. dub. 1. n. 16.* aut ſi amenti eum incites ad libidinem. Tannerus *tom. 3. diſp. 4. q. 8. dub. 7. n. 127.* Palaus *tr. 3. diſp. 1. punct. 24. § 2. n. 14.*

Probo iii. pulcherrima ſententia S. Ambroſii, quam *cap. 14. de Elia & ieiun.* leges his verbis. *Noc vos excuſamini, qui vocatis vt amicos, & emittitis vt inimicos. Quantò meliùs in terram tua vina fudiſſes? quid te delectat damna ſua grata? rogas ad iucunditatem, cogis ad mortem; inuitans ad prandium, efferre vis ad ſepulchrum, cibos promittis, tormenta erogas; vina prætendis, venena ſuffundis.* 21

℞. II. Licèt illa inuitatio fiat ſine prædicta intentione, ſed tantùm ex vrbanitate, & ad oſtendendam amicitiam, probabilius eſt, eſſe illicitam. i. quia communior, & probabilior opinio Azorii, atque aliorum, quos refert, ſequiturque Fagundez *de præceptis Eccleſiæ præcept. 4. lib. 1. cap. 10* peccati damnat illum, qui obligatum ieiunare inuitat amicitiæ, & vrbanitatis cauſa ad cœnandum. ii. quia etſi ſpeculatiuè loquendo poteſt quis ex amicitia aliquem inuitare ad immoderatum potum, ſine intentione incitandi eum ad intemperantiam, practicè tamen eſt difficillimum, & ideo practicè non tutum. iii. quia aut putas illum, qui à te inuitatur, acquieturum inuitationi, aut cenſes non acquieturum: ſi putas acquieturum, certè es cauſa peccati; ſi exiſtimas non acquieturum, ſimulatorem potiùs, quam amicum agere videris. 22

Hinc refutatur Paſqualigus, dum *deciſ. 375.* à peccato excuſat illum, qui etiam non paratum eſt ſe frangere ieiunium inuitat ad cœnam, ſi illo præuideat eum accepturum hanc inuitationem. Equidem eſt per ſe loquendo aſſentiendum S. Antonino *part. 2. tit. 6. cap 3. §. 2.* Tabienæ *verb. ebrietas*, & Regin. *lib. 12. n. 58.* abſolutè pronuntiantibus reum, peccati mortalis illum, qui ad potandum inuitat alium, quem probabiliter credit, vino depoſitum iri. Quanquam rectè ſubdit idem Paſqualigus *n. 10.* ſi inuitans videat, inuitatum velle cœnare, in primis non poſſe illum vrgere, vt comedat; deinde ſi commodè poteſt, teneri ipſi dicere, quòd ſolius vrbanitatis cauſa eum inuitauerit, & non ea intentione, vt ipſe ſuam conſcientiam læderet. Quæ doctrina poteſt applicari præſenti materiæ & obſeruari, eò quòd ſicut Itali, & Galli millies ſe vocant humillimos ſeruitores illorum, quibus nullum vnquam ſeruitium, aut præſtiterunt, aut præſtare cogitant; & tamen non mentiuntur, dum hac phraſi, hiſque, vt vocant, complementis vtuntur, ideò ſcilicet, quia eſt ſit tantum vrbana locutio, non intelligenda illo ſenſu, quem ſonant verba, ſed præcisè accipienda, vt ſignum alicuius honorationis, aut beneuolentiæ vulgaris, vel peculiaris pro circumſtantiis perſonarum; ita etiam inuitatio ad ebibendum poculum, de quo loquimur, poſſit eſſe ſignum non ſeriæ inuitationis, ſed præcisè vrbanitatis. Et hoc pacto poteſt probabiliter defendi doctrina contraria reſponſioni datæ *n. 23.* in praxi tamen ſequenda non eſt, niſi timeatur aliquid incommodum. Cæterùm an liceat alterum ideo inebriare, vt pellatur eius morbus, aut mœror, explicabo *cap. 18. ſect. 2.* 23

Quæres III. *Vtrùm ſi nonnulli proditionem oppidi meditentur in certam horam, nec ſuppetat mihi alia facultas impediendi proditionem, niſi eos lautè excipiendo, & ſopiendo per potum, fas mihi ſit illos ita vino obruere?* 24

℞. Leſſius *lib. 4. de iuſtit. cap. 3. n. 33.* Baldell. Moral. Theolog. *lib. 5. diſp. 30. n. 27.* aliique eſſe id tibi fas aſſerunt propter rationem paulo antè indicatam; nefas tibi id eſſe, ait Dicaſtillo *lib. 1. de iuſtit. & iur. diſp. 3. dub. 11. n. 146.* Layman. *lib. 3. ſect. 4. n. 6.* cum aliis, eò quòd ad impediendum maius peccatum non liceat ſuadere minus, niſi illud minus ſit pars, formaliter, vel virtualiter incluſa in maiore, de quo patrando cogitabatur. Conſentit haud dubiè Arriaga *tom. 1. diſp. 38. n. 24.* dum abſolutè negat, eſſe licitum, directè vnum peccatum perſuadere, etiam vt alia vitentur grauiora, ſed ſolùm, vt ſi vnum ex duobus velit facere, faciat minus. Nec puto, inquit hic auctor, aliquem Caſiſtam docere, poſſe me licitè directè optare, vt alter libere Deum odio habeat, etiamſi ſperem, vitanda impoſterum innumera peccata grauiora.

Verùm vtique non unus, ſed plures Caſiſtæ, & magni Theologi docent, quod doceri negat hic Doctor; hi ſunt Vaſquez *in opuſc. de ſcandalo. art. 1. dub. 1. n. 9.* Turrianus Vaſquezium verbatim deſcribens *diſp. 96.* de charitate *n. 6.* Leſſius *loc. cit.* Baſilius Pontius *lib. 5. de matrim. cap. 15. §. 1. n. 10.* probans id tum facto Patriarchæ Loth. *Gen. 19.* & Leuitæ *Iudic. 19.* tum authoritate SS. Chryſoſtomi, & Auguſtini: Tannerus *tom. 9. diſp. 2. q. 6. dub. 8.* ita loquens: (Licet propter maius peccatum vitandum,) ſecluſa tamen iniuria tertii (inducere ad minus iubendo, ſuadendo, rogando, hypothetica tamen intentione. Et ſic excuſari poteſt factum Eliæ inuitantis ſacerdotes Baal ad ſacrificandum.) Sic ille. 25

Quare cenſeo, practicè, & ſpeculatiuè probabilem eſſe reſponſionem ea Leſſio, & Baldello relatam, licèt oppoſitam exiſtimem veriorem, quia puto, eſſe probabiliùs, quòd non liceat inducere ad minus malum, pro euitando maiore, niſi illud minus includatur in maiore, vel iam cogitatum, & deſtinatum fuerit; ſiquidem videre non poſſum, quo pacto non in- 26

fera-

ſequitur hinc, poſſe quem licitè, propriéque eſſe authorem peccati. Aſſentiter autem Leſſio, ſi proditores ſtatuiſſent ſtatim poſt peractam proditionem exhilarare ſe mero vſque ad plenam temulentiam; etenim eſſe authorem euiſmodi circumſtantiæ temporis non apparet eſſe ita intrinſecè malum, quin recta ratio quandoque permittat. Lege omnino Dianam *part. 5. tract. 7. reſol. 7.* referentem alia exempla, atque authores.

27 Quæres IV. *An non ſaltem euiſmodi proditores liceat inuitare, & hortari ad bibendum vinum fortiſſimum, cuius ipſi vim ignorant?*

℞. Ipſe quoque Dicaſtillo *cit. n. 146.* poſt Layman. *cit. n. 8.* talem inductionem excuſat à peccato, ideòque, quòd tali hauſtu non ſint peccaturi proditores; & proinde non ſis futurus cauſa peccati, ſed ſolùm priuationis vſus rationis, quem vtique licitè potes illis auferre, cùm poſſes licitè (ſi alia ratio proditionis auertendæ non ſuppeteret) totum caput ipſis auferre.

28 Quæres V. *Quid licitum ſit, caſu, quo ciues, aut milites volunt quidem vrbem prodere, ſed tamen volunt impedire, ne vrbs, quæ eſt in manibus hæreticorum, & rebellium reſtituatur ſuo legitimo domino?*

℞. In hoc quoque caſu permittunt Leſſius, & Baldellus *loc. cit.* vt eis ſtrenuè propines, donec humi ſternantur; quod & ego permitto in caſu præcedentis quæſiti.

SECTIO IV.

Proponuntur, ac reſoluuntur aliæ quæſtiones de prouocatione ad ebrietatem.

SVMMARIVM.

Caſus capti à hæreticis, eoſque inebriantis, vt poſſet fuga elabi. 29.
Qui iurauit, ſe non fugiturum è carcere, illicitè inebriat cuſtodem ad fugiendum. 30.
Quid ſi non iurauit? 30.
Quid ſi prauidet, ſuam fugam fore cuſtodibus damnoſam? 31.
Quid ſi nequeam niſi ex ebrio cognoſcere, quid hoſtis in me iniquè moliatur? 32.
Aut quid alius in me conſilii coquat? 33.
Aut quid in alium amicum meum? 34.
An licitè inebrientur Legati, ad expiſcanda ipſorum conſilia? 35.
An & rei capitis, vt cognoſcantur eorum crimina? 36.
Non poteſt damnari reus, ſi retractet confeſſionem, quam fecit ebrius coram iudice, 37.
An licitè inebries afficiendum extremo ſupplicio, vt ipſe minus ſentiat carnificinam? 38.
An liceat inebriare ſtultos? 39.
An infantes? 40.
An hos licitè doceas mentiri? 41.
An proferre verba blaſphema? 41.
An valeat ſponſio, inter duos, vt plus potans lucretur centum? 42.

29 Quæres I. *Quid reſpondendum ſit ad hunc*

CASVM LESSIANVM.

Quidam ante aliquot annos captus à rebellibus hæreticis, & ductus ad tabernam, cœpit ſtrenuè cum illis potitare, vt eos inebriaret, & ſe fuga proriperet, quod eſt ita conſecutum.

℞. Leſſius *lib. 4. de iuſtit. cap. 3. nu. 35.* teſtatur, reipſa id contigiſſe, & excuſat talem à peccato, ſicuti & Baldellus *lib. 5. diſp. 30.* Et vtique excuſandus fuit, ſi ad materialem tantùm ebrietatem induxit, vt illis ratione ſpoliatis vitam in tuto collocaret, nec nego eſſe veroſimile, quòd hunc ipſum ob finem potuerit ad formalem ebrietatem prouocare.

30 Quæres II. *An, & quando peccet, qui carcere, aut cuſtodia clauſus vino ſepit cuſtodes, ac poſtmodum elabitur?*

℞. Ad quæſtionem in praxi frequentem, & ab aliis non deciſam cum diſtinctione; aut enim iurauit, ſe non fugiturum, aut non iurauit. Si iurauit, peccat mortaliter profugiendo, & conſequenter inebriando cuſtodes; nam iuramentum in gratiam alicuius factum obſeruari debet, ſi ſine diſpendio æternæ ſalutis ſeruari poſſit. *cap. cùm contingat de iureiurando.* Si autem non iurauit, tunc ſubdiſtinguendum eſt; aut enim detinetur iuſto carcere, aut iniuſto? Si iniuſto excuſabunt illum haud dubiè Leſſius, & Baldellus; ſaltem caſu, quo carcer eſſet valde moleſtus, vel immineret periculum mortis, mutilationiſue; illi quippe cuſtodes, & excubitores eſſent tunc cooperatores ad iniquam detentionem; ſi autem iuſto carcere detinetur, tunc peccat mortaliter, ſeu ad formalem ebrietatem inducat cuſtodes, ſeu ad materialem. Nam ſi ad formalem inducat vno ex tribus modis indicatis *numero 16.* tunc eſt propriè cauſa peccati, & quidem non ad ſuſtandum maius, quo ſolo caſu permittunt Doctores inductionem ad formale peccatum. Si verò inducat ſolùm ad materialem ebrietatem, præbendo videlicet potum, ex quo non cenſent cuſtodes orituram ebrietatem, etſi non ſit cauſa peccati formalis, eſt tamen cauſa, & quidem doloſa, ac proinde iniuſta tum peccati materialis, tum exturbatæ rationis, tum denique mortis, aut alterius grauis damni; cuſtodes enim, qui per temulentiam permiſerunt elabi captiuos, ſolent communiter vel capite plecti, vel graui damno affici. Et quamuis probabilior ſit opinio aſſerentium, fas eſſe captiuo, etiam quem iuſta mors manet, perfringere carcerem, ac profugere, attamen carceris perfractio non eſt tantum malum, quantum inebriatio cuſtodum, qui ſuam helluationem capite luere debebunt.

Video poſſe obiici, ſupplicium, quòd à Magiſtratu impendet cuſtodibus, habere ſe merè per accidens reſpectu inebriationis, & proinde non eſſe habendam rationem illius; peccatum verò materiale, & priuationem vſus rationis non eſſe tanta mala, quin ob vitam conſeruandam poſſint inferri alicui, præſertim non prorſus iniuſto, ſicuti non ſunt prorſus iniuſti cuſtodes, qui ſcientes volentes hauriunt vinum, eſto ignorent eius vim. Quia tamen, ſicuti nullus ex conſilio, dummodò fraudulentum non fuerit, obligatur *reg. 62. de reg. iur. in 6. & leg. conſil. ff. eod. tit.* ſi dolus, & calliditas interceſſerit, de dolo actio competit, *cit. leg. conſilii*; hic autem dolus, & calliditas interuenire ſupponitur, ideo ſaltem Deo, ſi non iudici terreno competit actio aduerſus euiſmodi captiuum; imò competit ipſis etiam cuſtodibus, ſi non in foro fori, ſaltem in foro poli. 31

Quæres III. *Quid pronuntiandum de Caio, qui probabiliter, & prudenter timens, ne Titius moliatur ipſi interitum, nec valens aliter ſibi commodè cauere ſine certiore notitia, & indicio talis molitionis, Titium inebriat, an licitè id fiat? poſito, quòd nequeat alia ratione illud indicium expiſcari.* Hunc caſum reperio apud ſolum P. Baldellum *cit. lib. 5. diſp. 30. n. 28.* quem quidem proponit verbis, quæ retuli, & reſpondet ſequentibus: (Non irrationabiliter pluris facit ſecuritatem ſuæ vitæ, quàm ebrietatem alterius, & ideo non eſt damnandus peccati mortalis.) 32

Ego circa hunc caſum pronuntio ſequentia. I. Veriſſimè dictum eſſe à Salomone *Prouerb. 31. Nullum ſecretum vbi regnat ebrietas.* II. Illum caſum contingere frequenter, vt declarabo *cap. 19. ſect. 9.* III. Caium non delinquere, ſi Titio tantum vini apponat, quantum ſufficit ad illum inebriandum; nam materiam peccati mortalis alicui ſubminiſtrare poſſumus, quando adeſt grauis cauſa. IV. Neque delinquere Caium, ſi Titio propinet poculum vini præſtantiſſimi, quo mox præter ſuam opinionem capiatur. V. Etſi haud dubiè Laymannus, & Dicaſtillo relati *num. 14.* cum aliis negaturi ſint, licitam fore hanc propinationem, & adhortationem in eo caſu, in quo ipſemet Titius aduertit manifeſtum periculum ebrietatis, Leſſius tamen ibidem relatus eam vtique permiſſurus eſſet, & ego permitterem authoritate potiùs, quàm ratione ductus. 33

VI. Etſi P. Nicolaus Baldellus *diſp. 30. loc. cit.* abſolutè tradat, illud ipſum, quòd Caio licitum eſt reſpectu Titii, eſſe eidem Caio licitum reſpectu Lælii, caſu, quo Lælius putatur omnino conſcius Titianæ machinationis in Caium, ego tamen id non admitto, niſi in caſu, quem ponit ipſe Baldellus, quando videlicet Caius habet ius ad eruendam à Lælio veritatem, quomodocunque & quibuſcunque artibus. Equidem fieri poteſt, vt Lælius ex ſola charitate, & non ex iuſtitia teneatur prodere ſecretum; clarum eſt autem, obligationem ex ſola charitate ortam, non tribuere tantum ius illi, ad quem eſt ea obligatio, quantum tribuit iuſtitia. 34

VII. Non immeritò cenſet Baldellus *loc. cit.* inebriationem, quæ Caio licita eſt, ad eruendum ſecretum pro vitæ propriæ conſeruatione, eſſe etiam licitam ad expiſcandam veritatem, pro conſeruatione vitæ alienæ, nam quibus mediis licitè propriam vitam conſeruamus, iiſdem ferè alterius non iniuſtè impugnatæ tenemur. Doctores in materia de homicidio.

Quæres IV. *An excuſandi illi, qui Legatos ad ſe miſſos inebriari curant, vt ſecreta cognoſcant?* 35

℞. Vel volunt cognoſcere illa ſola ſecreta, quæ Legati tenentur manifeſtare, vel illa, quæ non tenentur, poſſunt tamen bona conſcientia, vel denique illa, quæ bona conſcientia nequeunt prodere Legati. Si primum, facilè deducetur ex dictis ad quæſtionem præcedentem affirmatiua reſponſio. Si ſecundum, excuſandi non ſunt, quia incitant ad ebrietatem, vel formalem, & ſic ſunt cauſa propriè dicti peccati, idque ſine ſufficienti ratione, vel materialem, & tunc rationabiliter inuitos priuant fraudulenter vſu rationis, & proinde cum fraus & calliditas abſque ſufficiente titulo interueniat, non poteſt non interuenire peccatum, *argum. legis conſilii, ff. de reg. iur.* Vnde à fortiori patet, delinquere grauiſſimè illos, ſi vini equuleum adhibeant, ad exploranda, quæ Legati bona conſcientia dicere nequeunt; nam cui non licet minus, nec maius licebit *cap. nullo diſt. 44. & Gl. ibid.*

36 Quæres V. *Quantum peccet iudex, qui reum idcirco inebriat, vt ex ebrio confeſſionem crimi inis extorqueat?*

℞. I. Tantum, & eo genere peccati peccat, quantum, & quo illi, qui alliciunt aliquem ad ebrietatem prouocant, vt explicabo ſect. ſequenti. II. Peccat etiam contra iuſtitiam, quia vult ab inuito extorquere confeſſionem, non ſeruata Iuris forma; quare graui iniuria illum afficit, *argument. cap. qualiter, & quando 17. de accuſat.*

37 III. Hinc infertur, eiuſmodi confeſſione non poſſe ſtare Iudicem, neque ſecundùm eam poſſe procedere, vel ad torturam, vel ad ſupplicium. Baldellus *loc. cit. num. 29.* Ratio eſt, quia quando examinatio iudicis non eſt iuridica, & legitima, tunc confeſſio non debet haberi pro legitima, & proinde illa ſtari nec debet, nec poteſt, niſi fortè citra errorem confirmetur: Gloſſa, & DD. *in leg. penult. ff. de quæſt.* Clarus *q. 55. in practica criminali.* Leſſius *lib. 2. cap. 29. dub. ult. nu. 173.* Cùm enim ille proceſſus valeat, in quo ſeruatus non eſt debitus modus inquiſitionis, text. expreſſ. *cit. cap. qualiter, & quando de accuſat.* Atqui confeſſio, de qua loquimur, non eſt legitima, nec iuridica, quandoquidem leges aduerſantur, non autem patrocinantur fraudibus, text. *in c. nonnullis de re ſcriptis* nam ius eſt ars æqui, & boni, *text. l. 1. ff. de iuſt. & iur.* & inde non debent naſci iniuriæ, vnde iura naſcuntur. *text. cit. cap. qualiter, & quando, de accuſat.* Vnde infert generatim Laymannus *lib. 3. tract. 6. cap. 5. n. 13.* ſi reus confeſſionem per mendacium, ſimulationem, doluinue iudicis extortam poſtea retractet, non poſſe ex ea condemnari. Vide ex inſtituto hac de re plura in Alph. Quadrup. *p. 2. n. 516. & 537.*

38 Quæres VI. *An delinqueret grauiter, qui extremo ſupplicio afficiendum vino obrueret idcirco, vt is cruciatum fortiori animo ferret?*

Reſpondent Iannerus, & Diaſtillo *loc. cit.* à nemine id negari poſſe, ſoreque factum alienum à communi ſenſu, & praxi proborum, ac ſapientum virorum, eſto talis potus illis præberetur poſtquam etiam ad mortem rite diſpoſitus: Aſſentior his DD. ob magnas abſurditates, & incommoda, quæ ex tali praxi ſequerentur. Confirmatur ex dicendis *cap. 18.*

39 Quæres VII. *Quid ſentiendum de illis, qui ſtultos inebriant?*

℞. Licèt nemo poſſit propriè inebriare ſtultum, ſeu amentem, cùm iam antea ſit deſtitutus mente, ac ratione, qui tamen tantum vini illi ingerunt, quantum ſufficeret ad eum ratione, ſi quam haberet, ſpoliandum, poſſunt aliquo modo dici illum inebriare. Cenſeo abſolutè, non eſſe damnandos grauis peccati, niſi prouideant ex eiuſmodi ebrietate ægritudinem aliquam in iis amentibus orituram, vel aliud quidpiam mali illaturos. Ratio eſt, quia non apparet inde per ſe vllum graue inconueniens. Et quamuis ebrietas ſoleat impedire vſum ſenſuum exteriorum, non videtur tamen hoc impedimentum eſſe in amente tanti momenti, vt ideo prædicta inebriatio contrahat malitiam mortalem.

Appendix.

40 Etſi autem anno 1661. hanc doctrinam de inebriante amentem tradidit hic author, poſtea tamen publico data eſt Theologia Intentionalis D. Ioannis Caramuelis in cuius *lib. 2. cap. 3. n. 1087.* eum immunem à peccato mortali habet illum, qui amentem inebriat, præmittit autem *n. 1056.* idem eſſe dicendum de inebriante puerum, intelligendo per puerum illum, qui necdum eſt capax viniſationis: excipiendo autem & meritò, eſtum; quo ſæpius contingeret illa inebriatio pueri, quia (iudico, inquit Caramuel) grauem iniuriam fieri illi, qui ita educatur; vt veniat ad vſum rationis infectus malis moribus, eſt enim in periculo peccandi certiſſimo, qui incipit ratione vti, imbutus malis moribus, quibus vix reſiſtunt prudentes. Ita ille. Addo ego aliam rationem, quia frequens inebriatio pueri ſummopere obeſt eius corporali valetudini; eorum vitam humectat, calefacitque nimium pueruſos, quæ ſuperfluitas eſt ipſis valdè noxia, ſicuti loquitur Galenus relatus ſuprà *cap. 2.*

41 Excuſat item Caramuel à peccato etiam veniali eos, qui necdum adeptos vſum rationis docent mentiri, è diuerſo damnat *n. 1093. de mortali,* qui eoſdem docet proferre verba blaſphema, hæretica, aut periura, an rectè damnet, non eſt huius loci diſquirere, tametſi quiſque, vt credo, videt, poſſe facilè negari ſaltem de periurio, ſi ſupponemus, quod tradit, & rectè Caramuel, eſſe extra culpam etiam venialem, qui docet tales mentiri; ſed fortè de his plura infra. *cap. 19.*

42 Quæres VIII. *An valeat ſponſio inter duos, vt qui plus potauerit, præſtet centum?*

Hanc quæſtionem his verbis proponit Auguſtinus Barboſa *tom. 2. collectan. in ius canon. cap. à crapula de vit: & honeſt. Cleric.* reſpondetque negatiue. Sed vtique eſt error in typo; quare illam quæſtionem tali modo propono: Valetne ſponſio inter duos, vt qui plus potauerit, lucretur centum? Et reſpondeo non valere, antequam vterque potandi certamen finierit; nam in malis promiſſis fidem non expedit obſeruari *reg. 69. iur. in 6.* Cùm ne quidem ſit obligatorium contra bonos mores præſtitum iuramentum, *reg. 58. eod.* Itaque poteſt hæc ſponſio à qualibet parte reſcindi, antequam ſit finitum potandi certamen; at poſtquam eſt finitum, cenſeo debere præſtari centum illi, qui plus potauit; nam pacta ſeruabo, ait Prætor *leg. iuris Gent. ff. de pact.* & pecuniæ etiam ob turpem cauſam ſunt poſt impletam conditionem prætanda, vt habet communior Doctorum opinio Soti, Conarru. Valent. Iannerii *tom. 3. d. 4. q. 6. n. 503.* contra Nauarrum.

SECTIO V.

An, & quantum peccent, qui ſunt cauſa indirecta aliena ebrietatis?

SVMMARIVM.

Tribus modis poteſt quis eſſe indirecta cauſa alienæ ebrietatis? 43.
Quantum peccet inducendo ſolo ſuo exemplo alios ad temulentiam? 44.
Rarò tales grauiter peccant peccato ſcandali. 45.
Quid de Cauponibus apponentibus tantum vini, quantum ſufficit ad ebrietatem? 46. & ſeqq.
Singulariter quando ſciant, hunc aut illum hoſpitem ſolere inebriari? 46. & 51.
Quid de ſumentibus amicum ad cenam, apponentique ipſi vinum ſuperabundans? 50.
An & illi damnandi, qui non impediunt ebrietatem alienam? 53.
Aut è diuerſo, qui effundant vinum, quo alter eſt ſe inebriaturus? 54.
An exprimendus numerus perſonarum, quibus ſuiſſe cauſa indirecta ebrietatis? 55.

Quæres I. *Quot modis ſoleat quis eſſe indirecta cauſa alienæ ebrietatis?* 43

℞. Potiſſimum tribus. I. Exemplo. II. Materiam ſubminiſtrando. III. Materiam non auferendo.

Quæres II. *An mortaliter delinquat, qui immoderatè potat, prævidens unum alium, aut plures ſuo ſolo exemplo ductos, bibituros eſſe vſque ad ebrietatem?*

℞. Id omnino aſſerendum eſt conformiter communi doctrinæ traditæ à S. Thoma *2. 2. q. 43. a. 1. & 2.* in quibus ipſe, & cæteri Theologi conſentiunt damnare illum peccati mortalis, qui ſuo exemplo dat alteri occaſionem peccati mortalis, eo quòd agat (grauiter) contra charitatem. Thom. *cit.* Caietanus & Vaſquez *in opuſculo de ſcandalo, a. 8. dub. 2. n. 17.* illorumque ſtrictè ſuo determine Suarius *diſp. 90. dub. 7.* abſolutè dicunt, peccare mortaliter à te, ſi per peccatum veniales des occaſionem peccati mortalis, ſiue illud mortale ſit in eadem ſpecie, ſiue in diuerſa; vt videre Vaſquez *n. 16.* Vnde ſequitur, ab illo quoque noxam lethiferam contrahi, qui excedit in potu, non tamen vſque ad priuationem vſus rationis, interim probabiliter ſuſpicans, vnum aut alterum ex aſſeclis tali exemplo motos non deſituros guttur rigare, donec ſint planè ebrii. 44

Ego tamen cenſeo, rarò quem peccare mortaliter dando per ſuum præcedens exemplum occaſionem plenæ ebrietatis, nam communiter, qui alios ſeſe inclinantes imitari ſolent, ſunt ita inclinati, vt licèt non haberent ante ſe vllum exemplum, forent tamen ſeipſos inebriaturi, & tunc non delinquit peccato ſcandali, qui præit malo exemplo. Nauarrus *in cap. conſideret. §. animaduertere. num. 9. diſt. 9. de Pœnit.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. n. 6.* Vnde non puto, confeſſarium teneri quærere ex pœnitente ebrioſo, vtrùm ſuo malo exemplo non fuerit cauſa alienæ ebrietatis; potius quærat, an non per ſuam propinationem fuerit eiuſmodi cauſa. 45

Quæres III. *Quatenus excuſandi, vel inexcuſandi ſint caupones, qui ſuis hoſpitibus tantum vini apponunt, quantum ſufficit ad conciliandam temulentiam?* 46

Reſpondeo I. Excuſandi ſunt, quando non præuident periculum ebrietatis; nam præcisè præbere alicui materiam peccati mortalis non eſt illicitum, cùm ipſe Deus nobis toties præbeat. II. Si tamen præuideant periculum temulentiæ, accuſandi ſunt grauis delicti. Ita poſt Iannerum, Antonium Fernandes *in Ex. Theol. part. 4. cap. 5. § 1.* & Regin. docet Baldellus *lib. 4. diſp. 30. num. 22.* Ratio eſt, quia nec ex charitate tenemur noſtrum proximum corrigere, vt conſtat ex Matth. 18. & S. Thoma *2. 2. q. 33.* tenemur vtique ipſi non præbere materiam peccandi. Sicuti autem non tenemur ſemper proximum noſtrum corripere. S. Thom. *ibi.* ita nec ei materiam peccandi ſemper non ſubminiſtrare.

III. Ac proinde ſunt excuſandi prædicti caupones, quando volentibus ſe inebriare affatim vinum præbent ideo, quòd timeant probabiliter, ne ab iis afficiantur contumeliis, ſi negent. Sanchez *lib. 1. c. 7. nu. 38.* Palaus *tr. 6. diſp. 6. punct. 14.* aut quando timent 47

de

ne moroſè negando, minuatur numerus, & affluxus hoſpitum. Sanchez, & Palaus *ll. cc.* Quòd ſi caupo ſolùm timeat, ne potum largiorem negando perdat lucrum, quod ex largiore potatione ſperare poteſt, negant citati Doctores, & quidem meritò, illum excuſari a peccato; eò quòd metus tantilli lucri amittendi non ſit cauſa ſufficiens ad non impediendum peccatum alterius.

Fateor tamen, ſi quis eа legat, quæ Paſqual. *in praxi ieiunii reſolut. 363.* adducit, venturum in hanc opinionem, quòd ille Doctor putet, caupones, & tabernarios non delinquere, etſi tum ob metum lucelli amittendi, tum ob leuiorem adhuc cauſam ſubminiſtrent vinum lucronibus; ſed doctrina, quam tradidi, eſt verà. Cùm enim ſit à Deo cuiuis mandatum de proximo ſuo *Eccl. 17.* non videtur charitas Chriſtiana permittere, vt illud mandatum tranſgrediantur ob cauſam valde leuem. Sanè caupo ipſe meritò ægrè ferret, ſi ſibi in alia taberna potitanti fuiſſet talis tamen præbita illa exuberans copia vini. Ergo etiam cogitet, alterum poſſe poſtmodum indignari, quòd ob tantillum lucelli fuerit condeſcenſum ſuæ irrationabili petitioni, eſt quippe ſcriptum: *Intellege, quæ ſunt proximi tui ex teipſo, Eccleſiaſtici 31. verſ. 18.*

30 Quæres IV. *Quid cenſendum de illo, qui amicum ad prandium inuitat, prævidens illum ebrium domum rediturum, ſi ei tantum vini apponat, quantum ipſe petet?*

℞. S. Auguſtinus *ſerm. 231. de temp.* ſic reſpondet: *Sed illi, qui tales eſſe volunt, excuſant ſe miſerabiliter dicentes: Ingentem habeo amicum, ſi quoties illum ad conuiuium vocauero, potum ei, quantum voluerit, non dedero, &c. In poteſtate tua dimitte, vt quantum ſibi placuerit, bibat, & ſi ſic ſe inebriare voluerit, ſolus peccat. &c. non ambo peccatis, &c.* Itaque iudice S. Auguſtino communiter non peccant illi, qui, quos conuiuio exceperunt, miniſtrant vinum, ebrietatem ipſis allaturum, modò non incitent illos ad nimium bibendum; quia videlicet communiter non vitabuntur offenſæ graues, ſi non detur talibus, quantum petitur. Si tamen citra offenſam poſſet negari tanta copia vini, cenſeo eſſe negandam, ſicuti non eſt ſine iuſta, rationabilique cauſa ad conuiuium, vel prandium inuitandus ille amicus, qui putatur ad ebrietatem vſque potaturus, *mandauit enim Deus cuivis de proximo ſuo*, vt paulò ante dixi. Quia tamen inuitatio illa ſe remotiùs habet ad inebriationem, quàm vini copioſi ſubminiſtratio, idcirco ea facilius, quàm hæc excuſationem habet.

31 Quæres V. *Quid teneatur facere caupo, quando eius tabernam ingreditur comes, quem ſcit non ſolere egredi, niſi potu madidum, adeoque temulentum?*

℞. Aſſerit S. Antoninus *part. 2. tit. 6. cap. 3. §. 2. in fin.* eiuſmodi hoſpitem abſolutè obligari, vt tali potatori neget vinum, ſi videlicet abſque ſuo incommodo poſſit. Nec obſtat, quod caupones hanc Theologiam non capiant; nam ideo non capiunt, quia nimis auidè lucra captant.

32 Quæres VI. *An caupones peccent, quando dant vinum iis, de quibus rationabiliter dubitant, vtrùm ſint ſe inebriaturi nec ne?*

℞. Non peccant, vt rectè contra Nauarr. in Manual. *cap. 21. n. 26.* monent in ſimili Sanchez *lib. 1. Moral. cap. 7. n. 34.* Bonacin. *diſp. 2. de peccatis q. 4. p. 2.* Paſqual. *in praxi ieiun. deciſ. 363.* Ratio eſt, quia caupo eſt in poſſeſſione miniſtrandi vinum petentibus; iure autem huius poſſeſſionis priuari non debet propter dubium. Imò ſi in hoc caſu neget, peccabit; quia dubia in meliorem partem, ſaltem quoad actiones exteriores, noſtrum proximum concernentes, interpretari debemus, iuxta *reg. 2. de reg. iur. in 5.*

33 Quæres VII. *An & illi damnandi ſint, qui non impediunt alienam ebrietatem, cùm poſſint?*

℞. Tales de mortali peccato damnant S. Antoninus *tit. c. 3. §. in fin.* Tabiena, Reginald. *cit. lib. 22. num. 58.* ſi videlicet ſine incommodo poſſint, & tamen non impediant ebrietatem. Ratio eſt eadem, quam ſuprà attuli; nam ſi obligamur ex charitate noſtrum proximum reducere ad frugem, quando adſunt illæ circumſtantiæ, & conditiones, quas in materia de correptione fraterna explicant Theologi cum S. Thom. *2. 2. q. 33.* certè tenemur impedire eorum peccata, quoad poſſumus commodè.

34 Quæres igitur VIII. *An ſi Caius habeat ante ſe menſuram vini, quam niſi auferam, & effundam, certè creditur ſe inebriabit, licitè effundam?*

℞. Licitè effundam iudice Cardinale Toleto in ſumma *lib. 5. cap. 35.* Quatuor tamen ſunt circa hunc, & ſimiles caſus obſeruanda. I. Si aliter poſſim facile impedire ebrietatem, abſcondendo vinum, vt poſtmodum ſobrio reddam, teneor abſcondere, & non licet effundere. II. Si non poſſim abſcondere, niſi in meo ventre, licitè ebibam. III. Si Caius videatur grauiter blaſphematurus ablato ſuo vino, auferendum non eſt, quia eius minus peccatum non debet per maius impediri. Sanctus Thom. *2. 2. q. 150. a. 4.* & ibid. *q. 73. a. 6.* moneţque generatim Doctores, cùm quærunt, vtrùm debitor licitè differat ſolutionem, quando prævidet creditorem ea abuſurum in perniciem propriæ animæ. IV. Non debes per vim auferre illi ſuum vinum, quia ſolius Magiſtratus eſt, per vim coercere ſceleratos. Excipe, niſi illa ebrietas eſſet Caio allatura extremum malum, vt in ſimili docet Cardinalis de Lugo *diſp. 21. de iuſt. num. 34.*

Quæres IX. *An oporteat in confeſſione exprimere, quoties, & reſpectu quot perſonarum peccaret quis, miniſtrando potum exceſſiuum, aut non impediendo ebrietatem?* 35

℞. Tenetur quis in confeſſione manifeſtare, non ſolùm, quòd alios inebriauerit, aut occaſionem, vel materiam dederit inebriandi, ſed etiam debet manifeſtare, quot illi fuerint, & quoties id fecerit, ſiue cum vno, ſiue cum pluribus. Ita loquitur Baldellus *num. 22.* & ego cum illo. Addo tamen circa huius ſectionis reſponſiones, nullo modo requiri tam graues cauſas, ad excuſandos ab omni peccato illos, qui vinum ebrioſis ſubminiſtrant, aut illos non impediunt ab ebrietate, quàm requiruntur ad excuſandos illos, qui propinando, aut incitando ſunt cauſa ebrietatis; plurima enim fas eſt permittere, aut indirectè velle, quæ non licet directè intendere. Doctores in materia de ſcandalo & alibi.

SECTIO VI.

Cuius ſpeciei peccatum admittant, qui ſunt aliis directa, aut indirecta cauſa ebrietatis?

SVMMARIVM.

Cuius ſpeciei peccatum admittat incitans alterum ad formalem ebrietatem, cum intentione maculandi eius animam? 56.
Cuius ille, qui ad formalem quidem, non tamen cum tam Sathanica intentione? 58.
Refert ad praxim hoc ſcire. 60.
Quomodo ille, qui alio modo fuit cauſa alienæ ebrietatis? 62.

QVæres I. *Cuius ſpeciei peccatum admittat is, qui alterum in ebrietatem inducit ex directa, & formali intentione ad eius animam macula ebrietatis conſpurcandam?* 56

℞. Qui hoc modo inducit, diabolus eſt, non homo, ſimilis illi, qui, vt infra referemus ex fide dignis, nactus ſuum hoſtem, minatúſque ei mortem, niſi Deum negaret, poſtquam illum ad hoc ſcelus facinus adduxit, eum mox confodit cum impio iſto epiphonemate: *Iam non corpus ſolùm, ſed animam quoque ipſam perimere poſſum.* Vt conſceleratus hic latro per ſuum Sathanicum poſtulatum peccauit contra charitatem, & Fidei diuinæ obligationem, ita & is, de quo præſens quæſtio proponitur, peccat contra charitatem, & ſobrietatis obligationem, & quidem ita grauiter contra charitatem, vt quemadmodum ſuprà retuli, ſint qui damnent peccati mortalis etiam illum, qui alterum ad veniale delictum inducit, ex formali, & directa intentione maculandi peccato veniali animam ipſius. Cauſam attuli ſuprà *n. 17.* 57

Quæres II. *Quid cenſendum, quando ex directa quidem, non tamen formali intentione aliquem inebriamus?* 58

℞. Nos quoque contra charitatem in hoc caſu mortaliter delinquere aſſerunt multi, negantibus nullis, vt diſces ex obuiis quibuſque Theologis de ſcandalo tractantibus, nominatim Laymanno *lib. 2. tract. 3. c. 13.* Lugone, & Dicaſtillo mox citandis. Quin plerique aiunt, nos in eo caſu committere idem ſpecie peccatum, quod admittit is, quem inebriamus, adeoque contrahere malitiam formalis ebrietatis. At Cardinalis de Lugo *diſp. 9. de iuſtit. num. 14.* id inficiatur, eo quòd ſobrietas, vti & alia quælibet virtus, etſi directè præcipiat, vt obſeruetur ab iis, qui ad illam tenentur, attamen tantùm indirectè vetet, ne eius impedimenta ponantur, adeoque ne quis alium ab ea auertat. Quare in prædicto caſu admittitur peccatum ſpecie diſtinctum ab ebrietate propriè dicta, id peccatum tamen reductiuè pertinet ad ebrietatem, vt addit idem conſentiente Dicaſtillo *de Pœnit. diſp. 9. num. 271.* ac bene declarante, mihique perſuadente. 59

Nec illa inter Doctores controuerſia eſt ſolùm ſpeculatiua, ſed vere ad praxin ſpectat; nam ſi ponamus, ebrietatem in aliqua religione fieri peccatum reſeruatum, non incurret reſeruationem is, qui aliquem inebriat, vt deduces ex verò fundamento, quo Thom. Sanchez *lib. 5. ſumma cap. 6. num. 10.* approbantibus Lugone ac Dicaſtillo *ll. cc.* probat, illum, qui peccato ſolùm venialiter repugnante caſtitati, cuius voto obſtrictus eſt, inducit Religioſum ad crimen lethale aduerſans caſtimoniæ, idcirco non incurrere illam reſeruationem, qua tenetur inductus, & ſeductus, quòd inductus non peccatit mortaliter contra ſuum votum. Atqui neque is, quo de loquimur, delinquit propriè contra ſobrietatem. 60

61 Quæres III. *Quomodo teneatur talis ſuum peccatum confiteri, ſi non peccat directè contra ſobrietatem?*

℞. Ex omnium, quos legi, ſenſu, certum eſt, non ſufficienter confeſſurum, qui diceret: Incitaui alterum ad aliquod peccatum mortale, ſed exprimendam eſſe ſpeciem peccati, ad quam alterum quis induxit, eò quòd ſpecies peccati, quod ſeo directè, ſeu indirectè contra ſobrietatem admittitas, qui alterum ad temulentiam incitat, non poſſit explicari ſufficienter, niſi exprimendo ſpeciem intemperantiæ, cuius quis in altero cauſa fuit; atqui omnes ſpecies peccatorum mortalium ſunt explicandæ Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 7.

62 Quæres IV. *Qui alteri fuit occaſio ebrietatis, vel per prauum exemplum, vel ſubminiſtrando vinum, vel non impediendo, cùm poſuiſſet, quomodo confiteri tenentur?*

℞. Probabile eſt, talem peccaſſe ſolùm contra charitatem; & proinde non eſſe neceſſe, vt nominet ſpeciem peccati, cuius in alio extitit author: ſufficit, modò dicat: fui per hoc, aut illud peccatum cauſa indirecta, vt quis committeret aliquod crimen mortale. Ita generatim de inducente per ſuum prauum exemplum alios ad peccatum, docet Cardinalis de Lugo *de. diſp.* 16. *num.* 159. Tannerus *to.* 3. *diſp.* 2. *dub.* 6. *nu.* 98. alij poſt S. Th. 2. 2. *q.* 43. *a.* 3. *ad* 2. vbi diſertè aſſerit, in illo, qui opere non malo, ſed habente ſpeciem mali ſcandalizat alterum, reperiri ſcandalum abſque alio peccato. Ratio eſt, quia non videtur vlla particularis virtus inducere obligationem, vt nemo etiam indirectè duntaxat cauſet illius expulſionem ex alieno ſubiecto; ſufficit modò charitas proximi ad hoc obliget; diſſentiunt tamen ab his DD. multi alij; vt Laymann. *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 13. *n.* 6. Dicaſtillo *de pœnitent. diſp.* 9. *num.* 330. fusè, & quos hi, cum Diana *part.* 4. *tract.* 7. *reſ.* 3. citant. Quorum opinio, quia eſt multò ſecurior, ideo illam ſuadeo in praxi pœnitentibus omnibus; Confeſſarij poterunt rationabiliùs pro diuerſitate pœnitentium ſequi priorem illam, ſi videlicet videant, ſe non poſſe ſine tædio, aut alia moleſtia pœnitentis exquirere, ad quale peccatum induxerit ſuo exemplo proximum; atque adeò poterunt quandoque non moueri obſeruatione Dianæ *l. c.* ſic pronunciantis: (Notandum verò eſt hic vnum, quod plurimi imperitè nolunt intelligere, videlicet in caſu, quo ſcimus à te alios ſcandalizatos eſſe, teneri in confeſſione explicare numerum perſonarum, & ſpeciem peccatorum.)

SECTIO VII.

Quomodo peccent, qui gloriantur, quod alios inebriarint?

SVMMARIVM.

Quomodo peccent, qui gloriantur, quod alios inebriarint? 63.
Communiter non iactant ſe de formali inebriatione 63.
Cuius ſpeciei peccatum admittunt, ſi ſe iactent de illa formali? 64.
An peccata iactantium ſe de diuerſis peccatis à ſe commiſſis, ſint omnia eiuſdem ſpeciei? 65.

63 Eſt hoc peccatum potatoribus valdè familiare. Quoties enim ſibi applaudunt, quòd alterum inſtigarent, vt loquuntur, contexerint: *Conſenduns ſunt mortaliter per hanc gloriationem delinquere?*

℞. Videntur communiter tales non delinquere mortaliter; nam cùm tam multi hoc genere peccati delinquant, & tamen tam pauci de illo ſe in ſacro tribunali accuſare videantur, ſignum eſt, illos putare, quòd hæc iactantia non ſit grauiter mala, ſeu rectiùs dicam, non apprehendere grauem malitiam in illa. Et ratio eſſe poteſt, quia ſcilicet non tam ſe iactant de ipſo peccato inductionis, quod fecerunt, quàm de modo, & dexteritate, qua illud adminiſtrunt aut de iocis, quorum occaſionem ebrietas alterius dedit, aut de ſuo calore naturali, quo vinum præquam alij domare poſſunt.

64 Quòd ſi, vt non rarò fit, ſe iactent de ipſamet formali inebriatione, adeoque de ſua prouocatione mortaliter mala; peccant mortaliter, & ita quidem, vt ſi ſibi complaceant in illa ebrietate, teneantur in confeſſione indicare ſpeciem peccati, de quo ſe iactauerunt, vt docent omnes; non autem teneantur, ſi in illa non habeant complacentiam, ſicuti contra Sanchez *lib.* 1. *Moral. cap.* 3. *num.* 13. docet Ferdinandus de Caſtro Palao *tract.* 2. *diſp.* 2. *punct.* 11. Nam diuerſitas ſpecifica peccatorum mortalium, de quibus ſe quis, abſque complacentia in illis, iactat, habet ſe ſolùm materialiter, & proinde omnes iactantiæ de peccatis mortalibus ſine complacentia in illis; ſunt eiuſdem ſpeciei infimæ, vt etiam docet, fusèque declarat Dicaſtillo *de pœnit. diſp.* 9. *dub.* 8. *à n.* 54. *ad* 59. poteſtque hæc doctrina ſecurè in praxin deduci circa iactantiam de illis peccatis mortalibus, quorum obiecta non ſolent ciere vehementem paſſionem, niſi quando ſenſibus exterioribus proponuntur vel ipſa, vel illorum occaſiones, vt ſunt ebrietas, imprecatio, furtum, violatio ieiunij eccleſiaſtici, omiſſio penſi Canonici, &c. Nam quando quis ſeſe iactat de illis, facilè poteſt dignoſcere, an tunc reuera habeat in eorum ſpecifica malitia complacentiam. At verò quando illa gloriatio verſatur circa crimina, quorum obiecta per ſolam recordationem præſentia, potenter admodum concitant prauos appetitus, vt ſunt res venereæ, vindicta ſumpta de illo, contra quem adhuc retinemus rancorem, tum ſanè non eſt pronum diſcernere, vtrùm non interceſſerit complacentia; & ideo in dubio præſumendum interceſſiſſe; quia ſolet vt plurimùm.

Porro quod Palaus, & Dicaſtillo dicunt de infima ſpecie malitiæ peccatorum iactabundè narratorum, id ipſum meritò extendunt, ad tranſgreſſionem votorum; omnes enim quæ ſunt de rebus per ſolum votum interdictis, aut præceptis, ſunt eiuſdem infimæ ſpeciei. Dicaſtillo fusè *loc. cit. n.* 490. 65

SECTIO VIII.

Notantur nonnulla circa propinationes, in ſanitatem Principum, & aliorum.

SVMMARIVM.

An mos bibendi in ſanitatem Principum ſit nouus? 66.
An talis potus non contineat ſuperſtitionem? 67.
Obeſſe ſæpè valetudini talis potus. 68.
Grauis ſententia S. Ambroſij. 68.
Si potationibus in ſanitatem alienam iungatur precatio ad Deum, vacat culpa ſuperſtitionis. 70.
Communiter inquinantur aliqua culpa tales potationes. 72.
Ea inuexerunt in Germaniam vini caritatem. 73.
Multum tamen eſt imminuta in aulis Principum ea helluatio. 74.

Quæres I. *Vtrùm mos bibendi in Regum Amicorum, Principum ad ſanitatem, vel honorem ſit nouus, an verò antiquus?* 66

℞. Eſt vtique perantiquus, vt ex Ouidio, Horatio, atque aliis oſtendit eruditus Fornerus *lib.* 3. *de temulentia malo cap.* 16.

Quæres II. *Vtrùm reuera ſit fas propinare, & bibere in alicuius ſanitatem?* 67

Eſſe fas probat in primis conſuetudo vſitatiſſima in conuiuiis etiam Clericorum, & Religioſorum, modeſtiæ laude non carentium. Probat deinde ratio, quia eiuſmodi propinatio continet votum, & apprecationem ſanitatis.

Nefas probatur. I. quia eiuſmodi potus videtur continere veram ſuperſtitionem; tunc enim actus ſuperſtitioſos exercemus, cùm ad Dei gloriam facimus aliquid, quod ad Dei gloriam non pertinet. Sanctus Thomas 2. 2. *q.* 93. *a.* 2. *in C.* & nos multis declaramus in Alph. Quadr. *p.* 4. Atqui talis potus non pertinet ad Dei gloriam, cùm ſit actus ex ſe indifferens; & tamen fit ad Dei gloriam, quia is, qui bibit, vult ſuo potu inducere Deum, vt ſanitatem largiatur, aut conſeruet illi homini, in cuius ſanitatem bibit ipſe; non poſſumus autem Deum ad aliquod beneficium concedendum inducere per actus merè indifferentes, ſeu non ſpectantes ad eius gloriam, argument. doctrinæ primùm allatæ ex ſancto Thoma.

Probatur II. Quia tales propinationes ſæpiſſimè fiunt ex ſola adulatione. Probatur III. quia talia pocula ebibuntur cum præſentiſſimo periculo lædendi mentem, ſanitatemque propriam, vel alienam. Vnde ſcitè ſcripſit quidam notus mihi Medicus. 68

Quò tibi potatum plus eſt in ventre ſalutum,
Hoc minus è potis hiſce ſalutis habes.

Et graphicè, atque patheticè S. Ambroſius de Elia, & ieiunio *cap.* 7. *Quid autem obſeruationes potantium loquar? Quid memorem ſacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro ſalute Imperatorum, & qui non biberit, ſit reus in deuotione. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro eius ſalute non biberit. O piæ deuotionis obſequium! Bibamus pro ſalute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum ſanitate. Et hæc vota ad Deum, æſtimant peruenire. O ſtultitiam hominum, qui ebrietatem ſacrificium putant!*

℞. I. Propinare, aut bibere in ſanitatem alicuius abſtrahendo ab omni alio actu bono eſt peccatum ſuperſtitionis. Patet ex ratione allata, & doctrina S. Thomæ n. 89. 69

II. Si tamen illi potui addatur, vt perſæpe fit, mentalis, aut vocalis precatio, qua propinans petat abs Deo ſanitatem illi, in cuius 70

ſant-

ſanitatem bibit, ita vt ea propinatio, & ebibitio, ſit excitatio quædam ad valem precationem fundendam, tum caret per ſe culpa, imò eſt laudabilis, quia dirigitur ad bonum finem, ſcilicet ad precationem. Et vtique conuenit, vt Religioſi, qui quandoque prouocantur ad bibendum in eiuſmodi ſanitatem, præcant bono exemplo ſæcularibus, & alta voce, atque ex animo petant à Deo incolumitatem illi, qui nominatur.

71 III. Si memorata propinatio fiat præcisè ad excitandam memoriam illius, in cuius ſanitatem bibitur, tum etiam vt ſic vacat culpa.

IV. Quando illa propinatio fit cum periculo crapolæ, ebrietatis, inualetudinis, continet malitiam mortalem, aut venialem. Mortalem, ſi ſanitas, aut ratio grauiter lædatur in propinante, aut illo, qui reſpondere debet, venialem, ſi tantùm leuiter lædatur. Patet ex hactenus diſputatis.

72 Et quia ferè in omnibus conuiuijs, in quibus plures id genus Saluti ſeri, vtuntur, potus in gyrum eunt, aliquod indicatorum incommodorum reperire eſt, ideo damno peccati vt plurimum frequentationes illorum; damnat & Forneus *loc. cit. cap.* 19. qui proinde ſuadet Principibus viris, ne permittant huiuſmodi vinaria vota pro ſua ſalute fieri, ne Deus irritatus peccatis, quæ interuenire ſolent, morbo potius illos plectat, quàm ſanitate donet.

73 Et prætermiſerat hic Doctor, quoſdam non temerè credere, ex quo tempore, hic bibendi ritus in Germaniam inueht cœpit, vini caritatem maximam ſimul inuectam eſſe, tum quia plurimum vini perditur hiſce hauſtibus ſaluti ſeris, tum quia Deus crebra ſterilitate plectit peccata, eos hauſtus comitari ſolita.

74 Verùm audiui non ſemel, eſſe in aulis, præſertim Eccleſiaſticorum, temperatam intemperantiam, qua olim cogebantur ebibere pocula propinata in ſanitatem alienam, ita vt in ijs aulis nemini, ſaltem in præſentia Principis inferatur illa amica inimiciſſima vis; atque vtinam hæc reformatio longè, latèque propagetur.

P.

IN CRAPVLA SACRAM HOSTIAM, &c.

CAPVT XIV.

De Pœna illorum, qui in crapula, vel per crapulam euomunt Sacram Hoſtiam.

SVMMARIVM.

Quid Iure Canonico ſtatutum ſit circa tales? 1.
Ea pœna relinquatur arbitrio iudicis. 2.
Hoc arbitrium quouſque ſe extendat. 3. *remiſſiuè.*

1 DE hoc ſacrilegio legitur in iure Canonico *cap. ſi quis per ebrietatem de conſecr. diſt.* 2. hoc decretum: *Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Euchariſtiam euomuerit, 40. diebus pœniteat ſi laicus eſt; clerici, vel monachi, ſeu diaconi, & presbyteri. 70. diebus pœniteant, Epiſcopi* 90. Et addit Ignatius Diaz *in sua practica criminali cap.* 41. poſt Turrecrematam, hanc pœnitentiam, ſi conſideretur cauſa vomitus, ſcilicet ebrietas, & aliæ circumſtantiæ, non eſſe nimis grauem, ſed ſecurè iniungi poſſe, quandoquidem ſupponitur, illum vomitum fieri, dum ſpecies ſacramentales ſunt adhuc ita integræ, vt meritò cenſeatur Chriſtum Dominum adhuc ſub illis contineri.

Cæterùm in Alphabeto Sacrificantium *Caſu.* 13. *num.* 234. ex Tannero, ac Tambur. dixi, ſpecies Euchariſtica in ſtomacho vix diutius vna hora manere incorruptas. Retuli quoque ex eodem Tamburino euentum notabilem.

2 Quia verò in allegato Canone: *ſi quis*, non exprimitur qualitas pœnitentiæ, ideo cenſet idem Diaz, relinqui arbitrio iudicis: quod & credo, quandoquidem cap. de cauſis *de offic. iudic. de leg.* ſic deſcribit Alexandr. III. *Si tale fuerit negotium, quòd certa extende pœna canonibus exprimatur, eandem infligas; alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſa irrogandum tuum arbitrium punire procures.*

3 Ex quo reſcripto, vt alias rationes omittam, refutatur opinio Menochij de arbitr. iudic. *q.* 14. *num.* 1. *& ſeqq.* ſine allegatione vllius textus, non tamen ſine authoritate pronuntiantis: *in abſoluto, & libero arbitrio nulla regula, nulla norma, nulla lex ſaltem poſitiua obſeruari neceſſe eſt*, Etenim contrarium huic pronuntiato tam generali probatur clarè ex cit. reſcripto.

Quare adhærendum eſt Alexandro *tom.* 1. *conſ.* 65. Marantæ, Maſſilio, & alijs apud, & cum Doctore Marta *tr. de clauſulis puet.* 1. *clauſ.* 97. docentibus, quando alicui inferiori ſit poteſtas procedendi ſecundum *liberum arbitrium* (quæ clauſula eſt communiſſima, & idcirco hic commemorata) ſemper debere eſſe regulatum ſecundùm ius commune; debereque iudicem procedere ſecundùm bonam conſcientiam, regulatam à iure, & æquo.

Q.

VERBA SACROSANCTIS MISTERIIS.

CAPVT XV.

Quid cenſendum de ſacerdote proferente in ebrietate verba conſecrationis?

SVMMARIVM.

An ebrius proferens ſacra verba ſuper materia apta conſecret? 1.
Quid ſi ante ebrietatem habuit intentionem conſecrandi in ebrietate, caſu, quo proferret ea verba? 2.
Quid ſi ex intentione ea proferendi ſe inebriauerit? 4.
Soluitur obiectio ex S. Auguſtino. 5.

HAnc quæſtionem non eſſe otioſam ſatis reliquos interoſtendit Cardinalis de Lugo, dum de illa ex inſtituto diſſerit loco mox citando. 1

Quæritur igitur I. *An ſi ebrius verba conſecrationis proferat ſuper panem, verè conſecret?* 2

℟. Negant omnes, eò quòd ebrius careat intentione neceſſaria ad valorem conſecrationis.

Quæres II. *An tunc ſaltem conſecret, quando ſcit, ſe ſolere in ebrietate illa verba proferre, & antequam ſe inebriaret, dixit apud ſe: ſi in ebrietate protulero verba conſecrationis, volo, ut ea vim conſecrandi habeant?*

℟. Cardinalis de Lugo *tom.* 1. *in* 3. *part. diſp.* 8. *num.* 100. rectè ad hanc quæſtionem reſpondet negatiuè; nam vt verba ſignificent, non ſatis eſt, velle me, vt ea ſignificent caſu, quo illa protulero, ſed requiritur, vt velim ea ad hunc finem proferre, atque adeo, vt velim ipſam prolationem verborum, & hæc oriatur ex intentione ſignificandi per verba, alioquin non cenſebor habere voluntatem loquendi, & conſequenter non loquar humano modo.

Cùm igitur forma ſacramentalis nil efficiat, niſi ſignificet ex inſtituto, & voluntate adhibentis, ſeu proferentis eam, ſequitur illum, de quo præſens quæſtio inſtituitur, non conſecrare, etſi millies enunciet formulam, habeatque materiam ſufficienter præſentem.

Quæres III. *Vlterius. quid cenſendum de illo, qui ex intentione proferendi illa verba in ebrietate, ſe inebriauit?* 4

Hunc caſum videri à Recentioribus omiſſum ait idem Cardinalis *num.* 101. A pleriſque expreſſum aſſerit, oſtenditque P. Dicaſtillo *tom.* 1. *de ſacramentis tract.* 1. *diſp.* 3. *num.* 117. Nec dubitant eſſe poſſibilem, docent nihilominus vterque, conſecrationem in eiuſmodi caſu eſſe inualidam; eo quòd conſecratio, ſicuti & confectio cuiuſque ſacramenti, debeat conſtare locutione humana, qualis non eſt, quæ ſit in ebrietate; nam locutio humana impoſita eſt ad ſignificandam, & exprimendam mentem loquentis S. Thomas 2. 2. *quæſt.* 110. *a.* 3. *in corp.* mentem, inquam, præſentem, hoc eſt, quid de rebus nunc ſentiat vel formaliter, vel virtualiter, per intentionem deriuatam humano modo ex priori intentione magis explicata, vt fuſius explicat idem Cardinalis.

Nec huic doctrinæ obſtat S. Auguſtinus *tract.* 5. *in Ioan.* dicens, baptiſmum ab ebrioſo collatum eſſe validum: plus enim non indicat quam illum, qui flagitioſè deditus eſt ebrietati, validè conferre baptiſmum, validè, inquam, conferre, non quando ebrius eſt, ſed quando eſt ſobrius, etſi non cogitet deſiſtere à bacchandi libidine. 5

R.

ET QVIDEM DIE IEIVNIO SACRATA, &c.

CAPVT XVI.

An per ebrietatem frangatur ieiunium?

SVMMARIVM.

An per ebrietatem frangatur ieiunium? 1.
Quid ſi vinum hauriatur intentione ſedandi famem? 1.
Vſus vini fuit olim interdictus ieiunantibus. 2.
An ebrij teneantur lege Ieiunij? 3.

1 QVæres I. *An per ebrietatem frangatur ieiunium?*
℞. Etſi Alexander Alenſis referente Paſqualigo *in penat. ieiunio Eccleſiaſt. dec.* 126. putauerit, potu vini ſolui ieiunium, præſertim ſi manè adhibeatur, eò quòd nutriat; & hanc ſententiam amplectatur S. Thom. *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 3. *a.* 4. cum multis à Paſqualigo *decis.* 127. relatis, in eo caſu, quo quis ea intentione vinum bibit, vt inediam, famemque ſedet, quandoquidem videtur tunc vinum ſumi per modum cibi; praxis tamen præſentis vitæ approbata vſu, tum ipſorum pœnitentium, tum confeſſariorum, & confirmata authoritate Nauarri in Manuali *cap.* 21. *n.* 13. aliorumque plurimorum, quos nominant, & ſequuntur Sanchez *lib.* 5. *conſ. mor. cap.* 1. *dub.* 23. Antonius Diana *part.* 2. *tr.* 9. *reſ.* 23. & Paſqualigus
2 *loc. cit.* contrarium mihi perſuadet. Accedit hæc ratio, quia etſi olim vſus vini fuerit vetitus diebus ieiuniorum, iam tamen nullo modo prohibetur. Atqui iudicandum eſt de rebus, prout tempora poſtulare videntur *cap. fin. de tranſ.*

3 Quæres II. *An ebrij teneantur lege ieiunij?*
℞. Teneri tenentur, vt quamuis non peccent actu, & propriè, dum cœnant in ebrietate conſtituti, ſicuti deducitur ex generali doctrina de peccatis ebriorum tradita *cap.* 9. peccent tamen mortaliter contra legem ieiunij, ſi ſcientes ſe ſolere in ebrietate multum extra tempus prandij vorare, ſeſe nihilominus inebrient. Patet ex generali doctrina eodem *cap.* 9. *ſect.* 3. tradita. Vnde qui ebrio administrat die ieiunij cœnam, peccat mortaliter per ſe loquendo. Thomas del Bene de Immunit. Eccleſ. *part.* 2. *cap.* 13. *dub.* 1. *n.* 16. Laymannus in ſimili *lib.* 1. *tr.* 4. *cap.* 10. *n.* 3.

S.

PROPVDIOSVM CRIMEN SACRÆ DIGNITATI, &c.

CAPVT XVII.

Quantopere Clericalem ſtatum dedeceat ebrietas?

SVMMARIVM.

Ebrietas dedecet peculiariter Clericos. 2.
Et cur peculiariter? 2.
In Veteri Lege quid fuerit ſtatutum pro ſacerdotibus: 3.
Quid à Synodo Treuirenſi? 4.
An peccet mortaliter Clericus bibens vinum ſine aqua; & quidem ter in vno prandio? 5.
Diſcrimen inter Decretales, & Decretum Gratiani, quoad vim obligandi. 6.
In foro externo ſtatur deciſionibus Decreti. 7.
Imperatori debet porrigi Scyphus vino, & aqua permixtus. 9.

QVæres I. *An ebrietas peculiariter dedeceat clericos?* 1
℞. Haud dubiè, adeò, vt P. Adamus Contzen *Politicorum lib.* 6. *c.* 10. *n.* 7. meritò ſcribat: *Ebrioſus ſacerdos vel monſtrum eſt*; & Moſcouitæ ſacerdotes ebrios publicè verberauerint, vt teſtatur Ignatius Lopez *in pract. crim. c.* 77. Reſponſionem datam probo I. quia Clerici tenentur peculiariter eſſe ſobrij, ergo peculiariter illos dedecet ebrietas. Probo II. quia in clericos ebrios, & ebrioſos ſtatutæ ſunt pœnæ peculiares. Vtrumque hoc argumentum pluribus declaro.

Quæres itaque II. *An, & cur clerici teneantur peculiariter eſſe ſobrij?* 2
℞. Teneri docet S. Thomas. 2. 2. *q.* 150. *a.* 4. probatque hac ratione; quòd ſcil. Epiſcopi, & quilibet Eccleſiæ miniſtri, mente deuota debeant ſpiritualibus inſiſtere. Equidem oratio, ſacræ ſcripturæ lectio, ſacramentorum adminiſtratio, quibus opportunè vacare debent clerici, ſobrietatem non mediocrem exigunt.

3 Confirmatur hæc doctrina in primis exemplo Leuiticorum ſacerdotum, de quibus *Leuitici* 10. ita ſtatuit ipſe Dominus: *Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis, tu, & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini; quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras; & vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & prophanum, inter pollutum, & mundum.* In qua lege ponderanda eſt altera illius ratio; nam longe potiore iure in Clericis nouis, quam antiqui teſtamenti requiritur ſcientia diſcernendi inter ſanctum, & prophanum. Confirmatur deinde illo monito, quo Nepotianum imbuit S. Hieronymus: *Nunquam*, inquit; *vinum redoleas, ne audias illud Philoſophi: hoc non eſt oſculum porrigere, ſed vinum propinare. Vinolentos ſacerdotes, & Apoſtolus damnat, & lex vetus prohibet.*

Accedit auctoritas Treuirenſis Synodi habitæ Anno 1548. *tit. de Cler. temulentia* ita pronuntiantis, & ſancientis: *Ebrietas, vt palam eſt, inſignium flagitiorum incitatrix, & ſcaturigo, quæ in comeſſationibus, & conuenticulis dominatur, Eccleſiaſticum gradum ſumma cum turpitudine paſſim infamauit, &c.* tum enumeratis ebrietatis malis ſubdit Synodus: *Cæterum, qui turpiter illi vitio indulgent immorigeri, ab officiis, & beneficijs Eccleſiaſticis cenſuris, & Synodi authoritate ſuſpendantur. Deinde ſi etiam impudenter deteſtanda conſuetudine, & dictu pariter, ac viſu fœdiſſima vlterius inhæſerint, omnibus honorum gradibus exutos, ad quadrupedum ſortem, quæ natura prona, atque ventri obedientia finxit, maioribus ſupplicijs affectos, ſtatuit abijciendos.* Plures hanc in rem leges Eccleſiaſticas referam *cap.* 22. 4

Quæres II. *An mortaliter peccet clericus, qui bibit vinum ſine aqua, & ſæpius quàm ter in vno prandio?* 5
Hanc multis mirabilem, quibusdam etiam ridiculam futuram quæſtionem poſt Panormitanum *in cap. à crapula, de vit. & honeſt. clericorum* proponit Bartholomæus Fumus in ſua Armilla *verb. ebrietas n.* 7. propterea quòd *cit. cap. à crapula, & cap. quando.* 2. *diſt.* 44. vtrumque prohibetur. Verùm etſi *in cit. cap. à crapula* iubeantur clerici *vinum ſibi temperare & ſe ipſos vino*, non idcirco iubentur illud diluere; nam ſatis ſibi temperant, ſi modicè bibant idque declarat praxis infinitorum tam ſæcularium, quàm Regularium Clericorum, qui abſque vllo ſcrupulo meraco vtuntur. Deinde citatum cap. *quando* deſumptum eſt ex concilio Nanetenſi, quod cùm fuerit Prouinciale, non obligat vniuerſos Clericos.

Etenim probè obſeruare debent imperitiores, eſſe hoc, præter reliqua, diſcrimen inter Decretales, & Decretum, ſeu inter libros Decretalium, & Decretum Gratiani, quòd leges contentæ in Decretalibus, licèt quandoque ſint deſumptæ ex authore non habente ius obligandi vniuerſam Eccleſiam, re ipſa tamen (niſi alicubi patrocinetur priuilegium, præſcriptio, &c.) obligent, quia videlicet ijs omnibus ſuam authoritatem tribuerunt Gregor. IX. & Bonifacius VIII. vt liquet ex eorum Epiſtolis præfixis quinque libris, & ſexto Decretalium, ac proinde eo modo, quo Iuſtinianus *leg.* 1. *C. de veter. iur. enucl.* dedit legibus Digeſtorum, collectis ab Iuriſperitis, quibus id mandauerat, authoritatem tantam, quantam ſi *à diuino ipſius ore profuſa fuiſſent*, vt loquitur ipſe *l. c.* §. 6. 6

At verò, quia Decretum Gratiani non habet vllam authoritatem ab vllo Pontifice, hinc fit, vt præcepta eo contenta plus virium, pluſque authoritatis non habeant in foro interno, quàm tribuere potuerit, ex quo deſcripſit Gratianus. Atque ita cæteros inter obſeruant Suarez *de legib. l.* 4. *cap.* 5. *n.* 6. referens alios: Viualdus *in candelabro in prologo ante num.* 4. Layman. *lib.* 1. *tr.* 4. *cap.* 6. *num.* 12. quamuis in foro externo ſoleat procedi iuxta Canones à Gratiano collectos, vndecunque eos ipſe deſumpſerit. 7

Accedit, quòd allegatum concilium Nanetenſe non loquatur, niſi de Agapis, & conuiuijs, quæ ex charitate fraterna inſtituebantur, priuſquam adiretur ſacra ædes, de quibus aliquid dicam *cap.* 48. Quare non tantum non mortaliter, ſed ne venialiter quidem per ſe loquendo peccant Clerici, tametſi ter, aut ſæpius in eodem prandio bibant meracum, ſeu vinum non dilutum aqua; quamuis permulti meliùs conſulerent valetudini, ſi crebro facerent connubium inter Bacchum, & Thetyn, vinum, aio, & 8

aquam,

æquum, vt liquebit ex dicendis *cap.* 9. *num.* 37. *& ſeqq.*

1 Hiſce addo, in Aurea Bulla Caroli IV. *cap.* 25. § *poſt hac* expreſſe ſtatui, vt quando Rex Boemiæ fungitur officio pincernæ in Comitiis Imperialibus, Imperatori porrigat *ad bibendum ſcyphum argenteum, & aqua permixtim impletum*; hæc enim ſunt verba Bullæ.

T.

NISI FVGA SIBI CONSVLVISSET.

CAPVT XVIII.

An liceat ſe quandoque inebriare?

2 HVius practicæ quæſtionis occaſionem dat Caſus, qui in ipſo Accuſationis Canonicæ contextu fingitur, quod ſcilicet ſacerdos maluerit adire periculum irriſionis, quàm ſe inebriare. Quæritur igitur, *an ad aliquod malum auertendum à ſe, aut etiam aliam ob cauſam liceat bibere vſque ad priuationem rationis*. Ad iſtam quæſtionem reſpondebo duabus ſequentibus ſectionibus.

SECTIO I.

An fas ſit ſe inebriare ob necem, aut alia mala euadenda?

SVMMARIVM.

Vtrum ebrietas formalis in nullo caſu ſit licita? 2.
An licitè ebibam poculum inebriatiuum, ſi mihi nolenti ebibere intentetur mors? 3.
E duobus malis eligendum minus. 4.
Licitè mihi præcido brachium, vt euitem mortem, quam minatur tyrannus. 4.
An etiam ad conſeruationem honoris liceat ſe inebriare? 5.
Numerus ingens in duello occiſorum in Gallia. 5.
Eſt vulgi error, quod pro honore moriendum ſit. 8.
Cuius famæ, multo magis vita parcendum eſt. 8.
An [illegible] verborum licitam reddat inebriationem propriam?
Proponitur, & exponitur difficilis locutio S. Auguſtino. 11 & 13.
Inanitis eſt mors animæ. 12.

2 QVæres I. *Vtrum ebrietas formalis ſit ita intrinsecè mala, vt in nullo caſu eſſe licita?*

℟. Non legi, qui hoc neget, ſi per ebrietatem formalem intelligatur, vt intelligi debet, ille omnis, & ſolus potus, qui ex ſola voluptate, & delectabilitate ſumitur ſcienter vſque ad priuationem rationis. Ratio eſt, quia non videtur poſſe poni caſus, quo ſola voluptas, quæ ex potu percipitur, licitè tanti ſiat, vt propter illam procurandam ſit fas rationem exturbare; de aliis ebrietatibus, quas materiales ſuprà nominaui, eſt lis, & controuerſia multiplex.

3 Quæres enim II. *An ſi quis mihi minetur mortem, niſi ebibam poculum, quod mihi porrigit, & quo me inebriandum præuideo; licitè illud poculum exhauriam?*

℟. Licèt id negat Caietanus 2. 2. q. 150. a. 2. meritò tamen affirmant Leſſius *lib.* 4. *de iuſtit. & iure, cap.* 3. *num.* 37. *& ſeqq.* Baldellus *Theolog. Moral. lib.* 9. *diſp.* 30. *n.* 20. Dicaſtillo *lib.* 1. *de iuſt. & iur. diſp.* 3. *num.* 195. teſtaturque P. Leſſius multos viros doctos Vniuerſitatis Louanienſis à ſe conſultos ita ſentire. Ratio fundamentalis petitur ex duobus principiis, ab ipſomet Caietano admiſſis. Primum, quòd per potum priuare ſe ratione, non ſit ita intrinsecè malum, quin aliquando liceat, ſicuti licet medicinæ cauſa, vt declarabitur infrà. Secundum, quòd tota eſſentialis malitia ebrietatis in hoc conſiſtat, quòd quis tanto bono, quantum eſt rationis vſus; cuius homo ſolam adminiſtrationem habet, ſe ſpoliet abſque magna cauſa, ſeu adeat tantum damnum ſine cauſa proportionata huic damno: ergo vbi adeſt cauſa proportionata huic damno, poteſt illud licitè adiri; atqui in noſtro propoſito adeſt cauſa proportionata:

Etenim cauſa electioni alicuius damni proportionata tunc adeſt, 4
quando adeſt neceſſitas illud eligendi, vt euitetur maius; è duobus quippe malis minus eſſe eligendum norunt omnes ex *cap. non ſolùm.* 23. *q.* 4. *cap.* 1. *diſt.* 13. *leg. quoties nihil. ff. de reg. iur.* Eſt autem in noſtro caſu neceſſitas eiuſmodi; nam maius vtique malum eſt perdere vitam, atque omnem impoſterum rationem, quam carere per aliquot horas ratione. Aliis argumentis vtuntur citati, ſed hoc mihi occurrit, iudicòque efficaciſſimum, & confirmo à ſimili. Quando enim tyrannus mortem mihi minatur, niſi mihi ipſi præcidam brachium, licitè illud mihi præcido, vt poſt Toletum *lib.* 5. *cap.* 6. docet, probatque Leſſius *de iuſt. & iur. lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 14. *num.* 101. repugnante licèt Dominico Soto *lib.* 5. *de iuſtit. quæſt.* 2. *art.* 2. *concluſ.* 3. qui tamen inde meritò refutatur, quòd pars ſit naturaliter propter totum; ergo licitè exponitur extremo diſcrimini propter conſeruationem totius, ſiue illud diſcrimen proueniat ab intrinſeco, vt vltro fatetur idem Sotus, ſiue ab extrinſeco; ergo etiam licitè me inebrio, quando mihi quis minatur mortem, niſi me inebriem, nam priuatio rationis ad aliquot horas, eſt & minus malum, quàm mutilatio brachii, & priuatio ſolius partis, reſpectiua longiorum vſum rationis.

Quæres III. *An non ſolum ad vitæ, ſed etiam ad honoris conſeruationem liceat ſe inebriare?* 5

℟. Licèt hanc quæſtionem nemo expreſſè proponat, videri tamen poteſt affirmatiuè reſpondendum ex doctrina Leſſii *cit. cap.* 3. *lib.* 4. *n.* 6. & Baldelli *loc. citat.* qui referentes, eſſe quibuſdam locis homines adeò barbaros, vt niſi æquali cyatho reſpondeas, prouocent ad duellum, vel inuadant gladio, expreſſè ſubdunt, in hoc caſu fas eſſe reſpondere æqualibus cyathis, etiam cum ebrietatis manifeſto periculo. Ex qua reſponſione videtur manifeſtò ſequi, ad honoris, & reputationis conſeruationem licere ad ebrietatem vſque potare. Nam quando mihi nolenti rationem facere, vt loquuntur, ſeu reſpondere, non imminet, niſi prouocatio ad duellum, tunc non periclitatur niſi meus honor.

Cum enim non poſſim bona conſcientia decertare duello, vt ſuppono ex communiſſima doctrina, quam reliquos inter optimè confirmat noſter P. Theophilus Raynaudus, *lib.* 5. *de virtut. ſeit.* 9. *cap.* 3. obſeruans tum duellantes à Concil. Valentino meritò vocari *latrones cruentos, & homicidas iniquiſſimos*, tum in ſola Gallia, intra triginta annos tot cecidiſſe in duello, quot ſuffeciſſent ad numeroſiſſimum exercitum conflandum, ipſumque Turcam non mediocriter vexandum, cum, inquam, non poſſim decertare duello, debebo illud detrectare, & ſic non periclitabitur mea vita, ſed tantùm mea reputatio, quæ apud improbos amatores huius mundi læditur, quando quis prouocatus ad duellum non comparet.

Confirmari poteſt hæc doctrina ex eo, quòd honor à multis vel 6
æquiparetur, vel etiam præferatur ipſi vitæ; namque communis iſti reconciliatorum ſenſu periculum famæ æquiparatur periculo vitæ, atque Iulius Clarus § *homicidium*, *num.* 6. & latiùs Chaſſanæus in *Catal. gloriæ mundi part.* 1. *conſider.* 6. atque Andreas Gaill. *lib.* 2. *obſeruat.* 100. *n.* 6. Si ergo fas eſt pro vita, & membrorum integritate conſeruanda potare vſque ab ebrietatem, cur non pro conſeruatione honoris?

Conſeo nihilominus, titulum conſeruandi honoris non eſſe ſufficientem ad iuſtificandam, ex commendatamue ebrietatem. 1. quia non 7
ſcio vllum, qui expreſſè id aſſerat, & negant vtique Iam Caiet. *loc. cit.* S. Antoninus *part.* 2. *tit.* 6. *cap.* 3. § 2. Angelus, & Roſella *verb. ebrietas*: aliique plures, dum abſolutè negant, ebrietatem voluntariam eſſe vllo in caſu licitam, tum in hoc ipſo caſu tacitè Coninck *de charitate d.* 4. *n.* 8. loquens de periculo irriſionis. Hinc quia honor, qui pendet à phantaſticorum, inſipientiumque iurconum; & helluonum ſtulto iudicio, atque opinione, nullo modo eſt tantum bonum, vt pro illius, vel conſeruatione, vel adeptione liceat perdere verum, ſolidùmque bonum rationis. Et ſine dubio eiuſmodi honor eſt longè poſtponendus vitæ, non autem æquiparandus.

Et verò Laymannus *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. approbat 8
iudicium Nauarri abſolutè pronuntiantis, *eſſe vulgi errorem, quòd pro honore moriendum ſit*. Et Leſſius *lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 88. ita loquitur *nemo prudenter pro quantauis magna fama eliget mori*; ergo longè minus pro honore, quandoquidem honor, prout ſeorſim à fama conſideratur, minus bonum eſt, quam fama, Cardinalis de Lugo *de iuſtit. diſp.* 14. *n.* 9. poſt Molinam. Verè, vt phraſi Andreæ Gail. *loc. cit. n.* 8. in ſimili vtar, magis politicè, quàm Chriſtianè loquuntur iuriſtæ, de quibus *num.* 6. Equidem ipſe ſapientiſſimus Nomotheta Chriſtus Dominus *Ioan.* 15. pronuntiat: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam* (non dicit: vt honorem, vt reputationem, aut famam) *ponat quis pro amicis ſuis*, foret autem ex opinione illa iuriſtarum maior dilectio, ſi fama eſſet pluris facienda, quàm vita. Addo, quòd *leg. ſi adulterium ff. ad leg. Iul. de adult.* diſertè in § *penultimo*. illius legis pronuntiet Papinianus: *Nam cuius famæ, multò magis vitæ parcendum eſt*. Vbi quis non videt haberi maiorem rationem vitæ, vtpote maioris boni, quàm famæ? Leges autem ſolùm idcirco rectè dicuntur

parc-

periculum famæ æquiparare periculo vitæ, quòd quandoque de fama ſtatuatur idipſum, quod de vita. Vide ſis leg. iuſta. 9. ff. de manum. vindic.

9 Quæres III. *An ſi furioſus herus ſuo famulo grauia verbera minetur, niſi ebibat poculum, certò ebrietatem allaturum, licitè enbibat?*

℟. Quandoquidem immunitas à grauibus verberibus ſpectat ad illud ipſum genus bonorum, ad quod ipſa vita, idcirco exiſtimo, Leſſium, & Baldellum ad hanc quæſtionem reſponſuros idipſum, quod ad ſequentem. Confirmari poteſt inde, quòd ad valetudinem conſeruandam, & recuperandam fas ſit vino ſopire rationem, vt explicabo infrà, cur non etiam ad effugiendum pergraue fuſtuarium?

10 Confirmari quoque poſſet authoritate duorum eruditorum Theologorum, mihi probe notorum, qui docuere, ſi quis te ita vrgeat ad pares hauſtus, vt niſi, etiam cum manifeſto ebrietatis diſcrimine reſpondeas, oneraturus te ſit graui ipſius inimicitia, eſſe ſibi licitum reſpondere, & diſcrimen ebrietatis adire. Verùm huic ſecundæ confirmationi non acquieſco, vtpote nimis remotæ à ſenſu communi, ac ſimul periculoſæ. Prior probabiliter aliquid concludit reſpectu verberum valde atrocium, ac certò infligendorum.

11 Porro contra reſponſionem allatam num. 3. obiicitur authoritas S. Auguſtini, quam aliquoties iam citato ſerm. 231. de temp. ita loquitur: *Solent ebrioſi ita ſe excuſare, vt dicant: perſona potens me coegit, vt ampliùs biberem, & in conuiuio Regis non potui aliter facere. Ad excuſandas excuſationes in peccatis iſta prætendimus, & quod implere nolumus, non potuiſſe nos dicimus, vt illa in culpa eſt noſtra, & non poſſe prætenditur. Etiamſi ad hoc veniretur, vt tibi diceretur: aut bibas, aut morieris, meliùs erat, vt caro tua ſobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.* Hæc vltima ſententia videtur omnino aduerſari allatæ reſponſioni.

Reſpondeo tamen, non aduerſari, alioquin aduerſaretur etiam illis, quas ſect. ſequenti excommuni DD. trademus, & firmis rationibus ſtabiliemus. Videtur itaque S. Auguſtinus loqui de illo caſu, quo quis alterum ideo immoderatè cogit bibere, vt ſobrietatem, & modeſtiam ſugillet, quo ſanè caſu nefas eſt illi parere, nam præcipienti, aut petenti quidpiam in contemptum Religionis, aut virtutis alicuius nunquam licitè paremus. *argum. cap. ſacris de his, quæ vi*, Azor tom. 1. lib. 7. cap. 7. q. 1. Alia ratio eſt, quando ebrioſus tribunus capitaneum ſub interminatione conſoſſionis vrget idcirco ad exhauriendum poculum, quia putat, ſe ab eo contemni, aut ſibi fieri iniuriam, niſi hic tantumdem bibat, quantum ipſe propinando helluatus eſt. Atque hoc ſenſu Auguſtinum explicant Leſſius, & Dicaſtillo.

12 Mihi alia inſuper occurrit explicatio huius, in ore multorum verſantis ſententiæ, quòd ſcilicet S. Pater per *mortem animæ* non intelligat ſpiritualem, quæ fit per peccatum, ſed quæ fit per rationis ſpoliationem. Cùm enim anima viuat ratione, meritò ſpoliatio rationis vocatur quædam eius mors. Huius explicationis occaſionem dat mihi Iudæorum diſertiſſimus Philo, non ignotus S. Auguſtino, qui in *lib. plantatione Noè* contra ebrietatem differens, inter reliqua hæc habet: *Hoc venenum ſi non mortem, verò creat inſaniam. Et quid acrat verbum inſaniam mortem dicere? cuius acceſſu præcipua noſtri pars mens interit.* Hac probabili explicatione ſuppoſita dicendum eſt, eſſe quidem iudicium S. Auguſtini, quòd ſit meliùs, ſeu conſultiùs, vt quis patiatur ſuum corpus trucidari potiùs, quàm vſum rationis, quæ animæ quædam vita eſt, ipſi animæ tolli; at non eſt opinio huius ſancti viri, quòd ſit præceptum, vt illud potiùs, quàm hoc permittatur.

SECTIO II.

An ſit fas ſe inebriare ob morbum, aut aliud malum corporis curandum?

SVMMARIVM.

An liceat in periculoſo morbo haurire, ad vomitum ciendum, poculum inebriaturum? 13.
An generatim id liceat, quando aliter nequit curari morbus lethalis? 14.
Probabile eſt, quod etiam liceat ad non lethalem curandum. 15.
An, ſi agatur non de curando, ſed impediendo morbo graui? 16.
An ad non ſentiendum dolorem, quem adferet abſciſſio crurís? 17.
An ad inducendum ſuo exemplo amicum, vt hic ſeſe inebriet, & ſic melancholiam pellat? 18.
Explicatur inebriatio Patriarchæ Loth. 18.
An liceat ſuadere melancholico ebrietatem? 19.

An etiam bibere vſque ad ebrietatem pro pellendo mærore? 20.

QVæres I. *Quido, ſi ſuadeat Medicus, vt ad vomitum ciendum hauriatur vinum, quo certò inebriaber, liceat parere huic ſuaſioni?* 13

Reſpondet S. Thomas 2. 2. q. 150. a. 2. ad 3. & ex eo S. Antoninus part. 2. tit. 6. cap. 3. §. 2. quandoquidem ad vomitum prouocandum non requiritur potus inebrians, eò quòd potus aquæ tepidæ eundem cauſare poſſit, ne propter hanc cauſam non excuſatum iri ab ebrietate, id eſt, à peccato ebrietatis.

Quod ſi ponamus, vel non cogitari de aqua tepida, vel non poſſe haberi, ſetus ſentit Angelicus Doctor, & apertè Sylueſt. *verb. ebrietas* diſſentiens Syluio 2. 2. q. 150. a. 2. licitum eſſe ebrietatem, ſi videlicet ille vomitus ſit neceſſarius ad morbum curandum, vel præcauendum, vt mox dicam.

Poteſt ad præſentem quæſtionem referri ſequens.

PARADOXVM MEDICVM.

QVod contigit in Valle Tolina an. 1625. dum videlicet quidam Vexillifer, correptus febre Vngarica, atque ſiti prope enecatus, hauſit è vino, quod in ea Valle creſcit prope Cretico ſapparatum, quantum & ſitis expoſcebat, & venter capere poterat; indeque factum, vt illud inſolens pharmacum extenſeris per omnes corporis meatus quidquid maligni humoris graſſabatur in corpore, ſuæ vitæque ſanitati integræ reſtitutus æger, proindeque inexpectatam illius dulces potiones energiam paſſim deprædicans, & nominatim apud illum vicum Relsiaſum; quæ eodem illo anno mihi recenſuit ſuo Conſtantia adulto Decembri.

Quæres II. *An ſi morbus aliter nequeat curari, quàm ſumendo hauſtum, quo ratio ad notabile tempus conſopienda ſit, permittat ipſa ratio, ſumi illum hauſtum?* 14

℟. Etſi permittere negat Syluius *loc. cit.* & ferè S. Antoninus *loc. cit.* aſſerunt tamen rectè Caietanus, Sylueſter, Nauarrus, Toletus, Azor, Valentia, & alij, quos referunt, ſequunturque Leſſius *lib. 4. de iuſtit. cap. 3. n. 13.* Reginald. *lib. 22. num. 55.* Baldellus *lib. 5. diſp. 30. n. 24.* Ratio eſt, quia in tali caſu non peccatur contra temperantiam, ergo nullo modo peccatur. Antecedens inde patet, quòd ille potus non ſit intemperatus, nec vllo modo contra regulam temperantiæ, quandoquidem regula temperantiæ permittit, tantum ſumere cibi, & potus, quantum requirit neceſſitas præſentis vitæ, illa, inquam, neceſſitas, ſine qua non poteſt homo viuere conuenienter, id eſt, conſeruare valetudinem, & bonam habitudinem, iuxta rationem, & proportionem ſuorum officiorum, &c. vt loquitur S. Thomas 2. 2. q. 141. a. 6. Potiùs diceris, ſi in hoc caſu omitteretur curatio, peccari peccato ſtuporis, de quo ſuprà cap. 6.

Quæres III. *Verùm allata doctrina ſit intelligenda de ſolo morbo lethali curando, an verò etiam de non lethali?* 15

℟. Sylueſter, Leſſius, & Baldellus *locis citatis*. Toletus *lib. de ſeptem peccatis mortal. cap. 61.* Layman. *lib. 3. ſect. 4. num. 5.* & alij paſſim abſolutè permittunt potum inebriantem, quando eſt neceſſarius ad ſanitatem recuperandam, aut infirmitatem curandam, vt poſtea meliùs, & diuturniùs peragantur officia rationis, inquiunt Toletus, & Laymannus. Nec vllus horum authorum dicit, illam infirmitatem eſſe debere grauem, ſed vtuntur abſolutè vocabulo infirmitatis. Et ego quidem cenſeo, hanc doctrinam habere locum, etiam reſpectu morbi non lethalis; puto tamen debere eſſe grauem, quia quæ ſunt ad finem, debent regulari ſecundùm quod exigit ratio finis, vt ſapienter tradit S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 6. corp. atqui ratio finis non exigit, vt leue malum graui malo curetur. Porro Toletus *loc. cit.* allatam doctrinam non vult habere locum, niſi caſu, quo ſanitas non poteſt alia medicina, aut via recuperari. Forſè tamen nonnemo dixerit, etiam habere locum caſu, quo non poteſt recuperari ſanitas, niſi medicina tam pretioſa, vt in eam oporteret totam ſubſtantiam expendere.

Quæres IV. *Quid liceat, ſi agatur de morbo non curando, expellendo, ſed præcauendo?* 16

℟. Id ipſum licebit, quòd licere dixi paulò ante. Nam recta ratio permittit, vt tanto ſtudio conetur impedientes morbos excludere, quanto iam præſentes expellere. Quare in ſubito peſtis timore, alijs remedijs æquè commodis deficientibus, magnus hauſtus vini generoſi permittetur à P. Leſſio *cit. cap. 3. n. 13.* cui credo aſſerenti, magnam vini copiam prodeſſe, ſi quis venenum frigidum, e. g. cicutam biberit, aut ſumpſit.

Quæres V. *An quando per alicuius aſſe chirurgi præſcriptum reſecandus, poſſis te nonnè rationem ſopire, ideo, vt dolorem tantò fortiùs feras?* 17

℟. Id poſt Tanner. *tom. 2. diſp. 4. q. 5. n. 54.* expreſsè negat P. Dicaſtillo *lib. 2. de iuſtit. & iur. diſp. 3. n. 117.* eo quòd potus ſit inſtitutus ſolùm ad valetudinem acquirendam, vel conſeruandam;

ergo

Ergò non licet illum ſumere; niſi quantum, & quatenus eſt ad hunc finem neceſſarius, argument. eorum, quæ S. Thomas cit. a. 6. diſſerit. Hæc doctrina mihi non improbatur, niſi in caſu, quo ex doloris apprenſione; & ſenſus timetur orituras morbus, e. g. febris, in tali enim periculo alienatio mentis foret quodam Alexipharmacum.

18 Quæres VI. *Quid de illo ſentiendum, qui ideo ſe inebriat, vt ſuo exemplo amicum, magno mœrore correptum, induceat ad ebrietatem, expulſurum illum mœrorem?*

℞. S. Chryſoſtomus *hom. 44. in Gen.* videtur talem excuſare; nam de ebrietate Patriarchæ Loth ſic diſſerit: *Ebrius factus eſt, quia paulò largiùs bibit, vt leniret, ac mitigaret triſtitiam, atque animi ægritudinem tam ſuam, quàm filiarum, ob bonorum amiſſionem & cognatorum, amicorumque & vxoris interitum, & ob præſentem ſolitudinem, & penuriam rerum omnium.* Philo quoque *loc. cit.* permittit, vt te inebries ob communem ſalutem. At verò S. Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſtum cap. 43.* hanc cauſam inebriandi ſe non admittit, ita quippe loquitur: *Quid cogebat, vt Loth filiabus ſuis crebra vina miſcentibus, aut fortaſſe non mixta crebro porrigentibus conſentiret, ac crederet? an per hoc filias, nimirum triſtitiam ſugentes ita noluit conſolari, vt illius deſolationes, & miſeras luctus dolor de cogitatione mentis obruta fugaretur etiam ipſas tantundem bibere exiſtimans, & aliqua fraude agentes, ne biberent. Verumtamen etiam talem triſtibus ſuis adhibere conſolationem, quomodo virum iuſtum decuerit non videmus.*

19 Huic S. Auguſtini ſententiæ, cui non apertè repugnat D. Chryſoſtomus, lubens ſubſcribo; nam duplicem ebrietatem procurare, pro leniendo vnius, aut plurium mœrore, qui fortè tranſacta ebrietate rediturus ſit, eſt vti medio ad finem nimis improportionatum, nimis extrinſecum, & accidentarium. Atqui media debent eſſe proportionata fini. S. Thom. 2. 2. q. 43. a. 6. At inſtabis: *An non ſaltem liceat verbo ad ebrietatem inducere mœſtum hominem, vt in ratione mœror eius derogatur?* ℞. Me neque hic videre ſufficientem cauſam eiuſmodi inebriationis; quare nego licere; negat & Fumus *verb. ebrietas num. 4.*

20 Quæres VII. *An ſaltem ad propriam mæſtitiam luctumque leniendum, liceat bibere vſque ad ebrietatem?*

℞. Procopius Gazeus antiquus, grauiſq; ſcriptor *in Gen. cap. 9.* videtur hoc caſu permittere ebrietatem, vbi de Patriarcha Loth ſcribit in hunc modum; (Verùm quæſtio oritur, & moueri poteſt, quæ cauſa impulerit Lothum, qui virtutem vini præcognitam habebat, vt ebrietati operam dederit; forſitan) vt reſponſum detur (largiùs merum ingurgitauerit, vt abigeret triſtitiam, & metum, quem ex illa calamitate acceperat, & ſic vino ſemetipſum

21 non nihil conſolatus eſt. Clariùs illum, ſaltem à graui noxa excuſat Theodoretus *q. 96. in Gen.* vbi ait: Ebrietas Loth nonnullam habet reprehenſionem, veruntamen temperatam; ſiquidem perquam ægrè ferens, & anxius, ſe omnibus ſuis bonis ſimul, ſua etiam vxore ſpoliatum, vino animi ægritudinem ſolabatur, nec cum filiæ illi vinum funderent, quid filiæ ſtruerent, ac molirentur, intelligebat, ſed ad mitigandam, leniendámque triſtitiam, id fieri ab illis ſuſpicabatur.)

22 Dico tamen, ebrietatem ad mitigandum mœrorem ſuſceptam, eſſe grauiter illicitam. I. quia nullus moralium Theologorum, quantum quidem ſcio, in hoc euentu approbat, improbat haud dubiè S. Antoninus, Angelus, Caietanus, aliique plures, quos contra reſolutiones, à nobis in hoc capite datas citauimus. II. quia mœror animi non eſt maius malum ebrietate, ergo non debet eligi hæc ad illud pellendum, nam ex duobus malis minus, non autem maius eſt eligendum, *leg. quoties nihil. ff. de reg. iur.*

SECTIO III.

Alia ſuper eadem re quæſtiones proponuntur.

SVMMARIVM.

Quid ſcripſerit Seneca de inebriatione propria ad mœrorem leuandum? 23.
Refutatur. ibid.
Et refertur Ariſtotelis iudicium contrarium Senecæ. 25.
An liceat paulo largius, citra tamen ebrietatem, bibere, ad exhilarandum ſe, aut alterum? 28.
Regula temperantiæ ex S. Auguſtino. 26.
Quid cenſendum de Religioſis, qui quandoque per annum habentur ad menſam liberaliùs, quàm ſoleat quotidie; ſi autem hac vtantur liberalitate, & omnia, quæ apponuntur, bibunt, comedúntque, non poſſunt intra duas horas commodè ſtudere, an peccent illo comedendo, & bibendo? 28.
Proponuntur rationes pro parte negatiua. 28.
Et pro affirmatiua, quæ præfertur. 29.
Quid ſentiendum de illo, qui inebriatur ex vino etiam medici potatio, ac cuius ex alio potu læditur ſanitas? 33.
An quando ſitis nequit aliter ſedari, quam potu ſumpto ad ebrietatem vſque, licitus ſit talis potus? 34.
In quem finem ſit primitus creatum vinum? 35.
Explicatur ſententia Paulina: non ſunt facienda mala, vt eueniant bona. 37.

QVæres I. *An ad melancholiam pellendam liceat ſe inebriare?* 23
℞. Licet, ſi ſtetur iudicio Senecæ, cuius ſententiam, & Senecam ipſo, & Stoica grauitate indignam adſcribo. (Indulgendum eſt animo, inquit is, *lib. de tranquillit. animi ſub finem*, aliquando vexatio, iterque, & mutata regio vigorem dabunt conuictua, & liberalior potus; nonnunquam, & vſque ad ebrietatem veniendum, non vt mergat nos, ſed vt deprimat curas, eluit enim curas, & ab imo animo animum mouet, & vt morbis quibuſdam, ita triſtitiæ medetur, &c. ſed non ſæpe faciendum eſt, ne animus malam conſuetudinem ducat, & aliquando tamen in exultationem, libertatémque extrahendus, triſtiſque ſobrietas remouenda paulisper. Nam ſiue Græco Poetæ credimus: *aliquando & inſanire iucundum eſt*, ſiue Platoni: *fruſtra poeticas fores compos ſui pepulit*; ſiue Ariſtoteli: *nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuit*, non poteſt grande aliquid, & ſupra cæteros loqui, niſi mota mens. Cùm vulgaria, ſolitaque contempſit, inſtinctumque ſacro ſurrexit celſior, tum demum aliquid cecinit grandius ore mortali; non poteſt ſublime quidquam, & in arduo poſitum contingere, quamdiu apud ſe eſt, deſciſcat oportet à ſolito, efferatur, & mordeat frænos, & rectorem rapiat ſuum, eóque ferat, quò per ſe timuiſſet aſcendere.) Hæc & alia elegantiùs, quàm veriùs Seneca, quem quidem falſitatis conuincunt omnes Chriſtiani, qui ab ebrietate alieniſſimi, tam multa ſublimia, & in arduo poſita attigerunt commentando, ſcribendo, agendo, patiendo.

24 Ratio autem, cur ad pellendam, melancholiam, animúmque exhilarandum, non liceat ſeſe inebriare eſt multiplex, tum quia ipſa ebrietas in multis excitat furorem, non lætitiam, in aliis dolorem capitis, ſtomachi, & alia, vt vocat S. Ambroſius, *intemperantiæ ſtipendia*; tum quia ſi melancholiam tollit, tollit ſolum ferè pro tempore, quo durat ebrietas, qua tranſacta redit melancholia; tum quia hauſtus liberalior ſolito, citra tamen temulentiam, longè magis exhilarat, quàm is, qui habet ebrietatem adiunctam, hic ergo eſt præ illo eligendus; tum quia melancholiæ ad breue tempus mitigatio, vel depulſio non eſt tantum bonum, vt, cùm poſſit per alia media acquiri, liceat tanto bono, quantum eſt vſus rationis, ſeſe ſpoliare.

25 Denique Stoico Philoſopho oppono Peripateticorum principem, qui *ſect. 3. Problem. 10.* ita ſapienter diſſerit: (Immoderatior vini vſus labefactat mentem ac ingenium, & virilem pectoris efferuat vigorem. Contra, ſi moderatè ſumatur, concoctionem iuuat, cor exhilarat, cerebrum roborat, ſpiritus animales fouet, ſuauem ſomnum conciliat. Hinc memoriam, & intelligentiam adauget, ſenſuum implexam habitudinem reddit puriorem, excitat animum ad ALTAS ſpeculationes.)

26 Quæres autem II. *An verò liceat poculis paulò largiùs citra tamen ebrietatem indulgere, ad ſeſe, aut alium exhilarandum?*

Pater Dicaſtillo *lib. 2. de iuſtit. & iure. diſp. 3. n. 15.* teſtatur, viros graues, doctos, & religioſos cenſere, te non peccare, ſi in gratiam amici petentis, & prouocantis eo vſque bibas, donec fias paulò hilarior ſolitò. Ipſe autem diſſentit ab iis, eò quòd ad nullam virtutem poſſit pertinere talis potus, & ſi ſis eius authoritatis, vt poſſis facilè eiuſmodi prouocationem reijcere, multò magis abſonum fore, ſi non reijcias.

Ego tamen, etſi plurimùm, vti par eſt, tribuo, tam ſapientis Doctoris iudicio, præſertim in quæſtionibus non tractatis ab aliis; aſſentior tamen illis viris grauibus, & doctis, caſu, quo illa prouocatio, & reſponſio vtilis, atque neceſſaria eſt ad exhilarandum animum prouocantis, vel prouocati, moleſtia melancholiæ, aut mœſtitudine occupatum. Moueor I. authoritate S. Auguſtini, qui *de morib. Eccleſiæ cap. 21. de reg. temperan.* ita philoſophatur: *Habet vir temperans in rebus huius vitæ regulam in vtroque teſtamento firmatam, vt earum nihil per ſe appetendum putet, ſed ad vitæ huius, atque officiorum neceſſitatem, quantum ſatis eſt, vſurpet vtentis modeſtia, non amantis affectu.* Atqui ad neceſſitatem officij, quo quis amicus amicum colit, poteſt ſpectare, vt in eius gratiam largiùs bibat, quàm præciſa valetudinis ratio permittat; poteſt quoque ad neceſſitatem vitæ propriæ ſine graui tædio tranſigendæ ſpectare, vt ſolitus bibendi, edendique terminus excedatur.

27 Moueor II. Quia ſi propter amicum licet varia corporis incommoda ſubire, & propter proprii corporis meliorem ſtatum, ſumere pharmaca impedientia vſum expeditum corporis, & animi, cur ſit nefas cum aliquali oneratione corporis, & nonnulla obfuſcatione mentis excedere menſuram potus ordinariam, & valetu-

dini ſufficientem, ſi id fiat ad amici, propriumue animum exhilarandum, & melancholicis pathematis, phantaſiiſque liberandum?

28 Quæres III. *Quid cenſendum de Religioſis, qui quandoque per annum tractantur ad menſam liberaliùs, quàm fieri ſoleat quotidie; ſi autem hac liberalitate vtantur, & omnia, quæ apponuntur, bibant, ac comedant, non poſſunt intra duas horas commodè ſtudere; an delinquunt illa edendo, & bibendo?*

℞. Videri poſſunt, non delinquere, ſi præcisè id incommodi rarò accidat, quòd duabus, aut tribus poſt menſam horis non poſſint commodè ſtudiis literarum vacare. Ratio eſt, quia etiam reſpectu Religioſorum locum habet vulgare monitum.

Interpone tuis interdum gaudia curis.

Nec rei natura, aut Superiorum voluntas exigit, vt Religioſi ſint quouis tempore ad ſeria literarum ſtudia aptiſſimi. Accedit, quòd ille liberalioris tractationis vſus ſeu melior, & plenior exhibitio, vt loquar cum Inn. III. *c. cùm ad Monaſt. de ſtat. Monach.* copioſiores ſpiritus animales pro diebus ſequentibus procreet; & recordatio illius eiuſdem, vtpote quæ ſignum eſt extraordinariæ Superiorum beneficentiæ, beneuolentiæque, excitet bonum Religioſum ad tantò grauiùs obeunda in poſterum ſua officia.

29 Sed his non obſtantibus exiſtimo contrarium eſſe dicendum. I. quia non reor, vllum Religioſum eſſe in articulo mortis gauiſurum, ſed potius doliturum, ſi conſcientia teſtetur, illum feciſſe prædictum exceſſum in cibo, & potu ob finem hic indicatum. Atqui ſcriptum eſt: *Quam felix, & prudens, qui talis nunc nititur eſſe in vita, qualis optat inueniri in morte.* Thomas à Kempis de Imit. Chriſti *l. 1. c. 23.* 2. quia non dubito, quin omnes, aut religioſiores Religioſi ſe accuſent in ſecreto tribunali, ſi quando citra neceſſitatem tam multum cibi, potuſue ſumpſerint, vt intra duas prādio horas nequeant commodè ſtudere. 3. quia regula temperantiæ plus cibi, aut potus non permittit, quam vt vſurpetur tantum, quantum ad vitæ huius, atque officiorum neceſſitatem ſatis eſt. S. Auguſtinus relatus ſupra *n. 26.* atqui exceſſus, de quo eſt ſermo, non eſt neceſſarius ad vitæ conſeruationem, aut officia ritè obeunda.

30 Ad Rationes in oppoſitum reſpondetur in primis, haud quidem delinquere Religioſos, ſi interdum ſuis curis interponant exhilarationes animorum non repugnantes regulis aut communibus toti humano generi, aut propriis ſui inſtituti, atqui ille exceſſus, de quo loquimur, repugnat temperantiæ, vt vidimus, atque adeo regulis communibus toti generi humano.

31 Ad alteram reſpondetur, non valere hanc conſequentiam: Superiores Religioſi non exigunt, vt ſui ſubditi ſint quouis tempore aptiſſimi ad ſeria ſtudia literarum, ergo permittunt ſumi ſine vlla neceſſitate tantum cibi, ac potus, vt per duas horas nequeat animus præ grauedine ſtomachi etſi ſani, aut turbatione cerebri tametſi bono præditi temperamento, cōmodè incumbere in ſerias cogitationes. Hoc verum eſt, quod ratio naturalis, à qua non recedit voluntas ſuperiorum, permittat illam copiam cibatus, & potationis etiam cum præuiſo periculo ineptitudinis ad ſeria ſtudia per duas horas, ſiquidem ſtomachi, cerebriue conſtitutio ſit talis, vt niſi ſumatur tantum, quantum ſat eſt iis dicto modo lædendis, vires defecturæ, defuturæque ſint per totum tempus pomeridianum; ſecus ſi abſque illa exuberantia ſit homo futurus habilis ad omnia officia perfungenda, vti par eſt.

32 Ad poſtremam rationem reſpondetur, ſpiritus aptos ſtudiis non enaſci ex copia paſtus ſuperflui, ſed ex moderato; quod enim Ariſtoteles relatus ſuprà *nn. 25.* ſcripſit de vino, quod illius vſus immoderatior labefactet mentem, & ingenium, ſi verò moderatè ſumatur, cerebrum roboret, ſpiritus animales foueat, eadem ratione pronuntiari poteſt de cibo, ac dapibus ſalubribus, conuenientibuſque temperamento ſubiecti.

33 Quæres IV. *Quid ei licitum ſit, qui eſt talis complexionis, vt ex vino quocunque, & quantumcunque potato inebrietur, & ex alio potu non inebriante grauius lædatur?*

℞. Licitum eſt ei medicorum conſilio vinum bibere, cum ſuppoſito illo ebrietatis periculo. Caiet. 2. 2. *q. 150. art. 2.* & Baldell. *lib. 5. diſp. 3 a. nn. 25.* Si videlicet alius potus non inebrians lædat admodum grauiter. Sequitur ex dictis *n. 23. & 24.*

34 Quæres V. *An quando ſitis valde vehemens nequit extingui, niſi vino ad ebrietatem vſque ſumpto, ſit licitum, eam huiuſmodi remedio extinguere?*

℞. Admodum credibile eſt eſſe licitum. I. quia ita apertè ſentit P. Antonius Eſcobar *in Theolog. Mor. tr. 2. exam. 2. n. 24.* loquens nominatim de iis, qui in mari nauigant. Et haud dubiè id etiam pronuntiarent Caiet. ac Baldellus *qu. præc. relati.* Sed & audiui ipſe, quendam Neotericum celebris nominis Theologum, P. Simonē

35 Felic. publicè hoc ipſum, copioſeque docentem. II. Quia potus vini eſt à Deo, & à natura inſtitutus ad ſitim pellendam, ita vt hic ſit eius finis primarius; cùm ergo actus morales recipiant ſpeciem ſecundum id, quod intenditur, non autem ab eo, quod eſt præter intentionem, cùm ſit per accidens, vt in ſimili argumentatur S. Th. 2. 2. *qu. 64. art. 7. in Corp.* & idcirco in plurimis aliis materiis Theologi permittant mediorum vſum ad finem ſuum primarium, licèt per accidens ex tali vſu ſequatur aliquod malum, & incommodum leue, non apparet, cur non etiam vſus vini ſit licitus in noſtro caſu, eſto per accidens, atque adeò præter intentionem ſequatur turbatio rationis; cùm præſertim nos ſuperius cum tam multis Theologis permiſerimus ebrietatem ad bona procuranda, & mala auertenda, ad quorum procurationem, auerſionemque vinum ex ſe non eſt inſtitutum. Poteſt autem hæc doctrina habere 36
vſum ſingulariter in iis hominibus, qui vina fortiora e. g. Hungarica domare non poſſunt, & tamen nullum alium potum habere queunt, eſtque ſitis iam arida, vt non ſit deſitura diſcruciare fauces, niſi largo proluantur liquore.

Neque contra hanc, & plures alias ex ſuperioribus reſponſionibus obiicias, non eſſe facienda mala, vt veniant bona *Rom. 3.* ebrietatem autem eſſe rem malam. Senſus enim Apoſtoli eſt, neque Deo, neque hominibus conuenire, aut fas eſſe id, quod eſt, maneteque ſemper peccatum, facere eo fine, vt procuretur aliquod bonum, ſicuti videre eſt apud Cornelium à Lapide, & apud Iuſtinianum *in cit. c. 3. ad Rom.* Non autem eſt ſecus, quod non liceat id, quòd ſecundùm ſe quidem, ſeu abſtrahendo à certis quibuſdam accidentalibus circumſtantiis eſt peccatum, in certa tamen circumſtantia deſinit eſſe peccatum, facere, vt eueniat aliquod bonum, vel impediatur aliquod malum grauius, ſicuti in propoſito habet ebrietas; quæ licèt ſecundùm ſe ſit peccatum, & quidem fœdiſſimum. *ſupra c. 7.* in certis tamen circumſtantiis deſinit eſſe peccatum, vt ſatis oſtenſum eſt ſuperiùs. Vide S. Thom. 1. 2. *q. 94. ar. 5.* 37

Vnde ſicuti dicimus, non licere ſe exponere certo diſcrimini vitæ ſine rationabili, eaque graui cauſa, licere autem ex graui, rationabilique cauſa, S. Th. 2. 2. *q. 26. a. 4. & 5.* ac paſſim Theologi in *materiis de charitate, & homicidio*, ita etiam de ſui ipſius inebriatione ſentiendum, loquendumque eſt. 38

SECTIO IV.

Reſoluuntur duæ quæſtiones ſuperiora explicantes.

Breuis eſt, non ſummatur.

QVæres I. *An ſi ad euitandum aliquod malum, aut procurandum aliquod bonum ex enumeratis hoc capite, neceſſaria ſit ebrietas, non ſolùm in cauſa, ſed etiam in ſe ipſa, liceat eam eligere?* 39

℞. Etſi P. Dicaſtillo *lib. 1. de iuſt. diſp. 3. n. 117.* neget, vnquam licitam eſſe electionem ebrietatis in ſe, ſalvo tamen eius, & cuiuſuis meliùs ſentientis iudicio, puto oppoſitum poſſe defendi, & probo inſtantia. Nam ſi cui, ad vitæ conſeruationem reſecandus ſit pes, exiſtimetur autem, vt reuera fieri poteſt, illum præ puſillanimitate moriturum inter cruciatus, aut certè ex apprehenſione ita commotum iri eius humores, vt præſens vitæ periculum adeat, non aget contra rationem dicendo apud ſe: vino generoſo me inebriabo, vt ſenſum doloris minùs apprehendens, vitam conſeruem. In hoc caſu eligitur non ſolùm vini qualitas, aut quantitas, ſed ipſamet alienatio mentis, vtpote, quæ profutura videtur ad finem intentum, & proinde eligitur temulentia in ſe. Hoc fateor, ebrietatem in ſe non poſſe intendi vt finem, ſed ſolùm eligi, vt medium.

Quæres II. *An, in quibus caſibus dixi hoc capite, licitam eſſe inebriationem ſui ipſius, ea ſit licita, etiamſi præuideatur ex ipſa oriturum aliquod ex iis malis, quæ temulentiam comitantur, aut ſequuntur?* 40

℞. Licitam eſſe aſſerit Eſcobar in Sum. *Theol. Mor. l. 2. ex. 2. n. 24.* contra Toletum *l. de 7. peccat. mort. c. 61.* & Baldellum *l. 5. diſp. 30. n. 24.* eò quòd, quando valetudini conſulitur directè, cuncta mala ſequentia reputentur accidentalia. Sed vtique hic author non includit illos caſus, quos excludendos eſſe deduces ex materiis de charitate & iuſtitia, vt e. g. quod bellum de ſe licitum oporteat omittere, ſi inde oritura ſit ſubuerſio religionis; quod bona opera ſint quandoque intermittenda ob ſcandalum puſillorum, &c. Coninck. *de act. ſupern. diſp. 31. n. 72.*

Fortè autem contra Toletum vult ſuam doctrinam eſſe veram, 41
etiamſi quis præuideat, ſe in ebrietate blaſphematurum; & ego etiam in hoc caſu illam admitto; tum quia blaſphemiæ non ſunt in ebrio blaſphemiæ, vt oſtendam *capite ſequenti*; tum quia licet eſſent vera peccata, quia tamen per ſe non ſequuntur ex ebrietate, non apparet, cur ebrietas grauem ob cauſam licita, deſinat propter hunc accidentarium effectum eſſe licita. Argum. doctrinæ S. Th. 2. 2. *q. 64. a. 7. in Corp.* vbi explicat, quo pacto licita defenſio ſui ipſius nō tranſeat in illicitam, etſi ex illa ſequatur mors alterius.

SECTIO

SECTIO V.

An aliquando ſit præcepta ebrietas?

S V M M A R I V M.

Nunquam in actu ſecundo obligat lex vlla ad ſe inebriandum, ſi ſpectentur generalia principia actionum humanarum. 43.
Abſtrahendo tamen ab hoc, duo ſunt caſus, quibus facilius poſſet admitti obligatio bibendi vsque ad ebrietatem. 46.

42 QVærat fortè quiſpiam, *vtrùm, in quibus euentis ſuperiùs argumimus, ebrietatem eſſe permiſſam, ſit tantùm permiſſa, & non ſimul præcepta?*

Ratio dubitandi eſt, quia homo tenetur vitam ſuam conſeruare medijs licitis, poſſibilibus, & neceſſarijs; ebrietas autem eſt in enumeratis euentibus medium licitum, & poſſibile, imò neceſſarium ad vitæ conſeruationem.

43 ℞. Si ſpectentur generalia principia actionum moralium, non eſt ebrietas vnquam in præcepto, quod obliget in actu ſecundo. Probo I. quia probabile eſt, in nullo eorum caſuum, quos ſuprà admiſimus, licitam eſſe ebrietatem, huic probabili opinioni, qui ſe in praxi accommodabit, non peccabit; non enim peccat, qui qualemcunque ex duabus practicis opinionibus probabilibus ſequitur. Probo II. quia S. Auguſtinus, vt retuli, ait, eſſe melius ſobriam carnem occidi, quàm ebriam animam mori; ſi eſt meliùs, tum certè oppoſitum non eſt in præcepto.

44 Ad rationem in contrarium reſpondetur contra Paſqual. *in prax. ieiun. decis. 11. num. 9.* refutandum *cap. 23. ſect. 3. ſubſect. 2.* eſſe certum, quòd quis non teneatur vitam conſeruare omnibus medijs licitis, poſſibilibus, & neceſſarijs, vt patet tum ex ijs, quæ dixi *cap. 1. ſect. 3. & ſequent.* tum ex eo, quòd nemo teneatur vitam conſeruare eſu carnis humanæ, aut murium, eſto talis eſus ſit in extrema neceſſitate licitus, poſſibilis, & neceſſarius, quando planè nil aliud eduli ſuppetit,

45 ſicuti oſtendam *citata ſubſectione* 2. Ratio autem à priori, cur ebrietatem non teneatur quis eligere ad vitam conſeruandam, eſt, quia ea eſt valde graue malum phyſicum adiunctam habens valde grauem turpitudinem fundamentalem, ergo non videtur ratio naturalis dictare, illam eſſe neceſſariò complectendam.

46 Duo ſunt tamen caſus, in quibus poſſet faciliùs admitti præceptum ſe inebriandi. Primus, quando poculum inebriatiuum eſt mera medicina, & is, cui illud præbetur toti communitati valdè vtilis, aut neceſſarius, moriturus tamen, niſi eam medicinam ſumat. Alter caſus eſt, quando is, cui mortem minaris, niſi propinatum ſibi à te poculum exhauſiat, eſt in ſtatu multorum grauium peccatorum mortalium, ſimulque iam ſemiebrius, & proinde valde ineptus ad eliciendum actum contritionis; quis enim negabit, iſtum ex præcepto charitatis ſui ipſius, quo mortem æternam omni, qua poteſt ratione euitare debet, obligari ad exhaurien-

47 dum illum craterem? Nihilominus prius ex allatis *n.* 43. rationibus concludit, in neutro horum caſuum adeſſe actuale et vigens præceptum inebriationis, præſertim ſi ſequamur opinionem docentium, ſententias, quas in vitæ decurſu licitè ſequimur, nos in ipſo quoque agone licitè ſequi. Accedit ratio allata *n.* 45.

SECTIO VI.

An foret Martyr, qui mallet mori, quàm inebriari?

S V M M A R I V M.

Deſcribitur pulchra ſententia ex S. Auguſtino. 48.
Videtur ad quæſtionem propoſitam reſpondendum affirmatiuè. 50.
Non licet ex ſola cupidine Martyrij ingerere ſe in Martyrium. 58.

48 OCcaſionem mouendi hanc quæſtionem dat S. Auguſtinus, qui relatus *ſect. 1. n. 15.* ita pronunciat: *Etiamſi ad hoc veniretur, vt diceretur tibi: aut bibas, aut morieris, melius erat vt caro tua ſobria moreretur quàm per ebrietatem anima moreretur.* Quibus verbis apertè indicat, eſſe virtutis opus mortem excipere potius, quàm acquieſcere prouocanti minaciter ad ebrietatem; atqui omnium virtutum opera, ſecundùm quod referuntur in Deum, poſſunt eſſe martyrij cauſa. text. S. Thom. 2.2. *q.* 123. *a.* 5. *in* C. quia vt ſic ſunt quædam proteſtationes Fidei. Idem *ibid.*

℞. I. Suppoſita ſententia illorum, qui negant, eſſe fas, ſe inebriare in caſibus ſuperiùs enumeratis, tum vtique foret martyr ille miles, qui, ne offendat Deum, mauult à ſuo centurione confodi, quàm propinatum ab ipſo cyathum epotare, cum certo periculo temulentiæ; illa tamen ſuppoſitio non eſt certa, & proinde non poteſt credi fide diuina, cauſa autem martyrij veri debet credi fide diuina. S. Thom. *loc. cit.* Leſſius *lib. 3. cap. 1. dub. 3.* ideo non auſim abſolutè dicere, eiuſmodi militem referendum in album Chriſti purpuratorum. 49

II. Quia tamen ex vna parte recepta eſt doctrina S. Th. *loc. cit.* Caiet. *in eundem art.* Leſſij *loc. cit.* & aliorum; quòd ſcilicet actus virtutis etiam non præceptus poſſit eſſe cauſa martyrij, dummodo ob circumſtantiam mortis pro illo omittendo intentatæ non deſinat eſſe actus virtutis, vt ſagaciter notat, explicatque Caietanus; ex altera autem parte conſtat, ex opinione S. Auguſtini indicata, atque communi Chriſtianorum perſuaſione, fore actum heroicæ, Chriſtianæque ſobrietatis, ſi miles, quo de loquimur, mortem oppeteret, potius quam acquieſceret prouocationi ſui centurionis, ideo ſub hoc reſpectu poſſet is miles martyrij laureola potiri. 50

Hiſce propter nonnullos feces, abſque ſufficiente autoritate ſentientes addo, non eſſe licitum ingerere ſe, ex ſola cupidine martyrij in martyrium; nam ita docet expreſſe S. Thom. *cit. q. 124. a. 1. ad 3.* Caiet. *ibid.* Sylu. *verb. Martyrium*, Nauarrus *in manual. cap. 11. n. 40.* Lopez *1. part. inſtructoru c. 41.* Sanchez *lib. 3. Moral. cap. 34. n. 15.* Layman. *lib. 3. tract. 2. cap. 1. n. 6.* addentes nullatenus licitum eſſe, abſque neceſſitate præbere occaſionem infidelibus; & Sanctos, qui abſque neceſſitate id fecerunt, feciſſe diuino inſtinctu ductos, & magna neceſſitate oſtendendæ fidei. Caietanus, & Sanchez. Adeo, vt Layman. *loc. cit.* peccati damnet Catholicum, qui in quadrageſima e.g. abſtinet carnibus, ſciens ſe ob hanc abſtinentiam habitum iri pro Catholico & ideo in odium Fidei occidendum. Vnde apparet diſcrimen inter malentem mori, quam inebriari, & malentem mori, quam abſtinere carnibus. 51

Cæterum in Alphabeto Baptizantium, *Cas.* 18. vbi diſſero de Baptiſmo ſanguinis, explico conditiones requiſitas ad Martyrium.

V.

SCELVS SCELERIBVS, &c.

C A P V T XIX.

Explicantur in ſpecie mala, quæ alij, atque alij ebrij ſolent in ipſa ebrietate patrare.

IN hoc capite ſuppono omnia, quæ generatim de malis patratis in ebrietate diſſerui *cap.* 9. hic enumero, ſigillatimque explico omnia, quæ vſitatiùs ſolent euenire, atque adeò illa, quæ à *lit. X. ad lit. FF.* enumerantur in contextu Accuſationis Canonicæ.

X.

AVT VERBERIBVS, &c.

SECTIO I.

An, & quantùm peccet, qui ſe inebriat, ſciens ſe ſolere in ebrietate alios verberare, eorum rebus damnum inferre, &c.

SVMMARIVM.

Quotuplex peccatum committat maritus, qui ſe inebriat, ſciens, ſe ſolere in ebrietate malè tractare vxorem, & liberos? 1.
Qui delinquat ſciens, ſe conſueviſſe tunc inferre damna aliis? 2.
An teneatur ad reſtitutionem, ſi non prauidit periculum horum damnorum? 3.
Probabile eſt, ad reſtitutionem, non obligari, qui damnum etiam graue intulit ſine culpa coram Deo mortali. 3.
An fugiendum illi, quem ebrius inuadit gladio? 4. & 7.
Quod ſi ſupponatur, illum ebrium eſſe in ſtatu peccati mortalis? an non liceat eum necare ad ſeruandam vitam propriam? 5.
Quod ſi autem ille ebrius ſit ſummus Princeps? 6.
Quod ſi fuga ſit valde ignominioſa illi, qui inuaditur ab ebrio plebeio? 7.
Refertur Alexandri VII. decretum contra fauentes Religioſis occidentibus illum, qui minatur deferre grauia crimina, de ipſis. 9.

1 QVæres I. *Quotuplex peccatum committat maritus, qui ſe inebriat, ſciens, ſe ſolere vxorem, & liberos pugnis, pedibus, fuſtibus petere?*

℞. Præter peccatum ebrietatis, committit peccatum impietatis in filios, iniuſtitiæ in vxorem. Ratio eſt, quia licet tunc, cum ita furit, & ſæuit, propriè non peccet, ſicuti monſtraui *cit. cap. 9. ſect. 1.* exhibet tamen totam malitiam materialem, & obiectiuam, quæ reperitur in ratione iniuriæ, impietatis, &c. reuera enim æquè internum cruciatum infert ſuis, quàm ſi non eſſet ebrius, nam ebrij pugnos, & fuſtes æquè ſentit tergum vxoris, ac ſi à ſobrio vibrarentur.

2 Quæres II. *Quid cenſendum de ebriorum vulneratione, homicidio, alienarum ſeneſtrarum confractione, domus incenſione?*

℞. Quia hæc omnia damnum reale, & ſenſibile inferunt, etiam quando ab ebrio committuntur, adeoque retinent totam malitiam materialem, & obiectiuam vulnerationis, homicidij, damnificationis, idcirco tenentur ſub reatu iniuſtitiæ ebrietatem vitare, qui ad talia ſunt proni, niſi, vt monui *cit. cap. 9.* diligentiam adhibeant ſufficientem, ad ſimilia præcauenda; & proinde tenentur perinde ad reſtitutionem, ac ſi ſobrij hæc mala intuliſſent. Quas verò pœnas canonicas, & ciuiles mereantur, aperiam *cap. 20.*

3 Quòd ſi aliquid horum malorum ſemel aut ſæpius ſit in temulentia patratum, præter omnem præuiſionem, in primis conſtat ex doctrina *cit. cap. 9.* tradita, per illud non aggrauari malitiam ebrietatis, deinde quia valde probabilis eſt opinio negantium, illum ad reſtitutionem obligari, qui damnum materialiter iniuſtum, etſi grauiſſimum intulit, ſine vera coram Deo culpa, vt docent Cardinalis de Lugo *diſp. 8. de iuſtit. num. 41.* Leſſius *lib. 2. de iuſtit. c. 7. num. 26.* & alij, nóſque probauimus in Clypeo Clement. iudicum *punct. 2. n. 282. edit. 1.* idcirco perquam probabile eſt, iſtum ante iudicis ſententiam non teneri ad reparandum vllum damnum, aut faciendam reſtitutionem, licet in ebrietate domum incenderit, vitrum pretioſum fregerit, puerum exoculauerit, ſicuti in ſpecie de ebrio homicida inter alios docet Anton. Fernand. *in Examin. Theolog. part. 1. cap. 14. §. 13. n. 23.* loquens de eo ebrio, qui non erat expertus, ſe in ebrietate committere eiuſmodi delicta.

4 Quæres III. *Quando ebrius gladio inuadit quempiam, quid huic ſit faciendum? fugiendumne? an vis vi pellenda?*

℞. I. Si non poteſt aliter mortem euadere, quàm occidendo, occidat. Ratio eſt, quia vitæ meæ inuaſorem licitè interficio: Sanctus Thomas 2. 2. *q. 64. art. 7.* communiter receptus, etſi is à peccato iniuſtæ inuaſionis excuſetur propter amentiam, ſomnum, invincibilem ignorantiam. Tann. *tom. 3. diſp. 4. q. 3. num. 69.* & Paulus *diſp. 1.* de charitate *punct. 9.* cum alij communiter contra Gerſonem; ergo & ebrium. Palaus *ibid.* Malderus 2. 2. *tr. 3. c. 2. dub. 12.*

Nec obeſt, quòd is, ebrius inquam, ſit in ſtatu peccati mortalis, & proterea ſim futurus cauſa futuræ æternæ damnationis ipſius, quam quidem ex lege charitatis teneor impedire, ſi poſſim etiam profundendo propriam vitam. Sanctus Thomas 2. 2. *quæſt. 26. artic. 5.* ab omnibus approbatus. In primis enim non ſcio, vtrùm iſte ebrius peccarit à parte rei mortaliter inebriando ſe. Deinde non ſcio, vtrùm ipſe ego ſim in ſtatu gratiæ. *Eccleſ. 9.* Tertiò ignoro vtrùm ſit ſtatim moriturus ex vulnere, & vtrùm ſi ſuperuixerit mihi interfecto, ſit poſtmodum moriturus in ſtatu gratiæ Malderus *loc. cit.* Quòd ſi haberem moralem certitudinem de meo bono ſtatu, & de ipſius malo, deque eius ſecutura poſtmodum perſeuerantia finali, tum valeret aliquid obiectio. 5

Eſt autem hæc doctrina vera etiam caſu, quo Princeps non multùm neceſſarius Reipublicæ ſubditum, pater filium, maritus vxorem inuadit, interfecturus ni præuerteretur. Leſſius *lib. 2. cap. 9. dub. 8. n. 41.* nam vim vi repellere omnes leges, omniáque iura permittunt. text. expt. *c. ſi vero 2. de ſent. excom.* Vera quoq; licèt non timerem mortem, ſed ſolam mutilationem, Leſſius *ibid.* quia mutilatio inter grauiſſima mala meritò numeratur *Gloſ. in cap. cùm dilectus, de his quæ vi* Sanch. *lib. 4. de matrim. diſp. 5.* 6

℞. II. Si mortem euitare fugiendo poſſum, teneor fugere, & non licet ebrium inuaſorem perimere. Malderus *loc. cit.* & poſt illum Diana *part. 5. tr. 4. reſ. 9.* Ratio eſt, quia licèt valde probabile ſit fas eſſe occidere iniuſtum inuaſorem, & non fugere, quando fuga eſſet valde ignominioſa, proindeque non poſſe affici ſupplicio illum, qui inuaſorem hac occaſione interficit, ſicuti contra Andream Gaill *lib. 2. obſeru. 109. n. 8.* tradunt tum Bartolus, & alij Iureconſulti, quos ipſemet Gaill refert, in hoc quippe caſu poteſt periculum famæ æquiparari periculo vitæ. Clarus §. *homicidium n. 20.* tum Theologi, quos citat, & ſequitur Diana *loc. cit.* quia tamen non videtur cuiquam eſſe valde ignominioſum, fuga declinare petitiones ebrij, idcirco illa probabilis doctrina non eſt huc applicanda. 7

Et vniuerſim monet Leſſius *loc. cit. n. 55.* probátque ex Patribus, ſæpe eſſe ſalutare conſilium, permittere ſe occidi potiùs, quàm occidere, idque conſilium amplectendum omnibus Clericis, maximè Religioſis viris. 8 Sedet Alexand. VII. inter alias ſententias vetuit an. 1665. doceri hanc; *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem grauia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, vt ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel eius Religioni publicè, & coram grauiſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.* 9

Y.

AVT SPVRCIS VERBIS, &c.

SECTIO II.

De ebriorum peccatis contra caſtitatem.

SVMMARIVM.

Sequitur ex doctrina Caietani, omnes, qui voto Caſtitatis obſtricti ſeſe inebriant, committere duplex peccatum in Confeſſione ſpecificandum. 10.
Idcirco negatur illa doctrina. 11.
Germani ebrij non conſueuerunt loqui de rebus obſcœnis. 11.
Verba turpia prolata in ebrietate non retinent ſuam malitiam obiectiuam. 12.
Non eſt ridiculum confiteri turpia ſomnia, quorum cauſam quis dedit. 15.
Non eſt licitum procurare dicendo talia ſomnia. 16.
Turpes cogitationes orta in ebrius præter directam intentionem, non ſunt neceſſariò Confitenda. 17.
Tales cogitationes, & ſomnia non ſunt peccata. 18.
An, & quatenus confitenda ſit pollutio, quæ euenit in ebrietate? 19.
Ratio naturalis non valde obligat ad tollendas cauſas, quæ per ſe non influunt in pollutionem. 20.
Vxor non tenetur reddere debitum marito ebrio. 22.

QVæres iam I. *Verùm quando quis voto caſtitatis obſtrictus ſe inebriat, teneatur hanc voti circumſtantiam aperire in confeſſionali?* 10

Ridicula videtur hæc quæſtio, nam & pœnitentes, & confeſſarij riderent, ſi iuberentur hi exquirere, illi ſponte indicare circumſtantiam

tiam ſui voti. Haud dubiè tamen aperienda eſt illa circumſtantia, ſi vera eſt doctrina Caiet. 2.2.q.150.a.2. & Baldelli lib. 5. diſp. 30.q. 30. cenſentium turpes cogitationes, & verba turpia non poſſe morali ſtudio vitari ab ebrijs, & ideo omnem qui ſe ſponte inebriat, exponere ſe periculo cogitandi, loquendique obſcœna, propterea que hoc etiam reſpectu, & conſideratione, eſſe ebrietatem peccatum mortale. In quâ reſponſione manifeſtè ſupponunt, obſcœnas cogitationes, & feſcennina verba retinere etiam in ebrietate malitiam obiectiuam, vnde ego infero: Ergò crimen ſacrilegij admittit ſacerdos, & Religioſus, dum ſe inebriat, quia exponit ſe certo periculo peccandi contra caſtitatem per cogitationes, aut verba mortaliter mala.

11 Imò, quia hi duo Doctores dicunt, *communiter* ſolere hæc peccata in ebrietate committi, idcirco quiſquis ſe vel zytho, vel mero proluit vſque ad ſubmerſionem cerebri, debet, ſi de oppoſito non conſtat, ſupponere, ſe in ebrietate cogitaſſe turpia, locutum que fuiſſe obſcœna, adeoq; contra ſuum caſtitatis votum egiſſe, peccaſſeque mortaliter, quia in obſcuris inſpici ſolet, quod plerumque fieri ſolet *l. in obſcuris. ff. de reg. iur.* & argumentum a conſuetis eſt vtiliſſimum ad probandum. Euerhardus *de Locis, loc.* 104. *n.* 1. Cùm verò hæc ſint ſine dubio aliena ab omnium prudentium praxi, iudicioque, vt iam occaſione obiectionis alicuius ex verbis S. Hieronymi factæ monui *c.* 10. *n.* 44. eam ob rem negandum in primis eſt, temulentos communiter, & ferè ſemper loqui turpia. Certe noſtri Germani (de Italis pronuntiare nihil poſſum) quando pleni ſunt mero, potiùs de ipſo mero, quàm de mulieribus ſermocinari ſolent, ac balbutire. Vnde concludo, illos communiter loquendo non agitare animo res fœdas, alioqui ſæpius de illis loquerentur, quàm faciunt, quia etiam ebrij ex abundantia cordis loquitur. *Matth.* 12.

12 Negandum deinde eſt, verba turpia à temulento prolata retinere malitiam obiectiuam: quare licèt quis probè nouerit, ſe conſueſſe tempore ebrietatis eiuſmodi ſermonibus aerem inceſtare aut inceſtaſſe, non eſt opus, per ſe loquendo, vt hac de re ſe reum agat in confeſſione. Rationem hanc adfero, quia verba impura non continent grauem culpam, niſi quatenus ſunt vel ſignificatiua obſcœni animi, vel excitatiua turpitudinis in ſe, aut alio. Filliuc. *tract.* 30. *cap.* 10. *n.* 207. 208. 209. latè Tanner. *tom.* 2. *diſp.* 4. *q.* 8. *n.* 99. Grauiter ſcandaloſa communiter non ſunt, quando ab ebrijs effutiuntur; nam qui audiunt, ad riſum, aut ad aliquam, eamque nullam indignationem mouentur potiùs, quàm ad ob-

13 ſcœnitatem. Nec etiam continent grauem culpam, quatenus ſunt ſignificatiua turpis imaginationis, illa quippe imaginatio eſt planè indeliberata, & nimis indirectè, mediatè, caſualiterque cauſatur à poto vino; ergo non videtur, quòd verba illa indeliberatè ſignificantia contineant turpitudinem obiectiuam, vt confirmabitur ex mox dicendis.

14 Quæres II. *An cogitationes turpes, & turpia ſomnia, quæ oriuntur ebrijs, oporteat confiteri, poſito, quòd quis ſciat, ſe illas, & illa habuiſſe?*

Reſpondeo, Ioannes Sanchez in ſelect. *diſp.* 21. *n.* 13. expreſſè dicit, eſſe ridiculum, quòd qui interdiu cogitauerunt, aut locuti ſunt turpia, non contenti confiteri ſuam diurnam turpitudinem, addant, ſibi poſtmodum fuiſſe orta turpia ſomnia. nam eſto reuera orta fuerint, quia tamen ea non ſunt peccata, nec in ſe, nec in cauſa, ideo non eſſe confitenda. Vnde, ait Sanchez, qui ederet calida, ea intentione, vt ſomnia immunda haberet, non peccaret, quia ſomnium impudicum voluntarium in cauſa nullo iure prohibitum eſt. Sic ille.

15 Ego verò circa hanc quæſtionem dico tria. I. non eſſe ridiculum, turpia ſomnia confiteri, quorum cauſam dedimus, cùm & praxis virorum proborum, prudentumque oſtendat, non eſſe ridiculum, & è turpibus ſomnis facilè oriatur pollutio, quam etiam in ſomno ex culpabili cauſa interdiu data ortam, vtique non eſt ridiculum confiteri. Abulenſis in Matt. *cap.* 5. *q.* 246. & alij cum Sanchez *lib.* 9. *de matr. c.* 45. *n.* 18. licet ſit probabilius non oportere confiteri.

16 II. Nõ eſſe licitum procurare directè turpia ſomnia, ſeu per ebrietatem, ſeu per aliud etiam indifferens medium. Ratio eſt, quia cùm ex vna parte illa directa procuratio non videatur poſſe habere finē honeſtum, ex altera autem parte certū ſit, communiter ex immundo ſomnio oriri grauem carnis commotionem, ac ſæpiſſime pollutionem, quæ certè continent materialem, naturalemque aliquam fœditatem & turpitudinem, omnibus puris mentibus ſummè diſplicitam, videtur omnino virtus caſtitatis ſaltem ſub veniali prohibere directam procurationem turpium ſomniorum. Atque ita ſine dubio ſentiunt S. Gregorius relatus *cap.* 1. *diſt.* 6. & Iſidorus *cap.* 2. *eod.*

17 III. Turpes cogitationes & turpia ſomnia, quæ præter directam intentionem ebrijs obueniunt, non afferre ebrietati circumſtantiam mortaliter malam, & proinde non eſſe neceſſario manifeſtanda in tribunali ſacro. Ratio à poſteriori eſt, quia ipſa pollutio, quam patiuntur ebrij, non eſt peccatum mortale, vt pauſò poſt dicam, ergo multò minùs turpe ſomnium, aut turpis cogitatio.

Ratio à priori eſt, quia turpis cogitatio, & turpe ſomnium non ſunt peccata, neque in ſe, cùm ſupponantur exurgere tempore ebrietatis, neque in cauſa, tum quia ebrietas valde accidentaliter ſe habet ad illa, tum quia iis non ineſt ea materialis, naturaliſque turpido, vt ratio naturalis grauiter prohibeat dari in directam cauſam illorum. Adde, quòd turpia cogitare, etiam deliberatè, non ſit ex ſe peccatum mortale. Leſſius *lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 108. Filliuc. *cit. num.* 207. ſed tantùm ratione turpis delectationis quæſitæ; vel admiſſæ, aut ratione alterius mali. Filliucius *ibid.* 18

Quæres III. *An pollutio, quàm ebrius patitur, ſit neceſſario confitenda?* 19

℞. I. Si illam prouocauit per turpem tactum ſui, aut alterius, tenetur confiteri, ſe cauſam dediſſe, modo, dum erat ſobrius, præuiderit periculum huius turpitudinis euenturæ in ebrietate, Ita Sanchez *lib.* 1. *Moral. cap.* 16. *n.* 44. cum cæteris Theologis. Ratio eſt, quia eiuſmodi pollutionis prouocatio habet veram malitiam obiectiuam. An verò requiratur ipſammet pollutionem confiteri, mox patebit.

℞. II. Si orta eſt ſine turpi contactu, &c. ſed ſolùm ex intemperantia, aut ſomno, tunc eſto fuerit præuiſa, non tamen neceſſariò eſt confitenda, & proinde ebrietas non contrahit inde peculiarem mortalem malitiam. Ita cum multis contra non paucos docet P. Sanchez *loc. cit. & lib.* 9. *de matr. diſp.* 45. *n.* 15. itemque Baldellus Theologiæ Moral. *lib.* 3. *diſp.* 29. *n.* 16. fuſè hoc declarans. Ratio eſt, tum quia illa vini copia, quæ parit ebrietatem, nimis accidentaliter, & remotè ſe habet ad pollutionem Bonacin. *de mat. q.* 4. *p.* 10. *n.* 6. *ſuncti n.* 5. tum quia in alijs parum vini cauſat ebrietatem, in alijs non niſi multum; tum quia ipſa pollutio ſequitur iam poſt non adeò multum, iam non niſi poſt valde multum vini ſumptum; tum quia nulla pollutio peracta in ſomno eſt in ſe peccatum. S. Thomas 3. *part. q.* 88. *a.* 7. *in Corp.* Atqui ſola peccata ſunt neceſſariò confitenda. *Suprà cap.* 9. *n.* 23. tum denique, quia licèt rectè S. Thom. 2. 2. *q.* 154 *a.* 5. *in C.* doceat, quando humor ſeminalis, quem vtique notabiliter auget vinum copioſè ingeſtum, ſuperabundat; dormientem ſomniare ea, quæ pertinent ad expulſionem huiuſmodi humoris abundantis, & proinde oriri in illo phantaſmata pertinentia ad expulſionem talis humoris, & affluxus ſpirituum animalium ad partes ſeminales, & conſequenter reſolutionem humoris ſpermaticis; quia tamen ille influxus eſt tantùm indirectus, & ratio naturalis nos non valde obligat ad tollendas, aut non ponendas cauſas per ſe, & directè non influentes ad pollutionem. Sanchez *cit. diſp.* 45. *num.* 15. Bonacin. *cit. num.* 5. Filliuc. *tract.* 30. *cap.* 8. *n.* 152. alioqui perpetui ſcrupuli orirentur plurimis hominibus, cùm ſint plurimi homines, qui facillimè ad pollutionem, aut certè ſeminis diſtillationem (quæ in moralibus pollutioni æquiparatur. Sanchez *loc. cit. n.* 32. Reginald. *lib.* 22. *num.* 45.) concitantur, idcirco dicendum eſt, non peccare mortaliter contra caſtitatem, qui ſe inebriat, ſciens ſibi ebrio dormienti ſolere oriri pollutionem. 20

Addo tamen, talem ebrioſum delinquere venialiter contra caſtitatem, vt docet ſatis clarè S. Gregorius relatus *cap. teſtament. diſp.* 6. & alij cum Sanch. *num.* 22. nam amor puritatis videtur imperare, vt huius naturalis fœditatis occaſiones vitemus, quoad commodè poſſumus. 21

Quæres IV. *An vxor teneatur ebrio marito petenti debitum coniugale reddere?* 22

℞. Non tenetur. Sanchez *lib.* 9. *de matr. diſp.* 23. *n.* 12. & Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 1. *num.* 9. poſt alios.

Ratio eſt, quia ebrius non petit debitum modo rationabili, & humano. Addit tamen Sanchez teneri per accidens, ſi videlicet eſſet periculum incontinentiæ in ebrio. Et hoc vtrumque docet de marito, à quo vxor ebria peteret debitum.

Z.

AVT CONTVMELIIS LACESSERE, &c.

SECTIO III.

An mortaliter ratione contumeliæ præviſa peccet is, qui ſe voluntariè inebriat?

S V M M A R I V M.

Non delinquit mortaliter ratione præviſa contumeliæ is, qui ſe inebriat, ſciens, ſe in ebrietate eam eſſe prolaturum. 24.
Probatur Authoritate S. Thomæ 24.
Verba contumelioſa prolata ad effectum correctionis, non continent malitiam contumeliæ. 25.
Quomodo materialiter prolata poſſint tranſire in malitiam mortalem? 26.

23 QVid de hoc & alijs per ſequentes ſectiones explicandis malis ſentiendum ſit, quando quis ſe inebriat eo fine, vt tantò animoſiùs ea perpetret in ebrietate, explicaui *cap. 9. ſect. 6.* At in hoc capite de illis diſſero, quatenus tantùm indirectè ſunt voluntaria. Et ſub iſto reſpectu fuſiùs, quàm ſub illo, quia ſub, & cum iſto longè frequentiſſima ſunt.

24 Porro ad propoſitam in titulo quæſtionem negatiuè, & meritò quidem reſpondent Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 16. ſect. 4. n. 212.* Baldellus Theol. Moral. *l. 3. diſp. 28. n. 27.* Sanchez *l. 1. mor. c. 36. n. 44.* Arriaga *tom. 3. diſp. 44. n. 11.* Palaus *tract. 2. diſp. 1. punt. 3.* Boſſac. *quæſt. 4. de peccatis punt. 4. num. 11.* & Ioan. Sanchez *in ſelect. diſp. 20. num. 5.* Rationem hanc afferunt omnes, quòd verba contumelioſa, & probra, vt addit Sanchez, non ſoleant curari ab ijs, in quos iactantur ab ebriis, ſed ab ijs ſpernantur, vel ad illa rideant, ſicuti ad iocos, & facetias. Vnde fit, vt nullam contineant imminutionem honoris, adeoque amittant rationem obiectiuam iniuriæ, contumeliæque ſecundum doctrinam receptam S. Thom. *2. 2. q. 72. a. 1. & 2. in C.* Qui o *art. 2. in corp.* ſic loquitur. (Verba in quantum ſunt ſonus, non ſunt in nocumentum aliorum, ſed in quantum ſignificant aliquid; quæ quidem ſignificatio ex interiore affectu procedit; & ideo in peccatis verborum maximè conſiderandum eſt, ex quo affectu aliquis verba proferat. Cùm ergo conuitium, & contumelia de ſui ratione importent quandam dehonorationem, ſi quis verbum conuitij, vel contumeliæ alteri dixerit, non tamen animo dehonorandi, non dicit conuitium, vel contumeliam formaliter, ſed materialiter.) Ita S. Doctor, cuius verba idcirco deſcripſi, quòd ſint profutura aliquibus ſequentium reſponſionum.

25 Itaque quemadmodum verba contumelioſa aduertenter, & voluntariè in ſe prolata, v. g. ad effectum docendi, corrigendi, non autem ad effectum ſignificandi interiorem conceptum, & contemptum ipſius proferentis, non fundant diſconuenientiam ad rationem, nec tribuunt vllam malitiam. S. Thom. *cit. a. 2. in C.* ſed tunc ſolùm fundant; & tribuunt, in quantum proferuntur voluntariè, & deliberatè, vt iniurioſa, & modo iniurioſo, honoriſque imminutiuo. S. Thom. *ibid.* ita nec videntur illam fundare, in quantum proferuntur in alio, id eſt in ipſa ebrietate, & in illa ſolùm præuidentur, vel proferenda, non tanquam iniurioſa, & modo iniurioſo, ſed ſolùm vt proferenda materialiter ex vini efficacia, ſicuti & proferrentur tempore ſomni, longioriſque amentiæ. Baldellus *cit. loc.*

26 Porro quia idem S. Doctor in allegato *ar. 2.* ſubdit, verba contumelioſa etiam materialiter prolata poſſe tranſire in malitiam mortalem, quando e. g. *per incautelam* prolata auferunt honorem eius, contra quem proferuntur; idcirco ſi quis præuideret, ſua verba contumelioſa eſſe ceſſura in alterius probrum, grauem mœrorem, aliudue graue incommodum, tametſi ſolùm per accidens, tum nullo modo dubitandum eſt; quin Gabriel, Fumus, aliique indicati *cap. 9. num. 68.* eſſent illum, & quidem haud abſque ratione, illo nomine condemnaturi tanquam reum grauis criminis aduerſus charitatem fraternam, aut etiam almam iuſtitiam.

A. A.

ABSENTIVM FAMÆ OBTRECTARE.

SECTIO IV.

Quid cenſendum de illis, qui ſolent in ebrietate alienæ famæ obtrectare, & detrahere?

S V M M A R I V M.

Communiter non peccant grauiter peccato detractionis qui ſe inebriant præuiſo periculo. 27.
Sæpe tamen peccant contra charitatem. 27.
An grauiter ij, qui tantum vulgarant occultum crimen alterius, dicentes, ſe ita audiuiſſe? 28.
Suſpicio temeraria etiam de graui malo fortè non eſt mortaliter mala. 29.
Aliud eſt de iudicio temerario. 31.

27 AD quæſtionem propoſitam in titulo.
R. I. Tales communiter non peccant grauiter, quia communiter dicunt vel iam paſſim nota, vel non nota quidem, talia tamen, vt credantur à nemine, eò quòd ebrio non eſſe credendum norint omnes. R. II. Nonnunquam tamen grauiter delinquere poſſunt, quando videlicet ſciunt, ſe ſolere talia occulta deblaterare, vt eos, de quibus loquuntur, vel rubore afficiant, vel in damnoſam ſuſpicionem patrati grauis delicti adducant. Dicaſtillo *de pœnit. diſp. 9. num. 421.* Ratio eſt, quia ſaltem ex charitate, ſi non ex iuſtitia obligantur, ad non præbendam occaſionem eiuſmodi malorum, ſed potiùs ad impediendam iuxta doctrinam S. Thom. *2. 2. q. 31. a. 2. in C.* 28

At: *Peccant ne in hoc caſu peccato detractionis, adeoque contra iuſtitiam.*

R. Sicuti quando dicis, te audiuiſſe, Caium eſſe in furto deprehenſum, non peccas ex opinione Caietani, Sylv. Petri Nauarri *lib. 2. de reſtitut. cap. 4. nu. 129.* contra iuſtitiam, etſi præuideas, tuos auditores habituros eſſe Caium pro fure, quia videlicet iactura famæ, quam apud illos adit, tribuenda videtur potiùs eorum leuitati, quàm tuæ aſſertioni; peccas autem contra iuſtitiam ex opinione receptiore Valentiæ *tom. 3. diſp. 5. q. 17. p. 2.* Cardinalis de Lugo *diſp. 14. de iuſtit. ſect. 4.* eò quòd videaris eſſe cauſa efficax imminutionis boni nominis; ita etiam videtur conformiter vtrique huic doctrinæ, poſſe ad propoſitam quæſtionem probabiliter reſponderi, & affirmatiuè, & negatiuè. Equidem dictum 29 ebrii non ſufficere ad gignendam prudentem ſuſpicionem patrati ſceleris, deduces facilè ex iis, quæ dicam *ſect. 9.* Adde, quòd probabile ſit, ſuſpicionem etiam temerariam de graui peccato proximi innocentis eſſe duntaxat venialiter malam, vt ex S. Auguſtino *tract. 9. in Ioan.* tradunt Caietanus *2. 2. q. 60. a. 3.* Petrus Nauar. *loc. cit. num. 446.* & alij permulti fauente apertè S. Thom. *2. 2. q. 60. ar. 3. in C.* Ergo gignere in vnius tantùm animo ſuſpicionem temerariam, & falſam, non videtur eſſe, vt ſic præciſè crimen lethale, cùm vt ſic præciſè non generetur graue malum.

30 Ratio autem, cur temeraria ſuſpicio (intra pectus clauſa, ſecus ſi pluribus manifeſtetur) licèt de graui malo (grauiſſimum Valentia *tom. 3. diſp. 5. quæſt. 4. punct. 3.* non excipiente, ſed includente Petro Nauarra *lib. 2. cap. 4. n. 446.* ac Tanero *tom. 3. diſp. 4. quæſt. 3. dub. 2. n. 39.* cum alijs) eſt hæc fundamentalis, quòd detractio tam mentalis, quàm verbalis, ſeu imminutio famæ alienæ in tantùm ſit mortaliter mala ex ſeſe, in quantùm iniuſtè aufert proximo graue bonum, ſeu adfert graue malum. S. Thomas *2. 2. q. 60. ar. 3. q. 73. ar. 2.* & alibi: atqui ſuſpicio etiam temeraria de graui malo alterius non aufert per ſe graue bonum; cùm enim ſit opinio infirma, ac vacillans. S. Thom. *cit. ar. 3. in corp.* fit, vt ſi non oriatur ex prauo affectu, facilè deponatur, ac proinde non tollat habitualem inclinationem ſentiendi bene de altero; quæ habitualis inclinatio ſola cenſetur in præſente materia magnum bonum. Vnde vlterius fit, vt homines non poſſint meritò valde ægre ferre, 31 ſi quis temerè non ex malo affectu ſuſpicetur malè de ipſis, cùm præſertim temeraria, ſeu ex leuibus indiciis formata ſuſpicio pertineat ad tentationem humanam, ſine qua vita iſta non ducitur. S. Thom. *ibid.* Aliud eſt de iudicio temerario, quod quando eſt de graui malo proximi plenè deliberatum, continet malitiam mortalem.

ſem. S. Thom. *ibid.* cum omnibus Theologis; eſt enim firma, definitiuaque ſententia de malo alterius, orta ex leuibus indicijs, S. Thom. *ibid.* ex S. Auguſt. *tract. 90. in Ioan.* eiuſmodi autem ſententia concepta de graui peccato alterius aufert magnum bonum, ſcilicet habitualem inclinationem, ac proximam potentiam opinandi bene de altero; ergo ſi concipiatur temerè, id eſt ſine examine, vtrùm rationes, quibus nititur, ſint ſufficientes ad ferendam de proximo adeo pertinacem, præiudicioſamque ſententiã, non vacabit culpa mortifera.

B.B.

MALEDICTIS IMPETERE, &c.

SECTIO V.

An, qui ſolent in ebrietate alijs hominibus maledicere, teneantur hanc ſuam conſuetudinem confiteri?

Breuis eſt, non ſummatur.

32 SOlent multi ebrioſi facilè ira corripi, & in ira maledicere vxori, liberis, alijs, imprecando ſcilicet diabolum, peſtem, mala omnia; & conſueuerunt, ſe hac de re in confeſſione accuſare, dicendo, quòd ex domeſticis intellexerint, ſe, cùm eſſent mero turgidi, horrendis maledictionibus detonuiſſe in varios homines. Quæritur, an teneantur id factum indicare in confeſſione ſacramentali?

33 Et R. breuiter non teneri. Ratio eſt, quia reuera non maledixerunt cuiquam; ſiquidem maledicere propriè eſt alteri malum precari, non verbotenus, vt faciunt plurimi patres, & matres, vtentes verbis maledictorijs, ſeu imprecatorijs, ad ſolum terrorem incutiendum: *infra cap. 29. n. 28.* ſed ex animo. S. Thom. 2. 2. q. 76. a. 1. 2. 3. 4. qui animus deeſt ebriis, aut ſi fortè adeſt, tamen quia non eſt deliberatus, & ideo non curatur, ſed negligitur ab hominibus, idcirco neque in hoc caſu continent illæ ebriorum maledictiones malitiam obiectiuam. Quare rectè docet Ioan. Sàncius in ſelect. *diſp. 30. n. 5.* illum, qui expertus eſt, ſe in ebrietate proferre maledictiones in creaturas, non incurrere huius peccati reatum. Quamquam poteſt fieri, vt ratione ſcandali, & offenſionis illæ maledictiones contrahant malitiam alterius peccati, ſed raro. Alia de maledictionibus dica *cit. cap. 29.*

C.C.

BLASPHEMIAS IN DEVM, &c.

SECTIO VI.

An reuera grauiter duplici peccato peccent, qui ſe inebriant, ſcientes ſe in ebrietate conſueſſe blaſphemare?

SVMMARIVM.

An reuera grauiter duplici peccato peccent, qui ſe inebriant, ſcientes ſe ſolere blaſphemare in ebrietate? 34.
Pars negatiua probatur. 34.
Probatur & affirmatiua. 35.
Affirmatiua eſt vera, quando ea verba continent blaſphemias extraordinarias. 36.
Secus quando leues. 38.
In peccatis verborum maximè conſiderandum eſt, quâ intentione proferantur, 38.

PErmulti ebrioſi, dum ſuam ebrietatem confitentur, ſolent addere, ſe ex vxore, aut alijs familiaribus intellexiſſe, quòd valde grauiter blaſphemarint; examinandum hic eſt, an eiuſmodi confeſſio ſit neceſſaria? Neceſſariam negant Vaſquez, Lugo, Arriaga, Ioan. Sancius *locis num. 24. citatis*. Rationem hanc adferunt, quòd de ratione verborum blaſphemorum, vt ad culpam imputari poſſint, ſit, vt ſciente, ſeu prædito ratione proferantur. S. Thom. 2. 2. q. 13. a. 2. ad 3. Aliter non ſignificant vllum Dei contemptum, nec eius honorem minuunt, cùm tamen blaſphemus intendat nocumentum inferre honori diuino. S. Thom. *loc. cit. a. 3. ad 1.* ergo non retinent in ebrietate malitiam obiectiuam, ergo ebrietatis malitia non aggrauatur per hoc, quod quis ſciat, ſe ſolere verba blaſphema proijcere, ergo non tenetur quis vel hanc conſuetudinem, vel ipſum factum confiteri. Vide dicta *n. 25.* 34

E diuerſo ebrietatis malitiam magnopere augeri per circumſtantiam verborum blaſphemorum, quæ præuidentur proferenda, cenſent Sanchez, Palaus, Bonacina, (qui male pro ſe citat Vaſquezium) locis, quos retuli *num. 24.* fauetque Layman. *lib. 1. tract. 4. cap. 10. n. 3.* Ratio eſt, tum quia pœnitentes, & confeſſarij procedunt ſecundùm hanc doctrinam, tum quia magiſtratus politicus punit blaſphemos etiam ebrios, vt nominatim videre eſt in Iure Bauarico, & reipſa fuiſſe quendam Chriſtophorum, & quendam Ludouicum, aliosque ob blaſphemiam in ebrietate prolatam punitos vno, & etiam duobus ictibus funis, teſtatur Iulius Clarus *in praxi crimin. q. 60. §. final.* ſicuti etiam Damhouderius *in pract. crimin. cap. 61. num. 22.* abſolutè negat, quòd blaſphemantes excuſet ebrietatis prætextus; tum quia blaſphemiæ ſunt intrinſecè malæ, & videntur grauiter aduerſari diuino honori, vt argumentatur Bonacina; tum quia licet non habeant propriè rationem blaſphemiæ, habent tamen cuiuſdam moralis irriſionis, & irreuerentiæ Deo factæ, ratione cuius voluntas illas cauſandi eſt mala, & peccaminoſa, vt poſt Sanchez ratiocinatur Palaus; tum denique, quia conſtat, homines non parum commoueri, & indignari, quando audiunt tam execrandas blaſphemias etiam ab ebrijs. 35

Propter has cauſas cenſeo in primis, ebrietatis malitiam grauiter admodum aggrauari à circumſtantia præuiſæ blaſphemæ dictionis valde atrocis; eructandæ in temulentia, vt quando Germani dicunt Plut Sacrament Item Donner Dagel &c. Sacrament; Galli: *Teſte de Dieu, ventre de Dieu*, & ſimilia in orcum releganda; nam reuera grande ſcandalum, grauem indignationem ſolent eiuſmodi verba blaſphema adferre. 36

Excipi fortè poſſunt hinc milites, qui in caſtris talia effutiunt, etenim ſolent vſu potiùs, quàm ira excipi hæc illorum elegantes ſcilicet phraſes. Cenſeo deinde, rationem blaſphemiæ propriè dictæ non reperiri in id genus verbis, ſicut neque propriè dictæ irriſionis erga Deum. Cauſam attuli *n. 33.* 37

Cenſeo tertiò, ebrietatis malitiam non aggrauari moraliter circumſtantia præuiſæ mediocris, & vulgaris blaſphemiæ, vt quando noſtri Germani per ſacramenta blaſphemant, eò quòd tales blaſphemiæ nec ſint vere blaſphemiæ; vt patet ex paulò antè dictis, atque ex illo pronunciato S. Thomæ 2. 2. q. 72. art. 2. *In peccatis verborum maximè conſiderandum eſt, quâ intentione proferantur*; nec videantur cedere in grauem inhonorationem Numinis, neque notabilem ſcandalum proximi. Proinde non eſt cõmuniter opus, vt in confeſſione fiat huius circumſtantiæ mentio, quamuis authoritas talium Doctorum, & rationes, quas ſuprà attuli, valde magnam probabilitatem adferant oppoſitæ ſententiæ, & ſine dubio permittendi ſint pœnitentes addere illam circumſtantiam, quando vltro addere volunt; & apud nonnullos erit operæ pretium, in ebrietate in etiam hoc titulo exprobrare. Imò erit neceſſarium tunc, cùm ebrius illis verbis incoſtauit artem in certa ditione, aut vrbe, in qua ſciebat, illis ipſis verbis grauiter exulceratum iri aures, & animos audientium; vt e. g. in Heluetia Catholica, vbi propter infrequentiam blaſphemiarum, valde grauiter, meritòque ſolitarum mulctari à Magiſtratu ciuili, magnopere offenduntur ij, quorum aures verberant eiuſmodi propriè id loci ſcandaloſæ eructationes verborum quemadmodum ſingulari, & notando caſu oſtendo in *Alph. Quadrupl. p. 1. n. 949.* Et hoc ipſo, quòd ſint ratione loci grauiter ſcandaloſæ, & inſuper manifeſte habeant ſpeciem mali, continent illic malitiam obiectiuam ſcandali iuxta communem opinionem S. Thom. 2. 2. *quæſt. 43. art. 1. in Corp.* 38

D.D.

VERBA CATHOLICO HOMINE, &c.

SECTIO VII.

Quid pronuntiandum de illis, qui in ebrietate ſolent verba hæretica proferre?

SVMMARIVM.

Probabilius eſt, ebrietatis malitiam non aggrauari ex circumſtantia verborum hæreticorum ſolitorum proferri in ea. 39.
Neque talis puniri vt hæreticus 41.
An autem citari ad inquiſitionis tribunal? 42. *remiſſiue.*
Tuba cordis eſt lingua loquentis. 40.

39 EST non nemo, qui ſolet in ebrietate dicere: *Ebrietas non eſt peccatum: nullus eſt infernus, vt noſtri concionatores garriunt: Lutherana fides æquè bona eſt, atque Catholica: credo quod mihi lubet, &c.* quæritur, verùm hæc, & ſimilia verba imputentur illi ad culpam, ita vt teneatur apud confeſſarium ſe de hac conſuetudine accuſare. Negant, quos nominaui *n.* 34. aſſerit Sanchez *cit. num.* 44. & Palaus *loc. cit.* Negantibus adſtipulor, quoad propriè dictam hæreſim, quia de ratione verborum hæreticorum, vt peccata, ſeu obiectiuè in ratione hæreſis mala cenſeantur, eſt, vt proferantur ab homine rationis compote, quandoquidem hæreſis ea ſuo conceptu eſſentiali dicit errorem quendam intellectus exiſtentem in homine rationis compote, ſeu errorem illum eligente. S.Thom. 2. 2. *q.* 11. *a.* 1. *ſ.c.*

40 Fortè tamen poſſet in foro externo ab Inquiſitoribus procedi contra huiuſmodi hominem, non tam propter talia verba, quàm propter præſumptionem, quæ ex iis formatur de eius animo, talia quippe verba ſæpe in ebrietate repetita facere videntur præſumptionem; quod etiam ſobrius animus ſatè ſentiat de inferno e.g. etenim ex abundantia cordis os loquitur. *Matth.* 12. & ſicuti

Omnia quæ ſenſu voluuntur vota diurno,
Pectore ſopito reddit amica quies.

Vt canit Claudianus, & proinde plurimum intereſſe inter ſomnia proborum, & flagitioſorum, monebat Zeno teſte Mureto *in* 1. *Ethic. cap. vltimo*, ita etiam vitium videtur in temulentia reddere ea, quæ quis ſobrius mente agitauit. Et confirmari poteſt illa elegans ſententia ex Baldo relata: *Talis intelligitur mens in corde, quale verbum eſt in ore; enim tuba cordis, eſt lingua loquentis.*

41 Cenſeo nihilominus, hanc præſumptionem non eſſe tantam, vt poſſit puniri tanquam hæreticus, licet contrarium cenſeant nonnulli Iuriſperiti, vt teſtatur Zanchinus, Vgolinus *in tract. de hæreticis. cap. 7. n°* 19. relatus *in part.* 2. *tomi* XI. tractat. *Iuriſdictorum*. Ratio eſt, quia reuera poteſt fieri, vt etiam à viro Religioſo, quando parœſi corripitur, eiuſmodi verba proferantur, & proinde illi non imputentur vlli culpæ, vt ſapienter monet noſter S. Fundator *Conſtit. part.* 6. *cap.* 4. *in declarat. lit. A.* Atqui ebrius comparatur phrenetico, & furioſo, Maſcardus, & alii referendi inferius.

42 An verò talia verba ſæpius in ebrietate repetita dent Inquiſitoribus ſufficientem cauſam vel inſtituendi ſpecialem inquiſitionem circa fidem illius hominis, vel illum citandi, & examinandi circa eadem, & abiurandi de leui, aut graui, &c. ſeu iuramento purgandi ſuſpicionem leuem, vel grauem hæreſis, colliges ex iis, quæ diſſeram *ſect.* 9. *n.* 66. & 67. vnde confirmabitur primùm allata reſponſio. Interim minimè eſt reuocandum in dubium, quin eiuſmodi verba hæreticalia quandoque poſſint à temulento effutiri in iis locis, ac circumſtantiis perſonarum, vt ratione ſcandali contineant malitiam mortalem; huc enim vtique etiam facit doctrina de blaſphemis verbis allata ſuprà *nu.* 38. *poſt medium*.

E.E.

FALSISSIMA IVREIVRANDO FIRMARE.

SECTIO VIII.

An ebrietas aggrauetur ex circumſtantia periuriorum in ea patrari ſolitorum?

SVMMARIVM.

A nullo ebrio proferuntur periuria propriè dicta. 43.
Periurium de ſui ratione importat Dei contemptum. 43.
Non eſt opus explicare in confeſſione, quod ſolent proferre periuria in temulentia. 44.
Quomodo peccet ebrios incitans ad verba periuria, aut blaſphema? 46. & *ſeqq.*
Quomodo talia ſcribens in pariete, aut docens pſittacos, pueros? ibid.
P. Colnagus mirificè docet ſturnos proferre ſacratiſſima nomina. 50.

DE periuriis aſſerunt, & negant DD. idipſum, quòd de verbis hæreticis, & blaſphemis ab iis aſſeri, & negari dixi ſuprà. 43
Proinde conſequenter ego in primis cum omnibus dico, à nullo ebrio vlla propriè dicta periuria fieri; nam de ratione periurii eſt, vt fiat vel ab eo, qui aduertat ad falſitatem ſui dicti, vel ſaltem ſit in eo ſtatu, in quo aduertere poſſit. Lugo *de pœnit. diſp.* 16. *ſect.* 4. *n.* 306. & 308. Quandoquidem periurium de ſui ratione importat contemptum Dei. S. Thom. 2. 2. *q.* 98. *a.* 3. *in C.* Quare quando ebrius homo ſolet dicere: *per Deum, ne guttam quidem vini bibi*, non rectè confitetur abſolutè dicendo, ſe toties, aut toties peierauiſſe.

44 Dico deinde cum Cardin. de Lugo, & aliis *num.* 33. relatis, haud quaquam opus eſſe, vt in confeſſione vlla mentio fiat de his impropriè dictis periuriis, quia reuera non continent vllam grauem malitiam, nullam Dei inhonorationem, nullum graue aliorum ſcandalum; aut turbationem, quando ab ebriis proferuntur: cur ergo dicamus eſſe opus illa, vel illorum prauiſum periculum, conſuetudinemue clauibus ſubiicere?

45 Eſt tamen probabiliſſimè aliter philoſophandum de illo, qui ex inolita, libereque conſeruata aſſuetudine peierandi plenè voluntariè, prolabitur identidem etiam mentis compos, ſed tamen cum naturali inaduertentia, in aſſeuerationes falſi, inficiationes veri, & quidem roboratas firmatas vna ex ſibi conſuetis formulis iuriſiurandi, Tametſi enim tali non incumbit obligatio manifeſtandi in ſacra exomologeſi, quoties reipſa proruperit imprudens in id genus phraſes. Lugo *de pœnitent. diſp.* 16. *num.* 204. cum cæteris communiter; tenetur tamen etiam hoc nomine & extirpare illam flagitioſam conſuetudinem, & indicare, in quot eiuſmodi materialium periuriorum diſcrimen ſeſe per eandem conſuetudinem liberè enutritam coniecerit, ſicuti infrà *cap.* 50. pluribus diſſeremus cum P. Thoma Sanchez *lib.* 3. *moral. cap.* 5. aduerſus Ioannem Sanchez *in ſelect. diſp.* 20. *num.* 5. Vide etiam in Experient. *tr.* 7. *n.* 586.

46 Quæret fortè quiſpiam, *quid cenſendum de iis, qui incitant ebrios ad proferenda illa verba blaſphema, maledica, hæretica, de quibus ſumus locuti in præcedentibus ſectionibus, poſito, quod incitent non ex prauo affectu in Deum, vel homines, ſed e. g. ad riſum captandum, aut alium finem non mortaliter malum?*

47 D. Ioannes Caramuel in Theologia Intentionali *lib.* 2. *diſp.* 1. *art.* 2. *num.* 153. ſtatuit hanc concluſionem: *Qui inſtruit puerum, vt blaſphemias, hæreſes, aut periuria proferat, quique vt verba grauiter aliorum infamantia dicat, aut ſecreta grauia publicet, peccat mortaliter.* Probat ſuam concluſionem inde, quod illa verba ex ſe ſint ſcandaloſa, & impia, & opponantur directè reuerentiæ Deo, & proximo, debitæ; & qui puerum inſtruit, vtitur eo vt inſtrumento, vt honorem extrinſecum Dei lædat, & eius authoritatē paruì faciat. Vnde cenſet, tales blaſphemias imputandas eſſe inſtrumento vt cauſæ principali; ob quam cauſam vlterius infert, eſſe peccati mortalis reos, qui vel in muris blaſphemias hæreticas ſcribunt, vel eaſdem periodos à pſittacis proferri curant. Conſequenter relegabit hic Doctor ad orcum omnes, qui ebrios concitant ad actiones ſuprà enumeratas. Et verò iam conceſſi ſuprà *cap.* 9. *ſect.* 9.

allos

illos grauiſſimè delinquere, qui oppletos vino inducunt ad exercendas illas, ſeu reales, ſeu verbales actiones, quæ etiam dum exercentur ab ebrio, retinent veram malitiam obiectiuam, at negaui generatim de illis, quæ non retinent illam malitiam, interque has nominaui cum Tanuero blaſphemias, ſeu verba blaſphema.

49 Forte non diſſentiet D. Caramuel à nobis, ſi conformiter ijs, quæ expreſſimus ſupra in hoc ipſo *cap. 19. ſect. 6.* dixerimus, ſicut ea ſectione ſexta ſcripſi, malitiam ebrietatis augeri notabiliter à circumſtantia grandium blaſphemiarum, euomendarum quidem in ebrietate, & conſequenter indeliberatè, attamen præuiſarum ante ebrietatem; è diuerſo non augeri notabiliter, ſi illæ ſint blaſphemiæ, iudicio, & vſu hominum, coram, & à quibus proferuntur, leues, ſeu tantum leuiter repugnantes honori diuino; ita etiam ratiocinandum eſſe de incitantibus illos ad talia verba blaſphemis, poſito quod incitatores careant mala intentione. Eadem diſtinctio locum meo iudicio habebit in ſcribente in pariete, aut docente pſittacum eadem verba; quamquam quia ſcriptura in pariete, loquelaue pſittaci eſt expoſita maiori, ſeu latius patenti periculo, quam verba vnius cuiuſpiam ebrij, damnabilior iudicari debet ille & ſcriptor & magiſter verborum balſphemorum, hæreticorumque, quàm incitator.

50 Quemadmodum autem pœnam mereri poteſt, qui brutas animantes docet profari verba impia, ita è diuerſo laudem is, qui eiſdem eſt magiſter proferendorum verborum Sanctorum, ſiue doceat longa opera, ſiue ſubitaneo miraculo, vt inſtruxit noſter P. Bernardus Colnagus, de quo P. Ioannes Paulinus in eius *vitæ lib. 2. c. 15. §. 1.* hæc inter cætera prodigia: *Duos ſturnos, refectis aliis in ſororis domo vbi Pater conſpexit, ad ſe vocatis bene precatus imperauit, vt dicerent:* IESVS MARIA: IESVS CHRISTVS: *o rem prorſus admirandam! mox eadem ſacroſancta verba efferebant ſturni, & clara, ac in articulos diſtincta voce exclamabant:* Ieſus Maria; Ieſus Chriſtus. Ita ille. Proemium æternum merentur qui fiſtulis organicis piè, modulantur diuinas laudes, quidni hi & ij, quia auicularum gutturibus?

F. F.

SECRETISSIMA QVÆQVE PRODERE.

SECTIO IX.

An, & quanto crimine ſe aſtringere cenſendi ſint, qui conſueuerunt, dum mero grauidi ſunt, vulgare ea, quæ oporteret eſſe ſecretiſſima?

SVMMARIVM.

An non duplex peccatum mortale admittat, qui ſe inebriat, ſciens aliquod ſecretum non manifeſtandum? 51.
Rationes affirmandi. 52. & ſeqq.
Quid ſi talis norit, ſe ſolere etiam non interrogatum prodere ſecreta? 55.
Quid ſi interrogatum? 56.
Quid ſpecialiter dicendum de legatis Principum? 57.
Quid ſentiendum communiter de Germanis? 58.
Quid de ſemiebriis? 59.
An poſſit prudenter haberi fides verbis ebrii pandentis ſecreta? 60.
Ebrii comparantur phreneticis, furioſis, infantibus 61.
An & quomodo ſit in vino veritas? 62.
Poteſt tamen non rarò formari prudens ſuſpitio ex verbis ebrii. 64.
An Iudex poſſit ex officio procedere contra illum, qui in ebrietate dicit, ſe patraſſe hoc, aut illud crimen, vel nominatur à tali? 65.
Quid ſi illud crimen ſit læſæ maieſtatis? 68.
An homo prudens poſſit adhibere media de ſe licita, ad explorandum, verumne ſint vera ea, quæ ebrius reuelauit? 69.
An peccet grauiter referens aliis ea mala, quæ ebrius dixit de ſe, vel aliis? 70.
An ſit licitum aliquem inebriare ad aliquod ſecretum ex eo expiſcandum? 70.

QVæres I. *An non duplex mortale crimen admittat, qui ſe inebriat, ſciens aliquod ſecretum, cuius reuelatio eſt ipſi prohibita ſub mortali peccato.* Ratio negandi eſt, tum quia neque pœnitentes ſe de hac circumſtantia accuſare, neque confeſſarij de illa interrogare ſolent? tum quia ebrijs nulla fides poteſt prudenter haberi, vt poſtea declarabo. 51

Ratio affirmandi eſt, quòd ex Scriptura, Patribus, iudicio ſapientum, praxi, experientia conſtare videatur, illos omnes, qui temulentiæ vacant, exponere ſe periculo vulgandi omnia arcana. In primis enim *Prouerb. 31. verſ. 4.* inducitur Bethſabee dans filio Salomoni hoc monitum: *Noli Regibus ò Lamuel, noli Regibus dare vinum, quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas.* 52

Deinde S. Auguſtinus ad ſacras Virgines ita ſcribit: *Ebrius autem deiecto ſupinus accumbit, & nullo alio cognito præter vinum, tordis ſui arcana patefacit, & amicorum commiſſa ſecreta in medium adducit.* Conſentit S. Ambroſius *lib. de Elia. & ieiun. cap. 17.* dicens: *Quis inter cyathos texit, quod latere cupiebat?*

Præterea: *Speculum formæ eſt æs, animi autem vinum,* aiebat Æſchines: Et: *Arcanum demens detegit ebrietas,* canit Horatius. Ad hæc praxis, & experientiæ teſtes ſunt, in primis idem Horatius, cuius hoc notum carmen. 53

Dicuntur Reges multis vrgere culullis;
Et torquere mero, quos perſpexiſſe laborant.

Inſuper S. Ambroſius, qui *loc. cit.* ita loquitur: *Plerique vino vtuntur, vt equulee, quibus tormenta non eliciunt vocem proditionis, eos tentant bibendo, &c.*

Poſtremo, & olim, vt oſtendit Cornelius à Lapide in *c. cap. 31. prouerb.* fuit, & hodie eſt vſitatiſſimum, vt Principum Legati inebrientur, quò ſecreta exprimantur. Ex his formatur hoc argumentum: Qui ſe exponit manifeſto periculo prodendi ſecretum, cuius reuelatio grauiter prohibita ſit, is peccat mortaliter contra virtutem à ſobrietate diſtinctam. Atqui omnis, qui eſt conſcius ſecreti, cuius reuelatio grauiter ipſi interdicta ſit, exponit ſe eiuſmodi manifeſto periculo, dùm ſe inebriat; ergo. 54

Ad hanc quæſtionem reſpondeo I. Qui expertus eſt, ſe ſponte, & à nemine interrogatum ſolere in ebrietate effutire ea, quæ occulta eſſe oportebat, admittit duplex peccatum ſe inebriando, poſito, quòd conſcius ſit ſecreti non reuelandi. Ratio huius reſponſionis eſt iam primùm allata. Verùm verò illud peccatum, quod ebrietati adiungit, ſit mortale, an veniale, colligendum eſt partim ex qualitate ſecretorum, quæ ſolet vulgare, partim ex damno, & ſcandalo illam euulgationem ſequi ſolitis. Sanè nemo non damnaret peccati mortalis confeſſarium, qui ſe inebriaret, ſciens ſolere ſe in ebrietate pandere quæ in confeſſione audijt. 55

Non obeſt, quod ebrij non mereantur fidem, nam nihilominus multi mali homines illis fidem habent, alij ex dictis ebrij accipiunt occaſionem indagandi, & denique per varias indagines deueniendi ad ipſammet veritatem, quam tamen oportebat eſſe occultam. Et fortè has ob cauſas abſolutè pronunciat Badellus *n. 16.* reuelationem ſecretorum ab ebrijs factam; non poſſe non eſſe grauiter illicitam.

R. II. Similiter, qui expertus eſt, ſe ab alijs interrogatum, ſolere abdita in apertum proferre, admittit peccatum ebrietatis qualificatum, ſi videlicet videat, eſſe periculum, ne interrogetur, & ei periculo non occurrat ſufficienter. Ratio eſt eadem pro hac reſponſione, quæ pro priore 56

R. III. Conſiliarij Intimi, Legatique Principum, quando ſe inebriant inter homines ſcrutatores alienorum ſecretorum, communiter admittunt duplex peccatum mortale; vnum contra ſobrietatem, alterum contra fidelitatem; ſe quippe exponunt manifeſto periculo detegendi arcana ſuorum Principum, vt patet ex authoribus ſupra relatis. Et verò auctor eſt Flauius Vopiſcus, Bonoſum Imperatorem ſolitum barbarorum Legatos propinato vino ebrios reddere, & ſic extorſiſſe, quæcunque volebat. 57

R. IV. Quandoquidem experientia, & praxis quotidiana docet, pleroſque ſaltem in Germania reperiri, qui in ebrietate, vel non reuelent arcana grauiter prohibita reuelari, (nam neque id faciunt ſponte, neque ſolent ad id per technas induci) vel non reuelent cum graui ſcandalo, aut incommodo offenſioneùe aliorum, idcirco non puto, vllum facilè admittere ebrietatem qualificatam, niſi qui ſe inebriat, poſtquam expertus eſt, ſe reuelaſſe ſecreta in ebrietate, vel probabiliter timet, ne ebrius interrogetur de ſecretis. Ratio eſt, quia non exponit ſe communiter periculo proximo is, qui exercet actionem malam quidem, attamen communiter non habentem aliud vitium annexum, ſeu malum. *Supra cap. 31. n. 8.* 58

R. V. Quod dixi de ebrijs, id ferè etiam de ſemiebrijs dici poteſt; nam & horum alij ſolent arcana vulgare. Nec eſt ſacræ Scripturæ, aut Patrum ſenſus, quòd abſolutè, & a parte rei ſoleant communiter ebrij ſecreta pandere, ſed quòd ea pandant nonnulli quidè ſponte, plurimi verò quādo inſidioſe, & callidè examinantur; quia tamen hoc callidum examē eſt rarum, ideo vera manet quarta reſponſio, quam attuli. Et vlterius ſequitur, confeſſarium ſuper- 59

eroga-

erogatoriam interrogationem facturum, ſi ex pœnitente, ſuam ebrietatem confitente quæreret, verùm ipſe non ſit conſcius magni alicuius ſecreti. Sicuti nec opus eſt, vt quando tibi confitetur ebrioſus Parochus, aliùſue confeſſarius, interroges, an in ebrietate non violarit ſacrum ſecretum?

60 Quæres II. *An quando ebrij quædam de ſeipſis aut alijs occulta peccata narrant, poſſint auditores prudenter, ac ſine temeritate iudicare, aut ſaltem ſuſpicari, eſſe vera, quæ dicunt?*

Ratio dubitandi eſt, tum quia in vino veritas, vt fert commune axioma Græcorum dicentium: *oinos alē beia*; tum quia Principes non inebriarent Legatos ad ſe miſſos, ſi non poſſent prudenter ſtare dictis illorum.

61 ℟. Tamen I. Nemo poteſt ſine temeritate iudicare, & credere eſſe vera, quæ ebrij de ſe, aut alijs dicunt, niſi aliunde habeatur notitia. Probo I. quia conſtat, ebrios plurima dicere longè falſiſſima. Probo deinde, quia nemo poteſt ſine temeritate, & imprudentia credere ea eſſe vera, quæ de ſe, & alijs dicunt furioſi, phrenetici, & inſanes, cùm ſit temerarius, & imprudens, qui iudicat ex leuibus rationibus. S. Thom. 2. 2. q. 60. a. 3. in C. quales quidem ſunt, quæ petuntur ex dictis furioſi. Atqui ebrij æquiparantur furioſis, phreneticis, & inſanibus, vt conformiter *cap. ventee. 35. diſt.* docent paſſim Doctores, nominatim Couarruuias *in Clementinam ſi furioſus de homicidio part. 3. num. 4.* Farinacius de teſt. *q. 56. num. 434.* & in *praxi crimin. part. 3. q. 93. num. 4.* Ioſeph. Maſcard. *de probation. concluſ. 579.* phreneticis verò credendum non eſſe credunt omnes, quia omnes credunt, fieri poſſe, vt phrenetica febri corripiantur ipſi, dèque ſeipſis peſſima quæque loquantur. Adde, quòd qui in ſomnijs loquuntur, longè ſæpius diſſerant de rebus, quas vigiles fecerunt, vel deſtinarunt, quàm ebrij, quas ſobrij, vt patet ex dictis *ſuprà n. 40.* Atqui non plus ſomniante ſapit, qui ſomnianti credit. Itaque ſi ebrius dicat: commiſi ante tres annos homicidium: Caius nuper templum effregit: Lælius me voluit habere ſocium proditionis, quam molitur, &c. ſi, inquam, ebrius aliquid eiuſmodi proloquatur, nullus Superior, nullus æqualis, aut inferior, poteſt ſine graui peccato iudicare, ſeu firmiter ſibi perſuadere, talia crimina eſſe ab illo, & ijs, quos nominant, deſignata.

62 Nec obeſt, quòd dicatur eſſe in vino veritas; non enim idcirco id dicitur, quaſi verò non ſit ſæpiſſime in illo falſitas; ſed partim quia veritas fortè in illo prouerbio accipitur pro veracitate; ebrij quippe non ſolent mentiri, ſeu contra mentem loqui, licèt frequentiſſimè falſiſſima quæque effutiant; partim quia vinum aufert timorem, ob quem ſolum frequenter ſecreta ſeruantur; partim quia ex ebrijs poſſunt veritates per callidas interrogationes elici; partim quia qui proximi ſunt ebrietati, faciliùs ſua conſilia detegunt, & his, vtpote adhuc non omninò ebrijs, poteſt frequenter fides indubitata haberi, ſiue ſponte, ſiue interrogati, loquantur de ſe aut alijs. Vide Plinium *lib. 14. cap. vltimo*, ridentem, & explodentem illud Græcorum prouerbium: *In vino veritas*.

63 ℟. II. Nec etiam communiter loquendo, vacat temeritate, qui ſuſpicatur ea eſſe vera, quæ ebrius deblaterat. Ratio eſt eadem pro hac reſponſione, quæ pro prima; nam & is temerè agit, qui ex leuibus indicijs ſuſpicatur malum de altero. S. Thom. 2. 2. q. 60. a. 3. in C. qualia quidem ſunt verba, aſſertàque ebrij.

64 ℟. III. Poteſt tamen non rarò, concurrentibus varijs circumſtantijs fieri, vt quis prudenter ſuſpicetur, ſubeſſe veritatem dicto alicuius ebrij. Declaro familiari exemplo. Latronianus miles ebrius dicit: *nunquid egregiè ſarſi meum marſupium, auro illius mercatoris, quem ego, & meus commilito Fabius occidimus ſuperiore hebdomade? hac chlamyde non vterer, niſi illam nebuloni occiſo detraxiſſem.* In hoc exemplo exiſtimo, poſſe Latronianum militem meritò in ſuſpicionem patrati homicidij venire ab omnibus, qui ſciunt, fuiſſe in ea vicinia necatum mercatorem ante paucos dies, & fuiſſe ſub idem tempus Latronianum viſum cum Fabio, non procul à loco, in quo repertum eſt cadauer mercatoris, eſto alij etiam milites fuerint ibidem conſpecti; & denique chlamydem, qua eſt indutus, habere primùm à pauculis diebus. At

65 Quæres hîc III. *An quando ebrius de ſe, aut altero enarrat aliquod crimen capite plectendum, poſſit iudex, qui reſcit eam narrationem, procedere ex officio aduerſus illum ebrium?*

℟. I. Non poteſt propter illam præciſè narrationem procedere ad torturam, nedum ad ſupplicium capitale; tum quia furioſi confeſſio ei nihil præiudicat, nec damnum inferre poteſt. Arnald. Albert. *de agnoſ. aſſert. heret. q. 26. num. 25.* Maſcardus de probat. *q. 7. n. 53.* atqui ebrius ſimilis eſt furioſo. *ſuprà d. 61.* tum quia ebrius non poteſt eſſe teſtis. Doctores communiter; & nos infrà *c. 29. num. 14.* ergo nec eius confeſſio poteſt eſſe ſufficiens ad torturam.

66 II. Illa ebrij confeſſio non ſufficit ad inquiſitionem ſpecialem, neque ad examen iuridicum. Ratio eſt, quia inquiſitionem ſpecialem, & conſequenter examen iuridicum præcedere debet ſaltem infamia perſonæ, de qua inquiritur. Iulius Clarus *in pract. crimin. quæſt. 5. & 6.* cùm inquiſitio fieri debeat ſolummodo ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſſerunt, text. *in cap. inquiſitionis. §. 2. de accuſat.* Atqui illa confeſſio non parit infamiam per ſe loquendo, vt facilè deduces ex ſuprà dictis.

III. Tamen ſi illa confeſſio alijs quibuſdam adminiculis, & coniecturis adiuuetur, poteſt fortè ſufficere ad inquiſitionem ſpecialem, & ad rei citationem, iuridicùmque examen. Hoc vt minimum vult Ioan. Compegius, dum *tract. de teſt. regul. 117.* poſt Innocent. docuit, etſi verba ebrij fidem non mereantur, eſſe tamen conſilium, vt poſtquam vinum digeſſerit, examinetur à iudice. Ratio eſt, quia quando adſunt aliæ coniecturæ, facilè vnà cum tali confeſſione pariunt probabilem ſuſpicionem, vt conſtat ex ſupradictis. Verùm quia citat. cap. *inquiſitionis* non permittitur inquiſitio ſpecialis, niſi præceſſerit ſaltem infamia, & hoc totus mundus obſeruat: Carus apud Clarum *loc. cit. q. 20.* & ipſe Clarus *loc. cit. q. 6.* ne quidem de crimine hæreſis, quod tamen enormiſſimum eſt, permittit inſtitui inquiſitionem, niſi præcedat ſaltem vehemens ſuſpicio, ideo illam confeſſionem debent comitari alia non leuia indicia, ſi ex ea procedendum ſit ad inquiſitionẽ.

Addo, quando ebrius abſolutè dicit, ſe à Lælio fuiſſe ſollicitatum ad proditionem, Principis necem, &c. rectè facturum iudicem, ſi illum, vbi crapulam edormierit, ad ſe citarit, & ſecretò examinarit; neganti tamen eſſe vera, quæ in ebrietate dixit fidem habere oportet, plus enim credendum ſano, quàm inſano, ſeu furioſo, *argum. leg. qui teſtinm. §. nec furioſus. ff. de teſtibus*. Niſi fortè quia proditio, & nex Principis meditata ſunt crimina excepta, in quibus non ſeruatur ordo Iuris. Damhouderius *in praxi rer. crimin. cap. 62.* & antequam patrentur, omni poſſibilitatione impedienda, non nemini videatur poſſe nihilominus ſpecialem inquiſitionem de Lælio inſtitui; certè poterit ad Lælium magis, quàm ante attendi, ſaltem ſine eius infamia. 68

Quæres IV. *An quando ebrius aliquod ſcelus de ſe, vel altero fatetur, poſſit homo priuatus adhibere media de ſe licita, ad explorandam denique veritatem?* 69

℟. Me non videre ſufficientem cauſam damnandi talem de peccato graui; nam iure ſuo vtitur, & conſequenter nemini facit iniuriam, vtendo notitia, quam ex verbis ebrij hauſit. *L. nullus videtur dolo. ff. de reg. iur.* Suppono autem, illum priuatum hominem duci ſine honeſto, & ſola curioſitate.

Quæres V. *An peccet grauiter, qui alijs refert ea mala, quæ ebrius de ſe, vel alijs dixit?* 70

℟. Si referat, addendo expreſsè, illa fuiſſe dicta ab ebrio, tum communiter non peccat grauiter, quia communiter vel ſpernuntur talia, vel leuis admodùm ſuſpicio concipitur ex illis. Poſſet tamẽ occurrere caſus, in quo grauiter peccaret talia referendo, vt ſi præuideret ex ea relatione orituras graues diſſidẽrias, exprobationes, &c.

Quæres VI. *An ſit fas aliquem falerno ſopire, ad expiſcandum ex illo aliquod ſecretum?*

℟. Eſſe huic quæſtioni ſatisfactum ſuperiùs *cap. 13. ſection. 3. & 4.*

SECTIO X.

An, & quatenus licitum, illicitum, aut neceſſarium ſit reuelare ſecretum?

SVMMARIVM.

Secreti deſcriptio. 72.
Vnde oriatur obligatio ſeruandi ſecreti? 73.
Poteſt committi graue crimen pandendo ſecretum cognitum etiam ſine promiſſione non reuelandi. 75.
Quid ſi arte iniuſta deuenit in notitiam Secreti? 77.
An, & quando liceat legere literas alienas? 77. & ſeqq.
Caſus legentis fragmenta literarum cum damno alterius. 80.
An amiſſo authentico inſtrumento nobilitatis, exemptionis, factæ ſolutionis &c. licitè aliud ſubſtituas? 81.
Quando pactum ſecreti ſuperuenit communicationi ſecreti factæ, non tam eiſdẽ obligat, quam quando illud pactum præcedit communicationem? 83. & 84.
Iuramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis. 83.
Quando aliquid tibi reuelaui præmiſſo expreſſo pacto, & promiſſione non manifeſtandi, non teneris ne quidem Iudici etſi iuridicè interroganti pandere? 86.
Idem dic, quando pactum fuit duntaxat implicitum? 87.
Quinam teneantur ex pacto tacito ſeruare ſecretum? 87. & 89.
Qui ſecreti, & conſilij petendi gratia ſimul credunt cuipiam perſonæ ſpectatæ, illicitè reuelantur etiam ſuperioribus? 88.
Quænam liceat reuelare etiam poſt pactum de ſilentio expreſſum? 90.
Quomodo teneatur ſecreto is, qui illud per vinum, aut fraudem, eſt expiſcatus? 91.

An di-

An licitè reueles qualecunque ſecretum naturale, quando nequis aliter ſeruare verum? 91.

71 EST hæc res vſus quidem quotidiani, ſed tamen non cognita iis omnibus, quorum haud parum intereſt noſſe; ergo commodiſſimè expedietur hoc loco hac peculiari ſectione.

72 Eſt autem præmittendum, ſatis commodè à Nauarro in Manuali *cap. 18. nu. 52.* (vbi tamen non ſatis commodè pro ſe citat S. Th. & Scotum) deſcribi hoc modo ſecretum: Secretum eſt id, quod à nemine, vel à tam paucis ſcitur, vt neque ſit famoſum, neque notorium. Ex qua deſcriptione patet, eſſe ex ſuo genere graue peccatum, reuelare ſecretum, quandoquidem manifeſtatio rei non famoſæ, non notoriæ poteſt verſari circa materiam tam magni momenti, vt in graue damnum priuatum, aut publicum cedat eius detectio. Sicut vice verſa ex eadem deſcriptione infertur, poſſe quandoque grauiter delinqui non aperiendo ſecretum. Hoc ſuppoſito.

73 Quæres I. *Vndenam oriatur obligatio ſeruandi ſecreti?*

℟. Generatim ea duplici capite, ſcilicet ex natura rei citra omnem promiſſionem, & deinde ex promiſſione ſeu pacto expreſſo, tacitoue. Vtrumque hoc caput poteſt in alia duo ſubdiuidi, vt videre eſt apud Ludouic. Molinam de iuſtit. *tr. 4. diſp. 3. & duabus ſequentibus.*

74 Breuiter fieri poteſt, vt citra omne pactum in cognitionem rei arcanæ deueneris, vel ſine iniuria illius, cuius intereſt rem manere ſecretam, vt e. g. quando illum caſu deprehendiſti in flagranti crimine; vel cum iniuria, vt quando nequiter reſeraſti eius literas arcano myſterio plenas. Fieri quoque poteſt, vt promiſſio de non reuelando ſecreto facta ſit ante reuelationem, item vt primùm poſt reuelationem. Hi quatuor modi ſuggerunt rationes aliter, atque aliter philoſophandi. Etſi quippe omnes, & ſinguli continent ſecretum, quod vocant Naturale, ad diſtinctionem à Sacramentali, & per ſe loquendo imponunt ſilentium, non tamen ſinguli cum æquali rigore, cum æquali reſtrictione, vt liquebit ex dicendis in particulari.

75 Et verò ad primum modum quod attinet, quando videlicet quis citra cuiuſquam iniuriam, atque ſine omni præmiſſo, aut ſecuto pacto peruenit in cognitionem ſecreti, ſeu, quod iuxta Baldum *lib. 5. conſ. 438. nu. 4.* idem eſt, non publicè noti, vtique poteſt graue crimen etiam cum obligatione compenſandi omnia damna patrari pandendo illud, ſiquidem quiſque non ſolùm ex charitate, ſed etiam ex iuſtitia obligatur non propalare id, ex cuius manifeſtatione deriuabitur graue malum in alterum. Molina *cit. diſp. 3.* Ex quo fundamento deducunt Theologi, illum, qui per detractionem reuelat occultum, verumque crimen proximi, eſſe reum aperti peccati.

76 Vnde etiam vlterius fit, vt graue crimen admittat, qui ſecreta exercitus, iuſtum bellum gerentis pandit hoſti; ideoque omnia damna compenſare tenetur. Molina *cit. diſp. 3. num. 4.* Et qui ſcit, vbi lateat theſaurus Caii, ſatisfacere tenebitur, ſi detegat prædonibus, atque hi illum ſublegant. Vti & ille, qui res apud ſe depoſitas, & occultas prodit prædoni, vt ſuas ſeruet. Emmanuel Sa *verb. depoſitum n. 2.* Homicidii quoque crimine ſe adſtringit, qui Caio quærenti ad necem iniuſtam ſibi quidem ignotum, alias tamen omnibus notum in foro exiſtentem demonſtrat digito. Molina *loc. cit.* niſi non demonſtrandò adeat ipſe periculum mortis, Diana *part. 5. tr. 4. reſ. 63.* poſt Rodr. contra Comitolum.

77 Qui arte iniuſta deuenit in notitiam ſecreti, tenetur ſtrictiore ſilentio, quàm qui ſine iniuſtitia; quia eſt ſimilis illi, qui furatus eſt alienas pecunias; atqui talia ſtrictiore iure tenetur reſtituere, quàm ſi amiſſas reperiſſet. Molina *loc. cit. num. 6.* Hinc qui inique aperuit literas alienas, magis tenetur non euulgare quæ legit, quàm ſi incidiſſet in iam apertas, ac bona fide legiſſet. Id. *ib.*

78 Porro quia literæ vel maximè ſpectant ad ſecretum, notandum eſt ex communi doctrina Syluestri *verb. Falſarius. qu. 3.* Nauarri *ad cap. Sacerdos de pœnit. diſt. 6. n. 10. & ſeqq.* item in Manuali *cap. 18. n. 53.* Reginaldo *lib. 24. c. 6. num. 119.* atque aliis, eſſe ex ſuo genere mortale crimen, literas alienas aperire, ac legere, niſi iuſta cauſa ſubſit; e. g. quia es Superior illius, cui, vel à quo ſcribitur, aut quia iuſtè, vt loquitur Regin. *nu. 120.* times tibi, vel alteri, vt addit Nauarr. parari malum. Non tamen eſt tibi fas, plus legere, quàm ſit neceſſe ad tui defenſionem, tenerisque talia religioſè celare. Regin. *ibid.* Nec mortalem malitiam excuſat, quòd nullum malum ſecuturum ſit ex apertione, ſufficit modò is qui ſcripſit, aut ad quem datæ ſunt, multùm optet non aperiri, nec legi. Regin. *n. 119.* ſecus ſi ſciretur parum curare.

79 Paulò liberaliùs loquitur Nauarrus, dum *cit. n. 5.* hæc ſcribit. (Peccat non niſi venialiter, qui aperit ſine conſenſu literas: ob curioſitatem, ſine intentione, aut periculo probabili nocumenti notabilis, ſola cauſa ſciendi noua, vel captandi riſum ex barbara compoſitione, vel ex elegantia voluptatem, quia id non eſt contra charitatem Dei, aut proximi neceſſariam.) Ita ille: ſed an hæc mitior doctrina Nauarri locum habeat apud Religioſos, apud quos apertio literarum inferioris ad Superiorem, aut Superioris ad inferiorem eſt ex Conſtitutione Clementis VIII. caſus reſeruatus, viderint alii; ego cenſeo non eſſe laxanda frena eiuſmodi curioſitati. Hiſce literis adde reſolutionem.

CASVS CVRIOSI.

80 Scilicet non immeritò à Ferdinando Rebello *de obligat. iuſtitiæ part. 2. lib. 9. quæſt. 7. num. 8.* reuocari in dubium, vtrum non peccarit contra iuſtitiam ille Mercator Venetus qui fragmenta literarum ab alio mercatore, ad quem datæ erant, laceratarum, foraſque proiectarum collegit, collectaque legit, ac mox coemit aromata omnia, quæ potuit, vtpote quorum pretium valde auctum iri nunciabant illæ literæ, hacque ſua feſtina coemptione præuenit priorem mercatorem, fruſtra ſpe deuorantem ingens lucrum ex monopolio à ſe deſtinato faciendum. Licet enim teſte ipſo Rebellio induſtriam huius collectoris à peccato excuſent S. Anton. Sylueſt. Tabiena. Armilla, omnes *verb. Emptio* iiſque adſtipuletur Laymano. *lib. 3. part. 1. cap. 4. num. 4.* eò quòd alter proiiciendo in publicum pro derelictis habuiſſe videatur; attamen quia nemo facilè dicet, fas eſſe colligere fragmenta chartæ, continentis peccata in confeſſione ſacramentali expoſita, ac legere ſic collecta, præſertim cum detrimento illius, qui ea proiecit vt vidimus in Experientiis *tr. 7. nu. 857.* idcirco prædicta ſparſio, & proiectio in publicum non eſt ſignum ſufficiens, quod qui ſparſit, velit fragmenta eſſe primò occupantis, ita vt pro lubitu poſſit iis vti.

81 Porro occaſione huius de literis mentionis obſeruo ex Laymanno *cit. cap. 4. num. 3.* poſt Couarr. *var. reſol. cap. 9. nu. 3.* & Sa *verb. falſarius nu. 2.* ſi amiſiſti publicum inſtrumentum, aut chirographum creditoris, quibus continebatur teſtimonium tuæ nobilitatis, hæreditatis, mandati, factæ à te ſolutionis, &c. nequaquam eſſe tibi fas aliam ſcripturam amiſſæ ſimilem fingere, & pro originali, vel authentica copia obtrudere, eò quòd eiuſmodi practica ſit oppidò noxia bono publico, præbeatque anſam ſexcentis fraudibus, ac litibus.

82 Hactenus dicta de ſecreto literis vel extra literas contento reſpiciunt caſus, quibus ſecretum obligat ſine omni pacto adiecto. Iam verò videndum, quomodo obliget, quando eſt vallatum, ſeu firmatum pacto non reuelandi, ac dico:

83 Quando pactum non reuelandi ſecretum ſuperuenit cognitioni ſecreti, vt quia e. g. deprehenſus à te in flagranti ſcelere Stichus exegit, impetrauitque à te iuramentum non manifeſtandi illud juramentum, non impedit, quò minùs pandas in iis circumſtantiis, in quibus obligareris ſecluſo juramento; nam neque juramentum poteſt eſſe vinculum iniquitatis *cap. quando de iureiur.* neque pactum rei turpis obligat *cap. in malis, 22. q. 4.* Itaque juramentum eiuſmodi tantùm eò valet, vt vel grauiùs delinquas, ſi eo præſtito propales, quod eo etiam non præſtito nefas tibi erat producere in apertum; vel certè non liceat tibi in aliorum notitiam deducere id, quod cæteroqui licuiſſet.

84 Hinc fit, vt ſi ante huiuſmodi pactum certò noſti, eſſe à Sticho patratum homicidium, pacto autem ſanctè poſtea jurato iudex te juridicè, quia ſcilicet publica fama, vel ſemiplena probatio eum adiuuat, interroget, an, & quantum habeas compertum de homicidio Stichi, grauiter peccaturus ſis, ſi parere detrectes. Molina *citat. tract. 4. d. 4.*

85 E diuerſo, ſi ſecretum ſit eius naturæ, vt jus habeas tam occulendi, quam aperiendi, vt quando e. g. Mæuius clepſit tibi centum aureos, tunc equidem pactum nemini indicandi non permittet, vt reueles; pacta enim ſeruabo ait Prætor. *leg. 1. Cod. de pactis.* Itaque docet idem Molina *cit. d. 4.*

86 Iam verò ſi loquamur de frequentiſſimo caſu, quo aliquid manifeſtatur præcedente pacto de re tota premenda ſilentio, longè aliter eſt philoſophandum, ac proinde dicendum, per illud pactum induci tantam obligationem habendi rem totam tacitam, vt ne quidem Superiori, ſeu iudici quantumuis juridicè interroganti poſſis ſalua conſcientia prodere ſecretum. Nauarr. *in Manual. cap. 18. n. 6.* Molina *loc. cit. diſp. 5. n. 2.* Laymanus *lib. 3. tract. 6. c. 4. num. 4.* vterque rem bene explicans; eſtque apertè ſententia S. Th. *2. 2. qu. 70. ar. 1. in Corp.* dicentis, quando ea, quæ ſunt ſub ſecreto commiſſa, ſunt eiuſmodi vt homo non teneatur ea prodere, *ſtatim cùm ad eius notitiam peruenerunt*, poſſe pacto obligari ad non manifeſtandum, & tunc nullo modo teneri prodere, *etiam ex præcepto Superioris*, per Tò *teneri*, intelligens *licere*, nam mox ſubdit rationem: *Quia ſeruare fidem eſt de iure naturali; nihil autem poteſt præcipi homini contra id, quod eſt de iure naturali.* Quæ verba continent optimam rationem reſponſionis.

87 Nec de hoc meritò dubitari debet, quando interceſſit pactum expreſſum cum quocunque tandem, aut etiam tacitum cum illo, qui munus habet adhibendi remedium conſilio, arte ſua, &c. eique tanquam tali communicatur ſecretum. Nauarr. *in Manual. c. 25. num. 42.*

n.42. Mol. cit. diſp. 5. Laym. l. c. & l. 3. part. 3. c. 5. vt ſunt aduocatus, confeſſarius, Medicus. Nauarr. l. c. Item chirurgus, obſtetrix, conſiliarius proprius: vir doctus in Theologia, aut iure, qui profitetur talem peritiam, adeunturque conſilij cauſa. Laym. cit. c. 5. n. 1. Molin. l. c. & alij. Hi enim eo ipſo, quòd tale munus profitentur, cenſentur ex ſua parte cum eo onera; & tacito pacto id accipere, ne detegant. Molina loc. cit. n. 2.

88 Quæ doctrina ita vera eſt, vt licèt Religioſi aliquorum Ordinum ex vi ſuarum regularum, à nonnullis fruſtra in hoc puncto tametſi à ſede Apoſtolica approbato impugnatarum, debeant eſſe contenti, vt eorum defectus omnes, per quemuis, qui eos extra confeſſionem cognouerit, manifeſtentur Superiori, hæc tamen regula non extendatur ad illa, quæ aliqui *ſecreto, & conſilij petendi gratia, vt dirigantur, vel iuuentur, alteri communicauerint*, ſicut obſeruat P. Franc. Suarez *de rel. tom. 4. tr. 10. l. 10. c. 7. n. 23.* atque alij; additque Suarez illas particulas: *Secreto, & conſilij gratia*, hoc loco facere ſenſum copulatum, non autem diſiunctum.

89 Quòd ſi parenti, propinquo, amico communicaſti abſque expreſſo pacto ſecretum amicitiæ, vel propinquitatis, capiendi ſolatij, conſiliiue cauſa, dubitat Molina *cit. n. 2.* an poſſint hi reuelare iudici iuridicè quærenti; Laymannus putat eadem lege teneri, qua aduocatum, Medicum, &c.

90 Certùm tamen eſt, illud pactum ſeu tacitum, ſeu expreſſum non facere, quin oporteat reuelare ea, *quæ ſtatim, vt in ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur: puta ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem, vel in graue damnum alicuius perſonæ, vel ſi quid aliud huiuſmodi, quod quis propalare tenetur vel teſtificando, vel denunciando.* Sic loquitur S. Tho. 2. 2. *q. 70. a. 1. in Corp.* cuius doctrinam magis ſpecificant Nau. *in Manual. c. 25. n. 33.* Molina, & Layman. *ll. cc.* atque adeò, quando reuelatio eſt neceſſaria ad ſalutē reuelātis aut cui reuelatur. Laymano, *cit. c. 5.* cum alijs.

91 Quæ de obligatione ſeruandi ſecreti, quòd quia alteri ſub pacto communicauit, dicta ſunt, intellige à fortiore de illo, qui per fraudem, aut vim iniuſtam expiſcatus eſt ſecretum, ſicut & de illo, qui notitiam ſecreti hauſit ab illo, qui reuelandi iure carebat. Molina *cit. d. 3.* Laym. *cit. c. 5. nu. 5.*

92 Quæres II. *An ſi nequeas euadere præſens diſcrimen grauiſſimi damni in fortunis, honore, vita, niſi pandas ſecretum, ſit ſuſpandere?*

R. I. Eſt fas, ſi ei, qui tibi reuelauit non immineat maius malū, quàm tibi. Laym. *l. c. n. 8.* quia debuit ille cogitare, tuam incolumitatem eſſe tibi in pari cauſa chariorem, quàm ſuam. At verò eſt ſæpe, non tamen ſemper nefas, ſi tua manifeſtatio ſit cauſa, vel occaſio damni pernicioſioris reuelanti, quam tibi, vt ſapienter ponderat, explicatque Laym. *l. c.* diſputans etiam paulò poſt, an ſi promiſiſti, te ne quidem ad euitandam torturam, aut mortem, reuelaturum, poſſis, aut etiam tenearis in tali euentu ſtare promiſſis.

SECTIO XL

Quid pronuntiandum de illo ſecreto, quod homines Laici ſæpe credunt confeſſariis dicendo:

Hoc dico Reuerentiæ veſtræ ſub ſigillo confeſſionis.

SVMMARIVM.

Naldus non rectè ſcripſit, illud ſecretum, quod mihi extra confeſſionem manifeſtaſti, addendo, te illud mihi dicere ſub ſigillo Confeſſionis, *perinde arctare, ac ſi dictum fuiſſet in Confeſſione.* 94.
An & quatenus ſeruandum tale Secretum? 97.
Quid ſi in ipſomet Confeſſionali, non tamen in ordine ad Confeſſionem adhibeantur illa Verba? 98.
Et quidem de rebus in Confeſſione Sacramentali detectis? 99.
Quid agendum Confeſſario notanti, pænitentem non eſſe reuelaturum ſecretum, niſi ſuiſſe putaret, cadere ſub ſigillum ſacramentale? 100.
Quid ſi reuelatio ſit neceſſaria ad auertendum graue malum? 101.
Quid ſi Confeſſarius aduertat, ſecretum pandi ſolo animo decipiendi? 102.

93 Pleriſque confeſſarij vſu periti meminiſſe poſſunt, fuiſſe ſibi partim à ſuis pænitentibus, partim ab alijs perſæpe aliquid manifeſtatum, præmiſſa vel ſuperaddita hac formula Verborum: Dicam aliquid Reuerentiæ veſtræ, ſed *ſub ſigillo confeſſionis*: Dixi quidem Reuerentiæ veſtræ, ſed *ſub ſigillo confeſſionis*; vel, vt linguæ Latinæ imperitorum phraſin reddam Latinè, Dicam, ſeu dixi hoc tanquam *in confeſſione*; quæritur quantam obligationem ſeruandi ſecreti importet hæc clauſula?

94 Diana *part. 5. tr. 11. reſol. vlt.* proponit hoc dubium hiſce verbis: *An ſecretum tanquam in confeſſione detectum obliget, ac ſi fuiſſet dictum in confeſſione.* Reſpondet autem hiſce verbis: (Caſus paſſim accidit, & noſter bonus, & doctus ſenex P. Naldus ad illum ſic reſpondet in Summa *verb. reuelare nu. 5.* Reuelari non poteſt, quod ſibi dictum fuit tanquam res dicta in confeſſione; quamuis enim non cadat ſub ſigillo confeſſionis ſacramentalis, perinde tamen arctat ad celandum illud, ac ſi dictum fuiſſet in confeſſione. Ita ille. Sed in ſpecie nominatim contra illum inſurgit Theophilus Raynaudus *in tract. de monitoriis. part. 1. cap. 3. q. 4.* vbi ſic aſſerit: Miror autem, quid in mentem venerit Naldo, vt diceret, quamuis non interuenerit ſigillum confeſſionis in ea commiſſione arcani, cum proteſtatione prædicta, tamen perinde hominem arctare ad celandam rem ſic commiſſam, ac ſi in confeſſione ſacramentali fuiſſet concredita, hoc enim nullo modo verum eſt.) Sic Raynaudus. Igitur dicendum eſt, tale arcanum ſic alteri concreditum non obligare, niſi ſub ſecreto naturali; & in hoc ſenſu benignè interpretandus eſt noſter Naldus, ipſe enim negat, tale arcanum cadere ſub ſigillo confeſſionis.) Hactenus verba formalia Dianæ.

Cuius quidem ſtudium in benignè interpretando Naldum meritò cuiuis probari debet; quandoquidem dubia eſſe, quoad poſſunt, in meliorem partem interpretanda docent, & Theologi cum S. Thoma 2. 2. *q. 66. ar. 4.* & Canoniſtæ cum Venerabili Beda relato, & canonizato in *reg. 2. de reg. iur. in 6.* & præſertim *domeſticos fidei* debemus omni, quo honeſtè poſſumus, ſtudio defendere. Verùm ipſam capitalem quæſtionem quod attinet. 95

Notandum eſt, ſæculares homines ſæpius, quàm par eſt, hac phraſi vti, dum aliqua manifeſtant ex mera garrulitate, quàm vel potus liberalior, vel naturalis indolis leuitas cauſat; ita vt quod iam ſine vllo prorſus reſpectu ad confeſſionem dicunt confeſſario *ſub ſigillo confeſſionis*, mox ſuis congerronibus aperiant ſine vlla conditione, atque adeò, quòd iam locuti ſunt in cubiculo, ſtatim prædicent ſuper tecta. *Luc. 12.* Et tunc ſatis clarum eſt, communiter non oriri grauem obligationem ſilentij; cùm ſatis ex his circumſtantiis pareat, illos, qui ita committunt ſecretum, non valde ſeriò aut petere, aut poſſe petere, vt remaneat ſecretum. Quod ſi autem ſerio rationabiliterque petant, ſitque res alicuius momenti, tum vtique inducitur illa obligatio ſecreti; de qua diſſeruimus ſuprà *n. 86.* at non Sacramentalis. 96

Si quippe non in ordine ad confeſſionem peragendam aperiantur ſub hac formula qualiacunque tandem arcana, tunc reuera non exurgit maior obligatio, quàm exigat ſecretum naturale. Sic cenſent Raynaudus, ac Diana *n. 94.* relati; & ante illos Sotus *in 4. diſt. 18. q. 4. a. 5.* Nauarr. *in Manual. c. 8. nu. 17.* Tannerus *tom. 4. diſp. 6. q. 9. dub. 6. num. 136.* Etiamſi confeſſarius promiſerit, ſe perinde ſeruaturum, ac ſigillum. Tannerus *ib.* expreſsè cum citatis. quæ doctrina eſt ſtudioſè notanda, nam eius frequens vſus in praxi. 97

Ampla hanc doctrinam I. ad caſum, quo quis in ipſo confeſſionali flexis genibus, & facto ſigno crucis, ſine tamen animo confitendi aperit aliquid: *ſub ſigillo*. Dicaſtillo *de pænit. diſp. 12. nu. 31.* poſt Tannerum, Lugonem, Vaſquez, alios, quidquid in contrarium dixerint Syluester, & alij apud Tann. 98

Ampla II. etiam ad caſum, quo quis poſt integrè peractam vnam confeſſionem ſine ordine ad aliam, loquitur cum confeſſario de rebus ipſi detectis in confeſſione, aut earum circumſtantiis, dicens, ſe dicere ſub ſigillo. Lugo *de pænitent. diſp. 22. n. 133.* Adeò, vt ſi tunc dedit facultatem loquendi de illis rebus, non poſſit eam ampliùs reuocare. Suarez *tom. 4. in 3. part. diſp. 33. ſect. 5. num. 7.* Ratio reſponſionis, & ampliationum eſt, quòd obligatio ſigilli Sacramentalis oriatur ex ſola confeſſione ſacramentali. Suarez *l. c. ſect. 2. nu. 1.* teſtans ita ſentire omnes, qualis confeſſio tunc ſolum eſt, quando fit animo ſe accuſandi in foro Sacramentali, ſeque ſubiciendi clauibus Eccleſiæ. Suarez *ib. nu. 6. & 7.* Atqui eiuſmodi nullus animus apparet. Vnde, quia non entis nulla ſunt accidentia, vt ex Philoſophia ſæpe dicunt Iureconſulti, idcirco ex eo, quòd non eſt confeſſio (formaliter, aut diſpoſitiuè) ſacramentalis, nequit induci obligatio ſacramentalis. 99

Si tamen notaret confeſſarius, ſuum pænitentem nullo modo eſſe reuelaturum ea myſteria, niſi hic exiſtimaret, reuera orituram obligationem ſigilli ſacramentalis, deberet ante manifeſtationem confeſſarius corrigere illam falſam exiſtimationem. Quod ſi non corrigat, tum ſanè videtur illum decipere mortaliter, ſaltem ſi ſupponamus opinionem Cardinalis de Lugo, *ſer. cit. num. 16.* dicentis, omnem etiam tacitam promiſſionem ſeruandi ſecreti obligare ex iuſtitia, de qua controuerſia vide Dicaſtillo *cit. diſp. 12. n. 23.* Nihilominus tamen, ſi non poſſet graue malum publicum, aut priuatum aliter euitari, quàm proferendo in publicum eiuſmodi ſecretum, permitteret (facta tamen diligenti comparatione grauitatis mali, quod hinc ex omiſſione reuelationis, inde ex reuelatione prudenter timetur, perpendendo quoque malitiam fraudis, cum qua, aut per quam confeſſarius acquiſiuit notitiam) iuſtitia, fidelitaſque publicationem. 100 101

Quapropter rectè ſcripſit Cardinalis de Lugo *de pænit. cit. diſp. 23. nu. 43.* (Quando pænitens confitetur ſine vlla intentione abſolutio- 102

lutio-

lutionis obtinendæ, non oritur obligatio ſigilli, licèt ipſe proteſte-tur ſe loqui ſub ſigillo, ſi verè conſtet, non accedere ad finem obti-nendæ abſolutionis, quod ex ipſius dictis conſtare poteſt, vel ex factis; ſi appareat acceſſiſſe ſolùm animo inducendi confeſſarium
343 ad peccatum.) Porrò vtrùm ſigillo confeſſionis Sacramentalis obligentur alij, præter confeſſarium e. g. interpres qui legit char-tam, in qua ſunt deſcripta peccata confeſſa, vel confitenda; item ille, qui adgeniculans ad confeſſionale audit caſus, vel de-dita opera aliquod peccatum, explicaui in Experientijs *tract. 7. num. 876. & ſeqq.*

G.G.

INFAME SVPPLI-CIVM, &c.

CAPVT XX.

An ebrius patrans in ebrietate aliquod deli-ctum, incurrat pœnas Canonicas, & ciuiles?

SECTIO I.

An patrans in ebrietate homicidium fiat irregularis?

SVMMARIVM.

Qui tractent illam quæſtionem: vtrùm ebrius homicida fiat irre-gularis? 1.
Quid dicendum, ſi ebrietas fuit omnino inculpabilis? 2.
Sal mixtus vino promouet ebrietatem. 2.
Quid ſi ebrietas fuit tantùm venialiter peccaminoſa? 3.
Quid ſi mortaliter mala, ſufficienterque præuiſum homicidium? 3.
Quid ſi autem contigit præter prudentem ſuſpicionem? 4.
Nullus ex homicidio propria autoritate patrato fit irregularis, niſi peccauit mortaliter illud patrando. 5.
Irregularitas non incurritur, niſi in caſibus in iure expreſſis. 6.
Quid ſi fuit præuiſum periculum homicidij, ſed negligentia in eo præ-cauendo fuit ſolùm venialiter mala? 10.
Quid ſi in ebrietate occidit ſacerdos? 12.
Regula facilis ad cognoſcendum, vtrùm quis irregularitatem contraxe-rit per homicidium. 13.
Et ſingulariter, qui promouit mortem alicuius afficiendi extremo ſup-plicio. 16.
Aut ægroti, cui inſeruiit. 17.

1 HAnc quæſtionem tractant Iuris Canonici interpretes ſcriben-tes in Clement. *ſi furioſus de homicidio*, quos inter Couar-ruuias *in relect. in prædict. Clement. part. 3. n. 4.* & inter Theologos Stephanus Fagundez *de præcept. Eccleſ. præcept. 4. lib. 1. cap. 1. num. 26. & ſeqq.*

2 Dico I. Si ebrietas fuit planè inculpabilis, non incurritur ir-regularitas per homicidium in illa patratum. Ita omnes. Ratio-nem fundamentalem adferam *num. 5.* Poteſt autem ebrietas eſſe inculpabilis, tum quando quis ſe voluntariè inebriat in caſibus, quibus voluntariam ebrietatem permiſſam eſſe dixi *cap. 18.* tum quando quis ex potu vini fit ebrius, planè præter omnem opinio-nem, quia videlicet aut vinum eſt longè generoſius, quàm exi-ſtimabat; aut quia vino immixtum eſt aliquid promouens ebrieta-tem, vt v. g. ſal, nam multi Iuriſconſulti cum Claro *in pract. crimin. q. 93. num. 12*, teſtantur eueniſſe, vt nonnulli bibones ſuum ſocium inebriarint miſcendo ſalem vino; aut quia petenti aquam ad di-luendum vinum, porrectum eſt loco aquæ aliud vinum generoſius, quod ipſe affudit pro aqua.

3 Dico II. Idem probabiliter cenſendum, quando ebrietas fuit ſolùm venialiter peccaminoſa. Rationem dabo *num. 10.*

Dico III. Si ebrietas fuit mortaliter peccaminoſa, & ſimul præuiſum probabile periculum homicidij, vel mutilationis, nec ei ſufficienter occurſum, tum haud dubiè incurritur irregulari-tas, ſi poſtea ſequatur homicidium iniuſtum. Ita omnes, teſte Fagundez *loc. cit.* Ratio eſt, quia is incurrit irregularitatem, qui alterum occidit per ebrietatem mortaliter malam, *cap. ad audien-tiam de homicidio, & alijs eod.* Et à fortiori certum eſt, illum fieri irregularem, qui ſe inebriat ea intentione, vt aliquem occidat, poſito, quòd ſequatur homicidium. Couarruuias, & Fagundez *ll. cc.* Et addunt hi Doctores, illum, qui ſciebat, ſe ſolere in ebrie-tate arma corripere, & hos, vel illos inuadere, ſufficienter præ-uidiſſe periculum occiſionis, aut mutilationis iniuſtæ.

Dico IV. Licèt ebrietas fuerit mortaliter mala, ſi tamen homicidium contigit, præter prudentem æſtimationem, ac ſuſpicionem, non incurritur irregularitas. Ita contra multos cenſent Couarruuias, Fagundez *ll. cc.* ac Laymann. *l. 5. tract. 3. part. 2. cap. 5. num. 2.* cum multis Theologis, & Canoniſtis. Nec admitto diſtinctionem, quam adfert Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 22. aliàs 33. q. 7.* dicens, talem quidem non eſſe irregularem in foro interno, adeòque non peccare, ſuſcipiendo ordines ſa-cros; at in foro externo debere à iudice tractari, vt irregularem. 4

Ratio fundamentalis eſt, quòd nullus ex homicidio priuata au-ctoritate facto contrahat irregularitatem, niſi illud ſit factum culpabiliter coram Deo. Atqui homicidium factum præter om-nem probabilem ſuſpicionem, non eſt patratum culpabiliter, vt oſtendi *cap. 9. ſect. 3. & 4.* Ergò 5

Maior propoſitio probatur I. quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus in iure expreſſis text. *cap. is qui de ſentent. excommun. in 6.* & quidem ita clarè expreſſis, vt meritò dubitari non poſſit, quin verba iuris ad illos caſus ſe extendant. Suarez. *de cenſuris diſp. 40. ſect. 4.* Filliucius, & alij cum Macado apud Dianam *part. 9. tract. 7. reſolut. 28.* diſſentiente Laymanno *lib. 1. tract. 5. part. 5. cap. 1. num. 6.* vbi ait, nonnullas irregularitates ſine iure expreſ-ſo, per Doctorum ita opinantium authoritatem introductas eſſe. Atqui nullum ius exprimit, incurri irregularitatem, ob homici-dium priuata authoritate factum non culpabiliter. Probatur II. authoritate illorum, qui in terminis docent, irregularitatem non contrahi ob homicidium, niſi id ſit patratum vel à miniſtro publico, quamvis iniuſtè, vel à priuata perſona iniuſtè; hoc au-tem in terminis docent Gaſpar Hurtado *diſp. 2. de irregul. diffic. 11.* Diana in addit. ſec. *reſol. 15.* & apud ipſum *part. 3. tr. 5. reſolut. 79.* Turrianus *lib. 9. de cenſur. diſp. 16. dub. 3.* conſentientibus, quos addam *num. 13.* poſt Vaſquez huius doctrinæ authorem, multoſque alios doctos recentiores. 6 7

Et verò quòd illi Doctores per homicidium iniuſtè patratum, intelligant illud ſolùm, quod eſt culpabiliter patratum, conſtat vel ex ipſo P. Hurtado, qui *loc. cit. diffic. 8.* quærens, quando con-trahatur irregularitas ex homicidio iniuſto caſuali, reſpondet n. 31. ob homicidium omnino caſuale, cuius ſcilicet nulla præceſ-ſit ſuſpicio, aut dubitatio, vt euenire poteſt, quamvis factum ſit dando operam rei illicitæ adhuc tendenti ex ſe ad homicidium, non fieri quem irregularem, eò quòd ob homicidium, quòd aliquo modo, ſaltem indirectò non eſt voluntarium, ſeu liberum, haud in-curratur irregularitas. 8

Probatur III. eadem propoſitio maior auctoritate illorum, qui expreſsè docent, vt ob homicidium caſuale (cuiuſmodi eſt illud, de quo diſputamus) fiat quis irregularis, non ſufficere, vt actio, ex qua id ſequitur, ſit quomodocunque illicita, ſed debere eſſe hìc, & nunc ita periculoſam, vt grauiter peccetur contra ius naturæ præ-cisè ratione periculi occidendi, cui hìc & nunc operando ſe expo-nit. Ita expreſsè docent Coninck de cenſ. *diſq. 18. n. 80.* Diana *part. 4. tract. 2. reſol. 20* Sa, Tannerus, & alij. 9

Dico V. Probabile eſt, ebrium non fieri irregularem per homici-dium in temulentia commiſſum, etſi illius periculum præuiderit, modò non pluſquam venialem culpam admiſerit in auertendo illo periculo. Ratio eſt, tum quia id ſatis inſinuat Coninck, verbis paulò ante relatis, dum requirit grauitet peccati contra ius naturæ, tum quia Sotus *lib. 5. de iuſtit. q. 1. a. 9.* ſub finem profitetur, ſe vix audere credere Caietano aſſerenti, ob homicidium, in quo interuenit ſo-lùm culpa venialis, contrahi irregularitatis notam. Eandem conclu-ſionem ſuſtinent Syluius. *2. 2. q. 64. a. 8.* & Diana *part. 4. tract. 2. reſol. 21.* aliique communiter, vt teſtatur Diana contra Megalam, dum dicunt, vt per homicidium caſuale inducatur irregularitas, requiri negligentiam mortalem. 10

Et huius doctrinæ tam Syluius, quàm Diana adfert hanc poſt Sotum *loc. cit.* rationem, quia irregularitas ex homicidio caſuali, eſt pœna Eccleſiaſtica, vt docent citati, & apertè ſupponit Bartho-lomæus Vgolinus *tract. de irreg. c. 25. § nunc*, ac planè grauis; non decet autem imponi tam grauem pœnam propter negligentiam ſo-lummodo venialem; pœna enim debet commenſurari delicto. Doctores *ex cap. diſcipl. diſt. 45*, Lege omnino Sotum *loc. cit. ſub med.* pulchrè refutantem illos, qui indiſcriminatim impingunt notam irregularitatis omni, qui dans operam rei illicitæ, interficit quem-piam abſque omni aduertentia periculi. Ex his deduco ſequentia Corollaria. 11

I. Cùm ebrius occidit ſacerdotem, nec irregularitatem, nec ex-communicationem incurrit, ſi videlicet occidat non præuiſo in 12

ebrie-

ebrietate periculo. Ratio eſt, quia ad excommunicationem decretam *cap. ſi quis ſuadente 17. q. 4.* incurrendam requiritur, vt minimum tanta actualis aduertentia ad iniuſtitiam etiam ſacrilegam, tanquàm deliberata iniuria, quàm ad irregularitatem.

13 Quando quis dubitat, vtrùm per ſuam aliquam actionem contraxerit irregularitatem ratione homicidij, vel mutilationis, facillimè ſe expediet, ſi ſtatim ſe reflectat, recogitando vtrùm actionem illam exercuerit auctoritate publica, an priuata; publica, inquam, ſi videlicet ad deformitat publica authoritate factam concurrit, vel tanquam publicus miniſter iuſtitiæ, vel tanquam neceſſarius ad probationem cauſæ, vel tanquam executor ſententiæ publicæ: nam non niſi vno ex his tribus modis fit quis irregularis ob defectum perfectæ lenitatis. Vaſq. Turrianus, Diana *ll. cc.* Eſcobar *tr. 4. examine 6. n. 71.* approbante Cardinale de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 22. n. 33.* & Palao *de cenſuris diſp. 6. punct. 14. §. 4.*

14 Quòd ſi ſciat, ſe nullo horum modorum fuiſſe cauſam homicidij, tum occidit authoritate priuata, & ſubinde debet cogitare, an in illa occiſione peccarit mortaliter contra iuſtitiam; ſi non peccarit mortaliter contra iuſtitiam; ſiat in nomine Domini ſacerdos, cùm lubuerit; aut ſi iam eſt, faciat ſacrum ſine metu. Ita ſentiunt citati *à præced.* Scio quidem à Nauarro aſſeri, per hanc tam generalem

15 doctrinam euerti infinitas deciſiones iuris Canonici, ſed omnes illæ habent commodam explicationem, & amplectendam ideo, quòd ſemper in dubijs benigniora præferenda ſint. *Leg. ſemper in dubiis. ff. de reg. iur.*

16 III. Qui promouerunt mortem alicuius, iuſtè extremo ſupplicio affecti, non contraxerunt irregularitatem, niſi promouerint inſtructi publica authoritate. Et nominatim tutiſſimi ſunt confeſſarij, quando mortem hominis afficiendi ſupplicio accelerant, monendo, vt ipſe ſurgat, aut monendo carnificem, vt bonum puluerem ori hominis cremandi applicet, vel vt latronis rota frangendi pectus valido, primoque ictu quatiat, quo is citiùs liberetur cruciatu. Hurtadus *loc. cit. diff. 6. n. 20.* Baonius, & alij, apud Dianam *part. 8. tract. 7. reſol. 92.* loquentes in ſpecie de illo, qui etiam cauſa eſt iniuſti homicidij *eiuſdem patrandi*.

17 Et ſacerdotes Religioſi poſſunt tam liberè ægrotos periculosè decumbentes mouere, quàm laici fratres. Nam ſi non peccant mortaliter contra iuſtitiam monendo ægrotos, aut monendo carnificem, vt citò expediat miſeram veneficam, non incurrunt irregularitatem. Quare ne credas Vgolino *loc. cit.* aſſerenti, illum eſſe irregularem, qui reum hortatur, in ſcalam aſcendat, vel iuuat ad eam ſcandendam, vel hortatur, vt reus collum gladio ſupponat. Cæterùm concluſio IV qua diruntur hæc, & plura eiuſmodi Corollaria, validè confirmatur ex ijs, quæ dicam *concluſ. 3. ſequentis ſectionis*. Prius tamen indico, me in Alphabeto ſacrificantium, ſeu in Experientijs *tr. 3. Caſ. 15. n. 451.* & ſequent. Latè diſcutere illam quæſtionem, an irregularitas fuerit contracta à nonnemine, qui iuſſu Magiſtratus fuerat cum alijs armatis armatus & ipſe ad patibulum comitatus quendam læſæ Maieſtatis reum, & ideo comitatus, quia erat periculum, ne per vim iniuſtam impediretur extremum ſupplicium.

SECTIO II.

An quando ebrius homicidium, aut aliud crimen admittit, poſſit à Magiſtratu ſæculari affici ſupplicio?

SVMMARIVM.

Qui Theologi, & Iuriſtæ ſubti tractent illam quæſtionem: An ebrius homicida poſſit affici ſupplicio? 18.
Abeunt ii in tres diuerſas ſententias. 19.
Quid ſi ebrietas fuit planè inculpabilis? 20.
Quid ſi inexcuſabilis, præuiſumque diſcrimen? 21.
An tunc ſit aliquid remittendum de ſupplicio ordinario? 22.
Quid ſi ebrietas fuit voluntaria, ſed non præuiſum periculum homicidii? 23
Iudex debet pœnam metiri ex culpa. 24.
Sanctius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare. 25.
Cauendum eſt, ne pœna maior ſit quam culpa. 26.
Miſeratione digniſſimus eſt, qui ex inſania Imperatorem petulanti maledicto laceſſiuerit. 27.
Doctrina de dormiente, intelligendæ ſunt etiam de ebrio. 27.
Quid ſi alicubi non ſit ſub ulla pœna vetita ebrietas, & in ea voluntaria factum homicidium improuiſum? 28.
Iudex non debet punire niſi ſecundum leges, & receptas conſuetudines. 29.
Practicè loquendo non peccat Iudex, ſi graui pœna mulctet ebrium homicidam in excuſa, de quo num. 28. ad num. 31.
Referuntur varia exempla. 33.
Laudandi Principes, qui publico edicto ſanciunt, illos, qui in voluntaria ebrietate commiſerint aliquod delictum, etſi omnino improuiſum, æque, aut etiam grauius puniendos eſſe, quam ſi ſobrii patraſſent. 35.
Ita ſanxit Maximilianus primus 36.
Et ex parte Maximilianus Elector Bauariæ. 36.
Non eſt verum, quod poſt ebrietatem depulſam glorians, eſſe in ea à ſe commiſſum homicidium improuiſum, poſſit æque puniri, ac ſi præuidiſſet. 39.
Doctrina ſuperiores intelliguntur hic de plenè ebrio, non de ſemi. 40.
An puniendus furioſus, homicida? 41.
Caſus punitis in Hiſpania. 41.
Regina Luſitaniæ iudicium de ſuis conſiliariis. 42.
An is, qui patrauit homicidium ſanus, at poſtea euaſit inſanus puniri poſſit? 42.

Qvæſtionem in titulo propoſitam inter Theologos tangunt Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 22.* alias 33. *quæſt. 8.* & Fagundez in Præcept. Eccleſ. *præcept. 4. lib. 1. cap. 1. n. 20.* copiosè diſcutit Molina *tract. 3. diſp. 38.* At inter Iureconſultos, quos quidem legi, illam benè explicant Ioſephus Maſcardus *de probat. concluſ. 379.* Laderchius relatus *tom. 2. conſil. illuſtr. conſ. 32.* Menochius *de arbitrariis Iudicum. caſu 336.* Antonius Gomez de delictis *cap. 1.* meliùs Iulius Clarus *in practi. crimin. q. 60. §. final.* Ferdinand. Vaſquius *controuerſ. lib. 1. cap. 19.* Andreas Gaill. *lib. 2. obſeruat. 110.* optimè Farinacius *in prax. crimin. q. 93.* Andreas Tiraquellus *tract. de pœnis temperandis cauſa ſexta.* Laurent. Kirchoff. relatus *in tom. 2. Reſponſorum iuris, conſil. 14.* reſoluens in ſpecie caſum homicidii patrati à Clerico temulento. Succinctè Iodocus Damhouderius *in prax. rerum criminal. cap. 84. num. 17.* Petrus Gregor. Toloſ. Syntagm. *part. 3. lib. 39. cap. 8.* & Abb. *in cap. ſicut de teſtib. n. 5.* Hos autores, & plures alios nominat Petrus Caballus in Reſolut. Criminalibus Caſu 297. poſt hæc ſcripta à me lectus. 18

Abeunt autem hi Doctores in tres diuerſas ſententias. Nam Andreas Gaill. *n. 29.* dubiè loquens, cenſet, delictum ab ebrio patratum, plecti debere pœna ordinaria: Azor, Fagundez, Gomez, Menochius, Clarus, Farinacius, Maſcardus, Tulchus *verb. Ebrietas.* Tiraquellus. Kirchhoff. Abb. Laderchius, & Damhouderius pœna extraordinaria miriore, quàm ſi extra ebrietatem eſſet patratum. Denique Molina, Fern. Vaſquius, & Petrus Greg. cenſent nulla pœna afficiendum. 19

Dico I. Quando ebrietas fuit planè inuoluntaria, & inculpabilis, non poteſt vlla pœna plecti delictum, qualecunque in ea commiſſum. In hac concluſione conueniunt Theologi & Iureconſulti, licèt Gaill inſinuet, puniendum pœna minore. Rationes adferam *concluſ. 4.* Hinc teſtatur idem Vaſquius *n. 14.* abſolutum fuiſſe illum, qui in temulentia hominem interfecerat, eò quòd ebrietatem neſcius incurriſſet epoto vino, cui locu dolosè ſalem immiſcuerant. 20

Dico II. Quando ebrietas fuit verè culpabilis, & præuiſum periculum homicidii e. g. quia ſcilicet ſobrius ſciebat, ſe ebrium ſolere alios inuadere, percutere, &c. debet haud dubiè puniri talis homicida. In hac etiam concluſione conueniunt omnes. Ratio eſt, quia tunc homicidium eſt propriè voluntarium ſaltem indirectè. Et quidem Molina, Azor, ac Vaſquius putant, in hoc etiam caſu homicidium non eſſe ſupplicio capitali plectendum; at reliqui Doctores, quos citaui, infinitique alii cenſent, nil eſſe remittendum de rigore ſupplicii. 21

Ego cenſeo, niſi leges, aut conſuetudo aliud decernant, mitigandam eſſe pœnam, quia pro menſura peccati, erit & plagarum modus. *Deuter. 25. verſ. 2.* Atqui homicidium à temulento patratum, quantumuis præuiſum, non eſt tantum peccatum, quantum ſi patratum fuiſſet à ſobrio. *ſupra cap. 9. ſect. 10.* Limita, niſi quis ideo ſe inebriaſſet, vt alterum tantò animoſiùs occideret, tunc enim nil planè venia mereretur. Farinacius *loc. c.* & alij communiter. Hanc reſolutionem vnà cũ addita limitatione firmat receptiſſima, vt teſtatur Ceuallos *de opin. comm. contra commun. q. 580.* ſententia Bartoli *in leg. 1. §. 5. n. 1. ff. de teſtament.* quo loco tradit, aliquem non poſſe vnquam puniri corporaliter, niſi interuenerit dolus; atqui abeſt omnis dolus ab illo ebrio, cuius patrocinium hic ſuſcepimus, quandoquidem dolus malus, quem nos cum Bartolo intelligimus, eſt calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita, vt definit Labeo, eius definitionem approbante Vlpiano *leg. 1. §. dolum malum. ff. de dol. mal.* 22

Dico III. Si homicidium non fuit vllo modo præuiſum à ſobrio, ſed contigit præter omnem eius probabilem ſuſpicionem, tum ſpectato iure naturali ſolo nulla pœna plectẽdũ eſt illud homicidiũ. 23

Probo I. Ex illa iuris naturalis regula, quam S. Auguſtinus *lib. 1. retract. cap. 9.* exprimit his verbis: *Omnis pœna, ſi iuſta eſt, peccati pœna eſt, & ſupplicium nominatur.* Probo II. ex alia iuris naturalis regula, quam exhibet ius diuinum *Deuteronom. 25. Pro menſura peccati, erit & plagarum modus*; Cùm igitur homicidium ab ebrio factum,

non

non ſit peccatum. *Suprà cap. 9. num. 24.* nulla plaga, nulla pœna infligi poteſt. Hanc Boniſ. VIII. *cap. felicis de pœnis. in 6.* reſcripſit: *Iudex pœnam metiatur ex culpa; ut ſecundùm quod exceſſus exegerit, vindicta procedat.*

24 Probo III. Ex iudicio SS. Auguſtini, & Ambroſij, ſanè quàm conformi legi naturali; nam *cap. inebriauerunt. 15. q. 1.* quod deſumptum eſt ex Auguſtino, *lib. 22. contra Fauſtum cap. 44.* legitur hæc ſententia: *Inebriauerunt Loth filiæ eius, & ſe neſcienti miſcuerunt. Quapropter culpandus eſt quidem, non tamen quantum ille inceſtus, ſed quantum ebrietas illa meretur.* His verbis clarè docet S. Auguſtinus, inceſtum Patriarchæ Loth commiſſum in ebrietate, quæ ex ipſius S. Auguſtini ſententia fuit culpabilis, non eſſe culpandum, ergo nec puniendum. Rurſum *c. ſanè sad.* refertur ex S. Ambroſio hæc gnome: *Siqua per vinum delinquerint, (Ebrij) apud ſapientes iudices venia quidem donantur, ſed leuitatis damnantur auctores*, id eſt, leuitas, & culpa, qua ſe inebriauerunt, damnatur, & punitur.

25 Probo IV. Ex illo iuris Gentium pronunciato, quo *leg. abſentem. ff. de pœnis.* Traianus Aufidio Seuero reſcripſit, *ſanctius eſſe, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare*; atqui homicida, de quo loquimur, eſt innocens reſpectu homicidij; qui enim non habet animum nocendi, meritò innocens nuncupatur, cùm non delinquat. Fern. Vaſquius *loc. cit. n. 3.*

26 Probo V. Ex alijs generalibus, & à lumine naturæ approbatis effatis Doctorum, quorum alij cum Viuiano *in ſuo Canonicum lib. 2. tit. 6. cap. 44. ex cap. Diſciplina diſtin. 45.* dicunt: Pœna debet commenſurari delicto; vbi autem non eſt animus nocendi, ibi non videtur eſſe delictum: Fern. Vaſquius *loc. cit. ex leg. Diuus ff. de offic. Præſid.* Alij cum eodem Vaſquio *ibid. ex leg. abſentem ff. de pœnis*: Vbi delictum non eſt, ibi nulla pœna eſſe debet. Alij cum Tullio *lib. 1. de officiis*: Cauendum eſt, ne pœna maior ſit, quàm culpa. Alij cum Maſcardo de probat. *caſu 325. ex cap. quia diuerſitatem de conceſſ. prabend.* & Gloſſ. *ibid.* Culpa ad caſum minimè præmeditatum, non eſt conſiderabilis; atqui caſus homicidij, de quo agimus, eſt minime præmeditatus.

27 Accedit, quòd crimen contrahatur, niſi voluntas intercedat. text. pulcher *in leg. 3. Cod. ad leg. Cornel. de ſicar.* vbi Imperator Antonin. ſubdit hanc rationem: *Ea, quæ ex improuiſo caſu, potiùs quàm fraude accidunt, fato plerumque, non noxæ imputantur.* Quo ſpectat & illud, quod ex Paulo Ic. refertur in *leg. qui iniuria ff. de furt.: voluntas, & propoſitum diſtinguit maleficia delinquentium.* Ergo vbi deeſt omne propoſitum, ſicut in ebrio, deeſt & maleficium, & conſequenter pœna. Spectat & huc, quod Cauallus in tract. de homicidio, quem attexuit ſuis tribus centurijs Reſolution. Criminal. n. 180. generaliter poſt Matthæum de Afflictis pronuntiat: concluſionem, ſeu doctrinam, *quæ procedit in dormiente, faciendam eſſe in ebrio.* Atqui non poteſt vlla pœna plecti is, qui dormiens commiſit homicidium nullo plane modo præuiſum; quandoquidem dormiens æquiparatur & infanti, & furioſo. Idem Cauallus *ibid. n. 182.* Atqui infans, & furioſus non incurrunt vllum reatum pœnæ, quia alterum innocentia, alterum fati infelicitas excuſat *l. infans ff. ad leg. Cornel. de Sicar. & cap. aliquos 15. q. 1.* vbi perappoſitè ad noſtrum propoſitum de furioſis, qui ferro alios nocuerunt, loquitur S. Auguſt. *ibid.* relatus: *Quomodo enim reus conſtitueretur, qui neſcit quid faciat?* Ille verò ebrius, cuius patrocinium hic ſuſcipio, plane neſcit, quid facit; quomodo ergo conſtituetur aut magnæ, aut etiam paruæ pœnæ reus?

Poſtremò Imperatores Theodoſ. & Arcad. relati in leg. vnic. *Cod. ſi quis Imperat. maledix.* edicunt, illum eſſe *miſeratione digniſſimum, qui ex inſania Imperatorem petulanti maledicto laceſſiuerit.* Videntur autem per *inſaniam* deſignare ipſammet ebrietatem; eſt quippe in ea lege ſermo de ebrietate, & ebrietatem eſſe furorem, adeòque inſaniam, oſtendimus ſuprà *cap. 19. num. 19.*

28 Dico IV. In quibus locis non viget lex ciuilis vetans ebrietatem ſub pœna, non poteſt ebrietas voluntaria, etiam ex qua præter omnem opinionem ſecutum eſt homicidium, puniri. Sic docet expreſsè Molina, conſentiente haud dubiè Toloſano *loc. cit.* atque Laymanno *lib. 3. tr. 3. part. 3. cap. 4. num. 2.* licèt diſſentiant ferè, quos ſuprà retuli, cum innumeris, quos enumerat Farinacius.

29 Probo I. ex verbis S. Auguſtini paulò antè relatis. Probo deinde ex eo, quod Iudex non debeat punire niſi ſecundùm leges; & conſuetudines receptas. S. Thoma 2. 2. *q. 60. a. 5.* Kirchhoff. *loc. cit. n. 74. & leg. 1. §. 1. ff. ne Senatus-conſulto Turpil.* niſi fortè quando ipſius arbitrio permittitur pœnæ qualitas. text. *in cap. de cauſis, de offic. & poteſt. iud. deleg.* ergo quando nulla lex, aut conſuetudo ciuilis vetat ebrietatem, puniri ea non debet.

30 Dico V. in quibus locis viget lex, aut conſuetudo puniendi ebrietatem omnem, aut ſaltem illam, quæ habet annexum aliquod aliud crimen, debet vtique puniri ebrius homicidium patrans. Ratio eſt, quia lex iuſtiſſima, vt agnoſcunt citati, nominatim Laymannus. Hinc

31 Dico VI. Practicè loquendo non errat Iudex, ſi ebrium homicidam, de quo loquimur, grauiter pœna mulctet. Probo I. quia tali iudici patrocinantur omnes ferè Iuriſconſulti, imo ſatis clarè ipſum ius Romanum; nam *leg. omne delictum ff. de re milit. §. per vinum*, ita abſolute ſtatuitur: *Per vinum, aut laſciuiam lapſis capitalis pœna remittenda eſt, & militiæ mutatio irroganda*; atqui mutatio militiæ erat apud Romanos grauis pœna.

32 Probo II. Quia videtur vbique locorum iure ſcripto, aut non ſcripto receptum, aut grauiter plectatur ille ſaltem ebrius, qui in ebrietate voluntaria admiſit aliquod graue crimen; talem quippe eſſe puniendum non docerent plerique I. C. Germani, Itali, Hiſpani, ſi non vigeret tale ius. Vt proinde propter authoritatem Iureconſultorum, quibus haud dubiè hac in re credi oportet, dicendum ſit, citatam legem: *Omne delictum*, loqui etiam de illo, qui nullo modo præuidit, à ſe in ebrietate commiſſum iri vllum delictum.

33 Hinc ita loquitur Iulius Clarus *loc. cit.* (Vidi pleroſque imputatos pro varijs delictis, non potuiſſe prætextu ebrietatis impunitos euadere; & in ſpecie Chriſtophorus de Primis pro blaſphemijs fuit affectus vno ictu funis publicè, & Lodouicus de Papia duobus, & alij plerique.) Ita ille.

Hinc etiam Bertaz apud Farinacium *loc. cit. n. 16.* teſtatur, ad triremes fuiſſe transmiſſum quendam, qui in ebrietate hominem occiderat; & Bonifacius apud Farinacium *cit. quæſt. 93. n. 16.* teſtis eſt, Ianuæ homicidam ebrium condemnatum fuiſſe ad carceres per decem annos, & quòd non daretur ſibi vinum, *& fuit magna pœnitentia.* Ita Farinacius. Item Gregorius Toloſanus *loc. cit.* docet, ebrium homicidam eſſe arbitrio iudicis puniendum pro ipſa culpa ebrietatis, leuiùs tamen, quàm homicidij natura poſtulet.

34 Hinc ego ipſe ante annos 50. vidi Bruntruti ad carcerem rapi, & in eo ſaltem per octiduum detineri ſutorem, qui vino corruptus, Principem ſuum vix trecentis paſſibus diſtantem contumelioſe in foro compellabat; & fuiſſet haud dubiè ſeueriùs in eum animaduerſum, niſi conſtitiſſet, ipſum eſſe aliàs mitiſſimi ingenij, ſuique Principis reuerentiſſimum, & vix vnquam fuiſſe ebrium.

Denique teſtatur Damhouderius *loc. cit. n. 20.* fuiſſe à Carolo V. Imperatore Anno 1532. ſancitum, vt qui temulentus hominem necaſſet, puniretur primò propter ebrietatem, deinde propter homicidium. Innuit autem hic Doctor, homicidij pœnam eſſe hic minuenda.

35 Dico VII. Longè optimè, longè conſultiſſimè, longè piiſſimè agunt Principes, qui publico edicto ſanciunt, omnem, qui in ebrietate voluntaria, ſeu præter, ſeu iuxta ſuam intentionem, aliquod flagitium linguæ, aut operis commiſerit, perinde, imò etiam grauiùs puniendum iri, quàm ſi ſobrius illud admiſiſſet. Ratio eſt I. quia ebrietas eſt origo infinitorum malorum *Suprà cap. 10. n. 1.* meritò igitur tam ſeuera lege arcetur. Ratio eſt II. quia eiuſmodi Principes imitantur alios ſapientiſſimos Principes, etenim Carolus V. pro regnis Hiſpaniæ ſtatuit, ne pœna delicto decreta minueretur ebrijs, & ita in Hiſpania obſeruari teſtatur Baiardus *in addit. ad Iulium Clarum q. 60. §. final.*

36 Quin huius Caroli auus paternus Maximilianus I. Imperator in Comitiis Spirenſibus anno 1610. de militibus ebrijs ita ſanxit: *Per militiæ præfectum, duces, & quæſtores iudicium in omnibus delictis, quæ in ebrietate à Dominis, nobilibus, militibus cuiuſcunque conditionis, aut ſortis ſint, commiſſa ſunt, ebrietas ad excuſationem, aut pœnarum mitigationem nullo modo capietur; quin imò huiuſmodi delicta eò ſeueriùs, grauiùs etiam oltre tante puniantur, ac mulctentur.* Sic loquitur Imperator interprete P. Adamo Contzen *politic. lib. 3. cap. 14. n. 13.*

Huius ipſius Maximiliani abnepos Maximilianus Bauariæ Elector (lands vnd Policay Ordnung) in Iure Bauar. *tit. 7. a. 4.* abſolute decreuit, illum, qui in ebrietate quodpiam ſcelus patrat, eſſe puniendum pro ratione ſui delicti.

37 Ratio eſt III. quia Pittacus è Græciæ Sapientibus vnus, referente, & tacitè approbante Ariſtotele partim *3. Ethic. cap. 5.* partim *2. Polit. cap. in fine* cenſuit ebrium, qui in ebrietate aliquod crimen admiſit, eſſe duplici pœna dignum, vna, qua ipſa ebrietas, altera, qua ſcelus in ea admiſſum plectatur. Et ſubſcribit Sanctus Thomas *art. 4. ad 1.* atque ita etiam ſtatuit pro Germanis Carolus V. relatus *n. 34.*

38 Fateor Farinacium *cit. q. 93. num. 15.* exiſtimare, homicidium in ebrietate patratum non poſſe puniri pœna corporali, ſed tantùm pecuniaria. Verùm haud dubiè fallitur Farinacius. I. quia ratio, qua nititur, eſt apertè falſa, ſcilicet ebrietatem, quæ non eſt affectata, nec doloſa, eſſe culpam dumtaxat venialem. II. quia habet tum reliquos Iureconſultos, tum Principes paulò ante nominatos ſibi contrarios. Tum denique, quia oſtendam *cap. 22.* poſſe ebrietatem prohiberi ſub pœna capitali.

39 Sed nec probo, quod idem Farinacius n. 22. docet cum Menochio, ſcilicet illum, qui tranſacta ebrietate gloriatur à ſe hominem occiſum, hoc ipſo poſſe puniri pœna ordinaria homicidij. Nam eſto, præſumi poſſit, futurum fuiſſe, vt eodem modo ipſe delinqueret, ſi non fuiſſet ebrius, ſicuti argumentatur Farinacius, id tamē non facit.

facit, vt eius homicidium fuerit à parte rei peccatum, ergo non eſt idcirco morte mulctandus, niſi fortaſſe lex velit, omnem ebrium homicidam morte mulctari.

40 Doctrina, quàm tradidi concluſ. 4. ſtando communi ſententia, intelligenda eſt de planè ebrio, non autem de illo, qui eſt ſemiebrius tantùm, ſeu, vt loquuntur iure conſulti, leuiter tantùm ebrius; ſiquidem Farinacius n. 18. poſt Baldum, Molinam, Manochium, Maſcardum, Damhouderium ll. cc. & alios exiſtimat, non eſſe huic pœnam mitigandam. Eſt tamen probabilis opinio Ladeſchij, qui in caſu, qui contigit, eique propoſitus fuit, iudicauit, homicidam, qui in leui ebrietate alium necauerat, non fuiſſe morte afficiendum. Vide ſuprà n. 14. rationem.

41 Quæres fortè, *an ſi furioſus, cui ſimilem eſſe ebrium ſuprà dixi, quempiam occidat, poſſit puniri?*

℞. Cum citatis ſuprà Doctoribus, & nominatim Tiraquel. *loc. cit. cauſ. 2. per totam*, & Caballum cit. Caſ. 297. non poſſe, propter rationes ſuprà allatas ac *leg. diuus. ff. de offic. præsor*. Vnde non probat Molina *loc. cit. n. 4.* quòd Regina Hiſpaniæ Eliſabetha curarit ſuſpendi furioſum, qui eius marito Regi Ferdinando vulnus inflixerat. Et quamvis, inquit Molina, non dubitem, conſilio peritorum Reginam id iuſſiſſe, fortaſſe tamen in eo, & in alijs ſimilibus euentibus locum habuit, quod nepos illius Regina Catharina Coniunx Ioan. III. Luſitaniæ Regis retulit, eandem Eliſabetham aliquando dixiſſe, ſe ſcilicet nunquam conſuluiſſe Medicum, Iurisperitum, nec Theologum, qui ei non reſpondiſſet, quod ipſa fieri optabat. Adeò ſumus omnes propenſi ad Regibus, & potentibus placendum in omnibus:) Ita Molina.

42 Equidem illis Conſiliarijs Reginæ Eliſabethæ non fuiſſent ſaltem ex animi ſui ſententia adſtipulati Andreas Tiraquellus *loc. cit. cauſ. 3.* & Kirchoffius etiam *loco proximè allegato n. 62.* quandoquidem vterque ſecuti præceptorem Decium inficiantur, etiam illum poſſe capitali ſupplicio affici, qui quum eſſet ſanæ mentis, interfecit innocentem, at illo perempto factus eſt, manetque furioſus. Sed de hoc viderint alij.

H. H.

ETIAM POSTQVAM CERTIS SIGNIS.

CAPVT XXI.

De ſignis ebrietatis.

SECTIO I.

Quibus ſignis probetur ebrietas?

SVMMARIVM.

Intereſt vtriuſque fori noſſe ſigna ebrietatis. 1.
Quæ ſigna ebrietatis proponant Theologi? 3.
Variorum dicta referuntur. 3. & ſeqq.
Explicantur 7.
Quæ ſigna ebrietatis proponant Iuriſperiti? 8. & ſeqq.
Quæ Hippocrates, & Ariſtoteles? 12.

1 QVæres I. *An vtriuſque fori interſit, poſſe ex quibus ſignis dignoſci queat, vtrùm quis reuera fuerit ebrius?*

℞. I. Intereſt fori interni, vt videlicet ipſemet pœnitens probabiliter iudicare poſſit, fueritne verè ebrius, nec ne, adeoque an teneatur ſub mortali confiteri ſuum exceſſum in potu, malaque inde ſecuta, vel vt etiam ipſe confeſſarius iudicet, vtrùm pœnitens, qui talem exceſſum confitetur, fuerit verè ebrius.

Etſi enim rectè omnino doceat Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 21. n. 72.* non requiri, vt Confeſſarius de omnibus quæ à pœnitente audit, iudicet, vtrùm ſint peccata grauia, vel leuia, imò neque an ſint peccata, ſed de communibus, reliqua verò audiat, ac intelligat, & poſtea abſoluat cum debita intentione, quia tamen ebrietas eſt peccatum commune, conuenit, vt confeſſarius in promptu habeat aliquas coniecturas, ex quibus in dubio poſſit rectè, ac verè iudicare de ſtatu pœnitentis, præſertim ſi pœnitens ſit ſacerdos, qui ſoleat ſæpiùs celebrare, poſt factum notabilem exceſſum in potu. Adde, quod ſuprà docui, per homicidium improuiſum, à temulento patratum, non incurri irregularitatem. Si igitur homicida occultus, quærat ex confeſſario, an liceat ſibi ſuſcipere, vel adminiſtrare ordines ſacros, aut Sacramenta, poterit iuuare confeſſarius, habens in promptu ſigna ebrietatis, quæ an verè fuerit correptus ille homicida dubitatur. Adde quoque, poſſe non ſemel euenire illum perplexum caſum, quem referam infra *cap. 51. n. 12.*

℞. II. Horum quoque ſignorum notitiam habere intereſt multùm ad forum externum, tam pro Canonicis, quàm pro Ciuilibus pœnis in ebrios ſimplices, aut facinoroſos ſtatutis, vt videlicet ſciat Iudex, ſintne illæ reuera incurſæ, an non incurſæ? 2

Quæres II. *Quæ ſigna ebrietatis proponant Theologi?* 3

℞. Id patebit ex verbis quatuor illorum, quæ apponam.

Primus eſt P. Leſſius, qui *lib. 4. de iuſtit. & iur. c. 3. n. 30.* ſic diſſerit: (Petes, quibus ſignis cognoſci poterit, an fuerit quis ebrius. Reſpondeo I. Quando quis poſtridie non meminit, quid dixerit, egerit, quomodo domum venerit, aut cubitum conceſſerit; à quo deductus, vel adiutus, aliàs autem probe meminiſſe ſolet, magnum ſignum habet heſternæ ebrietatis. Ratio eſt, quia dum quis ratione vtitur, reflectit mentem ſupra ſuos actus, & ita retinet geſtorum memoriam. Vnde, ſi non retinuit memoriam, non videtur mentis compos fuiſſe.) Ita etiam ratiocinatur Bonacina de præcept. Eccleſ. *diſp. ultima q. 1. part. 1. n. 4.*

II. Si commiſit, quæ nunquam integra mente ſolet, vt ſi locutus eſt, aut fecit turpia, vel abſurda, cùm aliàs ſit caſtus, & prudens; ſi iurauit, blaſphemauit, vxorem, & familiam turbauit, cùm aliàs ſit modeſtus, & benignus, indicia enim hæc ſunt rationem, & prudentiam fuiſſe conſopitam, & hos inſolitos motus ex vino, perturbata imaginatione proceſſiſſe. Leſſius *loc. cit.* 4

III. Qui novit diſcernere inter bonum, & malum, licitum, & illicitum, vitare mala, eligere bona, non videtur eſſe ebrius, etiamſi non poſſit rectà incedere, & omnes ei domus verti videantur; talis enim diſcretio non poteſt cum rationis defectu conſiſtere. Pari modo, ſi adhuc ſolita officia poſſit vtcunque exequi, & perficere, etſi cum aliqua vertigine) Ita Leſſius, & Bonac. *ll. cc.* 5

Secundus, & tertius ſunt Baldellus *lib. 5. cit. diſp. 30. n. 31.* & Dicaſtillo *lib. 1. de iuſtit. & iur. diſp. 3. n. 140. 141. 142.* vbi Leſſium deſcribunt, & ſequuntur. Addit rectè P. Dicaſtillo, tertium ſignum à Leſſio allatum, potiùs ſeruire ad id, vt cognoſcatur, & iudicetur ebrietatem non fuiſſe perfectam, quàm fuiſſe perfectam. Et rationi à Leſſio allatæ meritò addit hanc Baldellus, quòd ex vino bene potuerint impediri vires motiuæ, magis quàm apprehenſiuæ; Vide etiam Reginald. *lib. 22. n. 57.* eadem ſigna approbantem.

Quartus, aut ſi vis, ſextus eſt P. Laymannus, qui *lib. 3. cit. ſect. 4. n. 5.* illam tertiam doctrinam P. Leſſij ex Caietano *in ſumm. verb. ebrietas* deſumptam, aliquantò diſtinctiùs proponit in hunc modum: (Si homo poſt vini hauſtum diſcernere poſſit inter bonum, & malum, honeſtum, & turpe, tametſi phantaſia nonnihil turbata ſit, atque idcirco vel lingua titubet, vel pedes vacillent, vel oculi duplicata aſpiciant, vel caput in gyrum agi videatur, imperfecta eſt hæc ebrietas, & peccatum veniale.) Ita ille, nec reperio, qui clariùs hanc rem proponat. 6

Quæres fortè III. *Vtrùm ſicut ex horum Doctorum ſententia, ſufficiens ebrietatis perfectæ ſignum non adeſt etſi vel lingua balbutiat, vel pedes vacillent, &c. ita etiam non ſit ſufficiens ſignum, ſi omnes illi linguæ, pedum, oculorum, & phantaſiæ defectus, quos ex Laymanno recenſui, ſimul reperiantur in aliquo, qui largiter pocula hauſit?* 7

℞. Satis ex doctrina P. Leſſij, & P. Dicaſtillo conſtare, etſi tam pedes vacillent, quàm omnes domus verti videantur, hos tamen duos effectus ſimul iunctos non ſufficere ad certò pronunciandum, aliquem fuiſſe plenè ebrium. Si autem ad hos duos defectus alij etiam duo accedant, videlicet linguæ balbuties, & ſimplicium obiectorum repræſentatio duplicata, tum non dubito, quin iuxta doctrinam Baldelli, & Laymanni, qui loquuntur, poſt Caietanum ſub disiunctione, dicendum ſit, illum, in quo omnes hi defectus vnà reperiuntur, præſumendum eſſe ebrium; ſi tamen ipſe liquido ſciret, ſe his non obſtantibus, bene de rebus agendis iudicaſſe, tum hæc præſumptio deberet cedere eius ſcientiæ, nam præſumptio cedit veritati *cap. tua. & cap. is qui de ſponſal.* ac minor præſumptio maiori *l. non eſt, verſimile. ff. quod metus cauſa.*

Quæres IV. *Quæ ebrietatis ſigna à I. C. ponantur?* 8

℞. Paulò alia, quàm à Theologis, vt oſtendunt verba duorum inſignium Canoniſtarum, quæ adnumero.

Primus eſt Ioſephus Maſcardus, qui *volum. 2. de probat. concl. 578.* ſic loquitur: (Ebrietas probatur primo ex aſpectu illius, qui aſſeritur ebrius, vt author eſt Ludouicus de Penna. Secundò ex eo, quòd quis loquitur vt ebrius, vt ſi extra ſenſum, vel aliter non ſubſiſtens. Prætereà ex eo, quòd ſemper nimium bibat. Similiter præſumitur ebrius, ſi præter conſuetudinem bibat.) Ita Maſcardus hæc probans auctoritate variorum DD.

Alter

9 Alter eſt Proſper Farinacius, qui *in praxi crimin. part. 3. q. 93. n. 16.* ſic ait: (Ex DD. dictis colligitur, ebrietatem eſſe difficilis probationis. Ideo ſignis, & coniecturis probari, vt puta ex transformatione faciei, ex aſpectu rubeo, ſeu exhilarato, ſeu iracundo, ex loquela, ſeu actibus indecentibus, vel aliàs extra propoſitum, ex nimio potu, & præſertim diuerſorum vinorum, ex euomitione, & alijs ſimilibus actibus.) Ita ille.

10 Addo his interim I.C. Conradum Vveydman relatum *to. 1. conſilior. matrimon.* qui interrogatus, an valeret certum quoddam matrimonium, de quo in conſiſtorio Auguſtano fuerat litigatum, reſpondit, malè fuiſſe iudicatum validum, eò quòd eum, qui id contraxiſſe dicebatur, reuera fuiſſe ebrium ſufficienter probari poſſet inde, quod de geſtis, & dictis tempore ebrietatis, poſtero die nil penitus ſciuit, vt ipſe interrogatus aſſeruit.

11 Nec obſtat, inquit hic Doctor, quòd ipſe poſt prolata verba contractus matrimonialis iuſſerit familiam ire cubitum, quia etiam talis actus poteſt geri ab homine ebrio: non enim illum duntaxat dicimus vſu rationis carere, qui nullis humanis moribus vtitur, aut qui bel'uino prorſus more graſſatur, ita enim rariſſimè, vel nunquam ratione carere poteſt homo, ſed & eum rationis vſu carere dicimus, qui ita mente alienatus eſt, vt ea faciat, quæ antea ſemper cauit, quique id agit, quod extra illam mentis alienationem nunquam facturus fuiſſet *cap. cum apud, & cap. 11. q. 1.* Cum igitur is, de quo eſt lis, antea apertiſſimè demonſtrarit, ſe nolle contrahere cum illa, non poteſt præſumi conſenſiſſe in eam tunc, cùm propter ebrietatem minimè eſſet idoneus ad conſentiendum *c. ex ſtudio. & c. mandata, de præſ.*) Hactenus Vveydm. conformiter doctrinæ ex Leſſio relatæ.

12 At verò Auguſtinus Barboſ. *de offi. & poteſt. Epiſc. part. 1. tit. v. gloſ. 11. n. 6.* ſcribit in hunc modum: Ebrietas hæc (*plena*) multis ſignis cognoſcitur. Hippocrates *lib. 2. pranot. n. 8.* cognoſci aſſerit, quia ſudabit magis quam antea: & difficulter ſpirabit, & ipſe ſeipſo grauior erit, ac humidior; ſed & leuior erit, ſi ipſi caput non affligatur. Galen. *de magn. morb.* ebrietatis ſigna dicit, ſupinum iacere, hiare, & ſtertere. Ariſtoteles denique *ſect. 3. problem.* multa ſigna colligit, quibus ebrietas innoteſcere poteſt, præter quæ alia etiam in ebrijs conſpiciuntur, nempe ſtupiditas quædam, nimius riſus abſque cauſa, furor talis, vt quandoq; alios pulſent, tortuoſa ambulatio, oculorum inconſueta turpiditas, nimia, atque irrationalis locutio.) Hæc & alia Barboſa.

SECTIO II.

Aliæ quæſtiones de ſignis ebrietatis reſoluuntur, agiturque de duplici, ac triplici ebrietate.

SVMMARIVM.

Iuriſtæ ſtatuunt triplicem ebrietatem. 13.
Theologi duplicem. 14.
Semiebrietas non eſt vera ebrietas. 15.
An, quando maritus leuiter ebrius faceſſit vxori multa mala, non autem quando grauiter eſt ebrius, vxor licitè præbeat ipſi tanto plus vini? 16.
An ſit habendus pro ebrio, cui ex turbatione phantaſiæ videtur domus gyrari? 18.
Crapula quomodo differat ab ebrietate? 18.
Vtrùm ſit in dubio præſumendum, aliquem fuiſſe ebrium? 20.
Caſus vnius homicidæ, de quo quærebatur, vtrùm fuerit verè ebrius, nec ne. 23.

13 SOlent Iuriſconſulti, dum de ſignis ebrietatis tractant, ſtatuere duplicem, vt Vveydmannus, vel triplicem, vt Laderchius, ebrietatem, ſcilicet leuiſſimam leuam, & magnam. leuiſſimam vocant eam, quæ mentem non impedit, ſed tantùm exhilarat, eamq; promptiorem reddit; leuem eam, quæ calor vini mentem turbat: magnam, quæ mentem inducit, furori propè ſimilis.

Quæres I. *Quid Theologi de hac triplici ebrietate ſentiant?*

14 ℟. Non admittunt illam leuiſſimam, de qua Laderchius; ſed duplicem aliam, vnam, qua non ſolum ratio integre, ſed etiam ſenſus exteriores magna ex parte conſopiuntur, & ligantur; alteram, qua ſola ratio ſopitur, at functiones ſenſuum externorum manent penitus, aut magnam partem integræ, vt reliquos inter notat Baldellus *lib. 5. Theol. Moral. diſp. 30. num. 13. & lib. 2. diſp. 13. n. 4.* poſt Ariſtotelem *problem. ſect. 3. q. 2. & 26.* Quo loco idem Philoſophus tradit, illos, qui hoc poſteriore modo ſunt ebrij, magis delirare, magiſque peccare, quàm priori modo, ſeu grauiter ebrios, eò quòd grauiter ebrij, ob ſenſuum interiorum, exteriorumque ligamen ne tentent quidem iudicare de rebus; at leuiter ebrij iudicent de rebus, ſed malè & diſtortè iudicent, irritati, ſe ab alijs ſperni, iam arbitrati, ſe eſſe ditiores, robuſtiores &c. quàm ſint.

Ratio autem, cur Theologi tantùm hanc duplicem ebrietatem agnoſcant, eſt, quia ebrietatem abſolutè ſumptam definiunt per priuationem vſus rationis, quàm priuationem non adfert ea, quæ à Iureconſultis dicitur leviſſima. imò nec leuis eam ſemper adfert. Et de illa duplici intelligenda ſunt omnia, quæ hactenus de ebriorum peccatis, ac pœnis diſſeruimus, non autem de illa, quæ à quibuſdam etiam Theologis, vt à Nauarr. *in Manual. prgl. 9. num. 10.* Vaſq. *diſp. 107. num. 12.* vocatur ſemiebrietas, à Dicaſtillo verò *num. preced.* imperfecta, ſeu ſemiplena ebrietas; illa enim non eſt vera ebrietas, nec crimen lethale. 15

Quæres vlteriùs II. *Quando maritus leuiter ebrius; verò tamen ebrius ſolet familiam totam magnopere turbare, in fuſtes, ſecuree, &c. inuolare; quando autem vehementer ebrius eſt, mox ſe ad quietem componere; quæreo, inquam, vtrùm vxor, iſtius moris gnara licitè illi propinet adhuc aliquid vini, aut cereuiſiæ, quo penitus capiatur?* 16

Ratio cur id facere non poſſe videatur, eſt, quia id faciendo erit in cauſa, vt maritus nequeat tam facile redire ad ſe ipſum, quàm ſi manſiſſet, leuiter ebrius.

Ratio, autem, cur id ei permittendum ſit, eſt, quia cùm maritus non ſit peccaturus ebibendo vinum, quod vxor offeret, videtur ad redimendam eiuſmodi vexationem licita talis inuitatio ad intenſiorem, vt ita dicam ebrietatem. Et hæc ratio facit, vt cenſeam, eiuſmodi coniugem poſſe probabiliter excuſari. 17

Quæres III. *Quo vocabulo afficiant Germani illam ebrietatem, quam Iureconſulti vocant, leuem?* 18

℟. Nominant ein Kauſch; Latini autem crapulam, de qua ſic diſſerit Valentia *tom. 3. diſp. 9. quæſt. 3. part. 2.* (Si bibendo non peruenitur eò vſque, vt priuetur quis ratione, non eſt ebrietas propriè, & formaliter, atque adeò nec peccatum mortale ex ſe, etiamſi quis ſit aliquantulo hilarior, & aliquantulum perturbetur ipſius phantaſia, vt videatur ei, quòd domus gyretur, ſed eſt tunc quædam crapula, ſiue intemperantia venialis, iuxta illud Auguſtini *lib. 10. confeſſionum c. 31. Ebrietas longè eſt à me, miſereberis, ne appropinquet mihi; crapula autem nonnunquam ſubrepſit ſeruo tuo.* Si tamen eiuſmodi crapula exerceatur ex directa intentione, valde parum abeſt à mortali. Sed tamen ne tunc quidem eſt mortale, quandoquidem nec eſt completa ebrietas, nec valde læditrationem.) Ita Valentia poſt Toletum, & rectè. Vnde non aſſentior Syluestro *verb. ebrietas* dicenti, crapulam non videri, aut vix videri excuſari à mortali.

Nec ſcio, cur Syluius *in 2. 2. q. 150.* crapulam abſolutè dicat, eſſe aliquando mortalem. Sed nec credo eidem Syluestro cum nonnullis Canoniſtis abſolutè dicenti, quando quis non aduertit, rationem ferè exturbatum iri per potum, peccari venialiter illo potu. 19

Quæres IV. *Vtrùm ſit in dubio præſumendum, aliquem fuiſſe ebrium?* 20

℟. Iureconſulti, vt Menochius *de arbit. iud. lib. 2. caſ. 320. n. 31.* Maſcardus *de probat. concluſ. 979.* Farinacius *in praxi crim. q. 93. n. 23.* Barb. *de offi. & pot. Epiſc. part. 2. alleg. 28. n. 8.* & alij negant, in dubio præſumi ebrietatem, & proinde illi, qui ſe purgare vult allegando ebrietatem, incumbere aiunt onus probandi, ſe fuiſſe ebrium tempore patrati delicti. Suarez *lib. 4. de voto cap. 6. n. 10.* exiſtimat, quando agitur de tuo incommodo, vt v. g. de valore voti, de quo dubitas, vtrùm illud emiſeris in ebrietate, an extra ebrietatem, poſse te præſumere, quòd fueris ebrius, ſicut potes præſumere, te fuiſse ſopitum, quando dubitas, vtrùm in ſomno, an extra ſomnum contigerit pollutio, eſto daremus, inquit Suarez, in caſu dubio præſumendum eſſe pro vſu rationis in his, quæ ſpectant ad fauorem perſonæ.

At Sanchez *lib. 4. Moral. cap. 1. n. 15.* ſic ratiocinatur: (Quando dubitas, an votum feceris tempore ebrietatis, præſumo te fecisse tempore ſanæ mentis, nam ebrij rarò emittunt vota; ſi autem conſtet, id emiſſum eſſe tempore ebrietatis, dubites autem, vtrùm fuerit plena, an ſemiplena, non omnino priuans vſu rationis, non obligaris voto, quia cum ebrietas ſoleat à mente omnino alienare, ſtat præſumptio pro ebrietate. 21

Ego ſic diſtinguerem: aut ſcis, te fuiſſe ebrium, dubitas autem, an votum, homicidium, &c. quod patraſti, feceris in ipſa ebrietate, an poſt illam; aut ſcis, te quidem multum bibiſſe, dubitas autem, an reuera fueris plenè ebrius; ſi primum, procedit reſponſum Suarij; ſi ſecundum, habet locum commune dictum Iuriſtarum: nemo præſumitur eſſe malus, niſi probetur. *l. omnimodo, Cod. de inoff. teſtam.* item: Mutatio non præſumitur, ſed probanda eſt, cum ſit aliquid facti: *cap. mandata de præſumpt. & leg. v. ff. de iur. & fac. ignorant.* 22

Ex dictis hac ſectione apparet, rectè conſuluiſſe Laderchium, quando dixit, quendam homicidam fuiſſe habendum pro plane ebrio, eò quòd duo teſtes depoſuerint, illum ante cœnam fuiſſe *poco meno che imbriaco*, paulò minus; quàm ebrium; vnus autem teſtis à curia probatus, depoſuerit, illum in cœna nouies 23

bibiſſe, & conſtaret, homicidium contigiſſe poſt cœnam ex improuiſo, & ex ira, nulla præcedente iniuria, & patratum ab homine naturæ placidæ.

I. I.

EX PATRII IVRIS, &c.

CAPVT XXII.

An, & quibus pœnis poſſit, aut debeat puniri ebrietas?

SECTIO I.

De pœnis Iure Canonico in ebrios, vel ebrioſos ſtatutis.

SVMMARIVM.

Pœna ſtatuta iure Canonico in Clericum ebrium. 1. & ſeqq.
Quæ in Laicos ab eodem Iure Canonico? 5.
Quæ in Clericum, qui totam noctem traduxit in taberna potando, & alterâ die nulla præmiſſa dormitione miſſam cantauit? 6.

1 QVæres I. *An iure canonico ſit ſtatuta pœna in clericum ebrium?* R. Haud dubiè, & quidem non vno in loco. Nam in primis *c. Epiſcopus diſt.* 35. referuntur ex Canonibus Apoſtolorum hæc verba: *Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus aleæ, atque ebrietati deſeruiens, aut deſinat, aut certè damnetur; Subdiaconus autem, aut Lector, aut Cantor, ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione priuetur.* Ex quo cap. docent Rebuffus, & alij à Barboſa *tom. 2. collectan. in ius Canonicum in cap. à crapula de vit. & honeſt. cleric.* conſuetum inebriari minime poſſe ſacris ordinibus initiari.

2 Deinde *cap. final. cit. diſt.* 35. Concil. Agathenſe ita ſanxit: *Ante omnia clericis vetatur ebrietas, quæ omnium vitiorum comes, ac nutrix eſt; itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit, (vt ordo patitur) aut triginta dierum ſpatio à communione ſtatuimus ſubmouendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.*

Quo loco relinquitur arbitrio Epiſcopi, verùm clericum de temulentia reum excommunicare, an pœna corporali punire velit; ita quidem, vt ſi ſit infimæ ſortis clericus, poſſit carcere mulctari, eſto iam ſit in maioribus conſtitutus; ſi verò ſit nobilis, aut ſenex, excommunicari debeat, vt explicat Menochius *de arbitrar. iudic. caſu* 404. Et verò Ignatius Lopez *in pract. crimin. cap.* 77. refert ex Sigiſmundo Barone, ebrios ſacerdotes ſolitos fuiſſe apud Moſcouitas verberari.

3 Præterea Innocentius III. in Concil. Lateran. edidit ſanctionem, quæ in *cap. à crapula de vit. & honeſt. cler.* legitur hiſce verbis: *A crapula, & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant; vnde vinum ſibi temperent, & ſe vino; nec ad bibendum quiſpiam incitetur, cùm ebrietas, & mentis adducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum. Vnde illum abuſum penitus decernimus abolendum, quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo ſe obligant potatores, & ille iudicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit, ab officio vel beneficio ſuſpendatur.* Ita Concil. cuius ſanctionem ſic explicat Barboſa *loc. cit.* cum alijs, vt dicat, clericum, qui monitus non deſiſtit ab ebrietate, ſuſpendi ab officio, & beneficio.

4 Vide, quod ex Concilio Treuirenſi retuli *cap.* 17. vide etiam Synodos Prouincialem Salisburgenſem, Diœceſanas, Pragenſem, & Conſtantienſem noſtram *part.* 2. *tit.* 1, *num.* 17. grauiter minantes ebrioſis Clericis, & cum Fornero *lib.* 3. *cap.* 26. dole, ſacros canones etiam in hoc puncto non obſeruari, ac cum P. Contzen *Polit. lib.* 6. *cap.* 10. *num.* 7. ingemiſce, nunc clericorum æquè ac laicorum menſas eſſe plenas vomitus, ſordiumque; aliquorum, inquam, Clericorum, non tamen aut omnium, aut plerorumque.

5 Quæres II. *An non etiam in laicos ebrios decreta ſit pœna Eccleſiaſtica?*

R. In cit. cap. *Epiſcopus* iubetur laicus aleæ, & ebrietati deſeruiens, ſi non ſe emendet, communione priuari.

Quæres III. *Quæ pœna ſtatuta ſit in clericum, qui totam noctem in taberna egit potando, & alterâ die nulla præmiſſa dormitione miſſam cantauit?* 6

R. Alexander III. *cap. ſi conſtiterit de accuſat.* negat eiuſmodi homini acceſſum ad beneficium Eccleſiaſticum; & hanc ſententiam Alexandri ad priuationem beneficij extendunt Abbas, & Hoſt. apud Menoch. *caſu* 406.

SECTIO II.

De pœnis ciuilibus ſtatutis in ebrios.

SVMMARIVM.

Pœna ſtatuta iure ciuili in ebrioſos. 8.
Singulariter à Maximiliano I. 9.
Et à Carolo V. 9. & ſeqq.
Et ab Electore Bauaro. 11.
Et ab Ottone Epiſcopo Auguſtano. 12.
Quid nomine mortis intentatæ intelligat ille Cardinalis? 13.
Poteſt à Magiſtratu ſæculari prohiberi ebrietas ſub pœna capitis? 14.
Et quidem duplici modo. 15.
Grauiter delinquit magiſtratus vterque non plectens grauiter ebrioſos. 16.
Et ſingulariter Principes Germani. 18.
Traduntur ex Contzen modi, quibus Princeps poſſit tollere frequentiam ebrietatis. 20.
Et ex Caroli V. Conſtitutionibus. 21.
Et ex Gregorio Toloſano. 22.
Et ex Stapletono. 23.

7 QVæres I. *An iure ciuili ſit aliqua pœna decreta in ebrioſos vel ebrios?*

R. I. Apud Romanos vini vſus adeò fuit interdictus mulieribus, vt vinum bibiſſe perinde fuerit, ac ſi in adulterio deprehenſæ fuerint, vt dicam *cap.* 43.

R. II. Etſi Molina *tr.* 3. *de iuſtit. diſp.* 38. negat iure ciuili plecti ebrietatem, attamen Menochius *de arbitrar. iudic. caſu* 404. *n.* 4. cum Placa cenſet, per illa verba, quæ habentur *lege* omne delictum, *§. per vinum ff. de re milit.* per vinum lapſis *militia mutatio irrogetur*, abſolutè decerni, vt miles ebrius, eſto nil deliquerit in ebrietate, exauctoretur. 8

R. III. Imperatores Maximilianus I. & Carolus V. in varijs Comitijs ſtatuerunt, vt grauibus, imò grauiſſimis pœnis afficiantur ij, qui ebrietati dediti ſunt, præſertim milites. Et quidem Maximilianus in comitijs anni 1512. ita ſanxit: *Cùm ex immoderatione ad largiorem potum naſcatur ebrietas, ex ebrietate frequentes blaſphemiæ, homicidia, aliàque mala innumera, omnium Prouinciarum Magiſtratus Eccleſiaſticus, & ſæcularis, eâ potandi libidine omnibus ſubditis ſuis ſub grauiſſimis pœnis interdicant, &c.* 9

At Carolus V. in comitijs Spirenſibus anni 1548. ita conſtituit: *Quoniam, pro dolor, eo res venit, vt inter Germanos præſertim miſeria deteſtanda & belluina potandi conſuetudo præcipuum ſit exercitium, vnde toti genti graue dedecus ignominia, infamia, periculum, ac contemptus immineat, in primis quòd peiores inde victoria, infeliciores euentus belli ſæpe ſubſequantur, Magiſtro equitum, Magiſtratibus militaribus, vt & Dominis, Nobilibus, & Equitibus ſeuere mandatum ſit, vt à continua, perpetuaque ebrietate ſibi temperent, &c.* Plures hanc in rem conſtitutiones refert Adamus Contzen *Polit. lib.* 5. *cap.* 14. quibus iunge, quam ex Damhoudero retuli *cap.* 20. *n.* 42. 10

R. IV. in Iure Bauarico *lib.* 5. *politiæ tit.* 7. *a.* 4. ſtatuitur, vt ebrius ſe in platea immodeſtè gerens, aut quotidianæ crapulæ indulgens, abducatur à lictoribus in carcerem, donec crapulam edormierit. 11

R. V. Cardinalis Otto Truchſeſſius Epiſcopus Auguſtanus, atque Imperij Princeps multò laudatiſſimus anno 1548. in quadam Synodo ſic conſtituit: *Qui ebrietati, & crapulæ, & comeſſationibus perpetuò dediti ſunt, & maximè, qui feſtos dies ac noctes in tabernis exigunt, illis poſt factam confeſſionem venerabilis huius Sacramenti ſumptione per triginta dies interdicendum, vt ab his vitiis ſeſe emendent. Quod ſi facere nolunt, iuxta Canonum decreta etiam morte mulctandi ſunt.* Ita refert verba Synodi P. Contzen Polit. *lib.* 6. *cap.* 20. *n.* 7. meritòque addit, hanc pœnam non eſſe nimiam, cùm *Deuteron.* 21. *n.* 18. filium familias comeſſationibus, luxuriæ, 12

atque

atque conuiuijs vacantem inſſerit lapidibus à toto populo obrui Deus ipſe.

13 Quæres II. *De qua morte loquatur hic Cardinalis, & an poſſit corporali poſſit ebrietas puniri?*

R. I. P. Contzen, vt patet ex eius verbis, intelligit ſententiam Cardinalis de morte corporali, & idcirco id ſtatutum in hanc ſectionem diſtuli. Verùm quia canones, qui ibi generatim allegantur, non ſtatuunt mortis ſupplicium inebrijs, & in Synodis Epiſcopalibus non conduntur leges de pœnis capitalibus, arg. c. cùm non ab homine de iudicijs, & c. per venerabilem, §. qui autem qui filij ſint legitimi, & cap. inter hæc 33. q. 2. ibi: Sancta Dei Eccleſia, & c. gladium non habet niſi ſpiritualem. Ideo videtur Cardinalis intelligere ſeparationem à communione fidelium, quæ fit per excommunicationem maiorem, & eſt quædam mors ſpiritualis, atque Eccleſiaſtica. argum. c. quoniam de offic. iud. ord. & c. cùm non ab homine, conſentitque his à me ſcriptis viſus Pirrus. in Epitom. delict. l. 1. c. 11. n. 27. citans Alb. & S. Thom. Et utique nullum diſcrimen ſanguinis ſub incremento diſciplinæ timetur, S. Auguſtinus epiſt. 54. ad Macedon. circa med. loquens expreſſe de tribunali Epiſcopali.

14 R. II. Mihi dubium non eſt, quin laudem mereretur Princeps etiam Eccleſiaſticus, qui ebrietatem voluntariam ſuis quoad temporalia ſubditis prohiberet ſub pœna exilij, aut etiam capitis. Ratio eſt, quia cùm hoc vitium non corrigatur lenibus medijs, & ſimul ita ſit noxium tum bono publico, tum priuato, vt ſatis declarant Imperatores in citatis conſtitutionibus, & conſtat ex dictis cap. 9. 10. 19. 20. clarum eſt, eſſe penes ſummum magiſtratum, ferre legem capitalem in omnes ebrios, & mereri laudem, ſi ferat, memor illius ex Heſiodo moniti.

Hac vna Reges olim ſunt fine creati,
Dicere ius laſis, iniuſtaque tollere facta.

15 Et quidem poteſt eiuſmodi legem ferre duplici modo. I. Vt qui ſe voluntariè inebriauerit, luat exilio, aut etiam capite, ſi exilio non emendatus ſit, etſi nullum in ebrietate commiſerit delictum. II. Vt qui ſe voluntariè inebriauerit, & aliquod in ebrietate crimen etiam ex improuiſo admiſerit, plectatur eo ſupplicio, quo plecteretur, ſi ſobrius admiſiſſet, imo etiam maiore. Vtinam hac lege fuiſſet hoc, & ſuperiore ſæculo animaduerſum in Germanos milites, nobiles, ciues, ruſticos, ac mulieres, foret Germania terribilis cuiuis hoſti, abundaret immenſis opibus, viris robuſtiſſimis, fortiſſimis, laborioſiſſimis, atque artificibus præclariſſimis, cum Dædalo comparandis.

16 Quæres III. *Vtrùm magiſtratus ciuiles, & Eccleſiaſtici non grauiter delinquant, ſi non grauiter animaduertant in ebrioſos?*

R. P. Contzen Polit. lib. 3. c. 14. n. 18. pronuntiat, multos principes, & magiſtratus, tum propter alia ſubditorum peccata, tum propter ebrietatem damnari, cenſetque, è mille Doctoribus vix vnum id negaturum, eò quòd magiſtratus ſub æterna damnationis reatu teneatur vias ac rationes inquirere, & adhibere, quibus ebrietas, vtpote grauiſſimum, & ſummè noxium ſcelus extirpetur.

17 Et certè, cùm conſidero Iliadem malorum, quæ ex frequentata temulentia conſequi ſolent, omnino mihi perſuadeo cum hoc Doctore, & Fornero lib. 3. cap. 7. Principes, quibus vtique ſuorum ſubditorum ſalus curæ eſſe debet, per quam grauiter atque adeò mortaliter delinquere, ſi non efficaciter curent, vt ebrioſi ſeuerè puniantur. Etenim alia ratione, quàm pœnis ſeueris non emendatur hoc malum.

18 Et maximè hoc dictum vellim de principibus Germaniæ, vtpote quorum ſubditis ita noxia, & damnoſa eſt ebrietas, vt non ſolùm illos apud exteras gentes admodum contemptos reddat, ſicuti in duabus Conſtitutionibus teſtatur Carolus V. ſed etiam morte, alijſque cladibus, miſerandum in modum afficiat, vt copiosè deducit Fornerus lib. 1. cap. 10. conſentiente P. Contzen, cuius hæc eſt lamentatio cit. cap. 14. n. 19. *Miſera Germaniæ conditio, vnâ ferax regio bono ſuo plures occidit, quàm gladio moriantur; & audeo dicere: plus vini in mortes hominum, quàm ad ſanitatem, iucunditatemque impendi.* Adde bonorum decoctiones, & alia plurima mala, quæ ex vinolentia ſcaturire oſtendi cap. 10. & 19.

19 Quæres IV. *Quo pacto poſſit princeps ebrietatis frequentiam tollere ex ſua prouincia.*

Cenſet P. Contzen vir in paucis ſapiens, loc. cit. quòd magiſtratus in Germania poſſit ſine tumultu, ſine obloquio, ſine timore maioris mali ebrietatem facilè tollere, ideòque nulla excuſatione vti poſſe, qui eam permittunt, præſertim cùm etiam imperatoria lege obſtringantur. Addit, leges paucas rem totam confecturas; octo ipſe proponit, quas referre duxi operæ pretium.

20 I. Princeps, ſenatus ſobrius eſto, principumque miniſtri. Hanc ipſam rationem reformandæ Germaniæ tradidit Maximilianus I. in comitijs an. 1512. & Carolus V. in Comitijs an. 1548.

II. Qui conſiliarium aulicum, ſatrapam, quæſtorem Principi commendat, id primò conſideret, ne ebrioſus ille ſit.

III. Ebrioſo negotia in aula non permittantur, ſi perſeuerct, dimittatur.

IV. Ad capitula Eccleſiarum Collegiatarum (*multò minùs Cathedralium*) ebrioſi non admittantur; qui iam admiſſi ſunt, Canonicis pœnis corrigantur.

V. Ciuium ebrietas honorum priuatione, deinde mulcta corrigatur, aut etiam poteſtate teſtimonij dicendi.

VI. Tabernarum, hoc eſt officinarum ebrietatis Domini magno ære puniantur, ſi quem ebrium non indicent Magiſtratui.

VII. Nuptiarum ebrietatem luat ſponſus, & ſponſa.

VIII. Sumptuariæ leges ſeriò propugnentur. Hæc ille.

Addo Carolum V. anno 1548. inter alia emendandi ſubditorum ebrietatem adiumenta, hoc attuliſſe: *Volumus etiam, vt Magiſtratus Parochis ſuis, & concionatoribus id negotij dent, vt omnibus Dominicis populo proponant, eumque à compotationibus abſtinere iubeant, enumeratis ad eam rem viſis, quæ progignuntur, ad quod neceſſe erit, ebrium catalogum ipſis à Magiſtratu procurari.* Vide quod ex S. Auguſtino ad propoſitum retuli cap. 17. ſect. 13. 21

Petrus Gregorius Toloſ. ſyntag. lib. 39. cap. 3. cenſet, aptiſſimam ebrioſis plectendis, & corrigendis pœnam fore ieiunium abſtemiũ cum carcere publico; quod & ego ſentio; & vtinam fiat. 22

Aliud cum Stapletono ſuggerit Fornerus lib. 3. cap. 7. his verbis: (Si, vt in Hiſpania ob hæreſin ſupplicio affecti, ita apud nos, qui ex ebrietate aut repentina, aut violenta, aut fortuita morte, ſaltem intra annum vnum, aut alterum ſublati ſunt, in Catalogum redigerentur à cuiuslibet celebrioris ciuitatis Magiſtratu, & publicè depicti conſpicerentur, eſſet contra ebrietatem præclarum remedium.) *vide infra c. 25. n. 54.* caſum huc facientem. 23

Huc quoque faciunt pœnæ in ebrioſos ſtatutæ, indicatæque hoc capite, vt & illæ, quas ex conſtitutionibus Conſtantienſibus deſcripſi cap. 11. n. 7. quæ ſanè ſi irremiſſibiliter mandarentur executioni, & ſuo etiam modo extenderentur ad Laicos, præſertim in ijs locis, in quibus Epiſcopi pedum & gladium geſtant, videremus breui mirificam ſimul & iucundiſſimam, reique publicæ, ac priuatæ vtiliſſimam emendationem. 24

Cæterùm in vltimo capite proferam ex pharmacopolijs peritiſſimorum medicorum varia antidota, atque alexipharmaca, quibus ſeſe iuuare poterunt, qui in Noſocomio ebrioſorum decumbunt, vel ad illud damnari meritò timent. 25

K.K.

CAPVT XXIII.

De gula, eius ſpeciebus, & filiabus.

SECTIO I.

De gula in genere.

SVBSECTIO I.

Quid ſit, & in quo formaliter conſiſtat vitium gulæ?

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit gula ſignificatum? 1.
An gula, & comeſſatio ſint idem? 2.
In quonam formaliter conſiſtat turpitudo gulæ? 3.
Qui nimis multum edit alia cauſa, quam voluptatis, non eſt propriè guloſus? 5.
Quodnam ſit gulæ motiuum formale? 6.
Quid nomine appetitus intelligatur in definitione gulæ? 7.
Sicut eſt duplex ebrietas, ita & duplex gula. 8.

1 QVæres I. *Quotuplex ſit gulæ ſignificatum?*

R. Duplex; alterum, quo ſignificatur vitium commune exceſſui tàm in potu, quàm in cibo S. Th. 2. 2. q. 150. a. 1. in C. Alterum, quo ſpecialiter exceſſus in cibi ſumptione. Idem q. 148. non ſemel, nominatim a. 4. in C. Hoc ſecundo ſignificato indicatur peccatum, abſtinentiæ ſtrictè dictæ oppoſitum; attamen DD. in tractatione huiuſce materiæ vtuntur communiùs primo, & generaliori ſignificato, idque faciunt ſecuti exemplum S. Thomæ. Ego in hoc capite vtar frequentiùs ſecundo ſignificato, non rarò primo.

2 Quæres II. *An gula, & comeſſatio ſint idem?*

R. Non planè; nam comeſſari non eſt comedere, ſed à græco *comazein* deriuatum eſt, vt reliquos inter obſeruat Leſſius *lib. 4. de iuſtit. cap. 3. n. 1.* quod quidem verbum Græcum originem trahit à nomine *chomos*, tum Deum temulentiæ, tum impuras cantilenas & laſciuas ſaltationes ſignificante, quemadmodum notat P. Benedictus Iuſtinianus *in illam Pauli ad Rom. 13. verſ. 13.* ſententiam: *non in comeſſationibus, & ebrietatibus, &c.* Vbi addit à Liuio, & alijs Latinis per comeſſationes deſignari conuiuia intempeſtiua, in citato tamen Apoſtoli loco ſignificari nimium ſtudium comedendi. Quare gula patet latiùs, quam comeſſatio.

3 Quæres III. *In quonam formaliter conſiſtat turpitudo gulæ?*

R. Id indicat S. Thom. q. 148. a. 1. ad 2. his verbis: *Hoc ſolùm pertinet ad gulam, vt aliquis propter concupiſcentiam cibi delectabilis, ſcienter excedat menſuram in edendo.* Adſtipulatur Caietanus *in ſumma, verb. gula*, ita loquens: (Gulæ peccatum conſiſtit non in hoc, quòd cibus delectabilis delectabiliter ſumitur, quoniam hoc nullum peccatum eſt, niſi ſit quis adeò inſipiens, vt putet, omnem voluntariam delectationem ſenſibilem eſſe peccatum, ſed conſiſtit in hoc, quòd inordinatè delectatio cibi appetatur, vt habeatur, puta, quia plus, prius, &c. quam debet, delectatione cibi afficitur homo.)

4 Itaque dico, malitiam, & turpitudinem gulæ in hoc formaliter conſiſtere, quòd quis immoderatè appetat cibus voluptatis cauſa, ſicuti *cap. 3.* dixi, vitium ſobrietati oppoſitum per exceſſum, formaliter conſiſtere in immoderato appetitu potus, quatenus eſt delectabilis, *Lege Sylu. verb. gula n. 1.* & Franciſcum Sylu. *in 2. 2. quæſt. 148. a. 1.* cum quo gulam ita deſcribo: Gula eſt inordinatus appetitus cibi vel potus (ſecundùm primum gulæ ſignificatum) quatenus delectationem adfert.

5 Quæres IV. *An ergo, qui non voluptatis cauſa, ſed alium ob finem plus edit, quàm valetudini ratio, corporiſque conſtitutio poſtulet, non eſt guloſus, nec intemperans?*

R. Non eſt, teſte P. Dicaſtillo *lib. 1. de iuſtit. diſp. 3. num. 74.* poſt S. Thom. *q. 148. a. 1. ad 2.* vbi docet, non ad gulam, ſed ad imperitiam quandam ſpectare, ſi quis in quantitate cibi excedat, *non ob concupiſcentiam, ſed æſtimans id ſibi neceſſarium eſſe.* Confirmatur hæc doctrina ex eo, quod in ſimili dixi de ebrietate *cap. 3.*

6 Quæres V. *Quodnam ſit gulæ motiuum formale?*

R. Sicuti auaritiæ motiuum formale eſt apparens ſufficientia bonorum externorum, ita gulæ eſt apparens ſufficientia cibi delectabilis, cùm etiam ille cibus, qui initio apparet ſuperfluus, poſtmodum gula vincente rationem iudicetur eſſe non ſuperfluus, vt pulcherrimè declarat S. Auguſtinus, *lib. 10. confeſſ. cap. 31.*

7 Quæres VI. *Quid nomine appetitus intelligatur in deſcriptione gulæ?*

R. Intelligitur non vtique ſolùs naturalis, quem viuentia habent circa alimentum, & ex cuius carentia excitatur in animalibus ſenſus quidam moleſtiæ in ventriculo, qui conſtringitur, & corrugatur alimento exacto, vt docent Philoſophi *in tract. de fame, & ſiti*; ſed intelligitur appetitus elicitus, actioque vitalis, & libera. Vnde rectè infert Sylu. *loc. cit.* famem, & ſitim non ſpectare ad gulam.

8 Rectè quoque inferes, ſicuti generatim eſt duplex ebrietas, ſcilicet materialis, quæ per potum nimium ſumptum ex alio motiuo, quam voluptatis, exturbatur ratio, & formalis, quæ per ſumptum ex motiuo voluptatis, ita etiam eſſe duplicem gulam, materialem videlicet, & formalem, eo modo, quem inſinuauimus *a. 5.*

SVBSECTIO II.

An gula ſit vitium capitale?

SVMMARIVM.

Qua ratione gula dicatur eſſe vitium capitale? 9.
Cur aliquod vitium dicatur capitale? 9.
Dupliciter appetitur aliquid propter alterum, tanquam finem? 10.
Quænam peccata communius committantur propter gulam? 11.
An gula ſit cauſa efficax aliorum peccatorum? 13.

QVæres I. *An, & quomodo ſit gula vitium capitale?* 9

R. Iuxta poſterius, adeoque ſecundum ſignificatum non cenſetur eſſe vitium capitale; alioquin etiam ebrietas foret capitalibus vitijs annumeranda; at iuxta primum accenſetur vitijs capitalibus, vt disertè exprimitur in Catechiſmo Germanico R. P. Petri Caniſij §. *de peccatis capitalibus*, & ſatis inſinuat S. Thom. dum 2. 2. *cit. q. 148. a. 5. in C.* gulam eſſe vitium capitale unde probat, quod ex eo vitium aliquod vocetur capitale, quatenus eſt cauſa finalis aliorum vitiorum, ſeu ob quam alia vitia patrentur, gulam autem eſſe cauſam finalem aliorum vitiorum, & ideo quidem, quòd verſetur circa delectationes tactus, quæ cùm ſint præcipuæ inter alias, fieri, vt illarum conſequendarum cauſâ multa, & grauia committantur.

10 Cæterùm rectè notat Caietanus *in cit. a. 5.* dupliciter aliquid appeti propter alterum velut finem, primò tanquam medium ad illud, ceu ad finem obtinendum; ſecundò, vt acceptatum ex finis appetitu; ſicuti aliquis acceptat exilium, ſi ſciens, ſe in illud iturum, ſi æmulum occidat, in hoc ſecundo ſenſu poteſt dici, gulam eſſe cauſam finalem quorumdam vitiorum.

11 Quæres II. *Quænam peccata communiùs ob ſiue patrentur, vt improba gula ſatiſfiat?*

R. In primis propter eam bonorum carnalem ſetti filiorum, vxoris, creditorum iniuria aſſumptio, & dilapidatio, more Eſau illius, qui ſua primogenita vendidit, vt gulæ lenocinijs acquieſceret; tum deinde iniquiſſima vſurpatio bonorum ad vxores ſpectantium. Præterea variæ fraudes, furta, rapinæ. Quot bellici duces, & Capitanos tulit hoc Martium, ferreumque ſæculum, qui pagos, atque oppida iniquiſſimè expilarunt, quò conuiuia regifica celebrare poſſent? Accedit pudicitiæ proſtitutio; nam plurimæ 12 mulierculæ iacturam pudoris faciunt, vt edendi, potandique libidinem pretio libidinis exſaturarent. Vide alia apud Koletum *lib. 5.* ſeu de ſeptem peccatis mortalibus *cap. 60.*

Quæres III. *An non ellam ex de cauſa gula eſt peccatum capitale, quod ſit cauſa quaſi efficiens multorum aliorum peccatorum?* 13

R. Aſſerit Caietanus *in q. 148. a. 5.* & alij conformiter doctrinæ à S. Thom. traditæ 1. 2. q. 84. a. 4. in C. illorum videlicet, quæ gulæ filias vocant, vt ſunt inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, & hebetudo mentis, de quibus nos cum S. Thoma agemus infrà *ſect. 3.*

SVBSECTIO III.

An, & quomodo gula ſit generatim peccatum mortale?

SVMMARIVM.

Gula non eſt ideo peccatum mortale, quod ſit capitale. 14.
An aliam ob cauſam ſit mortale? 15.
Quo ſenſu dicatur gula aſſignatum modis criminis lethale? 17.

QVæres I. *An ſit gula hoc ipſo peccatum mortale, quòd ſit capitale?* 14

R. Haud equidem, neque enim eſt de ratione vitij capitalis, vt ſit ex ſuo genere peccatum mortale, cùm aliter ſentiant multi, & nominatim Reginaldus *Prax. pœnit. lib. 15. n. 44.* auaritiam, iram, acediam, ſuperbiam eſſe peccata ex ſuo genere mortalia, idemque negent nominatim de gula.

Quæres II. *Si gula non eſt hoc ipſo peccatum mortale, quòd ſit capitale, an ſit ob aliam cauſam mortale?* 15

R. Eſt, & quidem ex mente S. Thomæ *cit. q. 148. a. 2. ad 2.* ob unicam; ſic enim ipſe ibidem loquitur: (*In quantum gula auertit à fine vltimo contrariatur dilectioni Dei, qui eſt ſuper omnia, ſicuti vltimus finis diligendus, & ſecundum hoc ſolum gula eſt peccatum mortale.*) Igitur ſecundum S. Thom. ſolùm gula eſt peccatum mortale (intra ſpeciem ſolius intemperantiæ) quando in ea, tanquam vltimo fine quieſcit homo, ſeu quando in illa ponit vltimum finem. Eodem modo ſentit etiam S. Antoninus 16 *part. 2. tit. 6. cap. 2. §. 2.* At Syluetter *verb. Gula* addit adhuc quatuor alios modos, quibus gula euadit in peccatum mortale. I. Quando quis ſcienter comedit, aut bibit in graue nocumentum corporis. II. Quando ſcienter quis edit ad vomitum. III. Quando quis gulæ indulget in malum finem, e. g. ad procurandam pollutionem in ſomnis. IV. Dum quis eſt ſcienter prædictorum cauſa in alio.

Quæres III. *Quid de hos quatuor modis cenſendum ſit?* 17

R. Primum, tertium, quartum eſſe quidem veros; ſed addere gulæ nouam ſpeciem malitiæ aduerſantem alteri virtuti, quàm abſtinentiæ, ſcilicet charitati vel propriæ, vt apparet in primo modo,

vel alienæ, vt apparet in quarto, vel castitati vt apparet in tertio. Ad ſecundum modum quod attinet, docebo num. 19. ingluuiem non poſſe eſſe mortaliter malam, ſi nil aliud, quàm vomitum cauſet.

SVBSECTIO IV.

Vtrùm gula ſit peccatum ex ſuo genere mortale?

SVMMARIVM.

Sitne dicendum, gulam eſſe ex ſuo genere vitium mortale, an veniale? 18.
Quodnam peccatum propriè dicatur eſſe ex ſuo genere mortale? 19.
Nocumentum valetudinis allatum ex gula, non aducr[illegible] virtuti abſtinentiæ, ſed charitatis. 20.
Gula eſt in vno ſolo caſu propriè peccatum mortale. 21.
Non eſt proprius ille loquendi modus, quo dicitur, gulam poſſe pluribus modis fieri mortalem. 22.
Qui per gulam læſit notabiliter valetudinem, non tenetur in confeſſione plus dicere, quam: læſi illicitè valetudinem. 24.
Proponitur, & ſoluitur obiectio contra dicta ſuperius. 25. & 26.

18 QVæres I. *Sitne dicendum, gulam eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, an potiùs eſſe ex ſuo genere peccatum veniale?*

℟. Prior locutio placet Tannero *tom.* 2. *diſp.* 4. *q.* 5. *nu.* 92. in caſu, quo ex gula ſequitur graue damnum valetudinis: poſterior Syluestro *verb. gula num.* 1. Reginaldo *lib.* 15. *num.* 64. Laymanno *lib.* 3. *ſect.* 4. *num.* 2. Dicaſtillo *tr. diſp.* 3. *nu.* 75. & aliis pluribus non ſine ſuffragio S. Thomæ 2. 2. *cit. qu.* 148. *art.* 2. *in C. & ad* 2. quem Syl. *loc. cit.* non dubitat eſſe huius mentis.

19 Ego ita ſentio: Cùm propriè loquendo, illud ſolum peccatum ſit ex ſuo genere mortale, quod ob ſuam peculiarem rationem, & ſpecificam naturam ex obiecto deſumptam, poteſt pertingere vſque ad malitiam mortalem, etſi non adiungatur ei alterius ſpeciei malitia; S. Thomas 1. 2. *q.* 88. *ar.* 2. *in C.* Valentia *tom.* 2. *diſp.* 6. *qu.* 18 *punct.* 3. Tannerus *cit. qu.* 5. *num.* 50. gulam eſſe peccatum ex ſuo genere mortale dicendum non eſt; etenim non peccat vnquam quiſquam mortaliter contra legem naturalem peccato gulæ, niſi ei adiungatur aliqua malitia repugnans alteri virtuti à temperantia diſtinctæ, vt iacet vel in eo, qui lædit ſanitatem eſu nimio; talis ſiquidem peccat propriè contra charitatem propriam.

20 Vnde P. Leſſius *lib.* 4. *de iuſt. & iure. cap.* 3. *nu.* 4. docet nocumentum valetudinis per gulam illatum, non aduerſari virtuti abſtinentiæ, ſed charitati: quod etiam docet Syluius *in* 2. 2. *qu.* 148. *art.* 4. *ad* 3. Et S. Thomas ead. *qu.* 148. *art.* 3. *ad* 3. ait, incommodum valetudinis ex gula oriri *non per ſe, ſed per accidens*, ideoque illud nocumentum non directè pertinere ad grauitatem gulæ, quod etiam docet ibidem Caietanus, dicens, illud nocumentum ſpectare ad quandam iniuſtitiam hominis contra ſeipſum.

21 Imò dico, neque in hoc, neque in vllo alio caſu, gulam eſſe propriè loquendo, peccatum mortale aduerſus legem naturalem, niſi ſolùm in eo caſu, quo quis in ea vltimum finem ponit; nam ita ſentit S. Thomas relatus *nu.* 16. cum S. Antonino. Et quamuis in iſto caſu gula ſit peccatum mortale abſque adiunctione vllius alterius ſpecialis malitiæ, non tamen eſt dicenda eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, alioquin omne peccatum veniale cenſendum eſſet, eſſe ex ſuo genere mortale, contra S. Thomam *cit. qu.* 88. *art.* 2. communiter receptum; fieri quippe poteſt, vt quis

22 in qualibet peccati venialis materia ponat vltimum finem. Vnde non loquuntur omnino propriè (pace ſint dicti, non improbo) authores, quando dicunt, gulam pluribus modis poſſe fieri mortaliter malam; etenim nullo aliorum modorum, quos præter illum, quem iam primùm approbaui, adducunt, ipſa gula fit peccatum mortale, ſed adiungitur peccato mortali, ſicuti mendacium grauiter nociuum non fit propriè mortale, ſed adiungitur circumſtantiæ, & affectui mortaliter malo. Verum loquendum vt multi.

23 Quod ſi inferas: Ergo inordinatus vini appetitus non eſt ex ſuo genere peccatum mortale, ſi inordinatus appetitus cibi non eſt ex ſuo genere peccatum mortale, admittam conſequentiam. Nec obeſt, quòd ebrietas ſit ex ſuo genere peccatum mortale; illa enim in ſua definitione, & conceptu formali inuoluit deliberatam perturbationem rationis; at in definitione gulæ nec ponitur, nec poni debet deſtructio valetudinis, aut aliud inconueniens.

24 Hinc infero, illum, qui intemperato eſu valetudinem grauiter læſit, non teneri in confeſſione explicare modum, quo læſit, ſcilicet intemperantiam gulæ, ſed ſufficere, dummodo dicat ſe valetudinem læſi grauiter abſque rationabili cauſa. Bald. *l.* 3. *d.* 18.

25 Obiicies: Nonne officium abſtinentiæ eſt, non plus appetere cibi, quàm ratio valetudinis permittat? ergo finis intrinſecus abſtinentiæ videtur eſſe valetudinis conſeruatio, & conſequenter contra obligationem abſtinentiæ agit directè is, qui nimio eſu lædit ſanitatem; quomodo igitur talis peccat mortaliter contra ſolam charitatem, & non etiam peccat mortaliter contra abſtinentiam? & quomodo non tenetur confiteri?

26 ℟. Negandam eſſe conſequentiam; finis enim intrinſecus abſtinentiæ eſt ſola moderatio appetitus cibi ſecundùm bonum rationis, quod bonum rationis debet in diuerſis circumſtantiis, & materiis procurari, à diuerſis virtutibus, vt quandoque à charitate ſui ipſius, quandoque à liberalitate, &c. ita vt quando illud bonum non procuratur, ſed læditur, peccetur immediatè non contra abſtinentiam, ſed contra charitatem ſui ipſius, liberalitatem & ſimiles virtutes, vt ſingulari more declarat Caietanus [illegible]

SVBSECTIO V.

Quot modis dicatur quis in voluptatibus gulæ tanquam vltimo fine quieſcere?

SVMMARIVM.

Tribus modis dicitur quis ponere vltimum finem in gula. 27.
Et nominatim ille, qui paratus eſt omnia diuina, humanaque leges temerare ob gulam. ibid.
Credibile eſt, aliquos exiſtere, qui ſint ad id parati. 29.
Elegans hanc in rem ſententia Tertulliani. 30.

QVæres I. *Primò, an pluribus modis dicatur quis in cibis, & voluptatibus gulæ tanquam in fine vltimo quieſcere?* 27

℟. Non vno, ſed tribus, quos recenſent Leſſius cit. cap. 3. n. 6. Baldellus cit. diſp. 20. n. 5. Syluius in cit. qu. 148.

Primò expreſſè, ſeu formaliter, vt cùm quis expreſſè in actu ſignato illas voluptates ſummum eſſe bonum iudicat, vt faciebant Epicurei. Secundò implicitè, cùm id quidem expreſſè non iudicat, tamen erga eas ita afficitur, vt propter eas ſit paratus omnia iura diuina, & humana violare. Tertiò interpretatiuè, vt cùm quis affectu gulæ paratus eſt, non quidem quodlibet peccatum, ſed tamen aliquod mortiferum committere, hic enim, etſi minus perfectè, & propriè ponit vltimum finem in voluptate ciborum, quàm ſecundus, quoniam ad illam refert, tamen aliquo modo cenſetur id facere; nam hoc ipſo, quòd mortifere propter gulam peccat, deſerit Deum propter voluptatem, & hanc illi ſuo facto præponit. Vnde etiam de talibus dici poteſt: *Quorum Deus venter eſt*.

28 Ita philoſophatur P. Leſſius approbante etiam doctrinam Baldello; quam etiam quoad ſecundum modum ab illo explicatum, quo maximè ſenſu locutus eſt S. Thomas, dum dixit, gulam tunc eſſe peccatum mortale, quando in illa finis vltimus ponitur, approbat Reginaldus *lib.* 15. *num.* 53. dicens abſolutè, tunc poni vltimum finem in delectatione gulæ, quando quis nil aliud cogitat, quàm edere, & bibere, ei delectationi poſtponens diuinam voluntatem.

Quæres II. *Sitne credibile, exiſtere aliquos, qui ſecundo modo ex enumeratis habeant voluptates gulæ pro fine vltimo?* 29

℟. Non dubitant Leſſius, & Baldellus, quin hoc tempore multi hæreſeos miniſtri peccent hoc ſecundo modo *adulterantes verbum Dei* 2. Corinth. 2. ſeu vt S. Hieronymus *Epiſt.* 150. ex Græco interpretatur [illegible], idest, more cauponum vendentes, & ad gulam referentes verbum Dei, & omnia ſacra ac profana. Et verò id eſſe credibiliſſimum de multis diuerſis hominibus, ſupponit Toletus *lib.* 8. *cap.* 60. ac perſuadet authoritas Philoſophi, qui *lib.* 3. *Ethic. cap.* 11. expreſſè teſtatur, intemperantes ita capi voluptatibus ſuis, vt eas omnibus rebus anteponant.

Et quot etiamnum viſuntur, qui omnia iura diuina, & humana ſuæ ambitioni terere volunt? hi certè propriſſimè hoc ſecundo modo ponunt in ambitione vltimum finem, & propriè de iis dici poteſt, quorum Deus honor eſt, ſicut de illis guloſis propriè pronuntiat Apoſtolus ad *Philipp.* 3. Quorum Deus venter eſt; nam ſolus Deus eſt finis vltimus. Quam quidem ſententiam Apoſtoli ita graphice explicat Tertullianus: *Deus tibi venter eſt, & pulmo templum, & aqualiculus altare, & ſacerdos cocus, & Spiritus Sanctus nidor, & condimenta charismata, & ructus prophetia.* Sic ille *l. contra Pſychicos*, quem vtinam plerique, ſi voluiſſet hanc ſententiam notare, ſic ipſe nigro calculo notaſſet. 30

SVBSECTIO VI.

Quod peccatum admittat, qui in gula finem vltimum ponit?

SVMMARIVM.

Quomodo peccet, qui ponit in gula finem vltimum? 31.
An omnium omnino peccatorum malitiam contrahat, qui ſeriò dicit: Volo ob gulam tranſgredi omnia mandata Dei, & ſuperiorum? 33.

31 QVæres I. *An omnis, qui vno ex tribus modis ſubſect. præced. allatis, quieſcit in gula tanquam vltimo fine peccet mortaliter?*

R. Omnis, non tamen omnis intra ſpeciem gulæ, nec omnis intra ſolam ſpeciem gulæ. Nam qui primo modo quieſcit in gula, velut vltimo fine, eſt non tantum guloſus, ſed hæreticus, aut potiùs atheus, eſt quippe de fide, quòd voluptas gulæ non ſit beatitudo noſtra, nec formalis, nec obiectiua; adeóque nec ſummum bonum. Qui tertio modo peccat, contrahit ſpecialem malitiam illius peccati particularis, & ſpecialis, quod eſt paratus admittere, vt gulæ pareatur. Qui ſecundo modo peccat, non contrahit malitiam vllam vllius ſpecialis peccati, quia nullum in ſpecie deſignat in animo. Et talem dico, eo modo peccare peccato ſolius gulæ quo dicitur peccato ſolius e. g. auaritiæ, ſolius vindictæ, ſolius luxuriæ quoïs peccat, qui vltimum finem ponit in pecunijs, vindicatione, fœditate, &c. eſto reuera peccet peccato generali inobedientiæ Dei contemptus interpretatiui, &c.

32 Nec tamen ideirco dicendus eſt hic contrahere malitiam omnium omnino peccatorum poſſibilium, adeoque infinitam. Licet enim ponatur eſſe paratus quidlibet malè facere, non tamen hinc ſequitur, illum contrahere vel ſpeciales malitias omnium peccatorum, vel infinitam. Non ſpeciales omnium peccatorum, quia non apprehendit, nec animaduertit illas; non infinitam, quia nec apprehendit infinitam malitiam, nec ſi apprehenderet, reſultaret, ac ſſet in eius actus malitia intrinſecè infinita, cùm talis malitiæ non ſit capax actus humanus, ſicuti neque infinitæ bonitatis, aut infiniti meriti.

33 Quæres II. *Quid ſi improbus ille holluo expreſsè dicat: Ego propono, potius omnia diuina, & humana iura temerare, quam ori gulæ frænos iniicere.*

34 R. Ne tunc quidem contrahet vel malitias ſingulorum peccatorum, alicui iuri humano, vel diuino repugnantium, vel vnam aliquam infinitam. Rationem attuli *num. præced.* contrahet tamen probabiliter malitiam ſpecialis inobedientiæ, aut ſpecialis contemptus. Contrahet quoque malitiam repugnantem tribus, quatuor, aut pluribus præceptis, quæ tunc ipſi veniunt in mentem. Lege, ſi placet, eruditum P. Arriagam *tom. 3. curſus Theologici. diſp. 23. n. 23.* explicantem, quomodo ei, qui ſe nefariè præcipitat in puteum, ne indirectè quidem ſint voluntaria quæcunque mala, quæ in puteo re ipſa ſunt, ſed tantùm illa, quæ ſub dubio ibi apprehendit, ſicut iam retuli *cap. 9. num. 137. & num. 22.* explicat idem Doctor, quomodo peccet is, qui dicit! Ego amplector malitiam, quæcunque ſit in hoc obiecto,

SVBSECTIO VII.

Sitne in confeſſione opus facere mentionem gulæ, quando quis illius gratia grauiter peccauit?

SVMMARIVM.

Sitne opus facere in confeſſione mentionem gulæ, quando quis varia peccata mortalia commiſit ob gulam? 35.
Declaratur exemplo furti commiſſi ob hanc, aut illam cauſam. 36.
Pauci Catholici peccant mortaliter peccato gulæ propriè loquendo. 39.
Quo ſenſu dicatur peccans mortaliter, propter aliquod bonum creatum conſtituere in hoc vltimum finem? 39.

35 DIxi *num. 31.* illum, qui tertio modo ibidem expreſſo peccat peccato gulæ, contrahere ſpecialem malitiam illius peccati, quod in eum finem admittit, vt ſuæ gulæ velificetur? quæritur, *an tunc & peccet propriè peccato gulæ mortaliter, & ita peccet, vt oporteat in confeſſione exprimere ipſum peccatum gulæ.* E. G. miles furatur pullum Indicum eo ſolo fine, vt prurienti gulæ ſatisfaciat, oportebitne in confeſſione dicere; commiſi furtum mortale *inductus à gula?* an verò ſufficiat dicere *furtum mortale?*

Reſpondet P. Baldellus *lib. 3. cit. diſp. 28. num. 9.* conformiter Caietano, quandoque priorem confeſſionem eſſe neceſſariam, quandoque non eſſe. Tunc eſſe neceſſariam, quando miſeris furtum, & furandi promptitudo ita prouenit ex affectu gulæ, vt ex illa tanquam à poſteriore effectu, & ſigno nobis noto poſſit colligi, rationem formalem eius furti non eſſe quamcunque, ſed amabilitatem gulæ, tanquam finis vltimi propter ſemet appetendi, & propter quem cætera appetantur. Nam in illo caſu gula eſt mortalis in ſua propria ſpecie, cùm ille affectus deordinationem & grauitatem habeat, nó ſolùm ex eo, quòd ſit ratio volendi furtum, ſed etiam, ideo, quòd ipſa gula per ſe ametur amabilitate, qua amatur vltimus finis, & proinde tunc ponat in gula vltimum finem, iuxta ſecundum modum ſuperius allatum; licet enim non cogitet actu facere propter gulam quidquam mali præter furtum, tam ex eo tamen, & effrenati impetu fertur in eſum gulæ Indici, vt propter eam ſit habitualiter paratus quidlibet mali patrare.

37 Si verò furtum, aut furandi promptitudo non proueniat per ſe ex ratione obiectiua affectus gulæ, ſed ſolùm per accidens, quia miles libere eligit furari propter gulam, etſi gulam non amet tanquam vltimum finem, poterit tamen peccatum gulæ eſſe ſolùm veniale in propria ſpecie, & præterea eſſe mortale in ſpecie furti, & in tali caſu ſatis erit, ſi in confeſſione manifeſtetur malitia furti. Quia ſicut generatim loquendo, qui committit peccatum 38 mortale propter aliquem finem ex ſe non illicitum, vt quando aliqua pudicitiam proſtituit ad vitam ſuſtentandam, ſatis eſt, ſi in confeſſione aperiat illud peccatum e. g. proſtitutionem pudicitiæ, non autem tenetur aperire finem; ita etiam quando quis patrat crimen lethale, propter finem venialiter malum, vt e. g. quando quis furatur holoſericum, quo poſſit ſplendidè veſtiri, & incedere, ſatis eſt, ſi manifeſtet illud peccatum, non autem tenetur facere mentionem finis, quoniam illum non amat vt finem vltimum, ſed vt rationem e. g. furandi, & volendi furtum.

39 Ex his apparet I. ſupponendum eſſe, Catholicos, quando propter ſuum abdomen committunt aliquod peccatum lethiferum, communiter non peccare mortaliter peccato gulæ, niſi fortè cibis vetitis veſcantur, aut non obſeruent ieiunium eccleſiaſticum; nam reuera communiter non ſunt ita affecti, vt cenſendi ſint vel formaliter, vel implicitè, ſed tantùm interpretatiuè (eo ſenſu, quo paſſim dicit S. Thomas, quòd quilquis peccat mortaliter conſtituat vltimum finem in creatura, cuius amore peccat) collocare vltimum finem in gula, & propterea quando furantur allecti gulæ cupedijs, & illecebris, non tenentur communiter pro tribunali ſacro accuſare ſe de gula, ſufficit ſi ſe accuſent de ſcelere, in quod pertraxit amor aqualiculi.

40 Apparet II. Verum eſſe, quod dixi *num. 31.* ſcilicet quemcum illum, qui tertio trium modorum allatorum, vel expreſſè, vel interpretatiuè ponit vltimum finem in gula, peccare quidem in gula non tamen ſemper mortaliter intra limites gulæ, aut ſolius gulæ.

SECTIO II.

De ſpeciebus gulæ.

SVBSECTIO I.

Enumerantur, & generatim explicantur ſpecies gulæ.

SVMMARIVM.

Enumerantur quinque ſpecies gulæ. 41.
Quæ ſit ratio eas conſtituendi? 43.
Vtrum peccata omnia, quæ committuntur per gulam, ſpectent ad vnam, ex his quinque ſpeciebus? 46.
Ad quam ſpectet peccatum edentis carnem die vetito? 47.
Et quando quid comeditur ante ſacram Communionem? 48.
Aut quando editur in loco ſacro? 49.
An circumſtantia loci conſtituat propriam ſpeciem gulæ? 50.
Ad quam ſpeciem gulæ referatur eſus carnium humanarum? 51.

An

An vulgo dictæ quinque ſpecies gulæ ſint propriæ ſpecies, an potius circumſtantiæ gulæ? 50.

41 QVæres I. *Quot ſint ſpecies, aut modi, quibus peccatum gulæ ſolet committi?*

℞. S. Gregorius *lib. 3. moral. c. 27.* ita reſpondet: *Quinque modis gula vitium tentat: aliquando namque indigentiæ tempora præuenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando, quæ ſumenda ſunt, accuratius præparari appetit, aliquando in ipſa quantitate ſumendi, menſuram neceſſitatis excedit, aliquando in ipſo æſtu immenſi deſiderii peccat.* Hanc S. Gregorii reſponſionem approbat S. Tho. 2. 2. q. 148. *art. 4.* ac prædictos quinque modos comprehendit hoc verſu:

Præpropere, lautè, nimis, ardenter, ſtudiosè.

42 Itaque vtroq; horum duorum SS. Doctorũ arbitrio, peccatur per gulam, aut præueniendo debitum refectionis tempus; aut veſcendo cibis, qui pro qualitate perſonæ, temporum, &c. nimis pretioſi ſint; aut onerando ſtomachum nimio cibatu; aut taburcinando, id eſt, prægrandes vel non manſos bolos gluttiendo; aut denique cibis nimis exquiſitè conditis vtendo.

43 Quæres II. *Quæ ſit ratio conſtituendi hos quinque modos, aut ſpecies?*

℞. A Caiet. *in* 2. 2. *q.* 148. *ar.* 4. Leſſio *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 8. Baldello *lib.* 3. *diſp.* 27. adferri hanc, quòd ſcilicet exceſſus gulæ ſpectari poſſit, vel circa ipſum cibum, qui huic homini non congruit, vel circa ſumptionem ipſius cibi; circa ipſum cibum, vel ratione ſubſtantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis.

Ratione ſubſtantiæ eſt exceſſus, quando appetuntur cibi pretioſiores, quàm conueniat ſtatui; vt ſi Religioſus non vellet veſci niſi perdicibus, phaſianis, murenis, &c. talis viueret nimis

44 lautè. Ratione quantitatis, cùm quis plùs comedit, quàm regula temperantiæ permittat. Ratione qualitatis, vt ſi quis faſtidiat cibos, qui non ſunt conditi ſaccaro, aromatibus, &c. ille nimis, ille ſtudioſè comedere dicitur.

Circa ipſam ſumptionem cibi, alioquin nulla mala circumſtantia vitiati poteſt eſſe exceſſus, vel ratione modi, vt ſi quis inſtar ciconiæ cibos non maſticatos voret, vel ratione temporis, debitum tempus præueniendo, vel etiam ſæpiùs, quàm decet edendo; primus ardenter, ſecundus præpropere edit.

45 Quæres III. *Vtrùm hæc ratio explicandi iſtos quinque modos ſit ab omnibus recepta?*

℞. A pleriſque quidem, non tamen ab omnibus; ſiquidem Ioannes Sanchez *in ſelect. diſp.* 23. *nu.* 14. aliter illos explicat, vt in ſingulorum expoſitione referam.

46 Quæres IV. *Vtrùm omnia peccata, quæ per gulam committuntur, ſpectent ad vnam ex his quinque ſpeciebus, aut modis?*

℞. Aſſerit ſpectare, & contra Martinum de Magiſtris late defendit Caietanus *cit. ar.* 4. conſentientibus Leſſio, Baldello, & alijs.

47 Quæres V. *Ad quam ergo ſpeciem gulæ refertur peccatum, quod admittitur edendo carnes die vetito?*

℞. Ad circumſtantiam *lautè* juxta Caietanum, ad circumſtantiam *præpropere* juxta Leſſium, & Syluium 2. 2. *qu.* 148. *art.* 4.

48 Quæres VI. *An peccetur peccato gulæ comedendo quidpiam ante ſacram communionem?*

℞. Non admitti peccatum gulæ, ſed ſolius ſacrilegii, teſtibus Syluio, Leſſio, Baldello, non enim ex motiuo temperantiæ, ſed Religionis eſt tunc vetita ſumptio cibi.

49 *Quid ſi in loco ſacro comedam?* Si id facias affectu gulæ, vt quia non potes expectare, donec domum veneris, edis *præpropere* vel *ardenter* ſecundum citatos. Vide plura hanc in rem infra *cap.* 48.

50 Quæres VII. *An non ipſa loci circumſtantia conſtituat ſpeciem propriam gulæ?*

℞. Negant rectè citati, eò quòd non inducat inordinationem contra abſtinentiam, ſed contra Religionem, aut modeſtiam. Certè circumſtantia loci ſacri, aut prophani tam parum videtur facere ad rationem gulæ, quàm faciat ad rationem verbi iniurioſi, & contumelioſi. Et notat Laymannus *lib.* 4. *tr.* 10. *cap.* 7. *nu.* 10. plerunque eſſe tantùm venialem noxam, edere in loco ſacro.

51 Quæres VIII. *Sub qua harum ſpecierum continentur peccata, quæ admittuntur edendo carnes humanas, cibos non deſtinatos humanæ nutritioni, aut noxios?*

℞. Veſci carnibus humanis, inquit P. Leſſius conformiter Ariſtoteli *lib.* 7. *Ethic. cap.* 5. non eſt tam vitium gulæ humanæ, quàm feritas belluina, praua conſuetudine contracta, vel affectio morbida, aut belluinæ naturæ conſtitutio.

Syluius *loc. cit.* ait, hoc peccatum, vti & illud, quod fit, dum eduntur res humano eſui ineptæ, referri ad circumſtantiam, vel *lautè*, vel *ardenter*, vel *ſtudioſè*. De cibis noxiis dicit vterque hic Author, per illorum ſumptionem non peccari contra abſtinentiam, quod tamen aſſerit Ioannes Sancius *diſp.* 2.

52 Quæres IX. *Vtrùm illa quinque ſpecies gulæ ſint propriè ſpecies, an verò ſolùm circumſtantiæ accidentales gulæ?*

℞. S. Gregorius vocat modos. S. Thomas *loc. cit.* Antoninus *par.* 2. *tit.* 6. *c.* 5. §. 4. ſpecies; & eſſe propriè ſpecies contendit Baldellus *d.* 24. *n.* 7. poſt Caiet. *in cit. ar.* 4. Negant alij, ex quibus eſt Azor. *part.* 3. *lib.* 4. *cap.* 18. quibus ipſe omnino aſſentiri videtur. Et verò videtur non poſſe negari, quin hæ circumſtantiæ magis afficiant vitium 53 gulæ, & conſequenter illud intra ſuam moralem naturam magis diuerſificent, quàm quando quis pecunias præpropere, ardenter, & ſtudioſè colligit, vel prodigit.

Accedit ratio, quam SS. Thomas, & Antoninus *ll. cc.* adferunt, quòd ſcilicet corruptio diuerſarum circumſtantiarum faciat diuerſas ſpecies gulæ propter diuerſa motiua; in eo enim, qui quærit lautos cibos, excitatur concupiſcentia ex ipſa ſpecie cibi, in eo verò, qui præoccupat tempus, deordinatur concupiſcentia propter impatientiam moræ, & idem patet in alijs.) Ita S. Thomas. Ego non juberem repeti illam confeſſionem, in qua non fuiſſent illæ ſpecies diſtinctæ, quia non eſt jubenda reiterari confeſſio, niſi manifeſta ratio vrgeat, qualis quidem hic non vrget. 54

SVBSECTIO II.

Quomodo peccetur edendo præpropere?

SVMMARIVM.

Quomodo ſcriptores explicent communiter illam ſpeciem gulæ, qua peccatur edendo præpropere? 55.
Quomodo Ioannes Sanchez ſingulariter, & contra alios explicet? 57.
Quodnam tempus ſit comeſtioni congruum ex mente Medicorum? 58.
Quid cenſendum de ſolitis bibere tribus, aut quatuor horis à prandio? 59.
Sitne peccatum comedere ſummo mane. 60.
An pueri adferant ſufficientem materiam abſolutionis, quando confitentur, ſe comediſſe in lecto, vel priuſquam eſſent veſtiti? 61.
An ruſtici, quando fatentur, ſe die Dominica ediſſe ante ſacrum? 62.
Quomodo intelligenda illa ſententia Salomonis:
Væ tibi terra, &c. cuius principes mane comedunt? 63.
Particula Væ non ſignificat ſemper interminationem æternæ damnationis. 64.
An contra hanc ſpeciem peccet edens ſæpius de die? 65.
Deſcribuntur duo antiqui verſus, de comedentibus ſæpius in die. 66.
Quomodo Priſci appellarunt edentes ſæpius de die? 67.
Ob quas cauſas liceat de die edere ter, quateruè? 69. & 73.
Temperantia eſt ignobilior cæteris virtutibus Cardinalibus. 71.

QVæres I. *Quomodo particulam Præpropere explicent ſcriptores?* 55

℞. S. Gregorius, vt patet ex verbis ſupra relatis, cenſet tunc delinqui manducando præpropere, quando quis tempora indigentiæ præuenit. S. Thom. vt retuli in *calce. præced. ſubſect.* dicit, illum peccare edendo præpropere, cuius concupiſcentia deordinatur propter impatientiam moræ.

S. Antoninus *cit. c.* 5. §. 9. docet, illum circa circumſtantiam temporis peccare, qui extra horam ſtatutam, vel conſuetam, comedit, nulla cauſa vrgente. Caietanus ait, te perinde delinquere, ſiue præuenias tempus in ordine ad exigentiam naturæ, ſiue ad prohibitionem Eccleſiæ. Leſſius *lib.* 4. *cap.* 3. *nu.* 4. pronunciat, delinqui hoc primo modo, vel quando debitum tempus præuenitur, vel quando ſæpius, quàm deceat, comeditur, ſeu quando nimis indebitè præuenitur tempus, vt loquitur Baldel. *cit. lib.* 3. *diſp.* 27. *n.* 3. ſeu quando congruum tempus præuenitur, vt ait Syluius in *q.* 148. *art.* 4. 56

At verò Ioannes Sancius *diſp.* 2. *num.* 14. non agnoſcit peccari mortaliter contra temperantiam edendo præpropere, niſi quando quis tempore ieiunij ante horam conſuetam comedit, aut quando edit citiùs, quàm ex voto, aut pœnitentia deberet. Vnde ſecundum hunc autorem tempus congruum citra violationem temperantiæ edendi, eſt omne illud, quo non præuenitur hora, comeſtioni ex voto, aut aliquo præcepto deſtinata. 57

Medici aiunt, illud tempus eſſe congruum comeſtioni, quo cibi iam ſunt probè in ventriculo digeſti, & in membra diditi. Et 58 verò videtur eſſe quoddam genus intemperantiæ comedere priùs, quam cibus iam ſit digeſtus, quandoquidem id non parum obeſt valetudini, parit enim cruditates, & facit, vt particulæ ciborum nondum ſubactorum, mixtæ iam digeſtis, deferantur ad varias partes corporis, & vertantur in putrem ſanguinem.

Dices: *Quid ergo cenſendum de illis literarum ſtudioſis, qui cùm hora vndecima, vel meridie ſurrexerint à prandio, ſtatim hora tertia duos vini, aut cereuiſiæ cyathos hauriunt, non ſine panis vehiculo?*

℞. Multos ex iis male ſibi ipſis conſulere; ſæpe tamen aliqui eiuſmodi faciunt, quia alioquin non ſunt pares proſequendis ſuis laboribus. Et licet hoc intempeſtiuo potu nihilominus valetudinem ſenſim ſine ſenſu lædant, non tamen contra leges temperan-

pec-

peccant, quia neceſſitas officiorum, de qua cum S. Auguſtino locutus ſum *cap.* 18. *an.* 42. ijs patrocinatur. Plura in horum, & ſimilium patrocinium dicam in decurſu.

60 Quæres II. *Sitne peccatum comedere ſummo mane?*

℟. Nullum per ſe loquendo; quia nulla lex naturalis, diuina, ſiue humana lis, vt non ſemel loquitur S. Antoninus *cit. tit.* 6. id vetat. At; *An priuſquam ſine loto manus?* ℟. *Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem,* inquit ſupremus legislator Chriſtus, *Matt.* 15.

An priuſquam ſit integrè quis veſtitus? ℟. Nec hoc eſt per ſe peccatum. *An ſaltem priuſquam ſurrexerit quis?* Etiam hic non reperio vllam per ſe loquendo, inordinationem, multò minus reperiet Ioannes Sancius.

61 Quæres igitur III. *An non adferant ſufficientem materiam abſolutionis pueri, dum confitentur, ſe in lecto, aut priuſquam eſſent veſtiti, lotis, vel adgeniculati, comediſſe?*

℟. Per ſe loquendo non adferunt, niſi (quod tamen rarò fit) multùm edant, ſtatim vbi euigilarunt, tunc enim ſtomachus, calore in membra exterior diffuſo, non eſt diſpoſitus ad multi cibi concoctionem; quare nutrices errant, dum puerulis, mox vt excitati ſunt, mammas, aut pultes porrigunt. Communiter tamen peccant à parte rei eiuſmodi comedones, vel propter impatientiam moræ; vt loquar cum S. Thoma ſuprà relato, vel propter immodeſtiam, vel quia ex inſtitutione paterna, aut materna apprehendunt in ea actione aliquam malitiam. Ego talem puerum communiter non abſoluerem, niſi vel mihi explicaret, quid peccati tunc apprehenderit, vel aliam inſuper materiam certam adderet.

62 Quæres IV. *Quid ſit dicendum de ruſticis, quando confitentur, ſe die Dominica comediſſe, priuſquam templum adirent.*

℟. Plerumque ſolent eiuſmodi homines perparum comedere, & quidem ad ſtomachum confortandum; quare ſoleo ijs dicere; Non eſt peccatum, comedere tali tempore parum quid ad roborandum ſtomachum. Et quamuis ne quidem ſi multùm comedatur, nondum audito ſacro, ſit vllum per ſe peccatum, niſi quando ita multùm editur, vt mentis eleuatio ad Deum impediatur, juxta vulgarem parœmiam: *Plenus venter, non orat libenter*; attamen hanc Theologiam non oportet obtrudere cuiuix agreſti, ne eam practicet cum murmuratione, & ſcandalo familiæ. Potius obſeruetur. S. Antoninum *cit. cap.* 1. §. 9. rectè ſcripſiſſe, nimis indeuotos eſſe, qui de mane ſurgentes de lecto ſubitò volunt comedere, & bibere, & præcipuè in diebus feſtiuis. Plura de licita vel illicita ſumptione cibi, aut potus ante auditionem ſacri, dixi ex inſtituto in Experientiis Theologicis *tr.* 5. *caſ.* 13. Vbi etiam retuli factum S. VValerici Abbatis.

63 Quæres V. *Quomodo intelligenda, & cum ſuperioribus doctrinis concordanda ſit illa Salomonis ſententia:* Væ tibi terra, cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane comedunt. *Ecleſ.* 10. *v.* 16.

℟. Senſus eſt, illam terram, regnum, aut prouinciam periturain, quæ habet Regem, ſeu Principem, cuius Miniſtri, & conſiliarij, vel toto die, incipientes a primo mane comeſſantur, vel certè matutinum tempus, quod expediendis negotiis aptiſſimum eſt, impendunt, & conſecrant gulæ, lenociniis, vt videre eſt apud P. Ioannem Pinedam in comment. illius loci. Itaque non reprehenduntur hic abſolute illi, qui mane aliquid comedunt, ſed matutini epulones, & popinones, qui immemores illius moniti diuini: *Iudicate manè iudicium, Ieremiæ* 21. helluari *v.* 12. incipiunt, adhuc ferè calent è plumis.

64 Nec interiectio *Væ* abſolutè ſignificat pœnæ æternæ comminationem, quamuis vt ſapienter monet S. Gregorius *Homil.* 9 *in Ezech.* ſæpius ſolet accipi de æterno luctu, quàm de præſenti. Vide Pinedam *ibid. n.* 9.

65 Quæres VI. *Peccetne peccato huius primæ ſpeciei, qui de die ſæpius edit?*

℟. Si abſque rationabili cauſa ſæpius quàm bis de die cibum ſumat, illum hac ſpecie peccati delinquere ait S. Antoninus *cit.* §. 9. & adfert rationem; *qui enim pluries (quam bis) comedunt in die, vt animalia bruta ſunt, nec ſanè viuere poſſunt, cùm ponant indigeſtum ſuper indigeſtum; vnde mali humores generantur, & etiam caput*

66 *fumoſitatibus eſt grauatum & malè aptum ad ſpiritualia.* Ita ille.

Quæres VII. *Quid cenſendum de illo veteri verſu?*

Qui ſemel eſt, Deus eſt, homo, qui bis, beſtia, qui ter.
Qui quater, dæmon, qui quinquies, eſt ſua mater.

℟. Cenſendum eſt eſſe exactum ad regulas Ethicas, quàm ad Poeticas, relatum à Ioanne Keiſerſpergio Concionatore Teutonico; reuera enim, qui tantùm ſemel de die edit, ſectatur vitam ſublimiorem communi hominum viuendi modo, & more; qui verò non niſi bis de die reficit corpus, facit quod plerique homines ingenui. Qui ter ſumit juſtam refectionem, de illo communiter cum hoc Poeta, & S. Antonino antè relato dico, eſſe ſimilem beſtiæ, quia ſuo appetitui obſequitur abſque ratione, nam in plerìſque hominibus non exercentibus opificia laborioſa, non reperitur juſta

67 tai ſumendi et ternam de die juſtam refectionem. Vnde illos, qui de die eſitabant, comeſſatores, mẽſarum voragines, & vomitores appellauerunt antiqui, vt videre eſt apud P. Lælium Biſciolam *in horis ſucceſſ.* & alios, quos refert P. Pineda *num.* 21. Quòd ſi quis quater etiam de die ventrem cibis farciat, tum eſt beſtia deterior, deterimus autem, ſi quinquies; nam S. Clemens Alexandrinus *l.* 2. *Pæd. c.* 68 *ult.* ſub finem aſſerit, guloſis hominibus præeſſe dæmonem dæmonum omnium peſſimum, & pernicioſiſſimum, quem ipſe vocat *Ventridæmonem.*

Quæres VIII. *Quæ ſint cauſæ rationabiles, ob quas ſæpius, quàm bis liceat comedere abſque vitio gulæ?* 69

℟. S. Antoninus *loc. cit.* adfert duas, ſcilicet magnum laborem, & ætatem puerilem. Et clarum eſt, ſæpe non poſſe tolerari labores, niſi ſæpius de die vires cibo, potuque reſtaurentur. Nec obeſt, quòd 70 videatur illa tam frequens ingeſtio cibi nocere valetudini; in primis enim crebrò fit, vt nocumentum, quod cæteroquin eueniret, impediatur per ipſum laborem corporalem. Deinde maius incommodum ſequeretur, ſi ſine tam frequenti refocillatione corpus, aut caput debile applicaretur labori.

Denique cum vna virtus debeat alteri ſeruire. S. Thomas 1. 2. *q.* 71 65. *ar.* 9. & minor maiori cedere, ſitque temperantia ignobilior cæteris Cardinalibus virtutibus S. Thomas 2. 2. *q.* 142. *art.* 8. *in C.* non peccat contra regulam temperantiæ, qui aliquantum lædit valetudinem edendo, quando aliter nequit facilè exerceri opus alterius virtutis; ſiquidem regula temperantiæ ſpectatur, non ſolùm ſecundùm neceſſitatem valetudinis, ſed etiam, & maximè officiorum, ut ex SS. Auguſtino, & Thoma retuli *cap.* 18. *a.* 42.

Ad ætatem puerilem quod attinet, clarum eſt, pueros indigere 72 frequentiore alimento, vt creſcant, & nominatim ientaculum eis debetur ex iure, ſeu more antiquo, cuius locuples teſtis eſt Martialis, dum *lib.* 14. *epigr. vlt.* ita canit.

Surgite iam, vendit, pueri, ientacula piſtor.

Quæres IX. *Vtrùm non adſint inſuper aliæ iuſtæ cauſæ, ob quas* 73 *ſit fas comedere de die ſæpius, quàm bis?*

℟. Etſi S. Antoninus non videatur alias præter duas numeratas agnoſcere, attamen quia S. Thomas *cit. q.* 142. *ar.* 6. rectiſſimè aſſerit, regulam temperantiæ eſſe neceſſitatem, etiam ſine qua non poteſt homo viuere iuxta conuenientiam honeſtatis, habita ratione loci, temporis, & congruentiæ eorum, quibus conuiuitur, ideo ſunt haud dubiè aliæ adhuc cauſæ iuſtificantes frequentiorem ſumptionem cibi, ſcilicet hoſpitalitas, vrbanitas, fuga ſingularitatis, &c.

Ex his apparet, contra præceptum naturale abſtinentiæ non pec- 74 cari facilè mortaliter, edendo; quamquam neque etiam in hoc caſu directè agi contra abſtinentiam, conſtat ex dictis *ſect.* 1. *an.* 20. at contra præceptum Eccleſiaſticum poſſe peccari, tum edendo nimis ſæpe in die ieiunii, tum ſecundùm multos, præueniendo horam prandii conſuetam die ieiunii conſtat aliunde.

SVBSECTIO III.

Quomodo peccetur comedendo lautè?

SVMMARIVM.

Quomodo Doctores explicent communiter aduerbium: lautè? 75.
Quomodo Ioannes Sanchez? 75.
Etiam vitulina caro accenſetur à S. Antonino cibis delicatis. 76.
Pretioſitas ciborum vnde deſumenda. 77. & ſeqq.
Non taxandi Religioſi veſcentes cibis delicatis, qui offeruntur iis. 79.
Nec per ſe loquendo plebeius, qui adhibitus ad menſam Dynaſtæ, edit potius è delicatis, quam vulgaribus ferculis. 82.
Pulchra ſententia S. Auguſtini de voracitate vilium ciborum. 83.
Quid ſcribat S. Antoninus de parentibus, qui liberos alunt cibis delicatis? 84.

QVæres I. *Quomodo DD. hoc aduerbium Lautè explicent?* 75

℟. S. Thomas 2. 2. *q.* 148. *a.* 4. *in C.* per cibos lautos intelligit pretioſos, & addit, illum non circa qualitatem, ſed circa ſubſtantiam cibi peccare, qui quærit cibos pretioſos. Ita etiam loquuntur Nauarrus, Toletus, Leſſius; qui, inquam, quærit nimis pretioſos ſpectata conditione ſtatus, vt rectè addit Leſſius *cit. cap.* 3. *lib.* 4. S. Antoninus *cit. cap.* 1. §. 6. & Sylueſter per cibos lautos intelligunt delicatos. Ioannes Sancius *cit. diſp.* 2. *num.* 14. ita loquitur: (Lautè edendo non peccat quis ex gula, niſi perquiſitione ciborum pretioſorum lædatur modeſtia, quærendo nimium illos cibos tanta ſollicitudine, & cura, vt in illis eſſe felicitatem oſtendat.) Hæ explicationes ſunt probabiles; prima, ſi qua non differt Antoniniana, eſt communi ſenſui, & iudicio hominum, etiam DD. conformior.

Qua-

76 Quæres I. *Quinam ab his DD. annumerentur cibis pretioſis, ſeu delicatis?*

℟. S. Antoninus *loc. cit.* ita loquitur: (*Secunda ſpecies gulæ eſt comedere cibos nimis delicatos propter delectationem, vt capones, phaſianos, carnes vitulinas, lampredas, ſturiones, & huiuſmodi; vina ſolemnia, vt Maluaticum, Vernaciam, Græcum, Tribianum, & huiuſmodi.*) Ita hic ſanctus vir dapibus delicatis, & pretioſis accenſet carnes vitulinas, quæ hodie totiés in gulam etiam agreſtem, ferè quotidie in plebeam deſcendunt.

77 Quæres III. *Vtrùm illa pretioſitas ſit attendenda reſpectu pecuniarum, quibus conſtant cibi, qui dicuntur pretioſi; an verò potiùs reſpectu ipſiuſmet ſubſtantiæ cibi in ſe delicata, & ex ſe ſuauiter mulcentis gulam?*

℟. Primum indicari tum à Cardinali Toleto, tum à Nauarro: primus enim hanc ſecundam ſpeciem explicat de cibis *ſupra modum pretioſis*, alter autem de comparatis *nimio ſumptu*. Secundam expoſitionem indicat S. Thomas, & alij plures.

78 Cenſeo, primam non eſſe à ſecunda excludendam, tum quia cibi ex ſe delicati ſolent magno conſtare; tum quia videtur eſſe contra abſtinentiæ mediocritatem, facere valde magnos, & exceſſiuos ſumptus ad lenocinandum gulæ. Confirmo inde, quòd quo loco ficus, perdices, ficedulæ, lucij, truttæ, &c. viliſſimo pretio, ob ordinarias, vel extraordinarias circumſtantias venduntur, nemo vulgarem ciuem guloſum nominet, præciſè idcirco, quòd talia comparet in ſuam ſuſtentationem. Nec qui in Græcia, vinum Græcum, de quo loquitur Antoninus, vel in Atheſia Vernaticum bibit, eſt reus vllius intemperantiæ, ſicuti nec qui in Hiſpania bibit Peterſimoni, vt vocant, aut in Burgundia Arboſiacum.

79 Vnde non damnarem peccati RR. PP. Reformatos, Capucinos, & alios, ex quotidiana eleemoſyna victitantes, ſi aliquot diebus nil aliud, quàm perdices, truttas, & alias id genus epulas in ſtipem donatas comederent. Et non modo illos optimos ſummi Regis ſeruos, non damnarem, ſed optarem inſuper ipſis frequenter aliquid de eiuſmodi delitijs. Certè S. Th. illos ſolos veluti nimis lautè victitantes culpat, qui quærunt, non autem qui oblatos edunt cibos pretioſos. Et P. Leſſius *cit. cap. 3. nu. 2.* ſapienter ſcripſit in hunc modum. (Ratione ſubſtantiæ eſt exceſſus, cùm appetuntur cibi pretioſiores, quam conueniat ſtatui, vt ſi Religioſus contemptis alijs cibis, nolit comedere niſi perdices, phaſianos, ficedulas.)

80 Quando itaque in prædijs Religioſorum reperitur magna copia delicatorum altilium, aut piſcium, regula temperantiæ non imperat ipſis, vt omnia eiuſmodi vendant, & viliora ſibi coemant, niſi aliqua peculiaris ratio adſit. Nec votum, & profeſſio paupertatis illos ad hoc obligat per ſe loquendo, quia votum paupertatis hoc ſolùm eſſentiale habet, quod ſingulos Religioſos priuet poteſtate res temporales pro libitu, & independenter à voluntate ſuperioris vſurpandi. Doctores communiter ex S. Thom. 2. 2. q. 186. ar. 3. in C.

81 Quæres IV. *An Religioſus, aut plebeius homo non agat contra regulas temperantiæ, ſi adhibitus ad menſam aliquem Dynaſta carpat identidem ex dapibus delicatioribus, quæ ipſi afferuntur; cùm habeat vulgares, quibus famem mox ſaturet?*

℟. Neque tunc per ſe loquendo deprehendo vllam intemperantiam.

82 Nec obeſt, quòd fortè aſſidentes iudicent, talem libenter veſci bonis bolis; nam hoc iudicium nec eſt falſum, nec de obiecto malo, quia non eſt malum, libenter frui pretioſis cibis, quando gratis, & ſine vllo extrinſeco incommodo habentur, vſurpanturque. Talis tamen Religioſus non canonizabitur, ſed ponetur in numero tùm minus prudentium, vtpote, qui non attendit ad illud: *Et obſeruabant eum Luc. 14.* tum immortificatorum. Verùm aliud eſt peccare, aliud non exercere virtutis actus, vbi circumſtantiæ ſuadent.

83 Cæterùm rectè obſeruat S. Antoninus, ſi quis vtatur cibis delicatis propter infirmitatem, vel debilitatem hoc exigentem, vel generis nobilitatem, aut ob temporis congruitatem, vt in nuptijs, & conuiuijs diſcretis, poſſe id fieri abſque peccato, addo ego: abſque propriè dicta imperfectione.

Sapientiſſimè quoque S. Auguſtinus *lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 12.* vt refertur *cap. 3. diſt. 41.* diſſerit hunc in modum: *In omnibus talibus* (eſcis & potibus) *non vſus rerum, ſed libido in culpa eſt; fieri enim poteſt, vt ſine aliquo vitio cupiditatis, vel voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens vtatur, inſipiens autem fœdiſſima gulæ flamma in viliſſimum olus ardeſcat; & ſanius quiſque maluerit more Domini piſce veſci, quam lenticula, more Eſau nepotis Abrahæ, aut hordeo, more iumentorum; non enim propterea continentiores nobis ſunt beſtiæ, quia vilioribus aluntur eſcis; nam in omnibus huiuſcemodi rebus non ex earum natura rerum, quibus vtimur, ſed ex cauſa vtendi, & modo appetendi, vel probandum, vel improbandum eſt, quod facimus.* Hactenus S. Auguſtinus.

84 Quæres V. *Quid ſentiendum de parentibus qui ſuos liberos aſſueſaciunt edulijs delicatis?*

Reſpondet S. Antoninus *loc. cit.* illos in primis agere contra Legem Lycurgi, qui ſanxit, adoleſcentulos, etiam nobiles ruri nutriendos eſſe cibis vilibus; & proinde laudabile eſſe, à pueritia etiam filios nobilium aſſueſacere cibis groſſioribus, idque feciſſe matrem Diui Bernardi erga filios ſuos nobiles, & diuites. Deinde addit hæc verba: *Summè reprehenſibile eſt, iuuentulos ad tabernas accedere, pignolatas, confectiones, & alia guloſa comedere, Maluatica, & Græca bibere cum alijs iuuenibus; cum iſtis enim Lambacitatibus* (Germani Schleckerenens Galli Friandiſes dicimus) *inducuntur ad omnem turpitudinem ſodomiticam, & huiuſmodi nimis inardeſcit in eos concupiſcentia carnalis, ſanguine in eis feruente, abſque hoc quod ligna tanta ad augmentandam flammam apponantur.* Ita hic Sanctus, & planè doctus Doctor, ſed ferè ſurdis loquens.

85 Hinc deduco, etſi per ſe loquendo, non ſit peccatum, veſci epulis delicatis, & tarò ſatis peccatum mortale intemperantiæ per illarum vſum committatur à catholicis, omnem tamen, cui perfecta caſtitas eſt cordi, abſtinere debere frequenti illarum vſu. 85
Addo & pulcherrimam Muſonij apud Stobæum *lib. de victu, ſerm. 18.* ſententiam: *Etiamſi ex æquo tum pretioſus, tum vulgaris cibus corporis robur augerent, nihilominus vulgarem præferre conueniret, vt qui magis ſobrius ſit, magiſque bonum virum deceat.*

SVBSECTIO IV.

Quo pacto peccetur edendo nimis?

SVMMARIVM.

Quandonam dicatur communiter quis edere nimis? 86.
Quomodo ex mente Ioannis Sanchez? 88.
An is omnis, qui plus edit quam abſolutè ſit neceſſarium ad obeunda officia? 89.
Qui peccet, qui tantum cibi ingerit, vt cogatur regere per os. 90.
Quid ſi nimium cibum ideo renomat, vt alteri locum faciat? 92.
Sitne crimen lethale nimium edere? 93.

QVæres I. *Quandonam cenſeant DD. peccari edendo nimis?* 86

℟. S. Auguſtinus *lib. de quæſt. Euangel. cap. 11.* ſic loquitur. *Non interest omnino, quid alimentorum, vel quantum quis accipiat, dummodo id faciat pro congruentia hominum, cum quibus viuit, & perſonæ ſuæ, & pro valetudinis ſuæ neceſſitate, ſed quanta facilitate, vel ſuauitate animi his vacet, cùm oporteat, vel neceſſe eſt, carere.*

S. Anton. *cit. par. 2. tit. 6. c. 1. §. 5.* hoc modo diſſerit: De quantitate cibi, & potus non poteſt dari vna regula omnibus ſecundum eandem menſuram, ſed plus, vel minus exigitur, ſecundum varietatem complexionum, & fatigationum; vnus etiam & idem indiget plus vno tempore, quàm alio. Vnde Philoſophus *in lib. Ethic.* narrat de quodam fortiſſimo viro dicto Milone, qui comedebat ſolus aliquando vnum bouem, nec erat grauatus ſtomachus, & alius, quia debilis erat, etiam de paucis buccellis panis grauabatur. Tantùm ergo poteſt quis, & debet comedere, & bibere, quantum credit ſe indigere ad ſuſtentationem, & executionem eorum, quæ ſibi incumbunt agenda, ita vt non vſque ad nauſeam ſumat, ſed cum aliquali adhuc appetitu finem faciat.) Huculque S. Antoninus, quem idcirco toties refero, & referam in explicatione harum quinque ſpecierum gulæ, quia nullus omnino eorum Theologorum, quos vidi, accuratiùs illas explicat, quàm ipſe. 87

Ioannes Sanchius *loc. cit.* ait, nunquam ex gula peccari edendo nimis, niſi ſaluti noceat. Leſſius *cit. cap. 3. num. 2.* docet, illum cenſeri, nimis comedere, qui plus comedit, quàm natura exigat; & meritò quidem addit, hoc vitium eſſe frequentiſſimum, ſed nimis reſtrictè loquitur, tum quia hac in re attendendum eſt ad exigentiam non ſolius naturæ, ſed etiam officiorum, vt ex S. Auguſtino monui, tum quia, qui comedit ex ſola delectatione, non peccat edendo nimis, vt fatetur ipſe Leſſius, & tamen talis comedit plus, quàm exigat natura. 88

Quæres II. *Vtrùm omnis ille dicatur per ſe loquendo, edere, aut bibere nimis, qui famem, & ſitim ita ſedauit, vt poſſit dicere: etſi nil amplius edam, vel bibam, potero tamen optimè mea munera obire, & nihilominus adhuc aliquos bolos ingerit, vtcumque cibus?* 89

℟. Id aſſeri non poteſt, niſi aut omnes aut ferè omnes mortales, velimus quotidie condemnare de ingluuie. Igitur dicendum eſt, exigentiam naturæ, officiorum, & ſ. tibum habere latitudinem, nec conſiſtere in indiuiſibili, quandoquidem neque naturam ipſam, & valetudinem tenemur optimè conſeruare, neque noſtra officia optimè obire, ſufficit, ſi mediocritatem quandam in his ſeruemus; nam etiam in ſecundis conſiſtere, honeſtum eſt, teſte Tullio. Et vtique amica amici inuitatio ſæpe dat iuſtam cauſam

paulò

paulò plus edendi, aut bibendi, quàm natura exigat; idque innuit S. Auguſt. ſuprà.

90 Quæres III. quod quærunt omnes: *An ſcilicet peccet mortaliter, qui ex mera intemperantia ita multùm vorat, & haurit, vt vomere cogatur?*

℞. I. Si non præuidit periculum ſecuturæ huius fœditatis vomitus non imputabitur ei in peccatum, eſto reuera peccarit venialiter, nimis multùm edendo. Ratio eſt, quia vt oſtendi *cap.9.* de eſſentia peccati mortalis eſt, vt fiat cum aduertentia malitiæ grauis. Quare non eſt ruſticis hominibus imponenda grauis pœnitentia, etſi magno cum dolore, aut rubore confiteantur, ſe fuiſſe coactos reuomere, quod biberunt, vel ederunt, quia communiter non præuident, aut ſuſpicantur vllum tale incommodum.

℞. II. Etiamſi quis præuideat, ſecuturum vomitum ex nimia
91 ingeſtione cibi, potuſque non tamen idcirco peccat mortaliter, vt contra Sylu. docent Caietanus, Nauarrus, Baldellus, Laymannus *lib.3. ſect.4. nu.2.* & alij communiùs. Ratio petitur ex S. Thom. *cit.q. 148. ar.5. in C.* quòd ſcilicet gula ſit ſemper venialis; quando verſatur ſolùm circa ea, quæ ſunt ad finem; *non autem, quæ ad ipſum finem*, certum autem videtur, quòd inordinatio, & fœditas, de qua loquimur, non ſit quoad finem, quia nemo illam, vt finem vltimum amat.

Quæres IV. *Quid ſi quiſpiam ſe cibo, potuque ingurgitet, moxque*
92 *ideo vomat, vt alteri locum faciat?*

℞. Hanc beſtiam damnat Fernandex *in Exam. part.4. cap.2. §.6.* mortalis culpæ; P. Eſcobar *tr.5. exam.2. n.23.* criminis grauis, vt & ego. Sicut autem Caietanus alicubi obſeruat optimè, quando Doctores dicunt, hoc aut illud peccatum eſſe graue, non eſſe mox intelligendos de peccato mortali, ita ego P. Eſcobar intelligo ſolùm de peccato, quòd inter venialia ſit graue. Equidem aſſentior Nauarro *cap.23. nu.119.* neganti, delinquere mortaliter, qui etiam data opera per nimium eſum procurat vomitum non præfigens huic vomitioni intentionem vllam rationabilem.

Dices: *Quid ſi adſit intentio rationabilis?* Poterit res tota vaca-
93 re culpa; quandoquidem *cap.18.* oſtendi, etiam ebrietatem procuratam eo fine, vt quis ad ſanitatem conſequendam vomere poſſit, eſſe licitam.

Quæres V. *Vtrùm ſit crimen lethale, nimis multùm comedere?*

℞. Non eſt, niſi quis aduertat ſuam valetudinem inde grauiter læſum iri. Quare Phago ille, de quo Lycoſthenes in Theatro vitæ humanæ *vol.1. lib.5.* ſcribit, non deliquit per ſe loquendo mortaliter, tametſi adeo vorax fuerit, *vt vno die aprum integrum, panes centum, agnum vitulum, porcellum* in abdomen abdiderit. Sicut autem iſtum epulonem non abſolutè reum ago de noxa mortali, ita maximè approbo illud, quod ſecundo loco inter documenta tuendæ valetudinis ponit Magnus Hippocrates: *Corpus cibis non ſatiare*. Lege, ſi placet Drexelium in Aloe *l.1. cap.5. §.1.*

SVBSECTIO V.

Quomodo peccetur edendo, & bibendo ardenter?

SVMMARIVM.

Quomodo Doctores communiter exprimant ardorem edendi? 94.
Quomodo Ioannes Sanchez? 95.
Et S. Antoninus? 96.
An hoc peccatum committatur ſolum in cibis pretioſis? 98.
An hoc peccatum ſit lethale? 99.

94 QVæres I. *Quomodo Doctores exponant ardorem edendi?*

℞. S. Gregorius, vt retuli *nu.41.* illum exponit per æſtum immenſi deſiderij. S. Thomas *cit.q. 148. art.4.* ait, illum ardenter comedere, qui non ſeruat modum debitum. Leſſius *cit. cap.3. n.2.* ita loquitur: (Circa ipſam ſumptionem cibi, poteſt eſſe exceſſus rationis modi, vt ſi quis voraciter comedat, cibos non manſos deglutiendo, vt faciunt leones, & canes, hoc ſignificat *ardenter*.)

95 Ioannes Sancius ita differit *cit. diſp.5.* Tunc ardenter aliquis comedit, quando ex modo edendi læditur modeſtia dirigens geſtus, & motus hominis, ut docet S. Thomas *qu.161. art.2.* Eſt enim debitum, quòd quis non ita immodeſte, & ardenter edat, quòd in comeſtione ſuam finiſſe felicitatem videatur, ſiue laudando nimia ſaporem cibi, ſiue motibus, & geſtibus nimis affectuosè edendo. Quamobrem optimè S. Thomas, modeſtiam partem temperantiæ aſſignauit, cùm ad temperantiam non ſolùm quantitas cibi moderati, verùm etiam modus edendi pertineat.) Ita Sancius.

96 S. Antoninus *cit. tit.6. cap.1. §.8.* perbene in hunc modum philoſophatur: (Quarta ſpecies gulæ eſt, nimis ardenter, ſeu nimia auiditate cibum, vel potum ſumere, ad quod videtur pertinere, comedere nimis rapaciter, & feſtinanter. Et licet quidam habeant à naturali conditione, vel aſſuefactione, tamen & corpori nocent, quia non ita bene poteſt cibus digeri, quaſi integer deglutitus, & minus bene ædificat. Hoc vitio Eſau ſuperatus propter vnam eſcam, ſcilicet lentis edulium, vendidit primogenita ſua, vt dicit Apoſtolus ad *Hebræos 12.* & fecit ex nimia auiditate illius edulij, parum pendens ea pro tam vili pretio vendere.) Ita S. Antoninus, ex quo paulò poſt plura.

Quæres II. *Quis videatur optimè deſcripſiſſe turpitudinem huius circumſtantiæ?* 97

℞. S. Clemens Alexandrinus *lib.2. pædag. cap.1.* vt liquebit ex verbis, quæ referam *n.243.*

Quæres III. *Vtrùm hoc peccatum committatur ſolùm in pretioſis cibis, an verò etiam in vilibus edulijs?* 98

℞. Vtique etiam in vilibus; nam S. Antoninus verbis ſupra relatis rectiſſimè ſubiunxit ſequentia: *In hac ſpecie gulæ ita peccatur vilißimis cibis ſicut pretioſis; imò frequenter offendunt homines non facientes ſibi conſcientiam propter vilitatem cibi, & cum maiore delectatione gulæ comeduntur aliquando herbæ, fructus, cepæ, & huiuſmodi, quàm carnes, non attendentes, quod vitium gulæ in primis parentibus non fuit circa capones, & confectiones, ſed in fructibus.* Repeto, quod *num.105.* ex S. Auguſtino deſcripſi: *fieri poteſt, vt ſine aliquo vitio voracitatis pretioſiſſimo cibo ſapiens vtatur, inſipiens autem fœdiſſima gulæ flamma ardeſcat.*

Quæres IV. *Vtrùm comedere, aut bibere ardenter ſit crimen lethale?* 99

℞. Vix peccari vnquam mortaliter, edendo ardenter; quia licet non parum noceat valetudini tuburcinari, ſeu bolos non manſos more ciconiarum in ſtomachum deijcere, vix tamen quiſquam hoc nocumentum aduertit. De potante ardenter alia eſt ratio, nam plurimi præuident, ſe ita perpetim affundendo, adire manifeſtum periculum temulentiæ, vt quando tres vini congios quis vno impetu epotat more illius nouelli tricongij de quo Plin. *l.14.*

SVBSECTIO VI.

Quomodo peccetur edendo, & bibendo ſtudioſè.

SVMMARIVM.

Quomodo authores explicent ſtudioſitatem edendi, bibendique? 100.
Et Ioannes Sanchez? 101.
Sitne per ſe peccatum condire cibos modis exquiſitis? 102. & ſeqq.
Quomodo peccetur cibis exquiſitis præparatis? 105.
Senſus Sanctorum Patrum de comedentibus ſemper cibos exquiſitos. 109.
An peccetur vteſcenda cibis malè coctis. 111.
Quid ſentiendum de Sanctis, qui fuerunt vſi talibus? 113.

QVæres I. *Quomodo Authores edendi, bibendique ſtudioſitatem explicent?* 100

℞. S. Gregorius relatus *n.41* ſic exponit: Quando, præſumenda ſunt, præparari accuratiùs appetimus. Sic etiam S. Thomas. S. Antoninus *cit. cap.1. §.7.* conſtituens iſtam ſtudioſitatem pro tertia ſpecie gulæ ita differit: (Tertia ſpecies gulæ eſt, ponere nimis de tempore, & cura ad præparandum cibos, vt magis delectent, puta, vt ſint variati, aſſati, lixi, cum aromatibus, cum ſaporibus, & huiuſmodi. Et in hoc præcipuè ſolent delinquere diuites, & Prælati Eccleſiæ. Vnde Alanus in planctu naturæ ait: *Hodie gula vitium ſe profundiùs porrigit in Dominos, & Prælatos, qui ſalmones, lucios, cæteroſque piſces æquipollenti generoſitate inſignes variis decoctionum cruciant martyriis, balneantes officio ſacri piperis fonte baptizante, vt multiformem ſaporis gratiam conſequantur. Alius miniſtrorum contundit, colat alius, & conficit; alius ſubſtantiam vertens in accidens, naturam mutat in artem, vt ſaturitas tranſeat in eſurietatem.*) Hactenus verba S. Antonini.

Ioannes Sancius *cit. diſp.2. n.14.* ſemper ſibi ſimilis ita loquitur: 101
(Studioſè cibos nimis accuratè præparatos quærens, ſolùm peccat ex gula, quando perquiſitione læditur modeſtia, quærendo tanta ſollicitudine, vt in illis felicitatem eſſe oſtendat; diſſonum namque rationi eſt, aliquem oſtendere, ſe magis delitiis corporis deditum eſſe, quam animæ curæ.) Cæteri authores loquuntur, vt S. Thomas.

Quæres II. *Sitne per ſe peccatum, cibos exquiſito modo condire?* 102

℞. Id inſinuant verba trium Sanctorum, quos nominaui. Negat apertè Ioannes Sancius, negat in his ipſis terminis Paſqualigus *in praxi ieiun. deciſ.13.* negant conſequenter illi omnes, qui negant

eſſe per ſe peccatum, quærere voluptatem, & delectationem in cibis, vt retulit *cap.* 1. Ego, ſicuti citato *cap.* 1. *num.* 88. dixi olim, opinionem aſſerentem, eſſe peccatum, quærere delectationem in cibis, & potibus, præſtare quidem authoritate, non tamen quantum aſſequor ratione, ita etiam conſequenter aſſerui hoc loco, ſi ſola ratione agatur, videri credibilius, quòd per ſe loquendo non peccet, qui exquiſito modo conditi cibos præcipit, & ita conditos edit, eſto non referat ad finem altiorem.

103 Rationem cum Paſqualigo hanc attuli, quia ſcilicet condimentum eſt propter naturalem perfectionem guſtus, omnis enim potentia perficitur per ſuum naturalem actum, & obiectum, & quo obiectum, & actus perfectiori modo ſe habent, magis ipſa perficitur; conſequenter potentia guſtatiua magis perficietur per cibum, & guſtationem perfectiorem, vt contingit, quando cibi ſunt exquiſito modo conditi.

104 Cùm verò inclinatio naturalis potentiæ ſit ſecundum exigentiam naturæ rationalis, & conſequenter conformis regulis rectæ rationis, ideo vlterius infert, docetque Paſqualigus, & illam eſſe honeſtam, & conſequenter actus ipſius, & quidquid ordinatur ad perficiendam potentiam ſecundùm ſuam inclinationem, vt ſunt cibi exquiſiti, idcóque quodcunque curioſum condimentum, & exquiſitum, eſſe de ſe honeſtum, neque ſecundùm ſe eſſe obiectum peccati. Ita ille, cui tamen etiam idcirco non integre aſſentior, quòd non omnis inclinatio naturalis potentiæ ſit iam conformis rectæ rationi, cùm *homo ſit in deterius commutatus*. Concil. Arauſic. *Can.* 2. & videam *aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*. *Rom.* 7.

105 Quæres III. *Quomodo igitur peccetur vtendo cibis exquiſitè præparatis?*

℞. In primis certum eſſe, quòd non peccetur, ſi cibis adhibeatur condimentum moderatum, nam tale condimentum ordinatur ad ponendam debitam proportionem inter guſtum, guſtuſque obiectum, quæ proportio eſt quædam proportio conſtituens debitum ordinem rerum, & proinde eſt ſecundùm regulas rectæ rationis, vt rectè Paſqualigus, inde hoc confirmans, quòd Deus quædam aromata creauerit ad cibos condiendos.

106 ℞. Deinde, per condimentum pluſquam moderatum, ſeu valde exquiſitum peccari, tum quandoque contra modeſtiam, illo modo, quo explicat Sancius, tum etiam contra charitatem propriam, ſi lædatur valetudo eiuſmodi delicijs, vt verè ſolet lædi, præſertim vtendo magna copia ſaccari, aliorumque dulcium condimentorum, partim modò contra hanc, modò contra aliam virtutem. Illa tamen peccata ſunt planè per accidens coniuncta cum vſu exquiſitorum condimentorum.

107 Obijcies: Condimentum pluſquam moderatum continet exceſſum ſupra mediocritatem, adeòque eſt ex ſe obiectum peccati; atqui paulò ante dixi, condimentum exquiſitum, eſſe pluſquam moderatum, ergo hoc ipſo dixi, illud eſſe obiectum peccati.

℞. Hoc argumentum laborare æquiuocatione; nam condimentum exquiſitum ideo dicitur eſſe pluſquam moderatum, quia ſuperat condimenta, quæ communiter ſolent adhiberi, ſeu quæ ſolent vocari condimenta non excellentia, non magna, &c. vtique autem ſuperare condimenta non excellentia, non eſt per ſe obiectum malum.

108 Addo tamen, meritò à ſanctis Patribus paſſim reprehendi illos, qui perpetuo paſcunt gulam cibis exquiſitè conditis; vt enim ſcribit S. Nilus *in lib. aſcet. Suauitas condimentorum tanquam machina bellica proſternit munimenta iam à virtute conſtructa*. S. Bernardus *ſerm.* 24. *ad ſororem.* fert hanc ſententiam: *Sicut per abſtinentiam omnes virtutes ſpirituales radicantur, atque ædificantur in anima, ita per ſuauitatem ciborum omnia vitia nutriuntur, & confortantur in corpore*.

109 Et certè ſi vera eſt ſententia, quam abſolutè profert ibidem idem ſanctus Pater, dum ait: *vbi venter eſt cibis repletus, ibi eſt ignis luxuriæ accenſus*, tum grauiter periclitatur illorum caſtitas, qui frequenter cibis pretioſis, aut dapſiliter paratis veſcuntur, cùm enim id faciant, vt palato lenocinentur, haud dubiè frequentiſſimè ſuum venerem eiuſmodi cupedijs ſubburant, vt cum Comico loquar.

110 Vnde concludo, etſi per ſe loquendo, non ſit peccatum veſci cibis arte ſingulari paratis, attamen illos præcipuè, qui exquiſitiores cibos, quàm eorum ſtatus conditio permittit, ſibi frequenter parari curant, non eſſe immunes ab vno, aut pluribus peccatis, quæ ab hac ſpecie gulæ, tanquam à cauſa finali, vel efficiente ortum habent. Et hoc voluere illi Sancti, qui peccati damnarunt victitantes cibis, ſtudioſè, & opipare præparatis.

111 Quæres IV. *Vtrùm ſit peccatum veſci cibis malè conditis?*

℞. Sanctus Antoninus *cit.* §. 7. ita reſpondet Sumere cibos immundos, & ſine congruente præparatione, vitioſum eſt, pertinens ad vitium gulæ, vel inſenſibilitatis. Vnde Hieronymus: *Nec affectata ſordes: nec exquiſita delitiæ laudem pariunt*.

112 At: *Nonne multi ſancti, vt nominatim Seraphicus ille Franciſcus, ipſum etiam panem cineribus aſperſerunt? Nonne plurimi placulis loco duxerunt, laſtucis quidquam condimenti adhibere?* Reſpondet S. Antoninus, talia opera non fuiſſe in ſe laudabilia, proinde non eſſe imitabilia, niſi ijs, qui à Deo inſpirantur, ſicuti illi ſancti fuerunt inſpirati, ideo vt abſtinentes ab omni delectatione corporali redderentur magis apti ad delectationes ſpirituales, & affectum erga diuina.

SVBSECTIO VII.

An, & quando oporteat explicatas quinque ſpecies gulæ exprimere in confeſſione?

SVMMARIVM.

Quandonam oporteat in confeſſione exprimere quinque ſpecies gulæ? 113.

Rarò ſit, vt ſpectato iure naturæ contrahatur ſpecialis malitia gulæ; oſtenditur eſcis naturalibus. 113.

Soluitur argumentum in contrarium. 114.

AD propoſitam quæſtionem breuiter reſpondeo, tunc ſemper, & ſolùm illas ſpecies exprimendas eſſe, quando quis mortaliter peccauit propter eas, ponendo in ijs vltimum finem, vt quando quis ſpecialiter gaudet, ſe cibos lautos habere, quemadmodum explicat P. Baldellus; ſi videlicet iſtud gaudium ſit de ſpeciali hac circumſtantia tanquam fine vltimo, ſicuti de ipſa gula in genere explicaui *num.* 31. Vnde apparet, rarò fieri, vt quis ſpectato ſolo iure naturæ contrahat ſpecialem malitiam alicuius ex his circumſtantijs, ſeu ſpeciebus; attento quippe ſolo iure naturæ non eſt per ſe loquendo vllum aut tempus, quo ſub mortali teneamur non comedere, aut cibus (excipio carnes humanas, & cætera, de quibus infrà) vel condimentum, quo ſub mortali teneamur abſtinere. 113

Nec obſtat, quòd ratio naturalis dictet, præcipiatque, vt ſeruetur in ſumendo cibo certum tempus, quantitas, qualitas, ſi id neceſſarium ſit ad conſeruandam valetudinem. Nam peccat quidem mortaliter, qui contra hoc præceptum agit; at ſecundùm Leſſium, Baldellum, & alios contra ſolam charitatem, non autem contra temperantiam. Et quamvis peccet contra temperantiam, rarò tamen ita apprehenduntur formalia motiua iſtarum ſpecierum, vt neceſſarium eſt ad diuerſa ſpecie peccata committenda. 114

Vnde qui valetudinem læſit ingluuie, non eſt communiter opus, vt in confeſſione dicat, quo iſtorum quinque modorum læſerit, ſufficit ſi dicat: *valetudinem grauiter læſi per gulam*. Quòd ſi omiſſa gulæ mentione abſolutè diceret: *Valetudinem grauiter, & culpabiliter læſi*, foret etiam hæc confeſſio ſufficiens; quandoquidem læſio valetudinis ſecuta ex gula, non aduerſatur abſtinentiæ. *ſuprà num.* 20. ſed charitati propriæ. Et foret etiam ſufficiens confeſſio, ſi prævidens, gulam fore ſibi occaſionem grauis tentationis carnalis, quam ſuperaturus non eſſet, confiteatur: *commiſi me periculo proximo peccandi contra caſtitatem*: aut ſi reipſa caſtitatem violauit, dicat: *Caſtitatem violaui hoc, aut iſto modo*. Subijcio tamen, non eſſe recedendum à communi praxi, qua in ſimilibus euentis ſolet exprimi cauſa inualetudinis, tentationis, &c. ſaltem vt confeſſarius aptiorem pœnitentiam, medicinam, & admonitionem poſſit adhibere. 115

SECTIO III.

An, & quos cibos prohibeat lex naturæ?

SVBSECTIO I.

An lex naturalis vetet aliquos cibos tanquam immundos?

SVMMARIVM.

Nulli cibi ſunt iure naturæ idcirco vetiti, quaſi ſuapte natura animam inquinent. 116.

Cur nihilominus oremus, vt ab iis diſcedat virtus inimici? 118.

Quantas clades animarum ediderit hereticis Præcones affingendo Catholicis ea, quæ hi extremè horrent? 120.
Referuntur nonnulla tetra mendacia illorum præconum. 120. & 121
Profuere Ieſuitis illorum mendacia. 121.

116 DIco I. Nulli cibi ſunt iure naturæ vetiti ex eo titulo, quaſi ſuapte natura ſint immundi, ſeu ſuapte natura animam inquinent. Ita tenent omnes Catholici cum S. Auguſtino, cuius ſententia *lib.* 30. contra Fauſtum Manichæum *cap.* 5. notanda eſt; ſic ipſe de Chriſtianis, & Manichæis teſtatur. (Chriſtiani, inquit, non hæretici, ſed Catholici edomandi corporis cauſa propter animam in orationibus amplius humiliandam, non quòd illa eſſe immunda credant, non ſolùm à carnibus, verum etiam à quibuſdam terræ fructibus abſtinent, vel ſemper, ſicut pauci, vel certis diebus, atque temporibus, ſicut per quadrageſimam ferè omnes, &c.) Vos verò (Manichæi) ipſam creaturam negatis bonam, & immundam dicitis, quòd carnes diabolus operetur, fœculentiore materia mali, ac proinde eas, tanquam immundiora, & truculentiora Dei veſtri vincula exhorrentes abiicitis.) Hactenus ſententia, & verba huius ſummi Doctoris.

117 Vnde meritò aſſerit P. Gregorius de Valentia *tom.* 3. *diſp.* 9. *q.* 3. *p.* 2. impudentem eſſe calumniam, qua Martinus Kemnitius Lutheranus nos Catholicos afficit, dum affirmat, nos à carnibus more Manichæorum abſtinere, cùm non abſtineamus, niſi ea ratione, quam S. Auguſtinus indicauit.

118 Nec obeſt, quòd carnes, & alia, vt dicam *n.* 546. & 118. benedicamus, petentes, vt ab iis diſcedat virtus inimici; non enim per hanc petitionem, & benedictionem ſignificare volumus id, quod nobis impingit impoſtor Kemnitius, & proinde non petimus, vt carnes, & ſimilia deſinant eſſe in ſe mala, & immunda, ſed vt eorum vſus non ſit nobis noxius, per aliquam diaboli technam, ſed potius proſit corpori & animo, ſicuti explicat Valentia *loc. cit.* Bellarm. *lib.* 2. *de bonis operibus in particulari*, & Iacobus Gretſerus *lib.* 1. *de benedict.*

119 Cæterùm occaſione mendaciſſimæ calumniæ, qua nos Orthodoxos à Kemnitio improbiſſimè proſcindi dixi, memoro id, quod vſu diſcere cogimur, videlicet hæreſin Lutheranam, Caluinianamque maiora incrementa accepiſſe à putidiſſimis mendaciis verbi buccinatorum, quam à falſa interpretatione diuinarum paginarum. Dici vix poteſt, quantam plebeis, atque nobilibus, fœminis iuxta ac viris à noſtra Religione auerſionem, horrorem, abominationem ingenerent tum Tribunitiæ illæ conciones, quibus rabulæ illi in Catholicum nomen graſſantur, dictitantes, à nobis reuera diuinum cultum adhiberi Sanctorum imaginibus, & Sanctis ipſis, eſſeque nos verè idololatras, cùm tamen nouerint ipſi probiſſime, improbi quamuis, eſſe nos ab hoc ſcelere longè alieniſſimos; tum ſpurciſſimæ, ſceleſtiſſimæque fabulæ, quas de Pontificibus Romanis, Cardinalibus, Clero, Monachis, Ieſuitis comminiſcuntur ipſi, vel ab aliis in auditorum, cætera non peſſimorum aures ingerunt.

120 Quoties recoquitur, meritòque ſtomachantibus obtruditur illa rancida, olidàque crambe, de ſex millibus infantium, quos ex ſtupris, atque adulteriis genitos à clericis piſcator Gregorii II. repererit in piſcina? Et recoquitur etiam poſtquam Catholici ſcriptores ad oculum demonſtrarunt, literas illas S. Vdalrici Epiſcopi Auguſtani ad Nicolaum Papam, quibus ſolis nititur ea fabuloſiſſima fabula, eſſe confictas? Quandoquidem nullus Papa nomine Nicolaus fuit coæuus S. Vdalrico Epiſcopo. Vt proinde ſi ſcripſit Nicolao I. ſcripſerit iam pridem mortuo, ſi Nicolao II. ſcripſerit nondum nato, vel iam mortuus. Vide Bellarminum *lib.* 1. *de cleric. ca.* 22.

121 Quoties è Lutheranicolarum, Caluiniſtarùmque roſtris audita eſt cum theatrali propemodum plauſu illa funeſta vox: Cardinalem Bellarminum tota vrbe Roma inſpectante cacodæmon abripuit in aëra, horrendèque vociferantem deſcerpſit in fruſta? Reperta mox in eius conclauibus ingenti caterua concubinarum, ſpuriorum, Lege Adamum Contzen in Secretis Societatis.

Occaſione eiuſdem calumniæ Kemnitianæ refero rem teſtatiſſimam, ac digniſſimam, quæ fiat palam, atque in acta, vt verbis Iuuenalis vtar, referatur, videlicet multa noſtræ Germaniæ Collegia Societatis experta eſſe à Suecicarum copiarum ductoribus, ea occupantibus abhinc annos triginta, humanitatem tantam, quantam vix ab amicis expectare poteramus; inde autem profectam, quod Præcones eorum tam fœdis coloribus depinxiſſent iis in Suecia Ieſuitas, ac ſi hi non homines, ſed hominum monſtra forent; vbi autem iidem Tribuni, Centuriones, &c. conuixerunt Ieſuitis diutius ſanè, quam his gratum erat, vel eſſe debebat, atque vſu didicere prorſus contraria illis, quæ pro roſtris, ſeu exedris audiuerant in ſolo patrio, non modo abiere in ſententiam omnino contrariam, ſed inſuper receperunt, ſe domum reduces exprobraturos ſuis paſtoribus mendacitatem pluribus exemplis confutatam.

Verùm ne prolixior iuſto euadat noſtra digreſſio, eò iam recurrimus, vnde dedit effrons calumnia Martini Kemnitii, de ſexcentis falſitatibus conuicti à Bellarmino, Gretſero Tannero, probata pluribus Prædicantibus, ab iiſdem ingeſta in aures ſimplicis plebis, reuertor eò, vnde iam digreſſus. Itaque

Dico II. Tametſi iure naturæ non ſunt nobis vlli cibi interdicti, vel immundi, aliis tamen de cauſis, ſequentibus ſectionibus indicandis, quidam ſunt interdicti. 122

SVBSECTIO II.

Sitne eſus carnis humanæ licitus?

SVMMARIVM.

Eſt per ſe loquendo nefas veſci carnibus humanis. 123.
At non in extrema neceſſitate? 124.
Reſpondetur ad illud argumentum. Quæ ſunt intrinſecè mala, nunquam ſunt licita. 126.
Cur fuit tam horribile viſum, quod mater propriam prolem voraris in obſidione Ieroſolymitana? 127.
Vtrum teneatis veſci carnibus humanis in extrema neceſſitate? 128.
Probabilius non teneris. 131.
An liceat rtum cupitis occidere eo ſolo ſine, vt eius carnes edantur in extrema neceſſitate? 132.
Refertur, & defenditur aduerſus Paſqualigum lex quædam Hiſpanica. 134.
An ob metum mortis intentat a liceat edere carnes humanas? 137.
Caſus horrificus circa eſum carnis humanæ. 138.

QVæres I. *Vtrùm per ſe loquendo, & abſtrahendo à neceſſitate extrema, vel non extrema, ſit peccatum mortale veſci carnibus humanis?* 123

℞. Non ſcio vllum, qui neget, quamuis dubiè loquatur Caietanus 2. 2. *q.* 148. *a.* 2. Rationes petentur ex dicendis tum *n.* ſequenti, tum *num.* 141.

Quæres II. *Vtrùm veſci carnibus humanis ſit ita mortale peccatum, vt ne quidem in extrema neceſſitate liceat iis veſci?* 124

Affirmant Victoria *relect. de temperantia n.* 6. Valentia *tom.* 3. *diſ.* 9. *quæſt.* 3. *part.* 1. Azor *par.* 1. *lib.* 7. *ca.* 32. *quæſt.* 4. Paſqualigus *in praxi ieiun. deciſ.* 11. Probant I. Quia cibus hominis debet eſſe ignobilior homine, quandoquidem debet corrumpi propter hominis ſuſtentationem. II. Quia ſi licet in extrema neceſſitate carnibus humanis veſci, tunc aderit obligatio veſcendi illis, ad mortem euadendam; hoc autem eſt vtique abſurdum. III. Quæ ſunt intrinſecè mala, nunquam ſunt licita, ex quacunque neceſſitate, vt conſtat in mendacio; atqui veſci carnibus humanis eſt intrinſecè malum; ergo. Prima duo argumenta ſunt Valentiæ, tertium Paſqualigi. Sed iis non obſtantibus negant rectiùs hanc tam rigidam à carnibus humanis abſtinendi obligationem, Caietanus *lo. cit.* Nauarrus *ca.* 23. *n.* 125. Leſſius *ci. ca.* 3. *dubit.* 5. Layman. *lib.* 3. *ſect.* 4. copioſè Dicaſtillo *diſp.* 3. *dubitat.* 9 referens alios, ſufficiuntè Baldellus *lib.* 3. *Theolog. Moral. diſp.* 29.

Ratio hæc fundamentalis eſt, quia argumenta contrariæ opinionis non ſufficienter probant intentum; ergo non oportet aſſerere tantam obligationem coniunctam cum extrema pernicie non vnius, ſed plurium hominum. Antecedens probatur reſpondendo ad ſingula. Nam ad primum dicitur, illo vtcunque probari, eſſe per ſe loquendo, ſeu abſolutè indecens, & inconueniens, vt homo veſcatur carnibus humanis, non tamen probari, quòd hæc indecentia habeat etiam locum in extrema neceſſitate, quandoquidem certum eſt, longè plurima abſolutè, & extra neceſſitatem extremam eſſe inconuenientia, ac moraliter, & quidem ex natura rei mala, quæ tamen in extrema neceſſitate ſunt licita, iuxta regulam quartam in 5. *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas licitum facit*, vt apparet tum in coniugio fratris & ſororis, tum in patre vendente filium, tum in filio occidente patrem cum moderamine inculpatæ tutelæ, tum in voluntaria ebrietate, &c. Quamquam ad illud primum argumentum poteſt etiam cum P. Dicaſtillo *n.* 83 dici, cadauer hominis occiſi eſſe vtique ignobilius homine illud comedente. 125

Ad ſecundum argumentum negatur ſequela propter rationem afferendam paulò inferiùs. Ad tertium dicitur, illam propoſitionem: *Quæ ſunt intrinſecè mala, nunquam ſunt licita ex quacunque neceſſitate*, vel eſſe abſolutè falſam, quandoquidem illud rectiſſimè dicitur intrinſecè malum, quod iure naturali, & non ſolo poſitiuo vetitum eſt; vel hoc modo diſtinguendam. Quæ ſunt intrinſecè, id eſt, ſpectatis omnibus circumſtantiis mala, nunquam ſunt licita, concedo; quæ ſunt intrinſecè, id eſt ex propria natura, ſeu ex iure naturæ prohibita, & mala, illa non ſunt vnquam licita, nego 126

pro-

propter inſtantias, quas primulùm inſinuaui, & quibus longè plures afferri poſſent.

127 Dices: *Cur fuit tam horribile viſum, quòd mater aliqua ſuum filium in Hieroſolymitana obſidione deuorauerit, ſi noſtra concluſio eſt vera?*

℟. Cum Leſſio *loc. cit. n.* 11. factum illius mulieris viſum valde horribile, non quia cadauer hominis per ſe mortui comederat, ſed quia oblita maternæ pietatis, proprium filium, vt comederet, occiderat, & reipſa iam dimidium deuorauerat

128 Quæres II. *Vtrùm adſit obligatio veſcendi carnibus humanis in extrema neceſſitate?*

Putant Valentia, & Paſqualigus relati *ſuprà*, ita eſſe aſſerendum ab ijs, qui affirmant, fas eſſe veſci iſtis cibis in extrema neceſſitate. Probat Paſqualigus, quia ratione naturalis præcepti conſeruandi propriam vitam, tenetur homo adhibere omnia media licita, & neceſſaria.

129 Miror, virum hunc vti argumento eiuſmodi, quod ſi verum eſſet, falſæ eſſent plurimæ doctrinæ in vera Theologia receptiſſimæ; ex. gr. quòd in naufragio liceat ſuam tabulam alteri, ſaltem qui reipublicæ plus profuturus ſit, porrigere; quòd miles ſæpe licitè non deſerat ſtationem cum euidenti mortis periculo, etſi poſſet ſalua conſcientia deſerere? quod vel omnibus, vel certè pretioſiſſimis medicinis poſſit quis abſtinere, etiam cum periculo mortis, & quòd nemo teneatur domicilium mutare ob vitæ conſer-
130 uationem, vt dixi *cap.* 1. *ſect.* 3. Et quis S. Caſimirum peccati damnet, quòd vxorem noluerit ducere, cùm tamen ſalua conſcientia potuerit, & medici aſſererent, eſſe neceſſarium ad vitam conſeruandam?

131 Itaque reſpondeo cum Leſſio, Baldello, Dicaſtillo, Laymanno *ll. cc.* & alijs, hominem, etſi licitè poſſit veſci eiuſmodi carnibus ad vitam conſeruandam, idcirco tamen non obligari, quòd, vt dixi, *citata ſect.* 3. non teneamur vitam tueri, niſi medijs ordinarijs. Excipe caſum, quem adferam *n.* 136.

132 Quæres III. *Vtrùm liceat quempiam hominem eo ſolo fine occidere, vt eius carnes deuorentur?*

℟. Negant id quidem generatim Doctores, quos inter Toletus *lib. de ſeptem peccatis mortalibus. cap.* 60. expreſsè dicit, in nullo caſu licere hominem occidere eo fine, vt eius carnes in eſcam
133 cedant. Mihi tamen probatur opinio, & diſcurſus P. Ioan. de Dicaſtillo *de iur. & iuſtit. cit. diſp.* 3. *n.* 88. ita ratiocinantis: (In obſidionibus licebit carnibus veſci ſcilicet hominum interfectorum, imò, ſi ea parte obſeſſorum ſic extremè indigentium ſit bellum iuſtum, licebit, ſi poſſint, hoſtes pugnando interficere, eorùmque veſci carnibus; nam quamuis non liceat præcisè ad eum finem veſcendi occidere, quando quis aliàs non habet ius occidendi alterum, quando tamen ex vno capite ius habet occidendi aduerſarium, & ex alio extrema neceſſitas vitam tuendi vrget, non video, cur non liceat occidere, cùm neque tunc occidere ſit malum, nec occiſo veſci iuxta dicta.) Et ita etiam ſentit Leſſius *cit. cap.* 3. *lib.* 4. *de iuſtit. & iur. num.* 11.

134 Quæres IV. *Quid cenſendum de lege Hiſpanica, præcipiente, vt ſi arcis gubernator fame preſſus non poſſit illam arcem tueri, niſi occidendo, & edendo ſuum proprium filium, illum edat?*

Reſpondet Paſqualigus *in praxi ieiun. deciſ.* 12. hanc legem eſſe
135 impiam, ſapereque barbariem antiquæ gentis Hiſpanæ. Et vtique eſſet impia, ſi extaret talis lex; ſed non credo extare; certè verba Hiſpanica legis, quam refert Paſqualigus, non loquuntur de filio occidendo, ſed ſolùm de comedendo, nec præcipiunt comedi, ſed dicunt *poſſe* comedi: *puede comer el hijo ſu mulu eſtancu.*

136 Dices: *Quid ſi ex arcis alicuius defenſione penderet incolumitas Patriæ, aut Religionis Catholicæ? An non teneretur arcis Præfectus veſci carnibus humanis potiùs, quàm ob ſolum famem dedere arcem?* ℟. Teneretur; nam tanti mali metus eſt cauſa valdè vrgens.

137 Quæres V. *Vtrùm ob metum mortis intentata liceat veſci carnibus humanis?*

Negat conſequenter Paſqualigus *cit. deciſ.* 12. aſſerit rectiùs Sanchez *lib.* 1. *Moral. cap.* 18. *n.* 13. & Baldellus *lib.* 3. *cit. diſp.* 29. Ratio petetur ex dictis.

138 Quæres VI. *Quid iudicandum de hoc*

CASV HORRIFICO.

Cornelius extrema, rabidàque fame vrgente effodit ſepulcrum hominis iam ante biduum, & quidem ex peſte mortui: membrum vnum alterùmue reſecat, coquit, & vorat, abſque immani piaculo id facit?

Non mirabitur lector, hunc horrificum planè caſum à me proponi, ſi crediderit mihi ex relatione viri fide digniſſimi aſſerenti, contigiſſe annis abhinc plùs quadraginta, loco, in quo non ſemel fui, & quem hoſtilis obſidio ad famem Saguntina, imò Hieroſolymitana deteriorem compulerat. Ferè conſimilem Sancerræ in Biturigibus refert ex Thuano Famianus Strada *hiſtor. Belgic. decad.* 2. *lib.* 7. ad annum 1573.

Et verò cenſeo vna ex parte, Cornelium non videri formaliter peccaſſe, eò quòd credibile ſit, illum fame rabida vrgente, ita cæco impetu irruiſſe in cadauer illud, coctùmque comediſſe, vt nullam, aut valde tenuem apprehenſionem grauis peccati habuerit. Ex altera autem parte iudico, Cornelium à parte rei deliquiſſe, dum vorauit carnem illam, iam ſanie manantem, ex cuius eſu, vel certò, vel probabiliſſimè poterat timere promouendam mortem operatione phantaſiæ. 139

Quamuis enim licitum ſit, carne humana veſci, quando certa ſpes eſt, illius eſu vitam cæteroquin deſperatam conſeruatum iri, non tamen videtur id eſſe licitum caſu, quo ex tali cibo timetur probabiliter ipſa mors, & ſumitur in circumſtantijs adeò abominabilibus & beſtialibus. 140

SVBSECTIO III.

Vtrùm extra neceſſitatem extremam liceat veſci carnibus humanis, aut in velut medicamento vti?

SVMMARIVM.

Non licet veſci carnibus humanis extra neceſſitatem extremam. 141.
Eſt tamen fas vti ipſis pro medicina? 143.
Refertur lepidus Caſus de prægnante mordente brachium mariti. 144.
Diſcutitur ille caſus. 145. & 146.
Non omne crimen beſtiale, & contra naturã eſt peccatum mortale. 147.
Caſus carnis exſectæ ex brachio viuo pro medicina, 148.

Dico I. Nefas eſt carnibus humanis extra ſummam, extremamque neceſſitatem veſci. Ita contra Cardinalem Toletum *lib. de 7. peccatis mortalib. cap.* 60. vbi hunc eſum abſolutè permittit in infirmitate, vel in graui aliqua neceſſitate, docent authores hactenus citati. Probatur ex iudicio omnium gentium non barbariſſimarum, quæ ſemper cenſuerunt, eſſe rem planè ferinam, ac beſtialem, &, vt cum S. Thoma 2. 2. *q.* 142. *a.* 4. *ad* 3. loquar, excedentem modum humanæ naturæ, ſi quis ſaltem extra neceſſitatem extremam, carnes humanas verteret in cibum. Cenſuerunt quoque, eam pietatem deberi corporibus defunctorum, vt iudicarent, ſaltem extra extrema neceſſitatem, non eſſe pro cibo vſurpanda. 141

Addunt alij hanc rationem; quia cùm materia carnium cuiuſque hominis ſit à natura, & naturæ Authore determinata ad formam illius, eàmque æterno tempore poſt reſurrectionem debeat habere, valde grauiter per ſe loquendo, contra inſtitutionem naturæ, & Dei delinquit, qui materiam debitam animæ alterius, facit materiam ſuæ animæ; hoc verò delictum non videtur iuſtificari, ſeu excuſari poſſe, niſi per neceſſitatem extremam. Verùm P. Dicaſtillo *cit. diſp.* 3. *num.* 85. exiſtimat, hanc rationem à viro graui & docto non eſſe vſurpandam, eo quòd videamus toties fieri, vt vnius caro vertatur in ſubſtantiam alterius. 142

Dico II. Fas eſt carnibus humanis vti pro medicamento. Ita Baldellus *lib.* 3. *diſp.* 29. Leſſius, Dicaſtillo, & alij, quos refert, ſequiturque Paſqualigus *in praxi ieiun. deciſ.* 11. Ratio eſt, tum quia medicamentum non ſolet conuerti in ſubſtantiam hominis ſicut conuertit cibus, tum quia ita habet praxis carnificum, poſitiuè permiſſa à Magiſtratu; tum quia ſic habet vſus in Mumia, quæ nil aliud eſt, quàm caro corporis humani cum pretioſis vnguentis ſepulti, vt notat Leſſius *citat. cap.* 3. *num.* 10. tum quia ſi licet in neceſſitate extrema veſci carne humana, cur non liceat illa pro medicina vti extra extremam neceſſitatem? Hinc patebit, quid veroſimiliter dici poſſit ad. 143

CASVM SEQVENTEM.

Dalila prægnans mulier contuitu nudum brachium ſui mariti è balneo egreſſi, cœpit corripi ingente orexi mordendi ipſius brachium, idque faciendi poteſtatem petiit à marito, potuitne id ſine ſcelere peti, & concedi? 144

Veram ſimul, & ridiculam hiſtoriam narro, reſpondeòque, potuiſſe citra peccatum peti, & permitti morſum, qui nil aliud, quàm dolorem adfert, cùm res hæc non ſit tanti momenti.

Quid ſi autem Dalila non tantum mordere, ſed morſu fruſtum carnis auellere voluit? 145

℟. Si tanta fuit orexis, vt meritò timeretur, ne ſi negaretur talis morſus, imprimeretur fœtui turpis nota, vt ſolet fieri, quando prægnantibus negantur ea, quæ efflictim petunt, puto etiam potuiſſe & peti, & permitti; nam dubitandum non eſt, quin quiſque homo ha-

beat tantum iuris in propria membra, vt ob honeſtam cauſam licitè permittat ſibi fruſtillum carnis exſcindi; ſicuti ſcimus factum propter vnum ex illis Doctoribus, quos toties in hac materia citamus.

546 At quid ſi petijt idem auellere Dalila, vt deglutiret? Hunc ipſum in finem petiiſſe audio, & primi ſubſellij Theologus, cuius iam ſemel mentionem fecimus, ſenſit, docuitque, potuiſſe acquieſci eiuſmodi petitioni, eò quòd boluſ ille carnis humanæ reuera fuerit medicina præſeruatiua contra periculum turpis notæ, quæ fortaſſe vultui infantis in vtero exiſtentis impreſſa fuiſſet. Hæc reſolutio eſt probabilis, & ſuo Autore, & ſua ratione.

547 Quæres, quid ad hanc conſequentiam ſit reſpondendum? Gula in eſu carnium humanarum, aut crudarum occupata, eſt crimen beſtiale, ferinum, & contra naturam, ergo eſt hoc ipſo mortale?

℞. Eſt cum Caietano 2. 2. q. 148. a. 2. neganda conſequentia; nam, vt ipſe rectè obſeruat, ambulare ſupra caput, aut inſtar quadrupedis, eſt beſtiale, ferinum, & contra naturam, non tamen idcirco eſt mortale. Itaque cenſet Paſqualigus, crimen beſtialitatis tunc ſolùm eſſe mortale, quando eſt contra bonum Dei proximi, aut proprium, quando, inquam, eſt grauiter contra tale bonum; quam doctrinam declaro hoc

Phyſico, & morali Caſu.

548 *Babylas infantulus filius Marchionis N. labitur à brachiis gerulæ in terram, tamque fortiter alludit caput ſolo, vt linguâ inter dentes intercepta particula eo morſu cancellatur, expuaturque. Mox aduocantur Medici, & chirurgi, an quorum conſilio exſcinditur à brachio mancipii, perquam promptè illud porrigentis, particula, eaque aſſuitur linguæ infantis, atque paulatim ita coaleſcit cum lingua; vt ij ad virilem ætatem perductus ornarit ſua eruditione exedras Philoſophicas, Theologicas, ornaſ iſque Eccleſiaſtes Imperatricis; an licita fuit illa exſectio?*

Reſpondeo affirmatiuè, cum non appareat, cur non fuerit licita illa medicina, huius vulneris tam moleſti, præſertim pro filio tam Illuſtrium parentum, & porrectio brachij ſingulariter ex voluntate Domini habentis ius in corpus mancipij veri. Fuit autem ille Babylas P. Ioannes de Dicaſtillo, olim deſignatus Æthiopiæ Patriarca, teſte P. Nathanaele Sotuello in *Bibliotheca Societatis*, vir mihi literis, & alloquiis colloquiiſque notiſſimus.

SVBSECTIO IV.

De Potu ſanguinis humani, & aliis.

SVMMARIVM.

Potus ſanguinis humani eſt à natura vetitus. 549.
Permiſſus tamen in caſibus tam grauibus, quam ſufficiunt ad edendas carnes humanas. 550.
Adeoque caſu, quo eſſet ſalutaris curanda epilepſia. 552.
Reipſa autem non videtur ad hunc finem vtilis. 553.
Sicuti fortè neque potus ſanguinis iuuenilis ad ſenectam prorogandam. 554.
Quid agendum anthropophagis conuerſis ad fidem Chriſtianam? 556.
Potes licitè porrigere in extrema neceſſitate famis cadauer ius mancipii alteri eſurienti. 557.
An pater teneatur porrigere filio extrema fame laboranti carnes humanas, ſi quas habeat? 559.
Non ſunt per ſe loquendo excuſandi, qui nauigantes proiiciunt in mare cadauera mortuorum. 560.
At excuſandi iudices, qui in vindictam commeritam proiiciunt cadauera eorum voranda à beſtiis. 561.

549 QVæres I. *Vtrùm potus ſanguinis humani ſit à natura vetitus?*

℞. Nemo de hoc dubitat, quandoquidem ſanguis eſt quædam caro fluida, aut in proxima potentia carnis.

550 Quæres II. *An non liceat illo aliquando veſci?*

℞. Quo caſu fas eſt carnibus humanis veſci, eodem licet, & ſanguine. Imò credibile, conformèque eſt doctrinæ ſupra *num.* 541. ex Toleto relatæ, licere etiam extra neceſſitatem planè extremam, quæ tamen extremæ proxima ſit, haurire ſanguinem humanum pro alimento. Cùm enim rationes, quas ſupra attuli pro illicito eſu carnium humanarum, non æquè clarè militent contra potum ſanguinis humani, haud ſanè improbabiliter dicitur, hunc non æquè, ſeu non omnino tam rigidè à natura interdici, atque interdicitur eſus carnium. Quod etiam ſenſit Layman, *lib. 3. ſect. 4. n. 3.* addens hanc cauſam, quòd ſanguis nunquam fuerit informatus anima humana.

Hinc inferes, haud dubiè licitum eſſe potum ſanguinis, ad morbum aliquem lethalem curandum, ſi fortè poſſet is ſanguine humano curari, nec aliud medium ſupereſſet. 551

Quæres III. *Quid ſentiendum de epilepticis, qui vt epilepſiâ curent, hauriunt ſanguinem è venis hominis capite truncati ſcaturientem?* 552

℞. Si hic hauſtus eſt ſalutaris, permittendus eſt, vti conſtat, non ſemel fuiſſe permiſſum. Et quamuis Eſcobar *tract. 2. exam. 2. n. 21.* neget, potum ſanguinis humani eſſe extra extremam neceſſitatem licitum, attamen illum à Cardinale Toleto, & Laymanno permitti in neceſſitate graui iam notaui paulò antè. Dixi: Si hic hauſtus eſt ſalutaris; nam eſſe ſalutarem eſt quidem opinio vulgi non diſplicita Laymanno *loc. cit.* at duo medicinæ Doctores ea ſuper re à me conſulti aſſeruerunt, eam eſſe meram perſuaſionem, refutatam non ſolùm ſcripto publico, ſed etiam recentiſſima experientia, exemploque hominis, quem vnus, illorum medicorum nouerit, & qui poto illo ſanguine fecerit omnia, quæ facienda præſcribuntur, attamen abſque operæ pretio. Quidam etiam carnifex Ratisbonenſis medicinæ in paucis peritus à me interrogatus, reſpondit, ſe quidem ſcire, fuiſſe haud ſemel hauſtum ea intentione eiuſmodi ſanguinem, ſed abſque effectu, quantum quidem ipſe ſciat. 553

Quæres IV. *Quid verò de illis ſenibus, qui bibunt ſanguinem ex vena adoleſcentis detractum, vt vigor concilietur, & ſenectus prorogetur?* 554

P. Nicolaus Baldellus *lib. 3. Theolog. Moral. diſp. 29. n. 16.* teſtis eſt, à Marſilio Ficino, & pluribus alijs medicis hunc potum laudari, tanquam ſingulare pharmacum ad conciliandum vigorem corpori ſenili, & ſenectutem prorogandam. At id negat vnus ex illis medicis, de quibus paulò ante memini. Et P. Leſſius *cit. cap. 3. n. 10.* ait, Ficinum, & alios ſequaces fortè in ratione medica decipi. Ego cum eodem Leſſio, Baldello, & Dicaſtillo aſſero, talem potum eo fine, & intentione eſſe licitum tibi, caſu, quo medicus tuæ complexionis probè guarus, pronuntiaret, eiuſmodi hauſtum profuturum ad talem finem, præſertim ſi fores Princeps neceſſarius publico. 555

Quæres V. *Quid agendum cum Anthropophagis, ad fidem Chriſtianam adſpirantibus?* 556

Nauarrus in Manuali *cap. 23. n. 122.* ita reſpondet. (De more prouidè PP. Illuſtriſſimæ Societatis IESV renuunt baptizare gentiles Anthropophagos (id eſt, voratores carnium humanarum) catechumenos, non proponentes abſtinere perpetuò à carnibus humanis etiam in bello iuſto interfectorum, quia non ſunt contriti, nec ſatis attriti, & conſequenter non baptizandi.)

Quæres VI. *An poſſit quis bona conſcientia concedere alteri cadauer mancipii ſui, rogatus, vt eo veſcatur in extrema neceſſitate?* 557

℞. Poteſt teſte Baldello *cit. diſp. 29. n. 22.* Sicut enim licitum eſt in caſu neceſſitatis tibi comedere carnes humanas, ita etiam tibi licitum eſt, eas alijs porrigere.

Quid ſi verò fruſtum eiuſmodi cadaueris ei præbeam, neſcienti eſſe carnes humanas? Cenſet idem Doctor, te non peccare, quod, & ego cenſeo, caſu, quo præſumi poſſet, non grauiter alteri diſpliciturum tale factum. 558

Quæres VII. *An ſi pater in obſidione conſtitutus nequeat alere filium ſecum, niſi illi porrigat carnes humanas, obliget illum pietas paterna ad porrigendas?* 559

℞. Meritò docet P. Baldellus *loc. cit.* ſicuti non tenemur vitam noſtram conſeruare medio ita extraordinario, & horrifico, ita nec alienam. Aliud cenſerem caſu, quo eſus carnis humanæ, aut ſanguinis foret ægro filio neceſſarius, ab eoque inſtanter peteretur; tenetur enim pater filio ægrotanti proſpicere quoad commodè poteſt. Nec dubita, quin parentes debeant ſuis liberis petentibus quandoque aliqua concedere, quæ ſibi ipſis non tenerentur procurare. His addo ſequentem quæſtiunculam.

Iter mari facientes conſueuerunt corpora mortuorum proiicere in mare, deuoranda à beſtiis, an ſunt excuſandi? 560

℞. Per ſe loquendo non ſunt excuſandi, quia nec aqua, nec venter ceti, e.g. debet eſſe hominis ſepulchrum; & rectè docent Franciſcus Victoria *in relect. de temperantia num. 5.* Azor. *part. 1. lib. 7. cap. 22. q. 4.* Baldellus *diſp. 29. n. 21.* per ſe loquendo nefas eſſe, carnes humanas, aut ſanguinem præbere beſtijs deuorandum; nam *Gen. 9. v. 5.* dicitur: *Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum.* Per accidens tamen tale factum excuſatur, quia non proiiciuntur cadauera in mare eo fine, vt comedantur à piſcibus, ſed quia non poſſunt ſine graui incommodo ſeruari in naui.

Quid verò cenſendum de iudicibus, qui quandoque corpora reorum obiiciunt canibus, aut feris deuoranda? 561

℞. Si id faciant in vindictam publicam, aliorumque terrorem, & exemplum, excuſantur à nonnullis apud Azor. & Baldellum, quorum neuter illos damnat, nec ego, & ſine dubio excuſandi Iudices, qui fures affigunt patibulo, etſi ſciant à coruis exoculatum iri.

Quòd ſi quæras, *Sitne fas, hominem occidere ad ſacrificandum?* Reſpondet rectè, & fuſe probat Victoria *loc. cit.* eſſe nefas; cùm conſtet eſſe vnicum nouæ legis ſacrificium, quod quotidie in Miſſa peragitur. 562

SVB-

SVBSECTIO V.

An peccat veſci carnibus crudis?

SVMMARIVM.

Eſt per ſe illicitum edere carnes crudas animalium. 163.
An tantum venialiter. 164.
Imo eſſe poteſt licitum in ijs locis, quibus inualuit mos edendi. 166.
Referuntur hanc in rem nonnulla. n. 165. & 167.

163 QVæres I. *Vtrùm ſit aliquod peccatum per ſe loquendo edere carnes crudas brutorum?*

℞. Affirmatiuè cum Azor *par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 12. *q.* 4. Fagundez *de præcept. eccleſ. præcept.* 4. *lib.* 1. *cap.* 9. Baldello *lib.* 3. *diſp.* 29. *n.* 9. Paſqualigo *in praxi ieiun. decis.* 35. Ratio eſt, quia talis eſus eſt ferinus, beſtialis, proprius coruorum, canum, luporum, &c. Et ij, apud quos viget talis eſus, ſunt homines barbari, efferi, in quibus dignitas humanæ naturæ ſepulta eſt, vt potius ferino more, quàm humano viuere dicendi ſint. Hæc tamen ratio nullo modo probat, quin rationabili ex cauſa, adeoque in neceſſitate ſint tales eſcæ permiſſæ.

164 Quæres II. *An hoc peccatum ſit mortale?*

Paſqualigus *loc. cit.* ita reſpondet: (Comedere carnes crudas continet aliquid diſſonum humanæ dignitati; vnde ſi ex hoc ſequatur iactura grauis talis dignitatis, videtur mihi eſſe peccatum mortale, quia ſicut non licet per talem comeſtionem lædere corpus, ita vt ſi notabiliter lædatur, peccetur mortaliter, ſic etiam non licet lædere humanam dignitatem in propria perſona, & ſi notabiliter lædatur, erit mortale. Vnde nemo excuſaret à peccato mortali, qui in modo barbarè viueret quoad comeſtionem, & alias huiuſmodi actiones licitas imitaretur gentes barbaras; nec ipſa gens barbara excuſari poteſt, niſi per ignorantiam.)

165 Hic Paſqualigi diſcurſus mihi non ita probatur, quin aſſentiar Baldello, & Fagundez aſſerentibus, illum eſum eſſe ex ſe crimen dumtaxat veniale. Nam in primis S. Thomas, & alij DD. quando commemorant caſus, in quibus gula eſt peccatum mortale, non meminerunt de carnibus crudis. Deinde apud nationes non barbaras communi vſu receptum eſt, vt non modo lac, quod eſſe ſubſtantialiter eſt ſanguis, & oua præſertim recentia, quæ tamen videntur eſſe caro liquida iuxta Hieronymum *lib.* 2. contra Iouinianum, edantur cruda, ſed etiam plura animalcula, præſertim exanguia edantur viua, vt obſeruat Benedictus Pererius *tom.* 3. *in Gen. lib.* 14. *diſp.* 2. *num.* 50. & maiorum animalium carnes, ſale tantummodo, & ad ventum exſiccatæ, neque aliter coctæ edantur à multis; & Parthi, Tartari, aliique non pauci, dum ad bellum proficiſcuntur dorſo equi, cui inſident, ſuppoſitum frumentum vitulli, alterius animantis, & ſolo [illegible] non omnino ſemiaſſum exedunt. Nec quidquam eſt communius, quàm haleces non coctas, non aſſas comedere in Belgio.

166 Hinc non immeritò infert Fagundez, in ijs locis, in quibus more receptum eſt, vt carnes omnino crudæ ſint cibus, edi poſſe abſque vllo peccato; eſt quippe huiuſmodi eſus [illegible], & quaſi proprius [illegible] beſtiarum, licet tamen ipſemet Paſqualigus meritò generatim aſſerit, hunc eſum vacare omni culpa, quando rationabili ex cauſa eiuſmodi epulæ ſumuntur, vt ſi vel quia deeſt commoditas coquendi, vel complexio ita exigit; ſic etiam dici poteſt, conſuetudinem facere [illegible] ad eiuſmodi cibum, quoniam conſuetudo talis, & valde difficulter deponitur, & ſtomachum iam aſſueſecit huic, non alijs cibis.

Vnde Fagundez ex hiſtoria Hollandiæ nauigationis refert, nonnullos Æthiopes inteſtinis animalium omnino crudis veſci, idque prouenire ex calidiſſima complexione hominum, & ex naturali ſympathia, quam habent cum crudis cibis. Interim certum eſt, peccare grauiter, qui cum notabili valetudinis detrimento veſcitur talibus carnibus, ſi commodè alios poſſit habere cibos; quando autem per eorum eſum lædatur notabiliter dignitas humana, non video.

SVBSECTIO VI.

An, & quale peccatum ſit edere res ad vſum humanum non deſtinatas, aut noxias valetudini?

SVMMARIVM.

An & quâ peccent edentes ceram, cretam, lutum, vngues? 168. & ſeqq.
[illegible] 170. 172. & 173.
Eſt hic diſtinguendum inter fœda, & non fœda, [illegible] ad eſum. 173. & ſeqq.
Adſitne obligatio vorandi rebus etiam fœdis, quando aliter nequit vita ſeruari? 176.
Vnde [illegible] in res minimè deſtinatas dentibus? 179.
Refertur in hoc exemplum [illegible]. 181.
An & quantum peccetur ſumendo cibos noxios valetudini? 183.
Quandonam [illegible] Valetudinis. 186.
Refertur caſus Religioſi [illegible] exemplo moribundum ad [illegible] pendum cibum? 189.
Refertur [illegible] in obſidione res crudiſſimas, & fœdiſſimas. 193.

168 COnſueuerunt nonnulli, comedere carbones, cretam, ceram, lutum, vngues, teſtam, &c. quæ conſtat non eſſe ad eſum communem deſtinata de his [illegible].

Quæres I. *An peccent?*

℞. Cum Azor *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 12. *q.* 4. Baldello *lib.* 3. *diſp.* 28. *q.* 11. *Paſq. in praxi ieiun. dec.* 14. peccare per ſe loquendo. Ratio eſt, tum quia talia communiter lædant valetudinem; cùm non ſint proportionata potentiæ, ſeu facultati nutritiuæ humanæ [illegible], tum quia illorum eſus feritatem quamdam, beſtialitatemque præſefert.

169 *An quàm grauiter peccent talia edentes?* Mortaliter, ſi notabiliter lædant ſanitatem. *Quid ſi vel non lædant, vel tantum leuiter?* Si adſit concupiſcentia harum rerum, quæ ſolet excitari ex aliqua infirmitate, docet etiam Paſqualigus non peccare grauiter, eò quòd ſtante tali concupiſcentia, [illegible] eiuſmodi rerum cibum adhibere, [illegible] boni ſenſualis delectabilis, atque adeò quandam proportionem per accidens ad appetitum ſenſibilem, & ideo quamuis ex obiecto, [illegible] obſequens appetitus, quæ non dicit grauem deordinationem.

170 *Quid ſi denique abſit prædicta concupiſcentia? abſit quoque læſio notabilis?* Paſqualigus *loc. cit.* cenſet, tunc delinqui mortaliter edendo in notabili quantitate, eò quòd tunc ſit grauis iniuria propriæ perſonæ, contra ordinem à natura præſcriptum, cùm non ſit [illegible], quam tamen tenemur ſeruare in ea [illegible], qua tenemur non [illegible] cibo. Et ſicut eſſet grauis iniuria hoc facere cum alijs, ita etiam hoc facere cum ſeipſo, quia [illegible] Domini, ita vt poſſimus pro libitu diſponere de nobiſmetipſis, & conculcare dignitatem humanam, quia eſt dignitas naturæ, quæ non eſt in noſtra poteſtate, & ideo non poſſumus ipſam grauiter offendere, vt contingeret, ſi res non deſtinatæ à natura in cibum abſque rationabili cauſa manducarentur, præſertim ſi eſſent immundæ, & abominabiles.

172 Ita Paſqualigus ingenioſius, quàm verius, nam illud qualecunque malum, quod ſibi homo citra notabilem valetudinis affert, per eſum talium rerum, non eſt tam graue, vt induat mortalem malitiam; idque probo vel inde, quod vt ſit grauius, quàm illud, quo ſe, naturamque humanam dedecorat, quiſquis nefando ſodomiæ, aut beſtialitatis crimine ſeſe commaculat; & tamen mortalitatem, vt ita loquar, illius ſceleris non ponunt Theologi in eiuſmodi malo, præſertim illi, qui à Diana *par.* [illegible] manifeſtè tradunt, omnia peccata luxuriæ, quæ ſunt contra naturam, eſſe eiuſdem ſpeciei. Iam verò quod addit Paſqualigus de illo, qui alteri præberet tale quid edendum, præbet mihi occaſionem proponendi alteram quæſtionem.

173 Quæres itaque II. *Sitne mortale crimen, dare alteri comedenda ea, quæ non ſunt à natura deſtinata ad eſum hominum?*

℞. Hic ſuppono, quod aſſerit Paſqualigus verbis ſuprà relatis, ſed diſtinguendum puto. Aut enim illa, quæ præbentur, ſunt fœda, & abominabilia, aut non ſunt fœda, nec abominabilia. Si ſunt fœda, & abominabilia, tunc alterum ſibimet [illegible] fraudulenta [illegible] ex ſuo genere grauem malitiam, quia continet realem

contemptum aliquis, vt dedecet certè; quæ de contemptu diſſerit Suarez *lib. 3. de leg. cap. 28. n. 15. & ſeqq.* Si verò non ſint fœda, tunc non video (ſecluſo omni ſanitatis lædendæ, aut alterius extrinſeci mali periculo) cur contineant grauem malitiam. E.G.
173 præbere alicui vrinam propriam, aut beſtiæ bibendam, vel (quod alicubi factum inaudiui) ſtercus vaccarum, inſtar neſcio cuius herbæ, ſeu oleris edendum, continet ea hominum communi apprehenſione grauem contemptum, ſeu, vt vocant, *Affront*, ita, vt non niſi ferro talis iniuria videatur eſſe vindicanda.

174 Vice verſa, ſi quis ſuo æquali aliquid chartæ, aut ceræ edendum præberet; non damnarem illum peccati mortalis; ſicut nec illum, qui ſaltem plebeio homini glandes, procliſpis, aut caſtaneis daret, quod ego ſemel vidi fieri. Et verò cùm vniones non ſint à natura ordinati ad eſum, quis dicat, peccaturum mortaliter, qui imitatus exēplū Cleopatræ, vnum, aut plures vniones liquatos offerret alicui ſorbendos? Patet itaque, Paſqualigi doctrinam non poſſe vniuerſim probari hoc argumento: peccaret mortaliter, qui talia daret alteri edenda, ergo ſi & ipſe edat, peccat mortaliter; nam antecedens non eſt vniuerſim verum.

175 Sed eſto, ſit verum illud antecedens Paſqualigi, neganda eſt in rigore conſequentia, quia nos ſæpe ſub mortali tenemur abſtinere à leui damno, vel iniuria alterius, quando videlicet videmus, illum valdè grauiter offenſum iri, non tamen ideirco peccamus mortaliter, imò ſæpe nec venialiter afficiendo nos tali damno, aut iniuria, ſiqua tamen poteſt eſſe iniuria in ſeipſum, cùm volenti, & conſentienti non fiat iniuria, *cap. ſcienti de reg. iur. in 6.* Certè ſi virum nobilem alapa abſque cauſa cædas, admittis crimen mortale, non item ſi teipſum itidem abſque cauſa cædas flagro, aut pugno.

176 Quæres III. *Quandoquidem ſuperiùs dixi, fas eſſe, in neceſſitate illa edere, de quibus in hac ſubſectione eſt ſermo, vtrùm etiam adſit obligatio illa edendi, cùm eorum eſus eſt neceſſarius ad vitam ſuſtentandam?*

R. Negatiuè; nam vt rectè docent Leſſius *n. 12.* & Dicaſtillo *lib. 1. de iuſt. & iur. diſp. 3. n. 91.* non tenentur in obſidionibus veſci muribus, felibus, canibus, calceorum ſegmentis, &c. idcirco nimirum, quia non tenemur vitam conſeruare, niſi medijs ordinarijs; nec tenemur adhibere illa, quando ſunt admodum difficilia, Laymannus *lib. 3. ſect. 4. n. 3.*

177 Dices: *Quid ſi Princeps imperet arcis Præfecto, ne eam dedat arcem, niſi demptis equibus, aſinis, canibus, felibus, & coriis rhedarum?*

178 R. Non videtur poſſe communiter imperari res adeò difficilis. Et ſi quæres: *Quid ſi imperium acceptaſſet ille Præfectus, ſeſeque iuraſſet pariturum?* Tunc ſeruari debebit iuramentum, cùm non vergat in æternæ ſalutis diſpendium, nec redundet in alterius detrimentum iuxta Cap. *quamuis de pactis in 6.*

179 Quæres IV. *Vnde prouenit, quòd nonnulli vel ſemper, vel quandoque ea deuorant, quæ minimè deſtinata ſunt dentibus?*

R. Ariſtoteles *lib. 7. Ethic. cap. 5.* duas huius rei cauſas generatim adſert, morbum, & conſuetudinem, ex quarum alterutra, vel vtraque ait prouenire capillorum euulſiones, itemque eſum vnguium, carbonum, & terræ; nomine morbi intelligens partim læſionem phantaſiæ, partim malam intemperiem humorum, vt videmus in mulieribus prægnantibus, quæ humoribus corporis ſtatum certo modo immutantibus, & excedentibus, auidiſſimè appetunt res alieniſſimas à victu humano, ipſis etiam ante contecto.

180 Certum proinde eſt, partim phantaſiam, partim humorem, & poſſe, & ſolere efficere, vt illa etiam, quæ natura non delectant, hominibus tamen voluptatem adferant, vt loquitur ibidem Philoſophus. Nec minus id certum eſt de prauo habitu, ſeu conſuetudine, quæ eſt altera natura, adeò vt Baldellus *cit. diſp. 19. n. 4.* ex Cælio Rhodigino *lib. 1. c. 13.* referat exempla illorum, qui veneno hauriendo ita aſſueuerant, vt eis nil noceret, ſputo autem alios perimerent. Vnde apparet, quid fuerit reſpondendum ad

HVNC CASVM PVELLAREM.

181 *Euphroſina virgo ſeptuaginta 1629. auidiſſimè ferebatur in eſum candelæ cereæ, & quamuis bene aduerteret, eam nec dulcem illi ſapere, nec ſaporem aliam delectabilem habere, ad ſolum tamen aſpectum ita in illam accendebatur, vt etiam tota multa tolleret, & vix poſſet ſe continere quin ſimul cum pane eam ceream comederet; quæſiuit ea ex P. Baldello, vtrùm huiuſmodi fames eſſet à dæmone, & an talis eius eſus peccatum, quid debuit P. Baldellus reſpondere?*

182 Narrat quidem ipſe hiſce verbis totum, quod dixi, at non refert, quid ipſe reſponderit; addit tamen, fuiſſe ab illa eadem puella per interpoſitam perſonam conſultum medicum, vtrùm huiuſmodi orexis proueniret ex morbo, ipſumque reſpondiſſe, eſſe omninò ex morbo, eamque indigere purgatione humoris phlegmatici excedentis in ſtomacho. Quia tamen ille morbus non fuit talis, vt planè tolleret vſum liberi arbitrij, ideò cenſendum eſt, aliquo modo peccaſſe illam puellam, quando multùm ceræ edebat: grauiter peccaſſe ne ipſe quidem Paſqualigus aſſereret.

Quæres V. *Sitne peccatum ſumere cibos valetudini noxios?* 183

R. Eſſe docent omnes, ideò, quòd ſicut nobis non licet vitam pro lubitu prodigere, ita nec ſanitatem; quandoquidem neutrius ſumus domini, ſed cuſtodes, & adminiſtratores.

An ſi tantùm leuiter lædatur ſanitas? Non dubitat Paſqualigus 184 *in praxi ieiunij decl. 16.* nec cæteri authores. *Quid ſi grauiter?* Tum omnes mortale crimen agnoſcunt. *Quid ſi cibus ille ita ſit noxius, vt ſit vitam mihi breui abrupturus?* Tum vel maximè te mortalis criminis damnat Sanchez *lib. 5. Moral. conſil. cap. 1. dub. 33.* poſt Victoriam, & alios.

Quòd ſi non putaſti, aut non aduertiſti, fore, vt tibi noceret, excuſat te meritò idem Sanchez. Non tamen opus eſt ad contrahendam 185 hanc noxam omninò credere, orituram inde inualetudinem, aiunt enim communiter Authores, ſufficere, modò probabiliter timeatur. Veritatem intelliges ex ijs, quæ in ſimili dixi *cap. 9.* quando quæſiui, quomodo debeat eſſe præuiſa ebrietas, & alia incommoda ex illa orta, vt cenſeantur voluntaria.

Quæres VI. *Quænam cenſeatur grauis, aut leuis inualetudo adhibenda, vtrùm ob ſatiationem illius gulæ ſit mortale, an ne?* 186

R. Pro exemplo grauis inualetudinis ponit meritò Baldellus *li. 3. diſp. 28. n. 11.* febrim, aut phreneſin; pro exemplo leuis ponit, quando quis æger multùm bibit (aut edit) prænidens, febrim auctum iri; quod exemplum dant etiam Toletus *lib. de 7. peccatis mortalibus c. 60.* & Sanch. *l. c.* addens aliud, videlicet dolorem aliquem capitis.

Quæres VII. *An non aliqua cauſa omni peccato liberet illum, qui edit res noxias valetudini, ſciens illas nocituras?* 187

R. Non vna, ſed plures. Primò enim meritò excuſatur ille, qui cum valetudinis detrimento aliquo idcircò edit, vt hoſpitem, aut ægrum, qui nil edere vult, cùm tamen indigeat, ſuo exemplo excitet, dummodò ſit vera ſpes, fore vt illud exemplum ſit profuturum. Secundò ſtudium mortificandi guſtum, aut nimiam edendi libidinem poteſt honeſtare comeſtionem ciborum, qui præuidentur allaturi catarrhos. Tertiò idem dic de ſtudio fugiendi ſingularitatem, & ac- 188 commodandi ſe communitati. Ob vtramque hanc rationem commendantur longè plurimi Sancti, aut virtute illuſtres viri, qui ſtudio virtutis comederunt ea, quæ certò ſciebant paritura ſibi eſſe aliquas moleſtias in corpore. Quartò excuſat vtique neceſſitas, quando ſcilicet vel nullo modo, vel non ſine difficultate acquiri poſſunt cibi ſalutares.

Ad elucidationem illius caſus, quem *n. 187.* inſinuaui de edente 189 aliquid noxium valetudini, edente autem, vt ſuo exemplo ægrotum excitet ad cibum planè neceſſarium ſumendum, refero,

Quidpiam non planè indignum calamo.

Quod contigit Friburgi Nuithonum ſub annum Chriſti 1637 dum 190 *peregrinam iuſſeram adoleſcentulo, quem nauſeatio ſua patique aut. ſatio omni cibo deduxerat ad extrema, exiſtimandum ceteroquo ſanitati ſi vrbique vbertim aliquam cum vtilitate adhiberetur congrua medicina. Vbi Confeſſarius illius adoleſcentis mihi notiſſimus fuit à medico deſtitutum proximè mortis periculo, commonuit ſuum pœnitentem, hortatus ad capiendum cibum ſe ipſo præſente deſcenderet, ni pareat. Cum verò* 191 *verbis nihil promoueret, curauit parari ſibi bonum iuſculum, quod allatum ad ægroti lectum cœpit ipſe Confeſſarius non guſtare duntaxat, ſed & glutire, ſimul tempore aliquo, ſpectante autem infirmo; cuius etiam ſtatim phantaſiam, tum animum ita mutauit id inexpectatum ſpectaculum, vt & ipſe caperet cochlear, reliquum iuris propè ſuberrimando deuorarit in ſtomachum, atque ita paulatim conualuerit, vt cùm annis circiter 38. poſt vidiſſet eum Patrem pauperes ſuas iter facientem, moxque agnouiſſet, cœperit clamitare, atque coniugi lætus inclamarit:* Mea Domina, para his bonum prandium pro hoc charo hoſpite, abſque enim illo maritum non haberes, ac mox recenſuit ab ouo comœdiam, me quoque collætante, aderam enim & ego.

Sciſcitabitur forte quiſpiam, *vtrùm ſi ad excitandum appetitum* 192 *illius ad comedendum properantis fuiſſet neceſſe edere iuſculum è gallina decoctum, idque fortè ſexta, vel ſabbato, permiſſura fuerint leges Eccleſiæ.* Reſp. permiſſuras fuiſſe, ſicut enim per eas licebat (vt ſupponimus) illi ægro veſci eiuſmodi edulio, ita & illi, qui ponitur non potuiſſe alia ratione inducere decumbentem, quàm præbendo illi exemplum circa idem omninò obiectum.

Sed quia in hac, & præcedente ſubſectione propoſui tam varia de eſu rerum minimè deſtinatarum à natura ad eſum, illæque 193 res conſueuerunt vel maximè comedi, & etiam in delicijs eſſe tempore diuturnarum obſidionum, placet in gratiam Lectoris non illaudabiliter curioſi proponere horrificum planè paradigma huiuſce epulationis, quod exhibet Michael ab Iſselt in Hiſtoria ſui temporis ad annum Chriſti milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum tertium. *fol. mihi. 521.* vbi recenſet, quænam Saaſerræ Vrbe Galliæ, Hugonottorum aſylo in eſum ceſſerint, dum à Carolo IX. Rege, arctiſſima obſidione cingerentur Saaſerrani deſcribit verò.

Hiſce

[illegible]

Hiſce verbis,

194 *T*Anta in urbe fuit fames, ut dimidiam ferme plebis partem abſumpſerit, & non modo ad inuſitata cibaria deventum ſit, ſed etiam ad paleam, uvarumque putamina, atque hominum excrementa; armentis enim bubulis, ovillis, & ſuillis deficientibus, equi, atque aſini mactati ſunt; deinde feles, ſorices, talpa, canes, & mures comeſti, iis conſumptis boum tergora, ovium, atque vaccarum corium coqua: quæ poſtquam defecere, rabida urgente fame cingula coriacea, capiſtra, ſtrena, ephippia, legulorum, & crumenarum reſſigmenta cum veſtimentis coriaceis in deliciis habita ſunt. Deia ad ungulas boum, equorum, aliarumque beſtiarum confugerunt, & tum frumenti, atque leguminis omne genus deficeret, panis ex paleis avenaceis confecti, & in mortariis contuſis, atque ex tegulis notenſi(lapidis genus eſt nigri, & friabilis) confectus eſt. Deficientibus omnibus cibariis homines ad beſtiarum, & ſua quoque excrementa degenere. In ſterquiliniis quoque oſſa putrida, & bovina animalium diligenter perquiſita ſunt, & avidiſſime comeſta fuerunt; quem deſendlerum cadaveribus veſci voluerunt, ſed in facto deprehenſi pœnas luerunt. At nec in hoc extremo neceſſitate conſtituti quidquam de ſua pertinacia remittere voluerunt, donec rebus omnibus deſperatis ad pacis conſilia confugerunt &c. Hactenus Iſſelt de fame Sanſerrana diriore, quàm fuerit Saguntina. Et cui verè ſimilem, perpeſſi fuere Rupellenſes obſeſſi à Ludovico XIII. ut videre eſt apud Gabrielem Grammondum ad annum Chriſti 1628.

SVBSECTIO VII.

De filiabus Gulæ.

SVMMARIVM.

Quæ, & quot ſint filiæ gulæ? 195.
Quid intelligatur per hebetudinem ſenſus? 196.
Quid per ineptam lætitiam, & quæ huius peccata? 197.
Quomodo delinquatur per turpes cantilenas. 198.
Quomodo per alia verba obſcœna? 199.
Singulariter dicta, & prolata coram adoleſcentibus? 200.
De Choreis quid ſentiendum? 201.
An prudenter illas prohibeat Magiſtratus politicus. 202.
Referuntur contrariæ ſententiæ. 202.
Eligitur affirmativa. 203.
Quid faceret Confeſſarius cum pœnitente confitente, ſe tantum ſemel, aut bis duxiſſe choreas, nilque aliud addente? 204.
Inſigne circa hoc argumentum Decretum Bavaricum. 206.
An, & quomodo ratione luſus aggravetur malitia gulæ? 207.
Et ratione ſtultiloquii, ac ſcurrilitatis. 208.
An ſcurrilitas ſit peccatum mortale? 208.
Quid intelligatur per immunditiam? 209.

195 QVæres I. *Quæ, & quot ſint filiæ gulæ?*

℞. I. Illæ ſunt filiæ gulæ, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus ſequuntur. S. Thomas 2. 2. q. 148. a. 6. in C. S. Antoninus *part. 2. tit. 6. cap. 4. ante* §. 1. II. Eiuſmodi filiæ ſunt quinque, ſcilicet hebetudo ſenſus, inepta lætitia, multiloquium, ſcurrilitas, immunditia. Ita S. Thom. *ibid.* ex S. Gregorio, & ex utroque S. Antonin. *loc. cit.* atque Autores in decurſu citandi. Rationem huius quinarii adferunt iidem, quam lubens prætereo, explicaturus breviter illas quinque venuſtiſſimas filias, matre ebrietate potiſſimùm gloriantes.

196 Quæritur igitur II. *Quid per hebetudinem ſenſus intelligatur, & quomodo per eam aggravetur malitia gulæ?*

℞. I. Per ſenſus hebetudinem intelligitur obfuſcatio intellectus, orta ex ciborum fumoſitate, caput perturbans, atque impediens operationes intellectus, ac rationis, ut non queant penetrare ea, quæ cæteroqui poſſent. S. Antoninus *loc. cit.* §. 2. rectè explicans S. Thomam. II. Tunc ſolùm per eam aggravatur malitia gulæ, quando per eam impeditur cognitio illorum, quæ quis ſcire debet, ut e. g. neceſſaria ad ſalutem, neceſſaria ad rectè fungendum officio proprio, &c. S. Antoninus *loc. cit.* Nicolaus Baldellus Theologiæ Moral. *lib. 3. diſp. 2. n. 1.* Ex hoc tamen, quòd aliquis ſit hebes circa ſpeculativa Theologiæ, vel Philoſophica, vel Aſtrologica, non curans de his, nullum peccatum eſt, ſi non habet officium, quod cognitionem horum requirat.) S. Anton. *loc. cit.*

Quæres III. *Quid deſignat inepta lætitia, & quomodo per eam delinquatur?* 197

℞. I. Per ineptam lætitiam non intelligitur hic quævis inordinata lætitia, hoc enim modo eſt affectus generaliter conſequens omnem actum peccati, & præſertim ſi fiat ex habitu. S. Thom. *cit. a. 6. ad 1.* ſed intelligitur lætitia vaga, & incompoſita. Idem ſanctus Doctor *ibidem*. Id eſt, faciens inaniter hilarem, & excitans ad ſaltus, cantus, tripudia, ludos, hiſtrionicos actus, inſtrumentorum diverſorum ſonitus, ut explicat S. Antonin. *loc. cit.* Baldellus *loc. cit. num 3.* conformiter S. Thom. 2. 2. *q. 169. a. 3. ad 1.*

II. Cantus, ſeu cantilenæ, ad quas excitat gula, ſunt ferè amatoriæ, obſcœnæ, aut infamatoriæ. Per illas, quatenus obſcœnæ ſunt, tunc peccatur mortaliter, quando quis utitur illis cum periculo ſe, aut alium inducendi in aliquod grave peccatum. Navarrus *in Man. cap. 23. n. 123.* aut quia delectat illum obſcœnitas, per ea verba ſignificata. Caietanus 2. 2. *q. 148. art. 6.* Si verò illæ turpes cantilenæ ideo ſolùm cantantur, quia ex delectant, vel ut delectent, & ſic hilariter tranſeunt, vel tranſeant, non ſunt ut ſic peccata mortalia, ſed tantùm venialia valde periculoſa, inquit Caietanus *loc. cit.* rectè id probans. 198

Et generatim locutio de rebus turpibus facta ſolùm ob voluptatem, quæ præcisè oritur ex ipſa narratione, abſque ulteriore intentione ipſarum rerum (addo: aut voluptatis Venereæ) non excedit veniale. Filliucius *tract. 30. nu. 209.* Unde non peccant mortaliter, qui turpes cantilenas audiunt præcisè ob delectationem, quam adfert prolatio illorum verborum, aut ex levitate, aut curioſitate. Filliucius *loc. cit. num. 212.* Sed utique oportet ſibi, & aliis non nimium fidere; corrumpunt enim bonos mores colloquia mala 1. *Corinth.* 15. Et quotus quiſque poteſt eſſe ſecurus de proximi conſtantia, maximè quando videt, turpia libenter audiri? inquit provide P. Dicaſtillo *lib. 2. de iuſtit. diſp. 17. num. 497.* rectè tamen ſubdens, plerumque eſſe venialia illa verba, & dicteria, in ſe quidem turpiſſima, quæ ludicra tantùm intentione à mulionibus, agaſonibus, & huius farinæ hominibus in agris, viis ultro, citroque dicuntur. 199

At verò non ſunt plerumque annumeranda peccatis venialibus illa de rebus obſcœnis colloquia, quæ præſertim ab adoleſcentibus, iuvenibuſque, vel à viris coram hiſce inſtituta durant dimidium horæ quadrantem, aut diutiùs; replent enim talium phantaſias omnis fœdis imaginibus, cientibus tam graves motus carnis, ut difficillimum ſit reſiſtere iis, aut etiam non habere poſitivam complacentiam in iis. Quare conſultum, ſi non neceſſarium eſt, ut confeſſarius ex confitentibus, ſe locutos eſſe, vel libenter audiviſſe loquentes verba turpia, ſciſcitetur, an fuerint tantùm paucula verba per iocum prolata, an verò integra colloquia de ſpurcis obiectis. Proderit, & ingerere illud D. Bernard. ex ſerm. 24. *in Cant. Unus eſt, qui loquitur, & unum duntaxat verbum profert, & tamen illud unum verbum uno momento dum audientium animas afficit, animas interficit.* Sed de ſpurciloquio vide ſupra *cap. 19 ſect. 2.* 200 201

III. Ad choreas quod attinet, etſi per ſe loquendo non continent ullam malitiam. S. Antoninus *cit. tit. 6. cap. 6. ante* §. 1. poſt Alexandrum, cum Summiſtis communiter *verb. chorea*, eamque ob rem non peccant, ſaltem mortaliter Religioſi, ſi fortè inter ſe ſolos ſaltent abſque ullis ſæcularibus, & Monialibus; Idem Doctor *ibid.* Per accidens tamen tam frequenter contra caſtitatem tactibus, oſculis, cogitationibus &c. peccatur per choreas, ut ipſe S. Hieronymus apud ſanctum Antoninum *loc. cit.* dixerit *ſe non credere viro neganti, ſe illæſum rediiſſe à chorearum ſpectaculis.* Vide.

Quæres IV. *Verùm rectè faciat Magiſtratus, qui interdiceret plebeis hominibus choreas diebus feſtis? &c.* 202

℞. I. Duæ ſunt circa hoc ſententiæ; una Franciſci Sylv. *in 2. 2. quæſt. 148. art. 6.* ſatis clarè id aſſerentis, & obſervantis, choream à quibuſdam deſcribi, eſſe circulum, cuius centrum ſit diabolus, & caſtitatem, ſi fortè in choreas venias ſaltare, ſed in calceis vitreis. Altera eſt Caietani *in ſumma verb. chorea*, ubi ita loquitur: Imprudenter arcentur à choreis ruſtici feſtis diebus choreare aſſueti, qui niſi occuparentur choreis, vacarent otio, & malis machinationibus perturbationis reipublicæ. (Alias rationes pro hac ſententia adfert Azor. *part. 3. lib. 3. cap. 26. quæſt. 2.* illam tamen nec probans, nec improbans. Addo hanc ego, quòd abhinc propè annos 40. quidam Parochus mihi aſſeverantiſſimè dixerit, ex quo tempore edicto ſui Principis fuerunt interdictæ choreæ ruſticis, notabiliter excreviſſe numerum illegitimarum prolium, dum ſcilicet ruſticana pubes deſtituta illis publicis diſtractionibus, & occupationibus quæris diverticula, vel in horreis, vel in hortis, & ſylvis, ut vacare poſſit libidini.

Reſpondeo nihilominus II. perquàm ſapienter, atque piè agere illos Principes, qui lege civili, aut eccleſiaſtica vetant communem, liberum, promiſcuum uſum chorearum. I. Quia, reipſa fuit olim à ſapientiſſimo Duce Maximiliano vetitus in Bavaria, & ſcio, etiam fuiſſe prohibitum in Tyroli, atque aliis quibuſdam Pro- 203

pincipis Germaniæ, non ſine magnâ approbatione multorum virorum prudentum, doctorum, piorum.

II. Quia Angelus *verbo chorea*. & Baldellus *loc. cit. n. 19.* rectè obſeruant, communiter non reperiri choreas ſine malis circumſtantiis geſtuum impudicorum, perſonarum lubricarum, &c. & ideo non apparere, quomodo poſſint fieri; vel diu, & ſtudioſè ſpectari ſine peccato mortali, præſertim ſi fiant ſæpius, & ex conſuetudine, cum quâ limitatione S. Antoninus *loc. proximè cit.* intelligit, & probat dictum S. Hieronymi relatum ſuprà, quo etiam confirmatur hæc ſententia. Adde, quòd legibus ciuilibus, & eccleſiaſticis multa ob periculum peccati inhibeantur, quæ nullo modo ſunt tam periculoſa, quàm frequentes choreæ.

304 III. Fateor tamē cum Caietano vbi ſuprà, & aliis communiter, non eſſe mox pronuntiandum reum peccati mortalis; qui ſe choreas duxiſſe confitetur; docet enim experientia, ſæpiſſime abſque graui peccato obiri iſtas leuitates; præſertim à puellis, quæ potiùs ſæpe vanam gloriam ſectantur, quàm turpe quid cogitent. Imò negat Caietanus, ipſas choreas ex ſuo genere, ſeu ratione continere vllum periculum, & propterea ſi ex qualitate perſonæ immineat periculum alicui, debere ſibi prouidere. Vice verſa agnoſco, cum Tannero *tom. 3. diſp. 4. q. 5. num. 125.* meritò dici, genus quoddam turpe agreſtium choreārum, quod ſua natura, ac tota corporis agitatione quoddam apertè libidinis irritamentum ſit, eſſe ſeminarium ſagarum.

305 Ex his omnibus infero, quando pœnitens confitetur, ſe tantùm ſemel, interdumque ſaltaſſe, non eſſe neceſſarium, vt confeſſarius quærat, an non contra caſtitatem peccarit, cogitatione, vel tactu; ſecus ſi ſæpius, & quidem abſque vllâ neceſſitate ſaltauit.

Ad rationem *num. 302.* allatam reſpondeo, poſſe illas fornicationes (vbi rarus eſt vſus chorearum) magnam partem impediri vigilantia magiſtratus politici, parochorum, parentum; non autem poſſe impediri longè plura peccata, quæ oriuntur ex promiſcua permiſſione earundem.

306 Et verò imitatione digniſſimum eſt decretum Sereniſſimi Ferdinandi Bauariæ Electoris, quo permittuntur quidem certis anni temporibus choreæ, at ea conditione, vt iis ſemper interſit Lictor, aut alius arbiter à Magiſtratu deſignatus, qui obſeruet, an quidquam contra honeſtatem peragatur; reos deferat certò ad magiſtratum, mulctandos carcere, aliâue ratione.

307 Quæres V. *An, & quo modo ratione luſus aggrauetur malitia gulæ?*

[illegible] Tunc, quando quis ſcit ſe, poſt epulas, vel potum immoderatum ſolere efficaciter incitari ad luſus habentes admixtam iracundiam, blaſphemias, rixas &c. Porrò qui diſtinctam tractationem de luſibus, eorùmque circumſtantiis legere vult, conſulat Azorium *part. 3. lib. 5. cap. 24. 25. 26. 27.* aut P. Dicaſtillo *lib. [illegible] tract. 18.* per totum, reperiet omnia; præſertim ſi his addiderit Dianam *part. 7. tr. 9.* per totum.

308 Quæres VI. *Quomodo multiloquium, & ſcurrilitas augeat malitiam gulæ?*

R. I. Per multiloquium, ſeu loquacitatem, vt vocat S. Antoninus *cit. tit. 6. cap. 4. §. 4.* augetur mortaliter gulæ malitia, quando potus, vel cibus ingeſtus cauſa eſt grauis detractionis, ſecretorum reuelationis &c.

II. Per ſcurrilitatem intelligit Sanctus Thom *cit. a. 8.* iocularitatem, quia ſcil. excitatur riſus per verba inhoneſta, aut etiam per actus exteriores inhoneſtos. Ita etiam intelligit S. Antoninus *loc. cit. §. 5.* qui addit: *Inhoneſtates etiam ex ore, & vel ex parte inferiore ſtudiosè emittere ſenſibiliter ob lenitatem; & riſum prouocandum, ad ſcurrilitatem pertinet; & ad peccatum; ſecus, ſi ex inaduertentia, vel infirmitate, cui quis vitari non poteſt, ſeruata tamen modeſtia, prout poteſt fieri.* Et ſi autem Toletus *lib. de 7. peccatis mortalibus cap. 61.* & Baldellus *cit. diſput. 32. numer. 3.* abſolutè dicunt, ſcurrilitatem per verba, & facta inhoneſta exercitam ad ſolum riſum excitandum, non eſſe niſi veniale peccatum; poteſt tamen geſtus ſcurrilis eſſe tam fœdus, vt à mortali illum non excuſet abſentia alterius malæ intentionis. Sicuti etiam poteſt quis ſcurra ioci ſolius cauſa ita atroci cauillo aliquem lædere, vt peccet mortaliter.

309 Quæres VII. *Quidnam hic ſint obſeruanda de immunditia gulæ filia gulæ?*

R. Hæc tria. I. Per illam intelligi inordinatam emiſſionem quarumcunque ſuperfluitatum. S. Thomas *loc. cit.* adeòque vel vomitum, vel pollutionem ex gulæ intemperantia ortam. II. Per vomitum ex intemperantia cibi aut potus ſecutum, non aggrauatur illa intemperantia, pluſquam venialiter, quia non apparet grauis inordinatio. Suprà *num. 190.* III. Licet vtique mortaliter peccaret, qui ea intentione modum in potu, vel cibo excederet, vt in ſomno emitteret ſemen moleſtum, aut ſanitati aduerſans. S. Antonin. *loc. cit. cap. 4.* Conſtans quippe omnium opinio eſt, pollutionem voluntariam, eſſe ita intrinſecè malam, vt in planè nullo caſu liceat eam directè procurare. Sanchez *lib. 9. de matrim. diſp. 17.* attamen non eſt damnandus peccati mortalis, qui bibit, aut edit immoderatè, præuidens inde ſecuturam ſeminis effuſionem abſque complacentia. S. Antonin. *loc. cit.* Toletus *lib. 8. cap. 60.* & alii communiter. Caſtro Palao *tr. 4.* cap. 19. n. 20.

SECTIO IV.

De cibis iure diuino, & eccleſiaſtico vetitis.

SVBSECTIO I.

Quinam cibi fuerint in veteri lege, & cur prohibiti?

SVMMARIVM.

An vſus carnis fuerit ante diluuium licitus? 310.
Cur fuerit Iudæis interdictus eſus tam variarum rerum? 312.
An ea lege obligarint in extrema neceſſitate? 313.
Præcepta Dei poſitiua non ſolent obligare cum periculo mortis. 314.

QVæres I. *An vſus carnis fuerit ante diluuium licitus?* 310

R. Primus omnium teſte Victoria *in relect. de temper.* negauit Caietanus *in Gen. cap. 9.* negat & ipſe Victoria, eò quòd non ſuppetat ratio, cur aſſeratur eiuſmodi prohibitio, & conſtet, quod Deus omnia ſubiecerit ſub pedibus hominis, ac eius ſuo miniſterium condiderit. Quamuis ipſe Victoria putet, eſſe certum, quòd in ſtatu innocentiæ non fuiſſent vſuri carnibus, eò quòd ligna, & plantæ fuiſſent ſufficientiſſimum alimentum præbitura. Addit, eſſe valde veroſimile, quòd ante diluuium vel nullus, vel valde rarus eſus fuerit carnium. Hæc doctrina mihi non improbatur, improbantur autem illi, qui olim ſeueriùs damnarunt. 311

[illegible] *Gal. 5*, [illegible] *Col. 3*, [illegible] *1. Tim. 4*

Alterius que animantem animantis viuere letho.

Quæres II. *Cùm Leuit. 11. prohibeatur eſus tam variorum animalium, quæ fuerit ratio huius prohibitionis?* 312

Reſpondet Victoria *n. 2.* ex S. Th. *1. 2. q. 102. a. 6. ad* [illegible] partim vt abſtinendo à quibuſdam illorum animalium præpararent magis corpora, & animas ad Deum colendum, partim, quia illa animalia habent quendam modum corruptionis, & immunditiæ, partim, quia quorundam ex illis prohibitio ſpectabat ad bonam gubernationem populi; partim denique ob ſpiritualem ſignificationem; nam porcus luxuriam, miluus rapinam; & auaritiam coruus tarditatem & procraſtinationem, aquila delitioſitatem ſignificant interprete S. Antonino *prat. 2. tit. 6. cap. 1.* [illegible]

Quæres III. *An illæ leges obligarint in extrema neceſſitate?* 313

Franciſcus Victoria *relect. de temper. n. 1.* concedit in primis, eſſe probabiliſſimam opinionem Gerſonis, tali Iudæis etiam in extrema neceſſitate conſtitutis nefas fuiſſe edere cibos lege vetitos. Rationem hanc adfert, quòd contra authoritatis ſit præceptum diuinum poſitiuum, quàm eſt naturale; atqui ſi ex iure naturali eſſet illicitum comedere carnem ſuillam, non liceret etiam in extrema neceſſitate veſci; ergo.

Cenſet deinde, eſſe probabilius oppoſitum; & meritò hoc cenſet, quia maior, & minor propoſitio illius argumenti falſa eſt; nec enim præcepta Dei poſitiua ſolent cum periculo mortis obligare. Vaſquez *1. 2. diſp. 161. n. 12.* Suarez *l. 3. de leg. cap. 30. num. 6.* cùm tamen præcepta naturalia ſæpiſſime obligent cum diſcrimine vitæ, & honoris. Et quamuis lege naturali interdictus eſſet eſus carnis ſuillæ, is tamen permitteretur in extrema neceſſitate, vt patet ex dictis ſuprà, de eſu carnis humanæ. Accedunt exempla Dauidis manducantis in neceſſitate panes Propoſitionis, & Machabeorum pugnantium in Sabbato, quæ exempla ſatis oſtendunt, non fuiſſe diuinorum præceptorum tantum rigorem, vt obligarent cum periculo vitæ; certè regula quarta in 5. dicitur 1. Machab. 2. *bus ſine culpa ſua in Sabbato pugnabant.* 315

SVBSECTIO II.

De cibis Eccleſiaſtica lege vetitis in primitiua Eccleſia.

SVMMARIVM.

Cur gentibus ad fidem conuerſis interdixerint Apoſtoli vſu aliquorum cerum ? 216.
Quamdiu durarit illa lex ? 217.
Quid ſi nunc quoque obſeruaretur alicubi ea lex . 218.
Quam grauiter ea obligarit . 219.
Refertur Caſus ex S. Auguſtino . 220.
Et iudicium aliquorum ſuper reſponſo S. Auguſtini . 221.

316 QVæres I. *Cur Act.15. fuerit iis , qui ex Gentilibus conuertebantur ad fidem , interdictus vſus ſuffocatorum , ſanguinis, & idolothytorum ?*

Reſpondet Victoria *loc.cit.* poſt S. Antoninum *cit.cap.1. §.2.* tantùm ratione ſcandali vitandi, quia ſcilicet Neophyti ex Gentilibus Neophytos ex Iudæis , talia auerſantes grauiter offendiſſent , ſi talia manducaſſent . Vnde ea lex non obligabat illos ex Gentilibus Neophytos , qui non erant permixti Iudæis , teſte Victoria .

317 Quæres II. *Quandiu durauerit in Eccleſia lex illa ?*

℟. Per annos circiter 100. ſi credimus Victoriæ , iteratò aſſerenti , legem illam conſuetudine abrogatam fuiſſe annis CCCC. antequam hæc ipſe ſcriberet , ſcripſit autem ab hinc annis circiter CXLIV. Et addit ex nonnullorum teſtimonio , etiam ſua ætate Græcos abſtinuiſſe ſuffocato , ac ſanguine.

At inquies : *Quid ſi alicubi lex ea non eſſet vſu abrogata , obligaretne in conſcientia ?* ℟. Putat quidem Victoria , poſſe id probabiliter aſſeri , cenſet tamen rectè , rectiùs negari , eò quòd ceſſante in vniuerſum ratione legis ceſſet eius obligatio . Suarez *lib.6. de legibus cap.6.*

318 Quæres III. *Quam grauiter lex illa obligarit ?*

℟. In primis tam grauiter , quàm obligat præceptum charitatis de vitando ſcandalo . ℟. deinde , fuiſſe illam legem, ſaltem quoad idolothyta adeò religiosè , & rigidè receptam in aliquibus Eccleſiis , vt etiam ſepoſito ſcandalo , vel non licuerit idolothytis in extrema neceſſitate veſci , vel licuerit non veſci . Id probo ſolutione , quam S. Auguſtinus ſuper eo conſultus , dedit ad .

SEQVENTEM CASVM.

319 FAbius *homo Chriſtianus ambulans , paſſus neceſſitatem , vi ſiue fame pluſium dierum in ipſa neceſſitate ſumus , in qua ſibi videtur mortem proximare , inuenit cibum in Idolio* (id eſt , in menſa idolis conſecrata,) *poſitum , vbi nullus erat hominum , & non poterat inuenire alium cibum , debebat mori , aut ex illo cibum ?*

His ferè verbis hanc quæſtionem S. Auguſtino propoſuit Publicola, vt videre eſt *tom.2. in epiſt.153. quæſt.11.* Ad eam reſpondit S. Doctor *epiſt.ſequ.* his verbis : *Reſtat , vt dicamus aliquid de eo viatore Chriſtiano , quem commemoraſti victum famis neceſſitate , ſi vel vſpiam inuenerit, niſi cibum in idolio poſitum , vbi nullus alius eſt hominum , vtrùm ei ſit ſatiùs fame emori , quàm illud in alimentum ſumere .*
320 *Si certum eſt , eſſe idolothytum , meliùs chriſtiana virtute reſpuitur ; ſi autem vel non eſſe ſcitur , vel ignoratur , ſine vllo conſcientiæ ſcrupulo in vſum neceſſitatis aſſumatur .* Ità S. Auguſtinus , à quo diſſentiens Vaſquez 1.2. *diſp.162. n.32.* negat apertè , fas eſſe in propoſito caſu abſtinere eſu Idolothyti, Leſſius *lib.4. cap.9. num.29.* poſt Henricum ait , fas eſſe tam veſci quàm abſtinere idolothyto . Ego à S. Auguſtino non diſcedo , ratus , vt dixi , potuiſſe illam Apoſtolicam legem eſſe receptam cum tanto rigore , vt in eo quoque euentu , quem poſui , fuerit virtutis eam obſeruare .

SVBSECTIO III.

De cibis vetitis die ieiunii .

SVMMARIVM.

An, & qui cibi ſint interdicti die ieiunii ? 221.
Sexta Synodus fuit conciliabulum Arianorum , non legitima Synodus . 221.
Quid nomine carnis intelligatur in materia de ieiunio ? 222.
Quid ſi de aliquo animali dubitetur , an conſtet carnibus propriè dictis ? 223.
Hiſpani veſcuntur diebus Sabbathinis extremis animalium . 224.
Quid de iuſculo ex carnibus ? 225.
Quid de oleribus coctis in carne , lardo , ſagimine anſerum ? 226, & 227.
Quid circa hæc obtinuerit conſuetudo ? 227. & 228.
Singulariter in Germania ? 229.
Quid ſcribat Diana de lardo etiam comeſto ? 229.
An quoties quis edit carnes die vetito , toties delinquat mortaliter ? 230.
Quid ſi rurſum incipias comedere , poſtquam iam terſiſti cultrum cum animo nihil ampliùs edendi ? 231.
Sit ne grauius peccatum ſolummodo prandere ex carnibus die ieiunii , quam prandere , & cœnare ex piſcibus ? 232.
Non quauis particula carnis comeſta inducit noxam mortalem . 233.
Pauperes Germani licitè edunt reliquias carnium die cinerum . 234.
An oua , & carnes mutata in aliam ſpeciem innoxiè edantur in quadrageſima ? 235.
Quid pronunciandum de ouis , & lacticiniis . 236.
Singulariter in Germania ? 238.
An in quadrageſima tenearis oua edere , ſi aliter nequeas ſeruare ieiunium ? 239.
Refertur Decretum Alexandri VII. circa conſuetudinem abſtinendi à lacticiniis in quadrageſima . 240.
Et perantiquum Breue Pœnitentiariæ Romanæ ad Epiſcopum Conſtantienſem ſanis non permittens niſi butyrum loco olei , pauperibus , vel & debilibus omnia lacticinia præter Caſeum 242.
Illud Breue indicat , conſuetudinem abſtinendi à lacticiniis obligaſſe olim ſub mortali . ib.

QVæres I. *An , & qui cibi ſint interdicti ieiunanti ?* 221

℟. Certum eſt eſſe re ipſa prohibitum Chriſtianis ad ieiunium obligatis , ne ſaltem in Quadrageſima veſcantur carnibus , ouis, & lacticiniis . Probatur tum vnanimi conſenſu omnium Doctorum , tum antiquiſſima conſuetudine , cuius ſunt teſtes Patres , & Concilia apud Bellarm. *l.2. de bonis oper. in particul. cap.5.* Valentiam *tom.3. diſp.9. q.2. p.2.* Layman. *lib.4. tract.8. cap.1.* Quamuis autem multi viri eruditiſſimi , vt Couarruuias *var. reſol. lib.4. c.20. n.15.* atque multi alij cenſeant , hanc aſſertionem validè probari authoritate ſextæ Synodi, decipiuntur tamen ; conſtat enim ſextam Synodum Generalem nullos edidiſſe canones . Bellarm. *lib.2. de Pontifice, cap.18. & lib.1. de concil. cap.7.* Baron. *ad ann. Chriſti 592. n.7.* Seuerinus Binnius *3. tom. concilior. ad ſynodum ſextam .* Sed illa ſynodus , cuius ſunt 102. canones , è quibus refertur hanc in rem LVI. fuit ſynodus particularis , coacta ex Græcis Epiſcopis, magnam partem eò intentis , vt taxarent Eccleſiam Rom. Bellar. *de Pontif. lib.4. c.11.* Qui vel quinquennio iuxta Bellarm. *cit. cap.18.* vel decennio iuxta Baron. *loc. cit. n.4.* poſt ſextam generalem , ſeu tertiam Conſtantinopolitanam conuenerunt Conſtantinopoli in palatio Imperatoris Trullo dicto . Baron. *ad ann. Chriſti 580. n.41.* illamque ſynodum vocauerunt Græci Quiniſextam, ob canones , quos addiderunt quintæ ; & ſextæ ; qui tamen nullius ſunt roboris . Bellarm. *cit. cap.18.* Hoc ſuppoſito .

Quæres II. *Quid nomine carnis intelligatur ?*

℟. Medicis , & Philoſophis caro eſt ſubſtantia mollis , rubicunda , & ex ſanguine media inter ſiccam . Andreas Laurentius *lib.5. anatom. cap.1.* Theologis moralibus eſt id , quod communiter apud Chriſtianos pro carne habetur . Azor. *part.1 lib.7. cap.10.* Vel caro vulgò dicta , prout diſtinguitur à piſcibus . Leſſius *lib.4. c.2. dub.2.* iuxta communem Chriſtianorum vſum , aut medicorum iudicium, vt addit Bonac. *de leg. d. ult. punct.2. n.1.* vel omnes partes conſtitutiuæ animalium , quæ vulgò dicuntur habere carnem . Paſqual. *in praxi ieiun. deciſione 75.* Quod ſi de aliquo animali propriè dubitetur , vtrùm conſtet carnibus vulgò dictis , conſulendi ſunt medici . Bonacina *loc. cit.* & Fagund. *de præcept. Eccleſ. præcept.4. lib.1. cap.2.* qui habebunt non leue iudicium veræ carnis, 222

ſi illud

ſi illud poſſit diu viuere extra aquam. Azor, & Fagundez *ll. cc.* poſt Mayoram. Etſi hinc excipiendæ ſint teſtudines, ranæ, ac limaces; Reginald. *lib. 4. cap. 13. n. 143.* Erit & bonum indicium, ſi aſſimiletur magis animalibus habentibus, quàm non habentibus carnem; ſecus, ſi magis his, quàm illis: Paſqual. & Reginald. *ll. cc.* In dubio autem ſtat poſſeſſio pro libertate Paſqual. *l. c. deciſ. 67.*

224 Iam verò ſiue dicas, ſiue neges, vnam ex allatis deſcriptionibus conuenire inteſtinis, ſanguini, cerebro, fatendum tamen eſt, horum eſum eſſe interdictum adſtrictis ieiunio, vt docet vſus communiſſimus, quem in præſenti materia habere vim legis obligantis in conſcientia patet ex indiciis, quæ in hanc rem adfert Ferdin. de Caſtro Palao *tract. 3. d. 3. punct. 2. §. 3. nu. 3.* Equidem non legi, qui permittat; potiùs apertè damnat Layman. *l. 4. tract. 8. cap. 1. num. 5.* loquens de farciminibus. Quemquam ſeu ex priuilegio, ſeu ex antiqua conſuetudine Caſtellani diebus ſabbatinis veſcuntur extremis animalium, vt capite, ac pedibus; item inteſtinis, id eſt, vt explicat Fagundez *loc. cit. num. 7.* etiam iecore, pulmonibus, cæteris interioribus, quæ eſt ſanè lata explicatio.

225 Iuſculum è carnibus meritò damnant Henriq. *lib. 3. cap. 13. nu. 5t.* Layman. *loc. cit.* Paſqual. *deciſ. 57.* ob iudicium commune omnium; & quia optima ſubſtantia carnis elixatæ immigret in ius. Qua etiam de cauſa omnes cenſent, ſibi abſtinendum oleribus, aut rapis coctis vnà cum carne.

226 *Quid ſi autem cocta ſint cum lardo? quid ſi condita ſagimine, ſeu pinguedine auſtenum?* Diana *part. 1. tract. 9. reſol. 21.* de ſagimine loquens ita categoricè reſpondet: Licitum eſſe diebus ieiuniorum vſum ſaginimis ex conſuetudine, & authoritate Doctorum manifeſtè apparet. Paulò inferiùs autem idem pronuntiat de *comedente* lardum. Et quidem ſi dirimenda ſit lis calculis Doctorum, aſſentior Dianæ, quia ſic ſentiunt Gl. Hoſt. Abb. Silu. Angel. Tab. Graffiis, alij, quos contra Henriq. *loc. cit.* & plures alios referunt, ſequunturque Diana *l. c.* Azor. *cit. lib. 7. cap. 10.* Fagund. *cit. cap. 2.* Paſqual. 74: *dec.* loquuntur autem ſolùm de ijs diebus, quibus permiſſa ſunt oua, ac lacticinia.

227 Conſuetudinem quod attinet, non puto, vllam vniuerſalem exiſtere, cùm non reperiam, qui alleget talem in alterutram partem, etſi de Regno Siciliæ teſtatur Diana *loc. cit.* vſum licitum. Itaque eſt tum pro hac peculiari materie, tum pro cæteris ad ieiunium facientibus perpetuò recurrendum ad ſententiam, quam ex S. Hieronymo loquente ſpecialiter de ieiunio refert, loquens etiam de ieiunio *2. 2. q. 147. art. 8. ad 3.* S. Thom. *Vnaquaque prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges Apoſtolicas*

228 *arbitretur.* Licet autem idem Paſqualigus abſolutè pronuntiet, nullam conſuetudinem videri hæc prohibere ſub mortali, non auſim tamen ego hoc vniuerſim aſſerere, cùm & ipſe Papa præſumatur probabiliter ignorare particulares conſuetudines locorum, text. *cap. 1. de conſtit. in 6.* & materia ſit hìc talis, vt poſſit vtique eſſe obiectum legis ſcriptæ, & non ſcriptæ obligantis ad mortale; & denique poſſit quiſque rei ſuæ modum ponere *leg. in traditioni-*

229 *bus ff. de pact.* Et verò Tannerus *tom. 3. diſp. 3. quæſt. 3. num. 107.* non excuſat in Germania niſi pauperes, qui moraliter non poſſunt habere butyrum; at Laymannus *cit. cap. 1. nu. 5.* tradens, doctrinam Gloſſæ, aliorumque *nu. 308.* relatorum; non eſſe in Germania practicè tutam, vtpote repugnantem conſuetudini approbatæ à Prælatis, agnoſcit tamen poſſe confeſſarium pauperibus facilius dare facultatem vtendi iis in quadrageſima, ſicut & ancillis, quæ ex imperio heri, aut heræ adhibent lardum porcinum loco butyri; & denique ipſos patres familias vtentes lardo pro condiendis cibis, non facilè damnandos mortalis peccati, eò quòd videri poſſit illa conſuetudo Germaniæ non eſſe ſufficiens ad peccatum mortale. Licèt autem Laymannus non loquatur de lardo, niſi tanquam condimento, attamen Diana cum pluribus alijs loquitur expreſsè etiam de lardo comeſto. Vide curſum Sanctgallenſem *tom. 5. tract. 3. ſect. c. q. 1. dub. 3.* concordantem per omnia cum Laymanno, & rectè addentem, Germanos non agnoſcere tam grauem in hac re culpam, quam in eſu ipſarum carnium.

230 Quæres III. *An toties quis peccet mortaliter edendo carnes die prohibito, quoties edit.*

℞. Paſqual. *deciſ. 64.* teſtatur, neminem de hoc dubitare, laudatque autores 74. Teſtatur id ipſum cum Tannero *loc. cit. num. 93.* Diana *cit. tract. 9. reſ. 37. & 45.* Rationi hanc in rem allatæ *cap. 4. nu. 19.* addo hanc, quòd eſus carnium ſit in quadrageſima vetitus per ſe, non autem ratione ieiunii, cùm ſit interdictus etiam adoleſcentibus, & in diebus Dominicis. Quòd ſi tamen die vetito abligurias in vno prandio tria fercula, etſi inter ſingula interc edat non modica intercapedo temporis, attamen propter vnitatem prandii committes tantum vnum peccatum mortale. Ita expreſsè Dicaſtillo *de pœnitent. diſp. 9. n. 71.* *Quid ſi verò abſumptis*

231 *tribus ferculis tergam cultrum, cum animo nil amplius edendi; mox à mora illata nouo ferculo, quod ad palatum meum faciat, etiam ex illo carpam bonum fruſtum?* A nouo peccato te expreſsè abſoluet Lugo *de pœnit. diſp. 16. n. 551. ſub fin.* Abſoluet verò conſequenter Leſſius *cit. c. 2. n. 81.* ac Filliucius *tr. 27. part. 2. c. 2. n. 41.* & meritò; eò quòd hæc mutatio voluntatis tam citò reuocata non videatur tollere moralem continuationem. Certè *in breui reuerſa vxor nec diuertiſſe videtur.* text. *l. quidquid calore ff. de reg. iur.* 232

Eſtne autem grauior noxa, vel ſi ſemel carnibus die cinerum. ex. gr. quàm ſumere duas integras ex piſcibus refectiones? Negat Fagund. *cit. c. 2. n. 2.* Affirmat apud ipſum Paludanus, & apud Dianam *par. 5. tract. 14. reſ. 56.* Granadus cum Texeda; quibus aſſentior ob difficultatem in diſpenſando, ac pœnas grauiores ſtatutas, indices maioris inobedientiæ in tranſgredientes. Et verò eſſe neceſſario in confeſſione explicandum, vtrùm ſit ieiunium fractum hoc, an illo modo aſſeueret Suar. *tom. 4. in 3. part. diſp. 22. ſ. 3. nu. 12.* adſtipulantibus Laym. *lib. 1 tr. 2. c. 1. n. 3.* Granado, Texeda, & Marchantio poſt Henriq. *lib. . cap. 5. n. 10.* quibus Diana, iudicium ſuſpendens, *cit. part. 5. tr. 7. reſ. 2.* iungit Mendozam, nixum hac ratione, quòd hæc duo peccata differant ſpecie. Ego licèt non videam ſpecificam differentiam, eamque neget Texeda apud Dianam, quia tamen non ſcio, qui ab his Doctoribus in ipſa reſolutione diſſentiat, non libenter recedo ab ijs. Certè Ioan Sanch. *diſ. 51. n. 27.* idem docet de comedente carnes, & oua, dicens interuenire hìc diuerſum peccatum.

Quæres IV. *An quæuis particula carnis comeſta inducat noxam lethalem?* 233

℞. Negat meritò Tannerus *loc. cit. num. 93.* cùm in tot alijs præceptis paruitas materiæ excuſet à mortali. Et quidem Bonacina *de leg. diſp. vlt. q. 1. punct. 2. num. 2.* excuſat illum, qui edit modicum fruſtulum. Leo apud Dianam *part. 1. tract. 12 reſol. 32.* illum, qui tantum, quantum ſufficit libatoribus principum, ad hos aſſecurandos; Paſqualigus *deciſ. 30.* qui ſemiunciam; Eſcobar *tr. 1. exam. 13. num. 104. edit. Monachienſis*, qui non plus quàm vnciam. Quidam doctus Recentior, qui non plus quàm octo vncias. Verum repugnant huic alij autores, nec auſim ſequi in praxi.

His addo duo breuiter. Primum, meritò excuſari à Laymanno *lib. 4. tract. 8. cap. . nu. 3.* & à Tannero *cit. quæſt. 3. num. 108.* illos pauperes, qui die cinerum abſumunt reliquias carnium donatas à ditioribus, cùm in tanta copia egenorum non ſit mens Eccleſiæ, vt ea proiiciantur canibus. 234

Alterum, Rodriq. in *ſumma part. 1. cap. 53. n. 1.* putat oua, & carnes eſſe vetita etiam poſtquam tranſierunt in aliam ſpeciem. Sed quid dicet hic Author de truttis ſtudioſè nutritis carne, inteſtinis, &c. Quid de vino verſo in aquam? poſito, quòd lex, vel præceptum confeſſarij interdixerit vino. Itaque hæc doctrina non eſt admittenda vt iacet, admittenda autem, ſi intelligatur de mutatione ſubſtantiali ſolum apparenter facta, vt declarant varij panes, placentæ, cupediæ, cibi confecti admixtis ouis, butyro, iure carnium, &c. Quamquam neque etiam eſt vbique circa hæc conſuetudo eadem. Itaque etiam hìc ſtandum ſententiæ S. Hieronymi ſuperius relatæ; Cauendo tamen ne ſine magnis indiciis interpretemur conſuetudinem, quaſi mortaliter obligantem, nam *periculosè determinatur, aliquid eſſe peccatum mortale, niſi expreſſa veritas habeatur*, inquit S. Thomas *quod lib. 9. quæſt. 7. art. 15. in c.* Et quis dicet, ſicut vncia ex puris carnibus, aut puris ouis ſumpta ſufficit iuxta Paſqualigum ad mortale, ita etiam ſufficere ſumptam ex cibo vnius vnciæ cui ſit immixta non omnino ſemiuncia oui? Idem proportionaliter dic de obligato abſtinere à vino, bibente tamen valde dilutum. Plura hìc de eſu carnium prohibito dicere non eſt mei inſtituti. Alia non pauca addam *c. 33.* 235

Quæres V. *Quid pronuntiandum de ouis, & lacticiniis?* 236

Reſpondetur breuiter ſequentibus. I. Nulla generali lege; vel conſuetudine ſunt interdicta extra quadrageſimam. Non generali conſuetudine, nam neque Germani, neque plures alij populi abſtinent ijs extra quadrageſimam, quamuis Germanos abſtinuiſſe ante ducentos annos liqueat ex dicendis *nu. 241.* Non generali lege. S. Thom. *2. 2. quæſt. 147. ar. 8.* Peleus *tract. 30. diſp. 3. punct. 2. §. 1.* cum pleriſque contra Couarruu. *loc. cit.* atque alios; nam capitulum *denique diſt. 4.* vel continet duntaxat conſilium. Reginald. *lib. 4. n. 45.* vel reſtringendum eſt ad quadrageſimam, quandoquidem de illa ſola erat propoſita quæſtio. Palaus *loc. cit.* II. Licet 237 Fagundez *de præcept. Eccleſ. præcept. 4. lib. 1. cap. c.* contendat, peccari ſolùm venialiter veſcendo talibus rebus in quadrageſima, eò quòd nec Epiſcopi poſſint hìc inducere obligationem mortalem, neque conſuetudo illam inducat, vtpote orta ex falſa opinione grauis obligationis, quæ proinde à confeſſariis ſit eximenda pœnitentibus; quia tamen omnes teſte Palao *loc. cit.* præter Palatium diſſentiunt à Fagundez, quamuis eius opinionem reputet probabilem idem Palaus, quia etiam nullo modo dubitari debet, quin & Epiſcopi ſaltem cum Synodo, & ipſe vſus poſſint, ac potuerint talia vetare ſub culpa mortifera, cùm contineant materiam notabilem, ſufficientemque ad valorem voti ſub mortali obligantis, & ſi quod generale præceptum exiſtit, potuerit illud in vno Epiſcopatu, ſeu Prouincia recipi ſub magno, in altera autem prouincia ſub leui reatu, ideo non eſt generatim admittenda ſen-

tentia

tentia ſeu Fagundezii, ſeu Palai, ſed in quauis Diœceſi conſulendus eſt vſus particularis, ex eoque diiudicandum, an in illa Diœceſi vigeat ille rigor, de quo Palaus, an illa lenitas, de qua Fagundez. Equidem Ioan. Sanchez Hiſpanus *diſp.* 51. peccati mortalis non ſemel damnat veſcentem ouis die quadrageſimali, ſicut & Diana Siculus, *part.* 3. *tract.* 6. *reſ.* 80. loquens de edente in Dominica quadrageſimæ.

338 III. Germaniam noſtram quod attinet, rectè teſtantur Layman. *lib.* 4. *tr.* 8. *cap.* 1. *n.* 3. ac Tannerus *tom.* 3. *diſp.* 3. *q.* 3. *num.* 88. paſſim quidem in his Germaniæ Prouinciis permitti oua, non tamen eſſe in ipſa Germania vbique eandem conſuetudinem, vt addit Tanerus. Butyrum, & caſeum ſine ſcrupulo edi probat apertiſſima conſuetudo. Vbi permiſſa ſunt oua, hoc ipſo eſſe permiſſa illa, quæ adhoc latent intra gallinam, obſeruat ſingulariter Diana *part.* 10. *tr.* 12. *reſ.* 45. ex Leandro.

339 P. Thom. Sanchez *lib.* 5. *conſil. moral. cap.* 1. *dub.* 32. cenſet, te obligari ad comedenda oua, ſi ſine iis non poſſis die ieiunii abſtinere à duplici refectione. Sed hanc obligationem non puto admiſſum iri ab omnibus, præſertim iis, qui ouorum eſum iudicant eſſe mortalem; ſicut & P. Mattheus Stoz in ſua perquam fœcunda praxi confitendi *p.* 219. & 230. negat, à te peccari contra votum edendi hodie carnes (aut ova) ſi poſtquam es ſemel tranſgreſſus votum, rurſum bis, aut ter comedas. Quod etiam *cit. pag.* 229. intelligi vult de obligatione ex ſola pœnitentia Sacramentali. Quæ vtraque doctrina eſt vera, ſi ſit conformis intentioni vouentis, & iniungentis pœnitentiam, ſecus ſi difformis.

340 Ad elucidationem & robur nonnullorum aſſertorum de Ouis, & lacticiniis obſeruo, eſſe ab Alex. VII. die 18. Mart. a. 1666. ſententiis doceri, inque praxin redigi prohibitis inſertam hanc; *Non eſt euidens, quod conſuetudo non comedendi oua, & lacticinia in Quadrageſima obliget.* Quæ quidem cenſura minimè ferit conſuetudinem veſcendi liberè in Quadrageſima ouis, atque lacticiniis, quam vigere in multis Germaniæ Diœceſibus docaui ſuperius; etenim Alex. loquitur ſolum de conſuetudine non veſcendi recepta, non autem de veſcendi, à tam diuerſis autem nulla valet illatio.

341 Obſeruo quoque, illam antiquam Germanicarum Eccleſiarum conſuetudinem ex maiori parte ſumptam niti ſaltem quibuſdam in locis expreſſo priuilegio Apoſtolico; in cuius obſeruationis certam fidem repræſento exemplum perantiqui Breuis, quod in forma originali fuit mihi benignè communicatum à primæ authoritatis, nonnequè virtutis viro; eſt autem illius hic tenor:

342 *Venerabili in Chriſto Patri Dei gratia Epiſcopo Conſtantienſi, vel eius Vicario in ſpiritualibus Philippus miſeratione diuina titulo San. Laurentii in Lucina presbyter Cardinalis ſalutem, & ſinceram in Chriſto Domino charitatem. Ex parte omnium, & ſingulorum vtriuſque ſexus incolarum, & coppidanorum intra & extra muros Oppidi Vberlinga veſtra diœceſis nobis oblata petitio continebat, quod cum ipſi regionem inhabitent, vbi oleum oliuarum minimè creſcit, neque illud abſque magna incommoditate haberi poſſit, & exponentes præfati maiori ex parte ſint laboratores pauperes, qui oleum eiuſmodi commodè habere nequeant; & licet ſint aliqui ex iis tam abundantes, & diuites, quod oleum huiuſmodi commodè emere poſſunt, tamen propter non vſum pluribus ex iis in nauſeam, & faſtidium venit, adeo quod eo illo abhorrent. Vnde volentes ipſis exponentibus, eorumque neceſſitatibus ſubuenire, & veſtigia plurimarum communitatum, dictæ veſtræ Diœceſis, quibus ex ſpeciali licentia ſedis Apoſtolicæ, vt temporibus quadrageſimalibus, & aliis diebus ieiunalibus butyro, & aliis lacticiniis vti poſſint, indultum eſt, ſequi, Exponentes præfati, & præſertim pauperes, qui abſque ſedis Apoſtolicæ diſpenſatione à pluribus retroactis temporibus, & annis effluxis, vſque ad hodiernum diem continuandò huiuſmodi Lacticiniis vſi ſunt, & fruuntur, ſupplicari fecerunt humiliter, eis, & eorum ſucceſſoribus ſuper his per ſedem Apoſtolicam de opportuno remedio miſericorditer prouideri. Nos igitur attendentes, quod neceſſitas non eſt ſub lege, & quod alias eſt illicitum, neceſſitas licitum facit: Autoritate Dn. P. P. cuius Pœnitentiariæ curam gerimus, & de eius ſpeciali mandato ſuper huiuſmodi viuæ vocis oraculo nobis facto circumſpectioni veſtræ committimus, quatenus veris exiſtentibus præmiſſis, ſuper quibus veſtram conſcientiam oneramus, ipſos exponentes ab exceſſibus huiuſmodi abſoluatis, & eorum cuilibet pro modo culpæ pœnitentia ſalutari cum ipſis exponentibus, eorumque poſteris, & ſucceſſoribus, ac ipſum locum pertranſeuntibus, quod diebus quadrageſimalibus, & aliis diebus ieiunalibus, videlicet ſanis butyro tantum loco olei, pauperes vero, debiles, & infirmi Lacticiniis, dempto caſeo, vti poſſint, & valeant, diſpenſetis autoritate, & mandato prædictis miſericorditer cum eiſdem, prout ſecundum Deum animarum ipſarum ſaluti iudicaueritis expedire. Datum Romæ apud S. Marcum ſub ſigillo officii Pœnitentiariæ III. Non. Febr. Pontificatus Dn. Pauli P. P. II. anno quarto.*

343 Ita illud Breue, ex cuius poſtremis verbis patet, fuiſſe expeditum ante ducentos annos, ſcilicet anno Chriſti milleſimo, quadringenteſimo ſexageſimo octauo; etenim idem Pontifex cœpit Eccleſiam regere anno 1464. Porro illa vrbs, Vberlinga, inquam, cum qua fuit cum eiuſmodi reſtrictione diſpenſatum, iam à pluribus annis veſcitur, tametſi feruens in religione Catholica, Lacticiniis ſine vlla limitatione horum, aut perſonarum, ſicut & noſtra Conſtantia: at Heluetii catholici abſtinent ouis. Porro quia Eccleſia non conſueuit iniunctione pœnitentiæ totam aliquam communitatem ſaltem Laicam punire ob culpam venialem, idcirco non improbabiliter infertur ex hoc breui, conſuetudinem, ſeu legem abſtinendi à Lacticiniis obligaſſe olim ſub mortali.

SECTIO V.

Quid ſapientes ſentiant de turpitudine Gulæ.

SVMMARIVM.

Poetica Guloſi deſcriptio ex S. Clemente Alexandrino. 243.
Et ex Plutarcho. 244.
Et ex S. Chryſoſtomo. 244.
Et ex S. Baſilio. 245.

Licet videre guloſos ſuibus, vel canibus propter voracitatem aſſimilari poſſe, quàm hominibus, qui adeo feſtinant, ut ſaturentur, ut ambæ maxillæ ſimul inflentur, elatis naſis, quæ ſunt in facie, quin etiam ſudorem præterea diffundi, dum propter inſatiabilitatem arctè comprimuntur, & propter intemperantiam anhelant intruſo in ventrem nutrimento, & tanquam ad viaticum, non ad digeſtionem edulia ſeponunt. Ita graphicè S. Clemens Alex. *lib.* 2. *Pædag. cap.* 1. qui paulò pòſt addit: *Gulæ deditus cor habet in ventre, admodum ſimilis piſci, Græcè onos, ſeu aſinus dicitur, quem ſolum ait Ariſtoteles, ex animantibus cor habere in ventre.* 243

In hunc ipſum ſenſum ita pronunciat Plutarchus *in moral. Velut mathematici centro, ac ſpatia, ita quidam omnem voluptatem ventre circumſcribunt, nec quidquam iucundum, & delectabile putant, niſi quod cibo, & potu conficitur.* 244

Nihil gula pernicioſius, nihil ignominioſius eſt; hæc obſcurum, & craſſum ingenium, hæc carnalem animam reddit, hæc cæcum intellectum .. non ſinit, vt quidquam perſpiciat. Ita S. Chryſoſtomo *homil.* 44. *in Ioan.*

Ante omnia aduerſus guſtum Virgo tota intentione pugnabit, fonteſque voluptatis, & impudicitiæ fomitem inde manantem à principio caſtitatis ſtudio, & ardore ſiccabit; ventre enim diſtento epulis neceſſe eſt, ea, quæ ſub ipſo ſunt membra, ex humoris redundantia ad propria, & naturalia officia moueri. Sic philoſophatur S. Baſilius *de vera virginitate.* Plures hanc in rem Sanctorum ſententias prudens omitto, non tamen taceo, quod iudicio totius Eccleſiæ cenſeatur gula peculiariter repugnare excellentiæ naturæ humanæ, nam Eccleſia in feria V. hebdomadæ Paſſionis ita orat: *Vt dignitas conditionis humanæ per immoderantiam ſauciata medicinalis parſimoniæ ſtudio reformetur.* Vnde S. Thomas 2. 2. q. 142. a. 2. rectè gulam vocat vitium *puerile.* 245

PARERGON.

De benedictione ciborum, & vini.

SVMMARIVM.

Cur cibi benedicantur. 246.
Senſus benedictionis ad menſam. 247.
Reprehenſus Diaconus dans benedictionem Presbyteris. 249.
Fuit olim ad ſingula noua fercula data noua benedictio. 250.
Vtrùm ſit fas benedicere integrum agnum, aut vitulum? 251.
Vtrum liceat oſſa agni benedicti, aut aliarum benedictarum carnium proiicere canibus. 252.
Benedictio alia eſt conſtitutiua, alia ſolùm inuocatiua. 253.
Quid agendum de putaminibus ouorum Paſchalium? 257.
Factum S. Corbiniani explicatur. 258.
An cera, & aqua benedicta &c. vti liceat ad profana? 259.
Vtrum, quando vino benedicto infunditur non benedictum, proſit, an obſit ea mixtio? 261. & ſeqq.
Eadem quæſtio mouetur de aqua, & oleo benedictis. 263. & ſeqq.
Venefici non patent aditus ad dolia continentia vinum benedictione S. Ioannis præditum. 268.

Cum

245 CVm in hoc capite tam multa de vſu, & abuſu ciborum dixerim, cenſui, me rem & lectori gratam, & ab inſtituto non planè alienam facturum, ſi nonnulla ex ijs, quæ de ciborum, ac vini benedictione *in 1. & 2. de benedict. libro* ſcripſit P. Iacobus Gretſerus, adſcriberem.

246 Quæres itaq; I. *Cur cibi benedicuntur?*

℞. Ne vel à cacodæmone inficiantur, vel ſi infecti, vt per benedictionem pellantur eius tendiculæ, iique nobis ſalutares efficiantur *lib. 1. cap. 9. & 13.*

247 Quæres II. *Quis ſit ſenſus duplicis benedictionis, quæ ſolet à clericis menſæ benedici?*

℞. A Durando *lib. 4. Rational. cap. vltimo* ita explicari. Primò quia maior incipiens dicit: *Benedicite*, & cæteri reſpondet: *Dominus*, quia ſicut debemus Dominum, per gratiarum actionem benedicere, ad quod maior dicendo: *Benedicite*, hortatur, ſic & indigemus benedici à Domino ſuæ gratiæ infuſione, quàm illi optantes poſtulant, reſpondendo: *Dominus*, ſupple: *nos bene-*

248 *dicat ſua gratia infuſione*. Secundo modo maiori incipiente: *Benedicite*, cæteri ſimiliter reſpondent: *benedicite*, ad oſtendendum, quòd ad Dei benedictionem debemus nos mutuò hortari. Poteſt etiam dici, quòd in priore modo reuerentia Dei conſideratur; cùm enim reſpondetur: *Dominus*, ſupplendum eſt: *benedicat*, quia nos non ſumus digni benedicere; in ſecundo autem reuerentia Superioris; cùm enim reſpondetur: *benedicite*, ſupplendum eſt: *Vos Pater*, quia minor maiore præſente benedicere non debet; deinde maiore verſum inchoante, cæteri coadiuuant ad dicendum, vt ſignificetur, quòd inferiores coadiutores ſunt Præpoſitorum in oneribus ſupportandis.) Hactenus Durandus apud Gretſerum *cit. cap. 13.* Ex cuius doctrina duo colligenda ſunt.

249 Primò, hanc ipſam explicationem habere locum in illa benedictione, quæ habetur, & recitatur poſt lectionem breuem ad Primam. Secundò, non immeritò à S. Hieronymo *in epiſt. ad Euagrium* reprehendi illum Diaconum, quem ipſemet vidit in domeſticis conuiuijs benedictiones Presbiteris dare; quandoquidem tam Durandus, quàm Gretſerus *loc. cit.* rectè obſeruant, eſſe morem Eccleſiæ, vt maiore, & digniore præſente minor, ac inferioris conditionis, & gradus, menſæ non benedicat, niſi à maiore iuſſus, vel permiſſus.

250 Quæres III. *An ſicut hodie vnica tantùm benedictio datur pro omnibus cibis vnius prandij, vel menſæ, ita etiam olim fuerit vnica data?*

℞. Fuit olim, ſaltem in quibuſdam locis, ad ſingula noua fercula benedictio repoſita, non vna ad omnes miſſus, more nunc recepto, protenſa. Id probat Gretſerus *loc. cit.* ex hiſtoria, quam apud ipſum recitat S. Gregorius Turonens *lib. 1. de gloria Martyrum c. 80.*

251 Quæres IV. *Vtrùm ſit fas benedicere non modo fruſta carnium, vt ſolet fieri in Paſcate, ſed etiam integrum agnum?*

℞. Licèt VValafridus Strabo exiſtimet, id non licere, eò quòd ſapiat Iudaicam ſuperſtitionem, attamen communis ſenſus aliorum Catholicorum eſt in contrarium, & meritò; nam ſi fas eſt, agnum in fruſta conciſum benedicere, licèt vtique integrum. Nec timenda eſt hic Iudaica ſuperſtitio, quia iam conſtat, illam benedictionem impertiri ea ſola intentione, vt agnus ſit ſalutaris animo, & corpori *lib. 2. cap. 41.*

252 Quæres V. *Vtrùm liceat oſſa agni benedicti, aut aliarum carnium benedictarum obijcere canibus deuoranda?*

℞. Negat P. Gretſerus *cit. c. 42.* tum propter illud Saluatoris monitum: *Nolite ſanctum dare canibus*, tum quia benedicta oportet religiosè tractare. Vult igitur hic Doctor eiuſmodi oſſa comburi, quorũ combuſtorum cineres, ſi nonnulli reuerenter aſſeruant, & pro benedictione diſtribuunt, nihil à pietate alienum faciunt; nam ſi cinis vitulæ aſperſus populos ſanctificabat, cur non & cinis rerum conſecratarum efficaciam aliquã de accepta in integris rebus benedictione retineret? Ita ille. Verùm quidquid ſit de his cineribus,

253 cenſeo, poſſe abſque peccato oſſa carnium benedictarum dari canibus. Rationem deſumo ex generali doctrina, quam tradit S. Caietanus *2. 2. q. 188. a. 11.* quòd videlicet duplex ſit benedictio, vna conſtitutiua, qua ſcil. res quæpiam conſtituitur verè ſacra; alia inuocatiua ſolùm, qua res non conſtituitur ſacra, ſed tantùm inuocatur ſpecialis aſſiſtentia Dei circa illius præſentiam, vel vſum, vt etiam declarat Laym. *lib. 5. tr. 9. c. 13. n. 5.*

254 Porro res illas, quæ benedictione inuocatiua benedicuntur, aſſerit generatim Caietanus, poſſe poſt benedictionem adhiberi ad omnem illum vſum, ad quem poterant, antequam benedicerentur; conſentitque Laymann. dum abſolutè ait, res benedictas benedictione inuocatiua, non ſecerni ab vſibus prophanis. Et quia ciborum benedictionem meritò pronuntiat idem Laym. eſſe inuocatiuam, ſequitur, poſſe omnes cibos benedictos poſt benedictionem adhiberi ad omnes illos vſus, ad quos poterant ante benedictionem; cùm igitur oſſa carnium, antequam hæc benedicantur, poſſint proijci canibus, poterunt etiam poſtquam fuerint benedi-

255 cta. Confirmatur inde, quòd fragmenta domus, nauis, veſtia, poſſint etiam poſtquam huiuſmodi res benedictæ fuerunt, conuerti in omnes illos vſus, in quos poterant ante benedictionem.

Ad primam rationem P. Gretſeri dicitur, carnes benedictas non eſſe ſanctas. Ad alteram, non omnia, quæ ſunt benedicta, debere religiosè tractari, vt apparet vel in thalamo, culina, lardario, de quibus ipſe Gretſerus *lib. 2. c. 49.* 256

Quæres VI. *Quid pariter faciendum ſit putaminibus ouorum Paſchalium?* 257

Reſpondet *cit. cap. 42.* P. Gretſerus, piè facere, qui ouorum benedictorum putamina, aut comburunt, aut ſaltem ad quiſquilias non amandant. Ego arbitror, poſſe ſine piaculo in fimetum proijci, tum propter paulò antè dicta, tum quia fortè benedictio ouorum non extenditur ad putamina, vtpote à nemine comedi ſolita.

Quamuis autem S. Corbinianus, vt in eius vita refertur, grauiſſimè verbo, & facto, adeoq; ipſius menſæ, cum ipſis poculis argenteis euerſione, obiurgarit Grimoaldum Principem, quòd cani ſuo per incuriam proiceciſſet fruſtum ex pane, quem ipſe vir ſanctus vna cum reliquis cibis ſigno crucis ad menſam benedixerat; meritò tamen monet idem P. Gretſ. *lib. 1. c. 13.* hoc factum debere referri inter ea exempla Sanctorum, quæ potiùs admiranda ſint, quàm imitanda, quandoquidem cibi ad menſam benedicti tractari poſſint, & ſoleant tanquam planè communes 258

Quæ dixi, confirmantur authoritate P. Thomæ Tambur, *lib. 1. de ſacrif. cap. 2. §. 3. n. 3.* ex inſtituto defendentis, ceram in feſto Purificationis benedictam, poſſe abſque omni peccato adhiberi, citra contemptum, ad vſus communes, aſſerens idem de ramis, & carbonibus benedictis, idem de agno, & ouis paſcalibus, de pane benedicto, ac demum de aqua, incenſoque benedictis. Quin *n. 2.* præmiſerat, caſulas, albáſque diſſutas, item corporalia, purificatoriáque vſu detrita poſſe *probabiliter* vſurpari, vt mere profana. Fauet ipſi apertè Palaus *tr. 8. diſp. 1. pun. 6. n. 25.* meritò tamen ſuadens contrarium ob deciſiones iuris, de quibus vide Azorium *part. 1. lib. 9. c. 10. q. 7.* & Petrum Peckium *in cap. ſemel Deo dicatum, de reg. iur. in 6.* vbi perquam religiosè loquitur. Videri poſſunt ea, quæ hanc in rem diximus in Experientijs *tr. 3.* ſeu in Alphab. Sacrificant. *Caſ. 11. n. 370. & ſeqq.* 259

Quæres VII. *Vnde ortum habeat conſuetudo, qua Germani ſolent feſto S. Ioannis Euangeliſtæ vinum benedicere?* 260

℞. Ex traditione, qua creditur, ab illo S. Apoſtolo innoxie bibitum fuiſſe venenum. Gretſerus *de benedict. cap. 38.* ratus etiam, morem illum, quo conſueuere Germani ſua conuiuia, aut ſympoſia claudere propinando poculum, quòd S. Ioan. *benedictionem* vocant, inde promanaſſe, atque per illud poculum peti, vt per merita S. Ioannis Euangeliſtæ omne vinum prius bibitum cedat in corporis, animique ſalutem, ſicut obſeruaui *cap. 13. ſect. 1.*

Quæres VIII. *Vtrùm quando vino benedicto non benedictum miſcetur, proſit, an obſit ea mixtio?* 261

℞. I. Quando quantitas vini non benedicti, quæ cum benedicto miſcetur, eſt minor ipſo benedicto, fit totum benedictum. Ita docent omnes *ex cap. quod in dub. de conſecrat.* nam ſacrum, tanquam dignius trahit ad ſe non ſacrum. Gloſſ. *ibid.* communiter recepta. Confirmatur inde, quòd digiti ſacerdotum maneant conſecrati, licèt alia, atque alia cutis, ſeu epidermis ſuccreſcat paulatim.

II. Hoc ipſum videtur eſſe pronuntiandum etiam tunc, cùm quantitas vini non benedicti æquat quantitatem benedicti. Sa *verb. benedictio*, & alij contra Syluc. *verb. aqua benedicta. num. 9.* Ratio eſt, quia & *cit. cap. quod in dubiis*, ſine vlla diſtinctione dicitur *Non negamus, quin oleum non benedictum conſecrato poſſit (vtiliter) oleo commiſceri*; & commune axioma dicit, quòd ſacrum tanquam dignius trahat ad ſe non ſacrum. 262

III. Si tamen quantitas non benedicta ſit notabiliter maior benedicta, deſtruitur tota benedictio. Ita contra Angelum, & Roſellam, quibus fauet Emanuel Sa *loc. cit.* ſentit Sylu. *loc. cit.* Gretſerus *loc. cit.* Laym. *lib. 5. tract. 9. cap. 13.* Ratio eſt, tum quia alioquin ſequeretur, ſi menſura aquæ benedictæ effunderetur in mare, fore vt totum pelagus ſortiretur benedictionem, tum quia, cùm hæc benedictio, & conſecratio ſit tantum moralis, per quandam extrinſecam denominationem inſlictam ab Eccleſia, volente eam fieri per contactum, & admixtionem. Tanner. *tom. 4. diſp. 5. q. 6. n. 23.* non debet extendi vltra intentionem Eccleſiæ, quæ vtique non vult, vt dignius, ſeu ſacrum trahat ad ſe minus dignum, ſeu non ſacrum, quando non ſacrum eſt longè maius ſacro, ſiquidem non conſueuit conſecrare, niſi illam aquæ, olei, vini quantitatem, quæ vſibus humanis eſt vtilis, vel neceſſaria. 263

IV. Si tamen benedictio liquori non benedictus ita infundatur paulatim, & ſucceſſiuè, vt quod vna vice, vnòque impetu infunditur, ſit minus benedicto, ſatis probabile eſt, quòd totum euadat benedictum, etſi ſit ſucceſſiuè longè plus infuſum, quàm fuerat prima quantitas benedicta. Gretſerus, & Layman. *ll. cc.* Ratio petitur tum ex reſponſione ſecunda, tum quia in hoc caſu manet idem ſemper moraliter liquor. 264

V. Quando Germani integris vini dolijs infundunt pauxillum ex vino, die S. Ioan. Euangel. benedicto, illud totum dolium non acquirit quidem benedictionem, imo eam amittit portiuncula illa, quæ fuit affuſa; haud tamen ſunt de ſuperſtitione 265

damn-

damnandi eiuſmodi homines, tum quia ſententia Angeli, & Roſellæ ex Sylu. ſuperiùs relata, non eſt apertè falſa, tum quia bona fides, & ſimul tacita inuocatio Diui Ioannis poteſt apud
166 Deum aliquid promereri. Quod ſimiliter pronuntio de Bauaris, qui menſuram vini, attactu cranii glorioſiſſimi Martyris Sebaſtiani benedictam infundunt aliis multis menſuris, bibuntque magna cum religione, & ſæpenumero cum non minore emolumen-
167 to corporis. Idem quoque aio de illis, qui pauxillum aquæ ad inuocationem ſancti Patriarchæ noſtri Ignatii, eiuſque imaginis contactu benedictæ admiſcent ſuo, ſuorumque pecorum potui, cibis, pabulo; quorum pietatem, fidemque creberrimè luculentis miraculis in Heluetia, Suevia, Tiroli, Bauaria compro-
168 bauit Deus. Et verò teſtatur Greiſerus, veneficas faſſas eſſe, non patuiſſe ſibi aditum ad illa vaſa vinaria, in quæ aliquid de vino S. Ioannis benedicto infuſum erat, nec potuiſſe ex illis quidquam haurire pro ſuis ſympoſiis, & conuenticulis.

VI. Ex his deduces, illos parochos, quibus die Cœnæ Domini oleum infirmorum mittitur, in tam parua quantitate, vt non ſufficiat inungendis omnibus parochianis ſuis, prouidè agere, ſi vel ſemel, vel, vbi neceſſitas exegerit, repetitis vicibus infundant benedicto tantum, quantum æquat ferè dimidiam partem benedicti, benedicti inquam, vel immediatè ab Epiſcopo, vel mediatè per admixtiones moderatas, quæ tam præceſſerunt. Multos authores, & Ritualia citat pro hac ſententia Quintanaduennas *ſingularium part. 1. tract. 5. ſing. 1.* quamuis contrarium operosè defendat. Qua de re diſſeruimus ex inſtituto ſuo loco, id eſt in Alphabeto Ordin. & Extr. Vnctionis adeoque in Experientiis *tr. 8. caſ. 21. n. 786.*

L. L.

BONA PARAPHERNALIA, &c.

CAPVT XXIV.

Quid iuris competat marito in vxoris, & huic in illius bona?

SECTIO I.

De iure mariti in bona vxoris?

SVMMARIVM.

Bona coniugum ſunt triplicis generis. 1.
Quæ ſint vxoris? 2.
Quæ dicantur communia? 3.
Peccat mortaliter maritus abligurians bona paraphernalia. 4.
Et ſi horum vſus fructus ſpectet ad eum. 6.
Quid iuris circa dotem competat marito? 9.
Quid aget dote vxor, quando maritus vult eam dilapidare? 11.
Quanta obligatio alendi vxorem incumbat viro? 12.
Quid iuris obtineat maritus in bona communia, ſpectato iure communi? 14.
Quid ſpectato iure Hiſpanico & Gallico? 16. & 22.
Quid Bauarico? 17.
An maritus teneatur vxori reſtitutionem facere, quando dilapidauit bona communia? 19.
Quid ſi maritus faciat quidem ſumptus ſuperfluos, at non cum magna profuſione? 21.

1 SVpponendum eſt ex Bonacina *de reſtit. diſp. 2. q. 10. punct. 2. n. 1.* & aliis communiter, bona coniugum eſſe triplicis generis, ſcilicet propria mariti, propria vxoris, & vtrique communia. Propria mariti ſunt, abſtrahendo à peculiaribus pactis coniugum, particulariumque locorum legibus, & conſuetudinibus, illa omnia, quæ ia poſſidet, excepta dote, & donatione facta cauſa nuptiarum.

2 Propria vxoris ſunt, itidem abſtrahendo à pactis, & legibus peculiaribus, tum ipſa dos, quam vxor adfert marito, tum donatio facta cauſa nuptiarum, tum omnia planè, quæ præter dotem, vel ad maritum attulit ipſa, vel durante matrimonio, non concurrente opera mariti, acquiſiuit, atque adeò bona Paraphernalia, ſeu Parapherna, quæ *l. hac lege. C. de pactis conuent.* deſcribuntur eſſe ea, *quæ extra dotem mulier habet*; nam *parà* ſiue *phernis* ſignificat vltra, ſeu extra dotem; vt proinde bonis paraphernis accenſeantur etiam illa, quæ ſua induſtria ſuarumque manuum labore, citra mariti cooperationem, comparat vxor poſt exhibitas eas operas, quas in familiæ adminiſtratione præſtare tenetur. Molina *tract. 2. diſp. 430. & 432.* Nauarrus *in ſumma cap. 17. n. 155.* Graffiis *part. 1. l. 2. c. 1.* Bonac. *cit. p. 2. n. 1.* Dicaſtill. *l. 2. de iuſt. tr. 2. d. 9. n. 195.*

Denique communia de iure communi ſunt illa, quæ coniuges 3 percipiunt ex fructibus dotis, & arrharum, vt deſcribunt Bonacina, & Dicaſtillo *ll. cc.* At Molina, Nauarra, Leſſius locis infrà referendis, nomine bonorum communium intelligunt illa, quorum medietas ad maritum, medietas ad vxorem ſpectat; & ſolent ab Hiſpanis ſcriptoribus vocari *ſuper lucrata*, ſi durante matrimonio ſint acquiſita.

Hoc ſuppoſito.

Quæres I. *An, & quatenus peccet maritus qui, vt in ipſa Accuſatione lit. L. L. expreſſimus, bona paraphernalia abliguriit?* 4

℞. I. Haud dubiè mortaliter contra iuſtitiam delinquit ſpectato iure communi. Etenim *leg. hac lege. C. de pactis conuent.*: ita ſtatuitur: *Hac lege decernimus, vt vir in his rebus, quas extra dotem mulier habet, nullam uxore prohibente habeat communionem, nec aliquam ei neceſſitatem imponat.* Vnde patet, horum bonorum dominium, vſumfructum, vſum, & adminiſtrationem ipſam ex vi huius legis manere penes vxorem, ac proinde rem alienam vſurpari à marito parapherna abſumente.

II. Etiam ſpectato iure particulari particularium locorum, 5 grauem iniuſtitiam admittit vir, dum prædicta bona in Bacchum, Venerem, &c. expendit. Ratio eſt, quia licèt multis in locis paraphernorum adminiſtratio ad maritum ſpectet; *bonum enim eſt, mulierem, quæ ſeipſam marito committit, res etiam eiuſdem pati arbitrio gubernari.* loquuntur Impp. Theod. & Valent. *cit. leg. hac lege* clarum eſt tamen, quod adminiſtrationis ius non extendatur ad prodigas, turpeſque alienationes, juxta legem *quidquid tutoris. Cod. arbitr. tutela.*

III. Imo in iis etiam locis, in quibus vel omnium, vel aliquo- 6 rum paraphernorum vſusfructus viro competit, grauis iniuſtitiæ reus eſt, dum eorum notabilem ſummam dilapidat. Nam iura locorum particularium, & pacta coniugum, vſumfructum eiuſmodi bonorum, alia ratione non permittunt marito, quàm ut conuertat in familiæ vtilitatem. Excipe ab hac doctrina Gallos, de quibus Chaſſanæus infrà *n. 16.*

IV. Porro, quod Bonacina *diſp. 3. de contr. qu. 11. p. 10. nu. 4.* 7 abſolutè tradit, ſcilicet caſu, quo vxor concedit marito paraphernalium adminiſtrationem, poſſe pro labore adminiſtrationis retinere ſibi fructus induſtriales paraphernorum, & non teneri reſtituere naturales, quando per hos non eſt ipſe factus locupletior, eſt quidem verùm, quoad induſtriales; etenim etiam malæ fidei poſſeſſorem acquirere plenum dominium fructuum merè induſtrialium, ſine reſtituendi obligatione (cum damni tamen fortè orti, & lucri ceſſantis compenſatione) concors eſt ſententia Theologorum, poſt S. Thomam *2. 2. q. 78. ar. 3. in Corp.* decernente ita lege penultima *Codic. ſi quis alteri, & lege, ſi ex ea Cod. de rei vindicatione*, quidquid contradicat Mantique *quæſt. moralium part. 2. q. 87. & 88.*

At loquendo de naturalibus, non video, cur Bonacina negat. 8 Cùm enim generatim ad reſtitutionem teneatur is, qui alterum (ſaltem mala fide) damnificauit. S. Thom. *2. 2. qu. 62. art. 4. in Corp.* communiter receptus, eiuſmodi autem maritus vxorem mala fide damnificarit in fructibus naturalibus, obligationem reſtituendi, reſarciendique haud dubiè contrahit. Nec rectè pro ſe Rebellum *de obligat. iuſtit. part. 2. lib. 6. q. 3. n. 2.* adducit Bonacina, nam Rebellus loquitur ſolùm de caſu, quo eiuſmodi fructus vir conſumſit ex voluntate vxoris; & apud Silueſtrum *verb. paraphernalia*, ac Couarruuiam *in epit. part. 2. cap. 7.* nil reperio pro Bonacina; quare & hos malè pro ſe allegat.

Quæres II. *Quid iuris marito circa dotem tribuant iura?* 9

℞. Id iuris, vt dotis proprietate penes vxorem manente, habeat ipſe plenam eius adminiſtrationem, atque vſum fructum, ad vxorem, familiamque alendam, & alia matrimonii onera ſuſtinenda. Patet vtrumque ex *leg. 7. ff. de iure dotium*, & lege *in rebus eod.* Vnde ab Azone apud Laym. *lib. 3. ſect. 5. tract. 4. cap. 13. nu. 1.* communiter recepto, definitur dos eſſe id, quod ab vxore, vel alio eius nomine datur, ad onera matrimonii ſuſtinenda; quæ definitio an ſit reciproca, cùm conſtet crebrò fieri, vt paraphernorum pars tradatur marito fruenda, ad prædicta onera ſuſtinenda, viderint Iure conſulti. Porro dotis proprietas ita remanet penes vxo- 10 rem, vt pro ea ſint ipſi tacitè hypothecata omnia bona mariti *cit. leg. in rebus; & c. ex literis de pignor.* ſicut etiam ſunt ei (ſed cum minori priuilegio prælationis) eadem bona hypothecata pro para-

31 phernis. *L. hac leg. Cod. de pactis conuent. & leg. vltima eod.* Quare quando maritus ad inopiam ita vergit, vt periculum ſit, ne dotem aggrediatur, fas eſt vxori eam repetere. Laymannus *lib. 3. ſect. 5. tract. 4. cap. 13. num. 7.* Qui meritò non improbat doctrinam Leſſij *lib. 2. de iuſtit. cap. 12. num. 87.* tradentis, quando maritus abſumit dotis (eadem eſt ratio paraphernalium) partem, poſſe vxorem vti occulta compenſatione.

32 Cæterùm tanta incumbit marito obligatio alendi vxorem, vt & Couarru. Roderiq. & alij contra Sanch. *lib. 9. de matrim. d. 5.* Bonacinam *d. 6. de leg. p. 7. num. 9.* aliòſque cenſeant, teneri eam alere indotatam, etiam in eo caſu, quo vxor eſt diues; & Dicaſtillo *lib. 2. de iuſtit. tract. 2. diſp. 11. num. 81.* ſingulariter obſeruet, arbitreturque, non poſſe vxorem indotatam, pauperem, & expertem artis, qua ipſa ſe alat, duci, ab ita obærato, ut non ſit par ſoluendis debitis. Rationem hanc adfert, quòd nemo obæratus poſſit inire nouum contractum, per quem fiat impotens ad ſoluenda priora debita, id enim cederet in fraudem creditorum, repugnantibus ferè legibus, quæ ſanciuntur. *ff. quæ in fraudem creditorum.* Atqui per eiuſmodi matrimonialem contractum obæratus ille euadit impotens, aut impotentior ad ſoluenda priora debita.

33 Verùm, quia etiam pater tenetur alere liberos, & quidem ex communi opinione apud Sanchez *lib. 9. de matrim. diſp. 4. num. 26.* atque Bonacinam *de legib. diſp. 6. p. 7. num.* 10. contra Henriquez *lib. 11. cap. 8. num. 1.* Coninck, & alios, maiore, ſtrictioreque iure, quam vxorem, nemo autem dicit, eſſe homini obærato vetitum actum coniugalem, per quem à ſe prolem procreatum iri ſperet, vel intendat, idcircò videtur, illam P. Dicaſtillo doctrinam, quam probabilem eſſe non diffiteor, in dubium poſſe reuocari.

34 Quæres III. *Quænam ſint bona communia, & quid iuris in ea obtineat maritus?*

R. I. Quid nomine bonorum communium intelligant auctores, indicaui ſuperius *n. 3.* Planiſſimè dices, illa eſſe communia, quæ

35 ad virum ſimul, & vxorem pertinent. II. Spectato iure naturali, Canonico, & Cæſareo, ea, quæ maritus, tẽpore matrimonij lucratur ſua arte, labore, bonis per mutuum, elocationem, venditionem, &c. ſunt integerrimè ipſius, & poteſt de ijs, modò aliunde proſpiciat familiæ, liberrimè diſponere, ac proinde non ſunt communia. Ita expreſsè poſt Didacum Perez tradit Petrus Nauarra *de reſtit. l. 3. c. 1. n. 95.* Bonac. *de reſtit. d. 2. q. 10. p. 2. n. 1.* Dicaſtillo *loc. cit. diſp. 9. n. 195.* contra pleroſque iure conſultos, quorum alij ex iure naturali inducente (vt ipſi quidem imaginantur) inter coniuges ſocietatem, communicationemque bonorum externorum, æque ac corporum, & animorum, alij ex Canonico *c. debitum de bigam. c. 2. de ſponſal. & c. 2. de donat. inter vir. & vxor.* alij denique ex Cæſareo, vt Couarruuias *lib. 3. variar. cap. 19. n. 2.* ſuam opinionem probare conantur. Ratio noſtræ reſponſionis planè conuincens mihi occurrit hæc, quòd ſcilicet ſpectato iure naturali, Canonico, & Cæſareo, non competat vxori (poſito quòd maritus neceſſaria ad ſuſtentationem congruam præbeat) maius ius in prædicta mariti bona, quam marito in ea, quæ vxor lucratur ſua induſtria, labore, cenſu paraphernalium, &c. etenim correlatiuorum eadem eſt ratio. *L. veteres ff. de act. empt.* atqui ſpectato illo iure triplici, quæ vxor lucratur ſua induſtria, labore, cenſu paraphernalium pertinent pleniſſimo iure ad illam. *ſuprà num.* 2. Ad rationes in oppoſitum ſufficienter reſpondet P. Nauarra *loc. cit.*

36 III. Nihilominus variarum prouinciarum, regnorumque legibus, & inſtitutis receptum eſt, vt bona mariti ſint communia, item & vxoris. Etenim iure Hiſpanico communia ſunt tum ea, quæ communi induſtria, tum ea, quæ proprio ſinguli coniuges labore, emptione, venditione, &c. lucrantur; tum fructus patrimonij, bonorum caſtrenſium, & quarumcunque donationum; quæ quidem ita ſunt communia, vt dimidium illorum ſit mariti, dimidium vxoris. Ita teſtatur. P. Nauarra *cit. cap. 1. num. 93. 97. 100. 132.* conſentiente Molina. *tract. 2. diſput. 272.* Id ipſum in tota ferè Gallia practicari docet Chaſſanæus

37 *in conſuetud. Burgundiæ rubr.* 4. §. 2. In iure Bauarico *part. 4. tit. 1. n. 4.* ſtatuitur, vt dimidia pars lucri ex vtriuſque bonis, aut induſtria profecti, reſiduique, ſit proprium illius coniugis, qui mortuo eſt ſuperſtes; & *n.* 10. ſubditur, poſſe coniugem vnum, ſi velit, lucra peculiari induſtria parta, ſibi integre reſeruare, vel in ius partis aliquotæ alterum coniugem, admittere. At verò *n.* 13. pronuntiatur, lucra cereuiſiariorum, laniorum, & ſimilium opificum, quorum lucrum potiùs in emptione, & venditione, quàm in ipſo labore conſiſtit, eſſe vtriuſque coniugum planè communia. In alijs Germaniæ prouincijs aliæ ſeruantur conſuetudines, de quibus debebit quandoque confeſſarius ſciſcitari peritos, propter doctrinam mox adferendam.

38 IV. Namque quibus locis medietas prædictorum bonorum ſpectat ad vxorem, peccat mortaliter contra iuſtitiam maritus, teneturque ad reſtitutionem, ſi quid notabile diſſipet compotando, largas donationes faciendo, &c. P. Nauarra *loc. cit. lib. 3. de iuſt. cap. 12. num. 114.* Leſſius *num. 87.* Laymann. *lib. 3. ſect. 5. tract. 4. cap. 12. num. 6.* Ratio eſt, quia vera iniuria, iniuſtoque damno afficit tunc vxorem, vtpote quæ in prædictis locis habet cum marito contractum ſocietatis, vt fert communis opinio iure conſultorum apud Navarram *loc. cit. num.* 108.

Fateor tamen, praxi locorum, in quibus fui verſatus, confirmari opinionem Nauarri in Manuali *cap. 17. num.* 155. tali maritum non teneri vxori quidquam reſtituere ob bona communia (ſaltem ad quæ non concurrit vxoris labor, aut induſtria) flagitiosè diſſipata. Ego enim non ſcio quemquam in foro, vel interno à confeſſarijs, vel externo à prætore fuiſſe adactum ad eiuſmodi reſtitutionem. Iloo ſutores, ſartores, aurifabri, vt de muſicis nil dicam, vix, aut ne vix quidem credunt, ſe aduerſus iuſtitiam delinquere, ſi abliguriant, quæ ſuo opificio, vel arte comparant, modò vxori ſubminiſtrent neceſſaria ad honeſtam ſuſtentationem; atque vtinam ſubminiſtrarent ſemper. 39

Et hanc praxin ſoleo ego ſequi in tribunali confeſſionis, tum quia video, me fruſtra contra torrentem niſurum, ſi aliter facerem; tum quia ſapienter monet Polancus *in Directorio*, in dubijs quoad reſtitutionem, & ſimilia onera eligendam eſſe confeſſario partem benigniorem. Et quidquid ille Theologorum inſectator Michael Manrique *quæſtion. moral. par. 2. quæſt.* 114. de quo paſſim in Vindicijs Theologicis, repugnet, ſaltem in tali caſu tenetur confeſſarius ſequi pœnitentis opinionem probabilem. Illud ſatis conſtat, etiamſi maritus faciat ſumptus ſuperfluos, dummodo ſine magna profuſione, non peccare contra iuſtitiam. Laymannus *cit. cap. 12. num. 6.* nam eſt illorum adminiſtrator legitimus. Sed nec iniuriam facit vxori, exponendo in luſum bona communia, quandoquidem luſus eſt verus contractus, ex quo in vxorem æquè lucrum, ac damnum deriuari poteſt. Leſſius, & Dicaſtillo *ll. cc.* Excipe, niſi maritus ſoleat communiter perdere, & idcirco nolit vxor abeo lodi. 40 41

Dicta in confirmationem ſententiæ, ex Martino Nauarro adductæ, roborantur praxi conſuetudinis in Burgundiæ Ducatu receptæ, atque ſequentibus verbis è Gallico apud Chaſſanæum *loc. cit.* §. 3. à nobis hìc translatæ in Latinum: (Maritus conſtante matrimonio poteſt diſponere, & ordinare per donationem, venditionem, permutationem, & per alios contractus factos inter viuos, de mobilibus communibus, & hæreditatibus acquiſitis, conſtante matrimonio, ſiue illa bona ſint parta ab ipſo, & vxore ſimul, ſiue ab alterutro ſolum.) Quod ſtatutum ita exponit Chaſſanæus, vt §. 4. *num.* 7. dicat vxorem eſſe participem bonorum, & quæſtuum poſt mortem mariti, & non vita comite, eò quòd illa ſocietas ſumat robur, & vires ſolùm poſt mortem mariti, cùm ipſe maritus in vita poſſit pro libitu de omnibus his diſponere. 42

SECTIO II.

An, & quatenus liceat vxori vſurpare bona ſua, aut mariti?

SVMMARIVM.

Vxor non tenetur adminiſtrationem bonorum propria induſtria partorum relinquere marito; 25.
Niſi non attulerit dotem. 26.
Peccat contra iuſtitiam erogans inuito marito bona communia. 28.
Quomodo faciet reſtitutionem? 30.
Vxor non eſt ancilla mariti, ſed eius ſocia non expers omnis adminiſtrationis. 33.
Maritus tenetur vxori tanquam matrifamilias præſtare ſuſtentationem congruam conditioni. 34.
Poteſt hæc eas alienationes bonorum communium facere, quas iudicat neceſſarias ad auertendum graue malum impendens marito. 35.
Adeoque facere in hunc finem eleemoſynas extraordinarias. 36.
Quid in ſuum liberorumque bonum? 37.
Quid quando maritus eſt amens, vel abſens? 38.
Quid ſi ante diſceſſum præſcripſit certum quantitatem? 39.
Quid ſi timeat, ne maritus abliguriat neceſſaria ad ſuam, liberorumque ſuſtentationem? 41.
Quid poſſit ipſa vſurpare pro luſu, & recreationibus? 42.
Quantum in Eleemoſynas? 43.
Et in liberos ex alio matrimonio natos, egentéſque? 44.
Item in fratres, & ſorores egenas? 45.
Quid ſi clam marito accipiat, quæ ipſe facilè concederet rogatus? 46.
Quid ſi quid ſuperſit ex ijs, quæ maritus dedit in victum? 47.
Non ſunt laxandæ Vxoribus habenæ. 48.
Quæ dicta ſunt ſuperius, applicanda ſunt vxori etiam indotatæ. 49.

Quid

Quid ſi in præcedentibus caſibus non adſint bona communia, ſed ſolum propria mariti? 50.

Quid ſi in iiſdem caſibus uxor habeat bona propria ſufficientia? 51.

An teneatur hæredibus mariti facere compenſationem ob expenſas ſupra indicatas? 53. & 54.

24 SVppono I. ex dictis, *ſect. præcedent.* nullam iniuſtitiam admitti ab vxore in iis locis, in quibus habent paraphernorum adminiſtrationem, & vſum fructum, diſſipat ea inſcio, inuitóque marito; etenim iure ſuo vtens nemini facit iniuriam. *cap. Eccleſ. de elect.*

25 Suppono II. eam iure communi non compelli, vt ea, quæ ſtante matrimonio lucratur propria induſtria, det marito adminiſtranda, vel fruenda; eiuſmodi quippe lucra eſſe iure communi

26 paraphernalia obſeruaui ſectione præcedente. Quamquam ſi dotem non attulit, videtur vſu communi, & ex tacito pacto teneri ea in familiæ ſuſtentationem conuertere. Coninck *de act. ſupernat. diſp.* 27. *n.* 51. poſt vtrumque Nauarrum. Quin Bonacina *cit. diſp.* 3. *de contract. q.* 11. poſt Sanch. *lib.* 1. *de matrim. d.* 60. & alios contra Couarruuiam, ac Rodriq. abſolutè exiſtimat, quando vxor ſibi non reſeruauit vſum fructum paraphernalium, cenſeri dotalia,

27 niſi aliud ex verbis, & aliis coniecturis appareat. Verùm non puto, hanc doctrinam habere locum, niſi in iis locis in quibus eiuſmodi legem, vel conſuetudinem vigere conſtat poſitiue; ſiquidem vxoribus apertè patrocinatur ius commune. *leg. hac leg. C. de pact. conuent.* cuius derogatio, & mutatio non præſumitur in dubio, ſed probanda eſt; nam facta non præſumuntur niſi probentur. Nauarr. *lib.* 3. *conſil. de voto, & voti redempt. conſil.* 25. deducens hoc axioma ex lege prima *Cod. de mandat. princip.* quæ non, niſi per difficilem diſcurſum trahi huc poteſt, illo interim axiomate manente in ſuo vigore.

28 Suppono III. In iis prouinciis, & vrbibus, quibus lucra tam vxoris, quàm mariti ſunt communia, vxorem iniuſte agere, quando inuito rationabiliter marito attrectat ea, quæ ipſa propria induſtria acquiſiuit: Ratio eſt, quia in eiuſmodi locis tum adminiſtratio, tum etiam ſaltem media ex parte vſus fructus ipſi marito competit. Vnde patet, vxorem reſtitutionis lege teneri, ſi alienet diſſipando. P. Nauarra *lib.* 3. *de reſtit. cap.* 1. *num.* 90. poſt Cordubam. Si verò abſumat in bonum familiæ, in quod maritus ipſe erat abſumpturus, haud obligatur ad quidquam reſtituendum, quia nullo damno reali, & æſtimabili afficit vt ſic maritum, eſto affecerit iniuria. Atqui reſtitutio propriè non debetur, niſi præceſſerit reale, actuale damnum. Molina *tom.* 3. *diſp.* 715. Car-

29 dinalis de Lugo *tom.* 1. *de iuſtitia. diſp.* 6. *n.* 57. Quòd ſi etiam illa, quæ maritus artificio, opificio, &c. comparauit, alienet vxor, marito inuito, longè clariùs eſt eam iniuſte agere, eſto in familiæ emolumentum expendat; nam iniuſtè agit, qui in alienum officium ſe ſe ingerit. argum. *reg.* 19. *in* 6. quæ ita habet: *Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad ipſum non pertinet, ſe immiſcet.*

30 Interrogabis, *quomodo vxor poſſit reſtitutionem facere in caſu, quo paulo antè dixi, teneri?* ℞. Confeſſarius ei dicet, vt attendat, num maritus non etiam prodigat communia, vel parapherna, ſic enim erit locus compenſationi. Item, vt ipſa ex omnino propriis bonis tantùm inſumat in ſuam, aut familiæ neceſſariam ſuſtentationem, quantùm eſt id, in quo læſit iniuſtè maritum. Item, vt abſtineat vſu quorumdam, quæ à marito exigendi ius habet.

31 Adhæc ſicuti parentes crebrò non exigunt vllam à filiis reſtitutionem bonorum clam ablatorum, & iam conſumptorum, ſed ſunt ſæpe contenti, modo ſe emendent filii, ita etiam quandoque mariti. Denique huc nonnunquam applicari poteſt doctrina Cardinalis de Lugo *diſp.* 21. *de iuſt. n.* 53. negantis, ad reſtitutionem teneri illum, qui prudenter credit futurum, vt creditor remitteret reſtitutionem, ſi rogaretur.

His ſuppoſitis.

32 Quæritur I. *In quibus caſibus licitum ſit vxori, vſurpare bona communia, ſiue per ipſam vxorem, ſiue per ſolum virum comparata ſint.*

℞. In variis, quos Nauarrus *cit. cap.* 17. *n.* 153. P. Nauarra *lib.* 3. *de reſtit. c.* 1. *n.* 82. *& ſeqq.* Molina *diſp.* 174. Leſſ. *cap.* 12. *n.* 84. *& ſeqq.* Bonacina *de reſt. diſp.* 2. *quæſt.* 10. *punct.* 2. Dicaſtillo *lib.* 2. *de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 9. *num.* 198. *& ſeqq.* Lugo *diſp.* 16. *de iuſtit. ſect.* 4. ferè Laymannus *lib.* 3. *ſect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 12. enumerant, explicántque. Quorum omnium veritatem deduco ego ex alterutro duorum principiorum, ſeu titulorum.

33 Primum principium, ſeu titulus eſt, quòd vxor non ſit mancipium, vel ancilla mariti, ſed eius ſocia, non planè expers omnis gubernationis, & adminiſtrationis familiæ, ac bonorum, ſed compar, tametſi ea in re ſubiecta ſit viro, ceu capiti, ne quid inordinatè, ſuperfluè, profuſè faciat. Molina, Leſſius, Dicaſtillo, Lugo *ll. cc.* Vide Tiraquellum *de leg. connubial. l.* 10. *per totam.*

34 Alterum principium, ſeu titulus eſt, quòd vir vxori tanquam materfamilias teneatur præſtare victum, & ſuſtentationem, ſaltem mediocriter, vt notat Molina, congruentem ipſi, ſpectata tum eius, vxoris, inquam, conditione, tum ſuiſmet, vt ait Leſſius, aut vtriuſque, vt exprimit Molina, opibus. Porro *victus appellatione ſignificantur, quibus curandi, tuendique corporis noſtri gratia vtimur.* text. *l. & cætera ff. de verb. ſignif.* Ex primo principio deduco veritatem ſequentium reſolutionum in vſu quotidiano verſantium.

I. Poteſt vxor eas alienationes facere, quas neceſſarias iudicat ad euertendum à marito graue malum corporale, vt morbum, mortem, carcerem, &c. ſi videlicet maritus in tali caſu ſemet ex auaritia, ignorantia negligat, vt tradunt omnes (excepto Tiraquello, qui tacet) citati Doctores; nam & hoc ius ei competit velut ſociæ adminiſtrationis, & damnum temporale mariti redundat in vxorem ipſam. Vnde nominatim obſeruat Coninck *diſp.* 27. *de act. ſupernat. dub.* 5. *num.* 55. quando maritus corpore periculosè laborat, nec vult in medicinas facere ſumptus neceſſarios, poſſe ab vxore eos fieri ex bonis communibus. 35

Addunt vterque Nauarrus, Reginaldus *lib.* 4. *n.* 278. Bonac. Leſſius, Dicaſtillo *ll. cc.* poſt Silueſtrum *verb. eleemoſyna n.* 8. eſſe quoque vxori fas eleemoſynas extraordinarias largiri eo fine, vt à marito auertat iram Dei imminentem ipſi propter peccata, vel vt impetret ei conuerſionem. Verùm, etſi hæc ſententia ob auctoritatem probabilis eſt, ideòque excuſari poſſint vxores, quas ſcio pro ſuorum maritorum conuerſione ſolere curare ſacra fieri, peregrinationes ſuſcipi, &c. inque hanc rem erogare ex bonis mariti ſex, octo, decem florenos, rectiùs tamen Molina, & Coninck *ll. cc.* negant id eſſe licitum; tum quia valde incertum eſt, vtrùm eiuſmodi ſacra, & peregrinationes ſortiturae ſint euentum, qui intenditur, tum quia verum quidem id eſt, quod contrarii auctores pro ſe adferunt, ſcilicet ea in re vtiliſſimè (quandoque) geri negotium mariti, attamen vxoris non eſt, negotium mariti ea in re gerere. 36

II. Poteſt in ſuas, liberorum, totiuſque familiæ neceſſitates, atque adeò victum, veſtitum, medicinas accipere, & conuertere tantùm quantùm teneretur maritus, poſito quod hic non ſubminiſtret talia. 37

III. Quando maritus eſt amens, fatuus, vel abſens, non delinquit coniux expendendo partem bonorum in competentes vſus ſuos, & domeſticos, idque ratione duplici. Si enim à magiſtratu, vel à marito ante ſuam profectionem nil ſtatutum ſit, tum familiæ adminiſtratio in illis caſibus ipſo iure in vxorem perinde, ac ſi vidua eſſet, recumbit; vt proinde poſſit non tantùm eos omnes moderatos ſumptus facere, quos ſolebat ante abſentiam, vel amentiam vir ſuus, ſed etiam illos moderatos, quos ipſa iudicat expedire, vt contra Nauarrum, & Molinam *ll. cc.* tradit Leſſius *num.* 86. Reginaldus *lib.* 4. *fori pœnitentialis. num.* 279. Dicaſtillo *n.* 202. Nam in eiuſmodi caſu mater eſt caput filiorum, atque gubernatrix domus. P. Nauarra *n.* 87. 38

At inquies: *Quid ſi maritus ante ſuum diſceſſum præſcripſit vxori certam eleemoſynarum rationem, & quantitatem? teneturne illam vxor obſeruare?* Reſpondeo teneri: vt contra P. Nauarrum docent Molina, & Coninck *ll. cc.* atque Iureconſulti, quos nominat Tiraquell. *leg. connub. gl.* 5. *num.* 318. Etenim habet maritus ius præſcribendi illum modum, & quantitatem, nam *non debet, cui, quod plus eſt, licet, quod minus eſt non licere l.* non debet 22. *ff. de reg. iur.* atqui licet marito peregrè proficiſcenti adminiſtrationem familiæ transferre in alium, & conſequenter vxorem priuare omni poteſtate largiendi eleemoſynas extraordinarias, præterquam in caſibus indicatis ſuprà, & paulò poſt indicandis. 39

Sed & placet mihi moderatio, quam circa fatuum adhibet P. Nauarra, quòd ſcilicet ob eius fatuitatem non deuoluatur in vxorem adminiſtratio, niſi fatuitas ſit tanta, vt vir egeat curatore, ſecundùm iudicium prudentis. Nam etſi ſtultè, & imprudenter ſe in rerum adminiſtratione gerat, non idcirco eſt vxori fas, ad ſe illico rapere adminiſtrationem. 40

IV. Quando maritus bona communia ita dilapidat, vt periculum ſit, ne familia egeat, licitè vxor ſurripiet clam ea, quæ iudicat fore in poſterum neceſſaria ſibi, atque familiæ. Ita citati. Poteſtque in eo caſu liberè diſponere de ſua parte, vt addunt iidem; niſi fortè ſit ea neceſſaria ad ſuam, ſuorumque ſuſtentationem, nequit enim prolem ea ſpoliare. Coninck *n.* 57. 41

Ex altero principio, titulòque ſuperiùs poſito, petitur ratio ſequentium reſponſionum. 42

I. Fas eſt vxori ea accipere, quæ neceſſaria ſunt ad victum, veſtitum.

II. Sed nec peccat expendendo ex bonis mariti in ludos, & recreationes honeſtas ea, quæ ſolent eiuſdem conditionis fœminæ; nomine quippe honeſtæ ſuſtentationis comprehenduntur etiam ludi, & recreationes competentes. Molina, Leſſius, Bonacina, Dicaſtillo *ll. cc.* qui etiam id probant poſt Silueſtrum *verb. eleemoſyna* ex conſuetudine, quæ iſtud ius præſcripſere vxores.

III. Neque etiam peccat, faciendo donationes, & eleemoſynas in communibus pauperum neceſſitatibus conuenientes ſuo ſtatui. Ita citati; quia ſcilicet hæ quoque ſunt pars honeſtæ ſuſtentationis. Et cenſet Diana *part. 2. tract. 15. reſol. 33. & part. 9. tract. 8. reſol. 21.* poſt Granadum, aliosque; poſſe, niſi fortè maritus ipſe largas eleemoſynas eroget, expendere in ordinarios pauperes vigeſimam partem annuorum prouentuum; quod refutat Cardinalis de Lugo *diſp. 16. de iuſt. ſect. 4.* nec immeritò. Certè negant Gloſſ. *in c. quod Deo. 33. qu. 5.* Archid. & alii apud Tiraquell. *loc. cit.* Rectiùs dixeris, etiam caſo, quo maritus non eſt in egenos illiberalis, poſſe & hos aliqua ſtipe iuuari ab vxore, nam id ad decentiam ſtatus ſpectat.

44 IV. Quando pater, vel mater vxoris, vel eius ex priore matrimonio liberi, tanta egeſtate confictantur, vt iuxta ſuum ſtatum valde miſere viuant, permiſſum eſt vxori, eis ſuccurrere ex bonis mariti. P. Nauarra, Leſſius, Dicaſtillo, Lugo, *ll. cc.* poſt Cordobam & Sayrum. Etenim ius ad honeſtam ſuſtentationem extendit ſe ad largitiones, ad quas naturæ lex obligat. Modo tamen alias largitiones, & eleemoſynas non faciat, quæ hiſce iunctæ excedant ſummam, quam ſine mariti facultate poteſt expendere, vt cautè obſeruauit Molina.

45 Allatam doctrinam extendunt P. Nauarra, Leſſ. Lugo, Ferdinandus de Caſtro Palao *tom. 1. tract. 6. diſp. 2. punct. 13.* & Sanchez *lib. 1. conſil. moral. cap. 6. dub. 6.* ad caſum, quo frater, vel ſoror vxoris etiam ita miſere viuit, eò quòd, cùm maritus iure communi teneatur ſuccurrere ſuiſmet fratribus, & ſororibus graui neceſſitate preſſis, ſicut teſte Leſſio *num. 89.* tradunt communiter Doctores poſt Gloſſ. *in leg. qui filiam. ff. vbi pupillas educari debent*, eadem obligatio reſpectu ſuorummet incumbat vxori, vt etiam innuitur *lege mutus. 27. ff. de iure dotium*. Si tamen vxor propria bona habeat, videtur debere ea potiùs, quàm mariti conuertere in prædictorum leuamen. Lugo, & Dicaſtillo *ll. cc.* Lege, ſi placet, caſum, quem de vxore ſetente ſuæ ſorori egenæ ſubſidium pecuniarium propoſui, ac reſolui in Experientus. *tr. 10. Caſ. vlt. n. 801. & 802.*

46 Addunt Leſſius, Lugo, Dicaſtillo, Bonacina *cit. punct. 5. n. 8.* generatim, vxorem non peccare, quando accipit ea, quæ maritus facilè concederet, ſi rogaretur. Quod quidem confirmari poteſt per doctrinam Suarii *tom. 3. de relig. lib. 8. cap. 11. na. 10. & cap. 15. n. 2.* Raynaud. *in morali diſcipl. diſt. 24. n. 50.* Laymanni *lib. 5. tract. 6. cap. 10. n. 16.* Lugonis *de pœnit. diſp. 19. ſect. 2. n. 22.* generatim inficiantium; à te admitti furtum, ſi mihi inſcio rem meam ſurripias, prudenter credens, me, ſi eam peteres, donaturum eſſe; quod quidem videtur apertè decidi *l. inter omnes. ff. de furt.*

47 Quando maritus dedit, aut reliquit vxori aliqua, vt iis ſe veſtiret, familiam aleret, &c. dicens ſe nolle ei plus in illum finem dare, iudicibus Nauarro, Leſſio, Bonacina, Dicaſtillo liberrimè diſponet de eo, quod abſque familiæ incommodo comparſit.

48 Porrò, ne vxoribus, quæ quoad fieri poteſt, inducendæ ſunt, vt inuitis maritis, non vſurpent illud ius, quod eis conceſſimus in ſuperioribus reſolutionibus, facillimè enim per illius iuris vſum turbatur grauiter pax domeſtica, nimiùm laxemus habenas, anſamque demus iurgiorum, dicimus, eas non debere in ſuperioribus caſibus facere inſciis maritis illa, quæ ipſis permiſimus, niſi quando vel putantur mariti omnino non curare, vel exiſtimantur eſſe iniquè negaturi facultatem, ſi peteretur, vel denique ex eiuſmodi acceptionibus, & largitionibus non timentur euentura ea mala, quæ Chriſtiana charitas, amor, reuerentiaque coniugalis præcipit cauenda.

49 Quæritur autem vlterius II. *Vtrùm, quæ diximus, locum habeant duntaxat reſpectu dotata uxoris, an etiam reſpectu indotata?*

℞. Allegati Doctores nullam exprimunt diſtinctionem inter hanc, & illam, & allatæ rationes conuincunt fruſtra diſtingui.

50 Quæritur III. *An prædicta doctrina vera ſit, quando non adſunt bona communia, ſed tantùm propria mariti?*

℞. Affirmatiuè quia rationes adductæ id probant, & exprimunt ſatis Martinus Nauarrus *n. 154.* Petrus Nauarra *nu. 82.* Fillincius *tract. 34. n. 44.* Reginaldus *cit. lib. 4. na. 302.* Bonacina *cit. p. 2.* loquentes etiam de dotalibus.

51 Quæres IV. *An quando vxor bona propria habet, poſſit ex communibus, aut propriis mariti accipere, ac vſurpare ea, quæ hactenus diximus?*

℞. I. Quando agitur de iuuandis parentibus, vel filiis vxoris ex alio matrimonio, tum citati Doctores, nominatim Leſſius, Lugo, Bonacina *na. 10.* negant, eſſe permiſſum vxori, eos iuuare bonis communibus, aut mariti, ſiquidem ipſa habeat bona propria; nam quiſque tenetur ex propriis alere parentes, & liberos, inquit Bonacina. Quam doctrinam ideo ſequor, quia video communi calculo, & conſuetudine probatam, conformemque iuri

52 ſcripto. II. Ad cæteros vſus in hac ſectione enumeratos licitè accipit vxor mariti bona, etſi ipſa habeat propria. Ita omnes citati. Patet ex allatis duobus principiis.

53 Quæritur V. *An teneatur vxor propter prædictas acceptiones facere hæredibus mariti reſtitutionem aliquam, vel computare in partem ſibi debitam ex bonis communibus?*

℞. I. Non tenetur, quando impendit in alios vſus, quàm in parentes, liberos. Ita omnes citati Theologi. Probatur duobus principiis, ſeu fundamentis ſuprà poſitis, quæ abſolutum ius tribuunt vxori in ſuperioribus caſibus.

54 II. Quando verò bona propria mariti, vel communia expendit in ſuprà indicatam neceſſitatem parentum, fratrum, liberorum, communiſſima citatorum Doctorum opinio eſt, teneri vxorem in partitione bonorum, tantundem ex portione bonorum communium ad ſe ſpectante relinquere hæredibus mariti, quantum ipſa ex bonis, aut portione mariti erogauit in parentes. Quod quidem fateor dicendum eſſe conſequenter ad doctrinam *nu. 51.* allatam. Verùm Lugo *cit. ſect. 4.* id negat, & probabiliter negari poſſe eo caſu, quo matrimonium eſt celebratum contractu medietatis bonorum, aut contractu dotis, & arrharum tenet Leſſius *cit. cap. 12. n. 18.* Lege, ſi placet Molinam Theologum *cit. diſp. 274.* & Coninck *cit. diſp. 27. n. 53.* oſtendentes, doctrinam *c. quod Deo 33. q. 5.* non obeſſe reſolutionibus ſuperiùs datis in fauorem vxorum.

O. O.

SOLVENS, DVM EST EBRIVS INTEGRA SYMPOSIA.

CAPVT XXV.

De contractibus ebriorum.

SVMMARIVM.

An contractus ebriorum ſint validi? 2.
Caſus Matrimonii inualidè contracti in ebrietate. 4.
Caſus puellæ extorquentis ex ebrio parente conſenſum in matrimonium. 5.
Argumentum à veroſimili eſt validum. 8.
Quando credendum ſit allegantiſuam turpitudinem? 10.
Ebrius nequit eſſe teſtis. 13.
Et fortè nec ebrioſus. 14.
Caſus ſacerdotis ideo non admiſſi in teſtem, quod eſſet deditus ebrietati. 14.
Hiſpani laudandi, quod repellant à teſtimonio dicendo omnem illum, qui vel ſemel fuit ebrius. 15.

VTrùm, quando ebrii promittunt, ſe ſoluturos, vel re ipſa ſoluunt, dantque cauponi pecunias, pro ſe, ſuiſque ſociis, quod frequenter fit, obliget eiuſmodi promiſſio, & ſubſiſtat actualis ſolutio, non immeritò quæritur, reſponſioque petitur ex reſolutione generalis quæſtionis à Summiſtis pleriſque, & nominatim à Silueſtro, *verb. ebrietas*, propoſitæ, quam ſubiicio. 1

Quæres I. *An contractus ebriorum ſint validi?* 2

Reſpondeo cum Summiſtis negatiuè, nam contractus eſt vltro citroque obligatio *l. Labeo. ff. de verb. ſignif.* obligatio, inquam, libera atque adeò fundamentaliter actio humana; humanas autem actiones non exercent ebrii, nam *voluntaria inſania eſt ebrietas*, inquit Seneca ad Lucilium; & furioſus nullum negotium contrahere poteſt. tex. *leg. in negotiis. 5. ff. de regulis iuris.* Hinc 3 ſi quis alteri in ebrietate matrimonium promittat, eiuſmodi promiſſio eſt nulla, adeò vt etiam in locis, in quibus ſubſiſtunt matrimonia clandeſtina, promiſſio matrimonii facta à ſobrio, non tranſeat in matrimonium per copulam in ebrietate habitam; Sanchez, *lib. 1. de matrim. diſp. 8. n. 30.*

Vnde Conradus VVeidman. I. C. Germanus interrogatus, 4 quid ſentiret de ſententia Iudicis cuiuſdam, qui ciuem Auguſtanum condemnarat ad ſtandum matrimonio, quod ipſe cum ancilla ſua contraxerat ebrius, reſpondit, & doctè probauit, malè ab illo iudice eſſe pronuntiatum, & bene appellatum, cùm ciuis ille ſufficientibus teſtibus, & rationibus oſtenderit, ſe tunc fuiſſe verè ebrium. Reſponſum huius Doctoris habetur *volum. 2. conſilior. matrimon. §. 25.*

Hinc

Hinc quoque ſequitur, quid fuerit reſpondendum ad ſequentem caſum, de quo, dum magnis animis agitabatur, & forum, tribunalque ſpectabat, fui ab vna partium ante aliquot annos conſultus, erat autem,

Ille Caſus Huiuſmodi.

Titius teſtamento legarat Caiæ ſorori ſuæ 1000. aureos, pendentes, patrique mutuandos, ſi ea nuberet patre conſentiente. Mortuo fratre Caia matrimonium contraxit per verba de futuro, cum iuuene inferioris conditionis, non ſolùm inſcio patre, ſed etiam moneti, ut reſoluit contradicente maxima cum ira, & ſoluto filiam, quoties conſenſum paternum petebat, omnibus dotis denuntio. Vbi ea vidit ſe à ſobrio nihil impetrare, conuerſa ad artes muliebres, probè potum parentem aggreditur, ſuiſque blanditiis, lachrymis, adgeniculationibus extorquet verba, conſenſum ſignificantia. Verùm poſtridiè de ſuis verbis commonitus, protinus reclamauit, negans ſe quidquam de eis ſcire, utpote qui fuerit pridie planè ebrius. Circa hunc caſum.

Quærebatur, I. verùm ſi filia iudicio experiretur, ſpes eſſet, fore, vt iudex eccleſiaſticus, ad cuius forum hæc lis ſpectabat, iuxta dicenda *cap.37.* pronuntiaturus eſſet pro filia affirmante, patrem conſenſiſſe in ſponſalia.

6 Reſpondi ego, nullam eiuſmodi ſpem affulgere poſſe ob duas potiſſimùm cauſas.

Prima cauſa erat, quia affirmanti incumbit probatio *l. qui accuſare in C. de edendo & l. actor. 3. de probat.* atqui paternum conſenſum non poterat Caia probare vlla ratione, nec vllo teſtimonio, niſi ſuometi, cùm tamen nullus idoneus teſtis in ſua re intelligatur. *text. l. nullus ff. de teſtibus.*

7 Secunda cauſa, quia licèt actor, quod aſſeuerat, non probando, reum neceſſitate monſtrandi contrarium non aſtringat. *text. l. actor in C. de probat.* attamen probare poterat pater, ſe, ſi conſenſit, conſenſiſſe in plena ebrietate, & conſequenter conſenſum illum nil ſibi præiudicare, quia filia ſua requirendo eius conſenſum vtique intellexit humanum, ſeu liberum, *argum. Clement. furioſus de homic.* atqui in ebrio non eſt conſenſus humanus, & liber. *ſupra n.2.*

8 Porrò id, quod dixi, probare poterat pater Caiæ argumento à veriſimili, quod genus argumenti multum valet in foro externo. *l. non eſt verosimile. ff. de eo quod metus cauſa*: Rodriquez *qq. regul. tom.1. q.11. ar.6.* Et probatio à coniecturis veroſimilibus dicitur manifeſta. Bartol. & Iaſon apud Chaſſanæum *de conſuet. Burgundiæ rubr. 1. § 7. n.25.* Quæ quidem veroſimiles coniecturæ erant eiuſmodi. I. Quia conſtabat, diu multumque pro ratione ſuæ complexionis bibiſſe; atqui poſita cauſa neceſſaria ponitur effectus, vt tradunt paſſim Theologi, ac Philoſophi. II. Quia ſciebatur is, perquam crebro bibere ad ebrietatem; atqui *in dubio præſumitur id factum, quod frequentius fieri conſueuit. cap. in ſpecimus de reg. iur. in 6.* & ſicuti ex præteritis præſumitur circa futura *c. ſcribam de præſumpt.* ita ex præteritis præſumitur de præſenti. *Gloſſ. in leg. Si quis actuſaro in C. de edendo, ex Alciato*; III. Quia in dubio cenſetur fuiſſe is ebrius, qui bene potus aliquid fecit, à quo ante & poſt illum potum ſummopere abhorruit, & abhorret. *ſupra cap.21. q.2.*

10 Nec obeſt, quod non tantum nemini ſua turpitudo prodeſſe debeat *l. itaque fullo ff. de furt.* Nauarr. *de orat. & hor. canon. cap.21. n.36.* Sed etiam, qui ſuam turpitudinem allegat, audiendus non ſit. *l. tranſactione in C. de tranſact.* Bartól. *in l. ſi ſeruus plurium ff. de legat. 1.* Etenim auditur quis, quando ſuam turpitudinem, adeoque ebrietatem allegat excipiendo. Decius *conſil. 14.* Paris, *conſ.94.* i rottuam *addition. in cit. loc. ad Bartoli.*

11 Quæres II. *An, ſi quis ab ebrio quidquam acceperit dono, quidpiam ab eo lucretur, ſit reſtitutioni obnoxius.*

R. Eſt omninò, vt rectè Baldel. *l.5. Theol. moral. diſp.20.* poſt Reginaldum, quem citat. Nam cùm donatio & contractus luſoris non valeant tempore ebrietatis. *ſuprà n.2.* non transfertur per eos dominium, ergo reſtitui debet, quod per hunc & illam eſt acquiſitum.

12 Vnde apertè deducitur reſponſio ad dubitationem initio capitis propoſitam, videlicet promiſſionem illam, atque ſolutionem non ſubſiſtere, ſi quidem vtraque facta fuit tempore ebrietatis; at verò ſi promiſſio facta fuit ante ebrietatem, ſolutio autem in ipſa ebrietate, tum & valuit (per ſe loquendo) promiſſio, vt patet ex ſeſe, & vim habet actualis ſolutio peracta in plena temulentia, ſi enim ebrius non transferat eo tempore in cauponem dominium pecuniæ; nam id, *quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro* (intellige libero) *in alium transferri non poteſt, l. id, quod noſtrum 11. ff. de reg. iur.* dum tamen ſobrius agnoſcens ſe obligatum fuiſſe ad ſoluendum, non vult repetere pecunias, quas expromſit, quia ſcit, non eſſe fas eas repetere, complet rationem ſolutionis, vt rectè Arriaga *t.4. diſp.19. n.59* inde inferens, illum, qui in ebrietate ſoluit decimas debitas, ſatisfacere obligationi ſuæ.

Primæ quæſtioni ſatis affinis eſt ea, quam ſubiicio.

Quæres III. *An ebrius poſſit eſſe teſtis?* 13

Reſpondeo cum Ioſepho Maſcardo *de probat. conclu. 578.* non poſſe eſſe, eò quòd ebrius ſit amenti ſimilis, amens autem nil teſtari poſſit. *l. qui teſtium. ff. de teſtibus.*

At inquies: *Poteſtne ſaltem ebrioſus, ac crapulæ deditus adhiberi in teſtem?* R. Ioannes Maria Brocallus relatus *tom.1. conſil. matrim. conſ.70. num.15.* negat eiuſmodi hominem eſſe poſſe teſtem, omni exceptione maiorem, eo quòd ebrietas, & ebrioſitas ſit fomentum omnium malorum, & ius canonicum *diſt.35.* toties, tamque grauiter in ebrioſos inuehatur. Propter quam cauſam hic Doctor in caſu, qui contigit, negauit, presbyterum quemdam, ebrietati, & crapulæ deditum, potuiſſe admitti pro teſte, in cauſa matrimoniali, eſto fuerit teſtatus de actu, cui interfuit ſobrius. Eiuſdem opinionis videtur eſſe Chaſſanæus *de conſuetud. Burgund. rub. 1. §.6. n.57.* & eſt vtique Poſſius *in proceſſu iudiciario tit.34. n.42.* vbi inteſtabilibus annumerat frequentantem tabernas. 14

Atque vtinam hæc doctrina, cuius vſus an vſpiam vigeat, ignoro, roboraretur authoritate tribunalium ſacrorum, & profanorum, haud dubiè lurconum numerus magna caperet decrementa. Equidem ebrioſorum eſt funeſta vox. *c. conſtituimus. 3. qu.5.* Quare laudandi Hiſpani, qui à teſtimonii dictione repellunt omnes, qui vel ſemel in vita fuere ebrij. Mathias Faber. *tom.3. Conc.3. & 4. in Dominic. 6. poſt Pentecoſten.* 15

P. P.

SVMPTVOSA CONVIVIA.

CAPVT XXVI.

De Conuiuiis.

SECTIO I.

An, & quibus inter dicta conuiuia.

S V M M A R I V M.

Suntne Chriſtianis vetita conuiuia? 1.
Qualia debeant eſſe ex mente S. Gregorij. 2.
Quoties ad conuiuia prodeo, toties minor homo redeo. 3.
Quatenus conuiuia ſint illicita in quadrageſima? 4.
Quid ſi durent quinque, aut ſex horas? 6.
Quis mos in Germania? 8. & ſeqq.
Quid ſtatuant Conſtitutiones ſynodales Conſtantienſes? 11.

QVæres I. *Suntne Chriſtianis interdicta conuiuia?*

R. Eſſe interdicta aſſerunt nonnulli teſte Fornero *de temulentiæ malo, lib.2. cap.14.* ideò quod S. Gregorius *lib.1. moral. in Iob. cap.5.* ſic ſcribat inter alia: *Celebrare conuiuia ſine peccato vix poſſunt. Nonnulla quippe ſunt vitia, quæ à conuiuiis ſeparari vix poſſunt, aut certè nequaquam poſſunt. Nam cum corpus in refectionis delectatione reſoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur, &c.*

Nihilominus pronuntiandum eſt cum eodem Fornero, etiam Chriſtianis licitum eſſe conuiuia agitare, etſi, vt referam *nu.12.* olim aliqua fuerint interdicta. Ratio eſt, tum quia ſacrum Euangelium nos docet, ab ipſo Chriſto Domino aditum nuptiale conuiuium; tum quia conuiuium ratione ſui, non continet vllam malitiam; quæ autem mala ſolent conuiuiis admiſceri, vel adhæreſcere, ea poſſunt facilè vitari, ſi conuiuia ſint talia, qualia deſcribit S. Gregorius relatus *cap. conuiuia, diſt.44.* vbi Natali Epiſcopo reſcribit in hæc verba: *Conuiuia communia, quæ ex intentione impendendæ charitatis ſiunt, rectè veſtra fraternitas in epiſtolis ſuis laudat. Sed tamen ſciendum eſt, quia tunc ex charitate veraciter prodeunt, ſi in eis nullâ abſentium vita mordetur: nullus ex irriſione reprehenditur: nec in eis inanes ſæcularium negotiorum fabulæ, ſed verba ſacræ Lectionis audiuntur, cùm non plus quàm neceſſe ſit, ſeruitur corpori.* 2

peri. Hac itaque ſi in veſtris conuiuiis agitis, abſtinentium (fa-
3 *teor) magiſtri eſtis.* Ita iſte Sanctus, qui ſi hodie viueret, paucos omnino conuiuatores reperiret, qui abſtinentium magiſtri dici poſſent, longè pauciſſimos, qui non cogerentur fateri; *Quoties ad conuiuia prodeo, toties minor homo redeo.*

4 Quæres II. *An non ſaltem in quadrageſima ſint prohibita conuiuia?*

℞. I. Si inſtituantur frugalia ex cauſa honeſta, & non vltra horam vnam alterámue in eis ſeſſitetur, non ſunt vetita; Eccleſia enim permittit in ieiuniis vnam integram refectionem hone-
5 ſtam, qualis eſt conuiuium hic deſcriptum. II. Si inſtituantur cum magno apparatu ciborum, ea intentione, vt non ſeotiatur illo die media, fieri quidem poteſt, vt peccetur quidem tunc contra legem naturalem temperantiæ, at contra legem eccleſiaſticam ieiunij non peccatur. Laymannus *li. 4. tr. 8. ca. 1. n. 5.* cum multis contra Alenſem. & alios. Ratio eſt, quia finis legis non cadit ſub legem. S. Th. 1. 2. q. 100. *art.* 19. *a.* 1. communi Theologorum Moralium calculo receptus.

6 At inquies: *Quid, ſi quis interſit conuiuio duranti quatuor, aut quinque horas, an non delinquit in legem ieiunij?*

℞. Etſi excuſſi omnes, quos de ieiunio tractantes nanciſci potui, attamen neminem vnum reperi, qui hanc quæſtionem, cuius frequentior, ac par eſt, vſus viget, proponat, præter Paſqualigum *in praxi ieiunii. deciſ.* 157. & inſuper vnicum, qui obiter, & exempli gratia decidat. Eſt autem is Ioannes à Friburgo, qui *in ſua ſumma confeſſ. lib. 3. tit. 4. q. 8.* dicens, illum peccare mortaliter, qui facit aliquam fraudem præcepto, ponit pro exemplo illos, qui manè incipientes, protrahunt menſam vſque ad veſperam tempore ieiunij.

7 Ex cuius Doctoris ſententia ſequitur, eſſe ad propoſitam quæſtionem reſpondendum affirmatiuè, & dicendum, reos eſſe noxæ mortalis, qui illo die, quo lege ieiunij eccleſiaſtici vel voti (nam vota ieiunij obligant inſtar eccleſiaſticorum, niſi vouens expreſsè addat, vel demat aliquam circumſtantiam) aſtringitur, ſeſſitant ad menſam quatuor, vel plures horas, edendo, bibendóque. Et poteſt confirmari inde, quia talis videtur potius toto die comeſſari, quàm ieiunare. Accedit, quod talis fortè plus in vnico illo prandio comedat, quàm alius in duabus refectionibus; atqui damnatur hic de mortali, ergo & ille; nam *nil refert, quid de æquipollentibus fiat.* argum. *l. fin. ff. mandati. & de ſimilibus, idem eſt iudicium. argum. cap. ad eius diſt. 1.*

8 Nihilominus tamen videtur negandum cum Paſqualigo, excuſante nominatim Germanos, protrahentes, vt ait ipſe, ſua prandia ab vndecima ad noctem vſque, ab eiuſmodi comeſſatore contrahi reatum culpæ lethalis. I. Quia Summiſtæ, & reliqui Theologi Morales, accuratiſſimè proferentes in medium omnes modos, quibus violatur lex ieiunij, ne verbulo quidem tangunt illos, qui ad multas horas protrahunt prandium; ergo hoc ipſo iudicant, ab hiſce non violari eam legem. argum. *c. 2. de tranſl. Epiſcop. ibi: ſi Pontifex idem fieri voluiſſet, poterat expreſſiſſe.*

9 II. Quia omnes DD. & Eccleſia mater permittunt die ieiunij vnam integram refectionem, nec prohibent niſi duplicem, ſeu exceſſum extra vnam iuſtam refectionem; atqui prandium, ſeu conuiuium, quatuor, vel plurium horarum, non eſt niſi vna refectio, vt patet, tum ex communi modo loquendi, qui maximè ſpectandus eſt. *l. Labeo. ff. de ſupell. legat.* tum quia, qui in principio, & fine talis conuiuij veſceretur carnibus, non niſi vnicum peccatum mortale admitteret. Suprà *cap. 17. num. 203.*

10 III. Cùm tota ratio ieiunii eccleſiaſtici pendeat à conſuetudine potiùs quàm à iure ſcripto. Fagundez *in præcept. eccleſ. præc. 4. l. 1. c. 4. n. 18.* idcirco ſaltem in Germania excuſandi ſunt à mortali illi, de quibus diſſerimus. Eſt enim in Germania frequentiſſimum, vt per quadrageſimam inſtituantur conuiuia Doctoralia, Magiſtralia, itemque illa, quibus electiones Prælatorum, tranſactiones, ſponſalia, & etiam anniuerſarij dies celebrantur, & ad quæ ex more patriæ ſeſſitatur multis horis, tum ab ipſis quoque ſacerdotibus, tum etiam nonnunquam à Religio-
11 ſis, nec tamen eſt, qui illos orco addicat. Synodus tamen Conſtantienſis *p. 2. tit. 1. n. 26.* ſub pœna decem florenorum vetat, ne diebus feſtis, aut ieiuniorum clerici exhibeant ea conuiuia, ad quæ obligantur ratione Beneficii ſui, aut conſuetudinis.

SECTIO II.

Sintne conuiuia vetita clericis, & regularibus?

SVMMARIVM.

Verum Clericis interdicta ſint conuiuia? 12.
Cum ſis in menſa, primum de paupere penſa. 13. *ad finem.*
Quid de conuiuiis in exequiis defunctorum. 14.
Omnis lex abſolutè præcipiens, aut prohibens aliquid, obligat ad culpam. 15.
Eſt ſuperſtitioſum bibere amore Sanctorum, vel animæ defuncta. 16.
Sitne reuera promiſſa indulgentia Germanis bibentibus ſemel tantum poſt Deo gratias. 18. & ſeqq.
An Clericis liceat conuiuia celebrare ex ſymbolis? 22.
An frequentare conuiuia nuptialia? 23.
Mos quorundam Parochorum ſequendus. 24.
Adeundo conuiuia ſit iactura æſtimationis. 24.
Non obſecundantes inuitatoribus honorantur deinde magis ab ipſiſmet inuitatoribus. 25.
Refertur lepidus ſarcaſmus in hoſpitem comedonem. 26.
Cur ſingulariter hac ætate declinanda ſint Clericis conuiuia? 27.
Cur à toto genere ſit illicita hæc frequentatio. 28. & ſeqq.
De conſuetudine ſeruandi pro conuiuio partem redituum debitorum nouo Canonico. 32.

QVæres I. *Verùm non ſaltem clericis interdicta ſint conuiuia?* 12

℞. Non tantùm non reperio vllum iuris canonici textum, qui abſolutè interdicat clericis omnia conuiuia; ſed in citata *diſt.* 44 extant non paucæ ſententiæ, quæ tacitè vel expreſsè permittunt iis conuiuia; addunt tamen ſemper limitationes ſobrietatis, grauitatis, precationis, ſacræ lectionis, & ſimiles.

Vide Ioannem de Friburgo *in ſumma confeſſ. lib. 3. tit. 4. q. 10.* 13
ex Raymundo referentem ſex præcepta in conuiuio clericali regulariter obſeruanda, quæ indicauit S. Gregorius, ſententia paulò antè deſcripta. Illis addo Chriſtiani Catonis monitum:

Cùm ſis in menſa primùm de paupere penſa.

Quæres II. *Vtrùm clericis non ſint vetita ea ſaltem conuiuia, quæ celebrantur in exequiis defunctorum?* 14

Michael Ferro Manrique *quæſt. Moral. & Vicarialium. part.* 2. q. 34. hoc ex profeſſo mouet, tractatque dubium, teſtans, ſo ſemel idcirco conſcendiſſe ſuggeſtum, vt talem abuſum (ſic ipſe vocat) pro viribus deleret ex quodam loco Toletanæ Diœceſi contiguo; quia *c. nullus. diſt.* 44. expreſsè prohibetur presbyteris, ne in anniuerſariis defunctorum vel bibant ipſi, vel alios ad bibendum cogant. Nihilominus concludit, à clericis, & regularibus non peccari propriè, etſi eiuſmodi conuiuia accedant, eo quòd citatus Canon *nullus* non contineat prohibitionem ſub peccato.

Sed refutatur fundamentum huius Doctoris, tum quia, vt ipſe 15
met fatetur, ille Canon expreſsè prohibet clericis, ne bibant in eiuſmodi conuiuiis; ergo hoc ipſo prohibet ſub peccato; nam omnis lex non pœnalis aliquid abſolutè præcipiens, aut vetans obligat ad culpam. S. Thom. 1. 2. q. 96. *ar.* 4. tum quia ille idem Canon vetat, ne clericorum quiſpiam *precatus amore Sanctorum,* 16
vel ipſius animæ bibat; atqui ita bibere, non vacat culpa. Etenim ſuperſtitionis, aut alterius irreligioſitatis crimen eſt, in publico conuiuio dicere: quia me rogaſti, hoc poculum ebibam in honorem S. Petri; nam & S. Auguſtinus relatus *c. romaſſationes. diſt.* 44. meritò lugendum pronuntiat, quod in honorem etiam beatiſſimorum Martyrum comeſſationes celebrentur: & Sancti non honorantur actionibus indifferentibus: & huc non incongrue aptari poteſt illa S. Hieronymi ſententia *in epiſt.* ad Euſtochium: *Valde abſurdum eſt, nimia ſaturitate* (vini profano potu) *velle honorare Martyrem, quem ſcias placuiſſe Deo ieiuniis* omnis inquam, vini non neceſſarij abſtinentia.

Equidem Diui non honorantur conſueto in conuiuiis meri po- 17
tu, quo etiam olim ſibi in Quadrageſima interdixere Chriſtiani: *Quando ieiunamus, nec carnem, nec vinum geſtamus,* inquit Origines *lib. 2. in Iob.* Haud tamen nego, ſumptionem cibi, potuſque ex rationis præſcripto adhibitam, poſſe vtiliter, religioſeque alicui Sancto offerri.

Præcedens quæſtio commonet me de alia aliqua aliquantum cognata, quæ mihi per literas ex Auſtria fuit an. 1650. propoſita; & eſt

HVIVS-

HVIVSMODI.

18 *Circumfertur in Auſtria charta folium impreſſum, quo aſſeritur, Honorium III. peculiares indulgentias maximè Germanica nationi dediſſe, pro iis, qui cunque ſemel poſt* DEO GRATIAS *biberent: dubitatur, & quæritur, ſintne hæ indulgentiæ ſuppoſititiis annumerandæ?*

19 Ratio ex vna parte dubitandi occurrit mihi hæc, quòd ſcilicet ex indulgentiæ ferantur conceſſæ ob duplicem finem valde honeſtum, *vt nimirum & gratiæ non negligantur, & non ſæpius à gratiis, quàm ſemel duntaxat bibatur, atque ita vel à menſa ſurgatur, vel ab vlteriore potatione, & ingurgitatione ceſſetur*; hæc enim ſunt verba illius folij, quod ego legi. Atqui propter opus ex ſe indifferens, ſi ad finem bonum dirigatur, poteſt impertiri indulgentia, ſicuti ex communi Doctorum docui in Theſauro Eccleſiaſtico Indulgentiarum. *part. 1. n. 171.*

20 Ex altera autem parte occurrunt hæ rationes. I. Quòd hæc indulgentia offerat occaſionem potus exceſſiui, vt videlicet bibat quis pro lucranda indulgentia, etſi iam ferè ſit ebrius. II. Quòd exponatur hæc indulgentia ſcurrilibus potatorum iocis, dicterijſque. III. Quòd nequeat determinari tempus, quo illa obtinetur; non enim comparatur actû, mox vt quis poſt *Deo gratias* ebibit vnum craterem, alioqui ſi adhuc tres, aut quatuor alios hauriret, frueretur nihilominus prædicta indulgentia, in ctiam agens contra finem principalem eiuſdem indulgentiæ. Quomodo ergo acquiritur?

21 Hæ rationes efficiunt, vt de illius indulgentiæ conceſſione magnopere dubitem, imò cenſeam, vel nunquam fuiſſe impertitam, vel cum aliqua alia circumſtantia in prædicto folio non expreſſa. Atque etiam ita ſentiunt viri docti, quos conſului.

22 Quæres III. *An liceat clericis conuiuia ex ſymbolis celebrare?*

℟. *Cap. non oportet 2. diſt. 44.* ex concilio Laodiceni refertur hic Canon: *Non oportet miniſtros altaris, vel quoslibet clericos, aut etiam laicos Chriſtianos ex ſymbolis conuiuia celebrare.* Quæ conuiuia ex ſymbolis, teſtatur Gloſſ. illi capitulo inſerta, dici *commeſſalia*, ſuntque ea, ad quæ ſuam quiſque ſymbolam confert, vt addit Gloſſa lateralis, teſtans etiam ſymbolas vocari *conferta*, de quibus ex concilio Martini Papæ extat canon dicta *diſt. 44. Non liceat ſacerdotes, vel clericos, ſed nec religioſos laicos conuiuia facere de confertis.*

23 Quæres IV. *Sitne clericis licitum frequentare conuiuia nuptiarum.*

℟. Ex concilio Agathenſi extare canonem *diſt. 34.* cuius hoc initium: *Presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, vel deinceps, quibus ducendi vxores licentia non eſt, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia.* Hunc canonem à pleriſque non obſeruari, quando propinquiorum nuptiæ celebrantur, non eſt mirum, cùm & eis faueat exemplum Chriſti Domini *Ioannis 2.* & difficile ſit, negare eiuſmodi humanitatis, beneuolentiæque officium, & disertè permittant ſynodi Pragenſis *tit. de vita, & honeſt. clericorum*, & Conſtantienſis *part. 2. tit. 1. n. 18.*

24 Noui tamen parochos, qui ſuorum parochianorum conuiuijs nuptialibus omnino abſtinent, & quando parochiani illi ſunt pauperes, remittunt etiam ijs id, quod cæteroqui de iure, vel conſuetudine ſoluere, vel dare loco prandij nuptialis deberent. Et quis hoſce

25 non laudet potius quàm ſugillet? vſus quippe docet, eiuſmodi conuiuijs partim magnopere minui autoritatem parochorum, vt etiam teſtatur Synodus Pragenſis *l. c.* partim conſcientiam lædi exceſſiuo potu, inepta lætitia, aliiſque modis. Et vniuerſim ſuadent ſapientes ſacerdotibus omnibus, ac ſingulariter Regularibus, vt vitent conuiuia, quoad commodè poſſunt, tum propter alias rationes, tù ſingulariter propter illam, quam ex S. Hieron. ad Nepotianum adfero: *Facilè*, inquit, *contemnitur clericus, qui ſæpe vocatus ad prandium ire non recuſat. Nunquam petentes, rarò accipiamus rogati; neſcio enim, quomodo etiam ipſe, qui deprecatur, vt tribuas, cum acceperis, viliorem te iudicat. Et mirum in modum, ſi eum rogantem contempſeris, plus te poſterius veneratur.*

26 Et quoties de talibus, qui menſas alienas frequentant, vel dicitur, vel cogitatur aliquid ſimile illi, quod narrat Herſon. *tom. 4. ſerm. 1. Domin. 3. Quadrageſ.*

De Religioſo quodam Fratre.

Qui die ieiunij, cùm intraſſet domum cuiuſdam, parantis iam cœnare, rogauit hic illum Fratrem *ob amorem Dei*, (verba ſunt Gerſonis) *& charitatem, vt vellet cœnare; fecit ille, & comedit optimè, pluſquam hoſpes voluiſſet, & remanſit hoſpes parum pane. In diſceſſu dixit hoſpiti Frater, qui excuſabat ſe dicens ebrietatem comediſſe, rodeas alias, inquit hoſpes, ſed nolo ducere tecum charitatem, quia eſt guloſitatis: Cape* tibi hoc. Belliſſima ſanè bellaria, digna ijs, qui toties alienas quadras lingunt.

Enim verò quandoquidem hac ætate intolerandum in modum excreuit luxus ferculorum, prouocationes ad hauſtus æquales in variorum hominum ſanitatem, longiſſimæ ad menſam ſeſſitationes, & conſequenter diuturnæ nominis alieni denigrationes, 27
quas à decimo quoque conuiuio non abeſſe docet experientia, rerum omnium magiſtra *cap. quamuis. de electione. in 6.* & quia proinde fit, vt ex decem, qui hac ætate ſolent conuiuia frequentare, vix vnum reperire ſit, qui non cogatur fateri, ſe cum aliquo corporis, vel animi detrimento, noxio neglectu officiorum profanorum, aut etiam ſacrorum domum rediſſe, idcirco ſi fas eſt promere, quod ſentio, ſolidæ virtutis nihil, vitiorum plurimum habet, quiſquis conuiuia, menſaſque alienas frequentat, ſeu frequenter, atque abſque neceſſitate adit, aut celebrat.

Idcirco aio, conuiuiorum hac ætate frequentationem, ſeu frequentem aditionem, ac celebrationem eſſe à toto genere damnandam, & illicitam, ita vt, licet confeſſarius non debeat abſolutionem negare Canonico, Nobili, Patricio, &c. nolentibus deſiſtere à frequentationibus conuiuiorum, ſi dicant, ſe neque in ſeipſis, neque in alijs ſolere eſſe cauſam ebrietatis, neque contrahere æs alienum, cui ſoluendo non ſint, neque opes eccleſiaſticas in comeſſationes profundere, neque quidquam notabile in officijs, quæ obire tenetur, idcirco negligere, &c. neque ad libidinem cum frequenti caſtitatis pernicie accedi, &c. (aliud dicendum foret, ſi vnum ex his malis euenire ſoleret,) attamen oporteat omni, qua fieri poteſt ratione, illos inde abſtrahere, & dicere, eos, vt minimùm, in ſtatu multorum peccatorum proximorum mortalibus perpetuò verſari. Alia eſt ratio 28
eorum, qui ratò, & rationabili ex cauſa conuiuia inſtituunt, vel accedunt, tales enim, etſi fortè verſentur in periculo admittendi vnum, aut plura peccata venialia tempore conuiuij), illud tamen periculum non eſt tantum, vt oporteat dicere, eos ſub veniali peccato obligari ad omnia conuiuia vitanda. 29

Cæterùm ſanctiſſimè agunt illi Religioſi ordines, qui memores moniti Diuini: *Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij Eccl. 7.* ſuis grauiter prohibent, ne menſas externorum abſque neceſſitate, vel graui cauſa adeant. Catonem Cenſorium moſti vicinum, inter alia tria pœnituit: *Quod perſuaſus olim ab amico, apud eum cœnauerit*; nam, vt aiebat, vir fortis aliena menſa difficilè fruetur abſque læſione libertatis, grauitatis, auctoritatis. Accedit illud Iſidori *lib. 2. ſoliloq. Ciborum ſaturitas carnis luxuriam ſuſcitat, edacitatis vitio creſcit omnis carnis tentatio, ſaturitati ſemper libido adiuncta eſt.* Lege ſi vis, S. Antoninum *cit. tit. 6. §. 3.* recenſentem infelices exitus conuiuiorum. 30

Quæres V. *An toleranda conſuetudo, quæ alicubi retinetur ab antiquioribus Canonicis per reſidentiam ſpectantium ad nouum, vt inde conuiuium inſtruatur.* 31

℟. Apertiſſimè damnari *in cap. Iacobus de ſimon.* Excuſat tamen Suarez *tom. 1. de relig. tr. 3. lib. 4. cap. 47. n. 5. & 6. tunc. cap. 49. n. 8. & ſeqq.* caſu, quo fiat ob amicabilem communicationem, & ſine extorſione, ſuſpicioneve ſimoniæ; nam nulla conſuetudo valet derogare legi prohibenti aliquid ob ſuſpicionem ſimoniæ; niſi poſtquam res eſt deducta eò, vt abſit omne periculum ſcandali, adeòque ſuſpicionis. Vide omnino Barboſam *in cit. cap. Iacobus.* 32

SECTIO III.

An conuiuia ſumptuoſa ſint licita?

SVMMARIVM.

Quid pronuntiandum de conuiuiis epiparis? 33.
Quid de clericorum menſis epiparis pronunciet concilium Carthaginenſe? 36.
Quid ſynodus Salisburgenſis? 38.
Et Pragenſis? 39.
Quid D. Bernardus? 40.
Peccant mortaliter clerici profundentes in epulas bona Eccleſiaſtica. 40.
Illuſtre exemplum frugalitatis Pii V. 37.

QVæres I. *Quid pronunciandum de conuiuiis, paratis ciborum vinorumque varietate?* 33

℟. Mihi hactenus lectus non eſt, qui commendet, multi, qui reprehendant. Reprehendendi cauſam ſubminiſtrant ipſæ ſacræ paginæ. *Eccleſ. 37. verſ. 32. In multis eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad choleram.* Sanè multi cibi, multi morbi; copioſa menſa, & miſera valetudo.

84 Ratio prima eſt, quia cùm varij cibi, varij potus, non poſſint ob naturæ, ſeu temperamentorum diuerſitatem ſimul digeri; ſed valde diuerſo egeant tempore, fieri nequit, vt ex eis ſimul ingeſtis gignatur ſanguis ſincerus.

Alteram reprehendendi cauſam ſubminiſtrat illud veriſſimum M. Tullij *lib. vlt. Tuſcul. quæſt.* pronunciatum: *Poſtto cuius natura contenta eſt, deſiderijs omnia condiuntur.*

Tertia, & quarta ratio eſt, tum ſeſſitatio longa ad eiuſmodi menſas valde noxia corpori, animoque, tum profuſio pecuniarum, de iure ſæpe applicandarum in alios vſus. Lege ſis monitionem ſapientia Chriſtiana plenam, quam exhibent Conſtit. Synod. Conſtantienſes. *p. 2. tit. 6. num. 12.*

85 Enumerata incommoda maximè emergunt ex illis conuiuijs; quæ antiqui *mutitationes* appellabant, cùm ſcilicet mutantur vices excipiendi conuiuas, ita vt in orbem quaſi conuiuia eant. Licèt enim quando eiuſmodi mutitationes inſtituuntur ex amore ſincero, atque ex legibus temperantiæ, modeſtiæque; reprehendi non debeant, alioquin eas non permiſiſſet filijs, ac filiabus ſuis religioſiſſimus Iob. Quia tamen vſus oſtendit, ſolere in hiſce mutitationibus multùm excedi terminos plurium virtutum, temperantiæ annexarum, & conſueuiſſe certari de palma, dum quiſque contendit alterum ſuperare, vel ſaltem æquare apparatu ferculorum, etiamſi ea de cauſa ſit, vel æs alienum, quod maligniſſimè diſſoluitur, contrahendum, vel familia miſere poſtmodum tractanda, idcirco cenſeo abſtinendum eiuſmodi mutitationibus, niſi fiant inter pauciſſimos, amiciſſimos, frugalitatis ſtudioſos. Poſſent iterum peritiores, quàm ego, nominare familias Nobiles, magnam partem ad egeſtatem redactas per illa in orbem euntia, redeuntia conuiuia, accedentibus illis, quibus liberorum, aliorumque dies luſtricos celebrant.

86 Quæres II. *Quid de clericorum opiparis menſis pronuntient iura ſacra?*

℞. I. In Concilio Carthaginenſi 4. quod refertur *cap. Epiſcopus, diſt. 41.* ſtatuitur, *vt Epiſcopus* (quidni & inferior clericus?) *vilem ſuppellectilem, & menſam, & victum pauperem habeat, & dignitatis ſuæ autoritatem fide, & vitæ meritis quærat.* Cuius concilij iam ob Epiſcoporum auctas opes, vt notat *ibid.* Gloſſ. itemque ob dignitatem Principalem multis adiectam deſuetudine abrogati exemplum ſequens ſacra ſynodus Tridentina *ſeſſ. 25. c. 1.* iubet, *vt Epiſcopi modeſta menſa, ac frugali victu contenti ſint.*

87 ## Memorandum ſpecimen frugalitatis Pontificiæ.

Narrat Nauarr. *tract. de redditibus eccleſiaſticis monito. 45. n. 3. teſtans ſe aſtitiſſe cœnanti pro nuper Beatis nunc Sanctis accenſo. Pio V. Pontifici Maximo, ipſo die feſto S. Antonij Abbatis; qui illi Pontifici, & natalis, & conſecrationis anniuerſarius erat, in ea autem cœna, non niſi duo oua in ſartagine frixa, & aliquot offas, herbarum iuri infuſas, atque unicum potum vini aqua temperatum, & nisi ſex nucearum ſumpſiſſe.*

88 ℞. II. In Prouinciali ſynodo Salisburgenſi edita anno Domini 1568. *conſtitut. 27. cap. 15.* de clericis ita ſancitur: *Inter communandum modeſtiam, atque mediocritatem adhibentes omnem luxum fugiant, ne de patrimonio Cruciſixi ſe inimicos faciant Crucis Chriſti, ſicut faciunt illi, quorum Deus venter eſt.*

89 Similiter ſynodus Archidiœceſana Pragenſis an. 1605. *cap. de vita, & honeſt. clericorum*, de hiſce ita ſtatuit: *Menſa clericorum frugalis ſit. In numero, & pretioſitate ferculorum non ſe oſtentent; exquiſitas delicias, comeſſationes, ad æquales hauſtus prouocationes, in omni Chriſtiano, & multo magis in clerico damnamus, atque deteſtamur.*

90 Adhuc religioſiùs loquitur ſynodus Conſtantienſis *p. 2. tit. 1. n. 12.* vt fatebitur, qui legerit. Sed audiamus D. Bernardum, inſectantem hæc Sybaritica conuiuia clericorum, alloquentemque Fulconem clericum hiſce verbis: *Bene facis, ſi Eccleſiæ præbendam non accipis gratis. Dignum eſt, vt qui altari ſeruit, de altari viuat. Conceditur ergo tibi, vt, ſi bene deſeruis, de altari viuas, non autem vt de altari luxurieris. Quidquid præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum de altari retines, tuum non eſt, furtum eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.* Ex quibus verbis patet, mortalis peccati à S. Bernardo damnati clericos, qui bona eccleſiaſtica, honeſtæ ſuſtentationis portionem excedentia, profundunt

91 in ſplendidas epulas. Quæ doctrina longè veriſſima eſt. Licèt enim hodieque magna animorum contentione diſputetur, vtrùm clerici ſint veri domini, an ſolùm adminiſtratores bonorum eccleſiaſticorum, ſuæ honeſtæ ſuſtentationi ſuperfluorum, & praxis communiſſima, potius quàm efficax ratio patrocinetur ijs, qui repugnante S. Bernardo, ac pleriſque Canoniſtis, nonnulliſque alijs Patribus, exiſtimant, clericos eſſe vere dominos omnium omnino redituum ſuorum eccleſiaſticorum, certiſſimum tamen eſt, eos ſub peccato mortali teneri omnes prouentus eccleſiaſticos ſuperfluos; ſeu ad eorum ſuſtentationem congruam non neceſſarios, erogare in pias cauſas; nam ita docent omnes Canoniſtæ, omneſque Theologi, ne vno quidem excepto, vt teſtantur Granadus, & Diana *part. 4. tract. 4. reſol. 214.* ac Laymannus *lib. 4. tract. 2. cap. 3. num. 7.* Docent autem propter apertiſſima decreta Sanctorum Patrum, & Canonum, quos referendi, aut explicationes, moderationeſque huius veriſſimæ doctrinæ adferendi locus non eſt. Vide omnino recentiſſimum, & pietatem cum eruditione perpetuò coniungentem Curſum Santgallenſem *Tom. 5. tr. 5. ſeſſ. 1. q. 2. dub. 4.*

SECTIO IV.

An, & quatenus Regularibus prohibeantur ſumptuoſa conuiuia?

SVMMARIVM.

Conſtitutio Clementis VIII. de conuiuijs Regularium. 42.
Et Vrbani VIII. de iiſdem. 43.
Quænam damnentur ab his Pontificibus? 44.
Quænam videantur repugnare paupertati Religioſæ quæ non? 46. 47. & 48.
Quid de conuiuijs lautioribus; quæ Regula, vel ſuperior mediatus permittat? 49.
Non omnia, quæ fiunt contra voluntatem ſuperiorum, repugnant decentiæ ſtatus Regularis. 50.
Superior poteſt rationabiliter per ſe loquendo permittere omnia non repugnantia decentiæ religioſi ſtatus. 51.
Quid intelligatur per ſtatum Religioſum? 52.
Vnde potiſſimum deſumenda legis obſcuræ interpretatio? 53.
Aliqua conueniunt ſtatui vnius Religionis, quæ non ſtatui alterius. 54.
Non agunt contra illas bullas monaſteria ſingulariter illuſtria, etſi excipiant hoſpites lautius, quam Ordines mendicantes. 55.
Clemens, & Vrbanus non vetuit niſi ea, quæ iam prius erant vetita. 56.
Quæ ante fuerint antiquitus prohibita Religioſis lauta conuiuia, & donationes? 58. & 59.
Moderatæ donationes ſunt permiſſæ ſuperiori Religioſo. 60.

QVæres I. *An non ſingulariter Religioſis interdicta ſint ſumptuoſa conuiuia?* 42

℞. Clemens VIII. an. 1594. menſe Iunio in Conſtitutione *de largitione munerum.* Regularibus vtriuſque ſexus interdicta §. 5. ita ſanxit: *Inſuper prohibemus, ne vnquam iiſdem Regularibus liceat vllas pecunias quoque modo erogare pro aliquo etiam benefactore, protectore, Ordinario, quauis auctoritate, vel dignitate fulgente, honorificè, lautè, & opiparè excipiendo, ſeu pro quibuſuis conuiuijs eiſdem, aut quibus alteri quacunque occaſione, vel cauſa exhibendis, vel pro comeſſationibus, aut compotationibus quibuſuis perſonis, &c. largiendis, &c.*

Quam Conſtitutionem poſtmodum Vrbanus VIII. quoad hanc partem declarauit his verbis: *Comeſſationes, compotationes, & conuiuia in excipiendis præſertim benefactoribus, protectoribus, vel Ordinarijs honorificè, & lautè, cenſentur tantummodo prohibita, ſi decentiæ ſtatus regularis aduerſentur.* Ita Vrbanus; circa cuius declarationem, vti, & ipſam Clementis conſtitutionem à Filliucio *p. 2. tr. 34.* Bonacina *tom. 1. ſub finem diſputationis peculiaris*, Berti *in ſtit. tom. 4. qq. Regul.* Rodriquez *q. 11.* Diana *part. 1. tract. 6.* per totum explicatam. 43

Quæres II. *Quænam conuiuia cenſeantur ita aduerſari decentiæ ſtatus Regularis, vt videantur ab Vrbano, & Clemente prohibita?* 44

℞. Illa, quæ multitudine, raritate, pretioſitate, condimentis ferculorum, attendendo tum ad perſonarum, quæ excipiuntur, qualitatem, tum ad rationem paupertatis, quam ſingulæ religiones profitentur, ſunt ita præſtantia, vt iudicio piorum, prudentiumque Religioſorum excedant decentiam ſtatus Religioſi. Ratio huius reſponſionis ex vna parte eſt, quia res hæc nec in indiuiſibili conſiſtit, nec vlla certa lege, aut regula reperitur definita: ergo committenda eſt iudicio piorum, prudentiumque virorum, argum. *c. de cauſis §. 2. de offic. iudicis delegat.* Ex altera autem parte, ſicut omnium optimè. 45

Nauita de ventis, de tauris narrat arator,

ille, qui nà venti ſecundi, vel aduerſi, hic quales tauri trahendo aratro aptiſſimi, ita etiam de ijs, quæ decentiæ ſtatus religioſi conformia, vel difformia ſunt, appoſitiſſimè norunt pij, prudentes, atque adeo vſu periti Religioſi, argum. *c. fraternitatis de frig. & malef.*

Qui imprimis pronuntiabunt, illa conuiuia nõ cẽſeri aduerſari prædictæ decẽtiæ, ſi ſint conformia vel ſtatutis maiorũ, *vel quæ noſtris deſtinat.* 46

ſtinƐ. 11. *cap. ridiculum*, *& cap. conſuetudo. diſt.* 12. vel conſuetudini à ſuperioribus approbatæ; niſi manifeſtum ſit, eiuſmodi conſuetudinem eſſe contrariam his Bullis, eæ enim damnant expreſsè omnem in contrarium conſuetudinem.

47 Deinde dicent, illa communiter habenda pro moderatis, in quibus non plura, aut pretioſiora fercula apponantur inuitatis, quàm ſoleant ij ordinariè habere in menſa, vt ſingulariſſimè notat Filliucius. *cit. tract.* 34. *n.* 68. Præterea addent, illa hìc damnari, quæ à Mendicantium conuentibus exhibita, lautiora ſunt ijs, quæ in eiuſmodi occaſionibus ſolent ab ordinibus non mendicantibus exhiberi; nam ordines non mendicantes ſunt ordinariè opulentiores mendicantibus, & eorum ſuperiores, ac Abbates, & Præpoſiti illuſtriorem dignitatem obtinent *cap. vt Apoſtolica*, *de priuileg. in* 6. Longè certiùs dicam dicent ijs, quæ à mendicantibus Ordinibus data ſuperant vel æquant lautitias epularum, quibus opulenti parochi, decani, canonici, Nobiles, excipiunt illius qualitatis homines.

48 Demum nigro calculo damnabunt illa conuiuia, cœnas, prandia, quibus 20. 30. fercula inferuntur menſis; re enim vera hæc eduliorum multitudo, ac diuerſitas, & repugnat religioſæ frugalitati, paupertatique, quam Clemens VIII. in tractandis hoſpitibus etiam potentioribus prorſus elucere, religionum Fundatores omnibus in rebus emicare mandant; & ad meram oſtentationem ſeruit, cùm hoſpites graues, & modeſti (heluonum qui rationem haberet, rationis expers foret) pleraque ex tam multis vix attingant, & conſequenter inutili labore, non ſine exercitiorum ſpiritualium iactura, occupat, diſtrahitque coquos, promos condos, &c. & ipſiſmet hoſpitibus anſam dat dictitandi, non poſſe ſe paria religioſis facere; clarè apparere, quàm non modò non egeant, ſed etiam abundent; dignos non eſſe, quorum commiſeratio quenquam tangat, cùm non ſint pauperes, &c. Ita ſæpe ij, quibus optimè factum voluiſſi, loquuntur, reddentes mala pro bonis, & ferè digni, vt non recedat malum de domo eorũ. *Prouerb.* 17.

49 Quæres III. *An omnia illa conuiuia dicantur ab Vrbano VIII. repugnare decentia ſtatus religioſi, quæ exſuperant quantitatem, & qualitatem ferculorum à ſuperiore, aut regula fortaſſis determinatam?*

Eſt autem hæc quæſtio non leuis momenti propter pœnas, de quibus paulò inferiùs.

℞. Si illa determinata quantitas, & qualitas iudicio piorum, prudentiumque religioſorum ſit eiuſmodi, vt ſpectatis tum opibus, & paupertate, quam illa religio profitetur, tum hoſpitum conditione, non potuerit rationabiliter Superior permittere maiorem, tum iudico à Pontifice damnari hìc omnem illam, quæ taliter determinatam ſuperat; ſi autem potuit Superior rationabiliter, religioſèque determinare maiorem, quàm reipſa determinauit, tum non cenſeo contra Bullam Vrbani delinqui ab illo, qui plura, pretioſioràue fercula apponit, quàm Superior ſtatuerit, modò illa pluralitas, & pretioſitas non ſit tanta, vt Superior non poſſit rationabiliter permittere illam.

50 Ratio primæ partis eſt, quia non omnia, quæ à religioſis fiunt contra ſuperiorum expreſſas ordinationes, repugnant decentiæ ſtatus Regularis; ergo licet in tractatione hoſpitum excedatur terminus à Superiore præfixus, non protinus agitur aduerſus decentiam ſtatus, eſto agatur aduerſus obedientiam, & paupertatis votum, vt in ſimili notat Filliucius *loc. cit. n.* 65. Antecedens inde probatur, quòd decentia ſtatus religioſi non conſiſtat in indiuiſibili, ſed habeat magnam latitudinem, ita vt ipſi etiam Superiores multa nunc demant, multa nunc addant illæſa decentia ſtatus ipſius.

51 Ratio ſecundæ partis eſt, quia Superior poteſt per ſe loquendo rationabiliter permittere ſuis ſubditis ea omnia, quæ non aduerſantur decentiæ ſtatus ſuæ religionis, ergo qualitas, & quantitas ciborum, quæ eſt tanta, vt eam non poſſit rationabiliter permittere Superior, militat contra decentiam ſtatus illius Religionis.

52 Suppono autem in hoc diſcurſu, per ſtatum Religioſum à Pontifice non intelligi, neque ſtatum Religioſum in communi, neque abſolutè quemlibet in particulari, quaſi verò velit interdicere, aut illa ſola conuiuia, quæ ſunt ita ſumptuoſa, vt ſuperent decentiam cuiuſcunque, etiam ditiſſimi, minimèque ſtrictam paupertatem profitentis Ordinis, vel monaſterij, aut è diuerſo omnia illa, quæ aduerſantur decentiæ cuiuſcumque tandem, & reipſa, & ex profeſſione ſua pauperrimi Ordinis.

53 Cùm enim vera cuiuſque legis interpretatio deſumenda ſit præcipuè ex fine, atque intentione ipſius legislatoris ſolita indicari in proœmio, nam & præfatio legis dat intellectum toti legi, hæcque ab illa regulatur. Molina *de primogenitis lib.* 1. *cap.* 5. *& intelligentia doctorum ex cauſis eſt deſumenda dicendo* 4. *intelligentia de verb. ſignificatione*; finis autem vtriuſque conſtitutionis, de qua hìc tractatur, fuerit: *Præcauere, ne ex muneribus, quæ à pluribus religioſa vita profeſſoribus ex Chriſti patrimonio tribuuntur, grauia incommoda, & mala etiam boni ſpeciè exiſtant*, vt loquitur Clemens. §. 1. illa autem mala exiſtunt frequentiſſimè etiam, quando dantur à religioſis. e. g. mendicantibus munera, & conuiuia, quæ non dedecent ſtatum ordinum, quorum Prælati ſunt Principes, ſtatus Prouinciales, &c. eſto ſummopere dedeceant proprium ſtatum.

54 E diuerſo creberrimè prædicta mala non emergunt ex muneribus, & conuiuijs illis, quæ præbere conſueuerunt nonnulli religioſi ordines, eſto ea haud parum dedeceant ſtatum aliorum quorundam, ſtrictiorem paupertatem exercentium religioſorum. Et vno verbo, cùm clarum ſit, aliqua conuenire ſtatui vnius Ordinis, quæ non conueniunt alteri, non proſpexiſſet eo modo, quo intendebat Clemens, ſingulis religioſis Ordinibus, ſi non ſingulis quibuſque ea vetuiſſet munera & conuiuia, quæ proprio cuiuſque inſtituto, ac ſtatui peculiariter, & ſingulariter aduerſantur, ſiue interim etiam alicui alteri aduerſentur, ſiue non aduerſentur.

55 Et quis dicat, illa monaſteria virorum, ac mulierum, in quæ non niſi Nobili genere orti recipiuntur, peccare aduerſus haſce conſtitutiones, ſi eorum Abbates; Præpoſiti, Abbatiſſæ, Priores, &c. hoſpites excipiant lautioribus epulis, quam deceat fieri à Dominicanis, Franciſcanis, Ieſuitis? Quis etiam neget, ab hiſce tribus Ordinibus violari Clementinam, ſi ea munera largiantur, eas apparent epulas, quæ æquent ſummum, quod in hoc genere poteſt decenter fieri à monaſterijs opum abundantia, generis claritudine, dignitate præcipua, aut Principali præſtantibus?

56 Confirmo allatam doctrinam inde, quòd neque Clemens, neque Vrbanus per haſce ſuas Bullas quidquam vetuerint, niſi quod iam antea fuerat iure naturali, & canonico (ſuppoſita cuiuſque religioſi Ordinis ab alijs diſtinctione) interdictum; nam conſtitutio Clementis *non eſt iuris noui* (niſi quoad formam petendæ, dandæque facultatis, & quoad pœnas) *conſtitutiua, ſed reformatiua, & iuris communis reſtitutiua, eidemque conformis*, vt loquitur Valerus apud Dianam *cit. tr.* 6. *reſol.* 2. referentem pro hac doctrina Souſam, Ortizium, Ioan. Crucium cum Berti, & *reſ.* 13. conformiter Leſſio *in reſ. caſ. verb. paupertas. caſ.* 5. neruosè differenti addentem: *Quidquid ante prædictam conſtitutionem licebat, nunc quoque licere*, etſi contrarium tenet Bonacina *cit. diſp.* 3. *p.* 6. qui vtique non vidit Vrbani confirmationem declaratiuam, apertè fauentem doctrinæ Valeri, & Dianæ. 57 Cùm igitur ſpectato iure communi aliud circa hoſpitum tractationem conueniat vni Ordini religioſo, aliud alteri, dicendum eſt, id ipſum nunc quoque conuenire, ſaltem ſi loquamur de tractatione lautiore, quàm ſit ordinaria domeſtica hoſpitum inuitatorum iuxta prudens arbitrium Filliuci relatum ſuperius *n.* 57.

58 Quòd ſi quæres, *vbinam extet ſcriptum illud ius commune*? Reſpondeo, extare in *c. nullam.* 18. *q.* 2. vbi Pelagius Papa declarat eſſe officium Abbatis, vt *fideliter, & ſtudioſè, quæ ad diuini cultus venerentiam, vel ad vtilitatem eiuſdem monaſterij pertinent, Abbatis ſolicitudo debeat adimplere.* Quibus verbis indicatur, omnia bona monaſterij eſſe in vſum honeſtum expendenda, vt latè explicant Nauarrus *de regular. comment.* 3. & Suarez *tom.* 4. *de relig. tract.* 8. *cap.* 16.

59 Confirmatur ex cap. Abbati *diſt.* 54. vbi negatur, fas eſſe Abbati, *ſeruum facere liberum*; additurque duplex optima ratio: tum quia, *qui nil proprium habet, libertatem eis aliena dare non poteſt*, tum quia *non poteſt poſſeſſio alienari, niſi à proprio domino*. Cùm ergo Abbas non ſit dominus monaſterij bonorum *cit. cap. Abbati.* tenetur omnia erogare in vſus indicatos. *cit. cap. nullam*.

60 Et tamen capitula non interdicunt prælato, quò minùs faciat moderatas donationes, tum ad remuneranda præſtita officia, tum ad conciliandos monaſterio animos ſæcularium. Patet euidenter ex declaratione Vrbani excipiente vtrumque hunc caſum, & addente: *Modeſtè tamen, & diſcretè*. V. Suarez *loc. cit. num.* 14. & Nauarrum *de redit. eccl. q.* 1. *mon.* 36.

SECTIO V.

Pœna ſtatuta in Religioſos nimis ſplendidè conuiuantes.

SVMMARIVM.

Quæ pœna ſtatuta in Religioſos donantes munera, vel ſtruentes ſumptuoſa conuiuia? 61.

Vtrum eæ pœnæ non incurrantur niſi à donantibus, & epulas celebrantibus ex ambitione? 62.

An ſint vſu receptæ Bullæ Clementis, & Vrbani? 64.

Et ſingulariter an in Germania? 64.

Quid ſingulariter ſtatutum ſit de conuiuijs in receptione Nouitiorum? 65.

Quæres

61 QVæres I. *Quæ pœnæ ſtatutæ ſint in eos, qui largitione munerum, & lautitijs epularum prohibitarum peccant contra Clementinam?*

℟. I. Sunt facto ipſo priuati obtentis dignitatibus, gradibus, muneribus, officiis. II. Sunt inhabiles ad omnia in perpetuum. III. Sunt perpetua infamia, & ignominia notati. IV. Priuati voce actiua, & paſſiua. V. Poteſt contra eos procedi, & inquiri tanquam contra reos furti, & ſimoniæ. De his pœnis legi poteſt Filliuc. *cit. tract. 34. num. 77.* & Bonacina *cit. diſp. 3. p. 5.* Et hic illud vnum obſeruari, quod ex doctrina Palai *de leg. d. 5. p. 5.* aliorumque apud ipſum, probabile ſit, eas reipſa non contrahi, niſi poſt ſententiam iudicis declaratoriam delicti.

62 Quæres II. *Vtrum ad has pœnas incurrendas neceſſe ſit, prohibitarum munerum largitionem, conuiuiorumque apparatum fieri ex intentione ambitioſa?*

℟. Quidquid dicat Diana *reſol. 33.* ſi eſculenta, & munuſcula ſint leuiora, requiritur; vt adſit ſuſpicio ambitionis ad incurrendas haſce pœnas, non autem requiritur, ſi comeſſationes, compotationes, & conuiuia ſint lauta, ſed ſufficit, modò aduerſentur decentiæ ſtatus regularis. Patet ex litera declarationis Vrbanæ.

63 Quæres III. *Verùm prædictas pœnas incurrat omnis religioſus, qui cum peccato mortali aduerſus votum paupertatis tractat hoſpites lautiùs, quàm permittat Superior?*

Reſpondeo negatiuè; quia Clemens, & Vrbanus non prohibet omnia conuiuia repugnantia voto paupertatis. *Suprà ſect. 2.* ergo non plectunt pœnis omnia eidem paupertati repugnantia; nam *cùm principalis cauſa non ſubſiſtit, plerumque nec ea quidem, quæ ſequuntur, locum habent. l. cum principalis ff. de reg. iur.* atqui hoc loco cauſa principalis eſt prohibitio, acceſſorium pœna.

Hinc infero, prædictas pœnas non incurri ab omni illo, qui alia munera largitur cum violatione voti paupertatis, niſi fortè excedant ſummam à Superiore taxatam, vt placet Bonacinæ *loc. cit. part. 5. num. 6.* vel (quod eſt credibilius) tam multum largiatur, vt poſſit idcirco in foro contentioſo accuſari, & puniri, ſicuti vult Filliucius *n. 65.* cum Valero apud Bonac. *loc. cit.* Equidem Clemens VIII. viuæ vocis oraculo declarauit Noſtræ Societatis Præpoſito Claudio Aquauiuæ, etſi peccatum furti admittat Religioſus, qui abſque facultate ſui Superioris, largitur munuſculum duorum aureorum, non tamen incurrere in pœnas huius ſuæ Clementinæ. Sic teſtatur fide digniſſimus Diana.

64 Quæres IV. *An hæc Clementina ſit vſu recepta?*

℟. Negant abſolutè Stephanus Gratianus, & Megala apud Dianam *cit. tract. 6. reſol. 1.* Negant de Germania Laymanus *lib. 4. tract. 5. cap. 7. n. 14.* Tannerus *tom. 3. diſp. 6. q. 3. n. 107.* Inficiatur de pleriſque regionibus Italiæ ex aliorum relatione Filliuc. *tract. 34. part. 1. num. 81.* Aſſerit de pleriſque Italiæ regionibus Bonacina *cit. diſp. 3. p. 5. n. 3.* Italus contra Italum. Ego ſane nunquam audiui, fuiſſe quemquam plexum pœnis hic ſtatutis, ſicut nec reductam in praxin illam formulam facultatis, quam præſcribit Clemens.

65 Quæres V. *Quid ſingulariter ſtatutum ſit de conuiuiis in receptione Nouitiorum?*

℟. Pœna excommunicationis Papalis. Patet ex Extrauagante. *de ſimon:* Si videlicet, & ſint valde ſplendida, & Regulares extorqueant illa à Nouitijs, eorumve parentibus. Suarez *tom. 1. de relig. tract. 3. lib. 4. cap. 17.* Vide etiam Nauarr. *de red. eccleſ. mon. 61. n. 3.*

Hoc certum, quod Conſtantiæ, Vrbe Epiſcopali, ſit vſu receptum, vt à parentibus Nouitiorum vtriuſque ſexus inſtituantur, maſculorum quidem in Monaſterijs virorum, & puellarum ſaltem prope Monaſteria Monialium conuiuia lauta, quibus interſunt ipſi quoque DD. Canonici, atque Epiſcopales Miniſtri, nec cogitari de excommunicatione Papali, ſeu quia non exequentur, ſeu quia illa extrauagans non fuit vnquam vſu recepta.

Mantiſſæ vicem appono ſequentem Quæſtionem.

SECTIO IV.

Quantopere huius ætatis conuiuia luxu ſuperent priſca.

Breuis eſt non ſummatur.

66 IN propoſita quæſtione non loquor de illis omnino primis ſæculis, nam ſatis nota eſt de horum conuiuiis ſententia Seuerini Boetij *2. de conſolatione: Humanum genus in tota prima ætate fuit ſine carne, & delicijs variis ciborum. & ideo mirandum eſt, quomodo voluptas tantum creuit, quæ à tanta paruitate inchoauit.*

67 Non loquor etiam de conuiuijs mediæ ætatis, ſed ſolùm de proximorum ſæculorum. Equidem qualia fuerint an. 1472. conijcies inde, quòd in illo epulo, quo Carolus Audax Burgundiæ Dux Fridericum Cæſarem, Albertum Sapientem Bauariæ Ducem, aliòſque Principes excepit, non niſi triginta ſex fercula illata fuerint; & tamen Andreas Brunnerus *in ſuis Excubiis* teſtatur, epulum illud fuiſſe vnicum Regij luxus argumentum, quòd Europa tunc habuit, decantauitque. Qui ſcriptor non ex vano addit hoc grandi ſua dictione dignum epiphonema, videlicet, *totidem hodie in plebeos ventres fercula deſcendere.*

Qualia quoque celebrata ſint ſub initium ſæculi proximè ſuperioris, docet Ioannes Kaiſerſpergius nobiliſſimus ea ætate Eccleſiaſtes Germanus, qui in vna ſuarum concionum in copiam ferculorum, & menſarum luxum inuectus eſt, interprete P. Ieremia Drexelio *in Tobiam part. 1. cap. 6.* hiſce verbis: *Principio offa ponitur, aut aliquid pulmentarii; ſequuntur haleces, aut frixi piſces; comitatur hortenſe olus; accedit ius atrum, aut flauum, quinque aut ſex fercula. Atque etiam hoc in menſis Principum fit, vbi nonnunquam Nouem fercula pro prandio ponuntur.* Ita ille. 68

Quin Monaſterium Beinweillenſe Benedictinum, Diœceſis Baſileenſis ſatisfaciebat olim ſuæ obligationi, quando Comiti à Thierſtein ſuo Aduocato, ſolito bis in anno officij cauſa adire illud Cœnobium, apponebat pro totis prandio, aut cœna ein Friſchling, ſeu porcellum æſtimatum quatuor nummis, & dimidio, ſicuti legere eſt in Trophæo Veritatis, ſeu Apologia Solodorenſium contra Beinweill. fol. 141. 69

Q.Q. R.R. S.S.

GRAVES INSVPER MORBOS, &c.

CAPVT XXVII.

An, & quando peccet, qui per ebrietatem, aliamve actionem malam, aut non malam, reddit ſe impotentem ad obſeruandum vnum, vel plura præcepta?

SECTIO I.

Referuntur autorum de hac quæſtione ſententiæ.

SVMMARIVM.

An, & quando peccet, qui per ebrietatem, aliamve actionem malã reddit ſe impotentem ad obſeruandum vnum, aut plura præcepta? 1.
Referuntur verba autorum ſcribentium de hac quæſtione. 3.
Quid ſcripſerit P. Sanchez? 3.
Quid Bonacina? 4.
Et Suarez? 6.
Et Becanus? 7.
Quid Ferdinandus de Caſtro Palao? 9.
Et P. Dicaſtillo? 13.
P. Tamburinus approbat ſententiam Sanchezii. 20.

CApite decimo oſtendi, ebrietatem eſſe cauſam permultarum infirmitatum corporalium, vt nominatim podagræ; vnde etiam quæſiui, vtrùm ebrietatis malitia non augeatur ex hac praua circumſtantia, & euentu. 1

Reſolui quoque illam quæſtionem, an qui præuident, ſe per intemperantiam cauſaturos ſibi morbum, qui illos impediturus ſit ab executione ſuorum officiorum, delinquant etiam ratione præuiſi eiuſmodi impedimenti. Vt proinde illic ſatiafactum ſit dubijs, quæ *ad lit. Q.Q. & S.S.* mouenda videbantur.

Quò tamen & ibidem dicta magis declarentur, & reſoluatur quæſtio, quæ *ad lit. R.R.* innititur, & confirmetur communis perſuaſio de peccato illius, qui per nimiam abſtinentiam reddit ſe ineptum ad ſua officia obeunda, vt vidimus *cap. 1. ſect. 3.* propoſui generalem illam valde intricatam, ac ſimul perutilem quæſtionem, quam quidem fatetur Sanchez *lib. 1. moral.* 2

ral. cap. 15. *num.* 1. non reperiſſe ſe ab vllo tractatam; reperi autem ego à ſex, poſterioribus illo. Horum omnium opiniones recenſere operæ pretium duxi.

3 Agmen itaque ducat ipſe Sanchez, qui relatis opinionibus negantium, & aſſerentium, peccari ab illo, qui per defatigationem, ebrietatem, excommunicationem, eſum ciborum nociuorum reddit ſe impotentem ad obſeruanda præcepta feſtorum, & ieiuniorum, concludit, non poſſe vniuerſalem regulam tradi, quæ in particulari, & determinatè præſcribat, quando præcepta obligent, ad tollenda impedimenta, ſiue eodem die occurrant, ſiue ad præueniendum, ne occurrant, ſed tantùm poſſe vniuerſalem regulam dari, ex qua in ſingulis præceptis hæc tollendi impedimenti obligatio deducenda ſit, regulam autem hanc eſſe, vt videlicet ſpectetur vis, & rigor præcepti, quædam enim benignius explicari, ac minoribus cauſis excuſantibus indigere, alia verò rigidiùs, ac vrgentiores cauſas deſiderare. Conſiderandam quoque neceſſitatem, & vtilitatem impedimenti, & an per ſe, & intrinsecè ad rei præceptæ materiam pertineat, vt Breuiarium ad recitandum officium canonicum, vel per accidens, vt bona valetudo reſpectu euſdem; & his computatis diuerſimodè in ſingulis præceptis diiudicandum eſſe, an culpa ſit, admittere impedimentum ab illis excuſans.

4 Alter eſt Bonacina, qui *diſp. 2. de legibus q. 8. p.* 1. *n.* 9. doctrinam Sanchezis approbat, ac rationibus confirmat hunc in modum.

Non poteſt generalis regula aſſignari, ad cognoſcendum, quandonam peccet, qui voluntariè apponit impedimentum, propter quod non poteſt præceptum adimplere, quamobrem in hac re cenſeo. Primò inſpiciendam eſſe grauitatem præcepti obligantis ad non apponenda impedimenta. Ratio eſt, quia aliqua præcepta ſtrictiùs obligant, quàm alia, & aliqua ob pauciores cauſas excuſant, quam alia. Secundò inſpiciendum eſſe, an impedimentum ſit immediata cauſa, cur præceptum non adimpleatur, ſeu id impedimentum concurrat, vt cauſa proxima, vel remota, per ſe, vel per accidens ad omiſſionem præcepti. Ratio eſt, quia licet præcepta obligent ad remouenda proxima impedimenta; nam qui obligatur ad finem, obligatur etiam ad media, non tamen omnia præcepta obligant ſimpliciter ad tollenda omnia impedimenta. Tertio attendendam eſſe vtilitatem, & neceſſitatem apponendi tale impedimentum. Ratio eſt, quia fieri poteſt aliquando, vt neceſſitas vrgeat, non ſolùm ad non remouendum, ſed etiam ad apponendum impedimentum, ex quo ſequitur omiſſio præcepti, ut accidit, quando quis domi ſe continet, vel à miſſa recedit ad curam infirmi, ipſius ope grauiter indigentis. Hinc ſequitur, eum, qui aliquod impedimentum apponit, quod per ſe, & proximè impedit adimpletionem præcepti, quodque commodè præcaueri poterat, reum eſſe peccati; nam præceptum, quod ad finem obligat, videtur etiam obligare ad media, quæ per ſe ordinata ſunt ad finem, adhibenda, ſpectata grauitate præcepti.

5 Ita Bonacina declarans has doctrinas exemplis infrà proponendis, & *num.* 16. *f.* addens illud axioma: *Qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media*, eſſe per ſe loquendo intelligendum de mediis commodis, & proximis, niſi grauitas præcepti, vel materiæ præceptæ ſuadeat etiam adhibere difficilia media, & tollere remota impedimenta.

6 Tertius eſt Suarez, qui 1. 2. *tract.* 5. *cap.* 3. *ſect.* 4. cùm *num.* 4. ex communi docuiſſet, interius peccatum omiſſionis tunc committi, quando voluntariè datur cauſa futuræ omiſſionis, poſtmodum *n.* 9. obiicit ſibimet, inde ſequi, quod, qui voluntariè incidit in morbum, ex quo fiat, vt omittat multas actiones præceptas, in illo priore actu incurrat malitias omnium illarum omiſſionum. Reſpondet autem, haud dubie nonnullas incurri in illo priori actu, alias non incurri. Et in primis quidem incurri omnes malitias illarum omiſſionum, quas omiſſiones quis morbum ſibi cauſando intendit directè; deinde etiam illarum, quæ ſunt indirectè voluntariæ. Porro eas ſolas omiſſiones in ordine ad culpam, cenſet Suarez voluntarias indirectè, quæ & ſunt præuiſæ, & tales, vt præceptum obliget ad vitandam e. g. ægritudinem, ne illæ ſequantur. *Præcepta autem poſitiua*, inquit hic Doctor, *ad hoc non obligant, niſi quando omiſſiones proximè, & eodem tempore moraliter loquendo ſequuntur.*

7 Quartus eſt Martinus Becanus, qui 1. 2. *tract.* 2. *cap.* 3. *q.* 6. totum Suarezium nondum editum deſcribit, circa indicatam materiam, additis pauculis. Obiicit ergo ſibi ipſi, ex ſua ſententia, qua dixerat, interius peccatum omiſſionis tunc committi, quando voluntariè datur cauſa futuræ omiſſionis, ſequi, eum, qui voluntariè potando contrahit morbum, ex quo ſequitur omiſſio multorum præceptorum, in illo priore actu contrahere omnes malitias illarum omiſſionum.

8 Reſpondet autem, vt Suarez, illas omiſſiones eſſe vtique malas, ſi ſunt directè, vel indirectè voluntariæ. Eſt tamen, inquit, prudenter conſiderandum, quando ſint indirectè voluntariæ. Oportet enim non ſolùm eſſe præuiſas, ſed etiam tales, vt præcepta obligent ad vitandum morbum, ne eiuſmodi omiſſiones ſequantur. Præcepta autem *humana* (Suarez generaliùs dicit *poſitiua*) non obligant ad aliquas actiones vitandas, niſi quando omiſſiones proximè, & quaſi eodem tempore ſequuntur ex illis actionibus. Sicuti præceptum de horis canonicis obligat hominem, vt tunc vitet ebrietatem, quando ex ebrietate proximè, & quaſi eodem tempore ſequitur omiſſio officii. Hoc autem non fit, quando ex ebrietate ſequitur morbus, & poſtea ex morbo ſequitur omiſſio officii.) Ita Becanus.

Quintus eſt Ferdinandus de Caſtro Palao, qui *tract.* 3. *diſp.* 1. *p.* 21. admodum clarè de propoſita difficultate differit, & tradit ſequentia. I. Teneri quemque ad remouenda impedimenta, quæ obſtant obſeruationi præceptorum naturalium, eò quòd præcipiens finem conſequenter præcipere cenſendus eſt, quæ ad illius executionem neceſſaria ſunt. II. Similiter omnia illa media, quæ per ſe, & intrinſecè, ſeu ex natura rei neceſſaria ſunt, ad præceptorum poſitiuorum obſeruationem, teneri quem apponere, & omnia illa impedimenta, quæ per ſe, & ex natura rei obſtant, remouere. Probat eadem ratione, qua priorem de præceptis naturalibus doctrinam, alioquin, ait, legiſlator non intenderet finem efficaciter, ſed tantùm diminutè. Declarat etiam exemplo illius, qui aut die feſto non vult è lecto ſurgere, aut non vult habere Breuiarium, aut ſe inebriat die feſtiuo, vel nocte proxima; nam talis omittit media, per ſe, & intrinſecè neceſſaria, & in tertio caſu apponit per ſe obſtans præcepti de ſacro audiendo executioni, inquit Paulus. 9

III. Ad illa verò media, quæ non ſunt intrinſecè neceſſaria & ad illa impedimenta, quæ per ſe non obſtant, quod attinet, vtrùm teneamur eiuſmodi media procurare, & talia impedimenta vitare, &c. finiendam eſſe controuerſiam ex conſuetudine, quæ aliqua præcepta humana recepit cum obligatione vitandi impedimenta remotiora, & minus per ſe obſtantia, quàm ſunt ea, cum quibus alias quaſdam leges recepit. 10

IV. Porro videri conſuetudine receptum, & rationem ipſam dictare, vt quando vrget præceptum, vel iam eſt in præſenti, vt vrgeat, remoueantur ea, quæ ad illius executionem neceſſarium eſt remoueri. Quando verò præceptum non actu obligat, neque proximè eſt, vt obliget, facilius concedi, quod non prohibeat cauſas obſtantes illius executioni, & in hoc ſenſu dici poſſe, comedentem cibum noxium, vel exercentem actionem, ex qua executio præcepti miſſæ, vel ieiunii ſit impedienda, non peccaturum aduerſus hæc præcepta, ſi videlicet ea faciat, non eo die, quo præceptum occurrit, vel in proximo eſt, vt occurrat, ſed aliquibus diebus antecedentibus. 11

V. Similiter, qui die ieiunii obit pium vel vtilem laborem, cum quo nequeat ieiunare, haud peccare contra legem eiuſ, peccare autem contra legem Miſſæ audiendæ, ſi propter talem laborem negligeret Sacrum, eò quòd lex ieiunii non obliget ad remouenda impedimenta, vtilitatem, vel pietatem continentia, ſed tantùm vana, aut mala; præceptum verò audiendi Sacri, recitandi Breuiarii, &c. remoueat omnia impedimenta, quæ abſque graui detrimento ſuo, aut proximi omitti poſſunt.) Hactenus Palaus. 12

Sextus eſt P. Ioannes Dicaſtillo, qui haud dubiè omnium, quos quidem viderim, accuratiſſimè hanc quæſtionem, vti & alias morales permultas diſcuſſit *in* 1. *tomo de Sacramentis tract.* 5. *diſp.* 5. *dub.* 10. vbi cum retuliſſet autorum varias opiniones, circa particulares quæſtiones in illa generali incluſas, tradit ad propoſitum ſequentia. 13

Primò, omnino ſibi probabile videri, neminem teneri ex vi præcepti (maximè poſitiui) ſe conſtituere in eo ſtatu, quo obligetur à lege, aut præcepto, ſeu à præcipiente, & legiſlatore, ſed tantùm teneri, vt ſemel conſtitutus ſub lege, & præcepto illam impleat. Vnde ex vi legis præciſè, & formaliter loquendo, neminem teneri perſeuerare in eo ſtatu, in quo obligatur à lege, & præcepto, ſed vt perſeuerans in eo ſtatu impleat obligationem. Hinc, quia aliqua præcepta ſunt lata pro ſolis ſanis, & valentibus, non teneri quem ex vi talium præceptorum ſe conſtituere, vel perſeuerare in numero valentium, eorùmque, qui ſub tali præcepto comprehenduntur, ſed ſolùm teneri, vt comprehenſus, aut perſeuerans ſub comprehenſione, interim, dum comprehenſus eſt, impleat. *num.* 144. 14

II. Licèt quidam recentiores videantur non improbabiliter docere, eum, qui præuidet de proximo reddi ſe impotentem ad audiendum Sacrum incurrendo excommunicationem, aut negligit exire ab excommunicatione, in qua eſt, ſi facilè poſſit, peccare contra præceptum Eccleſiæ de audiendo Sacro, rationes tamen, quibus id probant, non eſſe efficaces. *num.* 151. 15

III. Cùm ſatis certum ſit, neminem teneri vitare impedimenta remota audiendi Sacri, ieiunandi, recitandi Horas canonicas (qualia impedimenta, ex eius opinione ſunt, excommunicatio, morbus ex intemperantia ortus, iter longinquum, hæc quippe eſſe remota impedimenta, quando incurruntur, aliquot ante feſtum diebus, & perſeuerant vſque ad feſtum incluſiuè) 16

hinc

hinc ſumi argumentum, quòd ſi non obligat lex ad tollenda eiuſmodi impedimenta tam à longè, non appareat, cur obliget magis propinquè. Si enim tam à longè non obligat ad tollenda impedimenta, ex eo eſſe, quòd illa obligatio impedimenti non ſit materia præcepta, quòd ſi materia præcepta non eſt, non ſolùm pro tempore magis remoto, ſed etiam pro tempore quantumvis proximo non obligare. *n.151.*

17 IV. Tametſi poſſit alicui videri probabilis generalis hæc regula, quòd ſcilicet peccetur tunc contra præceptum, quando, poſtquam quis præcepto iam eſt comprehenſus, ſuperinducit impedimentum, ſecus verò; quando impedimentum præuenit ipſam obligationem præcepti, quia nimirum nemo tenetur ſe diſponere, aut non adhibere impedimenta, vt præcepto comprehendatur ipſe, quamvis ſemel comprehenſus teneatur non apponere impedimentum, ratione cuius præcepto poſtea non obligetur, attamen non poſſe eam generalem regulam applicari ad omnes caſus, nec ſatis explicari *num. 152. & 153.*

18 V. Quando præcipitur aliquod opus, præcipi, vt adhibeatur medium ad illud neceſſarium, ſicuti habere Breuiarium, eſt illi, qui horas canonicas non tenet memoria, medium neceſſarium ad eas recitandas. *n. 147.*

19 VI. Denique ſuum longum, doctumque diſcurſum claudit hiſce verbis: (Solùm ego exiſtimo verum impedimentum tunc (quando ſcilicet quis ante diem feſtum conſtituit ſe in eo loco aut ſtatu, in quo non poſſit ipſo die feſto audire Sacrum) non eſſe contra præceptum, quia præceptum non obligat ad hoc, vt quis ſe conſtituat in eo ſtatu, in quo vrgeatur, & comprehendatur illo præcepto, quando præceptum incipit vrgere, ſed adhoc, vt comprehenſus faciat id, ad quod præcepto obligatur, & non apponat impedimentum ad id præſtandum, vt explicatum eſt.) Hactenus P. Dicaſtillo, præcipua ex hic dictis confirmans, & fusè declarans *tom. 1. de ſacram. diſp. 9. à n. 688. ad 700.*

20 Septimus eſt P. Thomas Tamburinus, *in Opuſc. de ſacrificio Miſſæ, lib. 3. cap. 6. §. 1. num. 2. & 3.* vbi doctrinam Sanchezij *num. 2.* relatam refert quoque, & approbat, nihil noui adferens præter exempla proponenda *num. 39.* & idcirco non eſt operæ pretium deſcribere hic eius verba.

Priuſquam verò aperiam, quid circa illam difficillimam quæſtionem reſpondendum putem, in medium proferam exempla diuerſarum legum, & præceptorum, quæ faciunt hic difficultatem; deinde proponam, quæ extra controuerſiam eſſe, & quæ controuerſa eſſe videantur.

SECTIO II.

Varia exempla præceptorum, quorum obſeruationi licitè, aut illicitè apponitur, vel non aufertur impedimentum.

SVMMARIVM.

Adferuntur varia exempla, in, & de quibus eſt lis, an liceat ponere impedimentum obſeruationi legis. 21. & ſeqq.

Primum eſt de reddente ſe per nimiam abſtinentiam impotentem ad ſua officia. 21.

Alterum, quando per morbos ex intemperantia ortos. 22.

Tertium, quando æditu, & piſtor non præparant pridie Feſti neceſſaria ad diem feſtum. 23.

Quartum, quando ſuſcipitur iter impeditiuum Communionis Paſchalis. 24.

Quintum, quando ponitur impedimentum Communioni, vel Confeſſioni dilata ad vltimum diem. 25.

Sextum, quando vrget præceptum de annuali Confeſſione, & Communione, & tamen nunc non petitur abſolutio ab excommunicatione. 26.

Septimum, quando excommunicatus non audit Sacrum die feſto? 27.

Octauum, quando ſuſcipitur iter impediens auditionem Sacri. 28.

Nonum, quando quis donat alteri perſpicilia, ſine quibus nequit recitare Breuiarium. 29.

Decimum, quando ſuſcipitur inutilis labor incompoſſibilis cum ieiunio. 30.

Vndecimum, quando te die ſabbathi inebrias præuiſo periculo negligendi ob infirmitatem Sacrum ſequenti die. 31.

Duodecimum, quando nequis ſeruare ieiunium, niſi manè aliquid edas. 32.

Præter hæc indicantur auctores pro, & contra ponentes impedimenta. 33. & 34.

Exprimuntur etiam aliqua particularia præcepta, quorum obſeruationi ponere impedimentum ſuo, & nefas eſt ex opinione P. Thomæ Tamburini. 35. & ſeqq.

PRimum exemplum eſt, quando quis per nimiam abſtinentiam reddit ſe ineptum ad obeunda ſua officia: nam diximus *cap. 1. ſect. 3.* eiuſmodi hominem peccare contra iuſtitiam. Et exemplis illic allatis addi poteſt illud, quod ſcilicet mortaliter contra iuſtitiam peccet coniux, qui, vel quæ per vigilias indiſcretas, immoderata ieiunia, &c. reddit ſe notabiliter impotentem ad reddendum debitum coniugale, vt cum plurimis docet Sanchez *lib. 9. de matrimon. diſp. 3. num. 3.* adferens hanc rationem, quia eadem iuſtitiæ lex finem præcipiens redditionis debiti, obligat ſubinde, ne quis medijs illicitis ſe reddat impotentem. 21

22 II. Quando per morbos ex intemperantia ortos redditur quis impotens ad obeunda officia ducis, conſiliarij, profeſſoris, ludimagiſtri, canonici, &c. Quatenus talis peccet explicaui *c. 10. ſect. 6. & 7.* Et vniuerſum tradit Sanch. *cit. diſp. 3. n. 2.* illum eſſe reum peccati mortalis, qui ſcienter reddit ſe impotentem ad ſoluenda ciuilia debita. Probat ratione, quam *n. præced.* ex illo retuli.

23 III. Quando æditus, & piſtor pridie Feſti non præparant neceſſaria ad ipſum feſtum diem, ſed ille altarium exornationem, hic panis coctionem differunt ad diem ſacrum; æditum quippe delinquere, ſi laborem vertendi templi, affigendi tapetia, ornandi altaria differat in diem feſtum, cùm poſſit hæc peragere in vigilia, cenſet Suarez *de feſtis cap. 21.* Quod pari ratione de piſtore, qui pro cœna diei Dominicæ pinſit manè illius Dominicæ panem, cùm potuerit Sabbato, aſſerendum videtur.

24 IV. Quando imminente tempore paſchali ſuſcipit quis non neceſſarium iter per mare, aut loca infidelium, ita vt intra aliquot menſes non ſit habiturus copiam ſacerdotis, à quo vel peccatorum abſolutionem, vel ſacram Euchariſtiam percipiat; etenim talem delinquere dicet conſequenter Auila paulò poſt referendus.

25 V. Quando quis communionem paſchalem diſtulit ad vltimum diem temporis paſchalis, vid. ad Dominicam in Albis, cum propoſito obeundi tunc illam, ſed illa ipſa Dominica manè aliquid comedit, vel clericum percuſſit, animaduertens ſe hac ratione reddi ineptum ad ſatisfaciendum Eccleſiæ præcepto de paſchali communione. Quis enim talem non damnet peccati mortalis? Et tamen communioni impedimentum ponit in primo caſu per actionem non malam, aut etiam bonam, vt ſi comedat aliquid amari, quo palatum plectat, vel aliquid boni iuſculi, vt ſuo exemplo, in ægro omnem cibum reſpuente, orexin, atque appetentiam excitet; qua de re vide factum ſpeciale, quod retuli ſupra *cap. 23. n. 192.*

26 VI. Quando quis tempore, quò vrget præceptum, vel de confeſſione annua, vel de communione paſchali, aut non petit abſolutionem ab excommunicatione, quam incurrit ante aliquot menſes, aut percuſſit ſacerdotem præuidens, ſe non habiturum copiam confeſſarij, per quem abſoluatur, priuſquam expiret tempus præfixum adimpletioni illorum duorum præceptorum. Auila quippe *de cenſur. part. 2. cap. 6. diſp. 4. dubit. 7.* conſentiente Bonacina *loc. cit. num. 11.* cenſet, talem hominem peccare in illa duo præcepta, eò quòd illa duo præcepta non ſint purè humana, ſicut eſt præceptum audiendi Miſſam, ſed partim ſint diuina; vndè quamvis Eccleſia prohibeat excommunicato accedere ad Sacramenta, non tamen tollit obligationem iuris diuini de recipiendis Sacramentis. Ita Auila. Aliam huius doctrinæ, quam ſequuntur, rationem adſerunt Suarez *tom. 3. in 3. part. diſp. 88. ſect. 5. &* Layman. *lib. 1. tract. 5. part. 2. cap. 2.* quod ſcilicet hæc duo præcepta obligent ad mundandam animam, & conſequenter ad tollenda vincula tum peccatorum, tum cenſuræ.

27 VII. Quando quis excommunicatus non audit Sacrum die feſto. Nam imprimis Auila *l. c.* poſt Barthol. Medinam ait, illum delinquere, ſi eo fine negligat petere abſolutionem à cenſura, vt non teneatur audire Sacrum. Nam iſte, inquit Auila, per ſe intendit, non adimplere præceptum. Si verò procurationem abſolutionis à cenſura negligat non eo fine, ſed ex torpore, aut alia ratione non probabili, tum exiſtimat Auila, Bonacina, & Laymannus *l. cit.* poſt Nauarrum in Enchir. *c. 21. n. 3.* & Suarium *l. cit.* non peccare contra præceptum de audiendo Sacro, tum quia videtur id probari poſſe argum. *cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præbend.* vt putat Nauarrus, tum quia Eccleſia obligat illos duntaxàt, qui non ſunt impediti, vt argumentatur Auila, tum quia liberatio à cenſura eſt diſpoſitio ad Sacrum audiendum nimis remota, & proinde non imperatur ab Eccleſia, vt ratiocinatur Laymannus poſt Suarium, alioquin ſequeretur, ab illo quoque peccari contra hoc præceptum, qui, cùm ob ægritudinem, vel captiuitatem nequeat intereſſe Sacro, negligens eſt in procuranda valetudine, & libertate, quod tamen pro abſurdo habet Suarez *loc. cit.* Bonacina, & Fagundez *in præcept. Eccleſ. præc. 1. lib. 2. c. 8. num. 3.*

VIII. Quan-

28 VIII. Quando quis init iter inutile, vel etiam ratione finis damnabile, quo ita fiet remotus à loco, vbi fit Sacrum die feſto, vt non poſſit illuc redire, etſi maximè velit. Si enim tale iter ſuſcipiat pridie feſti ſequitur clarè ex verbis Suarij, Becani, Dicaſtillo, non fore reum culpæ in diei feſti religionem admiſſæ; cur id ipſum non dicant de illo, qui circa ſolſtitium æſtiuum prima antora diei Dominicæ ex pago, in quo non niſi 6. vel 7. horis pòſt fiet Sacrum, illud ipſum iter ingreditur? Et tamen Dicaſtillo, & alij non admittunt excuſationem illius, qui ipſo die feſto ponit impedimentum. Quam nihilominus debere admitti probatur inde, quòd, qui mane ex ſua vrbe, in qua eſt feſtum, proficiſcitur in pagum vicinum, in quo non celebratur illud feſtum, neutro loco teneatur audire Sacrum, dummodo ad illum pagum pertingat eo tempore, quo vltimum Sacrum celebratur in eius vrbe. Sanch. *l. 1. mor. c. 12. n. 32.* Palaus *de legibus*, & alij contra Suarez. vide ſingularem omnino Caſum ventilatum in Experient. *tr. 5. c. 20. n. 449.*

29 IX. Si mea perſpicilia, ſine quibus non poſſum exſoluere penſum Canonicum, donem alicui, an non perinde contra legem de Breuiario recitando noxam admitto, ac ſi Breuiarium donarem? Nonne teneor alia procurare, perinde atque aliud Breuiarium? Et tamen abſque perſpicilijs ſum inſtar cæci, aut ſummè cruciabili ophthalgia laborantis. Atqui ex principijs P. Dicaſtillo, aliorumque non ſum tranſgreſſor legis horas canonicas imperantis, ſi aliqua actione mala; aut non mala oculos meos efficiam ineptos ad legendum.

profectò ſi non poſſim, niſi per medicinam me collocare in eo ſtatu, in quo me lex ieiunij, Sacri, Breuiarij obliget in actu ſecundo, non dicent allegati auctores, me obligari ad illam medicinam, eſto ſit facilè parabilis, ergo nec dicere debent, me obligari ad procuranda mihi perſpicilia, quæ ſunt inſtar medicinæ confortatiuæ.

30 X. Vix negari poteſt eſſe ab extrinſecu, atque adeò practicè probabilem opinionem Bonacinæ, Ledeſmæ, Ioannis Sancij, Dicaſtillo *cit. diſp. 19. num. 697. & 698.* atque aliorum negantium. contra legem ieiunij agi à te, ſi ipſo die ieiunij te ludicro atque inutili labore ita defatiges, vt præuideas te nō poſſe abſtinere cœna.

31 XI. Quando quis die Sabbati tanto vino ſe ingurgitat, vt præuideat ſe craſtino decubiturum, conſentiunt Suarez, Becanus, Bonacina, Dicaſtillo *ll. cc.* illum non eſſe reum culpæ, quam contrahunt negligentes die ſacro rem ſacram; ergo ſimiliter eſt hoc dicendum de illo, qui ſummo manè diei dominici procreat ſibi per vinolentiam illam ipſam infirmitatem, aut etiam ebrietatem, quæ depelli nequeat ante tempus audiendo Sacro deſtinatum.

32 XII. Quando quis vouit hodie à cibo, aut vino abſtinere, ſi nequeat abſtinere niſi mane pauxillum quid cibi, aut vini ſumat, tenetur ſumere ex ſententia Dianæ *part. 3. tr. 5. reſol. 61.* poſt Ioan. Sancium; ergo & ſimiliter tenetur adhibere alia media. Vide dicta *cap. 4. ſect. 1. quæſt. 5.*

33 XIII. Accedit hæc ratio prima ex vno generali principio deducta, quòd ſcilicet, *quando aliquid prohibetur, interdicatur ſimiliter omne id, per quod peruenitur ad illud*. Sanch. *lib. 9. de matrim. diſp. 3. n. 4.* ex *leg. oratio. ff. de ſponſalib.* vbi declaratur, illa lege, qua ſenatoribus quibuſdam interdicuntur nuptiæ, interdici etiam ſponſalia; ergo qua lege interdicuntur omiſſiones aliquarum actionum, prohibentur illæ actiones, per quas ad illas ipſas omiſſiones peruenitur, quod tamen eſſe duriſſimum patet ex allatis inſtantijs.

34 XIV. Accedit hæc altera in contrarium ratio, quòd ſcilicet nemo magis ſit in ſtatu, in quo non obliget lex, quam is, cui ea eſt hic, & nunc planè impoſſibilis, nam *nemo poteſt ad impoſſibile obligari reg. 6. in 6.* atqui ex vna parte videtur P. Dicaſtillo rectè negare, ab illo peccari contra legem ieiunij, e. g. qui conſtituit ſe in eo ſtatu, in quo ſit ei impoſſibile ieiunare; ex altera autem parte poteſt quis phyſice (de licito vſu huius potentiæ eſt lis) ponere ſe in eo ſtatu, in quo ſit ei impoſſibilis obſeruatio legis, & quidem id poteſt illo ipſo tempore, quo lex vrget, vt quando ſe inebriat primo manè diei feſti, improbo labore ſe defatigat in ipſa Paraſceue.

XV. Sed & hanc rationem elidit illa elegans iuris regula: *Qui poteſt facere, vt poſſit conditioni parere, iam poſſe videtur* text. *l. qui poteſt. 135. alias 174. ff. de reg. iur.* ſi quidem poteſt facilè parere. Decius in hanc legem.

35 XVI. Denique difficultatem faciunt nonnullæ particulares reſolutiones, quas Tamburinus noſter in opuſculo *de ſacrif. Miſſæ lib. 3. cap. 6. §. 1.* ſubnectit breui explicationi generalis quæſtionis propoſitæ *n. 1.* huius capitis. Etenim I. ſi ex contractu emptionis debeas mihi cras ſoluere centum, non ſolùm teneris quocunque die craſtinum præcedente tollere omnia, ſi potes impedimenta ſolutionis, ſed etiam obligaris adhibere moralem diligentiam, vt pecuniam pro craſtino die habeas. *Ibid. num. 4.* II. Non tamen teneris triduo ante feſtum abſtinere itinere impedituro te ab auditione

36 Sacri. III. Capellanus ex iuſtitia obligatus, hodie ſacrificare peccat contra iuſtitiam, ſi hodie ſe inebriet, dormiat, fabuletur, Miſſale proijciat in aquam, veſtes ſacras non accipiat de loco vicino, poſito quòd aliquid horum ſit impediturum Miſſam. *Ibid. num. 5.* IV. Idem Capellanus agit contra pactum, ſi ante tempus vrgens celebrandi, vel ſe inebriet, vel aliò diſcedat, vbi non poterit celebrare, vel proijciat Miſſale, aut claues Eccleſiæ; Non item ſi ſimiliter ante tempus vrgens celebrandi aliquid nociuum comedat; aut aliquid aliud faciat, quo infirmetur is, nam in primis tribus caſibus videtur velle directè contradicere inito pacto, non autem in quarto; cum præſertim non poſſit ex intentione aut fundatoris, aut ipſius Capellani colligi contrauentio in hoc 4. caſu. *Ibidem num. 7.* V. ſi idem Capellanus ſit infirmus, carcere clauſus, 37
aut ſimili impedimento conſtrictus, vt nequeat ſatisfacere obligationi ſacrificandi, non tenetur ratione huius obligationis procurare liberationem à morbo, carcere, &c. tenetur autem procurare liberationem ab excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, ſi aliqua harum cenſurarum ſit irretitus; nam hæc tria ſunt directa impedimenta ſacrificij, ad quæ excludenda compellit ipſum titulus iuſtitiæ; at verò non videtur Fundator voluiſſe ſuum Capellanum tam rigidè obligare in prioribus illis impedimentis inuoluntariis, multùm per accidens ſe habentibus ad celebrationem ſacrificii. *Ibid. n. 8. & 9.* VI. Capellanus aut alius titulo iuſtitiæ obligatus hodie in hac certa eccleſia operari ſacris, ſi hæc eadem eccleſia indigeat reconciliatione, quam poſſit ipſe facere; tenetur ex iuſtitia reconciliare, perinde ac paulò ante dictum, obligari ad petendam abſolutionem à cenſura, ſi qua notatus eſt. *Ibid. §. 3. n. 3.*

Hæc ſanè tam varia, imò & contraria iudicia ſapientiſſimorum 38
virorū demonſtrare videntur, non poſſe vllā generalem regulam, aut reſponſionem adferri circa quæſtione in titulo primæ ſectionis propoſitam, ſed cum Suarez, Bonacina, & Palao dicendum eſſe, ob varias circumſtantias, & variam à conſuetudine inductam vel ablatam circa has, & non circa illas leges obligationem, in particulari pronuntiandum vno modo de vna lege vel præcepto, alio modo de alia.

SECTIO III.

Proponuntur, quæ circa hanc controuerſiam certa videntur.

SVMMARIVM.

Faciendum eſt in præſenti controuerſia diſcrimen inter impedimenta remota, & proxima. 39.

Declaratur exemplo tum filii obligati alere parentes egenos, & tamen facientis ſe impotentem per dilapidationem bonorum. 40.

Tum Iudæorum obligatorum edere agnum Paſchalem. 41.

Tum ſuſcipientis pro pridie feſti nauigationem non neceſſariam, aut ſuſcipientis ipſo die feſto mane 42.

Præcepta naturalia obligant non ſolum ad non ponenda impedimenta proxima, ſed etiam ad non ponenda quædam ex non proximis. 43.

Et obligatus obſeruare legem tenetur procurare media ordinaria neceſſaria ad obſeruationem. 44.

At non omnia remota; & difficilia. 45.

Lex præcipiens apponi media, præcipit etiam non apponi impedimenta. 46.

Facilius tamen excuſatur non procurans media, quam apponens impedimenta. 47.

Aliquæ leges magis quam aliæ vetant appoſitionem impedimenti. 48.

Et ſingulariter lex Iuſtitiæ. 49.

Declaratur exemplo obligati ex beneficio ad ſacrum, & ponens directa intentione impedimentum. 50.

Qui non eſt in eo ſtatu, in quo lex obligat in actu primo, non tenetur ſe collocare in eo ſtatu. 51.

Multum differunt hæ duæ locutiones: Titius non obligatur lege ieiunii, *&*: Titius excuſatur à lege ieiunii. 52.

Non eſt inter has duas locutiones differentia ſolum Grammaticalis. 53. & ſeqq.

Declaratur variis exemplis valor huius argumentationis: Nulla lex me obligat, vt me collocem in eo ſtatu, in quo ea dirigatur ad me; ergo nec vt me transferam ad ſtatum, in quo me obliget. 55.

Lex expreſſe reſtricta ad ſanos, non impeditos, &c. non violatur à ponente impedimentum ſanitatis, &c. 58.

Ex vi alicuius legis præcisè, & formaliter loquendo, nemo tenetur perſeuerare in eo ſtatu, in quo obligetur ab ea lege. 58.

PRiuſquam ediſſeram, quid mihi videatur dicendum de punctis inter Doctores controuerſis, circa generalem quæ- 39
ſtionem initio capitis propoſitam, iam ſupra indicaui me

Ee præ-

præmiſſurus ea, quæ videntur eſſe hic certa, & quæ dubia.

Primò certum eſſe videtur, faciendum eſſe diſcrimen inter impedimenta remotiſſima, & proxima; ita videlicet, vt contra legem non peccet vnquam, qui remotiſſimè ſe facit impotentem ad eam obſeruandam, peccet autem ſaltem aliquando, qui facit ſe impotentem proximè. Declaratur ſimul & probatur; nam practicè loquendo, non videtur contra præceptum naturale, diuinum, aut humanum agere is hodie, qui hodie reddit ſe impotentem ad obſeruandum aliquod præceptum, quod poſt ſexennium e. g. obligabit, vt oſtendunt tria triplicis iuris exempla, quæ ſubiicio.

40 Et in primis licet filius egenis parentibus alimentum ſubminiſtrare teneatur. *l. ſi quis à liberis. ff. de filiis agnoſc. §. Si impubes 13.* vbi dicitur: *iniquiſſimum quis meritò dixerit patrem egere, cùm filius ſit in facultatibus*; idque ex iure vel naturali, vt vult Silueſter *verb. filius. q.22 in fine*, fauente aperte *cit. l. Si quis §. Parens 16.* vel gentium; attamen ſi hodie tuorum bonorum dilapidatione ita te impotentem ad ſubueniendum parentibus facias, vt illos non poſſis poſt ſexennium alere, ſub quod tempus præuides illos, & vtique ſit quandoque, vt talia præuideantur) ad extremam inopiam, conſumptis ſcilicet paulatim ſuis facultatibus delapſuros, nemo, puto, dicet te hodie agere aduerſus pietatem. Nam neque teneris iam tua illis largiri, ad occurrendum tam remotæ neceſſitati, non enim filij parentibus, ſed parentes filijs theſaurizare debent. *2. Corint. 12.* neque obligaris tua in eum finem ad ſexennium aſſeruare, argumento illius diuini moniti: *Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum Matth. 6. v. 34.* & tamen ſi ſcires, patrem tuum craſtino die rebus omnibus ſuis à creditoribus ſpoliatum iri, impietatis notam non effugeres, tuam vniuerſam ſubſtantiam in 100. aureis conſiſtentem exponendo hodie luſui prorſus temerario. Ergo etiam leges naturales admittunt diſtinctionem inter impedimenta remotiſſima, & proxima, prohibentes hæc, non vetantes illa, vndecunque tandem id proueniat, nec enim opus eſt nunc explicare.

41 Deinde Iudæis lege diuina præceptus erat in paſchate eſus agni & azymorum *Exod. 12.* vt proindè haud dubiè mortaliter peccaturus eſſet, qui pridiè azymorum nauem in Ophir. e. g. tendentem, in qua nihil planè eduliorum, præter fermentatum panem habiturus fuiſſet, ſaltem abſque pergraui cauſa aſcendiſſet; eundem tamen Iudæum nec Nathanael Magiſter in Iſrael, nec Gamaliel legis Doctor damnaſſent ſceleris, ſi eandem nauem bimeſtri antè conſcendiſſet, præuidens ineuitabilem defectum agni, & azymorum incurſurum in tempus paſchale.

42 Exemplis iuris naturalis, & diuini addi poſſunt plurima iuris poſitiui humani. Equidem nemo peccati reum dicit illum, qui nauigationem etiam non neceſſariam init feria ſecunda, certus ſe proxima Dominica non habiturum copiam Sacri. At quis me excuſaret, ſi, cùm in meo oppido nullum celebrari Sacrum ante horam octauam ſoleat, ego hora ſeptima diei Dominicæ cymbam conſcendam, vt interſim ludicro ſpectaculo, quod alibi ſub horam decimam, duodecimam, ſecundam promeridianam exhibebitur?

43 Secundò certum eſt, quòd præcepta naturalia obligent non tantùm ad non ponenda impedimenta proxima, ſed etiam ad non ponenda quædam ex non proximis. Nam abſque controuerſia deeſt officio paterno pater, qui per intemperantiam ſibi creat morbum, ob quem fiet, vt ſex vel ſeptem diebus poſt non ſit habiturus, vnde impleat ventrem famelicæ prolis. Et qui obligatus hodie mihi 1000. aureos ex contractu debitos repræſentare, donauit illos ante octiduum Sticho, ſciens ſibi nil ſuppeditaturum, vnde expungat apud me debitum, inſigni me iniuria afficit, poſſumque re intellecta intra annum à Sticho repetere acceptum iuxta *l. quod autem. ff. quæ in fraudem creditorum*.

44 Tertiò. Nec minus certum videtur, illum, qui ad aliquam legem, ſeu naturalem, ſeu poſitiuam abſolutè obligatur, hoc ipſo quoque obligari ad procuranda omnia ordinaria, & ex rei natura proximè neceſſaria media. Ratio eſt, quia alioquin fruſtra obligarentur abſolutè, ſeu potiùs fruſtra tentarent obligare abſolutè legiſlatores per ſuas leges, ſi non hoc ipſo adigerent ad ponenda eiuſmodi media, vtpote ſine quibus ſicuti ſupponitur, non poſſunt leges obſeruari, ad illa, inquam, procuranda, & ponenda ſaltem tunc, cùm incipit lex vrgere. Atqui legiſlatoribus non eſt attribuendus actus fruſtraneus, *c. ſi Papa de priuil. in 6.*

45 Quartò: Æquè certum videtur, quòd lex etiam, quæ abſolutè aliquid præcipit, communiter non præcipiat procurari omnia omnino media tam extraordinaria, & ſummè difficilia, quàm ordinaria, & non valde difficilia. Patet exemplis obligati ad liberos alendos, reſtitutionem faciendam, ſuſcipiendum baptiſmum, audiendum Sacrum, &c. Ratio eſt, quia cùm tanta ſit multitudo legum naturalium, & poſitiuarum, nimis difficiles forent obſeruatu, & planè intolerabiles, ſi communiter obligarent ad eiuſmodi media comparanda, cùm tamen de diuinis legibus, naturalibus & poſitiuis rectiſſime intelligatur illud *1. Ioan. 5. Et mandata eius grauia non ſunt*, & de humanis pronunciet Celſus: *Benignius leges interpretandæ ſunt, quo voluntas earum conſeruetur. leg. benignius ff. de leg.*

46 Quintò. Negari non poteſt, quin illa ipſa lex, quæ tacitè, ſeu virtualiter præcipit, aliqua media ad ſui obſeruationem neceſſaria procurari, hoc ipſo vetet impedimentum illis medijs apponi. Atque adeò certum eſt, omnem illum, qui aliqua lege abſolutè obligatur, in eam legem committere, ſi impedimentum per ſe impediens apponat, ſaltem tunc, cùm ea lex vrget. Ratio eſt eadem, quæ pro doctrina *n. 4.* allata.

47 Sextò. Nemo ſapiens inficiabitur, longè faciliùs, & ſæpius à tranſgreſſione legis excuſari illum, qui non procurat media ad eius obſeruationem neceſſaria, quàm qui reddit ſe impotentem, ſeu ſeipſum priuat medijs, & conditionibus neceſſarijs, quæ reipſa habebat. Ratio eſt, quia ſicut faciliùs impeditur acquirendum, quàm impediatur acquiſitum. argum. *l. patre furioſo. 8. ff. de his, qui ſunt ſui vel alien. iur.* ita faciliùs conſeruatur, quàm acquiratur facultas obſeruandi leges. Atqui leges non ita crebrò, nec ita rigidè obligant ad difficilia, quàm ad leuia. argum. *l. benignius ff. de leg.*

48 Septimò. Pari ratione nemo prudens negarit, quin aliquæ leges vetent impedimenta aliquantò remotiora, quàm aliæ, & imperent procurationem mediorum aliquantò remotiorum, quàm aliæ. Liquet exemplo obligati ad Sacrum audiendum, & ad ſuccurrendum verſanti in extrema neceſſitate ſpirituali; nam ſi ipſe ſit æger, non obligatur procurare valetudinem, eo fine, vt poſſit Sacrum audire, obligatur tamen ad eam procurandam, ſi neceſſaria ſit ad ſubueniendum extremæ neceſſitati ſpirituali vnius, aut plurium, cùm etiam pro ijs teneatur vitam ponere. S. Thomas 2.2. *q. 26. a. 5. ad 3.* & Commentatores.

49 Octauò. Quandoquidem virtus iuſtitiæ ſolet fortiùs obligare, quàm cæteræ virtutes, eius quippe titulus eſt fortior reliquis Tambur. *lib. 3. de Sacrif. Miſſ. cap. 1. §. 1. num. 4.* facilè conſentiunt Doctores cum Tamburino eſſe maiorem, ampliorem que obligationem non ponendi ſed tollendi impedimenta obſtantia executioni actionis ex iuſtitia debitæ, quàm debitæ ex obedientia, religione, &c.

50 Nonò. Facilè quoque aſſentientur cæteri Doctores eidem Tamburino *loc. cit. n. 10.* neganti, eſſe ab iniuſtitia & onere reſtitutionis excuſandum Capellanum, qui cibum nociuum ſumit, vel aliud quidpiam agit ea directa intentione, vt fiat impotens ad ſacrificandum tunc, cùm illum obligat titulus iuſtitiæ. Nam dum præter intentionem ponit cauſas impedimentorum, vtitur ſæpe iure ſuo, quod ſæpe non repugnat intentioni fundatoris; at quando directè intendit poſitionem impedimentorum, agit contra intentionem huius; quando quippe ipſum obligauit ad ſacrificium, obligauit vtique ad volendum ſacrificium; non verò permiſit illud nolle; nollet autem, ſi comederet nociua, vt impeditus morbo cogeretur omittere Sacrum. Ita Tamburinus. Huc faciunt ea, quæ infrà *n. 71.* ex communi tradémus aduerſus Io. Sanchez.

51 Decimò. Qui non eſt in eo ſtatu, in quo lex obligat in actu primo, non tenetur ex vi illius legis ad eum ſtatum ſe transferre. Declaratur; nam ille omnis & ſolus dicitur aliqua lege obligari ſaltem in actu primo, propter quem illa lex eſt lata, ſeu qui eſt in tali caſu, aut loco, vt lex loquatur cum eo ſic affecto, vt ait P. Dicaſtillo *cit. diſp. 9. de pœnit. n. 698.* ſeu ad quem ex intentione, aut voluntate legiſlatoris lex eſt directa, vt patet ex iis, quæ diſſerit Azor. *par. 1. lib. 5 cap. 11. q. 4.* 52 Vt proinde multum differant hæ duæ locutiones: Titius non obligatur lege ieiunij: Titius excuſatur à lege ieiunij. Sanchez *l. 1. moral. cap. 15. num. 1.* Suarez *tom. 1. de religion. lib. 2. de feſtis cap. 35. num. 1.* Etenim is non obligatur lege ieiunij. e. g. qui vel non eſt in ea ætate, in qua ieiunium obligat, vel eſt incola loci, in quo lex ieiunij recepta non eſt; à tranſgreſſione ieiunij excuſatur is, vel cum quo legitimè diſpenſatur, vel qui die ieiunij edit carnes, ignorans eſſe ieiunium, vel qui frangit ieiunium propter opus pietatis, aut charitatis, vt explicant Doctores in materia de ieiunio. Ille quippe propriè dicitur excuſari à legis tranſgreſſione, qui quidem ea obligatur in actu primo, at verò ob cauſam rationabilem occurrentem, ſuſpenditur, coercetur que obligatio. Certè Rex Galliæ non rectè diceretur excuſari à tranſgreſſione legum Hiſpanicarum, ſed ijs non teneri.

53 Nec eſt cogitandum, eſſe inter hæc duo diſcrimen ſolummodò nominale, cùm ſit realiſſimum. Etenim in locis, in quibus decretum Tridentini irritantis clandeſtina connubia nec promulgatum, nec receptum eſt, non obligat illud decretum, vt proinde & validum, & in actu primo, ſecundoque licitum matrimonium ineant, qui illic ſine parocho, & teſtibus contrahunt. At verò in locis, in quibus receptum eſt id decretum, qui bona fide, & ex ignorantia vel decreti, vel peccati contrahit, excuſatur quidem à culpa, & pœna, ineque matrimonium in actu ſecundo licitum, attamen inualidum, & in actu primo illicitum.

54 Similiter, qui die feſto ſeruilem laborem exercet, ob repentinam aliquam neceſſitatem, excuſatur à legis tranſgreſſione, non tamen

exi-

eximitur ab eius obligatione in actu primo. Et eam ob rem docet Suarez *loc. citat.* quando aliquod opus ſeruile die feſto permittitur per excuſationem, requiri, vt neceſſitas præueniri non poſſit, aut certè diſpenſatio intercedat. Quia verò lex de feſtis obſeruatione per vacationem ab opere ſeruili non obligat legentes, ſcribentes, ſtudentes, idcirco qui talia agunt, & non dicuntur excuſari à tranſgreſſione huius præcepti, & non tenentur pridie feſti præuenire.

55 Ex qua veriſſima doctrina deduces ſequentia. I. Verum eſſe, quod dixi *num.* 53. Etenim nulla lex me obligat, vt me in eo ſtatu collocem, in quo illa ad me dirigatur; ergo nulla lex me obligat, vt me transferam ad ſtatum, in quo illa me obliget. Confirmaturque exemplis varijs. Siquidem lex de communione paſchali, feſto obſeruando, &c. non obligat Iudæum, vel ad communionem Paſchalem, &c. *cap. gaudemus de diuortiis*, vel vt ipſe fiat Chriſtianus, incipiatque obligari vtraque hac lege. Sicuti nec leges poſitæ beneficiatis, coniugibus, clericis, obligant quempiam, vt beneficium eccleſiaſticum ſuſcipiat, vxorem ducat, in clericum attondeatur, quo incipiat obſtrictus eſſe vinculis beneficiatorum, coniugum, clericorum.

56 II. Non propriè loqui illos, qui inter cauſas excuſantes à ieiunio ponunt ætatem puerilem; conſtat quippe, nunquam fuiſſe intentionem Eccleſiæ, vt pueros adſtringeret lege ieiunij. Rectiùs ergo dixeris, eos non obligari, quam excuſari. Hoc ipſum corollarium applicabis varijs materijs.

57 III. Quando aliqua lex expreſsè, vel tacitè reſtringitur ad ſanos, non excommunicatos, non impeditos, hac aut illa conditione, & qualitate præditos, affectòſque, non delinqui contra eam legem ab illo, qui ſanitatem, immunitatem ab excommunicatione, & alio impedimento, requiſitam conditionem, vel qualitatem non procurat.

58 IV. Veram videri ſingularem doctrinam P. Dicaſtillo relatam *num.* 14. cùm ait, ea vi alicuius legis præcisè, & formaliter loquendo, neminem teneri perſeuerare in eo ſtatu, in quo ab ea lege obligetur, ſed ſatisfacere ei legi, ſi poſito, quòd in eo ſtatu ipſe perſeuerret, illam obſeruet. Proinde iudico, neminem peccare, qui per media de ſe licita, conatur transferre ſe in eum ſtatum, locum, conditionem, vbi aliqua lex eum deſinet obligare in actu primo, & ſecundo. Ratio eſt, quia cùm libertas, & inæſtimabilis res ſit text. *l. libertas* 106. *ff. de reg. iur.* & rebus omnibus fauorabilior text. *l. libertas.* 164. *ff. de eod.* non videtur vlli culpæ affinis, qui eam conſectatur per media licita, ſicuti facit is, de quo loquitur Dicaſtillo.

SECTIO IV.

Proponuntur, quæ circa eandem quæſtionem controuertuntur.

SVMMARIVM.

Proponuntur ea, circa quæ maximè, & generatim dubitatur de licita, & illicita appoſitione, aut non remotione impedimenti. 59. & ſeqq.

Et in primis an poſſit dari reſponſio generalis pro controuerſis particularibus caſibus? ib.

Deinde an ſaltem propoſitis præceptis poſſit talis generalis regula dari? 60.

Adhuc de aliis quibuſdam ſect. 2. indicatis eodem n. 60. & 61.

59 CVm ea, quæ *ſectione præcedenti* propoſui, videantur eſſe extra omnem dubitationem indicanda, etiam ſunt illa, de quibus potiſſima eſt hæc.

Eſt igitur in primis dubium, vtrùm quando quæritur, num liceat facere ſe impotentem ad legis obſeruationem, poſſit dari reſponſio aliqua communis omnibus legibus, an verò alia pro diuinis, alia pro humanis? Nam Suarez, Becanus, & Palaus relati *ſect.* 1. 4. 5. 8. 9. 11. ſatis indicant, eſſe faciendum inter hæc tria genera diſcrimen, cùm tamen non faciendum ſignificare videatur Dicaſtillo.

60 Deinde dubitatur, vtrùm poſito, quòd alia reſponſio danda ſit pro præceptis naturalibus, alia pro poſitiuis, poſſit pro poſitiuis tradi generalis aliqua regula, ex qua ſatisfiat præſenti difficultati. Sanchez quippe, & Palaus dari poſſe negant, vti, & Bonacina. Dubitatur prætere nominatim, vtrùm vno, alteróve die, priuſquam inſtet actualis obligatio legis, fas ſit apponere impedimentum.

61 Dubitatur inſuper, vtrùm illud impedimentum fas ſit apponere illo ipſo die, quo viget obligatio legis, ſeu præcepti. Sed, & illud controuertitur, vtrùm eadem ſit obligatio non apponendi impedimenta, ſolùm per accidens impedientia, quæ non apponendi impedientia ſuapte natura. Quin, & illud in dubium reuocatur, an, quo caſu licet præter directam intentionem ponere, vel non amouere impedimentum, eodem caſu fas ſit, ponere, & non amouere ea directa intentione? Denique moueri poſſunt dubia particularia circa caſus indicatos *ſect.* 2. nam circa illorum aliquos nominatim eſt diſſenſio inter Doctores, vt indicaui *numero* 27. & 30.

Supponitur autem in his omnibus dubijs, ſolùm controuerti de impedimentis, per quæ, & ob quæ quis excuſetur à legis tranſgreſſione, excuſetur, inquam tunc, cùm ob præſentem impotentiam non obſeruat te ipſa legem. Siquidem iam dixi *nu.* 58. licere ponere, vel non amouere impedimenta, & conditiones, per quæ, & propter quæ conſtituatur quis eo in ſtatu, in quo lex deſinat ipſum etiam in actu primo obligare.

SECTIO V.

Opinio Authoris adſertur.

SVMMARIVM.

Faciendum eſt diſcrimen inter præcepta naturalia, & poſitiua, quando quæritur, an liceat ponere, vel non auferre impedimentum. 62.

Naturalia obligant, ne impedimentum ponatur pauculis diebus ante vrgentem legis obligationem. 63.

Declaratur exemplis. 63.

At poſitiua humana non vetant, quo minus ponatur impedimentum aliquot diebus ante. 64. & 65.

Sex vel octo dierum ſpatium ante inſtantem obligationem legis attenditur in legibus naturalibus, non in poſitiuis humanis. 66.

Declaratur exemplis. 67. & 68.

Quid cenſendum de poſitiuis diuinis? 69.

Etiam poſitiuis non licet quinque, vel ſex diebus anteponere ex directa intentione impedimentum. 71.

Declaratur exemplis. 71. & ſeqq.

Aliud dicendum de illo, qui vno, aut pluribus diebus ante facit aliquid, vt deſinat eſſe etiam in actu primo obligatus lege. 73.

DIco I. Faciendum eſt hac in re diſcrimen inter præcepta naturalia, & poſitiua, dicendumque, ſæpius, & faciliùs fas eſſe reddere ſe impotentem, aut non facere ſe potentem, ad obſeruanda præcepta poſitiua, quàm naturalia. Ratio à priori eſt, quia obligatio legum naturalium affirmatiuarum prouenit à naturali, neceſſariaque actionum per eas præceptarum conuenientia cum recta ratione. Sicuti naturalium negatiuarum obligatio procedit ex actionum per eas interdictarum naturali, neceſſariaque diſconuenientia, & difformitate cum recta ratione; at verò legum poſitiuarum obligatio pendet originaliter à contingente, liberaque actionum, per eas præceptarum, aut vetitarum, conuenientia, diſconuenientiaque cum voluntate legiſlatoris. Sicuti ergo longè faciliùs, atque ſæpius mutantur, tolluntúrque contingentia, quàm naturalia, itemque libera, quàm neceſſaria, vt patet tum ex horum deſcriptionibus, tum ex inductione præceptorum naturalium, poſitiuorumque, tum ex quotidiana praxi, tum alijs rationibus, quas breuitatis ſtudio omitto, ita longè faciliùs, & conſequenter ſæpius fas eſt illud facere, quod dixi, & declaro ſequentibus concluſionibus. 62

Dico enim II. Præcepta naturalia obligant, ne quis impedimentum eorum obſeruationi apponat pauculis diebus, antequam incipiant ea vrgere. Declaratur ſimul, & probatur. Quis enim inficietur, in ſeptimum Decalogi præceptum delinqui à milite, qui feria ſecunda, e. g. totum ſuum peculium potitando, ſaltando, luſus temerarios exercendo perdit, præuidens, ſe feria ſexta, & deinceps coactum iri rapto viuere? non habiturum, vnde commilitoni ea feria ſexta ſoluat id, quod ſummo iure die quoque ipſo pro creditore iuxta *legib. magnam. C. de contrahend. & committ. ſtipul.* interpellaturo, eſſe exacturum proſpicit? Et nonne idem gurguſio miles inſuper impietatis notam incurret, ſi ea faceret, non ignarus, liberos idcirco fame perituros intra octo, vel decem dies, aut menſem? 63

Similiter aduerſus iuſtitiam peccant illi Serui, Miniſtri, Officiales, qui per intemperantiam cauſant ſibi ægritudines, non ignari, ſe octauo die poſt illam intemperantiam non futuros pares obeundis munijs, quæ ex iuſtitia grauiter obligante perfungi deberent: Vide dicta *cap* 10. *ſect.* 6. & 7.

Dico autem è diuerſo III. leges humanas non obligare, ne quis prædicta impedimẽta appõnat aliquot diebus priuſquã ea vrgeat, 64

ſeu illarum obligatio inſtet. Ita ſentiunt Suarez, Becanus, Palaus, & apud eum Salas, itemque Dicaſtillo *ſect.* 1. relati. Probatur, & declaratur exemplo illorum, qui per crapulam procreant ſibi ægritudines, haud neſcij fore vt ſexto die poſt, non ſint futuri idonei ad Sacrum audiendum, Breuiarium recitandum, ieiunium (etiam poſito quòd ægritudo reſpectu ieiunij ſit potius impedimentum tollens omnem obligationem, quàm ſolùm excuſans à tranſgreſſione iuxta doctrinam allatam *num.* 52. *& ſeqq.*) eccleſiaſticum obſeruandum, obeundam (propter periculum vomitus) communionem paſchalem. Tametſi enim hi vniperdæ mortaliter peccant contra charitatem propriam, ſicuti declaraui *cap.* 10. *ſect.* 4. 5. 6. non tamen perinde peccant contra leges eccleſiaſticas, obligantes ad ſacrum, ieiunium, communionem paſchalem, Breuiarium, ratione duntaxat Ordinis, aut Religionis recitandum. Ratio petitur tùm ex authoritate Doctorum pro his exemplis *ſect.* 1. relatorum, tum ex praxi, & conſuetudine optima legum eccleſiaſticarum interprete. *cap. ſum dilectus. de conſuetud.*

65 A priori rationem adferre non poſſum, quandoquidem nec dum video ſufficientem cauſam, ob quam pronuntiem, non poſſe à legiſlatore humano condi leges tam arctè obligantes, vt vnà vetent impedimentorum octiduo ante tempus obſeruationis ſine rationabili cauſa appoſitionem, & cauſationem, licèt, vt dixi conſuetudo videatur declarare, quod re ipſa leges humanæ non ſint ita rigidè explicandæ.

66 Dico IV. Qui præuidet, ſibi poſt ſex vel octo dies, quando ſcilicet inſtabit tempus obſeruandi præcepti naturalis, non ad futuram facultatem illud obſeruandi, niſi hodie, adeòque ſex vel octo diebus antè procuret illam facultatem, vires, medium, &c. videtur obligari ad illam facultatem, vires, medium, &c. hodie procurandа, at non tenetur, ſi tunc adfuturum ſit tempus obſeruandi præceptum humanum. Secunda pars deducitur clarè ex concluſione præcedenti, iuncta doctrina, quam tradidi *num.* 47. vbi dixi, faciliùs, & ſæpiùs à tranſgreſſione legis excuſari illum, qui non procurat media, ad eius obſeruationem neceſ-

67 ſaria, quàm qui reddit ſe impotentem. Prima pars non videtur aliter probari poſſe, quàm ex iudicio virorum ſapientum, doctorumque. Viri enim docti, & ſapientes, quos ſuper hac re conſului, & quantum reor, etiam quos conſulere non potui, arbitrantur, reſpectu tam illi temporis non eſſe faciendum diſcrimen inter obligationem non reddendi ſe impotentem, & reddendi ſe potentem. Nec dubito, quin obtineat hæc doctrina locum etiam in foro externo, vbi haud dubiè Prætor *lege magnam. C. de contrah. & commutt. ſtipulat.* aget in illum, qui cùm octiduo, antequam inſtaret dies ſolutioni ex ſtipulatione pœnali præfixus, potuerit comparare neceſſaria, ad ſatisfaciendum, neglexerit comparare.

68 Quòd ſi quæras primò, quot præciſè diebus, menſibus, annis, antequàm vrgeat obligatio legis naturalis, oporteat ſe non reddere impotentem, ſed potiùs potentem? Reſpondeo, nullum certum terminum poſſe pro omnibus legibus naturalibus nominari, reſpectu aliquarum minorem, reſpectu aliarum maiorem nominandum, quia ſcilicet, ſicuti non omnes leges naturales obligant cum æquali periculo vitæ, famæ, fortunarum, ita non omnes æqualiter obligant ad impedimenta præuenienda, aut non ponenda tot, & tot diebus antè.

69 Quòd ſi quæras ſecundò, quid de præceptis diuinis poſitiuis hic pronuntiandum ſit? Reſpondeo, non poſſe ipſis ita directè applicari doctrinam traditam in concluſionibus. 3. 4. 5. eo nimirum, quòd præcepta nouæ legis, (de Moſaica nil attinet diſputare) non obligent ad certum diem anni, aut annum vitæ, vt patet enumeranti omnia, quæ pertinent ad fidem, & ſacramenta, de his enim ſolis leges condidit Saluator, vt fert commune axioma, Theologorum teſte Suarez *lib.* 10. *de legib. cap.* 2. vbi illud optime explicat, & confir-

70 mat. Quamquam ſi quis ſciret, ſe hodie poſt octiduum naturali, aut violenta morte ſublatum iri, & tunc non habiturum copiam Baptiſmi, aut confeſſionis, vel Euchariſtiæ, quæ ſacramenta ſaltem in articulo mortis iure diuino ſuſcipienda eſſe ſuppono ex communi ſententia, teneretur vtique ipſum mortis articulum octiduo, aut etiam pluribus diebus præuenire.

71 Dico V. Etſi, vt concluſione tertia dictum eſt, leges humanæ non obligant, ne quis impedimenta illarum obſeruationi obſtatura ponat quatuor, aut quinque diebus antè, quàm inſtet tempus, quo actus per eas præceptus poni deberet, videntur tamen obligare, ne quis ex directa intentione habendi excuſationem, ponat tale impedimentum. Ita cenſent Suarez, Becanus, Bonacina, Palaus, relati *ſect.* 1. Itemque Auila *de cenſur. part.* 2. *cap.* 6. *diſp.* 4. *dub.* 1. *tract.* 7. contra Ioan. Sanchez, qui *in ſelect. diſp.* 54. *n.* 20. peccato abſoluit illum, qui die ieiunij ſe labore ludrico defatigat ideo, vt non tenea-

72 tur ieiunare. Quam doctrinam, etſi fatetur Diana *part.* 1. *tract.* 9. *reſol.* 52. ſibi non diſplicere, meritò tamen concludit, eam non admittendam. Certè fundamentum Sanchezij non eſt ſolidum: ait enim, generatim fas eſſe, quærere cauſam excuſantem à legis obligatione, ſeu tranſgreſſione; quod fundamentum falſum eſſe patet, vel exemplo illius, qui legum ignorantiam affectat, quo liberiùs contra eas agat. Probatur autem noſtra concluſio tum iis omnibus capitulis, & legibus, quibus vtrumque ius vetat, ne quid in fraudem legis fiat, nominatim *leg. fraudis interpretatio ff. de reg. iur. & l. contra legem ff. de legib.* tum iude, quòd ſi *non dubium eſt, in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem,* text. *leg. non dubium C. de legib. & reg. finali in* 6. certè, & is in legem committit, qui dedita operâ aliquid facit, vt lex non poſſit eum, quantumvis legi ſubiectus maneat, obligare in actu ſecundo. His iunge, quod ex Tamburino protuli *num.* 50.

73 Aliud cenſeo de illo, qui dedita opera quidpiam facit, vt deſinat totaliter eſſe legi ſubditus, ſeu lege etiam in actu primo obligatus, vt iam explicaui *num.* 58 Quare, quia Palaus *cit. tract.* 3. *diſp.* 1. *punct.* 2. *ſub finem* aſſerit, legem ieiunij non eſſe latam propter eos, qui labore neceſſario, vtili, vel honeſto ſunt defatigati, ego, in praxi te non damnarem, ſi peregrinationem, aut alium honeſtum laborem, cum ieiunio incompatibilem obires eo fine, vt cœnandi ius haberes, nec damnat Bonacina *loc. cit. num.* 16.

SECTIO VI.

Reſoluuntur reliqua dubia indicata in ſectione quarta.

SVMMARIVM.

Probabiliter non peccare facientem ſe pridie impotentem ad obſeruationem legis humanæ obligaturæ poſtridie. 75.

Poſſet tamen legiſlator id vetare. 77.

An qui tenetur procurare media, hoc ipſo teneatur abſolutè ſe non facere impotentem? 78.

Adferuntur exempla, quibus non liceat ſe impotentem reddere pridie præcepti vrgentis. 79. & ſeqq.

Videtur a toto genere eſſe illicitum facere ſe impotentem ipſamet die legis. 84.

Vtrum ſicuti nefas eſt ponere impedimentum, ita oporteat amouere prius poſitum? 85. & 86.

Vtrum obligatio non ponendi, aut amouendi impedimento ſit eadem reſpectu impedimentorum impedientium per ſe, & impedientium per accidens? 87. & 88.

74 QVæres vlterius circa præſentem difficultatem, I. *Vtrùm contra præceptum, aut legem peccet, qui pridie quàm vrgeat legis obligatio, ponit impedimentum, ob quod craſtino non poterit ſatisfacere legi, ſeu præcepto?*

Eſt autem ſermo de ſolo præcepto humano, nam quid de diuinis, & naturalibus ſentiendum ſit, deduces ex dictis *ſect. præcedenti n.* 67. *&* 69 Eſt etiam ſermo de illo ſolo caſu, quo non ex directa intentione violandi legem, ponitur tale impedimentum, vt clarè ſequitur ex doctrina tradita *n.* 82.

75 ℞. I. Eſt in praxi tuta opinio, quòd communiter contra nullam legem peccet is, qui per actionem ex ſe non illicitam reddit ſe pridie impotentem ad legem aliquam humanam obſeruandam. Ratio eſt, quia ita ſentiunt Suarez, Becanus, Bonacina, & Dicaſtillo relati *ſect.* 1. Vnde inferes, etſi prædicta impotentia cauſetur per actionem ex ſe malam, e. g. per ebrietatem, haud tamen idcirco peccari aduerſus legem illam, cuius obſeruationi obſtaculum ponitur, ſed eam actionem ex ſe malam retinere ſuam ſolam ſpecificam malitiam, Bonacina *loc. cit. num.* 15.

76 ℞. II. Eadem opinio videtur mihi etiam ſpeculatiuè vera. Ratio eſt, quia nihil debet dici eſſe prohibitum ſub mortali peccato, niſi vel prægnans ratio, vel praxis communis, communeve iudicium prudentium ſuffragetur. Gabriel *in* 4. *diſtinction.* 15. *q.* 2. *fin.* Atqui communiter nil horum hic ſuffragatur. Imo potiùs exiſtimo, plerorumque confeſſariorum, & pœnitentium vſui conformem eſſe hanc reſponſionem.

77 Fateor tamen primò, haud dubiè competere legiſlatori poteſtatem vetandi communiter, ne quis pridie inſtantis obligationis faciat ſe impotentem, ſed potius expeditum: quia tamen non conſtat Principes eccleſiaſticos, vel ſæculares vti ſolere hac poteſtate, idcirco communiter aſſerendus non eſt ille vſus. Porro iuſtiſſima ex cauſa id communiter non vetant legiſlatores, ſciunt enim eſſe duodecim horas diei. *Ioannis* 11. *verſ.* 9. atque adeò longè facillimè poſſe oriri eiuſmodi rerum mutationes, vt etiam, qui pridie inſtantis obligationis fuerunt expediti ad legem ſequenti die obſeruandam, impediantur ipſo die, ne igitur nimium ſolicita pridie fruſtra conaretur ſe conſeruare expeditos ad exequendum craſtino præceptum, iudicarunt communiter nō eſſe aliud requirendū, quàm vt

ſubdi-

ſubditi, & procurarent media per ſe, atque intrinſecè neceſſaria iuxta dicta *num.* 44. & non facerent dedita opera ſe per actionem prauam impotentes ad legem obſeruandam.

78 Dices: *Si teneor procurare eiuſmodi media, tum teneor facere me potentem ad legis executionem, ergo hoc ipſo teneor me non facere impotentem.*

Reſpondeo, teneris te facere potentem inadæquatè, vnde conſequenter teneris te non facere adæquatè impotentem.

79 Fateor ſecundò, noſtram doctrinam non eſſe ſemper, ſed tantùm communiter veram; vnam enim, alteramne legem reperire eſt, in qua vſus, perſuaſioque communis oſtendit, locum non habere allatam doctrinam. Patet enim ex praxi tum priuatorum, tum magiſtratus ciuilis, & Eccleſiaſtici, culpæ, atque pœnæ reos eſſe æditruos, piſtores, ſartores, ſutores, qui die Sabbati cùm poſſunt, non faciunt neceſſaria, circa ornatum, ac munditiem templi, parietum, altaris; non piſunt panem die Dominico neceſſarium; non parant veſtes, & calceos vtendos die Dominico poſt prandium, aut die lunæ.

80 Similiter exiſtimo, eſſe omnium rectè ſentientium opinionem, illum delinquere in præceptum de communione paſchali, qui cùm ſuam communionem ſtatuerit obire Dominica in Albis, quæ ex declaratione Eugenij IV. apud Nauarr. *in Manual. cap.* 21. *num.* 45. eſt vltimus terminus temporis pro Paſchali communione præſcripti, pridie illius Dominicæ proficiſcitur abſque vrgente cauſa ad locum, vbi nec proximis diebus poſt erit copia ſumendi Euchariſtiam. Proportionaliter dicent Doctores de illo, qui toto anno non confeſſus tertio Kalend. Ianuarias illud ipſum iter capeſſit. Quare rotundè, abſolutèque ad quæſtionem initio ſectionis propoſitam dico, &

81 ℞. III. Quoties non conſtat poſitiuè, eſſe communem ſenſum fidelium, quod hæc, aut illa lex in particulari obliget ad non ponenda pridie inſtantis executionis impedimenta, toties cenſendum eſt, non adeſſe eiuſmodi obligationem, ſed reſpectu illius legis particularis (non loquor de particularibus obligationibus iuſtitiæ) locum habere illam auream Caij IC. ſententiam *leg. ſemper. ff. de reg. iur. Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt.*

82 Huius latè patentis reſponſionis ratio eſt, quia *in obſcuris inſpici ſolet, quod fieri plerumque ſolet.* Text. *l. in obſcuris. ff. de reg. iur. & cap. inſpicimus eod. in* 6. & in re non manifeſta, ſupponimus omnia geſta eo modo, quo communiter ſolent. *argum. ll. ſtatarum.* & *leg. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur.* Cùm igitur communiter humanæ leges non obligent ad non ponenda impedimenta pridie, fit, vt quando alicui poſitiuè non conſtat, virùm hæc aut illa lex particularis obliget ad ea non ponenda, poſſit practicè vſurpare illud pronuntiatum: *Cuncta licita ſunt, niſi decreto, vel lege prohibeantur.* Nellus *de ſeſt. n.* 2. fauente apertè *l. nec non ff. ex quibus cauſis maiores.*

At non video, cur pro hoc ipſo pronuntiato adducat Nellus capitulum *ad diſſoluendum de diſponſat. impub.* nil enim hanc in rem illic reperio. Sed eſt nimis quàm familiare Iure conſultis, ſua dicta firmare legibus, non niſi violentiſſimè attractis, vt reliquos inter de pleriſque teſtatur in præfatione ſuarum obſeruationum Andreas Gaill ipſe IC.

83 Quæres ſecundò, *Vtrùm illo ipſo die, quo vrget inſtatque, & adeſt obligatio actualis exercendi actum lege humana præceptum ſit fas, abſque rationabili cauſa impedimentum ponere?*

Eſſe negant vniuerſim Suarez, Becanus, Palaus allegati *ſect.* 1. *n.* 6. 8. *&* 15. at P. Dicaſtillo relatus *n.* 17. *&* 19. videtur id non vniuerſim negare, & clariùs *cit. diſp.* 9. *de pœnit. n* 698.

84 Dico tamen, ſententiam Suarezij eſſe amplectendam. Cùm enim ex vna parte certum ſit, poſſe à legiſlatore diſertè, expreſsè, & efficaciter vetari, ne quis (abſque rationabili cauſa) eo die, quo lex ſua vrgebit, faciat ſe impotentem ad eam obſeruandam, ex altera verò parte *eadem ſit vis taciti, & expreſſi.* argum. *l. patre furioſo ff. de his, qui ſui, vel alieni iuris ſunt.* & Doctores communiter; eſſe autem eam tacitam legiſlatorum voluntatem declaret receptiſſima praxis fori interni, imo & externi, vbi ſeſe offert occaſio; idcirco pronuntiandum eſt, aduerſus leges communionis, & confeſſionis Paſchalis, ſacri audiendi, ieiunii, Breuiarij, abſtinendi à labore ſeruili, &c. delinquere illum, qui eo ipſo die, quo hæ leges eſſent executioni mandandæ, creat ſibi abſque rationabili cauſa impedimentum, ob quod excuſetur à transgreſſione vnius, & plurium ex his legibus. Confirmatur ex *l. qui poteſt. ff. de reg. iur. de qua ſuprà n.* 34

85 Quæres tertiò: *Vtrùm ſicuti nefas eſt, impedimentum ponere, ita etiam ſit fas iam antea poſitum non amouere?*

℞. I. Impedimentum, quod iuxta concluſionem præcedentem illicitè appoſuiſti, teneris, ſi commodè poſſis, amouere. Probatur, quia ſicuti *non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum.* Tex. *reg.* 55. *in* 6. ita id non præſtat impedimentum, quod facilè tolli poteſt, & conſequenter non cenſetur is efficaciter impeditus, qui facilè à ſe poteſt excutere impedimentum; ergo ſi non excutiat, incurret eam culpam, quam, qui ponit efficax impedimentum. Confirmatur ex *l. qui poteſt ff. de reg. iur.*

℞. II. Si impedimentum, quod illicitè appoſuiſti, non poſſis amouere, niſi cum tam notabili incommodo, quàm ſufficiat ad illum, qui abſque culpa ſua eiuſmodi impedimentum poſuit, excuſandum à transgreſſione legis, haud teneris amouere. Ratio eſt, quia Doctores, dum enumerant cauſas excuſantes à transgreſſione legum, non faciunt diſcrimen inter illum, qui culpabiliter, & qui inculpabiliter eam cauſam poſuit. Hinc ea laſſitudo, quæ neceſſario, aut vtili labore inducta excuſat à peccato cœnantem, excuſat quoque, ſi ſit ex inutili, aut etiam pernicioſo labore orta. 86

Quæres quartò: *An data ad præcedentem quæſtionem reſolutiones veræ ſint, tam reſpectu impedimentorum per accidens impedientium, quàm impedientium ſuapte natura?* 87

Reſpondeo, mihi necdum apparere rationem omnino ſufficientem ad faciendum nunc diſcrimen circa hæc. Accedit poſitiua probatio ex *leg. qui poteſt, ff. de reg. iur.* quæ ex lumine naturali ita pronunciat: *Qui poteſt facere, vt poſſit conditioni parere, iam poſſe videtur.* Quando videlicet poteſt facili conditioni parere. Dynus in *hanc Regulam.* Si videtur poſſe, ergo non videtur eſſe impeditus, ergo contra legem delinquit, ſi eam non obſeruet in caſu noſtræ reſponſionis, cui ſaltem reſponſioni aptanda eſt prædicta lex.

At verò ſi loquamur de impedimentis nondum poſitis, ſed ponendis, tunc aſſertior Sanchezio, & Bonacinæ relatis *ſect.* 1. ac dicentibus, non tam graues cauſas exigi, vt licitè apponantur impedimenta per accidens impedientia, quàm vt licitè apponantur impedientia per ſe. Ratio hæc mihi occurrit, quia cùm impedimenta per accidens impedientia ſint valdè crebra, nimis forent rigidi legiſlatores, ſuaſque leges redderent nimis difficiles obſeruatu, ſi vellent tam ſtudioſè caueri hæc, quàm illa, quæ impediunt per ſe. Confirmatur authoritate S. Thom. 1. 2. *q.* 10. *a.* 5. *in C.* dicentis, non dari iudicium (adeoq; nec legem) de re aliqua ſecundum id, quod eſt per accidens, ſed ſolùm ſecundùm illud, quod eſt per ſe. 88

SECTIO VII.

Quid reſpondendum ad inſtantias, & rationes allatas ſectione ſecunda?

SVMMARIVM.

Reſpondetur ad inſtantias, & rationes num. 21. *&* ſeqq. *allatas.* 89. & ſeqq.

Singulariter ad inſtantiam non potentis audire ſacrum ob excommunicationem. 93.

Habet hoc exemplum peculiarem difficultatem. 94. & 95.

Quid ſi quis captiuus negligat procurare liberationem à carcere, vt poſſit audire Sacrum? 95.

Quid de ſuſcipiente iter incompoſſibile cum ſacro? 96.

Et de donante alteri ſua perſpicilia, ſine quibus nequit recitare Breuiarium. 97.

Et de faciente ſe impotentem ad ieiunium per laborem inutilem. 98

Quomodo intelligatur axioma: Quando aliquid prohibetur, prohibentur etiam omnia, per quæ ad illud peruenitur. 99.

Nequis vna generalis, & illimitata reſponſio dari ad quæſtionem in titulo capitis vigeſimi ſeptimi propoſitam 102.

Indicatur remiſſiuè notabilis Caſus de auditione ſacri. 103.

CVm aperuerim, quid reſpondendum cenſeam, tum ad generalem quæſtionem *ſect.* 1. propoſitam, tum ad ſpecialia dubia controuerſa, quæ *ſect.* 4. indicaui, operæ pretium erit ex dictis deducere, quid reſpondendum videatur ad inſtantias, & rationes in vtramque partem adductas *ſect.* 4. 89

Ad exempla *num.* 21. *&* 22. allata reſpondeent, ex iis confirmari doctrinam de præceptis naturalibus traditam. *num.* 72. & propterea illa exempla contineri ea doctrina, cùm obligatio iuſtitiæ vtique oriatur ex præcepto naturali. Addè, quòd ad ſeruandam æqualitatem, quam inducit lex iuſtitiæ, neceſſe ſit arctius frœnum inijcere hominibus. Suprà *num.* 55. 90

Id ipſum rectè probat ratio, quam *cit. num.* 21. adduxi ex Sanchez, quamuis ad doctrinam *num.* 66. poſitam conſequenter negandum ſit, eſſe generatim reſpectu omnium legum, & reſpectu diei actualem obligationem præcedentis, verùm, quòd eadem lex finem præcipiens obliget, ne quis medijs, illicitis reddat ſe impotentem.

Ad exemplum æditui, & piſtoris inductum *num.* 23. iam reſpondi *num.* 79. ipſa praxi, & conſenſu Doctorum conſtare, quòd doctrina *cit. n.* 75. tradita extendi non debeat ad hæc exẽpla, quam 91

doctrinam ſanè non ſectaret, ſi pro alijs ſexcentis inſtantijs haberemus tam claram.

Ad inſtantiam communionis Paſchalis, de qua n. 24. patet ex dictis n. 80. eam excipiendam à reſponſione num. 75. Sicuti & doctrinæ n. 84. conformis eſt inſtantia de eadem communione Paſchali producta n. 25. quemadmodum & producta n. 6. firmat allatam num. 7. §. 5. de cenſurato.

92 Ad impedimentum ex cenſura excommunicationis profectum, & n. 26. explicatum quod attinet, fatendum omnino eſt, eſſe communem ſenſum Doctorum de ea controuerſia diſputantium, quòd eiuſmodi homo peccet in duo ibidem indicata præcepta, vt præter ibidem citatos tenet etiam Fagundez *de precept. Eccl. præcept. 1. l. 2. cap. 8. n. 3.* Bonacina *p. 1. n. 13.* Diana *p. 5. tract. 9. reſolut. 88.* Et confirmatur hæc doctrina ex dictis num. 84.

93 Ad exemplum illius, qui, vt vidimus num. 29. negligit petere abſolutionem à cenſura tunc, cùm adeſt obligatio audiendi ſacri, fateor ſimiliter, eſſe communem perſuaſionem citatorum Doctorum, quòd is non agat contra præceptum audiendi ſacri, à qua perſuaſione non auſim recedere, licèt diſcrimen, quod Auila, Suarez, Bonacina, & Fagundez conſtituunt inter hunc hominem, & illum, qui tunc, cùm adeſt præceptum communionis Paſchalis, non petit abſolutionem à cenſura, mihi non appareat ſufficiens.

94 Ne tamen propter hanc inſtantiam in dubium reuocemus doctrinam traditam num. 99. & 85. Dico eſſe veroſimile, quòd Eccleſia præcepto de ſacro audiendo nunquam comprehenderit excommunicatum, atque adeò, quando quis incurrit excommunicationem, ponit ſe in eo ſtatu, in quo lex de ſacro audiendo deſinit etiam in actu primo obligare, iuxta declarationem allatam num. 14. & ſeqq. vt proinde mirum non ſit, quòd non peccet in prædictam legem, incurrendo excommunicationem, aut inſordeſcendo in illa.

95 Rationem hoc dicendi non habeo niſi communem ſenſum DD. negantium, ab eiuſmodi homine delinqui in legem memoratam, ſed ab ea eximi per modum oneris in pœnam delicti, vt addit Bonacina num. 13. Quod ſi meum priuatum iudicium ſequerer, potiùs quàm cæterorum, damnarem talem hominem peccati in primum præceptum Eccleſiæ patrati, ratus non poſſe me ſolidè refutari. Nam ad inſtantiam, quam Suarez, & Fagundez allegati num. 27. cum Bonacina num. 13. adferunt de illo, qui negligit procurare valetudinem, aut liberationem è carcere, reſponderem, quandoquidem, qui patrat ſcelus dignum excommunicatione, aut in hac pertinaciter perſiſtit, in Eccleſiam delinquit, vtpote in eam contumax, Doctores communiter *in definitione cenſuræ*, mirum non eſſe, ſi Eccleſia eum nolit excuſatum, quando is negligit in prædicto caſu ſacrum, ne videlicet ex Eccleſiæ, quam impugnat, indulgentia fructum conſequatur, repugnante cap. *bonæ 23. de elect.* & cap. *ex eo de reg. iur. in 6.* At verò, quia is, qui negligit liberationem è carcere, aut morbo, non peccat, vt ſic, contra Eccleſiam, non eſt mirum, quòd Eccleſia eum non adſtringat, & vrgeat vt alterum.

96 Ad exemplum ſuſcipientis iter, ob quod redderetur impoſſibilis auditio ſacri, reſpondeo, rationem diſcriminis inter illum, qui pridie feſti, & illum, qui ipſo die feſto ſuſcipit eiuſmodi iter, petendam eſſe ex doctrinis traditis n. 82. & 84. Et ad replicam allatam num. 28. reſpondetur, illum, qui tempore ibidem indicato eſt futurus in loco, in quo non eſt feſtum, ideo non peccare contra religionem feſti, quia conſtituet ſe eo loco, & ſtatu, in quo lex feſti penitus ceſſat cum eo loqui. *Suprà num. 51.*

97 Et ad inſtantiam de perſpicilijs dico, illam admittendam videri, nec ocularia eſſe comparanda cum medicina, vt ſatis oſtendit commune iudicium doctorum, indoctorùmque, ea quippe ſe habent ad oculum debilem, ferè ſicut baculus ad pedem claudum.

98 Ad caſum de illo, qui per inutilem laborem ita ſe defatigat, vt ieiunare non poſſit, non eſt opus, ut reſpondeam, cùm opinionem contrariam cenſeam eſſe veram; certè longè à mente S. Th. 2. 2. q. 147. a. 4. ad 3. aliorùmque antiquorum recedit Ioannes Sanchez, & reliqui num. 30. allegati.

Ad argumentum num. 35. propoſitum patet reſponſio ex doctrinis n. 43. & 98. ſicut etiam ad illud, quod attuli n. 32. reſpondeti

99 ti patet ex conceſſis. num. 44. Cùm autem dicitur num. 32. quando prohibetur aliquid, interdici ſimul id, per, quod peruenitur ad illud, intellige de eo, per quod proximè, aut ex intentione peruenitur ad illud; non autem de eo, per quod remotè, & præter directam intentionem ad id peruenitur, ſecundùm dicta num. 17. & 65.

Ad difficultatem num. 34. motam dico, licèt lex in actu ſecundo non obliget tunc, cùm eſt obſeruatu impoſſibilis, fieri tamen ſæpe, vt etiam tunc obliget, ſeu obligare pergat in actu primo; & proinde quandoque peccet contra illam is, qui illius obſeruationem ſibi reddit impoſſibilem, non tamen ſemper iuxta dicta ſuperiùs.

Ad illam regulam iuris allatam n. 34. *Qui poteſt facere, vt poſſit conditioni parere, iam poſſe videtur*, reſpondeo, ea confirmari doctrinam traditam n. 85. nec repugnare alijs. 100

Poſtremò ea, quæ ex Tamburino prolata ſunt in medium n. 25. & 26. non operosè concordabuntur cum alijs doctrinis approbatis à nobis in hoc ſanè prolixo capite.

Ex his omnibus infertur, non poſſe vnam generalem, & illimitatam reſponſionem dari ad quæſtionem, initio capitis propoſitam, ſed diſtinguendum inter præcepta naturalia, & poſitiua; & reſpectu poſitiuorum faciendum diſcrimen inter impotentiam inductam eo die, quo vrget præceptum, & inter inductam vno, aut pluribus diebus ante. Et denique negari non poſſe, quin aliqua præcepta magis vetent appoſitionem impedimenti, quàm alia, tam impedientis per ſe, quàm per accidens, & quin ſit etiam quandoque ſpectanda maior, aut minor vtilitas, ac neceſſitas, vt exprimit etiam Bonacina *cit. diſp. 1. de leg. q. 8. p. 1. num. 9.* 101

Cæterum quia in hoc capite eſt facta ſæpius mentio ponentis impedimentum auditioni ſacri, legi poterunt ea, quæ in hanc ipſam rem tradidi ex inſtituto in Experientijs *tract. 5. n. 444. & ſeq.* vnà cum Caſu Venatorio, quem refero ibid. n. 449. 102

T. T.

VXOREM, ET LIBEROS SVSTENTET.

CAPVT XXVIII.

De obligatione viri ad vxorem, liberoſque alendos.

SECTIO I.

Quatenus maritus vxorem alere teneatur.

S V M M A R I V M.

Maritus tenetur Vxori præbere alimenta. 1.
Etiamſi duxerit indotatam 3.
Quando is, qui maritæ promiſit dotem, non ſtat promiſſis, non tenetur vir eam alere. 8.
Secus ſi dos præſtita pereat. 10.
An teneatur eam alere poſt diſſolutum matrimonium quoad torum? 12.

QVæres I. *An, & quo iure maritus teneatur alere vxorem?* 1

R. I. Tenetur vir vxori alimenta præſtare. Ita omnes. Patet ex *l. ſi cùm dotem. §. 2. ſin autem ff. ſoluto matrimonio*. Nomine alimentorum intelligitur victus, veſtitus, lectus, habitatio, & alia ad vitam neceſſaria, iuxta perſonæ conditionem, & qualitatem, itemque medicinæ. Bonacina *in 4. precept. Decalogi. diſp. 6. p. 6. §. 1. n. 1.* ex Baldo, Cyno, & Azor *p. 2. lib. 2. Cap. 29. q. 2. & 19.* 2 indicaturque tum *cit. §. ſin autem* tum apertè *leg. & cætera ff. de verb. ſignific.* vbi dicitur: *Victus appellatione ſignificantur, quibus curandi, tuendique corporis gratia vtimur.*

II. Hæc doctrina vera eſt reſpectu vxoris nō tantùm ſed dotatæ, 3 etiſi indotatæ. Prima pars clara eſt ex *citat. §. ſin autem.* vbi expreſsè ſit mentio vxoris dotatæ; tùm inde, quòd vxor dotem adferat idcirco marito, vt ab ipſo accipiat alimenta. *leg. pro oneribus. C. de iure dotium* & *leg. dotis fructus. ff. eodem.* Secunda pars, etſi non exprimitur iure ciuili, aut canonico, ſed potiùs videri poteſt repugnare *cit. §. ſin autem*, vbi maritus vxori etiam furioſæ 4 iubetur, *& alimenta præſtare, & medicina ei ſuccurrere, & nihil prætermittere, quæ maritum vxori adferre decet, ſecundum dotis quantitatem*; attamen teſtatur Sanchez. *l. 9. de matrim. diſp. 5. num. 8.* neminem à ſe lectum, qui id neget. Ratio eſt, quia duxit vel pauperem, vel diuitem. Si pauperem, tum tacitè obligauit ſe ad eam alendam, cùm ita habeat mos omnium, qui pauperes vxores ducunt, contractus autem cenſentur fieri ſecundum 5 conſuetudines receptas; ſiquidem *ſemper in contractibus id ſequimur, quod in regione, in qua aliquid actum eſt, frequentatur.*

teat.

6 text. *leg. ſemper in ſtipulationibus . ff. de reg. iur.* Si verò duxit ditatem, tum videtur iuri, quod ad petendam dotem habebat, ceſſiſſe *argum. cap. qui tacet. de reg. iur. in 6.* Atque etiam ita de
7 dinite ſentiunt nonnulli apud Sanchez, *loc. cit. num. 9.* Veroſimilius tamen videtur, quod non teneatur eam in hoc ſecundo caſu alere, vt rectè Sanchez tum *loc. cit.* tum *lib. 1. diſput. 60.* vbi multos refert. Ratio eſt, nam & ita indicatur *leg. penult. ff. vt in poſſeſ. legat.* ibi: *nec ſuum quidquam habeat; & indignus eſt aliena ope, qui ſibi opitulari non vult, cùm poſſit.* argum. *l. bona fides ff. de depoſito.* Repete caſum, quem ex P. Dicaſtillo, de paupere non ducenda ab obærato retuli *c. 24. n. 12.*

8 III. Quando is, qui dotem pro vxore promiſit marito, non ſtat promiſſis, non tenetur maritus vxorem alere. Ita generatim docent omnes, teſte Sanchez *cit. diſp. 5. num. 2.* Ratio eſt, quia cùm contractus ex conuentione legem accipere dignoſcantur. text. *ſup. contractus de reg. iur. in 6.* quando autem ſponſi contrahunt dote promiſſa, non aliter contrahant quoad obligationem præſtandorum alimentorum, quàm ſi promiſſa dos præſtetur, vtpote quæ peti, darique ſolet ad onera matrimonii ſuſtinenda. vt patet ex definitione dotis allata *c. 24. n. 9.* fit, vt non purificata conditione promiſſæ dotis, ceſſet obligatio præſtandorum ali-
9 mentorum, *argum. leg. pro oneribus C. de iure dot.* & conditione deficiente, deficit conditionatum. Barboſa axiom. 48. n. 2.

10 IV. Si caſu fortuito pereat dos præſtita marito, tenetur nihilominus eam alere vir. Bonacina *cit. diſp. 6. p. 5. num. 8.* *Quid enim tam humanum eſt, quam fortuitis caſibus mulieris maritum, vel vxorem viri participem eſſe?* inquit eleganter Vlpianus *l. ſi cum dotem. 22. §. ſi maritus. ff. ſoluto matrimonio.*

11 Ex his apparet, quam graui ſcelere ſe obſtringant mariti, dum vel otio, vel luſu, vel potu, vel aliis damnatis rationibus rem domeſticam ita accidunt, vt non habeant, vnde vxori ſuppeditent neceſſaria ad victum, cultumque.

12 Quæres II. *An diſſoluto matrimonio quoad torum, tenentur maritus vxorem alere?*

℞. ad hanc quæſtionem reſponſum iri *cap. 39.* Sicuti ex dictis *c. 24. ſect. 1. & 2.* vbi docui, quid liceat vxori circa bona mariti, nolentis ſubminiſtrare ea, ad quæ ipſe obligatur, aliquid poteſt peti in hanc rem.

SECTIO II.

Quatenus filios alere teneatur pater.

SVMMARIVM.

Tenetur pater alere liberos. 13.
At non primo triennio ætatis. 14.
Nomine alimentorum aliud intelligitur reſpectu patris, aliud reſpectu matris. 15.
Tenetur pater facere ſumptus, vt filius diſcat literas. 16.
Quid intelligatur nomine literarum? 16.
Pater obligatur dare filio poteſtatem eligendi quemlibet ſtatum. 18.
Mater non tenetur primo triennio plus dare filio, quam lac. 19.
Tenetur tamen ipſamet lactare. 20.
Et ſi non lactet, conſtituere ſuis ſumptibus nutricem. 20.
An hic faciendum diſcrimen inter legitimos, & illegitimos? 21.
Obligatio alendi illegitimos an ſit par reſpectu patris, & matris. 21.
Certum eſt, quod vterque debeat. 22.
Iura ſanguinis nullo iure dirimi poſſunt. 22.
Aui, & proaui tenentur alere nepotes in defectu parentum. 23.
Non licet liberos clam exponere ad hoſpitalia, & ianuas diuitum. 27.
An ad portam Epiſcopalis reſidentiæ? 28.
An, & quatenus clericus teneatur alere ſpurium? 29.
Filii ſpurii alendi ſunt ab heredibus parentum. 31.
Vxor filii alenda a patre mariti. 32.
Spurius eſt etiam à fratre legitimo alendus in neceſſitate. 33.
Pater, qui iniquè negauit filio alimenta, non tenetur ad reſtitutionem. 35.
Si fecit expenſas in filium dantem operam literis an poſſit repetere. 36.
Illegitimi an & quatenus poſſint eſſe heredes? 37.
Filii ſpirituales non ſunt neceſſario alendi à patronis. 39.

13 SVccincta, diſtinctaque reſponſio ad quæſtionem in titulo ſectionis propoſitam, conſiſtit in ſequentibus pronuntiatis.

14 I. Abſolutè loquendo tenetur pater alere liberos. *l. ſi quis à liberis*, per totam *ff. de agnoſc. & alend. liber.* idque iure naturali. Couarruuias *in epitome part. 2. c. 8. §. 6. num. 1.* Etenim ratio ipſa naturalis dictat, id faciendum eſſe à patre. II. Illud ius naturale ſuas vires ante primum triennium non exſerit adæquatè; ſiquidem primo triennio tenetur mater alere liberos, vt rectè Doctores in in decurſu citandi deducunt ex *leg. nec filium. C. de patr. poteſt. & c. ex literis de conuerſ. infidelium.* vbi decernitur, filium à patre alendum poſt triennium. V. Gl. *in c. cum haberet, de eo, qui duxit verb. ſecundum facultatem.* III. Nomine alimentorum aliud in- 15
telligitur reſpectu patris, aliud reſpectu matris. Etenim reſpectu matris intelligitur ſolum lac, plus enim quàm lac non tenetur filio exhibere. Azor. *part. 2. lib. 2. cap. 5. q. 8.* Bonacina *de leg. diſp. 6. q. vn. p. 6. §. 1. n. 3.* contra Reg. *l. 20. n. 31.*

Vt proinde ad reliquas omnes expenſas obligetur primario pater, ſecundario autem, & in eius defectu mater. *c. cum haberet, de eo, qui duxit in fin. iunct. cit. c. ex lit.* Hoc ipſo autem, quòd pater teneatur alere filium, tenetur tum omnia ad vitam hic, & nunc ſuſtentandam neceſſaria ſuppeditare, tum etiam iis artibus, & facultatibus inſtruere, vt poſſit ſeipſum adultus exhibere, ſicut crebrò loquitur Vlpianus *cit. l. ſi quis à liberis.* Adeo vt teſtetur Azor. *l. 1. cap. 4. qu. 17.* eſſe conſtantem omnium opinionem, patrem iure compelli ad ſumptus, & expenſas faciendas, vt filius 16
literis operam det, intelligendo per literas ea, quibus cæteri more patrio, patris conditionis filii erudiri, & informari ſolent, quam explicationem ex Recentioribus habent etiam Reginaldus *lib. 20. n. 35.* Bonac. *cit. punct. 6. n. 2.* & Filliuc. *tr. 28. part. 2. n. 24.* adferens hanc cauſam, quòd ſcilic. parens teneatur opem ferre filio, vt perueniat ad perfectionem illius ſtatus, quem rationabiliter eliget ipſe filius.

Qua ratione rectè probatur, illos parentes, quorum liberi non 17
poſſunt conformiter ſuo ſtatui aliter ſe alere, quàm literis, vt ſunt filii Nobilium, aut Doctorum tenuis fortunæ, obligari ad eos curandos inſtrui literis. Silueſter *verb. alimenta n. 1.* & Armilla *eodem verb. n. 1.* Non autem probatur, quòd agricola, aut opifex teneatur ſuum filium mittere ad ſcholas.

Nec obeſt, quòd parens obligetur dare filio poteſtatem eligendi 18
quemlibet ſtatum S. Th. 2. 2. *q. 189. ar. 6. in Corp.* & conſequenter ei ſuppeditare media ad quemlibet ſtatum; hoc enim conſequens intelligi debet de ſtatibus vniuerſalibus, videlicet Religioſo, & Seculari, non autem de quouis particulari, ſed ſatisfacit ſuo officio pater, ſi in filium faciat eos ſumptus, quibus pertingere queat ad ſtatum aliquem ſuæ conditioni conuenientem, militarem, inquam politicum, mechanicum, ſacrum, profanum, &c. Et vſus communis docet, ius determinandi filio aliquod certum ſtudium, eſſe penes patrem, qui vtique magnam debet habere rationem inclinationis animaduerſæ in filio.

IV. Cùm, vt ſuperiùs dictum, mater non teneatur primo 19
triennio plùs dare filio, quàm lac, fit, vt ſi in alia filiolo neceſſaria quidpiam erogет, ſine animo donandi, poſſit à marito non paupere repetere *l. alimenta. C. de negotiis geſtis.* & citat. *leg. ſi quis à liberis. §. ſi mater alimenta.* Azor. *cit. q. 8.* Atque adeò, ſi nequeat ipſa lac præbere filio, debeat vir ſuis impenſis nutricem conducere. Azor. *loc. cit.* & Bonacina *cit. p. 6. n. 5.*

Si verò poſſit ipſamet lactare, & tamen alii abſque iuſta cauſa, 20
qualis iuſta cauſa eſt, teſte Azor. etiam conformitas cum more patrio, tradat lactandum, non ſolùm peccat venialiter, vt declarat Azor *loc. cit. cap. 4. q. 3. & 4.* latè diſputans de matribus, non nutrientibus propria lacte filios ſuos, ſed etiam tenetur ipſa ſumptus facere in nutricem, alioquin ferret ex ſuo delicto commodum contra regulas vtriuſque iuris receptas. Conſentit Layman. *lib. 5. tract. 10. part. 3. cap. 1. n. 1.* qui licet *l. c.* doceat, eſſe hìc fa- 21
ciendum diſcrimen inter filios legitimos, & illegitimos, ita vt matri primo triennio incumbat onus ſubminiſtrandi neceſſaria filio illegitimo, legitimo autem ſolum lac, attamen communiter cum Teſſauro *deciſ. 211.* autores omittunt illud diſcrimen, vtpote nullo iure, ſeu lege, quorum quidem ſcio, fundatum. Sicuti etiam Reginaldus *loc. cit. nu. 32.* poſt Couarruuiam *in epitome. 4. decret. part. 2. c. 8. §. 6. n. 10.* pro dubio, incertoque habet, quod affirmat Abbas *ad c. cùm haberet, de eo, qui duxit in matr.* ſcilicet obligationem alendi filios illegitimos parem eſſe reſpectu patris, & matris, abſque vlla diſtinctione ætatis.

V. Supponunt autem in his ſuis doctrinis hi Doctores, & quidem 22
meritò, filios etiam ſpurios eſſe à patre exhibendos, ſeu ſuſtentandos. Et ſi quippe authent. *ex complexu nefario. Cod. de inceſt. & inutilibus matrim.* pronuntietur, tales eſſe indignos, qui alantur à patre, & *authent. quibus modis natural. effic. ſui §. finali* generatim addatur non eſſe alendos à parentibus, attamen hæ leges ciuiles, ſi intelligantur de alimentis, abſolutè neceſſariis ad vitam ſuſtentandam, impiæ ſunt, repugnantque iuri naturali ſuperiùs indicato, imò & ipſi ciuili pronuntianti: *Iura ſanguinis nullo iure dirimi poſſunt.* text. *leg. iur. ff. de reg. iuris.* atqui iura ſanguinis dirimerentur iure ciuili, ſi valerent illæ leges. Si verò illæ eædem leges accipiantur de alimentis neceſſariis vitæ, ſecundùm decentiam ſtatus tranſigendæ, correctæ ſunt per ius canonicum. *cap. cùm haberet, de eo, qui duxit in matrim. in fin.* vbi de adolterius coniu- 23
gibus ſtatuitur, vt *ſecundùm quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſpuriis ſub miniſtrent;* & hoc iure canonico ſtandum eſt in omni foro. Couarruuias *cit. §. 6. n. 8. iunct. n. 10. & 12.* & Paleotus apud Teſſaurum *deciſ. 212. n. 2.*

Ampla

Amplia hanc doctrinam ad filios, etiam decimum octauum annum egreſſos, aut qui inuitis parentibus vxores honeſtas duxere. Couarruuias *loc. cit. n.5.* Amplia & ad auos, & proauos, cæteroſque aſcendentes; ijs quippe naturalis æquitas imperat, vt in vtriuſque parentis defectu nepotes, pronepotes, &c. exhibeant. Couarruuias *loc. cit. nu.26.* loquens expreſſe etiam de illegitimis, ac Teſſaurus *loc. cit. n.3.* poſt Abbatem, Bartolum, & alios, imò vt deficiente patre teneatur pro matre auus paternus. Laymann. *cit. c.5. nu.7.* & Teſſaurus *l. c. nu.9.* poſt alios fauente *leg. ſi quis a liberis. ff. de liberis agnoſcendis. §. vtrum autem.* Et ſic reſpondi in contingentia facti.

24 Limita I. contra Azorium *loc. cit. c.4. qu.1.* & Filliucium *loc. cit. n.26. & 35.* ſuperiores doctrinas ad filios, qui non poſſunt aliunde habere unde ſe alant. *citat. l. ſi quis à liberis. § ſed ſi filius.* Couarruuias *loc. cit. num.13.* cum cæteris iureconſultis, & Reginal. *n.39.* nam præſtantur hæc alimenta, quatenus neceſſitas imminet, & non vltra. Teſſaurus *loc. cit. n.16.* vt ſi filius ſit artifex, tunc enim præſumitur poſſe ſeipſum alere Idem *num.17.* quandoquidem quilibet præſumitur ex ſuo opificio poſſe non ſolùm ali, ſed etiam ditari Baldus *in l. ſi defunct. C. arbitr. tut.* Teſſaur. *ib.*

25 Limita II. ad filium, qui nil patrauit dignum exhæreditatione; etenim licitè ijs negantur alimenta, quibus licitè hæreditas. Couarruuias *l. c. n. fin.* Reginaldus *loc. cit. n.10.*

26 Infer hinc I. non eſſe generatim in praxi recipiendum antecedens, & conſequens, quod apud Reginaldum *l. cit. n.32.* facit Sotus *in 4. diſt.41. qu.vn. art.4. concl.2.* videlicet illum, qui carnaliter cum aliqua peccauit, non teneri credere illam eſſe impregnatam à ſe, ergo non teneri alere prolem, quam ea peperit; ſiquidem certum eſt, perſæpe occurrere tales circumſtantias, vt in foro interno, externoque debeat quis fateri, eſſe ſe verum patrem alicuius ſpurii, aut naturalis, vt oſtendam *ſect. ſeq.*

27 Infer II. haud leuiter delinquere eos, qui ſuos liberos exponunt clàm ad hoſpitalia, aut ianuas diuitum. *leg. necare. ff. de liberis agnoſc.* vbi dicitur: *Necare videtur non tantùm is, qui partum præfocat, ſed & is, qui abiecit, & alimentum negat, & qui in publicis locis miſericordiæ cauſa adificatis exponit, quam ipſe non habet.* Quamquam excuſandi, qui ad hoſpitalia exponunt, quia aliter nequeunt vel eos alere, vel infamiam inceſti concubitus euadere. Azor *p.2. l.2. cap.5. qu.7.* Reginaldus *cit. lib.20. nu.40.* Bonacina *cit. diſp.6. de leg. p 6. §.1. n.6.* Nam hoſpitalia, Xenodochia, orphanotrophia fundata ſunt pietatis cauſa. Si tamen pater, aut quæ ob infamiam filium ita expoſuit, ſit diues, veroſimilius cenſent ij Doctores, eſſe ab eo, vel ea reſtituendos hoſpitali domui ſumptus, in prolem ſuam factos.

28 Et cum præcepto diuino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, *Trident. Concil. ſeſſ.23. de reformat. cap.1.* non immeritò tradit *loc. cit.* Bonacina, fas eſſe patri iuſta ex cauſa, qualem ego iudico impotentiam alendæ prolis, eam noctu deponere ad portam Epiſcopalis reſidentiæ, aut diuitis Parochi, modò id fiat ſine alterius mali prudenti periculo, nec adſit hoſpitale.

29 Infer III. Clericum poſſe filio ſpurio alimenta ſuppeditare ex bonis eccleſiaſticis. Nauarrus *in tract. de ſpoliis clericorum §.1. n.31.* Azor. *cap.12. q.4.* Filliucius *n.31.* Bonacina *loc. cit. n.4.* argum. *cap. paſce. diſp.86.* ibi: *ſi non paviſti, occidiſti. & cap. cùm haberet, de eo, qui duxit in matr.* Nec obeſt conſtitutio B. Pij V. quam de laicis æquè, ac clericis diſponentem, ad longum deſcribit Nauarrus *cit. §.19. n.1.* Etenim idem Doctor ſufficienter probat, per eam nihil derogari iuri naturali, aut canonico, ſed ſolis priuilegiis, diſpenſationibus, indultis faciendi teſtamentâ, & donationes filiis ſpuriis contra, vel præter ius commune. Et putat Azor. *loc. cit.* hanc doctrinam eſſe veram, etiam caſu, quo pater clericus eſt ex patrimonio diues; quod mihi non improbatur. Vult tamen Nauarrus, ſuam ſententiam reſtringi ad caſum, quo ſpurius non habet, vnde alias ſe alat.

30 Infer IV. patrem clericum, ſeu laicum, teneri filiæ etiam ſpuriæ dotem conſtituere. Nauarrus *loc. cit. num.11.* Couarruuias *in epitome decret. part.2. cap.8. §.6. n.15.* Sanchez latè *lib.4. de matrim. diſp.26.* Quia, qui poteſt, & debet filiam alere, poteſt, & debet eam dotare, cùm dos ſuccedat in locum alimentorum. Bartolus *in l. vxorem §. pater naturalis. ff. de leg.3.* communi calculo approbatus.

31 Infer V. filios etiam ſpurios alendos eſſe ab hæredibus parentum. *authent. licet. C. de natural. liberis.* Couarruuias *loc. cit. n.21.* Itemque à fiſco, cui ob crimen diſtinctum à crimine hæreſis, vel læſæ Maieſtatis, addicta ſunt bona patris. Bonacina *loco cit. nu.10.* contra alios.

32 Infer VI. vxorem filij eſſe alendam à patre mariti, cùm nequit eam alere filius. Sanchez *cit. diſp.26. nu.28.* Ratio eſt, quia in toties citata lege *ſi quis à liberis. §.12.* ita ſtatuitur: *Non tantum alimenta, verùm etiam cætera quoque onera liberorum patrem à iudice cogi præbere, reſcriptis continetur.* Atqui mariti onus eſt alere vxorem. *Suprà ſect. præced.*

33 Infer VII. Etſi frater diues iure ſanguinis, & ex propria fratris obligatione compellitur ad ſuppeditanda etiam fratri illegitimo alimenta *l. meriti ff. de iure dotium* atque ita ſæpius decidit Rota Romana, teſte Bonacina *nu.1.* & ego reſolui in contingentia facti, attamen haud rectè ab eodem Bonacina hanc doctrinam intelligi de illo etiam ſpurio fratre, qui cùm ſit Doctor, poteſt ſibi aliquid comparare propria induſtria, vel exercitio. Etenim ne pater quidem obligatur id officii præſtare filio, habenti aliunde, vnde ſine probro ſe alat. *Suprà n.24.* Certè in *cit. leg. ſi quis à liberis. §.* 34 *ſed ſi filius* ita ſancitur: Sed *ſi filius ſe poſſe exhibere, æſtimare iudices debent, ne non debeant ei alimenta decernere*; & mox ſubditur, patrem non poſſe a iudicibus compelli, vt alat *filium opificem, qui in ea valetudine ſit, vt operis ſufficere poſſit.* & Reginaldus *l. c. n.39.* meritò addit, patrem liberari obligatione alendi filij, ſi quis alius eum nutrire velit. Quare non aſſentior Azor. *c.4. qu.1.* aſſerenti, etiam caſu, quo filius per ſe ſuſtentare ſe poteſt, vel aliunde per alios quoſlibet, ei à patre alimenta deberi, ex æquitate naturali, & iure canonico, ciuilique.

35 Infer VIII. patrem, qui iniquè filio alimenta negauit, non teneneri ad vllam reſtitutionem filio faciendam, niſi forte filius idcirco debita contraxiſſet. Bonacina *n.12.* cum alijs. Etenim pater non debet alimenta filio, niſi in ſubſidium, vt vitam conſeruet. *cit. leg. ſi quis à liber.* Ergo quando vita eſt aliter conſeruata, ceſſat obligatio paterna.

36 Infer IX. patrem, qui in filium nauantem operam literis fecit impenſas, quas non tenebatur, poſſe eas à filio repetere, minuendo e.g. eius legitimam; ſi quidem eas fecit animo non donandi. Azor *l. c. cap.4. qu.18.* Si tamen eas non repetiit ante mortem, cenſetur condonaſſe, & ideo non poſſunt à fratribus trahi in partem legitimæ, vt addit idem, cum aliis communiter.

37 Infer X. Etſi filius ſpurius, nec ex teſtamẽto, nec ab inteſtato, nec ex vllo contractu inter viuos, vllam bonorum paternorum partem poteſt capere, *autent. quibus modis natur. effic. ſui §. vltimo.* Azor *c.9. qu.1.* ex communi iure conſultorum; attamen filios naturales patri non habenti vxorem, aut alios legitimos liberos, ab inteſtato ſuccedere in duabus vnciis, ſeu ſexta parte bonorum, *cit. authent. quibus modis. §. ſi quis autem filios habet.* Azor: *c.7. q.1.* Imò & ſpurii ſuccedunt tum abſolutè matri ignobili, tum etiam illuſtri, ſi hæc non habet alios legitimos filios. Azor. *cit. c.9.* qui eodem cap. aliiſque præcedentibus, & ſequentibus multas curioſas, & vtiles quæſtiones de filiis illegitimis proponit, ſicut & de legitimis. Dicuntur autem ſpurij illi, qui nati ſunt ex concubitu legibus damnato, id eſt habito inter perſonas, cum quibus nequibat inire matrimonium, vt ſunt adulteri; at naturales appellantur, qui progeniti ſunt ex parentibus nulli impedimento dirimenti obnoxiis. Quanquam ſubinde confunduntur hæc duo vocabula, at nos hic diſtinguimus. Vide poſt hæc miſſa in lucem noſtrum Henr. Vangnereck commentatio in ius Canon. l.4. tit.17. c.6. differentem de naturalibus, ſpuriis, nothis, mancerıbus.

38 Infer XI. eſſe à confeſſariis grauiter increpandos patres, qui ſua bona ita dilapidant, vt poſt eorum mortem, non ſint filii habituri, vnde ſe honeſtè, & congruenter ſuo ſtatui alant, & filiæ cogantur matrimonia miſera inire, aut cœlibes manere.

39 Infer XII. non videri probandam opinionem Ioannis Fabri Franci, atque aliorum iuriſperitorum, qui apud Tiraquellum *comment. in l. ſi vnquam, Cod. de reuoc. donat. Gl. in verb. ſuſceperit liberos. nu 31.* aduerſus Gulielm. Benedict. apud eundem *n.40.* exiſtimarunt, filios quoque ſpirituales eſſe à patre ſpirituali nutriendos: etenim neque leges, neque rationes, hactenus allatæ militant pro his filiis, multò minùs conſuetudo.

SECTIO III.

An alendi, de quibus eſt dubium, vtrùm ſint filii.

SVMMARIVM.

An integrè alendus à te is, de quo dubitas, an ſit tuus filius? 41.
An ſaltem ex parte alendus? 42.
In re dubia non eſt danda certa ſententia. 44.
Dubitans, an ediderit aliquod votum, non tenetur exequi? 45.
Refertur Caſus longe rariſſimus. 47.
Quid ſi quis peccauit cum ſoluta, cum qua etiam alius? 49.
Quid in foro externa ſtatuatur? 49.
Filiatio non eſt plenariè probanda, quando agitur de alimentis. 49.
Quid ſi maritus ſciat, vxorem admiſiſſe adulterium, ideoque dubitet, an proles ſit ſua? 50.
Quid ſi illum tractaſſet vt ſuum, & nominaſſet ſuum? 50. 72. & 80.

Solvi-

Solvitur difficile argumentum, 53.
An in dubio præſumatur quis legitime natus? 53. & 54.
Quando duo iecerunt ſagittam in hominem ſuâ necatum, uter præſtabit damnum? 55.
Suaſor homicidii dubitans, an homicidium ſit ſecutum ex ſuo conſilio, non tenetur ad reſtitutionem. 56.
Quid ſi quis probabiliter cenſeat, aliquem eſſe ſuum filium? 59.
Ex opinione ſpeculatiua probabili non licet ſemper inferre practicam probabilem. 60.
Quid dicatur certum moraliter? 61.

40 QVæ de neceſſitate alendi illegitimos dixi *ſectione præcedenti*, intelligenda ſunt de illis, quos conſtat eſſe proprios filios; quia verò non ſemel ſum expertus in ſacro tribunali difficultates haud paruas, propter illos, de quibus pœnitentes dubitabant, eſſentne reuera eorum filij, an verò alterius; idcirco duo hic diſcutiam. Primum, *an quando omnibus conſideratis dubitas, ſit ne hic tuus filius nec ne, tenearis illum exhibere*. Secundum, *an tenearis alere, quando eſt ſolummodo probabile, eſſe tuum filium?* poſtmodum ſectione ſequenti aliqua corollaria deducam ex dictis hac ſectione.

41 Dico itaque I. Quando omnibus conſideratis poſitiuè, & rationabiliter dubitas de aliquo puero, verùm ſit tuus filius, nec ne, non obligaris facere in illum omnes expenſas, ad quas tenereris, ſi liquido ſcires eſſe tuum. Ita docent Molina *tract.* 2. *diſput.* 103. *num.* 3. Vaſquez. 1. 2. *diſput.* 66. *c.* 8. *n.* 46. Palaus *tract.* 1. *diſput.* 3. *punct.* 5. *num.* 35. Ferdinandus Rebellus *de obligat. iuſtit. part.* 1. *lib.* 3. *quæſt.* 10. *num.* 11. Salas *in* 2. 2. *tract.* 8. *ſect.* 24. *num.* 247. Ouiedus *in* 1. 2. *tractat.* 5. *contrøu.* 4. *punct.* 5. Diana *part.* 4. *tract.* 13. *reſol.* 21. contra Azorium *part.* 3. *lib.* 2. *cap.* 19. *quæſt.* 8. & Bonacinam, *de matrim. quæſt.* 4. *punct.* 13. *numer.* 10. ratos, quando duo carnaliter cognouerunt aliquam ſolutam, ex qua ſuſcepta eſt proles, ſed dubitatur, vtrius illorum ſit ea proles; ſuſtentandam eſſe integre ab vno, ſi alter aut non poſſit, aut non velit. Ratio poſitæ concluſionis eſt, quia & limitata cauſa non niſi limitatum producit effectum, *l. in agris ff. de acquir. rerum dominio* cauſa autem debitæ ſuſtentationis eſt paternitas, ſeu generatio, quæ vtique valde limitatur, quando eſt dubia, & non certa; & videtur per ſe eſſe valde durum, atque à communi ſenſu abhorrens, dicere, quòd ex dubio fundamento oriatur tanta obligatio, quanta ex certo; eſt autem dubium fundamentum obligationis prædictæ, quando propriè dubitatur, vtrùm tu ſis nec ne pater huius. Confirmatur à fortiori ex dicendis concluſione ſequenti.

42 Dico enim II. Probabilius eſt, te non obligari ad quidquam alimentorum præſtandum illi, de quo omnibus conſideratis poſitiuè, & rationabiliter, ſeu ob prudentem, peculiarèmque cauſam dubitas, vtrùm ſit tuus filius nec ne. Ita ſentiunt S. Antoninus 2. *part. tit.* 1. *cap.* 7. *in fin.* Siluester *verb. adulterium quæſt.* 5. Armillia Fumi *eodem verb.* Nauarrus *in Manuali cap.* 26. *num.* 49. Leſſius *lib.* 2. *de iuſt. c.* 10. *num.* 39. vbi teſtatur, authores ita communiter ſentire, etſi fateor, diſſentire omnes *num. præc.* relatos; illi quippe omnes cenſent, te abſolutè loquendo obligari pro ratione dubii, multum, aut parum, aut dimidium alimentorum ſuppeditare.

43 Sed refutantur I. quia in dubio eſt melior conditio poſſidentis ſua bona *l. ſi ob turpem. ff. de condict. ob turp. cauſ.* II. quia cum ſunt partium iura obſcura, reo fauendum eſt potiùs, quàm actori *reg.* 11. *in* 6. puer autem, qui à te petit alimenta, eſt actor, tu reus.

44 Confirmo poſitam concluſionem I. inde, quòd ſit indecens, vt in re dubia certa detur ſententia, S. Antoninus *loc. cit. ex capit. habuiſſe. diſt.* 33. vbi S. Gregorius ait: *In rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe iudicium*, videlicet ad condemnandum, vt liquet ex quæſtione in genere etiam turpitudinis, ad quam reſpondet ſummus Pontifex. II. Inde, quòd qui dubitat, verùm aliquod votum ediderit, nec ne, poſſit perinde ſe gerere, ac ſi ſciret, à ſe non eſſe editum vllum votum. Suar. *lib.* 4. *de voto. cap.* 5. Palaus *tract.* 1. *diſp.* 3. *punct.* 9. cum pleriſque apud Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 10. contra Vaſquez 1. 2. *diſp.* 65. *cap.* 3. & alios, ſe vera enim tali homini apertè patrocinatur adductum axioma: *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, quemadmodù ex inſtituto declaraui, & probaui *in tr. de Iubilæo n.* 94. ergo qui dubitat, verùm aliquam prolem ediderit, ſeu genuerit, poteſt ſe perinde habere, ac ſi certus eſſet, nullam eſſe à ſe editam, ſeu genitam. Etenim non apparet *conſiderabile* diſcrimen inter eum, qui dubitat, verùm ediderit votum alendi aliquem pauperem, & inter eum, qui dubitat, an ediderit, ſeu genuerit aliquem pauperem.

45 III. Inde, quod ipſemet Bonacina *loc. cit. n.* 8. poſt Leſſium *loc. cit. n.* 40. Filliucium *tract.* 32. *n.* 123. & alios infra *num.* 65. doceat, quando ex adultera genitus eſt puer, illum, qui rem habuit cum adultera, non obligari ad quidquam expendendum ratione illius pueri, ſi dubitat, vtrùm is à ſe, an potiùs à marito adulteræ ſit genitus, probantque illi tres authores hanc veriſſimam doctrinam inde, quòd in dubio ſit melior conditio poſſidentis libertatem ſuam, & pecuniam. Eandem doctrinam tradunt Azor *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 6. *quæſt.* 8. Palaus *loc. cit. num.* 14. Molina *cit. tract.* 3. *diſp.* 101. Fumus *verb. adulterium num.* 7. quamuis Rebellus *loc. cit.* videatur magis conſequenter ad ſuum, horumque auctorum principium loqui, dum etiam hunc obligat ad expenſas in alimenta facienda pro rata dubij.

IV. Addo reſolutionem, quam dedere duo ICti. apud Boerium *deciſione* 299. *n.* 10. ad ſequentem. 47

CASVM RARISSIMVM.

DVo erant fratres eodem nomine nuncupati; qui duos habebant filios adeo ſimiles, quod vnus non cognoſcebatur ab altero, & quilibet eos, vt filios diligebat, ac filios appellabant; quorum vnus in ſtudio mortuus, alter domum redeat, & hæreditatem vtriuſque defuncti tanquam filius vindicabant. Quæritur, an alterius tantum, an neutrius hæreditatem habere debuerat? Dicit Pilens, quod de rigore ſecundum Ioannem neutrius, cum ſe filium non probet, ſed ex æquitate habebit illam, quæ ſibi magis veriſimiliter debebatur. Albericus vero tenet primam, ſcilicet rigorem, quia vtrumque petendo eſt ſibi contrarius, quod non poſſit vtriuſque eſſe filius, ideo repellendus.

Ita ad verbum Boerius minimè diſſentiens Vnde infero, ſi ille adoleſcens non potuit de rigore poſtulare hæreditatem alterius ex illis duobus fratribus, cum tamen certum eſſet, illum eſſe alterutrius filium, pari ratione eſſe non improbabiliter repellendum illum nothum, qui alimentationis partem petit ab illo, de quo ſupra *num.* 42. ſi nequit petere, ergo nec hic tenetur eam illi præſtare, etenim correlatiuorum eadem eſt ratio. 48

Dico III. Etſi præcedens concluſio vera, atque intelligenda eſt etiam in caſu, quo proles illa ſuſcepta eſt ex ſoluta, cum qua duo, tréſue fuerunt carnaliter commixti, & quorum vterq; ſcit, ſe perfectam copulam habuiſſe cum illa, longè tamen certior eſt, quando vel quis cum coniugata peccauit eo tempore, quo maritus cum illa habitabat; vel ob peculiarem rationem dubitat, vtrùm aut ſuum ſemen ſit prolificum, aut illud immiſerit in vas fæmineum, aut mulier illud retinuerit, aut ipſe habeat proportionatum cum illa, &c. Nam quando eſt peccatum cum coniugata authores ſupra relati fatentur, adulterium, in dubio, an ſit ipſe pater prolis ſuſceptæ, non obligari ad quidquam erogandum in illam prolem; at quando oritur, manètque rationabile dubium de immiſſione, retentione, proportione ſeminis, tum adeſt duplex cauſa dubitandi, an hic ſit pater, & idcirco adeſt duplex, ſeu geminatus titulus negandi alimenta. 49

Verùm quidem eſt, ſi hæc cauſa deferretur ad tribunal, fore, vt iudex ſingulos ex his ſcortatoribus condemnaret ad præſtandam ſaltem aliquam partem victus iuxta *l. ita vulneratus §. æſtimatio ff. ad L. aquil.* id tamen faceret, tum quia maleficia non debent eſſe impunita, vt *ibid.* exprimit IC. tum quia quando agitur in foro de præſtandis alimentis, non oportet probare plenariè filiationem. Maſcard. *concl.* 786. *num.* 10.

Dico IV. Quando maritus ſcit, ſuam vxorem admiſiſſe adulterium, & omnibus perpenſis rationibus dubitat, verùm proles, quæ poſt adulterium nata eſt, ſit ſua, an potiùs adulteri, etiam non tenetur ad vllas expenſas. Eſt quidem hæc concluſio contra auctores *num.* 41 nominatos, ita ſitur tamen ex parte à Rebello *loc. cit.* quatenus doceat adulterum in dubio, an ſuus ſit filius iſte, quem enixa eſt adultera, obligari ad partem alimentorum pro proportione, ſeu quantitate dubij, vnde conſequenter hic auctor maritum liberat parte expenſarum; verùm totaliter liberandum eſſe ante iudicis ſententiam, tenent S. Antoninus, Siluester, Nauarrus, Leſſius relati *num.* 42. & inde probatur, quia ei apertè fauent duo principia *num.* 43. expreſſa. Quòd ſi ita non maritus talem prolem tractaſſet, vt ſuam, nominaſſetque ſuam, tunc (& non aliter, inquit Maſc. *concluſ.* 783. *num.* 47. & omnes eodem teſte) eſſet præſumptio iuris, illam eſſe ſuam prolem. Maſc. *ibid. num.* 6. & Couuarruuias *in epit. part.* 2. *cap.* 8. *§.* 3. *n.* 8. poſt alios; adeoque adforet maior cauſa damnandi etiam in foro conſcientiæ maritum ad alimentationem, quia in dubio ſtatur quoad forum internum quoque præſumptionibus externi. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 37. *n.* 12. ex communi. 50

Obijcies I. contra concluſionem, ex ea ſequi, eiuſmodi puerum cariturum patre, à quo alatur. 51

Reſpondeo eſſe quidem hoc verum, & miſerandum, non tamen dictum abſurdum, & admitti debet ab omnibus, in cauſa ſequentis concluſionis.

Obijcies II. Natus ex adultera, quamdiu non conſtat ipſi, ſe eſſe procreatum ab adultero potiùs, quàm à marito, poteſt ſe gerere pro legitimo, vt tradunt Doctores; ergo habet ius exigendi alimenta à marito ſuæ matris tanquam à patre; ergo maritus debet facere impenſas, alioquin illud ius, ſeu illa actio foret inutilis, & daretur bellum vtrinque materialiter iuſtum, & contra communem Doctorum cum Valentia *tom.* 3, *diſp.* 3. *q.* 16. *p.* 2. 52

Etſi

53 ℞. Etſi Vaſquez *loc. cit. num.* 64. atque alij plures poſt Palaum *tract. 1. cit. diſp. 3. punct. 5. n.* 1. abſolutè docent, in dubio, vtrùm ſit quis legitimus nec ne, præſumendum eſſe legitimum, contrarium tamen tenent Abb. *in cap. peruenit. qui filij ſint legitim.* Decius, & alij, quos refert, ſequiturque Maſcard. *de probationibus concluſ.* 788. & qui allegat, ſe eſſe legitimum, id probare debet. Maſcard. *ibid.* alijque apud ipſum, & Couarruuiam *in 4. decretal. par. 2. cap. 5. §. 3. num.* 1. At Palaus *loc. cit. num.* 3. & Ouied. *in 1. 2. tract. 5. contr. 4 p.* 5. concilians has duas ſententias optimè ait, primam eſſe veram caſu, quo puer eſt reus, & poſſeſſor, alteram caſu, quo idem puer eſt (vt in noſtra concluſione, in qua petit victum) actor, & contendit hæreditatem habere; tunc enim debet legitimitatem probare, cùm ea ſit fundamentum ejus intentionis, quo non probato, non poteſt alios manifeſtè legitimos priuare iure ſuo certo. Vide tamen infra *num.* 83.

54 Quod ſi nulla lis vertatur inter aliquos, ſed quidam prætendat Ordines, aut Prælaturam, tunc reputandus eſt filius legitimus, quoties de contrario non fuerit diffamatus. Ita Palaus *num.* 4. teſtans id tradi *cap. tranſmiſſo, & cap. peruenit. qui fil. ſint legit.* Sed primus horum Canonum haud multum probat; alter nihil; ipſa tamen doctrina eſt probabiliſſima. Sed hiſce iunge ea, quæ ex Fagnano referam in calce huius capitis ſingulariter *n.* 84.

Quamquam praxis Germaniæ conformiter ordinationi Trident. Concilij *ſeſſ. 23. cap. 5. de reformat.* neminem non priuilegiatum admittit, ad ſacros Ordines, niſi inſtructum literis teſtimonialibus legitimorum natalium, vt etiam Conſtitut. Synod. huius Diœceſis *part. 1. tit. 14. num.* 3. diſertè requirunt. Plura de illegitimitate petes ex Eperientijs *tract. 8. Caſ.* 11. in ordine ad ſacros Ordines.

55 Obijcies III. cum Molina *cit. tract. 3. diſp.* 103. Si duo coniecerunt ſagittam in bouem alterius, qui mortuus concidat, debet vterque pro quantitate dubij, vtrùm ex ſua potiùs, an alterius ſagitta ſit mortuus bos, contribuere ad reparationem damni, ergo, & quando duo dubitant, ſitne hic ſuus filius, nec ne, tenetur vterque, pro quota dubij conferre ad ſuſtentationem.

℞. Si vnius ſagitta inflixit plagam lethalem, alterius nullo modo lethalem, & ignoretur, cuius nam ſit illa ſagitta, quæ lethalem inflixit, neutrum teneri ad vllam reſtitutionem ante iudicis ſententiam; cùm meritò ſinguli dubitent, vtrùm re ipſa occiderint illum bouem, & in dubio melior ſit conditio poſſidentis ſua bona, atque ſuam libertatem.

56 Certè S. Thomas 2. 2. *q.* 62. *a.* 7. de cooperante ad damnum ita loquitur: *Tunc ſolùm tenetur, cùm probabiliter æſtimari poteſt, quòd ab eo actio iniuſta ſit ſubſecuta*; & Silueſter, Petrus Nauarra, Henriquez, atque alij, quos citant Sanchez *lib. 2. de matrimon. diſp.* 41. & *lib. 1. moralium. cap.* 10. atque Palaus *tract. 1. diſp. 3. p.* 4. inficiantur, illum qui ſuaſit homicidium, teneri ad reſtitutionem, ſi rationabiliter dubitet, vtrum homicidium, quod re ipſa ſecutum eſt, fuerit ex ſua ſuaſione ſecutum. Huic reſponſioni apertè fauet ratio Legis *ita vulneratus. ff. ad l. Aquil.* iuncta Gloſſ. *ad verb. diſputandi*.

57 Poteſt tamen in caſu, quem ponit Molina, iudex temeritatem vtriuſque plectere condemnatione ad reparationem damni illati. *cit. leg. ita vulneratus*. Quòd ſi vtriuſque ſagitta lethaliter bouem vulnerauit, tollitur dubium de authore necis, præſumitur enim vterque ad necem concurriſſe, vt cauſa partialis, & vterque punitur tamquam homicida verus, ſi vterque eodem modo vulneraſſet hominem, iuxta cit. leg. *ita vulneratus*. & *leg. item Mela §. ſed ſi plures ff. ad legem Aquiliam*. & *cap. ſignificaſti 2. de homicidio*; quæ iura latè explicant, diſtinguuntque Clarus *recept. ſentent. l. 5. §. homicidium. à n. 37. ad* 42. & Andreas Gaill. *obſeruation. l. 2. tota obſeruat.* 109. Quia verò non poſſunt, aut certè

58 non ſolent duo homines eſſe ſinguli, cauſa partialis, ſeu concauſa vnius filij, ſicuti poſſunt eſſe vnius mortis, ideo illa inſtantia Molinæ, vt ſic non conuincit, quamuis probabiliſſimam reddat eius opinionem.

59 Dico IV. Quando tibi probabile eſt, illum, quem enixa eſt mulier, cum qua carnaliter peccaſti, non eſſe tuum filium, ſed potiùs alterius, non obligaris vllos ſumptus facere in eum. Ita Leſſius *lib. 2. de iuſtit. & iure. cap. 10 dub. 6. num.* 40. dicens, hoc eſſe certum. Conſentit Bonacina de matrim. *q. 4. p. 15 num.* 9. Ratio eſt, quia licèt tunc tibi etiam fortè probabile ſit, eſſe tuam prolem, potes tamen illam ex duabus his opinionibus ſpeculatiuis accommodare praxi, magis arriſuræ tibi, vt notant vterque hic Doctor.

60 Etſi enim verum non eſt, quòd ſicut poſſumus liberrimè ſequi alterutram è duabus opinionibus practicis practicè probabilibus, ita poſſimus è duabus ſpeculatiuis probabilibus alterutram liberrimè in praxin nobis gratam deducere, ſicuti ex inſtituto probauimus *tr.* 1. ſeu in Clypeo *ſect.* 1. & reuera errat, qui ita ratiocinatur: probab. . eſt, valere Baptiſmum, quo tingitur ſolus digitus, ergo probabile eſt, eſſe licitum etiam extra neceſſitatem: licèt inquam, non poſſimus generatim ex opinionibus ſpeculatiuis probabilibus inferre conſequentias practicas nobis gratas, & commodas, eò quòd propoſitiones ſpeculatiuæ non ſint regulæ noſtrarum actionum, ſed illud munus ſibi vendicent enunciationes practicæ; quia tamen ſæpiſſime id poſſumus, & nulla poſitiua ratio occurrit dicendi, nos in hac indiuidua materia non poſſe, imò hactenus dicta probant à fortiore id nos poſſe, ideo meritò ita argumentamur: *Probabile quidem eſt, hunc eſſe meum filium: at etiam ſimul probabile eſt non eſſe meum, ergo non teneor illum nutrire*.

Porro non probabile duntaxat, ſed moraliter certum dici debet illud, quod prudenter ita creditur, vt contrarium videatur nullo modo probabile; talia enim humano more paſſim dicuntur certa. Quin Baldus *conſ. 71 lib.* 1. & Menochius *de arbitr. iudicum l. 2. caſ. 89. n.* 16. aiunt, defendi poſſe teſtimonium illius, qui dicit, ſe pro certo ſcire id, quod nouit ex ſolis coniecturis, & præſumptionibus à iure probatis. 61

SECTIO IV.

orollaria ex præcedenti ſectione deducta.

SVMMARIVM.

An Maritus debeat præſumere illam prolem eſſe ſuam, quæ concepta eſt ſub idem tempus, quo vxor admiſit adulterium? 62.
Contra præſumptiones iuris, & de iure non admittitur probatio. 63.
Quænam ſint hæ? 64.
Quæ præſumptiones ſolius iuris? 64.
Adulter non tenetur alere prolem illius coniugatæ, cum qua alius peccauit ſub idem tempus, ſub quod ipſe habuit copulam maritus. 65.
Fœminis non eſt facilè fides habenda. 65.
Quid ſi proles referat lineamenta adulteri? 66.
An ex lineamentis probetur quem eſſe filium 67. & 68.
Duo corollaria pro Confeſſarijs in indicatis Caſibus. 69. & 70.
Quibus Caſibus licitè togeris pro legitimo, iiſdem adulter licitè tibi negat alimenta. 71.
Filius non tenetur credere matri, dicenti ipſum eſſe illegitimum. 72.
Refertur hanc in rem notabilis Caſus. 73.
Quid ſi mater pepererit ſeptimo menſe ab initò matrimonio. 74.
Nonnullæ mulieres pariunt menſe vndecimo à copula. 75.
Quin, & quandoque decimo tertio. 76, & 77.
Refertur compendioſè longum Conſilium Fagnani circa litem de legitimitate n. 78. & ſeqq.
Legitimitatis quæſtio etiam quando agitur de ſola hæreditate, ſpectat ad forum Eccleſiaſticum. 79.
Poſſeſſio legitimitatis releuat ab onere probandi illam. 80.
Fama probat etiam legitimitatem. 81.
Quando hæc probanda? 82.
Qualitas legitimitatis eſt diuerſa à cauſa filiationis. 84.
Et probatur ſimiliter per poſſeſſionem, vel quaſi. 84.
Poſſeſſio qualitatis quæ poteſt ineſſe à natiuitate, præſumitur adfuiſſe in natiuitate. 85.
Qualitas vera legitimitatis habet à iure aſſiſtentiam. 85.
Quid ſi quis fuit vſus aliqua vt concubina, quam tamen poſtea duxit? an filij cenſeantur in dubio eſſe legitimi? 86.

COrollarium I. Licèt communior opinio Couarruuiæ *in 4. decret. cap. 8. §. 3 num.* 10. Maſcardi *de probationibus concl.* 788. *num.* 6. Palai *tract. 1. diſp. 3. pun. 5. num.* 8. & aliorum cenſeat, maritum, qui vxorem ſuam cognouit, circa illud tempus, circa quod eandem cognouerunt alij, non poſſe dubitare, ſed debere iudicare, & præſumere, prolem ſub illud tempus conceptam, eſſe reuera ſuam, eò videlicet, quod in fauorem prolis, & matrimonij ſic ſtatui, & pro iuris præſumptione habendum decerni videatur. *l. quia ſemper. ff. de in ius vocando*, & clarius *l. miles. §. defuncti. 8 ff. ad l. iuliam de adulter.* Quia tamen S. Antoninus *par. 2. tit. 1. cap. 7. in fin.* Silueſter *verb. adulterium. quæſt.* 5. & Nauarrus *in Manuali cap. 16. num.* 49. ab onere faciendi ſumptus in puerum diſertè eximunt illum maritum, cuius vxor *eſt leuis, & ſolita cum alijs adulterari*, ideo poteſt & negari eiuſmodi præſumptio tam indeterminata, & confeſſarius in praxi accommodare ſe horum trium ſummorum Doctorum ſententiæ, ſi nequeat perſuadere pœnitenti praxin contrariæ; cùm præſertim cit. lex: *Miles* quam ita vrgent iure conſulti, reuera plus non dicat, quàm quòd *poſſit & mater eſſe adultera, & ſimul eiuſdem proles ab ipſius marito eſſe genita*, nullo autem modo tradit lex, eſſe id præſumendum. 62

Eſt autem talis pœnitens adhuc tutior, ſi ſuppetant ipſi inſuper 63

ſtræ

alia peculiares rationes dubitandi, Et ſic enim contra præſumptiones juris, & de jure non admittantur facilè probationes. Euerh. in locis, *loc.* 11. *nu.* 19. Tuſchus *lit. P. concl.* 614. referentes aliquas exceptiones, & Couarruuias *loc. cit.* maritum autem eſſe verum patrem prolis ex ſua vxore, quantumuis adultera conceptæ eo tempore, quo is cum illa habitabat, fit, vt dixi, ex communi interpretatione jureconſultorum, quamuis ſine firma lege, præſumptio non juris tantùm, ſed etiam juris, & de jure, vt ſingulariter exprimit Maſc. *loc. cit. nu.* 35. & Hipp. apud Couarr. *loc. cit.* rectè tamen monet Couarruuias contra Hippolytum, poſſe etiam in hoc caſo admitti probationes in contrarium, cùm præſertim, vt dixi, nulla lex clarè patrocinetur illi præſumptioni juriſtarum, eamque neget ſummus juriſta Nauarrus poſt Syluestrum, & S. Antoninum juris peritiſſimos.

64 Porro præſumptio juris *tantùm* eſt ea, ſuper qua juriſlator animum applicat ex veroſimili, transferendo onus probandi in aduerſarium. Et huius præſumptionis effectus eſt, vt ex ea is, contra quem præſcriptio eſt, condemnetur, niſi per eum probetur contrarium. Euerh. *loc. cit. nu.* 19. Præſumptio autem *juris, & de jure* dicitur illa, quæ inducitur à jure, & ſuper ea ſtatuitur, vt ei ſtetur. Idem *ibid.* Vide etiam Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 37. *n.* 8.

65 II. Coroll. Adulter, qui adulterium admiſit tempore, quo maritus domi habitabat, non tenetur credere, prolem ex adultera natam, eſſe ſuam, quantumuis adultera aſſeueret eſſe eius. Belloniſius, & Alciatus, quos refert, ſequiturque Gotofredus *in cit. legem miles. ff. ad leg. Aquiliam*; & proinde non eſt à confeſſario compellendus ad vllas expenſas faciendas in filium adulteræ. Henriquez *lib.* 11. *c.* 21. *nu.* 3. Bonacina *de matrim. q.* 4. *p.* 15. *nu.* 8. Leſſius *lib.* 2. *c.* 10. *nu.* 39. Palaus *tract.* 1. *diſp.* 3. *punct.* 9. Molina *tract.* 3. *diſp.* 10. Ratio eſt; quia maior pars Doctorum, quos, hoc argumentum tractans, refert, ſequiturque Menochius *de arbitr. iudicum* . *l.* 2. *caſ.* 89. exiſtimat, talem prolem eſſe à marito adulteræ habendam pro indubiè ſua; ergo eſt adultero perquam probabile, illam non eſſe ſuam. Adde, quòd & mulieribus non ſit facile fides habenda; nam *varium, & mutabile teſtimonium ſemper fœmina producit*, text. *cap. forus. de verb. ſignif.* & quando à pluribus intra breue tempus cognitæ ſunt, ignorent ex quo conceperint. Henriquez *loc. cit.* Quare meritò negat Leſſius *l. c.* adulterum eſſe adigendum ad vllos ſumptus, niſi ipſe moraliter certus ſit, prolem eſſe ſuam; vtique autem moralem certitudinem non parit dictum mulieris adulteræ.

66 Extendit autem Bonacina *loc. cit.* hoc corollarium etiam ad caſum, quo adultera illam ſuam aſſertionem firmat juramento, atque eius proles refert lineamenta adulteri, citatque pro ea extenſione Henriquezium, Molinam, Leſſium *loc. cit. nu.* 42. Filliucium *tract.* 32. *n.* 223. nullus tamen horum exprimit hanc extenſionem.

67 IV. Corollarium. Itaque licèt, quando filius adulteræ refert imaginem adulteri, eique ſimilis eſt, probabilis coniectura habeatur, quòd ipſe ſit ab adultero genitus, eo quòd communiter quis ſit filius (aut frater) illius, cuius lineamenta refert. Palaus *loc. cit. p.* 5. & apud ipſum Alciatus; ob quam rem cenſent non immeritò hi, aliique auctores, cæteris paribus præſumendum eſſe quempiam filium illius, cui aſſimilatur, & de quo dici poteſt:

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat;

68 Quia tamen & Bartolus *in leg. Gallus. nu.* 14. *ff. de liberis & poſthum.* rectè obſeruat, ac Menochius *de arbitrar. iudicum lib.* 2. *caſ.* 89. *à num.* 98. *ad* 102. bene probat, illam aſſimulationem perſæpe prouenire ex ſola imaginatione matris; ac denique Azor. *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 6. *qu.* 4. poſt Sotum, itemque Maſcardus *concluſ.* 792. *nu.* 9 meritò notat, hoc ſignum eſſe aliquando fallax, atque idcirco Bartolus illud nihili, Sotus, Azor, Menochius, Maſcardus, Bonacinaque parui faciunt, ſaltem quando adhibetur ad probandam illegitimitatem, ideo poterit tam adulter, quàm maritus, nixus authoritate horum Doctorum negare, te eſſe ſuum filium, etſi ſis ipſi perſimilis, modò non concurrant alia fortiora indicia, ac teſtimonia; nam ſimilitudo oris ſola coniecturam non facit, ſed qualemqualem ſuſpicionem, inquit, Menochius *loc. cit. nu.* 102. ſeu aliqualem præſumptionem teſte Maſcardo *loc. cit.*

69 V. Corollarium. Quando quis confitetur, ſe cum coniugata peccaſſe carnaliter, non eſt neceſſe, vt confeſſarius quærat, an non eam impregnarit; ſicut nec ipſam adulteram confitentem ſua adulteria, opus eſt, vt interroget, an non conceperit ex adultero, vel adulteris; quoniam etſi non rarò id fit raro tamen ſciunt ipſæ adulteræ, rariſſimè adulteri. Quamquam nil oberit, ſi ad emendandos aſſuetos adulteriis, proponatur grauiſſimum periculum ingentium iniuſtitiarum, quæ ſequerentur, ſi forte ex adulterio naſceretur proles vna, vel altera.

70 VI. Corollarium. Patet non erraſſe practicè illum confeſſarium, de quo.

HIC CASVS.

QVi Confeſſarius iuuenem confitentem, ſe aliquoties vſum commercio carnali alicuius puellæ, & poſtquam vidit impregnatam, profugiſſe, ne fortè adigeretur ad alendam illam prolem, quam ipſe non agnoſceret ſuam, eò quòd ſcilicet, plures alios cum eadem puella dormiſſe, abſoluit, non intimando ipſi vllam obligationem ſuſtentandi prolem naſcituram; fuit quippe memoratus confeſſarius ſecutus doctrinam allatam *n.* 42. *&* 49.

VII. Corollarium. Quibus in caſibus poteſt quis ex opinione probabili Doctorum aliquorum gerere ſe pro legitimo, iiſdem poteſt adulter, qui matrem illius cognouit, gerere ſe pro non patre ipſius, niſi adulter liquidò ſciret, ſe eſſe eius patrem. Ratio eſt, quia ſicuti diſpoſitum de vno correlatiuo, cenſetur eſſe diſpoſitum de altero. *leg. fin. C. de indicta vidui. in princ.* ita quod hic probabiliter dicitur de filio, probabiliter etiam pronuntiabitur de patre. Atque adeò poterit adulter quandoque trahere in ſuum commodum duplicem doctrinam. Primam Couarruuiæ *in* 4. *decretal. part.* 2. *cap.* 8. §. 3. Menochij *de arbitr. iudic. cit. caſ.* 89. Palai *tract.* 1. *diſp.* 3. *punct.* 5. aſſerentium, illum habendum eſſe pro legitimo, quem aut duo teſtes dicunt eſſe talem, aut mater cum marito tractauit vt legitimum, aut nominauit (modò aliquod adminiculum accedat ad hanc nominationem) ſuum filium. 71

Alteram tam magnorum, multorumque Theologorum, & Legiſtarum, qui cum Vaſquez 1. 2. *diſp.* 66. *cap.* 3. *num.* 44. abſolutè dicunt, quoties dubium eſt, vtrùm quis ſit illegitimus nec ne, eſſe reputandum pro legitimo, ſiue de ſuſcipiendis ordinibus ſacris agatur, beneficiiſque eccleſiaſticis, ſiue de adeunda poſſeſſione regni, excluſis, quos conſtat eſſe legitimos; & adducit cum Molina *tract.* 3. *diſp.* 101. ac Suarez *tom.* 5. *in* 3. *part. diſp.* 90. *ſect.* 5. rem hanc fuſe explicantibus, non teneri filium credere matri ſuæ, dicenti ipſum eſſe furto genitum, etſi id dicat conſtituta in extremo agone, & quidem jureiurando firmet, ſicuti addit Bonacina *de matrim. quæſt.* 4. *p.* 15. *n.* 8. 72

Declarant hanc alteram doctrinam Couarru. *in reg. peccatum par.* 2. §. 1. *num.* 8. *& in fin.* & Menoch. *cit. caſ.* 89. *n.* 29. poſt Alciatum. 73

Exemplo Mulieris Auenionenſis.

QVæ, vt verbis Couarruuiæ factum referam, cùm plures liberos haberet, quorum vnus eſſet adulterio conceptus, eis accerſitis ad mortem veniens dixit: Filij mei, vnus ex vobis natus eſt ex adultero, & ideo bona mei mariti defuncti detinet indebitè, ego verò priuſquam ex hac vita migrem, ne moriar in hoc peccato, eum vobis nuncupare intendo, niſi vos inuicem remiſeritis omne ius, quod habet alter aduerſus alterum; tunc filij, cum quilibet de ſeipſo dubitaret, mutuò ſeipſos ab eo onere abſoluerunt, eaſque inuicem remiſerunt.

Porro cenſet Couarruuias, vt liquet ex iis, quæ *ibid.* verſ. *ſecundo illud* diſſerit, atque Menochius *loc. cit.* filios non fuiſſe obligatos credere matri tametſi tunc juranti, vt addit Couarruuias, ac proinde matrem non fuiſſe obſtrictam aperire ipſis ſuum adulterium, vt rectè Couarr. quia leges non imperant actus inutiles *cap.* 2. *diſtinct.* 4.

VIII. Corollarium. Tametſi tua vxor pepererit ſeptimo menſe, poſtquam ipſam cognouiſti, aut ineunte vndecimo menſe, poſtquam illam vltimo cognouiſti, non tamen idcirco illam pro adultera, vel prolem pro ſpuria habere potes, cùm etiam ſoleant gigni infantes, qui non niſi ſex menſes, alii, qui vltra decem menſes in vtero materno hæſerunt. 74

Hinc Ariſtoteles *lib.* 7. *de animal. c.* 4. docet, eſſe mulieres, quæ decimo, imo quæ vndecimo menſe pariant; & Ioachimus Mynſingerus *centuria* 6. *obſeru.* 40. apud Laymannum *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 5. *nu.* 23. ſic loquitur. (Si poſt contractas nuptias ante ſeptimum menſem naſcatur, non legitimus cenſetur, argum. *l. ſeptimo ff. de ſtatu hominum*, rurſus, ſi poſt mortem, aut diuortium exacto decimo menſe, non initio menſis vndecimi, ſed ſub finem illius, aut poſtea proles naſcatur, non legitima cenſetur; ſi autem intra dicta temporum interualla proles edatur (niſi aliud quidpiam obſtet) pro legitima habenda eſt.) Ita Mynſingerus, qui videtur eam doctrinam mutuatus à Bartolo, *in citatam leg. Gallus ff. de liberis, & poſthum. n.* 14. Quo loco idem Bartolus addit ex Cyno, quòd Magiſter Gentilis aſſeruerit aliquid mirabile, quòd ſcilicet, quandoque etſi rarò contingat, vt mulier duodecimo, imo decimo tertio menſe pariat. Quod tamen dictum negat Bartolus admitti à jure ciuili. 75 76

Lege ſis Gulbertum Coſtanum *de dotib. nu.* 33. vbi refert ex Gellio *lib.* 3. *Noct. Attic. cap.* 16. ac Plinio *lib.* 7. *cap.* 5. honeſtam mulierem vndecimo, aliam decimo tertio menſe ab obitu mariti peperiſſe. Vide etiam Menochium *de arbitr. Iudic. caſ.* 89. *à n.* 34. tra- 77

ctantem

ſtantem prolixè hoc argumentum, & conſtantes cum aliis contra alios negantem, eſſe pro legitimo habendum, qui natus eſt quarto, vel quinto die menſis vndecimi à conceptione ſeu à mariti valentis, & vegeti morte planè repentina.

78 Cæterum quia in Experientiis *tr.* 8. ſeu de Ordine *Caſ.* 11. cum ageremus de ordinatione illegitimi, remiſimus Lectorem ad hoc vigeſimum octauum caput huius tractatus, ac non ſemel expertus ſum, ipſos quoque Theologos ſolere conſuli ſuper quæſtione de legitimis natalibus, dabo hoc loco ſummarium eorum, quæ Fagnanus conſcripſit in capit. *Lator qui fil. ſint legit.* quæ, inquam, circa cauſam legitimitatis, diu multumque agitatam in Curia Romana, ſcripſit tam ſolidè, vt propter rationes ab eo in medium adductas pro quodam Marchione Pallauicino, cuius legitimi natales vocabantur in controuerſiam, ipſamet Rota Romana reuocarit die 27. April. an. 1622. ſententiam, quam tulerat die 26. Martij. an. 1618. (vt teſtatur idem Fagnanus *nu.* 4.) aduerſus dictum Marchionem, conſiſtit autem compendium illius conſilij (cuius ego Synopſim propter recentiſſimum, & incredibilem Caſum refero in illam earum Experentiarum Theologicarum Editione quinta, quæ in eadem Officina Typographica, in quà hic ipſe Quinarius elaboratur eodem tempore, *Tr.* 10. *nu.* 197.) præcipue in his punctis.

79 I. Legitimitatis quæſtio appoſita petenti hæreditatem (& à fortiori petenti promoueri ad ſacros ordines) eſt ad Eccleſiaſticum judicem remittenda, quandoquidem cauſa legitimitatis eſt merè ſpiritualis. *num.* 1. *&* 2. quod etiam multi ſcribunt eſſe verum, licet agatur de ſolo facto. At multum dubito, an hæc doctrina ſit vſu recepta in noſtra Germania.

80 II. Poſſeſſio vel quaſi legitimitatis releuat à probatione huius, ita vt qui vel fuit conſtanter habitus pro legitimo, vel poſſidet bona paterna eo modo, quo legitimi; vel natus eſt de ea, quæ habebatur vera vxor, ſit dicendus eſſe in poſſeſſione quaſi legitimitatis *n.* 4. ita quidem vt ſingula horum trium titulorum ſufficiant ad inducendam illam poſſeſſionem. Idem *ibid.*

81 III. Singulariter autem prædictam poſſeſſionem tribuit nominatio, & tractatus, quando videlicet parens nominauit legitimum, vel tractauit illum eo modo, quo ſolent legitimi; quæ quidem nominatio ſola tametſi ita nominato non patrocinatur aduerſus tertium, quando eſt ſimplex nominatio, & incidens aſſertio parentum, ſi tamen ea nominatio ſit facta propter ſe, & coniuncta cum inſtitutione, ſufficit ita nominato, vt ſi ſit poſſeſſor legitimitatis, non teneatur probare ſuos legitimos natales, ſed poſſit onus reiicere in aduerſarium, quia videlicet talis nominatio eſt verus tractatus ſeu tractatio, quæ tractatio & eſt plus quam nominatio, & operatur etiam in præiudicium tertij *num.* 18. 19. 20. 21. modo non interueniat tractatus contrarius *nu.* 18. & ſingulariter quidem tunc operatur tractatus tale præiudicium, quando cum tractatu concurrunt alia adminicula *n.* 22.

82 IV. Quod ſi pater plures habens filios, quorum alij ſunt legitimi, alij ſolum legitimati, in ſuo teſtamento aliquos appellet *naturales, & filios ſimpliciter*, alios *autem filios legitimos, & naturales natos ex ſe, & vxore ſua*, debent, quidquid alij iudicarint, hi poſteriores haberi non pro legitimatis, ſed pro vere legitimis, imo etiam pro talibus, tametſi parens ita eos ſine vlla diſtinctione inter naturales, filioſque ſimpliciter, & inter filios legitimos, naturaleſque nominaſſet, hæc enim vltima verba ſimpliciter prolata intelliguntur de filijs legitime procreatis, *n.* 15.

83 V. Fama quoque probatur legitimitatis quaſi poſſeſſio, ſaltem quoad hoc, vt onus probandi reiciatur in aduerſarium *nu.* 41. quæ quidem fama probatur per teſtes deponentes verba: *publice & palam dicebatur nu.* 38. nec eſt neceſſario probanda in loco originis, ſed ſufficit in loco, vbi filius fuit educatus, vel conuerſatus *nu.* 39.

82 VI. Porro legitimitatis qualitas eſt diuerſa à qualitate filiationis, & ex quaſi poſſeſſione vnius non infertur quaſi poſſeſſio alterius. *n.* 75. adeoque filiationis quaſi poſſeſſio non releuat ab onere probandi legitimitatem. 75.

83 VII. At verò qualitas legitimitatis, quando quis eſt in huius poſſeſſione, vel quaſi, firmiter probatur tam in poſſeſſorio, quam etiam in petitorio hac generali, receptaque doctrina, quod qualitas nunc inexiſtens præſumatur inextitiſſe a natiuitate, ſi potuit tunc inexiſtere. *nu.* 10. nam poſſeſſio alicuius ſtatus transfert onus probandi non ineſſe in aduerſarium, quando illa qualitas quæ ineſt, fuit apta ineſſe ab origine rei *n.* 11. ex Bartolo & Baldo; & ex Iuribus conſtat, exiſtentem in poſſeſſione libertatis, ſeruitutis, vel alterius ſimilis qualitatis, ſiue agat, ſiue conueniatur, non teneri probare ſe fuiſſe ab origine natiuitatis in quaſi poſſeſſione, quia cum potuerit apte naſci liber, aut ſeruus, & nunc abſque dolo reperiatur in quaſi poſſeſſione huiuſmodi qualitatis liberatur onere probandi, idque transfert in aduerſarium. *n.* 12. Vnde quia vera legitimitas non ſolum non repugnat origini, & primo ſtatui filiationis, imo ipſi apprime conuenit; cum præſumptio ſit, filium eſſe ex legitimo matrimonio natum. *num.* 13. ex Menuchio & aliis, qualitaſque veræ legitimitatis habuat juris aſſiſtentiam, ſiquidem copula carnalis præſumitur fuiſſe licita potius, quam illicita, & ex honeſta coniectura inhoneſta præſumptio favore prolis innocentis excluditur, idcirco qui nunc eſt in poſſeſſione legitimitatis, cenſendus eſt, fuiſſe natus ex vero matrimonio. *num.* 14. *&* 15. ſuntque hæc vera, etiamſi conſtet, matrem illius, de qua hic eſt ſermo, fuiſſe prius concubinam, & primum poſt concubinatum veram vxorem patris; etſi quippe ſit poſſibile, quod fuerit natus ipſe ex matre concubina adhuc, non tamen hic attenditur illa poſſibilitas, vt recte declarat Euerhardus in loco à tempore ad tempus. *num.* 20. ſed titulus poſſeſſionis excludentis conſiderationem poſſibilitatis huius *n.* 16. Hæc & plura erudite, & ſapienter Fagnanus, quibus confirmantur ea, quæ de præſumptione legitimitatis in dubio dixi tum ſuperius, tum in citato Alphabet. Ordinis, ſeu *tract.* 8. Experientiarum Theologicarum, & ſingulariter in tr. 9. App. ad Caſ. 17. ad n. 449. lit. X. vbi ſuperiores doctrinas applico caſui valde perplexo.

V. V.

FVSTIBVS SÆVISSIME VERBERAVIT, &c.

CAPVT XXIX.

Vxor à Viro, filius à parentibus quomodo caſtigandi?

SECTIO I.

Quomodo vxor caſtiganda à viro?

SVMMARIVM.

Maritus licite caſtigat verbis Vxorem. 1.
Qualia debeant eſſe illa verba? 2.
Conuitium, & contumelia formalis eſt verbum prolatum cum intentione inhonorandi. 3.
Poteſt maritus etiam punire verbis vxorem. 4.
Qualia autem debeant eſſe illa verba? 5.
Quando peccent mortaliter mariti petendo vxores conuitiis. 6.
Quid cenſendum de conuitiis, quibus mutuo petunt mulieres plebeiæ? 8.
Maritus licitè verberat vxorem. 9.
Adſertur duplex fundamentum huius rei. 10.
Poteſtas coercendi, & caſtigandi eſt primario penes communitatem perfectam. 10.
Qualis debeat eſſe verberatio vxoris? 11. & 13.
Debet eſſe rara. 14.
Et primario correctionis ſolius cauſa. 15.
At quandoque tamen cauſa punitionis. 15.
Paterfamilias caſtigare poteſt verberibus peccata iam emendata. 16.
Quandonam cenſeatur maritus grauiter, adeoque illicite verberare vxorem? 17.
Quæ vxores ſint ſingulariter corrigendæ grauibus verberibus? 18. & ſeqq.
Quænam dicantur taranni coniugum? 20.

OVæres I. *Sitne marito fas vxorem verbis caſtigare, & quatenus.* 1
R. I. Vxorem delinquentem poteſt, & quandoque tenetur maritus corripere verbis. Ratio eſt, quia maritus eſt caput vxoris. *ad Epheſ.* 5. 1. *Corinth.* 11. *& cap. hæc imago.* 33. *qu.* 5. Et debet vxor ei ſubdita eſſe, ſicut domino *Epheſ.* 5. *verſ.* 23. Eſt autem capitis, & domini corripere illos, quorum eſt caput, & dominus, vt pater à fortiori per ea, quæ de correptione fraterna diſſerit S. Thom. 2. 2. *q.* 33. per totam. Et denique Deus mulieri comam dedit ad memoriam ſubiectionis. cap. *quæcunque diſt.* 30. & dum fœminæ maritantur, ideo velantur, vt nouerint, ſe ſemper maritis ſuis ſubditas eſſe cap. *Fœmina* 30. *q.* 5.

II. Verba, quibus maritus vxorem corripit, poſſunt quandoque continere conuitium, & contumeliam materialem. Ratio eſt: *Quia ſicuti licitum eſt aliquem verberare cauſa diſciplinæ, ita etiam & cauſa diſciplinæ poteſt aliquis alteri, quem debet corrigere,* 2

verbum

verbum aliquod contumelioſum dicere. Et hoc modo Dominus diſcipulos vocauit ſtultos, & Apoſtolus Galatas inſenſatos. Ita loquitur S. Thomas 2.2. *quæſt.72.art.2. ad 2.*

3 III. Conuitio, & contumelia formali non debet maritus vti in vxorem. S. Chryſoſt. in epiſt. 1. *ad Corinth. homil. 26. ſub fin.* Ratio eſt, quia conuitium, & contumelia formalis eſt verbum prolatum, cum intentione inhonorandi. S. Thomas *loc. cit. in Corp.* Atqui maritus non habet ius inhonorandi vxorem, ſeu eius honorem minuendi, auferendique, cùm non habeat ius illam iniu-
4 riandi. Toletus *lib. 5. cap. 2.* Reginaldus *lib. 20. n. 47.* Itaque conuitia illa debent eſſe ſolum materialia, ideſt, animo corripiendi, vel puniendi. Dico: *vel puniendi*; ſicuti enim poteſt quandoque maritus vxorem percutere, non ſolius correctionis, ſed etiam punitionis gratia, vt mox oſtendam, ita etiam verbis materialiter iniurioſis ob punitionem. argum. doctrinæ iam primùm ex S. Thoma allatæ.

5 IV. Conuitia, quibus maritus vxorem corrigit, aut punit, debent non continere infamiam. Nauarrus in Manuali *cap. 14. nu. 19.* Sayrus *in Claui Reg. lib. 7. cap. 7. n. 9.* Reginaldus *loc. cit.* Filliuc. *tract. 28. part. 2. cap. 9. nu. 141.* Ratio eſt, quia cùm quiſque ſit dominus ſuæ famæ. S. Thom. 2. 2. *q. 73. art. 4. ad 1.* & ex inſtituto Couarruuias *variar. reſol. lib. 1. cap. 2. n. 8.* ac Leſſius *lib. 2. cap. 4. dub. 11. n. 59.* & latè Molina *de iuſtit. tract. 4. tota diſp. 2.* huic autem dominio non cedant vxores maritis, nec hi ex fœdere coniugali vllum ius in id acquirant, efficaciter infertur, maritum grauiter delinquere, quan-
6 do in vxorem iactat verba denigrantia multùm eius famam. Quin etiam tunc grauiter delinquit vir, quando correptionis gratia admodum atrocibus conuitijs, contumelijſque coniugem petit. Sayrus, Reginaldus, Filliucius *ll. cc.* Si videlicet ea conuitia notabiliter excedant moderamen iuſtæ correptionis, aut punitionis. Ratio eſt, quia nullæ leges humanæ, aut diuinæ permittunt ei, vt excedat moderamen prædictum.

7 V. Hinc inferes, longè certiùs, & grauiùs à maritis peccari, quando non iuſtæ correptionis, ſed propriæ vindictæ cauſa, vel ex alio malo affectu ſuas vxores vocant ſagas, meretrices, adulteras. Et quidem communiter ſunt damnandi de peccato mortali, qui vxores nobiles, aut valde honeſtæ familiæ compellāre eiuſmodi cognominibus: ſi autem ruſtici, aut vulgares opifices, hiſce phraſibus quandoque ſalutent tori conſortes, tametſi Bertholdus Berteau *in directore confeſſar. in 4. Decalogi præcepto*, abſolutè lethalis delicti reum pronuntiat maritum, qui vxorem vocat canem, meretricem, ſagam, non iudico tamen, ab ijs communiter admitti crimen lethiferum, quia vxores plebeiæ ſunt aſſuetæ eiuſmodi complimentis, ac proinde non curant magnopere, quia ab aſſuetis non fit paſſio. Excipe, niſi fortè vel identidem ingerantur illa conuitia, vel ab vxoribus putentur iactari feriò, & ex quadam ſuſpicione veneficij, adulterij, &c. hoc enim caſu grauiſſimè ſentiunt, & proinde grauiſſima fit illis iniuria.

8 Ex quo breuiter deduces, quando plebeiæ mulieres in iurgio vocant ſe mutuò ſagas, meretrices, &c. non eſſe à confeſſario mox iudicandas contraxiſſe culpam lethalem, quoniam, vt dixi, hæc conuiti[a] ſunt inter plebeculæ, ſeu infimæ ſortis homines vulgaria, & communiter parum curantur, quando in iurgio, atque ita proferuntur argum. *legis quidquid calore. ff. de reg. iur.*

Quæres II. *An, & quatenus ſit viro fas verberare vxorem?*

9 R. I. Marito competit ius vxorem verberandi. Ita docent paſſim Canoniſtæ, quos refert, ac ſequitur Sanchez *de matrim. lib. 10. diſp. 18. n. 16.* Ijdemque Theologi, quos nominant, affectantutq; Sayrus *in Claui Regia lib. 7. cap. 7. n. 8.* Bonacina *de legib. ſeu in 4. præcept. Decalogi, diſp. 6. q. unic. p. 7. n. 2.* Ferdinandus de Caſtro Palao *diſp. 3. de matrim. punct. 5. §. 3.* licèt videatur diſſentire Gloſſ. *in cap. duo iſta 34. q. 4.* Alex. *conſ. 115. n. 2.* Tiraquell. *legum connubial. l. 8. n. 10. & ſeqq.* quibus fauet S. Chryſoſt. *cit. homil. 26. in 1. ad Corinth.*

10 Huius, & ſequentium, ac ſubinde præcedentium, reſponſionum duplex eſt hoc fundamentum. Primum, quod vir ſit caput vxoris, eiuſque ſuperior, & quaſi magiſter. *Supra n. 1.* Atqui capitis, & ſuperioris eſt membra, & ſubditos etiam verberibus caſtigare argum. *leg. ſed & ſi §. ſi. ff. ad leg. Aquil.* vbi dicitur *leuis duntaxat caſtigatio conceſſa eſt docenti*. Secundum, quòd familia ſit communitas quædam, etſi imperfecta. S. Thom. 2. 2. *q. 65. art. 2. ad 2.* cui imperfectæ communitati cùm præſit vir. S. Thom. *ibid.* habet poteſtatem pœnis coërcendi eos, quibus ipſe præeſt, vt rectè infert idem S. Thomas. Non tamen maiorem, quàm permittat communitas perfecta. Palaus *loc. cit.* eò quòd in hac primario reſideat poteſtas coercendi, & caſtigandi. Idem *ibid.*

11 II. Illa igitur verberatio debet eſſe non ſæua. Abbas *in cap. quemadmodum de iureiur. § illud autem nu. vltimo*. Non acris. Bonacina *loc. cit.* Reginaldus *l. 31. n. 317.* Non grauis. Syluester *verb. vxor q. 3.* Petrus Nauarra *lib. 2. de reſtitut. cap. 3. n. 467.* Toletus *lib. 5. cap. 2.* Filliucius *loc. cit.* Nec immoderata. Alex. *loc. cit. n. 3.* Sanchez, Reginaldus, & Palaus *ll. cc.* ſed prudens, & charitatiua. Berteau *loc. cit.* adeoque leuis Alex. *loc. cit.* S. Thom. *loc. cit.* Sayrus *loc. cit.* Laymannus *lib. 3. tr. 10. part. 3. cap. 2. n. 7.* Palaus *loc. cit.* Hoſtienſis, & Gofredus apud Syluestrum *loc. cit.* nec ſcio, qui grauem verberationem permittat.

Ratio eſt, quia vxor peccauit aut leuiter, aut grauiter. Si leuiter, tum vtique non eſt grauiter punienda, cùm & *pœna metienda ſit ex culpa. cap. felicis, de pœnis in 6.* & *cauendum ſit, ne pœna maior ſit quam culpa*. Cicero *lib. 1. de offic.* Si autem grauiter peccauit coniux, tum vſus docet, à perfecta communitate non permitti imperfectæ ius grauiter puniendi, ſed grauem punitionem irrogandam eſſe à magiſtratu, habente perfectam poteſtatem coercendi. S. Thom. *loc. cit.* Confirmatur deciſione legis *ſed etſi*, ſuprà adductæ. Vnde non modò peccat mortaliter maritus, quando 12 grauiter cædit vxorem, etiam correctionis cauſa. Petrus Nauarra, & Filliuc. *ll. cc.* ſed etiam tenetur ei reſtituere tertiam partem donationis propter nuptias. text. *authent. Si quis autem § ne liceat matri, & auia collatione 8.* Quanquam fateor, hanc pœnam hac ætate non eſſe vſu receptam, cùm tamen atrox verberatio vxorum ſit non in frequentiſſima. 13

III. Illa leuis verberatio debet eſſe rara. Sanchez, & Reginaldus *ll. cc.* Et non niſi graui, vrgentique ex cauſa. Iidem *ibid.* Petrus Nauarra *loc. cit. n. 467.* Abb. *loc. citat.* Hoſtienſis, & Gofredus apud Syluestrum *loc. cit.* Ratio eſt, tum quia vxor eſt viri ſocia. *Geneſ. 3. verſ. 12.* S. Chryſoſt. *cit. homil. 26.* & non mancipium. S. Chryſ. *l. c.* tum quia alioqui turbaretur nimis ſæpe pax domeſtica; tum denique, quia Apoſtolus *ad Epheſ. 5.* iubet, vt viri diligant vxores ſuas. Atqui charitas nec facilè, nec crebrò irritatur, aut cogitat malum. 1. *Cor.* 13. multò minùs irrogat illud. Vnde prouidè monet Nauarra *num. 467.* & Sayrus *loc. cit.* vxorem delinquentem debere priùs verbis, quàm verberibus corripi, & Palaus *l. c. n. 4.* notat, expedire, vt ſit leuior caſtigatio quàm mereatur delictum. 14

IV. Illa eadem verberatio poteſt ſuſcipi imprimis correctionis 15 gratia, vt docent omnes hactenus citati; deinde etiam, & quandoque gratia ſolius punitionis commeritæ. Petrus Nauarra *loc. cit. n. 465.* Laymannus *loc. cit. n. 7.* Bonacina *loc. cit. punct. 8. n. 10.* Palaus *loc. cit. n. 2.* contra Sotum; poteſtas enim maritalis extendit ſe ad punienda leuiter delicta ſubditorum, ſicuti poteſtas Publica ad grauiter plectenda grauia peccata inferiorum. Et ita fert conſuetudo. Vnde colligunt hi Doctores, poſſe à patrefamilias ver- 16 beribus caſtigari ſubditorum peccata, plenè emendata; Cenſeo tamen, practicè loquendo occurrere rarò cauſam, omnibus ſpectatis ſufficientem ad eiuſmodi vindicatiuam punitionem.

V. Porro tunc cenſetur maritus grauiter, atque adeò illicitè vxo- 17 rem percutere, quando eam cædit grauiùs, quàm conſuetudo loci permittat; ea enim ſpectanda etiam eſt hic. Palaus *l. cit. n. 3.* Atque adeò, quando eam cedit fuſte, aut flagellis, niſi admiſerit delictum ſufficiens ad repudiom. text. notabilis, & expreſſ. *in cit. authent. ſi quis autem*. Vnde Palaus *loc. cit.* peccati mortalis damnat, qui abſque cauſa grauiſſima vrgente cedit flagris vxorem, etiamſi illa verberatio ſit in ſuo genere leuis, & moderata, eò quòd ſit ſeruorum propria, & ingenuis non niſi in minori ætate inferri ſolita: Et præmiſerat idem auctor. (Vxorem cædere alapis, conculcare pedibus, fuſte percutere, rarò permitterem, quia hæ pœnæ ſi frequentes ſint, grauiter repugnant coniugali affectui, & timori.) Alexander verò *cit. conſ. 115. nu. 3.* reſoluit, quemdam Petrum irrogaſſe atrocem iniuriam vxori ſuæ Antoniæ, quando eam *pedibus percuſſit in capite, ſeu ſuper oculo, & in murum proiecit cum ſanguinis effuſione*, etſi habuerit iuſtam cauſam corripiendi.

Porro exiſtimo, à confeſſarijs, aut magiſtratu, non reprehen- 18 di maritos, qui plebeias (etenim inter has, & Nobiles faciendum eſſe diſcrimen monet rectè Palaus *loc. cit.*) vxores merobibulas, ſeu ebrioſas, itemque ſuſpecta conſortia vitare nolentes, poſt leniorem pœnam ſine effectu illatam fuſte conuerberant, vt biduo, triduòve duret verberum aliquis ſenſus. Præmiſerat autem Palaus *n. 2.* & Laymannus *l. c. n. 6.* pœnam, qua vir vxorem caſtigat, eſſe debere leuiorem ea, quam leges patri permittunt in filium, eò quòd hæc ſit ſocia viri. Suprà *n. 14.* Item Syluester *l. c.* negat, fas 19 eſſe marito laico, vxorem vinculare, ſeu vinculis aſtringere, licèt id iuris in vxorem clerico coniugato permittatur capitulo *placuit. 33. q. 2.* Subtractione cibi eſſe plerumque corrigendos defectus ordinarios vxorum putat Baldus *loc. cit.*

Ex his omnibus inferes, tyrannos, vt etiam nuncupat ipſe Pa- 20 pa *c. de his, qui*, potiùs quàm maritos dici, & à confeſſarijs ſeuerè, ſerioque corripi debere coniuges illos, qui imitari ſæuitiam Sulpitij Merulæ, in Accuſat. Canonic. *lit. V. V.* iudicatam, pugnis aut fuſtibus in miſeras vxores crebrò, & abſque legitima cauſa, ita graſſantur, vt hæ per plures dies vultum liuore, tergum vibicibus notata circumferant. Et verò non autumo, inter ſex, vel ſeptem carnifices tales veriùs, quam coniuges, reperiri vnum, cui vxor ſemel in anno ſuppeditet rationabilem cauſam eiuſmodi crudelitatis. Vide de vxoris verberatione plura infra *cap. 34.* & duos notabiles caſus in Experientijs *to. 10. caſ. 20.*

SECTIO II.

An, & quatenus parentes licitè filios caſtigent?

SVMMARIVM.

Pater licitè caſtigat filium verbis. 21.
Bona corporis ſunt ex ſe nobiliora bonis honoris. 21.
Qualia debeant eſſe verba, quibus pater filium corripit? 22. & 23.
Quid cenſendum de maledictionibus parentum in filios? 24.
Quid doceat hac in re experientia? 27.
Exhibentur octo Aphoriſmi pro Confeſſariis confitentium, ſe aliis eſſe imprecatos malum. 29. & ſeqq.
Generalis ratio, ob quam Confeſſarius poſſit ſtare illis aphoriſmis. 34.
Tenetur tamen, quandoque non ſtare illis omnibus. 39.
Maledictiones prolatæ ex odio ſunt probabiliter omnes eiuſdē ſpeciei. 40.
Etiam verberibus caſtigatur licitè filius. 41.
At qualibus? 42.
Quinam patres, & Ludi Magiſtri ſint carnifices filiorum, ac diſcipulorum? 43.
Etiam matri competit ius caſtigandi verberibus communes liberos. 45.
Nec poteſt maritus integrè id vetare. 46.
Ius verberandi liberos eſt effectus patriæ poteſtatis. 47.
An etiam ad initiatos ordinibus ſacris extendatur? 48.
Patria poteſtas ferè introducta eſt iure humano. 50.
Pœna patris illicitè verberantis filium. 51. & 52.
Germani liberant aliquatenus patria poteſtate filios coniugatos. 53.

21 QVæres I. *An ſit fas patri, filium verbis contumelioſis caſtigare?* Reſp. affirmatiuè cum S. Thoma 2. 2. *q.* 42. *art.* 2. *ad* 3. Et quidem ſæpius, liberiùs, diutiùſque, quàm ſupra dixerim, licere ei in vxorem, vt exprimit Laymannus *lib.* 5. *tract.* 10 *part.* 3. *cap.* 2. *n.* 6. Ratio eſt, quia *non debet, cui, quod plus eſt, licet, quod minus eſt, non licere* text. *leg. non debet, ff. de regulis iuris*. Atqui ex vna parte licet patri, verberibus animaduertere in filium, vt paulò poſt probabo, & quidem grauioribus, quàm in vxorem. *Suprà num.* 18. Ex altera autem parte plus eſt verberare, quàm conuitio excipere; quia verberatio eſt ex ſuo genere grauius malum, quàm conuitium, illa enim aduerſatur bonis corporis S. Thomas 2. 2. *q.* 65. *art.* 2. *Corp.* hæc autem bonis honoris S. Thomas *q.* 72. *art.* 1. *in C.* Atqui bona corporis ſunt ex ſuo genere præſtantiora bonis honoris. S. Thomas *qu.* 73. *art.* 6. *in C.* Eſto fama ſit tantum bonum, vt qui famam negligit ſuam crudelis ſit, text. *cap. nolo* 12. *q.* 1. ex S. Auguſtino. Vide plura *cap.* 18. *n.* 12.

Porro, quia ſuprà dixi, quemque eſſe famæ ſuæ dominum, fit,
22 vt verba, quibus pater filium caſtigat, debeant eſſe eiuſmodi, vt non diffament filium, efficiendo, vt apud alios habeatur pro fure, ſodomita, &c. nam nullæ leges permittunt patri, vt inuolet in hoc dominium famæ, ſpectans ad filium, non autem ad patrem. Quamquam obſeruant Molina *in tract.* 4. *diſp.* 9. *num.* 41. & Cardinalis de Lugo, *diſp.* 14. *de iuſtit. ſect.* 4. à patrefamilias non peccari grauiter, etſi occulta domeſticorum, adeoque filiorum delicta manifeſtet vxori in maiorem cautelam.

Item verba in filium contumelioſa ita permittuntur patri, vt de-
23 beat eſſe memor moniti Apoſtolici, *ad Epheſ.* 6. *Vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros.* Quare etſi non damno opificem, qui quandoque ſuum filium compellat ſuſpendiarium, nebulonem, trifurciferum, maſtigiam, filium diaboli, ſpurium, &c. eſto re vera vllum horum epithetorum filio conueniat; ſi tamen identidem, & abſque rationabili cauſa eructet ea in filium haud planè hebetem, non eſt extra culpam, quia & dat filio cauſam iuſtam iracundiæ, & facit contumacem, vt poſtea reprehenſiones iuſtas nil moretur.

At inquies: *Quid cenſendum execrationibus, ſeu maledictis pa-*
24 *rentum in filios?*

R. Expertus ego ſum, verum eſſe id, quod Molina *tract.* 4. *diſp.* 22. *num.* 4. poſt Caietanum mox citandum teſtatur, ſcilicet maledictiones parentum in filios, herorum in famulos, etſi circa grauia mala verſentur, attamen communiter non continere malitiam mortalem; idque duplici ex cauſa. Primò, quòd frequentiſſimè proferantur ſolo obiurgandi animo abſque voluntate, vt ratificentur. Atqui in peccatis verborum maximè conſiderandum eſt, quo animo proferantur. S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 73. *a.* 2. *in C.* Secundò, quòd etiamſi quando proferuntur cum praua intentione, id tamen perſæpe fiat ex tam ſubita iræ commotione, vt non relinquat locum deliberationi ſufficienti ad mortalem malitiam, coram Deo contrahendam, quia videlicet eſt motus primo ſecundus.

Negari tamen nequit, quin etiam quandoque reperire ſit tam im- 25
pios parentes, vt filiis præſertim priuignis peſtem, mortem, diabolum ex animo deliberato exoptent. Obſeruat autem Caietanus 2. 2. *quæſt.* 76. *art.* 1. & cum illo Molina *loc. cit.* etſi poſt prolata maledictionis verba ſtatim interrogatus pater, vtrùm vellet ea eſſe vera reſpondeat: *abſit, vt velim*, illud tamen ſignum non eſſe, quòd non peccarit mortaliter; poteſt enim re vera fieri, vt illo ipſo tempore, quo verba imprecatoria iaculabatur, deliberatè deſiderarit verificari. Puto tamen, ſi eiuſmodi pater dubitet vtrùm 26
ex animo, ſeu formaliter protulerit illas execrationes, eſſe, ſtante illo dubio, præſumendum, quòd vel non protulerit ex animo, vel protulerit ex motu primò ſecundo, adeoque non deliberatè ſatis; quia non ſolemus tam facilè obliuiſci perfecti conſenſus in peccatum. Quamquam nolim hoc dictum de illis, qui conſueuerunt formalibus execrationibus liberos, ſeruos, alios petere. Etenim aſſueti præbere tentationibus, & paſſionibus perfectum conſenſum, debent in dubio præſumere, ſe præbuiſſe perfectum, & non tantum imperfectum; ſicuti viceuerſa ſolitus fortiter reſiſtere tentationi, poteſt in dubio præſumere, ſe illi non præbuiſſe conſenſum ſaltem perfectum. Palaus *tract.* 2. *diſp.* 2. *punct.* 6. *num.* 5. poſt Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 1. *n.* 10. & Saytum *lib.* 8. *cap.* 6. *n.* 6. *in fine.*

Sum quoque in praxi expertus idipſum, quod Molina *loc. cit.* 27
ſcilicet perſæpe meliùs à Confeſſario, quàm ab ipſo pœnitente, conijci, vtrùm maledictio peruenerit ad malitiam formaliter mortalem nec ne, eò rudes homines, & timoratæ conſcientiæ nequeant ſatis diſcernere, vtrùm maledixerint cum animo, vt malum eueniret; & certum eſt, indicium illius animi ſufficiens non haberi ex eo præcisè, quòd cum vehementi ira fulminauerit quis verba imprecatoria.

Cæterùm, quia hoc peccatum eſt tam frequens, quò confeſ- 28
ſarij nondum vſu periti poſſint meliùs coniicere, vtrùm ab illo, qui confitetur, ſe maledixiſſe, Er habe geflucht, oder ubel gerounſcht, ſit contractus reatus culpæ lethiferæ, in eorum gratiam tradam nonnullos aphoriſmos ex propria experientia collectos.

I. Aphoriſmus. Quando quis, aut quæ confitetur, ſe proli ſuæ 29
maledixiſſe, diabolum imprecatum fuiſſe, &c. communiter non tenetur confeſſarius interrogare numerum talium maledictionum.

II. Aphor. Quando vitricus, aut nouerca dicit: *meo priuigno,* 30
aut priuignæ ſum aliquoties, ſed non peſtem, aut fulmen imprecata, poteſt communiter confeſſarius eſſe contentus hac confeſſione, tutiùs tamen eſt, quærere, an ex animo.

III. Aphor. Idem ſentio de herorum, & herarum imprecationi- 31
bus erga famulos, & ancillas non crebris; de crebris aliud iudico.

IV. Quando qui confitetur, ſe extraneo ſæpius maledixiſſe, 32
quærat confeſſarius, an cum illo inimicitias gerat, nec ne; ſi gerit inimicitias, adigendus eſt ad exprimendum aliquem numerum maledictionum; ſi non gerit, nec geſſit, perſæpe opus non eſt ſciſcitari numerum.

V. Aphor. Quando confeſſarius aduertit, priuignum, aut pri- 33
uignam, quibus maledixere vitricus, aut nouerca, eſſe iis admodum ingratos, & quaſi ſudem in oculis, exquirat numerum maledictionum.

VI. Aphor. Quando pœnitens confeſſus, ſe maledixiſſe, & in- 34
terrogatus, vtrum ex animo maledixerit, ob es von Derzen gangen ſene, reſpondet affirmatiuè, non eſt communiter ſenſus, quòd malum optarit ex animo, ſed quòd ex ira protulerit verba maledictionis, quare eſt, vel non eſt vlterius interrogandus iuxta præcedentes aphoriſmos.

VII. Aphor. Quando confeſſus, ſe maledixiſſe, & interroga- 35
tus an ex animo reſpondet: *Domine, me ſtatim pœnituit*, plurimi hac reſponſione iudicare volunt, maledictionem non proceſſiſſe ex animo, plurimi, & forte æque multi indicant, proceſſiſſe quidem ex animo, ſed ſtatim pœnituiſſe, quare inſtituenda erit quæſtio de numero.

VIII. Aphor. Quando pœnitens interrogatus vtrùm tunc, cum 36
verba maledictionis promebat, voluerit ea eſſe vera, ſeu, vt euenirent (qui omnium expeditiſſimus interrogandi modus eſt) negat, non imprudenter ſupponet confeſſarius, eum non peccaſſe mortaliter, ſecus ſi aſſerat; quare in primo caſu nil neceſſariò quærendum de numero, at in ſecundo.

Horum omnium aphoriſmorum hoc vnicum fundamentum eſt, 37
quòd confeſſarius non teneatur numerum peccatorum interrogare, quando ipſi probabile eſt pœnitentem non deliquiſſe mortaliter, cùm ne ipſe quidem pœnitens in hoc caſu teneatur illum numerum exprimere. Et viceuerſa tenetur confeſſarius indagare numerum criminum formaliter lethalium, quando non exprimit pœnitens. Filliuc. *tract.* 7. *num.* 374. iunct. *num.* 369. Diana *part.* 1. *tract.* 15. *reſol.* 7. Palaus *tract.* 23. *punct.* 10. *num.* 3. Niſi ex huius dictis æſtimari probabiliter queat. Tanner. *tom.* 4. *diſp.* 6. *q.* 5. *num.* 82. Atqui in 38
caſibus illis, in quibus negauimus, eum obligari ad inueſtigandum numerum, probabile eſt confeſſario, non fuiſſe peccatum mortaliter à pœnitente; quia illi, quandiu peculiaris ratio non occurrit in contrarium, probabile eſt pœnitentem ſuum ſe geſſiſſe,

ſicuti

ſicuti ſolent communiter ij, de quibus locuti ſumus. Tannerus *loc. cit. n.* 91. Communiter autem ſolent tales maledicere non ex animo, vt ego multiplici experientia didici; ſicuti viceuerſa in ijs caſibus, quos in contrarium innui, expertus ſum communiter, illarum maledictionum aliquas procedere ex praua intentione: ergo alla■ aphoriſmi continent veritatem practicam.

39 Nec obeſt, quòd non planè rarò fallant illi aphoriſmi, & proinde ſæpe perdant officium ſuum. *leg. 1. ff. de reg. iur.* tantùm enim hinc ſequitur, non eſſe damnandum confeſſarium, qui aliter procedit, imò laudandum, ſi exactiùs interroget, præſertim quando non adſunt multi pœnitentes. Et verò tenetur exactiùs quærere tunc, cùm ob peculiarem vnam, alteramve circumſtantiam apparet, hic, & nunc non habere locum prædictos aphoriſmos; ſicuti ſi dicat pœnitens, ſe ſuæ matri in os male dixiſſe, non tamen ex animo; quia licèt illa maledictio non ſit mortalis in genere maledictionis. S. Thom. 2. 2. *q.* 76. *artic.* 2. eſt tamen mortalis in ratione conuitij, & contumeliæ: *Qui maledixerit patri ſuo, aut matri ſuæ, morte moriatur.* *Lev.* 20. Vide Molinam *cit. diſp.* 22.

40 Suppono autem, eſſe practicè tutam (de ſpeculatiua veritate non loquor) ſententiam illorum, qui cum Card. de Lugo *tom.* 2. *in* 1. *part. diſp.* 16. *ſect.* 5. *n.* 260. P. Dicaſtillo *tom.* 2. *in* 2. *part. diſp.* 9. *num.* 498. Eſcobar. in Theol. mor. *lib.* 35. *probl.* 29. contra S. Thom. *loc. cit. art.* 4. *ad* 2. & Caietanum *ibid.* exiſtimant, maledictiones, quæ ex odio proferuntur, non accipere à ſpecifica diuerſitate malorum, quæ optantur, ſpecificam, & diuerſam malitiam.

41 Quæres II. *An, & quatenus liceat patri filium caſtigare verberibus?*

42 Reſp. I. *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum.* prouerb. 14. & *qui diligit filium ſuum, aſſiduat illi flagella.* eccl. 30. II. Non tamen eſt fas ita grauiter cædere filium, vt ei damnum irreparabile inferatur. S. Thom. 2. 2. *q.* 65. *art.* 2. Etenim illi, qui præeſt ſolùm imperfectæ communitati, non competit ea poteſtas. S. Thom. *ibid. ad* 2. Et proinde peccat mortaliter parens inferendo filio damnum irreparabile. Petrus Nauarra *lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 460. Et generatim, qui filium mutilat, vulnerat, cædit atrociter, atque immaniter, mortalis peccati reus eſt, iuxta *leg. vnic. C. de emendat. propinq.* Reginaldus *lib.* 20. *n.* 42. Nauarra *loc. cit.* Atque adeò vniuerſim, quando cædit notabiliter grauiùs, quàm meteatur filius, eſto non excedat terminos punitionis paternæ. Molina *tr.* 3. *de p.* 2. Illa porro non eſt ſemper immoderata verberatio, in qua facta eſt aliqua excoriatio, ſi ex ea non immineat notabilis læſio. Molina, & Reginaldus *ll. cc.*

43 Carnificibus annumerandi ſunt illi parentes, & Ludimagiſtri, qui liberos, ac diſcipulos ita crudeliter verberant fuſtibus, pugnis, alapis, ferulis, vt ex illis verberibus fiant hi ſurdaſtri, hebetes, ſtupidi, aut manibus tremuli. Equidem Bertholdus Bertheau *in direct. confeſſarior. in* 4. *precept. Decalogi punct.* 2. dicit, eſſe peccatum mortale, ſi pater filium conculcet, vel percutiat cum ſanguinolenta contuſione. Ad breue tempus filium carceri includere, aut loris adſtringere permittit patri Laymannus *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 3. *cap.* 5. *n.* 8. poſt Farinacium *in praxi criminali lib.* 1. *tit.* 4. *q.* 27. *n.* 25.

44 Quæres III. *Quid iuris matri competat circa filiorum caſtigationem?*

Reſp. I. Tantum, quantum ipſi de ſua legitima poteſtate permittit maritus; poteſt enim vtique vir vxori ſuam circa hoc poteſtatem delegare, ſeu, ſi mavis, ſubdelegare

45 II. Etſi mater non acceperit à viro poteſtatem caſtigandi filium, aut filiam, poteſt tamen caſtigare ſaltem ad emendationem. Hanc reſponſionem non ſcio quidem, qui expreſsè tradat, innuitur tamen à Molina *tract.* 2. *diſp.* 228. vbi abſolutè tribuit matri ius verberandi filium. Probatur tum ex praxi communiſſima legem faciente, tum quia mater in adminiſtratione familiæ eſt ſocia mariti; tum quia aliàs matri inſultarent petulantes liberi; tum denique quia *leg. vnic. C. de emend. propinq.* ſit abſolutè

46 poteſtas ſenioribus propinquis puniendi vitia minorum. Vnde non puto, poſſe à marito vniuerſim prohiberi matri, ne liberos peccantes ipſa cædat, ſaltem emendationis cauſa, quamvis communiter conſultius agat, ſi pœnam merè vindicatiuam, quam etiam competere patri tradit Bonacina *diſp* 6. *de leg. q. vnic. punct.*

47 8. *n.* 10. relinquat ipſa patri. Et quia ius verberandi liberos eſt effectus patriæ poteſtatis. Gloſſ. *in cap. cum voluntate. de ſent. excomm. verb. inferiorum gradnum.* Molina *tract.* 2. *diſp.* 228. fateturque Abbas *in cit. cap. cum voluntate. n.* 5. ideo filium emancipatum verberare non licet parenti, etſi obiurgare liceat

48 Viceuerſa, quia Ordines minores non eximunt patria poteſtate. *authent. presbyteros C. de Epiſc. & cler.* Abbas *in cap. cum voluntate. de ſent. excommunic.* & alij omnes, fit, vt pater non incurrat excommunicationem, quando filium minoribus ordinibus initiatum caſtigat verberibus pro merito. text. *in citat. cap. cum voluntate,* & *cap.* 1. *eod.* ſecus, ſi filium Epiſcopum caſtigaret; quia Epiſcopalis dignitas liberat integre patria poteſtate. *authent. ſed Epiſcopalis dignitas Cod. de Epiſc. & cler.* Et quamvis ne ſacerdotium quidem eximat integre patria poteſtate. *cit. authent. presbyteros,* Molina *tract.* 2. *diſp.* 220. & alij communiter, diſſentiente Gloſſ. *in citat. cap. cum voluntate, verb. inferior,* attamen quoad effectum exemptionis à caſtigatione eximunt maiores ordines iuxta cit. Gloſſ. *cit. verb. inferior. & verb. in minoribus.* Abb. *loc. cit.* Molinam *loc. cit.* & alios, diſſentiente Sàlueſtro, Nauarro *cap.* 27. *n.* 82. Bonacina *de cenſuris in genere diſp.* 2. *q.* 4. *n.* 4. vbi hic auctor citat pro ſe multos, & probat inde, quòd *cit. cap. cum voluntate* non fiat diſtinctio de clerico maioribus, vel minoribus ordinibus initiato. Sed vtique memoria fefellit Bonacinam; etenim *in cit. cap. cum voluntate* §. 2. expreſsè 49
dicitur, illos non incurrere excommunicationis ſententiam, qui correctionis cauſa leuiter percuſſerint aliquos de familia ſua, vel propinquos *Inferiorum gradnum.* Vbi rectè obſeruat Gloſſ. *cit. verb. in minoribus,* itemque Abb. *ibid.* cùm Pontifex ſpecialiter permittat parentibus, vt verberibus caſtigent conſtitutos *in minoribus* ordinibus, hoc ipſo prohibere, ne caſtigent conſtitutos in vllo Maiore. Quia ſicuti, quod de vno negatur, de altero conceditur. text. *cap. qualis diſtinctio.* 25. & *cap. nonne de præſumpt.* ita, qui de vno concedit, de altero negat. Gloſſ. *in cit. cap. qualis,* & *in cit. cap. cum voluntate* communiter recepta.

Et verò, quia patria poteſtas ſecundum pleroſque ſuos effectus introducta eſt ſolo iure humano. Sanchez *lib.* 1. *conſil. moral. cap.* 1. *n.* 13. potuit vtique illi derogari. Et ſaltem quoad caſtigationem filij ſacerdotis, puto eſſe ei derogatum in Germania; magnopere enim mirarentur Theutones noſtri, ſi viderent, vel audirent, filium ſacerdotem à patre verberari correctionis gratia. 50

Adde his tria. Primum; ſi pater vel ex odio, vel excedens notabiliter limites permiſſos, filium clericum percutiat, ſubiacere excommunicationi latæ in clericorum percuſſores *cap. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. Bonacina *cit. punct.* 24. *num.* 4. Alterum; quando pater filium laicum, aut clericum malè contra pietatem afficit, emancipare cogitur. text. expreſſ. *in leg. fin. ff. ſi à parente quis manu miſſus fuerit* Quam legem intelligit Molina *tract.* 2. *cit. diſp.* 229. de patre inhumaniter, & crudeliter tractante, eſto illa crudelitas verſetur duntaxat circa notabilem exceſſum pœnæ, quas filius pro ſuis exceſſibus dignus eſt. Tertium: Tametſi communis conſuetudo Germaniæ filios coniugatos eximit patria poteſtate quoad ius bonorum qualiumcunque. Ferdinandus Vveizenègger *differt.* 2. *cap.* 3. *n.* 6. & expreſsè ius Bauaricum. *tit.* 3. *art.* 2. non auſim tamen aſſerere, quòd auferat patribus omne ius, verberibus corrigendi filios matrimonio iunctos; nam videmus, retinere poteſtatem in eos, qui annum ætatis vigeſimum quartum, aut vigeſimum quintum necdum attigere. 51 52 53

X. X.

SCELVS DETESTATA.

CAPVT XXX.

An liceat præbere cuipiam pharmacum tollens appetentiam vini?

SVMMARIVM.

Qui potus tollant appetentiam vini? 1.
An vxor licitè reddat abſtemium maritum ebrioſum? 2.
Quod quis ob tutelam ſui corporis fecit, iure feciſſe videtur? 2.
Si vxor nequit abſtemium efficere maritum, aliſ præbendo potum noxiam valetudini, peccat? 6.
Si non noceat valetudini, forte non peccat. 8.

Ovidius *lib.* 15. *Metamorphoſ.* canit in hunc modum:

Clitorio quicunque ſitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius vndis.

Teſtatur etiam Fridericus Fornerus *de temulentiæ malo, lib.* 3. *cap.* 3. eſſe medicorum opinionem, ſi quis bibat poculum vini, in quo tres anguillæ ſint mortuæ, aut ederit noctuæ oua mediocriter

elixata, & cum ſerpentis liberide porrecta, abſtemium reddi, atque vini appetentiam amittere. Quibus ſeu veris, ſeu falſis ſuppoſitis.

2 Quæritur, *An, ſi cuius mulieris maritus noſtro Sulpitio Merulæ ſimilis ſit, liceat vxori eiuſmodi pharmacum, vel aquam marito ignoranti præbere eo fine, vt fiat abſtemius?*

Ratio dubitandi eſt hæc, quòd tam multiplicia mala, quæ ex viri malitioſa ebrietate deriuantur in innocentem vxorem, videantur facere ei jus ad eiuſmodi remedium adhibendum, ſicuti enim *vim vi repellere omnes leges, omniaque iura permittunt*, vt loquitur Alexandr. III. *cap. ſi vero 2. de ſentent. excommunic.* ita etiam *hoc iure euenit, vt quod quiſque ob tutelam corporis ſui fecerit, iure feciſſe exiſtimetur*, inquit Florentinus *l. vt vim ai. ff. de iuſt.*

3 *& iure*. Confirmatur à fortiori opinione illorum, qui etſi improbabiliter cenſent, poſſe à me occidi eum, qui per falſas criminationes eſt certò euerſurus me aut vita, aut honore; ſeu à quo mihi imminet periculum iniuriæ corporalis. Iulius Clarus. *lib. 5. recept. ſentent. §. homicidium. n. 28.*

4 E diuerſo damnandum eſſe illud conſilium tanquam nefarium, probatur inde, quòd & graue malum ſit reddi abſtemium; in vita enim politica ſæpe non exiguas incommoditates parit horror perpetuus vini, & permultis, qui diu aſſueuere immodico potui meri, eſt magnopere noxium, ſi non lethale, ſubitò abſtinere omni potu vini, quia ſubitus tranſitus ab extremo ad extremum eſt valde violentus.

5 Ad ancipitem hanc quæſtionem reſpondeo cum diſtinctione. Aut marito eiuſmodi, qualem in ipſa accuſatione Canonica deſcripſimus, imminet ex perpetua à vino abſtinentia aliquod graue incommodum valetudinis, aut non imminet? ſi imminet, tum ſanè pronuntiandum eſt, non licere tollere ei clanculo appetentiam vini; ſi non imminet, tum videri queat, non eſse planè improbabile, quòd liceat.

6 Primam partem inde probo, quòd graue ſcelus conſciſceret vxor, ſi ebrioſum, & in ebrietate peſſima quæque patrare ſolitum maritum præbito veneno, ea intentione debilem, infirmumque redderet, vt non haberet is ſat virium ad verbera, ſibi, aliiſque infligenda, ergo etiam delinquit non leuiter, ſi exhibito pharmaco efficiat abſtemium, præuidens inde ſecuturam grauem, continuamque infirmitatem, argument. *cap. paſce, diſt. 86. paſce fame*

7 *morientem, ſi non paueſti, occidiſti*. Nec obeſt, quòd hæc continua infirmitas, tantùm per accidens, & præter intentionem ſequatur ex inappetentia vini; nam etiam mala, quæ ebrius maritus patrat, per accidens ſolùm, & præter eius intentionem (vt ſuppono, reſoluturus in contrarium, ſi ex directa intentione prouenirent) ſequuntur ex amore, & abuſo vini.

8 Secunda pars inde ſuadetur, quòd cætera incommoda, quæ ex inappetentia vini proficiſcuntur, vix ſint vllius conſiderationis, ſi cogitemus, & eſse ſummè accidentaria, & compenſari multis aliis bonis, quæ experiuntur abſtemii, comparati cum ebrioſis, & pergrauia, intolerabiliaque eſse, quæ à marito addicto temulentiæ iniquiſſimè pati ſolere vxorem ponimus. Ego ſicuti nollem vlli vxori eſse author ſuſcipiendi eiuſmodi conſilii, ita etiam ſuſpendo definitiuam ſententiam, ſuam fortè daturis illis, qui hanc legerint diſcuſſionem, prætetitam ab aliis, tactam à Fornero *l. 1. de temulentiæ malo. cap. 7.* vbi inclinat in patrocinium mulierum.

Y.Y. Z.Z.

TABACO, LVPVLO, FVMO PANE IPSO, &c.

CAPVT XXXI.

De variis, & inordinatis modis ſe inebriandi.

SECTIO I.

De inebriante ſe tabaco, & lupulo.

SVMMARIVM.

An liceat inebriare ſe tabaco? 2.
Reſpondetur cum diſtinctione. 4.
Sine diſtinctione autem dicitur non peccare, qui fumum tabaci hauriunt ex præſcripto medici. 5.
Refertur Bulla contra ſumentes tabacum ſub celebratione Miſſæ. 6.
Quid de dormientibus ſupra lupulum, & huius odore inebriatis? 8.

HOc capite diuiſo in tres breues ſectiones comprehendam ea, 1
quæ literis Y.Y. ad literam D. 3. indicantur. Et quamuis conſtet ex ebrietatis deſcriptione allata *c. 5. n. 9.* neminem propriè inebriari iis rebus, quæ hic enumerantur, quia tamen ea ſolent efficere ſimilem ebrio, ideo non incongruè dicuntur inebriare.

Quæres I. *An liceat ſe inebriare tabaco?*

Dicuntur Indi, vt refert Leſſius *de iuſtit. & iur. lib. 4. cap. 3. nu.* 2
19. ſopiri ſuffitu tabaci, ſeu Peti, & in illo *ſopore* (vt habet tum P. Dicaſtillo *lib. 2. de iuſtit. & iur. diſp. 3. nu. 122.* tum prima editio P. Leſſii, non autem *ſapore*, vt habet ſexta) magna perfundi voluptate; de his quærunt illi duo Doctores, an delinquant grauiter. Et quidem Leſſius illos idcirco excuſat, quòd eo ſuffitu non tollatur poteſtas vtendi ratione extra ſomnum, ſicuti fit per ebrietatem propriè dictam, ſed ſolùm in ſomno (qui naturalis eſt) ſua facultate refrigerante, & conſtringente inducendo ſoporem, eò quòd tabacus ſit ex genere narcoticorum, ſicuti & hyoſcyamus. Vnde etiamſi ſuffitus ille hauriatur cauſa voluptatis, quam Indi dicuntur in illo ſopore percipere, non erit mortiferum. Ita Leſ- 3
ſius. At vero Dicaſtillo *citat. num. 122.* tum Indos, tum alios quoſuis, per tabaci ſine cauſa rationabili ſumpti vſum exturbantes rationem, damnat peccati mortalis, eò quòd ſufficiens cauſa adferri non queat, cur ebrietas per vinum, alioſque ſimiles potus inducta noxam lethalem contineat, & non inducta per tabacum.

Ego cenſeo, ſiue in ſolo ſomno, ſiue in vigilia amittatur per 4
ſuffitum tabaci proxima potentia ad vſum rationis, idque per tempus non breuiſſimum, peccari mortaliter vſu illius ſuffitus, modò ſumatur ex ſola voluptate, & non vt medicina aliquo modo neceſſaria. Probo inde, quòd etſi potus vini non turbaret rationem, niſi tempore ſomni, foret tamen potus ille, ex quo in ſomno ſequeretur illa rationis ſpoliatio, grauiter prohibitus, vt patet ex veriſſimo diſcurſu, Caietani, & Valentiæ relato *c. 6. nu. 19.* Excipe, niſi ſomnus, quem parit ſuffitus tabaci, poſſet facilè depelli, non video, cur ſit crimen lethale, ſibi conciliare ſomnum per vſum tabaci, eſto, quando per hunc vſum conciliatur ſomnus, ratio ligetur tum naturaliter per quietem ſenſuum, tum inſuper violenter per operationem tabaci.

Vnde à fortiori apparet, culpa omni vacare eos, qui conſilio 5
medicorum hauriunt fumum tabaci, ad cerebrum confortandum, caput exonerandum, pellendam pituitam, tametſi fiat, vt per breue tempus quaſi vertigine acti, non ſciant, vbi ſtent.

Et quia facta hìc mentio tabaci, quo non pauci vtuntur vel indecorè, vel etiam irreligioſè, placet repræſentare hoc loco partem 6
Bullæ centeſimæ ſexageſimæ primæ apud Cherubinum inter editas ab Vrbano VIII. loquentis hiſce verbis:

Cum eccleſiæ diuino cultui dicatæ Domus ſint orationis, eaſque propterea omnes Sanctitudo decent, merito Nos, quibus omnium per vniuerſum orbem eccleſiarum cura à Deo commiſſa eſt, aduigilare conamur, vt ab iiſdem eccleſiis quæque actus indecentes, ac profani procul arceantur. Itaque cum, ſicuti Nobis nuper expoſitum fuit, prauus in eccleſia Metropolitana Hiſpalenſi partibus ſumendi ore, vel naribus tabacum vulgo nuncupatum vſus adeo inualuerit, vt vtriuſque ſexus perſonæ, ac etiam Sacerdotes, & Clerici, tam Sæculares, quam Regulares Clericalis honeſtatis immemores, illud paſſim in Ciuitatis, ac Diœceſis Hiſpal. eccleſiis, ac, quod referre pudet, etiam Sacroſancta Miſſæ Sacrificium celebrando ſumere, linteaque ſacra fœdis, quæ Tabacum huiuſmodi prolicit, excrementis conſpurcare, eccleſiaſque prædictas tetro odore inficere, magno cum proborum ſcandalo, rerumque ſacrarum irreuerentia non reformident.

Hinc eſt, quod Nos, vt abuſus tam ſcandaloſus ab eccleſiis huiuſmodi prorſus eliminetur, pro paſtorali noſtra ſolicitudine prouidere volentes, omnibus, & ſingulis vtriuſque ſexus perſonis, tam ſæcularibus, quam Eccleſiaſticis, etiam cuiuſuis Ordinis, Inſtituti, ac Militiæ, etiam Hoſpitalis S. Ioannis Hieroſolymitani Regularibus, quomodolibet qualificatis &c. ne de cætero in quibuſuis ciuitatis, & Diœceſis prædictarum eccleſiis, eaorumque atriis, & ambitu Tabacum ſiue ſolidum, ſiue in fruſta conciſum, aut in puluerem redactum ore, vel naribus, aut fumo per tubam, & alias quomodolibet ſumere audeant, vel præſumant ſub excommunicationis latæ ſententiæ eo ipſo, abſque vlla declaratione per contrafacientes incurrenda pœna, autoritate Apoſtolica, tenore præſentium interdicimus, & prohibemus &c.

Verùm audio, in ipſa quoque Italia impunè factitari id, quod tam grauiter, & ſummo iure culpatur in Iberis.

Porrò tradidi in Experientiis tract. quarto *Caſ. 17. nu. 265.* ieiu- 7
nium naturale non violari terendo dentibus tabacum.

Quæres II. *An & illi delinquant grauiter, qui cubans ſupra lu-* 8
pulum, & eius odore perdunt vſum rationis?

Reſp. cum Leſſio, & Dicaſt. *ll. cc.* ſi reuera perdunt (de quo tamen dubitat Leſſius, & id quidem per tempus notabile, delinquere,

grau-

grauiter; expeditus enim rationis vſus eſt res adeò præſtans, vt qui ſe proxima poteotia ad illum priuat ſiue per potum, ſiue per ſomnum, ſiue alia ratione (hæc quippe omnia tantùm materialiter ſe habent) non ſit immunis à graui noxa, niſi iuſta cauſa illi patrocinetur.

A 3. B 3.

SECTIO II.

De inebriantibus ſe fumo, & pane.

SVMMARIVM.

An excuſandi Scythæ inebriantes ſe fumo? 9.
Aut qui odore ſolo vini? 10.
Aut qui pane? 11. & 12.
Quod ſi ſine neceſſitate comederetur multum de tali pane? 14.
Cur in definitione ſobrietatis ſiat mentio ſolius potus, & non eſu? 16.

9 QVæres I. *Quid pronuntiandum ſit de Scythis inebriantibus ſe fumo hauſto?*

℟. Eamdem eſſe rationem horum, quam n. 4. dixi eſſe exturbantium tabaco vſum intellectus, pro quo obſerua, Scythas, ac Thraces, vt teſtatur Alexander ab Alex. *lib. 3. Gen. cap. 11. ante med.* in ignem coniectis herbis, & fumo hauſto haud aliter, quàm vino epoto madidos fieri. Quod etiam apud Theophilum Raynaudum *lib. 6. moral. diſcipl. n. 135.* Maximus Tyrius teſtatur hiſce verbis: *Eſt quoddam peculiare Scytharum genus, qui nunquam quidem bibunt, quotieſcunque tamen voluptatis cauſa inebriari volunt, pyram ſtruunt maximam, in qua herbas vrunt odoriferas. Hanc pyram in orbem circumſident, eòque odore, non ſecus quàm alij vini cyathis aliquot ſe inuitant, donec propè ebrij, cantare, ſaltare, tripudiare incipiant.*

Apparet hinc, haud immeritò à P. Nic. Baldello *Theolog. moral. lib. 5. diſp. 3. n. 6.* grauis delicti illos etiam reos agi, qui ſolo vini odore inebriant ſe temerariè; quoniam parum refert, vtrùm rationis ſpoliatio proueniat ex intemperato vſu odoratus, an guſtùs, ſeu tactùs, dummodo reuera oriatur idem defectus cerebri, ſeu iudicij.

10 At inquies: *Eſtne illud peccatum, ſicut, & Scytharum ſpecies intemperantiæ?*

Reſp. Non eſt, vtpote, cùm non verſetur circa exceſſum in voluptate tactùs. Quare malè confiterentur tales, ſi abſque addito dicerent, ſe fuiſſe ebrios, niſi velis eos excuſare eo modo, quem indicaui *cap. 5. n. 14. & 15.*

11 Quæres II. *An excuſandi illi, qui ſeſe inebriant pane?*

Noui non vnum, ſed plures, qui ſeriò dicebant, ſe fuiſſe ebrios pane, quia ſcilicet manducauerant tantum panis, vitiati malignis quibuſdum granis, vt ex illo eſu fuerint vſu rationis æquè priuati, ac ſi plurimum meraci hauſiſſent; hoc ſolùm intererat, quòd neque ita hilares, aut diſerti eſſent, vt facere ſolent fecundi calices, neque tam diu rationis priuationem paterentur. Euenit illa turbatio mentis ex malignis granis, & planè zizaniis enatis cum ſiligine, aut tritico, ac poſtea immixtis farinæ. Et verò teſtatur Fernandes Vaſquez *controuerſ. iuridic. lib. 1. cap. 19.* non rarò accidere, vt quis ex comeſtione cibi fiat ebrius, vti etiam hiſce bellicis temporibus euenit permultis, quos extrema egeſtas adigebat ad comedendum panem ex glandibus, & neſcio quibus herbis confectum.

12 Hoc ſuppoſito, ad quæſtionem propoſitam reſpondendum eſt, tales practicè loquendo excuſandos eſſe, eò quòd non ſoleant eiuſmodi pane veſci, niſi vrgente fame, & deficiente meliore pane, & non priuari ratione, niſi ad breue tempus; quare æquè, aut potiore iure excuſandi ſunt quàm illi, qui, vt vidimus *cap. 18. n. 34.* cùm aqua deficit, in ſiti vehementi vinum

13 hauriunt ad temulentiam vſque. Si tamen horùm quiſpiam abſq; neceſſitate ederet tantùm de illo pane, quantùm ſufficit ad perfectam, & ſatis diuturnam ſpoliationem rationis, damnarem eum grauis peccati, propter authoritates, & rationes allatas de illis, qui tabaco, lupulo, fumo ſeſe inebriant abſque neceſſitate.

14 Interrogabis: *An, poſito, quòd tales peccent, peccent propriè contra ſobrietatem?*

Reſpondet Dicaſtillo *cit. diſp. 3. de iuſt. num. 103.* (Sicut potus ſub ratione inebriatiui pertinet ad ſpecialem virtutem, quatenus abſorbet bonum vſum rationis, ita etiam, ſi ſit cibus, qui inebriat (vt audio eſſe aliquos) ad eandem virtutem ſobrietatis pertinebit illum moderari ſub ea ratione; quamvis quantum eſt nutritiuus pertineat ad abſtinentiam, ſicut potus, in quantum eſt pars integræ refectionis, ad eandem abſtinentiæ virtutem pertinet.) Ita ille non improbabiliter.

Nec obeſt, quod *cap. 1. num. 3.* ex communi omnium ſenſu definierimus ſobrietatem, prout ab abſtinentia diſtinguitur, eſſe virtutem, quæ moderatur vſum potùs, &c. ergo non moderatur 15
vſum cibi, quantumvis inebriare valentis, ergo immoderatus vſus cibi inebriatiui non repugnat virtuti ſobrietatis. Reſp. enim, 16
in deſcriptione ſobrietatis poni ſolum potum, non autem cibum, aut fumum inebriatiuum, quod ſicuti *ex his, quæ forſè vno aliquo caſu accidere poſſunt; iura non conſtituuntur* text. *leg. ex his ff. de leg.* ita neque omnes omnino definitiones rerum moralium. Quamvis æqui rerum arbitri non ſint de definitionibus rerum moralium, quas afferunt Theologi, pronuntiaturi id, quod de definitionibus iureconſultorum pronuntiat ſeu Vlpianus ipſe; vt habet editio, & commentatius Ferrarij Montani, ſeu Iauolenus, vt habet tum commentatius Iacobi Reuardi, tum vulgata editio Gothofredi: *Omnis definitio in iure ciuili periculoſa eſt, parum eſt enim vt non ſubuerti poſſit. leg. omnis 202. de reg. iur.*

C 3. D 3.

SECTIO III.

De potu ſanguinis, & lixiuijs.

SVMMARIVM.

Nefas eſt per ſe loquendo bibere ſanguinem pecudum. 17.
Caſus Carthuſiani haurientis in neceſſitate ſanguinem equi, quo vehebatur. 18.
Carthuſiani non obligantur ex voto abſtinere à carnibus. 19.
Sed ſolum ex conſuetudine, & Conſtitutionibus. 21.
Deſcribitur formula Profeſſionis, quam emittunt PP. Carthuſiani. 20.
Item verba ſtatutorum differentiam de eſu carnium. 22.
Quid nomine clauſuræ intelligant, dum vetant, ne etiam ſecularibus præbeantur carnes intra clauſuram? 23.
Vetitum non edendi vnquam carnes, non extenditur ad caſum neceſſitatis extremæ. 25.
Statutum Carthuſianorum obligat quidem in caſu neceſſitatis ab intrinſeco, at non in caſu neceſſitatis ab extrinſeco. 26.
Quid cenſendum de bibentibus lixiuium, lotium, aut alios potus innaturales? 27.

DE potu ſanguinis humani, an, & quatenus licitus ſit, diſſerui *cap. 23. ſect. 2. ſubſect. 4.* nunc. 17

Quæres I. *Sitne fas haurire beſtiarum ſanguinem, aut pecudum?*

℟. Sicuti *cit. ſect. 2. ſubſect. 5.* oſtendi, eſſe per ſe loquendo ferinum, & barbarum, & proinde turpe, veſci carnibus crudis beſtiarum, non item ſi fiat ex neceſſitate, ita etiam de potu ſanguinis ferini cenſendum eſt. Declaro hanc reſponſionem.

SPECIE FACTI.

QVod *venerabilis P. Petrus Sutor* in tract. de vita Carthuſ. lib. 1. cap. 9. fol. 162. Edit. Colon refert. *Cùm enim Carthuſianus vnus peregrè iter faciens equo, deueniſſet in ſolitudinem arentem ſiticuloſamque, nec haberet, vnde leuaret ſæuiſſimam ſitim, qua diſcruciabatur, & tantùm non necabatur, equi ſui venam tutudit, atque ſcaturientem affatim ſanguinem hauſit, illoque potu vitam ſeruauit: quæſitum fuit poſtmodum, an ille Carthuſianus deliquerit, nec ne? Iudicarunt autem ipſimet PP. Carthuſiani, eum non deliquiſſe, eò quòd palam eſſet, eum non potuiſſe vrudum, equinumque ſanguinem ſumere, niſi extrema eum adegiſſet neceſſitas, vt loquitur prædictus ſcriptor.* Horum Patrum iudicium approbo, quia nititur firma ratione.

At obiicies: Patres Carthuſiani voto tenentur abſtinere omni eſu carnium, adeòque ſanguinis potu; atqui iſtud votum obligat etiam in extrema neceſſitate. 20

Ad hanc obiectionem reſpondeo imprimis, negando primam propoſitionem; quam etſi ſciam perſuaſam eſſe multis doctis, & indoctis, certum tamen eſt eſſe falſam. Itenim modo nominatus P. Petrus Sutor *loc. cit. fol. 127.* ita loquitur: (*Carthuſiani nullum prorſus votum de non edendis carnibus habent, quod luculenter probat viuendi formula, quam in profeſſione ſolenni quiuis tenet, & ſequitur, ea autem eſt huiuſmodi.*

30 *Ego F. N. promitto ſtabilitatem, & obedientiam, & conuerſionem morum meorum coram Deo, & Sanctis eius, & reliquijs huius eremi, quæ conſtituta eſt ad honorem Dei, Beatæ ſemper Virginis Mariæ, & Beati Ioannis Baptiſtæ in præſentia Domini Prioris.* Hactenus P. Sutor, cui vtpote eiuſdem ſanctiſſimi Ordinis alumno, & quidem Priori Pariſienſi fides omnino habenda eſt, ſicut, & Venerabilibus Patribus Cartuſiarum Ratisbonenſis, & Ittingane, qui à me interrogati, aſſeruere idem, quod Pater Sutor.

31 Quinimo idem ſcriptor *fol.* 128. teſtatur, ſuum Ordinem longo tempore perſeueraſſe, antequam ſtatutum de non edendis carnibus conderetur, ſed ſola conſuetudine, abſtinentiam à carnibus obſeruaſſe primos Cartuſianos, poſtmodum tamen edidere ſtatutum, quo ſibi, ſuiſque æternùm interdixere eſum carnium. Verba ſtatuti refert Vaſquez 1. 2. *diſp.* 62. vbi fusè de hac Carthuſianorum abſtinentia diſputat, & adhuc fuſiùs Theophilus Raynaud. in erudito (vt ſunt plane omnes, aut ferè omnes paginæ octodecim eius voluminum) libello, cui titulus: *Telluſtai Patriarchacum*. Vbi vterque docet, illud ſtatutum obligare ſub peccato mortali, cùm tamen Sanchez *conſil. moral. lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 34. aſſerat, ne quidem ſub veniali obligare. Aſſentior Raynaudo propter graues pœnas verbis grauiſſimis ſtatutas in transgreſſores.

32 Quas pœnas exprimunt vnà cum decreto ſtatuta nouæ Collectionis PP. Cartuſianorum 5. *part. c.* 1n. §. 28. hiſce verbis: *Quia ſecundum Sanctiſſimam noſtri Ordinis conſuetudinem à Sanctis Patribus noſtris introductam, omnem eſum, & ſumptionem Carnium, & omnium quæcunque ex carnibus quomodolibet conſtant, ſiue per modum cibi, ſiue per modum potus, aut ſorbitionis ſumantur, à noſtro propoſito abiecimus; ſtatuimus, vt quicunque noſtri Ordinis profeſſus, huius tam laudabilis inſtitutionis tranſgreſſor extiterit, carnes videlicet comedendo, ſeu alicui perſonæ Ordinis miniſtrando, vel comedentibus, vel miniſtrantibus conſentiendo, vel non prohibendo, cum potuerit prohibere, vel qui infra domus ſuæ clauſuram quibuſcunque perſonis carnes miniſtrauerit, vel ab alijs permiſerit miniſtrari, nec prohibuerit, prohibere cùm valebat, ſi Prior, aut Vicarius, aut Procurator hoc fecerit, ipſo facto tanquam ſuæ profeſſionis exterminator, & tranſgreſſor obedientiam (id eſt officium) perdat, & vocibus, ac locis debitis, & cæteris obedientijs Ordinis careat in æternum. Si vero ſimplex Monachus, aut alia quæuis perſona Ordinis extiterit; voce, loco, ac obedientijs careat perpetuò ad Capituli Generalis voluntatem carceri mancipetur.*

33 Hiſce verbis illud ſtatutum, illaſque pœnas ad me perſcripſit admodum Reuerendus, & Ampliſſimus P. Ioſephus Faber tunc Vicarius, nunc Prior Cartuſiæ Ittingenſis, quæ valde confirmant noſtrum iudicium de mortalitate culpæ, quam admitteret Cartuſianus edendo, vel etiam præbendo alijs intra clauſuram carnes. Nomine autem clauſuræ intelligunt hic RR. PP. Cartuſiani non modo ſpatium, quod includitur muris cingentibus immediatè, conſtituentibuſque ipſammet domum, quam incolunt, & in qua ſuas cellas habent illi Patres, ſed etiam atrium, officinaſque omnes clauſo muro, per cuius ianuam ſolitam diu, noctuque obſerari, patet ingreſſus in illud atrium, officinas, ſtabula, &c. Vnde conſueuerunt Patres Ittingenſes ſuos ordinarios famulos paſcere quidem carnibus in Bacchanalibus, attamen non intra illum ampliſſimum murum, ſed extra.

34 Iam verò ad alteram, adeoque minorem propoſitionem obiectionis inductæ, *n.* 29. reſpondeo in primis, votum non edendi vnquam carnes, non extendi ad caſum extremæ neceſſitatis, niſi hic expreſsè includatur, votum enim obligat inſtar legis humanæ. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 12. Lex autem humana ordinariè non obligat in extrema neceſſitate. Suarez *lib.* 3. *de leg. cap.* 30. Quin cenſent Paſqualigus *in praxi ieiunij deciſ.* 24. aliique contra Leſſium, & alios, ne licitum quidem eſſe votum, quo quis ob ſuum duntaxat bonum priuatum, & particulare promitteret Deo, ſe potius mortem, quàm eſum carnium electurum.

35 Deinde dico, etſi illud ſtatutum Cartuſianorum obligat etiam in caſu neceſſitatis ab intrinſeco prouenientis Raynaudus *loc. cit. in Brunone. punct.* 7. §. 3. & Sutor *loc. cit. fol.* 148. ex ſenſu communi totius ſui ſanctiſſimis, doctiſſimiſque viris florentiſſimi Ordinis, ac multorum ſummorum Pontificum, qui illum Ordinem, ſtatutumque confirmarunt cum extenſione ad prædictum caſum neceſſitatis ab intrinſeco prouenientis, attamen non obligat in caſu neceſſitatis ab extrinſeco profectæ: qualis eſt ea, in quam coniectus fuit is, de quo *num.* 18. locuti ſumus. Sutor, Raynaudus, & alij. Etenim Sanchez, *cit. dub.* 34. Raynaudus,

36 & Paſqualigus *loc. cit.* illam neceſſitatem vocant ab intrinſeco, quando quis eſt eius diſpoſitionis, aut ſtomachi, vt non poſſit ſumere alios cibos, quàm carnes, aut certè nulli alij præter carnes, eius valetudini proſint; at verò illam extremam neceſſitatem vocant ab extrinſeco, qua nulli alij cibi, præter carnes ſuppetunt, quamvis ſtomachus, & libenter, & vtiliter admitteret alios, ſi haberi poſſent. Atqui non poteſt quis obligari voto, aut præcepto ad abſtinendum in tali caſu, foret quippe nimis inhumanum. Raynaudus *l. c. n.* 5. docens proinde poſt Gerſonem, Dionyſium Cartuſianum, alios, fore vt grauiter peccaret Cartuſianus, ſi tunc abſtineret carnibus.

Quæres II. *Quid cenſendum de illo, qui lixiuium, & alios huiuſmodi potus innaturales ſumeret?* 27

℞. Si ſumit neceſſitatis, ſeu valetudinis cauſa, vacat culpa: ſi cum periculo lædendi ſanitatem, admittit culpam lethalem: ſi denique abſque iuſta cauſa, & citra aliud graue incommodum, non delinquit plus, quàm venialiter, vt in ſimili contra Paſqualigum docui *cap.* 23. *num.* 171.

At inquies: *Quid ſi quis alteri præbeat eiuſmodi potum?* 28

℞. Peccabit, & non peccabit mortaliter iuxta ea, quæ *cit. cap.* 23. *n.* 238. *& ſeqq.* dixi de illo, qui alteri præbet edenda ea, quæ à natura non ſunt ordinata ad eſum humanum.

E. 3.

VIOLATAE FIDEI CONIVGALIS.

CAPVT XXXII.

De probationibus, & pœnis adulterij.

SECTIO I.

Quomodo probetur adulterium?

SVMMARIVM.

An adulterium poſſit probari euidentia euidentia phyſica? 3.
An præſumptionibus? 2.
Indicantur ſeptem præſumptiones hanc in rem. 5. & ſeqq.
An oſcula, & amplexus faciant præſumptionem patrati adulterii? 10. & 11.
Vnde origo oſculorum? 12.
Suauium diſtinguitur ab oſculo. 12.
Xenia an ſignum adulterii? 13.
An litteræ amatoriæ? 14.
An abnoctatio inſcio marito? 15.
Confeſſio adulteri, vel adulteræ, facta in iudicio non nocet alteri perſonæ, quam nominant fuiſſe complicem. 17.
Quantum obſit gloriatio de patrato adulterio? 18.

QVæres I. *An euidenter phyſicè poſſit probari, adulterium eſſe ab hoc, aut illo determinatè patratum?* 1

℞. Etſi fingi poſſunt caſus, ac circumſtantiæ tam raræ, & inſolitæ, vt ijs poſitis certus quis ſit phyſicè, adulterium eſſe patratum ab hoc determinato homine; rectè tamen loquitur Sanchez *lib.* 10. *de matrim. diſp.* 12. *n.* 30. dum abſolutè ait, adulterium non poſſe verè probari, ſed ſolùm concludi ex probationibus certis è præſumptionibus. Prima pars non indiget probatione; altera pars 2 inde probatur, quòd ſicuti leges feruntur ſecundùm ea, quæ in pluribus accidunt, non ſecundùm ea, quæ rarò. S. Thom. 1. 2. *q.* 86. *art.* 6. *in Corp. & ad* 1. ita etiam locutiones, doctrinæque morales proferuntur, & traduntur ſecundùm ea, quæ communiter ſunt in vſu. Vt proinde Menoch. *de præſumptionibus l.* 1. *q.* 18. *n.* 1. 2. 3. *&* 4. adulterium rectè adnumeret ijs delictis, quæ non poſſunt directè, vt teſtibus, & documentis, ſed ſolis præſumptionibus, & coniecturis, ob difficultatem directarum probationum probari. Ea autem difficultas inde oritur, quòd adulterium ſoleat committi occultè. *L. conſenſu. Cod. de repud.* Menoch. de præſumpt. *lib.* 1. *q.* 58. Sanchez *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 12. *n.* 40.

Porro illarum præſumptionum nonnullæ pariunt ſuſpicionem 3 ſolùm probabilem, aliæ violentam. Sanchez *ibid. num.* 41. qui ſequenti *n.* 42. illam ſuſpicionem vocat violentam, quæ licèt non faciat certam, & indubitatam fidem, facit tamen moralem certitudinem, quæ virum prudentiſſimum induceret ad iudicandum, adulterium eſſe patratum, & quæ probata in foro externo ſufficeret ad ſententiam diuortij ferendam.

Quæres II. *Quænam actiones faciant violentam ſuſpicionem commiſſi adulterij?* 4

℞. Illas

4. Illas ex Theologis, & Iureconſultis à me lectis optimè enumerat, explicatque Sanchez *cit. diſp. 12. à num. 42.* & Menochius *de præſumpt. lib. 5. præſumpt. 41.* per totam. Item Maſcard. *concluſ. 59. & ſeqq.*

5 Prima eſt, quæ refertur *cap. literis de præſumpt.* hiſce verbis: *Solum cum ſola, nudum cum nuda, in eodem lecto iacentem, ea (vt credebant) intentione, vt eam cognoſceret carnaliter, viderunt multos ſecretis locis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis.* &c. mox ſubdit Pontifex Alexander III. illam eſſe *certam, & violentam ſuſpicionem fornicationis*, ac proinde ſufficere ad diuortij ſententiam promulgandam. Circa quam Pontificiam reſolutionem nota, à Gloſſ. & Abb. omitti circumſtantiam de iacentibus in eodem lecto, & proinde ab ijs ita intelligi eam ſententiam, ac ſi reliquæ circumſtantiæ ſufficerent ad ſuſpicionem violentam.

6 Secunda eſt, quæ ex ipſa natura oritur, vt quando marito, per vnum, alterumue annum penitus abſente, vxor vterum gerit. Menoch. *loc. cit. num. 8.*

Tertia eſt, quando quis de adulterio accuſatus, poſt factam excuſationem, & defenſionem, quòd eſſent ſanguine iuncti, matrimonium contraxit cum illa. Menoch. *loc. cit. num. 7.* qui illam præſumptionem vocat *de iure*, eò quòd approbetur *l. ege ſi qui adulteri. Cod. ad legem Iuliam de adulter.* quare & illa prima præſumptio debet vocari præſumptio *de iure* ad diſtinctionem illius, quæ dicitur præſumptio *ab homine*, quam ſcilicet Doctores, non autem leges pro ſufficiente habent, quam proinde negat Menochius, & Sanchez ſufficere ad effectum diuortij. Porrò quid ſit præſumptio *iuris tantùm, & de iure*, dixi *cap. 28. n. 63. & 64.*

7 Quarta eſt, quando is, qui à marito ter monitus, ne cum ſua vxore verſaretur, eamque alloqueretur, attamen deprehenditur cum illa loquens. Ita ſtatuitur *authent. Si quis ei, C. ad l. Iuliam* Menoch. *num. 9.*

Quinta eſt, quando domus alicuius mulieris frequentatur diu, noctuque ab adoleſcentibus, præſertim ſcholaſticis. Menoch. *n. 24.* citans Baldum, Imolam, Alciatum, Maſcardum *de probat. concluſ. 64. n. 10.* Quam præſumptionem ego admitto, ſi in ea domo non habitet vir honeſtus, aut alia mulier valde honeſta.

8 Sexta eſt, quando quis ſolus cum ſola in eodem lecto repertus eſt, præſertim ſolutis caligis, & muliere recuſante aperire oſtium. Menoch. *n. 11. & 12.* poſt Felinum, Marſilium, Maſcardum *de probat. concl. 59. n. 6. & 7.* loquentes vtique de illo, qui vel ſemel ita repertus eſt. Vide etiam Barboſam *in cap. literas de præſumpt.*

9 Septima eſt, quando quis ſolus cum ſola in loco ſecreto, & abdito deprehenſus eſt; tunc enim haberi (violentam) ſuſpicionem perpetrati adulterij tradit abſolutè cum Barboſa *loc. cit.* citans Farinacium *in praxi criminali. par. 5. q. 136.* cum Menochius *n. 11.* allegans Bartolum, Baldum, Decium, & alios cum Abb. *in cap. præterea de teſtib.* Verùm Abbas non ita abſolutè loquitur, ſed addit: *Si eiuſmodi loco reperiantur ſe mutuò amplexantes, & oſculantes*, vt etiam repetit *cap. tertio loco de præſumpt.* cum quo addito ſatis probabilis eſt doctrina Menochij, & admittitur Nauarro *in Rubric. de iudic. num. 10.* Palao *diſp. 3. de matrim. ſeu de ſponſal. punct. 6. §. 4. num. 8.* atque à Sanchez *loc. cit. num. 43.* negante illam Crauetta *tom. 1. conſ. 265. num. 45.* citanteque pro ſe Roſellum.

10 Et, vt verum fatear, puto circumſtantiam oſculorum, amplexuumque potiùs eſſe ſignum tentati, ſeu deſtinati, quàm iam perfecti adulterij, nam & oſcula, & amplexus ſunt præludia adulterij. Gloſſ. & Bart. *in l. 1. ff. de extraordin. crim.* & qui ſuam libidinem ipſa copula expleuerunt, non puto ſolere in loco ſuſpecto diutius morari, & cum periculo deprehenſionis vacare actibus longè minorem voluptatem afferentibus.

11 Vnde à fortiori apparet, malè à Felino, Couarruuia, Decio, Graffis, *lib. 2. cap. 28. num. 5.* & alijs apud Sanchez *num. 46.* & apud Menochium *n. 26.* præſumptionibus violentis patrati adulterij, annumerari oſcula, & amplexus; quare meliùs id negant hi Doctores, Barboſa *loc. cit.* & alij apud ipſos vnà cum Guiberto Coſtano *tract. de dot. cap. 9. num. 37.* vbi etiam inde probat hanc doctrinam, quòd priſcis temporibus apud Romanos non fuerit vſus oſculorum ferè vllus.

12 Cùm enim vino interdictum eſſet mulieribus, ſoli propinqui, vt ſcirent, an temetum, ſeu vinum olerent, peregrè aduenientes fœminas oſculabantur; quod quid inſtitutum, vſu vini mulieribus conceſſo ita in mores hominum irrepſit, vt ab eo tempore amoris, officij, & honeſtorum affectuum oſcula eſſe argumenta cœperunt. Quare non eſt, ait hic author, tam ominoſa præſumptio ex oſculis capienda, vt inde adulterium conijciamus. Subdit tamen, aliud pronunciandum de ſuauio, adeoque ab oſculo diſtinguit ſuauium cum Donato docente, oſculum eſſe officij, *ſuauium* verò quæſitæ voluptatis ſignum; alij tamen hæc duo vocabula non diſtinguunt. Lege ſi placet noſtrum Paulum Scherlogum pereruditè, vt ſolet, diſſerentem de diſtinctione oſculi, & ſuauij. *tom. 2. in cant. cant.*

Xenia, ſeu munera hinc inde miſſa non gignunt certam ſuſpicionem adulterij. Sanchez *n. 58.* vbi præterea cum Maſcardo *de probat. concl. 150. n. 1.* & alijs diſſentit à Menochio *n. 29.* exiſtimante, ſi reperiantur literæ amatoriæ à muliere ad virum ſcriptæ, quibus ea fateatur, ſecum illo concubuiſſe, eſſe id pro re manifeſta habendum; quod etiam nonnulli, vt Pariſius abſolutè pronunciant de literis amatorijs. 13

Sed non aſſentior Pariſio, niſi alia adminicula accedant, quia cùm amatoriæ literæ non ſint magis ſignum patrati, quàm patrandi adulterij; rectiùs à iudice explicantur, vt ſignum mali propoſiti, ſaltem quando non conſtat, eos conueniſſe eo loco, in quo potuerint explere libidinem, quandoquidem *in rebus ambiguis humanior ſententia ſequenda eſt*. Text. legis, *ſi ſeruis. ff. de rebus dubijs.* Si autem in ijs amatorijs literis fateatur mulier patratum adulterium, tum non eſt improbabilis opinio Menochij, & Palai *loc. cit.* cenſentium, poſſe maritum ab ea diuertere; nam talis confeſſio etſi extraiudicialis, poteſt æquiualere aſſertioni vnius teſtis omni exceptione maioris. Palaus *loc. cit.* 14

Ob quam etiam cauſam aſſentior Crauettæ *cit. conſ. 105.* quod de hoc ipſo caſu conſcripſit; itemque Menochio *num. 24.* contra Angelum, & Felinum negantibus, ab vxore, quæ inſcio, vel inuito marito abnoctauit, præberi ſufficientem occaſionem formandæ ſuſpicionis violentæ; illa quippe abnoctatio fieri etiam poteſt facilè ob alias cauſas. Vnde nec religioſum damnarem crimine fornicationis, etſi de nocte egreſſus eſſet è Monaſterio, & manè rediſſet. 15

Octaua, aut ſecundùm alios in decurſu indicatos, decima è violentis violentioribus ſuſpicionibus eſt confeſſio alterutrius partis in iudicio, ita vt ſi Caius in iudicio fateatur, vſum ſe carnali commercio Caiæ, eiuſmodi confeſſio Caiam reddat ſuſpectam adulterij. *c. ſignificaſti de adulter.* An tamen ſufficit illa confeſſio ad Caiam damnandam; cùm nulli de ſe confeſſo aduerſus alium in eodem crimine ſit credendum, nec vnius teſtimonium ad condemnationem ſufficiat alterius. Text. *in c. veniens 2. de teſtib. & alibi.* & *cap. 1. de confeſſis.* Conſentiunt clarè Gloſſ. Abb. & Barboſa *in cit. cap. ſignificaſti*, poſt Baiardum. Item poſt Salonem & Pariſium Maſcardus de probat. *volum. 1. concl. 1311. num. 8.* vbi inſuper *num. 9.* ſubdit, eiuſmodi nominationem, ſeu, vt vocat, confeſſionem ne quidem ſufficere ad inquiſitionem formandam, niſi concurrentibus alijs indicijs, vt limitat *num. 12.* 16 17

Vnde apparet, errare illos iudices, qui puellæ, vterum gerenti, & aſſerenti, ſe à Seio impregnatam, credunt, quamuis pernegeт Seius, Alexander & alij relati in Experientijs *tract. 10. num. 188.* Rectiùs facerent, ſi ſecuti deciſionem *text. c. 1. de confeſſ.* & *cap. ſignificaſti de adulter.* iuramentum purgatorium deferrent Seio. Vide dicenda *cap. 42. num. 46.* Sed & negat Sanchez *num. 48. & 49.* ſi quis, vel quæ extra iudicium glorietur, aut dicat, à ſe commiſſum adulterium, hanc confeſſionem eſſe ei præiudicioſam, niſi catenus, vt poſſit torqueri, eò quòd confeſſio extraiudicialis non plenè probet, ſed tantum det indicium ſufficiens ad torturam ita confeſſi. Maſcardus de probat. *concluſ. 350.* poſt Gloſſ. Bartol. alios. 18

SECTIO II.

De probationibus ſimplicis fornicationis.

SVMMARIVM.

Non omnes actiones probantes adulterium probant ſimplicem fornicationem. 19.

Confeſſarius an negabit abſolutionem puellæ plebeiæ non habenti firmum propoſitum non admittendi amplius in ſuum lectum amaſium, quem ſæpius admiſit ſine exercitio vllius turpis actus? 20.

Conuentus frequens in loco etiam obſcuro, non facit ſuſpicionem violentam patratæ fornicationis. 20.

Quid ſi præceſſit prohibitio talis commercij? 21.

Quid ſi Clericus habeat tale commercium? 22.

In Germania nulla pariter ſuſpicio ex cohabitatione matris, aut ſororis cum clerico. 23.

Non admittenda ea fœmina, quæ poſſunt parere ſuſpicionem. 24.

Quæ circumſtantiæ minuant ſuſpicionem fornicationis? 25.

Actiones ſufficientes ad formandam in foro externo præſumptionem de patrata fornicatione, ſufficiunt etiam priuato homini, ad ſuſpicionem non temerariam. 26.

Diſcutitur caſus de aſſerta, & negata copula. 28. & ſeqq.

Quæ-

19 *QVæres fortè, an actiones, quas diximus ſufficere ad violentam deſunt* . Textus . *cap. oportet eodem* ex Sancto Gregorio . *præſumptionem adulterii, ſufficiant etiam ad violentam ſuſpicionem ſimplicis fornicationis, ſi videlicet verſentur circa perſonas omnino ſolutas?*

℞. Abſolutè non ſufficere omnes, & ſingulas, eò quòd conſtet, valde ſæpe inter ſolutas exerceri eiuſmodi actiones nonnullas, ea ſolùm intentione, vt aliquam diſpoſitionem ad ſponſalia faciant; & liquidò ſcio, crebrò fieri, præſertim inter plebeios, & ruſticanos, vt eodem in lecto aliquot horas induti, & exuti cubent, & tamen nil omnino impudicum agant, vel non niſi oſcula, & turpes attrectationes exerceant.

20 Vnde iudico, non poſſe à confeſſario negari abſolutionem, omnibus illis puellis plebeiis (aliud ob varias conſiderationes ſentio de nobilibus) quæ non videntur habere propoſitum nunquam amplius admittendi in lectum procum ſuum, ſed ſi qua, vt quandoque fit, afferat illum ſexies vel octies ſecum in eodem lecto iacuiſſe, verùm nihil mali petiiſſe, aut feciſſe, abſoluendam videri, eſto non proponat, non amplius illum admittere. Ratio eſt, quia confeſſarius non debet abſolutionem pœnitenti negare, ea ſola de cauſa, quòd hic nolit deſerere occaſiones remotas peccandi, nec enim tenetur eas vitare pœnitens. Layman. *lib. 5. tract. 6. cap. 4. num. 9.* ex communi. Atqui pœnitens, de quo loquimur, eſt ſolùm in remota occaſione peccandi; illa enim eſt ſolùm remota in qua etſi fueris ſæpe conſtitutus, attamen ſemper, aut communiter tentationes viciſti. Layman. *loc. cit.* & clariſſimè Card. de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 14. ſect. 10. num. 149.* Vide dicta *cap. 11. n. 4. & 5.* Vnde à fortiori apparet, non haberi violentam ſuſpicionem patratæ ſimplicis fornicationis, licet conſtet, quòd puella; & adoleſcens loco obſcuro, atque ad actum venereum commodo, ſæpius conuenerint; quamuis vtique quilibet parens debeat eſſe memor illius moniti *Eccleſ. 7. v. 26. Filiæ tibi ſunt? ſerua corpus illarum.*

21 Sed & *cap. tertio loco de præſumpt.* ſatis innuitur; & à Panorm. *in illd cap.* apertè traditur, quamuis conſtet, *puellam, & iuuenem inſimul per plana, & nemora, vias, & inuia pluries conuagatos fuiſſe*, id nihilominus non eſſe ſufficiens argumentum admiſſæ fornicationis. Addit tamen Abbas hanc limitationem: Niſi præceſſiſſet monitio de eiuſmodi commercio vitando. Quæ limitatio mihi non diſplicet, præſertim ſi trina, eaque valde ſeria præceſſiſſet, argum. *leg. ſi quis ei. C. ad leg. Iuliam de adult.*

Inſuper tradit Menochius *loc. cit. num. 19.* poſt Felinum, & alios, ſi clericus, aut religioſus reperiatur in domo alicuius pulchræ mulieris, in loco tamen abdito, & ſecreto, & mulierem amplexans, manifeſtum haberi admiſſæ fornicationis. Quod etiam puto eſſe verum: ſi ſæpius eſt ita deprehenſus; at ſi tantùm ſemel, malo hic quoque habere locum doctrinam allatam. *n. 10. & 11.*

22 Porrò, quod idem Menoch. *cit. lib. 5. præſumpt. 17. num. 9. iunct. n. 1.* abſolutè tradit, clericos & ſacerdotes, cum quibus habitet mater, aut ſoror, vel amita non carere quali quali ſuſpicione, eò quòd *cap. 1. de cohabit. cleric. & mulier.* inhibeatur, vt nullus ſacerdos eas retineat, mihi non abſolutè probatur, quandoquidem *cap. À nobis eod.* illimitatè permittuntur clericis eæ perſonæ, in quibus *naturale fœdus nihil permittit ſæui criminis ſuſpicari*: & cap. *cum omnibus diſtinct. 81.* nominatim permittitur mater, auia, matertera, amita, ſorores, & filiæ fratrum, aut ſororum. Vnde meritò docet Gloſſa *in cit. c. 1. de cohabit. &c.* Abb. *ibid.* & Anaſtaſius Gemon. apud Barboſam *in cit. c. 1.* non repugnantem, deciſionem illius capituli eſſe intelligendam de illis ſolis, quorum cum matre, aut ſorore conſortium eſt ob peculiarem aliquam rationem ſuſpectum.

23 Certè in Germania exploderetur, & quidem meritò, qui accuſaret clericorum cohabitationem cum matribus, ſororibus, amitis: Imò, quamuis Menochius *cit. præſumpt. 16. num. 7.* poſt Crauettam *cit. conſil. 105.* fauente Gloſſa *in cap. 1. de cohabit. cleric. & mulier.* abſolutè pronunciet, cohabitationem clerici cum conſanguinea, & affini, non vacare ſuſpicione fornicationis, id tamen ita generatim dictum negat meritò Abb. *in cit. cap. 1. de cohabit. &c.* repugnatque praxi vniuerſali Germaniæ, quæ etiam, ſicut expreſsè Conſtitutiones Synod. Conſtantienſes *p. 2. tit. 17.* permittit, vt clerici habeant domi ſuæ extraneas, de quibus ſuſpicio ſiniſtra facile concipi non poſſit; licèt Abb. *loc. cit.* nolit, vt etiam optimæ famæ mulieres extraneæ habitent cum clerico ob periculum lapſus. Rectiùs diceret Abbas cum Syricio Papa in *c. fœminas. diſtinct. 58. Fœminas non alias eſſe patimur in domibus clericorum, niſi eas tantùm, quas propter ſolas neceſſitudinum cauſas habitare cum iiſdem Synodus Nicæna permiſit.* Quod etiam traditur *cap. cum omnibus diſtinct. 81.* deſumpto ex Concil. Carthaginenſi.

24 Et hoc ſenſu intelligendi ſunt canones plures, qui *tit. diſtinct. 81.* vetant, ne cum clericis mulieres, aut illi cum his habitent. Maximè autem cauendum, ne etiam ex neceſſariis extraneis admittantur illæ, quæ ſunt malæ famæ, tum quia *excludenda eſt omnis nefanda ſuſpicio*. Text. *cap. in omnibus diſt. 81.* tum quia *vbi eſt mulierum præſertim infamium cohabitatio, antiqui hoſtis ſtimuli non deſunt*. Textus. *cap. oportet eodem* ex Sancto Gregorio.

Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Femina, inquit Virgilius. 3. *Georg.*

Colliges ex his. I. præſumptionum vim minui ratione conſanguinitatis, ſenilis ætatis, famæ integritatis, infrequentiæ actuum ſuſpectorum, cauſæ, ob quam exercentur, cœlibatus, loci, temporis, &c. Iacobus de Bellouiſu *in practic. criminali cap. 9. num. 48. & 49.* & adhuc diſtinctius eruditus ſimul atque pius D. Iodocus Damhouderius etiam *in pract. crim. 90. n. 4. & 5.* Vbi addit: *In cognatione, affinitate, ordine Eccleſiaſtico nullum ſuſpicamur intercedere poſſe adulterium*, quod ſingulariter eſſe in Germania verum, teſtantur tribunalia ſacra, profanaque. 25

Colliges II. aliquas ex præſumptionibus, quæ ſunt violentæ in iis locis, in quibus fornicationes, adulteria, inceſtus valde crebrò committuntur, & leuiter puniuntur, vt de Italia, Hiſpania, Gallia teſtantur ſcriptores alii, atque alii, non eſſe violentas in aliis locis, in quibus minus dominatur impura libido, magiſque puniuntur illius Rei, vt in Germania.

Colliges III. haud immeritò in noſtra Accuſatione Canonica obiici Sulpitio Merulæ, quòd non obſcura, ſed planè conuincentia argumenta dederit violatæ non ſemel fidei coniugalis, propter circumſtantias illic allatas.

Colliges IV. omnes illas præſumptiones, quæ vel certò, vel 26
probabiliter ſunt violentæ omnibus ſpectatis, ſufficere ad id, vt nec temerariæ ſuſpicionis, nec temerarii iudicii reatum incurrat is, qui propter aliquam eiuſmodi præſumptionem ſuſpicatur, aut etiam iudicat, à tali aut tali fuiſſe commiſſum adulterium, fornicationemue. Probatur, quia vbi eſt certa, vel probabilis ratio ſuſpicandi, aut iudicandi, poteſt formari ſuſpicio probabilis, iudicium probabile, & prudens. Leſſius *de iuſt. & iure. lib. 2. c. 29. n. 1. & 37.* ergo poteſt ſine peccato ſaltem iniuſtitiæ formari iudicium, & ſuſpicio. S. Thom. *2. 2. q. 60. a. 3.* Et vtique minores præſumptiones, ſeu rationes ſufficiunt ad iudicium priuatum, quàm ad publicum. S. Th. *loc. cit.*

Dictis de probatione ſimplicis fornicationis adde in primis ea, 27
quæ in Experientiis, ſeu tom. præced. *tract. 10. Caſu quinto* ſcripſi de probatione deflorantis, deinde reſolutionem huius.

Caſus Facti, non Ficti.

HEribertus habuit quidem cum Truſilla aliquod occultum commercium, nullam tamen copulam; ſub id tempus concipit Truſilla, ſed ex alio, paritque ac nominat Leonicum patrem ſuæ prolis: prius tamen quàm pareret, veritus non abſque cauſa Heribertus, ne ipſe falſo nominaretur à Truſilla genitor dedit illi pecunias vitandi illud periculum infamiæ, aliorumque incommodorum cauſa. Nihilominus tamen Truſilla iam paſſim garrit, Heribertum eſſe vere patrem ſuæ ſobolis; infamiam hanc noxiam non ſolum honori, ſed etiam fortunis ferre non vult Heribertus, quare cogitat implorare officium iudicis, vt hic ſilentium, imo palinodiam indicat Truſillæ. Interrogor à nonnemine ſitne ſpes, fore vt Heribertus obtineat in iudicio. Quid reſpondendum? 28

Ratio dubitandi eſt hæc princeps, quod Heribertus negare non 29
poſſit, eſſe à ſe datas Truſillæ pecunias, id quippe probari poteſt eius confeſſione, quæ tametſi extraiudicialis ſit, attamen facit ſemiplenam probationem. DD. multi apud Maſcard. de probat. *concluſ. 349. n. 9.* Atqui nemo præſumitur donare rem ſuam. *l. cum de indebito verſ. ſin vero ff. de probat.* Menoch. *de arbitr. iud. caſ. 88.* quia ſcilicet donare eſt perdere, ſeu iactare, & effundere *cit. l. cum de indebito verſ. qui*; igitur tenetur Heribertus adferre cauſam datarum pecuniarum: cum autem non poſſit vllam adferre cauſam verosimilem huius erogationis, niſi vt oblinaret os Truſillæ, ne hæc publicaret, ſe ab eo vel fuiſſe cognitam, vel alias impudicè tractatam, Iudex autem videatur poſſe, ſaltem accedente iuramento Truſillæ, æque credere, fuiſſe vere cognitam, atque duntaxat impudice tactam, imò poſſit ex confeſſione tactuum impudicorum, quos interceſſiſſe neceſſariò fateri debebit Heribertus, vt liquet ex paulo ante dictis, inferri copula perfecta, quandoquidem hæc ſolet communiter eiuſmodi fœditates comitari, periculoſam aleam ſubibit ipſe, ſi litem indicat Truſillæ.

Propter has aliaſque rationes reſpondi, fieri quidem poſſe, vt 30
contra Heribertum feratur ſententia, veroſimilius tamen videri (niſi lateant forte aliæ circumſtantiæ facti) pro ipſo pronunciatum iri: 1. Quia in claris non eſt locus coniecturis. Barboſ. *axiom. 56.* clarum autem eſt, Heribertum non eſſe patrem illius prolis, ſiquidem propria confeſſio & facit plenam probationem in præiudicium confitentis. Ferrarius *in pract. crimin. in forma libelli de cauſ. vendit.* & eſt omnium probationum illuſtriſſima. Menochius *conſil. 41. num. 14.* Maſcard. de probat. *concluſ. 1326. num. 4.* atqui Truſilla, etſi non in publico iudicio, attamen legitime interrogata de genitore ſuæ prolis, nominauit alium ab Heriberto. 2. In dubio non debet præſumi delictum. *l. merito ff. pro ſoc.* omneſque DD. conſequenter non eſt in dubio præſumen-

ſumendum delictum maius, ſed minus, expreſſe Triſchus *lit. I. concl. 33 t. n. 82.* etenim in obſcuris quod minimum eſt ſequitur *c. in obſcuris de reg. iur. in 6.* & quidem ſemper. text. in l. *ſemper ff. eod.* cum ergo ſit dubium, vtrùm illa elargitio pecuniarum fuerit facta cum obligatione non reuelandi tactus impudicos, an potiùs copulam, præſumendum eſt illud prius, non poſterius, cum copula ſit delictum vtique grauius, quam impudicus tactus.

31 3. Si lis terminanda ſit iuramento, deferri debebit Heriberto potius quam Truſillæ, tum quia deferri debet illi, pro quo ſtat præſumptio iuris, non autem illi contra quem. Fuluius. *l. 2. de probat. c. 46. n. 104.* poſt Gloſſ. tum quia deferendum eſt reo potius quam actori. Barboſa. *in cap. finale de iureiur.* Heribertus autem infamatus dum accuſat, agit partes Rei; vt notant DD. in l. diffamari *C. de ingenuis*. atque Andr. Gail. *obſeruat. lib. 1. obſeruat. 11. num. 3.* tum quia etiam iuranti non creditur aduerſus ea, quæ prius aſſeruit. cap. per tuas *de probat.*

32 Ad rationem productam *num* 29. quod ſcilicet ſi fatetur (ſicuti fateri debebit) interceſſiſſe tactus impudicos, ſit præſumptio ſumenda de ipſamet copula, negatur ſubſiſtere hanc præſumptionem, nec enim verum eſt, quod tactus impudicos communiter, id eſt communiùs ſequatur copula, ſicuti norunt Confeſſarij longo vſu periti; & quia à magis, non autem à minus communiter euenientibus debet ſumi præſumptio argumet. cap. *inſpicimus de reg. iur. in 6.* ibi *vel plerumque fieri ſolet*, idcirco eſt potius ſecundum hanc regulam præſumendum, quòd non ſit, quàm quod ſit ſecuta copula; cùm præſertim agatur hic de maiore delicto, cuius præſumptionem ita horrent iura, vt etiam ad rarius contigentia reſpicant, quando hic reſpectus eſt neceſſarius ad abſoluendum à peccato. Vnde licet raro contingat, aliquem naſci ſeptimo menſe, vel à matre quinquagenaria, & tamen hunc rarum caſum conſiderat, & eum, qui ſic natus eſt, non ante nuptias, ſed poſt ex legitimo matrimonio natum eſſe præſumit Ius. PecKius *in cit. cap.* inſpicimus ex l. ſeptimo menſe *ff. de ſtatut. homin.* & l. ſi maior *Cod. de legit. hered.*

SECTIO III.

Adulterii Pœna.

SVMMARIVM.

Pœna Eccleſiaſtica ſtatuta generaliter in laicos adulteros. 33.
Et in Clericos. 34.
Quæ ſtatuta à iure ciuili? 35.
Ea non obſeruantur. 36.
Non ſit in foro conſcientia ulli priuato ius occidendi adulteros deprehenſos in flagranti. 39.
Referetur nouum decretum Alexandri ſeptimi ſuper eare. 39.
Alia pœna adulterii. 40.
Omne adulterium poteſt per ſe loquendo puniri ab vtroque magiſtratu. 41.
Et proinde punitus ab vno magiſtratu puniri poteſt etiam ab altero. 42.
Index Eccleſiaſticus poteſt indicere pœnam etiam pecuniariam. 43.
Imo & carceri mancipare. 44.
Abſolutus ab vno iudice, poteſt ab altero citari, & ſi reperitur reus, puniri. 45.
Perſona exempta nequit puniri ab vtroque magiſtratu. 46.

33 QVæres I. *Quæ ſint adulterii pœna à Iure ſtatuta?*

Reſp. Sequentes. I. Excommunicantur adulteri. text. *in cap. intelleximus de adulter. & cap. final. 32. quæſt. 5.* Sed hæc iam non eſt in vſu ſaltem apud Germanos, niſi fortè reſpectu adulterorum, concubinas domi habentium, de quibus vide Trident. *ſeſſ. 24. cap. 8. de refor. matrim.* & Synodum Conſtantienſem *p. 2. tit. 17.*

34 II. Clericus adulter deponitur, & in monaſterium perpetuò detruditur text. *c. ſi quis clericus diſt. 81.* Hæc etiam pœna non eſt in vſu apud nos; nec tamen verum eſt, ſaltem de Germanis ſacerdotibus id, quod Alciatus apud Iulium Clarum *recept. ſent. lib. 5. §. adulterium, n. 7.* audacter ſanè, & iniquè ſcribit, ac ideo non referendum hoc loco.

35 III. Capite plectitur adulter. text. *l. quamuis 2. C. ad leg. Iuliam de adulter.* ibi *ſacrilegos nuptiarum punire gladio oportet* Mox tamen ſubiicitur authentica ita mitigans: *ſed hodie adultera verberata in monaſterium mittatur, quam intra biennium viro recipere liceat, &c.*

36 Verùm in multis Imperij vrbibus, & Prouincijs, adulteri vel omnino non puniuntur capitali ſupplicio, vel certè non niſi poſtquam iam fuere bis ob adulterium affecti minori pœna, vt nominatim ſtatuitur in Iure Bauarico *lib. 5. p. 6. tit. 9.* vbi pro prima vice decernitur carcer menſtruus, mulcta pecuniaria, ſtatio ad portam Eccleſiæ; pro ſecunda priuatio inſignium, deportatio in perpetuum exilium, &c. iuxta diuerſitatem tum conditionis plebeiæ, aut ſenatoriæ, &c. tum adulterij ſimplicis, inquam, vel duplicis; demum pro tertia vice vltimum ſupplicium. Deinde idem Clarus 37
loc. cit. teſtatur, ac meritò dolet, quòd ſua ætate paſſim apud omnia ferè tribunalia adulteri impunè euaſerint. Vide quid ex Fabro referat idem Clarus, quid etiam Damhouderius *in pract. crim. cap. 89. n. 8.* ne tamen credas.

IV. Adulterij pœna eſt, quòd vir vxorem in flagranti deprehenſam impunè cum adultero interficiat. *leg. marito. ff. ad leg. Iuliam de adulteris, & leg. Gracchus C. eodem.* Ac ſimiliter pater filiam ſuam ſua ſub poteſtate conſtitutam, & domi ſuæ, patris, inquam, adulterio vacantem etiam impune trucidet cum mœcho *l. nec in ea. & l. quod ait, lex ff. ad legem Iuliam de adulter.* Quibus legibus reſpectu mariti nil derogari vult Ius Bauaricum. *lib. 5. p. 6. t. 9. a. 9.* 38

Quamuis autem plures iureconſulti, vt videre eſt apud Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 8. n. 37.* exiſtiment, per prædictas leges fieri poteſtatem marito, & patri, occidendi vxorem, & filiam, ita vt illi ſint publica authoritate conſtituti carnifices vxoris, & filiæ, id tamen rectiùs negant tum permulti alij iureconſulti, vt Damhouderius *cit. cap. 90. n. 14.* Couuarr. *epit. in 4. decretal. cap. 7. §. 7. num. 15. & ſeqq.* cum plurimis à Sanchez *loc. cit. num. 39.* relatis, tum communi calculo Theolog. poſt S. Thom. *in 4. diſt. 34. q. 2. art. 1.* Et ratio eſt, quia nec bono communi prodeſt, & æternæ ſaluti adulterorum plurimùm obeſt facere hanc poſitiuam poteſtatem. Quare prædictæ leges diſſimulant, non autem approbant eiuſmodi necem, & qui vtitur beneficio illius diſſimulationis, peccat mortaliter. Rationes pro, & contra proponit, diſſoluitque fusè Sanchez, & Couarrunia *ll. cc.* Videri etiam poteſt Leſſius *de iuſt. & iur. lib. 2. c. 9. dub. 5.* & denique adde, eſſe ab Alex. VII. vetitam hanc ſententiam: *Non peccat maritus occidens propria autoritate vxorem in adulterio deprehenſam.* 39

V. Adulter non poteſt eſſe teſtis. Additionarius Clari *in cit. §. adulterium lit. F.* Nellus *tr. de teſt. n. 18.* Aufrerius *tr. de teſt. n. 10.* 40

VI. Adultera punitur amiſſione dotis, ita vt huius etiam proprietas tranſeat in ius mariti, ſicuti oſtendemus & declarabimus *cap. 40.* Paraphernalia quoque amitti ob adulterium putat Clarus, ſed refutabitur *eod. cap. 40. num. 8.* ſicuti & illi, qui ob oſculum amitti dotem aiunt.

VII. Adulterium punitur diuortio.

VIII. Adulterium plectitur mutua compenſatione.

Hæ duæ poſtremæ pœnæ, quia frequentiùs occurrunt in foro interno, & externo, diſtinctiùs explicandæ ſunt ſect. ſequenti; Priùs tamen circa prædictas pœnas generatim.

Quæres II. *Quandoquidem ex dictis apparet, adulterium puniri à magiſtratu tam ſæculari, quàm eccleſiaſtico, omneue adulterium poſſit ab vtroque magiſtratu puniri?* 41

Reſp. Per ſe loquendo poteſt Barboſa *coll. in ius Canon. cap. tuæ de procurator.* plurimos referens. Ratio eſt, quia crimina mixti fori poſſunt puniri ab vtroque magiſtratu. Clarus *in pract. crimin. q. 57. n. 27.* Eſt autem adulterium crimen mixti fori Barboſa *l. c.* Clarus *loc. cit.* atque alij, patètque ex deſcriptione criminis mixti fori, eſt enim peccatum lege naturali ſimul & ciuili, vel pontificia, ſimul & laica vetitum, vt probat, & defendit Nauarr. *relect. in cap. nouit. de iudicis notab. 6. num. 40.* Et proinde licet adulter ab vno 42
horum magiſtratuum punitus ſit, poterit ab altero grauiùs puniri. Clarus *cit. q. 57. num. 14.* ex communi. Niſi forte pœna ab eccleſiaſtico iudice inflicta, fuerit ſufficiens ad criminis punitionem, & culpæ menſurata; tunc enim non eſt illud crimen à iudice ſæculari puniendum. Couarruu. *lib. 2. variar. reſol. cap. 10. n. 6.* ex communi; ſicuti neque iudex eccleſiaſticus rectè facit ſi puniat illum, qui à laico magiſtratu eſt tanta pœna affectus, quantam potuiſſe infligere eccleſiaſticus iudex. Clarus *cit. q. 57. num. 14.* Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 54. n. 8.*

Notat autem, probàtque Couarruuias *loc. cit. cap. 9. n. 9.* poſt 43
Abb. *in c. licet 7. de pœnis,* & conſentiente Manrique *part. 2. q. 6.* poſſe quandoque (nam promiſcue id fieri vetatur *cit. cap. licet.*) à iudice eccleſiaſtico plecti delicta pœna pecuniaria. Imo poſſe quoque 44
laicos (de clericis nemo dubitat) ob delicta ad forum eccleſiaſticum ſpectantia, carceri mancipari contendit idem Couarruu. *pract. quæſt. cap. 10. n. 2.* diſſentiente Claro *cit. q. 37. n. 7.* qui *cit. q. 57.* notat, licèt ordinariè nequeat à ſuperiore magiſtratu puniri is, qui ab inferiore, ſeu ſubordinato iam eſt punitus, eſto ſit (citra dolum, fraudem, aut colluſionem) minore, ac merebatur, ſupplicio affectus, attamen quando iudices habent iuriſdictionem planè diuerſam in diuerſis prouincijs, tunc ſi delictum commiſſum in vno loco poſſit puniri à diuerſis iudicibus in ſolidum, condemnationem factam ab vno, & exactionem pœnæ non obeſſe, quò minùs ab alio poſſit iterum accuſari, & puniri.

Vide à fortiori patet, poſſe vtique fieri, vt abſolutus ab vno 45
iudice, ab alio ſiſtatur examini, & plectatur, vt fusè declarant Couar-

narrunias *uariar. reſol. lib. 1. cap. 10. n. 2.* ac Iulius Clarus *cit. q. 57.* Et explicat Couarr. quo pacto huic doctrinæ non repugnet text. *in de his. 10. de accuſation.* qui ita habet: *de his criminibus, de quibus abſolutus eſt accuſatus, non poteſt accuſatio replicari.*

46 Dixi ſuperiùs, poſſe omne delictum per ſe loquendo puniri ab vtroque magiſtratu, nam per accidens quandoque non poteſt, quia ſcilicet adulter, v. g. eſt exempta perſona. Vnde adulterum clericum nequit punire magiſtratus ciuilis: *Fas enim non eſt, ut diuini muneris miniſtri temporalium poteſtatum ſubdantur arbitrio.* text. cap. *cùm non ab homine de iudic.* Cæterum ex diſpoſitione Trident. *ſeſſ. 24. cap. 8. de reformat. matrim.* poteſt iudex ex officio, & non ſolùm ad inſtantiam partis, procedere ad punitionem adulterij.

SECTIO IV.

De diuortio ob adulterium.

SVMMARIVM.

Poteſt adulter diuertere ab adultera. 47.
Inter coniuges eſt par cauſa. 47.
Diuortium ob adulterium eſt ex ſe perpetuum. 49.
Maritus occultus adulter nequit uxorem notoriè adulteram dimittere inuitam. 50.
Nec dimitti poteſt adultera, quæ probabiliter cenſebat, maritum eſſe mortuum. 51.
Sicut nec illa, cui maritus remiſit adulterium. 52.
Quandonam cenſeatur tacitè dimittere, ſeu condonare? 53.
Ius diuortij prouenit à iure naturæ. 54.
Quo caſu pars innocens teneatur dimittere à ſe nocentem? 57.
Eſt ſolius Eccleſiaſtici magiſtratus ferre ſententiam diuortij. 60.
Et quidem poteſt uxor coram tali magiſtratu accuſare ciuiliter maritum adulterum, non tamen criminaliter. 60.
Sicut nec uxor poteſt accuſari in ordine ad diuortium, licet paſſa amplexus, oſcula, aut etiam mamillarum tactus. 62.
Nomine fornicationis, ob quam Chriſtus permiſit diuortium, quid intellexerit ipſe? 62.
An ob amplexus, & oſcula amittatur dos? 63.
Quomodo probanda præſumptiones adulterij, quando eſt in foro externo ferenda ſententia diuortij? 64.
Quomodo, & quando pars innocens ualeat reum dimittere propria autoritate? 65. & 66.
Ad diuortium quoad torum non exigitur per ſe iudicium Eccleſiæ. 68.
Quando uxor litigat cum marito ratione adulterij, maritus debet ſacere expenſas? 69.

47 QVæres I. *An, & quale diuortium permittatur ob adulterium?* Reſp. I. Maritus innocens poteſt ab vxore adultera diuertere. Eſt de fide ex Mat. 19. *verſ. 10.* *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, &c.* II. Poteſt etiam innocens vxor à marito adultero diuertere, cap. *intelleximus de adulter. & ſtupr. cap. fin. 32. quæſt. 5. & cap. placuit quæſt. 7.* Nam inter eos eſt par cauſa, *citat. cap. fin.* Quare falſa, & temeraria eſt doctrina Caietani *in citat. loc. Matthæi*, negantis, poſſe ab vxore innocente di-
48 mitti adulterum maritum. Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 13. n. 6.* Nec obeſt, quòd adulterium ſit in vxore multò deteſtabilius, quàm in viro, Tiraquellus eruditè *in l. 1. connub. Gloſſ. 1. part. 1. n. 45.* poſt S. Thom. *in 4. diſtinct. 15.* nam nihilominus crimen, quod admittit adulter maritus, continet malitiam huic pænæ æqualem, & periniquum eſt vt pudicitiam vlt ab vxore exigat, quam ipſe non exhibeat Text. in L. *ſi vxor. ff. ad L. Iul. de Adulter. §. Iudex*
49 III. Illud diuortium non eſt quoad vinculum. Trident. *ſeſſ. 24. can. 7.* ſed tantùm quoad torum, & cohabitationem. *Matthæi. 9. v. 10. & cap. 1. de diuort.*

IV. Eſt autem de ſe perpetuum. *cap. intelleximus. de adulter. & ſtupr.* Quia tamen paria delicta mutua compenſatione tolluntur text. *cit. cap. intelleximus*, ſi pars vna coniugum poſt dimiſſam alteram partem adulteram fornicetur, plurimi Doctores contra plurimos alios apud Sanchez *cit. lib. 10. diſp. 9. quæſt. 3. n. 30.* exiſtimant, poſſe illam partem, quæ poſt diuortium peccauit, compelli ab ea, quæ prius peccarat, & repudiata fuerat, vt repudiatam admittat denuo ad torum, & cohabitationem. Et verò iudicem teneri eiuſmodi adulteros etiam non petentes, reconciliare, tenet ipſe Sanchez *loc. cit. n. 12.* vt videlicet periculo fornicationis crebrioris occurrat.

50 V. Quòd ſi maritus, e. g. occultè violaſſet fidem coniugalem, non poſſet vxorem notoriè adulteram à ſe repellere. Sanchez *cit. lib. 10. diſp. 6. n. 9.* Palaus *diſ. 3. de matrim. punct. 6. §. 2.* cum plurimis Theologis, & iureconſultis. Ratio eſt, quia Innocentius III. *cit. c. intelleximus.* abſolutè pronuntiat, paria delicta mutua compenſatione tolli. Quæ ratio probat, nil intereſſe, ſiue ante, ſiue poſt adulterium vxoris notorium maritus occultè polluat coniugalem thalamum. Gloſſa *in cap. veniens, de conuerſ. coniugat.* Sanch. *cit. diſp. 6. n. 6.* cum aliis, & ſatis indicatur *cap. ſignif. de diuort.*

VI. Sed neque dimitti poteſt vxor, ſi vel planè coacta, vel conniuente marito, vel probabiliter rata, maritum eſſe mortuum, adulterium admiſit. Sanchez *cit. lib. 10. diſp. 15.* ex communi fusè hæc explicans. 51

VII. Si quoque contingat, vt coniux coniugi adulterium condonet, facta condonatione nequit vti iure dandi libellum repudij. textus. *leg. ſi maritus. 25. §. ſi negauerint. ff. ad leg. Iul. de adulter.* ſiue condonauerit expreſsè, ſiue tantùm etiam implicitè. *leg. crimen. 12. Cod. eod.* 52

Cenſetur autem condonaſſe tacitè, ſi conſcius admiſſi adulterij 53 commiſceatur cum parte adultera, ſeu reddendo, ſeu exigendo debitum coniugale. Gloſſa *in cap. fin. de adulter.* quam ab omnibus admitti teſtatur Couarr. *Epitome in 4. decretal. part. 2. cap. 6. §. 0. n. 51.* & innumeris relatis explicat Sanchez *cit. l. 10. diſp. 14. concluſ. 7.* Et ibidem *concluſ. 2. ad 3.* cum communi tradit, eandem eſſe rationem, ſi maritus, exempli gratia, adulteram vxorem poſt cognitum adulterium domi ſuæ ſponte retineat, vel ſe familiarem exhibeat, vt ſimul ridendo, ludendo, comedendo.

Ratio horum omnium eſt, quia cùm diuortij faciendi poteſtas 54 à iure naturali, diuino, & humano concedatur in fauorem coniugis innocentis. argum. *multorum capitulorum tituli de diuortiis & adulterio*, poteſt coniux innocens illi fauori renuntiare, quia nemo tenetur iure ſuo, ſeu fauore vti. *l. ſi quis in conſcribendo C. de pactis. & cap. quod ob gratiam de reg. iur. in 6.* Poteſt autem renuntiare, ſeu apertè verbis, ſeu tacitè factis; nam facta magis animum produnt, quam verba. *l. ſi tamen 48. §. Et qui. ff. de ædilit. edicto.* cap. *dilecti 52. de appellat.*

VIII. Debent autem illa ſeu verba, ſeu facta non diſſentire ab 55 animo; ſi enim maritus, e. g. fictè dicat vxori, ſe ei remittere adulterium, aut cum ea commercium maritale habeat, interim cogitans, velle ſe vti repudij iure, ea facta, vel verba non oberunt, quo minus, ſalua conſcientia poſſit à ſe dimittere vxorem cùm lubuerit. Sanch. *lib. 10. diſp. 14. n. 21.* contra Sotum, & Vegam eruditè hoc probans, & defendens cum multis, ſubdens tamen *n. 22.* ſi non expreſsè cogitet maritus, velle ſe vti iure repudij, tum hoc ipſo excidere illo iure.

IX. Porro illa condonatio ſeu verbis, ſeu factis expreſſa non 56 extenditur ad futura, ſed ſolùm ad præterita adulteria. Couarr. *cit. §. 6. n. 11.* Sanchez *cit. l. 10. d. 5. n. 29.* Palaus *cit. part. 6. nu. 6.* dicens hoc eſſe certiſſimum, etſi repugnent Salicetus, & Angelus apud Sanchez. Ratio eſt, quia actus agentium non extenduntur vltra intentionem eorum. *leg. non omnis numeratio. ff. ſi cert. petatur* atqui mariti condonantis intentio nequaquam extenditur ad futura adulteria. argum. *legis non alias § 1. de iudiciis.* vbi deciditur, legati crimina, tempore legationis patrata plecti poſſe, eſto ex diſpoſitione. *l. ſanctum. ff. de rer. diuiſion.* promiſſa fuerit ipſi ſecuritas.

X. Tametſi *nu. 54.* dixi, coniugem innocentem non teneri iure 57 vti, quod habet ad dimittendam partem nocentem, id tamen non habet vniuerſim locum reſpectu partis nocentis, in adulterio contumaciter perſiſtentis; etenim *c. ſi vir, de adulter.* & *cap. quemadmodum. § fin. de iureiur.* pronuntiatur, illum maritum fore reum, participem criminis vxoris, qui ſciens, eam deliquiſſe, & permanere in fornicatione, vixerit cum illa.

Quæ tamen hæc capitula non condunt nouum Ius, ſed ſolùm 58 explicant naturale. Sanchez *l. 10. de matrim. diſp. 13. n. 11.* nitutur quippe præſumptione viri conſenſus in adulterium vxoris. Paludanus *in 4. diſt. 35. quæſt. 1. ar. 7.* Antoninus, Gabriel, & Ledelma, quos refert, & ſequitur Sanchez *ibidem*, ſeu præſumptione ſcandali inde formidandi, quòd vir vxorem pergentem vacare illicitæ veneri non dimittens videatur conſentire in eius libidinem. Sanchez *ibidem*, idcirco, vbi poteſt maritus illud ſcandalum amouere, retinendo adulteram, poteſt eam retinere. Victoria, Vega, Sotus, & Sanchez *loc. cit. n. 15.* Palaus *cit. diſp. 3. p. 6. §. 3.* Atqui poteſt ferè ſemper, vel omne ſcandalum amouere. Sanc. *num. 25.* vel efficere, vt ſit merè paſſiuum, & non actiuum. Sanc. *num. 24.* & Coninck *tom. 2. in 3. part diſp 35. dub. 3. nu. 19.* idcirco rariſſimè obligat præceptum dimittendi vxorem pertinacem, eiue debitum negandi. Coninck. *loc. cit.* Palaus *loc. cit.* Sanchez *n. 25.* qui *n. 8.* cum aliis latè diſſentit à S Thom. *in 4. diſtinct. 35. qu. vnic. ar. 2. in corp.* & aliis aſſerentibus, obligationem dimittendi vxorem adulteram, prouenire quoque ex præcepto correctionis fraternæ. Sed rectè oſtendit Sanchez, & Palaus, ea dimiſſione non corrigi proiectas in libidinem, detritæque frontis vxores, & præceptum correctionis fraternæ non obligare cum tanto incommodo, quantum ſolet præcedere, comitari, atque ſequi diuortia.

Quæ

59 Quæres II. *Sitne diuortium ratione adulterii faciendum publica, an priuata authoritate?*

Reſp. Fieri poteſt publica, fieri poteſt priuata authoritate partis innocentis. Prima pars patet ex toto titulo *de diuortiis*, & à nemine negatur; altera pars eſt multum controuerſa, negatur-
60 que à multis Theologis, & Canoniſtis, quos partim Barboſa *in cap. porro de diuortiis* illos ſequens, partim Sanchez refert; ſed tamen ſuſtinetur à maximis Doctoribus, quos nominat, ſequiturque Sanchez *lib. 10. de matr. diſp. 12. n. 5. & 21.* Quibus addo Ægidium Coninck *de ſacrament. diſp. 35. dub. 1.* Filliucium *tract. 10. cap. 10. n. 385.* Palaum *loc. cit. §. 4.* Dicaſtillo *de matr. diſp. 10. dub. 6. num. 71.* Probatur autem ex capit. *dixit Dominus 32. q. 2.* vbi S. Hieronymus ait: *Vbicunque fornicatio eſt, aut fornicationis ſuſpicio* (violenta, vt explicat Gloſſ. *in c. maritus de adult.* & Palaus *diſp. 3. punct. 6. §. 4.*) *libere dimittitur vxor.* Quò verò melius intelligatur vtraque hæc reſponſio, notanda ſunt ſequentia.

61 I. Non eſt laici, ſed Eccleſiaſtici Magiſtratus pronunciare ſententiam diuortij. Probatur infra *ad lit. L. 3.* II. Et ſi vxor adulterum maritum non poteſt accuſare criminaliter, *l. 1. C. de adult.* Couar. *epit. in 4. decret. p. 2. c. 7. §. 6. n. 9.* Palaus *loc. cit.* quantumuis poſſit adulteræ vxori à marito innocente intentari actio criminalis. *cit. l. 1. C. de adult. ad leg. Iuliam*, nihilominus poteſt hæc illum accuſare ciuiliter, ad obtinendam tori ſeparationem, ſuæque dotis reſtitutionem. *c. 1. vt lite non conteſt.* ſicuti etiam poteſt vir vxorem adulteram accuſare ciuiliter, eſto fortè prius criminaliter accuſaſſet; nam vtrique fas eſt, ob vnum delictum intentare ſucceſſiuè iudicium criminale, & ciuile. Iulius Clarus *lib. 5. §. fin. q. 2.* Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 8. n. 19.* non tamen ſimul æquè principaliter *leg. vnic. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet.* Clarus, & Sanchez *ll. cc.* Qui tamen Sanchez contendit, iudicium de diuortio eſſe criminale, ſed repugnat cap. *tua de procurat.* vbi dicitur: *Huiuſmodi accuſatio etſi de crimine fiat, non eſt tamen criminalis, ſed quaſi mixta inter ciuilem, & criminalem.*

III. Qui ob diuortium accuſat de adulterio, debet eſſe inſtructus probationibus violentis, nec enim poteſt quis ratione adulterii compelli ad diuortium, niſi ob præſumptiones violentas. Gloſſ. *in cap. maritus. de diuort.* Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præ-*
62 *ſumpt. 41.* Clarus *loc. cit. §. adult. num. 16.* Illæ autem præſumptiones debent eſſe de adulterio reipſa patrato. Sanchez *diſp. 4. num. 12.* cum plurimis Theologis, & iureconſultis contra Felinum, & alios quoſdam tatos, poſſe repelli vxorem, quæ paſſa eſt voluntariè amplexus, & oſcula libidinoſa, tactumque mammillarum, eſto ſecuta non ſit copula. Sed refutantur inde, quod *Matth. 5. & 19.* non permittatur diuortium, niſi fornicationis cauſa, intelligendo illic nomine fornicationis illum omnem, & ſolum illicitum actum, quo quis carnem ſuam in alium, vel aliam diuidit. *cap. dixit Dominus 32. quæſt. 1.* atqui per ſolum reale adulterium diuidit coniux cum alio illicitè ſuam carnem, & quidem per ſolum integre completum. Sanch. *cit. diſp. 4. n. 13.* qui *num. 3.* bene explicat illam carnis diuiſionem.

63 Adde, quòd cum ex vna parte repulſio vxoris ſit res grauiſſima atque ignominioſiſſima, ex altera autem parte illa oſcula, & amplexus, aut tactus ſatis facilè contingant, nec vſque adeò atrocem iniuriam contineant, non videatur lex naturalis, à qua ius diuortiorum ducit, ob haſce actiones permittere eiuſmodi repulſam, eſto fortè leges ciuiles amiſſionem dotis permittant ob iſtas actiones, vt vult Iulius Clarus *lib. 5. §. adulterium. n. 16.* poſt Baldum, diſſentiente tamen Menochio *loc. cit. num. 36. & de arbitrariis iudic. caſu 187. n. 8.* Eſto etiam poteſtas occidendi filiam in adulterio deprehenſam, extendatur ad deprehenſam in hiſce actionibus ſecundum Bartolum. *l. 1. ff. de extraordin. crimin.* & Damhouderium *in pract. crim. c. 89. n. 25.* Certè illa doctrina Felini non habet locum in Germania.

64 IV. Illæ ipſæ præſumptiones violentæ debent probari per teſtes omni exceptione maiores. Sanchez *diſp. 12. n. 51.* Et quidem non
65 ſingulares. Sanch. *ibid.* & Clarus *in pract. crim. q. 53. n. 19.* Et quàuis, quando coniux innocens vult dimittere nocentem, ſeu ab illa recedere ob adulterium, debeant adeſſe etiam ſuſpiciones violentæ patrati adulterii. Gloſſ. *in c. maritus de adulter.* & *in cap. dixit Dominus 32. quæſt. 1.* Palaus *cit. § 4. num. 7.* alioqui nimis facilè, frequenter, atque inſulte fierent diuortia, & nemini licet vxorem ſine manifeſta fornicationis cauſa dimittere. Text. cap. *ex parte de ſponſal.* attamen neceſſe non eſt, eas poſſe probari talibus teſtibus, ſed in foro conſcientiæ, & coram Deo ſufficit, illas habere cognitas, ex teſtimonio vnius perſonæ fide digniſſimæ. Sanchez *loc. cit. n. 51.* contra Barboſam *in c. ſignificaſti. de diuortiis*, & conſequenter ex propria oculari experientia.

66 Vnde, vt coniux innocens licitè, ob crimen adulterii, aut neget debitum coniugale, aut diſcedat, nequaquam neceſſe eſt, illud eſſe notorium. *cit. c. dixit Dominus*, Sanchez *loc. cit. nu. 31.* contra permultos ab ipſo *num. 13.* relatos, & tatos, adulterium ita debere eſſe notorium, vt nulla poſſit tergiuerſatione celari. Quæ doctrina etſi vera, & neceſſaria eſt, ad illum effectum, vt ſcilicet in foro externo non competat coniugi expulſo beneficium reſtitutionis. Sanchez *loc. cit. num. 25.* non tamen vera eſt, nec neceſſaria ad effectum diuertendi abſque peccato ab adultero, niſi fortè probabilis timor ſcandali magni adeſſet. Graſſis *lib. 2. cap. 84. num. 5.* Dicaſtillo *loc. cit.*

Nec obeſt, quòd cap. *porro de diuort.* dicatur: *Si etiam parentela eſſet publica, & notoria, abſque iudicio Eccleſiæ ab ea* (vxore ſua) *ſeparari non poteſt.* Nam in eo capit. eſt ſermo de ſeparatione etiam quoad vinculum, ad quam requiritur haud dubie ſemper Eccleſiæ iudicium. Sanchez *loc. cit. num 42. in fin.* Barboſa *in cit. cap. porro.* at nos loquimur de ſola ſeparatione quoad torum, & cohabitationem, quæ cùm non ſit vtique tanti momenti, quanti prior illa, ideo non rectè fit argumentatio ab illa ad hanc; non enim cui non licet id, quod plus eſt, non etiam licet quod eſt 67
nimis. Et verò, quòd iudicium Eccleſiæ per ſe non requiratur 68
ad ſeparationem tori, atque habitationis, inde patet, quia cùm illa ſeparatio ſit à iure naturæ conceſſa, ſiquidem ius naturæ approbat illam regulam: *Fruſtra quis ſibi fidem poſtulat ab eo ſeruari, cui fidem à ſe præſtitam ſeruare recuſat. cap. fruſtra. de reg. iur. in 6.* ius autem naturæ non exigat vllam notorietatem ad id, vt quis frangenti fidem licitè frangat eandem, conſequenter etiam non exigit, vt vxorem violatricem fidei coniugalis ſeruet apud ſe maritus, eique debitum reddat.

V. Quando vxor cum marito litigat ratione adulterij, tenetur 69
maritus expenſas litis facere, ſeu vxor ſit actrix, vt tradunt omnes, ſeu ſit rea, vt putat Sanchez *lib. 10. diſp. 8. num. 28.* contra Rebuffum, & alios, reſtringens meritò ad forum externum, quando maritus ſcit, vxorem eſſe ream, aut ſe eſſe innocentem.

F 3.

ANIMÆ SALVTI.

CAPVT XXXIII.

An, & quando diuortium ſit præceptum aut licitum ob ſalutem animæ?

SECTIO I.

An, & quando diuortium ſit ratione hæreſis præceptum, aut licitum?

SVMMARIVM.

Coniuges, qui cum ignorato impedimento contraxerunt matrimonium: eo comperto debent recedere etiam à cohabitatione. 1. & 4.

Excipiuntur aliqui caſus. 6. & 7.

Enumerantur quatuor euentus, in quibus tenetur pars innocens recedere à nocente, ſeu noxia ſaluti animæ ſuæ. 6. & 7.

Singulariter autem de caſu hæreſis hic tractabitur. 6. 7.

Hæreſis appellatur fornicatio ſpiritualis. 7.

Quid agendum coniugi Catholico, quando pars hæretica ſolicitat ad hæreſim? 8.

Quid quando reſipiſcit illa pars, ob cuius hæreſim facta fuit ſeparatio. 10.

Referuntur ſeptem caſus circa ſeparationem ob hæreſin. 11. & ſeqq.

Faciendum diſcrimen inter maritum, & vxorem hæreticam. 14.

Non ſemper tenetur vxor diuertere ab hæretico pertinaci. 16.

Tenetur autem, quando imminet ipſi periculum animæ. 17.

Et quamuis non immineat tale periculum, licitè tamen deſerit ipſa illum. 18.

Si videlicet incidit in hæreſim poſt initum matrimonium. 20.

Quid ſi iam antea laborabat hæreſi, ſed fecit ſpem conuerſionis. 22.

Hæreſis non debet eſſe notoria, quando pars Catholica vult diuertere. 23.

Secus ſi per ſententiam Eccleſiæ, ſed tunc etiam ad reſipiſcentem non tenetur redire. 24.

In

In Germania non tam facile permittitur diuortium ob hæreſin, quàm alibi. 26.
Debet tamen etiam in Germania aliquando permitti. 27.
Et tunc pars Catholica licitè ingredietur religionem. 29.
Quid ſi ex conſortio cum marito hæretico immineat periculum ſeductionis ſolis liberis? 30.
An, & quatenus ſint licita Catholicis connubia cum hæreticis? 31.
Impia ſunt pacta de vna parte liberorum educanda hæreticè. 32.
Moderatio quædam horum pactorum adfertur. 34.
Quid Confeſſarius aget cum catholica muliere obſeruante illud impium pactum de educatione? 35.

1 SVppono, eſſe certum, quando duo coniuges putatitij matrimonium ſeu bona, ſeu mala fide inierunt, cum aliquo impedimento dirimente, eos comperto illo impedimento obligari, non modò ad abſtinendum ab omni commercio carnali, ſed etiam tum à toro communi, tum à cohabitatione.

2 Primum inde breuiter conſtat, quia cùm matrimonium ſupponatur eſſe nullum, conſequenter petitio, redditioque debiti coniugalis eſt fornicaria, & peccatum mortale. *cap. Inquiſitioni de ſentent. excommunic.* ibi: *Quòd ſi vnus coniugum putet, matrimonium eſſe validum, alterius autem animum pulſet conſcientia ex credulitate probabili, & diſcreta, quamuis non euidenti, & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non poteſt, ne in alterutero vel contra legem coniugij, vel contra iudicium conſcientiæ*
3 *committat offenſam.* Ita reſoluit Pontifex *cit. cap. inquiſitioni*, & præmiſerat, *explodendam eſſe conſcientium leuem, & temerariam credulitatem.* Vnde meritò infertes, etiam petitionem debiti eſſe illi quoque licitam, qui factâ diligenti inquiſitione ſolùm dubitat de valore matrimonij, bona fide initi. Dicaſtillo *diſp. 9. de matrim. dub.* 11. perbene cum plurimis, contra Tannerum *tom. 4. diſp. 8. q. 6. dub. 3. num. 36.* cum alijs. Secus ſi mala fide contraxiſſet. Bonacina *de matrimonio q. 4. punct. 4. n. 10.* Dicaſtillo, alij. Sed de his vide dicta in Experientiis *tract. 10. Caſ. 16.*

4 Alterum inde probatur, quòd communis torus, & cohabitatio ſit proxima occaſio luxuriæ, cum præbeat violentam ſuſpicionem comixtionis carnalis *cap. litt. de præſumpt.* Atqui tenemur pro-
5 ximas occaſiones peccatorum vitare. Suprà *cap. 11.* Quamquam poſſunt occurrere rationes, in quibus ipſis licitum ſit conuiuere, vt frater, & ſoror (vtique ſine lecto communi) ſolent, juxta permiſſionem capit. *conſultationi*, & *cap. laudabilem de frigid. & maleſ.* & conformiter iis, quæ de cauſis ſufficientibus ad id, vt quis licitè in proximo peccandi periculo perſiſtat, vel etiam in illud ſe conijciat, tradunt repugnante Canoniſta Mantique *part. 2. reſolution. quæſt. vicarial. q. 119.* Theologi cum Card. de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 14. num. 153.* & nos ſectione tertia explicabimus. His modò ſuppoſitis, & pro ratione loci ſufficienter confirmatis.

6 Quæres I. *An, & qui ſint caſus, in quibus præceptum. & non modò licitum ſit parti innocenti diuertere à coniuge nocente?*

Reſp. Poſſunt generatim omnes reuocari ad hoſce quatuor: Primus caſus eſt, quando adultera perrectura eſt in ſuo flagitio, niſi pars innocens ab ea ſe ſeparet. *cap. ſi vir, de adulter.* Quod capitulum quomodo ſit cum doctrina per illud confirmata intelligendum, explicaui *cap. præcedent. n. 58.*

7 Secundus caſus eſt fornicatio ſpiritualis, ſicuti cum S. Auguſtino relato *cap. idololatria*, & *cap. non ſolum 28. q. 1.* loquuntur Doctores, nomine huius fornicationis intelligentes cum S. Aug. peccata aduerſantia fidei Catholicæ; nam *idololatria, & quælibet noxia ſuperſtitio fornicatio eſt*, inquit *cit. cap. idololatria* Auguſtinus. Tertius caſus eſt periculum animæ, imminens è flagitioſa vita alterius coniugis. Quartus caſus eſt periculum corporis, impendens ex cohabitatione cum altero coniuge. De hoc vltimo caſu tractabo *cap. ſeq.* de tertio *ſect. ſeq.* de ſecundo hac ſectione.

8 Quæres II. *Quænam ſint circa hunc caſum certa?*

Reſpondeo eſſe tria ſequentia.

I. Certum eſt, ſi coniux hæreticus catholicam ita crebrò, & moleſtè ſollicitet ad hæreſin, vt, ſi pergat hæc illi cohabitare, ſit in proximo periculo peruerſionis, teneri per ſe loquendo ab eo diuertere. Ratio petitur ex illo Matth. 5. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, &c.* Quæ verba explicans S. Hieronymus, præmiſſa ingenioſa interpretatione, ponit appoſitè hanc ſecundam: *In dextero oculo fratrum, vxorum, & liberorum, &c. monſtratur affectus, quos ſi ad contemplandam veram lucem nobis impedimento eſſe cernimus, debemus truncare iſtiuſmodi portiones.* Rectè tamen notat Palaus *diſp. 3. de matrim. p. 6. §. 8. num. 1.* obligationem diuertendi ob hæreſin, non eſſe imponendam, niſi quando eſt grauiſſimum periculum peruerſionis.

9 II. Certum eſt, non licere recedere à coniuge propter vnicum peccatum hæreſeos, ſed requiri pertinacem in illo peccato, ſeu errore conſtantiam, tum quia Doctores citandi *num* 18. ita tenent, tum quia apertè deducitur à fortiore ex doctrina *num. ſeq.* adferenda. Vnde rectè monet Sanchez *lib. 10. de matrimonio diſp.* 15. *n.* 11. hoc intereſſe inter ſpirituale adulterium, & carnale, quòd vnicus huius actus ſufficiat ad perpetuum diuortium, eò quòd perpetuò maneat cauſa diuortij, ſcilicet fuiſſe violatam fidem conjugalem, non autem ſufficiat vnicus actus adulterij ſpiritualis, ad diuortium, ſed requiratur incorrigibilitas, vt mox oſtendam.

III. Namque certum eſt, etſi jam ſit ob hæreſin non notoriam facta priuata auctoritate ſeparatio, attamen vbi reſipuerit coniux hæreticus, eſſe redintegrandam cohabitationem. Traditur expreſsè *c. de illa de diuort.* 11

Quæres III. *Quænam ſint circa hunc caſum præcipuè controuerſa?*

Reſpondeo ſeptem ſequentia.

Primum, an quoties coniux eſt pertinax in hæreſi, oporteat præſumere, quòd ejus cohabitatio ita ſit periculoſa, vt ob illud periculum poſſit, aut etiam teneatur alter coniux ab eo diuertere, ſiue interim ſit vir hæreticus, vxor catholica, ſiue hæc ſit hæretica, ille catholicus.

Secundum, an ſit eadem ratio, quando vnus coniugum in hæreſin labitur tempore matrimonij, quæ eſt, quando jam ante matrimonium erat, ſciebaturque eſſe hæreticus? 12

Tertium, an quando ob hæreſin coniugis diſceſſit alter per Eccleſiæ ſententiam, teneatur ad eam redire, ſi reſipiſcat?

Quartum, an ſaltem teneatur redire, ſi ſe propria authoritate ſeparauit ob hæreſin notoriam?

Quintum, quænam ex doctrinis allatis habeant locum, & praxin in Germania? 13

Sextum, quid ſi non quidem vxori, ſed tamen liberis immineat periculum peruerſionis?

Septimum, quid faciendum, quando coniux hæreticus catholicam ſollicitat, non quidem ad hæreſin, ſed ad alia peccata aduerſantia Religioni, vt ad eſum carnium diebus vetitis, & feſti diei violationem per ſacri omiſſionem, aut laborem ſeruilem?

Dico I. Faciendum eſt hìc aliquod diſcrimen inter virum hæreticum, & vxorem hæreticam. Ratio eſt, quia experientia docet, 14 maritos catholicos non tam facilè, nec tam frequenter ad hæreſin ab hæreticis vxoribus pertrahi, quàm catholicas vxores ab hæreticis maritis. Imò conſtat, crebrò fieri, vt vxores, quæ videbantur eſſe admodum pertinaces, aut denique ponant contumaciam, aut certè maritum à vera religione non abducant. Sicuti è diuerſo conſtat, quando maritus fit ex hæretico catholicus, plerumque eius veſtigia ſequi vxorem. Hoc nemo negabit, qui rerum Germanicarum mediocrem peritiam habet. Quare non aſſentior P. Sanch. *l. 10. de matrim. diſp. 15. n. 5.* abſolutè aſſerenti, catholicum coniugem teneri recedere ab hæretico coniuge non reſipiſcente. 15

Dico II. Non quoties maritus eſt hæreticus, tenetur per ſe loquendo, ab eo, nolente reſipiſcere, diuertere vxor. Ita contra Sanchez *cit. lib. 10. diſp. 17. n. 3. & 5.* ac Perez *diſp. 56. de matrim. n. 2.* tenet haud dubiè Layman. *lib. 5. part. 3. tract. 10. cap. 7. n. 16.* & apud ipſummet Sanchez *cit. num. 3.* Abulenſis *in cap. 19. Matthæi quæſt.* 70. 16

Ratio eſt, quia & communicatio cum hæretico non denuntiato permittitur à Concil. Conſtantienſi, & multiplex experientia docet, non eſſe caſum Metaphyſicum, vt loquitur P. Sanchez, quod vxores maneant conſtantes in fide catholica, etſi ab ea deſciſcant viri; nobiſque haud dubiè aſſenſus fuiſſet P. Sanchez, ſi aliquos annos in locis hæreſi infectis habitaſſet; & meritò reprehenderetur confeſſarius, & concionator, qui in noſtris partibus vellet omnibus catholicis vxoribus, nolentibus diſcedere à maritis Lutheranis, vel Caluiniſtis inijcere ſcrupulum grauis peccati. Quare non abſolutè, ſed ex hypotheſi cogniti periculi peruerſionis, dicendum eſt, vxorem catholicam teneri, ſe ab hæretico viro ſeparare; certè ipſemet Sanchez videtur ſibi contradicere, dum *lib. 7. diſp. 72. n. 5.* ſic loquitur: *In iis locis, in quibus hæretici cum catholicis permiſtè conuiuunt, vt in Germania, ex conſuetudine tolerata, licent coniugia catholicæ perſonæ cum hæretica, dummodo catholicæ liberè permittatur, & abſque peruerſionis periculo in fide permanere.* 17

Dico III. Quamuis non teneatur catholicus coniux ab hæretica diſcedere propter hæreſin, niſi poſitiuè conſtet, adeſſe periculum proximum peruerſionis, attamen poteſt bona conſcientia eam, ſi ſit pertinax, deſerere, etſi poſitiuè non conſtet de illo periculo. Ita contra Abulenſem *l. c.* cum multis, quos citat, ſequiturque Sanchez, tenet etiam Laym. *loc. cit.* Valentia *tom. 4. diſp. 10. q. 4. p. 2. verſ. 5 cauſa.* Coninch *tom. 2. in 3. part. diſp. 35. dub. 4.* Tannerus *tom. 4. diſp. 8. q. 5. num. 81.* Ioannes Præpoſitus *in 3. part. q. 5. de indiſſolubil. matrimonii, dub. 23. n. 104.* Ratio eſt, tum quia *c. de illa*, & *c. quanto de diuortiis*, cap. *idololatria*, *cap. quanto 24. q. 1.* abſolutè permittitur diuortium ob hæreſin, ſeu infidelitatem nolentis reſipiſcere; tum quia *cap. fin. de hæreticis*, ita pronuntiat Pontifex: *Abſolutos ſe nouerint à debito fidelitatis hominii, & totius obſequii, quicunque lapſis manifeſtè in hæreſin, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato tenebantur adſtricti.* Vtraque hæc ratio oſtendit, non eſſe opus hìc diſtinguere inter virum, & vxorem. 18 19

Dico

20 Dico IV. Diſtinguendum tamen eſt inter coniugem, qui conſtante iam matrimonio labitur in hæreſim, & inter illum, qui iam erat, ſciebatúrque eſſe ante matrimonium obſtinatus hæreticus. Etſi enim Valentia, Sanch. Præpoſitus, & Coninck *ll. cc.* non diſtinguunt, & fortè nec diſtinguendum putant, maximè Sanchez, attamen meritò, & ſingulariter monet Tannerus *cit. n.* 83. præcedentem concluſionem eſſe intelligendam de coniuge, qui tempore matrimonij deſciſcit à fide; quod etiam inſinuat Layman. *loc.*
21 *cit.* dum loquitur de coniugis lapſu in hæreſin. Ratio eſt, quia hoc ipſo, quòd catholicus ſponſus ſciuerit, ſponſam e. g. eſſe alienam à vera religione ſine ſpe conuerſionis (qua etiam caſu poſſe eſſe, modò adſit alia grauis cauſa, licitum hæretici coniugium cum catholico, docet poſt Serrarium Tanner. *cit. diſp.* 8. *q.* 4. *dub.* 5. *num.* 88. videtur ceſſiſſe iuri, quod ei confertur *cit. cap. fin. de hæreticis*, cui vtique poteſt cedere, modò non ſollicitetur ab hæretico coniuge ad hæreſim, &c. vt quidem perſæpe experimur non ſollicitari.

22 Ex qua ratione deduces, ſi ſponſus catholicus hæreticam ſponſam duxit, cum promiſſione, aut ſpe, quod velle fieri catholica, non teneri cum ea habitare, ſi ea nolit ſe conuertere, nam in tali caſu non ceſſit iuri conceſſo in *cit. cap. fin. de heret.*

23 Dico V. Vt catholicus coniux hæreticum licitè deſerat propria authoritate, non eſt neceſſe, hæreſin eſſe notoriam, ſufficit, modò de illa, eiuſque pertinacia conſtet catholico coniugi. Ita videntur ſentire omnes citati Doctores, dum nullam mentionem notorietatis faciunt; & nominatim Layman. non requirens plus, quàm vt catholico coniugi cognita ſit obſtinatio alterius. Excipio Tannerum *cit. q.* 5. *num.* 83. vbi exigit notorietatem; ſed tamen refutatur relatis capitulis iuris Canonici, quæ ius diuertendi ob hæreſin nec verbulo reſtringunt ad notoriam. Vide quod in ſimili de adulterio carnali dixi cap. præcedenti. *num.* 66. & adde, opinionem Tanneri iam primùm indicatam, videri regulariter in praxi ſequendam.

Dico VI. Quando per ſententiam Eccleſiæ facta eſt ſeparatio ob hæreſin, etſi poſtmodum reſipiſcat pars heterodoxa, non tamen tenetur orthodoxa pars ad eam redire. Ita citati Doctores cum permultis apud Sanchez *cit. diſp.* 15. *n.* 19. contra alios. Ratio eſt, quia manifeſtè ita ſtatuitur cap. *de illa, de diuort.* vt proinde videatur Eccleſia, quando ob peccatum infidelitatis fert ſententiam di-
25 uortij, infligere pœnam perpetuam. Porro cenſetur Eccleſia ſufficienter ferre ſententiam diuortij, quando aliquem declarat eſſe hæreticum Couarru. *epit. in* 4. *decretal. part.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 5. Præpoſitus *loc. cit.* & alij cum Sanchez *num.* 20. ſiquidem conſtat ex cap. fin. *de hæreticis*, eam pœnam eſſe annexam crimini hæreſeos.

26 Dico VII. In Germania non tam facilè, quàm in alijs Prouincijs permittitur temporale, aut perpetuum diuortium ratione hæreſis. Ita planè ſingulariter, & verè obſeruat Tannerus *cit. n.* 83. vbi rotundè aſſerit, pœnam diuortij, iudicium Eccleſiæ ſequi ſolitam vix habere locum in locis hæreſi infectis, ſcilicet ob publicum ſcandalum, pacemue publicam. Cui etiam aſſentior, etſi ne ipſe quidem Laymannus, ac Becanus faciant vllum diſcrimen inter Germanos, aliòſque hæreticos.

27 Et verò exiſtimo, non facilè repertum iri Epiſcopum in Germania, qui ſeparationem permitteret vxori, allegant nil aliud, quàm præcisè mariti defectionem à fide. Si tamen allegaret, vti quælibet poteſt periculum lapſus, diſcordiarum, &c. teneretur Ordinarius, æquè in Germania, atque alibi permittere tali mulieri ſeceſſionem a viro, quam ſeceſſionem poſſet ipſa quoque propria
28 authoritate etiam in Germania facere. Profectò, ſi in Saxonia, Pomerania, VVirtenbergia, Noimbergæ, Argentorati Lutheranus opifex vxorem ſuam, quæ conſtante matrimonio lucem catholicam aſpexit, toro, & domo pelleret, clamarent omnes Lutherani, id iure factum, ergo tenentur etiam non ægre ferre, ſi catholicus vir vxorem in hæreſin lapſam, & nolentem reſurgere, iubeat ſibi res ſuas habere, iuxta illud: *Quod quiſque iuris in alium ſtatuerit, ipſe eodem iure vtatur.* text. *l.* 1. *ff. quod quiſque iuris.*

29 Vnde vlteriùs infero, etiam in Germania poſſe fieri, vt ſi vxor nolit deſerere hæreſin, in quam lapſa eſt conſtante matrimonio, catholicus vir licitè ingrediatur religioſum ſtatum. Ita generatim loquuntur Valentia, Sanch. *num.* 21. aliique plures. Ratio eſt, quia in Germania non eſt derogatum capitulo finali, *de conuerſ. coniugat.* facienti expreſsè hanc poteſtatem; quod quidem capitulum loquitur ſolùm de caſu, quo alter coniugum eſt Eccleſiæ iudicio damnatus de hæreſi, & Sotus apud Valeotiam non repugnantem, cenſet eſſe eandem rationem, quando hæreſis eſt notoria.

30 Dico VIII. Si Catholicus coniux videat, ex cohabitatione cum hæretico coniuge imminere ſuis liberis periculum hæreſeos, per ſe loquendo tenetur ab illo diuertere cum ſuis liberis. Ita ſingulariter docet Laymannus *cit. n.* 16. fauente Ægidio Coninck *loc. cit.* vbi ob periculum peruerſionis imminens proli docet, fas eſſe coniugi catholico, facere ſeparationem. At verò authores in progreſſu nominati non faciunt mentionem prolium. Probatur concluſio 31
inde, quòd ex vna parte certum ſit, liberos in eo caſu non teneri habitare cum parente hæretico. *c. fin. de hæreticis*, imo teneri non habitare cum illo per dicta ſuprà *num.* 4. Ex altera autem parte tenetur etiam mater ſaltem in defectum patris, gerere curam ſpiritualem filiorum. Filliucius *tract.* 38. *part.* 2. *cap.* 22. *q.* 1. *num.* 2. præſertim circa res fidei, & religionis Azor *tom.* 1 *lib.* 8. *cap.* 11. *q.* 6. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 72. *n.* 6. Tannerus *cit. tom.* 4. *diſp.* 8. *q.* 4. *dub.* 4. *num.* 91. ergo tenetur illos eripere diſcrimini æternæ ſalutis, etiam per talem ſeparationem, ſi aliter nequeat.

Ex quo etiam fundamento deduces, licèt Sanch. vt ſuprà retuli, poſt Azor *loc. cit.* cum Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 14. *n.* 2. Dicaſtillo *de matrim. diſp.* 7. *n.* 705. repugnante acriter Tannero *cit. quæſt.* 4. *n.* 89. & Ægidio Coninck *de ſacram. diſp.* 31. *dub.* 3. *n.* 45. cenſeat, in locis conſtantibus ex catholicis, & hæreticis, licita eſſe connubia illorum cum his, modo abſit periculum peruerſionis, rectè tamen hos omnes Doctores poſt Nauarrum *conſil. lib.* 1. *conſil.* 1. *q.* 25. *n.* 63. cum Perez (apud Dicaſtillo,) & Leſſio *in reſol. caſ. verb. catholic. cum hæret. conuerſ. caſ.* 22. docere eſſe iniuſta, impiaque illa pacta, quibus quandoque paciſcuntur, vt pars liberorum educetur in damnata religione alterutrius è parentibus, ex. gr. filij patrem, filiæ matrem ſequantur. Et licèt talia pacta 33
non fiant, ſi tamen etiam ſine his periculum ſit ne proles naſcitura educetur hæreticè, negat Coninck *loc. cit.* bis, & ſatis clarè Layman. *cit. n.* 2. matrimonium eſſe licitum, & conſequenter ſponſalia ſunt inualida. Sanchez *cit. diſp.* 77. *n.* 8. nam *generaliter nouimus, turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti.* inquit Vlpianus. *l. generaliter ff. de verb. obligat.*

Quia verò periculum illud non videtur vnquam abeſſe, ideo ab- 34
ſolutè negandum eſt, matrimonia eiuſmodi eſſe licita, niſi fortè ſperetur longè maior fructus ſpiritualis. Layman. dicto *n.* 2. & Tanner. *n.* 91. Vbi planè ſingulariter, & ſapienter, non repugnante, vt puto, Leſſio *loc. cit.* obſeruat, docètque, in caſu, quo matrimonium catholicæ cum hæretico licitum eſt, multùmque momenti habiturum exiſtimatur ad publicum bonum, promouendum, nec tamen via, aut ratio ſuppetit, qua à marito impetretur libera facultas vniuerſam prolem, ad ſolius catholicæ religionis cultum educandi, non videri illicitum, adijcere cautionem, ſeu exceptionem, vt ſaltem aliqua pars filiorum, nil impediente marito, ad religionem catholicam informetur, nil interim etiam, quoad cæteros liberos, præiudicando iuri catholicæ matris, quæ pro viribus tenetur, filios omnes in eadem vera religione inſtituere.

Vlteriùs etiam hinc inferes, vxores illas, quæ Ratisbonæ, Au- 35
guſtæ, Rauenſpurgi, Biberaci, in Turgoia, atque alibi hæreticis nupſerunt cum tacito, vel expreſſo pacto, quòd nollent proles maſculas ex matrimonio naſcituras imbuere catholicis dogmatibus, non poſſe abſolui per confeſſarium, quandiu tali impio pacto obſequuntur, niſi fortè ex pia inſtitutione tam exiguus fructus ſperetur, & iam grauia mala immineant à maritis, vt iudicio viri prudentis deſinat obligare lex naturalis, & diuina, de liberis piè educandis.

Quæres IV. *Quid circa diuortium liceat, aut præceptum ſit, quando hæreticus coniux vxorem, & liberos, non quidem inducit ad hæreſin, ſed tamen ad alia peccata, ex hæreſi ortum ducentia, vt ad eſum carnium die vetito, violationem feſti, &c.* 36

Reſp. Huius quæſtionis reſolutionem commodiùs datum iri *ſect. ſeqq.* ſicut & plura de matrimonio cum heterodoxis peti poſſunt ex priori Tomo. *tract.* 9. *Caſ.* 11.

SECTIO II.

An, & ob quæ alia peccata vitanda permittatur, aut præcipiatur diuortium?

SVMMARIVM.

Scelera, ob quæ præter adulterium, & hæreſin, fas eſt facere diuortium, debent eſſe nexa alteri. 37.

Quid ſi maritus nequeat aliter corrigere ſceleratam vxorem, quam aliquamdiu diuertendo ab ea? 39.

Quid ſi nec bona mulier ſceleratum maritum? 40.

Quid ſi vna pars alteram non directè quidem, attamen indirectè pelliciat ad peccata? 42.

Adeòque ſi maritus admittat in domum aliquot, qui vxorem, etſi inſcio marito, turpiter tangant. 43.

Quid ſi directè quidem ſollicitetur vxor a marito ad flagitia, aut nullum ſit periculum ſuccumbendi ſollicitationi? 46.

Ad ſitne obligatio deſerendi maritum ſollicitantem, quando eſt probabile periculum ſuccumbendi? 48.

Quid ſi ſingulariter ad violationem ieiuniorum, & feſtorum? 49. & ſeq.

Quid ſi ſollicitetur in iis circumſtantiis, in quibus poteſt ipſa parere ſine peccato formali? 51.

Quandonam cenſeatur maritus aliquid imperare, vel vetare in contemptum Religionis? 54.

In tali caſu nefas eſt parere. 52. & 62.

Quid ſi maritus catholicus idcircò urgeat uxorem, ut carnes coquat diebus prohibitis? 58.

Quandonam liceat ſubminiſtrare alteri materiam peccandi? 60.

Quid ſi maritus adigat uxorem ad edendas carnes feriis ſextis? 63.

An tunc teneatur ab eo diuertere? 65.

Quid ſi ad ſeruilem laborem? 66. & 67.

37 QVæres I. *Vtrùm ob alia ſcelera unius coniugum præter adulterium, & hæreſin, licitum ſit alteri coniugi facere diuortium?*

Reſp. I. Non eſt licitum, niſi ea ſcelera cedant quoque in graue malum alterius. S. Thom. *in 4. diſt. 39. q. unic. art. 6. in corpore.* atque omnes alij Theologi, teſte Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp.*
38 17. *nu. 3.* Ratio eſt, quia nullum jus naturale, aut eccleſiaſticum dat hanc poteſtatem, ergo non eſt aſſerenda, cùm præſertim coniuges jure naturali, diuinoque teneantur cohabitare, & vir vxori, itaque viro debitum reddere, 1. *Corinth. 6.* Quare in foro eccleſiaſtico, quo ſtandum eſt in hac materia, non habet locum *l. conſenſu Cod. de repudiis.* vbi permittitur repudium, etiam quoad vinculum, propter aliqua crimina non cedentia in coniugis ruinam ſpiritualem.

39 II. Si tamen maritus vxorem, grauibus ſceleribus deditam nequeat alia ratione ad frugem reducere, quàm ab illa diuertendo ad tempus, fas eſt ei diuertere, eique ſuam præſentiam ſubtrahere. S. Th. *loc. cit.* Syluest. *verb. matrim. 9. q. ultim.* Ratio eſt, quia maritus tenetur eam corrigere, cùm ſit caput illius, ſicut Chriſtus Eccleſiæ *ad Epheſ. 5.* Ergo poteſt vti hoc medio correctionis, cùm alia ſunt in vanum; non tamen videtur obligari, eſt quippe ei nimis difficile, vt in ſimili de adultera non reſipiſcente dixi *c. præ-*
40 *ced. n. 58.* Etſi autem Sotus, Lopez, Sanch. *cit. diſp. 17. num. 4.* & Laym. *lib. 5. tract. 10. p. 3. c. 7. nu. 16.* cenſeant, hanc ipſam præſentiæ ſuæ ſubtractionem permiſſam eſſe vxori, quando ſperat, eam profuturam marito ad emendationem, neſcio tamen, vtrùm permiſſurus id eſſet magiſtratus eccleſiaſticus, aut politicus, certè rarò proderit.

41 III. Quòd ſi alter coniugum non modò ſe non emendet, ſed etiam alterum ad peccatum alliciat, cum vero peruerſionis periculo, tum haud dubiè poteſt bona conſcientia ab illo ſe ſeparare. text. *bonus in c. quemadmodum §. illud de iureiur.* Gloſſ. *c. vxor. & cap. idololatria, 28. q. 1.* S. Thom. *art. 6. ad 3.* cum plurimis iureconſultis, & Theologis apud Sanchez dicta *diſp. 17. num. 5.* Ratio eſt, quòd ex Chriſti Domini, vt minimùm conſilio, ac ſubinde etiam præcepto eruendus ſit oculus, qui nos ſcandalizat. *Matth. 5.*

42 IV. Porro poteſt hæc ad peccatum pertractio fieri vel directè, verbis e. g. alliciendo ad peccata, vel indirectè, ſubminiſtrando e. g. nequiter materiam, occaſionemque peccati, aut dando prauum exemplum. Et quamuis auctores communiùs loquantur de illo, qui allicit directè, intelligendi tamen etiam ſunt de alliciente indirectè; nam Syluest. *verb. matrim. 9. q. vlt.* hanc doctrinam expreſsè intelligit de illo, qui præſtat *magnam* occaſionem ruinæ, & Valentia *tom. 4. diſp. 10. q. 4. p. 2. verſ. 7. cauſa.* diuortium permittit, ſi ex cohabitatione immineat alteri coniugum *graue periculum* peccandi mortaliter; ac Laymann. *lib. 4. tract. 10. p. 3. cap. 7. num. 16.* pro altera diuortij cauſa ponit, ſi coniux coniugi ſina *graui* periculo animæ cohabitare non poſſit. Et poſtremò Palaus *diſp. 3. de matrim. ſeu ſponſalib. punct. 6. §. 9. nu. 1.* ſic generatim loquitur: Quoties coniuges ſine graui periculo corporis, vel animæ nequeunt ſimul habitare, datur ſufficiens cauſa diuortij; allegatque pro hac locutione Baſilium Pontium, dicens eſſe communem.

43 Id ipſum ſenſit vtique Nauarrus *in ſumm. cap. 22. num. 22.* dum in facti contingentia reſpondit, potuiſſe aliquam vxorem recedere à marito, ſolito in domum inducere viros, qui eo abſc dente illam impudicè tangebant; & cenſuit hic Doctor, ideo licuiſſe tunc diuortium, quòd eam maritus *ſaltem indirectè* inducebat ad peccandum. Et quia hoc exemplum Nauarri admittunt Sanch. *loc. cit. n. 7.* Henriquez *lib. 11. cap. 17. num. 7.* Tanner. *tom. 4. diſp. 8. q. 5. dub. 5. n. 84* vtique ſubſcribunt, ſicuti & Dicaſtillo *de matr. diſp.*
44 *10. nu. 60.* cum Perez data reſponſione. Quæ reſponſio confirmatur tum citato teſtimonio Chriſti Domini, tum *cit. cap. idololatria 28. q. 1.* vbi S. Auguſtinus expreſsè ait: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiſcentias, non tantùm quæ in ſtupris committuntur, ſed omnino quaslibet, quæ animam corpore male vtentem à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè, turpiterque corrumpunt,*
poſſit ſine crimine, & vir vxorem dimittere, & vxor virum. 45

V. Meritò autem partim ſupponunt, partim diſertè exprimunt autores, priuſquam innocens coniux ab altero diuertat ob periculum peccandi, quod ipſi creat nequitia alterius coniugis, eſſe hunc monendum, vt ſe emendet. Quòd ſi monitus non ſe emendet, poteſt innocens diuertere ob imminens periculum peruerſionis. Et quidem ſi alter ita ſit ſceleratus, vt innocentem conetur 46
pertrahere ad flagitia, fas eſt innocenti diuertere, eſto probabiliter ſperet, ſe non conſenſurum prauis ſuggeſtionibus alterius. Coninck *de Sacrament. diſp. 15. nu. 23.* Ratio eſt, quia pars nocens non poteſt innocentem adigere; vt hoc potiùs medio, quàm alio vtatur ad reſiſtendum tentationi, nec poteſt impedire, quò minùs altera pars ineat tutiſſimam viam. Coninck *ibid.*

VI. Non modò licitum, ſed etiam præceptum eſt diuortium, 47
quando ex cohabitatione impendet ob vnius coniugum malitiam, alteri periculum peruerſionis. Ita hactenus cit. Doctores. Ratio eſt, tum quia hanc diuertendi obligationem indicant verba Chriſti Domini, cum expoſitione S. Hieronymi adducta *num. 8.* tum quia quiſque tenetur proximas peccandi occaſiones vitare. Licèt 48
verò Coninck *cit. n. 23.* abſolutè aſſerat, adeſſe tunc obligationem diuertendi, quando coniux probabiliter timet, ne conſentiat alterius prouocationibus ad malum, dummodo poſſit facere ſeceſſionem, plures tamen ſcriptores, vt Sanchez *lib. 10. de matrim. cit. diſp. 17. n. 11.* Laymann. *lib. 5. tract. 10. part. 3. cit. cap. 8. n. 16.* hanc obligationem imponunt in eo ſolo caſu, quo credit fore, vt non poſſit (moraliter) aliter incolumis euadere, ſeu quo non confidit, ſe aliis remediis periculo occurrere poſſe.

His generatim circa pericula peccatorum dictis, & ſuppoſitis,

Quæres II. *Quid ſpeciatim pronuntiandum ſit de vxoribus, quæ* 49
nuptæ maritis planè, aut propemodum hæreticis, ſollicitantur ab iis ad violationem carniprivorum, ieiuniorum, feſtorum. Eſtne etiam nefas, aut opus deſerere eiuſmodi maritos?

Reſp. I. Quando ſollicitantur in iis circumſtantiis, in quibus nequeunt abſque vera offenſa Dei acquieſcere improbæ voluntati virorum, tum de permiſſione, & etiam obligatione diuortij eſt reſpectu illarum pronuntiandum id ipſum, quod reſpectu aliarum, de quibus *quæſt. præced.* egimus. Imò, quia ſacri canones apertiùs 50
permittunt, aut imperant diuortium, quando eſt periculum fidei ipſius, aut virtutum annexarum fidei, religionique. *cap. 2. & cap. quanto de diuortiis. cap. fin. de conuerſ. coniugat. cap. idololatria, & cap. non ſolum, 28. quæſt. 1.* & præterea, ex eiuſmodi peccatis eſt pronior lapſus in hæreſin, ſingulariterque timendum, ne de eiuſmodi vxoribus verificetur denique illud pronuntiatum: *Talis quiſque præſumitur, quales ſunt ij, quorum amicitia vtitur.* Tiraquellus *de leg. connubial. leg. 5. nu. 29.* poſt Gloſſ. *cap. inter verb. familiaritate. de purg. can.* idcirco faciliùs ob ſollicitationem ad indicata peccata permittitur diuortium, quàm ob inductionem in alia.

II. Licèt non ſollicitentur in iis circumſtantiis, in quibus ne- 51
queant ſine peccato formali obedire, attamen ſi illa ſollicitatio, inductioque ſit frequens, & non ex iuſta cauſa, videtur quoque eſſe permiſſum diuortium. Vtramque reſponſionem declarant caſus ſequentes.

III. Etenim crebrò fit, vt mariti hæreſi Lutherana, vel Calui- 52
niſtica correpti vxores catholicas in ſolum contemptum Eccleſiæ abſtrahant à Sacri auditione die feſto, iubeant feriis ſextis, atque ipſo Paraſceues die coquere carnes, & ſecum edere, &c. quo in caſu, ſi eis acquieſcant, reatum peccati mortalis incurrent. Na- 53
uarr. *in manual. cap. 13. n. 7.* Suarez *tom. 1. in 3. part. diſp. 88. ſect. 6.* Certi quippe iuris eſt, delinqui mortaliter ab eo, qui paret alteri mandanti quidpiam in contemptum Religionis. Azor. *tom. 1. lib. 7. cap. 7. q. 1.* argument. *cap. ſacris. de his, quæ vi.* Cenſentur autem 54
in contemptum Religionis ſimilia peti, vel mandari, quando petuntur, vel mandantur eo fine, vt præceptum Eccleſiæ, tanquam ſuperſtitioſum violetur, vel vt riſus ex violatione capiatur, vel quia, qui mandat, vult videri eſſe potiùs obediendum ſibi, quam Eccleſiæ catholicæ, ſeu eius prælatis; vel denique, quia in ſimilibus obediendum ſit, vt catholica Religio parui æſtimari incipiat, vtpote cuius cultores tam facilè negligant ipſius ſcita.

IV. Crebrò tamen etiam fit, vt ea, quæ dixi, imperentur, vel 55
prohibeantur ab impiis maritis non in contemptum religionis, ſed quia aliquod commodum temporale, aut delectatio ſenſitiua inde in eos redundat. Vt cum die veneris carnes coqui iubent ideo, quòd magis ſapiant quàm piſces, parabiliores ſint quàm piſces, &c. Non permittunt die feſto vxori auditionem Sacri, ne laborem domeſticum negligat, &c. Et tunc certum eſt, poſſe ali- 56
quando occurrere tales circumſtantias, vt vxor non delinquat, parendo quantumuis iniquæ, impiæque petitioni mariti, vt patet ex iis, quæ Doctores tradunt in materia de ieiunio & feſtorum obſeruatione, itemque in materia de cauſis excuſantibus ab obſeruatione legum poſitiuarum. Certum tamen etiam eſt, quòd etiã 57
crebrò fiat, vt delinquat parẽdo maritis talia imperantibus, vt patet

tum

rum ex *c. ſi dominus* 11. *qu.* 3. tum ex receptis doctrinis Theologorum in indicata materia de ieiunio, &c.

58 V. Quando maritus catholicus vxorem verbis, aut verberibus adigit ad carnes coquendas pleriſque prohibitorum dierum, poteſt licitè, ac non tenetur ſeparare ſe ab eo. Prima pars parebit ex dicendis *cap. ſeqq.* de diuortio ob ſæuitiam mariti. Altera pars iodeſuadetur, quia poteſt vxor ſine peccato in ea re, atque in ijs 59 circumſtantiis obedire marito. Etenim Leſſius *lib.* 4. *de iuſt. c.* 2. *dub.* 4. *n.* 23. abſolutè docet, poſſe à cauponibus catholicis, in vrbibus hæreticorum apponi die vetito carnes hoſpitibus heterodoxis, eas petentibus, ſi abſque ſuo notabili incommodo non poſſint recuſare, vt ſi alioquin eſſent ab hoſpitibus deſerendi; & Tanner. *tom.* 3. *diſp.* 3. *q.* 3. *dub.* 5. *n.* 111. à peccato excuſat vxorem, quæ neceſſitate quadam adacta coquit, vel apponit marito cibos prohibitos.

60 Et ratio generalis eſt, quia poſſum ego abſque peccato ſubminiſtrare alteri rem indifferentem, ſeu ex ſe non malam, vſuro illa malè, modò grauis, rationabiliſque cauſa ad id me compellat, abſitque à me praua intentio. Syluelter *verb. infidelitas*, *quaſt.* 4. latiſſimè, & doctiſſimè Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 7. & poſt eum Ferdinandus de Caſtro Palao *tract.* 6. *diſp.* 6. *punct.* 8. Atqui carnes ſunt res indifferens, & ſubminiſtrantur ex graui, rationabilique cauſa, qualis eſt metus verberum, perpetuorum iurgiorum, per dicenda *cap. ſeq.*

61 VI. Eadem vtraque doctrina locum habet etiam, quando maritus eſt in hæreſin lapſus; nam duo citati Doctores, vti & Laymann. *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 4. *ac.* 5. non exigunt tam grauem cauſam reſpectu ſubminiſtrantium hæretico, quam ſubminiſtrantium catholico cibos vetitos. Nec obeſt, quod hæretici videantur in contemptum religionis petere. Etenim communiter non petunt, vt conſtat experientia, & proinde non habent in dubio præſumi petere ex illo impio motiuo.

62 At inquies: *Quid ſi petant ex contemptu*? Iam dixi ſuperiùs *num.* 52. eſſe certi iuris, quòd non liceat obſecundare alicui petenti quidpiam in probum religionis, & nominatim de petente carnes exprimit Tannerus *loc. cit.* & de edente cum damno religionis Leſſius *loc. cit. n.* 35. vt proinde mors potius ſubeunda, quàm in eiuſmodi caſu parendum ſit Leſſius *citat. num.* 35. Suarez *lib.* 3. *de leg. c.* 30. *num.* 7. *&* 9. iuxta illud Christi Domini: *Quod me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet*. *Luca* 9. Sed melius hoc intelligetur ex dicendis ſeqq. ſect.

63 VII. Quòd ſi maritus vxorem adigeret ad edendas ſecum carnes diebus vetitis, haberet vtique iuſtiſſimam diuertendi cauſam. Aut enim illo etiam in caſu relinquit vxori alios ſufficientes cibos ad 64 ſuſtentationem, interim tamen volens, vt ſecum quoque carnes voret; aut non relinquit cibos ſufficientes? Si primum, tum adigit illam ad formale peccatum; in eiuſmodi quippe circumſtantia (abſtrahēdo ab alio graui malo) viget obligatio legis eccleſiaſticæ; ſi ſecundum, non delinquit quidem veſcendo tunc carnibus, ijs ſiquidem veſci licet, quando nil aliud præter panem ſuppetit. Tanner. *tom.* 4. *diſp.* 8. *q.* 5. *cit. n.* 106. Leſſ. *lib.* 4. *cap.* 2. *cit. num.* 35. Fagundez *in præcept. Eccleſia præcept.* 4. *lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 8. Quia tamen nimis dura eſt vxori catholicæ hæc conditio, præbet ſufficientem cauſam diuortij, per ea quæ *cap. ſeq.* dicentur.

65 Quia verò habet ius diuertendi, videtur obligari ad vtendum tali iure, vt videlicet poſſit, cùm ſola erit, obſeruare præceptum Eccleſiæ, argum. doctrinæ de famulis, qui tenentur deſerere heros, qui eos perpetim impediunt ab obſeruatione feſtorum, & carniprimorum, vt dicam ſect. ſeq. Quamquam ſi vxori permoleſtum ſit, vt eſſe ſolet, diuortium, ad id compelli non debet ex hoc capite, cùm neque famuli teneantur ex hoc capite deſerere ſuos dominos, ſi nequeant ſine graui incommodo.

66 VIII. Iam verò ad laborem ſeruilem quod attinet, ſi feſtis diebus ad illum compelli ſoleat ab hæretico marito vxor, præbet ille ſufficientem cauſam diuertendi, eſto huic iam hæretico nupſerit illa, nec enim cùm ei nubebat, habebat intentionem ſubijciendi ſe ipſi, quoad hanc rem, & verò non poterat; nam *vxores in illis tantùm debent viris eſſe ſubiecta, qua contra Dei* (& Eccleſiæ) *mandata non veniunt*: text. *cap. ſi dominus* 11. *q.* 3.

67 Et quamuis excuſatur à peccato, ſi metu verberum, aliorùmue malorum, circa tamen contemptum religionis compulſa dies ſacros profanet labore ſeruili, aut omiſſione Sacri. Nauarr. *in manual. cap.* 53. *n.* 7. Toletus *lib.* 5. *cap.* 9 attamen hic ipſe metus ideotidem infeſtans, præbet cauſam ſufficientem profugiendi ab eiuſmodi marito, niſi fortè aliud dicendum eſſet reſpectu illorum maritorum hæreticorum, qui ideo ſuas vxores à cathol.corum feſtorum obſeruatione retrahunt, quòd ijs permittant celebrare tunc, cùm iuxta Calendarium vetus celebrantur eadem ab ipſis hæreticis Sicuti ſit Ratisbonæ, vbi viginti feſta Christi Domini, Beatiſſimæ 68 Virginis, Apoſtolorum, &c. colunt, & cum ijs ciues catholici, qui proinde ciues catholici, etſi de reliquo ſoliti ſequi calendarium nouum, attamen circa feſta, nobis, atque acatholicis communia veteris Calendarij rationem habere coguntur.

SECTIO III.

Alia, circa præcedentem materiam quæſtiones proponuntur.

SVMMARIVM.

Quid liceat vxori, quando datur ipſi à peſſimo marito efficax occaſio maledictionum? 69.
Quid ſi illa maledictiones, & blaſphemia ſint frequentes? 69.
Quid ſi infrequentes? 70.
An non tantum liceat, ſed etiam oporteat deſerere maritum, qui vxori exiſtit cauſa maledictionum, & blaſphemiarum frequentium? 73.
Quid ſi cohabitatio vxoris cum marito ſit vxori noxia, non ex culpa mariti ſed aliunde? 74.
An ſi maritus alat domi ſuam matrem, qua vxori ſit cauſa multorum peccatorum? 76.
An ſi impendeat vxori vita periculum, ſi ob improbos mores mariti recedat, ſit autem ipſa in certo periculo committendi grauia crimina manendo cum? 77.
Quatenus liceat exponere ſe periculo proxime peccandi mortaliter? 80. & ſeqq.
Quid ſi habeatur reuelatio de certo lapſu per illam occaſionem proximam? 81.
Quid de venefica volente reſipiſcere, ſed habente maritum etiam veneficum? 85.
Quamdiu duret diuortium, licitum vel etiam permiſſum ob periculum animæ? 87.
Quomodo dicta de his cauſis diuortij quoad torum conueniant cum doctrina Saluatoris de non dimittenda vxore niſi ob fornicationem? 89. & ſeqq.

QVæres I. *Vtrùm, quando vxori obtigit maritus conſimilis Sulpitia Merula, à quo proinde frequentiſſimè præbeatur occaſio grauium maledictionum, blaſphemiarùmque, poſſit, aut etiam teneatur ab eo diuertere?* 69

Caſus ille eſt perquam creber, atque audiuntur vxores non tarò dicentes, velle ſe à ſuis maritis profugere, idcirco quòd nequeant cum ijs viuere ſine perpetuis exſecrationibus, blaſphemiis, &c. Quibus ego.

Reſp. I. Si maritus eſt intra, atque extra ebrietatem ita petulans, aſper, inconditis moribus, ore maledico, &c. vt ſpectata indole vxoris, difficillimũ huic ſit abſtinere a quotidianis ferè exſecrationibus, & blaſphemijs, non delinquit recedendo à tali marito. Ratio eſt, quia authores relati ſect. præced. *num.* 42. & 43. loquuntur generatim de peccatis grauibus.

II. At verò, quando illæ blaſphemiæ ſunt infrequentes, aut facilè eis reſiſti poteſt, non exiſtimo; illarum prætextu permiſſum 70 eſſe diuortium. Ratio eſt, quia cùm id genus peccatorum ſit inter homines adeò vſitatum, non videtur aut vinculi matrimonialis Author Deus, aut eiuſdem conſeruatores Prælati permittere, vt ob occaſiones tam obuias, & facilè ſuperabiles laxetur illud vinculum, illùdque præceptum Matthæi 19. *Adhærebit vir vxori ſuæ*; alioqui nulla foret eius firmitas, diuortiaque fierent crebertima cum occaſione perpetuorum adulteriorum, capitalium ſimultatum inter familias, &c.

III. Quapropter cenſeo, authores *cit. n.* 42. expreſſos, & indicatos, intelligi debere de illis ſolis occaſionibus, quæ ſubminiſtrãtur ad peccata non planè ita inter homines frequentia, & quæ 71 ſunt difficulter ſuperabiles. Et quidem ſuam mentem de hac ſecunda conditione ſatis indicant, dum requirunt *verum* periculum, *graue* periculum, peccandi mortaliter. Primæ autem conditionis neceſſitatem probat ſatis indicata paulò antè ratio, quæ confirmatur inde, quòd hoc ipſo, quòd ſupponimus, iſta peccata eſſe 72 inter homines frequentiſſima, diuortium ſuſceptum ad illa euitãda, frequẽtiſſimè non eſſet aſſecuturum ſuum finem, fruſtra ergo permitteretur, cùm tamen ſcriptum ſit: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, Matth. 19. & leges accipiendæ ſint in ſenſu vtili, non inutili. *leg. quoties ff. de rebus dubiis*.

IV. Vix, aut ne vix quidem reperire eſt coniugatam, quæ ſuum coniugem deſerere teneatur ob periculum maledictionum, & blaſphemiarum, ad quas hic illam inducit. Ratio eſt, quia nulla, aut vix 73 vlla eſt, cui ſit moraliter impoſſibile abſtinere a formalibus, iiſque frequentibus maledictionibus, ac blaſphemiis materialium, aut non planè deliberatarum, etſi perfrequentium periculum, occaſionèmque vitare non tenetur cum illis incommodis, quæ diuortijs annexa ſunt, vti neque etiam formalium, planèque deliberatarum non frequentium anſam per tam durum medium declinare tenetur

cùm etiam facto diuortio non ſint fortè defuturæ aliæ occaſiones.

75 Quæres II. *Quid hic liceat vxori, quando cohabitatio cum marito noxia eſt non ex culpa ipſius mariti, ſed aliunde.* Exempli gratia, alit domi ſuæ maritus matrem, quæ ſua improba lingua, aliiſuè peruerſis modis nurum inducit in varia peccata. Item mores mariti, etſi non improbi, ex quadam antipathia diſplicent vxori, vt eo viſo concitetur hæc mox ad auerſionem odium, contemptum, imprecationes, *ſuppetitne ideirco iuſta occaſio lectum, tectumque maritale deſerendi?*

76 Reſp. Haudquaquam per ſe loquendo. Ratio eſt, quia ſicuti naturæ iure æquum eſt neminem cum alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorem *leg. iur. natura. ff. de reg. iur.* ita nemo ius habet ſalutem ſuam in tuto locandi, cum damno, atque iniuria tertij innocentis. Vnde ſi nequeas abſque alterius innocentis detrimento notabili, quale vtique eſt carentia vxoris, deſerere occaſionem proximam peccandi, non licet tibi eam deſerere. Tannerus *tom. 4. diſp. 6. q. 9. dub. 5. num.* 110. Quare cùm ſupponatur, non intercedere culpam mariti, neganda eſt eiuſmodi vxori poteſtas diuertendi. Quòd ſi tamen maritus eiuſmodi Xantippen, ſuam, inquam, matrem abſque vera neceſſitate domi retineat, eaque interea diſcordias domeſticas excitet, vel alat, præbet ſuæ coniugi ſufficientè cauſam alios lares quærendi. Sicuti enim, *qui occaſionē damni præſtat, damnum dediſſe cenſetur. l. qui occidit. ff. ad legem Aquil.* ita & occaſionem peccati dat, qui abſque neceſſitate, ſeu honeſta cauſa aſſeruat domi matrem, ſeminatricem, atque incentricem iurgiorum, diſcordiarum, &c. Vide quod in ſimili dicam cap. ſequent. n. 15.

77 Quæres III. *An ſi vxor videat, ſe tentatis omnibus mediis emendationis nil proficere, ſed ſuccumbere tentationibus, quas maritò importunitas ſuggerit, & prudenter ipſa vnà cum confeſſario iudicet, ſe porrò identidem ſuccubituram, teneatur in conſcientia ab eo recedere, etſi ob hunc receſſum adiutura ſit manifeſtum vitæ diſcrimine?*

78 Ratio ex vna parte id aſſerendi petitur ex generali doctrina, quam Tanner. *cit. dub. 5. num.* 118. poſt Caietanum, Lopez, & Curtadum tradit hiſce verbis: (Qui ſui iuris ſunt, adeoque poſſunt proximam occaſionem ſine tertij iniuria vitare amoliendo peccati occaſionem, illi nulla cauſa, quantumuis graui obſtante, poſtquam omnia media, quæ ad peccatum vitandum vtilia videri poterant in vanum tentata, & præſcripta ſunt, planè tenentur proximam, & ſpecialem peccati occaſionem reſecare, qua videlicet durante prudenter exiſtimandum eſt, eos à peccatis non ceſſaturos, etiamſi extremam paupertatem, & calamitatem ſuſtinere cogerentur, nec prius abſoluendi ſunt, quam parati ſint hoc

79 facere.) Ita ille probans ſuam doctrinam tum illo Chriſti Domini effato: *Si oculus, vel pes tuus ſcandalizat* te, &c quod effactum à SS. Hilario, Athanaſio, Paciano, Chryſoſtomo, Auguſtino in eum ſenſum explicari aſſerit ipſe ex Maldonato *in Matth. cap.* 5. tum ea ratione, quòd vita corporalis poſtponenda ſit vitæ ſpirituali. Et hanc ſuam doctrinam vult Tannerus cum Lopez *in inſtructorio cap.* 8. nominatim intelligi de vxoribus, ad crimina ſollicitari ſolitis, & iis aliter, quàm per fugam reſiſtere non valentibus.

80 Ex altera autem parte ratio id negandi eſt, quòd illam doctrinam Tannerj apertè, diſertè negent, negandamque rectè probent Ioan Sanchez *diſp.* 10. Palaus *tract. 3. diſ. 3. punct. 9. §. 3.* Lugo *de pœnitent. diſp. 6. dub.* 19. cum communi Nauarri, Suarij aliorum.

81 Inſuper addit idem Cardinalis, & Dicaſtillo *num* 350. etſi quis haberet reuelationem, quod conſtitutus in tali periculo, quale deſcribit Tannerus, ſit reuera tentationi ſuccubiturus, nontamen idcirco teneretur illi periculo ſe ſubtrahere, ſi ſubtractionem ſecutura eſt grauis infamia, vel graue damnum ſpirituale, & corporale.

82 Hanc ſecundam doctrinam iudico probabilem, licèt Tannerjana ſit vtique tutior. Equidem certum eſt, grauiter delinqui ab illo, qui directè, & poſitiuè vult peccatum potiùs, quàm mortem, aut etiam quàm infernum, non tamen videtur peccare is, qui potiùs permittit peccatum, quam mortem (addit Lugo

83 infernum, negat Dicaſtillo) temporalem. Cùm autem is, qui exponit ſe certo periculo peccandi, ſine tamen propoſito reſiſtendi tentationi, quoad in periculo conſtitutus poterit, non modò non velit poſitiuè peccatum, ſed illud duntaxat permittat, & vt addit Dicaſtillo *num.* 350. poſſit nihilominus ſperare auxilium Dei, apparet adduſtam Cardinal. de Lugo doctrinam eſſe ita practicè probabilem, vt confeſſarius poſſit, & teneatur, eam in praxi ſequi; adeoque abſoluere pœnitentem nolentem illi accomodare ſe in praxi, quidquid Mantiqua contra communem Theologorum ipſe non Theologus neget, confeſſarium teneri accomodare ſe ſententiæ probabili pœnitentis.

84 Vnde inferes, poſſe vtique contingere, vt vel teneatur, vel certè poſſit confeſſarius abſolutionem ſacramentalem impertiri coniugatæ dicenti, ſe quidem in manifeſto periculo ſalutis verſari, ſi diutius agat cum marito, attamen non poſſe ſe ab illo diſcedere, ſine æquè euidente diſcrimine vitæ, immortalium inimicitiarum inter ſuam, ſuique mariti familiam, peſſimæ educationis liberorum, & proinde ſtatuiſſe ſe cum eo viuere, donec Deus ipſe finem faciat, interim habere ſe animum ſincerum vtendi omnibus aliis medijs, quæ confeſſarius ſuggeret.

Quòd ſi tamen mihi obtingeret aliqua venefica, quæ confiteretur, ſe in illud ſcelus pertractam eſſe, in eodemque retineri à marito ſimiliter magicis, maleficiſque artibus perditiſſimè dedito, & non dubitare ſe, quin ab eiuſmodi deteſtando crimine deſtituta eſſet, ſi à marito non identidem ſollicitaretur, ego ſanè tunc dubitarem, vtrùm doctrina Cardinal. de Lugo locum eſſet habitura; cùm enim conſtet, ſagas nunquam, aut vix vnquam, reſipiſcere in agone, etſi copia confeſſarij non deſit, reſipiſcere autem in eo articulo faciliùs illos, qui alijs ſceleribus implicati ſunt, exiſtimarem, eſſe à generali illa Lugonis doctrina faciendam exceptionem. Quam etiam facerem, ſi qua diceret, ſe à marito Lutherano pertinaciſſimo, zeloſiſſimo detineri in eadem hæreſi; & maximè facerem illam exceptionem, ſi, conſideratis ijs, quæ de diuturnitate vitæ præſumenda habet eruditus Menochius *de præſumpt. lib. 6. præſumpt.* 49. aliiſque expenſis pro re nata, iudicarem, maritum ſuperuicturum vxori. 85 86

Quæres III. *Quamdiu duret illud diuortium, quod ob animæ periculum hactenus diximus eſſe permiſſum, aut præceptum?* 87

Reſp. Tamdiu, & non diutius, quam duret ipſum peruerſionis periculum. Ita omnes. Ratio eſt, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus *cap. cùm Cheſtus de iureiur.*, & remota cauſa, remouetur effectus S. Thom. *in 4. diſt. 20. art. 6.* cauſa autem eiuſmodi diuortij eſt ſolum peruerſionis periculum, vt ſupponimus. Conſentiunt Doctores cum Farin. *part. 4. quæſt. 143. § hæreſis num.* 120.

Quæres IV. *Quomodo hactenus permiſſa conueniant cum illa Saluatoris ſententia: Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur?* 88

Ratio dubitandi eſt, quia & temporale diuortium ob animæ periculum permiſimus, quamdiu durat illud periculum, & etiam perpetuum permiſimus eo caſu, quo poſt ſententiam Eccleſiæ diuortium factum eſt ratione hæreſis.

Reſp. Doctrina de diuortio temporali, non repugnat Doctrinæ Chriſti Domini, vtique loquentis de diuortio perpetuo, ſicuti videre eſt apud interpretes *in Matth. cap. 5. & 19.* Sed nec repugnat doctrina de diuortio perpetuo ob hæreſin poſt latam ſententiam, quia Chriſtus Dominus loquitur de illis ſolis cauſis diuortij, quæ naſcuntur ex matrimonio, vt eſt matrimonium, ſeu contractus præbens ius in mutua corpora; non autem loquitur de alijs cauſis, quæ naſcuntur ex matrimonio ſpectato ſub alijs conditionibus. Ex. gr. cohabitationis, qualis eſt etiam inter eos, qui vinculo coniugali non ſunt colligati, ſicuti poſt Bellarminum, Maldonatum, Valentiam docet Sanchez *lib. 10 diſp. 15. num.* 2. 89 90

Eſt itaque illius ſententiæ Chriſti ex mente partim S. Auguſtini *contra Adamantium, cap.* 3. partim prædictorum, aliorumque plurium Theologorum, hic ſenſus integer: *Quicumque vxorem ſuam, quoad torum, & cohabitationem dimiſerit, ob cauſam ex ipſa propria ratione matrimonij prouenientem, & à fornicatione diuerſam, ille mœchatur, participando ſcilicet de adulterio vxoris dimiſſæ, dum eam facit mœchari, ſicuti explicatur Matt. 5. verſ. 32. Qui vero aliam duxerit, quacunque demum de cauſa, ille etiam mœchatur. Cùm igitur diuortium ob alterius pertinacem hæreſim factum non fiat ob cauſam ex ipſa propria ratione matrimonij ortam, ſed ortam ex cohabitatione periculoſa noxiaque animæ, non aduerſatur prohibitioni Chriſti Saluatoris.* Aliam probabilem explicationem affert P. Dicaſtillo *de matrim. diſp. 10, n. 69, & 70.* 91

SECTIO IV.

An, & quatenus famuli, ancillæque hæreticis ſeruientes, teneantur deſerere ſuum famulatum?

SVMMARIVM.

Traduntur duodecim Aphoriſmi circa illam quæſtionem: An, & quatenus famuli, ancillæque hæreticis ſeruientes teneantur deſerere ſuum famulatum 92. & ſeqq.

Generatim ſuadendum iis eſt, vt mutent conditionem 93.

Imo eſt id à confeſſario mandandum omnibus, non tamen cum æquali damno reſpectu omnium. 94.

Quid

Quid ſi quis ſeruiat ſine periculo quidem peruerſionis, at cum iactura feſtorum? 98.
Quid ſi iactura illa ſit infrequens? 99.
Quid ſi nequeat ſine notabili damno temporali deſeri herus hæreticus? 100.
Quodnam cenſeatur notabile damnum reſpectu famulorum? 102.
Quid ſi hera catholica non det notabiliter minus, ſalarium, quam hæretica? 103. & 105.
Quædam circumſtantia hic notanda. 104.
Quid ſi hera Lutherana ſit mitis ingenij, at nequeat Catholica reperiri niſi ferox? 106.
Quid ſi hæreticus herus famulum ſæpe quidem occupet diebus feſtis, at ob cauſas vrgentes? 107.
Quid ſi famulus comedat ſæpe quidem carnes apud heram acatholicam, ſed iuſta ex cauſa? 110.
Lex abſtinendi a carnibus eſt maioris momenti, quàm audiendi Sacrum. 111.
Quid agat confeſſarius videns, ſeruum pœnitentem eſſe ob diuturnam conuerſationem in proximo occaſione deſciſcendi à fide? 115.
Qui defecerunt a fide euadunt omnium peruerſiſſimi. 116.
Quamdiu relinquat confeſſarius in ſeruitio hæretico illos, qui verſantur in periculo proximo peruerſionis? 117.

91 HAnc quæſtionem non proponerem, niſi tres cauſæ concurrerent. Prima, quòd ſit affinis ijs, quæ *num.* 49. *& ſeqq.* differui, agatque de quodam quaſi diuortio. Secunda, quòd in vrbe, vbi hæc parabam primo prælo, inque alijs pluribus Imperialibus vrbibus, ſit frequentiſſimus vſus reſolutionum, quas ſubijciam. Tertia, quòd videar ob peritiam nonnullam, quam experientia attulit, poſſe conſulere confeſſarijs nondum vſu peritis: Quid igitur exiſtimem eſſe practicè eiuſmodi famulis, & conſequenter eorum confeſſarijs conſulendum, imperandum, faciendum, aperiam per ſequentes aphoriſmos.

93 Aphoriſmus I. Generatim, vniuerſimque ſuadendum eſt omnibus, & ſingulis, vt quàm primùm ſine ſuo peculiari incommodo poſſunt, deſerant heros acatholicos, ſuamque operam locent catholicis. Ratio eſt, quia licèt reuera ſint Ratiſbonæ, Auguſtæ Vindelicorum, Biberaci, &c. nonnulli patresfamilias, & matresfamilias ita diſcreti, vt catholicis famulis, ſeu ancillis nullam moleſtiam toto anno faceſſant ratione fidei catholicæ, eos ad Lutheraniſmum nullo modo alliciant, liberè permittant eos intereſſe diuinis officijs, & concionibus, tum qualibet die dominica, tum illis diebus, quos ab ipſis quoque Lutheranis Ratisbonenſibus rarò apud ſectæ huius dominos exemplo, feſtiuè coli dixi ſuperiùs. Attamen alijs diebus feſtis non datur à quoquam quantum ſcio, illa poteſtas, & ab omnibus apponuntur ſæpius in anno diebus vetitis carnes, aut edulia cocta in carne, lardo, ſagimine, quorum vſu, & eſu aut difficillimè abſtinent vernæ, aut ſi non abſtinent, tum vel lædunt animam ex erronea, verave conſcientia, vel ſi non lædunt, ſaltem aſſueſcunt materiali tranſgreſſioni præcepti, quod ſemper in Eccleſia iudicatum fuit grauiſſimum, vt conſtat ex *canon.* 68. Apoſt. ex concilio Toletano 8. *can.* 9. ex Synodo Trullana *can.* 56.

94 Aphoriſmus II. Imò omnibus, & ſingulis mandandum eſt, vt deſerant eiuſmodi ſeruitia, alijs quidem, ſi queant ſine notabili, alijs autem etiam, ſi nequeant ſine aliquo modo notabili
95 detrimento, vt ſigillatim oſtendam, & declarabo. Priùs antem generatim probo hunc aphoriſmum inde, quòd qui ſeruiunt dominis, illos iniuſtè impedientibus ab obſeruatione præceptorum Eccleſiæ, teneantur eiuſmodi dominis valedicere per ſe loquendo. Atqui pleríque omnes, quantum propria, alienaque experientia didici, iniuſtè per ſuos heros impediuntur ab obſeruatione præceptorum Eccleſiæ, videlicet vel ab auditione Sacri feſtis diebus, vel ab abſtinentia ciborum vetitorum.

96 Aſſumptum traditur à Sanchez *conſil. moral. lib.* 5. *cap.* 2. *dub.* 18. *n.* 19. Nauarr. *in manual. cap.* 13. *n.* 7. Suarez *tom.* 3. *in* 3. *part. diſp.* 88. *ſect.* 6. Ægidio Coninck *in* 3. *part. quæſt.* 83 *art.* 6. *in fine.* Tannero *to.* 3. *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *dub.* 1. *n.* 12. Layman. *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 4. Bonacina *in* 3. *præceptum Decalogi ſeu diſp* 5. *de leg q vnic. punct.* 3. *num.* 16. citante
97 Azorium, Reginaldum, Graffium, Filliucium. Et ratio eſt, quia præcepta Eccleſiæ ad ſui obſeruationem obligant, niſi graue damnum intercedat. Bonacina *loc. cit.* & paſſim alij Doctores, dum agunt de cauſis excuſantibus violantes diem feſtum per omiſſionem Sacri, aut per laborē ſeruilē, & edentes carnes, vel cœnantes diebus vetitis.

98 Aphoriſmus III. Qui famulantur hæreticis, abſque periculo quidem deſciſcendi à vera fide, attamen cum profanatione non neceſſaria dierum feſtorum, tenentur, quàm primùm commodè poſſunt, diſcedere a ſuis heris, & potiùs ſeruire alijs, apud quos erit copia colendi religiosè dies feſtos. Ita generatim de famulis, quos domini impediunt ab obſeruatione feſtorum, docent Sanchez, & Suarez *loc. citat.* Item Laymannus, abſolutè dicens, quod tales oblata opportunitate teneantur eiuſmodi miniſterium deſerere, & alteri domino adhærere, apud quem præcepta Eccleſiæ ſeruare queant. Item Betteau *in* 4. *præceptum Decalog. part.* 3. tradens, famulos obligari, valedicere hero, à quo ex malo affectu ſolent impediri ab obſeruatione præceptorum Eccleſiæ. Item Tannerus *loc. cit.* pronuntians, quod debeant à tali famulatu poſt condictum tempus recedere, niſi rationabilis cauſa illos excuſet. Item Nauarrus etiam abſolutè docens, quòd teneantur finito tempore, ad quod ſe adſtrinxerunt, ab eis diſcedere. Ratio petitur ex aphoriſmo præcedenti.

Aphoriſmus IV. Videtur tamen doctrina præcedentis aphoriſmi limitanda ad caſum, quo famuli à ſuis heterodoxis heris ſæpe impediuntur à feſtorum obſeruatione; nam Suarez, & Laymannus ita expreſsè limitant, & admodum difficile eſt, reperire etiam inter catholicos dominum, qui non quandoque in anno obijciat ſuis famulis, ac præſertim ancillis, quippiam eiuſmodi impedimenti. Porro cenſentur illi frequenter profanare feſta, qui ſingulis menſibus bis profanat. 99

Aphoriſmus V. Si illi, de quibus in præcedente aphoriſmo, nequeant abſque ſuo notabili damno reperire dominos, à quibus permittantur dies feſtos colere ritu catholico, non tenentur prioribus heris nuntium mittere, modò abſit periculum apoſtaſiæ à fide, & contemptus Religionis. Ratio eſt, quia nemo tenetur, cum ſuo notabili damno quærere, commoditatem ad obſeruanda præcepta Eccleſiæ, cùm ne quidem teneatur quis ea obſeruare, vbi nequit cum notabili damno, vt tradunt omnes citati Doctores cum Fagundez *in præcept. Eccleſiaſt. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 4. & Azor. *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 7. *quæſt.* 1. Reginaldo *lib.* 19. *num.* 50. qui omnes in ſpecie etiam loquuntur de præcepto colendi feſtum diē. Vnde inferes, quòd communiter tales famuli non obligentur abire à ſuis heris ante tempus conſtitutum, vt ſatis etiam inſinuat Nauarr. & Tannerus, quia communiter eis negaretur merces, ſeu ſalarium, atqui iactura ſalarij eſt reſpectu ancillæ, aut famuli notabile damnum. Bonacina, Fagundez, Reginaldus *ll. cc.* Porro in Experientijs *tract.* 5. Caſ. 20. *n.* 432. & *ſeqq.* attuli multiplices Theologorum modos loquendi de qualitate cauſarum ſufficientium ad excuſandum non audientem Sacrum die feſto. 100 101

Aphoriſmus VI. Ille famulus cenſetur non poſſe reperire alium dominum ſine ſuo notabili incommodo, qui non poteſt reperire niſi talem, à quo non plus accipiat, quàm dimidium illius, quod ab hæretico domino accipiebat. Ratio eſt, quia tam parua ſalaria ſolent pendi famulis, & ancillis, vt ſi dimidium defalcaretur, cogerentur ſeminudi; aut nimis ſordidè veſtiti incedere, vt docet vſus; atqui cogi ita incedere, eſt notabile damnum, cùm ſit notabilis defectus rerum neceſſariarum ad victum, victus quippe nomine venit etiam veſtitus conueniens. text. *in legib. & cætera ff. de verb. ſignificat.* 102

Aphoriſmus VII. Quòd ſi tamen ancilla, cui Lutherana hera pro ſalario annuo pendit, vt ſolent, ſeptem florenos Rhenanos, non reperiret heram catholicam, quæ plus ſex florenis vellet dare, haud puto illud detrimentum ſalarij eſſe pro notabili damno reputandum. Licèt enim ſeptima pars alicuius totius cenſeatur aliquando notabilis, vt patet vel in ſeptem Horis canonicis, quarum vnius omiſſio culpabilis conſtituit culpam mortalem, Suarez *de horis canon. cap.* 25. *num.* 14. cum omnibus, vt teſtatur, contra Marchinum apud Dianam *part.* 6. *tract.* 6. *reſol.* 6. quia tamen ex vna parte nequit generalis ratio tradi, ex qua cognoſcatur, quota pars vnius totius ſit cenſenda notabilis, aut non notabilis Suarez *loc. citat.* ſeu *tom.* 2. *de religione lib.* 4. *de hor. canon. cap.* 25. Sanch. *lib.* 1. *moral. cap.* 4. *num.* 17. Sed magnum, & paruum non omnino abſolutè, verum etiam cum comparatione ad totum, cuius pars eſt, prudentis viri iudicio, ex varijs circumſtantijs æſtimandum eſt, vt intelligatur, ſitne hic, & nunc, pro notabili, habendum. Laymannus *lib.* 1. *tract.* 2. *capit.* 4. *n.* 10. Ex altera autem parte circumſtantijs otij, quo apud catholicos vernæ fruuntur ſæpius, quàm apud acatholicos, eſt etiam pretio æſtimabilis, & crebrò ſeptima pars vnius totius non cenſetur eſſe aliquid notabile, vt ſi quis exempli gratia omittat vnam ex ſeptenis, aut etiam ſenis decadibus roſarij voto promiſſis, Laymannus *cit. num.* 10. ideo videtur illud mihi detrimentum, de quo ſum locutus, non eſſe pro notabili habendum in hac materia, tametſi in materia furti ſit vtique notabile. 103 104

Si verò non niſi quinque florenos poſſet apud catholicos acquirere, tum Nauarr. & Azor. probabiliter pronuntiarent, vernam illum adire iacturam notabilem; ſiquidem Nauarr. *de oratione cap.* 12. *num.* 43. & Azor. *part.* 1. *lib.* 10. *cap.* 10. *quæſt.* 3. generatim dicunt partem tertiam (eſt verò binarius ferè tertia pars ſeptenarij) alicuius totius, eſſe inter notabiles computandam. Certè iudicio plerorumque tenuium videtur paſſus eſſe notabile damnum ille pauper, qui ſiue furto, ſiue caſu alio amiſit duos florenos, ſeu duodecim Iulios. 105

Aphoriſmus VIII. Sed, & illa ancilla excuſanda, quæ nacta dominam Lutheranam admodum mitis ingenij pergit in ijs obſe- 106

quijs, idcirco quòd non occurrat iam vlla catholica niſi vna, quæ perpetuò eſt in acidiſſimo fermento. Etenim quotidianæ iræ, & maledictiones, non ſine metu, aut etiam aliquo ſenſu verberum haberi poſſunt pro incommodo graui, cùm etiam adferant periculum, atque occaſionem impatientiæ, nec non aliorum peccatorum.

107 Aphor. IX. Famulantes heris acatholicis, à quibus communiter quidem impediuntur, quò minùs feſtis diebus rei ſacræ interſint, impediuntur tamen iuſta ex cauſa, quia ſcilicet occupantur communiter in miniſterio, iuxta communem, & ordinarium viuendi modum neceſſario, non tenentur ex hoc præcisè capite mutare herum. Ita ſingulariter tradunt Suarez, & Laymannus

108 *ll. cc.* abſtrahentes ab hæreſi dominorum. Ratio à poſteriori eſt, quia ſi ille herus eſſet catholicus, nemo diceret, eum eſſe illa de cauſa deſerendum; cur ergo dicamus deſerendum hæreticum? Ratio autem à priori eſt, quia nemo conditionem ex ſe licitam obligatur deſerere, eo fine, vt poſſit ſatisfacere eiuſmodi præceptis Eccleſiæ, cùm generatim nemo teneatur mutare vitæ ſtatum ex ſe licitum, etſi ſit periculoſus valde. Tann. *tom. 4. diſp. 6. q. 9. n. 107.* Eſt autem ex ſe licita talis conditio, ſeu ſeruitium, cùm labor ſit, vt ſupponitur, communiter neceſſarius.

109 Hinc cuſtodes pecorum, qui tota æſtate nulli Sacro aſſiſtere queunt, poſſunt permanere in ſeruitio hæretici domini, eiuſque pecora cuſtodire, nec tenentur genus ſui officij mutare in aliud non impeditiuum Sacri audiendi; ſicuti nec miles ſtationarius adigendus eſt ad deſerendam militiam, & ad aliam conditionem, in qua poſſit feſtis diebus audire Sacrum, admittendam etiam oblatam, etiam æquè commodam ſibi; nec nauta, qui ſolet mari iter trimeſtre, ſemeſtre facere.

110 Aphor. X. Etiam illi famuli, qui apud hæreticos heros ex iuſta, rationabilique cauſa veſcuntur carnibus, diebus vetitis, tenentur quærere ſibi heros catholicos. Ita inſinuat Tann. *tom. 3. diſp. 3. q. 3. dub. 5. n. 108.* dum non excuſat, niſi illos famulos, qui iuſta ex cauſa famulantur hæreticis. Ratio eſt eadem, quam attuli aphoriſmo ſecundo. Accedit, quòd præceptum de abſtinentia à carnibus ſit

111 ſemper in Eccleſia habitum pro grauiſſimo præcepto. Suprà *n. 91.* & quòd eſus carnium diebus vetitis ſit ſæpe tacita profeſſio hæreſeos. Leſſius *lib. 4. c. 2. dub. 4.* quamuis non ſit ex ſe ſignum hæreſeos. Becanus *2. 2. c. 9. q. 5. n. 24.*

112 Et facilè quis defendere poſſet, legem de abſtinentia à carnibus, eſſe maioris momenti, quàm legem de audiendo Sacro, etſi illa imperet actum minoris virtutis, ſcilicet temperantiæ, quæ virtutum omnium moralium infima eſt. S. Th. *2. 2. q. 141. art. 8. in corp.* hæc autem religionis, quæ principatum tenet inter virtutes morales. S. Th. *2. 2. q. 81. art. 6. in C.* Ac proinde grauiorem cauſam requiri ad carnes edendas licitè die vetito, quam ad licitè laborandum, aut omittendum Sacrum die feſto; conſequenter teneri famulos catholicos diſcedere à talibus famulitijs, etiamſi non poſſint ab iis recedere ſine aliquantulo maiori incommodo, quàm præcisè ſufficiat, requiraturque ad excuſandum famulum, qui manet in famulatu obnoxio frequenti omiſſioni Sacri inculpabili.

113 Aphor. XI. Qui verò ex occaſione, quam dat famulatus, ſæpe abſque iuſta cauſa negligunt Sacrum die feſto, edunt carnes ferijs ſextis, aut Sabbatis, obligantur haud dubiè illum famulatum deſerere, licèt maius damnum timeant, quàm ſit id, cuius prætextus, aut periculum præcisè ſufficit, & requiritur ad excuſandum à peccato

114 illum, de quo primum ſum locutus. Ratio eſt, quia omnibus incumbit longè maior obligatio fugiendi, deſerendique occaſiones peccatorum formalium, quàm materialium; Illa quippè ſunt infinities maiora mala, quam hæc, priuant enim infinito bono, non item iſta. Et vel maximè tunc eſt vera hæc doctrina, quando in contemptum religionis factitant aliquid ſimile. Quid autem ſit in contemptum religionis quidpiam horum facere, aperui *n. 53.*

115 Aphor. XII. Quando confeſſarius animaduertit, ſuum pœnitentem, ob iuge conſortium cum hæreticis, eſſe in proximo periculo deficiendi à fide, non debet ei impertir abſolutionem, niſi promittat, ſe intra vnum, duos, aut ſummum tres menſes eſſe diſceſſurum à ſuo famulatu, etiam cum periculo admittendi ſala-

116 rij, & non reperiendi facilè dominum, cui conſtanter ſeruiat. Ratio eſt, quia experientia docet, ex centum catholicis, qui ad Lutheraniſmum, Caluiniſmum publicè deficiunt, vix vnum reperiri, qui reſipiſcat. Imo tales apoſtatas euadere in omnium petulantiſſime impios, quòd demonſtrent eſſe ſe veros hæreticos docent, non paucorum exempla; ergo qui permanet in proxima occaſione deficiendi à fide, manet in morali periculo, nô tantùm peccandi mortaliter, ſed quod vtique plus eſt permanendi in ſuo peccato mortali vſque ad mortem, atque adeò æternum pereundi; ad hoc autem periculum declinandum, & euadendum obligatur quis etiam cum diſcrimine inopiæ, & mendicitatis. Vide, quod *ſect. præc. n. 77.* dixi.

117 Quamuis autem hæc ratio videatur probare, quòd ne quidem per menſem liceat pœnitenti hærere in illo ſuo periculoſo famulatu, & vtique id veriſſimum ſit, quando morale periculum ſubeſt, ne intra illud tam breue tempus peruertatur, quia tamen videtur, ſeriam admonitionem confeſſarij poſſe communiter efficere, vt tantillo ſpatio ſeruetur conſtantia, & plerumque non reperietur famulus, qui tam ſubitò (niſi immineat terminus ſui famulatus) velit emigrare, præſertim cum manifeſto damno ſui ſalarij, ideo videtur non eſſe communiter à confeſſarijs habenda tam ſeuera ratio temporis breuioris vno menſe. Trium menſium euolutionem pro grauiter tentatis iudico eſſe nimiam, non item pro leuiter tentatis, & roboratis, confirmatiſque forti cohortatione confeſſarij.

SECTIO V.

Dictis ſubijciuntur nonnulla circa eſum carnium, ob pleniorem doctrinam practicam?

SVMMARIVM.

Nonnulla ſpecialia circa eſum carnium diebus interdictis. 118. & ſeqq.

Quando quis non habet apud hæreticos niſi panem, licitè edit carnes die vetito. 118.

Secus ſi iuxta panem habeat aliquod ferculum quadrageſimale. 119.

Poteſt tamen talibus concedi ex priuilegio Societatis Ieſu poteſtas veſcendi carnibus. 122.

An illud priuilegium ſit verum priuilegium? 123.

Famulaturi hæreticis paciſcantur priùs de præbendis cibis more catholico. 124.

Quid ſi quis edat idcirco carnes, quod paterfamilias dixerit, non eſſe peccatum? 126.

Quid ſi videat, cibos quadrageſimales eſſe, dedita opera, conditos iuſſale ex carnibus, aut lardo? 127.

An catholicus licitè abſtineat eſu carnium apud hæreticos, quando imminet ex abſtinentia periculum necis? 133.

QVia Leſſius *lib. 4. de iuſtitia. cap. 2. num. 35.* Fagundez *in 4. præcept. Eccleſ. lib. 1. cap. 3. num. 8.* Azor *p. 1. lib. 7. cap. 17. q. 7.* rectè generatim negant, illos delinquere, qui diebus ieiuniorum deſtituti alijs cibis edunt carnes, & Tannerus *tom. 3. diſp. 4. qu. 3. cit. num. 106.* nominatim exprimit famulantes hæreticis ex iuſta cauſa, niſique præter panem habentes, & denique Laymannus *lib. 4. tract. 8. cap. 3. num. 3.* abſolutè ita loquitur; *Laborantibus, & famulantibus catholicis apud nos in oppidis hæreticorum permitti poteſt, vt diebus ieiuniorum carnibus veſcantur, dummodo ſcandalum tolli poſſit, ſi nimirum dicant ſe in tali caſu neceſſitatis Eccleſiæ præcepto non obligari;* Ideo non eſt per ſe loquendo monendus ſcrupulus famulis, aut operarijs, qui carnibus appoſitis ab hæreticis veſcuntur tunc, cùm nullum aliud edulium habent præter panem. 118

II. Si tamen præter panem, adhuc vnum ferculum ciborum quadrageſimalium ſuppetat, non habent promiſcuè, ius ad carnes. Ratio eſt, tum quia ita videntur ſentire citati, tum quia qui famulantur hæreticis, non ſunt melioris conditionis, quam qui catholicis; atqui nullus, puto, Theologus dicet, illi patrifamilias, cui vxor, aut famulæ, cui domina non niſi panem, & bonam offam, aut loco offæ olus, vel pulmentum, vel quippiam ex paſta coctum, friſumue appoſuit ad prandium, cœnamue feriæ ſextæ, fas eſſe veſci carnibus, quæ gratis offerantur à quopiam. Quare niſi tales famuli ſincerè dicant, ſe non eſſe pares conſueto ſuo labori, niſi plus vno ferculo edant, cenſeo, grauiter peccare edendo. Nec auſim dicere, quòd vel contraria conſuetudo, vel tacita diſpenſatio, conniuentiaue Ordinariorum illos excuſet; conſtat ſiquidem, pleroſque, qui in eiuſmodi circumſtantia edunt abſque diſpenſatione carnes, formare ſibi, aut certam, aut ſaltem dubiam conſcientiam de peccato. 119 120 121

Quia tamen experientia docet, eſſe talibus perquam difficile reſiſtere tentationi, vel ex gula, vel ex triſtitia aliorum prouenienti, idcirco iudico, poſſe à confeſſarijs Societatis communicari ijs illud priuilegium, de quo loquitur Laymannus *cit. c. 3. nu. 3.* Etenim vi illius priuilegij poſſunt confeſſarij Societatis IESV, habentes à ſuis Superioribus aliquas ampliores facultates, dare famulis, & vxoribus patrumfamilias hæreticorum licentiam edendi carnes, quando negantur ipſis cibi quadrageſimales. Quamuis autem Laymannus inſinuet, hoc priuilegium nil niſi maiorem ſecuritatem addere vltra ius naturale, ego tamen non video ſufficientem rationem, cur contra communia principia de gratijs ampliandis, illam tantam reſtrictionem admittamus. 122 123

III. Viſu didici, poſſe à confeſſarijs non paucas ancillas, quin & famulos induci, vt quando famulantur dominis, ſolitis die- 124

Vene-

veneris, & ſabbato apponere non niſi carnes, aut carnibus conditos cibos, altero tro horum dierum defraudent genium, & pane, leuique opſonio, ſi quod offeratur, victitent; ſi verò non niſi altero ex his diebus præbeantur carnes, illo quoque ab iis abſtineant, & ſic totam hebdomadam ritu catholico tranſigant. Et quidem ſuauiter inducamus ad hoc factitandum, ſi valemus: Hac
125 enim ratione ſumus cauſa, & multiplicis meriti apud Deum, & magis roboratæ fidei. Quid in iis proponamus exempla tot ancillarum catholicis ſeruientium, quæ die ſabbati genium defraudant, ac ieiunant in honorem ſanctiſſimæ Mariæ Virginis?

126 IV. Nonnullas reperire eſt, quæ interrogatæ, cur carnes comederint, reſpondent, ſe ideo comediſſe, quòd paterfamilias e. gr. dixerit, id non eſſe peccatum. Sunt enim verò tales ſeriò corrigendæ, nec dimittendæ, donec dicant, ſe agnoſcere, ac credere, pluris eſſe faciendas eccleſiaſticas ſanctiones, quàm carnalium hæreticorum proterua dicta; imò eſt penitius explorandum, an non eiuſmodi iam ancillæ, incipiant Lutherizare, ſeu in fide titubare: ſi deprehendatur titubare, confirmandæ ſunt paterna ſuauitate, & propoſito æternæ ſalutis periculo, in quo verſantur, adducendæ, vt promittant, ſe, vt primùm potuerint, addicturas ſuum famulatum catholico domino.

127 V. Sed & impia petulantia nonnullorum patrum, aut matrum familias tanta eſt, vt quandoque diebus ieiuniorum, aut carniprivinrum, omnes cibos larido, vel ſagimine inquinent, potiùs quàm condiant, ea nimirum ſola intentione, vt ſuos vernas adigant ad ſuam, ſicuti dictitant, ſuperſtitionem ponendam, quòd ſi edant vernæ, tum impij illi cachinnari, & religionem noſtram ludibrio traducere. Quo in caſu cenſeo, non eſſe fas de illis cibis comedere, niſi expreſsè priùs proteſtetur famulus, aut famula, ſibi, in tali neceſſitate non eſſe vetitos illos cibos, & ſi forent tunc quoque ab Eccleſia interdicti, moriturum fame potiùs, quàm
128 legem Eccleſiæ transgreſſurum. Ratio eſt, quia cùm eo caſu eiuſmodi edulia menſæ inferantur in contemptum religionis, vt patet ex dictis ſupra nu. 56. non liceat autem in contemptum religionis quidquam comedere, vt notant omnes omnino DD. quos nominaui ſect. præced. cenſerentur verò in contemptum eiuſmodi tunc comedere, ſi non facerent talem proteſtationem, quia ſine tali proteſtatione cooperarentur moraliter, & interpretatiuè hæreticorum impietati, Suarez lib. 3. de leg. cap. 30. n. 7. & 9. patet, eſſe nefas ſine aliqua ſimili proteſtatione comedere cibos tunc ap-
129 poſitos. At cum tali proteſtatione licere, inde mihi perſuadeo, quòd cùm ſupponam, eſſe ob neceſſitatem (abſtrahendo a praua intentione Luthericolarum) illi famulo permiſſum illum eſum, non poſſit praua intentio aſſidentium priuare illum eo iure, quod habet, niſi ita edat, vt moraliter cenſeatur cooperari eorum improbæ intentioni.

130 Ratio eſt, quia ex alterius malignitate alteri damnum emergere non debet, inquit Iuſtinianus l. ex liberis. Cod. de acquir. & retin. poſſeſſ. atqui talis proteſtatio impedit, quò minùs cenſeri queat moraliter cooperari conſceleratæ intentioni aſſidentium. Haud
131 dubiè tamen foret is immortali laude dignus, qui imitaretur tunc Paulum Apoſtolum, quamuis alio ſenſu, dicentem: Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. 1. Corinth. 6. aut cum vno ex ſeptem Machabæis, qui compellebantur a Rege edere contra fas carnes porcinas. 2. Machabæorum 7 verſ. 1. dicerei: Paratus ſum mori magis, quam patrias Dei Eccleſiæ Matris leges præuaricari.

132 VI. His addendum eſt, quando catholicis inter Lutheranos verſantibus non imminet vitæ periculum, ſed tantùm irriſionis, ſi inter eos abſtineant à carnibus, tali caſu abſtinendum eſſe, legemque eccleſiaſticam obſeruandam. Ita poſt Becanum 2. 2. cap. 9. q. 5. dub. 5. n. 24. Laymannus l. 2. tr. 1. c. 51. n. 5. Qui Laymannus tamen lib. 3. tract. 3. part. 3. cap. 1. num. 6. ita pronuntiat: Apud hæreticos carnibus abſtinere, cum probabili periculo mortis, ex qua
133 non magnus Eccleſiæ fructus ſperetur, non prudentiæ, & fortitudinis, alteriuſue virtutis, ſed potiùs temeritatis opus eſt; ſed & contra charitatis legem, quando hæreticis peccandi occaſio præbetur.) Vide dicta cap. 8. n. 51.

SECTIO VI.

Specialia de iiſdem famulis, quatenus negligant Sacra diebus feſtis.

SVMMARIVM.

Quatenus Catholici apud hæreticos licitè negligant Sacrum ob metum damni? 134.
Quid ſi timeatur ſolum leuis rixa? 135.
Quando ſpeciatim cenſeatur neceſſitudo rem Diuinam inhiberi in contemptum religionis? 136.
An cauſa excuſantes debeant eſſe moraliter certæ, & non ſufficiat, ſi probabiliter adſint? 137.
Quid ſi labore neceſſario detineatur famulus domi ab hæretico domino? 141.
Rotunda refrangatio eſt ſæpe hic vtilis. 144.

Circa neglectum Sacri, qui frequens eſt apud catholicos famulantes hæreticis, obſeruandum eſt, præter ea, quæ dixi ſupra, licet excuſandi ſint, quando ideo negligunt, quòd alioquin vel graue damnum adirent, quale eſſet, ſi vel verbera, aut iniurias à ſuis dominis pati deberent, vt loquitur Toletus in ſumma l. 6. cap. 6. atque ex eo Fagundez in 1. præcept. Eccleſ. lib. 2. cap. 9. n. 4. vel dominum infenſum haberent, vt ait Palaus tract. 9. p. 10. nu. 3. vel domo pellerentur, & non facilè alium dominum reperirent, vt docet Reginaldus lib. 19. num. 50. Palaus loc. cit. Bonacina diſp. 7. de leg. q. vnic. p. 3. num. 16. poſt Suarez tom. 3. in 3. partem diſp. 88. ſect. 6. vel ſolutio debiti ſalarij differretur, vt cenſet Palaus loc. cit. vel ſalarium amitteretur, vt etiam exprimunt Palaus, Reginaldus, Bonacina ll. cc. in his namque caſibus locum habet regula 4. de reg. iur. in 6. Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas licitum facit. 134
Attamen excuſandi non ſunt, ſi ideo ſolum negligant, quòd aliquam leuem rixam timeant. Suarez loc. cit. & Coninck in 3. part. diſp. 83. art. 6. nu. vlt. aut ſi ob religionis contemptum iuberent domini Sacrum negligi, ſicuti loquuntur Nauarr. in manual. cap. 53. n. 7. Azor. part. 1. lib. 7. cap. 7. quæſt. 1. verſ. rurſus certè; ſeu ſi fieret, cederetne in contemptum religionis. Suarez loc. cit. Reginaldus loc. cit. Layman. lib. 4. tract. 7. q. 4. n. 3. Tunc autem clarè iubent in contemptum religionis, quando dicunt: Mane domi, nihil eſt cum tua Miſſa. Vel quando per Sathanicum ſarcaſmum dicunt Germanicè: Das milſt in der Kirchen meſſen? meſſe dahaimb das Gewandt. 135 136

Cæterùm quod docet Palaus loc. cit. num. 4. cauſas illas, quas pro excuſandis famulis attuli, eſſe debere moraliter certas, eò quòd certum præceptum non poſſit tolli, niſi per cauſam certam, puto non probari omnibus, cùm multi putent ſufficere, ſi ſint probabiles, etiamſi fortè probabile quoque ſit, illa mala non euentura; nam probabile periculum grauis mali, excuſat ordinariè à tranſgreſſione legis humanæ, ait Bonacina de peccatis diſp. 2. p. 2. n. 3. cum aliis poſt Laymannum lib. 1. tract. 4. cap. 10. nu. 5. fauente doctrina, quam adferam cap. ſeq. nu. 37. licèt Reginaldus loc. cit. & Suarez lib. 3. de legibus. cap. 32. nu. 3. ferè loquantur vt Palaus, ac locutioni Palai faueat capitul. inquiſition. de ſent. excommunicat. 137

Porro ſi in caſu, de quo nu. 136. locutus ſum, acquieſcant iuſſis dominorum, mandantium eos domi remanere, certum eſt, eos grauiſſimè delinquere, etſi non acquieſcendo incurrerent extrema mala, viderentque certam ab eis propoſitam ob oculos mortem, inquit Nauarrus cit. n. 7. cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere. text. cap. ſacris. de his, quæ vi. Quo loco ſermo eſt de eo, qui ex incuſſo metu mortis communicat cum excommunicato, communicat, inquam, in contemptum Eccleſiæ. Couarruuias in rep. Alma part. 1. §. 3. n. 14. itemque Sotus, & Victoria apud Barboſam in collectan. cit. cap. diſſentientem ab hac expoſitione. 138 139

Nec obſtat, quòd ſuprà nu. 129. abſoluerim crimine famulos, qui neceſſitate preſſi edunt carnes, appoſitas in odium, & contemptum religionis; quia eſt diſpar ratio; ſupponitur enim illos habere ratione neceſſitatis (abſtrahendo à contemptu religionis) ſufficientem cauſam eas comedendi; hic autem non ſupponitur, quòd habeant aliunde vllas cauſas Sacrum negligendi, ſed ſi quæ iuſta ſit cauſa, illam totam prouenire ex metu grauium malorum in religionis contemptum intentatorum: atqui non poteſt ex eiuſmodi metu prouenire iuſta cauſa vel edendi carnes, vel nõ audiendi Sacri, quia metus non ſubminiſtrat iuſtam cauſam faciendi ea, quæ ſunt intrinſecè, ſeu ſecundùm ſe ex genere mala. S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 3. in corp. cùm potiùs quælibet mala ſit ferre, quam malo conſentire oporteat. text. cap. ita, ne. 32. q. 5. ex S. Auguſtino. 140
Quòd ſi tamen labore aliquo neceſſario detineretur domi ab hæretico domino famulus catholicus, non peccaret hic omittendo Sacrum; etſi iniunctioni illius neceſſarij laboris adderet paterfamilias contemptum eccleſiaſtici præcepti, vel vt notat Berteau in 4. præcept. Decalogi. p. 3. aliquam ſimplicem malitiam, vel malum effectum; nam in eiuſmodi caſu non cenſeretur cooperari, aut conſentire impietati iubentis, ſed iuſto imperio laboris neceſſarij; etenim etiam in foro conſcientiæ nullus pluribus vti defenſionibus prohibetur. reg. vigeſ. de reg. iur. in 6. & vtile non debet per inutile vitiari cap. vtile eod. 141

Et quamuis etiam tunc ſit famulus extra culpam, quando metu amittendi ſalarij, aut alterius damni ab iis paret hero, iniungenti laborem non neceſſarium, non vrgentem, Suarez tom. 3. in 3. part. diſp. 142

diſp.88.ſect. 3. Tanner.*tom.3. diſp.5. q.6.dub.*1.*num.* 19. Laymannus *lib. 4. tract. 7. cap.4.num.*3. hîc quippe etiam locum habet illa gnome Iuliani Iureconſulti: *Eius nulla culpa eſt, cui parere neceſſe*
143 *eſt, leg. Is damnum dat. ff. de reg. iur.* Quia tamen non planè rarò contingit, vt eiuſmodi labores non neceſſarij iniungantur ex mero odio Sacri, inque eius contemptum, monendæ ſunt piæ animæ, ne ducant iugum cum infidelibus. 2. *Corinth.6.* ſed animosè dicant: *Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus. Act.5. verſ.29.*
144 Et planè non vno exemplo didici, illas, quæ rotundè, ac præcisè dicunt ſuis dominis, aut dominabus, ſe non paſſuras, impediri ſe labore non neceſſario, quo minus ſingulis dominicis, & feſtis Lutheranis, rei diuinæ interſint, euadere victrices.
145 Illud etiam ſaluberrimum conſilium eſt, vt priuſquam addicant cuipiam ſuam operam, apponant expreſsè conditionem de libera facultate tum Sacri, tum horis pomeridianis concionis audiendæ; impetrabunt haud difficulter promiſſionem talis facultatis; quia ſciunt Ratisbonenſes, Auguſtani, Rauenſpurgenſes, Biberacenſes, &c. ſe non poſſe carere operis catholicis.

G 3.

SVÆ, SVORVMQVE LIBERORVM VITÆ, &c.

CAPVT XXXIV.

De diuortio ob ſæuitiam mariti.

SECTIO I.

In quo conſiſtat illa ſæuitia.

SVMMARIVM.

Ius naturale permittit diuortium ob ſæuitiam mariti. 2. & ſequent.
Quanta debeat eſſe ſæuitia? 5. & ſeqq.
Quid intelligatur per cruciatum corporis? 9.
Grauitas, & leuitas verberationis definienda eſt conſiderata qualitate perſonæ, quæ verberatur. 11.
Etiam metus vnius ſolius exceſſiuæ verberationis dat cauſam diuortii. 12.
Non autem integra præterita. 13.
An moleſta cohabitatio præbeat cauſam diuortii? 14.
Quid ſi maritus non impediat mala, quæ alias parentes inferunt vxori? 15.
Quid ſi maritus ipſe timeat, ne ſua vxor inferat ſuis fortunis graue damnum? 17.
Referuntur ex Riccio varia circa verberationem vxoris. 1D.
Eſt faciendum diſcrimen inter Nobilium, & plebeiorum verberationes. 17.
Conſuetudo patriæ poteſt efficere, vt verberatio, quæ vno in loco reputatur pro graui; in alio habeatur pro leui. 18.
Neapoli, non autem Conſtantiæ eſt frequens lis de diuortio ob ſæuitiam. 18.

1 QVæres I. *An, & quo iure permittatur diuortium ob ſæuitiam mariti?*

Reſp. I. Iure naturali, & canonico permittitur vxori diuortium ratione ſæuitiæ mariti. Ita omnes. Probatur de iure naturali: quia actus agentium non extenduntur vltra intentionem ipſorum. *l. non omnis. ff. ſi cert. petat.* Atqui nec fuit, nec eſſe debuit intentio vxoris, vt cohabitaret marito ſæuo, crudelique. Probatur etiam de iure canonico per cap. *literas*, & cap. *tranſmiſſa. de reſtit. ſpol.* vbi clarè traditur hæc doctrina.
2 II. Intelligitur autem nomine *ſæuitiæ* illa omnis, & ſola aſperitas vnius coniugum, ex qua alteri coniugi imminet probabile periculum grauis mali corporalis. Ita authores mox citandi implicitè, vel explicitè docent, & patebit ex dicendis.

III. Dixi autem in primis, illud periculum eſſe debere probabile; ſicuti enim *vani timoris excuſatio non eſt*. Text. *l. vani. ff. de reg. iur.* ita etiam vani, improbabiliſque timoris, ratio non eſt habenda. *l. metum. ff. de eo quod metus cauſ. ſit.* præſertim in re tanti momenti, quanti eſt diuortium. Quare hanc conditionem exprimunt Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp.* 18. *num.* 24. dicens debere adeſſe cauſam legitimam, & veroſimilem timendi; Palaus *diſput. 3. de matrim. p.6.§.9.n.* 5. loquens de graui damno, quod alia via auerti non poſſit, quàm per fugam; Laymannus *lib.5. tract.* 10. *cap.7.n.*17. dicens, debere eſſe probabiliter ineuitabile periculum; Coninck de Sacramentis *diſp.35.n.*28. ſcribens, metum debere eſſe iuſtum, vt diſtinctè explicabo *ſect. ſeq.* 3
IV. Dixi deinde, illud periculum eſſe debere de corporali damno *graui*, vt exprimunt tum citati authores, tum Reginaldus *Fori pænit. lib.*31.*n.*317. Riccius infrà, & alij plures. Ratio eſt illa, quam primùm tetigi, quia ſcilicet diuortium eſt res maximi momenti, quare permitti non debet ob cauſas non graues, & conſequenter non ob leue damnum corporis, cùm præſertim facillimè inter coniuges oriantur eiuſmodi diſcordiæ, ex quibus meritò timeri queant leuia incommoda corporis. 4
Quæres igitur II. *Quænam ſint illa grauia damna corporis, quæ ratione ſæuitiæ præbeant iuſtam cauſam diuortij?* 5
℞. I. Generatim ſunt illa omnia, & ſola, quorum metus dicitur cadere in virum conſtantem. Sanchez *lib.* 10 *diſp.* 18. *n.* 10. conſentiente Laymanno *lib. 5. tract.* 10. *p. 3. cap. 7. num.* 16. Illa quidem omnia; quia hoc ipſo quòd efficiant metum cadentem in virum conſtantem, neceſſe eſt eſſe grauia, ſpectata qualitate perſonæ. *l. metus 7. ff. ex quibus cauſis maior.* &c. *cum dilectus, de his quæ vi.* Illa verò ſola, quia ſi non ſint tanta, vt eorum metus cadat, ſpectata qualitate perſonæ, in virum conſtantem, non cenſentur grauia. *cit. cap. cum dilectus.* & conſequenter ſunt frequentia, vixque inter coniuges euitabilia, & hoc ipſo inſufficientia ad diuortium pariendum; nulla enim vinculi matrimonialis foret firmitas, ſi eius diſſolutio permitteretur ob tam frequentia incommoda. Cæterùm, qui enumerationem malorum, iuſtum metum efficientium noſſe cupit, legat inter reliquos Gloſſ. *in cit. cap. cùm dilectus verb. metum.* item Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp.* 5. & Ferdinandum de Caſtro Palao *par.* 1. *tract.* 2. *diſput.* 5. *punct.* 7. 6
Itaque mors numeranda eſt inter illa non leuia damna corporis, nam & expreſsè numeratur cit. cap. cùm dilectus, *de his quæ vi.* & mors omnium terribilium terribiliſſimum eſt. Ariſtoteles *lib. 4. Ethic.* Item mutilatio vnius, aut alterius membri. Eſt enim quædam mors partialis membri. *cap. ſi quis abſciderit. diſt.* 55. & *l. nec timorem 7. ff. de eo, quod met. cauſa ſit.* Adhæc cruciatus corporis. Textus expreſſus *cit. cap. cùm dilectus, de his, quæ vi* & *cit. l. metus. ff. ex quibus cauſ. maior.* 7
8
Intelligitur autem hic per iſtum cruciatum non quælibet verberatio vxoris; etenim poſſe à marito eam caſtigari verberibus, oſtenſum eſt ſuprà *c.* 29. *n.* 9. *& ſeqq.* Sed intelligitur inprimis illa omnis, quæ excedit modum verberandi, iure permiſſum viro in vxorem etiam delinquentem. Sanchez *lib.* 10. *de matrim. diſp.* 18. *n.* 16. poſt Bart. Bald. Graff. *l.*2.*c.*84.*n.*2. & alios, cum Laymanno *loc. cit.* & Reginaldo, ac Filliuc. mox citandis. Ratio eſt, quia illa caſtigatio, quam leges, & conſuetudines permittunt marito, eſt iam ſatis graue incommodum vxoris, ſi ergo excedatur modus illius permiſſionis, cruciatus inde ſecutus computabitur abſolutè inter grauia mala, cauſantia metum cadentem in virum conſtantem, & proinde etiamſi vxor ſua culpa dederit occaſionem ad illam, gaudebit tamen iure diuertendi. *c. de benedicto.* 32. *q.* 1. Sanchez *n.* 5. Layman. *loc. cit.* Reginaldus *l.* 31.*n.*316. Filliuc. *tr.* 10. *p.* 1. *n.* 402. Farinacius mox citandus. 9
10
Intelligitur deinde illa ſola verberatio, quæ excedit limites maritalis poteſtatis. Sanchez *cit. n.*16. Nam vel vxor eſt merita, & res eſt per ſe clara; vel nullo modo eſt merita, & tum in foro externo non habebitur pro graui malo. Si tamen ſæpe abſque cauſa verberaretur vxor, etſi non grauiter, profectò illa tam frequens verberatio poſſet inter grauia mala numerari, præſertim ſi vxor ſit matrona grauis, ingenua, bene adminiſtret familiam. Obſeruat enim rectè Laymannus *cit. cap. 7. par.* 3. verb. oportet, grauitatem, & leuitatem verberationis definiendam etiam eſſe, conſiderata qualitate perſonæ, quæ verberatur. Repete, quod *cit. cap.* 29. *num.* 17. dixi de marito cedente vxorem fuſte, aut flagellis. 11
II. Etiamſi tantùm ſemel ſe grauiter verberatum iri ſciat vxor, habet cauſam ſufficientem diuertendi. Nam & vnica grauis verberatio eſt graue malum, & authores non requirunt multiplicem verberationem, licet Layman. *loc. cit. num.*27. loquatur de ſæpius repetenda. 12
III. Præterita verberatio non facit ius diuortij, niſi ea præbeat iuſtam cauſam metuendi aliam in futurum. Sanchez *num.*16. Layman. *cit. num.* 27. Palaus, ac Farinacius *par. 4. quæſt.* 143. *tit.* 16. *num.* 203. Nam alioquin cap. *literas.* & *c. ex tranſmiſſa.* non abſolutè 13

ſolutè juberetur vxor, quæ maritum deſeruit ob ſæuitiam, redire ad illum præſtita cautione, ſi nolet pro præterita ſæuitia ſufficeret ad diuortium. Tametſi autem Sanchez *loc. cit. num.* 11. poſt
34 Henriquez *lib.* 11. *c.* 17. *nu* 7. cum Reginaldo *loc. cit. nu.* 317. Laymanno *c.* 11. *nu.* 27. Filliucio *loc. cit. n.* 403. Palao *num.* 8. cenſet, & ſæuitiam diuortio ſufficientem, reuocandam eſſe moleſtam cohabitationem, diſcordias, jurgia frequentia, grauiaque inter coniuges, vix tamen hanc cauſam admittit tribunal eccleſiaſticum, ſaltem reſpectu plebeiarum, cùm præſertim Nauarrus *in Enchiridio cap.* 22. *num.* 22. & apud Sanchez *nu.* 15. Pariſius, Cuiacius, Tholoſanus, aliique negent, verberationem præſtare jus diuortij, niſi ex ea immineat mors. quod tamen malè negari patet ex dictis.

35 IV. Quando parentes mariti ea mala irrogant nurui, quæ impendentia à marito faciunt, ſecundùm dicta, jus ſeparationis, poteſt nurus maritum deſerere, ſi videlicet maritus negligat ea impedire. Abbas *c. ex tranſmiſſa. de reſtit. ſpoliat. num.* 4. Graſſis *lib.* 2. *cap.* 84. Sanchez *loc. cit. num.* 23. Layman. *loc. cit.* Aut enim pater habitat cum filio, & tunc debet domo pellere patrem, ſi pergat eſſe ita moleſtus vxori, quia quoad cohabitationem debet vir magis diligere vxorem quàm parentes. S. Thomas 2. 2. *qu.* 26. *art.* 6. Aut habitat cum patre, & tunc debet ſibi, & vxori alios lares conſtituere juxta illud: *relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Gen.* 2. *v.* 24.

36 V. His adde cum Sanchez *num.* 22. quando maritus timet, ne ſuis facultatibus graue damnum inferat vxor, poſſe hanc ab eo deſeri; quod etiam pari ratione de viro dilapidante fortunas vxoris dici poteſt. Plura de tota materia huius ſectionis ſuppeditabit judici, & confeſſario Farinacius *cit. quæſt.* 143. *à numero* 129. *ad* 162. ſuppeditabit & Riccius, apud quem *part.* 1. *deciſion. Curiæ Neapolitanæ* legere eſt deciſionem 120. & 121. in quarum prima diſputat de qualitatibus teſtium, per quos probari debet eſſe omni exceptione maiores, in altera docet idem quod nos, ſcilicet ipſam verberationem in ordine ad diuortium eſſe debere atrocem, & valde immoderatam. Vnde infert, percuſſiones, & verbera ſæpius illata cum cingulo reputari non poſſe atrocia, & talia, vt tori ſeparationem inducere valeant, prout in terminis, ipſo teſte, docet Pariſius *conſ.* 54. *lib.* 4. vbi hic Doctor apud eundem Riccium *cit. deciſ.* 121. *num.* 2. percuſſionem factam fune, ferula, ſeu corrigia negat ſufficere ad diuortium; & in fortioribus terminis Rolandus a Valle *conſil.* 27. *nu.* 17. *lib.* 3. negat etiam de percuſſione facta baculo cum ſanguine; quod dictum mihi, inquit Riccius, non placet, cum ſit atrox, vel ſaltem grauis percuſſio, denique apud eundem Riccium verberationibus atrocibus accenſet Aldobrandus *conſil.* 71. *nu.* 6. 10. 42. 54. illas, ex *quibus vel ſanguis exiuit, vel in capite, facie, ſeu oculo illatæ fuerunt, vel cum haſta, ſeu baculo fracto in percuſſionibus, vel in pectore, ex quibus per decem dies percuſſa ſanguinem expuerit, vt non poterat ire, aut ſimilibus percuſſionibus, quæ fecerunt percuſſam ſtare* (*jacere*) *in lecto*. Ita Aldobrandus apud Riccium *cit. deciſ.* 121. quæ omnia an ſint admittenda deduces ex dictis in hac ſectione, & credes vtique, ſuffeciſſe ad diuortium illos ſæuitiæ actus, quos a nonnemine exercitos referemus *infra cap.* 38. *num.* 15.

37 Miror autem, quod Riccius, Pariſius, & Aldobrandus non faciant in enumeratione particularium percuſſionum præbentium, vel non præbentium cauſam diuertendi à toro, mentionem diſtinctionis inter plebeios, & nobiles, itemque conſuetudinis patriæ; etenim etſi percuſſio in facie videatur eſſe communiter pro immoderata habenda, quando nobili, ingenuæque matronæ infligitur, id tamen non videtur pronunciandum de inflicta plebeiæ, ruſticanæ mulieri.

38 Sed & conſuetudo patria efficere poteſt, vt eæ percuſſiones non habeantur in certa quadam regione pro atrocibus, quæ in alia pro atrociſſimis. Claro exemplo mulieris Moſcouiticæ hanc rem declaraui in tomo priore *tr.* 10. *caſ.* 21. *nu.* 714. Cæterum etſi Riccius ſcribat *cit. deciſ.* 121. lites de diuortio propter ſæuitiam moueri ſæpe, imo ſæpiſſime, vt exprimit *deciſ.* 120. in Archi Epiſcopali Curia Neapolitana, teſtor tamen, eiuſmodi lites rarò, imo rariſſime agitari in tribunalibus Germaniæ, & nominatim in hoc Conſtantienſi, adeo vt vnus ex antiquiſſimis Conſiſtorialibus Procuratoribus, à me hiſce diebus interrogatus mihi ſit teſtatus, ſe totis illis quinquaginta annis, quibus in Conſiſtorio ad pulpitum ſtat ſanus, & vegetus, vix meminiſſe (tametſi iam maior octogenario polleat fideli memoria) vnius, alteriuſue, quæ ſuos maritos accuſarint vnice de atrocitate, ac ſæuitia; paucarum, quæ ſæuitiam junxerint aliis cauſis diuortij.

SECTIO II.

Quandonam cenſeatur eſſe probabile periculum ſæuitiæ?

SVMMARIVM.

In quibus particularibus caſibus adſit periculum ſæuitiæ? 20.
An quando maritus ſemel tentauit occidere vxorem? 20.
Aut inſidiatur eius vitæ? 21.
Aut vxor marito ſtruit inſidias? 21.
Quid ſi maritus timeat, ne aliquando in furore perimat vxorem, ob huius contumaciam? 22.
Aut ob ſuſpitiones, quas habet de eius mala vita? 23.
Quid ſi ſæpius minatus ſit grauia verbera, eaque ſint ſecuta minas? 25.
Quid ſi non conſtet, eum ſolere exequi minas? 26.
Duo actus faciunt conſuetudinem. 29.
Furor perpetuus mariti an ſufficiat ad diuortium? 30.
Aut quando clam detinet concubinam? 32.
Aut detinet non domi, ſed foris? 33.
Quid ſi tunc vxor ſit rea adulterij? 34.
Quid ſi vxor ſit venefica? 36.
Aut hæc timeat, ne ob mariti ſcelera rapiatur in carcerem tanquam ſocia? 36.
Metus verberationis ſufficiens ad diuortium non debet eſſe omnino certus. 37.

QVò metus cenſeatur eſſe grauis & iuſtus, adeoque ſufficiens ad diuortium dixi *nu.* 2. eſſe debere tum de graui malo, tum ea voluntaria cauſa; primam illam conditionem explicaui *ſect. præced.* explicanda eſt iam ſecunda. 19

Quæritur itaque, *in quibus particularibus caſibus cenſeatur adeſſe probabile periculum, ſeu prudens metus, vnius, aut plurium, ex malis enumeratis ſect. præced.* 20

Reſp. In ſequentibus.

I. Quando maritus ſemel tentauit vxorem occidere, tunc enim meritò timet hæc impoſterum vel necem, vel aliud graue malum corporis. Couarruuias *Epitom. in* 4. *decretal. part.* 2. *cap.* 7. §. 1. *n.* 3. citans Abb. Hippolytum, & alios. Ratio eſt, quia ex præteritis fit præſumptio de futuris *cap. mandata de præſumpt.* Quamquam vtique poſſunt interuenire eiuſmodi circumſtantiæ, tum reſpectu cauſæ, ex qua, vel ob quam maritus vxorem necare tentauit, tum ex parte aliorum accidentium, vt ex eiuſmodi præterita machinatione non poſſit in futurum quicquam probabiliter timeri.

II. Quando maritus reuera inſidiatur vitæ vxoris Sanchez *lib.* 10. *de matrim. cit. diſp.* 18. *n.* 0. probans ex lege *conſenſu Codic. de repudiis*; quam tamen legem idcirco ægriùs allego, quòd ea contra Chriſti ſanctionem *Matth.* 5. & 19. matrimonii omnimodam diſſolutionem permittat propter multas cauſas, inter quas eſt etiam vna, aut altera leuior, quàm vt propter eam Chriſtianus Imperator repudium permittere debuerit. Rectiùs itaque hæc reſponſio probatur tum ex *cap. literas, de reſtitut. ſpoliatorum.* §. *fin.* tum inde, quòd prudenter poſſit timere vxor, ne illæ inſidiæ ſortiantur ſuum effectum; ergo præbent iuſtam cauſam diuertendi. 21

III. Vnde deduces cum Abb. *de diuort. cap.* 1. *n.* 4. Hieronym. Schurpf. *conſil. cent.* 1. *conſ.* 42. Sanchez *loc. cit. num.* 8. Palao *diſp.* 3. *punct.* 6. §. 9. *nu.* 6. poſt Pontium, & alios, marito quoque fas eſſe ab vxore diuertere, quando hæc illi machinatur mortem, ſi videlicet ea machinatio ſit eiuſmodi, vt illam non poſſit facile euadere, niſi ſeparando ſe ab vxore. Etenim in hoc caſu rectè dici poteſt imminere ei probabile periculum vitæ; quod quidem periculum æquè marito, ac vxori dat jus diuortij; tum quia diſpoſitum de vno correlatiuorum cenſetur eſſe etiam diſpoſitum de altero: *l. fin. C. de indict. viduit.* tum quia mariti intentio non fuit cohabitare illi, a qua ſibi veroſimiliter timet mortem. Vnde hic etiam habet locum axioma relatum *nu.* 1.

IV. Quòd ſi vir timeat, ne ipſe aliquando impatientia victus in vxorem inuolet, eamque iugulet, vel mactet, negat quidem abſolutè Sanchez *loc. cit. nu.* 9. licitum eſſe marito diuortium. Ego autem puto, licitum eſſe etiam in vno ex caſibus, quos tangit, & negat ipſe Sanchez: ſi videlicet vxoris ingenium ſit acerbiſſimum; quando enim eſt vxor ita contumax, proterua, maledica, vt omnia imperia mariti proterue ſpernat, & inſuper verbis contumelioſis laceret identidem, idque abſque cauſa: maritus autem ad iram præcipitem pronus, atque idcirco meritò timet, ne in caſtiganda hac proteruia vxoris, ita excedat conceſſos limites corre- 22

rectio-

ſectionis, vt tandem eam enecet, non video, cur ipſi nefas ſit, illam deſerere, præſertim ſi vxor ſe, poſt interminationem, non correxit: quandoquidem ex dictis *cap. præced.* conſtat, diuortium permitti, quando vni coniugi ex alterius improbitate imminet periculum animæ, quod quidem imminet in caſu, quem ponimus, & qui fortè non ſemel contigit. Debet autem vtique, vt inſinuaui, præceſſiſſe licita correctio vxoris, & minæ de ea, ac deinde deſerenda, niſi ipſa ponat cuſtodiam ori ſuo, & oſtium circumſtantiæ labijs ſuis. *Pſ.* 140.

23 V. Si tamen maritus ideo timeat, ne aliquando vxorem trucidet, quòd ob quaſdam ſuſpiciones adulterij, aut ob fornicationem patratam ante nuptias, illam nunc ita execretur, vt vehementer metuat, ne in aliquo iurgio, præſertim crapulatus à vino, violentas manus in illam iniiciat, rectè negat Sanchez *loc. citat.* ſuppetere ipſi ius, conſtituendi ſibi ſeorſim ab vxore alios
24 penates. Ratio eſt, quia occaſiones etiam proximas peccandi non licet deſerere cum multo detrimento alterius innocentis. Suprà *cap.* 33. *num.* 73. hic autem ſupponitur eſſe vxor innocens, ſeu non dare ſua culpa occaſionem ſuæmet interfectionis: quia in primis factum infectum fieri nequit; ergo iam non dat culpabiliter, ratione ſuæ præteritæ leuitatis, marito moralem occaſionem tantarum furiarum; deinde ſupponitur, illas ſuſpiciones adulterij eſſe temerarias, quia quando ſunt prudentes, permittitur diuortium iuxta dicta *cap.* 32. *num.* 65. Ergo ſibi potius, quàm vxori debet eas imputare maritus.

25 VI. Quando maritus minatur vxori graue malum corporis, & conſtat, eum ſolere ſuas minas executioni mandare, cenſetur adeſſe probabile periculum illius grauis mali. Sanchez *lib.* 10. *de matrimon. cit. diſp.* 18. *num.* 13. Ratio eſt, quia; ſicuti paulò antè dixi, ex præteritis fit præſumptio de futuris, ſeu præſumitur circa futura, vt habet Rubrica *in cap. manduta de præſumpt.* commu-
26 ni calculo recepta. Si tamen non conſtat, maritum ſolere minas exequi, definiendum erit prudentis iudicis arbitrio, vtrùm conſiderato minantis ingenio, & minandi modo, cauſaque, videatur ſubeſſe prudens periculum. Sanchez *loc. cit.* Cum enim mariti longè ſæpiſſimè iactent minas, (vt vocat Paulus *l. hac autem in princ. ff. ſi ex plus, quam per l. ſalcid.*) luſorias, id eſt vanas, & ideo vanas, partim, quia reuera non cogitant facere, quod minantur, partim quia, etſi cogitent, poſtmodum tamen ſeſe ipſos corrigunt, non habet vxor ex ſolis verbis minacibus, ſine alio adminiculo, ſufficientem rationem præſumendi, illatum iri ſibi à marito graue malum, & proinde illæ minæ non efficient continuò iuſtum, & rationabilem metum, vt latiùs videre eſt apud Sanchez *lib.* 4. *de matr. diſp.* 1. *n.* 20. *&* 21. itemque apud Maſcardum *de*
27 *probat. concl.* 1376. In dubio autem, vtrùm ſit executurus minas poteſt vxor aufugere. Sanchez *cit. lib.* 4. *diſp.* 6. *n.* 22. nec enim tenetur ſeſe exponere periculo tanti mali.

28 VII. Etiam ſi maritus ſemel vxorem verberauerit crudeliùs, quàm par erat, non tamen eſt mox vniuerſim dicendum, illam prudenter, atque rationabiliter timere, ne impoſterum eueniat ſibi quid ſimile. Sanchez *lib.* 10. *de matrimon. diſp.* 18. *num.* 16. Ratio eſt, quia reuera fieri poteſt, vt maritus modum excesſerit ex ita planè inſolito motu iræ, perturbationibuſque, vt non ſuppetat prudens ratio præſumendi, illum eiuſmodi oeſtro impoſterum correptum iri, ſecus, ſi conſtet, ex malitia viri prouenisſe
29 illam ſæuitiam. Et quia duo actus conſuetudinem probant. *cap. fin.* 25. *q.* 2. Hieronym. Schurpf IC. *conſil. centur.* 1. *conſil.* 42. diſſerens de hac ipſa materia, & Sanchez *cit. num.* 16. ideo quando ex eiuſmodi malitia eſt vxor bis atrociter verberata, poteſt vaſa colligere, & aliò ſe recipere. Farinacius in Praxi Crimin. *part.* 4. *q.* 142. *num.* 203. Certè Palaus *loc. cit. num.* 7. ait: Quòd regulariter ex percusſionibus immoderatis, & ſanguinolentis concipiatur probabilis timor ſimilium, niſi ſufficiens cautio adhibeatur.

30 VIII. Furor perpetuus, in quem incidunt mariti, præbet quandoque rationabilem cauſam timendi graue malum corporale, quandoque non præbet. Si præbeat, licet ab ijs diuertere; ſi non præbeat, non licet. Sanchez *loc. cit. num.* 18. Ratio primæ partis per ſe patet. Ratio ſecundæ partis eſt, quòd multorum furioſorum impetus posſint ab vxoribus coerceri, declinari, &c.
31 quia vel vxor eſt longè robuſtior, vel posſunt viro iniici compedes. Tertia pars ſequitur ex prima. Quarta pars probatur ex reſolutione *leg. ſi cùm dotem.* 22. §. *ſi maritus ff. ſolut. matrimon.* vbi decernitur, quando alteruter coniugum in furorem, etiam perpetuum inciderit, *ſi is furor ſit ferendus his, qui circa eum ſunt*, non oportere dirimi matrimonium, atque additur cauſa, ad propoſitum noſtrum maximè faciens: *quid enim*, inquit Vlpianus, *tam humanum eſt, quam fortuitis caſibus maritum, vel vxorem participem fieri?* Vnde patet, quòd amens coniux non ſit dimittendus, quoad cohabitationem ordinariè loquendo, eſto ſit dimittendus quoad torum, Tannerus *tom.* 4. *diſp.* 8. *q.* 5. *n.* 81.

32 IX. Quãdo vir detinet domi concubinam, ſubminiſtrat vxori ſufficientem cauſam timendi prudenter graue malum corporis. Rationem adfert Iacobus de Graſſijs *lib.* 2. *cap.* 84. *n.* 4. quia non benè conueniunt, nec in vno lecto morantur concubina, & vxor, huius enim vitæ ſolet illa inſidiari.

X. Amplia I. hanc doctrinam ad caſum, quo etiam extra domum habet maritus concubinam. Sanchez *loc. cit. n.* 2. Bonacina *q.* 4. *de matrimon. p.* 5. *n.* 25. Palaus *n.* 8. dicens, hoc plerumque eſſe verum. Ratio eſt, quia facillimè in tali caſu mouetur maritus ad peſſimè tractandam vxorem, eſtque talis concubinatus cauſa perpetuæ diſcordiæ. 33

XI. Amplia II. etiam ad caſum, quo vxor eſt rea adulterij. Ita ſingulariter, & ſapienter monet Sanchez *loc. cit.* quia ſæuitia mariti impedit, quo minùs posſit is vti iure mutuæ compenſationis, de qua locuti ſumus *cap.* 32. *n.* 73. *& ſeq.* Vnde ſi vxor ſit innocens, & ſæuus maritus concubina vtatur, habet vxor duplex ius deſerendi, vel expellendi illum, ſimplex autem, ſi etiam ſit adultera, & *ſæuus* maritus concubinarius. 34

XII. Non diſplicet, quod monet Couarruuias in *Epitome in* 4. *decretal.* §. 5. *n.* 2. quando eſt inter virum, & vxorem lis ſuper maiore parte bonorum, poſſe, perſpecta qualitate perſonarum coniunctarum, præſumi de futura ſæuitia. 35

XIII. Sicuti quando maritus in vtero necauit tres infantes, 36
præbet vxori iuſtam cauſam metuendi ſibi grauia mala Sanchez *cit. diſp.* 8. *n.* 12. ita, & hæc præbet illi iuſtam cauſam ſibi timendi, quando ipſa interfecit vnam, alteramve prolem, vel eſt venefica. Sanchez *num.* 22. qui *num.* 21. præmiſerat, etſi, quando ex eo, quòd maritus ſit latrocinijs, aut furtis deditus, veroſimiliter timet vxor, ne eo deprehenſo puniatur ipſa quoque, veluti conſcia talium ſcelerum, fas eſt ſe ab eo ſeparare, non tamen eſſe licitam eam ſeparationem, niſi ex illis mariti ſceleribus impendeat ipſi vxori aliquod incommodum corporale, aut famæ.

XIV. Ex adductis caſibus, & rationibus patet, etſi metus ad 37
diuortium ſufficiens, debet eſſe rationabilis. *Suprà num.* 3. non tamen opus eſſe, vt ſit omnino certus, ſed ſufficere, modò ſit veroſimilis, vt indicant autores *citati num.* 3. Vnde abſolutè docet Sanchez *lib.* 4. *diſp.* 1. *n.* 17. poſt Bartolum, Pariſium, Syluestrum *verb. metus. q.* 1. quòd etiam ſuſpicio mali grauis ſufficiat ad incutiendum metum, cadentem in virum conſtantem, atque adeo ad ſponſalia reſcindenda, dummodo illa ſuſpicio ſit probabilis. Nec videtur diſſentire Palaus, dum *cit.* §. 9. *num.* 10. ait, probationes ſæuitiæ, vt diuortium ſequatur, debere eſſe concludentes, eò quòd nemo ſit ſub dubio ſpoliandus iure certo, nam hæc ipſa, quam adfert, ratio oſtendit, non requiri ab eo, niſi probabilem metum.

SECTIO III.

De modo, quo ob ſæuitiam faciendum eſt diuortium:

SVMMARIVM.

Quando eſt periculum in mora, licitè fit diuortium ob ſæuitiam propria autoritate. 38.
Imo & propria autoritate fas eſt expellere volentem nocere. 39.
Niſi pars, cuius ſæuitia timetur, præſtet ſufficientem cautionem. 39.
Quid ſignificet vocula cautio? 40.
Quid cautio Idonea? 40.
Datur triplex cautio. 40.
Sufficit iuratoria, quando nequit dari pigneritia, aut fideiuſſoria. 41.
Si nequit ſufficienter proſpici vxori timenti ſæuitiam, niſi per diuortiũ perpetuum, iudex iudicet perpetuum. 41.
Quid aget iudex intellecto, aliquam vxorem profugiſſe à marito ob ſæuitiam? 42.
Caueat, ne nimis facilè credat, abeſſe periculum repetendæ ſæuitiæ. 42.
Diuortium ſeu priuatæ, ſeu publica autoritate factum, eſt quoad torum ſimul, & habitationem. 44.
Regula: Spoliatus eſt ante omnia reſtituendus, *non habet locum in cauſa ſæuitiæ.* 45.
Refertur ex Bertholeo inſigne paradigma diuortij ob ſæuitiam. 47.
Mouentur circa illud quæſtiones quinque. 48.
Vxor inducta in hoc paradigmate licitè profugit propria autoritate à marito. 49.
Nec tenebatur redire niſi præſtita cautione. 50.
Imo nec poterat adigi ad reditum etiam præſtita quauis cautione. 51.
Nec etiam tenebatur ſeu vnam, ſeu vtramque prolem reddere marito. 52.
Mortuo marito liberi an debeant remanere apud matrem. 52.
Eadem mulier potuit repetere totam dotem. 53.

Potuit

Potuit & teſtamento cauere, ne quidquam à ſuis bonis obueniret poſt ſuam mortem ſuperſtiti marito. 54.
Nec potuit tam ſæuus parens exhæredare liberos, nolentes poſt ſuam inſtantiam redire ad ſe. 55.
Exprimuntur in Iure quatuordecim cauſa exhæredandi. 56.

38 QVæres I. *Vtrùm ob ſæuitiam liceat propria authoritate facere diuortium?*

Reſp. Si eſt periculum in mora, tum licet authoritate propria. Filliucius *tract. 10. par. 1. cap. 10. q. 3. num. 402.* Laymannus *lib. 5. tract. 10. cap. 7. num. 14.* Reginaldus *lib. 31. num. 316.* Palaus *de ſponſalibus, ſeu matrim. punct. 6. §. 9.* & Sanchez *lib. 10. de matrimon. diſp. 18. num. 3.* Farinac. *pract. crimin. par. 4. q. 143. §. ſæuitia n. 152.* qui Sanchezium in tota materia diuortij quoad torum, perpetuò citat, ſequiturque. Ratio eſt, quia non tenetur quis, cum grauis mali periculo expectare ſententiam iudicis, quando poteſt ſibi proſpicere; ne inde iniuriæ naſcantur, vnde iura naſcuntur, contra rationem *c. qualiter, & quando, 2. de accuſationibus.* Si tamen ſit facilis recurſus ad iudicem, adeundus eſt. Sanchez, Filliucius, Laymannus *ll. cc.* Ratio eſt, quia & vix aliter poſſunt vitari ſcandala, & ſicuti per poteſtatem Eccleſiaſticam coniuncti fuere coniuges, ita conuenit, vt per eandem ſeparentur. argum. *c. 1. de reg. iur. in 6. & l. nil tam ff. de reg. iur.*

39 Amplia hanc doctrinam, vt non ſolùm liceat diſcedere propria authoritate, ſed etiam propria authoritate expellere volentem nocere. Sanchez *cit. num. 3.* Limita autem eandem doctrinam ad caſum, quo coniux, à quo malum impendet, non præſtat ſufficientem cautionem. Ita citati. Ratio eſt, quia præſtita ſufficiente cautione, deſinit metus eſſe probabilis, & prudens; ergo non ſubeſt cauſa diuertendi. *c. literas, & c. tranſmiſſa, de reſtit. ſpoliator.* Dico: *præſtita ſufficiente cautione*, quia non poteſt ſemper præſtari ſufficiens, vt quando e. g. intercedit odium capitale. Sanchez *loc. cit. n. 33.* tunc quippe non eſt fidendum fidelitati cautionis; cautio enim animum maleuolum non mutat *§. fin. inſtit. de ſuſpect. tut.* Cenſetque Palaus *loc. cit. n. 11.* hoc eſſe verum, quoties ſæuitia eſt plenè probata.

40 Quæres II. *Quid nomine cautionis intelligatur, & quæ cenſenda ſit ſufficiens in propoſito?*

Reſp. I. Etſi cautionis vocabulum ſignificat quandoque tabulas, in quibus contractum negotium conſcriptum eſt. *leg. lecta 40. ff. ſi cert. petat* quandoque ſecuritatem, quo ſenſu dixit Pomponius *l. plus cautionis. ff. de reg. iur. plus cautionis eſt in re, quàm perſona*, communiſſimè tamen accipitur pro promiſſione. Text. *l. ſancimus. 3. C. de verb. & rer. ſignif.* eaque nuda, & ſimplex, tex. expreſs. *citat. l. 3.* niſi addatur aliquid, quo intelligatur deſignari non nudam, & ſimplicem, ſed veſtitam, & qualificatam promiſſionem. *cit. leg. ſancimus*, Ioachimus Mynſingerus, *Inſtit. l. 3. tit. 12. num. 2.* Et verò quando vocabulo *Cautio*, vel *cauendi* additur vox *idonea, ſufficiens: idoneè, ſufficienter*, tum hoc ipſo intelligitur cautio veſtita fideiuſſoria, vel pignoratitia. Text. *l. ſi mandata. 59. §. fin. ff. mandati*, Mynſingerus *loc. citat.* Schardius *verb. cautio*. Sanchez *cit. diſp. 18. num. 34.*

II. Hinc fit, vt cautio, quam maritus, cuius ſæuitia timetur,
41 præſtare tenetur, debeat eſſe communiter fideiuſſoria, aut pignoratoria, atque adeo debeat ipſe vel fideiuſſore exhibito, vel pignore tradito, vxorem reddere ſecuram ab omni ſæuitia. Sanchez *num. 40.* Laymanus, Filliucius, Reginaldus *ll. cc. num 38.* indicatis. Farinac. *cit. q. 143. §. cautio. n. 213.* Palaus *cit. §. 9. n. 11.* Ratio eſt, quia *cit. c. literas, & c. ex tranſmiſſa, de reſtitut. ſpoliator.* ſtatuitur, vt vxori, quæ ad maritum redire detrectat propter eius ſæuitiam, præſtetur cautio *ſufficiens*. ergo vel fideiuſſoria, vel pignoratitia.

III. Si tamen ob paupertatem, atque inopiam nequeat ipſe maritus vxori cauere fideiuſſione, vel pignore, ſufficiet iuratoria cautio. Sanchez *loc. cit. num. 42.* Palaus *cit. num. 11.* Bonacina *de ſacramento matrimonii quæſt. 4. par. 5. num. 25.* Sicuti etiam abſolutè ſufficit, quando vxor ſcit, maritum eſſe religioſum obſeruatorem iuratarum promiſſionum. Gl. *cap. de benedicto. 32. q. 1.* Sanchez *loc. cit. num. 41.* Filliucius, Reginald, Palaus, Layman. *ll. cc.* Quia cautio non exigitur, niſi quæ, & quatenus neceſſaria eſt ad vxorem liberandam metu ſæuitiæ. argument. *cap. literas, & cap. ex tranſmiſſa de reſtitut. ſpoliat.* ſi ergo iuramentum ſufficit ad eximendum rationabilem metum, fruſtra poſtulatur alia cautio.

IV. Nulla tamen cautio prodeſt vxori aduerſus iuſtam corre-
42 ctionem. Abb. *c. ex tranſmiſſa num. 7. de reſtit. ſpoliat.* Sanch. *n. 46.* Bonacin. *loc. cit.* nam nec eo ſe extendit intentio mariti cauentis, nec decet, vt ſe eo extendat, ne nimium inſoleſcat vxor.

V. Quòd ſi iudicis arbitrio non poſſit incolumitati vxoris aliter proſpici, quam per diuortium perpetuum, poterit, imò debebit ipſe ferre ſententiam diuortij perpetui. Text. *c. literas. §. fin. de reſtit. ſpoliat.* Abb. *ibidem n. 7.* Sanchez *loc. cit. n. 31. iunct. n. 49.*

VI. Dixi in primis: *iudicis arbitrio*; licèt quippe, quando eſt periculum in mora, poſſit vxor profugere à marito. *ſupr. à n. 38.* vbi tamen iudex vel ex marito, vel aliunde intellexit, eam profugiſſe, tenetur illam ad ſe citare, cauſamque fugæ ſciſcitari. Allegantem mariti ſæuitiam debet compellere ad eam probandam idoneis teſtibus, nam proprium iuramentum non ſufficit. Si nequeat in continenti probare, iubenda eſt redire ad maritum. *cit. c. literas § Quod ſi.* Si autem in continenti adferat teſtes (qui quidem poſſunt eſſe ſingulares, dummodo teſtentur in genere ſæuitiam. Palaus *citat. § 9 n. 10.* citans Baſilium Pontium *l. 9. c. 32.* & Rotam *deciſ. 156.*) vel det indicia malæ tractationis, iudicis erit expendere, in primis, vtrùm maritus reuera exceſſerit modum caſtigandi, deinde, vtrùm rationabiliter impoſterum timenda ſæuitia.

Dum hæc expenduntur, permittitur vxori, per interlocutoriam ſententiam iudicis, habitare ſeorſim à viro, donec liti finis imponatur, alendæ interea viri expenſis *c. ex tranſmiſſa de reſtit. ſpoliat.* Imponitur autem liti finis, vel iniungendo vxori, vt ad maritum redeat, eò videlicet quòd non ſubſit probabile periculum ſæuitiæ, vel pronunciando, eandem poſſe in poſterum viuere liberam imperiis mariti. Hæc, & alia Gutierez *lib. 1. qq. canonic. c. 24.* & ex illo Sanchez *loc. cit. n. 30.* & ex hoc Laymannus *loc. cit. n. 17.* ac Palaus *n. 6.* Caueat autem iudex, ne nimis facile pronunciet, abeſſe iam periculum ſæuitiæ, memor regulæ 8. *in 6. ſemel malus, ſemper præſumitur eſſe malus*; quam occaſione huius ipſius materiæ conditam, & ex deciſione eorum in *cap. literas de reſtitut. ſpoliat.* deſumptam eſſe teſtatur Henricus Canitius *in rub. tit. de reg. in 6.* Lege P. Dicaſtillo *de matrim. diſp. 10. n. 79* ſapienter de his & alijs diſſerentem.

Dixi deinde ſuperiùs: poſſe ferri ſententiam diuortij *perpetui*: quæ tunc ſolùm poteſt ferri, quando iudex planè deſperat, poſſe ſufficienter caueri ſecuritati, atque incolumitati alterius partis. Sanchez *n. 49.* Et hoc caſu fas eſſe vxori ingredi religionem, etiam repugnante ſæuo marito, tradit idem Sanchez *ibid.* cum Nauarro *lib. 4. conſilior. tit. de diuortiis, conſ. 5.* 43

Infer ex dictis I. Diuortium tam temporale, quàm perpetuum quod ob ſæuitiem eſt legitimè factum, vel priuata, vel publica authoritate, non eſſe quoad ſolam cohabitationem, ſed etiam quoad torum. Sanchez *lib. 10. de matrim. cit. diſp. 18 num. 4.* contra Ouandum. Si enim maritus e. g. tam barbare tractat vxorem, vt nequeat ſalua ſua cute, cum eo habitare, afficit hanc grandi iniuria, & non ſeruat fidem, tacitè præſtitam in ipſo contractu matrimoniali; ergo quamdiu non vult præſtare fidem, aut ſufficienter cauere de illa præſtanda, ſi vxorem conmonefaciat de debito coniugali, poteſt ea cum Bonifacio VIII. *reg. 75. in 6.* reſpondere: *Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſeruari, cui fidem à ſe præſtitam ſeruare recuſat*, quandoquidem in mutuis promiſſionibus, ſemper tacitè ſubintelligitur conditio: *ſi modo alter fidem à ſe promiſſam ſeruauerit.* Canitius *in cit. cap. fruſtra.* 44

Inferes II. Licèt ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus. *cap. 1. de reſtit. ſpoliat.* quando tamen vxor profugit ob ſæuitiam mariti, non ſeruatur illa regula, vt patet ex dictis in decurſu, ſed pendente lite, vtrùm ſit metuenda ſæuitia mariti, necne, permittitur vxori, vt ſeorſim à marito habitet in loco, vbi vir, vel parentes eius mulieri nullam poſſint violentiam inferre. Text. *c. ex tranſmiſſa de reſtit. ſpoliat.* quia videlicet generatim loquendo, tunc non ante omnia reſtituitur ſpoliatus, quando ex reſtitutione imminet periculum illi, qui reſtituendus eſt. *cap. literas de reſtit. ſpoliator.* 45

Porro, quæ hactenus dixi de iure diuortij ob ſæuitiam, applicant nominatim authores ſæuitiæ prouenienti ex ebrietate, vt Sanchez, Layman, Palaus, & alij plures.

Partem dictorum in hac lectione confirmo reſolutionibus, quas Ioannes Borcholten Saxonicus Iureconſultus *tom. 1. conſiliorum conſ. 16.* dedit ad caſum ad ſe delatum, dedit autem Germanicè; ego verò epitomen reddo Latinè; eſt autem ille 46

Caſus Saxonicus talis.

Titius vxorem duxit filiam viri primarii: Paulo poſt nuptias conuitiis, atque imprecationibus eam petiit; quibus delatis ad conſules miſerunt vnà cum vxoris confeſſario (Prædicante Lutherano) *virum Senatorium, qui ſerio monerent, ne in poſterum quid eiuſmodi faceret. Et habuit quidem coniugem, aliquanta modeſtiùs, ſed non diu; quin ad peiora progreſſus eandem ter; coniugem haud ſemel verberibus excepit, naſum, atque os cruentauit. bis tegmen capitis diripuit è capite, lacerauit, inque ignem iactauit. Inſuper bis cereuiſiam effudit in eiuſdem vultum, vibrauit in eandem, ſed caſſo ictu, hydriam, etiam candelabro percuſſurus, niſi obſtitiſſent ancillæ.* 47

Inſuper eandem iterato eiecit è cubiculo, & quidem ſemel malè mulctatam pugnis; quin à famulo poſtulauit fiſtulam ferream, quam cum ille negaſſet, coactus fuit ſeſe in pedes dare.

Qui-

Quibus auditis ablegauit genitor coniugis nonnemimem ad generum, qui omnino ſeriò moneret, vt deſiſteret ab hac inaudita homine Chriſtiano ratione agendi; & deſtitit quidem à verberibus, non item à diris imprecationibus, adeo ut ei dixerit: Si cacodæmon te in has ædes adduxit, educat idem te ex eiſdem. Quin ii. Auguſti bis in eũ lanio cecidit eandem manu in collum vibrata, iuſſitque inde abire famulinam; quare vexata vxor peiora, profugit in cubiculum, cuius fores cum vir ferociter calcibus & pugnis ferleet, exceſſit ea in atrium, nocte intempeſta ſe recepit in locũ paterno, ac poſtridie curauit ad ſe deferri duas proles.

48 Et hæc narratio Borcholtenana, circa quam fuiſſe propoſita quinque dubia refert ipſe Borcholten. 1. *vtrum ſocer huius ſæui mariti potuerit iure retinere ſuam filiam, ac nepotes, an vero obligatus fuerit hoc, & illam reſtituere præſtita cautione? 2. An idem gener habuerit ius repetendi vel à ſocero, vel ab vxore ſaltem alteram è prolibus. 3. An ſi vxor conſtanter renuat redire ad maritum, eique alterutram prolem reddere poſſit ea nihilominus repetere dotem, quam marito dederat in literis ſigillo munitis? 4. An parens vxoris valeat per vltimam voluntatem diſponere, vt bona, quæ vxor titulo hæreditario acquiſitura, atque conſequenter in filios tranſmiſſura eſſet, non deuoluantur in maritum, caſu quo hic eſſet ſuperſtes vxori, liberiſque: & qua ratione poſſet eiuſmodi diſpoſitio, quam optime fieri, factaque muniri? 5. An huic marito competat ius exhæredandi liberos, caſu, quo ad ſuam inſtantiam ii non reuerterentur ad ipſum?*

49 Quid ad haſce quinque quæſtiones reſpondeat ille Saxonicus Doctor referam breuiſſime. Ad primam reſpondit, in primis illam vxorem merito profugiſſe ob illam ſæuitiam mariti, probatque authoritatem Bartoli, in cuius dictis ſoleat eſſe ſubſtantia veritatis iuxta Crauettam *conſ. 143. num. 35.* & cuius vnius ſententia inſtar omnium ſit, teſte Tiraquello *in l. ſi vnquam n. 154. Cod.*

50 *de reuocat. donat.* Deinde eàdem mulierem non teneri redire ad maritum, niſi præſtita cautione, vt probat variis authoritatibus, & ſingulariter Gloſſæ *in cap.* gaudemus *verb.* negaretur *de diuort.* quæ quidem Gloſſa ſit iuxta Baldum in l. eum hæreditas *C. de poſit.* iuris Idolum, antecellens omnes alias authoritates, ſitque nauis, per quam nauigamus per vaſtum pelagus iuris ciuilis, quæque nos dirigat in portum claræ veritatis iudice Salyceto in *l. 22. C. de pact.*

51 Denique concludit idem Borcholtem, ne quidem præſtita quacunque cautione poſſe illam vxorem adigi, vt reuertatur ad maritum; tum quia omnis cautio, quam præſtaret maritus, futura ſit fragilis, atque infima; & ideo ei non fidendum. Menoch. *conſil. 100. n. 171.* tum quia geminans delictum, licet promittat emendationem, non tamen debeat audiri, nec vllam delicta veniam conſequi iuxta Baldum *in l. 3. C. de Epiſcop. audien.*

52 Ad ſecundam controuerſiam indicatam *n. 18.* reſpondet Borcholten, matrem non teneri reſtituere tali patri, vel vtramque, vel alterutram prolem. Probat 1. quia priuatio prolis eſt, pœna, æque atque ſeparatio tori. *nouell. 117. §.* ſed & illud ad *tert. cedig. form.* ibi autem debet eſſe pœna, vbi noxa *l. ſancimus C. de pœn.* noxa autem, ſeu delictum eſt penes maritum, non vxorem. Probat 2. quia licet mortuo marito communes liberi non ſint alendi penes matrem, quando ea eſt vilis, aut turpis. Baldus *conſil. 487. lib. 5.* ſi tamen ſit honeſta, debent ei tradi liberi educandi. Signorolus, Pariſius, Grammaticus *deciſ. 55. n. 4.* eo quod lex de matre multum confidat *l. 1. C.* vbi *pupilli edur. deb.* niſi forte melius apud patruum, quam apud matrem educandi videantur. Socinus, Baldus, & alij. Probat 3. quia Iuſtinianus *Nouella 117. §. ſed & illud* expreſſe ita ſtatuit: *ſi pater diuortio cauſam præbuit, liberi apud matrem educari debent, & hæc patris pœna eſt.* Quo loco tametſi Imperator loquatur de diuortio perfecto, ſeu quoad vinculum, attamen eius conſtitutio eſt intelligenda etiam in caſu, quo ſeparatio quoad ſolum torum, & tectum facta eſt culpa alterutrius è coniugibus; etenim Iuſtinianus habet ea in lege rationem ſolius culpæ.

53 Ad tertiam reſpondet, illam mulierem potuiſſe iure repetere totam dotem; eo quod ceſſante cauſa ceſſet effectus: cauſa vero cur vxor præſtet marito dotem, eſt, quia hic tenetur ſuſtinere onera matrimonij, text. *in l. 7. de iure dotium.* cum autem inter hæc onera ſit vel maxime ſuſtentatio ipſiuſmet vxoris, & liberorum, quam poſt diuortium non præſtabit maritus, ſed vxor, clarum eſt, hunc non poſſe ſibi iure vindicare dotem, nec peccare vxorem, dum eam repetit, nec enim peccat, qui legis authoritate peccat *l. Gracchus C. ad l. Iul. de adult.*

54 Ad quartam quæſtionem reſpondet idem Borcholten, poſſe vtique parentem illius mulieris tam atrociter habitæ a marito, licite, validèque teſtamento cauere, ne quidquam bonorum, in quæ filia, & nepotes ſuccedent, obueniat ſuo tam improbo genero, idcirco quod nulla ratio hic cogat, vt recedatur à legibus tam clare ſtatuentibus, vt vltimæ voluntates defunctorum executioni mandentur, & liceat cuiuis de rebus ſuis ſtatuere pro libitu, quas leges deſcriptas exhibet ille Doctor.

55 Ad quintam quæſtionem denique reſpondet negatiue, id eſt nefas fuiſſe, eiuſmodi barbaro patri priuare vlla parte debitæ legitimæ ſuos filios; etſi illorum neuter rediret ad ipſum, quantumuis inſtantiſſime petentem. Rationem hanc adfert, quod licet Iuſti- 56
nianus *Nouella 115.* enumerans 14. cauſas, ob quas liceat patri filios exhæredare, hiſque quatuordecim cauſis addant Iureconſulti nonnullas alias, tametſi ipſe Iuſtinianus vetuerit addi, nihilominus tamen verum ſit, inter cauſas, quas ſeu Imperator, ſeu Iureconſulti memorant, nullam reperiri, quæ probet, illum vxoris tyrannum poſſe vnam, alteràmue illarum prolium expungere ex vltimis tabulis.

Hactenus Synopſis Conſilij Borcholtani, quo roborantur tum 57
ea, quæ dixi ſuprà circa diuortium propria autoritate licitum in metu ſæuitiæ, circaque cautionem, & perpetuitatem diuortij, tum ea quæ infra *cap. 35. num. 2.* rurſum tangam circa hanc materiam; & quæ *cap. 38. num. 2. & 9.* proferam de liberis poſt diuortium ob ſæuitiam factum alendis.

SECTIO IV.

De diuortio ob morbum contagioſum, ex ebrietate, vel aliunde ortum.

SVMMARIVM.

Coniux, qui contraxit cum altero conſcius morbi contagioſi, quo hic tenebatur, debet reddere debitum etiam cum periculo contagionis. 59.
Et cenſetur ſe obligaſſe eo ipſo. 60.
Si vero morbus non ſit contagioſus, etſi non fuerit prius cognitus, adeſt obligatio reddendi. 61.
Etſi adferat notabilem horrorem. 61.
Debemus potius propria indiuiduo, quam propagationi conſulere. 62.
Quid ſi morbus ille ſit lepra? 63.
Et tunc leproſus afferat ſe verſari in periculo incontinentiæ? 65.
Quid ſi vxor ſine neceſſitate reddat cum periculo contagionis? 67.
Aut reddat ex charitate petenti ob periculum incontinentiæ? 68.
Aut etiam petat cum periculo contagionis? 69.
Horrificus Lu duncuſium. 70.
Quæ dicuntur de ſeparatione quoad torum ob periculum contagionis, dicenda ſunt etiam de ſeparatione quoad cohabitationem. 71.
Non tamen permittitur toties ſeparatio quoad cohabitationem, quoties quoad torum. 72.
Lepra vxoris eſt magis contagioſa, quam viri. 73.
Quando cohabitatio deſinit eſſe prohibita ob morbum contagioſum, habitatio eſt conſtituenda loco vicino. 74.
Quid iuris circa hactenus dicta de ſeparatione competat vxori, cuius maritus contraxit morbum contagioſum ex ebrietate, alioue crimine. 76.
Vxor non tenetur ſaltem crebro reddere debitum marito, qui ſua culpa contraxit morbum adferentem vxori magnum horrorem. 78.
Et poteſt tali caſu vxor ſeparare ſe à toro mariti. 79.
Diuortium non eſt permittendum ob mariti ebrietatem ſolitariò ſpectatam. 80.

EſT hæc breuicula appendix priorum ſectionum; quam ideirco 58
ſubiicio, quòd etiam concernat incolumitatem corporis, ſicuti doctrinæ earundem præcedentium ſectionum, & ideo à quibuſdam Doctoribus, vt nominatim à Tannero *tom. 4. diſp. 8. q. 5. num. 82.* tractantur ſub vno communi titulo *de diuortio ob periculum corporis.*

Quæritur itaque I. generatim, *an, & quatenus morbus con-* 59
tagioſus vnius coniugum, det alteri iuſtam cauſam ſeparationis quoad thorum?

℞. I. Si morbus ille contagioſus erat iam ante nuptias cognitus alteri coniugi, debet probabiliter hic alter coniux reddere debitum, etiam cum periculo contagionis. Petrus de Ledeſma *in Theolog. moral. tract. de ſacram. matrim. cap. 31. concluſ. 3.* Sanch. *lib. 9. de matrim. diſp. 24. n. 22.* Bonacina *de matrim. q. 4. p. 1. num. 8.* & alij.

Ratio eſt, quia potuit ſe obligare ad id, & voluit, ergo tenetur. Quòd potuerit probatur tum auctoritate horum authorum, tum quia cap. *quoniam de coniugio leproſorum* expreſsè decernitur: *Si leproſi aliquam, quæ ſibi nubere velit, inuenerint, liberum eſſe eis ad matrimonium conuolare;* tum quia, cùm liceat ſe, ob graues cauſas exponere variis periculis morbi, mortiſque, vt in alijs, atque alijs materijs tradunt Theologi, etiam licebit matrimonium inire cum probabili periculo contagionis, ſaltem ſi ſanus non poſſit reperire alium, quàm contagioſo morbo correptum, aut poſſit quidem

dem alium, ſed tamen huic nubat, vt eum periculo incontinentiæ liberet.

60 Iam verò quòd voluerit ſe in prædicto caſu obligare ad reddendum debitum, patet, quia ſicuti *non videntur conſentire qui errant.* text. *l. nihil conſenſus. ff. de reg. iur.* ita vice verſa conſentit, qui non errat, ſed nouit vitia mercis, quam emit. Addo tamen, contrarium, in quod inclinaui in Experient. *tr. 10. c. 16. n. 617.* eſſe probabile, ob auctoritatem Ferdinandi de Caſtro Palao *diſp. 3. de matrim. p. 5. §. 10. n. 4.* vbi negat, poſſe quem obligationi ſalutem corporalem conſeruandi præferre filiorum propagationem.

61 II. Si morbus ille non ſit ita contagioſus, vt abſit periculum probabile infectionis, tenetur alter coniux reddere, eſto primùm ſuperuenerit matrimonio. Ratio eſt, quia cit. cap. *quoniam de coniug. leproſ.* ſic ſtatuitur. *Si virum, ſiue uxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus à ſano debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſoluendum, cui præcepto nulla in hoc caſu exceptio inuenitur.* Nec excuſatur, etiamſi notabilem horrorem, atque moleſtiam perſentiſcat. Henricus, & alii apud Sanchez *n. 25.* niſi ille horror ſit valde magnus. Sanchez *ibid.* quia non videntur coniuges ſe obligare ad tales caſus.

62 III. Quando ex morbo poſt matrimonium orto imminet periculum contagionis, non tenetur coniux ad reddendum debitum. Ita docent omnes Theologi, vt teſtatur Petrus de Ledeſma *loc. cit. concluſ. 1.* & Sanchez *cit. lib. 9. diſp. 24. n. 2.* cum aliis, quorum multi declarant exemplo morbi Gallici. Ratio eſt, quia, vt iam primùm dixi, intentio contrahentium non videtur ſe extendere ad tales caſus; ſicuti enim leges non extenduntur ad caſus tamen extraordinarios, & arduos. argum. *l. nam ad ea ff. de legibus.* Ita nec contractus matrimonialis; contractus enim particulares explicandi ſunt eo modo quo leges. Palaus *tract. 3. diſp. 5. punct. 3. n. 4.* bonus text. *in cap. ex literis. §. quia de conſtit.* Adde, quòd priùs proprio indiuiduo, quàm ſpeciei propagationi prouidere debeamus. Palaus *loc. cit.*

63 Amplia I. hanc doctrinam ad caſum, quo illa contagio timetur ex lepra. Nam ſi iudicio medicorum ſit talis lepra, vt ex ea meritò timeatur contagio, non tenetur alter coniux reddere debitum. Sanchez *loc. cit. num. 17.* cum plurimis contra non paucos. Ratio eſt, quia non eſt, cur a præcedente doctrina, omnium calculo generatim comprobata, excipiatur contagio ex lepra. Nec
64 obeſt deciſio cap. *quoniam de coniug. lepro.* eo enim ſolùm probatur, non eſſe generatim, indiſcriminatim, & per ſe ratione lepræ negandum debitum; vnde ſi periculum immineat ex ſolo frequente coitu, non debet negari debitum petenti rarò. Sanchez *n. 17.*

65 Amplia II. Etiamſi coniux leproſus aſſerat, ſe verſari in graui periculo incontinentiæ. Sanchez *num. 12.* Bonacina *cit. p. 1. num. 5.* Reginaldus *lib. 31. num. 583.* Diana *part. 6. tract. 7. reſol. 64.*
66 contra Petrum de Ledeſma *l. c. concluſ. 3.* Ratio eſt, quia in hoc caſu coniux ſanus nec ex charitate, nec ex iuſtitia tenetur reddere. Non ex charitate; illa quippe priuatam perſonam non obligat ad tantum incommodum corporale pro neceſſitate ſpirituali non extrema. Ferdin. de Caſtro Palao *tract. 6. diſp. 3. de charitate punct. 1.* cum multis aliis. Non ex iuſtitia, quia licèt matrimonium ſit inſtitutum etiam in remedium concupiſcentiæ, vt argumentatur Ledeſma, non tamen intendunt coniuges obligare ſe, ad hoc remedium ſubminiſtrandum in eiuſmodi caſu. Profectò ſi coniugati, & coniugatæ examinarentur, puto, quòd decimus quiſque non eſſet daturus, fuiſſe ſuam implicitam, aut explicitam voluntatem dandi coniugi ius in ſuum corpus, cum periculo contagionis.

67 Amplia III. Vt delinquat vxor, ſi cum periculo contagionis reddat debitum petenti abſque neceſſitate. Sanchez *loc. cit. n. 8.* Ratio eſt, quia cuilibet homini imminet cura ſui corporis. S. Thomas *2. 2. q. 26. art. 5. ad 3.* non igitur debet exponere illud periculo, vt gratificetur petenti debitum ex libidine, ſeu ſine neceſ-
68 ſitate. Si tamen reddat petenti ob periculum incontinentiæ, non modò non peccat reddendo, ſed etiam opus bonum facit. Sanchez *n. 23.* Ratio eſt, quia ſalutem corporis periculo exponere pro ſalute ſpirituali proximi, eſt opus perfectionis. S. Thom. *cit. art. 3.* Eſto proximus ille verſetur non in extrema, ſed ſolum in graui ne-
69 ceſſitate. Coninck *de actibus ſupernaturalibus diſp. 25. n. 96.* Imo quando morbus eſt diuturnus, fas eſt etiam petere, cum proprio infectionis periculo. Bonacina *loc. cit. num. 8.* vbi, ait eſſe fas reddere ad oſtendendum coniugalem animum, quando morbus eſt diuturnus, eſto præceſſerit matrimonium, & fuerit ignoratus.

70 IV. Non videtur tamen potuiſſe doctrina *num. 68.* allata locum habere, tempore illius proteus miſerandæ peſtis, de qua Theophilus Raynaudus *de Martyr. per peſtem. p. 4. cap. 3. n. 9.* locis dolens ſcribit, videlicet ſub annum 1018. Lugduni, aliiſque vicinis locis ita terrum in modum fuiſſe graſſatam, atque in multis vtriuſque ſexus excitaſſe adeo intolerabilem pruritum in Venerem, vt mulieres in duplicis plateis viros etiam Religioſos ſollicitarent, ac pœne cogerent ad carnale commercium. Etenim & Sanchez ſuam doctrinam reſtringit ad morbos diuturnos, & non tendentes ad mortem, & non videtur ille pruritus potuiſſe per illam copulam coniugalem mitigari, niſi forte ad tempus breuiſſimum. Exponere ſe autem euidentiſſimo periculo mortis, ob mitigandam in altero tentationem, paulò poſt fortè acrius inſurrecturam, non permittit bene ordinata charitas.

Quæres II. generatim, *qua ratione ob periculum corporis, ex morbo contagioſo impendens liceat diuertere quoad cohabitationem?* 71

℞. I. Quæ de licita, vel illicita, laudabili, aut non laudabili ſeparatione quoad torum, ob periculum corporale rationabiliter, vel irrationabiliter formidatum, dicta ſunt, eadem proportionabiliter aſſerenda ſunt, de ſeparatione quoad habitationem; vbi enim eſt eadem ratio, ibi quoque eſt eadem iuris diſpoſitio *leg. illud. ff. de leg. Aquil. l. vlt. C. de legib.*

II. Quia tamen ſolet cohabitatio non adferre tantum periculi; 72
quantum frequens torus, ideo non quoties permittitur ſeparatio quoad torum, permittitur etiam quoad habitationem, & nominatim cit. cap. *quoniam de coniug. leproſorum* dicitur conſtare, quòd ſiue vir, ſiue mulier lepra percuſſa fuerit, ſeu alia graui infirmitate detenta, non ſit a viro propterea ſeparanda, aut dimittenda, vnde tradit abſolutè Nauarrus *in manuali cap. 22. n. 22.* coniugem à coniuge recedere non poſſe propter morbum, quem alii Gallicum, alii appellant Napolitanum. Vice verſa dicit Tanne- 73
rus *tom. 4. diſp. 8. q. 5. n. 82.* viro leproſo communiter quidem reddendum eſſe debitum, ſed non cohabitandum; quia ſcilicet, quando vir laborat lepra, non imminet vxori tantum periculum, ex copula cum illo, quantum ex cohabitatione; at verò imminet viro præſentius periculum ex copula cum vxore leproſa, vt ex medicis declarat Sanchez *cit. lib. 9. diſp. 24. n. 9.*

III. Quando morbus eſt ita contagioſus, vt ſalua corporis ſa- 74
lute nequeat ſanus cum infirmo cohabitare eadem domo, debet in vicinia conſtituere domicilium, vt poſſit infirmi neceſſitatibus, quoad patietur illius metus infectionis, ſuccurrere. Ita ſapienter monet poſt Hoſtienſem, Henricum, & Aſtenſem Syluester *verb. lepra. q. 3.* ac Sanchez *loc. cit. n. 30.* Ratio eſt, quia ſicuti leges, & 75
priuilegia derogantia iuri communi, non ſunt extendenda ad caſus, adæquata ratione legis, & priuilegii minimè comprehenſos. Suarez *lib. 6. de leg. cap. 5. num. 7.* & *lib. 8. cap. 30.* ita facultas ſeparandi ſe à coniuge, ratione contagionis, non eſt extendenda vltra periculum contagionis; quandoquidem illa facultas eſt quoddam quaſi priuilegium, & metus periculi eſt adæquata ratio ſeparationis, vt ſupponimus.

Quæres III. ſpeciatim, *quid circa præcedentia licitum, aut præceptum ſit vxori, caſu, quo maritus per ebrietatem, aliamue culpam ſuam, contraxit morbum horridum, aut contagioſum?* 76

Solus Petrus de Ledeſma, quantum quidem ſcio *cit. cap. 31. concluſ. 3.* tangit hoc dubium; ſic enim quærit: *Supponamus coniugem, qui ſine vlla culpa ſua poſt contractum matrimonium incidit in lepram, aut morbum Gallicum. Fingamus curſum, illum vexari paſſionibus, & concupiſcentiis inordinatis, vt ita ſit expoſitus periculo incontinentiæ, quæritur, an in tali caſu teneatur ſanus alteri debitum reddere cum periculo contagionis.*) Et reſpondet teneri, ſatis innuens, aliud dicendum videri, quando culpa mariti contractus eſt ille morbus, alioqui fruſtra adderet illam limitationem: *qui ſine culpa ſua.*

Et meritò id innuit, tum quia *malitiis hominum non eſt indulgendum l. in fundo. 38. ff. de rei vendicat.* tum quia, *quod quis culpa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.* text. *l. quod quis. ff. de reg. iur.* tum denique, quia quando ſolutio certi debiti euadit notabiliter difficilior per culpam creditoris, non tenetur debitor eam præſtare, ſaltem totam. 77

Vnde infero primò. Licet dixerim *num. 61.* teneri vxorem reddere debitum, etiam cum ſuo horrore notabili, attamen illud non eſſe intelligendum caſu, quo horroris illius cauſam maritus dat per vultus fœditatem, animæ grauolentiam, aliaque grauia corporis vitia, ex ebrietate profecta; etenim rationes nunc allatæ ſuadent, eſſe eam doctrinam reſtringendam ad morbos abſque culpa coniugis contractos, ſaltem vt non teneatur reddere crebrò. 78

Infero II. vlterius, poſſe in prædicto caſu, vxorem bona conſcientia ſeparare ſe, quoad torum a marito, ita, vt non teneatur cum illo ordinarie dormire, eſto maritus perægre ferat, fulminet, blaſphemet, minetur ſe ad aliam diuerſurum. Ratio eſt, quia nec iuſtitiæ, nec charitatis lex obligat vxorem, vt cum ſua notabili moleſtia, naturæque repugnantia pareat marito, eiuſue peccata impediat; cùm is cauſam dederit, & dederit tam multa, toties, vt ſolent, ingemiſcente, & forte idcirco penuriam, detrimentumque rei domeſticæ perpeſſa vxore, ob prætéritas ebrietates mariti. 79

Et quia facta hìc eſt mentio ebrietatis, indico me in Experientiis *tract. 10. n. 731.* diſſenſiſſe à ſtylo Curiæ Neapolitanæ permittentis diuortium, & conſequenter negationem debiti coniugalis ob viri ebrietatem. 80

H. 3.

ETSI AVTHORITATE PROPRIA, &c.

CAPVT XXXV.

Quænam ex cauſis in Accuſatione Canonica indicatis præbeant ius faciendi propria authoritate diuortium?

SVMMARIVM.

Sæuitia erga vxorem Elpidiam ſufficit. 2. & ſeqq.
Item exercita erga liberos. 5.
Vxor licitè negabit debitum, ſi nequeat aliter impedire dilapidationem paraphernalium. 8.
Aut non aliter impedire magnum damnum fortunæ, famæ vel nanciſci magnam vtilitatem temporalem. 9.
Aut propter ſuſpiciones adulterij. 10.
Aut propter verba hæretica. 12.
An etiam propter violentam ſemiebrij. 14.
Eadem vxor licitè ſeparat ſe à domo mariti, ſi aut vir ſe inebriet, crebrò cum periculo ſæuiendi in ipſam, filioſue. 17.
Aut mater nequeat aliter, quam per ſeparationem proſpicere ſaluti liberorum. 18.
An poſſit diuertere vxor, ſi aliter nequeat recuperare ablata? 20.
Non in omnibus Caſibus, quibus licita eſt ſeparatio quoad torum, licita eſt etiam quoad habitationem, & viceuerſa. 23.

1 QVæres I. *Ex quibuſnam cauſis, in ipſa Accuſatione Canonica indicatis, licuerit Elpidiæ propria authoritate facere à marito Sulpitio Merula diuortium quod ad torum.*

Reſp. Ex ſequentibus

2 I. Ratione ſæuitiæ. *Lit. V. V.* indicatæ. In primis enim indicaui, Elpidiam non modò ſolibus fuiſſe crebrò à Sulpicio ſæuiter exceptam, ſed etiam aliquoties vix mortem euaſiſſe: Deinde addidi, id ipſum mali expertos fuiſſe Elpidiæ liberos.

3 Ad ſæuitiam reſpectu ipſiuſmet Elpidiæ exercitam quod attinet, patet ex dictis *cap. præc. ſect. 1. & 3.* illam ipſi præbere ſufficientiſſimam cauſam ſeparationis quoad torum iuxta dicta ibid. *ſect. 3. num. 52.* & quidem propria authoritate propter rationem allatam ibid. *num. 53.* Licèt enim ibid. *nu. 38.* communi authorum phraſi vſus, negarim, diuortium ratione ſæuitiæ, eſſe propria authoritate licitum, quando non eſt periculum in mora, illud tamen intelligi debet de diuortio, vel integro, vel certè ſeparatio-
4 nem habitationis includente. Nam ſeparatio quoad ſolum torum non parit ſcandalum, etſi facta propria authoritate; cùm tamen metus ſcandali ſit vnica cauſa, ob quam non liceat tunc propria authoritate diuertere, aut dimittere vxorem. Vnde rectè docet Sanchez *lib. 10. diſp. 18. num. 18.* quando vir ſæpe inebriatur cum periculo graui vxoris, poſſe ab eo diuertere, ſi nolit præſtare cautionem abſtinendi ab ebrietate: & ſimilia poſſe facere maritum cum vxore ebrioſa, quæ in ebrietate neſcit compeſci.

5 Iam verò ad ſæuitiam erga liberos exercitam, aut exercendam quod ſpectat, non ſcio quidem, qui tradat, eam ſufficere ad debitum coniugale meritò negandum marito; videtur tamen probari poſſe hoc ſyllogiſmo: Vxor poteſt debitum negare marito, pergenti eam afficere magnis iniurijs, iniuſtiſque moleſtijs: Atqui, quando liberos ita crudeliter tractat, pergit vxorem afficere magnis iniurijs, iniuſtiſque moleſtijs. Ergo Maior propoſitio ſuadetur tum ratione, quam *cap. præced. nu. 52.* probaui, vxorem non teneri reddere debitum tum marito, à quo malè, indignèque habetur; tum quia non teneor debitum 100. aureorum ſoluere meo creditori, qui famam mihi iniquè ablatam reſtituere non vult. Leſſius *lib. 2. de iuſtit. & iur. cap. 11. dub. 15. num. 97.* cum plurimis
6 Doctoribus. Minor propoſitio, ſeu ſubſumptum inde ſuadetur, tum quia piæ matri non poteſt non ingentem dolorem parere ſæuitia in liberos exercita iuxta illud *3. Regum 3. commota quippe ſunt viſcera eius ſuper filio ſuo*; tum quia filius eſt aliquid non tantùm patris, ſed etiam matris S. Thom. 2. 2. *q. 26. art. 9.* Ibi: *parentes diligunt filios vt aliquid ſui exiſtentes*. Taceo alia, quibus vtrum-
7 que membrum illius ſubſumpti poſſet illuſtrari. Et verò ſi qua coniugata confiteretur, ſe ſtatuiſſe abſtinere toro maritali, donec maritus ſpondeat ſe non ampliùs deſæuiturum in liberos, non eſſem denegaturus abſolutionem ſacramentalem. Cæterùm filium à patre malè haberi ſolitum, debere emancipari, ſi petat, docet Molina *tr. 2. diſp. 229.* atque alij.

8 II. Quando vxor nequit alia ratione, quàm negando debitum coniugale, impedire, quò minùs ipſe vxoris bona paraphernalia, aut dotem abliguriat, eo modo quo in contextu accuſationis Canonicæ indicaui *lit. L L. M M. N N.* poteſt propria authoritate illi debitum negare. Ratio eſt, quia coniux poteſt debi-
9 tum negare, ad vitandum detrimentum in bonis fortunæ aut famæ, vel ad magnam in illis vtilitatem comparandam, vt loquitur Sanchez *de matrim. lib. 9. diſp. 25. n. 5.* ita etiam loquitur Petrus de Ledeſma *in Theol. moral. tract. de matrim. cap. 31. dub. 3. verſ. dico ſecundo*; ergo poteſt etiam debitum negare ad recuperandum, reſarciendumque damnum dotis, & paraphernalium; quandoquidem iura longè magis fauent amiſſa recuperare volentibus, quàm nunquam habita comparare, vt patet ex tit. *de reſtit. ſpoliatorum, & de integrum reſtit.* Adde his rationem allatam *n. 5.* ergo etiam poteſt id facere, ad impediendum illud damnum, cùm longè ſit fauorabilior, fortiòrque titulus retinendæ, quàm recuperandæ poſſeſſionis, vt conſtat ex vtroque iure.

III. Potuit Elpidia propria authoritate ſeparare ſe à mariti to- 10
ro, ratione ſuſpicionum, de patrato adulterio, indicatarum *Lit. E. 3.* illas quippe fuiſſe violentas patet ex ipſa narratione collata cum iis, quæ de facientibus violentam ſuſpicionem adulterij tradidi *cap. 32. ſect. 1.* Et ob violentas ſuſpiciones adulterij permiſſum eſſe priuata authoritate diuortium oſtendi *cit. cap. 32. n. 65. & ſeqq.*

IV. Licèt *cap. 33. ſect. 1.* probatum ſit, hæreſim præbere ſuffi- 11
cientem cauſam diuortij, & in ipſa Accuſatione referatur *Lit. D D.* Sulpicium in ebrietate proferre verba homine catholico indigniſſima, adeoque hæretica, non tamen videntur illa ſufficere ad præſumendum, Sulpicium eſſe hæreticum, ſicuti *cap. 19. n.*
41. ſufficienter oſtenſum eſt. Si tamen eadem verba hæretica, etiam 12
ſobrius repeteret, tum reuera faceret præſumptionem internæ hæreſeos; nam & *nemo exiſtimandus eſt dixiſſe, quod non mente agitauerit*; text. *L. Labeo. §. 2. ff. de ſupell. leg.* & tuba cordis eſt lingua loquentis. Baldus. & *voces ſunt naturaliter ſigna intellectuum*. S. Th. 2. 2. *q. 110. art. 3. ad 4.* Conſentit Palaus *tract. 4. diſp. 8. p. 10. n. 4.* Quare poſſet Elpidia in hoc caſu vti fauore, de quo diſſerui *c. 33. n. 18.*

V. Quia vxor non tenetur ebrio marito reddere debitum. *ſuprà* 13
cap. 19. n. 26. Diana *part. 6. tract. 7. reſol. 64.* conſtat autem ex tenore Accuſationis *Lit. N.* vix diem abijſſe, quo Sulpitius non impleuerit ſe vino, potuit, ſecluſo, incontinentiæ periculo, Elpidia ferè quotidie ſubducere ſe à geniali toro. Et hoc potuit face- 14
re etiam illis diebus, quibus Sulpitius erat ſolùm ſemiebriùs, dummodo illa ſemiebrietate notabilem moleſtiam ſolitus ſit afferre vxori tempore copulæ, quia vxor non tenetur reddere debitum cum notabili ſua moleſtia, ſi huius cauſa, & quidem culpabilis ſit ipſe maritus. *Suprà cap. 34. num. 77.*

VI. Tametſi in ipſa Accuſatione depingitur Sulpitius coloribus hominis valde ſcelerati, quia tamen flagitia vnius coniugis non priuant illum iure debiti, niſi quatenus ſunt noxia alteri. *Suprà cap. 33. n. 38.* aliqua autem ex enumeratis, & affictis Sulpitio, non ſunt vllo modo noxia vxori; aliqua autem ſunt noxia, ſed de ijs iam ſufficienter mentem meam aperui *cit. cap. 33. num. 47. & ſeqq.* ideo nil ſupereſt, quod hic addam.

Quæres II. *Quot titulos ſeparationis, quoad habitationem, ſub-* 15
miniſtrent Elpidiæ ea, quæ in Accuſatione Canonica recenſentur.

Reſp. Sequentes.

Primus eſt ob ſæuitiam *Lit. V V. & c. 29. n. 20.* indicatam; ratione cuius ſeparationem quoad tectum, & quidem propria authoritate facere licitum eſſe oſtendi *cap. præced. ſect. 3.* ac nominatim de ſæuitia ebrij mariti ita loquitur Sanchez *lib. 10. diſp. 18. num. 18.* Erit iuſta cauſa diuortij, ſi vir ſæpe inebrietur cum periculo vitæ vxoris. Idem cum alio graui periculo. Et tunc præſtanda erit ſufficiens, cautio abſtinendi ab ebrietate.) Quamuis verò paulò ſuperiùs *num. 5.* vel dubiè, vel ſubtrepidè dixerim, ſæuitiam in ipſos liberos exercitam dare ius negandi debiti coniugalis, omnino tamen ſentio, eſſe dicendum, illam ipſam facere ius diſcedendi à marito vna cum liberis, ſi videlicet ipſis immineat periculum ab ebrio marito. Ratio eſt, quia quando impendet gnatis periculum animæ ex patris improbitate, poteſt, imo tenetur mater illos ſecum aliò aducere. *Suprà cap. 32. num. 30.* ergo etiam quando iis impendet periculum corporis, poteſt, ſi non tenetur id ipſum facere; quandoquidem matri quoque incumbit non ſolùm cura ſpiritualis liberorum. Filliucius *tract. 38. part. 2. num. 22.* ſed etiam corporalis, in defectu patris, & aſcendentium. Layman *lib. 5. tract. 10. part. 3. cap. 5. n. 7.*

Sicuti etiam doctrinam *cit. n. 30.* traditam reſtringo ad caſum, 18
quo nequit mater ſaluti ſpirituali filiorum conſulere aliter, quàm per ſuam ſeparationem à marito, ita etiam dico, ſi mater poſſit furori mariti commodè ſubtrahere prolem, ſine

ſui

fui ab eo ſeparatione, non eſſe ei licitam ſui ſeparationem. Ratio eſt, quia ſublata cauſa tollitur effectus; cauſa autem ſeparationis nulla alia hic conſideratur, niſi periculum corporale impe-
19 dens liberis. Quòd ſi tamen illa liberorum ſeparatio à matre ac patre foret ijs, aut matri per grauis, & moleſta, poſſet fortaſſe vxor dicere marito: *Et tecto, & lecto me à te ſeparabo, donec ita te geras, vt noſtri liberi poſſint nobiſcum tutò viuere*. Ratio eſt eadem, quam attuli ſuprà *num. 5. & 6.* Verùm non libenter aliquid hic ſine expreſſa autoritate determino.

30 Alter titulus, ob quem poteſt Elpidia quærere lares alios à maritalibus, eſt, quando nequit aliter conſeruare ſua bona, quæ abligurit maritus, aut recuperare iam ablata. Prima pars patet ex dictis *cap. 34. num. 16.* Altera pars ſuadetur ex dictis ſuperiùs
31 *num. 9.* Verùm non exiſtimo, poſſe propria auctoritate fieri eiuſmodi diuortium ob titulum recuperandi ablata, quia nullum periculum hic in mora apparet; & tamen manifeſtum eſt periculum magnorum ſcandalorum; nec videtur facilè poſſe fieri, vt vxor nequeat amiſſa recuperare aliter, quàm ſeparando ſe à marito. Atqui *vbi maius periculum intenditur, ibi plenius eſt conſulendum*. text. *cap. vbi de elect. in 6.*

32 Tertius, & quartus titulus deducetur ex dictis *num. 10. 11. 12.* quia illic de ſeparatione quoad torum aſſerta, & negata, aſſerenda, negandaque ſunt de ſeparatione quoad tectum: ſicut, & id, quod reſolui *num. 13. & 15.* ac quod dixi *num. 14.* patet non habere locum in ſeparatione quoad torum.

33 Quæres III. *An, quibus caſibus licitum eſt diuortium quoad torum, licitum quoque ſit quoad habitationem, & viceuerſa?*

Reſpondeo, haud quaquam. Patet ex dictis hoc, & ſuperioribus capitibus; & ratio eſt, quia cùm ſeparatio ſiue quoad lectum ſiue quoad tectū ſit valdè odioſa, vtpote repugnans inſtitutioni matrimonij, niſi legitima cauſa cohoneſtetur, clarū eſt, ius, & quaſi priuilegium ſeparationis eſſe reſtringendum, argum. vulgarium iurium de odijs, & exceptionibus à regula communi reſtringendis, atque non eſſe extendendum vltra rationem ſeparationis adæquatam, quæ hic, & nunc adfertur, vt argumentabar ſuprà *cap. 34.*
34 *num. 75.* Et quia non omnis ratio, quæ militat pro ſeparatione quoad torum, euincit pro ſeparatione quoad habitationem, & viceuerſa; quia etiam à ſimili, non autem à diuerſis valet illatio. Nauarrus *in cap. ſacerdos, de pœnitentia diſt. 6. num. 60.* ex *leg. Papinianus ff. de minor.* idcirco apparet, verum eſſe, quod dixi, licèt vtique ſæpius detur ius ſeparationis à toro, ſine iure ſeparationis à tecto, quàm huius ab illo.

35 Ex his omnibus apparet, quo ſenſu in titulo huius Tractatus facta ſit mentio diuortij *ob ebrioſitatem* faciendi; licèt enim ipſa formaliter ebrioſitas, aut ebrietas non ſubminiſtret cauſam ſufficientem adæquati diuortij, quandoquidem illius cauſam ſufficientem non dant vnius coniugis crimina, niſi ſine alteri noxia. *Supra cap. 33. num. 37.* ebrietas autem, & ebrioſitas viri formaliter ſumpta, non nocet vxori, attamen ebrietas formaliter, ſeu ſolitariè conſiderata dat ius negandi debiti. *Suprà num. 13.* & conſiderata efficienter, ſeu prout eſt origo magnorum malorum hactenus explicatorum, præbet iuſtiſſimos titulos perfectiſſimi diuortij, ſaluo vinculo. An etiam marito ſobrio liceat ab ebrioſa vxore diuertere, explicabo capite 44.

I. 3.

AD VESTRVM TRIBVNAL DIVORTIORVM, &c.

CAPVT XXXVI.

Quis ſit iudex competens in lite diuortij?

S V M M A R I V M.

Lis de diuortio ſpectat ad ſolum forum Eccleſiaſticum. 1. 2.
Refertur caſus hanc in rem. 3.
Excommunicatur vſurpans iuriſdictionem ſpiritualem; aut temporalem annexam Epiſcopatui. 4.
Quis dicatur vſurpare hanc? 5.
Etiam quando ratione adulterij oritur quæſtio diuortij, ſolus Epiſcopus eſt Iudex. 6.
Aut quando ratione aliorum variorum criminum. 7.
Quid ſi alicubi inualuit contraria conſuetudo? 8.
Quando agitur cauſa ſanguinis ob adulterium, ſolus laicus eſt competens Iudex. 9.
Quis Iudex, quando agitur de dote amittenda, vel præſtandis alimentis? 10. & ſeqq.

QVæres I. *Vtrùm lis de diuortio ſit fori ciuilis, an Eccleſiaſtici, an mixti?* 1

℟. I. Certum eſt, non eſſe ſolius fori ciuilis; tum quia nemo Catholicus hoc dicit, tum quia iura, quæ adſeram, clarè oſtendunt, eccleſiaſticum iudicem eſſe pro hac lite competentem.

II. Quando agitur de diuortio quoad vinculum, & torum, 2
ſolus eccleſiaſticus iudex eſt competens. Non ſcio, qui hoc neget, aſſerunt autem omnes ſubſcribentes reſponſioni adferendæ *cap. ſeq. n. 1.* probaturque apertè ex *cap. porrò, de diuortijs*, vbi de Comite Pontini, qui vxorem ſuam abſque iudicio Eccleſiæ dimiſerat, quòd diceret, eam eſſe cognatam defunctæ vxoris, expreſſè pronuntiat Pontifex Alexander III. *Si etiam parentela eſſet publica, & notoria, abſque iudicio Eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit.*

Hinc apparet, quid reſpondendum fuerit ad hunc, de quo conſultus fui

C A S V M.

F*Abius iudex ſæcularis intellexit, Caium, & Titiam iniiſſe abhinc aliquot iam annos in facie Eccleſiæ matrimonium cum impedimento cognationis dirimente; eos ad ſe citat, iuridicè examinat, & comperto, ſubeſſe verum impedimentum, mandat ſeparationem à toro, & habitatione, quæſitum fuit, an Fabius non inciderit in excommunicationem XVII. Bullæ Cœnæ Domini, latam contra eos*, qui vſurpant iuriſdictionem ratione beneficij Eccleſiaſtici *alicui competentem*. 3

Reſpondi incurriſſe. Etenim illam excommunicationem contrahit, quiſquis vſurpat iuriſdictionem temporalem, vel ſpiritualem, annexam Epiſcopatui. Bonacina *de cenſuris in particul. diſp. 1. q. 18. p. 2. num. 12.* ex communi Doctorum, vt etiam videre eſt apud Filliucium *tract. 15. cap. 8. n. 213.* Palaum *part. vlt. diſp. 3. p. 18.* Atqui Fabius vſurpauit eiuſmodi iuriſdictionem; etenim Epiſcopatui annexa eſt iuriſdictio; & poteſtas dirimendi matrimonia inualida, arg. cap. *accedentibus de exceſſ. prælat.* Et cit. cap. *porrò* de diuortijs, & Trident. *ſeſſ. 24. Can. fin.* hanc autem Fabius vſurpauit tum iniungendo ſeparationem, vſus enim poteſtatis maximè cernitur, & exercetur in ſententia ferenda, cùm iudex dicatur à iure dicendo. *cap. iuſtam. 23. q. 2.* tum probabiliter citando ad ſe partes, & iuridicè examinando de impedimento. Ratio eſt, quia ille vſurpat iuriſdictionem annexam 5
Epiſcopatui, qui exercet actum iuriſdictionis ſpectantem ad Epiſcopum vt talem; etenim vſurpare eſt aliquid ſine iuſto titulo ſibi appropriare, vel de illo diſponere. *cap. penult. 14. quæſt. 5.* Filliucius *loc. cit. num. 210.* atqui actus ille citationis, & examinis ſpectat ad Epiſcopum vt Epiſcopum; eius enim ſolius eſt iuridicè citare, & examinare, cuius eſt ſententiam ferre, cùm citatio ſit principium, & fundamentum iudicij §. *fin. inſtit. de pæn. temp. litig.* Gaill. *l. obſeruat. 48. n. 1.*

III. Etiam, quando agitur de diuortio, ratione adulterij, ſolus 6
iudex eccleſiaſticus adeundus eſt. Ita communiter tenent Doctores, teſtibus Iulio Claro *in pract. crim. q. 37. n. 3.* & Couarruu. *in 4. Decret. p. 2. cap. 7. §. 7. n. 14.* apud quem Decius *conſil. 212.* cenſet, etiam laicum poſſe eſſe iudicem. Citat pro noſtra doctrina Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 8. n. 15.* capitulum *tua de procurator.* & *cap. 1. vt lite non conteſtata*; ſed vtroque hoc capitulo plus nequit efficaciter probari, quàm quòd hæc lis coram iudice Eccleſiaſtico tractari poſſit, non autem quòd debeat. Minùs etiam huc facit capitulum *accedens de procurator.* quod allegat Couarruuias. Probatur itaque tum ex praxi communi, tum ex regula prima *in 5.* tum quia, cùm matrimonium inter Chriſtianos ſit ſacramentum, lis de eius diſſolutione proueniente ex natura ipſius matrimonij, ſpectat ad ſolam ſacram perſonam arg. cap. *acceſſorium de reg. iur. in 6.*

IV. Similiter quando agitur de diuortio, vel quoad ſolum to- 7
tum, vel quoad ſolam cohabitationem, vel quoad vtrumque ratione hæreſis, ſæuitiæ, ſeductionis, morbi contagioſi, & vniuerſim ratione vnius ex titulis, ob quos ſeparationem temporalem, aut perpetuam, licitam vel imperatam eſſe diximus. *c. 32. 33. & 34.* dicēdū eſt, corā ſolo iudice eccleſiaſtico tractādā eſſe illā cauſā. Probatur tum ex cit. regula, *omnis res*, tum ratione paulò antè alla-

ea, tum quia Couarruuias, & Sanchez *ll. cc.* contra Rupellanum expreſsè tenent, quando lis eſt de coniugum ſeparatione ad tempus ratione lepræ, ſolius iudicis eccleſiaſtici eſſe ferre ſententiam.

8 V. Si tamen alicubi mos obtinuit, vt iudex laicus cognoſcat de ſæuitia mariti, ob quam vxor ab eo profugerit, vel profugere velit, non auſim damnare illum morem, cum non videam ius clarè eum damnans.

9 VI. Quando agitur cauſa ſanguinis ob adulterium, aut aliud crimen coniugis, ſolus iudex laicus eſt competens. Sanchez *l. cit. n.* 16. Ratio eſt, quia *c. clericis, & cap. ſententiam ſanguinis, ne clerici vel monachi*, prohibetur, ne clerici cauſas ſanguinis agitent, aut profeteantur. Quoad alias verò pœnas ratione adulterij infligendas, res eſt mixti fori, & ſubinde datur locus præuentioni. Barboſa *Collect. in ius Canonic. in c. tua de procurator.* Vide dicta *cap. 32. n. 8. & ſeqq.*

10 Quæres II. *Specialiter de dote amittenda, & alimentis non præſtandis, qui iudex circa hæc, & illa m ſit adeundus?*

Reſp. Vel eſt principaliter lis de dote, & alimentis, vel acceſſoriè. Si acceſſoriè ſolùm, de ijs iudicat is, qui de principali, etenim *explorati iuris exiſtit, vt quibus principale committitur, & acceſſorium committatur*. text. cap. *prudentiam de offic. & pot. iud. del.* Et Clemens 3. cap *de prudentia de donat. inter. vir. & mul.* diſertè reſcribit: *Vos, qui principaliter de matrimonio cognouiſtis, & de dote (quæ eſt cauſa incidens) acceſſoriè cognoſcere valuiſtis* Vbi Gloſſ. *verſ. acceſſoriè*, generatim dicit: *qui cognoſcit*

11 *de principali, cognoſcere debet de acceſſorio*. Si verò ſit principaliter lis de dote, tum probabilius eſt, non eſſe mixti fori, ſed ſolius ciuilis. Gloſſ. *citat.* Sanchez *cit. diſp. 8. num.* 15. Quod etiam de cauſa alimentorum, ſi de ijs agatur principaliter, rectè docet Sanchez *ibidem*, poſt Molinam *de primogeniis lib. 2. cap.* 15. Ratio eſt, quia tunc dos, & alimenta, vt ſic conſiderantur ſolùm, vt debita ex contractu ciuili.

12 Itaque quando iudex eccleſiaſticus dirimit matrimonium, ob impedimentum conſanguinitatis, hoc ipſo poteſt ferre ſententiam de reſtituenda dote vxori, tanquam de acceſſorio, qui eſt ipſiſſimus caſus cit. cap *de prudentia*; & ſimiliter id facit, quando dirimit quoad torum ratione adulterij, quia vxor adultera amittit dotem text. *cap. plerumque de donat. inter vir. & vxor.* ſicuti, &

13 ius petendi alimenta. Infra *cap.* 40. Viceuerſa quando vxor vel dotem repetit, vel cautionem pro illa exigit, ideo quod maritus aut ad incitas redigi videatur, aut eam abligurturus ti ...catur, adiri debet ſolus iudex laicus Gloſſ. *cit.*

K 3.

ÆQVE AC MATRIMONIORVM, &c.

CAPVT XXXVII.

Quis ſit iudex competens in cauſis matrimonialibus.

SECTIO I.

De Iudice in foro externo,

SVMMARIVM.

Solus iudex Eccleſiaſticus dirimit lites matrimoniales circa quæſtionem Iuris. 1.
Quid intelligatur hoc loco, nomine iudicis Eccleſiaſtici? 2.
Quis iudex cauſarum matrimonialium verſantium in quæſtione facti? 5.
Quid ſi quæſtio facti reſoluenda ſit in quæſtionem Iuris? 10.
Quid ſi agatur de dote, hæreditate, ſucceſſione? 12.
Clandeſtinè contrahentes puniuntur etiam à Sæculari Iudice. 13.
Qui cenſeantur contraxiſſe clandeſtinè? 16.

1 QVæres I. *Quando de matrimonio oriuntur quæſtiones Iuris, ſeu concernentes ius ipſum, quis eas terminare debeat?*

Reſp. I. Solus iudex eccleſiaſticus: Ita tenent omnes catholici Doctores, teſte Tannero *tom. 4. diſp. 8. quæſt. 4. dub. 9. num.* 146. contra huius temporis ſectarios. Ratio, tum quia Tridentin. *ſeſſ. 24. can. fin.* ita expreſsè definit: *Si quis dixerit, cauſas matrimoniales non ſpectare ad iudices Eccleſiaſticos, anathema ſit;* tum quia per quæſtiones *iuris* intelliguntur eæ, quibus controuertitur, verùm matrimonium in hoc aut illo caſu, circumſtantia, qualitate, ſit licitum, validum, firmum, diſſoluendum. Bellarminus *de matrimonio lib 1. cap.* 32. Atqui huiuſmodi quæſtiones debent à ſolo iudice eccleſiaſtico dirimi, quia per eas quæritur, an aliquid ſit legitimum ſacramentum? definire autem, quòd aliquid ſit legitimum ſacramentum, vel non ſit, pertineat ad Eccleſiæ tribunal, cuius ſolius eſt ſpiritualia tractare, nam *laicis nulla eſt de ſpiritualibus diſponendi facultas.* text. *c. tua 1. de decimis.*

II. Per iudicem eccleſiaſticum intelligitur hic, quilibet Epiſcopus iuriſdictione præditus. text. *in cap. accedentibus, de exceſſ. præl.* qui, & tales cauſas poteſt alteri delegare. Gloſſ. *in c. 1. de conſanguin.* Intelligitur, & Abbas Iuriſdictione Epiſcopali præditus. Diez relatus in Experientijs *tr. 7. n.* 55. 2

III. Ita verò intelligunt Epiſcopus, vel ab illo delegatus, vt quæſtio coniugalis non poſſit in arbitrum, aut arbitratorem compromitti, nec ab arbitris laicis etiam incidenter decidi, nec de ea tranſactio inſtitui. Couarruuias *in 4. Decretalium p. 2. c. 8. §. 12. n. 6. 7. 8.* Tannerus *loc. cit. num.* 167. 3

Quæres II. *Quis ſit iudex cauſarum matrimonialium, verſantium in quæſtione facti?* 4

Reſp. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 54. n. 4.* & Tannerus *cit. dub. 9. num.* 165. abſolute dicunt, eiuſmodi cauſas poſſe ab iudice ſæculari cognoſci, eò quòd tunc non oporteat cognoſcere de valore matrimonij, aut ſenſu canonum. Bartolus, Abbas, & alij communiter apud Couarr. *loc. cit. num.* 10. aiunt, id eſſe verum, quando tantum incidenter occurrit lis eiuſmodi, negant etiam cum hac reſtrictione Decius, & Raphael apud eundem Couarruu. *ibid.* cenſentem, conſultius eſſe horum, quàm illorum opinionem ſequi.

Ego ſic cenſeo. Cùm conſtet, ſæcularem fuiſſe antiquitus competentem iudicem cauſarum matrimonialium, quandoquidem contractus matrimonialis eſt ex natura ſua contractus merè ciuilis. *l. 1. ff. de ritu nupt.* Coninck *de Sacrament. diſp. 30. n. 5.* ex communi, poſtmodum à Chriſto Domino eleuatus ad Sacramenti dignitatem. S. Tho. *in 4. diſt. 26. q. 2. a. 2.* & 3. Trident *ſeſſ. 24. ante Canones*; cum, inquam, conſtet, matrimonium eſſe ex ſua primæua ratione contractum merè ciuilem, & conſequenter ex ſe ſubiectum iuriſdictionis iudicis ſæcularis, non debet ea iuriſdictio negari iudici ſæculari, niſi in caſibus lege, vel firma ratione definitis; nam, & mutatio non præſumitur, ſed probanda eſt. *c. mandata, de præſumpt.* & iuris correctio reſtringenda eſt, non amplianda, quia iura iuribus concordare debent, eorumque correctio, quatenus fieri poteſt vitanda *c. cùm expediat. de elect. in 6.* & *l. præceptum. Cod. de appellat.* Atqui nulla lex, aut firma ratio definit, iudici ſæculari competere in noua lege minus, quàm in antiqua, poteſtatis circa cauſas matrimoniales, merum factum concernentes; ergo iudicandum eſt, eas poſſe tum incidenter, vt tenent Abbas, Felinus, Bartol. tum principaliter, vt cenſent Sanchez, & Tannerus *ll. cc.* à ſæculari iudice terminari. Limita cum Tannero *cit. n.* 166. ad caſum, quo quæſtio facti reſoluenda eſt in quæſtionem iuris, ita vt controuerſia oriatur de ſenſu canonis, ſeu legis eccleſiaſticæ; & ex reſponſionibus, atque rationibus ad vtramque præcedentem quæſtionem adductis infer ſequentia. 5 6

I. Indubitatum eſſe, quòd ſolus iudex eccleſiaſticus debeat terminare lites merè ſpirituales, circa matrimonium ortas, vt ſunt lites de benedictione ſacerdotali, partibus matrimonij, &c. Bellarminus *l. c. de matrim. c.* 32. Becanus *de matrim. q. vlt.* II. Cauſas, quæ dotem, hæreditatem, ſucceſſionem, &c. concernunt, ſpectare ad forum ciuile. Bellarminus, Becanus *ll. cc.* Tannerus *n.* 165. vbi ait, hanc doctrinam eſſe extra controuerſiam, eò quòd eiuſmodi cauſæ ſint merè temporales, & proinde in iis non minus, quàm in alijs cauſis ciuilibus iudicem eſſe ſæcularem; quam doctrinam, quoad dotem, explicaui *c. proced.* III. Poſſe à ſæculari iudice puniri eos, qui clandeſtinè contraxerunt. Sanchez *lib. 3. de matrim diſp.* 54. Tannerus *cit. n.* 165. Palaus *de matrim. diſp. 2. p. 13. §. 1. & vlt. n.* 10. & perbene P. Dicaſtillo *de matrim. d. 3. dub.* 21. cùm hoc delictum meritò dicatur eſſe mixti fori iuxta deſcriptionem allatam *c. 32. n.* 41. 7 8 9

Si tamen dubium ſit, an fuerit matrimonium clam contractum, erit iudicis eccleſiaſtici examinare teſtes, & proinde iudici ſæculari imperabit, vt tantiſper differat pœnam, donec teſtes ſint à ſe, iudice, inquam, eccleſiaſtico examinati. Couarr. *in cit. 4. Decret. p. 2. c. 6. ante §. 1. num.* 21. Sanchez, & Tannerus *ll. cc.* Rectè tamen docet Palaus *l. c.* eſſe probabile contrarium, eò quòd ſit iſta mera quæſtio facti, cùm non quæratur, quale matrimonium ſit clandeſtinum dicendum, ſed ſuppoſita, quam facit Eccleſia, definitione clandeſtinitatis, inquirit, an ſit contractum matrimonium contra Eccleſiæ ſtatuta. Porro per clandeſtinè contrahentes intelligit Palaus cum alijs, etiam illos, qui abſque denunciationibus 10

con-

contrahũnt. Quapropter poſſunt, & illi à ciuili magiſtratu ple-
cti, qui ſcienter abſque diſpenſatione contraxerunt in gradibus
vtroque iure prohibitis, non tamen poteſt is illos ſeparare. Su-
prà *cap. 36. num. 2.* Vide etiam *cap. 32. num. 42. & ſeqq.* quo-
modo idem delictum poſſit ab vtroque magiſtratu puniri.

SECTIO II.

Quomodo Parochus, & Epiſcopus ſe gerere debeant, quando intelligunt, aliquos contrahere velle, aut contraxiſſe cum impedimento?

SVMMARIVM.

Parochus habens ex confeſſione ſacramentali cognitum impedimentum, nequit ſponſis negare ſuam aſſiſtentiam. 18.

Nam tunc illud cognouit non vt Iudex, ſed vt Deus. 19.

Nec neceſſe eſt, vt tunc petat à ſponſis poteſtatem loquendi de rebus auditis in confeſſione. 23.

Confeſſarius non obligatur ex auditis in confeſſione aliud agere, quàm ageret, ſi non audiuiſſet confeſſionem. 25.

Imò fortè nec licet in ſuperiore caſu petere licentiam loquendi de impedimento intellecto in confeſſione. 26.

Quid ſi timeatur ne impedimentum poſtea diuulgetur? 27.

Quid ſi ante annum ſuis detectum impedimentum mihi, & ego hodie excipiam Confeſſionem volentis inire matrimonium cum tali impedimento? 28. & 29.

Intellecto extra confeſſionem denuntiatoque impedimento Parochus negabit aſſiſtentiam? 30.

Non tamen examinabit illud iuridicè. 31.

Et ſufficit tunc teſtis vnus maior omni exceptione. 35.

A quo tamen non exiget iuramentum Parochus. 36.

Quid ſi ipſe impedimentum ex ſua ſola priuata notitia compertum habeat? 37.

Quid ſi ſponſi obtinuerint diſpenſationem pro ſolo foro conſcientiæ? 43.

Aut falſis teſtibus probant immunitatem ab impedimento cognito aliunde ipſi Parocho? 45.

Quid faciat Epiſcopus cognoſcens impedimentum? 46. & *ſeqq.*

18 QVæres I. *An quando Parochus nouit ex confeſſione ſacramentali, aliquos laborare impedimento, poſſit eos coniungere?*
Reſp. Si nouit ex ſola confeſſione, non poteſt iis abſolutè ne-
gare ſuam aſſiſtentiam. Nauarr. *in c. ſacerdos, de pœnit. diſt. 6. n.*
144. Sanchez. *l. 3. de matrim. diſp. 16. num. 14.* Coninck *tom. 2.*
in 3. p. diſp. 27. dub. 7. n. 70. Bonacina *de matrim. q. 3. punct. ult.*
n. 13. Palaus *d. 2. de ſponſalibus, ſeu matrim. p. 13. §. 7. num. 5.*
Gutierez *de matrim. cap. 60. n. 11.* Mart. Perez *de matrim. diſp. 43.*
ſect. 8. loquentes in ſpecie de hoc Sacramento poſt illos, qui gene-
ratim docent, non poſſe à miniſtro negari ſacramentum indigno,
ſi miniſter illam indignitatem nouit ex ſola confeſſione; eos citat,
ſequiturque Tannerus *tom. 4. diſp. 5. q. 8. num. 202.* Layman. *l. 5.*
tr. 4. c. 6. n. 10. Cardinalis de Lugo *to. 3. in 3. p. d. 23. n. 125.* & 126.
19 Ratio eſt, quia confeſſarius illud impedimentum non ſcit vt iu-
dex, ſed vt Deus. text. *c. ſi ſacerdos de offic. iudic. ord.* & nequit vti no-
titia in confeſſione accepta ad exteriores actus, ex quibus confeſſio
poteſt reddi oneroſa pœnitenti. Palaus *loc. cit.* cum aliis hic nomi-
natis, ac Suarez *to. 4. in 3. p. diſp. 33. ſect. 7. n.* 10. redderetur autem
haud dubiè valdè oneroſa, valdè difficilis confeſſio, ſi Parochus
poſſet licitè negare abſolutè ſuam aſſiſtentiam iis, quorum impedi-
mentum noſſet ex ſola homologeſi; certè non pauci omitterent
confeſſionem peccati cauſantis illud impedimentum, ſi putarent,
20 licere talem vſum confeſſionis. Lege ſis P. Dicaſtillo *de pœnit. d. 12.*
n. 150. ſapienter cenſentem expedire, vt Pontifex ſub grauibus pœ-
nis vetet, ne etiam ſæculares confeſſarii ad externam gubernatio-
nem, vllo modo vtantur ſcientia confeſſionis, & vide plura hanc in
rem in Experientiis *tr. 7. caſu 23. n. 870. & ſeqq.* vbi ex inſtituto diſ-
ſero de licito, & illicito vſu notitiæ confeſſionis.

21 Amplia I. datam doctrinam, vt ſit vera etiam quando in loco, in
quo non viget Tridentinum, initur occultè matrimonium ſine te-
ſtibus coram ſolo Parocho. Ita citati contra S. Bonauent. Sylue-
ſtrum, Angelum, Philiarchum, & alios à citatis relatos, qui putant,
in hoc caſu poſſe iis negari aſſiſtentiam, ſi Parochus poſſit abſque
fractione ſigilli ſe eximere, prætendendo alias cauſas. Verùm, & ra-
tio allata militat contra hunc prætextum, & non videtur practicè
poſſe iſte prætextus adhiberi ſine rubore, confuſioneque pœniten-
tium, cum qua tamen confuſione ne quidem hi Doctores volunt
ſuam ſententiam practicari.

Amplia II. vt etiam ſit vera reſpectu illius, qui non eſt Paro- 22
chus, ſed ſolum habet à Parocho poteſtatem aſſiſtendi. Sanchez
sup. n. 14. & alii contra Paludanum, Nauarrum, Rodriquez & alios
apud Sanchez *l. c. n. 11.* Ratio eſt, quia etiam quando talis non vult
aſſiſtere, reddit confeſſionem odioſam.

Amplia III. Vt non ſit neceſſe priùs à pœnitentibus, ſeu pœni- 23
tente petere poteſtatem loquendi de rebus auditis in confeſſione.
Gutierez apud Palaum *l. c. n. 4.* cum Sanchez *n. 15.* contra Coninck,
Bonacinam, & alios pleroſq. qui cenſent, ſi commodè fieri queat,
teneri talem confeſſarium petere à pœnitente facultatem loquen-
di de rebus in confeſſione auditis, & vbi illam obtinuit, debere mo-
nere pœnitentem, vt abſiſtat à matrimonio inualido, ob impedi-
mentum in confeſſione aliquando reuelatum.

Et quamuis non inficier, hanc opinionem eſſe probabilem, tum 24
quia eſt communiſſima teſte Palao *l. c.* tum quia debemus impedi-
re peccata, quoad poſſumus; quia tamen rariſſimè poteſt ex eiuſmo-
di monitione ſperari optatus fructus, & hanc ipſam ob rem ſequẽ-
do illam ſententiam, nimis crebrò pœnitens afficeretur rubore, abſ-
que vllo emolumento, idcirco credibilius eſt, non adeſſe talem ob-
ligationem petendi licentiam. Cùm præſertim generatim, & re- 25
ctè pronuntiet Sanchez *l. c. n. 16* repugnante Nauarro *in c. ſacerdos,*
de pœnit. diſt. 6. n. 146. Confeſſarium ex rebus in confeſſione auditis
non obligari ad quidquam, extra illam agendum, vel omittendum,
ad quod non obligaretur, ſi nullam confeſſionem audiiſſet tota vi-
ta: pro qua doctrina citat aliquos indeterminatè Nauarrus *cit. nu.*
146. & idem Sanchez in ſpecie S. Th. *in 4 diſt. 21. q. 3 art. 1. q. 1. ad 3.*
Paludanum *in 4. diſt. 18. q. 8. art. 20.* Syluestrum *verb. confeſſor. 3. q. 12.*
Verum nil eiuſmodi reperio in S. Thoma, aut Syluestro. Vide
dicta in Experientiis *tr. 7. n.* 875.

Amplia IV. Vt ne quidem liceat etiam ſecretò petere eiuſmo- 26
di licentiam. Gutierez *de matrim. c. 60. in fin.* apud Palaum *cit. p.*
13. §. 7. *n.* 5. vbi hanc ampliationem fatetur eſſe probabilem, quam
vtique admitterent Armilla, Bannez atque alii apud Sanchez *loc.*
cit. aſſerentes (quamuis immeritò) confeſſarium teneri poſt au-
ditam confeſſionem, ſe gerere in omnibus, perinde ac ſi tota vi-
ta non excepiſſet vllam. Certè periculum afferendi moleſtiam,
ac ruborem pœnitenti, & quidem abſque fructu ſperato perſua-
det, eſſe à Chriſto Domino interdictam poteſtatem, & ius pe-
tendæ talis licentiæ. Quamquam, quia omnes ferè Doctores
apud Sanchez *n. 15.* tenent, licere ſecretò (petita tamen, vt mul-
ti rectiſſimè limitant, facultate de rebus in confeſſione auditis
loquendi) dehortari à tali propoſito, poterit confeſſarius huic
ſententiæ accommodare ſe in praxi. Et tunc vel maximè ſeque- 27
tur eam praxin, ſi probabiliter timeat, id impedimentum ali-
quando detectum iri, ſicque diſſoluendum matrimonium. Vn-
de in caſu, qui contigit, author fui, vt Parochus, qui in con-
feſſione impedimentum impotentiæ cognouerat, & qui poſtmo-
dum requirebatur aſſiſtere matrimonio eiuſmodi impotentis, ſe-
cretò peteret ab eo licentiam loquendi de confeſſione, eaque
impetrata illum dehortaretur. Quòd ſi dehortationes tales inſu-
per habeantur, tum debet ſe gerere Parochus, ac ſi penitus igno-
raret impedimentum. Et verò præſumere debet, nil profuturam
admonitionem, ſi fortè iam in ipſa confeſſione priùs omni mo-
do diſſuaſit matrimonium, tanquam illegitimum, at nihilomi-
nus poſt diſſuaſionem patit ab eo pœnitens, vt & denuntiationes
faciat, & copulet, ſicuti etiam faciendum indicaui in ſpecie facti.

Quòd ſi Seius eſſet mihi ante annum confeſſus illud peccatum, 28
ex quo gignitur impedimentum, & iterum hodie ſuam conſcien-
tiam exonerans, nil quidem dicens de illo peccato, attamen ad-
dens, ſe craſtino eſſe ducturum Bertham, cum qua habet im-
pedimentum, teneret iuxta Lugonem per ſe loquendo reuocare
illi in mentem id impedimentum, quia teneor pœnitenti in men-
tem reducere priſtina peccata, quando neceſſe eſt ad eius ſalutem.
Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 23. n. 127.* & Dicaſtillo *de pœn. d. 12.*
n. 91. Verùm Diana negaret hanc obligationem, vtpote qui *part.* 29
5. tr. 11. reſ. 20. cum Fagundez inficiatur, licere confeſſario lo-
qui in poſteriore confeſſione de auditis in priore, niſi hæc tangat
ipſe pœnitens. Quare propter horum duorum authoritatem po-
terit negari illa obligatio; at negari non debet, quin ſaltem lice-
ret ita procedere cum Seio; rectè enim tradunt apud eundem
Dianam *ibid.* Ioan. Henriq. Malderus, ac Præpoſitus (quorum
verba deſcribit ipſe Diana, addens iis Granadum, & Henriquez-
zium noſtrum) fas eſſe, intra confeſſionem reſticare pœnitenti
memoriam aliàs detectorum criminum, quando ipſe confeſſarius
indicat expedire ad eius ſalutem; ita enim habet vſus confeſſario-
rum doctorum, & timoratorum teſte Præpoſito, quando obtingũt
ipſis pœnitentes ſæpiſſimè relabentes in idem peccatum, etiam poſt
frequentes valde confeſſiones. Vide in Experient. *tr. 7. n.* 827.

Quæres II. *Quomodo ſe gerere debeat Parochus, quan-* 30
do extra confeſſionem intellexit, illos, qui volunt contra-

pero, eſſe inhabiles ob impedimentum?

R. I. Si facta vna, aut omnibus denuntiationibus intelligat, ſubeſſe impedimentum, debet negare ſuam aſſiſtentiam, licentiamque contrahendi text. *in c. fin. §. fin. de cland. deſponſ.* & patet ex cauſa finali denuntiationum tam ſeriò præceptarum à Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1.*

31 II. Debet tamen omittere examen illius impedimenti, non inueſtigando, an illud ſubſit, & debet remittere ad ordinarium, quia eiuſmodi examen eſt actus iuriſdictionis exterioris, quo caret parochus Sanchez *lib. 3. de matrimon. diſp. 15. num. 3.* Palaus *cit. p. 13. num. 2.* Coninck. *de Sacramentis, diſp. 27. n. 65.* poſt Gutierez *c. 60.* Pontium *lib. 5. c. 38. n. 8.* & alios. Et vult Palaus, hanc doctrinam eſſe veram, quando etiam ex vno contrahentium intelligit parochus, opponi impedimentum.

32 Ego tamen, præſertim in Germania, in qua ob amplitudinem Epiſcopatuum, non eſt tam facilis acceſſus ad Ordinarios, cenſeo, neq; contra ius, neque contra conſuetudinem facturum parochum, ſi intellecto, ſubeſſe impedimentum, quærat quale illud ſit. Quòd ſi manifeſtiſſimè appareat, eſſe planè nullum, eum is, qui impedimentum oppoſuit, errarit vel in facto, vel
33 in iure manifeſtiſſimo, poterit illos coniungere. Ratio eſt, quia cum eiuſmodi examen fiat ſine vllo ſtrepitu forenſi, ſine teſtium citatione coactiua, & planè eo modo, quo poſſet facere ipſe parens ſponſæ. e. g. cùm deinde ſupponam, eſſe clariſſime deprehenſam inanitatem allegati impedimenti, non autumo hanc reſolutionem aduerſari, aut aliarum, aut noſtræ Conſtantienſis Diœceſis Conſtitutionibus Synodalibus. *part. 1, tit. 16. n. 44. & 45.* hæ quippe loquuntur de caſu *controuerſo*. Caueant tamen Curati, ne ſint præcipites, mereanturque pœnas *ibid.* ſtatutas; ergo conſulant in hac materia ſuos Reuerendos Dominos Decanos, aut ea, quæ fuſius in hanc rem ſcripſi in Experientijs tr. X. *caſu 9. num. 363.*

34 III. Parochus prædictam aſſiſtentiam negare debet, etiamſi vnicus teſtis impedimenti ſeſe offerat. *c. præterea de ſponſal.* Co-
35 ninck *cit. diſp. 27. n. 67.* Debet autem ille teſtis eſſe iuratus, & omni exceptione maior. Coninck *diſput. 23. num. 47.* Riccius, & Bonacina *citat. q. 3. de matrim. p. ult. n. 13.* qui dicat, ſe ſcire, nam teſti ex auditu ſolo etiam hic non creditur. Coninck *ib. nu. 79.* & Bonacina *loc. cit.* niſi quando agitur dè probanda conſanguinitate, creditur enim iuranti, ſe à duobus ſuis maioribus fide dignis audiuiſſe. *c. ex quadam, de teſtibus*. Couarruuias *in 4. decret. part. 2. c. 6. §. 10. n. 21.* Coninck *cit. diſp. 23. n. 79.*

36 Sed vtique iuramentum non debet excipere ipſe Parochus, ſed vel informare Ordinarium, vel teſtem mittere ad ipſum, cùm auditio teſtis iurati ſit actus magnæ iuriſdictionis. Vide dicta *cap. præced. num. 4.*

37 IV. Quòd ſi Parochus non aliunde, quàm ex propria experientia, ſeu ſcientia extra confeſſionem habita cognoſcat impedimentum, debet imprimis occultè, paternèque monere ſponſos, vt deſiſtant; ſi nolint, negabit ipſis ſuam aſſiſtentiam, Gutierez *c. 60. n. 20.* Sanchez *cit. diſp. 15. n. 6.* Coninck *cit. diſp. 27. n. 67.* Bonacina *cit. n. 13.* Pérez *de matr. diſp. 43. ſect. 9. n. 3.* contra
38 Baſilium Pontium *l. 5. c. 35.* apud Palaum. Ratio eſt, tum quia *cap. fin. de clandeſt. deſponſat.* abſolutè trienniali ſuſpenſione ab officio punitur Parochus, qui non prohibet volentes contrahere in gradibus prohibitis; tum quia tenetur, quoad poteſt, impedire tanta mala, quanta ſolent euenire ex matrimonio inualido, tenetur, inquam, tum ratione officij, tum ea ratione, qua reliqui, quos quidem, ſi ſint conſcij impedimenti occulti, obligatos eſſe illud manifeſtare conſtat ex *c. tua de cognatione ſpirit.* traduntque Gloſſ. *in citat. cap. fin. verb. voluerint*. Coninck *diſp. 23. dub. 11.* Bonacina *q. 2. de matrim. p. 6.* Perez *loc. cit. ſect. 6.* Et quidem ſub mortali. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 13. n. 2.* contra Angelum, Nauarrum, & Henriquez apud Sanchez *loc. cit.* citatos, quando impedimentum eſt ita occultum, vt non poſſit probari teſtibus, illum, qui ſolus id nouit, non obligari denuntiare.

39 Verùm refutantur inde, quòd quando agitur de ſolo damno auertendo, & non de pœna alicui inferenda, admittatur, ſufficiatque teſtimonium vnius omni exceptione maioris. Ita omnes, teſte Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 71.* vbi latè de teſtibus impedimenti; & deſumitur ex *c. præterea de ſponſal.* Vide dicen-
40 da *cap. 42. ſect. 3.* Limita doctrinam de teſte: niſi ex denuntiatione graue incommodum ipſi, aut publicum ſcandalum immineat, tunc enim non tenetur denuntiare impedimentum. Coninck *n. 62.* Bonacina *cit. p. 6. num. 20.* quod fortè etiam de Parocho dicerent Bonacina, & Coninck.

41 Nec obeſt principali doctrinæ, quòd occulto peccatori, petenti publicè Euchariſtiam, miniſtrare oporteat. S. Thom. *3. part. q. 80. art. 6. in c.* Etenim hoc argumento rectè probatur, Parochum non poſſe ſponſis ſuam aſſiſtentiam ex eiuſmodi notitia negare, ob quodlibet peccatum mortale, ſed ſolùm ob illa, quæ prudenter tractura poſt ſe multa alia, ſicuti fit, quando quis contrahit cum qualicunq; impedimento dirimente; aut cum voto caſtitatis. Coninck *diſp. 27. n. 29.* Palaus *cit. p. 13. n. 4.*

Eſt verò circa teſtes, & Parochum inſuper obſeruandum, quan- 42
do detectio impedimenti coniuncta eſt cum infamia contrahentium, non eſſe detegendum, niſi certò conſtet de illo, quia ob ſuſpiciones leues, aut incertos autores non eſt fas certam infamiam parere; at verò, quando non timetur infamia illorum, ſufficit probabilis opinio de impedimento, quia tunc prodeſſe poteſt, non tamen obeſſe. Coninck *loc. cit. n. 62.* probaturque ex *cap. fin. de clandeſt. deſponſ.* vbi dicitur: *Cùm apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſsè, donec, &c.*

Quæres III. *An Parochus poſſit coniungere illos, quos nouit obti-* 43
nuiſſe diſpenſationem pro impedimento in ſolo foro conſcientiæ?

Reſp. Vel illud impedimentum denuntiatur ipſi ab aliquo, vel non denuntiatur, ſed aliunde nouit. Si denuntietur, peccat coniungendo. Sanchez *lib. 3. de matrimon. diſp. 15. num. 15.* Coninck *diſp. 27. num. 64.* Bonacina *quæſt. 3. de matrimon. part. ultim. num. 15.* Idcirco enim talibus diſpenſationibus additur, eas non patrocinari in foro externo, ſeu contentioſo, vt is, cui impedimentum, more conſueto denuntiatur, ſe gerat, perinde ac ſi ignoraret factam diſpenſationem. Palaus *diſp. 2. de matrimon. ſeu ſponſal. part. 13. §. 7. num. 6.* Sanè limitata cauſa limitatum producit effectum. *l. in agris, de acquir. rer. dominio.*
Si verò nemo denuntiat illud impedimentum, poteſt Parochus 44
diſſimulare, ſe noſſe. Sanchez, Coninck, Bonacina *ll. cc.* cum Reginaldo *lib. 31. num. 241.* & Gutierez. Ratio eſt, quia ex vna parte certum eſt, illum, aſſiſtendo tali matrimonio, non cooperari ad vllum peccatum, cùm ſupponatur diſpenſatio eſſe valida; ex altera autem parte etiam conſtat, ea diſpenſatione non prohiberi quidquam, niſi vt vſus illius diſpenſationis non proſit in foro externo, ſeu iudiciario, vt loquitur breue diſpenſationis (referendum & explicandum infrà hoc *cap. 37. ſect. 5.*) *lit. dd.* ſeu clauſula 27. quæ explicatur *ſubſect. 6.* hoc ipſo autem, quòd nemo denuntiet impedimentum, fit conſequenter, vt ad forum iudiciarium non deueniat ea diſpenſatio.

Quæres IV. *Quid agendum ſit Parocho ſcienti, ſponſos eſſe impli-* 45
citos impedimento dirimente, ſed quia id probare nequit, & ſponſi falſis teſtibus probant, ſe non eſſe impeditos, iubetur ab Epiſcopo illos coniungere?

Reſp. Non peccat parendo Epiſcopo. Sanchez *cit. diſp. 15. num. 12.* Bonacina *loc. cit. num. 13.* Palaus *loc. cit. num. 7.* Ratio eſt, quia poſſumus ſalua conſcientia ſubminiſtrare alicui ex rationabili cauſa materiam peccati. Suprà *cap. 13. num. 47.* atqui in tali caſu Parochus plus non facit, quàm quòd ſubminiſtret materiam peccati, tradendo corpus viri vxori, & viceuerſa; ſi tamen propriè tradere dicendus eſt, cùm ipſe non ſit propriè miniſter huius Sacramenti, ſed ſinguli coniuges. Layman, *l. 5. tract. 10. part. 2. cap. 1.* ex communi contra Canum.

Porro, quando Epiſcopus nouit, aliquos velle contrahere, 46
qui habent impedimentum, ſi nouit ex aliorum denuntiatione, debet eos impedire *cap. final. de clandeſt. deſponſ.* & quidem etſi ſciat, obtentam eſſe diſpenſationem pro foro interno ſolo. Palaus *loc. cit. num. 6.* nam, vti dixi, ea non valet pro foro contentioſo; vt proinde etiam quando nouit Epiſcopus, eſſe iam reipſa contractum matrimonium per eiuſmodi diſpenſationem, teneatur illud reſcindere, ſeu coniunctos ſeparare. Palaus *loc. cit.* Coninck *num. 64.* Sanchez *lib. 3. de matrimon. diſp. 15. n. 15.*

Si verò illud impedimentum ſola propria notitia, & non aliun- 47
de compertum habeat, putat Palaus *loc. cit. num. 7.* teneri coniungere, eò quòd nemo poſſit eſſe iudex ſimul, & teſtis *cap. nullus 4. quæſt. 4.* & eò quòd *cap. ex tenore, de tempor. ordinat.* ſtatuatur, illum eſſe ordinandum, quem Epiſcopus priuatim novit eſſe irregularem, citatque ipſe pro ſua ſententia Sanchezium *cit. diſp. 15. num. 14.* & Ægidium Coninck *cit. diſp. 27. num. 67.* Verùm Sanchez expreſſe reſtringit ad caſum, quo Epiſcopus ſcit eſſe pro foro interno diſpenſatum, & Coninck omnino contrarium ibidem docet, proindeque addit, teneri Epiſcopum illud impedimentum deferre ad Nuncium Apoſtolicum, aut ad alium legitimum Superiorem, oſtenditque, illud *cap. ex tenore* non
rectè allegari. Certè ſicut poteſt in hiſce cauſis idem eſſe 48
teſtis, & accuſator, ſeu denuntiator, ita videtur eſſe poſſe idem teſtis, & iudex, cùm hic non agatur de cuiuſquam punitione, aut propriè dicta condemnatione.

SECTIO III.

De iudice cauſarum matrimonialium in foro interno, ſeu Confeſſario.

SVMMARIVM.

Confeſſarius negabit abſolutionem volenti permanere in matrimonio, quod contraxit cum impedimento per vincibilem errorem ignorato. 49.

Quomodo autem ſe geret cum eo, qui laborat ignorantia inuincibili? 52. & ſeqq.

Quid ſi illa ignorantia ſit iuris naturalis? 56.

Aut ceſſura in detrimentum innocentis? 56.

Confeſſarius non tantum non tenetur monere, ſed etiam tenetur non monere. 58.

Clauſula: non oportet facere: non debemus facere: *quomodo ſunt intelligendę.* 60.

Quid ſi prauideatur pœnitens permanſurus etiam ex malitia in matrimonio inualido? 62.

Quid ſi ignorantia cedat in graue damnum publicum? 62.

Quid ſi monitio putetur tunc quidem non profutura, at profutura poſtmodum? 64.

Quid ſi pœnitens dubius de valore matrimonij interroget confeſſarium? 65. & ſeqq.

Nonnullæ actiones, quæ videntur eſſe mendacia realia, reuera non ſunt talia. 68.

Confeſſarius cognoſcens, pœnitentem velle contrahere cum impedimento ignorato, tenetur arctius hunc monere, quam illum, qui iam contraxit. 69. & ſeqq.

Quid ſi dubitet confeſſarius, ſitne ſua monitio profutura, an obfutura? 73.

Quomodo ſit practicanda doctrina de obligatione monendi, aut non monendi pœnitentem ignorantem impedimentum matrimonij? 76.

Quænam faciant ſpem, fore vt admittatur fructuosè detectio impedimenti? 80.

Quis modus impetrandi facilè diſpenſationem? 81.

49 QVæres I. *Quomodo ſe debeat gerere confeſſarius cum pœnitente, qui matrimonium reipſa iam iniit cum impedimento aliquo dirimente?*
Reſp. I. Vel pœnitens ignorat impedimentum, vel non ignorat.
Si ignorat, vel vincibiliter, vel inuincibiliter? Si non ignorat,
cum vel ſcit, grauiter peccari contrahendo cum illo impedimen-
to, vel non ſcit? Quando vincibiliter ignorat illud impedimen-
tum, tenetur confeſſarius non diſſimulare, ſi quidem ignorantia
pœnitentis ſit lætaliter culpabilis. Ita tenent omnes, teſte Sanch.
l. 2. de matrim. diſp. 38. nu. 2. atque adeo tenetur non dare abſolu-
50 ſionem. Ratio eſt, quia confeſſarius non poteſt abſolutionem
impertiri malè diſpoſito. Nauarr. *in manuali c. 16. n. 4.* cum com-
muni omnium. Tenetur quoque illum commonere de ſuo erro-
re. Sanchez *loc. cit.* cum aliis communiter. Quia fieri poteſt, vt
commonitus reſipiſcat; & quamuis non reſipiſcat tunc, fortè ta-
men alio tempore confitebitur ſuum ſacrilegium.
51 Reſp. II. Id ipſum faciendum eſt confeſſario, quando pœni-
tens nouit quidem impedimentum, ſed ex ignorantia culpabili
neſcit eſſe grauiter vetitum inire matrimonium cum tali impedi-
mento. Ratio eſt, quia etiam in hoc caſu pœnitens eſt malè diſ-
poſitus ad abſolutionem. Vnde Sanchez *loc. cit.* Tannerus *tom. 4.
diſp. 6. qu. 9. dub. 5. nu.* 101. & alij exprimunt, negandam eſſe abſo-
lutionem laboranti ignorantia vincibili iuris, vel facti.
52 Reſp. III. Quando pœnitens laborat ignorantia inuincibili im-
pedimenti, tenetur per ſe loquendo confeſſarius illius impedi-
menti conſcius, eum monere de illo impedimento. Ita omnes.
Ratio eſt, tum quia *potens alios ab errore reuocare, & tacens, ſe
ipſum errare demonſtrat.* text. *cap.* . *de hæret.* tum quia confeſſa-
rius debet eſſe *diſcretus, & cautus, vt more periti medici ſuperfun-
dat vinum, & oleum vulneribus ſauciati.* text. *c. Omnis vtriuſque. de
pœnit. & remiſſ.* eſt autem eiuſmodi ignorantia vulnus quoddam;
ergo tenetur confeſſarius per ſe loquendo docere pœnitentem,
53 ignorantia etiam inuincibili laborantem. Vnde ſi ſperat, ſe, dete-
gendo errorem, effecturum, vt pœnitens deſiſtat à propoſito ine-
undi matrimonij, obligatur per ſe loquendo errorem detegere.
Tannerus *loc. cit. nu.* 102. cum aliis mox citandis.
54 Reſp. IV. Quando tamen confeſſarius præuidet, ſe ſua moni-
tione nihil effecturum, non tenetur monere pœnitentem. Bo-
nacina *de matr. q. 3. p. vlt. n. 4.* Fillиuc. *tract. 10. p. 1. nu. 97.* Sanchez
loc. cit. n. 6. Tannerus *loc. cit. n.* 101. Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3.
part. d. 22. ſect. 2.* Coninck de ſacramen. *diſp. 8. dub. 17. nu.* 137. lo-
quentes in ſpecie de ignorantia impedimenti matrimonialis, cum
Illuminato Morono *reſponſo* 98. explicante mirificum, & lepi-
dum caſum matrimonialem. Ratio eſt, tum quia *cap. quia circa* 55
de conſanguin. & affinit. reſcribit Pontifex, eſſe diſſimulandum cum
illo, qui contraxit cum impedimento dirimente, ſi graue ſcan-
dalum ex admonitione immineret; tum quia *ſi ſcirem, tibi non
prodeſſe, te non monerem, nec te terrerem*, inquit ſapienter S. Au-
guſtinus *hom. 41. inter* 50. relatus *cap. ſi quis. 2. de pœnit. diſt. 7.* tum
quia *nulli laqueum iniicere debemus*, inquit Gelaſius Papa relatus
c. de neduus. 2. 27. qu. 1. tum quia non teneor monere, aut corrige-
re ignorantem, vel malè agentem, quando præuideo, me nihil
effecturum. S. Th. *2. 2. q. 33. ar. 6.*
56 Amplia præcedentem reſponſionem I. Etiamſi illa ignorantia ſit
iuris diuini, aut etiam naturalis. Ita citati cum aliis apud San-
chez *nu. 9* contra nonnullos ideo fruſtra limitantes, quòd argu-
menta antè allata æquè procedant, vbi eſt ignorantia iuris natura-
lis, aut diuini, quam vbi iuris humani.
Amplia II. Etiamſi peccatum laborantis ignorantia inuincibili,
cedat in alterius innocentis detrimentum. Ita rurſum citati, con-
tra nonnullos. Ratio eſt, quia cùm ſupponamus, pœnitentem
non deſtiturum à matrimonio alteri damnoſo, quantumuis mo-
neatur, omiſſio monitionis non poteſt dici cauſa illius damni;
imò erit illa monitio planè fruſtra; ergo hoc ipſo non adhibenda,
imò neceſſariò omittenda ob periculum præcipitandi pœnitentem
in peccatum formale, vt mox dicam.
57 Amplia III. etiamſi reipſa profutura ſit pœnitenti monitio, ſi
tamen coniuncta ſit cum grauiſſimo incommodo ipſiuſmet, vel
alterius, e.g. prolis, non tenetur confeſſarius eum monere. San-
chez *loc. cit. nu. 10. in fin.* Bonacina *de matrim. q. 3. punct. vlt. nu. 4.*
Lugo *loc. cit. n. 27.* Coninck *num. 136. iuncto nu. 137.* Moronus *l. c.*
Ratio eſt, quia confeſſarius non tenetur pœnitentem cum bona fi-
de procedentem inducere ad res valde arduas, ac perdifficiles ſi-
bi, alteriue. Lugo *loc. cit.*
58 Amplia IV. prædictam reſponſionem quintam, cum duabus pri-
mis ampliationibus, vt non tantùm non teneatur confeſſarius in
prædictis caſibus monere pœnitentem, ſed etiam teneatur non
monere. Sanchez *loc. cit. nu. 7.* Coninck, Lugo, Tannerus *ll. cc.*
59 Reginaldus *l. c. nu. 48.* Moronus *loc. cit.* poſt Medinam, & alios.
Ratio eſt, quia nulli laqueum iniicere debemus. *c. de neduus. 2.
27. q. 1.* cuius ſententiæ ſenſus eſt hic: debemus non iniicere cui-
60 quam laqueum. Etenim hæ voces: *non oportet facere: non debe-
mus facere*, accipiuntur (idcirco hoc exprimo, quia ſcio fuiſſe
ſemel in conſeſſu grauiſſimorum virorum fruſtra de hoc dubita-
tum) plerumque in iure vtroque pro: *oportet non facere, debe-
mus non facere*, vt poſſem innumeris legibus, & capitulis vtriuſ-
que iuris probare, & patet nominatim ex *c. non debet, de reg. iur.
in 6. c. delictum eod. c. ex eo eod. c. imputari eod. l. non debet. ff. de
reg. iur. l. non eſt eod. l. nemo debet eodem.* Atqui reuera iniicitur
laqueus illi, qui cùm eſſet ob ignorantiam inuincibilem liber pe-
riculo peccandi formaliter, & merendi infernum, per confeſſa-
61 rii admonitionem incurrit periculum peccandi formaliter, &
iram diuinam promerendi. Accedit, quòd correctio, & conſe-
quenter monitio debeat omitti, quando per eam futurus eſt de-
terioris, de cuius correctione agitur. S. Thom. *2. 2. q. 33. nu. 6.
in corp.* communiter receptus.
62 Amplia V. Etiamſi confeſſarius præuideat, pœnitentem in in-
ualido matrimonio perreсturum, non ex ſola infirmitate, ſed ex
malitia. Sanchez *loc. cit. nu. 18.* Reginald. *cit. n. 46.* Moronus con-
tra Cordubam: Ratio eſt, quia doctrina nunc primùm allata ex
S. Thom. intelligenda eſt etiam in hoc caſu, & per ſe ex fine cor-
rectionis patet. Repete ſententiam S. Auguſtini relatam ſuprà *n.*
54. Conſentit Dicaſtillo *de pœnitent. diſp. 10. n. 532.*
Limita reſponſionem quartam cùm ampliationibus I. niſi illa
ignorantia impedimenti, ſeu matrimonium cum prædicta igno-
rantia continuatum cedat in graue damnum publicum. Ita cita-
ti in decurſu. Ratio eſt, quia ſcandala, & mala publica præferen-
da ſunt priuatis, quandoquidem bonum publicum eſt diuinius pri-
uato. S. Thom. *2. 2. q. 39. ar. 2. ad 2.* & *cap. bona 1. de poſtul. Pral.*
63 Confirmatur ex Capitulo, *qui ſcandalizauerit, de reg. iur. in 9.*
vbi dicitur: *Vtiliùs ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas re-
linquatur.* Cuius inter reliquos eſt hic ſenſus, quòd ſit conſul-
tiùs dicere, aut facere aliquid profuturum communitati, ex quo
per accidens oriturum ſit in vno, alterone particulari ſcandalum,
quàm veritatem diſſimulare cum communitatis damno poſitiuo,
vel negatiuo. Vide Coninck *num.* 138. & Ioannem Streinium *in
cit. reg. 3.*
64 Limita II. Niſi ſpes ſit illam monitionem, quæ tunc nihil pro-
futura videtur, paulo poſt profuturam. Medina *Cod. de confeſſio-
ne, qu. 16.* Reginald. *n. 47.* Bonac. *num. 12.* tunc enim eſt pœni-
tens monendus de impedimento, ſed *poſt* iam impertitam abſo-
lutionem, ne ſi moneatur antè, ob turbationem impediatur gra-
tia, & fructus ſacramenti. Sicut citati. Limita III. Niſi pœni-
tens

tens dubius de valore ſui matrimonij, interroget confeſſarium, tunc enim tenetur aperire veritatem. Sanchez *num.*24. Lugo *an.* 59. Reginaldus *nu.*44. Filliuc. *num.*99. cum alijs communiter. Et quidem quidquid demum ſequatur. Coninck *num.*140. quem ſequitur Bonacina *num.*11. & videtur omnino conſentire Laymannus *loc. cit. nu.*6. Rationem adferunt, quia ſi in tali caſu confeſſarius nihil reſpondeat, eius taciturnitatem interpretabitur pœnitens in ſuum fauorem, exiſtimabitque, à confeſſario approbari ſuum matrimonium, & ſic erit confeſſarius cauſa peccati ſaltem materialis.

66 Ego tamen exiſtimo cum Tannero *num.*103. & à fortiori cum Morono *loc. cit. num.*69. ſi grauiſſima mala immineant ex clara veritatis manifeſtatione, poſſe confeſſarium diſſimulare veritatem, non quidem dicendo, matrimonium eſſe validum, etenim nullo caſu mentiri licet, ſed diſſimulando, ſe audiſſe, ſe memorem eſſe, ſicuti cum illo, qui inani ſcrupulo dubius eſt, agendum cenſent Sanchez, & Reginaldus *ll. cc.* non planè repugnante Cardinale de Lugo *num.*29. & probabile reputante Dicaſtillo *loc. cit. nu.*

67 541. Ratio eſt, quia etſi confeſſarius prævideat, ſuum ſilentium à pœnitente acceptum iri pro approbatione tacita matrimonij, quia tamen illud ſilentium nec ex natura rei, nec ex inſtituto ſignificat eiuſmodi approbationem, & adeſt grauiſſima cauſa non aperiendi veritatem, ſed dandi potiùs occaſionem falſi judicij, non videtur poſſe illud ſilentium haberi pro mendacio reali. Sicu-

68 ti nec ſimulatio metus *Ioſ.*8. *verſ.*15. nec fictio euntis longiùs *Luc.* 24. *verſ.*28. nec geſtatio veſtis Turcicæ, aut vexilli Turcici ad diſſimulandam religionem catholicam, accenſendà ſunt mendaciis realibus, vt de Ioſue, & Chriſto Domino explicant interpretes, de veſte, & vexillo Turcico Laymannus *l.*1. *tract.* 1. *cap.*11. Sanchez *l.*2. *moral. c.*4. Diana *p.*5. *tract.*7. *reſol.*33. Tannerus *to.*3. *diſp.*1. *q.*7. *num.*110. & nos infrà *c.*51. Cum tamen hæc tria genera actionum exercita in ijs circumſtantiis, in quibus admittuntur à bonis Theologis, æquè, aut magis apta ſint ſignificare rem falſam, ſeu ingenerare falſam opinionem, quàm taciturnitas confeſſarii.

69 Quæres II. *Quid agere teneatur confeſſarius, quando ex pœnitente intelligit, illum cogitare contrahere matrimonium cum impedimento?*

Reſp. I. Clarum eſt, eſſe reſpectu talis pœnitentis vſurpandas ſecundam, tertiam, quartam, ſuperiùs pro illo, qui jam contraxit, allatas regulas cum declarationibus, & limitationibus indicatis. Etenim rationes illic allatæ habent hîc locum à potiori.

70 Reſp. II. Etiam reſponſio allata quinto loco, ſeu *nu.*54. poteſt habere locum, reſpectu illius, qui ex ignorantia inuincibili contracturus eſt matrimonium cum impedimento dirimente. Ita ſingulariter exprimunt Sanchez *cit. diſp.*38. *num.*6. *in fin.* Reginaldus *cit. l.*2. *n.*46. Laymannus *cit. l.*5. *tract.*6. *c.*13. *num* 6. ac Moronus. Ratio eſt, quia generatim loquendo, & abſtrahendo à limitationibus ſuprà indicatis, non tenetur confeſſarius, aut quiſpiam alios monere laborantem ignorantia inuincibili, quando ea nihil profutura, ſed potiùs obfutura videtur; certè nulla lex obligat ad actus inutiles, & otioſos. *cap.*2. *diſt.*4. multò minùs ad per-

71 nicioſos. Et hanc concluſionem eſſe veram etiam cum ampliatione quarta *n.*58. allata tradit Sanchez apertè *num.*7. & non obſcurè ad reliquas etiam ampliationes extendit idem ſequentibus §§.

72 Quæ etſi vera ſunt, verum tamen etiam eſt, poſſe impedimentum longe ſæpius vtiliter detegi ante matrimonium, quàm contracto jam illo, eò quòd & generatim faciliùs impediatur acquirendum, quàm impediatur acquiſitum. argum. *l. patre furioſo* 8. *ff. de his, qui ſunt ſui vel alien. iur.* & ſpeciatim in hac materia longè grauiores difficultates comitentur, ſequanturque matrimonium, aut conſummatum, aut duntaxat ratum, quàm ſponſalia.

73 Quæres III. *Quid agendum confeſſario, quando dubitat, vtrùm ſua admonitio, & impedimenti detectio profutura ſit, ac ne?*

Reſp. I. Etſi generatim loquendo, quando ex admonitione non timetur vllum incommodum, ea ſit adhibenda, eſto dubitetur, vtrùm ſit profutura nec ne. Filliucius *tract.*28. *n.*134. & Lugo *loc. cit. num.*31. rectè dicens, hoc eſſe certum; cùm etiam medicus corporalis teneatur ægro præbere medicinam dubiam, cùm non habet certò, aut probabiliter profuturam. Sanchez *l.* 1. *moral. c.*9. *nu.*39. quia tamen in hac præſenti materia non poteſt dubium de bono ſucceſſu, ſeparari à dubio de pernicioſo euento, ideo illa doctrina non habet hîc locum, ſed potiùs alia, quam

74 vterque hic Doctor cum alijs tradit. Quòd ſcilicet quando confeſſarius dubitat, ſitne ſua admonitio profutura, an potiùs obfutura, debeat vtilitatem, & damnum, item gradus ſpei, & timoris inter ſe comparare, atque omnibus penſatis eligere id, quod præponderat, non tamen metaphyſicè conſiderando exceſ-

75 ſum. Dicaſtillo *loc. cit. num.*544. Et verò Laymannus *cit. cap.*13. *num.*6. ita arbitratur: *Si de matrimonio non contracto, ſed contrahendo agatur, plerumque eius occultum impedimentum ſignificandum eſt, ſi aliqualis ſpes ſit, perſuadere poſſe pœnitentem, vt ab eo abſiſtat, vel diſpenſationem impetret, idque partim ob reuerentiam Sacramenti, ne inualidè ſuſcipiatur, partim ob alia multa incommoda, quæ ex inualido coniugio conſequi ſolent.)*

Quæres IV. *Quomodo practicanda ſint doctrina indicata in hac ſectione?* 76

Reſp. Hoc modo. Quando tibi obtingit pœnitens, quem certo noſti irretitum impedimento dirimente, de quo tamen nullam omnino mentionem facit, debes, poſtquam finiit is enarrationem ſuorum peccatorum, eum benignè interrogare, anne ſuam conſcientiam integre exonerarit; an nullo ſcrupulo circa vllam materiam angatur; ita tamen circumſpectè eſt hoc faciendum, vt tali interrogatione, aut interrogandi modo non ingeneretur abſque fructu pœnitenti conſcientia dubia, atque perplexa, ſicuti ſingulariter notat Sanchez *l.*. *num.*3. & ex eo Bonacina *loc. cit. n.*101.

Si reſpondeat pœnitens, ſibi nil ſcrupuli remanere, tunc 77 præſume, eum laborare ignorantia potiùs inuincibili, quàm vincibili, tum quia *præſumitur ignorantia* (inculpabilis) *vbi ſcientia non probatur.* text. *c. præſumitur de reg. iur. in* 6. tum quia nemo præſumitur eſſe malus, niſi probetur. *l. Omnes. Cod. de inoff. teſtam.* Eſt autem malus, & peſſimus, qui ignorantia vincibili tantæ rei laborans negat, ſe ſibi eſſe conſcium vllius peccati. Poteſt autem illa inuincibilitas ſæpe præſumi, quando eſt quæſtio de iure humano, non omnibus noto, aut circa quæſtiones facti. Tannerus *loc. cit. nu.*101.

Si verò ad hanc interrogationem reſpondeat pœnitens, ſe non 78 amplius multum habere, quod dicat (hac enim phraſi vtentes quandoque audiui) tum ſane vrgendus eſt, vt illud *non multum* aperiat, cùm ſit ſatis probabile; deſignari ab illo dubium de ſui matrimonij valore, adeoque laborare dubia, vel vincibiliter erronea conſcientia, cum qua non poſſe abſolui, conſtat ex dictis *num.*50. At verò, quando ex coniectura paulò antè *num.*77. in- 79 dicata veroſimiliter credis, interuenire ignorantiam inculpabilem, tum apud temetipſum examinare debes, vtrùm ſpes ſit, illum acquieturum tibi præcepturo vel omnimodam, vel ſaltem à toro (prout circumſtantiæ ferent) ſeparationem. Ad quam 80 ſpem concipiendam faciunt crebræ, grauesque inter ipſum, & putatitiam vxorem rixæ, magna ætatis diſparitas, impedimenti abſque culpa contracti qualitas &c. Sicuti vice verſa amor mutuus, ætas parilis, prolium copia, ſcelus detegendum &c. reddunt perdifficilem ſeparationem, ſicuti ego ſum expertus.

Quòd ſi confeſſarius poſſit diſpenſare, aut facilè impetrare di- 81 ſpenſationem, tum plerumque diſſimulare non debet, quia etſi nunc inuincibilis ignorantia adſit, ea tamen ſucceſſu temporis remoueri poteſt, vt ſapienter monet Laymannus *cit. num.*6. Mo- 82 dus autem facilè impetrandi diſpenſationem pro foro interno, eſt ſi Romam ſcribatur ad aliquem Patrem Pœnitentiarium Ordinis Prædicatorum, vel Minorum de obſeruantia, vel noſtræ Minimæ Societatis; etenim ex Pij V. Inſtituto, anno 1570. hi Religioſi Ordines funguntur officio Pœnitentiariorum in tribus præcipuis Vrbis Eccleſiis, vt etiam refert Franciſcus Sacchinus 3. *part. hiſtoria Societ. libr.*6. & magna cum charitate Eminentiſſimo Domino Cardinali ſupremo Pœnitentiario exhibent ſupplicationes, impetrant gratiam petitam, mittuntque in diuerſas Europæ Prouincias. Quæ 83 autem circumſtantiæ in literis pro diſpenſatione ad Pœnitentiariam mittendis exprimendæ ſint, docet Filliucius *tract.*10. *part.*3. *cap.*10. *nu.*25. *& ſeqq.* vbi etiam indicat illas, quæ in literis ad Datariam, ſeu Cancellariam Apoſtolicam, atque adeò pro foro externo miſſis exprimi debent; nos infrà *nu.*180. referemus ſpectantes ad Pœnitentiariam.

N B. Translatio materiæ interrupit num. marg.

SECTIO IV.

Complura corollaria deducuntur ex dictis ſectione præcedenti.

SVMMARIVM.

Quatenus confeſſarius teneatur pœnitentem vrgere ad reddendum debitum coniugale, cuius, quod matrimonium eſt inualidum? 100.
An liceat dicat tali, eum, cum qua contraxit, eſſe eius vxorem? 103.
An liceat rem imperare materialiter malam? 104.
Quid agat idem confeſſarius audiens, gliſcere famam de inualiditate matrimonij ſui pœnitentis? 106.
Quid quando caſu intelligat, pœnitentem velle ducere viduam, cum qua ante viduitatem patrauit adulterium, promittens, ſe eam ducturum poſt mortem mariti? 107.
Quid circa hoc, & alia doceat experientia? 109.
Inſtantia confeſſarij imprudentis. 111.
Quando diſſimulatione vtendum? 112.

Quan-

Quando non vtendum? 113.
Quid ſi ex detectione impedimenti nihil aliud ſit ſecuturum, quàm magna triſtitia alterius partis? 115.
Quid ſi ſeparatio ceſſura ſit in eius ruinam grandem? 117.
Caueat Confeſſarius, ne in ſimilibus caſibus vtatur illicitè notitia confeſſionis. 119. & ſeqq.
Quid ſi in caſibus, quibus permittitur diſſimulatio impedimenti occulti, prauideatur fore, vt obtingat primogenitura illi, cui minimè debetur a parte rei? 125.
Quid ſi preuideatur celebratum iri contractum illicitum? 125.
Confeſſarius caueat in hac materia, ne plus reſpondeat, quàm interrogetur. 126.
Proponitur Caſus hanc in rem. 127.
In dubio, an matrimonium bona fide initum valeat, haberi debet pro valido? 130.
Sæpe non debet Confeſſarius imperare pænitenti iam agnoſcenti impedimentum, & volenti permanere, ſed legitimo modo, in vam inito, vt de hoc moneat vxorem pro nouo ineunda. 132.
Quid ſi ſciat, vxorem non renouaturam conſenſum, vbi intellexerit nihil valere ſuum matrimonium? 135.
Non debet hic laborare de præſentia parochi. 137.
Non eſt certum, defectum iuriſdictionis in miniſtro Sacramentorum ſuppleri ab Eccleſia, etiſi procedatur bona fide. 139.

100 POſſunt pro praxi ex dictis *ſect. præcedente* colligi hæc corollaria.

I. Quando noſti, aliquem laborare impedimento dirimente, & talem ex auerſione, vindicta, odio coniugis putatitij nolle vti communi toro, nec reddere debitum coniugale, teneris illi imperare, ſi tuus ſit pœnitens, vt reddat debitum coniugale, poſito quòd ille pœnitens laboret ignorantia inuincibili impedimenti, & quod adſint cauſæ ſufficientes non manifeſtandi illud. Sic tenet Sanchez *l. 2. de matrim. diſp. 48. n. 8.* Coninck de Sacramentis *diſp. 8. num. 139.* Reginald. *lib. 2. n. 47.* Filliucius *tr. 10. p. 1. nu. 98.* Tannerus *tom. 4. diſp. 6. q. 9. n. 102.* Laymannus *lib. 5. tr. 6. c. 13. n. 6.* nouiſſimè, & bene P. Dicaſtillo *de pœnit. d. 10. n. 535. & ſeqq.* contra Sotum, & Bonacinam de matrimon. *qu. 3. punct. vlt. nu. 6.*
101 Ratio eſt, quia confeſſarius nequit abſoluere pœnitentem, niſi rite diſpoſitum. Supra *nu. 5.* Niſi autem tali pœnitenti præcipiatur vt reddat debitum, erit malè diſpoſitus; ſuppono enim eſſe ita conſtitutum, vt non ſit redditurus debitum, niſi ex confeſſario intelligat, ſed ad id teneri, nec abſolutum iri, niſi proponat reddere.
102 Non obeſt I. quod obiicit Bonacina: ſcilicet mentiturum confeſſarium, ſi tali pœnitenti dicat, illam, cui ipſe non vult reddere debitum, eſſe eius vxorem; nam primo ſufficit, ſi dicat, *ſcis, quid vos duo mutuo promiſeritis, quando copulati fuiſtis,*
103 *& quod illa promiſſio obliget ſub mortali.* Deinde, etſi dicat, illam eſſe vxorem eius, imitabitur phraſin ſcripturæ, S. Ioſephum vocantis identidem patrem Chriſti Domini, & ideo vocantis, quòd bona fide vulgò crederetur eſſe eius pater.
104 Non obſtat II. quòd non liceat imperare rem malam, etiamſi duntaxat ſit materialiter mala. Etenim vel negari poteſt cum Coninck *loc. cit.* copulam illam eſſe materialiter malam, ſeu materiale peccatum, eò quòd illud non poſſit, vel debeat vocari materialiter peccaminulum, quod homo vitare non poteſt, non poteſt autem ille, de quo loquimur, vitare ſalua conſcientia, redditionem debiti. Vel etiam poteſt negari aſſumptum Bonacinæ, in caſu, quo præcipitur materiale peccatum, eo fine, vt euitetur formale alias ineuitabile, cùm ratio dictet, è duobus malis minus eſſe eligendum. *l. quoties nihil. ff. de reg. iur.* & tam multi Doctores in materia de ſcandalo tradant, fas eſſe minus peccatum ſuadere parato patrare maius; & *cap. 13.* retulerimus tam multos affirmantes, fas eſſe ad ebrietatem prouocare, quando prouocati peccatum nequit alia ratione, quam per ebrietatem eius impe-
105 diri. Quod dixi de nolente reddere debitum ob iniuſtam indignationem, idem cum Coninck dico de nolente reddere ob religionem voti caſtitatis, nam tale votum non eximit ab obligatione reddendi debiti.
106 II. Confeſſarius, qui nouit gliſcere famam publicam de alicuius matrimonij inualiditate, debet ſequi doctrinam *num. 63.* traditam, quia ſcandali publici maior, quàm priuati ratio habenda eſt. Sanchez *nu. 15.* Coninck *nu. 138.* Reginaldus *nu. 46.* Aſſerenti tamen pœnitenti, famam illam eſſe falſam, poterit ipſe confeſſarius, ſi non niſi ex fama hauſit opinionem de illa inualiditate, fidem habere, vtpote teſti ſimul & reo, eumque abſoluere, cum onere tamen, vt ipſe conetur, quoad poterit, manifeſta probatione veritatis mendacem famam ſupprimere; tenetur enim quiſque ſcandala publica, quoad poteſt, tollere per veritatis manifeſtationem, aut aliam commodam rationem. S. Thom. 2. 2. *q. 43. art. 8. in corp. & ad 5.*
107 III. Quando vxoratus tibi confitetur, ſe carnaliter peccaſſe cum Bertha, eique promiſiſſe, ſe illam ducturum, ſi ſuperuixerit vxori, communiter debes illi dicere, vt deponat animum eiuſmodi matrimonij, fore enim nullum. Ratio eſt, quia communiter poteſt ſperari fore vt deponat hunc animum. Et vel maximè id faciendum eſt, quando ipſa Bertha id confitetur, & ſignificat, ſe 108
præcipuè ob ſpem matrimonij ſolere conſentire in adulterinum congreſſum. Poſſunt nihilominus etiam in hoc ipſum impedimentum criminis incurrere tam graues circumſtantiæ, vt debeat confeſſarius diſſimulare veritatem, vt ego ipſe diſſimulaui ſemel.

IV. In hoc tamen, & ſimilibus caſibus expertus ſum, practicandam doctrinam à Sanchez *cit. diſp. 38. num. 11.* Bonacina *cit. punct. vltim. num. 12.* & alijs traditam, vt quando confeſſarius videt, ſe hodie nihil profecturum, profecturum autem alio tempore, differat in aliud tempus monitionem de impedimento inuincibiliter ignorato. Fit enim, vt quandoque implicitus eiuſmodi impedimento confiteatur aliquid, ex quo confeſſarius deueniat in eius notitiam, & ſimul indicet pœnitens, ſe velle impoſterum illi ipſi confeſſario ordinariè confiteri. In hoc caſu, ſi 109 110
non poſſem concipere indubiam ſpem auertendi illum à peccato materiali, differrem, donec mihi bis, terue eſſet confeſſus, quia & ſic melius peruenirem in notitiam circumſtantiarum, facientium ſpem vel deſperationem proſperi ſucceſſus, & mea, vtpote noti magis, verba plus ponderis eſſent habitura. Videndum tamen eſt, an, & quale ſit periculum, ne interim contrahatur (ſi nec dum contractum eſt) matrimonium, quia ſemper difficilius dirimitur contractum, quàm non contrahatur dirimendum.

V. Verum eſt id, quod cum Melchiore Cano *in relect. de pœnit. part. 6.* tradit Reginaldus *num. 47.* & Coninck *num. 137.* ſcil. pro 111
imprudente confeſſario eſſe habendum, qui ſciens, ſuum pœnitentem in quarto gradu affinitatis contraxiſſe, & in eo contracto multos annos optima fide vixiſſe, copioſam prolem ſuſcepiſſe, non abſque grandibus ſcandalis, aliiſue grauiſſimis malis poſſe fieri diuortium, manifeſtat ei vitium ſubſtantiale matrimonij; attamen fieri etiam poteſt in prima harum circumſtantiarum, vt neceſſe ſit manifeſtare, exempli gratia, ſi credatur, quod ille putatitius maritus velit, & poſſit intra breue tempus impetrare diſpenſationem, nec aliud obſit, quam quòd multis annis vnà vixerint. Ratio eſt, quia hæc circumſtantia eſt exigui momenti, ſi conferatur cum incommodis annexis matrimonio inualido.

At inquies: *Quid ſi meritò timeat, aut credat confeſſarius, fore vt ille pœnitens cognoſcat putatitiam vxorem reddendo, vel etiam petendo debitum, priuſquam diſpenſatio adueniat?* 112

R. In caſu, quo non poſſit facilè, ſeu intra breue tempus diſpenſatio impetrari, aiunt Coninck *de Sacrament. diſp. 8. nu. 137.* & Bonacina *de matrim. quæſt. 3. punct. vlt. n. 8.* eſſe vtendum diſſimulatione, propter periculum fornicationis: at quando poteſt intra breue tempus impetrari, non exprimunt, vtrùm ſit etiam diſſimulandum poſito illo etiam periculo. Cenſeo ego, eſſe diſſimulandum, ſi confeſſarius ipſe ſit impetraturus diſpenſationem, eaque vſurus pœnitens, quia interim pœnitens non admittet niſi materialem fornicationem: at quando non niſi per ipſum pœnitentem eſt impetranda, & quidem, vt ſuppoſui, breui, ex. gr. intra vnum, alterumue menſem, aut trimeſtre, tum latius eſt ei manifeſtare impedimentum, cum periculo 10. aut 20 fornicationum committendarum illo trimeſtri (dummodo adſit propoſitum non committendi) quàm permittere illum in ſtatu, in quo fortè mille fornicationes materiales admittet, iiſque perpetratis fortè aliundè tandem innoteſcet nullitas matrimonij. 113

Rationem hanc adfero, quia etſi vna fornicatio formalis ſit centuplo maius malum theologicè loquendo, quàm mille materiales; illud quippe eſt maius malum, quod priuat maiore bono. S. Thom. 1. 2. *q. 149. art. 3.* è duobus autem malis eligendum eſt minus, attamen dare indirectè, & præter intentionem occaſionem vnius, aut plurium fornicationum formalium, non eſt maius malum (ſi tamen malum vocandum) quàm relinquere deliberatè in certiſſimo periculo committendi longè plurimas materiales fornicationes, & fortè olim formales; cùm præſertim etiam haud quaquam ita certum ſit, fore vt antequam adueniat diſpenſatio, peccet pœnitens carnaliter cum ſua Bertha, quàm certum eſt, illum, ſi non moneatur, ſæpiſſime cum illa commixtum iri. Atqui in moralibus ratio certitudinis multùm præponderat rationi incertitudinis, vt patet per ea, quæ ex Arriaga retuli *cap. 9. ſect. 7.* & quæ præterea habet Nauarr. *in c. ſi quis autem de pœnit. d. 7. n. 87.* 114

VI. Quando confeſſarius præuidet, maritum putatitium factutum eſſe diuortium, ſi intelligat nullitatem matrimonij, & ex illo matrimonio nil aliud mali ſecuturum, quàm quod putatitia vxor ſit peregre lacuta, non exprimunt Doctores, quid teneatur, aut poſſit tacere confeſſarius. Ego cenſerem, aperiendum impedimentum. Ratio eſt, quia puto, eſſe in prudenti æſtimatione minùs malum (ſi tamen malum) dare occaſionem triſtitiæ, atque offenſionis vnius mulierculæ duntaxat, quam non retrahere à tot materialibus fornicationibus. Idem rectè diceret quiſpiam, caſu, quo proles eſt ſuſcepta. Exciperem tamen caſum, quo illud diuortium cederet in veram infamiam vxoris putatitiæ. e. g. 115 116 117

quia

quia illa ante matrimonium fornicata fuit cum fratre, & patrue-
le mariti; nec enim adeſt hic ſufficiens cauſa diffamandi illam.
118 VII. In his omnibus caſibus ſupponitur, confeſſarium non pro-
cedere ex notitia confeſſionis alienæ, ſed ſolùm ex notitia, quam
extra confeſſionem habet, vel ex confeſſione illius ipſius, cui, an
ſit à ſe indicandum impedimentum, dubitat. In primis enim cla-
119 rum eſt, grauiſſimè peccaturum, ſi directè vel indirectè reuela-
ret peccatum perſonæ, ex cuius confeſſione intellexit impedi-
mentum; nam omnis vſus confeſſionis, per quem directè, vel
indirectè reuelatur aliquod certum peccatum pœnitentis eſt veti-
tus, vt fusè declarauimus in Experientiis *tr.7. Caſ.23.*
120 Deinde, etiam ſi vſus illius notitiæ non haberet adiunctam vl-
lam omnino manifeſtationem peccati, detecti in confeſſione, ſi
tamen cederet in aliquod detrimentum vel damnum illius, ex cu-
ius confeſſione hauſi eandem notitiam, abſtinerem ego illo vſu.
121 Exempli gratia: Camilla mihi confeſſa eſt, ſe cum Camillo puta-
titio marito viuere, & agere, quoad petitionem, redditionem-
que debiti, perinde acſi eſſet verus maritus, cùm tamen ſint
iuncti quarto gradu affinitatis, quàm coniunctionem ignoret Ca-
millus, ipſa autem primùm ab hinc menſem cognouerit, nolit
verò manifeſtare, eò quòd ſi reſciret Camillus, eſſet ipſam repu-
diaturus, quam tamen repudiationem ipſa ſummopere horreat.
122 In hoc caſu etſi non potuerim impertire abſolutionem Camillæ,
vtpote nolenti recedere à conſortio coniugali, ſeu potius forni-
catio; licèt etiam fieri vtique poſſit, vt ſine vlla manifeſtatione
huius fornicarii conſortii Camillo dicam: *Mi bone vir, video te in*
alio ſtatu verſari, quàm putas; tuum matrimonium nullum eſt, ſi-
quidem certè ſcio, tuam vxorem eſſe tuam affinem in quarto gradu,
vt facilè tutò diſces, ſi probè ſubduxeris calculos; in hoc, inquam,
caſu agam in primis contra obligationem ſecreti naturalis, ſi Ca-
millo tale quid indicaro, quia clarum eſt, Camillam ſaltem ta-
citè eſſe mecum pactam de ſecreto naturali, quando illud impe-
123 dimentum pandit; ſiquidem cenſetur tunc ſub tacito pacto id
non manifeſtandi alicui aliquid reuelari, quando ei detegitur, qui
munus habet adhibendi remedium, & tanquam tali ei detegitur
gratia conſilii, ſolaminis, aut alterius emolumenti. Nauarrus
in Manuali *cap.25. n.42.* latè Molina *tract.4. de iuſtitia. diſp.5.* &
nos ſuprà *cap.19. n.87.* Atqui ex vna parte certum eſt, me, vt-
pote confeſſarium, habere munus adhibendi remedium, ex al-
tera autem parte non minùs eſt certum, Camillam mihi vt tali ma-
nifeſtaſſe impedimentum.
124 Agam deinde contra obligationem confeſſionis ſigilli, tum quia
hoc ipſo indicabo Camillo affinitatem Camillæ, cùm tamen ſub
ſecretum ſigilli ſacramentalis ita cadant circumſtantiæ, & obiecta
peccati, defectuſque etiam naturales pœnitentis, vt ſigillum vio-
lem, ſi dicam, te eſſe voto caſtitatis obſtrictum, aut illegitimo
matrimonio natum, poſito, quòd id manifeſtaris mihi, dum te
de violata caſtitate, aut ſuſpecto ſacro ordine accuſabas. In Ex
perientiis *tr.7. nu.792.* Lugo *loc. cit. nu.52. & 55.* Tum quia, non
licet vti notitia confeſſionis in graue incommodum temporale pœ-
nitentis, etſi per eum vſum nil aliud intendatur, quàm emenda-
tio illius. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp.16.* cum plurimis, con-
tra non paucos. Etenim iſte vſus reddit confeſſionem valde odio-
ſam, cùm tamen omnis vſus confeſſionis, qui illam reddit gra-
uem, & odioſam, ſit extra confeſſionem ſemper vetitus, vt pro-
bauimus in Experientiis, ſeu *Tom. priore tr.7. n.881.* ac declaraui-
mus multis inſtantiis *n.891. & ſeqq.*
125 VIII. Rectè ſcribit Bonacina *cit. qu.3. de matrim. punct. vlt. n.*
7. quæ tradidimus de obligatione non indicandi impedimentum,
quando non eſt ſpes efficiendi aliquid boni, extendenda eſſe ad
caſus, quibus cognoſcit confeſſarius, à pœnitente ex ignoran-
tia inuincibili poſſideri primogenituram debitam iure alteri, aut
ab eodem exerceri contractum vſurarium, aut non cogitari de
reſtitutione alioquin neceſſaria, aut denique agi, vel actum iri
quidpiam contra ius naturale, diuinum, aut humanum: dum-
modo ea inuincibilis ignorantia non verſetur circa neceſſaria ne-
ceſſitate medii, & non impediant ſcandala publica, &, vt dixi,
non ſit ſpes, fore vt ſi obligationem reſtitutionis, v.g. intimem,
reſtituat pœnitens. Ita etiam ſentiunt Doctores relati *ſect. præced.*
Et ratio eſt, quia ea, quæ conueniunt in identitate rationis, non
debent ſeparari in conſtitutione iuris. Dynus *in cap. in argument.*
de reg. iur. in 6.
126 IX. Cautè monet Laymanus *cit. lib.5. tract.6 cap.13. n.6.* ca-
uendum eſſe confeſſario, ne, ſi fructum ſecuturum, non ſperet,
plus reſpondeat, quàm à pœnitente interrogetur. E.g. vtrùm
matrimonium contractum ab eo, qui ante nuptias ſimplici voto
caſtitatis obſtrictus erat, validum exiſtat, & an vxori debitum red-
dere teneatur? In hoc caſu rectè reſpondebit confeſſarius, & ma-
trimonium eſſe validum, & reddendum debitum, non tamen pru-
denter aget, ſi addat, nefas eſſe petere debitum; etſi enim reuera
nefas eſt petere *c. quidam, de conuerſ. coniug.* & infiniti Doctores,
quos enumerat, ſequiturque Sanchez *lib.9. de matrim. diſp.33.*
n.14. quia tamen pœnitens non interrogat de petitione, non eſt
opus muſcas illi inicere, præſertim cùm non ſit improbabile ſal-
tem ob authoritatem, quòd etiam liceat petere.
X. Ex hoc vlterius inferes, quid agendum fuerit in hoc. 127

Non Ficto, ſed vero Caſu.

T*Itius Caio Sacerdoti in confeſſione dixit: Verſor iam decennium*
in matrimonium cum Sibylla, ſed nunquam potui ſemen immit-
tere in eius vas, vtpote arctum. Quæro an peccauerim, &
peccaturus ſim, illam cognoſcendo? In hoc, inquam, caſu debet
Caius aperire veritatem, de qua interrogatur iuxta dicta nu.64. &
65. At verò priuſquam pronuntiet, matrimonium eſſe inualidum,
debet interrogare, an cæteroquin ament mutuò Titius, & Si- 128
bylla, an verò ſæpe grauiter iurgentur: habeatne Sibylla magnam
parentelam, & potentem, an exiguam, aut nullam: poſſitne ipſe
eius conſortio carnali carere, nec ne? Hiſce & ſimilibus conſide-
ratis dicet, vel non dicet Caius, matrimonium eſſe inualidum,
adeoque rem deferendam, vel non deferendam ad magiſtratum
eccleſiaſticum.
XI. Rectè Tannerus *tom.4. d.9. qu.9. dub.9. anm.169.* ita diſſe- 129
rit: Non poteſt confeſſarius propter vllum, licèt euidens matri-
monii impedimentum, matrimonium publicè contractum, & in
opinione vulgi validum, etſi re ipſa inualidum, dirimere, & co-
niuges, quoad cohabitationem (quoad totum enim vltro ſe ip-
ſos re cognita diuidere tenentur) ſeparare, hoc enim iudicis ec-
cleſiaſtici publicæ ſententiæ, ob vitandum ſcandalum, permit-
tendum eſt, idque multò magis, ſi matrimonii valor ſit dubius, ne 130
fortè ius partium violetur.) Ita Tannerus. Ratione cuius poſtre-
morum verborum: Noto, in primis in dubio an matrimonium bo-
na fide valeat, cenſendum eſſe valere, iuxta ea, quæ diſſerit San-
chez *lib. 2. de matrim. diſp.41.* etenim in dubio melior eſt conditio
poſſidentis bona fide vxorem. arg. *l. in pari ff. de reg. iur.* Deinde 131
eſſe confeſſario in præcedentibus dubiis amplectendam, quoad
fieri poteſt, mitiorem, & pœnitenti fauorabiliorem ſententiam
iuxta doctrinam in noſtro Clypeo Clement. iudicum declaratam,
probatam, defenſam toto illo opuſculo.
Vnde vlterius ſubinfero, poſſe à confeſſario perſæpe in praxi 132
obſeruari doctrinam, quam Caietanus, Sotus, Petrus de Ledeſma,
Henriquez *l.11. cap.3. anm.6.* aliique plures, apud ipſum, & San-
chez *lib.2. diſp.36.* ſequuntur, quòd videlicet, quando matrimo-
nium fuit ab initio inualidum, ob impedimentum criminis, co-
gnationis, affinitatis, &c. & poſtmodum vnus coniugum e.g. ma-
ritus obtinuit occulte diſpenſationem, non ſit neceſſe, vt confeſ-
ſarius præcipiat marito, vt ipſe impedimentum detegat vxori, &
ab ea petat nouum conſenſum. Licet enim verior ſit opinio San-
chezii, Palai *ll.cc.* Coninck *d.24. de ſacramentis, num.89.* Bonacinæ 133
q.2. de matrim. p.9. num.7. Dicaſtillo *de matrim. diſp. 2. dub.10.* om-
nino legendi, & aliorum, exiſtimantium, requiri, vt impedimen-
tum detegatur per ſe loquendo, tum quia certum eſt, primum
conſenſum non ſufficere, & ſecundus vix poteſt haberi, aut præ-
ſumi, niſi manifeſtetur impedimentum, tum quia ita præſcribitur in
Bullis pœnitentiariæ, vt patebit ex Breui deſcribendo *n.141. ſect. ſeq.*
Si tamen timeantur grauia mala ex indicatione impedimenti; 134
poteſt in praxi habere locum doctrina illa Henriquezii, præſer-
tim ſi maritus dicat vxori putatiuæ: Nonne vis me ſemper habe-
re pro tuo marito? vel: Nonne ita me amas, vt ſi non eſſem 135
tuus maritus, habere me velles? & ipſa reſpondeat: *volo*: *vel-*
lem: Imò ſi vxor ſit nimis moroſa, & non velit reſpondere: *volo*:
vellem: attamen petat ipſa, aut reddat debitum affectu coniugali,
practicè tuta eſt ſententia negans, opus eſſe dicere vxori aliquid
de nouo conſenſu, ſed rem totam poſſe diſſimulari, ſi videl. non
poſſit abſque graui incommodo vllus conſenſus expreſſus obtine-
ri, hanc enim ſententiam (etſi oppoſitam iudicem ego veram eſ-
ſe ob authoritatem tutam in praxi, cenſet Sanchez *loc. cit. n.9.* Bo-
nacina *loc. cit.* Palaus *nu.4.* & alii plures, etſi vxor ſciret, matri-
monium non fuiſſe ab initio validum, negatura eſſet omne ſuum 136
conſortium, & petitura diuortium. Dicaſtillo *loc. cit. nu.90.* Ita-
que hæc doctrina adhuc tolerabilior, quando maritus metu, vel
fictè contraxit, & depoſuit iam metum, ac fictionem, poſito
quòd vxor ab initio conſenſerit ſine metu, aut fictione; nam plu-
res authores cenſent, non eſſe neceſſarium, vt vxor tunc de no-
uo conſentiat, ſicuti præter citatos tenet Tannerus *tom.4. diſp.8.*
qu.4. n.108. poſt S. Thomam, Bonacinam, & alios. Vide infra *n.*
244. & ſeqq. & difficilem caſum quem propono in priore tomo *tr.*
9. caſ.20. n.361.
Sed & obſeruare debet confeſſarius, nullum ſcrupulum eſſe mo- 137
uendum pœnitenti, ratione præſentiæ parochi, aut teſtium, quan-
do fit reualidatio matrimonii antea ob impedimentum occultum
inualidi, & in facie Eccleſiæ cum denuntiationibus celebrati.
Quia S. Pius V. ita declarauit. Nauarrus *in Enchir. c.22. nu.70.* vbi
etiam teſtatur ita practicari à prætorio pœnitentiariæ. Conſentit
Sanchez *l.2. diſp.22.* Palaus *l.c. §.2.* Perez *diſp.39. de matrim. ſect.*
4. cum

q. cùm plurimis contra alios, & quidem in illo Breui, quod mox ſubijciam, expreſsè dicitur, matrimonium, quod per diſpenſationem reualidatur in foro conſcientiæ, non eſſe reualidandum coram parocho, & teſtibus.

138 Et quia neceſſitas aſſiſtendi matrimonio prouenit ex ſola voluntate Pontificis, illam ex vi iuriſdictionis ſuæ inducentis, licèt ipſa actualis aſſiſtentia non ſit propriè actus iuriſdictionis, ſed teſtis legitimi. Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 21. num. 5.* ideo forſan inferet quiſpiam, ab Eccleſia ſuppleri defectum illius aſſiſtentiæ, ſi quo caſu ex probabili iudicio Doctorum, ea tunc omittatur, cùm cæteroqui ex ſe foret neceſſaria, argument. eorum, quæ de ſuppletione defectus, in actionibus iuriſdictionalibus admiſſi ex probabili ſententia, ſeu errore publico, tradit ex communi Lugo mox citandus.

139 Quandoquidem tamen, nullo modo certum, ſed duntaxat probabilius eſt, illum defectum habitualis iuriſdictionis ſuppleri ab Eccleſia, ſicuti oſtendo in Experientijs *tract. 7. cuſ. 3. num. 114.* idcirco nollem ex ita neceſſitatem accommodare praxi ſententiam communiorem Lugonis *de pœnit. diſp. 19. ſect. 2.* diſſentientis ab his quatuor Doctoribus, & alijs pluribus.

SECTIO V.

Quomodo intelligenda ſint Breuia ſacræ pœnitentiariæ, circa diſpenſationes matrimonij in foro conſcientiæ?

SVBSECTIO I.

Refertur formula Breuium huius temporis, & differentia illarum ab antiquioribus.

SVMMARIVM.

Deſcribitur forma communium Breuium, in quibus ſacra Pœnitentiaria diſpenſat in impedimentis matrimonij pro ſolo foro interno n. 141.
Breuia huius ætatis multum differunt ab antiquioribus. 142.
Indicantur octo articuli, in quibus differunt. 143. & ſeqq.
Qui autores explicent Breuia ſolitum diſpenſationum? 152.

140 HAnc quæſtionem non cogitabam proponere, aut reſoluere, quia tamen, dum huius ipſius capitis materiam conſcribebam, rogatus fui per literas a quodam confeſſario, vt ſibi reſoluerem plura dubia, quæ ipſi luerant orta circa Breue Apoſtolicum ab ipſo in hac materia expediendum, quia etiam aliàs non ſemel fui ſolicitatus quæſtionibus concernentibus hoc idem argumentum, ſcioque complures eſſe, qui hæreant ancipites, ſecutus rationem, quã tenui *ſupr. tr. 4.* ſeu in Theſauro Indulgentiar. *p. 2. c. 26.* explanando commune Breue Indulgentiarũ pro altaribus priuilegiatis, adſcribam recens (erat receutiſſimum cùm ab hinc annos XXII. hæc commentarer) Breue ſacræ Pœnitentiariæ Romanæ, eiuſque ſingulas clauſulas explicabo; conſtat id verbis ſequentibus.

141 *NIcolaus Tituli S. Mariæ Angelorum ſacræ Romanæ Eccleſiæ Preſ-*
ab *byter Cardinalis Ludouiſius diſcreto viro* a *Confeſſori*, b *Magi-*
c *ſtro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex* c *approbatis ab Or-*
d *dinario, per latorem præſentium ad infrà ſcripta ſpecialiter* d *eli-*
gendo, ſalutem in Domino. Ex parte latoris præſentium nobis oblata
petitio continebat, quòd ipſe alias matrimonium cum muliere, cu-
e *ius ſororem antea* e *carnaliter cognouerat, publicè in facie Eccleſiæ*
contraxit, & ſucceſſiuè conſummauit. Cùm autem, ſicuti eadem
petitio ſubiungebat, lator prædictus ob impedimentum ex præmiſſis
proueniens in dicto matrimonio remanere nequeat abſque Apoſtolicæ
f *Sedis diſpenſatione, ad vitanda* f *ſcandala, quæ, ſi diuertium fie-*
ret inter eos, veriſimiliter oriri poſſent; ac pro ſua conſcientia quiete
g *cupit à præmiſſis, quæ ſunt occulta,* g *& de quibus plurimum dolet,*
abſolui, ſecumque deſuper diſpenſari. Quare ſupplicauit humiliter,
vt ſibi ſuper hoc de opportuno remedio prouidere dignaremur. Nos igi-
tur qui Pœnitentiariæ Domini PP. curam gerimus, huiuſmodi ſup-
plicationibus inclinati, auctoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis con-
h *ceſſa diſcretioni tuæ committimus, quatenus, ſi eſt ita,* h *dictum*
ik *latorem, audita* i *prius eius Sacramentali confeſſione, ac* k *ſublata*
occaſione, ſi qua adhuc extat, amplius cum dicta ſorore peccandi, l
à quibuſuis l *ſententijs, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas prop-*
ter præmiſſa quomodolibet incurrit, inceſtu, & exceſſibus huiuſmodi
abſoluas m *hac vice, in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta inde ei* m n
pro tam enormis libidinis exceſſu, o *grani pœnitentia ſalutari, ac* o
confeſſione Sacramentali peccatorum ſuorum p *ſingulis ſcilicet menſi-* p
bus, vt minimum ſemel, aut quoties tibi videbitur, & alijs, quæ q q
de iure fuerint iniungenda, demum, dummodo impedimentum præ-
fatum ſit, r *occultum, & ſeparatio inter latorem, & præfatam* r
mulierem fieri non poſſit abſque ſ *ſcandalo, ex cohabitatione verò de* ſ
t *incontinentia probabiliter timendum tibi viſum fuerit, aliudque* t
u *Canonicum non obſiet, cum eodem latore, & dicta muliere de nul-* u
litate prioris conſenſus x *certiorata, ſed ita cautè, vt latoris delictum nunquam detegatur,* matrimonium cum eadem, & vterque in-* x
ter ſe de nouo ſecretè y *ad vitanda ſcandala, præmiſſis non obſtantibus* y
contrahere, & in eo poſtmodum remanere licitè valeant, miſericorditer diſpenſes; prolem ſuſceptam, ſi quæ ſit, & ſuſcipiendam z *exinde legitimam decernendo in* aa *foro conſcientiæ, & in ipſo actu* bb x aa
Sacramentalis Confeſſionis tantùm, & non aliter, neque cc *vllo alio* bb
modo. Ita quod huiuſmodi abſolutio, & diſpenſatio lator in foro dd cc
iudiciario nullatenus ſuffragentur: nullis ſuper his ee *teſti-* dd
bus adhibitis, aut literis datis, ſeu proceſſibus confectis, ee
ſed præſentibus ff *laniatis, quas ſub pœna excommunicationis* ff
gg *latæ ſententiæ laniare tenearis, ita vt nullum earum* hh *exemplum* gg
extet, neque eas latori ii *reſtituas; quod ſi reſtitueris, nihil ei* hh ii
præſentes literæ kk *ſuffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum ſub ſi-* kk
gillo officij Pœnitentiariæ Calendis Auguſti. Pontificatûs Domini Innocentij PP. X. anno ſeptimo.

Circa hoc Breue, ſeu Bullam. Sacræ Pœnitentiariæ Romanæ.

Quæres generatim I. *In quibus differunt ab antiquioribus?* 142
Ratio proponendi hanc quæſtionem eſt, quia adferam nonnullas reſolutiones contrarias iis, quas alijere antiquiores ſcriptores, quia ſcil. ſecuti fuere Bullas, ſeu Breuia alijs nonnullis clauſulis conſcripta; ne igitur lectio eiuſmodi authorum quempiam inducat nunc in errorem, ponam ſub vnum aſpectum differentias antiquorum Breuium ab hic deſcripto. Porro exemplar antiquorum repertet Lector apud Sanchez *lib. 8. de matrim. diſ. 34. num. 1. 3. & 4.* Lezanam *tom. 3. verb. lit. Apoſtolicæ*, cuius vtriuſque Doctoris explicationem, ſi quis hoc tempore velit ſequi per omnia, grauiter ſanè impinget. Hoc obſeruato, adſcribam differentias, quas deprehendi.

Differentia I. In Bullis recentioribus clariſſimè exprimitur, 143 diſpenſationem fieri debere, præmiſſa confeſſione ſacramentali, & quidem in ipſo actu ſacramentalis confeſſionis, vt videre eſt *lit. i. & bb.* quorum tamen neutrum expreſſe requiritur in antiquis Breuibus, vt legere eſt apud Sanchez, & Lezanam *ll. cc.* quare non eſt mirum, nonnullos negaſſe, opus eſſe confeſſione, vt videbimus *n. 176.*

Differentia II. In Breuibus recentioribus exprimitur, tollendam eſſe priùs occaſionem peccandi cum illa, cum qua fuerat ante peccatum, daràque occaſio affinitatis, vt patet ex *Lit. K.* at nil tale reperio apud Sanchez. 145

Differentia III. Dant modernæ Bullæ *lit. l.* poteſtatem expreſſam abſoluendi à Cenſuris, quam non exprimunt antiquiores. 146

Differentia IV. Clarè dicitur in noſtro Breui *lit. p.* eſſe minimum ſemel in menſe confeſſionem peragendam ab illo, cum quo diſpenſatur, hæc expreſſio deeſt exemplari Sanchezij, & Lezanæ.

Differentia V. Illa conditionalis, de occulto impedimento, 147 quæ ponitur *lit. r.* non reperitur in exemplo P. Sanchez. Sed & aliquo modo aliter apud eundem exprimuntur ea, quæ deſcripſi *lit. ſ. t.* vt videbimus *n. 230. &* 234.

Differentia VI. Illa reſtrictiua clauſula, quæ habetur *lit. cc.* vbi 148 dicitur: *non aliter, neque alio modo*; tacetur à Sanchez, & Lezana.

Differentia VII. Pœna excommunicationis, quæ infligitur *lit.* 149 *gg.* omittitur apud citatos.

Differentia VIII. antiquiora exemplaria non exprimebant, ca- 150 uendum eſſe, ne *nullum exemplar* extaret impertitæ à ſacra Pœnitentiaria gratiæ; at id exprimi in noſtro Breui patet ex *lit. hh.*

Ex quibus differentijs vniuerſim colligo, quando tibi com- 151 mittetur exequenda aliqua diſpenſatio Pontificia, expendendas eſſe ſingulas clauſulas, nec ad executionem procedendum ex opinione huius, aut illius Doctoris, priuſquam cognitum fuerit, illum Doctorem loqui de illis ipſis clauſulis; quæ quidem ita crebrò variantur, vt ego an. 1638. acceperim aliquod Breue circa diſpenſationem in voto caſtitatis, non parum diuerſum ab eo, quod alius eodem anno de eadem materia.

Quæres II. *Quinam authores ediſſerant clauſulas Breuium, quibus*

com-

committitur poteſtas diſpenſandi circa matrimonium in foro conſcientiæ?

Reſp. Qui omnes explicet ſcio neminem; qui pleraſque ex antiquitus vſitatis non habeo ad manum niſi quinque; ſunt ij Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp.* 34. Filliucius *tr.* 10 *part.* 2. *c.* 10. Reginaldus *lib.* 31. *cap.* 28. Bonacina *de legibus*, *diſp.* 1. *q.* 2. *p.* 2. Lezana *tom.* 3. *verb. litera Apoſtolica*. Multas, pauciores tamen, quàm illi quinque, expoſuit Diana *part.* 8. *tract.* 3. *à reſ.* 103. Nonnullas Ioan. de Salas *in opere de leg. diſp.* 20. *ſect.* 10. §. 3. Martin. Perez *de matrim. diſp.* 48. *ſect.* 5. & 6. explanat nouem. Circa reliquas proponam, quæ, & Theologiæ, & ſacris Canonibus conſentanea iudicauero.

153 Nullum Iureconſultum, præter Bonacinam, ducem ſequar, quia nullus mihi ſe offert, nec quæſitum reperio. An quia nullus in hunc non inutilem ſanè laborem incubuit? Id ego non dixerim, quamuis vt id ſuſpicer facit, quòd diligentiſſimi ſcriptores Sanchez, Bonacina, & Diana non referant vllos Iureconſultos interpretes harum clauſularum, excepto Gotierez, qui tamen *tr. de matrim. cap.* 128. vix tres, quatuorve iam à Sanchez explicatas attingit.

SVBSECTIO II.

Explicantur VIII. priores clauſulæ deſcripti Breuis.

SVMMARIVM.

Quid per Confeſſorem intelligatur in illis Breuibus? 154.
Quid per Magiſtrum Theologiæ? 155.
Doctoratus actualis exigitur, nec ſufficit licentia. 156.
Non tamen amittet Breue ſuum valorem, ſi eo aperiat non Doctor. 157.
Sacerdotes Societatis aperiunt illa Breuia, eſto, non ſint inſigniti Doctoratu. 158.
An hoc priuilegium extendatur ad alios ordines Religioſos? 159.
Refellitur Lezana errans circa hoc priuilegium. 159.
Clauſula: Per te vel tibi ſubordinatos ſuperiores deſignandi, *non indicat gratiam perſonalem, ſed realem adhærentem actuali ſuperioritati.* 161.
Approbatio Confeſſarii requiſita hoc loco eſt eadem cum requiſita pro Confeſſario Iubilei. 162.
Sententia Henriquezij de approbatione confeſſarii nondum eſt improbabilis. 164.
Clauſula: Ordinarius *non accipitur hic ſtrictius, quam alibi.* 165.
Et approbatus ab Ordinario ſub reſtrictione pro aliquibus confeſſionibus, eſt etiam hic intelligendus cum reſtrictione. 166.
An qui elegit vi huius Breuis vnum Confeſſarium, à quo nimis rigidè tractatur, poſſit rurſum eligere alium? 167.
Clauſula: Carnaliter cognouerat, *denotat copulam perfectam.* 168.
Adeoque probabiliter cum ſeminatione ipſius quoque mulieris. 169.
Nomine ſcandali quid hic intelligatur. 170.
Quandonam fornicatio habita cenſeatur eſſe occulta? 173.
Occultum eſt idem, quod non publicum. 174.
Eſto poſſit quatuor teſtibus probari in iudicio. 174.
Poteſtas delegata nihil operatur, niſi conditiones delegationis adſint. 175

154 A Clauſula I. *Diſcreto viro Confeſſori*. Per Confeſſorem intellige confeſſarium, etiam illum, qui nondum vllas confeſſiones excepit, modò habeat qualitates clauſul. 3. & 4. indicandas; ille etenim etiam rectè dicitur confeſſarius, qui omnia requiſita ad confeſſiones excipiendas habet, eſto nullas dum exceperit.

155 B. Clauſula II. *Magiſtro in Theologia, vel decretorum Doctori*. Magiſter in Theologia eſt in Romana Curia, in Academia Sorbonenſi, atq; in multis alijs, idem quod Germanis Doctor in Theologia: hæc enim duo nomina ſunt ſynonyma. Salas *de legibus diſp.* 20. *ſect.* 10. § 3. *num.* 97. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. diſp.* 34. *n* 5.

156 Quæ quidem nomina ſunt hic ita propriè, & rigidè intelligenda, vt quamvis gradus Licentiatus Theologici, aut Canonici, etiam ex mente Concilij Tridentini *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *de reform.* ſufficiat ad dignitatem Epiſcopalem, aut aliam in Eccleſia Cathedrali; & Licentiati in his facultatibus ſoleant frui iiſdem titulis, & priuilegijs, quibus Doctores ipſi; attamen confeſſor, de quo hic eſt ſermo, debeat eſſe reipſa inſignitus laurea doctorali, nec eum iuuet, licèt Theologiam, aut ius Canonicum profiteatur publicè. Ita ſeptem Doctores, quos nominaui *num* 152. Etenim illa variatio nominum Magiſtri, & Doctoris, quam adhibet ipſum Breue, ſatis innuit, exigi propriè dictos Doctores, & non ſolùm
157 docentes. Quòd ſi quis tamen non Doctor aperiret literas Pœnitentiariæ, non idcirco eæ carerent ſuo effectu, vt contra nonnullos ſimplices notant Lezana, Salas *l. c.* nil quippe eiuſmodi indicatur in Breui; ergo nec nos dicere debemus. *c.* 2. *de translat. Epiſcop.* Hinc Bonacina *de leg diſp.* 1. *q.* 2. *p* 2. *n.* 3. abſolutè negat, illum, qui eas aperit, debere eſſe Doctorem, eò quòd id requiratur ſolùm in eo, per quem debent expediri literæ. Verùm recentiſſimus Lud. Engel. in Man. Paroch. *p.* 3. *c.* 2. *n.* 16. cenſet in hac materia fauorabili poſſe nomine Doctoris intelligi licentiatum.

Sed & noſtra Societas à Gregorio xiii. priuilegium habet, vt de- 158
ſignati ſpeciatim à R. P. Generali, vel alijs Superioribus, licitè aperiant, exequanturque eas literas, eſto ne Licentiati quidem ſint. Rodriq. *to.* 1. *q regul. q.* 63. *art.* 8. & Lezana *tom.* 3. *cit. verb. litera Apoſtolica. n.* 15. deſcribens dictum priuilegium, circaque illud notans, cùm priuilegium deſignandi eiuſmodi confeſſarios, conceſſum ſit ſoli P. Claudio Aquauiuæ, & non eius ſucceſſoribus, non apparete, quo pacto alij Generales Societatis, & multò minùs per communicationẽ Generales aliarũ Religionũ eo vti poſſint, cùm in alijs Ordinibus nõ militet ea ratio, quæ in noſtro, in quo ſunt rari Doct.

Verùm quidquid ſit de alijs Regularibus, quibus litem non 159
moueo, ſicut nec Perez *de matrim. diſp.* 48. *ſect.* 5. *nu.* 2. fallitur grauiter Lezana, dum exiſtimat, ſucceſſores R. P. Claudij Aquauiuæ non poſſe deſignare eiuſmodi confeſſarios, cùm hodieque nominentur tum à Generalibus, tum à Prouincialibus, Superioribuſque localibus; nec enim illud priuilegium eſſe habendum pro perſonali, ſed pro reali, & proinde extinctum non eſſe cum P. Claudio ſanctiſſimæ memoriæ, probatur inde, quòd in dubio, vtrùm aliquod priuilegium ſit reale, an perſonale, debeat cenſeri reale, ſaltem ſi ſit purum beneficium, ſine alterius præiudicio. Bartolus *leg.* 1. *ff. de conſtit. princip.* Bonacina *de leg. diſp.* 1. *q.* 3. *p.* 1. *num.* 7. Nam & beneficium Principis quàm latiſſimè interpretari debemus *l. fin. ff. de conſtitut. Princip.* præſertim quando eſt purè fauorabile, vt hìc Bonacina *loc. cit. punct.* 7. §. 1. *n.* 4. & decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum. *cap. decet. de reg. iur. in* 6. & denique priuilegia Regularium debent in dubio in eorum fauorem explicari Rodriquez *to.* 1. *quæſt. regular. quæſt.* 11. *art.* 6. ex declaratione Iulij II. & Leonis X. Atqui non dicet Lezana, eſſe manifeſtum, priuilegium, de quo agimus, alligatum fuiſſe perſonæ P. Claudij, & non potiùs illius officio.

Accedit, quòd etiam priuilegij, vtpote quod eſt etiam quæ- 160
dam lex, quamvis priuata, interpres ſit vſus, & practica. arg. *leg. quæſitum. ff. de priuileg. creditor.* Vſus autem omnium noſtrorum Superiorum declarauit hactenus, prædictum priuilegium non fuiſſe perſonale. Hunc vſum explorare debebat Lezana, priuſquam vulgaret orbi ſuum illud iudicium; ſi eum habuiſſet perſpectum, non vtique damnaſſet, memor qualitatum perſonalium, quæ ſecundum iura, & Doctores excludunt præſumptiones doli, ignorantiæque, & è diuerſo gignunt præſumptiones tam ſcientiæ, quàm bonæ fidei, adeoque zeli ſecundum veram ſcientiam.

Nec obeſt, quòd Pontifex dixerit P. Claudio: *Per te, vel tibi* 161
ſubordinatos Superiores deſignandi; etenim in diſcernendo, ſitne priuilegium datum perſonæ, an dignitati, potiùs ad naturam, & conditionem, rei datæ, quàm ad verborum expreſſionem attendendum eſt. Laymannus *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *num.* 2. atqui conditio huius priuilegij eſt eiuſmodi, vt planè conueniat, illud imperiri dignitati potiùs, quam perſonæ, quandoquidem vſus illius eſt frequentiſſimus, neceſſarius, fructuoſus, & nemini præiudicioſus. Equidem ſi P. Claudio viuenti adhuc fuiſſet alius Generalis ſuffectus, non retinuiſſet Pater Claudius prædictam poteſtatem; ergo non fuit perſonalis, nam priuilegium perſonale ſequitur perſonam. *cap priuilegium de reg. iur. in* 6.

C. Clauſula III. *Ex approbatis ab Ordinario*. Quæ de appro- 162
batione pro confeſſario Iubilei, deque eiuſdem immunitate à cenſuris dixi *in tractatu de Iubileo quintuplici cap.* 31. eadem ſunt dicenda de confeſſario eligendo ad executionem præſentis Bullæ. nec enim video rationem faciendi diſcrimen. Duo ſolùm addo.
Primum, à P. Ioanne de Dicaſtillo in ſuo de pœnitentia ſanè præ- 163
claro tomo, *d.* 10. *n.* 257. ex inſtituto defendi, bullam Vrbani VIII. quæ incipit: *Cum ſicut*, & qua, multorum iudicio, damnatur opinio Henriquezij, aliorumque multorum exiſtimantium, approbatum ſemel ab vno Ordinario loci cenſeri approbatum pro toto orbe, nil obſtare illi eidem opinioni, & proinde prædictam opinionem Henriquezij eſſe hodieque tam probabilem, quàm fuit
ante bulla Vrbani. Ego ſanè nõ audeo vocare improbabilem (abſtra- 164
hẽdo à Breui Alex. vii.) practicè, vtpote quã, nõ obſtante illa bulla, defendit idẽ P. Dicaſtil. P. Stephan. Bauny, & P. Ludouic Callocius apud Dianam *part.* 6. *tract.* 7. *reſol.* 59. diſſentientem. Et præter hos recentiſſimus Illuminatus Morouus *reſpenſ.* 94. *n.* 28. citat, ſe-
quiturque Henriquezium. Accedit, quòd, & ſciam, contra- 165
riam interpretationem non eſſe vſu receptam in noſtra ſuperiore Germania reſpectu Regularium, & ipſe Diana *part.* 5. *tr.* 12. *reſ.* 53. atque alibi Henriquezianam ſententiam vna cum Angelo Boſſio admittat ſaltem reſpectu confeſſarij excipientis confeſſionem illius, qui habet priuilegium, vel licentiam confitendi cuiuis ſacerdoti approbato *ab Ordinario*, vt ſolet dari in Iubileis. Sanè non apparet clara ratio, cur nomen Ordinarii ſtrictiùs accipiatur

in Bulla Vrbani, quàm in bullis Iubileorum. Verùm authoritas Alex. VII. de qua in Experient *tr. 7. Caſ. 2. n. 57.* eſt pro mille rationibus.

166 Alterum, à Diana *cit. part. 8. tra. 3. reſ. 103.* doctrinam, quam in allegato tractatu de Iubileo *n. 233.* tradidi, applicari nominatim confeſſario, electo ad exequendam præſentem diſpenſationem, atq; adeò contra Sanch. *lib. 8. de matrim. diſp. 34.* (non 48. vt habet exemplar Dianæ) *n. 16.* Gutier. *cit. cap. 128. n. 19.* Lezanam *tom. 3. verb. clauſ. n. 23.* & Perez *de matr. diſp. 48. ſect. 5. n. 5.* rectè doceri, illum, qui ab Epiſcopo eſt ob ætatem iuuenilem approbatus cum reſtrictione ad audiendas confeſſiones virorum, haud poſſe ad hunc actum aſſumi à muliere, cum qua diſpenſandum ſit: etenim neque Iubileæ, neque matrimoniales bullæ ampliant approbationem, ſed ſolùm iuriſdictionem. Quanquam ſi is, qui diſpenſat, ſit Doctor, & non tantùm priuilegiatus iuxta dicta *n. 138.* videtur ſententia Lezanæ habere plus probabilitatis:

167 D. Clauſula IV. *Specialiter eligendo*. Hìc quæritur, vtrùm, ſi is, cum quo diſpenſandum eſt, elegit confeſſarium, à quo poſtea experitur, ſe rigide ſatis tractari, poſſit eo relicto quærere benigniorem. Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 27. n. 40.* Diana *cit. tract. 3. reſol. 104.* Lezana *tom. 3. verb. litera Apoſtolica, num. 19.* contra Petrum Leonem, atque Nauarr. *lib. 1.* vt citat Sanchez, & Lezana, vel 2. vt refert Diana (ego quippe in meo vetuſtiore antiquiore exemplari nil eiuſmodi reperio) *conſil. edit. 2. in titulo de offic. iud. deleg. conſ. 8.* rectè docent poſſe quæri benigniorem, tù quia Breue id nõ prohibet, tù quia in reliquis confeſſionibus, quæ per annum fiunt, fas eſt, relicto illo, cũ quo inchoaſti confeſſionẽ, accedere aliũ tibi commodiorẽ, cur hìc nõ liceat? quandoquidẽ ſpecialia ſtatuta reducenda ſunt ad Generalium modum, & rationem, quoad fieri poteſt arg. capit. *ex literis de conſtit.* vt vitetur correctio, & multiplicatio iurium conformiter capitulo *cum expediat, de elect. in 6. & leg. præcipimus. Cod. de appellationibus*. Alder. Malcard. *concl. 2.*

168 E. Clauſula V. *Carnaliter cognouerat*. Quia reualidatio matrimonij antea nullius maximas difficultates adiunctas habet, idcirco conſultum eſt, vt quando pœnitens detegit impedimentum affinitatis, exploret confeſſarius, vtrùm reuera præceſſerit copula cum ea perfectione, quam ad affinitatem contrahendam, atque adeò ad hominis generationem requiri, tradit ex communi Sanch. *lib. 7. diſp. 64. n. 8. 10. 12. 13.* & nos in Experientijs *tr. 9. n. 390. &*

169 391. Et quidni ob eiuſmodi difficultates quandoque detur in praxi locus opinioni Innocentij, Archidiaconi, Lopezij, Graſſijs, atque aliorum apud eundem Sanchez *loc. cit. num. 20.* exiſtimantium, affinitatem non contrahi, niſi ipſa quoque fœmina ſeminet? Equidem hanc opinionem non auſim vocare improbabilem, cum nec Sanchez, nec Henriquez, nec alij ita vocent; imo P. Dicaſtillo *de matrim. diſp. 7. n. 435.* expreſsè dicat eſſe probabilem. Vide dicta *citat. num. 390.*

170 F. Clauſula VI. *Ad vitanda ſcandala*. Per ſcandalum non intelligitur id, quod vulgus imperitum nomine ſcandali apprehendit, ſcil. admiratio, aut prudens opinio de improbitate alicuius, qui antè probus habebatur; ſed nomine ſcandali venit hìc propriè dictum ſcandalum, quod à S. Thom. *2. 2. q. 43. ar. 2. in C.* vocatur ſcandalum paſsiuum, id eſt, peccatum ortum ex dicto, vel facto alterius minus recto.

171 Indicat itaque illa clauſula, diſpenſationem idcirco dari, vt per ſeparationem non præbeatur occaſio peccandi per temeraria iudicia, detractiones, odia, diſſenſiones, imitationem mali exempli, &c. Et fortè, ſi tantum vni tertio conſtaret de matrimonio, proindeque ille vnicus ſcandalizandus eſſet ob diuortium, fortè, inquam, huius vnius ſcandalum iam ſufficeret ad conditionem *lit. f. & l.* indicatam; quandoquidem *lit. f.* ponitur ſcandalum in numero ſingulari; rectiùs tamen Bonacina *n. 7.* & Nauar. *cap. 27. n. 255.* requirunt hìc metum ſcandali publici.

172 G. Clauſula VII. *Quæ ſunt occulta*. Scilicet fornicatio cum ſorore vxoris, quæ præceſsit matrimonium, itemque impedimentum inde ortum: at conſummationem matrimonij, de qua etiam priùs meminit Pontifex, non eſt neceſſe, eſſe occultam in ratione copulæ, ſatis eſt, ſi ſit occulta in ratione delicti. Lezana *n. 28.* Bonacina *num. 7.* poſt Sanch. *lib. 8. diſp. 34. n. 56.* nam & Pontifex, Pontificiſque exemplo Summus Pœnitentiarius ad diſpenſandum impellitur potiùs ob notoriam conſummationem matrimonij, quàm ob occultam; & qualitas adiuncta verbo debet intelligi ſecundùm qualitatem eius. Nau. *l. c.* ex *l. in delict. §. 1. ff. de noxal. action.*

173 Porro cenſebuntur hęc ſatis occulta, etiamſi à tribus, vel quatuor ſciantur. Nauarrus, Sanchez, Bonacina, Lezana *loc. cit.* aut licet ſciantur à multis. Salas *de leg. diſp. 20. ſect. 10. num. 98.* modo non ſciantur à maiore parte viciniæ, &c. Salas *ibid.* nam occultum ſignificat hìc idem, quod non notorium, non publicum, non famoſum. Ita citati cum Riginaldo, Filliucio, Dicaſtillo *de pœniten.*

174 *diſp. 8. n. 70.* Cùm enim ex vna parte illud etiam rectè dicatur occultum, quod non eſt manifeſtum, non publicum. *c. quis aliquando de pœnit. diſt. 1. iunct. gloſſ. verb. ſecreta*, & proinde etiam illud dicatur iuridice occultum, quod in præſentia quinque perſonarum eſt peractum. gloſſ. *loc. cit.* ex altera autem parte conditiones diſpenſationum circa leges humanas in adeò magnum, vrgenſque bonum animæ propemodum neceſſariò factarum, ſunt latè potius, atque benignè, quàm ſtrictè, rigidèque interpretandæ, argum. *c. in his de priuileg.* tametſi cæteroqui diſpenſatio ſit plerumque ſtrictè interpretanda, text. *in c. 1. de filijs presbyterorum*, ideo prudenter aſſeritur, poſſe, non obſtante illa clauſula: *occulta*, à confeſſario diſpenſari cum Titio, licèt hic dicat, ſuam cum ſorore vxoris fornicationem ita eſſe notam tribus, vel quatuor perſonis, vt in iudicio ſufficienter probari valeat. Nauarrus, Salas, alij *ll. cc.* obſeruante Bonacina, Salas, & Sanchez, ſi iam reipſa ſit ad forum contentioſum deductum impedimentum, aut delictum, non eſſe vocandum occultum.

H. Clauſula VIII. *Quatenus ſi eſt ita*; Id eſt ſi & matrimonium 175
eſt reipſa conſummatum, & ſcandalum ex ſeparatione veroſimiliter timeatur, & inceſtus ſit occultus, & adſint, vel abſint ea, quæ *lit. i. ſ. t. a.* adeſſe, vel abeſſe mandantur. Et quia poteſtas delegata nil operatur, niſi conditiones delegationis adſint, atque impleantur *l. diligenter. ff. mandati, &c. tam dilecta de reſcript.* idcirco inualidè diſpenſabit confeſſarius, caſu, quo aut matrimonium non fuit conſummatum, aut impedimentum non eſt occultum.

SVBSECTIO III.

Aliæ quinque Clauſulæ explicantur.

SVMMARIVM.

Explicatur Clauſula: audita prius ſacramentali confeſſione. 176.

Hac clauſula ſtante, debet confiteri ſacramentaliter is, cum quo eſt diſpenſandum. 176.

Caſus ablatiuus importat conditionem. 177.

Quid ſi autem non habeat conſcientiam oneratam peccato mortali? 178.

Aut non niſi mortalia iam ſemel legitimè confeſſa? 179.

Videri poteſt talis non teneri confiteri Commiſſario, licèt reuera verba Breuium grammaticaliter ſumpta videantur aliud exigere? 182. & 183.

Quid ergo reſpondendum ad clauſulam: abſoluas? 185.

Quid ad Clauſulam: pœnitentia iniuncta pro tam enormi libidinis exceſſu? 186.

Quid ſi pœnitens confiteatur quidem Commiſſario, ſed ſacrilegè? 188.

Quomodo intelligenda clauſula: ſublata occaſione? 189.

An ſit omnino neceſſariò imperanda ſeparatio? 190.

Cùm conceditur alicui iuriſdictio, conceduntur omnia ad illam expediendam neceſſaria. 191.

Clauſula: Hac vice, *quid importet?* 195.

Quid ſi actualis executio diſpenſationis differatur in annum: An poterit dari abſolutio peccatorum interim patratorum? 197.

An ſufficiat confeſſio annua? 200.

Inuſitatum eſt, clauſulà: Hac vice *intelligi Confeſſionem annuam.* 203.

Quid ergo intelligatur per eam? 205.

I. Clauſula IX. *Audita prius ſacramentali confeſſione*. Hæc 176
clauſula, præſertim ſi iungatur illi, quæ habetur *lit. bb.* tollit apertè, finitque illam controuerſiam, vtrùm is, ad quem dirigitur Breve S. Pœnitentiariæ, debeat excipere confeſſionem illius, cum quo diſpenſare vult. Etſi enim Sanchez *lib. 8. de matrim. cit. diſp. 34. num. 29.* Filliucius *cit. tract. 10. part. 2. n. 355.* Perez *diſp. 48. ſect. 5. n. 13.* Dicaſtillo *cit. diſp. 8. n. 72.* & alij contra Reginaldum *lib. 31. num. 216.* Bonacinam *diſp. 1. de legibus, q. 2. p. 2. n. 8.* Lezanam *tom. 3. verb. litera Apoſtolica num. 25.* id rectè negarint, ſuppoſita formula, quæ olim erat in vſu, & in qua non ponebatur clauſula: *auditâ confeſſione*, ſed præcisè imperabatur, vt eligeretur confeſſarius approbatus, qui diſpenſaret in foro conſcientiæ tantùm, impoſita ſalutari pœnitentia, iam tamen, ſeu ſtante noſtro Breui, & alijs duobus ſimilibus, quorum vnum abhinc ſexennium, alterum abhinc annos viginti Roma accepit, eſt omnino certum, requiri confeſſionem, ſaltem ſi pœnitens non ſit legitimè confeſſus ſuas inceſtas nuptias. Nam & ablatiuus 177
abſolutus, qualis eſt: *audita*, importat conditionem *l. à teſtatore ff. de condit. & demonſtrat.* conditio autem formam *l. qui heredi, & l. Manius ff. eod.* itemque *c. cum dilecta de reſcript.* Felinus *in idem c. n. 6.* Et denique illa locutio, quę ponitur *lit. bb.* vbi dicitur: *In ipſo actu ſacramentalis confeſſionis tantùm, & non aliter, neque vllo alio modo*, eſt ſole meridiano clarior, & proinde ſi quis iuxta doctrinam alla-

tam *num.* 167. velit uariare confeſſarium, debebit etiam ſecundo confiteri, eſto ſit confeſſus primo.

178 Si quis tamen non haberet conſcientiam peccati mortalis, diceret forte quiſpiam, talem non obligari ad confeſſionem, ſed ſatisfacturum dicendo confeſſario, ſe non eſſe ſibi conſcium ullius grauis delicti, poſt ultimam confeſſionem admiſſi. Ratio poſſet hæc adferri, quòd literæ S. Pœnitentiariæ, quatenus loquuntur de confeſſione, intelligendæ ſint juxta formam, naturámque confeſſionis ſacramentalis. Lezana *cit. verb. litera Apoſtolica num.* 19 eſt autem ea natura huius, vt non teneamur confiteri venialia. Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. & Eccleſia non præcipiat confeſſionem illi, qui non habeat niſi venialia confitenda. Cardinalis de Lugo *tom.* 3. *in* 3. *part. diſp.* 13. *num.* 130. neque in Paſchate. Lugo *loc. cit.* Coninck *de ſacram. diſp.* 5. *num.* 52. neque in Iubileis. Lugo *cit. tom.* 3. *diſp.* 57. *num.* 100. & ego ex illo *in tract.*
179 *de Iubil. num.* 158. Et & quidem poſſe ab Eccleſia præcipi, cenſent Paludanus, Sotus aliique aſſentientibus Suario *de Pœnit. diſp.* 36. *ſect.* 5. Dicaſtillo *de Pœnit. diſp.* 7. *dub.* 7. reipſa in Clement. *ne in agro dominico, de ſtatu monachor.* præcipi Monachis nigris, ſeu Benedictinis, quandoquidem iis ibi injungitur confeſſio menſtrua; de quo præcepto, & cæteris hîc indicatis, aliiſque jam jam iudicandis tractaui ex inſtituto tom. prior. ſeu in Experientiis tr. VI. *Caſ.* 11. *& ſeqq.*

180 Et quia Eccleſia nunquam ſolet abſolutè imperare confeſſionem mortalium peccatorum, jam ſemel in confeſſionè legitime detectorum. *Extravag.* 1. *de priuilegiis*, imò nec videtur poſſe abſolutè imperare. Suarez *loc. cit. diſp.* 22. *ſect.* 7. *num.* 10. cùm non poſſit aliquis alicujus hominis authoritate compelli, ad confitendum peccatum, quod alteri confeſſus eſt, qui abſoluere potuit. S. Thomas *quodlib.* 1. *q.* 6. *art.* 13. *ad* 1. & iteratio confeſſionis legitimè factæ, non ſit iniungenda, niſi euidenter conſtet de obligatione. Filliucius *tract.* 7. *n.* 151. *&* 154. Ideò ob allatam *num.* 178. rationem veroſimile videbitur alicui, illum, cum quo diſpenſare debet confeſſarius, non obligari ad repetendam confeſſionem fornicationis ſimplicis, ſacrilegii in contrahendo matrimonio inualido admiſſi, & inceſtuum commiſſorum in uſu
181 matrimonij inualidi. Quanquam, quia rectè monet Suarez *cit. num.* 10. & poſt eum Filliucius *cit. tract.* 7. *cap.* 4. *num.* 99. poſſe eiuſmodi confeſſionem à Pontifice imponi, ex ſuppoſitione ſtatus, quem quis libere aſſumit, & cui iterata confeſſio peccatorum adiuncta ſit, non deerit fortè qui dicat, ex hypotheſi, quod quis velit per Pontificiam diſpenſationem inire validum matrimonium, obligari ad repetendam confeſſionem prædictorum ex-
182 ceſuum. Et confirmatur inde, quia iubetur confeſſarius, illum abſoluere ab inceſtu, & exceſſibus huiuſmodi *litt. l.* itèmque illi iniungere grauem pœnitentiam, pro tam enormis libidinis exceſſu: *lit. o.* non autem poteſt abſoluere, niſi confitentem. Trident. *ſeſſ.* 14. *Cap.* 5. *ante med.* nec pœnitentiam iniungere, niſi confitenti; nam nemo, qui abſoluere non poteſt, condemnare poteſt. text. *l. nemo, qui. ff. de regul. iuris.* Et poſtremo *lit. bb.* dicitur: *In ipſo actu ſacramentalis confeſſionis tantùm, & non aliter, nec ullo alio modo.*

183 Vellem ſanè, hanc practicam difficultatem aliquis ante me euoluiſſet, dicerem animoſius, quod ſentio, ſcilicet eſſe nō omnino improbabile, illum, qui jam eſt antea legitimè abſolutus à prædictis peccatis, non obligari amplius confiteri ei, à quo diſpenſationem eſt impetraturus. Rationem paulò ſuperiùs attuli, quam firmo imprimis inde, quòd conditio de confitendo inceſtu expreſsè ſupponat, Oratorem ſuplicaſſe Papę pro illius abſolutione impetranda, vt liquet ex *lit. g.* Is autem, qui jam eſt legitimè à quocunque tandem abſolutus, non petit abſolui à Papa, ſi quidem ſuplicans pro abſolutione non poſtulat eam tanquam onus, & grauamen, quale quidem eſt iterata confeſſio, ſed tanquam beneficium, & meram gratiam, vt ſatis teſtatur ipſummet reſcriptum, ſeu Breue cit. lit. g. ibi: *Supplicauit humiliter: De opportuno remedio: Supplicationibus inclinati.* Confirmo deinde eandem rationem reſpondendo ad allatas in contrarium.

184 Ad rationem *num.* 181. allatam Reſp. non conſtare, quòd Pontifex confeſſionem eiuſmodi criminum imponat ex iudicata illic ſuppoſitione; hoc ipſo autem quòd id non conſtet, non eſt aſſerenda eiuſmodi impoſitio, ſeu onus, tum quia, vbi non conſtat euidenter de obligatione, non ſunt homines obligandi ad reiterandas confeſſiones. Filliucius relatus *num.* 180. tum quia extraordinaria non debent præſumi, ſed probari. argum. *c. quæ à jure de reg. jur. in* 6. *&c. vnic. vt eccleſ. benef. §. porra.*

185 Ad alteram rationem de abſolutione Reſp. Sicut in Breui concedente poteſtatem diſpenſandi cum illo, qui voto caſtitatis ſimplicis obſtrictus eſt, exprimi ſolet hæc clauſula: *Eundem à mutatione propoſiti abſoluas*, ut uidere eſt apud Sanchez *cit. diſp.* 34. *num.* 2 & Lezanam *cit. verb. litera Apoſtolica num.* 32. & tamen ea clauſula non apponitur ut conditio neceſſaria. Salas *de leg. diſp.* 20 *ſect.* 10. *num.* 98. ſed habet hunc ſenſum, ut confeſſarius pœnitentem abſoluat à culpa, quam commiſit, ſi tranſgreſſus eſt votum caſtitatis emiſſum, caſu uidelicet, quo pœnitens voluerit confeſſionem facere. Sanchez *loc. cit. num.* 19. Lezana *loc. cit. n.* 25 ita etiam, cum de ſimilibus idem iudicium ſit habendum, text. *c.* 2. *de translat. Epiſc.* hæc clauſula: *abſoluas ab inceſtu, & exceſſibus huiuſmodi*, intelligi poteſt caſu, quo illum inceſtum confitetur pœnitens; ſicuti in iis locis, in quibus inceſtus eſt caſus reſeruatus, ſæpe fit, ut pœnitens non obtineat illius abſolutionem, priuſquam Roma adueniat Breue diſpenſationis, quemadmodum de tranſgreſſione voti caſtitatis notat Sanchez *cit. n.* 19. atque Filliuc. *tract.* 10. *num.* 356.

Ad tertiam rationem de iniunctione pœnitentiæ. *pro tam enor-* 186
mis libidinis exceſſu, diceretur cum Lezana *loc. cit.* conſequenter, non debere ullam (præter confeſſionem menſtruam, de qua infra) pœnitentiam pro eo iniungi, niſi caſu, quo inceſtus detegeretur in confeſſione; etenim ratio allata *num.* 182 id conuincit. Et caſu, quo pœnitens, ſeu ex neceſſitate, ſeu libere confitetur inceſtum prædictum, non eſt abſolutè neceſſe, imponere pro eo pœnitentiam diuerſam à confeſſione menſtrua, de qua ad *lit. p.* cùm poſſit hæc tantò ſæpius iniungi, ſi nulla alia pœnitentia imperata eſt. Expedit tamen, aliam non diuturnam imponi, ut pœnitens tantò certius eam in ſtatu gratiæ peragere, & fructum operis operati conſequi poſſit.

Ad poſtremam rationem reſpondebo *num.* 254. ubi plura circa 187
hanc controuerſiam.

Quòd ſi quæras, *an valeret diſpenſatio, caſu, quo pœnitens* 188
ſacrilegè confiteretur Commiſſario Pœnitentiariæ?

Reſp. Si id ſacrilegium committeretur præciſè vel ob defectum doloris, vel ob reticentiam peccati non habentis reſpectum ad diſpenſationem, valeret diſpenſatio Filliuc. *cit. tract.* 10. *n.* 355. Eſcobar in Summa *tract.* 1. *exam.* 16. *cap.* 4. *n.* 124. *in fin.* Diana *part.* 8. *tract.* 3. *reſol.* 106. Si verò reticentia illa ſacrilega verſetur circa rem, cuius diſpenſatio quæritur, non ſufficit ea ſacrilega confeſſio. Ita citati; ſed vtique non eſt periculum, ne reticeat rem, circa quam danda eſt diſpenſatio. Abſolutionem ab inceſtu non obtineret, ſi eum non aperiret. Ita quidem AA.

K. Clauſula X. *Sublata occaſione &c.* Vt e. g. ſi ſoror illa vxoris 189
habitaret in eadem domo, non autem ſi habitaret in alia, quia tunc non cenſeretur adeſſe moralis occaſio peccandi. Imo ſi durante putatitio matrimonio habitaſſet illa cum eo, & interim abſtinuiſſent omni turpitudine, ac laſciuia, puto, non fore obligatum Commiſſarium S. Pœnitentiariæ ad indicendam ſeparationem; nam in eiuſmodi circumſtantia talis cohabitatio non cenſetur eſſe moraliter occaſio peccandi, vt patet ex iis, quæ de occaſione proxima diſſeruimus in Experientiis *tr.* 7. *Caſ.* 16. *n.* 525. *& ſeqq.* traditque Lugo *de pœnit. diſp.* 14. *ſect.* 10. & perbene diſcutit P. Dicaſtillo *de ſacram. diſp.* 6. *dub.* 19. Secus ſi moraretur in eadē
domo, & cum ea haud ſemel peccaſſet, durante matrimonio: tunc 190
enim ſeparatio fieri deberet, & quidem actualiter ante diſpenſationem, alioqui non valebit diſpenſatio, vt patet à ſimili de ea clauſula, quæ in Iubileis apponi ſolet, nimirum: *Satisfacta parte*: quam expoſui *in tract. de Iubil. num.* 271. Porro prædictam clauſulam omitti in antiquioribus Breuibus monui ſuprà *num.* 144.

L. Clauſula XI. *A quibuſuis ſententiis, &c.* Deeſſe antiquioribus 191
Breuibus hanc quoque clauſulam notaui. *num.* 145. Puto autem fuiſſe etiam ſub iis intellectam, tum quia, cùm tibi committitur iuriſdictio, omnia commiſſa intelliguntur, ſine quibus iuriſdictio explicari non poteſt. Bonus text. *in cap. præterea. de off. & pot. iud. del. in fin.* & expreſſ. *in c. ſuſpicionis. eod.* tum quia, ſicut, quando aliquid prohibetur, interdicitur ſimul omne id, per quod peruenitur ad illud. *l. oratio. ff. de ſponſalibus*; ita etiam, quando aliquid conceditur, ſimul quoque conceditur id, ſine quo nequit perueniri ad illud, ſicut ad abſolutionem à culpa non poteſt perueniri, niſi per abſolutionem à pœna excommunicationis, cùm hæc faciat incapacem ſacramentorum. *c. ſi quem de ſent. excommun.* Adde, quòd quando Pontifices concedunt ali- 192
cui gratiam, ſoleant præmittere abſolutionem à cenſuris. Nauar. *in c. ita quorumdam. de Iudæis not.* 11. *in gloſſ. fin. n.* 14. probans id ex quodam Breui Pauli III. quod etiam faciunt Nuncii Apoſtolici in ſuis diſpenſationibus, vt norunt omnes, qui eas expediunt, vel conſuluntur circa illas.

Si tamen pœnitens, de quo agimus, incurriſſet cenſuram, alia 193
de cauſa, quàm propter inceſtum, & inceſtuoſas nuptias, non poſſet ab ea abſolui ex vi huius Breuis; etenim Breue reſtringit ad cenſuras, quas *propter præmiſſa quomodolibet* incurrit, ſicuti etiam reſtringit ad inceſtum. Et obſeruat rectè Nauarr. *cit. n.* 14. 194
illas abſolutiones, quas dixi, ſolere præmitti gratiis Pontificiis, extendi ſolùm ad eas cenſuras, quæ impediunt effectum gratiæ; & verò ne quidem ad omnes planè illas exporrigi, probat per cit. Breue Pauli III. Vbi hic Pontifex declarat, ab ea generali abſolutione cenſurarum excipi nonnullas.

M. Clauſula XII. *Hac vice.* Id eſt: ea ſola vice, & tempore, 195
quo diſpenſabis cum illo. Itaque ſi pœnitens ille non vellet ſecum diſpenſari, aut nō eſſet capax diſpenſationis, ob defectū conditionum

num *lit. r. 1. t.* indicatatum, tunc ſanè Commiſſarius nequiter ex vi Breuis præciſè illum abſoluere à cenſuris, & inceſtu. Sic opinor, tacentibus cæteris. Probo inde, quia ceſſante cauſa finali mandati, ceſſat effectus. *c. ſi pauper de preb. in 6. &c. & ſi Chriſtus, de iureiur.* Layman. *lib. 1. tract. 4. c. 22. n. 14.* cauſa autem totalis, & vnica, cur Pœnitentiaria det Commiſſario poteſtatem abſoluendi à prædictis, eſt, vt pœnitens beneficio diſpenſationis ineat de nouo matrimonium dignè, adeòque liber à culpa, & pœna Eccleſiaſtica.

197 At, *quid ſi diſpenſatio differatur in duos, tres annos? An poterit Commiſſarius abſoluere ab inceſtibus, & cenſuris interea incurſis?*

198 Silent & hìc Doctores. Ego ea generali doctrina, quam circa illam clauſulam: *hac vice*: inſeri ſolitam Pontificijs reſcriptis, dantibus poteſtatem abſoluendi à reſeruatis tradidi tom. priore *tr. 7. num. 710.* ediſſeruntque fusè partim Cardinalis de Lugo *de pœnit. diſ. 20. n. 126.* partim Dicaſtillo *de peniten. diſ. 11. n. 346. & ſeqq.* exiſtimo in primis, poſſe abſolui a cenſuris, & peccatis *n. 193.* indicatis, quæ incurrit vſque ad tempus, quo non potuit commodè accedere Commiſſarium. arg. *l. quod fauore. C. de leg. & c. quod ob gratiam. de reg. iur in 6.* ionct. rubr. *cit. l. quod fauore*.
199 Exiſtimo deinde, ſi poſt acceptum Breue non incurrit vllos nouos caſus reſeruatos, poſſe etiam poſt biennium, vel triennium donari abſolutione eorum, quos priùs incurrerat. Ita Lugo. Ratio eſt, quia cùm deceat fauores ampliari. *c. odia de reg. iur. in 6.* non debemus eos reſtringere, quando non cogit ratio, aut verba. Arqui ad reſtri-
200 ctionem temporis non cogit hìc ratio, aut verba. Exiſtimo præterea, ſatis ſapienter arbitrari P. Dicaſtillo, dum *loc. cit. num. 348.* cenſet, illa particulà: *hac vice*, intelligi confeſſionem annuam, ex præcepto Eccleſiæ præſcriptam, ita, vt ſi quis etiam abſque rationabili cauſa differat petitionem actualis diſpenſationis vſque ad tempus annuæ confeſſionis, poſſint ipſi remitti omnia, quæ ad illam vſque admiſit: Ratio eſt, quia cùm Eccleſia non niſi ſemel in anno imperet confeſſionem peccatorum, *l. cap. omnis vtriuſque de pœnit. & remiſſ.* meritò cenſemus, eam non imperare, vt is, cum quo diſpenſandum eſt, confiteatur ante illud tempus. Addit quidem idem Doctor, ſi vrgente tempore annuæ confeſſionis negligat confiteri, (ſubintellige Commiſſario) tum non poſſe amplius frui beneficio pro *hac vice* conceſſo.

201 At, *quid ſi confiteatur tunc alteri habenti poteſtatem in reſeruata? Et deinde poſt accedat Commiſſarium, petitque ob eo tum abſolutionem caſus, in quem ille deinde ex humana fragilitate incidit, tum diſpenſationem; an debebit hoc negari, dicendo elapſum eſſe tempus* hac vice *deſignatum*? Sane non puto, id arbitraturum P. Dicaſtillo.

202 Quare ſaluo meliùs ſentientium iudicio putarem, ſi pœnitens petitionem actualis diſpenſationis poſt iam acceptum Breue idcirco differat ad aliquot menſes, aut annos, quòd deliberet, vtrùm velit matrimonium reualidare, an ab eo, ſaltem cum bona vxoris venia recedere, putarem, inquam, poſſe ab illo pœnitente etiam poſt annum eligi confeſſarium, à quo accipiat impertitionem gratiarum Pontificiarum, maximè ſi differat ideo, vt ex-
203 periatur, an poſsit cum putatiua vxore viuere continenter. Moueor, quia etſi poteſtas diſpenſandi data reſpectu vnius ſolùm perſonæ ſit fortè ſtrictè interpretanda, ſicuti ipſa diſpenſatio. Suarez *lib. 6. de leg. cap. 17. num. 10.* quia tamen nulla lex, aut reſcriptum debent, niſi vrgens neceſsitas cogat, reſtringi ad ſignificationem inuſitatam argum. *l. Labeo. ff. de ſupell. legat.* inuſitatum autem eſt, per voculam: *hoc vice*, intelligere tempus annuæ confeſsionis, ſed potiùs ea conſequentibus, & ex fine huius poteſtatis colligitur, illam exercendam eſſe tunc, cùm diſpenſabitur cum pœnitente, fit, vt meritò dicamus, quamdiu ex rationabili, & præſertim præſcriptæ conditioni conſentanea cauſa differetur petitio, aut impertitio diſpenſationis, tamdiu durare eam poteſtatem, adeòque ad menſes, & annos. Si quoque differatur ea cauſa non rationabili, modo non in fraudem, tum quantacunque dilatio fiat, videtur etiam ea non obeſſe valori diſpenſationis; nam nec explicitè, nec implicitè præfigitur per
204 Breue vllum tempus diſpenſationi. Sed neque videtur obeſſe poteſtati abſoluendi à caſibus incurſis ante tempus opportunum accipiendæ diſpenſationis. Lugo ſupra relatus; quia illa non eſt alligata vlli tempori, niſi illi, quo impertitur diſpenſatio. Ex quo mihi probabile fit, eſſe id ipſum dicendum de inceſtibus commiſsis etiam poſt opportunum illud tempus, modo non ſint in fraudem, & ea confidentia patrata; de quibus tamen fortè etiam mitiùs ſentiet aliquis.

205 Verùm libenter me ſubmittam iudicio meliùs quid oſtenſurorum, & facile viſurorum, licèt, quando datur principaliter, & per ſe facultas à reſeruatis abſoluendi *hac vice*, clauſula: *hac vice*, communiùs deſignetur tempus aliquo modo præſens impertitioni illius facultatis, non tamen tale deſignari, quando ea facultas conceditur per accidens, & in ordine ad diſpenſationem, nullo certo tempore determinatam. Etenim ea, quæ ſunt ad finem, accipiunt à fine & rationem. S. Thom. *1. 2. q. 102. art. 1. in C.* & modum. Idem *2. 2. q. 27. art. 6. in C.*

Adde, quando confeſſarius alicuius Religioſi Conuentus petit, 206 ac impetrat à ſuperiore facultatem abſoluendi à caſu reſeruato aliquem è domeſticis, hanc non extendi ad caſus, quos ille commiſit poſtquàm confeſſario vulnus aperuit; nam modus petendi, & concedendi ſatis tunc indicat, non fuiſſe cogitationem, niſi de illo vno caſu. Lugo, *cit. diſp. 20. de pœnitent. n. 124* & Dicaſtillo *cit. diſp. 11. num. 349.* ſecus ſi abſolutò petijt, & impetrauit facultatem abſoluendi aliquem hac vice, à reſeruatis, ſicuti ex eodem Lugo obſeruaui in Experientijs *tr. 7. Caſ. 20. n. 720.*

N. Clauſula XIII. *In formam Eccleſiæ conſueta*; inquam, circa abſolutionem ſeu a cenſura, ſeu à peccatis, *in foro ſacramentali* 207 impertiri ſolitam. Itaque nulla peculiaris forma hic præſcribitur. Bonacina *diſp. 1. de leg. q. 2. p. 2. num. 19.*

SVBSECTIO. IV

Aliæ duæ clauſulæ explanantur.

SVMMARIVM.

Clauſula: Graui pœnitentia ſalutari *quomodo practicanda*? 208.
Nomine pœnitentiæ veniunt etiam eleemoſyna, & corporis afflictiones. 211.
Orationes fundendæ pro defunctis imponuntur licitè in pœnitentiam? 212.
Clauſula: Quoties tibi videbitur, *eſt intelligenda de prudenti arbitrio*. 217.
Omittens deſignato menſe pœnitentiam iniunctam, non tenetur alio compenſare. 219.
Et ſatisfacit iniunctæ à Confeſſario, ſi perficiat iam aliunde imperatam Confeſſionem. 220.
Peccat mortaliter negligens vnam ex iniunctis. 222.
Nec poteſt hæc pœna remitti per Confeſſionem Iubilæi. 226.
Nec imperata Confeſſione cenſetur hoc ipſo imperari communio. 227.

O. Clauſula XIV. *Graui pœnitentia ſalutari*. Si videlicet pœni- 208 tens non fuit aliàs legitimè confeſſus illam enormem libidinem. Si autem iam fuit confeſſus, ſicuti fortè non tenetur eam denuo confiteri. Supra *num. 178.* ita etiam non tenetur pro ea admittere grauem pœnitentiam; quia confeſſarius imponendo grauem, diſcederet ab inſtituto diuino, de quo Gelaſius Papa *cap. fin. de pœnitent. diſt. 4.* ſic pronuntiat: *Diuina clementia dimiſſa in vltionem redire non patitur.* Imo; licèt non fuerit vnquam aliàs legiti- 209 mè confeſſus illa crimina, poterit Commiſſarius diſpenſationis minuere pœnitentiam, tum ſi pœnitens valde rarò petijt ab vxore putatitia debitum coniugale, tum ſi eximia cum contritione confiteatur, tum ſi ſoleat ipſe obire ſponte grauia opera pœnitentiæ; tum denique ſi tempus alicuius Iubilæi, aut plenariæ Indulgentiæ, quam lucratus ſit, vel lucrari velit, ſuam conſcientiam ex- 210 oneret. Ratio eſt, quia vitanda eſt correctio iurium, quoad fieri poteſt. *cap. cùm expediat de elect. in 6.* iura autem partim diuina, partim Eccleſiaſtica habent, vt ob quemlibet ea indicatis titulis minuatur pœnitentia ſacramentalis, ſicut videre eſt apud obuios Theologos Morales *in tract. de ſatisfactione ſacramentali*, & nominatim de poſtremo titulo probaui, declaraui que in tract. de Iubileo quintuplici *nn. 171. & 172.* de alijs in Experientijs *tr. 7. Caſ. 21.*

Cæterum, quod Lezana *tom. 3. verb. clauſula. n. 50.* & apud eum 211 Portel *in ſumma verb. pœnitentia ſalutari*, ait, nomine pœnitentiæ ſalutaris intelligi orationes, ſuſceptiones ſacramentorum, & alia ſpiritualia opera, non autem eleemoſynam, vel corporis afflictionem, niſi ea adiunctis oppoſitum colligatur, non iudico eſſe verum, cùm afflictio corporis, per ieiunium, & ſimilia ſit vſu communiſſimo, qui maximè ſpectandus eſt. *l. Labeo ff. de ſuppell. legat.* pœnitentia, & Danielis *4. v. 24.* ſcriptum ſit: *Eleemoſynis peccata tua redime*, & confeſſarij communiſsimè dicant: *pro pœnitentia ſalutari ieiunabis vno Sabbato: dabis vnum Iulium pauperi*. Orationes defunctis applicandas poſſe imponi pro pœnitentia docet, atque inſigniter more ſuo contra Ioan. Sancium *in ſelect. diſp. 16.* probat P. Ioan. de Dicaſtillo *tom. 2. de ſacram. diſp. 14. dub. 6. a n. 95.*

P. Clauſula XV. *Singulis ſcil. menſibus*. Hæc clauſula continet 213 plures difficultates, quas quàm breuiſſimè potero, expediam ſequentibus §§.

I. Confeſſio menſtrua, de qua eſt hìc ſermo, debet fieri per totam vitam. Ita haud dubie tenent citati Doctores; nam & negant, illam confeſſionem poſſe à confeſſario ſæpius, quàm ſemel in mẽſe imponi, eò quòd cuiuis grauiſsimũ ſit onus obligari ad fre-

quentius fatendum, quàm ſemel in menſe, inquit Sanchez *cit. diſp. 24. num. 35.* Salas *cit. diſp. 26. de leg. ſect.* 10. *num. 97.* ac fere
Bonacina *cit. p. 2. num. 9.* non eſt autem cuiuis duriſſimum confi-
teri per dimidium annum ſingulis menſibus bis; & Filliucius *cit.*
tract. 10. p. 2. n. 356. ait menſtruam confeſſionem poſſe temperari,
vt ſi menſtrua confeſſio per totam vitam eſſet nimis difficilis, & de-
nique propoſitio indefinita æquiualet vniuerſali. Bartolus *in l.*
omnes populi. ff. de iuſt. & iur. & latè Gloſſ. *c. vt circa verb. alio-*
rum de elect. in 6.

314 II. Licèt annis abhinc 30. 40. 60. &c. fuerit probabile, eſ-
ſe in poteſtate Commiſſarij imperare confeſſionem rariorem men-
ſtruâ, eò quòd in Breuibus, quæ refert Sanchez, & Lezana,
ponebantur hæc præcisè verba: *Confeſſione ſacramentali ſuorum*
peccatorum ſingulis ſcilicet menſibus, vel quoties animarum ſuarum
ſaluti expedire iudicaueris, eamque ob rem probabiliſſimè aſſerue-
rit Sanchez *cit. n. 35.* Bonacina *cit. n. 9.* Reginald. *l. 31. n. 217.* Le-
zana *cit. verb. litera Apoſtolica num. 26.* Filliuc. *cit. n. 356.* Diana
part. 8. tract. 3. reſol. 109. poſt Portel. *de dubiis regular. verb. con-*
feſſor. aperiens literas Papæ n. 10. & Perez *de matrim. diſp. 48. ſect.*
6. relinqui in arbitrio confeſſarij, vt conſideratis occupationibus,
diſtractionibus, & alijs circumſtantijs pœnitentis imponat bime-
ſtrem, vel trimeſtrem, &c. iam tamen non videtur poſſe id gene-
ratim aſſeri, cùm noſtrum Breue expreſsè dicat, *Singulis menſi-*
315 *bus vt minimum ſemel.* Quæ Clauſula: *Vt minimum ſemel*, ſi fuiſ-
ſet expreſſa in exemplari, quo vtebantur nominati authores, aliud
vtique ſenſiſſent. Quia tamen Eccleſia non obligat ad impoſſibi-
lia. argum. *reg. 6. in 6.* & c. *conſilium de obſeruat. ieiun.* præſumen-
dum eſt de benigna, paternaque mente Pontificis, quòd nolit ad
menſtruam adigi illos, quibus ea eſt moraliter impoſſibilia, nam
illis planè iniiceret laqueum contra doctrinam cap. *de viduis 2. 27.*
quæſt. 1. ſufficeret ergo reſpectu horum bimeſtris. Et hoc vt mini-
mum concedit Perez *cit. ſect. 6. n. 3.*

316 III. Tametſi idem Sanchez, Salas, Perez *num. 4.* & Bonaci-
na *loc. indicatis* ſecuti ſuum Breue negarint, poſſe à Confeſſore
iniungi frequentiorem exomologeſin, quàm menſtruam, &
proinde illam clauſulam: *vel quoties animarum, &c.* ita explica-
rint, vt dicerent, per eam fieri Commiſſario ius in frequentio-
rem, non autem frequentiorem menſtruâ confeſſione imperandi,
ſtando tamen tenore noſtri Breuis poteſt, ſi ita iudicarit expedi-
re, Confeſſarius, imperare crebriorem menſtruâ, id quippe vi-
detur clariſſime indicari ipſo contextu, cùm additur: *vt mini-*
mum ſemel; hæc enim clauſula eſt implicatiua, non limitatiua.
317 Barboſa Diction. *num. 355.* in vocula: *Saltem*. Non tamen poteſt
id fieri pro mero arbitrio Confeſſarij; etenim illa modalis clau-
ſula, quæ ſubiungitur: *quoties tibi videbitur*, ſignificat eſſe id fa-
ciendum ſecundum regulam prudentiæ. Gloſſ. *in cap. 2. de corpo-*
re vitiatis verb. viſum fuerit. Lezana *tom. 3. verb. clauſula, num.*
81. Puto tamen eſſe longè rariſſimos coniugatos, quibus poſſit
prudenter ſub mortali iniungi onus confitendi per totam vitam
ſæpius, quàm ſemel in menſe. Conſentit a fortiore Sanchez *cit.*
diſp. 34. num. 35.

318 IV. Is, cui ex vi Breuis Pœnitentiariæ iniungitur confeſſio
menſtruâ, ſatisfacit ſuæ obligationi, quocunque die menſis con-
fiteatur; ita, vt ſi confeſſus eſt prima die Ianuarij, non tenea-
tur confiteri antè vltimam diem Februarij. Dianam *cit. part. 8.*
tract. 3. reſol. 109. Lezana *tom. 3. cit. verb. litera Apoſtolica.* Bona-
319 cina *cit. punct. 2. n. 9.* Perez *n. 5.* Quòd ſi vno menſe omittat, non
tenetur alio compenſare. Ita citati. Ratio eſt, quia videtur talis
confeſſio eſſe perinde annexa menſi, ſicut ieiunij, aut Breuiarij,
aut Sacri audiendi obligatio adhæret diei.

320 V. Si ex alterius confeſſarij præcepto, vel ex voto talis pœni-
tens haberet iam aliàs onus confitendi ſingulis menſibus, vel bi-
meſtribus, videretur ſatisfacturus & huic, & Pœnitentiariæ ob-
ligationi per vnam exomologeſin vno menſe, per duas duobus.
Salas *cit. ſect. 7. n. 98.* & Portel apud Lezanam *loc. cit. num. 26.* non
diſſentientem contra Dianam *cit. reſol. 109.* Bonacinam *loc. cit. n.*
321 *13.* Perez *n. 6.* & Sanchez *loc. cit. n. 39.* Ratio eſt, quia cùm ſit
communiſſimum, vt confeſſarij pro pœnitentijs iniungant men-
ſtruam, & pleriſque omnibus coniugatis moraliter impoſſibile ſit
per 4. 6. 10. annorum decurſum, ſæpius quàm ſemel in menſe ſi-
ſtere ſe confeſſarijs, dura nimis foret gratia S. Pœnitentiariæ, ſi
vellet, confeſſiones in menſe geminari reſpectu talium. Et quid-
ni hic quoque locum habeat *reg. 49. in 6. In pœnis benignior interpre-*
tatio eſt facienda?

322 VI. An mortaliter delinquat, qui vnam ex præceptis iſtis con-
feſſionibus omittit, diſſimulant quaſi dedita opera Diana, Lezana,
& Portel. Ego non auſim negare, eò quòd particularia præcepta
Eccleſiæ videantur obligare inſtar vniuerſalium. arg. eorum, quæ
dixi *n. 167.* & communis axiomatis ex Ariſtotele: *Primum in vno-*
323 *quoque genere eſt exemplar cæterorum.* Cùm igitur præceptum ge-
nerale de confeſſione annua, auditione Sacri die feſto, ieiunio,
&c. ad mortale obliget ſingulis temporibus præſcriptis, obligat
324 & hoc particulare ſub mortali ſingulis menſibus. Confirmatur ex
doctrina illorum, qui cum Vaſquez & Azor, quos ſequitur Di-
caſtillo *de pœnit. diſp. 7. num. 118.* contra Caietan. Nauarrum, Dia-
nam *part. 3. tract. 4. reſol. 125.* cenſent, Monachos, qui ex diſ-
poſitione Clementinæ *ne in agro. de ſtatu monachor.* tenentur quot
menſibus confiteri, peccare mortaliter, quoties negligunt men-
ſtruam confeſſionem.

VII. Eſt autem hæc menſtrua, bimeſtris, &c. confeſſio iniun- 325
genda etiam illi, qui vel omnino non confitetur Commiſſario,
vel confitetur quidem, ſed inceſtum, vtpote iam ſemel legitimè
abſolutum omittit iuxta dicta *num. 180.* Ratio eſt, quia hoc ipſo
quòd S. Pœnitentiaria iubeat, hanc confeſſionem imperari vltra
pœnitentiam ſalutarem, ſeu ſacramentalem, de qua *lit. c.* ſatis
innuit, eſſe ſuam mentem, vt abſolutè iniungatur, ideò impo-
nenda eſt extra forum ſacramentale, ſi ob cauſas *num. 178.* indi-
catas, à me tamen in praxi non approbandas, non confiteatur is,
cum quo diſpenſandum eſt.

VIII. Quamquam indulgentiæ plenariæ intra, & extra Iubi- 326
leum ſint ita de pœnitentijs iniunctis, vt qui lucratus eſt Indul-
gentiam plenariam, non teneatur pœnitentias vindicatiuas, quæ
ex præteritis confeſſionibus ſuperſunt, perficere, vt docui in
tract. de Iubileo quintuplici *num. 217.* non tamen eſt ea doctrina
extendenda ad menſtruam hanc confeſſionem, tum quia illa do-
ctrina intelligitur de pœnitentia, quæ vt pars integralis Sacra-
menti imponitur, tum quia hæc menſtrua confeſſio eſt pœniten-
tia valde extraordinaria, & proinde non intelligenda ſub gene-
rali remiſſione pœnitentiarum. arg. *cap. In generali conceſſione, vel*
prohibitione, non veniunt ea, quæ ſpeciali nota digna ſunt.

IX. Non explicant Doctores, vtrùm cum hac confeſſione iniun-
genda ſit ſacra communio. Puto ego, tantum onus ſine claro 327
textu non eſſe à confeſſario iniungendum. argum. *cap. 2. §. ſed ne-*
que, de translat. Epiſcop. Poſſet tamen loco illius grauis pœniten-
tiæ, de qua ſuprà, eam aliquoties per annum imperare Cõmiſſarius.

SVBSECTIO V.

Alia clauſula exponuntur.

SVMMARIVM.

Hæc clauſula: Et alijs, quæ de iure fuerint iniungenda *quid indi-*
cet. 228.
Et illa: Dummodo ſeparatio fieri non poſſit abſque ſcandalo. 229.
Experientia, an ſeparatio poſſit fieri ſine ſcandalo, non eſt neceſſaria,
quando iam aliunde conſtat, non poſſe fieri. 231.
Quandonam cenſebitur res dubia? 233.
Clauſula: Ex cohabitatione verò de incontinentia probabiliter
timendum tibi viſum fuerit, 234.
Quid ſi probabile ſit, non adeſſe periculum incontinentiæ? 235.
Vocula: Incontinentia *deſignat frequentiam actuum turpium, &*
quendam quaſi habitum. 237.
Clauſula: Aliudque impedimentum Canonicum non obſtet, *in-*
dicat, per Breue diſpenſari in ſolo impedimento propoſito. 238.
An ſi peccatum fuit cum duabus, oporteat in ſupplici libello explica-
re numerum? 239. & 240.
Rurſum iungitur difficultas, vtrum ſit neceſſe petere nouum conſen-
ſum à parte ignorante impedimentum, eique illud manifeſtare.
242. & ſeqq.
Qui emiſit Profeſſionem inualidam quo modo conuocatur reuocare? 45.
Legitimatio facta per literas ſacræ pœnitentiariæ quouſque extenda-
tur. 247.
Natus ex matrimonio inualido ob ignorantiam inuincibilem eſt legi-
timus. 247.
Quid de liberis natis poſt diſpenſationem? 248.
Quandonam cenſeatur Pontifex diſpenſare in radice matrimonij in-
ualidi? 249.
Quantum operetur talis diſpenſatio. 249.
Legitimatio facit ex illegitimo legitimum non per iuris fictionem, ſed
per rei veritatem. 251.
Clauſula: In foro conſcientiæ *eſt duplex verus ſenſus.* 252.
Cenſetur etiam ille ſatisfacere clauſulæ dicenti: in actuali confeſſione,
qui diſpenſat immediatè poſt datam abſolutionem. 255.
Clauſula: Non aliter, neque vllo alio modo, *inducit auctorem, vt*
putet, non diſpenſandum cum illo, qui non dicit ſaltem in Confeſſio-
nalo, ſe non eſſe ſibi conſcium vllius peccati mortalis. 258.
Præcepta particularia videntur obligare inſtar generalium. 259.

Q. Clau-

228 O. Clauſula XVI. *Et aliàs, quæ de iure fuerint iniungenda*. Id
eſt; ſi præter pœnitentiam ſalutarem, & menſtruam con
feſſionem occurreret confeſſario aliquid, de quo monendus foret
pœnitens, e.g. aliqua fortaſſe reſtitutio honoris, bonorum, &c.
deberet confeſſarius monere. Non tamen irrita eſſet diſpenſatio,
ſi omitteret confeſſarius iniunctionem talium, non habentium vl-
lum reſpectum ad ipſam, quia irritatio actus, cùm res ſit valde
odioſa, non cenſetur irrogari per legem, aut diſpoſitionem, niſi
ſatis clarè exprimatur, nam in obſcuris minimum eſt ſequendum.
reg. 30. in 6. & valor actus eſt omni poſſibili ratione defendendus.
Dd. apud Barboſam *axiom. 12.*
229 R. Clauſula XVII. *Dummodo impedimentum ſit occultum*. Hanc
clauſulam ſufficienter explicaui *num. 173.*
230 S. Clauſula XVIII. *Dummodò ſeparatio fieri non poſſit abſque
ſcandalo*. In antiquioribus Breuibus exprimitur hæc clauſula hoc
modo: *Quodque diligenter experiantur, an ſine ſcandalo poſſint
ſeparari; quod ſi fieri poteſt, fiat omnino*. Puto autem, vtriuſque
ſententiæ eundem ſenſum eſſe, ſi ſupponamus explicationem San-
chezij *lib. 8. de matrim. cit. diſp. 34. n. 60.* Reginaldus *cit. l. 31. num.
220.* Filliucij *cit. tract. 10. part. 2. num. 361.* Bonacinæ *diſp. 1. de
leg. cit. q. 2. p. 2. num. 14.* Lezanæ *tom. 3. cit. verb. litera Apoſtolica.
num. 30.* quòd ſcilicet non ſit opus illa experientia, ſi ex dictis,
aut factis præſentibus vel præteritis ſufficienter, & prudenter co-
gnoſcat confeſſarius, illam ſeparationem non poſſe fieri ſine ſcan-
231 dalo, aut non poſſe vt fratrem, & ſororem cohabitare. Et ſanè
cùm fruſtra expectetur euentus, cuius nullus eſt effectus, ſicuti
ex cap. *cùm contingat. de offic. & poteſt. iudic. de leg.* deſumunt, &
loquuntur Sanch. Reginaldus, Lezana *loc. cit.* nulla autem lex ob-
liget ad actus fruſtraneos, & inutiles. *l. quoties. 2. ff. de reb. du-
biis*, non videtur S. Pœnitentiaria iniungere illam experientiam,
caſu, quo iam conſtat id, quòd per illam quæritur, & indagatur.
232 Et hæc doctrina maximè locum habet, ſtando noſtro Breui.
In quo videtur illa conditio experiendi omiſſa idcirco, quòd non
ſit adhibenda, ſeu expectanda, quando iam aliàs eſt notum, non
poſſe ſeparationem abſque ſcandalo fieri, vel mutuam cohabita-
tionem abſque incontinentiæ periculo exiſtere, ſi tamen res dubia
foret, tum vtique adhibenda eſſet experientia ante diſpenſatio-
233 nem. Porro non cenſetur res dubia, quando is, cum quo diſ-
penſandum eſt, conſtanter affirmat, ſe non poſſe cum ſua Bertha
habitare abſque eius conſortio carnali; ipſi namque tanquam te-
ſti creditur contra ſe, & pro ſe, S. Thom *quodlib. 1. quæſt. 6. art.
12. in C.* Metus ſcandali ex ſeparatione via vnquam abeſt, vnde illa
experientia vix vnquam locum habet, Sanchez *loc. cit.*
234 T. Clauſula XIX. *Ex cohabitatione verò de incontinentia proba-
biliter timendum tibi viſum fuerit*. Hæc clauſula in exemplari San-
chezij, & Lezanæ ita exprimitur: *Experiatur ſaltem, an coha-
bitantes viuere valeant*. Sed hæc experientia non eſt neceſſaria,
quando confeſſarius putat, probabiliter eſſe timendum periculum
incontinentiæ, ſi non diſpenſetur cum illis. Patet ex verbis no-
ſtri Breuis.
235 Cenſeo autem in primis, poſſe etiam diſpenſari in caſu, quo
probabile eſt, non adeſſe periculum incontinentiæ, dummodo
ſimul probabile ſit, adeſſe, quia nihilominus verificantur ver-
ba Breuis, quæ non video, cur potiùs reſtringamus, quàm
236 ampliemus propter rationem allatam *num. 174.* Itaque non re-
quiritur hic tanta certitudo de incontinentia, quanta requiritur,
vt diſpenſetur cùm illo, qui matrimonium inire cupit aſtrictus
voto Religionis, aut caſtitatis; nam in formula Breuis, quo
datur poteſtas diſpenſandi cum tali, exprimitur his verbis: *con-
tinenter viuere poſſe non ſperat: maximè dubitat continere non poſſe*,
vt videre eſt apud Sanchez *cit. diſp. 34. n. 1.*
237 Cenſeo deinde, non poſſe, vi huius Breuis diſpenſari cum
illo, qui probabiliter credit, ſe ſemel, atque iterum duntaxat
peccaturum; etenim vocula: *Incontinentia*, indicat frequen-
tiam actuum turpium, & quendam quaſi habitum. Sanchez *l. c.
n. 19.* Filliuc. *n. 353.* Lez. *n. 22.* & apud ipſum Portellus *in ſum-
ma verb. Confeſſor. aperiens literas Apoſtolicas n. 6.*
238 V. Clauſula XX. *Aliudque impedimentum Canonicum non ob-
ſtet*. Quia videlicet non diſpenſat in eo impedimento, pro
quo petita eſt diſpenſatio, ſe quippe accommodat precibus ſup-
plicantis. *cap. inter dilectos. §. cæterum de fide inſtrumentor.* Fe-
lin. *ibid. col. 2.* Quare ſi præter affinitatis impedimentum adeſſet
aliud ratione cognationis, voti, criminis, &c. nihil patro-
239 cinaretur noſtrum Breue. At, ſi ante matrimonium peccaſſet
cum duabus ſororibus ſuæ putatitiæ vxoris, fortè ſufficeret ape-
rire fornicationem cum vna habitam; ſicuti, qui petit diſpen-
ſationem ſuper irregularitate, quam incurrit per plures actus
eiuſdem rationis, non tenetur exprimere, niſi vnum actum, iuxta
communem Doctorum cum Bonacina *cit. quæſt. 2. punct. 5. num. 4.*
Atque ita ſentit Henriq. *lib. 12. c. 10. num. 3.* itemque Ledeſma,
Rodriquez, & Vega apud Sanchez *lib. 8. diſp. 24.* loquentes in
ſpecie de duplici affinitate.
240 Quia tamen, qui commiſit duo homicidia, tenetur, dum ir-
regularitatis diſpenſationem petit, vtrumq; exprimere. Bonaci-
na *loc. cit.* Suarez, & Coninck apud ipſum cum Layman *lib. 1. tr. 4. cap.
22. n. 19. §. 2.* Quia etiam idem Layman. *ib.* Dicaſt. *tom. 3. diſp. 8. n. 142.*
poſt eundem Coninck *diſp. 33. de ſacram. dub. 6. n. 81.* Sanch. *lib. 8.
diſp. 24. n. 5.* & alios, tenet eſſe omnino exprimendum, ſi quis
duas ſorores prius cognouit, ideo non ſequeretur opinionem Hen-
riquezij in petenda diſpenſatione, ſequeretur autem in vſu petitæ,
& impetratæ iam ſine vlla expreſſione.
X. Clauſula XXI. *De nullitate prioris conſenſus certiorata*. Non 241
enim valuit putatitiæ vxoris conſenſus in matrimonium, cùm
non videantur conſentire, qui errant *l. nihil conſenſui ff. de reg.
iur.* & impoſſibilium nulla ſit voluntas arg. *l. ea, quæ dare ff eod.*
Porro vxorem illam non eſſe certiorandam de nullitate matri- 242
monij, ſeu conſenſus, ſi non poſſit edoceri ſine detectione præ-
cedentis fornicationis, ſatis indicatur verbis proximè ſequenti-
bus, vbi dicitur: *Sed ita cautè, vt latoris delictum nuſquam de-
tegatur*. Imò cenſent Sanchez *cit. diſp. 34. n. 61.* & Bonacina *cit. diſp.
2. q. 2. n. 15.* etiamſi poſſit abſque periculo eiuſmodi detectionis
edoceri vxor, non tamen eſſe ea vi Breuis edocendam, eò quòd
illa certioratio non videatur tanquam conditio poni in Breui,
ſed ſolùm tanquam inſtructio Confeſſarij.
Ego tamen aſſentior Lezanæ *cit. verb. litera Apoſtolica*, item 243
Porrello *l. cit. n. 17.* apud ipſum exiſtimantibus, non eſſe meram
inſtructionē, ſed conditionem neceſſariam in caſu, quem ponimus,
quia ablatiuus abſolutus æque hic, ac alibi importat conditionē.
Supra n. 177. Quòd ſi nequeat detegi nullitas conſenſus, niſi detega- 244
tur delictum commiſſum, ſicuti plerumq; fieri nequit, erit vxor à
viro roganda, vt ſi fortè matrimonium antea fuit nullum, ipſa
denuo conſentiat. Et hoc, vt minimum, eſſe neceſſarium cenſet Le-
zana, & Portel. alioquin conſenſum vxoris non fore ſufficientem.
Quod, & ego exiſtimo, quandoquidem communis opinio Docto- 245
rum Lezanæ *tom. 1. c. 2. n. 9.* Nauar *in cap. ſtatuum. com. 4. de reg. n. 71.*
Mirandæ *in manual. Prælat. tom. 1. q. 30. art. 3.* fert, quando quis
profeſſionem ob occultum impedimentum inualidam ſ fecit, eo
impedimento remoto illam non reualidari, niſi ratificetur, vel com-
perta nullitate, vel ſaltem dicendo: *ſi iam non eſſem religioſus huius
ordinis, vellem hodie fieri*: poteſt tamen, ſicuti rectè obſeruat Dica-
ſtillo *de matrim. diſp. 2. dub. 10. n. 98.* omnino legendus, aliquando
in praxi contrarium obſeruari, propter auctoritatem Doctorum,
vt pluribus declaraui hoc ipſo *c. num. 132. & ſeqq.*
Y. Clauſula XXII. *Secretò*; Id eſt abſque Parocho, & teſti- 246
bus, vt declaratur infra *n. 265.*
Z. Clauſula XXIII. *Prolem legitimam decernendo*. Legitimam 247
inquam, tum ad ordines ſacros, & beneficia Eccleſiaſtica. Bonac.
cit. p. 2. n. 18. tum etiam ad omnia bona temporalia. Sanch. *cit. diſp.
34. n. 50.* omnis enim proles, quæ naſcitur ex putatitio matrimonio
eſt legitima, modò pater, aut mater inuincibiliter ignoret matri-
monium eſſe illegitimum *c. ex tenore. qui filii ſint leg. & c. ex tenore.*
eodem Sanch. *n. 46. 50. & 51.* ac declaro cum notabili ampliatione
in Experientijs, *tr. 8. n. 418. & 437.* At qui ſupponitur, in hoc Breui,
matrem inuincibiliter ignorare nullitatem matrimonij.
Si quoque obtenta diſpenſatione manifeſtet maritus impedi- 248
mentum, eoque manifeſtato integretur matrimonium, & poſt-
modum ſuſcipiatur proles, erit illa etiam legitima quoad Ordi-
nes ſacros, beneficia eccleſiaſtica omnia, & quoad omnia tem-
poralia iura. Sanchez *cit. diſp. 34. num. 52.* & eod. *lib. 8. diſp. 7.
num. 16.* etenim hæc iura fundantur in matrimonij legitimitate;
cum igitur Pontifex efficiat illud matrimonium verè legitimum,
ſequitur, proli inde naſcituræ competere omnia illa iura.
Ex quo fundamento deducit Sanchez *cit. diſp. 7. num. 22.* quan- 249
do Pontifex diſpenſat in ipſa radice matrimonij inualidi iure hu-
mano, ſicuti cenſetur iuxta Sanchez diſpenſare, quando dicit:
*diſpenſamus, vt ex tunc, ſeu vt ab initio legitimus contractus cen-
ſeatur*, deducit, inquam, Sanchez, prolem ex eo matrimonio
ante diſpenſationem natam, eſſe quoad temporalia quoque legi-
timam, tunc enim Pontifex irritat legem ſtatuentem illud impe-
dimentum dirimens, vt fusè declarat idem Sanchez *cit. diſp. 7.
num. 4.* Qui tamen *num. 7.* ſubdit, non poſſe à Pontifice legiti-
mam, quoad temporalia, reddi illam prolem, quæ nata eſt
ex concubitu omnino fornicario, ſeu ex omnino ſolutis, aut
coniugatis quidem, ſed cum impedimento indiſpenſabili. Quæ 250
vltima doctrina eſt vtique certa, loquendo de poteſtate ordina-
ria innata *c. per venerabilem qui filii ſint legit.* prior autem illa de le-
gitimatis extenſione ad liberos iam ſuſceptos ante diſpenſationem
facta, doctè, vt ſolet, refutatur, negaturque etiam à P. Dicaſtillo *de
matr. diſp. 8. n. 7. & ſeqq.* poſt Molinam *tom. 3. tr. 2. diſp. 624.* Quia
ſcil. illa diſpenſatio non facit, quò minùs illi liberi ſint nati ex non
coniugibus, & proinde reipſa inciderint in effectum legis ciuilis,
priuantis hæreditate omnes natos ex non coniugibus.
Nihilominus tamen firmari poteſt illa doctrina Sanchezij auto- 251
ritate Hieron. Schurffij IC. *conſilior. cent. 1. conſ. 2.* Qui

In hac facti contingentia.

RESpondit quendam Chriſtophorum nobilibus parentibus, ſed extra matrimonium natum, & à Friderico III. Imperatorem legitimatum, ſortitum fuiſſe omnia prorſus bona, & iura, perinde ac ſi fuiſſet natus ex matrimonio legitimo. 1. quia §. *illud aut bene, quibus § modis nat. effic. ſui* dicitur, legitimatos à Principe nihil differre à legitimis. 2. quia naturaliter naſcimur omnes legitimi, ſicut & liberi *citat. §. illud*. ita vt ſola lex humana nos faciat illegitimos. Vnde fit, vt legitimatio non faciat propriè nos legitimos, ſed ſolùm tollat obſtaculum legitimationis, poſitum à lege poſitiua, quo ſublato lex ipſa naturalia efficit nos non per fictionem iuris, ſed verè, ac propriè tam legitimos, quàm ſi eſſemus nati ex ligitimo matrimonio. Hinc Bartolus. *in l. ſi qui. ff. de vſucap.* dicit, quòd lex illegitimum faciat legitimum non per fictionem, ſed ſecundùm puram veritatem. Et Bal. *in l. eam, quam Cod. de fideic.* ait: *Legitimatio naturaliter loquendo eſt veritas formaliter*. Hæc & plura Schurffius, quem ſi quiſpiam ſeu reus, ſeu actor, ſeu iudex fuerit ſecutus, nulli culpæ affinis erit; eſto hanc doctrinam applicet illi ex damnato toro natis, quos legitimos denuntiaſſet quiſpiam DD. Abbat. Lucellenſium intra terminos, quos indicat D. Abbas Bernardinus in ſua Epitome Faſtorum Lucellenſium *fol. 105. n. 8.*

352 *AA.* Clauſula XXIV. *In foro conſcientiæ*. Duplex eſt verus ſenſus huius clauſulæ; alter, quòd commiſſarius debeat in ipſo foro pœnitentiæ fungi ſuo officio, qui ſenſus mox magis adhuc decla- 353 ratur. Alter, quòd illa legitimatio valeat in ſolo foro conſcientiæ, & nil iuuet pro foro externo; qui ſenſus paulò poſt etiam magis exprimitur; ita tamèn intelligendus, vt illa proles, quæ nata eſt matre ignorante impedimentum matrimonij, legitima ſit etiam in foro externo, tam quoad temporalia, quàm quoad ſpiritualia. Sanchez *citat. diſput. 34. num. 50.* propter rationem allatam *ſummar.* 247. Illa verò proles, quæ naſcitur ex vtroque parente conſcio factæ diſpenſationis, legitima ſit etiam quoad omnia quidem, vt patet ex indicata ratione, non tamen niſi in foro interno, vt ex Breui liquet.

354 *BB.* Clauſula XXV. *In ipſo actu ſacramentalis confeſſionis*. Ideſt dum durat confeſſio ſacramentalis; cenſetur autem durare in primis tamdiu, quamdiu non datur vel abſolutio, vel pœnitentia. hæc quippe eſt pars ſacramenti integrans, illa eſſentialis, 355 Trident. *ſeſſ. 14. cap. 3.* & Doctores. Deinde, quia Doctores cum Henriquez *lib. 6. cap. 21. num. 2.* Tannero *tom. 4. diſp. 6. quæſt. 9. dub. 6. num. 132.* Ioan. Præpoſito *de ſacram. pœnit. q. 11. dub. 5. num. 41.* Lugone *de pœnit. diſp. 23. n. 129* ac nouiſſimè, perque bene Dicaſtillo *de pœn. diſp. 12. n. 195.* contra Facundez *de 2. precept. Eccleſ. l. 6. cap. 4.* ac ferè Dianam *part. 5. tract. 11. reſ. 19.* docent, fas eſſe confeſſario, etiam poſt datam abſolutionem loqui cum pœnitente de peccatis paulò ante detectis, ſi neceſſarium videatur: eò videlicet, quòd id pertineat ad actûs complementum, vt loquitur Præpoſitus, & nondum fuerit planè perfectum miniſterium confeſſionis, vt ait Tannerus, ſed adhuc duret iudicium ſacramentale, vt exprimit Dicaſtillo, declarans exemplo Sacerdotis, ſumentis poſt ablutionem, reliquias de nouo repertas, idcirco videtur menti Pontificis ſatisfacturus confeſſarius, ſi ſtatim poſt datam abſolutionem faciat illa, quæ exprimam *n. 183.*

356 *CC.* Clauſula XXVI. *Non aliter, neque vllo alio modo*. Propter hæc tam emphatica verba, non audeo abſque ſuffragio Doctorum aſſerere, poſſe cum illo diſpenſari, qui ideo non confitetur, quòd non habeat conſcientiam peccati mortalis, atque ita etiam iudicauit P. Ioan. de Dicaſtillo, quem hiſce omnibus ſcripta per literas conſului ſuper hoc dubio: qui licet viſis meis rationibus reſponderit, poſſe probabiliſſimè negari, confeſſionem eſſe neceſſariam illi de quo diſputauimus *num. 178. & ſeqq.* attamen ſubdidit, non carere id difficultate, eò quod videatur ſummus Pœnitentiarius velle diſpenſationem fieri quàm occultiſſime, & ita, vt de illa facta non poſſit amplius, ne quidem cum ipſo pœ- 357 nitente loqui Commiſſarius. Confirmatur hæc reſponſio inde, quòd illa clauſula; *Non aliter, nec alio modo*, ita ſit præciſiua, vt nec intellectum, nec modificationem recipiat. Alex. *conſil. 3.* apud Illuminatum Moronum *reſponſ. 46. num. 10.* indicetque præciſam neceſſitatem. Rota apud eundem; atque importet conditionem, qua deficiente ſit perinde, ac ſi nihil eſſet geſtum. Idem Moronus ex Menochio *de arbitr. iudic. caſ. 237. n. 4.* vel potius 34. qui tamen Menochius præciſè dicit, ea clauſula importari conditionem, & conſequenter formam.

358 Quamquam video, poſſe nonnemini videri probabile, quòd clauſula hæc intelligenda ſit caſu, quo ſecundum leges communes Eccleſiæ, & Chriſti, adeſt materia neceſſaria confeſſionis. Sed quidquid ſit, ego vt minimum mandarem tali coniugato, vt me in ipſo confeſſionali conueniret, nec vellem cum illo diſpenſare, niſi in ipſo cõfeſſionali, & quidẽ nõ niſi in ipſo cõfeſſionali: mihi dixiſſet, ſe reuera non eſſe ſibi conſcium ullius grauis peccati nondum in confeſſione expoſiti, quamuis ſciat, ſe vtrique grauiter in Deum deliquiſſe, præſertim ineundo matrimonium inualidum. Ratio eſt, quia ſicuti dixi *num. 222.* præcepta particularia 259 explicanda, implendaque ſunt iuxta modum vniuerſalium; cùm igitur vniuerſale præceptum de confeſſione annua praxis Eccleſiæ teſtibus Scoto, Adriano, aliis apud, & cum Laymanno *lib. 5. tract. 6. cap. 5. num. 12.* ita explicet, vt qui non habet conſcientiam p. m. teneatur ſaltem in confeſſionali id ipſum dicere confeſſario, meritò, hoc quod dixi, vt minimum facerem cum pœnitente per me diſpenſando; imò in praxi mandarem, vt mihi ſacramentaliter confiteretur aliquod ſaltem ſpeciale peccatum. Vide circa hoc Eccleſiæ præceptum dicta in hanc rem Tom. priore, *tract. 6. n. 282. & 283.*

SVBSECTIO VI.

Reliqua clauſulæ ediſſeruntur.

S V M M A R I V M.

Forum eſt triplex. 260.
Diſpenſatio, vel abſolutio in foro conſcientiæ *quid ſit ſufficere?* 262.
Quomodo dicatur diſpenſatio pœnitentiariæ nihil profutura in foro iudiciario? 264.
An foret irrita diſpenſatio, ſi teſtes adhiberentur? 265.
Clauſula: ſed præſentibus laniatis, *quomodo ſatisfiat?* 266.
An poſſit commiſſarius eas apud ſe retinere ad aliquem vſum materialem? 268.
Eſtne laniatio conditio ſine qua non? 269.
Clauſula: quas ſub excommunicationem latæ ſententiæ lacerare teneatis, *quomodo intelligenda?* 270.
An incurrat excommunicationem, qui illas literas reſtituit oratori? 274.

DD. Clauſula XXVII. *Ita quod huiuſmodi abſolutio, & diſpenſatio latori in foro iudiciario nullatenus ſuffragentur*. 260 Sanchez *l. 8. de matrim. diſp. 34. n. 29.* Lezana *tom. 3. verb. litera Apoſtolica n. 20.* & alij triplex forum diſtinguunt; forum pœnitentiæ, forum conſcientiæ, forum externum, ſeu iudiciale. Forum pœnitentiæ eſt idem, quod ſacramentale; forum conſcientiæ eſt id, quod & quatenus opponitur foro externo. Vt proinde forum internum ſit genus ad forum *pœnitentiæ, & conſcientiæ*, at- 261 que adeò quando aliquid dicitur valere, vel faciendum eſſe in foro interno, non ſit ſenſus, valere, vel faciendum eſſe in foro pœnitentiæ, ſed ex ſubiecta materia diiudicandum veniat. Sicuti quando dicitur aliquam abſolutionem, diſpenſationem, &c. dandam eſſe in foro conſcientiæ, non eſt iſte directus ſenſus, 262 quòd debeat dari in confeſſione, ſed ex circumſtantijs diiudicandum eſt, an non ſufficiat, ſi detur præciſè in foro non iudiciali, non externo; poteſt autem vtique dari in foro non externo, ſeu non iudiciali, etiamſi non detur in foro pœnitentiæ.

Et quia odia ſunt reſtringenda, fauores ampliandi, in pœnis benignior interpretatio ſequenda, in dubijs benignior a præferen- 263 da; idcirco quando Bullæ Pontificiæ loquuntur de foro conſcientiæ, aut de foro interno, non ſunt ex Bullæ reſtringendæ ad forum ſacramentale, niſi materia exigat, &c. ſicuti etiam in tract. de Iubil. *c. 15.* dum explicarem facultates Iubileas abſoluendi à cenſuris *in foro conſcientiæ tantùm*, obſeruaui num. 255. ſi omittatur illa particula *tantùm*, abſolutionem valituram in foro quoque externo.

Cæterùm, cùm in noſtro Breui ſtatuitur, vt diſpenſatio nullatenus ſuffragetur in foro iudiciario, ſeu contentioſo, atq; adeò 264 externo, ſenſus eſt, ſi fortè innoteſcat impedimentum, velitq; iudex Eccleſiaſticus, vel ſæcularis contra hoſce coniuges, tanquam contra inceſtuoſos, & contra prolem tanquam ſpuriam procedere, eiuſmodi proceſſui fruſtra omnino obiectum iri diſpenſationem, quandoquidem ea tam parum poſſit retardare illum proceſſum, quàm ſi numquam fuiſſet obtenta. Siquidem vocula *nullatenus*, qua vtitur Pœnitentiaria, importat vniuerſalitatem, & excludit omnem caſum. Lezana *tom. 3. verb. dictio n. 25.* ex Tuſco, & Petrino.

EE. Clauſula XXVIII. *Nullis ſuper his teſtibus adhibitis, &c.* Non ſolùm eſt hic ſenſus, quòd non oporteat adhibere vllos teſtes, &c. 265 ſed quòd oporteat non adhibere; ita, vt grauiter delinqueret Commiſſarius, ſi vel teſtes adhiberet, vel literas daret, vel proceſſum conficeret. An verò foret tunc irrita diſpenſatio, non exprimunt auctores. Puto non fore irritam, quia etiam non erit irrita, ſi non lanientur literæ, vt mox patebit, cum tamen laniatio æquè imperetur, ac prohibetur adhibitio teſtium.

FF. Clau-

366 FF. Clauſula XXIX. *Sed præſentibus laniare, &c.* Dubitatur hîc primò, *quid intelligatur per laniationem*. Secundo, *an laniatio ſit conditio, ſine qua non valeat diſpenſatio.*

367 Ad primum reſpondeo, per laniationem intelligi omnem illam corruptionem literarum, per quam fiat, vt ex non poſſint eſſe amplius vſui pro foro externo. Hanc explicationem etſi nemo adfert, ſed omnes dicunt ſimpliciter, eas literas eſſe laniandas, ſeu lacerandas; inde tamen illam confirmo, quòd ſicut ſcire leges, non eſt earum verba tenere, ſed vim ac poteſtatem *l. ſcire. ff. de legib.* ita explicare prudenter leges, non ſit earum verbis Grammaticalibus inhærere, ſed intentioni legiſlatoris inſiſtere; cùm intelligentia dictorum ex cauſis ſit aſſumenda dicendi. *cap.*
368 *intelligentia, de verb. ſignif.* Adde, quòd Filliucius *tract. 10. part. 2. cap. 10 num. 317.* expreſsè doceat, poſſe à confeſſario apud ſe retineri eas literas ad aliquem uſum materialem. Itaque ſufficienter ad intentionem Pœnitentiariæ laniabit eas literas, qui lacerabit per medium, aut lituras inducet, aut comburet, aut ſolum ſigillum auferet; ſinguli enim horum modorum ſufficiunt ad impediendum, ne proſint in foro externo.

369 Ad alterum dubium dico, laniationem prædictam non eſſe conditionem ſine qua non valeat diſpenſatio. Sanchez *lib. 8. diſp. 38. num. 4.* Filliucius *l. c.* Bonacina *de leg. diſp. 1. q. 2. num. 16.* & Lezana *tom. 3. verb. literæ Apoſtolicæ. n. 33.* qui citat etiam Portellum *in ſumma verb. Confeſſor aperiens literas Apoſtolic. n. 12.* Ratio eſt, quia ſatis apparet ex ipſo textu, non eſſe aliam mentem Pœnitentiariæ, quàm ut ex literæ non ſuffragentur in foro externo.

370 GG. Clauſula XXX. *Quas ſub pæna excommunicationis latæ ſententiæ laniare teneatis.* Hæc pœna non exprimitur in exemplari Sanchezij, aut Lezanæ; teſtantur tamen tum hi, tum Filliucius, atque Bonacina, etiam ſuo tempore fuiſſe quandoque ſolitam apponi eam pœnam. Ex quo colliges, peccaturum mortaliter confeſſarium, ſi non laniaret literas vno ex indicatis mo-
371 dis *n. 368.* Ratio eſt, quia major excommunicatio, præſertim latæ ſententiæ, non infertur, niſi propter contumaciam mortaliter malam. Navarrus *cap. 27. num. 9.* Cajetanus *in ſumma verb. præcepti tranſgreſſ.* & alij communiter cum Laymanno *l. 1. tract. 5 part. 2. cap 5. n. 1.*

372 Sicuti etiam tunc indicatur aliquid ſub mortali præcipi, vel vetari, quando dicitur: *Qui ſecus fecerit, ſciat ſe indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli incurſurum.* Lezana *tom. 3. verb. clauſula. n. 34. & 35.* ex Naldo. Quapropter dum Filliucius *n. 268.* relatus ait, eas poſſe aſſeruari à confeſſario in uſum materialem, intelligendus eſt de ijs corruptis per avulſionem ſigilli, cancellationem, &c.

373 *HH.* Clauſula XXXI. *Ita vt nullum earum exemplum extet.* Authenticum ſcilicet, ſeu ejuſmodi, quo in foro externo poſſet probari data diſpenſatio. Itaq; nil aduerſus hanc diſpoſitionem ago, dum hoc in libro deſcribo exemplar diſpenſationis Romæ miſſum. Rationē huius expoſitionis deſumes ex paulò antè dictis.

374 *II.* Clauſula XXXII. *Neque eas latori reſtituas.* Integras videlicet, alioquin grauiter peccaturum puto; an verò etiam excommunicationem incurſurus eſſet reſtituendo, non ſatis video; quia ex vna parte in pœnis benignior interpretatio eſt ſequenda, proindeque pœna excommunicationis non extendenda ad actiones ul-
375 las, niſi cogat ratio; Ex altera autem parte clauſula poſita in quacunque parte diſpoſitionis afficit reliquas partes, *c. requiris 2. de appellation.* & Doctores *ibid.* ſaltem ſi omnium partium eadem ſit ratio. Sanchez *l. 8. de matrimon. diſp. 34. n. 30.* ſicuti eſt hîc. Et idcirco duplicem excommunicationem meo judicio incurret, qui & illas literas integras ſeruarit, & oblata, per accidens, occaſione, eaſdem dederit illi, cum quo diſpenſatum.

376 *KK.* Clauſula XXXVIII. *Quod ſi reſtitueris, nihil ei præſentes literæ ſuffragentur.* Puta in foro externo, ſeu judiciali; ſuffragabuntur enim nihilominus in interno. Sanchez *cit. diſp. 34. n. 42.* quem ſequuntur Bonacina *cit. q. 2. p. 2. num. 16.* Reginaldus *cit. lib. 31. n. 318.* Lezana *verb. literæ Apoſtolicæ n. 33.*

SVBSECTIO VII.

Nonnullæ quæſtiones circa præcedentia elucidantur.

SVMMARIVM.

An is, cum quo diſpenſatum eſt à pœnitentiaria, poſſit matrimonium alterum inire poſt mortem uxoris, pro cujus conjugio petiit diſpenſationem? 277.

Quid deſignet clauſula: Gratis ubique? 279.

Quænam circumſtantiæ, ſeu conditiones exprimendæ ſint, quando ſupplicatur pro diſpenſatione matrimoniali in foro conſcientiæ? 280 & ſeqq. *ex Filliucio.*

Quomodo doctrina tradita ſuperioribus ſectionibus ſint practicanda? 286. & ſeqq.

Refertur caſus ſubreptitiæ diſpenſationis matrimonialis pro foro externo. 290.

Illa diſpenſatio ideo fuit ſubreptitia, quod ſponſi fuerint juncti ſecundo quidem gradu conſanguinitatis æquali, affinitatis autem ſecundo cum primo, & tamen in literis Romanis exprimebatur, eos eſſe junctos ſecundo gradu cognationis, & affinitatis æquali. 291.

Demonſtratur, aliquos poſſe eſſe junctos gradu affinitatis primo cum ſecundo. 291.

Bonacina male reſoluit quemdam caſum ſupparem noſtro, idcirco quòd non legerit motum proprium Pij V. 294.

Pius V. declarauit, quòd nunquam diſpenſare intendat cum illis, qui quoquo modo attingunt primum gradum. 294.

Fuit poſtmodum in noſtro caſu petita noua diſpenſatio, impoſitaque noua mulcta. 295.

277 QVæres I. *An is, cum quo diſpenſauit confeſſarius, ſi ſit ſuperſtes ſuæ uxori, poſſit aliam ducere.*

Reſp. Aſſerit quidem Filliucius *tract. 10. c. 10. n. 362.* talem moneri debere à confeſſario, ut ſi ſuperuixerit, maneat ſine ſpe conjugij. At in nullis Breuibus, in nullo alio autore id expreſſum reperio; quare judico, licere ipſi tranſire ad ſecundas nuptias; etenim tanta pœna non eſt aſſerenda ſine expreſſo jure.
278 Aliud dicerem de eo, cum quo diſpenſatum eſt circa votum perpetuæ caſtitatis, vel religionis, quia ſolet in Breui exprimi, eam diſpenſationem nihil prodeſſe pro ſecundis nuptiis.

279 Quæres II. *Quid deſignet illa clauſula, quæ in tergo literarum S. Pœnitentiariæ ponitur, videl.* Gratis ubique.

Reſp. Deſignat, ne quidem pro ipſo labore poſſe Officiales Pœnitentiariæ, Commiſſarium, ſeu Executorem Bullæ quidquam, licèt ſponte oblatum admittere. Lezana *loc. n. 34.* Putat tamen Perez *de matrim. diſp. 48. ſect. 2. n. 6.* quem deſcribit Diana *parte. 8. tract. 3. reſol. 112.* non vetari generatim ejuſmodi clauſula, quo minus admittantur eſculenta, & poculenta; verùm teſtatur idem Diana, hanc ſententiam refelli à Garzia. Vide, quod in Theſauro Indulg. *part. 2. cap. 16. q. 46.* ſeu ſuperiore *tr. 4.* in hanc rem dixi, dum explicaui, in quo ſenſu illæ Indulgentiæ dicantur nullæ, pro quibus aliquid accipitur.

280 Quæres III. *Quænam circumſtantiæ, ſeu accidentia ſint neceſſario exprimenda ab eo, qui petit à S. Pœnitentiaria pro ſe, vel alio diſpenſationem ineundi matrimonij, ſeu manendi in illo?*

R. verbis P. Vincentij Filliuc. *tom. 1. moral. Quæſtion. tr. 10. part. 2. cap. 10. n. 351.* & ideo ejus verbis, & ex mente, quòd ipſe fuerit multis annis functus officio Pœnitentiarij ad S. Petrum, ideoque peritior, quam plurimi alij, ſtyli, ſeu praxis, & uſus; ſic ergo ipſe in rem præſentem ſcribit loco citato.

281 Primo in diſpenſatione affinitatis de contrahendo quatuor exprimenda ſunt. Primum, an ſit ſecretum impedimentum, & quomodo. Secundum, an ſequantur ſcandala, niſi contrahant, & unde; v. g. quia habitus ſit tractatus de matrimonio, ſecuta ſit ſponſio à conſanguineis, parentibus, amicis. Tertium, an ſubſit periculum vitæ, infamiæ, & vnde. Quartum, an impedimentum ſit utrique parti notum, an ſolum uni.

282 Secundo in diſpenſatione affinitatis de contracto exprimenda ſunt ſex. Primum, an ſit contractum ſeruata forma Concil. Trid. Secundum, à quot annis contractum. Tertium, an extent filij, quorum etiam peti debet legitimatio. Quartum, an impedimentum ſecretum ſit, vel ſaltem ius ignotum, quod ſcilicet tale impedimentum dirimeret. Quintum, an ſecutura ſint ſcandala ex ſeparatione, & nequeant abſtinere à copula. Sextum, an alter, vel uterque ſit in bona fide.

283 Tertio in diſpenſatione cognationis ſpiritualis de contrahendo exprimi ſolent potiſſimum quatuor. Primum, à quot annis ſit contracta cognatio. Secundum, unde oriatur? ex baptiſmo, an ex confirmatione? & an ſit in primo, uel ſecundo gradu, hoc eſt, baptizantis, uel ſuſcipientis cum baptizato, uel ſuſcepto, an baptizantis, vel ſuſcipientis cum patre, aut matre baptizati, uel ſuſcepti. Tertium, quomodo ſit ſecreta, cum deſcribi ſoleant in codice nomina eorum, qui baptizant, uel ſuſcipiunt, &c. & in natura ſua publicum ſit impedimentum: Quartum, quæ & quomodo ſcandala immineant, infamia, & pericula mortis, niſi matrimonium contrahatur.

284 Quarto in diſpenſatione conſanguinitatis, ſed occultæ aliquando diſpenſat etiam ſacra pœnitentiaria, ut plurimum enim quia publica eſt, pertinet ad Datariam. Primo ergo exprimendus eſt gradus: nam ſi ſit primus, uel ſecundus, non eſt facultas in pœnitentiaria. Secundo à quanto tempore ſit contractum: nam diſpenſatio de contrahendo non datur in pœnitentiaria. Tertio, quomodo occultum, cum uenerit in notitiam, & qua ratione. Quarto, an adſint pericula ſcandalorum, ſi petatur diſpenſatio in Dataria, & quomodo.

Quin-

285 Quinto, in diſpenſatione impedimenti criminis, adulterij
„ cum machinatione, hæc exprimenda. Primo, an contractum
„ ſit in facie Eccleſiæ, & ſeruata forma Tridantini. Secundo, à
„ quo tempore. Tertio, quomodo ſit occultum. Quarto an
„ ſecutura ſint ſcandala ex ſeparatione, & quæ, quaue ratione.
„ Quinto, an fuerit altero tantum, an vero vtroque machinante,
„ & ſeries facti exponenda cùm ſuis circumſtantiis, vt verè pa-
„ tratum eſt. Sexto, an ſint filij, & petatur eorum legitimatio.
„ Hæc eadem reſpectiuè proponuntur in contrahendo, exce-
„ pto enim primo, & ſecundo puncto, reliqua vſque ad ſextum
„ excluſiuè etiam in eo exprimi debent.
„ Denique in impedimento adulterii cum fide data, eadem ex-
„ ponenda. Hactenus Filliucius.

286 Quæres IV. *Quomodo doctrina tradita ſuperioribus ſectionibus ſint vſurpanda?*

Reſp. Hoc modo: Vbi ex tuo pœnitente intellexiſti, eum cupere omni, qua fas eſt ratione, ſuum irritum matrimonium reualidare, quære, an poſſit ſine ſcandalo facere ſeparationem, aut viuere continenter cum vxore putatitia; ſi alterutrum poteſt, dic, fruſtra petitum iri diſpenſationem. Sin expenſis rationibus, quas adfert, judicas neutrum poſſe fieri, offer tuam operam ad impetrandam ex Vrbe diſpenſationem, quam facile impetrabis per aliquem ex Religioſis Ordinibus Mendicantium, qui tuas literas debitis clauſulis conſtantes mittet ad vnum è Patribus Pœnitentiariis Romanis, de quibus ſuprà *nu.* 91. & iubebis interim, dum veniat reſponſum, vt pœnitens abſtineat copula coniugali, &c.

287 Accepto Breui diſpenſationis, ſignificabis illi, habere te, de quo ipſi loquare; ipſo præſente literas aperies, ſi habeas qualitates requiſitas, iſque ad id munus te eligat; expones illi deinde omnes clauſulas, eum concernentes, quæres, & an vera ſint, quæ illic aſſeruntur, & an præſtare velit, quæ iniunguntur; ſi his interrogatis deprehendas defectum neceſſariæ conditionis, caue ne diſpenſes; ſi verò comperias denique adeſſe omnia requiſita (credas autem aſſerenti ſine teſte, ſine iuramento, dummodo contrarium tibi non conſtet aliunde. Perez *diſp.* 48. *ſect.* 5. *num.* 9. Salas *de legib. diſput.* 20. *ſect.* 10. *nu.* 97.) jube eum aut mox, aut paulò poſt confiteri tibi.

288 Audita confeſſione commonefac, ſi opus eſt, de fugienda occaſione peccandi cum ſorore vxoris: impone tum pœnitentiam, quam merentur eius peccata, tum confeſſionem per totam vitam ſingulis menſibus, vel bimeſtribus, &c. peragendam; impoſita illa confeſſione declara, eius prolem eſſe legitimam, da abſolutionem à cenſuris, tum à peccatis more quotidiano, & poſtremo literas diſpenſationis lania. Si tamen obliuiſcereris dicere prolem eſſe legitimam, nil obeſſet, quia colliges ex dictis *nu.* 253. eſſe iam ex alio capite legitimam.

289 Claudo prolixum hoc caput reſolutione caſus multum agitati, dum operas typographicas occupabat noſtra Theologia Experimentalis, ad cuius Tractatus noni Caſum, ſeu caput XXII. retuliſſem illum euentum, ſi fuiſſet mihi prius compertus, non eſt tamen alienum ab hoc loco eum diſcutere, quandoquidem etiam hìc indicauimus, quænam ſint exprimenda in libello, quo petitur diſpenſatio in impedimento conſanguinitatis, vel affinitatis.

Eſt autem ille Caſus huiuſmodi.

290 *Horatius viduus volens iungere ſibi matrimonio Æmiliam, ſuæ defunctæ uxoris Calphurniæ neptem ex ſorore Lucretia, iunctam autem ſibi ſecundo conſanguinitatis gradu, ſupplicat ſedi Apoſtolicæ pro diſpenſatione, narrans, Æmiliam eſſe ſibi iunctam ſecundo gradu conſanguinitatis, & affinitatis æquali; quam proinde diſpenſationem impetrauit cum clauſula:* Quæ, vt aſſeris, ſecundo gradu conſanguinitatis, & affinitatis æquali tibi iuncta eſt *Hoc Breue diſpenſationis exhibetur exequendum Reuer. Dn. Officiali Conſtantienſi; reſpondet hic, diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, cùm Horatius, & Æmilia ſint in ſecundo cum primo: mirantur aliqui etiam Theologia perquam periti hanc & reſponſionem, & reſponſionis rationem.*

Quare rogor tam literis, quam coram, vt ſi qua probabili ratione poſſim tueri valorem illius gratiæ, tuear; cum ex vna parte Dominus Commiſſarius ſit grauem ob cauſam (erant enim iam aliquot millia florenorum expenſa in ipſam diſpenſationem, inque præparationem epuli Nuptialis) paratus ſtare meo iudicio, ex altera parte, ego ipſe in prima parte Alphabeti matrimonialis (quod nunc efficio nonum tractatum meorum Experientiarum) Caſ. 16. n. 401. *non obſcurè doceam, ſimiles, Horatio, & Æmilio exiſtere in ſecundo gradu affinitatis. Preſcribatur etiam autoritas Bonacinæ, qui* diſp. 1. de leg. q. 2. p. 5. n. 18. *refert caſum ex parte ſimilem huic noſtro, & de eo interrogatus reſpondet, fuiſſe ſatisfactum, ſi in petitione facta fuit mentio ſolius ſecundi gradus.*

Mihi tamen viſum fuit, nulla probabili ratione poſſe defendi valorem prædictæ diſpenſationis. Ratio fundamentalis eſt, quia interceſſit verè, propriéque dicta ſubreptio, expreſſioque falſi in circumſtantia pertinente ad valorem diſpenſationis: etenim fuit in precibus expreſſum, vt retuli, illos duos ſponſos eſſe in ſecundo, eoque æquali gradu affinitatis, cum tamen ſint in inæquali, id eſt in ſecundo cum primo, quod ſic demonſtro. In quo gradu eſt aliquis conſanguineus vxoris, in eo eſt affinis mariti, vt refero *cit. num.* 401. ex indubitato ſenſu omnium; atqui Æmilia fuit etiam in primo gradu conſanguinea defunctæ Calphurniæ. Quia in eo gradu conſanguinitatis ſunt iunctæ duæ perſonæ, in quo diſtant à communi ſtipite. DD. omnes ex quorum ſenſu ſtatui hanc regulam in *cit. tract. Caſ.* 7. *nu.* 159. atqui Calphurnia diſtabat vno ſolùm gradu à ſuo patre, qui eſt ſtipes communis ipſi cum Æmilia. 291

Non obſtat I. quod illam regulam ſtatuerimus ibi pro collocatis in linea æquali, Calphurnia verò, & Æmilia ſint, ſeu fuerint in inæquali. Etenim ſicuti duo collocati in linea æquali ſunt conſanguinei in eo gradu, in quo vterque diſtat à communi ſtipite, ita poſiti in inæquali, reuera ſunt in iis gradibus, in quibus diſtant à communi ſtipite, quandoquidem gradus conſanguinitatis eſt à parte rei diſtantia à communi principio; conſequenter tantus, taliſque eſt gradus, quanta, qualiſque diſtantia à communi ſtipite. 292

Non obeſt II. quod ego ipſe ex communi ſcribam ibidem abſolutè *n.* 161. in linea tranſuerſa inæquali tot gradibus à ſe diſtare duos homines, quot gradibus diſtat à communi ſtipite ea perſona, quæ eſt remotior; etenim ijs verbis non nego, abſolutè, & vniuerſaliter quin etiã diſtent tot gradibus, quot propinquior diſtat ab eodem ſtipite, de & expreſſe ſubiicio, *iuxta ſtylum Curiæ Romanæ dici, aliquos eſſe iunctos in primo gradu cum ſecundo*; igitur tantum volo indicare, in ordine ad valorem matrimonij attendi regulariter (quando ſcilicet non eſt petenda diſpenſatio pro primo gradu) remotiorem gradum, at caſu, quo petitur diſpenſatio, remitto me *nu.* 161. *ad num.* 620. vbi propono caſum iunctorum ſecundo, & tertio gradu, & in literis facientium mentionem ſolius tertij. 293

Autoritas Bonacinæ idcirco me non mouit, quod certum ſit, non fuiſſe ab eo vel lectum, vel fideli memoriæ mandatum illum totum proprium motum Pij V. cuius mentionem facio in eodem *tr.* 9. *num.* 622. & qui extat in bullario Cherubini poſitus pro decima tertia Bulla eiuſdem Pontificis; etenim in illo Motu locutus Papa expreſſe de conſanguineis, & affinibus ſupplicantibus pro diſpenſatione ſubdit in terminis: *Dummodo primum quoquo modo non attingat; tunc in eo Sanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat.* Ergo non rectè reſpondit Bonacina, Pium V. in eo Motu proprio, edito an. 1566. incipiente: *Attendentes*, declaraſſe, non requiri expreſſionem primi gradus. Adde, quod Bonacina teſtetur, nihil falſum fuiſſe expreſſum in caſu, qui propoſitus fuit ipſi; atqui in noſtro caſu fuit falſo narratum, ſponſos illos eſſe junctos in gradu æquali; ergo etiam ex hoc capite fruſtra allegatur autoritas Bonacinæ; etenim & facto mutato mutatur jus. *L. ſi is de excuſat. tutor.* Albericus *in l. ſi ex plagis §. in cliuo ff. ad leg. Aquil.* etiamſi mutatio facti modica fuerit. Albericus *ibid.* & ſecundum diuerſitatem factorum diuerſum redditur conſilium. Baldus *conſil.* 12. *Vol.* 2. Bellonus *conſil.* 5. Borcholten *conſil.* 7. *fol.* 78. His intellectis petita, impetrataque fuit, non ſine noua, ſed moderata mulcta, noua diſpenſatio. 294 295

L 3.

COMMVNIVM LIBERORVM PARTE.

CAPVT XXXVIII.

Cuius expenſis, & vbi alendi ſint liberi poſt diuortium.

SVMMARIVM.

Facto diuortio proles eſt per ſe loquendo alenda apud patrem. 1.
Aliquando tamen etiam apud matrem. 2.
Quando mater dedit cauſam diuortio, liberi ſunt alendi eius expenſis. 3.

At

At non ante ſententiam iudicis. 4.
Quando duo ineunt contractum ſub conditione pœnali, is, qui non ſtat conditioni, non tenetur ante ſententiam iudicis pendere pœnam conuentam. 5.
Contractus particulares cenſentur fieri ſecundum modum communem. 6.
Quid ſi diuortium fiat vtriuſque culpa, conſenſuue? 7.
Parte nocente non habente vnde alat prolem, quis nutriet? 8.
Qui vocentur Parentes, *qui verò* Maiores? 8.
Alendi ſunt liberi apud partem innocentem per ſe loquendo. 9.
Quid ſi pars nocens ſit fidelis, innocens infidelis? 11.
Quid ſi pars innocens non ſit idonea? ibid.
Quid ſi pauper? ibid.

1 QVæres I. *Cuius expenſis alendi ſint liberi, poſtquam factum eſt diuortium.*

℞. Id patere ex authent. *ſi pater Cod. diuortio facto* & Authent. *vt liceat matri & auiæ. §. illud collat.8.* vbi ſic ſtatuitur: *Si pater diuortii cauſam præſtiterit, apud matrem, ad ſecundas nuptias non venientem liberi nutriantur patris expenſis; ſi verò contra, tunc apud patrem, matris locupletis expenſis, niſi pater minus idoneus ſit, tunc enim apud matrem locupletem nutriantur.* Hactenus cit. authent: *Si pater*, quæ ferè iiſdem verbis habentur *cit. §. illud.* Circa hanc ſectionem noto breuiter ſequentia.

2 I. Prædictam legem, quatenus decernit, cuius expenſis alenda ſit proles, obſeruandam eſſe ſicuti ſonat, cùm ſit, vt ſic,
3 valde conformis rationi. II. Proinde quando mater dedit cauſam diuortio, alendos eſſe eius expenſis filios, etiam poſtquam fuerint egreſſi primum triennium. Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 2. numero 7.* Palaus *de matrim. ſeu ſponſalibus diſp. 3. p. 6. §. 8. num. 5.* Laymannus *lib. 5. tr. 10. part. 3. cap. 7. numero 15.* contra nonnullos. Ratio eſt, quia lex, quam deſcripſi, eſt pœnalis, ergo imperat matri nocenti plus, & etiam patri nocenti plus, quàm de iure communi teneantur, atqui de iure communi tenetur mater vſque ad primum triennium alere prolem. *Supra cap. 28. numero 24.* & pater poſtea; ergo in pœnam ſui delicti oportet, vt mater, quæ diuortio cauſam dedit, alat liberos etiam maio-
4 res triennio, & ſimiliter nocens pater alat minores triennio. At vtrumque fiet primùm poſt ſententiam iudicis, quia, vt dixi, hæc lex eſt pœnalis; lex autem pœnalis imperans aliquem actum non obligat ante ſententiam iudicis, ſaltem declaratoriam. Leſſius *l. 2. de iuſtit. & iur. c. 29. dub. 8.* ex communi; & nominatim de hoc noſtro caſu tradunt Palaus, & Sanchez.

5 Vnde breuiter inferens, quando duo inierunt contractum ſub conditione pœnali, illum, qui non ſtat contractu, non obligari ad mulctam pendendam ante iudicis ſententiam. Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 37. n. 4.* Palaus *de legibus diſp. 2. p. 3. n. 4.* cum aliis contra Leſſium *l. c. cap. 20. dub. 15.* Laymannum *lib. 1. tr. 4. c. 15. n.*
6 *7.* & alios; Etenim contractus particulares cenſentur fieri ſecundum communem rationem legum, niſi aliud exprimatur. Palaus, & Sanchez *ll. cc.* fauente *cap. 3. ex literis de conſtitution.* Nam actus præſumitur factus ſecundùm eius naturam. Menochius *de præſumptionibus l. 6. præſumpt. 10. per totam.*

7 III. Si diuortium fiat vtriuſque culpa, vel mutuo conſenſu, ſeruandum eſt ius commune circa educationem prolis, quod habetur *l. nec filium Cod. de patria poteſtat.* & quod explicui *cap. 28. ſect. 2.* Sanchez *cit. diſp. 20. n. 10.* Palaus *cit. §. 8.*

8 IV. Si pars nocens non habeat, vnde alat prolem, onus alendi tranſit in aſcendentes partis nocentis; nam in cit. authent. *ſi pater* & *cit. §. illud* expreſſe dicitur, id quod ſtatutum fuit de alendis liberis, valere debere in omnibus aſcendentibus. Porro inter aſcendentes pater, & reliqui vſque ad tritauum vocantur Parentes, ſuperiores his nominantur Maiores. Federicus Schenck *tr. de teſtib. n. 24.*

9 Quæres II. *Vbi ſint alendi liberi poſt diuortium?*

Reſp. Alendi ſunt apud partem innocentem per ſe loquendo. Patet ex verbis authent. *ſi pater* deſcriptis *num. 1.* tametſi iure antiquiore, quod exprimitur *l. vnica. Cod. diuortio facto*, in iudicis arbitrio ſitum fuerit decernere, vtrùm apud patrem, an apud matrem eſſent nutriendi.

10 Excipe à reſponſione. I. Niſi pars nocens ſit fidelis, & innocens infidelis, videlicet hæreſi, aut alio errore infecta. text. *c. fin. de conuerſ. infid.* Syluester *verb. filius.* videlicet ne proles ad infidelitatis errorem adducantur. text. *cit. cap. fin.*

11 Excipe II. Niſi pars innocens non ſit idonea ad prolem educandam. Innuitur cit. authent. *ſi pater* traduntque allegati Doctores, & ratio eſt, quia hac in re maximè ſpectandum eſt id, quod ſoboli conuenit, & conducit.

12 Excipe III. Niſi pars innocens ſit pauper, nocens autem locuples; tunc enim etiam apud partem nocentem ali debere prolem tradunt auctores hoc capite nominati, nam ita indicatur cit. authent. *ſi pater*, & *cit. §. illud.* Rationem huius ſanctionis non adferunt iſti Doctores; ego cenſeo hanc eſſe, quia licèt maritus adulter, v. g. ſuppeditaret, ſicuti ex ſuprà dictis tenetur, omnia neceſſaria alendis, veſtiendiſque filiis apud matrem innocentem commorantibus, ſi tamen mater ſit pauper, timendum eſſet, ne data in ſuſtentationem filiorum ipſa in ſuos vſus conuerteret. Ex 13
his apparet, potuiſſe fieri, vt Elpidia in Accuſatione Canonica *lit. E. 3.* iure petierit dimidiam partem liberorum communium relinqui ſibi; ſi enim fuit inſtructa honeſtis facultatibus, poterat iuxta dicta ex ſex communibus liberis petere duos, tres, vel quatuor. Imò quia introducitur Sulpitius præditus tam peruerſis, aſperis, crudelibus moribus, poterat ea omnes liberos petere, eſto eſſet ipſa pauper, quia ſatius eſt, liberos apud pauperem matrem, quàm apud improbum, ſæuumque maritum educari. Atque ita reſoluit Ioan. Borcholten *conſil. 16.* in ſpecie facti, atque in exemplo mariti ſæui, ebrioſi, ſimilique noſtro Sulpitio Merulæ, vt retuli, deſcripſique ſuprà *cap. 34. num. 46. & ſeqq.*

M 3.

QVO SE, SVOSQVE SVSTENTET.

CAPVT XXXIX.

A quo alenda vxor facto diuortio?

S V M M A R I V M.

Vxor alenda eſt à marito, quando hic dedit cauſam diuortii. 1.
Etiamſi dederit cauſam alia ratione, quam per ſæuitiam. 2.
Quid ſi maritus præſtet cautionem de non amplius ſæuiendo? 4.
Quid ſi vxor dedit ſola cauſam diuortii. 5.
Et in hoc caſu maritus habeat adhuc dotem vxoris? 8.
Quid ſi illa non ſeparauit ſe propria autoritate, ſed vir illam iuſtè repulit à ſe? 9. & 10.
Maritus nequit negare alimenta vxori, quæ ſua culpa lepram contraxit. 11.
Quid de alimentis dicendum, quando diuortium contigit culpa vtriuſque coniugis? 13.
Quid denique ſi contigit abſque culpa tam viri, quam mulieris? 14.

QVæres I. *Cuius ſumptibus alenda ſit vxor, quæ ob mariti culpam ſeparauit ſe ab illo?* 1

℞. Ipſius mariti, eſto nullum commodum, aut obſequium accipiat tunc ab vxore. Sanchez *lib. 9. diſp. 4. num. 22.* Reginaldus *l. 20. n. 46.* Bonacina *in 4. præcept. Decalogi d. 6. q. 2. p. 7. n. 3.* Ratio eſt, quia marito incumbit per ſe obligatio alendæ vxoris, vt declaratum eſt *cap. 28. ſect. 1.* hac autem obligatione non exſoluitur per id, quòd ab vxore non accipiat vllum obſequium; quandoquidem debet ipſe ſibi imputare, cùm ipſe ſit in cauſa. *c. damnum. de reg. iuris in 6.*

Et quamuis tres citati Doctores hanc doctrinam non exemplificent, niſi per exemplum ſæuitiæ, ob quam vxor receſſit à viro, quia 2
tamen expreſſe dicunt, generatim maritum obligari alere vxorem, quæ ab eo receſſit culpa ipſius, & Laymannus *lib. 5. tract. 10. p. 3. c. 2. n. 2.* ac Palaus *diſp. 3. de ſponſalibus, ſeu matrimonio. p. 5. §. 2. n. 3.* diſertè exprimunt, maritum ad id obligari, quando vxor ab eo propter ipſius ſæuitiam, vel *aliam eius culpam* receſſit, cenſeo eſſe intelligendos de omnibus culpis mariti, ob quas *c. 32. 33. 34.* dixi, permiſſum eſſe diuortium, tum quia, ſi loquamur de periculo animæ, palam eſt, rationem quam attuli, æquè valere, atque quando fit ſeparatio ob periculum ſæuitiæ; ſi verò loquamur de ſeparatione ob adulterium, licèt fatear, eam rationem non ita vrgere, quandoquidem mariti adulterium non cogit vxorem ad diuertendum; Quia tamen, ſicuti dixi, autores 3
generatim loquuntur de ſeparatione ob culpam mariti, & propriè dici poteſt eſſe cauſa huius diuortij, quandoquidem dat cauſam ſufficientem, eſto non det neceſſariam, idcirco eſt illa doctrina extendenda etiam ad iſtum caſum.

Obſeruat autem Bonac. poſt Sanch. *l. c. n. 24.* ſi vxor, quæ ob ſæ- 4
uitiam mariti ſeparauit ſe, renuat redire etiam poſt datam ſufficientem cautionem, tunc deſinere obligationem alendi ipſam. Ratio eſt, quia tunc vxor eſt in culpa ſecundùm dicta *c. 34. ſect. 3.*

Quæres II. *Quid hic pronunciandum, cùm ſeparatio contigit ob* 5
culpam vxoris?

Reſp.

Reſp. Aut contigit ob ſolius vxoris culpam, aut ob vtriuſque.
Si ob ſolius vxoris culpam, tum maritus liber eſt obligatione eam
alendi, quia, qui non facit quod debet, æquum eſt, vt non re-
cipiat, quod oportet. Argum. *l. ſi eo. Cod. de condict. inſert.* ſi videli-
cet ſua culpa non faciat id, quod debet facere. Atqui vxor in iſto
caſu, ſua culpa non facit, quod debet; non enim reddit debitum
coniugale, cùm ſupponatur, factum eſſe diuortium quoad torum
6 etiam. Et quamuis eſſet factum diuortium quoad ſolam cohabi-
tationem, quia tamen vt ſic non præſtat viro obſequia, quæ
tamen præſtare tenetur iuxta *cap. hoc imago 33. quæſt. 5.* ideo
7 etiam vt ſic non debentur illi alimenta. Porro ſi euiuſmo-
di vxor ſtatim reddat ad maritum, non cenſebitur feciſſe vllum
diuortium, nam in breui reuerſa vxor nec diuertiſſe videtur, in
quit appoſitè Paulus IC. *l. quidquid calore. ff. de reg. iur.*
8 Amplia I. principalem reſponſionem ad caſum, quo maritus
habet dotem ab illa vxore; namque licèt maritus dotem ab vxore
accipiat eo fine, vt hanc ipſe alat. *Suprà cap. 38. num. 4.* quia ta-
men ipſam vxorem ideo accepit, & duxit, vt ea ſibi præſtaret officia,
obſequiàque coniugalia. *cit. cap. hæc imago* ideo maritus habet
ſufficientem rationem negandi ipſi alimenta. Sanchez *l. c. n. 21.*
Bonacina *loc. cit.* poſt Surdum.
9 Amplia II. probabiliter ad caſum, non ſolùm quo vxor ſeparat
ſe propria temeritate, ſeu ſponte à marito, prorſus innocente,
ſed etiam quo maritus illam à ſe expulit ob adulterium, hæreſin,
&c. Sanchez *lib. 10. diſp. 8. num. 25.* Palaus *loc. cit.* poſt Abbatem,
Sotum, & alios; eò quòd non poſſit adſerri ius vllum poſitiuum,
aut naturale, quod in hoc caſu obliget maritum ad vxorem ſuſten-
tandam, Quin potiùs, ſicuti maritus poteſt adulteram priuare
omni iure naturali, poteſt etiam alimentis, inquit Bonacina *de
contractibus diſp. 3. q 11. p. 11. num. 24.*
10 Videtur tamen oppoſita ſententia, quam Clarus *recept. ſentent.
lib. 5. §. adulterium num. 17.* ſequitur, & eſſe communem Cano-
niſtarum teſtatur, valde probabilis, ſaltem in eo caſu, in quo dos
vxoris adiudicatur ipſi propter vxoris adulterium. Ratio eſt, tum
quia onus alendæ vxoris annexum doti non deſinit hic vrgere,
quandoquidem non vxor ipſa adultera, ſed vir eſt propriè cauſa,
11 cur adultera non præſtet ipſi officia. Tum quia ipſemet Sanchez
cit. lib. 9. diſp. 4. n. 23. & Bonacina *in 4. præceptum Decalogi. diſp.
6. q. vnic. punct. 7. n. 3.* rectè negant, poſſe à marito negari alimen-
ta vxori, quæ ſua culpa vel lepram contraxit, ob quam præuide-
bat, ſe à marito reiectum iri, vel in perpetuum carcerem conie-
cta eſt, eò quòd culpa illa vxoris non tendat directè ad ſeparatio-
nem habitationis, ſicuti quando vxor propria temeritate recedit
12 à marito, inquit ipſe Sanchez *loc. cit.* Tum denique, quia Lay-
mannus, & Palaus *ll. cc.* poſt Molinam *tract. 3. diſp. 90. num. 7.* fa-
tentur, ſi eiuſmodi vxor non habeat, vnde ſe alat, poſſe à iudi-
ce compelli maritum, vt vitæ neceſſaria ſuppeditet; quæ com-
pulſio cùm non ſit pœnalis, videtur in hoc caſu ſupponere priorem
obligationem.
13 Iam verò ſi diuortium ſit factum ob culpam vtriuſque coniu-
gum, meritò cenſet Bonacina *loc. cit. num. 4.* poſt Sanchez *cit. diſp.
4. n. 14.* inſpiciendum eſſe, vtrius vltima ſit culpa. Si quippe vxor
tam mariti, quàm ſuamet culpa receſſit, & poſtmodum facti pœ-
nitens redire velit ad maritum, nec hic illam recipere velit, te-
netur ſubminiſtrare victum, tum quia æquum eſt, poſteriorem
moram nocere. text. *l. illud. 17. ff. de pericul. & commod. rei ven-
dit.* tum quia alioquin ex ſuo ſolius delicto commodum caperet,
atqui nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere po-
teſt *l. melior. ff. de reg. iur.*
14 Quæres III. *Quid poſtremo agendum, quando diuortium factum
eſt abſque culpa huius, aut illius, vt ex. gr. quia vxor receſſit à ma-
rito, propter intolerabilem furorem, amentiamque, aut lepram
mariti, vel viceuerſo?*
Reſp. Tunc tenetur maritus vxorem alere, Bonacina *l. c.* San-
chez *cit. diſp. 4. n. 25.* & alij. Ratio eſt, quia *quod culpa caret,
in damnum vocari non debet.* text. *c. 2. de conſtitut.* Similiter vxor de-
bet alere maritum indigentem, quando is abſque ſua culpa eſt ſe-
paratus, vt e. g. in morbum contagioſum lapſus, in exilium ob
delicta miſſus. Sanchez *l. c. n. 15.* & *lib. 1. diſp. 4. n. 13.* Quid enim
*tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus maritum, vel vxorem vi-
ri participem fieri?* text. *leg. ſi cum dotem 22. ff. de ſolut. matrim.* Vn-
de vlteriùs docet Laymannus *l. c. n. 4.* quando maritus eſt relegatus
15 ob delicta, vxorem obligatam eſſe illum ſequi; & vice verſa,
quando hæc in eiuſmodi miſeriam delapſa eſt ſuamet culpa, mari-
to incumbere obligationem ſequendi illam, ſi abſque magno in-
commodo ſuo poſſit, eò quòd vir, & vxor ſint pares, quoad
obligationem cohabitandi, & adhærendi. Sed valde dubito,
vtrùm hæc doctrina ſit vſu comprobata.

N. 3.

DOTEM, PARAPHER-NALIA, &c.

CAPVT XL.

Quæ bona competant vxori facto diuortio?

SVMMARIVM.

Vxor retinet facto diuortio, abſque eius culpa, dominium, vſumque fructum omnium bonorum, quorum dominium, & vſum fructum poſſidebat conſtante matrimonio. 2.
Quid ſi diuortium fiat non ſolum ſine culpa vxoris, ſed cum culpa viri? 4.
Et ſingulariter quando diuertit ob adulterium mariti. 5.
Quid ſi ipſa patrauit adulterium? 7.
An omittat proprietatem dotis, ſi ſolum patiatur oſcula, vel palpationem mammillarum? 8.
Pœnæ iſtæ non incurruntur ante ſententiam iudicis. 9.
Vnde nequit clam auferre dotem, vel donationem propter nuptias, quando maritus fuit adulter? 10.

TAmetſi huius, atque præcedentis capitis materia forum ex- 1
ternum, atque iudicis ſententiam ſpectat, & expectat, quia
tamen quandoque fit, vt ob iudicium vel inſcitiam, vel malitiam,
aut ob certæ alioquin veritatis probationum defectum, negentur
vxori ea, quæ omni iure poſt diuortiũ debentur, & de quibus proin-
de poteſt, tuta conſcientia facere occultam compenſationem,
marito, inquam, auferendo clam tantum, quantum certum eſt,
ei deberi ab ipſo, iuxta notiſſimam, veriſſimamque doctrinam Mo-
linæ *tr. 3. diſp. 692.* Leſſij *de iuſtit. & iur. lib. 2. c. 12. dub. 10.* Car-
din. de Lugo *diſp. 16. de iuſt. ſect. 5.* Tanneri *tom. 3. diſp. 4. q. 6.
dub. 14. q. 4.* vbi Tannerus, & præcipuè Lugo conditiones huius
occultæ compenſationis perbene explicant, idcirco non erit à no-
ſtro propoſito, ac foro alienum indicare, quid iuris competat
poſt diuortium vxori in bona ſua, vel mariti.
Dico igitur I. Quando diuortium fit abſque culpa vxoris, re- 2
tinet proprietatem, atque vſumfructum omnium bonorum, quo-
rum proprietatem, & vſumfructum habebat conſtante matrimo-
nio. Ratio eſt, quia talium bonorum proprietas, aut vſusfru-
ctus non fundabatur in mutua cohabitatione, vt patet ex prædi-
ctorum bonorum enumeratione mox indicata; ergo etiamſi non
cohabitent, nec vtantur vllatenus coniugio, tamen ſeruabit vxor
prædictam proprietatem, & vſum fructum, ſaltem ſi citra ſuam
culpam ſit factum diuortium. Quia igitur proprietas dotis, pro- 3
prietas, atque vſusfructus ſimul paraphernalium, & quibuſdam
in locis proprietas dimidiæ partis bonorum communium perti-
nent ad vxorem, vt explicaui *cap. 24.* poteſt diuortio ſine culpa
vxoris facto, ipſa & reſeruare proprietatem dotis, ac dimidiæ
partis bonorum communium, & accipere ſecum paraphernalia
bona.
Dico II. Quòd ſi diuortium contingat non modo ſine culpa 4
vxoris, ſed ob culpam mariti, præter ea, quæ ante dixi, deben-
tur ei imprimis neceſſaria ad ſuam ſuſtentationem; tenetur quippe
maritus etiam poſt diuortium alere vxorem, quæ diuertit culpa
mariti. *Suprà cap. 29. num. 1.* Deinde debentur ei neceſſaria ad
alendos communes liberos, quos ipſa apud ſe habet, iuxta doctri-
nam traditam *cap. 38.*
Præterea, quando diuertit ob adulterium mariti, debetur ipſi 5
vxori tum proprietas dotis, tum donatio propter nuptias. *l. con-
ſenſu §. ſi verò cauſam C. de repudiis*, & adhuc clariùs authent. *vt
liceat matri, & auiæ §. quia verò collat. 8.* tenentque omnes Do-
ctores, teſte Parisio apud Iulium Clarum *in pract. crimin. verb.
adulterium. n. 13.* licèt Sanchez *lib. 10 de matrim. diſp. 8. num. 11.*
Laymannus *lib. 3. tract. 4. cap. 13. num. 7.* aliique plures non ex-
primant, niſi donationem propter nuptias. Quia autem cit. *leg.
conſenſu*, amiſſio dotis, & donationis propter nuptias videtur cla-
rè ſtatui non ob ſolum adulterium mariti, ſed etiam propter alia
crimina diuortio ſufficientia, ideo Ioan. Borcholtem *conſil. 16.* de-
ſcripto ſupra *cap. 24.* reſpondit, dotem fuiſſe reſtituendam vxori,
quæ propria authoritate diſceſſerat cum liberis à marito ſæuo,
atque ebrioſo.

7 Dico

7 Dico III. Quando diuortium fit ob adulterium vxoris, perdit ipſa proprietatem dotis, itemque donationem propter nuptias. text. expreſſ. *in l. conſenſu. cit. §. quia verò*, & *cap. plerumque de donationibus inter vir & vxor*. Arrhas quoque, & paraphernalia amitti per adulterium vxoris, tradunt plures Iureconſulti cum Claro *loc. cit. n. 15.* ſed id rectiùs negant è Theologis Sanchez *cit. diſp. 8. num.* 10 & Bonacina *de contractibus diſp. 3. q. 11 p. 12. n. 5.* è Iureconſultis verò Abbas *in c. plerumque de donation. inter vir. & mulier.* Decius, Barboſa, & alij apud Sanchez. Ratio eſt, quia tanta pœna non eſt aſſerenda ſine iure, & lege eam ſatis clare decernente, argum. vulgarium iurium de odijs, & pœnis reſtringendis potiùs quàm ampliandis; atqui nulla lex adfertur, quæ 8 eam pœnam decernat. Sed & licèt Clarus *loc. cit. n. 16.* exiſtimet cum multis, vxorem proprietate dotis excidere, ſi patiatur tactum mammillarum, aut oſculum, id tamen rectiùs poſt Iaſonem, Decium, & Alciatum negat Gubertus Coſtanus *in tract. de dotibus. cap. 6 n. 36.* ob rationem paulo ante allatam, & quia *cap. 32. n. 12. ac 13.* ſatis oſtenſum eſt, oſcula non eſſe ſigna ſufficientia adulterij, quod tamen ſupponit Clarus, & malè ſaltem in Germania.

9 Notandum tamen eſt circa prædicta, quandoquidem ex vna parte certum eſt, amiſſionem dotis, donationis ante nuptias, paraphernaliumque non deberi niſi ex conſtitutione legis pœnalis; ex altera autem parte receptiſſimum eſt, quòd lex pœnalis ante iudicis ſententiam non priuet communiter quemquam dominio rerum iam acquiſito. Couarruuias *in 4. Decretal. p. 2. cap. 6. §. 8. num. 12.* & alij plerique apud Laymannum *lib. 1. tr. 4. c. 15. n. 3. & 4.* non tenetur vxor ante iudicis ſententiam marito reſtituere donationem propter nuptias, etſi crebriùs fidem coniugalem fregerit, ſicuti nec maritus dotem, etſi idem crimen commiſerit. Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 8. num. 13.* cum permultis, Bonacina *de contract. diſp. 3. q. 11. num. 20.* Quare non poteſt vxor propria autoritate auferre clàm, aut palam marito adultero dotem, ſicuti neque ſibi abſolutè vendicare donationem propter nuptias, licet poſſit eam retinere, quia, qui habet actionem ad repetendum, habet actionem ad retinendum, vt in ſimili Sanchez, & Bonacina *ll. cc.*

O. 3.

AVT ETIAM INTER VELATAS VIRGINES, &c.

CAPVT XLI.

An facto diuortio liceat coniugibus tranſire ad religionem?

SVMMARIVM.

Coniunx adulter tenetur reconciliari innocenti, quando hic petit. 1.
Excipe, niſi pars innocens mutarit ſtatum poſt delictum nocentis. 2.
An quandiu illa non mutat ſtatum, tamdiu nequit hic mutare. 3.
Quid ſi autem adulter ſuſcepit ordines ſacros, vel emiſit profeſſionem religioſam? 4.
Singulariter ſi prius ſæpe, ſed fruſtra petiit reconciliationem? 5.
Quando pars innocens dedit adultero poteſtatem mutandi ſtatum, non tenetur ea mutare. 6.
At poteſt etiam inuito adultero, etſi hic remaneat in ſæculo. 7.
Quid ſi nequeat iuridicè probare adulterium? 9.
An quæ hic dicuntur de viro adultero, dicenda etiam ſint de vxore polluta adulterio? 10.
Vidua ingreſſa religionem non velatur velo conſecrationis. 11.
Sed Velo Profeſſionis. 12.

1 BReuiter expediam quæſtionem huius capitis, vtpote in vſu rariſſimo verſantem. Sunt itaque circa libertatem eligendi ſtatus poſt diuortium permiſſam obſeruanda ſequentia, quæ Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 10. & 11.* aliique apud ipſum, & poſt eos Dicaſtillo *de matrim. diſp. 10. dub. 8* ſuſiùs explicant.

2 I. Coniux adulter tenetur reconciliari parti innocenti, quoties placet parti innocenti, dummodo non ſit ſtatus mutatus. Sanchez *cit. diſp. 10. n. 3.* Ratio eſt, quia vel eſt ob adulterium lata ſententia aliqua à iudice, vel nulla? ſi nulla, fatentur omnes, veram eſſe hanc reſolutionem, alioquin referret pars adultera commodum ex ſuo delicto repugnante *l. itaque. ff. de furtis*. Si verò lata eſt ſententia diuortij, tum eadem reſolutio defenditur à pleriſque Iureconſultis apud Sanchez *cit. num. 3.* contra Hoſtienſem, Nauarrum, & alios. Ratio eſt, tum quia nulli aut ſuum delictum *cit. l. itaque* aut ſententia contra ipſum lata *l. euidenter. ff. de exceptionib.* aut pœna *l. relegatorum. ff. de interdict.* patrocinari, vel immunitatem tribuere debet.

II. Si tamen pars innocens mutauit ſtatum, non habet ius reconciliandi ſibi adulterum, & proinde poteſt hic liberè etiam mutare ſtatum per ingreſſum religionis, &c. Sanchez *loc. cit. n. 3.* Ratio eſt, quia pars innocens mutando ſtatum priuauit ſe vel iure, vel certe licito vſu matrimonij.

III. Quamdiu pars innocens non mutat ſtatum, tam diù nequit 3 pars nocens eum mutare inuita, vel inſcia innocente. Dicaſtillo *loc. cit. n. 86.* & ſequitur ex rationibus paulò ante allatis, quamuis quando fuit lata ſententia vel detruſionis in carcerem, vel maxime diuortij, complures Doctores apud Sanchez *cit. diſp. 10. n. 6. & 7.* cenſeant, aliud pronuntiandum. Nihilominus tamen allata reſponſio, quam tenet Sanchez cum plurimis, confirmatur 4 inde, quòd ſententia diuortij feratur in gratiam nocentis. *Suprà capit. 32. numer. 77.* atqui *quod ob gratiam alicuius conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum. reg. 61. in 6.* cùm intentio concedentis gratiam ſit, vt conuertatur in beneficium, non in damnum, & grauamen. Viuianus *in cit. regul.* Eſſet autem magnum grauamen partis innocentis, ſi poſt latam ſententiam diuortij, ea inuita, vel inſcia ſtatum mutaret pars nocens. Quare dicendum eſt, ſi pars nocens inſcia altera profiteatur in Religione, vel Ordines ſacros ſuſcipiat, poſſe ab innocente repeti, & ad officia coniugalia adigi. Sanchez *cit. diſp. 20. num. 12.*

Limita hanc doctrinam ad caſum, quo pars nocens, & iam emendata non petijt ſæpius reconciliationem; ſi enim inſtanter petijt 5 nec potuit impetrare, fas ei erit abſque conſenſu innocentis tranſire ad ſtatum religioſum, clericalem, &c. Hoſtienſ. Ioan. Andreas, & alij cum Sanchez *cit. diſp. 10. n. 14.* & Dicaſtillo *n. 87.* id quippe videtur ſtatui cap. *gaudemus. de conuerſ. coniugat.* & non videtur pars innocens habere ius, ita conſtringendi nocentem, vt neque eam ad ſe admittat, neque permittat eligere aliud vitæ genus.

IV. Quando pars innocens dat adultero poteſtatem profitendi 6 in religione, vel etiam ordines ſacros ſuſcipiendi in ſæculo, non eſt neceſſe, vt ipſa vel fiat religioſa, vel emittat in ſæculo votum caſtitatis. Sanchez *loc. cit. n. 15.* Dicaſtillo *num. 90.* poſt Sotum *in 4. diſt. 36. quæſt. vnic. art. 5. ad 3.* Ratio eſt, quia nullo iure cogitur ad alterutrum horum.

V. Facto diuortio ob adulterium vnius poteſt altera pars ingredi 7 religionem inuito quamuis adultero. *c. conſtitutus & c. veniens de conuerſ. coniugat.* Itèmque *cap. Agathoſa. 27. q. 2.* Et quidem licèt non ſit lata ſententia diuortij, dummodo adulterium ſit notorium, vel per duos teſtes poſſit probari. Sanchez *lib. 10. diſp. 11. n. 10.* iunctis iis, quæ habet *ſeq. diſp. 12. n. 27.* Ratio eſt, quia pars in- 8 nocens poteſt ab adultero diuertere, & ab illo æternùm ſe ſeparare propria authoritate, quoties ita ipſi conſtat de adulterio, vt ſit moraliter certa, eſſe patratum. *Suprà cap. 32. num. 82. & ſeqq.* Ergo ſi per duos teſtes poſſit iudici probare, poterit etiam ad religioſum ſtatum tranſire; nam & non tenetur ſe illi vnquam reconciliare in foro interno, & in foro externo non compelletur, ſi ſtatim ſuos teſtes producere valeat.

Si autem nequeat iuridicè probare adulterium, tum malè facit 9 mutando ſtatum inuita parte adultera, quia exponit ſe manifeſto periculo maximarum perturbationum, & incommodorum ſpiritualium, ſcandalorùmque; ſi quippe illam iam cucullatam, & votis adſtrictam repetat adulter, implorato officio iudicis, cogetur monaſterium deſerere, & officia coniugalia præſtare, cùm ſupponamus, non poſſe ſufficienter probari adulterium alterius partis.

VI. In iis circumſtantijs, in quibus poteſt vxor innocens ingredi 10 religionem inuito adultero, in iiſdem poteſt vir innocens inuita adultera vxore ſuſcipere Ordines ſacros. Abbas, Innocentius, & alij cum Sanchez *cit. lib. 10. diſp. 11. n. 16.* contra alios. Ratio eſt, quia pars innocens per adulterium alterius fit ſui iuris, & liberatur obligatione tam tori, quàm tecti, ergo poteſt etiam in ſæculo ſacerdotium ſuſcipere.

Porro noſtra Elpidia inducitur petiiſſe, permitti publica ſenten- 11 tia, vt ſibi liceret non velatæ vitam religioſam agere inter virgines velatas, quia *viduas velare Pontificum nullus attentet*, inquit Gelaſius Papa relatus. *cap. de votis 20. quæſt. 1.* Quod capitulum intellige de velo *conſecrationis*, quod ſcilicet imponitur ſolis virginibus Sanctimonialibus, ſolenniter ab Epiſcopo conſecratis. Nam 12 velum, quod vocant *Profeſſionis*, & quod nigrum eſſe conſueuit, datur omnibus mulieribus, vota religioſa emittentibus, vt videre eſt apud Sanchez *tom. 4. de relig. tr. 9. lib. 1. c. 11. n. 6.* apud Lezanam *in*

ſum-

ſumma verb. velum. n. 2. qui authores, vti, & alii, ſex genera velorum nominant, ſcilicet velum Probationis, Profeſſionis, Conſecrationis, Ordinationis, (quo olim vtebantur Diaconiſſæ) Prælationis, & Continentiæ, quod dari ſolet monialibus viduis, quamvis, & dari poſſit virginibus.

P 3. Q 3.

TESTES OMNI EXCEPTIONE MAIORES.

CAPVT XLII.

De teſtibus.

SECTIO I.

Explicantur potiora de teſtibus generatim.

SVMMARIVM.

Quisnam poſſit eſſe teſtis? 2.
Quis dicatur teſtis omni exceptione maior? 3.
Idem ſolet vocari idoneus, & legitimus. 4.
Recenſentur ij, quos ius non agnoſcit pro idoneis. 5.
Conditio ſeruilis facit teſtem inidoneum. 6.
Mulier an poſſit eſſe teſtis in cauſa criminali? 8.
Poteſt eſſe in ciuili 9.
Cuius ætatis debeat eſſe teſtis? 10.
Amens, & furioſus repellitur à teſtimonio dicendo. 12.
An, & is, qui laborat mala fama? 13. & 14.
Qui dicantur infames iure, vel facto? 15.
Eſt duplex infamia iuris. 16.
Infamibus accenſentur omnes irretiti peccato mortali. 17.
Teſtimonium locupletis admittitur facilius, quam egeni. 18.
Iudicis eſt decernere, quanta fides habenda ſit pauperi. 20.
Acatholici non ſunt idonei teſtes per ſe loquendo. 21.
Admittuntur tamen in Germania 22.
Excipe caſum, in quo agitur contra ſacerdotem, aut Religioſum. 23.
Non ſatis conſtat, fractionem ſigilli ſacramentalis eſſe crimen exceptum .24.

1 TAm Summiſtæ, quàm reliqui Theologi Morales differunt de teſtibus, eorumque qualitatibus, ſeu conditionibus, officio, ſeu alijs adiunctis, quorum, quia non abs re facta eſt mentio in Accuſatione Canonica, idcirco de ijs agere non eſt alienum vel ab inſtituto, vel ab hoc loco, aut foro noſtro, ſicut vſu ipſo didici. Itaque hac, & ſequenti ſectione proponam præcipua, quæ generatim de teſtibus quæri ſolent; in ſectionibus conſequentibus explicabo ſpecies accidentales, ſeu conditiones teſtium indicatas in ipſa Accuſatione.

2 Quæres itaque I. *Quiſnam poſſit eſſe teſtis?*

Reſp. Hi, quibus non interdicitur teſtimonium, nec vlla lege a dicendo teſtimonio excuſantur. text. *l. 1. ff. de teſtib.* Hinc poſſunt eſſe teſtes omnes, qui non prohibentur. Nellus à S. Geminiano *in tract. de teſtibus. n.* 1. Syluester *verb. teſtis. q.* 1. & alij paſſim, quod eſt probe notandum, pro multis ſequentibus reſponſionibus, cùm præſertim Menochius *de arbitr. iud. l.* 1. *q.* 26. *n.* 5. ex Felino, & Decio referat, pro regula haberi, quòd teſtium regula ſit permiſſiua, vt cenſeantur idonei omnes, qui expreſsè prohibiti non inueniuntur, ſi videlicet nil deſit eorum, quæ ipſum ius naturale exigit, ad id, vt prudenter poſſit ijs fides haberi.

3 Quæres II. *Quis dicatur teſtis omni exceptione maior?*

Reſp. In c. *1. de conſanguinit. & affinit.* atq. alibi dicitur is teſtis omni exceptione maior, qui nulla legitima exceptione repelli poteſt. Gloſſ. *in citat. cap. 1. de conſang. verb. maiores*. Sylueſter *loc. cit. ante q.* 1. ſeu contra quem nihil poteſt iure opponi, quo minùs ſit illi fides adhibenda, & cur non ſit ad teſtificandum admittendus. Leſſius *l. 2. de iuſtit. & iur. c. 30. dubit. 5. n. 33.*

Teſtis omni exceptione maior ſolet etiam vocari idoneus, & legitimus. Leſſius *loc. citat.* ſicut è diuerſo is dicitur minùs idoneus, ſeu non maior omni exceptione, cui aliquid opponi poteſt, vel ex natura rei, vel ex iuris diſpoſitione. Leſſius *ibid.* ſubdens, omnes præditos perfecto vſu rationis eſſe idoneos, niſi aliquid in illis ſit, ob quod ius velit, vel abſolutè, vel hic, & nunc, cenſeri minùs idoneos, ſicut mulier, e. g. eſt per ſe loquendo minùs idonea in cauſa criminali. Infrà *n.* 7. attamen in cauſa Matrimoniali habetur pro idonea *n.* 8. Vide etiam Leſſium referendum *n.* 159. & 165. 4

Quæres III. *Quinam itaque ſint, quos ius cenſeri vult minùs idoneos ad teſtificandum?* 5

Reſp. Sunt ij, quos deſignant ſeptem vocabula ſequentium duorum hexametrorum à Sylueſtro *l. c. q.* 1. relatorum.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides: hæc ſeptem in teſte requires.

Quæres IV. *Quænam conditio requiratur in teſte?* 6

Reſp. *Serui reſponſo tunc credendum eſt, cum alia probatio ad eruendam veritatem non eſt.* text. *l. ſeruis. ff. de teſtibus*. Intelliguntur autem hìc rigide dicta mancipia, non autem talia, qualia ſunt in Sueuia, Bohemia &c.

Quæres V. *Quis ſexus repellatur à teſtimonio dicendo?* 7

Reſp. *Mulier teſtis eſſe non poteſt.* text. *c. mulierem.* 33. *q.* 5. *nam varium, & mutabile teſtimonium ſemper fœmina producit.* text. *c. forus. § finali de verb. ſignif.*

Vnde tradunt Gloſſ *in citat. cap. forus. verb non fœmina*, Ioan. Crotus: *tract. de teſtibus n.* 55. Sylueſter *loc. cit. q.* 1. mulierem ſecundùm ius canonicum non poſſe eſſe teſtem in cauſa criminali, licèt poſſit eſſe ſecundùm ius ciuile *l. ex eo. ff. de teſtib.* Speculator *de teſti. §. 1. verſ. Item quod eſt mulier*. Crotus *loc. cit.* pluribus illud defendens cum communi Iureconſultorũ, contra aliquos apud, & cũ Portel. fusè in reſp. *to. 1. caſ.* 25. ſicut, & generatim quãdo actus eſt ex ſua natura talis: vt nõ poſſit niſi per mulieres cognoſci. Farinac. *de teſt. q.* 59. *n.* 8. & 9. Imò Coua. *in 4. Decret. p.* 2. *§.* 11. *n.* 20. teſtatur, fœminam haberi in cauſa propriè Matrimoniali maiorem omni exceptione, ſicut, & Sanchez, vt retulit. *1. tr.* 10. *n.* 92. tametſi talem cauſam vterque æquiparet criminli. 8

Longè magis in ciuili cauſa admittitur per cit. leg. *ex eo*, & per cap. *tam literis de teſtibus*. adeoque ſecundùm vtrumque forum. Gloſſ. *in cap. 3. de teſtibus*, Sylueſter *loc. cit.* & alij. Et pro teſte teſtamentario in ſubſidium admittitur mulier: An verò vxor admittatur pro marito, dicam *num.* 168. 9

Quæres VI. *Cuius ætatis debeat eſſe teſtis?* 10

Reſp. *In teſtimonium accuſator non debet citare eum, qui minor 20. annis erit.* text. *l. in teſtimonium. ff. de teſt.* Itaque minor 20. annis communiter non eſt idoneus teſtis in cauſa criminali. At in ciuili eſt idoneus communiter, ſi iam ſit pubes. *l. 3. §. lege Iulia. ff. eod.* Sylueſter *loc. citat.* Laymannus *l. 3. ſect. 5. tract. 6. cap. 4. n.* 4. Nec dubium, quin iam pubes factus teſtari poſſit de ijs, quæ vidit in ætate pupillari. Speculator *de teſte §. 1. verſ. ſed nunquid factus pubes*. Iacob. Ægidius *tr. de teſtib. n.* 6. Sylueſter *l. c.* 11

Quæres VII. *Quid intelligatur vocabulo diſcretionis?* 12

Reſp. Innuitur, furioſum, & amentem, non poſſe eſſe teſtem. Speculator *loc. cit. verſ. item quod eſt furioſus*. Nam talis reputatur pro ignorante, & abſente. *l. 1. §. furioſus. ff. de acquirenda poſſeſ.* niſi habeat lucida interualla. Albericus *tract. de teſtibus num.* 12. Sylueſter *loc. cit.* Vide Farinacium *q.* 58. *num.* 18 & 20. differentem de muliere conſtituta intra annum ætatis xx. & xxv. an poſſit eſſe teſtis in cauſa criminali.

Quæres VIII. *An mala fama obſit idoneitati teſtis?* 13

Reſp. Obeſſe *c. licet ex quadam de teſtibus. l. 1. ff. de his, qui notantur infamia*, tum quia actus legitimi ſunt infamibus interdicti; quæ eſt ratio, & textus cit. cap. *licet ex quadam*, tum quia infamibus portæ non pateant dignitatum. text. *reg. penult. de reg. iur. in 6.* eſt autem teſtimonij dicendi ius generoſa dignitas. text. *in cap. præceptum* 32. *q.* 5.

Itaque à teſtimonij dictione repelluntur, qui ſunt vel facto, vel iure infames. Speculator *de teſte §. 1. verſ. item excipitur, quod ſit infamis* Laymannus *l. 3. ſect. 5. §. 6. c. 4. num.* 4. tametſi Nepos de Monte Albano *tract. de teſtibus. n.* 38. notat, eos, qui ſunt ſolo facto infames, admitti iure ciuili, quod etiam tradit Nellus *tract. de teſtibus num.* 19. ſicuti etiam putat Menochius *de arbitr. iudic. l. 1. q.* 27. etiam iure infames in cauſa ciuili admitti à iure canonico. Dicuntur autem iure infames, qui infamiam ſeu exiſtimationis diminutionem patiuntur authoritate legis. Henricus Caniſius, & Dynus *in cit. reg. penult. de reg. iur.* Illi verò facto infames, quibus grauium, bonorumque virorum iudicium infamiam inuſſit. Caniſius *ib.* ſeu, qui laborant infamia, grauante opinionem, apud bonos, & graues. Dynus *loc. cit.* 14 15

Obſeruat autem Laymannus *lib. 1. tract. 5. part. 5. cap. 4.* infamiam iuris eſſe duplicem; vel enim oritur ex delicto proprio, cui ex iuris conſtitutione infamia annexa eſt, idque duobus modis: nam aliqua atrocia crimina ſunt, quæ ſi notoriè committantur, 16

tiuntur, ante iudicis ſententiam infamiam reo inferunt, alia verò ſunt, de quibus reus per iudicis ſententiam infamiam incurrit. Altera iuris infamia non ex proprio delicto contrahitur, ſed vel ex delicto parentum, vel ex vili conditione perſonæ, &c. At infamia facti eſt ſecundum Laymannum publica notitia, vel opinio commiſſi criminis, per quod fama, & exiſtimatio hominis, ſpectata perſonæ qualitate, & ſtatu, apud viros prudentes grauiter læditur. Hæc & plura Laymannus in ordine ad infamiam inducentem irregularitatem.

17 Porro infames recenſentur, & pronuntiantur *cap. infames 6. q. 1.* ad 20. ſpecies ſeu genera hominum, vt ex parte refert Laymannus *loc. cit.* quibus annumerantur vniuerſim omnes criminibus capitalibus irretiti; vt proinde Gloſſ. tum *in cit. cap. infames. verb. ſures*, tum *cap. omnes, eodem* dicat, infamiam canonicam oriri ex quolibet peccato mortali, Et Speculator *de teſte. §. 1. verſ. item opponitur quòd ſit criminoſus*, & mox, *verſ. item excipitur; quod eſt fur*, cenſet, id eſſe verum, caſu, quo quis ſe non emendet; ſi verò ſit emendatus per pœnitentiam, nec eum ſequatur infamia iuris, hoc probato admittitur in ciuili, & etiam cùm de crimine ciuiliter agitur. *cap. agite diſt. 1. de pœnit.*) Ita Speculator, Quæ tota doctrina traditur cap. *teſtimonium de teſte*, & latè defenditur ab Andrea Barbatio *tr. de teſtibus punct. 1.* qui eſt commentarius in prædictum cap. nec malè diſcutitur à Ioan. Croto *tr. de teſtib. p. 3. n. 50. & ſeqq.*

18 Quæres IX. *Quid in teſte deſignet vocabulum fortuna?*

Reſp. Nomine fortunę innuitur opulentia, eò quòd faciliùs admittatur teſtimonium locupletis, quàm egeni. *cap. ſi teſtes 4. quæſt. 2.* ex *l. 3. ff. de teſtib.* qua vtroque loco monetur iudex, vt exploret, verùm, qui in teſtem adhibetur, ſit locuples, vel egenus, vt lucri cauſa quid facilè admittat. Porro *leg. nonnulli. ff. de accuſat.* vocatur ille pauper, qui minus, quàm 40. aureos habet; at verò aliæ leges, ac Doctores aliter loquuntur tum de muliere, tum de viro paupere, vt retuli in Experient. *tr. 9. n. 656. & ſeqq.*

19 Etſi autem Damhouderius *de teſtium. num. 17.* ſine exceptione repellit pauperem à dicendo teſtimonio, rectiùs tamen Abbas in *c. ſi qui teſtium. de teſtibus numer 8.* negat eſſe abſolutè repellendum, vti ſatis innuit ratio, quam primùm attuli ex *cap. ſi teſtes*. Negat & Menochius *de arbitr. iudic. l. 2. centur. 1. caſu 96.* fusè hanc materiam tractans. Itaque iudex ſecundùm qualitatem perſonæ pauperis, & quantitatem cauſæ arbitrabitur, quanta fides ſit ipſi adhibenda. Abbas *ibid.* Admittit que pauperem, ſi ſit honeſtus, ac bonæ famæ. Nellus *num. 30.* Leſſius *l. 2. de iuſtit. cap. 30. num. 29.* Laymannus. *l. 3. ſect. 4. tract. 6. cap. 4. num. 4.* Nam in talem non cadit illud cuiuſdam de pauperibus pulchrum ſcilicet elogium. *Quidquid dicit pauper mendacium eſt.* Adamus Contzen *polit. l. 6. cap. 42. num. 7.* Nec dubium, quin committeret in omnes leges is, qui Religioſi teſtimonium reijceret ea ſola de cauſa, quòd cum S. Petro reliquerit omnia.

20

21 Denique fides deſignat orthodoxum; nam *cap. ſi hæreticus 2. q. 7.* ita ſtatuitur: *Si hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuiuis eorum, hæreticum teſtem adducere: Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidem etiam hæretici teſtimonium valeat, contra orthodoxum autem ſolius orthodoxi teſtimonium valeat. Orthodoxis autem litigantibus ad teſtimonium nulli hæretico patent aditus.* Et quia hoc cap. deſumptum eſt ex Nouella 45. *in fin.* eam ob rem obligat in foro etiam ciuili, & non ſolùm canonico.

22 Quia tamen hæretici in Germania tolerati non ſolùm non ſunt infames. Tannerus *tom. 3. diſp. 1. q. 8. num. 126.* ſed etiam admittuntur ad officia prophana præſertim per *Inſtrumentum Pacis*, non videntur poſſe, ſalua pace, à teſtimonio etiam contra catholicum pro hæretico dicendo repelli in foro ciuili, & re ipſa admittuntur Auguſtæ, Ratiſbonæ, atque alibi.

23 Excipe acatholici teſtimonium aduerſus Sacerdotem, aut Religioſum, præſertim ſi hi accuſentur criminaliter, e.g. de fractione ſigilli ſacramentalis; nec enim reor, ei locum dandum à cognitore Eccleſiaſtico, tum quia ne quidem contra catholicum laicum criminaliter accuſatum admitti debet in foro eccleſiaſtico hæreticus (excipio cum Palao *tract. 4. diſp. 8. part. 15. §. 1.* caſum hæreſeos) quantumuis toleratus; non enim videntur hactenus vſu contrario in foro eccleſiaſtico abrogati Canones, tale teſtimonium inhibentes; tum quia laici teſtimonium aduerſus clericum non valet. *Infrà num. 113.* Et licèt valeat in criminibus

24 exceptis. *Infrà num. 45.* attamen quia non ſatis conſtat, fractionem ſigilli ſacramentalis eſſe crimen exceptum, quamuis ſit ſacrilegium, & quædam ſacrilegia crimini læſæ maieſtatis æquiparentur in cap. *ſi quis. §. qui autem 17. quæſt. 4.* eſto deinde conſtaret, iſtam reuelationem eſſe crimen exceptum, capitalis tamen hoſtis teſtimonium non eſt admittendum etiam in criminibus exceptis. cap. *inquiſitionis de accuſat.* Menochius *de arbitrar. iudic. l. 1. quæſt. 8.* iure quippe gentium repelluntur tales. Menochius *ibid.* & ne ſemi-

25 plenè quidem probant. Menochius *ibid.* poſt Crauettam. Sunt autem hæretici iurati, atque capitales hoſtes tum ſacerdotum, tum confeſſionis auricularis, quam conantur omni modo reddere odioſam, ſicut redditur, quando ſigillum confeſſionis non cuſtoditur religioſiſſimè, ideò poſſet non inlulsè aduerſus hæreticum excipere confeſſarius, poſtulatus crimine violati ſigilli.

Tametſi verò allata ſuperiùs carmina non exprimunt niſi ſeptem conditiones, & qualitates in teſte requiſitas, longè plures tamen exiguntur, quas partim in ſequentibus ſectionibus explicabo, partim videre licet in Speculatore *de teſte §. 1.* vbi plurimas exprimit, & explicat. Et Gabriel Et ita reſolui an. 1651. Ratiſbonæ in facti contingentia in ſuis *quæſtionibus communibus*. 26

SECTIO II.

Aliæ conditiones teſtium explicantur.

SVMMARIVM.

Nequit idem eſſe accuſator, & teſtis. 27.
Etiam actor debet eſſe diſtinctus à teſte. 28
Excipe cauſas leues. 31.
Denuntiator an eſſe poſſit teſtis. 31.
Singulariter quando agitur de peccato impediendo? 32.
Nequit eſſe idem teſtis, & iudex. 34.
Nec idem reus, & teſtis. 35.
Nec quiſquam in propria cauſa. 37.
Quænam dicatur cauſa propria? 37.
An cauſa Eccleſiæ, cui es adſcriptus, dicatur eſſe tua cauſa? 38.
Et Prælatus poſſit eſſe teſtis in cauſa Eccleſiæ propriæ? 39.
Et Clericus huius contra clericum alterius Eccleſiæ? 39.
Et religioſus in cauſa ſui Monaſterij? 39.
Et membrum communitatis in cauſa concernente totam communitatem? 40.
An Socius criminis ſit idoneus teſtis contra ſocium? 42.
Delinquens nequit communiter interrogari de ſocio? 43.
Excipe crimina excepta. 44.
Et quæ ſuſcipiuntur in gratiam alterius. 44.
Quid ſit crimen exceptum? 45.
Quæ ſunt crimina excepta? 45.
Quid virium habeat criminoſi depoſitio contra alterum? 46.
Quæ probatio requiratur ad torturam licitè inferendam? 48.
An ſufficiat teſtimonium duorum criminoſorum? 49.
Quid ſi ij ſint ſingulares? 50.
Quid ſi non iurent? 51. & 52.
Duo criminoſi deponentes de facto criminis non ſufficiunt ad condemnationem. 53.
Probationes in criminalibus debent eſſe ſole meridiano clariores. 56.
Nullus vir, aut mulier integræ famæ poteſt damnari capitè, & ſi multæ veneficæ illum, vel illam denuntiarint. 57.
Probatur ex ſumma nequitia veneficarum. 58.
Ob quam ne quidem torqueri poſſunt ij, quibus nihil obſtat, niſi denuntiatio plurium ſagarum. 59.
Quantam obſuerit, nimis multam detuliſſe denuntiationibus ſtrigum? 61.
Ne quidem indicium ad torturam faciunt veneficarum denuntiationes ſingulares, etſi multiplicentur. 61.
Nonum genus impuriſſimarum veneficarum. 62.
Quomodo id fuerit manifeſtatum? 63.

QVæres I. *Verum quis poſſit eſſe accuſator, & teſtis?*

Reſp. *Nullus vnquam præſumat accuſator ſimul eſſe, ac iudex, vel teſtis.* Ita ſanxit Fabianus Papa, relatus *c. nullus 4. q. 4.* Nam *in omni negotio hę perſonæ quæruntur, iudex, accuſator, reus, & teſtis.* tex. *cap. forus. §. in omni de verb. ſignif.* Vnde deducunt Doctores, aut Speculator *de teſte §. 1. verſ. Item quod ipſe eſt teſtis, & accuſator*. Nullus *tract. de teſtib. num. 20.* Aufrerius *tract. de teſtib. num. 2.* Damhouderius *num. 22.* S. Thomas *2. 2. q. 67. art. 3.* accuſatorem debere diſtinctum eſſe à teſte; ſicuti etiam actorem eſſe debere diſtinctum à teſte, traditur *c. inſuper de teſtibus*. 27 28

Fallit hæc doctrina I. ſi ſtetur ſolo iure naturali, aut diuino. Et enim Leſſius l. 2. *de iuſtit. & iur. c. 30. dub. 4. num. 29. & 30.* ſatis probabiliter oſtendit, ſpectato hoc vtroque iure non eſſe neceſſe, vt accuſator diſtinctus ſit à teſte. Fallit II. caſu, quo agitur de leui caſtigatione citra infamiam irroganda; vt ſolet fieri in ſcholis inter ſtudioſos. Leſſius *loc. cit. num. 31.* Et generatim in cauſis leuibus, & non infamantibus credi denuntiatoribus Officialibus, tradit Laymannus *l. 3. ſect. 5. c. 4. n. 3.* poſt Maſcardũ *vol. 1. concl. 26. n. 9.* & Farinacium *q. 60. num. 74.* quamquam Leſſius *loc. cit.* ait; qui furantur fructus ex hortis, vel ligna ex ſiluis, non eſſe puniendos ex ſolius cuſtodis teſtimonio, ſi reus factum neget. 29

Fallit III. in cauſis, in quibus agitur de peccato impediendo, tunc enim poteſt eſſe idem teſtis, & denuntiator. *c. in omni de teſti. annot.* rubr. & Gloſſ. Abb. *c. intrauit, de probat. numer. 2.* Laymann. 30

loc. cit. Hinc quando quis denunciat impedimentum matrimonij,
33 aut Ordinum, ei creditur abſque alio teſte *infra num.* 85. Fallit
IV. caſo, quo non agitur de pœna irroganda, ſed de inquiſitione
formanda.

34 Quæres II. *Poſſitne idem iudex, & teſtis eſſe?*
Reſp. Non poteſt. Patet ex *citat. ſup. nullus*. Vnde valde ve-
roſimilis eſt opinio Caietani, Soti, Nauarri, & aliorum cum
Leſſio *loc. cit. cap.* 29. *dub.* 11. *num.* 94. negantium, poſſe Princi-
pem, quantumuis ſupremum, condemnare eum, quem ex ſola pri-
uata notitia ſcit eſſe reum grauis criminis.

35 Quæres III. *Vtrùm poſſit eſſe idem reus, & teſtis.*
Reſp. Non poteſt. Patet ex *c. forus. de verb. ſignif.* & *ex cap. in-
ſuper de teſtibus*, & ea *cit. c. nullus*. Excipe confitentem ſacra-
mentaliter, nam in foro iudiciali creditur homini contra ſe, non
pro ſe; in foro autem pœnitentiali creditur homini contra ſe, &
36 pro ſe, inquit S. Thomas *quodlib.* 1. *q.* 6. *art.* 12. Ab hac ipſa ex-
ceptione excipe caſum, quo confeſſarius euidenter ſciret, a pœ-
nitente malitioſè negari aliquod graue peccatum, tunc enim poſ-
ſet, deberètque ei negare abſolutionem. Cardinalis de Lugo *tom.*
5. *in* 3. *part. diſp.* 22. *ſect.* 3. *num.* 22. quia in hoc foro non eſt ab-
ſurdum, quòd iudex quandoque procedat ea ſola priuata ſcien-
tia, Suarez *tom.* 4. *in* 3. *part. diſp.* 32. *ſect.* 3. *n.* 9.

37 Quæres IV. *An quis in propria cauſa poſſit eſſe teſtis?*
Reſp. *Nullus idoneus teſtis in re ſua intelligetur*. text. *l. nullus,
ff. de teſtibus*. Palam autem eſt, *eum eſſe propriam cauſam, cuius emo-
lumentum, vel damnum ad quem suo nomine pertinet*. text. *l.* 1. §. *in
propria cauſa ff. quando appellandum ſit*.

38 Quia vero emolumentum, vel damnum propriæ Eccleſiæ non per-
tinet ſuo nomine ad ſingulos de illa Eccleſia, ſeu communitate;
nam cauſa Eccleſiæ non eſt cauſa ſingulorum. Gloſſ. *in cap. ſuper
prudentia* 14. *q.* 2. (vbi, vt per parentheſi dicam, dictum hoc
ſuum probat authoritate. *c. Qui manumittitur* 12. *q.* 2. quod tamen
nec in antiquiſſimo, nec in recentiſſimo exemplari Gratiani repe-
39 ries (niſi quæras capitulo *Epiſcopus* 55.) Hinc fit, vt Præ-
latus poſſit eſſe teſtis in cauſa ſuæ Eccleſiæ. *cap. inſuper de teſti-
bus*. iunct. rubr. Speculator *de teſte* §. 1. *vers. sed nunquid rector*,
cum multis, quos refert Auſterius *tract. de teſt. num.* 1. Maximè
Regularis. Felinus apud Auſretium, & Albericum *tract. de teſt.
cap.* 4. *n.* 72. Poſſint quoque Clerici illius Eccleſiæ eſſe contra
clericos quoque alterius Eccleſiæ teſtes in cauſa illius Eccleſiæ. text.
c. ſuper prudentia 14. *q.* 2. *c. cum nuncius de teſt.* cum Gloſſ. *ibid.*
communiter recepta. Præterea poſſunt religioſi eſſe teſtes in cau-
ſa ſui monaſterij. text. *c. inſuper de teſtibus*, vt declarabo *ſect. ſeq.*
40 Et denique in cauſa Vniuerſitatis, vel Collegij poſſit quilibet de
collegio, vel vniuerſitate teſtificari. Bartolus *in l. in tantum, ff.
de rerum diuiſion.* eiuſque additionarij, cum infinitis apud Sanchez
l. 6. *moral. cap.* 13. *n.* 102. & maxime apud Barboſam *in cit. cap.
inſuper de teſt.* quos inter Speculator *de teſte*. §. 1. *verſ. ſed nun-
quid in cauſa vniuerſitatis, &c.* cæterique cum alijs, hanc doctri-
41 nam eſſe veram, ſiue ſit cauſa ciuilis, ſiue criminalis. Vide Albe-
ricum *loc. cit.* latè de hoc diſſerentem, ſed latius, & doctius Me-
nochium *de arbitr. iud. l.* 2. *toto caſu*. 106. vbi meritò cum com-
muni excipit, quando cauſa vniuerſitatis redundat in particulare
bonum ſingulorum etiam indirectè, vt quando agitur de obligatis
ad collectas communitatis. Idem *n.* 15. poſt Baldum. Cæterum
quid ſit Vniuerſitas, & Collegium, & ex quot capitibus conſtetur?
dixi in tract. de Iubil. *cap.* 50. *n.* 475.

42 Quæres V. *An ſocius criminis accenſendus ſit idoneis teſtibus?*
Reſp. *Nulli de ſe confeſſo aduerſus alium in eodem crimine eſt cre-
dendum* text. *c. veniens* 1. *de teſtibus* Conſonat lex vltima. *c. de ac-
cuſation. & l. quoniam C. de teſtibus*. Quæ iura ſic intelliges

43 I. Delinquens regulariter non poteſt interrogari de ſocijs. Clarus
in pract. crimin. q. 21. *num.* 3. fusè Maſcard. *concl.* 1311. *vol.* 3. nã
nemo de proprio crimine confitentem ſuper conſcientia ſcrutetur
aliena, text. *cit. leg. vltima. C. de accuſation.* Itaque licet quibuſdam
in locis omnes criminoſi interrogentur de ſocijs, vbi tamen ea con-
ſuetudo non viget, ſtandum eſt iure communi. Clarus *loc. cit.* Præ-
ſertim cùm regulæ iuris ſint tenaces, à quibus in dubio receden-
dum non eſt, Ioan. Crotus *tr. de teſt. part.* 7. *n.* 324. ex Baldo

44 II. Attamen circa crimina, quæ patrari non ſolent ſine ſocio,
licitè petitur nominatio ſocij, vt trado, & declaro in Experient.
tr. 2. *n.* 163. in App. *lit. b.* ſicut & circa crimina excepta, itemque
circa illa, quæ ſuſcipitur in gratiam alterius, non in commodum
ipſius delinquentis, poteſt criminoſus interrogari de ſocio. Cla-
rus *loc. cit.* ex communi Bartoli, atque aliorum. Ita tamen, vt
iudex non ſuggerat Reo nomen ſocij, ſed tantùm in genere quærat,
an, & quos ſocios, ſeu incitatores habuerit, alioquin totus pro-
ceſſus fundatus in nominatione eiuſmodi, ſine alijs indicijs expreſ-
45 ſa, erit nullus. Clarus *loc. cit. n.* 4 *in fine*. Porro crimina excepta ſunt
hæreſis *c. accedentes* 2. *q.* 7. Simonia *c. tanta de ſimon.* Sacrilegia quæ-
dam. *ſi quis.* §. *qui autem* 17. *q.* 4. crimen læſæ Maieſtatis c. Sane 15. *q.*
3. Quibus maleficium addit Speculator *de accuſatore* §. 1. *n.* 37. & D.
VVaizenegger *in diſp. de maleficiis c.* 1. *num.* 6. His addi poteſt ſol-
licitatio mulierum facta à confeſſario; nam Alexandr. VII. voluit
procedi in hoc crimine, ſicut in crimine hæreſos. Vide eundem
Speculatorem cum Deciano *tract. crimin. lib.* 3. *c.* 10. & Farinacio
in pract. crimin. q. 56. *num.* 70. ac fuſiùs *quaſt.* 18. *num.* 60. plura
indicantem. Dicitur autem illud crimen exceptum, quod ſub
generali legis diſpoſitione non continetur, ſed ſingularia quæ-
dam in eo ſeruantur, cùm de ſocijs criminis, indicijs, teſtibus;
quæſtione, atque his ſimilibus tractatur. Idem VVaizenegger.
Aliam deſcriptionem criminis excepti adfert Syluester *verb. crim.
q.* 2. ſed valde mancam.

III. Quando criminoſus deponit de ſocio criminis, ea depoſi- 46
tio ſufficit quidem ad inquiſitionem contra illum formandam, ſi-
ue ſit crimen exceptum, vt fatentur omnes, ſiue non exceptum.
Clarus *cit. num.* 4. cum multis contra Rolandum, Maſcardum,
& alios multos, quia talis depoſitio eſt inſtar denuntiationis, ve-
am aperientis iudici; non tamen ſufficit ad torturam, ſiue agatur
de crimine non excepto, Clarus *loc. cit. num.* 7. cum communio-
re, ſiue de excepto. Idem Clarus *n.* 8. poſt Boer. Roland. Villa-
lobos, & alios, qui etiam in ſpecie loquuntur de crimine læſæ
maieſtatis. Licet quippe eiuſmodi nominatio faciat aliqualem 47
præſumptionem, ſufficientem ad id, vt accedente adhuc alia
ſuſpicione non leui poſſit, qui nominatus eſt, capi & torturæ ſubijci,
ita quippe habet praxis quotidiana teſte Boſſio, & Claro *loc. cit.*
Quia tamen tortura nulli eſt adhibenda, niſi præcedat præſum- 48
ptiones violentæ patrati ſceleris, Iacob. de Belloviſu *in pract. cri-
min. l.* 3. *c.* 1. & tales, vt ſola quaſi confeſſio torquendi deſit. Idem
ibidem. cap. 5. *num.* 2. aſſentientibus Delrio, ac Laymanno *l.* 3.
tract. 6. *cap.* 5. *num.* 26. itemque apud Dianam *part.* 4. *tract.* 5. *reſ.*
2. Sanctarello, Simanca, & Souſa, loquentibus in ſpecie de hæ-
reſi, conformiter *l.* 1. *ff. de quæſtion.* Atque adeò indicia luce me-
ridiana clariora. Riccius *deciſion.* 363. poſt alios; depoſitio au-
tem criminoſi ſine alio non leui adminiculo nequaquam facit
præſumptionem violentam, aut ſole meridiano clarius indicium,
ideo non ſufficiet ad torturam. Vide Palaum *tr.* 4. *diſp.* 8. *part.
num* 6. & 7.

E quidem Peckius in *tit. de reg. iur.* in 6. *n.* 5. ſcribit generatim:
*Etiamſi reus condemnatus dicat ſupplicio iam imminente, alium, qui
cum eo captus eſt, verè ſocium criminis fuiſſe, ex hac confeſſione al-
ter, quæſtionibus ſubijci non poteſt, niſi vel fama publica, vel alijs ve-
ra mali acta indicijs accuſetur, aut infametur. Ita hic ſapientiſſi-
mus Doctor, quem vtinam audiant omnes Iudices.*

IV. Videtur communi conſuetudine contra Bartolum, Marſili- 49
um, & alios referendos *num.* 54. receptum, vt quando duo cri-
minoſi nominant tertium ſocium, ea nominatio ſine alio indicio
ſufficiat ad torturam. Ita quippe de Gallia, & Italia teſtantur di-
uerſi apud Clarum *loc. cit. n.* 9. Et etiam in Germania factitatum
ſcio. Et quamuis idem Clarus *ibid.* teſtetur, illos duos teſtes eſ- 50
ſe ad hunc effectum idoneos, etſi ſint ſingulares, hocque certum
eſſe tradat D. VVaizenegger *loc. cit. num.* 191. dummodo ſint ido-
nei, & omni exceptione maiores, quod tamen non niſi authori-
tate coactus credo, eò quòd ſingularitas teſtium non ſufficiat ad
tam firmam patrati ſceleris opinionem iudici ingenerandam, quam
requirit lex. 1. *ff. de quæſt.* Attamen ſiue ſint ſingulares, ſiue non ſint 51
ſingulares, ſed conueniant in omnibus, ſintque plures duobus,
non eſt eorum teſtimonio ſtandum, niſi & iuramento id roborent.
Clarus *loc. cit. num.* 10. teſtans ſe vidiſſe ſemper ita practicari; nam
teſti non creditur niſi iurato. Infra *num.* 101. Et in tormentis id
ipſum confirment. Clarus *loc. cit.* contra alios, ſiquidem teſtimo-
nium hominis infamis admitti non debet, niſi in tormentis confir-
metur. Albericus *tract. de teſtibus. cap.* 3. *n.* 4. & 15. ex authent. 52
de teſtibus, §. *ſi vero ignoti collat.* 7. Quamquam teſtatur Diana *p.* 4.
tract. 6. *reſolut.* 11. in inquiſitione Hiſpanica admitti teſtes inhabi-
les ſine tortura. Et VVaizenegger *loc. cit. num.* 78. teſtatur, ho-
die non multum obſeruari, vt ſocius criminis ſuam depoſitionem
iuramento firmet, nec eſſe conſuetum, vt maleficis, qui Deum
abiurarunt, deferatur iuramentum cum periculo periurij. Quod
etiam mihi probatur.

V. Duo, aut etiam plures criminoſi deponentes de ſocio crimi- 53
nis, non faciunt indicium ſufficiens ad condemnationem. Cla-
rus *citat.* §. *fin.* ſeu *pract. crimin. num.* 9. Et quidem licèt agatur de
crimine excepto. text. *in c.* 1. *veniens de teſtibus*, vbi eſt ſermo
de ſimonia, crimine exceptiſſimo. Clarus *loc. cit.* loquens indiſ-
criminatim de ſocio criminis: Albericus *loc. cit. num.* 67. loquens
in ſpecie de criminibus exceptis. Ciazzius apud Dianam *part.* 4.
tract. 8. *reſ.* 123. loquens in ſpecie de hæreſi. D. VVaizenegger *diſp.
de malefic. num.* 192. loquens in ſpecie de maleficio. Item Barto- 54
lus, Marſilius, Anchoranus, Alexander, Cornelius, Feli-
nus, Rolandus, Burſatus, Bertazzolus, qui teſte Delrio *diſ-
quiſit. Magicarum. l.* 5. *appendic.* 2. *q.* 1. & Tannero *tom.* 3.
diſp. 4. *q.* 5. *dub.* 2. *num.* 31. loquuntur vniuerſim de crimi-
nibus exceptis, & expreſsè negant, complicum etiam plu-
rium teſtimonia, etiam in criminibus exceptis ſufficere ad
torturam, nedum ad condemnationem.

Diſſen-

55 Diſſentiunt quidem ab hac quoad cōdemnationē doctrina tum Iureconſulti Gomez, Pegna, & alij apud Tannerum *l. c. n. 52.* tum Theologi, Leſſius *l. 2. c. 30. d. 39.* Laym. *l. 3. tr. 6. c. 5. n. 27.* ſed probatur inde, quòd *l. vlt. C. de probat.* expreſsè ita ſtatuatur: *Sciant cuncti accuſatores, eam rem deferre in publicam notitiam debere, quæ munita ſit idoneis teſtibus, vel inſtructa apertiſſimis documentis, vel indi-*
56 *ciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.* Vnde meritò infert Clarus *in pract. crim. q. 66. nu. 3.* probationes in criminalibus debere eſſe luce meridiana clariores, idque ab omnibus ſciri, dicique; & Damhouderius *in praxi rerum criminal. c. 54. n. 9.* reum non eſſe ad mortem damnandum, ob vlla indicia, niſi ſint ita indubitata, vt ex iis iudex certum judicium colligat, & veritatem rerum certiſſimè tanquam ob oculos cognoſcat; & VVaizenegger *in diſp. de malefic. c. 6. n. 187.* probationes debere eſſe luce meridiana clariores, perfectas, & omnibus numeris abſolutas, etiam in criminibus exceptis. Atqui quando nullæ aliæ probationes adſunt, quàm depoſitiones criminis ſociorum, tunc non adſunt teſtes idonei, quia infames non ſunt teſtes idonei, *Suprà num. 13.* nec adſunt documenta apertiſſima, aut indicia indubitata, probationesue omnibus numeris abſolutæ.

57 Sed quidquid ſit de cæteris criminibus, loquendo in ſpecie de crimine maleficii, ſeu ſagarum, lamiarum, aut ſtrigum, vt vocant, nulla mulier, aut vir, bonæ cæteroqui famæ damnari poteſt ad mortem, etiamſi permultæ ſtriges eos denuntiauerint. Ita pluſimis tam Iuris, quàm Theologiæ Doctoribus relatis tenent Martin. Delrius *diſquiſ. magic. l. 5. ſect. 5. an. 4.* & *in appendice 2. qu. 1.* Laymannus *l. 3. tract. 6. c. 5. n. 27.* Ferdinandus de Caſtro Palao *tom. 2. tr. 4. diſp. 8. punct. 16. §. 5.* & optimè Tannerus *tom. 3. diſp. 4. q. 5. dub. 2. n. 24.* quem Diana *p. 4. tract. 6. reſol. 30.* meritò tradit, eſſe in hac materia conſulendum (idem dico ego de diſputatione Doctoris VVaizenneggeri jam aliquoties allegata.) à Iudicibus
58 ſagarum. Ratio reſponſionis eſt peculiaris, quia communiter ſagę ſunt tot horrificis ſceleribus coopertæ, tot illuſionibus Dęmonum obnoxiæ, tam Vatiniano in homines odio, tam leues, ac plerumque viles, tam parum concordantes in ſpeciebus factorum, quæ de aliqua deponunt, tam negligentes ſalutis ſuæ, tam impœnitentes, tam denique aſſuetæ malè velle, maleque facere mortalibus, vt qui principia juris naturalis, canonici, & ciuilis, teſtimonii valorem, cauſaſque ad condemnandum neceſſarias concernentes contulerit cum hiſce omnibus circumſtantiis, atque aliis, quas deducit Tannerus, & poſt illum, atque ex illo D. VVaizennegger *l. c. cap. 4. & 6.* pronuntiaturus ſit, juri naturali, diuino, canonico, & ciuili repugnaturum judicem, qui virum, aut fœminam, probæ, integræque famæ, ad mortem damnaret ob ſolas denuntiationes decem, aut etiam viginti veneficorum.

59 Quæ ratio mihi perſuadet, vt adhæream eidem Tannero *nu. 31.* cum Bartolo, & aliis *n. 54.* nominatis contra Laymannum, Leſſium, Delrium, Gomezium, atque alios negantes, poſſe ob plurium ſagarum velut complicum denuntiationes, ſine aliis indiciis, vel adminiculis contra perſonam alioqui probæ, ac integræ famæ ſaltem aliquibus indiciis confirmatæ, vt addit D. VVaizen-
60 negger *loc. cit. n. 99* procedi ad torturam. Et præſertim ad eiuſmodi torturam, quæ ſtrigibus à latrunculatoribus adhiberi ſolet tam ſæua, & inhumanis, vt non ſolùm mors optabilior ſit, quàm eiuſmodi carnificina, ſed etiam videantur non ex vano nonnullæ, dum ad ſupplicium ducebantur, dixiſſe, futurum fuiſſe, vt etiam affirmaſſent, à ſe proprias proles deuoratas fuiſſe, ſi in eiuſmodi quæſtionibus fuiſſent interrogatæ, ac proinde ſuæ innocentiæ nil obeſſe propriam, tanta tormentorum acerbitate extortam confeſſionem. Vnam talem ego noui, & meo iudicio innocentiſſimam, rogo tamen addictam.

61 Scimus, iis in locis, in quibus tam multùm deferebatur denuntiationibus lamiarum, non fuiſſe repertum finem (quem tamen impoſuere bella) capiendi, torquendi, comburendi fœminas, viros, ſacerdotes, adoleſcentes, de quibus ante eas denuntiationes vix leuiſſima ſuſpicio habebatur. Et compertum habeo, ab Imperatore Ferdinādo II. miſſum fuiſſe Commiſſarium ad Principem quemdam Imperij Franconicū, qui ei nomine Cæſaris inhiberet, ne impoſterum tam facilè crederet eiuſmodi nominationibus, vti mihi Commiſſarius ipſe narrauit ſub annum Chriſti 1649.; teſtaturque D. VVaizennegger *l. c. n. 105.* experientia conſtare, denuntiationes etiam ſex reorum, ſine aliis adminiculis parum firmitatis habere; & quando ſunt ſingulares, quantumuis multiplicentur, nullum facere indicium ad torturam, addit idem *n. 191.*

62 Porrò dum hæc commentarer anno 1651. accepi è Sileſia literas à viro graui, & ſapiente, quibus indicabatur, detectum fuiſſe illo ipſo anno in Sileſia nouum genus ſagarum, illarum videlicet, quæ à Dæmone non magnopere incitarentur ad malefaciendum hominibus, ne fortè hac ratione deprehenderentur; ſed ſolùm ad execrandas prorſus blaſphemias, & nefandiſſimas libidines. Modum, quo cum iis procedebatur, non habeo omnino perſpe-
63 ctum. In eos inquirendi occaſionem dedit innocens puer, quem Caudia in ſuo carpento de nocte detulerat ad ſynagogam ſathanicam, epulis, choreiſque vacantem. Vbi enim id ex puero reſciuit Iudex, aurigatricem ipſius (fortè jam antè nigro theta notatam) in carcerem rapi juſſit, ex cuius confeſſione datum initium inquirendi in plures. Quia verò fuit denuntiationibus plurimum delatum, idcirco intra paucos menſes affectæ fuere ſupplicio 200. mulieres. Quæ cùm alias, atque alias proderent, ceſſatum eſt tantiſper à captura, atque conſultatio, ad quam vocati ſunt etiam præter Iure conſultos Theologi, inſtituta de modo impoſterum tenendo, vt ad me ſcriptum anno 1652. ex eadem Sileſia.

SECTIO III.

Quatuor aliæ conditiones teſtium explanantur.

SVMMARIVM.

An valeat teſtimonium conſanguinei, & affinis? 64.
Singulariter in ciuilibus cauſis? 65.
Sublato affinitate tollitur omne impedimentum affinitatis. 66.
Parentes, & liberi nequeunt eſſe teſtes inuicem vnus contra alterum. 67.
Recenſentur Caſus, in quibus pater pro filio rectè teſtificatur. 68. & ſeqq.
Quid ſentiendum de patre ſpirituali? 71.
Quid de teſtimonio fratris in cauſa ſui fratris? 72.
Quid ſi in parentibus, & fratribus ſit par cauſa ſtudij, & propenſæ voluntatis? 73.
Quid de ſocero in cauſa generi? 74.
Parentis locum ſocer obtinet. 75.
Qui accuſare nequit, teſtis eſſe nequit. 76. & 77.
Accuſator in ſua, ſuorumue cauſa quilibet eſſe poteſt. 77.
Teſtimonio vnius regulariter non eſt ſtandum. 79.
In cauſa criminali debeant eſſe duo teſtes legitimi. 81.
Et etiam plerumque in Ciuilibus. 82.
Non tamen in cauſis nulli præiudicantibus. 83.
Quid ſi teſtis ſit nobilis? 84.
Quid quando ſolum agitur de peccato impediendo? 85.
Quid quando Executor teſtatur, ſe eſſe executum mandatum? 87.
Aut quando eſt ſolum inſtituenda ſpecialis inquiſitio de aliquo? 88.
Aut quando ſola tortura adhibenda? 89.
Aut quando vna mulier etiam honeſta dicit, ſe fuiſſe à confeſſario ſollicitatam ad turpia? 90.
Commendantur Lucernenſes, ſtantes teſtimonio confeſſarii, quando agitur de vltimis voluntatibus. 91.
Quid ſi quis teſtetur de rebus à ſe ratione officii geſtis? 93.
Aut exiſtit in excelſa dignitate? 94.
Aut lethali vulnere percuſſus dicit in extremis, ſe ab hoc vel illo vulneratum? 94.
Aut quando conteſtes ſunt ſingulares. 96.
Eſt triplex ſingularitas in teſtibus. 97.
Quænam ex his minuat vim teſtimonii? 98.
Mille teſtes ſingulares non probant plus, quam vnus. 99.
Quo ſenſu credatur magis duobus affirmantibus, quam mille negantibus? 100.
Teſtis non iurati verbis non eſt ſtandum in præiudicium alterius. 101.
Quid ſi ille teſtis ſit Papa? 102.
Quid ſi Germanus Nobilis? 102.
Quid ſi priuilegium, aut conſuetudo liberet à iuramento? 103.
Iuramentum in teſte non eſt de ſubſtantia teſtimonii. 104.
Nec de iure diuino. 104.
Sed ſolo humano, diſpenſabili per Papam. 106.
Teſtes debent iurare, quæ ſciunt pro vtraque parte: 107.
Et quidem tactis Euangeliis. 107.
Aut eleuatis digitis, vt factitant Germani. 107.
Quid debeat teſtis deponere, quando interrogatur de re perceptibili per ſenſum viſus? 108.
Teſtis de viſu quis dicatur? 108.
Teſtis de auditu quis? 109.
An liceat iurare, ſe ſcire id, quod didicit ex ſolo auditu, aut fama? 110.

QVæres I. *An teſtimonio conſanguinei pro conſanguineo, affinis pro affine, ſoceri pro genero ſtandum ſit?* 64

Reſp. I. *Conſanguinei accuſatoris aduerſus extraneos teſtimonium non dicant; quia propinquitatis affectio veritatem impedire ſolet.* text. *cap. accuſatores. 3. qu. 5.* Et *cap. ſimiliter, eod.* præmittitur, affines non eſſe admittendos accuſatores. Ob quos, alioſque textus communis opinio Iureconſultorum cum Alberico

in tenſt. de teſt. part. 1. *per totam* , & Theologorum cum Layman-
no *lib.* 3. *tract.* 6. *cap.* 4. *n.* 4. fert , conſanguinei , vel affinis teſti-
65 monium in cauſa criminali non valere . At in cauſis ciuilibus abſo-
lutè admitti teſtificationem conſanguineorum tradit Albericus , ita
tamen , vt eis fides diminuatur ſecundum propinquitatem magis,
aut minùs remotam . Laymannus cum Maſcardo rectè reſtringit
66 ad cauſas ciuiles non arduas , nec multùm præiudicantes . Porro
quādo affinitas eſt diſſoluta, ſublatum etiam eſt omne affinitatis im-
pedimentum ; quia paria ſunt , non eſſe affinem , & affinitatem
eſſe diſſolutam . Albericus *loc. cit.* *n.* 57. & Gabrielius *lib.* 1 . de te-
ſtibus *concluſ.* 11. *n.* 4. ex communi ; qui etiam *concluſ.* 13. *n.* 8. re-
fert Doctores diuerſimodè loquentes de gradu conſanguinitatis
impediente , vel non impediente vim teſtimonij .
67 II. Quia *l. parentes* . *Cod. de teſtib.* ſancitum eſt , ne parentes , &
liberi inuicem aduerſus ſe etiam volentes ad teſtimonium admit-
tantur , patet , quid de iis ſentiendum ſit . Equidem illa ſanctio
ita conſona eſt legi naturali , vt Albericus *loc. cit. n.* 5. poſt Ioan-
nem Andream , & Speculatorem *de teſte*, non malè exiſtimet , non
poſſe à iudice compelli filium , vt contra patrem ferat teſtimoni-
um . Ratio quoque allata paulò antè ex cap. *Accuſatores* , confir-
mat communem ſententiam eiuſdem Speculatoris *loc. cit.* §. *ſub
initium* , Alberici , & aliorum , quòd nec in ciuili , nec in cri-
minali cauſa poſſit pater pro filio , hic pro illo ferre teſtimonium.
Certè *l. teſtes* . *ff. de teſtib.* abſolutè dicitur : *teſtis idoneus pater
filio , aut filius patri non eſt* .
68 Excipe tres caſus , quos breuiter indicat Speculator *loc. cit.* vbe-
riùs explicat Albericus *loc. cit. num.* 8. quorum primus eſt , quan-
do dubitatur , vtrùm filius ingreſſus ſit religionem animo profi-
tendi ; admittitur enim dictum patris id aſſerentis , aut negantis.
Caſus memorabilis in hanc rem refertur , & dicitur cap. *præſens* .
69 20. *q.* 3. Alter caſus eſt , cùm quæritur de ætate , vel cognatione
filij ; nam etiam matris profeſſio filiorum recipitur . text. *l. etiam
matris* . *ff. de probat.* Recipitur, inquam , ad gignendam aliquam
præſumptionem . Gloſſ. *in cit. leg.* & alij , non ad plenam proba-
70 tionem . Tertius caſus eſt , qui exprimitur , & probatur cap. *vi-
detur , qui matrimon. accuſ. poſſunt* , vbi reſcribit Clemens III. *quòd
& parentes , & cognati vtriuſque ſexus in teſtificatione ſuorum ad
matrimonium iungendum , vel dirimendum admittantur tam anti-
qua conſuetudine , quam legibus approbatur* , quando videlicet quæ-
ritur , vtrùm adſit impedimentum cognationis , vel affinitatis, vt
patet ex ratione , quam ſubijcit Pontifex , exprimùntque Specu-
lator , Albericus , & Crotus *ll. cc.* aut quando quæritur , an ſit
contractum Matrimonium nec ne , admittitur teſtimonium paren-
tum , VVagneregg. in *hoc capit.* ſi videlicet non ſit magna diſpari-
tas inter ſponſos . Barb. in hoc eod. Cap. qui Capit. *ſuper eo teſt.* ex-
plicat quatenus parentes valeant & contra filium , & vice verſà
teſtimonium ferre in crimine hæreſis , & læſæ Maieſtatis .
71 Cæterùm patrem ſpiritualem poſſe eſſe teſtem idoneum pro eo,
quem è ſacro fonte leuauit, tenèt multi apud Menochium *de arbitr.
iudic. lib.* 2. *caſ.* 100. Ipſe putat committendum iudicis arbitrio. Ego
ob regulam allatam *n.* 2. cenſeo , non repellendum , niſi poſitiuè
conſtet , quòd valde amet ſuum filium ſpiritualem ; nam & qui ha-
bet regulam pro ſe , dicitur fouere ius certum . Bartol. *l.* 2. *ff. ſi
quis in ius vocatus* . Decianus *tract. crimin. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 3. &
iudex in dubio debet pronuntiare pro eo , qui habet regulam pro
ſe . Decianus *ibid.* poſt Baldum , Decium , atque alios
72 III. Etſi Frater nō poſſit eſſe teſtis in criminali cauſa fratris, *cap. ac-
cuſatores.* 3. *q.* 5. præterquam in crimine hæreſis *cap. literas. de præ-
ſumption.* nec in ciuili . Albericus *de teſtibus cap.* 1. *num.* 44. con-
tra Speculatorem ; eſt tamen idoneus teſtis teſtamenti fraterni, mo-
dò fuerit à fratre , aut à iudice rogatus . Speculator , & Alberi-
cus *num.* 32. vbi plura de fratre , ſicut & plurima Gabrielius de te-
ſtibus *concluſ.* 14. per totam . Vide in experientiis *tr.* 10. *Caſ.* 4. *n.*
340. diſceptationem , vtrum ſoror potuerit adigi ad teſtimonium
in cauſa matrimoniali fratris , ſingulariter quia eius teſtimonium
non erat neceſſarium . Sanè Gabrielius *loc. cit. n.* 24. abſolutè ne-
gat , fratrem poſſe compelli ad teſtificandum .
73 IV. Generatim in cauſis ciuilibus , vbi eſt par cauſa ſtudij , &
propenſæ voluntatis , parentes, fratres , affines ſunt idonei teſtes.
Boſſius *de teſtibus num.* 61. poſt Aretinum; quia ſcilicet par affectio-
nis cauſa tollit ſuſpicionem . *l. non ſolum* . *ff. de ritu nupt.* Gloſſ. *in
cap. cùm olim. de offic. delegat.* Menochius *loc. cit. caſ.* 106.
num. 19.
74 V. Socerum non eſſe idoneum teſtem generi tradunt Nepos
de monte Albano *tract. de teſt. nu.* 106. Aufrerius *de teſt. num.* 89.
poſt Speculatorem *de teſt.* §. 1. Ratio eſt , quia pater nequit eſſe
75 teſtis pro filio . *Suprà num.* 67. Atqui parentis locum ſocer obti-
net , inquit Pomponius *l. quia* . *ff. ſoluto matrim.* ſed vtique hæc
doctrina locum non habet in iis caſibus , in quibus pater naturalis,
76 aut frater teſtificari poſſunt . Neque ex ea Speculatoris doctrina
inferas , malè à nobis , & contra iuris regulas in contextu Accuſa-
tionis Canonicæ induci ſocerum accuſatorem generi ; cui pro-
inde videatur æquè parum licere accuſare generum , ac licet teſti-
ficari contra illum , cùm teſtis eſſe non poſſit , qui accuſare nequit.
cap. teſtes , 4. *q.* 2. & argum. multorum capitulorum *cauſ.* 2. *q.* 1 &
cauſ. 3. *q.* 5. vbi inhabiles ad cauſandum perpetuò iunguntur in-
habilibus ad teſtificandum ; nam reſpondeo , quidquid ſit de ve- 77
ro intellectu illius axiomatis , quòd ſcilicet , qui accuſare ne-
quit , teſtis eſſe nequeat, de quo videri poteſt Gloſſ. *in citatum
cap. teſtes* , nobis illud nihil officere , quia conſtat , quòd quiſque
poſſit eſſe accuſator , in ſua , ſuorùmque cauſa , ſeu quando
ſuam , ſuorùmue iniuriam exequitur *l. hi tamen* . *ff. de accuſat.* & *l.
de crimine* . *C. de his, qui accuſ. non poſſunt* . Atqui filiam etiam nu-
ptui datam numerat pater inter ſua ; *verè enim vxor tua in ſui , &
veri patris eſt poteſtate* , inquit Gloſſ. *in cit. l. quia* ; & iura ſangui-
nis nullo iure ciuili dirimi poſſunt . *l. iura* . *ff. de reg. iuris*
Adde quòd eiuſmodi ſocero etiam in hoc caſu conueniat deſcri- 78
ptio illius, qui cenſetur proſequi horum cauſam , & quam expli-
cat Molina Theologus *tract.* 3. *diſp.* 44. *n.* 11 .
Quæres II. *Quantum fidei teſtimonio vnius hominis tribuen- 79
dum ſit ?*
Reſp. I. *Nulla eſt cauſa , quæ vnius teſtimonio , quantumuis le-
gitimo terminetur* . text. *c. licet* . *de teſtibus* . conſonat lex *ma-
ritus* . *ff. de quæſtionibus* . quæ dicit : *vnius teſtimonio non eſt cre-
dendum* . Vnde vulgatum illud : Vox vnius : Vox nullius . Nel- 80
lus *tr. de teſtib. n.* 81. vnus teſtis, nullus teſtis . Nauarrus *conſil.* 1. *n.* 2.
alias *conſil.* 3. Quare , quando per teſtes veritas inquiritur in cau-
ſis criminalibus , requiruntur duo teſtes legitimi , fide digni , om- 81
ni exceptione maiores . Leſſius *lib.* 2. *de iuſtitia , & iur. cap.*
30. *dub.* 4. *num.* 14. teſtans eſſe communem Doctorum vtriuſque
iuris , & Theologorum Plerunq; etiam cauſæ ciuiles terminan- 82
dæ non ſunt teſtimonio vnius . Patet ex *cit. cap. licet* . *& cit. leg.
maritus* . in quibus proponuntur , & deciduntur quæſtiones ciui-
les ; itemque ex *leg. iuriſiur. C. de teſtibus* ibi : *Sancimus , ut vnius
omnino teſtis reſponſio non audiatur etiamſi præclaræ curiæ honore
præfulgeat* .
II. In cauſis tamen quibuſdam non iudicialibus , & tertiæ 83
perſonæ non præiudicantibus , ut cùm quæritur , utrùm infans
baptizatus ſit , Eccleſia conſecrata ſit , ſufficit teſtimonium uni-
us , de quo nulla ſuſpicio ſit pernicioſi mendacii . Gloſſ. *in cap.
nuper. de teſtibus* . Nellus *loc. cit.* Layman . *lib.* 5. *tract.* 2. *cap.* 5. 84
num. 3. Quod etiam in cauſis tertio præiudicantibus locum habe-
re , quando teſtis eſt nobilis , & tanta apud omnes opinione in-
tegritatis , ut iudicem ad indubitatam fidem adducere queat ,
cenſet Andr. Gail. *lib.* 5. *obſeruat.* 66. *num.* 10. poſt Baldum , &
Tiraquellum *de nobilitate cap.* 20. *num.* 33. de quo viderint iure-
conſulti . Sanè hæc doctrina expoſita eſt multis incommodis ; &
repugnare uidetur uerbis legis *iuriſiurandi* relatis *num.* 82. Certè
non eſt admittenda in criminalibus .
III. Creditur quoque vni teſti , in cauſis , in quibus agitur de 85
impediendo peccato , modò ius parti acquiſitum non ſit. Lay-
mannus *lib.* 3. *tract.* 6. *c.* 4. *n.* 6. ut e. g. denuntianti impedimen-
tum matrimonii. *cap. præterea.* 2. *de ſponſal.* Nellus *num.* 85. Item
denuntianti impedimentum , atque inhabilitatem ad ordines ſa-
cros , uel ad beneficia eccleſiaſtica. Laymannus *loc. cit.* Si tamen 86
iam reipſa ſit matrimonium contractum , vel collatum benefi-
cium , aut Ordines , nec ſeparabuntur coniuges , nec clericus
ſpoliabitur , etſi unus teſtis impedimentum referetur ; ſed duo
teſtes erunt neceſſarii . Laymannus *loc. cit.* poſt Nauarrum ; ete-
nim *crimen hoc modo* (id eſt unius teſtimonio) *probatum impe-
dit promouendum , non deiicit iam promotum* , inquit Innoc. III.
relatus *cap. ſuper his. de accuſat* .
IV. Quomodo quandoque credatur uni teſti , qui ſimul eſt ac- 87
cuſator , ſeu denuntiator , dixi ſuprà *num.* 31. & infrà 232. Cre-
di etiam executori dicenti , ſe citaſſe , vel denuntiaſſe notat
Nellus *loc. cit.* ſicut & credi confeſſario aſſerenti , hoc aut illum
eſſe ſibi confeſſum , notat Gloſſ. *cap. nuper. de teſtibus* .
V. Vnus etiam inhabilis , & minùs idoneus teſtis de maleficio 88
alicuius ſufficit ad inquirendum ſpecialiter de illo . Clarus *in
practica crim. q.* 21. *num.* 2. Zerola *in prax. Epiſcop. verb. teſtis.* at
uerò ad torturam requiritur ſaltem unus teſtis integer , atque
omni exceptione maior , aliàs unus teſtis nunquam facit indici-
um ad torturam . Clarus *loc. cit. q.* 22. *n.* 3. teſtans ita concludi
ab omnibus Et uerò eiuſmodi integrum teſtem ſufficere ad tor- 89
turam tenet idem Clarus *cit.* 21. *num.* 2. aſſerens , eſſe hanc com-
munem opinionem , quam etiam ſequitur Laymannus *cit. cap.* 4.
num. 7. ſi quidem ille ſit teſtis de uiſu , & non de ſolo auditu .
At Gloſſa *in leg. maritus. ff. de pæn.* & *in lege milites. C. de quæſtion.*
conſtanter negat aſſertionem Clari . Negant quoque aliqui apud
Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *reſolut.* 11. ſacerdotem in cauſa hæreſis
eſſe incarcerandum , ex unius teſtis delatione . Sicuti neque 90
confeſſarius capi debet ob vnius mulieris quantumuis honeſtæ
delationem , quando ea dicit , ſe fuiſſe ab eo ſollicitatam. Dia-
na *part.* 4. *tract.* 5. *reſolut.* 55. cum Freytas , ac Palaò *part.* 1.
tract. 8. *diſp.* 9. *p.* 11. quæ diſputatio tota eſt de hac materia ſo-
licitantium .

VI. Com-

91 VI. Commendanda eſt ſingularis reuerentia Senatorum inclitæ ,
ac Victricis Reipublicæ Lucernenſis , qui tantum honorem ha-
bent dictu confeſſarij , vt quando is teſtatur , ſuum pœnitentem
feciſſe in extremis hanc , aut illam diſpoſitionem , legaſſe huic ,
aut illi mille aureos , &c. ſtent eius dicto , quamdiu contrarium
non probatur , idque ſiue ſit ſæcularis , ſiue Religioſus (etiam
in cauſa proprij Conuentus) ſacerdos ; iuratus , aut non iuratus ;
cùm tamen ſecundum ius commune non foret neceſſe ſtare hoc
teſtimonio , vt bene declarat Laymannus *lib.3. tract.5. cap.2. n.5.*
& conſtat ex dictis .
92 VII. Alios caſus , quibus creditur vni teſti , indicat Nellus de
teſtibus *cit. num.*85. atque Gabrielius de teſtib. *concluſ. primo* ; ſicu-
ti etiam vtiliter notabis ex Laymanno *lib. 3. tract. 6. cap. 4. n.5.* di-
ctum vnius teſtis idonei præſtare iuſtam cauſam credendi in con-
ſcientiæ foro , ſuamque conſcientiam regulandi ex eius teſtimo-
nio ; & quamuis dictum viri fide digni non adferat neceſſitatem
credendi , ſed etiam ad priuatam credulitatem neceſſariò extor-
quendam requirantur duo teſtes , attamen poſſe ſufficere vnum
fide dignum . Quæ doctrina etiam à Gloſſa , & Nauarro tradita
plurimùm prodeſt ad dirigendas conſcientias laborantes ignoran-
tia conſuetudinis , legis latæ , alteriúſue facti , etiam enim tol-
lere poteſt vnius aſſertio .
93 VIII. Sed & Menochius *de arbitrar. iudicum. lib.3. caſ.* 99. & Ga-
brieli *loc. cit. n.*18. aliquos caſus adducit , in quibus iudex tenetur
credere teſtimonio vnius , qui de geſtis à ſe ipſo depoſuit ; vt 1.
quando quis officio aliquo fungens , teſtatur de actu à ſe geſto ra-
tione officij , modò inde non ferat commodum , vel incommo-
dum , laudem vel vituperium ; ſic creditur Notario teſtanti eſſe
aliquid à ſe ſcriptum ; tum nuntio publico referenti ea , quæ ad
eius officium ſpectant , tum iudici atteſtanti de geſtis à ſe in offi-
cio. 2. Quando quis eſt in excelſa dignitate , vt exempli gratia ,
regia. Huc refert etiam Menochius caſum , quem ipſe non malè ,
Iulius Clarus verò *in pr. crim. q.* 21. *n.* 14. optimè diſcutit, vtrum vi-
delicet , quando quis vitæ integræ , & probatæ graui vulnere af-
fectus aſſerit , ſe à Mæuio fuiſſe vulneratum , fides ipſi adhiben-
da ſit . Et rectè reſoluit Clarus , ob eiuſmodi aſſertionem præcisè
94 Mæuium ne capi quidem , nedum torqueri poſſe , licèt poſſit in
eum inquiri . Quòd ſi in hac ſua aſſertione vulneratus perſiſtat
vſque ad mortem , tum nonnulli quidem apud vtrumque hunc
Doctorem ſentiunt , eſſe ei plenam eadem habendam , negat ta-
men vterque , & meritò : quia *regula in hærendum eſt , donec de
fallentia conſtet.* Menochius *n.* 119. & regulæ ſtandum eſt , donec
contrarium probetur. Prateus de regul. general. iur. *l.8. c.1.* & ratio
ducta à regula eſt firmiſſima. Nauar. *l. 3. conſ. 7. de ſepul.* regula au-
tem eſt , quòd vnius teſtimonium non faciat plenam probatio-
nem . *ſuprà n.*79.
95 Imò cenſeo cum pleriſque , & cum Claro , ne quidem poſſe , ob
hoc ſolum teſtimonium ſubiici quæſtioni , & propter rationem
allatam *n.* 48. Poſſe citari , imò & incarcerari tenet Clarus , cui
non repugno .
96 IX. Huc referendum eſt , quòd teſtimonio , quantumuis plu-
rium idoneorum lis terminanda non ſit , quando ij non ſint con-
teſtes , ſed teſtes ſingulares ; *cap. bona , de electione , & cap. licet
cauſam de probationibus* , niſi facti natura ſit eiuſmodi , vt vix ad-
97 mittat conteſtes . *Infra n.* 184. Sunt autem teſtes ſingulares , vel
ſingularitate obſtatiua , quando dictum vnius repugnat dicto al-
terius ; vel adminiculatiua , quando dictum vnius fauet dictu al-
terius , vt ſi vnus reſferat de viſu , alter de auditu ; vel denique
diuerſificatiua , quando ſcilicet ex diuerſis teſtium dictis , diuer-
ſus actus in ſubſtantia colligitur , vt quando vnus deponit pro tali
loco , & tempore , alius pro alio loco , aut tempore . Maſcar-
dus de probationibus *lib.2. concluſ.* 856. *numer.* 12. Diana *part. 4.
tract.8. reſol.*57. Gabrielius de teſtibus *concluſ.* 2. ampliſſime expli-
cans materiam ſingularitatis .
98 Quando ſunt ſingulares ſingularitate obſtatiua , clarum eſt ,
probari ab iis potiùs falſum , quàm verum ; quando autem ſint
ſingulares ſecundo , vel tertio modo ſingularitatis , putant iidem
Doctores , facere pluſquam ſemiplenam probationem , adeòque
ſufficere ad torturam , & ad pœnam extraordinariam ; imò in
caſu hæreſis ad pœnam ordinariam ſufficere ſingularitatem diuer-
ſificatiuam , cenſent Royas , Gomezius , Vgolinus , & alij apud
Layman. *lib.3 tract.6. cap.4. num.5.* & Dianam *loc. cit.*
99 Verùm quidquid ſit de pœna extra , ordinaria rectiùs
generatim negatur de pena ordinaria ; tum quia mille teſtes
ſingulares non plus probant , quam vnus . Hippolytus *in practi-
ca. §. diligenter num.* 15. poſt Bald. Speculatorem , & alios , niſi
ſint valde nobiles . Hippolytus *n.*16. Tum quia non adfertur ſuffi-
ciens ratio , ob quam in hoc , aut alio crimine recedatur à com-
muni regula ; & quia , cùm nequeat ſpecies hæreſis. e. g. reperiri
ſine indiuiduo , hoc ipſo , quòd per eiuſmodi teſtes non probe-
tur plenè vlla indiuidua hæreſis , ſequitur , quòd nec in ſpecie ,
ſeu in genere probetur . Atque ita ſentit Laymannus , D. VVai-
zenegger *in diſput. de malef. num.* 187. & 189. & inſigniter Palaus
tr.4. diſp. 8. punct. 15. §. 4. cum Farinacio , Pegna , Croto *tract. de
teſtibus part.7. num.*324. qui à *num.*317. *ad* 340. bene explicat mate-
riam de ſingularitate teſtium , ſicut & Andreas Gail. *li.2. obſeruat.*
66. oſtendens *num.* 12. repugnante valde probabiliter D. VVaizen-
negger *loc. cit. n.*189. & 190. quomodo teſtes ſingulares probent in
materia decimarum , & quando aliquid eſt in genere proban-
dum , vt e.g. Titium eſſe inſanum , aut furioſum . Et idem Cro-
tus *n.* 340. ediſſerit , quomodo ad concordiam reducendus ſit
vnus , & idem teſtis , qui variat ; ſicut & Gabriel de teſtib. *concl.
2. n.* 18. tradit , ſingularitatem (diuerſificatiuam) nihil obeſſe ,
quando probandus eſt actus ſucceſſiuus , ſecus , quando mo-
mentaneus .
Poſtremò addo , magis credi duobus affirmantibus , quam mil- 100
le negantibus . Gloſſ. *in l. diem proferre. ff. de arbitr.* ſi videlicet ne-
gatiua non ſit coarctata loco , & tempore, ſed cadat ſub ſenſum ,
tunc enim æque creditur neganti , ac affirmanti. Franc. Curtius
*tract. de teſtibus num.*9.
Quæres III. *An valeat dictum teſtis non iurati ?* 101
Reſp. *Nullius teſtimonio quantumcunque religioſus exiſtat , niſi
iuratus depoſuerit , in alterius præiudicium debet credi.* tex. expreſſ.
cap. nuper 51. *de teſtibus.* concordat *l. iuriſiurandi. C. de teſtibus* . Vbi
nullus fit mentio præiudicij. Amplia : Quancunque dignitate ful-
geat ille teſtis . Ferrarius *in pract. crimin. in forma iuram , teſtium.
verb. conſtituti ?*
Excipe I. Niſi ſit Papa , nam eius dicto ſimplici creditur . Cro- 102
tus de teſtibus *part.4. num.*219. Et addit Gal. *lib.1. obſeruat.*101. *nu.*
14. multis locis Imperij , longa conſuetudine , & priuilegio re-
ceptum eſſe , vt nobiles perſonæ per ſcripturam ſub fide ſua , ab-
ſque corporali iuramento deponant , ita vt eorum ſigillum , &
propriæ manùs ſubſcriptio ſit loco iuramenti .
Excipe II. Niſi fortè iuramentum à parte remittatur aduerſa . 103
Textus *cap. tuis de teſtibus* : Excipe III. Niſi per priuilegium , aut
diſpenſationem quis habeat , vt iurare non teneatur . Nec enim
verum eſt id , quod docet Crotus *tr. de teſtibus. cap. 7. n.*529. poſt
Ancharanum , & Felinum *in cap. conſtitutus . de reſcriptis in* 6.
quòd ſcilicet nec Papa , nec alius ſupremus Princeps poſſit diſ-
penſare , vt in ferendo teſtimonium in iudicio non interueniat iu-
ramentum . In primis enim Andreas Gail , vt primùm vidimus ,
teſtatur , reipſa obſeruari in Germania , vt illuſtres perſonæ non 104
iurent. Deinde iuramentum non eſt de ſubſtantia teſtimonij. Cro-
tus ipſe *loc. cit. n.*244. Albericus *de teſtibus. cap.7. n.*12. contra alios .
Et denique iuramentum in teſte , non eſt de iure diuino , quid-
quid dicat Crotus *loc. cit. n.* 228. poſt Ancharanum , & Felinum ;
quia nuſquam reperitur in ſacra ſcriptura id conſtitutum . Et 105
quamuis Iacob à ſuo ſocero Laban *Geneſ.* 31. exegerit iuramentum
non tamen ſequitur , eſſe de iure diuino ; plurima enim factita-
uerunt Sancti Patriarchæ , & Prophetæ , quæ Deus non præcepit.
Eſt ergo iuramentum in teſte ſolùm de iure poſitiuo humano , 106
adeòque diſpenſibile per ſupremum Principem, cùm quiſque poſ-
ſit in ſuis legibus diſpenſare , eiuſdem quippe eſt ſoluere & liga-
re *cap. inferior. diſt.* 21. itèmque in ſui anteceſſoris , quia par in pa-
rem non habet imperium. teatus , & ratio cap. *innotuit. de elect.*
Porrò debent iurare teſtes , ſe , ſeu interrogentur, ſeu non interro-
gentur, dicturos , quæ pro vtraque parte ſciunt , nulla falſitate ad- 107
mixta , & ex nullo odio , vel amore , aut pretio , vt ex iure probat
Gloſſa *cap fraternitatis. verb. iuramentis* , & ſequuntur Schenck *n.*
7. itèmque Albericus *tract. de teſtib. cap.7. n.*49. & Nellus *de teſtibus
num.*59. idque tactis ſanctis Euangelijs ; quamuis in Germania lo-
co tactùs Euangeliorum viri duos digitos tollant in altum , mulie-
res admoueãt manũ pectori dicẽtes: ſic me Deus adiuuet, & omnes
SS. eius. Debent & actor, atq; reus iurare, ſine dolo defenſuros cau-
ſam ſuã; quod iuramentũ appellatur cauſã iuramentum calumniæ.
Illud inſuper obſerua , quòd quando teſtis interrogatur de re 108
perceptibili per ſenſum auditùs, vt de ſtrepitu, prolatis verbis, &c.
cenſeatur interrogari , an rem illam viſibilem viderit ſuiſmet ocu-
lis , audibilem audierit immediatè proprijs auribus . Quare ſi iu-
ret , id factum, quod ipſe non vidit fieri , aut non percepit ſuiſmet
auribus, committit periurium : teſtis quippe debet deponere de
his , quæ nouit , vidit , & quibus interfuit. *c. teſtes. 3. quæſt.*19.
Et teſtimonium de auditu , cùm ſcilicet teſtaris , te ex Caio au- 109
diſſe , quòd Titius Mæuium certiſſimo necauerit , communiter
non valet Petrus de Moncada in Crotum *part.9. n.*366. Curtius
*de teſtibus num.*58. Menoch. *de arbitr. iud. caſ.*475. egregiè ; etſi fa-
ciat aliquod indicium , & præſumptionem , atque in aduerſarium
transferat onus probandi. Iidem *ll. cc.*
Quamuis autem idem Moncada ex *cap. præterea de teſtibus* . do- 110
ceat , illum , qui per ſolum auditum , & famam aliquid ſcit , poſſe
iurare , ſe ſcire , eo ſcilicet modo , quo per auditum , vel famam
ſciri poteſt , id tamen non admitto , niſi in caſu , quo conſtat , e-
iuſmodi teſtem non eſſe teſtem de viſu , vt communiter requi-
ritur , ſed de ſolo auditu , ſeu qui referat ſolùm ex alijs audita , re-
latáque ab alijs, quiſque enim præſumitur aliquid facere eo modo,
quo debet . Doctores communiter ; debet autem quis per ſe lo-

quendo iurare de viſu, non autem de auditu. *Suprà num.* 108. Quo autem pacto teſtis de auditu admittatur tunc; cùm agitur de aliquo antiquo, & vetuſto negotio ediſſerit Gabrielius *de teſtib. concluſ.* 3.

§ 3.

CLERICOS, ET LAICOS.

SECTIO IV.

De teſte clerico, & laico.

SVMMARIVM.

Clericus poteſt eſſe teſtis contra clericum. 111.
Item contra Laicum. 112.
Non tamen in cauſa criminali. 113.
Nec in foro ciuili ſine facultate Epiſcopi 114.
Laici teſtimonium aduerſus clericū in cauſa criminali nil probat. 118.
Excipe crimina excepta. 122.
Aut ſi non poteſt aliter probari delictum. 122.
Aut ſi cauſa eſt quidem criminalis, ſed ciuiliter mota. 123.
Laicus nequit clericum accuſare criminaliter. 124.

111 QVæres I. *An clericus poſſit eſſe teſtis, & quatenus?*
R. I. Clericus contra Clericum poteſt eſſe teſtis. *c. ſuper prudentia* 14. q. 2. Et quidem tum in cauſa propriæ Eccleſiæ *cit. cap. ſuper prudentia*, & nos infrà n. 125. tum in cauſa vnius clerici contra alium. Gl. *in cit. cap.* 7. *ſuper prudentia*, communiter recepta. Atque adeò, in cauſa vnius Canonici ſuæ Eccleſiæ contra Canonicum vel ſuæ, vel alterius etiam Eccleſiæ. Gloſſ. *ibid.* Ratio eſt, quia nullum ius prohibet id clericis.
112 Poteſt & clericus eſſe teſtis etiam contra laicum. *cap. quamquam* 14. *quæſt.* 2. Et quidem eius teſtimonium pluris faciendum eſt, quàm laici *cit. cap. quamquam*. Gabriel. de teſt. *concl.* 4. n. 6. id limitans.
113 At clerici teſtimonium contra laicum non eſt admittendum in cauſa criminali. Abb. in *c. de cætero. de teſtibus num.* 1. Speculator *de teſte.* §. 1. *verbo item quod eſt clericus*, contra Crotum *num.* 69. & alios. Nam teſtimonium clerici aduerſus laicum nemo recipiat. text. *c. teſtimonium* 11. q. 1. Limita: niſi deficiant alij teſtes. Abbas *loc. cit.* aut in crimine hæreſis, aliiſque exceptis, non tamen quando agitur cauſa ſanguinis, Crotus *loc. cit.*
114 II. Nec debet in foro ſæculari reddere teſtimonium ſine facultate Epiſcopi *cit. cap. quamquam* 14. q. 2. Aufrerius *tr. de teſtib. num.*
115 18. Etenim clericus non poteſt iurare abſque facultate Epiſcopi. *cap.* 1. *de iuram. calumniæ.* Albericus *tract. de teſtibus*, *cap.* 5. *n.* 31. Atque ita habet praxis, teſte Albericus; tametſi in Gallia vigeat
116 contraria. Aufrerius *loc. cit.* Vnde patet, non poſſe à laico compelli clericos, vt teſtimonium ferant; & quando ferunt, debet eſſe in prouidentia Epiſcopi, vt aut coram ſe, aut aliter honorificè veritatem attollant. text. *cit. c. quamquam.* Quod ſi abſque
117 licentia Epiſcopi teſtificentur, valebit nihilominus teſtimonium. Abbas *c. cùm nuncius de teſtibus in fin.* Aretinus *ibid.* Crotus *tr. de teſtibus n.* 179. Etenim leges id vetantes non reddunt talem actum irritum. Crotus *ibid.* poſt Aretinum, ſed tantùm illicitum. Porrò clericos non poſſe teſtificari in cauſa ſanguinis; niſi ad abſoluendum, deduces ex dicendis n. 151.
118 Quæres II. *An laici teſtimonium aduerſus clericum ſit recipiendum?*
Reſp. *Laicos in accuſationem, vel teſtimonium contra clericum in criminali cauſa non eſſe aliquatenus admittendos, cenſura ſacrorum canonum manifeſtiùs edocet.* Ita reſcripſit Alexander III. relatus *c. de cætero. de teſtib.*
119 Excipe I. Niſi fortè ſuam, aut ſuorum iniuriam proſequantur laici. text. *eiuſdem cap.* Limita hanc exceptionem: Vt tunc ad accuſandum, non autem ad teſtimonium admittantur. tex. *eiuſd.*
120 *cap.* Ratio deciſionis Pontificiæ eſt duplex. Prima, quia *oppidò eis quaſdam infeſti exiſtunt.* text. *c. laicos*, & *c. laici.* 2. q. 7. Ob quam rationem allatam quoque à Iul. Claro *lib.* 5. q. 14. Euſebius, & Anacletus Pontifices ſanxerunt, laicos in accuſatione Epiſcoporum
121 audiendos non eſſe. Altera, quia, cùm laicus non ſit gradu, & conuerſatione par, videtur ob reuerentiam clericalis ſtatus debitam refellendum teſtimonium laici aduerſus illum. Crotus *loc. cit. n.* 59. poſt Aretinum. arg. *cap. laicos*, & *laici.* 2. q. 7.
122 Excipe II. Crimina excepta. Clarus text. *in c. tanta. de ſimon.*
Excipe III. Niſi aliter non poſſit probari delictum; quàm per teſtimonium laici; tum enim, ne & illud maneat impunitum contra *cap. vt famæ de ſentent. excom.* & clericis detur nimia occaſio delinquendi contra *leg. conuenire. ff. de pact. dotalib.* defenditque Abbas *in c. de cætero de teſtibus. n.* 61. contra Aretinum poſſe, & debere in ſubſidium admitti teſtimonium laici aduerſus clericum criminaliter accuſatum, ſi videlicet crimen ſit tale, vt ex naturâ ſuâ nequeat probari ſufficienter per ſolos Clericos: Adhuc plus etiam de teſtimonio mulierum contra Religioſum quoque dicit in facti contingentia. Portel. in Reſp. *p.* 1. *Caſ.* 25. *a.* 3. poſt Gomez Salcedum, Clarum Rodriq. Delrium, quos refert.
Excipe IV. cauſas criminales quidem, ſed ciuiliter motas. Abbas *loc. cit. num.* 6. addens, etiamſi clericus accuſetur ad priuationem Beneficij, attamen dici accuſari de crimine ciuiliter. Conſentit Crotus *loc. cit. num.* 56. quibus item non moueo. Quamuis 123
autem *c. nullus.* 2. q. 7. dicatur: *Nullus laicus audeat clerico crimen inferre*, & mox *cap. ſeq.* additur: *Laico non licet quemlibet clericum accuſare*; quamuis præterea generatim loquendo teſtificari non poſſit, qui accuſare non poteſt *c. ipſi Apoſtoli* 2. q. 7. & *c. fin.* 2. q. 8. Gloſſa *in cit. cap. ipſi Apoſt. verſ. nec eſſe* communiter recepta; quia tamen illi priores Canones non loquuntur de accuſatione ciuili, ſed criminali criminaliter intentata, idcirco non obſunt datis reſolutionibus. 124

§ 3.

REGVLARES ET SÆCVLARES.

SECTIO V.

An, & quatenus Religioſi poſſunt teſtari, & contra hos Sæculares?

SVMMARIVM.

Religioſus eſt idoneus teſtis in cauſa ſuæ Eccleſiæ. 125.
Quid hic intelligatur nomine Eccleſiæ? 126
Abbas poteſt eſſe teſtis in cauſa rerum ſpectantium etiam ad eius menſam. 128.
Et Religioſus in teſtamento, quo legatur aliquid eius monaſterio. 131.
Etſi illud vergat mediatè in vtilitatem ſingulorum. 132.
Et Abbas in cauſa tangente dignitatem Abbatialem. 135.
Et Religioſus in cauſa alterius religioſi, etiam habitantis ſecum. 137.
Refertur hanc in rem priuilegium Ciſtercienſe. 138.
Atque in cauſa ſæcularis hominis. 139.
Sed peccat, ſi teſtetur ſine facultate ſui ſuperioris. 141.
Etiamſi ſit cauſa teſtamentaria. 144.
Niſi non inueniantur alia idonea perſona. 146.
Aut legetur aliquid eius monaſterio. 148.
Et tunc plenè res probabitur, modo aliqua mulier etiam teſtificetur. 148.
Superiores ne facilè permittant, vt ſui religioſi teſtificentur. 149.
Singulariter Societates Ieſu. 149
Magiſtratus cogens Regularem teſtificari in cauſa ſanguinis excommunicatur. 152.
Plus creditur teſtimonio Religioſi, quàm laici. 154.
Laicus ſæcularis nequit teſtari contra Religioſum in cauſa criminali. 156.
Quando delictum Religioſi, ita eſt occultum, vt probari nequeat niſi per ſæcularem, audietur ſæcularis. 158.
Quatenus teſtes inhabiles admittendi deficientibus habilibus. 591.

QVæres I. *An Religioſus poſſit eſſe teſtis?* Reſp. Statuimus, *vt liceat nobis in cauſa Eccleſiæ veſtræ ferre teſtimonium.* Ita Priori, & Fratribus S. Trinitatis reſcripſit Eugenius III. *c. inſuper de teſtibus*, quod reſcriptum intelliges ſequentibus modis. 125
I. Nomine Eccleſiæ intelliguntur hic etiam illa, quæ ſpectant 126
ad monaſterium, argument. *extrauag. ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien.* Aufrerius *tract. de teſtib. in num.* 1. adeoque poteſt monachus eſſe teſtis, etiam quando agitur de quibuſcunque bonis, & iuribus ſui monaſterij, *c. & ſi Chriſtus.* § *fin. de iureiur.*
II. Quod Pontifex in *cit. cap. inſuper*, ſtatuit de Priore, & 127

Fratribus S. Trinitatis, intelligitur ſtatuiſſe de omnibus Regularibus, cuiuſcunque alterius Ordinis Religioſi; nam Doctores paſſim ex hoc cap. probant generatim, Regulares poſſe teſtari in cauſa ſuæ Eccleſiæ. Confirmatur ex *c. cùm nuntius, de teſtib.* vbi idem ſtatuitur de quouis clerico.

128 III. Adeoque Abbas, aut Præpoſitus Regularis eſt probabiliter teſtis idoneus etiam in cauſis rerum ad ſuam menſam ſpectantium. Hoſtienſis apud Albericum *tract. de teſtibus. c.4. nu.69.* &
129 inclinat ipſe Albericus contra pleroſque. Ratio eſt, quia dictum generaliter intelligi debet generaliter. *l. 1. §. 1. ff. de legatis præſtandis.* Gloſſ. *ibid.* communiter recepta. Atqui dictum Eugenii
130 ſuprà relatum eſt generale. Nec obeſt, quod nullus idoneus teſtis in re ſua intelligatur. *l. nullus. ff. de teſtibus*, nam reſpondeo, generi per ſpeciem derogari. text. *l. genera. ff. de reg. iur.* Itaque illi genericæ regulæ *nullus* derogatur per cit. cap. *inſuper*, & ideo, quod omnia bona Religioſorum ſint potiùs bona Dei, quam Abbatis. Clemens VIII. *in conſtit. de largit. munerum Religioſis interdicta.*

131 IV. Poteſt Religioſus eſſe teſtis etiam in illo teſtamento, quo aliquid legatur ipſius monaſterio. Bartolus in *l. in tantum verb. vniuerſitatis. ff. de rerum diuiſione*, vbi ſic diſtinguit: Aut cauſa, ſuper qua debet fieri teſtimonium, ſpectat ad Collegium principaliter, quantùm ad honorem, & commodum Collegii, & tunc vnus de Collegio poteſt eſſe in cauſa Collegii teſtis, quia dicitur cauſa omnium, non autem propria: aut non ſpectat principaliter ad honorem, & commodum Collegii, ſed ad commodum ſingularum perſonarum Collegii, & tunc vnus ex Collegio non vi-
132 detur idoneus teſtis in cauſa Collegii, *l. nullus ff. de teſtibus.* Vnde cùm tractatur de donatione facta Fratribus Minoribus pro fabrica Eccleſiæ, quilibet de Conuentu poteſt eſſe teſtis, ſi donatio reuocaretur in dubium; ſecus ſi donatio eſſet facta, vt quilibet de Conuentu perciperet tunicam; tunc enim illi de Conuentu non eſſent idonei teſtes.) Hactenus Bartolus, cuius totam doctrinam approbant, & teſtamento, cui intereſt Religioſus, applicant Syluester *verb. teſtamentum. 1. quæſt. 3.* Sanchez *lib. 6. Moral. c. 13. num. 102.* poſt Farinacium, & alios.

133 Quæ diſtinctio mihi etiam probatur, atque adeò dico cum Sanchez *loc. citat.* poſt Farinacium, quòd Religioſi teſtimonium in teſtamento, quo aliquid legatur in immediatam vtilitatem ſui monaſterii, valeat, etſi mediatè etiam vergat in vtilitatem ſingulorum, quidquid generatim neget Menochius *de arbitrariis iudicum. l. 1. caſ. 100. nu. 13. & 15.* quemquam de communitate poſſe eſſe teſtem illius diſpoſitionis, quæ etiam mediatè, & indirectè vergit in commodum ſingulorum. Licèt enim hæc Menochii
134 doctrina ſit vera, ſi loquamur de vniuerſitatibus, & communitatibus ſæcularium, quia tamen Iura Canonica videntur in hac ipſa materia longe magis fauere Religioſis, ideo illam doctrinam non admitto circa Religioſos. Circa quos puto etiam probabiliter dici poſſe, quod ſint idonei teſtes in illa quoque cauſa, in qua agitur immediatè de perpetuo commodo non ſolùm ipſius communitatis, ſed dignitatis, & officii, quo quis tunc fungitur.
135 Vt e. g. Abbas poteſt eſſe teſtis in lite ipſam Abbatialem dignitatem, & menſam, Prior in lite Priorale officium, ſuſtentationem, peculium, &c. concernente. Ratio eſt, tum quia *cit. cap. inſuper.* generatim dicitur, Religioſos poſſe eſſe teſtes in cauſis ſuæ Eccleſiæ, id eſt eccleſiaſticorum, Religioſorumque iurium, tum quia, cùm illud commodum Abbatiæ, Prioratus, &c. de quo litigatur, ſupponamus adhærere ipſi Abbatiæ, Prioratui, &c. adeoque eſſe perpetuum, teſtis autem ſit *breui viuens tempore*, fugiatque *velut vmbra. Iob. 14.* & ſit Religioſus, præſumendum eſt, eiuſmodi Religioſum in teſtimonio dicendo habere rationem potiùs ſolius ſuæ dignitatis perpetuæ, quam ſui commodi tranſitorii.
136 Tum denique, quia ſecundùm Sanchez antè citatum, Religioſi teſtimonium admittendum eſt in cauſa ſui monaſterii, etiam quando in illum mediatè redundat commodum temporale; ſicuti etiam Hoſtienſis *n. 128.* relatus vult admitti teſtimonium Abbatis, in cauſis eius menſam concernentibus.

137 Quæres II. *An vnus Religioſus poſſit teſtificari in cauſa alterius Religioſi?*

Reſp. Poteſt. Patet ex *cap. nuper. de teſtibus.* & ex authentic. *de Monachis. § cogitandum collat. 1.* Et quidem etiam in cauſa illius Religioſi, cum quo habitat. Ratio eſt, quia *cit. cap. nuper. & cit. §. cogitandum.* tractatur expreſsè de eiuſmodi caſu.

138 Nec obeſt, quòd domeſtici teſtimonii fides non probetur. text. *l. 3. C. de teſtibus*; dico enim vel huic, & ſimilibus iuribus, quæ referam *ſtat. ſeq.* reſpectu Regularium derogari per *cit. cap. nuper.* & *cit. §. cogitandum*, vel nomine domeſtici intelligi illum ſuum, qui eſt ſub poteſtate illius, à quo producitur. *Infrà num. 166.* Caſum notabilem circa hanc materiam referam *n. 175.*

Et verò Vrbanus III. inter cætera priuilegia, quibus locupletauit Ordinem Ciſtercienſem tam præclare meritum, pergentemque mereri de vniuerſa Eccleſia, conceſſit abſque vlla limitatione id, quod Reu. D. Bernardus Abbas Lucellenſis in ſua curioſa, & perutili Epitome Faſtorum Lucellenſium refert *fol. 53.* hiſce verbis: *Vt in cauſis propriis, ſiue ciuilem, ſiue criminalem quæſtionem contineant, Fratrum noſtrorum teſtimoniis vti nobis liceat.* Cuius illimitatæ gratiæ efficacia extenditur per participationem ad Ordines etiam Mendicantes.

Quæres III. *An Religioſus idoneus ſit teſtis in cauſa alicuius ſæcularis?* 139

Reſp. Religioſi poſſunt eſſe teſtes tam iudiciales, quàm cuiuſcunque inſtrumenti; & quamuis teſtamentum condere non poſſint, poſſunt tamen eſſe teſtes teſtamentarii. Sanchez *lib. 6. moral. cap. 11. n. 100.* cum plurimis Theologis, & Iureconſultis, quos citat, quibus adde tum alios, quos allegat, ſequiturque Ferraris *in pract. crimin. in forma iuramenti teſtium. nu. 12.* tum Lezanam *tom. 1. c. 9. n. 16.* Ratio eſt, tum quia nuſquam id ipſis abſo- 140
lutè interdicitur, ergo hoc ipſo eſt eis licitum argument. regulæ allatæ *n. 2.* tum quia ita habet vſus, vt etiam in grauiſſima cauſa teſtamentaria factum fuiſſe teſtatur idem Ferraris. Eſt autem hæc reſponſio intelligenda cum ſequentibus declarationibus reſtrictiuis, & ampliatiuis.

I. Religioſus peccat, ſi abſque facultate ſui ſuperioris det teſtimo- 141
nium. Syluest. *verb. teſt. qu. 1.* Etenim non licet ipſi ſubiicere ſe imperio alterius iudicis, iuramentum exigentis. Sanch. & Lezana *ll. cc.*

II. Valet tamen eiuſmodi teſtimonium abſque licentia ſupe- 142
rioris datum. Sanchez *l. c. n. 108.* poſt Abb. & alios contra Angelum, & alios. Quia lex irritans actum eſt valde odioſa; quando- 143
quidem ſemper curandum eſt, vt actus potiùs valeat, quàm vt pereat. Doctores ex *l. quoties. c. ff. de reb. dub.* ergo non eſt intelligenda, niſi in caſibus expreſſis; non exprimitur autem in noſtro caſu vlla irritatio, ſeu infirmatio eiuſmodi teſtimonii. Et verò ita determinatum eſſe à ſacra Congregatione, teſtatur ex Nouarrio Lezana *tom. 3. verb. teſtis. n. 2.*

III. Vt licitè Religioſus ſit teſtis inſtrumentarius, cùm ſcilicet conficitur aliquod inſtrumentum teſtamentarium, venditionis, 144
&c. requiri licentiam ſuperioris, negat Sanchez *l. c. nu. 106.* poſt Pariſium, Lopezium, & alios; aſſerit veroſimiliùs apud ipſum Farinacius *de teſtibus. qu. 61. n. 130.* Maſcardus *de probation. tom. 1. concluſ. 260* & alii, quia *c. quamquam 7. q. 1.* prohibetur, ne clerici pro conficiendis inſtrumentis rogentur, *quia eos in talibus vtibus eſſe non conuenit.* Et quamuis id ipſum de hominibus etiam Societatis negat Sanchez, vero tamen ſimilius eſt id ipſi vetari per re- 145
gulam vltimam ſacerdotum, quæ ita habet: *Et, cùm opus eſt; ad condenda teſtamenta hortari conueniat; iis tamen conficiendis non aſſiſtant.* Atque ita habet conſtans praxis huius noſtræ Prouinciæ Superioris Germaniæ. Et meritò, quia re vera poſſunt inde naſci incommoda non leuia.

Excipe I. Vbi nullæ idoneæ ſæcularium inueniantur perſonæ, 146
ne veritas occultetur. text. *cit. cap. quamquam.* Vnde etiam me conſulente interfuere aliquando duo è noſtris tanquam teſtes, matrimonio, quod cum diſpenſatione Epiſcopi contrahebatur occultiſſimè.

Excipe II. loca, quibus viget mos Lucernenſiû, de quo ſuprà *n. 91.* 147

Excipe III. Niſi in eo teſtamento aliquid legetur eccleſiæ, aut 148
monaſterio, aut collegio confeſſarii iuxta dicta *nu. 131.* & notat Laym. *l. 3. tr. 5. c. 2. n. 5.* vbi rectè addit, ſufficere, ſi vnus maſculus, vel vna fœmina vnà cum confeſſario adſit eiuſmodi legato pio; nam in legatis piis ceſſant omnes ſolennitates iuris ciuilis, & ſtatur ſolis conditionibus à iure naturali, vel gentium requiſitis. *c. relatum. 1. de Teſtam.* Tannerus *l. 3. de immunit. eccleſiaſt. cap. 8.* teſtans omnes Theologos, & Iuriſtas ita ſentire.

IV. Prælati regulares non debent facilè permittere ſibi ſubditis, vt fungantur officiis teſtium. Lezana *citat. verb. teſtis n. 1.* cum 149
Peirinis, & deſumitur ex cit. *c. quamquam.* Ac ſingulariter in noſtris Conſtitutionibus *part. 6. c. 3.* prohibetur, ne noſtri Superiores nobis dent licentiam teſtificandi, *niſi in cauſis, quæ ad Religionem Catholicam pertinent, vel alioquin in piis, quæ ſic cadunt in huius ſauorem, vt in alterius detrimentum non cedant.* Et in illius cap. declaratio- 150
ne *lit. F.* ponuntur hæc verba: *Si Superior alicui facultatem daret, vt in cauſa ciuili examinaretur in gratiam alicuius, cui id denegari non poſſe videretur, limitatio tunc neceſſaria erit, vt prohibeat, ſi quis articulus criminalis, vel infamatorius occurreret, ſuper eo examinari; ad hoc enim nullus Superior facultatem dare debet.* Ita ſanxit noſter ſanctiſſimus Fundator, notat que etiam Sanchez *cit. c. 13. n. 104.*

V. Si tamen veritas non poſſit aliter haberi, quàm per teſtes re- 151
gulares, tum poſſunt in cauſa ciuili compelli ad teſtimonium dandum. *cap. dilectorum. de teſtibus cogendis.* Gloſſ. *ibid.* valde prolixè, Lezana *to. 1. c. 11. n. 24.* Sunt autem compellendi à ſuo ſuperiore Regulari, vt vel coram laico, vel coram eccleſiaſtico iudice deponant. Lezana *l. c.* poſt Rodriquez *to. 2. qq. Reg. qu. 10. ar. 2.* & Peirinis *tom. 2. priuil. Minimorum in conſtit. 2. Iulii. 11. n. 147.*

VI. At verò nec ſponte, nec iuſſi teſtificari poſſunt in cauſa ſan- 152
guinis ad condemnandum, etſi poſſint ad abſoluendum. Lezana *loc. cit.* poſt Rodriq. & Peirinis *ll. cc.* Et ſi in eiuſmodi cauſis ferant ſponte teſtimonium, ſequaturque mors, fiunt irregulares. Lezana *tom. 3. verb. irregularitas num. 30.* ex communi; ſecus ſi coa-

ctі

cti poſt præmiſſam proteſtationem. Idem *ibid.* poſt Coninck *de*
353 *Sacramentis diſp.* 18. *num.* 56. & alios. Et magiſtratus, qui in hoc caſu cogit, incurrit excommunicationem. Lezana *tom.* 3. *verb. teſtis num.* 2. Poteſtque ita compulſus Regularis iurare vtendo amphibologia. Lezana *cit. tom.* 3. *verb. iuramentum n.* 11. quia iudici interroganti non iuridicè non teneor reſpondere. Sylueſter *verb. mendacium. q. vlt.* Lezana *loc. cit.* & conſequenter poſſum vti amphibologia, ſeu æquiuocatione; cùm nulla æquiuocatio ſit per ſe mendacium. Nauarrus *in Manuali cap.* 12. *nu.* 4. Suarez *l.* 3. *de iuramento. cap.* 10. *&* 12.

354 VII. Teſtimonio Religioſi creditur plus, quàm laici. *c. quamquam.* 14. *q.* 2. Adeò, vt fratris Religioſi teſtimonium pro fratre ſæculari admittatur. Hippol. *in pract. §. principium. num.* 11. poſt Imolam.

355 VIII. Ex his deduces, an ſocer Sulpitij Merulæ fuerit in Accuſatione Canonica ritè inductus, & fictus producere clericos, ac regulares, dum generum accuſauit ciuiliter, non criminaliter, argument. eorum, quæ dixi in præfatione ad lectorem.

356 Quæres IV. *An ſæcularis poſſit teſtificari contra regularem?*

Reſp. I. Laicus ſæcularis non poteſt in cauſa criminali teſtificari contra Religioſum. Patet ex cap. *de cætero. de teſtibus.* quod deſcripſi *num.* 118 Rationem ex Alderete adfert Lezana *tom.* 3. *verb. teſtis. num.* 6. hanc, quòd ſæculares ſoleant eſſe Religioſis infeſti.

357 II. Etſi Lezana *loc. cit.* generatim negat, ſæculares poſſe teſtificari contra Religioſos in cauſa criminali, in eumque finem adducit cap. cit. *de cætero*, eo tamen capitulo nullo modo probatur, non valere teſtimonium ſæcularis ſacerdotis contra Religioſum etiam in cauſa criminali, quia illud capitulum expreſsè loquitur de laicis. Nec legi vllum Canonem quo interdicatur, ne ſæcularis ſacerdotis teſtimonium admittatur contra Religioſum: quare
358 non auderem eum repellere ob regulam allatam *n.* 2. Quidquid tamen ſit, quando delictum Religioſi eſt occultum, nec aliter, quàm per ſæcularem probari poteſt, admittendus eſt ſæcularis etiam laicus. Layman. *l.* 3. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 3. *& ſeqq.* Lezana *loc. cit.*

359 Quæ reſolutio Laym. videtur niti illo principio, quod tradunt multi DD. apud Gabrielium de teſtib. *concluſ.* 7. *n.* 1. abſolutè ſcribentium, quando veritas nequit aliter haberi, quàm per teſtes minus idoneos, ſeu defectuoſos, admitti debere hos. Verum idem Gabrielius *n.* 7. hanc doctrinam limitat vna cum viginti IC. quos nominat, ad caſum, quo ex natura negotij, de cuius probatione agitur, veritas nequit comperiri per ſolos teſtes omni exceptione maiores, ſeu quando communiter non poſſunt haberi teſtes omni vitio carentes. Quæ limitatio tametſi locum non habet in criminibus exceptis, & ſingulariter in tribunali ſacræ Inquiſitionis, vt videre eſt apud Dianam *p.* 4. *tr.* 8. *reſol.* 129. admittenda tamen videtur in alijs criminibus, alioquin fruſtra eſſent tot leges, & canones, quibus tot genera perſonarum repelluntur à teſtimonij dictione. Itaque vbi non inualuit conſuetudo contraria, videtur ſtandum in criminibus non exceptis doctrina, & limitatione, quam Leſſius de iuſtitia *lib.* 2. *c.* 30. *dub.* 5. *n.* 41. *&* 42. expreſſit his verbis: *Teſtes minus idonei admittuntur tanquam idonei, quando delictum eſt commiſſum eo loco, vel tempore, vbi ſeptem teſtium haberi nequit, vt in campo, ſilua, cubiculo, monte, vel nocturno tempore. Item ſi alter teſtium ſit valde dignus, poteſt ſupplere defectum, qui eſt in altero minus idoneo, ita vt ſimul efficiant plenam probationem, vt tenet Baldus in L.* ſi quis ex argentarijs 6. §. 1. ff. de edend. *& alij Doctores.* ibid.

T 3.

DOMESTICOS, ET EXTRANEOS.

SECTIO VI.

An domeſtici ſint teſtes idonei?

SVMMARIVM.

Domeſtici teſtimonium contra extraneum communiter non admittitur 160.
Admittitur autem in quatuor caſibus. 161. & ſeqq.
Quis generatim nominetur domeſticus? 166.
Quis in quæſtione de teſtibus? 167.
Quis dicantur familiares? 169.
Et ſingulariter in priuilegiis Regularium? 170. & ſeqq.
Domeſtici teſtimonium pro domeſtico contra domeſticum valet. 173.
Caſus, quo Religioſus dedit teſtimonium in cauſa ciuili pro alio Religioſo domeſtico. 175.
Defenditur valor illius teſtimonii. 175.

QVæres I. *Vtrùm ſtandum ſit teſtimonio domeſtici contra extraneum?* 160

Reſp. *Etiam Iure ciuili domeſtici teſtimonio fides improbatur.* text. *legis. etiam. Cod. de teſtibus* Confirmatur *c. conſanguinei* 3. *q.* 5.

Fallit I. quando negotium eſt eiuſmodi, vt non ſoleat committi, niſi inter domeſticos, tunc enim admittitur domeſticus, ſaltem deficientibus alijs. Albericus *tract. de teſtibus. cap.* 2. *n.* 66. 161
Federicus Schenkh. *tract. de teſtibus. num* 28. Et vniuerſim in 162
defectu probationum, cùm ſcilicet ex negotij, ſeu criminis natura non poteſt haberi probatio legitima, admittitur minus legitima, & aliàs inſufficiens. Abbas *c. finali de teſt. cog.* & nos *n.* 159.

Fallit II. quando veritas poteſt meliùs per domeſticos, quàm per extraneos comperiri; tunc enim domeſtici ſunt præferendi extraneis. Aufrerius *de teſtibus n.* 36. Boſſius *de teſtibus. §. publicato. n.* 93. Crotus *de teſtibus. p.* 4. *n.* 116. poſt alios. 163

Fallit III. quando ille domeſticus eſt perſona valde honeſta. Crotus *loc. cit. n.* 125. Aufrerius *loc. cit.* poſt alios; nam plerumque in Iure cùm ex coniecturis dubitatur de mendacio, integritas, vel ſanctimonia vitæ tollit omnem ſuſpicionem. Felinus & alij apud Aufrerium *loc. citat.* nam habilitas excellens vnius teſtis ſupplet inhabilitatem alterius: Gabriel. de teſtibus *concl.* 5. *n.* 1. ex communi, etſi vtique non vniuerſaliter vera 164

Fallit IV. quoties aliter non poteſt comperiri veritas, quàm per domeſticos, tunc enim admittuntur domeſtici in ſubſidium. Layman. *l.* 3. *tract.* 6. *cap.* 4. *n.* 4. Et ita generatim videtur etiam ſentire Crotus *part.* 1. *num.* 11. *&* 12. dum in caſu teſtamentario reſoluit, quoties non poſſunt haberi idonei actu, vel habitu, admitti minùs idoneos; & citat pro ſe Abbatem *in cap. fin. de teſtib. cog.* ſed malè, quia Abbas ibi ſolùm docet id, quod *num.* 162. retuli ex ipſo. Et tam generalem doctrinam apertè negat Albericus *citat. num.* 66. Negant tacitè Schenckius, Aufrerius, Boſſius, dum enumerantes caſus, quibus admittuntur domeſtici, omittunt hunc, vti & diligentiſſimus Speculator *de teſte. §.* 1. *verſ. item excipitur, quod eſt domeſticus*; quare, & ego omittendum cenſeo, niſi accedat vna ex circumſtantijs in 1. 2. aut 3. fallentia indicatis; aut niſi eiuſmodi cauſa ſit, in qua etiam alij inhabiles teſtes admittuntur, vt eſt cauſa hæreſis, proditionis, &c. iuxta dicta *num.* 159. 165

Quæres II. *Quiſnam propriè dicatur domeſticus?* 166

Reſp. I. Domeſtici appellantur propriè, quibus imperari poteſt; ratione patriæ, vel dominicæ poteſtatis. Ita loquitur Gloſſ. *c. in literis: verb. de familia. de teſtibus*; ſeu qui in accuſatoris ſunt poteſtate. Reuardus: 2. *variar.* apud Dionyſium Gothofredum *in l. teſtes ff. de teſtibus*; ſeu qui non ſolùm ſubſunt patriæ poteſtati, vel dominicæ, ſed etiam qui cohabitant, & aliquo modo ſunt inferiores, vel ſubiecti capiti familiæ. Sic poſt Felinum *in cit. cap. in literis* loquitur Stephanus Aufrerius *de teſtibus. n.* 35. II. Loquendo groſſo modo dicuntur domeſtici omnes, qui viuunt ad vnum panem, & ad vnum vinum. Ita pronunciat Baldus
apud Aufrerium *loc. cit.* III. Licèt veroſimilior opinio Gl. & Re- 167
uar. *ll. cc.* itemque Azonis *in l.* 3. *C. de teſtibus*, & plurium, quos refert Barboſa *de officio, & poteſtate Epiſcopi part.* 2. *allegat.* 5. *à n.* 2. ferat, in hac materia teſtium, nomine domeſticorum intelligi illos ſolos, qui ſubſunt poteſtati illius à quo producentur, reuera enim edictum de teſtibus cùm ſit inhibitorium. *l.* 1. *ff. de teſtibus* DD. communiter cum Sylu. *verb. teſtis. n.* 1. ac proinde odioſum, reſtringi debet potius, quàm extendi *ſuprà n.* 2. Attamen 168
ob contrariam plurimorum DD. opinionem fatendum eſt, etiam in hac materia nomine domeſtici probabiliter intelligi quemvis familiarem, ita vt familiaris & domeſticus ſint in hac materia ſynonyma, vt poſt Antonium de Butrio tenent Aufrerius *l. c.* Crotus *p.* 4. *n.* 124. Albericus *c.* 2. *n.* 1. Schenck *n.* 25. Nepos de monte Albano *n.* 1. prætèr alios, quos refert Barboſa *loc. cit.* vt proinde etiam hoc titulo vxor repellatur à teſtimonio in cauſa mariti. Crotus *part.* 4. *num.* 122.

Quæres verò III. *Quis dicatur familiaris?* 169

Reſp. I. In materia de teſtibus nomine familiaris intelligunt Aufrerius, Crotus, Albericus, Schenck, Nepos *ll. cc.* atque alij plures quemvis, qui eſt de familia; quod vocabulum, quia ſignificat gentem, vel cognationem, vel ſeruos, & filios, vel plures, qui degunt ſub vno conuictu, vel tecto, quilibet, cui aliqua iſtarum qualitatum competere poteſt, dicetur familiaris, quicunque domeſticus dicitur familiaris. Ita loquitur Aufrerius *l. c.* conſentientibus, quos nominaui, & quos non nego probabiliter loqui licèt opiner, hoc vocabulũ nimis latè hic accipi, propter rationẽ paulò ante allatam. Sanè Gabrielius *concl.* 10. de teſtibus *n.* 2. ſic loquitur. *In iſto propoſito* [de teſtibus] *dicitur domeſticus omnis ille, qui ſubeſt alicui ratione poteſtatis, quam habet in illum, ſi cum eo cohabitet*;

habitat; confunditque hic autor familiarem cum domeſtico

170 II. Quamquam Suarez *tom. 4. de Religione tract. 10. lib. 9. c. 4. num. 15.* item Pellizarius. & Thom. Tamburinus à nobis relati tom. priore *tract. 3.* ſeu in Alphabeto ſacrificant. *n. 262.* non immeritò tradunt, in materia priuilegiorum datorum alicui reſpectu ſuorum *familiarium, ſeu ſeruitorum*, vel *familiaribus, ſeu ſeruitoribus* Regularium, Epiſcoporum, Cardinalium, &c. nomine *familiarium, & ſeruitorum*, in rigore loquendo intelligi poſſe omnes illos, qui vel præcisè in alicuius domo habitant, etſi non ſeruiant ipſi, vel (vt etiam habet compendium Minorum, & noſtrum, *verb. familiares num. 1.*) ſeruiunt ipſi, licèt non habitent in eadem domo, tutior tamen, & Concil. Tridentino *ſeſſ. 24. c. 11. de reform.* conformior, vt fatetur ipſe Suarez, atque communior opinio eſt, ad rationem familiaris in prædicta materia priuilegiorum requiri ſemper, niſi aliud exprimatur, dum, vt minimum, & quis illi ſeruiat, cuius dicitur eſſe familiaris, & in

171 eadem, cum ipſo, domo habitet: Sic enim communiter colligunt Doctores ex cap. fin. *de verb. ſignific. in 6.* & ex cit. loc. Concilij Tridentini docentque inter alios Bonacina *de ſacramentis, diſp. 6. q. vnica, punct. 4. num. 18.* Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſcopi alleg. 5. n. 2.* & in Repertorio verb. *familiaris* ibidè dicens: *vt contrahatur familiaritas requiritur* ... Lezana *tom. 2. c. 16. num. 1.* citans Rotam Romanam *diuerſ. part. 2. deciſ. 303. n. 2.* Debet autem in eadem domo habitare continuò, vel quaſi continuò, vt notant citati, niſi fortè per accidens ob ægritudinem, aut aliqua ſua, dominive negotia aliquamdiu alibi commoretur; nec eſt neceſſe, vt ſeruiat pro ſtipendio, ſufficit, ſi ſeruiat gratis. Felinus *in c. in literis de teſt.* Suarez & alij, contra Gabriel. *n. 5.*

172 Vnde colliges, illos, qui monaſteria, vel collegia habent iudices ſuorum ſæcularium ſubditorum, & qui ordinariè horis ante, & pomeridianis ſcribendo occupantur in iiſdem monaſterijs, poſſe commodè vocari familiares, etſi ob peculiarem prohibitionem, quæ habetur in noſtro compendio *verb. familiares in annot.* nequeant iis à nobis extra ſepta noſtrorum Collegiorum conferri ſacramenta Euchariſtiæ, & extremæ vnctionis. Si tamen contingeret, aliquem illorum ſubitò morbo lethali corripi in Collegio, poſſet abſque ſcrupulo extremè vngi ab aliquo per Superiorem loci deſignato, non requiſita Parochi licentia, iuxta dicta tom. priore, *tract. 8. reſ. 22. n. 264.*

173 Quæres IV. *An teſtimonium domeſtici pro domeſtico contra domeſticum valeat?*

Reſp. Valere docent omnes, teſte Alberico *de teſtibus cap. 7. num. 70.* ſi videlicet ſit par domeſticitas. Albericus *loc. cit.* quia ſcilicet par affectionis cauſa ſuſpicionem tollit *l. non ſolùm. §. 1. ff. de ritu nupt.* Speculator *de teſte §. 1. verſ. ſed nunquid frater.*

174 Quæres V. *An poſſit domeſticus cogi, vt contra domeſticum dicat teſtimonium pro extraneo?*

Reſp. Poteſt. Albericus *cap. 6. num. 16.* poſt Speculatorem, Aretinum, & alios.

175 Quæres VI. *Quid reſpondendum ſit ad hunc, qui in Auſtria contigit anno 1651.*

Caſum pecuniarium.

Franciſcus homo religioſus dederat aliquando Lælio homini ſæculari mutuas pecunias, quas tamen à ſe fuiſſe datas mutuas probare nequibat, niſi per teſtes ſuamet Religionis viros magnæ authoritatis, fuitne in foro ſæculari ſtandum horum teſtimonio?

Reſp. Fuit abſque dubio ſtandum, atque adeò cenſendi erant illi teſtes idonei. I. Quia domeſtici pro domeſtico contra extraneum teſtimonium admitti debet, vel abſolutè, quando alij teſtes haberi nequeunt. *ſuprà num. 165.* vel certè quando negotium eſt tale, vt non ſoleat coram externis peragi. *Suprà num. 161.* ex communi iuriſperitorum; atqui non ſolent Religioſi aduocare

176 extraneos, quando extraneis dant mutuas pecunias. 2. Quia domeſtici pro domeſtico contra extraneum teſtimonio ſtatur, ſi ſit perſona valde honeſta. *Suprà num. 164.* Atqui hoc ipſo, quòd illi teſtes Religioſi ſcribantur eſſe magnæ authoritatis, debent haberi pro valde honeſtis, quia inter Religioſos magnam authoritatem non adipiſcuntur, niſi excellentes virtute, prudentia, eruditione, quibus quidem nihil honeſtius eſſe poteſt: 3. Quia in cauſa

177 ſuæ Eccleſiæ poteſt Religioſus eſſe teſtis etiam contra extraneum. *Supra num. 125.* Atqui illi viri magnæ authoritatis ſunt etiam in hoc caſu teſtes in cauſa ſuæ Eccleſiæ: nam quod habet, vel acquirit Religioſus, non ſibi, ſed ſuo monaſterio acquirit. Innocent. *in c. ſàm olim 2. de priuileg.* communiter receptus.

178 Nec obeſt quòd quando quis de vniuerſitate accuſat extraneum, non poſſit teſtem inducere ſocium de ſua vniuerſitate. Speculator *de teſte § 1. verſ. ſed ſi aliquis de vniuerſitate.* Reſp. enim imprimis, nos non loqui de accuſatore ſtrictè, ſed de actore. Deinde doctrinam Speculatoris, ſi illam intelligi vult etiam de

179 actore, limitandam iuxta dicta *n. 125. & ſeqq.* 4. Quòd hi illi Religioſi teſtes nunc, cùm deponunt teſtimonium, non ſint membra Monaſterij, aut Collegij, pro quo, aut cuius nomine ... ſi ... clarum eſt, valere eorum teſtimonij dicti num., vt ſic enim iam deſierunt eſſe domeſtici, & proinde domeſticitatis qualitas nequit ijs amplius opponi. Speculator *loc. cit. verſ. item e... ciperent, quod ſi domeſticus*, atque alij communiter; ſicut affinitate diſſoluta per mortem conſanguinei non poteſt opponi affinitas. *Suprà num. 66.* Et ſic teſolui interrogatus literis.

SECTIO VII.

Proponuntur, & diſcutiuntur duæ quæſtiones ab alijs amiſſa.

SVMMARIVM.

An quando fama ſpargit aliquem confeſſarium reuelaſſe ſacrilego peccatum Caij detectum in confeſſione, ſit fas inſtituere inquiſitionem abſque facultate Caij? 181. & 184

Non licet aliquem incitare ad id, quod ſine peccato facere nequit. 182.

Sacerdotis frangentis ſigillum pœna. 182.

Singulares teſtes admittuntur ad probandam violationem ſigilli: 183.

Si Caius nolit examinari teſtes famæ, de qua ſupra, examinantur illicitè. 185.

Quinam obligentur ſigillo confeſſionis generatim loquendo? 186.

Quid ſit ſigillum Sacramentale? 18 .

Quis cenſeatur indirectè, adeoque illicitè reuelare ſigillum ſacramentale? 189.

Illicitè inter ſe de peccato illicitè reuelato loquuntur, etiam qui audierunt reuelari publicè. 191.

Quando pœnitens cenſeatur dare poteſtatem loquendi de ſuo peccato confeſſo? 193.

Nullus eorum, qui audierunt etiam mediatè peccatum reuelatum cum fractione ſigilli, licitè reſtatur de illa reuelatione. 194.

Multo minus ipſi confeſſarius. 195.

Nec poteſt puniri conuictus de aliquo ſcelere, ſi notitia publica habuit originem ex reuelatione ſacrilega 195

Refertur luculentum hanc in rem iudicium Curiæ Toloſanæ. 196. & ſeqq.

Et ſupplicium ſumptum de ſacrilego Confeſſario. 198.

Propterea confeſſio homicida nihil ipſi obfuit. 199

Poteſt Clericus pro aliquo atrociſſimo ſcelere etiam ſemel duntaxat patrato tradi brachio ſæculari 200.

Senatus Toloſanus habuit vtique ab Epiſcopo facultatem ita animaduertendi in illum confeſſarium. 200.

Quomodo procedere debeat iudex Eccleſiaſticus, ſi ipſi non liceat inuito Caio examinare teſtes? 201. & ſeqq.

Quomodo licitè denuntiabitur, famam gliſcere, quod Titius reuelarit ſigillum? 211 & ſeqq.

Autor ſubmittit iudicio lectoris ſua ſenſa de præſenti controuerſia. 219.

An iniquus autor famæ vulgantis, Lælium eſſe à Caio occiſum, poſſit eſſe teſtis homicidij? 220.

Poſſe contra talem teſtem excipi probatur quinque rationibus. 222. & ſeqq.

Non poteſt inquiſitio ſpecialis inſtitui ob famam à maledicis ortam. 225.

Veriſimilium teſtimoniorum magna eſt vis 231.

Qui denuntiauit licitè, poteſt eſſe teſtis 232.

Quando reus non excipit, poteſt ſæpe iudex admittere teſtes minus idoneos. 233.

Refertur cuiuſdam docti Neoterici iudicium de reſolutionibus quæſtionis n. 181. propoſitæ, 235. & ſeqq.

Reſpondetur ad primam eius difficultatem, confeſſarium non poſſe in circumſtantijs à nobis poſitis fateri, ſe fregiſſe ſigillum. 238.

Etiam adhibita cautela, quam ſuggerit ille Recentior, nequeunt teſtes deponere quod confeſſarius violarit ſigillum 239.

Refertur alterius docti Neoterici amica cenſura de eodem argumento. 241.

Oſtenditur, non poſſe in circumſtantijs ab eo poſitis teſtes interrogari de fama. 242.

Iudex nihil temere debet agere. 242.

Ex quibus indicijs iudex ſæcularis conijcit, eſſe ab aliquo reuelatum ſecretum ſub pœna capitis celandum, ex ijſdem eccleſiaſticus conijcit confeſſarium fregiſſe ſigillum. 243.

Non temere ſuſpicor, violari ſigillum ab eo, qui publicè dicit: Caius eſt mihi ſacramentaliter confeſſus homicidium. 244.

Suſpicio temeraria procedit ex fundamento leui. 244.

Autor manet conſtans in ſuis reſolutionibus prioribus. 247.

Refer-

Virorum Doctorũ alii ſunt ipſi aſſenſi, alii non item 246. *in App. lit. a.*
Deſcribitur longum, & doctum vnius reſponſum contra reſolutionem Auctoris. Ibid. lit. b. & aliorum lit. p. & zz.
Afferuntur tria noua argumenta contra eandem reſolutionem auctoris. lit. o.
Deſcribuntur verba, quibus 15. Theologi negant in vllo caſu licitum eſſe reuelare ſigillum abſque facultate pœnitentis. lit. u.
Nominantur, & quinque Iureconſulti lit. y. & z.
Reſpondetur ad fundamenta recentiorum Doctorum. lit. bb. & ſeqq.
Refertur ſupplicium ſumptum de conſceleratiſſimo Confeſſario. lit. s.
Deſcribitur Mediolanenſis Vicarii reſponſum circa dubium de modo procedendi iudicialiter, quando fama ſpargit ſigillum eſſe ab hoc, aut ab illo uiolatum. lit. qq.
Item pœna à Iure ſtatuta in uiolatorem ſigilli. lit. yy.
Refertur cenſura prima à duobus neotericis circa quæſtionem. n. 220. *propoſitam*: 247.
Non eſt idoneus teſtis etiam ille, qui ſpargit inique famam ſine animo accuſandi 250.
De homine malo ſemper malum præſumitur. 250.
Fama ortum habens à maledicis nihil probat: 251.
Fama non eſt quidem propriè teſtis, æquiparatur tamen teſti. 252.
Referuntur alterius Theologi rationes contra reſponſa ad ſecundam quæſtionem. 254. & ſeqq.
Poteſt in denuntiatione Euangelica eſſe denuntiator, & teſtis ſimul, non in Ciuili 257.
Denuntiator ſuccumbens in probatione punitur vt calumniator. 258.
Denuntiator non tenetur ſe inſcribere. 258.
De quibus autoribus fama loquatur autor? 259.
Non eſt in teſtem admittendus is, qui fertur inique vulgaſſe crimen alienum. 262.

180 MVltos ſanè iureconſultos materiam teſtium diſtinctè, enucleatè, accuratè pertractantes legi, nullum tamen reperi, qui diſcuteret duas ſequentes quæſtiones, quarum tamen reſolutio non ſemel deduci poteſt in vſum.

181 Prima illarum quæſtionum eſt hæc: *An ſcilicet, quando fama ſpargit, aliquem confeſſarium, de ſuo quodam certo pœnitente, Caio nomine, euulgaſſe quædam grauia crimina, quæ non niſi ex confeſſione ipſius potuit ſciſcere, liceat Superiori illius confeſſarii inſtituere inquiſitionem ſpecialem ſuper ea re, examinareque teſtes tum ipſius famæ, tum ipſius immediatæ reuelationis ſacrilegæ, ſeu quibus ipſe confeſſarius reuelaſſe dicitur confeſſionis ſecretum?*

182 Ratio ex vna parte dubitandi eſt, quia nemini fas eſt incitare alterum ad id, quod is ſine peccato facere nequit. Doctores *in materia de ſcandalo*, & nominatim Valentia *tom. 3. diſp. 3. q. 21. p. 4.* Eſt hoc enim propriè dare ſcandalum. S. Thom. *2. 2. q. 43.* per totam. Atqui illi, qui interrogabuntur, non poterunt abſque peccato, & quidem mortali teſtari, ſe audiuiſſe illum confeſſarium tale, aut tale crimen de Caio reuelantem; etenim lex

183 ſigilli ſacramentalis prohibet id ipſis. Ex altera autem parte obſtat ratio hæc, quia confeſſarius violans ſacrilegè ſecretum, debet deponi à iudice eccleſiaſtico, detrudique in arctum monaſterium. *c. omnis vtriuſque de pœnit. & remiſſ.* Imò quandoque degradatur & iudici ſæculari traditur ad iudicium capitale. Maiolus *lib. 5. de irregularitate. cap. 19. n. 6.* Felicianus *de degradat. c. 14.* vbi refert exemplum confeſſarij idcirco morte affecti Venetijs. Ergo debent priùs citari, audiri, & examinari teſtes tum de fama violati ſigilli, iuxta diſpoſitionem *c. inquiſitioni. de accuſat.* tum de iis, quæ audiuere ex ore ſacrilego confeſſarij; quia in omni negotio requiruntur teſtes. text. *c. forus. §. in omni de verb. ſignif.* Et quidem ſingulares admitti, ob probationum in hoc crimine difficultatem, docet ex communi, vt ipſe ait, opinione, Tannerus, *tom 4 diſp. 6. q. 9. dub. 6. num. 122.*

184 Reſp. I. Si Caius, cuius confeſſionem reuelauit confeſſarius, dat iudici poteſtatem examinandi teſtes, licitè examinabit iudex, licitè illi referent, quæ audiuerunt; quiſque enim iure ſuo cedere poteſt, argum. *cap. quod ob gratiam. de reg. iur. in 6.* ac nominatim hoc ſpeciali iure ſigilli. S. Thom. *in 4 diſtinct. 21. q. 3. art. 2. in corp.* communiter receptus contra Scotum, & alios apud Suarez *tom. 4. in 3. part. diſp. 33. ſect. 5. n. 5.* Obligatio quippe ſigilli inducta eſt vel vnicè in fauorem pœnitentis Tannerus *loc. cit. num. 125.* vel in fauorem quidem publicum. Nauarr. *in c. ſacerdos de pœnit. diſt. 6. n. 156.* ex communi, & veriore ita tamen, vt etiam in fauorem publicum redundet, ſi quis hoc iure cedere valeat. Nauarrus *ibid.* Et verò poteſt Caius prædictam licentiam dare abſque vllo ſuo incommodo, quia nemini obeſſe debet reuelatio ſigilli ſacramentalis. Doctores omnes teſte Leſſio *lib. 2. de iuſtit. cap 29. dub. 14. num. 160.* & patet etiam ex facto, de quo Felicianus *num. 183.* relatus, & ex illo tragico, quod deſcribemus infra *num. 197.*

185 II. Si Caius, cuius ſcelera pandit iniquè confeſſarius, nolit teſtes examinari ſuper eorum reuelatione, nefas eſt iudici eos examinare. Rationem fundamentalem inſinuaui *num.* 182. quam ſic explico, & applico. Quiſquis licitè, vel illicitè, mediatè, 186
vel immediatè audiuit alicuius ſacramentalem confeſſionem, tenetur ſigillo confeſſionis ad illam celandam; atqui ij, de quibus loquimur, ſupponuntur audiuiſſe mediatè confeſſionem Caij. Maiorem propoſitionem in his terminis ponit Nauarr. *in cit. cap. ſacerdos de pœnit. diſt. 6. n. 42.* teſtans, illam tradidiſſe S. Thomam, Paludanum, & ad vnum omnes, qui *in 4. ſentent. diſt. 21.* ſcripſerunt. Eandem propoſitionem, & doctrinam poſt Nauarrum tradiderunt expreſsè Toletus *lib. 3. cap. 16.* Suarez *tom. 4. in 3. p. diſp. 33. ſect. 4. num. 5.* Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 23. num. 126.* Fagundez *in præcept. Eccleſiæ. præcept. 2. lib. 6. cap. 6. n. 8.* Ioãnes Præpoſitus *in 3. p. tr. de pœnit. q 11 dub. 4. n. 31.* Dian. *p. 5. tr. 11. reſ. 7.* Sanctgal. in curſ. Theol. *t. in fol. 284.* Ignat. Lopez *in tr. fol.* mihi 420. atque adeo multi, vt Palaus *tract. de pœnit. p. 19. §. 4.* aſſerat, illam propoſitionem habendam eſſe pro regula certiſſima, quam etiam nouiſſimè ſupponit P. Ioannes de Dicaſtillo *to. 2. de ſacram. ſeu de pœnit. diſp. 12. dub. 3.* 187

Et ratio illius eſt, quia cùm ſigillum confeſſionis nil aliud ſit, quàm debitum, ſeu obligatio celandi confeſſionem. S. Thom. *in 4. diſt. 22. q. 3. art. 1. ad 3.* & in ſupplem. *q. 11. art. 3. ad 3.* ConincK *tom. 2. de ſacram. diſp 9. dub. 1. n. 1* Fagundez *loc. cit. cap. 1. num. 2.* ex communi, debuit illa obligatio, quæ primariò reſidet in confeſſario, tranſire ad omnes, qui confeſſionem audierunt. Tum quia generatim loquendo res quælibet tranſit cum onere ſuo, ad quemcunque tranſeat *c. ex literis de pignoribus*. Nauarr. *loc. cit. num. 44.* tum quia aliter non potuiſſent homines adduci ad ſua peccata integrè confitenda. 188

Scio quidem à Valentia *tom. 4. diſp. 7. q. 13. p. 2.* Tannero *tom. 4. diſp. 6. q. 9. n. 133.* poſt alios negari, quemquam, præter confeſſarium obligari propriè ſigillo confeſſionis, iidem tamen Authores fatentur, ſacrilegium admitti ab illo, qui manifeſtat confeſſionem, etſi tantùm mediatè audierit illam. 189

Amplia illam doctrinam I. vt ne quidem indirectè liceat cuiquam eorum manifeſtare confeſſionem. Ita tenent omnes teſte Suarez *cit. diſp. 33. ſect. 6. n. 1.* Porrò cenſetur manifeſtare indirectè is, qui peccatum Caij habens cognitum ex ſola confeſſione mediatè, vel immediatè, aliquid dicit, aut facit, ex quo quiſpiam aſtantium poſſit prudenter (nam imprudentia iudicia, & ſuſpiciones quis caueat?) iudicare, aut ſuſpicari, Caium confeſſum eſſe hoc, aut illud peccatum. Cardinalis de Lugo *tom. 3. in 3. part. diſp. 23. n. 106.* Nauarr. *in cit. cap. ſacerdos à n. 53.* perſæpe, atque alij paſſim, dum explicant ſpeciales modos, quibus frangitur ſigillum. 190

Amplia II. Vt in nullo planè caſu, abſque licentia pœnitentis, permiſſa ſit illa reuelatio. S. Thom. *in ſupplem. cit. q. 11. art. 1.* etiamſi totus mundus periret. Fagundez *de præcept Eccleſiæ 2. lib. 6. cap. 3. n. 5. & 7.* allegans alios, & loquens de omnibus, qui tantùm mediatè habent ex confeſſione, quia ſcilicet illa notitia tranſit cum onere ſilentij Menoch. *de arbitr. Iud. Caſ. 414. n. 16.* poſt Ignatium Lopez *in pract. criminal. c. 108. lit. B* 191

Amplia III. Vt ne quidem iis, qui mediatè ex confeſſione aliquod crimen Caij cognouerunt, fas ſit de eo crimine loqui inter ſe Ioannes Præpoſitus *in 3. part. tract. de ſacram. pœnit. dub 5. q. 11. n. 35.* loquens de caſu, quo confeſſarius diuulgaſſet publicè crimen auditum in confeſſione; Fagundez *loc. cit. cap. 5. num. 2.* Diana *part. 5. tract. 11. reſ. 25.* loquentes de euentu, quo plures audiere confeſſionem factam alta voce in naufragio. 192

Amplia IV. Vt non ſufficiat præſumpta, aut tacita facultas pœnitentis, ſed requiratur expreſſa Suarez, ConincK, Tannerus *ll. cc.* ex communi: & non extorta minis, precibus importunis, metu (qui facilè hic interuenit) reuerentiali. Fagundez *loc. cit. num. 21.* Diana *reſol. 80* 193

Cæterum cenſetur data expreſsè, quando vel pœnitens interrogat, vel loquitur cum confeſſario de aliquo in confeſſione detecto. Lugo *num. 131* Vel ex ſignis, & circumſtantijs conſtat expreſsè moraliter loquendo dari facultatem. Dicaſtillo *de pœnit. diſp. 12. num. 76.* vt ſi dicat confeſſario coram aliis: *Tu ſcis, quod dixerim tibi tali aut tali die; ſi fortè ſum oblitus alicuius circumſtantiæ, poteris me monere.* Item *ibid.* Nec ſcio, qui loquatur laxiùs. Vt proinde ne cuidam iam mortui confeſſionem liceat reuelare ob vllum malum vitandum. Suarez *cit. diſp. 33. ſect. 1. n. 17.* cum aliis contra nonnullos Canoniſtas improbabiliter diſſentientes, nam ſigillum confeſſionis durat poſt mortem Nauarr. *in Manual. cap. 8. num. 7.* ex communi. Occaſione huius moneo, à Caramuele in *Theol. Fundam.* in prolixa epiſt. ad Henricum Caniſium pridem iam è vita functum *num* 1401. meritò ſtatui hanc concluſionem: *Summis erroribus expoſitus eſt Canoniſta, qui Theologia Scholaſtica careat.* Exemplis pluribus probauimus hoc pronuntiatum in Vindicijs Theolog *a num. 482.* ſicut, & omnia, quæ hic ſcripſi de obligatione, ac temeratione ſigilli pluribus poſtmodum loco proprio, id eſt in Alphabeto Confeſſariorum *Caſ. 22.* expoſui, nec cenſui eſſe expungenda in hac tertia editione: expedit enim rem tantæ momenti haud ſemel reuocari in memoriam.

Ex

Ex adductis probationibus, & ampliationibus.

194 Infero I. nullum illorum, qui mediatè, vel immediatè co-
gnouerunt ex confeſſione aliquod peccatum Caij, detectum á
confeſſario, poſſe teſtari in iudicio, quòd confeſſarius hoc aut
illud peccatum reuelarit de Caio.

195 Infero II. multò minùs poſſe ipſum confeſſarium fateri in iu-
dicio, ſe hoc, aut illud peccatum Caij reuelaſſe ex confeſſione,
niſi adſit facultas pœnitentis; & ſiue per confeſſarij, ſiue per alio-
rum teſtimonia ex ſola confeſſione ortum habentia quis conuin-
catur de aliquo ſcelere, non poſſe contra illum procedi. Meno-
chius, Baldus, Gomez, Delrio, & alij, quos refert, ſequi-
turque Dicaſtillo *loc. cit. n. 60.*

196 Illuſtre prorſus exemplum ſigilli Sacramentalis à Confeſſario
violati; ſed à magiſtratu ſæculari religioſè culti, refert noſter
Theophilus Raynaudus *in Prato ſpirituali*, ſeu Centuria Hiſto-
riarum (habetur hic tractatus in Tomo decimo ſeptimo operum
Raynaudianorum *fol. 604. n. 13.*) deſcriptum.

HJSCE VERBIS:

197 *Horret animus ad Iuda noui ſacrilegam auaritiam an. 1579. Dia-
bolo incentore patratam. Caupo truculentus apud Toloſates
exceptum hoſpitio aduenam iugulauit in hypogæo, clam omnibus, ac
ne domeſticorum quidem vllo vel ſceleris adminiſtro, vel conſcio.
Poſt aliquod tempus tangente Deo cor homicidæ exponit conſcientiam
apud confeſſarium, eique cædem aduenæ, & cædis modum, ac ſe-
pulturæ locum aperit. Nuſquam comparente poſt non breue tempus eo,
qui cæſus fuerat, cognati omnes latebras fruſtra ſcrutati, præmium
publicè proponunt per præconem iis, qui renuntiarent, quid illo ho-
mine factum eſſet. Cauponis confeſſarius quæſtum æſtimans pieta-
tem, audita mercede non contemnenda indicibus conſtituta, furtim
admonuit, quærendum eſſe in hypogæo Cauponis; ibi eum infoſſum
latere, qui deſiderabatur. Refoſſum eſt cadauer: priuſquam tor-
mentis admoueretur caupo, reum ſe cædis faſſus eſt, quam tamen
conſtanter negauit ab vllo mortalium, quàm à ſuo confeſſario prodi
potuiſſe.*

198 *Senatus opprimè Catholicus comperto, eo corrupto fonte notitiæ, quà
caupo grauabatur, habuit eum pro innoxio, nec paſſus eſt perfidi, & om-
ni nota, ac mulcta digni Confeſſarii delationem nocere reo, ſed donec is
aliunde patratæ cædis inſimularetur, pronuntiauit inſontem. Omni-
no Chriſtianè, & religioſè, & ad conſulendum incolumitati tam neceſ-
ſarii Sacramenti peropportunè. Et tam faciendum eſſe in eo euentu tra-
dunt multi apud Homobonum* 1. part. Examin. tr. 5 q. 110. & *apud
Torreblancam* lib. 4. Dæmonologiæ cap. 7. n. 17. & 18. *Confeſſarius
ipſe, ſenatus indicante, actus eſt in furcam, & cadauer crematum.*

199 Hactenus P. Raynaudus: qua narratione confirmatur in primis
doctrina, quam hoc 42. *cap. ſub n.* 195. ex Menochio, atque alijs
tradidimus, quod ſcilicet, ſiue per confeſſarij, ſiue per alio-
rum teſtimonia ex ſola confeſſione ortum habentia quis conuin-
catur de aliquo ſcelere, non poſſit contra illum procedi; licet
enim ipſemet reus faſſus fuerit, ſe autorem cædis, quia tamen eſt
faſſus ob teſtimonium, ſeu garrulitatem confeſſarij, rectè dici-
tur, illum homicidam fuiſſe de homicidio conuictum per teſtimo-
nium ex ſola confeſſione ſacramentali ortum habens; & proinde
non habere in tali caſu locum elogia propriæ confeſſionis, quæ
Ioannes Bòrcholteo accumulat *conſil.* 12. *Secunda quæſtione*, quod
nimirum ſit excellentior omni probatione: ſuperet omnes proba-
tiones: inter probationes obtineat primum locum tanquam Re-
gina, &c. hæc enim elogia intelligenda ſunt de confeſſione facta
ſeruato ordine iuris iuxta doctrinam S. Thom. 2. 2. *q. 69. a.* 4. non
ſeruatur autem ordo iuris, quando proceditur ex propria confeſ-
ſione edita ſolum ob ſacrilegam reuelationem. Equidem licet reus
in tortura fateatur crimen, ſi tamen fuit torturæ admotus ob in-
dicia non legitima, nihil ei præiudicat ea confeſſio, eſto forte
poſtea ſuperueniant legitima. Diana cum communi *part. 4. tract.
6. reſol.* 2.

200 Eodem facto ſapientiſſimæ Curiæ Toloſanæ roboratur alia do-
ctrina, alibi à nobis poſt Auilam *de cenſuris part. 4. dub. 3. concl.
5.* Alciatum, & alios contra alios tradita, quod ſcilicet Clericus
etiam in maioribus conſtitutus poſſit degradari, atque brachio
ſæculari tradi ob vnicum, atrociſſimum tamen, & valde peri-
culoſum bono publico crimen, eſto non cenſeatur ille clericus
eſſe incorrigibilis. Fuit verò crimen illius confeſſarii atrociſſi-
mum, & ſimul bono publico ſummè noxium; quis enim gra-
uium, ſummè infamium ſcelerum reus ea deponeret apud con-
feſſarium, ſi non plecteretur infami morte ſacrilega eorum euul-
gatio? Et quidem facta ob turpiſſimam mercedem, atque cum
diſcrimine vitæ alienæ: quale quidem admiſſet cum euentu lu-
ctuoſo ille caupo, ſi incidiſſet in manus iudicis vel hæretici, vel
catholici quidem, ſed aut imperiti ſacrorum iurium, aut inhian-
tis in fortunas reorum? Etenim multis locis fiſco addicuntur bona
omnia homicidarū. Licèt autem eſt in c. *Sacerdos de pœn. diſt. 6.* decre-
ta mitior quàm degradationis pœna in confeſſarios violatores ſe-
creti ſacramentalis, attamen retuli in Tomo priore, ſeu in Ex-
perientijs Theologicis *tr. 7. n.* 842. quandoque tales affici extremò
ſupplicio, quando videlicet ea violatio eſt multum qualificata;
ſicuti fuit ea, quam hic deſcripſimus, minimè dubitantes, quin,
priuſquam Senatus Toloſanus ferret illam ſententiam capitis, fue-
rit ille confeſſarius more conſueto degradatus, ſæcularique bra-
chio cum ſolita deprecatione traditus; nec enim ſacri Canones
permittunt magiſtratui ſæculari ius gladij in Clericos, etſi capita-
lium criminum reos. *cap. 2. de Foro compet.* & alibi.

Infero III. ex iiſdem ſuperius *num.* 186. *& ſeqq.* allatis com- 201
munibus, receptiſque doctrinis, neque Confeſſarium, neque
illos, qui ex confeſſario mediatè, vel immediatè cognouerunt
peccatum Caij, in confeſſione detectum, poſſe à Vicario Gene-
rali, Officiali aut Prælato eiuſdem confeſſarij, abſque licentia Caij, in-
terrogari, annon illi tale quid audierint, ille tale quid dixerit?

At inquies: *Ergo etiamſi eſſet publicè notum, adeoque notorium,* 202
reuelaſſe confeſſionem Caij, non liceret cuiquam id dicere?

℟. Tam conſequens, quàm conſequentiā admitti expreſsè, ac me-
ritò P. Suar. *l. c. ſect. 4. n. 8.* admittit quoque Ioannes Præpoſitus rela-
tus *num.* 196. nec dubito, quin ſubſcribant Nauarrus, Toletus,
Lugo, Fagundez, Palaus, Diana adducti *num.* 189. 203

Vrgebis: *Quomodo igitur procedet iudex Eccleſiaſticus, vbi in-
tellexerit, famam ſpargi, Lampridium reuelaſſe confeſſionem Caij?*

℟. Vel ea fama præcisè fert, Lāpridiū euulgaſſe aliquod indeter-
minatum peccatum in confeſſione auditum, ſeu, vt clariùs loquar,
fregiſſe ſigillū: vel fert, euulgaſſe *graue* quoddam, indeterminatum
tamē crimē Caij: vel ſpargit, aperuiſſe hoc, aut illud in ſpecie crimē 204
Caij, e. g. mendacium iocoſum, vel leue furtum. In primo caſu per-
ſpicuum eſt, poſſe, debereque operam dari, vt ea fama probetur
teſtibus idoneis, iuxta doctrinam Innocentij *in cap. cùm oporteat,
de accuſat.* & Nelli *tract. de teſtibus num.* 172. & conſtito de fama,
poſſe, debereque inſtitui inquiſitionem ſpecialem de Lampridio,
cùm generatim loquendo fama publica (ſi quidem ortum habuit
à viris honeſtis. *c. qualiter, & quando 2. de accuſat.* Ferrarius *in
pract. crim. in forma inquiſit.* Tiber. Decian. *in pract. crim. lib. 5.
cap. 48. n. 6*) ad ſpecialem inquiſitionem ſufficiat. *cit. cap. qua-
liter, & quando.* quia ſcilicet eſt loco accuſationis. *cit. cap quali-* 205
ter, & quando. Adde, quòd in eiuſmodi caſu non appareat pe-
riculum, ne detegatur peccatum certæ cuiuſquam perſonæ, & hìc
procedat iudex ex officio, non autem ad ſolam inſtantiam partis,
cùm illa reuelatio ſit crimen tum publicum, argum. *l. 1. ff. de pu-
blicis iudiciis.* tum fortaſſe exceptum. argum. illius, quod n. 206
24. ex Gratiano retuli. Denique publicæ vtilitatis intereſt, ne
crimina maneant impunita. text. cap. *vt famæ, de ſentent. excom.*

At verò in ſecundo, & tertio caſu indicato *num.* 203. cenſeo, 207
non poſſe à iudice inquiri in famam, idque duplici ex capite. Pri-
mò, quia nemo licitè teſtabitur illi, famam eſſe diditam, quod
Lampridius ex confeſſione dixerit; Caiū admiſiſſe aliquod graue
crimen innominatum, aut aliquod paruum mendacium dixiſſe.
Ratio eſt, quia qui tenentur ſigillo confeſſionis, ne indirectè 208
quidem poſſunt reuelare aliquod in ſpecie peccatum pœnitentis,
eſto ſit minimum. Nauarr. *in enchiridio cap. 8. n.* 52. teſtans ità
ſentire omnes, Suarez *loc. cit. ſect. 3. num.* 1. ex communi; nec
etiam generatim, aut indeterminatè dicere, Caium commiſiſſe
aliquod graue crimen. Nauarr. *in enchiridio cap. 8. num.* 9. Tanne-
rus *loc. cit. num.* 128. Fagundez *loc. cit. cap. 5. num.* 6. poſt alios à
Aliquis illi, quos vtiliter ad ſuum intentum interrogabit iudex,
obligantur ſigillo confeſſionis per dicta *num.* 189. & ſi teſtentur,
eſſe reuera famam, quòd Lampridius ex confeſſione reuelarit ali-
quod graue crimen Caij, hoc ipſo ſaltem indirectè reuelabunt
confeſſionem Caij per dicta *num.* 194.

Alterum caput, ob quod nefas eſt Officiali ita inquirere, eſt, 209
quia ipſemet violat ſigillum inquirendo; reuelat enim ſaltem in-
directè confeſſionem Caij per dicta *n.* 195. Vnde deduces, graui- 210
ter peccaturos, qui quantumvis bono zelo ducti, & ne per im-
punitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores. text.
cap. *vt famæ, de ſentent. excommunic.* referrent ad iudicem Eccle-
ſiaſticum gliſcere famam, quòd Lampridius ex confeſſione ſacra-
mentali Caij dixerit, eſſe ab eo admiſſum graue aliquod crimen.

Inſtabis: *Quomodo ergo denuntiare deberent?* 211

℟. Hoc modo: Conſtans fama fert, Lampridium Parochum
reuelaſſe confeſſionē Caij: huius famæ teſtes ſunt Stichus, & Mæuius.

Ergo, inquies, quando Officialis intellexerit, eſſe à Lampri- 212
dio propalatum homicidium Caij, e. g. non licebit Officiali à Caio
petere licentiam inquirendi in famam, aut examinandi Lampri-
dium, quandoquidem qui lege ſigilli aſtricti ſunt, peccant, ſi
cum pœnitente, cuius peccatum ſacrilegè detectum eſt, loquan-
tur de eo peccato.

Reſp. Non licebit ipſi eam licentiam petere exprimendo homi- 213
cidium, quia magno rubore afficeret Caiū: licebit tamē petere dicē-
do in cōtuſo, quòd audierit, Lampridiū reuelaſſe eius cōfeſſionē, &
velle ſe, ſi ipſe ita velit, Lampridio nominare peccatū, de quo illum

inta-

infamauit, vt tantò faciliùs conuinci poſſit Lampridius. Obtentâ eâ licentiâ examinabuntur teſtes famæ, & maximè ij, quibus Lampridius confeſſionem reuelaſſe fertur. Qui ſi
214 ſint duo conteſtes (quantumuis laici per dicta *num.* 122. modò non ſint hæretici, per dicta *n.* 55. nec alia neceſſaria qualitate deſtituti) poterit ad eorum teſtimonium ordinaria pœna plecti Lampridius juxta deciſionem cap. *placuit* 2. *q.* 5. Cui etſi fortè contrarium eſt cap. *Præſul vod* requirens ſeptem teſtes ad condemnationem etiam Olliatij, attamen contraria conſuetudine abrogatum eſt. Laymannus *lib.* 3. *tract.* 6. *cap.* 4 *num.* 3. Imò teſtes ſingulares ob probationum difficultatem hic admitti cenſet Tannerus relatus ſupra *num.* 184. non tamen ſufficere duos pœnitentes reſpectu ſacerdotis bonæ famæ, ſi illi pœnitentes ſint parum probati in vita, cenſet Dicaſtillo *loc. cit. num.* 63. loquens
215 etiam de pœna extraordinaria, & meritò.

Excipe ex paulò ante dictis, niſi Lampridius probet, ſe aliunde, quàm ex Confeſſione compertum habere homicidium Caij. Quod quidem ſi aliunde non nouit, peccabit grauiſſimè fatendo iudici abſque licentia Caij, ſe vel ex confeſſione id euulgaſſe, hoc enim pacto directè temeraret ſigillum; vel abſolutè alijs dixiſſe, hac quippe ratione violaret indirectè ſigillum per dicta ſuprà *num.* 189. quia tunc præſumeretur, & prudenter crederetur, eſſe illi in confeſſione manifeſtatum id ſcelus. Abbas *in cap. omnis vtriuſque de pœnit. & remiſſ. n.* 26. citans Hoſtienſem, ad ſtipulante Syluestro *verb. confeſſio.* 3. *quæſt* 9. ac Tannero *cit. q.* 2.
216 *num.* 122.

Et quia, ſi in prædicto caſu omnino ſileat, dabit iudici, atque alijs circumſtantibus, habentibus in memoria regulam 43. *in* 6. *qui tacet, conſentire videtur*, ſufficientem cauſam iudicandi, illum ſilere, ſolo metu frangendi ſigilli, atque adeò ſuo ſilentio, & tacitus reuelabit ſigillum, cenſeo conformiter iis, quæ in Experientiis *tr.* 7. *n.* 840. *&* 841. dixi poſt Suarez *de pœnit. diſp.* 33. *ſect.* 6. *n.* 7. & Dicaſtillo *loc. cit. num.* 126. atque alios, contra Paludanum, & Sotum, debere rotunde inficiari, ſe quidquam
217 cuiquam mortalium unquam uſpiam de illo homicidio locutum eſſe, vel audiuiſſe. Cùm enim poſito, quod Lampridius ex ſola confeſſione ſacramentali illud homicidium cognouerit, iudex citra licentiam Caij pœnitentis non habeat ius eum interrogandi, an, & ex qua notitia id dixerit, nec enim habet ius incitandi ad ad rem illicitam, per dicta ſupra *num.* 185. poterit, ac proinde debebit Lampridius pernegare, ſe quidquam unquam audiuiſſe, vel dixiſſe, vtendo æquiuocationibus, & reſtrictionibus, quas ex communi explicant Suarez, & Dicaſtillo *ll. cc.* & nos tom. priore *tr.* 7. *n.* 841. Profectò, ſi permittatur Eccleſiaſtico cognitori poteſtas examinandi Lampridium ſine licentia Caij, magnæ abſurditates poterunt oriri, & prauiſſima opinio de Caio, odiumque in illum. Quòd ſi Lampridius aſſerat, ſe à Cajo habuiſſe facultatem reuelandi, at Caius neget, ſe dediſſe, tunc in dubio orto præciſè ex illius aſſirmatione, huius negatione, præſumendum eſt pro data licentia. Dicaſtillo *loc. cit.* poſt Dianam *part.* 5. *tract.* 15. *reſol.* 41. ſiquidem ſit integræ famæ ſacerdos, Lopez in *pract. crim. c.* 105. *n.* 4. poſt Laym. *Menoch. de arbit. Iud. Cas.* 414. *Farinac. in prax. q.* 51. ſub fin. Barb. *in cap. Omnis vtriuſque n.* 14. cùm & de viro bono nõ ſit præſumendum tantum ſacrilegium, & nõ expediat, talem licentiam dare in ſcriptis. Idem Dicaſt. poſt Suarez *de pœnit. diſp.* 33. *ſect.* 5. Non aderit autẽ dubium, ſi nõ occurrat ratio, ob quam potuerit Caius prudenter concedere facultatem, cùm hæc non ſoleat dari, niſi ob cauſam vtcunque grauem.

218 Forte autem erit bonus modus, aut etiam melior procedendi, ſi primo congreſſu quæratur ex Lampridio, vtrùm habuerit à Caio poteſtatem reuelandi peccatum eius; ſi aſſerat, credetur ei in dubio; ſi neget, tum non ſatis video, quo iure poſſit ex illo quæri: *Cur igitur fregiſti ſigillum?* Porro, quia vt ſuprà memini, non reperi, qui hoc argumentum tractet, planeque ignoro, an omnes meæ reſolutiones ſint conformes, aut aliquæ difformes ſtylo vnius, aut plurium Curiarum, ſubijcio omnes peritorum viſo, neminem damnans, qui ſecus ſecerit, ſenſerit.

Et verò cum hæc omnia, quæ de hoc tot difficultatibus implicito argumento edidi primo typo, legiſſent meo rogatu duo præſtantes ingenio, doctrina, vſuque Doctores Theologi, mihique petenti miſiſſent amicas ſuas cenſuras, deprehendi, non omnia planè eis probari, quæ ſuperius ſcripſi, ut liquebit ex literis ipſorum à me referendis *n.* 247. *& ſeqq.*

220 Altera quæſtio de teſte, quam miror præteriri à meis Iureconſultis, qui vel practicas Criminales, vel tractatus de teſtibus conſcripſere, eſt hæc, *an ſcilicet Stichus. e. g. qui eſt auctor famæ vulgantis, Lælium necatum eſſe à Caio, ſit idoneus teſtis aduerſus Caium, adeoque generatim, an autor famæ, ob quam inſtituitur ſpecialis inquiſitio de aliquo, poſſit eſſe teſtis contra illum, ſaltem in cauſa criminali?*

221 Ratio id aſſerendi eſt hæc, quia videtur ita receptum vſu tribunalium, & quia non videtur poſſe adferri ratio, cur talis teſtis rejiciatur; ergo hoc ipſo eſt pro idoneo habendus ſupra. Ratio autem negandi eſt. I. Quia nullus idoneus teſtis in re ſua intelligitur, Supra *num.* 37. eiuſmodi verò famæ author eſſet teſtis in re ſua; etenim illa eſt res ſua, ſeu propria cauſa, cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. text. *l.* 1. *ff. quomodo appellandum*; ſeu commodum, & incommodum, laus, aut vituperium. Aufrerius *de teſtibus num.* 84. aliique plures. Atqui famæ prædictæ commodum, aut incommodum, veritas, inquam, & falſitas pertinet haud dubiè ad authorem famæ, habebitur enim pro calumniatore, ſi fama falſa ſit; quapropter magnopere eius intereſt, eam eſſe veram; ſicuti etiam pro iniquo detractore habebitur, ſi in iudicio neget id, quod extra iudiciũ dixit.

II. Quia nemo poteſt eſſe in eadem cauſa teſtis, & reus. *Supra* 223
num. 35. author autem famæ poteſt à Caio conſtitui reus; ſiquidem quamprimùm intelligit Cajus, Stichum de ſe ſparſiſſe, quòd necauerit Lælium, poterit iniuriarum, ut loquitur Vlpianus *l. ſi quis.* & *l. ſi liber. ff. de iniur.* experiri, & agere, idque vel ciuiliter, vel criminaliter. text. *§. in ſumma inſtit. de iniur.*

III. Quia criminoſi teſtimonium non admittitur. *ſuprà num.* 3. 224
atqui eiuſmodi teſtis eſt criminoſus, tum quia grande crimen admittit, qui propalat grande delictum occultum alterius S. Tom. 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. *ad* 2. adſtipulantibus omnibus; tum quia & is reus eſt grauis peccati, qui nõ conatur reſtituere famam, quam abſtulit euulgando occultum alterius delictum. S. Thom. *loc. cit.* omnium calculo approbatus.

IV. Quia ne quidem inquiſitio ſpecialis poteſt inſtitui ob fa- 225
mam à maledicis, ſed tantùm à prouidis, & honeſtis ortam. text. *in cap. qualiter & quando.* 2. *de accuſat.* & ſupra *num.* 204. ergo multò minus poteſt ad capturam, aut torturã procedi ex teſtimonio vnius, aut plurium, qui iniquè reuelarũt peccatũ alienum.

Accedit V. hæc ratio, quòd ſi author malæ famæ admittatur 226
in teſtem, detur cuiuis maligno homini anſa, quemlibet conijciendi in extremum diſcrimen honoris, quia quilibet poteſt affingere optimo cuique viro aliquod tetrum flagitium, idque euulgare, & deinde eſſe teſtis, ac proinde ſuo teſtimonio facere ſemiplenam probationem, ſufficientem ad infamem capturam, ac ſecundùm multos ad torturam.

Atqui occaſiones malorum tollendæ ſunt per leges, non po- 227
nendæ; ſiquidem & occaſio, quæ delictis viam aperit, amputanda eſt. *l. illud ff. de pact. dotal.* Borcholten *conſil.* 16. Et licèt omnibus hominum malitiis viam præcludere non poſſimus, Gloſſ. *in cap. Vt circa. de elect. in ſexto* argum. *cap. ſi omnia* 6. *q.* 1. *iis* tamen obuiandum eſt, quoad poſſibile eſt. *cit. cap. vt circa*, & *cap. ſidei. de reſcript.*

Ob has, atque alias rationes, ſaluo aliter procedentium iu- 228
dicio, arbitror, poſſe à Reo excipi aduerſus teſtimonium illius, qui author iniquus eſt famæ de ipſo ſparſæ, excipi, inquam, ſaltem in cauſis criminalibus. Nec puto, in tribunalibus, quibus 229
præſunt viri Iuris bene periti, prudentes, & probi ſimul, vigere praxin contrariam.

Hoc verum eſt, quòd licèt eiuſmodi teſtis non faciat ſemiple- 230
nam probationem, ſi tamen adferat cauſam ſui teſtimonij, ſicut facere debet, cùm certum ſit, cauſam ſola teſtatione prolatam, nec aliis adminiculis approbatam, nullius eſſe momenti. text. *in l. ſola. Cod. de teſtibus*, & videri poteſt Federicus Schenk *tract. de teſtib. num.* 43. præbeat iudici iuſtam occaſionem inquirendi in eiuſmodi cauſam, & circumſtantias ei adiectas. Et quia veroſi- 231
milium teſtimoniorum maxima vis eſt Franciſcus Curtius *de teſtibus num.* 22. argum. *cap. in ſpiciemus*, *de reg. iur. in* 6. & *l. in obſcuris. ff. eod.* fit ſæpe, ut talis teſtis tam veroſimilia deponat indicia, vt licèt eius verba fidem non mereantur, indicia tamen, quæ adfert, & quæ iudici aliunde nota eſſe poſſunt, ad ſemiplenæ probationis vim aſcendat.

Quòd ſi author famæ non deliquit manifeſtando crimen alienum, ſicut conſtat ex materia de detractione dari caſus, quibus fas ſit occultum crimen alterius prodere vni, vel alteri, e. g. correctionis paternæ cauſa, cum poteſt irrefragabiliter admitti teſtimonium illius, qui fraternè denuntiauit. *cap.* 4. *de teſtib.* & Gloſſa *ibid.* adeoque qui licitè primus aperuit factum alienum. Sic in- 233
tellige DD. qui cum Ferrario *in pract. crim. in forma inquiſition. verb. non vno ſed pluribus*, communiter docent, indicia patrati facinoris, de quo in aliquem inſamatum ſpecialiter inquiritur, debere regulariter probari teſtimonio duorum. Sic etiam & non aliter approbo praxin iudicum, de qua ſuprà *num.* 221. ſaltem in caſu, quo reus excipit aduerſus eiuſmodi teſtem; nam quando non excipit, tum fortè à iudice non habetur ratio eorum, quæ ſuprà contra talem teſtem produxi, quia regulariter non debet impartiri ſuum officium, niſi petenti *text. l.* 4. *ff. de damn. infecto.*

Et verò pro comperto habent periti Iuris, perſæpe fieri, & rectè 234
fieri, vt iudex ſtet teſtimonio teſtis minus idonei, quando reus non excipit contra illum, modò ille teſtis non ſit iure naturæ inhabilis ad teſtandum, e. g. fatuus. Aurer *pact.* 1. *c.* 10. *n.* 23. etenim reus non excipiens, quando ſcit, ſe excipere poſſe, adeoque tacens videtur conſentire iuxta cap. *qui tacet. de reg. iur. in* 6.

Cæterum quia & hæc ſecunda quæſtio, quam hucuſque diſcuſſi, obnoxia eſt variis difficultatibus practicis, volui ſuper ea

quoque

quoque cognoſcere iudicium duorum illorum Doctorum, quorum mentionem feci ſupra *num.* 519. & ſenſum hîc exprimam, inchoando à iudicio circa quæſtionem motam *n.* 181.

Prior itaque, & longo vſu perquam peritus Doctor reſcripſit de meis reſolutionibus circa illam primam, lubricamque quæſtionem in hæc verba.

236 Caſum iſtum cenſeo veriſſimè, & iuridice deciſum quoad ſubſtantiam, in paruis tamen quibuſdam accidentibus, putarem clarius quædam poſſe dici; & in primis confeſſarium accuſatum, & conuictum, quod adulterium reuelaſſet, poſſe quidem fateri, ſe fregiſſe ſigillum, cum per hoc nihil reuelet certi, teneri tamen pernegare, ſe hoc dixiſſe.

237 Deinde iudicem non poſſe quidem inquirere, an Lampridius dixerit illud crimen, poſſe tamen etiam in hoc caſu cum debita cautela inquirere, an Lampridius fregerit ſigillum, omittendo cuius perſonæ, vel quale crimen reuelarit. Cautela autem erit monitio teſtium, vt abſtineant à perſona confitente, & crimine confeſſo, ſed tantum dicant: an Lampridius violarit ſigillum.

238 Hæc duo duntaxat circa meas reſponſiones, directè tangentes quæſtionem primam attulit ille Pater, tertium quia non tangit fundamenta ſenſus mei prætermitto, atque replico aduerſus illa duo puncta amantiſſimè communicata: quandoquidem illa doctrina, quam de modo reuelandi indirectè confeſſionem alterius protuli *n.* 189. (ſeu iuxta primam editionem *num.* 194.) eſt receptiſſima, diſſenſurum me à communi ſenſu, ſi admitterem, illum parochum poſſe fateri, ſe fregiſſe ſigillum; ſi enim fateatur ſe fregiſſe, tum iudex, & quiuis conſcius, illum eſſe conuictum, quod adulterium reuelarit, prudentiſſimè aut ſuſpicabitur, aut etiam iudicabit, Caium confeſſum fuiſſe illi conuicto confeſſario adulterium, quandoquidem adſunt, poſitis iis, quæ ponuntur in caſu, prægnantes cauſæ id ſuſpicandi; atqui is indirectè reuelat ſigillum, qui aliquid dicit, aut facit, ex quo prudenter conijcitur, hoc certum crimen fuiſſe à tali homine detectum in confeſſione Sacramentali, vt vidimus ſupra *cit. n.* 189.

239 Et quia eadem prudens ſuſpicio exorietur, ſi teſtes etiam adhibita cautela, quam ſagaciter ſuggerit ille Doctor, deponant, Lampridium fregiſſe ſigillum, idcirco neque eidem cautelæ poſſum acquieſcere. Sanè nemo, vt reor, iudicaret, à me committi peccatum neceſſariò ſubijciendum clauibus, ſi facerem, quam exprimo, conſequentiam: *Duo teſtes omni exceptione maiores depoſuerunt, Lampridium fregiſſe ſigillum, & quidem depoſuerunt, poſtquam publica fama vulgauit, eos ſcire, quod Lampridius ſacrilegè reuelarit adulterium Caij, ergo reipſa illud reuelauit Lampridius; ergo reipſa illud commiſit Caius*, quia reuelatio ſacrilega adulterij eſſentialiter ſupponit, detectum eſſe in confeſſione adulterium, ſiquidem qualitas ſine ſubiecto eſſe nequit *l. ſi ſeruum. ff. de act. empt.* Hic Rhodus, hic ſalta. Eſt hic ſolus nodus Gordius, qui mihi apparet in hac materia inextricabilis.

240 Alter ex iiſdem Patribus Theologis, ac Sacr. Canon. Profeſſor, reſcripſit in primis, probari quidem ſibi illud quoque principium, quod omnes ſcilicet, quibus mediatè vel immediatè ex Sacramentali confeſſione peccatum Caij innotuit, Sacramentali ſigillo teneantur, attamē à ſe non ſatis inde colligi poſſe, cur teſtes interrogari non poſſint de fama violati à Lāpridio ſigilli, crimen etiam illud in particulari nominando, ratione cuius ſigillum Lampridius fregiſſe inſimulatur, cum teſtes non interrogentur de homicidio à Caio facto, ad quod non reuelandū fortaſſe ſigillum nō obligaret, ſed vtrum fama non ſpargat, Lampridium violaſſe ſigillum; & vtrum fama non ſpargat, quod de Caio dixerit, eum homicidium commiſiſſe, quibus per teſtes probatis, iudici incumbit alijs modis inquirere,

241 an ex ſacramentali confeſſione hoc vulgauerit Lampridius. Certe etiamſi teſtes ex Lāpridio audiuiſſent, quod in confeſſione ſacramentali de homicidio ſe accuſaſſet Caius, adhuc dubium mihi eſſet, an interrogari non poſſent, vtrum e. g. non audiuiſſent, quod dixerit, Caium in confeſſionali de homicidio ſe accuſaſſe. Cum enim qui talia dicentem Lampridium audiunt, non teneantur credere, imo nec poſſint ſine temeritate aliqua præſumere, quod ſacrilegè ſecretum violet, non obligabuntur ſigillo ſacramentali: neque etiam dubito, quin Confeſſariorum imprudentia ſæpe aliquid effutiat, quod melius tacerent, nollem tamen omnes audientes ſigillo ſacramentali obligare: cum nec prudenter præſumere poſſint ex confeſſionis notitia hæc talia manifeſtari, cur ergo à iudice, ad quem violati ſigilli fama peruenit, interrogari non poſſint de his auditis?

242 Hactenus literæ illius ſecundi Doctoris, qui, quoniam profitetur, ſe non dubitare de ijs, quæ ex communi doctrina ſuppono, non perſpicio, cur non deducat ex communi doctrina Nauarri, & Cardinalis de Lugo adducta à me *num.* 189 nefas eſſe interrogare teſtes in circumſtantiis ab eo admiſſis; ſi enim teſtes dicant, fama publica ferri, Lampridium fregiſſe ſigillum confeſſionis, ac de Caio dixiſſe, quod hic patrarit homicidium, iudex prudenter ſuſpicabitur, Lampridium fuiſſe locutum de eo homicidio non aliter, quàm per confeſſionem cognito; tum quia iſta conſequentia eſt veroſimilis, ſi non certa: *Lampridius fregit ſigillum, vt fert conſtans fama publica; idemque dixit, Caium eſſe homicidam, vt eadem fama ſpargit; ergo non temere ſuſpicor, homicidium fuiſſe illud ipſum peccatum, ratione cuius dicitur Lampridius temeraſſe arcanum ſacrum*: tum quia cùm iudex nihil temere agere debeat *l. iudices. C. de iudic.* non poſſet ſæcularis iudex audiens, quæ hic narrantur, & applicatis materiæ ſigilli naturalis ſub mortaliſſimo peccato obligantis, inquirere, an conſiliarius Principis inſimulatus de violato arcaniſſimo ſecreto Principis, inſimulatus autem nō in alijs circumſtantijs, quàm exprimit ille Doctor, non reuelaſſet hoc, aut illud ſpeciale ſecretum. Etenim iudex non poteſt proce- 243
dere ad inquiſitionem ſpecialem niſi nixus prudenti ratione *cap. qualiter & quando. de accuſat.* Ergo ſi iudex ſæcularis poſitis illis, quæ poſita hic ſunt, licite examinet tum teſtes, tum ipſummet Lampridio ſimilem Conſiliarium de reuelatione huius ſpecialis ſecreti naturalis, cenſebitur prudenter ſuſpicari, illum conſiliarium fuiſſe in hoc particulari caſu perfidum ſuo principi: ergo & iudex Eccleſiaſticus prudenter ſuſpicabitur, Lampridium fuiſſe ſacrilegum in homicidio euulgando. Licet enim lex Chriſti de ſigillo ſacramentali non permittat ea omnia examina, atque teſtificationes, quæ leges Ciuiles, non vetat tamen, quo minus iudex eccleſiaſticus formet ex iiſdem indicijs ſuſpicionem de violato ſecreto ſacramentali, ex quibus ſæcularis format de temeratione ſecreti naturalis obligantis ſub pœna capitis.

Ad illud, quod idem P. Canoniſta *n.* 241. ſubdit de peccato te- 244
meritatis admittendo ab ijs, qui præſumerent, eſſe *ſacrilegè* ſi non ſupponerent eſſe virum illibatæ famæ ſuprà *n.* 217. ex Lopez, Menoch. Farinac. Barboſ. violatum ſecretum à Confeſſario illo, quem ipſimet audiſſent dicentem: *Caius eſt mihi confeſſus homicidium*, e. g. dicentem, inquam, ſine addito, quod habuerit à pœnitente facultatem palam faciendi, replico in primis applicando hoc ea ipſa, quæ protuli duobus numeris præcedentibus, & addo, eſto forte temeraria eſſet eiuſmodi præſumptio, haud tamen temerariam fore ſuſpicionem, ſed prudentem, cùm ſuſpicio temeraria procedat ex fundamento leui S. Th. 2. 2. *q.* 60. *a.* 3. hic autem adſit fundamentum non leue, vtpote petitum ex communiter accidentibus: communiter enim qui nolunt videri temeraſſe ſigillum, dum loquuntur de peccatis certi pœnitentis, tanquam auditis in confeſſione, addunt, ſe habuiſſe ab eo expreſſam facultatem euulgandi.

Quapropter non auderem ego negare abſolutionem teſti, qui 245
mihi præter alia fateretur, ſe ex illis dictis Lampridij (non habiti poſitiuè pro viro bono) ſuſpicatum eſſe, quod reuera hîc deliquerit in inhibitionem Canonis omnis vtriuſque *de pœnit. & remiſſ.* non tamen habere propoſitum firmum deſiſtendi ab hac ſuſpicione.

Et quia videor ſaltem probabiliter, ſi non euidenter ſatisfeciſſe 246
dubijs, quæ illis duobus doctiſſimis viris occurrerunt circa primam illam quæſtionem, eiuſque probationes, & corollaria, confirmor ego in iiſdem reſolutionibus, diſceſſurus tamen ab ijs, ſi quis veroſimiliora attulerit in medium.

Appendix Cordati Canoniſtæ.

OBſeruaueris, vt reor, ſedule Lector, nullas, aut vix vllas a
in hoc, vel priore volumine meo, quæſtiones grauioris momenti à me tam ſtudioſè, operoſèque pertractari, quàm eas, quæ fuerunt mihi viſæ prætertitæ, vel ab omnibus meis domeſticis Scriptoribus, vel à pleriſque. Has inter eſt illa, quam propoſui ſuprà *n.* 181. cuique ediſſerendæ ſeptem priores paginas impendi. Quia tamen nec ego mihi ipſi, nec illi duo ſcientia Theologica, Canonicaque excellentes, (vtpote quam vtramque in celeberrimis Academiis Dilingana, Ingolſtadienſique ſunt publicè interpretati) quorum, à me interrogatorum, Reſponſa retuli *n.* 535. & 239. integrè ſatisfecerunt tenuitati mei ingenii, cenſui eſſe mihi aliorum quoque exquirendam ſententiam, è quibus duo publicè profitentur Sacros Canones, alii duo vere excellunt Theologiæ Moralis, quam & ſunt publicè profeſſi, comprehenſione. Duo illi Patres Canoniſtæ rotundè reſcripſerunt, nō obſtantibus, meis rationibus, poſſe iudicē etiam inuito pœnitente, cuius peccatū fama fert eſſe nequiter reuelatum à Confeſſario, inquirere in famam, examinare teſtes, & adigere (vt exprimit vnus è duobus) Confeſſarium, vt edicat: An reuera ſit, nec ne, elocutus id, quod fama, teſtéſque vulgarunt? At verò Theologorum à me interrogatorum alter aſſentitur quidem mihi in caſu, quo pœnitens & adhuc ſuperſtes eſt, & expreſsè negat ſe permittere, vt inquiſitio, ſeu proceſſus vllus inſtituatur. Si verò iam aut ſit mortuus, aut viuat quidem adhuc, ſed nequeat ob diſtantiam, locíue, in quo moratur, ignorationem interrogari, permiſſum eſſe iuridicum proceſſum.

Quartus denique non permittit (abſque formali conſenſu pœnitentis) vt iudex inquirat, dixeritne Confeſſarius, aut an ferat fama eum dixiſſe hoc, aut illud in ſpecie crimen à Caio patratum, ſed ſolùm in genere: vtrùm Confeſſarius fregerit, ſeu fregiſſe dicatur ſigillum.

Trium priorum fundamenta tam neruoſè, & verè maſculè proponit alter è Canoniſtis, qui & Theologiam Moralem multis Annis magna cum ſoliditatis laude docuit in diuerſis locis, vt piaculo ducam non transferre huc ipſius verba. Sic ergo in literis ad me 13. Iulij Anni 1677. datis proponit ex meis literis, ac deinde ediſſerit in vtramque partem ſtatum huius.

Quæſtionis præteritæ ab aliis, at non prætereundæ.

b SI publica fama ſpargat Caium Confeſſarium reuelaſſe aliquod Titij peccatum veniale in ſpecie, vel aliquod graue in genere, ſed ex ſola Confeſſione Sacramentali cognitum, an, & quomodo iudex Eccleſiaſticus poſſit de hoc inquirere? alii de fama reuelationis, vel de ipſa reuelatione teſtari? aut ipſe Confeſſarius fateri? Ratio dubitandi eſt, quia hi omnes inquirendo, teſtando, aut fatendo videntur alios ad frangendum ſigillum impellere, vel ipſi id frangere. Quod ita probatur: ille frangit ſigillum Confeſſionis, qui ex notitia dependenter à Confeſſione Sacramentali mediatè, vel immediatè accepta dicit, quòd Titius cõfeſſus fuerit v. g. hoc veniale in ſpecie, vel aliquod graue peccatum in genere, imò qui hoc vel indirectè tantùm facit, atque ita loquitur, vel agit cum Titio, vel cum aliis, vt ille, vel iſti poſſint inde prudenter iudicare, colligere, vel ſuſpicari, quòd Titius tale peccatum confeſſus fuerit, niſi ipſe Titius ſponte dederit expreſſam facultatem, tale quid dicendi, vel agendi: atqui fama publica ſi ſpargit à Cajo eſſe ex Confeſſione Sacramentali reuelatum Titii hoc peccatum veniale in ſpecie, vel aliquod graue in genere, eaque ſit vera, tunc & ipſa, & notitia per illam accepta, dependet ſaltem mediatè à Confeſſione Sacramentali, & ſi iudex de fama violati à Caio ſigilli, (in abſtracto loquendo,) inquirat, an ea extet, an vera ſit, & teſtes de illa teſtentur, aut Confeſſarius ſacrilegus fateatur, hoc ipſo jam vnus cùm altero ita loquitur, & agit, vt quiſque illorum poſſit inde prudenter colligere, quòd Titius illa ipſa reuelata peccata confeſſus fuerit, ſic enim quiſque diſcurret: Teſtis teſtatur publicã famam violati à Caio ſigilli eſſe veram; atqui fama publica eſt violatum à Cajo ſigillum per reuelatum Titii hoc veniale in ſpecie, vel aliquod graue in genere, item hoc fatetur Caius Confeſſarius, idem ſupponit iudex ipſo facto, ſi Caio propterea pœnam infligat, ergo Titius illa peccata confeſſus eſt, quia alioquin non potuiſſent ex Confeſſione fuiſſe reuelata, nec fama de facta eorum reuelatione eſſe vera, ergo teſtis de fama violati à Caio ſigilli etiam abſtractè teſtando, Confeſſarius fatendo, & iudex propterea Reum puniendo frangit ſigillum, & inquirendo ex conſciis, impellit illos ad frangendum; ergo nullus iudex poteſt contra Confeſſarium ſacrilegè violantem ſigillum iudicialiter, procedere, ſed debet impunitum relinquere, niſi ipſe cuius peccatum ſacrilegè eſt reuelatũ, formaliter & expreſsè conſentiat.

c Confirmatur ex iis, quæ DD. de obligatione ſigilli Sacramentalis paſſim tradunt. In primis enim S. Thomas ait: *In nullo caſu abſque licentia pœnitentis permiſſa eſt reuelatio*, etiam ſi eſſet neceſſaria ad proprium Confeſſarii grauiſſimũ damnum bonorum corporis, & vitæ vitandum, imò & ad vitandum periculum ſalutis æternæ, ſi in peccato mortali conſtitutus, & dubius de eliciendæ contritione ſciret ex Confeſſione ſibi imminere mortem, & non poſſet ſine fractione ſigilli declinare, etiamſi in bonum ipſius pœnitentis neceſſe eſſet v. g. loqui cum illo ad ſupplendum defectum aliquem Confeſſionis factæ, etiamſi pœnitens ipſe ſub peccato graui eſſet obligatus, & irrationabiliter nollet conſentire in reuelationem faciendam ad bonum publicum aliter non amoliendum; etiamſi periclitaretur: *bonum temporale & ſpirituale totius mundi*. Gabr. *etiamſi totus mundus periret*. Fagund. *etiamſi tota fides Chriſtiana periret*. Diana *Part.* 5. *Tract.* 11. *Reſol.* 1. vt refert Summa V. Sigillum, ergo nec ad puniendum Confeſſarium ſacrilegè violantem ſigillum.

d Hæc tamen ſententia, vt verum fatear, mihi omnino non probatur, & videtur poſſe ſatis efficaciter impugnari ſequentibus argumentis.

I. Quia inde ſequitur, quòd à Magiſtratu Eccleſiaſtico ſua iuriſdictio, & poteſtas publica vindicendi & puniendi delicta publica, eaque grauiſſima, & bono publico ſummè noxia non poſſit exerceri, niſi tantùm dependenter à libera voluntate, & conſenſu vnius tantùm priuati hominis, atqui hoc planè eſt abſurdum, & falſum, imò videtur etiam implicare, cùm hæc poteſtas Eccleſiæ ſit, & dicatur ſimpliciter *publica*, & tantùm in dato caſu non ſit publica, ſed dependens vnicè ab vnius tantùm hominis arbitrio & beneplacito. Confirmatur. Communiſſimè DD. negant legem Eccleſiaſticam quoad vim obligandi dependere ab acceptatione, quia abſurdum eſt, poteſtatem legiſlatiuam Eccleſiæ, quam Eccleſia non accepit à populo, ſubjicere arbitrio, & voluntati populi, vel alicuius communitatis, ergo multò magis abſurdum, imò apud omnes omnino falſum eſt, quòd lex Eccleſiæ & poteſtas legiſlatiua, quoad vim obligandi ſubiecta ſit, & pendeat à voluntate, conſenſu, & arbitrio, *etiam prorſus irrationabili*, vnius tantùm priuati hominis, ergo etiam abſurdum & falſum eſt, quòd Eccleſiæ poteſtas vindicatiua, quoad puniendа delicta, pendeat ab arbitrio, etiam irrationabili, vnius tantùm perſonæ priuatæ.

II. Si Titius, antequam ei innotuiſſet, factam eſſe ſuæ Confeſſionis reuelationem, fuiſſet mortuus, tunc Caius ob fractum ſigillum, etſi id publicè conſtaret, tamen à iudice Eccleſiaſtico non poſſet vllà pœna affici, quia Iudex cum Reo de reuelatione peccati loquendo, vel agendo frangit ſigillum, niſi Titius conſenſum ſuum ad id dederit, atqui Titius in viuis, quia factum neſciuit, non dedit, iam verò mortuus dare non poteſt formalem & expreſſum conſenſum, præſumptus autem non ſufficit, ergo. Multò magis impunitus erit omnis ille Confeſſarius, qui primùm poſt mortẽ ſuorum pœnitentium reuelat eorum peccata, qualiacunque etiam in ſpecie, vel integras Confeſſiones, quia mortui non poſſunt iudici dare formalem & expreſſum conſenſum, atque licentiam loquendi aut agendi cum Reo de reuelatione ſuorum peccatorum, & præſumptus non eſt ſufficiens, vt dictum. Vnde.

f III. Hæc ſententia præbet malis Cõfeſſariis maximam occaſionem & ampliſſimum campum temere peccata quæuis ſuorum pœnitentium manifeſtandi, quia inducit & præſtat ipſis omnem impunitatem in foro externo, niſi ipſi pœnitentes formaliter & expreſſè dent licentiam, quam tamen ſæpiſſime dare non poterunt, quia jam mortui ſunt, quia longè abſentes ſunt, vel quia neſcitur, vbi ſint &c. atqui hoc eſt ſanctitate Sacramentorum indignum, Sacramento pœnitentiæ odioſum, Confeſſariis ſcandaloſum, fidelibus grauiſſimè damnoſum, bono publico totius Eccleſiæ ſummè noxium, diuinæ quoque prouidentiæ injurioſum & contrarium, ergo & id vnde ſequitur.

Quid ergo hic ſcribendum, aut ſtatuendum de propoſita Quæſtione?

g CEnſeo planè, & quidem prorſus intrepidè, quemuis, cui notum eſt, à Confeſſario eſſe alienjus pœnitentis peccatum veniale, graue mortale in ſpecie, vel genere ex Confeſſione Sacramentali reuelatum, poſſe id itidem in ſpecie cum omnibus adjunctis factæ reuelationis denuntiare judici, & in judicio teſtari, Confeſſarium poſſe id ipſo in judicio fateri, judicem poſſe liberè inquirere, procedere, ſententiam ferre, & exequi, neque vllum hic ſubeſſe Periculum violandi ſigilli, neque de eo vllum habendum ſcrupulum. Rationes ſunt ſequentes.

h I. Quia prædicta omnia fieri poſſunt ſaluo ſigillo, ſi pœnitens ipſe formaliter, & expreſſè det licentiam, vel ex ſignis, & circumſtantiis conſtet expreſſè moraliter loquendo, pœnitentem dare licentiam, vt docet Dicaſtillo relatus in Quinario Reuerentiæ Veſtræ *Tract.* 5. *num.* 193. atqui nullus ex omnibus pœnitentibus eſt, ſi prudens ſit, vt ſupponitur eſſe, vtpote capax hujus Sacramenti, qui ſi reſciat publicam famam eſſe, quòd aliquod ſuum peccatum à Confeſſario ex Confeſſione reuelatum ſit, non libentiſſime, formaliſſime, & expreſſiſſimè conſentiat, vt judex Eccleſiaſticus inquirat, & puniat, & teſtes teſtentur &c. quia in primis ad hoc ob bonum publicum, ad reuerentiam Sacramenti, & tollendum ſcandalum obligatiſſimus eſt, & quidem ſub judicio ſub peccato graui, cùm ſigillum non in ſolius pœnitentis, ſed etiam in omnium fidelium fauorem ſit introductum. In Quinario *loc. cit. num.* 184. Deinde quia pœnitens dare hanc licentiam poteſt ſine omni prorſus ſuo incommodo, cùm fractio ſigilli, ſeu ſacrilega reuelatio ſigilli Sacramentalis (vti & ea omnia, quæ inde ſequuntur.) nemini debeat obeſſe. *Ibid.* Et denique quia id faciet cum magno ſuo bono.

Nam ſi fama publica de reuelato ipſius ex Confeſſione peccato judicialiter cognoſcatur eſſe vera, tunc omnes, & ſinguli, ad quos antè peruenit, debent deinceps ſeruare ſigillum, & neque vllus cum altero, aut cum ipſo pœnitente, eo inuito, poteſt vllo tempore, vllo loco, aut in vllo negotio de eo, ne quidem indirectè tantùm loqui, vel agere, & ſic tota fama ſopitur, & extinguitur. Sin autem judicialiter declaretur peccatum pœnitentis, quod ſparſum fuit, non eſſe ex Confeſſione reuelatum, tunc judicialiter conſtat famam publicam de illo peccato reuelato eſſe falſam, ſicque pœnitens liberatur, infamiæ facti.

Vlterius, ſi ex vllis circumſtantiis poſſet aliquando conſtare expreſſè, moraliter loquendo, quòd pœnitens det licentiam loquendi, vel agendi de ſuo peccato confeſſo, tunc ſanè etiam ex prædictis circumſtantiis id conſtat; atqui hæ circumſtantiæ ſemper adſunt, & dantur, ſi pœnitens adhuc viuus reſciat ejuſmodi famam publicam eſſe, ergo Iudex, teſtes denuntiantes ſine vlla requiſitione licentiæ à pœnitente dandæ poſſunt tutò procedere.

cedere. Pro illo autem caſu, quo pœnitens neſcit publicam famam, vel jam eſt mortuus, vel expreſſiſſimè dicit, ſe nolle dare vlli licentiam de reuelatione peccati, aut de reuelato ſuo peccato loquendi, agendi &c. valet & eſt ratio ſequens.

II. Obligatio ſigilli Sacramentalis ita debet neceſſariò intelligi, & explicari, vt non impediat, aut tollat media ad illam in foro interno vel externo obſeruandam neceſſaria, cùm in vtroque foro ſit ſanctiſſimè obſeruanda, & implenda; quia alioquin eſſet ſibi ipſi contraria, repugnans, ſuique deſtructiua, qualis nulla in vtroque jure reperitur; atqui ſi obligatio ſigilli ita intelligeretur, & explicaretur, vt contra tranſgreſſores non poſſet in foro externo procedi ſine expreſſa, & formali licentia pœnitentis, cujus intereſt, vt vult contraria opinio, tunc ſi non vniuerſaliter, certè quoad pleroſque caſus impedit, & tollit media in foro externo ad eam obligationem obſeruandam, & implendam neceſſaria, nempe denuntiationes, teſtificationes, inquiſitiones &c. quod perinde eſt, ac ſi diceretur, obligationem ſigilli impedire, & tollere media in foro interno ad eam obſeruandam neceſſaria, adeoque violationem ſigilli non eſſe peccatum, non eſſe in Confeſſione à Reo explicandum, adeoque non eſſe materiam neceſſariam abſolutionis &c. quod plus, quàm dici poteſt, abſurdum, & falſum eſt, ergo obligatio ſigilli non debet ita intelligi, & explicari, vt impediat & tollat proceſſum judiciarium fori externi contra violatores, vel vniuerſaliter, vel in pleriſque caſibus, ergo vel vniuerſaliter, vel ſaltem in illis caſibus, quorum plerique ſunt, in quibus pœnitens non poteſt dare formalem & expreſſam licentiam, poteſt ſaluo ſigillo fieri à quouis denuntiatio & teſtificatio de reuelatione cujuſuis peccati in ſpecie, vti & à judice inquiſitio, condemnatio, & executio, à Confeſſario Reo propria confeſſio.

l Tertia itaque ratio, eaque fundamentalis eſt hæc: Chriſtus eam dedit Eccleſiæ non tantùm in foro interno, ſed etiam in externo poteſtatem, quæ eſt in vtroque foro ad Eccleſiam gubernandam neceſſaria, juxta illud Matth. 16. *Tibi dabo claues Regni Cælorum*, atqui ad gubernandam Eccleſiam eſt ſummè neceſſaria poteſtas, vt publica delicta bono publico totius Eccleſiæ, & bono priuato ſingulorum fidelium grauiſſimè damnoſa, Religioni, & reuerentiæ, ſanctitatique Sacramentorum contraria, vti eſt reuelatio, ſeu fractio ſigilli, poſſint in foro etiam externo cognoſci, puniri, eradicari, impediri &c. in quantum id pro Religione & Sacramentorum reuerentia requiritur, & quidem abſolutè, & non tantùm dependenter ab arbitrio etiam irrationabili vnius alicuius tantùm priuati hominis, quia alioqui Eccleſiæ, ejuſque gubernationi externæ non eſſet ſatis à Deo proviſum, ergo Chriſtus hanc poteſtatem dedit Eccleſiæ, atque ita obligationem ſigilli Sacramentalis inſtituit, vt ſine vllo alio conſenſu ipſius pœnitentis poſſit ſaluo ſigillo liberè procedi denuntiando, inquirendo, teſtificando, fatendo, damnando, & exequendo contra Reum in ordine ad ipſum ſigillum melius obſeruandum, ejuſque obligationem ſaluam, ſartam, tectamque retinendam.

m Confirmatur hæc ſententia primò ex eo, quòd videatur hucuſque ſemper fuiſſe ab Eccleſia, & Eccleſiaſtico Magiſtratu in praxi obſeruata. Cùm enim caſus fracti ſigilli non ſit metaphyſicus, & ſæpius (proh dolor) jam contigerit, Eccleſiaſticus quoque Magiſtratus contra Reos proceſſerit inquirendo, teſtes audiendo &c. neque per vllam difficultatem à contraria ſententia motam retardatus fuerit, aut de formali, & expreſſa pœnitentis licentia multùm ſolicitum fuiſſe ex vllo indicio pateat, cum de ejuſmodi difficultatibus nullus authorum, qui vtique conſulti fuiſſent à judicibus, vnquam meminerit, ſufficienter ſanè, & rectè colligitur Magiſtratum Eccleſiaſticum judicaſſe ſibi à Chriſto conceſſam eſſe poteſtatem etiam independenter ab vllo conſenſu pœnitentis procedendi contra violatores ſigilli in ordine ad ipſam ſigilli obligationem melius ſeruandam, & implendam.

n Confirmatur 2. Quòd DD. de hoc ipſo caſu ſcripſerint expreſſè, neque tamen in proceſſu vllam difficultatem aduerterint. Speculator *Lib. 2. Part. 1. Rubr. De Probation. num. 24.* ita loquitur: *Sed cum Preſbyter reuelans peccatum ſibi in Confeſſione dictum, puniendus ſit grauiter, Cap. Omnis vtriuſque. De Pœnit. & remiſſ. Quæritur qualiter probetur contra Sacerdotem? Reſp. probabitur, quod hoc ipſo coram pluribus dixit, quamuis extra judicium.* Cap. Si cõſtiterit *De Accuſat.* Cap. Quam ſit. *De Exceſſ. Prælat.* Qui vtique anguem, ſi hic in herba latuiſſet, aduertiſſet, & in publicum produxiſſet.

o Confirmari poteſt fortè 3. ſuppoſitis prædictis fundamentis, quòd Magiſtratus etiam in hoc caſu ſubditi conſenſum, & voluntatem, quam dare tenetur, ſed irrationabiliter recuſat dare, poſſit pro ſua poteſtate ſupplere, ſicut poteſt in relaxandis juramentis etiam Magiſtratus Laicus, & videtur fieri ab Eccleſia in contrahendis Matrimoniis ſub conditione turpi, Matrimonio tamen, quoad ſubſtantiam non contraria, *Cap. fin. De Condition. Appoſ.* ſed fuſiùs hoc non explico.

Ex his omnibus habent contraria facilem ſolutionem. Ille enim frangit ſigillum, qui ex notitia ex Confeſſione mediatè vel immediatè accepta etiam indirectè tantùm dicit aliquid, vnde innoteſcere aliquo modo poteſt peccatum, ſi dicit, vel agit aliquid in ordine ad ipſum ſigillum meliùs ſeruandum, nego: ſi ad aliquid aliud, concedo. Plus non euincit argumentum. Ad confirmationem concedo antecedens, nego conſequentiam. Diſparitas conſtat ex dictis, quia obligatio ſigilli non eſt ſibi ipſi contraria. Quod autem Noctinot ex Diana ſcribit, ſigillum non poſſe aperiri, *etiamſi tota fides Chriſtiana periret*, eſt inſulſum, & implicatorium. Nam ſi tota fides periret, periret & Sacramentum Pœnitentiæ, ergo & ſigillum Sacramentale, ergo juxta Noctinot vi ſigilli Sacramentalis non liceret reuelare peccatum Sacramentaliter confeſſum, etiamſi ſigillum non eſſet, nec vlla eius obligatio. Quid autem implicantius?

Ita ſuam ſententiam ſtabilit, ita ad meæ opinionis fundamentum *n.* 186. propoſitum, & ſequentibus explicatum reſpondet ille TheologoCanoniſta. Eodem quoque modo diſtinguit illud meum fundamentum alter è duobus Theologis, neuter autem vllum ſcriptorem nominat (& certè erit me felicior, qui repererit) ſibi expreſſè ſuffragantem, nec ſolùm eodem modo diſtinguit hic, ſed admodum fortiter illam contra me rationem vrget, quod videlicet non ſit credibile, fuiſſe à Chriſto inductam talem obligationem, ex qua ſequatur potiùs illius ſigilli violatio, quàm Religioſa obſeruatio, ſi enim nequit inquiri ſine conſenſu pœnitentis expreſſè, & tam circumſpectè, & ſcrupuloſè, quàm ipſe indico, prærequiſito, fiet, vt nefarii, (præſertim qui capitali odio proſequuntur hunc, aut illum ſuum olim pœnitentem, nunc autem ſepultum,) Confeſſarii diffament liberè illos, vtpote gnari non poſſe in ſe inſtitui efficacem inquiſitionem, conſequenter nec pœnam decerni. Et quia leges ſtatuuntur cum reſpectu ad circumſtantias communes, non autem ad rariſſimas, & quaſi metaphyſicas: eſt autem ex vna parte certum, quòd Sacri Canones permittant gliſcente fama reuelati ſigilli inquiſitionem, & examen, ex altera parte, quando fama vulgat à Caio eſſe violatum ſigillum, communiſſimè additur reſpectu cujus & perſonæ, & peccati temeratum ſit illud ſecretum; videntur ſanè Sacri Canones, & ipſe Chriſtus Dominus facere judici poteſtatem, vt, ſi nequeat pœnitentis infamati conſenſus obtineri ad auſpicandam inquiſitionem eo modo, qui neceſſarius ſit ad conuincendum Confeſſarium, valeat judex illum *modum propria authoritate uſurpare*.

Ita illi DD. neruoſius ſanè, quàm ullus ante ipſos. Et quamuis tam neruoſè, nihilominus tum in eorundem gratiam, tum vt iis, qui poſt me hoc argumentum copioſiùs diſcutient, dem occaſionem occurrendi aliis difficultatibus impugnantibus doctrinam hactenus in noſtris ſcholis communiſſimam, recentiſſimam, feram aliquas ſuppetias impugnatoribus illis, producam duo generalia, vnum ſpeciale Juris principia facientia non minorem difficultatem.

Primum principium eſt hoc: Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum *Reg. 16. in 6.* Etenim adiuuari nos, non decipi beneficio oportet *L. In commodato. §. Sicut. ff. Commodati.* Quæ Pauli I. C. ſententia optimè conuenit Regulæ à me huc adductæ; ſi enim hæc, quæ pro nobis, & in gratiam noſtram introducta, inuentaque ſunt, quibuſdam caſibus in læſionem noſtram retorqueantur, vtique hoc beneficio vniuerſim decipiemur, quemadmodum loquitur, & illa duo Juris Canonici, Ciuiliſque effata corroborat doctiſſimus Petrus Peckius Commentario in cit. *Cap. Quod ob gratiam*; atqui ex vna parte certum eſt, Legem Chriſti de ſecreto Sacramentali eſſe in fauorem confitentis ſancitam, vt videlicet eſſent Chriſtiani certiores de ſummo ſilentio; ex altera autem parte hæc certitudo plurimum minuetur, ſi non liceat Judici inſtituere in caſu publicæ diffamationis inquiſitionem liberiorem, liberalioreque modo, quàm videantur permittere Doctores à me ipſo nominati, inferiuſque nominandi pro Religioſa, ſcrupuloſaque inquiſitione. Probatur aſſumptũ. Etenim *Oderunt peccare mali formidine pœna*, & quidẽ hac ſola. Quot autẽ peruerſiſſimos Confeſſarios tulerunt hactenus ſæcula Chriſtiana? Atque inter hos illum.

Conſceleratiſſimum Sacerdotem Maſſilienſem.

s *Qui ſemel, atque iterum Patri Petro Cotono*, vt eſt in eius Vitæ. Lib. 2. cap. 55. *obiectus, nec opinanti, tam tetro, & monſtroſo vultu, vt inferno ſpectro ſimilior, quàm homini videretur. Paucis poſt Annis reus apud iudices factus, Confeſſuſque eſt, ſe Virginum, Matronarùmque animis impurum ſui inter Sacramentum Pœnitentiæ amorem magicis afflatibus inſpiraſſe, eàque arte multis vitium attuliſſe. Sententia Iudicium vindicibus flãmis viuus eſt addictus.*

Profectò ſi de malo homine eſt ſemper malum præſumendum, iuxta Franc. *Praxi Criminali*. *p. 3. q. 81. n. 27.* debebit de summè malis ſummum malum, opportunum ad ſatisfaciendum ſummæ curioſitati talium mulierum præſumi. At verò tam nefarios, ſimul & nefandos homines nihil admodum abſterrebit à ſecreto Sacramentali pandendo & prodendo ſuis fœdiſſimis amaſiis. ſicut & ſcelerum deteſtabilium ſocijs ſeu Collegis, niſi metus grauiſſimæ pœnæ, cadet autem metus, cadente licentia liberioris inquiſitionis. Inducta ad augmentum non debet patere diminutionem Doctores ex *L. Legata inutiliter. ff. De Legat.*

t Alterum principium generale eſt hoc: Cui conceditur vnum, conceditur omnia ad illud vnum neceſſaria. Barboſ. *Axiom.* 56. *n. 2.* & ſingulariter in materia fauorabili, vt eſt Lex lata pro ſecreto Sacramentali. Idem *Ibid.* in vnius enim talis conceſſione veniunt ea omnia, quæ faciliorem, & commodiorem executionem actus præbent. Baldus, Alciatus, Menoch. *Conſil.* 54. *n.* 8. teſtans omnes Doctores ita ſentire. Subſumptum relinquo lectori. At his duobus generaliſſimis principii, addo hoc ſpeciale, & directè iudicem ſpectans, quòd videlicet, qui dat iuriſdictionem, det omnia neceſſaria ad eam expediendam. Omnes DD. ex *Leg. 2. ff. De Iuriſdiction. omn. iud.* atqui videtur rationibus ſuprà productis ſatis, ſuperque probari, non poſſe communiter à iudice expediri iuriſdictionem, ſi eius poteſtas conſtringatur tam arctius terminis, quam ego ſecutus verba tot, tàmque grauium Doctorum ſtatui ſub initium huius controuerſiæ.

u Nihilominus tamen arbitror, eſſe mihi perſiſtendum in mea theſi, adeòque in alia propoſitione, quam ex non ſapiente minùs quam erudito Martino Nauarro ſtatui *n.* 186. & quam P. Suarez ibidem relatus *ſect. 1. n. 2.* appellat *traditionem Eccleſiæ*, atque ego firmaui, declarauiq; fultus authoritate tot Doctorum Theologiæ, ac Iuris prudentiæ, intérque hos duorum, qui deſignati à me ſuprà *n.* 219. abhic ſeptennium legerunt expenderúntq; meo rogatu omnia illa, contra quæ producuntur rationes & momenta in hac altera Appendice, vbi placet repræſentare nomina permultorum Doctorum expreſsè ſcribentium *in nullo* caſu fas eſſe (citra expreſſam permiſſionem pœnitentis) peccatum in Confeſſione detectum reuelare, aut de illo loqui. Sunt autem hi S. Thomas in ſupplemento *q. 11. a. 1.* vbi expreſsè quærit. Verùm in *quolibet* caſu teneatur Sacerdos celare peccata, quæ ſub ſigillo Confeſſionis nouit? Ita autem reſpondet ad hanc quæſtionem, vt clarum ſit, nullum ab eo caſum admitti, in quo non teneatur celare, excepto caſu, quo permittit pœnitens, vt addit *art.* 4. adſerens *in Corp.* rationem euidenter excludentem omnem alium caſum. Scotus *in 4. diſt.* 21. negans propter detrimentum *quodcunque* detegi debere hoc ſecretum. P. Suarez ſecutus S. Thomam *De Pœnit. diſp. 33. ſect. 1. n. 2.* ſic ſcribit: *Certum*, NB, *eſt obligationem huius præcepti* (de ſecreto ſeruando) *tantum eſſe, vt in nullo caſu, & propter nullum finem, & pro tuenda tota Republica ab ingenti malo temporali aut ſpirituali violare illud liceat: Ita omnes contra vnum Altiſiodorenſem &c.* Eodem ſenſu ſcripſit Pater Gregorius de Valent. *De Pœnitan. diſp. 7. punct.* 4. Communis eſt *omnium* ſententia, *vnicum* tantùm eſſe caſum, in quo reuelare Confeſſionem liceat, & ille eſt, cùm pœnitens ſponte, vel iuſta ex cauſa rogatus facit poteſtatem Confeſſario. Ita etiam de *vnico* caſu loquuntur P. Laymannus *Lib. 5. Tract. 6. cap. 14. n. 2.* P. Coninck *diſp. 9. dub.* 1. P. Gaſpar Hurtad. *diſp. De Pœnit. diffic.* 13. addens poſt Suarez eſſe hanc perpetuam traditionem Eccleſiæ. P. Rhodes *diſp. 8. De Pœnit. ſect. 6. n.* 1. P. Tannerus *diſp. 6. quæſt. 9. dub.* 6. negans vllum caſum. P. Filliuc. *Tract. 7. cap. 1. num.* 316. etiam negans. Recentiſſimus Boſſus *De Pœnit. diſp. 8. ſect.* 6. dicens *in nullo omnino* caſu. Bcia *Caſu* 11. *num. 7. p.* 3. ſcribens eſſe *certiſſimum*, & *nulli*, NB, *dubium* etiamſi totius orbis, ſalus penderet à reuelatione. Llamas *Part. 2. cap. 4. §.* 2. ſcribens: *nullus datur, neque dabilis eſt caſus, in quo &c.* Stephanus à S. Paulo loquens de *quocumque*: VVigers *quæſt. 10. n.* 1. loquens etiam de *omni* caſu, vt nihil dicam de Diana, cuius verba retuli ſuprà *lit. c.*

x Sed nemo neruosiùs, ac diſtinctiùs aperuit mentem circa hanc doctrinam, quam R. P. Martinus de Eſparza (dum hæc ſcribo Rector Sacræ Pœnitentiariæ ad Petrum) *Tom.* 2. ſui doctiſſimi curſus Theologici *Lib. 10. q. 94. art.* 4. ſic loquens: *Certum eſt, pro nullo prorſus euentum, nulliùſque boni acquirendi, aut mali vitandi cauſa vtcumque vrgentis magnum eſſe, ac latè patere contingat, licere vnquã Confeſſario, vt reuelet cuiquam vllo modo, vel etiam inſinuatiuè tantùm vllum peccatum notum per ſolam Confeſſionem Sacramentalem, ſeu quatenus notum per eandem, niſi pœnitens ſponte conſentiat, Ita docet vnanimis, & indubitatus Theologorum omnium conſenſus ex perpetua Eccleſiæ traditione, & Colligitur ex Canon. Sacerdos &c.* Omitto plures alios Theologos expreſsè excludentes *omnem* Caſum.

Omnem quoque caſum extra pœnitentis licentiam expreſſam excludunt plures Iuriſtæ, vt ſingulariter Ignatius Lopez, qui in *Pract. Crimin.* non ſolùm ſcribit verſ. *Sunt etiam: Nullus fauor, quantumuis publicus conſiderari poteſt, vt tanti Sacramenti ſigillum frangatur*, ſed etiam verſ. *Vnicus*, ait, *nullum* caſum excogitari poſſe, quo abſque permiſſione pœnitentis liceat reuelare ſecretum. Quo etiam ſenſu loquitur Couarr. *Epit. in 4. Decretal. 2. Part. cap. 8. §. 12. num.* 10. & Barbola *in cap. Omnis vtriuſque. De Pœnit. & remiſſ.* loquens de *omni* incommodo vitando. Conſentit quoque Maſcard. *De Probat. Vol. 1. Concluſ. 377. n.* 5. probans etiam authoritate *cit. cap. Omnis vtriuſque* vtentis dictione: *Omnino*, per hanc enim dictionem prohiberi *omnem omnino* reuelationem, ergo prohibetur & illa, quæ fit ob allegatum bonum Sacramenti. y

Farinacius quoque in *Pract. Crimin. Lib. 1. Tit. 5. q. 51. n.* 100. z poſt Ricard. & Scotum excludit *omnem* caſum, ſubdens cum alijs Iuriſtis, ne quidem à Papa poſſe compelli Confeſſarium ad manifeſtationem. Eſt autem prorſus incredibile, quòd non ſaltem vnus, aut alter ex tot Theologis, & Iureconſultis fuiſſent excepturi illum caſum, de quo nos hic diſſerimus, ſi iudicaſſent eſſe exceptum, quandoquidem ex vna parte eſt is caſus tam frequens, ex altera ſingulariter Iureconſulti ſunt accuratiſſimi in limitationibus, exceptionibúſq; communium doctrinarum etiam minimè dubijs, quantò magis, quando exceptio eſt, vel eſſe poteſt prudenter controuerſa?

Addo autem quaſi per parentheſin, nequaquam eſſe probabile aa id, quod multi Iureconſulti, quos refert Gabrielius communium *Concluſ. Lib. 7. Concluſ. vlt. n.* 20. & inter quos eſt Innocent. & Abbas, illóſque ſequens Farinacius *loc. cit. n.* 503. ſcribunt, videlicet permiſſam eſſe Sacerdoti reuelationem, quando pœnitens eſt faſſus propoſitum patrandi crimen valde noxium alijs, & tamen non vult, etſi monitus à Confeſſario, deſiſtere, rectè enim fatetur ipſemet Farinacius, hanc doctrinam aduerſari Sancto Thomæ, & à S. Antonino appellari *falſam*. Et verò, quia recta deciſio eiuſmodi Caſuum pendet fundamentaliter, & eſſentialiter potiùs à vero intellectu Euangelij, Confeſſionem, & ſigillum imperantis, quàm Sacrorum Canonum, idcirco ſtandum à reſolutionibus Theologorum potiùs, quàm Iuriſtarum, vt agnoſcit etiam Farinacius, ita loquens. *In hoc puncto* (de obligatione ſigilli Sacramentalis) *ſicuti in omnibus alijs ſimilibus dubitationibus humillimè me ſubmitto Theologorum determinationibus loc. cit. num.* 100. & meritò quidem, eſt quippe hæc propria Theologorum ſeges. Battandier in praxi *Cauſar. Crimin. Regul. 160. n.* 4.

Hiſce in confirmationem communis doctrinæ productis reſ- bb
pondeo ad rationes in contrarium propoſitas.

Ad primam deſcriptam ſuprà *lit. d.* certum eſt, Chriſtum Dominum potuiſſe id ipſum ſtatuere, quod ibidem negatur fuiſſe ſtatutum; atqui ex vna parte non minùs certum eſt, ſi Chriſtus id ſtatuiſſet, nullum Chriſtianum dicturum fuiſſe, id eſſe abſurdum: ex altera parte habemus tam traditionem Eccleſiæ, (vt teſtantur IC, PP. Suarez, Hurtadus, Eſparza,) quam conſenſum Doctorum, quòd ita ſtatuerit ipſe Chriſtus, non autem ſola Eccleſia. Et nónne fieri poteſt, vt ſalus integri Regni pendeat à puellæ conſenſu in matrimonium eum Summo Principe, quem irrationabiliſſimè deteſtatur illa puella? Quis autem dicet, ſi illi inuitæ copuletur Princeps, Matrimonium fore validum?

Dicere autem, quòd aut quilibet, cuius peccatum reuelatum cc
eſt, ſit re ipſa, aut eſſe debeat contentiſſimus, vt inſtituatur talis proceſſus, quemadmodum aſſeritur ſuprà *lit. x.* nolim ego. Non primum, ſiquidem ex vna parte fieri poteſt, vt peccatum, quod eſt reuelatum, reuera nullum probrum, aut nullum aliud incommodum gignat pœnitenti: ex altera ſit pœnitens onerandus odio magno, non abſque metu ſecuturæ vltionis, ſi ipſe ſit cauſa ſupplicij de Confeſſario, fortè ſuo, aut propinquo, aut benefactore ſumpti. Non igitur poteſt præſumi, quod talis ſit reipſa contentus, vt citetur puniatúrque ſacrilegus violator. Quæ etiam ratio probat, nequaquam teneri quemuis conſentire in talem proceſſum, ea etiam de cauſa, quòd multi malint, & meritò malint pauculis (vt quando reuelatio eſt facta in paruo pago domo inter pauculos, aut pocula) & extra iudicialiter innoteſcere hoc, aut illud ſuum peccatum, quàm plurimis, & in iudicio, cum certo periculo, quòd ſui peccati recordatio ſit futura longe diuturnior, quàm ſi res tota fuiſſet diſſimulata. Et verò teneri pœnitentem aut deferre hanc reuelationem ad iudicem, aut conſentire, vt hic inſtituat proceſſum non attento vllo

ſuo

ſuo incommodo, repugnat communi doctrinæ de obligatione correctionis fraternæ, aut iudicialis, quam tradunt Scribentes *in* 2. 2. S. Thom. *quæſt.* 33. Certè ſi Confeſſarius eſt propinquitate iunctus pœnitenti, ſupplicium probroſum de ille ſumendum redundabit etiam in probrum propinquorum, an nihilominus obligabitur pœnitens ad delationem iudicialem, aut ad præbendum conſenſum? nullus ſane Theologus dicet.

dd Ad alterùm argumentum relatum *lit. e. & f.* reſpondeo, ſicut ad primum, quòd videlicet ea ipſa incommoda ſecutura fuiſſent, ſi Chriſtus etiam in his circumſtantijs vetuiſſet (& vetare potuiſſe, nullus Chriſticola negabit) eiuſmodi proceſſum.

ee Ad rationem fundamentalem productam *lit. i.* Reſpondeo ſimiliter, neminem è fidelium cœtu fuiſſe ita locuturum, ſi ſupremus Monotheta Chriſtus tam clarè ſanxiſſet eiuſmodi præceptum, ac ſanxit illud: *Quæcunque alligaueritis in terris, erunt & alligata in cælis*. Equidem certum eſt ſumma mala in totam Eccleſiam poſſe deriuari ex eo, quòd ne quidem generale Concilium poſſit vel punire, vel exauctorare Summum Pontificem, quantumuis ſummè ſcandaloſum, imò hæreticum, & tamen talium Pontificum iudicium fuit DEO hactenus relictum. Cardi-

ff nal. Bellarminus *Lib.* 2. *De Concil. cap.* 18. Sanè longè maius malum ex eiuſmodi impunitate dimanare poteſt in Eccleſiam, quàm ex impunitate Sacerdotum, de quibus ſermo, ſingulariter etiam ea de cauſa, quòd P. Suarez *Tom.* 4. *in* 3. *part. diſp* 33. *ſect.* 4. *in fine* Sapienter hanc in rem ita ſcribat, & tacitè occurrat propoſito argumento: *Dices; Ergo quando res deueniet ad publicam notitiam omnium, adhuc omnes tenebuntur ſub ſigillo, quod eſt moraliter impoſſibile*. Reſpondetur *per ſe loquendo ita eſſe, ſi re vera tota notitia in ſola Confeſſione fundetur, tamen ex accidenti excuſari poſſunt homines, vel quia in tanta multitudine non poteſt omnibus hoc conſtare, vel certè quia illa occaſione res patefacta eſt alijs modis, & comparata alia notitia, ceſſat ſigillum*. Prouidebit igitur DEVS, vt ex vſu noſtræ ſententiæ non exoriantur tanta mala.

gg Doctrina, quam defendo, notiſſima & fuit, & eſt omnibus Confeſſarijs, etiam improbis, & tamen fortè nec vnicus repertus, qui idcirco liberiùs effuderit credita ſibi in foro pœnitentiali. Argumentatio à præteritis ad futura habet optimum fundamentum in Cap. *Scribum De præſumpt.* vt agnoſcunt Iuris Coryphæi relati à Barboſa.

hh Ad primam confirmationem reſpondeo, ſi praxis illius opinionis fuiſſet hactenus paſſim vſurpata, meminiſſent vtique Menochius, Lopez, Farinacius, Caballus, Maſcardus, Couarr. Nauarrus, alij, quos vnà cum hic nominatis conſului locis ſuprà citatis. At nihil ij meminere, nec fuiſſent Lopez, Couarruuias, Farinacius, Barboſa, Maſcardus ita locuti, vt induximus loquentes.

ii Ad alteram confirmationem dico, me quidem in meo Speculatoris exemplari Edit. Baſil. Anno 1574. nihil ſub Titulo. *De Probat.* eiuſmodi reperire de doctiſſimo Speculatore, attamen habere integram fidem allegantí illum. Nihilominus perſiſto in ſententia, quandoquidem ſicut nequit ex eiuſdem Speculatoris generali, & non modificata reſolutione inferri, quòd non requiſiuerit ipſe duos teſtes, ſed fuerit vno contentus, ita nequit inferri, quòd non exegerit conſenſum pœnitentis.

kk Ad ſolutionem propoſitam *lit. o.* replico, illam diſtinctionem eſſe omnino nouam, & proinde non poſſe à me in argumento tanti momenti illi ſubſcribi.

Ad corroborationem deſcriptam *lit. p.* Reſpondeo, illam violationem ſigilli, & ſui ipſius deſtructionem, quæ ſcribitur ſequi ex noſtra doctrina, ſequi ſolùm per accidens, nihil autem noui eſt dicere, ſeu in Phyſicis, ſeu in Moralibus, illa ipſa, quæ per ſe ordinata ſunt ad conſeruationem, reuera cedere per accidens, & ſimul neceſſariò in deſtructionem, vt liquet vel ex concoctione ciborum inſtituta ad indiuidui conſeruationem, attamen ipſorummet ciborum reactione in ſtomachum abbreuiatur vita, ſicut & ignis ſe ipſum perdit, dum totam materiam ad ſui propagationem abſumit. Adde, quod illa ſigilli quaſi debilitatio compenſetur omnimoda certitudine, quòd nullo, planè nullo caſu, & ob nullum imaginabile bonum permittatur illa violatio. Ex moralibus non adfero exemplum quia nolo actum agere.

ll Et quamuis probabilitas ſpeculatiua tribui poſſet argumentis in medium productis, quatenus probare contendunt, fas eſſe examinare iuridicè teſtes famæ, vel etiam ipſiuſmet immediatè auditionis ſacrilegæ reuelationis, vt tamen adigatur Confeſſarius ad fatendum ſe omnino fregiſſe ſigillum, nemo puto Doctorum meorum permittet. Equidem non permittent aut Nauarrus, cuius verba deſcripſi ſuprà *num.* 186. aut quos ſuprà *lit. n.* retuli excludentes omnem caſum, quo ſit permiſſa illa reuelatio; & quia hactenus nullam, planè nullam tradidi doctrinam, quam optaret aduerſari communi omnium eruditorum ſenſui, ideo non poſſum acquieſcere opinioni contrariæ.

mm Ad Axiomata, quæ ipſe ego ſuperiùs *lit. q.* protuli in fauorem illius cordati Canoniſtæ, reſpondeo, & quemvis poſſe rei ſuæ modum ponere, & voluntatem vbique dominari. *L. In conditionibus. ff. De Condit. & Demonſtr.* Conſenſus totius Chriſtianitatis demonſtrat ſupremum Monotheram Chriſtum illis pronunciatis, etſi ipſo ferè lumine naturæ notis, appoſuiſſe reſtrictionem illam, quam indicant hactenus à me producta in medium.

Quòd ſi pœnitens permittat inquiſitionem, vtique citabitur reus, producentur duo conteſtes (Diana *tit. part.* 1. *tract.* 11. *reſolut.* 52. cenſet poſt Suarez, quem non citat, quandoque ſufficere propter naturam delicti non ſoliti patrari coram duobus, etſi tempore & loco differentes ſint illi teſtes, ſed de hoc caſu non loquimur) omni exceptione maiores, qui interfuerint concioni, aut colloquio, in quo facta eſt reuelatio, contra quos ſi nihil poſſit excipere Confeſſarius, admouebitur torturæ, vt fieri ſolet in Germania etiam reſpectu Reorum conuictorum teſtimonio idoneorum teſtium, at Mediolani, in Gallia, & alijs quibuſdam locis, vbi habetur maior ratio iuris, quàm conſuetudinis inductæ ab ineruditis, ſeu *fatuis* (vt alij atque alij loquuntur apud Iul. Clarum Recept. Sententiar. *lib.* 5. ſeu *Pract. Crimin. quæſt.* 64.) iudicibus, profertur in eum ſententia definitiua, etiam aduerſus negantem. nn

Eſt enim aduerſus nonnullos haud ſatis peritos notandum, eſſe duplex genus probationis ſufficiens etiam ad capitalem (ſi delictum talem mereatur) ſententiam, videlicet, vel Confeſſionem ſpontaneam, vel teſtes neceſſariò, vel præſumptiuè, præſumptione Iuris concludentes. Caballus *Reſol. Criminal. Caſ.* 288. *num.* 2. duo autem omni exceptione maiores teſtes concludunt neceſſariò, vt liquet ex ipſa ſcriptura noui æquè, ac antiqui teſtamenti, ita vt quando quis eſt conuictus idoneis teſtibus, nulla circa eius condemnationem cadat dubitatio. Caballus *loc. citat.* ex communi, videlicet ſiue confiteatur, ſiue peroeget. oo

Sed ecce, cum iam conſcripſiſſem ea, quæ de illicita (ſine conſenſu pœnitentis) inquiſitione, criminalique proceſſu contra ſacrilegum Confeſſarium produxi, accipio Mediolano Reſcriptum, confirmantis illam ipſam meam opinionem. Accepi autem illud reſcriptum hac occaſione. Reuerendiſſimus & Illuſtriſſimus D. Odoardus de Principibus Cibo, Nuntius Apoſtolicus ad Heluetios, qui dignatur aliquando ſuis oculis meos libros, lectam in hoc libro illam ipſam quæſtionem, quam propoſui *num.* 181. ſcripſit (edoctus me percupidum eſſe cognoſcendæ veritatis) Mediolanum ad Reuerendiſſimum D. Archiepiſcopalis Curiæ Vicarium in criminalibus, qui & reſpondit his formalibus ad caſum mihi tranſmiſſum in his terminis, videlicet. pp

AN quando fama ſpargit aliquem Confeſſarium de ſuo quodam certo pœnitente Caio v. g. euulgaſſe quædam grauia crimina, quæ non niſi à Confeſſione ipſius potuit reſcire, liceat iudici competenti prædicti illius Confeſſarii inſtituere inquiſitionem ſpecialem ſuper ea re, & examinare teſtes tum ipſius famæ, tum ipſius immediatè reuelationis ſacrilegæ, ſeu quibus ipſe Confeſſarius reuelaſſe dicitur Confeſſionis ſecretum, & quomodo in præſenti caſu debeat iudicium inſtitui? qq

REſpondeo ſi Caius pœnitens non conqueritur, nec querelam porrigit, Iudex Eccleſiaſticus non poteſt: nec debet ex officio contra Confeſſarium procedere, quia agitur de delicto priuato, & eſſet in præiudicium Caii pœnitentis conſtituendo ipſum Reum de tali delicto, quod poſſet conſtanter negare. Si verò conqueritur, & ſuper hoc querelam porrigit, Iudex Eccleſiaſticus, non ſolùm poteſt, imo tenetur procedere. rr

Et primò debet ex depoſitione teſtium conſtare facere. Caium confeſſum fuiſſe Sacramentaliter prædicto ſuo Confeſſario reuelatori. Secundò ex depoſitione teſtium acquirere probationem, famam de ſumpto delicto habuiſſe originem poſt prædictam Confeſſionem, & à Confeſſario, de quo &c. ss

Quibus habitis, vel habetur Confeſſarius in fortiis, & tunc debet conſtitui ſuper prætenſo delicto, & præcipuè interrogari: An de tali delicto locutus fuerit, *& ſi fatetur, debet interrogari, quomodo ſciuit, & ſi de illius ſcientia dat authorem, & probat, tunc de violatione ſigilli Confeſſionis non poteſt puniri, quia hoc modo apparet ipſum fuiſſe ſcientia non Sacramentali, licèt etiam idem ſciuerit in Confeſſione.*

Si verò non dat authorem, tunc oritur indicium indubitatum, ipſum violaſſe ſigillum Confeſſionis, & tanquam ſacrilegum eſſe puniendum. Si negat tale delictum publicaſſe, tunc ei danda eſt defenſio cum termino, quo elapſo, & contra teſtes exceptiones releuantes non deduxerit, eſſet torquendum pro habenda vlteriori veritate. Et tunc ſi ſuſtinet, purgaret indicia contra ipſum exiſtentia ex depoſitione teſtium, & eſſet dimittendus. Si verò in tortura fatetur, & poſt torturam ratificat ea, quæ in tortura depoſuit, eſſet puniendus tanquam ſacrilegus, vt ſuprà

[illegible] *Si non eſſet in ferriis, complete ſumpto proceſſu informatiuo eidem Confeſſario traſmittendum eſt monitorium cum termino ad comparendum, & ſe exculpandum à crimine, de quo: ſub pœna illius Confeſſionis, & triremium, vel elapſo termino praefixo, & ipſo non comparente habetur pro confeſſo, & poteſt condemnari in pœnam delicti.*

[illegible] Ita ille D. Vicarius, apertè negans eſſe quidquam, niſi cum pœnitentis conſenſu faciendum. Vtitur quidem aliâ (eam non examino) ratione, quàm ego, at conuenit in ſubſtantia, inſuper dans occaſionem inſerendi, eius reſponſo & motiuo probari, ne quidem eſſe tunc licitum proceſſum, quando pœnitens iam ſatis conceſſit: ſiquidem adeò certum eſt, mortuos, etſi fortè in hæreſi extinctos, retinere ius famæ reſpectu criminum occultorum vt Cardinalis de Lugo alibi lectus à me damnet peccati aduerſus, iuſtitiam illum, qui diabolum per contemptum appellat *ſtupidum*. Addo etiam in gratiam Germanorum, ignorantium (vt [illegible] occaſione huius ipſius reſcripti didici) quid Archiepiſcopalis Vicarius intelligat vocabulo *ferriis*? Eo apud Gallos atque Italos (habent hę duæ gentes innumera ſeu ſemilatina, ſeu alia omnino communia nomina, verba, aduerbia, præpoſitiones &c.) deſignari carcerem, ſeu turrim, grauium ſcelerum Reis pro cuſtodia deſignatam.

[illegible] Addo pro complemento doctrinæ, referri ex ipſomet S. Gregorio Magno hunc Canonem: *Sacerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur, peccata alicui recitet. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat*. Cap. *Sacerdos. De Pœnit. diſt.* 1. Poſtmodum autem Innocentius III. relatus in Cap. *Omnis vtriuſque. De Pœnit.* ita ſanxit; *Qui peccatum in pœnitentiali iudicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare, non ſolùm a Sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum Monaſterium detrudendum*. In quod cap. ſcribens Barboſa dicit: pœnam perpetuæ peregrinationis ſtatutam à S. Gregor. commutatam eſſe in hanc clauſuram perpetuam. At quis Abbas, aliùſue Superior Religioſus ſuſcipiet talem hoſpitem? Exempti negabunt poſſe ſibi ab Epiſcopo iniungi hoc onus, id ipſum, ſed alia ex cauſa dicent multi ex non exemptis. Et quis hanc garrulam picam alet? Nullo iure Monaſterium, ergo Epiſcopus ipſe, quando erunt exhauſtæ facultates captiui. Sine dubio autem grauiter delinqueret Epiſcopus, ſi ad fugiendos illos ſumptus mulctâ pecuniariâ ſuo fiſco addicendâ plecteret notoriè Reum tanti delicti, præſertim ſi reuelatio facta fuiſſet cum rubore & infamia pœnitentis. Vide, quæ hanc in rem ex P. Raynaudo ſcripſi de ſeueriſſimo iudicio Curiæ Toloſonæ ſuprà *n.* 197. imitando tamen omnibus iudicibus in pari cauſa.

Appendicis longæ, Appendix breuis.

[illegible] CONſtitueram equidem tandem colophonem imponere tam prolixæ diſceptationi de licito, aut illicito examine in caſu reuelatæ Confeſſionis, at nequeo facere, quin proferam in publicum reſponſum, quod dedit alius ab illis ſex, quorum mentionem feci in *preced.* §§. ſeu *lit. a.* fortè erit, qui cognito, viuere quatuor Profeſſores Theologiæ, atque Sacrorum Canonum publicos, tam intrepidè ſentientes, & ſcribentes Religionem ſigilli Sacramentalis non obligare adeò rigidè, atquè ſonant verba primipilorum in vtraque illa facultate, arripiat & ipſe calamum, & meam reſolutionem magis aut declaret, aut corroboret, aut mitiget. Sic ergo ad propoſitam à me illam ſummi momenti quæſtionem reſpondit hoc etiam M.DC.LXXVII. Anno ille SS. Canonum Profeſſor.

Per difficiles mihi videtur ſententia (quam hactenus propugnauit Reuerentia Veſtra) eo caſu, quo facultas examinandi teſtes non concederetur à pœnitente, vel certè peti non poſſet, viſi is fuiſſet mortuus; certè hoc caſu maneret delictum, inter omnia fortè maximum, & perniciosiſſimum neceſſariò impunitum, vtique maiore multo boni publici & priuati ipſius pœnitentis, ac Sacramenti pœnitentiæ odio, quod ex impunitate delicti talis publici oriretur, quam fauore & bono. Quis enim neget, talem tam neceſſariam impunitatem ſacrilegi reuelatoris compluribus aliis ſyncerè confitentibus clauſuram, ſi viderint, non tantum factam reuelationem, ſed etiam impunitam, & quidem ex ipſa Sacramentali neceſſitate, & lege talem impunitatem inducente? Quę autem inter omnes virtutes, aut leges prohibitio eſt, quæ intrinſecè, & ex natura ſua ſuos violatores inſuper impunes ſeruat? Reuera tantum ſigilli & ſilentii arcanum in fauorem Sacramenti pœnitentiæ potiſſimùm ſancitum in odium illius tantum verti non debet. Deus iura abſolutè volunt puniri ſacrilegè reuelantem; ergo volunt, & abſolutè concedunt conſequentia, & neceſſariò connexa, cùm horum ſit eadem diſpoſitio, huiuſmodi autem ſunt teſtium examen, & diſpoſitio &c. Et certum non apparet: poſita ſemel ſacrilegâ reuelatione peccati certi, eiuſque fama publica, quid incommodi in confitentem, aut odii maioris in ipſum Sacramentum, ex inquiſitione, quatenus præcisè ad habendam delicti tanti notitiam neceſſaria eſt iudici, redundet, quod non totum iam ipſa Confeſſarii reuelatio induxerit. Impunitas autem non aliorum ſit magis. Imò tantùm abeſt, ut hac inquiſitio legitima iudicis odium inſtum Sacramento ſit peritura, vt etiam ex reuelatione impia partum ſit plurimùm imminuendum; aut penitus tollendum: Vſus autem Confeſſionis nullum in odium ſiue publicum, ſiue etiam priuatum, ſed in merum commodum cedent, nec Confeſſorio eſt prohibitus, nec indiget alia conſenſus facultate.

Hactenus verba, atque ſenſus illius pereruditi viri, in cuius tamen ſententiam nondum pedibus eo, propter authoritatem tantorum tàmque multorum ſcriptorum, quos hoc loco & nomino ipſe, & alij referunt.

Accedit hæc ratio, quòd ſi vel in vnico caſu liceat vel ſemel ignorante, aut conſcio quidem attamen repugnante pœnitente procedere in foro externo ex tali notitia Sacramentali, & ideo procedere, nec crimen iniquè reuelantis maneat impunitum, facilè ſit fingendus alius caſus, quo fas erit, ſaltem poſt mortem pœnitentis, reuelare eius peccatum, vt quia, e.g. nequibit aliter euitari extrema Reipublicæ calamitas. Ad rationes ab ipſo propoſitas reſpondetur ex ſuprà dictis.

Atque hæc ſufficiunto ad quæſtionis primæ & propoſitæ *n.* 181. 247
elucidationem, & quā eſt à nobis reſoluta, corroborationem: faciendus igitur eſt gradus, ſed minùs operoſus ad illam ſecundam, cuius mentio, ventilatióque facta eſt *n.* 22 *n.* & *ſeqq.* Et verò vnus è Theologis, quorum iudicium fuiſſe expetitum à me, dixi *n.* 245. fatetur, autorem famæ non eſſe legitimum teſtem, quando ipſe famam ſparſit, animo deinde accuſandi, ſecus ſi tantum ex garrulitate, detractione etiam mortaliter mala, eo quod communiter ſoleat infamia oriri ex eiuſmodi illicita reuelatione. Nec famam eſſe propriè accuſatorem, & proinde in eam 248
non cadere regulam de accuſatore, & teſte ſimul non admittendo. Denique notat, poſſe limitationem addi ad id, quod *n.* 234. 249
dixi de iudice non repellente teſtem minus habilem, quem non reiicit reus.

Ad primum reſpondeo, illum abſque omni controuerſia repel- 250
lendum a teſtimonij dictione, qui crimen occultum publicaret ea intentione, quam exprimit ille P. Theologus, quia rationes, quas pro mea opinatione ſuperius attuli, militant apertè contra talem; ſed io primis inde infero: Ergo etiam quando non ex ea intentione, ſed ex ſola detractione mortaliter mala infamauit Caium, nequit eſſe teſtis contra Caium; tum quia de occultis non iudicat Prætor; ignorat verò *Prætor*, & Iudex, vtrum ex illa intentione denigrarit Caium, an ex prurito linguæ aliunde mortaliter repugnante iuſtitiæ; imò quia de malo homine ſemper malum præſumimus iudice Farinacio, Prætor, ſaltem qui Caio fauet, præſumet illam prauam intentionem teſtis. Tum quia rationes infringentes teſtimonium talis teſtis, infringunt & illius, contra quem pugnamus.

Licet verò fama oriatur ſæpè (non auſim dicere communiter) 251
ex detractione mortali, non tamen eſt commune, quod inullus autor famæ aduocetur, admittatúrue in teſtem facti, ſic enim fama ipſa nullam vim habet, quando oritur a maledicis, vt loquitur Pontifex in *cap. qualiter & quando de accuſat.* etenim omnes Doctores loquentes de famæ energia ad probandum intelligunt illam, de qua eſt ſermo in citato cap. *qualiter* vt teſtatur Maſcardus de *probat. concl.* 748. *n.* 9.) conſequenter nec eſt pro legitimo teſte habendus Maledicus; qualis vtiq; appellandus eſt omnis iniquus famæ alienæ denigrator.

Ad rationem allatam *n.* 248, concedo quidem, famam non eſſe 252
propriè aut teſtem, aut accuſatorem, atta nen æquiparari teſti, cùm faciat ſemiplenam probationem, quando probatur prouenisse à viris honeſtis Maſcardus *conclus.* 754. *n.* 6. atqui de ſimilibus ſimile eſt iudicium, eademque ratio æquipollentium

Denique ad id, quod opportune inſinuatur *n.* 249. dico, me in 253
illo numero ſeu paragrapho, quem allegat ille P. Theologus, idcirco appoſuiſſe clauſulam: *Perſæpe*, ut indicarem, non eſſe ſemper à iudice admittendos tales teſtes in caſu, quo non excipit reus aduerſus illos, ſed ſaltem tunc debere vltro repelli, quando & cauſa eſt magni momenti, & reus ignorat vitiū teſtis. Albertinus apud & cum Diana *pa.* 4. *t.* 8. *reſ.* 124. ac Laymannus *l.* 3. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 4. *in fin.*

Alter ex duobus illis Patribus iudicabat, in primis duas primas 254
rationes, quibus probo, autorem iniquum famæ non eſſe legitimum teſtem facti fama vulgati, æque militare aduerſus denunciatorem, atque aduerſus accuſatorem. Deinde in tertia, & quarta 255
ratione mea ſupponi, iuris aut facti publicitate criminoſum, quod tamen in foro externo non tam præſumi, quam probari debeat.

Et certè (pergit ille Doctor) vtraque hæc ratio, vti etiam 256
» quinta facit quidem, vt contra talem teſtem excipere poſſit reus,
» de quo fit ſpecialis inquiſitio, pro nullitate tamen teſtimonij, &
» pro reſolutione ad Caſum vniuerſaliter propoſitum, vtrum autor
» famæ poſſit teſtis eſſe, non multum vrgere videtur. Ita ille.

Sed ad primam difficultatem motam *num.* 254. reſpondeo, con- 257
cedendo

cedendo eâ, quæ ibidem protulit ad infirmandam depoſitionem accuſatoris, militare contra denuntiatorem quoque; etſi enim idem poſſit eſſe teſtis, & denuntiator in denuntiatione Euangelica, nequit tamen in foro ſæculari, aut eccleſiaſtico ob delicta. Rolandus à Valle *conſil. 98. n. 36. vol. 2.* teſtans, eſſe hanc communem opinionem Doctorum in cap. *in omni 4. de teſt.* vbi Gloſſa aperte hoc tradit, ſicut & Maſcardus de prob. concl. 506. *num. 15.* poſt Bartolum atque alios, negat expreſsè hanc teſtis & denuntiatoris coniunctionem in negotijs magni momenti, tametſi videtur repugnare Barboſa in cit. *c. in omni n. 77.* citans multos: ſicut & VVangnereck in idem cap. ſed quia adhæreo Maſcardo, idcirco nõ extendo doctrinã Barboſæ, niſi ad denuntiationem Euangelicã,

258 vt iam expreſsi *n. 233.* ſaltem in rebus magni momenti Equidem etiam denuntiatorem (in denuntiatione iudiciali) ſuccumbentem in probatione puniendum eſſe vt calumniatorẽ latè probat, & declarat inter alios (repugnante cum alijs Petro de Angelis in Iudice Regulari *port. 1. cap. 9. num. 3.* Alphonſus Villagut in *pract. criminis canon. lib. 5. cap. vnic. concl. 2. & ſeqq.* etſi enim ſeſe non inſcribat, vt debet accuſator. Marantia *pa. 6. ſol. 306. n. 2.* attamen ſi probetur, denuntiaſſe fallò, pœnam talionis luet. *c. qui/quis, & cap. calumniator. 2. quæſt. 8.* Villagut *loc. citat.* Et etiam eſt in noſtro Ordine ſtatutum, vt ſuperiores noxium, falſumque delatorem (temere, & ex inanibus ſuſpicionibus procedentem) pro rei magnitudine puniant.

259 Ad alteram difficultatem *num. 255.* productam reſpondeo, quandoquidem infamia iuris eſt ea, quæ à lege decernitur Supra *nu. 35.* ius autem infamia notat omnes maledicos detractores. *cap. in. famos 6. q. 1.* ego autem loquor de illis ſolis, qui ſciuntur iniquò vulgaſſe crimen occultum fratris, vt liquet ex ratione, quam adfero *num. 224.* idcirco locutus ſum de illo, qui ſciatur eſſe maledicus detractor.

260 Ad tertiam difficultatem reſpondeo in primis, licet *num. 220.* proponam in generalibus illis terminis quæſtionem ſecundam, attamen liquere ex ratione allata *cit. n. 224.* de ſolo criminoſo eſſe mihi ſermonem.

261 Vnde concludo, non eſſe in teſtem admittendum illum, qui crimen confirmandum eius teſtimonio, ſcitur vulgaſſe iniquè, adeoque fuiſſe iniquus famæ autor. Quare vlterius infero, competere inculpato ius adigendi officio iudicis autorem famæ, ad edicendum, cur poſito (nec enim id concedere debet reus) quod viderit ipſum inferentem alteri necem, id vulgarit; imo poterit contra cum agere lege *diffamari C. de ingen.*

V. 3.

LONGE PROBROSIVS IN MVLIERE.

CAPVT XLIII.

De mulierum temulentia.

SECTIO I.

An, & cur ebrietas peculiariter deceat mulieres.

SVMMARIVM.

Mulier inebriando ſe peccat grauius quam vir. 1.
Mulier ebrioſa ira magna & cõtumelia, & turpitudo eius nõ tegitur. 4.
Verum ebrietas in tantum dedeceat mulieres magis, quam viros, vt reddat circumſtantiam explicandam in Confeſſione? 5.
Patrum ſententia de ſobrietate mulierum. 8.
An coniugata inebrians ſe, non peccet longe grauis quam ſoluta? 9.
Lex præcipiens finem vetat, ne quis ſe reddat illicitis medijs impotentem ad illum. 10.
Ebrioſitas mulieris impedit generationem prolis. 11.
Germanorum nobilium liberi permulti cur parum mente conſtent? 13.
Sugentes lac nutricum vinolentarum quales euadant? 14.
Grauiſſimè peccant matres potantes vinum cum periculo abortus. 18.
Quid ſi cum periculo pariendi proles ſtupidas? 20.
Peccant mortaliter coniuges, ſi ex mera voluptate congrediantur cum periculo gignendi prolem leproſam 22.
Et generatim quando per actiones prauas corrumpunt ſanguinem, aut lac, quo infans intra, vel extra vterum nutritur. 23.
An peccent mulieres merobibulæ, quæ vorant paſtillos, ne fœtor prodat bibiſſe vinum? 24.
Velle occultare peccatum ſuum non eſt peccatum ſecundum genus ſuum. 26.

QVæres I. *An mulier peccet grauius, inebriando ſe, quam vir?* 1
Reſp. Affirmatiuè. Probo 1. authoritate tum SS. Chryſoſt. Ambroſij, Thomæ mox referendorum, tum aliorum ſapientum, de quibus in decurſu huius capitis. Probo 2. ratione, quam adfert S. Chryſoſtomus *homilia 55. in Matth.* ſic ſcribens; *Nihil turpius ebrioſa fœmina, quo quanto vaſculum eſt infirmius, tanto maius naufragium fit.* Quaſi dicat: Mulier ex naturæ imbecillitate longè difficiliùs reſiſtit irritationibus ad malum, quàm vir; ergo accedente per temulentiam, aut crapulam, mentis turbatione, labetur in grauiora, aut plura peccata quàm vir; ergo tenetur ebrietatem magis fugere, quàm vir; ergo magis peccat inebriando ſe, quam vir. 2

Hanc ipſam rationem indicat S. Thom. *2. 2. q. 149. art. 4. in Corp.* dum mulieribus ſingulariter conuenire ſobrietatem probat hac ratione; *quòd non habeant ſufficiens mentis robur ad reſiſtendum concupiſcentiis.* Id eſt, mulieres præditæ ſunt iudicio ita debili, vt facilè, id turbetur vino; eo autem turbato cohibere ſe non poſſint, quin obſequantur prauis affectionibus, proindeque multa indecora admittant. Accedit, quòd & experientia doceat, plurimas veneficas fuiſſe per nimium potum adductas in ſeruitutem cacodæmonis, & vino madens mulier facilè det viris occaſionem turpitudinis exercendæ. Quare non immeritò veluti quid adiuodum abſurdu refert Ouidius in Faſtis. 3 4

Atque ſenem potum pota trahebat anus.

Et Eccli. 26. dicitur: *Mulier ebrioſa ira magna, & contumelia, & turpitudo eius non tegitur.* Item 1. *Reg. cap. 1.* mulier temulenta vocatur *filia Belial*, id eſt; abſque lege, ſcilicet pudoris honeſtatiſque. Lege omnino Tiraquellum *leg. 9. conn. à num. 102. ad 112.*

Quæres II. *Verùm ebrietas in tantum dedeceat mulieres magis, quam viros, vt efficiat circumſtantiam aggrauantem in confeſſione exprimendam?* 5

Reſp. I. Iuxta opinionem veroſimilius negantem, neceſſariò confitendas eſſe circumſtantias aggrauantes intra eandem ſpeciem, non eſt ea circumſtantia neceſſariò exprimenda, quia ebrietas muliebris à virili, vt ita loquar, non differt ſpecie. II. Puto 6 etiam illos, qui aiunt, circumſtantias intra eandem ſpeciem notabiliter aggrauantes aperiendas eſſe in confeſſione, non exigere, vt circumſtantia, de qua eſt hìc quæſtio, exprimatur; tum quia non tam grauiter aggrauat, quàm illæ aliæ, quas ipſi putant indicandas. Tum quia nemo dicet, mulierem confeſſario, à quo ipſa 7 non videtur, & ob vocem maſculam pro viro habetur, aperientem ſuas tres, quatuorve ebrietates, malè confiteri, ſi non exprimat; *Me ter inebriaui, cùm tamen ſim mulier.*

Nihilominus meritò S. Ambroſius *lib. de Elia, & ieiunio* ita lamentatur; *Quid de viris loquamur, cùm etiam fœminæ, quas oportet ſolicitiorem ſobrietatis, caſtitatiſque adhibere cuſtodiam, vſque ad ebrietatem bibant? Quomodo hoc patienter loquar? piè præterire? conuenienter defleam?* Et S. Hieronymus ad Euſtochium; *Si quid in me poteſt eſſe conſilij, ſi experto creditur, hoc primùm moneo, hoc obteſtor, vt ſponſa Chriſti vinum fugiat pro veneno.* 8

Quæres III. *An non longè grauiùs delinquat coniugata vacans immoderatè potui quàm ſoluta, atque adeò, vtrùm non admittat circumſtantiam in confeſſione neceſſariò indicandam?* 9

Ratio dubitandi occurrit non leuis. Etenim ille, vel illa coniux peccat grauiter, qui, vel quæ reddit ſe per media illicita impotentem, ad finem primarium matrimonij: ſiquidem eadem lex, quæ præcipit finem, vetat, ne quis illicitis medijs reddat ſe impotentem ad illum Sanchez *lib. 9. de matrim. diſp. 3. n. 2* & nos ſuprà *c. 27. n. 13.* Atqui ebrioſa mulier reddit ſe per ſuam ebrietatem impotentem ad finem primarium matrimonij; quippe finis primarius eſt generatio prolis. S. Auguſtinus *de bono coniugij cap. 6. 7. & 10.* ab omnibus receptus; ebrioſa autem mulier ponit impedimentum generationis prolis, quia experientia conſtat, mulieres multo vino deditas vel non concipere, vel immaturos fœtus edere. 10 11

Accedit, quòd plurimi Theologi, vt Alexander Halenſis, S. Bonauentura, Scotus, & alij, quos refert Sanchez *lib. 9. de mat. diſp. 21. n. 2.* peccati mortalis damnent maritum, qui exigit debitum ab vxore patiente menſtrua, reddántq; alij implicitè aliæ explicitè hanc cauſam; quòd videlicet peccetur tunc grauiter contra bonũ prolis, cùm ſoleat eo tempore concipi ſoboles leproſa. Quæ quidem cauſa valet etiam in præſenti; 12

Quandoquidem noſter Adamus Contzen *polit. lib. 3. cap. 14. n. 16.* teſtatur, eſſe ſibi obſeruatum, quòd in *Germania vrbibus vulris,* 13

delicioſe

delicioſi , & vino abundantibus multi opulentorum , & magnatum liberi parum mente conſtent , nonnulli penitus ſtulti ſint , ſparſo latè
14 *et mala per multas familias inſignes* . Aſt autem , cauſam naturalem eſſe matrum , dum vterum gerunt , dum lactant , bibacitatem . Et *n.9.* præmiſerat , pueros , qui ſugunt lac nutricum vinolentarum , effici *epilepticos , ecſtaticos , attonitos , ſtupidos , morboſos* .

15 Ob has rationes cenſeo I. vxorem illius mariti , qui auidus eſt habendæ prolis , peccare mortaliter , ſi frequenti, multòque mero vtatur, pronuntiantibus medicis , conceptionem , aut editionem prolis impediri ea ratione . Confirmo inde , quòd qui per illicita media reddit ſe impotentem ad ſoluendum , peccet grauiter . *Suprà cap. 57. n. 48.*

16 Cenſeo II. Si maritus iam ſit ſufficiente prole beatus , non peccari ab ebrioſa vxore ex eo præcisè , quòd teddat ſe impotentem ad prolem concipiendam , quia vt ſic nec marito facit iniuriam , nam ſcienti , & conſentienti non fit iniuria , *cap. ſcienti de reg. iur.*
17 *in. 6.* Nec etiam facit iniuriam proli , cuius conceptionem impedit , id enim quod non eſt , capax iniuriæ non eſt ; & non entis nulla ſunt accidentia , nec qualitas eſſe poteſt ſine ſubiecto *l. ſi ſeruum ff. de action. emp.*

18 Cenſeo III. grauiſſimè delinqui à matre , indulgente multo vino cum periculo abortùs . Ratio eſt , quia procuratio abortùs non ſolùm directa, ſed etiam indirecta eſt peccatum grauiſſimum, ſaltem ſi per actiones ex ſe malas , vti eſt nimis largus potus vini , fiat illa procuratio, repugnat quippe grauiſſimè bono prolis, quod eſt finis matrimonij , vt videre eſt apud Doctores , dum quærunt , vtrùm ſit fas prægnanti ſumere medicinam cum probabili periculo abortùs ; item an actus coniugalis cum periculo abortus exercitus , contineat grauem noxam ? Et poteſt circa primam harum quæſtionum inter alios conſuli Sanchez *lib. 9. de matr. diſp. 20.* circa ſecundam idem Sanchez *ibid. diſp. 55.*

19 Cenſeo IV. Etiam peculiare peccatum admitti ab illis bibacibus matribus , quæ ob ſuam bibacitatem non niſi ſtupidas , aut morbis
20 obnoxias proles pariunt . Cauſam inſinuaui *num.* 15. Et quamquam ſcio , à plerìſque omnibus Recentioribus negari , culpam mortalem contrahi , ſi coniuges vacent actui coniugali , dum vxor patitur fluxum menſtruum , id tamen tantùm ideo negant , quòd vel putent , & meritò quidem ; rariſſimè fieri , vt proles tempore menſtrui concepta euadat poſtmodum leproſa , etſi
21 Scotus ſuprà relatus expreſsè dicat *vt in pluribus* naſci tunc puerum leproſum ; vel tradant , melius eſſe proli , ſi naſcatur leproſa , quàm ſi omnino non naſcatur : non naſceretur autem eadem numero proles , ſi tempore menſtrui omitteretur copula coniugalis , vt vult Sanchez *lib. 9. de matrimon. diſp. 21. n. 5.* Coninck *de ſacramentis diſp. 34. n. 60.*

22 Vnde certum eſt , fore vt communi ſenſu Doctorum delinquerent coniuges , ex ſola voluptate actui coniugali vacantes tempore menſtruorum , ſi & probabile periculum lepræ impenderet proli tunc concipiendæ , & eadem numero proles foret , deſito fluxu menſtruorum concipienda innoxiè, quæ tempore menſtruorum concipitur cum periculo lepræ .

23 EX quo generatim concludo , grauis , peculiariſque noxiæ in confeſſione exprimendæ ream eſſe matrem , quæ per actiones prauas corrumpit ſanguinem , aut lac , quo infans intra , vel extra vterum nutritur , ſi ita corrumpat , vt proles inde reddatur epileptica , attonita , ſtupida , &c. quia ſicut ſe habet ſemen ad conceptionem , ita ſe habet lac ad nutritionem ſobolis .

24 Quæres IV. *An delinquant mulieres meribibulæ , quæ hodie paſtillos vorant , ne fætor prodat , nimis largè bibiſſe heri ?*

Reſp. I. Hæ imitantur Feſcenniam , de qua Martialis *lib. 1. Epigram. 71.*

Ne grauis heſterno flagres Feſcennia vino ;
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras .

25 Reſp. II. Per ſe loquendo non peccant ; et ſi enim improbum hypocritam agit , qui cùm ſit nequam intus , & in cute , quidpiam facit , vt ſibi conciliet exiſtimationem viri boni , hoc quippe agens ſimulat propriè , propriè autem dicta ſimulatio eſt peccatum . Vaſquez *1. 2. d. 182. cap. 4.* poſt S. Thom. *2. 2. q. 111. art. 1. in Corp.* Non tamen per ſe loquendo delinquit, qui cùm ſit improbus , facit quidpiam ea intentione , vt non habeatur pro improbo ; quia vt ſic vult tantùm occultare veritatem , velle autem occultare veritatem , non eſt peccatum *ſecundùm genus ſuum , niſi per alicuius circumſtantiæ corruptionem.* S. Thom. *2. 2. q. 113. art. 1. in Corp.*

SECTIO II.

Aliæ quæſtiones de ebrietate mulierum proponuntur .

SVMMARIVM.

Apud Romanos mulier , quæ vinum biberat , erat ac ſi adulterium patraſſet . 27.
Vnde prouenerit mos oſculandi filias , aut ſorores peregrè redeuntes ? 28.
Nunc præ vino nullum liberum eſt oſculum . 29.
Necata vxor ob potatum vinum . 30.
Quibus mulieribus nequeat interdici vino ? 32
Quibus poſſit ? 35.
An Germanis . 37.
Turpiſſimum mos permittens , vt puellæ cum iuuenibus potitent in tabernis . 39. & ſeqq.
An mortale crimen admittat , qui mulierem vocat merobibam ? 42.
Mariæ Luſitanæ dictum de muliebri pudicitia . 46.
Quid Conſilij dabit confeſſarius maritis conquerentibus , vxores eſſe ebrioſas . 48 & ſeqq.
Periniquum videtur eſſe vt pudicitiam ab uxore vir exigat , quam ipſe non exhibeat . 49.
Exemplum trium Franconicarum potatricum . 55.
Mulieres vnaſque tur longè ſuperent viros bibendo . 56.
Aliud paradigma trium aliarum potatricum , & quatuor potatorum . 58.
An peccat ſuſpicans , aliquam mulierem eſſe meretricem, idcirco quod ſit ebrioſa ? 61.
Videtur tulit peccare in Germania . 62.
At non in Gallia , & Italia . 65.
Neque olim in Græcia . 65.

QVæres I. *Vtrùm lege poſſit omnibus mulieribus interdici omnis potus vini ?* 27

Ratio dubitandi eſt , quia vſus vini adeò mulieribus Romanis interdictus fuit , vt vinum bibiſſe perinde eſſet , ac ſi in adulterio , aut graui crimine deprehenſa capitali ſupplicio plectenda foret ; ſicuti loquitur , & teſtatur Alexander ab Alexandro *lib. 3. genial. dierum cap. 11.* Vnde Romulus legem olim tulit hiſce verbis : *Si vinum biberit domi , vt adulteram puniunto* . Quæ verba 28
refert Contzen *polit. lib. 3. c. 14. n. 9.* Atque hanc legem quò religioſius etiam foris obſeruarent mulieres , inoleuit conſuetudo ex lege M. Catonis , vt cognati , affinéſque mulieribus oſculum ferrent , ſcilicet , an vinum bibiſſent , vt ore explorarent , ſicuti loquitur Alexander ab Alexandro *l. c.* adſtipulante Radero in Martialem *lib. 1. epigram. 71.* & Iuſtiniano in illud Pauli *1. ad Tim. c. 3. mulieres ſobrias* obſeruante ex Athenæo , atque Polybio , illam explorationem quotidie factam fuiſſe . Vide dicta *c. 32. n. 13.* At 29
nunc præ vino nullum liberum eſt oſculum , inquit Tertullianus *apolog. cap. 6.* Quin idem Alexander *ibid.* itemque Ælianus *lib. 2. de var. hiſtor.* teſtes ſunt , ab Egnatio Metello vxorem , quòd vinum bibentem inueniſſet , iuxta dolium fuiſſe necatam ; à Cneo Do- 30
mitio mulierem aliam , quòd vinum biberat , dote mulctatam , aliam demum , quòd claues cellæ vinariæ apud eam repertæ eſſent , inedia mori coactam fuiſſe .

At *nonne hæc exempla ſuadent non fore iniuſtam legem illam , quæ mulieribus prohiberetur omnis vini potus ?* 31

Reſp. I. Si alicubi vſus , & experientia docuit, mulieres eius lo- 32
ci , & prouinciæ ita moderatè ſemper vſas vino , nullum vt ex earum potu incommodum circa mores , liberorum educationem , rei domeſticæ adminiſtrationem acciderit, tùm nequit ipſis eo loco , aut Prouincia prohiberi omnis potus vini . Ratio eſt , quia magi- 33
ſtratus non poteſt ſine grauiſſimis cauſis innoxium aliquod genus hominum priuare vſu rei , à natura , atque inſtitutis hominum conceſſæ, ſicuti natura, & pleræque gentes hodie permittunt mulieribus vinum . Certè S. Ambroſius *in epiſt. ad Col. cap. 2.* teſtatur, 34
ſua iam ætate fuiſſe mulieribus Romanis tam incognitum aquæ vſum , quàm olim fuerat vſus vini incognitus .

II. Si tamen experientia docuiſſet , permultas certæ alicuius 35
vrbis , aut Prouinciæ mulieres, ſolere immoderatè vti mero , tunc non damnarem legem , interdicentem ſanis mulieribus omni potu vini : talis quippe lex videretur habere omnes conditiones , quas ad rationem iuſtæ legis requirunt Authores . Dico : per mul- 36
tas , quia ex his , quæ forte vno aliquo caſu accidere poſſunt , iura non conſtituuntur. *l. ex his ff. de legibus* . Et verò nominatim de 37
Germanis fœminis ita loquitur P. Contzen *polit. libr. 6. cap.*

14. *num.* 9. Non puto in Germania fœminis vino interdicendum,
frigida enim eſt regio, & vinum, vt plurimùm Græco, Italo,
38 Hiſpano dilutius. Adde, quod cùm vinum ſit in tanto vſu Teu-
tonibus, futura eſſet quædam ſpecies crudelitatis arcere mulie-
res ab illo.
39 Quæres II. *An rectè permittatur quibuſdam locis, vt mulieres
perinde ac viri inſtituant ſympoſia, vel in ædibus priuatis, vel etiam
in publicis tabernis?*
Reſp. Cùm hæc ſympoſiorum celebratio ſit res longè probro-
ſiſſima modeſtis fœminis, & cauſa plurimorum malorum, non
leuiter delinquit magiſtratus, qui in tabernis, maritus, qui do-
40 mi ſuæ ea permittit. Et quis credat, alicubi diſſimulari, vt puel-
læ cum adoleſcentibus, aut iuuenibus adeant vinarias, vel cer-
uiſiarias tabernas? Eſt ſanè probroſum magiſtratibus id tolerare.
41 Quantò rectiùs ſequerentur tum conſilium S. Hieronymi, rela-
tum *num.* 8. cum illud P. Contzen *loc. citat. num.* 16. *ad marginem*:
Probrum ſit puellæ bibiſſe vinum. Ita eſt in Gallia
42 Quæres III. *An mortale crimen admittat, qui mulierem vocat
meribibulam?* Ratio dubitandi eſt duplex. I. Quia ex hactenus
dictis conſtat, vini intemperantiam ſummopere dedecere mulieres.
43 II. Quia S. Auguſtinus *lib.* 9. *confeſſionum cap.* 8. teſtatur, ſuam
matrem Monicam *veluti ſtimulo* percuſſam fuiſſe, quando ancilla
domeſtica illam appellauit *meribibulam*.
44 Reſp. Haud dubie pleriſque omnibus mulieribus Italis, Hiſ-
panis, Gallis magnum inferri conuitium, ſi qua illarum hoc ti-
tulo afficiatur coram; grauem quoq; eſſe infamiam, ſi de qua-
piam illarum ſpargatur, eſſe meribibulam, ſeu immodicè addi-
45 ctam potui vini. Nec enim ferè *integros meri caliculos iubiantur*
bibere ſolent, vt faciebat Monica, priuſquam *ancillæ conuitio ve-
luti ſtimulo percuſſa agnoſceret fœditatem ſuam*, vt cum eius filio
46 loquar. Et plurimæ illarum pronuntiant de ſobrietate id, quod
de caſtitate dictitabat Maria Luſitana, Alexandri Farneſij coniux
lectiſſima, referente Famiano Strada *Belgicæ hiſtoria*, *dec.* 1. *lib* 4.
ſcil. *reliquas virtutes vtcunque diſſimulari fœminas poſſe, caſtimonia*
(& ſobrietate) *gloriandum*.
47 Idipſum aſſero de plurimis matronis Germaniæ, quæ ſobrieta-
tis laude excellunt, & volunt excellere videri At verò inter
plebeias tot merobibas, & xythobibas reperire eſt, vt non facilè
ſim in ſacro tribunali quemquam, damnaturus peccati mortalis,
qui aliquam plebeiam vocaret meribibulam; & erunt inter eas
nonnullæ, quæ dolebunt, non eſſe verum, quod iis obijcitur.
48 Quæres IV. *Quid conſilij dandum maritis, quando apud virum
Religioſum conqueruntur, ſuas vxores eſſe ad plenam, aut ſemiple-
nam ebrietatem procliuiſſimas?*
Fuit aliquoties hac ſuper re interrogatus. Dicam hic, partim
quid reſponderim, partim quid reſpondere potuerim.
49 I. Quærendum, an non ipſe maritus nimium ſit addictus Bac-
cho; ſi enim ipſemet ſit Bebrius ebrius, vt loquitur Adamus Cont-
zen *polit. lib.* 6. *c.* 14. *n.* 16. Bebriam ebriam vxorem non coercebit; ſed
ea identidem obganniet: *vbi tu Caius, ibi ego Caia*. Sicuti enim *perini-
quum videtur eſſe, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipſe non
exhibeat*, text. elegans *in l. ſi vxor.* § *iudex. ff. ad l. Iul. de adulterijs*. ita
vir ebrioſus fruſtra exiget ſobrietatem ab vxore.
50 II. Si verò ipſe maritus moderatè vti mero conſueuit, concedat
vxori ad menſam, ſeu ad ordinarias refectiones tantùm vini, vel
ceruiſiæ, quantum eiuſdem conditionis vxoribus concedi ſolet,
aut etiam aliquanto plus.
51 III. Si dicat, vel hac ratione nil à ſe profici, vel ſibi non ſuppe-
tere, vnde vxori eiuſmodi potum ſuppeditet, cùm ipſe debeat
communiter fontana ſitim reſtinguere, tum omnino ſuadendum
eſt, vt ſeriò minetur verbera vxori, ſi amplius fuerit deliquiſſe
comperta; & compertam inſigniter aut palmis, aut fuſte Mereſh,
haud tamen paulò clementiùs, quàm Metellus, demulceat ter-
gum eius; id enim fas eſſe, dixi *c.* 29. *n.* 17. ſi videlicet ſperet, hac,
& non alia ratione emendationem
52 IV. Fortè proderit minari bibulæ vxori carcerem publicum, ſal-
tem ſi dilapidet rem domeſticam. & ſcio hoc alicubi practicatum.
53 V. Hæc ipſa bibacitas coniuncta cum rei domeſticæ abliguritio-
ne præbet cauſam ſufficientem ad temporale diuortium, vt expli-
cabo *c. ſequenti*. Imò, licèt ebrioſa mulier rem mariti non abſumat,
ſi tamen ſperat, ſuam breuem ſeparationem ab ea profuturam, po-
teſt ad tempus ab ea diſcedere. Conſtat ex dictis *c.* 33. *n.* 102.
54 VI. Quandoque prodeſt auferre bibaculæ coniugi mundum mu-
liebrem, relictis ferè ſolis lacernis; cùm etiam ebrioſæ mulieres
non planè degenerent ab ingenio ſobriarum, ſolitarum ſuperbire
cultu elegantiori; ſaltem aliquamdiu eas in officio continet ſpes
recuperandi honeſtiorem amictum. Denique nonnulla ex ijs re-
medijs, quæ adferam *cap. vlt.* huc quadrabunt.
55 Quæres V. *Quid pronuntiandum videatur?*

De ſequenti facto.

F*Ide digniſſimorum virorum relatu accepimus, in quodam Franco-
niæ oppido tres mulierculas viris peregrè profectis, ad cœnam con-
ſediſſe, eaque ſeſſione quadraginta circiter vini menſuras Franconicas,
atque adeo vini pluſquam dimidium modium epotaſſe; quod factum,
ni teſtimonijs comprobatum foret irrefragabilibus, imò & in publi-
cas eius loci tabulas à ſenatu relatum, ego vix crediturus facilè indi-
caſſem.*
Sic loquitur, ac teſtatur grauiſſimus Præſul D. Fridericus For- 56
nerus *de temulentiæ malo lib.* 3. *cap.* 3. ipſe Franco ſubnectens ex an-
tiquitate exempla mulierum, quæ fuere enormes vini potatrices.
Quibus conſimilia vtinam non ſuggereret præſens ætas, quæ do-
cet, verum eſſe id, quod Leuinus Lemnius *lib.* 2. *de occultis na-
turæ miraculis. cap.* 21. tradit hiſce verbis: *Mulieres, vbi vino
aſſuetæ ſunt, ad prodigium vſque bibaces ſiunt, diuque ſubſiſtunt,
antequam temulentiæ ſuccumbant. Experientia inter Germanos do-
ctum eſt; nam aliquæ viros longè ſuperant bibendo, cùm vini copia,
tum vini diuturnitate*. Ita Lemnius poſt Ariſtotelem *lib. de ebrieta-
te*, Plutarchum 3. *ſympoſ.* & alios apud Tiraquell. *de lege connu-
biali* 9. adferentes hanc rationem, quòd mulieres ſint frigidiores,
& humidiores viris, ideoque faciliùs vinum domant.
℞ Illam tam prodigioſam libidinem græcandi eſſe adeò pro- 57
pudioſam vniuerſis alijs eiuſdem loci mulieribus, eſſeque argu-
mento tam detritæ frontis, atque animi ad non mediocria flagi-
tia proni, aut etiam parati, vt damnaturus non ſuerim nimiæ ſe-
ueritatis maritos illos tres, ſi domum reduces adeò enormem hel-
luationem quadrimeſtri, quā vini per vnum, alterumve annum
ſubtractione mulctaſſent, nullo nobilitatis, aut ignobilitatis
reſpectu. Vt valde diuturnam à vino abſtinentiam indicat confeſ- 58
ſarius non ſim auctor, quia fruſtra erit; ſicut & fruſtra fuiſſet, ſi
induxiſſet confeſſarius ijs quaternis potatoribus, ternisve potatri-
cibus, in quos exarſit irā, & ex temulentiæ odio pluſquam Va-
tiniano orta

IRA LESSIANA.

F*Vit enim aliquando, at inſignem quatuor ruſticanorum hominum
inſolentium narratione cognoſceret Leſſius; qui inexplebili in-
temperantia centum cereuiſiæ pocula eo tempore exhauſerant, quo ab
oriente in occidentem ſol commigraſſet. Idem etiam factitas à tribus
mulierculis paris temporis ſpatio agitatum. Quæ res eam turpitudi-
nem, flagitiumque Leſſio, ſobrietatis ſeuero iudice continere viſa
eſt, ut liquido iterum, tertioque pronuntiarit, ſeptem illos helluo-
nes, mala cruce digniſſimos videri.*
Sic loquitur, ſic teſtatur Thomas Courtuis in vita Leſſiana *cap.* 60
17. *n.* 108. cuius, vtpote iuris vtriuſque Licentiati iudicium de
hac Leſſiana capitali ſententia non grauarer huc transferre, ſi ex-
preſſiſſet ipſe; at non expreſſit; non foret mihi operoſum, ra-
tionibus non planè contemnendis propugnare, oppugnareque
hanc ſingularem ſeueritatem, ſed prudens ad alia tranſeo.
Quæres VI. *An peccet, qui aliquam mulierem eſſe meretricem ſuſ- 61
picatur, vel etiam iudicat ea ſola de cauſa, quòd ſciat eſſe vino-
lentam?*
Ratio negandi talem peccare eſt, quia author Operis imper-
fecti in Matthæum *homil.* 1. quæ longiſſima eſt, ſub finem expreſ-
sè ita loquitur: *Omnis mulier, quæ vinolenta eſt, & comeſſatrix,
etiam meretrix eſt*. Accedunt ea, quæ de ebrioſorum ſalacitate
ex SS. PP. alijſque retuli *cap.* 10. *ſect.* 9. & *cap.* 19. *ſect.* 2. quæ in
muliere ebria longè magis locum habent, cùm & mulieres eſſe
ad libidinem proniores viris, cenſeant multi, & vino captæ poſ-
ſint minus, quàm viri reſiſtere tentationibus. S. Thom. relatus
hoc ipſo cap. *num.* 3.
℞. I. De Germana muliere coniugata tale quid ſuſpicari, vel 62
iudicare, eſt temerarium. Ratio eſt, quia ſatis conſtat, pleraſ-
que illarum, quæ & vino, & comeſſationibus immodicè, im-
probeque indulgent, attamen ſeruare fidem coniugalem, partim
quia adulterium vehementer horreant Germanæ mulieres, partim
quia non ita ſollicitantur ab alienis. Certè vix tertius, aut quar-
tus quiſque Nobilis, & opifex Germanus tale quid de ſua vinolen-
ta vxore iudicat; & abſque dubio tanquam calumniator punire-
tur à iudice is, qui ex ſola ebrioſitate alicuius maritatæ præſume-
ret, palamque diceret, eſſe adulteram; repelleretur quoque
vir, qui vxorem ebrioſam vellet dimittere, contendens eſſe hoc
ipſo adulteram. Atqui præſumptione fori externi ſtandum eſt in
foro interno, quando non conſtat de contraria veritate. San-
chez *lib.* 5. *de matrim. diſp.* 13. *n.* 15.
II. Quiſ de puella, vel vidua Germana ſcythiſſante, vt cum 63
Herodoro apud Tiraquellum *in Alex. ab Alex. lib.* 5. *gen. c.* 21. lo-
quar, id ſuſpicaretur, quod proponit quæſtio, non cenſendus
eſſet ſuſpicari temerè. Ratio eſt, quia qui probabili ratione du-
ctus ſuſpicatur malum de altero, non peccat peccato ſuſpicionis
temo-

temerariæ. S. Thom. 2.2.q.60.art.3.eiuſque interpretes: atqui talis duceretur ratione probabili, ſcilicet auctoritate tam multorum grauiſſimorum virorum, quos nominaui cit. cap.10.& 19.

64 III. Satis tamen probabile eſt, peccaturum grauiter, qui de iſtis propriè iudicaret, ſeu firmam, definitiuamq; ſententiam, vt cum Gloſſ. allegata à S. Thom. loc. citat. loquar, ferret, eas eſſe meretriculas. Rationem peto ex n. 62.

65 IV. Qui verò de Galla, Itala, Hiſpana aliquâ puella, vidua, coniugata poculis virili more indulgere ſolita pronuntiaret, eam eſſe proſtitutæ pudicitiæ, non peccaret; quia prudenter iudicaret, non enim ſolent Gallæ, Hiſpanæ, Italæ niſi ſint frontis deterrimæ, & planè filiæ Belial, vt vocat Anna 1. Reg. 1. ad temulentiam plenam, vel ſemiplenam vſque bacchari. Et quia fortè Græcanicæ mulieres, inter quas ſcripſit (niſi tamen latinè ſcripſit, vt ſuſpicatur Eraſmus) Auctor Operis imperf. erant eius genij, cuius Hiſpanæ, Italæ, Gallæ, idcirco potuit, ſeu ſine omni hyperbole, ſeu cum modica ſcribere de iis, quod ſcripſit, & earum ingenio metiri Palæſtinas, de quibus ipſe diſſerit.

X. 3.

SOLENNI FORMVLA.

CAPVT XLIV.

An repelli poſſit vxor ebrioſa.

S V M M A R I V M.

An maritus poſſit facere diuortium ab vxore ebrioſa? 1.
Quid ſi ebria adducat virum in diſcrimen vitæ, aut fortunarum? 2.
Quid ſi ſua temulentia impediat conceptionem prolis? 3.
Quid ſi ipſemet maritus ſit ebrioſus quoque? 6.

1 QVæritur hic. *An vir, cui obtigit vxor in Bacchum nimium quantùm prona, & proinde non rarò inebriari ſolita, poſſit eam à ſe repellere, ſeu ab ea diſcedere?*

Reſp. I. Sola formaliter ebrietas, vel ebrioſitas non dat eiuſmodi cauſam ſufficientem. Etenim vxor, & vir ſunt pares in iure coniugij, nominatim cohabitationis. Layman. *lib. 5. tr. 10. p. 3. cap. 2. num. 5.* ex communi. Ergo ſicut non licet vxori à viro integrè diuertere ob eius præcisè ebrioſitatem *Suprà cap. 35. n. 25.* ita neque viro ab vxore ob huius beſtialem bibacitatem.

2 II. Si tamen, dum eſt ebria, adducat maritum in diſcrimen vitæ, aut alterius grauis mali, nec compeſci poſſit à viro, eam meritò res ſuas ſibi habere dicet, iubebitque maritus, donec ipſa reſipiſcat. Ita ſingulariter notat Sanchez *de matr. lib. 10. diſp. 18. n. 18.* Ratio eſt, quia, vt dixi, vir, & vxor ſunt pares in iure cohabitandi, & mutuò adhærendi. Atque adeò vtetur hoc iure maritus, quando vxor ebrioſa dilapidat bona ipſius *Suprà cap. 35. n. 20.* vel quando eſt in cauſa, vt maritus non poſſit nanciſci, aut ſeruare bonos famulos, bonas ancillas.

3 III. Id ipſum iure faciet maritus, quando ſolet vxor in temulentia valdè grauiter verberare liberos. Ratio petitur ex dictis *cit. cap. 35. n. 7.* Et quidni hoc ipſum aſſeramus tunc, cùm iudicant medici, vxoris ebrioſitatem eſſe in cauſa, vt vel ipſa non concipiat, vel immaturos partus effundat? In primis enim clarum eſſe videtur, vtrum non teneri reddere ipſi debitum; partim quia ſi poteſt debitum negari ad vitandum magnum damnum in bonis fortunæ, vt vidimus *cap. 35. n. 9.* quidni multò magis ad vitandum tale damnum prolis? Partim quia cum prolis generatio ſit primarius finis matrimonij, copulæque coniugalis. S. Auguſtinus *de bono coniug. cap. 6.* hoc ipſo, quòd vnus coniugum culpa ſua reddit, & reddere pergit ſe impotentem ad prolem generandam, amittit ius exigendi ab altero vſuram corporis; ſicuti & is, qui reddit ſe impotentem ad reddendum debitum.

4 Cõfirmatur, quia cùm talis coniux nõ poſſit exigere debitũ ex intentione generandi prolem, quandoquidem impoſſibilium nulla eſt voluntas *l. ea quæ dari ff. de reg. iur.* cadente hac intentione tanquam principali, & primaria, videtur etiam cadere ius ad finem acceſſorium, & ſecundarium, qui eſt euitatio fornicationis. Saltem tanquam remedio correctionis poſſet vti hac debiti negatione maritus, iuxta dicta *cap. 33. num. 39.*

5 Iam verò, ſi de ſeparatione quoad tectum ſermo ſit, poteſt ea inſcipi ex intentione corrigendi ebrioſam vxorem, iuxta dicta *cit. num. 39.* An autem, & quomodo ad vtramque hanc ſeparationem requiratur ſententia iudicis, deduces ex dictis *cap. 35.*

V. Frequens temulentia vxoris tam probroſa, moleſta, noxia eſt marito, reique familiaris adminiſtrationi, vt videatur hac ſola ratione, tametſi incommoda priùs enumerata abſint, dare marito ſobrioſius petendi facultatem diuertendi ab illa, donec ſe emendet. Ratio eſt, quia vxori fas eſt, diuertere à marito grauibus moleſtiis animi, corporis, aut fortunarum ipſam afficere pergente, nec deſiſtere volente. *Suprà cap. 35.* Ergo id ipſum fas e marito, quem vxor ſua frequente temulentia ad triſtitiam, iram, imprecationes incitat, augendo curas domeſticas, eaſque, vt ſit à talibus, negligendo. Dixi autem: *Marito ſobrio*: quia ſi & ipſe quotidie ferè oppleat ſe mero, fruſtra exiget ſobrietatem ab vxore, vt probaui *cap. precedente n. 49.* 6

Cæterùm etſi ſolennis illa formula diuortij, quæ allata eſt in ipſa Canonica Accuſatione, videtur non fuiſſe in vſu apud Veteres, niſi quando vxores in perpetuum, & abſolutè repudiabantur, ſicuti colliges ex *l. 2. ff. de diuort.* vbi ea refertur, attamen non incongruè fuit ea vſus parens Elpidiæ, quandoquidem ſaltem ſub conditione non ſequentis emendationis, poteſt vxor iuberi habere ſibi in perpetuum res ſuas. 7

Y. 3.

SPRETA SACRATISSIMORVM DIERVM RELIGIONE.

CAPVT XLV.

De inebriantibus ſe feſto die.

SECTIO I.

Creber, & damnabilis mos inebriandi ſe feſto die.

S V M M A R I V M.

Sententia S. Auguſtini de inebriantibus ſe die feſto. 1.
An potantes ad ebrietatem die feſto peccent grauiùs, quàm aliàs? 7.
Sitne verum, quod omne peccatum mortale patratum die feſto ſit grauiùs, quam aliàs? 7. & 8.
Ebrietas prohibetur lege digeſtiua peculiariter die feſto. 9.
Aliqui Sancti Doctores cenſuerunt, culpam mortalem aggrauari mortaliter, vel venialiter feſto die 15.
Iis eſt adhærendum quoad venialem circumſtantiam 15.
An quando ebrietas hodierna eſt in cauſa, vt negligatur auditio verbi Diuini, aggrauetur eo neglectu mortaliter ebrietas? 18.
An imitandus parochus, qui minabatur priuationem ſepulturæ non accedentibus ſuam concionem? 21.
Sepultura ſacra non eſt quis priuandus, niſi in caſibus iure expreſſis? 22.
Concilium Tridentinum non præcipit, vt audiatur concio in Eccleſia parochiali: 26.
Nequit anathemate feriri à parocho negligens concionem parochialem. 28.
Parocho non competit iuriſdictio externa 29.
Nec ipſe Epiſcopus poteſt excommunicare negligentes concionem parochialem. 30.
Refertur decretum Congregationis. 30.
Priuilegia Regularium obſtant volentibus parochianos cogere ad concionem parochialem. 31. & 34.
Et conſuetudo vniuerſalis 32.
Nihilominus tamen hortandi parochiani vt frequentent. 33.
An parochus contrahens per intemperantiam morbum, qui impedit concionem, admittat duplex peccatum mortale? 35.
Pœna ſtatuta in Curatores animarum negligentes tribus menſibus officia ſua. 37.
An toto vno menſe omittens concionari peccet mortaliter? 38.

An

An qui peccauit mortaliter per neglectum concionis toto vno menſe, rec ſum delinquat mortaliter omni die, quo negligit? 40.

Debita communitatibus ex officia debentur ex iuſtitia 43.

1 AVthor ſermonum *ad Fratres in eremo*, qui malè adſcribuntur Auguſtino, ita conqueritur *ſerm.* 33 *O quam plures ſunt ex vobis, qui plus tabernam die feſto viſitant, quàm templum peiùs corpus reficiunt, quam animam, priùs ſequuntur Dæmonem, quàm Deum. O fideles non fideles! quid vobis cum vino? nunquid vinum factum eſt, vt deficiatis maledicentes nomen Domini?*

2 Fridericus verò Fornerus *lib. 9. de temulentia malo, cap.* 33. ſic loquitur, & teſtatur: *Peſtifera inter Germanos iam dudum viguit conſuetudo, vt ſi ulle alio totius anni die prophano in feſto cerè, potationibus impigre vacent, quaſi hi potiſſimùm Baccho ſacri forent, ac dicati.* Vera ſcripſiſſe Fornerum teſtantur popinæ.

3 Quæres itaque I. *Vtrùm ij, qui die feſto potant ad ebrietatem vſque, delinquant grauius, quam ſi id facerent die prophano?*

Reſp. I. Si ſe inebrient illo ipſo tempore, quo fit vltimum Sacrum, cùm nulli antè interfuerint, peccant mortaliter etiam contra præceptum de audiendo Sacro. Ratio eſt, quia abſque legitima cauſa omittunt impletionem præcepti obligantis ad mortale. Confirmatur ex reſp. ſeq.

4 Reſp. enim II. Id ipſum peccatum admittunt, ſi ſe inebrient aliquot horis ante vltimum Sacrum, poſito, quòd ſciant, ebrietatem non depulſum iri ante illud Sacrum. Ratio eſt, quia præceptum ad aliquam actionem obligans, obligat conſequenter, ne eo ipſo die, quo implendum eſſet, ponatur impedimentum obſtans eius executioni, vt declaraui *cap. 27. num. 84. & ſeqq.*

5 III. Qui ſine neglectu Sacri potitat in taberna tempore diuini officij, peccat mortaliter, ſi inde oriatur ſcandalum, quod valde frequens, & probabile eſſe ſolet, præcipuè quando dictæ

6 potationes fiunt cum clamoribus, vel cantu. Sic loquitur, & iudicat Bartholdus Berteau *in Directione Confeſſar. in 3. precept. Decal. p. 3.* intelligendus de graui ſcandalo; quod quidem in Gallia, vbi ipſe ſcripſit, & vbi acceſſus ad tabernas vetitus eſt lege regia, ſicut notaui *cap. 11. e. 13.* faciliùs, quàm in Germania contingere poteſt.

7 IV. Tametſi Alenſis, Abulenſis, Bonauentura, Antoninus, Medina, & alij plures apud Suarez *tom. 1. de Religione lib. 2. de feſtis, cap. 18.* fauente S. Auguſtino *tract. 4. in Ioannem*, vbi ait: *Abſit fratres, vt illos dicamus obſeruare ſabbathum, qui ad luxuriam, & ebrietatem obſeruant*, generatim aſſerunt, peccatum mortale eſſe ſpecialiter in die feſto prohibitum, ex vi generalis prohibitionis operis ſeruilis, ac ſubinde omne peccatum mortale in die feſto commiſſum, præter malitiam, quam habet ex propria materia, & obiecto, habere malitiam ſacrilegij contrariam huic præcepto, ideoque illam circumſtantiam eſſe neceſſariò exprimendam in confeſſione; Quia tamen oppoſita ſententia pleroTumque omnium recentiorum Theologorum, & Canoniſtarum apud Suarez *loc. cit.* Lugonem *de pœnit. diſp. 16. n. 515.* Dicaſtillo *de pœnit. diſp. 9. n. 722. & ſeqq.* vbi fusè, & doctè, itèmque Fagundez *de præcept. Eccleſ. præcept. 1. lib. 1. cap. 9.* eſt multò probabilior ex ratione, quandoquidem abſque ſolido fundamento aſſeritur, vel præcepto de feſto obſeruando obligari nos ſpecialiter ad non peccandum eo die, vel eo ipſo, quòd feſtum ſit tempus ſanctificatum, pollui mortaliter quocunque peccatu mortali; imò illa ſententia recentiorum eſt certa ex vſu, & conſuetudine legem explicante, ſiquidem nullus pœnitens, nullus confeſſarius, nullus Superior ſequitur, aut obſeruari in praxi mandat opinionem antiquorum prædictam; idcirco, qui die feſto bacchatus eſt ad ebrietatem vſque, non contraxit ratione feſti præcisè vllam peculiarem malitiam mortalem.

8

9 Et hoc ipſum eſt verum etiam in hac Diœceſi Conſtantienſi, in cuius Synodi *part. 1. tit. 23. num. 4. omnia opera ſecularia, & alia illicita, vt ſunt comeſſationes, ebrietates, & alia ſimilia interdicuntur omnibus, & ſingulis.* Sane illo 17. annorum decurſu, quo in eadem Diœceſi verſor, non obſeruaui circa hoc quidquam di-

10 uerſum à iure communi. Hinc rectè, & ad propoſitum noſtrum, ſic loquitur Palaus *tract. 9. p. 9. num. 5.* Non peccas (mortaliter) aduerſus præceptum de feſto obſeruando, tametſi totum diem feſtiuum in ludis, comeſſationibus, & ebrietatibus conſumas, modò rem ſacram audias, & ab opere ſeruili abſtineas.) Conſentit P. Dicaſtillo *loc. cit. n. 729.*

11 V. Suarez *loc. cit. num. 14.* poſt Nauarr. Sotum, & Victoriam exiſtimat, omne peccatum mortale, & veniale feſto die patratum, habere maiorem quandam deformitatem cum recta ratione, quàm patratum die prophano, eò quòd prudentia, & recta ratio hanc quoque circumſtantiam ponderet, ac proinde cuiuſque peccati

12 malitiam augeri intra ſuam ſpeciem. Idem Suarez *loc. cit. num. 6. iunct. lib. 3. de conſecrat. debitis locis. cap. 3. num. 8.* ac Lugo *cit. diſp. 16. num. 529.* exiſtimant, omne peccatum mortale commiſſum die

13 feſtiuo, eſſe aliquantu grauiùs, quàm ſi alio die admitteretur. Adferunt hanc rationem, quòd ſicut perſona ſacra, & locus ſacer aggrauat omne peccatum mortale, quod ab illa, vel in hoc committitur, quia ſcilicet, quemadmodum per quolibet peccatum mortale à ſacra perſona admiſſum prophanatur ſacra perſona, vti & locus ſacer, ſi in loco ſacro patretur, ita etiam per quòdlibet mortale commiſſum die feſto, prophanetur dies Deo ſacra, ideoque contrahatur malitia ſacrilegij venialis.

Verùm & paritatem rationis negat Dicaſtillo *num. 725.* & Paulus *loc. cit.* non ſolùm abſolutè aſſerit, prauas actiones non eſſe magis in die feſto, quàm in profeſto prohibitas, ſed etiam expreſsè negat, peccari etiam venialiter contra religionem feſti, ſi die feſto committantur peccata mortalia. 14

Ego verò propter reuerentiam debitam SS. Auguſtino, tum *loc. cit.* tum *li. de decem chord. c. 13.* Thom. 2. 2. *q. 122. ar. 4.* Bonauenturæ, Antonino, atque alijs ferè omnibus, ac neotericis docentibus, culpam mortalem aggrauari vel mortaliter, vel ſaltem venialiter per circumſtantiam feſti, exiſtimo dicendum, feſtorum obſeruationem eſſe, & fuiſſe ſemper in Eccleſia Dei ita receptam, vt ſaltem ſub veniali peculiari peccato fuerint fideles obſtricti ad vitandum quodlibet mortale, ſaltem externum. Atque id quidem conformiter tum *cap. 1. de feriis*, ibi: *ab omni illicito opere abſtinere*; tum rationi prudentiæ naturalis, ſicut paulò antè ex Nauarro retuli, itemque feſtiui, ſacrique diei iuxta mentem Suarezij indicatam *num. 12.* tum valde potenti motiuo retrahendi à peccato, cui motiuo dum non paret peccator, oſtendit maiorem obfirmationem in malo, vt optimè notat Dicaſtil *loc. c. n. 276.* qui Dicaſtillo, vti & Suarez *ci. c. 18. n. 17.* videndi ſunt pro reſponſione ad authoritates SS. PP. ſicuti & Eſcobar in Theologia Morali *li. 30. problem. 7e.* docens, illam aggrauationem eſſe intra eamdem ſpeciem malis operis, non autem contra religionem per ſe loquendo. 15 16

VI. Qui vno, aut pluribus diebus ante feſtum contrahit ex intemperante potu podagram, aut aliam ægritudinem ipſum die feſto impedituram ab auditione Sacri, licet præuiderit hoc impedimentum, non tamen idcirco deliquit aduerſus religionem feſti. Sic ſentiunt Suarez, Bonacina, Dicaſtillo relati *cap. 27. n. 31.* & à nobis approbati *ibid. n. 35.* 17

Quæritur, II. *An quando ebrietas hodierna eſt in cauſa, vt negligatur auditio verbi diuini, aggrauetur eo neglectu mortaliter ebrietas?* 18

Reſp. Per ſe loquendo non aggrauatur mortaliter. Probatur in primis ex conſuetudine receptiſſima bonorum æquè, ac malorum: Deinde nullum præceptum extat, quod in rigore, ac per ſe obliget ad concionem audiendam die feſto Suarez *cit. lib. 2. de feſtis, cap. 16. n. 6.* Bonacina *in 3. præcept. Decal. ſeu diſp. 5. de leg. q. vnic. p. 2. n. 27.* atqui quod nullo iure ſancitur, id nos aſſerere non debemus. *cap. 2. de tranſl. Epiſc. §. ſed neque in fin.* Nauarr. de horis Canonicis *cap. 10. n. 11.* 19

Ad auctoritates in contrarium ſolitas adferri ex Prouincial. Concil. Carthag. IV. ex *c. ſacerdote, & cap. omnes fideles, de conſecrat. diſt. 1.* ex S. Auguſt. relato *cap. interrogo 1. q. 1.* & deniq; ex cap. *inter cæteros de officio ordin.* rectè reſpondent Suarez, & Bonacina. 20

Hinc non eſt imitandus ille Parochus iam pridem vita functus, qui minatus eſt ſuis parochianis priuationem Viatici, & ſepulturæ, ſi in poſterum accederent conciones Regularium cum neglectu parochialis. Ne ſepulturâ quidem ſacra priuandus eſt quiſquam fidelis, niſi ob caſus in iure expreſſos. *cap. nullus*, iuncta Gloſſ. *cauſ. 13. q. 2.* & *c. Eccleſiam. 2. de conſecratione diſt. 2.* Laymannus *lib. 3. tra. 5. cap. vltimo num. 10.* ex communi; quantò minùs eſt quis priuandus ſacro Viatico? At quonam ius vetat, loco Sacro tumulari eos, qui conciones non audiunt in ſuis parochijs, ſed in alienis? Nullum ſane vel verbulo quidquam tale indicat. 21 22

Dices fortè I. *Omnes, qui in peccato mortali decedit, priuandus eſt ſepulturà ſacra.* Laym. *loc. cit. n. 12.* atqui tales decedunt in peccato mortali. 23

Reſp. I. de aſſumpti veritate nos viſuros *cap. 50.* II. Subſumptum eſſe alienum à vero, cùm nemo per ſe loquendo ſub mortali teneatur intereſſe concioni parochiali. 24

Dices fortè II. in Concil. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 4. de reform.* expreſsè ſtatui: *Moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri vnumquemque parochiæ ſuæ intereſſe, vbi commodè fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei.* 25

Reſp. Hoc ipſo, quòd Concilium addat, *vbi commodè fieri poteſt*, ſatis indicat, à ſe non iniungi grauem obligationem. 26

Dices fortè III. eſſe quibuſdam locis receptum, vt excommunicentur, qui nolunt intereſſe ſuæ parochiæ feſtis diebus. 27

Reſp. I. Non poſſunt tales anathemate feriri à parochis per ſe loquendo, tum quia excommunicatio non poteſt ferri, niſi ob peccatum *c. nemo Epiſcoporum. c. nullus ſacerdotum. 11. q. 3.* Tum quia parochis per ſe loquendo non competit ius feriendi quemquam gladio excommunicationis, cùm non habeant iuriſdictionem in foro externo. Doctores *in materia de cenſuris*, nominatim Suarez, Filliucius, Laymannus, Bonacina; tum denique, quia ne ab ipſo quidem Epiſcopo poſſunt excommunicari, vt mox dicam. 28 29

Reſp. enim II. Ne quidem Epiſcopus poteſt anathema dicere illis, qui non audiunt feſtis diebus concionem in ſuis parochijs. 30

Ratio,

Ratio præter indicatas eſt hæc, quia Zerola Epiſcopus *in praxi Epiſcoporum part. 1. verb. parochia* . §. 3. refert verba formalia ſacræ Congregationis, quæ iuſſu Papæ reprehendit Epiſcopum Calaritanum, quòd *anathematis pœna propoſita cogeret populum ſuum, Dominicis, & maioribus diebus feſtiuis frequentare ſuas parochias, quòd ſuæ Sanctitati durius uiſum ſit, quàm præſcriptum ſit à ſacro Concilio, quod præſcribit, ea de re populum tantùm moneri debere.* Vide etiam Barboſam *in cit. cap. 4. Trident. n. 17.*

31 Hinc infer, Gaugericum *in ſumma Caietani*, & Marchantium *in Candelabro myſtico* fruſtra contendere, parochianos obligari ad Miſſas, & conciones audiendas in ſuis parochijs. Licèt quippè fuerit hæc opinio aliquando probabilis, iam tamen nihil habet (ſpectatis priuilegijs Regularium) probabilitatis. I. quia Pax Iordanus Elucubratioo. *part. 1. lib. 4. tit. 1. n. 144.* poſt alios, refert priuilegium Leonis X. declarantis, fideles ſatisfacere ſuæ obligationi, ſi Dominicis, feſtiuiſque diebus Miſſam audiant in Eccleſijs Ordinum Mendicantium. Simile priuilegium, ſeu declarationem ſpeciatim pro Eccleſijs Societatis IESV etiam in ordine ad conciones impertijt Paulus III. vt videre eſt in bulla, quæ incipit: *Licet debitum*, quam vtramque bullam pro diminuenda lite Duaci orta confirmauit Clem. VIII. vt videre eſt apud Herm. Buſenbaum *in Medulla Theol. moral. lib. 3. tr. 3. dub. 4.* viſum à me poſt hæc ſcripta.

32 II. Quia idem Iordanus Epiſcopus *loc. cit.* teſtatur expreſsè, hanc eſſe *vniuerſalem conſuetudinem Orbis, & Vrbis, ut eſt notiſſimum*. Hanc autem conſuetudinem eſſe legitimam, negabit nullus gnarus conditionum, quas ad legitimandam conſuetudinem requirunt iura, ac Doctores. Et ob hanc conſuetudinem, præcipue iunctis priuilegijs, iudico, prædictam opinionem Marchantij eſſe nunc practicè improbabilem. Vide Cardinal. de Lugo *tom. 2. in 3. part. diſp. 21. ſect. 1. num. 1.* Barboſam *de offic. & pot. parochi part. 1. cap. 11. num. 15.* & maximè Buſenbaum ſolidè reſpondentem ad rationes Marchantij.

33 Nihilominus tamen perſiſto in eo meo ſenſu, quem dilucidè expreſſi in Tom. priore, ſeu Experientijs *tr. 5. Caſ. 5. n. 166. & ſeqq.* videlicet eſſe hoc tempore, quo videmus, parochiales Eccleſias eſſe per Dei gratiam inſtructas verbi diuini prædicatoribus perquam idoneis, valdè conſonum rationi, ac mutuæ charitati, vt concionatores, & confeſſarij, data occaſione, commonefaciant ſuos de accedenda concione parochiali, ſi forte alicubi appareat nimia hæc licentia, oſtenſaque DD. Parochorum.

34 His addo ob argumenti, ſeu obiecti connexionem, eſſe à B. Pio V. in Bulla *etſi Mendicantium* id gratiæ conceſſum Mendicantibus Ordinibus, vt qui diebus feſtiuis, & Dominicis interſunt Miſſis, & diuinis officijs in eorum Eccleſijs, hęc & illa audiendo cenſeatur ſatisfeciſſe præcepto Eccleſiæ: *nec poſſint deſuper moleſtari per locorũ Ordinarios ſeu Rectores Eccleſiarum*. Quia vero Gregorius XIV. conceſſit Congregationibus Sancti Bernardi, & Vrbanus VIII. atque Innocent. X. nominatim laudatiſſimæ Cõgregationi Germaniæ Superioris ſacratiſſimi Ordinis Ciſtercienſis omnes gratias, priuilegia, indulta &c. quæ eius anteceſſores impertiuerant, *cuiuſuis generis ea ſint*; alijs Ordinibus Religioſis, Mendicantes autem vtique gaudent per communicationem hac ipſa largitione, apparet, quantum etiam in re iſta Mendicantibus faueant poſteriores quoque Pontifices. Tres hanc in rem Bullas trium priorum Pontificum exhibet per extenſum Reuerendiſſimus D. Bernardinus Abbas Lucellenſis in Epitome Faſtorum Lucellenſium, ſub finem, & *fol. 97.* facit mentionem confirmationis Innocentianæ.

35 Quæres III. *An parochus, qui per ebrietatem contrahit morbum, impedientem ab habenda concione die feſto, delinquat mortaliter præuiſo illo impedimento?*

36 Reſp. I. Si rarò impeditur, non peccat mortaliter, quia parochus non delinquit lethifere omittendo rarò concionem. Suarez *cit. lib. 2. de feſtis. cap. 18. num. 7.* Licèt enim Trident. Concil. *ſeſſ. 5. cap. 3.* ſtatuat, vt curam animarum habentes diebus ſaltem dominicis, & feſtis ſolennioribus plebes ſibi commiſſas paſcant verbis ſalutaribus, & *ſeſſ. 24. cap. 7. de reform.* idipſum ferè reperatur, rectè tamen obſeruat Suarez *lib. 2. de feſtis, loc. cit.* id ſtatutum non obligare cum tanto rigore.

37 II. Si crebrò omittat ob morbum ebrietate cauſatum, videtur delinquere mortaliter aduerſus ſanctionem Tridentini Concil. *cit. ſeſſ. 5. cap. 2.* Ratio eſt, quia ibi ſtatuitur, vt qui curam animarum habentes moniti, trium menſium ſpatio defuerint muneri, de quo *n. præced.* loquitur Concilium, per Cenſuras Eccleſiaſticas cogantur. Et exiſtimat Bonacina *loc. cit. n. 35.* ad contrahendam hanc culpam ſufficere, ſi quis vno integro menſe continuo,

38 vel totius anni duobus, tribuſve menſibus id omittat. Ego cenſeo, ſpectandam cuiuſque Diœceſis conſuetudinem à pijs, diligentibuſque parochis obſeruari ſolitam. Synodi Salisburgenſis, Pragenſis, Conſtantienſis *p. 1. tit. 18.* nihil peculiare hic determinant; Quanquam in eadem Diœceſi Conſtantienſi ſatis viget

39 illa conſtitutio Tridentini, & in Bauaria etiam idcirco, quia Principis mandato fit, vt conſiliarij Regiminum, ſeu ſupremarum Curiarum interſint concionibus parochialibus.

Quia verò Bonacin. *l. c. n. 32.* tradit, eſſe probabile, illũ parochum, 40
qui omiſit culpabiliter concionẽ per mẽſes duos, vel tres, toties deinde peccare mortaliter, quoties vel vnam omittit, idcirco ex eius ſententia dicendũ erit, ab illo parocho, qui per duos menſes culpabiliter non eſt concionatus, incurri reatum delicti mortalis, ſi proximo die ſabbati poſt illos tres menſes ſe inebriet, præuidens non habiturum ſe poſtridie tempus vllum pro paranda concione, & ſic coactum iri eam intermittere.

Nec obeſt, quod *c. 27. n. 41.* docuerimus, quoties non conſtat poſitiuè, eſſe communem ſenſum fidelium, quòd hæc, aut illa lex in particulari obliget ad non ponenda pridie inſtantis executionis impedimenta, toties cenſendum eſſe, non adeſſe eiuſmodi obligationem. Etenim dico, ſatis conſtare, eſſe ſenſum fidelium, quòd parochus grauiter peccet, qui pridie feſti per diſceſſum ad alium locum, vel per aliam actionem indifferentem, & multò magis per malam, reddit ſe ineptum ad Sacrum, & alia officia, quæ communitati poſtridie præſtare deberet ex officio, præſtanda. Ratio eſt, quia quæ communitatibus debentur ex officio, induunt rationem quandam debitorum ex iuſtitia; atqui tenemur nos non reddere ineptos ad horum impletionem, vt declaraui *cit. c. 27. n. 49.* & nominatim de negligente conciones ratione morbi ex ebrietate nati, iam ex parte tractaui *cap. 10. ſect. 6.* 41 42 43

SECTIO II.

An negligens ex ebrietate Veſperas die feſto, peccet mortaliter, & an teneatur præuenire? Et ratione huius proponitur nouum, ac ſubtile dubium de tempore Horarum Canonicarum.

SVMMARIVM.

An, & quatenus peccetur ſe inebriando cum periculo negligendi Veſperas feſto die? 44. & 45.

Quid ſingulariter ſentiendum de Canonicis? 46.

An Clericus Breuiario adſtrictus peccet venialiter, ſi præuidens, ſe fore poſt meridiem ineptum, propter temulentiam, ad dicendas Veſperas, recitet illas ante prandium? 48. & ſeqq.

Adfertur nouum, & difficile argumentum contra præuenientium culpam. 52 & ſeqq.

Reſpondetur ad illud 55.

Probatur, peccare venialiter, qui ante meridiem recitat abſque rationabili cauſa, Veſperas, & Completorium. 56. & ſeqq.

Quod poteſt lege ſtatui, poteſt & conſuetudine. 69.

Recitans ante meridiem Veſperas cum intentione non repetendi horis præſcriptis peccat contra præceptum negatiuum, non contra affirmatiuum. 74.

An teneatur repetere poſt meridiem Veſperas is, qui ante recitauit abſque rationabili cauſa? 77.

An poſſit hæc obligatio urgeri probabiliter? 87.

QVæres I. *An laici committant duplex peccatum, ſi die feſto ſe inebrient, cum periculo negligendi Veſperas?* 44

Reſp. I. Per ſe loquendo negatiuè. Etenim reddere ſe inhabilem ad obeundum opus non præſcriptum, vacat culpa, Suarez *lib. 2. de feſtis, c. 18. n. 10.* atqui intereſſe Veſperis feſto die, non eſt opus præſcriptum, aut præceptum, ſed planè arbitrarium.

II. Si quis ratione ſtipendij obligetur Veſperas cantare, facilè 45
fieri poteſt, vt admittat duplex peccatum; ſi videlicet aut propter illius vnius abſentiam oporteat die feſto omittere Veſperas, ſicuti de Canonico Cathedrali, & Collegiato, cuius culpa omittitur Offi- 46
cium canonicum in choro, tradit ex communi Suarez *to. 2. de relig. lib. 4. de hor. canon. c. 13. num 1. & ſeqq.* aut ſi crebrò abſit, eſto eius abſentia non turbet chorum. Ratio eſt, quia peccat grauiter contra iuſtitiam ex innominato contractu: *do ut facias*; ſi videlicet habet ſtipendium competens.

Quia verò viceuerſa non videtur peccare grauiter contra iuſti- 47
tiam, ſemel, iterumve negligendo intra dimidium annum, aut etiã intra menſẽ, ſi nõ magnũ ſalariũ pẽdatur, idcirco, vt ſic nõ delinquit mortaliter, ſi diũ deberet cãtare in choro, ſtudeat calicibus vacuãdis.

Quæres II. *An clericus Breuiario adſtrictus delinquat, ſi præuidens, ſe die dedicationis, aut patrocinii probabiliſſimè in ſolenni conuiuio potaturum vſq; ad ebrietatẽ, recitet ante prãdiũ Veſperas, & Cõpletorium?* 48

Reſp. I. Peccat mortaliter, dum proponit accedere conuiuium cum probabiliſſimo periculo temulentiæ. Ratio eſt, quia declinandæ ſunt occaſiones proximæ peccatorum. Excipe: Niſi fortè grauis cauſa illum adigat; nam graui ex cauſa poteſt quis ſe committere moraliter certo periculo peccandi. Suprà *c. 33. n. 82.* Difficulter autẽ reperietur in propoſito cauſa ſat grauis. 49

II. Si

50 II. Si recitet ſine propoſito bibendi liberius ob iam recitatas ho-
ras, ſed tantùm idcirco, vt periculum maioris peccati, cui ſe
obnoxium eſſe videt, anteuertat, & caueat, non delinquit vllo
modo illa anticipatione. Ita expreſsè & ſingulariter de hoc ca-
ſu ſentit Laymannus *lib. 4. tract. 1. cap. 3. in fin.* Ratio eſt, quia è
duobus malis minus eligit, ſcilicet anticipationem præ omnimo-
da omiſſione. Adde, quòd ante horam orare prouidentiæ eſt,
poſt horam negligentiæ, in hora obedientiæ, inquit Hugo apud
Paludanum *in 4. diſt. 15. q. 5.*
51 III. Si ante prandium ideo recitet, vt poſſit tanto liberiùs, eſto
non vſque ad temulentiam potare, delinquit illa potatione venia-
liter. Sic ſentit idem Laymannus *ibid.* Ratio eſt, quia anteuertit
ex cauſa irrationabili tempus præſcriptum.
52 At obijcies. *Non peccat, qui pro lubitu ſummo manè omnes om-
nino Horas decurrit, etiam ſine propoſito quidquam earum poſtea re-
petendi, ergo nec iſte, de quo n. præced. locuti ſumus.*
53 Antecedens probatur; talis enim nec contra vllum affirmatiuum,
nec contra vllum negatiuum præceptum delinquit. Non contra
affirmatiuum, quia nullam actionem præceptam omittit, vt per
ſe patet; imò nec cogitat omittere præceptam; licèt quippe co-
gitet omittere poſt prandium recitationem Completorij, e. g. hæc
54 tamen non eſt præcepta illi, qui manè recitauit. Non contra ne-
gatiuum, quia non exercet vllam actionem vetitam, aut ratione
ſui, vt per ſe patet, aut ratione intentionis liberandi ſe onere re-
citandi poſt prandium; hæc enim intentio eſt licita, licitè enim
quis obit actionem de ſe bonam, qua poſita & exercita conſtitua-
tur in eo ſtatu, in quo lex ipſum non amplius obliget, ſicuti cum
P. Dicaſtillo docuimus *cap. 27. n. 58.*
55 Propter hoc ſubtile ſanè, ac difficile argumentum, ſapientiſ-
ſimus quidam Theologus editis in 4. part. eruditiſſimis volumini-
bus, quæ in hoc toto opere non ſemel allegaui, clarus in primis,
ſibi perſuaſit, & quibuſdam etiam perſuaſiſſe dicitur, non eſſe
vllum planè peccatum, dicere pro lubitu, & abſque vlla pecu-
liari cauſa rationabili omnes omnino paruas horas horis anteluca-
nis æſtate, aut hyeme.
56 Verùm pace tam ipſius, quàm eorum, qui ipſum ſequuntur exi-
ſtimo, non eſſe dandum locum huic perſuaſioni, idque propter
57 duo generalia principia. Primum eſt, quòd minimè mutanda
ſint ea, quæ interpretationem certam ſemper habuerunt *l. minimè*
58 *ff. de leg.* Alterum, quòd meminerim, me olim legere in Ariſto-
tele, non eſſe prudentis, à recepta, indubitatáque omnium
perſuaſione recedere ob argumentum, difficilem ſolutionem ad-
mittens. Atqui lex de paruis Horis recitandis habuit hactenus illam
certam interpretationem, quòd vetaret eas omnes ſummo manè
abſque rationabili cauſa dicere ſine animo repetendi, fuitque ha-
ctenus hæc indubitata perſuaſio omnium ſapientum.
59 De interpretatione certa probo, quia conſtitutionem de hiſce
horis manè vſque ad Completorium excluſiuè recitandis, quæ ha-
betur *cap. 1. de celebrat. Miſſar.* omnes Theologi, & Canoniſtæ vnà
cum Gloſſ. *ib. verb. per ſolnas*, ita interpretati ſunt, vt non niſi ex
60 rationabili cauſa, liceret eas perſoluere primo manè. De indubi-
tata omnium ſapientum perſuaſione eſt etiam res manifeſta; om-
nes quippe, quos de hac materia legi, legi autem longè plurimos,
damnant expreſsè, vel implicitè peccati ſaltem venialis eum, qui
abſque rationabili cauſa notabiliter præuenit tempus ſingulis horis
præſcriptum, vel ab Eccleſia, vel à conſuetudine. Multos hanc
in rem nominat Bonacina de horis Canonicis *diſp. 1. quæſt. 3. punct.
3. num. 4.* alios Tannerus *tom. 3. diſp. 5. quæſt. 1. num. 166.* dicens,
eſſe graue veniale
61 Confirmatur illa perſuaſio I. authoritate B. Pij V. qui, vt habetur
in Compendio noſtro *verb. Horæ Canonicæ* §. 2. veluti priuilegium
indulſit Minoribus, vt ratione itineris, aut alterius occupationis,
quando creditur, quòd maiori cum deuotione dicetur diuinum
officium, poſſit ab ijs manè recitari totum, vſque ad Completo-
62 rium incluſiue; Atqui *ſuperfluum eſt, hoc precibus poſtulare, quod
63 lege permiſſum eſt*. text. *l. 5. Cod. de theſauris*. Scio quidem, reſ-
ponderi poſſe, hoc priuilegium eſſe tantùm conceſſum ad tollen-
dos ſcrupulos, quando quis dubitaret de occupationibus, & de-
uotione, attamen videtur manifeſtè ſupponere illam communem
perſuaſionem.
64 Confirmatur II. conſuetudine, quæ & eſt optima legum inter-
pres, & habet vim obligandi. Porro conſuetudo hactenus in Ec-
cleſia ſemper viguit, vt docti, & indocti ſe accuſarent in confeſ-
ſione de peccato veniali, quando abſque rationabili cauſa recita-
65 runt manè Veſperas, & Completorium. Et hæc conſuetudo Præ-
latorum, atque inferiorum habet omnes planè conditiones, ex
quibus apud Suarez & Palaum dignoſci poteſt, aliquam conſue-
tudinem habere vim obligandi in conſcientia.
66 Neque dicas, ortam eſſe ex ignorantia inuincibili argumenti
ſuperius allati, & ideo non obligare, per ea, quæ cum alijs tra-
dit Palaus *diſp. 3. de leg. p. 2. §. 3. n. 21.*
67 In primis enim reſpondeo, eſſe valde veroſimile, hoc argumen-
tum non latuiſſe omnes; qui hactenus vixerunt, Theologos. De-
inde, eſto, latuerit omnes, attamen id nil obſtat; quia ignorantia
illius argumenti potuit eſſe non antecedens, ſed concomitans,
& proinde nil obeſſe voluntati ſe obligandi, per ea, quæ differit S.
Thom. *1. 2. q. 6. art. 8.* Siquidem ſtante cognitione prædicti argu- 68
menti potuerunt ſe nihilominus obligare ſub veniali, & mortali
ad recitandas Veſperas cum Completorio poſt meridiem; idque
duplici ratione. Primò quidem, vt qui ante meridiem dixiſſet Veſ-
peras, ea cauſa non rationabili, repetet eas poſt meridiem. Se-
cundò ita, vt peccarent quidem, qui abſque rationabili cauſa ante
prandium orarent Veſperas cum intentione non repetendi, atta-
men ita orantes non tenerentur repetere.
De primo modo, & ratione nemo dubitare poteſt; de ſecundo 69
ſic probo. Quidquid poteſt lege humana ſtatui, poteſt & conſue-
tudine. *l. ſed & ea. ff. de legib.* atqui nec methaphyſicè, nec mora-
liter implicat, quò minùs licitè, validèque Papa ferat talem legem:
*Omnes diuino officio adſtricti Veſperas dicant poſt meridiem. Excipimus
hinc ex ſpeciali gratia illos, qui horis ante meridianis illas fortè reci-
tarint. Ne tamen hac noſtra conſtitutione eludant ex inde cautelis, prohi-
bemus, ne quis Veſpertinum officium matutino tempere abſque rationa-
bili cauſa oret ex intentione non repetendi.* Certè in his verbis nulla 70
inuoluit contradictio, eorùmque tenor confirmatur inde, quòd
ſimilis lex, aut conſuetudo vigeat circa materiam ieiunij, ſiqui-
dem Eccleſia præcipiens ieiunium omnibus annum vigeſimum pri-
mum egreſſis, excipit inde fatigatos labore diurno, ita tamen, vt
ſimul vetet, ne quis die ieiunij ludrico, ſeu inutili labore ſe defati-
get ex intentione habendi ius ad cœnam, vt contra Ioannem San-
chez docent reliqui cum Diana *part. 5. tr. 10. reſol. 52.*
Dices: *Recitare manè Veſperas etiam abſque rationabili cauſa, non eſt 71
opus malum, ſed potiùs bonum; & intentio non repetendi non eſt mala, non
enim fertur in obiectum malum, nam ſupponimus, non adeſſe obligationẽ
repetendi; ergo nihil mali apparet hic.* Reſp. conceſſo anteceden- 72
te negando conſequentiam, ſiquidem datur aliquod tertium, quod
malum eſt, ſcilicet abſque rationabili cauſa recitare ex intentione
non repetendi; coniunctio horum duorum extremorum eſt mala,
quia ex ſe ipſa continet fraudem legis, licèt extrema non ſint ma-
la, ferè ſicut in Logica prohibetur, ne à diuerſis ad coniuncta fiat
argumentatio. Poſſe hanc coniunctionem vetari ab Eccleſia pro-
baui paulò antea, eſſe re ipſa interdictam, crediderunt hactenus
omnes docti, & indocti clerici. Confirmatur communis omnium 73
perſuaſio reſponſione ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ.
Dico igitur illum, qui abſque rationabili cauſa Completorium, 74
aut Veſperas exequitur manè, cum intentione non repetendi ho-
ris præſcriptis, agere contra præceptum negatiuum, prohibens
illam coniunctionem, de qua paulò antè.
Nec obſtat, quòd non peccet, qui per aliquam honeſtam actio- 75
nem intendit ponere ſe in eo ſtatu, in quo lex ipſum deſinat obli-
gare. Reſp. enim I. illam doctrinam eſſe quidem communiter ve-
ram, & admittendam, vbi non conſtat in particulari de contrario,
ſecus ſi conſtet, ſicuti hic, & in materia de ieiunio conſtare, di-
xi communi iudicio. II. illam doctrinam non rectè applicari, 76
quia nimirum is, de quo loquimur, etiam poſtquam manè percur-
rit Veſperas, tenetur ſaltem in actu primo eas repetere, ita vt po-
tiùs dicendus ſit excuſari à lege recitandi poſt prandium, quàm non
obligari illa, prout declaraui *cit. cap. 27. n. 52. & ſeqq.* III. eſſe 77
probabilem, talem etiam in actu ſecundo obligari repetere, adeo-
que nullo modo eſſe in eo ſtatu, in quo ipſum non obliget lex di-
cendi Veſperas ſub Veſperum.
Probo I. ex S. Auguſtino, cuius ſententia cap. *qui ex timore de reg. 78
iur. in 5.* refertur hiſce verbis: *Qui ex timore præceptum facit, ali-
ter, quàm debeat, facit, & ideo iam non facit.* Vbi vides pronun-
tiari, ab illo non fieri præceptum, qui aliter facit, quàm ſit præ-
ceptum; atqui ille aliter, quàm debeat, facit præceptum de Veſ-
peris recitandis, quando manè recitat, ergo non facit illud præce-
ptum, ergo tenetur repetere. Non me equidem fugit, poſſe con- 79
tra hanc regulam obijci multa, grauia, vera, ſufficit tamen, quòd
ſubminiſtret probabile argumentum pro tuenda communi, & in-
dubitata perſuaſione
Probo II. triplici inductione; tum quia certum eſt, illum, qui 80
hodie veſpere dixit Primam ſequentis diei, teneri ſequenti die re-
petere; tum quia, ſi non certum, ſaltem probabiliſſimum eſt, illum
qui communicando præuenit, abſque iuſta cauſa tempus paſchale,
obligari ad repetẽdam cõmunionẽ Paſchalẽ, vt videre eſt apud Nu-
gnum relatum, & approbatum à nobis tom. priore *tr. 6. Caſ. 3. n. 41.* 81
Tum denique, quia, qui pridie feſti ſolennis non recitauit primas
Veſperas de feſto, tenetur in ipſo feſto repetere iuxta Tañer. & alios.
Probo III. Quia opinio contraria nec authoritatem, nec ra- 82
tionem habet conuincentem. Non rationem, vt fatebitur, qui
vtramque à Bonacina allatam expenderit. Non authoritatem:
multi quippe Theologi, & Canoniſtæ, vt Nauarrus, & Lay-
mannus, Tannerus, Leſſius, Lezana, alij, ſicut non aſſerunt,
ita etiam non negant, illum teneri repetere, qui præuenit abſ-

83 quæ rationabili cauſa. Et vtique Vmbertus cenſuit teneri, quandoquidem referente Sylueſtro *verb. Hora. quæſt. 9.* cenſuit, mutationem temporis notabilem continere noxam mortalem: licèt fatear à Bonacina *loc. cit. num. 6.* expreſsè (& vtique probabilius) negari obligationem repetendi.

84 Ex quibus infero I. ſententiam damnantem peccati venialis illum, qui abſque rationabili cauſa dicit manè Veſperas cum intentione non repetendi, eſſe multis partibus probabiliorem illa, quæ

85 negat talem obligari ad repetendum. II. Si alterutra harum ſententiarum ſit neceſſariò corrigenda, corrigendam hanc ſecundam, tum quia è duobus malis minus eſt eligendum, tum quia longè credibilius eſt Bonacinam, & alios quoſdam decipi, quàm per tot ſæcula deceptos eſſe omnes Theologos, & Canoniſtas in materia quotidiana. Quapropter ſi argumento ſuperius allato ſatisfieri nequit, niſi negando ſententiam Bonacinæ, eſt animosè, & cordatè neganda.

86 Et certè prudens ratio dictat, opinionem à Prælatis Eccleſiæ, ab eorum ſubditis, & à Doctoribus pro indubitata habitam per tot ſæcula, ab eorùmque arbitrio pendentem quoad veritatem, non eſſe reuocandam in dubium propter vnicum argumentum, quod & totum nititur ſuppoſitione opinionum, ſolummodo probabilium, quæ proinde prudenter negari poſſunt, & etiam admiſſa illa ſuppoſitione, admittat ſolutionem probabilem, eſto contra ſolutionem illam poſſit etiam probabiliter replicari.

87 Non auſim tamen denegare omnem probabilitatem practicam, aut ſpeculatiuam opinioni relatæ *num.* 51. I. quia eius Autor fuit eruditione, prudentia, pietate præcellens. II. quia nititur ratione valde bona, & quam probabiliter non expenderunt priores Theologi, multò minùs Canoniſtæ, qui longiùs abſunt ab his ſpeculationibus. III. quia Paſqualigus *in deciſ. moral.* 370. expreſsè docet, quando grauis Doctor conſiderauit motiua alicuius communis opinionis, contrariam tamen vt probabilem docet, idque adferendo bonam rationem, & commodè diluendo argumenta communis, poſſe illam contrariam haberi pro probabili, eſto cenſeatur communiter improbabilis, & continere errorem, & oppoſita habeatur pro certa, vt idem præmittit *deciſ.* 349.

88 IV. Quia video, in hac ipſa materia de Horis Canonicis negari aliquid a recentioribus Theologis, quod ab omnibus ante Dominicum Sotum aſſerebatur. Etenim teſte Azor *p. 1. lib. 10. cap. 8.* omnes ad vnum Theologi, & Canoniſtæ ante Sotom damnabant peccati mortalis illum, qui ſacrum faciebat nondum recitata Prima; iam tamen poſtquam Sotus illam damnationem reuocauit in dubium, non tantùm plerique talem abſoluunt à mortali, ſed etiam Suarez *tom. 3. in 3. part. diſp. 82. ſect. 1.* cum aliis probabiliſſimè abſoluit etiam à veniali peccato, dummodo Primam non differat vlteriùs, quàm ſit permiſſum ei, qui ſacrificare non vult.

89 Similiter quidam Theologus Romanus vir perquàm eruditus, ſuis rationibus etſi non nouis, prudentibus tamen perſuaſit quibuſdam magnis, ſapientibus, doctiſſimiſque viris aliquid hactenus in Eccleſia inauditum, ſcilicet eum, qui lucratus eſt Iubilæum anni Sancti, poſſe Indulgentiam illam eiuſdem anni Sancti toties per omnem deinceps vitam rurſum comparare, quoties per contritionem redit in gratiam cum Deo. Contra quam opinionem etſi multas rationes attuli ſupra *tr. 3. cap. 49. n. 731. & ſeqq.* fortè tamen erunt ex meis lectoribus, qui eam nouam opinionem reponent in numero probabilium.

SECTIO III.

De Bulla Vrbani VIII. multa feſta abrogante ob peccata ebrietatis?

SVMMARIVM.

Enumerantur feſta, quæ Vrbanus VIII. abrogauit. 90.
Deſcribuntur verba, quibus abrogauit. 91.
Et tres cauſæ, ob quas abrogauit. 92. & 93.
Enumerantur feſta propria Germanorum 94.
Et Bulla eſt recepta in quibuſdam Diœceſibus Germaniæ, non tamen in pleriſque 96.
Epiſcopi, qui receperunt, recte fecerunt per ſe loquendo. 98.
I[illegible]icatur lucrum ceſſans occaſione feſtorum multitudinis: 100.
Et damnum inde emergens 101.
Vno feſto die multi bibunt multorum dierum labores. 103.
Depauperatio ob comeſſationes in diebus feſtis. 108.
Vna ex cauſis, cur Catholici ſint pauperiores Acatholicis eſt multitudo [illegible]ſtorum. 110.
Damnum ſpirituale eſt altera cauſa, ob quam Vrbanus [illegible] aliteris feſta. 112.
Feſtum eſt gulæ irritamentum, & luxuriæ occaſio 113. & ſeqq.
Conſultiſſimè agunt illi Ordinarii, qui ſuſtulerint è feſtis Diœceſanis tot, quot potuerint. 119.
Iidem Ordinarii ſint parciſſimi in nouis inducendis 122.
Soluitur obiectio quod mala ſequentia ex feſtis ſequantur tantùm per accidens: 124.
Et illa, quod ex feſtis ſequatur plus boni, quàm mali 126.
Et illa, quod ex dictis ſequatur, eſſe minuendas Dominicas, & alia feſta uniuerſalia: 128.
Refertur Bulla Innoc. X. abrogantis feſtiuitatem S. Dominici. 132.
Proponitur Caſus de feſto inducto ab aliqua communitate 133.
Proponitur & P. Caroli Guyeti limatum iudicium de iiſdem feſtis n. 136. *in App.*

NOtandum eſt I. Vrbanum VIII. anno 1642. edidiſſe Bullam incipientem: *Vniuerſa per orbem,* qua *motu proprio, & ex certa ſcientia, matùque deliberatione, & Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis* decreuit, ac declarauit infra ſcriptos tantùm dies pro feſtis ex præcepto colendos eſſe, videlicet Dominicos dies, feſta Circumciſionis, Epiphaniæ, Purificationis, Mathiæ, Ioſephi, Annunciationis, Philippi, & Iacobi, Inuent. S. Crucis, Ioannis Baptiſtæ, Petri, & Pauli, Iacobi, Annæ, Laurentij, Aſſumptionis, Bartholomei, Natiuitatis Deiparæ, Matthæi, Michaelis, Simonis, & Iudæ, Omnium Sanctorum, Andreæ, Thomæ, Natiuitatis Domini, Stephani, Ioannis Euangeliſtæ, Innocentium, Sylueſtri, Itemque feriarum duarum poſt Paſcha, duarum poſt Pentecoſten, Aſcenſionis Domini, Corporis Chriſti, ac poſtremò vnius Patroni Diœceſani, itemque vnius proprij Oppidi, ſi quis habeatur. 90

Ad reliquorum verò, inquit Pontifex, *dierum obſeruantiam, quos hactenus in quouis loco, ſiue ex præcepto, ſiue ex conſuetudine, ſiue ex deuotione, Chriſti fideles tanquam feſtiuos celebrarunt, nequaquam ex præcepto ipſos teneri dicta Authoritate* (Apoſtolica) *tenore præſentium perpetuò etiam decernimus, & declaramus. Mandantes propterea in virtute S. obedientiæ vniuerſis, & ſingulis Patriarchis, &c. Epiſcopis, &c. vt has præſentes literas in ſuis Diœceſibus reſpectiuè publicent, & ab omnibus eorum ſubditis ad vnguem obſeruari faciant. Non obſtantibus quibuſuis Apoſtolicis, &c. Conſtitutionibus, & ſingularum Prouinciarum, oppidorum, locorum etiam iuramento roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus etiam immemorialibus, &c.* 91

Notandum II. illius abrogationis faciendæ tres cauſas à Pontifice exprimi hiſce verbis: *Plurimorum Venerabilium Fratrum noſtrorum Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum per varias regiones conſtitutorum relatione ad Nos peruenit, multitudinem feſtorum per ſingulas eorum Diœceſes adeò creuiſſe, vt multi iam dubitare videantur, quænam ex præcepto, quæ ex libera cuiuſque voluntate ſint obſeruanda, pietatis feruore ob nimiam eorum numeroſitatem teſceſcente. Quin imò clamor pauperum frequens aſcendit ad Nos, eandem multitudinem ob quotidiani victus laboribus ſuis comparandi neceſſitatem ſibi valde damnoſam conquerentium.* 92

Et, quod ſummopere dolendum, cum magno animi mœrore didicimus, tanta ſæpe ſæpius malignatum inimicum in Sancto, vt ipſa multitudine non ad ædificationem, & ad laudandum in Eccleſiis Deum populi vtantur, ſed ad otia, vanitates, & alia frequenter abuti non reformidant; ita, vt quæ ad glorificandum diuinum Numen ſunt primitus inſtituta, temporis decurſu inimicus homo corruperit, & in magnam illius offenſionem, grandémque iacturam conuerterit animarum. 93

Notandum III. in quibuſdam Diœceſibus Germaniæ præter alias toti orbi Chriſtiano communes 29. feſtiuitates, celebrari, vt minimùm nouem alias, ſcilicet vnius ſaltem Patroni, tum Viſitationis, Præſentationis, Conceptionis Deiparæ. Item S. Georgii, Magdalenæ, Martini, Catharinæ, Nicolai. 94

His accedunt in quibuſdam Epiſcopatibus tum quoad bonam partem, tum totis, feſta Patroni ſecundarii. Item S. Sebaſtiani, Viti, Ioannis & Pauli, Antonii, alicubi quoque Marci, Lucæ, Exaltationis S. Crucis, Conuerſionis S. Pauli, feria V. in Cœna Domini, &c. Verbo tam multa, vt poſſint nominari aliquot Diœceſes, in quibus ceſſatione à labore ſeruili coluntur tredecim, quatuordecim, ſedecim, ſeptendecim dies, præter illos 29. de quibus ſuperius. 95

Notandum IV. prædictam Bullam Vrbani fuiſſe quidem acceptatam à quibuſdam Ordinariis Germaniæ, vt ab Eminentiſſimis Colonienſi, & Treuerenſi, Celſiſſimo Salisburgenſi Archiepiſcopis, aliiſque nonnullis, at à pleriſque non acceptatam. Cauſas, quibus hi moti fuere ad non recipiendam, graues fuiſſe non dubito, & proinde diuerſas ab iis, quæ mihi vltrò occurrunt: hæ enim mihi non videntur ſufficere ad id, vt ne inadæquatè qu[illegible]em admitteretur illa vtiliſſima, tamque ſeuerè ſancita ian[illegible]. Non tamen vllo modo damno factum, quia, vt dixi, rationum, quibus ii moti ſunt, momenta ignoro, aut non penetro. Et quis ego, qui tantorum Principum facta improbem in concreto, eſto contrarium probem in abſtracto? Cum præſertim & non dubitem, 96 97

quin ipſorum ſaltem aliqui ſuas difficultates propoſuerint Ponti. fici Summo, & eorum obſeruantia erga Primam Sedem ſit ſatis perfecta. Illud ſolùm hic non importunè.

98 Quæres: *Quid cenſendum de Epiſcopis illis, qui intra, & extra Germaniam receperunt Bullam Vrbani?*

Reſp. rectè feciſſe per ſe loquendo. 1. quia paruerunt æquiſſimo (vbi non obſtabant peculiares, grauéſque cauſæ) deſiderio, voluntati, ſtrictóque mandato ſui Superioris. 2. quia paruerunt ex duplici grauiſſima cauſa.

99 Prima cauſa eſt damnum temporale, quod tùm directè, tum indirectè adfert multitudo feſtorum. Intelligo autem per damnum temporale præcipue quidem lucrum ceſſans, ſimul tamen etiam damnum emergens. De lucro ceſſante res eſt perſpicua. Ille enim opifex, qui cum vno, duobus aut etiam pluribus fa-
100 mulis vno die lucraretur vnum circiter florenum Rhenanum, ſeu ſex Iulios, vnius anni decurſu perdit ob 12. 13. 14. feſta, & totidem profeſta florenos 15. aut 20. vt nil dicam de opificibus nobilioribus, itemque de architectis. Hoc damnum expreſſit ipſe Vrbanus relatus *n.* 92.

Damnum emergens tum frequentiſſimè naſcitur ex ipſo lucro
101 ceſſante, vt norunt omnes Oeconomi, & patres familias, qui experti ſunt, quánta incommoda adſerat penuria pecuniæ, cùm inſtat tempus opportunum rebus emendis, debitis expungendis, contributionis præſtandis, &c. tum ex fœni, frugum, aliarum rerum corruptione, quæ impediri potuiſſet, ſi labori ſeruili operam dare tunc licuiſſet.

102 Iam verò; ſi loquamur de damno, prorſus indirectè, & per accidens, communiter tamen, & certiſſimò ſequente, eſt illud ipſum, quod iam ſua ætate late graſſatum fuiſſe teſtantur duo ſa-
103 pientiſſimi Eccleſiæ Doctores. Primus eſt S. Ambroſius *lib. de Elia, & ieiunio*, vbi de helluonibus ita ſcribit: *Vno die bibunt multorum dierum labores.* Vt proinde in eos quadret illud è Conſil. Lateran. relatum cap. *cùm Apoſtolus, de cenſib.* his verbis: *Lon-*
104 *gi temporis victum breui hora conſumit.* Alter eſt Diuus Auguſtinus cuius *in ſermone de ebrietate vitanda* hoc iudicium eſt: *Quam trium, aut quatuor dierum potuerunt rationabilem refectionem habere, vno die contendunt perdere potiùs, quam expendere.*

At, quoties, & quando? Quia ſcilicet *permulti plus tabernam die feſto viſitant, quàm templum*, vt loquitur antiquiſſimus Author ſermonum ad fratres in eremo; & *peſtifera inter Germa-*
105 *nos inoleuit iam dudum conſuetudo, vt ſi vllo alio totius anni die prophano, in feſtis certè, potationibus impigre vacent*, vt loquentem, & teſtantem ex oculari experientia audiuimus Reuerendiſ-
106 ſimum Dominum Fridericum Forneruni *ſupra n.* 2. Fit itaque longè crebèrrimè, vt quo die, ſi feſtus non fuiſſet, lucri facturus erat ſuo, ſuorúmque familiarum labore opifex aliquis vnum florenum Rhenanum, non modò illum non lucretur, ſed alium expendat in potum, perdat luſu chartarum, alearum. &c. & ſic duorum iacturam faciat, ac ſequenti die ob præcedentis crapulam ineptus ſit ad laborem.

107 Taceo morbos ſanè precioſos, quos parit temulentia; taceo ſumptus & mulctas, quas pendere debent ob iniurias verbales, & reales, adeoque vulnera illata, acceptáque in temulentia.
108 Teſtor omnes rerum peritos, an non agnoſcant, multa millia operarum diurnarum, agricolarum, opificum, qui, & quorum liberi, vxoréſque vel fame cruciantur, vel difficillimè vitam trahunt, æreque alieno oppreſſi gemunt, in eam calamitatem deuoluta eſſe occaſione feſtorum.

109 Callias Athenienſis, cùm græcando ſubſtantiam ſuam vniuerſam oblimaſſet, ideoque ne veſtem quidam reliquam haberet, quà brumale frigus arceret, hoc meritiſſimo dicterio paſſim notabatur: *Hic à vino deplumatus eſt.* Ita refert Matthias Faber *tom 2. Conc. 3. Dominica 6. poſt. Pentec.* Quàm multos vidimus, de quibus Pronunciari poterat: *Hic à vino & cereuiſia hauſtis die feſto deplumatus eſt?*

110 Vnam ex cauſis, cur Germani hæretici Catholicos ſuperent opibus, eſſe multitudinem feſtorum Catholicorum, fortè olim in valle Ioſaphat cognoſcemus. Non patrat ſemper Deus miracula, præſertim quando res ex ſe piæ inquinantur peccatis, & *quæ primitus ad honorandum Deum inſtituta ſunt, in magnam il-*
111 *lius offenſam conuertuntur*, vt loquar cum Vrbano VIII. Cuius viſcera paterna tetigit, ac commouit miſeratio liberorum, & vxorum, quos, ne ſi ſanguinem quidem ſudet, alere poteſt vilis operarius, & opifex, quando tot feſta præſcindunt occaſionem lucelli honeſti.

112 Altera cauſa, eaque grauiſſima, quæ Vrbanum ad ferendam, multos Epiſcopos ad acceptandàm abrogationem feſtorum impulit, eſt damnum ſpirituale, tantò grauiùs temporali, quanto præſtat anima corpori. Conſiſtit illud in plurimis maximis peccatis, quæ committuntur feſtiuis diebus, non committenda, ſi labori licuiſſet vacare. Hanc quoque cauſam expreſſit diſerte Pontifex, veram eſſe agnouerunt, qui Bullam eius amplexati ſunt.

113 Interrogatus olim, vt refert Maximus *ſerm.* 57. Antiſthenes, quid eſſet feſtum? Reſpondit. *Feſtum eſt gulæ irritamentum, & luxuriæ occaſio.* Addere debebat: *blaſphemiarum*; hæc enim tria peccata tam vulgaria, tam crebra ſunt diebus feſtis, vt omnes Confeſſarij, ſi interrogentur (& verò interrogari poſſunt, tum eorum teſtimonium nec in ſigilli ſacramentalis vllam iniuriam redundaturum, nec confeſſionem vllo pacto redditurum ſit odioſam) confeſſuti ſint, fore, vt multi milliones horum trium, alioſúmque ex his tribus ortorum peccatorum mortaliſſimorum omitterentur quotannis, ſi tot feſta non agitarentur. Reuera mul- 114
titudine feſtorum non ad laudandum Deum populi vtuntur, ſed ad vitia, nimis quàm frequenter abuti non reformidant teſte Pontifice.

De vitio ebrietatis iam oſtendi Paulò ſuperiùs: hoc vnum ad- 115
do: ſicuti iam olim multi Hebræorum vino ſeſe onerabant in ſolennitatibus Primitiarum, eò quod *Deuteronom.* 12. ſcriptum ſit: *Ibi epulamini coram Domino Deo veſtro*, ſicuti referente Franciſco Mendoza in 1. *Reg. cap. 1. num. 13. in fin.* tradit Abulenſis *in citat. verſ. Deuteronom.* (apud quem tamen nil tale reperio) ita Chriſtiani Catholici hodie magno numero imitãtur Hebræos, idq; tantò frequentiùs quãtò plura feſta occurrũt. De blaſphemijs planè execrã- 116
dis; quas in plena, aut ſemiplena temulentia eructant illis ipſis diebus, nil attinet dicere; clamant cauponæ: clamant compita. De fœda libidine, quatenus eam inducit vinolentia, non repe- 117
to, quæ retuli *cap. 12. ſect. 9. & cap. 14. ſect. 2.* quæque confirmat Tertullianus *lib. de ſpectaculis cap.* 10. ſcribens: *Veneri, & Baccho conuenit, duo iſta dæmonia conſpirata, & coniurata inter ſe ſunt, ebrietatis, & libidinis.* Illud ſolùm indico, intellexiſſe me ex fide digno parocho, plures gubernatores, ſeu Præfectos toparchiarum Bauario, teſtatos eſſe, multitudinem prolium illegitimarum notabiliter creuiſſe in ſuis toparchijs, ex quo tempore fuerunt mandato Principis interdictæ choreæ feſtis diebus, ſicuti iam ex parte indicaui *cap. 23. n.* 202.

Alia huc facientia prætereo, & cum Antiſthene repeto: *Fe-* 118
ſtum, vel, vt verbo Pontificio vtar, *numeroſitas feſtorum eſt gulæ irritamentum, & luxuriæ occaſio*; occaſio malorum, ſi à maiorum, vt pro! dolor fit, inſtituto diſcedas. Verè feſta, quæ primitus inſtituta ſunt ad diuinum Numen honorandum *magna ex parte in grauem iacturam conuerſa ſunt animarum.*

Ex dictis infero I. illos illuſtriſſ. DD. Ordinarios optimè conſulturos ſuis ouibus, qui expungent ex Diœceſanis feſtis, quotquot abſque pergraui perturbatione expungere poſſunt; & ſi non 119
poſſunt integra feſta abrogare, abrogent ſaltem dimidium, vt videlicet ad horam vſquennnam ſint feriæ à labore, & ſacri auditio, tum ad finem diei ſit fas laborare; hac enim ratione & ſatisfacient doctrinæ à Nauarro *de Horis Canonicis cap.* 10. *nu.* 10. traditæ multis exemplis declaratæ, atque ex cap. *cum dilectus de dol. & contumac.* deſumptæ: *Qui non poteſt facere totum, vel eo modo, quo iubetur, teneatur facere partem, vel totum, eo modo, quo poteſt*; & vitabuntur illa peccata, de quibus ſuprà. & conſeruabitur ſufficienter memoriam Sanctorum, neceſſaria quà ad eorum cultum, quà ad rationes facieudas, cenſus ex antiquo ſoluendos ijs diebus. Scio loca, in quibus non eſt reperire decimum quemque, qui horis pomeridianis feſtorum Apoſtolicis inferiorum templum vllum, vel 120
à limine ſalutet; totum illud tempus ſopori, luſui, ſaltui, potui, fabulis, detractionibus, clancularijs ſocietatibus, alijs criminibus, & flagitijs conſecratur.

Infero II. Ordinarios debere eſſe parciſſimos in nouis feſtis inſtituendis, vt prouidè monet piiſſimus Epiſcopus Pax Iordanus *Elucubration. vol. 2. lib. 1. tit. 1. n.* 5. Quin Vrbanus ipſe monet, ne no- 121
ua ſub obligatione permittant. Ratio inter alias eſt, quia alioquin meritò timere debent Epiſcopi, ne tam multa millia pauperum, & egenorum, quos multitudo feſtorum in eam miſeriam coniecit, ipſos ad diuinum tribunal citet, ſicut ſatis innuit idem Iordanus.

Infero III. Confeſſarios non debere magnum ſcrupulum mouere opificibus, qui abſq; ſcandalo opera ſeruila exercent feſtis ab Vrbano abrogatis. Ratio eſt, quia ipſe expreſsè, & quidem *ex pleni-* 122
tudine poteſtatis fideles omnes liberat obligatione ea ſeruandi. Adde, quòd pleriſque patrocinetur vtcunque titulus neceſſitatis. Multò minùs debent parochi eſſe rigidi circa diſpenſationem. Et verò parochos diſtantes à reſidentia Epiſcopali poſſe propriè diſpenſare circa feſta, ac ieiunia, ſi adſit cauſa rationabilis, ſentiunt 123
communiter Doctores, teſte, & approbante Marchantio *in Reſol. Morabil. part. 1. in explicat. tertij præcept. Decal q.* 5. At verò Sanchez *Conſil. mor. lib. 5. cap. 1. dub.* 6. id permittit etiam in vicinia Epiſcopi. Conſtitutiones ſynodales Diœceſ. Conſtant. *par. 1. tit.* 24. non permittunt, niſi in euidenti neceſſitate, quando commodè nequit adiri Epiſcopus, vel eius Vicarius, ac proinde non permittunt, niſi declarationem, & conſenſum. Conſenſum hac in re. Magiſtratus Sęcularis nemo ſanus exiget.

Obijcies II. *Mala, quæ ex feſtis euenire diximus, habere ſe tantùm per accidens; non igitur habendam illorum rationem.* 124

Reſp. negando conſequentiam. An non enim bellum de ſe iuſtiſſimum omittendũ eſt ſæpè, ſolùm ob mala per accidens ex illo 125

Mm 2 emer-

emerſura? Molina *tract. 2. diſp. 107.* Et opus ex ſe optimum, ob metum ſcandali puſillorum? S. Thom. 2. 2. *q. 43. art. 7.*

326 Inſtabis: *Plus boni oritur per ſe ex feſtis, quam mali per accidens.*

Reſp. Si loquamur de ſolenniſſimis, fateor, non ſi de communibus. Religio ſolenniſſimorum longè plurimos cohibet à peccatis publicis, ac priuatis, & ad Sacramentorum perceptionem, templi etiam horis pomeridianis frequentationem incitat, non item alia

327 feſta. Deinde ijs in vrbibus, in quibus eſt copia Religioſorum Mendicantium, viget vtcunque vſus ſacramentorum in feſtis, quæ ſolenniſſimis vicina ſunt, non item in oppidulis, pagis, &c. Agnoſco, eſſe magna bona, quæ intenderunt, qui feſta induxerunt, ſed hæc à permultis negliguntur, à longè plurimis corrumpuntur ſcelerum frequentiâ.

328 Obijcies III. *Argumenta ſuperius allata vel nihil probant, vel probant, eliminandas Dominicas, ac feſtiuitates tam a tot ſæculis in Eccleſia Romana celebratas.?*

Reſp. Minimè id probant. I. Quia non valent reſpectu ſolenniſſimorum feſtorum, vt patet ex paulò antè dictis. II. Non valent reſpectu Dominicarum, tum quia dies Dominica practicè, & moraliter loquendo eſt immutabilis etiam à Papa, vt ſapienter oſtendit Suarez *lib. 2. de feſtis, cap. 4. num. 9. & ſeqq.* tum quia moraliter loquendo, neceſſarium eſt, deſignari quot hebdomadis diem vnum, quo & plebs Chriſtiana ad preces, ſacrificium, verbi diuini auditionem conueniat, & ſerui, atque ancillæ requieſcant iuxta

329 legem de Sabbato datam Iudæis *Deut. 5. verſ. 24.* Adde, quòd hac ætate plurima bona in vrbibus, pagiſque fiant, & peccata impediantur diebus Dominicis per varias Congregationes, Confraternitates, catecheſes. &c.

330 Contra feſta Apoſtolorum, & alia quędam plus momenti habent illę rationes, non tamen tantùm, vt prorſus oporteat ea antiquari, cùm & ſint antiquiſſima, vniuerſaliſſimaque, & valde grauibus de cauſis inſtituta, & magis prouocatiua ad pietatem, quàm minora; & ſi ea ſola (præſertim combinata, vt combinantur SS. Simon, & Iudas, &c.) cum cæteris toti orbi communibus obſeruentur, poſſunt vigilantià vtriuſque magiſtratùs impediri magnam partem mala, de quibus ſuperiùs, nec tantopere grauarentur ij opifices, cùm etiam quotannis fiat, vt illorum quædam occurrant in Dominica. Si vero his addantur adhuc alia decem, quindecim, &c. tum clarum eſt, incommoda ſuperiùs propoſita magnopere augeri. Numeroſitas feſtorum, teſtante Pontifice, eſt noxia animæ, & œconomiæ, non autem numerus mediocris. Quare dico cum piiſſimo Gerſone *in ſerm. de Natiu. B. Virgin.* habito ad Patres Concilij Baſileenſis; *Vtinam eſſet apud vulgus, quod de labore manuum viuere debet, minor feſtiuitatum numerus*

331 Iis, quæ iam prolixè dixi de feſtis addo tria. Primum, rationibus, quas attuli in defenſionem Bullæ Vrbani abrogantis multa feſta, confirmari communem doctrinam de nouis feſtis non inducendis ſine conſenſu populi, quam faceto ſimul, & ſerio dicto, factoque alicuius Conſulis firmaui in Experientijs *tract. 5. numer.* 70.

332 Alterum, Itidem doctrinam, quam *cit. tr. 5. n. 75.* ſtatui de Magiſtratus ſæcularis inhabilitate ad inſtituendum feſtum verè religioſum, roborari Bulla Innocentij X. incipiente, *Cum nuper*, & deſcripta à Cherubino *fol. 300. to. 4.* Bullarij, illic enim reprehēdit ſenatum Mediolanenſem, quod *præceperit, vt populi, & ſubditi illius ſenatui abſtineant* (in feſtiuitate S. Dominici) *ab operibus ſeruilibus, & artifices tabernas, & apothecas clauſas teneant, prout ſeruatur cæteris diebus feſtis ex præcepto*; & vlterius in *Edicto prędicto exprimatur, feſtiuitatem eſſe celebrandam cum omni deuotione, ac pietate Chriſtiana.* Rationem huius reprehenſionis adfert Pontifex hanc; *Conſiderantes, quàm perniccioſum auctoritati Eccleſiaſticæ id eſſe poſſit, cum Principes laici, quos in rebus Eccleſiæ obſequendi potius manet neceſſitas, quàm authoritas imperandi, non habeant facultatem indicendi dies feſtos in honorem Sanctorum*, Ita Innocentius, vltima hac clauſula: *In honorem Sanctorum* indirectè confirmans id, quod *cit. num. 15* conceſſi, & inductione Reipublicæ Friburgenſis declaraui, ſcilicet magiſtratum ſæcularem pollere iure indicendi certo die feriationem à labore ſeruili in memoriam alicuius Victoriæ obtentæ.

333 Tertium. Ex quo præſens tractatus deuenit in manus lectorum, fui interrogatus quid cenſerem *de quodam feſto peculiariter ſolito obſeruari in aliqua parochia; obſeruari autem ex titulo non omnino certo, putari enim, inductum fuiſſe, ex voto à maioribus edito, haud tamen haberi vllam certitudinem huius opinionis.*

334 Reſp. eſſe penitiùs inquirendū in fundamentum huius conſuetudinis; aut enim conſtans opinio ſeniorum fert, eſſe à maioribus voto promiſſam illam feſtiuitatem, aut aliqui aiunt quidem, proficiſci ex voto, alij verò aſſerunt, ex ſola deuotione; aut denique omnes negant, ſciri à ſe originem illius pietatis. In primo caſu cenſendum omnino, & abſolutè, eſt, eam deuotionem niti voto propriè dicto, & conſequenter non ſolum tranſiiſſe ad poſteros illam obligationem votiuam per ea, quæ in Experientijs *cit. tract. 5. Caſ. 3. n. 86.* tradidi ex communi, certaque perſuaſione Theologorum, ſed eandem obligationem hodieque perſeuerare. Cum enim Vrbanus Papa verbis, quæ ſupra *num.* 91. deſcripſi, exprimat ſolos dies, quos *ſiue ex præcepto, ſiue ex conſuetudine, ſiue ex deuotione Chriſti fideles, tanquam feſtiuos celebrarent*, ſub his autem non contineantur directè, aut implicitè dies obſeruati ex voto, cenſentur eſſe excluſi, tum per communem regulam: *Qui e duobus vnum exprimit altero tacito, cenſetur hoc alterum negare* cap. nonne *de præſumpt.* tum quia leges correctoriæ ſunt ſtrictè, nec vltra communem ſenſum verborum interpretandæ, præſertim quando agitur de iuribus diuerſam rationem, difficultatemque habentibus, ſicuti habet feſtum votiuum, neque enim poteſt ipſe etiam Papa tam facile abolere feſtum voto promiſſum, quam inductum ſeu conſuetudine ſola populi, ſeu præcepto Epiſcopi, ſiquidem nequit tam facile tollere vim iuris diuini, qualis eſt ea, quæ proficiſcitur ex voto, quàm humani.

In ſecundo caſu, quo ſcilicet ſupponitur, alios è ſenioribus 335 teſtari de ſola deuotione; alios de vero voto, dicendum eſt, ſtante hac variatione, contrarietateque teſtium, gigni talem dubietatem, qualis intelligitur, quando quæritur, verum votum in dubio obliget. Cùm enim illi teſtes ſint ſolum de auditu, licèt ponamus, eſſe digniores, aut plures, qui deponant de voto, quàm contra, & proinde videri poſſit eſſe potius ſtandum pro voto, quàm contra; quandoquidem quando teſtes diſcordant, eſt depoſitio plurium præferenda depoſitioni pauciorum. Cardinalis Tuſchus *lit. T. concluſ.* 240. quia tamen fieri poteſt, vt illi pauciores teſtes relationem ſuam acceperint à peritioribus, dignioribuſque, quàm illi plures, idcirco non apparet, quorum teſtimonium ſit præferendum, conſequenter manet res dubia, ſiquidem probationes contrariæ inuicem conquaſſantur. Fagnanus *in cap. later qui fil. ſint legit. num.* 47. debilitanturque; atqui in dubio, vtrum aliquod votum ſit editum, præſumendum eſt pro libertate à voto. Suarez *lib. 4. de voto cap. 5.* cum communiore, & veriore, quam explicaui, & ſecutus ſum in Alph. Quadr. *p.* 1. Caſ. 82. Itaque videtur feſtum illud, de quo facta mentio *num.* 232. habendum pro mero deuotionali, & conſequenter contineri nomine illorum, quæ Vrbanus expreſſè abrogauit.

In tertio caſu, quo ponuntur omnes ignorare, vnde illa con- 336 ſuetudo colendi prædictum feſtum, manarit, ex votóne, an ex ſola deuotione, videtur præſumendum, quod ex ſola deuotione; grauia enim onera non ſunt præſumenda, ſed conuincente ratione probanda; ſicuti in præcedenti Tomo ſæpe repeto, atque magna authoritate firmo. Certè facta probari legitimè debent, non ſupponi, aut præſumi. Omnes DD. ob autoritatem *l. cum res c. de probat.* & *l. ſi emancipat C. de collat.*

Appendix peropportuna.

OMnia, quæ in hac ſectione tertia propoſui, occaſione Bul- a læ Vrbani octaui, abrogantis varia Feſta, iam mandàram alteri prelo, & quidem obſcuriora ſine ſuffragio cuiuſquam, cùm nactus hoc primùm Anno 1676. per egregium opus noſtri P. Caroli Guyeti inſcriptum: *Heortologia*, ſiue de *Feſtis proprijs locorum & Eccleſiarum*, reperi ſpecialem diſſertationem de illa ipſa Bulla, quam & totam repræſentat ille Auctor *Lib. 3. cap. 8. q. 7.* Ego breuem doctrinæ ab eo traditæ Synopſin.

I. In quibus locis non obſeruabantur ante editam Conſtitutio- b nem Vrbani, vnum, aut plura Feſta ex imperatis ab illo Pontifice, in iiſdem non ſunt neceſſariò poſt illam Conſtitutionem obſeruanda; tum quia idem Papa abſolutè vult abrogare multa Feſta, ergo nō iniungit noua, tum quia idē ipſe in ſua Bulla ſupponit vigere præceptum omnium illorum Feſtorum, quæ recenſet ipſe, etenim loquitur ſolùm de Feſtis *retinendis*; retineri autem nequeunt illa, quæ antea non erant Feſta, ſicuti non erant in diuerſis locis recepta Feſta Inuentionis S. Crucis, Dedicationis S. Michaelis, Sanctorum Innocentium, S. Ioſephi, S. Annæ, S. Matthiæ, S. Bartholamæi, & S. Thomæ Apoſtoli; cenſetque hic Auctor ſuam hanc reſolutionem eſſe certam *loc. cit. q.* 8.

II. Nullum planè ex Feſtis non nominatis in Bulla Vrbani, obſeruandum eſt ex obligatione, verba quippe Vrbani ſunt, tam c perſpicua, & vniuerſalia, vt Paſqualigus *Tom. 2. q. 49.* hanc doctrinam, abrogatiuamque clauſulam extendat etiam ad Feſta ex voto obſeruata. Nam & talia fuère obſeruata ex præcepto, & clauſula derogatoria: ad *reliquorum* vniuerſalis eſt, & dictio; *quomodocunque* exprimit quamcunque obligationem. Quare ſupereſt, vt ſi quædam eiuſmodi Feſta colantur à populo, id deinceps non fiat ex præcepto obligationem inducente, ſed ex deuotione. Ita ille *quæſt.* 9. Sed vide, quæ ex communi ſcripſi in Experient. *Tract. 5. n. 86.*

III. Probabile quidem eſt, non peccare eos, qui etiam in locis, in quibus non eſt recepta Bulla quoad abrogationem Feſtorum d

elimi-

eliminatorum ab Vrbano, exercent opera ſeruilia, modò ſcandalum vitent, hoc tamen quia nullo Auctore aſſero, nolim contra prudentiorum iudicium pertinaciùs tueri. Ita concludit Guyetus ſuam quæſtionem de præſenti argumento decimam, ita & ego; qui tamen non ſemel reſpondi tenuioribus opificibus, eos fore immunes à culpa, ſi diebus Sanctorum Martini, Nicolai, Georgii, Catharinæ & aliis eiuſmodi exerceant ſua opificia, abſque tumultu tamen & ſcandalo, ſingulariter poſt rem ſacram auditam.

Z 3.

IPSIVS ADEO PARASCEVES, &c.

CAPVT XLVI.

An qui immodico potu ſe obruit die Paraſceues, admittat peculiare crimen lethale?

SVMMARIVM.

Dies Paraſceues eſt ſacratus ieiunio, & alicui paſſionis Dominicæ. 1.
Neque primo, neque ſecundo reſpectu cauſat per ſe in ebrietate circumſtantiam mortaliter malam. 1. & 2.
Non eſt verum, quod omne omnino peccatum mortale patratum in Paraſceue, contineat duplicem mortalem malitiam. 2.
Attamen ipſa ebrietas tunc commiſſa fit communiter per accidens mortalis, etiam ex circumſtantia illius diei. 2. & 3.

1 SPectari poteſt dies Paraſceues quatenus eſt ſacratus, vel ieiunio, vel recolendæ morti Dominicæ. Primo reſpectu dico, non addere ebrietati circumſtantiam peculiarem mortaliter malam. Ratio eſt, quia *cap.* 16. diximus, legem ieiunij non violari per potum intemperationem. Si tamen cum potu intemperante ſumeretur panis, caſei, & bellariorum, multò magis ſi ciborum plus, quàm permittat recepta conſuetudo extra potum intemperantem, non valeret illa excuſatio: *Edo panem, ne potus noceat*; quia nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt. *l. melior. ff. de reg. iur.*

2 Secundo reſpectu, tametſi per ſe loquendo, non videatur contrahi malitiam neceſſariò manifeſtanda in confeſſione, quandoquidem nulla lex Eccleſiaſtica ebrietatem vetat peculiariter ob reuerentiam illius diei; & proinde non rectè docent nonnulli, teſte Dicaſtillo *de pœnit. diſp.* 9. *num.* 723. omne enorme peccatum die Paraſceues patratum aggrauari circumſtantia mortaliter mala; ſentio tamen, per accidens, atque adeò practicè loquendo, eſſe communiter confitendam illam circumſtantiam, quia plerique Chriſtiani Catholici, proindeque ipſimet biboones apprehendunt illam circumſtantiam tanquam valde deformem; vnde fit, vt partim ex erronea conſcientia, partim ob graue ſcandalum, cuius periculo ſe exponunt, geminent malitiam, vt etiam clariùs deduces ex ratione, quam ex Suarez adferam *cap. ſeqq.*

3 Sanè vxores ebrioſorum ſummopere exulcerantur, cùm hi eiuſmodi diem prophanat ſua temulentia; & qui cernunt eo die ebrium per plateas incedentem, vel diris eum deuouent, vel obloquuntur magiſtratui, eam petulantiam non plectenti, vel aliud genus peccati admittunt, cuius ille eſt cauſa per factum non tantùm minùs rectum, ſed Beſtiale, atque hac ratione dat propriè ſcandalum, per ea, quæ differit S. Thom. 2. 2. q. 43.

A 4.

SACRÆ SYNAXI DESTINATI.

CAPVT XLVII.

An, qui ſe inebriat die Communionis, reus ſit duplicis ſceleris?

SVMMARIVM.

Nonnulli cenſent, omne peccatum mortale commiſſum die Communionis, fieri dupliciter mortale. 1.
Sacrilegium admittit adiens immediate poſt ſynaxin tabernam, ibique ſe inebrians. 2.
Sacrilegium eſt rei ſacræ violatio, atque indigna tractatio. 2.
Adfertur ſignum, ex quo cognoſcitur, an per aliquam actionem grauiter Prophanetur res ſacra. 3.
Si ebrietas contingat veſpere diei Communionis, eſt in Germania plerumque damnanda de graui ſacrilegio. 5.
Et maximè, ſi tunc ſe inebriet mulier. 5.
Cur potiùs ſi mulier, quàm ſi vir? 6.
Refutatur opinio num. 1. *relata.* 7.

RAtio dubitandi ex vna parte eſt, tum quia nonnulli teſte Dicaſtillo *de pœnit. diſp.* 9. *n.* 231. arbitrantur, omne peccatum mortale inquinari duplici mortali malitia, ſi committatur die ſacræ Communionis: tum quia etiam qui admodum addicti ſunt ſacris Bacchi, ſtudent vitare temulentiam eo die, quo diuinam menſam accumbunt; & qui vel præter intentionem, vel etiam ſcienter eo die modum bibendi ad rationis vſque priuationem exceſſerunt, non modò indignatione, & conuitiis peti ſolent ab aliis, ſed etiam conſueuerunt in tribunali ſacro reos ſe agere de illo exceſſu, vt non ſemel vſu didici. Ex altera autem parte non apparet lex vlla diuina, vel Eccleſiaſtica, aduerſus quam grauiter illi delinquant. 1

Dico I. Qui immediatè poſt ſacram Synaxin tabernam publicam abſque neceſſitate adiret, in eaque potaret ad ebrietatem vſque, peccaret peccato ſacrilegij. Probatur, quia ſacrilegium eſt rei ſacræ violatio, & irreuerens tractatio. S. Thom. 2. 2. *q.* 99. *art.* 1. Atqui ille communi hominum iudicio, quod vel maximè hac in re ſpectandum eſt, cùm honor dependeat ab æſtimatione hominum, per ea, quæ differit S. Th. 2. 2. *q.* 103. *art.* 1. *&* 2. valde irreuerenter tractat ſacratiſſimum Chriſti corpus. Confirmo doctrina, quam loquens de ſacrilegio, ratione loci ſacri adfert Suarez *tom.* 3. *de Relig. tr.* 2. *lib.* 3. *c.* 7. *n.* 11. quia ſcilicet vnum ex ſignis, an per aliquam actionem grauiter prophanetur res ſacra, eſt, ſi ea graue ſcandalum generet; etſi enim malitia ſcandali videatur diuerſa, & per accidens, tamen indicat propriam materiam, quando ſub illa mouet actus ad ſcandalum; ſicut fit in præſenti, talis enim apprehenditur, vt grauiter irreligioſus, & ſub ea ratione grauiter offendit populum. 2 3

Dico II. Præter ſacrilegij crimen admittit talis crimen ſcandali, ſicut *cap. præced.* diximus de inebriante ſe die Paraſceues. 4

Dico III. Si primùm veſperi contingat in Germania prædicta ebrietas, non auſim vniuerſim, ſed tantùm plerumque damnare grauis ſacrilegij. Ratio eſt, quia licèt Germani quoque eiuſmodi intemperantiam interpretentur quandam irreuerentiam erga Chriſtum Dominum, non tamen vniuerſim interpretantur tantam, ſaltem vbi abeſt periculum vomitùs, blaſphemiarum, & ſimilium, quod quidem periculum ſæpe abeſt. Hoc autem intelligo præcipuè de viris; cùm enim ebrietas multò magis dedeceat mulieres, quàm viros. *Suprà cap.* 43. ſi eæ tam probroſum crimen admittant eiuſmodi die, cenſentur vniuerſim irrogare non paruam iniuriam Chriſto Domino, & fortaſſe conſequenter ſacrilegium mortale. Nec mirum eſt quòd eadem praua actio exercita à muliere, contineat ſacrilegium, non contineat autem exercita à viro; nam etiam quando viri non deponunt pileum, dum in ſacro eleuatur ſacra Hoſtia, cenſentur eam inhonorare, non perinde mulieres, etſi pileo tectæ perſiſtant. 5 6

Cæterùm opinionem illam, cuius memini *num.* 1. meritò non admittit Dicaſtillo poſt Lugonem *de pœnit. diſp.* 16. *num.* 523. eam quippe etiam refutat praxis ſacerdotum ferè quotidie ſacrificantium. 7

B 4.

IN ODÆO LAGENAM EXHAVRIRE.

CAPVT XLVIII.

Quale ſit peccatum edere, vel bibere in loco ſacro?

SVMMARIVM.

Edere, vel bibere ſine neceſſitate in templo, eſt peccatum veniale. 1.
Bibere ibidem ad ebrietatem non videtur eſſe per ſe mortale. 2.
Secus ſi inſtituatur ſympoſium tanquam in taberna. 3.
Etiam non intendens inhonorare Deum verbo, ſæpe tamen verè blaſphemat. 4.
Vtens deliberatè verbis, quæ communi iudicio cenſentur contumeliam Dei continere blaſphemat. 4.
Quid ſi in Germania inſtituatur conuiuium in templo, etiam abſque ebrietate? 5.
An dicta de templo intelligenda ſint etiam de Odæo templi? 6.
Fuit olim licitum conuiuium in ædibus ſacris. 9.
Cur non hodie quoque? 10.

1 QVæres I. *Sitne graue crimen, potare, vel edere in templo?*
Reſp. I. Si fiat ex neceſſitate, nullum eſt peccatum S. Thom. *in 1. ad Corinth. cap. 11. lect. 4.* Sa, *verb. Eccleſia n. 3.* Si fiat abſque neceſſitate, eſt per ſe loquendo tantùm veniale peccatum. Caiet. *in ſumma verb. immunitas, verſ. diſcernendum.* Sa, *loc. cit.* Laymann. *lib. 4. tract. 10. cap. 7. num. 11.* nam ex hoc videtur parua irreuerentia haberi. Caiet. *ibid.* Vide dicta *cap. 20. n. 50.*

2 II. Etiam vſque ebrietatem bibere in templo, nõ eſt per ſe ſacrilegium mortale, & proinde non eſt duplex peccatum mortale. Ita ſentit haud dubiè Diana *part. 1. tract. 7. reſol. 26.* qui ſecutus Pontium *de matrim.* Valquezium *in 1. 2. diſp. 98. cap. 3. n. 6.* & alios, negat, vlli peccato affricari ratione loci ſacri malitiam ſacrilegij, præſertim mortalis, niſi lex humana illud prohibeat intuitu reuerentiæ loci ſacri. Sed quidquid ſit de hac ſententia, quam reijciunt Suarez *tom. 2. de Religione. lib. 3. de venor. debita locis ſacris cap. 7.* Lugo *de pœnit. diſp. 16. ſect. 10.* Dicaſtillo *de pœnit. diſp. 9. num. 654. & ſeqq.* actio inebriationis, ſeu potius ſpoliationem rationis adferens non videtur in morali æſtimatione eſſe tam turpis, tamque repugnans Religioni loci ſacri, vt cenſeatur per illum clàm factum inferri huic irreuerentia valde grauis.

3 III. At ſympoſium, ſeu compotationem inſtituere in Eccleſia, atque in ea perinde ac in taberna, vltrò, citròque propinare, helluarìque vſque ad temulentiam, exiſtimo eſſe ſacrilegium mortale. Ducor, quia talis compotatio continet turpitudinem in morali æſtimatione tantam, vt in loco ſacro exercita, loci cenſeatur irreuerentia grandis; ergo continet malitiam ſacrilegij mortalis, per ea, quæ tradit Dicaſtillo *loc. cit. n. 655.*

4 Adde, quòd *cap. non oportet 2. diſt. 42.* dicatur: *Non oportet in Baſilicis, ſeu Eccleſiis agapen facere, & intus manducare.* Adde & rationem ex Suario allatam *cap. præcedenti n. 3.* quam confirmo hoc argumento, quòd homines, etiam non intendentes inhonorare Deum, ſæpe tamen verè blaſphement tantum ideo, quòd vtantur verbis, quæ communi iudicio cenſentur continere contumeliã Dei. Sanchez *lib. 2. moral. c. 32. n. 2.* Ergo & illi inhonorant res, locáque ſacra, qui exercent actiones, iuxta commune iudicium inhonoratiuas loci ſacri; non enim minùs valent facta, quàm verba; quin imò plus exprimitur facto, quàm verbo *l. ſi tamen, §. 1. ff. de ædilit. edict.*

5 IV. Videtur quoque eſſe mortale ſacrilegium, ſaltem in Germania, inſtituere in templo abſque neceſſitate prophanum conuiuium, licèt in eo non potetur vſque ad ebrietatem. Ita docet Dicaſtillo *loc. cit. num. 652.* in caſu, quo per ſtatutum ſynodale, vel legitimi Prælati eiuſmodi actio prohiberetur in honorem Eccleſiæ. Probo autem etiam extra illum caſum, quia nimirum ad ſacrilegium mortale ratione loci ſufficit, modò actio in illo exercita ſit eiuſmodi, vt generet graue ſcandalum in communitate, ſibi perſuadente, per illam actionem grauiter inhonorari locum ſacrum. *ca. præc. n. 3.* Atqui in Germania talis actio graue ſcandalum generat apud Catholicam plebem, quæ ſummè doleret, ſi videret hæreticos, ne dum Catholicos conuiuantes in templo catholico: ſentiunt quippe Germani cum S. Anſelmo *in epiſt. ad Corinth. 1. cap. 11.* Eccleſiam Dei ad orationem, & ad Sacramenta percipienda conſecratam *contemni, dum in ea carnales cibi irreuerenter ſumuntur.*

Quæres II. *An, quæ dicta hic ſunt abſolutè de templo, intelligenda etiam ſint de odæo templi?* 6

Reſp. I. Sunt ita etiam de odæo, ſeu choro muſico intelligenda, vt peccata, de quibus ſumus locuti, ſaltem non ſint grauiora in odæo, quàm in templo abſolutè; etenim non cenſentur morali æſtimatione ſanctitati templi magis repugnare, ſi fiant in odæo, quàm ſi in medio templo.

II. Licèt in lege fauorabili appellatione Eccleſiæ veniat vtique odæum per ea, quæ de choro, & loco organorum diſſerit Sanchez *lib. 9. de matr. diſp. 15. num. 23.* quia tamen ea, quæ hactenus diximus, non tam pendent ab vlla lege poſitiua, quàm à communi exiſtimatione, ſicuti oſtendunt argumenta, quibus ſuimus vſi, fieri facilè potest, vt vna, vel altera actio ex ijs, quas de mortali ſacrilegio damnauimus, vel nullum, vel certè non mortale ſacrilegium contineant, ſi exerceantur in odæo; quia videlicet fieri poteſt, vt à populo, atque ſapientibus non cenſeantur continere irreuerentiam vllam, aut grauem loci ſacri. 7

Et nominatim de Sulpicio Merula, quem produximus Reum in ipſa Accuſatione Canonica, dici poteſt, eum non admiſiſſe ſacrilegium mortale, licèt ſuam lagenam aliquoties exhauſerit in aliquo angulo odæi, ſeu chori Muſici, è terra eleuati. Quamquam circumſtantia temporis, quòd ſcilicet lagenam vacuarit tempore concionis, auget malitiam ſcandali, ſicuti & auget laſciuia cantio de qua *cap. ſeqq.* 8

Quæres III. *Fueritne ſemper illicitum conuiuari in Eccleſiis?* 9

Nequaquam. Etenim S. Paulus *1. ad Corinth. c. 11.* non reprehendit Corinthos præcisè ob conuiuia, ab ijs obiri ſolita in Eccleſiis, ſed ob ebrietates, & diſſenſiones eorum cauſa ortas. Quin S. Chryſoſtom. *homil. de verbis Apoſtoli 1 oportet hæreſes eſſe*, commendat agapas priſcorum Chriſtianorum, celebrari conſuetas in templis. Et videntur eæ duraſſe vſque ad tempora Concil. Laodicenſis, quod eas ſuſtulit cap. *non oportet* ſuperiùs relato; & mox in ſeq. cap. *nulli* dicit idem Concil. *Nulli Epiſcopi, vel Clerici, in Eccleſiis conuiuentur, niſi fortè ex aſumtione hoſpitij neceſſitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiuſmodi conuiuiis, quantum poteſt fieri prohibeantur.*

Nec mirum, quòd poſterioribus ſæculis vetita ſint, quæ licebant prioribus; nam & mali mores faciunt bonas leges, & primis ſæculis templa non erant ita vel ſolenni ritu conſecrata, vel certum cultui diuino in perpetuum dicata, ſicut fuere poſtquam ſub Imperatoribus Chriſtianis licuit ſacros conuentus libere agere, ſacrificare, Sacramenta adminiſtrare, quemadmodum videre eſt vel in Breuiar. Roman. ad diem IX Nouembris. 10

C 4.

NON SINE LASCIVA CANTILLATIONE.

CAPVT XLIX.

An, & quatenus ſit ſacrilegium cantare laſciua in templo?

SVMMARIVM.

Cantans ſubmiſſa voce in templo verba turpia quantum peccet? 1.
Quantum, ſi populo audiente? 2.
Quantum, ſi inter Diuina officia? 3.
Quantum, qui modulos Chorearum tranſlatos in ſacrum textum modulantur? 6.

QVæres I. *Quale ſit peccatum cantare in templo laſciuas cantiones?* 1

Reſp. I. Si quis eas ſolus canat, nemine audiente, aut intelligente, non videtur vt ſic præcisè committere ſacrilegium mortale ratione loci ſacri. Ratio eſt, quia nec vlla lex Eccleſiaſtica id prohibet grauiter, nec valde grauiter repugnat ſanctitati loci. II. Si canat populo audiente, & intelligente quid fiat videtur præter crimen ſcandali admittere crimen ſacrilegij. Ratio eſt eadem, qua ex Suario ſumus vſi tribus capitibus præcedentibus; quia ſcilicet morali æſtimatione, ac iudicio cenſetur talis gra- 2

grauiter inhonorare locum ſacrum præſertim ſi in eo extet Venerabile Sacramentum.

3 Quæres II. *Quid cenſendum de eo, qui inter diuina officia Miſſæ, aut Breuiarij modulatur voce, organo, chelis, turpia vana prophana?*

Reſp. cum Sanchez *li. 2. moral. ca. 37. n. 7.* & Bonartio *de Horis Canonicis lib. 1. cap. 14. num.* 16. poſt Caietan. *22. q. 91. ar. 2.* Valent. *tom. 3. diſp. 6. q. 9.* Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 4. de orat. cap. 13.* & alios in hunc modum: Vel I. talia inſerit diuino officio formaliter, & ex intentione, videlicet vt vana, turpia, &c. & tanquam partem diuini officij, e. g. loco vnius antiphonæ, tum præter alias deformitates habet malitiam cultùs indebiti; Deus enim talibus 4 non colitur, ſed inhonoratur. Vel II. ſonos, ſeu modulos turpium, aut prophanarum cantionum adhibet ſub diuino officio ſolùm materialiter, id eſt, non vt turpes, nec tanquam partes diuini officij, ſed applicando ſolùm materialiter illam conſonantiam ad verba diuina, quæ ſunt dicenda, & tunc præter propriam malitiam continent illi moduli etiam malitiam grauem, aut non grauem ſcandali, prout grauiter, vel leuiter offendunt; continent quoque, ſi ſint laſciui illi moduli, & intelligantur ab auditoribus, illam malitiam, de qua *num. ſeq.*

5 Vel III. vult organis ſignificare prophana, aut turpia, non tamen volens ea inſerere tanquam partem diuini cultùs, ſed ex ſola vanitate, ſcurrilitate, laſciuia, &c. tum præter malitiam ſcandali habent malitiam eiuſdem ſacrilegij, ob iniuriam cultùs diuini, mortalē, vel venialem, ſi grauiter, vel leuiter ſint ex ſe indecentia.

6 Ex his inferes I. non leuiter peccare illos, qui modulos turpium cantionum, & chorearum adhibent ad materiam ſacram ſub diuino officio iis in vrbibus, in quibus illi moduli ita ſint noti, vt iis auditis auditores concipiant, apprehendantq; res turpes. Corrigendi quoq; illi, qui modulos in prophanis choreis vſitatos ita transferunt, vt auditores ſibi imaginentur, ſe choreis potiùs, quàm ſacræ Muſicæ intereſſe. Iam pridem ſcripſit S. Hieronymus *lib. 3. Comment. in cap. 5. ad Epheſ.* relatus *c. 1. diſt. 92.* theatrales modulos in Eccleſia audiendos non eſſe; & rectè monet Bonartius *loc. cit.* ne melicis leuitatibus religioſus cultus prophanetur, & ſacra prophanis miſceantur.

7 Inferes II. Sulpitium Merulam, qui ſub concione in odeo ſubmiſſa voce vix vno, alteróue audiente laſciuè cantilauit, non videri admiſiſſe ſacrilegium mortale, quia, vt ſic non affecit Eccleſiam graui iniuria.

D 5.

SEPVLTVRA ASINI SEPELIANTVR.

CAPVT L.

An, qui in ebrietate vitam clauſit, priuandus ſit ſacrâ ſepulturâ?

SVMMARIVM.

Quis ſenſus illius Prophetiæ: ſepelietur ſepultura aſini? 1.
Mortuus in ebrietate, & ſimul ex ebrietate præuiſa, non eſt ſepeliendus loco ſacro. 3.
Quid ſi notoriè conſtet, aliquem mortuum eſſe in peccato mortali? 4.
Non omnis mortuus in ebrietate præſumitur mortuus in peccato lethali. 5.
Nullum generale Concilium quemlibet mortuum in peccato mortali mandat priuari ſepultura. 7.
Reprehenſi, qui occiſum in ebrietate venerabantur vt ſanctum. 10.
An muniendum extremà vnctione ebrius conſtitutus in extremo diſcrimine vitæ? 11.
Caſus Religioſi reperti mortui in puteo, & ſepulti ſolenniter Romæ. 12.
Duo exempla priuatorum ſepultura. 14.
Dubium dicitur, quod non certò ſcitur 15.
Epitaphium militis dediti ebrietati, & aleæ. 16.
Repetitio Caſuum quorumdam circa ſepulturam dubiorum. 17.
Refertur Caſus occiſi occaſione duelli, & cum aliis circumſtantiis reddentibus rem ad ſepulturam dubium. 19.
Delictum non præſumitur. 21.
Mortui ſunt inter miſerabiles perſonas miſerabiliores. 22.
Iudex tenetur ex officio tueri mortuos. 22.
Morte delicta extinguntur 23.
Ad delendam memoriam defuncti requiritur plena probatio delicti. 23.
Inconcuſſo ſtatu filij adhibetur fides matri. 25
Catholiciſsimus hæreticus inuentus apud aliquem non facit præſumptionem de hæreſi. 26.
Non quilibet hæreticus priuatur ſepultura, ſed ſolus notorius, vel denunciatus. 27.
Mos in Germania circa ſepulturam hæreticorum. 27.
Quatenus ſepultura priuetur mortuus in duello? 29. & 30.
Mortuo notoriè in mortali negatur ſepultura. 31.
Nemo præſumitur immemor ſuæ ſalutis conſtitutus in extremis. 33.
Quid de occiſis in ipſo adulterio? 33.
Aut in cornibus tauri agitati in tauriludio? 33.
Aut in rixa? 33.
Quid de excommunicato, de quo dubitatur, an deceſſerit impœnitens? 33.
Caſus capite plexi ob librum hæreticum inuentum apud ipſum. 37.
Nequit capite plecti per ſe loquendo ob hoc ſolum peccatum. 39.
Quæ igitur cauſæ potuerint ſufficere ad hanc ſententiam? 40. & ſeqq.
Caſus furis immittentis loculos alienos à ſe vacuatos in alterius peram. 42.
Explicatur, & limitatur illud pronuntiatum, quod nemo præſumatur decedere immemor ſalutis. 45.
Caſus impœnitentis in extremis. 46.
Quid reſpondendum ad exempla n. 33 indicata? 49. & ſeqq.
Caſus Monachi, qui repertus fuit pendens à laqueo. 53.
Nauarri iudicium perbenignum de hoc caſu 54.
Caſus adoleſcentis, qui ſimiliter repertus ſuſpenſus fuit tumulatus loco infami 56.
Quomodo defendi queat hæc infamis ſepultura. 58. & 59.
Quid Rodriquez & Couarruuias generatim ſcribant de ſepultura illius, quem conſtat, intuliſſe ſibi manus violentas? 59.
Proponitur Caſus ſingularis cautela ad vitandum ſcandalum ſecularium, quando Religioſus reperitur probabiliter necatus à ſe. 60.
Item alius in eandem rem Caſus. 61.
Quid ſit dolus malus? 62.
Quid dolus bonus iuridicè? 63.
Quid bonus Theologicè. 64.
Quid agendum cum malefico, qui in carcere reperitur mortuus? 68. & 69.
S. Felix Martyr fuit ita repertus 70
Magiſtratus ſæcularis nequit confiſcare bona reperti mortui, niſi poſitiuè probet fuiſſe à ſemet occiſum. 73.
Quiſque habet ius eligendi ſibi alibi ſepulturam. 74.
Quartam funeralem an, & quatenus teneantur ſoluere Mendicantes? 75.
Quæ offeruntur Eccleſiæ, ſeu in Eccleſia ſpectant de iure ad rectorem Eccleſiæ. 76.
Cuinam parocho debeatur quarta funeralis, quando quis habet duos parochos? 77.
Quam magnus numerus Illuſtrium perſonarum ſit ſepultus in monaſterio Lucellenſi? 78.
Nominantur 14 genera perſonarum, quibus, & non aliis eſt neganda ſepultura ſacra. 82.

EST quidem Prophetiæ, quâ Ieremias *cap. 22.* vaticinatus eſt, Regem Ioachim *ſepulturâ aſini* ſepultum iri, ſenſus literalis, quem expreſſit Chaldæus Paraphraſtes: *Sicut proijciunt cadauer aſini, ita proijcient cadauer eius*; adeoque inſepulta ſepultura efferetur, vt loquitur Tullius *Philipp. 1.* Verùm ſatis communi vſu loquendi deſignat Catholicis ea phraſis ſepulturam in loco prophano. 1

Quæritur itaque, *vtrùm qui in ebrietate mortuus eſt, ſepeliendus ſit nihilominus Sacro loco?* 2

Eſſe prophano tumulandum probatur I. quia ita habere videtur conſuetudo quorumdam locorum. II. quia omnis, qui moritur in peccato mortali, priuandus eſt Sacra ſepultura Gloſſ. *cap. 2. de uſuris.*

Reſp. I. Si conſtaret, aliquem mortuum eſſe non modò in ebrietate, sed ex ebrietate, ita vt præuiderit manifeſtum periculum mortis, ſi ſe inebriaret, priuandus foret Sacra ſepultura. 3 Ratio eſt, quia *cap. placuit 23. q. 5.* iunct. Gloſſ. & Laymanno *lib. 3. tract. 5. cap. vltimo. n. 11. §. 1.* priuandi ſunt Sacra ſepultura, qui ſibi ipſis voluntariè *quolibet modo* mortem violentam inferunt. Sed de hoc dicam plura inferiùs.

Reſp. II. Si notoriè conſtet, aliquem eſſe extinctum in mortali peccato ebrietatis, poteſt priuari Sacra gleba. 4 Ratio eſt I. quia S. Auguſtinus relatus cap. *quia 13. q. 2.* præſumptionis damnat illum, cui peccatum dimiſſum non eſt, & tamen in loco Sacro ſepeliri ſe facit. Ratio eſt. 2. quia Gloſſ. *in cap. quia. de uſuris*, Abbas. *cap. ex parte 1. de ſepulturis*, Sylv. *verb. ſepultura. q. 9. dict. 7.* Sa *verb. ſepultura. num. 3.* Fumus *eod. verb. n. 15.* Lezana *eod. verb. n. 21.* Marchant *de moribund. cap. 1.* Layman. *cit. cap. vltimo n. 12.* generatim tradunt, illum priuandum eſſe Religioſo tumulo, quem conſtat deceſſiſſe in peccato mortali, vt loquitur Gloſſ. ſeu qui notorius peccator deceſſit in ipſo notorio mortali, vt ait Sylu. Fumus, & Lezana. Sa: ſeu qui fuit peccator notorius, & mortuus, ſi cum abſque pœnitentia deceſſiſſe præſumi debeat, vt loquitur Lay. ac Lezana

Reſp.

5 Reſp. III. Non omnis, qui in ebrietate extinctus eſt, præſumitur extinctus in peccato mortali ebrietatis, at verò id per ſe loquendo præſumitur de illo, qui ſolitus ſe inebriare, factus eſt ebrius, & in temulentia migrauit è viuis. Patet ex fusè diſputatis *cap. 8. præſertim ſect. 5.*

6 Reſp. IV. Practicè loquendo ſtandum eſt hac in re conſuetudine recepta cuiuſque Diœceſis. Et ita quidem, vt quando parochus reſcire nequit, quæ conſuetudo vigeat in eius Diœceſi, non debeat priuare ſepultura quemquam ratione ebrietatis, niſi de illo notoriè conſtent duo, alterum, illum bibiſſe vſque ad ebrietatem præuiſam; alterum, mortuum fuiſſe, antequam re-
7 diret ad rationem. Cùm enim ex vna parte non habeamus in iure vllum vllius Pontificis, aut generalis Concilij textum, qui ſpoliet ſepultura quemlibet mortuum in peccato mortali, & tamen in his, in quibus ius non inuenitur expreſſum, in humaniorem partem declinandum ſit. tex. *in cap. fin. de tranſactionibus*; ex altera autem parte certum ſit, oriri maximas querelas, animorumque exacerbationes, quando cui negatur ſacra gleba, niſi negetur ob clarum ius, & legem; cùm denique etiam P. Simon Felix conſummatus Theologus docuerit, probabiliter neminem, etiam in ſtatu peccati lethiferi extinctum, ſpoliandum benificio Sacri loci, niſi extinctus ſit in vno illorum ſcelerum, quæ Sacri Canones plectunt priuatione ſacræ ſepulturæ, quæ recenſent Sylv. Laymannus, Lezana *ll. cc.* & ferè Gloſſ. & inter quæ non eſt abſolutè ebrietas, *cap. 1. de reliq. & ven. Sanct.* idcirco aget inconſultò parochus, ſi neglexerit praxin indicatam à nobis.

8 Porro non cenſebit, eſſe notorium, bibiſſe vſque ad ebrietatem præuiſam, niſi maior pars communitatis, vel viciniæ id reſciat, iuxta dicta *cap. 37. num. 192.* vix autem hoc reſciet, niſi communitati, vel viciniæ conſtet, illum conſueuiſſe inebriare ſe
9 deliberatè. Quod ſi notorium quidem ſit, illum fuiſſe voluntariè factum ebrium, attamen depulsa crapulà vixiſſe aliquamdiu cum pleno vſu rationis, non erit notorium, deceſſiſſe in ſtatu peccati mortalis, cùm ſit communiſſimum, vt Catholici, etſi ſint grandes peccatores, actum contritionis eliciant, quando mortem imminere vident. Saltem ſi conſtet, illum ante mortem ediſſe qualecunque ſignum pietatis, efferendus eſt more Chriſtiano. Laymannus *loc. cit.*

10 Cæterùm meritò, ab Alexandro III. *cap. 1. de reliq. & vener. Sanctor.* grauiter reprehenduntur illi, qui hominem in ebrietate interfectum venerabantur vt Sanctum, ſubditque Pontifex cauſam: *Cùm vix*, inquit, *pro talibus in ebrietate peremptis, Eccleſia permittat orare.* Vbi Gloſſ. *verb. vix*, rectè notat, permitti ab Eccleſia, vt oretur pro mortuis in ebrietate, non continente culpam lethalem.

11 Quòd ſi quæras, vtrùm muniendus ſit Sacro viatico, & extrema vnctione ebrius, conſtitutus in præſenti diſcrimine mortis? Reſpondeo, ad hanc quæſtionem eſſe plenè reſponſum à nobis Tomo priore *tr. 4.* ſeu in Alphabeto Communicantium *Caſu. 13.* vbi declarauimus noſtram mentem reſolutione euentus veri, non ficti.

12 Inſuper ad elucidationem eorum, quæ dixi de ſepultura *num. 3. & ſeqq.* referam caſum, qui a graui Theologo ad me anno 1648. die 6. Iulij perſcriptus eſt Romà, de quodam Religioſo Fratre Laico.

His omnino verbis.

CAſus vtique triſtis accidit hic poſtridie Aſcenſionis Domini, quando in puteo N. repertus eſt Frater vnus Laicus præceps capite inſiſtere, ac animam exhalaſſe. Fuit ille homo magni exempli. Viſus eſt aliquot ante diebus inſolità triſtitià opprimi, ſed & ſomno defectu multùm laborabat; vnde mente prius ipſe deſtitutus, putatur ſemet in puteum præcipitaſſe, atque ex hac præſumptione, & reliqua hominis qualitate permiſit D. Viceſgerens publicam in loco Sacro, cum Miſſis pro more dicendis, dictiſque ad expoſitum corpus precibus ſolemnibus, ſepulturam. Hactenus literæ illæ.

13 Huic notabili deciſioni patrocinatur doctrina Barboſæ *de offic. paroch. part. 3. cap. 26. n. 40.* cum Socino, & Genuenſi negantis, negandam eſſe ſepulturam illi, qui reperitur mortuus in puteo, vel ſuſpenſus, cùm potuerit per vim, aut inſidias in puteum projici, aut ſuſpendi, *vel ex furore, ſeu mentis alienatione id facere.* Conſentiunt Couarruuias *variar. l. 2. cap. 1. num. 11.* & Ze-
14 rola *in praxi. part. 2. verb. ſepultura*, alij infra referendi. Scio tamen, alicubi iuſſu ciuilis magiſtratus quemdam adoleſcentem, alibi mandato iudicis Eccleſiaſtici Presbyterum, quorum vterque fuerat conſtanter boni nominis, & vterque ſibi vitam ſuſtuliſſe præſumebatur, tumulatos fuiſſe loco prophano, & priorem quidem in inſami.

15 Ego ſicut oentrum mandatum damno, ita exiſtimo, Zerolam, atque Barboſam *loc. citat.* ſuffragaturos illi ſaltem, qui mandaret mandari terræ ſacræ hominem cætera bonum, qui priuſquam ſe interimeret, dediſſet aliqua ſigna melancholiæ. Equidem in dubio præſumi debet, quem potiùs benè, quàm malè mortuum. Couarr. & Zerola. Dubium autem dicitur hìc illud, quod non certò ſcitur. Zerola *loc. cit.* obſeruans poſt Nauarr. *de ſepultura conſ. 7.* etiamſi quis reperiatur in camera, eaque clauſa ſuſpenſus, eſſe tamen donandum Eccleſiaſtica ſepultura, eò quod non certò conſtet, an talis ſeipſum ſuſpenderit. Vide Caſum in Curia Conſtantien. benignè deciſum, & à me relatum in Experientijs Tr. 3. n. 171. Edit. quartæ.

Hiſce addes, ex varijs de multitudine, leuitate, peruerſitate bibonum hactenus diſputatis meritò inferri, complures eſſe, quorum tumulo poſſet iure inſcribi epitaphium, quod miles in caſtris Bacchi quoque exercitato, lingua Hiſpana poſitum, teſtatur Anton. de Gueuarra *prim. p. epiſtola.* ac poteſt ſic reddi Latinè. 16

Horreſcas in hoc ſepulchro
Conditus, vixit ludendo
Eſtque extinctus bibendo.

Appendix

Cum in prima vulgatione præſentis de Ebrietate tractatus propoſuiſſem omnia, quæ hucuſque ſcripſi de ſepultura, tum generatim, tum ſpeciatim extincti in ebrietate, in primis prodierunt etiam in publicum mei libelli Alphabetici, in quorum vno, id eſt Baptizantium *caſ. 18. n. 640.* diſcutio illam quæſtionem. *Vtrum catechumeni humandi ſint loco Sacro?* ſicuti ibid. *caſ. 19. n. 653.* an ſepeliendi, qui fuere baptizati dubio baptiſmo? In alio Alphabeto videlicet Confeſſariorum *n. 914.* an & ille notorius excommunicatus, quem Confeſſarius teſtatur reſipuiſſe, debeat tegi ſacra gleba? 17

Deinde aliud agens incidi in Ioannis Baptiſtæ de Lezana Conſultum, ſeu conſilium XVIII. in quo proponit, reſoluitque caſum valde perplexum de Iuuene Romæ extincto in rixa, atque cum ſigno hæreſeos; de quo proinde diſceptatum, interrogataque Sacra Congregatio Inquiſitionis, anne eſſet donandus ſepultura fidelium, necne? Quod Conſultum quia continet multa particularia ſimul & generalia, è quibus diſſolui poſſunt complura dubia de neganda, concedendaue ſepultura, quia inſuper exhibet illius ſacræ, grauiſſimæque congregationis iudicium de illo particulari facto: & denique confirmat nonnulla ex ijs, quæ tradidi ſine magna autoritate, eam ob rem deſcribam hic illum caſum verbis ipſiuſmet Lezanæ; deinde dabo fidelem ſynopſin eius totius doctrinæ. Eſt ergo hic. 18

Caſus Romano, Hollandicus.

COntigit Romæ, vt iuuenis quidam natione, vt dicebatur, Hollandus, repertus fuerit lethaliter, percuſſus, & mortuus; cùm autem, quod apud eum inuentus eſſet libellus quidam idiomate Flandrico, uel Hollandico deſcriptus, in quo apparebant multa, quibus denotabatur, libri auctorem hæreticum eſſe; eo quoque quod qui occiſus erat, dicebatur a ſocio quodam eiuſdem patriæ diffidatus, & occiſus in duello, & cadauer ſepeliendum eſſet in noſtra parochia Tranſpontina, dubitatum fuit, an ſacra ſepultura tradi poſſit? Et ego interrogatus à meis Religioſis ſic reſpondeo; 19

Ita Lezana, correctis à me quibuſdam craſſis erratis typothetæ; reſpondet autem ipſe, ſe valde inclinari ad credendum, Hollandum illum potuiſſe ſepeliri in loco Sacro, non obſtante ſuſpicione hæreſis, & dubio, quod mortuus fuerit in duello. 20

I. propter axioma iuris: *Bonus quilibet in dubio præſumitur. cap. dudum de præſumpt.* cui conſonat illud etiam: *Delictum non præſumitur*, & ideo actus, qui poteſt ſonare in delictum, & non delictum, ſemper interpretatur, vt abſit delictum: *l. merito. ff. pro ſoc.* Et vbi alia coniectura ſumi poteſt, non eſt delictum præſumendum. Flaminius *de reſignat. Benef.* quod maximè procedit de mortuis, illi enim ſunt inter miſerabiles perſonas miſerabiliores, & ita ſub protectione ſunt Eccleſiæ *cap. ſuper quibuſdam in fin. de verb. ſignific.* & eos debet iudex ex officio tueri, ne opprimantur. Bertachinus *verb. miſerab. perſona*, ergo in mero dubio fact. de ſuſpicione hæreſis, & morte in duello, iudicandum eſt in fauorem defuncti. 21 22

II. Licèt in hæreticis locum non habeat illa regula: *morte delicta extinguuntur l. fin. ff. ad l. Iul. Maieſt.* nec illa, quod *diuino iudicio ſubiecti ab humano fiat exempti. cap. quorumdam diſt. 23.* nihilominus certum eſt, ad memoriam hæretici delendam requiri plenam probationem Farinacius de hæreſi *q. 197.* adeoque clariorem, quam contra viuum. Atqui non probatur plenè illum Hollandum fuiſſe hæreticum. 23

III. teſtes ad hoc inducti expreſſè dicũt, illũ immediatè ante obitũ fuiſſe habitũ pro homine catholicę, & bonę cõuerſationis: cũ ipſis ſæpius interfuiſſe Sacrę Miſſę officio: viſitaſſe Eccleſias ad lucrã- 24

das in-

das indulgentias, atque habuiſſe ad caput lectuli pendentem coronam precatoriam.

25 IV. Mater ipſius petit eum ſepeliri iuxta ritum Romanum; atqui in cauſa ſtatus filij matri fides adhibetur, iuxta ſententiam Bartoli, & aliorum. Et verò eius mater eſt vel catholica, vel hæretica? Non hæretica, alioqui non peteret ſepulturam ſecundum *ritum Romanum*; ſi catholica, non peteret eam pro filio hæretico.

26 V. Nec obſtat, quod apud ipſum repertus fuerit catechiſmus hæreticus: nam & in eo continebantur multæ preces catholicæ, & liber hæreticus apud aliquem inuentus non facit præſumptionem de hæreſi, niſi concurrant aliæ grauiſſimæ præſumptiones. Maſcard. de probat. *volum. 2. concl.* 862.

27 VI. Sed eſto, fuerit verè hæreticus, non tamen ideo erat ſepeliendus loco profano; ſiquidem non ſpoliat iure Sacræ Sepulturæ niſi vel notorium, vel denuntiatum hæreticum Henriq. *l.* 13. *c.* 11. *n.* 3. Suar. *tom. 3. in 3. p. d.* 12. *ſect. 4. num.* 13. ConincK *diſp. 14. de Excommun. dub. 8. n.* 64. & colligitur ex Laymanno *lib. 1. tract. 5. part. 2. cap.* 4. & ex Cardin. de Lugo *de ſacram. Euchar. diſp. 20. nu.* 56 fatentibus, non pollui Eccleſiam per ſepulturam hæretici non denuntiati, quod etiam infertur tam ex Martini V Extrauag. *ad euitanda*, & à contrario ſenſu ex cap. *ſacris de ſepult.* ibi: *ſacris eſt Canonibus inſtitutum, vt quibus non communicauimus viuis, non communicemus defunctis*. Quin etiam, vt refert Layman. *l. c. §. nota etiam* ſequiturque Lugo, in quibuſdam Germaniæ locis conſuetudine longa permittitur, vt notorij Lutherani in locis ſacris ſepeliantur.

28 VII. Quod autem ſpectat ad duellum, propter quod creditur priuandus Eccleſiaſtica ſepultura, plura ſunt, quæ huiuſmodi obſtaculum auertunt. Primum, quia duellum non probatur plenè, etenim Hollandus iſte nocte præcedente ſuam occiſionem verba habuit cum quodam N. ſed ſubito inter ipſos ſucceſſit animorum ſedatio, nihil ominus manè ſequenti N. adijt Hollandum, eumque expergefaciens ipſi dixit: *Sequere me, habeo quod te contentam*. Fuerunt igitur ſimul; pugnauerunt, & lethaliter per-
29 cuſſus eſt Hollandus. Ex his autem non colligitur manifeſtè duellum, cum non probetur pugnam fuiſſe initam ex condicto, & compoſito, cum potuerit fieri, vt exierint animo non pugnandi, ſed petendi, & dandi ſatisfactionem pro iniuria prætenſa; aut vt Hollandus fuerit egreſſus, tantum vt oſtenderet, ſe non vilē, ſed animoſum; Alterum, quod Baunius, quem videntur ſequi Palaus *to. 1. tr. 6. diſp. 5. p.* 7 & Diana *p. 7. tr. 11. reſ.* 41. ſcribat, ad hoc, quod duellans occiſus careat Eccleſiaſtica ſepultura, requiri declarationem criminis à iudice factam, ſaltem quando delictum
30 non eſt notorium. Tertium, quod Concil. Trid. & Clemens viii. pœnam carendi ſacra ſepultura imponant duellantibus, *ſi in ipſo conflictu obierint*. Hollandus autem finito duello deceſſit, cum videlicet curreret poſt ſuum inimicum, qui ipſum lethaliter vulneraret, vnde probabiliter excuſatur à pœna prohibitæ ſepulturæ.

31 Difficilius obijci poteſt, ſi dicatur, hunc Hollandum fuiſſe ideo priuandum ſepultura, quod fuerit notoriè mortuus in peccato mortali, quale erat quod & retinuerit illum catechiſmum hæreticum, & lethaliter vulneratus inſecutus ſit hoſtem, vt eum perimeret, & cum corruiſſet in terram, monitus ab aliqua fœmina, vt IESVM inuocaret, nullum motum, aut ſignum pœnitentiæ dederit. Atqui rei peccati mortalis ſi notorij ſint, & abſque pœnitentia deceſſiſſe præſumantur, ſepultura priuari debere habetur ex can. *quibus & ſeqq.* 13. *q.* 2. & docet Gloſſ. in cap. *quis de vſur.* Abbas in cap. *ex parte in fin. de ſepultura* Paludanus, Silueſter, Laymannus *lib. 3. ſect. 3. tr. 3. c. 12. n. 12. §. Quarto omnes*, ponit exemplum ad intentum, vt ſi aliquis in ipſo facinore, quod nullo modo excuſari poteſt à mortali, occiſus deprehendatur: quia mutatio animi eſt quid facti, quod non præſumitur, ſed oſtendi debet.

32 Sed reſponderi probabiliter poteſt, luce non omnino probari, ipſum fuiſſe notorium peccatorem mortalem, cum poſſit aliqua benignitate excuſari à peccato mortali tum retentio libelli, vtpote excuſabilis ob ignorantiam, patriumve morem; tum inſecutio inimici, propter feruorem iracundiæ, quæ abſorbere ſolet vſum rationis; tum non inuocatio nominis IESV propter priuationem ſenſuum, quæ ex vulnere mortali ſibi inflicto, & ſanguinis fluxu ipſi prouenire poterat.

33 Horum generalis ratio eſt, quia nemo quantumvis peccator præſumitur immemor ſuæ ſalutis æternæ in extremis conſtitutus. Plaza *de delictis l. 1. c.* 23. Ioan Sanch. *diſp. 36. n.* 3. propter hanc enim cauſam adulteri deprehenſi in adulterio, & interfecti à ſuperueniēte marito ſepeliuntur in loco Sacro. Graſſis *to. 1. conſ. lib. 3. de ſep.* Sanch. *l. c.* qui idem dixit de rixantibus, & mutuo ſe occidentibus, licèt in conflictu intereant mortui, nullis pœnitentiæ ſignis exhibitis. Et de illis, qui in cornibus taurorum vitam finiunt cum Villalobos *to. 2. ſummula tr. 21. diff. c.* 3. & de meretrice, quæ in domo ſui amaſij inuenta eſt vulneribus confoſſa, & mortua. Nauarrus *l. 3. conſ. de ſepul. conſ.* 4. Et denique ConincK *l. c. n.* 66. generaliter ſcribit, ſepeliendum eſſe in loco Sacro excommunicatum, quoties dubitatur, verum talis deceſſerit pœnitens, quia melior pars, inquit, præſumenda eſt.

34 Quanvis autem hæc ſolum ſub probabili opinione ſcripta à me fuerint, & ſub cenſura SS. Congregationum, magnum tamen autoritatis pondus iam habere videntur, propter decretum Sacræ & Vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ, in quo die 6. Iulij an. 1650. permiſſum fuit, ſepulturam in loco Sacro concedi poſſe Hollando prædicto, prudentiſſima tamen adhibita cautione, ſcilicet *ſecreto, & ſine pompa*.

35 Hactenus Lezana, qui ſubdit, non eſſe fidem habendam Nicolao Myllero, ſcriptori hæretico, aſſerenti, Rempublicam Venetam permittere omnibus Patauinæ Academiæ ſtudioſis ſepulturam in loco Sacro, cuiuſcunque tandem fuerint religionis.

36 Quod ſi fortè ſciſcitetur lector, quid ſentiam de hiſce concluſionibus, & probationibus Lezanæ? Reſpondeo in primis, omnia videri mihi ſatis veroſimilia. Et quidem quod attinet ſuſpicionem de hæreſi illius Hollandi, cenſeo omnino ſufficienter poſitiuè probari *n.* 24. fuiſſe verè catholicum; nec huius probationis vim elidi (etſi fateor debilitari) obiectione de cathechiſmo hæretico; verè enim & opinio, quam eius contubernales, ac ſocieni habebant de eius religione, & auditio Sacri, viſitatioque Eccleſiarum pro lucrandis indulgentijs, & vſus Roſarij ſunt ſaltem ſimul ſumpta longè certiora ſigna animi Orthodoxi, quam Heterodoxi geſtatio eiuſmodi cathechiſmi. Alibi obſeruaui, Gallos, cum indicare volunt, quempiam è caſtris Caluini ad Papalia tranſiſſe, ſolere id ſignificare his verbis: *vadit ad Miſſam*. Ceterum repertio illa cathechiſmi Caluiniani refricat mihi memoriam ſequentis

Iudicialis Sententiæ.

37 *Chryſophilus impedire volens, ne ſuus frater Chryſantus ſuccederet in partem hæreditatis paternæ, impoſuit furtim in eius peram librum apertè Caluiniſticum, effecitque, neſcio qua techna, vt liber hic deprehenderetur in illa ipſa pera. Quapropter Chryſantus poſtulatus hæreſeos apud Magiſtratum loci, in quo tum lectio librorum hæreticorum quam comeſtio ouorum in Quadrageſima interdicitur ſub pœna capitali, damnatur capitis, etſi iurans, fuiſſe ſe ſemper, eſſeque Catholicum Romanum, eumque librum fuiſſe in ſuam plenè non aduertentis peram intruſum, quæri poteſt, anne hæc ſententia fuerit iuſta.*

38 Fluxerunt plus anni ſexaginta duo, ex quo audiui hæc narrantem Societatis Noſtræ Sacerdotem, aſſerentemque, fuiſſe ſibi perbene notum illum Chryſantum, exprimentem etiam eius nomen, cognomenque, ac nominantem locum, in quo lata ea ſententia; cuius loci ſum optimè memor, ſicut & cognominis illius miſeri hominis, & denique technæ, ſententiæque iudicialis; ideo autem probè nunc quoque memor, quod ipſe non ſemel a ijs poſtea narrauerit in exemplum vltionis, qua Deus non rarò plectit deſertores (etiam non apoſtatas) vitæ Religioſæ, qualis quidem fuerat ille reus, abhinc annos circiter octoginta quatuor extremo ſupplicio affectus.

39 Iudico autem primo, non potuiſſe illum hominem damnari de hæreſi, ſi nullæ aliæ probationes adminiculabantur inuentioni talis libri, in eius pera. Primò, quia ne quidem lectio talis libri plenè probat hæreſim, Diana *part. 4. tract. 7. reſ.* 6. ex communi contra Carrerum *de hæreticis n.* 125. longè ergo minus retentio. Diana *ibid.* ſed tam retentio ſola, quam lectio gignunt duntaxat ſuſpicionem hæreſis. Diana poſt Carreram *in qq. Criminalibus*, aliquorum quidem reſpectu grauem, aliorum reſpectu leuem; ita vt nonnulli in officio Inquiſitionis cogantur abiurare ſolum de leui, alij de graui. Diana, & alij. Vide Fuluium Pacian. de probat. *l. 5. cap.* 35. *n.* 21. valdè hic leuem.

40 Iudico ſecundo, poſſe alicubi ſtatui legem, vt capitali ſupplicio addicatur omnis, apud quem fuerit repertus liber manifeſtè hæreticus, niſi probet vel ignoraſſe ſe, illum eſſe hæreticum, vel fraude aliena ingeſtum, &c. Ratio eſt, quia hæreſis præſertim Caluiniana, eſt malum tam perniciosum publico, vt in eam apprimè quadret illud Paſchalis Papæ relatum *cap. finali* 1. *q. vlt.* elogium: Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ (Caluinianæ) hæreſis *quaſi pro nihilo reputantur*. Atqui poteſt ſi non pro tota e.g. Europa, certè pro aliqua ditione Europæ ſanciri lex, aut ſtatutum, vt reus mortis, ille ſit, apud quem deprehendetur liber, proponens modos, ac rationes nequiter exercendi omne genus Simoniæ, apud quem, inquam deprehendetur, niſi ille probet ſuam inculpabilitatem.

41 Fortè in illo loco, ita extremè abhorrente ab acatholiciſmo, vt vitæ condonationem faciliùs olim impetrarit, qui duos equos abegerat, quàm qui ouum ederat in Quadrageſima, vſu recepta eſt tam ſeuera ſimul, & prouida Sanctio, laude potiùs, quàm nota nimij rigoris digna. Verè huc meritò applicaueris illud Gloſſæ in cap. *litera de frig. & maleſic.* monitum: *omnes cautelæ, quæ adhiberi poteſt in talibus, adhibenda eſt propter periculum animæ*. Quia verò tanta eſt iudicialis autoritas, vt pro iudice ſemper præſumi debeat, donec contra ipſum aliquid legitimè comprobetur, vt iam pridem reſcripſit Clemens.

mens, 1. *cap. in præſentia de renunt.* atque res iudicata pro veritate accipitur iudice Vlpiano *ff. de reg. iuris reg.* 208. malo dicere, & eiuſmodi ſtatutum viguiſſe tunc in illa prouincia, & Chryſantum non potuiſſe vlla probabili ratione oſtendere, librum illum fuiſſe furtim immiſſum in ſuam peram, quàm in concreto damnare illam feralem ſententiam.

42 Fortè non fuerit famæ tam integræ, quàm nonnemo mihi notiſſimus, & honeſtiſſimus Vir

NOMINE HB.

QVi dum in foro Delemontano tempore nundinarum fabularetur cum amicis, quidam Mercurii nepos immiſcens ſe turbæ, exemit furtim loculos è pera vnius aſtantium, quos euacuatos immiſit nequiter, annis ab hinc plus ſexaginta, in peram honeſtiſſimi illius H. B. ac ſe ſe ſubduxit. Paulo poſt autem, cùm prior ille deſideraret ſuos loculos, ac ſinguli timerent, ne & ipſi damnum accepiſſent, extraxit ille H. B. quem meritò laudant ab honeſtate, non modo ſuum, ſed & alienum marſupium è propria pera totus attonitus. Nemo tamen vnus vocauit eum in ſuſpicionem vllam furti, ſed omnium animi fuerant intenti in recordationem illorum, qui antè propiùs aſtiterant ipſi, ut denique deprehenſus fuit verus trifurcifer.

Si Chryſanti morum, religioniſque integritas fuiſſet tam conſpicua, potuiſſet, meo iudicio, prægnantem illam ſuſpicionem voluntariè detenti libri purgare ſaltem leui tortura, aut certè impetrare mitiorem ſententiam, conſtans enim fama integritatis iuncta torturæ etiam leui, plurimum minuit præſumptionem veri doli.

43 Iam, vt reuertamur ad Caſum, è Lezana deſcriptum, rectè is relatus *n.* 28. negat, poſſe ex illa ſpecie facti inferri, commiſſum fuiſſe duellum propriè dictum, ſicuti & rectè præmiſerat *nu.* 27. ſuiſſe, etiam poſito, quod reuera malè de fide ſenſerit ille Hollandus, ſepultura Sacra priuandum, quemadmodum nec ea ſpoliandus erat, etiam dato, quod decertarit duello propriè dicto, vt ſuadent ea, quæ retulimus *n.* 29. *&* 39.

44 At vero quæ idem Doctor relatus *n.* 32. *&* 33. profert ad perſuadendum, quod idem Hollandus probabiliter non fuerit annumerandus mortuis in notorio peccato mortali, videntur mihi continere non leuem difficultatem; ſi enim, ſicut fuit inſecutus ſuum inimicum, ita aſſecutus fuiſſet, atque confodiſſet, nemo, puto, non pronunciaſſet, fuiſſe agendum in eum lege Cornelia *l. de ſicar.* §. 1. vel certe grauiſſima pœna plectendum, & ſi ipſemet fuiſſet poſt illam inſecutionem confeſſus Sacramentaliter, accuſaſſet ſe vtique de illa non ſine magno dolore.

45 Ad illud pronuntiatum: *Nemo quantumvis peccator præſumitur immemor ſuæ ſalutis æternæ in extremis conſtitutus*, reſpondendum eſt, poſſe id pronuntiatum (fundatum in cap. *ſancimus* 1. *q.* 7. non tamen loquente de imminente letho.) prudenter defendi, ſi intelligatur de peccatoribus non habituatis, & non correptis graui paſſione in eo articulo; ſecus de iis, qui in eo ipſo articulo, & peccarunt grauiſſimè mortaliter, & correpti fuerunt paſſione grauiſſima, & non niſi breuiſſimo tempore poſt præuiſam inſtantem mortem remanſerunt compotes rationis, tales enim videntur longè rariſſimè exercere actum perfectæ contritionis, mutatio quippe voluntatis, ſeu tranſitus tam repentinus, ab extremo ad extremum, nimis eſt difficilis, & proinde non præſumendus. Maſcard. de probat. *concluſ.* 1085. Fusè, ac nominatim in agitatis æſtu vindictæ, ſicuti pro dolor teſtatur frequens experientia, atque illi duo caſus, quos protuli in Experientiis *tr.* 6. *n.* 181. *&* 164. quibus iungo.

Hunc prope incredibilem.

46 *HIrcanus vnà cum filio deprehendens ſuum inimicum ſolùm, inuadit hunc: minatur mortem, niſi Deum neget, negantem memento confodit cum hoc ſathanico epiphonemate*; Iam poſſum non corpus duntaxat, ſed animum quoque mactare, & perdere. *Captus deinde, atque in ahenum oleo plenum miſſus, nullum autem doloris ſignum etiam feruente oleo promens, interrogatur à circumſtantibus, an ergo nullos cruciatus perſentiſcat? Sentio, reſpondet ille, inexplicabiles, dum autem recordor quàm inſignem vindictam ſumpſerim de capitali hoſte ſperno hoſce ardores.*

47 Patrum memoria hoc contigiſſe intellegi ego olim à fide dignis, nominantibus etiam prouinciam, in qua editum hoc tragicum ſpecimen iræ prorſum ſtygiæ; quam prouinciam prudens inuoluo ſilentio, ſicuti & vnam, altera nve circumſtantiam breuitatis cauſa; atque confirmo meum iudicium, quod non ſit præſumendum, illos, qui in ſumma actualique cupiditate vindictæ obruuntur ſubito aliquo lethali ſymptomate, vulnere, præcipitio, eliciant actum perfectæ contritionis, ſi non ſit veroſimile intercesſiſſe aut ſaltem dubium, an non interceſſerit notabile tempus inter præuiſionem mortis articuli, priuationemque rationis.

Ad exempla, quæ retulit *n.* 33. ex Lezana reſpondeo, vel non eſſe admittenda, vel explicanda. Etenim cap. fures. *de furt.* expreſsè deciditur, non eſſe orandum pro iis, qui *in furando, vel deprædando occiduntur*; qui textus eſt generaliter intelligendus de illis, qui mortaliter delinquendo occidunt. Barboſa in *cit.* Canonem. Emman. Rodriquez *qq. Reg. to.* 3. *q.* 61. *a.* 2. & alij, ergo nec orandum eſt publicè, & nomine Eccleſiæ pro necatis in ipſo mer adulterio, ſi non orandum, &c. (publicè) pro iis, nec ſepeliendi ſunt loco Sacro ſaltem cum ſolennitatibus. Si tamen tales non tam ſubito extinguantur ex vulnere, quin inter vulnerationem, atque rationis exturbationem, interceſſerit veroſimiliter aliquod per breue temporis interuallum, præſumi poteſt de pœnitentia propter rationem allatam ex Gloſſa, & Ioanne Sanchez ſuprà *num.* 33. 48

Et ob claram autoritatem cit. cap *fures* iuncto gloſſemate Barboſæ, Abb. & Ananiæ nego, tegendos ſacra gleba illos rixantes; de quibus idem Lezana ex Ioan. Sanchez *cit. n.* 33. niſi dubium ſit, vtrum peccarint coram Deo mortaliter rixando, digladiandoq; 49

Illum, qui in cornibus tauri à ſe irritati interijt non ignarus legis diuinæ, & Eccleſiaſticæ prohibentis hæc beſtialia certamina, exiſtimo eſſe ſub patibulo potius, quam in Cœmiterio ſimulandum, ſiquidem non apparet, cur dubitemus, an ſine vlla deteſtatione ſui ſceleris ſit extinctus. 50

Denique quod attinet exemplum meretriculę productum *n.* 33. ex Nauarro *conſil.* 4. *de ſepult.* continetur quidem illud conſilium in meo exemplari loco ſexto, non autem quarto, attamen Nauarrus idcirco fuit in eam adeo benignus, tum quod fuerit dubium, vtrum acceſſerit amaſium animo meretricandi; tum quod fuerit probabile, quod amaſius, priuſquam perimeret illam, monuerit (quis credat. Veneris mancipium ſimul & latronem eſſe tam pium?) eandem de elicienda contritione ante inſtantem necem, tum quod nequaquam fuerit interfecta in turpi actu, cum nullus talis tunc præceſſerit; ergo nihil ad propoſitum facit exemplum illud ex Nauarro, quam etiam ſequitur Emman. Rodriq. *c. a.* 2. 51

Et quia in hoc capite quinquageſimo diſſerimus ex inſtituto de ſepultura ebrij, & aliorum extinctorum in peccato lethali placet pro complemento doctrinæ multum faciente ad praxin, non ſolum reuocare hic in mentem ea, quæ ſuprà *n.* 17. digito demonſtraui eſſe alibi à me diſcuſſa, ſed inſuper lectoribus, qui carent conſiliis Nauarr. repræſentare reſponſum multis mirabile futurum, quod idem Senex ſapientiſſimus ſimul & eruditiſſimus dedit ad hunc 52

CASVM TRISTISSIMVM.

QVidam Monachus mane confeſſus, & abſolutus à Confeſſario, qui tota die, & veſpera ſteterat lętus, fuit inuentus mane mortuus intra ſuam cellam, oſtio clauſo, habens laqueum pendentem ex collo, ipſe autem non pendebat, nec omnino iacebat, ſed quaſi genuflexus extabat, quæritur an poſſit, & debeat in loco ſacro ſepeliri? 53

Perpenſis, quæ narrantur in facto, & viſo reſponſo cuiuſdam eruditiſſimi, ac religioſiſſimi ſuper hoc prudenter, & eruditè reddito, reſpondeo, eiuſdem opinionis eſſe me, cuius eſt Nauarrus nempe, quod cadauer prędicti Monachi potuit, & debuit in loco Sacro ſepeliri, & quod male ſint ſepultum in loco profano, & conſequenter poteſt, & debet transferri, ex illo loco profano, in quo eſt ſepultum, & conferri in locum Sacrum propter ea, quę pręfatus vir eruditiſſimus citat in ſuo reſponſo, partim accepta à viro eruditiſſimo Couarruuia *variar. reſolut. l.* 1. *cap.* 1. *num* 11. & alia, quę de ſuo addit; quę confirmari poſſunt illa firmiſſima ratione, quod regulariter omnis Chriſtianus, debet, ſi fieri poteſt, in loco Sacro, ſi poſſit iuxta text. & Gloſſ. *c. ex parte* 1. *de ſepult.* ſepeliri, nec obſtat, cap. *placuit* 23 *quæſt.* 5. quatenus habet, ſeipſum occidentem carere debere ſepultura, quia intelligitur de illo, qui ſcitur eſſe occiſus à ſe ipſo, at prędictus Monachus non ſcitur eſſe occiſus à ſe ipſo, nec pręſumitur, tum quia de nemine pręſumendum eſt, quod deliquerit *l. merito ff. pro ſoc.* pręſertim tam grande delictum, & tam abominabile conditioni, & inclinationi humanę, & maxime de confeſſo, abſoluto, & communicato eodem die, tum quia indicia, quæ in contrarium inducuntur, ſunt exilia, & multis modis frangibilia. Itaque intrepidè pars hęc tenenda eſt. 54

Hactenus Nauarrus, quem ad verbum deſcribit Emmanuel Rodriquez *cit. quæſt.* 61. *art.* 1. atque ſequitur, non allatis vllis aliis rationibus, quàm quas expreſſit ipſe Nauarrus ex quibus deduces, quid faciendum fuerit cum eo, quem repręſentat hęc 55

Species facti perquam lugubris.

REmmerius adoleſcens bono indolis, bonæ educationis, atque omnino integris moribus, eo ipſo die, quo Sacra Communione fuerat publicè in templo refectus, & quo hilaris ſumpſerat hora tertia pomeridiana 56

vidiana ſobriam mittendam, lætaſque dixerat, ſe poſtridie donandum imagine à ſuo præceptore, reperitur ſub tempus cœnæ iuxta proprij hoſpitij cloacum (S. h.) ſuſpenſus, ac poſtridie iuſſu Magiſtratus ſæcularis extrahitur inſtar, eque rasa cadaueris ex vrbe à carnifice, à quo tumulatur etiam eo loco, quo plexi capite, quæritur, quid ſentiendum de hoc facto.

57 Reſp. 1. me non ambigere, quin doctiſſimi, religioſiſſimi Viri Nauarrus, & Rodriquez ſoliſent illud damnaturi ſtando ſolo iure communi; etenim videntur quaſi in terminis reſoluiſſe ſuperius hunc ipſum caſum, cum loquantur expreſsè de illo, qui eodem die communicauit, & ſuſpenſus repertus fuit 2. Proinde debuiſſet per ſe loquendo magiſtratus Eccleſiaſticus ſibi vindicare cadauer, ac modeſtè ſeſe opponere Magiſtratui Ciuili, etiam ſupremo; re enim vera Laicis nulla per ſe loquendo competit de ſpiritualibus diſponendi facultas. cap. *tua, de decim.*

58 Sacra autem ſepultura eſt vtique aliquid proprie ſpirituale. 3. Tamen potuit illa ſententia iudicis ſæcularis defendi titulo longæ, manif. itaque conſuetudinis, qua ad terrorem aliorum ſolent carnifici abſque vlla conſultatione cum Parocho, tradi cadauera omnium illorum, qui reperiuntur in tali, aut tali loco vel ſuſpenſi, vel inflicto vulnere necati, in quo fuiſſe ab alio tertio ſuſpenſos, vel confoſſos non ſit veroſimile aliquo argumento poſitiuo, petito videlicet ex circumſtantia modi, vulneris, loci, perſonarum ſuſpectarum, &c. Egerunt quidem ij, quorum diſciplinæ ſubiectos erat ille iam octodecim circiter annorum adoleſcens cum Magiſtratu loci cauſam defuncti, ſed præualuit allegatio conſuetudinis.

59 Addunt Rodriquex *cit. quæſt. 61. a. 1.* atque Couarruuias de eo, etiam, quem conſtat ſibi ipſi attuliſſe manus violentas, illum non eſſe priuandum ſolenni ſepultura; ſi ex aliquibus coniecturis præſumi poſſit, id eum feciſſe ex furore, & mentis alienatione; quam coniecturam cenſeo præſumi poſſe de omni viro bono, & ſingulariter Religioſo, quem compertum eſt, fuiſſe valde melancholicæ complexionis, tales enim ſunt pronti ad amentiam breuem, aut longam. Quin Ferdinandus Hauckius in Epinomia Parochor. *verb. ſepultura num.* 17. ita abſolutè ſcribit: *Si quis reperiretur mortuus in puteo, vel laqueo ſuſpenſus, non deberet priuari Eccleſiaſtica ſepultura, quia vbi non conſtat, quod ſe ipſum interfecerit, vel præcipitauerit, non eſt præſumendum, tam potuerit per inſidias, aut vim in puteum precipi, vel ſuſpendi, aut ex furore, ſeu mentis alienatione facere.* Socinus *conſil.* 51. *vol.* 2. Genuenſis *in praxi* *cap.* 61. *n.* 20. Ita Hauckius, qui debuit citare Socini volumen 1. *n.* 2. & addere, quod idem Socinus poſt Decium, & alios ita reſponderit in contingentia facti. Vide etiam dicta ſupra *n.* 13.

60 Addo ego, ad præueniendum ſcandalum: adeoque temeraria iudicia, ſeu ſuſpiciones, quas ſæculares conſueuerunt formare de Religioſis, qui reperti ſunt in eo conclaui, vel laqueo ſuffocati, vel cultro confoſſi, adhibendam in primis hanc cautionem, vt ſi ſuſpicio ſit, aliquem ſe ipſum peremiſſe in conclaui obſerato, quod aperiri nequeat ſine inſtrumentis, & opera ferarij, aduocetur quidem hic, permittaturque reducere peſſulum feræ, at Superior, vel alius è cœnobio teneat interea manubrium ianuæ, nec permittat oſtium pandi à ferario, ſed ſolum reſerari. Id factum alicubi annis abhinc circiter ſeptuaginta, & prouidè, quia deprehenſus fuit nonnemo è valde melancholicis natans in proprio ſanguine.

Sed & bellè ceſſit hic.

DOLUS NON MALUS.

61 *CVm videlicet, poſtquam alius Religioſus repertus fuerat è trabe pendens in ſuo etiam conclaui, mox cadauer delatum fuit in lectum: curriculo accitus medicus, vt ad quemdam* diuina manu tactum (*hac periphraſi deſcribunt Germani apoplexiam*) *accurreret; accurrit ille, at præſentes dictum, iam expiraſſe infirmum: qui medicus inſpecto, non tamen curioſè luſtrato corpore defuncti, receſſit abſque ſuſpicione ſiniſtriore.*

62 Hunc dolum, qui cuſus fuit, ſicut pridem didici, in tractu Rhenano, voco *non malum*, ſed potius *bonum*; cùm dolus malus ſit machinatio quædam alterius decipiendi cauſa, cum aliud agitur, aliud ſimulatur. Celſus Bargalius *lib.* 2. *de Dolo cap.* 1. *n.* 12. ex Seruio IC. Atqui ſuperior illius Religioſæ domus vocauit medicum, non eius decipiendi cauſa, quia non ea intentione, vt hic iudicaret, à ſe videri cadauer tacti apoplexia, ſed quia præuidebat, eum formaturum hoc iudicium, atque manifeſtaturum aliis, ideoque futurum, vt nemo ſuſpicaretur quidquam de ſuſpendio: differunt autem toto cœlo hæ duæ intentiones: Prima: *quia meus hoſtis eſt eius generis, vt ſi concitato greſſu redeam ad caſtra, ſit exiſtimaturus, me fugere ex metu, ideoque me ſit inſecuturus, & conſequenter præcipitandus in inſidias à me ſtruĉtas, idcirco feſtinato, regrediar verſus caſtra:* Altera: *Repetam caſtra feſtinato, eo fine, vt hoſtis credat, me fugere ex metu, inſequatur me, & deueniat ad locum inſidiarum*, ſicuti exemplo Ioſue ſimulantis (impropriè) fugam declarabo infra *cap.* 51. *n.* 41. & *n.* 43. alio exemplo familiari potatoribus. Atqui non eſt per ſe malum dare ex graui cauſa alteri occaſionem formandi falſum iudicium, præſertim nemini iniuſte noxium, ſicuti eſt per ſe malum facere ex graui etiam cauſa quidpiam, eo fine, vt alter formet eiuſmodi falſam opinionem, proindeque repugnat diuinæ bonitati, ac veritati indere menti hominis actum erroneum.

Igitur rectius dicemus, dolum illum fuiſſe dolum bonũ iuridicè loquendo, nam talis dolus eſt Iuriſperitis ſimulatio inuenta ſe ipſum, vel alterum, proprias res, vel alienas iuuandi (citra iniuſtitiam, infidelitatem &c.) cauſa, vt definit Bargalius *lib.* 1. *de Dolo cap.* 33. *n.* 4. teſtans, neminem à ſe lectum, qui definiret dolum bonum. Hanc definitionem cum verbis incluſis parentheſi eſſe doli boni iuridicè aio, non autem Theologicè, ſi quidem ſimulatio accipiatur propriè, omnis quippe propriè dicta ſimulatio eſt mendacium reale. *Infra c.* 51. *n.* 39. ex S. Thoma, & conſequenter peccatum, nec enim refert, vtrum quis mentiatur verbo, an quocunque alio facto. S. Thom. 2. 2. *q.* 111. *a.* 1. Atqui propriè dicta ſimulatio non vocabitur ab vllo Theologo bonus dolus. 63

Erit autem non mala deſcriptio doli boni etiam Theologicè ſumpti, ſi pro ſimulatione ponatur, vt etiam ponit paulo poſt idem Bargalius, fictio, ſiquidem fictio eſt per ſe aliqua figura veritatis. 64
S. Thom. *loc. cit. ad* 1. quemadmodum compoſitio illa corporis, quam Saluator exhibuit duobus diſcipulis euntibus in Emaus, erat figura, imago, ſimilitudo hominis cogitantis vlterius ire. S. Thom. *ibid.* ſicuti ſine dubio plurimi eunt vlterius, etiam poſtquam deuenerunt ad locum hoſpitiis nocturno commodum; atqui figura veritatis non continet per ſe vllum mendacium. Vnde quia cadauer illud, de quo loquimur, erat imago, & ſimulacrum quoddam hominis ex apoplexia mortui, ideo prædicta fictio non tantum non fuit dolus malus, ſed dolus bonus etiam Theologicè. 65

Porro exemplum illud, quod ſuperius *n.* 59. attuli de inuento in puteo, atque reſolutionem, quam itidem retuli ex Hauckio, Socino, Genuenſi, admittunt etiam Couarruuias, citatus ſupra *n.* 54. itemque Emman. Rodriq. *qq. regul. tom.* 3. *q.* 62. *a.* 1. Barboſa *de paroecho part.* 3. *c.* 27. atque alij, generatim notantes, illum, qui imminente incendio, aliove graui malo ſe præcipitauit in terram, aut aquam, nequaquam eſſe excludendum è cœmiterio, idcirco, quod præſumi debeat, illam præcipitationem factam non ſe occidendi, ſed mali grauioris (ſaltem ſecundum opinionem) vitandi cauſa. Vnde confirmatur illud factum Romanum, quod deſcripſi ſupra *n.* 12. 66 67

Sed & Hauckius *l. c. n.* 62. ſcribit, ſi ſaga in carcere moriatur, antequam crimen confeſſa, vel de eo conuicta eſt, eſſe, niſi aliud obſtet, in ſacro loco ſepeliendam; niſi forte ipſa ſibi mortem conſciuiſſet, *tunc enim corpus eius comburi poſset, cum cenſeatur talis dignum pœna criminis ipſo facto confiteri.* Sed *etſi ſaga*, inquit, vlterius Hauckius, *ſibi ipſi mortem adferens, ante mortem de crimine doleat, confiteatur, imo & Euchariſtiæ ſacramentum recipiat, nihilominus iudex ſequi poteſt conſuetudinem ſui tribunalis, vt eius tanquam de crimine ſuo confeſſæ cadauer crematur, bona confiſcentur, cùm pœnitentia illo Sacramentalis foro externo nihil præiudicii adferre ſoleat.* Ita ille. 68

Quibus ego addo, ſi vel ſaga, vel quiuis alius etiam atrociſſimi criminis reus inueniatur etiam ante omnem torturam mortuus in carcere, nequaquam præſumendum eſſe, eum conſciuiſſe ſibi ipſi mortem, ſed debere hoc quoque ſcelus probari poſitiuis argumentis, priuſquam & illa mors habeatur pro confeſſione criminis impacti, & ſpolietur iure ſepulturæ, conceſſo omnibus Baptizatis. Cum enim interfectio ſui ipſius deliberata ſit omnium ſcelerum pernicioſiſſimũ, vtpote recta in orcũ detrudens animã interfecti, atque tã abominabile inclinationi humanæ Nauar. *ſap. n.* 54. merito ſunt huc transferenda generalia pronuntiata de nõ præſumendo, ſed probando delicto. 69

Quapropter ipſi, puto, Vlpianus, & Papinianus etſi Chriſtianorum hoſtes, abſoluiſſent ſuſpicione, aut ſaltem præſumptione ſuicidii, ſeu propriæ necis Sanctum Felicem, quem Eccleſia 6. Nouembris colit vt Martyrem, ac S. Auguſtinus Magnus (quid eum in hoc niſi magnum, & Auguſtum?) laudibus effert Enarrat. *in pſal.* 127. *ante med.* tametſi pro fide Chriſtiana captum, atque in vincula ſine tortura quidem, at non abſque grauibus minis coniectum repererunt poſtridie exanimem carceris Cuſtodes. 70

Tam multa de hoc funebri argumento congeſſi in hunc locum, idcirco, quod non vno exemplo, & quidem exercito in ſacram perſonam, didicerim futurum fuiſſe, vt mitius cum aliquibus ageretur, ſi, qui ius dicebant, habuiſſent perſpecta iudicia practica tot eruditiſſimorum, quos nominaui, & religioſiſſimorum virorum, de ſepultura à ſemetipſis præſumptiuè peremptorum, ob quorum à me indicatorum authoritatem fuit anno 167. mandato Prouicarii Generalis donatus Chriſtiano tumulo iuuenis ille de quo caſum iudicialem exhibeo in Experient. *tr.* 3. *n.* 171. Edit. 71

Einſi-

Eiſidh.& Monac ſecunde Vbi etiam exprimo, eum non fuiſſe priuandum M[illegible] Sacerdotio.

72 Cæterùm quia & aliæ frequentes ſeu quæſtiones, ſeu controuerſiæ mouentur c[illegible] a ſepulturam inter parochos, & parochianos, inter illos, & Regulares, tradam compendio complura huc ſcientia, 1. Modò conſtet, aliquem eo loco, tempore, modo fuiſſe extinctum, vt eo loco, tempore, & modo potuerit occidi ab alio, ſi non clatè probetur, non fuiſſe reipſa necatum ab alio, non eſt priuandus ſepultura; quia ad eam ipſi concedendam

73 dam ſufficit potuiſſe fieri, vt ab alio occideretur. Ita Marianus Socinus *cit. conſ.* 51. *n.* 1. in contingentia facti. 2. Quando Clerus donatus ſepultura Sacra repertum mortuum in puteo, eſt tam vehemens præſumptio, quòd ipſe ſe non præcipitauerit, vt niſi magiſtratus ciuilis clariſſimè probet, eum fuiſſe à ſemetipſo directum, nequeat bona eius tanquam à ſemetipſo occiſi confiſcare. Socinus *loc. cit. n.* 2. teſtans, Decium, & alios præſtantiſſimos Iu-

74 reconſultos ita reſoluiſſe in facti contingentia. 3. Electio ſepulturæ eſt libera omnibus adultis, quibus non prohibetur à Iure, nec poſſunt parochi impedire, quo minus parochiani eligant ſibi ſepulturam apud Regulares. Barboſa de parocho *part.* 2. *c.* 27 *nu.* 19 *&* 21. ſingulariter apud Ordines Mendicantes. Idem ex clara

75 Bulla Pij V. incipiente: *Etſi Mendicantium*. 4. *Quartam autem funeralium partem de qua ſeſſ.* 25. cap. 13. *Concil. Tridentini, nequaquam ſoluere teneantur Monaſteria, quæ à quadraginta annis citra fundata exiſtunt, poſtquam ipſum Concilium loquitur tantum de monaſterijs ante annos quadraginta fundatis, quæ ipſam quartam ſoluere conſueuerant: & vbi ſolui conſueuit, id tantum ceræ, & aliorum, quæ in aliquibus partibus deferri contigerit, tempore, quo defunctorum corpora ad ſepulturam deferuntur, non autem de Miſſis, ſeu legatis, vel alias Fratribus ipſis, ſeu Monialibus huiuſmodi relictis, aut aliàs quomodolibet donatis ſolui debet; ſicque intelligi Concilio decretumque ad quartam huiuſmodi ſoluendam debere decernimus. Vbi verò non eſt conſuetudo ſoluendi quartam huiuſmodi, de nullo ſuper ſcriptum ſolui debere declaramus. Nec ad quartam, ſeu aliam partem omnium eorum, quæ etiam pro ornamento Eccleſiæ, palliorum, planetarum, tortitiorum, pannorum, & aliorum, quæ dictis Eccleſiis relinqui, vel dari contigerit, etiamſi pro victu Fratrum, aut alias relinquantur, aliquid contribuere teneantur.*

76 Ita ad verbum loquitur B. Pius V. Vnde quia Concilium Tridentinum finitum fuit menſe Decemb. anni 1563. ſequitur, Eccleſias Mendicantium erectas poſt annum 1523. non obligari ad vllam quartam funeralem ſtante Bulla B. Pij V. Vide etiam Gallemart *in decl. concil. Tridentini*, & adde, offertorium, ſeu illas pecunias, & ſimilia, quæ ad ipſum altare ſacrificantium offeruntur, integrè ſpectare ad rectorem Eccleſiæ, in qua quis eſt ſepultus, nam generatim oblata celebranti cedunt rectori Eccleſiæ, in qua celebratur. Franc. Leo *in Theſauro part.* 2. *cap.* 28. *num.* 31. Barboſ. *c.* 54. *n.* 28. Atqui ita factum, fruſtra repugnante non nemine, haud ſemel in noſtra Eccleſia Monacenſi, in qua ſepulturam elegerant Sereniſſimi Duces Bauariæ. Excipit Barboſa ex noſtra generali doctrina caſum, quo parochus ſuos parochianos iungit in aliena Eccleſia, videtur enim eſſe intentio offerentium, vt

77 quod offertur, ſpectet ad ſuum parochum. 5. Ille parochus, cui debetur quarta funeralis, debet eſſe is, in cuius Eccleſia ſolebat defunctus percipere Sacramenta, & audire diuina, non autem per ſe, & abſolutè is, qui eſt parochus vrbis, in qua alienus parochianus tumulatur. text. *in c.* 5. *de ſepult. in* 6. nam ſi non ſolet de iure percipere apud eum Sacramenta, non eſt eius parochianus. Sanch. *de matrim. l.* 3. *diſp.* 23. Barboſ. *l. c. cap.* 53. *per totum*, eſto ſit illius loci ciuis. Vnde abhinc annos viginti.

CIRCA CASVM.

78 *Q*Vo vir nobilis, ciuis oppidi A. habitans autem in pago B. cuius erat Dominus, elegerat ſibi ſepulturam in Eccleſia Monaſterii Monialium S. Dominici conſiſtenti in oppido A. reſpondi, quartam funeralem, ſi quæ debeatur ab illo Monaſterio, in quo elegerat ſepulturam defunctus, eſſe deferendam parocho pagi B. non oppidi A.*

79 6. Porro quàm magnificè, pieque ſenſerint olim Magnates Theutoniæ de tumulatione in ædibus ſacris Regularium, vel inde liquet, quod in [illegible] Eccleſia Monaſterij Lucellenſis conditi ſint duo Epiſcopi Baſileenſes, triginta quatuor Comites, totidem B[illegible] es viri[illegible] que ſexus, atque inſuper ſexaginta Ordinis Equeſtris, vt locu[illegible] letiſſimus re[illegible] eſt Reuerendiſſimus D. Bernardinus eiuſ[illegible] em celeberrimi, & inter Ciſtercienſia ſuperioris Germaniæ omnino primi, parentiſque ſeptem aliorum, Abbas quadrageſimus, in ſua ſæpius à me nominata, [illegible] gniſſima Epit[illegible] me F[illegible] m Lucellenſi[illegible] . . [illegible] ſt autem tantus numerus inde era[illegible] quod m[illegible] erium illud ſitum ſit inter duos planè hominis [illegible] lm, a[illegible], vt non ſemel ſum an[illegible] lens ex-pert[illegible] ne[illegible] es, p[illegible] ab [illegible] orum plerorumque roce-tum domicil[illegible].

Quamquam fortè multos eorum illuc attraxerit ſancta Veneratio ſancti Bernardi, vtpote qui illius Eccleſiæ, monaſticæque ſtructuræ ideam diſpoſuerit; & dum prima fundamenta ann. ſalutis 1123. iacerentur, præſens, cooperatuſque fuerit, teſte eodem Reuerendiſſimo D. Abbate *fol.* 13. atque ſubdente, Monaſterij illius fundatores piiſſimos voluiſſe quidem id nuncupari monaſterium S. Mariæ de Luciſcella, *vtpote quæ digna fuerit Lucis æternæ, & Luminis inacceſſibilis fieri habitaculum, ex qua ortus eſt ſol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter; at temporis ſucceſſu Luciſcellæ etymon propter corruptum Vernaculum vocabulum Lubel, nomen S. Mariæ de Lucella contraxiſſe.* 80

7. Curatus requiſitus vt interſit defuncti ſepulturæ in Eccleſia electa à defuncto, ſi nolit intereſſe, vel petitam licentiam deneget, poterit ſine ipſius licentia, & interuentu tradi ſepulturæ. Barboſ. *cit. tr. de parocho p.* 2. *c.* 26. *n.* 53. ex deciſione Congregat. Rituum, qui itidem ex Decreto Cong. præmiſerat. *n.* 10. neminem eſſe iuxta altare ſepeliendum, & *n.* 56. addit, conceſſa ſepultura cenſeri (niſi diſertè excipiatur) etiam concedi deductionem funeris proceſſionalem. 81

8. Idem Barboſa *l. c. n.* 56. *n.* 40. *& ſeqq.* enumerat quatuordecim genera hominum, quibus omnibus, & ſolis eſt (eius vera opinione) neganda ſacra ſepultura ex deciſione iuris Canonici, ſuntque ij: Excommunicati, ſi ſint notorij & denuntiati. Publici, & manifeſti vſurarij, niſi alienum reſtituerint, vel dederint idoneam cautionem reſtitutionis: Infideles, Pagani, Iudæi, Hæretici, etiamſi poſt mortem appareat de hæreſi: Manifeſti raptores: Decedentes in torneamentis: Qui ſemel in anno confeſſus non eſt: Religioſi proprietarij: Quilibet notorius peccator decedens in peccato mortali, & impœnitens nullo dato ſigno contritionis: Occidens ſe ipſum ex induſtria: Non reſtituens Eccleſiæ decimas: Parricida: Publicè blaſphemans Deum, ſi non egerit pœnitentiam iniunctam: Clericus notoriè vſque ad mortem concubinarius. Hæc de illa materia ſufficiant; plura ſubminiſtrabit Barboſa, & ſuccinctiſſimè plurima Ferdinandus Hauckius in Epinomia verb. *Sepultura*, quem lege in caſu occurrente. 82

E 4.

SPEM MELIORIS FRVGIS.

CAPVT LI.

De remedijs ebrietatis.

SECTIO I.

De remedijs Phyſicis ante potum adhibendis.

SVMMARIVM.

Remedia ebrietatis alia ſunt phyſica, alia moralia. 1.
Referuntur remedia Phyſica ante potum adhibenda ex Catone, & aliis. 3 & ſeqq.
Licita ſunt per ſe omnia illa remedia. 11.
Imo & aliquando ſunt in præcepto: 12.
Quando ſit per accidens illicitus eorum vſus? 14.
Malitia finis redundat in media directa ad illum. 15.
Aliquando illorum vſus adhibendus etiam cum peccato veniali. 16.
Quinam laudabiliter vtuntur? 17.
Proponitur argumentum contra doctrinam n. 14. allatam. 18.
Soluitur illud argumentum. 19.

EBrietatis remedia ſunt generatim duplicia; Phyſica ſcilicet, & Moralia. Moralia voco rationes, & conſiderationes, quæ meritò quemque inducant, vt adhibeantur ab ipſo phyſica antidota temulentiæ; Phyſica verò appello ea, quæ ſuapte naturali vi arcent mentis alienationem. De moralibus differam *ſect.* 3. de phyſicis hac, & ſeq. Et quia horum alia ante ipſum potum, alia in ipſo potu, vel poſt adhibenda ſunt, differam priùs de prio-

prioribus, poſteriùs de poſterioribus. Et vtique ab inſtituto Theologico alienum non eſt, proponere quæcunque tandem licita, honeſtaque antidota, tam turpia, grauiſque mali, quàm eſt temulentia.

3 Quæritur itaque I. *Quænam phyſica antidota proponant rerum periti?*

Reſp. I. Cato de re ruſtica apud Fornerum *lib. 3. de temulentiæ malo cap. 5.* ſic in hanc rem ſcribit: *Vbi voles in conuiuio multùm bibere, largiuſque cœnare, libenter ante cœnam comeſto crudam braſſicam (German. Koh, oder Rappes vnde ſit das Gauerkraut) cum aceto; & item vbi cœnaueris, alia quinque folia; reddent te, quaſi nihil ederis, & crapulam diſſipabunt omnem.*

4 II. Alexander ab Alexandro *Genial. dierum lib. 5. cap. 21.* ſic teſtatur: (Ægyptiorum mos traditur, vt familiaribus cœnis braſſicam præſumant elixa, eo edulij genere ebrietatem diſcuti rati; quam Cato oleribus præpoſuit cunctis, ita vt manè illam oporteret ediſſe ieiunum. Nonnulli lupinos, citrum, & apium, quòd & ebrietati, & veneno prodeſſent, velut antidotum præcepere. Græci vino madentes oleo perungunt, & ſale; qui etiam inter reliquas dapes ſalem, velut amicitiæ ſymbolum hoſpitibus apponunt. Sicut & Romani lactucas, quòd ebrietatem

5 diſcuterent. Vide Tiraquellum in hunc locum Alexandri, vbi etiam refert ex Athenæo, temulentiam raphano diſcuti, & prohiberi.

6 Pelbartus *in roſario Theolog. part. 2. tit. de propriet. herbae.* teſtis eſt, non ſentiri crapulam ab ijs, qui priùs bibunt crocum liquidum; & coronis ex croco capiti impoſitis diſcuti ebrietatem.

7 IV. Leuinus Lemnius nobilis medicus *lib. 2. de occultis natur. mirac. cap. 27.* vberiùs, quàm priores de præſente materia diſſerit hiſce verbis: *Inter hæc, quæ vini vim frangunt, ac propulſant, amnes præfero, & quotquot humores aquoſos per vrinam expurgant. Hæc enim ratione efficere ſolet, vt oliò, quam ad caput, fumi deſcendantur, ac vinum venas ſubire prohibeatur, exſiccante etiam amarore humiditatem. Sic amygdala amara id efficaciter preſtant, quina, ſenaue ante cœnam ſumpta. Perſicarum quoque nuclei parem cum iis effectum obtinent, & foliorum Perſicæ arboris expreſſus ſuccus ieiune aſſumptus, cyathi menſura; qua facultate pollent, & abſynthei Pontici dilutum, ac nux muſcata; hæc enim omnes meatus recludunt, ac pruriunt, laxoſque efficiunt; quemadmodum & olei ex oliuis expreſſi, aut ſeſami ſeminis ſextans, hoc eſt, vncia dua ante lucanè hauſta; lubricam ſiquidem aluum reddit, mentuſque vrinarias dilutat, ſic, vt liquor corpori non inhæreat, ſed continenter defluat; modò ne quis eſculentis ventrem plus ſatis oneret.* Hactenus Lemnius.

8 V. Ipſe Fornerus citatum caput quintum ſic orditur: Habent hoc quidam in ſecretis contra ebrietatem, potandi palæſtram ingreſſuri, vt ante conuiuium vel thyrſum braſſicæ crudæ comedant, vel rapam præmandant itidem crudam, vel oleum bibant, vel panis buccellam ſumant ex aqua ſuperbita; ſedatur quippè crapula braſſicæ ſucco, nam eius humores diſcutit, & partim ad aluum deijcit, & partim, qui vinoſi ſunt, & deſuper natantes, detrudit ad veſicam.)

9 VI. Ioannes Mouſinus Medicinæ Doctor, in libello, quem de ebrietate ſcripſit Gallicè *cap. 19. probl. 2.* obſeruat, eos, qui vt primùm aſſederunt, vinum hauriunt, idcirco faciliùs illo obrui, quàm qui priùs aliquid comederunt, quòd ſcilicet vinum infuſum in ventrem manens non habeat, à quo retineatur, ideo, que ſubitò in venas meſeraicas, ex his in hepar, ex hepate in cerebrum aſcendat, illudque ſuis vaporibus turbet; è diuerſo ſi vinum mittatur in ſtomachum, iam cibis ſolidis infeſtum, ab his vinum, & diutius detineri, & eius vires ita infringi, vt tantum damnum nequeant inferre rationi. Vnde ſolent noſtri Germani dicere, fundamentum eſſe ponendum ante potum. Et

10 Leuinus Lemnius *cit. lib. 2. cap. 21.* etiam notat, ab illis tn prandio faciliùs reſiſti vino, qui manè ientaculum ſumpſerunt.

11 Quæres II. *Quid pronuntiandum ſit de vſu prædictorum remediorum, licituſne ſit, an illicitus?*

Reſp. I. Licitus eſt eo caſu, quo ſitim extinguere nequis, niſi hauſta tanta copia vini, vt mentem exturbatura ſit, niſi vtaris aliquo ex indicatis alexipharmacis. Ratio eſt, quia medijs ex ſe indifferentibus, & non noxijs valetudini, fas eſt vti, ad auerruncandum tantum malum, quantum eſt temulentia, ſaltem ſi non poſſit alia, niſi difficili ratione declinari tantum malum. Atqui ex vna parte ſupponitur, non poſſe ebrietatem declinari alia, niſi difficili ratione, vt eſt ſitis perpeſſio; ex altera autem parte etiam conſtat, enumerata media eſſe indifferentia, nec noxia valetudini, cùm potiùs braſſicam eſſe cibum ſaluberrimum doceat Doctor Hippolytus Guarinonius *in erudito volumine de abominandis malis.*

12 II. Imò cenſeo, illum, qui nequit ſitim ſedare, niſi vel ad ebrietatem vſque bibat, ſicut declaraui *cap. 18. n. 34.* vel vno ex indicatis antidotis vtatur, obligari vel ſitim perferre, vel vno illorum vti. Ratio eſt, quia medio ex ſe illicito nefas eſt vti, quando ſuppetit aliud ex ſe licitum; etenim ceſſante cauſa ceſſat effectus. *cap. cùm Chriſtus de iureiurando.* Cauſa autem, cur honeſtè adhibeatur medium ex ſe illicitum, eſt ſola neceſſitas, quæ ceſſat, quando ſuppetit medium ex ſe indifferens. Atqui ebrietatis electio eſt medium ex ſe illicitum, ſeu actio ex ſe illicita. III. Vtraque reſponſio locum etiam habet in ijs caſibus, in 13
quibus *citato cap. 18.* docui, fas eſſe ad crapulam, aut etiam ad ebrietatem vſque bibere; quia vt iam ſæpè dixi, vbi eſt eadem ratio, illuc extenditur legis diſpoſitio.

IV. Prædictis remedijs illicitè vtitur is, qui non habens iuſtam 14
cauſam bibendi vltra ſatietatem, vult tamen vltra ſatiem bibere, ſeu bibere plùs, quàm regulæ ſobrietatis permittant, ne tamen id faciendo inebrietur, vnum aut alterum ex ijs amuletis adhibet. Ratio eſt, quia malitia finis redundat in electionem medij, ad 15
illum finem directi. S. Thomas *1. 2. q. 19. a. 7.* ſiquidem finis comparatur ad ea, quæ ſunt ad finem, ſicut ratio formalis ad obiectum. Idem *ibid. q. 12. art. 4. in Corp.* Atqui eiuſmodi homo vſum talium mediorum dirigit ad malum finem, ſcilicet ad immoderatum potum. Non tamen peccat tam grauiter, quàm ſi non vteretur aliquo tali amuleto; peccat quippè ſolùm venialiter, cùm exceſſus in potu, citra rationis exturbationem, non tranſcendat reatum culpæ venialis. *Suprà cap. 21.*

Imò tenebitur ſub mortali adhibere tale medium, vt patet ex 16
Reſp. 2. Et ſic obligatur peccare venialiter; obligatur, inquam, ex hypotheſi libere ab ipſo poſita, ferè ſicut ille, qui laborat ignorantia vincibili, ſæpè ſe in eum labyrinthum conijcit, vt poſita ea ignorantia vincibili nequeat vllatenus vitare peccatum etiam mortale. Ferdinandus de Caſtro Palao *tract. 1. diſput. 3. p. 5.* ex communi. Haud tamen vllius peccati rei, ſed laudandi 17
ſunt, qui timentes, ne in conuiuio, quod commodè detrectare non poſſunt, aliorum propinationibus abducti plùs æquo bibant, vno indicatorum alexipharmacorum ſeſe præmuniunt; & deduces ex reſp. 2. obligari ad id faciendum, quando rationabiliter timent id periculum.

At contra Reſp. quartam dices: Talis homo, qui e. g. braſſi- 18
cam edit ante ſympoſium, tantùm idcirco comedit, vt non inebrietur; ergo reuera non delinquit, ne venialiter quidem; etenim vſus rei ex ſe indifferentis, non eſt vitioſus, niſi vitium contrahat ex aliqua praua circumſtantia, aut fine malo, ſaltem ſupponendo ſententiam traditam *cap. 1. ſect. 9.* dari actus indifferentes in indiuiduo; hìc autem non apparet circumſtantia, finiſve malus.

Reſp. Vel, qui edit braſſicam aut ſympoſium, deſtinauit ab- 19
ſolutè bibere tantum, quantum voluptas, & cohortatio, exemplumve lociorum ſuadebunt, vel non deſtinauit id abſolutè, ſed ſolùm ex hypotheſi comeſtæ braſſicæ. Si abſolutè deſtinauit, fateor, non peccari ab illo veſcendo acetoſo olere; at ſi tantùm ex hypotheſi, peccat veſcendo illo; nam non biberet tam multum, ſi priùs non ediſſet braſſicam, vt ſuppono: ergo reuera idcirco edit braſſicam, vt multum poſſit haurire, poſſit inquam, multum bibere, cum peccato veniali, vitando mortale. Imò, 20
quia plerique lurcones illis antidotis principaliter, & ferè vnicè vtuntur idcirco, vt ſint pares pluribus vacuandis crateribus, quàm combibones, haud quaquam curantes, verùm inde tandem ſecutura ſit ebrietas, nec ne, modò ſuos Bacchicos ſymmyſtas priùs probè contexerint, vt loquuntur, ſeu vino depoſuerint, hinc fit, vt etiam vſu braſſicæ delinquant venialiter, & vltimo poculo inebriante, mortaliter. Has reſponſiones confirmant doctrinæ allatæ *c. 45. n. 50. & 51.* ex Layman.

SECTIO II.

Remedia ebrietatis in, & poſt potum.

SVMMARIVM.

Refutantur remedia phyſica in, vel poſt potum adhibenda. 21 & ſeqq.
Sapiens monitum Lemnii. 26.
Falluntur, qui dicunt, vinum dilutum magis inebriare, quam meracum. 27.
Hippolyti Guarinonii encomium, & doctrina de diluendo vino. 28.

Explicatur illa parœmia: aut quinque bibere, aut tria, non autem quatuor. 30.

Explicatur Ariſtoteles quærens, cur, qui dilutum bibunt, citius inebriantur, quam qui meracum. 31.

Sapa quale vinum. 31.

Tota Plutarchi monita circa vinum diluendum. 34. & ſeqq.

Et Lemnij curſum aliud remedium phyſicum, & politicum contra temulentiam. 37. *& ſeqq.*

Simulatio propriè dicta eſt mendacium reale. 39.

Non item impropriè ſumpta. 40.

Refertur exemplum ſimulationis propriè dictæ vſitatum inter bibendum. 43.

Quæ remedia poſt largam potationem vſurpata impediant turbationem mentis. 44.

Quid cenſendum de conſuetudine refrigerandi vinum niue, vel glacie? 45.

Ille vſus eſt antiquus. 46. & 47.

Et Religioſos minimè decens. 49.

At per ſe noxius valetudini. 50.

Et ſorte mortaliter malus. 51.

51 E Potu vim inebriandi habente plus ſumendum non eſt, quàm neceſſitas exigat; quantò enim plus ſumitur, tantò præſentius periculum temulentiæ adiitur.

52 II. Qui bibendo vina fortia, nequit ſitim reſtinguere, niſi bibendo uſque ad turbationem rationis, tenetur vel bibere minùs fortia, ſi tanciſci queat, vel cum aliqua ſiti ſurgere è menſa, vel forte vinum domare aqua. Nam conſeruatio vſus rationis eſt tantum bonum, vt pro ea meritò ſuſcipiatur vnum ex his mediis.

53 III. Iam monui *num.* 9. bibendum non eſſe mox vt aſſediſti, ſed prius quid edendum. IV. Non ſunt ſimul ingerendi varii potus eiuſdem naturæ; varietas enim inæquales, & turbulentos gignit halitus. Guilielmus Cratarotus Medicus *lib. de natura vini cap.* 5. apud Fornerum *lib.* 3. *cap.* 23. addens poſſe vinis fortibus ſuperbibi leuiores cereuiſias, quæ vini vehementiam frangunt.

54 V. Inter pocula non multùm cibi ſumendum eſt; etenim cibus potum in ventriculo diutius iuſto remoratur, vnde plus vaporum in caput fertur. Ita cenſet idem Medicus. Quod equi-

55 dem credo de cibis halituoſis, vt ſolent eſſe præcalidi, & ex leguminibus, tales enim caput ſuapte natura impleot, obtunduntque, vt proinde meritò dicat ipſe, eos non eſſe inter bibendum aſſumendos, ab eo ſcilicet, qui multùm vini bibere vult; ſi tamen loquamur de cibis non multùm halituoſis, tum conformiter doctrinæ ex Mouſino relatæ *num.* 9. exiſtimo, eorum ingeſtorum copia impediri, non promoueri ebrietatem; quia cùm ex ſe parum exhalationum cauſent, multùm autem frangant, remorenturque ſpiritus vinoſos, nec permittant adeò facilè tranſire in venas meſeraicas, hepar, & caput, idcirco magis impediunt, quàm promoueant turbationem rationis. Et puto, huic argumentationi ſuffragari praxin quotidianam illorum, qui minùs & plus comedunt panis.

56 Lemnius quoque *lib.* 2. *de occultis rerum naturæ cap.* 38. prouidè ſcribit in hunc modum: *Moderatum eſſe debet omnes liquoris, qui temulentiam infert, potationem, in eaque ſalſamentarios, ac lanios nos imitari par eſt, qui vbi concidunt partes concisas carnium, piſciumque partes, ac ſegmenta, ſalſamentum per ſingulos ordines, ac ſtrues infundunt, digeſtaque ſale condiunt. Sic nos quoque, modo valetudini conſultum cupimus, cibum interſecuti ordine, ac quantitate ingeſtum, potu, vbi res poſcet, irrigabimus.*

57 Quæres II. *Verumne ſit, quod nonnulli dicunt, vinum dilutum magis inebriare, quàm meracum?*

Reſp. cum Mouſino, quem retuli *num.* 9. cumque Laurentio Foro *in diſp. de ſympathia theſi* 29. eos falli apertè; repugnant quippe & quotidianæ experientiæ Religioſorum, ſæculariumque, & rationi manifeſtæ. Siquidem aqua magnopere debilitari vires meri oſtendit vel ipſe guſtus, & inſuper agrorum, tergentiumque genius. Accedit, quòd aqua efficiat, vt & pars vinoſorum ſpirituum, qui caput petunt, ſegnius, tardiuſque ad cerebrum perueniat, & alia pars citius deſcendat in veſicam; habet enim aqua vim diæreticam, eiuſque humor eſt lenis, & minimè adſtringens, vt loquitur Plutarchus *lib. de tuenda valetudine.*

58 Quapropter meritò conatur ille, dum viueret, priuatus, publiciſque, & capitalis hoſtis ebrietatis Doctor Hippolytus Guarinonius *in ſuo erudito Hydroenogamio* perſuadere omnibus, qui vino vtuntur, tamquam potu naturali, illud diluant aqua, vt quoad fieri poteſt, impediatur mentis turbatio, etiam minima. Nonnulla inde huc transferrem, ſi iam non carerem eo libello, omne aurum ſuperaturo, ſi reperiret lectores obſequentes. Sanè expertus aſſentietur Mathiæ Fabro *concione* 5. *in Domin.* 16. *poſt Pentecoſten in fin.* ſcribenti: *vinum lymphatum eraſcit, dulceſcit, lædere neſcit.*

59 Equidem non ſolùm de vetere vino rectè cecinit Tibullus *lib.* 3. *Eleg.* 1.

Temperat annoſum Martia nympha merum. ſed etiam in adagiis Eraſmi *Chiliad.* 2. *cent.* 2. generatim de vini cum aqua mixtione rectè pronuntiatur.

Bacchus ut è flammis puer exiluiſſet in undas
Finxerant nymphæ ſordidum adhuc tenere.
Hinc iunctis nymphis eſt gratus Bacchus, at ignem
Ardentem cupiis; hunc niſi miſcueris.

Refert quoque Fornerus *lib.* 3. *cap.* 22. priſcam parœmiam ex Plutarcho, qua vulgò dicebatur: *Aut quinque bibere, aut tria, non autem quatuor.* Id eſt vel tres cyathos vini, & duos aquæ, vel duos vini, & vnum aquæ bibere oportet. 30

Nec dictis aduerſatur Ariſtoteles, dum in *Problem. ſect.* 3. *q.* 3. proponens hanc quæſtionem: *cur magis inebriantur, qui vinum aliquantum dilutum bibunt, quàm ſincerum, & merſiacum.* reſpondet: *Ideo nimirum, quòd vinum dilutum citiùs penetret loca plura, anguſtioraque, aut bibitur in maiore copia, quam meracum.* 31

Reſp. enim cum Mouſino, & Forero *ll. cc.* Philoſophum loqui non de omni vino, ſed de inſpiſſato Veterum, quod Sapa vocabatur; nam teſtis eſt Plinius *lib.* 14. *cap.* 4. priſcorum vina ſæpe *dura opera, aut ſole, aut igne in fumo appenſa, in mellis quaſi conſiſtentiam redacta fuiſſe, vt potari per ſe non poſſent, niſi pervincerentur aqua.* Igitur aqua præſertim calida, nam calida 32 vtebantur ad hoc, illi ſpiſſæ materiæ infuſa ſoluebat eàm, qua ſoluta ſpiritus vinoſi, veluti carcere, vinculiſque emiſſi liberiùs vagari, & ipſum adeò cerebrum faciliùs petere poterant. Hæc autem ratio non habet locum in hodiernis vinis. Quare & parentes, qui liberis, & viri, qui vxoribus meracum permittunt pro ordinario potu, improuidè funguntur officio virorum, parentumque. 33

Ceterùm de vino diluendo tria ſingulariter obſeruanda ſunt ex Plutarcho *lib. de tuend. valetud.* Primum: *Vinum, & potus eſt vtiliſſimus, & pharmacorum iucundiſſimum, & obſoniorum quam minimè noxium, ſi temperatum eſſe contigerit.* Alterum: *Vinum in tempore potiùs modicè ſumas, quàm vt aqua diluas. Aqua verò, non ſolùm ſi vino admiſceatur, verùm etiamſi ſubinde inter vina diluta per ſe ſola bibatur, magis innoxium reddit id, quod dilutum eſt.* Tertium: *Qui ſole æſtuant, aut contra frigore rigent, aut vehementiùs dicendo laborauerunt, aut acriùs cogitationem intenderunt, iis aut omnino ſubtrahendum eſt vinum, aut adhibendum eſt multa ſubinde aqua potione temperatum, ac dilutum. Etenim cùm vehemens, & velocis efficaciæ ſit vinum, corpus iam turbatum magis exagitat, quæque commota ſunt, magis exaſperat, atque exacerbat, quæ potius mitigatione egent, ac lenimine, ad quæ maxime conducit aqua.* Hæc, & plura Plutarchus. 34 35 36

Quæres III. *Quid pronuntiandum ſit de illis remediis ebrietatis, quæ Lemnius loc. cit. ſup. c. 2. proponit his verbis.* (Inoleuit conſuetudo apud multos, vt neminem propemodum ſibi deuinctum cupiant, fidumque amicum, ac familiarem exoptent, quàm qui ſtrenuum potorem ſe præbeat, ac impigre, vt Plautus ait, cloacam vino proluat. Quamobram operæ pretium me facturum ſum arbitratus, ſi nonnulla, quæ ebrietati reſiſtunt, referam, quò quiſque proſpicere ſibi poſſit in eo certamine, vt aut vino non ſuccumbat, aut quàm minimùm offendatur. Princi- 37 pio nemo ſe inter initia plus ſatis facilem præbeat, promptumque in exiccandis poculis, ſed tergiuerſetur, ac ciuiliter recuſet, morbumque prætexat, ac valetudinem cauſetur. Nonnunquam excogitandi ſunt aſtus, ac ſtratagemata, quò illos deludas, qui te ſcopum præfixerunt, quem feriant, tibique plus infeſti ſunt. Captanda interim occaſio, vt aut te minutatim tacitè ſubducas, aut pateram, crateraſque clanculum auduci cures; in eaque re te callidum eſſe decet, ac cautum, magnaque dexteritate id perficere; nam ſi deprehendi techuam contingat, multo cumulatiùs, ac cùm fœnore hoc in te munus refundent. Cæterùm quiſque pro inſita naturæ calliditate, atque aſtutia, varias fingere poteſt rationes, ac modos, quibus poterit eluctari, ac combibones fallere. Interim conſtituat ſibi quiſque ante oculos, huius illaudatæ conſuetudinis, erroriſque inueterati præmia; perſpiciet luce clariùs, quid noxæ, quidue detrimenti tum corpori, tum animæ, mentique inferat vitij intemperantia.) Hactenus Lemnius. 38

Reſp. Hæc omnia approbo, ſi loquatur Lemnius de ſimulatione impropriè dicta, nam ſimulatio propriè dicta eſt mendacium quoddam, in exteriorum ſignis factorum conſiſtens. S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 111. *art.* 1. quando ſcilicet quis per exteriora ſigna factorum, vel rerum ſignificat aliquid, quod non eſt. S. Thom. *ibid. ad* 4. ſeu cum per aliquam actionem intendit aliud ſignificare, quàm interiùs in animo ſentit, Leſſius *de iuſtit. & iur. lib.* 2. *cap.* 47. *dub.* 6. *num.* 45. ac proinde ſimulatio propriè dicta ſemper eſt peccatum. S. Thomas *ibid. in corp.* At impropriè dicta ſimulatio eſt, vel cùm facimus aliquid, volentes per eam actionem quidpiam veri ſignificare, quod tamen non intelligitur à circumſtantibus, ſed potiùs aliud, ſicuti actionem Chriſti fingentis ſe longiùs ire explicat S. Auguſtinus apud S. Thom. *loc. citat. ad* 2. Vel cùm exercemus actionem aliquam, præ- 39 40 41

videntes eam à circumſtantibus habitum iri pro ſigno alicuius rei, quam non intendimus ſignificare; vt cum Ioſuè *cap. 8. verſ. 15.* metum ſimulauit fugiendo, ſeu gradiendo tam celeri greſſu, quàm ſolent fugientes. Non enim voluit Ioſuè ſignificare metum, ſed præuidens, hoſtes eſſe ſuam properationem interpretaturos metum, voluit falla hac interpretatione, quam non intendebat, ſed ominabatur, vti ad victoriam; ſicuti patet ex illis verbis: *Putabunt enim nos fugere, ſicut prius*. Ibid. *verſ. 6.* Vbi non dixit: *Vt putent*, ſed: *Putabunt enim*. Vide alia in hanc rem ſupra *cap. 37. n. 68.* ex quibus.

42 Inferes I. Non omnem ſimulationem impropriè dictam eſſe
43 peccatum. II. Illos propriè ſimulare, atque adeò mentiri realiter; peccateque, qui vix vinum libantes, attamen craterem diu tenent ori admotum, ea intentione, vt ijs, à quibus videntur, videantur multùm bibiſſe; ſi verò id faciant, non vt ingenerent, ſed quia ingeneratum iri præuident illam falſam opinionem, non admittunt mendacium reale, quia non intendunt aliud ſignificato, quàm habeant in animo, & proinde ſunt extra omnem culpam. Cæterùm quid ſentiendum ſit de prouocatione ad hauſtus æquales, aperui *cap. 13. ſect. 2.*

44 Quæres IV. *Quæ remedia poſt largum potum adhibita impediant turbationem mentis?*

Reſp. Sequentia I. Si mox vt vinum hauſtum eſt, multum aquæ hauriatur. II. Si mox reuomatur id, quod ingeſtum eſt, quà de re diſſerui *cap. 8. num. 64. & ſeqq.* vbi etiam reſolui, eſſe in præcepto, vt quis conetur reuomere. III. Copia vini, quæ mentem nonnullis eripit, quando in liberum aerem ſunt progreſſi, iiſdem non eripit, quando remanent loco clauſo; quare tenentur ſub peccato mortali manere loco clauſo, donec vires meri diſſipatæ, fractæque ſint, vt docui *cap. 37. n. 8.* IV. Braſſica poſt liberaliorem potum ſumpta, & corona ex croco capiti impoſita diſcutit ebrietatem iam retuli ex Catone *num. 3.* & ex Pelbarto *num. 6.*

Porro quia paulò antè egi de vino diluendo, ob materiæ affinitatem forte.

45 Quæres V. *Quid de vſu refrigerandi potum niue vel glacie pronuntiandum ſit?*

Reſp. Sequentia I. Ille vſus, & conſuetudo iam pridem viguit. Etenim Plinius *Hiſtor. natur. lib. 19. cap. 4.* ſic iam olim ingemuit. *Hi nunc prodigia ventris. Hi niuem, illi glaciem potant; pœnas montium in gulæ voluptatem vertunt, ſeruantque vt alienis menſibus*
46 *nix algeat*. Seneca quoque *lib. 4. natur. cap. 9.* de ſui temporis delicatulis queritur hiſce verbis: *Nec niue contenti ſunt: ſed in glaciem rigorem exquirunt, ac ſæpe eam repetitis aquis diluunt; ut pertinacius frigidum contrahant, eu abdito effodiunt. Itaque nec unum vinis eſt pretium, ſed habet inſtitores, & cauponas offrinas, paleiſque cuſtodiunt, inquinantque.*

47 Similia indicat Martialis *lib. 5. epigram. 61. lib. 14. epigram. 93. 94. 95. 96. 106. 107. 108.* quibus locis præſertim *cit. epigram. 93. & 107.* refert noſter Raderus auctores differentes de hac materia, *& citat. epigram. 107.* ita loquitur: *Aquam veteres vel aliud ſolutam ſine decoctione, vel decoctam, & refrigeratam bibebant, vel puram aquam niue circumiecta, non mixta gelatam, atque ad ſummum frigus perductum*; hinc illud diſtichon Martialis *cit. epigr. 107.*

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
De niue, commenta eſt ingenioſa ſitis.

48 II. Hac ætate ſolet à Magnatibus vinum refrigerari niue, aut glacie, non immiſſa in vinum (foret enim id grande piaculum)
49 ſed circumfuſa vino. Magnatum exemplum non bono exemplo ſequuntur quandoque Religioſi, vtcunque excuſandi, ſi id faciant, cùm vinum tepet æſtate; reprehendendi ceu nimis delicati, & prophani, ſi factitent hyeme, aut ſi exceſſiuum in modum, nec ſine ſumptu refrigerent æſtate.

50 III. Illa refrigeratio, prout fieri ſolet, noxia eſt valetudini, vitamque decurtat, vt ſentit Bonacina *de reſtitut. diſp. 2. quæſt. vltima. p. 5. num. 9.* & Doctores, quos tacito nomine indicat. Ratio eſt, quia ſolent ita refrigerare, vix vt dentes queant
51 ferre rigorem; id autem non poteſt non obeſſe valetudini. An vero peccent mortaliter ita refrigerando cum periculo abbreuiandæ vitæ non ſatis conſtat. Negat teſte Bonacina noſter P. Alphonſus Rodriquez *de perfect.* apud quem nil de hac materia reperio, alijque nonnulli Doctores. Ego non ſatis ſcio, an valdè notabiliter minuant; quare in dubio non audeo eos damnare noxæ lethalis, quandoquidem ſemper in dubijs benigniora præferenda ſunt, & promptiora ſunt iura ad abſoluendum, quàm ad condemnandum, inquit Lucius Papa *cap. ex literis de probat.* Adde, quòd videamus, a confeſſarijs abſolutionem impertiri talibus, etſi non habentibus propoſitum deſiſtendi ab eiuſmodi potu.

SECTIO III.

Temulentiæ remedia moralia.

SVMMARIVM.

Remedia ebrietatis moralia ex Coſtero, atque alijs. 53. & ſeqq.
Sitne licitum, & honeſtum iurare omnem potum vini ad cauendam ebrietatem? 61. & ſeq.
Iuramentum eſt inſtar medicinæ adhibendum. 66.
Ridiculus caſus iurantis omne vinum 68.
An teneatur potiſſare, qui obſtrictus voto non bibendi hodie vini, nequit ſeruare votum niſi potiſſet? 69.
Non eſt verum, quod vouens abſtinentiam à vino voueat etiam triuinium 69.
Quænam remedia confeſſarius ebrioſo præſcribet ex aliorum ſenſu? 70. & ſeqq.
Quodnam ſingulare ex Autoris ſenſu? 78.
Alcahane in rem obſeruanda. 79. & ſeqq.

Dixi *num. 1.* remedia moralia ebrietatis eſſe rationes, & conſiderationes, quibus permotus animus fugiat conſtanter potum inebriatiuum. De his 52

Quæres I. *Quænam remedia ſibi ipſi præſcribere debeat ebrioſus, ut deſiſtat ab hoc propudioſo vitio?* 53

Reſp. Vnum, aut plura ex ſequentibus, quæ ſuggerunt Loartes *in inſtruct. confeſſar. lib. 2. cap. 22.* Coſterus *in libell. ſodalit. lib. 2. cap. 10.* Buſæus *in Pannareto verb. gula*. Reginaldus, *lib. 7. num. 60. & 61.* Fornerus *lib. 2. de temulent. malo à cap. 15. ad 24.* incluſiuè.

I. Eſt conſideratio mortis, & nouiſſimorum iuxta illud S. 54 Gregorij *lib. 6. moral. Nihil adeò valet ad domandum carnis deſideria, quàm cogitare, qualis ſit futura mortua.*

II. Mortificatio inordinatæ appetitionis vini, monente Se- 55 neca *epiſt. 15. Fateor, nos gerere noſtri corporis tutelam; nam indulgendum illi, ſeruiendum nego. Multis ſeruiet, qui corpori ſeruit; qui pro illo nimium timet; qui ad illud omnia refert. Honeſtum vinile eſt, cui corpus ſuum nimis charum eſt.*

III. Otij fuga, nam rectè ſcripſit Caſſianus *lib. 10. cap. 6. de* 56 *ſpiritu accidia; Mens otioſi nihil aliud cogitare nouit, quàm de eſcis, ac ventre*

IV. Conſideratio breuitatis delectationis ex immoderato po- 57 tu perceptæ, & comparatæ cum ſequentibus tormentis, ac malis ebrietatem comitari, ſequique ſolitis, quæ partim indicaui, etiam explicaui *cap. 10. & 19.*

V. Meditatio cœleſtis, perennisque conuiuij, quo fruentur 58 ſobrietatis ſtudioſi, priuabuntur ebrioſi. At, pro dolor: mens helluatorum non aſſurgit ad cœleſtia.

VI. Fuga potatorum. Huc optimè quadrat illud Salomonis, 59 *prouerb. 13. Amicus ſtultorum ſimilis efficietur*. Atqui ebrioſi ſunt planè ſtulti.

VII. Pythagoras apud Stobæum *ſerm. 18.* pro oportuno anti- 60 doto ſuggerebat hoc: *Si quæ per ebrietatem feciſti, frequens animo voluas*. Alia proferam *n. 71.*

Quæres II. *Sitne licitum, & conſultum eiurare potum vini, metu labendi in temulentiam.* 61

Reſp. I. Ea intentione eiurare omnem potum vini, eſt per ſe loquendo licitum, & conſultum. Quod enim poteſt eſſe obiectum voti, poteſt & eſſe iuramenti promiſſorij; quoniam votum eſt promiſſio Deo facta de meliore bono. S. Thomas 2. 2. q. 88. *art. 1. & 2.* atqui perpetua abſtinentia à vino poteſt eſſe materia voti. S. Thom. 2. 2. q. 149. *art. 3.* & patet tum ex allata defi- 62 nitione voti, tum ex dictis *cap. 4.* vbi fusè tractauimus de voto non bibendi vini. Adde, quòd iuramentum Deo ſoli factum induat rationem voti. Sanchez *lib. 3. moral. cap. 19. num. 2.*

II. Per accidens tamen poteſt eiuſmodi iuramentum eſſe illi- 63 citum, vt ſi quis illud expreſsè extendat etiam ad caſum, quo non ſuppetat alius potus iuxta dicta *cit. cap. 4. numer. 7.* Sicuti etiam tale iuſiurandum illicitè ederet is, qui ſciret, ſe vel ob inueteratam conſuetudinem, vel ob prauam ſocietatem longè ſæpius acturum contra ſuum iuramentum, quam non acturum argum. *cap. quanto de iureiur.*

II. Per ſe loquendo conſultum eſt, obſtringere ſe eiuſmodi 64

iuramento. Quia vtique eſt per ſe loquendo conſultum, exercere actionem de ſe honeſtam, ac bonam; nam id genus actio eſt proprium obiectum bonorum conſiliorum; atqui tale iuramentum eſt actio honeſta, vtpote de meliore bono. *Suprà numero 61.*

65 IV. Per accidens tamen ſubinde non eſt conſultum tale iuramentum, tum quia eſt quandoque per accidens illicitum, tum quia generatim conſtat, non eſſe conſultum, iuramento, vel voto ſe adſtringere ad quamvis actionem, quæ ſine peccato executio-
66 ni mandari valeat. Tum denique, quia iuramentum eſt & ſpiritualis quædam tortura. Pulchrè Nauarrus in Commentario *de Pœnitent. diſt. 1. num. 17.* Leſſius de *iur. & iuſtit. l. 2. cap. 17. num. 15.* & inſtar medicinæ, *cap. etſi Chriſtus* §. *quedam de iureiur.* & S. Thomas 2. 2. *quæſt. 89. a. 5. in Corp.* atqui ſæpè non eſt conſultum vti medicina, quantumvis de ſe optima, ſicut nec tortura;
67 Ego ſanè nemini ebrioſo facilè ſuaſerim perpetuam eiurationem vini, ſed potiùs temporariam, iuxta dicenda *num.* 192.
68 Et in diſputationem trahi poteſt, verùm ſuo iuramento fuerit coram Deo obligatus ille Belgicus gurgulio, qui lepidiſſima fraude vxoris perſuaſus, ſe in ipſa temulentia fuiſſe mortuum, in ſtigem deiectum, atque inde prodigioſè liberatum, vitæque reſtitutum.

. : . . . . Votum
Ter, & ter altum vouit, omne per vitam
Inſtar mephitis execrarier vinum,
Inſcarque mortis oſtium tabernarum.

ſicuti more ſuo, id eſt faceti ſſimè deſcribit Gazeus noſter *in ſuis Hilariis ſub fin.*

69 Porrò qui iurauit ſe ad vnum menſem, annum, in perpetuum abſtenturum vino, an teneatur quandoque pitiſſare, & abſtinere etiam à cereuiſia; item an peccet mortaliter, quoties illicitè bibit vinum, deduces ex dictis *cap. 4. ſect. 1. quæſt. 2. & 3.* Item *ſect. 2. quæſt. 1. 2. 3.* eiuſdem capitis; & videbis, nos non aſſentiri Tertulliano, contra Pſychicos (ita ipſe iam tunc hæreticus, per ludibrium vocat Catholicos) ſic pronuntianti *cap. 9. Vbi abſtinentia vini, aut à Deo exigitur, aut ab homine vouetur, illic intelligatur etiam pabuli preſſura formam præſtruens potui; qualis enim eſus, talis potus. Veriſimile non eſt, vt quis dimidiam gulam Deo immolet, aquis ſobrius, & cibis ebrius.* Certè hanc Tertulliani Theologiam nemo Theologus admittit, nec admittendi cauſa vlla ſubeſt; eam refellunt Rechabitæ Ieremiæ 35 & Daniel cum ſocijs *Daniel* 1. qui dimidiam gulam Deo immolarunt, cùm ab omni vino conſtanter abſtinere decreuerunt, non item à cibis omnibus; non fuit in ijs talis eſus, qualis potus.

70 Quæres III. *Quænam alexipharmaca debeat confeſſarius præſcribere ebrioſo?*

Reſp. I. Generatim loquendo debet ea ſola ſub obligatione præſcribere, quæ ſperat pœnitentem eſſe adhibiturum, quia confeſſarius nunquam debet imponere pœnitentiam, quam omnino credit à pœnitente non perficiendam. Coninck *de Sacramentis diſputat. 10. numer. 73.* Dicaſtillo *tom. 2. de Sacramentis diſput. 14. num. 49.*

71 II. Præter illa, quæ ſuperiùs enumeraui, ſubminiſtrat, alia Reginaldus *lib. 7. num. 61.* vbi ſic loquitur: *Excedentibus in potu poteſt iniungi, vt ad tempus ab vſu vini abſtineant, aut illud aqua probè dilutum, & parciùs bibant, neque extra menſam bibant. Item quoties bibituri ſunt, præſentia Dei meminerint, & aliquid orationis occultæ, ac nemine aduertente fundant. Poteſt etiam iniungi pœnitenti, vt quoties in tale peccatum lapſus fuerit, aliquam pœnitentiam ſibi imponat; quam exequatur ſequenti die, vt parciùs, ac tardiùs cibum ſumere quàm vellet, aut cibis vti vilioribus, vel malè paratis, aut aliud pœnitentiæ opus facere.* Ita Reginaldus.

73 III. Sed & Mathias Faber *tota concione 5. Dominic. 16. poſt Pentecoſt.* doctè, & ingenioſè per quinque digitos, quinque has interrogationes, & conſiderationes ab ebrioſo vſurpandas explicat. I. *Quid feciſti?* II. *Quantum perdidiſti?* III. *Qualis per ebrietatem euaſiſti?* IV. *Quæ ſupplicia meruiſti?* V. *Quid promiſiſti?*

74 Aliqui vſu prodeſſe didicerunt ſequentia antidota. I. Confeſſionem menſtruam per dimidium annum, vel per integrum, prout fert conditio ebrioſi, faciendam eidem confeſſario,
75 quoad commodè poteſt. II. Firmiſſimum propoſitum, vel etiam votum, non adeundi vllas tabernas vinarias, aut ſympoſia, conuiualve illorum, cum quibus pœnitens conſueuit ſe inebriare; non adeundi, inquam, per annum, e. g. niſi moralis neceſſitas exigat.

76 III. Votum non excedendi intra dimidium annum, e. g. illam quantitatem potus, cuius exceſſum expertus eſt, eſſe ſuæ rationi lethalem. Hoc medium etiam indicat Faber *loc.*
77 *citat.* IV. Eiurationem vini ad aliquod tempus; etenim qui vino ſe perpetuò abſtenturos promittant, non reperiet confeſſarius è mille ebrioſis vnum. Imò, quando ex frequentia immoderati potus accenſum eſt hepar, & fauces, ne quidem per menſem eſt indicenda omnis abſtinentia à vino, tum quia nimis eſt difficilis, & proinde non obſeruabitur à pœnitente, & ſic agetur contra monitum allatum *numer.* 70. tum quia obeſt valetudini ille ſubitus tranſitus ab extremo ad extremum, quemadmodum ex S. Auguſtino dicemus *numero 94.*

V. Sed & prodeſt iniungere pœnitenti, vt è confeſſione 78
domum reuerſus dicat vxori, ſi hæc ſobria ſit & prudens: *Video, quanta mala mihi, tibi, liberis, rei familiari adferat mea damnoſa ebrioſitas; iam planè conſtitui cum bono Deo ſobriam vitam ducere; & quia noſti tempora, atque occaſiones, quibus ſoleo in eam miſeriam prolabi, quoties videbis adeſſe periculum, mone me, & auerte: Spondeo iam tibi, me æquo animo accepturum tuam admonitionem; quam ſi contigerit, ſemel, iterumve à me inſuper haberi, vt crapulam obdormiero, argue me, & increpa, experieris planè alium, quàm adhuc fui.*

Porro in harum, aliarumque pœnitentiarum iniunctione ſin- 79
gulariter obſeruandæ ſunt ſequentes circumſtantiæ; verùm videlicet pœnitens valdè crebrò, & ferè quotidie, an raro, adeoque tantùm ſemel, biſve in menſe ſcyphiſſet, ſeu nimio potu ſe ingurgitet; ſitne laicus, an clericus, plebeius, an nobilis, vir, an mulier; in voluntaria, an in inuoluntaria occaſione ſe inebriandi; laboret diuturna iam, an recente conſuetudine; grauia, an nulla mala pariet in temulentia; poſſit loco vini bibere cereuiſiam, &c. Etenim harum circumſtantiarum variatio, ſuadet variandam eſſe pœnitentiam.

Item interrogandus eſt ipſemet pœnitens, quodnam ex his 80
alijſve antidotis ibi hactenus maximè profuerit, aut ſperet impoſterum maximè profuturum. Item præmittenda eſt horum amuletorum præſcriptioni paterna, & condolentiæ plena enumeratio malorum, quæ ipſemet pœnitens expertus eſt, in ſe deriuata eſſe ex maledicta ebrietate. Sanè commouentur opifices, 81
cùm à confeſſario amicè interrogati, an non ratione ſuarum compotationum adierint intra annum iacturam viginti, aut triginta aureorum, quos partim in ſympoſia expenderunt, partim vacatores Baccho lucrari neglexerunt, cum gemitu reſpondent, etiam maiorem iacturam adiiſſe. Quantam ergo adierunt intra ſexennium? quantam voluptatem animo perſentiſcerent, ſi pro dote filiæ, pro alendo in ſtudijs filio haberent arca reconditos illos 100. 200. aureos, quos obliguriunt, & Libero Patri conſecrarunt?

Poſtremò, quæ remedia aduerſus intemperantem vſum vini 82
attuli, ſunt quoque adhibenda eliminandæ conſuetudini inebriandi ſe cereuiſia, ſeu zytho. Cæterùm quo pacto vir vxorem ebrioſam corrigere poſſit, explicaui *cap. 43. à n. 48.*

SECTIO IV.

Cur, & quos infeſtet conſuetudo ſe inebriandi?

SVMMARIVM.

Vtrum ebrietas, qua vna, pluresve gentes laborant, proueniat à natura, an aliunde: 83. & ſeqq.
An poſſit facilè corrigi conſuetudo pergræcandi? 88.
Exemplum viri ſenatorii ordinis. 89.
Cur vinum a Moyſe comparetur Felli Draconum, & veneno aſpidũ. 91.
Sapiens modus emendandi ebrioſitatem ex S. Auguſtino. 93.
Obiectio contra dicta proponitur, & diluitur. 97.
Cur nonnulli populi ſint procliuiores ad ebrietatem, quam alii? 100. & ſeqq.
Plato inhibet Magiſtratibus vini vſum. 105.
Cur populi ſeptentrionales ſint bibaciores? 106.
Sueui olim execrabantur vinum. 109.
Erant ii fortiſſimi Germanorum. 109.
Votum Autoris pro Germanis. 110.

QVæres I. *Vtrùm ebrioſitas, quâ non vna, ſed plures gentes laborant, proueniat à natura, an à conſuetudine?* 83

Negat

Negat rotundè, atque abſolutè Fornerus *lib. 1. cap. 8.* Negat & Stapletonus *de ſeptem peccatis capitalibus orat. Catechet.* vbi non ſolùm inficiatur, quemquam poſſe eſſe natura pronum ad ebrietatem, ſed addit, ſola conſuetudine eam introduci, probatque hoc duplici argumento.

84 Primò, quia non ſicut ad iràm, libidinem, atque ſuperbiam, vel choleræ, vel ſanguinis copia incendit, vel ingenij ſubtilitas indùcit, ita ad ebrietatem quod impellat, aliquid in natura eſt. Eſt quidem, ait, ad crapulam (id eſt exceſſum in cibo) inclinatio in ijs, qui biliosi ſunt; & ſtomacho valent; in ijs quoque, qui frigidiore ſub aere victitant; vnde ſcripſit Seuerus Sulpitius in vita S. Martini *lib. 3. edacitatem in Gallis naturam eſſe, in Græ-*
85 *cis gulam.* Non ſic ad potandi libidinem impellit natura. Cùm enim ſitim ſiccitas, & calor prouocent, videmus ſanè hodie homines natura calidiſſimos, Hiſpanos, atque Italos ab ebrietate eſſe alieniſſimos, contrà frigidos, ac phlegmaticos, vt Germanos in hoc vitium maximè prolabi, vt clarum ſit, non naturæ, ſed conſuetudini tribuendum eſſe, quòd quædam gentes magis alijs inebrientur.)

86 Alterum argumentum Stapletonij eſt hoc; Si ebrietas gentium quoddam vitium eſſet, omnes eo morbo laborare par erat. Nunc autem ſecus videmus, in turba potatorum multos eſſe aut abſtemios, aut ſobrios.)

87 Hæc Stapletonus, cuius reſponſionem confirmo tum inde, quòd longè pauciſſimi vſque ad rationis exturbationem bibant, quando ſunt ſoli, eſto habeant affatim vini, imò longe plurimi in nationibus etiam ebrioſis nunquam ad ebrietatem rententur; tum etiam inde, quòd licèt nonnullæ gentes ſint ex natura longè magis ſiticuloſæ, quàm aliæ, & populi Septentrionales ſint proniores ad temulentiam, quàm gentes Auſtrales, attamen neque hi, neque vllæ gentes aliæ a natura incitantur ad potum ſuperfluum naturæ; natura enim & paucis, & neceſſarijs eſt contenta, nec quærit ſuperflua. Atqui ebrietas prouenit ex ſolo potu ſuperfluo, ſaltem in ijs, qui nec ſunt debiliſſimi cerebri, nec bibunt ingurgitanter vina fortia, nec ſitim extraordinariam ſentiunt.

88 Quæres II. *An poſſit facilè corrigi conſuetudo ſe inebriandi?*

Reſp. I. Conſtat experientia, verè ſcripſiſſe Leſſium *lib. 4. de iuſtit. & iur. cap. 3. num. 23.* hoc malum difficillimè curari. Etenim qui habitum inebriandi contrahunt, contrahendo illum ita accendunt hepar, exiccant fauces illo ſuperfluo, calidoque potu, quem ingerunt, vt perpetuam quoddammodo ſitim excitent, quam dum ſedare volunt, magis irritant, faucibus magis, ac magis areſcentibus.

89 Noui ego vſu propè quotidiano virum dignitate Senatoria inſignem, iam abhinc plus 40. annos vita functum, qui poſtquam tres, quatuorue hebdomadas ferè in perpetuis pergræcationibus, & beſtiali ebrietate, more Dionyſij Iunioris, *qui vſque adeò vino marcidus fuit, vt ad 90. dies merò incaluerit,* teſtè Alex. ab Alex. *lib. 5. genial. cap. 21.* tranſegerat, in ſe reuerſos, & admiſſæ turpitudinis pœnitudine, pudoreque ductus vitam planè ſobriam ducebat per alios 10. aut 15. dies, ſed tanto cum cruciatu, vt ei ferendo impar veluti ſus in antiquum volutabrum reuerteretur, ac rurſum vnam, duas, aut plures hebdomadas continuas, atque integras Baccho conſecraret.

90 Quare ſuo exemplo firmauit is doctrinam S. Baſilij, qui *homilia in ebrietat.* ſapienter obſeruat, huius mali nullum eſſe finem, eò quòd ipſum merum inexplebilem continuò ſitim addat; nec neceſſarium quærat vſum, ſed ad aliam irrefragabiliter potum inuitet, cum ardentes ebrios, & ſemper cupidiores bibendi reddat.

91 Quin S. Ambroſius *lib. de Elia, & ieiunio cap. 14.* verba illa Moyſis *Deuteron. 32. Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile,* vel vt ipſe S. Ambroſius legit: *Furor draconum vinum eorum, & ira aſpidum inſanabilis,* applicat ebrioſis, obſeruans, vinum à Deo per Moyſen non ſolùm veneno, ſed etiam draconum veneno comparari, ac ſubdens: *Et pulchre additur:* Inſanabilis, *multi enim reliquorum ſerpentum venena curantur, nemo ebrietate.*

92 Reſp. II. Poteſt tamen abſolutè loquendo etiam id mali corrigi, atque curari appoſitiſſimo, efficaciſſimoque pharmaco, ſeu Recipe, quod magnus Eccleſiæ, & hoc genus medicinæ Doctor Auguſtinus præſcripſit, *ſerm. de ebrietate,* qui eſt 231. *de temp.* iam crebrò in hoc Tract. 5. citatus: verba eius accipe.

93 *Ante omnia intelligere, ac ſcire debemus, quia non vna die efficiuntur homines ebrioſi, ſed cùm paulatim adiuuantibus, & cogentibus crudeliſſimis inimicis, potiùs quàm amicis, per ſingulos dies vnum, aut binos calices ad potum conſuetudinarium addunt; at vbi in vſum miſerint, ita eos ardor ebrietatis occupat, vt eos ſemper ſitire compellat. Sed qui ſe de hoc malo deſiderat liberare, quomodo ſibi interuallo dierum, potum addendo, ad ebrietatis tenebras peruenit, ita paulatim ſubtrahendo ad ſobrietatis lucem redeat. Quia ſi ſemel totum, quod amplius accipiebat, ſubtraxerit, vbi nimia ſiti corporis exardeſcere, cum grandi amaritudine clamat, & dicit, malle ſe mori, quàm ſibi bibendi, vel ſe inebriandi conſuetudinem tollere. Nec attendit, quòd tolerabilius erat ei in carne mori, quàm per ebrietatem in animo interfici. Et ideo, vt nec ardorem nimium patiatur, & de tam graui malo, quod patitur, liberetur; ſicut iam dictum eſt, per interualla dierum ſibi aliquid de nimietate ſubtrahat, quouſque ad rationabilem bibendi conſuetudinem redeat. Qui hoc ita, vt diximus, per partes ſubducere voluerit, & de ebrietate liberabitur, & illam intolerabilem pœnam non patietur.*

Hactenus Aphoriſmus Auguſtinianus, quo meliorem inter 94
Hippocraticos non reperies; in quo etiam cernis, confirmari aliqua ex paulo ante indicatis à nobis. Et verò Bacchicus ille 95
Senator, de quo ſuprà, tantum cruciatum non ſenſiſſet, si non ſibi omni vino interdixiſſet illis diebus, quibus ebrietatem ſobrietate corrigere volebat.

Noui ego alium, qui primò quidem, atque altero anno, quo 96
pharmacum S. Auguſtini adhibuit, ſitim non vulgarem perſenſit, poſtea tamen eam ita domuit, vt abſque ſingulari difficultate vitam transigeret contentus potu ſobrio.

Quod ſi objicias, eos, qui diu inſueuere temulentiæ, non 97
modò carnificinam faucium, ventriculique perſentiſcere, cum ſtudent ſobrietati, ſed etiam ſua ſobrietate decurtare ſibi annos vitæ. Reſp. I. Eſto decurtent: *Satius eſt in carne mori, quàm per ebrietatem in animo interfici,* vt audiuimus loquentem S. Auguſtinum.

II. Id eſſe verum de illis, qui ab vno extremo ad aliud extre- 98
mum ſubitò declinant; non autem eſſe verum de illis, qui methodo S. Auguſtini vtuntur. Certè nulla physica ratione oſtendetur, eiuſmodi methodum officere diuturnitati vitæ. III. Eſſe 99
ſatis credibile, quòd optimus Deus nonnullos ex ijs ebrioſis, qui ſeriò reſipuerunt, tollat è viuis citiùs, quàm exigat mutatio temperamenti per ſobrietatem inducti; tollat autem idcirco, ne malitia ebrietatis ruſum mutaret intellectum eorũ. *Sap. 4. v. 11.*

Quæres III. *Cur nonnulli populi ad ebrietatem procliuiores ſint,* 100
quàm alij?

Eſt hæc quæſtio thema integræ concionis apud Mathiam Fabrum *tom. 3. Domin. 6. poſt Pentecoſten. conc. 4.* vbi adfert huius 101
procliuitatis cauſas quinque, eaſque deducit I. Cauſa eſt ſocietas compotantium in tabernis, vbi alter alterum exemplo, hortatuque incitant ad bibendum. De tabernis repete, quæ dixi *cap. 11.*

II. Mutua prouocatio, quæ fit per propinationem, quam 102
nonnulli ita obſeruant ſuperſtitiosè, quaſi ſancta quædam lex foret, cum tamen aliæ nationes, vt Itali, Hiſpani, Galli, vel abſtineant propinationibus, vel ſaltem non adigant quemquam ad reſpondendum. Relege, quæ de propinatione *cap. 13. ſect. 1.* differui. Huc refert Faber morem bibendi in ſalutem Principum, amicorum, &c. de quo nos quoque *cit. cap. 13. ſect. 8.* locuti ſumus.

III. Cauſa eſt ſuperiorum conniuèntia, qui vitium hoc non 103
puniunt, quo modo alijs locis, & olim punitum fuit, & nunc punitur, de qua punitione fusè *cap. 22.* tractauimus. IV. Supe- 104
riorum, & maximè clericorum malum exemplum. De clericorum ebrioſitate, & ſobrietate plura *cap. 57.* reperies. De Superioribus, ſeu magiſtràtu obſerua, à S. Thom. 2. 2. *q. 149. art. 4.* rectè doceri, ſobrietatem peculiariter conuenire magiſtratibus: etenim *anima ſicca eſt ſapientiſſima.* inquiebat Heraclitus.
Hinc Plato *lib. 2. de legibus: Vini vſum non concederem magiſtrati-* 105
bus, toto eo tempore, quo magiſtratu funguntur. Gubernatores etiam, atque Iudices, munus ſuum ſubituros à vino penitus prohiberem. Et denique ipſe Salomon: *Noli Regibus,* O *Lamuel, noli regibus dare vinum, ne fortè bibant, & obliuiſcantur iudiciorum. prouerb. 31. v. 4.*

V. Cauſa eſt communitas huius vitij, atque frequentia, quàm 106
ſibi vix quiſquam inter ſeculares turpitudini illic ducit. Hæc, &
plura Faber. Quibus omnibus addi poteſt, populorum Septen- 107
trionalium ſtomachos eſſe præcalidos, vt patet vel inde, quòd facilè doment, & concoquant cibos crudiores, groſſioreſque, quàm populi Auſtrales, & proinde indigeant largiore potu, quàm hi; vnde non mirum, quòd ſæpe præter intentionem fiant ebrij.

Addi quoque poteſt: ſicuti parens podagricus, prolem 108
podagricam gignere ſolet, & graculus graculum, ita etiam ſiticuloſus ſiticuloſum, bibax bibaculum, ita vt hepatis aduſti vitium transfundat in filios, ac filias, & pro filiis habeat *Nepotes.*

Procul ab hoc malo aberant olim Suevi, gens longè maxi- 109
ma, & bellicoſiſſima Germanorum omnium, vt loquitur Iulius Cæſar *lib. 2. de Bello Gallico;* nam, vt idem teſtatur: *Vinum ad ſe omnino importare non ſinunt, quòd ea re ad laborem ferendum remolleſcere homines, atque effeminari arbitrantur.*

110 Faxit Deus, vt bellicæ fortitudinis, ſinceri candoris, ac fidelitatis, laborum tolerantiæ, animi à furtis, homicidijs alieniſſimi, ſummæ in templa, templiſque religionis, ac modeſtiæ, iræ placabiliſſimæ, pudicitiæ, ſi cum alijs multis nationibus conferantur, non vulgaris laudem eximiam, ſingulatique iure debitam ſobrietatis ſtudio, encomiòque cumulent ij, quos illâ ſua Concione deſcribit Faber,

F I N I S.

Ad maiorem Dei, Diuorumque omnium honorem, & gloriam.

INDEX

INDEX RERVM, ET VERBORVM PERQVAM COPIOSVS.

Primus numerus deſignat Tractatum , Secundus numerum marginalem illius Tractatùs , qui proximè , etſi fortè non immediatè ante illum numerum fuit deſignatus .

Attamen quando citatur Tract. quintus , primus numerus indicat caput , ſecundus numerum capitis marginalem .

A

Abbas .

EST idoneus teſtis in cauſis ſpectantium ad ſuam menſam. TRACT. V. *c.* 40. *& num.* 138. Bona illa ſunt magis Dei, quam Abbatis. 130.

Abbadiſſa .

ESt propriè Superior ſuarum Monialium iii. 31. *in App.* 2. *lit. bb.* Attamen eſt iure communi incapax iuriſdictionis ſpiritualis. *Ibid.* An vi Bullæ pro Apoſtatis poſſit abſoluere a Cenſura ? *ibid.* & lit. CC.

Abſolutio .

1 ABſoluendi poteſtas generatim tradita confeſſario tempore Iubilei proponitur. III. 224.

Extenditur ad caſus Epiſcopales : 46. *&* 247. Et etiam eo caſu , quo Bulla præciſe daret facultatem abſoluendi ab omnibus cenſuris , etiam Papæ reſeruatis , extenderetur ad reſeruatas Epiſcopo. 247. ea tamen non extenderetur ad caſus Bullæ cœnæ. *ibid.* at facultas abſoluendi *ab omnibus cenſuris etiam in Bulla cœnæ , & quomodocunque reſeruatis* comprehendit etiam hæreſin 248. probatur noua ratione c. 249. comprehendit quoque hæreticum , & ſchiſmaticum ſpecialiter denuntiatum. 251. an Clerici percuſſorem , aut publicum hæreticum , 252. an ingreſſum monaſteria fœminarum ; duello decertantem ; cauſantem abortum ; ſuſpenſum ob ſuſceptionem ordinis ante legitimam ætatem , & ſine titulo ? 253. *&* 254.

2 Prima hebdomada abſolutus à Cẽſuris, ſi ſecũda incidat in alias, abſoluetur repetitis operibus Iubilei. III. 256. abſolutio a cenſuris dari poteſt in Iubileo ante factam confeſſionem , & ab illo , cui non cogitas confiteri . III. 257. & illi , qui ſolum dicit : ſi ſum irretitus aliqua cenſura , peto abſolutionem. 260. & dari vno, alteroue die ante primam hebdomadem Iubilei. 261. quæ abſolutio dari debet abſolute, & non ſub conditione de futuro. 262.

Nec peccat mortaliter , qui abſolutus cum firmo propoſito exequendi omnia præſcripta pro Iubileo, mutat propoſitum. III. 262 .

Referuntur quatuor caſus , quibus abſolutio à cenſuris dari poteſt etiam tranſacto tempore Iubilei. II. 263. *& ſeqq.* & dari poteſt à quolibet ſacerdote habente communem iuriſdictionem. 266. at forte illa abſolutio valebit ſolum pro cenſuris incurſis ante Iubileum. 268. abſolutio ad Cautelam quæ ſit ? 260. quomodo intelligenda facultas abſoluendi cum clauſula : *ſed ſatisfacta parte.* 269.

Quid ſi poſtea non ſatisfaciat, qui promiſerat ſe ſatisfacturum ? 270. an valeat abſolutio data non ſatisfacta parte? 271 poteſtas abſoluendi *pro hac vice tantum* quomodo intelligenda? 266. & 267 ?

3 An irregularitas aliqua tolli poſſit vi Iubilei ? ti. 272. & abſolutio in foro conſcientiæ *ſolùm* quid importet ? 273. & *ſeqq.* poteſtas abſoluendi à reſeruatis comprehendit etiam cenſuras reſeruatas . 270. quando cenſeatur dari per aliquam bullam poteſtas abſoluendi in ſolo foro interno ? 277.

Abſolutio a caſibus reſeruatis poteſt etiam poſt Iubileum dari lucrato Iubileum . III. 279. at non niſi in foro ſacramentali . 279. quid ſi confeſſio facta in Iubileo fuit ſacrilega? 280 poteſtas abſoluendi à cenſuris cum clauſula: *Ad effectum ipſius Iubilei conſequendum* plus difficultatis continet , quam prima facie appareat. 451. quis ſit eius planus ſenſus. 453.

Abſtemius : Abſtinentia .

AN vxor habens maritum vinolentum licite eum reddat abſtemium ? V. xxx. 2. reſpondetur cum diſtinctione. 5. 1

Abſtinentia moderatur potum vini, quatenus eſt præciſe delectabilis. V. 1. 26. moderatur & nimiam vehementiam, ſeu intenſionem appetitus rapti in talem potum. 28. ſicuti & appetitum eiuſdem, quatenus talis potus eſt nutritiuus 22. abſtinentia à potu delectabili quatenus inebriatiuo eſt virtus diſtincta ab abſtinentia ſtricte dicta. 24. ſicut & ab amore proprio. 27. & ſeqq.

Abſtinentia à vino ex directa cupiditate citius moriendi eſt peccatum . V. 1. 32. 2

Abſtinere perpetuo potionibus medicis an licitum ? 36. an tunc laudabile , quando abſtinentia eſt ſolum in cauſa , vt dolor cholicus , aut alius non mitigetur ? 38. an ſit licitum abſtinere etiam à communi potu, non tantum quoad pluralitatem potionum, ſed etiam quantum ad quantitatem , eſto clare , & ſenſibiliter inde minuatur vita ? 40. quo ſenſu dicatur abſtinentia exigere tantum cibi, & potus , quantum neceſſarium eſt ad conſeruationem valetudinis ? 44. quid cenſendum de illo ; qui ita abſtinet à communi potu , & vino , vt non ſumat quantitatem præciſe neceſſariam ad alimentum , ac valetudinem indiuidui ſecundum ſuam propriam complexionem ? 45.

Abſtinentiæ indiſcretæ improbandæ. V. 1. 48. quæ ſint indiſcretæ? *ibid.* non oportet eſſe in hac re ſcrupuloſum. 49. & licet ſint ſecundum ſe indiſcretæ ; per eas tamen , pia intentione ſuſceptas promeremur cœlum iuxta Breſſerum. 47. quantum peccet, qui per nimias abſtinentias reddit ſe ineptum ad ſua officia peragenda ? 50. quid ſi alius ſit ſuncturus iis officiis ? 51. an adſit obligatio reſtituendi aliquid pro officiis neglectis ex indicata cauſa ? 52. Prælati nequeunt ſubditis imponere ſalua conſcientia tantas abſtinentias, quantas ſubditi poſſunt licite ſuſcipere propria ſponte. 53. an licite abſtineat potu clam oblato is , qui ſententia iudicis damnatus eſt ad mortem ſiti cauſandam ? 67. *& ſeqq.* & ille omni cibo , qui damnatus eſt ad diuturnum ſupplicium , ſi ideo abſtineat , vt tanto citius extinguatur inter tormenta ? 72. *& ſeqq.* 3

Accuſator .

NEquit idem eſſe accuſator, & teſtis per ſe loquendo. V. 41. 27. excipe , niſi agatur de leui ſolùm caſtigatione. 30. & generatim in cauſis leuibus , & non infamantibus creditur denuntiatori officiali. 31. quid ſi reus factum neget ? *ibid.* quid ſi ſolum agatur de peccato impediendo ? 32. quiſque poteſt eſſe accuſator in ſua, ſuorumque cauſa ? 77. Verum ſit verum, quod qui accuſare nequit etiam nequeat eſſe teſtis ? 76. *&* 77.

Adi ,

Actio, & Actus.

ACtionum humanarum regula quæ? I. 3n.
Dantur actus indifferentes ſecundum ſpeciem V. *c.* 1. *num.* 305. dantur & in indiuido iuxta priſtinam opinionem Authoris 306. Quam tamen poſtea mutauit. 117. *in App.* Deſcribuntur hanc in rem prolixæ literæ Romanæ *ibid.* lit. c. Mouetur nouum & ſingulare dubium circa hanc materiam *lit. n.* An actum iuſtitiæ exerceat, qui exigit rem debitam ſibi ex iuſticia? 117.

Adulterium: Adulter.

AN adulterium poſſit euidenter probari eſſe patratum ab hoc, aut illo. V. *c.* 32. *n.* 1. quænam actiones faciant violentam ſuſpicionem adulterij? 4. *& ſeqq.* Pœnæ in adulteros ſtatutæ à iure Canonico. 33. quæ à Cæſareo. 35. an poſſit vnum, idemque adulterium puniri ab vtroque magiſtratu? 41. ex decreto Alexand. vii. non licet marito necare vxorem deprehenſam in adulterio. v. *cap.* 3. *n.* 39. adulterium eſt turpius in vxore, quam marito. 32. 48. de diuortio ob adulterium vide verb. *Diuortium.*

Aequitas: Affinis.

ÆQuitatis variæ deſcriptiones adferuntur. l. 80. & 120. ea eſt in omni iure maximè ſpectanda. 80. & præferenda ſtricto iuri. *ibid.* Cur? 82.
Affinis non poteſt eſſe accuſator, aut teſtis in cauſa affinis. v. *cap.* 42. *n.* 64. & ſingulariter in cauſa criminali. 64. quando affinitas eſt diſſoluta per mortem illius, qui dedit cauſam affinitatis, ceſſat affinitas. 66. eſtque idem non eſſe affinem, atque affinitatem eſſe diſſolutam. *ibid.*

Alere: Alimenta.

1 ALimentorum nomine quid intelligatur? v. *c.* 28. *n.* 1. Socer tenetur alere nurum, quando nec maritus, nec filius poteſt. 32. & frater fratrem etiam illegitimum. 33. & hæredes parentum, è quibus nati ſpurij hos ſpurios. 31. adeoque etiam fiſcus. 3x. an Patrinus filiaſtrum? *n.* 39. quatenus pater teneatur alere liberos legitimos, & illegitimos, certos, & incertos? vide verb. *Pater.* quatenus vxorem? vid. verb. *Maritus*; quatenus mater filios? vide verb. *Mater.*
2 Cuius expenſis ſint alendi liberi poſt diuortium? v. *c.* 38. *n.* 1. & apud quem? 9. lex mandans, vt alantur apud partem innocentem, ſed expenſis nocentis, eſt pœnalis. 2. & ſeqq. qui ſi diuortium ſit factum vtriuſque culpa, aut conſenſu? 7. Caſus, in quibus ſunt alendi potius apud partem innocentem, quam nocentem. 10. *& ſeqq.* Vide etiam *sup.* 34. *n.* 51.
3 A quo alenda vxor poſt diuortium? v. 29. 1. *& ſeqq.* an expenſis viri, quoties culpa huius factum eſt diuortium? 2. quid ſi maritus præſtitit debitam cautionem non amplius ſæuiendi? 4. quid ſi diuortium contigit culpa vxoris? 5. quando ea non facit, quod debet, maritus non tenetur eam alere. 5. quid ſi maritus illam expulit ob adulterium &c? 9. & 10. quid ſi non habeat, vnde ſe alat? 12. quid ſi diuortium factum culpa vtriuſq; coniugis? 13. aut neutrius culpa? 14. quid ſi maritus ſit relegatus ob delicta? 15.

Aliquis: Alius.

DIctio: *Aliquis* eſt vniuerſalis, & comprehendit omnem ſpeciem. IV. 610. omneſque perſonas abſque differentia. *ibid.*
Dictio: *Alius, alio, aliud, an,* & quatenus referatur ſolum ad ſimilia? IV. 315.
Hæc dictio denotat ſimilitudinem. 702.

Altare.

1 QVando plura altaria ſunt viſitanda quomodo debeant viſitari? III. 130. quid ſi ſint alicubi pauciora, quam ſint præſcripta? 532. vſus celebrandi in altari priuilegiato eſt antiquus. IV. 516. refertur communis formula, qua impertitur facultas altaris priuilegiati. 518. explicantur duodecim clauſulæ talium altarium. 519. *& ſeqq.* ſingulariter illa: *in quo non reperitur aliud altare.* 519. & illa de ſeptem Miſſis quotidie celebrandis 520. ſingulariter reſpectu PP. Capucinorum *ibid.* qui ſi ob incurſum hoſtilem nullum Sacrum fiat toto aliquo menſe? 521. dicti altaris priuilegium non impeditur decurſu anni Iubilei. III. 43. IV. 533. talia altaria non veniunt ſub generali communicatione priuilegiorum. 535.
2 Quænam fractio altaris deſtruat Indulgentiam ei annexam? IV. *n.* 536. *& ſeqq.* an refecto altari redeat Indulgentia? 542. an & quatenus amittatur, quando altare transfertur de loco in locum? 543. quid cenſendum de illis, qui obligati celebrare in aliquo quidem altari priuilegiato, non tamen determinato, celebrat in non priuilegiato, applicantes defuncto plenariam Indulgentiam ſui numiſmatis, aut roſarij? IV. 507. quæ cautelæ ſint adhibendæ, vt liceat id facere? 511.

Amygdala: Anachoreta.

AMygdala amara impediunt ebrietatem. V. 51. 7. Anachoreta quis dicatur in Bulla Iubilea? III. 29. & 32. *in App.*

Annuntiatio.

ANnuntiationis feſtum alicubi transfertur etiam quoad forum. IV. 331. & quando transfertur ſolum quoad chorum, poteſt etiam transferri Indulgentia ei annexa, ſed ſolum reſpectu congregationum ſubiectarum Societati IESV. 336.

Annus.

ANnus inchoatur Romæ & alibi in Natiuitate Domini. In Tuſcia ab Incarnatione. iii. 16.

S. Antoninus: Antonius.

ILlius ſummula, & ſumma ſunt refertæ ſcientia iuridica. ii. 225. non dedit operam vlli iuriſperito. 286. qua ſub conditione fuerit ipſi facta ſpes receptionis in Ordinem Prædicatorum? 287. adhuc puer didicit intra annum totum *Decretum* Gratiani. 287. nullum præceptorem habuit, niſi in Grammatica, & parte Logicæ. 356.
Antonius Triumuir libro ſcripto defendit, nihil turpitudinis ineſſe ebrietati. v. *c.* 6. 5.

Apoſtata.

QVis propriè? iii. 32. *in App.* 5. Adſertur & membratim, explicatur Bulla Iubilei pro Apoſtatis Regularibus redeuntibus ad Ordinem *Ibid. lit. I. & ſeqq.* Deſcribitur reditus vnius Apoſtatæ *Ibid. lit.* 9. Pœnæ ſtatutæ in Religioſos apoſtatas. *lit. n.* Quid ſi ille apoſtata ſuſceperit liberos ex putatitia vxore *lit.* qq.

Appetitus.

APpetitus rei per ſe non malæ etſi vehemens non poteſt eſſe per ſeſe malus mortaliter. v. 6. 26. appetitus nomine quid intelligatur in definitione gulæ? 33. 7.

Arbiter: Arbitrium.

AN arbiter poſſit tam libere ſequi quamlibet opinionem probabilem practicè, ac poteſt iudex? i. 215. quando aliquid committitur arbitrio alicuius, intelligitur arbitrium prudens. iii. 499. & 505. quid ſit arbitrium liberum? 499. quid boni viri, & regularum? 499.

Archidiaconus: Archiepiſcopus: Archipresbyter.

ARchidiaconus eſt oculus Epiſcopi. ii. 448. eius officium. *ibid.* Scientia in eo requiſita. *ibid.*
Eſt verus Prælatus Eccleſiæ, poteſtque promulgare Iubileum. iii. 67. eſt iudex ordinarius. 462. caſus, in quo dubitabatur, vtrum Archidiaconus potuerit indicere Iubileum. *ibid.*
Archiepiſcopus quas Indulgentias dare poſſit. iv. 57.
Archipresbyter eſt verus Prælatus, & poteſt publicare Iubileum. iii. 67.

Articulus mortis.

EXiſtens in articulo mortis etiam præſumto lucratur Indulgentias deſtinatas exiſtentibus in articulo mortis iii. 45. Indulgentiam plenariam in articulo mortis lucrantur omnes Chriſtiani ſoliti piè pronuntiare ſacratiſſima Nomina. iv. 603. quis in tali articulo cenſeatur fuiſſe ſolitus ita recitare? *ibid.* quomodo illam in eo articulo lucrentur confratres Roſarij, & Annunciatæ? 616. an ſi deſeruerint confraternitatem? 634. *& ſeqq.* Indulgentia pro tali articulo eſt diuerſimode applicanda. 619. *& ſeqq.* quoties poſſit obtineri? 651 quibus applicari in eo articulo poſſit? 622. non eſt opus vlla formula verborum. 623. 1
Et quando in formula Indulgentiæ exprimitur, hanc eſſe dandam à Confeſſore, per Confeſſorem intelligitur non ſolum ille, cui æger eſt confeſſus, ſed etiam ille cui potuit confiteri. iv. 626, 2

imo

imo ſecundum Nauarrum etiam omnis clericus. *ibid.* & parochus oblitus dare indulgentiam illi, quem extremè vnxit, poteſt domum reuerſus ſupplere in ſuamet domo defectum. 627. & quando pro tali articulo exigitur confeſſio, & communio, ſufficit vtraque in voto. 630. indulgentia pro articulo mortis non ſuſpenditur in anno Iubileo. III. 48. *in App. lit. e* Indulgentia, quam pro mortis articulo concedunt ex ſpeciali indulto Pontificio Epiſcopi, quas conditiones requirat, & quomodo illę, ſint intelligendæ? IV. 632. *in App. Propria*. Deſcribitur tenor conceſſionis, *ibid. lit. a.*

Aſſeſſor: A die publicationis.

ASſeſſor an neceſſariò adiungendus iudici? II. 453. an neceſſariò graduatus? 454. quid ſignificetur nomine Aſſeſſoris? 455.

Clauſula: *A die publicationis* quomodo ſit intelligenda in Bullis Iubileorum? III. 479. præpoſitio A. quandonam ſtet incluſiuè, quando excluſiuè? 480.

B

Bartolus: Beatificatio: Bellarminus.

BArtoli encomia ex Crauetta. & Tiraquello. v. 34. 49.

Beatificatio quomodo differat à Canonizatione? vi. 367. etiam diuturnae Beatificati vocantur Sancti. *ibid.*

Cardinalis Bellarminus perpaucas materias Theologicas audiuit in ſcholis, & tamen Theologiam docuit ſumma cum laude. ii. 296.

Benedictio: Benedicere.

1 CVr cibi benedicantur? v. c. 23. 246. quis ſit ſenſus duplicis benedictionis, qua ſolent cibi, & potus benedici ad menſam? 247. reprehenſus diaconus quod præſente ſacerdote benediceret. 249. olim ad ſingula noua fercula fiebat noua benedictio. 250. eſt fas etiam integrum agnum benedicere. 251.

2 Oſſa carnium benedictarum an licitè proijciantur canibus. v. 33. 255. duplex eſt benedictio, alia conſtitutiua, alia Inuocatiua. 253. non omnia quæ ſunt benedicta tenemur, religioſe tractare. 256 putamina ouorum benedictorum an licite proijciantur in fimetum? 257. S. Corbinianus reprehendit Grimoaldum Principem, quòd panem benedictum proiecerit cani. 258. cera benedicta in Purificatione licitè vteris ad profana. 559. idem dic de aqua benedicta. *ibid.*

3 Vtrum quando vino benedicto miſcetur non benedictum, cenſeatur totum eſſe benedictum? v. 53. 261. cur ſi non totum ſit benedictum, mittatur in dolia integra tam parum vini benedicti? 265. cur itidem menſura vini benedicta attactu cranij S. Sebaſtiani infunditur in varia dolia? 266 & itidem pauxillum aquæ benedictæ attactu Reliquiarum S. Ignatij. 267. quid cenſendum de mixtione oleorum, quæ parochis mittuntur in hebdomade ſancta? 268.

Quo ſenſu dicatur, hæc aut illa indulgentia dari ſolis rebus *benedictis*? iv. 366.

Beneficiatus: Beneficium.

QVatenus talis licitè Romam petat pro lucrando Iubileo? iu. 18. an ſi ob morbum ſua culpa contractum nequeat obire officia ſui beneficij, teneatur ad reſtitutionem fructuum, v. c. 10. 32. & ſeqq. an ſi ſit Canonicus debeantur ei nihil ominus diſtributiones. 36. & ſeqq. omnis parochialis Eccleſia pleno iure vnita monaſterio eſt proprie beneficium Regulare, Tract. iii. n. 199.

Benigne: Benignus.

BEnigniora ſunt ſemper in dubijs præferenda. i. 76. eſtque tutius ea præferre. 77. rapiendaque occaſio benigni reſponſi. 79.

Vis apparere Sanctus? circa vitam tuam ſis auſterus, circa alienam benignus. 67.

Bernardus.

SAnctus Bernardus fuit architectus monaſterij Lucceſlenſis. v. i. 80. P. Bernardus Colnagus docet ſubito duos ſiurnos articulate dicere. IESVS Maria. IESVS Chriſtus. v. c. 15. 50. an fuerit idcirco promeritus præmium apud Deum. *ibid.*

Bibere: Bibitoria taberna.

BIbere delectabiliter an ſit peccatum? v. c. t. 98. an bibere ſit actus indifferens in ſpecie? 105. an in indiuiduo? 106 & ſeqq. quid ſi quis bibat eo fine, vt naturæ neceſſitatem decenter ſubleuet 113. aut præciſe ad leuandum dolorem prouenientem ex ſiti? 113. aut bibat ob ſolam voluptatem? 114. & ſeqq. aut bibat idcirco tantum, quia placet bibere? 114.

Bibens rogatu alterius in honorem alicuius Sancti committit actum ſuperſtitionis. v. c. 26. 16 bibere an liceat ſanguinem pecudum, lixiuium, & alia non deſtinata ad potum humanum? c. 38. 27. quid ſi fraudulenter præbeatur alicui talis potus? 28.

Non eſt è bono publico habere in oppidis tabernas bibitorias. v. c. t t. n. 2. eas eliminauit Claudius Imperator. n. t. Vide alia verb. Cauponæ.

Blaſphemia.

AN mortaliter aggrauetur ebrietas, ſi quis ſe ideo inebriet, vt tantò animoſius proferat in ipſa ebrietate verba blaſphema? v. c. 9. n. 49. quid ſit illa blaſphemia ſic tantum leuis 19. 38. an actum facienda mentio in confeſſione? *ibid.* verba blaſphema ſingulariter horrent Heluetii? 38.

Bona.

BOna coniugum ſunt triplicis generis. V. c. 24. 1. mariti propria quæ? 1. vxoris propria quæ? 2. paraphernalia quæ? 2. an & quatenus peccet maritus abligurtens bona vxoris? 4. & ſeqq. paraphernorum adminiſtratio ſpectat multis in locis ad maritum. 5. an quando ſpectat ad maritum adminiſtratio, poſſit ipſe pro labore retinere fructus eorum? 7. 1

Bona coniugum communia quæ? V. 24. 3. & 14. an communia illa, quæ maritus lucratur ſua ſolius induſtria? 15 Spectandæ locorum conſuetudines. 16. & 17. quibus locis medietas bonorum ſpectat ad vxorem, peccat mortaliter maritus ea diſſipando. 18. non tamen ſi faciat ſumptus ſuperfluos ſine magna profuſione. 21. quid de conſuetudine Burgundiæ Ducatus ſcribat Chaſſanæus? 22. & 23. 2

Vxor non tenetur iure communi relinquere marito adminiſtrationem bonorum propria induſtria partorum. V. 24. 25. at vbi talia bona accenſentur communibus, peccat contra iuſtitiam ea alienando. 28. quomodo faciet reſtitutionem? 30. in multis tamen caſibus fas eſt vxori vſurpare inſcio, vel inuito marito ea bona communia, quæ vel ipſa ſola, vel etiam ſolus maritus comparauit? 32. & ſeqq. 3

Quæ bona competant vxori poſt diuortium? V 40. 1. quid ſi diuortium factum ſit abſque culpa vxoris? 2 quid ſi culpa ſolius mariti? 4. quid ſi culpa vxoris ob adulterium? 7. quid ſi eſt paſſa ſolum oſculum, aut tactum mammillarum? 8.

Bonacina: Bonagratia: Braſſica.

BOnacinæ autoritas non eſt attendenda in reſolutione Caſus. quo duo iuncti primo, & ſecundo gradu impetrarant diſpenſationem matrimonialem non facta expreſſione primi gradus. V. c. 37. 294.

P. Bonagratia Habſenſis ſuam Summulam ſcripſit in gratiam PP. Capucinorum. i. 341. commendatur illa. *ibid.* profiteturque ſe in ea ſelegiſſe opiniones vt plurimum benigniores. *ibid.* refertur eius ſententia de traslatione indulgentiæ cum feſto. IV. 333. & ſeqq. & de indulgentia communionis Generalis participabili per viam communicationis. 356. & de tempore, quo poſſint ſine iactura indulgentiæ affixæ altari priuilegiato eſſe in illius Eccleſia pauciores ſacerdotes, quàm ſeptem. 520. & de Regularibus tempore Iubilei confitentibus cuiuis approbato. III. 226.

Braſſicæ encomium. V. c. 51. 4. cruda ſi ſumatur ante potum, impedit ebrietatem. n. 3. 4. & 8.

Breue: Breuiarium.

BReue Apoſtolicum propriè quid ſit? III. 517. quomodo differat à Bulla propriè dicta. *ibid.*

Recitans poſt Breuiarium orationem præſcriptam à Leone. X lucratur indulgentiam defectuum commiſſorum. IV. 578. quinam ſint defectus commiſſi ex humana fragilitate? 579. tune illa oratio recitanda in ne torius Breuiarij? 582. quid ſi recitetur tantum ſemel poſt Breuiarium bis continenter recitatum? 583. an indulgentiam promiſſam recitantibus ex libro Breuiarium lucretur, qui non omnia omnino legit. 583. & ſeqq.

Bulla .

1 BVlla quid propriè ſit ? III. 516. & 517. Bullæ pro iubileo anni Sancti quando ſoleant expediri ? 10. quid generatim contineant, ,óferant, aſſerant, exigant Bullæ iubilei. 11. & ſeqq. quatenus ex continent fauorem ſunt latiſſimè interpretandæ. 24. at ſtrictiſſimè , quatenus continent grauamen. 27. declaratur inſtantiis. 27. exhibentur ad longum in hoc opere quatuordecin Bullæ. I. qua indicitur iubileus anni Sancti. tra. III. *fol.* 181. II. qua ſuſpėduntur indulgentiæ in anno ſancto. *f.* 84. III. qua indicitur commune iubileum extraordinarium. *fol.* 85. IV. qua iubileum anni ſancti extenditur eodem anno ad moniales , & Eremitas. III. *n.* 28. V. qua Regulares Apoſtatæ inuitantur ad reſipiſcentiam. III. *n.* 32. *in Appe.* 2. VI. qua declarantur varia dubia circa Bullas iubileas . III. 364. *in App.* VII. qua communicatur Anno ſequente Annum iubileum ad inſtantiam Epiſcoporum gratia eiuſdem Anni Sancti . III. 412. viii. declarans indulgentiam ſcapularis . IV. n. 454. IX. qua Sixtus V. impertitur indulgentias religioſè pronuntiantibus duo ſacratiſſima nomina . iv. 603. X. qua Clemens X. fecit Epiſcopis poteſtatem impertiendi agonizantibus indulgentiam plenariam. iv. 632. xi. Alexandri. vii. abrogantis indulgentias quinque Sanctorum &c. iv. 678. xii. Vrbani. viii. inhibentis vſum tabaci in Eccleſijs. v. 31. 6. xiii. contioeos diſpenſationem circa Matrimonia cum impedimento inita . v. 37. 141. xuii. Vrbani viii. abrogantis varia feſta. v. XLV. 90. & ſeqq.

2 Comparantur inter ſe Bullæ antiquiores , & recentiores offerentes iubileum anni ſancti. iii. 13. & ſuſpendentes indulgentias in anno ſancto 19. & loquentes de pœnitentibus pro iubileo anni ſancti , & extraordinario . 155. atque de ieiunio. 201. *& ſeqq.* & de poteſtate confeſſarij pro iubileo. 244. & 250. & de viſitatione Eccleſiarum pro iubileo . 125. & oratione quadraginta horarum continuarum. 146. & pro eleemoſynis 219. & 220. & commutatione operum. 107. & de confeſſione. 155. & 161. & de communione . 178. & de indulgentijs. iii. 184. & de poteſtate confeſſarij. 244. & de abſolutione ab hæreſi. 248. & de tempore , quo incipiunt indulgentiæ datæ pro diebus feſtis Tract. iv. 565.

Bulla iubilei nullum confeſſarij defectum tollit , niſi iuriſdictionis. iii. 237. & conſequenter non ampliat approbationem. 235. nec tollit confeſſarij cenſuram , aut irregularitatem. 236. & 237.

3 Bulla Cruciata quid ſit? iv. 416. quanta eleemoſyna comparetur? 418. quinam poſſint illam obtinere ? 419. ea ſingulariter pupugit Lutherum. 420.

C.

Cantio .

CAntio turpis , an , & quatenus ſit peccatum? v. 23. 198. cantio turpis in Eccleſia non continet ſacrilegium , ſi nemo audiat , ſeu intelligat. v. 49. 1. ſecus ſi audiatur , & intelligatur. 2. quid cenſendum de ijs , qui inter Miſſæ , aut Veſperarum ſolemnia modulantur voce , organo , cheli , turpia , vana , profana ? 3. *& ſeqq.*

Capitulum Cathedrale : Capucini :

CApitulum cathedrale ne quidem ſede vacante dat indulgentias iv. 71. Capucini nequeunt iudice Bonagratia etiam tempore iubilei eligere ſibi confeſſarium. iii. 226. quid ij in capitulo Generali deciderint de diuturnitate temporis , quo ſine iactura altaris priuilegiati poſſint eſſe in Conuentu ſacerdotes pauciores , quam ſeptem ? iv. 520. haud delinquunt, dum cibos lautos , qui ipſis offeruntur , comedunt. v. 23. 79.

Carcer : Cardinalis .

CArceris nomine quid veniat ? iii. 29. an etiam nauis , in quà mancipia remigantia ſunt ligata ? *ibid.*
Cardinales quantas indulgentias largiri poſſint ? iv. 55. quantas largiti ſint decem Cardinales cuidam Eccleſiæ Diœceſis Auguſtanæ . 55. Non dant ſede vacante indulgentias. 71.

Carnes .

EST per ſe neſas veſci crudis carnibus animalium. v. 23. 163. non tamen mortale. 164. imo nullum in ijs locis , in quibus eſt receptus eſus talium rerum. 166. recenſentur quædam particularia in hanc rem . 165. *& ſeqq.* Eſus carnium non interdicitur quaſi cibus natura ſua immundus . v. 23. 116. fas eſt quandoque veſci carnibus humanis. 124. cùm fuerit tam horribile vſum, quod in obſidione Ieroſolymitana aliqua mater ſuum filium vorauerit. 127. verum adſit in extrema neceſſitate obligatio veſcendi humanis carnibus ? 128. licitè in extrema neceſſitate illum quem occidendi ius aliunde habes , perimis vt vitam conſerues . 133. an ſi nequeat aliqua ratione conſeruari niſi eſu carnium humanarum , ille eſus ſit in præcepto ? 134. & ſeqq. exemplum horrificum comedendis carnes humanas. 138.

Extra neceſſitatem extremam illicitum eſt veſci carnibus humanis . v. 23. 141. at etiam extra neceſſitatem extremam licet iis vti pro medicina . 143. Caſus vxoris prægnantis , petentis à marito licentiam amordendi , edendique fruſtillum è brachio : v. c. 23. n. 144. *& ſeqq.* an licitè permittas alteri in extrema neceſſitate cadauer tui mancipij . 157. aut occultè carnes humanas. *ibid.* an licitè proijciantur canibus corpora Reorum ? 161. aut in mare cadauera mortuorum . 160.

Carnium eſus nullus fuiſſet in ſtatu innocentiæ . v. 23. 210. & ante diluuium nullus aut rarus fuit carnium vſus . *ibid.* Carnis nomine quid intelligatur , dum agitur de carnis prohibitione in die eſuriali ? v. 53. 222. in dubio , verum aliquod animal conſtet vera carne quis erit iudex ? 223. quid cenſendum de cibis conditis lardo , ſagimine &c. 226. conſuetudines variæ circa eſum talium. 227. & nominatim in Germania . 229. an toties pecces mortaliter , quoties die ieiunij veſceris carnibus ? 230. verum ſi fregiſti ieiunium ſemel edendo carnes , & ſemel oua ſub mortali vetita , committas diuerſum ſpecie peccatum ? 232. non peccatur mortaliter edendo fruſtillum carnis , 233. ſicut nec à pauperibus edentibus die cinerum reliquias carnium donatas à diuitibus ? 234. an carnes , & oua ſint vetita ? quando tranſierunt in aliam ſpeciem ? 235.

Carnium benedictio , benedictarumque tractatio qualis ? vide verb. Benedictio *num.* 2. an quando Catholica vxor incitatur à marito ad edendas carnes diebus vetitis , poſſit ea facere diuortium ? v. 33. 49. quid ſi ipſe inciret in contemptum religionis ? 52. quandonam licitè parcat mariti importunæ ſolicitationi ad talem eſum? 55. & ſeqq. & quandonam caupo catholicus licitè miniſtret hoſpitibus ? 59. & quid ſi maritus adigat vxorem ad carnes ſecum edendas ? 63. quid ſi famulo apponantur carnes diebus vetitis ? vide verb. *Famulus* .

Cartuſiani .

HI ſunt veri Monachi , Eremitæ , Anachoretæ , & Cœnobitæ . iii. 29. proponitur eorum profeſſionis forma . *ibid.* & v. 31. 20. gauiſi ſunt iubileo conceſſo ſolis Eremitis , & Anachoretis. *ibid.* quantam clauſuram ſeruent ? 29. & 30. non poſſunt tempore iubilei confiteri alijs , niſi cum facultate peculiari . iii. 226. refertur factum Cartuſiani bibentis , in neceſſitate , ſanguinem ſui equi : v. 31. 18. Ipſi Patres Cartuſiani excuſarunt illud factum. *ibid.* Cartuſiani non tenentur ex vllo voto abſtinere eſu carnium . 19. ſed ſolum vi conſtitutionum . 25. referuntur grauiſſimæ pœnæ ſtatutæ in veſcentes carnibus . 22. aut eas porrigentes ſæculari intra clauſuram . *ibid.* eæ conſtitutiones obligant ad mortale 21. & quidem in caſu neceſſitatis ab intrinſeco , non autem neceſſitatis ab extrinſeco . 25. & 26.

Cato .

MAlebat hic eſſe , quàm videri bonus . t. 2. ſeueritas ei dignitatem addidit . 64. inter tria , quorum pœnituit ipſum , fuit hoc vnum , quod ſemel cœnauerit apud amicum . v. *cap.* 26. 30.

Caupo : Caupona : Cauponari .

CAuponis percommodis abundat Germania . v. 11. 3. quandonam teneatur cauponas vitare is, qui expertus eſt , ſe in ijs ſæpè contraxiſſe ebrietatem , aliaque crimina . 4. quomodo confitebitur , qui adijt vigeſies , at tantum decies quater fuit oppletus vino . 5. quatenus ſit peculiariter vetitum clericis adire cauponas , & tabernas ? 6. quid Conſtantienſes conſtitutiones ſtatuant circa clericum frequentantem cauponas . *ibid.* cuinam peculiariter ſit vetitum habere cauponam , & tabernam vinariam . v. c. 11. 9. Canonici Zurzachenſes habent bis in anno publicas cauponas . 9. & monaſteria in Germania ſæpè habent tabernas vinarias . 10. 1

An , & quatenus peccent caupones præbendo hoſpitibus vinum , quo ſunt ſe inebriaturi . v. 13. 46. quid ſi dubium ſit de ſecutura ebrietate . 25. quid ſit cauponari verbum Dei 23. 29. 2

Cauſa .

CAuſæ fauorabilis Pauperi opinio debet præferri contrariæ . i. 204. ſicut & fauens piæ 195. Vtrum ſit idem ius de cauſa, & cauſato , & proinde an ſi peccat cauſa remota , peccet etiam proxima ? ii. 494. Cauſa propria quænam dicatur ; v. 42. 37. an cauſa communitatis cenſeatur eſſe propria ſingulorum membrorum illius communitatis , ita vt nequeant eſſe teſtes in illa cauſa ? 38.

Cautio.

CAutio quid ſit? V.34. 40. quid cautio idonea? *ibid.* alia eſt fideiuſſoria, alia pignoratitia, alia iuratoria. 41. an, & quatenus ſit, aut non ſit ſufficiens, quando offertur de ſæuitia non inferenda vxori? 41. *& ſeqq.* ſingularis caſus, in quo iudicatum fuit, nullam cautionem eſſe admittendam in cauſa ſæuitiæ. 51.

Cenſura: Cereuiſia.

1 ABſolutio à cenſuris, quæ poteſt dari à commiſſario pœnitentiariæ, extenditur ad illas ſolas cenſuras, quas quis incurrit propter inceſtum. v.37. 193. & quidem non ad omnes omnino illas 194.
2 An cereuiſia intelligatur prohibita, quando vinum eſt prohibitum? v. c. 1. 8. & ſingulariter quando eſt prohibitum ratione voti? c. 4. n. 12. an ſit Religioſis licitum cereuiſiam coquere, ac vendere? c. 11. n. 11.

Certum.

ISta ſententia: *Tene certum, dimitte incertum* quomodo intelligenda? i. 160. Potes dicere pro certo ſcire id, quod noſti ex ſolis coniecturis, & præſumptionibus à iure probatis. v. 28. 61.

Chorea.

CHoreæ per ſe loquendo non continent vllam malitiam. v. 53. 201. nec grauiter vetitæ Regularibus inter ſe. *ibid.* laudandi tamen principes, qui eas prohibent. 205. chorea eſt ſecundum nonnullos circulus, cuius centrum eſt diabolus. 205.

Cibus.

1 PEr cibos lautos quid intelligant Theologi? v. 53. 75. *& ſeqq.* quinam cibi, & potus in ſpecie annumerentur lautis? 76. circa ciborum vſum inſignis ſententia S. Auguſtini. 85. Inſignis quoque Muſonij Ethnici. 85. Delicati quam noxij ſint pueritiæ? 84. etiam in vilibus cibis committitur peccatum gulæ. v. 23. 98. quomodo graphicè deſcribat S. Antoninus ex Alano ſtudium parandi cibos exquiſitos? 100. non eſt per ſe peccatum exquiſitè condire cibos. 102. quandonam peccetur veſcendo talibus cibis? 105. vſum talium reprehendunt Patres. 108. eſt peccatum per ſe edere cibos malè præparatos. 111. an imitandi Sancti, qui veſcebantur talibus? 112.
2 Lex naturalis, & eccleſiaſtica non prohibet vllos cibos tanquam ſuapte natura immundos, ſeu animam inquinantes. v. 23. 116. Hæretici mentiuntur, aliquos cibos haberi à nobis pro immundis ſuapte natura. 117. & ſeqq. (Fabula alia Hæret. de ovo. in ſant. 120.) quinam cibi fuerint vetiti ante diluuium? v. 53. 210. & cur illi? 212. an etiam in extrema neceſſitate? 213. quinam fuerint in primitiua Eccleſia interdicti? 23. 216. quamdiu durarit illa prohibitio? 217. an ſi alicubi adhuc duret, obliget in conſcientia? 217. quam grauiter obligati? 218. declaratur vero caſu. 219.
3 Quales cibi ſint vetiti die ieiunij? v. 53. 221. *& ſeqq.* & nominatim quomodo caro? 222. & *ſeqq.* Vide verb. Caro. de ciborum benedictione, vid. verb. *benedictio*

Ciſtercienſes: Citra.

QVæ Indulgentia Ciſtercienſes donarit Sixtus? iv. tract. iv. 312. & alios propter ipſos 621. & quomodo in articulo mortis *ibid.* eorum priuilegium circa ſuorum teſtimonia in cauſis etiam proprijs v. 42. 138. & auditionem Sacri in eorum templis feſtis diebus? 45. 34. eorum congregationes gaudent priuilegijs Mendicantium. *ibid.* Clauſula: *citra* habet vim exceptionis in actu ſignato. iii. 34.

Clauſula: Clauſura: Clauſtrum.

1 CLauſula poſterior an, & quatenus referatur ad antecedentis? iii. 502. 507. 509. & iv. n. 692. 693. clauſula: *non obſtante* an, & quatenus deroget priuilegijs? iv. 692. & 693.
2 Clauſura imperfecta an ſufficiat pro Iubileo oblato Monialibus perpetua clauſura mancipatis? iii. 30. Pontifices non niſi vitricali amore proſequuntur Moniales contentas ſola imperfecta clauſura. *ibid.* Qualis obſeruetur in Germania? 32. in *App.* lit. c.
Clauſuræ nomine quid intelligant Cartuſiana ſtatuta vetantia permitti eſum carnium intra clauſuram? v. 38. 33. quis Religioſus dicatur viuere extra Clauſtrum? iv. 342.

Clericus.

CLericis interdictæ ſunt peculiariter tabernæ. v. 11. 6. & negotiari. 81. cur eos peculiariter dedeceat ebrietas? v. c. 17. 1. & 2. an mortaliter delinquant, ſi ſæpius quam ter in vno prandio bibant, & quidem meracum? 5. Quæ pœnæ ſint iure Eccleſiaſtico ſtatutæ in clericos ebrioſos? v. c. 22. 1. *& ſeqq.* & verb. Pœna. 1
Clericis, an, & qualia conuiuia adire ſit licitum, aut illicitum? v. 26. 12. *& ſeqq.* peccant mortaliter, qui reditus profundunt in ſplendidas epulas. 40. etiam illi Laici, qui eos in iuant, laudant ipſos ſi renuant. 25. Vide plura verb. *Conuiuium.* Licite alit filium ſpurium fructibus ſui beneficij, etiamſi ſit diues ex patrimonio, modo filius non habeat, vnde ſe alat. v. c. 58. 29. tenetur & filiæ ſpuriæ dare dotem. 30. 2
Pater verberibus caſtigans filium clericum in minoribus conſtitutum non incurrit excommunicationem. v. 29. 48. ſecus ſi filius ſit vel Epiſcopus, vel iam ſacerdos. 48, vel in alio maiore Ordine. *ibid.* & ſeqq. quid ſi etiam in ſolis minoribus conſtitutus verberetur iniquè? 51. 3
Clericis eſt vetita cohabitatio mulierum. v. 32. 22. & ſecundum nonnullos etiam matris, & ſororis. *ibid.* & omnis extraneæ, etſi optimæ famæ iuxta Panormitanum. 23. non debent habere niſi neceſſarias. *ibid.* & ex neceſſarijs non niſi bonæ famæ. 24. quis circa has in Germania mos? 23. pœna ſtatuta in Clericum adulterum. 24. 4
Clericus contra clericum poteſt eſſe teſtis. v. 42. 111. & etiam contra Laicum. 115. at non in cauſa criminali 113. nec ſine facultate Epiſcopi. 115. & in cauſa ſanguinis non poteſt niſi ad abſoluendum accuſatum. 117. 5

Cœmiterium.

IN fauorabilibus cœmiterium venit nomine Eccleſiæ: iii. 159. & 835.

Collatiuncula: Collegium.

COllatiuncula veſpertina licitè ſumitur ſolito maior pridie Natiuitatis, quam alias. iii. 208. at nequaquam pridie Paſchatis, & Pentecoſtes. *ibid.*
Collegium eſt quædam vniuerſitas. iii. 475. non habet animam, nec poteſt excommunicari. *ibid.* poteſt è tribus confici. *ibid.*

Comeſſatio.

COmeſſatio propriè quid ſit? v. 23. 2. non deriuatur à verbo: Comedo, ſed à græco. 2. non tam late patet, quam gula. *ibid.*

Communicatio bonorum operum, & Indulgentiarum.

QVomodo hæc differat ab Indulgentiæ largitione? iv. 104. per hanc communicationem obtinetur quintuplex bonum. 106. *& ſeqq.* quod quidem participatur duplici modo. 110. Communicationem habent ſodales Annunciatæ. 614. 1
Ordines Mendicantes habent inter ſe communicationem Indulgentiarum. iv. 550. non tamen plane omnium perfectè. *ibid. & ſeqq.* ſingulariter non Portiunculæ 558. nec Doctrinæ Chriſtianæ *ibid.* & 559. nec communionis Generalis 356. 558. nec Miſſionum. 558. nec tridui Baccanalium. 558. nec circumciſionis. 500. & generaliter non illarum, in quibus ex parte materiæ & obiecti ſtatuitur determinatus locus, aut prouincia. 559. vel illarum, quæ conceduntur pro feſtis ordinum ſpecialibus. 560. communicatio Indulgentiarum fauet ſæpius Regularibus viſitantibus ſuas Eccleſias, quàm ſæcularibus viſitantibus eaſdem. iv 556. 2

Coma.

COmam cur geſtet mulier? v. 29. 1. & cur veletur, quando maritatur? *ibid.*

Communio pro Iubileo, & Indulgentiis.

COmmunio expreſsè præſcribitur pro Iubileis. iii. 176. & ad eam pueri ſunt tunc facilius quàm alias admittendi. *ibid.* ſacrilega ſufficit & non ſufficit 177. ſitne obeunda prima, an ſecunda hebdomade, pendet ex tenore Bullarum. 178. deſcribuntur diuerſarum diuerſæ phraſes *ibid.* Referuntur Doctorum ſenſus de illis phraſibus. iii. 178 & 179. caſus, quibus vna communio ſufficit pro duobus Iubileis, aut Indulgentiis. 180. *& ſeqq.* ſingulariter examinatur doctrina Patris Eſcobar de vna ſufficiente 1
pro

pro duobus Iubileis, aut Indulgentijs. 180. & ſeqq. ſingulariter examinatur doctrina Patris Eſcobar de vna ſufficēte pro feſto Sācti Ignatij, & Portiunculæ. 182. ſingulariter declaratur, quo caſu poſſit & non poſſit vna communio ſufficere pro Indulgentia communionis Generalis, & pro alia. 184. & 185. Communio menſtrua etiam pro Congregatione Roſarij debet obiri in Eccleſia R. P. Prędicatorum. iv. 617.

Communio Generalis.

1 ORigo communionis Generalis. iii. 187. Breue Pontificium pro illa 188. cur vocetur Generalis? 189. ingens numerus communicantium Dominica præſcripta indicatur. 189. & 200. Indulgentia conceſſa pro ea, poteſt applicari defunctis. 188. & 190. enumerantur conditiones requiſitæ pro eius adeptione 191. & 192. applicans defuncto illam Indulgentiam non neceſſariò orat pro eo. 193. poteſt ea obtineri orando vnicum Aue Maria ad tres communes intentiones. 194. & 200.

2 Ea Indulgentia nulli viuo prodeſt in anno Iubileo. iii. 196. imo nec defunctis. 48. lit. g. refertur Anonimi opinio contraria cum fundamentis. lit. K. & l. non eſt verum, quod fuerit conceſſa directè, & primario in ſubſidium animarum. lit. l. aut quod fuerit à Germanicis Prouincijs petita ad confirmandum articulum fidei de Purgatorio lit. m. referuntur ex Quintanaduenna nonnulla, quæ hic tradit tum de acceptione vocabuli menſis, tum de prima, ſecunda, &c. Dominica *menſis*; tum de ſignificatione *Eccleſia Societatis*. in qua debet celebrari ea communio; tum de

3 ſignificatione *Eccleſia ſæcularium*. n. 198. & 199. Poteſt eodem die in eadem vrbe celebrari in duabus Eccleſiis illa communio. iii. 198. ſicut teſte Quintanaduenna ſimul in templo Societatis, & capella Collegij, vel Sacello ſuburbano. 198. & præcepta precatio perfici in cubiculo, ac lecto. 200. *in fin.* an autem veſperi præcedentis Sabbati? 200. circa *fin.* Nequit perfici in Eccleſia propriè regulari. iii. 199. vt celebretur in ſæculari requiritur, & ſufficit licentia tacita Epiſcopi, vel parochi. *ibid.* an Indulgentia ei annexa poſſit obtineri per viam Communicationis. iv. 356.

An omne peccatum commiſſum die communionis aggrauetur circumſtantia mortali? v. 47. 1. an ſaltem ebrietas? 2. & 3.

Communitas.

1 COmmunitas imperfecta non poteſt maiorem pœnam inferre, quàm permittat perfecta. v. 29. 10. familia eſt quædam communitas imperfecta. 10.

Commutare.

1 COmmutare ſuum votum in aliud æqualiter gratum Deo poteſt quiuis propria authoritate. iii. 296. an, & quatenus confeſſarij poſſint in Iubileo commutare vota? vid. verb. Opera *n.* 3. quomodo vota? vid. verb. *votum n.* 1.

Concilia.

COncilia antiqua, & noua condiderunt maximam partem Theologi. ii. 180. concilium Tridentinum cur indictum? 28. quanti fecerit iudicium Theologorum? *Ibid.* quot Theologi interfuerint illi concilio? 180. quot Iureconſulti? *Ibid.* quot Epiſcopi, Abbates, Generales ordinum? *Ibid.*

Concio. Concionator.

NVlla lex grauiter præcipit audire concionem die feſto, v. 45. 19. nec poteſt ſepultura priuari, qui non audiunt conciones parochiales. 21. aut ab Epiſcopo excommunicari. 30. an mortaliter delinquat parochus, qui ſe inebriat, præuidens ſe ex intemperantia contracturum morbum, qui impediet à concionando? 35.

An ſi concionator per intemperantiam cauſet ſibi morbum impedimentum à concionibus peccet ratione huius impedimenti cauſati mortaliter? v. c. 20. 21. & 22. ſingulariter parochus, c. 45. 35. quid ſi defectum ſuppleat per alium? 20. 23. Quomodo tenetur talis confiteri peccatum ſuum? 25. an & quomodo teneatur compenſare? 26. an concionatores teneantur ſæpe inuehi in ebrioſos? 46.

3 Concionator ordinis Mendicantis poteſt ſuos auditores donare Indulgentia. iv. 561. etſi concionetur extra Eccleſiam ordinis. *ibid.* debet autem reſpectu aliquarum dicere, ſe eas concedere nomine Pontificis, reſpectu aliarum non item. *ibid.* in vtroque caſu concedit ipſemet propriè Indulgentiam. *ibid.*

Confeſſarius.

COnfeſſarius quis dicatur benignus, quis rigidus? i. 1. & 5. opinionem è practicè probabilibus tutiorem ſequatur reſpectu pœnitentis quando poteſt. 54. communiter tamen ſequitur licitè minus tutam, minuſque probabilem. 58. eſtque Confeſſarius communiter ſequens benigniora reſpectu ſui pœnitentis præferendus ſequenti communiter rigidiora. *ibid.* probatur autoritate iuris canonici 60. & *ſeqq.* S. Ioan. Chriſoſtomi 67. S. Thomæ. 130. Patris Bernardini Realini. 137. ac S. Dominici. 140. aliorumq; Theologorum. 133. & *ſeqq.* nominantur plures alij. 140.

2 Confeſſarius eſt verus iudex. i. 66. non debet eſſe auſterus. 67. Confeſſarij olim rudes canonum. ii. 235. quos tamen tenentur ſcire. 236. deſcriptio confeſſarij ex Nauarro eſt ſimilis deſcriptioni oratoris ex Tullio. 239. quomodo poſſunt dici ſcire canones? 182. quam olim indocti? 245. Confeſſarij ſingularis induſtria in examinanda intentione hypothetica proficiſcendi Romam pro Iubileo, ſi non obſtaret infirmitas, aut carcer. iii. 31. & 32. Vt ſolide reſpondeat ad interrogata in Iubileo, legat diligenter ipſam Bullam, aut extractum 166.

Seculares omnes tempore Iubilei ſeligunt pro confeſſario 3 quemlibet approbatum. iii. 225. & 364. in App. lit. c. de Regularibus eſt adhuc lis ſub iudice an omnibus omnino id liceat. 225. & 226. quæ moderatio adhibenda? 226. nominantur Regulares, quibus licet vel non licet eligere. 226. quid de Monialibus ſentiendum. 227. Confeſſarij tempore Iubilei poteſtas generatim. 238. & *ſeqq.* ſpeciatim poſt tranſactum Iubileum. 243 item circa cenſuras. 244. & *ſeqq.* caſuſque reſeruatos. 278. & *ſeqq.* ſpecialia de his vide verb. abſolutio *n.* 3.

Quæ conditiones requirantur in confeſſario eligibili per Bullam 4 Iubilei? iii. 228. quid ſi approbatus ſit à ſolo Prælato regulari? *ibid.* & 229. aut a ſolo parocho? 231. quid ſi approbatus ab Epiſcopo, ſuſpenſus autem à ſuo regulari Prælato? 232. aut approbatus ſolum in ordine ad aliquod genus hominum? 233. à quo Epiſcopo debeat eſſe approbatus? 234. quid ſi ipſe eligibilis ſit obnoxius cenſuræ? 236. aut irregularitati? 237.

Confeſſarius legitimè electus pro Iubileo poteſt vbique exercere 5 ſuam poteſtatem. iii. 239. & ante, & poſt confeſſionem, poſtque exactum tempus Iubilei 240. poteſt etiam is, cui non cogitas confiteri, exercere erga te poteſtatem commutandi. 241. & impertiri tibi vnam gratiam, alius aliam. *ibid.* quatenus poſſit etiam poſt Iubileum abſoluere ab iis, à quibus poterat tempore Iubilei? 241. dilucide, & diſtinctè, quatenus itidem commutare vota? *ibid.* an, & quatenus poſſit abſoluere à cenſuris, & caſibus reſeruatis? Vide verb. *abſolutio*. Eſt delegatus Apoſtolicus 345.

Quid aget confeſſarius cum illo, qui vult contrahere obnoxius 6 impedimento? v. 37. 69. & ſingulariter quando dubitat, vtrum ſua admonitio ſit profutura, nec ne? 73. aut quando dubitat, vtrum ſit profutura, an verò obfutura? 74. practicè docetur confeſſarius modum agendi cum ignorantibus impedimentum. 76. quid ſi norit, pœnitentem ignorantem impedimentum nolle reddere debitum coniugale? v. 37. 100. quid ſi ſciat, gliſcere famam publicam de impedimento? 106. quid ſi videat ſuam monitionem non profuturam hodie, ſed alio die? 109. quid ſi pœnitens monitus patraturus ſit octo vel 10. dumtaxat fornicationes formales, at non monitus millenas materiales cum periculo ne denique innoteſcat impedimentum? 113. quid ſi aperto impedimento vna pars ſit factura diuortium, altera autem perægrè latura? 115.

Quando interrogatur à laborante ignorantia impedimenti ma- 7 trimonij, caueat, ne plus reſpondeat, quàm interrogetur. v. c. 32. 126. declaratur caſu. 127. quomodo ſingulariter gerere ſe debeat circa confeſſum, quem date deberet vxor putatitia, quando eius maritus ipſa inſcia impetrauit diſpenſationem impedimenti? 132 Quando elegiſti pro expedienda diſpenſatione aliquem confeſſarium, ſi is ſit nimis rigidus, potes accedere alium. 167.

Confeſſio Sacramentalis.

COnfeſſionis ſacramentalis præceptum eſt omnium nouæ legis 1 difficillimum. t. 103.

Confeſſio præcepta pro Indulgentiis debet reipſa fieri, ſi ponatur præciſe clauſula: *omnibus ſua peccata confeſſis*. iii. 152. ſecus ſi dicatur: *pœnitentibus, & confeſſis*. 153. Vna confeſſio quando ſufficiat pro duabus Indulgentiis? 154. Caſu quo pro Indulgentia exigitur, confeſſio, non ſufficit ſacrilega. 156. qui prima hebdomade Iubilei fecit confeſſionem præſcriptam, ſi in ſecunda labatur in mortale, non peractis omnibus operibus, ſufficiet contritio. 157. nec tenetur ille bis confiteri, qui in prima confeſſione fuit oblitus peccatum mortale. 157.

Non conſcius peccati mortalis probabiliter non tenetur pro Indul-

dulgentia confiteri : eſto ſit generatim verè præcepta confeſſio . *III.* 158. Participium , confeſſis , quomodo ſit explicandum? *ibid.* An quando præſcribitur confeſſio , nihil patrocinetur impotentia , vel ignorantia illius præſcriptionis ? 159 Confeſſus pro Iubileo , at oblitus alicuius mortalis , debet illud confiteri , vel ſi nequeat , debet abſtinere communione ? III. 160. at ſi recordetur primum poſt communionem , ſed nondum peractis operibus omnibus neceſſarijs , non tenetur pro Iubileo iterum confiteri . 160. poteſt autem confeſſio peragi paulò ante inchoatum Iubileum . 161 an ſemper differri in tertiam Dominicam ? 162. non eſt neceſſariò præmittenda viſitationibus Eccleſiarum 163. quid ſi Bulla dicat : *ante omnia confiteantur* ? 165. confeſſio aliquando exigitur vt opus iniunctum , aliquando vt mera diſpoſitio . 167. nunquam eſt dicenda iniungi vt opus iniunctum , niſi fiat eius mentio expreſſa 167.

3 Confeſſio menſtrua , quæ in Breui diſpenſationum Matrimonialium iniungitur à Sacra pœnitentiaria , quomodo ſit intelligenda ? V. 37. 213. olim non imperabatur menſtrua , at nunc imperatur . 214. poteſt commiſſarius iniungere frequentiorem menſtrua . 216. & qui vnam è menſtruis negligit , peccat mortaliter. 222. poteſt autem per vnam menſtruam ſatisfacere obligationi, qua fortè aliunde eſt grauiter obligatus ad menſtruam . 220. Commiſſarius pœnitentiariæ inualidè exequitur Bullam diſpenſationis occultæ , ſi non audiat confeſſionem Sacramentalem 176. quid ſi autem talis non habeat conſcientiam peccati mortalis ? 178. & 236. confeſſio mortalium iam ſemel legitimè confeſſorum poteſt à Papa alicui iniungi ex ſuppoſitione ſtatus , quem quis liberè aſſumit . 181. an ſacrilega confeſſio officiat confitenti pro executione diſpenſationis ? 187.

Confeſſio non Sacramentalis .

CONfeſſio , quam facit Reus extortam per ebrietatem , aut ſimulationem veniæ dandæ , nihil ei præiudicat . V. *cap.* 23. 37. extra iudicialis patrati adulterij an probet eſſe patratum . V, 32. *n.* 14 quid ſi mulier in iudicio deponat , ſe cum Caio commiſiſſe adulterium ? 16. reprobatur quædam praxis iudicum . 18. Propria confeſſio facit plenam probationem in præiudicium confeſſi 30. extorta tamen per tormenta à iudice , qui in notitiam criminis venit mediatè , vel immediatè ex reuelatione confeſſionis ſacramentalis , non nocet confeſſo V. 42. *n.* 196. refertur hanc in rem Tragicus caſus . 197. elogia confeſſionis propriæ . 199. ea elogia habent locum tunc ſolùm , quando confeſſio facta eſt ſeruato ordine iuris *ibid.* quandonam non ſeruetur ordo iuris ? *ibid.* quid ſi confeſſioni illegitimè extortæ ſuperueniant indicia ſufficientia ? *ibid.*

Confeſſor .

CONfeſſoris nomine intelligitur etiam omnis ille , cui poteſt quis confiteri . III. 241. *& in* IV. 626. imò iuxta multos quandoque omnis clericus . 626. & nominatim quando agitur de indulgentia , vel abſolutione ab excommunicatione impertienda à confeſſore . *ibid.*

Conſanguineus.

COnſanguineus non poteſt eſſe pro conſanguineo teſtis contra non conſanguineum . V. 42. 64. an in cauſis ciuilibus ? 65. parentes , & liberi inuicem aduerſus ſe non admittuntur etiam volentes . 67. nec adigi poſſunt ad id . *ibid.* Nec in criminali , ciuilive cauſa poteſt pater pro filio, aut hic pro illo teſtificari. *ibid.* excipe tres caſus 68. *& ſeqq.* Conſanguinei poſſunt generatim in cauſis ciuilibus conſanguineorum inter ſe litigantium eſſe teſtes , quando adeſt par cauſa ſtudij, & propenſæ voluntatis . 73.

Frater nequit in criminalibus eſſe teſtis pro , aut contra fratrem . V. 42. 72. niſi in crimine hæreſis . *ibid.* eſt tamen idoneus teſtis in cauſa teſtamenti fraterni . 72.

Conſcientia.

COnſcientia quid ſit ? I. 30. eſt actionum regula proxima. 30. quod ſit contra conſcientiam , ædificat ad gehennam ? *ibid.*

Conſiliarii.

MIrum Reginæ Hiſpaniæ pronunciatum de ſuis conſiliarijs Theologis , Iuriſtis , Medicis . V. *c.* 20. 41.

Conſuetudo.

3 COnſuetudinem alicuius actionis vigere non probatur ſufficienter iudicio Doctorum habentium illam pro licita. I. 29. Conſuetudine poteſt acquiri ius largiendi indulgentias . IV. 78. conſuetudo cuiuſque loci interpretatur indulgentias . 142. conſuetudo teſtatoris (& legiſlatoris) tenet primum locum inter ſeptem ſigna , ex quibus petitur interpretatio verborum dubiorum prolatorum à teſtatore , vel Legiſlatore . IV. 669. conſuetudo quot actibus inducatur ? 452.

Peccata quantumvis magna , & horrenda cum in conſuetudinem venerint , aut parua , aut nulla eſſe videntur . V. *cap.* 7. 8. 2
non eſt certum , quod iurantes ex conſuetudine , cæteris paribus , frequentius iurent ſine aduertentia , quàm alij . qui non habent conſuetudinem V *c.* 9. *n.* 32. ſæpè fit , vt habitu præditus citius deliberet , quàm ſi habitum non haberet *ibid.* Conſuetudinem habens proferendi in ebrietate verba periura , an teneatur confiteri hanc conſuetudinem ? V. 13. 44 an autem , & quomodo confitebitur is , qui ſolet ſobrius effutire etiam talia verba , ſed inaduertenter ? 45. conſuetudinem duo actus in ciuilibus non inducunt , ſed in criminalibus III. 364. *in App. lit.* 00 & V 4. 29. applicatur hæc regula ſingulariter marito, qui bis verberauit atrociter vxorem . *ibid.*

Contemptus Religionis.

QVandonam cenſeatur aliquid ſuaderi , aut imperari in contemptum religionis ? V. 33. 54 in nullo caſu eſt fas parere mandato in contemptum religionis . 52. eſt autem quandoque fas obedire illi , qui contemnit quidem religionem , & mandat repugnantia religioni, mandat tamen ob commodum temporale. 55.

Continuo : Contractus.

QVidnam in Iure dicatur, & cenſeatur fieri continuo ? IV. 920. Obæratus nequit inire contractum , per quem fiat impotentior ad ſoluenda debita priora . V. 24. 12. ebriorum contractus ſunt irriti . *c.* 25. 2. conſequenter & matrimonia irrita . 4. ſicut & fuit irrita permiſſio nubendi , quam filiæ dedit pater ebrius . 5. & qui ab ebrio eſt aliquid lucratus , vel ab eo aliquid accepit , tenetur reſtituere . 11. Contractus particulares cenſentur facti iuxta communem rationem legum, niſi aliud exprimatur . V. 38. 6.

Conuiuium .

COnuiuia an ſint Chriſtianis omnibus interdicta ? V. 26. 1. & 2. qualia debeant eſſe iuxta S. Gregorium ? 2. an non ſint vetita ſaltem in quadrageſima ? 2. quid ſi durent quinque horas ? 6. Clericis an ſint vetita conuiuia ? V. 26. 12. an ſaltem illa , quæ celebrantur in exequijs defunctorum ? 14. aut illa , quæ celebrantur ex ſymbolis ? 22. aut quæ ſunt nuptialia ? 23. frequentatio conuiuiorum eſt hac ætate à toto genere illicita . V. *c.* 26. *n.* 28 an toleranda conſuetudo , qua ab antiquioribus Canonicis retinetur pars redituum ſpectantium ad nouos Canonicos , vt inde paretur conuiuium ? 32. Conuiuia ſumptuoſa damnantur à ſapientibus V. *c.* 26 33 incommoda orta ex ijs . 34. ſingulariter clericis interdicuntur 36 atque Regularibus . 42. *& ſeqq.* explicatur Bulla Vrbani VIII. quatenus vetat Regularibus conuiuia ſumptuoſa. 43. *& ſeqq.* Pœnæ ſtatutæ in Religioſos ſplendida conuiuia inſtituentes . 26. 61. Vide alia verb. Regularis *n.* 9. quam diuerſa ſint horum temporum conuiuia à priſcis ? 66. recenſentur nonnulla antiqua miræ parſimoniæ . 67.

Copula : Corona.

COpula carnalis eſt permiſſa etiam illi marito , qui nequit alere ſuos liberos . V. 24. 13.

Quid intelligatur per coronam Chriſti ? IV. 410. quid per coronam Dominæ noſtræ ? 411. quid per coronam abſolutè & ſine addito ? 413. non peccat mortaliter , qui iuſſus dicere coronam omittit paucula Aue Maria . 415.

Crapula : Crimen.

CRapula quid ſit . V. *c.* 21. 18. ea non eſt ex ſe crimen lethale ? *ibid.* quomodo vocetur à Germanis ? *ibid.*

Crimen mixti fori quid ſit ? V. 32. 41. crimen exceptum quod? *c.* 42. *num.* 45. quot ? *ibid.* paria crimina tolluntur compenſatione . 50.

Crux .

CRux intelligitur etiam nomine imaginis IV. 702. Carauacenſis an fracta amittat indulgentiam ? 389. quanta debeat eſſe fractura ? 390. *& ſeqq.* Crucis Carauacenſis indulgentiæ ſunt fictitiæ. 705. & puniendi, qui vendunt tales Cruces. *ibid.*

An indulgentiæ applicabiles ſolis imaginibus poſſint etiam applicari Crucibus ? IV. 702.

Cubiculum .

CVbiculum monaſterij an etiam intelligatur nomine Eccleſiæ adhærentis monaſterio ? III. 131.

D.

Debitum Coniugale.

DEbitum coniugale quatenus vxor licitè neget ob ſæuitiam in ſe exercitam? Vide verb. *ſæuitia* quatenus propter exercitam in liberos? V. 35. 7. quatenus ob vitandum detrimentum in bonis fortunæ, vel famæ? 9. quatenus ob metum morbi contagioſi? c. 34. 59.

Decani.

DEcani apud Religioſos quinam dicantur? III. 38. *in App.* 2. *lit. aa.* eorum poteſtas, & iuriſdictio. *ibid.*

Declaro: Decretales: Decretum.

VIs verbis: *Declaro*: quanta ſit? *III.* 364. *in App. lit. aa.* & IV. 328.

Decretales, & Decretum Gratiani quid ſint? V. c. 27. 6. quæ eorum obligatio? *ibid.* & *ſeqq.*

Definitio: Defunctus.

DEfinitio eſt principium diſſertationis de quacunque re *II.* 83. Naturam rei explicat. 84. omnis definitio in iure eſt periculoſa. 108. Non omnes planè definitiones rerum moralium allatæ à Theologis reciprocantur cum definito. V. 31. 16. ſunt tamen accuratiores communiter, quam Iureconſultorum. 36.

Defunctus,
vid. verb. *Mortuus*.

Delectatio.

AN bibere ob ſolam delectationem ſit actus indifferens? V. c. 1. 76. & *ſeqq.* an etiam ſit actus honeſtus? 86. quid ſi quis vtatur copula coniugali itidem ob ſolam delectationem? 96 An bibere delectabiliter ſit peccatum? 98. quid intelligatur per delectabiliter bibere? 101. talis eſt delectatio, qualis operatio. 102. & delectatio perficit operationem. 103.

Delictum.

ACtus qui poteſt ſonare in delictum, & non delictum, ſemper interpretatur vt abſit delictum. V. 30. 21. & vbi alia coniectura ſumi poteſt, non eſt delictum præſumendum. *ibid.* Vide etiam verb. *Germinans delictum*.

Denuntiator: Detractio.

POteſt idem eſſe denuntiator & teſtis in denuntiatione Euangelica, etſi ſit cauſa magni momenti. V. c. 42. 257. at in denuntiatione iudiciali nequit, niſi in rebus parui momenti. *ibid.*

An ſcientes, ſe ſolere in ebrietate alijs detrahere, admittant duplicem malitiam inebriando ſe? V. c. 19. 27. an grauiter detrahat, qui coram alijs dicit, ſe audiuiſſe ex Caio, quod Titius commiſerit graue furtum? 28.

P. Dicaſtillo.

P. Ioannis de Dicaſtillo lingua mutillata, eſt redintegrata, V. 23. 148. fuit deſtinatus Patriarcha Etyopiæ. *ibid.*

Diſcere: Diſciplina: Diſcretio.

DIſcere à ſeipſo eſt nobiliſſimus modus diſcendi. *II.* 352. Referuntur ex Ariſtotele carmina in hanc rem. 353. nominantur, qui ex ſe multa didicerunt 355 & *ſeqq.*

Diſciplina Religioſa in quo conſiſtat? *I.* 178. eius immoderatus rigor reprehenſus à S. Iuone. 179.

Diſcretio confeſſarij circa commutationem operum præſcriptorum in Iubileo in quonam conſiſtat? *III.* 459.

Diſpenſatio.

DIſpenſatio propriè quid ſit? *III.* 284. quomodo differat à commutatione? *ibid.* dubium de valore diſpenſationis an tollat huius vſum? 32. *in App. lit. nnn.*

Exhibetur commune Breue Diſpenſationum matrimonialium pro foro interno. V. c. 37. n. 141. differt hoc recentius Breue ab antiquioribus. 142. & quidem in octo articulis. 143. & *ſeqq.* Nemo explicat omnes illius clauſulas. 152. quinam potiores? *ibid.* Explicantur autem hic omnes ſigillatim *à num.* 154. *ad* 276. plerumque omnes exprimuntur in hoc indice ſub proprijs Verbis. Quæritur etiam, vtrum is, cum quo eſt diſpenſatum, poſſit diſſoluto per mortem compartis matrimonio, tranſire ad aliud? *num.* 277 & quid deſignet particula: *Gratis vbique*? 279. & refertur ex Filliucio, quid ſit exprimendum in literis, quibus petitur diſpenſatio? 280. & quomodo ſint practicandæ doctrinæ de explicandis clauſulis? 286. refertur caſus diſpenſationis matrimonialis inualidæ. V. 37. 290. ideo fuit inualida, quia non erat expreſſus primus gradus affinitatis cum ſecundo. 291. demonſtratur, poſſe aliquos eſſe iunctos gradu affinitatis primo cum ſecundo 291. Pius V. declarauit, quod nunquam diſpenſare intendat in primo gradu. 294. Diſpenſationis matrimonialis literas aperiens ſi non ſit Doctor, non reddit eas nullas. V. 37. 157.

Diuortium.

DIuortium ob adulterium mariti poteſt etiam vxor facere. V. 32. 47. fit autē quoad torum & cohabitationē dūtaxat. 49. cōpenſatione mutua tollitur. 50. ſicut & condonatione. 52. quomodo cenſeatur eſſe condonatum? 53. diuortij ius eſt conceſſum in gratiam partis læſæ. 54. non tamen poteſt ſemper condonari adulterium. 57. quatenus poſſit propria autoritate fieri diuortium ob adulterium? c. 32. *num.* 59. & *ſeqq.* non eſt licitum ratione adulterij, niſi adulterium ipſum ſit verè patratum. 62. aut habeantur violentæ de eo patrato præſumptiones. 63. debet probari per teſtes omni exceptione maiores. 64. & non ſingulares, *ibid.* quibus tamen teſtibus non eſt vxori opus, quando vxor aliunde eſt certa de adulterio mariti. 65. quando vxor litigat cum marito de adulterio, debet hic facere ſumptus. 69.

Diuortium etiam quoad torum, & cohabitationem eſt faciendum, quando cognoſcitur adeſſe impedimentum dirimens. V. c. 33. 1. quandoque tamen poſſunt cohabitare, ſicut frater, & ſoror. 5. ſunt quatuor caſus, quibus oportet facere diuortium. 6. quomodo ratione hæreſis? 8. & *ſeqq.* vide etiā verb. *hæreſis*. quatenus oporteat, aut liceat facere diuortium ob ſcelera alterius partis? V. c. 33. *num.* 37. & *ſeqq.* quid ſi maritus nequeat vxorem emendare niſi ad tempus diuertendo ab ea? 39. aut hanc illa. 40. quid ſi vna pars alteram in peccata inducat ſolum indirectè ſubminiſtrando occaſionem peccandi? 41. quid ſi pars innocens ſolum probabiliter timeat, ſe reipſa conſenſuram pertractioni ad malum? 48 Quid ſi inducatur ab ea ad blaſphemias, & maledictiones quotidianas? 69. & *ſeqq.* quid ſi cohabitatio ſit periculoſa vxori non ob culpam mariti, ſed alterius? 74.

An quando vxor videt, ſe tentatis omnibus medijs emendationis nil proficere, ſed ſuccumbere tentationibus, quas improbitas mariti ſuggerit, & ipſa vna cum confeſſario indicat, ſe identidem conſenſuram, ſi diutius cum eo maneat, teneatur diuertere ab eo, ſi diuortium ſit ipſi allaturum periculum vitæ? c. 33. 77. diuortium factum ob animæ periculum quamdiu duret? 87. doctrina de licito diuortio ob cauſas diuerſas ab adulterio, quomodo concordet Euangelicæ doctrinæ? 88. diuortium licitum quoad cohabitationem non ſemper eſt licitum quoad torum, & viceuerſa. c. 35. 23. quando agitur de diuortio quoad vinculum, ſolus Eccleſiaſticus iudex eſt competens. 36. 2. caſus hanc in rem 3. quid ſi quoad torum in cauſa adulterij. 6. aut ſæuitiæ, hæreſis, ſeductionis, morbi contagioſi? 7 Diuortium ob ſæuitiam quatenus ſit licitum, vide verb. ſæuitia. *num.* 1. quatenus licitum ob morbum coniugis, vide verb. *morbus*, an diuortium ſit marito permiſſum propter vxoris frequentem temulentiam? V. 44. 2. quid ſi medici iudicent, eius intemperantiam eſſe in cauſa, cur vel nullam, vel non niſi defectuoſam prolem edat? 5. certè maritus non tenetur reddere debitum tali vxori, *ibid.* A quo, & vbi alendi ſint liberi, & vxor poſt diuortium vid. verb. *alere*. An, & quatenus vxor poſt diuortium amittat bona, & dotem vid. verb *Bona* an, & quatenus poſt diuortium poſſit alterutra pars ingredi religionem vid. verb. *Regularis. n.* 10.

Dolus.

DOlus alius eſt bonus, alius malus. V. c. 50. 62. malus iuridicè quis? *ibid.* bonus quis. 63. an dolus bonus iuridicè ſit cenſendus bonus Theologicè? *ibid.*

S. Dominicus: Dominica Dies: Dominicus Sotus.

SAncti Dominici inſigne monitum de relaxando rigore, & aſperitate in conſilijs *I.* 140. S. Dominici feſtum cœperunt feſtiuè celebrare Mediolanenſes: ſed deſtitere ex mandato Papæ. V. 45. 132. Dominicus dies eſt initiatiuus ſequentis hebdomadæ, & terminatiuus præcedentis. *III.* 161. Dominicus Sotus quas ſententias fuiſſe à S. Thoma reuocatas ſcribat II. 216.

II. 257. quid ſenſerit de ſummâ S. Thomæ *ibid.* ſuum librum de iuſtitia edidit mandato Inpertorum. 265.

Domeſticus.

DOmeſticus contra extraneum nequit pro ſuo domeſtico teſtificari. V. 42. 160. excipiuntur aliqui caſus. 161. *& ſeqq.* explicatur ille, quo veritas non poteſt haberi niſi per domeſticos. 165. quiſnam propriè dicatur domeſticus? 106. Domeſtici nomine intelliguntur familiaris. 169. an valeat domeſtici pro domeſticò teſtimonium contra domeſticum? 173. an poſſit cogi ad dicendum teſtimonium contra domeſticum? 174. Refertur caſus, quo Religioſus pro domeſtico Religioſo teſtificatus eſt contra laicum? 175. quando deſinis eſſe domeſticus alicuius, potes teſtificari de rebus geſtis eo tempore, quo eras domeſticus. 579.

Dos.

EIus vſus fructus ſpectat ad maritum cum adminiſtratione. V. *c.* 24. *n.* 9. proptereas remanet penes vxorem. 10. quæ eam à marito repetet, ſi maritus vergat ad magnam inopiam. 11. an indotatam teneatur alere maritus? 12. an obæratus poſſit ducere vxorem indotatam, & expertem omnis artis? 12. In lite de dote quis ſit iudex competens? 16. 10. *& cap.* 37. *n.* 7. *& ſeqq.* maritus tenetur dotem reddere vxori diſcedenti ab eo propter ſæuitiam. c. 34. 53. an, & quatenus vxor amittat dotem & alia, ſi fiat diuortium ſine, aut cum eius culpa, vide verb. *Bona.*

Dubium.

AN in dubio ſit neceſſariò ſequenda tutior opinio. I. 156. dubium vocatur in iure etiam illud, de quo extant opiniones vtrinque probabiles. 83. *& ſeqq.* & illud vocatur dubium, quod non eſt certum. 87.

Duellum.

DVello quàm ingens multitudo Gallorum ceciderit intra triginta annos. V. 18. 5. duello decertantes vocantur Latrones. *ib.* Extinctus in duello quatenus priuandus ſit ſacra ſepultura *c.* 50. 29. *&* 30.

E.

Ebrietas.

1 QVotuplex ſit ebrietatis ſignificatum. V. *c.* 5. 1. ebrietatis nomen deriuatur à Bria. 3. differentia inter ebrium, & ebrioſum. 4 & inter ebrium, & temulentum. 6. ebrietatis deſcriptio ex S. Auguſtino. 7. & S. Petro Chryſologo. 8. & communis ex Theologis. 9. ebrietas propriè, & Theologicè inuoluit exceſſum potus ob voluptatem ſumpti. *cap.* 5. 12. nec eſt quæſtio de ſolo nomine, inter illos, qui aiunt, eſſe propriè ebrium eum, qui rationem eturbat nimio potu ſumpto non ob voluptatem, ſed alia de cauſa iuſta, vel iniuſta. 13. ebrietas materialis communiſſime vocatur abſolutè ebrietas. 16. cur ebrietas vocetur violenta priuatio rationis. 17. quomodo confitebitur, qui ſe inebriauit non ob voluptatem, ſed alia de cauſa? *cap.* 5. 13.

Vtrum ebrietas ſit propriè dicta ſpecies gulæ. V. *cap.* 6. 1. vtrum hoc ſcire interſit rei moralis. 3. qui negarint ebrietatem eſſe peccatum. V. *c.* 6. 5. qui eſſe peccatum mortale, ſi non ſit aſſidua. 6. *& ſeqq.* non foret hæreticus, qui negaret, vnam, alteramue ebrietatem voluntariam eſſe crimen lethale. 12. eam eſſe crimen lethale probatur autoritate diuinæ ſcripturæ, & Patrum. 14. *& ſeqq.* quibus rationibus naturalibus probetur, ebrietatem eſſe crimen lethale. 18. *& ſeqq.* eius malitia in quo non ſit per ſe & integrè ſita. 26. *& ſeqq.* in quo ſit ergo per ſe ſita. 36. an, vt ſit mortaliter mala ſufficiat rationem exturbari ad breue ſpatium? 37. quid ſi ſuppetat alicui puluis, quo poſſit ſtatim expellere ebrietatem? 4. ebrietas facit hominem beſtijs ſimilem. 28. ſententiæ hanc in rem ex SS. Baſilio, & Chryſoſtomo *ibid.* & 22. ea tamen non eſt omnium peccatorum grauiſſimum. V. *c.* 7. 3. licèt ſit omnium poſt libidinem fœdiſſimum. *n.* 1. & ſummè exprobabile. 1. atque grauius furto. 4. cur apud aliquas gentes non cenſeatur eſſe turpe peccatum. *n.* 6.

3 Ebrietatis cauſa phyſica quæ? V. *c.* 8. 1. moralis quæ? 3. vt ſit indirectè voluntaria quid requiratur? 4. quomodo diuerſi autores loquantur de modo, quo ebrietas indirectè voluntaria euadit in malam mortaliter, vel venialiter? 7. *& ſeqq.* illi conueniunt generaliter in eo, tum quod qui vel nunquam, vel rarò ſe inebriarunt, ſi antequam ſe inebriaret non putauit ſe inebriatum iri, non peccant mortaliter ſe inebriando; tum è diuerſo quod qui aſſiduè inebriantur, etſi dicat, ſe non aduertiſſe periculum ebrietatis, ſit nihilominus cenſendus habuiſſe ſufficientem periculi aduertentiam. *ibid.* quis generatim dicendus ſit ſufficienter aduertiſſe periculum ebrietatis, cum biberet? V. *c.* 8. 20. quis non cenſeatur ſatis aduertiſſe? 21. *&* 22. etiam ſolitos ſe inebriare nonnunquam rationabiliter prætexere inaduertentiam probatur clara inſtantia. 23. *&* 24. quomodo practice ſe geret confeſſarius reſpectu ſoliti ſe inebriare, attamen addentis, duas ea ſuis ebrietatibus non fuiſſe præuiſas à ſe? 29. *& ſeqq.* quomodo reſpectu inebriatis ſe rarò? 29. quis inter Germanos opifices cenſeatur rarò inebriari? 29. quo momento temporis committatur internum peccatum ebrietatis? 31.

An mortaliter peccet, qui bibit, præuidens, ebrietatem adfuturam primum poſt duas horas? V. *c.* 8. 32 quid ſi ſolus aer, ad quem progreditur, ſit futurus cauſa, vt ratio turbetur? *ibid.* 4
an talis teneatur ſub mortali manere loco clauſo? 37. an delinquat mortaliter, qui tantum bibit, quantum ſufficit per ſe ad inducendam ebrietatem, at impedit per vomitum, ne ſequatur reipſa ebrietas? 38. an talis teneatur regerere, quod intemperanter ingeſſit? 46. de peccatis: & malis, quæ in ebrietate ipſa ſequuntur vide verb. peccatum.

Ebrietatis durantis, & preteritę effectus mali.

AN ebrietatis durantis effectus mali ſint vocanda peccata? V. *c.* 9. 1. *& ſeqq.* & confitenda? 12. *&* 21. *& ſeqq.* vide alia & varia toto illo *cap.* 9 & verb. *peccatum.* quotuplex peccatum admittat, qui ſe inebriat ſciens, ſe ſolere alios verberare in ebrietate? *c.* 19. 1. aut alia mala contra iuſtitiam patrare? 2. quid faciendum tibi, ſi ebrius te petat ſtricto gladio? 4. & ſingulariter ſi credas, illum eſſe in ſtatu peccati mortalis? 5. quid ſi autem ille ebrius ſit tuus met Princeps, aut parens? 6. quid ſi fugiendo incurreres magnam ignominiam? 7. quid cenſendum de peccatis contra caſtitatem patratis ab ebrio? v. verb. *libido n.* 2. quid de verbis contumelioſis: detractorijs: maledicis: periurijs? vide verb. *Verba.* quid de reuelantibus ſecret. Vide verb. *ſecretum.*

Quę mala relinquat poſt ſe ebrietas? v. 80. per totum.

Ebrietatis diuiſio, & ſigna.

EBrietas juxta Iure conſultos eſt triplex. leuiſſima: leuis; & magna. V. *c.* 21. 13. Theologi ſtatuunt duplicem. 14. ſemiebrietas non eſt mortaliter mala 15. ebrietas præſumitur, & non præſumitur in dubio. 20. *&* 21. *ac* 22. refertur caſus forenſis, in quo fuit deciſum, fuiſſe pro ebrio habendum quemdam homicidam 23. Ebrietatis ſigna ſtatuta à Theologis. V. 21. 3. *& ſeqq.* & à Iureconſultis. 8. *& ſeq.* & Medicis, ac Philoſophis. 18. ebrietas eſt difficilis probationis, & ideo probanda eſt ex ſignis, & coniecturis. 9. inter cætera ſigna eſt, ſi quis ita mente alienatus eſt, vt ea faciat, quæ antea ſemper cauit, quique id agit, quod extra illam mentis alienationem nunquam feciſſet. *c. &* 11. quatenus præſumatur ille eſſe ebrius, qui non meminit factorum tempore temulentiæ? 3. aut qui nequit recta incedere, cuique domus verti videntur. 5. *& ſeq.* aut cui lingua titubat, vel oculi duplicia aſpiciunt? 6. *&* 7. Ebrietas eſt inſania voluntaria. V. 25. 2.

Ebrietatis circumſtantia & antidota.

VEneri, & Baccho conuenit; duo iſta dæmonia conſpirata, & coniurata inter ſe ſunt, ebrietatis, & libidinis. V. 45. 117. an malitia ebrietatis aggraueſcat mortaliter ex circumſtantia die Paraſceues, in quo committitur? 46. 1. aut Sacræ communionis eo die perceptæ? 47. 1. quid ſi immediate poſt communionem contingat? 7. quid ſi poſt prandium? 5. eſt hîc facienda diſtinctio inter Germanos, & Italos. 5. quid ſi committatur in ipſo templo? *c.* 48. *n.* 2. Quibus remedijs vterur magiſtratus ad eliminandam ebrioſitatem? 52. 19. *& ſeq.* Quænam phyſica antidota adhibenda ſint, vt impediatur ebrietas? *c.* 51. 3. *& ſeq.* an, & quatenus ea ſint licita? 11. an etiam præcepta? 52. quænam ſingulariter adhibenda in ipſo potu, aut ſeſſitatione ad menſam? *n.* 21. *& ſeq.* quænam poſt nimium potum iam ſumptum proſint ad impediendam rationis turbationem? 44. *& ſeq.* Quæ ſint ebrietatis remedia moralia? 52. *& ſeq.* & ſingulariter qualia confeſſarius debeat præſcribere ebrioſis? 70. *& ſeq.* remedium ex S. Auguſtino. 93. Ebrietas commiſſa die feſto an contrahat ſpecialem malitiam exprimendam in Confeſſione? Vide verb. Feſtum *n.* 2. an ſi impediat auditionem Sacri? Vide *ibid.* quid ſi concionem? *ibid.*

Ebrius

EBrij comparantur furioſis, phreneticis, & infantibus. V. *c.* 19. 61. an poſſint contractus inire? Vide verb. *contractus.* an mala, quæ committunt imputentur eis ad culpam? *cap.* 9. *n.* 44.

V.ſtatnentis pro triplici ieiunio triplicem eleemoſynam? 224.

Eccleſia

ECcleſia nunquam deficit in neceſſarijs II. *n.* 147. occidentalis habuit ſerius quam Orientalis publicos profeſſores Theologiæ 156. & 159. Eccleſiæ Romanæ quomodo aperiantur pro Iubileo Romano? III. 19. quomodo claudantur? *ibid.* quomodo ſint viſitandæ pro lucrando Iubileo? 23.

Eccleſiarum viſitatio.

1 ESt, & non eſt neceſſe pro Iubileo viſitare Eccleſias præſcriptas. III. 125. eſt, & non eſt ſatis viſitare aliquod oratorium loco Eccleſiæ. 126. quomodo ſint viſitandæ? 127. quid ſi viſitentur principaliter ob recreationem? 128. quid ſi ex ſolo cœmeterio ſine ingreſſu in Eccleſiam? 129. quid ſi præſcribatur viſitatio aliquot altarium? 130. quomodo ſint ea viſitanda? 131. quid ſi bis in die viſitetur Eccleſia, quæ iubetur viſitari duobus diebus? 132. vicinus Eccleſiæ æque lucratur indulgentiam Iubilei ac remotus. 132. Viſitans ſæpius Eccleſiam, an & quatenus lucretur ſæpius indulgentiam? 133. *& ſeqq.* diſtinctè, viſitat ſufficienter Eccleſiam, qui facit in ea Sacrum. 458.

2 Eccleſiæ nomine in fauorabilibus intelliguntur iuxta Quintanaduennam etiam Oratoria pro celebratione Miſſarum approbata: Monaſterium, cui iuncta eſt Eccleſia; atrium Monaſterij, valetudinarium, aut cubiculum, in quo æger Religioſus communicat; cœmiteria, & illa etiam oratoria, quæ ſunt extra vrbem, & ſpectant ad Eccleſiam, cui principaliter, & directè conceſſus eſt fauor. 135. & 136. vbi plura in hanc rem.

Nomine Eccleſiæ Monaſterij A. intelligi poteſt etiam oratorium exiſtens in prædio illius Monaſterij iuxta Quintanaduennam. III. 198. ſicut & aula Gymnaſij. *ibid.* Per Eccleſias ſæcularium quid intelligat Quintanaduennas? 199. quæ Eccleſia parochialis ſit verè beneficium parochiale? 199. Edere & bibere in Eccleſia etiam extra neceſſitatem nō eſt graue peccatum V. 48. 2, at eſt, ſi in ea inſtituatur ſympoſium. 3 quid inſtituatur in odæo? 6. in primitiua Eccleſia celebrabantur innoxie conuiuia in templo 9. Cur Apoſtolus reprehenderit Corinthios id factitantes. 9. quamdiu durarit ille mos? 16. quantum peccetur canendo laſciua in Eccleſia. Vide verb. *Cantio*.

Edere: Eſus,

1 CAſus confeſſarij ſuo exemplo excitantis infirmum ad edendum. V. 23. 191. quid ſi nequiuiſſet ille confeſſarius excitare niſi edendo in Quadrageſima muſculum ex carnibus? 192. quomodo peccetur edendo *Præpropere: Lautè: Nimis: Ardenter: Studioſe?* *n.* 55. *& ſeqq.* diſtinctè an liceat edere carnes humanas, aut beſtiarum crudas vid. verb. *Caro*. qualiter peccetur dando per fraudem talia alteri neſcienti? V. 23. 158. quam grauiter peccent, qui edunt carbones, cretam, ceram, ſæuum, vngues, & alia non deſtinata ad eſum? 168. quid ſi adſit magna concupiſcentia edendi talia? 169. aut abſit concupiſcentia illa? 170. quid ſi quis alteri ignoranti det talia edenda, citra tamen eius graue incommodum? 172. an ſi nequeat vita conſeruari niſi eſu talium rerum, teneantur edere? 176. quid ſi præfectus arcis iurauit, ſe feles, & mures eſurum priuſquam arcem dedat preſſus fame? 177. vnde prouenias dentium pruritus in cibos innaturales? 179. refertur hanc in rem caſus rarus? 181. quatenus peccetur edendo cibos noxios valetudini? 183. quænam cenſeatur hic grauis inualetudo? 186. Referuntur quatuor cauſæ ob quas licitè eduntur talia. 187 & 188.

Eleemoſyna,

1 ELeemoſynæ largitio non præcipitur in Iubileo non potentibus eam dare, ideo non indigent commutatione. III. 213. *&* 214. his non potentibus non ſunt accenſendi omnes victitantes labore diurno 215. fruſtillum panis, pyrum, aut nux ſufficit pauperi pro eleemoſyna, quam alius eius etſi ignorantis nomine dat, eſto non ratificet poſtea 216. Eleemoſynam non largiente patrefamilias illicitè clam eo dat ex eius bonis pro Iubileo eleemoſynam famulus 217. an vxor? *ibid.* Eleemoſyna ſpiritualis non ſufficit pro Iubileo? 18. at ſufficit opus quodlibet eleemoſynæ corporalis, vt viſitatio ægri. *ibid.* adeoque communiter obolus. 219. niſi bulla dicat, quod rarò dicit, eleemoſynam eſſe dandam, quanta pro ſua cuique facultate viſum fuerit. 220. qualem eleemoſynam dare poſſit Regularis vide verb. Regularis *n.* 3. dubium eſt, an lucretur Iubileum herus, qui mandauit quidem dari eleemoſynam pro Iubileo, at data non fuit. III. 221. at lucratur qui bona fide dedit ficto pauperi 222. aut iuxta bullam Clementis viii. qui loco Religioſo *ibid.* ſufficit quocunque die duarum hebdomadarum detur eleemoſyna, etſi eius mentio fiat in bulla poſt omnia alia opera 224. quid ſi renouaretur bulla Sixti V. ſtatnentis pro triplici ieiunio triplicem eleemoſynam? 224.

Epiſcopus.

EPiſcopus debet eſſe Theologus, & Theologiam poſſe docere. II. 155. Epiſcopi erant iam olim iudices cauſarum etiam ciuilium. 167. & 170. aſciſcebant ad ea iudicia Presbyteros & Diaconos. 172. de Epiſcopis Hiſpaniæ quid ſcripſerit olim Pelagius Aluarus? II. 137. quid de ſui temporis Epiſcopis ſenſerit Thomas Morus? 245. & de ſui ſcripſerit Eckius? 441. eligendus in Epiſcopum debet eſſe potius Theologiæ peritus, quam iuris. 421. Epiſcopo neceſſaria eſt Theologia. 422. quantam ſcientiam in eo requirant canones? 423. & 424. & examinatores requirere debeant? 425. antiqui Epiſcopi fuerunt peritiores Theologiæ, quàm Iuriſprudentiæ. 431. Epiſcopi functiones primariæ quæ? 434. *& ſeqq.* quid ſi non ſit par obeundis ſimul functionibus requirentibus ſcientiam Theologiæ, & Iuris? 441. Laymanni iudicium de ſcientia requiſita in Epiſcopo. 457. & 458. de Epiſcopi Vicario vide verb. *Vicarius*. 1

In quinquaginta caſibus Epiſcopo ſubſunt Religioſi etiam exempti. III. 32. *in Append.* 2. *lit. bb.* An idcirco poſſint in fauorabilibus venire nomine Superiorum reſpectu Religioſi? *ibid.*

Epiſcopo non licet communiter peregrinari abſque licentia Papæ. III. 18. an ea cenſeatur adeſſe communiter in Iubileo anni Sancti? *ibid.* Epiſcopi poſſunt in anno Sancto dare morientibus indulgentiam. 45, an per ſe immediatè? *ibid.* Plenariam qua ratione nonnulli iiſdem concedunt ex ſpeciali indulto Pontificio? IV. 638. *in App.* Epiſcoporum Conſtantienſium mos circa præſcriptione temporis pro Iubileo. III. 63. & 66. & pro operibus perficiendi. 72. Epiſcopus an teneatur deſignare pro tota Diœceſi idem omnino tempus? 71. an poſſit differre aliquantum promulgationem ob tempus meſſis? 71. Epiſcopi ſunt Dij terreſtres. 78. eorum autoritas defendenda. *ibid.* 2

An Epiſcopi reuera potuerint pro ſuo prudenti arbitrio mutare omnes omnino conditiones, quas Papa præſcripſit pro Iubileo. *n.* 1651. III. 499. Ratio ſingularis, & difficilis dubitandi adfertur. *ibid.* indicantur conditiones, in quibus videntur non potuiſſe facere commutationem. 505. *& ſeqq.* quam liberalis in diſpenſando fuerit Epiſcopus Friſinganus? 518. Epiſcopus nequit ingredi Monaſteria Monialium exemptarum 638. *in App lit. ii.* 3

Epiſcopus dat indulgentias. 40. dierum IV. 58. & fortè poteſt priuatim dare plenariam 59. poſſunt autem vni & eidem loco diuerſas indulgentias impertiri duo, aut plures Epiſcopi, & ſimul Archiepiſcopus. 61. quas indulgentias dederit epiſcopus Conſtantienſis nouæ Confraternitati quinque vulnerum Chriſti? 58. ea poteſtas conuenit Epiſcopo iure ordinario, & eccleſiaſtico, non autem diuino. 62. ſed ſolum erga ſubditos. 62. eoſque viuos. *ibid.* poſſunt autem Religioſi etiam exempti ſubijcere ſeſe illi hac in re. 62. ſicut & peregrini. 63. *&* 64. quando autem Epiſcopus cum largitione indulgentiarum tranſgreditur ſuos terminos non facit planè nihil. 65. & accipit indulgentias partim communi, partim ex Diœceſano theſauro. 66. dat que vbiuis exiſtens indulgentias ſuis ſubditis vbiuis exiſtentibus, vbiuis lucrandas. 66. dat quoque locis in ſua Diœceſi exemptis. 63. Quas, & quibus indulgentias largiatur Epiſcopus vide verb. indulgentiæ. *n.* 2.

Epitaphium.

EPitaphium militis dediti luſui, & calicibus vacuandis. V. 50. 16.

Eremita. Eremus, ſeu Einſidlen.

ERemitarum nomine qui veniant III. 29. Qui eremitæ gaudeant Iubileo impertito eremitis? *ibid.* & 32. *in App.* 1. *lit. f.* Eremi B. Virginis ſeu Einſidlen Sacellum eſt ab ipſo Chriſto Domino conſecratum. 48. *in App.* 3. *lit. r.* Eſt Germanis idem, quod Italis Lauretum. *lit. u.* Indulgentia plenaria obtingit viſitantibus illud. *ibid.* Adferuntur graues rationes, quibus probetur eam Indulgentiam ſuſpendi in anno Sancto. *lit. c. & p.* Adferuntur in contrarium aliæ. *lit. K. & q.* & ſeqq. Concluditur eam non ſuſpendi. *lit. q.* & ſeqq.

Clauſula etiam exprimit caſum magis dubitabilem & inuoluit minus dubitabilem. III. 492. contra hanc explicationem proponitur, & ſoluitur nouum dubium propter quoddam decretum Alexandri VII. *n.* 494. *&* 495.

Excommunicatio: Exercitia: Exhæredatio.

EXcommunicatus an peccet non petendo abſolutionem, vt poſſit audire Sacrum. V. 27 94.

Excr-

Exercitia ſpiritualia obeũtes quàm Indulgentiam conſequantur, & cum quibus conditionibus. Vide infra. Indulgentia. n. 14.
Exhæredandi cauſæ ſunt quoruordecim in Iure. V.34.56.Iuſtinia nus vetuit his alias addi, & tamen addiderunt I Cti. *ibid.* nequit exhæredari filius, qui non vult redire ad patrem caſu, quo mater fecit diuortium ob patris ſæuitiam. 55.

Fabri.

VNde deſumptum hoc diuerbium: tractant fabrilia fabri. ii.302. eo ſæpè vtitur Manrique aduerſus Theologos. *ibid.* confirmatur variè illud diuerbium. 303.& 304.

Fama : Fames.

FAmæ ſuæ quiſque eſt dominus. V.39.5. attamen qui eam negligit, crudelis eſt. 21. eſt bonum inferioris ordinis, quàm ſint bona corporis *ibid.* famæ, & vitæ periculum an æquiparentur? 18.8. malæ famæ iniquus autor nequit eſſe teſtis in cauſa contra illum, quem inique infamauit. 42.228. fama nullam vim habet, quando oritur à maledicis. 251. at orta à viris honeſtis eſt inſtar teſtis, facitque ſemplenam probationem. 252. an probet legitimitatem? *cap.*28.83. famæ integritas quantum proſit, declaratur facto ridiculo. *c.*50.42.
Triplex exemplum famis compellentis ad edendas res prorſus execrabiles. V.53.*n.*138. & 139. & *ſeqq.*

Familiaris : Famuli.

1 NOmine familiaris quid intelligatur in materia de teſtibus? V.42.169. quid in materia priuilegiorum? 170. an ij etiam, qui ordinariè horis ante, & pomeridianis verſantur in monaſterio occupati ex debito in miniſterio monaſteri, eſto habeant in vrbe familiam, & domum, in qua cibum, ſomnumque capiunt? 172.
2 Famulis, qui ſeruiunt heris hæreticis eſt à toto genere ſuadendum à confeſſario, vt illos deſerant. V.33.93. imo pleriſque eſt id mandandum. 94. quid ſi abſque periculo peruerſionis compellantur ad violationem feſtorum dierum? 98. quid ſi nequeant abſque notabili damno deſerere famulatum? 100. quandonam cenſeatur adeſſe notabile damnum? 102.& 103. plura vide *n.* 134.& *ſeqq.* quid ſi impediantur quidem audire Sacrum, ſed propter vrgentes labores? 107. & *ſeqq.* quid peculiariter tenendum, quando coguntur ad eſum carnium? *n.*110.118.& *ſeqq.* quid aget confeſſarius cum famulo, aut famula inclinante in hæreſim ratione ſui famulatus? 115. doctrina practica pro famulis iam paratis famulari hæretico. 145. ſi apponatur ipſis præter panem aliud ferculum eſuriale, an teneantur abſtinere certis edulijs carnalibus? 119. quid ſi cibi omnes condiantur carnibus ea ſola intentione, vt hæretici famulos compellant ad violandum ieiunium? 127.

Fauor : Feſtum.

1 QVod fauore alicuius introductum eſt, non debet in eius gra-
2 uamen detorqueri. iii. 36. Feſta quandoque transferuntur etiam quoad forum. iv. 331. quomodo transferantur Conſtantiæ tempore vindemiæ. *ibid.* feſto Patroni occurrente in Dominicis quibuſdam Aduentus, & Quadrageſimæ quid agendum? 332. & quando feſtum Purificationis occurrit in Dominica Sexageſimæ? *ibid.* quid agendum vxori, quam hæreticus maritus non permittit colere dies feſtos. V.33.49. quid famulo, & ancillæ patientibus idem impedimentum. Vide verb. famulus.
Antiqua, atque damnabilis conſuetudo inebriandi ſe die feſto. V. *c.*45. 1. vtrum ebrietas contrahat tunc peculiarem malitiam? 3. ſaltem contrahit venialem. 15. an omne peccatum mortale ſit grauius ob circumſtantiam feſti, quo patratur? 12. an ſi ex ebrietate contrahatur morbus impediturus poſtridie auditionem Sacri, ſit illa ebrietas dupliciter mala? 17. quid ſi hodierna impediat auditionem hodiernæ concionis? 18.
3 Quæ feſta abrogarit, & abrogatis ſubſtituerit Vrbanus viii. V. 45. 90 cauſæ, ob quas abrogauit; 92.& 93. illa Bulla recepta eſt in quibuſdam Diœceſibus Germaniæ, in pleriſque non item. 96. quid cenſendum de Epiſcopis, qui eam receperunt? 98. proponitur damnum temporale, quod ſequitur ſeu per ſe, ſeu per accidens ex multitudine feſtorum. 100.& *ſeqq.* proponitur & ſpirituale. 112.& *ſeqq.* quomodo loquantur ſapientes de ebrietate ſolita committi feſtis diebus. 45.102. & *ſeqq.* feſtum eſt gulæ irritamentum, & luxuriæ occaſio. 115.& 116 feſtis diebus gignuntur plures proles illegitimæ, quam alijs. 117. laudandi Epiſcopi, qui abrogant quotquot poſſunt feſta, vel ex integris faciunt dimidiata. 119. debent idem eſſe, parciſſimi in indicendis nouis feſtis 121. nec confeſſarij debent facile inijcere ſcrupulum laborantibus occultè in feſtis ab Vrbano abrogatis. 122. oſtenditur, argumenta, quæ contra multitudinem feſtorum allata ſunt, non pugnare contra ea feſta, quæ tota Eccleſia admiſit. 128.& *ſeqq.* factum Magiſtratus ſæcularis aduerſus Prælatum inſtituentem nouum feſtũ. 131. *remiſſiuè* reprehenſi ab Innocentio x. Mediolanenſes, quod abſque conſenſu Ordinarij præceperint feſtiuè coli diem S. Dominici. 132. reſoluitur anceps caſus de feſto, de quo ignorabatur, vnde prouenerit eius obligatio: 133. refertur Caroli Guyeti iudicium de hac feſtorum materia. 136. in *App.*

Fictio : Fides :

FIctio propriè quid ſit? V.50.64. propriè ſumpta non eſt culpabilis 50.*n.*64.
Fides reſpectu poſſeſſionis alia eſt bona Theologicè, alia ciuiliter, & iuridicè. ii.204. quæ ſit bona ciuiliter. 207. bona Theologicè præſumitur. 205.

Filius.

TEnetur alere patrem egenum. *V. cap.* 37. 40. quatenus peccet reddendo ſe impotentem ad eum alendum. *ibid.* quis cenſeatur filius legitimus? *c.*37.247. filius ſpurius, & naturalis vtrum ſuccedant patri ex teſtamento: aut ab inteſtato? *c.*28. 37. quatenus alendi ſint à patre vide verb. *Pater*. an pro patre habendus is, qui vxorem cognouit ſub idem tempus, quo alij? 62. & is, qui adulterium commiſit cum aliqua, cuius maritus erat tunc domi. 65. quid ſi adultera iuret, illam prolem eſſe filium adulteri. 66. quid ſi hæc proles referat lineamenta adulteri. 67. filiationis qualitas eſt diuerſa à qualitate legitimitatis. *n.*84. caſus rariſſimus, in quo prudenter fuit dubitatum, vtrum vnus quidam certò legitimus eſſet filius huius, an illius? V.*c.*28.*n.*47.
Filij a quo ſint alendi poſt diuortium vide verb. alere. *n.*2. eſt aliquid tam matris, quàm patris. V.35.6.

Finis vltimus.

QVot modis quis cenſeatur ponere in aliquã creatura finem vltimum. *c.*23.27. eſt omnino credibile, quod aliqui ita ponant in voluptatibus gulæ finem vltimum, vt ſint parati omnia iura diuina temerare, vt ſatisfaciant gulæ. 59

Fornicatio.

NOn omnes actiones, quibus ſufficienter probatur adulterium ſufficiunt ad probandam ſimplicem fornicationem. *V.* 35. 19. an probetur ſufficienter ex eo quod vnus cum vna aliquoties iacuerit in eodem lecto? 20. quid ſi repertus eam amplexans in loco obſcuro? 21. an non careat omni ſuſpicione, ſi clericus matrem, ſororem, aut amitam retineat domi ſuæ? 22. caſus allegatæ fornicationis. 28.

Forum.

POteſtas abſoluendi in ſolo foro conſcientiæ quid non tribuat? 1
iii.273. quid tribuat? 274. an iudex teneatur credere confeſſario, qui habet poteſtatem pro ſolo foro conſcientiæ, dicenti, hunc, aut illum eſſe à ſe abſolutum? 275. forum pœnitentiæ an diſtinguatur à foro conſcientiæ? 259.
Triplex eſt forum: Pœnitentiæ: Conſcientiæ: & Externum. 2
ſeu iudiciale. V.37. 260. forum internum eſt genus ad forum pœnitentiæ, & conſcientiæ. 261. at poteſtas diſpenſandi, ſeu abſoluendi in foro conſcientiæ, non directè eſt intelligenda de foro pœnitentiæ, ſeu ſacramentali, ſed ex circumſtantiis dijudicandum eſt, an ſufficiat, ſi abſolutio, aut diſpenſatio detur in foro præciſè non iudiciali. 262. & proinde in dubio eſt intelligenda de foro conſcientiæ non Sacramentali. 263. an gaudens priuilegio fori gaudeat etiam priuilegio canonis, & vice verſa? iii. 32. in *App.*1. *in fine*

S. Franciſcus Saleſius. S. Franciſcus Xauerius.

EXaminandus pro epiſcopatu voluit examinari potius ex Theologia, quàm Iure. ii.432. S. Franc. Xauerij affectus amoris. iv.437. indulgentiæ conceſſæ recitantibus illos. *ibid.* poſt mortem manſit incorruptus, & ſubfuſcus, ac mirus thaumaturgus. 432.

Fugitiuus.

FVgitiuus quis dicatur? iii.32. *in App.*2. *lit. m.*

Fumus : Furioſus.

FVmo ex herbis odoriferis procreato ſe inebrians an peccet grauiter? V.*c.*38.*n.*9.
Furioſus occidens alterum an puniendus ſit? V.*c.* 50. 41. quid fecerit Eliſabetha Regina? *ibid.*

Gaudium.

GAudium de malis inculpabiliter patratis ab ebrio ſitne licitum, quando excitatur ob finem non malum, vt e.g. quia ex parricidio patrato in ebrietate ſequetur magna hæreditas. V.*c.* 9. 54. an peccet gaudens de ſuo crurifragio, quatenus impedit acceſſum conſuetum ad popinas. 56. obiectum honeſti gaudij, & etiam obiectum honeſti deſiderij. 57.

Geminans delictum.

GEminans delictum licèt promittat emendationem, non debet audiri, nec vllam delicti veniam conſequi. V. 34. 54.

Germani.

1 GErmani coutrientes vino liberos an grauiter peccent. V. 2. 6. iudicium duorum Germanorum Theologorum teſtantium, Germanam iuuentutem perdi vino. 7. & 5. Germani abundant cauponis perconimodis. *cap.* 21. 3. Germanica monaſteria ſæpe habent tabernas vinarias. 10. & coquunt è ſuo hordeo cereuiſiam, vt eam vendant. 11. defenditur hic mos. 12. *& ſeqq.* Caroli. V. iudicium de malis in Germania prouenientibus ex temulentia. 22. 10. Vtrum in Germania vigeat conſuetudo extra neceſſitatem vtendi ſagimine loco butyri in diebus ieiuniorum? 23. 238. edunt libere oua extra Quadrageſimam diebus eſurialibus. 23. 236. Non eſt vbique in Germania eadem conſuetudo circa eſum ouorum in quadrageſima. 238. olim ex ſolo priuilegio veſcebantur Lacticinijs, at non caſeo. 243. Cur in feſto S. Ioannis benedicant ſua vina? 23. 260. Vide plura verb. Benedicere.

2 In Germania non videtur recepta Bulla Clementis, & Vrbani de largitione munerum. V. 26. 64. ſicut nec extrauagans de ſimonia, quatenus vetat conuiuia ſplendida in receptione nouitiorum. 65. Germani non verberant filios iam ſacerdotes. 29. 50. iam coniugati non ſubſunt integre patriæ poteſtati. 52. poſſunt tamen quandoque caſtigari verberibus. *ibid.* Germani ſacerdotes habitant ſine vlla ſuſpicione cum matre, ſorore, amita. 32. 23. item cum alia conſanguinea, & affine. 23. imo & cum extranea non malæ famæ. *ibid.* non ſolent adulteras punire pœnis ab alterutro iure ſtatutis in adulteros. 33. *& ſeqq.*

3 Germanis non licet tam facilè facere diuortium ob hæreſin, quàm alijs nationibus. V. 31. 26. quid Epiſcopus Germaniæ teneatur agere, quando vxor catholica allegat periculum animæ ſuæ, & filiorum, ſi diutius cohabitet marito hæretico? 37. In Germania admittuntur etiam à catholicis acatholici ad teſtimonium dicendum. 42. 22. apud hos non multum curatur, vt ſocius criminis ſuum teſtimonium firmet iuramento, & ſingulariter is, qui Deum negauit. 52. Nobiles Germani abſque iuramento deponunt per ſcripturam ſub fide ſua. 102. & loco tactus Euangeliorum viri eleuant duos digitos, feminæ apponunt manum pectori. 107. in Germanis vrbibus delitioſis, & vino abundantibus magnatum liberi parum meute conſtant. 43. 13. Germanis mulieribus nequit vniuerſim interdici vino. 37. quæ peculiaria feſta obſeruent Germani? V. 45. 94. pleríque non acceptarunt bullam Vrbani. viii. abrogantem aliqua feſta, & ſubrogantem noua. 96. plurimum ipſis obeſt multitudo feſtorum. 102 *& ſeqq.* Lutherani in Germania quandoque ſepeliuntur loco ſacro. 50. 27. Cur Germani, & alij ſeptentrionales populi ſint addictiores vino? V. 51. 107.

Gloria: Gloſſa.

GLoria quid ſit? V. 7. 2. cur in intemperantia minus ſit gloriæ, quàm in alijs vitijs? *ibid.*

Gloſſæ autoritas quanti æſtimetur à Iureconſultis? i. 200. Gloſſæ elogia ex Salyceto. V. 34. 50.

Granum: Gregorius.

GRano alicui dare indulgentiam quid referat ad pietatem? iv. 369.

Quomodo intelligenda ſententia S. Gregorij, *Bonarum mentium, eſt ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt?* 175

Gula.

1 QVotuplex ſit gulæ ſignificatum? V. c. 23. 1. an gula, & comeſtatio ſint idem? 2. in quonam conſiſtat formaliter turpitudo gulæ 3. an ſit propriè guloſus, qui non voluptatis, ſed alterius finis cauſa tranſgreditur leges temperantiæ in edendo? 5. gula formalis, & materialis quæ? 8. an, & quomodo gula ſit vitium capitale? 9. quæ peccata communiter oriantur ex gula 11. quatenus ea ſit, aut non ſit peccatum mortale? 14. *& ſeqq.* ſitne reuera ex ſuo genere peccatum mortale? 18. quo modo dicatur quis ponere vltimum finem in voluptatibus gulæ? 27. & *ſeqq.* ſitne neceſſe facere in confeſſione mentionem gulæ, quando quis peccauit grauiter propter gulam? 35. & 39. *Referuntur nonnulla luculenta SS. PP. ſententia de turpitudine gulæ.* 23. 243. & ſeqq.

Gulæ ſpecies.

HArum quinque enumerantur. V. 23. 41. quomodo explicentur à diuerſis Theologis? 43. & *ſeqq.* an & quomodo omnia peccata gulæ referantur ad vnam ex his quinque? 46. & *ſeqq.* ſintne propriè dictæ ſpecies? 52. gulæ filiæ quæ? 195. 2

An, & ad quam ſpeciem referantur ſequentia peccata: Comedere carnes die vetito, V. 23. 47. aliquid edere ante ſacram communionem 48. edere in loco ſacro. 49. ſummo mane. 60. nondum lotis manibus. *ibid.* nondum inductis omnibus veſtibus. *ibid.* in lecto. *ibid.* ante ſacrum diei Dominicæ. 62. ſæpius de die. 65. quomodo intelligenda ſententia: *Væ Regno, cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane comedunt.* 63. verſus in edentes ſæpius de die. 66. verum omnis ille dicatur edere, vel bibere nimis, qui ſuperaddit aliquid cibis, aut potui ſufficientibus ad munera obeunda? V. c. 23. 89. 3

Quomodo peccetur edendo præpropere? V. 23. n. 55. 4 quomodo comedendo lautè? 75. quomodo edendo nimis? 86. quomodo edendo & bibendo ardenter? 94. quomodo edendo & bibendo ſtudioſe? 100. an, & quando oporteat in confeſſione explicare ſpeciem gulæ. in qua aliquis peccauit. 113. raro ſit, vt ſpectato iure naturæ contrahat quis vnam ex his quinque ſpeciebus neceſſariò ſpecialiter aperiendam in confeſſione. 114.

Guloſis præeſt dæmon dæmonum omnium nequiſſimus nomine Veuteridæmon. V. 23. 68.

Hac vice.

POteſtas Commiſſario Pœnitentiariæ conceſſa ad abſoluendum cum clauſula: *Hac vice*, intelligenda eſt, vt abſoluat eo tempore, quo diſpenſabit ipſe. V. 37. 195. quid ſi differat abſolutionem ad duos trelue annos? 197. quid ſi differat ſolum vſque ad tempus confeſſionis annuæ? 200 quid cenſendum de poteſtate abſoluendi à caſibus reſeruatis Religioſum cum clauſula: *Hac vice*? 205. & 206.

Hæres.

HÆres patris an poſſit eſſe ſpurius, & naturalis. V. 28. 37. an ille, quem mater moriturieus iurat eſſe natum ex adulterio? 73. an ille potuerit duorum fratrum hæreditatem petere, qui ſciebat. ſe eſſe alterutrius legitimum filium, & ignorabat vtrius eſſet? 47.

Hæreſis: Hæreticus.

HÆreſin abſoluendi poteſtas continetur in facultate abſoluendi ab omnibus caſibus in Bulla Cœnæ contentis; iii. 249. & 409. qui Pontifices illam exceperint, & non exceperint? *ibid.* reſeruata hæreſi non reſeruantur caſus hæreſin ſapientes. 250. poteſtas abſoluendi ab hæreſi extenditur etiam ad notorium, & denuntiatum. 251. *& ſeqq.* 1

Hæreticorum mendacium de catholicis reſpectu abſtinentiæ à carnibus V. 23. 157. referuntur nonnulla alia eorum mendacia. 159. profuerunt ij Ieſuitis ſuis mendacijs. 121. quando hæreticus coniux catholicam conatur cum probabili periculo peruerſionis inducere in hæreſin, tenetur ab eo diuertere. V. 31. n. 8. non autem licet propter ipſam præcisè hæreſin. 9. quid ſi ſit pertinax? 18. *& ſeqq.* quid ſi catholicus non timeat peruerſionem? 14. quid ſi maritus erat, vel non erat hæreticus ante matrimonium? 20. an catholicus poſſit propria autoritate diuertere in cauſa hæreſeos? 23. an ſi hæreticus reſipiſcat poſt latam ſententiam diuortij, teneatur vxor redire ad ipſum? 24. quid ſi non ſoli vxori, ſed & liberis immineat periculum ex hæreſi mariti? 8. & 30. an vxor facto diuortio ob hæreſin poſſit ingredi religionem? 29. 2

Quid ſentiendum de pacto matrimoniali, vt filij ſequantur religionem patris, filiæ religionem matris? V. 33. 32. adſertur moderatio illius pacti. 34. officium confeſſarij circa hoc pactum. 35 quid agendum vxoribus, quæ identidem compellantur ab hæreticis maritis ad edendas carnes diebus vetitis, atque ad feſta violanda? *num.* 49. *& ſeqq.* quid ſi ad talia adigantur in contemptum religionis? 52. Hæreſis non ſpoliat iure ſacræ ſepulturæ niſi vel notorium, vel denuntiatum hæreticum. *V.* 50. 27. ſicut nec Eccleſia polluitur per ſepulturam hæretici non denuntiati. *ibid.* & in Germania notorij hæretici ſepeliuntur quandoque in locis ſacris. ibid. in hæreticis an locum habeat regula: *Morte delicta extinguuntur?* 33 3

Hæreticus liber apud aliquem repertus an faciat certam præſumptionem de eius hæreſi? *V.* 50. 39. referuntur duo caſus hanc in rem. *num.* 19. & 37. retentio, aut lectio libri hæretici quantam ſuſpicionem de hæreſi faciant in tribunali inquiſitionis? 39 hæreticus per ſe loquendo nequit eſſe teſtis. *V.* 42. 21. in Germania tamen habentur pro idoneis. 22. at non aduerſus clericos præſertim criminaliter accuſatos. 23. & cur ſingulariter non ſint admittendi, quando agitur de fractione ſigilli Sacramentalis? 24. & ſeqq. 4

Habe-

Hebetudo : Homicida : Homicidium .

PEr hebetudinem è gula prouenientem quid intelligant Theologi . v. 23. 195.

Homicidam eſſe capacem penſionis eccleſiaſticæ pronuntiauit curia Neapolitana , mota autoritate *Suarii* i. 146. Homicida quatenus incurrat , vel non incurrat irregularitatem ſi quempiam occidat in ebrietate ? V. *cap.* 20. 1. & ſeqq. per totam ſi perimat tunc clericum an contrahat excommunicationem ? *c.* 20. *n.* 12. caſuum homicidiale ebrij an puniendũ? 23. an qui patrem ebrius occidit , licitè gaudeat de occiſione , ob hæreditatem inde acquiſitam ? *c.* 9. 54. an licitè potuerit optare, vt eum occideret in ebrietate ? 57. an ſit reus quatuor peccatorum mortalium , qui patrauit in ebrietate tria homicidia præuiſa à ſe ? 73. quomodo ſint confitenda illa tria homicidia ? 73. ſingulariter ab eo , qui quando fuit confeſſus ebrietatem, oblitus fuit homicidiorum. *ibid.* an poſſit puniri pœna ordinaria , qui ebrius commiſit homicidium ? *c.* 20. *n.* 18. & *ſeqq.* , pœna , qua fuit affectus homicida ebrius . 33. & 38 glorians ſe inebrietate patraſſe homicidium , an poſſit puniri tanquam homicida ? 39.

Honor : Hoſtia .

HOnoris , aut famæ periculum vtrum ſit æquiparandum periculo vitæ ? v. 18.6. & 8. cur leges aliquan in æquiparent ? 8.

An ſi Papa daret Indulgentiam omnibus communicaturis ex cumulo hoſtiarum à ſe conſecratarum , obtenturus eſſet Indulgentiam is , qui communicaret ex particulis, in quas diuideretur vna, aut plures ex illis hoſtijs ? iv. 403.

Iactantia .

IActans ſe , quod alterum inebriauerit , an , & quantum peccet ? v. 13. 63. an generatim loquendo peccet mortaliter , qui ſe iactat de hoc , aut illo peccato mortali commiſſo ? 64. & an per ſuam iactantiam contrahat ſpecificam malitiam illius peccati, quod gloriatur eſſe patratum à ſe ? 65.

Idolothytum .

CVr fuerit in primitiua Eccleſia interdictus eſus Idolothyto. v. 23. 216. an etiam in extrema neceſſitate obligarit illa interdictio ? 217. refertur caſus ex S. Auguſtino ? 219.

Ieiunium .

1 IEiunij lege an ſolutæ ſint omnes feminæ quinquagenariæ . i. 19. Ieiunium communiter indicitur triplex pro Iubileo iii. 201. Non tamen omnino ſemper . *ibid.* an ſi Iubileum cadat in hebdomadem paſchalem , poſſit Epiſcopus loco ieiunij triplicis iniungere triplicem eleemoſynam ? 202. 203. & 204. quid tunc fecerit Sixtus v. 201. quid anno 1664. Ordinarius Conſtantienſis ? 204. Vrbanus viii. noluit ieiunari in vigilia S. Ioannis occurentis in feſto corporis Chriſti . 202. Papa non videtur petere , vt Iubileum inchoetur hebdomada paſchali . 204.

2 Ieiunium pro Iubileo eſt tale , quale pro ſatisfaciendo legi Eccleſiaſticæ . iii. 205. habens priuilegium veſcendi carnibus in quadrageſima , non poteſt lucrari , Iubileum , niſi abſtineat à carnibus 206. permittitur etiam in Vigil a Natiuitatis talis collatio veſpertina , qualis extra Iubileum . 208. at in Vigilijs Paſchatis, & Pentecoſtes non tanta , quanta in Vigilia Natiuitatis . iii. 208. & forte excidit gratia Iubilei is , qui tantum modicum quid comedit extra collatiunculam , & prandium . 209. & forte qui ſe inebriat die ieiunij , ſi Iubileum ſit indictum ad impetrandum aliquid à Deo *ibid.* etiam pueri priuantur Iubileo , ſi non ieiunent . 210. ſicut alij impotentes ieiunare , niſi confeſſarius commutet . 210. diſcrimen inter non valentem ieiunare , & non valentem dare eleemoſynam in ordine ad neceſſitatem commutationis . 211.

3 Prope certum eſt , triplex ieiunium eſſe in vna , eademque hebdomade peragendum . iii. 212. ſicut & debet ieiunari tribus aſſignatis ferijs , non autem alia . 213. an , & quatenus liceat inuitare ad cœnam illum , qui tenetur abſtinere cœna ? v. *c.* 13. 22. an per ebrietatem frangatur ieiunium ? 16. *num.* 1. vinum erat olim vetitum ieiunantibus. 2. an ebrij teneantur lege ieiunij ? 3. Qui fregit ieiunium ſemel eſu carnium , & ſemel eſu piſcium , an rectè confiteatur dicendo *Fregi bis ieiunium* ? 23. 232. an rectè ille, qui fregit carnibus , & ouis ſub mortali prohibitis ? *ibid.*

Ignatius : Ignorantia .

QVæ mandata dederit S. Ignatius pro extruendis Seminarijs in Germania ? ii. 442. Aqua benedicta inuocatione S. Ignatij, attactuque imaginis miſſa in varia vaſa proficua eſt pecudibus . v. 23. 167. oleum eiuſdem , & inuocatio atque imago ſalutaris animis , corporibuſque iv. 432.

Non eſt maior ſuperbia , quàm nolle agnoſcere ſuam ignorantiam . ii. 254. in quibuſnam ſpeciatim damnetur à legibus ignorantia . 381. ignorans factam promulgationem Iubilei , an poſſit poſt lapſum temporis eligere ſibi duas alias hebdomadas ? iii. 65. Ignorantia reuocati priuilegij quatenus obſit , vel non obſit ignoranti ? iv. 667. ſicut & ignorantia legis irritantis contractus natura ſua validos . *ibid.*

Ilico : Imago .

CLauſula : *Illico* debet accipi moraliter, & ciuili modo in Bullis mandantibus Iubileum , *ilico* publicari . iii. 71.

Per imagines Sanctorum an in materia de Indulgentijs intelligantur etiam illorum , qui ſunt ſolùm Beatificati ? iv. 367.

Immunitas .

IMmunitas eccleſiaſtica quid ſit? v. 11. 17. ei repugnat ſtatutum , quo prohibetur clericis , ne cereuiſiam coquant è ſuo frumento , eamque vendant. 17. aut ne habeant officinas , in quibus vendant res ſuas collectas è ſuis prædijs . 18.

Impedimentum .

IMpedimentum obſeruationi legis ponere , aut non tollere an, & quatenus licitum , & illicitum ſit ? v. *c.* 27. per totum , ſingulariter *num.* 3. vſque *ad* 20. & à *num.* 62. *ad* 88. enumerantur in particulari varij caſus , in quibus licet , aut non licet id facere . à *num.* 89. *ad* 100. faciendum eſt diſcrimen Inter impedimenta remotiſſima . 39. leges quandoque obligant ad non ponenda etiam non proxima . 43. & generatim Lex abſolutè præcipiens procurari media neceſſaria , tacitè vetat apponi impedimenta . 46. facilius excuſatur non procurans media neceſſaria , quàm apponens impedimenta . 47. aliquæ leges vetant impedimenta aliquanto remotiora quàm aliæ . 40. difficilius permittitur appoſitio impedimenti legis naturalis , quàm poſitiuæ . 62. declaratur . 63. lex humana non vetat , ne impedimentum apponatur aliquot diebus antequam inſtet obligatio legis . 64. & 66. nequit determinari , quot diebus ante inſtantem obligationem legis naturalis nefas ſit reddere ſe impotentem . 68. 1

An contra legis obligationem agant ſequentes . Conſtituens ſe in eo ſtatu , in quo ſit ei impoſſibile ieiunare . v. *c.* 27. *num.* 34. & 99. Debens ex contractu centum ad craſtinum diem & non tollens omnia ſoluendi impedimenta , nec adhibens omnia media . *num.* 35. & 99. capellanus hodie obligatus ſacrificare , & hodie ſe inebrians , dormiens , Miſſale proijciens in aquam , non accipiens è loco vicino veſtes neceſſarias. 36. idem comedens ante tempus celebrandi vrgens , aut aliquid faciens , quo infirmetur . *num.* 36. idem carcere clauſus , infirmus , aut ſimili cauſa impeditus , & tamen non procurans liberationem à morbo , carcere . 37. aut ab excommunicatione , ſuſpenſione , interdicto 37. aut non procurans reconciliationem Eccleſiæ profanatæ, in qua tenetur Sacrificare . *ibid.* Filius dilapidatione bonorum reddens ſe impotentem ad nutriendum poſt ſex annos , aut craſtino ſuum parentem. 40. Iudæus ponens impedimentum præparationi azymorum . 41. ſuſcipiens nauigationem ſex diebus ante feſtum , aut ipſo feſto cum neglectu Sacri . 42. Pater creans per intemperantiam ſibi morbum , ob quem ſex diebus poſt nequibit alere prolem . 41. 2

Varij alij caſus , quibus licet , vel non licèt ex aliorum , aut Auctoris opinione ponere , vel non auferre impedimentum legis . v. *c.* 27. *num.* 3. *vſque ad* 103. vt eſt omiſſio Breuiarij ſecuta immediatè , vel mediatè ex ebrietate ? *num.* 8. 9. 16. 18. ieiunij *num.* 11. 12, 16. Sacri ob excommunicationem *num.* 15. 16. 27. 92. & 93. vel aliunde. 19. nimia abſtinentia impediens officia . 21. & 90. morbi ex intemperantia orti , & reddentes impotentem ad officia Ducis , conſiliarij , profeſſoris , obſtricti ciuilibus debitis . 22. & 90. paſtor , & æditus non præparantes pridie feſti neceſſaria . *n.* 23. 79. & 91. ponens impedimentum communioni paſchali *nu.* 25. 26. & 80. 84. 91. non procurans valetudinem , vt poſſit audire Sacrum . 27. & 95. ſuſcipiens iter inutile , vel ratione finis damnabile cum præuiſo neglectu Sacri . *num.* 28. 35. 96. 99. donans alicui ſua perſpicilia , ſibi tamen neceſſaria ad recitandum Breuiarium, 29. & 97. ipſo die ieiunij reddens ſe inutili labore impotentem ad ieiunandum . 30. die Sabbati ſe ingurgitans vino cum præuiſione morbi impedituri craſtino auditionem Sacri . 31. Vouens abſtinentiam , & tamen præuidens , ſe non poſſe obſeruare votum , niſi quid modicum ſumat . 32. die ieiunij idcirco ſe defatigans inutili labore , vt non teneatur , ieiunare . 71 & 72. aut eadem intentione ſuſcipiens peregrinationem , aliumue honeſtum laborem . 73. aut pridie feſti procurans per ebrietatem ſibi infirmitatem , quæ 3

altero

altero die impediet à Sacro. 75. ſutor, & ſartor non perficientes die Sabbati neceſſaria. 79. ponens impedimentum communionis, confeſſionis, Breuiarij, Sacri, ieiunij abſtinentiæ à labore ſeruili ipſo die quo hæc obligant. 84. Non procurans liberationem è carcere, vt poſſit audire Sacrum. n. 27. & 95.

4 Nequit vlla generalis, & illimitata reſponſio dari ad illam quæſtionem: *An & quando peccet, qui per actionem malam, aut non malam reddit, ſe impotentem ad obſeruanda vnum, aut plura præcepta*. v. 27. *num.* 101. Quoties non conſtat poſitiue, eſſe communem ſenſum fidelium, quod hæc, aut illa lex poſitiua in particulari obliget ad non ponenda pridie inſtaotis executionis impedimenta, non adeſt reſpectu talis obligatio non ponendi. v. t. 27. 81.

Impotentia: Impreſſio,

IMpreſſio aliquarum Indulgentiarum interdicitur. iv. 444. & quidem ſub pœna nullitatis. *ibid.* non tamen omnes ſub tali pœna. 449. at ea pœna non tangit illos, qui nec impreſſerunt. nec imprimi curauerunt. 446. aut qui impreſſerunt tantùm partem. 445. Clemens ix. non oppoſuit pœnam nullitatis curantibus imprimi. 449. nec vetuit imprimi niſi *extra* Vrbem Romam, 450.

Imputari: Incertum.

IMputari aliqnid ad culpam eſt aliud, quàm eſſe peccatum. v. *c.* 9. 3. Incertum quid dicatur? i. 66.

Inductio ad malum.

EST fas aliquem inducere ad malum, ſi nequeat alia ratione impediri maius v. *c.* 13. 18. an ex vrbanitate inducere, aut inuitare ad cœnandum illum, qui tenetur ieiunare? 19. & 23.

Indulgentiæ quidditas, & finis.

1 INdulgentiæ ſignificatum. iv. 12. definitio Theologica. 13. quo ſenſu dicatur eſſe relaxatio pœnæ? 14. hæc relaxatio eſt reſpectu viuorum ſolutio ſimul, & abſolutio, actuſque iuriſdictionis, 14. at reſpectu mortuorum eſt ſolum ſolutio. 15. etſi reſpectu Theſauri Eccleſiaſtici ſit actus iuriſdictionis. *ibid* per eam nec venialia quidem culpa relaxatur. 16. cur igitur aliquæ Indulgentiæ dicantur eſſe *à culpa & à pœna*? 17. nec omnis pœna temporalis remittitur per Indulgentiam. 19. Indulgentia non venit nomine priuilegij, 22. finis, & effectus generalis Indulgentiæ. 23. & 87.

Indulgentiæ cauſa efficiens.

2 ESſe in Eccleſia poteſtatem largiendi Indulgentias clare oſtenditur contra hæreticos. iv. 30. *& ſeqq.* penes quos ſpecitim ſit poteſtas largiendi Indulgentias? 52. *& ſeqq.* Nominatim quanta in Papa? 53. quanta in Cardinalibus? 55 exemplum Indulgentiæ, quã decem Cardinales ſimul largiti ſunt vni Eccleſiæ Germanicæ. *ibid.* quantas tres Nuncij Apoſtolici dederint in honorem S. Franciſci Xauerij? 56. quas, & quomodo largiatur Archiepiſcopus? 57. & Epiſcopus? 58. nominatim quas Epiſcopus Conſtantienſis conceſſerit nouæ congregationi Quinque vulnerum Chriſti? *ibid.* an plenarias dare poſſit? 59. iurene diuino, an ſolum humano competat Epiſcopo poteſtas in Indulgentiarum largitionem? 62. an reſpectu ſolorum Diœceſanorum? *ibid.* an ſi excedat terminos à iure præſcripto faciat planè nihil? 65. an ſi det ſuis exiſtentibus extra Diœceſin? 66. an Indulgentias largiatur Summus Pœnitentiarius? 67. an Vicarius generalis Epiſcopi? 68. nominatim ſi ſit ſimul Epiſcopus Titularis? 69. an parochus? 70. an generalia, aut prouincialia Concilia ſede vacante? 71. an ipſi generales, Abbates, prouinciales Regulares? 72. & 74. an delegare poſſit Epiſcopus poteſtatem dandi Indulgentias? 73. Pontifex mortuus an, & quomodo det Indulgentias? 386.

Conditiones largientis Indulgentias.

3 LArgiens plures, quàm de iure poſſit, non agit omnino nihil. iv. *num.* 65. debet eſſe præditus iuriſdictione, & dignitate Epiſcopali, ſi largiator iure proprio. 68. ſufficit autem ſi ſit inſignitus prima tonſura. 83. poteſt ſuam poteſtatem delegare cuiuis clerico. 73. non tamen laico, niſi Papa. *ibid.* largitio Indulgentiæ fieri debet ſigno externo. 80. & ex honeſta cauſa. 86. explicatur illa honeſta, iuſtaque cauſa contra Paſqualigum. 87. & ſeqq. ſi cauſa non ſit ſufficiens pro plenaria; ſaltem valebit pro partiali. 93 reprehendendi, qui facile negant hanc aut illam Indulgentiam eſſe ſine ſufficiente cauſa datam. 97.

4 Non eſt ſemper neceſſe, vt pro Indulgentia iniungatur opus pium. iv. 92. nemo poteſt ſuam Indulgentiam donare alteri, niſi Papa permittat. 248. poteſt tamen quis eam offerre Deo pro defunctis. 466. *& ſeqq.* ſibi ipſi poteſt quis Indulgentiam largiri. 260. etiã con ſuetudine acquiritur ius largiendi Indulgentias 78. & 79.

Indulgentiæ ſubiectum, & huius conditiones.

INdulgentiæ dantur ſoli homini propter ſe, rebus inanimatis propter hominem. iv. 259 Viui & defuncti ſunt per ſe capaces Indulgentiæ. 262. an Catechumeni, & excommunicati? 145. & 146. an amentes? 143. an qui non ſtudet per bona opera ſatisfacere pro ſuis peccatis? 157. & qui neſcit, ſe poſſe lucrari? 163 aut qui non intendit lucrari? 65. & 66. atqui intendit non lucrari? 167. an qui non integre perficit opus præſcriptum? 188. *& ſeqq.* 5

Indulgentiarum diuiſio, & quaſi ſpecies.

ENumerantur variæ diuiſiones, & ſeu ſpecies, ſeu indiuidua recenſentur, & explicantur ordine Alphabatico *in* §. 5. *ſeqq.* 6

Altarium priuilegiatorũ Indulgentiæ quæ Vide verb. *Altare n.* 2. 7
Anni vnius quæ? 281. *& ſeqq.* an vnius anni Indulgentia expiet pœnas vnius anni in purgatorio? 287 & 291.

Apocryphæ Indulgentiæ quæ ſint declaratæ? iv. *num.* 703. ſingulariter illæ, quæ feruntur conceſſæ aut dicentibus: *Laudetur Santiſſimum Sacramentum*; aut Sindoni Taurinenſi, aut crucibus Carauacenſibus, &c. *ibid.* puniendi ſunt a magiſtratu Eccleſiaſtico, qui circumferunt, venduntque chartas patentes de iſta Carauacenſi Indulgentia. 705. quid cenſendum de Indulgentijs Domus Lauretanæ? 707. & 708. quid de illa, quæ dicitur eſſe data Germanis, tantum ſemel bibentibus poſt *Deo gratias*. v. 26. 18. & ſeqq. Indulgentiam an acquirat, qui è duabus opinionibus probabilibus ſequitur contrariam menti Pontificis? iv. 710. articuli mortis Indulgentiæ. Vide ſuprà verb. *Articulus*. 8

Breuiarij recitationi cum defectu quæ Indulgentia annexa? 579. *& ſeqq.* Quænam conceſſæ recitantibus ex libro? *ibid.* 9

S. Caroli Borromæi Indulgentiæ fuerunt ampliſſimæ. iv. 430. at iam non dantur amplius. 679. quæ dicebantur eſſe conceſſæ pro dedicatione eius Eccleſiæ, ſunt apocryphæ. 703. 10

Communionis Generalis quæ, & quomodo obtinendæ? Vide ſupra verb. communio. 11

Confraternitatum Annunciatæ. 612. Chordigerorum; 460. Corrigiatorum. 450. Roſarij. 612. Scapularis. 454. *& ſeqq.* 12

Cruciatæ ſeu Bullæ cruciatæ Indulgentiæ quæ? Vide verb. Bulla. *num.* 3.

Defunctis quomodo poſſint dari Indulgentiæ. 262. *&* 472. *& ſeqq.* Solus Papa dat poteſtatem applicandi ijs Indulgentias. 264. *& ſeqq.* quando cenſeatur dare? 266. & an tunc etiam exerceat actum iuriſdictionis? 482. offerre quis propria autoritate poteſt ſuam Indulgentiam pro defunctis. 466. *& ſeqq.* fusè. An in conceſſione omnium Indulgentiarum veniant etiam illæ, quæ applicari poſſunt defunctis? 465. quibus defunctis proſint Indulgentiæ? 472. an infallibiliter? 483. quid ſi defunctis applicare Indulgentiam per modum ſuffragij. 477. *&* 485. defuncto prodeſt ſæpe Indulgentia, etſi non oretur pro eo. 496. aut ſi non offeratur opus pro illo. 497. non fruſtraris fructu operis tui, etſi defuncto applices Indulgentiam. 5 x. eſt melius applicare defuncto Indulgentiam, quàm date pauperi eleemoſynam. 499. aut orare pro conuerſione peccatoris. 500. aut applicare tibi ipſi. 504. de Indulgentijs applicatis per ſacrificium Miſſæ, vide Verb. *Altare*. & v. Miſſa. 13

Einſidlenſi ſeu Eremitana tametſi plenaria, attamen non ſuſpenditur in Anno Sancto ſupra verb. *Eremus*.

Exercitiorum ſpiritualium Indulgentiæ quæ? 604. deſcribitur Breue Alexandri vii, 604. proponuntur conditiones neceſſeriæ ad obtinendam illam Indulgentiam. 605. proponutur & ſoluuntur aliquot dubia circa illas. 606. *& ſeqq.* 14

In forma Iubilei Indulgentia quæ? 299. fuſe demonſtratur per Indulgentiam in forma, ſeu inſtar Iubilei non dari per ſe fauores omnes annexos Iubileo. 301. *& ſeqq.* indicantur aliquæ Indulgentiæ in forma Iubilei, quæ non continent niſi plenariam Indulgentiam. 304. *& ſeqq.* 15

S. Franciſci Xauerij quæ? 438. expediuntur quamuot dubia circa has Indulgentias. 437. *& ſeqq.* tres Nuncij Apoſtolici conceſſerunt Indulgentias in honorem ipſius. *ibid.* 16

Localis quæ? iv. 314. in localibus Indulgentijs, quid intelligatur nomine Eccleſiæ. 315. quando aliqua Eccleſia eſt vna, aut pluribus Indulgentijs affecta, valentne illæ, quæ ſuperadduntur? 316. expenditur noua difficultas circa hanc rem? 317. quid ſi vno, eodemque die concedantur vni eidemque Eccleſiæ duæ diuerſæ Indulgentiæ? 318. quatenus deſtructo templo, deſtruatur Indulgentia ei conceſſa? 320. alia vide *n.* 557. & 617. 17

Partialis Indulgentia quæ? 281. quid per Carenam, Septennam, Quadragenam, Quarantenam? 293. quid per Indulgentiam dimidiæ partis peccatorum? 295. per eam nunquam poteſt expiari tota pœna. 296. Partialis Indulgentia magni facienda. 256. 18

Per-

19 Perpetua, & temporaria quæ? 313. quando cenſeatur dari ſine determinatione temporis? 643.

20 Perſonalis quæ? IV. 461. an data pro Iubileo ſit merè perſonalis? III. 465. an data ciuitati extendatur ad Clericos, & Regulares? IV. 462. data à prouinciali Regularibus redundat in ipſum. 462. conceſſa vrbi alicui fruuntur etiam peregrini, & vagi. 465. non autē ſæculares peregrini ijs Regularibus, apud quos degūt. 464.

21 Plenaria indulgentia quæ? IV. 272. hac ætate non differt à plena, pleniore, pleniſſima. 273. cur plenariæ quandoq; iungatur partialis? 275. cenſetur plenaria concedi etiam per hæc verba: *Concedimus indulgentiam peccatorum*? 279. an dici poſſit acquiri ſæpius plenaria? 348. omnis plenaria poteſt dici indulgentia in forma Iubilei. 318.

22 Portiunculæ indulgentia an fuerit à Chriſto immediatè conceſſa S. Franciſco Aſſiſiati. 350. vbi poſſit obtineri? 351. *&* 354. an per viam communicationis? *ibid.* an exigat communionem? 352. an ſuſpendatur in anno Sancto? 353. vtrum toties obtineatur, quoties viſitatur eccleſia? 354. applicari etiam viuo. 354. *in App.* in qua ex P. Mohr Capucino referuntur multa particularia de hac indulgentia.

23 Quinque Sanctorum quænam ſint indulgentiæ. IV. 430. quam amplæ? *ibid.* Quinam nomine quinque SS. intelligantur nunc? 346. *in App. lit. b.* Proponitur nouum dubium de illis nouis quinque Sanctis. *ibid. lit. c.* rurſum alia. *ibid. lit. e.*

24 Realis indulgentia quæ? 363. quo ſenſu dicatur dari rebus benedictis? 366. quinam intelligantur per Sanctos, quorum imaginibus impertitur hæc indulgentia? 367. cur detur quandoque vni ſolitario grano? 369. quis alicuius rei vſus eſt neceſſarius ad obtinendam indulgentiam realem? 370. an, & quando opus ſit ſecum ferre, aut domi priuatim habere? *ibid. & n.* 373. *&* 376. an quandoque liceat habere in oratoriolo? 374. quomodo res illa debeat eſſe tua? 698. *&* 699. olim licebat vti re aliena, iam non licet. 379. *&* 381. olim licebat deperditæ ſubſtituere ſemel aliam, iam non licet. 382. 385. an, & quanta fractio rei affectæ indulgentijs tollat harum valorem? 387. *& ſeqq.* an ſi agni Dei indulgentijs præditi frangantur in fruſta, multiplicentur indulgentiæ. 395. *& ſeqq.* an ſi pſalterium diuidatur in tres partes Roſarij? 399. an ſi e magna cruce fiſſa per medium fiant duæ? *ibid.* quid ſi Pontifex det indulgentiam ſingulis communicaturis ex ciborio ab ipſo conſecrato? 403. quid nomine Coronæ, & Roſarij veniat in materia indulgentiarum? 407.

25 Regularium indulgentiæ quæ reuocatæ ſint à Paulo Quinto? IV. 546. Alexander ſeptimus negat, eas fuiſſe reſtitutas 545. quas ablatis ſubſtituerit idem Paulus? 549. an conceſſæ emittentibus profeſſionem obueniant etiam ſcholaribus Societatis? *ibid.* Regulares Mendicantes habent inter ſe communicationem indulgentiarum. 550. quantam? Vide verb. *communicatio. n.* 2.

26 Sæcularium indulgentiæ propter Regulares quæ? IV. 561. *& ſeqq* & nominatim quæ propter templa mendicantium? 564. & propter frequentata ſacramenta apud Religioſos Societatis? 567 *& ſeqq.* Salutationi Angelicæ quæ annexa indulgentia? 590. *& ſeqq* quis autor puſius ad Salutationem Angelicam? 598. quid ſi non recitetur totum Aue Maria? 596.

Scapularis indulgentiæ quæ? IV. 454. quomodo geſtantes ſcapulare gaudeant peculiari patrocinio Deiparæ poſt mortem? 458.

27 Stationum indulgentiæ quæ? IV. 337. ſtationis nomine quid intelligatur? *ibid.* ſunt Romæ quotidie ſtationes. 338. non eas omnes lucrantur Regulares. 339. 342. *in App* correctoria quid orandum vt obtineantur? 340. quid intelligatur per ſalutē Papæ, pro quo oratur? 341. an ſede vacante obtineantur. 341. an ab omnibus fidelibus in Eccleſijs Societatis IESV. 343. & alia *ibid.*

28 Tridui Bacchanalium indulgentiæ quando cœptæ dari? 357. Narratio hiſtorica, de earum progreſſu? III. 151. *in App. Hiſtorica.* quanti ſiant a Friburgēſibus Heluetijs? IV. 357. eſt ea indulgētia vna è certiſſimis. 358. quas conditiones exigat? 359. iam non exigit indictionem orationis per 40. horas? III. 151. *in App. Hiſtorica lit.* k. nequit applicari defunctis. IV. 358. ſufficit, ſi quandoque vnicus ſit in templo. 361. aut etiam ſi breuiculo tempore nemo abſit. *ibid.* hæc indulgentia non eſt communicabilis alijs Religioſis 554 & 558. Sub Innocentio X. oportebat pro illa inſtituere orationem quadraginta horarum continuarum. 360. quomodo intelligenda illa continuatio? 361. an qui tunc orabant primum poſt 40. horas orationis potuerint lucrari indulgentiam? 360. plura vide verb. Oratio. *n.* 2.

Indulgentiarum varia accidentia.

29 ANtiquitas indulgentiarum quanta? IV. 114. antiquarum à modernis differentia quanta? 115. & 119. conditiones acqquirendi eas duodecim. 128. eæ non ſunt neceſſario tales, vt quis certus eſſe poſſit, ſe eſſe lucratum indulgentiam. III. 151. §. *Ad alteram.* ediſſeritur quænam ex illis meritò exigantur, quæ immerito? IV. *à n.* 143. *ad* 170. illa conditio eſt generatim neceſſaria, quam exigit largiens indulgentiam. 140. poteſt quandoque indulgentia multiplex acquiri vno opere. IV. 208. *& ſeqq.* declaratur hæc doctrina multis practicis inſtantijs. 210. *& ſeqq.* an, & quomodo poſſit quis eodem tempore exercendo diuerſa opera obtinere diuerſas indulgentias? 218. an, & quomodo vna indulgentia ſæpius obtineri in die? 220. an omnes perficientes opus præſcriptum obtineant æqualem indulgentiam? 223. *& ſeqq.* quid ſi perficiant cum inæquali deuotione? 530. *& ſeqq.* quæ deuotio, ſeu feruor exigatur, & ſufficiat? 523. De communicatione indulgentiarum. vide ſup. verb. *Communicatio.*

30 Duratio indulgentiarum eſt talis, vt indulgentia data ſine appoſitione determinati temporis ſit ex ſe perpetua. IV. 643. nec ceſſat ceſſante cauſa. 641. niſi forte cauſa finalis ceſſet in peculiari caſu. III. *n.* 342. poteſtas lucrandi indulgentiam non amittitur per renuntiationem præciſè ſumptam. IV. 645. ſicut nec per mortem concedentis. 646. conceſſa pro aliquo die feſto deſinit hac ætate ad ſolis occaſum. 653. olim poſt ſecundas veſperas. 650. *& ſeqq.* an tempus indulgentiæ pro feſto Annunciationis inchoandum à primis veſperis, poſſit pridie feſti occurrentis in Quadrageſima inchoari à veſperis ante prandium cantatis? 656. quando incipiat indulgentia conceſſa pro die non feſto? 656. an indulgentia pro Dominica communionis Generalis inchoari poſſit die ſabbati veſperi? 657.

31 Quandonam incipiant valere indulgentiæ datæ ad ſeptem, aut quindecim annos? IV. 658. *&* 659. an antequam habeatur earum notitia. 661. an inchoari debeat ſtatim poſtquam Breue illarum peruenit ad locum, pro quo ſunt datæ? 660. *&* 661. an, & quatenus liceat renouationem Bullæ pro ſeptennio datæ petere ante finem ſeptennij præcedentis? 665. an integritati ſuius ſeptennij deroget ſuſpenſio indulgentiarum in anno Sancto, in quem fortè incurrit prædictum ſeptennium? III. 55.

32 Impreſſio indulgentiarum an, & quatenus obſit harum valori? vide ſuprà verb. *Impreſſio.*

33 Reuocatio indulgentiarum eſt tam efficax, vt omnis indulgentia poſſit validè, etſi non licitè reuocari antequam ſit ſortita effectum. IV. 664. debet autem reuocatio manifeſtari ſigno externo. 665. nec ea officit inuincibiliter ignoranti eſſe factam. 666 *&* 667. quibus verbis cenſeantur reuocatæ illæ indulgentiæ, in quarum formula extat hæc clauſula: *Non cenſeantur eſſe reuocata, niſi in reuocatione fiat expreſſa mentio omnium, & ſingulorum articulorum* ? IV 668. aut hæc: *Si illas aliquando derogari contigerit, ſtatim in priſtinum ſtatum reſtitutas eſſe volumus?* 669. quid peculiariter hic cenſendum de Alexandri VII. Decreto reuocatorio aliquarum gratiarum annexarū indulgentijs? IV. 669. Vide etiam infra verb. 34
Reuocatio. n. 3. indulgentia pro articulo mortis conceſſa quibus verbis cenſeatur eſſe reuocata? 671. *& ſeqq.* reuocatio indulgentiarum non eſt tam latè accipienda, quàm earum communicatio, etſi vtraque conſtet iiſdem clauſulis. 673. reuocatis indulgentijs alicuius Eccleſiæ, aut ordinis non cenſentur reuocatæ indulgentiæ conceſſæ alteri Eccleſiæ, aut ordini inſtar conceſſarum priori. 675. ſicut nec conceſſæ altari. 676. quænā indulgentię ſint hactenus reuocatę. 677.

35 Suſpenſio indulgentiarum in anno Sancto non extenditur ad partiales. III. 47. at ad plenarias. 40. non tamen conceſſas aut baſilicis Romanis 40. aut Domui Lauretanæ. 41. aut Bullæ cruciatæ 42. aut altaribus priuilegiatis. 43. aut pro articulo mortis. 44 aut defunctis 45. aut Sacello B. V. M. in Einſidlen 48. *in App.* 3. *lit. f. & ſeqq.* at ſuſpenduntur extra Romam indulgentiæ etiam plenariæ, quæ habentur per communicationem cum Romanis. 41. confirmatur indulgentia portiunculæ. 45. indulgentias annuncians in anno Sancto quatenus incurrat, aut non incurrat excōmunicationē? 53.

36 Tranſlatio indulgentiæ an, & quatenus fiat tranſlato feſto? IV. 321. *& ſeqq.* diſtinctè nominatim quomodo indulgentiæ S. Franciſci de Paula? 327. & S. Franciſci Xauerij? 332. & S. Antonij de Padua? 335. & S. Ioann. Baptiſtæ? *ibid.* & Annuntiationis Deiparæ reſpectu Sodalitatum ſub regimine Societatis? 336. refertur de hoc Bulla Sixti V. *ibid.*

37 His omnibus adde quænam ſint indiſcretæ indulgentiæ? III. 53. & quinam dicantur eas demandare in vſum? 54 & quatenus puniendus, qui publicat indulgentias ad quæſtum? IV. 75 aut prædicat indiſcretas? 76. item quo ſenſu Indulgentiæ dicantur tantum valere, quantum ſonant? 42. quomodo interpretandæ? 46. an earum largitio ſit pia fraus Eccleſiæ. 41. quid cenſendum de illis, qui indulgentias negligunt? 47. aut illas omni ſtudio conſectantur? 48. propoſitum non conandi eas lucrari eſt illaudabile. 51. quid ſit indulgentia de pœnitentijs iniunctis? 298. indulgentia quomodo differat à communicatione bonorum operum? vide verb. *communicatio*

Inebriare.

1 INebriare alterum directè, an & quando liceat vide verb *propinatio. n.* 2. an & quando indirectè liceat id facere? V. *c.* 13. *n.* 43. quid ſi quis ſuo ſolo exemplo inducat ad temulentiam? 44. quid ſi præbendo materiam inebriationis, vt faciunt caupones? 46. aut inuitando ad prandium illum, qui ſe inebriabit? 50. aut non impediendo cum poſſet? 53. aut non effundendo vinum? 54. quomodo confitebitur is, qui alterum indirectè inebriauit? 55.

2 In nullo caſu licet ſe formaliter, id eſt ob voluptatem inebriare. V. *c.* 18. *n.* 2. an, & quatenus liceat ſe inebriare materialiter, ſeu bibere

re cū in præuiſione ſecuturæ ebrietatis, ſi id fiat ob mortem intentatam? 3. quid ſi periclitetur ſolus honor? 5. & 7. an ſi immineat periculū ſolius grauis verberationis? 9. an ſi ebrietas ſit neceſſaria ad promouendum vomitum neceſſarium valetudini tuendæ? 13. aut ad alium morbum curandum? 13. Verbum inebriare accipitur ſæpè pro ſaturare vino. 7. 12.

Infirmitas: Inualetudo.

QVis cenſeatur præpeditus infirmitate ſufficiente ad lucrandum iubileum oblatum iis, qui ob infirmitatem nequeunt petere Romam. iii. 29. quid ſi talis poſſit pati equitationem. *ib.* quid ſi cæcus habeat ducem? *ibid.* quid ſi illa infirmitas ceſſet, ante finem anni Sancti. *ibid.*

Inualetudo quænam habeatur pro leui, aut graui. V. 23. 586.

Infamis.

ACtus legitimi ſunt iofamibus interdicti. *V.* 42. 13. alia eſt facti, alia iuris infamia. 14. & infamia iuris eſt duplex. 16. iuris infamia notantur viginti genera hominum 17. aliqua exponuntur. *ibid.* & vniuerſim omnes rei noxæ mortalis non emendatæ ſunt infames. *ibid.* iure vel facto infamis non eſt teſtis idoneus. 13. quis dicatur infamis iure aut facto? 14. & 15. teſtimonium infamis non debent admitti niſi in tortura confirmetur? 51.

Infans; Infundere.

INfantem inebriare, an, & quatenus ſit peccatum? *V. c.* 13. 40. aut docere illum mentiri, vel proferre verba hæretica, blaſphema, periura? 41.

Infundere diuinitus eſt aliud quàm tradere. ii. 214. Indere, & infundere accipit S. Thomas pro eodem, non autem tradere. *ibid.* an Deus poſſit alicui infundere habitum erroneum? 220.

Ingenium: Inquiſitio.

INgenia præclara multa nouant. i. 170. non ſunt hoc ſæculo effœta. 171. miſerrimi ingenii eſt non poſſe niſi inuentis vti. ii. 354.

Inquiſitio ſpecialis nequit fieri niſi præceſſerit ſaltem infamia. *V.* 19. 66. & 67. an inquiſitio poſſit iuſtitui circa veritatem eorum, quę ebrius reuelauit de ſe, aut aliis? 65.

Inſtar: Inſtituo.

HÆc clauſula: *Inſtar* quam vim habeat. iii. 35.

Verbum *inſtituo* habet diuerſas ſignificationes apud doctos. iii. 151.

Intemperantia.

INtemperantia vitium eſt omnium maximè exprobrabile: *V.* 7. 1. repugnat ea maximè excelentiæ hominis. *ibid.* & gloriæ. 2. eiuſque voluptates ſunt ferinæ. *ibid.* ſunt & puerıles, ac ſeruiles. 2.

Intentio.

EXplicatur intentio hypothetica proficiſcendi Romam pro iubileo conceſſo habentibus illam intentionem, ſi non impedirentur infirmitate, vel carcere. iii. 30. 32. an, & qualis intentio ſit præfigenda executioni operum præſcriptorum pro iubileo vide verb. *opera n.* 2. intentio habitualis generalis iuuandi ſe per ſua opera quantum poteſt, quid operetur? 216. intentio ad lucrandas indulgentias, qualis requiratur. *IV.* 178. declaratur variis caſibus practicis. 186. quæ intentiones ſoleant communiter præfigi indulgentiis lucrandis, 183. quænam ſolebant olim? 184. quid ſi aliqua priuata intentio addatur præſcriptis à Papa, an periclitabitur indulgeotia? 185.

Interpres: Interpretatio.

INterpretari legem debet is, qui eam condidit. ii. 179. ſuorum verborum eſt quiuis interpres optimus. *ibid.* in interpretatione gratiarum maximè eſt ſpectanda conſuetudo, & genius concedentis. iii. 669. interpretatio indulgentiarum petenda eſt etiam ex conſuetudine Diœceſeon. *IV.* 142. interpretatio legis maximè ſumenda eſt ex Prooemio, & intentione legis. *V.* 26. 53.

S. Ioann. Euangel. Iob.

SAncti Ioannis inuocatione benedicitur vinum in ipſius die Natali *V.* 23. 260. quid proſit pauxillum illius infuſum in dolium? 26. veneficæ faſſæ ſunt, ſe non potuiſſe quidquam haurire ex doliis, in quæ infuſum erat tale vinum. 268.

S. Iobi ſententia: *Verebar omnia opera mea*, quomodo intelligenda. i. 153.

Irregularis; Irregularitas.

IRregularis nequit eligi in confeſſarium pro iubileo. iii. 237. an irregularitas aliqua poſſit tolli virtute iubilei? 272. irregularitatem an incurrat occidens in ebrietate hominē. *V. c.* 20. n. 2. & ſeqq. diſtinctè, quiſnam homicidium priuata autoritate patrans incurrat irregularitatem? 5. & ſingulariter patrans Caſuale? 9. irregularitas non incurritur niſi in caſibus in iure expreſſis. 6. Regula ex qua facile dignoſcitur in dubio, vtrum quis per homicidium incurrerit irregularitatem? 13. & 14. deducuntur ex ea regula aliquot corollaria practica. 16. & 17.

Iter: Itinerans.

AN qui cœptum iter Romanum abrumpit reuocatus domum ob mortem vxoris lucretur Iubileum? iii. 20. an cum indulgentia, etiam alios fauores? 21. quid ſi necdum inierat illud iter, iam tamen omnia præparauerat pro illo? 21.

Quid Bullæ iubilei ſoleant ſtatuere circa itinerantes, aut nauigantes? iii. 88. poſſunt poſt reditum in patriam eligere ſibi duas integras hebdomadas, ſed quam primum. *ibid.* poſſunt partem operum exequi in vno, partem in altero loco. 89. quid ſi nondum ſit in alio loco promulgatum iubileum? 89. quid de viſitatione Eccleſiarum? 90. quid ſi veniſſi ad locum extraneum primum poſt factam promulgationem? *ibid.* declarantur dicta caſus ſcolarium tempore autumnalium feriarum mutantium loca vonis, eiuſdemque Diœceſis. 91.

Iubileum.

TRes Bullę Innocentij. X. de Iubileo deſcribuntur initio tract. iii. f... Iubilei etymon. iii. 1. quid ſignificauerit, hebræis. 1. quid Chriſtianis? 2. quæ eius definitio? 3 qui fauores ſoleant concedi in Iubileis? *num.* 2. & ſeqq. an ij intelligantur eſſe dati, quando eſt abſolutè datum Iubileum? 4. Iubilea, in quibus non conceduntur omnes fauores, qui ſolent in communibus Iubileis. 2. Iubileum triplex ſtatuitur à Palao. iii. 6. cur quintuplex ab auctore? *ibid.* quandonam cæperit celebrari apud Chriſtianos Iubileus? 7. recenſentur ordine multi Iubilei anni Sancti? 7. & 8. ſolus Papa largitur Iubileum. 9. referuntur ceremoniæ, quibus ſolet publicari, & inchoari Iubileus anni Sancti. 10. exprimuntur ea, quæ continent Bullæ indicentes Iubileum anni Sancti. 11. & indicentes alia Iubilea. 11. quid generatim conferant Bullæ Iubilei? 12. quid generatim auferant, vel exigant? 13. quadruplex diſcrimen inter Iubilea antiquiora, & recentiora. 13. quomodo intelligenda facultas componendi ſuper ablatis incertis, quæ ex opinione Palai confertur in Iubileo anni Sancti? 14. quandonam præciſè incipiat, & deſinat Iubileus anni Sancti? 16. & ſeqq.

Iubilei conceſſio eſt quaſi innominatus contractus: *Do vt facias.* iii. 79. quare ponendæ ſunt conditiones, ſub quibus datur. *ibid.* quænam conditiones, ſeu diſpoſitiones ex parte lucraturi Iubileum exigantur generatim? 86. quæ non requirantur? *ibid.* Iubileus conceſſus alicui Diœceſi extenditur etiam ad peregrinos, & aduenas. 87. & 90. eius fauor eſt perſonalis. 89. at non merè. 466. qui ſæpius rite obit omnia opera præſcripta, poteſt ſæpius lucrifacere Iubileum Romanum. 92. reſpondetur ad obiectam declarationem Cardinalium. *ibid.* & ad factum quoddam Vrbani. 93. idem dic de Iubileo extraordinario, niſi apponatur clauſula limitatiua ad vnam vicem. 94. idem de indulgentijs datis inſtar Iubilei. 95. quid de itinerantibus, vide verb. *itinerans*. an iubileum lucretur, viſitans paulo ante publicationem Eccleſias iam iam deſignandas? 64. & 481. & ſingulariter conſtituti in extremo agone quomodo ſint tunc iuuandi à confeſſarijs? 482.

Omnes omnia opera perficientes cum æquali feruore conſequuntur æqualem formaliter fructum iubilei. iii. 117. quid ſi perficiantur cum inæquali feruore? 118. diſtinguendum inter fructus diuerſos ab Indulgentia & ipſa indulgentiam. *ibid.* explicatur textus Bonifacij. viii. in ſpeciem aduerſans reſolutioni noſtræ. 120.

Quæ ſit operum pro iubileo ratio, & commutatio, vide *Verb. Opera*.

Iubileus ſemel obtentus dat ius omni tempore etiam poſt iubileum eligendi confeſſarium, qui ipſum abſoluat à peccatis, cenſuris, & votis, ſicuti poterat tempore durantis iubilei. iii. 242. declaratur, varijs inſtantijs abſolutionis à peccatis. 243. & commutationis votorum. 308. & 309 probatur autoritate. 243. 308. & 309. hæc doctrina eſt probè notanda, & practicanda. 242.

Qua parte anni Sancti obtineantur fauores iubilei Romani? iii. 329. quo die duarum hebdomadarum acquirantur fauores iubilei extraordinarij. 330. & ſeqq. an probabilitas vera falſæ opinionis de lucrifactione iubilei aliquid emolumenti adferat? 332. ſingulariter reſpectu fauorum diuerſorum ab ipſa indulgentia. 333. ſitne tam facile lucrari iubileum, vt pœnitens, & confeſſarius poſſit facile præſumere eſſe reipſa obtentum. 335. an delinquat, qui iubileum negligit? 336. & ſeqq.

An ſi Pontifex moriatur antequam iubileum conceſſum ab ipſo publicetur in Diœceſibus, poſſit in hiſce publicari, & lucrifieri, etiam cognita morte Pontificis. iii. 340. & ſeqq. an profuerit, ſi ante ignora-

ignoratam mortem fuit publiccatum, & vſurpatum? 344. in vtroque caſu eſt attendendum, vtrum poſt mortem Pontificis ſubſiſtat adhuc cauſa, ob quam ipſe largitus fuit iubileum nec ne. 340. proponitur verus caſus Pontificis mortui ante publicationem factam in Diœceſibus. 339. expedit dare frequenter iubilæa. 348.

9 Si Pontifices ante Innocentium X. dederunt in anno ſancto alios fauores præter indulgentiam ipſam, vix eſt dubitandum, quin, & Innocentius dederit. iii. 350. eſt omnino probabile, quod anteriores Pontifices conceſſerint tunc præter indulgentiã fauores circa cenſuras, caſus reſeruatos, & votorum commutationem. 351. probatur varij rationibus. 351. & ſeqq. atque autoritatibus. 354. eſt tamen etiam probabile, quod nihil conceſſum fuerit præter nudam indulgentiam plenariam. 353. & 356 non eſt omnino improbabile, quod Innocentius X. pro ſuo Iubileo anni Sancti dederit facultates diſtinctas ab indulgentia. 357. contrarium tamen eſt prope certum. 358. probatur varijs teſtimonijs, & iudicio virorum grauiſſimorum. 359. & ſeqq. dedit autem Clemens X. 364. in App. & non facultatem commutendi vota. 517. in App. lit. a. & ſeq. praxis diuerſorũ Epiſcopatuũ. ibid. lit. b. & ſeq. refertur inaudita opinio Theologi Romani de perpetua reuiuiſcentia indulgentiæ anni Sancti 365. quæ fuerit occaſio illius nouæ opinionis? 367. refutatur illa ſententia duodecim argumentis. 371. vſque ad n. 387. proponuntur, & refelluntur ſeptem argumenta in fauorem illius eiuſdem noui inuenti. n. 387. ad num. 406. illa tamen argumenta videntur eſſe conſideranda, quando deinceps conſcribetur Bulla pro aliquo anno Iubileo. num. 406. an ſit certum, valuiſſe abſolutiones, & commutationes votorum, quas ann. M.DC.L. fecerunt confeſſarij ex communi perſuaſione, quod eo anno fuerit omnibus confeſſarijs data poteſtas in vota, & cenſuras Epiſcopis? 427. 431. 435. & 521. quid circa commutationem operas? 407. & ſeqq.

Iubileum anni MDCLI.

8 POntifices ſolent iubileum anni Sancti extendere anno ſequenti ad Epiſcopatus, at non niſi rogati. iii. 409. quinam ſupplicarint pro Epiſcopatu Conſtantienſi: ann. 1601. 1626 & 1651. num. 409. & 411. nullum exemplar euiuſmodi iubilei extat apud Cherubinum. 418. deſcribitur ipſa Bulla Innocentij X. ad Ordinarium Conſtantienſem. 412. referuntur literæ diuerſorum ad autorem proponentes tredecim dubia. 414. ad. 423. proponuntur alia quatuordecim dubia. 424 ad alia 27. dubia reſpondetur à num. 427. ad 514. poteſt Ordinarius in eiuſmodi etiam iubileo deſignare ſaltem per modum diſpenſationis pro ſuo Epiſcopatu plures quam quatuor Eccleſias. 427. defenditur illud factum. 428. an non inde ſequatur, quod Epiſcopus poſſit deſignare omnes, & ſingulas Eccleſias ſui epiſcopatus? 430. quid circa eos factum à diuerſis Epiſcopus. 427. 431. 432. & 511. quid circa commutationem operum tunc præſcriptorum? 498. 505. & 512.

9 Pro eo Iubileo an. 1651. potuerunt deſignari tot confeſſarij, quot voluit Ordinarius. 434. nec erat neceſſe, vt ij exciperent confeſſiones in illis ipſis Eccleſiis, quæ erant viſitandæ. 435. potuit Epiſcopus tunc, ſi fuit neceſſe, imperare etiam exemptis, vt confeſſiones exciperent in deſignatis Eccleſijs. 440 nequiuerunt vlla vota commutari vi illius iubilei. 442. an omnes, qui ſe iungebant Capitulis, aut Confraternitatibus proceſſionaliter incedentibus fuerint gauiſi gratia, quæ fiebat tunc Capitulis, & Confraternitatibus proceſſionaliter incedentibus? 446. quid de mulieribus, quæ ſe iunxerunt confraternitatibus ſolorum maſculorum? 447. quid de excommunicato occulto etiam proceſſionaliter incedentes? 454. an aliqua irregularitas potuerit tolli per illud iubileum? 449. ſingularis difficultas, an peregrini, & viatores potuerint gaudere illo iubileo, quod an. 1651. ſunt pro Diœceſibus dantur ad inſtantiam Ordinariorum Diœceſanorum. 403. & ſeqq. proponitur ratio ſingulariter dubitandi de illo. 476. non potuerunt bis lucrari Diœceſani in ſua Diœceſi. 477.

Iudex: Iudicium.

1 IVdex benignus, & rigidus quis dicatur? i. 2. & 3. ſequatur communiter benigniora verè probabilia practicè 60. & ſeqq. eſſe ei communiter ſequenda benigniora probatur autoritate Iuris Canonici. 61. & ſeqq. ac Ciuilis 75. & ſeqq. & iuriſperitorum. 142. & ſeqq. ac Rotæ Romanæ. 144. nec non curiæ Spinenſis. 145. atque Neapolitanæ. 146. præferat iudex æquitatem rigori. 80. iudex ne iudicet ex affectu carnali. i. 184. concordet litigantes. ibid. Xenia ne accipiat paſſim. ibid. lites breuiter decidat. 184 faueat Reo potius quam actori 184. ſit in iudicando pupillis miſericors. 184. ſecundùm iudicia ſua iudicabitur à Deo. i. 129.

2 An, & quatenus teneatur ſequi opinionem communiorem? i. 189. & ſeqq. enumerantur materiæ in quibus tenetur non ſequi communiorem. 195. & ſeqq. nequaquam litem facit ſuam, ſi recedat à communi. 190. iudex tenetur à toto genere ſequi opinionem ſpeculatiuam probabiliorem. i. 211. enumerantur caſus, in quibus rectè recedit à probabiliore. 211. & an, & quatenus damnandus, ſi ſequatur communiter reſpectu amicorum ſententias fauorabiles ijs, reſpectu inimicorum minus fauorabiles his. i. 216. & 217. Iudex quid ſpectabit in plectendo, & ignoſcendo? 140. nihil temere agat V. 42. 242. defendat mortuos. 50. 22. ſuppleat defectus ſubſtantiales iudicij. 42. 234. Plectere nequit illum, quem ex reuelata confeſſione nouit eſſe homicidam. 199. declaratur Caſu horrifico. 198.

Iudex in lite de diuortio quis? V. verb. *diuortium*. Quis in alijs Matrimoniabus? V. 37. & ſeqq.

Iudicium à ſuſpicione quomodo differat? V. 19. 31. temerarium de graui peccato alterius cur ſit mortale? ibid.

Iuramentum.

IVramento debet teſtis firmare ſua dicta. V. 42. 58. an ſi ſit infamis? 51. & ſingulariter ſi ſit veneficus? 52. iuramentum in teſte non eſt de iure diuino? 105. nullius teſtimonio contra alium ſtandum eſt, niſi ſit roboratum iuramento. 42. 101. quacunque dignitate fulgeat. ibid. excipe Papam. 102. neceſſitas tunc iurandi prouenit ex ſolo iure humano. 106. adeoque poteſt tolli per priuilegium, aut diſpenſationem, vel conſuetudinem. 102. quid iurare debeat teſtis? 107. etiam Reus, & Actor præſtant iuramentum calumniæ. 107. quomodo ſoleant iurare Germani. vide verb. *Germani* n. 5. clericis non licet iurare ſine facultate Epiſcopi. 155. iuramentum eſt inſtar medicinæ. 31. 06. & torturæ. ibid.

Iureconſulti.

IVreconſultis demandata eſt prouincia explicandi leges ciuiles. ii. 306. & Canonicas. 309. vocantur Anteceſſores. 307. & iuris ſacerdotes. 308. eſt eorum officium explicare ius, at ſine omnimoda excluſione Theologorum. 313. quas ſpeciatim materias ſibi meritò vindicent excludendo Theologos? 316. & ſeqq. non valet autem hæc argumentatio: *Iureconſulti non tractant materias Theologicas; ergo nec Theologi debent tractare iuridicas*. 318. iureconſultus non tam facile euadit in Theologum, quàm hic in iureconſultum. 326. iureconſulti dant ſæpiùs ſpecimina excellentis memoriæ, quam Theologi. 328. Et cur? ibid. iureconſulti ſunt in Epiſcopos, aut horum Vicarios eligendi potius, quàm theologi. vid verb. *Theologus* & *V. Vicarius*. exprimuntur aliquæ quæſtiones Theologicæ, quas iureconſulti explicarunt infeliciter. ii. 482. non valet illa conſequentia: *Theologi meritò ægre ferunt tractari à Iuriſtis materias theologicas, ergo & hi iuridicas ab illis*. 504. periculo magnorum errorum ſubeſt profeſſor iuris canonici, ſi careat Theologia Scholaſtica. 506. ſolent iureconſulti, & ſcientias, & verba lucare. ii. 285. plerique putarent ſe tentari, ſi proponerentur eis quæſtiones de varijs materijs Canonici iuris? 258.

Iuriſdictio: Ius. & ius Canonicum

IVriſdictio voluntaria poteſt exerceri vbique. iv. 66. & etiam in non ſubditos. 4. non tamen directè in defunctos. 25. at indirectè. ibid. 1

Ius eſt ars boni, & æqui. i. 119. Summum ius cur ſumma iniquitas? 118. Scientia iuris vtriuſque ſit ne tantùm memoratiua retentio legum, an verò vera Scientia? ii. 328. 2

Iuris Canonici definitio. ii. 94. eius obiectum quo pacto ſint actus humani? 93. & 94 eſt per ſe, & directè conditum ad externam gubernationem ſpiritualem. 94. ſimul tamen etiam ad puritatem animæ promouendam. 94. quo pacto differat à Theologia morali? 96. prodiit ex viſceribus Theologiæ. 131. & eſt maximam partem conditum à Theologis. 140 quas materias iuris canonici poſſint, aut debeant tractare Theologi? 325. & ſeqq. iam tempore Ciceronis pauci ſtudebant iuri Pontificio. ii. 364.

Iuuenes.

CVr iuuenes teneãtur peculiariter eſſe ſobrij. V. c. 2. 2. quid Plato ſcripſerit de vino non dando iuuenibus? 3. quid Galenus 4. quid S. Hieronymus. 5. an damnandi peccati, qui filios à teneris educant vino? 6. & ſeqq.

Lacticinia.

COnſuetudo abſtinendi ab ijs in quadrageſima obligat certò ſaltem ſub veniali. V. 23. 240. & olim probabiliter ſub mortali. 241. deſcribitur hanc in rem perantiquum Breue Penitentiariæ Romanæ ad tunc Epiſcopum Conſtantienſem. 242. in eo non permittitur ſanis, niſi vſus butyri loco olei. ibid. pauperibus, & infirmis omnia lacticinia, excepto caſeo. ibid. Vide plura V. Caro.

Laici.

LAici teſtimonium aduerſus clericum non eſt recipiendum in cauſa criminali. V. c. 42. 118. niſi in criminibus exceptis. 182

aut niſi

aut niſi cauſæ criminales moueantur ciuiliter . 123. aut niſi ex natura facti non poſſint haberi ſoli teſtes idonei . 159. & 123.

Laniare literas .

PEr laniationem literarum Sacræ pœnitentiariæ quid intelligatur ? V. 37. 267. quid ſi commiſſarius eas apud ſe retineat ad aliquem vſum materialem , an irritabitur diſpenſatio ? 268. & 269. peccat mortaliter confeſſarius , ſeu commiſſarius , ſi eas literas non laniet , ſeu cancellet . 270.

Latinitas .

LAtinitatis vitium , vitiat reſcriptum . iii. 364. in App. lit. pp.

Lauretum .

LAuretanæ Indulgentiæ non ſuſpenduntur in Anno Iubileo. iii. 41. quàm ingens tribuatur recitantibus . Aue Filia Dei Patris &c. 709. *in App.* 1.

Legatus .

QVas Indulgẽtias largiatur Legatus Apoſtolicus. iv. 56. quas largiti ſint tres legati, ſeu Nuncij Apoſtolici in honorem S. Franciſci Xauerij . 56. quatenus Legatus Principis poſſit puniri ab eo , ad quem eſt Legatus ? v. 32. 56.

Legitimus : Illegitimus .

1 LEgitimus quis habendus ? v. 28. 71. & c. 57. 247. quid ſi conceptus ſub tempus , quo alij cum vxore peccarunt . *c.* 28. 62. quid ſi vxor peperit ſexto menſe , poſtquam eam cognouit maritus ? 74. aut vndecimo , vel decimo tertio menſe poſtquam maritus eam vltimo cognouit ? 75. & 76. quid ſi mater in extremo agone iuret , eſſe ſuam prolem illegitimam ? 75. caſus hanc in rem ingenioſus 73 Lis de legitimitate ſpectat ad iudicem eccleſiaſticum . 79. & poſſeſſio legitimitatis releuat ab onere probandi . 80. & ſingulariter quando quis fuit nominatus , & tractatus vt legitimus . 80. alia huc facientia vide *cit. n.* 80. *& ſeqq.*

2 In dubio vtrum quis ſit legitimus nec ne, quid pronuntiandum ? v. *c.* 28. 53. vera legitimitas apprime conuenit ſtatui filiationis ; eſtque præſumtio filium eſſe ex legitimo matrimonio natum , etſi fuerit pater eius matre tanquam duntaxat concubina vſus ante matrimonium . 85. & 86. legitimitas quæ confertur vi Breuium pro diſpenſationibus matrimonialibus occultis , intelligitur ad omnes ordines , & beneficia Eccleſiaſtica , & ad omnia bona temporalia . v. 37. 247. omnis proles nata ex coniugio putatitio eſt legitima , modo pater , aut mater ignoret impedimentum . *ibid.* an quando Papa ita diſpenſat : *Diſpenſamus vt ex tunc, ſeu vt ab initio legitimus contractus cenſeatur* , dicendus ſit Papa diſpenſare in ipſa radice , ita vt proles ſit iam legitima ad omnia , quam ſi matrimonium fuiſſet ſemper legitimum ? 249. legitimandi priuilegio gaudent Abbates Lucellenſes . 251.

Leſſius ,

QVatenus fuerit ſecutus ſententias laxiores. i. 54. ſuum librum de iuſtitia & iure edidit alijs efflagitantibus . ii. 267. non adijt ſcholas iuridicas . 293. didicit linguam græcam ſine vllo præceptore . 357. elogium , quo tres Iureconſulti ornant Leſſium . ii. 329. iudicium aliorum de illo . 370. quanta eius temperantia ? v. i. 117. *in App. lit. t.*

Lex .

1 LEges ciuiles etiam admittuntur in foro Eccleſiaſtico . i. 73. humanæ ſunt communiter interpretandæ in benigniorem partem . i. 96. item diuinæ 98. & ſingulariter eæ , quæ ſunt de confeſſione . 102. & 103. humanæ fluxerunt ex diuinis . 99. Legum Eccleſiaſticarum multitudo nimia viſa eſt Gerſoni , & Nauarro. 181. Legis extenſio quatenus permittatur , aut non permittatur , ob identitatem ſolam rationis ? iv. 682. aut ob maioritatem eiſdem rationis . 684. quid ſi ſit extenſio puræ potæ gratiæ reuocatæ ? *ibid.*

2 Referuntur varia iudicia Doctorum de illa quæſtione : *An & quando peccet , qui per aliquam actionem malam , aut non malam reddit ſe impotentem ad obſeruationem alicuius legis aut præcepti ?* v. *c.* 27. 1. *& ſeqq.* proponuntur varia exempla legum , in quibus licite , aut illicite ſecundum nonnullos , vel omnes Doctores ponitur , aut non tollitur impedimentum obſeruationis . 21. *& ſeqq.* exhibentur ea , quæ certa videntur circa hanc controuerſiam. 39. *& ſeqq.* & ea , quæ ſingulariter vertuntur in controuerſiam . 59. *& ſeqq.* Autoris opinio profertur . 62. *& ſeqq.* reſpondetur ad inſtantias , & rationes in contrarium allatas . 89. *& ſeqq.*

3 Lex præcipiens finem præcipit apponi omnia per ſe , intrinſecè, & ex natura rei neceſſaria obſeruationi v. *c.* 27. 45. & 9 an etiam non per ſe neceſſaria ? 10. an quis ex vi legis aliquid imperantis teneatur ſe conſtituere in eo ſtatu , in quo obligetur à lege ? *n.* 14. 19. 51. & 55. multum differuntur hæ duæ locutiones : *Titius non obligatur hac lege* , & : *Titius excuſatur ab hac lege* . 52. declaratur . 53. quando aliqua lex reſtringitur ad ſanos , non impeditos , vel affectos aliqua conditione , non delinquitur ab eo , qui non conatur facere ſe liberum impedimento , illaue conditione . 57. nemo ex vi legis tenetur perſeuerare in eo ſtatu , in quo ab ea obligetur . 58.

Liber : Libertas .

LIbri hæretici lectio , retentio , repertio apud aliquem an probet , eum eſſe hæreticum ? Vid. verb. *Hæreſis* . Epiſcopus quo caſu queat exempto Religioſo dare facultatem legendi libros hæreticos ? iv. 64. *in App.*

Homo quomodo priuetur naturali libertate faciendi quidlibet ? i. 116. & iii. 294.

Libido .

DE verbis libidinoſis prolatis ab ebrio quid cenſendum ? vide verb *Verbum* . Remedium ſingulare . iii. 32. *in App. lit. rrr.* Libidinis nomine quid intelligant Patres ? v. 10. 44. an libidinoſæ cogitationes , ſomniaque ebriorum ſint confitenda ? v. *c.* 19. 14. & 17. non eſt ridiculum confiteri turpia ſomnia , quorum cauſam dedimus . 15. nec licitum ea directè procurare . 16. etiam pollutio eueniens ebrio non eſt confitenda neceſſariò . 19. & 20. ratio naturalis non obligat grauiter ad tollendas , vel non dandas pollutionis cauſas , quæ non tendunt directè , & per ſe ad illam. 20. cogitationes etiam turpes non ſunt ex ſe peccata . 17. ebrioſitas eſt mater libidinis teſte ſacra Scriptura . v. *c.* 10. 39. & Patribus . 40. & Theologis . 42. Ethnicis . 43. an igitur voto caſtitatis obſtrictus peccet contra ſuum votum , ſi ſe inebriet ? 44. & 19. *num.* 10.

Litera .

LIteras alienas aperire , ac legere , an , & quantum peccatum. v. *c.* 19. 77. quando fas legere ? 78. an illarum fragmenta in vnum collecta , quas continentes magnum ſecretum quis lacerauit , fragmentaque proiecit foras ? 80. & loco perditarum ſubſtituere propria autoritate alias ? 81. literarum nomine intelliguntur quandoque omnes artes , quibus inſtrui Filium debet curare pater . 58. 16.

Locus : Loth .

AN circumſtantia loci non inficiat peculiari malitia mortali niſi illas actiones, quas lex humana vetuit intuitu reuerentiæ loci ſacri . v. 48. 2. quid nominatim de eſu , & potu in tali loco 3. quid de laſciuo cantu ? 49. 1. & 2.

Lothi ebrietas incuſatur , & excuſatur à ſcriptoribus . v. *c.* 7. 14. cur ſe inebriauerit ? *c.* 18. 20.

Lucella , ſeu : Luciſcella .

LVcellæ monaſterij Ordinis Ciſtercienſis Architectus fuit S. Bernardus . v. 50. 80. cur vocata Luciſcella . v. 80. quam ingens numerus Comitum , Baronum , Nobilium elegerit ſibi ſepulturam in Eccleſia illius monaſterij . 79. Lucellenſis Abbas pollet iure legitimandi . *c.* 37. *num.* 251.

Lugo Cardinalis .

ADhuc triennis iam nouerat libros, & chartas exaratas legere. V. 1. 31.

Ludouicus de Ponte : Lupulus .

LVdouicus negligens mediciam perdit oculum . v. *c.* 1. 38.

Cubantes ſupra lupulum inebriantur quandoque , an igitur grauiter peccent ? v. 31. 8.

Magiſter .

MAgiſter in Theologia vel Iure eſt idem , quod Doctor . V. 37. 155. pro expediendis literis ſacræ pœnitentiariæ debet eſſe Doctor , nec ſatis eſt eſſe licentiatum . 156. habet tamen Societas priuilegium , vt etiam non Doctores expediant . 158. refutatur Lezana ſcribens , ſucceſſores P. Claudij Aquauiuæ non poſſe vti illo priuilegio . 159.

Magiſter eſt pater. II. 201. at Seuerus Imperator Vlpianum vocat parentem. *ibid* Sine viuo Magiſtro permulti didicere multa, & magna. 295. 355. *& ſeqq.* Cur mirati Iudæi, quod Chriſtus ſciret literas ſine magiſtro? 359.

Optimus eſt ſeſe, qui nouit cuncta magiſtro. 353.

Maledictio : Malum.

MAledictiones parentum in filios ſunt rarò peccata mortalia. V. 29. 24. *& ſeqq.* & in dubio præſumendum, non proceſſiſſe vel ſatis deliberatè, vel ex animo. 26. proponuntur aphoriſmi, ex quibus confeſſarij diſcant, quid practicè ſentiendum ſit de parentibus conte(n)tenribus ſe maledixiſſe liberis. 29 *& ſeqq.* quid ſi puella fateatur ſe ſuæ matri maledixiſſe, at non ex animo? 39. maledictiones prolatæ ex odio non accipiunt ſpecificam malitiam ex diuerſitate ſpecifica malorum, quæ optantur. 40.

Malum publicum quid ſit? II. 10. quod malum cenſeatur eſſe maius altero? V. 7. 3. cur aliquid dicatur malum. *ibid.* quo ſenſu dicat Apoſtolus, non eſſe facienda mala, vt veniant bona? *c.* 18. 37.

Manrique.

HIc Doctor generatim carpit omnes illos Theologos, qui cum non frequentarint ſcholas vulgò dictorum Iureconſultorum, attamen verbo, vel ſcripto explicant vnam, aut plures ex ijs materiis, quarum tituli extant in iure ſeu ciuili, ſeu etiam Canonico. II. 8. nominantur Theologi, quos idcirco carpit ſingulariter. II. 2. Exhibentur eius verba. 29. 30. 31. 33. *& ſeqq.* item. *n.* 44. *& ſeqq.* quid ipſe nominatim aſſerat de Theologis? *n.* 14. *& ſeqq.* quid nominatim requirat in Theologis? 29. *& ſeq.* quid nominatim carpat in Theologis? 42. *& ſeqq.* cur in tractatu ſecundo referantur verba ſolius Michaelis Manrique, & cur ille ſolus nominatim refutetur? II. 12. quanta mala ſequerentur ſi lectores Mantiqueani præberent aſſenſum eius querimoniis de Theologis? 8. *& ſeqq.* colliguntur ex dictis Manriqueanis multa corollaria aliena ob omni veriſimilitudine. 65. *& ſeqq.* non fuit Theologus. II. 489. & tamen tractauit multas quæſtiones purè Theologicas. 490 *& ſeqq.* at non ſecundum veram Theologiam decidit. *ibid.*

Maritus.

MAritus an ſine licentia vxoris licitè ſuſcipiat peregrinationem? III. 59. Tenetur alere vxorem. V. 28. 1. quid nomine alimentorum intelligatur? 2. tenetur etiam indoratam alere 3. niſi dos ſit quidem promiſſa, ſed non præſtita. 8. ſecus ſi præſtita, ſed caſu amiſſa. 10. quid ſi diſſolutum ſit matrimonium, quoad torum. *cap.* 39. 1. *& ſeqq.* an & quatenus licitè caſtiget verbis vxorem? V 29. 1. quatenus licitè eam petat verbis contumelioſis? 5. faciendum hic diſcrimen inter nobiles, & plebeias. 7. an, & quatenus licitè vtatur verberibus in vxorem. 9. *& ſeqq.* eſt is caput vxoris, ſuperior, & quaſi magiſter. 10. eam quandoque licitè caſtigat etiam meræ punitionis cauſa. 15. quandonam cenſeatur grauiter, adeoque illicitè eam verberare? 17. quæ ſingulariter vxores licitè verberentur grauiter? 18 mariti bona quæ, & quorum adminiſtratio ad ipſum ſpectet? Vid. verb. *Bona.*

Martyr : Martyrium.

QVo ſenſu foret Martyr, qui mallet occidi, quàm inebriari. V. *c.* 18. 49. an liceat ingerere ſeſe in Martyrium? 51. conditiones ad martyrium requiſitæ. *ibid.* remiſſiuè.

Mater.

MAter tenetur primo triennio alere liberos. V. *c.* 28. 14. id eſt præbere lac. 15. & 19. & ſi non lactet ipſamet, peccat in primis per ſe loquendo venialiter. 20. deinde tenetur ipſa nutrici dare mercedem. *ibid.* niſi iuſta cauſa excuſet. 20. qualis etiam poteſt eſſe mos patrius. *ibid.* an teneatur primo triennio ſubminiſtrare filio illegitimo omnia neceſſaria? 21. poteſt ad emendationem caſtigare filiam, aut etiam filium. V. 29. 45. nec poteſt id ei vniuerſim prohiberi à viro. 46. emancipatum illicitè verberat. 47. quid ſi verberet filium clericum? 48.

Matrimonium : Matrimonialis cauſa.

CAſus matrimonii, quod fuiſſe contractum in vera ebrietate cenſuit, & probauit I. C. Germanus. V. *c.* 21. 10.

Quando de matrimonio oriuntur quæſtiones iuris ſolus Eccleſiaſticus iudex terminabit. V. 17. 5. quid ſi autem verſetur in quæſtione facti? 5. quid ſi quæſtio facti ſit reſoluenda ex quæſtione iuris? 10. quid cenſendum de quæſtionibus circa dotem, hæreditatem ſucceſſionem. 12. aut clandeſtinum matrimonium, 53. quomodo ſe geret parochus, cognoſcens ſubeſſe impedimentum matrimonij. Vide verb. *parochus* quomodo Confeſſarius. Vide verb. *Confeſſarius.*

Medicina.

MEdicinis an, & quatenus liceat perpetuò abſtinere? V. *c.* 1. 36. *&* 37. an opus meritorium exerceas abſtinendo, cum eſſent profuturæ ad leniendos graues dolores? 38. quid ſi tempore ij immineat mors, niſi ſumatur medicina? 38.

Mediolanum.

MEdiolani quando & cum quibus conditionibus obtineatur Indulgentia pro triduo Bacchanalium? III. 151. *in App. Hiſtor. lit. i.*

Memoria.

PRodigioſa memoria S. Antonini. II. 287.

Mendacium : Menſis : Meritum.

QVomodo à mendacio excuſentur ij, qui ſe vocant ſeruitores aliorum, cum ne præſtiterint, nec præſtare cogitent vllum ſeruitium. V. *c.* 13. 23.

Quando menſis aſſignatur pro iubileo, poteſt totus etsi longiſſimus aſſumi. III. 63. quid ſi tunc iubileum inchoetur quinto aut ſexto die menſis? *ibid.* quid si inchoetur vno è menſibus breuioribus? *ibid.*

An poſſimus cœlum mereri opere malo in ſe, at ſuſcepto ex intentione bona. V. *c.* 1. 47.

Miſſa.

QVatenus rationabiliter offerantur plures Miſſæ pro vna eademque anima. IV. 506. quatenus habens numiſma prædictum indulgentiis licitè ſacrificet in altari non priuilegiato, cum alioqui deberet in priuilegiato. vide verb. *Altare.* oſtenditur quo pacto habens indulgentias poſſit liberare plures animas vna Miſſa. 553. an ſacerdos volens liberare aliquam animam debeat eſſe in ſtatu gratiæ? 515.

Monachus : Monialis.

MOnachi nomine quid intelligatur ſtrictè? III. 29.

Nomine monialis ſeu Sanctimonialis quid veniat? *ibid.* quale iubileum monialibus ſoleat concedi in anno Sancto? 28. quæ diſpoſitio corporis, & animæ exigatur in ijs, vt poſſint frui illo iubileo? 30. an Monialis apoſtatans ab Ordine fruatur Iubileo conceſſo Regularibus vertentibus ad Ordinem? III. 32. *in App.* 2. *lit. r.* an Moniales obligentur omnibus præceptis Regularium in genere? *ibid.* poſſunt tempora communium iubileorum confiteri cuilibet approbato. 227. quid ratione confeſſarii fuerit cautum ſtatutum Conſtantiæ in anno 1651. iubilæo? 227.

Morbus.

QVos morbos pariat ebrioſitas? V. *c.* 10. *n.* 8. nominatim parit dolorem capitis. 2 exemplum huius lepidum. 2 quid ſacra ſcriptura dicat de morbis ebrioſitatem ſequi ſolitis? 4 quid SS. Patres? 4. & Theologi? 5. & Medici? 6. an morbi ſint ita aſſidui effectus ebrietatis, vt propter hos ebrietas ſit ſemper damnanda de peccato mortali? 7. an Clerici ebrioſi incidant in cenſuram Canonis: *ſi quis ſuadente*? 9. *&* 12. an peccet peculiari peccato inebrians ſe cum præuiſione ſecuturæ podagræ, & chiragræ? 13. *& ſeqq.* aut doloris capitis, aut nauſeæ ſtomachi? 19. & 20. aut ineptitudinis ad officia obeunda? 23. *& ſeqq.*

An peccet mortaliter contra iuſtitiam is, qui ſe inebriat, prævidens inde oriturum morbum, qui impediet executionem officiorum? V. *c.* 10. *n.* 22. quid ſi ea poſſint ſuppleri per alium? 23. quomodo talis teneatur confiteri ſuam intemperantiam? 25. an teneatur aliquid reſtituere ratione neglecti officij? 26. ſingulariter ſi ſit Profeſſor publicus, aut concionator? *ibid.* cui facienda reſtitutio? 28. *& ſeqq.* quid ſi infirmitas durauit vno ſolum menſe? 17. quid hic cenſendum de Beneficiatis, non valentibus ex eadem cauſa perſoluere penſum canonicum? 32. *& ſeq.* an tales, ſi ſint canonici lucrentur nihilominus diſtributiones quotidianas? 36. an liceat morbum ſanare ebrietate. *c.* 18. 13.

Morbus contagioſus iam exiſtens ante matrimonium, an, & quatenus det cauſam diuortij? V. 34. 59. quatenus negandi debitum coniugale? *ibid.* quid ſi morbus contagioſus ſit ortus poſt coniugium? 62. an etiam licita redditio cum periculo contagionis? *&c.* quatenus ob periculum contagionis liceat facere ſeparationem etiam quoad habitationem? 71. *& ſeqq.* quid tunc ſingulariter hæreat, quando morbus mariti ortus eſt ex ebrioſitate; aliaue cauſa peccaminoſa? 76.

Moriturians : Mors : Mortuus.

1 AN moriturіens poſſit lucrari Iubileum pridie quam ſit promulgatum? III. 481. quomodo iuuandus à confeſſario? 482.
Per mortem animæ intelligitur etiam ſpoliatio rationis, & intellectus. V. c. 18. 12.
Mortuis poſſunt concedi indulgentiæ. IV. 262. an immediatè? 263. ſolus Papa poteſt eis dare autoritatiuè. 264. & 471. non ſubſunt iuriſdictioni Eccleſiæ. 263. Mortui nomine fidelium non intelliguntur in materia de indulgentijs. 264. conceſſis omnibus indulgentijs alicuius Eccleſiæ forte non intelliguntur conceſſæ illæ, quæ ſunt applicabiles defunctis. *ibid.* & 265. Papa non permittit indulgentias merè perſonales transferri in mortuos, at permittit reales, præſertim extraordinarias. 266. Modus applicandi mortuis indulgentiam ſub conditione. 712. *& ſeqq.* nominatim reſpectu Regularium, & Confratrum. 724. quibus diebus poſſint animæ liberari purgatorio ratione ſtationum? 726. *& ſeqq.* documentum pro metuentibus ſuperſtitionem hac in re. 728 Motiuum ad iuuandos defunctos applicatione indulgentiarum. 729.
3 Mortui ſunt inter miſerabiles perſonas miſerabiliores. V. 50. 22. & ſunt ſub protectione Eccleſiæ. *ibid.* debet iudex eos tueri ex officio. *ibid.* Reus capitis, & incarceratus, ſi reperiatur mortuus ante, aut poſt confeſſionem criminis, an ſit ſepeliendus loco infami? 68. an quilibet mortuus in peccato mortali ſit priuandus ſacra ſepultura. Vide verb. *ſepultura.*

Motu proprio.

QVid iuridicè dicatur eſſe factum *motu proprio*? III. 38. *in App.* 2. lit. nn. applicatur caſui notabili. *ibid.*

Mulier,

QVo ſenſu ſit ſpeculatiuè, non tamen practicè probabile, quod omnes mulieres quinquagenariæ ſint ſolutæ lege ieiunij. I. 19. Mulier cur comam gerat, & cur velo obducta fuerit olim, quando nuptui dabatur. V. 29. 1. plebeiæ infimæ ſortis rarò grauiter peccant petendo inuicem grauibus ex ſe conuitijs 8. Mulier nequit eſſe teſtis in cauſa criminali. V. 42. 8. quid ſi nequeat aliter comperiri veritas? 8. quid ſi necdum eſt 25. annorum. 12. Quid ſi agatur de teſtamento pio? 148.
Mulier inebriando ſe peccat grauius, quàm vir. V. 43. 1. an circumſtantia ſexus ſit tunc exponenda in confeſſione? 5. an circumſtantia conjugij? 9. mulier ebrioſa parit filios hebetes? 13. & 14. & lactans efficit epilepticos, atq; eſtaticos. 14. impeditque conceptionem. 11. peccat mortaliter mulier, quæ per actiones illicitas corrumpit ſanguinem, aut lac, quo infans nutritur intra, vel extra vterum. 23. an delinquat edendo paſtillos, ne vinum oleat? 24. *& ſeqq.*
3 An lege poſſit omnibus mulieribus interdici potus vini? V. 43. 27. quomodo antiqui explorarint, & punierint mulieres merobibulas? 28. 29. & 30. male permittitur, vt mulieres perinde ac viri inſtituant ſympoſia. 39. an mortaliter peccet, vocans aliquam mulierem merobibulam. 42. quid conſulendum maritis, quando apud confeſſarium conqueruntur de bibacitate vxorum? 48. quid cenſendum de tribus horrendis potatricibus Franconicis? 55. quid de quatuor helluonibus Belgicis pronuntiarit Leſſius? 59. an peccet, qui aliquam mulierem eſſe meretriculam ſuſpicatur ex eo ſolùm, quod nouerit, eam eſſe vinolentam? 61. quid ſi illa mulier ſit Germana? 62. quid ſi Galla, vel Itala? 65.

Mutitatio.

MVtitatio eſt, quando mutantur in orbem vices excipiendi conuiuio. V. 26. 35. non eſt per ſe, ſed ſolùm per accidens damnanda. 35.

Nauarrus.

CVpiuit videre Pontificem, qui minueret numerum legum Eccleſiaſticarum pœnalium. I. 181. quomodo deſcribat, honoretque Theologiam? II. 248. quomodo confeſſarium. 239. dabat ſponſa gratis. 256.

Negligentia : Negotiari.

NEgligentia propriè quid ſit? III. 137. eſt ea ſemper peccatum. *ibid.*
Negotiari propriè quid ſit? V. c. 11. 12. an emere frumentum, vt ex eo coquatur, vendaturque cereuiſia ſit negotiatio clericis interdicta? *ibid.* & n. 13 item ſi clericus emat vuas, vt inde expreſſum vinum vendat? 14. aut emat pullos equinos, vt eos paſcat in prædijs conductis, & grandiores factos reuendat? *ibid.* aut reuendat ſuperfluum vinum, quod emerat in ſuum vſum? 19. quid ſi ſuis expenſis curet imprimi librum ad reuendendum? 27. *in App.*

Neomyſta : Noe.

REgularis celebrans primam Miſſam lucratur indulgentiam plenariam. IV. 549. lucrantur & alij Regulares, qui ſacra communione refecti interſunt eidem. *ibid.*
Noe patriarcha fuit inculpabiliter inebriatus. V. c. 7. 14. ante ipſum non fuit vſus vini. *cap.* 4. 7.

Non aliter : Non Oportet.

CLauſula non aliter, neque vllo alio modo quomodo intelligenda? V. 37. 257. *Clauſula non oportet facere : Non debemus facere;* accipiuntur in Iure communiter pro: *Oportet non facere, Debemus non facere.* V. 37. 60.

Notarius,

NOtarius vnde dictus? IV. 610. pro ſubſignandis exemplaribus literarum Apoſtolicarum ſufficit quilibet Notarius creatus à quouis magiſtratu. *ibid.* adeoque etiam Religioſus ſecretarius alicuius Conuentus, vel Prouincialis. *ibid.*

Nouitius.

CAſus Nouitij remittendi ad ſæculum ob delicatam complexionem imparem ſuſtinendæ abſtinentiæ Regulari. V. c. 1. 54. non fuit ille nouitius compellendus ad deſerendum nouitiatum. 50. eſto timuerit abbreuiationem vitæ ſi maneret in Religione. *ibid*

Nulla interpoſita mora,

HÆc clauſula debet in Bullis mandantibus, in virtute obedientiæ, vt iubileum ſtatim, & nulla interpoſita mora publicetur, accipi moraliter, & ciuili modo. III. 71.

Nuntius Apoſtolicus,

POteſt in ſua Prouincia omnia quę Papa non reſeruauit ſibi. III. 48 *in App.* 3. lit. 2. æquiparatur Proconſuli. *ibid.* conceſſit durante anno Iubileo Indulgentiam centum dierum. 48. *in App.* 3. lit. h.

Obæratus : Oblatum,

QVandonam obæratus dicatur fieri per aliquem contractum pauperior. V. c. 12. 3. an, & quatenus liceat contrahere cum tali? 2. an qui obæratum ducit ad cauponam, teneatur ſatisfacere huius creditoribus. 4.
Oblata ad altare Celebrantis cui debeantur? 50. 76. quid ſi parochus celebret in aliena Eccleſia communicaturus illic duos parochianos? *ibid.*

Obliuio,

OBlitus promulgationis iubilei, at recordatus poſt lapſum temporis deſignati, an poſſit ſibi deligere duas alias hebdomadas? III. 91. Obliuio non patrocinatur ijs, quæ à gratuita voluntate alicuius exigentis certas conditiones dependent. III. 159. *in fine.*

Occaſio.

AN dare occaſionem peccati ſit formaliter cooperari ad peccatum? II. 492. an liceat manere in occaſione proxima peccandi, ſi fugiendo timeatur grauiſſimum malum? V. 33. 80. *& ſeqq.* quid ſi habeas reuelationem, te ſuccubiturum tentationi permanendo in illa occaſione? 81. proxima non eſt fugienda cum notabili damno, alterius innocentis. 75.

Occidere.

CVr non dicatur ſe occidere omnis, qui ex voluptate vt potu vitam abreuiat? V. c. 1. 59. an licitè occidam ebrium, qui me nititur occidere? c. 19 4. aut illum, qui eſt impoſiturus mihi atrocia crimina? 8. aut illum, quem non poſſum fugere ſine graui ignominia. 9.

Occultum : Omnia & ſingula.

OCcultum in Iure quid dicatur? V. 37. 178. *& ſeqq.* & quid ſi ſit ita notum, vt poſſit in iudicio probari ſufficientibus teſtibus? 174.

Hæc clauſula: omnia, & ſingula, quantæ ſit efficaciæ? iii. 43.

Opera pro Iubileo quomodo facienda.

1 NOn eſt neceſſe vt omnia peragantur in ſtatu gratiæ. iii. 58. at vltimum debet fieri in tali ſtatu. 59. an ſi non fiat in tali ſtatu, redeat indulgentia obice remoto? *ibid.* quid ſi fiant cum peccato veniali? 60. quid ſi non cum perfecta integritate. 61. aut per alium? 26. quando ſint peragenda? 63. exemplum Vicarij Generalis arctantis totum Iubileum in vnam hebdomadem. 63. non potuit validè id decernere. *ibid.* nec declaratio Epiſcopi de obeundis omnibus intra vnam hebdomadem eſt authentica *ibid.* nec poſſunt prælati iniungere plura, aut difficiliora opera, quàm iniunxerit Pontifex. *ibid.* exempla Epiſcoporum mandantium omnia opera peragi ab omnibus in vna hebdomade. 72 Sunt obeunda iis diebus, quibus aſſignantur per Bullam 73. & eo ordine, qui præſcribitur. 74. & valent, etiamſi ſint forte iam aliunde præſcripta. 75. & quando aliquod præſcribitur ſine determinatione quantitatis, & qualitatis ſufficit minimum. *ibid.*

2 Referuntur variæ intentiones, ad quas poſſunt ſeu validè, ſeu inualidè peragi opera pro iubileo. iii. 76 opera debent dirigi ad intentionem determinatam à Papa. 77. & ea intentio formari ante inchoationem operum. 77. quænam intentio ſit indubitanter valida? 78. quis defectus intentionis præſcriptæ certò obſit valori indulgentiæ iubilæi? 79 quis probabiliter? 80. & 83. quis meritò habeatur pro non attendendo? 84 cur Pontifices præſcribant alias, atque alias intentiones? 80. & 81. omnia omnino opera debent ex præſcripto Papæ dirigi ad certam intentionem. 85. non exigitur formalis intentio lucrandi iubileum. 86. Quid ſit neceſſarium, vt vere quis opus perficiat pro alio. iv. 255 quænam voluntas hic requiratur? 256. quænam cognitio? 257. quo loco ſint opera peragenda? 88. *& ſeqq.* deciditur de hac re caſus valde ſingularis. 517. *in App. ſec. 1. §. Ar.*

Operum pro Iubileo commutatio.

3 NEmo propria authoritate poteſt ſibi ipſi commutare. iii. 97 at poteſt confeſſarius cum impeditis. 97. illud impedimentum debet eſſe graue. 99. ſeu continere difficultatem notabilem. 100. an omnis difficultas ieiunandi, ob quam eximitur quis à præcepto Eccleſiaſtico, ſit ſufficiens ad commutationem vt iubilei faciendam? 100 quid cenſendum de commutatione viſitandi Eccleſiam parochialem, reſpectu monialium non obſeruantium ſtrictam clauſuram. 101 aut Virginum incolentium liberos parthenones? 102. quid ſi commutatio ſit facta bona fide, attamen abſque ſufficiente cauſa? 103. commutatio poteſt fieri etiam cum illis, qui non ſunt obnoxij vlli cenſuræ, aut votis. iii. 105. an omnia poſſint commutari? 106. & 107. Bullæ diuerſimodè hic loquuntur. *ibid.* in quæ opera ſit facienda commutatio? 108. vbi 110. quando? 111. non eſt neceſſè, vt opera, in quæ eſt facta commutatio, perficiantur eo die, quo debebant perfici commutata. *ibid.* quid ſi dilata communione in vltimũ diem iubilei comedas aliquid mane per inaduertentiam? 112. aut illo vltimo die nihil ex præſcriptis operibus præſtiteris? 113. quid ſi perfectis omnibus præter confeſſionem & communionem dubitet confeſſarius, an ſis diſpoſitus ad abſolutionem propter occaſionem peccandi proximam? 114.

Opera pro Indulgentijs.

4 QValia opera poſſint pro indulgentijs præſcribi. iv. 170. Varia practica corollaria deducuntur ex eo, quod opera perficienda pro indulgentia ſufficiant, licet iam ſint aliunde præcepta. 174. *& ſeqq.* applicantur ea ſingulariter adſcriptis congregationi Roſarij, & Annunciatæ, &c. 177. operum pro indulgentia præſcriptorum omiſſio ex obliuione, aut impotentia communiter impedit acquiſitionem indulgentiæ. iv. 186. eſto non omittatur niſi pars notabilis. 188. quid ſi tantum minima? 190. quænam cenſeatur generatim minima? 191. quæ ſpeciatim reſpectu Roſarij? 192. quid ſi in iis perficiendis admittatur aliqua culpa? 197. *& ſeqq.* communiter nequit opus præſcriptum perfici per alium. 255. Opera Regularium quomodo communicentur aliis, vide verb. Regularis *n.* 4.

Opinio.

OPinio benigna, & rigida quæ ſit declaratur variis exemplis. i. 1. & 4. opinionem quamlibet certò practicè probabilem ſequi eſt generaliter licitum. 4. plus quam centum octoginta Doctores ita ſentiunt. 5. & alij. 165. eſtque ea doctrina inſpecta authoritate ſimpliciter loquendo humano modo certa. 4. *ad finem.* quæ opinio dicatur generatim probabilis? 6. quæ probabilis practicè? 6. quot, & quales autores reddant aliquam opinionem probabilem? 7. refertur Alex. VII. cenſura de autoritate vnius ſufficiente ad gignendam probabilitatem. 8. opinio quæ ſpeculatiuè, quæ practicè probabilis? 9 *& ſeqq.*

2 An, & quatenus implicet, aliquam opinionem eſſe probabilem ſpeculatiuè quidem, at non practicè? i. 13. quænam in particulari ſint probabiles ſpeculatiuè, at non practicè? 18. Opinionis ſpeculatiuè, & practicè probabilis noua deſcriptio ex Arauxo. 20. Opinio magis, & minus tuta quæ? 21. An omnis opinio probabilis excludat omne peccatum etiam mortale. 21. Opinio communis quæ? 22. quot autores ſufficiant ad efficiendam communem? 22. opinio ſingularis quæ? 24. opinionem ex ſe probabilem quibus caſibus non liceat ſequi. 25. *& ſeqq.*

Fas eſſe confeſſarijs, & aliis iudicibus ſequi communiter ex opinionibus practicè probabilibus mitiorem probatur à Sectione quarta tract. primi vſque ad nonam incluſiuè. Argumenta duodecim in contrarium proponuntur à *n.* 33. *ad* 43. *incluſiuè*. Reſpondetur ad ea argumenta à ſectione decima ad finem vſque tractatus eiuſdem. Eſt per ſe loquendo laudabilius ſequi opinionem, probabiliorem, & ſecuriorem ſimul. i. 45. opinionis laudabilitas vnde deſumenda? 52 Opinio ſingularis non eſt ſectanda ſine peculiari cauſa. 56. Opiniones benigniores ſunt plerumque probabiliores. 112.

3 Opinio benigna eſt communi contrariæ anteferenda in omnibus cauſis ſaltem fauorabilibus. i. 143. opiniones ſingulares communibus præferunt quandoque omnes ferè Doctores, 207 opinio præferenda. quæ nititur ratione vel ſubtiliore. 197. vel validiore. ii. 407 vel ſtat pro valore matrimonij. i. 195. vel pro cauſa pia. *ibid.* vel eſt Rotæ Romanæ. 196. Opinionis à parte rei falſæ probabilitas an proſit ad comparandam indulgentiam iubilei. iii. 332. an ad fauores diſtinctos ab indulgentia. 333. an ad alias indulgentias. iv. 710. & ſingulariter, 712.

Optare.

AN liceat optare vt aliqua ex ſe mala, eueniant inculpabiliter in ebrietate? v. 9. 17. an liceat optare, vt quis die ieiunij aliquid comediſſet per inaduertentiam? 80. an optare, vt haberetur ignorantia inculpabilis alicuius præcepti, vt poſſet liberè aliquid fieri? *ibid. & ſeqq.*

Oratio pro Iubileo.

QVando generatim requiritur oratio pro iubileo, ſufficit mentalis iii. 137. ſecus ſi præſcribatur recitatio huius, aut illius orationis. 139. & poteſt ſufficere per breuis, quando ſolùm dicitur: *Qui orauerit: qui pias ad Deum preces fuderit.* 140. at quid ſi dicatur in Bulla: *qui per aliquod temporis ſpatium deuotè orauerint.* 140. quid ſi tunc oretur ſolum quinquies Pater, & Aue *ibid.* quid ſi ſolum vnum Aue Maria? *ibid.* Paulus. III. non præſcripſit niſi vnum Pater, & Aue pro plenaria indulgentia Societatis Ieſu. 140. & Gregor. XIII. iuſſit dici quinquies. *ibid.* oratio pro iubileo debet fieri ad intentionem præſcriptam. 141. quæ proinde intentio debet eſſe nota oranti. *ibid.* nec ſufficit tunc oratio fuſa cum perpetuis voluntariis diſtractionibus. 142. ſed ſi nulla intentio ſit præfixa probabiliter non obeſt valori indulgentiæ diſtractio voluntaria. 143. debet autem fieri in loco deſignato à Papa. 144. quid ſi is, qui interſunt proceſſioni, & in ea piè orauit, at vel non viſitet Eccleſiam vel viſitet quidem, at in ea nihil oret. 145.

Oratio XL. Horarum continuatarum.

COnferuntur inter ſe Bullæ loquentes de oratione. 40. horarum continuatarum. iii. 146. practicè loquendo æquiualent hæ tres locutiones: *Oratio 40. horarum continuatarum: Oratio 40 horarum continuata: Oratio continuata per 40. horas.* 148. quid ſi per breuiculum tempus omnes præſentes dormitent? 149. quis ſit ritus habendi orationem 40. horarum. *ibid.* an quando Pontifex dat indulgentiam intereſſentibus orationi 40. horarum continuatarum, eam lucretur, qui intereſt poſt horam quadrageſimam poſito quod ea oratio continuetur conſcio Pontifice ad 50. horas? 150. & iv. 362. defenditur cõtra nonnullos reſponſio affirmatiua. *ibid.* Innocentius X. ſtatuerat, vt oratio 40. horarum, quæ ſolet in Eccleſiis Soc. Ieſu inſtitui triduo antecineralium, continuaretur die, noctuque, at Alexander VII. ſuſtulit obligationem cõtinuationis. iii. 151. an reuera ſit neceſſe, vt poſita conditione continuationis ſemper (loquendo moraliter) aliquis ſit, & oret in templo. iii. 151. ſoluuntur Patris Quintanadoennæ rationes oppoſitæ noſtræ ſententiæ. *ibid.*

Oratio pro defunctis.

3 ORatio à cœlitibus, aut mortalibus ſuſa pro defunctis non liberat hos directè, & immediatè, ſed tantum impetrat à Deo, vt vel Deus applicet ipſe ijs merita ſanctorum, vel excitet homines ad ſatisſaciendum pro ijs. IV. 465. & 470.

Ordinarius.

QVis dicatur ordinarius loci in Bullis loquentibus de Iubileorum publicatione, Eccleſiarum deſignatione facienda per Ordinarios locorum? III. 66. non tamen Ordinarij abſolutè ſumpti intelligitur etiam Prælatus Religioſus. III. 230. non autem nomine Ordinarij *loci*. 288.

Ordo Militaris.

HIc Ordo conſtituit verum Religioſum. III. 32. *in App. 2. lit. e.* iudicium Patris Suarez de quibuſdam Equitibus Militaribus. *ibid.*

Oſculum.

OSculorum apud Romanos nullus ferè vſus fuit. V. 22. 11. cur propinqui propinquas peregrè redeuntes fuerint ſoliti oſculati? 18. oſculum quomodo differat à ſuauio? 12. an oſculans alienam vxorem ſit ſuſpectus de adulterio? 11.

Oua.

HOrum eſus extra Quadrageſimam non eſt vlla generali lege, vel conſuetudine interdictus. V. 23. 236. an conſuetudo abſtinendi in Quadrageſima obliget ſub mortali? 237 refertur, & diſcutitur Decretum Alex. VII. prohibentis hanc ſententiam: *Non eſt euidens, quod conſuetudo non comedendi oua, & lacticinia in Quadrageſima obliget.* 240 vbi viget conſuetudo edendi oua, fas eſt illa edere, quæ ſunt adhuc in gallina. 238. & iuxta Sanchez obligaris edere oua, ſi ſine ijs nequeas abſtinere altera refectione. 239.

Palauicinus.

CArdinalis Pallauicini ſingularis opinio circa indifferentiam actuum refertur V. 1. 184. eius virtutes, 187. Remiſſiue.

Palaus: Panis.

PEtr. de Caſtro Palao legit in vtroque corpore Iuris omnes textus, quos citat innumeros I. 90.

Edentes panem donec ratio ſopiatur an peccent mortaliter? V. 30. 11. & 12.

Papa.

SOlus dat indulgentias plenarias. IV. 53. & *ſeqq.* & dat etiam ante conſecrationem 54. datque ſolus pro defunctis. 62. & 264 an & quomodo exerceat actum iuriſdictionis? 482. quomodo iam defunctus poſſit dare indulgentiam, aut aliquem ferire excommunicatione? 386. nequit deponi à Concilio. V. 48. 246. *in App. lit. ee.*

Paraphernа.

PAapherna ſeu Paraphernalia quid ſint? vide ſupra verb. *Bona num. 1.*

Paraſceue.

NOn omne peccatum mortale patratum die paraſceues veſtitur ob circumſtantiam diei noua malitia mortali. V. 46. 1. quid peculiare hic habeat ebrietas? 3.

Parochus.

1 PArochus eſt prælatus latè dictus. III. 67. quam induſtriam, quandoq; adhibebit circa publicationem Iubilei præſertim imminente paſchate? 71. an poſſit pro Iubileo aſciſcere ſibi in adiutorem ad confeſſiones audiendas ſacerdotem non approbatum ab Epiſcopo? 231. poteſt ipſe tunc in tota diœceſi excipere confeſſiones. 235. quando Parochus mandat difficiliora opera quàm Epiſcopus, qui non paret deſignationi parochi nihilominus potitur Iubileo? 496. poteſt parochianis dare poteſtatem lucrandi indulgentias in aliena diœceſi datas a loci Epiſcopo. IV. 64. ipſe autem nequit directè vllas impertiri. 74.

2 Quid aget parochus intelligens in confeſſione ſponſos laborare impedimento? V. 37. 18. & *ſeqq.* quid quando extra confeſſionem comperit tale impedimentum? 30. & *ſeqq.* non eximet iuramentum teſtantis ſubeſſe impedimentum. 36. an poſſit coniungere illos, quos nouit habere diſpenſationem pro ſolo foro interno, 42. quid ſi priuatim nouit adeſſe impedimentum, ſed falſi teſtes deponunt contrarium? 45.

Paſqualigus.

REfutatur eius principium, quod ſcilicet homo teneatur ad conſeruandam vitam adhibere omnia media licita, & neceſſaria. V. c. 22. 128. & eiuſdem aſſertio de lege Hiſpanica præcipiente, vt fiat ijs præfectus nequit aliter hanc conſeruare, quàm occidendo, edendoque ſuum filium, eum occidat, & edat. 134. item eiuſdem aliud principium, quod ſcilicet ſi præbere alteri edendas res ad eſum humanum non deſtinatas contineт grauem iniuriam, etiam contineat, ſi nos ipſi comedamus. 170. & 171. refertur eius inſulſum iudicium de nullitate votorum, quæ noſtri Profeſſi edunt poſt ſolemnem profeſſionem. III. 364. *in App. lit. zz.*

Paſtor.

QVi paſtor eſt, debet eſſe & Magiſter II. 149 Nec in Eccleſiis quantumuis ſanctus ſit, paſtoris ſibi munus aſſumere, niſi poſſit docere, quos paſcit. *ibid.*

Pater

Peccat mortaliter pater, qui hodie ita dilapidat ſua, vt poſt ſex dies non ſit habiturus, vnde alat prolem. V. 27. 63. nam abſolutè tenetur alere liberos. *c.* 28. 13. non tamen integrè ante primum triennium. 14. at poſt illud tenetur etiam illos ijs artibus, & facultatibus inſtruere, vt poſſint ſeipſos adulti alere. 15. adeoque litteris, ſi ſint nobiles. 17. quatenus teneatur filio dare poteſtatem eligendi quemlibet ſtatum? 18. an teneatur ſuis ſumptibus alere ſuæ vxori nutricem communium liberorum? 20. an ante primum triennium ſit faciendum inter legitimos, & illegitimos filios diſcrimen quoad obligationem alendi incumbentem patri? 21. tenetur etiam ſpurios alere. 22. & quidem conuenienter ſtatui. *ibid.* etiam adulti debent ali à patre, ſi ipſi nequeant ſe alere. 24. grauiter peccat exponendo liberos ad fores Hoſpitalium. 27. & qui ob vitandam infamiam poſuit occultè ad fores Hoſpitalis filium, tenetur compenſare expenſas, ſi poſſit 27. an licitè deponat ad palatium Epiſcopi, aut Parochi? 28. 1

Tenetur pater filiæ etiam ſpuriæ conſtituere dotem. 30. ſi non aluit liberos, quando tenebatur, non tenetur ad vllam reſtitutionem, 35 ſi fecit impenſas in eum, ad quas non tenebatur. poteſt minuere eius legitimam. 36. pater mariti tenetur huius vxorem alere, ſi filius nequeat. 32 quando omnibus conſideratis prudenter dubitas, verum Caius ſit tuus filius, non teneris facere tot ſumptus in eum alendum, quot ſi liquidò ſcires eſſe tuum filium. 41 imo probabiliter ad nullos teneris. 42. ſi videlicet illa, cum qua peccaſti, vel habeat maritum, qui ſub tempus adulterij ſuit domi, vel commixta fuerit ſub idem tempus quo tu, cum vno, altero ve 49 idem dic de marito dubitante, an ſit reuera pater illius prolis, quam enixa eſt eius mater? 50. ſoluuntur argumenta in contrarium. 51. & *ſeqq.* quid ſi adſit opinio probabilis? 49. 2

Pater licitè caſtigat filium verbis contumelioſis. V. 29. 21. non tamen infamantibus eum. 22. an, & quatenus licitè vtatur erga filium verbis maledictorijs, ſeu imprecatorijs? 24 & *ſeqq.* an licitè carceri eum clauſum teneat, vel loris aſtringat? 43. Verberaux filium contra pietatem paternam, tenetur eum emancipare. V. 29. 52. nec licitè verberat emancipatum. 47. an etiam vxoratum? 53. an Clericum? 48. & *ſeqq.* 3

SS. Patres: Patrinus.

SAncti Patres cur aliter in ſuggeſtu, aliter in confeſſionali ſint locuti? I. 168.

Patrinus poteſt eſſe teſtis in cauſa ſui filij ſpiritualis. V. 42. 78. niſi poſitiuè conſtet, quod valdè amet ſuum filium ſpiritualem, *ibid.* non tenetur eum alere. 28. 39.

Pauidus: Pauper.

EXplicatur illa ſententia. *Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus.* I. 184. Quis cenſeatur fieri pauperior per aliquem contractum V. c. 12. 3. Pauper an teneatur pro Iubileo dare eleemoſynam? III. 214. quis in eo caſu habeatur pro paupere? 215 quantam dabit pauper mendicus? 216. pauperum nomine quibus eſt pro Iubileo largienda eleemoſyna, veniunt etiā pauperes ſecundū ſuum ſtatū 212. & aliquando Eccleſiæ, piaque loca, *ibid.* Pauper an ſit teſtis omni

exceptione maior ? V.42. 20. caſus de paupertate ingrediente votum . III.295.

Peccatum.

1 QVodnam peccatum ſit maximè probroſum ? V.7.1.& 2.quodnam grauius altero ? 3. quid requiratur ad id , vt aliquid ſit propriè peccatum ? 8.21.& *cap*. 9. 3. quid ad id , vt quidpiam reputetur ad culpam ? 93 Mala , quæ in ebrietate inuoluntaria committuntur , non ſunt peccata . 2. quid ſi ebrietas fuit voluntaria , ſed nullo modo fuerunt præuiſa illa mala ? 3. aliud eſt eſſe peccatum , aliud imputari ad culpam ? 3. an eiuſmodi mala tunc ſaltem vocanda ſunt peccata , quando & ebrietas fuit voluntaria , culpabiliſque , & fuerunt perfectè præuiſa ? 4. eſt , & non eſt his de to'o nomine inter negantes , & aſſerentes , talia eſſe propriè peccata 5. quid rationem peccati propriè dicti habeat in homine , qui occidit alium in ebrietate culpabil , & ſe inebriauit præuiſo manifeſto periculo talis homicidij ? 6 & *ſeqq.* illam rationem non habet ipſa actualis occiſio . 8. & 9. mala commiſſa in ebrietate non ſunt neceſſariò confitenda . V.*c*.9.14. quomodo igitur oporteat confiteri homicidium patratum in ebrietate ? 16. & 18. & ſingulariter quando homicidium eſt caſus reſeruatus ? 18. illa mala non ſunt dicenda imputari ad culpam , tunc cum patrantur . 19. nec vllatenus imputantur ad culpam , quando vel ebrietas fuit inuoluntaria . 21. vel voluntaria quidem , ſed ſine præuiſione ſecuturorum malorum . 22. etſi ſoleant ſequi ebrietatem . 24.

2 Ad peccatum contrahendum non ſufficit aduertentia interpretatiua malitiæ , ſed requiritur actualis , ſaltem per modum dubij , aut ſuſpicionis . V.*c*.9. 26. quæ tunc non ſufficit , quando fuerunt adhibita media impediendo malo , ſeu peccato , quod timebatur 33. & generatim tunc non ſufficit illud dubium , aut ſuſpicio , quando fuit expulſa tanquam irrationabilis . 35. an quando eſt verè probabile , non euenturum malum , & ſimul probabile euenturum ? 37 an quando ebrietas eſt tantum venialiter mala , quæ ex ea ſequuntur , imputentur ad culpam lethalem ? 41.non omnia mala , quæ quis clarè præuidet , ſe in ebrietate patraturum , cenſenda ſunt eſſe peccata . 44. ſintne eiuſdem ſpeciei illa peccata , quæ quis certò præuidet , ſe commiſſurum ratione ebrietatis , & illa , de quibus dubitat , an ſit commiſſurus? V.*c*.9. 51. & 52. an oporteat aliter illa , aliter iſta confiteri ? 53. ſitne verum , quod ebrij communiter non patrent peccata , ſeu actiones ex ſe malas , niſi incitentur ? 58.& quod ebrioſi non teneantur communiter ante ebrietatem cauere , ne in ebrietate committant aliquid,quod ſecundum ſe ſit peccatum ? 60.

3 An peccent grauiter , qui ebrios incitant ad peccata materialia ? 63 an peccata commiſſa in ebrietate ſint leuiora , quàm extra ebrietatem ? 64.an ei qui prima vice ſe inebriat , imputentur omnia peccata , quæ ſolent patrari ab ebriis ? 66 an eo ipſo, quod quis aut ſe reſoluat ad amplectendum obiectum aliquod peccaminoſum , ei reddantur voluntariæ omnes omnino malitiæ , quæ inſunt illi obiecto , etſi non præuiſæ ? 67.an ſi det operam rei illicitæ,imputentur ei,omnes euentus peccaminoſi ? 68. an peccata prope infinita committat , qui ſponte ſe inebriat ? 72.an qui ſcit, ſe ſolere peccare in ebrietate , ſit reus malorum omnium ſecuturum , etſi non præuiſorum etiam ſub dubio ? 75. & 76. an mala, quæ ebrius committit præuiſa ante ebrietatem , dicenda ſint vnum peccatum , an plura ? 73. an ad peccatum mortale ſufficiat apprehenſio mali moralis , an verò requiratur apprehenſio mali moralis grauis ? 84.

4 An delinquat mortaliter , qui alium ad peccatum veniale inducit directè ea intentione , vt hic animam ſuam maculet peccato veniali ? V.*c*.13.*n*.17.& 57. ſunt generatim quadruplices modi inducendi alterum ad peccatum materiale , aut formale . 16.quatenus ſit licitum inducere ad minus peccatum , vt impediatur maius ? 18.aut inducere ſola vrbana inuitatione ? 19.& *ſeqq*. aut ad euitandum malum proprium , vel alienum ? 24.& *ſeqq* diſtinctè an , & quantum peccent , qui ſunt alijs indirecta cauſa peccati ? 44.& *ſeqq* aut qui non impediunt peccatum ? 53. cuius ſpeciei peccatum admittat , qui eſt alteri directa , vel indirecta cauſa peccati ? *c*.13 56 quomodo ſit confitenda illa cauſatio , præſertim indirecta ? 61. & 62.& quantum peccet , qui gloriatur , quod alterum induxerit ad hoc,aut illud peccatum ? 63 & *ſeqq*.

5 Quodnam peccatum dicatur eſſe ex ſuo genere mortale ? V.23. 19.& quot,qualiave committat is , qui dicit : *Malo omnia iura diuina , & humana tranſgredi , quam non ſatisfacere meæ gulæ*? 33. & quot ille , qui dicit : *Amplector omnem malitiam , quæ eſt in hoc obiecto* ? 34 & 32. an omne peccatum beſtiale , & ferinum ſit mortale ? 1-7 recenſentur aliqua talia . *ibid* non peccat , qui ad mortem vitandam permittit ſuum peccatum V.33. 82. quid ſi potius permittat adferri ſibi certum periculum æternæ damnationis ? 83.an illa actio ex ſe mala intrinſece,quam exerceo licitè, debeat vocari peccatũ materiale,an nullo modo peccatũ?V.37.104

Sub reatu peccati mortalis aliquid prohibetur,quando prohibetur ſub excommunicatione maiore.V 37. 271. aut quando ſub hac formula:*ſi quis autem attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei &c*. ſe nouerit incurſurum. 272. an quando peccat contra iuſtitiam is, qui eſt cauſa damni iniuſti remota,& mediata,etiam peccet is , qui immediatè infert illud damnum ? II.494. 6

Peregrinus.

PEregrinos an poſſit lucrari Iubileum conceſſum loco vbi ipſe exiſtit , vt peregrinus ? III.87. & 90. & nominatim illud , quod Epiſcopi ſolent poſt annum Sanctum petere pro ſuis Epiſcopatibus ? 463. & *ſeqq*. quid de illo , quod datur toti Chriſtianitati . 94.quid de alijs indulgentijs ? IV.63.& 64.

Periculum : Periurium ; Perinde.

LEx naturalis non vetat ſub mortali actionem ob periculum mali, ſi illud malum longè ſæpiſſimè non eueniat . V 6 3

Periurium neceſſariò importat contemptum Dei V.19.43.vnde nullus ebrius poteſt propriè peierare . *ibid*. adeoque non tenetur confiteri verba periura prolata in ebrietate . 44 quid de illo , qui ſolet ſobrius peierare , ſed inaduertenter ? 45.

Clauſulæ Perinde explicatio . III.517.*in App. lit.e.*

Podagra .

POdagra ſæpè oritur ex ebrioſitate V.*c*.10.*n*.13.an peccet mortaliter duplici peccato , qui nimio potu cauſat ſibi podagram ? 14.& *ſeqq*.quid ſi illa podagra eſt impeditura officia,ad quæ quis tenetur ? 22.caſus illius qui cauſam ſæuioris podagræ dedit ob temporale bonum . *num* 16.& illius , qui podagram exceſſiuo potu cauſatam depulit alio itidem exceſſiuo ? 18 & illius medici , qui gnarus curandi podagram vouit , ſe nec ſua arte vſurum , nec eam docturum alium ? 17.

Pœna .

QVando ſit infligenda pœna ? I. 149 quid in ea infligenda vel remittenda conſiderabit iudex ? *ibid*. pœnæ ſunt hac ætate arbitrariæ . *ibid*.non quævis pœna temporalis remittitur per indulgentiam . IV.19.remittitur autem debita in foro ſacramentali & diuino 24.& *ſeqq* clauſula : *De pœnis* , ſeu *pœnitentiis iniunctis* quomodo ſit intelligenda ? 27. & 28. quo ſenſu intelligatur pœna lata in eos , qui dant aliquid pro Bulla cruciata ? IV 425. an quando vetatur ſub pœna nullitatis , ne quid detur pro Bulla indulgentiæ , incurrat pœnam is , qui dat aliquid ſolicitatori Romano ? 427.quid ſi etiam miniſtris Papæ aliquid detur, ſed non ex pacto ? 428.quid ſi detur quidem ex pacto , attamen non admittatur ? 429. quid ſi detur aliquid pro ſuſceptione in aliquam confraternitatem ? 429. 1

An committens homicidium in ebrietate fiat irregularis? vide verb.*Irregularitas* , & an qui in ebrietate commiſit aliquod crimen , poſſit à magiſtratu ciuili affici pœna ? V.20.18.& *ſeqq*. diſtinctè : & ſingulariter in locis in quibus non viget poſitiuè mos puniendi commiſſum non præuiſum ? 28.quid denique practicè loquendo poſſit iudex facere circa tales delinquentes ? 31.laudanda lex , quæ ſtatuit , omnia planè delicta in voluntaria ebrietate patrata , eſſe grauius punienda , quàm ſi patrarentur extra ebrietatem . 35. 2

Pœnæ ſtatutæ à iure canonico in Clericos ebrioſos . V.22.1.& *ſeqq*. apud Moſcouitas verberantur 11.2.ingemiſcendum , canones Eccleſiaſticos de ebrioſis non obſeruari ? 4.quid iidem Canones ſtatuerint in laicum ebrioſum ? 5 quid in Clericum , qui totam noctem in tabernis egit , & altera die nulla præmiſſa dormitione Miſſam cantauit ? 6.quæ pœnæ ciuiles ſint decretæ in laicos ebrioſos ? V.*c*.22.7. & *ſeqq*. ſingulariter in milites ? 10. foret conſultum, ſi ebrietas voluntaria prohiberetur ſub pœna exilij , aut capitis . 14.ſi quoque omne etiam improuiſum delictum patratum in ebrietate puniretur grauius , quàm commiſſum à ſobrio . *cap*. 20.*n*.15 grauiter delinquunt Magiſtratus Eccleſiaſticus,& Laicus , ſi non grauiter animaduertant in ebrioſos . *c*.22 16.quomodo exterminabunt ebrietatem è Germania ? 19.pœnæ ſtatutæ in adulterium . vide verb.*Adulterium* . 3

Punitus ab vno iudice , quatenus etiam ab alio plecti poſſit. V. 32.41 42.& 46. pœna pecuniaria poteſt indici à magiſtratu etiam Eccleſiaſtico . 43.& a magiſtratu Eccleſiaſtico incarcerari Laicus iuxta aliquos 44.punitus à magiſtratu inferiori non poteſt ordinariè puniri à ſuperiore.44 abſolutus ab vno puniri poteſt ab alio. 45. 4

Pœnitentia pro Iubileo , & Indulgentiis.

PArua pœnitentia eſt tempore Iubilei communiter iniungenda III.169.oportet tamen ſemper imponere medicinalem neceſſariam . 170.& tunc vindicatiuam,quando non eſt probabile, pœnitentem obtinuiſſe , vel obtenturum indulgentiam æquiualentem. 1

paleotem . *ibid.* ſecus , ſi ſit obtenturus . *ibid.* & tunc eſt pœnitenti indicanda cauſa imminutæ pœnitentiæ . 172. caſus , quo pœnitens non poteſt pœnitentiam iniunctam omittere ob Indulgentiam . 173. remedium dandum conquerentibus de grauitate pœnitentiæ . 175.

2 Quas pœnitentias pro peccatis determinarint canones Pœnitentiales ? IV. 284. non eſt verum , quod pro ſingulis mortalibus fuerit decreta ſeptennis . 292. cur fuerint olim iniunctæ tam graues pœnitentiæ ? 285. hac ætate dantur paruæ. III. 171. an ob Indulgentiam omittenda pœnitentia , vel minuenda ? 171. & ſeqq. item . IV. 241. & ſeqq. Male negat Lezana, nomine pœnitentiæ ſalutaris intelligi eleemoſynam, aut corporis afflictionem. V. 37. 211,

Pollutio .

Eſt mortale ea intentione multum edere , aut bibere , vt in ſomno ſequatur pollutio expellens ſemen moleſtum . V. 23. 209. non item ſi ſolùm bibas , aut edas immoderatè , prævidens ſecuturam pollutionem . *ibid.*

Portiuncula ,

Portiunculæ Indulgentiæ quatenus conceſſæ à Chriſto ipſo ? IV. 350. an & quæ ſuſpendantur tempore Iubilei ? 353. ſelecta referuntur de ea . 354. ex ſelectiora *in App. eiuſd, n, 354.*

Poſſeſſio ,

1 Poſſeſſionis magnum priuilegium . I. 116. poſſeſſio requiritur ad fundandum titulum præſcriptionis legitimæ . II. 192. quid ea ſit ? 194. immemorialis non exigit titulum . 203. ſed bonam fidem . 192. quæ tamen præſumitur adfuiſſe , ſi ſit ſermo de fide bona Theologicè . 205.

2 Poſſeſſio per actus exercitos cum amicabili conniuentia non acquiritur aduerſus conniuentes , at bene poteſt acquiri contra alios. V. 11 25. etiam per vnicum actum acquiritur , etſi ille actus fuerit momentaneus , duraueritque poſſeſſio , per vnum , aut duos duntaxat dies . 22 & tali poſſeſſione ſpoliatus debet ante omnia reſtitui . 23. poſſeſſio alicuius ſtatus transfert onus probandi non ineſſe , quando illa qualitas quæ ineſt , fuit apta ineſſe ab initio. V. 28. 85. poſſidens iam libertatem , non tenetur probare , ſe ſemper fuiſſe liberum . *ibid.* & poſſidens Stichum vt ſeruum , non tenetur probare , illum fuiſſe ſemper ſeruum , *ibid.*

Porta : Potentia .

Porta Sancta quæ ? & cur dicatur ſancta ? III. 20,

Omnis potentia perficitur per ſuum naturalem actum , & obiectum . V. 21. 103,

Poteſtas patria ,

Poteſtatis patriæ effectus eſt ius verberandi liberos . V. 29. 47. Ordines maiores non eximunt patria poteſtate . 48. eximit autem Epiſcopatus . *ibid.* at non integre ſacerdotium . *ibid.* aut matrimonium. 53. patria poteſtas quo iure orta ? 50.

Præceptum : Præfatio .

Præceptum particulare Eccleſiæ obligat eo modo , quo vniuerſale circa eandem materiam . V. 37. 222. & 259.

Præfatio legis dat intellectum toti legi , V. 26. 53.

Prælatus .

An Prælati grauiter delinquant , ſi ſuos non edoceant neceſſaria pro lucrando Iubileo Romano ? III. 22. Prælatus ſtricte dictus quis ſit ? 66. & 67. Superiores etiam Ordinum Mendicantium ſunt ſtrictè Prælati . 67. ſtrictè dictus Prælatus dicitur etiam Prælatus Eccleſiæ . *ibid.* an poſſint Prælati Regulares publicare Iubileum ante Epiſcopum ? 67. an deſignare aliam Eccleſiam, quam deſignarit parochus ? *ibid.* Prælatus regularis eo tempore Iubilei indigeat epiſcopali approbatione pro confeſſionibus Sæcularium ? 231.

Præſcriptio : Præſumptio .

1 Ad legitimam præſcriptionem quot conditiones exigantur . II 192. & ſeqq. an etiam patientia aduerſarij ? 192. & 199. an theologis pertractantibus materias Iuridicas patrocinetur titulus præſcriptionis . vide verb. *Theologus . num. 8.*

2 Præſumptio iuris tantum quæ ? V. 25. 64. Iuris , & de Iure quæ ? *ibid.* an admittant probationes in contrarium ? 63. præſumptiones fornicationis valentes in vna regione non valent ſemper in altera . V. 32 25. præſumptio , quæ ſpectatis omnibus eſt probabiliter violenta , ſufficit ad ſuſpicandum prudenter de aliquo delicto . 26.

Prior ,

Prior Clauſtralis & Conuentualis quis ? III. 32. *in App. 2. lit. aa.* qui Ordines Religioſi habeant Priores & Subpriores ? *ibid.* eorum poteſtas , *ibid.*

Priuilegia .

Priuilegia per modum contractus conceſſa non cenſentur reuocata per generalem clauſulam derogatoriam . III. 42. Verba etiam priuilegiorum debent intelligi ſecundum id , ad quod principaliter proferuntur à priuilegiante . 485. Priuilegij nomine an comprehendantur Indulgentiæ ? IV. 22. an datum alieno ſubdito ſubſiſtat ? 64. Priuilegium an , & quatenus cenſeatur non eſſe efficaciter reuocatum reſpectu ignorantium reuocationem ? 667. quid ſingulariter de priuilegijs conceſſis Theatinis , & Ieſuitis ? *ibid.* in dubio vtrum priuilegium ſit Reale , an perſonale , præſumitur eſſe reale . V. 37. 159. vtrum ſit reale , an perſonale diiudicandum eſt , attendendo potius ad naturam , & conditionem rei datæ , quàm ad expreſſionem verborum . 161. etiam conſuetudo, & vſus explicat vim priuilegij . 160. Priuilegio fori gaudens , gaudet & Canonis , ili. 35. *in App. 1. lit. g.*

Probabilis : Probabilitas : Probatio .

Probabile quid dicatur ? I. 6. probabilitatis practicæ , & ſpeculatiuæ noua deſcriptio . 80. Alia de probabilitate vide ſupra *V. Opinio num. 1. & ſeqq.*

Probatio requiſita ad torturam qualis , & quanta debeat eſſe ? V. 42. 48. qualis ad condemnationem capitalem ? 56. & ſingulariter in criminibus exceptis ? 53. & 56.

Proceſſio ,

Vna ſufficit pro Iubileo , niſi expreſſè præſcribantur . plures . III. 121. nec cenſentur præſcribi plures , licèt Bulla loquatur in plurali de proceſſionibus . *ibid.* eſt ſub mortali indicenda ſaltem vna . 122 non tamen eſt de neceſſitate valoris illa indictio . *ibid*, multo minus quando ab Epiſcopis indicitur ſine mandato Papæ . *ibid.* laudanda tamen illa indictio . *ibid.* nemo tenetur intereſſe proceſſioni etiam indictæ ex mandato Papæ . 124. quid ſi qui intereſt , nihil oret ? *ibid.* aut garriat perpetuò ? *ibid.* proceſſiones inſtitutæ à confraternitatibus laicorum non ſunt officia Eccleſiaſtica . 454.

Profeſſio .

Profeſſio Religioſa inualida quomodo reualidetur ? III. 32. *in App. 3. lit. bbb. & uu.* quid ſi talis profeſſi ætas ſit dubia ? *ibid. lit. aaa. & bbb.* an reclamans poſt quinquennium à Profeſſione ſit audiendus ? *lit. lll.* ad Profeſſionem tacitam requiruntur quinque *lit. mmm.*

Profeſſor ,

An peccet mortaliter ſi per nimiam abſtinentiam reddat ſe ineptum ad docendum . V. *c.* 1. 50. quid ſi per intemperantiam cauſet ſibi illud ipſum impedimentum ? *c.* 10. 21. quid ſi ſuppleat defectum per alium ? 23. quomodo confitebitur ſuum neglectum . 25. an , & cui teneatur reſtituere ? 26. & 28.

Propinatio , & Prouocatio , ad æquales hauſtus &c.

Propinandi mos vnde prouenerit ? V. *c.* 13. 1. an laudandi Germani , qui ſua conuiuia claudunt poculo , quod vocant S. Ioannis benedictionem ? 3. illuſtris ſententia S. Auguſtini de propinantibus ad honorem Sanctorum . 4 exemplum acatholici Miniſtri puniti , quod ſpreuerit poculum propinatum ad benedictionem S. Ioannis . 5. quantum ſit peccatum propinare , & prouocare ad hauſtus æquales ? 6. quantum certare , vter altero plus bibere valeat ? 7. iure ciuili eſt interdicta prouocatio ad hauſtus æquales . 12. & eccleſiaſtico . 14. 1

Quadruplici modo poteſt quis prouocari ad ebrietatem . V. *c.* 13. 16. primus illorum, qui intendunt mortem animæ, eſt diabolicus. 17. alter, quo ſcilicet vult quis, vt alter fiat per propinatum vinū ebrius, nec poteſt fieri ebrius ſine peccato, quod tamen non intēdit prouocans, eſt quandoque licitus. 16. & 18. eſt etiam quandoq; licitus tertius , quo cupis ſopiri vino illum , quem noſti ſopiendum incul-

pabi-

pabiliter. 16. & 18. an peccet, qui ex vrbanitate inuitat alterum ad bibendum, prævidens forte, vt illa inuitatio ſit futura occaſio ebrietatis formalis? 19. & ſeqq.

3 An propinatio, & prouocatio ad ebrietatem ſit tunc licita, quando eſt neceſſaria ad impediendam proditionem arcis? V. c. 13. 24. & 26. & ſingulariter caſu, quo qui inuitantur, fient incapabiliter ebrij? 27. aut quo prædones ſunt occiſuri innocentem, niſi hic eos vino ſopiat? 29. aut quo cuſtodes carceris itidem ſopiuntur vino? 30. aut quo tantum probabiliter timetur mors iniuſta inferenda à Caio, niſi Caius inebrietur? 32. aut quo Legati inebriantur ad expilcanda eorum ſecreta? 35 aut quo inebriatur vel ideo Reus, vt ex ebrio cognoſcatur ſitne nocens, an innocens? 36. vel, vt condemnatus tanto animoſius perferat extremum ſupplicium? 38. an licite inebriatur ſtultus? 39, vel puerulus? 40. cuius ſpeciei peccatum admittat, qui alterum illicite prouocat ad ebrietatem? 56. & ſeqq.

4 Propinare, & bibere in ſanitatem alterius eſt mos iam vetuſtus. V. c. 13. 66 talis propinatio eſt ſuperſtitioſa, ſi non iungatur ei alius actus. 67. vt plurimum continet ea propinatio aliquam culpam. 72. elegans S. Ambroſij ſententia de propinationibus in ſanitatem Principum. 68.

Puer.

QVid confeſſarius iudicabit de pueris confitentibus, ſe comediſſe priuſquam aut ſurgerent, aut manus lauarent? V. 23. 61.

Purgatorium.

PVrgatorij pœnæ quantæ? IV. 287. & 281. quandiu perferantur ab aliquibus? 289. an vnus annus purgatorij expietur anni vnius Indulgentia? 287. tota pœna purgatorij poterat expiari per pœnitentias decretas a Canonibus. 284. non eſt verum, quod nulla anima hæreat in purgatorio diutius, quam viginti annis. 287.

Quarta funeralis.

QVartam funeralem an, & quatenus teneantur ſoluere Ordines Mendicantes? V. 50. 75. quando duo parochi contendunt de quarta funerali, vtri illorum debeatur? 77.

Quilibet: Quiuis: Quotidie.

DIctio: *Quilibet* operatur idem ac ſi eſſent factæ plures diſpoſitiones. IV. 6, 2. in *App. lit. f.* & differt à clauſula: *Omnis*, eo quod hæc ſumatur diſtributiue, & collectiue, illa autem ſemper diſtributiue IV. 606. adfertur inſtantia in contrarium perquam difficilis. *ibid.*

Clauſula: *Quiuis* præſertim poſita in Datiuo, vel Accuſatiuo caſu comprendit omnia. III. 491.

Quidam requiratur ad id, vt quidpiam poſſit dici fieri *quotidie*? IV. 520.

Rationis vſus: Realinus.

RAtionis vſum exturbare ad breuiculum tempus per actionem etiam malam non eſt crimen lethale. V. c. 6. 38. & ſeqq. eſto quis rationabiliter malit perdere notabilem ſummam pecuniarum, quam ad breue tempus priuari ratione. 43. Vide *verb. ſomnus*.

P. Bernardinus Realinus conſueuerat in confeſſionali procedere ſecundum ſententias benigniores. I. 137.

Regula: Regularis.

1 REgula actionum humanarum eſt iudicium, non dubitatio. I. 157.

Regularem ſeu Religioſum ſtatum quænam conſtituant? III. 32. *in App. lit. f. & ſeqq.*

2 Regularium priuilegia dubia interpretanda ſunt in eorum fauorem. I. 28. ſtatuta ſpectantia ad eos, non ſunt interpretanda iuxta apices iuris. 71. Regulari non licet abſque facultate Prælati proficiſci Romam pro Iubileo. III. 18. an Prælatus poſſit eam petenti negare? 18. Indulgentia promiſſa ingredientibus religionem competit etiam ingredientibus Nouitiatum. 37 ſuſpenduntur in anno ſancto. 57. per ingreſſum religionis conſequitur quis remiſſionem omnium peccatorum. *ib.* Regularis illicite ſurripit aliquid pro eleemoſyna, quando Prælatus non vult largiri pro Iubileo. III. 217. ſufficit, ſi det cruculam, vel agnum Dei. *ibid.*

Regularis habens à ſuo ſuperiore facultatem eligendi confeſſarium, qui abſoluat a reſeruatis, quamdiu poſſit vti illa poteſtate? III. 241. an ſi ſit Ordinis Mendicantis poſſit abſoluere notorium percuſſorem clerici, & quidem lite pendente in foro? 252. ità cenſuris illum, cuius confeſſionem non cogitat excipere? 257. & ſeqq. quomodo ergo intelligenda clauſula: *audiet diligenter eorum confeſſionibus*? 259. quid ſi ille pœnitens ſolum dicat: *Peto abſolui a cenſuris, ſi quam incurri*? 260. quando Superior Regularis dicit ſubdito: *Do tibi poteſtatem eligendi confeſſarium, qui te abſoluat hac vice tantum*, quomodo intelligitur illa clauſula? 267. an in foro externo ſtandum teſtimonio Regularis confeſſarij teſtantis, hunc aut illum fuiſſe à ſe abſolutum? 274

Regulares Mendicantes poſſunt extra Iubileum commutare iſta quoque vota reſeruata, in quibus Epiſcopi diſpenſant ex ordinaria poteſtate. III. 320. poſſunt & in iiſdem diſpenſare ſaltem ex permiſſu Superiorum. *ibid.* an tempore Iubilei licitè eligant pro libitu Confeſſarium? 325. & 326. regularis Prælatus an tempore Iubilei indigeat approbatione pro confeſſionibus Sæcularium? 331. 4

Regulares etiam exempti poſſunt ſe ſubijcere Epiſcopo in ordine ad lucrandas Indulgentias. IV. 62. & quidem directè. 63. regularis Prælatus non habet ex ſe poteſtatem dandi Indulgentias. 72. Regulares quatenus communicent ſua bona opera cum alijs? 104. & ſeqq. quando religioſus particularis ea applicauit ſibi, vel alteri, nequit Prælatus diſponere de iis. 105. peccat tamen ſubditus ſi applicet alicui contra voluntatem Superioris. *ibid.* eius omnia opera ſatisfactoria non neceſſaria ipſi, applicantur habentibus communicationem cum Ordine. 109. 5

Quis regularis dicatur viuere extra clauſtra? IV. 342. regulares Mendicantes lucrantur in ſuis Eccleſijs etiam Indulgentiam Portiunculæ. 454. regulares gaudent Indulgentijs, quibus Sæculares. 544. Paulus V. non reſtituit ijs illas Indulgentias, quas abſtulerat ipſis. 545. quæ ſint illæ, quas abſtulit, quas non abſtulit? 546. & 547. quas in locum reuocatarum ſubſtituerit idem Pontifex? 549. quam communicationem Indulgentiarum habeant inter ſe regulares. *vid. verb. Communicatio n. 2.* quas Indulgentias habent Sæculares propter Regulares? IV. 561. & ſeqq. 6

Regularibus ſubditis nequit Superior imperare tantas abſtinentias, quantas ipſi licitè ſuſcipere poſſunt. V. 1. 53 Regularium Nouitiatum non teneris deſerere ob victum obnoxium tuæ valetudini. 54. regularis expertus nocere ſibi cibum, aut potum conſuetum in ſuo Ordine, an teneatur petere alium? 60. an indicare Superiori? 65. & 66. 7

An Regularibus ſit licitum habere tabernas? V. 11. 10. & cereuiſiam coquere ex ſuo hordeo, vendereque? 11. ita vendendo non cenſendi ſunt negotiari: 12. quid ſi illi religioſi emant hordeum, & vendant cereuiſiam inde confectam? 13. quid ſi ipſimet regulares eam coquant? 15. an delinquant, quando tractati lautius more ſolito bibunt liberalius, redduntque ſe ineptos ad commode ſtudendum per duas horas? V. 18. 28 Regularis, & Clericus certò peccat occidendo illum, qui minatur, ſe grauia crimina de ipſo, vel eius religione ſparſurum. V. 19 9 Regulares non delinquunt, ſi quandoque dant cibos delicatiores. V. 23. 79. præſertim ſi petantur ex eorum prædijs. 80. an ſi aſſidentes menſæ Dynaſtæ identidem carpant delicatiores, neglectis vulgaribus? 78. non grauiter peccant dicentes inter ſe chordas. 101. 8

Regularibus vitanda conuiuia, quoad poſſunt. V. 26. 25. magis honorantur, ſi reſpuant inuitati. *ibid.* locus falſus in religioſum conuiuam. 26. quæ conuiuia cenſeantur ita aduerſari decoro ſtatus regularis, vt videantur vetita à Clemente, & Vrbano? 44. Regularium eſt iudicare, vtrum aduerſentur nec ne. 45 an omnia illa repugnent tali decentiæ, quæ exſuperant quantitatem, vel qualitatem ferculorum a Superiore præſcriptam? 49 decentia illa habet magnam latitudinem. 50. nec eſt æqualis in omnibus Ordinibus. 54. Clemens, & Vrbanus in ſuis Bullis nihil prohibent regularibus, quod non fuerit prius vetitum. 56. vbi extet ius antiquum prohibens ea, quæ illi Pontifices? 58. Ii Pontifices non inhibent regularibus moderatas donationes ad remunerenda officia præſtita, vel conciliandos Ordini amicos 60. receuſentur pœnæ in regulares excedentes in conuiuijs, & donationibus. 61. quid ſi abſit intentio ambitionis? 62. quid ſi præter tractentur hoſpites lautius, quam permiſerit Superior? 63 quid ſingulariter ſtatutum de conuiuijs in receptione Nouitiorum? 65. 9

Regularem ſtatum nequit adulter coniux aſſumere ſine conſenſu partis innocentis. V. 41. 1. vel niſi pars innocens ſuſcipiat talem ſtatum. 2. & 3. aut nocens petierit ſæpe reconciliationem ab innocente, & hæc conſtanter negarit 5. quando pars innocens dat nocenti ius ſuſcipiendi Ordines ſacros, aut religionem, non tenetur ipſa innocens pars fieri religioſa, aut edere votum caſtitatis. 6. at poteſt fieri religioſa etiam inuita parte rea adultera, etſi hæc remaneat in ſæculo. 7. quid ſi nequeat iuridice probare adulterium? 9. maritus innocens poteſt poſt adulterium vxoris libere fieri ſacerdos ſæcularis. 10. 10

Regularis Prælatus poteſt eſſe teſtis in cauſa ſui cœnobij. V. 42. 39 & 40. item ſubditus regularis. 40. & 125 regularis poteſt eſſe teſtis in cauſa ſuæ Eccleſiæ, adeoque in cauſa rerum ſpectantium ad iura monaſterij. 126. an etiam Abbas? vide verb. *Abbas*. Poteſt regularis eſſe teſtis in eo teſtamento, in quo legatur aliquid eius 11

monaſterio. V. 41. 131. & ſi ſimul adſit vir, aut fœmina, erit plane probatum teſtamentum. 148. poteſt & in omni cauſa, in qua agitur de perpetuo commodo ſui monaſterij eſſe teſtis. 126 & 136. eſto mediate redundet aliquod commodum in eius perſonam. 136. poteſt etiam eſſe teſtis in cauſa particularis Religioſi. 137. an etiam in cauſa ſæcularis? 139.

Peccat Regularis teſtificans ſine conſenſu Prælati, valet tamen teſtimonium. 141. & ſeq. Prælatus non debet facile permittere ſuis, vt dent teſtimonium. 149. ſi tamen veritas non poſſit haberi, niſi per teſtes regulares, tunc poſſunt cogi ad teſtificandum. 151 nequeunt teſtificari in cauſa ſanguinis niſi ad abſoluendum. V. 42. 152. & excommunicatur judex cogens ad juramentum. 153. poteſtque Religioſus tunc vti amphibologia. ibid. Religioſi teſtimonium pluris eſt faciendum, quàm Laici. 154. & creditur ei in cauſa ſui fratris ſæcularis. ibid. At Laicus ſæcularis nequit contra religioſum teſtificari in cauſa criminali. 156. poteſt autem ſacerdos ſæcularis. 157.

Reſpectiuè.

CLauſula *Reſpectiuè* energia. III. 32. in App. 2. lit. a 2.

Reuerſus. Reuocatio.

1. ILla regula: *in Breui reuerſus cenſetur non diuertiſſe* declaratur varijs exemplis. IV. 608.

Reuocatio Indulgentiarum pro Regularibus qualis facta à Paulo V? IV. 545. & ſeqq. an eæ rurſum ſtabilitæ? 549. in App. lit. a. & ſeq.

2 Reuocatio indulgentiarum, & priuilegiorum an obſit ignorantì? IV. 666. & 667. & an facta generalibus terminis deroget priuilegijs, & indulgentijs munitis peculiari clauſula non obſtantiarū? 668. & 669. & generatim an deroget ſpeciali nota dignis? 671. reuocatio gratiæ non eſt tam latè accipienda, quam concesſio, tametſi litteræ reuocatoriæ conſtent iiſdem clauſulis, quibus conceſſoriæ. IV. 673.

3 Deſcribitur Decretum, quo Alexander VII. reuocauit aliquos fauores annexos indulgentijs. IV. 678. non reuocauit vllas indulgentias, ſed tantum aliquas earum prærogatiuas. 679. illud decretum eſt vſu receptum 680. non tamen habuit vim ante publicationem per Diœceſes. ibid. Intentiones, ſeu Vota indulgentiarum non indicantur verbis Alexandri propriè, aut impropriè ſumptis, attamen illud Decretum extenditur reipſa ad eas. 681. 682. & 683. quid cenſendum de illis, qui ab ipſomet Pontifice, aut Nuncio Apoſtolico acceperunt poſtmodum ſimul permultas intentiones? 685. aut etiam permultas res affectas indulgentijs? 687. ad quid referatur clauſula: *Non obſtantibus* poſita in fine Decreti Alexandrini? 693. illud decretum extenditur etiā ad indulgentias concedendas à ſucceſſoribus. 695. an reuocatio Alexandri tetigerit illos, qui habentes plura numiſmata retinuerunt ſibi ſolùm duo, aut tria, in eum finem, vt vni amiſſo ſubſtituerent aliud? IV. 696. quid intellexerit Alexander per *obtinentes* rem affectam indulgentijs? 698. an habentes commodatò, aut cum titulo veri dominij. 699.

Roſarium.

ROſarij nomine quid intelligatur in materia indulgentiarum? IV. 407. & ſeqq. pſalterium etiam communiſſimè vocatur Roſarium. 408. omittens vnum, alterumue Aue Maria ex roſario an lucretur indulgentiam promiſſam recitantibus Roſarium? 392. dimidia parte roſarij fracta, aut amiſſa perditur indulgentia. 391. non item ſi ſola chorda. 390 quæ indulgentiæ recitantium roſarium? 600.

Sacramentum.

INdulgentia promiſſa frequentantibus *Sacramenta* in Eccleſijs Ordinum Mendicantium non competit illis, qui tantum vnum Sacramentum ſolent ibi percipere. IV. 571. aut qui duo percipiunt, ſed ſolum ſemel, aut bis in anno. 572. & ſeqq. quid ſi homo ruſticanus ter, aut quater in anno? 575. quid ſi confeſſio fieri ſoleat non in ipſa ſtrictè dicta Eccleſia, ſed in cella conuentus, vel collegij adiacentis? 576. Vide plura ſupra Verb. *Corona.*

Sacrilegium.

VNum ex ſignis, an committatur graue ſacrilegium per profanationem rei ſacræ, eſt, ſi ea graue ſcandalum generet. V. 47. 3. applicatur hæc doctrina inebrianti ſe die obitæ ſacræ communionis. 5. & die paraſceues. c. 46. 1. & 2. & in Eccleſia. 48. 3. & cantanti laſciua in Eccleſia alijs audientibus. c. 49. 2. & proferenti verba contumelioſa. 48. 4.

Sæculares.

SÆculares non poſſunt in Eccleſijs Regularium habentium communicationem indulgentiarum, adipiſci omnes indulgentias via communicationis, quas ipſi Religioſi. IV. 560. multas tamen lucrantur meritis Regularium, aut Eccleſiarum, aut perſonarum. 561. & 564. enumerantur illæ indulgentiæ. 561. & ſeqq. ſingulariter exprimitur illa, quam lucrantur audiendo concionem alicuius Regularis Mendicantis. 561. aut viſitando Eccleſias Societatis. 566. & ſeqq. ſæculares quas indulgentias obtineant ſalutando temporibus conſuetis Virginem Matrem? IV. 590. & 594. & ſeqq. quas recitando aliam ſalutationem Deiparæ? 593. quas recitantes tertiam partem Roſarij? 600. & 601. quas ſoliti piè & reuerenter pronuntiare nomina IESV, & MARIÆ? 602. ſpecificantur occaſiones ſæpe lucrifaciendi hanc indulgentiam. 603. quis in agone conſtitutus poſſit dici conſueuiſſe reuerenter pronunciare illa nomina. ibid.

Sæuitia.

QVid nomine ſæuitiæ intelligant iura diſponentia de diuortio ob ſæuitiam alterutrius coniugum? V. 34. 2. an, & quatenus ea permittant diuortium? 1. & ſeqq. quæ ſint mala corporis, ob quorum inferendorum metum permittitur iſtud diuortium? 5. etiam vnica grauis verberatio præbet cauſam diuertendi. 12. ſi videlicet prudenter timeatur repetitio. 13. quid ſi ſolæ diſcordiæ frequentes, continuæque rixæ intercedant? 14. quid ſi parentes mariti irrogent ea mala corporis? 15. enumerantur variæ percuſſiones, de quibus quæritur, an ſufficiant ad diuortium? 16. conſuetudo patriæ efficit, vt verberatio cenſeatur in vno loco eſſe ſæua, quæ non eſt in altero. 18. rarò mouetur in conſiſtorio Conſtantienſi lis de ſæuitia ſolitaria. ibid. Sæuitia erga liberos præbet matri ius diuortij. V. 35. 5.

Quandonam cenſeatur eſſe probabile periculum ſæuitiæ? V. 34. 39. & ſeqq. quid ſi maritus non ſit tutus ab vxore? 21. quid ſi timeat, ne ipſemet in ira illam occidat, an liceat ipſemet diuertere? 22. & 23. quid ſi adſint minæ eluſoriæ? 26. quid ſi maritus ſit factus furioſus? 30. aut detineat domi concubinam? 33. & ipſamet vxor ſit adultera? 34. quæ cautio ſit cenſenda ſufficiens? 40. & ſeqq. proponitur ſingularis caſus diuortij ob ſæuitiam ſæpius exercitam. 47. quatenus liceat propria autoritate diuertere ob ſæuitiam? 48. & cap. 35. 2.

Saga.

SAgis, & veneficis non ſolet in Germania deferri juramentum. V. 42. 52. nullus vir, aut fœmina bonæ cæteroquin famæ, damnari poteſt ad mortem ob ſolam depoſitionem multarum ſagarum. 57. imo ne quidem ad torturam. 59. præſertim crudelem, qualis alicubi ſolet adhiberi. 60. nouum genus ſagarum, & veneficorum anno 1655. exortum in Sileſia. 62, quomodo detectum? 63.

Saltem: Salus.

QVæ ſit vis hujus aduerbij? *Saltem.* II. 444. & V. 37, 216.

Saluſne corporis, an animi intelligatur, quando pro obtinenda indulgentia poſtulanda eſt ſalus Pontificis? IV. 341. & ſeq. nemo quantumuis peccator exiſtens in extremis, præſumitur eſſe immemor ſuæ ſalutis æternæ. V. 50. 38. quomodo intelligendum hoc axioma? 45. an applicandum ijs, qui occiduntur in ira implacabili? 46. & ſeqq.

Salutatio Angelica.

AN reuera indulgentiam plenariam obtineat recitans ter Salutationem Angelicam cum tribus conſuetis verſiculis, quando datur ordinarium ſignum campanæ? IV. 590. & ſeqq. an non ſaltem partialis acquiratur? 594. & 595. multi Belgæ, & Hiſpani omittunt poſtremam partem illius Salutationis. 596 an nihilominus lucrantur illam indulgentiam? ibid. quid ſi clericus omittat? 597. quandonam cœperit illa deuotio erga B. Virginem? 598. refertur S. Antonini ſententia in commendationem illius pietatis. 599.

Sanchez: Sancti.

THomas Sanchez non adiuit ſcholas Iuridicas. II. 291. elogium, quo eum honeſtauit Clemens Octauus. 414.

Sancti, qui abſtinentijs minuerunt vitam, quomodo excuſandi? V. c. 1. 47.

Sanguis.

Sanguis.

LIcet quandoque veſci ſanguine humano, V.23.. 150. an epilepticis liceat bibere ſanguinem humanum? 152. quid cenſendum de ſenibus, qui ſanguinem ex vena adoleſcentis detractum bibunt ad prorogandam vitam? 154. an licitè præbeatur beſtijs ſanguis humanus? 160.

Sitne fas haurire ſanguinem pecudum. *V. e.* 31. 17. Refertur factum Cartuſiani, qui in extrema neceſſitate aperuit venam ſui equi, & profilientem ex ea ſanguinem hauſit. 31. 18. Hoc factum eſſe à culpa immune pronunciauerunt Patres Cartuſiani. *ibid.*

Scandalum: Scientia.

AN Scandalizans aliquem indirectè contrahat ſpeciem peccati, quod committit ſcandalizatus? v.xiii.61. *Scandali* nomine quid intelligat vulgus. V.37. 170. quid Breuia diſpenſationum matrimonialium? 171. debet illud ſcandalum eſſe publicum. 171.

Scientiæ ſtrictè dictæ quo pacto tractent etiam de quibuſdam obiectis non ſolum ſcientificè ſed probabiliter duntaxat. ii. 89.

Scriptura Sacra.

CVr ea recenſeat peccata etiam Sanctorum Patriarcharum? V. 7.14. elegans ſententia ex S. Ambroſio. *ibid.*

Scurrilitas.

SCurrilitas quid ſit? V. 23. 208. an exercita per verba inhoneſta ad ſolum riſum excitandum ſit mortalis? *ibid.*

Secretum.

1 QVid ſit ſecretum? V. 19. 72. an non duplex crimen lethale committat, qui conſcius ſecreti minimè reuelandi ſeſe inebriat? V. 19. 51. ſingulariter ſi ſciat, ſe interrogatum in temulentia conſueſſe pandere talia ſecreta? 56. an auditores poſſint prudenter fidem habere ebrijs narrantibus de ſe, aut alijs ſecreta crimina? 60. an iudex hæc reſciens procedat licitè contra talem? 65. an quando ebrius fatetur aliquod ſcelus de ſe, aut alio, poſſit priuatus expiſcari veritatem? 69. an peccet grauiter, qui refert alijs ea ſecreta, quæ audijt ex ebrio? 70. an ſit fas aliquem inebriare ad eapicandum aliquod ſecretum ex eo? *cap.* 13.32. *& ſeqq.* ſolent ſecreta prodere ebrij. *cap.* 19.52.

2 Secretum aliud eſt naturale, aliud Sacramentale. V. 19. 74. aliud creditum cum pacto, aliud ſine pacto non reuelandi. 73. & quidem cum pacto vel expreſſo, vel ſolû tacito. *ibid. &* 87. & expreſſo vel antequam panderetur ſecretum, vel poſtquam ſuit iam reuelatû. 74. denique aliud ſecretû eſt cognitû ſine iniuria: aliud cû iniuria. *ibid.* quomodo obliget, id quod citra cuiuſquã iniuriã, & ſine pacto ſeruandi ſecreti cognitum eſt? 75. quomodo id, quod cum iniuria alterius eſt cognitum? 78. quomodo id, quod cum pacto, ſed superueniente ipſi reuelationi? 83. quomodo id, quod præcedente pacto? 86. ſingulariter tacito? 7.

3 Quinam ex pacto ſolum tacito teneantur ſeruare ſecretum? V. *e.* 19. 87. & an adſit obligatio ſeruandi cum proprio graui incommodo ſecretum? 92. quid pronunciandum de obligatione ſecreti crediti extra confeſſionem his verbis: *Hoc dico R. V. ſub ſigillo confeſſionis*? 93. quomodo ſe gerat confeſſarius erga illum, qui reuera credit, tale ſecretum eſſe ſacramentale? 100.

Seneca: Senex: Sententia.

SEnecæ ſtultum iudicium de permiſſa ebrietate. V. 18. 23.

Per ſenes quinam intelligantur in Bullis iubileis facientibus poteſtatem diſpenſandi cum ſenibus? iii. 471. Senes cur peculiariter teneantur eſſe ſobrij. V. 31. cur dicatur vinum eſſe lac ſenum. 2. Senes. 125. Annorum. V.X.47. *in App.* quomodo peruenit ad tantam ſenectutem. *ibid.*

Sententia incerta quæ dicatur. i. 166.

Sepultura.

1 AN qui in ebrietate mortuus eſt, ſepeliendus ſit loco ſacro? V. *cap.* 50. 2. *& ſeqq.* quid ſi non ſit notorium, illum bibiſſe que ab ebrietatê 16. *& ſeqq.* quid ſi conſtet, illû depulſa crapula viſiſſe aliquantulo tempore compotem rationis? 9. quomodo Doctores loquantur de ſepultura mortui in peccato mortali? 4. 31. *& ſeqq.* refertur Caſus religioſi reperti in puteo, & ſepulti loco ſacro. ſus Doctorum de eo, qui repertus eſt ſuſpenſus. 13. *&* 53. *&* 59. *&* 62. proponitur lõgus caſus de ſepultura vnius, de quo, & dubitabatur, an fuerit hæreticus, & ſciebatur cõtendiſſe priuato duello, & dubitabatur, an poſt acceptum vulnus lethale elicuerit contritionem? *num.* 19. *vſque ad num.* 51. & alius de monacho reperto cum laqueo in collo. 53. & de alio Religioſo etiam ita reperto. 61. & de pio adoleſcente etiam ita reperto. 53. & de illo, qui ſeipſum iugulat. 60. & de meretricula reperta cum multis vulneribus. 33. *&* 51. quid ſit ſepeliri ſepultura aſini? V. 50. 1.

An & quatenus ſacra ſepultura priuetur mortuus in duello. V. 50. 29. & 30. an adulteri, qui deprehenſi in adulterio occiduntur à ſuperueniente marito? 33 & 48. an occiſi in rixa, 33. & 49. an mortui in cornibus taurorum? 33. & 30. an meretricula inuenta mortua cum multis vulneribus? 33. & 51. an occiſus in furando, vel deprædando? 48. quid ſi in his generibus perſonarum interceſſerit breuiculum tempus, quo fuerint compotes mentis ante exturbationem animæ, & accepta vulnera lethalia? 48. 2

Quid cenſendum de Magiſtratibus ſæcularibus mandantibus ſepeliri loco infami omnes, qui ſibi ipſis intulerunt manus violentas? V. 50. *num.* 58. quid tunc debeat facere Magiſtratus Eccleſiaſticus? 57. qui ſeipſum necauit, non eſt priuandus ſacra ſepultura, ſi præſumi poteſt, eum feciſſe ex mentis alienatione. 59. de quibuſnam videatur id poſſe præſumi. *ibid.* qui imminente incendio ſe præcipitat in terram, & moritur, non eſt priuandus ſepultura. vt 50. 66. an Saga, quæ reperitur mortua in carcere? 68. vel inflixit ſibi vulnus lethale, at pœnituit ante mortem. *ibid.* an ſi ante torturam reperiatur mortuus, præſumendum ſit, attuliſſe ſibi manus violentas? 69. Modo ſi quis mortuus repertus in eo loco, tempore, & modo, quo potuit occidi ab aliquo, non eſt priuandus ſepultura. 72. electio ſepulturæ eſt cuiuis permiſſa. 74. conceſſa ſepultura conceditur delatio mortui proceſſionaliter. 81. enumerantur. 14. genera hominum priuandorum ſepultura. 82. 3

Sermo: Seueritas. Situs.

SErmo ſimpliciter prolatus in vno actu, & in vna vice conſummatur. iii. 383.

Seueritas addidit Catoni dignitatem. j. 64. vitanda confeſſario, exercenda erga ſeipſum. 67.

Clauſula ſicut facit repetitionem præcedentis qualitatis. iii. 48. *in App.* 1. *lit.* d.

Sigillum Confeſſionis.

QVid ſit ſigillum confeſſionis? v. 42. 187. eius obligatio tranſit ad omnes, ad quos mediatè, vel immediatè peruenit notitia peccati in confeſſione detecti. 186. ita vt ne quidem indirectè liceat cuiquam manifeſtare illud delictum. 189. quis cenſeatur indirectè manifeſtare *ibid. &* ne quidem illi de eo licitè inter ſe loquuntur, qui ex publica ſcelerati confeſſarij concione illud notum habent. 191. quomodo ergo ſe gerere debeant, quando fama vulgauit, illud delictum eſſe illicitè euulgatum à confeſſario, & examinantur à iudice Eccleſiaſtico, an, & quid de illo peccato, aut reuelatione audierint? 208. *& ſeqq.* 1

Peccant contra ſigillum confeſſionis, qui etiam bono Zelo ducti deferunt ad iudicem Eccleſiaſticum, hunc, aut illum confeſſarium reuelaſſe graue peccatum Caij. V. 42. 210. quomodo ergo denunciare debebunt? 211. & confeſſarius ſi examinetur à iudice, violabit ſigillum fatendo ſe illud violaſſe. 215. imo & violabit, ſi tunc taceat. 216. quid ergo agendum? *ibid.* affectus extremo ſupplicio in Gallia Parochus, qui ob lucrum reuelauerat homicidium patratum à ſuo pœnitente 197. quid cenſendum de illa vulgari inter profana negotia phraſi: Dico hoc Rx. Vx. ſub ſigillo confeſſionis. Vide verb. *ſecretum. n.* 3. 2

Similis: Similitudo.

CLauſula *ſimilis* denotat ſimilitudinem reſpectu facti, modi, & qualitatum. iv. 632. in *App. lit.* gg.

Simulatio.

SImulatio propriè ſumpta eſt mendacium reale. V. 50 63. *& c.* 50. *num.* 39. non item impropriè ſumpta. 40. quæ ſit propriè dicta ſimulatio. 39. quæ impropriè. 40. Declarantur hæc varijs exemplis practicis. *c.* 50. 64. *& c.* 51. *n.* 38. *&* 41.

Singularis.

TEſtes ſingulares communiter non probant. V. 41. 96. Singularitas teſtium eſt triplex. 97. quatenus teſtes ſingulares faciant ſemipleuam probationem, ſufficientem ad torturam, & penam

extraor-

extraordinariam? 98. teſtes ſingulares admittuntur ad probandum, eſſe factam reuelationem ſigilli confeſſionis. 114. & quando agatur de actu non momentaneo, ſed ſucceſſiuo. 99.

Sobrietas.

SObrietatis etymon. V. c. 8. n. 1. eius ſignificatum triplex. 2. cur dicatur moderari affectum, & vſum potus deſiderabilis? 3. *& ſeqq.* quid intelligatur nomine potus inebriare valentis? 7. in quo conſiſtat moderatio, quàm in tali potu debet procurare ſobrietas. 11. non eſt ſobrietatis moderari nimium appetitum aquæ. 12. an contra ſobrietatem peccet, qui non bibit vinum, cum ratio dictet eſſe bibendum? 13. an ſobrietas ſit ſtatuenda virtus ſpecialis? 16. an differat ab abſtinentia? 19. in quo conſiſtat moderatio potus inebriatiui, quàm procurat ſobrietas. 11. quas perſonas deceat peculiariter hæc virtus. V. 2. & 3. An contra ſobrietatem peccet Religioſus, qui abſque periculo ſe inebriandi, ingreditur locum adiri prohibitum ex motiuo ſobrietatis? 6. 4. Sobrietati an repugnet inebriare ſe tabaco, fumo, pane? 13. 14. an ſi repugnat, poſſit ſaluari definitio ſobrietatis? 15.

Socer.

SOcer locum parentis obtinet. V. 42. 75. poteſt eſſe teſtis in cauſa generi, in qua pater naturalis. *ibid.* ac poteſt quoque accuſare ſuum generum ſingulariter in cauſa concernente ſuam filiam. 76. *& ſeqq.*

Societas Ieſu.

EIus ſcriptores plerique, multo autem plures alij defendunt dogma de licito vſu cuiuslibet opinionis certo probabilis practicè. i. 165. Societatis Ieſu ſcriptores calumnioſè inſimulantur damnatæ laxitatis. 218. Societatis Doctores nominantur, qui præclarè ſcripſerunt de materijs iuridicis, & tamen non adiuerunt ſcholas iuriſtarum. ii. 290. *& ſeqq.* S. Pius. V. ſtuduit eius propagationi. 245. Quanti eam fecerint, S. Carolus Borromæus, & Pius. IV? *Ibid.* Quouſque poſſint Magiſtri Societatis tradere in ſcholis materias Canonicas? 316. *& ſeqq.*

Superiores Societatis ſolent tempore Iubilei publicare in Refectorio, ſe curaturos, vt detur eleemoſyna pro omnibus. iii. 217. Quos Superiores ſolent habere in Collegijs? 32. *in App.* 2. *lit.* aa. P. Miniſter nullam apud nos ſpiritualem iuriſdictionem habet per ſe loquendo. *ibid. lit.* aa. Religioſus Societatis abſque conſenſu Superioris nequit vti poteſtate legendi libros prohibitos, & ſi conceſſa à delegato Apoſtolico. IV. 64. *in App.* declaratur facti ſpecie. *ibid.* nullo priuilegio poſſumus vti abſque conſenſu Superiorum. *ibid.* cautè legendus Aluiſer ſcribens de nobis. iii. 32. *in App.* 1. *lit.* g. Proponitur, & exponitur quoddam Breue Innocentianum, quo conceditur perſonis Societatis indulgentia in forma Iubilei: iii. 33. *& ſeqq.* an pro communione Generali, quam celebrat quot menſibus Societas, poſſit deſignari oratorium conuictoru? 99. an omnia oratoria exiſtentia extra vrbem, in qua Societas celebrat primario illam communionem? *ibid.* an eius religioſis liceat tempore iubilei eligere confeſſarium quemlibet? 226. qua moderatione vtendum? 226. Confeſſarij illius non ſolent pœnitentibus dare ſchedam teſtantem, eos fuiſſe abſolutos ab hoc, aut illo peccato, aut cenſura notorijs, & reſeruatis. 276.

Societatis vnta ſubſtantialia ſunt plura, quàm quatuor. iii. 364. *in App. lit.* ss. Nullum horum eſt per Bullam Iubilei commutabile. *Ibid.* Repellitur Paſqualigi temeritas. *Ibid. lit.* tt.

Societatis ſuperiores poſſunt pro libitu indulgentias pro feſto Annunciationis datas Sodalitatibus Annunciatæ transferre, quando transfertur feſtum: IV. 336. an indulgentiæ conceſſæ emittentibus profeſſionem proſint Religioſis Societatis, emittentibus tria ſimplicia vota in fine Nouitiatus? 548. quas indulgentias conceſſerit Gregorius xiii. frequentantibus ſcholas, & Eccleſias Societatis? 568. aut frequentantibus Sacramenta in ijſdem Eccleſijs. 571. quinam cenſeantur frequentare. vide verb. *Sacramenta.* Societatis priuilegia non cenſentur eſſe efficaciter reuocata, niſi reuocatio intimetur ſuperioribus. 667. Et reuocatio fiat modo valde extraordinario. 669.

Societatis Regulam de mortificationibus manifeſtandis ſuperiori, commendat Petrus Nauarra. V. 1. 49. Suis religioſis non permittit, eos defectus ſuorum deferri ad ſuperiores, qui ſunt manifeſtati ſecretò, & conſilij cauſa. *V. c.* 19. 88. qualia de Ieſuitis ſpargant in locis remotis, acatholicis hæretici? 33. 120. quomodo hæc mendacia profuerint tempore belli Suecici Ieſuitis Germanis 121. gaudet Societas priuilegio diſpenſandi quoad eſum carnium cum vxoribus, & famulis hæreticorum 33. 122. quandonam videatur ſingulariter vtendum hoc priuilegio? *ibid.* & 129. defenditur contra Lezanam eius priuilegium, quo Generales Societatis poſſunt etiam non Doctoribus dare poteſtatem expediendi literas pœnitentiariæ. 87. 159.

Prohibet Societas ſuis, ne ſint teſtes inſtrumentarij. V. 42. 145. nec in alijs cauſis, niſi in ijs, quæ ad Religionem catholicam pertinent. 149. & 150. quo caſu poſſit ſuperior Societatis dare, & nō dare poteſtatem teſtificandi in cauſa ciuili? 150. quid ſtatuat contra illos, qui temere denunciant aliquem apud ſuperiorem. V. 42. 255. Delatores temerarios punit grauiter pro ratione delicti. 42. 358.

Socius.

SOcius criminis communiter non eſt teſtis idoneus. V. 42. *num.* 42. excipe crimina excepta. 44. an teſtimonium ſocij ſufficiat ad formandam inquiſitionem contra ſocium? 46. an ad torturam? *ibid.* quid ſi duo ſocij nominent vnum tertium? 49. quid ſi ſint ſingulares? 50. duo etiam, aut plures ſocij criminis non ſufficiunt ad condemnationem illius, quem nominant, etſi crimen ſit exceptum. 53. quid ſi agatur de ſocijs veneficorum, & ſagarum? Vide verb. *Veneficus.*

Soleo.

QVid ſit neceſſe, vt quis lucretur indulgentiam promiſſam ſolitis exercere bonū aliquod opus? iv. 451. *& ſeqq.* quid, vt lucretur indulgentiam oblatam ſolitis ſacramenta percipere? 572. *& ſeqq.* ac ſolitis reuerenter pronuntiare ſacratiſſima nomina. 603. quandoque dicitur is ſolere, qui ſolùm duos actus exercet. 452.

Somnium: Somnus.

SOmnium turpe directè procurare non licet. V. c. 9. 16. Ideoque nefas eſt ea intentione edere calida, vt eueniant turpia ſomnia, quidquid dicat Ioannes Sanchez. 14. non tamen ſunt neceſſariò confitenda ea, quibus ſolum indirectè dedimus cauſam. 17. pluſimum intereſt inter ſomnia proborum, & improborum. 40.

An priuare ſe per ſomnum vſu rationis non ſit aliquando crimen lethale. V. 6. 50. cur ſit crimen lethale priuare ſe illa per potum nimium, non autem per ſomnum? *ibid.*

Spoliatus.

SPoliatus eſt ante omnia reſtituendus. V. 11. *num.* 23. etiamſi nactus ſit poſſeſſionem per actum momentaneum. 22. & etiamſi ſpoliatus ſit latro, aut à Principe ſpoliatus. 24. an ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus in cauſa, qua allegatur ſæuitia mariti, à quo vxor profugit? 34. 45.

Statio.

STatio quid? IV. 337. Stationum origo quæ? *ibid.*

Sueui: Summiſta.

SVeuorum laus bellica ex Cæſare. V. 51, 209. cur olim non ſint paſſi, vinum ad ſe importari. *ibid.*
Quid de Summiſtis ſcripſerit Manrique? ii. 24. 26. 56. Varia de ſummiſtis, 224.

Suſpenſio Indulgentiarum.

QValis generatim fiat in Iubileo Anni Sancti? iii. 40. *& ſeqq.* an Eccleſiarum Romanorum? 40. & 48. *in App.* 2. *lit.* s. An domus Lauretanæ? 41. *ad fin.* An Bullæ cruciatæ? 42. An datæ altaribus priuilegiatis? 43. & 48. *in App.* 1. *lit.* c. *& ſeqq.* An pro articulo mortis? 44 & 45. An datæ pro defunctis? 45. & 48. *in App.* 1. *lit.* e. An noſtræ menſtruæ? 45. Et ſingulariter n. 48. *in App.* 2. *contra aliquem Anonymum.* An partiales? 47. & 48. *in App.* 3. *lit.* a. An Einſidlenſis, ſeu Eremitana? 48. *in App.* 3. *lit.* b. *& ſeqq. ſuſiſſimè lit.* a. *& ſeqq.* Proponuntur argumenta in partem affirmatiuam. *lit.* c. & d. & p. Alia in partem negatiuam. *lit.* f. g. k. q. *& ſeqq.* quales facultates ſuſpendantur in Iubileo? 49. quando incipiat ſuſpenſio? 50. quando deſinat? 52. ignorans ſuſpenſionem non lucratur indulgentias. 51. an ſuſpenſio indulgentiarum minuat numerum annorum ſeptem, quorum vnus incidit in annum Sanctum. 56. an extendatur ad indulgentias conceſſas emittentibus profeſſionem Religioſam? 57.

Suſpitio.

SVſpicionem temerariam de graui peccato alterius mouere Caio an ſit mortale? V. c. 19. 29. an temeraria ſuſpicio de graui peccato alterius ſit graue peccatū? 30. & 31. ſuſpicio violenta quænam dicatur? 32. 3. & ſingulariter reſpectu patrati adulterij. 5. *& ſeqq.* ac fornicationis. 19. *& ſeqq.* excludenda eſt omnis nefanda ſuſpicio. 24.

Synodus.

SYnodus ſexta nullos edidit canones. V. 23. 118. Synodus Trullana malè honoratur nomine *Sextæ Synodi. Ibid.*

Tabacus.

Tabacum.

AN liceat ſeſe inebriare tabaco? V.3 t.2. quid ſi ſomnus, quem parit ſuffitus tabaci, non ſit diuturnus? 5. refertur pars Bullæ Vrbani VIII. vetantis Sacerdotibus vſum tabaci ſub miſſæ ſacrificio. n.6.

Taberna.

TAbernæ vinariæ prohibitæ Clericis. V. XI. 6. An Religioſi licitè eas habent in Monaſterijs? 10.

Temerarium.

TEmerarium iudicium quod? V.19.61. temeraria ſuſpicio quæ? 63. quæ non temeraria? t. 42. 239.

Temperantia.

1 ESt ignobilior cęteris virtutibus Cardinalibus. V. 23. 71. quæ eius regula? *ibid.* & 73. & 86. & *ſeqq.*

Tempus pro Iubileo.

ESt id tempus ſemper ſaltem duarum hebdomadarum. iii. 63. quas quidem nequit decurtare Ordinarius. *ibid.* vnde errauit quidam Vicarius Generalis, qui determinauit pro vniuerſis vnam ſolùm hebdomadem. *ibidem.* Et probabile eſt, poſſe partem operum validè fieri in vna hebdomade, partem in altera. 72. nec obeſt, licet Ordinarius in ſuo diplomate declaret, omnia debere fieri intra vnam hebdomadem 63. & 72. nominantur iubilea durantia diutius, quam duas hebdomadas. 63. quid intelligatur nomine menſis, quando datur iubileum pro vno, aut pluribus menſibus? 63.

2 Hebdomadæ duæ pro iubileo quot diebus conſtare poſſint? iii. 63. nominantur Epiſcopi Conſtantienſes, qui terminarunt illas hebdomadas diebus quatuordecim. 63. Germani per duas hebdomadas intelligunt dies quindecim. 63. debent eæ deſignari ab Epiſcopis. iii. 64 nec valent opera obita ante deſignationem. 64. aut poſt lapſum temporis? ſi ignoraſti deſignationem. 65. quid ſi fuiſti oblitus? 9. illud tempus qui, & quatenus poſſint deſignare Prælati, & Ordinarij locorum? vide verb. *Prælatus*, & verb. *Ordinarius*.

3 Peccant Ordinarij mortaliter, ſi abſque pergraui cauſa differant publicationem iubilei. iii. 68. dubium eſt an dilatio deſignationis non obſit valori iubilei. 69. non tenentur tamen communiter indicere tempus iubilei, antequam ipſimet accipiant à Nuncijs Apoſtolicis exemplar Bullæ. 70. & poſſunt mandare inchoari quacunque die hebdomadæ. 70. ſicut & quando dies non eſt determinatus ab Epiſcopo, poteſt parochus inchoare feria tertia, vel quarta. 71. & ſingulariter quando feſtum S. Ioſeph, aut Annunciationis venit circa Dominicam *Iudica*. 71. ceterum obſeruandus eſt etiam dies, quem Epiſcopus, vel Papa determinauit. 73. quid ſi per inaduertentiam non perfeciſſes orationem, aut eleemoſynam ante vltimum diem iubilei, & illo vltimo die facias tanto plus? 74. Pax Iordanus damnat de mortali Epiſcopum, qui publicationem iubilei vel differt ob tempus meſſis, vel non aſſignat idem omnino tempus pro toto Epiſcopatu. iii. 71. & 69. refutatur praxi Epiſcoporum Germanorum. 71.

Teſtis.

4 AN commune iudicium Doctorum de aliqua re ſit idoneus teſtis ad probandam conſuetudinem? i. 29. ebrius nequit eſſe teſtis. V.25. 13. imo nec ebrioſus poteſt eſſe extra ebrietatem teſtis maior omni exceptione iuxta nonnullos Iureconſultos. 14. ſingulariter in Hiſpania. 15. an poſſit quis teſtari, ſe pro certo ſcire id, quod nouit ex ſolis coniecturis, & præſumptionibus a iure probatis. 28. 61. teſtis eſſe poteſt omnis, cui non interdicitur teſtimonium. 42. 2. teſtimonij dicendi ius eſt generoſa dignitas. 13. qui dicantur teſtes, omni exceptione maiores? 3. Verſus, quibus comprehenduntur inteſtabiles. 5. an mancipium? 6. 51. an mulier? 7. an minorennis? 10. an amens? 12. an infamis: an pauper, an hæreticus contra catholicum? Vide verb. *infamis*: *Pauper*: *Hæreſis*. an alij varij? Vide in proprijs titulis. An idem poſſit eſſe accuſator, & teſtis? Vide verb. *accuſator*. An idem Iudex, & teſtis? V. 42. 34. an idem reus, & teſtis? 35. an quis in propria cauſa? 37. an ſocius criminis? vide verb. *Socius*. an conſanguineus, & affinis? vide verb. *conſanguinitas*, & *affinitas*. an ſtandum teſtimonio vnius? vide verb. *Vnus*. an teſtimonio teſtium ſingularium? vide verb. *ſingularis*. an teſtimonio non iurati? Vide verb. *iuramentum*. Hoſtis capitalis nequit eſſe teſtis etiam in criminibus exceptis. V. 42. 24.

Quo ſenſu dicatur, & verum ſit, plus credi duobus affirmantibus, quàm decem negantibus. 100. teſtis de viſu, & auditu, quis dicatur? 108. & 109. quantum credatur huic? 109. an poſſit iurare ſe ſcire? 110. an debeat eſſe iuratus? vide verb. *Iuramentum*. Quando teſtes diſcordant, ſtandum eſt depoſitione potius plurium, quàm pauciorum? V. 45. 134. quando teſtes inhabiles admittendi in defectu habilium? 42. 159. 5

An quando fama ſpargit, aliquem confeſſarium fregiſſe ſigillum confeſſionis, poſſint examinari teſtes cum ipſius famæ, tum ipſius immediatè reuelationis? V. 42. 180. & *ſeq.* Si ille, cuius cōfeſſionem reuelaſſe dicitur confeſſarius, nolit examinari teſtes, illicitè examinabuntur. 185. illicitè teſtificabuntur, quotquot mediatè, vel immediatè intellexerunt peccatum reuelatum à confeſſario. 194. illicitè, & ipſe confeſſarius teſtabitur, ſe reuelaſſe. 201. oſtenditur quomodo iudex poſſit in eiuſmodi caſu procedere. 203. & *ſeqq.* Auctor famæ vulgantis iniquè, Caium eſſe homicidam, nequit eſſe teſtis in tali iudicio. V. 42. 228. teſtimoniorum vero ſimilium eſt maxima vis. 231. quid ſi ille autor famæ non peccauit manifeſtando occultum crimen? 232. teſtis debet reddere cauſam ſui teſtimonij, alioquin non probat. 230. iudex quandoque tenetur vltro repellere teſtem defectu laborantem. 253. 6

Theologia: Theologi.

THeologiæ in genere deſcriptio. ii. 85. Theologiæ Moralis definitio. ii. 86. eſt verè, & propriè dicta Theologia. 87. eius obiectum materiale quod. 90. formale quod. 90. quomodo dirigat actus humanos ad vltimū finē? 91. quomodo differat à ſciētia iuris Canonici. 96. habet obiectum patens latius, quàm habeat iuriſprudentia canonica. 97. omnes actus iuriſprudentiæ ſpectant ad illam. 99. corrigit errores canonum. ii. 100. & legum. 101. præſtat ſcientiæ canonicæ. 102. omnibus alijs. 103. eſt omnium princeps. 104. & 117. vtiturque alijs ſcientijs tamquam ancillis. 118. 1

Cur Theologia moralis ſit nunc alia, quàm fuit ante aliquot ſæcula? ii. 152. à quo accipiat ſua principia? ii. 118. Theologiæ antiquitas. ii. 143. & *ſeqq.* ſemper extiterunt in Eccleſia viri periti Theologiæ. *ibid.* eſt ſciētia demonſtrandi vim habens. 146. eſt neceſſaria Eccleſiæ. 147. omniumque ſcientiarum ſummè neceſſaria. *ibid.* neceſſaria quoque animarum paſtoribus. 148. 2

Theologiam vocat perpetuò S. Thomas ſacram doctrinam. ii. 150. quomodo fuerit ea tradita primo ſæculo Chriſtianitatis? 151 quomodo ſecundo? 152. quomodo tertio? 154. quo tempore cœperit Theologia doceri in Eccleſia Orientali? 156. nominantur qui ſucceſſiue docuerunt. 156. & 157. cœpit ſerius doceri publicè in Eccleſia Occidentali. 159. quinam docuerint priuatim? 161. Theologis Moralibus modernis eſt plus deferendum in re morali, quam priſcis. I. 174. referuntur aliquæ abſoletæ doctrinæ, quas tradiderunt antiqui, 172. exagitantur irrationabiliter à Michaele Munrique. ii. 14. & *ſeqq.* licitè vſurpant pronunciata, regulaſque iuris. 109. procedunt ij ex proprijs, quando vtuntur regulis iuris, etiam pendentibus a ſolo lumine naturali. 115. & 114. nec tunc vtuntur armis planè alienis, quando adhibent regulas iuris pendentes à ſolo iure poſitiuo. 116. 3

Theologi ſunt cenſores omnium doctrinarū iuridicarum ii. 123 quas materias in corpore alterutrius Iuris contentas, explicare debeant ex officio. ii. 125. & 127. quid de illis, quæ ſolum probabiliter colliguntur ex principijs fidei? 129. & 130. Theologi ſunt principales artifices. ii. 136. debent definire illam quæſtionem: *an peccet mortaliter, qui abſque diſpenſatione poſſidet plures præbendas.* 235. Eccleſia Metropolitana debet habere Theologum: 161. quod olim eius officium. *ibid.* probabiliter fuit ille, qui nunc vocatur Scholaſticus. *ibid.* Theologi ſunt Coadiutores Epiſcoporum. 166. iam à tempore Apoſtolorum debuerunt eſſe periti legum Canonicarū, & ciuiliū. ii. 173. & 185. probatur id quatuor argumētis. 174. & *ſeqq.* quanti eos fecerit Synodus Tridentina? 180. occurritur obiectioni, quod plurimi Theologi non legerint quidquam in corpore Iuris. 181. & *ſeqq.* 4

Nominantur SS. Patres, qui fuere Theologi ſimul, & Iuris. 15. periti. ii. 186. Theologi titulo præſcriptionis adepti ſunt ius ſcribendi de materijs iuris. ii. 190. & *ſeqq.* fuerunt, & ſunt in poſſeſſione huius Iuris. 193. & *ſeqq.* quæ poſſeſſio nititur titulo ſufficiente? 200. fuitque inchoata, & continuata fide quàm optima 204. & *ſeqq.* ac durauit tempore neceſſario ad præſcribendum. 208. nominantur antiqui Theologi, qui ſcripſerunt de materijs Iuridicis. 210. 211. 253. & *ſeqq.* Theologi antiqui fuerunt dediti magis ſpeculatiuis, quàm practicis. ii. 234. poſtea compulſi neceſſitate explicarunt materias practicas pendentes à Iure. 233. & 247. & *ſeqq.* ea neceſſitas orta fuit ex ratione proprij muneris. 251. & ex reſponſis quotidianis. 253. & ex precibus, aut mandato 5

alio rum

aliorum . 250. nominantur Theologi , qui vel precibus , vel mandato adacti ſcripſerunt de rebus iuridicis. à n. 261. vſque ad nu. 272. Theologi nequeunt nanciſci excellentem ſcientiam vtriuſque Iuris ſine aut viuo Præceptore , aut excellenti ingenio . ii. 272. ille tamen viuus præceptor non eſt neceſſariò Iureconſultus vulgo dictus . 274. de plurimis quæſtionibus etiam ex ſolo iure humano pendentibus poſſunt doctè , ſolidèque differere illi quoque Theologi , qui non frequentarunt ſcholas iuridicas . 276. demonſtratur id varijs rationibus, à nu. 277. vſq; ad 300. nominantur Theologi, qui præclarè ſcripſerunt de argumentis vtriuſque iuris , & tamen fuerunt puri Theologi *à num* 285. vſque *ad* 295.

Theologi didicerunt Iuris ſcientiam in ſcholis Theologicis . ii. 342. Theologi veri ſunt etiam Iuris periti, ſeu Iureconſulti . 343. *& ſeq.* 172. *&* 185. Iidē Theologi Iuriſprudentiā didicerūt lectione Iureconſultorum . 348. *& ſeqq.* & ipſarummet legum , canonumque , 350 . & denique à ſe ipſis . 352. Theologorum autoritatem circa reſolutiones iuridicas immeritò parui facit Manrique , & alij , ii. 365. Nominantur Iuriſtæ claſſici , qui magni faciunt tales reſolutiones , 367. cauſidici eas magno loco habent . 368. *& ſeqq.* Theologorum iudicium circa canonum , legumue intellectum quandonam ſit præferendum iudicio Iuriſtarum . ii. 391. *& ſeqq.* quandonam circa eadem poſtponendum ? 399 *& ſeqq.* Theologus eſt potius quam Iureconſultus eligendus in Epiſcopum . ii. 421. *& ſeqq.*

Theſaurus .

THeſauri Eccleſiaſtici nomine quid intelligatur in materia indulgentiarum. iv. 21. Vnde conficitur ille theſaurus ? 8. 10. & 21. alius eſt communis toti Eccleſiæ , alius proprius cuiuſque Diœceſis . 66.

S. Thomas .

ECcleſia non teſtatur , fuiſſe Sancto Thomæ diuinitus infuſum , quidquid ipſe docuit , vel ſcripſit . ii. 214. quo ſenſu ipſe S. D. dixerit ſuo ſodali , ſe quidquid ſciret , non tam ſtudio , aut labore ſuo peperiſſe , quàm diuinitus traditum ſibi fuiſſe . 214. oſtenditur , non fuiſſe ipſi omnia diuinitus in fuſa . 215. exprimuntur doctrinæ , quas S. Thomas correxit traditas à ſe 215. *&* 216. refertur , & elogium , quod Xantes Mariales falſò attribuit doctrinæ S. Thomæ . ii. 217. fatetur S. Thomas , authoritatem Doctorum Eccleſiæ facere argumentum ſolùm probabile . 218. etiam ipſimet Thomiſtæ nonnunquam apertè diſſentiunt à S. Thoma . 219. nemo exiſtimat (abſtrahendo à voto &c.) ſe delinquere recedendo à S. Thoma in reſolutionibus vtrinque probabilibus . 219. S. Thomas eſt communis Doctor totius orbis . 221. fuit verè Iureconſultus . 346.

Tortura .

TOrtura nulli adhibenda eſt , niſi præcedant præſumptiones violentæ patrati ſceleris *V.* 42. *num.* 48. atque adeo iudicia luce meridiana clariora . *ibid.* an ſit adhibenda cuiuis teſti in cauſa capitali ? 51. *&* 52. Ea non eſt adhibenda reo , vel confeſſo , vel per duos legitimos teſtes conuicto . 246. *in App. lit. nn.*

Tranſlatio : Truncatio .

TRanſlato feſto an transferatur indulgentia? vide verb. Indulgentia . *a.* 36. quomodo transferantur quædam feſta ? *ibid.* Truncatio proprij brachij , aut pedis eſt licita , quando aliter nequit euadi mors intentata à tyranno . *V.* 18. 4. ſi tibi truncandus pes , aut manus , immineatque mors ex apprehenſione doloris , quem ſit retuſura ebrietas , licitè hauries vinum vſque ad ebrietatem . 17.

Trullum : Trullana . Synodus .

TRullum quid fuerit ? *V.* 23. inde vocata Trullana Synodus ? *ibid.* male nominatur Sexta Synodus *ibid.* Eſtque nullius autoritatis . *ibid.*

Tutus : Tutior.

TVtior opinio quæ ? i. 1. *&* 21. an vna ex probabilibus ſit tutior alterā ? 21. tutior an in dubio ſit neceſſariò ſequenda ? 156. confeſſarij ſequuntur tutiora , dum procedunt communiter ſecundum opiniones mitiores . i. 158. & debent , quoad poſſunt , impellere moribundos ad ſequenda tutiora . 164 non poſſunt negare abſolutionem volentibus procedi ſecum iuxta minus tutas opiniones , modo ſint certò practicè probabiles , *ibid.*

Valetudo :

VAletudinis læſio illata per intemperantiam , aduerſaturne ſobrietati temperantiæ, an ſoli propriè caritati ? V. c. 1. n. 17. an qui valetudinem læſit grauiter per intemperantiā cibus, aut potus , teneatur in confeſſione dicere modum , quo læſit . 23. 24. valetudinis conſeruatio non eſt finis intrinſecus abſtinentiæ . 26.

Velum .

VElum , quo velantur Sanctimoniales eſt multiplex . V. 41. 11. *&* 12.

Venenum .

AN veneno perimens clericum incurrat cenſuram Canonis *Si quis ſuadente* ? *V.* 10. 9. *&* 11. venenum accenſetur rebus ex ſe malis . 11.

Verba .

VErborum omnis vſus eſt in ſignificando . ii. 142. obſcura interpretanda ſunt per alia clariora . 429. Verba debent aliquid operari ? iii. 36. Si verbum , vel vocabulum aliquod poſſit genericè , & latè , vel ſpecificè , & ſtrictè accipi , tum in dubio , ſi de mente ſtatuentis non conſtet , & ſecluſa fraude , vel eluſione ſtatuti aut diſpoſitionis in materia odioſa, vocabulum illud accipi debet ſtrictè , & ſpecificè ; in materia verò fauorabili , & indifferente accipi debet latè , & genericè . 477.

Verba dubia ſunt potiſſimum interpretanda conformiter conſuetudini teſtatoris . *IV.* 669. An ſciens , ſe ſolere in ebrietate proferre verba conſecrationis , verè conſecret tunc ſaltem , ſi ſe inebriauit intentione proferendi, & conſecrandi? V. 15. 4. quid cenſendū de illo , qui ideo ſe inebriat , vt eo animoſius proferat verba contumelioſa , blaſphema , &c. *V.* 9. 47. *& ſeqq.* Verba blaſphema , & hæretica prolata in ebrietate nō continent malitiā blaſphemiæ, hæreſis, &c. 46. nec nec contumelioſa continent tunc contumeliā. 47. nec periura periurium . 48. nec talia ſunt confitenda . 49 excipe blaſphema , quando exprimunt grauem , & ſcandaloſam blaſphemiam . *V. cap.* 19. *n.* 36. proferens in ebrietate verba hæretica non tenetur ea confiteri . 39 at forte poteſt in eum inſtitui inquiſitio , vtrum ſit plane ſanus in fide 40. *&* 41. de ratione verborum hæreticorum , vt hæreſi inficiantur, eſt, vt proferantur ab homine compote rationis . 39. verba contumelioſa in ebrietate præter intentionem prolata , an aggrauent turpitudinem ebrietatis *V.* 19 14. prolata etiam a ſobrio ſine intentione dehonorandi , non ſunt contumeliæ niſi materiales . 24 poſſunt tamen etiam tunc eſſe peccaminoſa . 26. quid cenſendum de verbis ebrij detractoris ? 19. 27. *& ſeqq.* quid de maledicis ? 32. in peccatis verborum maximè ſpectanda eſt intentio , ex qua proferuntur . 24. *&* 38. Verba turpia proloqui an & quatenus peccatum mortale ? *V.* 23. 198. quomodo confeſſarius ſe gerat cum confitentibus ſe turpia locutos , aut libenter audiſſe loquentes . 200.

Veſpera .

NOmine primarum , & ſecundarum Veſperarum quid intelligatur in Bullis loquentibus de indulgentia incipiente in ſecundis *IV.* 655. *&* 657. quid ſi alicubi nullæ cantentur ? 657. per ſecundas intelligitur totum tempus vſque ad completorium , & occaſum ſolis . *ibid.* an laicus delinquat dupliciter , ſi ſe inebriet die feſto cum neglectu Veſperarum ? *V* 45. *n.* 44. an clericus , qui ex ſtipendio tenetur eas cantare ? 45 *&* 46. an ſi præuidens , ſe in ſolenni conuiuio probabiliter inebriatum iri , recitet ante prandium veſperas ? 48. an ſit fas veſperas recitare ante prandium abſque cauſa rationabili. & voluntate repetēdi? 52 *& ſeq.* proponitur pro ſententia affirmatiua autoritas P. Dicaſtillo . *ibid.* & ratio fundamentalis . *n.* 55. refutatur ea ſententia . 56. *& ſeqq* reſpondetur ad argumentum nouum . *n.* 71. *& ſeqq.* non videtur carere omni probabilitate illa ſententia affirmatiua. 87.

Via : Vicarius.

EXtra viam publicam ne deflectas . i. 8. Tritiſſima quæque via , & celeberrima maximè decipit. 205.

. Vicarij iuriſdictio circa cauſas commiſſas ipſi à Sede Apoſtolica , tranſit ad eius ſucceſſorem poſt ipſius mortem , vel amotionem ab officio . I. 144. Vicarius Epiſcopi , non eſt neceſſariò Doctor , aut Licentiatus in iure Canonico . ii. 443. non requiritur in eo maior ſcientia iuris , quam in archidiacono . 448. primariæ functiones Vicarij Epiſcopalis ſunt diuerſæ à primarijs eiuſdem Epiſcopi . 450. & 456. Vicarij Generalis poteſtas mortuo Epiſcopo expirat etiam in cauſis iam cœptis . iii. 345.

niſi forte ignoretur mors Epiſcopi. *ibid.* Vicarius Epiſcopi non habet vt ſic præciſe poteſtatem largiendi Indulgentias. IV. 68. at quid ſi ſit Vicarius tam in Pontificalibus, quam ſpiritualibus? 69.

Vigilia : Vindicia : Vindicta,

VIgilia S. Matthiæ occurrente feria tertia poſt Quinquageſimam, quid fiat in aliquibus Diœceſibus. IV. 331.
Vindiciarum nomine quid intelligatur? II. 6. Caſus Vindictæ tartareua. V. 50. 46. cupidi vindictæ difficulter etiam in extremis reſipiſcunt. 47.

Vinum.

AN nomine vini intelligitur id omne, quod inebriare poteſt. V. 1. 8. obligatus abſtinere à vino non tenetur hoc ipſo abſtinere à cereuiſia, aut mulſo. 9. & 10. nec à cibo 15, qui vouit vinum nō bibere. c. 51. 69. Vini potus quibus peculiariter interdictus. V. c. 2. & 3. abſtinentia ab omni potu vini an laudanda? cap. 4. 1. & ſingulariter quando nocet valetudini? 3. & 4. quinam Sancti abſtinuerint perpetuo vino. 2. & 5. vini potus fuit ignoratus antequam Noë inebriaretur. 7. an vinum ſit interdictum ieiunantibus? 16. 2. De vini potu immoderato, & moderato elegans ſententia Ariſtotelis. V. 18. 25. quo ſenſu dicatur eſſe in vino veritas? 19. 62. Vinum dilutum an magis inebriet, quam non dilutum? 51. 27. commendatio vini diluti. 28. & ſeqq. Vini refrigerandi ratio an probanda? 45. & ſeqq. ſitne licitum ciurare potum vini? cap. 51. 61. & ſeqq. De vini Benedictione. vide verb. *Benedictio. num.* 3.

Virgo.

NOn eſt in Germania tam facilè quàm in alijs quibuſdā locis diſpenſandum cum virginibus ratione viſitationis Eccleſiarum. III. 473. & poteſtas diſpenſandi cum ijs extenditur etiam ad occultè corruptas. 474.

Vis : Vim vi repellere.

VIs eſt tunc, quoties id, quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit. V. 21. 23. Vim vi repellere licet. V. 19. n. 6. an cuiuſuis iniuſtam vim, *ibid.* quid ſi ſit in ſtatu peccati mortalis ille, qui me inuadit. 5.

Viſitatio.

VIſitatio Eccleſiarum, aut altarium pro Indulgentijs quomodo intelligenda? Vide verb. *Eccleſia. n.* 8. & verb. Altare, *n.* 1.

Vita.

VItam prolongandi per ſumptionem cibi aut potus obligatio non eſt tanta, quanta conſeruandi. V. c. 1. 30. an ſaltem tanta non abreuiandi per abſtinentiam, quàm per intemperantiam? 31 an adſit obligatio conſeruandi vinis admodum exquiſitis, & delicatis? 34. an medicinis? 36. refutatur Paſqualigus aſſerens, hominem teneri ſuam vitam conſeruare omnibus medijs licitis, & poſſibilibus. V. 23. 128. & ſeqq.

Vniuerſitas.

VNiuerſitas propriè quid ſit. III. 475. an ſingulus poſſit vocari vniuerſitas? *ibid.* Vniuerſitas non habet animam, nec poteſt excommunicari. *ibid.*

Vnus.

VNus teſtis nullus teſtis. V. 42. 80. vnius teſtimonio non ſtatur in cauſis criminalibus quoad condemnationem. 81. at ſufficit quoad inquiſitionem ſpecialem. 88. an ad torturam? 89. quid ſi ille teſtis ſit veneficus? 57. quid ſi ſacerdos deferatur ab vno ſolo in crimine hæreſis? 89. quid ſi confeſſarius ab vna ſola muliere in crimine ſolicitationis? 90. regulariter etiam in cauſa ciuili non ſtatur teſtimonio vnius V. 42. 82. quid ſi ſit cauſa nemini præiudicialis? 83. quid ſi in præiudicialibus adſit vnus teſtis minime ſuſpectus de falſitate? 84. quid quando agitur de impedimento alieno peccato? 85. & 86. quid ſi executor dicat ſe eſſe functum ſuo officio? 87. aut confeſſarius, ſe excepiſſe confeſſionem huius, vel illius? 87. & 93. quid ſi teſtis ſit in excelſa dignitate? 94. aut moriturus ex vulnere ſibi inflicto ab aliquo nominet Caium, aut Titium? 94. Lucernenſes ſtant in cauſa teſtamentaria teſtimonio confeſſarij. 91. Vnius fide digni teſtimonium ſufficit priuatæ perſonæ ad formandam probabilem opinionem. 92.

Voluntarium : Vomitus.

VOluntarium indirectè quid requirant? V. 9. n. 3. 21. 27. 37. 65. 83. & 84.
Sententia S. Hieronymi de vomentibus, vt bibant. V. 8. 38. an mortaliter peccet, qui tantum vini bibit, quantum ſufficeret ad ebrietatem, ſi non reuomeret, at cogitat reuomere? 39 & 45. quid ſi identidem infundat, & identidem reuomat? 44 quid ſi quis præciſe reuomat, vt non inebrietur, idque ſine animo rurſum ſe ingurgitandi? 45. an temerarius teneatur reuomere? 47. & 48. intemperantia ex qua ſequitur vomitus non eſt vt ſic niſi venialiter mala. 46 pœna ſtatuta in Laicos, & Clericos, qui per ebrietatem, vel voracitatem euomunt ſacram hoſtiam. V. 14. 1. an ſit fas vomitum creare potu vini ablatum vſum rationis? 18. 13. Edere vſque ad vomitum non eſt mortale. 23. 91. eſto idcirco euomas, vt poſſis te rurſum ingurgitare cibo. 92.

Votum.

VOta commutandi facultas non erat data ad initium iubilei. 1675. III. 364. in *App. lit. mm.* ſed primùm altero menſe Februar. *ibid. in App. lit. ee.* & 99. & proinde ſi an. 1700. hæc poteſtas non exprimatur in Bulla nequaquam præſumi debebit. *lit. ff.* at verò ea poteſtas datur in omni iubileo duarum, aut plurium hebdomadarum. III. 282. quæ poteſtas exerceri poteſt extra confeſſionem. 283. at non ad diſpenſandum. 284. commutatio quomodo differat à diſpenſatione. 284. nomine Voti, cuius commutandi ius datur in iubileo, intelligitur etiam votum iuratum, adeoque etiam iuramentum de obiecto voti præſtando? 286. & 287. ſicut & pœna, quam incurriſſet non obſeruato voto. 288. nomine voti ſoli Deo facti quid veniat? 288. votum factum alicui Sancto an ſit propriè votum? 289. an commutabile per Iubileum? *ibid.* 1
Quæ vota poſſint, & non poſſint commutari vi Iubilei? III. 290. quid agendum cum illo, qui petit commutationem voti emiſſi, 2
vel ex metu iniuſtè incuſſo? 292. vel ex ignorantia edito? 293. vel propriè dubio? 293. vel emiſſo ante pubertatem? 295. votum religionis ſub conditione: *Niſi paupertas impediat*, quomodo intelligendum *ibid. lit. n.*, & *d.* quomodo intelligendum votum editum ab adoleſcente valdè inconſtantis indolis? *ibid. lit. h.* votum emiſſum ante matrimonium, an hoc diſſoluto reuiuiſcat? 195. *lit. n.* diſpenſatio in voto caſtitatis data ob cauſam raſiſſimam. *ibid. lit. g.* Votū cōmutari poteſt tempore iubilei in rem aliquanto minus gratam Deo, quam quæ fuerat promiſſa voto. 296. & commutatio fieri debet abſolutè, non ſub conditione: *ſi fueris Indulgentiam conſecutus.* 297. debet & fieri licèt pœnitens non adferat aliam cauſam, quam quod petat liberari. 299 votum peregrinationis quomodo cōmutandum? 300. quæ generatim percommodæ commutationes. 301. & 302 quando ſit facienda commutatio? 303. poteſt etiam ille commutare, cui non cogitas confiteri. 303. & confeſſarius poteſt dicere: *commuto tuum votum in illam rem, quam poſt eum menſem deſignabit talis, & talis vir doctus etiam laicus.* 301.
Hodie poſſum commutare votum, cuius commutationem non petiui in iubileo à te ante decennium obtento. III. 308. omnia vota poſſunt in iubileo commutari exceptis duobus. 282. & 310. 3
& ſingulariter caſtitatis, *ibid.* vt votum caſtitatis ſit reſeruatum, ſeu incommutabile per iubileum, debet eſſe & perfectum, & de caſtitate perfecta. 311. quid intelligatur nomine perfectæ caſtitatis? 312. referuntur varia vota caſtitatis imperfectæ, & idcirco commutabilia per iubileum. 312. & ſeqq. referuntur varia exempla votorum, quæ etſi forte ſint perfectæ caſtitatis, attamen non ſunt reſeruata, quia non ſunt perfecta in ratione voti. 315. & ſeqq. vt eſt votum dubium. 315. emiſſum ex metu iniuſto. 316. votum conditionatum, etiam poſt impletam conditionem. 317. votum emiſſum cum animo ſe obligandi ſolum venialiter. 316. non autem votum emiſſum ante pubertatem. *ibid.*
Votum Religionis reſeruatum quodnam ſit? III. 318. an quandoque commutabile vi iubilei? 319. ſingulariter quando eſt conditionatum? *ibid.* proponuntur aliqua paradigmata, ſeu exempla votorum commutationis petitæ ad alia. 324. & ſeqq. vota reſeruata ex ſe poſſunt à confeſſario iubilei commutari in omnibus caſibus, in quibus Epiſcopus diſpenſare vi ſuæ poteſtatis ordinariæ. 320. non autem in ijs, in quibus idem diſpenſat ſolum tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ. 321. exprimuntur aliqua vtriuſque generis vota. 322. vota ſubſtantialia Religioſorum quæ? 364. in *App. lit. ii.* votum non conandi lucrari indulgentias non valet. IV. 51. votum eſt promiſſio de meliore bono. 51.
An voto non bibendi hodie vini obſtrictus peccet mortaliter, 4
ſi bibat, quidquid eſt intra dimidiam menſuram mediocrem? V. 4. *num. vlt.* virum qui vouit, ſe hodie non biberurum vinum, teneatur prius ſtare. ſi aliter nequeat ſeruare votum 9 & 51. 69 ſi an tali voto aduerſetur potus cereuiſiæ? IV. 11. an qui ob ebrietatis periculū vouit abſtinentiam à vino, peccet toties mortaliter, quoties bibit vinum?

num? 13. an qui idcirco vouit abſtinentiam à vino, vt priuaret ſe voluptate percepta ex vino, obligetur hoc voto, quando amiſit omnem guſtum? 14. quandonam mortaliter peccent ij, qui vinum bibunt poſtquam vouerunt, aut iurarint, ſe toto anno non bibituros, & quidem ideo vouerunt, quod timerent, ſe ob ebrietatem committere grauia mala? 15. & 16 quoties peccet is, qui ter de die hauſit vinum, poſtquam vouit, ſe eo die ne quidem guſtaturum. 17. an qui vouit ſe hodie ieiunaturum in aqua, & pane, toties peccet quoties hodie bibit vinum? 19. votum non bibendi vini non violat, qui bibit in ſacrificio Miſſæ, vel poſt communionem laicalem. x. voto non ludendi chartis, an ſemper repugnet luſus chartarum ſpontaneus. 13. & 16. omnes tranſgreſſiones votorum ſunt eiuſdem ſpeciei infimæ, ſi ſint ea de rebus ſolo voto interdictis. c. 13. 66. votum nunquam edendi carnes an extendatur ad extremam neceſſitatem. 3 124. & 25 quid ſi quis expreſſe includat eo voto caſum extremæ neceſſitatis 24 & 26. prudenter dubitans an emiſerit aliquod votum, non tenetur illud explere. V. 28. 45.

Vrſulinæ.

VRſulinæ Virgines non propriè Religioſæ an gaudeant priuilegio fori? III. 32. *in App. lit. f.* An priuilegio Canonis? *Ibid.*

Vxor.

AN hæc licitè peregrinetur ſine conſenſu mariti? III. 19. non eſt mancipium, aut ancilla mariti, ſed ſocia non expers omnis adminiſtrationis. V. 24. 33. ipſe tenetur ei præſtare ſuſtentationem congruam conditioni. 34. Bona vxoris quæ, horumque adminiſtratio, & vſurpatio qualis? vide verb. *Bona* n. 2. Non ſunt vxoribus laxandæ habenæ circa vſurpationem bonorum communium? V. c. 24. 48. à quo ex alendæ poſt diuortium? vide verb. *diuortium.* & verb. *alere*. an poſſint eſſe teſtes in cauſa maritorum? 42. 168.

Z.

Zacharias Ignatius Trinckellius.

ELogium ipſius. V. 1. 117. *in App. lit. a* Docuit apertè quemlibet hominem teneri omnia ſua opera dirigere ad finem *ſupernaturalem. Ibid.* Fuit vir magnus naturæ, & gratiæ donis, *Ibid.*

F I N I S.

